

ВІДДІЛ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ
ОСВІТОЮ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ЦЕНТР ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА «ШЕВЧЕНКІВЕЦЬ»
МІСТА КИЄВА

**УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

КИЇВ 2018

УДК 379.8(477)(094)

М84

ISBN 978-966-644-429-8

Рецензенти:

Калініна Л.М., доктор пед наук, професор;

Онаць О.М., кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник, президент Асоціації керівників шкіл України.

Схвалено на засіданні відділу економіки та управління ЗСО Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 12 від 16 червня 2016 року)

Управління закладом позашкільної освіти: нормативно-правове забезпечення: збірник / автор-укладач І. Ю. Мосякова. – Київ : Педагогічна думка, 2018. – 2525 с. .

.....

Управління закладом позашкільної освіти: нормативно-правове забезпечення

До збірника (електронне видання) включені нормативно-правові документи, що регулюють діяльність закладів позашкільної освіти, детермінують основні напрями її реформування та інноваційного розвитку.

Збірник документів систематизований для раціоналізації діяльності працівників закладів позашкільної освіти і розрахований на працівників органів освіти, органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад і на широкі кола громадськості.

УДК 379.8(477)(094)

ISBN 978-966-644-429-8

ISBN 978-966-644-429-8

© Мосякова І.Ю.

ЗМІСТ

1.	Передмова	26
2.	Конституція України (витяг) Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80	29
<u>Закони України:</u>		
3.	Про фізичну культуру і спорт Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12	32
4.	Про туризм Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80	74
5.	Про місцеве самоврядування в Україні Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80	105
6.	Про молодіжні та дитячі громадські організації Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-14	198
7.	Про загальну середню освіту Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14	204
8.	Про позашкільну освіту Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1841-14	234
9.	Про дошкільну освіту Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2628-14	260
10.	Про охорону дитинства Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2402-14	290
11.	Про оздоровлення та відпочинок дітей Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/375-17	321
12.	Про освіту Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19	346
<u>Укази Президента України:</u>		
13.	Про День працівника освіти Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/513/94	469

14.	Про затвердження Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації" Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/963/98	470
15.	Про гранти Президента України для обдарованої молоді Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/945/2000	511
16.	Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/35/2001	516
17.	Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/941/2001	517
18.	Про Національну доктрину розвитку освіти Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002	521
19.	Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005	538
20.	Про положення про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів і Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/3982006-4209	543
21.	Про проведення акції "Озеленення країни – спадщина для майбутніх поколінь" Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1041/2007	546
22.	Про проведення Весняної толоки з озеленення та благоустрою Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/186/2008	547
23.	Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/411/2008	549
24.	Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції "Пам'ятати. Відродити. Зберегти" Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/272/2009	555
25.	Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/926/2010	557

26.	Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/927/2010	561
27.	Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1163/2011	563
28.	Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013	567
29.	Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/334/2015	590
30.	Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 — 2020 роки Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580/2015	592
31.	Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя — здорова нація" Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/42/2016	601
32.	Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2018	608
<u>Постанови Кабінету Міністрів України:</u>		
33.	Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/442-92-п	610
34.	Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п	614
35.	Про перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-93-п	658
36.	Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних)	665

	<p>частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам</p> <p>Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/346-97-п</p>	
37.	<p>Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток</p> <p>Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45-98-п</p>	679
38.	<p>Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників</p> <p>Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-п</p>	681
39.	<p>Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування</p> <p>Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-п</p>	684
40.	<p>Про затвердження Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів і переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих</p> <p>Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1465-2000-%D0%BF</p>	687
41.	<p>Про Програму "Українська родина"</p> <p>Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/243-2001-п</p>	696
42.	<p>Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невинного характеру</p> <p>Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270-2001-п</p>	705
43.	<p>Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад</p> <p>Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-п</p>	724
44.	<p>Про затвердження переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету</p> <p>Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1133-2002-п</p>	738
45.	<p>Про ліцензування освітніх послуг</p> <p>Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1380-2003-п</p>	744

46.	Про вдосконалення системи організації роботи з виховання дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1301-2003-п	750
47.	Про утворення Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/108-2006-п	751
48.	Про затвердження Типового положення про молодіжний трудовий загін Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/899-2006-п	753
49.	Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-%D0%BF	757
50.	Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422-2009-%D0%BF	780
51.	Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-п	788
52.	Про затвердження Положення про освітній округ Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-%D0%BF	802
53.	Про встановлення надбавки педагогічним працівникам закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/373-2011-п	808
54.	Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п	810
55.	Про затвердження Національної рамки кваліфікацій Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF	898
56.	Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти та визначається	906

	періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною інспекцією навчальних закладів Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/911-2012-п	
57.	Про утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/687-2014-п	909
58.	Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-п	912
59.	Про утворення Міжвідомчої комісії з питань національно-патріотичного виховання Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/524-2015-%D0%BF	994
60.	Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-п	998
61.	Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-п	1010
62.	Про утворення Державної служби якості освіти України Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/947-2017-п	1023
63.	Деякі питання Державної служби якості освіти України Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-п	1024
64.	Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері освітньої діяльності, що підлягає ліцензуванню, та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством освіти і науки, обласними, Київською міською державними адміністраціями Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/127-2018-п	1031
<u>Розпорядження Кабінету Міністрів України:</u>		
65.	Про схвалення Концепції Державної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/992-2004-п	1033

66.	Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-p	1039
67.	Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934	1054
68.	Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-p	1060
69.	Про схвалення Концепції Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/230-2017-p	1070
70.	Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-p	1079
71.	Про затвердження плану заходів на 2017—2018 роки у зв’язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932—1933 років в Україні Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/550-2017-%D1%80	1091

Міністерство освіти і науки України

72.	Про затвердження Положення про міжшкільний навчально-виробничий комбінат Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0177-93	1098
73.	Про Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників навчально-виховних закладів системи Міністерства освіти України Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0121-94	1106
74.	Про затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95	1116
75.	Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0922-99	1121

76.	Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України Режим доступу: http://zakinppo.org.ua/onlajndovidnik-klasnogo-kerivnika/normativnopravova-baza/1262-pro-zatverdzhennja-rekomendatsij-schodo-porjadku-vikoristannja-derzhavnoyi-simvoliki-v-navchalnih-zakladah-ukrayini	1132
77.	Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00	1136
78.	Про затвердження Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0146-01	1143
79.	Про затвердження Порядку видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0788-01	1147
80.	Про затвердження Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1093-01	1152
81.	Про затвердження Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS832.html	1175
82.	Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцію юних натуралістів Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0463-02	1180
83.	Про затвердження Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0715-02	1198
84.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль дитячої та юнацької творчості "Чисті роси" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0713-02	1210
85.	Про затвердження Положення про почесні звання "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив" системи Міністерства освіти і науки України Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0936-02	1217

86.	Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцію юних туристів Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0010-03	1226
87.	Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станцію юних техніків Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0356-03	1242
88.	Про організацію науково-методичного забезпечення позашкільних навчальних закладів системи освіти	1259
89.	Про Систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0903-03	1262
90.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс учнівської творчості Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0779-03	1267
91.	Про затвердження Положення про Всеукраїнську координаційно-методичну раду з питань розвитку дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0665-04	1272
92.	Про затвердження Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді	1276
93.	Про затвердження Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1036-04	1289
94.	Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0044-05	1293
95.	Про заборону тютюнокуріння в навчальних закладах і установах Міністерства освіти і науки України і затвердження заходів щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді Режим доступу: http://consultant.parus.ua/?doc=03RID028AB	1300

96.	Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах Режим доступу: http://ua-info.biz/legal/basese/ua-amehyr/index.htm	1305
97.	Про затвердження Типового положення про культурно-освітній центр національних меншин Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1352-04	1346
98.	Про визначення порядку присвоєння педагогічних звань педагогічним працівникам Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0754-05	1352
99.	Про затвердження Положення про малу академію наук учнівської молоді Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0172-06	1354
100.	Про затвердження Положення про дружини юних рятувальників-пожежних Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1761-12	1367
101.	Про проведення Всеукраїнського конкурсу юних дослідників та винахідників "Едісони - XXI століття"	1377
102.	Про проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України Режим доступу: http://consultant.parus.ua/?doc=03QKV3B40A	1380
103.	Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0806-06	1384
104.	Про поліпшення туристсько-краєзнавчої роботи у навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України Режим доступу: http://consultant.parus.ua/?doc=03VZQCD224	1401
105.	Про проведення Всеукраїнського конкурсу науково-пошукових робіт школярів, студентів, учителів та педагогічних працівників "Голодомор 1932-1933 рр. Україна пам'ятає" Режим доступу: http://consultant.parus.ua/?doc=043GY62E64	1403

106.	Про затвердження Положення про Міжнародний конкурс - фестиваль дитячої творчості "Усі ми діти твої, Україно!" Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0845-07	1404
107.	Про затвердження Правил безпеки під час занять у навчальних і навчально-виробничих майстернях навчальних закладів системи загальної середньої освіти Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0990-07	1411
108.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій "Екософт" Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0266-07	1433
109.	Про проведення Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України "Нащадки козацької слави" Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0312-08	1444
110.	Рішення колегії МОН України Про стан і перспективи розвитку позашкільної освіти Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/2368/	1453
111.	Про затвердження Положення про центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1152-09	1458
112.	Про затвердження Положення про дитячо-юнацький клуб юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1153-09	1471
113.	Про проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу "Молодь обирає здоров'я" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1228-09	1484
114.	Про затвердження положень про чемпіонати та фестивалі Клубу веселих та найкмітливіших» Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0743-09	1491
115.	Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10	1500

116.	Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1196-10	1525
117.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Парк педагогічної майстерності" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0857-11	1538
118.	Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11	1544
119.	Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний центр Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1502-12	1576
120.	Про затвердження Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру "Сокіл" ("Джура") Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1094-12	1591
121.	Про Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання в навчальних закладах системи освіти України Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0754-12	1598
122.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль дружин юних пожежних Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1761-12	1613
123.	Про затвердження Положення про Чемпіонати України з видів спортивного туризму Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0992-12	1623
124.	Про затвердження Примірної інструкції з ведення ділової документації в позашкільних навчальних закладах Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/30822/	1628
125.	Про затвердження Типових штатних нормативів позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1935-12	1657
126.	Про затвердження Правил проведення Всеукраїнського учнівського конкурсу юних суспільствознавців "Кришталева сова" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1810-12	1675

127.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс дослідницько-експериментальних робіт із природознавства "Юний дослідник" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1766-12	1682
128.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1748-12	1690
129.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський юнацький фестиваль "В об'єктиві натураліста" Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1593-12	1699
130.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Юний селекціонер і генетик" Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1592-12	1706
131.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс веб-сайтів позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1473-12	1713
132.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді "Дотик природи" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0869-12	1718
133.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський зліт учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0868-12	1726
134.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Земля - наш спільний дім" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0864-12	1733
135.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський зліт учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0859-12	1740
136.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0849-12	1746

137.	Про затвердження Положення про Всеукраїнські відкриті змагання із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1471-17	1753
138.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський фізичний конкурс «Левеня» Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0820-12	1760
139.	Про методичні рекомендації з питань позашкільної освіти Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/30874/	1766
140.	Щодо збереження мережі позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/27599/	1775
141.	Щодо гігієнічних вимог перевезення залізничним транспортом організованих груп дітей Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/21147/	1777
142.	Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/30473/	1783
143.	Про затвердження Положення про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0941-13	1786
144.	Про затвердження Положення про Кубки України з видів спортивного туризму серед юнаків та юніорів Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0956-13	1790
145.	Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1427-13	1795
146.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль "Україна - сад" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0409-13	1816
147.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс з квітникарства та ландшафтного дизайну "Квітуча Україна" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0406-13	1823

148.	Про затвердження Положення про Всеукраїнську краєзнавчу експедицію учнівської молоді "Моя Батьківщина - Україна" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0287-13	1829
149.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс на кращу Туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування "Мій рідний край" Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0286-13	1837
150.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Intel-Еко Україна" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2237-13	1843
151.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Енергія і середовище" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2037-13	1849
152.	Про затвердження Положення про Міжнародний конкурс з інформатики та комп'ютерної вправності "Бобер" Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1846-13	1855
153.	Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнського дитячо-юнацького зльоту "Дорослішай на здоров'я" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1551-13	1862
154.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський зліт юних туристів-краєзнавців Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1046-13	1867
155.	Про затвердження Положення про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0941-13	1873
156.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський Інтернет-турнір із природничих дисциплін Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0875-13	1877
157.	Про затвердження Положення про Всеукраїнські експедиційно-польові збори команд юних екологів і натуралістів Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0838-13	1884
158.	Про затвердження Положення про Всеукраїнську науково-технічну виставку-конкурс молодіжних інноваційних проектів "Майбутнє України" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0839-13	1891

159.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський інтерактивний конкурс "МАН-Юніор Дослідник" Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0842-13	1901
160.	Щодо обов'язкових медичних оглядів педагогічних працівників Режим доступу: https://www.kadrovik.ua/content/shchodo-obovyazkovih-medichnih-oglyadiv-pedagogichnih-pracivnikiv	1908
161.	Про навчальні програми з позашкільної освіти Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/36869/	1910
162.	Про перелік творчих конкурсів та інтелектуальних змагань Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/35407/	1912
163.	Про організацію діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/36104/	1914
164.	Про затвердження Положення про Банк інтелектуальних досягнень дітей та Положення про Експертну раду для визначення найкращих інтелектуальних досягнень дітей Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1595-13	1917
165.	Про рекомендації щодо удосконалення організації навчально-тематичних екскурсій Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/38432/	1924
166.	Про методичні рекомендації щодо проведення Всеукраїнського культурологічно-виховного проекту "Десять визначних місць України" Про методичні рекомендації щодо проведення Всеукраїнського культурологічно-виховного проекту "Десять визначних місць України" Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/38529/	1928
167.	Про методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/36878/	1932
168.	Про співпрацю з Національною організацією скаутів України Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/36664/	1933
169.	Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько-красназавчої роботи Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1340-14	1935

170.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1166-14	1952
171.	Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14	1961
172.	Про затвердження Положення про наукові товариства учнів Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1495-14	1970
173.	Про затвердження форм Свідоцтва про закінчення дитячо-юнацької спортивної школи та Особистої картки спортсмена Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0868-14	1976
174.	Про затвердження Правил проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0407-14	1978
175.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс з флористики та фітодизайну Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0393-14	2009
176.	Про забезпечення прав дітей на позашкільну освіту Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/42679/	2015
177.	Про збереження системи позашкільної освіти в умовах обмеженого фінансування Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/40283/	2016
178.	Про навчальні програми з позашкільної освіти Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/42709/	2017
179.	Про підтримку позашкільної освіти та збереження мережі позашкільних закладів Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/43503/	2019
180.	Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/43521/	2021

181.	Про методичні рекомендації з патріотичного виховання Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/44204/	2022
182.	Про збереження системи позашкільної освіти в умовах обмеженого фінансування Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/40283/	2031
183.	Щодо здійснення вчителем науково-дослідницької діяльності та пошукової роботи Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/43886/	2032
184.	Про затвердження Положення про учнівські лісництва Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0339-15	2034
185.	Про затвердження Положення про Природничу школу учнівської молоді Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0160-15	2040
186.	Про затвердження Положення про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0337-15	2045
187.	Про затвердження Положення про змагання з туристських спортивних походів серед учнівської та студентської молоді Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0175-16	2053
188.	Про затвердження Положення про учнівські навчально-дослідні тваринницькі комплекси Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1252-15	2059
189.	Про затвердження Положення про учнівські теплиці Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1251-15	2065
190.	Про затвердження Положення про наукові профільні школи учнівської молоді Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0466-15	2070
191.	Щодо збереження мережі позашкільних навчальних закладів Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/45665/	2075
192.	Про організацію Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри “Сокіл” (“Джура”) в навчальних закладах Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/45995/	2076
193.	Про національно-патріотичне виховання в системі освіти Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/47457/	2095

194.	Щодо уроку безпеки на дорозі Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/48404/	2097
195.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський форум юних екологів Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0004-16	2098
196.	Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1229-16	2102
197.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Ерудит» Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1398-16	2127
198.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс екскурсиводів музеїв навчальних закладів «Край, в якому я живу» Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1340-16	2133
199.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль «Скарбниця народної духовності» Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1220-16	2139
200.	Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнського дитячого творчого конкурсу «Молоде покоління за безпеку дорожнього руху» Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0810-16/paran7#n7	2146
201.	Про затвердження Положення про Всеукраїнську дитячу спілку «Дитячий екологічний парламент» Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0738-16	2152
202.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський учнівський конкурс «Зміни до Конституції - нове обличчя місця, де ти живеш!» Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0615-16	2158
203.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський форум учнівських трудових об'єднань Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0387-16	2164
204.	Про використання Методичних матеріалів "Організація і порядок проведення медичних оглядів працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів" Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/other/50186/	2168

205.	Щодо необхідності збереження мережі позашкільних навчальних закладів в умовах обмеженого фінансування галузі освіти Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/50990/	2172
206.	Про використання у 2016/2017 навчальному році навчальних програм з позашкільної освіти Режим доступу: http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-731A6357C6091/list-D4A04AF326	2174
207.	Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18	2176
208.	Про затвердження переліку найбільших позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності системи міністерства освіти і науки України Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/57099/	2198
209.	Про затвердження форм звітності з питань діяльності позашкільних навчальних закладів та інструкцій щодо їх заповнення Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0954-17	2199
210.	Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнського дитячого конгресу "Зіркові канікули у "Світі талантів" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0243-17	2205
211.	Щодо забезпечення прав дітей на позашкільну освіту Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/54325/	2210
212.	Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів "Джерело творчості" Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1517-17	2212
213.	Про використання у 2017/2018 навчальному році навчальних програм з позашкільної освіти Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/56848/	2223
214.	Про проведення VIII Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/57377/	2224

215.	Концепція розвитку громадянської освіти в Україні Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-koncepciyu-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini	2226
216.	Про затвердження Переліку найбільших позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності системи Міністерства освіти і науки України Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/57099/	2236
217.	Про проведення Всеукраїнської акції «Різдвяна колядка - захисникам України!» Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/58641/	2237
218.	Про утворення робочої групи з розроблення науково-методичного забезпечення вивчення Голодомору Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/61315/	2238
219.	Щодо недопущення політичної агітації у закладах освіти Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/61258/	2239
220.	Про затвердження Положення про Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби» Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0633-18	2240
221.	Щодо відзначення Міжнародного дня сім'ї Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/60694/	2248
222.	Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Я - дослідник» на 2018-2021 роки Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/60595/	2249
223.	Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/60372/	2251
224.	Роз'яснення щодо освітніх програм, що не є типовими Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/60369/	2254
225.	Про документацію працівників психологічної служби у системі освіти України Режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1iRON0km8FlmBktvbMuy3lNVXGZJG_yNfdzReJueHtLE/edit	2256

<u>Міністерство молоді та спорту України</u>		
226.	Про затвердження Положення про Центр патріотичного виховання Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1941-13	2257
<u>Міністерство охорони здоров'я України</u>		
227.	Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07	2271
<u>Міністерство праці та соціальної політики України</u>		
228.	Про затвердження Положення про розробку інструкцій з охорони праці Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0226-98	2388
<u>Міністерство соціальної політики України</u>		
229.	Щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці Режим доступу: http://www.zarplata.co.ua/?p=7361	2400
<u>Міністерство внутрішніх справ України</u>		
230.	Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнських фіналів змагання загонів юних інспекторів руху та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0818-16	2402
<u>Державний комітет України</u> <u>по нагляду за охороною праці</u>		
231.	Про Порядок опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0020-94	2408
232.	Про затвердження Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0620-04	2413
233.	Про затвердження Типового положення про службу охорони праці Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04	2423

<u>Державний комітет</u>		
<u>з нагляду за охороною праці України</u>		
234.	Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05	2433
<u>Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду</u>		
235.	Про затвердження Типового положення про комісію з питань охорони праці підприємства Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0311-07	2464
236.	Про затвердження Типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0316-07	2470
<u>Головний державний санітарний лікар України</u>		
237.	Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів Режим доступу: http://pedpresa.ua/wp-content/uploads/2017/08/derzstan.pdf	2476

ПЕРЕДМОВА

Соціально-економічний та європейський вектори розвитку країни на засадах ринкової економіки та демократизації суспільного життя в Україні детермінували реформування системи освіти, зміни світогляду на демократичний і гуманістичний тип особистості, вимоги суспільства до формування самодостатньої особистості, спроможної реалізувати себе в різних видах життєдіяльності і багатомовній спільноті стали підґрунтям для подальшого розвитку системи позашкільної освіти та запровадження модернізаційних змін і науково обґрунтованих засад інноваційного розвитку позашкільної освіти за сучасних умов. Насамперед це запровадження нормативно-правових, концептуально-філософських, змістових, організаційно-технологічних змін та модернізаційних процесів у ракурсі відповідних соціоекономічних змін у розвитку країни, побудова оптимальної та раціональної мережі закладів позашкільної освіти з урахуванням освітніх потреб конкретної особистості, громади, суспільства в цілому; зміна статусу і надання закладам позашкільної освіти фінансової і господарчої самостійності у вирішенні життєво важливих питань у виборі змістовних видів діяльності; встановленні структури і штатного розпису, у питаннях оплати праці.

На сьогодні позашкільна освіта є невід'ємним складником системи освіти і визнається владою і громадськістю як необхідна складова розвитку особистості дитини, її громадянського становлення і професійного вибору. Поняття "позашкільна освіта" трактується як сукупність знань, умінь та навичок, що здобувають вихованці, учні і слухачі в закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності за програмами позашкільної освіти у час, вільний від навчання в інших закладах освіти. Позашкільна освіта та виховання – процес безперервний і соціально значущий, який не має фіксованих термінів завершення і послідовно переходить із однієї стадії в іншу (початковий, основний, вищий рівні навчання). Системою позашкільної освіти в Україні зроблено "відкриття вільного часу" як важливого ресурсу для розвитку особистості впродовж життя. Особливістю позашкільної освіти є те, що вона орієнтована на запити дітей і молоді, їхніх батьків і сімей, соціуму, суспільства в цілому.

Слід констатувати, що система позашкільної освіти продовжує залишатися основною безкоштовною соціальною інституцією, яка може ефективно вирішувати проблеми розвитку особистості, сприяти вирішенню життєво важливих проблем освіти, організації змістовного дозвілля, професійного самовизначення молодого покоління через творчі об'єднання закладів позашкільної освіти різного профілю та їхні структурні підрозділи.

Реформаційні та модернізаційні зміни в позашкільній освіті неможливі без достатнього законодавчо-правового, фінансового, соціального, матеріально-технічного, інформаційно-аналітичного, програмно-методичного забезпечення та науково-методичного наукового супроводу.

Законодавчою основою забезпечення права кожного молодого громадянина на здобуття позашкільної освіти в Україні є Основний Закон демократичної держави – Конституція України. Прийняття Закону України "Про

освіту" (1991 р. з численними доповненнями протягом 25 років), нового закону України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про позашкільну освіту" (зі змінами та доповненнями), «Положення про позашкільний навчальний заклад», затвердження ряду нормативних та інструктивних актів за роки незалежності України розпочали новий етап побудови національної системи позашкільної освіти шляхом її вдосконалення та розвитку на визначених законодавчих і концептуальних засадах, які систематизовано автором у цьому збірнику.

Функціонування закладів позашкільної освіти різного профілю, відбувається у певному правовому полі, визначається сукупністю законів держави, підзаконних актів і розпорядчих документів різного рівня, які є складником нормативно-правової бази діяльності закладів позашкільної освіти та утворюють правове підґрунтя для їх функціонування та інноваційного розвитку.

На основі вивчення та аналізу законодавчо-правової бази функціонування системи позашкільної освіти в процесі дослідження виокремлено чотири рівні нормативно-правового забезпечення управління закладами позашкільної освіти (I – рівень держави, органів державної влади; II – рівень органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад; III – рівень закладів позашкільної освіти; IV – рівень суб'єктів освітнього процесу в закладах позашкільної освіти.) Реалізація ресурсного підходу до управління закладом позашкільної освіти через систематизацію і розробку нормативно-правового забезпечення управління закладом позашкільної освіти та раціональне структурування документального забезпечення управління за визначеними рівнями сприятиме не лише цілісному розгляду процесу управління закладом позашкільної освіти, а й допоможе виявляти та аналізувати проблеми, недоліки та здобутки, ефективно здійснювати організацію усіх процесів суб'єктами управління у закладі позашкільної освіти.

Охарактеризуємо систематику *нормативно-правового забезпечення управління закладом позашкільної освіти* за рівнями їх вироблення і сферами застосування та призначення.

Рівні нормативно-правового забезпечення управління позашкільною освітою і закладом позашкільної освіти:

1 – державний.

Суб'єкт/об'єкт розробки нормативно-правового забезпечення: Адміністрація Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство освіти і науки України та інші Міністерства та відомства.

Види і форми документів, законодавчо-правових і підзаконних нормативних актів: Конституція України, Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, Розпорядження Кабінету Міністрів України; накази і листи Міністерства освіти і науки України, інших міністерств та відомств.

2 – органи виконавчої влади і місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад.

Суб'єкт/об'єкт розробки нормативно-правового забезпечення: як приклад, рішення Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) та Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації, накази і розпорядження Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) та Управління освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації та ін.

Види і форми документів, законодавчо-правових і підзаконних нормативних актів: рішення, накази, розпорядження, листи, протоколи доручень, рішення колегій.

3 – заклади позашкільної освіти.

Суб'єкт/об'єкт розробки нормативно-правового забезпечення: директор, заступники директора, завідувачі відділами, методисти, художній керівник, тощо.

Види і форми актів і документів: як приклад внутрішні нормативні документи, що регламентують діяльність Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець»: Статут закладу, затверджений Розпорядженням Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації від 20.05.2016 р. № 285; Свідоцтво про внесення до єдиного державного реєстру: від 13.06.2016 р. реєстраційний номер 03-65052*; Правила внутрішнього трудового розпорядку, затверджені зборами трудового колективу; Колективний договір між адміністрацією Центру творчості і профспілковим комітетом, схвалений загальними зборами трудового колективу 31 січня 2011 року; Посадові інструкції працівників Центру творчості «Шевченківець», Положення тощо.

4 – суб'єкти освітнього процесу в закладі позашкільної освіти

Суб'єкт/об'єкт розробки нормативно-правового забезпечення: педагогі-організатори, керівники гуртків, учнівське самоврядування та інші суб'єкти освітньої діяльності.

Види і форми актів і документів: як приклад Положення, навчальні програми, проекти, положення про учнівське самоврядування, статuti органів учнівського самоврядування, учнівські проекти.

В збірнику представлено систематику нормативно-правового забезпечення управління закладом позашкільної освіти за першим (державним) рівнем.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 2222-IV від 08.12.2004](#), ВВР, 2005, № 2, ст.44

[№ 2952-VI від 01.02.2011](#), ВВР, 2011, № 10, ст.68

[№ 586-VII від 19.09.2013](#), ВВР, 2014, № 11, ст.142

[№ 742-VII від 21.02.2014](#), ВВР, 2014, № 11, ст.143

[№ 1401-VIII від 02.06.2016](#), ВВР, 2016, № 28, ст.532}

{Закон України [№ 2222-IV від 08.12.2004](#) визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України [№ 20-рп/2010 від 30.09.2010](#) у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття}

{Положення Конституції України, прийнятої на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями, внесеними законами України [№ 2222-IV від 08.12.2004](#), [№ 2952-VI від 01.02.2011](#), [№ 586-VII від 19.09.2013](#), визнано такими, що є чинними на території України Постановою Верховної Ради України [№ 750-VII від 22.02.2014](#)}

{Офіційне тлумачення до Конституції див. в Рішеннях Конституційного Суду

[№ 1-зп від 13.05.97](#)

[№ 4-зп від 03.10.97](#)

[№ 6-зп від 25.11.97](#)

[№ 9-зп від 25.12.97](#)

[№ 8-рп/98 від 09.06.98](#)

[№ 11-рп/98 від 07.07.98](#)

[№ 1-рп/99 від 09.02.99](#)

[№ 4-рп/99 від 19.05.99](#)

[№ 7-рп/99 від 06.07.99](#)

[№ 9-рп/99 від 27.10.99](#)

[№ 10-рп/99 від 14.12.99](#)

[№ 4-рп/2000 від 11.04.2000](#)

[№ 6-рп/2000 від 19.04.2000](#)

[№ 13-рп/2000 від 16.11.2000](#)

[№ 15-рп/2000 від 14.12.2000](#)

[№ 2-рп/2001 від 28.03.2001](#)

[№ 4-рп/2001 від 19.04.2001](#)

[№ 5-рп/2001 від 17.05.2001](#)

[№ 7-рп/2001 від 30.05.2001](#)

[№ 11-рп/2001 від 13.07.2001](#)

[№ 14-pn/2001 від 16.10.2001](#)
[№ 4-pn/2002 від 20.03.2002](#)
[№ 7-pn/2002 від 27.03.2002](#)
[№ 8-pn/2002 від 07.05.2002](#)
[№ 10-pn/2002 від 29.05.2002](#)
[№ 12-pn/2002 від 18.06.2002](#)
[№ 15-pn/2002 від 09.07.2002](#)
[№ 16-pn/2002 від 17.10.2002](#)
[№ 17-pn/2002 від 17.10.2002](#)
[№ 2-pn/2003 від 28.01.2003](#)
[№ 5-pn/2003 від 05.03.2003](#)
[№ 12-pn/2003 від 26.06.2003](#)
[№ 16-pn/2003 від 14.10.2003](#)
[№ 19-pn/2003 від 10.12.2003](#)
[№ 21-pn/2003 від 25.12.2003](#)
[№ 22-pn/2003 від 25.12.2003](#)
[№ 5-pn/2004 від 04.03.2004](#)
[№ 11-pn/2004 від 19.05.2004](#)
[№ 19-pn/2004 від 01.12.2004](#)
[№ 6-pn/2005 від 05.10.2005](#)
[№ 9-pn/2005 від 13.10.2005](#)
[№ 7-pn/2007 від 09.10.2007](#)
[№ 11-pn/2007 від 11.12.2007](#)
[№ 12-pn/2007 від 11.12.2007](#)
[№ 5-pn/2008 від 02.04.2008](#)
[№ 6-pn/2008 від 16.04.2008](#)
[№ 12-pn/2008 від 25.06.2008](#)
[№ 16-pn/2008 від 17.09.2008](#)
[№ 23-pn/2008 від 15.10.2008](#)
[№ 26-pn/2008 від 27.11.2008](#)
[№ 6-pn/2009 від 26.02.2009](#)
[№ 7-pn/2009 від 16.04.2009](#)
[№ 8-pn/2009 від 28.04.2009](#)
[№ 23-pn/2009 від 30.09.2009](#)
[№ 7-pn/2010 від 11.03.2010](#)
[№ 8-pn/2010 від 11.03.2010](#)
[№ 10-pn/2010 від 01.04.2010](#)
[№ 11-pn/2010 від 06.04.2010](#)
[№ 12-pn/2011 від 20.10.2011](#)
[№ 16-pn/2011 від 08.12.2011](#)
[№ 19-pn/2011 від 14.12.2011](#)
[№ 2-pn/2012 від 20.01.2012](#)
[№ 3-pn/2012 від 25.01.2012](#)
[№ 9-pn/2012 від 12.04.2012](#)

[№ 2-рп/2013 від 29.05.2013](#)

[№ 4-рп/2013 від 12.06.2013](#)

[№ 5-рп/2014 від 15.05.2014](#)

[№ 1-рп/2016 від 15.03.2016](#)

Верховна Рада України від імені Українського народу - громадян України всіх національностей,

виражаючи суверенну волю народу,

спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення,

дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя,

підключившись про зміцнення громадянської злагоди на землі України,

прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу,

усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями,

керуючись [Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року](#), схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням,

приймає цю Конституцію - Основний Закон України.

***

Розділ II

ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

***

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

{Офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 5-рп/2004 від 04.03.2004](#)}

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

ЗАКОНИ УКРАЇНИ

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про фізичну культуру і спорт

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 14, ст.80)

{Вводиться в дію Постановою ВР
[№ 3809-XII від 24.12.93](#), ВВР, 1994, № 14, ст.81}
{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 770-XIV від 18.06.99](#), ВВР, 1999, № 34, ст.271
[№ 1453-III від 10.02.2000](#), ВВР, 2000, № 13, ст.101
[№ 2548-III від 21.06.2001](#), ВВР, 2001, № 41, ст.200
[№ 2264-IV від 16.12.2004](#), ВВР, 2005, № 5, ст.122
[№ 2416-IV від 03.02.2005](#), ВВР, 2005, № 11, ст.204
[№ 3370-IV від 19.01.2006](#), ВВР, 2006, № 22, ст.184
[№ 1021-V від 15.05.2007](#), ВВР, 2007, № 34, ст.443}
{В редакції Закону
[№ 1724-VI від 17.11.2009](#), ВВР, 2010, № 7, ст.50}
{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 2608-VI від 19.10.2010](#), ВВР, 2011, № 11, ст.69
[№ 3236-VI від 19.04.2011](#), ВВР, 2011, № 42, ст.435
[№ 5460-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 2-3, ст.41
[№ 76-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 6, ст.40
[№ 77-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 11, ст.75
[№ 453-VIII від 19.05.2015](#), ВВР, 2015, № 30, ст.277
[№ 2074-VIII від 25.05.2017](#), ВВР, 2017, № 26, ст.300
[№ 2080-VIII від 06.06.2017](#), ВВР, 2017, № 29, ст.316
[№ 2273-VIII від 18.01.2018](#), ВВР, 2018, № 11, ст.56
[№ 2307-VIII від 28.02.2018](#), ВВР, 2018, № 16, ст.134}

{Установити, що у 2016 році норми і положення частин [третьої](#), [четвертої](#) та [п'ятої](#) статті 26 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#)}

{У тексті Закону слова "Міністерство України у справах молоді і спорту" в усіх відмінках замінено словами "центральный орган виконавчої влади з

фізичної культури і спорту" у відповідних відмінках згідно із Законом [№ 770-XIV від 18.06.99](#) }

{У тексті Закону слово "інваліди" в усіх відмінках замінено словами "особи з інвалідністю" у відповідному відмінку, крім [абзацу третього](#) частини дев'ятої статті 20 згідно із Законом [№ 2307-VIII від 28.02.2018](#) }

Цей Закон визначає загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту та регулює суспільні відносини у створенні умов для розвитку фізичної культури і спорту.

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

вид спорту - різновид змагальної діяльності у спорті, що здійснюється з дотриманням визначених правил. Види спорту поділяються на групи: олімпійські види спорту - види спорту, включені до програми Олімпійських ігор; неолімпійські види спорту - види спорту, не включені до програми Олімпійських ігор; види спорту осіб з інвалідністю - види спорту, включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор, та види спорту, не включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор, у яких беруть участь особи з інвалідністю;

громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості - об'єднання громадян, яке створюється з метою задоволення потреб його членів у сфері фізичної культури і спорту;

Єдиний календарний план фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України - документ, у якому на відповідний рік визначаються організаційні та фінансові питання щодо забезпечення проведення відповідних заходів та який затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, у встановленому ним порядку;

{Абзац четвертий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#) }

заклад фізичної культури і спорту - юридична особа, що забезпечує розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг. Закладами фізичної культури і спорту, зокрема, є: спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту вищих навчальних закладів, фізкультурно-оздоровчі заклади, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю;

масовий спорт (спорт для всіх) - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля для зміцнення здоров'я;

навчально-тренувальні збори - спортивні заходи, що здійснюються організаторами спортивних заходів для підготовки спортсменів до участі у спортивних змаганнях;

національні види спорту - види спорту, засновані на національно-культурних традиціях України;

{Статтю 1 доповнено терміном згідно із Законом [№ 2074-VIII від 25.05.2017](#)}

неолімпійський спорт - напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з неолімпійських видів спорту та підготовкою спортсменів до цих змагань;

олімпійський спорт - напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з олімпійських видів спорту та підготовкою спортсменів до цих змагань;

організатор фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів - юридична (юридичні) або фізична (фізичні) особа (особи), яка (які) ініціювала (ініціювали) та проводить (проводять) фізкультурно-оздоровчі або спортивні заходи та здійснює (здійснюють) організаційне, фінансове та інше забезпечення підготовки і проведення цих заходів;

спорт - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо;

{Визначення терміна статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2080-VIII від 06.06.2017](#)}

спорт осіб з інвалідністю - напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з видів спорту осіб з інвалідністю та підготовкою спортсменів до цих змагань;

спортивна діяльність - заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку спорту;

спортивна зброя - сертифікована в установленому законодавством порядку вогнепальна (крім бойової) чи пневматична, стрілецька, вихолощена (охолощена) та холодна зброя, призначена виключно для ураження цілей під час проведення спортивних заходів, параметри і характеристики якої зафіксовані у правилах спортивних змагань з видів спорту, визнаних в Україні;

{Статтю 1 доповнено терміном згідно із Законом [№ 2273-VIII від 18.01.2018](#)}

спортивні заходи - спортивні змагання та/або навчально-тренувальні збори;

спортивне змагання - захід, що проводиться організатором спортивних заходів з метою порівняння досягнень спортсменів та визначення переможців

відповідно до правил спортивних змагань з видів спорту та затвердженого організатором спортивних заходів положення (регламенту) про ці змагання, що відповідає визначеним центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, вимогам;

{Абзац п'ятнадцятий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

спортивна споруда - нерухоме майно, призначене для занять фізичною культурою і спортом;

спортсмен - фізична особа, яка систематично займається певним видом (видами) спорту та бере участь у спортивних змаганнях;

суб'єкти сфери фізичної культури і спорту - фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту. Суб'єктами сфери фізичної культури і спорту є: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади;

фізкультурно-оздоровча діяльність - заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури;

фізкультурно-оздоровчі заходи - заходи, що здійснюються організаторами фізкультурно-оздоровчих заходів для залучення різних груп населення до занять фізичною культурою;

фізкультурно-спортивні послуги - організація та проведення суб'єктами сфери фізичної культури і спорту фізкультурно-оздоровчої діяльності та/або фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю або підготовки спортсменів до змагань з видів спорту, визнаних в Україні;

фізична культура - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація;

фізичне виховання різних груп населення - напрям фізичної культури, пов'язаний з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь з використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності та активної участі в суспільному житті;

фізична підготовка - складова фізичного виховання різних груп населення, яка полягає у формуванні рухових умінь та навичок людини, розвитку її фізичних якостей і здібностей з урахуванням особливостей професійної діяльності;

фізкультурно-спортивна реабілітація - система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану.

Стаття 2. Законодавство України про фізичну культуру і спорт

Законодавство України про фізичну культуру і спорт базується на [Конституції України](#) і складається з цього Закону, відповідних міжнародних договорів України та інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у цій сфері.

Стаття 3. Права громадян у сфері фізичної культури і спорту

Громадяни мають право займатися фізичною культурою і спортом незалежно від ознак раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.

Це право забезпечується шляхом:

вільного вибору видів спорту та фізкультурно-спортивних послуг;

доступності та безпечності занять фізичною культурою і спортом;

захисту прав та законних інтересів громадян;

створення закладів фізичної культури і спорту;

об'єднання громадян у громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості;

здобуття спеціальної освіти та здійснення відповідної професійної діяльності.

Стаття 4. Засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту

Державна політика у сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на засадах:

визнання фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави;

визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя;

визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави;

забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності;

гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту;

забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів;

сприяння безперервності та послідовності занять фізичною культурою і спортом громадян різних вікових груп;

утвердження етичних та моральних цінностей фізичної культури і спорту;

створення умов для соціального та правового захисту громадян у сфері фізичної культури і спорту;

забезпечення підтримки громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості;
забезпечення різноманітності, високої якості та доступності фізкультурно-спортивних послуг для громадян;
забезпечення умов для підтримки напрямів фізичної культури і спорту;
забезпечення доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд;
заохочення благодійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту;
орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері.

Стаття 5. Державне управління у сфері фізичної культури і спорту

Державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, за сприяння відповідно інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

{Стаття 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 6. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, та інших центральних органів виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту

{Назва статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту:

бере участь у формуванні інвестиційної, антимонопольної, регуляторної політики у сфері фізичної культури і спорту;

визначає систему спортивних відзнак і нагород, нормативи матеріально-технічного та кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

визначає порядок визнання видів спорту в Україні, включення їх до відповідного реєстру та порядок його ведення;

затверджує в установленому порядку Єдиний календарний план фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України;

встановлює порядок атестації спортивних тренерів та суддів.

{Статтю 6 доповнено новою частиною першою згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту:

організовує та реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту, виконання цього Закону та інших нормативно-правових актів;

узагальнює практику застосування законодавства у сфері фізичної культури і спорту, подає пропозиції щодо його вдосконалення;

сприяє розвитку видів спорту;

здійснює аналітичну діяльність у сфері фізичної культури і спорту, визначає тенденції розвитку, узагальнює вітчизняний та іноземний досвід, розробляє проекти програм розвитку фізичної культури і спорту;

забезпечує реалізацію програм розвитку фізичної культури і спорту в Україні;

забезпечує розвиток напрямів фізичної культури і спорту;

організовує та проводить чемпіонати України з видів спорту, визнаних в Україні, інші всеукраїнські та міжнародні спортивні заходи, забезпечує участь національних збірних команд у міжнародних змаганнях, розробляє та подає на затвердження центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, Єдиний календарний план фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України;

надає в установленому порядку державну підтримку громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості, залучає їх до виконання державних програм і заходів з питань фізичної культури та спорту;

координує заходи з розвитку дитячого, дитячо-юнацького спорту, спорту вищих досягнень, спорту осіб з інвалідністю, спорту ветеранів;

приймає рішення про надання громадській організації фізкультурно-спортивної спрямованості статусу національної або відмову в його наданні;

організовує здійснення контролю за якістю фізкультурно-спортивних послуг;

бере участь у реалізації інвестиційної, антимонопольної, регуляторної політики у сфері фізичної культури і спорту;

організовує відповідно до закону у встановленому порядку проведення державної спортивної лотереї;

бере участь у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації кадрів у сфері фізичної культури і спорту та визначенні пріоритетних напрямів наукових досліджень і проведенні науково-дослідної роботи у цій сфері;

здійснює інформаційно-пропагандистську роботу з питань фізичної культури і спорту, здорового способу життя;

забезпечує розвиток спортивної медицини, здійснює діяльність, пов'язану із запобіганням використанню допінгу в спорті;

здійснює відповідно до законодавства функції з управління об'єктами державної власності;

організовує та забезпечує будівництво і реконструкцію спортивних споруд;

взаємодіє з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості;

взаємодіє з центральними органами виконавчої влади, іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері фізичної культури і спорту;

у встановленому порядку проводить міжнародну діяльність у сфері фізичної культури і спорту;

здійснює інші повноваження, визначені законом та покладені на нього актами Президента України.

{Частина друга статті 6 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

{Частина третю статті 6 виключено на підставі Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я, в межах повноважень забезпечують розвиток спортивної медицини.

{Частина четверта статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковуються Збройні Сили України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України, правоохоронні органи, рятувальні та інші спеціальні служби, забезпечують належну фізичну підготовку відповідних військовослужбовців та працівників, сприяють розвитку спорту, взаємодіють з відповідними громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику, сприяють розвитку фізичної культури і спорту серед сільського населення та працівників агропромислових підприємств, взаємодіють з відповідними громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

{Частина шоста статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері соціального захисту населення, сприяють розвитку фізичної культури і спорту в підпорядкованих йому навчальних закладах та стаціонарних установах соціального обслуговування, створюють умови для занять фізичною культурою і спортом, у тому числі для осіб з інвалідністю, та їх фізкультурно-спортивної реабілітації відповідно до законодавства.

{Частина сьома статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади сприяють розвитку фізичної культури і спорту за місцем роботи та проживання громадян, взаємодіють з відповідними громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

{Частина восьма статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 7. Показники стану розвитку фізичної культури і спорту

Перелік показників стану розвитку фізичної культури і спорту затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Зокрема, до такого переліку включаються показники рівня:

{Абзац перший частини першої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

фізичного здоров'я різних груп населення;

залучення громадян до занять масовим спортом;

залучення осіб з інвалідністю до занять фізкультурно-спортивною реабілітацією;

залучення дітей та молоді, у тому числі дітей та молоді з інвалідністю, до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах;

досягнень спортсменів України на міжнародних спортивних змаганнях, передусім Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Глобальних іграх спортсменів з порушенням інтелекту, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту;

забезпеченості кадрами сфери фізичної культури і спорту;

фінансового та матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

створення умов для доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд.

Показники, визначені відповідно до частини першої цієї статті, враховуються для моніторингу стану розвитку фізичної культури і спорту та для розроблення програм розвитку фізичної культури і спорту, інших нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту.

{Статтю 8 виключено на підставі Закону [№ 2608-VI від 19.10.2010](#)}

Розділ II.

СУБ'ЄКТИ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Стаття 9. Спортивні клуби

Спортивні клуби є закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток визначених напрямів фізичної культури і спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги.

Спортивні клуби діють на підставі статуту (положення) та реєструються у встановленому порядку.

Засновниками спортивних клубів можуть бути фізичні та юридичні особи.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності спортивних клубів шляхом надання організаційної, методичної та іншої допомоги.

Фінансування діяльності спортивних клубів здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством.

Стаття 10. Дитячо-юнацькі спортивні школи

Дитячо-юнацькі спортивні школи є позашкільними навчальними закладами спортивного профілю - закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток здібностей вихованців в обраному виді спорту, визнаному в Україні, створюють необхідні умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортсменів для резервного спорту.

Дитячо-юнацькі спортивні школи створюються та діють відповідно до [положення про дитячо-юнацьку спортивну школу](#), затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Засновниками дитячо-юнацьких спортивних шкіл можуть бути, зокрема:

- центральні органи виконавчої влади;
- місцеві державні адміністрації;
- органи місцевого самоврядування;
- фізкультурно-спортивні товариства, інші громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості;
- підприємства, установи, організації України та їх об'єднання;
- громадяни України.

Організаційно-методичне забезпечення дитячо-юнацьких спортивних шкіл здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина четверта статті 10 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Порядок надання спортивним школам вищої, першої, другої категорій з урахуванням вимог, визначених відповідно до положення про дитячо-юнацьку спортивну школу, встановлює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина статті 10 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл здійснюється відповідно за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством. Умови оплати праці працівників дитячо-юнацьких спортивних шкіл, заснованих органами державної влади та органами місцевого самоврядування, розробляються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, та затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 77-VIII від 28.12.2014](#)}

{Частина сьому статті 10 виключено на підставі Закону [№ 453-VIII від 19.05.2015](#)}

{Частина восьму статті 10 виключено на підставі Закону [№ 453-VIII від 19.05.2015](#)}

Стаття 11. Спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю

Спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю є навчальними закладами системи загальної середньої освіти або вищими навчальними закладами - закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують відбір та спортивну підготовку найобдарованіших дітей та молоді, створюють умови для розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд у поєднанні із здобуттям учнями та студентами відповідної освіти.

Навчальний заклад набуває статусу спеціалізованого навчального закладу спортивного профілю за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, в [порядку](#), визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Частина друга статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Засновниками спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю відповідно до закону можуть бути, зокрема:

центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти;

{Абзац другий частини третьої статті 11 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту;

{Абзац третій частини третьої статті 11 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

місцеві державні адміністрації;

органи місцевого самоврядування.

Фінансування спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством.

Стаття 12. Школи вищої спортивної майстерності

Школи вищої спортивної майстерності - заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують підготовку спортсменів резервного спорту та спорту вищих досягнень шляхом проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів та участь спортсменів у відповідних змаганнях.

Школи вищої спортивної майстерності створюються та діють відповідно до [положення](#) про школу вищої спортивної майстерності, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Засновниками шкіл вищої спортивної майстерності можуть бути, зокрема: центральні органи виконавчої влади;

місцеві державні адміністрації;

органи місцевого самоврядування;
фізкультурно-спортивні товариства.

Фінансування шкіл вищої спортивної майстерності здійснюється відповідно за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством.

Стаття 13. Центри олімпійської підготовки

Центри олімпійської підготовки - заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують підготовку спортсменів національних збірних команд з олімпійських видів спорту шляхом проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів на спортивних спорудах, де створені умови для проживання, харчування спортсменів, належного медичного та наукового забезпечення їх підготовки, та участь спортсменів у відповідних змаганнях.

Центри олімпійської підготовки створюються та діють відповідно до [положення про центр олімпійської підготовки](#), затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Засновниками центрів олімпійської підготовки можуть бути, зокрема:

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту;

{Абзац другий частини третьої статті 13 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

місцеві державні адміністрації;

органи місцевого самоврядування;

спортивні федерації, фізкультурно-спортивні товариства, інші громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості;

вищі навчальні заклади, підпорядковані центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту.

{Абзац шостий частини третьої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Зклади фізичної культури і спорту набувають статусу центрів олімпійської підготовки за рішенням центрального органу виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту на підставі вимог, визначених положенням про центр олімпійської підготовки.

{Зміни до частини четвертої статті 13 додатково див. в Законі [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Державним центрам олімпійської підготовки може бути надано статус національних у встановленому порядку.

Фінансування центрів олімпійської підготовки здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансування державних та комунальних центрів здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету.

Стаття 14. Центри студентського спорту вищих навчальних закладів

{Стаття 14 набирає чинності з 1 січня 2012 року згідно з пунктом 1 розділу II Закону [№ 1724-VI від 17.11.2009](#)}

Центри студентського спорту вищих навчальних закладів - заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують створення умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів, зокрема, до участі у чемпіонатах Європи та світу серед студентів з видів спорту, визнаних в Україні, Всесвітніх універсіадах.

Центри студентського спорту вищих навчальних закладів створюються та діють відповідно до положення про центр студентського спорту вищих навчальних закладів, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Засновниками центрів студентського спорту вищих навчальних закладів можуть бути, зокрема:

центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані вищі навчальні заклади;

вищі навчальні заклади.

Зклади фізичної культури і спорту набувають статусу центрів студентського спорту вищих навчальних закладів за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, на підставі вимог, визначених положенням про центр студентського спорту вищих навчальних закладів.

{Частина четверта статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Фінансування діяльності центрів студентського спорту вищих навчальних закладів здійснюється відповідно за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством.

Стаття 15. Фізкультурно-оздоровчі заклади

Фізкультурно-оздоровчі заклади (центри, комплекси, клуби, студії тощо) - заклади фізичної культури і спорту, які здійснюють фізкультурно-оздоровчу діяльність.

Фізкультурно-оздоровчі заклади діють на підставі статуту (положення) та реєструються у встановленому порядку.

Засновниками фізкультурно-оздоровчих закладів можуть бути фізичні та/або юридичні особи.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності фізкультурно-оздоровчих закладів шляхом надання організаційної, методичної та іншої допомоги.

Фінансування діяльності фізкультурно-оздоровчих закладів може здійснюватися за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством.

Стаття 16. Центри фізичного здоров'я населення

Центри фізичного здоров'я населення - заклади фізичної культури і спорту, які здійснюють діяльність шляхом залучення різних груп населення, зокрема соціально незахищених, до занять фізичною культурою.

Центри фізичного здоров'я населення створюються та діють відповідно до положення про центр фізичного здоров'я населення, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина друга статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Засновниками центрів фізичного здоров'я населення можуть бути, зокрема: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту;

{Абзац другий частини третьої статті 16 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

місцеві державні адміністрації;

органи місцевого самоврядування.

Фінансування діяльності центрів фізичного здоров'я населення здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Стаття 17. Центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, створює спеціалізований державний заклад - Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, який забезпечує належні умови для реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, здійснює заходи з організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності осіб з інвалідністю, у тому числі щодо спорту вищих досягнень, фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю.

{Частина перша статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю за участю національних спортивних федерацій осіб з інвалідністю або їх спілок, які є членами Міжнародного паролімпійського комітету та Міжнародного спортивного комітету глухих, забезпечує підготовку та участь національних збірних команд інвалідів у Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, інших міжнародних змаганнях.

В Україні діють регіональні центри фізичної культури і спорту інвалідів, які можуть створюватися органами влади Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування. Регіональні центри разом з органами влади Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування забезпечують розвиток фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю у регіоні

та відповідно проводять заходи з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю та фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю.

Центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю також можуть створюватися фізичними та юридичними особами. Такі центри утримуються за рахунок коштів засновників та інших позабюджетних джерел, не заборонених законом.

Фінансування Українського центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю та регіональних центрів з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, створених органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, здійснюється за рахунок коштів відповідно державного, місцевого бюджету.

Стаття 18. Колективи фізичної культури

Колективи фізичної культури є громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, які створюються та функціонують на підприємствах, в установах, організаціях з метою здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем роботи громадян. Такі колективи можуть бути осередками фізкультурно-спортивних товариств.

Колективи фізичної культури можуть здійснювати фізкультурно-оздоровчу діяльність за рахунок членських внесків, коштів власника відповідних підприємств, установ, організацій та/або коштів профспілкової організації відповідних підприємств, установ, організацій, отриманих від роботодавця на фізкультурно-оздоровчу діяльність відповідно до законодавства.

Стаття 19. Фізкультурно-спортивні товариства

Фізкультурно-спортивні товариства - громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є:

сприяння реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту;

організація фізкультурно-оздоровчої діяльності, зокрема за місцем роботи громадян;

забезпечення розвитку визначених напрямів спорту.

Фізкультурно-спортивні товариства діють на підставі статуту. Фізкультурно-спортивні товариства можуть мати всеукраїнський або місцевий статус.

Всеукраїнські фізкультурно-спортивні товариства:

діють на території України, мають місцеві осередки у більшості областей (зокрема колективи фізичної культури і спортивні клуби);

можуть бути засновниками закладів фізичної культури і спорту, зокрема дитячо-юнацьких спортивних шкіл, відповідних підприємств; власниками спортивних споруд та іншого майна;

можуть створювати штатні спортивні команди резервного спорту у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

співпрацюють з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, іншими центральними органами виконавчої влади, відповідними структурними підрозділами місцевих державних адміністрацій та органами місцевого самоврядування, іншими громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості на підставі договорів, що укладаються відповідно до законодавства.

{Абзац п'ятий частини третьої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральні органи виконавчої влади можуть надавати всеукраїнським фізкультурно-спортивним товариствам фінансову підтримку за рахунок коштів державного бюджету відповідно до закону.

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування у встановленому порядку можуть надавати за рахунок коштів місцевих бюджетів фінансову підтримку осередкам всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, зокрема для проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів, їх діяльності та для діяльності заснованих ними дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Стаття 20. Спортивні федерації

Спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання тощо) (далі - спортивні федерації) - громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є:

забезпечення інтересів членів відповідних спортивних федерацій у сфері спорту, в тому числі сприяння захисту їх соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних та інших інтересів;

сприяння розвитку відповідного виду (видів) спорту шляхом участі у розробленні та виконанні відповідних програм;

залучення різних груп населення до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності;

сприяння підготовці спортсменів національних збірних команд та забезпечення їх участі в офіційних міжнародних спортивних змаганнях;

організація та проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів;

участь у здійсненні кадрового забезпечення розвитку відповідного виду (видів) спорту;

сприяння розвитку міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури і спорту.

Спортивною федерацією осіб з інвалідністю є спортивна федерація, в яку об'єднуються особи з інвалідністю з певною вадою здоров'я задля розвитку видів спорту осіб з інвалідністю.

Спортивні федерації діють на підставі статуту.

У найменуванні спортивної федерації зазначається вид спорту, розвитку якого вона сприяє. У найменуванні спортивної федерації осіб з інвалідністю зазначається відповідна вада здоров'я.

Спортивні федерації можуть мати всеукраїнський або місцевий статус.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, може надати спортивній федерації статус національної спортивної федерації.

{Частина шоста статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Статус національної спортивної федерації надається лише одній спортивній федерації з відповідного виду спорту, яка має всеукраїнський статус. Статус національної спортивної федерації осіб з інвалідністю надається лише одній спортивній федерації окремо для осіб з інвалідністю з ураженнями опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та розумового і фізичного розвитку.

У разі відсутності відповідної міжнародної спортивної федерації статус національної спортивної федерації, що сприяє розвитку національного виду спорту, надається за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту.

{Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 2074-VIII від 25.05.2017](#)}

Спортивні федерації із статусом національної спортивної федерації відповідно до договору з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту:

{Абзац перший частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

забезпечують розвиток відповідного виду спорту;

представляють вид спорту у відповідних міжнародних спортивних федераціях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій Національного олімпійського комітету України, Національного комітету спорту інвалідів України, Спортивного комітету України, та на міжнародних спортивних змаганнях;

{Абзац третій частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

здійснюють у визначеному порядку організацію та проведення офіційних міжнародних спортивних змагань на території України та всеукраїнських спортивних змагань;

інформують центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, про проведення всіх спортивних заходів та про рейтинг спортсменів за підсумками змагань.

{Абзац п'ятий частини статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Спортивні федерації із статусом національної спортивної федерації можуть отримувати з державного бюджету фінансову підтримку відповідно до

закону на розвиток відповідного виду спорту, організацію і проведення спортивних заходів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, затверджує положення про проведення відповідних всеукраїнських спортивних змагань з урахуванням пропозицій національних спортивних федерацій.

{Частина статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Надання на конкурсних засадах спортивним федераціям статусу національної спортивної федерації та позбавлення цього статусу здійснюються відповідно до [положення](#), затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Стаття 21. Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів

Основними завданнями громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів є:

залучення учнів та студентів у позанавчальний час до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах;

організація і проведення спортивних змагань серед учнів та студентів;

забезпечення участі учнів та студентів у відповідних міжнародних спортивних змаганнях.

Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів діють на підставі статутів.

Всеукраїнські громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів відповідно до закону можуть мати осередки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, які можуть об'єднувати осередки у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, на конкурентних засадах у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку визначає всеукраїнську громадську організацію фізкультурно-спортивної спрямованості учнів, яка має право представляти Україну у відповідних міжнародних організаціях та на Всесвітній гімназії, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України.

{Частина четверта статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Всеукраїнські громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості студентів відповідно до закону можуть мати свої осередки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, які можуть об'єднувати спортивні клуби вищих навчальних закладів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, на конкурентних засадах у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку визначає всеукраїнську громадську організацію фізкультурно-

спортивної спрямованості студентів, яка має право представляти Україну у відповідних міжнародних організаціях та на Всесвітній універсіаді, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України.

{Частина шоста статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Всеукраїнські громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів спільно із всеукраїнськими спортивними федераціями з певних видів спорту протягом навчального року можуть проводити змагання у відповідних дитячих та студентських лігах.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів у здійсненні фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності учнів та студентів, проведенні спортивних заходів, підготовці та участі учнів та студентів у відповідних міжнародних спортивних змаганнях.

{Частина восьма статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 22. Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту

Основними завданнями громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту є:

забезпечення розвитку спорту ветеранів та сприяння соціальному захисту ветеранів фізичної культури і спорту;

залучення ветеранів спорту до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності;

організація і проведення спортивних змагань серед ветеранів фізичної культури і спорту;

забезпечення участі ветеранів фізичної культури і спорту у відповідних міжнародних спортивних змаганнях.

Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту діють на підставі статуту.

Всеукраїнські громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту відповідно до закону можуть мати свої осередки в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, на конкурентних засадах в установленому Кабінетом Міністрів України порядку визначає всеукраїнську громадську організацію фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту, яка представляє Україну у відповідних міжнародних організаціях, на Всесвітніх та Європейських спортивних іграх ветеранів фізичної

культури і спорту та в інших міжнародних спортивних змаганнях, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України.

{Частина четверта статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту у здійсненні фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності ветеранів фізичної культури і спорту, проведенні спортивних заходів, підготовці та участі ветеранів фізичної культури і спорту у відповідних міжнародних спортивних змаганнях.

{Частина п'ята статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 23. Національний олімпійський комітет України

Національний олімпійський комітет України - громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості, основним завданням якої є забезпечення розвитку олімпійського руху в Україні як складової частини міжнародного олімпійського руху.

Метою олімпійського руху є:

- пропаганда та впровадження відповідних принципів та ідеалів;
- сприяння розвитку фізичної культури і спорту;
- зміцнення міжнародного спортивного співробітництва;
- участь в Олімпійських іграх та інших міжнародних спортивних заходах, що проводяться Міжнародним та Європейським олімпійськими комітетами;
- виконання інших завдань і заходів, передбачених статутом Національного олімпійського комітету України, відповідно до Олімпійської хартії.

Національний олімпійський комітет України діє на підставі статуту, який відповідає Олімпійській хартії.

Національний олімпійський комітет України може мати свої відділення в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Національний олімпійський комітет України відповідно до Олімпійської хартії, зокрема:

- представляє Україну на Олімпійських іграх, у Міжнародному олімпійському комітеті, міжнародних олімпійських організаціях, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України;

здійснює заходи щодо забезпечення прав інтелектуальної власності Міжнародного олімпійського комітету;

визнає спортивні федерації з олімпійських видів спорту.

Національний олімпійський комітет України відповідно до Олімпійської хартії та згідно з наданими Міжнародним олімпійським комітетом повноваженнями, зокрема:

співпрацює із суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток олімпійських видів спорту;

бере участь у наданні всеукраїнським спортивним федераціям з олімпійських видів спорту статусу національної спортивної федерації з відповідного виду спорту;

бере участь у підготовці та реалізації заходів, спрямованих на забезпечення підготовки національних збірних команд України до участі в Олімпійських та інших міжнародних спортивних заходах, що проводяться Міжнародним та Європейським олімпійськими комітетами;

має свою національну олімпійську символіку, здійснює її використання та забезпечує захист відповідно до закону.

Органи державної влади сприяють розвитку матеріально-технічної бази Національного олімпійського комітету України, надають Національному олімпійському комітету України фінансову та організаційну допомогу щодо розвитку олімпійського руху.

Органи місцевого самоврядування можуть підтримувати діяльність місцевих осередків Національного олімпійського комітету України та надавати їм фінансову та організаційну допомогу на розвиток олімпійського руху в регіонах.

Стаття 24. Суб'єкти паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні

Суб'єктами паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні є національні спортивні федерації осіб з інвалідністю або їх спілки, що є членами Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародного спортивного комітету глухих, які діють відповідно до Конституції Міжнародного паралімпійського комітету, Конституції Міжнародного спортивного комітету глухих.

Метою паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні є розвиток фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, поліпшення фізичного стану та суспільної інтеграції осіб з інвалідністю, організація і проведення заходів з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, участь національних збірних команд України у Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, міжнародних спортивних змаганнях осіб з інвалідністю.

Національні спортивні федерації осіб з інвалідністю або їх спілки, які є членами Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародного спортивного комітету глухих, спрямовують свою діяльність на розвиток паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні, підготовку та участь українських спортсменів у Паралімпійських, Дефлімпійських іграх, інших міжнародних спортивних змаганнях осіб з інвалідністю. Держава підтримує розвиток паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні, діяльність національних спортивних федерацій осіб з інвалідністю або їх спілок.

Національні спортивні федерації осіб з інвалідністю або їх спілки, які є членами Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародного спортивного комітету глухих, зокрема:

відповідно до Конституції Міжнародного паралімпійського комітету, Конституції Міжнародного спортивного комітету глухих представляють Україну в міжнародному паралімпійському русі, міжнародному дефлімпійському русі, інших міжнародних спортивних організаціях;

співпрацюють із суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, спільно з Українським центром з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю забезпечують підготовку та участь національних збірних команд осіб з інвалідністю у Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, міжнародних спортивних змаганнях осіб з інвалідністю усіх рівнів, розвиток фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності осіб з інвалідністю, їх фізкультурно-спортивної реабілітації;

здійснюють громадський контроль за діяльністю закладів фізичної культури і спорту, заснованих органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування, у частині, що стосується спортивної роботи із спортсменами з інвалідністю та залучення осіб з інвалідністю до занять фізичною культурою і спортом;

{Абзац четвертий частини четвертої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2307-VIII від 28.02.2018](#)}

мають свою символіку, здійснюють її використання та забезпечують її захист відповідно до закону;

сприяють розвитку матеріально-технічного забезпечення спорту осіб з інвалідністю в Україні.

Органи державної влади сприяють розвитку матеріально-технічної бази національних спортивних федерацій осіб з інвалідністю або їх спілок, які є членами Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародного спортивного комітету глухих, можуть надавати їм фінансову та організаційну допомогу для досягнення мети їхньої діяльності та на виконання статутних завдань, пов'язаних з розвитком паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні.

Органи місцевого самоврядування можуть підтримувати діяльність місцевих осередків національних спортивних федерацій осіб з інвалідністю та їх спілок, надавати їм фінансову та організаційну підтримку на розвиток паралімпійського і дефлімпійського руху в регіонах.

Стаття 25. Спортивний комітет України

Спортивний комітет України - громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості, основним завданням якої є забезпечення розвитку в Україні неолімпійського спорту.

Спортивний комітет України діє на підставі статуту.

Спортивний комітет України:

представляє Україну у відповідних міжнародних спортивних організаціях, на Всесвітніх та Європейських іграх з неолімпійських видів спорту, інших міжнародних спортивних змаганнях, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України;

може організовувати та проводити на території України всеукраїнські та міжнародні заходи з неолімпійських видів спорту спільно з відповідними спортивними федераціями;

бере участь у наданні всеукраїнським спортивним федераціям з неолімпійських видів спорту статусу національної спортивної федерації з відповідного неолімпійського виду спорту;

має свою символіку, здійснює її використання та забезпечує захист відповідно до закону.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту співпрацює із Спортивним комітетом України щодо розвитку неолімпійських видів спорту на підставі договору, може надавати йому фінансову підтримку з державного бюджету для здійснення статутної діяльності, підготовки та участі національних збірних команд у Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту, інших міжнародних змаганнях.

{Частина четверта статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Розділ III. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Стаття 26. Фізична культура у сфері освіти

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють розвитку фізичної культури в навчальних закладах. Фізична культура у сфері освіти має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів та студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів та форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя.

Фізична культура у сфері освіти базується на затверджених відповідно до закону державних стандартах освіти, спрямованих на забезпечення науково обґрунтованих норм рухової активності дітей та молоді з урахуванням стану їхнього здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку.

{Частина третю статті 26 виключено на підставі Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

У дошкільних та інших навчальних закладах обов'язково передбачаються посади фахівців з фізичної культури.

{До статті 26 включено частину третю згідно із Законом [№ 453-VIII від 19.05.2015](#)}

Фізична культура шляхом проведення обов'язкових занять у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах здійснюється відповідно до навчальних програм, затверджених у встановленому порядку.

У загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах уроки з фізичної культури є обов'язковими і проводяться не менше трьох разів на тиждень. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення щодо запровадження додаткових уроків з фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах за умови наявності коштів у відповідних бюджетах.

{Частина п'ята статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 76-VIII від 28.12.2014](#), [№ 453-VIII від 19.05.2015](#)}

У навчальних закладах заняття з фізкультурно-спортивної реабілітації учнів і студентів з інвалідністю є обов'язковими, їх періодичність та інтенсивність визначаються індивідуально, з урахуванням медичних рекомендацій.

{Частина шоста статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади з урахуванням місцевих природних умов, інтересів учнів самостійно визначають зміст, форми і засоби їх рухової активності, методи проведення занять з фізичної культури та організовують позаурочну фізкультурно-спортивну роботу за участю позашкільних навчальних закладів, громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

Керівники навчальних закладів зобов'язані забезпечувати створення сприятливих умов для належної рухової активності учнів та студентів.

Стаття 27. Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем проживання та відпочинку громадян

Забезпечення умов для фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання та відпочинку громадян покладається на місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування і здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів. З цією метою місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть створювати центри фізичного здоров'я населення, організовувати будівництво спортивних споруд та співпрацювати з відповідними громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості та іншими закладами фізичної культури і спорту.

Власники санаторно-курортних закладів, закладів відпочинку та об'єктів туристичної інфраструктури, зокрема туристичних баз, створюють умови для здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-спортивної реабілітації.

Стаття 28. Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем роботи громадян
Власники підприємств, керівники установ та організацій відповідно:
створюють працівникам належні умови для фізкультурно-оздоровчої діяльності згідно з колективними договорами;

надають у користування працівникам та членам їх сімей для занять масовим спортом спортивні споруди, що перебувають на балансі відповідних

підприємств, установ та організацій, забезпечують функціонування таких спортивних споруд, виділяють кошти на придбання спортивного інвентарю та обладнання, оплату праці відповідних фахівців сфери фізичної культури і спорту;

сприяють об'єднанню працівників у колективи фізичної культури та/або спортивні клуби;

заохочують працівників, які займаються масовим спортом.

Порядок створення і використання матеріально-технічної бази для забезпечення фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем роботи громадян, порядок фінансування, забезпечення фахівцями сфери фізичної культури і спорту для проведення занять із працівниками підприємств, установ та організацій та членами їхніх сімей визначаються цим Законом, іншими законодавчими актами та колективними договорами.

Стаття 29. Фізкультурно-оздоровча діяльність серед сільського населення

Виконавчі органи сільських, селищних рад, підприємства, установи та організації агропромислової галузі, що розташовані в сільській місцевості, сприяють:

створенню умов для залучення мешканців села, селища до активних занять фізичною культурою і спортом, здорового способу життя;

утворенню та діяльності у межах відповідних територій колективів фізичної культури та спортивних клубів;

доступності мешканцям села, селища спортивних споруд відповідних навчальних закладів для занять фізичною культурою;

функціонуванню та створенню дитячо-юнацьких спортивних шкіл у кожному сільському районі, у тому числі відкриттю їх відділень (філій) у селах та селищах;

фінансуванню фізичної культури і спорту.

Стаття 30. Фізична підготовка у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах

Фізична підготовка військовослужбовців є складовою частиною загальної системи навчання та виховання особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, і спрямована на забезпечення фізичної готовності особового складу до професійної діяльності.

Форми, зміст і порядок організації фізичної підготовки та спортивної діяльності військовослужбовців, працівників правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб визначаються на підставі цього Закону нормативно-правовими актами відповідних органів державної влади.

Рівень фізичної підготовленості військовослужбовців, працівників правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб у

встановленому порядку враховується при присвоєнні чергових військових і спеціальних звань, призначенні на відповідні посади.

Для організації фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах відповідними центральними органами виконавчої влади можуть створюватися заклади фізичної культури і спорту, зокрема спортивні комітети, клуби, бази тощо.

Заклади фізичної культури і спорту, зазначені у частині четвертій цієї статті, відповідно до закону можуть створювати у встановленому порядку дитячо-юнацькі спортивні школи.

Спортивні споруди закладів фізичної культури і спорту, зазначених у [частині четвертій](#) цієї статті, використовуються для організації та проведення занять з фізичної підготовки військовослужбовців і працівників Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, працівників правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб, підготовки відповідних спортсменів до участі у спортивних змаганнях.

{Частина шоста статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2080-VIII від 06.06.2017](#)}

Для здійснення управління фізичною підготовкою та спортивною діяльністю у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах можуть створюватися окремі структурні підрозділи.

Стаття 31. Фізкультурно-оздоровча діяльність і фізкультурно-спортивна реабілітація осіб з інвалідністю

Органи влади Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування для забезпечення фізкультурно-оздоровчої діяльності для осіб з інвалідністю і фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю можуть створювати заклади фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, надавати їм необхідне матеріально-технічне забезпечення, доступність спортивних споруд для осіб з інвалідністю.

Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, регіональні центри з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, центри з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, заклади фізичної культури і спорту у співпраці з громадськими організаціями осіб з інвалідністю фізкультурно-спортивної спрямованості можуть здійснювати заходи з фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю.

Стаття 32. Фізкультурно-оздоровча діяльність у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань

Громадянам, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань, гарантується можливість займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю.

Адміністрація місць попереднього ув'язнення та установ виконання покарань створює особам, які в них перебувають, умови для занять фізичною культурою, зокрема особам, які не досягли повноліття, - умови для фізичного виховання відповідно до вимог щодо занять фізичною культурою, передбачених для загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, визначає порядок здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та нормативи забезпеченості місць попереднього ув'язнення і установ виконання покарань фізкультурно-спортивним інвентарем та обладнанням.

{Частина третя статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Розділ IV. СПОРТ

Стаття 33. Дитячий спорт

Дитячий спорт - напрям спорту, який забезпечує ознайомлення дітей з видами спорту та виявлення їх здібностей до подальших занять спортом.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють організаційно-правові та інші умови для розвитку дитячого спорту та забезпечення початкового навчання дітей видам спорту шляхом об'єднання зусиль сім'ї, опікунів, піклувальників, дитячо-юнацьких спортивних шкіл та загальноосвітніх навчальних закладів з метою розвитку масового спорту та спорту вищих досягнень.

Стаття 34. Дитячо-юнацький спорт

Дитячо-юнацький спорт - напрям спорту, який забезпечує залучення дітей для занять певним видом спорту із дитячого спорту для здійснення їх спортивної спеціалізації та забезпечення умов для переходу до резервного спорту.

Розвиток дитячо-юнацького спорту забезпечують суб'єкти сфери фізичної культури і спорту, зокрема дитячо-юнацькі спортивні школи та відповідні спортивні клуби.

Стаття 35. Резервний спорт

Резервний спорт - напрям спорту, який забезпечує у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, здійснення відбору обдарованих дітей та молоді для занять певним видом спорту, створення умов для максимального розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів, забезпечення умов для переходу до

спорту вищих досягнень та поповнення основного складу національних збірних команд.

{Частина перша статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Розвиток резервного спорту забезпечують суб'єкти сфери фізичної культури і спорту, зокрема спортивні клуби, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, штатні спортивні команди резервного спорту Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері освіти, фізичної культури та спорту, всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, спортивних федерацій (далі - штатні спортивні команди резервного спорту) та інші суб'єкти сфери фізичної культури і спорту.

{Частина друга статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Порядок створення штатних спортивних команд резервного спорту визначається Кабінетом Міністрів України.

Фінансування штатних спортивних команд резервного спорту здійснюється відповідно до закону.

Стаття 36. Спорт вищих досягнень

Спорт вищих досягнень - напрям спорту, який забезпечує залучення спортсменів з резервного спорту шляхом подальшої спеціалізації та індивідуалізації їхнього навчально-тренувального процесу з певного виду спорту для підготовки та участі у спортивних змаганнях всеукраїнського та міжнародного рівнів.

Розвиток спорту вищих досягнень забезпечують національні збірні команди та суб'єкти сфери фізичної культури і спорту, зокрема центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, спортивні клуби, а також спортивні команди Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб, а також суб'єкти сфери фізичної культури і спорту, які здійснюють розвиток професійного спорту.

Стаття 36¹. Службово-прикладний та військово-прикладний спорт

Службово-прикладний та військово-прикладний спорт - це напрям спорту, пов'язаний з виконанням військовослужбовцями і працівниками Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб своїх службових обов'язків.

Розвиток службово-прикладного та військово-прикладного спорту забезпечують суб'єкти сфери фізичної культури і спорту.

{Закон доповнено статтею 36¹ згідно із Законом [№ 2080-VIII від 06.06.2017](#)}

Стаття 37. Національні збірні команди

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій національних спортивних федерацій та фізкультурно-спортивних товариств комплектує на конкурсній основі з числа найбільш підготовлених спортсменів дитячо-юнацького, резервного спорту та спорту вищих досягнень, а також фахівців сфери фізичної культури і спорту, зокрема тренерів, національні збірні команди з визнаних в Україні олімпійських, неолімпійських та національних видів спорту для підготовки їх до участі в міжнародних спортивних змаганнях.

{Частина перша статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 2074-VIII від 25.05.2017](#)}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій спортивних федерацій осіб з інвалідністю із національним статусом та Національного комітету спорту інвалідів України комплектує на конкурсній основі з числа найбільш підготовлених спортсменів дитячо-юнацького, резервного спорту та спорту вищих досягнень, а також фахівців у сфері фізичної культури і спорту, зокрема тренерів, національні збірні команди з визнаних в Україні видів спорту осіб з інвалідністю для підготовки їх до участі в міжнародних спортивних змаганнях.

{Частина друга статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2307-VIII від 28.02.2018](#)}

Положення про національні збірні команди з видів спорту, визнаних в Україні (далі - національні збірні команди), розробляється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, і затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина третя статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Склад національних збірних команд щорічно затверджується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, та включає основний склад та склади спортсменів різних вікових груп з урахуванням вимог міжнародних спортивних федерацій.

{Частина четверта статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

До основного складу національних збірних команд включаються спортсмени, які мають найвищі спортивні результати на всеукраїнських та міжнародних змаганнях.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, на конкурсній основі формує штатну команду національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських та

національних видів спорту, що включає спортсменів та фахівців сфери фізичної культури і спорту, зокрема тренерів, а з видів спорту осіб з інвалідністю - Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю.

{Частина шоста статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 2074-VIII від 25.05.2017](#)}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, укладає трудовий договір (контракт) із спортсменами та фахівцями штатної команди національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських та національних видів спорту, а з видів спорту осіб з інвалідністю - Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю.

{Частина сьома статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 2074-VIII від 25.05.2017](#)}

Для участі в окремих міжнародних спортивних змаганнях центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, комплектує окремі офіційні делегації національних збірних команд України, до яких входять спортсмени, тренери та особи, що забезпечують організаційне супроводження їх участі.

{Частина восьма статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Спортсмени - члени штатної команди національних збірних команд України беруть участь у міжнародних змаганнях або інших спортивних змаганнях, не включених до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, відповідно до умов трудового договору (контракту).

{Частина дев'ята статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Спортсменам - членам національних збірних команд України, які проходять службу у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, правоохоронних органах, відповідних центральних органах виконавчої влади створюються необхідні умови для підвищення їх спортивної майстерності, забезпечується можливість брати участь у міжнародних, всеукраїнських та інших спортивних змаганнях.

Можливість виступу громадян України за національні збірні інших держав та/або іноземців чи осіб без громадянства за національну збірну команду України регулюється відповідно до вимог міжнародних спортивних федерацій.

Спортсмен - член національних збірних команд України у разі його дискваліфікації (відсторонення) від участі у спортивних заходах, зокрема за порушення правил спортивних змагань та/або положення (регламенту) про спортивні змагання, норм, визначених міжнародними та всеукраїнськими спортивними федераціями, а також за використання заборонених у спорті засобів (допінгу), одночасно виключається центральним органом виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, з національної збірної команди та штатної команди національних збірних команд України.

{Частина дванадцята статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Функціонування штатної команди національних збірних команд України, фінансування підготовки національних збірних команд та участі у міжнародних спортивних змаганнях здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Стаття 38. Професійний спорт

Професійний спорт - комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку.

Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, [Кодексу законів про працю України](#) та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій.

Спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів.

Стаття 39. Визнання видів спорту в Україні

В Україні не можуть визнаватися види спорту, які пов'язані з небезпекою чи надмірним ризиком для життя і здоров'я людей або мають антигуманний зміст.

Порядок визнання видів спорту в Україні, включення їх до відповідного реєстру та порядок ведення цього реєстру визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина друга статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Види спорту, визнані в Україні, мають переваги, зокрема, щодо:

одержання державної підтримки для розвитку відповідного виду спорту;

відкриття в установленому порядку відділень з відповідного виду спорту в дитячо-юнацьких спортивних школах, спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю, школах вищої спортивної підготовки, центрах олімпійської підготовки, центрах студентського спорту вищих навчальних закладів;

проведення офіційних спортивних змагань з відповідного виду спорту;

присвоєння в установленому порядку спортивних звань та розрядів, суддівських кваліфікаційних категорій з відповідного виду спорту.

Стаття 40. Правила спортивних змагань з видів спорту, визнаних в Україні (далі - правила спортивних змагань), включають вимоги до учасників змагань, відповідних спортивних споруд, спеціального обладнання та інвентарю, умови та порядок визначення результатів та переможців змагань. Вони розробляються всеукраїнською спортивною федерацією з виду спорту з урахуванням правил спортивних змагань відповідної міжнародної спортивної федерації.

Правила спортивних змагань затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій відповідних всеукраїнських спортивних федерацій.

{Частина друга статті 40 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Офіційні спортивні змагання з видів спорту проводяться за правилами спортивних змагань, затвердженими відповідно до вимог цієї статті.

Стаття 41. Спортивне суддівство

Суддівство спортивних змагань здійснюється спортивними суддями - фізичними особами, які пройшли спеціальну підготовку і отримали відповідну кваліфікаційну категорію та уповноважені забезпечувати дотримання правил спортивних змагань, положень (регламентів) про змагання, а також забезпечувати достовірність зафіксованих результатів.

В Україні встановлені такі кваліфікаційні категорії спортивних суддів:

- спортивний суддя Національної категорії;
- спортивний суддя першої категорії;
- спортивний суддя другої категорії;
- юний спортивний суддя.

Кваліфікаційні категорії спортивним суддям присвоюються спортивними федераціями в [порядку](#), затвердженому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина третя статті 41 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 42. Єдина спортивна класифікація України. Спортивні звання та спортивні розряди

Єдина спортивна класифікація України визначає порядок, умови та вимоги, необхідні для присвоєння спортсменам і тренерам спортивних звань та спортивних розрядів з видів спорту, визнаних в Україні. Єдина спортивна класифікація України затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, відповідно до затвердженого ним [Положення про Єдину спортивну](#)

[класифікацію України](#) з урахуванням пропозицій всеукраїнських спортивних федерацій.

{Частина перша статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

В Україні присвоюються такі спортивні звання:
заслужений тренер України;
заслужений майстер спорту України;
майстер спорту України міжнародного класу;
гросмейстер України;
майстер спорту України.

Спортсменам, які виконали кваліфікаційні вимоги, передбачені [Єдиною спортивною класифікацією України](#), центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, видає посвідчення про присвоєння відповідного спортивного звання.

{Частина третя статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Спортсмени, яким присвоєні спортивні звання, є спортсменами вищої категорії.

В Україні присвоюються такі спортивні розряди:
кандидат у майстри спорту України;
перший розряд;
другий розряд;
третій розряд;
перший юнацький розряд;
другий юнацький розряд;
третій юнацький розряд.

Спортсменам, які виконали спортивні розряди, передбачені [Єдиною спортивною класифікацією України](#), видається посвідчення про присвоєння відповідного спортивного розряду в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина шоста статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 43. Гарантії підвищення спортивної майстерності

Спортсменам, які беруть участь у всеукраїнських та міжнародних змаганнях, надається за місцем роботи відпустка для підготовки та участі в цих змаганнях у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Спортсмени вищої категорії, які проходять військову службу у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах, можуть зараховуватися до закладів фізичної культури і спорту або призначатися на посади у структурних підрозділах, на які покладені функції із спортивної діяльності та розвитку фізичної культури і спорту, де їм створюють необхідні

умови для підвищення спортивної майстерності, а також забезпечується можливість участі у міжнародних, всеукраїнських та інших спортивних змаганнях.

{Статтю 43 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 2080-VIII від 06.06.2017](#)}

Спортсмени вищої категорії підлягають обов'язковому страхуванню в [порядку](#), визначеному Кабінетом Міністрів України.

Для видатних, молодих та перспективних спортсменів, їх тренерів держава може встановлювати відповідні стипендії. Спортсменам, які посіли призові місця на офіційних міжнародних змаганнях, та їх тренерам встановлюються грошові винагороди у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Спортсменам, які посіли призові місця на Олімпійських іграх, Всесвітніх та Європейських іграх з неолімпійських видів спорту, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Глобальних іграх спортсменів з порушенням інтелекту, чемпіонатах світу або Європи, та їх тренерам можуть надаватися соціально-побутові та інші заохочення у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 44. Спортивні відзнаки і нагороди, спортивна символіка

До спортивних відзнак належать нагрудні значки, що свідчать про рівень спортивної і суддівської кваліфікації, а також спортивні медалі, якими відзначаються спортсмени, їх тренери та інші фахівці у сфері фізичної культури і спорту.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, затверджує зразки нагрудних значків, що свідчать про рівень спортивної і суддівської кваліфікації, а також встановлює перелік спортивних нагород для переможців і рекордсменів всеукраїнських спортивних змагань.

{Частина друга статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

За видатні спортивні досягнення і значний вклад у розвиток фізичної культури і спорту спортсмени, їх тренери та інші фахівці у сфері фізичної культури і спорту можуть бути відзначені державними нагородами.

Порядок використання спортивної символіки (емблем та інших позначень закладів фізичної культури і спорту, позначень міжнародних та інших спортивних змагань) здійснюється відповідно до закону.

Розділ V.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ, КАДРОВЕ, ФІНАНСОВЕ ТА ІНШЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Стаття 45. Організаційне забезпечення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів

Організація підготовки та проведення фізкультурно-оздоровчого заходу або спортивного змагання здійснюється відповідно до положення (регламенту) про такий фізкультурно-оздоровчий захід або таке спортивне змагання, що затверджується відповідно організаторами фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів.

Статус та назву чемпіонату і Кубка можуть мати лише офіційні спортивні змагання.

Офіційні фізкультурно-оздоровчі та спортивні заходи - спортивні заходи, включені до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України, календарних планів фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, календарних планів фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів районів, міст, селищ та сіл (далі - календарні плани).

Порядок складання календарних планів, а також вимоги до змісту положення (регламенту) про офіційні фізкультурно-оздоровчі заходи або спортивні змагання затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина четверта статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Міжнародні спортивні змагання проводяться організаторами спортивних заходів на території України за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій відповідної спортивної федерації із статусом національної спортивної федерації, відповідних місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, на території яких планується проведення цих змагань. Ці міжнародні спортивні змагання включаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України. Спортивні змагання не визнаються та не можуть визначатися як міжнародні, у тому числі в рекламі та інформаційних повідомленнях, без включення їх до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України.

{Частина п'ята статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Організатори фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів мають право на використання назви таких заходів та їх символіки відповідно до закону. Реклама в місцях проведення фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів здійснюється організаторами цих заходів відповідно до закону.

Організатори спортивних заходів можуть визначати виробників, товари яких (спортивний одяг, взуття, спортивне обладнання та інвентар) обов'язково використовуються суб'єктами фізичної культури і спорту під час проведення відповідних заходів.

Право на висвітлення фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів шляхом трансляції зображення та/або звуку заходу будь-якими засобами та/або

за допомогою будь-яких технологій, а також шляхом здійснення запису зазначеної трансляції та/або фотографування заходу належить організаторам фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів відповідно до закону.

Вирішення спорів, що виникають між суб'єктами у сфері фізичної культури і спорту, здійснюється відповідно до закону постійно діючим спортивним третейським судом.

Стаття 46. Інформаційне забезпечення у сфері фізичної культури і спорту

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють пропагуванню розвитку фізичної культури і спорту з метою зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя, фізичного загартування та духовного зростання людини.

Засоби масової інформації, зокрема державні, здійснюють популяризацію оздоровчого значення фізичної культури, напрямів спорту, досягнень спортсменів України на міжнародних спортивних змаганнях тощо.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, відповідно до закону забезпечує збирання адміністративних даних і проведення статистичних спостережень з метою одержання інформації про сферу фізичної культури і спорту.

{Частина третя статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

До головних завдань статистичних спостережень у сфері фізичної культури і спорту належать:

збирання, розроблення, узагальнення та всебічний аналіз статистичної інформації щодо подій у сфері фізичної культури і спорту;

розроблення і впровадження статистичної методології, що базується на результатах наукових досліджень, міжнародних стандартах та рекомендаціях;

забезпечення достовірності, об'єктивності, оперативності, стабільності та цілісності статистичної інформації;

забезпечення доступності, гласності та відкритості зведених статистичних даних у межах законодавства.

Порядок подання та перелік показників статистичних спостережень у сфері фізичної культури і спорту встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики, з урахуванням пропозицій центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина п'ята статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 47. Фінансове забезпечення сфери фізичної культури і спорту

Фінансування розвитку фізичної культури і спорту здійснюється відповідно до цього Закону та інших нормативно-правових актів за рахунок коштів відповідно державного та місцевого бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Для розвитку фізичної культури і спорту використовуються позабюджетні кошти, зокрема від:

{Абзац другий частини другої статті 47 виключено на підставі Закону № 77-VIII від 28.12.2014}

підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян, окремих осіб; фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту; користування правами інтелектуальної власності закладами фізичної культури і спорту, організаторами фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів;

проведення державної спортивної лотереї;

інвестиційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту.

На розвиток фізичної культури і спорту підприємства, установи та організації спрямовують кошти у порядку, визначеному законодавством.

Заклади фізичної культури і спорту звільняються від сплати земельного податку відповідно до закону.

Держава може надавати податкові пільги для юридичних та фізичних осіб (резидентів та нерезидентів), що здійснюють благодійну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в порядку, визначеному законодавством.

У сільській місцевості витрати на утримання закладів фізичної культури і спорту, в тому числі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також на проведення фізкультурно-спортивних заходів здійснюються відповідно до закону.

Держава сприяє діяльності суб'єктів господарювання, що здійснюють інвестиційну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

Стаття 48. Матеріально-технічне забезпечення сфери фізичної культури і спорту

Матеріально-технічне забезпечення сфери фізичної культури і спорту здійснюється шляхом будівництва та використання спортивних споруд, створення, придбання та використання фізкультурно-спортивного спорядження та обладнання, іншого майна, призначеного для занять фізичною культурою і спортом. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, визначає нормативи матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні.

{Частина перша статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5460-VI від 16.10.2012}

Вимоги до спортивних споруд щодо будівельних норм і правил, санітарних норм, інших норм у сфері охорони здоров'я та дотримання безпеки їх відвідувачів встановлюються відповідно до закону.

Земельні ділянки, на яких розташовані спортивні споруди, належать до земель рекреаційного призначення.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, відповідні структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в межах

повноважень здійснюють контроль за ефективністю використання спортивних споруд.

{Частина четверта статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Закладам фізичної культури і спорту, які мають у власності або користуванні спортивні споруди, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть надавати відповідно до закону пільги з оплати за користування комунальними послугами та спожиту електроенергію, а також надавати фінансову підтримку з відповідних бюджетів.

Приватизація спортивних споруд здійснюється відповідно до закону. Зміна цільового призначення приватизованих спортивних споруд не допускається.

Бази олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки - заклади фізичної культури і спорту, які мають у власності або користуванні спортивні споруди і призначені забезпечувати умови для проживання, харчування, проведення навчально-тренувальних зборів спортсменів національних збірних команд та обладнані спортивним спорядженням, інвентарем для підготовки спортсменів до всеукраїнських та міжнародних змагань, Олімпійських, Паралімпійських та Дефлімпійських ігор, Глобальних ігор спортсменів з порушенням інтелекту.

Бази олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки включаються до переліку, який затверджується Кабінетом Міністрів України, у визначеному ним порядку.

Будівництво, реконструкція та утримання спортивних споруд у сільській місцевості здійснюються відповідно до закону.

Заклади фізичної культури і спорту, які мають у власності або в користуванні спортивні споруди, повинні мати, зокрема:

сертифікат відповідності спортивної споруди, виданий відповідно до закону в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

[журнал обліку використання спортивної споруди](#), [порядок](#) ведення якого визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Абзац третій частини десятої статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Не допускається:

проекування, будівництво нових і реконструкція діючих дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів без передбачених нормативами вимог до спортивних споруд та функціональних приміщень;

обмеження доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд.

Існуюча мережа державних і комунальних закладів фізичної культури і спорту не може бути скорочена без згоди центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{У статтю 48 включено частину дванадцятую згідно із Законом [№ 453-VIII від 19.05.2015](#)}

Фізкультурно-спортивне спорядження та обладнання - спортивна форма (спеціальний одяг та взуття), спортивні снаряди (апарати), інвентар і апаратура для обладнання спортивних споруд та обслуговування спортивних заходів виготовляються з дотриманням стандартів (правил, норм), затверджених відповідно до закону.

Правила реєстрації, обліку, експлуатації і нагляду за використанням та технічним станом плавальних засобів, що є спортивними суднами, спортивних автомобілів, спортивних мотоциклів, спортивних літальних апаратів визначаються Кабінетом Міністрів України.

Придбання, зберігання, перевезення і використання спортивної зброї, боєприпасів до неї, утримання стрілецьких тирів, стрільбищ та стендів здійснюються відповідно до законодавства суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, що розвивають види спорту, визнані в Україні, правила змагань яких передбачають використання спортсменами вогнепальної (крім бойової) чи пневматичної, стрілецької, вихолощеної (охолощеної) та холодної зброї. Облік та сертифікація спортивної зброї здійснюються в установленому законодавством порядку.

{Статтю 48 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 2273-VIII від 18.01.2018](#)}

Суб'єктам підприємницької діяльності, які здійснюють виробництво фізкультурно-спортивного спорядження та обладнання, може надаватися пільговий режим кредитування і оподаткування відповідно до закону.

Організатори фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів, власники спортивних споруд, фізкультурно-спортивного спорядження та обладнання зобов'язані забезпечувати безпечні умови життя і здоров'я відвідувачів та користувачів спортивних споруд, користувачів фізкультурно-спортивного спорядження та обладнання, а також не завдавати шкоди довкіллю та здійснювати відповідні заходи з охорони та безпеки згідно з правилами, встановленими Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

Стаття 49. Кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту

Держава забезпечує підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у сфері фізичної культури і спорту.

Право проводити фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність, фізкультурно-спортивну реабілітацію надається фахівцям, які мають спеціальну освіту та відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень. Тренери та спортивні судді проходять обов'язкову атестацію в [порядку](#), визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Атестація тренерів та спортивних суддів, фахівців з фізкультурно-спортивної реабілітації, які беруть участь у фізкультурно-оздоровчих, фізкультурно-реабілітаційних та спортивних заходах для осіб з інвалідністю, проводиться Українським центром з фізичної культури і

спорту осіб з інвалідністю, у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

{Частина друга статті 49 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Тренерам та іншим фахівцям у сфері фізичної культури і спорту держава забезпечує:

створення належних умов для праці, відпочинку, медичного обслуговування;

підвищення кваліфікації один раз на п'ять років;

правовий та соціальний захист;

компенсації, встановлені законодавством про працю;

призначення і виплату пенсій відповідно до закону;

встановлення надбавок за спортивні звання в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, бере участь у ліцензуванні та акредитації вищих навчальних закладів, у яких здійснюється підготовка фахівців сфери фізичної культури і спорту, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Частина четверта статті 49 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Держава сприяє розвитку волонтерського руху у сфері фізичної культури і спорту, де на добровільних засадах надається допомога щодо організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, пропагування здорового способу життя, надання консультаційної допомоги.

{Частина шоста статті 49 виключено на підставі Закону [№ 3236-VI від 19.04.2011](#)}

Волонтери у сфері фізичної культури і спорту можуть забезпечуватися фізкультурно-спортивним обладнанням та спорядженням відповідними закладами фізичної культури і спорту та організаторами фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів.

Стаття 50. Наукове забезпечення у сфері фізичної культури і спорту

Наукове забезпечення у сфері фізичної культури і спорту здійснюється для проведення наукових досліджень, впровадження їх результатів у практику роботи закладів фізичної культури і спорту, підготовки наукових кадрів та науково-педагогічних працівників.

Наукову і науково-методичну діяльність у сфері фізичної культури і спорту здійснюють наукові установи, вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації у порядку, встановленому законодавством.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, затверджує п'ятирічні зведені плани науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту.

Аналіз виконання цих планів здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту. Фінансування заходів, визначених цими планами, здійснюється на конкурсних засадах відповідно до закону.

{Частина третя статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 51. Медичне забезпечення сфери фізичної культури і спорту (спортивна медицина)

Спортивна медицина є складовою системи охорони здоров'я у сфері фізичної культури і спорту та визначає стан здоров'я, фізичний розвиток та функціональний стан організму осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі шляхом визначення придатності (здійснення допуску) осіб до занять фізичною культурою і спортом, здійснення профілактики, діагностики, лікування захворювань та ушкоджень, пов'язаних із заняттям фізичною культурою і спортом.

Служба спортивної медицини створюється та функціонує у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Фінансування служби спортивної медицини здійснюється відповідно до закону.

Систематичному диспансерному огляду службою спортивної медицини підлягають особи, які займаються фізичною культурою, та спортсмени дитячо-юнацького, резервного спорту та спорту вищих досягнень, ветерани спорту.

Допуск осіб до занять фізичною культурою і спортом здійснює лікар із спортивної медицини.

Заняття фізичною культурою і спортом здійснюються з додержанням медичних норм, встановлених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

{Частина п'ята статті 51 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 52. Антидопінгова діяльність у сфері фізичної культури і спорту

Антидопінгова діяльність у сфері фізичної культури і спорту здійснюється відповідно до закону та міжнародних договорів України.

Розділ VI.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Стаття 53. Міжнародне співробітництво у сфері фізичної культури і спорту

Міжнародне співробітництво у сфері фізичної культури і спорту здійснюється відповідно до законів України та міжнародних договорів України.

Держава сприяє міжнародному співробітництву у сфері фізичної культури і спорту, зокрема шляхом укладення відповідних міжнародних договорів України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, представляє інтереси України у сфері фізичної культури і спорту у відносинах з іншими державами та міжнародними організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, укладає в установленому порядку міжнародні договори у сфері фізичної культури і спорту.

{Частина третя статті 53 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Розділ VII.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Стаття 54. Відповідальність за порушення законодавства у сфері фізичної культури і спорту

Особи, винні у порушенні законодавства у сфері фізичної культури і спорту, несуть цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до закону.

Президент України
м. Київ
24 грудня 1993 року
№ 3808-ХІІ

Л.КРАВЧУК

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про туризм

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 31, ст.241)

{ Вводиться в дію Постановою ВР N [325/95-ВР](#) від 15.09.95, ВВР, 1995, N 31, ст.242 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законом N 2470-III ([2470-14](#)) від 29.05.2001, ВВР, 2001, N 32, ст.172 }

{ В редакції Закону N 1282-IV ([1282-15](#)) від 18.11.2003, ВВР, 2004, N 13, ст.180 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009, ВВР, 2009, N 38, ст.535

N 2468-VI ([2468-17](#)) від 08.07.2010, ВВР, 2010, N 49, ст.567

N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010, ВВР, 2011, N 11, ст.69

N 3679-VI ([3679-17](#)) від 08.07.2011, ВВР, 2012, N 14, ст.89

N 4385-VI ([4385-17](#)) від 09.02.2012, ВВР, 2012, N 40, ст.477

N 5316-VI ([5316-17](#)) від 02.10.2012, ВВР, 2013, N 38, ст.502

N 639-VII ([639-18](#)) від 10.10.2013, ВВР, 2014, N 22, ст.770

N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014, ВВР, 2014, N 23, ст.873

N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015, ВВР, 2015, N 14, ст.96 }

{ У тексті Закону слова "центральний орган виконавчої влади в галузі туризму" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів" у відповідному відмінку згідно із Законом N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }

Цей Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

туризм - тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає; { Абзац другий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009 }

турист - особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін;

туристичний продукт - попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо);

супутні туристичні послуги та товари - послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких несуттєво скоротиться без їх реалізації туристам;

характерні туристичні послуги та товари - послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких суттєво скоротиться без їх реалізації туристам;

просування туристичного продукту - комплекс заходів, спрямованих на створення та підготовку до реалізації туристичного продукту чи туристичних послуг (організація рекламно-ознайомлювальних подорожей, участь у спеціалізованих виставках, ярмарках, видання каталогів, буклетів тощо);

місце продажу (реалізації) туристичних послуг - країна, в якій зареєстровано відповідний суб'єкт господарювання, що реалізує туристичний продукт;

місце надання туристичних послуг - країна, на території якої безпосередньо надаються туристичні послуги;

готель - підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, що складається з шести і більше номерів та надає готельні послуги з тимчасового проживання з обов'язковим обслуговуванням. Порядок встановлення категорій готелям визначається Кабінетом Міністрів України; { Статтю 1 доповнено абзацом десятим згідно із Законом N 2468-VI ([2468-17](#)) від 08.07.2010 }

готельна послуга - дії (операції) підприємства з розміщення споживача шляхом надання номера (місця) для тимчасового проживання в готелі, а також інша діяльність, пов'язана з розміщенням та тимчасовим проживанням. Готельна

послуга складається з основних та додаткових послуг, що надаються споживачу відповідно до категорії готелю; { *Статтю 1 доповнено абзацом одинадцятим згідно із Законом N 2468-VI ([2468-17](#)) від 08.07.2010* }

аналогічні засоби розміщення - підприємства будь-якої організаційно-правової форми власності, що складаються з номерів і надають обмежені готельні послуги, включно з щоденним заправлінням ліжок, прибиранням кімнат та санвузлів. { *Статтю 1 доповнено абзацом дванадцятим згідно із Законом N 2468-VI ([2468-17](#)) від 08.07.2010* }

Стаття 2. Законодавство України про туризм

Законодавство України про туризм складається з Конституції України ([254к/96-ВР](#)), цього Закону, інших нормативно-правових актів, виданих відповідно до них.

Майнові відносини в галузі туризму, засновані на рівності, автономії волі і майновій самостійності їх учасників, регулюються Цивільним ([435-15](#)) та Господарським кодексами України ([436-15](#)) з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, передбачені інші правила, ніж ті, що встановлені цим Законом, застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 3. Туристичні ресурси України

Туристичними ресурсами України є пропоновані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності.

Напрями освоєння і розвитку туристичних ресурсів України визначаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування відповідно до програм розвитку туризму.

Класифікація та оцінка туристичних ресурсів України, режим їх охорони, порядок використання з обліком гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля, порядок збереження цілісності туристичних ресурсів України, заходи для їх відновлення визначаються відповідно до закону.

Унікальні туристичні ресурси можуть знаходитися на особливому режимі охорони, що обмежує доступ до них. Обмеження доступу до туристичних ресурсів визначається їх реальною пропускнуою спроможністю, рівнем припустимого антропогенного навантаження, сезонними та іншими умовами.

Під час містобудівного планування, проектування, розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів містобудування на територіях рекреаційних зон відповідні органи виконавчої влади, власники об'єктів містобудування повинні передбачати максимальну інтеграцію споруджуваних об'єктів до місцевого соціально-економічного, природного та історико-культурного середовища.

Стаття 4. Організаційні форми та види туризму

Організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм.

До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм - подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм - подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни.

Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території.

Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму:

- дитячий;
- молодіжний;
- сімейний;
- для осіб похилого віку;
- для інвалідів;
- культурно-пізнавальний;
- лікувально-оздоровчий;
- спортивний;
- релігійний;
- екологічний (зелений);
- сільський;
- підводний;
- гірський;
- пригодницький;
- мисливський;
- автомобільний;
- самодіяльний тощо.

Особливості здійснення окремих видів туризму встановлюються законом.

Стаття 5. Учасники відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності

Учасниками відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, є юридичні та фізичні особи, які створюють туристичний продукт, надають туристичні послуги (перевезення, тимчасового розміщення, харчування, екскурсійного, курортного, спортивного, розважального та іншого обслуговування) чи здійснюють посередницьку діяльність із надання характерних та супутніх послуг, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства (туристи, екскурсанти, відвідувачі та інші), в інтересах яких здійснюється туристична діяльність.

{ Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009 }

Суб'єктами, що здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність (далі - суб'єкти туристичної діяльності), є:

туристичні оператори (далі - туроператори) - юридичні особи, створені згідно із законодавством України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних та супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність;

туристичні агенти (далі - турагенти) - юридичні особи, створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг; *{ Абзац третьої частини другої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010 }*

інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг;

гідди-перекладачі, екскурсоводи, спортивні інструктори, провідники та інші фахівці туристичного супроводу - фізичні особи, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом, крім осіб, які працюють на відповідних посадах підприємств, установ, організацій, яким належать чи які обслуговують об'єкти відвідування; *{ Абзац п'ятий частини другої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }*

фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо.

Перелік посад фахівців туристичного супроводу та кваліфікаційні вимоги до них визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері трудових відносин.

{ Частина третя статті 5 в редакції Закону N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }

Розділ II

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Стаття 6. Основні способи та цілі державного регулювання в галузі туризму. Основні пріоритетні напрями державної політики в галузі туризму

Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності.

Реалізація державної політики в галузі туризму здійснюється шляхом:

визначення і реалізації основних напрямів державної політики в галузі туризму, пріоритетних напрямів розвитку туризму;

визначення порядку класифікації та оцінки туристичних ресурсів України, їх використання та охорони;

спрямування бюджетних коштів на розробку і реалізацію програм розвитку туризму;

визначення основ безпеки туризму;

нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян);

ліцензування в галузі туризму, стандартизації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу; { Абзац сьомий частини другої статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законами N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014, N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу;

організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму;

визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів у галузі туризму;

участі в розробці та реалізації міжнародних програм з розвитку туризму.

Державне регулювання в галузі туризму здійснюється іншими способами, визначеними законом.

Основними цілями державного регулювання в галузі туризму є:

забезпечення закріплених Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав;

безпека туризму, захист прав та законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їх об'єднань, прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд;

збереження цілісності туристичних ресурсів України, їх раціональне використання, охорона культурної спадщини та довкілля, врахування державних і громадських інтересів при плануванні та забудові територій;

створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності.

Основними пріоритетними напрямами державної політики в галузі туризму є:

удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму;

забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць;

розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму;

розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;

створення сприятливих для розвитку туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання;

забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пільг стосовно цих категорій осіб.

Стаття 7. Органи, що здійснюють регулювання в галузі туризму

Регулювання в галузі туризму здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції.

Стаття 8. Повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування в галузі туризму

1. До виключних повноважень Верховної Ради України в галузі туризму належать:

визначення основних напрямів державної політики в галузі туризму;

визначення правових засад регулювання відносин у галузі туризму, їх удосконалення та адаптація із загальновизнаними нормами міжнародного права;

визначення в законі про Державний бюджет України обсягу фінансового забезпечення туристичної галузі.

Верховна Рада України відповідно до Конституції України ([254к/96-ВР](#)) може брати до свого розгляду й інші питання, що стосуються туризму.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні і районні ради відповідно до їх повноважень:

затверджують регіональні програми розвитку туризму, що фінансуються з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів;

визначають кошти бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів для фінансового забезпечення регіональних програм розвитку туризму;

контролюють фінансування регіональних програм розвитку туризму за кошти бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів.

2. Верховна Рада Автономної Республіки Крим відповідно до Конституції ([254к/96-ВР](#)) та законів України здійснює інше нормативне регулювання з питань туризму, історико-культурних заповідників, музеїв, інших закладів культури, вирішує питання щодо організації і розвитку курортно-рекреаційної сфери і туризму тощо.

3. Представницькі органи місцевого самоврядування - сільські, селищні, міські ради відповідно до їх повноважень:

затверджують місцеві програми розвитку туризму;

визначають кошти місцевих бюджетів для фінансового забезпечення місцевих програм розвитку туризму;

доручають своїм виконавчим органам фінансування місцевих програм розвитку туризму за рахунок коштів місцевого бюджету;

вживають заходів для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність з надання туристичних послуг.

Стаття 9. Повноваження Кабінету Міністрів України в галузі туризму
Кабінет Міністрів України відповідно до Конституції ([254к/96-ВР](#)) та законів України:

здійснює державне управління та забезпечує реалізацію державної політики в галузі туризму;

розробляє та затверджує програми розвитку туризму в Україні і фінансує їх виконання відповідно до бюджетного законодавства;

приймає нормативно-правові акти, що регулюють відносини в галузі туристичної діяльності;

забезпечує раціональне використання туристичних ресурсів і вжиття заходів для їх збереження;

сприяє розвитку туристичної індустрії та створенню ефективної туристичної інфраструктури;

вживає заходів щодо забезпечення безпеки туристів, захисту їх прав, інтересів і власності;

організовує та забезпечує реалізацію державної інвестиційної політики в галузі туристичної діяльності;

готує та подає на розгляд Верховної Ради України як складову частину проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік пропозиції щодо обсягів бюджетних коштів для фінансової підтримки проектів і програм з розвитку туризму;

інформує Верховну Раду України про виконання програми розвитку туризму в Україні;

визначає порядок організації рятувальних команд і порядок вжиття рятувальних заходів;

створює державну систему наукового забезпечення в галузі туристичної діяльності;

здійснює міжнародне співробітництво в галузі туризму;

вирішує інші питання, віднесені Конституцією ([254к/96-ВР](#)) та законами України до його повноважень.

Стаття 10. Повноваження центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері туризму та курортів

1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів:

організує та забезпечує реалізацію державної політики в галузі туризму, виконання цього Закону та інших нормативно-правових актів;

бере участь у підготовці проектів нормативно-правових актів у галузі туризму, у межах своєї компетенції розробляє і затверджує нормативно-правові акти, узагальнює практику застосування законодавства в галузі туризму, курортно-рекреаційної сфери, вносить пропозиції щодо його удосконалення;

забезпечує реалізацію програм розвитку туризму в Україні;

організує облік туристичних ресурсів України, забезпечує їх раціональне використання та охорону;

{ Абзац шостий частини першої статті 10 виключено на підставі Закону N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

організує здійснення контролю за якістю наданих туристичних послуг;

реалізує державну інвестиційну політику в галузі туризму та курортно-рекреаційній сфері;

бере участь у розробці програм облаштування транспортних магістралей об'єктами туристичної інфраструктури;

бере участь у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації кадрів, визначенні пріоритетних напрямів наукових досліджень у галузі туризму та проведенні науково-дослідних робіт у цій галузі;

проводить дослідження туристичного ринку, готує і поширює інформацію про Україну і її туристичні можливості на міжнародному туристичному ринку та всередині держави;

у межах своєї компетенції розробляє, укладає і виконує міжнародні договори в галузі туристичної діяльності, представляє країну у міжнародних туристських організаціях і на міжнародних заходах щодо туризму;

вживає заходів щодо розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;

сприяє координації діяльності органів виконавчої влади, суб'єктів підприємницької діяльності, їх об'єднань, що здійснюють діяльність у галузі туризму;

надає суб'єктам туристичної діяльності методичну, консультативну та іншу допомогу;

пропонує для спільного використання юридичними особами та громадянами-підприємцями, які надають туристичні послуги, знаки для товарів і послуг;

поширює соціальну рекламу в галузі туризму;

для забезпечення реалізації своїх повноважень, узгодження та врахування інтересів суб'єктів туристичної діяльності утворює координаційно-дорадчий орган.

2. Інші центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень:

забезпечують реалізацію державної політики в галузі туризму;

здійснюють підготовку пропозицій щодо реалізації державної політики в галузі туризму;

беруть участь у створенні організаційно-правових та економічних механізмів реалізації державної політики в галузі туризму.

Стаття 11. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів місцевого самоврядування в галузі туризму

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації в межах своїх повноважень:

здійснюють виконавчі та організаційно-розпорядчі функції щодо організації і розвитку курортно-рекреаційної сфери і туризму;

розробляють проекти регіональних програм розвитку туризму і подають їх для затвердження відповідно Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним і районним радам;

вживають заходів щодо виконання регіональних програм розвитку туризму;

сприяють туристичній діяльності у своєму регіоні і створенню сучасної туристичної інфраструктури;

розробляють і впроваджують заходи для захисту місцевих туристичних ресурсів;

{ Абзац сьомий частини першої статті 11 виключено на підставі Закону N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }

аналізують ринок туристичних послуг у межах адміністративно-територіальних одиниць, представляють центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, необхідні відомості про розвиток туризму в адміністративно-територіальних одиницях;

здійснюють соціальну рекламу туристичних ресурсів, утворюють відповідні інформаційні центри;

сприяють дитячому та молодіжному туризму;

беруть участь у підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації кадрів у галузі туристичної діяльності, що фінансуються за рахунок коштів місцевого бюджету;

надають суб'єктам туристичної діяльності методичну і консультативну допомогу щодо організації їх діяльності;

залучають підприємства, установи і організації, розташовані на підпорядкованій їм території, до розв'язання проблем розвитку туризму в регіонах;

подають центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, пропозиції стосовно включення заходів з регіональних програм розвитку туризму до відповідних програм;

вносять у встановленому порядку до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, пропозиції про анулювання відповідної ліцензії;

здійснюють іншу діяльність у галузі туризму відповідно до законодавства.

2. Виконавчі органи місцевого самоврядування в межах їх повноважень:

розробляють проекти місцевих програм розвитку туризму і подають їх для затвердження відповідним місцевим радам;

вживають заходів щодо виконання місцевих програм розвитку туризму;

залучають на договірних засадах підприємства, установи і організації, розташовані на відповідній території, до розв'язання проблем розвитку місцевого туризму та підтримки туристичних ресурсів; організують проведення інвентаризації туристичних ресурсів місцевого значення;

сприяють охороні і збереженню туристичних ресурсів;

залучають місцеве населення до туристичної діяльності, створюючи нові робочі місця;

сприяють розвитку на відповідній території різних видів туризму.

Стаття 12. Програми розвитку туризму в Україні

Для забезпечення охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, раціонального використання, забезпечення безпеки туризму, конституційних прав громадян на відпочинок та інших прав громадян, патріотичного виховання органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень затверджуються державні цільові, регіональні та інші програми розвитку туризму.

Програми розвитку туризму затверджуються з метою реалізації довгострокових пріоритетів країни в галузі туризму і становлять комплекс взаємопов'язаних правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на реалізацію конституційних прав громадян, розвиток туристичної галузі.

Державні цільові, регіональні та інші програми розвитку туризму повинні передбачати заходи щодо забезпечення безпеки в галузі туризму.

Порядок формування, фінансування і реалізації регіональних та місцевих програм розвитку туризму визначається законом.

Розділ III БЕЗПЕКА ТУРИЗМУ

Стаття 13. Безпека в галузі туризму

Безпека в галузі туризму - сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи в межах своїх повноважень вживають заходів, спрямованих на:

забезпечення закріплених Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля при здійсненні туристичних подорожей, захист громадян України за її межами;

забезпечення особистої безпеки туристів, збереженість їх майна, незавдання шкоди довкіллю;

інформування суб'єктів туристичної діяльності про загрозу безпеці туристів у країні (місці) тимчасового перебування;

надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації;

забезпечення туристам (екскурсантам) можливості безперешкодного одержання медичної, правової та інших видів невідкладної допомоги, доступу до засобів зв'язку;

заборонення використання туризму з метою незаконної міграції, сексуальної, трудової та інших видів експлуатації громадян;

охорону туристичних ресурсів України, встановлення гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

забезпечення безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій тощо.

З метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності, здійснюючи відповідний вид діяльності, зобов'язані:

інформувати туристів про можливі небезпеки під час подорожі, необхідність виконання загальнообов'язкових вимог та запобіжних чи попереджувальних заходів (медичних щеплень тощо);

створювати безпечні умови в місцях надання туристичних послуг, забезпечувати належне облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій тощо;

забезпечувати спеціальні вимоги безпеки під час надання туристичних послуг з підвищеним ризиком (автомобільний, гірський, лижний, велосипедний, водний, мотоциклетний, пішохідний туризм, спелеотуризм тощо);

забезпечувати туристів кваліфікованими фахівцями туристичного супроводу, спеціальним спорядженням та інвентарем;

забезпечувати навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм, попередження нещасних випадків та надання першої медичної допомоги;

забезпечувати надання оперативної допомоги особам, які постраждали під час подорожі, транспортування потерпілих;

оперативно інформувати органи місцевої влади та відповідальних осіб про надзвичайні ситуації, в яких опинилися туристи, подавати відомості про зниклих осіб.

Особи, які організують експлуатацію туристичних ресурсів, зобов'язані забезпечувати виконання вимог щодо охорони довкілля та охорони культурної спадщини, а також вживати заходів щодо забезпечення мінімізації або припинення шкідливого впливу на довкілля і соціально-культурне середовище та компенсувати завдані їм при цьому збитки.

Надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації в межах території України, здійснюється спеціалізованими державними, комунальними та приватними службами, а також рятувальними командами, що утворюються відповідно до законодавства.

Організація рятувальних команд і порядок здійснення рятувальних заходів ([507-2009-п](#)) визначаються Кабінетом Міністрів України.

Держава забезпечує захист законних прав та інтересів іноземних туристів відповідно до законодавства та міжнародних договорів України.

Стаття 14. Захист інтересів українських туристів за межами України
Держава гарантує захист законних прав та інтересів громадян України, які здійснюють туристичні подорожі за кордон.

У разі виникнення надзвичайних ситуацій держава вживає заходів щодо захисту інтересів українських туристів за межами України, у тому числі заходів для їх евакуації з країни тимчасового перебування.

Стаття 15. Фінансове забезпечення відповідальності туроператора та турагента

З метою забезпечення прав та законних інтересів громадян - споживачів туристичних послуг туроператор та турагент зобов'язані здійснити фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності (гарантією банку або іншої кредитної установи) перед туристами.

Туроператор для покриття своєї відповідальності за збитки, що можуть бути заподіяні туристу в разі виникнення обставин його неплатоспроможності чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, які пов'язані з необхідністю покриття витрат туриста з його повернення в місце проживання (перебування), відшкодування вартості ненаданих послуг, передбачених договором, повинен надати підтвердження фінансового забезпечення своєї відповідальності (гарантію банку або іншої кредитної установи) перед туристом, в установленому порядку.

{ Частина друга статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009 }

Турагент для покриття своєї відповідальності за збитки, що можуть бути заподіяні туристу в разі виникнення обставин його неплатоспроможності чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, та які пов'язані з необхідністю відшкодування вартості ненаданих послуг, передбачених договором, повинен надати підтвердження фінансового забезпечення своєї відповідальності (гарантію банку або іншої кредитної установи) перед туристом, в установленому порядку.

Мінімальний розмір фінансового забезпечення туроператора має становити суму, еквівалентну не менше ніж 20000 євро. Розмір фінансового забезпечення туроператора, який надає послуги виключно з внутрішнього та в'їзного туризму, має становити суму, еквівалентну не менше ніж 10000 євро. Мінімальний розмір фінансового забезпечення турагента має становити суму, еквівалентну не менше ніж 2000 євро.

Будь-які суми, надання яких гарантується фінансовим забезпеченням цивільної відповідальності туроператора, використовуються виключно для задоволення вимог, що висуваються на підставі та за наявності обставин, зазначених у цій статті.

Відшкодування збитків, заподіяних туристу в разі виникнення обставин неплатоспроможності туроператора (турагента) чи внаслідок порушення

процесу про визнання його банкрутом, здійснюється відповідною кредитною установою на підставі заяви туриста, договору на туристичне обслуговування (ваучера) та документів, що підтверджують невиконання туроператором (турагентом) договірних зобов'язань.

Стаття 16. Страхування туристів при здійсненні туристичних поїздок

Страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками. Туристи вправі самостійно укладати договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування.

Договором страхування повинні передбачатися надання медичної допомоги туристам і відшкодування їх витрат при настанні страхового випадку безпосередньо в країні (місці) тимчасового перебування.

Інформація про умови обов'язкового страхування має бути доведена до відома туриста до укладення договору на туристичне обслуговування.

Обов'язкове (медичне та від нещасного випадку) страхування здійснюється один раз на весь період туристичної подорожі.

За вимогою туриста туроператор чи турагент забезпечують страхування інших ризиків, пов'язаних із здійсненням подорожі.

За бажанням туриста з ним може бути укладено угоду про страхування для покриття витрат, пов'язаних з анулюванням договору на туристичне обслуговування з ініціативи туриста, або угоду про страхування для покриття витрат, пов'язаних з передчасним поверненням до місця проживання при настанні нещасного випадку або хвороби.

{ Частина шоста статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009 }

Компенсація шкоди, заподіяної життю чи здоров'ю туриста або його майну, проводиться у встановленому порядку.

Розділ IV ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 17. Ліцензування туристичної діяльності

З метою створення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, захисту навколишнього природного середовища, підвищення рівня туристичного обслуговування здійснюється ліцензування туроператорської діяльності.

{ Частина перша статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010 }

Суб'єкт підприємницької діяльності, який отримав ліцензію на туроператорську діяльність, має виключне право на надання послуг з оформлення документів для виїзду за межі України. Туроператор може здійснювати також і турагентську діяльність.

{ Частина друга статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010 }

Загальний розмір частки туроператора в статутних фондах інших туроператорів України не може перевищувати 20 відсотків їх статутних фондів.

Суб'єкт господарювання не має права у своїй назві використовувати слово "туроператор" без отримання ним ліцензії на здійснення туроператорської діяльності.

{ Частина четверта статті 17 в редакції Закону N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010 }

Не може бути видана ліцензія на туроператорську діяльність суб'єкту підприємницької діяльності із назвою, тотожною назві іншого суб'єкта підприємницької діяльності, якому ліцензія видана раніше і інформація про нього внесена до відповідного реєстру.

{ Частина п'ята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010 }

Стаття 18. Стандартизація у сфері туристичної діяльності

{ Назва статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

Державна система стандартизації у сфері туристичної діяльності спрямована на:

захист інтересів споживачів і держави з питань безпеки туризму, життя і здоров'я громадян, охорони майна та довкілля;

класифікацію туристичних ресурсів України, забезпечення їх охорони, встановлення гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

підвищення якості товарів, робіт, послуг відповідно до потреб споживачів; забезпечення безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій;

взаємозамінність та сумісність товарів, робіт, послуг, їх уніфікацію;

створення нормативної бази функціонування систем стандартизації і сертифікації товарів, робіт, послуг.

{ Частину другу статті 18 виключено на підставі Закону N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

{ Частину третю статті 18 виключено на підставі Закону N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

{ Частину четверту статті 18 виключено на підставі Закону N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

Стаття 19. Встановлення категорій об'єктів туристичної інфраструктури

З метою підвищення рівня туристичного обслуговування, сприяння споживачам у свідомому виборі туристичних послуг, забезпечення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг, забезпечення захисту прав і законних інтересів, життя, здоров'я та майна громадян, підвищення рівня екологічної безпеки об'єктам туристичної інфраструктури присвоюються категорії якості та рівня обслуговування.

Встановлення об'єктам туристичної інфраструктури (готелям, іншим об'єктам, призначеним для надання послуг з розміщення, закладам харчування, курортним закладам тощо) відповідної категорії здійснюється за заявою його власника.

Види категорій об'єктів туристичної інфраструктури, порядок їх встановлення та зміни, а також порядок доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та про вид його категорії ([470-2013-п](#)) визначаються Кабінетом Міністрів України.

{ Частина третя статті 19 в редакції Закону N 3679-VI ([3679-17](#)) від 08.07.2011 }

Встановлення категорії об'єктів туристичної інфраструктури (готелів, інших об'єктів, призначених для надання послуг з розміщення, закладів харчування, курортних закладів тощо) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів, а об'єктів туристичної інфраструктури, розташованих на території Автономної Республіки Крим, - органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань туризму.

{ Статтю 19 доповнено частиною четвертою згідно із Законом N 639-VII ([639-18](#)) від 10.10.2013 }

Забороняється надавати послуги з розміщення без наявності свідоцтва про встановлення відповідної категорії.

{ Статтю 19 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом N 639-VII ([639-18](#)) від 10.10.2013 }

Стаття 19-1. Інформування споживачів про умови надання туристичних послуг

Будь-яка інформація, надана туроператором (турагентом), повинна містити достовірні відомості про умови договору на туристичне обслуговування.

Інформація про умови надання туристичних послуг, яку туроператор (турагент) поширює до укладення договору на туристичне обслуговування, має доводитися у доступній, наочній формі, бути розбірливою, зрозумілою та містити відомості про:

- 1) місце надання туристичних послуг, програму туристичного обслуговування;
- 2) характеристику транспортних засобів, що здійснюють перевезення, зокрема їх вид і категорію;

3) характеристику готелів та інших об'єктів, призначених для надання послуг з тимчасового розміщення, у тому числі місце їх розташування, категорію, строки і порядок оплати готельного обслуговування;

{ Пункт 3 частини другої статті 19-1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

4) види і способи забезпечення харчування під час туристичної подорожі;

5) мінімальну кількість туристів у групі, а також інформування туриста про те, що туристична подорож не відбудеться через недобір групи, не пізніше ніж за три дні до початку туристичної подорожі;

б) ціну туристичних послуг.

Туроператор (турагент) зобов'язаний додержуватися умов надання комплексу туристичних послуг, про які був поінформований споживач до укладення договору на туристичне обслуговування, крім випадків, коли про зміну таких умов повідомлено споживача до укладення договору або якщо зміни внесено на підставі угоди, укладеної між сторонами договору.

До укладення договору на туристичне обслуговування споживачеві туристичного продукту надається інформація про:

1) основні вимоги до оформлення в'їзних/виїзних документів (паспорт, дозвіл (віза) на в'їзд/виїзд до країни тимчасового перебування), у тому числі строк їх оформлення;

2) медичні застереження стосовно здійснення туристичної подорожі, зокрема протипоказання через певні захворювання, особливості фізичного стану (фізичні недоліки) і вік туристів, а також умови безпеки туристів у країні (місці) тимчасового перебування;

3) туроператора (турагента), його місцезнаходження, поштові реквізити, контактний телефон, наявність ліцензії на провадження туристичної діяльності та інші відомості відповідно до законодавства про захист прав споживачів;

{ Пункт 3 частини четвертої статті 19-1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

4) керівника групи та засоби зв'язку з ним у разі здійснення туристичної подорожі за кордон чи перебування за кордоном неповнолітньої та/або малолітньої особи з метою встановлення законними представниками неповнолітньої або малолітньої особи прямого зв'язку з нею;

5) час та місце проміжних зупинок і транспортних сполучень та категорію місця, яке споживач займатиме в певному виді транспортного засобу;

б) види і тематику екскурсійного обслуговування, порядок здійснення зустрічей і провідів, супроводу туристів;

7) стан навколишнього природного середовища, санітарного та епідеміологічного благополуччя;

8) назву, адресу та контактний телефон представництв туроператора або організації (організацій), уповноваженої туроператором на прийняття скарг і претензій туристів, а також адреси і телефони дипломатичних установ України у країні (місці) тимчасового перебування або місцевих служб, до яких можна звернутися у разі виникнення труднощів під час туристичної подорожі;

9) порядок забезпечення туроператором обов'язкового та/або добровільного страхування туристів, розмір, порядок і умови виплати страхового відшкодування, а також можливість та умови добровільного страхування витрат, пов'язаних з розірванням договору на туристичне обслуговування за ініціативою туриста, страхування майна;

10) розмір фінансового забезпечення туроператора (турагента) на випадок його неплатоспроможності (банкрутства) та кредитну установу, яка надала таке забезпечення

{ Закон доповнено статтею 19-1 згідно із Законом N 4385-VI ([4385-17](#)) від 09.02.2012 }

Стаття 20. Договір на туристичне обслуговування

За договором на туристичне обслуговування одна сторона (туроператор, який укладає договір безпосередньо або через турагента) зобов'язується надати за замовленням іншої сторони (туриста) комплекс туристичних послуг (туристичний продукт), а турист зобов'язується оплатити його.

До договору на туристичне обслуговування застосовуються загальні положення договору про надання послуг, якщо інше не передбачено законом.

Договір на туристичне обслуговування укладається в письмовій чи електронній формі відповідно до закону.

У договорі на туристичне обслуговування зазначаються істотні умови договору:

1) строк перебування у місці надання туристичних послуг із зазначенням дат початку та закінчення туристичного обслуговування;

2) характеристика транспортних засобів, що здійснюють перевезення, зокрема їх вид і категорія, а також дата, час і місце відправлення та повернення (якщо перевезення входить до складу туристичного продукту);

3) готелі та інші аналогічні засоби розміщення, їх місце розташування, категорія, а також строк і порядок оплати готельного обслуговування;

{ Пункт 3 частини четвертої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

4) види і способи забезпечення харчування;

5) мінімальна кількість туристів у групі (у разі потреби) та у зв'язку з цим триденний строк інформування туриста про те, що туристична подорож не відбудеться через недобір групи;

6) програма туристичного обслуговування;

7) види екскурсійного обслуговування та інші послуги, включені до вартості туристичного продукту;

8) інші суб'єкти туристичної діяльності (їх місцезнаходження та реквізити), які надають туристичні послуги, включені до туристичного продукту;

9) страховик, що здійснює обов'язкове та/або добровільне страхування туристів за бажанням туриста, інших ризиків, пов'язаних з наданням туристичних послуг;

10) правила в'їзду до країни (місця) тимчасового перебування та перебування там;

11) вартість туристичного обслуговування і порядок оплати;

12) форма розрахунку.

Зміна ціни туристичного продукту після укладення договору на туристичне обслуговування допускається лише у разі необхідності врахування зміни тарифів на транспортні послуги, запровадження нових або підвищення діючих ставок податків і зборів та інших обов'язкових платежів, зміни курсу гривні до іноземної валюти, в якій виражена вартість туристичного продукту.

Зміна ціни туристичного продукту можлива не пізніше як за 20 днів до початку туристичної подорожі. При цьому збільшення ціни туристичного продукту не може перевищувати п'яти відсотків його початкової ціни. У разі якщо ціна туристичного продукту вища за початкову ціну на п'ять відсотків, турист має право відмовитися від виконання договору, а туроператор (турагент) зобов'язаний повернути йому раніше сплачену суму.

Кожна із сторін договору на туристичне обслуговування до початку туристичної подорожі може вимагати внесення змін до цього договору або його розірвання у зв'язку із зміною істотних умов договору та обставин, якими вони керувалися під час укладення договору, зокрема у разі:

1) погіршення умов туристичної подорожі, зміни її строків;

2) непередбаченого підвищення тарифів на транспортні послуги;

3) запровадження нових або підвищення діючих ставок податків і зборів, інших обов'язкових платежів;

4) істотної зміни курсу гривні до іноземної валюти, в якій виражена ціна туристичного продукту;

5) домовленості сторін.

Туроператор (турагент) зобов'язаний не пізніше як через один день з дня, коли йому стало відомо про зміну обставин, якими сторони керувалися під час укладення договору на туристичне обслуговування, та не пізніше як за три дні до початку туристичної подорожі повідомити туриста про таку зміну обставин з метою надання йому можливості відмовитися від виконання договору без відшкодування шкоди туроператору (турагенту) або внести зміни до договору, змінивши ціну туристичного обслуговування.

Туроператор або турагент вправі відмовитися від виконання договору лише за умови повного відшкодування замовникові збитків, підтверджених у встановленому порядку та заподіяних внаслідок розірвання договору, крім випадку, якщо це відбулося з вини туриста.

Турист вправі відмовитися від виконання договору на туристичне обслуговування до початку туристичної подорожі за умови відшкодування туроператору (турагенту) фактично здійснених ним документально підтверджених витрат, пов'язаних із відмовою.

Якщо під час виконання договору на туристичне обслуговування туроператор не в змозі надати значну частину туристичного продукту, щодо якого відповідно до договору на туристичне обслуговування сторони досягли

згоди, туроператор повинен з метою продовження туристичного обслуговування вжити альтернативних заходів без покладення додаткових витрат на туриста, а в разі потреби відшкодувати йому різницю між запропонованими послугами і тими, які були надані. У разі неможливості здійснення таких заходів або відмови туриста від них туроператор зобов'язаний надати йому без додаткової оплати еквівалентний транспорт для повернення до місця відправлення або іншого місця, на яке погодився турист, а також відшкодувати вартість ненаданих туроператором туристичних послуг і виплатити компенсацію у розмірі, визначеному в договорі за домовленістю сторін.

Туроператор несе перед туристом відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування, крім випадків, якщо:

невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування сталося з вини туриста;

невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування сталося з вини третіх осіб, не пов'язаних з наданням послуг, зазначених у цьому договорі, та жодна із сторін про їх настання не знала і не могла знати заздалегідь;

невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування сталося внаслідок настання форс-мажорних обставин або є результатом подій, які туроператор (турагент) та інші суб'єкти туристичної діяльності, які надають туристичні послуги, включені до туристичного продукту, не могли передбачити.

Договір на туристичне обслуговування може передбачати компенсацію у разі спричинення шкоди туристу невиконанням або неналежним виконанням туристичних послуг, включених до туристичного продукту, відповідно до міжнародних конвенцій, що регламентують надання таких послуг.

Права і обов'язки, відповідальність сторін та інші умови договору між туроператором і турагентом визначаються відповідно до загальних положень про агентський договір, якщо інше не передбачено договором, укладеним між ними, а також цим Законом.

Якість туристичних послуг має відповідати умовам договору на туристичне обслуговування, порядок і способи захисту порушених прав туристів визначаються Законом України "Про захист прав споживачів" ([1023-12](#)).

Відповідальність за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та майну туриста, встановлюється законом, якщо договором на туристичне обслуговування не передбачена більша відповідальність туроператора.

{ Стаття 20 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010; в редакції Закону N 4385-VI ([4385-17](#)) від 09.02.2012 }

Стаття 21. Договір на екскурсійне обслуговування

За договором на екскурсійне обслуговування одна сторона (суб'єкт, що здійснює туристичну діяльність) за встановлену договором плату зобов'язується надати за замовленням іншої сторони (екскурсанта) обслуговування, істотною

частиною якого є послуги екскурсовода (гіда-перекладача) загальною тривалістю не більше 24 годин, які не включають у себе послуги з розміщенням.

Договір на екскурсійне обслуговування укладається за правилами, визначеними цивільним законодавством, у тому числі шляхом видачі ваучера.

Загальні положення про договір на надання послуг застосовуються до договору на екскурсійне обслуговування, якщо інше не передбачено законом та не суперечить суті зобов'язання.

Особа, яка надає екскурсійні послуги, зобов'язана до укладення договору на екскурсійне обслуговування надати екскурсанту необхідну і достовірну інформацію щодо екскурсійного обслуговування, його видів і особливостей, кваліфікації екскурсовода, про порядок і строки оплати екскурсійних послуг, а також надати екскурсанту на його прохання іншу інформацію з питань екскурсійного обслуговування.

Відповідальність сторін за невиконання, неналежне виконання зобов'язань відповідно до договору на екскурсійне обслуговування, порядок припинення договору на екскурсійне обслуговування визначаються відповідно до цивільного законодавства та законодавства з питань захисту прав споживачів.

Стаття 22. Договір на готельне обслуговування

За договором на готельне обслуговування одна сторона (готель або інший суб'єкт, що надає послуги з розміщення) зобов'язується за дорученням іншої сторони (проживаючого) надати послуги по тимчасовому проживанню (ночівлі) у спеціально обладнаному жилу приміщенні (номері), виконати або організувати виконання інших визначених договором на готельне обслуговування послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням, а проживаючий зобов'язується сплатити за ці послуги встановлену плату.

До послуг, пов'язаних з тимчасовим розміщенням, належать послуги з обслуговування жилого приміщення (номера), харчування (ресторанного обслуговування), із збереження майна і багажу проживаючого, а також інші послуги, надані залежно від категорії готелю.

До відносин за договором на готельне обслуговування застосовуються норми цивільного законодавства, цей Закон, законодавство з питань захисту прав споживачів та інші нормативно-правові акти, прийняті відповідно до них. Цей Закон застосовується при наданні готельного обслуговування в мотелях, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, а також інших місцях, призначених для розміщення громадян.

Готель або інший суб'єкт, що надає послуги з розміщення, зобов'язаний до укладення договору надати необхідну і достовірну інформацію про послуги з готельного обслуговування, їх види і особливості, про порядок і терміни оплати послуг готелю та надати проживаючому на його прохання інші пов'язані із договором і відповідним готельним обслуговуванням відомості, а також іншу інформацію, передбачену законодавством про захист прав споживачів.

Договір на готельне обслуговування укладається як шляхом укладення письмового договору, так і шляхом прийняття готелем заявки на бронювання за

допомогою поштового, телефонного чи іншого зв'язку, що дозволяє достовірно встановити особу, від якої надходить заявка. У разі прийняття заявки договір на готельне обслуговування вважається укладеним з моменту отримання підтвердження готелю про прийняття замовлення та вказівки можливого початку надання готельного обслуговування з визначеного часу.

Відповідальність за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю чи майну проживаючого, визначається відповідно до цивільного законодавства, якщо договором на готельне обслуговування не передбачена підвищена відповідальність готелю.

Права й обов'язки, відповідальність сторін та інші умови договору між туроператором (турагентом) та готелем чи іншим суб'єктом, що надає послуги з розміщення, визначаються загальними положеннями про агентський договір, якщо інше не передбачено договором між ними та цим Законом.

Стаття 23. Ваучер

Ваучер - форма письмового договору на туристичне або на екскурсійне обслуговування, яка може використовуватися відповідно до цього Закону.

У договорі на туристичне обслуговування, укладеному шляхом видачі ваучера, мають міститися такі дані:

найменування та місцезнаходження суб'єкта туристичної діяльності, номер ліцензії на відповідний вид діяльності, юридична адреса; { Абзац другий частини другої статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }

прізвище, ім'я (по батькові) туриста (при груповій поїздці прізвища, імена (по батькові) членів групи);

строки надання і види туристичних послуг, їх загальна вартість;

назва, адреса та номер телефону об'єкта розміщення, його тип та категорія, режим харчування;

розмір фінансового забезпечення відповідальності туроператора (турагента) або межі відповідальності суб'єкта туристичної діяльності за договором агентування;

інші дані, обумовлені характером угоди, складом групи тощо;

дата видачі ваучера.

{ *Частину третю статті 23 виключено на підставі Закону N 5316-VI ([5316-17](#)) від 02.10.2012* }

Порядок оформлення ваучера та його використання затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів.

Стаття 24. Права та обов'язки суб'єктів туристичної діяльності

Суб'єкти туристичної діяльності мають право:

виробляти і реалізовувати туристичні послуги згідно із законодавством;

вносити пропозиції щодо охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, порядку використання;

вносити пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм з професійного навчання в галузі туризму, підвищення рівня професійної підготовки працівників і фахівців у галузі туризму;

на встановлення об'єктам туристичної інфраструктури (готелям, іншим об'єктам, призначеним для надання послуг з розміщення, закладам харчування, курортним закладам тощо), власниками яких вони є, відповідної категорії;

на отримання в установленому порядку інформації, необхідної для здійснення їх діяльності, в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;

брати в установленому порядку участь у розробці програм розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери;

визначати та оприлюднювати шляхом опублікування загальні умови типового (публічного) договору на надання туристичних послуг;

визначати мінімальну кількість туристів (екскурсантів) у групі;

на відшкодування збитків, заподіяних внаслідок незаконних рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб чи заподіяних суб'єктами туристичної діяльності.

Суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані:

проводити діяльність у галузі туризму, яка підлягає ліцензуванню, лише за наявності ліцензій;

{ Абзац третьої частини другої статті 24 виключено на підставі Закону N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

залучати до надання туристичних послуг осіб, які відповідають встановленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам; *{ Абзац четвертий частини другої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }*

надавати туристам необхідну і достовірну інформацію про туристичні послуги, права, обов'язки та правила поведінки туристів (екскурсантів), умови страхування, порядок відшкодування завданих збитків, умови відмови від послуг, правила візового митного режиму, перетинання державного кордону та іншу інформацію, передбачену цим Законом;

надавати туристичні послуги в обсягах та в терміни, обумовлені договором;

виконувати вимоги закону щодо забезпечення безпеки туристів, охорони туристичних ресурсів України та довкілля;

вести облікову та іншу визначену законодавством документацію, надавати в установленому порядку бухгалтерську та статистичну звітність;

відшкодовувати в установленому порядку збитки, завдані туристам (екскурсантам), іншим особам та довкіллю.

Стаття 25. Права та обов'язки туристів і екскурсантів

Туристи і екскурсанти мають право на:

реалізацію закріплених Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я,

на безпечно для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб, захист і повагу людської гідності;

необхідну і достовірну інформацію про правила в'їзду до країни (місця) тимчасового перебування, а також виїзду з країни (місця) тимчасового перебування і перебування там, про звичаї місцевого населення, пам'ятки природи, історії, культури та інші об'єкти туристичного показу, що знаходяться під особливою охороною, стан навколишнього середовища;

інформацію про наявність ліцензії у суб'єкта, що здійснює підприємницьку діяльність у галузі туризму, інших документів, наявність яких передбачена законодавством; { Абзац четвертий частини першої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014, N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

отримання обов'язкової інформації, що передує укладенню договору;

отримання туристичних послуг, передбачених договором;

особисту безпеку, захист життя, здоров'я, прав споживача, а також майна; одержання відповідної медичної допомоги;

відшкодування матеріальних і моральних збитків у разі невиконання або неналежного виконання умов договору;

сприяння з боку органів державної влади України в одержанні правових та інших видів допомоги, а громадяни України також і за її межами;

реалізацію інших прав.

Туристи і екскурсанти зобов'язані:

не порушувати права та законні інтереси інших осіб, вимоги законів, які діють на території країни перебування;

виконувати митні, прикордонні, санітарні та інші правила;

поважати політичний та соціальний устрій, традиції, звичаї, релігійні вірування країни (місця) перебування;

зберігати довкілля, дбайливо ставитися до об'єктів природи та культурної спадщини в країні (місці) тимчасового перебування;

дотримуватися умов і правил, передбачених договором про надання туристичних послуг;

надавати персональну інформацію в обсязі, необхідному для реалізації туристичного продукту;

дотримуватися під час подорожі правил особистої безпеки;

відшкодувати збитки, завдані їх неправомірними діями.

Виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством України та законодавством країни тимчасового перебування.

Розділ V
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ
ТА НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИЗМУ.
ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
ТА НЕПРИБУТКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Стаття 26. Професійна підготовка фахівців у галузі туризму

Професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів у галузі туризму здійснюються державними, комунальними та приватними навчальними закладами в порядку, визначеному законодавством.

Підготовка окремих категорій фахівців туристичного супроводу (гідів-перекладачів, екскурсоловів, спортивних інструкторів, провідників тощо), які не потребують здобуття громадянами професійно-технічної або вищої освіти із здобуттям кваліфікації за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, може здійснюватися у встановленому порядку юридичними чи фізичними особами.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, бере участь у підготовці навчальних планів і програм навчання фахівців у галузі туризму, їх професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації.

{ Частина третя статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }

Стаття 27. Наукові дослідження розвитку туризму

Наукові дослідження розвитку туризму проводяться з метою:

наукового забезпечення державної політики в галузі туризму, прогнозування та визначення перспектив його розвитку;

встановлення методик класифікації та оцінки туристичних ресурсів, режиму їх охорони, збереження та відновлення, порядку використання;

обліку гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

розробки пропозицій щодо проектів державних цільових, регіональних та місцевих програм розвитку туризму, а також щодо визначення ліцензійних умов та переліку посад фахівців туристичного супроводу, кваліфікаційних вимог щодо них, удосконалення професійної підготовки фахівців у сфері туристичної діяльності тощо.

Визначення пріоритетних напрямів, керівництво та координація наукових досліджень у галузі туризму належать до компетенції наукового центру розвитку туризму.

Положення про науковий центр розвитку туризму затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів.

Стаття 28. Об'єднання суб'єктів туристичної діяльності та неприбуткові організації в галузі туризму

Учасники відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, - юридичні особи та громадяни, які надають туристичні послуги, залежно від мети можуть утворювати об'єднання підприємств, що є юридичними особами чи без створення юридичних осіб, або вступати в такі об'єднання в порядку, визначеному Господарським кодексом України ([436-15](#)) та іншими законами.

З метою реалізації та захисту своїх прав і законних інтересів у галузі туризму суб'єкти туристичної діяльності можуть створювати неприбуткові організації у сфері туристичної діяльності в порядку, визначеному Цивільним кодексом України ([435-15](#)) або Законом України "Про об'єднання громадян" ([2460-12](#)) чи іншими законами.

Громадяни України, іноземці та особи без громадянства з метою реалізації та захисту прав і законних інтересів можуть об'єднуватися в громадські організації туристичної спрямованості.

Неприбуткові організації в галузі туризму можуть спрямовувати свою діяльність на:

формування і поширення інформації про туристичні ресурси України;

підготовку пропозицій щодо розвитку туризму, курортно-рекреаційної сфери, охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, порядку використання;

популяризацію туризму і сприяння його розвитку;

розробку власних стандартів туристичного, готельного, екскурсійного та іншого обслуговування, схвалення кодексів ustalеної практики та правил професійної етики;

впровадження власних систем контролю якості здійснення туристичної діяльності;

пропонування для спільного використання юридичними особами та громадянами-підприємцями, що надають туристичні послуги, знаків для товарів і послуг;

вдосконалення освітніх програм з професійного навчання в галузі туризму, підвищення рівня професійної підготовки працівників і фахівців у галузі туризму;

саморегулювання в галузі туризму;

реалізацію та захист спільних прав і інтересів учасників туристичної діяльності;

вирішення інших завдань, що не суперечать законодавству України.

Громадські організації туристичної спрямованості можуть відповідно до закону представляти інтереси громадян - споживачів туристичних послуг.

Розділ VI
КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ.
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ТУРИЗМ

Стаття 29. Органи, уповноважені на здійснення контролю за діяльністю в галузі туризму

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи у випадках і в порядку, визначених законом, здійснюють контроль за додержанням вимог законодавства з питань туристичної діяльності, проводять перевірки якості надаваних (наданих) туристичних послуг, додержання ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності та відповідно до закону накладають стягнення і вживають інших заходів за порушення законодавства в галузі туризму.

Стаття 30. Відповідальність за порушення законодавства в галузі туризму

Порушення законодавства в галузі туризму тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Порушеннями законодавства в галузі туризму є:

провадження туроператорської діяльності без отримання відповідної ліцензії або недодержання ліцензійних умов; { Абзац другий частини другої статті 30 в редакції Закону N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }

залучення до надання туристичних послуг осіб, які не відповідають встановленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам; { Абзац третій частини другої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1193-VII ([1193-18](#)) від 09.04.2014 }

{ Абзац четвертий частини другої статті 24 виключено на підставі Закону N 124-VIII ([124-19](#)) від 15.01.2015 }

ненадання, несвоєчасне надання або надання туристові інформації, що не відповідає дійсності;

порушення вимог стандартів, норм і правил у галузі туризму;

незаконне використання категорії об'єкта туристичної інфраструктури;

порушення умов договору між туристом і суб'єктом туристичної діяльності з надання туристичних послуг;

невиконання розпоряджень уповноважених органів та осіб про усунення порушень ліцензійних умов;

порушення правил щодо охорони чи використання об'єктів туристичної інфраструктури, знищення або пошкодження об'єктів відвідування;

створення перешкод уповноваженій на те законом посадовій чи службовій особі у здійсненні контролю за туристичною діяльністю, у проведенні перевірки якості надаваних (наданих) туристичних послуг або додержанні ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності;

незаконне втручання у здійснення туристичної діяльності;

розголошення відомостей, що становлять конфіденційну або іншу охоронювану законом інформацію.

Законами може передбачатися відповідальність і за інші порушення у сфері туристичної діяльності.

Стаття 31. Відповідальність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб у галузі туристичної діяльності

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи у галузі туристичної діяльності за порушення законодавства несуть відповідальність згідно із законом.

Рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб можуть бути оскаржені до суду в порядку, встановленому законом.

Шкода, заподіяна органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами фізичним чи юридичним особам під час виконання ними покладених на них обов'язків, підлягає відшкодуванню в порядку, встановленому законом.

Стаття 32. Цивільно-правова та інші види відповідальності суб'єктів туристичної діяльності

За неналежне виконання своїх зобов'язань туроператор, турагент, інші суб'єкти туристичної діяльності несуть майнову та іншу відповідальність, визначену в договорі відповідно до чинного законодавства.

Розмір майнової відповідальності туроператора, турагента чи іншого суб'єкта туристичної діяльності не може перевищувати фактично завданих замовнику збитків з їх вини.

Спори майнового характеру між суб'єктами туристичної діяльності та споживачами туристичних послуг вирішуються у встановленому порядку з дотриманням вимог цього Закону.

За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання

органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та в порядку, встановленому законом, застосовують заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення суб'єктом господарювання правопорушення та ліквідацію його наслідків.

Стаття 33. Відшкодування шкоди, завданої порушенням законодавства у галузі туристичної діяльності

Суб'єкт туристичної діяльності, який порушив законодавство в галузі туристичної діяльності при наданні туристичної послуги, що завдало шкоду, зобов'язаний відшкодувати туристу збитки у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі.

Заподіяна туристу моральна (немайнова) шкода, якою порушені його законні права, відшкодовується суб'єктом туристичної діяльності в порядку, встановленому законом.

Суб'єктам туристичної діяльності, яким заподіяна шкода юридичними чи фізичними особами внаслідок порушення ними законодавства в галузі туризму, збитки відшкодовуються відповідно до закону.

Стаття 34. Порядок розгляду спорів з питань надання туристичних послуг
Спори з питань надання туристичних послуг розглядаються у встановленому законом порядку третейськими судами та судами загальної юрисдикції.

Розділ VII

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Стаття 35. Міжнародні договори України в галузі туризму. Участь України в міжнародних туристичних організаціях

Правову основу міжнародного співробітництва в галузі туризму становлять міжнародні договори України, укладені відповідно до Закону України "Про міжнародні договори України" ([3767-12](#)).

Держава сприяє розширенню та зміцненню міжнародного співробітництва в галузі туризму на принципах і нормах, розроблених Всесвітньою туристською організацією (ВТО).

Органом державної влади, що забезпечує представництво і реалізацію інтересів України в галузі туризму у відносинах з іншими країнами та з міжнародними туристичними організаціями, є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, який у встановленому порядку бере участь в укладенні міжнародних договорів з питань туризму.

Україна бере участь у діяльності міжнародних туристичних організацій відповідно до міжнародно-правових зобов'язань України та статутних документів таких організацій.

Стаття 36. Представництва України в галузі туризму за межами України

З метою розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку та ефективного використання її туристичних ресурсів окремі повноваження з представництва інтересів України в галузі туризму за межами України покладаються на її торгові представництва.

За поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, Кабінет Міністрів України може відкривати за межами України туристичні представництва. Порядок створення, діяльності і ліквідації туристичних представництв визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до міжнародних договорів України.

Стаття 37. Особливості здійснення діяльності в Україні іноземними суб'єктами туристичної діяльності

Юридичні особи, створені за законодавством інших держав, іноземці та особи без громадянства здійснюють туристичну діяльність на території України відповідно до міжнародних договорів України в порядку, визначеному законом.

Іноземні юридичні та фізичні особи можуть здійснювати туроператорську та турагентську діяльність шляхом утворення підприємств за законодавством України та отримання в установленому порядку ліцензії на здійснення туроператорської діяльності.

{ Частина друга статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2608-VI ([2608-17](#)) від 19.10.2010 }

Туристичний супровід, що здійснюється на території України, може надаватися фахівцями туристичного супроводу, громадянами України та особами, які постійно проживають на території України, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Посередницька діяльність на території України з укладення договорів на туристичне обслуговування з іноземними суб'єктами туристичної діяльності не допускається. Така діяльність може здійснюватися лише через туроператорів, створених за законодавством України.

Угоди, укладені з порушенням вимог цієї статті, є недійсними.

Розділ VIII ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2004 року.

2. До приведення законодавства у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Фізичні і юридичні особи, які отримали ліцензії на організацію іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму, екскурсійну діяльність до дня офіційного опублікування цього Закону, до 1 квітня 2004 року можуть безкоштовно на термін дії ліцензії старого зразка отримати ліцензію на провадження туроператорської чи турагентської діяльності за умови виконання вимог цього Закону та Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" ([1775-14](#)).

4. Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом;

відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

5. Пункт 50 статті 9 Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" ([1775-14](#)) (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., N 36, ст. 299; 2001 р., N 22, ст. 105) викласти в такій редакції:

"50) турсоператорська та турагентська діяльність".

Президент України

Л.КУЧМА

**м. Київ,
15 вересня 1995 року
N 324/95-ВР**

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про місцеве самоврядування в Україні

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170)

{Із змінами, внесеними згідно із Законом

[№ 163-XIV від 06.10.98](#), ВВР, 1998, № 48, ст.292}

{Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду
[№ 7-рп/99 від 06.07.99](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 997-XIV від 16.07.99](#), ВВР, 1999, № 41, ст.372

[№ 1366-XIV від 11.01.2000](#), ВВР, 2000, № 9, ст.67

з Рішенням Конституційного Суду

[№ 1-рп/2000 від 09.02.2000](#)

Законами

[№ 1841-III від 22.06.2000](#), ВВР, 2000, № 46, ст.393

[№ 2182-III від 21.12.2000](#), ВВР, 2001, № 9, ст.39

[№ 2419-III від 17.05.2001](#), ВВР, 2001, № 31, ст.149

[№ 2470-III від 29.05.2001](#), ВВР, 2001, № 32, ст.172

[№ 2493-III від 07.06.2001](#), ВВР, 2001, № 33, ст.175

[№ 2628-III від 11.07.2001](#), ВВР, 2001, № 49, ст.259}

{Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду
[№ 11-рп/2001 від 13.07.2001](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 254-IV від 28.11.2002](#), ВВР, 2003, № 4, ст.31

[№ 594-IV від 06.03.2003](#), ВВР, 2003, № 24, ст.159

[№ 662-IV від 03.04.2003](#), ВВР, 2003, № 27, ст.209

[№ 703-IV від 03.04.2003](#), ВВР, 2003, № 28, ст.216

[№ 862-IV від 22.05.2003](#), ВВР, 2003, № 37, ст.301

[№ 969-IV від 19.06.2003](#), ВВР, 2003, № 45, ст.360

[№ 1160-IV від 11.09.2003](#), ВВР, 2004, № 9, ст.79

[№ 1377-IV від 11.12.2003](#), ВВР, 2004, № 15, ст.228}

{Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду
[№ 21-рп/2003 від 25.12.2003](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 1419-IV від 03.02.2004](#), ВВР, 2004, № 19, ст.259

[№ 1577-IV від 04.03.2004](#), ВВР, 2004, № 23, ст.323}

{Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду
[№ 12-рп/2004 від 20.05.2004](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 2055-IV від 06.10.2004](#), ВВР, 2005, № 9, ст.172

[№ 2285-IV від 23.12.2004](#), ВВР, 2005, № 7-8, ст.162

[№ 2505-IV від 25.03.2005](#), ВВР, 2005, № 17, № 18-19, ст.267

[№ 2554-IV від 21.04.2005](#), ВВР, 2005, № 21, ст.303

[№ 2806-IV від 06.09.2005](#), ВВР, 2005, № 48, ст.483

[№ 2813-IV від 06.09.2005](#), ВВР, 2005, № 49, ст.519

[№ 2960-IV від 06.10.2005](#), ВВР, 2006, № 2-3, ст.35

[№ 3167-IV від 01.12.2005](#), ВВР, 2006, № 12, ст.104

[№ 3235-IV від 20.12.2005](#), ВВР, 2006, № 9, № 10-11, ст.96

[№ 3266-IV від 22.12.2005](#), ВВР, 2006, № 16, ст.133

[№ 489-V від 19.12.2006](#), ВВР, 2007, № 7-8, ст.66

[№ 609-V від 07.02.2007](#), ВВР, 2007, № 15, ст.194

[№ 698-V від 22.02.2007](#), ВВР, 2007, № 20, ст.282

[№ 749-V від 15.03.2007](#), ВВР, 2007, № 18-19, ст.269

[№ 812-V від 22.03.2007](#), ВВР, 2007, № 25, ст.340

[№ 997-V від 27.04.2007](#), ВВР, 2007, № 33, ст.440

[№ 1026-V від 16.05.2007](#), ВВР, 2007, № 34, ст.444

[№ 107-VI від 28.12.2007](#), ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 - зміни діють по 31 грудня 2008 року}

{Додатково див. Рішення Конституційного Суду

[№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 309-VI від 03.06.2008](#), ВВР, 2008, № 27-28, ст.253

[№ 509-VI від 16.09.2008](#), ВВР, 2008, № 48, ст.358

[№ 520-VI від 18.09.2008](#), ВВР, 2009, № 6, ст.19

[№ 806-VI від 25.12.2008](#), ВВР, 2009, № 19, ст.260}

{Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду

[№ 7-рп/2009 від 16.04.2009](#)}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 1180-VI від 19.03.2009](#), ВВР, 2009, № 32-33, ст.485

[№ 1254-VI від 14.04.2009](#), ВВР, 2009, № 36-37, ст.511

[№ 1275-VI від 16.04.2009](#), ВВР, 2009, № 38, ст.534

[№ 1825-VI від 21.01.2010](#), ВВР, 2010, № 10, ст.107

[№ 1878-VI від 11.02.2010](#), ВВР, 2010, № 18, ст.141

[№ 2367-VI від 29.06.2010](#), ВВР, 2010, № 34, ст.486

[№ 2388-VI від 01.07.2010](#), ВВР, 2010, № 37, ст.496

[№ 2389-VI від 01.07.2010](#), ВВР, 2010, № 37, ст.497

[№ 2404-VI від 01.07.2010](#), ВВР, 2010, № 40, ст.524

[№ 2457-VI від 08.07.2010](#), ВВР, 2010, № 48, ст.564

[№ 2479-VI від 09.07.2010](#), ВВР, 2010, № 49, ст.571

[№ 2756-VI від 02.12.2010](#), ВВР, 2011, № 23, ст.160

[№ 3038-VI від 17.02.2011](#), ВВР, 2011, № 34, ст.343

[№ 3460-VI від 02.06.2011](#), ВВР, 2011, № 51, ст.577

[№ 3610-VI від 07.07.2011](#), BBP, 2012, № 7, *см.53*
[№ 4154-VI від 09.12.2011](#), BBP, 2012, № 29, *см.332*
[№ 4710-VI від 17.05.2012](#), BBP, 2013, № 8, *см.75*
[№ 4711-VI від 17.05.2012](#), BBP, 2013, № 14, *см.89*
[№ 4719-VI від 17.05.2012](#), BBP, 2013, № 15, *см.97*
[№ 4875-VI від 05.06.2012](#), BBP, 2013, № 17, *см.154*
[№ 5029-VI від 03.07.2012](#), BBP, 2013, № 23, *см.218*
[№ 5067-VI від 05.07.2012](#), BBP, 2013, № 24, *см.243*
[№ 5203-VI від 06.09.2012](#), BBP, 2013, № 32, *см.409*
[№ 5400-VI від 02.10.2012](#), BBP, 2013, № 40, *см.537*
[№ 5404-VI від 02.10.2012](#), BBP, 2013, № 41, *см.550*
[№ 5406-VI від 02.10.2012](#), BBP, 2013, № 41, *см.551*
[№ 5461-VI від 16.10.2012](#), BBP, 2014, № 5, *см.62*
[№ 5477-VI від 06.11.2012](#), BBP, 2013, № 50, *см.693*
[№ 5492-VI від 20.11.2012](#), BBP, 2013, № 51, *см.716*
[№ 5498-VI від 20.11.2012](#), BBP, 2013, № 52, *см.729*
[№ 224-VII від 14.05.2013](#), BBP, 2014, № 11, *см.132*
[№ 379-VII від 02.07.2013](#), BBP, 2014, № 14, *см.251*
[№ 402-VII від 04.07.2013](#), BBP, 2014, № 20-21, *см.708*
[№ 406-VII від 04.07.2013](#), BBP, 2014, № 20-21, *см.712*
[№ 563-VII від 17.09.2013](#), BBP, 2014, № 20-21, *см.731*
[№ 1170-VII від 27.03.2014](#), BBP, 2014, № 22, *см.816*
[№ 1184-VII від 08.04.2014](#), BBP, 2014, № 18-19, *см.696*
[№ 1198-VII від 10.04.2014](#), BBP, 2014, № 23, *см.874*
[№ 1283-VII від 29.05.2014](#), BBP, 2014, № 29, *см.943*
[№ 1508-VII від 17.06.2014](#), BBP, 2014, № 34, *см.1167*
[№ 1697-VII від 14.10.2014](#), BBP, 2015, № 2-3, *см.12*
[№ 1700-VII від 14.10.2014](#), BBP, 2014, № 49, *см.2056*
[№ 76-VIII від 28.12.2014](#), BBP, 2015, № 6, *см.40* - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. ["Прикінцеві положення"](#)
[№ 116-VIII від 15.01.2015](#), BBP, 2015, № 13, *см.85*
[№ 157-VIII від 05.02.2015](#), BBP, 2015, № 13, *см.91*
[№ 191-VIII від 12.02.2015](#), BBP, 2015, № 21, *см.133*
[№ 322-VIII від 09.04.2015](#), BBP, 2015, № 25, *см.194*
[№ 490-VIII від 02.06.2015](#), BBP, 2015, № 30, *см.287*
[№ 577-VIII від 02.07.2015](#), BBP, 2015, № 35, *см.341*
[№ 595-VIII від 14.07.2015](#), BBP, 2015, № 37-38, *см.366*
[№ 630-VIII від 16.07.2015](#), BBP, 2015, № 39, *см.375*
[№ 650-VIII від 17.07.2015](#), BBP, 2015, № 40-41, *см.382*
[№ 834-VIII від 26.11.2015](#), BBP, 2016, № 1, *см.9*
[№ 835-VIII від 26.11.2015](#), BBP, 2016, № 2, *см.17*
[№ 842-VIII від 26.11.2015](#), BBP, 2016, № 2, *см.19*
[№ 888-VIII від 10.12.2015](#), BBP, 2016, № 3, *см.30*
[№ 901-VIII від 23.12.2015](#), BBP, 2016, № 4, *см.44*

[№ 911-VIII від 24.12.2015](#), ВВР, 2016, № 5, ст.50
[№ 917-VIII від 24.12.2015](#), ВВР, 2016, № 3, ст.34
[№ 936-VIII від 26.01.2016](#), ВВР, 2016, № 10, ст.99
[№ 995-VIII від 04.02.2016](#), ВВР, 2016, № 10, ст.108
[№ 1405-VIII від 02.06.2016](#), ВВР, 2016, № 28, ст.533
[№ 1492-VIII від 07.09.2016](#), ВВР, 2016, № 43, ст.736 - положення щодо застосування пробаційних програм набирають чинності з 1 січня 2018 року
[№ 1540-VIII від 22.09.2016](#), ВВР, 2016, № 51, ст.833
[№ 1774-VIII від 06.12.2016](#), ВВР, 2017, № 2, ст.25
[№ 1812-VIII від 17.01.2017](#), ВВР, 2017, № 7-8, ст.51
[№ 1834-VIII від 07.02.2017](#), ВВР, 2017, № 11, ст.101
[№ 1848-VIII від 09.02.2017](#), ВВР, 2017, № 12, ст.134
[№ 1850-VIII від 09.02.2017](#), ВВР, 2017, № 13, ст.143
[№ 2119-VIII від 22.06.2017](#), ВВР, 2017, № 34, ст.370
[№ 2189-VIII від 09.11.2017](#), ВВР, 2018, № 1, ст.1
[№ 2206-VIII від 14.11.2017](#), ВВР, 2018, № 5, ст.32
[№ 2268-VIII від 18.01.2018](#), ВВР, 2018, № 10, ст.54
[№ 2376-VIII від 22.03.2018](#), ВВР, 2018, № 18, ст.168}

Цей Закон відповідно до [Конституції України](#) визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни, використані в цьому Законі

Основні терміни, використані в цьому Законі, мають таке значення:

територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;

адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село;

{Офіційне тлумачення абзацу третього статті 1 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 11-пн/2001 від 13.07.2001](#)}

місцевий референдум - форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування;

загальні збори - зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення;

представницький орган місцевого самоврядування - виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення;

районні та обласні ради - органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст;

загальний склад ради - кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону;

склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку;

правомочний склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради;

виконавчі органи рад - органи, які відповідно до [Конституції України](#) та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами;

органи самоорганізації населення - представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста;

посадова особа місцевого самоврядування - особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету;

делеговані повноваження - повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад;

право комунальної власності - право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;

бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування;

районний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

обласний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

поточний бюджет - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків;

бюджет розвитку - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази;

мінімальний бюджет місцевого самоврядування - розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою;

мінімальний рівень соціальних потреб - гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України;

самооподаткування - форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру;

старостинський округ - частина території об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до [Закону України](#) "Про добровільне об'єднання територіальних громад", на якій розташовані один або декілька населених пунктів (сіл, селищ), крім адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, визначена сільською, селищною, міською радою з метою забезпечення представництва інтересів жителів такого населеного пункту (населених пунктів) старостою.

{Статтю 1 доповнено абзацом двадцять четвертим згідно із Законом [№ 1848-VIII від 09.02.2017](#)}

Стаття 2. Поняття місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

2. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Стаття 3. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні

1. Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

2. Будь-які обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками забороняються.

Стаття 4. Основні принципи місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах:
народовладдя;
законності;
гласності;
колегіальності;
поєднання місцевих і державних інтересів;
виборності;
правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами;
підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб;
державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;
судового захисту прав місцевого самоврядування.

Стаття 5. Система місцевого самоврядування

1. Система місцевого самоврядування включає:

територіальну громаду;
сільську, селищну, міську раду;
сільського, селищного, міського голову;
виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
старосту;

{Частина першу статті 5 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 157-VIII від 05.02.2015](#)}

районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
органи самоорганізації населення.

2. У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Стаття 6. Територіальні громади

1. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

2. Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову.

3. Територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному законом.

{Стаття 6 в редакції Закону [№ 157-VIII від 05.02.2015](#)}

Стаття 7. Місцевий референдум

1. Місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення.

2. Предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене [Конституцією України](#), цим та іншими законами до відання місцевого самоврядування.

3. На місцевий референдум не можуть бути винесені питання, віднесені законом до відання органів державної влади.

4. Рішення, прийняті місцевим референдумом, є обов'язковими для виконання на відповідній території.

5. Порядок призначення та проведення місцевого референдуму, а також перелік питань, що вирішуються виключно референдумом, визначаються законом про референдуми.

Стаття 8. Загальні збори громадян

1. Загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення.

2. Рішення загальних зборів громадян враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності.

3. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади.

Стаття 9. Місцеві ініціативи

1. Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування.

2. Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Частина друга статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

3. Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи.

4. Рішення ради, прийняте з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади.

Стаття 10. Ради - представницькі органи місцевого самоврядування

1. Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

2. Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

3. Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень у порядку і межах, визначених цим та іншими законами.

4. Порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, цим та іншими законами, а також статутами територіальних громад.

5. Чисельність працівників органів місцевого самоврядування встановлюється відповідною радою у межах загальної чисельності, визначеної типовими штатами, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 10 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

Стаття 11. Виконавчі органи рад

1. Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи.

2. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Стаття 12. Сільський, селищний, міський голова

1. Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.

2. Сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових місцевих виборах, визначається [Конституцією України](#).

{Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

3. Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

4. Сільський, селищний, міський голова не може бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

{Частина четверта статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#)}

{Офіційне тлумачення положень частини четвертої статті 12 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 12-пн/2004 від 20.05.2004](#)}

5. На сільських, селищних, міських голів поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад, якщо інше не встановлено законом.

6. Повноваження сільських, селищних, міських голів можуть бути тимчасово покладені на керівника відповідної військово-цивільної адміністрації відповідно до [Закону України "Про військово-цивільні адміністрації"](#).

{Статтю 12 доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 650-VIII від 17.07.2015](#)}

{Офіційне тлумачення положень статті 12 див. в Рішеннях Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#), [№ 21-пн/2003 від 25.12.2003](#)}

Стаття 13. Громадські слухання

1. Територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування.

2. Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік.

3. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

4. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади.

Стаття 14. Органи самоорганізації населення

1. Сільські, селищні, міські, районні в місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

2. Правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються законом.

Стаття 14¹. Староста

1. Староста є виборною посадовою особою місцевого самоврядування.

2. Староста обирається жителями села, селища (сіл, селищ), розташованого на території відповідного старостинського округу, на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі.

3. Повноваження старости починаються з моменту складення ним присяги відповідно до [Закону України](#) "Про службу в органах місцевого самоврядування" на пленарному засіданні відповідної сільської, селищної, міської ради, на якому відповідною територіальною виборчою комісією були оголошені рішення щодо його обрання та реєстрації.

4. Строк повноважень старости, обраного на чергових виборах, становить п'ять років, крім випадків дострокового припинення його повноважень з підстав і в порядку, визначених цим Законом.

5. Староста є членом виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради за посадою.

6. Староста не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, у тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

7. Порядок організації роботи старости визначається цим та іншими законами, а також Положенням про старосту, затвердженим сільською, селищною, міською радою.

{Закон доповнено статтею 14¹ згідно із Законом [№ 157-VIII від 05.02.2015](#); в редакції Закону [№ 1848-VIII від 09.02.2017](#)}

Стаття 15. **Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування**

1. Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до [Закону України](#) "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань".

{Частина перша статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1275-VI від 16.04.2009](#), [№ 5461-VI від 16.10.2012](#), [№ 835-VIII від 26.11.2015](#)}

2. Органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

3. Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування.

{Частина третя статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1275-VI від 16.04.2009](#)}

Стаття 16. Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

2. Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

{Частина третя статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

4. Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про створення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті.

5. Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

6. Місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

7. Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

8. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

9. Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні ради мають печатки із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, рахунки в установах банків України.

Стаття 17. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування при здійсненні повноважень у сфері контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення можуть проводити перевірки на підприємствах, в установах та організаціях, що перебувають у комунальній власності відповідної територіальної громади.

{Статтю 17 доповнено частиною другою згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)}

Стаття 18. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

1. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом.

2. З питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, надають відповідну інформацію.

3. Органи місцевого самоврядування з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади можуть виступати з ініціативою щодо перевірок, організувати їх проведення, а при здійсненні повноважень у сфері контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення проводити перевірки на підприємствах, в установах та організаціях, що не перебувають у комунальній власності, а також фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників.

{Частина третя статті 18 в редакції Закону [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)}

Стаття 18¹. Відносини органів місцевого самоврядування із судами загальної юрисдикції

Орган місцевого самоврядування може бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції, зокрема, звертатися до суду, якщо це необхідно для реалізації його повноважень і забезпечення виконання функцій місцевого самоврядування.

{Закон доповнено статтею 18¹ згідно із Законом [№ 1697-VII від 14.10.2014](#)}

Стаття 19. Статут територіальної громади села, селища, міста

1. З метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування представницький орган місцевого самоврядування на основі Конституції

України та в межах цього Закону може прийняти статут територіальної громади села, селища, міста.

2. Статут територіальної громади підлягає державній реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань.

{Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

3. Підставою для відмови в державній реєстрації статуту територіальної громади може бути його невідповідність Конституції та законам України. Відмова в реєстрації статуту територіальної громади може бути оскаржена в судовому порядку.

Стаття 20. Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування

Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

Стаття 21. Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування

Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування згідно з Конституцією та законами України може бути застосоване лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 22. Символіка територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей

1. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть мати власну символіку (герб, прапор тощо), яка відображає їх історичні, культурні, соціально-економічні та інші місцеві особливості і традиції.

2. З урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районними, обласними радами може бути затверджена символіка відповідно району, області.

3. Зміст, опис та порядок використання символіки територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей визначаються відповідною радою згідно з законом.

Стаття 23. Підняття Державного Прапора України

На будинках, де працюють ради та їх виконавчі комітети, піднімається Державний Прапор України.

Стаття 24. Законодавство про місцеве самоврядування

1. Правовий статус місцевого самоврядування в Україні визначається [Конституцією України](#), цим та іншими законами, які не повинні суперечити положенням цього Закону.

2. Правовий статус місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим визначається Конституцією України та цим Законом з особливостями, передбаченими законами про міста Київ і Севастополь.

3. Органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим - також нормативно-правовими актами Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції.

Розділ II ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Глава 1. Повноваження сільських, селищних, міських рад

Стаття 25. Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад

Сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені [Конституцією України](#), цим та іншими законами до їх відання.

{Офіційне тлумачення положень статті 25 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-рп/2009 від 16.04.2009](#)}

Стаття 26. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад

1. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

- 1) затвердження регламенту ради;
- 2) утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій;
- 3) утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск;

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 3 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

4) обрання на посаду та звільнення з посади секретаря ради у порядку, передбаченому цим Законом;

{Пункт 4 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2554-IV від 21.04.2005](#)}

5) затвердження за пропозицією сільського, селищного, міського голови структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на їх утримання;

{Пункт 5 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 5 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

б) утворення за поданням сільського, селищного, міського голови інших виконавчих органів ради;

7) затвердження плану роботи ради та заслуховування звіту про його виконання з урахуванням вимог статті 32 [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#);

{Пункт 7 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

8) заснування аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;

{Пункт 8 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 917-VIII від 24.12.2015](#)}

9) заслуховування звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради, у тому числі щорічного звіту про здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами відповідної ради;

{Пункт 9 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

10) прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові;

11) заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує;

12) заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради;

13) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по запитах;

14) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законом;

15) скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають [Конституції](#) чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень;

16) прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом;

{Пункт 17 частини першої статті 26 виключено на підставі Закону [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

18) прийняття рішення про проведення місцевого референдуму;

19) прийняття відповідно до законодавства рішень щодо організації проведення референдумів та виборів органів державної влади, місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови;

20) прийняття рішень про наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також про передачу коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення;

21) прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;

22) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування;

23) затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;

24) встановлення місцевих податків і зборів відповідно до [Податкового кодексу України](#);

{Пункт 24 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

25) утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;

{Пункт 25 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

26) прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень;

{Пункт 26 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

27) прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;

{Пункт 27 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

28) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;

{Пункт 28 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

29) встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

30) прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, про надання у

концесію об'єктів права комунальної власності, про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади.

{Пункт 30 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 997-XIV від 16.07.99](#)}

Реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради;

{Пункт 30 частини першої статті 26 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 2628-III від 11.07.2001](#); в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#) - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. "[Прикінцеві положення](#)"}

30¹) прийняття рішень про визначення критеріїв, відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим у комунальних унітарних підприємствах та у господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді; про затвердження порядку утворення наглядової ради, порядку призначення членів наглядової ради комунального унітарного підприємства; про визначення кола питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради комунального унітарного підприємства; про встановлення вимог до незалежних членів наглядової ради комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді;

{Частину першу статті 26 доповнено пунктом 30¹ згідно із Законом [№ 1405-VIII від 02.06.2016](#)}

30²) визначення критеріїв відбору незалежного аудитора та критеріїв віднесення комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді, до таких, фінансова звітність яких (у тому числі консолідована) підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, та затвердження порядку такої перевірки і порядку залучення незалежного аудитора;

{Частину першу статті 26 доповнено пунктом 30² згідно із Законом [№ 1405-VIII від 02.06.2016](#)}

31) прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;

32) створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);

33) вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;

33¹) прийняття рішень щодо надання згоди на організацію співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища,

міста, у формах, визначених [статтею 4](#) Закону України "Про співробітництво територіальних громад", щодо схвалення проекту договору про співробітництво та інших рішень, пов'язаних із здійсненням відповідно до зазначеного Закону співробітництва територіальних громад;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 33¹ згідно із Законом [№ 1508-VII від 17.06.2014](#)}

33²) заслуховування звітів, пов'язаних із здійсненням відповідно до [Закону України](#) "Про співробітництво територіальних громад" співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 33² згідно із Законом [№ 1508-VII від 17.06.2014](#)}

34) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

35) затвердження ставок земельного податку відповідно до [Податкового кодексу України](#);

{Пункт 35 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

36) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;

37) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Пункт 37 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

38) надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для розміщення відходів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;

{Пункт 38 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

{Пункт 39 частини першої статті 26 виключено на підставі Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

39¹) створення відповідно до закону за рахунок коштів місцевого бюджету установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення і звільнення керівників цих установ, залучення в установленому законом порядку фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 39¹ згідно із Законом [№ 3460-VI від 02.06.2011](#)}

40) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;

{Пункт 40 частини першої статті 26 в редакції Законів [№ 1577-IV від 04.03.2004](#), [№ 2389-VI від 01.07.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2005 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2005 рік згідно із Законами [№ 2285-IV від 23.12.2004](#), [№ 2505-IV від 25.03.2005](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2006 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2006 рік згідно із Законом [№ 3235-IV від 20.12.2005](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2007 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2007 рік згідно із Законом [№ 489-V від 19.12.2006](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2008 рік у зв'язку із втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

41) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами;

{Офіційне тлумачення пункту 41 частини першої статті 26 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 11-пн/2001 від 13.07.2001](#)}

42) затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;

43) затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції;

44) встановлення відповідно до законодавства правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

44¹) встановлення заборони продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових суб'єктами господарювання (крім закладів ресторанного господарства) у визначений час доби в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 44¹ згідно із Законом [№ 2376-VIII від 22.03.2018](#)}

45) прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

45¹) визначення територій, на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 45¹ згідно із Законом [№ 1419-IV від 03.02.2004](#)}

46) прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України;

47) прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених цим Законом;

48) затвердження статуту територіальної громади;

49) затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади;

50) прийняття рішень щодо виконання положень [статей 7, 11, 12, 20, 24 Закону України](#) "Про засади державної мовної політики";

{Пункт 50 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

51) надання згоди на передачу об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передачу об'єктів з комунальної у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 51 згідно із Законом [№ 163-XIV від 06.10.98](#), із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2182-III від 21.12.2000](#)}

52) створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 52 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

53) затвердження відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради.

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 53 згідно із Законом [№ 3266-IV від 22.12.2005](#)}

54) вирішення питань у сфері поводження з небезпечними відходами відповідно до законодавства;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 54 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

55) визначення на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють у межах певної території збирання та перевезення побутових відходів спеціально обладнаними для цього транспортними засобами;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 55 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

56) затвердження порядку переміщення на штрафні майданчики транспортних засобів, припаркованих не у спеціально відведених місцях для паркування транспортних засобів.

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 56 згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

57) встановлення плати за доступ до об'єкта будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі комунальної власності відповідно до [Закону України](#) "Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж".

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 57 згідно із Законом [№ 1834-VIII від 07.02.2017](#)}

2. Виключно на пленарних засіданнях міських рад (міст з районним поділом), крім питань, зазначених у [частині першій](#) цієї статті, вирішуються такі питання:

1) визначення обсягу і меж повноважень, які здійснюють районні у містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи в інтересах територіальних громад районів у містах;

2) встановлення нормативів централізації коштів від земельного податку на спеціальних бюджетних рахунках районів міста.

{Частина третя статті 26 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

3. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до [Закону України](#) "Про добровільне об'єднання територіальних громад", крім питань, зазначених у частині першій цієї статті, вирішуються такі питання:

1) утворення старостинських округів;

2) затвердження Положення про старосту;

3) прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень старости у випадках, передбачених цим Законом.

{До статті 26 включено частину третю згідно із Законом [№ 1848-VIII від 09.02.2017](#)}

{Частина четверта статті 26 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

Глава 2. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Стаття 27. Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

2) забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

3) забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі;

4) розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням;

5) попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань;

6) подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення;

7) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території;

8) розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади, на підприємствах, в установах та організаціях;

9) утворення цільових фондів соціальної допомоги інвалідам, визначення порядку і умов витрачання коштів цих фондів;

{Пункт "а" статті 27 доповнено підпунктом 9 згідно із Законом [№ 2960-IV від 06.10.2005](#)}

б) делеговані повноваження:

1) участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#);

{Пункт "б" статті 27 доповнено підпунктом 1 згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

2) розгляд і узгодження планів підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснення яких може викликати негативні соціальні, демографічні, екологічні та інші наслідки, підготовка до них висновків і внесення пропозицій до відповідних органів;

3) статистичний облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території;

4) організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг.

{Пункт "б" статті 27 доповнено підпунктом 4 згідно із Законом [№ 5203-VI від 06.09.2012](#)}

Стаття 28. Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; підготовка і подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів;

2) встановлення в порядку і межах, визначених законом, тарифів на побутові, комунальні (крім тарифів на теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, послуги з централізованого опалення, послуги з централізованого постачання холодної води, послуги з централізованого постачання гарячої води, послуги з водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), які встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг), транспортні та інші послуги;

{Підпункт 2 пункту "а" статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2404-VI від 01.07.2010](#); в редакції Закону [№ 2479-VI від 09.07.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3610-VI від 07.07.2011](#), [№ 5400-VI від 02.10.2012](#), [№ 1198-VII від 10.04.2014](#), [№ 1540-VIII від 22.09.2016](#)}

3) встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад;

4) здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету;

5) залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;

б) об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад;

7) укладення з юридичними і фізичними особами договорів на справляння місцевих зборів, обов'язковість укладення яких установлена законодавством;

{Пункт "а" статті 28 доповнено пунктом 7 згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

8) підготовка та затвердження переліку спеціально відведених місць для паркування транспортних засобів;

{Пункт "а" статті 28 доповнено пунктом 8 згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

б) делеговані повноваження:

1) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності;

2) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів;

3) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

Стаття 29. Повноваження щодо управління комунальною власністю

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад;

2) встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

3) заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

4) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо порядку та умов відчуження комунального майна, проектів місцевих програм приватизації та переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; організація виконання цих програм; підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо визначення сфер господарської діяльності та переліку об'єктів, які можуть надаватися у концесію, подання раді письмових звітів про хід та результати відчуження комунального майна;

{Підпункт 4 пункту "а" статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 997-XIV від 16.07.99](#)}

б) делеговане повноваження:

погодження в установленому порядку кандидатур для призначення на посаду керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, які перебувають у державній власності.

Стаття 30. Повноваження в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління об'єктами житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню;

2) облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов; розподіл та надання відповідно до законодавства житла, що належить до комунальної власності; вирішення питань щодо використання нежилых приміщень, будинків і споруд, що належать до комунальної власності;

3) сприяння розширенню житлового будівництва, подання громадянам, які мають потребу в житлі, допомоги в будівництві житла, в отриманні кредитів, у тому числі пільгових, та субсидій для будівництва чи придбання житла; подання допомоги власникам квартир (будинків) в їх обслуговуванні та ремонті; сприяння створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків;

{Підпункт 3 пункту "а" статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

4) прийняття рішень про організацію громадських вбиралень, стоянок та майданчиків для паркування автомобільного транспорту, здійснення контролю за їх діяльністю відповідно до закону;

{Підпункт 4 пункту "а" частини першої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 4710-VI від 17.05.2012](#), [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

5) забезпечення соціально-культурних закладів, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями; вирішення питань водопостачання, відведення та очищення стічних вод; здійснення контролю за якістю питної води;

б) вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, знешкодження та захоронення трупів тварин;

7) організація благоустрою населених пунктів, залучення на договірних засадах з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів

підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення; здійснення контролю за станом благоустрою населених пунктів, організації озеленення, охорони зелених насаджень і водойм, створення місць відпочинку громадян;

{Підпункт 7 пункту "а" частини першої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4710-VI від 17.05.2012](#)}

7¹) прийняття рішень про розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування транспортних засобів та стоянок таксі на вулицях і дорогах населених пунктів, здійснення контролю за дотриманням визначених правилами паркування транспортних засобів вимог щодо розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 7¹ згідно із Законом [№ 1283-VII від 29.05.2014](#)}

8) організація місцевих ринків, ярмарків, сприяння розвитку всіх форм торгівлі;

9) встановлення зручного для населення режиму роботи підприємств комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад;

10) затвердження маршрутів і графіків руху, правил користування міським пасажирським транспортом незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту у випадках, передбачених законодавством;

{Підпункт 10 пункту "а" частини першої статті 30 в редакції Закону [№ 1812-VIII від 17.01.2017](#)}

10¹) прийняття рішення про впровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті незалежно від форм власності та визначення особи, уповноваженої здійснювати справляння плати за транспортні послуги в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 10¹ згідно із Законом [№ 1812-VIII від 17.01.2017](#)}

10²) встановлення порядку функціонування та вимог до автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті незалежно від форм власності, а також видів, форм носіїв, порядку обігу та реєстрації проїзних документів;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 10² згідно із Законом [№ 1812-VIII від 17.01.2017](#)}

11) забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони;

12) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, до участі в обслуговуванні населення засобами транспорту і зв'язку;

13) надання дозволу в порядку, встановленому законодавством, на розміщення реклами;

14) сприяння діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 14 згідно із Законом [№ 1180-VI від 19.03.2009](#)}

15) затвердження схем санітарного очищення населених пунктів та впровадження систем роздільного збирання побутових відходів;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 15 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

16) затвердження норм надання послуг з вивезення побутових відходів;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 16 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

17) видача дозволу на порушення об'єктів благоустрою у випадках та порядку, передбачених законом;

{Пункт "а" частини першої статті 30 доповнено підпунктом 17 згідно із Законом [№ 4710-VI від 17.05.2012](#)}

18) організація недискримінаційного доступу операторів та провайдерів телекомунікацій, уповноважених ними осіб до інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі комунальної власності на договірній основі з підприємствами, на балансі яких перебуває ця інфраструктура;

{Пункт "а" частини першої статті 30 доповнено підпунктом 18 згідно із Законом [№ 1834-VIII від 07.02.2017](#)}

19) визначення розміру внесків за встановлення, обслуговування та заміну будинкових вузлів обліку споживачам комунальних послуг відповідної територіальної громади;

{Пункт "а" частини першої статті 30 доповнено підпунктом 19 згідно із Законом [№ 2119-VIII від 22.06.2017](#)}

20) призначення у випадках та в порядку, встановлених законом, управителя багатоквартирного будинку;

{Пункт "а" статті 30 доповнено пунктом 20 згідно із Законом [№ 2189-VIII від 09.11.2017](#)}

21) встановлення нормативів (норм) споживання комунальних послуг у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України;

{Пункт "а" статті 30 доповнено пунктом 21 згідно із Законом [№ 2189-VIII від 09.11.2017](#)}

22) визначення одиниці виміру обсягу наданих послуг з поводження з побутовими відходами;

{Пункт "а" статті 30 доповнено пунктом 22 згідно із Законом [№ 2189-VIII від 09.11.2017](#)}

б) делеговані повноваження:

1) здійснення заходів щодо розширення та вдосконалення мережі підприємств житлово-комунального господарства, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, розвитку транспорту і зв'язку;

2) здійснення відповідно до законодавства контролю за належною експлуатацією та організацією обслуговування населення підприємствами житлово-комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, за технічним станом, використанням та утриманням інших об'єктів нерухомого майна усіх форм власності, за належними, безпечними і здоровими умовами праці на цих підприємствах і об'єктах; прийняття рішень про скасування даного ними дозволу на експлуатацію об'єктів у разі порушення нормативно-правових актів з охорони праці, екологічних, санітарних правил, інших вимог законодавства;

{Підпункт 2 пункту "б" статті 30 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

3) здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів;

4) встановлення за погодженням з власниками зручного для населення режиму роботи розташованих на відповідній території підприємств, установ та організацій сфери обслуговування незалежно від форм власності;

5) облік відповідно до закону житлового фонду, здійснення контролю за його використанням;

6) надання відповідно до закону громадянам, які потребують соціального захисту, безоплатного житла або за доступну для них плату;

7) здійснення контролю за станом квартирного обліку та додержанням житлового законодавства на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

8) видача ордерів на заселення жилої площі в будинках державних та комунальних організацій;

9) облік нежилых приміщень на відповідній території незалежно від форм власності, внесення пропозицій їх власникам щодо використання таких приміщень для задоволення потреб територіальної громади;

10) облік відповідно до закону об'єктів нерухомого майна незалежно від форм власності;

{Підпункт 10 пункту "б" статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1878-VI від 11.02.2010](#)}

11) вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних з наданням Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України службових жилих приміщень, житлової площі та інших об'єктів, житлово-комунальних послуг; здійснення контролю за їх використанням та наданням послуг;

{Пункт "б" статті 30 доповнено підпунктом 11 згідно із Законом [№ 1180-VI від 19.03.2009](#)}

12) здійснення заходів щодо ведення в установленому порядку єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов;

{Пункт "б" статті 30 доповнено підпунктом 12 згідно із Законом [№ 2367-VI від 29.06.2010](#)}

13) здійснення контролю за дотриманням підприємствами комунальної власності вимог законодавства щодо забезпечення на договірній основі безперешкодного доступу операторів та провайдерів телекомунікацій, уповноважених ними осіб до інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі, що перебуває у них на балансі, а також за правильністю обрахування плати за доступ. Виконавчим органам сільських, селищних, міських рад забороняється делегування цих повноважень з контролю суб'єктам господарювання.

{Пункт "б" частини першої статті 30 доповнено підпунктом 13 згідно із Законом [№ 1834-VIII від 07.02.2017](#)}

Стаття 31. Повноваження у галузі будівництва

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) організація за рахунок власних коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонту об'єктів комунального господарства та соціально-культурного призначення, жилих будинків, шляхів місцевого значення, а також капітального та поточного ремонту вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах);

{Підпункт 1 пункту "а" частини першої статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 490-VIII від 02.06.2015](#)}

2) виконання або делегування на конкурсній основі генеральній будівельній організації (підрядній організації) функцій замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури комунальної власності;

3) розгляд і внесення до відповідних органів виконавчої влади пропозицій до планів і програм будівництва та реконструкції об'єктів на відповідній території;

4) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в розвитку потужностей будівельної індустрії і промисловості будівельних матеріалів, у створенні, розвитку та реконструкції об'єктів інженерного забезпечення і транспортного обслуговування;

5) визначення у встановленому законодавством порядку відповідно до рішень ради території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

6) підготовка і подання на затвердження ради відповідних місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації;

7) встановлення на відповідній території режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність;

8) координація на відповідній території діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексної забудови населених пунктів;

9) надання відповідно до закону містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок;

{Підпункт 9 пункту "а" частини першої статті 31 в редакції Закону [№ 509-VI від 16.09.2008](#)}

10) проведення громадського обговорення містобудівної документації;

{Пункт "а" частини першої статті 31 доповнено підпунктом 10 згідно із Законом [№ 509-VI від 16.09.2008](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3038-VI від 17.02.2011](#)}

11) організація роботи, пов'язаної із завершенням будівництва багатоквартирних житлових будинків, що споруджувалися із залученням коштів фізичних осіб, у разі неспроможності забудовників продовжувати таке будівництво;

{Пункт "а" частини першої статті 31 доповнено підпунктом 11 згідно із Законом [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

12) організація розвитку інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту комунальної власності для розміщення технічних засобів телекомунікацій з метою задоволення потреб населення у телекомунікаційних послугах;

{Пункт "а" частини першої статті 31 доповнено підпунктом 12 згідно із Законом [№ 1834-VIII від 07.02.2017](#)}

б) делеговані повноваження:

1) надання (отримання, реєстрація) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів у випадках та відповідно до вимог, встановлених [Законом України](#) "Про регулювання містобудівної діяльності";

{Підпункт 1 пункту "б" частини першої статті 31 в редакції Закону [№ 2367-VI від 29.06.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3038-VI від 17.02.2011](#); в редакції Закону [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

2) організація роботи, пов'язаної зі створенням і веденням містобудівного кадастру населених пунктів;

3) здійснення в установленому порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації при плануванні та забудові відповідних територій; зупинення у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації і проектів окремих об'єктів, а також може заподіяти шкоди навколишньому природному середовищу;

4) здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд незалежно від форм власності в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів;

5) організація охорони, реставрації та використання пам'яток історії і культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, паркових і садибних комплексів, природних заповідників;

6) вирішення відповідно до законодавства спорів з питань містобудування;

7) здійснення державного контролю за дотриманням договірних зобов'язань забудовниками, діяльність яких пов'язана із залученням коштів фізичних осіб у будівництво багатоквартирних житлових будинків.

{Пункт "б" частини першої статті 31 доповнено підпунктом 7 згідно із Законом [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

{Частину другу статті 31 виключено на підставі Закону [№ 509-VI від 16.09.2008](#)}

Стаття 32. Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

2) забезпечення здобуття повної загальної середньої, професійно-технічної освіти у державних і комунальних загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, вищої освіти у комунальних вищих навчальних закладах, створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій;

{Підпункт 2 пункту "а" статті 32 в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

3) створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цією метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням;

4) забезпечення пільгового проїзду учнів, вихованців, студентів та педагогічних працівників до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, за рахунок видатків відповідних місцевих бюджетів;

{Підпункт 4 пункту "а" статті 32 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#) - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. ["Прикінцеві положення"](#)}

5) вирішення питань про надання професійним творчим працівникам на пільгових умовах у користування приміщень під майстерні, студії та лабораторії, необхідних для їх творчої діяльності;

б) організація медичного обслуговування та харчування у закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах, які належать територіальним громадам або передані їм;

7) створення умов для розвитку культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел;

8) сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, роботи з молоддю;

9) створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку;

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення в межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти і медичного обслуговування на відповідній території, можливості отримання освіти державною мовою, а в межах території, на якій поширена регіональна мова, - цією регіональною мовою або мовою меншини згідно з нормами [статті 20 Закону України "Про засади державної мовної політики"](#);

{Підпункт 1 пункту "б" статті 32 в редакції Закону [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

2) забезпечення відповідно до закону розвитку всіх видів освіти і медичного обслуговування, розвитку і вдосконалення мережі освітніх і лікувальних закладів усіх форм власності, фізичної культури і спорту, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів, залучення роботодавців до надання місць для проходження виробничої практики учнями професійно-технічних навчальних закладів;

{Підпункт 2 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

3) забезпечення відповідно до законодавства пільгових категорій населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення;

4) організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку;

5) надання допомоги випускникам загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів державної або комунальної форми власності у працевлаштуванні;

{Підпункт 5 пункту "б" статті 32 в редакції Закону [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

б) забезпечення школярів із числа дітей-сиріт, дітей-інвалідів/інвалідів I-III групи, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям"](#), які навчаються в державних і комунальних

навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти;

{Підпункт 6 пункту "б" статті 32 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#) - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. ["Прикінцеві положення"](#)}

7) організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх;

8) вирішення відповідно до законодавства питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних навчальних закладах та утримання за рахунок держави осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, у спеціальних навчальних закладах, про надання громадянам пільг на утримання дітей у школах-інтернатах, інтернатах при школах, а також щодо оплати харчування дітей у школах (групах з подовженим днем);

{Підпункт 8 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

9) вирішення питань про надання неповнолітнім, учням, студентам, пенсіонерам та інвалідам права на безкоштовне і пільгове користування об'єктами культури, фізкультури і спорту, а також визначення порядку компенсації цим закладам вартості послуг, наданих безкоштовно або на пільгових умовах;

{Підпункт 9 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

10) забезпечення охорони пам'яток історії та культури, збереження та використання культурного надбання;

11) внесення пропозицій до відповідних органів про ліцензування індивідуальної підприємницької діяльності у сфері охорони здоров'я.

{Підпункт 11 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 33. Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, вилучення (викупу), а також надання під забудову та для інших потреб земель, що перебувають у власності територіальних громад; визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки; встановлення платежів за користування комунальними та санітарними мережами відповідних населених пунктів;

2) підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;

3) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Підпункт 3 пункту "а" частини першої статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

4) справляння плати за землю;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів;

{Підпункт 2 пункту "б" частини першої статті 33 виключено на підставі Закону [№ 402-VII від 04.07.2013](#)}

3) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

{Підпункт 3 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

4) погодження клопотань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення;

{Підпункт 4 пункту "б" частини першої статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5406-VI від 02.10.2012](#)}

5) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому законом;

б) вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

{Підпункт 6 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

7) визначення території для розміщення відходів відповідно до законодавства;

{Підпункт 7 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

7¹) здійснення контролю за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами;

{Підпункт пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

8) підготовка висновків щодо надання або вилучення в установленому законом порядку земельних ділянок, що проводиться органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

9) організація і здійснення землеустрою, погодження проектів землеустрою;

{Підпункт 9 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

10) здійснення контролю за впровадженням заходів, передбачених документацією із землеустрою;

{Підпункт 10 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

11) створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем, які є складовою мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації;

{Пункт "б" частини першої статті 33 доповнено пунктом 11 згідно із Законом [№ 254-IV від 28.11.2002](#) - набирає чинності з 01.01.2004 року}

12) здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з побутовими та виробничими відходами та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи;

{Пункт "б" частини першої статті 33 доповнено пунктом 12 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

13) надання відомостей з Державного земельного кадастру відповідно до закону.

{Пункт "б" частини першої статті 33 доповнено пунктом 13 згідно із Законом [№ 888-VIII від 10.12.2015](#)}

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у [пункті "б" частини першої](#) цієї статті, належить координація на відповідній території діяльності спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи.

{Частина друга статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

Стаття 34. Повноваження у сфері соціального захисту населення

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) встановлення за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту населення;

2) вирішення відповідно до законодавства питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (померлих або визнаних

такими, що пропали безвісти) військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас (крім військовослужбовців строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу) або відставку, інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків, проведенні капітального ремонту житла, у придбанні будівельних матеріалів; відведення зазначеним особам у першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва;

{Підпункт 2 пункту "а" частини першої статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#)}

3) організація для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, побутового обслуговування, продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, а також безоплатного харчування;

4) вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку з похованням самотніх громадян, ветеранів війни та праці, а також інших категорій малозабезпечених громадян; подання допомоги на поховання громадян в інших випадках, передбачених законодавством;

б) делеговані повноваження:

1) підготовка і подання на затвердження ради цільових місцевих програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіття, організація їх виконання; участь у розробленні цільових регіональних програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, зайнятості населення, що затверджуються відповідно районними, обласними радами;

{Підпункт 1 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

2) забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо поліпшення житлових і матеріально-побутових умов інвалідів, ветеранів війни та праці, громадян, реабілітованих як жертви політичних репресій, військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, сімей, які втратили годувальника, багатодітних сімей, громадян похилого віку, які потребують обслуговування вдома, до влаштування в будинки інвалідів і громадян похилого віку, які мають потребу в цьому, дітей, що залишилися без піклування батьків, на виховання в сім'ї громадян;

2¹) вирішення відповідно до законодавства питань надання соціальних послуг особам та сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, забезпечення утримання та виховання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 2¹ згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

3) вирішення відповідно до законодавства питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства;

4) вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування;

5) подання відповідно до законодавства одноразової допомоги громадянам, які постраждали від стихійного лиха;

6) вирішення відповідно до законодавства питань про надання компенсацій і пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в інших випадках, передбачених законодавством;

7) організація проведення громадських та тимчасових робіт для осіб, зареєстрованих як безробітні, а також учнівської та студентської молоді у вільний від занять час на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до комунальної власності, а також за договорами - на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до інших форм власності;

{Підпункт 7 пункту "б" частини першої статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5067-VI від 05.07.2012](#)}

8) здійснення контролю за охороною праці, забезпеченням соціального захисту працівників підприємств, установ та організацій усіх форм власності, у тому числі зайнятих на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці, за якістю проведення атестації робочих місць щодо їх відповідності нормативно-правовим актам про охорону праці, за наданням працівникам відповідно до законодавства пільг та компенсацій за роботу в шкідливих умовах;

{Підпункт 8 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

9) участь у соціальному діалозі, веденні колективних переговорів, укладенні територіальних угод, здійсненні контролю за їх виконанням, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території; повідомна реєстрація в встановленому порядку колективних договорів і територіальних угод відповідного рівня;

{Підпункт 9 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 4719-VI від 17.05.2012](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 379-VII від 02.07.2013](#)}

10) встановлення відповідно до законодавства розмірів і порядку виплати щомісячної допомоги особам, які здійснюють догляд за самотніми громадянами, які за висновком медичних закладів потребують постійного стороннього догляду;

11) здійснення контролю за поданням відповідно до закону підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності відомостей про наявність вільних робочих місць (посад); організація інформування населення про потребу підприємств, установ та організацій усіх форм власності у працівниках;

12) прийняття рішень про створення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних робочих місць для осіб з обмеженою працездатністю, організація їх професійної підготовки, а також погодження ліквідації таких робочих місць;

{Підпункт 12 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 5067-VI від 05.07.2012](#)}

{Підпункт 13 пункту "б" частини першої статті 34 виключено на підставі Закону [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

14) здійснення згідно із законодавством заходів соціального патронажу щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також осіб, до яких застосовано пробацію;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 14 згідно із Законом [№ 3167-IV від 01.12.2005](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1492-VIII від 07.09.2016](#)}

15) організація надання соціальних послуг бездомним особам;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 15 згідно із Законом [№ 563-VII від 17.09.2013](#)}

16) здійснення відповідно до закону заходів, спрямованих на запобігання бездомності осіб;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 16 згідно із Законом [№ 563-VII від 17.09.2013](#)}

17) визначення видів безоплатних суспільно корисних робіт для осіб, яким призначено покарання у виді громадських робіт.

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 17 згідно із Законом [№ 1492-VIII від 07.09.2016](#)}

2. До відання виконавчих органів сільських, селищних рад, крім повноважень, зазначених у [пункті "б" частини першої](#) цієї статті, належить також вирішення питань щодо надання працівникам освіти, культури, охорони здоров'я, іншим категоріям громадян, які працюють у сільській місцевості, встановлених законодавством пільг, а також щодо додаткового фінансового заохочення та забезпечення службовим житлом і службовим транспортом працівників охорони здоров'я, які працюють у сільській місцевості.

{Частина друга статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2206-VIII від 14.11.2017](#)}

3. До відання виконавчих органів міських рад міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, крім повноважень, визначених [пунктом "б"](#) частини першої цієї статті, належать:

1) здійснення на відповідних територіях контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення у порядку, встановленому законодавством;

2) накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення у порядку, встановленому законодавством.

{Статтю 34 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 1774-VIII від 06.12.2016](#)}

Стаття 35. Повноваження в галузі зовнішньоекономічної діяльності

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг;

2) сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

3) сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць;

б) делеговані повноваження:

1) організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі;

2) створення умов для належного функціонування органів доходів і зборів, сприяння їх діяльності;

{Підпункт 2 пункту "б" частини першої статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 406-VII від 04.07.2013](#)}

3) забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України.

Стаття 36. Повноваження в галузі оборонної роботи

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі делеговані повноваження:

1) сприяння організації призову громадян на військову службу за призовом осіб офіцерського складу, строкову військову та альтернативну (невійськову) службу, а також їх мобілізації, підготовці молоді до служби в Збройних Силах України, організації навчальних (перевірочних) та спеціальних військових зборів; забезпечення доведення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення наказу військового комісара про оголошення мобілізації;

{Пункт 1 частини першої статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#)}

2) бронювання робочих місць для військовозобов'язаних на підприємствах, в установах та організаціях відповідно до законодавства;

3) організація та участь у здійсненні заходів, пов'язаних з мобілізаційною підготовкою та цивільним захистом, на відповідній території;

{Пункт 3 статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5404-VI від 02.10.2012](#)}

4) вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних з наданням військовим частинам, установам, навчальним закладам Збройних Сил України службових приміщень і жилої площі, інших об'єктів, комунально-побутових послуг; здійснення контролю за їх використанням, наданням послуг;

5) сприяння організації виробництва і поставкам у війська підприємствами та організаціями, що належать до комунальної власності, замовленої продукції, послуг, енергоресурсів;

б) здійснення заходів щодо створення належних умов для функціонування пунктів пропуску через Державний кордон України;

7) сприяння Державній прикордонній службі України у підтриманні відповідного режиму на державному кордоні;

{Пункт 7 статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 662-IV від 03.04.2003](#)}

8) здійснення заходів щодо військово-патріотичного виховання населення.

Стаття 37. Повноваження щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради питань щодо найменування (перейменування) вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території відповідного населеного пункту;

2) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо питань адміністративно-територіального устрою в порядку і межах повноважень, визначених законом.

Стаття 37¹. Повноваження у сфері реєстрації місця проживання фізичних осіб

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі делеговані повноваження:

1) формування та ведення реєстру територіальної громади відповідно до закону.

{Закон доповнено статтею 37¹ згідно із Законом [№ 888-VIII від 10.12.2015](#)}

Стаття 38. Повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до закону міліції, що утримується за рахунок коштів місцевого самоврядування, вирішення питань про чисельність працівників такої міліції, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов;

{Підпункт 1 пункту "а" частини першої статті 38 в редакції Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2005 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2005 рік згідно із Законами [№ 2285-IV від 23.12.2004](#), [№ 2505-IV від 25.03.2005](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2006 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2006 рік згідно із Законом [№ 3235-IV від 20.12.2005](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2007 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2007 рік згідно із Законом [№ 489-V від 19.12.2006](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2008 рік у зв'язку із втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

2) сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України;

{Підпункт 2 пункту "а" частини першої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1254-VI від 14.04.2009](#), [№ 630-VIII від 16.07.2015](#), [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

3) внесення подань до відповідних органів про притягнення до відповідальності посадових осіб, якщо вони ігнорують законні вимоги та рішення рад і їх виконавчих органів, прийняті в межах їх повноважень;

4) звернення до суду про визнання незаконними актів органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальної громади, а також повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування;

5) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби, що утримується за рахунок коштів місцевого бюджету, вирішення питань про чисельність працівників такої служби, витрати на їх утримання, зокрема щодо матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 5 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

б) створення в установленому порядку комунальних аварійно-рятувальних служб;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 6 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

7) створення резервного фонду для ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 7 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

8) розроблення та здійснення заходів щодо матеріально-технічного забезпечення діяльності комунальних аварійно-рятувальних служб;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 8 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

9) організація в установленому порядку навчання особового складу комунальних аварійно-рятувальних служб та аварійно-рятувальних служб громадських організацій;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 9 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

10) централізоване тимчасове зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин юридичних і фізичних осіб на відповідній території, та інших архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 10 згідно із Законом [№ 594-IV від 06.03.2003](#)}

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян, здійснення контролю за станом цієї роботи на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності;

2) вжиття у разі надзвичайних ситуацій необхідних заходів відповідно до закону щодо забезпечення державного і громадського порядку, життєдіяльності підприємств, установ та організацій, врятування життя людей, захисту їх здоров'я, збереження матеріальних цінностей;

{Підпункт 2 пункту "б" частини першої статті 38 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

3) вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку;

3¹) погодження проекту плану проведення потенційно небезпечних заходів в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки; взаємодія з органами військового управління під час планування та проведення таких заходів з метою запобігання і недопущення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків відповідно до закону;

{Пункт "б" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 3¹ згідно із Законом [№ 1419-IV від 03.02.2004](#)}

4) розгляд справ про адміністративні правопорушення, віднесені законом до їх відання; утворення адміністративних комісій та комісій з питань боротьби зі злочинністю, спрямування їх діяльності;

5) вчинення нотаріальних дій з питань, віднесених законом до їх відання, реєстрація актів цивільного стану (за винятком виконавчих органів міських (крім міст обласного значення) рад);

{Підпункт 5 пункту "б" частини першої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1366-XIV від 11.01.2000](#), [№ 5492-VI від 20.11.2012](#)}

{Зміни до підпункту 5 пункту "б" частини першої статті 38 див. в Законі [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

{Підпункт 6 пункту "б" частини першої статті 38 виключено на підставі Закону [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

7) державна реєстрація у встановленому порядку юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;

{Підпункт 7 пункту "б" частини першої статті 38 в редакції Закону [№ 835-VIII від 26.11.2015](#)}

8) державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

{Пункт "б" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 8 згідно із Законом [№ 834-VIII від 26.11.2015](#)}

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у [пункті "б" частини першої](#) цієї статті, належить:

1) утворення служб у справах дітей та спостережної, спрямування їх діяльності;

{Пункт 1 частини другої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 609-V від 07.02.2007](#)}

{Пункт 2 частини другої статті 38 виключено на підставі Закону [№ 888-VIII від 10.12.2015](#)}

3) вирішення спільно з відповідними органами Національної поліції питань щодо створення належних умов для служби та відпочинку поліцейських;

{Пункт 3 частини другої статті 38 в редакції Закону [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

4) зберігання документів Національного архівного фонду, що мають місцеве значення, і управління архівною справою та діловодством на відповідній території;

{Частину другу статті 38 доповнено пунктом 4 згідно із Законом [№ 594-IV від 06.03.2003](#)}

5) здійснення заходів щодо ведення Державного реєстру виборців відповідно до закону.

{Частину другу статті 38 доповнено пунктом 5 згідно із Законом [№ 698-V від 22.02.2007](#)}

{Частина третя статті 38 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

Стаття 38¹. Повноваження у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги належать такі власні (самоврядні) повноваження:

1) утворення в установленому порядку установ з надання безоплатної первинної правової допомоги з урахуванням потреб територіальної громади;

2) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо утворення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, вирішення питань про чисельність працівників таких установ, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, надання для їх функціонування необхідних приміщень;

3) забезпечення координації діяльності установ з надання безоплатної первинної правової допомоги на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

4) здійснення фінансування установ з надання безоплатної первинної правової допомоги та контролю за використанням коштів такими установами за призначенням;

5) розгляд письмових звернень про надання безоплатної первинної правової допомоги та надання такої допомоги з питань, що належать до їх компетенції, відповідно до закону;

6) надання роз'яснень положень законодавства та консультацій щодо порядку звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги;

7) забезпечення особистого прийому осіб для надання безоплатної первинної правової допомоги;

8) залучення на підставі договорів адвокатів, фізичних та юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

9) координація діяльності з місцевими органами виконавчої влади та територіальними органами центральних органів виконавчої влади щодо надання безоплатної первинної правової допомоги;

10) надання документів та інших матеріалів або їх копій, необхідних у зв'язку з наданням безоплатної вторинної правової допомоги;

11) організація семінарів, конференцій з питань безоплатної первинної правової допомоги.

2. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад взаємодіють з центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги та надають їм сприяння в межах своїх повноважень.

{Закон доповнено статтею 38¹ згідно із Законом [№ 3460-VI від 02.06.2011](#)}

Стаття 39. Повноваження щодо відзначення державними нагородами України

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад розглядають клопотання підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності і вносять у встановленому порядку до відповідних органів виконавчої влади подання про нагородження державними нагородами України.

{Стаття 39 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2419-III від 17.05.2001](#)}

Стаття 40. Інші повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, крім повноважень, передбачених цим Законом, здійснюють й інші надані їм законом повноваження.

Стаття 41. Особливості повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів

1. Питання організації управління районами в містах належать до компетенції міських рад.

2. Районні у містах ради (у разі їх створення) та їх виконавчі органи відповідно до [Конституції](#) та законів України здійснюють управління рухомим і нерухомим майном та іншими об'єктами, що належать до комунальної власності територіальних громад районів у містах, формують, затверджують, виконують відповідні бюджети та контролюють їх виконання, а також здійснюють інші повноваження, передбачені цим Законом, в обсягах і межах, що визначаються міськими радами.

{Частина друга статті 41 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) - дію Закону зупинено на 2005 рік згідно із Законами [№ 2285-IV від 23.12.2004](#), [№ 2505-IV від 25.03.2005](#); дію Закону зупинено на 2006 рік згідно із Законом [№ 3235-IV від 20.12.2005](#); дію Закону зупинено на 2007 рік згідно із Законом [№ 489-V від 19.12.2006](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#), [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

3. Обсяг і межі повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів визначаються відповідними міськими радами за узгодженням з районними у містах радами з урахуванням загальноміських інтересів та колективних потреб територіальних громад районів у містах.

4. Визначений міськими радами обсяг повноважень районних у місті рад та їх виконавчих органів не може змінюватися міською радою без згоди відповідної районної у місті ради протягом даного скликання.

5. Порядок формування, структура, форми діяльності районних у містах рад та їх органів визначаються відповідно до цього та інших законів.

Глава 3. Сільський, селищний, міський голова

Стаття 42. Повноваження сільського, селищного, міського голови

1. Повноваження новообраного сільського, селищного, міського голови починаються з моменту складення ним присяги відповідно до [Закону України](#) "Про службу в органах місцевого самоврядування" на пленарному засіданні відповідної сільської, селищної, міської ради, на якому відповідною територіальною виборчою комісією були оголошені рішення щодо його обрання та реєстрації. Повноваження сільського, селищного, міського голови закінчуються в день відкриття першої сесії відповідної сільської, селищної,

міської ради, обраної на наступних чергових місцевих виборах, або, якщо рада не обрана, з моменту вступу на цю посаду іншої особи, обраної на наступних місцевих виборах, крім випадків дострокового припинення його повноважень відповідно до [частин першої](#) та [другої статті 79](#) цього Закону.

{Частина перша статті 42 в редакції Законів [№ 2055-IV від 06.10.2004](#), [№ 806-VI від 25.12.2008](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1850-VIII від 09.02.2017](#)}

2. У разі звільнення з посади сільського, селищного, міського голови у зв'язку з достроковим припиненням його повноважень або його смерті, а також у разі неможливості здійснення ним своїх повноважень повноваження сільського, селищного, міського голови здійснює секретар відповідної сільської, селищної, міської ради, крім випадків дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови відповідно до [Закону України "Про військово-цивільні адміністрації"](#) або [Закону України "Про правовий режим воєнного стану"](#). Секретар сільської, селищної, міської ради тимчасово здійснює зазначені повноваження з моменту дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови і до моменту початку повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на позачергових виборах відповідно до закону, або до дня відкриття першої сесії відповідної сільської, селищної, міської ради, обраної на чергових місцевих виборах.

{Частина друга статті 42 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 995-VIII від 04.02.2016](#), [№ 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

3. Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених [статтею 79](#) цього Закону, що має наслідком звільнення його з посади. Не пізніше як на п'ятнадцятий день після звільнення з посади або смерті сільського, селищного, міського голови особа, яка на цей час відповідно до закону здійснює повноваження сільського, селищного, міського голови, звертається до Верховної Ради України з клопотанням щодо призначення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови.

Таке клопотання розглядається Верховною Радою України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня дострокового припинення повноважень відповідного сільського, селищного, міського голови.

{Частину третю статті 42 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

{Частина третя статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2055-IV від 06.10.2004](#); в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

4. Сільський, селищний, міський голова:

1) забезпечує здійснення у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання [Конституції](#) та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;

2) організує в межах, визначених цим Законом, роботу відповідної ради та її виконавчого комітету;

3) підписує рішення ради та її виконавчого комітету;
4) вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатури на посаду секретаря ради;

5) вносить на розгляд ради пропозиції про кількісний і персональний склад виконавчого комітету відповідної ради;

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 5 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

6) вносить на розгляд ради пропозиції щодо структури виконавчих органів ради, апарату ради та її виконавчого комітету, їх штатів, встановлених відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України;

{Пункт 6 частини статті 42 в редакції Закону [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 6 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

7) здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету;

8) скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях ради;

9) забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; оприлюднює затверджені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання;

10) призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, крім керівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів;

{Пункт десятий частини статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1841-III від 22.06.2000](#)}

11) скликає загальні збори громадян за місцем проживання;

11¹) вносить на розгляд ради пропозиції про утворення спеціалізованої установи з надання безоплатної первинної правової допомоги;

{Частину четверту доповнено пунктом 11¹ згідно із Законом [№ 5477-VI від 06.11.2012](#)}

11²) вносить на розгляд ради пропозиції щодо кандидатури на посаду керівника установи з надання безоплатної первинної правової допомоги;

{Частину четверту доповнено пунктом 11² згідно із Законом [№ 5477-VI від 06.11.2012](#)}

12) забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, відповідної ради, її виконавчого комітету;

13) є розпорядником бюджетних коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним радою;

{Пункт 13 частини статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

14) представляє територіальну громаду, раду та її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства;

15) звертається до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів;

16) укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження відповідної ради;

17) веде особистий прийом громадян;

18) забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань;

18¹) бере участь у здійсненні державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності в межах та у спосіб, встановлені [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#);

{Частина четверту статті 42 доповнено пунктом 18¹ згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

19) здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені цим та іншими законами, якщо вони не віднесені до виключних повноважень ради або не віднесені радою до відання її виконавчих органів;

20) видає розпорядження у межах своїх повноважень;

{Пункт 21 частини статті 42 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

{Пункт 22 частини статті 42 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#)}

5. Сільський, селищний, міський голова несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом повноважень.

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#)}

6. При здійсненні наданих повноважень сільський, селищний, міський голова є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою, відповідальним - перед відповідною радою, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади. Сільський, селищний, міський голова щорічно звітує відповідно сільській, селищній, міській раді про здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності виконавчими органами відповідної ради.

{Частина шоста статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#)}

7. Сільський, селищний, міський голова не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами. На вимогу не менше половини депутатів відповідної ради сільський, селищний, міський голова зобов'язаний прозвітувати перед радою про роботу виконавчих органів ради у будь-який визначений ними термін.

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#)}

Глава 4. Повноваження районних і обласних рад

Стаття 43. Питання, які вирішуються районними і обласними радами виключно на їх пленарних засіданнях

1. Виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються такі питання:

1) обрання голови ради, відповідно заступника голови районної ради та першого заступника, заступника голови обласної ради, звільнення їх з посади;

{Пункт 1 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

2) утворення, обрання і ліквідація постійних та інших комісій ради, зміна їх складу, обрання голів комісій;

3) утворення президії (колегії) ради, затвердження положення про неї;

4) затвердження за пропозицією голови ради структури виконавчого апарату ради, його чисельності, встановленої відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на утримання ради та її виконавчого комітету;

{Пункт 4 частини першої статті 43 в редакції Закону [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 4 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

5) затвердження регламенту ради;

6) затвердження плану роботи ради з урахуванням вимог статті 32 [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#), заслуховування звіту про його виконання;

{Пункт 6 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

7) заснування аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;

{Пункт 7 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 917-VIII від 24.12.2015](#)}

8) заслуховування звітів постійних комісій, керівників органів, які рада утворює, обирає та призначає;

9) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по них;

10) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законодавством;

{Пункт 11 частини першої статті 43 виключено на підставі Закону [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

12) прийняття за пропозицією територіальних громад рішення щодо проведення консультативного опитування з питань, які стосуються їх спільних інтересів;

13) здійснення відповідно до закону повноважень щодо організації проведення всеукраїнських референдумів та виборів органів державної влади і місцевого самоврядування;

14) затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки району, області;

15) прийняття рішень щодо об'єднання в асоціації, вступ до асоціацій та інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також про вихід із них;

16) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно району, області, цільових програм з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання;

17) затвердження відповідно районних, обласних бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання;

18) розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;

19) вирішення за дорученням відповідних рад питань про продаж, передачу в оренду, концесію або під заставу об'єктів комунальної власності, які забезпечують спільні потреби територіальних громад і перебувають в управлінні районних, обласних рад, а також придбання таких об'єктів в установленому законом порядку;

{Пункт 19 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 997-XIV від 16.07.99](#)}

20) вирішення в установленому законом порядку питань щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад; призначення і звільнення їх керівників;

21) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

22) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення, а також про скасування такого дозволу;

23) встановлення правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення питних, побутових та інших потреб населення,

зон санітарної охорони джерел водопостачання, обмеження або заборони використання підприємствами питної води у промислових цілях;

24) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Пункт 24 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

25) прийняття за пропозицією відповідних сільських, селищних, міських рад рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних вільних та інших зон, зміною у статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань;

26) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і в порядку, визначених законом;

27) прийняття рішень щодо делегування місцевим державним адміністраціям окремих повноважень районних, обласних рад;

28) заслуховування звітів голів місцевих державних адміністрацій, їх заступників, керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету, рішень ради із зазначених питань, а також про здійснення місцевими державними адміністраціями делегованих їм радою повноважень;

{Пункт 28 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4875-VI від 05.06.2012](#)}

29) прийняття рішення про недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації;

30) прийняття рішень про звернення до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;

31) внесення до Кабінету Міністрів України пропозицій щодо голови відповідної місцевої державної адміністрації;

32) надання згоди на передачу об'єктів з державної власності у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст та прийняття рішень про передачу об'єктів права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних, обласних рад, у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;

{Частину першу статті 43 доповнено пунктом 32 згідно із Законом [№ 163-XIV від 06.10.98](#), із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2182-III від 21.12.2000](#)}

{Пункт 33 частини першої статті 43 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

{Пункт 34 частини першої статті 43 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

35) затвердження відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради;

{Частину першу статті 43 доповнено пунктом 35 згідно із Законом [№ 3266-IV від 22.12.2005](#)}

36) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;

{Частину першу статті 43 доповнено пунктом 36 згідно із Законом [№ 2389-VI від 01.07.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

37) встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги, які надаються підприємствами, що перебувають у спільній власності територіальних громад, представництво інтересів яких здійснює відповідна районна чи обласна рада, а також суб'єктами господарювання, що здійснюють управління (експлуатацію) цілісними майновими комплексами таких підприємств.

{Частину першу статті 43 доповнено пунктом 37 згідно із Законом [№ 2404-VI від 01.07.2010](#)}

2. Районні і обласні ради можуть розглядати і вирішувати на пленарних засіданнях й інші питання, віднесені до їх відання цим та іншими законами.

3. Крім питань, зазначених у частині першій цієї статті, виключно на пленарних засіданнях обласних рад вирішуються такі питання:

{Пункт 1 частини третьої статті 43 виключено на підставі Закону [№ 4710-VI від 17.05.2012](#)}

2) прийняття у межах, що визначаються законами, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, які передбачають за їх порушення адміністративну відповідальність;

{Пункт 3 частини третьої статті 43 виключено на підставі Закону [№ 703-IV від 03.04.2003](#) - набуває чинності з 01.01.2004 року}

4) прийняття рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом.

{Частина четверта статті 43 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

Стаття 44. Делегування повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям

1. Районні, обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям такі повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, цільових програм з інших питань, а в місцях компактного проживання національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку, проектів рішень, інших матеріалів з питань, передбачених цією статтею; забезпечення виконання рішень ради;

2) підготовка пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно областей та загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та культурного розвитку України;

3) забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

4) підготовка і подання до відповідних органів виконавчої влади фінансових показників і пропозицій до проекту Державного бюджету України;

5) сприяння інвестиційній діяльності на території району, області;

6) об'єднання на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, і населення, а також бюджетних коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури, шляхів місцевого значення, на капітальний та поточний ремонт вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах) та на заходи щодо охорони праці та охорони навколишнього природного середовища;

{Пункт 6 частини першої статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 969-IV від 19.06.2003](#), [№ 490-VIII від 02.06.2015](#)}

7) залучення в порядку, встановленому законом, підприємств, установ та організацій, які не належать до комунальної власності, до участі в обслуговуванні населення відповідної території, координація цієї роботи;

8) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту;

9) підготовка питань про визначення у встановленому законом порядку території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

10) організація охорони, реставрації, використання пам'яток історії та культури, архітектури і містобудування, палацово-паркових, паркових та садибних комплексів, природних заповідників місцевого значення;

11) підготовка висновків щодо проектів місцевих містобудівних програм відповідних адміністративно-територіальних одиниць, що затверджуються сільськими, селищними, міськими радами;

12) видача замовникам відповідно до законодавства містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок за межами населених пунктів;

{Пункт 12 частини першої статті 44 в редакції Закону [№ 509-VI від 16.09.2008](#)}

13) забезпечення відповідно до законодавства розвитку науки, усіх видів освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, туризму; сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел, роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, сім'ї та молоді;

14) підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом, підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Пункт 14 частини першої статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

15) вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

{Пункт 15 частини першої статті 44 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

16) координація на відповідній території діяльності місцевих землевпорядних органів;

17) здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок;

18) забезпечення виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих районними, обласними радами.

{Частина перша статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1160-IV від 11.09.2003](#) - набирає чинності з 15.01.2004 року}

2. Крім повноважень, зазначених у частині першій цієї статті, обласні ради делегують обласним державним адміністраціям такі повноваження:

1) визначення відповідно до закону розміру відрахувань підприємствами, установами та організаціями, що надходять на розвиток шляхів загального користування в області;

2) погодження у випадках, передбачених законом, з відповідними сільськими, селищними, міськими радами питань щодо розподілу коштів за

використання природних ресурсів, які надходять до фондів охорони навколишнього природного середовища;

3) підготовка проектів рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом;

4) прийняття у встановленому законом порядку рішень про заборону використання окремих природних ресурсів загального користування;

5) визначення відповідно до законодавства режиму використання територій рекреаційних зон;

6) затвердження для підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, лімітів викидів і скидів забруднюючих речовин у довкілля та лімітів розміщення відходів у випадках, передбачених законом.

Глава 5. Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Стаття 45. Порядок формування рад

1. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення), районна, обласна рада складається з депутатів, які обираються жителями відповідного села, селища, міста, району в місті, району, області на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

{Частина перша статті 45 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

2. Порядок організації і проведення виборів депутатів визначається законом.

3. Загальний склад ради визначається відповідно до закону про вибори.

{Частина третя статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

4. Рада вважається повноважною за умови обрання не менш як двох третин депутатів від загального складу ради.

{Частина четверта статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

5. У разі якщо до ради обрано менше двох третин її складу, до обрання необхідної кількості депутатів продовжує здійснювати повноваження рада попереднього скликання.

6. У разі дострокового припинення повноважень деяких депутатів, внаслідок чого до складу ради входить менш як дві третини депутатів, до обрання необхідної кількості депутатів така рада вважається повноважною за наявності більше половини депутатів від загального складу ради.

{Частина шоста статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

7. Строк повноважень місцевої ради, обраної на чергових місцевих виборах, визначається [Конституцією України](#).

{Частина сьома статті 45 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

8. Повноваження місцевої ради, обраної на позачергових, повторних або перших виборах, закінчуються в день відкриття першої сесії відповідної ради, обраної на наступних (чергових або позачергових) виборах.

{Статтю 45 доповнено частиною восьмою згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

Стаття 46. Сесія ради

1. Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення), районна, обласна рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради.

2. Перша сесія новообраної сільської, селищної, міської ради скликається відповідною територіальною виборчою комісією не пізніш як через два тижні після реєстрації новообраних депутатів ради в кількості, яка забезпечує повноважність складу ради відповідно до статті 45 цього Закону. Перше пленарне засідання першої сесії відкриває голова зазначеної територіальної виборчої комісії, який інформує раду про підсумки виборів депутатів, а також про підсумки виборів відповідно сільського, селищного, міського голови. З моменту визнання повноважень депутатів ради нового скликання та новообраного сільського, селищного, міського голови відповідно до [статті 42](#) цього Закону головує на пленарних засіданнях ради першої сесії новообраний голова.

У разі якщо на час проведення першої сесії відповідний сільський, селищний, міський голова не зареєстрований відповідно до закону про місцеві вибори, про що на сесії ради інформує голова територіальної виборчої комісії, рада обирає тимчасову президію з числа депутатів ради в кількості трьох - п'яти осіб. Члени тимчасової президії по черговою головують на пленарних засіданнях ради до обрання секретаря ради. З часу обрання секретаря ради він головує на пленарних засіданнях ради.

{Абзац другий частини другої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1850-VIII від 09.02.2017](#)}

{Частина друга статті 46 в редакції Закону [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

3. Першу сесію новообраної районної у місті, районної, обласної ради скликає відповідна територіальна виборча комісія не пізніш як через два тижні після реєстрації новообраних депутатів ради у кількості, яка забезпечує повноважність складу ради відповідно до статті 45 цього Закону. Перше пленарне засідання першої сесії відкриває голова зазначеної територіальної виборчої комісії, який інформує раду про підсумки виборів депутатів. З моменту визнання повноважень депутатів ради нового скликання рада обирає тимчасову президію з числа депутатів ради в кількості не більше п'яти осіб - представників партій (блоків), які набрали найбільшу кількість голосів на виборах. Члени тимчасової президії по черговою головують на пленарних засіданнях ради до обрання голови ради. З часу обрання голови ради він веде пленарні засідання ради відповідно до вимог цього Закону та регламенту ради.

{Частина третя статті 46 в редакції Закону [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

4. Наступні сесії ради скликаються: сільської, селищної, міської - відповідно сільським, селищним, міським головою; районної у місті, районної, обласної - головою відповідної ради.

5. Сесія ради скликається в міру необхідності, але не менше одного разу на квартал, а з питань відведення земельних ділянок та надання документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності - не рідше ніж один раз на місяць.

{Частина п'ята статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2806-IV від 06.09.2005](#), [№ 4154-VI від 09.12.2011](#)}

6. У разі немотивованої відмови сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради або неможливості його скликати сесію ради сесія скликається: сільської, селищної, міської ради - секретарем сільської, селищної, міської ради; районної у місті, районної, обласної ради - відповідно заступником голови районної у місті, районної ради чи першим заступником, заступником голови обласної ради.

{Абзац перший частини шостої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

У цих випадках сесія скликається:

1) якщо сесія не скликається сільським, селищним, міським головою (головою районної у місті, районної, обласної ради) у строки, передбачені цим Законом;

2) якщо сільський, селищний, міський голова (голова районної у місті, районної, обласної ради) без поважних причин не скликав сесію у двотижневий строк після настання умов, передбачених частиною сьомою цієї статті.

{Пункти 1-3 частини шостої статті 46 замінено пунктами 1 і 2 згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

7. Сесія сільської, селищної, міської, районної у місті ради повинна бути також скликана за пропозицією не менш як однієї третини депутатів від загального складу відповідної ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради, а сесія районної, обласної ради - також за пропозицією не менш як однієї третини депутатів від загального складу відповідної ради або голови відповідної місцевої державної адміністрації.

8. Сесія ради скликається для розгляду електронної петиції, що набрала необхідну кількість підписів, протягом строку, встановленого для її розгляду.

{Статтю 46 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 577-VIII від 02.07.2015](#)}

9. У разі якщо посадові особи, зазначені у частинах четвертій та шостій цієї статті, у двотижневий строк не скликають сесію на вимогу суб'єктів, зазначених у частині сьомій цієї статті, або у разі якщо такі посади є вакантними сесія може бути скликана депутатами відповідної ради, які становлять не менш як одну третину складу ради, або постійною комісією ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

10. Рішення про скликання сесії ради відповідно до частин четвертої, шостої та восьмої цієї статті доводиться до відома депутатів і населення не пізніше як за 10 днів до сесії, а у виняткових випадках - не пізніше як за день до сесії із зазначенням часу скликання, місця проведення та питань, які передбачається внести на розгляд ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

11. Сесію сільської, селищної, міської ради відкриває і веде відповідно сільський, селищний, міський голова, а у випадках, передбачених частиною шостою цієї статті, - секретар ради; сесію районної у місті, районної, обласної ради - голова ради або відповідно заступник голови районної у місті, районної ради чи перший заступник, заступник голови обласної ради. У випадку, передбаченому частиною восьмою цієї статті, сесію відкриває за дорученням групи депутатів, з ініціативи якої скликана сесія, один з депутатів, що входить до її складу, а веде за рішенням ради - один з депутатів цієї ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

12. Сесія ради є повноважною, якщо в її пленарному засіданні бере участь більше половини депутатів від загального складу ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

13. Пропозиції щодо питань на розгляд ради можуть вноситися сільським, селищним, міським головою, постійними комісіями, депутатами, виконавчим комітетом ради, головою місцевої державної адміністрації, головою районної, обласної ради, загальними зборами громадян. Пропозиції щодо прийняття рішень, які відповідно до закону є регуляторними актами, вносяться з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

14. Не пізніше як на другій сесії затверджується регламент роботи відповідної ради, а також положення про постійні комісії ради.

15. Порядок проведення першої сесії ради, порядок обрання голови та заступника (заступників) голови районної у місті, районної, обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради, скликання чергової та позачергової сесії ради, призначення пленарних засідань ради, підготовки і розгляду питань на пленарних засіданнях, прийняття рішень ради про затвердження порядку денного сесії та з інших процедурних питань, а також порядок роботи сесії визначаються регламентом ради з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#). До прийняття регламенту ради чергового скликання застосовується регламент ради, що діяв у попередньому скликанні.

{Частина статті 46 в редакції Закону [№ 812-V від 22.03.2007](#), із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

16. Протоколи сесій сільської, селищної, міської ради, прийняті нею рішення підписуються особисто сільським, селищним, міським головою, районної у місті, районної, обласної ради - головою відповідної ради, у разі їх відсутності - відповідно секретарем сільської, селищної, міської ради, відповідно заступником голови районної у місті, районної ради чи першим заступником, заступником голови обласної ради, а у випадку, передбаченому частинами сьомою та восьмою цієї статті, - депутатом ради, який за дорученням депутатів головував на її засіданні.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#), [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

17. Сесії ради проводяться гласно із забезпеченням права кожного бути присутнім на них, крім випадків, передбачених законодавством. Порядок доступу до засідань визначається радою відповідно до закону. Протоколи сесії ради є відкритими та оприлюднюються і надаються на запит відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#).

{Частина статті 46 в редакції Закону [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

Стаття 47. Постійні комісії ради

1. Постійні комісії ради є органами ради, що обираються з числа її депутатів, для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання, здійснення контролю за виконанням рішень ради, її виконавчого комітету.

2. Постійні комісії обираються радою на строк її повноважень у складі голови і членів комісії. Всі інші питання структури комісії вирішуються відповідною комісією.

3. До складу постійних комісій не можуть бути обрані сільський, селищний, міський голова, секретар сільської, селищної, міської ради, голова районної у місті (у разі її створення), районної, обласної ради, їх заступники.

4. Постійні комісії за дорученням ради або за власною ініціативою попередньо розглядають проекти програм соціально-економічного і культурного розвитку, місцевого бюджету, звіти про виконання програм і бюджету, вивчають і готують питання про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва, інші питання, які вносяться на розгляд ради, розробляють проекти рішень ради та готують висновки з цих питань, виступають на сесіях ради з доповідями і співповідями.

5. Постійні комісії попередньо розглядають кандидатури осіб, які пропонуються для обрання, затвердження, призначення або погодження відповідною радою, готують висновки з цих питань.

6. Постійні комісії за дорученням ради, голови, відповідно заступника голови районної у місті, районної ради чи першого заступника, заступника голови обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради або за власною ініціативою вивчають діяльність підзвітних і підконтрольних раді та виконавчому комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради органів, а також з питань, віднесених до відання ради, місцевих державних адміністрацій,

підприємств, установ та організацій, їх філіалів і відділень незалежно від форм власності та їх посадових осіб, подають за результатами перевірки рекомендації на розгляд їх керівників, а в необхідних випадках - на розгляд ради або виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради; здійснюють контроль за виконанням рішень ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради.

{Частина шоста статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

7. Постійні комісії у питаннях, які належать до їх відання, та в порядку, визначеному законом, мають право отримувати від керівників органів, підприємств, установ, організацій та їх філіалів і відділень необхідні матеріали і документи.

8. Організація роботи постійної комісії ради покладається на голову комісії. Голова комісії скликає і веде засідання комісії, дає доручення членам комісії, представляє комісію у відносинах з іншими органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями, а також громадянами, організує роботу по реалізації висновків і рекомендацій комісії. У разі відсутності голови комісії або неможливості ним виконувати свої повноваження з інших причин його функції здійснює заступник голови комісії або секретар комісії.

9. Засідання постійної комісії скликається в міру необхідності і є правомочним, якщо в ньому бере участь не менш як половина від загального складу комісії.

10. За результатами вивчення і розгляду питань постійні комісії готують висновки і рекомендації. Висновки і рекомендації постійної комісії приймаються більшістю голосів від загального складу комісії і підписуються головою комісії, а в разі його відсутності - заступником голови або секретарем комісії. Протоколи засідань комісії підписуються головою і секретарем комісії. Висновки і рекомендації постійної комісії, протоколи її засідань є відкритими та оприлюднюються і надаються на запит відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#).

{Частина десята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

11. Рекомендації постійних комісій підлягають обов'язковому розгляду органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, яким вони адресовані. Про результати розгляду і вжиті заходи повинно бути повідомлено комісіям у встановлений ними строк.

12. Постійна комісія для вивчення питань, розробки проектів рішень ради може створювати підготовчі комісії і робочі групи з залученням представників громадськості, вчених і спеціалістів. Питання, які належать до відання кількох постійних комісій, можуть за ініціативою комісій, а також за дорученням ради, її голови, відповідно заступника голови районної у місті, районної ради чи першого заступника, заступника голови обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради розглядатися постійними комісіями спільно. Висновки і

рекомендації, прийняті постійними комісіями на їх спільних засіданнях, підписуються головами відповідних постійних комісій.

{Частина дванадцята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

13. Депутати працюють у постійних комісіях на громадських засадах. За рішенням обласних рад голови постійних комісій з питань бюджету можуть працювати в раді на постійній основі.

14. Постійні комісії є підзвітними раді та відповідальними перед нею.

15. Перелік, функціональна спрямованість і порядок організації роботи постійних комісій визначаються регламентом відповідної ради та Положенням про постійні комісії, що затверджується радою з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#) щодо реалізації повноважень ради у здійсненні державної регуляторної політики постійними комісіями відповідної ради.

{Частина п'ятнадцята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

Стаття 48. Тимчасові контрольні комісії ради

1. Тимчасові контрольні комісії ради є органами ради, які обираються з числа її депутатів для здійснення контролю з конкретно визначених радою питань, що належать до повноважень місцевого самоврядування. Контрольні комісії подають звіти і пропозиції на розгляд ради.

2. Рішення про створення тимчасової контрольної комісії ради, її назву та завдання, персональний склад комісії та її голову вважається прийнятим, якщо за це проголосувало не менше однієї третини депутатів від загального складу ради.

3. Засідання тимчасових контрольних комісій ради проводяться, як правило, закриті. Депутати, які входять до складу тимчасової контрольної комісії, та залучені комісією для участі в її роботі спеціалісти, експерти, інші особи не повинні розголошувати інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з її роботою.

4. Повноваження тимчасової контрольної комісії ради припиняються з моменту прийняття радою остаточного рішення щодо результатів роботи цієї комісії, а також у разі припинення повноважень ради, яка створила цю комісію.

Стаття 49. Депутат ради

1. Повноваження депутата ради починаються з моменту офіційного оголошення відповідною територіальною виборчою комісією на сесії ради рішення про підсумки виборів та визнання повноважень депутатів і закінчуються в день першої сесії ради нового скликання. Повноваження депутата можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом.

Рада невідкладно інформує відповідну територіальну виборчу комісію про дострокове припинення повноважень депутата ради.

{Частина першу статті 49 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

2. Депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення. Депутат, крім секретаря ради, повинен входити до складу однієї з постійних комісій ради.

3. На час сесій, засідань постійних комісій рад, а також для здійснення депутатських повноважень в інших, передбачених законом випадках, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету.

4. Депутат зобов'язаний брати участь у роботі сесій ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

5. У разі пропуску депутатом протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин рішень і доручень ради та її органів відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про відкликання такого депутата у встановленому законом порядку.

6. Депутат має право ухвального голосу з усіх питань, які розглядаються на сесіях ради, а також на засіданнях постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

7. Депутат має право звернутися із запитом до керівників ради та її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих або зареєстрованих на відповідній території, а депутат міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови місцевої державної адміністрації з питань, віднесених до відання ради.

8. Орган або посадова особа, до яких звернено запит, зобов'язані дати усну чи письмову відповідь на запит на сесії ради у строки і в порядку, встановлені радою відповідно до закону. За результатами розгляду запиту рада приймає рішення.

9. Пропозиції і зауваження, висловлені депутатами на сесії ради, або передані в письмовій формі головуєчому на сесії, розглядаються радою чи за її дорученням постійними комісіями ради або надсилаються на розгляд підзвітним і підконтрольним їй органам та посадовим особам, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і зауваження у строки, встановлені радою, і про вжиті заходи повідомити депутатів та раді.

10. Депутат має право знайомитися з будь-якими офіційними документами, які зберігаються у відповідних органах місцевого самоврядування, та робити виписки, копіювання цих документів.

11. Повноваження депутатів, порядок організації і гарантії депутатської діяльності визначаються [Конституцією України](#), цим Законом, [законом про статус депутата](#), іншими законами.

Стаття 50. Секретар сільської, селищної, міської ради

1. Секретар сільської, селищної, міської ради працює в раді на постійній основі. Секретар ради обирається радою з числа її депутатів на строк повноважень ради за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови. Пропозиція щодо кандидатури секретаря ради може вноситися на розгляд ради не менш як половиною депутатів від загального складу відповідної ради у разі, якщо:

{Абзац перший частини першої статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

1) на день проведення першої сесії сільської, селищної, міської ради, обраної на чергових виборах, не завершені вибори відповідно сільського, селищного, міського голови;

2) рада не підтримала кандидатуру на посаду секретаря ради, запропоновану відповідним сільським, селищним, міським головою;

3) протягом тридцяти днів з дня відкриття першої сесії сільської, селищної, міської ради відповідний сільський, селищний, міський голова не вніс кандидатуру на посаду секретаря ради;

4) на наступній черговій сесії після виникнення вакансії секретаря ради у зв'язку з достроковим припиненням його повноважень відповідний сільський, селищний, міський голова не вніс на розгляд ради кандидатуру на посаду секретаря ради;

5) посада секретаря ради стає вакантною під час вакантності посади відповідного сільського, селищного, міського голови у зв'язку з достроковим припиненням його повноважень.

У разі якщо рада не підтримала кандидатуру, внесену на її розгляд не менш як половиною депутатів від загального складу відповідної ради згідно з пунктом 2 цієї частини, наступну пропозицію щодо кандидатури секретаря ради вносить відповідний сільський, селищний, міський голова.

{Частина перша статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2554-IV від 21.04.2005](#); в редакції Закону [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

2. Секретар сільської, селищної, міської ради не може суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, у тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

{Частина друга статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#)}

3. Секретар сільської, селищної, міської ради:

1) у випадку, передбаченому [частиною першою статті 42](#) цього Закону, здійснює повноваження сільського, селищного, міського голови;

{Частина третю статті 50 доповнено пунктом 1 згідно із Законом № 2055-IV від 06.10.2004}

2) скликає сесії ради у випадках, передбачених [частиною шостою статті 46](#) цього Закону; повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради;

3) веде засідання ради та підписує її рішення у випадках, передбачених [частиною шостою статті 46](#) цього Закону;

4) організує підготовку сесій ради, питань, що вносяться на розгляд ради, забезпечує оприлюднення проектів рішень ради відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#) та інших законів;

{Пункт 4 частини третьої статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1170-VII від 27.03.2014}

5) забезпечує своєчасне доведення рішень ради до виконавців і населення, організує контроль за їх виконанням, забезпечує оприлюднення рішень ради відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#), забезпечує офіційне оприлюднення рішень ради, які відповідно до закону є регуляторними актами, а також документів, підготовлених у процесі здійснення радою регуляторної діяльності, та інформації про здійснення радою регуляторної діяльності;

{Пункт 5 частини третьої статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2388-VI від 01.07.2010, № 1170-VII від 27.03.2014}

6) за дорученням сільського, селищного, міського голови координує діяльність постійних та інших комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій;

7) сприяє депутатам ради у здійсненні їх повноважень;

8) організує за дорученням ради відповідно до законодавства здійснення заходів, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування;

9) забезпечує зберігання у відповідних органах місцевого самоврядування офіційних документів, пов'язаних з місцевим самоврядуванням відповідної територіальної громади, забезпечує доступ до них осіб, яким це право надано у встановленому порядку;

10) вирішує за дорученням сільського, селищного, міського голови або відповідної ради інші питання, пов'язані з діяльністю ради та її органів.

4. Секретар сільської ради може за рішенням ради одночасно здійснювати повноваження секретаря виконавчого комітету відповідної ради.

5. Повноваження секретаря сільської, селищної, міської ради можуть бути достроково припинені за рішенням відповідної ради.

Стаття 51. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Виконавчим органом сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради є виконавчий комітет ради, який утворюється відповідною

радою на строк її повноважень. Після закінчення повноважень ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради її виконавчий комітет здійснює свої повноваження до сформування нового складу виконавчого комітету.

2. Кількісний склад виконавчого комітету визначається відповідною радою. Персональний склад виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради затверджується радою за пропозицією сільського, селищного, міського голови, районної у місті ради - за пропозицією голови відповідної ради.

3. Виконавчий комітет ради утворюється у складі відповідно сільського, селищного, міського голови, районної у місті ради - голови відповідної ради, заступника (заступників) сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради, керуючого справами (секретаря) виконавчого комітету, а також керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, інших осіб. Міська рада утворює у складі виконавчого комітету ради орган з питань містобудування та архітектури.

{Частина третя статті 51 в редакції Закону [№ 862-IV від 22.05.2003](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3038-VI від 17.02.2011](#)}

4. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради входять також за посадою секретар відповідної ради, староста (старости).

{Частина четверта статті 51 в редакції Закону [№ 157-VIII від 05.02.2015](#)}

5. Очолює виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради відповідно сільський, селищний, міський голова, районної у місті ради - голова відповідної ради. У виконавчому комітеті сільської ради функції секретаря виконавчого комітету за рішенням ради може здійснювати секретар відповідної ради.

6. Особи, які входять до складу виконавчого комітету, крім тих, хто працює у виконавчих органах ради на постійній основі, на час засідань виконавчого комітету, а також для здійснення повноважень в інших випадках звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням їм середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків члена виконавчого комітету, за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету.

7. На осіб, які входять до складу виконавчого комітету ради і працюють у ньому на постійній основі, поширюються вимоги щодо обмеження сумісності їх діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлені цим Законом для сільського, селищного, міського голови.

8. Виконавчий комітет ради є підзвітним і підконтрольним раді, що його утворила, а з питань здійснення ним повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

9. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради не можуть входити депутати відповідної ради, крім секретаря ради.

Стаття 52. Повноваження виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради може розглядати і вирішувати питання, віднесені цим Законом до відання виконавчих органів ради.

2. Виконавчий комітет ради:

1) попередньо розглядає проекти місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програм з інших питань, місцевого бюджету, проекти рішень з інших питань, що вносяться на розгляд відповідної ради;

2) координує діяльність відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідної територіальної громади, заслуховує звіти про роботу їх керівників;

3) має право змінювати або скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь, інших виконавчих органів ради, а також їх посадових осіб.

3. Сільська, селищна, міська рада може прийняти рішення про розмежування повноважень між її виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради та сільським, селищним, міським головою в межах повноважень, наданих цим Законом виконавчим органам сільських, селищних, міських рад.

Стаття 53. Організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради

Основною формою роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради є його засідання. Засідання виконавчого комітету скликаються відповідно сільським, селищним, міським головою (головою районної у місті ради), а в разі його відсутності чи неможливості здійснення ним цієї функції - заступником сільського, селищного, міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради (районної у місті ради - заступником голови ради) в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць, і є правомочними, якщо в них бере участь більше половини від загального складу виконавчого комітету.

Стаття 54. Відділи, управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення) рада у межах затверджених нею структури і штатів може створювати відділи, управління та інші виконавчі органи для здійснення повноважень, що належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Організаційні засади реалізації повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо здійснення державної регуляторної політики визначаються [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Частина перша статті 54 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

2. Відділи, управління та інші виконавчі органи ради є підзвітними і підконтрольними раді, яка їх утворила, підпорядкованими її виконавчому комітету, сільському, селищному, міському голові, голові районної у місті ради.

3. Керівники відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради призначаються на посаду і звільняються з посади сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради одноособово, а у випадках, передбачених законом, - за погодженням з відповідними органами виконавчої влади.

4. Положення про відділи, управління та інші виконавчі органи ради затверджуються відповідною радою.

Стаття 54¹. Повноваження старости

1. Староста:

1) представляє інтереси жителів відповідного села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради;

2) бере участь у пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради та засіданнях її постійних комісій;

3) має право на гарантований виступ на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, засіданнях її постійних комісій з питань, що стосуються інтересів жителів відповідного села, селища;

4) сприяє жителям відповідного села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування;

5) бере участь в організації виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського, селищного, міського голови на території відповідного старостинського округу та у здійсненні контролю за їх виконанням;

6) бере участь у підготовці проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного старостинського округу;

7) вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного старостинського округу виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб;

8) бере участь у підготовці проектів рішень сільської, селищної, міської ради, що стосуються майна територіальної громади, розташованого на території відповідного старостинського округу;

9) бере участь у здійсненні контролю за використанням об'єктів комунальної власності, розташованих на території відповідного старостинського округу;

10) бере участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного села, селища та інформує сільського, селищного, міського голову, виконавчі органи сільської, селищної, міської ради про його результати;

11) отримує від виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб

інформацію, документи і матеріали, необхідні для здійснення наданих йому повноважень;

12) сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному селі, селищі;

13) здійснює інші повноваження, визначені цим та іншими законами.

2. При здійсненні наданих повноважень староста є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед жителями відповідного села, селища, відповідальним - перед сільською, селищною, міською радою.

3. Староста не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед жителями відповідного села, селища на відкритій зустрічі з громадянами. На вимогу не менше половини депутатів сільської, селищної, міської ради староста інформує раду про свою роботу.

4. На старост поширюються гарантії діяльності депутатів місцевих рад, передбачені [Законом України "Про статус депутатів місцевих рад"](#), якщо інше не встановлено законом";

{Закон доповнено статтею 54^а згідно із Законом [№ 1848-VIII від 09.02.2017](#)}

Стаття 55. Голова районної, обласної, районної у місті ради

1. Голова районної, обласної, районної у місті (у разі її створення) ради обирається відповідною радою шляхом таємного голосування з числа її депутатів на строк повноважень ради.

{Частина перша статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

2. Голова ради здійснює свої повноваження до припинення ним повноважень депутата ради відповідного скликання, крім випадків, передбачених частинами четвертою та п'ятою цієї статті. Голова ради вважається звільненим з посади з дня припинення ним депутатських повноважень або повноважень голови.

{Частина друга статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

3. Голова ради працює у раді на постійній основі, не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, у тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації).

{Частина третя статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 4711-VI від 17.05.2012](#), [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

4. У своїй діяльності голова ради є підзвітним раді та може бути звільнений з посади радою шляхом таємного голосування. Питання про звільнення голови ради може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менш як третини депутатів від загального складу ради.

{Абзац перший частини четвертої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

Звільнення особи з посади голови ради не має наслідком припинення нею повноважень депутата цієї ради.

{Частина четверта статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

5. Повноваження голови районної, обласної, районної у місті ради також вважаються достроково припиненими без припинення повноважень депутата ради в разі звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови ради.

{Абзаци перший - четвертий частини п'ятої статті 55 замінено одним абзацом згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

Зазначені повноваження голови районної, обласної, районної у місті ради припиняються, а відповідна особа звільняється з посади голови ради з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт.

{Частина п'ята статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

6. Голова районної, обласної, районної у місті ради:

1) скликає сесії ради, повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради, веде засідання ради;

2) забезпечує підготовку сесій ради і питань, що вносяться на її розгляд, доведення рішень ради до виконавців, організує контроль за їх виконанням;

3) представляє раді кандидатури для обрання на посаду відповідно заступника голови районної, районної у місті ради чи першого заступника, заступника голови обласної ради; вносить на затвердження ради пропозиції щодо структури органів ради, її виконавчого апарату, витрат на їх утримання;

{Пункт 3 частини шостої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

4) вносить раді пропозиції щодо утворення і обрання постійних комісій ради;

5) координує діяльність постійних комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій;

6) організує подання депутатам допомоги у здійсненні ними своїх повноважень;

7) організує відповідно до законодавства проведення референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування;

8) організує роботу президії (колегії) ради (у разі її створення);

9) призначає і звільняє керівників та інших працівників структурних підрозділів виконавчого апарату ради;

10) здійснює керівництво виконавчим апаратом ради;

11) є розпорядником коштів, передбачених на утримання ради та її виконавчого апарату;

12) підписує рішення ради, протоколи сесій ради;

13) забезпечує роботу по розгляду звернень громадян та доступу до публічної інформації; веде особистий прийом громадян;

{Пункт 13 частини шостої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

14) забезпечує гласність у роботі ради та її органів, обговорення громадянами проектів рішень ради, важливих питань місцевого значення, вивчення громадської думки, оприлюднює рішення ради;

15) представляє раду у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, трудовими колективами, адміністрацією підприємств, установ, організацій і громадянами, а також у зовнішніх відносинах відповідно до законодавства;

16) за рішенням ради звертається до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;

17) звітує перед радою про свою діяльність не менше одного разу на рік, у тому числі про виконання [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#), здійснення державної регуляторної політики відповідно виконавчим апаратом районної, обласної ради, районної у місті ради, а на вимогу не менш як третини депутатів - у визначений радою термін;

{Пункт 17 частини шостої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2388-VI від 01.07.2010](#), [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

18) вирішує інші питання, доручені йому радою.

7. Голова районної, обласної, районної у місті ради в межах своїх повноважень видає розпорядження.

Стаття 56. Заступник голови районної, районної у місті ради та перший заступник, заступник голови обласної ради

1. Районна, районна у місті рада обирає заступника голови ради.

Обласна рада обирає першого заступника, заступника голови ради.

2. Заступник голови районної, районної у місті (у разі її створення) ради, перший заступник, заступник голови обласної ради обираються відповідною радою в межах строку її повноважень з числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування і здійснюють свої повноваження до припинення ними повноважень депутата ради відповідного скликання, крім випадків дострокового припинення їх повноважень у порядку, встановленому частинами третьою та четвертою цієї статті.

3. Повноваження заступника голови районної у місті, районної ради, першого заступника, заступника голови обласної ради можуть бути достроково припинені без припинення повноважень депутата відповідної ради за рішенням відповідної ради, що приймається шляхом таємного голосування. Питання про

дострокове припинення їх повноважень може бути внесено на розгляд відповідної ради на вимогу не менш як третини депутатів від загального складу ради або голови ради.

4. Повноваження заступника голови районної у місті, районної ради, першого заступника, заступника голови обласної ради також вважаються достроково припиненими без припинення повноважень депутата відповідної ради в разі звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень заступника (першого заступника) голови ради.

{Абзаци перший - четвертий частини четвертої статті 56 замінено одним абзацом згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

Зазначені повноваження заступника (першого заступника) голови ради припиняються з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт.

5. У випадках, передбачених частинами третьою та четвертою цієї статті, відповідна особа звільняється з посади заступника (першого заступника) голови ради з дня припинення її повноважень.

6. Заступник голови районної у місті, районної ради, перший заступник голови обласної ради здійснює повноваження голови відповідної ради за відсутності голови ради на підставі його розпорядження, а також у разі неможливості виконання головою ради своїх обов'язків з інших причин.

7. Заступник голови обласної ради здійснює повноваження першого заступника голови обласної ради, у тому числі передбачені частиною шостою цієї статті, за відсутності першого заступника голови обласної ради або неможливості виконання ним своїх обов'язків з інших причин.

8. Заступник голови районної у місті, районної ради, перший заступник, заступник голови обласної ради працюють у раді на постійній основі. На них поширюються вимоги щодо обмеження сумісності їх діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлені цим Законом для голови ради.

{Стаття 56 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

Стаття 57. Президія (колегія) районної, обласної ради

1. Районна, обласна рада може утворити президію (колегію) ради. Президія (колегія) ради є дорадчим органом ради, який попередньо готує узгоджені пропозиції і рекомендації з питань, що передбачається внести на розгляд ради. Президія (колегія) ради може приймати рішення, які мають дорадчий характер.

2. До складу президії (колегії) ради входять голова ради, відповідно заступник голови районної, районної у місті ради чи перший заступник, заступник голови обласної ради, голови постійних комісій ради, уповноважені представники депутатських груп і фракцій.

{Частина друга статті 57 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

3. Президія (колегія) ради діє на основі Положення про неї, що затверджується радою.

Стаття 58. Виконавчий апарат районної, обласної ради

1. Виконавчий апарат районної, обласної ради забезпечує здійснення радою повноважень, наданих їй [Конституцією України](#), цим та іншими законами.

2. Виконавчий апарат ради здійснює організаційне, правове, інформаційне, аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності ради, її органів, депутатів, сприяє здійсненню відповідною радою взаємодії і зв'язків з територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади, органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Виконавчий апарат ради забезпечує виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих відповідною радою, якщо рішенням цієї ради повноваження щодо забезпечення виконання заходів з відстеження результативності цих регуляторних актів не делеговано відповідним місцевим державним адміністраціям.

{Частина друга статті 58 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

3. Виконавчий апарат ради утворюється відповідною радою. Його структура, чисельність, визначена відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, та витрати на утримання встановлюються радою за поданням її голови.

{Частина третя статті 58 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії частини третьої додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

4. Виконавчий апарат ради за посадою очолює голова відповідної ради.

Стаття 59. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень.

{Офіційне тлумачення положень частини першої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/2009 від 16.04.2009](#)}

2. Рішення ради приймається на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених цим Законом. При встановленні результатів голосування до загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос.

3. Рішення ради приймаються відкритим поіменним голосуванням, окрім випадків, передбачених [пунктами 4 і 16 статті 26](#), [пунктами 1, 29 і 31 статті 43](#) та [статтями 55, 56](#) цього Закону, в яких рішення приймаються таємним голосуванням. Результати поіменного голосування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитом відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#). На офіційному веб-сайті ради розміщуються в

день голосування і зберігаються протягом необмеженого строку всі результати поіменних голосувань. Результати поіменного голосування є невід'ємною частиною протоколу сесії ради.

{Частина третя статті 59 в редакції Закону [№ 842-VIII від 26.11.2015](#)}

4. Рішення сільської, селищної, міської ради у п'ятиденний строк з моменту його прийняття може бути зупинено сільським, селищним, міським головою і внесено на повторний розгляд відповідної ради із обґрунтуванням зауважень. Рада зобов'язана у двотижневий строк повторно розглянути рішення. Якщо рада відхилила зауваження сільського, селищного, міського голови і підтвердила попереднє рішення двома третинами депутатів від загального складу ради, воно набирає чинності.

5. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування нормативно-правового характеру набирають чинності з дня їх офіційного оприлюднення, якщо органом чи посадовою особою не встановлено пізніший строк введення цих актів у дію.

{Частина п'ята статті 59 в редакції Закону [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

6. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради в межах своїх повноважень приймає рішення. Рішення виконавчого комітету приймаються на його засіданні більшістю голосів від загального складу виконавчого комітету і підписуються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради.

7. У разі незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням та внести це питання на розгляд відповідної ради.

8. Сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради в межах своїх повноважень видає розпорядження.

9. Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою.

10. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності [Конституції](#) або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

{Офіційне тлумачення положень частини десятої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-рп/2009 від 16.04.2009](#)}

11. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитом відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#). Проекти актів органів місцевого самоврядування оприлюднюються в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків, передбачених законом, коли такі проекти актів оприлюднюються негайно після їх підготовки.

В актах та проектах актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування не може бути обмежено доступ до інформації про витрати чи

інше розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним чи комунальним майном, у тому числі про умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримують ці кошти або майно, а також до іншої інформації, обмеження доступу до якої заборонено законом.

{Частина одинадцята статті 59 в редакції Закону [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

12. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються у порядку, встановленому [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Статтю 59 доповнено частиною дванадцятою згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

Стаття 59¹. Конфлікт інтересів

1. Сільський, селищний, міський голова, секретар, депутат сільської, селищної, міської ради, голова, заступник голови, депутат районної, обласної, районної у місті ради бере участь у розгляді, підготовці та прийнятті рішень відповідною радою за умови самотійного публічного оголошення про це під час засідання ради, на якому розглядається відповідне питання.

2. Здійснення контролю за дотриманням вимог частини першої цієї статті, надання зазначеним у ній особам консультацій та роз'яснень щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, поводження з майном, що може бути неправомірною вигодою та подарунками, покладається на постійну комісію, визначену відповідною радою.

Примітка. Терміни "[реальний конфлікт інтересів](#)", "[потенційний конфлікт інтересів](#)", "[неправомірна вигода](#)", "[подарунок](#)" вживаються у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції".

{Закон доповнено статтею 59¹ згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

Розділ III

МАТЕРІАЛЬНА І ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 60. Право комунальної власності

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від

їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

{Частина перша статті 60 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 997-V від 27.04.2007](#)}

2. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

3. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби.

4. Районні та обласні ради від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад.

5. Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

6. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до відповідних місцевих бюджетів і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку.

7. Майнові операції, які здійснюються органами місцевого самоврядування з об'єктами права комунальної власності, не повинні ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування, зменшувати обсяг та погіршувати умови надання послуг населенню.

8. Право комунальної власності територіальної громади захищається законом на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені у територіальних громад і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом.

9. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради мають право:

1) вносити пропозиції про передачу або продаж у комунальну власність відповідних територіальних громад підприємств, установ та організацій, їх

структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб територіальних громад;

2) на переважне придбання в комунальну власність приміщень, споруд, інших об'єктів, розташованих на відповідній території, якщо вони можуть бути використані для забезпечення комунально-побутових та соціально-культурних потреб територіальних громад;

3) мати об'єкти комунальної власності за межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Стаття 61. Місцеві бюджети

1. Органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина перша статті 61 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2457-VI від 08.07.2010}

2. Районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм, контролюють їх виконання.

3. Складання і виконання районних і обласних бюджетів здійснюють відповідні державні адміністрації згідно з [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина третя статті 61 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2457-VI від 08.07.2010}

4. Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.

5. Втручання державних органів у процес складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених цим та іншими законами.

Стаття 62. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів

1. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економічним, ефективним витрачанням коштів та належним їх обліком. Вона гарантує органам місцевого самоврядування доходну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб. У випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, держава вилучає із місцевого бюджету до державного бюджету частину надлишку в порядку, встановленому [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина перша статті 62 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Мінімальні розміри місцевих бюджетів визначаються на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості з урахуванням економічного, соціального, природного та екологічного стану відповідних територій виходячи з рівня мінімальних соціальних потреб, встановленого законом.

{Частина друга статті 62 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 63. Доходи місцевих бюджетів

1. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

2. Доходи місцевих бюджетів районних у містах рад (у разі їх створення) формуються відповідно до обсягу повноважень, що визначаються відповідними міськими радами.

3. Склад доходів місцевих бюджетів визначається [Бюджетним кодексом України](#) та законом про Державний бюджет України.

{Частина третя статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

4. Доходи місцевого бюджету зараховуються до загального або спеціального фонду місцевого бюджету відповідно до вимог [Бюджетного кодексу України](#) та закону про Державний бюджет України.

{Частина четверта статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

5. У складі надходжень спеціального фонду місцевого бюджету виділяються надходження бюджету розвитку, які формуються відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

{Частина п'ята статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

6. Кошти державного бюджету, що передаються у вигляді дотацій та субвенцій, затверджуються у законі про Державний бюджет України для кожного відповідного місцевого бюджету згідно з Бюджетним кодексом України.

{Частина шоста статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

7. Кошти, передані державою у вигляді дотацій та субвенцій, можуть розподілятися Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, міськими (міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення), районними радами між відповідними місцевими бюджетами та використовуватися для фінансування спільних проектів відповідних територіальних громад.

{Частина сьома статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 64. Видатки місцевих бюджетів

1. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їх розмір і цільове спрямування визначаються

відповідними рішеннями про місцевий бюджет; видатки, пов'язані із здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад, - відповідними рішеннями про районний та обласний бюджети.

{Частина перша статті 64 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи самостійно розпоряджаються коштами відповідних місцевих бюджетів, визначають напрями їх використання.

3. Районні, обласні бюджети виконують місцеві державні адміністрації в цілях і обсягах, що затверджуються відповідними радами.

4. Видатки місцевого бюджету формуються відповідно до розмежування видатків між бюджетами, визначеного [Бюджетним кодексом України](#), для виконання повноважень органів місцевого самоврядування.

{Частина четверта статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

5. Видатки місцевого бюджету здійснюються із загального та спеціального фондів місцевого бюджету відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України.

{Частина п'ята статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

6. У складі витрат спеціального фонду місцевого бюджету виділяються витрати бюджету розвитку.

{Частина шоста статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

7. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаної із здійсненням інвестиційної діяльності, здійснення інших заходів, пов'язаних з розширеним відтворенням, а також на погашення місцевого боргу.

{Частина сьома статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 65. Використання вільного залишку коштів місцевих бюджетів

Перевищення залишку коштів загального фонду місцевого бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду становить вільний залишок коштів місцевих бюджетів, який використовується на проведення витрат місцевого бюджету згідно із змінами до рішення про місцевий бюджет.

{Стаття 65 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 66. Збалансування місцевих бюджетів

{Назва статті 66 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

1. Місцеві бюджети мають бути достатніми для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та

забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб.

2. Повноваження на здійснення витрат місцевого бюджету мають відповідати обсягу надходжень місцевого бюджету.

{Частина друга статті 66 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

3. У разі коли вичерпано можливості збалансування місцевих бюджетів і при цьому не забезпечується покриття видатків, необхідних для здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб, держава забезпечує збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій відповідно до закону.

{Частина третя статті 66 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 67. Фінансове забезпечення витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів державної влади

{Назва статті 67 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

1. Держава фінансово забезпечує здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади у повному обсязі за рахунок закріплення за відповідними місцевими бюджетами джерел доходів бюджету, надання трансфертів з державного бюджету, а також передання органам місцевого самоврядування відповідних об'єктів державної власності.

{Частина перша статті 67 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Рішення органів державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування, обов'язково супроводжуються передачею їм необхідних фінансових ресурсів. Вказані рішення виконуються органами місцевого самоврядування в межах переданих їм фінансових ресурсів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади і попередньо не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, компенсуються державою.

Стаття 68. Утворення цільових фондів

1. Органи місцевого самоврядування можуть утворювати цільові фонди, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету.

2. Порядок формування та використання цільових фондів визначається положенням про ці фонди, що затверджується відповідною місцевою радою.

{Стаття 68 в редакції Закону [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

Стаття 69. Місцеві податки і збори

1. Органи місцевого самоврядування відповідно до [Податкового кодексу України](#) встановлюють місцеві податки і збори. Місцеві податки і збори зараховуються до відповідних місцевих бюджетів у порядку, встановленому [Бюджетним кодексом України](#) з урахуванням особливостей, визначених Податковим кодексом України.

{Частина перша статті 69 в редакції Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

{Частина другу статті 69 виключено на підставі Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

Стаття 70. Участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах

1. Рада або за її рішенням інші органи місцевого самоврядування можуть здійснювати місцеві запозичення та отримувати позики місцевим бюджетам відповідно до вимог, встановлених [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина перша статті 70 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Органи місцевого самоврядування можуть створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснювати розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на депозитах з дотриманням вимог, встановлених [Бюджетним кодексом України](#) та іншими законами України.

{Частина друга статті 70 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Розділ IV

ГАРАНТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 71. Гарантії місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб

1. Територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування самостійно реалізують надані їм повноваження.

2. Органи виконавчої влади, їх посадові особи не мають права втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені [Конституцією України](#), цим та іншими законами до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків виконання делегованих їм радами повноважень, та в інших випадках, передбачених законом.

3. У разі розгляду місцевою державною адміністрацією питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, вона повинна повідомити про це відповідні органи та посадових осіб місцевого самоврядування.

4. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Стаття 72. Підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій районним, обласним радам

1. Місцеві державні адміністрації є підзвітними відповідним районним, обласним радам у виконанні програм соціально-економічного і культурного розвитку, районних, обласних бюджетів, підзвітними і підконтрольними у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними, обласними радами, а також у виконанні рішень рад з цих питань.

2. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

3. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менш як дві третини депутатів від загального складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Стаття 73. Обов'язковість актів і законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Акти ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної в місті ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

2. На вимогу відповідних органів та посадових осіб місцевого самоврядування керівники розташованих або зареєстрованих на відповідній території підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності зобов'язані прибути на засідання цих органів для подання інформації з питань, віднесених до відання ради та її органів, відповіді на запити депутатів.

3. Місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, а також громадяни несуть встановлену законом відповідальність перед органами місцевого самоврядування за заподіяну місцевому самоврядуванню шкоду їх діями або бездіяльністю, а також у результаті невиконання рішень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, прийнятих у межах наданих їм повноважень.

Стаття 74. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами.

2. Підстави, види і порядок відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування визначаються [Конституцією України](#), цим та іншими законами.

Стаття 75. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність.

2. Територіальна громада у будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.

3. Порядок і випадки дострокового припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування територіальними громадами визначаються цим та іншими законами.

Стаття 76. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед державою

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність у разі порушення ними Конституції або законів України.

2. Органи та посадові особи місцевого самоврядування з питань здійснення ними делегованих повноважень органів виконавчої влади є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

Стаття 77. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами

1. Шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування - за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом.

2. Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають в результаті рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, вирішуються в судовому порядку.

Стаття 78. Дострокове припинення повноважень ради

1. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради можуть бути достроково припинені у випадках:

1) якщо рада прийняла рішення з порушенням [Конституції України](#), цього та інших законів, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідність із законом;

2) якщо сесії ради не проводяться без поважних причин у строки, встановлені цим Законом, або рада не вирішує питань, віднесених до її відання;

3) передбачених законами України ["Про військово-цивільні адміністрації"](#), ["Про правовий режим воєнного стану"](#);

{Частина першу статті 78 доповнено пунктом 3 згідно із Законом [№ 650-VIII від 17.07.2015](#); в редакції Закону [№ 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

2. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті ради за наявності підстав, передбачених [пунктами 1, 2](#) частини першої цієї статті, та в інших випадках можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень ради визначається законом про місцеві референдуми.

{Частина друга статті 78 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

3. Питання про дострокове припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті ради за рішенням місцевого референдуму може бути порушене сільським, селищним, міським головою, а також не менш як однією десятою частиною громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу.

4. За наявності підстав, передбачених [пунктами 1, 2](#) частини першої цієї статті, рішення суду про визнання актів ради незаконними, висновків відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради може порушуватись перед Верховною Радою України сільським, селищним, міським головою, головою обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації.

{Частина четверта статті 78 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

5. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради за наявності підстав, передбачених [пунктом 3](#) частини першої цієї статті, достроково припиняються з дня набрання чинності актом Президента України про утворення відповідної військово-цивільної, військової адміністрації.

{Статтю 78 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

6. У разі дострокового припинення повноважень ради позачергові місцеві вибори призначаються Верховною Радою України не пізніше ніж у

дев'яностоденний строк з дня дострокового припинення повноважень відповідної ради. Порядок проведення позачергових виборів рад визначається законом про вибори.

{Частина п'ята статті 78 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

7. Сільська, селищна, міська, районна в місті рада, щодо якої місцевим референдумом прийнято рішення про дострокове припинення повноважень, а також місцева рада, щодо якої Верховна Рада України прийняла рішення про призначення позачергових виборів, продовжує діяти до обрання нового складу відповідної ради.

{Частина шоста статті 78 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

Стаття 79. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови

{Назва статті 79 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

1. Повноваження сільського, селищного, міського голови, вважаються достроково припиненими у разі:

{Абзац перший частини першої статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

1) його звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови;

2) припинення його громадянства;

3) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;

3¹) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

{Частина першу статті 79 доповнено пунктом 3¹ згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#); в редакції Закону [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

{Пункт 4 частини першої статті 79 виключено на підставі Закону [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

4) відкликання з посади за народною ініціативою;

{У частину першу статті 79 включено пункт 4 згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

5) визнання його судом недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення таким, що помер;

6) його смерті.

2. Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути також достроково припинені, якщо він порушує [Конституцію](#) або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень.

Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути достроково припинені також у випадках, передбачених законами України ["Про військово-цивільні адміністрації"](#), ["Про правовий режим воєнного стану"](#).

{Частина другу статті 79 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

{Частина друга статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 650-VIII від 17.07.2015](#), [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

3. Повноваження сільського, селищного, міського голови за наявності підстав, передбачених [абзацом першим](#) частини другої цієї статті, можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму або за рішенням відповідної ради, прийнятим шляхом таємного голосування не менш як двома третинами голосів депутатів від загального складу ради. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови визначається законом про місцеві референдуми.

{Частина третя статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 806-VI від 25.12.2008](#), [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

{Щодо конституційності положень частини третьої статті 79 див. Рішення Конституційного Суду [№ 1-пн/2000 від 09.02.2000](#)}

4. Рішення про проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови приймається сільською, селищною, міською радою як за власною ініціативою, так і на вимогу не менш як однієї десятої частини громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу.

5. Сільський, селищний, міський голова може бути відкликаний з посади за народною ініціативою в порядку, визначеному [Законом України "Про статус депутатів місцевих рад"](#) з особливостями, передбаченими частинами шостою - десятою цієї статті, не раніше як через рік з моменту набуття ним повноважень.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

6. Рішення про внесення пропозицій щодо відкликання сільського, селищного, міського голови за народною ініціативою приймається на зборах виборців у кількості не менше:

- 1) 20 осіб для відкликання сільського голови;
- 2) 30 осіб для відкликання селищного голови;
- 3) 50 осіб для відкликання міського голови міст районного значення;
- 4) 200 осіб для відкликання міського голови міст обласного значення;
- 5) 400 осіб для відкликання міського голови міст Києва та Севастополя.

Кількість членів ініціативної групи становить у разі відкликання:

- 1) сільського, селищного голови - не менше 10 осіб;
- 2) міського голови міста районного значення - не менше 20 осіб;
- 3) міського голови міста обласного значення - не менше 50 осіб;
- 4) міського голови міст Києва та Севастополя - не менше 75 осіб.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

7. На підтримку пропозиції про відкликання сільського, селищного, міського голови має бути зібрано кількість підписів, що перевищує кількість голосів, поданих за нього на місцевих виборах, за результатами яких він був обраний сільським, селищним, міським головою.

Збір підписів проводиться у разі відкликання:

- 1) сільського, селищного голови - протягом десяти днів;
- 2) міського голови міста районного значення - протягом двадцяти днів;
- 3) міського голови міста обласного значення, міст Києва та Севастополя - протягом тридцяти днів.

Територіальна виборча комісія перевіряє правильність оформлення підписних листів, кількість зібраних підписів у разі відкликання:

- 1) сільського, селищного голови - протягом десяти днів з дня їх отримання;
- 2) міського голови міст районного значення - протягом двадцяти днів з дня їх отримання;
- 3) міського голови міст обласного значення - протягом тридцяти днів з дня їх отримання;
- 4) міського голови міст Києва та Севастополя - протягом тридцяти п'яти днів з дня їх отримання.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

8. Рішення про дострокове припинення повноважень за народною ініціативою сільського, селищного, міського голови, який був обраний шляхом самовисування, приймається за поданням територіальної виборчої комісії відповідною сільською, селищною, міською радою більшістю голосів від її складу.

У разі прийняття місцевою радою рішення про відкликання сільського, селищного, міського голови за народною ініціативою або у разі подання до місцевої ради рішення вищого керівного органу партії, місцева організація якої висувала відповідного кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, про відкликання сільського, селищного, міського голови за народною ініціативою, особа, яка на цей час відповідно до закону здійснює повноваження сільського, селищного, міського голови, не пізніш як на п'ятнадцятий день з дня прийняття відповідного рішення звертається до Верховної Ради України з клопотанням щодо призначення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

9. За наявності рішень суду про визнання розпоряджень чи дій сільського, селищного, міського голови незаконними, висновків відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільського, селищного, міського голови. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільського, селищного, міського голови

може порушуватись перед Верховною Радою України відповідною сільською, селищною, міською радою, головою обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації.

10. У разі дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови відповідні позачергові місцеві вибори призначаються Верховною Радою України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови. Порядок проведення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови визначається законом про вибори.

{Частина статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

11. Повноваження сільського, селищного, міського голови припиняються достроково, а відповідна особа звільняється з посади:

1) з підстав, зазначених у пунктах [1](#), [2](#), [5](#), [6](#) частини першої цієї статті, - з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт;

{Пункт 1 частини статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

2) з підстав, зазначених у пунктах 3, 3¹ частини першої цієї статті, - з дня, наступного за днем одержання радою або її виконавчим комітетом копії відповідного рішення суду без прийняття рішення відповідної ради;

{Частину статті 79 доповнено новим пунктом згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

3) з підстав, зазначених в абзаці першому частини другої цієї статті, - з дня прийняття місцевим референдумом або відповідною радою рішення про дострокове припинення повноважень;

{Пункт 3 частини статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

3¹) з підстав, зазначених в [абзаці другому](#) частини другої цієї статті, - з дня набрання чинності актом Президента України про утворення відповідної військово-цивільної, військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів);

{Частину одинадцяту статті 79 доповнено пунктом 3¹ згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

4) у випадку, передбаченому частиною п'ятою цієї статті, - з моменту вступу на цю посаду іншої особи, обраної на наступних виборах;

5) у випадку, передбаченому пунктом 4 частини першої цієї статті, - з дня прийняття відповідною радою або вищим керівним органом відповідної політичної партії рішення про дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови.

{Частину одинадцяту статті 79 доповнено пунктом 5 згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

{Частина статті 79 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

{Частина статті 79 виключено на підставі Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

{Офіційне тлумачення положень статті 79 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 21-пн/2003 від 25.12.2003](#)}

Стаття 79¹. Дострокове припинення повноважень старости

1. Повноваження старости припиняються достроково у разі:

1) його звернення з особистою заявою до сільської, селищної, міської ради про складення ним повноважень старости;

2) припинення громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України;

3) набуття громадянства іншої держави;

4) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;

5) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

6) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним, безвісно відсутнім чи оголошення померлим;

7) його смерті;

8) відкликання з посади за народною ініціативою.

2. Повноваження старости можуть бути достроково припинені за рішенням сільської, селищної, міської ради, якщо він порушує [Конституцію](#) або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень. Рішення про дострокове припинення повноважень старости рада приймає таємним або відкритим голосуванням більшістю голосів від загального складу ради.

Повноваження старости можуть бути достроково припинені також у випадку, передбаченому [Законом України](#) "Про правовий режим воєнного стану".

{Частина другу статті 79¹ доповнено абзацом другим згідно із [Законом № 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

3. Староста може бути відкликаний з посади за народною ініціативою в порядку, визначеному [Законом України](#) "Про статус депутатів місцевих рад", з особливостями, передбаченими частинами четвертою і п'ятою цієї статті, не раніше як через рік з моменту набуття ним повноважень.

4. Рішення про внесення пропозицій щодо відкликання старости за народною ініціативою приймається на зборах виборців у кількості не менше:

1) 10 осіб для відкликання старости села;

2) 15 осіб для відкликання старости селища.

5. На підтримку пропозиції про відкликання старости має бути зібрано кількість підписів, що перевищує кількість голосів, поданих за нього на місцевих виборах, за результатами яких він був обраний старостою.

6. Рішення про дострокове припинення повноважень старости у зв'язку з його відкликанням за народною ініціативою приймається за поданням територіальної виборчої комісії відповідною сільською, селищною, міською радою більшістю голосів від її загального складу.

7. Повноваження старости припиняються достроково, а відповідна особа звільняється з посади:

1) з підстав, зазначених у пунктах 1, 2, 3 частини першої цієї статті, - з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт;

2) з підстав, зазначених у пунктах 4, 5, 6 частини першої цієї статті, - з дня, наступного за днем одержання радою або її виконавчим комітетом копії відповідного рішення суду, без прийняття рішення відповідної ради;

3) з підстави, зазначеної у пункті 7 частини першої цієї статті, - з дня смерті, засвідченої свідоцтвом про смерть;

4) з підстави, зазначеної у пункті 8 частини першої цієї статті, - з моменту вступу на цю посаду іншої особи, обраної на наступних місцевих виборах;

5) у випадку, передбаченому абзацом першим частини другої цієї статті, - з дня прийняття відповідною радою рішення про дострокове припинення повноважень старости;

{Пункти 5 частини сьомої статті 79¹ із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

6) з підстави, зазначеної в абзаці другому частини другої цієї статті, - з дня набрання чинності актом Президента України про утворення відповідної військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів).

{Частину сьому статті 79¹ доповнено пунктом 6 згідно із Законом [№ 2268-VIII від 18.01.2018](#)}

{Закон доповнено статтею 79¹ згідно із Законом [№ 1848-VIII від 09.02.2017](#)}

Стаття 80. Дострокове припинення повноважень органів самоорганізації населення

1. Повноваження органу самоорганізації населення припиняються достроково у разі:

1) невиконання рішень сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, її виконавчого комітету, загальних зборів громадян або невиконання своїх повноважень;

2) його саморозпуску.

2. Рішення про дострокове припинення повноважень органу самоорганізації населення приймається загальними зборами громадян, що утворили даний орган, або відповідною радою.

Розділ V

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Положення цього Закону є основою для розробки та прийняття інших законодавчих актів про місцеве самоврядування в Україні, а також законів про міста Київ і Севастополь.

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах, районні, обласні ради після набрання чинності цим Законом здійснюють повноваження, передбачені [Конституцією України](#) і цим Законом.

Районні у містах ради після набрання чинності цим Законом здійснюють свої повноваження відповідно до закону. Обрання нового складу цих рад проводиться в порядку, що передбачається цим та іншими законами.

Рішення про проведення референдумів територіальних громад міст з районним поділом щодо утворення (неутворення) районних у містах рад відповідно до [статті 5](#) цього Закону приймаються на вимогу не менш як однієї десятої членів цих громад або половини від загального складу депутатів відповідних міських рад. Рішення міських рад з цього питання приймаються з урахуванням думки районних у містах рад та членів територіальних громад цих міст. Рішення територіальних громад міст з районним поділом або міських рад із зазначеного питання повинні бути прийняті не пізніше як за шість місяців до дня проведення чергових виборів.

3. З набранням чинності цим Законом голови сільських, селищних, міських рад набувають статусу сільських, селищних, міських голів.

4. До прийняття закону про вибори сільських, селищних, міських голів вибори сільських, селищних, міських голів проводяться в порядку, передбаченому Законом [України "Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад"](#).

{Пункт 5 розділу V втратив чинність на підставі Закону [№ 2493-III від 07.06.2001](#)}

6. До прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України у територіальних громадах, що складаються з жителів кількох населених пунктів, вибори депутатів сільських, селищних, міських рад, а також сільських, селищних, міських голів проводяться за нині діючим адміністративно-територіальним устроєм.

7. До прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, шляхом місцевого референдуму можуть прийняти рішення про вихід з цієї громади лише за умови наявності фінансово-матеріальної бази, достатньої для забезпечення здійснення кожною з цих громад функцій і повноважень місцевого самоврядування відповідно до цього Закону.

8. Облік даних про кількість і склад територіальних громад та органів місцевого самоврядування, подання їм методичної допомоги здійснюються Верховною Радою України.

9. Правові засади бюджетного процесу та міжбюджетних відносин щодо місцевих бюджетів визначаються [Бюджетним кодексом України](#).

{Пункт 9 розділу V в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

10. З набранням чинності цим Законом майно, яке до прийняття [Конституції України](#) у встановленому законодавством порядку передане державою до комунальної власності адміністративно-територіальних одиниць та набуте ними на інших законних підставах, крім майна, що відчужене у встановленому законом порядку, є комунальною власністю відповідних територіальних громад сіл, селищ, міст.

Майно, передане до комунальної власності областей і районів, а також набуте на інших законних підставах, є спільною власністю територіальних громад сіл, селищ, міст, управління яким відповідно до Конституції України здійснюють районні та обласні ради або уповноважені ними органи. Відчуження зазначеного майна здійснюється лише за рішенням власника або уповноваженого ним органу.

За пропозицією сільських, селищних, міських рад районні, обласні ради повинні приймати рішення про передачу до комунальної власності відповідних територіальних громад окремих об'єктів, спільної власності територіальних громад, які знаходяться на їх території і задовольняють колективні потреби виключно цих територіальних громад.

Правовий режим майна спільної власності територіальних громад визначається законом.

Кабінет Міністрів України разом з Фондом державного майна України у двомісячний строк з дня набрання чинності цим Законом подають на розгляд Верховної Ради України проект закону про комунальну власність.

11. Районні і обласні ради відповідно до вимог Конституції України та цього Закону у двомісячний термін після набрання чинності цим Законом обирають голів рад (де ці посади суміщають керівники місцевих державних адміністрацій) та утворюють виконавчий апарат рад, а також приймають рішення про делегування повноважень відповідним місцевим державним адміністраціям.

12. Цей Закон набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

З дня набрання чинності цим Законом втрачають чинність:

[Закон Української РСР "Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування"](#) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 2, ст.5; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 28, ст.387, № 31, ст.438, № 33, ст.475, ст.476; 1993 р., № 7, ст.54, № 17, ст.184, № 18, ст.189, № 19, ст.199, № 26, ст.277; 1995 р., № 22, ст.171; 1996 р., № 16, ст.71);

[Закон України "Про формування місцевих органів влади і самоврядування"](#) (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 22, ст.144, № 26, ст.217);

[Закон України "Про Представника Президента України"](#) (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 23, ст.335, № 31, ст.437; 1993 р., № 19, ст.197);

[Постанова Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про Представника Президента України"](#) (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 23, ст.336, № 31, ст.447, № 33, ст.485).

Президент України
м. Київ
21 травня 1997 року
№ 280/97-ВР

Л.КУЧМА

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про молодіжні та дитячі громадські організації

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 1, ст.2)

(Щодо визнання неконституційними окремих положень див.
Рішення Конституційного Суду
N 18-рп/2001 ([v018p710-01](#)) від 13.12.2001)

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами
N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006, ВВР, 2006, N 50, ст.501
N 2749-VI ([2749-17](#)) від 02.12.2010, ВВР, 2011, N 18, ст.125
N 1697-VII ([1697-18](#)) від 14.10.2014, ВВР, 2015, N 2-3, ст.12
N 835-VIII ([835-19](#)) від 26.11.2015, ВВР, 2016, N 2, ст.17 }

Цей Закон визначає особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їх діяльності.

Стаття 1. Законодавство України про молодіжні та дитячі громадські організації

Законодавство України про молодіжні та дитячі громадські організації складається з Конституції України ([254к/96-ВР](#)), Закону України "Про об'єднання громадян" ([2460-12](#)), цього Закону та інших нормативно-правових актів, прийнятих на їх виконання.

Стаття 2. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

молодіжні громадські організації - об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів;

{ Абзац другий статті 2 із змінами, внесеними згідно з Законом N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

дитячі громадські організації - об'єднання громадян віком від 6 до 18 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію та захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, та соціальне становлення як повноправних членів суспільства;

{ Положення абзацу четвертого статті 2 втратили чинність, як такі, що є неконституційними, на підставі Рішення Конституційного Суду N 18-рп/2001 ([v018p710-01](#)) від 13.12.2001 }

Український національний комітет молодіжних організацій - спілка, що об'єднує більшість легалізованих всеукраїнських молодіжних та дитячих організацій, а також обласних, Автономної Республіки Крим, київських та севастопольських міських об'єднань молодіжних та дитячих громадських організацій.

Стаття 3. Принципи утворення і діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій

Молодіжні та дитячі громадські організації утворюються і діють на засадах добровільності, рівноправності їх членів, самоврядування, законності та гласності, зокрема:

молодіжні та дитячі громадські організації зобов'язані доводити до відома громадськості відомості про свою діяльність у формах, що не суперечать законодавству;

інформація, що міститься у статутах, про склад керівних органів, про джерела матеріальних та інших надходжень, а також пов'язана з діяльністю молодіжних та дитячих громадських організацій, не є конфіденційною або іншою інформацією, яка охороняється законом.

Стаття 4. Засновники молодіжних та дитячих громадських організацій та їх спілок

Засновниками молодіжних та дитячих громадських організацій можуть бути громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, які досягли 14-річного віку.

{ Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом N 835-VIII ([835-19](#)) від 26.11.2015 }

Засновниками спілок молодіжних та дитячих громадських організацій є молодіжні та дитячі громадські організації.

Стаття 5. Членство в молодіжних та дитячих громадських організаціях

Членство в молодіжних та дитячих громадських організаціях може бути індивідуальним і колективним. { Статтю 5 доповнено частиною першою згідно з Законом N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

Членство в молодіжних та дитячих громадських організаціях може бути фіксованим і нефіксованим. { Статтю 5 доповнено частиною другою згідно з Законом N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

Індивідуальними членами молодіжних та дитячих громадських організацій можуть бути громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. { Частина третя статті 5 із змінами, внесеними згідно з Законом N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

Індивідуальними членами молодіжних громадських організацій можуть бути особи віком від 14 до 35 років, індивідуальними членами дитячих громадських організацій - особи віком від 6 до 18 років. Вступ неповнолітніх віком до 10 років до дитячих громадських організацій здійснюється за письмовою згодою батьків, усиновителів, опікунів або піклувальників. Особи старшого віку можуть бути членами молодіжних та дитячих громадських організацій за умови, якщо їх кількість у цих організаціях не перевищує 10 відсотків загальної кількості членів; у складі виборних органів молодіжних та дитячих громадських організацій кількість осіб старшого віку не може перевищувати третину членів виборних органів. { Частина четверта статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006, N 2749-VI ([2749-17](#)) від 02.12.2010 }

{ Частину п'яту статті 5 виключено на підставі Закону N 2749-VI ([2749-17](#)) від 02.12.2010 }

Колективними членами молодіжних та дитячих громадських організацій можуть бути колективи інших молодіжних та дитячих громадських організацій. { Статтю 5 доповнено частиною шостою згідно з Законом N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

Колективні члени молодіжних та дитячих організацій можуть брати участь у діяльності таких організацій у випадках, передбачених їх статутами. { Статтю 5 доповнено частиною сьомою згідно з Законом N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

Стаття 6. Статус молодіжних та дитячих громадських організацій

Статус молодіжних та дитячих громадських організацій і їх спілок визначається відповідно до цього Закону та Закону України "Про об'єднання громадян".

(Положення частини другої статті 6 втратили чинність, як такі, що є неконституційними, на підставі Рішення Конституційного Суду N 18-рп/2001 ([v018p710-01](#)) від 13.12.2001) Молодіжний рух в Україні координується Українським національним комітетом молодіжних організацій, який є незалежною неурядовою організацією і має статус всеукраїнської спілки молодіжних та дитячих громадських організацій.

У своїй діяльності Український національний комітет молодіжних організацій керується законодавством України та власним статутом.

Вступ Українського національного комітету молодіжних організацій до міжнародних молодіжних організацій (асоціацій, союзів тощо) не є підставою для його реєстрації як міжнародного.

Стаття 7. Права молодіжних та дитячих громадських організацій

Молодіжні та дитячі громадські організації, їх спілки користуються правами, наданими їм Законом України "Про об'єднання громадян", цим Законом, іншими законодавчими актами.

Молодіжні та дитячі громадські організації та їх спілки не можуть утворювати та вступати у виборчі блоки.

{ Частина третю статті 7 виключено на підставі Закону N 2749-VI ([2749-17](#)) від 02.12.2010 }

Членські внески і добровільні пожертвування, отримані від юридичних чи фізичних осіб, що спрямовуються на здійснення статутної діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій та їх спілок, не є об'єктом оподаткування.

Стаття 8. Участь молодіжних та дитячих громадських організацій у підготовці та прийнятті рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді

Молодіжні та дитячі громадські організації залучаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування до розроблення і обговорення проектів рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування - ініціатори розроблення державної цільової програми розміщують на своєму офіційному веб-сайті проекти концепцій державних цільових програм, які стосуються дітей та молоді, а також розглядають пропозиції до них від молодіжних та дитячих громадських організацій у порядку, визначеному законом. { Статтю 8 доповнено частиною другою згідно із Законом N 2749-VI ([2749-17](#)) від 02.12.2010 }

Стаття 9. Форми державної підтримки молодіжних та дитячих громадських організацій

Державна підтримка молодіжних та дитячих громадських організацій здійснюється в таких формах:

надання молодіжним та дитячим громадським організаціям інформації про державну політику щодо дітей та молоді;

подання методичної та організаційної допомоги з питань соціального становлення та розвитку молоді і дітей;

сприяння створенню підприємств, установ і організацій, які надають послуги молоді та дітям або сприяють зайнятості молоді.

Молодіжні та дитячі громадські організації звільняються від сплати за державну реєстрацію та збору за реєстрацію їх символіки.

Держава здійснює підтримку і в інших формах, що не суперечать законодавству України.

Стаття 10. Фінансова підтримка діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування надають фінансову підтримку діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій і їх спілок у межах повноважень, визначених законом. { Частина перша статті 10 в редакції Закону N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування залучають в установленому порядку молодіжні та дитячі громадські організації і їх спілки до виконання замовлень для державних та місцевих потреб. { Частина друга статті 10 в редакції Закону N 271-V ([271-16](#)) від 19.10.2006 }

При затвердженні місцевих бюджетів передбачаються видатки на реалізацію програм молодіжних та дитячих громадських організацій.

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть делегувати молодіжним та дитячим громадським організаціям повноваження щодо реалізації відповідних програм (проектів, заходів). У цьому випадку вони подають молодіжним та дитячим громадським організаціям фінансову та матеріальну допомогу і здійснюють контроль за реалізацією наданих повноважень, у тому числі за цільовим використанням виділених коштів.

Молодіжні та дитячі громадські організації, їх спілки, які одержують фінансову або іншу матеріальну підтримку, зобов'язані подавати звіти про цільове використання фінансів і матеріальних цінностей органам, що їх надавали, у терміни, встановлені цими органами.

Стаття 11. Відповідальність молодіжних та дитячих громадських організацій за порушення законодавства

Молодіжні та дитячі громадські організації, їх спілки несуть відповідальність за порушення ними законодавства.

За неподання звіту про використання бюджетних коштів, інших матеріальних цінностей, наданих молодіжним, дитячим громадським організаціям та їх спілкам або нецільове використання таких цінностей, отримання їх з порушенням законодавства винні особи несуть відповідальність, передбачену законодавством України.

Стаття 12. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. До приведення законодавства у відповідність із Законом України "Про молодіжні та дитячі громадські організації" нормативно-правові акти України застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України у двомісячний термін:

внести до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів у відповідність із Законом України "Про молодіжні та дитячі громадські організації";

привести свої рішення у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів, що не відповідають цьому Закону;

відповідно до компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом.

4. Статутні документи молодіжних і дитячих громадських організацій та їх спілок, зареєстрованих до набрання чинності цим Законом, протягом року після його опублікування мають бути приведені у відповідність із цим Законом. За

поданням легалізуючого органу діяльність молодіжних і дитячих громадських організацій та їх спілок, статутні документи яких суперечать цьому Закону, може бути заборонена в судовому порядку.

{ Пункт 4 статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1697-VII ([1697-18](#)) від 14.10.2014 }

Президент України
м. Київ, 1 грудня 1998 року
N 281-XIV

Л.КУЧМА

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про загальну середню освіту

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 28, ст.230)

{Із змінами, внесеними згідно із Законом
[№ 1642-III від 06.04.2000](#), ВВР, 2000, № 27, ст.213}
{Додатково див. Закон
[№ 2120-III від 07.12.2000](#), ВВР, 2001, № 2-3, ст.10}
{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 2905-III від 20.12.2001](#), ВВР, 2002, № 12-13, ст.92
[№ 380-IV від 26.12.2002](#), ВВР, 2003, № 10-11, ст.86
[№ 1344-IV від 27.11.2003](#), ВВР, 2004, № 17-18, ст.250
[№ 2285-IV від 23.12.2004](#), ВВР, 2005, № 7-8, ст.162
[№ 2505-IV від 25.03.2005](#), ВВР, 2005, № 17, № 18-19, ст.267
[№ 3235-IV від 20.12.2005](#), ВВР, 2006, № 9, № 10-11, ст.96
[№ 489-V від 19.12.2006](#), ВВР, 2007, № 7-8, ст.66}
{Додатково див. Рішення Конституційного Суду
[№ 6-рп/2007 від 09.07.2007](#) }
{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 107-VI від 28.12.2007](#), ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 - зміни діють по
31 грудня 2008 року}
{Додатково див. Рішення Конституційного Суду
[№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#) }
{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 309-VI від 03.06.2008](#), ВВР, 2008, № 27-28, ст.253
[№ 2442-VI від 06.07.2010](#), ВВР, 2010, № 46, ст.545
[№ 3701-VI від 06.09.2011](#), ВВР, 2012, № 15, ст.96
[№ 5029-VI від 03.07.2012](#), ВВР, 2013, № 23, ст.218
[№ 5460-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 2-3, ст.41
[№ 1324-VII від 05.06.2014](#), ВВР, 2014, № 30, ст.1011
[№ 76-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 6, ст.40
[№ 498-VIII від 02.06.2015](#), ВВР, 2015, № 31, ст.294
[№ 911-VIII від 24.12.2015](#), ВВР, 2016, № 5, ст.50
[№ 940-VIII від 26.01.2016](#), ВВР, 2016, № 10, ст.100
[№ 1114-VIII від 19.04.2016](#), ВВР, 2016, № 22, ст.452
[№ 1838-VIII від 07.02.2017](#), ВВР, 2017, № 11, ст.104
[№ 2145-VIII від 05.09.2017](#), ВВР, 2017, № 38-39, ст.380}

{Установити, що у 2016 році норми і положення [частин першої, другої, п'ятої статті 14, статті 21, абзаців другого - десятого частини першої статті 25](#) цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#)}

{У тексті Закону слова "Міністерство освіти України" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти" у відповідному відмінку;

слова "Міністерством охорони здоров'я України" замінено словами "центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я" згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

{У тексті Закону слова "загальноосвітній навчальний заклад" і "навчально-виховний процес" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами "заклад загальної середньої освіти" і "освітній процес" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Цей Закон визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи загальної середньої освіти, що сприяє вільному розвитку людської особистості, формує цінності правового демократичного суспільства в Україні.

Розділ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Законодавство України про загальну середню освіту

Законодавство України про загальну середню освіту базується на [Конституції України](#) і складається з [Закону України](#) "Про освіту", цього Закону, інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 2. Основні завдання законодавства України про загальну середню освіту

Основними завданнями законодавства України про загальну середню освіту є:

забезпечення права громадян на доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти;

забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку загальної середньої освіти;

забезпечення нормативно-правової бази щодо обов'язковості повної загальної середньої освіти;

визначення структури та змісту загальної середньої освіти;

визначення органів управління системою загальної середньої освіти та їх повноважень;

визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу, встановлення відповідальності за порушення законодавства про загальну середню освіту.

Стаття 3. Загальна середня освіта

Загальна середня освіта - цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності.

Загальна середня освіта є обов'язковою основною складовою безперервної освіти.

Загальна середня освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання, виховання та розвитку, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах, визначених [Законом України "Про освіту"](#).

{Частина третя статті 3 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 4. Система загальної середньої освіти

Систему загальної середньої освіти становлять:

заклади загальної середньої освіти всіх типів і форм власності, у тому числі для громадян, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації, навчально-виробничі комбінати, позашкільні заклади, науково-методичні установи та органи управління системою загальної середньої освіти, а також професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, що надають повну загальну середню освіту.

Стаття 5. Завдання загальної середньої освіти

Завданнями загальної середньої освіти є:

виховання громадянина України;

формування особистості учня (вихованця), розвиток його здібностей і обдарувань, наукового світогляду;

виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка учнів (вихованців) до подальшої освіти і трудової діяльності;

виховання в учнів (вихованців) поваги до [Конституції України](#), державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідомого ставлення до обов'язків людини і громадянина;

реалізація права учнів (вихованців) на вільне формування політичних і світоглядних переконань;

виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу та інших народів і націй;

{Абзац сьомий статті 5 із змінами, внесеними згідно із [Законом № 5029-VI від 03.07.2012](#)}

виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців).

Стаття 6. Здобуття повної загальної середньої освіти

1. Громадянам України незалежно від раси, кольору шкіри, особливостей інтелектуального, соціального і фізичного розвитку особистості, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак забезпечується доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних і комунальних навчальних закладах.

{Частина перша статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1324-VII від 05.06.2014](#)}

2. Громадяни України мають право на здобуття повної загальної середньої освіти у приватних навчальних закладах.

3. Здобуття повної загальної середньої освіти у навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форм власності має відповідати вимогам державних стандартів загальної середньої освіти.

{Частина третя статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, здобувають повну загальну середню освіту у порядку, встановленому для громадян України.

5. Відповідальність за здобуття повної загальної середньої освіти дітьми покладається на їх батьків, а дітьми, позбавленими батьківського піклування, - на осіб, які їх замінюють, або навчальні заклади, де вони виховуються.

Стаття 7. Мова навчання і виховання у закладах загальної середньої освіти

Мова навчання і виховання у закладах загальної середньої освіти визначається [статтею 20](#) Закону України "Про засади державної мовної політики".

{Стаття 7 в редакції Закону [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

Розділ II. ЗАГАЛЬНООСВІТНІ ТА ІНШІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 8. Заклад загальної середньої освіти

1. Заклад загальної середньої освіти - це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти.

Заклад освіти провадить освітню діяльність на певному рівні загальної середньої освіти, за умови наявності відповідної ліцензії, виданої в установленому законодавством порядку.

2. Заклад загальної середньої освіти діє на підставі статуту, який затверджується засновником або уповноваженим ним органом.

3. Заклади загальної середньої освіти можуть створювати у своєму складі класи (групи) з вечірньою (заочною), дистанційною формою навчання, класи

(групи) з поглибленим вивченням окремих предметів, спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Заклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності можуть мати у своєму складі структурні підрозділи, у тому числі філії, інтернати з частковим або повним утриманням здобувачів освіти, у тому числі за рахунок засновника.

Заклад загальної середньої освіти для здійснення статутної діяльності може на договірних засадах об'єднуватися з іншими юридичними особами, створюючи освітні, освітньо-наукові, наукові, освітньо-виробничі та інші об'єднання, кожен із учасників якого зберігає статус юридичної особи.

Заклад загальної середньої освіти може входити до складу освітнього округу, а також мати статус опорного. Положення про освітній округ та опорний заклад загальної середньої освіти затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 8 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 9. Типи закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти

1. Здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

початкова школа - заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту;

гімназія - заклад середньої освіти II ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує базову середню освіту;

ліцей - заклад середньої освіти III ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує профільну середню освіту.

Початкова школа, гімназія і ліцей можуть функціонувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи іншого закладу освіти (зокрема закладу загальної середньої освіти I-II, II-III чи I-III ступенів). Ліцеї функціонують, як правило, як самостійні юридичні особи.

Заклад загальної середньої освіти, що реалізує освітні програми на декількох рівнях загальної середньої освіти, має тип закладу вищого рівня, на якому провадиться освітня діяльність.

2. Здобуття повної загальної середньої освіти забезпечують також такі заклади освіти:

спеціальна школа - заклад загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку;

санаторна школа - заклад загальної середньої освіти з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;

школа соціальної реабілітації - заклад загальної середньої освіти для дітей, які відповідно до рішення суду потребують особливих умов виховання;

навчально-реабілітаційний центр - заклад загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку.

Зазначені заклади освіти можуть функціонувати на одному і на декількох рівнях загальної середньої освіти.

Положення про зазначені заклади освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України.

3. Здобуття загальної середньої освіти також можуть забезпечувати заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інші заклади освіти, зокрема міжшкільні ресурсні центри (міжшкільні навчально-виробничі комбінати), що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

Положення про міжшкільний ресурсний центр затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

4. У системі спеціалізованої освіти здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

спеціалізована мистецька школа (школа-інтернат) - заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів мистецького профілю;

школа-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю - заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);

професійний коледж (коледж) спортивного профілю - заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);

професійний коледж (коледж) культурологічного або мистецького спрямування - заклад спеціалізованої освіти, який забезпечує здобуття професійної мистецької освіти;

військовий (військово-морський) ліцей, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою - заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступенів військового профілю для дітей з 13 років;

науковий ліцей, науковий ліцей-інтернат - заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступеня наукового профілю.

Положення про заклади спеціалізованої освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

{Стаття 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2442-VI від 06.07.2010](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 10. Статус закладу загальної середньої освіти

1. Заклад загальної середньої освіти є юридичною особою.

Форма власності закладу загальної середньої освіти визначається відповідно до законодавства. Заклади загальної середньої освіти можуть бути засновані на засадах державно-приватного партнерства (корпоративний заклад загальної середньої освіти).

2. Статус державного має заклад загальної середньої освіти, заснований на державній формі власності.

3. Статус комунального має заклад загальної середньої освіти, заснований на комунальній формі власності.

4. Статус приватного має заклад загальної середньої освіти, заснований на приватній формі власності.

5. Статус корпоративного має заклад загальної середньої освіти, заснований кількома суб'єктами різних форм власності на засадах державно-приватного партнерства, особливості управління яким визначаються засновницьким договором і статутом, у якому, зокрема, можуть визначатися питання управління рухомим і нерухомим майном.

{Стаття 10 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 11. Створення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладу загальної середньої освіти

1. Рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності приймає його засновник (засновники).

Засновником закладу загальної середньої освіти може бути орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа (зокрема релігійна організація, статут (положення) якої зареєстровано у встановленому законодавством порядку), рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад загальної середньої освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника.

Заклади загальної середньої освіти створюються з урахуванням соціально-економічної та демографічної ситуації, а також відповідно до культурно-освітніх, соціально-економічних, національних і мовних потреб територіальної громади та/або суспільства.

З метою задоволення духовних потреб громадян приватні заклади освіти, зокрема засновані релігійними організаціями, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, мають право визначати релігійну спрямованість своєї освітньої діяльності.

Заклад загальної середньої освіти створюється відповідно до ліцензійних умов провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

2. У разі реорганізації чи ліквідації закладу загальної середньої освіти засновник зобов'язаний забезпечити здобувачам освіти можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти.

3. Заклади загальної середньої освіти можуть бути передані засновниками у комунальну чи державну власність відповідно до законодавства.

{Стаття 11 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 76-VIII від 28.12.2014](#), [№ 498-VIII від 02.06.2015](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ III. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 12. Термін навчання

1. Термін навчання для здобуття повної загальної середньої освіти у закладах загальної середньої освіти I-III ступенів становить 11 років:

{Абзац перший частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2442-VI від 06.07.2010](#)}

- у закладах загальної середньої освіти I ступеня - 4 роки;
- у закладах загальної середньої освіти II ступеня - 5 років;
- у закладах загальної середньої освіти III ступеня - 2 роки.

{Абзац четвертий частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2442-VI від 06.07.2010](#)}

2. Термін навчання у закладах загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

3. У професійно-технічних та вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації термін здобуття повної загальної середньої освіти встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти.

Стаття 13. Форми навчання

Освітній процес у закладах загальної середньої освіти здійснюється за груповою та [індивідуальною](#) формами навчання, положення про які затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти.

Бажаючим надається право і створюються умови для прискореного закінчення школи, складання іспитів екстерном.

Стаття 14. Наповнюваність класів закладів загальної середньої освіти

1. Наповнюваність класів закладів загальної середньої освіти не може перевищувати 30 учнів.

2. У закладах загальної середньої освіти, розташованих у селах і селищах, кількість учнів у класах визначається демографічною ситуацією, але повинна становити не менше п'яти осіб. У разі меншої кількості учнів у класі заняття проводяться за індивідуальною або іншими формами навчання.

Заклад освіти може забезпечувати здобуття початкової освіти дітьми (незалежно від їх кількості) одного або різного віку, які можуть бути об'єднані в один чи різні класи (групи). У такому разі освітній процес може організовуватися одним або кількома вчителями, або в будь-якій іншій формі, яка буде найбільш зручною та доцільною для забезпечення здобуття дітьми початкової освіти відповідно до стандарту освіти.

3. Порядок поділу класів на групи при вивченні окремих предметів встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики.

4. Гранична наповнюваність класів у закладах загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами визначається положеннями про такі заклади освіти.

5. За письмовими зверненнями батьків, інших законних представників учнів та відповідно до рішення засновника у закладі освіти функціонують групи подовженого дня, фінансування яких здійснюється за кошти засновника та за інші кошти, не заборонені законодавством.

Порядок створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

{Стаття 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 15. Освітня програма

1. Освітня програма - це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом загальної середньої освіти для досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти результатів навчання.

Основою для розроблення освітньої програми є відповідний Державний стандарт загальної середньої освіти.

2. Освітня програма має містити:

загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти;

вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;

перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей та/або предметів, дисциплін тощо, логічну послідовність їх вивчення;

форми організації освітнього процесу;

опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

інші освітні компоненти (за рішенням закладу загальної середньої освіти).

3. Освітня програма схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником.

4. Освітня програма має передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

5. Освітні програми, що розробляються на основі типових освітніх програм, не потребують окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти.

6. Освітня програма може бути розроблена для одного і для декількох рівнів освіти (наскрізна освітня програма).

7. Кожна освітня програма має передбачати досягнення здобувачами освіти результатів навчання (компетентностей), визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти.

8. На основі освітньої програми заклад освіти складає та затверджує навчальний план, що конкретизує організацію освітнього процесу.

{Стаття 15 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2442-VI від 06.07.2010](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 16. Навчальний рік та режим роботи закладу загальної середньої освіти

1. Навчальний рік у закладах загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності розпочинається у День знань - 1 вересня і закінчується не пізніше 1 липня наступного року.

{Частина другу статті 16 виключено на підставі Закону [№ 2442-VI від 06.07.2010](#)}

3. Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами), тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом загальної середньої освіти у межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Організація освітнього процесу не повинна призводити до перевантаження учнів та має забезпечувати безпечні та нешкідливі умови здобуття освіти.

{Частина третя статті 16 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Режим роботи закладу загальної середньої освіти визначається таким закладом освіти на основі відповідних нормативно-правових актів.

{Частина четверта статті 16 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

5. Тривалість уроків у закладах освіти становить: у перших класах - 35 хвилин, у других - четвертих класах - 40 хвилин, у п'ятих - одинадцятих класах - 45 хвилин. Заклад освіти може обрати інші, крім уроку, форми організації освітнього процесу.

Різниця в часі навчальних годин перших - четвертих класів обов'язково обліковується і компенсується проведенням додаткових, індивідуальних занять та консультацій з учнями.

{Частина п'ята статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2442-VI від 06.07.2010](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

6. Тривалість канікул у закладах загальної середньої освіти протягом навчального року не може бути меншою 30 календарних днів.

Стаття 17. Виховний процес у закладах загальної середньої освіти

1. Виховання учнів (вихованців) у закладах загальної середньої освіти здійснюється в процесі урочної, позаурочної та позашкільної роботи з ними.

Цілі виховного процесу в закладах загальної середньої освіти визначаються на основі принципів, закладених у [Конституції України](#), законах та інших нормативно-правових актах України.

2. У закладах загальної середньої освіти забороняється утворення і діяльність організаційних структур політичних партій, а також релігійних організацій і воєнізованих формувань.

3. Примусове залучення учнів (вихованців) закладів загальної середньої освіти до вступу в будь-які об'єднання громадян, релігійні організації і воєнізовані формування забороняється.

Стаття 18. Зарахування учнів

1. Місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування закріплюють за закладами загальної середньої освіти відповідні території обслуговування і до початку навчального року обліковують учнів, які мають їх відвідувати.

2. Зарахування учнів до закладу загальної середньої освіти проводиться наказом директора, що видається на підставі заяви, копії свідоцтва про народження дитини, за наявності медичної довідки встановленого зразка і відповідного документа про освіту (крім учнів першого класу).

{Частина друга статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. [Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти](#) затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Порядки зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів спеціалізованої освіти затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до приватних і корпоративних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти визначається засновником (засновниками).

{Частина третя статті 18 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Зарахування учнів до загальноосвітньої санаторної школи (школи-інтернату) проводиться у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

5. Направлення учнів (вихованців) до шкіл соціальної реабілітації та дострокове звільнення їх із цих навчальних закладів здійснюються за рішенням суду.

{Частину шосту статті 18 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

7. Зарахування учнів до ліцеїв, приватних закладів загальної середньої освіти і закладів спеціалізованої освіти дозволяється проводити на конкурсних засадах.

Зарахування учнів до інших закладів загальної середньої освіти дозволяється на конкурсних засадах лише у випадках, якщо кількість поданих заяв на відповідний рівень загальної середньої освіти перевищує спроможність цього закладу. Право на першочергове зарахування до початкової школи мають діти, які проживають на території обслуговування цієї школи.

{Статтю 18 доповнено частиною 7 на підставі Закону [№ 3701-VI від 06.09.2011](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ IV. УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 19. Учасники освітнього процесу

Учасниками освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти є:
учні (вихованці);
керівники;
педагогічні працівники, психологи, бібліотекарі;
інші спеціалісти;
батьки або особи, які їх замінюють.

Стаття 20. Учень (вихованець)

1. Учень (вихованець) - особа, яка навчається і виховується в одному із закладів загальної середньої освіти. Зарахування учнів до закладів загальної середньої освіти здійснюється, як правило, з 6 років.

2. Статус учнів (вихованців) як учасників освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти, їх права та обов'язки визначаються [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

{Частина друга статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 21. Соціальний захист учнів (вихованців)

1. Учням (вихованцям) закладів загальної середньої освіти може подаватися додатково соціальна і матеріальна допомога за рахунок коштів центральних органів виконавчої влади та місцевих бюджетів, коштів юридичних і фізичних осіб України та громадян, які проживають за її межами, а також коштів фонду загальнообов'язкового навчання та за рахунок інших надходжень.

Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати пільговий проїзд учнів, вихованців до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів.

{Абзаци другий та третій частини першої статті 21 замінено одним абзацом згідно із Законом [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

2. Діти з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату забезпечуються засобами індивідуальної корекції в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

3. Вихованці шкіл-інтернатів усіх типів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на повному державному утриманні. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які навчаються в інших закладах загальної середньої освіти, забезпечуються харчуванням, одягом та іншими послугами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Утримання вихованців, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) здійснюється за рахунок держави.

Органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади забезпечують безкоштовним харчуванням дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1-4 класів із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України](#) "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям".

{Частина третя статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1324-VII від 05.06.2014](#); в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

4. Діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, працевлаштовуються або продовжують навчання згідно з одержаною освітою у порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 22. Охорона та зміцнення здоров'я учнів (вихованців)

1. Заклад загальної середньої освіти забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні навички та засади здорового способу життя учнів (вихованців).

2. Учні (вихованці) закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності забезпечуються медичним обслуговуванням, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату цих закладів або відповідних закладів охорони здоров'я, у [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України.

Заклади охорони здоров'я разом з органами управління освітою та органами охорони здоров'я щорічно забезпечують безоплатний медичний огляд учнів (вихованців), моніторинг і корекцію стану здоров'я, проведення лікувально-профілактичних заходів у закладах загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності.

{Частина друга абзацу другого статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1642-III від 06.04.2000](#)}

3. Відповідальність за організацію харчування учнів (вихованців) у закладах загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності додержання в них вимог санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм покладається на засновників (власників), керівників цих навчальних закладів. Норми та порядок організації харчування учнів (вихованців) у закладах загальної середньої освіти встановлюються Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1642-III від 06.04.2000](#)}

4. Контроль за охороною здоров'я та якістю харчування учнів (вихованців) покладається на органи охорони здоров'я.

Стаття 23. Заохочення учнів (вихованців)

Для учнів (вихованців) встановлюються різні види морального стимулювання та матеріального заохочення, передбачені центральним органом

виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти, іншими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, статутом закладу загальної середньої освіти.

Стаття 24. Педагогічні працівники

1. Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах системи загальної середньої освіти. Перелік посад педагогічних працівників системи загальної середньої освіти встановлюється Кабінетом Міністрів України.

2. Посаду керівника закладу загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності може обіймати особа, яка є громадянином України, має вищу освіту ступеня не нижче магістра та стаж педагогічної роботи не менше трьох років, а також організаторські здібності, фізичний і психічний стан якої не перешкоджає виконанню професійних обов'язків.

{Стаття 24 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 25. Педагогічне навантаження

1. Педагогічне навантаження вчителя закладу загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності - час, призначений для здійснення освітнього процесу.

Педагогічне навантаження вчителя включає 18 навчальних годин протягом навчального тижня, що становлять тарифну ставку, а також інші види педагогічної діяльності в такому співвідношенні до тарифної ставки:

класне керівництво - 20-25 відсотків;

перевірка зошитів - 10-20 відсотків;

завідування:

майстернями - 15-20 відсотків;

навчальними кабінетами - 10-15 відсотків;

навчально-дослідними ділянками - 10-15 відсотків.

{Щодо зупинення дії абзаців другого-восьмого частини першої статті 25 на 2002 рік див. Закон [№ 2905-III від 20.12.2001](#); на 2003 рік див. Закон [№ 380-IV від 26.12.2002](#); на 2004 рік див. Закон [№ 1344-IV від 27.11.2003](#)}

{Щодо реалізації положень і норм, передбачених абзацами другим-восьмим частини першої статті 25, див. Закони [№ 2120-III від 07.12.2000](#), [№ 2905-III від 20.12.2001](#), [№ 1344-IV від 27.11.2003](#)}

Розміри та порядок встановлення доплат за інші види педагогічної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України.

Педагогічне навантаження вихователя закладу загальної середньої освіти становить 30 годин, вихователя спеціальної школи (школи-інтернату) та

асистента вчителя інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти - 25 годин на тиждень, що становить тарифну ставку.

{Абзац десятий частини першої статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1324-VII від 05.06.2014](#), [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розміри тарифних ставок інших педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Розподіл педагогічного навантаження у закладі загальної середньої освіти затверджується його керівником.

{Абзац дванадцятий частини першої статті 25 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Педагогічне навантаження вчителя закладу загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності обсягом менше тарифної ставки, передбаченої частиною першою цієї статті, встановлюється тільки за його згодою.

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року допускається у разі зміни кількості годин з окремих предметів, що передбачається робочим навчальним планом, або за письмовою згодою педагогічного працівника з додержанням законодавства України про працю.

Стаття 26. Трудові відносини в системі загальної середньої освіти

1. Трудові відносини в системі загальної середньої освіти регулюються законодавством України про працю, [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

2. Керівник закладу загальної середньої освіти призначається на посаду та звільняється з посади рішенням засновника (засновників) закладу або уповноваженого ним (ними) органу.

Керівник державного, комунального закладу загальної середньої освіти призначається на посаду за результатами конкурсного відбору строком на шість років (строком на два роки - для особи, яка призначається на посаду керівника закладу загальної середньої освіти вперше) на підставі рішення конкурсної комісії, до складу якої входять представники засновника (засновників), трудового колективу, громадського об'єднання батьків учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти та громадського об'єднання керівників закладів загальної середньої освіти відповідної адміністративно-територіальної одиниці. До участі у роботі комісії з правом дорадчого голосу можуть залучатися представники громадських об'єднань та експерти у сфері загальної середньої освіти.

[Положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти](#) розробляє та затверджує засновник на підставі типового положення, затвердженого центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Одна і та сама особа не може бути керівником відповідного закладу загальної середньої освіти більше ніж два строки підряд (до першого строку включається дворічний строк перебування на посаді керівника закладу загальної середньої освіти, призначеного вперше). Після закінчення другого строку

перебування на посаді особа має право брати участь у конкурсі на заміщення вакансії керівника в іншому закладі загальної середньої освіти або продовжити роботу в тому самому закладі на іншій посаді.

Заступник керівника, педагогічні та інші працівники закладу загальної середньої освіти призначаються на посади та звільняються з посад керівником цього закладу. Керівник закладу загальної середньої освіти має право оголосити конкурс на вакантну посаду.

У разі надходження до засновника закладу загальної середньої освіти обґрунтованого звернення піклувальної ради або органу самоврядування закладу загальної середньої освіти щодо звільнення керівника цього закладу засновник зобов'язаний розглянути його і прийняти обґрунтоване рішення у найкоротший строк.

{Частина другу статті 26 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. Відволікання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків на виконання робіт, не передбачених трудовим договором, без згоди педагогічного працівника не допускається. Відмова педагогічного працівника від виконання робіт, не передбачених трудовим договором, не може бути підставою для його звільнення з посади, крім випадків, встановлених законодавством.

4. Педагогічному працівнику - призовнику, який має вищу педагогічну освіту і основним місцем роботи якого є заклад загальної середньої освіти, надається відстрочка від призову на строкову військову службу на весь період його роботи за спеціальністю.

Стаття 27. Атестація та підвищення кваліфікації педагогічних працівників
{Назва статті 27 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

1. Атестація педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності є обов'язковою і здійснюється, як правило, один раз на п'ять років відповідно до [Типового положення про атестацію педагогічних працівників](#), затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти.

2. За результатами атестації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюється кваліфікаційна категорія (спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії і спеціаліст вищої категорії) та може бути присвоєно педагогічне звання (старший учитель, учитель-методист, вихователь-методист, педагог-організатор-методист тощо). Положення про кваліфікаційні категорії та педагогічні звання затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти.

3. Щорічне підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#). Загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника впродовж п'яти років не може бути меншою за 150 годин, з яких певна кількість годин має бути обов'язково спрямована на

вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

{Статтю 27 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 28. Права та обов'язки педагогічних працівників системи загальної середньої освіти

Права та обов'язки педагогічних працівників системи загальної середньої освіти визначаються [Конституцією України](#), [Законом України "Про освіту"](#), [Кодексом законів про працю України](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 29. Права та обов'язки батьків або осіб, які їх замінюють

1. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право:

вибирати навчальні заклади та форми навчання для неповнолітніх дітей;

приймати рішення щодо участі дитини в інноваційній діяльності закладу загальної середньої освіти;

обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування закладів загальної середньої освіти;

звертатися до відповідних органів управління освітою з питань навчання і виховання дітей;

захищати законні інтереси дітей.

2. Батьки або особи, які їх замінюють, зобов'язані:

забезпечувати умови для здобуття дитиною повної загальної середньої освіти за будь-якою формою навчання;

постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей;

поважати гідність дитини, виховувати працелюбність, почуття доброти, милосердя, шанобливе ставлення до сім'ї, старших за віком, державної, регіональних мов або мов меншин і рідної мови, до народних традицій і звичаїв;

{Абзац четвертий частини другої статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

виховувати повагу до національних, історичних, культурних цінностей Українського народу, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища, любов до України.

{Частину третю статті 29 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Інші права та обов'язки батьків і осіб, які їх замінюють, визначаються [Законом України "Про освіту"](#).

{Статтю 29 доповнено частиною четвертою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ V. ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 30. Поняття Державного стандарту загальної середньої освіти

1. Державний стандарт загальної середньої освіти - зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на відповідному рівні загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні.

{Частина перша статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Виконання Державних стандартів початкової, базової і профільної загальної середньої освіти є обов'язковим для закладів освіти, що забезпечують здобуття відповідної освіти.

{Частина друга статті 30 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 31. Розроблення та затвердження Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Державні стандарти загальної середньої освіти розробляються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, затверджуються Кабінетом Міністрів України і переглядаються не менше одного разу на 10 років.

{Державний стандарт: Постанова КМ [№ 87 від 21.02.2018](#)}

Зміна змісту і обсягу Державних стандартів загальної середньої освіти іншими органами виконавчої влади не допускається.

2. Навчально-методичне забезпечення реалізації Державних стандартів загальної середньої освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Навчально-методичне забезпечення реалізації стандартів спеціалізованої освіти здійснюється центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

3. До розроблення Державних стандартів загальної середньої освіти долучаються Національна академія наук України, Національна академія педагогічних наук України, органи із забезпечення якості освіти, центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади загальної середньої освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи, громадські об'єднання, у тому числі фахові організації (професійні асоціації), об'єднання роботодавців, незалежні установи оцінювання та забезпечення якості освіти, інші інститути громадянського суспільства, експерти тощо.

{Стаття 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 32. Зміст Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Державні стандарти загальної середньої освіти визначають:
вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня;

загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти на відповідному рівні загальної середньої освіти;
форми державної атестації здобувачів освіти.
{*Стаття 32 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)*}

Стаття 33. Додержання Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Обов'язком закладу освіти, що забезпечує здобуття загальної середньої освіти, є створення умов для досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти.

2. Процедура досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти.

3. Держава зобов'язана забезпечити здобуття повної загальної середньої освіти на рівні Державних стандартів загальної середньої освіти.

4. Для забезпечення досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, до штату закладу освіти вводиться посада асистента вчителя.

{*Стаття 33 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)*}

Стаття 34. Атестація та оцінювання знань учнів (вихованців)

1. Контроль за відповідністю освітнього рівня учнів (вихованців), які закінчили заклад загальної середньої освіти I, II і III ступенів, вимогам Державного стандарту загальної середньої освіти здійснюється шляхом їх державної підсумкової атестації. Зміст, форми і порядок проведення державної підсумкової атестації визначаються і затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти.

2. Поточне та підсумкове оцінювання знань учнів та вибір їх форм, змісту та способу здійснює заклад загальної середньої освіти.

Особи, місцем проживання яких є територія проведення антитерористичної операції (на період її проведення), територія населених пунктів на лінії зіткнення, мають право пройти державну підсумкову атестацію та отримати документ державного зразка про повну загальну середню освіту у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти.

{*Частина другу статті 34 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1114-VIII від 19.04.2016](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1838-VIII від 07.02.2017](#)*}

3. Переведення учнів (вихованців) до наступного класу закладу загальної середньої освіти здійснюється у [порядку](#), встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти.

4. Переведення учнів (вихованців) до іншого закладу загальної середньої освіти здійснюється за наявності особових справ учнів (вихованців)

встановленого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти зразка.

5. Випускникам закладів освіти, що забезпечують здобуття базової та профільної середньої освіти, видається відповідний документ про освіту. Зразки документів про загальну середню освіту затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Виготовлення документів про загальну середню освіту здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

{Частина п'ята статті 34 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ VI. УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 35. Органи управління системою загальної середньої освіти

Управління системою загальної середньої освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти, іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, зазначені у [частині другій](#) статті 9 цього Закону, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, обласними, Київською та Севастопольською міською, районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, а також органами місцевого самоврядування.

{Стаття 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 36. Основні завдання органів управління системою загальної середньої освіти

Основними завданнями органів управління системою загальної середньої освіти є:

створення умов для здобуття громадянами повної загальної середньої освіти;

прогнозування розвитку загальної середньої освіти, мережі закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, відповідно до освітніх потреб громадян;

{Абзац третій статті 36 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Абзац четвертий статті 36 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

ліцензування закладів загальної середньої освіти;

{Абзац п'ятий статті 36 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

контроль за додержанням Державних стандартів загальної середньої освіти, навчально-методичне керівництво та державне інспектування закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, незалежно від підпорядкування, типів і форми власності;

{Абзац шостий статті 36 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

забезпечення соціального захисту, охорони життя, здоров'я та захисту прав педагогічних працівників, психологів, бібліотекарів, інших спеціалістів, які беруть участь в освітньому процесі, учнів (вихованців);

{Абзац сьомий статті 36 в редакції Закону № 2145-VIII від 05.09.2017}

сприяння розвитку самоврядування у закладах освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти;

{Абзац восьмий статті 36 в редакції Закону № 2145-VIII від 05.09.2017}

комплектування системи загальної середньої освіти педагогічними працівниками, в тому числі керівними кадрами.

Стаття 37. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі загальної середньої освіти

1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти:

здійснює в межах своїх повноважень нормативно-правове регулювання відносин у системі загальної середньої освіти;

розробляє та подає на затвердження Кабінету Міністрів України нормативи матеріально-технічного та фінансового забезпечення закладів загальної середньої освіти згідно з Державним стандартом загальної середньої освіти;

визначає перспективи розвитку системи загальної середньої освіти; визначає загальну стратегію моніторингу якості загальної середньої освіти та забезпечує його проведення;

розробляє, впроваджує Державний стандарт загальної середньої освіти;

визначає порядок атестації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти;

приймає рішення щодо організації інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти, координує та контролює її проведення;

затверджує типові переліки обов'язкового навчального та іншого обладнання (в тому числі корекційного), навчально-методичних та навчально-наочних посібників, підручників, художньої та іншої літератури;

здійснює міжнародне співробітництво у встановленому законодавством порядку;

здійснює інші повноваження, визначені законами та покладені на нього актами Президента України.

Акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти, прийняті у межах його повноважень, є обов'язковими для інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані заклади загальної середньої освіти, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, закладів загальної середньої освіти незалежно від типів і форм власності.

{Частина перша статті 37 в редакції Закону № 5460-VI від 16.10.2012}

2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти:

контролює додержання Державного стандарту загальної середньої освіти;
контролює діяльність органів управління освітою та навчальних закладів системи загальної середньої освіти;

організовує нормативне, програмне, науково-методичне та інформаційне забезпечення системи загальної середньої освіти;

організовує підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, в тому числі керівних кадрів, у системі загальної середньої освіти;
забезпечує підготовку та видання підручників, посібників;

{Абзац шостий частини другої статті 37 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#), [№ 940-VIII від 26.01.2016](#)}

забезпечує соціальний захист, охорону життя, здоров'я та захист прав педагогічних працівників, спеціалістів, які беруть участь у освітньому процесі, учнів (вихованців) закладів загальної середньої освіти;

заохочує педагогічних працівників;

організовує безоплатне забезпечення підручниками, посібниками учнів закладів загальної середньої освіти та педагогічних працівників у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

{Абзац дев'ятий частини другої статті 37 в редакції Закону [№ 940-VIII від 26.01.2016](#)}

забезпечує проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів;

здійснює інші повноваження, визначені законами та покладені на нього актами Президента України.

{Частина статті 37 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

3. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у галузі загальної середньої освіти в межах їх компетенції:

забезпечують реалізацію державної політики у сфері загальної середньої освіти на відповідній території;

виконують функції засновника закладів загальної середньої освіти на відповідній території;

створюють умови для здобуття громадянами повної загальної середньої освіти;

створюють умови для розвитку закладів освіти усіх форм власності;

у разі ліквідації в установленому законодавством порядку комунального закладу загальної середньої освіти вживають заходів щодо влаштування учнів (вихованців) до інших закладів загальної середньої освіти;

організують нормативне, програмне, матеріальне, науково-методичне забезпечення, перепідготовку, підвищення кваліфікації, атестацію педагогічних працівників;

забезпечують педагогічних працівників підручниками, посібниками, методичною літературою;

сприяють проведенню інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти;

забезпечують соціальний захист педагогічних працівників, спеціалістів, які беруть участь в освітньому процесі, учнів (вихованців);

здійснюють інші повноваження відповідно до [Конституції України](#), Конституції Автономної Республіки Крим, законів України "[Про місцеве самоврядування в Україні](#)", "[Про освіту](#)" та положень про них.

{Частина третя статті 37 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 38. Повноваження закладу загальної середньої освіти

Заклад загальної середньої освіти:

реалізує положення [Конституції України](#), [Закону України](#) "Про освіту", цього Закону, інших нормативно-правових актів у галузі освіти;

задовольняє потреби громадян відповідної території в здобутті повної загальної середньої освіти;

забезпечує єдність навчання і виховання;

формує освітню (освітні) програму (програми) закладу освіти;

{Абзац п'ятий статті 38 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

створює науково-методичну і матеріально-технічну бази для організації та здійснення освітнього процесу;

забезпечує відповідність рівня загальної середньої освіти Державним стандартам загальної середньої освіти;

{Абзац сьомий статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

охороняє життя і здоров'я учнів (вихованців), педагогічних та інших працівників закладу загальної середньої освіти;

формує в учнів (вихованців) засади здорового способу життя, гігієнічні навички;

забезпечує добір і розстановку кадрів;

{Абзац десятий статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

планує власну діяльність та формує стратегію розвитку закладу освіти;

{Статтю 38 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

відповідно до статуту утворює, реорганізує та ліквідує структурні підрозділи;

{Статтю 38 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

встановлює відповідно до законодавства України прямі зв'язки з навчальними закладами зарубіжних країн, міжнародними організаціями тощо;

додержується фінансової дисципліни, зберігає матеріально-технічну базу;

видає документи про освіту встановленого зразка;

здійснює інші повноваження відповідно до статуту закладу загальної середньої освіти.

Стаття 39. Управління та громадське самоврядування закладу загальної середньої освіти

1. Керівництво закладом загальної середньої освіти здійснює директор, повноваження якого визначаються законом, статутом закладу освіти та трудовим договором.

2. Колегіальним органом управління закладу загальної середньої освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються цим Законом і статутом закладу освіти.

Педагогічна рада створюється в усіх закладах освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти, незалежно від підпорядкування, типів і форми власності за наявності не менше трьох педагогічних працівників. Усі педагогічні працівники закладу освіти мають брати участь у засіданнях педагогічної ради.

Педагогічна рада закладу загальної середньої освіти:

планує роботу закладу;

схвалює освітню (освітні) програму (програми) закладу та оцінює результативність її (їх) виконання;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, включаючи систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

розглядає питання щодо вдосконалення і методичного забезпечення освітнього процесу;

приймає рішення щодо переведення учнів (вихованців) до наступного класу і їх випуску, видачі документів про відповідний рівень освіти, нагородження за успіхи у навчанні;

обговорює питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розвитку їхньої творчої ініціативи, визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затверджує щорічний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

розглядає питання впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій, участі в дослідницькій, експериментальній, інноваційній діяльності, співпраці з іншими закладами освіти, науковими установами, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти;

ухвалює рішення щодо відзначення, морального та матеріального заохочення учнів (вихованців), працівників закладу та інших учасників освітнього процесу;

розглядає питання щодо відповідальності учнів (вихованців), працівників закладу та інших учасників освітнього процесу за невиконання ними своїх обов'язків;

має право ініціювати проведення позапланового інституційного аудиту закладу та проведення громадської акредитації закладу;

розглядає інші питання, віднесені законом та/або статутом закладу до її повноважень.

Рішення педагогічної ради закладу загальної середньої освіти вводяться в дію рішеннями керівника закладу.

3. У закладі загальної середньої освіти можуть діяти:

органи самоврядування працівників закладу освіти;

органи самоврядування здобувачів освіти;

органи батьківського самоврядування;

інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу загальної середньої освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу освіти.

4. У закладах загальної середньої освіти можуть функціонувати методичні об'єднання, що охоплюють учасників освітнього процесу та спеціалістів певного професійного спрямування.

{Стаття 39 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 40. Державний нагляд (контроль) у сфері загальної середньої освіти

1. Державний нагляд (контроль) у сфері загальної середньої освіти здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#).

2. Інституційний аудит закладу, що забезпечує здобуття загальної середньої освіти, є єдиним плановим заходом державного нагляду (контролю) у сфері загальної середньої освіти, що проводиться один раз на 10 років центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

Інституційний аудит включає планову перевірку дотримання ліцензійних умов.

{Стаття 40 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ VII. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 41. Завдання науково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти

Завданнями науково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти є:

координація діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти, методичних кабінетів та методичних об'єднань педагогічних працівників;

розроблення і видання навчальних програм, навчально-методичних та навчально-наочних посібників;

організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі керівних кадрів, системи загальної середньої освіти;

вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів закладів загальної середньої освіти, вироблення відповідних рекомендацій;

організація співпраці з вищими навчальними закладами всіх рівнів акредитації для підвищення ефективності навчально-методичного забезпечення; висвітлення в засобах масової інформації досягнень педагогічної науки та педагогічного досвіду.

Стаття 42. Здійснення науково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти

Науково-методичне забезпечення системи загальної середньої освіти здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, підпорядковані йому науково-методичні установи та вищі навчальні заклади, а також Державний вищий навчальний заклад "Університет менеджменту освіти" Національної академії педагогічних наук України, Кримський республіканський, обласні, Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти, районні (міські) методичні кабінети, науково-дослідні установи Академії педагогічних наук України та Національної академії наук України, інші суб'єкти, що здійснюють наукове і методичне забезпечення відповідно до [статті 75](#) Закону України "Про освіту".

{Стаття 42 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ VIII. ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 43. Фінансово-господарська діяльність закладів загальної середньої освіти

1. Фінансово-господарська діяльність закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно до цього Закону, законів України "[Про освіту](#)", "[Про місцеве самоврядування в Україні](#)", [Бюджетного кодексу України](#) та інших нормативно-правових актів.

2. Утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти фінансуються за рахунок коштів засновника (засновників) цих закладів.

{Частина друга статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. Держава здійснює фінансування здобуття особою загальної середньої освіти у приватному чи корпоративному закладі освіти, що має ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом передачі такому закладу освіти цільового обсягу коштів у розмірі фінансового нормативу (з урахуванням відповідних коригуючих коефіцієнтів) бюджетної забезпеченості одного учня, який здобуває повну загальну середню освіту, та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 43 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#) - набирає чинності з 1 січня 2019 року, див. [пункт 1](#) розділу XII Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Державні та комунальні заклади загальної середньої освіти можуть надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України. Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 43 доповнено частиною четвертою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

5. Порядок діловодства і бухгалтерського обліку в закладі загальної середньої освіти визначається керівником відповідно до законодавства. За рішенням керівника закладу загальної середньої освіти бухгалтерський облік може здійснюватися самостійно закладом освіти або через централізовану бухгалтерію.

{Статтю 43 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Стаття 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#); в редакції Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

Стаття 44. Матеріально-технічна база закладів загальної середньої освіти

1. Матеріально-технічна база закладів загальної середньої освіти включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інші цінності. Майно закладів загальної середньої освіти належить їм на правах, визначених законодавством України.

2. Вимоги до матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти визначаються відповідними будівельними і санітарно-гігієнічними нормами і правилами, а також типовими переліками обов'язкового навчального та іншого обладнання (в тому числі корекційного), навчально-методичних та навчально-наочних посібників, підручників, художньої та іншої літератури.

Стаття 45. Штатні розписи закладів загальної середньої освіти

1. Штатні розписи державних і комунальних закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і типів затверджуються керівником закладу загальної середньої освіти на підставі Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

2. Штатні розписи державних і комунальних закладів спеціалізованої освіти затверджуються керівниками відповідних закладів на підставі Типових штатних нормативів закладів спеціалізованої освіти, затверджених центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

3. Штатні розписи приватних і корпоративних закладів загальної середньої освіти встановлюються засновником (засновниками).

{Стаття 45 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ ІХ. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Стаття 46. Міжнародне співробітництво у системі загальної середньої освіти

Органи управління системою загальної середньої освіти, установи і навчальні заклади системи загальної середньої освіти мають право укладати угоди про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з органами управління освітою та навчальними закладами зарубіжних країн, міжнародними організаціями, фондами у встановленому законодавством порядку.

Держава сприяє міжнародному співробітництву у системі загальної середньої освіти.

Розділ Х. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 47. Відповідальність за порушення законодавства про загальну середню освіту

1. Посадові особи і громадяни, винні у порушенні законодавства про загальну середню освіту, несуть відповідальність у порядку, встановленому законами України.

2. Шкода, заподіяна учнями (вихованцями) закладу загальної середньої освіти, відшкодовується відповідно до законодавства України.

3. Злісне ухилення батьків від виконання обов'язків щодо здобуття їх неповнолітніми дітьми повної загальної середньої освіти може бути підставою для позбавлення їх батьківських прав.

Розділ ХІ. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 48. Набрання чинності цим Законом

1. Закон України "Про загальну середню освіту" набирає чинності з дня його опублікування, крім:

[частини першої](#) статті 12 щодо терміну навчання для здобуття повної загальної середньої освіти у закладах загальної середньої освіти I-III ступенів, яка набирає чинності з 1 вересня 2001 року і поширюється на учнів, які почнуть навчатися в першому класі 2001 року і в наступні роки;

[частини першої](#) статті 14 щодо наповнюваності класів закладів загальної середньої освіти учнями, яка набирає чинності з 1 вересня 1999 року і поширюється на класи, що будуть створені, починаючи з 1 вересня 1999 року;

частини другої статті 15 щодо навчального навантаження учнів, абзаців першого - восьмого частини першої статті 25 щодо педагогічного навантаження вчителя закладу загальної середньої освіти, частини другої статті 43 щодо виплати педагогічним працівникам, спеціалістам та обслуговуючому персоналу державних і комунальних закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і типів заробітної плати та інших виплат, передбачених статтею 57 Закону України "Про освіту", які набирають чинності з 1 вересня 2001 року;

частини п'ятої статті 16 щодо тривалості уроків у закладах загальної середньої освіти, яка набирає чинності з 1 вересня 1999 року.

Частина перша статті 24 щодо обов'язковості відповідної педагогічної освіти для педагогічного працівника поширюється на осіб, які будуть призначатися на посади педагогічних працівників у навчальних закладах системи загальної середньої освіти, з дня набрання чинності цим Законом.

2. До приведення законів України, інших нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України протягом року з дня прийняття цього Закону:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законів України, що впливають з цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити прийняття відповідно до своєї компетенції нормативно-правових актів, що впливають з цього Закону;

забезпечити перегляд і скасування центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

3¹. До 1 вересня 2018 року Кабінету Міністрів України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним державним адміністраціям, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям і органам місцевого самоврядування забезпечити:

зміну типу підпорядкованих шкіл-інтернатів (крім закладів середньої освіти для дітей з порушенням інтелектуального розвитку) на гімназію, ліцей відповідно до вимог цього Закону із збереженням у складі цих закладів освіти інтернатів з частковим або повним утриманням учнів (вихованців) за рахунок засновника (засновників). Припинення функціонування інтернатів у складі таких закладів можливе лише після вирішення в установленому порядку питання здобуття учнями (вихованцями) освіти та/або отримання відповідних соціальних послуг за місцем їхнього проживання (реєстрації) чи місцем проживання (реєстрації) їхніх батьків;

створення обласних (міських - у містах Києві та Севастополі) ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти, а також районних, міських (районних у містах) інклюзивно-ресурсних центрів, у тому числі в об'єднаних територіальних громадах, шляхом реорганізації існуючої мережі психолого-медико-педагогічних консультацій.

Кабінету Міністрів України упродовж трьох місяців з дня набрання чинності Законом України "Про освіту" затвердити Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсний центр.

{Статтю 48 доповнено пунктом 3¹ згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Друге речення частини першої [статті 17](#) Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 27, ст. 385; 1993 р., № 49, ст. 457; 1997 р., № 29, ст. 193) викласти в такій редакції:

"Така відстрочка надається також призовникам - педагогічним працівникам з вищою педагогічною освітою, основним місцем роботи яких є загальноосвітні навчальні заклади, на весь період їх роботи за спеціальністю".

Президент України
м. Київ
13 травня 1999 року
№ 651-XIV

Л.КУЧМА

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про позашкільну освіту

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 46, ст.393)

{Додатково див. Закон

[№ 2120-III від 07.12.2000](#), ВВР, 2001, № 2-3, ст.10}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 2905-III від 20.12.2001](#), ВВР, 2002, № 12-13, ст.92

[№ 380-IV від 26.12.2002](#), ВВР, 2003, № 10-11, ст.86

[№ 860-IV від 22.05.2003](#), ВВР, 2003, № 37, ст.300

[№ 1344-IV від 27.11.2003](#), ВВР, 2004, № 17-18, ст.250

[№ 2626-IV від 02.06.2005](#), ВВР, 2005, № 28, ст.372

[№ 876-V від 05.04.2007](#), ВВР, 2007, № 27, ст.363

[№ 2555-VI від 23.09.2010](#), ВВР, 2011, № 6, ст.41

Кодексом

[№ 2755-VI від 02.12.2010](#), ВВР, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112

Законами

[№ 5029-VI від 03.07.2012](#), ВВР, 2013, № 23, ст.218

[№ 5460-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 2-3, ст.41

[№ 76-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 6, ст.40

[№ 453-VIII від 19.05.2015](#), ВВР, 2015, № 30, ст.277

[№ 498-VIII від 02.06.2015](#), ВВР, 2015, № 31, ст.294

[№ 2145-VIII від 05.09.2017](#), ВВР, 2017, № 38-39, ст.380}

{Установити, що у 2016 році норми і положення [абзацу першого частини другої, абзаців другого, четвертого частини третьої статті 18, абзацу третього частини четвертої статті 21, частини першої статті 22](#) цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#)}

{У тексті Закону слова "Міністерство економіки України" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики" у відповідному відмінку згідно із Законом [№ 860-IV від 22.05.2003](#)}

{У тексті Закону слова "спеціально уповноважений орган виконавчої влади в галузі освіти" в усіх відмінках замінено словами "центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти" у відповідному відмінку згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

{У тексті Закону:

слова "позашкільний навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінено словами "заклад позашкільної освіти" у відповідному відмінку і числі;

слова "навчальні заклади" в усіх відмінках замінено словами "заклади освіти" у відповідному відмінку;

слова "навчально-виховний процес" в усіх відмінках замінено словами "освітній процес" у відповідному відмінку;

слова "загальноосвітній навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінено словами "заклад загальної середньої освіти" у відповідному відмінку і числі;

слова і цифри "професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації" в усіх відмінках замінено словами "заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої" у відповідному відмінку;

слова "початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школа естетичного виховання)" в усіх відмінках і числах замінено словами "мистецька школа" у відповідному відмінку і числі;

слова "у позаурочний та позанавчальний час" виключено згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Цей Закон відповідно до [Конституції України](#) визначає державну політику у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, а також організаційні, освітні та виховні засади.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

Для цілей цього Закону вживаються такі терміни:

система позашкільної освіти - освітня підсистема, що включає державні, комунальні, приватні заклади позашкільної освіти; інші заклади освіти як центри позашкільної освіти (заклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої); гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів загальної середньої освіти, навчально-виробничих комбінатів, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої; клуби та об'єднання

за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти, установи; фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти; відповідні органи управління позашкільною освітою і науково-методичні установи; інші суб'єкти освітньої діяльності, що надають освітні послуги у системі позашкільної освіти;

{Абзац другий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

позашкільна освіта - сукупність знань, умінь та навичок, що здобувають вихованці, учні і слухачі в закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності за програмами позашкільної освіти;

{Абзац третій статті 1 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

заклад позашкільної освіти - складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів;

заклад спеціалізованої позашкільної освіти - заклад позашкільної освіти, що надає спеціалізовану освіту мистецького, спортивного, військового або наукового спрямування;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

мистецька школа - заклад спеціалізованої мистецької освіти: музична, художня, хореографічна, хорова, школа мистецтв тощо, який надає початкову мистецьку освіту;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

філії закладу позашкільної освіти - структурно відокремлені підрозділи закладу позашкільної освіти, що знаходяться поза межами розташування основного закладу позашкільної освіти і виконують таку ж освітню діяльність, як основний заклад позашкільної освіти в цілому або за окремими її напрямками;

педагогічне навантаження педагогічних працівників закладів позашкільної освіти - час, призначений для здійснення освітнього процесу педагогічними працівниками закладу позашкільної освіти;

освітня діяльність закладу позашкільної освіти - процес надання знань, формування умінь і навичок з різних напрямів позашкільної освіти, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів особи;

вихованці - особи, які відвідують гуртки, клуби, творчі об'єднання, секції закладу позашкільної освіти за інтересами, здібностями та нахилами, отримують допрофесійну підготовку;

учні - особи, які відвідують класи та інші творчі об'єднання закладу позашкільної освіти, навчально-виховна робота в яких організована у формі класно-урочної або іншої системи;

слухачі - особи, які проводять дослідницьку, пошукову та експериментальну роботу з різних проблем науки, техніки, мистецтва.

Стаття 2. Законодавство України про позашкільну освіту

Законодавство України про позашкільну освіту базується на [Конституції України](#) і складається із [Закону України "Про освіту"](#), цього Закону, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів.

Стаття 3. Завдання Закону України "Про позашкільну освіту"

Завданнями цього Закону є:

забезпечення прав громадян на здобуття позашкільної освіти;

визначення основних засад державної політики щодо позашкільної освіти;

створення нормативно-правової бази для подальшого розвитку позашкільної освіти;

встановлення правових засад діяльності закладів позашкільної освіти;

визначення основних напрямів, змісту і форм освітнього процесу в закладах позашкільної освіти;

визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу, встановлення відповідальності за порушення законодавства про позашкільну освіту;

створення умов для благодійної діяльності юридичних і фізичних осіб з метою розвитку позашкільної освіти;

регулювання відносин між органами державної влади і закладами освіти, установами та організаціями, які визначають зміст, форми і методи позашкільної освіти вихованців, учнів і слухачів;

створення умов для соціального захисту педагогічних працівників, вихованців, учнів і слухачів закладів позашкільної освіти.

Стаття 4. Позашкільна освіта

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної [Конституцією України](#), [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом, і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

У системі позашкільної освіти можуть здобуватися часткові кваліфікації нульового - третього рівнів [Національної рамки кваліфікацій](#).

{Статтю 4 доповнено частиною другою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 5. Структура позашкільної освіти

Структуру позашкільної освіти становлять:

заклади позашкільної освіти;

інші заклади освіти як центри позашкільної освіти, до числа яких належать: заклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої;

гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів загальної середньої освіти, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої;

клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;

культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти, установи;

фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти.

Стаття 6. Здобуття позашкільної освіти

1. Вихованці, учні і слухачі мають право на здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів.

2. Позашкільна освіта здобувається громадянами у закладах позашкільної освіти та інших закладах освіти як центрах позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі в школах соціальної реабілітації, міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої.

Позашкільна освіта може здобуватися одночасно із здобуттям дошкільної, повної загальної середньої та професійної освіти. Компетентності, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть враховуватися та визнаватися на відповідному рівні освіти.

{Частина другу статті 6 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Здобуття позашкільної освіти ґрунтується на принципі добровільності вибору типів закладів та видів діяльності, а також здійснюється за участю батьків або осіб, які їх замінюють, трудових колективів, громадських об'єднань, товариств, фондів.

{Абзац третій частини другої статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, здобувають позашкільну освіту у порядку, встановленому для громадян України.

Стаття 7. Мова навчання і виховання у позашкільній освіті

Мова навчання і виховання у позашкільній освіті визначається [статтею 20](#) Закону України "Про засади державної мовної політики".

{Стаття 7 в редакції Закону [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

Стаття 8. Основні завдання позашкільної освіти

Основними завданнями позашкільної освіти є:

виховання громадянина України;

вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду;

виховання у вихованців, учнів і слухачів поваги до [Конституції України](#), прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії;

виховання у вихованців, учнів і слухачів патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу, а також інших націй і народів;

виховання у вихованців, учнів і слухачів шанобливого ставлення до родини та людей похилого віку;

створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів;

здобуття учнями, вихованцями, слухачами первинних професійних навичок і вмінь, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності;

{Статтю 8 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

формування у вихованців, учнів і слухачів свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки;

задоволення освітньо-культурних потреб вихованців, учнів і слухачів, які не забезпечуються іншими складовими структури освіти;

задоволення потреб вихованців, учнів і слухачів у професійному самовизначенні і творчій самореалізації;

пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів;

вдосконалення фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів, підготовка спортивного резерву для збірних команд України з різних видів спорту;

організація дозвілля вихованців, учнів і слухачів, пошук його нових форм; профілактика бездоглядності, правопорушень;

виховання в учасників освітнього процесу свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих;

формування здорового способу життя вихованців, учнів і слухачів;

здійснення інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи.

Стаття 9. Основні засади державної політики у сфері позашкільної освіти

1. Державна політика у сфері позашкільної освіти здійснюється на принципах:

доступності позашкільної освіти громадянам України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та

соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак;

фінансування державних та комунальних закладів позашкільної освіти відповідно до їх структури;

добровільності вибору типів закладів позашкільної освіти, форм позашкільного навчання і видів діяльності;

науковості;

{Абзац п'ятий частини першої статті 9 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

світського характеру освіти у державних і комунальних закладах позашкільної освіти;

{Частину першу статті 9 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

правового і соціального захисту вихованців, учнів і слухачів в їх прагненні до вільного, різнобічного розвитку особистості;

інших принципах, визначених [Законом України "Про освіту"](#).

{Частину першу статті 9 доповнено абзацом восьмим згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Державна політика у сфері позашкільної освіти спрямована на:

створення умов для здобуття вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти;

збереження та розвиток мережі державних та комунальних закладів позашкільної освіти без права їх перепрофілювання, перепідпорядкування, злиття, передачі приміщень, обладнання, техніки в оренду;

{Абзац третій частини другої статті 9 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

координацію зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та сім'ї на подальше становлення і розвиток позашкільної освіти.

Розділ II ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 10. Органи управління позашкільною освітою. Державний нагляд (контроль) у сфері позашкільної освіти

{Назва статті 10 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

1. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти та які проводять діяльність у сфері позашкільної освіти, здійснюють управління діяльністю зазначених закладів освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності.

2. Державне управління позашкільною освітою здійснюють:

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти;

{Частина другу доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

інші центральні органи виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти;

Рада міністрів Автономної Республіки Крим;

обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації та підпорядковані їм органи управління, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти;

органи місцевого самоврядування.

3. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти:

формує програми розвитку позашкільної освіти;

розробляє Положення про заклади позашкільної освіти, готує пропозиції щодо нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення позашкільної освіти;

розробляє нормативно-правові акти стосовно визначення соціальних гарантій педагогічним працівникам, спеціалістам закладів позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;

здійснює інші повноваження, визначені законами та покладені на нього актами Президента України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, за участю інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти:

бере участь у визначенні та реалізації державної політики у сфері позашкільної освіти;

здійснює навчально-методичне керівництво, контроль та державне інспектування закладів позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;

здійснює інші повноваження, визначені законами та покладені на нього актами Президента України.

{Частина третя статті 10 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

4. Державний нагляд (контроль) у сфері позашкільної освіти здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#).

{Частина четверта статті 10 в редакції Законів [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Частина п'яту статті 10 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

6. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах їх компетенції:

затверджують обсяги фінансування комунальних закладів позашкільної освіти не нижче мінімальних нормативів, визначених в установленому порядку центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує

державну політику у сфері освіти, та забезпечують фінансування витрат на їх утримання;

забезпечують збереження і зміцнення матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти, розвиток їх мережі, ефективне використання закріплених за ними земельних ділянок;

створюють належні умови для вибору вихованцями, учнями і слухачами видів творчої діяльності відповідно до їх інтересів та запитів батьків або осіб, які їх замінюють;

можуть вводити додаткові педагогічні ставки, визначати контингент вихованців, учнів і слухачів у закладах позашкільної освіти;

вживають заходів для залучення вихованців, учнів і слухачів, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації, до різних форм позашкільної освіти;

забезпечують соціальний захист вихованців, учнів і слухачів, педагогічних працівників, спеціалістів та інших працівників закладів позашкільної освіти;

організують в установленому порядку підвищення кваліфікації, атестацію педагогічних працівників закладів позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;

координують діяльність педагогічних колективів закладів позашкільної освіти, громадських організацій, підприємств та сім'ї щодо одержання вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти;

виконують функції засновників щодо заснованих ними закладів позашкільної освіти, узагальнюють та поширюють досвід їх роботи;

{Абзац десятий частини шостої статті 10 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

створюють умови для розвитку закладів освіти усіх форм власності;

{Абзац одинадцятий частини шостої статті 10 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

сприяють створенню піклувальних та опікунських рад, благодійних фондів;

здійснюють інші повноваження відповідно до [Конституції України](#), [Конституції Автономної Республіки Крим](#), законів України "[Про місцеве самоврядування в Україні](#)", "[Про освіту](#)", цього Закону та положень про них.

Стаття 11. Управління та громадське самоврядування закладу позашкільної освіти

1. Керівництво закладом позашкільної освіти здійснює його директор.

Колегіальним органом управління закладу позашкільної освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються статутом цього закладу.

Педагогічна рада створюється в усіх закладах освіти, що забезпечують позашкільну освіту, незалежно від підпорядкування, типів і форми власності.

Педагогічна рада закладу позашкільної освіти:

планує роботу закладу;

схвалює освітню (освітні) програму (програми) закладу та оцінює результативність її (їх) виконання;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, включаючи систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

приймає рішення щодо видачі документів про освіту;

розглядає актуальні питання організації, забезпечення та розвитку освітнього процесу в закладі, його структурних підрозділах;

обговорює питання та визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затверджує щорічний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

ухвалює рішення щодо відзначення, морального та матеріального заохочення учнів, вихованців, слухачів, працівників закладу та інших учасників освітнього процесу;

розглядає питання щодо відповідальності учнів, вихованців, слухачів, працівників закладу та інших учасників освітнього процесу за невиконання ними своїх обов'язків;

має право ініціювати проведення позапланового інституційного аудиту закладу та проведення громадської акредитації закладу;

розглядає інші питання, віднесені законом та/або статутом закладу освіти до її повноважень.

Рішення педагогічної ради закладу позашкільної освіти вводяться в дію рішеннями керівника закладу.

{Частина перша статті 11 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. У закладі позашкільної освіти можуть діяти:

органи самоврядування працівників закладу освіти;

органи учнівського самоврядування;

органи батьківського самоврядування;

інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу позашкільної освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу позашкільної освіти.

{Частина друга статті 11 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. У закладі позашкільної освіти можуть функціонувати методичні об'єднання, відділи, відділення, що охоплюють учасників освітнього процесу та спеціалістів певного професійного спрямування.

{Частина третя статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

Стаття 12. Заклад позашкільної освіти

1. Заклад позашкільної освіти є юридичною особою. Форма власності закладу позашкільної освіти визначається відповідно до законодавства.

{Частина перша статті 12 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Статус державного має заклад позашкільної освіти, заснований на державній формі власності.

Статус комунального має заклад позашкільної освіти, заснований на комунальній формі власності.

Статус приватного має заклад позашкільної освіти, заснований на приватній формі власності.

Права та обов'язки закладу позашкільної освіти, передбачені [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими законами, мають також фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність у сфері позашкільної освіти.

{Частина другу статті 12 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. Заклади позашкільної освіти можуть функціонувати у формі центрів, комплексів, палаців, будинків, клубів, станцій, кімнат, студій, шкіл мистецтв, малих академій мистецтв (народних ремесел), малих академій наук, мистецьких шкіл, спортивних шкіл, дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання, фізкультурно-оздоровчих клубів інвалідів, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, дитячих стадіонів, дитячих бібліотек, дитячих флотилій, галерей, бюро, оздоровчих закладів, що здійснюють позашкільну освіту.

{Частина третя статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2626-IV від 02.06.2005](#), [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Заклади позашкільної освіти можуть бути комплексними, профільними та спеціалізованими.

{Абзац перший частини четвертої статті 12 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Комплексні заклади позашкільної освіти організовують роботу з вихованцями, учнями і слухачами за різними напрямками позашкільної освіти (художньо-естетичним, туристсько-краєзнавчим, еколого-натуралістичним, науково-технічним, дослідницько-експериментальним, фізкультурно-спортивним або спортивним, військово-патріотичним, бібліотечно-бібліографічним, соціально-реабілітаційним, оздоровчим, гуманітарним). До комплексних закладів позашкільної освіти належать палаци, будинки дітей та юнацтва, центри дитячої та юнацької творчості.

Профільні заклади позашкільної освіти організовують роботу за певним напрямом позашкільної діяльності. До профільних закладів позашкільної освіти належать центри, клуби туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, еколого-натуралістичної, спортивно-оздоровчої, художньо-естетичної творчості, військово-патріотичного спрямування, станції юних туристів, натуралістів, техніків, школи мистецтв, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, дитячо-юнацькі спортивні школи, оздоровчі заклади, туристські бази.

5. Перелік типів закладів позашкільної освіти затверджується Кабінетом Міністрів України.

6. Творчі об'єднання закладу позашкільної освіти класифікуються за трьома рівнями:

початковий рівень - творчі об'єднання загальнорозвиваючого спрямування, що сприяють виявленню здібностей, обдарувань вихованців, учнів і слухачів або розвитку їх інтересу до творчої діяльності;

основний рівень - творчі об'єднання, які розвивають стійкі інтереси вихованців, учнів і слухачів, дають їм знання, практичні уміння і навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

вищий рівень - творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців, учнів і слухачів.

Стаття 13. Установчі документи закладу позашкільної освіти

1. Заклад позашкільної освіти діє на підставі статуту, що затверджується засновником закладу.

Фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність, діють на підставі власних положень про них.

2. Установчі документи розробляються відповідно до [Конституції України](#), Закону України "Про освіту", цього Закону, положень про заклади позашкільної освіти, які затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері, інших нормативно-правових актів.

3. Положення про заклади спеціалізованої позашкільної освіти затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері. Положення про спеціалізовані заклади позашкільної освіти є підставою для розроблення статутів таких закладів.

{Стаття 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2555-VI від 23.09.2010](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 14. Створення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладу позашкільної освіти

1. Рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію та перепрофілювання закладу позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності приймає його засновник (засновники).

Засновником закладу позашкільної освіти може бути орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа (зокрема релігійна організація, статут (положення) якої зареєстровано у встановленому законодавством порядку), рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад позашкільної освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника.

2. Заклади позашкільної освіти створюються з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх, духовних і мовних потреб за

наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів, а також з дотриманням вимог санітарного законодавства.

3. Заклади позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності мають рівні права і несуть однакові зобов'язання щодо дотримання вимог законодавства України.

Заклади позашкільної освіти мають право створювати свої структурні підрозділи, у тому числі відокремлені структурні підрозділи (філії).

{Стаття 14 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 76-VIII від 28.12.2014](#), [№ 498-VIII від 02.06.2015](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 15. Основні напрями позашкільної освіти

Позашкільна освіта у закладах позашкільної освіти може здійснюватися за такими напрямками:

художньо-естетичний, який забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та здобуття вихованцями, учнями і слухачами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва;

мистецький, який забезпечує набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетентностей у процесі активної мистецької діяльності;

{Статтю 15 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

туристсько-краєзнавчий, який спрямовується на залучення вихованців, учнів і слухачів до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками з туризму та краєзнавства;

еколого-натуралістичний, який передбачає оволодіння вихованцями, учнями і слухачами знаннями про навколишнє середовище, формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів, формування знань, навичок в галузях сільського господарства: квітництво, лісництво, садівництво, грибівництво, бджільництво;

науково-технічний, який забезпечує набуття вихованцями, учнями і слухачами техніко-технологічних умінь та навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, оволодіння сучасною технікою та технологіями;

дослідницько-експериментальний, який сприяє залученню вихованців, учнів і слухачів до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської

та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва, а також створенню умов для творчого самовдосконалення та виявлення, розвитку і підтримки юних талантів та обдарувань;

фізкультурно-спортивний або спортивний, який забезпечує розвиток фізичних здібностей вихованців, учнів і слухачів, необхідні умови для повноцінного оздоровлення, загартування, змістовного відпочинку і дозвілля, занять фізичною культурою і спортом, підготовку спортивного резерву для збірних команд України, набуття навичок здорового способу життя;

військово-патріотичний, який забезпечує належний рівень підготовки вихованців, учнів і слухачів до військової служби, виховання патріотичних почуттів та громадянської відповідальності;

бібліотечно-бібліографічний, який спрямований на поглиблення пізнавальних інтересів вихованців, учнів і слухачів, підвищення їх інформаційної культури, набуття навичок і умінь орієнтуватися у зростаючому потоці інформації;

соціально-реабілітаційний, який забезпечує соціальне становлення та розвиток інтересів, здібностей, нахилів, потреб у самореалізації вихованців, учнів і слухачів, підготовку їх до активної професійної та громадської діяльності, організацію їх змістовного дозвілля та відпочинку;

оздоровчий, який забезпечує необхідні умови для змістовного відпочинку та передбачає оволодіння вихованцями, учнями і слухачами знаннями про здоровий спосіб життя, організацію їх оздоровлення, набуття і закріплення навичок, зміцнення особистого здоров'я і формування гігієнічної культури особистості;

гуманітарний, який забезпечує розвиток здібностей, обдарувань, практичних навичок вихованців, учнів і слухачів, оволодіння знаннями з основ наук соціально-гуманітарного циклу.

Стаття 16. Освітня програма та планування діяльності закладу позашкільної освіти

1. Освітня програма - це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом позашкільної освіти для досягнення учнями, вихованцями, слухачами результатів навчання (набуття компетентностей).

Освітня програма містить вимоги до вихованців, учнів, слухачів, які можуть розпочати навчання за цією програмою; перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність; загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти.

2. Освітня програма схвалюється педагогічною радою закладу позашкільної освіти та затверджується керівником закладу.

3. Освітня програма розробляється з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку регіону, інтересів вихованців, учнів і слухачів, потреб сім'ї, запитів інших закладів освіти, молодіжних і дитячих громадських

організацій, має передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

4. Типові освітні програми закладу позашкільної освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти.

5. Заклади позашкільної освіти можуть використовувати типові освітні програми або розробляти свої освітні програми на основі типових освітніх програм.

6. На основі освітньої програми заклад позашкільної освіти складає та затверджує річний план роботи закладу та навчальний план закладу, що конкретизують організацію освітнього процесу.

7. Державні та комунальні заклади позашкільної освіти можуть планувати роботу гуртків, секцій, відділів, відділень за освітніми програмами з позашкільної освіти, затвердженими у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти, а також за іншими освітніми програмами, за умови їх затвердження відповідними місцевими органами виконавчої влади.

8. Експериментальні навчальні плани складаються закладами позашкільної освіти з урахуванням типових освітніх програм (навчальних планів).

Запровадження експериментальних освітніх програм (навчальних планів) можливе лише за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, або іншого центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у відповідній сфері";

{Стаття 16 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2626-IV від 02.06.2005](#), [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 17. Тривалість занять та режим роботи закладу позашкільної освіти

1. Структура навчального року, тривалість навчального тижня, уроків, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом позашкільної освіти у межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Тривалість занять у закладі позашкільної освіти визначається освітньою програмою, навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців, учнів і слухачів:

віком від 3 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;

інших - 45 хвилин.

{Частина перша статті 17 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Режим щоденної роботи встановлюється закладом позашкільної освіти на основі рекомендацій центральних та місцевих органів виконавчої влади, у сфері управління яких він перебуває.

Заклад позашкільної освіти забезпечує безпечні умови навчання, виховання та праці.

3. Тривалість навчального року у закладі позашкільної освіти встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти або іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

У канікулярні, святкові та неробочі дні заклад позашкільної освіти працює за окремим планом.

Стаття 18. Форми організації позашкільної освіти

1. Позашкільна освіта здійснюється диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я у різноманітних організаційних формах: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, читання, вікторина, концерт, змагання, тренування, репетиція, похід, екскурсія, експедиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, на природі та в інших формах, передбачених статутом закладу позашкільної освіти.

2. Середня наповнюваність груп та інших організаційних форм у закладах позашкільної освіти становить, як правило, 10-15 вихованців, учнів і слухачів.

Гранична наповнюваність груп відповідно до психофізіологічного розвитку вихованців, учнів і слухачів, їх вікових категорій, рівня майстерності визначається Положенням про заклади позашкільної освіти.

Наповнюваність груп встановлюється директором закладу позашкільної освіти залежно від профілю та можливостей організації освітнього процесу.

Порядок наповнюваності груп в мистецьких школах визначається типовими освітніми програмами (навчальними планами), затвердженими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури.

{Абзац четвертий частини другої статті 18 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5460-VI від 16.10.2012](#), [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в закладах позашкільної освіти затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

3. Заклади позашкільної освіти видають своїм випускникам відповідні документи про позашкільну освіту в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Випускникам, які в установленому порядку склали кваліфікаційні іспити, видається документ про позашкільну освіту.

{Абзац другий частини третьої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

Зразки документів про позашкільну освіту затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Зразки документів про спеціалізовану позашкільну освіту мистецького, спортивного, військового, наукового спрямування затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

{Абзац третій частини третьої статті 18 в редакції Законів [№ 2626-IV від 02.06.2005](#), [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Виготовлення документів про позашкільну освіту для державних і комунальних закладів позашкільної освіти здійснюється відповідно за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

{Абзац четвертий частини третьої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

Виготовлення документів про позашкільну освіту для приватних закладів позашкільної освіти здійснюється за рахунок коштів засновників (власників).

{Абзац п'ятий частини третьої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

Розділ IV

УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 19. Учасники освітнього процесу в закладі позашкільної освіти

Учасниками освітнього процесу в закладі позашкільної освіти є:

вихованці, учні, слухачі;

директор, заступники директора закладу позашкільної освіти;

педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, які залучені до освітнього процесу;

батьки або особи, які їх замінюють;

представники підприємств, установ, організацій, які беруть участь у здійсненні освітнього процесу.

Стаття 20. Права, обов'язки та соціальний захист вихованців, учнів і слухачів закладу позашкільної освіти

1. Права та обов'язки вихованців, учнів і слухачів закладу позашкільної освіти визначаються [Конституцією України](#), [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

2. Держава здійснює захист прав вихованців, учнів і слухачів закладу позашкільної освіти та забезпечує організацію навчання і виховання неповнолітніх дітей із малозабезпечених та багатодітних сімей, дітей-інвалідів, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, згідно із законодавством України.

3. Відволікання вихованців, учнів і слухачів закладу позашкільної освіти за рахунок навчального часу до робіт і здійснення заходів, не пов'язаних з навчальним процесом, забороняється, крім випадків, передбачених рішеннями Кабінету Міністрів України.

4. Органи виконавчої влади встановлюють різні види морального стимулювання та матеріального заохочення для переможців селищних, районних, міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів, турнірів, олімпіад, виставок, змагань.

5. Заклад позашкільної освіти встановлює різні види морального стимулювання та матеріального заохочення для вихованців, учнів і слухачів відповідно до свого статуту.

6. Вихованці, учні і слухачі закладів позашкільної освіти мають право на пільгове або безоплатне відвідування музеїв, історико-архітектурних пам'яток у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

7. Вихованці, учні і слухачі закладів позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я, визначених відповідними органами виконавчої влади.

8. Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати пільговий проїзд учнів, вихованців, слухачів до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів.

{Частина восьма статті 20 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

Стаття 21. Педагогічні працівники закладу позашкільної освіти

1. Педагогічним працівником закладу позашкільної освіти повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має вищу педагогічну або іншу фахову освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах позашкільної освіти. Педагогічним працівником закладу позашкільної освіти може бути також народний умілець з високими моральними якостями за умови забезпечення належної результативності освітнього процесу.

2. Перелік посад педагогічних працівників системи позашкільної освіти встановлюється Кабінетом Міністрів України.

3. Посаду керівника державного та комунального закладу позашкільної освіти може обіймати особа, яка є громадянином України, має вищу освіту та стаж педагогічної роботи не менше трьох років, а також організаторські здібності, фізичний і психічний стан якої не перешкоджає виконанню посадових обов'язків.

{Частина третя статті 21 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Права, обов'язки та соціальні гарантії для педагогічних працівників закладу позашкільної освіти визначаються [Конституцією України](#), [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Педагогічним працівникам закладів позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності надається щорічна основна відпустка тривалістю не менше 42 календарних днів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Педагогічні працівники закладів позашкільної освіти мають право на пенсію за вислугою років за наявності педагогічного стажу роботи не менше ніж 25 років.

Педагогічним працівникам закладів позашкільної освіти, які працюють у сільській місцевості і селищах, а також пенсіонерам, які раніше працювали педагогічними працівниками в цих населених пунктах і проживають в них, держава відповідно до законодавства забезпечує безоплатне користування житлом з опаленням і освітленням у межах встановлених норм за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Вони мають право на одержання у власність земельної ділянки у розмірі середньої земельної частки відповідно до законодавства України.

{Абзац четвертий частини четвертої статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати пільговий проїзд педагогічних працівників до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів.

{Абзац п'ятий частини четвертої статті 21 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

Стаття 22. Педагогічне навантаження педагогічних працівників закладу позашкільної освіти

1. Норма годин на одну тарифну ставку керівників гуртків, секцій, студій, клубів, творчих об'єднань закладу позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності, а також педагогічних працівників мистецьких шкіл становить 18 навчальних годин на тиждень. Оплата роботи здійснюється відповідно до обсягу педагогічного навантаження. Оплата інших видів педагогічної діяльності здійснюється в такому співвідношенні до тарифної ставки:

{Абзац перший частини першої статті 22 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

завідування майстернями - 15-20 відсотків;

{Абзац другий частини першої статті 22 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

завідування навчальними кабінетами, відділами, відділеннями, лабораторіями, куточками живої природи, дендропарками, зимовим садом - 10-15 відсотків;

{Абзац третій частини першої статті 22 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

завідування паспортизованими музеями - 15-20 відсотків;

{Абзац четвертий частини першої статті 22 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

завідування навчально-дослідними ділянками, теплицями - 10-15 відсотків.

{Абзац п'ятий частини першої статті 22 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

Розміри та порядок доплат за інші види педагогічної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України.

Розміри тарифних ставок інших педагогічних працівників закладів позашкільної освіти встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Розподіл педагогічного навантаження у закладі позашкільної освіти здійснюється його керівником.

{Абзац восьмий частини першої статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Педагогічне навантаження педагогічного працівника закладу позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності обсягом менше тарифної ставки, передбаченої частиною першою цієї статті, встановлюється тільки за його письмовою згодою.

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року можливий у разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачається навчальним планом, у разі вибуття або зарахування вихованців, учнів, слухачів закладу позашкільної освіти, мистецької школи протягом навчального року або за письмовою згодою педагогічного працівника з додержанням законодавства України про працю.

{Абзац другий частини другої статті 22 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

Перерозподіл педагогічного навантаження в мистецьких школах у зв'язку з вибуттям або зарахуванням учнів протягом навчального року здійснюється керівником закладу позашкільної освіти.

{Частина другу статті 22 доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

Стаття 23. Трудові відносини в системі позашкільної освіти

1. Трудові відносини в системі позашкільної освіти регулюються законодавством України про працю, [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

2. Керівника закладу позашкільної освіти призначає на посаду та звільняє з посади засновник (засновники) або уповноважений ним (ними) орган.

3. Інших працівників закладу позашкільної освіти призначає на посади та звільняє з посад його керівник у порядку, передбаченому установчими документами закладу освіти відповідно до законодавства.

{Стаття 23 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 24. Підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладу позашкільної освіти

1. Підготовка педагогічних працівників закладів позашкільної освіти здійснюється педагогічними та іншими вищими закладами освіти, інститутами післядипломної педагогічної освіти, їх спеціалізованими факультетами.

2. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників державних і комунальних закладів позашкільної освіти здійснюється не рідше одного разу у п'ять років за рахунок коштів відповідних бюджетів.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників приватних закладів позашкільної освіти здійснюється не рідше одного разу у п'ять років за рахунок коштів власника (засновника).

Стаття 25. Атестація педагогічних працівників закладу позашкільної освіти

1. Атестація педагогічних працівників закладу позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності здійснюється, як правило, один раз на п'ять років відповідно до положень про атестацію педагогічних працівників, затверджених відповідними центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

{Стаття 25 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ V

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 26. Фінансово-господарська діяльність закладу позашкільної освіти

1. Фінансово-господарська діяльність закладу позашкільної освіти здійснюється відповідно до [Бюджетного кодексу України](#), [Цивільного кодексу](#)

України, законів України "Про освіту", "Про місцеве самоврядування в Україні", цього Закону та інших нормативно-правових актів.

{Частина перша статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

2. Фінансування державних і комунальних закладів позашкільної освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватних закладів позашкільної освіти - за рахунок коштів засновників (власників).

Фінансування державних, комунальних і приватних закладів позашкільної освіти може здійснюватися також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством України.

Діти із багатодітних сімей, діти із малозабезпечених сімей, діти-інваліди, діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, здобувають позашкільну освіту безоплатно. Порядок компенсації коштів з державного та/або місцевих бюджетів за здобуття позашкільної освіти дітьми зазначених категорій затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Абзац третьої частини другої статті 26 в редакції Закону [№ 2626-IV від 02.06.2005](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Порядок встановлення розміру плати за навчання в мистецьких школах визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина другу статті 26 доповнено абзацом четвертим згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 76-VIII від 28.12.2014](#), [№ 453-VIII від 19.05.2015](#)}

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування компенсують кошти на навчання дітей пільгових категорій та мають право встановлювати додаткові пільги з плати за навчання з урахуванням можливостей місцевих бюджетів, у тому числі для осіб з інвалідністю, які навчаються за денною формою навчання у закладах вищої, фахової передвищої та/або професійної (професійно-технічної) освіти, до закінчення цих закладів освіти, але не більше ніж до досягнення ними 23 років.

{Частина другу статті 26 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. Додатковими джерелами фінансування закладу позашкільної освіти є:

кошти, одержані за надання додаткових освітніх послуг, роботи, виконані закладом позашкільної освіти на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян, доходи від реалізації власної продукції, від надання в оренду приміщень, обладнання, що не оподатковуються і спрямовуються на соціальні потреби та розвиток закладу освіти;

гуманітарна допомога;

дотації з місцевих бюджетів;

добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій та окремих громадян.

Кошти, отримані за рахунок додаткових джерел фінансування, використовуються закладом позашкільної освіти на діяльність, передбачену його статутом.

4. Бюджетне фінансування державних і комунальних закладів позашкільної освіти не може зменшуватися або припинятися у разі наявності у зазначених закладів додаткових джерел фінансування.

Не використані в поточному році позабюджетні кошти закладу позашкільної освіти не можуть бути вилучені, крім випадків, передбачених законодавством України.

Стаття 27. Матеріально-технічна база закладу позашкільної освіти

1. Заклад позашкільної освіти володіє, користується і розпоряджається майном, земельною ділянкою відповідно до законодавства України.

Для здійснення навчально-виховної роботи закладам позашкільної освіти надаються в користування або в оренду спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування або в оренду визначається відповідними місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства України.

{Абзац другий частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2626-IV від 02.06.2005](#)}

2. Вимоги до матеріально-технічної бази закладу позашкільної освіти визначаються відповідними будівельними і санітарно-гігієнічними нормами, правилами і стандартами облаштування та утримання закладу позашкільної освіти, навчальними планами та програмами.

До матеріально-технічної бази закладу позашкільної освіти належать приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває у його власності або у повному господарському віданні, оперативному управлінні, орендоване чи надане йому засновником (власником).

3. Заклад позашкільної освіти самостійно розпоряджається коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до його статуту.

Заклад позашкільної освіти безоплатно користується земельними ділянками, на яких він розташований, та несе відповідальність за раціональне використання і відновлення природних ресурсів.

Заклади позашкільної освіти можуть набувати у власність, брати у постійне користування або в оренду земельні ділянки, на яких вони розміщуються, у порядку відповідно до земельного законодавства.

{Абзац третій частини третьої статті 27 в редакції Закону [№ 876-V від 05.04.2007](#)}

Основні фонди, земельні ділянки та інше майно закладу позашкільної освіти не підлягають вилученню, не можуть бути джерелом погашення податкового боргу.

{Абзац четвертий частини третьої статті 27 в редакції Закону [№ 876-V від 05.04.2007](#)}

Державні і комунальні заклади позашкільної освіти, які належать підприємствам, міністерствам та іншим органам виконавчої влади, можуть приватизуватися лише за умов:

збереження освітнього призначення закладу позашкільної освіти;
згоди колективу закладу позашкільної освіти;
наявності коштів.

4. Майно державного і комунального закладу позашкільної освіти може вилучатися засновником лише за умови подальшого використання цього майна і коштів, одержаних від його реалізації, на розвиток позашкільної освіти у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі ліквідації приватного закладу позашкільної освіти майно та кошти відповідно до законодавства та установчих документів закладу позашкільної освіти використовуються за рішенням власника (засновника).

Стаття 28. Платні послуги у сфері позашкільної освіти

Державні та комунальні заклади позашкільної освіти можуть надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України. Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

{Частина перша статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Частину другу статті 28 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Платні послуги не можуть надаватися державними або комунальними закладами позашкільної освіти замість або в межах освітньої діяльності, визначеної освітніми програмами, навчальними планами і програмами.

{Частина третя статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Платні послуги можуть надаватися за напрямами діяльності закладу позашкільної освіти.

Розділ VI МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Стаття 29. Міжнародне співробітництво у системі позашкільної освіти

Органи управління позашкільною освітою, установи і заклади освіти системи позашкільної освіти мають право укладати угоди про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з органами управління освітою та закладами освіти зарубіжних країн, міжнародними організаціями, фондами у встановленому законодавством порядку.

Держава сприяє міжнародному співробітництву у системі позашкільної освіти.

Розділ VII

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПОЗАШКІЛЬНУ ОСВІТУ

Стаття 30. Відповідальність за порушення законодавства про позашкільну освіту

Посадові особи і громадяни, винні у порушенні законодавства про позашкільну освіту, несуть відповідальність у порядку, встановленому законами України.

Шкода, заподіяна закладом позашкільної освіти вихованцям, учням і слухачам, відшкодовується відповідно до законів України.

Розділ VIII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. [Частина перша](#) статті 21 щодо обов'язковості вищої педагогічної або іншої фахової освіти для педагогічного працівника закладу позашкільної освіти та [частина третя](#) статті 21 цього Закону щодо обов'язковості вищої педагогічної освіти для керівника закладу позашкільної освіти поширюються на осіб, які будуть призначатися на посади відповідно педагогічного працівника або керівника закладу позашкільної освіти, з дня набрання чинності цим Законом.

3. До приведення законів України, інших нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом вони застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3¹. Установити, що:

1) до приведення законодавства і установчих документів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) у відповідність із цим Законом терміни "початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школа естетичного виховання)" і "мистецька школа" є ідентичними, а всі суб'єкти владних повноважень і початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання) керуються всіма положеннями цього Закону, що стосуються мистецьких шкіл, а також положеннями законодавства, що стосуються спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) в частині, що не суперечить цьому Закону;

2) за особами, які обіймають посади педагогічних працівників початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) або мистецьких шкіл, зберігаються існуючі професійні права та соціальні гарантії;

3) розмір заробітної плати педагогічних працівників початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) або мистецьких шкіл не може зменшитися, якщо ці працівники продовжують обіймати відповідні посади, виконувати відповідні обов'язки та зберігають відповідну кваліфікаційну категорію та/або педагогічні звання;

4) до приведення законодавства у відповідність із цим Законом на мистецькі школи поширюються умови та порядок фінансування, передбачені для шкіл естетичного виховання дітей і початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання).

{Розділ VIII доповнено пунктом 3¹ згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати і подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законів України, що впливають із цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити прийняття відповідно до компетенції нормативно-правових актів, що впливають з цього Закону;

забезпечити перегляд і скасування центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону;

внести необхідні зміни до Загального класифікатора галузей народного господарства, за яким заклади позашкільної освіти віднести до галузей культури, освіти, спорту, туризму.

5. Внести зміни до таких законів України:

{Підпункт 1 пункту 5 розділу VIII втратив чинність на підставі Кодексу [№ 2755-VI від 02.12.2010](#)}

{Підпункт 2 пункту 5 розділу VIII втратив чинність на підставі Кодексу [№ 2755-VI від 02.12.2010](#)}

3) **абзац двадцять шостий** частини шостої статті 4 Закону України "Про підприємництво" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 14, ст. 168; Відомості Верховної Ради України, 1998 р., № 17, ст. 80, № 26, ст. 158; 1999 р., № 7, ст. 52, № 8, ст. 60, № 36, ст. 317, № 38, ст. 350) викласти в такій редакції:

"освітня діяльність";

4) пункт 10 частини третьої **статті 42** Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170) доповнити словами "крім керівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів".

Президент України
м. Київ
22 червня 2000 року
№ 1841-III

Л.КУЧМА

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про дошкільну освіту

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 2905-III від 20.12.2001](#), ВВР, 2002, № 12-13, ст.92

[№ 380-IV від 26.12.2002](#), ВВР, 2003, № 10-11, ст.86

[№ 1344-IV від 27.11.2003](#), ВВР, 2004, № 17-18, ст.250

[№ 2285-IV від 23.12.2004](#), ВВР, 2005, № 7-8, ст.162

[№ 2505-IV від 25.03.2005](#), ВВР, 2005, № 17, № 18-19, ст.267

[№ 3235-IV від 20.12.2005](#), ВВР, 2006, № 9, № 10-11, ст.96

[№ 142-V від 14.09.2006](#), ВВР, 2006, № 44, ст.433

[№ 489-V від 19.12.2006](#), ВВР, 2007, № 7-8, ст.66

[№ 749-V від 15.03.2007](#), ВВР, 2007, № 18-19, ст.269}

{Додатково див. Закон

[№ 107-VI від 28.12.2007](#), ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78}

{Із змінами, внесеними згідно із Законом

[№ 290-VI від 20.05.2008](#), ВВР, 2008, № 27-28, ст.251}

{Додатково див. Закон

[№ 835-VI від 26.12.2008](#), ВВР, 2009, № 20, № 21-22, ст.269}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 2442-VI від 06.07.2010](#), ВВР, 2010, № 46, ст.545

[№ 2555-VI від 23.09.2010](#), ВВР, 2011, № 6, ст.41

[№ 5029-VI від 03.07.2012](#), ВВР, 2013, № 23, ст.218

[№ 5475-VI від 06.11.2012](#), ВВР, 2013, № 44-45, ст.634

[№ 5460-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 2-3, ст.41

[№ 1324-VII від 05.06.2014](#), ВВР, 2014, № 30, ст.1011

[№ 76-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 6, ст.40

[№ 222-VIII від 02.03.2015](#), ВВР, 2015, № 23, ст.158

[№ 498-VIII від 02.06.2015](#), ВВР, 2015, № 31, ст.294

[№ 911-VIII від 24.12.2015](#), ВВР, 2016, № 5, ст.50

[№ 2145-VIII від 05.09.2017](#), ВВР, 2017, № 38-39, ст.380}

{Установити, що у 2016 році норми і положення [частини другої статті 14](#), [частини третьої статті 30](#) цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#)}

{У тексті Закону слова "спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти" у відповідному відмінку;

слова "спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі охорони здоров'я" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я" у відповідному відмінку;

слова "Академія педагогічних наук" у всіх відмінках замінено словами "Національна академія педагогічних наук України" у відповідному відмінку згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

{У тексті Закону:

слова "дошкільний навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінено словами "заклад дошкільної освіти" у відповідному відмінку і числі;

слова "навчально-виховний процес" в усіх відмінках замінено словами "освітній процес" у відповідному відмінку;

слова "директор (завідуючий)" в усіх відмінках і числах замінено словом "директор" у відповідному відмінку і числі;

слова "діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації" в усіх відмінках замінено словами "діти з особливими освітніми потребами" у відповідному відмінку;

слова "відповідна вища педагогічна освіта" в усіх відмінках замінено словами "вища педагогічна освіта за відповідною спеціальністю" у відповідному відмінку;

слова "засновник (власник)" в усіх відмінках і числах замінено словами "засновник (засновники)" у відповідному відмінку і числі;

слова "надання освітніх послуг" замінено словами "провадження освітньої діяльності"

згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Цей Закон визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Законодавство України про дошкільну освіту

Законодавство України про дошкільну освіту базується на [Конституції України](#) і складається із [Закону України "Про освіту"](#), цього Закону, інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 2. Основні завдання законодавства України про дошкільну освіту

Основними завданнями законодавства України про дошкільну освіту є:

забезпечення права дитини на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти;

забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти;

визначення змісту дошкільної освіти;

визначення органів управління дошкільною освітою та їх повноважень;

визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу, встановлення відповідальності за порушення законодавства про дошкільну освіту;

створення умов для благодійної діяльності у сфері дошкільної освіти.

Стаття 3. Державна політика у сфері дошкільної освіти

1. Держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює належні умови для її здобуття.

Державна політика у сфері дошкільної освіти визначається [Конституцією України](#) та іншими нормативно-правовими актами і втілюється центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування.

{Абзац другий частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

2. Держава:

надає всебічну допомогу сім'ї у розвитку, вихованні та навчанні дитини;

забезпечує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних закладах дошкільної освіти у межах державних вимог до змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти) та обов'язкову дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку;

{Абзац третій частини другої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2442-VI від 06.07.2010](#)}

підкується про збереження та зміцнення здоров'я, психологічний і фізичний розвиток дітей;

сприяє розвиткові та збереженню мережі закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності.

Стаття 4. Дошкільна освіта. Базові етапи становлення особистості дитини

{Назва статті 4 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

1. Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні.

2. Дошкільна освіта - цілісний процес, спрямований на:

забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб;

{Абзац другий частини другої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

3. Базовими етапами фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини є вік немовляти, ранній вік, передшкільний вік.

{Частина третя статті 4 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Вікова періодизація:

немовлята (до одного року);

ранній вік (від одного до трьох років);

передшкільний вік (від трьох до шести (семи) років);

молодший дошкільний вік (від трьох до чотирьох років);

середній дошкільний вік (від чотирьох до п'яти років);

старший дошкільний вік (від п'яти до шести (семи) років).

{Частина четверта статті 4 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 5. Система дошкільної освіти

Систему дошкільної освіти становлять:

заклади дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності;

наукові і методичні установи;

органи управління освітою;

освіта та виховання в сім'ї.

Стаття 6. Принципи дошкільної освіти

Принципами дошкільної освіти є:

доступність для кожного громадянина освітніх послуг, що надаються системою дошкільної освіти;

рівність умов для реалізації задатків, нахилів, здібностей, обдарувань, різнобічного розвитку кожної дитини;

єдність розвитку, виховання, навчання і оздоровлення дітей;

єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти;

наступність і перспективність між дошкільною та початковою загальною освітою;

світський характер дошкільної освіти у державних і комунальних закладах дошкільної освіти;

{Абзац сьомий статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

особистісно-орієнтований підхід до розвитку особистості дитини;
демократизація та гуманізація педагогічного процесу;
відповідність змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку;
інші принципи, визначені [Законом України "Про освіту"](#).

{Статтю 6 доповнено абзацом одинадцятим згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 7. Завдання дошкільної освіти

Завданнями дошкільної освіти є:

збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;

виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля;

{Абзац третій статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;

виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту;

здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї.

Стаття 8. Роль сім'ї у дошкільній освіті

1. Сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

2. Відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі.

3. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності.

Стаття 9. Здобуття дошкільної освіти

1. Громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї.

2. Здобуття дошкільної освіти в закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності має забезпечити виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти.

3. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, здобувають дошкільну освіту в порядку, встановленому для громадян України.

4. Відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти покладається на їхніх батьків, а дітьми, позбавленими батьківського піклування, - на осіб, які їх замінюють, та на навчальні заклади, де вони утримуються.

5. Діти можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють:

у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності;

у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, у тому числі закладів освіти;

у сім'ї - за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти;

за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, у тому числі які провадять незалежну професійну діяльність;

за допомогою фізичних осіб - підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність.

{Частина п'ята статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2442-VI від 06.07.2010](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 10. Мова у дошкільній освіті

Мова у дошкільній освіті визначається [статтею 20](#) Закону України "Про засади державної мовної політики".

{Стаття 10 в редакції Закону [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

Розділ II

НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ

Стаття 11. Заклад дошкільної освіти та його повноваження

1. Заклад дошкільної освіти - навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

2. Заклад дошкільної освіти:

задовольняє потреби громадян відповідної території в здобутті дошкільної освіти;

забезпечує відповідність рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти;

створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання;

формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки;

сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному і фізичному розвитку дітей;

здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію з сім'єю;

є осередком поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку;

планує свою діяльність та формує стратегію розвитку закладу;

{Частина другу статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

формує освітню програму закладу;

{Частина другу статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

забезпечує добір і розстановку кадрів;

{Частина другу статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

відповідно до установчих документів утворює, реорганізує та ліквідує структурні підрозділи (відділення, групи);

{Частина другу статті 11 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

додержується фінансової дисципліни, зберігає матеріально-технічну базу;

здійснює інші повноваження відповідно до статуту закладу дошкільної освіти.

3. Заклад дошкільної освіти здійснює свою діяльність за наявності ліцензії на право провадження освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти, виданої у встановленому законодавством України порядку.

{Частина третя статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Режим роботи закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності, тривалість перебування в ньому дітей встановлюються його засновником (засновниками) відповідно до законодавства України.

{Абзац перший частини четвертої статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

За бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, у закладі дошкільної освіти може встановлюватися гнучкий режим роботи, який передбачає організацію різнотривалого, цілодобового перебування дітей, а також чергові групи у вихідні, неробочі та святкові дні.

{Частина п'яту статті 11 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

6. У закладі дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності не допускаються створення і діяльність організаційних структур політичних партій та релігійних організацій.

У приватних закладах дошкільної освіти та закладах дошкільної освіти, заснованих релігійними організаціями, статuti яких зареєстровані в

установленому законодавством порядку, допускається діяльність відповідних релігійних організацій.

{Частина шосту статті 11 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 498-VIII від 02.06.2015](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 12. Типи закладів дошкільної освіти

1. Відповідно до потреб громадян України створюються такі заклади дошкільної освіти:

заклад дошкільної освіти (ясла) для дітей віком від одного до трьох років, де забезпечуються догляд за ними, а також їх розвиток і виховання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти;

{Абзац другий частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

заклад дошкільної освіти (ясла-садок) для дітей віком від одного до шести (семи) років, де забезпечуються догляд за ними, розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти;

{Абзац третій частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

заклад дошкільної освіти (дитячий садок) для дітей віком від трьох до шести (семи) років, де забезпечуються їх розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти;

заклад дошкільної освіти (ясла-садок) компенсуючого типу для дітей з особливими освітніми потребами віком від двох до семи (восьми) років. Заклади дошкільної освіти (ясла-садок) компенсуючого типу поділяються на спеціальні та санаторні;

{Абзац п'ятий частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

будинок дитини - заклад дошкільної освіти системи охорони здоров'я для медико-соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також для дітей з фізичними та (або) інтелектуальними порушеннями від народження до трьох (для здорових дітей) та до чотирьох (для хворих дітей) років;

{Абзац шостий частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

заклад дошкільної освіти (дитячий будинок) інтернатного типу забезпечує розвиток, виховання, навчання та соціальну адаптацію дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дошкільного та шкільного віку, які перебувають у родинних стосунках та утримуються за рахунок держави;

заклад дошкільної освіти (ясла-садок) сімейного типу для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, які перебувають в родинних стосунках і де забезпечуються їх догляд, розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти;

заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу для дітей віком від одного до шести (семи, восьми) років, у складі якого можуть бути групи

загального розвитку, компенсуючого типу, інклюзивні, сімейні, прогулянкові, в яких забезпечується дошкільна освіта з урахуванням стану здоров'я дітей, їх розумового, психологічного, фізичного розвитку;

{Абзац дев'ятої частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

заклад дошкільної освіти (центр розвитку дитини), в якому забезпечуються фізичний, розумовий і психологічний розвиток, корекція психологічного і фізичного розвитку, оздоровлення дітей, які відвідують інші навчальні заклади чи виховуються вдома.

{Абзац одинадцяті частини першої статті 12 виключено на підставі Закону [№ 290-VI від 20.05.2008](#)}

2. Перелік закладів дошкільної освіти (ясел-садків) компенсуючого типу визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

3. Для задоволення освітніх потреб громадян заклад дошкільної освіти може входити до складу об'єднання з іншими закладами освіти.

{Абзац першої частини третьої статті 12 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти можуть створюватися спеціальні та інклюзивні групи для виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами.

{Частина третю статті 12 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 1324-VII від 05.06.2014](#)}

Діти з особливими освітніми потребами можуть перебувати до семи (восьми) років у спеціальних закладах дошкільної освіти (групах) та інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

{Абзац третій частини третьої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1324-VII від 05.06.2014](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційної та лікувально-відновлювальної роботи при спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах (школах-інтернатах), навчально-реабілітаційних центрах можуть створюватися їхні структурні підрозділи - дошкільні групи.

{Абзац четвертий частини третьої статті 12 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Для задоволення освітніх, соціальних потреб громадян можуть створюватися заклади дошкільної освіти з сезонним перебуванням дітей.

У всіх типах закладів дошкільної освіти при реалізації права дітей на дошкільну освіту враховуються особливі освітні потреби у навчанні і вихованні кожної дитини, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами відповідно до принципів інклюзивної освіти.

{Частина третю статті 12 доповнено абзацом шостим згідно із Законом [№ 1324-VII від 05.06.2014](#)}

Стаття 13. Установчі документи суб'єктів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти

1. Заклад дошкільної освіти діє на підставі статуту.

Фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність, діють на підставі власних положень про них.

2. Установчі документи розробляються відповідно до [Конституції України](#), Закону України "Про освіту", цього Закону, положення про заклади дошкільної освіти, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших нормативно-правових актів.

{Стаття 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2555-VI від 23.09.2010](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 14. Комплектування груп закладу дошкільної освіти

1. Групи у закладі дошкільної освіти комплектуються за віковими ознаками.

{Частина перша статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Наповнюваність груп у закладах дошкільної освіти становить:

для дітей віком до одного року - до 10 осіб;

для дітей віком від одного до трьох років - до 15 осіб;

для дітей віком від трьох до шести (семи) років - до 20 осіб;

різновікові - до 15 осіб;

з короткотривалим і цілодобовим перебуванням дітей - до 10 осіб;

в оздоровчий період - до 15 осіб;

в інклюзивних групах - до 15 осіб (з них не більше трьох дітей з особливими освітніми потребами).

{Частина другу статті 14 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Засновник (засновники) може встановлювати меншу наповнюваність груп у закладі дошкільної освіти.

{Абзац дев'ятої частини другої статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

У закладах дошкільної освіти, розташованих у селах, селищах, кількість дітей у групах визначається засновником (засновниками) залежно від демографічної ситуації.

3. Порядок зарахування, відрахування та переведення вихованців до державних та комунальних закладів освіти для здобуття дошкільної освіти затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Порядок зарахування, відрахування та переведення вихованців до приватних і корпоративних закладів освіти для здобуття дошкільної освіти визначається засновником (засновниками).

{Частина третя статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 15. Статус закладу дошкільної освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти

{Назва статті 15 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

1. Заклад дошкільної освіти є юридичною особою.

Форма власності закладу дошкільної освіти визначається відповідно до законодавства. Заклади дошкільної освіти можуть бути засновані на засадах державно-приватного партнерства (корпоративний заклад дошкільної освіти).

{Частина перша статті 15 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Статус державного має заклад дошкільної освіти, заснований на державній формі власності.

3. Статус комунального має заклад дошкільної освіти, заснований на комунальній формі власності.

4. Статус приватного має заклад дошкільної освіти, заснований на приватній формі власності.

5. Статус корпоративного має заклад дошкільної освіти, заснований кількома суб'єктами різних форм власності на засадах державно-приватного партнерства, особливості управління яким визначаються засновницьким договором та статутом.

{Статтю 15 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

6. Права та обов'язки закладу дошкільної освіти, передбачені [Законом України "Про освіту"](#), цим та іншими законами, мають також фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність у сфері дошкільної освіти.

{Статтю 15 доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 16. Утворення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладу дошкільної освіти

1. Рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності приймає його засновник (засновники).

Засновником закладу дошкільної освіти може бути орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа (зокрема релігійна організація, статут (положення) якої зареєстровано у встановленому законодавством порядку), рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад дошкільної освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника.

2. Заклади дошкільної освіти утворюються з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх, духовних і мовних потреб за наявності дітей відповідного віку, необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів, а також з дотриманням вимог санітарного законодавства.

3. Вивільнені приміщення ліквідованих державних та комунальних закладів дошкільної освіти використовуються виключно для роботи з дітьми.

Майно, яке є державною або комунальною власністю (земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання тощо), придбання чи відокремлення якого призначене для здобуття дітьми дошкільної освіти, використовується виключно для роботи з дітьми.

4. Заклади дошкільної освіти можуть бути передані засновниками у комунальну чи державну власність відповідно до законодавства.

{Стаття 16 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 76-VIII від 28.12.2014](#), [№ 498-VIII від 02.06.2015](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ III

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 17. Органи управління системою дошкільної освіти

Управління системою дошкільної освіти здійснюють:

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти;

{Статтю 17 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти;

Рада міністрів Автономної Республіки Крим;

обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації;

{Абзац шостий статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

органи місцевого самоврядування.

Стаття 18. Основні завдання органів управління системою дошкільної освіти

Основними завданнями органів управління системою дошкільної освіти є: створення умов для здобуття дітьми, у тому числі з особливими освітніми потребами, дошкільної освіти;

{Абзац другий статті 18 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

прогнозування, забезпечення розвитку дошкільної освіти та мережі закладів дошкільної освіти незалежно від типів і форми власності відповідно до освітніх запитів населення;

ліцензування освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти відповідно до законодавства;

{Абзац четвертий статті 18 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Абзац п'ятий статті 18 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

соціальний захист, охорона життя, здоров'я та захист прав учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти;

здійснення контролю за виконанням завдань дошкільної освіти та додержанням вимог Базового компонента дошкільної освіти, навчально-методичного керівництва та державного інспектування в закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів та форми власності;

організація науково-методичного забезпечення дошкільної освіти, впровадження в практику досягнень науки, передового досвіду, новітніх педагогічних технологій;

ведення обліку дітей дошкільного віку;

проведення експериментальної та інноваційної діяльності;

здійснення міжнародного співробітництва у системі дошкільної освіти;

забезпечення системи дошкільної освіти керівними і педагогічними кадрами, сприяння їх підготовці, підвищенню кваліфікації і проведенню атестації.

Стаття 19. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі дошкільної освіти

1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти:

{Абзац другий частини першої статті 19 виключено на підставі Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

{Абзац третій частини першої статті 19 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

розробляє та затверджує державні нормативи фінансового, матеріального забезпечення дітей та матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти;

визначає перспективи і пріоритетні напрями розвитку системи дошкільної освіти;

розробляє та затверджує Базовий компонент дошкільної освіти;

{Абзац шостий частини першої статті 19 в редакції Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

{Абзац сьомий частини першої статті 19 виключено на підставі Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

{Абзац восьмий частини першої статті 19 виключено на підставі Закону [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

визначає порядок атестації педагогічних працівників системи дошкільної освіти;

приймає рішення щодо організації інноваційної діяльності у системі дошкільної освіти, координує та контролює її проведення;

розробляє та затверджує примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання;

{Абзац одинадцятий частини першої статті 19 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

здійснює в установленому законодавством порядку міжнародне співробітництво у системі дошкільної освіти.

Акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, прийняті у межах його повноважень, є обов'язковими для інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності.

{Абзац тринадцятий частини першої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти, здійснюють інші повноваження, передбачені законами України та положеннями про них.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, районні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування в системі дошкільної освіти в межах їх компетенції:

{Абзац перший частини другої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

забезпечують реалізацію державної політики у сфері дошкільної освіти на відповідній території, у тому числі розвиток мережі закладів дошкільної освіти всіх форм власності відповідно до потреб населення, поліпшення матеріально-технічної бази та господарське обслуговування комунальних закладів дошкільної освіти;

{Абзац другий частини другої статті 19 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Абзац третій частини другої статті 19 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

виконують функції засновника закладів дошкільної освіти на відповідній території;

{Абзац четвертий частини другої статті 19 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

беруть участь у розробленні та реалізації змісту дошкільної освіти;
створюють умови для одержання дітьми, у тому числі з особливими освітніми потребами, дошкільної освіти;

{Абзац шостий частини другої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

організують наукове, програмно-методичне, кадрове, матеріальне забезпечення діяльності педагогічних працівників у сфері дошкільної освіти, їх підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації та атестацію;

здійснюють добір, призначення на посади та звільнення з посад керівних кадрів у комунальних закладах дошкільної освіти;

{Абзац восьмий частини другої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

створюють умови для розвитку закладів дошкільної освіти усіх форм власності;

{Абзац дев'ятий частини другої статті 19 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

організують підготовку, проведення експериментальної та інноваційної діяльності у закладах дошкільної освіти та контролюють хід їх здійснення;

забезпечують організоване оздоровлення дітей дошкільного віку;

забезпечують соціальний захист, охорону життя, здоров'я та захист прав учасників освітнього процесу та обслуговуючого персоналу в закладі дошкільної освіти;

здійснюють інші повноваження відповідно до [Конституції України](#), законів України "[Про місцеве самоврядування в Україні](#)", "[Про освіту](#)", цього Закону та положень про них.

Стаття 20. Управління та громадське самоврядування закладу дошкільної освіти

1. Керівництво закладом дошкільної освіти здійснює його директор.

2. Колегіальним постійно діючим органом управління закладом дошкільної освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються установчими документами цього закладу. Педагогічна рада створюється в усіх закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності за наявності не менше трьох педагогічних працівників.

До складу педагогічної ради закладу дошкільної освіти входять усі педагогічні працівники закладу, медичні працівники, інші спеціалісти. До складу педагогічної ради закладу дошкільної освіти можуть входити голови батьківських комітетів, фізичні особи, які провадять освітню діяльність у сфері дошкільної освіти.

На засідання педагогічної ради можуть бути запрошені представники громадських об'єднань, педагогічні працівники закладів середньої освіти, батьки або особи, які їх замінюють. Особи, запрошені на засідання педагогічної ради, мають право дорадчого голосу.

Головою педагогічної ради закладу дошкільної освіти є його директор. Педагогічна рада обирає зі свого складу секретаря на навчальний рік.

Педагогічна рада закладу дошкільної освіти:

схвалює освітню програму закладу, оцінює результативність її виконання та виконання Базового компонента дошкільної освіти, хід якісного виконання програм розвитку, виховання і навчання дітей у кожній віковій групі;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, зокрема систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

розглядає питання вдосконалення організації освітнього процесу у закладі; визначає план роботи закладу та педагогічне навантаження педагогічних працівників;

затверджує заходи щодо зміцнення здоров'я дітей;

обговорює питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розвитку їхньої творчої ініціативи;

затверджує щорічний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

заслуховує звіти педагогічних працівників, які проходять атестацію;

розглядає питання впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій, участі в дослідницькій, експериментальній, інноваційній діяльності, співпраці з іншими закладами освіти, науковими установами, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти;

визначає шляхи співпраці закладу дошкільної освіти з сім'єю;

ухвалює рішення щодо відзначення, морального та матеріального заохочення учнів (вихованців), працівників закладу та інших учасників освітнього процесу;

розглядає питання щодо відповідальності працівників закладу та інших учасників освітнього процесу за невиконання ними своїх обов'язків;

має право ініціювати проведення позапланового інституційного аудиту закладу та проведення громадської акредитації закладу;

розглядає інші питання, віднесені законом та/або установчими документами закладу до її повноважень.

Рішення педагогічної ради закладу дошкільної освіти вводяться в дію рішеннями керівника закладу.

3. У закладі дошкільної освіти можуть діяти:

органи самоврядування працівників закладу освіти;

органи батьківського самоврядування;

інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу дошкільної освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу дошкільної освіти.

Загальні збори (конференція) заслуховують звіти керівника закладу дошкільної освіти з питань статутної діяльності та дають оцінку його професійно-педагогічної діяльності, розглядають питання навчально-виховної, методичної, економічної і фінансово-господарської діяльності закладу дошкільної освіти.

{Стаття 20 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 21. Державний нагляд (контроль) у сфері дошкільної освіти

1. Державний нагляд (контроль) у сфері дошкільної освіти здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#).

{Стаття 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ IV

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 22. Базовий компонент дошкільної освіти

1. Базовий компонент дошкільної освіти - це державний стандарт, що містить норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті.

Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти є обов'язковим для всіх закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, інших форм здобуття дошкільної освіти.

Процедура досягнення здобувачами дошкільної освіти результатів навчання (набуття компетентностей), передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, затверджується в установленому порядку і переглядається не менше одного разу на 10 років.

2. Навчально-методичне забезпечення реалізації Базового компонента дошкільної освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

3. До розроблення Базового компонента дошкільної освіти долучаються Національна академія педагогічних наук України, органи із забезпечення якості освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи, громадські об'єднання, у тому числі фахові організації (професійні асоціації), інші інститути громадянського суспільства, експерти тощо.

{Стаття 22 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 23. Освітня програма

1. Освітня програма - це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом дошкільної освіти для досягнення вихованцями результатів навчання (набуття компетентностей), визначених Базовим компонентом дошкільної освіти.

Основою для розроблення освітньої програми є Базовий компонент дошкільної освіти.

2. Освітня програма має містити:

загальний обсяг навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти;

перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей та/або предметів, дисциплін тощо, логічну послідовність їх вивчення;

форми організації освітнього процесу;

опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

інші освітні компоненти (за рішенням закладу дошкільної освіти).

3. Зміст освітньої програми повинен передбачати:

формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини;

виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля;

утвердження емоційно-ціннісного ставлення до практичної та духовної діяльності людини;

розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей.

4. Освітня програма схвалюється педагогічною радою закладу дошкільної освіти та затверджується його керівником.

5. Освітні програми, що розробляються на основі типових освітніх програм, не потребують окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти.

6. Кожна освітня програма має передбачати набуття дитиною компетентностей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти.

7. На основі освітньої програми заклад дошкільної освіти складає та затверджує план роботи, що конкретизує організацію освітнього процесу.

8. Запровадження експериментальних освітніх програм можливе лише за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

9. Здобуття дошкільної освіти дітьми, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, здійснюється за окремими програмами і методиками, розробленими на основі Державної базової програми центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

10. Додаткові освітні послуги, які не визначені Базовим компонентом дошкільної освіти, вводяться лише за згодою батьків дитини або осіб, які їх замінюють, за рахунок коштів батьків або осіб, які їх замінюють, фізичних та юридичних осіб на основі угоди між батьками або особами, які їх замінюють, та закладом дошкільної освіти у межах гранично допустимого навантаження дитини.

{Стаття 23 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 24. Планування роботи закладу дошкільної освіти

1. Діяльність закладу дошкільної освіти регламентується планом роботи, який складається, як правило, на навчальний рік та оздоровчий період.

2. План роботи закладу дошкільної освіти незалежно від типу та форми власності затверджується керівником такого закладу.

{Частина друга статті 24 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Частину третю статті 24 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ V

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 25. Науково-методичне забезпечення системи дошкільної освіти

Науково-методичне забезпечення системи дошкільної освіти здійснюють: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, підпорядковані йому науково-методичні установи та вищі педагогічні навчальні заклади, а також науково-дослідні установи Національної академії педагогічних наук України та Національної академії наук України;

{Абзац другий статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти Національної академії педагогічних наук України;

Кримський республіканський інститут післядипломної освіти, обласні, Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти;

[методичні кабінети](#) та інші науково-методичні установи, підпорядковані місцевим органам управління освітою;

інші суб'єкти, що здійснюють наукове і методичне забезпечення відповідно до [статті 75](#) Закону України "Про освіту".

{Статтю 25 доповнено абзацом шостим згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 26. Завдання науково-методичного забезпечення системи дошкільної освіти

Завданнями науково-методичного забезпечення системи дошкільної освіти є:

розроблення та впровадження програмно-методичної бази дошкільної освіти;

створення навчально-виховних програм, навчально-методичних та навчально-наочних посібників;

узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду;

організація співпраці з іншими навчальними закладами для підвищення ефективності програмно-методичного забезпечення;

аналіз стану освітньої роботи та рівня розвитку дитини відповідно до завдань дошкільної освіти, Базового компонента дошкільної освіти;
підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи дошкільної освіти;
пропаганда просвітницької діяльності у засобах масової інформації.

Розділ VI

УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 27. Учасники освітнього процесу

Учасниками освітнього процесу у сфері дошкільної освіти є:

діти дошкільного віку, вихованці, учні;

педагогічні працівники: директори, заступники директора з навчально-виховної (виховної) роботи, вихователі-методисти, вихователі, старші вихователі, асистенти вихователів, вчителі (усіх спеціальностей), вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, практичні психологи, соціальні педагоги, інструктори з праці, інструктори з фізкультури, інструктори слухового кабінету, музичні керівники, керівники гуртків, студій, секцій, інших форм гурткової роботи та інші спеціалісти;

{Абзац третій статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

помічники вихователів та няні;

{Абзац четвертий статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

медичні працівники;

батьки або особи, які їх замінюють;

батьки-вихователі дитячих будинків сімейного типу;

асистенти дітей з особливими освітніми потребами;

{Статтю 27 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

фізичні особи, які мають право здійснювати освітню діяльність у сфері дошкільної освіти.

{Абзац дев'ятий статті 27 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 28. Права дитини у сфері дошкільної освіти

1. Права дитини у сфері дошкільної освіти визначені [Конституцією України](#), [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

2. Дитина має гарантоване державою право на:

безоплатну дошкільну освіту в державних і комунальних закладах дошкільної освіти;

безпечні та нешкідливі для здоров'я умови утримання, розвитку, виховання і навчання;

захист від будь-якої інформації, пропаганди та агітації, що завдає шкоди її здоров'ю, моральному та духовному розвитку;

безоплатне медичне обслуговування у закладах дошкільної освіти;

{Абзац п'ятий частини другої статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

захист від будь-яких форм експлуатації та дій, які шкодять здоров'ю дитини, а також від фізичного та психологічного насильства, приниження її гідності;

здоровий спосіб життя.

Стаття 29. Права та обов'язки педагогічних працівників у сфері дошкільної освіти

Права та обов'язки педагогічних працівників у сфері дошкільної освіти визначаються [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 30. Педагогічне навантаження, оплата праці, відпочинок педагогічних та інших працівників у сфері дошкільної освіти

1. Педагогічний працівник закладу дошкільної освіти - особа з високими моральними якостями, яка має вищу педагогічну освіту за відповідною спеціальністю та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, забезпечує результативність та якість роботи, а також фізичний і психічний стан якої дозволяє виконувати професійні обов'язки.

{Частина перша статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Педагогічне навантаження педагогічного працівника у сфері дошкільної освіти - час, призначений для здійснення освітнього процесу.

3. Педагогічне навантаження педагогічного працівника закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності відповідно становить:

вихователя групи загального типу - 30 годин;

{Дію абзацу другого частини третьої статті 30 зупинено на 2004 рік згідно із Законом [№ 1344-IV від 27.11.2003](#)}

{Дію абзацу другого частини третьої статті 30 зупинено на 2003 рік згідно із Законом [№ 380-IV від 26.12.2002](#)}

{Установити, що у 2002 році положення і норми, передбачені абзацом другим частини третьої статті 30 реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2002 рік згідно із Законом [№ 2905-III від 20.12.2001](#)}

{Установити, що у 2004 році положення і норми, передбачені абзацом другим частини третьої статті 30 реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2004 рік згідно із Законом [№ 1344-IV від 27.11.2003](#)}

вихователя інклюзивної групи, групи компенсуючого типу - 25 годин;

{Абзац третій частини третьої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

асистента вихователя інклюзивної групи - 36 годин

{Частина третю статті 30 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

соціального педагога - 40 годин;

практичного психолога - 40 годин;

практичного психолога закладу дошкільної освіти (ясел-садка) компенсуючого типу та з інклюзивними групами - 20 годин;

{Абзац сьомий частини третьої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

музичного керівника - 24 години;

інструктора з фізкультури - 30 годин;

вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда - 20 годин;

керівник гуртка - 18 годин

{Частина третю статті 30 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

вихователя-методиста - 36 годин

на тиждень, що відповідає тарифній ставці.

Розміри тарифних ставок інших педагогічних працівників закладу дошкільної освіти встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Оплата праці педагогічних працівників, спеціалістів, обслуговуючого персоналу та інших працівників закладів дошкільної освіти здійснюється згідно з [Кодексом законів про працю України](#) та іншими нормативно-правовими актами.

Педагогічне навантаження педагогічного працівника закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності обсягом менше тарифної ставки, передбаченої частиною першою цієї статті, встановлюється лише за його письмовою згодою у порядку, передбаченому законодавством України.

4. Педагогічні працівники мають право на додаткову оплачувану відпустку. Тривалість відпустки помічників вихователів закладів дошкільної освіти становить 28 календарних днів. Окремим категоріям працівників закладів дошкільної освіти (ясел-садків) компенсуючого типу, робота яких пов'язана з підвищеним нервово-емоційним навантаженням, надається щорічна додаткова відпустка за особливий характер праці тривалістю до 35 календарних днів

за [Списком виробництв, робіт, професій і посад](#), затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Стаття 31. Трудові відносини у системі дошкільної освіти

1. Трудові відносини у системі дошкільної освіти регулюються законодавством України про працю, [Законом України "Про освіту"](#), цим Законом та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них.

2. На посаду керівника закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності призначається особа, яка є громадянином України, має вищу освіту не нижче ступеня бакалавра, стаж педагогічної роботи не менш як три роки, а також організаторські здібності, фізичний і психічний стан якої не перешкоджає виконанню професійних обов'язків.

{Частина друга статті 31 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. Керівника закладу дошкільної освіти призначає на посаду та звільняє з посади засновник (засновники) або уповноважений ним (ними) орган.

Інших працівників закладу дошкільної освіти призначає на посади та звільняє з посад його керівник у порядку, передбаченому установчими документами закладу, відповідно до законодавства.

{Частина третя статті 31 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Частину четверту статті 31 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 32. Атестація педагогічних працівників закладу дошкільної освіти

1. Атестація педагогічних працівників закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності є обов'язковою і здійснюється, як правило, один раз на п'ять років відповідно до [Типового положення про атестацію педагогічних працівників України](#), затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

2. За результатами атестації педагогічних працівників закладу дошкільної освіти визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, встановлюється його кваліфікаційна категорія (спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії), може бути присвоєно відповідне педагогічне звання вихователям - "Вихователь-методист", а вихователям-методистам - "Старший вихователь", учителям усіх спеціальностей - "Старший вчитель", "Вчитель-методист".

Стаття 33. Соціальний захист дітей дошкільного віку

1. Держава забезпечує соціальний захист, підтримку дітей дошкільного віку, особливо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, а також дітей із малозабезпечених та багатодітних сімей.

2. Дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, гарантовано право на збереження родинних стосунків, утримання у державних і

комунальних закладах дошкільної освіти за рахунок держави, а також на захист їх особистих, майнових і житлових прав згідно із законодавством України.

3. Грудним дітям та дітям другого року життя, які входять до складу малозабезпечених сімей, а також грудним дітям та дітям раннього віку, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, за рахунок держави гарантується забезпечення дитячим харчуванням у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 33 в редакції Закону [№ 142-V від 14.09.2006](#)}

4. Дітям, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, гарантовано право на:

відвідування державних і комунальних закладів дошкільної освіти з гнучким режимом роботи та їх утримання у цих закладах за рахунок держави; отримання психолого-педагогічної допомоги в інклюзивно-ресурсних центрах, що діють відповідно до положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

{Частина четверта статті 33 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

5. Діти, які потребують корекції зору, слуху, опорно-рухового апарату, забезпечуються засобами пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, а також іншими засобами індивідуальної корекції за рахунок держави у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 34. Медичне обслуговування дітей у закладі дошкільної освіти

1. Організація безоплатного медичного обслуговування в системі дошкільної освіти забезпечується місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування і здійснюється закладами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я відповідно до законодавства України.

2. У закладі дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності діти забезпечуються постійним медичним обслуговуванням на безоплатній основі, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату цього навчального закладу або відповідних закладів охорони здоров'я, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

3. Органи охорони здоров'я, заклади охорони здоров'я разом з органами управління освітою здійснюють контроль за дотриманням санітарного законодавства у закладах дошкільної освіти, щорічно забезпечують безоплатний медичний огляд дітей, моніторинг і корекцію стану їх здоров'я, несуть відповідальність за додержання санітарно-гігієнічних норм, проведення лікувально-профілактичних заходів у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності.

Стаття 35. Організація харчування дітей у закладі дошкільної освіти

1. Натуральний набір продуктів для харчування дітей дошкільного віку визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я спільно з центральним

органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

{Частина перша статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

2. Організація та відповідальність за харчування дітей у державних і комунальних закладах дошкільної освіти покладаються на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську та Севастопольську міські державні адміністрації, районні державні адміністрації, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти, органи місцевого самоврядування, а також на керівників закладів дошкільної освіти.

{Частина друга статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

3. Організація харчування дітей у приватних закладах дошкільної освіти покладається на власників та керівників закладів дошкільної освіти.

4. Контроль і державний нагляд за якістю харчування у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності покладаються на засновників цих закладів, відповідні органи управління охорони здоров'я та відповідні органи управління освітою.

5. Батьки або особи, які їх замінюють, вносять плату за харчування дітей у державному та комунальному закладі дошкільної освіти у розмірах, визначених органами місцевого самоврядування або відповідними органами управління.

Пільгові умови оплати харчування дітей у закладах дошкільної освіти для багатодітних та малозабезпечених сімей та інших категорій, які потребують соціальної підтримки, надаються за рішенням органу місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевого бюджету.

Від плати за харчування дитини звільняються батьки або особи, які їх замінюють, у сім'ях, у яких сукупний дохід на кожного члена сім'ї за попередній квартал не перевищував рівня забезпечення прожиткового мінімуму (гарантованого мінімуму), який щороку встановлюється законом про Державний бюджет України для визначення права на звільнення від плати за харчування дитини у державних і комунальних закладах дошкільної освіти. За харчування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, плата не справляється.

Органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади забезпечують безкоштовним харчуванням дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України](#) "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям", які навчаються у державних і комунальних закладах дошкільної освіти.

{Частина п'ята статті 35 в редакції Законів [№ 76-VIII від 28.12.2014](#), [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

6. Порядок встановлення плати за харчування дитини у державному та комунальному закладі дошкільної освіти визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 36. Права та обов'язки батьків або осіб, які їх замінюють

1. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право:

вибрати заклад дошкільної освіти та форму здобуття дитиною дошкільної освіти;

обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування закладу дошкільної освіти;

звертатися до відповідних органів управління освітою з питань розвитку, виховання і навчання своїх дітей;

захищати законні інтереси своїх дітей у відповідних державних органах і суді;

бути на громадських засадах асистентом дитини з особливими освітніми потребами або визначити особу, яка виконуватиме обов'язки асистента дитини.

{Частина першу статті 36 доповнено абзацом шостим згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

2. Батьки або особи, які їх замінюють, зобов'язані:

виховувати у дітей любов до України, повагу до національних, історичних, культурних цінностей Українського народу, дбайливе ставлення до довкілля;

забезпечувати умови для здобуття дітьми старшого дошкільного віку дошкільної освіти за будь-якою формою;

постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних задатків, нахилів та здібностей;

поважати гідність дитини;

виховувати у дитини працелюбність, шанобливе ставлення до старших за віком, державної мови, регіональних мов або мов меншин і рідної мови, до народних традицій і звичаїв.

{Абзац шостий частини другої статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

3. Інші права та обов'язки батьків і осіб, які їх замінюють, визначаються [Законом України "Про освіту"](#).

{Статтю 36 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ VII

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 37. Фінансово-господарська діяльність закладів дошкільної освіти

1. Фінансово-господарська діяльність закладів дошкільної освіти здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#), законів про бюджет, власність, місцеве самоврядування та інших нормативно-правових актів.

2. Утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів дошкільної освіти фінансуються за рахунок коштів засновника (засновників) цих закладів.

{Частина друга статті 37 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

3. Джерелами фінансування закладу дошкільної освіти незалежно від форми власності можуть бути кошти:

засновника (засновників);

державного та місцевих бюджетів;

батьків або осіб, які їх замінюють;

добровільні пожертвування та цільові внески фізичних і юридичних осіб;

інші кошти, не заборонені законодавством.

{Статтю 37 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

4. Джерелами фінансування закладів дошкільної освіти (відділень, груп), заснованих на умовах державно-приватного партнерства, є кошти засновників.

Обсяги співфінансування визначаються засновниками на умовах договору.

{Статтю 37 доповнено частиною четвертою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

5. Державні та комунальні заклади дошкільної освіти можуть надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України. Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 37 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

6. Порядок діловодства і бухгалтерського обліку в закладі дошкільної освіти визначається керівником закладу відповідно до законодавства. За рішенням керівника закладу дошкільної освіти бухгалтерський облік може здійснюватися самостійно закладом освіти або через централізовану бухгалтерію.

{Статтю 37 доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 38. Матеріально-технічна база закладу дошкільної освіти

1. Матеріально-технічна база закладу дошкільної освіти включає будівлі, споруди, земельні ділянки, комунікації, інвентар, обладнання, транспортні

засоби, службове житло та інше. Майно закладу дошкільної освіти належить йому на правах, визначених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

2. Вимоги до матеріально-технічної бази закладу дошкільної освіти визначаються відповідними будівельними та санітарно-гігієнічними нормами і правилами. Примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання закладу дошкільної освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

{Частина друга статті 38 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Частина третю статті 38 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Стаття 39. Штатні розписи закладів дошкільної освіти

1. Штатні розписи державних і комунальних закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування і типу встановлюються відповідним органом управління освітою на основі Типових штатних нормативів закладів дошкільної освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

{Частина перша статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5460-VI від 16.10.2012](#)}

2. Штатні розписи приватних закладів дошкільної освіти встановлюються власником (засновником) на основі Типових штатних нормативів закладів дошкільної освіти.

Розділ VIII МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Стаття 40. Міжнародне співробітництво у системі дошкільної освіти

1. Міжнародне співробітництво у системі дошкільної освіти здійснюється відповідно до [Закону України "Про освіту"](#), цього Закону, інших нормативно-правових актів, а також міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Держава сприяє міжнародному співробітництву у системі дошкільної освіти.

Розділ ІХ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 41. Відповідальність за порушення законодавства про дошкільну освіту

1. Особи, винні у порушенні законодавства про дошкільну освіту, несуть відповідальність у порядку, встановленому законами України.

2. Невиконання закладами дошкільної освіти ліцензійних умов може бути підставою для позбавлення їх ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти.

{Частина друга статті 41 в редакції Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

{Частина третю статті 41 виключено на підставі Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](#)}

Розділ Х

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Закон України "Про дошкільну освіту" набирає чинності з дня його опублікування, крім [абзацу другого](#) частини п'ятої статті 35, який набирає чинності з 1 січня 2002 року.

2. Дія [частини першої](#) статті 30 цього Закону щодо обов'язковості вищої педагогічної освіти за відповідною спеціальністю для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти поширюється на осіб, які призначатимуться на посаду педагогічного працівника закладу дошкільної освіти, з дня набрання чинності цим Законом.

3. Кабінету Міністрів України протягом року з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати і подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законів України, що впливають із цього Закону;

розробити і затвердити нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
забезпечити перегляд і скасування центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

4. Внести зміни до таких законів України:

1) у [Законі України "Про освіту"](#) (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 21, ст. 84):

статтю 34 викласти в такій редакції:

"Стаття 34. Дошкільні навчальні заклади

Дошкільними навчальними закладами є:

дошкільні навчальні заклади (ясла);

дошкільні навчальні заклади (ясла-садки);

дошкільні навчальні заклади (дитячі садки);

дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) компенсуючого типу;
будинки дитини;
дошкільні навчальні заклади (дитячі будинки) інтернатного типу;
дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) сімейного типу;
дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) комбінованого типу;
дошкільні навчальні заклади (центри розвитку дитини);
дитячі будинки сімейного типу.

Прийом дітей у дошкільні навчальні заклади проводиться за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють";

частину п'яту статті 36 викласти в такій редакції:

"5. За рішенням місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для задоволення освітніх потреб населення можуть створюватися навчально-виховні комплекси "дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад", "загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад" або об'єднання з іншими навчальними закладами, а також загальноосвітні навчальні заклади та групи продовженого дня";

абзац другий статті 50 викласти в такій редакції:

"діти дошкільного віку, вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти";

{Підпункт 2 пункту 4 розділу X втратив чинність на підставі Закону [№ 222-VIII від 02.03.2015](#)}

3) [пункт 30](#) частини першої статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170; 1998 р., № 48, ст. 292; 1999 р., № 41, ст. 372; 2001 р., № 32, ст. 172) доповнити абзацом такого змісту:

"Реорганізація або ліквідація діючих комунальних дошкільних навчальних закладів, а також дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами, допускається лише за згодою територіальної громади (загальних зборів) села, селища, міста або на підставі результатів місцевого референдуму".

{Підпункт 4 пункту 4 розділу X втратив чинність на підставі Закону [№ 5475-VI від 06.11.2012](#)}

Президент України
м. Київ
11 липня 2001 року
№ 2628-III

Л.КУЧМА

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про охорону дитинства

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст.142)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

[№ 3109-III від 07.03.2002](#), ВВР, 2002, № 32, ст.232

[№ 177-IV від 26.09.2002](#), ВВР, 2002, № 46, ст.347

[№ 380-IV від 26.12.2002](#), ВВР, 2003, № 10-11, ст.86

[№ 1344-IV від 27.11.2003](#), ВВР, 2004, № 17-18, ст.250

[№ 1410-IV від 03.02.2004](#), ВВР, 2004, № 19, ст.251

[№ 2304-IV від 11.01.2005](#), ВВР, 2005, № 6, ст.144

[№ 2353-IV від 18.01.2005](#), ВВР, 2005, № 10, ст.191

[№ 2414-IV від 03.02.2005](#), ВВР, 2005, № 11, ст.202

[№ 2505-IV від 25.03.2005](#), ВВР, 2005, № 17, № 18-19, ст.267

[№ 257-VI від 10.04.2008](#), ВВР, 2008, № 24, ст.230

[№ 1343-VI від 19.05.2009](#), ВВР, 2009, № 39, ст.550

[№ 1397-VI від 21.05.2009](#), ВВР, 2009, № 41, ст.596

[№ 2394-VI від 01.07.2010](#), ВВР, 2010, № 39, ст.513

[№ 2435-VI від 06.07.2010](#), ВВР, 2010, № 46, ст.539

[№ 3234-VI від 19.04.2011](#), ВВР, 2011, № 42, ст.433

[№ 3525-VI від 16.06.2011](#), ВВР, 2012, № 4, ст.20

[№ 4723-VI від 17.05.2012](#), ВВР, 2013, № 14, ст.95

[№ 5290-VI від 18.09.2012](#), ВВР, 2013, № 41, ст.549

[№ 5462-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 6-7, ст.80

[№ 5477-VI від 06.11.2012](#), ВВР, 2013, № 50, ст.693

[№ 243-VII від 16.05.2013](#), ВВР, 2014, № 11, ст.140

[№ 76-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 6, ст.40

[№ 425-VIII від 14.05.2015](#), ВВР, 2015, № 30, ст.271

[№ 901-VIII від 23.12.2015](#), ВВР, 2016, № 4, ст.44

[№ 911-VIII від 24.12.2015](#), ВВР, 2016, № 5, ст.50

[№ 936-VIII від 26.01.2016](#), ВВР, 2016, № 10, ст.99

[№ 1492-VIII від 07.09.2016](#), ВВР, 2016, № 43, ст.736 - положення щодо застосування пробаційних програм набирають чинності з 1 січня 2018 року

[№ 1812-VIII від 17.01.2017](#), ВВР, 2017, № 7-8, ст.51

[№ 1838-VIII від 07.02.2017](#), ВВР, 2017, № 11, ст.104

[№ 2180-VIII від 07.11.2017](#), ВВР, 2017, № 51-52, ст.445

[№ 2229-VIII від 07.12.2017](#), ВВР, 2018, № 5, ст.35

[№ 2249-VIII від 19.12.2017](#), ВВР, 2018, № 6-7, ст.43

[№ 2279-VIII від 08.02.2018](#), ВВР, 2018, № 11, ст.59}

{Установити, що у 2016 році норми і положення [абзацу п'ятого частини третьої статті 5, частин п'ятої, чотирнадцятої - шістнадцятої статті 19](#) цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#)}

{У тексті Закону слова "інвалід", "дитина-інвалід" та "інвалід з дитинства" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами "особа з інвалідністю", "дитина з інвалідністю" та "особа з інвалідністю з дитинства" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом [№ 2249-VIII від 19.12.2017](#)}

Цей Закон визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини.

{Прембула в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2180-VIII від 07.11.2017](#)}

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

дитина - особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше;

дитинство - період розвитку людини до досягнення повноліття;

забезпечення найкращих інтересів дитини - дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2229-VIII від 07.12.2017](#)}

охорона дитинства - система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав;

дитина-сирота - дитина, в якій померли чи загинули батьки;

діти, позбавлені батьківського піклування, - діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовились батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в зоні проведення антитерористичної операції, та безпритульні діти;

{Абзац статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5290-VI від 18.09.2012](#), [№ 901-VIII від 23.12.2015](#), [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, - дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, - дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2229-VIII від 07.12.2017](#)}

дитина, розлучена із сім'єю, - дитина, яка прибуває чи прибула на територію України без супроводу батьків чи одного з них, діда чи баби, повнолітніх брата чи сестри або опікуна чи піклувальника, призначених відповідно до законодавства країни походження, або інших повнолітніх осіб, які

до прибуття в Україну добровільно чи в силу звичаю країни походження взяли на себе відповідальність за виховання дитини;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 5290-VI від 18.09.2012](#)}

безпритульні діти - діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання;

дитина з інвалідністю - дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту;

дитина-біженець - дитина, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань;

{Абзац статті 1 в редакції Закону [№ 177-IV від 26.09.2002](#)}

дитина, яка потребує додаткового захисту, - дитина, яка не є біженцем відповідно до [Конвенції про статус біженців](#) 1951 року і [Протоколу щодо статусу біженців](#) 1967 року та [Закону України](#) "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", але потребує захисту, оскільки вона була змушена прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок виникнення загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження, через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 5290-VI від 18.09.2012](#)}

діти, які потребують тимчасового захисту, - діти, які є іноземцями та особами без громадянства, які постійно проживають на території країни, що має спільний кордон з Україною, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження;

{Статтю 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 5290-VI від 18.09.2012](#)}

неповна сім'я - сім'я, що складається з матері або батька і дитини (дітей);

багатодітна сім'я - сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та виховує трьох і більше дітей, у тому числі кожного з подружжя, або один батько (одна мати), який (яка) проживає

разом з трьома і більше дітьми та самостійно їх виховує. До складу багатодітної сім'ї включаються також діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах, - до закінчення навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років;

{Абзац статті 1 в редакції Закону [№ 3525-VI від 16.06.2011](#)}

{Друге речення абзацу статті 1 набирає чинності з 1 січня 2012 року - див. пункт 2 Закону [№ 3525-VI від 16.06.2011](#)}

прийомна сім'я - сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1 до 4 дітей на виховання та спільне проживання;

дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

контакт з дитиною - реалізація матір'ю, батьком, іншими членами сім'ї та родичами, у тому числі тими, з якими дитина не проживає, права на спілкування з дитиною, побачення зазначених осіб з дитиною, а також надання їм інформації про дитину або дитині про таких осіб, якщо це не суперечить інтересам дитини.

{Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 1397-VI від 21.05.2009](#)}

Стаття 2. Законодавство про охорону дитинства та його завдання

Законодавство про охорону дитинства ґрунтується на [Конституції України](#), [Конвенції ООН про права дитини](#), міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і складається з цього Закону, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Завданням законодавства про охорону дитинства є розширення соціально-правових гарантій дітей, забезпечення фізичного, інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління, створення соціально-економічних і правових інститутів з метою захисту прав та законних інтересів дитини в Україні.

Стаття 3. Основні принципи охорони дитинства

Всі діти на території України, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я та народження дітей і їх батьків (чи осіб, які їх замінюють) або будь-яких інших обставин, мають рівні права і свободи, визначені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Держава гарантує всім дітям рівний доступ до безоплатної правової допомоги, необхідної для забезпечення захисту їхніх прав, на підставах та в порядку, встановлених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

{Частина друга статті 3 в редакції Закону [№ 5477-VI від 06.11.2012](#)}

Стаття 4. Система заходів щодо охорони дитинства

Система заходів щодо охорони дитинства в Україні включає:

визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий і соціальний захист дітей, приведення його у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері;

забезпечення належних умов для гарантування безпеки, охорони здоров'я, навчання, виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності;

{Абзац третій статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2180-VIII від 07.11.2017](#)}

проведення державної політики, спрямованої на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства;

встановлення відповідальності юридичних і фізичних осіб (посадових осіб і громадян) за порушення прав і законних інтересів дитини, заподіяння їй шкоди.

Стаття 5. Організація охорони дитинства

Основні засади охорони дитинства та державну політику у цій сфері визначає Верховна Рада України шляхом затвердження відповідних загальнодержавних програм.

Проведення державної політики щодо охорони дитинства, розробку і здійснення цільових загальнодержавних програм соціального захисту та поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у цій сфері забезпечує Кабінет Міністрів України. Щорічно Кабінет Міністрів України звітує Верховній Раді України про стан демографічної ситуації в Україні, становище дітей та тенденції його змін у ході впроваджених соціально-економічних перетворень.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції, визначеної законом, забезпечують:

{Абзац перший частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

проведення державної політики у сфері охорони дитинства, розроблення і здійснення галузевих та регіональних програм поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, вирішення інших питань у цій сфері;

{Абзац другий частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

розвиток мережі навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних навчальних закладів, діяльність яких спрямована на організацію дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально-технічної бази;

{Абзац третій частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

вирішення питань щодо забезпечення прав дітей, встановлення опіки і піклування, створення інших передбачених законодавством умов для виховання дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей;

{Абзац четвертий частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

організацію безкоштовного харчування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України](#) "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям";

{Абзац п'ятий частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

можуть забезпечувати пільговий проїзд учнів, вихованців, студентів до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів;

{Абзац шостий частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

вирішення питань про надання пільг та державної допомоги дітям та сім'ям з дітьми відповідно до законодавства;

контроль за дотриманням в ігрових залах, комп'ютерних клубах, відеотеках, дискотеках, інших розважальних закладах та громадських місцях правопорядку та етичних норм стосовно дітей;

{Частина третю статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 2304-IV від 11.01.2005](#)}

вжиття інших заходів щодо охорони дитинства, віднесених до їх компетенції законодавством України.

Інші органи виконавчої влади в межах своїх повноважень:

подають Кабінету Міністрів України пропозиції щодо вдосконалення положень законодавства, які стосуються забезпечення захисту прав дітей;

подають висновки до проектів законодавчих актів із зазначених питань;

надають засобам масової інформації, громадськості та особам чи органам, які займаються вирішенням питань захисту дітей, загальну інформацію про забезпечення захисту прав дітей.

{Частина четверта статті 5 в редакції Закону [№ 1397-VI від 21.05.2009](#)}

У порядку, встановленому законодавством, трудові колективи, благодійні та інші громадські організації, фізичні особи можуть брати участь у забезпеченні реалізації заходів з охорони дитинства, поліпшення становища дітей, створення розвиненої системи сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та патронату над дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, розвитку послуг з підтримки батьків або осіб, які їх замінюють, заходів, спрямованих на забезпечення відповідних умов для виховання, освіти, всебічного гармонійного культурного і фізичного розвитку дитини.

{Частина п'ята статті 5 в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Держава сприяє трудовим колективам, громадським та благодійним організаціям, іншим об'єднанням громадян та фізичним особам у їх діяльності, спрямованій на поліпшення становища дітей, охорону їх прав та інтересів, заохочує розвиток усіх форм благодійності, патронату і спонсорства щодо дітей шляхом надання податкових, інвестиційних, митних, кредитних та тарифних пільг у порядку, встановленому законами України.

Розділ II

ПРАВА ТА СВОБОДИ ДИТИНИ

Стаття 6. Право на життя та охорону здоров'я

Кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формуванню навичок здорового способу життя.

З цією метою держава вживає заходів щодо:

зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності;

забезпечення надання необхідної медичної допомоги всім дітям;

боротьби з хворобами і недоїданням, у тому числі шляхом надання дітям доступу до достатньої кількості якісних харчових продуктів та чистої питної води;

створення безпечних і здорових умов праці;

надання матерям належних послуг з охорони здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди;

забезпечення всіх прошарків суспільства, зокрема батьків і дітей, інформацією щодо охорони здоров'я і здорового харчування дітей, переваг грудного вигодовування, гігієни, санітарних умов проживання дітей та запобігання нещасним випадкам;

розвитку просвітницької роботи, послуг у галузі планування сім'ї та охорони репродуктивного здоров'я;

пільгового забезпечення дітей ліками та харчуванням у порядку, встановленому законодавством.

Стаття 7. Право на ім'я та громадянство

Кожна дитина з моменту народження має право на ім'я та громадянство. Місце і порядок реєстрації народження дитини визначаються сімейним законодавством, реєстрацію актів цивільного стану, а підстави і порядок набуття та зміни громадянства визначаються [Законом України](#) "Про громадянство України", іншими нормативно-правовими актами.

{Стаття 7 із змінами, внесеними згідно із [Законом № 1410-IV від 03.02.2004](#)}

Стаття 8. Право на достатній життєвий рівень

Кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку.

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Стаття 9. Право дитини на вільне висловлення думки та отримання інформації

Кожна дитина має право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності, отримання інформації, що відповідає її віку. Це право включає свободу розшукувати, одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію в усній, письмовій чи іншій формі, за допомогою творів мистецтва, літератури, засобів масової інформації, засобів зв'язку (комп'ютерної, телефонної мережі тощо) чи інших засобів на вибір дитини. Їй забезпечується доступ до інформації та матеріалів з різних національних і міжнародних джерел, особливо тих, які сприяють здоровому фізичному і психічному розвитку, соціальному, духовному та моральному благополуччю.

Діти мають право звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації та їх посадових осіб із зауваженнями та пропозиціями стосовно їхньої діяльності, заявами та клопотаннями щодо реалізації своїх прав і законних інтересів та скаргами про їх порушення.

З метою реалізації цього права держава сприяє:

поширенню засобами масової інформації матеріалів, корисних для розвитку дитини;

виданню та розповсюдженню дитячої літератури та підручників шляхом створення пільгових умов для їх видання;

міжнародному співробітництву у сфері обміну та поширення інформації та матеріалів, що надходять із різних національних і міжнародних джерел;

діяльності засобів масової інформації, спрямованій на задоволення мовних потреб дітей, у тому числі тих, які належать до національних меншин.

Здійснення прав дитини на вільне висловлювання думки та отримання інформації може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя.

Стаття 10. Право на захист від усіх форм насильства

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини.

Держава здійснює захист дитини від:

усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють;

{Абзац другий частини другої статті 10 в редакції Закону [№ 2229-VIII від 07.12.2017](#)}

втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;

залучення до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Держава через органи опіки і піклування, служби у справах дітей, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей у [порядку](#), встановленому законодавством, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства.

{Частина третя статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3109-III від 07.03.2002](#), [№ 2353-IV від 18.01.2005](#), [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 2229-VIII від 07.12.2017](#)}

Дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

{Частина четверта статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3109-III від 07.03.2002](#), [№ 2353-IV від 18.01.2005](#), [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 2229-VIII від 07.12.2017](#)}

Розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється.

[Процедура розгляду скарг дітей](#) на порушення їх прав і свобод, домашнє насильство та інші прояви жорстокого поводження з дитиною встановлюється законодавством.

{Частина шоста статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2229-VIII від 07.12.2017](#)}

Розділ III ДИТИНА І СІМ'Я

Стаття 11. Дитина і сім'я

Сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього.

Кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків.

Батько і мати мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини.

Стаття 12. Права, обов'язки та відповідальність батьків за виховання та розвиток дитини

Виховання в сім'ї є першоосною розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Держава надає батькам або особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків щодо виховання дітей, захищає права сім'ї, сприяє розвитку системи послуг з підтримки сімей з дітьми та мережі дитячих закладів.

{Частина третя статті 12 в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Позбавлення батьківських прав або відібрання дитини у батьків без позбавлення їх цих прав не звільняє батьків від обов'язку утримувати дітей.

Порядок і розміри відшкодування витрат на перебування дитини в прийомній сім'ї, сім'ї патронатного вихователя, дитячому будинку сімейного типу, будинку дитини, дитячому будинку, дитячому будинку-інтернаті, школі-інтернаті чи іншому закладі для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлюються законодавством.

{Частина п'ята статті 12 в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону.

У разі відмови від надання дитині необхідної медичної допомоги, якщо це загрожує її здоров'ю, батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність згідно з законом. Медичні працівники у разі критичного стану здоров'я дитини, який потребує термінового медичного втручання, зобов'язані попередити батьків або осіб, які їх замінюють, про відповідальність за залишення дитини в небезпеці.

Стаття 13. Державна допомога сім'ям з дітьми

З метою створення належних матеріальних умов для виховання дітей у сім'ях держава надає батькам або особам, які їх замінюють, соціальну допомогу, передбачену [Законом України](#) "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" та іншими законами України.

Сім'ям з дітьми у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, надаються пільгові довгострокові кредити на придбання житла, предметів довгострокового користування та житлове будівництво.

Багатодітним сім'ям надаються такі пільги:

1) 50-відсоткова знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством (21 кв. метр загальної площі житла на кожного члена сім'ї, який постійно проживає в жиллому приміщенні (будинку), та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю);

2) 50-відсоткова знижка плати за користування комунальними послугами (газопостачання, електропостачання та інші послуги) та вартості скрапленого балонного газу для побутових потреб у межах норм, визначених законодавством.

Площа житла, на яку надається знижка при розрахунках плати за опалення, становить 21 кв. метр опалюваної площі на кожного члена сім'ї, який постійно проживає в жиллому приміщенні (будинку), та додатково 10,5 кв. метра на сім'ю;

3) 50-відсоткова знижка вартості палива, у тому числі рідкого, в межах норм, визначених законодавством, у разі якщо відповідні будинки не мають центрального опалення;

4) позачергове встановлення квартирних телефонів. Абонентна плата за користування квартирним телефоном встановлюється у розмірі 50 відсотків від затверджених тарифів.

{Статтю 13 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 1343-VI від 19.05.2009](#)}

Пільги щодо плати за користування житлом (квартирної плати), комунальними послугами та вартості палива, передбачені пунктами 1-3 частини третьої цієї статті, надаються багатодітним сім'ям незалежно від виду житла та форми власності на нього.

{Статтю 13 доповнено частиною четвертою згідно із Законом [№ 1343-VI від 19.05.2009](#)}

Дитячим будинкам сімейного типу та прийомним сім'ям, в яких не менше року проживають відповідно троє або більше дітей, а також сім'ям (крім багатодітних сімей), в яких не менше року проживають троє і більше дітей, враховуючи тих, над якими встановлено опіку чи піклування, надаються пільги, передбачені частиною третьою, з урахуванням умов, визначених частиною четвертою цієї статті.

{Статтю 13 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 4723-VI від 17.05.2012](#)}

Дітям з багатодітних сімей надаються такі пільги:

1) безоплатне одержання ліків за рецептами лікарів;
2) щорічне медичне обстеження і диспансеризація в державних та комунальних закладах охорони здоров'я із залученням необхідних спеціалістів, а також компенсація витрат на зубопротезування;

3) першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація;

4) безоплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту (крім таксі), автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських і міжміських маршрутів, у тому числі внутрірайонних, внутрі- та міжобласних незалежно від відстані та місця проживання за наявності посвідчення встановленого зразка, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду - також електронного квитка, який видається на безоплатній основі;

{Пункт 4 частини шостої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1812-VIII від 17.01.2017](#)}

5) безоплатне одержання послуг з оздоровлення та відпочинку відповідно до [Закону України "Про оздоровлення та відпочинок дітей"](#).

{Статтю 13 доповнено частиною згідно із Законом [№ 1343-VI від 19.05.2009](#)}

Батькам і дітям з багатодітних сімей видаються відповідні посвідчення. Зразок посвідчення, порядок виготовлення і видачі посвідчень встановлюються Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 13 доповнено частиною згідно із Законом [№ 1343-VI від 19.05.2009](#)}

Установити, що пільги, передбачені пунктами 1, 2, 3 та 4 частини третьої та пунктом 1 частини шостої цієї статті, надаються за умови, якщо розмір

середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 13 доповнено частиною восьмою згідно із Законом [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

Стаття 14. Розлучення дитини з сім'єю

Діти та батьки не повинні розлучатися всупереч їх волі, за винятком випадків, коли таке розлучення необхідне в інтересах дитини і цього вимагає рішення суду, що набрало законної сили.

Під час вчинення дій, пов'язаних з розлученням дитини з одним або обома батьками, а також інших дій, що стосуються дитини, в порядку, встановленому законом, судом заслуховується думка та побажання дитини.

Стаття 15. Право дитини на контакт з батьками, які проживають окремо *{Назва статті 15 в редакції Закону [№ 1397-VI від 21.05.2009](#)}*

Дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів.

Батьки, які проживають окремо від дитини, зобов'язані брати участь у її вихованні і мають право спілкуватися з нею, якщо судом визнано, що таке спілкування не перешкоджатиме нормальному вихованню дитини.

У разі коли батьки не можуть дійти згоди щодо участі одного з батьків, який проживає окремо, у вихованні дитини, порядок такої участі визначається органами опіки та піклування за участю батьків виходячи з інтересів дитини. Рішення органів опіки та піклування з цих питань можуть бути оскаржені до суду у порядку, встановленому законом.

Дитина має право на отримання інформації про відсутніх батьків, якщо це не завдає шкоди її психічному і фізичному здоров'ю.

Стаття 16. Право дитини на контакт з батьками, іншими членами сім'ї та родичами, які проживають у різних державах

{Назва статті 16 в редакції Закону [№ 1397-VI від 21.05.2009](#)}

Дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право на регулярні особисті стосунки і прямі контакти з обома батьками. Дитина та її батьки для воз'єднання сім'ї мають право на вільний в'їзд в Україну та виїзд з України у порядку, встановленому законом.

Батьки, інші члени сім'ї та родичі, зокрема ті, які проживають у різних державах, не повинні перешкоджати одне одному реалізувати право дитини на контакт з ними, зобов'язані гарантувати повернення дитини до місця її постійного проживання після реалізації нею права на контакт, не допускати неправомірної зміни її місця проживання.

{Статтю 16 доповнено частиною другою згідно із Законом [№ 1397-VI від 21.05.2009](#)}

Стаття 16¹. Заходи і гарантії забезпечення виконання рішення суду про реалізацію права дитини на контакт

Заходи і гарантії забезпечення виконання рішення суду про реалізацію права дитини на контакт визначаються судом у кожному конкретному випадку.

Такими заходами і гарантіями є:

зобов'язання особи, яка контактує з дитиною, оплачувати витрати, пов'язані з переїздом та проживанням дитини, а також, у разі потреби, - будь-якої іншої особи, яка супроводжує дитину, повідомляти особі, з якою проживає дитина, про місце перебування дитини під час реалізації нею права на контакт, з'являтися особисто разом з дитиною до органу опіки та піклування з періодичністю, визначеною судом;

заборона зміни місця перебування дитини під час реалізації нею права на контакт;

реалізація права на контакт з дитиною на території іноземної держави за умови подання органу опіки та піклування за місцем проживання дитини документа, що підтверджує визнання рішення суду України про контакт з дитиною на території іншої держави;

інші заходи, передбачені законом.

{Закон доповнено статтею 16¹ згідно із Законом [№ 1397-VI від 21.05.2009](#)}

Стаття 17. Право дитини на майно

Кожна дитина, в тому числі й усиновлена, має право на одержання в установленому законом порядку в спадщину майна і грошових коштів батьків чи одного з них у разі їх смерті або визнання їх за рішенням суду померлими незалежно від місця проживання. Дитина, батьки якої позбавлені батьківських прав, не втрачає права на успадкування їх майна.

У разі визнання батьків або одного з них рішенням суду безвісно відсутніми дитина має право на утримання за рахунок їх коштів і майна.

Батьки або особи, які їх замінюють, не мають права без дозволу органів опіки і піклування, наданого відповідно до закону, укласти договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації, відмовлятися від належних дитині майнових прав, здійснювати поділ, обмін, відчуження житла, зобов'язуватися від імені дитини порукою, видавати письмові зобов'язання.

{Частина третя статті 17 в редакції Закону [№ 3234-VI від 19.04.2011](#)}

Суд у разі позбавлення батьків батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав одночасно накладає заборону на відчуження майна та житла дітей, про що повідомляє нотаріуса за місцем знаходження майна та житла.

{Частина четверта статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2435-VI від 06.07.2010](#)}

Інші майнові права дитини та порядок їх захисту встановлюються законами України.

Стаття 18. Право дитини на житло

Держава забезпечує право дитини на проживання в таких санітарно-гігієнічних та побутових умовах, що не завдають шкоди її фізичному та розумовому розвитку.

Діти - члени сім'ї наймача або власника жилого приміщення мають право користуватися займаним приміщенням нарівні з власником або наймачем.

Органи опіки та піклування зобов'язані здійснювати контроль за додержанням батьками або особами, які їх замінюють, майнових та житлових прав дітей при відчуженні жилих приміщень та купівлі нового житла.

Розділ IV ДИТИНА І СУСПІЛЬСТВО

Стаття 19. Право на освіту

Кожна дитина має право на освіту.

Держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; надання державних стипендій та пільг учням і студентам цих закладів у порядку, встановленому законодавством України. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

{Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

Держава забезпечує право на вибір навчального закладу і навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування організовують облік дітей дошкільного та шкільного віку для виконання вимог щодо навчання дітей у загальноосвітніх навчальних закладах.

Учні державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладів із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і дітей, які потребують особливих умов виховання, перебувають на повному утриманні держави. Порядок забезпечення учнів державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладів стипендією, організації харчування учнів із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, дітей з інвалідністю/осіб з інвалідністю I-III групи та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України](#) "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям", визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина п'ята статті 19 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

Органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть забезпечувати харчуванням учнів інших категорій та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів.

{Частина статті 19 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#)}

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування (за винятком тих, які мають вади фізичного та розумового розвитку і не можуть навчатися в загальних навчальних закладах), навчаються в загальноосвітніх школах.

Для дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства, які потребують опіки і стороннього догляду, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, за згодою батьків дітей або осіб, які їх замінюють, забезпечує навчання в загальноосвітніх та спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах за відповідними навчальними програмами, у тому числі і в домашніх умовах.

{Статтю 19 доповнено частиною згідно із Законом [№ 2414-IV від 03.02.2005](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Діти з інвалідністю та особи з інвалідністю з дитинства, які перебувають у реабілітаційних закладах, закладах та установах, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, охорони здоров'я, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, охорони здоров'я, місцевих державних адміністрацій, мають право на здобуття освіти за індивідуальними навчальними програмами, які узгоджуються з індивідуальними програмами реабілітації дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства.

{Статтю 19 доповнено частиною згідно із Законом [№ 2414-IV від 03.02.2005](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Студенти вищих навчальних закладів із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на повному утриманні держави. Студентам, які є дітьми з інвалідністю та особами з інвалідністю I-III групи, студентам із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям"](#), включаючи студентів з багатодітних сімей, призначається соціальна стипендія та може надаватися додаткова соціальна і матеріальна допомога.

{Частина статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1343-VI від 19.05.2009](#); в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

{Частину одинадцяту статті 19 виключено на підставі Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

Норми навантаження у навчальних програмах та планах навчальних закладів повинні визначатися з урахуванням віку та стану здоров'я дітей. Контроль за дотриманням цих норм у порядку, встановленому законодавством, здійснюють центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах освіти і науки, охорони здоров'я.

{Частина статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

У порядку, встановленому законодавством, держава забезпечує підтримку та заохочення особливо обдарованих дітей шляхом направлення їх на навчання до провідних вітчизняних та іноземних навчальних закладів і встановлення спеціальних стипендій.

Держава забезпечує дітям осіб, визнаних учасниками бойових дій відповідно до [пункту 19](#) частини першої статті 6 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", дітям, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій чи збройних конфліктів або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних у районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій чи збройних конфліктів, а також внаслідок захворювання, одержаного в період участі в антитерористичній операції, дітям, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту, дітям, які проживають у населених пунктах на лінії зіткнення, дітям, зареєстрованим як внутрішньо переміщені особи, у тому числі дітям, які навчаються за денною формою навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, - до закінчення навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, державну цільову підтримку для здобуття професійно-технічної та вищої освіти у державних та комунальних навчальних закладах.

{Статтю 19 доповнено частиною чотирнадцятою згідно із Законом [№ 425-VIII від 14.05.2015](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1838-VIII від 07.02.2017](#)}

Державна цільова підтримка для здобуття професійно-технічної та вищої освіти надається у вигляді:

повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;

пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти;

соціальної стипендії;

безоплатного забезпечення підручниками;

безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних навчальних закладах;

безоплатного проживання в гуртожитку;

інших заходів, затверджених Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 19 доповнено частиною п'ятнадцятою згідно із Законом [№ 425-VIII від 14.05.2015](#)}

Порядок та умови надання державної цільової підтримки для здобуття професійно-технічної та вищої освіти зазначеним категоріям громадян визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 19 доповнено частиною шістнадцятою згідно із Законом [№ 425-VIII від 14.05.2015](#)}

Стаття 20. Залучення дитини до національної та світової культури

З метою сприяння соціальному, духовному, моральному благополуччю, всебічному здоровому розвитку дитини держава забезпечує їй безкоштовний доступ до національних духовних та історичних цінностей, досягнень світової культури шляхом надання можливості користування бібліотечними фондами, виставковими залами, музеями тощо. З цією метою створюється мережа спеціальних дитячих закладів культури, закладів позашкільної освіти, діяльність яких спрямовується на сприяння розвитку індивідуальної та колективної творчості дітей.

Розробка навчальних програм, що застосовуються в навчальних закладах, повинна базуватися на найкращих здобутках людства у сфері культури, засадах моралі та добра, національних духовних традиціях.

Держава сприяє випуску і забезпеченню доступності кіно- та відеофільмів, теле- і радіопередач, виданню друкованих засобів масової інформації, розрахованих на дитячу та молодіжну аудиторію, а також поширенню іншої корисної для культурного розвитку дітей інформації.

Забороняється пропагування у засобах масової інформації культу насильства і жорстокості, розповсюдження порнографії та інформації, що зневажає людську гідність і завдає шкоди моральному благополуччю дитини.

Стаття 20¹. Особливості перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування

Діти віком до 16 років з двадцять другої до шостої години можуть перебувати у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування лише в присутності принаймні одного з батьків чи іншого законного представника дитини або особи, яка її супроводжує і несе за неї персональну відповідальність.

Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи зобов'язані вживати заходів щодо недопущення у такі заклади з двадцять другої до шостої години дітей до 16 років без супроводження осіб, зазначених у частині першій цієї статті.

Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи мають право у період з двадцять другої до шостої години вимагати у відвідувачів таких закладів документи, що підтверджують досягнення ними 16-річного віку.

{Закон доповнено статтею 20¹ згідно із Законом [№ 243-VII від 16.05.2013](#)}

Стаття 21. Дитина і праця

Порядок застосування праці дітей визначається законодавством України про працю.

Вік, з якого допускається прийняття дитини на роботу, становить 16 років. Діти, які досягли 15-річного віку, можуть прийматися на роботу, що не завдає

шкоди їх здоров'ю і навчанню, за згодою одного з батьків або особи, яка замінює батьків.

Для дітей, молодших 16 років, тривалість робочого часу обмежується відповідно до потреб їх розвитку та професійної підготовки. Час, витрачений дитиною за згодою власника або уповноваженого ним органу на професійну підготовку в межах встановленого законодавством робочого часу, зараховується як робочий час.

Забороняється залучення дітей до найгірших форм дитячої праці, участі у важких роботах і роботах з шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах та до праці понад встановлений законодавством скорочений робочий час.

{Частина четверта статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2414-IV від 03.02.2005](#)}

До найгірших форм дитячої праці належать:

усі форми рабства або практика, подібна до рабства, зокрема, продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах;

використання, вербування або пропонування дитини для зайняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи порнографічних вистав;

використання, вербування або пропонування дитини для незаконної діяльності;

робота, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю дитини.

{Статтю 21 доповнено частиною згідно із Законом [№ 2414-IV від 03.02.2005](#)}

Діти приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду за наявності письмового медичного висновку про відсутність протипоказань для участі у трудовій діяльності та в подальшому до досягнення 21 року щорічно підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам.

Участь у трудовій діяльності дітей з інвалідністю та дітей з вадами фізичного та розумового розвитку забезпечується шляхом створення відповідної мережі робочих місць.

З метою захисту своїх трудових прав діти, які працюють, можуть створювати професійні спілки або вступати до існуючих професійних спілок у порядку, встановленому законодавством України.

Державний контроль і нагляд за дотриманням трудових прав дитини забезпечується в порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 22. Право на зайняття підприємницькою діяльністю

Діти, які досягли 16-річного віку, мають право займатися підприємницькою діяльністю, можуть бути членами колективного

сільськогосподарського підприємства та членами селянського (фермерського) господарства в порядку, встановленому законом.

Стаття 23. Право на об'єднання в дитячі та молодіжні організації

Діти мають право на об'єднання в самостійні дитячі та молодіжні громадські організації за умови, що їх діяльність не суперечить [Конституції України](#) та законам України, не порушує громадський порядок і безпеку держави, права і свободи інших осіб, не шкодить моралі та здоров'ю дітей та інших громадян.

Дитячі громадські організації можуть створювати свої об'єднання, встановлювати контакти з дитячими громадськими організаціями інших країн, вступати до міжнародних дитячих об'єднань.

Створення дитячих організацій політичного та релігійного спрямування забороняється.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування надають допомогу дитячим організаціям та об'єднанням, сприяють їх роботі.

Розділ V ДІТИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ОСОБЛИВОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВИ

{Назва розділу V в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Стаття 23¹. Захист прав та інтересів дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

Усі дії щодо дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, спрямовуються на захист прав та інтересів дитини, усунення причин таких обставин і забезпечення безпечних умов її утримання та виховання, надання їй та її батькам комплексу необхідних послуг та соціальної допомоги.

Суб'єкти соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю в процесі своєї професійної діяльності здійснюють заходи з виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надають їм комплекс послуг у межах повноважень, визначених законодавством, інформують інших суб'єктів, органи опіки та піклування в разі необхідності здійснення комплексних заходів щодо захисту прав та інтересів дитини та надання підтримки батькам чи притягнення їх до відповідальності. Суб'єкти соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю забезпечують ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

{Частина друга статті 23¹ із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2229-VIII від 07.12.2017](#)}

У разі якщо у зв'язку із складними життєвими обставинами дитина тимчасово не проживає чи не може проживати із своїми батьками, іншими законними представниками, її утримання та виховання можуть здійснювати родичі, сім'я патронатного вихователя, центри соціально-психологічної

реабілітації дітей, притулки для дітей служб у справах дітей, інші установи для дітей (незалежно від форми власності та підпорядкування), в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.

Уповноважені органи, що здійснюють соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, зобов'язані в максимально короткий термін запропонувати сім'ї дитини комплекс послуг, спрямованих на мінімізацію чи повне подолання складних життєвих обставин, та сприяти поверненню дитини до батьків, інших законних представників.

У разі якщо повернення дитини до батьків, інших законних представників є неможливим чи суперечить її інтересам, органи опіки та піклування здійснюють заходи щодо надання дитині статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, захисту її житлових та майнових прав, влаштування в одну із форм виховання, яка найбільше відповідає найкращим інтересам дитини.

Порядок діяльності органів опіки та піклування з питань захисту прав дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, визначається Кабінетом Міністрів України.

{Розділ V доповнено статтею 23¹ згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Стаття 24. Утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та безпритульних дітей

Утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечує держава.

Безпритульні діти в порядку, встановленому законом, тимчасово розміщуються в притулках для дітей служб у справах дітей, центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, сім'ях патронатних вихователів, у яких створюються належні житлово-побутові умови та умови, спрямовані на забезпечення їх соціальної адаптації та підготовку до повернення у рідні сім'ї або влаштування в сімейні форми виховання, надається правова, психологічна, медична та інша допомога таким дітям.

{Частина друга статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, повинні бути передані на усиновлення або влаштовані на виховання в сім'ї громадян (під опіку чи піклування, в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу), у будинки дитини, дитячі будинки, школи-інтернати, дитячі будинки-інтернати на повне державне утримання. Таким дітям створюються необхідні умови для всебічного і гармонійного розвитку, підготовки до самостійного життя та праці.

{Частина третя статті 24 в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, поліцейські, працівники відповідних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, житлово-експлуатаційних організацій,

навчальних закладів, громадяни та інші особи, яким стало відомо про факт залишення дитини без опіки (піклування) батьків, зобов'язані негайно повідомити про це органи опіки та піклування за місцем знаходження дитини.

{Частина четверта статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

Усиновлення допускається виключно в інтересах дитини України відповідно до закону.

Усиновлення (удочеріння) є оформлена спеціальним юридичним актом (рішенням суду) передача на виховання в сім'ю неповнолітньої дитини на правах сина чи дочки.

Усиновлення дитини, яка є громадянином України, іноземцями провадиться, якщо були вичерпані всі можливості щодо передачі під опіку, піклування, на усиновлення чи виховання в сім'ї громадян України.

{Частина сьома статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Усиновлення дитини, яка є громадянином України, не може здійснюватися іноземцем, який не перебуває в шлюбі, за винятком, коли іноземець є родичем дитини.

{Статтю 24 доповнено частиною згідно із Законом [№ 257-VI від 10.04.2008](#)}

Переважне право серед інших іноземців на усиновлення дитини, яка є громадянином України, мають громадяни держав, які уклали міжнародні договори з Україною про усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

{Частина дев'ята статті 24 в редакції Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Порядок передачі дітей на усиновлення, а також здійснення контролю за умовами їх проживання і виховання в сім'ях усиновителів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Посередницька, комерційна діяльність щодо усиновлення дітей, передання їх під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян України, іноземців або осіб без громадянства забороняється.

{Частина статті 24 в редакції Закону [№ 2414-IV від 03.02.2005](#)}

Порядок створення, реорганізації та ліквідації навчально-виховних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, передачі дітей на виховання та спільне проживання в прийомні сім'ї або дитячі будинки сімейного типу, а також положення про них затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Працівники закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які здійснюють виховні функції, в разі вчинення аморального проступку, не сумісного з продовженням зазначеної роботи, притягаються до дисциплінарної відповідальності у порядку, встановленому законом.

Контроль за умовами виховання і проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ях опікунів (піклувальників), усиновителів, у дитячих будинках сімейного типу, в прийомних сім'ях

покладається на органи опіки і піклування, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або інші уповноважені органи.

{Частина статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3109-III від 07.03.2002](#), [№ 2353-IV від 18.01.2005](#), [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 25. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Діти, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, мають право на особливий захист і допомогу з боку держави.

Відсутність одного або обох з батьків та батьківського піклування підтверджується відповідними документами, які є підставою для надання цим дітям матеріального забезпечення і пільг, передбачених законодавством України.

У разі передачі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку чи піклування, влаштування в будинки дитини, дитячі будинки, школи-інтернати, дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї жиле приміщення, в якому вони проживали, зберігається за дітьми протягом усього часу перебування їх в цих закладах, у опікунів чи піклувальників, дитячому будинку сімейного типу, прийомній сім'ї незалежно від того, чи проживають у жилу приміщенні, з якого вибули діти, інші члени сім'ї. Жиле приміщення, яке зберігається за дітьми, може бути передано в оренду іншим громадянам на строк до повернення дітей із зазначених закладів, від опікунів чи піклувальників, з прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу. Порядок збереження і передачі в оренду жилого приміщення та іншого майна дитини затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2394-VI від 01.07.2010](#)}

Держава забезпечує дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, а також особам з їх числа, які до передачі під опіку чи піклування, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, мали впорядковане житло, що зберігалось за ними, вселення їх у ці приміщення і повернення їм майна, що знаходилося в цих приміщеннях на день передачі дітей під опіку чи піклування, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

{Частина четверта статті 25 в редакції Закону [№ 2394-VI від 01.07.2010](#)}

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які до передачі під опіку чи піклування, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не мали впорядкованого житла або вселення яких у приміщення, що зберігалось за ними, неможливе внаслідок його знищення чи пошкодження або з інших поважних причин, що унеможливають проживання там цих дітей,

забезпечуються позачергово впорядкованим житлом за місцем їх походження або проживання до влаштування в сім'ї громадян, відповідні заклади або за місцем обліку внутрішньо переміщених осіб, якщо вони зареєстровані як внутрішньо переміщені особи, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 25 доповнено частиною згідно із Законом [№ 2394-VI від 01.07.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2279-VIII від 08.02.2018](#)}

Держава гарантує матеріальну допомогу на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, у дитячих будинках сімейного типу і прийомних сім'ях у порядку, встановленому законодавством України.

Дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення ними 18-річного віку надається одноразова допомога у розмірах і [порядку](#), визначених Кабінетом Міністрів України.

{Дію частини статті 25 зупинено на 2003 рік згідно із Законом [№ 380-IV від 26.12.2002](#); дію частини статті 25 зупинено на 2004 рік згідно із Законом [№ 1344-IV від 27.11.2003](#); в редакції Закону [№ 2505-IV від 25.03.2005](#)}

{Установити, що у 2004 році положення і норми, передбачені частиною статті 25 реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2004 рік згідно із Законом [№ 1344-IV від 27.11.2003](#)}

Держава гарантує працевлаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після повернення їх з дитячих закладів, від опікунів чи піклувальників, з дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, закінчення навчання в державних та комунальних навчальних закладах.

Стаття 26. Захист прав дітей з інвалідністю та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку

Дискримінація дітей з інвалідністю та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку забороняється.

Держава сприяє створенню дітям з інвалідністю та дітям з вадами розумового або фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів, гарантує надання їм відповідної матеріальної допомоги, встановлення одному з батьків дитини з інвалідністю чи особі, яка його замінює, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за його згодою, скороченого робочого дня, надання додаткової оплачуваної відпустки на строк до 5 днів, відпустки без збереження заробітної плати та інших пільг, передбачених законодавством України.

Дітям з інвалідністю та дітям з вадами розумового або фізичного розвитку надається безоплатна спеціалізована медична, дефектологічна і психологічна допомога та здійснюється безоплатне протезування у відповідних державних і комунальних закладах охорони здоров'я, надається можливість отримати базову,

професійно-технічну та вищу освіту, в тому числі в домашніх умовах. Таким дітям гарантується безоплатне забезпечення засобами індивідуальної корекції.

З метою створення умов для безперешкодного доступу дітей з інвалідністю та дітей з вадами фізичного розвитку до об'єктів соціальної інфраструктури планування та забудова населених пунктів, формування жилих районів, розробка проектних рішень, будівництво та реконструкція будинків, споруд та їх комплексів, об'єктів та засобів громадського транспорту повинні здійснюватися з дотриманням вимог [Закону України](#) "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні".

{Частина четверта статті 26 в редакції Закону [№ 2249-VIII від 19.12.2017](#)}

Діти з інвалідністю мають право на безоплатне матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення, а також забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами індивідуальної корекції відповідно до законодавства.

{Статтю 26 доповнено частиною згідно із Законом [№ 2414-IV від 03.02.2005](#)}

Діти з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату, за наявності відповідного висновку медико-соціальної експертизи, що підтверджує їх право на забезпечення автомобілем (у разі необхідності з ручним керуванням), і яким виповнилося 5 років, забезпечуються автотранспортними засобами на пільгових умовах. Право на управління таким автотранспортним засобом, за наявності відповідного документа на право управління автомобілем, набуває один із повнолітніх членів сім'ї (або найближчих родичів) особи з інвалідністю.

{Статтю 26 доповнено частиною згідно із Законом [№ 2414-IV від 03.02.2005](#)}

Діти з інвалідністю з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які проживають у сім'ях піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, державних або комунальних дитячих закладах, після досягнення повноліття забезпечуються житлом у порядку, встановленому [статтею 33](#) Закону України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні".

{Частина сьома статті 26 в редакції Законів [№ 2394-VI від 01.07.2010](#), [№ 2249-VIII від 19.12.2017](#)}

Стаття 27. Заклади для дітей з інвалідністю та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку

Для дітей з інвалідністю та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку, які не можуть навчатися в загальних навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати), загальноосвітні санаторні школи (школи-інтернати), будинки-інтернати для дітей з інвалідністю, дошкільні та інші заклади, в яких вони утримуються за рахунок держави. При направленні дітей до таких закладів останні мають

обиратися з урахуванням принципу їх максимальної територіальної наближеності до місця проживання батьків або осіб, що їх замінюють.

Кошти на фінансування будівництва та утримання закладів для дітей з інвалідністю і дітей з вадами розумового або фізичного розвитку в Державному бюджеті України, бюджеті Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетах виділяються окремою статтею.

Стаття 28. Захист дітей, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф

Дітям, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, держава забезпечує всебічну підтримку. В порядку, встановленому законодавством, їм гарантується першочергове і невідкладне відселення з небезпечної зони, надання кваліфікованої безоплатної медичної допомоги, пенсійного, соціального та іншого забезпечення, компенсацій за втрачене або пошкоджене майно та житло, вживаються заходи щодо сприяння возз'єднанню з членами сім'ї.

Стаття 29. Державна допомога дітям, ураженим ВІЛ-інфекцією, та дітям, хворим на інші невиліковні та тяжкі хвороби

Дітям, ураженим ВІЛ-інфекцією (ВІЛ-інфіковані та хворі на СНІД), гарантується державна допомога в порядку та обсягах, визначених [Законом України](#) "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення".

Діти, хворі на інші невиліковні та тяжкі хвороби, мають право на державну допомогу в порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 30. Заборона участі дітей у воєнних діях і збройних конфліктах

Участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, включаючи вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання дітей з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, залучення та/або втягування дітей до не передбачених законами України воєнізованих чи збройних формувань, пропаганда війни забороняються.

Держава вживає всіх можливих заходів для запобігання вербуванню та використанню дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, виявлення завербованих дітей та звільнення їх від військової служби.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, забезпечує проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо захисту дітей від участі у воєнних діях і збройних конфліктах, заохочує суспільство, громадські об'єднання та неурядові організації, засоби масової інформації до просвітницької роботи серед дітей, їхніх батьків, інших законних представників.

Особи, винні у порушенні вимог частини першої цієї статті, несуть кримінальну відповідальність, встановлену законом.

{Стаття 30 в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Стаття 30¹. Захист дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів

Держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон. У разі якщо вік особи не визначений і є підстави вважати, що ця особа є дитиною, їй надається захист, передбачений цією статтею, до встановлення віку.

Усі дії держави стосовно захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, здійснюються відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування першочергово проводять відселення дітей, які опинилися чи можуть опинитися у зоні воєнних дій чи збройних конфліктів, до безпечних районів. Відселення дітей проводиться разом з батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводження чи з іншими особами.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, здійснює заходи, спрямовані на возз'єднання дитини з сім'єю. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, здійснює заходи з встановлення місцезнаходження членів сім'ї дитини, сприяє пошукам, що здійснюються членами сім'ї, громадськими, благодійними, волонтерськими, гуманітарними організаціями та фондами, що беруть участь у возз'єднанні сімей.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, створюють умови для медичної, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи. [Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів](#), визначається Кабінетом Міністрів України.

{Розділ V доповнено статтею 30¹ згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Стаття 31. Захист дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту

Держава через уповноважені органи вживає необхідних заходів щодо забезпечення захисту дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту на території України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції) сприяє розшуку батьків або інших законних представників дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлучених із сім'ями, влаштуванню таких дітей у відповідні дитячі заклади або сім'ї.

{Частина друга статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Органи опіки та піклування вживають заходів щодо тимчасового влаштування у відповідні дитячі заклади або сім'ї дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлучених із сім'ями, встановлення опіки чи піклування над такими дітьми, сприяють дітям-біженцям та дітям, які потребують додаткового або тимчасового захисту, розлученим із сім'ями, у реалізації їхніх прав.

{Стаття 31 в редакції Законів [№ 177-IV від 26.09.2002](#), [№ 5290-VI від 18.09.2012](#)}

Стаття 32. Захист дитини від незаконного переміщення

У порядку, встановленому законодавством України та відповідними міжнародними договорами, держава вживає заходів для недопущення незаконного переміщення, вивезення та повернення дітей з-за кордону, їх викрадення, торгівлі дітьми.

Держава вживає всіх необхідних та можливих заходів для розшуку та повернення в Україну дітей, які були незаконно вивезені за кордон, у тому числі у зв'язку з обставинами, пов'язаними з воєнними діями і збройними конфліктами.

{Текст статті 32 в редакції Закону [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

Стаття 33. Захист прав дитини на особисту свободу

Право дитини на особисту свободу охороняється законом.

Затримання та арешт неповнолітніх застосовується як винятковий захід і тільки у випадках та порядку, встановлених законом. Про затримання дитини відповідні органи негайно повідомляють батьків чи осіб, які їх замінюють, а також органи прокуратури. Забороняється утримання дитини в одному приміщенні з дорослими затриманими, арештованими чи засудженими особами.

Порядок притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності, відбування ними покарання і застосування до них пробації встановлюється законом.

{Частина третя статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1492-VIII від 07.09.2016](#)}

Не допускається застосування до дитини насильства, погроз, інших незаконних дій з метою примушення її дати показання як свідка або визнання своєї вини.

Примусові заходи виховного характеру за вчинення дитиною злочину або в інших передбачених законом випадках застосовуються до неї лише судом.

Стаття 34. Захист прав дитини в спеціальних навчально-виховних закладах для неповнолітніх, які потребують особливих умов виховання

Неповнолітні правопорушники, які потребують особливих умов виховання, в порядку, встановленому законом, направляються до загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації.

Неповнолітні, які вживають алкоголь, наркотики, та неповнолітні, які за станом здоров'я не можуть бути направлені до загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації, в порядку, встановленому законом, направляються до центрів медико-соціальної реабілітації неповнолітніх.

Дітям, які перебувають у зазначених закладах, гарантується право на гуманне ставлення з боку оточуючих, на охорону здоров'я, отримання базової освіти і професійної підготовки, побачення з батьками або особами, які їх замінюють, відпустку, листування, на отримання передач, посилок від батьків, гуманітарних, благодійних та інших громадських організацій, які виявили бажання допомогти їм, у порядку, встановленому законодавством України.

Розділ VI

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ДИТИНСТВА

Стаття 35. Відповідальність за порушення законодавства про охорону дитинства

Особи, винні у порушенні вимог законодавства про охорону дитинства, несуть цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законів України.

Розділ VII МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Стаття 36. Участь України у міжнародному співробітництві з охорони дитинства

Україна бере участь у міжнародному співробітництві з питань охорони дитинства та захисту законних прав дитини відповідно до норм міжнародного права.

У порядку, встановленому законом, Україна укладає з іноземними державами договори про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, з питань правового захисту дітей - громадян України, усиновлених іноземцями, та здійснення контролю за умовами утримання та виховання таких дітей у сім'ях іноземців.

{Частина друга статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 37. Міжнародні договори

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у законодавстві України про охорону дитинства, застосовуються правила міжнародного договору.

Розділ VIII ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України у тримісячний термін:
  - подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення змін до законів України, що впливають з цього Закону;
  - привести свої нормативно-правові акти у відповідність з цим Законом;
  - забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів, що не відповідають вимогам цього Закону.

Президент України
м. Київ
26 квітня 2001 року
№ 2402-III

Л.КУЧМА

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про оздоровлення та відпочинок дітей

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, № 45, ст.313)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
[№ 1401-VI від 21.05.2009](#), ВВР, 2009, № 41, ст.597
[№ 2289-VI від 01.06.2010](#), ВВР, 2010, № 33, ст.471
[№ 2856-VI від 23.12.2010](#), ВВР, 2011, № 29, ст.272
[№ 5462-VI від 16.10.2012](#), ВВР, 2014, № 6-7, ст.80
[№ 1295-VII від 03.06.2014](#), ВВР, 2014, № 29, ст.944
[№ 77-VIII від 28.12.2014](#), ВВР, 2015, № 11, ст.75
[№ 592-VIII від 14.07.2015](#), ВВР, 2015, № 35, ст.342
[№ 766-VIII від 10.11.2015](#), ВВР, 2015, № 52, ст.482
[№ 922-VIII від 25.12.2015](#), ВВР, 2016, № 9, ст.89
[№ 2081-VIII від 06.06.2017](#), ВВР, 2017, № 30, ст.326}

{Установити, що у 2016 році норми і положення [абзацу десятого частини першої статті 1](#), [частини першої статті 24](#), [частини першої статті 25](#) цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом [№ 928-VIII від 25.12.2015](#)}

{У тексті Закону слова "центральний орган виконавчої влади у справах сім'ї, молоді та спорту" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей" у відповідному відмінку згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Цей Закон визначає основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, правові, фінансові та організаційні засади утворення і діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, права, обов'язки та відповідальність усіх учасників процесу.

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

відпочинкова зміна - період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку не менше 14 днів;

оздоровча зміна - період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку не менше 21 дня, протягом якого дитина отримує послуги з оздоровлення та відпочинку;

профільна зміна (туристична, спортивна, додаткової освіти: юних біологів, математиків, екологів тощо) - період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку, протягом якого дитина крім послуг з оздоровлення та відпочинку отримує комплекс послуг, спрямованих на розвиток певних здібностей та інтересів;

тематична зміна - оздоровча або відпочинкова зміна, протягом якої дитина крім послуг з оздоровлення та відпочинку отримує комплекс додаткових послуг, спрямованих на розвиток її здібностей та інтересів за напрямками позашкільної освіти, фізичної культури та спорту, соціальної реабілітації, соціального захисту тощо за спеціальною програмою;

відпочинок - комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що забезпечують організацію дозвілля дітей, відновлення фізичних і психічних функцій дитячого організму, сприяють розвитку духовності та соціальної активності дітей, що здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом відпочинкової зміни;

оздоровлення - комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, спрямованих на поліпшення та зміцнення фізичного і психічного стану здоров'я дітей, що здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом оздоровчої зміни;

дитячий заклад оздоровлення та відпочинку - постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку;

державні соціальні стандарти оздоровлення та відпочинку дітей - встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій щодо забезпечення необхідними послугами з оздоровлення та відпочинку дітей;

мережа дитячих закладів оздоровлення та відпочинку - сукупність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (працюючих та непрацюючих) незалежно від форми власності, типу та підпорядкування;

{Частина першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей - електронна база даних про об'єкти права власності (працюючі та непрацюючі), призначені для оздоровлення та відпочинку дітей, незалежно від форми власності та підпорядкування;

{Частина першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2081-VIII від 06.06.2017}

суб'єкт господарювання, що здійснює управління дитячим закладом оздоровлення та відпочинку, - юридична особа, державне, комунальне та інше підприємство, громадянин України, іноземець або особа без громадянства, що організовує та забезпечує діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку;

{Частина першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2081-VIII від 06.06.2017}

майнові об'єкти оздоровлення та відпочинку дітей - комплекс будівель, споруд, у тому числі інженерних, інших приміщень, земельних ділянок, на яких вони розміщені, що в сукупності забезпечує діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку на належному рівні;

{Частина першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2081-VIII від 06.06.2017}

діти, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, - діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування; діти осіб, визнаних учасниками бойових дій відповідно до [пункту 19](#) частини першої статті 6 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"; діти, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій чи збройних конфліктів або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних у районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій чи збройних конфліктів, а також внаслідок захворювання, одержаного у період участі в антитерористичній операції; діти, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту; діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; діти, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, рідні діти батьків-вихователів або прийомних батьків, які проживають в одному дитячому будинку сімейного типу або в одній прийомній сім'ї; діти, взяті на облік службами у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах; діти-інваліди; діти, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; діти, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф; діти з багатодітних сімей; діти з малозабезпечених сімей; діти, батьки яких загинули від нещасного випадку на виробництві або під час виконання службових обов'язків; діти, які перебувають на диспансерному обліку; талановиті та обдаровані діти - переможці міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних олімпіад, конкурсів, фестивалів, змагань, спартакіад, відмінники навчання, лідери дитячих громадських організацій; діти - учасники дитячих творчих колективів та спортивних команд; діти працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села;

{Абзац статті 1 в редакції Закону [№ 1401-VI від 21.05.2009](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 592-VIII від 14.07.2015](#); в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

діти, які потребують особливих умов для оздоровлення, - діти з особливими фізичними та психічними потребами, які не можуть перебувати в закладах оздоровлення та відпочинку самостійно, потребують індивідуального догляду та створення спеціальних умов;

послуги з оздоровлення - комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що надаються дитячим закладом оздоровлення та відпочинку і спрямовані на відновлення та поліпшення фізичного і психічного стану здоров'я дитини;

відпочинкові послуги - заходи, спрямовані на організацію дозвілля дітей з дотриманням періоду активного та пасивного відпочинку, організацію раціонального харчування та забезпечення відповідними до вимог умовами проживання.

Стаття 2. Законодавство у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

1. Законодавство у сфері оздоровлення та відпочинку дітей складається з [Конституції України](#), [Сімейного кодексу України](#), законів України "[Про охорону дитинства](#)", "[Про позашкільну освіту](#)", цього та інших законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів.

Стаття 3. Основні принципи та напрями державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

1. Державна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей ґрунтується на таких принципах:

рівності прав кожної дитини на оздоровлення та відпочинок;

визнання пріоритетним у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснення заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я дітей шляхом організації оздоровлення та відпочинку;

створення оптимальних умов для безпечного та ефективного перебування дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;

створення умов для зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей шляхом належної організації оздоровлення та відпочинку;

надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки;

адресності соціальної допомоги, що надається з державного і місцевих бюджетів для оздоровлення та відпочинку дітей.

2. Основними напрямками державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей є:

підтримка заходів, що здійснюються підприємствами, установами і організаціями, фондами, громадянами та їх об'єднаннями в цій сфері;

створення доступного та ефективного ринку послуг з оздоровлення та відпочинку дітей;

збереження і розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

забезпечення підготовки кадрів для здійснення заходів з оздоровлення та відпочинку дітей;

стимулювання проведення науково-дослідних робіт, розроблення та впровадження інноваційних програм;

створення механізмів економічного стимулювання, кредитування, цільової фінансової підтримки закладів, що здійснюють оздоровлення та відпочинок дітей;

оптимізація системи управління;

створення Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей з метою запобігання ліквідації, передачі під заставу, репродукування, використанню не за призначенням таких об'єктів, а також з метою забезпечення доступності та відкритості інформації про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, і послуги, які вони надають;

{Абзац дев'ятий частини другої статті 3 в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

розробка та затвердження державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку.

Стаття 4. Система оздоровлення та відпочинку дітей

До системи оздоровлення та відпочинку дітей належать:

Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування;

{Абзац другий статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

дитячі заклади оздоровлення та відпочинку всіх типів та форм власності, благодійні організації та громадські об'єднання, а також підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які забезпечують оздоровлення та відпочинок дітей;

{Статтю 4 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

інші суб'єкти, що забезпечують оздоровлення та відпочинок дітей.

Стаття 5. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

{Назва статті 5 в редакції Законів [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

1. Центральним органом виконавчої влади у сфері оздоровлення та відпочинку дітей є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

{Частина перша статті 5 в редакції Законів [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

2. До сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, належать дитячі заклади оздоровлення та відпочинку загальнодержавного значення.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

3. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, у межах своїх повноважень:

{Частина третю статті 5 доповнено новим абзацом першим згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

здійснює нормативно-правове регулювання у сфері оздоровлення та відпочинку дітей;

{Абзац другий частини третьої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#); в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

забезпечує надання організаційної, науково-методичної, інформаційної допомоги центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, громадським об'єднанням, підприємствам, установам та організаціям, дитячим закладам оздоровлення та відпочинку, громадянам;

{Абзац частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

організовує оздоровлення та відпочинок дітей;

{Абзац частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

забезпечує координацію заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на організацію оздоровлення та відпочинку дітей;

{Абзац частини третьої статті 5 в редакції Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

здійснює міжвідомчу координацію з питань оздоровлення та відпочинку дітей;

розробляє пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань оздоровлення та відпочинку дітей;

здійснює контроль за наданням послуг з оздоровлення та відпочинку дітей;

щороку затверджує склад всеукраїнської мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, забезпечує доступність та відкритість інформації про такі заклади та послуги, які вони надають;

{Частина третю статті 5 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

{Абзац частини третьої статті 5 виключено на підставі Закону [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

{Абзац частини третьої статті 5 виключено на підставі Закону [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

забезпечує надання організаційної, науково-методичної, інформаційної допомоги центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, об'єднанням громадян, підприємствам, установам та організаціям, дитячим закладам оздоровлення та відпочинку і громадянам;

забезпечує надання інформації про мережу дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та послуги, які вони надають;

організовує проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, надає відповідну методичну допомогу;

{Частина третю статті 5 доповнено новим абзацом першим згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

вносить пропозиції щодо формування, встановлення та затвердження державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України за участю та погодженням з іншими сторонами соціального партнерства;

створює та веде Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей, забезпечує його відкритість та доступність, здійснює внесення відомостей про майнові об'єкти оздоровлення та відпочинку дітей до реєстру протягом 15 днів з дня їх подання керівником дитячого закладу оздоровлення та відпочинку;

{Частина третю статті 5 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 1401-VI від 21.05.2009](#); в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

здійснює інші повноваження відповідно до закону.

Стаття 6. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать дитячі заклади оздоровлення та відпочинку

1. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, у межах своїх повноважень забезпечують:

реалізацію державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей; збереження та розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, поліпшення їх матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення;

підготовку пропозиції щодо обсягів фінансування оздоровлення та відпочинку дітей у закладах оздоровлення та відпочинку і виділення коштів на утримання зазначених закладів відповідно до законодавства;

{Абзац четвертий статті 6 в редакції Закону [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

здійснення контролю за діяльністю дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

здійснення інших повноважень відповідно до закону.

Стаття 7. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування

1. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у межах своїх повноважень забезпечують:

реалізацію державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, розроблення і виконання відповідних регіональних програм;

збереження і розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, поліпшення їх матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення;

виділення коштів з місцевих бюджетів на організацію оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, а також на підтримку дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

{Абзац четвертий частини першої статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

здійснення часткової оплати вартості путівок до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, в першу чергу для оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, якщо це передбачено місцевою програмою оздоровлення та відпочинку дітей;

{Частину першу статті 7 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

здійснення контролю за діяльністю дитячих закладів оздоровлення та відпочинку незалежно від форми власності та підпорядкування;

безперебійне електро-, водо-, газо- та теплопостачання, виконання інших робіт щодо життєво важливих складових функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку під час перебування в них дітей;

підтримку дитячих закладів оздоровлення та відпочинку шляхом встановлення пільг із землекористування, оплати комунально-побутових послуг, придбання продуктів харчування, сплати місцевих податків і зборів;

безоплатне проведення медичного огляду працівників дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

{Абзац статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1401-VI від 21.05.2009](#); в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

оздоровлення та відпочинку дітей, у першу чергу дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, протягом року;

{Абзац десятий частини першої статті 7 в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

надання організаційної, науково-методичної, інформаційної допомоги громадським об'єднанням, фондам, підприємствам, установам та організаціям, дитячим закладам оздоровлення та відпочинку, громадянам;

надання допомоги в організації перевезення груп дітей до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

здійснення інших повноважень відповідно до закону.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації щороку затверджують склад

регіональної мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, забезпечують доступність та відкритість інформації про такі заклади та послуги, які вони надають.

{Статтю 7 доповнено частиною другою згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Стаття 8. Професійні спілки, об'єднання громадян, фонди, підприємства, установи та організації

1. Професійні спілки, об'єднання громадян, фонди, підприємства, установи та організації, що забезпечують проведення оздоровлення та відпочинку дітей, здійснюють заходи з оздоровлення та відпочинку дітей самостійно або за участю органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до вимог державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей.

2. Відносини професійних спілок, об'єднань громадян з органами виконавчої влади та власниками дитячих закладів оздоровлення та відпочинку регулюються законодавством.

Розділ II

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ

Стаття 9. Державні соціальні стандарти оздоровлення та відпочинку дітей

1. Державні соціальні стандарти оздоровлення та відпочинку дітей є складовою державних соціальних стандартів.

2. Складовими державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей є:

нормативи матеріально-технічного забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку інвентарем та обладнанням для надання медичних послуг, організації виховного процесу та дозвілля дітей, у тому числі національно-патріотичного виховання;

{Абзац другий частини другої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

нормативи розміщення дітей для оздоровлення та відпочинку на території, у будинках і приміщеннях дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

норми забезпечення дітей повноцінним харчуванням у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку відповідно до фізіологічних потреб і енерговитрат.

3. Державні соціальні стандарти оздоровлення та відпочинку формуються, встановлюються та затверджуються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України за участю та погодженням з іншими сторонами соціального партнерства.

4. Юридичні та фізичні особи, до сфери управління яких належать дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, забезпечують їх функціонування та

надання відповідних послуг згідно з державними соціальними стандартами оздоровлення та відпочинку дітей.

{Статтю 10 виключено на підставі Закону [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

Стаття 11. Страхування дітей на час їх перебування у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку

1. Страхування дітей під час перебування в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку здійснюється відповідно до законодавства.

Стаття 12. Науково-методичне та інформаційне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

1. Науково-методичне та інформаційне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

{Частина перша статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

2. Науково-методичне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюється шляхом:

впровадження інноваційних підходів до організації оздоровлення та відпочинку дітей;

розробки і видання методичних матеріалів з питань оздоровлення та відпочинку дітей;

організації співпраці із закладами, установами, організаціями для підвищення ефективності наукового та навчально-методичного забезпечення;

організації наукових, науково-практичних, науково-методичних семінарів, конференцій, виставок учасників оздоровчо-виховного процесу;

моніторингу ефективності діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;

розробки, затвердження та впровадження типових державних програм оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до вимог державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

3. Інформаційне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюється шляхом:

поширення інформації про діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку і послуги, які вони надають;

створення статистичної, довідкової, маркетингової бази даних щодо оздоровлення та відпочинку дітей;

забезпечення відкритого доступу до Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей через офіційний веб-сайт центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей;

{Частина третю статті 12 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

проведення рекламно-інформаційних заходів та кампаній;
висвітлення в засобах масової інформації питань щодо оздоровлення та відпочинку дітей.

Розділ III

ДИТЯЧІ ЗАКЛАДИ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Стаття 13. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку

1. Оздоровлення та відпочинок дітей може здійснюватися у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку протягом року, сезонно, під час канікул, цілодобово, протягом дня.

Діти віком від 7 до 18 років перебувають у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку самостійно або за згодою керівника дитячого закладу оздоровлення та відпочинку разом з батьками чи іншими законними представниками.

{Абзац другий частини першої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Діти віком від 4 до 7 років перебувають у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку разом із батьками або іншими законними представниками.

{Абзац третій частини першої статті 13 в редакції Закону [№ 1295-VII від 03.06.2014](#)}

Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку за своїми організаційно-правовими формами може бути державної (заснований на державній формі власності), комунальної (заснований на комунальній формі власності) або приватної (заснований на приватній формі власності) форми власності.

Оздоровлення та відпочинок дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, може здійснюватися у відповідно визначених дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в ході тематичних змін спільно з батьками-вихователями та прийомними батьками і їхніми власними дітьми.

{Абзац п'ятий частини першої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

Діти, які потребують особливих умов для оздоровлення, оздоровлюються у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в супроводі батьків або інших законних представників, соціальних працівників тощо.

{Абзац шостий частини першої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1401-VI від 21.05.2009](#), [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Оздоровлення та відпочинок дітей, які потребують особливих умов для оздоровлення, здійснюються у спеціально пристосованих дитячих закладах оздоровлення та відпочинку або в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку із спеціально обладнаними місцями.

{Частину першу статті 13 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Перебування разом з дітьми у закладах оздоровлення та відпочинку осіб, зазначених в абзацах третьому, п'ятому і шостому цієї частини, здійснюється за рахунок коштів таких осіб, благодійної допомоги тощо.

{Частина першу статті 13 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

2. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку створюють умови для проживання, харчування, медичного обслуговування, виховання дітей, розвитку їх інтересів та здібностей, здобуття елементарних трудових навичок тощо відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

3. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку у своїй діяльності керуються цим Законом та статутом (положенням), розробленим відповідно до [Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку](#), затвердженого Кабінетом Міністрів України.

4. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку для проведення оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки і оздоровлюються за кошти державного, місцевих бюджетів, визначаються відповідно до закону.

{Частина четверта статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Стаття 14. Типи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

1. До дитячих закладів оздоровлення належать:

дитячий заклад санаторного типу - заклад, у якому діти перебувають цілодобово і де поряд з оздоровчими надається комплекс медичних послуг, спрямованих на поліпшення стану їхнього здоров'я, запобігання захворюванням. З урахуванням природно-кліматичних умов, наявної лікувально-оздоровчої бази, кадрового забезпечення такі заклади можуть бути спеціалізованими;

дитячий центр - заклад, що функціонує протягом року, в якому діти перебувають цілодобово. Центр має відповідне кадрове забезпечення, спеціально відведену територію, матеріально-технічну базу, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам, для організації оздоровлення, відпочинку та навчання дітей;

позаміський заклад оздоровлення та відпочинку - заклад, що функціонує протягом року, сезонно або під час канікул, у якому діти перебувають цілодобово. Заклад повинен мати спеціально відведену територію, що знаходиться в курортній або заміській зоні, матеріально-технічну базу, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам, кадрове забезпечення для організації оздоровлення. Відповідний заклад також може належати до закладу відпочинку.

2. До дитячих закладів відпочинку належать:

табір з денним перебуванням - табір, тимчасово утворений у навчальному закладі, закладі культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, в якому забезпечується належний догляд за дітьми, виховний процес, їх повноцінне

дозвілля, розвиток творчих здібностей та інтересів і де діти перебувають протягом дня, але не менше 6 годин;

{Абзац другий частини другої статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VI від 21.05.2009}

дитячий заклад праці та відпочинку - заклад з денним або цілодобовим перебуванням, у якому поряд з відпочинком організується трудова діяльність з метою формування у дітей трудових інтересів і навичок;

наметове містечко - тимчасово діючий заклад з денним або цілодобовим перебуванням, облаштований на спеціально відведеній території, що відповідає санітарно-гігієнічним вимогам та нормам, у якому здійснюється комплекс заходів, спрямованих на формування у дітей навичок безпечної життєдіяльності, самообслуговування, колективізму.

3. Оздоровчі, відпочинкові та профільні зміни можуть комплектуватися одночасно дітьми всіх вікових груп. Перерва між змінами не має бути менше двох днів.

4. Для оздоровлення та відпочинку дітей можуть використовуватися санаторно-курортні заклади, пансіонати, бази відпочинку, санаторії-профілакторії, оздоровчі комплекси підприємств, установ та організацій, професійних спілок за умови надання зазначеними закладами послуг з оздоровлення та відпочинку відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

Стаття 15. Утворення, реорганізація та ліквідація дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

1. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку незалежно від форми власності, що діють як юридичні особи або не мають статусу юридичної особи і перебувають у складі підприємств, установ та організацій як їхні філіали чи структурні підрозділи, обов'язково включаються до складу мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

Майнові об'єкти оздоровлення та відпочинку дітей обов'язково вносяться до Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей.

Відомості про майнові об'єкти оздоровлення та відпочинку дітей, якими користується дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, керівник такого закладу подає до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, для внесення до Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей протягом одного місяця з дня отримання документів на право власності на зазначені майнові об'єкти відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України.

2. Утворення, реорганізація та ліквідація дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюються за рішенням власника (засновника) або уповноваженого ним органу відповідно до законодавства.

При утворенні дитячого закладу оздоровлення та відпочинку державної чи комунальної форми власності власник (засновник) або уповноважений ним орган

визначає обсяг прав та обов'язків суб'єкта господарювання, що здійснює управління дитячим закладом оздоровлення та відпочинку, щодо майна такого закладу (повне господарське відання, оперативне управління, оренда).

При реорганізації суб'єкта господарювання, що здійснює управління дитячим закладом оздоровлення та відпочинку, власник (засновник) або уповноважений ним орган вирішує питання щодо подальшого використання та збереження майна.

При ліквідації суб'єкта господарювання, що здійснює управління дитячим закладом оздоровлення та відпочинку державної чи комунальної форми власності, власник (засновник) або уповноважений ним орган визначає особу, відповідальну за збереження майна дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, та порядок його подальшого використання.

3. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку утворюються центральними, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, професійними спілками, фондами, підприємствами, установами та організаціями, громадянами та їх об'єднаннями з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх потреб, за наявності необхідної матеріально-технічної та науково-методичної бази, кадрового забезпечення відповідно до законодавства.

4. Засновник (власник) дитячого закладу оздоровлення та відпочинку державної чи комунальної форми власності не має права ліквідувати його, зменшувати територію, кількість ліжко-місць, а також передавати в оренду приміщення (будівлі) для провадження діяльності, не пов'язаної з оздоровленням та відпочинком дітей, під час перебування дітей у відповідному закладі без погодження з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

5. Реорганізація або ліквідація дитячих закладів оздоровлення та відпочинку державної чи комунальної форми власності допускається виключно за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

6. Майно дитячого закладу оздоровлення та відпочинку не може бути об'єктом звернення стягнення за борговими зобов'язаннями та не може передаватися у заставу.

7. У разі банкрутства власника місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування вирішують питання про передачу дитячого закладу оздоровлення та відпочинку до комунальної власності в порядку, передбаченому законодавством України.

8. Особливості використання дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, приватизованих в установленому порядку, визначаються законодавством про приватизацію та договорами купівлі-продажу відповідних об'єктів.

{Текст статті 15 в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Стаття 16. Органи управління дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку очолює директор.

2. Органом громадського самоврядування дитячого закладу оздоровлення та відпочинку є загальні збори (конференція) колективу закладу.

3. У дитячому закладі оздоровлення та відпочинку можуть функціонувати методичні об'єднання, що об'єднують учасників оздоровчо-виховного процесу та спеціалістів певного професійного напрямку.

Стаття 17. Правила поведінки в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку

Порушення вимог внутрішнього розпорядку дитячого закладу оздоровлення та відпочинку тягне за собою негайне відрахування дитини із закладу та відправлення до місця постійного проживання за рахунок батьків або інших законних представників.

Стаття 18. Права дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку має право відмовити у прийомі дитини до закладу в разі:

відсутності путівки;

невідповідності віку дитини встановленим вимогам;

відсутності у дитини, яка прибула на оздоровлення та відпочинок до дитячого закладу, медичної довідки встановленого зразка, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

{Абзац четвертий частини першої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 19. Обов'язки дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку зобов'язаний:

створити дитині безпечні умови перебування, забезпечити охорону її життя і здоров'я, особистого майна, надання невідкладної медичної допомоги, страхування від нещасного випадку, реалізацію освітніх програм та змістовного дозвілля тощо;

у разі виникнення обставин непереборної сили забезпечити негайну евакуацію і відправлення дитини до місця постійного проживання;

у разі захворювання дитини організувати її лікування та за потреби доставлення до місця постійного проживання;

забезпечити оздоровлення та відпочинок дітей відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

Стаття 20. Матеріально-технічна база дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, що має статус юридичної особи, володіє, користується і розпоряджається майном, земельною ділянкою відповідно до законодавства.

Для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей дитячим закладам оздоровлення та відпочинку можуть надаватися в оренду спортивні, культурні, оздоровчі об'єкти тощо.

2. Вимоги до матеріально-технічної бази дитячого закладу оздоровлення та відпочинку визначаються відповідними будівельними і санітарно-гігієнічними нормами, правилами їх облаштування та утримання з урахуванням вимог технічної і протипожежної безпеки та державними соціальними стандартами оздоровлення та відпочинку дітей.

Матеріально-технічну базу дитячого закладу оздоровлення та відпочинку складає рухоме і нерухоме майно, що належить йому на праві власності або господарського відання, оперативного управління, орендоване або передане йому засновником (власником).

3. Основні фонди, земельні ділянки та інше майно дитячого закладу оздоровлення та відпочинку державної або комунальної форми власності не підлягають вилученню, крім випадків, передбачених законодавством.

Стаття 20¹. Відповідальність посадових осіб дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Керівник дитячого закладу оздоровлення та відпочинку несе відповідальність за якість послуг, які надає такий заклад, та за збереження життя і здоров'я дітей, які перебувають у такому закладі, відповідно до закону.

2. Керівник дитячого закладу оздоровлення та відпочинку несе відповідальність відповідно до закону за неподання у строк, визначений цим Законом, або подання не в повному обсязі відомостей про майнові об'єкти оздоровлення та відпочинку дітей, якими користується такий заклад, до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, для внесення до Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей.

{Закон доповнено статтею 20¹ згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Стаття 21. Штатний розпис дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Штатний розпис дитячого закладу оздоровлення та відпочинку державної чи комунальної форми власності встановлюється на підставі [типових штатних нормативів дитячого закладу оздоровлення та відпочинку](#), затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, за погодженням з відповідними центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, державної фінансової політики.

{Частина перша статті 21 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

2. Штатний розпис приватного дитячого закладу оздоровлення та відпочинку встановлюється засновником (власником) на основі типових штатних нормативів дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

Стаття 22. Фінансово-господарська діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Фінансово-господарська діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку здійснюється відповідно до [Бюджетного](#) та [Господарського](#) кодексів України, законів України "[Про господарські товариства](#)", "[Про місцеве самоврядування в Україні](#)", "[Про позашкільну освіту](#)", цього Закону та інших нормативно-правових актів.

2. Кошти, що залишилися на бюджетних рахунках дитячого закладу оздоровлення та відпочинку на кінець фінансового року, не можуть бути вилучені, крім коштів фондів соціального страхування, зазначених у [статті 24](#) цього Закону, та у випадках, передбачених законодавством.

Розділ IV

ПОРЯДОК І УМОВИ НАДАННЯ ДІТЯМ ПОСЛУГ З ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Стаття 23. Порядок прийому дитини до дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Прийом дитини до дитячого закладу оздоровлення та відпочинку здійснюється за наявності путівки.

Путівка до дитячого закладу оздоровлення та відпочинку - документ, який засвідчує право дитини на отримання послуг з оздоровлення та відпочинку, умови перебування в такому закладі і визначає вартість та перелік послуг з оздоровлення та відпочинку для однієї дитини в конкретному закладі.

Інформація про наявність та надання путівок до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, закуплених за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, розміщується на офіційних веб-сайтах місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

{Частина першу статті 23 доповнено абзацом третім згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Стаття 24. Фінансування послуг з оздоровлення та відпочинку дітей

Оздоровлення та відпочинок дітей, які потребують особливих умов для оздоровлення, та дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, професійних спілок і фондів,

добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством.

{Частина перша статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 592-VIII від 14.07.2015](#); в редакції Закону [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

При вирішенні питання щодо першочерговості оздоровлення та відпочинку дітей враховується соціальний статус дитини і матеріальне становище сім'ї, у якій вона виховується.

Оздоровлення дітей інших категорій, в тому числі дітей працюючих осіб, здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій (відповідно до колективних договорів і угод), професійних спілок і фондів, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, інших джерел.

{Статтю 24 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 77-VIII від 28.12.2014](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

{Стаття 24 в редакції Закону [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

Стаття 25. Соціальна підтримка оздоровлення та відпочинку дітей

1. Кабінет Міністрів України розробляє і затверджує державну програму оздоровлення та відпочинку дітей.

2. Органи місцевого самоврядування розробляють і затверджують відповідні програми з оздоровлення та відпочинку дітей, фінансування яких здійснюється за рахунок місцевих бюджетів.

{Абзац другий частини другої статті 25 виключено на підставі Закону [№ 922-VIII від 25.12.2015](#) - щодо введення в дію зміни див. [пункт 1](#) розділу IX Закону [№ 922-VIII від 25.12.2015](#)}

Забезпечення матеріально-технічної бази дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, що утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, здійснюється відповідно до законодавства.

Стаття 26. Платні послуги у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

1. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, що повністю фінансуються з державного або місцевих бюджетів, можуть надавати платні послуги відповідно до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

2. У передбачених законодавством випадках дитячі заклади оздоровлення та відпочинку мають право на надання платних послуг після отримання у встановленому порядку відповідних ліцензій.

Стаття 27. Оздоровлення та відпочинок груп дітей за кордоном

1. Координацію діяльності, пов'язаної з виїздом груп дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок, контроль за її провадженням здійснюють центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері сім'ї та дітей, структурні підрозділи обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій.

{Частина перша статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5462-VI від 16.10.2012](#), [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

2. Оздоровлення та відпочинок груп дітей за кордоном організовується юридичними особами, установчими документами яких передбачено провадження такої діяльності, та за умови отримання згоди на виїзд і організацію оздоровлення та відпочинку дітей за кордоном.

{Частина друга статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

3. Надання згоди на виїзд і організацію оздоровлення та відпочинку дітей за кордоном здійснюється за місцем проживання дітей органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері сім'ї та дітей, структурними підрозділами обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій.

{Абзац перший частини третьої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

Якщо до складу групи входять діти з різних регіонів України або діти з районів проведення антитерористичної операції, надання згоди на виїзд і організацію оздоровлення та відпочинку дітей за кордоном здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей.

{Абзац другий частини третьої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

{Частина третя статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

4. Порядок отримання згоди на виїзд і організацію оздоровлення та відпочинку дітей за кордоном визначається Кабінетом Міністрів України.

{Частина четверта статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

5. Оздоровлення та відпочинок організованих груп дітей за кордоном за державні кошти здійснюється відповідно до вимог державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

Стаття 28. Вимоги щодо прийняття дітей на оздоровлення та відпочинок

1. До дитячого закладу оздоровлення та відпочинку діти можуть прибувати з батьками, іншими законними представниками або у складі груп з особами, які їх супроводжують.

2. Формування груп дітей та призначення особи, яка їх супроводжує до дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, здійснюється юридичними особами, якщо їх установчими документами передбачено провадження діяльності з оздоровлення та відпочинку дітей.

3. Група дітей для направлення до дитячого закладу оздоровлення та відпочинку формується і склад її затверджується не пізніше як за два дні до від'їзду.

4. Кожна група до 15 дітей забезпечується особою, яка їх супроводжує. На кожну групу від 30 до 45 дітей додатково призначається один медичний

працівник. Особи, які супроводжують дітей під час їх перевезення до або з місця оздоровлення та відпочинку, перебувають у відрядженні та несуть персональну відповідальність за життя і здоров'я дітей до передачі їх працівникам відповідного дитячого закладу оздоровлення та відпочинку чи батькам або іншим законним представникам.

Витрати на відрядження осіб, які супроводжують дітей, можуть відшкодовуватися за рахунок юридичних осіб, що їх призначили відповідно до частини другої цієї статті, та інших джерел, не заборонених законодавством.

5. Перед відправленням груп дітей на оздоровлення та відпочинок з особами, які супроводжують дітей під час їх перевезення, проводиться інструктаж з питань безпеки.

6. Відповідальність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку за життя і здоров'я дітей настає з моменту передачі дітей за списком особами, які їх супроводжували, керівникам цих закладів.

7. Супроводження груп дітей до або з місць оздоровлення та відпочинку здійснюється безоплатно представниками органів Національної поліції.

{Частина сьома статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 766-VIII від 10.11.2015](#)}

{Частина восьму статті 28 виключено на підставі Закону [№ 1401-VI від 21.05.2009](#)}

Розділ V

УЧАСНИКИ ПРОЦЕСУ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ

Стаття 29. Учасники процесу оздоровлення та відпочинку дітей

1. До учасників процесу оздоровлення та відпочинку дітей належать: діти; їхні батьки або особи, які їх замінюють; працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку дітей; представники підприємств, установ та організацій - власників (засновників) закладу; представники профспілок та інших об'єднань громадян.

Стаття 30. Права та обов'язки дітей, які перебувають у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку

1. Діти під час перебування в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку мають право:

на захист прав і свобод, визначених [Конвенцією ООН про права дитини](#), на охорону життя, здоров'я і власного майна, повагу до їх гідності, вільне висловлювання власних поглядів і переконань;

на кваліфіковану медичну допомогу в разі захворювання або травмування; самостійно обирати види діяльності, дозвілля, участь в освітніх, оздоровчих програмах закладів;

здобувати у передбачених законодавством випадках освіту згідно з державними стандартами освіти;

отримувати зазначені в путівці послуги з оздоровлення та відпочинку, в тому числі платні;

на раціональне харчування;

брати участь в управлінні дитячим закладом оздоровлення та відпочинку;

звертатися до адміністрації закладу для отримання інформації стосовно побуту, харчування, медичної допомоги, змісту освітніх, оздоровчих програм та програм відпочинку;

у разі виникнення конфліктної ситуації вимагати вжиття дієвих заходів, у тому числі заміни вихователя.

2. Діти під час перебування у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку зобов'язані виконувати правила внутрішнього розпорядку цих закладів.

Стаття 31. Права та обов'язки батьків або інших законних представників

1. Батьки або інші законні представники дітей мають право:

ознайомитися із статутом дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, правилами перебування дитини у закладі, змістом освітніх, оздоровчих, медичних програм або програм відпочинку, в яких братиме участь дитина;

захищати права та законні інтереси дитини в разі отримання від неї відповідної інформації;

звертатися до адміністрації дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, його засновника (власника), органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, утворених ними комісій, та інших робочих органів з питання поліпшення роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

{Абзац четвертий частини першої статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

2. Батьки або інші законні представники дітей зобов'язані:

забезпечити дитину на час перебування у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку необхідним одягом, взуттям, засобами гігієни;

провести з дитиною превентивну роботу щодо запобігання шкідливим звичкам;

забезпечити проходження дитиною медичного обстеження;

надавати інформацію працівникам дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, особам, які супроводжують дітей, про індивідуальні особливості дитини;

відвідувати дитину в закладі та у терміни, визначені у путівці, забрати її із закладу;

відшкодувати заподіяні дитячому закладу оздоровлення та відпочинку збитки внаслідок недисциплінованої поведінки дитини;

у разі прийняття рішення адміністрацією дитячого закладу оздоровлення та відпочинку про дострокове відправлення дитини до постійного місця проживання за недисциплінованість та у разі неможливості батьків або інших

законних представників забрати дитину з дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, відшкодувати витрати, понесені цим закладом, на супроводження дитини до постійного місця проживання.

Стаття 32. Працівники дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

1. Призначення керівників дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюється засновниками (власниками) з числа осіб, які мають, як правило, вищу освіту за профілем (охорона здоров'я, освіта, спорт, культура) і стаж роботи з дітьми не менше п'яти років.

Прийняття на роботу працівників, які безпосередньо працюють з дітьми, здійснюється з числа осіб, які мають відповідну освіту.

Добір на роботу інших працівників дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюється відповідно до законодавства.

2. Лікарі та медичні працівники, які направляються на роботу в дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, повинні мати відповідну кваліфікацію, підготовку та стаж практичної роботи не менше трьох років. Контроль за відбором та направленням медичного персоналу до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку покладається на керівника територіальної або відомчої медичної установи та керівника дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, які несуть відповідальність за професійну діяльність таких фахівців.

{Частина друга статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

3. Для роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку в літній час та під час канікул можуть залучатися студенти педагогічних, медичних та інших навчальних закладів.

4. Сезонні працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, які безпосередньо працюють з дітьми, на час роботи безоплатно забезпечуються помешканням.

5. Сезонні працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, які безпосередньо працюють з дітьми, забезпечуються харчуванням. Розмір плати за харчування встановлюється засновником (власником) закладу.

Вартість харчування працівників повинна відповідати нормам, встановленим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

{Абзац другий частини п'ятої статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5462-VI від 16.10.2012](#)}

6. Умови і розмір оплати праці працівників дитячих закладів оздоровлення та відпочинку державної та комунальної форми власності визначаються законодавством.

7. Умови і розмір оплати праці працівників приватних дитячих закладів оздоровлення та відпочинку встановлюються засновником (власником) згідно із законодавством.

8. Засновники (власники) мають право встановлювати розмір оплати праці працівників дитячого закладу оздоровлення та відпочинку відповідно до галузевих тарифних ставок.

{Частина дев'яту статті 32 виключено на підставі Закону [№ 2856-VI від 23.12.2010](#)}

10. Оплата праці працівників, які направлені та прийняті на роботу до дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, у тому числі педагогічних і медичних працівників, здійснюється відповідно до законодавства. За педагогічними і медичними працівниками, які направляються на роботу до сезонного дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, зберігається основне місце роботи та безперервний трудовий стаж.

{Частина десята статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2081-VIII від 06.06.2017](#)}

Стаття 33. Права, обов'язки та відповідальність працівників дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

1. Працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку в межах покладених на них обов'язків несуть персональну відповідальність відповідно до законодавства за безпеку життя і здоров'я дітей, які оздоровлюються та відпочивають у цьому закладі, за якість та повноту виконання навчальних та виховних програм, які реалізуються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.

2. Працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку мають право на:

внесення пропозицій щодо поліпшення оздоровчо-виховного процесу, процесу відпочинку, подання на розгляд керівництва та педагогічної ради пропозицій щодо морального та матеріального заохочення дітей, застосування стягнень до тих, хто порушує правила внутрішнього розпорядку закладу;

вибір форм підвищення кваліфікації, необхідної для продовження трудової діяльності у такому закладі;

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування дитячого оздоровчого закладу, у заходах, пов'язаних з організацією оздоровчо-виховної роботи;

вибір педагогічно обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з дітьми; соціальне та матеріальне заохочення;

об'єднання у професійні спілки, участь у громадських організаціях, діяльність яких не заборонена законодавством.

3. Працівники дитячого закладу оздоровлення та відпочинку зобов'язані:

педагогічні та медичні працівники - перед початком роботи пройти спеціальну курсову підготовку та бути атестованими відповідно до нормативів атестації педагогічних та медичних працівників дитячого закладу оздоровлення та відпочинку. Нормативи, порядок проходження спеціальної курсової підготовки та атестації педагогічних та медичних працівників дитячого закладу оздоровлення та відпочинку затверджуються центральним органом виконавчої

влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, з урахуванням пропозицій центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

{Абзац другий частини третьої статті 33 в редакції Закону № 2081-VIII від 06.06.2017}

при прийнятті на роботу надати документ про проходження обов'язкового медичного огляду, який дає право працювати з дітьми;

дотримуватися вимог статуту (положення) дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, виконувати правила внутрішнього розпорядку та посадові обов'язки;

берегти життя та здоров'я дітей, захищати їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

виконувати накази та розпорядження директора закладу.

Стаття 34. Державний контроль за діяльністю дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

1. Державний контроль за діяльністю дитячих закладів оздоровлення та відпочинку незалежно від підпорядкування, типу та форми власності закладів здійснюють:

центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері оздоровлення та відпочинку дітей;

{Абзац другий частини першої статті 34 в редакції Законів № 5462-VI від 16.10.2012, № 2081-VIII від 06.06.2017}

міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать дитячі заклади оздоровлення та відпочинку;

Рада міністрів Автономної Республіки Крим;

обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації.

{Абзац п'ятий частини першої статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2081-VIII від 06.06.2017}

2. Формою державного контролю є державна атестація дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, яка проводиться в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі виявлення порушень у діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, що можуть вплинути на стан здоров'я дітей, атестація проводиться позачергово.

За результатами атестації закладу присвоюється вища, перша, друга або третя категорія. Порядок присвоєння категорій визначається Кабінетом Міністрів України.

Розділ VI

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ

Стаття 35. Міжнародне співробітництво у сфері оздоровлення та відпочинку дітей

1. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у межах своїх повноважень можуть укладати договори про співробітництво з відповідними органами, установами та організаціями іноземних держав у сфері оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до законодавства України.

2. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку можуть надавати послуги з оздоровлення та відпочинку дітям іноземних держав згідно з договорами, укладеними з іноземними юридичними і фізичними особами.

3. Кошти, отримані від надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям іноземних держав, використовуються дитячими закладами оздоровлення та відпочинку згідно із законодавством.

Розділ VII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2009 року.

2. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом законодавчі та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України у шестимісячний термін з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Президент України
м. Київ
4 вересня 2008 року
№ 375-VI

В.ЮЩЕНКО

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про освіту

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380)

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Цей Закон регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни та їх визначення

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) автономія - право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом;

2) академічна свобода - самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і

використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом;

3) безоплатна освіта - освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством;

4) викладацька діяльність - діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору;

5) електронний підручник (посібник) - електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію;

6) заклад освіти - юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність;

7) засновник закладу освіти - орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа, рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника;

8) здобувачі освіти - вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіти за будь-яким видом та формою здобуття освіти;

9) індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план;

10) індивідуальна програма розвитку - документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання;

11) індивідуальний навчальний план - документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів;

12) інклюзивне навчання - система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників;

13) інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

14) кваліфікація - визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання);

15) компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність;

16) освітній процес - система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей;

17) освітня діяльність - діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті;

18) освітня послуга - комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання;

19) освітня програма - єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання;

20) особа з особливими освітніми потребами - особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту;

21) педагогічна діяльність - інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей;

22) результати навчання - знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів;

23) рівень освіти - завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

24) розумне пристосування - запровадження, якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами;

25) система освіти - сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними;

26) спеціальні закони - закони України "[Про дошкільну освіту](#)", "[Про загальну середню освіту](#)", "[Про позашкільну освіту](#)", "[Про професійно-технічну освіту](#)", "[Про вищу освіту](#)";

27) суб'єкт освітньої діяльності - фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація), що провадить освітню діяльність;

28) універсальний дизайн у сфері освіти - дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну;

29) якість освіти - відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг;

30) якість освітньої діяльності - рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

2. Положення цього та спеціальних законів щодо батьків стосуються також інших законних представників здобувачів освіти. Батьки, інші законні представники реалізують відповідні положення цього Закону та спеціальних законів стосовно осіб, які не досягли повноліття, а також відповідно до законодавства стосовно осіб, дієздатність яких обмежена.

Стаття 2. Законодавство України про освіту

1. Законодавство України про освіту ґрунтується на [Конституції України](#) та складається із цього Закону, спеціальних законів, інших актів законодавства у сфері освіти і науки та міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

2. Підзаконні нормативно-правові акти не можуть звужувати зміст і обсяг конституційного права на освіту, а також визначених законом автономії суб'єктів освітньої діяльності та академічних свобод учасників освітнього процесу.

Листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, крім наказів, зареєстрованих Міністерством юстиції України, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, не є нормативно-правовими актами і не можуть встановлювати правові норми.

3. Суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно приймати рішення з будь-яких питань у межах своєї автономії, визначеної цим Законом, спеціальними законами та/або установчими документами, зокрема з питань, не врегульованих законодавством.

Стаття 3. Право на освіту

1. Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених [Конституцією](#) та законами України.

2. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

3. Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих.

4. Кожен має право на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів у порядку, визначеному законодавством.

5. Держава здійснює соціальний захист здобувачів освіти у випадках, визначених законодавством, а також забезпечує рівний доступ до освіти особам із соціально вразливих верств населення.

6. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти.

7. Іноземці та особи без громадянства здобувають освіту в Україні відповідно до законодавства та/або міжнародних договорів України.

8. Особа, яку визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту згідно із [Законом України](#) "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", має рівне з громадянами України право на освіту.

9. Право на освіту не може бути обмежене законом. Закон може встановлювати особливі умови доступу до певного рівня освіти, спеціальності (професії).

Стаття 4. Забезпечення права на безоплатну освіту

1. Держава забезпечує:

безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти відповідно до стандартів освіти;

розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої і післядипломної освіти відповідно до законодавства.

2. Право на безоплатну освіту забезпечується:

для здобувачів дошкільної та повної загальної середньої освіти - за рахунок розвитку мережі закладів освіти всіх форм власності та їх фінансового забезпечення у порядку, встановленому законодавством, і в обсязі, достатньому для забезпечення права на освіту всіх громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають на території України;

для здобувачів позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та післядипломної освіти - у закладах освіти чи інших суб'єктів освітньої діяльності за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів у порядку, встановленому законодавством;

для здобувачів вищої освіти - у закладах освіти за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів у порядку, встановленому законодавством.

3. Держава гарантує усім громадянам України та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти.

Держава гарантує безоплатне забезпечення підручниками (у тому числі електронними), посібниками всіх здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 5. Державна політика у сфері освіти

1. Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави.

2. Державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

3. Державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства.

4. Документами державного прогнозування і стратегічного планування розвитку освіти є прогноз розвитку освіти України, стратегія розвитку освіти України, відповідні державні, регіональні та місцеві цільові програми, плани діяльності у сфері освіти органів влади. Органи влади забезпечують відкритий

доступ до зазначених документів шляхом їх оприлюднення на своїх офіційних веб-сайтах.

5. Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.

Стаття 6. Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності

1. Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є:

- людиноцентризм;
- верховенство права;
- забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;
- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами;
- забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування;
- науковий характер освіти;
- різноманітність освіти;
- цілісність і наступність системи освіти;
- прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень;
- відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством;
- інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти;
- інтеграція з ринком праці;
- нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями;
- свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності;
- академічна доброчесність;
- академічна свобода;
- фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом;
- гуманізм;
- демократизм;
- єдність навчання, виховання та розвитку;
- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;

формування усвідомленої потреби в дотриманні [Конституції](#) та законів України, нетерпимості до їх порушення;

формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;

формування громадянської культури та культури демократії;

формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;

невтручання політичних партій в освітній процес;

невтручання релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених цим Законом);

різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань;

державно-громадське управління;

державно-громадське партнерство;

державно-приватне партнерство;

сприяння навчанню впродовж життя;

інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір;

нетерпимість до проявів корупції та хабарництва;

доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою.

2. Освіта в Україні має будуватися за принципом рівних можливостей для всіх.

Стаття 7. Мова освіти

1. Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти.

Особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою.

Особам, які належать до корінних народів України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної і загальної середньої освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідного корінного народу. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу

України поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою.

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, гарантується право на вивчення мови відповідних корінного народу чи національної меншини в комунальних закладах загальної середньої освіти або через національні культурні товариства.

Особам з порушенням слуху забезпечується право на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови.

2. Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти - в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови.

Особам, які належать до корінних народів, національних меншин України, іноземцям та особам без громадянства створюються належні умови для вивчення державної мови.

3. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти.

4. У закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами - державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу.

5. За бажанням здобувачів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти заклади освіти створюють можливості для вивчення ними мови корінного народу, національної меншини України як окремої дисципліни.

6. Держава сприяє створенню та функціонуванню за кордоном закладів освіти, у яких навчання здійснюється українською мовою або вивчається українська мова.

7. Особливості використання мов в окремих видах та на окремих рівнях освіти визначаються спеціальними законами.

Стаття 8. Види освіти

1. Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів.

2. Формальна освіта - це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

3. Неформальна освіта - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

4. Інформальна освіта (самоосвіта) - це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

5. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством.

Стаття 9. Форми здобуття освіти

1. Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх.

Основними формами здобуття освіти є:

інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);

індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві);

дуальна.

2. Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

3. Заочна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

4. Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Мережева форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

6. Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

7. Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

8. Педагогічний патронаж - це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з

інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

9. Здобуття освіти на робочому місці - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

10. Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

11. Особливості застосування форм здобуття освіти для різних рівнів освіти можуть визначатися спеціальними законами.

12. Положення про форми здобуття освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Розділ II

СТРУКТУРА ОСВІТИ

Стаття 10. Складники та рівні освіти

1. Невід'ємними складниками системи освіти є:

дошкільна освіта;

повна загальна середня освіта;

позашкільна освіта;

спеціалізована освіта;

професійна (професійно-технічна) освіта;

фахова передвища освіта;

вища освіта;

освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

2. Рівнями освіти є:

дошкільна освіта, яка відповідає нульовому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

початкова освіта, яка відповідає першому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

базова середня освіта, яка відповідає другому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

профільна середня освіта, яка відповідає третьому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає другому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає третьому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає четвертому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

фахова передвища освіта, яка відповідає п'ятому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, який відповідає шостому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, який відповідає сьомому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

другий (магістерський) рівень вищої освіти, який відповідає восьмому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти, який відповідає дев'ятому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#);

науковий рівень вищої освіти, який відповідає десятому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#).

3. У системі позашкільної освіти та освіти дорослих (включно з післядипломною освітою) можуть здобуватися часткові кваліфікації відповідного рівня [Національної рамки кваліфікацій](#).

Часткові кваліфікації, які здобуваються в системі позашкільної освіти, можуть відповідати нульовому - третьому рівням [Національної рамки кваліфікацій](#).

Стаття 11. Дошкільна освіта

1. Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

2. Діти старшого дошкільного віку обов'язково охоплюються дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти.

3. Відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти несуть батьки.

4. Батьки самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту.

5. Органи місцевого самоврядування створюють умови для здобуття дошкільної освіти шляхом:

формування і розвитку мережі закладів освіти;

замовлення підготовки педагогічних працівників;

реалізації освітніх програм неформальної освіти для батьків;

проведення інших заходів.

6. Порядок, умови, форми та особливості здобуття дошкільної освіти визначаються спеціальним законом.

Стаття 12. Повна загальна середня освіта

1. Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та

цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності:

вільне володіння державною мовою;

здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;

математична компетентність;

компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;

інноваційність;

екологічна компетентність;

інформаційно-комунікаційна компетентність;

навчання впродовж життя;

громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;

культурна компетентність;

підприємливість та фінансова грамотність;

інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

2. Повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти.

3. Повна загальна середня освіта має три рівні освіти:

початкова освіта тривалістю чотири роки;

базова середня освіта тривалістю п'ять років;

профільна середня освіта тривалістю три роки.

Початкова, базова середня і профільна середня освіта можуть здобуватися в окремих закладах освіти або у структурних підрозділах однієї юридичної особи (закладу освіти).

4. Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на початок навчального року виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року.

5. Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти з іншого віку, а тривалість здобуття ними початкової та базової середньої освіти може бути подовжена з доповненням освітньої програми

корекційно-розвитковим складником. Особливості здобуття такими особами повної загальної середньої освіти визначаються спеціальним законом.

6. На рівнях початкової та базової середньої освіти освітній процес може організовуватися за циклами, визначеними спеціальним законом, поділ на які здійснюється з урахуванням вікових особливостей фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей.

7. Здобуття профільної середньої освіти передбачає два спрямування:

академічне - профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, і поглибленого вивчення окремих предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти;

професійне - орієнтоване на ринок праці профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб учнів.

Здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не обмежує право особи на здобуття освіти на інших рівнях освіти.

Заклади освіти можуть мати освітні програми профільної середньої освіти за одним чи обома спрямуваннями.

8. Результати навчання здобувачів освіти на кожному рівні повної загальної середньої освіти оцінюються шляхом державної підсумкової атестації, яка може здійснюватися в різних формах, визначених законодавством, зокрема у формі зовнішнього незалежного оцінювання.

Державна підсумкова атестація здобувачів початкової освіти здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та/або якості освіти.

Порядок, форми проведення і перелік навчальних предметів, з яких проводиться державна підсумкова атестація, визначає центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

9. Порядок, умови, форми та особливості здобуття повної загальної середньої освіти визначаються спеціальним законом.

Стаття 13. Територіальна доступність повної загальної середньої освіти

1. Для забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти органи місцевого самоврядування створюють і утримують мережу закладів освіти та їхніх філій.

Кожна особа має право здобувати початкову та базову середню освіту в закладі освіти (його філії), що найбільш доступний та ближчий до місця проживання особи.

Право особи здобувати початкову та базову середню освіту у державному або комунальному закладі освіти (його філії), за яким закріплена територія обслуговування, на якій проживає ця особа, гарантується, що не обмежує право особи обрати інший заклад освіти.

2. З метою створення умов для здобуття повної загальної середньої освіти, запровадження профільного навчання, забезпечення всебічного розвитку особи, раціонального та ефективного використання наявних ресурсів і матеріально-технічної бази закладів освіти, їх модернізації створюється освітній округ.

Освітній округ - це сукупність закладів освіти (їхніх філій), у тому числі закладів позашкільної освіти, закладів культури, фізичної культури і спорту, що забезпечують доступність освіти для осіб, які проживають на відповідній території.

Опорний заклад освіти - це заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти.

Положення про освітній округ і опорний заклад освіти затверджується Кабінетом Міністрів України.

3. З метою наближення місця навчання дітей до їхнього місця проживання у відповідному населеному пункті може утворюватися філія закладу освіти. Філія закладу освіти - це територіально відокремлений структурний підрозділ закладу освіти, що не має статусу юридичної особи та діє на підставі положення, затвердженого засновником відповідного закладу освіти на основі [ТИПОВОГО ПОЛОЖЕННЯ](#), що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Початкова школа може забезпечувати здобуття початкової освіти дітьми (незалежно від їх кількості) одного або різного віку, які можуть бути об'єднані в один або в різні класи (групи). Освітній процес у такій школі може організовуватися одним чи кількома вчителями або в будь-якій іншій формі, яка є найбільш зручною та доцільною для забезпечення здобуття дітьми початкової освіти відповідно до стандарту початкової освіти.

4. Особи, які здобувають повну загальну середню освіту, проживають у сільській місцевості і потребують підвезення до закладу освіти і у зворотному напрямку, забезпечуються таким підвезенням за кошти місцевих бюджетів, у тому числі із забезпеченням доступності відповідного транспорту для осіб з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення.

5. Органи місцевого самоврядування різних адміністративно-територіальних одиниць мають право прийняти з урахуванням потреб і пропозицій територіальних громад спільне рішення про організацію здобуття початкової, базової та профільної середньої освіти в закладі освіти (його філії) та забезпечення підвезення здобувачів освіти до нього і у зворотному напрямку.

Стаття 14. Позашкільна освіта

1. Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості,

здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

2. Позашкільна освіта може здобуватися одночасно із здобуттям дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Компетентності, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть враховуватися та визнаватися на відповідному рівні освіти.

3. Здобуття позашкільної освіти забезпечується закладами позашкільної освіти різних типів, форм власності та підпорядкування, іншими закладами освіти, сім'єю, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними і фізичними особами.

4. Державні заклади позашкільної освіти утворюються центральними органами виконавчої влади та фінансуються за кошти державного бюджету. Інші заклади позашкільної освіти утворюються органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, у тому числі релігійними організаціями, статути (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, іншими юридичними і фізичними особами, за наявності необхідної матеріально-технічної та науково-методичної бази, педагогічних та інших працівників.

5. Фінансування позашкільної освіти здійснюється за кошти засновника, державного та/або місцевих бюджетів, батьків, з інших джерел, не заборонених законодавством.

6. Органи місцевого самоврядування створюють умови для доступності позашкільної освіти шляхом формування, утримання та розвитку мережі закладів позашкільної освіти відповідно до освітніх, культурних, духовних потреб та запитів населення.

7. Порядок, умови, форми та особливості здобуття позашкільної освіти визначаються спеціальним законом.

Стаття 15. Професійна (професійно-технічна) освіта

1. Метою професійної (професійно-технічної) освіти є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя.

2. Професійна (професійно-технічна) освіта здобувається на основі базової або повної загальної середньої освіти. Здобуття професійної (професійно-технічної) освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям профільної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту.

Зклади професійної (професійно-технічної) освіти можуть також здійснювати підготовку фахівців за окремими професіями без забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти.

Особи, які з певних причин не можуть одночасно з набуттям професії здобувати повну загальну середню освіту або не мають базової середньої освіти,

а також ті, які потребують реабілітації, мають право здобувати професійну (професійно-технічну) освіту.

3. Рівнями професійної (професійно-технічної) освіти є:

перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;

другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;

третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти.

4. На першому (початковому) рівні професійної (професійно-технічної) освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають другому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#).

На другому (базовому) рівні професійної (професійно-технічної) освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають третьому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#).

На третьому (вищому) рівні професійної (професійно-технічної) освіти особа може здобути кваліфікації, що відповідають четвертому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#).

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають право здійснювати за відповідними стандартами підготовку фахівців, компетентності яких відповідають п'ятому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#). Ліцензування такої освітньої діяльності та акредитація відповідних освітніх програм здійснюються в загальному порядку.

5. Особа, яка здобула професійну (професійно-технічну) освіту відповідного рівня, може продовжити навчання на наступних рівнях освіти, у тому числі за скороченою програмою підготовки - у випадках та порядку, визначених законодавством.

6. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти здійснюють підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації осіб за кошти державного та/або місцевих бюджетів, а також за угодами з підприємствами, установами, організаціями, окремими фізичними та/або юридичними особами.

7. Порядок, умови, форми та особливості здобуття професійної (професійно-технічної) освіти визначаються спеціальним законом.

Стаття 16. Фахова передвища освіта

1. Фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та/або здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації.

2. Фахова передвища освіта здобувається на основі повної або базової середньої освіти. Здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної

середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту.

3. Система фахової передвищої освіти передбачає здобуття кваліфікацій, що відповідають п'ятому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#).

4. Заклади фахової передвищої освіти також мають право здійснювати за відповідними стандартами підготовку фахівців, компетентності яких відповідають третьому та четвертому рівням [Національної рамки кваліфікацій](#). Ліцензування такої освітньої діяльності та акредитація відповідних освітніх програм здійснюються в загальному порядку.

5. Заклади фахової передвищої освіти можуть утворювати навчально-методичні, навчальні, науково-виробничі та інші об'єднання за галузевими або професійними ознаками.

6. Особа, яка здобула ступінь фахової передвищої освіти, може продовжити навчання на рівнях вищої освіти, у тому числі за скороченою програмою підготовки.

7. Порядок, умови, форми та особливості здобуття фахової передвищої освіти визначаються спеціальним законом.

Стаття 17. Вища освіта

1. Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

2. Вища освіта здобувається на основі повної загальної середньої освіти.

Рівні, ступені вищої освіти, порядок, умови, форми та особливості її здобуття визначаються спеціальним законом.

3. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти (для закладів вищої освіти культурологічного та мистецького спрямування - мистецька діяльність) є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності.

4. Складовою освітньої програми вищої освіти мистецького спрямування є асистентура-стажування, яке проводиться в університетах та академіях на основі ступеня магістра і є основною формою підготовки мистецьких виконавських кадрів вищої кваліфікації.

Стаття 18. Освіта дорослих

1. Освіта дорослих, що є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки.

2. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих.

3. Складниками освіти дорослих є:
післядипломна освіта;

професійне навчання працівників;
курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації;
безперервний професійний розвиток;
будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою.

4. Особа має право на вільний вибір закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми в межах здобуття освіти дорослих.

5. Післядипломна освіта передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду.

6. Післядипломна освіта включає:
спеціалізацію - профільну спеціалізовану підготовку з метою набуття особою здатності виконувати завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності;

перепідготовку - освіту дорослих, спрямовану на професійне навчання з метою оволодіння іншою (іншими) професією (професіями);

підвищення кваліфікації - набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань;

стажування - набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань.

7. Післядипломна освіта у сфері охорони здоров'я також включає:

інтернатуру;

лікарську резидентуру.

Інтернатура проводиться в університетах, академіях, інститутах, наукових установах, закладах охорони здоров'я, визнаних центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я як бази інтернатури, і є обов'язковою формою первинної спеціалізації осіб за лікарськими та провізорськими спеціальностями для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста або провізора-спеціаліста.

Лікарська резидентура проводиться в університетах, академіях, інститутах, наукових установах, закладах охорони здоров'я, визнаних центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я як бази лікарської резидентури, і є формою спеціалізації лікарів-спеціалістів за певними лікарськими спеціальностями для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста згідно з переліком лікарських спеціальностей, затвердженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

8. Засади професійного навчання працівників визначаються законом.

9. Курси підвищення кваліфікації проводяться для набуття здобувачем освіти нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань.

10. Безперервний професійний розвиток - це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю

підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності.

11. Заклади освіти, що провадять освітню діяльність з підвищення кваліфікації працівників, обов'язковість якої передбачена законом, мають отримати ліцензію на відповідну діяльність та/або акредитувати відповідні освітні програми.

Працівниками закладів післядипломної освіти, які мають ліцензію на освітню діяльність, є педагогічні, науково-педагогічні та/або наукові та інші працівники.

Стаття 19. Освіта осіб з особливими освітніми потребами

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

2. Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти.

3. Особам з особливими освітніми потребами освіта надається нарівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку.

4. Для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості.

5. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування та заклади освіти створюють умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну.

6. Навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема тими, що спричинені порушенням розвитку та інвалідністю, у закладах дошкільної, позашкільної та середньої освіти здійснюються за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі з урахуванням потреб дитини, визначених в індивідуальній програмі розвитку.

7. Зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, переведення з одного типу закладу до іншого та відрахування таких осіб здійснюються у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

8. Категорії осіб з особливими освітніми потребами визначаються актами Кабінету Міністрів України.

Стаття 20. Інклюзивне навчання

1. Заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов'язковому порядку.

2. Заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

3. Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання.

4. Особам з особливими освітніми потребами надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Психолого-педагогічні послуги - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) - це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

5. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Психолого-педагогічний супровід - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

6. Будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами.

7. Проектування, будівництво та реконструкція будівель, споруд, приміщень закладів освіти здійснюються з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування.

Стаття 21. Спеціалізована освіта

1. Спеціалізована освіта - це освіта мистецького, спортивного, військового чи наукового спрямування, яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному

інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей.

Держава створює умови для здобуття освіти мистецького, спортивного, військового та наукового спрямування, у тому числі в закладах спеціалізованої освіти всіх рівнів.

2. Мистецька освіта передбачає здобуття спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття особою комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва.

Мистецька освіта включає:

початкову мистецьку освіту, що здобувається одночасно з початковою та/або базовою середньою освітою і полягає в набутті здобувачем компетентностей початкового рівня в обраному виді мистецтва;

профільну мистецьку освіту, що здобувається на основі початкової мистецької освіти одночасно з повною загальною середньою освітою та орієнтована на продовження навчання на наступному рівні мистецької освіти;

фахову передвищу мистецьку освіту, що здобувається на основі початкової мистецької та базової середньої освіти з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти або на основі повної загальної середньої освіти та полягає в набутті здобувачем освіти професійних компетентностей за певною мистецькою спеціальністю;

вищу мистецьку освіту, що здобувається на основі профільної або фахової передвищої мистецької освіти та повної загальної середньої освіти і полягає в набутті здобувачем вищої освіти компетентностей відповідного ступеня вищої освіти (молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії/доктора мистецтва та доктора наук) за певною мистецькою спеціальністю.

Особи, які здобувають мистецьку освіту в закладах спеціалізованої мистецької освіти одночасно з повною загальною середньою освітою, безоплатно забезпечуються місцями у гуртожитках (інтернатах), харчуванням, навчальним обладнанням та стипендіями згідно із законодавством.

Положення про заклади спеціалізованої мистецької освіти затверджуються у порядку, визначеному спеціальними законами.

3. Спортивна освіта передбачає засвоєння освітньої програми з відповідного виду спорту з метою набуття комплексу професійних компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту та здобувається одночасно з середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою.

Освітні програми з відповідного виду спорту розробляються всеукраїнськими федераціями з видів спорту та затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту.

Особи, які здобувають спортивну освіту в закладах спеціалізованої освіти спортивного профілю, безоплатно забезпечуються місцями у гуртожитках,

харчуванням, табельною парадною та спортивною формами, спортивним інвентарем та стипендіями згідно із законодавством.

Положення про заклади спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту.

4. Військова освіта передбачає засвоєння освітньої програми з військової підготовки з метою набуття комплексу професійних компетентностей, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи і поглибленого оволодіння військовою спеціалізацією та здобувається одночасно з середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою.

Освітні програми з військової підготовки розробляються закладами спеціалізованої освіти військового (військово-спортивного) профілю та затверджуються органами державної влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади освіти.

До структури військової підготовки належать:

допризовна підготовка, що передбачає здобуття особами первинних загальновійськових і спеціальних компетентностей;

підготовка осіб за військово-технічними та військово-медичними спеціальностями;

військово-професійна підготовка осіб рядового, сержантського (старшинського) складу строкової військової служби та військової служби за контрактом, яка здійснюється на основі базової, профільної середньої, професійної (професійно-технічної) чи фахової передвищої освіти;

підготовка осіб сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом з одночасним здобуттям вищої освіти, яка здійснюється на основі повної загальної середньої освіти;

підготовка осіб офіцерського складу, яка здійснюється на основі повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти для здобуття відповідних ступенів вищої освіти та рівнів військової освіти (тактичний, оперативно-тактичний або оперативно-стратегічний).

Особи, які здобувають військову освіту в закладах спеціалізованої освіти військового (військово-спортивного) профілю, безоплатно забезпечуються місцями у гуртожитках, харчуванням, спеціальним одягом та стипендіями згідно із законодавством.

Положення про заклади спеціалізованої освіти військового (військово-спортивного) профілю затверджуються органами державної влади, до сфери управління яких належать такі заклади освіти.

Положення про військові структурні підрозділи закладів освіти затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки та центральним органом виконавчої влади у сфері оборони.

Засади військової освіти регулюються цим Законом, [Законом України](#) "Про військовий обов'язок і військову службу" та спеціальними законами.

5. Освіта наукового спрямування - це вид спеціалізованої освіти, що базується на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямований на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей, необхідних для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності.

Освіта наукового спрямування здобувається на двох рівнях:

базова освіта наукового спрямування здобувається у спеціалізованих закладах одночасно з базовою середньою освітою та полягає в набутті здобувачем початкових компетентностей для дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької та раціоналізаторської діяльності;

профільна освіта наукового спрямування здобувається у спеціалізованих закладах одночасно з повною загальною середньою освітою та орієнтована на продовження навчання на наступних рівнях освіти.

Особи, які здобувають освіту наукового спрямування у закладах спеціалізованої освіти наукового профілю одночасно з базовою середньою освітою та повною загальною середньою освітою, безоплатно забезпечуються місцями у гуртожитках, харчуванням, навчальним обладнанням та стипендіями згідно з положеннями про заклади спеціалізованої освіти наукового профілю.

Положення про заклади спеціалізованої освіти наукового профілю затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Держава створює умови для залучення учнівської молоді до наукової і науково-технічної діяльності, у тому числі через систему закладів спеціалізованої освіти наукового профілю, зокрема Малу академію наук України, статус та засади діяльності якої визначаються [Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність"](#).

6. Стандарти спеціалізованої освіти, крім стандартів вищої освіти, затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

7. Заклади спеціалізованої освіти здійснюють освітню діяльність за власними освітніми програмами, у тому числі наскрізними, або типовими освітніми програмами, що затверджуються центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади освіти.

Акредитація освітніх програм спеціалізованої освіти, інституційний аудит та/або інституційна акредитація закладів спеціалізованої освіти здійснюються з обов'язковим залученням представників відповідної сфери.

Здобувачі спеціалізованої освіти, які здобувають освіту за наскрізними освітніми програмами, вступають на наступний рівень освіти в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки за погодженням з центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать відповідні заклади освіти.

8. Фінансування здобуття спеціалізованої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, у тому числі шляхом надання освітніх субвенцій

місцевим бюджетам, коштів місцевого бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Розділ III

ЗАКЛАДИ ОСВІТИ

Стаття 22. Організаційно-правовий статус закладів освіти

1. Юридична особа має статус закладу освіти, якщо основним видом її діяльності є освітня діяльність.

Права та обов'язки закладу освіти, передбачені цим Законом та іншими законами України, має також фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності якого є освітня діяльність. Фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, освітня діяльність якого перестає бути основним видом його діяльності, втрачає права і обов'язки, у тому числі права на пільги, передбачені законодавством для закладу освіти.

Освітня діяльність вважається основним видом діяльності, якщо надходження на цей вид діяльності та/або від цього виду діяльності перевищують половину загальних надходжень цієї юридичної особи (фізичної особи - підприємця).

2. Заклад освіти як суб'єкт господарювання може діяти в одному з таких статусів:

- бюджетна установа;
- неприбутковий заклад освіти;
- прибутковий заклад освіти.

3. Заклад освіти залежно від засновника може діяти як державний, комунальний, приватний чи корпоративний.

4. Заклад освіти може здійснювати освітню діяльність одночасно на різних рівнях освіти та за різними видами освіти, утворювати для цього структурні підрозділи.

5. Заклад освіти для здійснення статутної діяльності може на договірних засадах об'єднуватися з іншими юридичними особами, створюючи освітні, освітньо-наукові, наукові, освітньо-виробничі та інші об'єднання, кожен із учасників якого зберігає статус юридичної особи.

6. Статус, організаційно-правова форма, тип закладу освіти визначаються засновником і зазначаються в установчих документах закладу освіти.

7. Заклади освіти всіх форм власності мають рівні права і обов'язки у провадженні освітньої діяльності відповідно до законодавства.

8. Заклади освіти діють на підставі власних установчих документів, що затверджуються їх засновниками відповідно до законодавства.

Стаття 23. Автономія закладу освіти

1. Держава гарантує академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти.

2. Обсяг автономії закладів освіти визначається цим Законом, спеціальними законами та установчими документами закладу освіти.

Стаття 24. Управління закладом освіти

1. Система управління закладами освіти визначається законом та установчими документами.

Установчі документи закладу освіти повинні передбачати розмежування компетенції засновника (засновників), інших органів управління закладу освіти та його структурних підрозділів відповідно до законодавства.

2. Управління закладом освіти в межах повноважень, визначених законами та установчими документами цього закладу, здійснюють:

засновник (засновники);

керівник закладу освіти;

колегіальний орган управління закладу освіти;

колегіальний орган громадського самоврядування;

інші органи, передбачені спеціальними законами та/або установчими документами закладу освіти.

Стаття 25. Права і обов'язки засновника закладу освіти

1. Права і обов'язки засновника щодо управління закладом освіти визначаються цим Законом та іншими законами України, установчими документами закладу освіти.

2. Засновник закладу освіти або уповноважена ним особа:

затверджує установчі документи закладу освіти, їх нову редакцію та зміни до них;

укладає строковий трудовий договір (контракт) з керівником закладу освіти, обраним (призначеним) у порядку, встановленому законодавством та установчими документами закладу освіти;

розриває строковий трудовий договір (контракт) з керівником закладу освіти з підстав та у порядку, визначених законодавством та установчими документами закладу освіти;

затверджує кошторис та приймає фінансовий звіт закладу освіти у випадках та порядку, визначених законодавством;

здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю закладу освіти;

здійснює контроль за дотриманням установчих документів закладу освіти;

забезпечує створення у закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування;

здійснює контроль за недопущенням привілеїв чи обмежень (дискримінації) за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального

походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

реалізує інші права, передбачені законодавством та установчими документами закладу освіти.

3. Засновник або уповноважена ним особа не має права втручатися в діяльність закладу освіти, що здійснюється ним у межах його автономних прав, визначених законом та установчими документами.

4. Засновник або уповноважена ним особа може делегувати окремі свої повноваження органу управління закладу освіти та/або наглядовій (підкувальної) раді закладу освіти.

5. Засновник має право створювати заклад освіти, що здійснює освітню діяльність на кількох рівнях освіти.

6. Засновник закладу освіти зобов'язаний:

забезпечити утримання та розвиток матеріально-технічної бази заснованого ним закладу освіти на рівні, достатньому для виконання вимог стандартів освіти та ліцензійних умов;

у разі реорганізації чи ліквідації закладу освіти забезпечити здобувачам освіти можливість продовжити навчання на відповідному рівні освіти;

забезпечити відповідно до законодавства створення в закладі освіти безперешкодного середовища для учасників освітнього процесу, зокрема для осіб з особливими освітніми потребами.

Стаття 26. Керівник закладу освіти

1. Керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти.

Повноваження (права і обов'язки) та відповідальність керівника закладу освіти визначаються законом та установчими документами закладу освіти.

Керівник є представником закладу освіти у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами і діє без довіреності в межах повноважень, передбачених законом та установчими документами закладу освіти.

2. Керівник закладу освіти призначається засновником у порядку, визначеному законами та установчими документами, з числа претендентів, які вільно володіють державною мовою і мають вищу освіту.

Додаткові кваліфікаційні вимоги до керівника та порядок його обрання (призначення) визначаються спеціальними законами та установчими документами закладу освіти.

3. Керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень:

організовує діяльність закладу освіти;

вирішує питання фінансово-господарської діяльності закладу освіти;

призначає на посаду та звільняє з посади працівників, визначає їх функціональні обов'язки;

забезпечує організацію освітнього процесу та здійснення контролю за виконанням освітніх програм;

забезпечує функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

забезпечує умови для здійснення дієвого та відкритого громадського контролю за діяльністю закладу освіти;

сприяє та створює умови для діяльності органів самоврядування закладу освіти;

сприяє здоровому способу життя здобувачів освіти та працівників закладу освіти;

здійснює інші повноваження, передбачені законом та установчими документами закладу освіти.

Стаття 27. Колегіальні органи управління закладів освіти

1. Основним колегіальним органом управління закладу освіти є вчена або педагогічна рада, яка створюється у випадках і порядку, передбачених спеціальними законами.

2. Основні повноваження, відповідальність, порядок формування і діяльності колегіальних органів управління закладу освіти визначаються законодавством та установчими документами закладу освіти.

Стаття 28. Громадське самоврядування в закладі освіти

1. Громадське самоврядування в закладі освіти - це право учасників освітнього процесу як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти, захисту їхніх прав та інтересів, організації дозвілля та оздоровлення, брати участь у громадському нагляді (контролі) та в управлінні закладом освіти у межах повноважень, визначених законом та установчими документами закладу освіти.

Громадське самоврядування в закладі освіти здійснюється на принципах, визначених [частиною восьмою](#) статті 70 цього Закону.

У закладі освіти можуть діяти:

органи самоврядування працівників закладу освіти;

органи самоврядування здобувачів освіти;

органи батьківського самоврядування;

інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу.

2. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу освіти.

3. Повноваження, відповідальність, засади формування та діяльності органів громадського самоврядування визначаються спеціальними законами та установчими документами закладу освіти.

Стаття 29. Наглядова (підкувальна) рада закладу освіти

1. Наглядова (підкувальна) рада закладу освіти створюється за рішенням засновника відповідно до спеціальних законів. Порядок формування наглядової (підкувальної) ради, її відповідальність, перелік і строк повноважень, а також порядок її діяльності визначаються спеціальними законами та установчими документами закладу освіти.

2. Наглядова (підкувальна) рада закладу освіти сприяє вирішенню перспективних завдань його розвитку, залученню фінансових ресурсів для забезпечення його діяльності з основних напрямів розвитку і здійсненню контролю за їх використанням, ефективній взаємодії закладу освіти з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, науковою громадськістю, громадськими організаціями, юридичними та фізичними особами.

3. Члени наглядової (підкувальної) ради закладу освіти мають право брати участь у роботі колегіальних органів закладу освіти з правом дорадчого голосу.

4. До складу наглядової (підкувальної) ради закладу освіти не можуть входити здобувачі освіти та працівники цього закладу освіти.

5. Наглядова (підкувальна) рада має право:

брати участь у визначенні стратегії розвитку закладу освіти та контролювати її виконання;

сприяти залученню додаткових джерел фінансування;

аналізувати та оцінювати діяльність закладу освіти та його керівника;

контролювати виконання кошторису та/або бюджету закладу освіти і вносити відповідні рекомендації та пропозиції, що є обов'язковими для розгляду керівником закладу освіти;

вносити засновнику закладу освіти подання про заохочення або відкликання керівника закладу освіти з підстав, визначених законом;

здійснювати інші права, визначені спеціальними законами та/або установчими документами закладу освіти.

Стаття 30. Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти

1. Заклади освіти формують відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про свою діяльність та оприлюднюють таку інформацію. Доступ до такої інформації осіб з порушенням зору може забезпечуватися в різних формах та з урахуванням можливостей закладу освіти.

2. Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на своїх веб-сайтах (у разі їх відсутності - на веб-сайтах своїх засновників) відкритий доступ до такої інформації та документів:

статут закладу освіти;

ліцензії на провадження освітньої діяльності;

сертифікати про акредитацію освітніх програм, сертифікат про інституційну акредитацію закладу вищої освіти;

структура та органи управління закладу освіти;

кадровий склад закладу освіти згідно з ліцензійними умовами;

освітні програми, що реалізуються в закладі освіти, та перелік освітніх компонентів, що передбачені відповідною освітньою програмою;

територія обслуговування, закріплена за закладом освіти його засновником (для закладів дошкільної та загальної середньої освіти);

ліцензований обсяг та фактична кількість осіб, які навчаються у закладі освіти;

мова (мови) освітнього процесу;

наявність вакантних посад, порядок і умови проведення конкурсу на їх заміщення (у разі його проведення);

матеріально-технічне забезпечення закладу освіти (згідно з ліцензійними умовами);

напрями наукової та/або мистецької діяльності (для закладів вищої освіти);

наявність гуртожитків та вільних місць у них, розмір плати за проживання;

результати моніторингу якості освіти;

річний звіт про діяльність закладу освіти;

правила прийому до закладу освіти;

умови доступності закладу освіти для навчання осіб з особливими освітніми потребами;

розмір плати за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації здобувачів освіти;

перелік додаткових освітніх та інших послуг, їх вартість, порядок надання та оплати;

інша інформація, що оприлюднюється за рішенням закладу освіти або на вимогу законодавства.

3. Заклади освіти, що отримують публічні кошти, та їх засновники зобов'язані оприлюднювати на своїх веб-сайтах кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів, інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їх вартості, а також про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством.

4. Інформація та документи, передбачені частинами другою і третьою цієї статті, якщо вони не віднесені до категорії інформації з обмеженим доступом, розміщуються для відкритого доступу не пізніше ніж через десять робочих днів з дня їх затвердження чи внесення змін до них, якщо інше не визначено законом.

5. Перелік додаткової інформації, обов'язкової для оприлюднення закладами освіти, може визначатися спеціальними законами.

Стаття 31. Особливості відносин між закладами освіти та політичними партіями (об'єднаннями) і релігійними організаціями

1. Державні та комунальні заклади освіти відокремлені від церкви (релігійних організацій), мають світський характер.

2. Приватні заклади освіти, зокрема засновані релігійними організаціями, мають право визначати релігійну спрямованість власної освітньої діяльності.

3. Політичні партії (об'єднання) не мають права втручатися в освітню діяльність закладів освіти.

У закладах освіти забороняється створення осередків політичних партій та функціонування будь-яких політичних об'єднань.

4. Керівництву закладів освіти, педагогічним, науково-педагогічним і науковим працівникам, органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам забороняється залучати здобувачів освіти до участі в заходах, організованих релігійними організаціями (крім закладів освіти, визначених частиною другою цієї статті) чи політичними партіями (об'єднаннями), крім заходів, передбачених освітньою програмою.

5. Керівництву закладів освіти, органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам забороняється залучати працівників закладів освіти до участі в заходах, організованих релігійними організаціями (крім закладів освіти, визначених частиною другою цієї статті) чи політичними партіями (об'єднаннями).

6. Здобувачі освіти не можуть бути обмежені у праві на здобуття освіти в державних і комунальних закладах освіти за їх належність або неналежність до релігійних організацій чи політичних партій (об'єднань).

7. Додаткові вимоги до провадження педагогічної (науково-педагогічної) діяльності у закладах освіти, визначених частиною другою цієї статті, визначаються їхніми установчими документами.

Розділ IV

СТАНДАРТИ ОСВІТИ, ОСВІТНІ ПРОГРАМИ, КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ДОКУМЕНТИ ПРО ОСВІТУ

Стаття 32. Стандарти освіти

1. Стандарт освіти визначає:

вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня;

загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти;

інші складники, передбачені спеціальними законами.

2. Стандарти освіти розробляються відповідно до [Національної рамки кваліфікацій](#).

3. Стандарти освіти розробляються та затверджуються у порядку, визначеному спеціальними законами та іншими нормативно-правовими актами.

4. Центральні органи виконавчої влади, які згідно з цим Законом та спеціальними законами уповноважені на затвердження стандартів освіти, оприлюднюють на своїх веб-сайтах:

проекти відповідних стандартів з метою їх громадського обговорення;

стандарти освіти не пізніше десяти днів з дня їх затвердження.

Стаття 33. Освітня програма

1. Основою для розроблення освітньої програми є стандарт освіти відповідного рівня (за наявності).

2. Освітня програма містить:

вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;

перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність;

загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти.

3. Освітні програми розробляються закладами освіти, науковими установами, іншими суб'єктами освітньої діяльності та затверджуються відповідно до цього Закону та спеціальних законів.

Освітні програми повинні передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

Заклади освіти можуть використовувати типові або інші освітні програми, які розробляються та затверджуються відповідно до цього Закону та спеціальних законів.

Заклади спеціалізованої освіти, освітні об'єднання та заклади освіти, що здійснюють освітню діяльність на різних рівнях освіти, можуть використовувати наскрізні освітні програми, які охоплюють різні рівні освіти та розробляються, затверджуються (акредитуються) відповідно до цього Закону та спеціальних законів.

4. Освітні програми можуть мати корекційно-розвитковий складник для осіб з особливими освітніми потребами.

Стаття 34. Кваліфікації

1. Кваліфікації за обсягом класифікуються на повні та часткові, за змістом - на освітні та професійні.

2. Кваліфікація вважається повною в разі здобуття особою повного переліку компетентностей відповідного рівня [Національної рамки кваліфікацій](#), що визначені відповідним стандартом.

3. Кваліфікація вважається частковою в разі здобуття особою частини компетентностей відповідного рівня [Національної рамки кваліфікацій](#), що визначені відповідним стандартом.

4. У цьому Законі, якщо не зазначено інше, під терміном "кваліфікація" розуміється повна кваліфікація.

5. Освітня кваліфікація - це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей).

6. Професійна кваліфікація - це визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність.

7. Результати навчання та компетентності, необхідні для присудження освітніх та/або присвоєння професійних кваліфікацій, можуть досягатися та здобуватися у системі формальної, неформальної чи інформальної освіти.

8. Освітні кваліфікації присуджуються, визнаються і підтверджуються закладами освіти чи іншими суб'єктами освітньої діяльності.

Професійні кваліфікації присвоюються, визнаються і підтверджуються суб'єктами, уповноваженими на це законодавством, зокрема суб'єктами освітньої діяльності.

9. Кваліфікаційні центри - це суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій.

10. Процедури присудження (присвоєння), підтвердження кваліфікацій, а також порядок утворення та діяльності і правовий статус суб'єктів, що здійснюють діяльність з оцінювання і визнання освітніх та/або професійних кваліфікацій, визначаються спеціальними законами та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 35. Рамки кваліфікацій

1. В Україні функціонують такі рамки кваліфікацій:

[Національна рамка кваліфікацій](#);

галузеві рамки кваліфікацій.

2. Національна рамка кваліфікацій - це системний і структурований за компетентностями опис її рівнів. Національна рамка кваліфікацій затверджується Кабінетом Міністрів України.

3. Національна рамка кваліфікацій призначена для використання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, закладами освіти, роботодавцями, іншими юридичними та фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

4. Національна рамка кваліфікацій ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудоких відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці.

5. У галузевих рамках кваліфікацій конкретизується опис їх рівнів у термінах компетентностей, що характерні для кваліфікацій певної галузі знань та/або виду економічної діяльності.

6. Рівні галузевих рамок кваліфікацій мають співвідноситися з відповідними рівнями [Національної рамки кваліфікацій](#).

7. Галузеві рамки кваліфікацій затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 36. Рівні [Національної рамки кваліфікацій](#)

1. Національна рамка кваліфікацій визначає одинадцять рівнів, що можуть містити підрівні.

Кожен рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначається певною сукупністю компетентностей особи, які є типовими для кваліфікацій відповідного рівня, що також включає готовність особи до навчання упродовж життя.

2. Нульовий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи адекватно діяти у відомих простих ситуаціях під безпосереднім контролем іншої особи.

3. Перший рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи виконувати прості завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання, виконувати завдання під безпосереднім керівництвом іншої особи.

4. Другий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи виконувати типові нескладні завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання, виконувати завдання під керівництвом з елементами самостійності.

5. Третій рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи виконувати виробничі або навчальні завдання середньої складності за визначеними алгоритмами та встановленими нормами часу і якості.

6. Четвертий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, зокрема в нестандартних ситуаціях.

7. П'ятий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях.

8. Шостий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи вирішувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідних наук і характеризується певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях.

9. Сьомий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

10. Восьмий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної

діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

11. Дев'ятий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) визначає здатність особи розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

12. Десятий рівень [Національної рамки кваліфікацій](#) передбачає здатність особи визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій.

Стаття 37. Національна система кваліфікацій

1. Національна система кваліфікацій - це сукупність інституцій і правових норм, які регулюють процеси формування освітніх та/або професійних вимог до осіб відповідно до потреб суспільства та ринку праці, оцінювання кваліфікаційного рівня.

2. Структура і функціонування Національної системи кваліфікацій визначаються законом.

Стаття 38. Національне агентство кваліфікацій

{Стаття 38 набирає чинності з 1 січня 2018 року - див. [пункт 1](#) розділу XII}

1. Національне агентство кваліфікацій є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері кваліфікацій.

Національне агентство кваліфікацій формується на паритетних засадах з представників центральних органів виконавчої влади у сфері освіти і науки, соціальної політики, економічного розвитку, спільного представницького органу всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців та спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок.

2. Національне агентство кваліфікацій:

бере участь у розробленні нормативно-правових актів у сфері кваліфікацій; забезпечує взаємодію, координацію та підвищення ефективності діяльності заінтересованих сторін у сфері кваліфікацій;

супроводжує запровадження [Національної рамки кваліфікацій](#) з додержанням вимог цього Закону;

здійснює міжнародне співробітництво у сфері кваліфікацій, у тому числі з метою гармонізації [Національної рамки кваліфікацій](#) з аналогічними міжнародними документами;

координує оцінювання ефективності державної політики у сфері кваліфікацій;

забезпечує прогнозування потреб ринку праці у кваліфікаціях;

здійснює супровід інформаційного забезпечення Національної системи кваліфікацій і [Національної рамки кваліфікацій](#);

створює і веде Реєстр кваліфікацій;

готує проект порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів і подає його на затвердження Кабінету Міністрів України;

реєструє професійні стандарти та забезпечує відкритий доступ до стандартів;

координує розроблення професійних стандартів;

бере участь у розробленні стандартів освіти;

здійснює акредитацію кваліфікаційних центрів;

розробляє критерії та процедури визнання професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах;

формує вимоги до процедур присвоєння кваліфікацій, визнання результатів неформального та інформального навчання;

взаємодіє з органами та установами забезпечення якості освіти;

здійснює інші повноваження, передбачені законом.

3. Національне агентство кваліфікацій є юридичною особою публічного права, що утворюється Кабінетом Міністрів України та діє на основі статуту, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Стаття 39. Професійні стандарти

1. Професійний стандарт - це затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

2. Професійні стандарти можуть розроблятися роботодавцями, їх організаціями та об'єднаннями, органами державної влади, науковими установами, галузевими радами, громадськими об'єднаннями, іншими зацікавленими суб'єктами.

3. Порядок розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Національного агентства кваліфікацій.

Стаття 40. Документи про освіту

1. Після успішного завершення навчання за освітньою програмою здобувачі освіти (крім вихованців дошкільних закладів освіти) отримують відповідний документ про освіту.

За запитом здобувача освіти (особи з порушенням зору) документ про освіту виготовляється з урахуванням забезпечення доступності відтвореної на ньому інформації (з використанням шрифту Брайля).

2. Документи про освіту видаються закладами освіти та іншими суб'єктами освітньої діяльності.

Порядок виготовлення, видачі та обліку документів про освіту, вимоги до їх форми та/або змісту визначаються законодавством.

Порядок виготовлення, видачі та обліку документів про освіту, передбачених спеціальними законами, вимоги до їх форми та/або змісту затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням вимог спеціальних законів.

3. Інформація про видані документи про середню, професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та вищу освіту вноситься до Єдиного державного реєстру документів про освіту в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Розділ V

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Стаття 41. Система забезпечення якості освіти

1. Метою розбудови та функціонування системи забезпечення якості освіти в Україні є:

гарантування якості освіти;

формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою;

постійне та послідовне підвищення якості освіти;

допомога закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти.

2. Складовими системи забезпечення якості освіти є:

система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти);

система зовнішнього забезпечення якості освіти;

система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

3. Система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати:

стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти;

систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти;

оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників;

оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти;

забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти;

забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти;

створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування;

інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти.

4. Система зовнішнього забезпечення якості освіти може включати:

1) інструменти, процедури та заходи забезпечення і підвищення якості освіти, зокрема:

стандартизацію;

ліцензування освітньої діяльності;

акредитацію освітніх програм;

інституційну акредитацію;

громадську акредитацію закладів освіти;

зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання;

інституційний аудит;

моніторинг якості освіти;

атестацію педагогічних працівників;

сертифікацію педагогічних працівників;

громадський нагляд;

інші інструменти, процедури і заходи, що визначаються спеціальними законами;

2) визначені цим Законом і спеціальними законами органи і установи, що відповідають за забезпечення якості освіти, та спеціально уповноважені державою установи, що проводять зовнішнє незалежне оцінювання;

3) незалежні установи оцінювання та забезпечення якості освіти.

5. Система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти, включає:

політику та процедури забезпечення якості власної діяльності;

необхідні ресурси для організації процесів і процедур;

зовнішній незалежний аудит діяльності (процесів і процедур) відповідних органів і установ.

6. Особливості функціонування системи забезпечення якості на кожному рівні освіти визначаються спеціальними законами.

Стаття 42. Академічна доброчесність

1. Академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

2. Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

4. Порухенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

5. За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;

позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання;

відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;

позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

6. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;

відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);

позбавлення академічної стипендії;

позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

7. Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

8. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів.

Кожна особа, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності, має такі права:

ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;

особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;

знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності;

оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

9. Форми та види академічної відповідальності закладів освіти визначаються спеціальними законами.

10. За дії (бездіяльність), що цим Законом визнані порушенням академічної доброчесності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності з підстав та в порядку, визначених законом.

Стаття 43. Ліцензування освітньої діяльності

1. Ліцензування освітньої діяльності - це процедура визнання спроможності юридичної або фізичної особи надавати освітні послуги на певному рівні освіти відповідно до ліцензійних умов.

2. Освітня діяльність провадиться на підставі ліцензії, що видається органом ліцензування відповідно до законодавства:

для закладів вищої, післядипломної, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти - центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки;

для закладів дошкільної та загальної середньої освіти - Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями.

3. Ліцензійні умови визначаються окремо для кожного рівня освіти. Ліцензійні умови формуються з урахуванням спеціальних вимог щодо доступності для осіб з особливими освітніми потребами. Вимоги до ліцензійних умов визначаються спеціальними законами.

4. Ліцензування, контроль за дотриманням ліцензійних умов, видача та анулювання ліцензій на освітню діяльність здійснюються у порядку, визначеному законодавством.

Стаття 44. Акредитація освітньої програми

1. Акредитація освітньої програми - це оцінювання освітньої програми на предмет її відповідності стандарту освіти, а також спроможності закладу освіти забезпечити досягнення здобувачами освіти передбачених в освітній програмі результатів навчання.

2. Акредитація освітньої програми є добровільною і проводиться за ініціативою закладу освіти.

Освітня програма акредитується у разі, якщо це передбачено спеціальним законом.

Засади акредитації освітніх програм визначаються спеціальними законами.

3. Освітня програма відповідного рівня освіти акредитується органом із забезпечення якості освіти, визначеним спеціальним законом, та/або акредитованими громадськими фаховими об'єднаннями чи іншими акредитованими юридичними особами, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів освіти.

Стаття 45. Інституційний аудит

1. Інституційний аудит - це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток.

2. Метою проведення інституційного аудиту є оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти та вироблення рекомендацій щодо:

підвищення якості освітньої діяльності закладу освіти та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність із вимогами законодавства та ліцензійними умовами.

3. Результати інституційного аудиту оприлюднюються на сайтах закладу освіти (за наявності), засновника (крім засновника приватного закладу освіти) та органу, що здійснив інституційний аудит.

4. Інституційний аудит проводиться центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

5. Інституційний аудит проводиться у плановому порядку, якщо це передбачено спеціальним законом.

Заклади освіти, що мають чинний сертифікат про громадську акредитацію закладу освіти, вважаються такими, що успішно пройшли інституційний аудит у плановому порядку.

6. Інституційний аудит проводиться у позаплановому порядку в закладі освіти, який має низьку якість освітньої діяльності.

Інституційний аудит також може бути проведений у позаплановому порядку за ініціативою засновника, керівника, колегіального органу управління, вищого колегіального органу громадського самоврядування або наглядової (підкувальної) ради закладу освіти.

7. За результатами проведення інституційного аудиту надаються висновок про якість освітньої діяльності закладу освіти, внутрішню систему забезпечення якості освіти, а також рекомендації щодо вдосконалення діяльності закладу освіти.

У разі виявлення невідповідності освітньої діяльності закладу освіти законодавству та/або ліцензійним умовам орган, який проводить аудит, визначає строк усунення недоліків та порушень у роботі закладу освіти. Після закінчення визначеного строку проводиться перевірка результатів усунення відповідних недоліків і порушень. У разі негативних результатів такої перевірки засновнику закладу освіти можуть бути надані рекомендації щодо зміни керівника закладу освіти, припинення чи реорганізації закладу освіти.

8. Особливості проведення інституційного аудиту на відповідному рівні освіти визначаються спеціальними законами.

Стаття 46. Інституційна акредитація

1. Інституційна акредитація - це оцінювання якості освітньої діяльності закладу вищої освіти.

2. Інституційна акредитація є добровільною і може бути проведена за ініціативою закладу вищої освіти.

3. Інституційна акредитація здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти у співпраці з національними та міжнародними експертами, а також міжнародними інституціями, що здійснюють діяльність у сфері забезпечення якості вищої освіти та визнані Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

4. Засади інституційної акредитації визначаються спеціальним законом.

Стаття 47. Зовнішнє незалежне оцінювання

1. Зовнішнє незалежне оцінювання - це оцінювання результатів навчання, здобутих особою на певному рівні освіти, що проводиться спеціально уповноваженою державою установою (організацією).

2. Зовнішнє незалежне оцінювання здійснюється на основі програм зовнішнього незалежного оцінювання, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у відповідній сфері. Зміст програм зовнішнього незалежного оцінювання має відповідати стандартам освіти відповідного рівня і бути доступним для ознайомлення не пізніше ніж за 18 місяців до проведення зовнішнього незалежного оцінювання.

3. Зовнішнє незалежне оцінювання здійснюється на таких принципах:
валідності (обґрунтованості та придатності методів і технологій оцінювання для конкретних цілей);
відкритості та прозорості;
об'єктивності;
надійності;
доступності;
відповідальності.

4. Процедури, форми та порядок проведення зовнішнього незалежного оцінювання визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у відповідній сфері, з урахуванням можливостей осіб з особливими освітніми потребами та мають бути оприлюднені не менш як за шість місяців до проведення зовнішнього незалежного оцінювання.

5. Зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання здійснюється за кошти державного бюджету та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

Зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання осіб, які завершують здобуття базової та профільної середньої освіти, здійснюється за кошти державного бюджету.

6. Положення про спеціально уповноважену державою установу (організацію) затверджується відповідно до законодавства.

7. Засади зовнішнього незалежного оцінювання, не встановлені цим Законом, визначаються спеціальними законами.

Стаття 48. Моніторинг якості освіти

1. Моніторинг якості освіти - це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей.

2. Моніторинг якості освіти може бути внутрішній та зовнішній.

Внутрішній моніторинг якості освіти проводиться закладами освіти (іншими суб'єктами освітньої діяльності).

Зовнішній моніторинг якості освіти може проводитися будь-якими органами, підприємствами, установами, організаціями, іншими юридичними особами, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності. Участь закладів освіти (інших суб'єктів освітньої діяльності) та учасників освітнього процесу у зовнішньому моніторингу якості освіти є добровільною, крім випадків, встановлених законодавством.

3. Порядок, види та форми проведення моніторингу якості освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

4. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки організовує участь закладів освіти у порівняльних міжнародних дослідженнях якості освіти.

Стаття 49. Громадська акредитація закладу освіти

1. Громадська акредитація закладу освіти - це оцінювання закладу освіти щодо ефективності внутрішньої системи забезпечення якості освіти та забезпечення досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених освітніми програмами і стандартами освіти.

Громадська акредитація закладу освіти здійснюється з метою визнання якості освітньої діяльності закладу освіти та формування його позитивного іміджу і репутації.

2. Громадська акредитація закладу освіти здійснюється на добровільних засадах за запитом закладу освіти.

3. Громадська акредитація закладу освіти здійснюється акредитованими в установленому порядку фаховими громадськими об'єднаннями, іншими акредитованими юридичними особами, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності.

4. Результати громадської акредитації закладу освіти можуть враховуватися при акредитації освітніх програм та інституційній акредитації.

5. Успішні результати громадської акредитації закладу освіти засвідчуються відповідним сертифікатом, що видається на строк до десяти років.

Стаття 50. Атестація педагогічних працівників

1. Атестація педагогічних працівників - це система заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників.

2. Атестація педагогічних працівників може бути черговою або позачерговою. Педагогічний працівник проходить чергову атестацію не менше одного разу на п'ять років, крім випадків, передбачених законодавством.

3. За результатами атестації визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюються кваліфікаційні категорії, педагогічні звання. Перелік категорій і педагогічних звань педагогічних працівників визначається Кабінетом Міністрів України.

4. Рішення атестаційної комісії може бути підставою для звільнення педагогічного працівника з роботи у порядку, встановленому законодавством.

5. Положення про атестацію педагогічних працівників затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

6. Положення про атестацію педагогічних працівників, які забезпечують здобуття фахових компетентностей спеціалізованої освіти, затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Стаття 51. Сертифікація педагогічних працівників

1. Сертифікація педагогічних працівників - це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи.

2. Сертифікація педагогічного працівника відбувається на добровільних засадах виключно за його ініціативою.

3. Формування та забезпечення функціонування системи сертифікації педагогічних працівників здійснює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Процедуру сертифікації педагогічних працівників здійснюють спеціально уповноважені державою установи, положення про які затверджує Кабінет Міністрів України.

4. За результатами успішного проходження сертифікації педагогічному працівнику видається сертифікат, який є дійсним упродовж трьох років. Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником.

5. Педагогічні працівники, які отримують доплату за успішне проходження сертифікації, впроваджують і поширюють методики компетентнісного навчання та нові освітні технології.

Педагогічні працівники, які мають сертифікат, можуть залучатися до проведення інституційного аудиту в інших закладах освіти, розроблення та акредитації освітніх програм, а також до інших процедур і заходів, пов'язаних із забезпеченням якості та впровадженням інновацій, педагогічних новацій і технологій у системі освіти.

6. Положення про сертифікацію педагогічних працівників розробляються центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать заклади освіти, та затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Розділ VI

УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Стаття 52. Категорії учасників освітнього процесу

1. Учасниками освітнього процесу є:

здобувачі освіти;

педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники;

батьки здобувачів освіти;

фізичні особи, які провадять освітню діяльність;

інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти.

Стаття 53. Права та обов'язки здобувачів освіти

1. Здобувачі освіти мають право на:

навчання впродовж життя та академічну мобільність;

індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання;

якісні освітні послуги;

справедливе та об'єктивне оцінювання результатів навчання;

відзначення успіхів у своїй діяльності;

свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, наукової і науково-технічної діяльності тощо;

безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці;

повагу людської гідності;

захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти;

користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;

доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;

забезпечення стипендіями у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

трудова діяльність у позанавчальний час;

збереження місця навчання на період проходження військової служби за призовом та/або під час мобілізації, на особливий період;

особисту або через своїх законних представників участь у громадському самоврядуванні та управлінні закладом освіти;

інші необхідні умови для здобуття освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та із соціально незахищених верств населення.

2. На час виробничого навчання і практики здобувачам освіти забезпечуються робочі місця, безпечні та нешкідливі умови праці відповідно до освітніх програм і угод між закладами освіти та підприємствами, установами, організаціями, що надають місця для проходження виробничого навчання і практики. Під час проходження виробничого навчання і практики забороняється використовувати працю здобувачів освіти для цілей, не передбачених освітньою програмою.

3. Здобувачі освіти зобов'язані:

виконувати вимоги освітньої програми (індивідуального навчального плану за його наявності), дотримуючись принципу академічної доброчесності, та досягти результатів навчання, передбачених стандартом освіти для відповідного рівня освіти;

поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;

відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;

дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності).

4. Здобувачі освіти мають також інші права та обов'язки, передбачені законодавством та установчими документами закладу освіти.

5. Залучення здобувачів освіти під час освітнього процесу до виконання робіт чи до участі у заходах, не пов'язаних з реалізацією освітньої програми, забороняється, крім випадків, передбачених рішенням Кабінету Міністрів України.

Стаття 54. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу

1. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на: академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі;

педагогічну ініціативу;

розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання;

користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;

підвищення кваліфікації, перепідготовку;

вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників;

доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;

відзначення успіхів у своїй професійній діяльності;

справедливе та об'єктивне оцінювання своєї професійної діяльності;

захист професійної честі та гідності;

індивідуальну освітню (наукову, творчу, мистецьку та іншу) діяльність за межами закладу освіти;

творчу відпустку строком до одного року не більше одного разу на 10 років із зарахуванням до стажу роботи;

забезпечення житлом у першочерговому порядку, пільгові кредити для індивідуального і кооперативного будівництва;

забезпечення службовим житлом з усіма комунальними зручностями у порядку, передбаченому законодавством;

безпечні і нешкідливі умови праці;

подовжену оплачувану відпустку;

участь у громадському самоврядуванні закладу освіти;

участь у роботі колегіальних органів управління закладу освіти.

2. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані:

постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність;

виконувати освітню програму для досягнення здобувачами освіти передбачених нею результатів навчання;

сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти, формуванню навичок здорового способу життя, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я;

дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності;

дотримуватися педагогічної етики;

поважати гідність, права, свободи і законні інтереси всіх учасників освітнього процесу;

настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;

формувати у здобувачів освіти усвідомлення необхідності додержуватися [Конституції](#) та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України;

виховувати у здобувачів освіти повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України та навколишнього природного середовища;

формувати у здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;

захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю

здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам;

додержуватися установчих документів та правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, виконувати свої посадові обов'язки.

3. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають також інші права та обов'язки, передбачені законодавством, колективним договором, трудовим договором та/або установчими документами закладу освіти.

4. Права та обов'язки інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, визначаються законодавством, відповідними договорами та/або установчими документами закладу освіти.

5. Відволікання педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників від виконання професійних обов'язків не допускається, крім випадків, передбачених законодавством.

6. Особи, винні в порушенні цієї статті, несуть відповідальність згідно з законом.

Стаття 55. Права та обов'язки батьків здобувачів освіти

1. Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. Батьки мають рівні права та обов'язки щодо освіти і розвитку дитини.

2. Батьки здобувачів освіти мають право:

захищати відповідно до законодавства права та законні інтереси здобувачів освіти;

звертатися до закладів освіти, органів управління освітою з питань освіти;

обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти;

брати участь у громадському самоврядуванні закладу освіти, зокрема обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування закладу освіти;

завчасно отримувати інформацію про всі заплановані у закладі освіти та позапланові педагогічні, психологічні, медичні, соціологічні заходи, дослідження, обстеження, педагогічні експерименти та надавати згоду на участь у них дитини;

брати участь у розробленні індивідуальної програми розвитку дитини та/або індивідуального навчального плану;

отримувати інформацію про діяльність закладу освіти, результати навчання своїх дітей (дітей, законними представниками яких вони є) і результати оцінювання якості освіти у закладі освіти та його освітньої діяльності.

3. Батьки здобувачів освіти зобов'язані:

виховувати у дітей повагу до гідності, прав, свобод і законних інтересів людини, законів та етичних норм, відповідальне ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих і довкілля;

сприяти виконанню дитиною освітньої програми та досягненню дитиною передбачених нею результатів навчання;

поважати гідність, права, свободи і законні інтереси дитини та інших учасників освітнього процесу;

дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини, сприяти розвитку її здібностей, формувати навички здорового способу життя;

формувати у дитини культуру діалогу, культуру життя у взаєморозумінні, мирі та злагоді між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами, представниками різних політичних і релігійних поглядів та культурних традицій, різного соціального походження, сімейного та майнового стану;

настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;

формувати у дітей усвідомлення необхідності додержуватися [Конституції](#) та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України;

виховувати у дитини повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України;

дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за наявності).

4. Держава надає батькам здобувачів освіти допомогу у виконанні ними своїх обов'язків, захищає права сім'ї.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають поважати право батьків виховувати своїх дітей відповідно до власних релігійних і філософських переконань, а суб'єкти освітньої діяльності мають враховувати відповідні переконання під час організації та реалізації освітнього процесу, що не повинно порушувати права, свободи та законні інтереси інших учасників освітнього процесу.

5. Інші права та обов'язки батьків здобувачів освіти можуть встановлюватися законодавством, установчими документами закладу освіти і договором про надання освітніх послуг (за наявності).

Стаття 56. Державні гарантії здобувачам освіти

1. Особи, які здобувають повну загальну середню освіту в закладах освіти не за місцем проживання, на період навчання забезпечуються гуртожитками та/або підвезенням.

2. Органи місцевого самоврядування забезпечують пільговий проїзд учнів, вихованців, студентів та педагогічних працівників до місця навчання і додому у визначених ними порядку та розмірах за рахунок видатків відповідних місцевих бюджетів.

3. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, у підпорядкуванні яких перебувають державні і комунальні заклади освіти, забезпечують безоплатним гарячим харчуванням:

дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах (групах), дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України](#) "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям", які навчаються в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) чи фахової передвищої освіти;

осіб інших категорій, визначених законодавством та/або рішенням органу місцевого самоврядування.

4. Особи, які здобувають освіту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, на період навчання забезпечуються гуртожитками, стипендіями, спеціальним одягом у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. Особи, які здобувають освіту в закладах фахової передвищої та вищої освіти, на період навчання забезпечуються гуртожитками та мають право на отримання стипендії у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

6. Особам, які навчаються, держава гарантує право на додаткову відпустку за місцем роботи, скорочений робочий час та інші пільги, передбачені законом для осіб, які поєднують роботу з навчанням.

7. З метою здобуття освіти здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти можуть забезпечуватися відповідно до законодавства фінансовою державною підтримкою, пільговим кредитуванням, гарантіями для отримання кредитів, частковою компенсацією відсоткових ставок за кредитами тощо.

Стаття 57. Державні гарантії педагогічним і науково-педагогічним працівникам

1. Держава забезпечує педагогічним і науково-педагогічним працівникам: належні умови праці та медичне обслуговування;

оплату підвищення кваліфікації;

правовий, соціальний, професійний захист;

диференціацію посадових окладів (ставок заробітної плати) відповідно до кваліфікаційних категорій, встановлення підвищених посадових окладів (ставок заробітної плати) за педагогічні звання, надбавок за почесні звання, доплат за наукові ступені та вчені звання;

виплату педагогічним працівникам щорічної грошової винагороди в розмірі до одного посадового окладу (ставки заробітної плати) за сумлінну працю, зразкове виконання покладених на них обов'язків;

виплату педагогічним і науково-педагогічним працівникам допомоги на оздоровлення у розмірі місячного посадового окладу (ставки заробітної плати) при наданні щорічної відпустки;

надання пільгових довгострокових кредитів на будівництво (реконструкцію) чи придбання житла або надання службового житла у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України;

пенсію за вислугу років;

інші гарантії, визначені законом України.

2. У разі захворювання педагогічного чи науково-педагогічного працівника, яке тимчасово унеможливує виконання ним посадових обов'язків і обмежує можливість перебування у колективі осіб, які навчаються, або тимчасового переведення за цих чи інших обставин на іншу роботу чи проходження військової служби за призовом під час мобілізації за таким працівником зберігається попередній середній заробіток. У разі хвороби або каліцтва попередній середній заробіток виплачується до відновлення працездатності або встановлення інвалідності.

3. Педагогічним працівникам, які працюють у сільській місцевості і селищах міського типу, а також пенсіонерам, які раніше працювали педагогічними працівниками в таких населених пунктах і проживають у них, держава відповідно до законодавства забезпечує безоплатне користування житлом з опаленням і освітленням у межах встановлених норм. Зазначені пільги надаються за умови, що розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Зазначені працівники мають право на безоплатне одержання у власність земельної ділянки в межах земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарської установи чи організації, розташованих на території відповідної ради, із земель сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарської установи чи організації, що приватизуються, або земель запасу чи резервного фонду, але не більше норм безоплатної передачі земельних ділянок громадянам, встановлених законом для ведення особистого селянського господарства.

Дія абзацу другого цієї частини не поширюється на громадян, які раніше набули право на земельну частку (пай) або земельні ділянки для ведення особистого підсобного господарства чи для ведення особистого селянського господарства, крім випадків успадкування права на земельну частку (пай), земельні ділянки для ведення особистого підсобного господарства чи для ведення особистого селянського господарства відповідно до закону.

4. За особливі трудові заслуги педагогічні та науково-педагогічні працівники можуть бути нагороджені державними нагородами, представлені до присудження державних премій України, відзначені знаками, грамотами, іншими видами морального та матеріального заохочення.

Розділ VII

ОСВІТА, ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА ОПЛАТА ПРАЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 58. Вимоги до освіти та професійної кваліфікації педагогічного працівника закладу освіти

1. Педагогічну діяльність у закладах освіти здійснюють особи, які працюють на посадах педагогічних працівників.

2. На посади педагогічних працівників приймаються особи, фізичний і психічний стан яких дозволяє здійснювати педагогічну діяльність та які мають освітню та/або професійну кваліфікацію, що відповідає встановленим законодавством, зокрема професійним стандартом (за наявності), кваліфікаційним вимогам до відповідних посад педагогічних працівників.

3. Особам, які здобули вищу, фахову передвищу чи професійну (професійно-технічну) освіту за педагогічною спеціальністю (педагогічну освіту), відповідний заклад освіти присвоює професійну кваліфікацію педагогічного працівника. Педагогічна освіта передбачає підготовку особи, результатом якої є набуття компетентностей зі спеціальності (предметної спеціальності, спеціалізації), педагогіки, психології, у тому числі шляхом проходження педагогічної практики, необхідних для забезпечення процесу навчання, виховання і розвитку особистості, у тому числі осіб з особливими освітніми потребами, моніторингу педагогічної діяльності та аналізу педагогічного досвіду, проведення освітніх вимірювань, застосування освітніх технологій і методів навчання, ефективних способів взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

4. Особам, які здобули у закладі освіти вищу, фахову передвищу чи професійну (професійно-технічну) освіту за іншою спеціальністю, цей заклад може присвоїти професійну кваліфікацію педагогічного працівника у разі, якщо це передбачено відповідною освітньою програмою.

5. Особи, які здобули вищу, фахову передвищу чи професійну (професійно-технічну) освіту за іншою спеціальністю та яким не було присвоєно професійну кваліфікацію педагогічного працівника, можуть бути призначені на посаду педагогічного працівника строком на один рік.

Особи можуть продовжити працювати на відповідних посадах педагогічних працівників системи дошкільної, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти після їх успішної атестації у порядку, визначеному законодавством.

Особам, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, професійна кваліфікація педагогічного працівника може бути присвоєна закладом вищої чи післядипломної освіти або відповідним кваліфікаційним центром після одного року роботи на посадах педагогічних працівників, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, за умови успішного складення кваліфікаційного іспиту відповідно до кваліфікаційних вимог до

педагогічного працівника чи відповідного професійного стандарту (за наявності).

Стаття 59. Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників

1. Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації.

2. Підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та у різних формах (інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві) тощо).

Педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію у закладах освіти, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою. Результати підвищення кваліфікації у таких закладах освіти не потребують окремого визнання і підтвердження.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію в інших суб'єктів освітньої діяльності, фізичних та юридичних осіб. Результати підвищення кваліфікації педагогічного (науково-педагогічного) працівника у таких суб'єктів визнаються окремим рішенням педагогічної (вченої) ради. Умови і порядок визнання результатів підвищення кваліфікації у таких суб'єктів визначаються відповідно до частини шостої цієї статті.

{Абзац третьої частини другої статті 59 набирає чинності з 1 січня 2018 року - див. [пункт 1 розділу XII](#)}

Вид, форму та суб'єкта підвищення кваліфікації обирає педагогічний (науково-педагогічний) працівник.

3. Педагогічна (вчена) рада закладу освіти на основі пропозицій педагогічних (науково-педагогічних) працівників затверджує щорічний план підвищення кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників (з відривом чи без відриву від освітнього процесу).

4. Підвищення кваліфікації є необхідною умовою атестації педагогічного працівника та враховується під час обрання за конкурсом на посаду науково-педагогічного працівника.

5. Загальна кількість годин, відведена на підвищення кваліфікації педагогічного (науково-педагогічного) працівника, що оплачується за кошти відповідних бюджетів, визначається законодавством.

Кошти на підвищення кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників отримує заклад освіти, який розподіляє їх за рішенням педагогічної (вченої) ради закладу освіти.

Підвищення кваліфікації педагогічного (науково-педагогічного) працівника може фінансуватися засновником закладу освіти, закладом освіти, в якому він працює, педагогічним (науково-педагогічним) працівником, а також іншими фізичними та юридичними особами.

На час підвищення кваліфікації з відривом від освітнього процесу в обсязі, визначеному законодавством, за педагогічним (науково-педагогічним) працівником зберігається місце роботи (посада) із збереженням середньої заробітної плати.

6. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, включаючи порядок оплати, умови і порядок визнання результатів підвищення кваліфікації, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 60. Робочий час педагогічних і науково-педагогічних працівників

1. Робочий час педагогічного працівника включає час виконання ним навчальної, виховної, методичної, організаційної роботи та іншої педагогічної діяльності, передбаченої трудовим договором.

2. Робочий час науково-педагогічного працівника включає час виконання ним навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи.

3. Конкретний перелік та обсяг видів робіт педагогічного і науково-педагогічного працівника встановлюються трудовим договором відповідно до законодавства.

4. Норми педагогічного (навчального) навантаження педагогічних (науково-педагогічних) працівників на одну ставку встановлюються спеціальними законами.

5. Засновник або уповноважений ним орган, керівники закладів освіти та їх структурних підрозділів не мають права вимагати від педагогічних і науково-педагогічних працівників виконання роботи, не передбаченої трудовим договором.

Стаття 61. Оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників

1. Оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників здійснюється за рахунок коштів державного та/або місцевого бюджетів, коштів засновників, власних надходжень закладів освіти, грантів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

2. Посадовий оклад педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії встановлюється в розмірі трьох мінімальних заробітних плат.

{Абзац перший частини другої статті 61 набирає чинності з 1 січня 2018 року та реалізується відповідно до [підпункту 1](#) пункту 6 розділу XII - див. [пункт 1](#) розділу XII}

Посадовий оклад педагогічного працівника кожної наступної кваліфікаційної категорії підвищується не менше ніж на 10 відсотків.

Найменший посадовий оклад науково-педагогічного працівника встановлюється на 25 відсотків вище від посадового окладу педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії.

{Абзац третьої частини другої статті 61 набирає чинності з 1 січня 2018 року та реалізується відповідно до [підпункту 1](#) пункту 6 розділу XII - див. [пункт 1](#) розділу XII}

Кожний наступний посадовий оклад науково-педагогічного працівника підвищується не менше ніж на 10 відсотків від попереднього.

Схеми посадових окладів (ставок заробітної плати) педагогічних і науково-педагогічних працівників державних і комунальних закладів освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України з урахуванням норм цього Закону.

Засновник приватного закладу освіти має право встановлювати інші, ніж передбачено цим Законом, розмір і умови оплати праці, винагороди та допомоги для педагогічних і науково-педагогічних працівників. Отримані приватним закладом освіти публічні кошти розподіляються у порядку, визначеному законодавством для державних і комунальних закладів освіти.

3. Науково-педагогічним, науковим та педагогічним працівникам закладів освіти встановлюються доплати за наукові ступені та вчені звання відповідно до закону.

4. Педагогічним і науково-педагогічним працівникам встановлюються щомісячні надбавки за вислугу років у розмірах:

понад три роки - 10 відсотків;

понад 10 років - 20 відсотків;

понад 20 років - 30 відсотків посадового окладу.

5. Педагогічний працівник, який пройшов сертифікацію, отримує щомісячну доплату в розмірі 20 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати) пропорційно до обсягу педагогічного навантаження протягом строку дії сертифіката.

{Частина п'ята статті 61 набирає чинності з 1 січня 2019 року - див. [пункт 1](#) розділу XII}

6. Заклад освіти має право за рахунок власних надходжень та інших джерел, не заборонених законодавством, встановлювати педагогічним і науково-педагогічним працівникам доплати, надбавки, премії та інші види заохочень.

7. Керівник закладу освіти відповідно до законодавства, установчих документів та колективного договору має право встановлювати педагогічним і науково-педагогічним працівникам доплати, надбавки, премії за використання в освітньому процесі іноземних мов, сучасних технологій, реалізацію інноваційних проектів тощо.

8. Педагогічним і науково-педагогічним працівникам за рахунок власних надходжень закладів освіти може надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань. Умови надання такої допомоги визначаються установчими документами закладів освіти або колективним договором.

Розділ VIII

УПРАВЛІННЯ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ОСВІТИ

Стаття 62. Органи управління у сфері освіти

1. До органів управління у сфері освіти належать:

Кабінет Міністрів України;

центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки;

центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти;

постійно діючий колегіальний орган у сфері забезпечення якості вищої освіти;

державні органи, яким підпорядковані заклади освіти;

Верховна Рада Автономної Республіки Крим;

Рада міністрів Автономної Республіки Крим;

органи місцевого самоврядування.

Стаття 63. Повноваження Кабінету Міністрів України

1. Кабінет Міністрів України:

вживає заходів щодо забезпечення конституційного права кожної особи на освіту;

забезпечує проведення державної політики у сфері освіти;

затверджує стратегію розвитку освіти України;

розробляє, затверджує та виконує державні цільові програми у сфері освіти;

здійснює повноваження засновника державних закладів освіти або доручає їх здійснення уповноваженому ним органу;

забезпечує рівні умови розвитку закладів освіти всіх форм власності;

визначає порядок формування і розподілу освітніх субвенцій між бюджетами відповідно до цього Закону та з урахуванням [статті 94](#) Бюджетного кодексу України;

визначає порядок розподілу державного фінансування професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти;

затверджує державні пріоритети з підготовки фахівців, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у розрізі галузей знань;

затверджує перелік галузей знань та спеціальностей для підготовки фахівців вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти;

затверджує перелік посад науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти;

затверджує ліцензійні умови провадження освітньої діяльності;

затверджує індикатори оцінки стану освіти в Україні та регіонах;

визначає органи ліцензування закладів дошкільної та загальної середньої освіти;

здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Стаття 64. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки

1. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:

забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки;

розробляє стратегію розвитку освіти України, інші стратегічні документи, державні цільові програми у сфері освіти і науки та бере участь у їх реалізації;

здійснює нормативно-правове забезпечення функціонування системи освіти в межах повноважень, визначених законом;

організовує збір та обробку освітньої статистики, здійснює її аналіз та прогнозує розвиток системи освіти;

затверджує порядок, види та форми проведення моніторингу якості освіти;

забезпечує функціонування Єдиної державної електронної бази з питань освіти та інших державних інформаційних систем освіти;

затверджує стандарти освіти та оприлюднює їх на своєму офіційному веб-сайті;

здійснює міжнародне співробітництво у сфері освіти і науки;

затверджує порядок визнання здобутих в іноземних закладах освіти документів про освіту;

затверджує форму і зміст документів про освіту державного зразка;

формує пропозиції про обсяг освітніх субвенцій, державного фінансування середньої, професійної, вищої освіти та стипендійного фонду;

розподіляє освітні субвенції та державне фінансування середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та стипендійний фонд закладів освіти, що перебувають у сфері його управління;

надає методичні рекомендації щодо освітньої діяльності та управління закладами освіти;

за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку, подає на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції про державні пріоритети з підготовки фахівців, педагогічних, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у розрізі галузей знань;

розробляє та затверджує умови прийому до закладів освіти;

розробляє ліцензійні умови провадження освітньої діяльності та подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України;

здійснює ліцензування освітньої діяльності закладів вищої, післядипломної, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти, а також перевірку дотримання ними ліцензійних умов;

формує та забезпечує функціонування системи сертифікації педагогічних працівників, забезпечує умови для підвищення їх кваліфікації, затверджує положення про акредитацію центрів сертифікації педагогічних працівників;

забезпечує розвиток фізичного виховання та спорту в закладах освіти;

затверджує порядок проведення інституційного аудиту закладу освіти;
затверджує типові освітні програми;
затверджує порядок проведення акредитації освітніх програм, інших заходів щодо здійснення контролю якості освіти, визначених законами України;
за дорученням і в межах, встановлених Кабінетом Міністрів України, здійснює повноваження засновника щодо державних закладів освіти;
затверджує положення про власні постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи;
здійснює інші повноваження, передбачені [Конституцією](#), цим Законом та іншими законами України.

2. Акти центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими до виконання державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади освіти, а також закладами освіти незалежно від форми власності.

Стаття 65. Повноваження державних органів, до сфери управління яких належать заклади освіти

1. Державні органи, до сфери управління яких належать заклади освіти:
беруть участь у реалізації освітньої політики;
беруть участь у розробленні умов прийому до закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти;
розподіляють державне фінансування та стипендійний фонд закладів освіти, що перебувають у сфері їх управління;
здійснюють аналіз, моніторинг якості освітньої діяльності закладів освіти, що перебувають у сфері їх управління;
беруть участь у формуванні стандартів освіти;
за дорученням і в межах, встановлених Кабінетом Міністрів України, здійснюють повноваження засновника щодо державних закладів освіти, що перебувають у їхньому підпорядкуванні;
здійснюють інші повноваження, передбачені цим Законом та іншими законами України.

Стаття 66. Повноваження органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради:
відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності повної загальної середньої освіти та професійної (професійно-технічної) освіти;
планують та забезпечують розвиток мережі закладів профільної середньої, професійної (професійно-технічної) та позашкільної освіти, закладів спеціалізованої освіти, закладів післядипломної освіти, спеціальних закладів

освіти для осіб з особливими освітніми потребами, науково-методичних та навчально-методичних установ;

мають право засновувати заклади освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами, а також реорганізовувати та ліквідувати їх;

забезпечують гуртожитками та/або перевезенням здобувачів профільної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти, які навчаються не за місцем проживання (у разі потреби - транспортними засобами, пристосованими для перевезення осіб, які пересуваються на кріслах колісних);

оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші видатки у сфері освіти;

забезпечують рівні умови для розвитку закладів освіти всіх форм власності;

здійснюють інші повноваження у сфері освіти, передбачені законом.

2. Районні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності дошкільної, початкової та базової середньої освіти, позашкільної освіти;

планують та забезпечують розвиток мережі закладів дошкільної, початкової та базової середньої освіти, позашкільної освіти;

планують та забезпечують розвиток мережі закладів профільної середньої освіти академічного спрямування (міські ради міст з населенням більше 50 тисяч - самостійно; міські ради міст з населенням менше 50 тисяч - за погодженням з обласною радою);

мають право засновувати заклади освіти, реорганізовувати і ліквідувати їх;

закріплюють за закладами початкової та базової середньої освіти територію обслуговування (крім випадків, встановлених спеціальними законами);

забезпечують доступність дошкільної та середньої освіти для всіх громадян, які проживають на відповідній території, та вживають заходів для забезпечення потреби у дошкільній та позашкільній освіті;

забезпечують та фінансують підвезення учнів і педагогічних працівників до закладів початкової та базової середньої освіти і у зворотному напрямку (у разі потреби - транспортними засобами, пристосованими для перевезення осіб, які пересуваються на кріслах колісних);

ведуть облік дітей дошкільного та шкільного віку у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України;

оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші видатки у сфері освіти;

забезпечують рівні умови розвитку закладів освіти всіх форм власності;

здійснюють інші повноваження у сфері освіти, передбачені законом.

3. Сільські, селищні ради:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності дошкільної та початкової освіти;

мають право засновувати заклади освіти, реорганізовувати і ліквідувати їх, забезпечують їх діяльність та розвиток;

оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші видатки у сфері освіти;

здійснюють інші повноваження у сфері освіти, передбачені законом.

Стаття 67. Повноваження органів із забезпечення якості освіти

1. Органами із забезпечення якості освіти є:

центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти;

постійно діючий колегіальний орган у сфері забезпечення якості вищої освіти - Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

2. Центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальні органи:

проводять інституційний аудит закладів освіти;

надають рекомендації закладам освіти (крім закладів вищої освіти) щодо організації та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

за результатами експертизи затверджують освітні програми дошкільної та загальної середньої освіти (крім типових і тих, що розроблені на основі типових);

проводять моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти у порядку, визначеному законодавством;

акредитують громадські фахові об'єднання та інших юридичних осіб, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів освіти (крім закладів вищої освіти), ведуть їх реєстр;

у межах повноважень, передбачених законом, здійснюють державний нагляд (контроль) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства;

за дорученням центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки здійснюють контроль за дотриманням вимог щодо організації зовнішнього незалежного оцінювання;

здійснюють інші повноваження, визначені законом.

3. Повноваження постійно діючого колегіального органу у сфері забезпечення якості вищої освіти визначаються спеціальним законом.

Стаття 68. Відкритість органів управління у сфері освіти

1. Органи управління у сфері освіти зобов'язані оприлюднювати всю публічну інформацію відповідно до вимог законів України ["Про доступ до публічної інформації"](#) та ["Про відкритість використання публічних коштів"](#).

2. Органи управління у сфері освіти забезпечують обов'язкове громадське обговорення проектів нормативно-правових актів, що стосуються системи освіти, та участь представників громадськості у підготовці та прийнятті цих документів.

Стаття 69. Державний нагляд (контроль) у сфері освіти

1. Державний нагляд (контроль) у сфері освіти здійснюється з метою реалізації єдиної державної політики в цій сфері та спрямований на забезпечення інтересів суспільства щодо належної якості освіти та освітньої діяльності.

2. Державний нагляд (контроль) у сфері освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальними органами.

3. Центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальні органи діють на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені цим Законом та іншими законами України.

4. Центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальні органи проводять інституційний аудит закладів освіти відповідно до цього Закону і позапланові перевірки у порядку, передбаченому [Законом України](#) "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності".

Стаття 70. Громадське самоврядування та державно-громадське управління у сфері освіти

1. Громадське самоврядування у сфері освіти - це право учасників освітнього процесу та громадських об'єднань, інших інститутів громадянського суспільства, установчими документами яких передбачена діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з особливими освітніми потребами, вирішувати питання у сфері освіти як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування, брати участь в управлінні закладом освіти, місцевими і державними справами у сфері освіти з питань, що належать до їх компетенції.

2. Громадське самоврядування у сфері освіти реалізується:

у закладі освіти відповідно до [статті 28](#) цього Закону;

на місцевому (територіальному) рівні;

на національному (всеукраїнському) рівні.

3. Органи громадського самоврядування у сфері освіти створюються:

у закладі освіти - за ініціативою учасників освітнього процесу;

на місцевому (територіальному) рівні - за ініціативою фізичних осіб та/або громадських об'єднань, інших інститутів громадянського суспільства, установчими документами яких передбачена діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з особливими освітніми потребами відповідно до законодавства;

на національному (всеукраїнському) рівні - за ініціативою громадських об'єднань, інших інститутів громадянського суспільства, установчими документами яких передбачена діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з особливими освітніми потребами відповідно до законодавства.

Органами громадського самоврядування у сфері освіти є:

органи громадського самоврядування закладу освіти;

конференції (форуми, з'їзди) учасників освітнього процесу, закладів освіти, їх об'єднань, що скликаються на території відповідного населеного пункту, об'єднаної територіальної громади, району, області, Автономної Республіки Крим, держави;

Всеукраїнський з'їзд учасників освітнього процесу та їх об'єднань, що скликається у порядку, затвердженому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

На Всеукраїнському з'їзді учасників освітнього процесу та їх об'єднань схвалюється стратегія розвитку освіти України на відповідний період та вирішуються інші питання, передбачені спеціальними законами.

4. Органи громадського самоврядування мають права (повноваження), визначені спеціальними законами та/або установчими документами закладів освіти, та можуть здійснювати інші права, не заборонені законом.

5. Державно-громадське управління у сфері освіти - це взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти.

6. Для забезпечення державно-громадського управління у сфері освіти можуть утворюватися репрезентативні громадські об'єднання та інші інститути громадянського суспільства, що представляють, у тому числі:

- педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників;
- здобувачів освіти;
- батьків;
- заклади освіти;
- роботодавців;
- об'єднання зазначених категорій осіб.

7. Органи державно-громадського управління у сфері освіти утворюються за рішенням центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування у формі робочих груп, дорадчих, громадських, експертних та інших органів.

Органи державно-громадського управління у сфері освіти мають повноваження, передбачені актами про їх утворення.

8. Громадське самоврядування та державно-громадське управління у сфері освіти здійснюються на принципах:

- пріоритету прав і свобод людини і громадянина;
- верховенства права;
- взаємної поваги та партнерства;
- репрезентативності органів громадського самоврядування, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства і правоможності їх представників;
- обов'язковості розгляду пропозицій сторін;
- пріоритету узгоджувальних процедур;
- прозорості, відкритості та гласності;

обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей;
взаємної відповідальності сторін.

Стаття 71. Громадський нагляд (контроль) у сфері освіти

1. Громадський нагляд (контроль) у системі освіти здійснюється суб'єктами громадського нагляду (контролю) - громадськими об'єднаннями та іншими інститутами громадянського суспільства, установчими документами яких передбачено діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з інвалідністю, професійними об'єднаннями педагогічних і науково-педагогічних працівників, об'єднаннями здобувачів освіти, об'єднаннями батьківських комітетів та органами, до яких вони делегують своїх представників.

2. Суб'єкти громадського нагляду (контролю) мають право:

1) ініціювати і брати участь у дослідженнях з питань освіти та оприлюднювати результати таких досліджень;

2) проводити моніторинг та оприлюднювати результати, зокрема, щодо: якості результатів навчання, у тому числі моніторинг державної підсумкової атестації, екзаменів та інших форм оцінки результатів навчання; якості підручників та інших навчальних матеріалів; розподілу витрат на освіту та цільового використання коштів з державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством;

3) брати участь у громадському обговоренні, громадських консультаціях та проводити громадську експертизу, у тому числі підручників (їх проектів), відповідно до законодавства;

4) здійснювати інші заходи у сфері освіти відповідно до законодавства та реалізовувати інші права, не заборонені законом.

3. Безпосередньо в закладі освіти громадський нагляд (контроль) може проводитися виключно з дозволу керівника закладу освіти, крім випадків, встановлених законодавством.

Стаття 72. Освітня статистика

1. Освітня статистика включає:

статистичні дані центрального органу виконавчої влади у сфері статистики про систему освіти і ринок праці;

статистичні дані, отримані шляхом оброблення деперсоналізованої інформації про здобувачів освіти;

статистичну інформацію, отриману за результатами моніторингових досліджень якості освіти;

статистичні показники, що відображають стан системи освіти.

2. Центральний орган виконавчої влади у сфері статистики здійснює збір первинної статистичної інформації у сфері освіти та її оброблення. Перелік показників, порядок збору та методика оброблення статистичної інформації у сфері освіти погоджуються з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

3. Деперсоналізовані статистичні дані розміщуються в мережі Інтернет для вільного доступу у форматі, зручному для копіювання та оброблення.

Стаття 73. Інститут освітнього омбудсмена

1. З метою забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту в системі освіти діє освітній омбудсмен. Освітній омбудсмен у своїй діяльності керується [Конституцією](#) та законами України, а також положенням про освітнього омбудсмена, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

2. Освітній омбудсмен є посадовою особою, на яку Кабінетом Міністрів України покладається виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти.

3. Освітній омбудсмен призначається на посаду Кабінетом Міністрів України строком на п'ять років без права повторного призначення.

4. Освітній омбудсмен відповідно до покладених на нього завдань має право:

розглядати скарги та перевіряти факти, викладені у скаргах, поданих здобувачами освіти, їхніми батьками, законними представниками, а також педагогічними, науково-педагогічними і науковими працівниками;

отримувати від закладів освіти та органів управління освітою інформацію, необхідну для виконання своїх функцій, у тому числі інформацію з обмеженим доступом;

за результатами проведених перевірок приймати рішення щодо обґрунтованості чи необґрунтованості скарги і на його основі надавати рекомендації закладам освіти та органам управління освітою, повідомляти правоохоронні органи щодо виявлених фактів порушення законодавства;

безперешкодно у встановленому законом порядку відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти всіх рівнів незалежно від форми власності, а також брати участь в установленому порядку у засіданнях державних органів з питань, що належать до його компетенції;

звертатися до органів державної влади, правоохоронних органів щодо виявлених фактів порушення права людини на освіту та законодавства у сфері освіти;

надавати консультації здобувачам освіти, їхнім батькам, законним представникам, а також особам, які навчають;

представляти інтереси особи у суді.

5. Забезпечення діяльності освітнього омбудсмена здійснює служба освітнього омбудсмена, порядок діяльності якої визначається положенням про освітнього омбудсмена.

6. Порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Розділ ІХ ІНФРАСТРУКТУРА ОСВІТИ

Стаття 74. Єдина державна електронна база з питань освіти

1. У системі освіти діє Єдина державна електронна база з питань освіти - автоматизована система, функціями якої є збір, верифікація, оброблення, зберігання та захист інформації про систему освіти.

2. Обов'язковими складовими Єдиної державної електронної бази з питань освіти є Реєстр суб'єктів освітньої діяльності, Реєстр документів про освіту, Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання та Реєстр студентських (учнівських) квитків. Перелік та обсяг відомостей, що містять реєстри, та порядок їх ведення встановлюються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

3. Уся інформація, що міститься в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, крім персональних даних та інформації з обмеженим доступом, є доступною у форматі відкритих даних, у тому числі з урахуванням потреб осіб з порушенням зору. Особа має повний доступ до всіх відомостей про себе, внесених до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

4. Безоплатний і вільний доступ осіб до інформації, що міститься в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, здійснюється через офіційний веб-сайт центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки.

5. Розпорядником Єдиної державної електронної бази з питань освіти є центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

6. Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Стаття 75. Наукове і методичне забезпечення освіти

1. Наукове і методичне забезпечення освіти здійснюють центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, Національна академія наук України, національні галузеві академії наук України, органи із забезпечення якості освіти, центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи у взаємодії з відповідними підприємствами, творчими спілками, асоціаціями, товариствами, громадськими об'єднаннями, у тому числі фаховими організаціями (професійними асоціаціями), об'єднаннями роботодавців, незалежними установами оцінювання та забезпечення якості освіти, які можуть:

1) розробляти пропозиції про засади освітньої політики, прогнози, інформаційно-аналітичні матеріали, рекомендації щодо гуманітарного розвитку держави та вдосконалення освітньої сфери;

2) брати участь у науково-методичному забезпеченні оцінювання і моніторингу якості освіти, зокрема за міжнародними програмами;

3) здійснювати соціологічні дослідження суспільного сприйняття освітньої політики;

4) організувати видання підручників (посібників), у тому числі електронних;

5) реалізувати інші функції, передбачені законодавством та їх установчими документами.

2. Національна академія педагогічних наук України є самоврядною науковою організацією у сфері освіти, заснованою на державній власності, яка:

1) здійснює фундаментальні і прикладні наукові дослідження та інноваційні розробки у сфері освіти, педагогіки та психології, бере участь у створенні наукових основ розвитку освіти з урахуванням науково-технічного та соціально-економічного прогресу суспільства, національно-культурних традицій, а також світових тенденцій розвитку та досвіду іноземних країн;

2) надає наукову, методичну, консультативну підтримку відповідним органам державної влади з метою виконання завдань, визначених державними пріоритетами у сфері освіти;

3) залучається до проведення незалежної наукової експертизи:

проектів прогностичних та програмних документів, інших документів стратегічного планування, проектів законів, державних рішень і програм, освітніх інновацій, надає висновки, які є обов'язковими для розгляду органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час прийняття відповідних рішень;

навчальної та методичної літератури (крім літератури для вищої освіти), за результатами якої надає висновки (рекомендації) щодо доцільності її використання в освітньому процесі, які є обов'язковими для розгляду органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час прийняття відповідних рішень;

4) бере участь у розробленні методів навчання, стандартів освіти, типових освітніх програм, підручників;

5) здійснює розроблення та експериментальну перевірку інноваційних моделей освіти;

6) провадить організаційні, координаційні та науково-методичні заходи щодо забезпечення практичної психології в освіті та соціальної педагогіки;

7) здійснює психологічну експертизу стандартів освіти, типових освітніх програм, підручників, методичних матеріалів тощо;

8) провадить освітню діяльність з підготовки і підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників освіти, пов'язану із здійсненням освітньої політики;

9) здійснює іншу діяльність, пов'язану з науковим та методичним забезпеченням освіти, визначену законодавством та установчими документами Національної академії педагогічних наук України.

3. Особливості розроблення та затвердження наукового і методичного забезпечення освіти для окремих рівнів освіти можуть визначатися спеціальними законами.

4. Наукове і методичне забезпечення освіти, створене за кошти державного та/або місцевих бюджетів, а також висновки за результатами незалежної

наукової експертизи розміщуються у вільному доступі на офіційному веб-сайті розробника.

5. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки забезпечує створення та функціонування спеціального інформаційного ресурсу в мережі Інтернет, на якому у вільному доступі в повному обсязі розміщуються безкоштовні електронні версії підручників або електронні підручники для здобуття повної загальної середньої освіти.

Стаття 76. Психологічна служба та соціально-педагогічний патронаж у системі освіти

1. У системі освіти діє психологічна служба, положення про яку затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Психологічне забезпечення освітнього процесу в закладах освіти здійснюють практичні психологи.

2. Соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам. Соціально-педагогічний патронаж здійснюється соціальними педагогами.

3. За своїм статусом практичні психологи та соціальні педагоги закладів освіти належать до педагогічних працівників.

Стаття 77. Організація медичного обслуговування в системі освіти

1. Організація медичного обслуговування в системі освіти забезпечується відповідно до джерел фінансування закладів освіти кожного рівня освіти, визначених законодавством, здійснюється закладами центрального органу виконавчої влади, що здійснює формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, та іншими закладами охорони здоров'я відповідно до законодавства.

Розділ X

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Стаття 78. Фінансування системи освіти

1. Держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 відсотків валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

2. Фінансування закладів, установ і організацій системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

3. Державні та комунальні заклади освіти мають право надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України.

Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

4. Держава створює умови для забезпечення фінансування здобуття особами освіти в обсязі, необхідному для досягнення результатів навчання, передбачених стандартами освіти, та виконання закладами освіти державної та комунальної форм власності ліцензійних умов.

5. Фінансування дошкільної та позашкільної освіти здійснюється за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. Держава може сприяти розвитку дошкільної та позашкільної освіти шляхом надання відповідних освітніх субвенцій.

6. Фінансування здобуття повної загальної середньої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, у тому числі шляхом надання освітніх субвенцій місцевим бюджетам, коштів місцевого бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Порядок розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами визначається згідно з формулою, в основі якої лежить кількість здобувачів освіти, які навчаються на відповідній території, з урахуванням таких факторів:

рівень освіти;

категорія території, на якій розташований заклад освіти;

наявність здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;

особливості навчання здобувачів освіти з національних меншин;

необхідність підвезення здобувачів освіти до закладу освіти та у зворотньому напрямку;

інших факторів.

7. Фінансування професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, в тому числі шляхом надання відповідних освітніх субвенцій, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством. Витрати, що покриваються за рахунок відповідних освітніх субвенцій, визначаються спеціальним законом.

8. Фінансування вищої і післядипломної освіти здійснюється за рахунок коштів державного, місцевого бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників в обсязі, визначеному законодавством, здійснюється за кошти державного та місцевих бюджетів.

Обсяг коштів, що додатково виділяються з державного бюджету на підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників державних закладів освіти, не може бути меншим 2 відсотків фонду заробітної плати цих працівників.

Обсяг коштів, що додатково виділяються з державного бюджету на підвищення кваліфікації педагогічних працівників, заробітна плата яких виплачується за рахунок освітньої субвенції, не може бути меншим 2 відсотків

відповідної освітньої субвенції. Обсяг коштів, що додатково виділяються з місцевих бюджетів на підвищення кваліфікації інших педагогічних і науково-педагогічних працівників комунальних закладів освіти, не може бути меншим 2 відсотків фонду заробітної плати цих працівників.

9. Держава здійснює фінансування освіти осіб з особливими освітніми потребами за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом передачі визначеного для таких осіб обсягу коштів закладу освіти, який обрала особа з особливими освітніми потребами та її батьки.

10. Держава здійснює фінансування здобуття особою загальної середньої освіти у приватному або корпоративному закладі освіти, що має ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом передачі такому закладу освіти цільового обсягу коштів у розмірі фінансового нормативу (з урахуванням відповідних коригуючих коефіцієнтів) бюджетної забезпеченості одного учня, який здобуває повну загальну середню освіту, та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Частина десята статті 78 набирає чинності з 1 січня 2019 року - див. пункт 1 розділу XII}

11. Особливості фінансування освіти різних рівнів визначаються спеціальними законами.

12. Заклади освіти мають право отримувати фінансування різних видів та з різних джерел, не заборонених законодавством. Державні і комунальні заклади освіти мають право розміщувати власні надходження на поточних рахунках, тимчасово вільні кошти - на депозитах у банках державного сектору, а також самостійно розпоряджатися надходженнями від зазначених коштів з метою провадження діяльності, передбаченої установчими документами.

Стаття 79. Фінансово-господарська діяльність закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти

1. Джерелами фінансування суб'єктів освітньої діяльності відповідно до законодавства можуть бути:

державний бюджет;

місцеві бюджети;

плата за надання освітніх та інших послуг відповідно до укладених договорів;

плата за науково-дослідні роботи (послуги) та інші роботи, виконані на замовлення підприємств, установ, організацій, інших юридичних та фізичних осіб;

доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;

гранти вітчизняних і міжнародних організацій;

дивіденди від цінних паперів, відсотки від депозитів і розміщення коштів спеціального фонду на поточних рахунках банків державного сектору;

добровільні внески у вигляді коштів, матеріальних цінностей, нематеріальних активів, одержаних від підприємств, установ, організацій, фізичних осіб;

інші джерела, не заборонені законодавством.

2. Фінансування освітньої діяльності з державного бюджету може здійснюватися шляхом надання освітніх субвенцій, які відповідно до [Бюджетного кодексу України](#) та закону про Державний бюджет України на відповідний рік можуть спрямовуватися на:

здобуття повної загальної середньої освіти;

здобуття професійної (професійно-технічної) освіти;

здобуття освіти на інших рівнях освіти;

здобуття спеціалізованої освіти;

здобуття позашкільної освіти;

здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами;

підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

інші цілі.

3. Фінансування у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг, а також придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, визначених індивідуальною програмою розвитку особи з особливими освітніми потребами, здійснюється за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, коштів місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

4. Плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації здобувачів освіти, за надання додаткових освітніх послуг встановлюється суб'єктом освітньої діяльності у гривні. Для здобувачів освіти - нерезидентів України плата може встановлюватися в іноземній валюті.

5. Розмір та умови оплати за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації, за надання додаткових освітніх послуг встановлюються договором.

Плата може вноситися за весь строк навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, надання додаткових освітніх послуг повністю одноразово або частинами - щомісяця, щосеместру, щороку.

Заклад освіти має право змінювати плату за навчання (в частині залишку несплаченої суми) у порядку, передбаченому договором, не більше одного разу на рік і не більш як на офіційно визначений рівень інфляції за попередній календарний рік.

Договір укладається між закладом освіти і здобувачем освіти (його законними представниками) та/або юридичною чи фізичною особою, яка здійснює оплату.

Інші питання оплати навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, додаткових освітніх послуг у закладах освіти регулюються законодавством.

6. Бюджетні асигнування на освіту, включаючи кошти освітніх субвенцій, позабюджетні кошти та кошти, отримані закладом освіти як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів, за надання додаткових освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід держави або місцевих бюджетів. Зазначені кошти спрямовуються на діяльність, визначену установчими документами закладу освіти.

7. Кошти, матеріальні та нематеріальні активи, що надходять закладам і установам освіти та науки у вигляді безповоротної фінансової допомоги, інших надходжень, добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, у тому числі нерезидентів, для провадження освітньої, наукової, оздоровчої, спортивної, культурної діяльності, не вважаються прибутком.

8. У разі одержання коштів з інших джерел бюджетні та галузеві асигнування закладів освіти, підприємств, установ, організацій системи освіти не зменшуються.

9. Заклади освіти самостійно розпоряджаються надходженнями від провадження господарської та іншої діяльності, передбаченої їхніми установчими документами.

Стаття 80. Майно закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти

1. До майна закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти належать:

нерухоме та рухоме майно, включаючи будівлі, споруди, земельні ділянки, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло тощо;

майнові права, включаючи майнові права інтелектуальної власності на об'єкти права інтелектуальної власності, зокрема інформаційні системи, об'єкти авторського права та/або суміжних прав;

інші активи, передбачені законодавством.

Майно закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти належить їм на правах, визначених законодавством.

2. Порядок, умови та форми набуття закладами освіти прав на землю визначаються [Земельним кодексом України](#).

3. Основні фонди, оборотні кошти та інше майно державних і комунальних закладів освіти не підлягають вилученню, крім випадків, встановлених законом.

4. Об'єкти та майно державних і комунальних закладів освіти не підлягають приватизації чи використанню не за освітнім призначенням.

5. Кошти, отримані від використання вивільнених приміщень ліквідованих державних та комунальних закладів освіти, використовуються виключно на освітні потреби.

Заклади освіти всіх форм власності, зареєстровані у встановленому законом порядку, мають рівні умови користування нерухомим майном державної або комунальної власності, що передається в оренду.

Усі кошти, отримані від оренди нерухомого майна державного чи комунального закладу освіти, використовуються виключно на потреби цього закладу освіти.

6. Майно закладів освіти, яке не використовується в освітньому процесі, може бути вкладом у спільну діяльність або використане відповідно до [статті 81](#) цього Закону.

Стаття 81. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки

1. Правові засади державно-приватного партнерства у сфері освіти і науки визначені [Конституцією України](#), [Цивільним кодексом України](#), [Господарським кодексом України](#), [Законом України "Про державно-приватне партнерство"](#), цим Законом, іншими законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки здійснюється на основі договорів між органами державної влади та приватними партнерами, які укладаються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

3. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки може передбачати:

спільне фінансування закладів освіти, а також юридичних і фізичних осіб, які провадять освітню діяльність;

утворення та/або спільне фінансування і розвиток баз практичної підготовки;

утворення та/або спільне фінансування і експлуатацію інноваційних підприємств (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) на базі існуючих закладів освіти;

розроблення і розвиток сучасних технологій освіти, навчання;

професійно-практичну підготовку;

запровадження спільних програм фінансування підготовки фахівців тощо;

здійснення заходів щодо соціального захисту та поліпшення житлових умов працівників системи освіти та здобувачів освіти.

4. Фінансування державно-приватного партнерства у сфері освіти може здійснюватися за рахунок:

фінансових ресурсів приватного партнера;

фінансових ресурсів, запозичених в установленому порядку;

коштів державного та місцевих бюджетів;

інших джерел, не заборонених законодавством.

5. Державно-приватне партнерство щодо об'єктів державної та комунальної власності здійснюється без зміни цільового призначення та форми власності цих об'єктів.

6. Передача в управління приватним партнерам в оренду, в концесію, в оперативне управління тощо рухомого та/або нерухомого державного та/або комунального майна, у тому числі земельних ділянок, забороняється.

Рухоме та/або нерухоме державне та/або комунальне майно, у тому числі земельні ділянки, передані приватному партнерові в управління, не може бути

предметом застави, стягнення, джерелом погашення боргу, і щодо такого майна не можуть вчинятися будь-які дії, наслідком яких може бути припинення державної чи комунальної власності на відповідні об'єкти.

Розділ XI

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Стаття 82. Міжнародне співробітництво у системі освіти

1. Заклади освіти, наукові, науково-виробничі установи системи освіти, органи державного управління освітою мають право укладати договори про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки із закладами освіти, підприємствами, установами, організаціями, науковими установами системи освіти іноземних країн, міжнародними підприємствами, установами, організаціями, фондами тощо.

2. Заклади освіти та наукові, науково-виробничі установи системи освіти, органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають право провадити зовнішньоекономічну діяльність відповідно до законодавства на основі договорів, укладених ними з іноземними юридичними, фізичними особами, мати власний валютний рахунок, провадити спільну діяльність, у тому числі шляхом створення спільних підприємств (установ).

3. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки проводить роботу, пов'язану із встановленням еквівалентності атестатів і дипломів, міжнародним визнанням навчальних курсів, кваліфікацій, вчених звань і наукових ступенів, крім випадків, передбачених спеціальними законами.

4. Держава сприяє міжнародному співробітництву закладів освіти та органів управління освітою, виділяє їм відповідні валютні асигнування, звільняє від оподаткування, сплати мита і митного збору за навчальне, наукове та виробниче обладнання та приладдя, що надходять для них із-за кордону для навчальних і наукових цілей.

5. Валютні, матеріальні надходження від провадження зовнішньоекономічної діяльності використовуються закладами освіти, науковими, науково-виробничими установами системи освіти для забезпечення власної діяльності, визначеної установчими документами згідно із законодавством.

6. Заклади освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, здобувачі освіти можуть брати участь у реалізації міжнародних проектів і програм.

7. Держава сприяє міжнародному співробітництву у сфері освіти шляхом: здійснення заходів щодо розвитку та зміцнення міжнародного співробітництва;

створення належних правових та фінансово-економічних умов для міжнародного співробітництва, зокрема, встановлення відповідних бюджетних призначень у державному бюджеті та фінансування внесків за членство в

міжнародних організаціях, відрядження за кордон учасників міжнародних проектів і програм відповідно до умов договорів;

сприяння залученню коштів міжнародних фондів, установ, громадських організацій тощо для виконання наукових, освітніх та інших програм і проектів;

популяризації та координації діяльності, пов'язаної з міжнародним співробітництвом, створення відповідних інформаційних центрів, у тому числі за кордоном;

надання консультативної підтримки з питань міжнародного співробітництва у сфері освіти і науки;

здійснення іншої діяльності відповідно до законодавства.

Стаття 83. Участь у міжнародних дослідженнях якості освіти

1. Держава з метою незалежного оцінювання якості освіти забезпечує участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти.

2. Рішення про участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти приймає Кабінет Міністрів України в межах відповідних бюджетних призначень.

3. Результати міжнародних порівняльних досліджень якості освіти обов'язково оприлюднюються та враховуються органами державної влади під час формування державної політики у сфері освіти.

Стаття 84. Міжнародна академічна мобільність

1. Держава створює умови для:

реалізації права учасників освітнього процесу на міжнародну академічну мобільність;

розроблення спільних освітніх і наукових програм з іноземними закладами освіти, науковими установами, організаціями;

залучення іноземців до навчання та викладання в закладах освіти України.

2. Держава сприяє участі у програмах двостороннього та багатостороннього міжнародного обміну здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників.

Розділ XII

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, крім:

[статті 38](#) та [абзацу третього частини другої статті 59](#) цього Закону, які набирають чинності з 1 січня 2018 року;

абзаців [першого](#) і [третього](#) частини другої статті 61 цього Закону, які набирають чинності з 1 січня 2018 року та реалізуються відповідно до [підпункту 1](#) пункту 6 цього розділу;

[частини п'ятої статті 61](#) та [частини десятої статті 78](#) цього Закону, які набирають чинності з 1 січня 2019 року;

частини третьої [статті 43](#) Закону України "Про загальну середню освіту" (в редакції цього Закону), яка набирає чинності з 1 січня 2019 року;

[абзацу другого підпункту 5 пункту 4](#) цього розділу, який набирає чинності з 1 січня 2030 року.

2. Визнати такими, що втратили чинність:

[Закон України "Про освіту"](#) (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 34, ст. 451 із наступними змінами);

[Постанову Верховної Ради Української РСР](#) "Про порядок введення в дію Закону Української РСР "Про освіту" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 34, ст. 452; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 12, ст. 168).

3. Установити, що:

1) до приведення законодавства і установчих документів закладів освіти у відповідність із цим Законом терміни "навчальний заклад" і "заклад освіти" є ідентичними, а всі суб'єкти владних повноважень і навчальні заклади керуються всіма положеннями цього Закону, що стосуються закладів освіти, а також положеннями законодавства, що стосуються навчальних закладів у частині, що не суперечить цьому Закону;

2) термін "[заклад освіти](#)", що вживається у цьому Законі та спеціальних законах, відповідає терміну "навчальний заклад", що вживається в [Конституції України](#);

3) навчання учнів за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти починається:

для початкової освіти - з 1 вересня 2018 року;

для базової середньої освіти - з 1 вересня 2022 року;

для профільної середньої освіти - з 1 вересня 2027 року;

4) з 1 вересня 2027 року строк здобуття профільної середньої освіти усіма здобувачами освіти становить три роки. З цього терміну ліцеї функціонують як самостійні юридичні особи, крім закладів спеціалізованої освіти. До 2027 року запровадження освітніх програм трирічної профільної школи можливе за рішенням центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, за умов наявності відповідного стандарту профільної середньої освіти та відповідної типової освітньої програми;

5) до 2027 року положення цього Закону, що стосуються профільної середньої освіти, діють щодо закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти в межах дворічної старшої школи відповідно до законодавства;

6) державні і комунальні заклади системи дошкільної і загальної середньої освіти, що діють на день набрання чинності цим Законом, отримують ліцензію без проходження процедури ліцензування. Заклади освіти усіх форм власності, що створюються після набрання чинності цим Законом, ліцензуються на загальних засадах;

7) існуючі школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, школи-інтернати для дітей, які потребують соціальної допомоги, перетворюються до 31 грудня 2021 року у дитячі будинки та переходять у підпорядкування центрального органу виконавчої влади у сфері соціального захисту або в заклади дошкільної, середньої освіти, інші заклади освіти чи соціального захисту за рішенням обласних рад, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, міських рад міст Києва та Севастополя;

8) вищі навчальні заклади першого - другого рівнів акредитації, що здійснюють навчання за освітніми програмами вищої освіти та надають ступінь молодшого спеціаліста, фінансуються у порядку, що діє на день прийняття цього Закону;

9) заклади дошкільної та позашкільної освіти у населених пунктах, що не мають свого бюджету, фінансуються з районного бюджету до завершення процесу об'єднання територіальних громад;

10) за особами, які здобули середню спеціальну освіту до набрання чинності [Законом України](#) "Про освіту" від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ, після набрання чинності цим Законом зберігаються існуючі професійні права;

11) за особами, які на день набрання чинності цим Законом обіймають посади педагогічних працівників, зберігаються існуючі професійні права;

12) після набрання чинності цим Законом розмір заробітної плати педагогічних і науково-педагогічних працівників не може зменшитися, якщо ці працівники продовжують обіймати відповідні посади, виконувати відповідні обов'язки та зберігають відповідну кваліфікаційну категорію;

13) переоформлення установчих документів закладів освіти з метою приведення їх у відповідність із цим Законом здійснюється протягом п'яти років з дня набрання чинності цим Законом;

14) з дня набрання чинності цим Законом припиняються повноваження членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, делегованих Національною академією наук України, національними галузевими академіями наук, обраних з'їздами з числа представників вищих навчальних закладів України державної, комунальної та приватної форми власності, спільним представницьким органом всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, з'їздом представників органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів з числа осіб, які здобувають вищу освіту;

15) до затвердження професійних стандартів педагогічних працівників, передбачених частинами [другою](#) і [п'ятою](#) статті 58 цього Закону, кваліфікаційні вимоги до педагогічних працівників визначаються Порядком присвоєння професійної кваліфікації педагогічного працівника, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки за погодженням із центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають відповідні заклади освіти;

16) освітня діяльність за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, що започаткована до набрання чинності цим Законом, продовжується у межах строку навчання за відповідною програмою з видачею

диплома молодшого спеціаліста. Останній прийом на здобуття вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста проводиться у 2019 році.

Особи, які розпочали навчання за програмою підготовки молодшого спеціаліста до 2019 року включно, у разі успішного завершення навчання отримують диплом молодшого спеціаліста, який прирівнюється до диплома молодшого бакалавра. Особи, які розпочнуть навчання за програмою підготовки молодшого спеціаліста, починаючи з 2020 року, у разі успішного завершення навчання отримають диплом молодшого спеціаліста, що засвідчуватиме здобуття кваліфікації фахової передвищої освіти;

17) після набрання чинності цим Законом [частина друга](#) статті 26 Закону України "Про загальну середню освіту" застосовується до посад, що стали вакантними в установленому трудовим законодавством порядку;

18) особи, які належать до корінних народів, національних меншин України і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року, до 1 вересня 2020 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності цим Законом, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою.

4. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) [пункт "г"](#) частини другої статті 92 Земельного кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 3-4, ст. 27) викласти в такій редакції:

"г) заклади освіти незалежно від форми власності";

2) у [Законі України "Про загальну середню освіту"](#) (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 28, ст. 230 із наступними змінами):

[частину третю](#) статті 3 викласти в такій редакції:

"Загальна середня освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання, виховання та розвитку, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах, визначених Законом України "Про освіту";

у [частині третій](#) статті 6 слова "Державного стандарту" замінити словами "державних стандартів";

[статті 8, 9, 10, 11, 14 і 15](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 8. Заклад загальної середньої освіти

1. Заклад загальної середньої освіти - це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти.

Заклад освіти провадить освітню діяльність на певному рівні загальної середньої освіти, за умови наявності відповідної ліцензії, виданої в установленому законодавством порядку.

2. Заклад загальної середньої освіти діє на підставі статуту, який затверджується засновником або уповноваженим ним органом.

3. Заклади загальної середньої освіти можуть створювати у своєму складі класи (групи) з вечірньою (заочною), дистанційною формою навчання, класи

(групи) з поглибленим вивченням окремих предметів, спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Заклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності можуть мати у своєму складі структурні підрозділи, у тому числі філії, інтернати з частковим або повним утриманням здобувачів освіти, у тому числі за рахунок засновника.

Заклад загальної середньої освіти для здійснення статутної діяльності може на договірних засадах об'єднуватися з іншими юридичними особами, створюючи освітні, освітньо-наукові, наукові, освітньо-виробничі та інші об'єднання, кожен із учасників якого зберігає статус юридичної особи.

Заклад загальної середньої освіти може входити до складу освітнього округу, а також мати статус опорного. Положення про освітній округ та опорний заклад загальної середньої освіти затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 9. Типи закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти

1. Здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

початкова школа - заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту;

гімназія - заклад середньої освіти II ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує базову середню освіту;

ліцей - заклад середньої освіти III ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує профільну середню освіту.

Початкова школа, гімназія і ліцей можуть функціонувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи іншого закладу освіти (зокрема закладу загальної середньої освіти I-II, II-III чи I-III ступенів). Ліцеї функціонують, як правило, як самостійні юридичні особи.

Заклад загальної середньої освіти, що реалізує освітні програми на декількох рівнях загальної середньої освіти, має тип закладу вищого рівня, на якому провадиться освітня діяльність.

2. Здобуття повної загальної середньої освіти забезпечують також такі заклади освіти:

спеціальна школа - заклад загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку;

санаторна школа - заклад загальної середньої освіти з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;

школа соціальної реабілітації - заклад загальної середньої освіти для дітей, які відповідно до рішення суду потребують особливих умов виховання;

навчально-реабілітаційний центр - заклад загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку.

Зазначені заклади освіти можуть функціонувати на одному і на декількох рівнях загальної середньої освіти.

Положення про зазначені заклади освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України.

3. Здобуття загальної середньої освіти також можуть забезпечувати заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інші заклади освіти, зокрема міжшкільні ресурсні центри (міжшкільні навчально-виробничі комбінати), що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

Положення про міжшкільний ресурсний центр затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

4. У системі спеціалізованої освіти здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

спеціалізована мистецька школа (школа-інтернат) - заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів мистецького профілю;

школа-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю - заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);

професійний коледж (коледж) спортивного профілю - заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);

професійний коледж (коледж) культурологічного або мистецького спрямування - заклад спеціалізованої освіти, який забезпечує здобуття професійної мистецької освіти;

військовий (військово-морський) ліцей, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою - заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступенів військового профілю для дітей з 13 років;

науковий ліцей, науковий ліцей-інтернат - заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступеня наукового профілю.

Положення про заклади спеціалізованої освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Стаття 10. Статус закладу загальної середньої освіти

1. Заклад загальної середньої освіти є юридичною особою.

Форма власності закладу загальної середньої освіти визначається відповідно до законодавства. Заклади загальної середньої освіти можуть бути засновані на засадах державно-приватного партнерства (корпоративний заклад загальної середньої освіти).

2. Статус державного має заклад загальної середньої освіти, заснований на державній формі власності.

3. Статус комунального має заклад загальної середньої освіти, заснований на комунальній формі власності.

4. Статус приватного має заклад загальної середньої освіти, заснований на приватній формі власності.

5. Статус корпоративного має заклад загальної середньої освіти, заснований кількома суб'єктами різних форм власності на засадах державно-приватного партнерства, особливості управління яким визначаються

засновницьким договором і статутом, у якому, зокрема, можуть визначатися питання управління рухомим і нерухомим майном.

Стаття 11. Створення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладу загальної середньої освіти

1. Рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності приймає його засновник (засновники).

Засновником закладу загальної середньої освіти може бути орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа (зокрема релігійна організація, статут (положення) якої зареєстровано у встановленому законодавством порядку), рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад загальної середньої освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника.

Заклади загальної середньої освіти створюються з урахуванням соціально-економічної та демографічної ситуації, а також відповідно до культурно-освітніх, соціально-економічних, національних і мовних потреб територіальної громади та/або суспільства.

З метою задоволення духовних потреб громадян приватні заклади освіти, зокрема засновані релігійними організаціями, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, мають право визначати релігійну спрямованість своєї освітньої діяльності.

Заклад загальної середньої освіти створюється відповідно до ліцензійних умов провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

2. У разі реорганізації чи ліквідації закладу загальної середньої освіти засновник зобов'язаний забезпечити здобувачам освіти можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти.

3. Заклади загальної середньої освіти можуть бути передані засновниками у комунальну чи державну власність відповідно до законодавства";

"Стаття 14. Наповнюваність класів закладів загальної середньої освіти

1. Наповнюваність класів закладів загальної середньої освіти не може перевищувати 30 учнів.

2. У закладах загальної середньої освіти, розташованих у селах і селищах, кількість учнів у класах визначається демографічною ситуацією, але повинна становити не менше п'яти осіб. У разі меншої кількості учнів у класі заняття проводяться за індивідуальною або іншими формами навчання.

Заклад освіти може забезпечувати здобуття початкової освіти дітьми (незалежно від їх кількості) одного або різного віку, які можуть бути об'єднані в один чи різні класи (групи). У такому разі освітній процес може організовуватися одним або кількома вчителями, або в будь-якій іншій формі, яка буде найбільш зручною та доцільною для забезпечення здобуття дітьми початкової освіти відповідно до стандарту освіти.

3. Порядок поділу класів на групи при вивченні окремих предметів встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

формування державної політики у сфері освіти, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики.

4. Гранична наповнюваність класів у закладах загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами визначається положеннями про такі заклади освіти.

5. За письмовими зверненнями батьків, інших законних представників учнів та відповідно до рішення засновника у закладі освіти функціонують групи подовженого дня, фінансування яких здійснюється за кошти засновника та за інші кошти, не заборонені законодавством.

Порядок створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Стаття 15. Освітня програма

1. Освітня програма - це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом загальної середньої освіти для досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти результатів навчання.

Основою для розроблення освітньої програми є відповідний Державний стандарт загальної середньої освіти.

2. Освітня програма має містити:

загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти;

вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою;

перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей та/або предметів, дисциплін тощо, логічну послідовність їх вивчення;

форми організації освітнього процесу;

опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

інші освітні компоненти (за рішенням закладу загальної середньої освіти).

3. Освітня програма схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником.

4. Освітня програма має передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

5. Освітні програми, що розробляються на основі типових освітніх програм, не потребують окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти.

6. Освітня програма може бути розроблена для одного і для декількох рівнів освіти (наскрізна освітня програма).

7. Кожна освітня програма має передбачати досягнення здобувачами освіти результатів навчання (компетентностей), визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти.

8. На основі освітньої програми заклад освіти складає та затверджує навчальний план, що конкретизує організацію освітнього процесу";

[частини третю - п'яту](#) статті 16 викласти в такій редакції:

"3. Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами), тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом загальної середньої освіти у межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Організація освітнього процесу не повинна призводити до перевантаження учнів та має забезпечувати безпечні та нешкідливі умови здобуття освіти.

4. Режим роботи закладу загальної середньої освіти визначається таким закладом освіти на основі відповідних нормативно-правових актів.

5. Тривалість уроків у закладах освіти становить: у перших класах - 35 хвилин, у других - четвертих класах - 40 хвилин, у п'ятих - одинадцятих класах - 45 хвилин. Заклад освіти може обрати інші, крім уроку, форми організації освітнього процесу.

Різниця в часі навчальних годин перших - четвертих класів обов'язково обліковується і компенсується проведенням додаткових, індивідуальних занять та консультацій з учнями";

у [статті 18](#):

[частину другу](#) після слів "на підставі заяви" доповнити словами "копії свідоцтва про народження дитини";

[частину третю](#) викласти в такій редакції:

"3. Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Порядки зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів спеціалізованої освіти затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Порядок зарахування, відрахування та переведення учнів до приватних і корпоративних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти визначається засновником (засновниками)";

[частину шосту](#) виключити;

[частину сьому](#) викласти в такій редакції:

"7. Зарахування учнів до ліцеїв, приватних закладів загальної середньої освіти і закладів спеціалізованої освіти дозволяється проводити на конкурсних засадах.

Зарахування учнів до інших закладів загальної середньої освіти дозволяється на конкурсних засадах лише у випадках, якщо кількість поданих заяв на відповідний рівень загальної середньої освіти перевищує спроможність цього закладу. Право на першочергове зарахування до початкової школи мають діти, які проживають на території обслуговування цієї школи";

[частину другу](#) статті 20 після слова "визначаються" доповнити словами "Законом України "Про освіту";

[статтю 24](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 24. Педагогічні працівники

1. Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах системи загальної середньої освіти. Перелік посад педагогічних працівників системи загальної середньої освіти встановлюється Кабінетом Міністрів України.

2. Посаду керівника закладу загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності може обіймати особа, яка є громадянином України, має вищу освіту ступеня не нижче магістра та стаж педагогічної роботи не менше трьох років, а також організаторські здібності, фізичний і психічний стан якої не перешкоджає виконанню професійних обов'язків";

у [частині першій](#) статті 25:

в абзаці десятому слово "загальноосвітньої" виключити;

абзац дванадцятий викласти в такій редакції:

"Розподіл педагогічного навантаження у закладі загальної середньої освіти затверджується його керівником";

[частину другу](#) статті 26 викласти в такій редакції:

"2. Керівник закладу загальної середньої освіти призначається на посаду та звільняється з посади рішенням засновника (засновників) закладу або уповноваженого ним (ними) органу.

Керівник державного, комунального закладу загальної середньої освіти призначається на посаду за результатами конкурсного відбору строком на шість років (строком на два роки - для особи, яка призначається на посаду керівника закладу загальної середньої освіти вперше) на підставі рішення конкурсної комісії, до складу якої входять представники засновника (засновників), трудового колективу, громадського об'єднання батьків учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти та громадського об'єднання керівників закладів загальної середньої освіти відповідної адміністративно-територіальної одиниці. До участі у роботі комісії з правом дорадчого голосу можуть залучатися представники громадських об'єднань та експерти у сфері загальної середньої освіти.

Положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти розробляє та затверджує засновник на підставі типового положення, затвердженого центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Одна і та сама особа не може бути керівником відповідного закладу загальної середньої освіти більше ніж два строки підряд (до першого строку включається дворічний строк перебування на посаді керівника закладу загальної середньої освіти, призначеного вперше). Після закінчення другого строку перебування на посаді особа має право брати участь у конкурсі на заміщення

вакансії керівника в іншому закладі загальної середньої освіти або продовжити роботу в тому самому закладі на іншій посаді.

Заступник керівника, педагогічні та інші працівники закладу загальної середньої освіти призначаються на посади та звільняються з посад керівником цього закладу. Керівник закладу загальної середньої освіти має право оголосити конкурс на вакантну посаду.

У разі надходження до засновника закладу загальної середньої освіти обґрунтованого звернення піклувальної ради або органу самоврядування закладу загальної середньої освіти щодо звільнення керівника цього закладу засновник зобов'язаний розглянути його і прийняти обґрунтоване рішення у найкоротший строк";

у [статті 27](#):

назву викласти в такій редакції:

"Стаття 27. Атестація та підвищення кваліфікації педагогічних працівників";

доповнити частиною третьою такого змісту:

"3. Щорічне підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно до Закону України "Про освіту". Загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника впродовж п'яти років не може бути меншою за 150 годин, з яких певна кількість годин має бути обов'язково спрямована на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами";

у [статті 29](#):

[частину третю](#) виключити;

доповнити частиною четвертою такого змісту:

"4. Інші права та обов'язки батьків і осіб, які їх замінюють, визначаються Законом України "Про освіту";

у [статті 30](#):

у [частині першій](#) слова "рівні початкової, базової і повної" замінити словами "відповідному рівні";

[частину другу](#) викласти в такій редакції:

"2. Виконання Державних стандартів початкової, базової і профільної загальної середньої освіти є обов'язковим для закладів освіти, що забезпечують здобуття відповідної освіти";

[статті 31-33](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 31. Розроблення та затвердження Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Державні стандарти загальної середньої освіти розробляються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, затверджуються Кабінетом Міністрів України і переглядаються не менше одного разу на 10 років.

Зміна змісту і обсягу Державних стандартів загальної середньої освіти іншими органами виконавчої влади не допускається.

2. Навчально-методичне забезпечення реалізації Державних стандартів загальної середньої освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Навчально-методичне забезпечення реалізації стандартів спеціалізованої освіти здійснюється центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

3. До розроблення Державних стандартів загальної середньої освіти долучаються Національна академія наук України, Національна академія педагогічних наук України, органи із забезпечення якості освіти, центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади загальної середньої освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи, громадські об'єднання, у тому числі фахові організації (професійні асоціації), об'єднання роботодавців, незалежні установи оцінювання та забезпечення якості освіти, інші інститути громадянського суспільства, експерти тощо.

Стаття 32. Зміст Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Державні стандарти загальної середньої освіти визначають:

вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня;

загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти на відповідному рівні загальної середньої освіти;

форми державної атестації здобувачів освіти.

Стаття 33. Додержання Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Обов'язком закладу освіти, що забезпечує здобуття загальної середньої освіти, є створення умов для досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти.

2. Процедура досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти.

3. Держава зобов'язана забезпечити здобуття повної загальної середньої освіти на рівні Державних стандартів загальної середньої освіти.

4. Для забезпечення досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, до штату закладу освіти вводиться посада асистента вчителя";

частину п'яту статті 34 викласти в такій редакції:

"5. Випускникам закладів освіти, що забезпечують здобуття базової та профільної середньої освіти, видається відповідний документ про освіту. Зразки документів про загальну середню освіту затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Виготовлення документів про загальну середню освіту здійснюється за рахунок коштів державного бюджету";

у статті 36:

абзац третій викласти в такій редакції:

"прогнозування розвитку загальної середньої освіти, мережі закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, відповідно до освітніх потреб громадян";

абзац четвертий виключити;

абзаци п'ятий - восьмий викласти в такій редакції:

"ліцензування закладів загальної середньої освіти;

контроль за додержанням Державних стандартів загальної середньої освіти, навчально-методичне керівництво та державне інспектування закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, незалежно від підпорядкування, типів і форми власності;

забезпечення соціального захисту, охорони життя, здоров'я та захисту прав педагогічних працівників, психологів, бібліотекарів, інших спеціалістів, які беруть участь в освітньому процесі, учнів (вихованців);

сприяння розвитку самоврядування у закладах освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти";

частину третю статті 37 викласти в такій редакції:

"3. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у галузі загальної середньої освіти в межах їх компетенції:

забезпечують реалізацію державної політики у сфері загальної середньої освіти на відповідній території;

виконують функції засновника закладів загальної середньої освіти на відповідній території;

створюють умови для здобуття громадянами повної загальної середньої освіти;

створюють умови для розвитку закладів освіти усіх форм власності;

у разі ліквідації в установленому законодавством порядку комунального закладу загальної середньої освіти вживають заходів щодо влаштування учнів (вихованців) до інших закладів загальної середньої освіти;

організують нормативне, програмне, матеріальне, науково-методичне забезпечення, перепідготовку, підвищення кваліфікації, атестацію педагогічних працівників;

забезпечують педагогічних працівників підручниками, посібниками, методичною літературою;

сприяють проведенню інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти;

забезпечують соціальний захист педагогічних працівників, спеціалістів, які беруть участь в освітньому процесі, учнів (вихованців);

здійснюють інші повноваження відповідно до [Конституції України](#), Конституції Автономної Республіки Крим, законів України ["Про місцеве самоврядування в Україні"](#), ["Про освіту"](#) та положень про них";

у [статті 38](#):

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

"формує освітню (освітні) програму (програми) закладу освіти";

в абзаці сьомому слова "Державному стандарту" замінити словами "Державним стандартам";

в абзаці десятому слова "(крім педагогічних працівників державного і комунального загальноосвітнього навчального закладу)" виключити;

після абзацу десятого доповнити двома новими абзацами такого змісту:

"планує власну діяльність та формує стратегію розвитку закладу освіти;

відповідно до статуту утворює, реорганізує та ліквідує структурні підрозділи".

У зв'язку з цим абзаци одинадцятий - чотирнадцятий вважати відповідно абзацами тринадцятим - шістнадцятим;

[статті 39](#) і [40](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 39. Управління та громадське самоврядування закладу загальної середньої освіти

1. Керівництво закладом загальної середньої освіти здійснює директор, повноваження якого визначаються законом, статутом закладу освіти та трудовим договором.

2. Колегіальним органом управління закладу загальної середньої освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються цим Законом і статутом закладу освіти.

Педагогічна рада створюється в усіх закладах освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти, незалежно від підпорядкування, типів і форми власності за наявності не менше трьох педагогічних працівників. Усі педагогічні працівники закладу освіти мають брати участь у засіданнях педагогічної ради.

Педагогічна рада закладу загальної середньої освіти:

планує роботу закладу;

схвалює освітню (освітні) програму (програми) закладу та оцінює результативність її (їх) виконання;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, включаючи систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

розглядає питання щодо вдосконалення і методичного забезпечення освітнього процесу;

приймає рішення щодо переведення учнів (вихованців) до наступного класу і їх випуску, видачі документів про відповідний рівень освіти, нагородження за успіхи у навчанні;

обговорює питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розвитку їхньої творчої ініціативи, визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затверджує щорічний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

розглядає питання впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій, участі в дослідницькій, експериментальній, інноваційній діяльності, співпраці з іншими закладами освіти, науковими установами, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти;

ухвалює рішення щодо відзначення, морального та матеріального заохочення учнів (вихованців), працівників закладу та інших учасників освітнього процесу;

розглядає питання щодо відповідальності учнів (вихованців), працівників закладу та інших учасників освітнього процесу за невиконання ними своїх обов'язків;

має право ініціювати проведення позапланового інституційного аудиту закладу та проведення громадської акредитації закладу;

розглядає інші питання, віднесені законом та/або статутом закладу до її повноважень.

Рішення педагогічної ради закладу загальної середньої освіти вводяться в дію рішеннями керівника закладу.

3. У закладі загальної середньої освіти можуть діяти:

органи самоврядування працівників закладу освіти;

органи самоврядування здобувачів освіти;

органи батьківського самоврядування;

інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу загальної середньої освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу освіти.

4. У закладах загальної середньої освіти можуть функціонувати методичні об'єднання, що охоплюють учасників освітнього процесу та спеціалістів певного професійного спрямування.

Стаття 40. Державний нагляд (контроль) у сфері загальної середньої освіти

1. Державний нагляд (контроль) у сфері загальної середньої освіти здійснюється відповідно до Закону України "Про освіту".

2. Інституційний аудит закладу, що забезпечує здобуття загальної середньої освіти, є єдиним плановим заходом державного нагляду (контролю) у сфері загальної середньої освіти, що проводиться один раз на 10 років центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

Інституційний аудит включає планову перевірку дотримання ліцензійних умов";

у [статті 42](#) слова "Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти" замінити словами "Державний вищий навчальний заклад "Університет менеджменту освіти", а після слів "Національної академії наук України" доповнити словами та цифрами "інші суб'єкти, що здійснюють наукове і методичне забезпечення відповідно до статті 75 Закону України "Про освіту";

у [статті 43](#):

у частині другій слова "засновників (власників)" замінити словами "засновника (засновників)";

доповнити частинами третьою - п'ятою такого змісту:

"3. Держава здійснює фінансування здобуття особою загальної середньої освіти у приватному чи корпоративному закладі освіти, що має ліцензію на

провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом передачі такому закладу освіти цільового обсягу коштів у розмірі фінансового нормативу (з урахуванням відповідних коригуючих коефіцієнтів) бюджетної забезпеченості одного учня, який здобуває повну загальну середню освіту, та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Державні та комунальні заклади загальної середньої освіти можуть надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України. Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

5. Порядок діловодства і бухгалтерського обліку в закладі загальної середньої освіти визначається керівником відповідно до законодавства. За рішенням керівника закладу загальної середньої освіти бухгалтерський облік може здійснюватися самостійно закладом освіти або через централізовану бухгалтерію";

[статтю 45](#) викласти в такій редакції:

"**Стаття 45.** Штатні розписи закладів загальної середньої освіти

1. Штатні розписи державних і комунальних закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і типів затверджуються керівником закладу загальної середньої освіти на підставі Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

2. Штатні розписи державних і комунальних закладів спеціалізованої освіти затверджуються керівниками відповідних закладів на підставі Типових штатних нормативів закладів спеціалізованої освіти, затверджених центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

3. Штатні розписи приватних і корпоративних закладів загальної середньої освіти встановлюються засновником (засновниками)";

[статтю 48](#) доповнити пунктом 3¹ такого змісту:

"3¹. До 1 вересня 2018 року Кабінету Міністрів України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним державним адміністраціям, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям і органам місцевого самоврядування забезпечити:

зміну типу підпорядкованих шкіл-інтернатів (крім закладів середньої освіти для дітей з порушенням інтелектуального розвитку) на гімназію, ліцей відповідно до вимог цього Закону із збереженням у складі цих закладів освіти інтернатів з частковим або повним утриманням учнів (вихованців) за рахунок засновника (засновників). Припинення функціонування інтернатів у складі таких закладів можливе лише після вирішення в установленому порядку питання здобуття учнями (вихованцями) освіти та/або отримання відповідних соціальних

послуг за місцем їхнього проживання (реєстрації) чи місцем проживання (реєстрації) їхніх батьків;

створення обласних (міських - у містах Києві та Севастополі) ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти, а також районних, міських (районних у містах) інклюзивно-ресурсних центрів, у тому числі в об'єднаних територіальних громадах, шляхом реорганізації існуючої мережі психолого-медико-педагогічних консультацій.

Кабінету Міністрів України упродовж трьох місяців з дня набрання чинності Законом України "Про освіту" затвердити Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсний центр";

у тексті [Закону](#) слова "загальноосвітній навчальний заклад" і "навчально-виховний процес" в усіх відмінках і числах замінити відповідно словами "заклад загальної середньої освіти" і "освітній процес" у відповідному відмінку і числі;

3) у [Законі України "Про позашкільну освіту"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 46, ст. 393 із наступними змінами):

у [статті 1](#):

абзац другий доповнити словами "інші суб'єкти освітньої діяльності, що надають освітні послуги у системі позашкільної освіти";

абзац третій викласти в такій редакції:

"позашкільна освіта - сукупність знань, умінь та навичок, що здобувають вихованці, учні і слухачі в закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності за програмами позашкільної освіти";

після абзацу четвертого доповнити двома новими абзацами такого змісту:

"заклад спеціалізованої позашкільної освіти - заклад позашкільної освіти, що надає спеціалізовану освіту мистецького, спортивного, військового або наукового спрямування;

мистецька школа - заклад спеціалізованої мистецької освіти: музична, художня, хореографічна, хорова, школа мистецтв тощо, який надає початкову мистецьку освіту".

У зв'язку з цим абзаци п'ятий - десятий вважати відповідно абзацами сьомим - дванадцятим;

[статтю 4](#) доповнити частиною другою такого змісту:

"У системі позашкільної освіти можуть здобуватися часткові кваліфікації нульового - третього рівнів [Національної рамки кваліфікацій](#)";

у [частині другій](#) статті 6:

після абзацу першого доповнити новим абзацом такого змісту:

"Позашкільна освіта може здобуватися одночасно із здобуттям дошкільної, повної загальної середньої та професійної освіти. Компетентності, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть враховуватися та визнаватися на відповідному рівні освіти".

У зв'язку з цим абзац другий вважати абзацом третім;

в абзаці третьому слово "організацій" замінити словом "об'єднань";

[статтю 8](#) після абзацу сьомого доповнити новим абзацом такого змісту:

"здобуття учнями, вихованцями, слухачами первинних професійних навичок і вмінь, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності".

У зв'язку з цим абзаци восьмий - шістнадцятий вважати відповідно абзацами дев'ятим - сімнадцятим;

у [частині першій](#) статті 9:

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

"науковості";

після абзацу п'ятого доповнити новим абзацом такого змісту:

"світського характеру освіти у державних і комунальних закладах позашкільної освіти".

У зв'язку з цим абзац шостий вважати абзацом сьомим;

доповнити абзацом восьмим такого змісту:

"інших принципах, визначених Законом України "Про освіту";

у [статті 10](#):

назву викласти в такій редакції:

"**Стаття 10.** Органи управління позашкільною освітою. Державний нагляд (контроль) у сфері позашкільної освіти";

частину четверту викласти в такій редакції:

"4. Державний нагляд (контроль) у сфері позашкільної освіти здійснюється відповідно до Закону України "Про освіту";

частину п'яту виключити;

абзаци десятий та одинадцятий частини шостої викласти в такій редакції:

"виконують функції засновників щодо заснованих ними закладів позашкільної освіти, узагальнюють та поширюють досвід їх роботи;

створюють умови для розвитку закладів освіти усіх форм власності";

частини [першу](#) та [другу](#) статті 11 викласти в такій редакції:

"1. Керівництво закладом позашкільної освіти здійснює його директор.

Колегіальним органом управління закладу позашкільної освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються статутом цього закладу.

Педагогічна рада створюється в усіх закладах освіти, що забезпечують позашкільну освіту, незалежно від підпорядкування, типів і форми власності.

Педагогічна рада закладу позашкільної освіти:

планує роботу закладу;

схвалює освітню (освітні) програму (програми) закладу та оцінює результативність її (їх) виконання;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, включаючи систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

приймає рішення щодо видачі документів про освіту;

розглядає актуальні питання організації, забезпечення та розвитку освітнього процесу в закладі, його структурних підрозділах;

обговорює питання та визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, затверджує щорічний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

ухвалює рішення щодо відзначення, морального та матеріального заохочення учнів, вихованців, слухачів, працівників закладу та інших учасників освітнього процесу;

розглядає питання щодо відповідальності учнів, вихованців, слухачів, працівників закладу та інших учасників освітнього процесу за невиконання ними своїх обов'язків;

має право ініціювати проведення позапланового інституційного аудиту закладу та проведення громадської акредитації закладу;

розглядає інші питання, віднесені законом та/або статутом закладу освіти до її повноважень.

Рішення педагогічної ради закладу позашкільної освіти вводяться в дію рішеннями керівника закладу.

2. У закладі позашкільної освіти можуть діяти:

органи самоврядування працівників закладу освіти;

органи учнівського самоврядування;

органи батьківського самоврядування;

інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу позашкільної освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу позашкільної освіти";

у [статті 12](#):

[частину першу](#) викласти в такій редакції:

"1. Заклад позашкільної освіти є юридичною особою. Форма власності закладу позашкільної освіти визначається відповідно до законодавства";

частину другу доповнити абзацом четвертим такого змісту:

"Права та обов'язки закладу позашкільної освіти, передбачені Законом України "Про освіту", цим Законом та іншими законами, мають також фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність у сфері позашкільної освіти";

[частину третю](#) після слів "шкіл мистецтв" доповнити словами "малих академій мистецтв (народних ремесел), малих академій наук";

[абзац перший](#) частини четвертої викласти в такій редакції:

"4. Заклади позашкільної освіти можуть бути комплексними, профільними та спеціалізованими";

[статті 13 і 14](#) викласти в такій редакції:

"**Стаття 13.** Установчі документи закладу позашкільної освіти

1. Заклад позашкільної освіти діє на підставі статуту, що затверджується засновником закладу.

Фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність, діють на підставі власних положень про них.

2. Установчі документи розробляються відповідно до [Конституції України](#), Закону України "Про освіту", цього Закону, положень про заклади позашкільної освіти, які затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері, інших нормативно-правових актів.

3. Положення про заклади спеціалізованої позашкільної освіти затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері. Положення про спеціалізовані заклади позашкільної освіти є підставою для розроблення статутів таких закладів.

Стаття 14. Створення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладу позашкільної освіти

1. Рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію та перепрофілювання закладу позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності приймає його засновник (засновники).

Засновником закладу позашкільної освіти може бути орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа (зокрема релігійна організація, статут (положення) якої зареєстровано у встановленому законодавством порядку), рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад позашкільної освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника.

2. Заклади позашкільної освіти створюються з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх, духовних і мовних потреб за наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів, а також з дотриманням вимог санітарного законодавства.

3. Заклади позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності мають рівні права і несуть однакові зобов'язання щодо дотримання вимог законодавства України.

Заклади позашкільної освіти мають право створювати свої структурні підрозділи, у тому числі відокремлені структурні підрозділи (філії)";

[статтю 15](#) після абзацу другого доповнити новим абзацом такого змісту:

"мистецький, який забезпечує набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетентностей у процесі активної мистецької діяльності".

У зв'язку з цим абзаци третій - дванадцятий вважати відповідно абзацами четвертим - тринадцятим;

[статтю 16](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 16. Освітня програма та планування діяльності закладу позашкільної освіти

1. Освітня програма - це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом позашкільної освіти для досягнення

учнями, вихованцями, слухачами результатів навчання (набуття компетентностей).

Освітня програма містить вимоги до вихованців, учнів, слухачів, які можуть розпочати навчання за цією програмою; перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність; загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти.

2. Освітня програма схвалюється педагогічною радою закладу позашкільної освіти та затверджується керівником закладу.

3. Освітня програма розробляється з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку регіону, інтересів вихованців, учнів і слухачів, потреб сім'ї, запитів інших закладів освіти, молодіжних і дитячих громадських організацій, має передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

4. Типові освітні програми закладу позашкільної освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти.

5. Заклади позашкільної освіти можуть використовувати типові освітні програми або розробляти свої освітні програми на основі типових освітніх програм.

6. На основі освітньої програми заклад позашкільної освіти складає та затверджує річний план роботи закладу та навчальний план закладу, що конкретизують організацію освітнього процесу.

7. Державні та комунальні заклади позашкільної освіти можуть планувати роботу гуртків, секцій, відділів, відділень за освітніми програмами з позашкільної освіти, затвердженими у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти, а також за іншими освітніми програмами, за умови їх затвердження відповідними місцевими органами виконавчої влади.

8. Експериментальні навчальні плани складаються закладами позашкільної освіти з урахуванням типових освітніх програм (навчальних планів).

Запровадження експериментальних освітніх програм (навчальних планів) можливе лише за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, або іншого центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у відповідній сфері";

частину першу статті 17 викласти в такій редакції:

"1. Структура навчального року, тривалість навчального тижня, уроків, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом позашкільної освіти у межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Тривалість занять у закладі позашкільної освіти визначається освітньою програмою, навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців, учнів і слухачів:

віком від 3 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;

інших - 45 хвилин";

у [статті 18](#):

в [абзаці четвертому](#) частини другої слова "Типовими навчальними планами" замінити словами "типовими освітніми програмами (навчальними планами)";

[абзац третій](#) частини третьої викласти в такій редакції:

"Зразки документів про позашкільну освіту затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Зразки документів про спеціалізовану позашкільну освіту мистецького, спортивного, військового, наукового спрямування затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах";

[частину третю](#) статті 21 викласти в такій редакції:

"3. Посаду керівника державного та комунального закладу позашкільної освіти може обіймати особа, яка є громадянином України, має вищу освіту та стаж педагогічної роботи не менше трьох років, а також організаторські здібності, фізичний і психічний стан якої не перешкоджає виконанню посадових обов'язків";

в [абзаці восьмому](#) частини першої статті 22 слова "і затверджується відповідним органом управління" виключити;

[статті 23](#) і [25](#) викласти в такій редакції:

"**Стаття 23.** Трудові відносини в системі позашкільної освіти

1. Трудові відносини в системі позашкільної освіти регулюються законодавством України про працю, Законом України "Про освіту", цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

2. Керівника закладу позашкільної освіти призначає на посаду та звільняє з посади засновник (засновники) або уповноважений ним (ними) орган.

3. Інших працівників закладу позашкільної освіти призначає на посади та звільняє з посад його керівник у порядку, передбаченому установчими документами закладу освіти відповідно до законодавства";

"**Стаття 25.** Атестація педагогічних працівників закладу позашкільної освіти

1. Атестація педагогічних працівників закладу позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності здійснюється, як правило, один раз на п'ять років відповідно до положень про атестацію педагогічних працівників, затверджених відповідними центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері";

у [частині другій](#) статті 26:

абзац третій доповнити реченням такого змісту: "Порядок компенсації коштів з державного та/або місцевих бюджетів за здобуття позашкільної освіти дітьми зазначених категорій затверджується Кабінетом Міністрів України";

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

"Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування компенсують кошти на навчання дітей пільгових категорій та мають право встановлювати додаткові пільги з плати за навчання з урахуванням можливостей місцевих бюджетів, у тому числі для осіб з інвалідністю, які навчаються за денною формою навчання у закладах вищої, фахової передвищої та/або професійної (професійно-технічної) освіти, до закінчення цих закладів освіти, але не більше ніж до досягнення ними 23 років";

у [статті 28](#):

[частину першу](#) викласти в такій редакції:

"Державні та комунальні заклади позашкільної освіти можуть надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України. Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України";

[частину другу](#) виключити;

[частину третю](#) після слова "визначеної" доповнити словами "освітніми програмами";

[розділ VIII](#) "Прикінцеві положення" доповнити пунктом 3¹ такого змісту:

"3¹. Установити, що:

1) до приведення законодавства і установчих документів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) у відповідність із цим Законом терміни "початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школа естетичного виховання)" і "мистецька школа" є ідентичними, а всі суб'єкти владних повноважень і початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання) керуються всіма положеннями цього Закону, що стосуються мистецьких шкіл, а також положеннями законодавства, що стосуються спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) в частині, що не суперечить цьому Закону;

2) за особами, які обіймають посади педагогічних працівників початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) або мистецьких шкіл, зберігаються існуючі професійні права та соціальні гарантії;

3) розмір заробітної плати педагогічних працівників початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) або мистецьких шкіл не може зменшитися, якщо ці працівники продовжують обіймати відповідні посади, виконувати відповідні обов'язки та зберігають відповідну кваліфікаційну категорію та/або педагогічні звання;

4) до приведення законодавства у відповідність із цим Законом на мистецькі школи поширюються умови та порядок фінансування, передбачені для шкіл естетичного виховання дітей і початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання)";

у тексті [Закону](#):

слова "позашкільний навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінити словами "заклад позашкільної освіти" у відповідному відмінку і числі;

слова "навчальні заклади" в усіх відмінках замінити словами "заклади освіти" у відповідному відмінку;

слова "навчально-виховний процес" в усіх відмінках замінити словами "освітній процес" у відповідному відмінку;

слова "загальноосвітній навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінити словами "заклад загальної середньої освіти" у відповідному відмінку і числі;

слова і цифри "професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації" в усіх відмінках замінити словами "заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої" у відповідному відмінку;

слова "початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школа естетичного виховання)" в усіх відмінках і числах замінити словами "мистецька школа" у відповідному відмінку і числі;

слова "у позаурочний та позанавчальний час" виключити;

4) у [Законі України "Про дошкільну освіту"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 49, ст. 259 із наступними змінами):

у [статті 4](#):

назву викласти в такій редакції:

"**Стаття 4.** Дошкільна освіта. Базові етапи становлення особистості дитини";

в [абзаці другому](#) частини другої слово "різнобічного" замінити словом "всебічного";

частини [третьою](#) і [четверту](#) викласти в такій редакції:

"3. Базовими етапами фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини є вік немовляти, ранній вік, передшкільний вік.

4. Вікова періодизація:

немовлята (до одного року);

ранній вік (від одного до трьох років);

передшкільний вік (від трьох до шести (семи) років);

молодший дошкільний вік (від трьох до чотирьох років);

середній дошкільний вік (від чотирьох до п'яти років);

старший дошкільний вік (від п'яти до шести (семи) років)";

у [статті 6](#):

абзац сьомий доповнити словами "у державних і комунальних закладах дошкільної освіти";

доповнити абзацом одинадцятим такого змісту:

"інші принципи, визначені Законом України "Про освіту";

[частину п'яту](#) статті 9 викласти в такій редакції:

"5. Діти можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють:

у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності;

у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, у тому числі закладів освіти;

у сім'ї - за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти;

за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, у тому числі які провадять незалежну професійну діяльність;

за допомогою фізичних осіб - підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність";

у [статті 11](#):

[частину другу](#) після абзацу восьмого доповнити чотирма новими абзацами такого змісту:

"планує свою діяльність та формує стратегію розвитку закладу;

формує освітню програму закладу;

забезпечує добір і розстановку кадрів;

відповідно до установчих документів утворює, реорганізує та ліквідує структурні підрозділи (відділення, групи)".

У зв'язку з цим абзаци дев'ятий і десятий вважати відповідно абзацами тринадцятим і чотирнадцятим;

у [частині третій](#) слова "Дошкільний навчальний заклад, заснований на приватній формі власності" замінити словами "Заклад дошкільної освіти";

в [абзаці першому](#) частини четвертої слова "за погодженням з відповідними органами управління освітою та відповідними органами управління охорони здоров'я" виключити;

[частину п'яту](#) виключити;

[абзац другий](#) частини шостої викласти в такій редакції:

"У приватних закладах дошкільної освіти та закладах дошкільної освіти, заснованих релігійними організаціями, статuti яких зареєстровані в установленому законодавством порядку, допускається діяльність відповідних релігійних організацій";

у [статті 12](#):

у [частині першій](#):

в абзацах [другому](#) і [третьому](#) слова "двох місяців" замінити словом "одного";

в абзаці п'ятому слова "дітей віком від двох до семи (восьми) років, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації" замінити словами "дітей з особливими освітніми потребами віком від двох до семи (восьми) років";

в абзаці шостому слова "з вадами фізичного та (або) розумового розвитку" замінити словами "з фізичними та (або) інтелектуальними порушеннями";

в абзаці дев'ятому слова "від двох місяців до шести (семи) років" замінити словами "від одного до шести (семи, восьми) років", а після слів "компенсуючого типу" доповнити словом "інклюзивні";

абзаци [перший](#), [третій](#) і [четвертий](#) частини третьої викласти в такій редакції:

"3. Для задоволення освітніх потреб громадян заклад дошкільної освіти може входити до складу об'єднання з іншими закладами освіти";

"Діти з особливими освітніми потребами можуть перебувати до семи (восьми) років у спеціальних закладах дошкільної освіти (групах) та інклюзивних групах закладів дошкільної освіти.

Для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційної та лікувально-відновлювальної роботи при спеціальних школах (школах-інтернатах), санаторних школах (школах-інтернатах), навчально-реабілітаційних центрах можуть створюватися їхні структурні підрозділи - дошкільні групи";

[статтю 13](#) викласти в такій редакції:

"**Стаття 13.** Установчі документи суб'єктів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти

1. Заклад дошкільної освіти діє на підставі статуту.

Фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність, діють на підставі власних положень про них.

2. Установчі документи розробляються відповідно до [Конституції України](#), Закону України "Про освіту", цього Закону, положення про заклади дошкільної освіти, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших нормативно-правових актів";

у [статті 14](#):

у [частині першій](#) слова "сімейними, родинними" виключити;

[частину другу](#) після абзацу сьомого доповнити новим абзацом такого змісту:

"в інклюзивних групах - до 15 осіб (з них не більше трьох дітей з особливими освітніми потребами)".

У зв'язку з цим абзаци восьмий і дев'ятий вважати відповідно абзацами дев'ятим і десятим;

в абзаці дев'ятому слово "дітьми" виключити;

[частину третю](#) викласти в такій редакції:

"3. Порядок зарахування, відрахування та переведення вихованців до державних та комунальних закладів освіти для здобуття дошкільної освіти затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Порядок зарахування, відрахування та переведення вихованців до приватних і корпоративних закладів освіти для здобуття дошкільної освіти визначається засновником (засновниками)";

у [статті 15](#):

назву та [частину першу](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 15. Статус закладу дошкільної освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти

1. Заклад дошкільної освіти є юридичною особою.

Форма власності закладу дошкільної освіти визначається відповідно до законодавства. Заклади дошкільної освіти можуть бути засновані на засадах державно-приватного партнерства (корпоративний заклад дошкільної освіти)";

доповнити частинами п'ятою і шостою такого змісту:

"5. Статус корпоративного має заклад дошкільної освіти, заснований кількома суб'єктами різних форм власності на засадах державно-приватного партнерства, особливості управління яким визначаються засновницьким договором та статутом.

6. Права та обов'язки закладу дошкільної освіти, передбачені Законом України "Про освіту", цим та іншими законами, мають також фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність у сфері дошкільної освіти";

[статтю 16](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 16. Утворення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладу дошкільної освіти

1. Рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності приймає його засновник (засновники).

Засновником закладу дошкільної освіти може бути орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа (зокрема релігійна організація, статут (положення) якої зареєстровано у встановленому законодавством порядку), рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад дошкільної освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника.

2. Заклади дошкільної освіти утворюються з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх, духовних і мовних потреб за наявності дітей відповідного віку, необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів, а також з дотриманням вимог санітарного законодавства.

3. Вивільнені приміщення ліквідованих державних та комунальних закладів дошкільної освіти використовуються виключно для роботи з дітьми.

Майно, яке є державною або комунальною власністю (земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання тощо), придбання чи відокремлення якого призначене для здобуття дітьми дошкільної освіти, використовується виключно для роботи з дітьми.

4. Заклади дошкільної освіти можуть бути передані засновниками у комунальну чи державну власність відповідно до законодавства";

у [статті 18](#):

абзаци другий і четвертий викласти в такій редакції:

"створення умов для здобуття дітьми, у тому числі з особливими освітніми потребами, дошкільної освіти";

"ліцензування освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти відповідно до законодавства";

абзац п'ятий виключити;

у [статті 19](#):

у [частині першій](#):

абзац третій виключити;

абзац одинадцятий викласти в такій редакції:

"розробляє та затверджує примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання";

у [частині другій](#):

абзац другий викласти в такій редакції:

"забезпечують реалізацію державної політики у сфері дошкільної освіти на відповідній території, у тому числі розвиток мережі закладів дошкільної освіти всіх форм власності відповідно до потреб населення, поліпшення матеріально-технічної бази та господарське обслуговування комунальних закладів дошкільної освіти";

абзац третій виключити;

абзац четвертий викласти в такій редакції:

"виконують функції засновника закладів дошкільної освіти на відповідній території";

в абзаці шостому слово "громадянами" замінити словами "дітьми, у тому числі з особливими освітніми потребами";

в абзаці восьмому слова "державних і" виключити;

абзац дев'ятий викласти в такій редакції:

"створюють умови для розвитку закладів дошкільної освіти усіх форм власності";

[статті 20](#), [21](#), [22](#) і [23](#) викласти в такій редакції:

"Стаття 20. Управління та громадське самоврядування закладу дошкільної освіти

1. Керівництво закладом дошкільної освіти здійснює його директор.

2. Колегіальним постійно діючим органом управління закладом дошкільної освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються установчими документами цього закладу. Педагогічна рада створюється в усіх закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності за наявності не менше трьох педагогічних працівників.

До складу педагогічної ради закладу дошкільної освіти входять усі педагогічні працівники закладу, медичні працівники, інші спеціалісти. До складу педагогічної ради закладу дошкільної освіти можуть входити голови батьківських комітетів, фізичні особи, які провадять освітню діяльність у сфері дошкільної освіти.

На засідання педагогічної ради можуть бути запрошені представники громадських об'єднань, педагогічні працівники закладів середньої освіти, батьки або особи, які їх замінюють. Особи, запрошені на засідання педагогічної ради, мають право дорадчого голосу.

Головою педагогічної ради закладу дошкільної освіти є його директор. Педагогічна рада обирає зі свого складу секретаря на навчальний рік.

Педагогічна рада закладу дошкільної освіти:

схвалює освітню програму закладу, оцінює результативність її виконання та виконання Базового компонента дошкільної освіти, хід якісного виконання програм розвитку, виховання і навчання дітей у кожній віковій групі;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, зокрема систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

розглядає питання вдосконалення організації освітнього процесу у закладі; визначає план роботи закладу та педагогічне навантаження педагогічних працівників;

затверджує заходи щодо зміцнення здоров'я дітей;

обговорює питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розвитку їхньої творчої ініціативи;

затверджує щорічний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

заслуховує звіти педагогічних працівників, які проходять атестацію;

розглядає питання впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій, участі в дослідницькій, експериментальній, інноваційній діяльності, співпраці з іншими закладами освіти, науковими установами, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти;

визначає шляхи співпраці дошкільного навчального закладу з сім'єю;

ухвалює рішення щодо відзначення, морального та матеріального заохочення учнів (вихованців), працівників закладу та інших учасників освітнього процесу;

розглядає питання щодо відповідальності працівників закладу та інших учасників освітнього процесу за невиконання ними своїх обов'язків;

має право ініціювати проведення позапланового інституційного аудиту закладу та проведення громадської акредитації закладу;

розглядає інші питання, віднесені законом та/або установчими документами закладу до її повноважень.

Рішення педагогічної ради закладу дошкільної освіти вводяться в дію рішеннями керівника закладу.

3. У закладі дошкільної освіти можуть діяти:

органи самоврядування працівників закладу освіти;

органи батьківського самоврядування;

інші органи громадського самоврядування учасників освітнього процесу.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу дошкільної освіти є загальні збори (конференція) колективу закладу дошкільної освіти.

Загальні збори (конференція) заслуховують звіти керівника закладу дошкільної освіти з питань статутної діяльності та дають оцінку його професійно-педагогічної діяльності, розглядають питання навчально-виховної, методичної, економічної і фінансово-господарської діяльності закладу дошкільної освіти.

Стаття 21. Державний нагляд (контроль) у сфері дошкільної освіти

1. Державний нагляд (контроль) у сфері дошкільної освіти здійснюється відповідно до Закону України "Про освіту";

"Стаття 22. Базовий компонент дошкільної освіти

1. Базовий компонент дошкільної освіти - це державний стандарт, що містить норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті.

Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти є обов'язковим для всіх закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, інших форм здобуття дошкільної освіти.

Процедура досягнення здобувачами дошкільної освіти результатів навчання (набуття компетентностей), передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, затверджується в установленому порядку і переглядається не менше одного разу на 10 років.

2. Навчально-методичне забезпечення реалізації Базового компонента дошкільної освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

3. До розроблення Базового компонента дошкільної освіти долучаються Національна академія педагогічних наук України, органи із забезпечення якості освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи, громадські об'єднання, у тому числі фахові організації (професійні асоціації), інші інститути громадянського суспільства, експерти тощо.

Стаття 23. Освітня програма

1. Освітня програма - це єдиний комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом дошкільної освіти для досягнення вихованцями результатів навчання (набуття компетентностей), визначених Базовим компонентом дошкільної освіти.

Основою для розроблення освітньої програми є Базовий компонент дошкільної освіти.

2. Освітня програма має містити:

загальний обсяг навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти;

перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей та/або предметів, дисциплін тощо, логічну послідовність їх вивчення;

форми організації освітнього процесу;

опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

інші освітні компоненти (за рішенням закладу дошкільної освіти).

3. Зміст освітньої програми повинен передбачати:

формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини;

виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля;

утвердження емоційно-ціннісного ставлення до практичної та духовної діяльності людини;

розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей.

4. Освітня програма схвалюється педагогічною радою закладу дошкільної освіти та затверджується його керівником.

5. Освітні програми, що розробляються на основі типових освітніх програм, не потребують окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти.

6. Кожна освітня програма має передбачати набуття дитиною компетентностей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти.

7. На основі освітньої програми заклад дошкільної освіти складає та затверджує план роботи, що конкретизує організацію освітнього процесу.

8. Запровадження експериментальних освітніх програм можливе лише за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

9. Здобуття дошкільної освіти дітьми, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, здійснюється за окремими програмами і методиками, розробленими на основі Державної базової програми центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

10. Додаткові освітні послуги, які не визначені Базовим компонентом дошкільної освіти, вводяться лише за згодою батьків дитини або осіб, які їх замінюють, за рахунок коштів батьків або осіб, які їх замінюють, фізичних та юридичних осіб на основі угоди між батьками або особами, які їх замінюють, та дошкільним навчальним закладом у межах гранично допустимого навантаження дитини";

у [статті 24](#):

[частину другу](#) викласти в такій редакції:

"2. План роботи закладу дошкільної освіти незалежно від типу та форми власності затверджується керівником такого закладу";

частину третю виключити;

статтю 25 доповнити абзацом шостим такого змісту:

"інші суб'єкти, що здійснюють наукове і методичне забезпечення відповідно до статті 75 Закону України "Про освіту";

у статті 27:

в абзаці третьому слово "директори" замінити словами "педагогічні працівники: директори", а після слів "старші вихователі" доповнити словами "асистенти вихователів";

в абзаці четвертому слова "у будинках дитини, яслах та яслах-садках" виключити;

після абзацу сьомого доповнити новим абзацом такого змісту:

"асистенти дітей з особливими освітніми потребами".

У зв'язку з цим абзац восьмий вважати абзацом дев'ятим;

абзац дев'ятий викласти в такій редакції:

"фізичні особи, які мають право здійснювати освітню діяльність у сфері дошкільної освіти";

в абзаці п'ятому частини другої статті 28 слова "державних і комунальних" виключити;

у статті 30:

частину першу після слів "вищу педагогічну освіту" доповнити словами "та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника";

у частині третій:

абзац третій після слова "вихователя" доповнити словами "інклюзивної групи";

після абзацу третього доповнити новим абзацом такого змісту:

"асистента вихователя інклюзивної групи - 36 годин".

У зв'язку з цим абзаци четвертий - чотирнадцятий вважати відповідно абзацами п'ятим - п'ятнадцятим;

абзац сьомий після слів "компенсуючого типу" доповнити словами "та з інклюзивними групами";

після абзацу десятого доповнити новим абзацом такого змісту:

"керівник гуртка - 18 годин".

У зв'язку з цим абзаци одинадцятий - п'ятнадцятий вважати відповідно абзацами дванадцятим - шістнадцятим;

у статті 31:

частини другу і третю викласти в такій редакції:

2. На посаду керівника закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності призначається особа, яка є громадянином України, має вищу освіту не нижче ступеня бакалавра, стаж педагогічної роботи не менш як три роки, а також організаторські здібності, фізичний і психічний стан якої не перешкоджає виконанню професійних обов'язків.

3. Керівника закладу дошкільної освіти призначає на посаду та звільняє з посади засновник (засновники) або уповноважений ним (ними) орган.

Інших працівників закладу дошкільної освіти призначає на посади та звільняє з посад його керівник у порядку, передбаченому установчими документами закладу, відповідно до законодавства";

частину четверту виключити;

частину четверту статті 33 викласти в такій редакції:

"4. Дітям, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, гарантовано право на:

відвідування державних і комунальних закладів дошкільної освіти з гнучким режимом роботи та їх утримання у цих закладах за рахунок держави;

отримання психолого-педагогічної допомоги в інклюзивно-ресурсних центрах, що діють відповідно до положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України";

у статті 36:

частину першу доповнити абзацом шостим такого змісту:

"бути на громадських засадах асистентом дитини з особливими освітніми потребами або визначити особу, яка виконуватиме обов'язки асистента дитини";

доповнити частиною третьою такого змісту:

"3. Інші права та обов'язки батьків і осіб, які їх замінюють, визначаються Законом України "Про освіту";

у статті 37:

частину другу викласти в такій редакції:

"2. Утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів дошкільної освіти фінансуються за рахунок коштів засновника (засновників) цих закладів";

доповнити частинами третьою - шостою такого змісту:

"3. Джерелами фінансування закладу дошкільної освіти незалежно від форми власності можуть бути кошти:

засновника (засновників);

державного та місцевих бюджетів;

батьків або осіб, які їх замінюють;

добровільні пожертвування та цільові внески фізичних і юридичних осіб; інші кошти, не заборонені законодавством.

4. Джерелами фінансування закладів дошкільної освіти (відділень, груп), заснованих на умовах державно-приватного партнерства, є кошти засновників.

Обсяги співфінансування визначаються засновниками на умовах договору.

5. Державні та комунальні заклади дошкільної освіти можуть надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України. Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

6. Порядок діловодства і бухгалтерського обліку в закладі дошкільної освіти визначається керівником закладу відповідно до законодавства. За рішенням керівника закладу дошкільної освіти бухгалтерський облік може здійснюватися самостійно закладом освіти або через централізовану бухгалтерію";

у [статті 38](#):

[частину другу](#) викласти в такій редакції:

"2. Вимоги до матеріально-технічної бази закладу дошкільної освіти визначаються відповідними будівельними та санітарно-гігієнічними нормами і правилами. Примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання закладу дошкільної освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки";

[частину третю](#) виключити;

у [статті 41](#):

[частину другу](#) викласти в такій редакції:

"2. Невиконання закладами дошкільної освіти ліцензійних умов може бути підставою для позбавлення їх ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти";

[частину третю](#) виключити;

у тексті [Закону](#):

слова "дошкільний навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінити словами "заклад дошкільної освіти" у відповідному відмінку і числі;

слова "навчально-виховний процес" в усіх відмінках замінити словами "освітній процес" у відповідному відмінку;

слова "директор (завідуючий)" в усіх відмінках і числах замінити словом "директор" у відповідному відмінку і числі;

слова "діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації" в усіх відмінках замінити словами "діти з особливими освітніми потребами" у відповідному відмінку;

слова "відповідна вища педагогічна освіта" в усіх відмінках замінити словами "вища педагогічна освіта за відповідною спеціальністю" у відповідному відмінку;

слова "засновник (власник)" в усіх відмінках і числах замінити словами "засновник (засновники)" у відповідному відмінку і числі;

слова "надання освітніх послуг" замінити словами "провадження освітньої діяльності";

5) у [Законі України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 38, ст. 324 із наступними змінами):

у [частині першій](#) статті 15 цифри "18" замінити цифрами "19";

у [статті 17](#):

[частину десяту](#) виключити;

у [частині одинадцятій](#) слова і цифри "за станом здоров'я або сімейними обставинами, для догляду за близькими родичами, зазначеними в абзаці третьому частини одинадцятої статті 15 цього Закону" замінити словами "реалізують право на академічну мобільність, а також які поновлені у закладі вищої освіти";

б) у [Законі України "Про культуру"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 24, ст. 168):

у [частині другій](#) статті 8 слова "позашкільних закладів освіти" замінити словами "закладів спеціалізованої позашкільної освіти";

у [частині третій](#) статті 9 слова "початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) та студій" замінити словами "мистецьких шкіл, студій";

в [абзаці четвертому](#) частини першої статті 16 слова "початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання та студій)" замінити словами "мистецьких шкіл, студій";

у [частині четвертій](#) статті 20 слова "позашкільних закладів естетичного виховання і дозвілля дітей та юнацтва" замінити словами "мистецьких шкіл, центрів дозвілля дітей та юнацтва";

у [частині другій](#) статті 23 слова "початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання та студії)" замінити словами "мистецькі школи, студії";

7) у [Законі України "Про вищу освіту"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 37-38, ст. 2004 із наступними змінами):

у [частині першій](#) статті 1:

доповнити пунктом 1¹ такого змісту:

"1¹) академічна доброчесність - сукупність етичних принципів та визначених Законом України "Про освіту", цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень";

у пункті 17 слова "освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма" замінити словами "освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма";

пункт 19 викласти в такій редакції:

"19) результати навчання - знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів";

у пункті 20 слова "освітньо-професійну чи освітньо-наукову" замінити словом "освітню";

пункт 23 викласти в такій редакції:

"23) якість вищої освіти - відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг";

у [статті 3](#):

у [частині другій](#):

пункт 6 після слова "науково-педагогічної" доповнити словом "мистецької";

пункт 7 після слова "науково-технічної" доповнити словом "мистецької";
у [частині третій](#):

пункт 1 після слова "науки" доповнити словом "мистецтва";

пункт 7 після слова "науково-технічної" доповнити словом "мистецької";
у [статті 5](#):

у [частині першій](#):

абзац перший викласти в такій редакції:

"1. Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітніми чи науковими програмами на таких рівнях вищої освіти";

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

"третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень";

в абзаці сьомому слова "п'ятому кваліфікаційному" замінити словом "шостому";

в абзаці восьмому слова "шостому кваліфікаційному" замінити словом "сьомому";

в абзаці дев'ятому слова "сьомому кваліфікаційному" замінити словом "восьмому";

абзац десятий викласти в такій редакції:

"Третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти відповідає дев'ятому рівню [Національної рамки кваліфікацій](#)";

після абзацу десятого доповнити двома новими абзацами такого змісту:

"Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Освітньо-творчий рівень вищої освіти передбачає оволодіння методологією мистецької та мистецько-педагогічної діяльності, здійснення самостійного творчого мистецького проекту, здобуття практичних навичок продукування нових ідей і розв'язання теоретичних та практичних проблем у творчій мистецькій сфері".

У зв'язку з цим абзац одинадцятий вважати абзацом тринадцятим;

в абзаці тринадцятому слова "дев'ятому кваліфікаційному" замінити словом "десятому";

у [частині другій](#):

в абзаці першому слова "(освітньо-професійної чи освітньо-наукової)" виключити;

пункт 4 викласти в такій редакції:

"4) доктор філософії/доктор мистецтва";

в [абзаці першому](#) частини третьої:

цифри "90-120" замінити цифрами "120-150";

доповнити реченням такого змісту: "Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня молодшого бакалавра на основі ступеня молодшого спеціаліста визначається закладом освіти";

абзац перший частини четвертої після слів "молодшого бакалавра" доповнити словами "або молодшого спеціаліста";

частину шосту доповнити абзацами п'ятим - сьомим такого змісту:

"Доктор мистецтва - це освітньо-творчий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Особа має право здобувати ступінь доктора мистецтва у творчій аспірантурі. Першим етапом здобуття ступеня доктора мистецтва може бути асистентура-стажування, яка є формою підготовки мистецьких виконавських кадрів вищої кваліфікації. Порядок здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва та навчання в асистентурі-стажуванні затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади у сфері культури за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Ступінь доктора мистецтва присуджується спеціалізованою радою з присудження ступеня доктора мистецтва вищого навчального закладу мистецького спрямування за результатом успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-творчої програми та публічного захисту творчого мистецького проекту в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Нормативний строк підготовки доктора мистецтва у творчій аспірантурі становить три роки. Обсяг освітньої складової освітньо-творчої програми підготовки доктора мистецтва становить 30-60 кредитів ЄКТС";

частину третю статті 6 доповнити абзацом другим такого змісту:

"Атестація осіб, які здобувають ступінь доктора мистецтва, здійснюється постійно діючою або разовою спеціалізованою радою з присудження ступеня доктора мистецтва вищого навчального закладу мистецького спрямування, акредитованою Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, на підставі публічного захисту мистецьких досягнень у формі творчого мистецького проекту. Здобувач ступеня доктора мистецтва має право на вибір спеціалізованої ради з присудження ступеня доктора мистецтва";

у статті 7:

абзац п'ятий частини другої викласти в такій редакції:

"диплом доктора філософії/доктора мистецтва";

частину четверту викласти в такій редакції:

"4. У дипломі доктора філософії/доктора мистецтва, доктора наук зазначаються назва закладу вищої освіти (наукової установи), в якому (якій) здійснювалася підготовка, назва закладу вищої освіти (наукової установи), у спеціалізованій вченій раді (спеціалізованій раді з присудження ступеня доктора мистецтва) якого (якої) захищено наукові/мистецькі досягнення, а також назва кваліфікації.

У назві кваліфікації доктора філософії зазначаються назва ступеня, галузі знань та/або спеціальності. У разі якщо дисертаційне дослідження виконано в

суміжних галузях знань, ступені доктора філософії і доктора наук присуджуються у провідній галузі із зазначенням міжгалузевого характеру роботи.

У назві кваліфікації доктора мистецтва зазначаються назва ступеня, спеціальності та в окремих випадках - назва спеціалізації";

в [абзаці першому](#) частини п'ятої слова "доктора філософії" замінити словами "доктора філософії/доктора мистецтва";

у [статті 8](#):

[частину першу](#) викласти в такій редакції:

"1. У сфері вищої освіти Єдина державна електронна база з питань освіти включає Реєстр вищих навчальних закладів, Реєстр документів про вищу освіту, Реєстр сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання та Реєстр студентських (учнівських) квитків";

після [частини четвертої](#) доповнити новою частиною такого змісту:

"5. Реєстр студентських (учнівських) квитків містить відомості про видані навчальними закладами дійсні студентські (учнівські) квитки, що підтверджують права студентів (учнів), передбачені законодавством".

У зв'язку з цим частини п'яту - восьму вважати відповідно частинами шостою - дев'ятою;

[частину дев'яту](#) викласти в такій редакції:

"9. Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки";

[частину четверту](#) статті 10 викласти в такій редакції:

"4. Заклад вищої освіти на підставі відповідної освітньої програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

На основі навчального плану у визначеному закладом вищої освіти порядку розробляються та затверджуються індивідуальні навчальні плани студентів, що мають містити, у тому числі, обрані здобувачами вищої освіти навчальні дисципліни";

у [частині першій](#) статті 13:

пункти 9, 21 і 22 викласти в такій редакції:

"9) здійснює ліцензування освітньої діяльності у сфері вищої освіти та контроль за дотриманням вимог ліцензійних умов відповідно до законодавства";

"21) за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти затверджує положення про акредитацію освітніх програм та порядок проведення інституційної акредитації;

22) розробляє ліцензійні умови провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти та подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України";

доповнити пунктом 22¹ такого змісту:

"22¹) розробляє порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) та подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України";

пункт 8 частини другої статті 16 викласти в такій редакції:

"8) забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату";

у статті 18:

у частині першій:

пункти 3 і 9 викласти в такій редакції:

"3) проводить інституційну акредитацію";

"9) розробляє положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та подає його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, акредитує спеціалізовані вчені ради (спеціалізовані ради з присудження ступеня доктора мистецтва) та контролює їх діяльність";

пункт 10 доповнити словами "веде їх реєстр";

статтю 19 викласти в такій редакції:

"Стаття 19. Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

1. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти складається з двадцяти трьох осіб, які призначаються Кабінетом Міністрів України на підставі рішення Конкурсної комісії за результатами конкурсного відбору, що відбувається з дотриманням принципів гендерного балансу та галузевого представництва.

2. Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти формується із забезпеченням представництва не більше однієї особи від галузі знань та включає:

1) три особи, які обираються з числа представників всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців;

2) дві особи з числа здобувачів вищої освіти першого або другого рівня;

3) не менше одного представника з числа осіб, які працюють за основним місцем роботи у:

Національній академії наук України;

національній галузевій академії наук (по одному представнику від кожної академії);

вищому навчальному закладі державної форми власності;

вищому навчальному закладі комунальної форми власності;

вищому навчальному закладі приватної форми власності.

Особа може бути висунута кандидатом у члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти суб'єктами, зазначеними у частині другій цієї статті, або шляхом самовисування.

3. Не може бути членом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та Конкурсної комісії особа, яка:

1) за рішенням суду визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена;
2) має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку;

3) за вироком суду позбавлена права обіймати певну посаду або займатися певною діяльністю;

4) за рішенням суду визнана винною у вчиненні корупційного правопорушення - протягом року з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили;

5) піддавалася адміністративному стягненню за правопорушення, пов'язане з корупцією, - протягом року з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили;

6) підпадає під дію частини [третьої](#) або [четвертої](#) статті 1 Закону України "Про очищення влади";

7) відомості про яку внесені до Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення [Закону України](#) "Про очищення влади".

До складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти не можуть входити члени Конкурсної комісії, керівники і заступники керівників Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, вищих навчальних закладів, наукових установ, засновники приватних вищих навчальних закладів, державні службовці.

4. Строк повноважень членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти становить три роки. Одна і та сама особа не може бути членом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти більше двох строків.

5. Голова та заступники голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти обираються на першому засіданні Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти строком на три роки.

Голова та заступники голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти призначаються на посади і звільняються з посад Кабінетом Міністрів України за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та працюють на постійній основі.

6. Організацію та проведення конкурсного відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти здійснює Конкурсна комісія, яка утворюється Кабінетом Міністрів України як дорадчий орган. Конкурсна комісія складається з дев'яти осіб, з яких чотири міжнародні представники делегуються від об'єднань Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area) і по одному представнику - від центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, спільного представницького органу всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України, національного об'єднання студентів України, що є членом Європейського союзу студентів (ESU).

Строк повноважень членів Конкурсної комісії становить три роки без права перезатвердження на другий строк. Членами Конкурсної комісії можуть бути особи, які мають науковий ступінь та/або вчене звання або досвід фахової роботи не менше п'яти років, крім представників студентів та міжнародних представників.

Персональний склад Конкурсної комісії та Положення про Конкурсну комісію затверджуються Кабінетом Міністрів України. Члени Конкурсної комісії виконують свої функції на громадських засадах.

Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо воно підтримано більшістю від кількісного складу з числа міжнародних представників та від кількісного складу з числа національних представників.

Організаційною формою роботи Конкурсної комісії є засідання, участь у яких міжнародні представники можуть брати за допомогою засобів електронного відеозв'язку. Міжнародні представники, які беруть участь у засіданні за допомогою засобів електронного відеозв'язку, підтверджують результати власного голосування письмово.

Засідання Конкурсної комісії проходять відкрито. Інформація про засідання Конкурсної комісії оприлюднюється на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Конкурсна комісія розробляє Положення про конкурс щодо обрання членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що затверджується Кабінетом Міністрів України, та формує кваліфікаційні вимоги до кандидатів, що мають передбачати наявність наукового ступеня або досвід фахової роботи не менше п'яти років, крім представників органів студентського самоврядування.

7. Повноваження члена Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти припиняються у разі:

- 1) закінчення строку, на який його призначено;
- 2) подання ним особистої заяви про складення повноважень;
- 3) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- 4) припинення ним громадянства України;
- 5) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- 6) смерті;
- 7) виявлення обмежень, передбачених цією статтею;
- 8) у випадках, передбачених законом.

8. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти залучає до участі у своїй діяльності міжнародних експертів, представників провідних іноземних вищих навчальних закладів та/або експертів інституцій, які забезпечують якість вищої освіти в інших країнах.

9. У складі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти утворюються Комітет з питань етики, Апеляційний комітет, а також інші комітети, що формуються з числа членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Комітет з питань етики розглядає питання академічного плагіату і вносить відповідні подання до Національного агентства

із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Апеляційний комітет розглядає звернення, заяви і скарги щодо діяльності та рішень спеціалізованих вчених рад і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

10. Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти може бути оскаржене вищим навчальним закладом у порядку, визначеному Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, який має бути оприлюднений. За результатами розгляду скарги Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти приймає обґрунтоване рішення";

[статтю 25](#) доповнити частиною восьмою такого змісту:

"8. В Україні визнаються сертифікати про акредитацію освітніх програм, виданих іноземними акредитаційними агентствами чи агентствами забезпечення якості вищої освіти, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України";

[розділ V](#) доповнити статтею 25¹ такого змісту:

"**Стаття 25¹.** Інституційна акредитація закладу вищої освіти

1. Заклад вищої освіти, який бажає пройти інституційну акредитацію, подає Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти письмову заяву та документи, що підтверджують відповідність його системи внутрішнього забезпечення якості вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти.

2. Інституційна акредитація закладу вищої освіти є добровільною і може проводитися за ініціативою керівника та колегіального органу управління закладу вищої освіти.

3. Сертифікат про інституційну акредитацію видається строком на п'ять років.

4. Результат інституційної акредитації засвідчується сертифікатом, що надає закладу вищої освіти право на самоакредитацію освітніх програм (крім тих освітніх програм, що акредитуються вперше в межах відповідної галузі знань). Заклад вищої освіти, який здійснив самоакредитацію освітньої програми, подає Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти письмову заяву, на підставі якої отримує сертифікат про акредитацію освітньої програми.

5. Порядок проведення інституційної акредитації затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки за поданням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти";

[частину першу](#) статті 27 викласти в такій редакції:

"1. Заклад вищої освіти як суб'єкт господарювання може діяти в одному із таких статусів:

бюджетна установа;

неприбутковий заклад вищої освіти;

прибутковий заклад вищої освіти.

У приватному закладі вищої освіти його структура, склад, порядок роботи і повноваження органів управління, робочих і дорадчих органів, органів

громадського та студентського самоврядування, наукових товариств, процедури обрання чи призначення керівників закладу та його підрозділів можуть визначатися статутом закладу без дотримання вимог цього Закону";

пункт 3 частини першої статті 28 викласти в такій редакції:

"3) коледж - заклад вищої освіти або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступеня бакалавра та/або молодшого бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження та/або творчу мистецьку діяльність. Коледж також має право відповідно до ліцензії (ліцензій) забезпечувати здобуття профільної середньої, професійної (професійно-технічної) та/або фахової передвищої освіти.

Статус коледжу отримує заклад освіти (структурний підрозділ закладу освіти), в якому ліцензований обсяг підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та/або молодшого бакалавра становить не менше 30 відсотків загального ліцензованого обсягу";

у частині другій статті 32:

пункт 6 після слів "доктора філософії" доповнити словами "/доктора мистецтва";

пункт 7 після слова "освітніх" доповнити словом "мистецьких";

пункт 9 після слова "освітньої" доповнити словом "мистецької";

пункт 12 доповнити словами "(ступеня доктора мистецтва акредитованими спеціалізованими радами з присудження ступеня доктора мистецтва)";

пункт 13 викласти в такій редакції:

"13) утворювати заклади загальної середньої освіти за погодженням з органами місцевого самоврядування";

доповнити пунктом 13¹ такого змісту:

"13¹) виступати засновником чи співзасновником закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, коледжів";

у статті 33:

частину першу доповнити реченням такого змісту: "Структура закладу вищої освіти, що не є бюджетною установою, може визначатися статутом закладу без дотримання вимог цієї статті";

у частині третій слова "вищого навчального закладу" замінити словами "закладів вищої освіти (крім коледжів, які не здійснюють підготовку бакалаврів)";

у частині восьмій:

в абзаці першому слова "медичного та фармацевтичного профілів" замінити словами "у сфері охорони здоров'я", а слова "медичної освіти" - словами "освіти у сфері охорони здоров'я";

в абзацах другому та третьому слова "медичної освіти" замінити словами "освіти у сфері охорони здоров'я";

у статті 36:

у частині другій:

у пункті 7 слово "деканів" виключити;

доповнити пунктом 14¹ такого змісту:

"14¹) приймає остаточні рішення про визнання документів про вищу освіту, виданих закладами вищої духовної освіти, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, під час зарахування вступників на навчання";

в абзаці першому частини третьої слова "клінічних ординаторів" виключити;

у статті 37:

частини першу і третю викласти в такій редакції:

"1. Наглядова рада закладу вищої освіти створюється за рішенням засновника (засновників) для здійснення нагляду за управлінням майном закладу вищої освіти, додержанням мети його створення";

"3. Члени наглядової ради мають право:

брати участь у роботі вищого колегіального органу громадського самоврядування закладу вищої освіти з правом дорадчого голосу;

брати участь у визначенні стратегії розвитку закладу вищої освіти та контролювати її виконання;

сприяти залученню додаткових джерел фінансування;

аналізувати та оцінювати діяльність закладу вищої освіти та його керівника;

контролювати виконання кошторису та/або бюджету закладу вищої освіти і вносити відповідні рекомендації та пропозиції, що є обов'язковими для розгляду керівником закладу вищої освіти;

вносити засновнику закладу вищої освіти подання про заохочення або відкликання керівника закладу вищої освіти з підстав, визначених законом;

здійснювати інші права, визначені установчими документами закладу вищої освіти";

частину четверту після слів "громадського самоврядування" доповнити словами "та/або засновнику (засновникам)";

частину п'яту після слів "не можуть входити" доповнити словами "здобувачі вищої освіти та";

абзац перший частини першої статті 42 після слів "науковий ступінь" доповнити словами "(для вищих навчальних закладів мистецького спрямування - вчене звання та науковий ступінь або ступінь доктора мистецтва)";

частину першу статті 43 викласти в такій редакції:

"1. Керівник факультету (навчально-наукового інституту) обирається вченою радою факультету (навчально-наукового інституту) закладу вищої освіти більшістю голосів від її складу з урахуванням пропозицій трудового колективу факультету (навчально-наукового інституту). Інші питання щодо порядку обрання керівника факультету (навчально-наукового інституту) визначаються статутом закладу вищої освіти.

Керівник закладу вищої освіти призначає керівника факультету (навчально-наукового інституту) строком на п'ять років та укладає з ним відповідний контракт. Керівник закладу вищої освіти має право обґрунтовано відмовити у призначенні на посаду та укладенні контракту. Вчена рада

факультету (навчально-наукового інституту) закладу вищої освіти має право двома третинами голосів від свого складу підтвердити попереднє рішення, після чого керівник закладу вищої освіти зобов'язаний протягом 10 робочих днів призначити відповідну особу на посаду та укласти з нею відповідний контракт.

Керівник факультету (навчально-наукового інституту) здійснює свої повноваження на постійній основі";

друге речення [частини десятої](#) статті 44 викласти в такій редакції: "Особа може вступити до закладу вищої освіти для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра чи магістра, здобутих за іншою спеціальністю, за умови успішного проходження додаткових вступних випробувань з урахуванням середнього бала документа про вищу освіту бакалавра чи магістра";

у [статті 45](#):

[абзац перший](#) частини другої викласти в такій редакції:

"2. Зовнішнє незалежне оцінювання здійснюється на основі програм зовнішнього незалежного оцінювання, затверджених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Зміст програм зовнішнього незалежного оцінювання має бути доступним для ознайомлення особами, які проходять таке оцінювання, на початку здобуття ними освіти відповідного рівня";

[частину сьому](#) викласти в такій редакції:

"7. Фінансування заходів з проведення зовнішнього незалежного оцінювання здійснюється за рахунок коштів державного бюджету в установленому законодавством порядку та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством";

[пункт 4](#) частини першої статті 46 після слова "невиконання" доповнити словом "індивідуального";

[статтю 58](#) доповнити пунктом 3¹ такого змісту:

"3¹) дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти";

у [частині другій](#) статті 59 цифри "20" замінити цифрами "25";

[частину першу](#) статті 60 доповнити абзацом другим такого змісту:

"Післядипломна освіта включає здобуття другої (наступної) вищої освіти - здобуття ступеня бакалавра (магістра) за іншою спеціальністю на основі здобутої вищої освіти не нижче ступеня бакалавра та практичного досвіду";

у [статті 61](#):

у [частині другій](#):

пункт 3 доповнити словами "/доктора мистецтва";

доповнити пунктом 6 такого змісту:

"6) асистент-стажист - особа, яка має вищу освіту ступеня магістра, навчається в асистентурі-стажуванні закладу вищої освіти за мистецькими спеціальностями з метою вдосконалення творчої майстерності";

у [частині третій](#):

пункт 2 виключити;

пункт 4 після слова "кафедрах" доповнити словами "або базах резидентури";

пункт 5 виключити;

у [частині першій](#) статті 62:

пункт 8 після слова "гуртожитком" доповнити словами "та цілодобовим доступом до нього";

у пункті 15 слово "робочим" виключити;

у пункті 19 слова "клінічній ординатурі" виключити;

[пункт 3](#) частини першої статті 63 викласти в такій редакції:

"3) виконувати вимоги освітньої (наукової) програми (індивідуального навчального плану (за наявності), дотримуючись академічної доброчесності, та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання";

назву [розділу XI](#) викласти в такій редакції:

"Розділ XI

НАУКОВА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА, МИСТЕЦЬКА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ";

у [статті 65](#):

назву після слова "науково-технічної" доповнити словом "мистецької";

[частину першу](#) доповнити абзацом другим такого змісту:

"Мистецька діяльність є невід'ємною складовою освітньої діяльності закладів вищої освіти культурологічного та/або мистецького спрямування і провадиться з метою поглиблення професійних компетентностей, інноваційної діяльності в мистецтві, що сприяє створенню нового культурно-мистецького продукту";

[частину другу](#) після слова "науково-технічної" доповнити словом "мистецької", а після слова "науково-технічну" - словом "мистецьку";

[частину шосту](#) статті 69 викласти в такій редакції:

"6. Заклади вищої освіти та наукові установи здійснюють заходи із запобігання академічному плагіату - оприлюдненню (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворенню опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства";

у [розділі XV](#) "Прикінцеві та перехідні положення":

у [пункті 2](#):

друге речення підпункту 3 викласти в такій редакції: "Останній прийом на здобуття вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста проводиться у 2019 році";

підпункти 5 і 6 викласти в такій редакції:

"5) заклади вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, мають право продовжити освітню діяльність з підготовки фахівців освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра, за умови отримання відповідної ліцензії. При цьому вимоги ліцензійних умов щодо наявності науково-педагогічних працівників і відповідного стажу науково-педагогічної роботи можуть застосовуватися до

зазначених закладів вищої освіти з моменту отримання ними відповідно до підпункту 12¹ цього пункту права на включення до свого штатного розпису посад науково-педагогічних працівників. Для потреб ліцензування стаж педагогічної роботи у закладах вищої освіти працівників, які мають науковий ступінь та/або вчене звання, зараховується як стаж науково-педагогічної роботи. Акредитація освітніх програм для підготовки фахівців освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра здійснюється на загальних засадах згідно з цим Законом;

б) вищі навчальні заклади, які в системі вищої освіти здійснюють підготовку фахівців виключно освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста і до 2020 року не отримують ліцензію на підготовку освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра та/або ступеня бакалавра, можуть продовжити підготовку молодших спеціалістів у системі фахової передвищої освіти";

доповнити підпунктами б¹ та б² такого змісту:

"б¹) вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, протягом двох років з моменту отримання ліцензії на підготовку молодшого бакалавра мають привести тип і статут вищого навчального закладу у відповідність із цим Законом;

б²) абзац другий пункту 3 частини першої статті 28 цього Закону набирає чинності з 1 січня 2020 року. При цьому вимога щодо ліцензованого обсягу підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра та/або молодшого бакалавра діє:

з 1 січня 2020 року в розмірі 10 відсотків;

з 1 січня 2021 року в розмірі 20 відсотків;

з 1 січня 2022 року в розмірі 30 відсотків";

підпункт 7 викласти в такій редакції:

"7) підготовка кандидатів та докторів наук, що здійснюється вищими навчальними закладами та науковими установами і започаткована до 1 вересня 2016 року, продовжується в межах передбаченого строку підготовки відповідно до законодавства, чинного на момент набрання чинності цим Законом. За результатами захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук та наукового ступеня доктора наук у спеціалізованих вчених рада, утворених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, здобувачам наукових ступенів присуджується науковий ступінь кандидата або доктора наук відповідно до законодавства, чинного до набрання чинності цим Законом, та видається диплом кандидата або доктора наук центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки до 31 грудня 2020 року. Цей строк може бути подовжено на час академічної або соціальної відпустки, військової служби або тривалої хвороби";

доповнити підпунктом 12¹ такого змісту:

"12¹) коледжі (у тому числі коледжі як структурні підрозділи університетів, академій, інститутів), які отримали ліцензію на підготовку фахівців ступеня молодшого бакалавра або ступеня бакалавра, включають до свого штатного розпису відповідні посади науково-педагогічних працівників. На науково-педагогічних працівників таких коледжів та осіб, які здобувають у них вищу

освіту ступеня молодшого бакалавра чи бакалавра, поширюються умови оплати праці, пенсійного забезпечення, норми педагогічного навантаження, норми стипендіального забезпечення на рівні вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Педагогічні працівники цих коледжів, які відповідають вимогам цього Закону до науково-педагогічних працівників та забезпечують підготовку фахівців ступеня молодшого бакалавра або бакалавра, отримують статус науково-педагогічних працівників і переводяться на відповідні науково-педагогічні посади з початку реалізації відповідної освітньої програми або з 1 вересня 2017 року, якщо освітня програма підготовки фахівців ступеня бакалавра вже реалізується";

у підпункті 16:

слова "набрання чинності цим Законом" замінити словами "створення у коледжі науково-педагогічних посад", а слова "вченого звання" - словами "вченого (почесного) звання";

слова та цифри "частини першої статті 43" замінити словами та цифрами "частин другої та шостої статті 35, частини першої статті 42";

доповнити підпунктом 20 такого змісту:

"20) до затвердження в установленому цим Законом порядку положення про акредитацію освітніх програм таку акредитацію здійснює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки в порядку, передбаченому для акредитації напрямів і спеціальностей";

в [абзаці шостому](#) підпункту 6 пункту 5 слова "на день набрання чинності цим Законом" замінити словами і цифрами "до 1 вересня 2018 року";

у тексті [Закону](#) слова "вищий навчальний заклад" і "вищий духовний навчальний заклад" в усіх відмінках і числах замінити відповідно словами "заклад вищої освіти" і "заклад вищої духовної освіти" у відповідному відмінку і числі;

8) [пункт 6](#) частини першої статті 7 Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності" (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 23, ст. 158) викласти в такій редакції:

"6) освітня діяльність, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених спеціальними законами у сфері освіти";

9) у [Законі України "Про наукову і науково-технічну діяльність"](#) (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 3, ст. 25):

[абзац другий](#) частини другої статті 26 після слова "відповідних" доповнити словами "державного та/або";

у [статті 59](#):

[частину першу](#) після слова "конкурентоспроможності" доповнити словами "закладів спеціалізованої освіти наукового профілю (наукових ліцеїв, наукових ліцеїв-інтернатів)";

[абзац другий](#) частини третьої доповнити словами "а також заклади спеціалізованої освіти наукового профілю (наукові ліцеї, наукові ліцеї-інтернати)".

5. Рекомендувати засновникам закладів освіти протягом п'яти років привести установчі документи закладів освіти у відповідність із цим Законом.

6. Кабінету Міністрів України:

1) забезпечити до 2023 року поетапну реалізацію положення частини другої статті 61 цього Закону, передбачивши при цьому щорічне збільшення посадового окладу педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії до чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб пропорційно розміру збільшення доходів Державного бюджету України порівняно з попереднім роком, і затвердити відповідні схеми посадових окладів (ставок заробітної плати);

2) протягом одного року з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом;

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про фахову передвищу освіту;

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проекти законів про внесення змін до [Податкового](#) та [Митного](#) кодексів України з метою звільнення закладів освіти та наукових установ від оподаткування, сплати мита і митного збору за навчальне, наукове та виробниче обладнання та приладдя, що переміщуються через митний кордон України для освітніх і наукових цілей;

забезпечити розроблення методики нормативного фінансування закладів освіти;

утворити Національне агентство кваліфікацій;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом, забезпечити приведення нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у відповідність із цим Законом;

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

3) протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом:

із залученням спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні і спільного представницького органу сторони професійних спілок на національному рівні, професійних асоціацій національного рівня підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про національну систему кваліфікацій;

утворити на основі Державної інспекції навчальних закладів України Державну службу якості освіти та її територіальні органи.

Президент України

м. Київ

5 вересня 2017 року

№ 2145-VIII

П.ПОРОШЕНКО

УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про День працівників освіти

На підтримку ініціативи працівників освіти України **п о с т а н о в л я ю**:

Установити в Україні професійне свято працівників освіти – День працівників освіти, яке відзначати щорічно у першу неділю жовтня.

Президент України

Л.КУЧМА

**м. Київ,
11 вересня 1994 року
N 513/94**

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про затвердження Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації"

З метою створення умов для реалізації державної політики у сфері зміцнення здоров'я населення України засобами фізичного виховання, фізичної культури і спорту та задоволення потреб у поліпшенні здоров'я, фізичному та духовному розвитку **п о с т а н о в л я ю**:

1. Затвердити Цільову комплексну програму "Фізичне виховання - здоров'я нації" ([963a/98](#)).

2. Кабінету Міністрів України під час формування Державного бюджету України на 1999 та наступні роки передбачати фінансування витрат, пов'язаних з реалізацією Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації".

3. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям розробити та до 1 листопада 1998 року затвердити регіональні програми "Фізичне виховання - здоров'я нації".

4. Державному комітету України з фізичної культури і спорту здійснювати координацію діяльності та контроль за виконанням Цільової комплексної та регіональних програм "Фізичне виховання - здоров'я нації" та щорічно звітувати про хід їх виконання Кабінету Міністрів України.

5. Дозволити Кабінету Міністрів України за поданням Державного комітету з фізичної культури і спорту вносити зміни до Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації".

Президент України

Л.КУЧМА

**м. Київ,
1 вересня 1998 року
N 963/98**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 1 вересня 1998 року N [963/98](#)
([963/98](#))

Цільова комплексна програма "Фізичне виховання - здоров'я нації"

Необхідність розроблення та передбачувані наслідки реалізації Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації"

У сучасних умовах в Україні склалася критична ситуація із станом здоров'я населення. Різко зросла захворюваність, у тому числі на гіпертонію - у три рази, стенокардію - у 2,4 рази, інфаркт міокарду - на 30 відсотків. Несприятливі природні умови стали причиною зростання кількості хворих дітей.

Майже 90 відсотків дітей, учнів і студентів мають відхилення у здоров'ї, понад 50 відсотків - незадовільну фізичну підготовку, близько 70 відсотків дорослого населення - низький та нижчий, ніж середній, рівні фізичного здоров'я, у тому числі у віці 16-19 років - 61 відсоток, 20-29 років - 67,2, 30-39 років - 66, 40-49 років - 81,5, 50-59 років - 81, 60 років і старші - 98,1 відсотка.

Наприкінці століття кількість інвалідів в Україні перевищуватиме 2 млн. чоловік.

За останні три роки спостерігається тенденція до зниження середньої тривалості життя чоловіків і жінок, яка нині на 10-15 років нижча, ніж у США, Японії, Франції та інших економічно розвинутих країнах.

Щороку до лав Збройних Сил України за станом здоров'я не призивається кожний четвертий юнак призовного віку.

Радикально змінити ситуацію за рахунок існуючої в країні традиційної системи охорони здоров'я населення неможливо через відсутність необхідних коштів на її розвиток.

Водночас органи влади розвинутих країн світу надають програмного значення питанням розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту, розглядаючи їх як найбільш економічно вигідний та ефективний засіб профілактики захворюваності, зміцнення генофонду та розв'язання інших соціальних проблем.

Наявна в Україні система фізичного виховання, фізичної культури і спорту перебуває у кризовому стані і не може задовольнити потреб населення. Це зумовлено деякими об'єктивними і суб'єктивними факторами розвитку існуючої системи фізичного виховання і спорту.

З початку 90-х років чисельність контингенту дітей і підлітків, залучених до регулярних занять у дитячо-юнацьких спортивних школах, підліткових фізкультурно-спортивних клубах за місцем проживання, у спортивних секціях підприємств, установ та організацій скоротилася на 620 тис. чоловік. Згорання

цієї роботи негативно позначилося на стані здоров'я дітей та підлітків, призвело до посилення антисоціальних проявів серед зазначеного контингенту.

Тільки протягом останніх п'яти років на 41 відсоток збільшилася кількість учнівської та студентської молоді, віднесеної за станом здоров'я до спеціальної медичної групи. За цей же період значно зросла група ризику серед найактивнішої частини молоді, що зумовило підвищення на 63 відсотки кількості неповнолітніх, притягнутих до кримінальної відповідальності. Майже кожний десятий злочин в Україні вчиняється підлітками. На 60 відсотків збільшилася кількість неповнолітніх, що вживають наркотики. При цьому найбільше постраждали незахищені верстви населення, для яких спорт був єдиним засобом соціальної адаптації, життєвого самовизначення та самореалізації. Все це зумовлює необхідність додаткових витрат на розв'язання зазначеної проблеми.

Зміна відносин і форм власності, стрімкий спад виробництва у промисловості та в аграрному секторі, глибока економічна криза - все це призвело до згорання фізкультурно-масової роботи у виробничій сфері.

З 1991 року кількість підприємств, установ та організацій, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу, зменшилася на 15,5 тис. одиниць, а кількість трудящих, залучених до цього процесу, - більш як на 1 млн. чоловік, або на 56 відсотків, інструкторів по спорту, що працювали у виробничих колективах, - на 5,7 тис. чоловік. Нині лише 13 відсотків трудових колективів мають спеціалістів, які проводять фізкультурно-оздоровчу роботу. Це призвело до різкого погіршення рекреації, фізичного та психічного стану найпрацевдатнішої частини населення і виявилось у значному зростанні серцево-судинних, онкологічних, психічних та інших захворювань, зумовило посилення проявів тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії тощо.

Зазначені проблеми розвитку галузі та зумовлені ними негативні соціальні наслідки не знайшли адекватного відображення у суспільній свідомості як проблеми загальносоціального значення.

Звідси випливає гостра потреба у зміні програмних підходів та визначенні пріоритетних напрямів розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту, які б забезпечували ефективне функціонування галузі в нових умовах.

Цільова комплексна програма "Фізичне виховання - здоров'я нації" (далі - Програма), розроблена відповідно до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" ([3808-12](#)), визначає необхідні зміни у підходах суспільства до зміцнення здоров'я людини як найвищої гуманістичної цінності та пріоритетного напрямку державної політики і розрахована на 1999-2005 роки.

Основними завданнями Програми є:

сприяння духовному і фізичному розвитку молоді, виховання у неї почуття громадянської свідомості та патріотизму, бажання активно сприяти утвердженню державності в Україні;

розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні з урахуванням змін у всіх сферах суспільного життя та ціннісних орієнтаціях населення України;

забезпечення переорієнтації практичної діяльності галузі на розв'язання пріоритетної проблеми - зміцнення здоров'я населення засобами фізичного виховання, фізичної культури і спорту;

створення умов для задоволення потреб кожного громадянина України у зміцненні здоров'я, фізичному та духовному розвитку;

виховання у населення України відповідних мотиваційних та поведінкових характеристик, активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя;

забезпечення передових позицій у міжнародному спортивному русі, спорті вищих досягнень, сприяння розвитку олімпійського руху в Україні, піднесення міжнародного авторитету держави у світовому співтоваристві.

Напрями реалізації завдань Програми:

формування нових підходів до фізичного виховання і спорту, виходячи з існуючих соціально-економічних реалій;

визначення пріоритетів у діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді, робітників, службовців та інших працівників;

запровадження ефективної моделі фінансування потреб галузі в умовах переходу до ринкової економіки;

впровадження дієвої системи фізкультурної просвіти населення, яка б сприяла формуванню традицій і культури здорового способу життя, престижу здоров'я, залученню громадян до активних занять фізичною культурою і спортом;

створення умов для зайняття сільського населення фізичною культурою і спортом;

впровадження ефективних форм, методів і засобів фізкультурно-спортивної діяльності та видів спорту з урахуванням місцевих і регіональних особливостей, традицій, економічних факторів, умов праці та вільного часу населення;

розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України з питань фізичної культури і спорту, охорони здоров'я та навколишнього природного середовища, соціального захисту, освіти, культури;

реформування організаційних основ фізкультурно-спортивного руху, стимулювання створення широкої мережі фізкультурно-спортивних клубів, які забезпечили б належне проведення фізкультурно-оздоровчої роботи;

визначення та задоволення загальнодержавних і регіональних потреб у кваліфікованих кадрах; підготовка нового покоління спеціалістів, підвищення їх професіоналізму на всіх рівнях діяльності у сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту;

забезпечення збереження наявної матеріально-технічної бази, поліпшення умов її функціонування, визначення стратегічних напрямів дальшого розвитку;

удосконалення системи підготовки національних збірних команд, спортивного резерву, підвищення якості функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, науково-методичного та медичного забезпечення діяльності відповідних структур;

надання державної підтримки становленню та впровадженню ефективних форм організації реабілітаційної та спортивної роботи з особами, які мають уроджені та набуті вади фізичного і розумового розвитку та проживають в екологічно несприятливих умовах.

Реалізація Програми матиме такі соціальні та економічні наслідки:
у соціальній сфері:

підвищення міжнародного іміджу України як держави, в якій створено умови для відновлення індивідуального здоров'я як стану повного фізичного та психічного благополуччя населення, самовияву, доведення тривалості життя до рівня розвинутих країн;

створення умов для реалізації творчого потенціалу різних верств населення, особливо молоді, спрямування їх на духовне та фізичне становлення і самовдосконалення засобами фізичної культури і спорту;

зміна соціального менталітету та формування навичок участі у демократичних соціальних інститутах шляхом залучення громадян, особливо молоді, до клубних форм роботи;

збільшення до 2005 року чисельності представників різних верств населення, у тому числі дітей та підлітків, які регулярно займаються різними видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, не менш як на 1 млн. чоловік, що має забезпечити зниження рівня злочинності серед підлітків та молоді майже на 30 відсотків, зупинити поширення наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, підвищити рівень соціальної стабільності в Україні;

зменшення вдвічі кількості дітей, учнівської та студентської молоді, які мають відхилення у фізичному розвитку, та підвищення рівня фізичної готовності молоді до служби у Збройних Силах України;

створення цивілізованих умов для соціальної адаптації та реабілітації інвалідів і осіб з уродженими вадами фізичного і розумового розвитку;

в економічній сфері:

зменшення майже на 20 відсотків бюджетних витрат, пов'язаних з тимчасовою непрацездатністю, лікуванням та перебуванням у стаціонарних закладах охорони здоров'я, з дальшим спрямуванням вивільнених коштів на соціальні потреби;

підвищення якості трудових ресурсів засобами фізичної культури і спорту, посилення здатності працюючих адаптуватися до зростаючих вимог сучасного виробництва;

створення додаткової кількості робочих місць за рахунок збільшення обсягів надання різних видів фізкультурно-оздоровчих послуг;

залучення позабюджетних коштів на розвиток фізичної культури і спорту;

економія державних коштів, призначених для реалізації суміжних програм у сфері гуманітарної та соціальної політики.

Реалізація Програми здійснюється за такими напрямками:

1. Фізкультурно-оздоровча та спортивна робота:

фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча робота у навчально-виховній сфері;

фізкультурно-оздоровча робота у виробничій та соціально-побутовій сферах;

спортивна діяльність.

2. Фізичне виховання та спортивна діяльність населення із специфічними професійними та фізичними характеристиками:

фізична підготовка військовослужбовців, особового складу правоохоронних органів та інших військових формувань;

фізкультурно-оздоровча реабілітаційна та спортивна діяльність серед інвалідів;

фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність серед сільського населення.

3. Система забезпечення розвитку галузі, що включає кадрове, науково-методичне, матеріально-технічне, фінансово-економічне, медико-біологічне, інформаційне, нормативно-правове, організаційне забезпечення та вдосконалення міжнародних зв'язків.

I. ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча робота у навчально-виховній сфері

Фізичне виховання у навчально-виховній сфері як складова частина загальної системи освіти має закласти основи забезпечення та розвитку фізичного і морального здоров'я, комплексного підходу до формування розумових і фізичних якостей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя і професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного удосконалення, безперервності цього процесу тощо.

Основними принципами змін у фізичному вихованні учнівської і студентської молоді у системі освіти є:

формування в учнівської молоді потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури і спорту;

розроблення і реалізація ефективного дидактичного наповнення змісту фізичного виховання у навчальних закладах;

збільшення обсягу рухової активності дітей, учнів і студентів залежно від психофізіологічної потреби в рухах;

підвищення якості навчального процесу з фізичного виховання;

забезпечення процесу фізичного виховання висококваліфікованими кадрами;

забезпечення процесу фізичного виховання у системі освіти сучасними науково-методичними комплексами;

удосконалення матеріально-технічного забезпечення з урахуванням сучасного економічного становища держави;

використання бюджетного і позабюджетного фінансування процесу фізичного виховання у навчальних закладах освіти;

оптимізація управління фізичним вихованням дітей і молоді.

Заходи

1. Здійснити практичні заходи щодо введення третього уроку з фізкультури на тиждень у середніх і професійно-технічних закладах та чотирьох годин - у вищих навчальних закладах протягом всього періоду навчання.

Міносвіти України, Держкомспорт України, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації
1999-2000 роки

2. Затвердити і запровадити державні стандарти освіти "Фізичне виховання" у дошкільних, середніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах, привести у відповідність з ними базові навчальні плани та програми з фізичного виховання.

Міносвіти України, Держкомспорт України
1999-2001 роки

3. Створити в межах граничної чисельності Міністерства освіти України відповідний структурний підрозділ, що забезпечуватиме управління фізичним вихованням у галузі освіти.

Міносвіти України
1999 рік

4. Внести зміни і доповнення до системи Державних тестів і нормативів фізичної підготовленості.

Держкомспорт України, інші центральні органи виконавчої влади
1999-2000 роки

5. Запроваджувати у навчальних закладах та закладах охорони здоров'я систему багатоступеневих спортивно-масових змагань, у тому числі із видів спортивного туризму.

Держкомспорт України, Міносвіти України, Держкомтуризм України, Мінсім'ямолодь України, Рада

**міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації**
1999-2005 роки

6. Узагальнювати вітчизняну практику та міжнародний досвід організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи серед дітей та молоді.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

7. Розробити та запровадити систему організації шкільної та позашкільної фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи, орієнтованої на створення спортивних клубів, спеціалізованих спортивних класів тощо в середніх навчальних закладах.

**Міносвіти України, МОЗ України,
Держкомспорт України**
1999-2005 роки

8. Забезпечити залучення до занять фізичною культурою і спортом на пільгових умовах дітей-сиріт, дітей-інвалідів, дітей із малозабезпечених та багатодітних сімей, а також дітей, які проживають у гірських населених пунктах та екологічно несприятливих умовах.

**Міносвіти України, Держкомспорт
України, Мінсім'ямолодь України,
Рада міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації**
1999-2005 роки

Фізкультурно-оздоровча робота у виробничій та соціально-побутовій сферах

Головними завданнями вдосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи у виробничій та соціально-побутовій сферах є створення сприятливих умов для задоволення потреб працівників, широких верств населення у збереженні здоров'я, післятрудового відновленні, змістовному дозвіллі та активному відпочинку.

Основними напрямками, що забезпечать збереження і дальший розвиток фізкультурно-оздоровчої роботи у виробничій і соціально-побутовій сферах, є:

створення механізму контролю за виконанням Закону України "Про фізичну культуру і спорт" ([3808-12](#)) власниками підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності або уповноваженими ними органами

щодо забезпечення належних умов для розвитку фізичної культури і спорту в трудових колективах;

вжиття заходів до збереження існуючої на виробництві матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту, контроль за її використанням за призначенням;

запровадження правових основ дієвого фінансування фізкультурно-оздоровчої роботи шляхом розроблення пропозицій про внесення змін та доповнень до чинного законодавства України;

створення механізму взаємодії органів виконавчої влади галузі фізичної культури і спорту з профспілковими органами усіх рівнів щодо спільної діяльності з розвитку цієї сфери;

забезпечення державної підтримки діяльності спортивних товариств і відомств у процесі їх адаптації до ринкових відносин;

створення умов для збереження та поповнення сфери кваліфікованими фахівцями, забезпечення їх відповідного соціального статусу;

збереження та розвиток існуючої мережі фізкультурно-оздоровчих закладів за місцем проживання населення як умови залучення дітей та підлітків до здорового дозвілля, профілактики правопорушень, надання їм відповідної організаційної, методичної та інформаційної допомоги, контроль за їх використанням за призначенням;

створення на базі фізкультурно-оздоровчих закладів мережі спортивних клубів, секцій, оздоровчих груп для різних вікових категорій населення, відділень дитячо-юнацьких спортивних шкіл;

вироблення нових підходів до впровадження сучасних форм дозвілля у місцях масового відпочинку населення (парках культури і відпочинку, санаторіях тощо) з використанням різних засобів фізичного виховання і спорту.

Заходи

9. Рекомендувати керівникам підприємств, установ та організацій усіх галузей народного господарства незалежно від форм власності:

з кількістю працівників не менше 500 чоловік ввести до штатного розпису посади фахівців (відповідно до класифікатора ДК 003-95), які проводитимуть фізкультурно-оздоровчу роботу серед працюючих;

**Держкомспорт України, інші
центральні органи виконавчої влади,
Рада міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації за погодженням з
Федерацією професійних спілок
України разом із спортивними
товариствами і відомствами
1999-2005 роки**

створювати умови для відпочинку, проведення реабілітаційних та професійно-прикладних занять у режимі робочого дня, післятрудоного відновлення, профілактичних занять фізкультурно-спортивного спрямування, у тому числі організації спортивно-оздоровчого туризму.

**Держкомспорт України, інші
центральні органи виконавчої влади
1999-2005 роки**

10. Визначити комплекс оціночних критеріїв фізкультурно-оздоровчого характеру та врахувати його під час розроблення положення про атестацію робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності на відповідність нормам охорони праці.

**Держкомспорт України, Мінпраці
України, Мінекономіки України
2000 рік**

11. Включати питання оздоровлення трудящих та членів їх сімей засобами фізичної культури, спорту і туризму до планів соціально-економічного розвитку регіонів, цільових комплексних програм, та рекомендувати трудовим колективам включати такі питання до колективних договорів, тарифних угод.

**Міністерства та інші центральні
органи виконавчої влади, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, Київська та Севастопольська
міські державні адміністрації разом
із спортивними товариствами і
відомствами
1999-2005 роки**

12. Створити у м. Києві Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення та підпорядковані йому територіальні служби для задоволення потреб населення в оздоровчих послугах за місцем проживання.

**Держкомспорт України, Мінфін
України, Мінпраці України, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

13. Відновити проведення українських та регіональних галузевих спартакіад.

**Міністерства та інші центральні
органи виконавчої влади, Рада**

**міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації за погодженням з
Федерацією професійних спілок
України, галузевими комітетами
профспілок, спортивними
товариствами і відомствами
2002 рік**

14. Забезпечити збереження інфраструктури фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи за місцем проживання населення, мережі дитячо-підліткових фізкультурно-спортивних клубів, їх утримання, ремонт, використання приміщень за призначенням.

**Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

15. Створити за рахунок позабюджетних коштів на спортивних спорудах, у парках культури і відпочинку, за місцем проживання населення мережу груп фізкультурно-оздоровчої спрямованості для населення різного віку.

**Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації разом із спортивними
товариствами і відомствами
1999-2005 роки**

16. Забезпечити проведення різноманітних рекреаційних та реабілітаційних заходів на базі санаторно-курортних закладів всіх форм власності.

**Центральні органи виконавчої влади,
Рада міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

Спортивна діяльність

Головними пріоритетами спортивної діяльності є збереження і даліше зміцнення позицій українського спорту на міжнародній арені, вдосконалення діючої системи підготовки спортсменів вищої кваліфікації та олімпійського

резерву, використання спорту як засобу виховання патріотизму, високих суспільних ідеалів, мотивації фізичного та духовного самовдосконалення особи.

Основними напрямками спортивної діяльності є:

забезпечення сприятливих умов для розвитку видів спорту, в яких спортсмени України мають реальні можливості досягти високих результатів на міжнародній арені;

збереження висококваліфікованих спеціалістів, тренерських кадрів, створення і запровадження системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для спорту вищих досягнень;

збереження та ефективного функціонування усіх ланок системи підготовки спортсменів вищої кваліфікації та олімпійського резерву (дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, училища фізичної культури та олімпійського резерву, школи вищої спортивної майстерності, штатні збірні команди);

створення ефективної системи соціального захисту та соціальної адаптації учасників спортивного руху та ветеранів спорту;

формування організаційних та нормативно-правових основ становлення та розвитку професійного спорту;

розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавчого врегулювання статусу громадських організацій спортивної спрямованості (федерації, асоціації, спілки тощо), сприяння їх інтеграції у міжнародну систему спортивних організацій;

сприяння формуванню системи спортивних клубів як передумови ефективного розвитку спорту в нових соціально-економічних умовах;

створення системи державного контролю за використанням дозволених та заборонених засобів стимулювання підвищеної працездатності спортсменів;

державна підтримка олімпійського руху в Україні.

Заходи

17. Проводити комплексні спортивні заходи за програмою спартакіад школярів, юнацьких і молодіжних ігор, спартакіад України, сільських спортивних ігор, універсіад.

**Рада міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації, Держкомспорт
України, Міносвіти України,
Мінсім'ямолодь України, Міноборони
України, МВС України, Мінагропром
України разом із спортивними
товариствами і відомствами,
національними федераціями з видів
спорту
1999-2005 роки**

18. Забезпечувати на рівні сучасних вимог підготовку національних збірних команд з видів спорту та їх успішний виступ на чемпіонатах і першостях Європи, світу, всесвітніх універсиадах, зимових та літніх Олімпійських та Параолімпійських іграх.

Держкомспорт України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації разом із спортивними товариствами і відомствами, національними федераціями з видів спорту
1999-2005 роки

19. Забезпечувати збереження та підвищувати ефективність діяльності спортивних шкіл, училищ, ліцеїв фізичної культури та олімпійського резерву, відновлення роботи регіональних, відомчих та міжвідомчих центрів олімпійської підготовки, зміцнення їх матеріально-технічної бази.

Держкомспорт України, Міносвіти України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації разом із спортивними товариствами і відомствами, національними федераціями з видів спорту
1999-2005 роки

20. Сприяти формуванню системи спортивних клубів різних форм власності.

Держкомспорт України, Міносвіти України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації
1999-2005 роки

21. Привести у відповідність із сучасними вимогами і потребами підготовки спортсменів високого класу та резерву режим роботи спеціалізованих та дитячо-юнацьких спортивних шкіл, училищ фізичної культури та олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності, центрів олімпійської підготовки.

Держкомспорт України, Мінпраці

II. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ ПРОФЕСІЙНИМИ ТА ФІЗИЧНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ

Фізична підготовка у Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

Фізична підготовка військовослужбовців, особового складу правоохоронних органів, прикордонних військ та інших військових формувань ґрунтується на потребі розвивати професійно важливі навички та якості, необхідні у бойовій діяльності, оволодінні зброєю, сучасною бойовою технікою, їх ефективному використанні, здатності витримати великі фізичні та нервово-психічні навантаження. Вона спрямована на безумовне забезпечення фізичної і психологічної готовності контингенту до бойової і службової професійної діяльності та здійснюється шляхом гармонійного поєднання передових форм спортивно-масової роботи та фізичної підготовки.

Основними напрямками цієї діяльності є:

організація роботи з визначення рівня загальної та спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців, працівників правоохоронних органів та прикордонних військ, а також інших військових формувань;

організація підготовки і перепідготовки фахівців з вищою освітою за спеціалізацією "Фізична підготовка у Збройних Силах України";

вдосконалення системи фізичної підготовки у вищих навчальних закладах;

розроблення нової та вдосконалення існуючої нормативної та програмно-методичної бази, введення класності та освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівців з фізичної підготовки у Збройних Силах України, внутрішніх військах Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формуваннях;

вдосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців, особового складу правоохоронних органів та військових формувань з урахуванням специфіки їх професійної діяльності;

збереження, утримання, реконструкція та дальший розвиток навчально-матеріальної бази, її ефективне використання;

реформування системи взаємодії органів виконавчої влади в галузі фізичної культури і спорту, освіти, охорони здоров'я з відповідними структурними підрозділами Збройних Сил України з метою забезпечення високого рівня фізичної підготовки допризовної і призовної молоді.

Заходи

22. Ввести в дію у військових формуваннях відомчі настанови з фізичної підготовки.

МВС України, СБУ, Національна гвардія України, Держкомкордон України, МНС України
1999 рік

23. Ввести у підпорядкованих вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації державний та вступний іспит з фізичної підготовки як окремої дисципліни та включити її до переліку нормативних дисциплін.

Міноборони України, МВС України, СБУ, Національна гвардія України, Держкомкордон України та інші центральні органи виконавчої влади, що мають військові формування
1999 рік

24. Визначити потребу у кваліфікованих кадрах спеціалістів з фізичної підготовки для різних військових формувань.

Міноборони України, Міносвіти України, МВС України, СБУ, Національна гвардія України, Держкомкордон України та інші центральні органи виконавчої влади, що мають військові формування, Держкомспорт України
1999 рік

25. Опрацювати та запровадити модель організації перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з фізичної підготовки і спорту для різних військових формувань на базі Українського державного університету фізичного виховання і спорту.

Держкомспорт України, Міносвіти України, Міноборони України, МВС України, СБУ, Національна гвардія України, Держкомкордон України та інші центральні органи виконавчої влади, що мають військові формування
2000-2002 роки

26. Організувати підготовку спеціалістів вищої кваліфікації з фізичної підготовки у Збройних Силах України на базі Українського державного університету фізичного виховання і спорту.

Держкомспорт України, Міноборони України, СБУ, Національна гвардія України, Держкомкордон України та інші центральні органи виконавчої влади, що мають військові формування
1999-2005 роки

27. Включити до єдиної спортивної класифікації військово-прикладні та службово-прикладні види спорту та вправи.

Держкомспорт України, Міноборони України, МВС України, СБУ, Національна гвардія України, Держкомкордон України та інші центральні органи виконавчої влади, що мають військові формування
1999 рік

28. Під час складання проектів Державного бюджету України передбачити кошти для фізичної підготовки та проведення спортивної роботи серед військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ.

Мінфін України, Мінекономіки України, Міноборони України, МВС України, СБУ, Національна гвардія України, Держкомкордон України та інші центральні органи виконавчої влади, що мають військові формування
1999 рік

29. Опрацювати та запровадити систему державного контролю за якістю підготовки молоді до служби у Збройних Силах України.

Міноборони України, Держкомспорт України, Міносвіти України, МОЗ України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації
2000 рік

Фізкультурно-оздоровча, реабілітаційна та спортивна діяльність серед інвалідів

Фізична культура і спорт серед інвалідів є складовою частиною фізкультурного руху України, що об'єднує соціально-демографічні групи населення з різними формами вад, є одним з важливих напрямів соціальної політики держави і забезпечує реалізацію прав громадян України, які мають певну ступінь втрати здоров'я, на зайняття фізичною культурою і спортом, досягнення вищих спортивних результатів та їх відповідну оцінку суспільством і державою.

Основними напрямками розвитку фізичної культури і спорту серед інвалідів є:

фізичне виховання, фізкультурно-оздоровча і реабілітаційна робота у навчально-виховній сфері, спрямовані на закладення основ фізичного та духовного здоров'я і реабілітацію втрачених функцій організму дітей-інвалідів у дошкільних навчальних закладах, учнівської та студентської молоді в навчальних закладах освіти усіх рівнів, визнання фізичного виховання обов'язковою дисципліною у дошкільних закладах освіти, у спецшколах-інтернатах для дітей з фізичними і психічними вадами, у будинках інвалідів та інших спеціалізованих закладах для інвалідів;

впровадження у виробничу сферу, інші сфери життєдіяльності фізкультурно-оздоровчих і реабілітаційних занять залежно від нозології інвалідності, особливостей праці та стану фізичного розвитку особи, групових та індивідуальних форм організації фізкультурно-оздоровчих, реабілітаційних і спортивних заходів за місцем проживання та відпочинку, в санаторно-курортних закладах і на туристичних базах;

адаптація різних форм фізкультурно-оздоровчої та реабілітаційної роботи відповідно до потреб інвалідів;

створення цілісної системи підготовки у спорті вищих досягнень, що сприяла б розвитку видів спорту, в яких спортсмени-інваліди можуть досягти високих результатів на вітчизняних та міжнародних змаганнях;

збереження та вдосконалення системи підготовки спортивних резервів, поліпшення функціонування спеціальних дитячо-юнацьких реабілітаційно-спортивних шкіл для інвалідів.

Заходи

30. Створити у Волинській, Закарпатській, Київській, Миколаївській, Полтавській, Херсонській, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та у м. Севастополі на базі відповідних обласних центрів інвалідного спорту "Інваспорт" спеціальні дитячо-юнацькі реабілітаційно-спортивні школи для інвалідів.

Волинська, Закарпатська, Київська,
Миколаївська, Полтавська,
Херсонська, Черкаська, Чернівецька,
Чернігівська обласні,

Севастопольська міська державні
адміністрації
1999-2005 роки

31. Створити на базі існуючих шкіл-інтернатів для дітей-інвалідів спеціалізовані відділення підготовки спортивного резерву з відповідних нозологій; при республіканських та регіональних вищих училищах фізичної культури та параолімпійського резерву - спецгрупи підготовки кандидатів та членів національних збірних команд інвалідів України.

**Міносвіти України, Держкомспорт
України, Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

32. Сприяти вирішенню питань про надання спортивних споруд незалежно від форм власності для фізкультурно-спортивних і реабілітаційно-оздоровчих занять інвалідів. Обладнати зазначені споруди спеціальними пристосуваннями для проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-реабілітаційної роботи з інвалідами.

**Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2000 роки**

33. Здійснити заходи щодо дообладнання спеціальними засобами спортивних об'єктів, де здійснюватиметься підготовка збірних команд інвалідів до Параолімпійських ігор, Всесвітніх ігор глухих, чемпіонатів світу і Європи, у тому числі плавального басейну спорткомплексу "Метеор" у м. Дніпропетровську (з плавання), спортивно-оздоровчого комплексу імені 200-річчя в м. Севастополі (з плавання), навчально-спортивної бази "Тисовець" у м. Сколе Львівської області (із зимових видів спорту), центрального міського стадіону у м. Миколаєві (з легкої атлетики), стрілецько-спортивного комплексу Львівського державного медичного університету (із стрільби з лука), реабілітаційно-оздоровчої бази Херсонського навчально-виробничого підприємства сліпих (з баскетболу, волейболу, гандболу, пауерліфтингу, футболу).

**Держкомспорт України, Мінфін
України, Мінекономіки України, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, Дніпропетровська, Львівська,
Миколаївська, Херсонська обласні,**

**Севастопольська міська державні
адміністрації
1999-2005 роки**

34. Вирішувати питання про прийом до вищих навчальних закладів спортсменів-інвалідів різних нозологій для підготовки фахівців з фізичної культури і спорту.

**Міносвіти України, Держкомспорт
України
Постійно**

35. Забезпечити розроблення спеціальних навчальних програм, за якими здійснюватиметься підготовка спеціалістів з фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах системи Міністерства освіти України, Державного комітету України з фізичної культури і спорту, орієнтованих на реабілітаційну та спортивну роботу з інвалідами різних нозологій. Створити відповідні профільні кафедри.

**Міносвіти України, Держкомспорт
України
2000-2003 роки**

36. Розробити тематику науково-дослідних робіт з проблем реабілітаційної і спортивної роботи серед інвалідів. Щорічно подавати проект державного замовлення на підготовку та випуск для них посібників та підручників.

**Держкомспорт України, МОЗ України,
Міносвіти України, Мінекономіки
України, Мінфін України
1999-2005 роки**

37. Розробити систему медичного догляду та диспансерного обліку спортсменів-інвалідів. Створити спеціальний відділ у структурі Київського державного центру спортивної медицини, відповідні підрозділи в існуючих лікарсько-фізкультурних диспансерах.

**Держкомспорт України, МОЗ України
1999 рік**

38. Вирішити питання про введення штатних посад лікарів у регіональних центрах інвалідного спорту "Інваспорт" та спеціальних дитячо-юнацьких реабілітаційно-спортивних школах інвалідів.

**Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації
1999 рік**

39. Вивчити питання про проведення спеціальної лотереї, кошти від якої спрямовуватимуться на розвиток фізкультурно-реабілітаційної і спортивної роботи серед інвалідів.

**Держкомспорт України, Мінфін
України, Мінекономіки України
1999 рік**

40. Створити за рахунок залучення позабюджетних коштів періодичне видання часопису спортивного руху інвалідів "Ми у спорті".

**Держкомспорт України
1999-2000 роки**

Фізичне виховання серед сільського населення

Стратегічною метою розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту в сільській місцевості є створення необхідних умов для занять фізкультурно-оздоровчою і спортивною діяльністю сільського населення, які б відповідали вимогам Законів України "Про фізичну культуру і спорт" ([3808-12](#)), "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України" ([400-12](#)).

Пріоритетними напрямками розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту серед сільського населення на сучасному етапі є:

впровадження дієвої системи фізкультурної просвіти сільського населення, що сприяла б формуванню традицій і культури здорового способу життя, престижу здоров'я сільських мешканців, залученню їх до активних занять фізичними вправами;

забезпечення якісно нового, вищого рівня розвитку фізичної культури і спорту серед усіх верств сільського населення, особливо серед дітей та юнацтва;

створення матеріально-технічної бази, що забезпечувала б використання ефективних форм фізичного виховання, спортивного удосконалення, фізичного оздоровлення, відновлення здоров'я груп і категорій сільського населення, створення умов для переходу на нові фізкультурно-оздоровчі та спортивні технології;

реформування організаційних основ фізкультурно-спортивного руху в системі агропромислового комплексу України, створення на базі існуючого сільського кооперативно-профспілкового фізкультурно-спортивного товариства "Колос" державної фізкультурно-спортивної організації "Колос" агропромислового комплексу України та відповідних структурних підрозділів у сільській місцевості, які б сконцентрували і забезпечили належний розвиток усіх основних форм фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи із сільським населенням;

впровадження на селі ефективних форм, методів і засобів фізкультурно-оздоровчої діяльності та видів спорту з урахуванням регіональних та місцевих

особливостей, традицій, економічних та екологічних факторів, умов праці та дефіциту вільного часу сільських мешканців, специфіки їх життєдіяльності;

задоволення потреб сільського фізкультурно-спортивного руху в кваліфікованих фізкультурних кадрах шляхом цілеспрямованої підготовки фахівців фізичної культури з вищою спеціальною освітою, забезпечення їх відповідного соціального статусу в сільськогосподарській галузі та створення необхідних умов для закріплення у сільській місцевості;

реалізація програмних питань, пов'язаних з будівництвом нових та реконструкцією існуючих сільських територіальних фізкультурно-оздоровчих комплексів, споруд, дитячих оздоровчих таборів, регіональних баз відпочинку, пансіонатів для оздоровлення дітей і підлітків, особливо з екологічно забруднених зон.

Заходи

41. Рекомендувати засновникам сільського кооперативно-профспілкового фізкультурно-спортивного товариства "Колос" реформувати його у Всеукраїнську державну фізкультурно-спортивну організацію "Колос" агропромислового комплексу України.

**Мінагропром України, Мінфін
України, Мінекономіки України, Фонд
держмайна України за погодженням з
Федерацією професійних спілок
України
1999 рік**

42. Розробити та впровадити систему фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів за участю соціальних груп сільського населення з урахуванням традицій, інтересів, специфіки сільськогосподарського виробництва, дефіциту вільного часу працівників села, екологічної ситуації.

**Мінагропром України, Міносвіти
України, Держкомспорт України, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2000 роки**

43. Здійснювати реформування діючих районних міжгосподарських клубів та сприяти створенню нових територіальних фізкультурно-спортивних клубів в селах та селищах.

**Мінагропром України, Міносвіти
України, Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні**

адміністрації
1999-2005 роки

44. Сприяти утворенню на добровільних засадах Всеукраїнського фонду сприяння і допомоги сільському фізкультурно-спортивному руху та постійно діючої громадської координаційної ради з питань розвитку фізичної культури і спорту на селі.

**Мінагропром України, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
державні адміністрації.**
1999 рік

45. Організувати на базі вищих навчальних закладів, що належать до сфери управління Міністерства агропромислового комплексу України, та інших вузів підготовку на контрактній основі фахівців з фізичної культури і спорту як другого фаху для їх подальшої роботи на селі.

**Мінагропром України, Міносвіти
України, Мінекономіки України**
1999-2005 роки

46. Розглянути можливість створення на базі курсів підвищення кваліфікації фізкультурних кадрів сільського кооперативно-профспілкового фізкультурно-спортивного товариства "Колос" у м. Кіровограді коледжу фізичного виховання і спорту для підготовки фахівців з фізичної культури і спорту для сільської місцевості.

**Мінагропром України, Мінекономіки
України, Міносвіти України,
Держкомспорт України, Кіровоградська
обласна державна адміністрація**
1999 рік

47. Сприяти забезпеченню через засоби масової інформації поширення досвіду фізкультурно-спортивної роботи на селі.

**Мінінформ України, Держкомспорт
України**
1999-2005 роки

48. Опрацювати та впровадити систему та порядок морального і матеріального стимулювання фізкультурних кадрів, які працюють у сфері фізичної культури і спорту на селі, за рахунок позабюджетних коштів.

**Мінагропром України, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські**

державні адміністрації
1999-2005 роки

49. Створювати необхідні умови для регулярних занять фізичною культурою і спортом сільськогосподарських працівників та членів їх сімей.

**Мінагропром України, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
державні адміністрації**
Постійно

50. Організувати на базі літніх таборів відпочинку в екологічно чистих районах та на навчально-спортивних базах Центральної ради сільського кооперативно-профспілкового фізкультурно-спортивного товариства "Колос" санаторно-оздоровчі центри фізичної реабілітації дітей, що постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

**МНС України, Мінагропром України,
МОЗ України, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
державні адміністрації**
1999-2005 роки

51. Створити на базі районних та міжрайонних територіальних дитячих таборів відпочинку мережу обласних дитячо-юнацьких сільських спортивно-оздоровчих таборів для оздоровлення учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл та продовження навчально-тренувальної роботи під час шкільних канікул.

**Мінагропром України, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
державні адміністрації**
1999-2000 роки

52. Забезпечити створення та функціонування по одній комплексній дитячо-юнацькій сільській спортивній школі у кожному адміністративному районі, сприяти відкриттю відділень дитячо-юнацьких спортивних шкіл у селах та селищах.

**Держкомспорт України, Мінагропром
України, Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації**
1999-2005 роки

53. Відкрити філіали училищ фізичної культури (ліцеїв) з пріоритетних видів спорту для найталановитіших сільських дітей на навчально-спортивних базах Центральної ради сільського кооперативно-профспілкового фізкультурно-спортивного товариства "Колос" в м. Переяславі-Хмельницькому Київської області, смт Ворохті Івано-Франківської області, м. Береговому Закарпатської області, м. Скадовську Херсонської області, смт Нескучному Сумської області.

Міносвіти України, Київська,
Івано-Франківська, Сумська,
Херсонська обласні державні
адміністрації
1999-2000 роки

54. Розробити програму створення та обладнання сільських територіальних фізкультурно-оздоровчих комплексів і споруд дитячих спортивних оздоровчих таборів, регіональних баз відпочинку для оздоровлення дітей і підлітків, насамперед з екологічно забруднених районів.

**МНС України, Мінагропром України,
Мінекономіки України, Міносвіти
України, Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2002 роки**

55. Підготувати та подати Кабінету Міністрів України пропозиції щодо здійснення передачі сільському кооперативно-профспілковому фізкультурно-спортивному товариству "Колос" закладів фізкультурно-спортивного призначення державної форми власності.

**Мінагропром України, Мінекономіки
України, Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

56. Розробити типові проекти сучасних спортивних споруд для дошкільних закладів, загальноосвітніх та дитячо-юнацьких сільських спортивних шкіл, територіальних фізкультурно-спортивних клубів.

**Мінагропром України, Держбуд
України, Держкомспорт України
1999-2001 роки**

57. Під час складання проектів державного та місцевих бюджетів передбачати щорічне виділення коштів сільському кооперативно-

профспілковому фізкультурно-спортивному товариству "Колос" на розвиток фізичної культури і спорту на селі.

**Мінфін України, Мінекономіки
України, Мінагропром України, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

ІІІ. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ

Кадрове забезпечення

Система кадрового забезпечення сфери фізичного виховання, фізичної культури і спорту має визначити стратегію її розвитку в нових соціально-економічних умовах. Вона спрямовується на вирішення багатофункціональних завдань сфери і насамперед на зміцнення здоров'я населення України, збереження і зміцнення позицій українського спорту на міжнародній арені, підвищення ефективності діяльності фізкультурно-спортивних організацій, впровадження сучасних наукових досягнень, нових механізмів управління тощо.

Основними складовими системи кадрового забезпечення сфери фізичного виховання і спорту є:

визначення прогностичних державних і регіональних потреб у кваліфікованих спеціалістах різних сфер галузі, а також у розширенні та оновленні професійних знань спеціалістів, які працюють за фахом;

оптимізація мережі навчальних закладів відповідно до державних, регіональних і галузевих потреб за кількісною і професійною структурою;

вдосконалення існуючої номенклатури галузевих професій та напрямів підготовки спеціалістів у навчальних закладах галузі з урахуванням переорієнтації її на проблеми, пов'язані із зміцненням здоров'я населення України, з використанням вітчизняного та міжнародного досвіду;

підготовка нового покоління кадрів, підвищення їх професіоналізму на всіх рівнях діяльності у сфері фізичного виховання і спорту;

створення нової системи перекваліфікації кадрів, які працюють у сфері фізичного виховання і спорту;

запровадження мобільної системи перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів, формування її методичного та інформаційного забезпечення відповідно до сучасних вимог;

створення інтегральної наскрізної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів на базі галузевих навчально-наукових комплексів (дитячо-юнацька спортивна школа - училище фізичної культури - інститут (університет)).

Заходи

58. Визначати державну та регіональні потреби у кваліфікованих кадрах фізкультурно-спортивної галузі.

Держкомспорт України, Мінекономіки України, Держкомстат України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації
1999-2000 роки

59. Впорядкувати структуру підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту, усунути дублювання їх підготовки навчальними закладами інших галузей.

Міносвіти України, Держкомспорт України, Мінекономіки України
1999-2005 роки

60. Вдосконалити існуючий перелік галузевих професій згідно з державним класифікатором ДК 003-95 "Класифікатор професій" у галузі фізичної культури і спорту.

Держкомспорт України, Мінпраці України
1999 рік

61. Вдосконалити підготовку спеціалістів з фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах галузі; впорядкувати спеціальності і спеціалізації.

Держкомспорт України, Міносвіти України, Мінекономіки України
1999 рік

62. Опрацювати та впровадити освітньо-професійні програми підготовки фахівців усіх кваліфікаційних рівнів (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр) з фізичної реабілітації, валеології, оздоровчої фізичної культури.

Держкомспорт України, Міносвіти України
1999-2005 роки

63. Підготувати видання державною мовою підручників та посібників для всіх циклів та рівнів навчання.

Держкомспорт України, Мінфін України, Мінекономіки України
1999-2005 роки

64. Організувати підготовку фахівців із спортивної журналістики на базі Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Міносвіти України, Держкомспорт
України**
1999-2005 роки

65. Вдосконалити систему перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів фізкультурно-спортивної галузі.

Держкомспорт України
2000 рік

Матеріально-технічне забезпечення

Головним завданням матеріально-технічного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є створення принципово нової системи державного регулювання процесу збереження та дальшого розвитку матеріально-технічної бази фізичної культури і спорту на основі поєднання зусиль, можливостей і відповідальності суб'єктів державної та недержавної форм власності у процесі ринкових перетворень.

Основними напрямками реалізації цього завдання є:

збереження та реконструкція наявної матеріально-технічної бази галузі шляхом надання практичної допомоги керівництву спортивних споруд з питань їх модернізації та утримання у належному технічному стані;

збереження функціонального призначення спортивних об'єктів у процесі приватизації, реструктуризації та банкрутства підприємств, до сфери управління яких вони належать;

дообладнання фізкультурно-спортивних об'єктів з метою створення умов для надання послуг реабілітаційного та відновлювального призначення;

приведення головних спортивних об'єктів, що є базовими для підготовки національних збірних команд з видів спорту, у відповідність з міжнародними стандартами;

створення науково обґрунтованої нормативно-методичної бази, яка б забезпечувала сучасний рівень проектування та будівництва фізкультурно-спортивних об'єктів;

забезпечення регіонів, населених пунктів, особливо у сільській місцевості, основними фізкультурно-оздоровчими і спортивними спорудами та приміщеннями фізкультурно-оздоровчого призначення;

впровадження виробництва товарів фізкультурно-спортивного призначення, особливо дитячого асортименту, стимулювання вітчизняних товаровиробників;

створення дієвого механізму залучення коштів з різних джерел для поліпшення утримання та розвитку матеріально-технічної бази галузі.

Заходи

66. Розробити та затвердити державні будівельні норми "Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди".

**Держбуд України, Держкомспорт
України**
1999-2000 роки

67. Скоригувати існуючі державні будівельні норми "Містобудування, планування міських і сільських поселень" (ДБН-360-92*) щодо їх доповнення переліком обов'язкового проектування та будівництва різних типів спортивних споруд під час забудови міських і сільських населених пунктів, спорудження промислових підприємств, навчальних закладів усіх типів.

**Держкомспорт України, Держбуд
України**
1999 рік

68. Розробити комплексну програму розвитку матеріальної бази фізичної культури і спорту в Україні відповідно до існуючих нормативів.

**Держкомспорт України, Держбуд
України, Мінекономіки України**
2003-2005 роки

69. Розробити пропозиції щодо перекриття трибун Національного спортивного комплексу "Олімпійський".

**Держкомспорт України, Держбуд
України**
1999-2000 роки

70. Створювати на діючих спортивних спорудах реабілітаційно-відновлювальні центри, тренажерні зали, консультативні пункти, кімнати психологічного розвантаження тощо.

**Міністерства, інші центральні
органи виконавчої влади, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації**
1999-2005 роки

71. Проводити національні виставки-ярмарки спортивного обладнання та інвентаря, інших товарів і виробів спортивного призначення; забезпечити функціонування постійно діючої експозиції у Національному виставковому центрі України сучасного стану і перспектив розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

**Держкомспорт України, міністерства,
інші центральні органи виконавчої
влади, Національний виставковий
центр України, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
державні адміністрації
1999-2005 роки**

72. Розробити серію сучасних проектів спортивних споруд для організації фізичної підготовки військовослужбовців, особового складу правоохоронних органів та військових формувань.

**Держкомспорт України, Держбуд
України, Мінекономіки України,
Мінфін України, Міноборони України,
МВС України
2000-2005 роки**

73. Провести паспортизацію діючих спортивних споруд України для визначення їх технічного стану і оснащення згідно з нормативами проведення фізкультурно-оздоровчої роботи.

**Держкомспорт України, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації
2002-2003 роки**

74. Продовжити роботу з будівництва, реконструкції, модернізації та оснащення головних спортивних баз олімпійської підготовки згідно з переліком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 3 вересня 1997 року N 979 ([979-97-п](#)) "Про затвердження заходів на виконання Указу Президента України від 17 січня 1997 року N 38 "Про підготовку та участь спортсменів України у XVIII зимових, XXVII літніх Олімпійських та XI Параолімпійських іграх, Всесвітніх іграх глухих, Спеціальній олімпіаді, чемпіонатах світу і Європи".

**Держкомспорт України, міністерства,
інші центральні органи виконавчої
влади, Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

Фінансове забезпечення

Фінансове забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту має ґрунтуватися на раціональному поєднанні державного фінансування з джерелами надходження коштів від юридичних осіб та населення. Пріоритетом державної політики є створення сприятливих умов для стимулювання залучення позабюджетних коштів.

Основними напрямками фінансового забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є:

державне врегулювання лотерейної справи в Україні як джерела позабюджетного фінансування галузі;

залучення іноземних інвестицій та інвестиційних проєктів для забезпечення потреб фізичної культури і спорту;

створення сприятливих умов для розвитку підприємств галузі у разі визначення їх виконавцями державного замовлення;

розроблення пропозицій про вдосконалення системи оподаткування прибутків, отриманих спортивними організаціями і установами від надання платних послуг.

Заходи

75. Опрацювати пропозиції щодо порядку виділення коштів з Фонду соціального страхування України на позашкільне обслуговування.

**Держкомспорт України, Мінфін
України, Мінекономіки України за
погодженням з Федерацією професійних
спілок України, Фондом соціального
страхування України
1999 рік**

76. Розробити та затвердити в установленому порядку Положення про порядок проведення спортивних змагань, навчально-тренувальних зборів та матеріального забезпечення їх учасників.

**Держкомспорт України
1999 рік**

77. Розробити заходи щодо створення у системі Державного комітету України з фізичної культури і спорту:
спортивного телеканалу;

**Держкомспорт України
1999 рік**

галузевої страхової компанії.

**Держкомспорт України
2000 рік**

78. Опрацювати пропозиції спортивних громадських організацій щодо створення міжнародного благодійного фонду сприяння розвитку фізичної культури і спорту.

Держкомспорт України
2001 рік

79. Організувати випуск олімпійських облігацій на підприємствах галузі з метою фінансування підготовки спортсменів вищої кваліфікації.

Держкомспорт України, Мінфін України
за погодженням з Національним
олімпійським комітетом України
1999-2001 роки

Науково-методичне забезпечення

Науково-методичне забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту передбачає розвиток фундаментальної і прикладної науки, взаємозв'язок наукових досліджень з практичними потребами галузі, відповідну підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів.

Основними напрямками науково-методичного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є:

визначення пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, що мають в Україні усталені традиції та ґрунтуються на досягненнях, кадровому та інтелектуальному потенціалі вітчизняних наукових шкіл, які відповідають найвищим сучасним світовим вимогам;

трансформація і оптимізація системи науково-методичного забезпечення фізкультурно-оздоровчої, реабілітаційної та спортивної діяльності;

удосконалення системи управління та координації здійснюваних в Україні наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту;

створення у спеціалізованих вищих навчальних закладах та на відповідних факультетах інших вузів, в академічних та галузевих установах мережі науково-дослідних структур, здатних на високому рівні розв'язувати проблеми науково-методичного забезпечення розвитку галузі;

зміцнення, розширення і розвиток матеріально-технічної бази наукових досліджень.

Заходи

80. Визначити пріоритетні напрями наукових досліджень у сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту, запровадити конкурсний відбір найактуальніших фундаментальних і прикладних наукових досліджень та розробити зведений план науково-дослідної роботи галузі.

Держкомспорт України, Міносвіти
України, Національна академія наук
України, Українська академія наук
національного прогресу

1999-2000 роки

81. Розробити та забезпечити виконання перспективного плану підготовки науково-педагогічних кадрів галузі.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

82. Створити мережу регіональних науково-дослідних лабораторій вищих навчальних закладів галузі, орієнтованих на розв'язання сучасних проблем фізичного виховання, фізичної культури і спорту.

Держкомспорт України, Мінекономіки України
2003-2005 роки

83. Створити секцію з фізичного виховання і спорту при Експертній раді з гуманітарних наук Вищої атестаційної комісії України.

Держкомспорт України, Міносвіти України, Вища атестаційна комісія України
1999 рік

84. Визначити та запровадити наукові принципи і засоби формування мотиваційних стимулів у різних верств населення до зміцнення здоров'я засобами фізичної культури і спорту.

Держкомспорт України
2002-2005 роки

85. Розробити фізкультурно-оздоровчі програми для різних вікових груп населення.

Держкомспорт України
2000-2003 роки

86. Забезпечити розроблення та реалізацію цільових програм підготовки спортсменів України до Олімпійських та Параолімпійських ігор.

Держкомспорт України, Мінекономіки України
1999-2005 роки

87. Опрацювати та запровадити систему соціологічних досліджень серед різних верств населення, особливо молоді, з метою виявлення їх ставлення до занять фізичною культурою і спортом.

Держкомспорт України, Мінсім'ямолодь України
2002-2005 роки

Медико-біологічне забезпечення

Метою медико-біологічного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є:

проведення глибокого медичного обстеження, надання амбулаторної, поліклінічної та стаціонарної допомоги спортсменам, тренерам, фахівцям галузі;

здійснення комплексу профілактичних та реабілітаційно-відновлювальних заходів за наслідками захворювань та спортивного травматизму;

впровадження науково-практичних методик, новітніх технологій медицини та біології в практику спортивної медицини;

сприяння розвитку та впровадження у практику контролю, спрямованого на виявлення і припинення застосування у спорті заборонених методів та препаратів;

медичне забезпечення спортивно-масових заходів різного рівня.

Заходи

88. Забезпечити збереження та розвиток системи лікарсько-фізкультурних диспансерів, їхньої матеріально-технічної бази та кадрового складу.

**МОЗ України, Держкомспорт України,
Рада міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

89. Розробити та запровадити систему медико-біологічного забезпечення збірних команд України, спортивного резерву та збірних команд спортсменів-інвалідів України.

**Держкомспорт України, МОЗ України
1999-2003 роки**

90. Створити державну службу антидопінгового контролю.

**Держкомспорт України, МОЗ України,
Держкоммедбіопром України
1999-2002 роки**

91. Розробити та впровадити програму застосування фармацевтичних препаратів рослинного та хімічного походження для підвищення працездатності спортсменів.

**Держкомспорт України, МОЗ України,
Держкоммедбіопром України
1999-2005 роки**

Інформаційне забезпечення

Метою інформаційного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є впровадження дієвої системи фізкультурної просвіти населення України, яка сприяла б формуванню світогляду, відповідних мотиваційних та поведінкових характеристик, активної соціальної орієнтації, здорового способу життя, престижу здоров'я як найвищої гуманістичної цінності та пріоритетного напрямку державної політики.

Це потребує зосередження зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, засобів масової інформації, спрямованих на формування відповідних змін у менталітеті населення країни шляхом застосування нових ефективних технологій впливу на суспільну свідомість, створення інформаційної бази, яка забезпечила б ефективне управління галуззю.

Основними напрямками інформаційного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є:

формування наукових підходів до визначення рівнів мотивації різних верств населення щодо застосування засобів фізичного виховання, фізичної культури і спорту для профілактики захворювань, зміцнення здоров'я, активного дозвілля;

використання засобів масової інформації у пропаганді здорового способу життя, нових форм масової фізкультурно-оздоровчої роботи, гуманістичних цінностей спорту;

створення єдиного інформаційного простору галузі, розроблення галузевої інформаційної мережі, забезпечення доступу до галузевих, національних та світових ресурсів обміну спортивною інформацією шляхом інтеграції до глобальної інформаційної мережі "Інтернет".

Заходи

92. Забезпечити створення і розвиток видавництва "Олімпійська література", розширити його видавничу базу та збільшити тираж підручників, навчальних посібників тощо.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

93. Вивчити питання про забезпечення щорічного випуску шести номерів науково-теоретичного журналу "Наука в олімпійском спортe", а також двох спеціальних номерів-додатків "Спорт для всех".

Держкомспорт України
1999-2000 роки

94. Вивчити питання щодо забезпечення випуску періодичного науково-методичного журналу "Теорія і методика фізичного виховання і спорту".

Держкомспорт України
1999-2000 роки

95. Створити науково-популярні та освітні радіо- та телепрограми; розгорнути виробництво відео- і кінофільмів методичного та просвітницького характеру з фізкультурно-оздоровчої і спортивної тематики для дітей дошкільного віку, учнів, студентів і батьків.

**Міносвіти України, Держкомспорт
України, Мінкультури України, МОЗ
України, Держтелерадіо України
1999-2005 роки**

96. Здійснити випуск науково-популярних методичних видань, відео- та аудіопродукції на допомогу організаторам фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи.

**Держкомспорт України
1999-2005 роки**

97. Створити систему інформування населення через засоби масової інформації про зміст Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації", її роль у житті суспільства та кожної людини.

**Держкомспорт України, Мінінформ
України
1999-2000 роки**

98. Створити систему інформування фахівців галузі з науково-методичних проблем і питань використання вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку фізичного виховання і спорту.

**Держкомспорт України
1999-2000 роки**

99. Створити галузеву інформаційну мережу "Держкомспорт - органи державного управління фізичною культурою і спортом".

**Держкомспорт України, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські державні
адміністрації
1999-2005 роки**

100. Створити автоматизовану інформаційно-аналітичну систему Державного комітету України з фізичної культури і спорту "Спортивні результати".

**Держкомспорт України
1999-2005 роки**

101. Створити і впровадити інформаційні технології, що забезпечували б представлення українського фізичного виховання і спорту у світовому інформаційному просторі та здійснення ефективного інформаційного обміну.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

102. Створити прес-центр Державного комітету України з фізичної культури і спорту.

Держкомспорт України
1999 рік

Організаційне забезпечення

Організаційне забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту передбачає координацію дій усіх структур, що проводять фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність з урахуванням їх профілю та міжвідомчого характеру.

Головними напрямками організаційного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є:

вдосконалення системи державного управління і діяльності Державного комітету України з фізичної культури і спорту, підвищення ефективності роботи відповідних структур управління на місцях;

розроблення єдиного міжвідомчого скоординованого підходу до вирішення питань розвитку фізичної культури і спорту з урахуванням сучасних тенденцій у суспільно-економічному житті держави.

Заходи

103. Привести систему статистичної звітності з фізичної культури і спорту у відповідність із сучасними потребами галузі з урахуванням міжнародної практики.

Держкомспорт України, Держкомстат України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації
1999 рік

104. Здійснювати ліцензування окремих видів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Держкомспорт України
Постійно

105. Започаткувати проведення всеукраїнського огляду-конкурсу на кращу організацію фізкультурно-оздоровчої роботи.

Держкомспорт України, Рада міністрів

**Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
державні адміністрації
1999 рік**

106. Запровадити систему моніторингу щодо мотивацій різних груп населення, особливо молоді, стосовно занять фізичною культурою і спортом.

**Держкомспорт України
2001-2002 роки**

107. Удосконалювати систему договірних угод між підвідомчими органами виконавчої влади та громадськими організаціями фізкультурно-оздоровчої та спортивної спрямованості з питань їх участі у реалізації державної політики з фізичної культури і спорту.

**Держкомспорт України
1999-2005 роки**

Міжнародні зв'язки

Головним завданням міжнародної діяльності є прискорення та поглиблення інтеграції України у загальноєвропейську та світову системи фізичного виховання, фізичної культури і спорту, ефективне використання їх досвіду і можливостей.

Міжнародна діяльність у сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту має ґрунтуватися на законодавстві України та міжнародних договорах України а також на положеннях статутів, хартій та інших документів міжнародних спортивних організацій, повноправним членом яких є державні та громадські спортивні організації України.

Реалізація цього завдання має здійснюватися за такими напрямками:

розроблення пропозицій щодо приведення національного законодавства у відповідність із законодавством європейських країн у галузі фізичної культури і спорту;

вдосконалення договірної роботи для зміцнення міжнародних контактів з питань розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту, олімпійського руху та інтеграції України у міжнародне спортивне співтовариство;

вивчення досвіду інших країн щодо провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності;

формування спортивного іміджу України на міжнародній арені;

створення дієвої системи обміну кадрами та інформацією з іншими країнами у сферах спеціальної освіти, масової фізичної культури і спорту.

Заходи

108. Налагодити систему інформування міжнародних організацій з відповідних проблем розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту в Україні.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

109. Ініціювати проведення в Україні міжнародних конференцій з актуальних проблем створення нових форм організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності під егідою Ради Європи.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

110. Опрацювати програму обміну фахівцями у галузі фізичного виховання та організації фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням на компенсаційній основі та основі взаємообміну із зарубіжними країнами.

Держкомспорт України
2000 рік

111. Опрацювати та забезпечити реалізацію перспективного плану участі провідних фахівців галузі у заходах міжнародної програми "Спринт" та інших програм Ради Європи.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

112. Активізувати роботу в керівних органах міжнародних організацій і спортивних федерацій, Бюро Комітету по розвитку спорту Ради Європи та Виконкомі Європейської спортивної конференції, до яких обрано представників України.

Держкомспорт України
1999-2005 роки

113. Внести пропозицію щодо приєднання України до Європейської конвенції з неадекватної поведінки та насильства серед вболівальників під час спортивних змагань та розробити заходи щодо реалізації її положень.

**МЗС України, МВС України,
Держкомспорт України**
1999-2005 роки

114. Внести пропозицію щодо приєднання України до Антидопінгової конвенції Ради Європи та розробити заходи щодо реалізації її положень.

МЗС України, Держкомспорт України
1999-2000 роки

115. Опрацювати та здійснити заходи щодо боротьби за толерантність і чесну гру та інформаційних і виховних програм недопущення застосування допінгу в спорті.

Держкомспорт України

1999-2005 роки

116. Впровадити практику створення спільних підприємств із залученням іноземних інвестицій для розвитку матеріально-технічної бази та підприємницької діяльності у галузі.

Держкомспорт України

1999-2005 роки

Нормативно-правове та нормативно-методичне забезпечення

Метою нормативно-правового та нормативно-методичного забезпечення фізичного виховання, фізичної культури і спорту є:

розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України з питань кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення розвитку фізичної культури і спорту в умовах переходу до ринкової економіки;

формування нормативно-методичної бази, яка забезпечувала б створення нових та ефективного функціонування існуючих організаційних структур у сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту.

Заходи

117. Розробити законодавчі та інші нормативно-правові акти, які б забезпечували:

реалізацію інвестиційних програм у сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту;

стимулювання надання фізкультурно-оздоровчих послуг і виробництва вітчизняного інвентаря та обладнання спортивного призначення;

врегулювання використання фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд в умовах ринкових відносин;

вдосконалення процедури ліцензування діяльності з надання послуг у сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту;

врегулювання порядку надання платних послуг у галузі фізичної культури і спорту;

Держкомспорт України, Мін'юст

України, Мінфін України,

Мінекономіки України

1999-2005 роки

вдосконалення взаємовідносин між органами виконавчої влади у галузі фізичної культури і спорту та громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості;

Держкомспорт України, Мін'юст

України

2000 рік

підтримку олімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні;
**Держкомспорт України, за погодженням
з Національним олімпійським
комітетом України**
1999 рік

впорядкування системи підготовки фахівців з фізичного виховання,
фізичної культури і спорту;
врегулювання системи оплати праці та соціального захисту працівників
фізичної культури і спорту.

**Держкомспорт України, Міносвіти
України, Мінпраці України, Мінфін
України**
1999-2005 роки

118. Розробити нормативно-правові акти щодо:
вдосконалення системи ліцензування видів фізкультурно-оздоровчої та
спортивної діяльності;

Держкомспорт України
1999 рік

збільшення обсягів рухової активності дітей, учнів і студентів відповідно
до психофізіологічної потреби у рухах в навчальному процесі та позашкільних
формах організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи;

**Міносвіти України, Держкомспорт
України**
1999-2002 роки

залучення до занять фізичною культурою і спортом на пільгових умовах
дітей-сиріт, дітей-інвалідів, дітей із малозабезпечених сімей та дітей, які
проживають у гірських населених пунктах та екологічно несприятливих умовах;

**Держкомспорт України, Міносвіти
України, Мінсім'ямолодь України**
1999-2005 роки

діяльності фізкультурно-оздоровчих та спортивних закладів, клубів,
центрів різних форм власності;

Держкомспорт України
1999-2005 роки

діяльності спеціалізованих відділень підготовки спортивного резерву
спецшкіл та спецгруп підготовки кандидатів та членів національних збірних
команд інвалідів України при республіканських та регіональних вищих
училищах фізичної культури та олімпійського резерву;

Держкомспорт України
1999-2004 роки

створення акціонерного товариства, що забезпечить діяльність спортивного телеканалу;

Держкомспорт України
1999 рік

створення галузевої страхової компанії акціонерного типу;

Держкомспорт України
2000 рік

створення секції з фізичного виховання і спорту при Експертній раді з гуманітарних наук Вищої атестаційної комісії України;

Держкомспорт України, Міносвіти
України
1999 рік

створення державної служби антидопінгового контролю;

Держкомспорт України, МОЗ України
2000 рік

створення галузевої інформаційної мережі "Держкомспорт - орган державного управління фізичною культурою і спортом" та автоматизованої інформаційно-аналітичної системи "Спортивні результати";

Держкомспорт України
1999-2004 роки

випуску олімпійських облігацій.

Держкомспорт України
1999-2000 роки.

Глава Адміністрації
Президента України

Є.КУШНАРЬОВ

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про гранти Президента України для обдарованої молоді

{ Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента
[№ 1212/2002 від 24.12.2002](#)
[№ 754/2004 від 06.07.2004](#)
[№ 146/2006 від 20.02.2006](#)
[№ 476/2008 від 23.05.2008](#)
[№ 97/2012 від 15.02.2012](#)
[№ 377/2013 від 12.07.2013](#) }

{ У тексті Указу та затвердженого ним Положення слова "Міністерство України у справах сім'ї, дітей та молоді" та "Міністр України у справах сім'ї, дітей та молоді" в усіх відмінках замінено словами "Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту" та "Міністр України у справах сім'ї, молоді та спорту" у відповідному відмінку згідно з Указом Президента [№ 146/2006 від 20.02.2006](#) }

Відповідно до [Указу Президента України від 24 квітня 2000 року № 612 "Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді"](#) постановляю:

1. Установити з 2001 року 30 щорічних грантів Президента України для обдарованої молоді.

{ Збільшити з 1 січня 2005 року до 60 кількість щорічних грантів Президента України для обдарованої молоді згідно з Указом Президента [№ 754/2004 від 06.07.2004](#) }

Максимальний розмір кожного гранту не може перевищувати 75 тисяч гривень.

{ Статтю 1 доповнено частиною згідно з Указом Президента [№ 1212/2002 від 24.12.2002](#), із змінами, внесеними згідно з Указом Президента [№ 754/2004 від 06.07.2004](#) }

2. Затвердити [Положення про гранти Президента України для обдарованої молоді](#) (додається).

3. Фінансування витрат, пов'язаних з виплатою грантів, здійснювати за рахунок загальної суми асигнувань, що передбачаються у Державному бюджеті

України на відповідний рік та направляються Міністерству молоді та спорту України для реалізації соціальних молодіжних програм.

{Стаття 3 із змінами, внесеними згідно з Указами Президента [№ 1212/2002 від 24.12.2002](#), [№ 754/2004 від 06.07.2004](#), [№ 97/2012 від 15.02.2012](#), [№ 377/2013 від 12.07.2013](#)}

4. Державному комітету молодіжної політики, спорту і туризму України у двомісячний строк розробити та затвердити в установленому порядку нормативно-правові акти з питань реалізації Положення про гранти Президента України для обдарованої молоді.

Президент України
м. Київ
2 серпня 2000 року
№ 945/2000

Л.КУЧМА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Указом Президента України
від 2 серпня 2000 року № 945/2000

ПОЛОЖЕННЯ

про гранти Президента України для обдарованої молоді

{У тексті Положення слово "Комітет" у всіх відмінках замінено словом "Міністерство" у відповідному відмінку згідно з Указом Президента [№ 754/2004 від 06.07.2004](#)}

1. Це Положення визначає порядок надання обдарованій молоді щорічних грантів Президента України. Гранти Президента України для обдарованої молоді (далі - гранти) - це фінансова підтримка державою обдарованої молоді, що надається з метою реалізації соціально значущих творчих проектів у соціальній та гуманітарній сфері.

2. Грант може одержати громадянин України віком від 14 до 35 років.

{Пункт 2 із змінами, внесеними згідно з Указами Президента [№ 754/2004 від 06.07.2004](#), [№ 97/2012 від 15.02.2012](#)}

3. Для одержання гранту претендент не пізніше 1 березня року, що передує року виплати гранта, подає до Міністерства молоді та спорту України (далі - Міністерство) заявку, до якої додаються такі документи:

{Абзац перший пункту 3 із змінами, внесеними згідно з Указами Президента [№ 1212/2002 від 24.12.2002](#), [№ 754/2004 від 06.07.2004](#), [№ 476/2008 від 23.05.2008](#), [№ 97/2012 від 15.02.2012](#), [№ 377/2013 від 12.07.2013](#)}

реєстраційна картка проекту;

опис проекту;

кошторис витрат;

довідка-об'єктивка;
два рекомендаційних листи.

Форма зазначених документів розробляється та затверджується Міністерством.

{Абзац сьомий пункту 3 в редакції Указів Президента [№ 97/2012 від 15.02.2012](#), [№ 377/2013 від 12.07.2013](#)}

Заявка та необхідні документи подаються до Міністерства через структурний підрозділ, який відповідає за реалізацію державної молодіжної політики, Міністерства освіти і науки, молоді і спорту Автономної Республіки Крим, обласної, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - структурний підрозділ) за місцем реєстрації місця проживання чи перебування претендента.

{Пункт 3 доповнено новим абзацом згідно з Указом Президента [№ 97/2012 від 15.02.2012](#); із змінами, внесеними згідно з Указом Президента [№ 377/2013 від 12.07.2013](#)}

До реєстраційної картки проекту, яка заповнюється безпосередньо під час подання заявки, вносяться основні відомості про проект.

{Абзац дев'ятий пункту 3 із змінами, внесеними згідно з Указом Президента [№ 97/2012 від 15.02.2012](#)}

Опис проекту містить інформацію про його актуальність, мету, етапи реалізації, необхідні ресурси, виконавців і партнерів, очікувані результати, прогноз щодо подальшої реалізації проекту.

У кошторисі витрат зазначаються загальна сума та перелік видатків, пов'язаних із реалізацією проекту.

Довідка-об'єктивка містить біографічні відомості про автора проекту, інформацію про його освіту, трудовий стаж тощо.

Рекомендаційні листи містять обґрунтуванням необхідності реалізації проекту, а також визначення професійного потенціалу його автора тощо. Рекомендаційні листи надаються загальноновизнаними фахівцями у відповідній галузі і оформляються в установленому порядку.

4. Розгляд та експертизу заявок і поданих документів, конкурсний відбір і висунення претендентів на отримання гранту здійснює щороку протягом липня Експертна рада, яка утворюється при Міністерстві у кількості 18 осіб.

{Абзац перший пункту 4 в редакції Указу Президента [№ 97/2012 від 15.02.2012](#); із змінами, внесеними згідно з Указом Президента [№ 377/2013 від 12.07.2013](#)}

Експертну раду очолює Міністр молоді та спорту України. До її складу входять представники органів виконавчої влади, провідні науковці, представники громадськості тощо.

{Абзац другий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Указами Президента [№ 754/2004 від 06.07.2004](#), [№ 97/2012 від 15.02.2012](#), [№ 377/2013 від 12.07.2013](#)}

Персональний склад Експертної ради затверджується наказом Міністра молоді та спорту України.

{Абзац третій пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 1212/2002 від 24.12.2002; в редакції Указу Президента № 97/2012 від 15.02.2012; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 377/2013 від 12.07.2013}

Члени Експертної ради беруть участь у її роботі на громадських засадах.

Організаційно-фінансове забезпечення роботи Експертної ради покладається на Міністерство.

{Абзац п'ятий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 97/2012 від 15.02.2012, № 377/2013 від 12.07.2013}

У разі виникнення потреби у здійсненні додаткової експертної оцінки поданих проектів вони в установленому порядку надсилаються до провідних наукових установ України.

Засідання Експертної ради є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як 2/3 її складу.

Рішення Експертної ради про висунення претендентів на одержання гранту ухвалюється шляхом голосування простою більшістю голосів присутніх на засіданні членів Експертної ради. У разі рівного розподілу голосів голос голови Експертної ради є вирішальним.

{Абзац восьмий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 146/2006 від 20.02.2006, № 476/2008 від 23.05.2008}

{Пункт 5 виключено на підставі Указу Президента № 146/2006 від 20.02.2006}

6. Міністерство щороку до 1 вересня подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо претендентів на одержання гранту разом з висновками Експертної ради.

{Пункт 6 в редакції Указу Президента № 146/2006 від 20.02.2006; із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 476/2008 від 23.05.2008; в редакції Указів Президента № 97/2012 від 15.02.2012, № 377/2013 від 12.07.2013}

{Пункт 7 виключено на підставі Указу Президента № 146/2006 від 20.02.2006}

8. Пропозиції щодо призначення грантів і встановлення їх розмірів подаються Кабінетом Міністрів України Президентові України щороку до 1 жовтня.

{Абзац перший пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 97/2012 від 15.02.2012}

Питання про призначення грантів розглядається один раз на рік до 1 грудня.

{Абзац другий пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 97/2012 від 15.02.2012}

{Пункт 8 в редакції Указів Президента № 146/2006 від 20.02.2006, № 476/2008 від 23.05.2008}

9. Інформація про призначення грантів обдарованій молоді оприлюднюється через засоби масової інформації.

10. Проекти, автори яких не одержали гранту, не повертаються їм і повторно не розглядаються. Одна і та ж особа не може одержувати грант двічі.

11. Одержувач гранту укладає договір з Міністерством та відповідним структурним підрозділом за місцем реєстрації місця проживання чи перебування одержувача гранту. Форма договору та перелік документів, необхідних для укладення договору, розробляються і затверджуються Міністерством.

{Абзац перший пункту 11 в редакції Указу Президента № 377/2013 від 12.07.2013}

У разі якщо одержувач гранту не подав до Міністерства необхідні для укладання договору документи до 1 червня року реалізації проекту або відмовився укласти договір, рішення про призначення такої особі гранту скасовується.

{Абзац другий пункту 11 із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 377/2013 від 12.07.2013}

Рішення про скасування гранту приймається Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

{Пункт 11 в редакції Указів Президента № 146/2006 від 20.02.2006; № 97/2012 від 15.02.2012}

12. Надані у вигляді гранту кошти перераховуються в установленому Міністерством порядку через структурні підрозділи на спеціально відкриті одержувачами грантів рахунки у відділеннях відкритого акціонерного товариства "Державний ощадний банк України".

{Пункт 12 в редакції Указів Президента № 1212/2002 від 24.12.2002, № 146/2006 від 20.02.2006}

13. Одержувач гранту подає до відповідного структурного підрозділу звіт про використання виділених коштів у порядку, встановленому Міністерством та зазначеному в договорі. У разі використання коштів не за призначенням одержувач гранту несе відповідальність, передбачену договором.

{Пункт 13 в редакції Указу Президента № 146/2006 від 20.02.2006}

14. Міністерство щороку інформує Президента України та Кабінет Міністрів України про проведену роботу з реалізації творчих проектів, на які були виділені кошти.

{Пункт 14 в редакції Указу Президента № 146/2006 від 20.02.2006; із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 97/2012 від 15.02.2012, № 377/2013 від 12.07.2013}

15. Оподаткування коштів, одержаних у вигляді гранту, здійснюється в порядку, визначеному законодавством.

**Глава Адміністрації
Президента України**

В.ЛИТВИН

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні

Ураховуючи важливу роль краєзнавчого руху у відродженні традицій та історичної пам'яті народу, національно-патріотичному вихованні молоді, з метою підтримки і розвитку цього руху в Україні **п о с т а н о в л я ю**:

1. Кабінету Міністрів України:

розробити і затвердити у тримісячний строк програму розвитку краєзнавчого руху в Україні на період до 2010 року, визначивши, зокрема, заходи з відзначення у 2001 році 75-річчя Всеукраїнської спілки краєзнавців;

передбачати щорічно під час розроблення проекту закону про Державний бюджет України кошти на фінансування цієї програми;

розглянути в установленому порядку питання щодо віднесення Всеукраїнської спілки краєзнавців до числа творчих спілок.

2. Міністерству культури і мистецтв України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям сприяти діяльності місцевих осередків Всеукраїнської спілки краєзнавців, краєзнавчих музеїв, історико-культурних заповідників.

3. Міністерству освіти і науки України:

забезпечити розроблення та включення до навчальних планів і програм загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів тем з краєзнавства з урахуванням специфіки регіонів України;

спільно з Національною академією наук України, Академією педагогічних наук України активізувати роботу з розроблення наукових проблем історії та теорії краєзнавства, вирішити питання про створення наукових центрів регіональних досліджень з краєзнавства.

4. Державному комітету молодіжної політики, спорту і туризму України розробити заходи з популяризації серед молоді вивчення історії рідного краю, розроблення краєзнавчих маршрутів по території України.

5. Державному комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України всебічно сприяти висвітленню діяльності Всеукраїнської спілки краєзнавців та її місцевих осередків у засобах масової інформації.

Президент України
м. Київ,
23 січня 2001 року
№ 35/2001

Л.КУЧМА

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні

З метою створення умов для дальшого розвитку освіти, поліпшення соціального захисту педагогічних і науково-педагогічних працівників, оновлення навчально-матеріальної бази навчальних закладів та інформатизації галузі освіти **п о с т а н о в л я ю**:

1. Кабінету Міністрів України:

1) затвердити:

у двомісячний строк цільову державну програму "Вчитель", спрямовану на поліпшення умов професійної діяльності педагогічних працівників, зокрема утвердження їх високого статусу в суспільстві, вирішення фахових, кадрових, соціальних питань;

у тримісячний строк програму розвитку позашкільних навчальних закладів, у якій передбачити заходи щодо забезпечення доступності позашкільної освіти, в першу чергу для учнівської молоді, надання організаційної і фінансової підтримки діяльності державних та комунальних позашкільних навчальних закладів, збереження та розвитку їх мережі, недопущення перепрофілювання, реорганізації та ліквідації закладів еколого-натуралістичного профілю;

до 1 лютого 2002 року цільову комплексну програму наукових досліджень у галузі освіти щодо розроблення, виробництва та впровадження у навчальний процес сучасних засобів та технологій навчання з метою першочергового забезпечення загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів новими зразками техніки, обладнання та навчально-наочними посібниками, модернізації та зміцнення матеріально-технічної бази цих закладів;

2) передбачити під час доопрацювання проекту Державного бюджету України на 2002 рік та формування проектів Державного бюджету України на наступні роки видатки на реалізацію програм, зазначених у пункті 1 цієї статті;

3) розробити протягом 2002-2003 років нову ефективну модель фінансування системи освіти, адекватну вимогам ринкової економіки,

підготувати та внести в установленому порядку відповідний законопроект щодо її впровадження;

4) передбачати під час визначення програми завдань Національної програми інформатизації на 2002 та наступні роки пріоритетність інформатизації галузі освіти, зокрема щодо:

забезпечення навчальних закладів телекомунікаційними засобами виходу до міжнародної інформаційної мережі Internet, базовими та спеціалізованими програмними продуктами;

розроблення, тиражування та розповсюдження програмного забезпечення навчального призначення, формування державної системи сертифікації програмних засобів навчального призначення;

підготовки і видання навчальної та довідкової літератури для вчителів і учнів з питань інформатики;

створення єдиної інформаційно-комп'ютерної системи управління освітою, розвитку інформаційної інфраструктури навчальних закладів;

приведення програмних продуктів (програмних засобів), які використовуються в Україні, у відповідність з вимогами законів про мови;

створення регіональних центрів дистанційного навчання, переважно для учнів, які мешкають у сільській місцевості, та ресурсних центрів забезпечення комп'ютеризації освіти;

5) визначити перелік освітніх послуг, що підлягають ліцензуванню;

6) підготувати та внести в установленому порядку законопроект щодо стимулювання участі роботодавців у підготовці кадрів, забезпеченні функціонування і розвитку професійно-технічної та вищої освіти, фінансовій підтримці навчальних закладів у реалізації освітніх і наукових проектів;

7) здійснити заходи щодо вирішення питань забезпечення регулярного підвезення учнів та працівників загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів у сільській місцевості до місця навчання, роботи і додому;

8) розглянути питання щодо механізму пільгового довгострокового кредитування працівників освіти для придбання і будівництва житла та внести в установленому порядку відповідні пропозиції;

9) передбачити при здійсненні дальших заходів щодо проведення пенсійної реформи в Україні поліпшення пенсійного забезпечення педагогічних працівників залежно від стажу роботи;

10) вирішити питання щодо включення державних професійно-технічних навчальних закладів сільськогосподарського профілю до системи кредитування сільгоспвиробників;

11) забезпечити умови для створення професійно-технічними навчальними закладами сільськогосподарського профілю центрів навчання та перепідготовки фахівців сільського господарства;

12) ужити заходів до безумовного виконання вимог законів щодо надання в користування навчальним закладам земельних ділянок для дослідних і навчальних цілей, ведення сільського господарства та щодо звільнення закладів освіти від земельного податку.

2. Кабінету Міністрів України, центральним та місцевим органам виконавчої влади здійснити заходи щодо:

організації та матеріально-технічного забезпечення приведення у відповідність із вимогами навчальних програм переліків навчально-наочних посібників, приладдя та обладнання навчального призначення;

сприяння у придбанні навчальними закладами навчальної та науково-методичної літератури, фахових журналів і газет;

забезпечення видання художньої літератури серії "Шкільна бібліотека";

поліпшення фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл та училищ фізичної культури, регулярного проведення спортивних ігор школярів України на основі системи багатоступневих змагань;

проведення капітальних і поточних ремонтів будівель і споруд навчальних закладів, впровадження сучасних технологій збереження та ощадливого використання енергетичних, теплових і водних ресурсів зазначених закладів;

проведення інвентаризації об'єктів незавершеного будівництва приміщень і споруд навчальних закладів та установ освіти, фінансування прискореного введення їх в експлуатацію або приватизації (відчуження) в установленому порядку;

забезпечення умов для створення при державних вищих навчальних закладах педагогічного профілю загальноосвітніх навчальних закладів інтернатного типу для підготовки сільської молоді з числа випускників основної школи до вступу у вищі навчальні заклади.

3. Міністерству освіти і науки України:

активізувати разом із Академією педагогічних наук України проведення наукових досліджень з проблем позашкільної освіти і виховання, вирішити питання про створення центрів з наукового супроводження позашкільної освіти і виховання, впровадження у практику діяльності позашкільних навчальних закладів новітніх наукових розробок і освітніх технологій; підготувати необхідні навчальні та навчально-методичні матеріали для працівників позашкільних навчальних закладів;

розробити разом з Національною академією наук України, галузевими академіями наук комплексні програми залучення обдарованої учнівської та студентської молоді до наукових досліджень, активізації діяльності Малої академії наук;

створити разом із місцевими органами виконавчої влади мережу регіональних центрів моніторингу освіти;

забезпечити своєчасне оновлення змісту загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти, видання необхідної навчальної і навчально-методичної літератури;

розглянути питання та внести в установленому порядку пропозиції щодо першочергового надання молодим громадянам пільгових довгострокових кредитів на здобуття освіти у вищих навчальних закладах із гостродефіцитних спеціальностей, передбачивши повне або часткове їх погашення за рахунок

бюджету за умови подальшої роботи фахівця в державних або комунальних закладах і установах, особливо в сільській місцевості;

вирішити в установленому порядку питання про введення до штатних розписів дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних навчальних закладів посади фахівця з фізичного виховання і організації фізкультурно-масової роботи;

здійснити разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади практичні заходи щодо введення третього на тиждень уроку з фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах.

Президент України

Л.КУЧМА

м. Київ,

9 жовтня 2001 року

N 941/2001

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про Національну доктрину розвитку освіти

З метою визначення стратегії та основних напрямів дальшого розвитку освіти в Україні **п о с т а н о в л я ю**:

1. Затвердити Національну доктрину розвитку освіти (додається).
2. Кабінету Міністрів України розробити та затвердити у тримісячний строк заходи з реалізації Національної доктрини розвитку освіти на 2002-2004 роки.
3. Центральним і місцевим органам виконавчої влади забезпечити реалізацію Національної доктрини розвитку освіти та передбачати кошти на фінансування відповідних заходів.

**Президент України
м. Київ,
17 квітня 2002 року
N 347/2002**

Л.КУЧМА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 17 квітня 2002 року
N 347/2002

НАЦІОНАЛЬНА ДОКТРИНА РОЗВИТКУ ОСВІТИ

I. Загальні положення

Освіта - основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

За роки незалежності на основі Конституції України ([254к/96-ВР](#)) визначено пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, здійснюється практичне реформування галузі згідно з Державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття") ([896-93-п](#)).

Водночас стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не повною мірою задовольняють потреби особистості, суспільства і держави. Глобалізація, зміна технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку, інші властиві сучасній цивілізації риси зумовлюють розвиток людини як головну мету, ключовий показник і основний важіль сучасного прогресу, потребу в радикальній модернізації галузі, ставлять перед державою, суспільством завдання забезпечити пріоритетність розвитку освіти і науки, першочерговість розв'язання їх нагальних проблем.

Актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та далі утвердження її національного характеру. Мають постійно оновлюватися зміст освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. Критичним залишається стан фінансування освіти і науки, недостатнім є рівень оплати праці працівників освіти і науки.

Потребують державної підтримки дошкільна, загальна середня освіта у сільській місцевості, професійно-технічна освіта, навчання здібних та обдарованих учнів і студентів, а також дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку.

Необхідно істотно зміцнити навчально-матеріальну базу, здійснити комп'ютеризацію навчальних закладів, впровадити інформаційні технології, забезпечити ефективну підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, запровадити нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти. Усі ці проблеми потребують першочергового розв'язання.

В Україні повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя.

Національна доктрина розвитку освіти (далі - Національна доктрина) визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрями розвитку освіти у першій чверті ХХІ століття.

II. Мета і пріоритетні напрями розвитку освіти

1. Мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну,

демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

2. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є:
особистісна орієнтація освіти;
формування національних і загальнолюдських цінностей;
створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти;
постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;

розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя;
пропаганда здорового способу життя;
розширення україномовного освітнього простору;
забезпечення освітніх потреб національних меншин;
забезпечення економічних і соціальних гарантій для професійної самореалізації педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їх соціального статусу;

розвиток дошкільної, позашкільної, загальної середньої освіти у сільській місцевості та професійно-технічної освіти;

органічне поєднання освіти і науки, розвиток педагогічної та психологічної науки, дистанційної освіти;

запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій;
створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів;

створення ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення;

інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів.

3. Держава повинна забезпечувати:

виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється;

збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь, української мови, а також до історії та культури всіх корінних народів і національних меншин, які проживають в Україні, формування культури міжетнічних і міжособистісних відносин;

виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу;

формування у дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості;

підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці;

створення умов для розвитку обдарованих дітей та молоді;
підтримку дітей та молоді з особливостями психічного і фізичного розвитку;
стимулювання у молоді прагнення до здорового способу життя;
розвиток дитячого та юнацького спорту, туризму;
етичне, естетичне виховання;
екологічну, правову, економічну освіту;
наступність і безперервність освіти;
інноваційний характер навчально-виховної діяльності;
різноманітність типів навчальних закладів, варіативність навчальних програм, індивідуалізацію навчання та виховання;
моніторинг освітнього процесу, зростання якості освітніх послуг;
створення умов для ефективної професійної діяльності педагогічних, науково-педагогічних працівників відповідно до їх ролі у суспільстві.

III. Національний характер освіти і національне виховання

4. Освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях Українського народу, його традиціях і духовності.

Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури Українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями.

5. Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета - виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

6. Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури.

Головними складовими національного виховання є громадянське та патріотичне виховання.

7. Національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

IV. Стратегія мовної освіти

8. У державі створюється система безперервної мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння громадянами України державною мовою, можливість опановувати рідну (національну) і практично володіти хоча б однією

іноземною мовою. Освіта сприяє розвитку високої мовної культури громадян, вихованню поваги до державної мови та мов національних меншин України, толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур.

Реалізація мовної стратегії здійснюється шляхом комплексного і послідовного впровадження просвітницьких, нормативно-правових, науково-методичних, роз'яснювальних заходів.

Забезпечується право національних меншин на задоволення освітніх потреб рідною мовою, збереження та розвиток етнокультури, її підтримку та захист державою. У навчальних закладах, в яких навчання ведеться мовами національних меншин, створюються умови для належного опанування державної мови.

V. Освіта - рушійна сила розвитку громадянського суспільства

9. В умовах становлення в Україні громадянського суспільства, правової держави, демократичної політичної системи освіта має стати найважливішим чинником гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Передумовою утвердження розвинутого громадянського суспільства є підготовка освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання.

Освіта має активно сприяти формуванню нової ціннісної системи суспільства - відкритої, варіативної, духовно та культурно наповненої, толерантної, здатної забезпечити становлення громадянина і патріота, консолідувати суспільство на засадах пріоритету прав особистості, зменшення соціальної нерівності.

Держава сприяє становленню демократичної системи навчання та виховання.

10. Державна політика в галузі освіти спрямовується на посилення ролі органів місцевого самоврядування, активізацію участі батьків, піклувальних рад, меценатів, громадських організацій, фондів, засобів масової інформації у навчально-виховній, науково-методичній, економічній діяльності навчальних закладів, прогнозуванні їх розвитку, оцінці якості освітніх послуг.

VI. Освіта і фізичне виховання - основа для забезпечення здоров'я громадян

11. Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Це здійснюється шляхом розвитку валеологічної освіти, повноцінного медичного обслуговування, оптимізації режиму навчально-виховного процесу, створення екологічно сприятливого життєвого простору.

Держава разом із громадськістю сприяє збереженню здоров'я учасників навчально-виховного процесу, залученню їх до занять фізичною культурою і спортом, недопущенню будь-яких форм насильства в навчальних закладах, а

також проведенню та впровадженню в практику результатів міжгалузевих наукових досліджень з проблем зміцнення здоров'я, організації медичної допомоги дітям, учням і студентам, якісному медичному обслуговуванню працівників освіти, пропаганді здорового способу життя та вихованню культури поведінки населення.

12. В усіх ланках системи освіти шляхом використання засобів фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи закладаються основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити:

комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я; удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя і професійної діяльності на принципах, що забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів;

використання різноманітних форм рухової активності та інших засобів фізичного удосконалення.

Виконання зазначених завдань дасть змогу досягти істотного зниження захворюваності дітей, підлітків, молоді та інших категорій населення, підвищити рівень профілактичної роботи, стимулювати у людей різного віку прагнення до здорового способу життя, зменшити вплив шкідливих звичок на здоров'я дітей та молоді.

13. Фізичне виховання як невід'ємна складова освіти забезпечує можливість набуття кожною людиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності. В системі освіти держава забезпечує розвиток масового спорту як важливої складової виховання молоді.

VII. Рівний доступ до здобуття якісної освіти

14. Для всіх громадян України незалежно від національності, статі, соціального походження та майнового стану, віросповідання, місця проживання та стану здоров'я забезпечується рівний доступ до якісної освіти. Реалізація зазначеного права передбачає прозорість, наступність системи освіти всіх рівнів, гнучке врахування демографічних, соціальних, економічних змін.

Мережа навчальних закладів повинна задовольняти освітні потреби кожної людини відповідно до її інтересів, здібностей та потреб суспільства.

15. Модернізація системи освіти спрямована на забезпечення її якості відповідно до новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики.

Якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту.

На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави. Висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики.

Якість освіти визначається на основі державних стандартів освіти та оцінки громадськістю освітніх послуг.

Держава постійно здійснює моніторинг якості освіти, забезпечує його прозорість, сприяє розвитку громадського контролю.

16. Рівний доступ до здобуття освіти забезпечується шляхом:

а) у дошкільній освіті:

створення умов для здобуття безоплатної дошкільної освіти у державних та комунальних навчальних закладах;

збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я дитини, розвитку її творчих здібностей, реалізації потенційних можливостей особистості;

розвитку матеріально-технічної бази дошкільних навчальних закладів;

створення широкої мережі дошкільних навчальних закладів різних типів, профілів та форм власності;

надання державою дотацій на утримання дітей у дошкільних навчальних закладах;

запровадження соціально-педагогічного патронату сім'ї;

б) у загальній середній освіті:

обов'язкового здобуття повної загальної середньої освіти в обсягах, визначених Державним стандартом загальної середньої освіти;

збереження та розвитку єдиного освітнього простору;

оптимізації структури освітньої мережі для забезпечення навчання в одну зміну, створення умов для профільного, екстернатного і дистанційного навчання;

здійснення профільного професійного навчання учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі на базі професійно-технічних навчальних закладів;

посилення відповідальності сім'ї, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за порушення прав дитини щодо обов'язковості навчання;

надання адресної допомоги соціально незахищеним дітям;

створення умов для здобуття якісної освіти незалежно від місця проживання;

в) в освіті дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку:

створення для всіх дітей зазначеної категорії умов для здобуття безоплатної освіти в державних і комунальних навчальних закладах;

своєчасного виявлення та проведення діагностики дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку, врахування цих даних під час формування мережі закладів корекційної та реабілітаційної допомоги;

забезпечення варіативності здобуття якісної базової або повної загальної середньої освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей дітей, зорієнтованої на їх інтеграцію у соціально-економічне середовище;

створення системи допомоги батькам у навчанні та вихованні дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку;

розгортання регіональної мережі спеціальних навчальних закладів усіх рівнів освіти для громадян з особливостями психічного і фізичного розвитку, забезпечення їх інтеграції у загальний освітній простір;

г) у позашкільній освіті:

забезпечення доступності освіти у державних та комунальних позашкільних навчальних закладах;

розвитку цілісної міжгалузевої багаторівневої системи позашкільних закладів різних типів і профілів для забезпечення розвитку здібностей і таланту обдарованих дітей та молоді, а також задоволення потреб населення у додаткових культурно-освітніх, дослідницьких, спортивно-оздоровчих та інших послугах;

оновлення змісту й методичного забезпечення, індивідуалізації та диференціації навчання обдарованої молоді;

створення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів для позашкільної освіти і виховання;

д) у професійно-технічній освіті:

надання можливості безоплатної первинної професійної підготовки у державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладах;

розвитку мережі професійно-технічних навчальних закладів різних типів, професійних спрямувань та форм власності з урахуванням демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку праці;

поєднання професійно-технічної та повної загальної середньої освіти, забезпечення варіативності та гнучкості освітньо-професійних програм з урахуванням змін на ринку праці та попиту на нові професії;

створення умов для надання професійно-технічними навчальними закладами освітніх та інших послуг населенню, зокрема здобуття або підвищення робітничої кваліфікації, а також перепідготовки незайнятого населення;

розвитку співпраці з підприємствами, установами, організаціями - замовниками підготовки кадрів, державною службою зайнятості;

участі роботодавців у забезпеченні функціонування та розвитку професійно-технічної освіти;

оновлення матеріально-технічної бази та впровадження інформаційних технологій;

е) у вищій освіті:

запровадження ефективної системи інформування громадськості про можливості здобуття вищої освіти;

створення умов для здобуття безоплатної вищої освіти на конкурсних засадах у державних і комунальних навчальних закладах;

удосконалення правових засад здобуття освіти за рахунок бюджетів усіх рівнів та коштів юридичних і фізичних осіб;

розширення можливостей здобуття вищої освіти шляхом індивідуального кредитування;

створення умов для здобуття вищої освіти дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, та дітьми-інвалідами;

забезпечення високої якості вищої освіти та професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці шляхом інтеграції вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, наукових установ та підприємств, запровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання;

додержання засад демократичності, прозорості та гласності у формуванні контингенту студентів, у тому числі шляхом об'єктивного тестування; створення умов для забезпечення навчання відповідно до потреб особистості та ринку праці.

VIII. Безперервність освіти, навчання протягом життя

17. Державна політика стосовно безперервної освіти проводиться з урахуванням світових тенденцій розвитку освіти протягом життя, соціально-економічних, технологічних та соціокультурних змін.

Безперервність освіти реалізується шляхом:

забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних ступенях освіти, що функціонують як продовження попередніх і передбачають підготовку громадян для можливого переходу на наступні ступені;

формування потреби та здатності особистості до самоосвіти;

оптимізації системи перепідготовки працівників і підвищення їх кваліфікації, модернізації системи післядипломної освіти на основі відповідних державних стандартів;

створення інтегрованих навчальних планів і програм;

формування та розвитку навчальних науково-виробничих комплексів ступеневої підготовки фахівців;

запровадження та розвитку дистанційної освіти;

організації навчання відповідно до потреб особистості і ринку праці на базі професійно-технічних та вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, а також використання інших форм навчання;

забезпечення зв'язку між загальною середньою, професійно-технічною, вищою та післядипломною освітою.

18. Держава прогнозує обсяги та визначає напрями професійної підготовки у навчальних закладах різних типів і форм власності, створює умови для професійного навчання незайнятого населення з урахуванням змін на ринку праці.

IX. Інформаційні технології в освіті

19. Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують дальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Це досягається шляхом:

забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу;

запровадження дистанційного навчання із застосуванням у навчальному процесі та бібліотечній справі інформаційно-комунікаційних технологій поряд з традиційними засобами;

розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, а також випуску електронних підручників;

створення індустрії сучасних засобів навчання, що відповідають світовому науково-технічному рівню і є важливою передумовою реалізації ефективних стратегій досягнення цілей освіти.

20. Держава підтримує процес інформатизації освіти, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти; сприяє забезпеченню навчальних закладів комп'ютерами, сучасними засобами навчання, створенню глобальних інформаційно-освітніх мереж; забезпечує розвиток усеохоплюючої системи моніторингу якості освіти всіх рівнів.

Х. Управління освітою

21. Сучасна система управління сферою освіти розвивається як державно-громадська. Вона має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг.

Першочерговими завданнями є налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного, інформаційного супроводу управлінських рішень, подолання розрізненості адміністративних даних.

22. Нова модель системи управління сферою освіти має бути відкритою і демократичною. У ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою.

23. Модернізація управління освітою передбачає:

оптимізацію державних управлінських структур, децентралізацію управління;

перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами;

перехід до програмно-цільового управління;

поєднання державного і громадського контролю;

запровадження нової етики управлінської діяльності, що базується на принципах взаємоповаги, позитивної мотивації;

прозорість розроблення, експертизи, апробації та затвердження нормативно-правових документів;

створення систем моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях;

організацію експериментальної перевірки та експертизи освітніх інновацій;

впровадження новітніх інформативно-управлінських і комп'ютерних технологій;

демократизацію процедури призначення керівників навчальних закладів, їх атестації;

удосконалення механізму ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів;

підвищення компетентності управлінців усіх рівнів;

більш широке залучення до управлінської діяльності талановитої молоді, жінок, а також виховання лідерів у сфері освіти.

XI. Економіка освіти

24. Сучасна економіка освіти повинна створити сталі передумови для розвитку всіх напрямів галузі з метою формування високого освітнього рівня Українського народу.

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань:

визначення фінансування освіти як пріоритетного напрямку видатків бюджетів усіх рівнів;

формування багатоканальної системи фінансового забезпечення освіти;

фінансування державою здобуття дошкільної, повної загальної середньої та професійно-технічної освіти в державних і комунальних навчальних закладах у обсязі, визначеному державними стандартами;

стимулювання інвестицій юридичних і фізичних осіб у розвиток освіти;

створення сучасної системи нормування та оплати праці у галузі освіти;

визначення пріоритетних напрямів фінансування освіти і концентрація фінансових ресурсів для їх реалізації;

забезпечення ефективного використання коштів на функціонування та розвиток освіти.

25. Обсяги фінансування освіти і науки мають задовольняти потреби особистості й суспільства в якісній освіті. Держава поступово збільшуватиме видатки на освіту та доводитиме їх до середніх показників європейських держав.

Ефективність використання фінансових ресурсів, спрямованих в освіту, забезпечуватиметься на основі встановлення та неухильного дотримання таких базових принципів її фінансування:

поступовий перехід до формування видатків державного та місцевих бюджетів на освіту на основі встановлених нормативів;

чітке розмежування бюджетного та позабюджетного фінансування діяльності навчальних закладів;

забезпечення підзвітності та прозорості використання коштів;

забезпечення формування державного замовлення на підготовку фахівців у професійно-технічних та вищих навчальних закладах різних форм власності на конкурсній основі з урахуванням якості освітніх послуг;

здійснення економічної діяльності навчальними закладами на засадах неприбутковості.

26. Основними джерелами фінансового забезпечення освіти є:
кошти державного та місцевих бюджетів;
кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі благодійні внески і пожертвування;
кошти від надання навчальними закладами додаткових освітніх та інших послуг;
гранти;
кредити на розвиток навчальних закладів усіх рівнів та здобуття освіти;
кошти від здійснення навчальними закладами економічної діяльності, регламентованої державою.

27. Основними заходами, спрямованими на удосконалення економічної моделі освіти, мають стати:

поліпшення технології формування видатків державного та місцевих бюджетів на освіту, удосконалення системи кількісних та якісних показників для нормування зазначених видатків;

розроблення диференційованих стандартів інфраструктурного забезпечення навчальних закладів різних типів;

розроблення та запровадження диференційованих нормативів витрат на здійснення діяльності навчальними закладами;

запровадження змішаного фінансування інноваційних проектів у галузі освіти, зокрема розроблення та запровадження механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання;

удосконалення правового підґрунтя для приватного фінансування діяльності навчальних закладів;

проведення органами управління освітою (державними та місцевими) моніторингу інвестування навчальних закладів;

запровадження спільного державного та громадського контролю за формуванням і виконанням бюджетів навчальних закладів;

застосування енерго- і теплозберігаючих технологій, ощадливе використання та розподіл ресурсів, що спрямовуються на освіту;

модернізація мережі навчальних закладів.

ХІІ. Освіта і наука

28. Поєднання освіти і науки є умовою модернізації системи освіти, головним чинником її дальшого розвитку, що забезпечується:

постійним збільшенням обсягів фінансування науки відповідно до потреб її випереджального розвитку;

фундаменталізацією освіти, інтенсифікацією наукових досліджень у вищих навчальних закладах, науково-дослідних установах Академії педагогічних наук України;

розвитком освіти на основі новітніх наукових і технологічних досягнень;

інноваційною освітньою діяльністю у навчальних закладах усіх типів, рівнів акредитації та форм власності;

правовим захистом освітніх інновацій та результатів науково-педагогічної діяльності як інтелектуальної власності;

запровадженням наукової експертизи державних стандартів освіти, підручників, інноваційних систем навчання та виховання;

залученням до наукової діяльності обдарованої учнівської та студентської молоді, педагогічних працівників;

поглибленням співпраці та кооперації навчальних закладів і наукових установ, широким залученням до навчально-виховного процесу та дослідницької роботи в навчальних закладах учених Національної академії наук України та галузевих академій;

створенням науково-інформаційного простору, насамперед для дітей та молоді, використанням для цього нових комунікаційно-інформаційних засобів;

запровадженням цільових програм, що сприяють інтеграції освіти і науки;

випереджальним розвитком педагогічної та психологічної науки, віднесенням їх до пріоритетних напрямів розвитку науки в Україні.

ХІІІ. Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників

29. Підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення - важлива умова модернізації освіти. Для підтримки педагогічних і науково-педагогічних працівників, підвищення їх відповідальності за якість професійної діяльності держава забезпечує:

розроблення та вдосконалення нормативно-правової бази професійної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників;

прогнозування та задоволення потреб суспільства у зазначених працівниках;

розвиток конкурентоспроможної системи навчальних закладів, в яких проводиться підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників;

розроблення та запровадження державних стандартів педагогічної освіти різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і державних стандартів післядипломної педагогічної освіти;

оволодіння педагогічними працівниками сучасними інформаційними технологіями;

періодичне оновлення і взаємоузгодження змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

впровадження системи цільового державного фінансування підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників та їх професійного вдосконалення;

поліпшення системи стимулювання професійного зростання педагогічних і науково-педагогічних працівників, можливість вивчення іноземних мов.

30. Держава забезпечує умови для підвищення престижу та соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників, створює систему професійного відбору молоді до вищих педагогічних навчальних закладів.

XIV. Соціальні гарантії учасників навчального процесу

31. Забезпечення умов для педагогічної, науково-педагогічної та наукової діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників, умов для навчання учнів і студентів, а також соціального захисту учасників навчально-виховного процесу є найважливішим напрямом державної політики у галузі освіти. Громадянам, які навчаються, гарантується:

- захист життя, збереження здоров'я, фізичне виховання;
- регулярне безоплатне підвезення у сільській місцевості до місця навчання і додому дітей дошкільного віку, учнів та педагогічних працівників;
- пільговий проїзд студентів у громадському транспорті;
- надання адресної допомоги, академічних і соціальних стипендій;
- здійснення заходів щодо профілактики бездоглядності і правопорушень серед дітей, учнівської та студентської молоді, їх соціальної реабілітації у суспільстві;

- працевлаштування випускників, які навчалися за державним замовленням.

32. Держава поступово підвищує соціальні витрати на систему освіти, проведення активної соціальної політики.

Бюджетні ресурси спрямовуються на забезпечення першочергових соціальних видатків: на виплату заробітної плати та пенсій педагогічним і науково-педагогічним працівникам, стипендій, а також на соціальну підтримку учнів і студентів.

Держава сприяє розширенню застосування договірному регулюванню умов оплати праці, додаткових соціальних гарантій на підставі положень генеральної, галузевої, регіональної угод, колективних договорів.

33. Держава, виходячи з можливостей бюджету і реальної економічної ситуації, сприяє забезпеченню для педагогічних і науково-педагогічних працівників:

- ефективного медичного обслуговування;
- встановлення і дотримання науково обґрунтованих норм навчального навантаження, тривалості робочого часу та основної щорічної відпустки;
- періодичного стажування у наукових центрах, навчальних закладах та на виробництві;
- диференціації оплати праці відповідно до рівня професіоналізму, кваліфікаційної категорії та педагогічного звання, наукового ступеня та вченого звання;
- встановлення педагогічним працівникам фіксованих доплат для придбання навчальної та науково-методичної літератури;
- виплати одноразової допомоги педагогічним працівникам, які призначаються на посаду вперше.

34. Держава створює умови для встановлення педагогічним працівникам пенсійного забезпечення на рівні 80-90 відсотків їх заробітної плати.

XV. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти

35. Стратегічним завданням державної освітньої політики є вихід освіти, набутої в Україні, на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів, учених, педагогів і вчителів, учнів, студентів у проектах міжнародних організацій та співтовариств.

Держава сприяє розвитку співробітництва навчальних закладів на дво- і багатосторонній основі з міжнародними організаціями та установами (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Європейським Союзом, Радою Європи), Світовим банком, зарубіжними освітянськими фондами, іншими міжнародними організаціями.

36. Інтеграція вітчизняної освіти у міжнародний освітній простір базується на таких засадах:

пріоритет національних інтересів;

збереження та розвиток інтелектуального потенціалу нації;

миролюбна спрямованість міжнародного співробітництва;

системний і взаємовигідний характер співробітництва;

толерантність в оцінюванні здобутків освітніх систем зарубіжних країн та адаптації цих здобутків до потреб національної системи освіти.

37. Основними шляхами моніторингу та використання зарубіжного досвіду в галузі освіти є:

проведення спільних наукових досліджень, співробітництво з міжнародними фондами;

проведення міжнародних наукових конференцій, семінарів, симпозіумів; сприяння участі педагогічних та науково-педагогічних працівників у відповідних заходах за кордоном;

освітні і наукові обміни, стажування та навчання за кордоном учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників;

аналіз, відбір, видання та розповсюдження кращих зразків зарубіжної наукової і навчальної літератури.

38. Центральні та місцеві органи управління освітою, Академія педагогічних наук України, а також навчальні заклади всіх рівнів сприяють міжнародній мобільності учасників навчально-виховного процесу, забезпечують розвиток системи підготовки фахівців для зарубіжних країн на компенсаційних засадах, створюють філії вищих навчальних закладів України, їх підготовчих факультетів і відділень за кордоном; забезпечують визнання за кордоном документів про освіту, що видаються в Україні.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити:

розроблення та реалізацію державної програми підготовки і закріплення кваліфікованих кадрів для розширення міжнародного співробітництва у галузі освіти, організацію їх постійного навчання та підвищення кваліфікації;

виконання цільових інноваційних програм, спрямованих на розширення участі України у співробітництві на міжнародному ринку освітніх послуг; фінансову та консультаційну підтримку.

39. Освіта в Україні є відкритим соціальним інститутом. Суб'єкти системи освіти співпрацюють з міжнародними інституціями та організаціями, які для здійснення своєї діяльності покликані залучати педагогів, дітей та молодь з метою набуття ними соціальної компетентності й досвіду у питаннях взаєморозуміння, толерантності, побудови спільного європейського дому, культурного різноманіття і водночас для збереження та примноження власних культурних надбань.

Беручи участь у проектах і програмах Ради Європи, ЮНЕСКО, Європейського Союзу, ЮНІСЕФ та інших міжнародних організацій, суб'єкти національної системи освіти не тільки отримуватимуть доступ до інформації про шляхи, засоби і методи розвитку гуманітарної сфери, але й зможуть демонструвати і пропонувати на міжнародному ринку освітні технології та власні напрацювання.

40. Держава сприяє залученню додаткових ресурсів для створення нових потужних каналів інформаційного обміну з усіма країнами світу, розширенню інформаційної бази національної системи освіти, забезпеченню можливості використання світових банків інформації.

41. Як важливий засіб утвердження авторитету України на міжнародній арені, розвитку міжнародного співробітництва та залучення додаткових джерел фінансування освіти держава розглядає можливість збільшення обсягів підготовки спеціалістів з числа іноземців та осіб без громадянства.

XVI. Очікувані результати

42. Реалізація Національної доктрини забезпечить перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу особистості та суспільства. В результаті цього відбудуться потужні позитивні зміни у системі матеріального виробництва та духовного відродження, структурі політичних відносин, побуті і культурі.

Зростуть самостійність і самодостатність особистості, її творча активність, що зміцнить демократичні основи громадянського суспільства і прискорить його розвиток.

Активізуються процеси національної самоідентифікації особистості, підвищиться її громадянський авторитет, а також статус громадянина України у міжнародному соціокультурному середовищі.

Освіта, здобута в Україні, стане конкурентоспроможною в європейському та світовому освітньому просторі, а людина - захищеною і мобільною на ринку праці.

Зростаючий освітній потенціал суспільства забезпечить впровадження новітніх виробничих та інформаційних технологій, що дасть змогу протягом наступних 10-15 років скоротити відставання у темпах розвитку, а надалі істотно

наблизитися до рівня і способу організації життєдіяльності розвинутих країн світу.

Випереджальний розвиток освіти забезпечить рівень життя, гідний людини XXI століття.

Глава
Адміністрації Президента України

В.ЛИТВИН

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні

З метою дальшого розвитку освіти в Україні, її інтеграції в європейський освітній простір, а також створення умов для забезпечення доступу громадян до якісної освіти, утвердження високого статусу педагогічних працівників у суспільстві **п о с т а н о в л я ю**:

1. Кабінету Міністрів України:

1) розробити до 1 жовтня 2005 року концепцію реформування освіти в Україні, враховуючи перспективи інтеграції України до Європейського Союзу;

2) підготувати та подати до 1 листопада 2005 року на затвердження програму роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки, спрямовану на створення в Україні сприятливих умов для пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізації творчої особистості в сучасному суспільстві;

3) забезпечити розроблення та затвердити:

до 1 вересня 2005 року Державну програму інформатизації загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів на 2006-2007 роки, передбачивши, зокрема, заходи щодо завершення протягом 2006 року комп'ютеризації загальноосвітніх шкіл, забезпечення їх телекомунікаційними засобами виходу до міжнародної інформаційної мережі Інтернет, залучення для цього необхідних коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів;

до 1 січня 2006 року державну програму "Студентський гуртожиток", спрямовану на поліпшення умов для навчання та проживання студентської молоді;

4) опрацювати і забезпечити реалізацію заходів щодо:

докорінного поліпшення виховної роботи з дітьми, учнівською та студентською молоддю на основі традицій і звичаїв українського народу, вивчення його історичної та культурної спадщини, формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, поваги до державних символів України;

зміцнення демократичних засад в освіті, у тому числі шляхом розвитку учнівського і студентського самоврядування, залучення в установленому порядку дітей та молоді до участі у вирішенні питань місцевого значення;

здійснення переходу протягом 2005-2006 років до проведення вступних випробувань до вищих навчальних закладів шляхом зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, передбачити відповідне фінансування цих заходів;

удосконалення системи прогнозування та задоволення потреб суспільства в педагогічних і науково-педагогічних працівниках та запровадження, починаючи з 2005 року, практики укладання тристоронніх угод "студент - вищий навчальний заклад - роботодавець" для осіб, які навчаються за державним замовленням за напрямками і спеціальностями педагогічного профілю;

запровадження, починаючи з 2005 року, прийому за державним замовленням на денну форму навчання до державних вищих навчальних закладів в обсягах не менше 50 відсотків від загального обсягу прийому громадян із забезпеченням відповідного фінансування;

створення умов для реалізації громадянами України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном, права на повну загальну середню освіту, зокрема шляхом використання технологій дистанційного навчання;

удосконалення наукового супроводження розвитку освіти, збільшення обсягів фінансування наукових досліджень у цій сфері, видання Академією педагогічних наук України навчальної, наукової та методичної літератури;

створення національної системи моніторингу якості освіти на основі критеріїв держав - членів Європейського Союзу та забезпечення участі загальноосвітніх навчальних закладів у міжнародних обстеженнях якості освіти;

5) вжити в установленому порядку заходів щодо викоренення хабарництва та інших негативних явищ у сфері освіти, активізувати дії, спрямовані на їх профілактику та запобігання;

6) забезпечувати дотримання вищими педагогічними навчальними закладами квот прийому на навчання сільської молоді;

7) здійснити низку заходів, спрямованих на реалізацію в Україні положень Болонської декларації, зокрема розробити та затвердити нові переліки напрямів (спеціальностей), за якими здійснюватиметься підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, державні стандарти вищої освіти, вирішити питання щодо вдосконалення мережі вищих навчальних закладів, їх підпорядкування та створення в установленому порядку укрупнених регіональних університетів, утворити міжвідомчу комісію з підтримки Болонського процесу в Україні;

8) вирішити до 1 січня 2006 року питання щодо налагодження виробництва та постачання загальноосвітнім, професійно-технічним і вищим навчальним закладам сучасних технічних засобів навчання з природничо-математичних та технологічних дисциплін;

9) удосконалити систему видання навчальної літератури, здійснити заходи щодо підвищення її якості, забезпечення такою літературою навчальних закладів, ефективно використовувати виділені для цього бюджетні кошти,

забезпечити підготовку та видання комплекту навчально-методичних посібників серії "Бібліотека вчителя" для педагогічних працівників, студентів вищих педагогічних навчальних закладів;

10) забезпечити поетапне підвищення розмірів оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників з метою приведення їх у 2006 році у відповідність із вимогами статті 57 Закону України "Про освіту" ([1060-12](#));

11) удосконалити умови оплати праці педагогічних працівників, зокрема щодо встановлення підвищених посадових окладів залежно від кваліфікаційної категорії і педагогічного звання, збільшення розмірів доплат за окремі види педагогічної діяльності;

12) забезпечити виплату доплат педагогічним працівникам позашкільних навчальних закладів у розмірах, визначених статтею 22 Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#));

13) вирішити в установленому порядку питання щодо встановлення доплати протягом трьох років за першим місцем роботи педагогічним працівникам загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, розташованих у сільській місцевості;

14) переглянути посадові оклади (ставки заробітної плати) педагогічних працівників шкіл-інтернатів усіх типів і позашкільних навчальних закладів, методистів районних та міських методичних кабінетів, а також керівників дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації з метою залучення висококваліфікованих педагогічних працівників для роботи на цих посадах;

15) збільшити розміри грошових премій переможцям всеукраїнського конкурсу "Учитель року";

16) опрацювати питання щодо проведення у 2007-2009 роках реформи оплати праці працівників освіти;

17) передбачати щорічно під час розроблення проектів законів про Державний бюджет України бюджетні призначення на:

реалізацію в повному обсязі державних цільових програм у сфері освіти, зокрема Державної програми "Вчитель" ([379-2002-п](#)), Програми "Шкільний автобус" ([31-2003-п](#)), Програми розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002-2008 роки ([378-2002-п](#)), визначивши кошти для цих потреб окремим рядком;

видання достатньої кількості навчально-методичної літератури, модернізацію матеріально-технічної бази загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;

роботу з обдарованою молоддю та розвиток діяльності Малої академії наук України;

розвиток державних навчальних закладів в обсязі не менше 10 відсотків від загального обсягу асигнувань на освіту;

18) переглянути у тримісячний строк порядок визначення нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення дошкільних,

загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації;

19) удосконалити порядок фінансування позашкільних навчальних закладів, внести в установленому порядку відповідні пропозиції;

20) вирішити в установленому порядку питання щодо збільшення у 2006 та наступних роках бюджетних призначень для надання цільових пільгових державних кредитів громадянам для здобуття вищої освіти;

21) опрацювати питання щодо підвищення з 1 січня 2006 року розмірів стипендіального забезпечення студентів вищих навчальних закладів, передбачивши додаткове збільшення на 10 відсотків стипендій студентам, які навчаються за напрямами та спеціальностями педагогічного профілю;

22) вивчити питання та внести в установленому порядку пропозиції щодо надання, починаючи з 1 січня 2006 року, адресної грошової допомоги випускникам вищих навчальних закладів, які здобули освіту за напрямами і спеціальностями педагогічного профілю та уклали не менше ніж на три роки угоду про роботу в загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах, визначених органами управління освітою;

23) вжити заходів щодо поліпшення умов проживання та запровадження ефективного механізму забезпечення житлом педагогічних і науково-педагогічних працівників, насамперед у сільській місцевості;

24) внести на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо встановлення Державної премії України в галузі освіти та почесного звання "Народний вчитель України".

2. Заснувати, починаючи з 2006 року, щорічні стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів і Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України у розмірі, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Кабінету Міністрів України подати у двомісячний строк проекти положень про порядок призначення зазначених стипендій та передбачати, починаючи з 2006 року, у проектах Державного бюджету України видатки на їх виплату.

3. Міністерству освіти і науки України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

розробити критерії оцінювання якості навчального процесу та здійснювати на їх основі із залученням органів учнівського та студентського самоврядування, батьків, громадськості моніторинг ефективності діяльності навчальних закладів та визначати їх рейтинг;

визначити перелік населених пунктів, навчальні заклади яких необхідно в першочерговому порядку забезпечити педагогічними працівниками, та створювати умови для залучення до роботи в них випускників вищих навчальних закладів;

забезпечити створення належних умов для здобуття якісної освіти дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, та дітьми, які

потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, їх соціальної адаптації;

вжити заходів щодо розвитку мережі позашкільних навчальних закладів, у тому числі еколого-природничого, науково-технічного, фізкультурно-оздоровчого напрямів, територіальних відділень Малої академії наук України, їх матеріально-технічного забезпечення та фінансування;

забезпечити ефективне використання інформаційних, зокрема мультимедійних та електронних засобів навчання, створення мережі інформаційного забезпечення сфери освіти, запровадження інтерактивних методів навчання;

запровадити, починаючи з 2006 року, психолого-педагогічне тестування для вступників до вищих навчальних закладів на напрями і спеціальності педагогічного профілю;

вжити заходів щодо модернізації матеріально-технічної та навчально-методичної бази інститутів післядипломної педагогічної освіти з метою підвищення ефективності їх діяльності;

вирішити в установленому порядку питання щодо забезпечення приміщеннями Українського центру оцінювання якості освіти та його регіональних підрозділів;

забезпечити створення державної відеотеки педагогічного досвіду, започаткувати видання Книги педагогічної слави України;

проаналізувати об'єкти незавершеного будівництва державних навчальних закладів та за результатами такого аналізу вжити протягом 2006-2008 років заходів щодо завершення будівельних робіт на об'єктах, готовність яких складає понад 70 відсотків;

вирішити в установленому порядку питання про заснування стипендій для переможців II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України.

Президент України
м. Київ,
4 липня 2005 року
N 1013/2005

В.ЮЩЕНКО

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про положення про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів і Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України

З метою підтримки та заохочення інтелектуально і творчо обдарованої учнівської молоді **п о с т а н о в л я ю**:

1. Затвердити:

Положення про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів (додається);

Положення про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів членів Малої академії наук України (додається).

2. Міністерству освіти і науки України забезпечити призначення і виплату стипендій починаючи з 1 вересня 2006 року.

**Президент України
м. Київ,
16 травня 2006 року
N 398/2006**

В.ЮЩЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 16 травня 2006 року
N 398/2006

ПОЛОЖЕННЯ
про стипендії Президента України
для переможців Всеукраїнських учнівських
олімпіад з базових навчальних предметів

1. Це Положення визначає порядок призначення та виплати стипендій Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів (далі - стипендії), заснованих Указом Президента України від 4 липня 2005 року N 1013 ([1013/2005](#)) "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні".

2. Стипендії призначаються учням загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, які є переможцями IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів.

Стипендії призначаються Міністерством освіти і науки України після підведення підсумків IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів строком на один рік. Щороку призначається не більш як 150 стипендій у розмірі, що визначається Кабінетом Міністрів України.

У разі коли стипендіат має право на призначення кількох академічних стипендій, виплачується одна - більша за розміром.

3. Стипендію виплачує щомісяця Міністерство освіти і науки України за місцем навчання стипендіата за рахунок коштів, передбачених Міністерству в Державному бюджеті України на відповідний рік.

У разі відрахування стипендіата за його бажанням з вищого навчального закладу стипендія виплачується навчальним закладом до закінчення строку, на який її призначено.

У разі працевлаштування стипендіата стипендія виплачується за попереднім місцем навчання до закінчення строку, на який її призначено.

4. Виплата стипендії припиняється за рішенням Міністерства освіти і науки України за поданням органів управління освітою Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій або керівника навчального закладу в разі порушення стипендіатом навчальної дисципліни, виїзду за кордон на навчання (крім випадків, коли навчання за кордоном здійснюється за направленням навчального закладу), а також якщо стипендіат перебуває за межами України більше ніж шість місяців.

5. У разі отримання стипендіатом державної допомоги, призначеної відповідно до законодавства, розмір стипендії не зменшується.

Глава
Секретаріату Президента України

О.РИБАЧУК

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 16 травня 2006 року N 398/2006

ПОЛОЖЕННЯ
про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнського
конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів
Малої академії наук України

1. Це Положення визначає порядок призначення та виплати стипендій Президента України для переможців Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України (далі - стипендії), заснованих Указом Президента України від 4 липня 2005 року N 1013 ([1013/2005](#)) "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні".

2. Стипендії призначаються учням (слухачам, вихованцям) загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів, які є переможцями III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України.

Стипендії призначаються Міністерством освіти і науки України після підведення підсумків Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України строком на один рік.

Щороку призначається не більш як 120 стипендій у розмірі, що визначається Кабінетом Міністрів України.

У разі коли стипендіат має право на призначення кількох академічних стипендій, виплачується одна - більша за розміром.

3. Стипендію виплачує щомісяця Міністерство освіти і науки України за місцем навчання стипендіата за рахунок коштів, передбачених Міністерству в Державному бюджеті України на відповідний рік.

У разі відрахування стипендіата за його бажанням з вищого навчального закладу стипендія виплачується навчальним закладом до закінчення строку, на який її призначено.

У разі працевлаштування стипендіата стипендія виплачується за попереднім місцем навчання до закінчення строку, на який її призначено.

4. Виплата стипендії припиняється за рішенням Міністерства освіти і науки України за поданням органів управління освітою Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій або керівника навчального закладу в разі порушення стипендіатом навчальної дисципліни, виїзду за кордон на навчання (крім випадків, коли навчання за кордоном здійснюється за направленням навчального закладу), а також якщо стипендіат перебуває за межами України більше ніж шість місяців.

5. У разі отримання стипендіатом державної допомоги, призначеної відповідно до законодавства, розмір стипендії не зменшується.

Глава

Секретаріату Президента України

О.РИБАЧУК

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про проведення акції "Озеленення країни - спадщина для майбутніх поколінь"

З метою поліпшення стану довкілля та залучення широких верств населення до вирішення екологічних завдань **п о с т а н о в л я ю**:

1. Провести у листопаді 2007 року акцію "Озеленення країни - спадщина для майбутніх поколінь" (далі - акція).

2. Кабінету Міністрів України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям затвердити у триденний строк плани заходів з проведення акції, передбачивши комплекс дій зі збереження довкілля на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, зокрема, з благоустрою та створення нових зелених зон, парків, скверів у кожному населеному пункті, поширення природоохоронних знань.

3. Рекомендувати органам місцевого самоврядування взяти участь у підготовці та проведенні акції.

4. Державному комітету телебачення та радіомовлення України забезпечити широке висвітлення заходів з підготовки та проведення акції.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ,
1 листопада 2007 року
№ 1041/2007

В.ЮЩЕНКО

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про проведення Весняної толоки з озеленення та благоустрою

З метою забезпечення збереження та примноження зелених насаджень у містах та інших населених пунктах, поліпшення естетичного, санітарного стану прибудинкових територій і об'єктів масового перебування та відпочинку населення, залучення громадськості, насамперед дітей і молоді, до вирішення цих завдань **п о с т а н о в л я ю**:

1. Провести в Україні з 5 березня до 20 квітня 2008 року Весняну толоку з озеленення та благоустрою.

2. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям разом з органами місцевого самоврядування в рамках проведення Весняної толоки з озеленення та благоустрою забезпечити:

організацію та здійснення заходів із благоустрою та озеленення населених пунктів, зокрема створення в установленому порядку у кожному населеному пункті нових зелених зон, парків, скверів, висаджування саджанців дерев і чагарників;

впорядкування, в тому числі приведення до належного естетичного та санітарного стану, прибудинкових територій, дитячих та спортивних майданчиків, парків, скверів, інших об'єктів масового перебування та відпочинку населення, а також створення нових дитячих та спортивних майданчиків;

проведення у загальноосвітніх навчальних закладах акції "Посади дерево і збережи його";

залучення до участі у зазначених заходах волонтерів, громадськості, насамперед учнівської та студентської молоді з відзначенням найбільш активних учасників Весняної толоки з їх числа.

3. Головам обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій поінформувати до 1 травня 2008 року про результати виконання цього Указу.

4. Державному комітету телебачення та радіомовлення України забезпечити широке висвітлення підготовки та проведення Весняної толоки з озеленення та благоустрою.

5. Визнати таким, що втратив чинність, Указ Президента України від 1 квітня 2005 року N 571 ([571/2005](#)) "Про Всеукраїнську акцію "Зелений паросток майбутнього".

6. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ,
3 березня 2008 року
N 186/2008

В.ЮЩЕНКО

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей

*{ Із змінами, внесеними згідно з Указом Президента N 503/2014 ([503/2014](#))
від 06.06.2014 }*

З метою поліпшення стану забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей, реалізації прав дітей на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та гармонійний розвиток **п о с т а н о в л я ю**:

1. Підтримати ініціативу громадськості щодо проведення до Дня захисту дітей 1 червня 2008 року Всеукраїнської акції "Здорова дитина - здорова нація".

Визначити, що Всеукраїнська акція "Здорова дитина - здорова нація" проводиться за підтримки Президента України.

Утворити Організаційний комітет з підготовки та проведення Всеукраїнської акції "Здорова дитина - здорова нація" (далі - Організаційний комітет).

Призначити БОГУЦЬКОГО Юрія Петровича - заступника Глави Секретаріату Президента України та ВАСЮНИКА Івана Васильовича - Віце-прем'єр-міністра України співголовами Організаційного комітету.

Співголовам Організаційного комітету внести у триденний строк пропозиції щодо персонального складу Організаційного комітету.

Організаційному комітету затвердити у тижневий строк план заходів з підготовки та проведення Всеукраїнської акції "Здорова дитина - здорова нація", передбачивши проведення 1 червня 2008 року благодійних акцій в закладах та установах системи охорони здоров'я, системи праці та соціального захисту населення, де перебувають діти, закладах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також проведення тематичних освітніх, культурно-мистецьких, спортивних заходів, спрямованих на поширення знань про права дітей, засоби захисту прав, популяризацію серед дітей здорового способу життя із залученням до участі у цих заходах відомих спортсменів, популярних естрадних виконавців.

2. Кабінету Міністрів України забезпечувати ефективну реалізацію органами державної влади та органами місцевого самоврядування державної політики у сфері охорони дитинства, захисту прав та законних інтересів дітей, для чого, зокрема:

1) розробити та подати до 1 жовтня 2008 року на розгляд Верховної Ради України законопроекти:

про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за вчинення насильства над дітьми;

про внесення змін до законодавчих актів щодо права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, при досягненні 16-річного віку, а також осіб з їх числа на взяття на облік потребуючих поліпшення житлових умов;

про внесення змін до Кримінального кодексу України ([2341-14](#)) щодо встановлення проходження обов'язкових програм корекції соціальної поведінки осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, зокрема поведінки щодо дітей;

про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми "Здорова нація" на 2009-2013 роки;

про внесення змін до Бюджетного кодексу України ([2542-14](#)) щодо запровадження фінансування центрів соціально-психологічної реабілітації дітей з державного бюджету;

про внесення змін до законодавчих актів щодо звільнення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа та дітей-інвалідів від плати за навчання у вищих навчальних закладах усіх рівнів за умови, якщо певний освітньо-кваліфікаційний рівень вони здобувають вперше;

2) внести у місячний строк в установленому порядку зміни до Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки ([1594-2006-п](#)) щодо створення додаткових умов для навчання дітей плавання;

3) вжити у двомісячний строк заходів щодо:

запровадження системи моніторингу за якістю послуг, які отримують діти; забезпечення вирішення в установленому порядку питання щодо встановлення пільгових цін/тарифів на послуги з постачання природного газу для дитячих будинків сімейного типу;

4) протягом трьох місяців:

затвердити порядок діяльності органів опіки і піклування з питань захисту прав дітей (щодо усиновлення та сімейного влаштування дітей);

запровадити єдиний облік багатодітних сімей в Україні;

внести в установленому порядку зміни до Порядку ведення обліку дітей, які можуть бути усиновлені, осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснення нагляду за дотриманням прав дітей після усиновлення ([1377-2003-п](#)) з метою запровадження "соціального паспорта" дитини, яка може бути усиновлена, та удосконалення процедур контролю за додержанням прав усиновлених дітей;

забезпечити здійснення в установленому порядку заходів щодо поліпшення умов утримання, матеріально-побутового забезпечення та харчування неповнолітніх, які перебувають в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, ізоляторах тимчасового утримання, приймальниках-розподільниках органів внутрішніх справ;

5) ініціювати в установленому порядку проведення протягом другого півріччя 2008 року парламентських слухань з питань усиновлення;

{ Пункт 6 статті 2 виключено на підставі Указу Президента N 503/2014 (503/2014) від 06.06.2014 }

7) передбачати під час підготовки проектів закону про Державний бюджет України на 2009 та наступні роки видатки на виплати державної соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, за принципом "гроші ходять за дитиною" незалежно від форми влаштування дітей.

3. Міністерству охорони здоров'я України:

1) запровадити у місячний строк спеціальні експертні медичні комісії для огляду дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розробити порядок діяльності таких комісій та забезпечити подання комісіями відповідних відомостей для внесення до Єдиного електронного банку даних дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, громадян, які бажають взяти їх на виховання;

2) розробити та затвердити протягом двох місяців перелік захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем;

3) переглянути протягом трьох місяців перелік захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в Державному департаменті з усиновлення та захисту прав дитини;

4) удосконалити систему своєчасної діагностики вроджених вад розвитку у новонароджених, забезпечити поліпшення процесу діагностування захворювань у дітей, що виховуються у будинках дитини, вжити заходів щодо надання таким дітям вчасної медичної допомоги, в тому числі хірургічної;

5) уживати заходів щодо забезпечення кваліфікованими медичними працівниками дитячих будинків-інтернатів, які перебувають у сфері управління Міністерства праці та соціальної політики України.

4. Міністерству освіти і науки України:

1) ужити разом з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями заходів щодо оптимізації та розвитку мережі дошкільних навчальних закладів з урахуванням прогнозованих демографічних змін, не допускати скорочення мережі таких закладів;

2) сприяти розширенню практики спільного перебування, в тому числі короткочасного, в дошкільних навчальних закладах дітей з обмеженими можливостями і здорових дітей;

3) здійснити невідкладні заходи щодо активізації реформування та розукрупнення закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, вирішити питання про збереження майнових комплексів закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та подальшого їх використання для вирішення соціальних потреб регіонів;

4) запровадити у тримісячний строк систему заходів щодо подолання та недопущення стигматизації (асоціалізації) ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД дітей, забезпечення реалізації їх права на освіту;

5) переглянути до 1 вересня 2008 року порядок організації індивідуальної та групової роботи у позашкільних навчальних закладах з метою поліпшення

умов для розвитку здібностей, творчої самореалізації, допрофесійної підготовки дітей, насамперед з обмеженими можливостями, а також удосконалити форми урочної та позаурочної роботи з фізичного виховання школярів.

5. Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту забезпечувати:

проведення методичної та консультативної роботи із запровадження в Україні державної соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, за принципом "гроші ходять за дитиною";

впровадження передового світового і вітчизняного досвіду з профілактики бездоглядності, безпритульності, бродяжництва, жебрацтва та правопорушень серед дітей, їх соціальної реабілітації;

проведення інформаційних кампаній, спрямованих на широке інформування населення з питань усиновлення та сімейних форм виховання дітей.

6. Міністерству праці та соціальної політики України вжити протягом трьох місяців заходів щодо забезпечення дітей-інвалідів засобами для корекції слуху та зору, пересування, протезно-ортопедичними виробами.

7. Міністерству внутрішніх справ України:

1) внести у місячний строк зміни до нормативно-правових актів щодо удосконалення процедури розшуку батьків, які залишили дітей, та пошуку дітей, які зникли;

2) у двомісячний строк:

проаналізувати ефективність роботи управлінь, відділів кримінальної міліції у справах дітей щодо захисту дітей від жорстокого поводження, насильства та експлуатації, вжити відповідних заходів із вдосконалення цієї роботи;

вивчити питання щодо створення відділів кримінальної міліції у справах дітей у складі управлінь охорони метрополітену;

3) до 1 серпня 2008 року:

розробити та внести в установленому порядку пропозиції щодо змін до Правил дорожнього руху ([1306-2001-п](#), [306а-2001-п](#)) стосовно посилення безпеки дітей, уникнення травмування їх під час перевезення автомобільним транспортом;

ужити заходів до належного забезпечення відділів кримінальної міліції у справах дітей кваліфікованими кадрами та створення умов для їх ефективної роботи, переглянути штатні нормативи для органів кримінальної міліції у справах дітей;

4) уживати дієвих заходів щодо підвищення ефективності роботи з виявлення, запобігання та розкриття злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи щодо дітей, посилення профілактичної роботи у цьому напрямі.

8. Міністерству юстиції України:

1) внести до 1 серпня 2008 року в установленому порядку пропозиції про приведення законодавства у відповідність із міжнародно-правовими зобов'язаннями, взятими Україною, щодо покарання осіб, які будь-яким чином

використовують дітей з метою виготовлення порнографічної продукції та зберігають дитячі зображення порнографічного характеру;

2) розробити протягом другого півріччя 2008 року проект Національної програми розвитку ювенальної юстиції.

9. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

1) забезпечити до 1 липня 2008 року за участю органів місцевого самоврядування створення у кожному населеному пункті нових та облаштування існуючих дитячих та спортивних майданчиків;

2) ужити до 1 вересня 2008 року разом із Міністерством культури і туризму України відповідних заходів щодо створення в кожному місті республіканського (в Автономній Республіці Крим), обласного значення сучасних центрів дитячої творчості;

3) забезпечити створення до 1 вересня 2009 року та функціонування дитячих дошкільних установ у кількості, що відповідає потребам відповідних територіальних громад;

4) забезпечувати повне внесення та своєчасне поновлення інформації у Єдиному електронному банку даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і громадян, які бажають взяти їх на виховання, та Єдиному електронному банку даних дітей, які опинились у складних життєвих обставинах;

5) удосконалити роботу з підготовки потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів та відповідних соціальних працівників;

6) активізувати через засоби масової інформації роботу з пропаганди усиновлення, інших сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, поширення кращого досвіду створення та діяльності прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу;

7) уживати заходів щодо забезпечення спільного проживання і виховання братів і сестер при влаштуванні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на виховання в сім'ї громадян та заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

8) передбачити у проектах місцевих бюджетів на 2009 рік кошти на реалізацію регіональних програм подолання дитячої бездоглядності та безпритульності, реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

9) забезпечувати розвиток сімейних форм виховання, вживати заходів щодо належного житлового та матеріального забезпечення дитячих будинків сімейного типу;

10) сприяти благодійній діяльності громадських, благодійних, релігійних організацій щодо роботи з дітьми, особливо з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

10. Рекомендувати Верховному Суду України узагальнити у двомісячний строк судову практику щодо розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням

батьківських прав, поновленням у батьківських правах, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми, та вжити заходів щодо недопущення судами тяганини при розгляді таких справ.

11. Державному комітету телебачення та радіомовлення України:

1) забезпечувати створення та розповсюдження теле-, радіопрограм для дітей та юнацтва, спрямованих на популяризацію здорового способу життя, на запобігання жорстокості та насильству, сексуальній експлуатації дітей, на формування навичок безпечного користування комп'ютерними технологіями та мережею Інтернет;

2) забезпечувати широке висвітлення у засобах масової інформації питань соціального та правового захисту дітей, діяльності закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, пропагування позитивного досвіду сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

12. Рекомендувати Генеральній прокуратурі України:

1) забезпечувати здійснення ефективного прокурорського нагляду за додержанням прав та законних інтересів дітей, посилити контроль за додержанням майнових (житлових) прав неповнолітніх, забезпечити своєчасне виявлення фактів порушення прав дітей та вжиття заходів прокурорського реагування, поновлення прав дітей на житло;

2) забезпечити проведення у другому півріччі 2008 року перевірки діяльності будинків дитини щодо додержання норм законодавства з питань захисту прав дітей, позбавлених батьківського піклування;

3) забезпечити проведення у першому півріччі 2009 року перевірки стану додержання законодавства щодо усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Президент України
м. Київ,
5 травня 2008 року
№ 411/2008

В.ЮЩЕНКО

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції "Пам'ятати. Відродити. Зберегти"

З метою сприяння соціальному становленню та розвитку молоді, виховання у молодих громадян поваги до національних історичних і культурних цінностей та реалізації молодіжних ініціатив у трудовій сфері **п о с т а н о в л я ю**:

1. Провести у 2009-2015 роках Всеукраїнську молодіжну акцію "Пам'ятати. Відродити. Зберегти" (далі - Всеукраїнська акція).

2. Кабінету Міністрів України затвердити до 1 червня 2009 року план заходів з організації та проведення Всеукраїнської акції, передбачивши, зокрема: проведення серед учнівської та студентської молоді освітньої, інформаційної роботи з вивчення, популяризації національної історії та культурної спадщини, ознайомлення з об'єктами культурної спадщини місцевого значення;

залучення учнів та студентів до науково-дослідної, пошукової діяльності з виявлення та вивчення невідомих сторінок історії та культури свого рідного краю;

організацію відвідування учнівською та студентською молоддю екскурсійних, туристичних маршрутів місцями, пов'язаними з історією та культурою українського народу, походів шляхами військової слави;

забезпечення захисту, збереження, утримання та відповідного використання об'єктів пам'яток культурної спадщини, зокрема, проведення необхідних ремонтних і реставраційних робіт таких об'єктів, залучення в установленому порядку учнівської і студентської молоді до виконання дослідних та відповідних охоронних робіт на територіях історико-культурних, етнографічних, природних заповідників, парків, музеїв, меморіальних комплексів тощо;

сприяння встановленню у визначеному законодавством порядку закладами науки, освіти та культури, громадськими організаціями шефства над об'єктами культурної спадщини з метою забезпечення їх збереження;

впорядкування й облаштування місць, пов'язаних з історією та культурою українського народу, зокрема, поховань невідомих солдатів, братських могил,

меморіалів і об'єктів, що увічнюють перемогу у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років;

проведення робіт із благоустрою території об'єктів пам'яток історії та культури, облаштування закладів культури у населених пунктах;

організацію та проведення щорічних конкурсів на кращу науково-дослідну, творчу роботу (фотографія, живопис, література, тематична екскурсія тощо) з історії та культури свого населеного пункту;

формування за участю молодіжних центрів праці, молодіжних громадських організацій та органів самоврядування студентської і учнівської молоді молодіжних трудових загонів для участі у заходах Всеукраїнської акції.

3. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

забезпечити розвиток мережі та підтримку діяльності молодіжних центрів праці;

розробити та затвердити регіональні плани заходів, пов'язаних з організацією та проведенням Всеукраїнської акції.

4. Державному комітету телебачення та радіомовлення України забезпечити широке висвітлення заходів з підготовки і проведення Всеукраїнської акції.

Президент України
м. Київ,
27 квітня 2009 року
№ 272/2009

В.ЮЩЕНКО

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні

З метою забезпечення поліпшення функціонування та інноваційного розвитку освіти в Україні, підвищення її якості та доступності, інтеграції до європейського освітнього простору із збереженням національних досягнень і традицій **п о с т а н о в л я ю**:

1. Оголосити в Україні 2011 рік Роком освіти та інформаційного суспільства.

2. Підтримати ініціативу освітянської громадськості, Національної академії педагогічних наук України та Міністерства освіти і науки України щодо проведення у березні 2011 року Всеукраїнського з'їзду працівників освіти.

3. Кабінету Міністрів України:

1) розробити та затвердити до 15 грудня 2010 року план заходів з проведення у 2011 році в Україні Року освіти та інформаційного суспільства, передбачивши, зокрема, заходи щодо створення умов для підвищення комп'ютерної грамотності населення, підготовки та проведення Всеукраїнського з'їзду працівників освіти, в тому числі вирішення в установленому порядку питання фінансування таких заходів;

2) здійснити комплекс заходів із забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні, в тому числі:

а) розробити та затвердити в установленому порядку державні цільові програми, спрямовані на розвиток дошкільної та професійно-технічної освіти, впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій, поліпшення роботи з обдарованою молоддю, підвищення якості природничо-математичної освіти, забезпечення навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання, підтримку входження провідних університетів України до числа вищих навчальних закладів, визнаних у світі;

б) внести до 1 грудня 2010 року зміни до комплексного плану заходів з розвитку освіти в Україні на період до 2011 року ([1352-2008-п](#)), державних цільових програм з розвитку освіти, зокрема Програми "Шкільний автобус" ([31-](#)

[2003-п](#)), Державної програми "Вчитель" ([379-2002-п](#)), з метою корегування передбачених ними завдань і заходів відповідно до сучасних потреб;

в) забезпечувати:

вчасне та в повному обсязі фінансування державних цільових програм у галузі освіти, заходів з видання підручників, навчальних посібників і методичної літератури;

залучення громадськості до підготовки та реалізації основних заходів з реформування системи освіти, врахування пропозицій громадських організацій із цих питань;

г) здійснити заходи щодо вдосконалення порядку забезпечення навчальною літературою студентів вищих навчальних закладів, учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів і вихованців дошкільних навчальних закладів, розроблення та реалізації пілотних проектів із запровадження підручників на електронних носіях;

д) опрацювати питання щодо підвищення авторитету робітничих професій в суспільстві, забезпечити вирішення проблемних питань у системі професійно-технічної освіти, зокрема, модернізації матеріальних і кадрових ресурсів, кардинального оновлення змісту освіти відповідно до європейських стандартів і перспективних потреб ринку праці;

е) підготувати та внести в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення механізму працевлаштування випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів;

є) опрацювати питання щодо:

удосконалення структури освіти;

надання провідним вищим навчальним закладам реальної автономії як засобу поліпшення якості вищої освіти, запровадження їх змагальності та відповідальності за результати роботи;

оптимізації мережі вищих навчальних закладів та їх підпорядкування, створення укрупнених регіональних університетів;

посилення інтеграції освіти, науки, виробництва, наукової та інноваційної складових у діяльності вищих навчальних закладів;

ж) прискорити розроблення проекту нової редакції Закону України "Про вищу освіту" ([2984-14](#)), забезпечити організацію його громадського обговорення, доопрацювання з урахуванням результатів такого обговорення та внесення в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України;

з) забезпечити створення ефективної системи післядипломної освіти, яка передбачатиме мотивацію громадян до безперервного фахового та особистісного вдосконалення;

и) забезпечити активізацію роботи із запровадження інклюзивного навчання в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах дітей з особливими потребами;

і) вжити заходів щодо поліпшення роботи з патріотичного, правового, екологічного виховання дітей, учнівської та студентської молоді, формування у

них моральних цінностей, соціальної активності та громадянської відповідальності, утвердження здорового способу життя;

й) розглянути питання щодо поширення дії постанови Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2009 року N 1130 ([1130-2009-п](#)) "Про встановлення надбавки вчителям, вихователям загальноосвітніх навчальних закладів, викладачам і майстрам виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації державної та комунальної форми власності, керівникам та заступникам керівників зазначених закладів, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників" на інших педагогічних працівників;

к) вжити невідкладних заходів щодо запровадження ефективного механізму забезпечення педагогічних та науково-педагогічних працівників житлом;

л) вирішити до кінця 2010 року питання вдосконалення механізму формування державного замовлення на підготовку фахівців, науково-педагогічних і робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів (післядипломна освіта) відповідно до потреб економіки та ситуації на національному і регіональних ринках праці;

м) вжити в установленому порядку заходів до поетапного, починаючи з 2011 року, підвищення розмірів оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників та приведення цих розмірів у відповідність із вимогами законодавства про освіту;

н) забезпечити запровадження, починаючи з 2011 року, національної системи моніторингу рівня якості освіти та участь української сторони у відповідних міжнародних моніторингових дослідженнях.

4. Міністерству освіти і науки України:

1) вжити разом із місцевими органами виконавчої влади за участю Національної академії педагогічних наук України, органів місцевого самоврядування заходів щодо створення умов для забезпечення виконання вимог закону стосовно обов'язкової дошкільної освіти дітей старшого дошкільного віку, проведення необхідної роз'яснювальної роботи серед населення стосовно форм і методів такої освіти, прав і обов'язків батьків;

2) розробити план заходів із впровадження єдиної інформаційної системи управління освітою;

3) створити до 1 травня 2011 року відкриту єдину державну електронну базу освіти;

4) удосконалити до 15 листопада 2010 року умови прийому до вищих навчальних закладів України, оптимізувавши, зокрема, строки проведення вступної кампанії;

5) вживати під час проведення вступних кампаній заходів щодо забезпечення належної організації роботи з прийому документів вступників приймальними комісіями вищих навчальних закладів, об'єктивності та прозорості зарахування вступників на навчання.

5. Міністерству внутрішніх справ України за участю правоохоронних органів активізувати роботу з виявлення фактів використання підроблених документів про освіту.

6. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській, Севастопольській міським державним адміністраціям:

забезпечити до 31 грудня 2010 року перегляд програм Автономної Республіки Крим, регіональних програм з питань розвитку освіти, розроблення нових програм з цих питань, зокрема із запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті;

проаналізувати до 1 листопада 2010 року стан дошкільної освіти в регіонах, розробити плани дій щодо поліпшення її якості, передбачивши, зокрема, заходи з відновлення роботи дошкільних навчальних закладів, які тимчасово не працюють, а також з будівництва нових закладів.

Президент України
м. Київ,
30 вересня 2010 року
№ 926/2010

В.ЯНУКОВИЧ

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді

З метою підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді, стимулювання розвитку їх творчого потенціалу, враховуючи визначну роль Українського державного центру "Мала академія наук України" Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України у залученні до систематичної науково-дослідної роботи обдарованих і талановитих дітей та молоді, **п о с т а н о в л я ю**:

1. Надати Українському державному центру "Мала академія наук України" Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України статус національного й надалі іменувати його - Національний центр "Мала академія наук України".

2. Надати підтримку Президента України Всеукраїнському конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України.

3. Кабінету Міністрів України опрацювати разом із Київською міською державною адміністрацією та забезпечити вирішення в установленому порядку питання щодо надання Національному центру "Мала академія наук України" необхідних приміщень.

4. Міністерству освіти і науки України за участю Національної академії наук України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській, Севастопольській міським державним адміністраціям:

вжити заходів щодо розширення мережі позашкільних навчальних закладів - територіальних малих академій наук учнівської молоді та вирішення питань розміщення таких закладів, їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

забезпечити вирішення в установленому порядку питання модернізації матеріально-технічної та навчально-методичної бази існуючих позашкільних навчальних закладів по роботі з обдарованою і талановитою учнівською молоддю.

5. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям запровадити систему заохочень та підтримки переможців II і III етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів, I і II етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України, в тому числі шляхом заснування відповідних премій та стипендій.

6. Державному комітету телебачення та радіомовлення України забезпечити широке висвітлення заходів щодо розвитку і функціонування загальнонаціональної системи виявлення та підтримки талановитих і обдарованих дітей та молоді, створення сприятливих умов для самореалізації творчої особистості.

Президент України
м. Київ,
30 вересня 2010 року
№ 927/2010

В.ЯНУКОВИЧ

У К А З ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні

З метою створення належних умов для забезпечення реалізації прав та законних інтересів дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, вирішення актуальних завдань у сфері охорони дитинства **п о с т а н о в л я ю**:

1. Кабінету Міністрів України:

1) ужити невідкладних заходів щодо активізації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, спрямованої на поліпшення захисту особистих і майнових прав дітей, їх соціального захисту, забезпечення врахування в такій роботі рекомендацій Заключних спостережень Комітету ООН з прав дитини за підсумками розгляду третьої та четвертої зведених періодичних доповідей про реалізацію Україною положень Конвенції ООН про права дитини ([995_021](#)), а також посилення відповідальності за виконання вимог законодавства у сфері охорони дитинства;

2) забезпечувати:

разом із Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями своєчасну і у повному обсязі виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною";

фінансування у 2012 році заходів, спрямованих на реалізацію завдань, визначених Законом України "Про Загальнодержавну програму "Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини" на період до 2016 року" ([1065-17](#));

безумовне виконання вимог законодавства щодо штатної чисельності працівників служб у справах дітей та недопущення ліквідації таких служб;

3) передбачати під час доопрацювання проекту Закону України "Про Державний бюджет України на 2012 рік" та розроблення проектів законів про Державний бюджет України на наступні роки кошти для проведення незалежної експертизи (випробувань) якості продукції для дітей, насамперед дитячого

харчування, у відповідних лабораторіях та інших установах, акредитованих згідно із законодавством на право проведення таких робіт;

4) запровадити у двомісячний строк оцінку результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій за напрямом "Захист прав дитини";

5) до 1 травня 2012 року:

підготувати з урахуванням досвіду закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, нового типу у Київській, Кіровоградській, Черкаській, Чернівецькій областях та внести зміни до Положення про заклад для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

розробити та затвердити механізм взаємодії місцевих органів виконавчої влади з питань здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей та соціального супроводу дітей, які виховуються у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу;

розробити та забезпечити впровадження в установленому порядку механізму фінансування потреб дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за принципом "гроші ходять за дитиною";

забезпечити вирішення в установленому порядку питання щодо розширення функцій центрів соціально-психологічної реабілітації дітей.

2. Міністерству соціальної політики України сприяти діяльності громадських організацій у реалізації програм, спрямованих на забезпечення прав дитини, зокрема права дитини на сімейне виховання, та підтримку відповідального батьківства.

3. Міністерству охорони здоров'я України:

1) невідкладно вжити додаткових заходів щодо підвищення якості медичних послуг для дітей, забезпечення лікарськими засобами дітей пільгових категорій;

2) розробити та затвердити у тримісячний строк порядок видачі висновку медико-соціальної експертної комісії про наявність у батька, матері дитини тривалої хвороби, яка перешкоджає виконанню батьківських обов'язків;

3) опрацювати у шестимісячний строк питання щодо вдосконалення порядку надання психіатричної допомоги дітям ([z1196-13](#)), зокрема відокремлення стаціонарної психіатричної допомоги для дітей від психіатричної допомоги для дорослих, та за результатами опрацювання внести в установленому порядку відповідні пропозиції.

4. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України:

1) переглянути Положення про центральну та республіканську (Автономної Республіки Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації ([z0931-04](#)) щодо посилення гарантій реалізації права дитини на сімейне виховання при вирішенні питань направлення дітей до відповідних навчальних закладів для дітей

дошкільного і шкільного віку, лікувально-профілактичних, реабілітаційних закладів;

2) ужити у тримісячний строк заходів до приведення офіційних назв закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у відповідність із вимогами закону щодо заборони зазначення в офіційних назвах таких закладів категорій осіб, які утримуються і виховуються в цих закладах.

5. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

1) забезпечувати неухильне виконання вимог законодавства щодо:

соціального захисту дітей, насамперед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема своєчасного виявлення таких дітей, надання їм статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої , батьківського піклування, вирішення питання щодо забезпечення захисту особистих, майнових і житлових прав таких дітей;

додержання місцевими органами виконавчої влади прав багатодітних сімей, зокрема належного забезпечення їх соціального захисту та реалізації передбачених законодавством пільг для таких сімей;

пріоритетності права дитини на сімейне виховання, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (усиновлення, опіка та піклування, прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу);

нагляду за умовами проживання усиновлених дітей;

2) ужити додаткових заходів щодо:

удосконалення роботи з підготовки потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів та відповідних соціальних працівників;

підвищення ефективності соціальної роботи з сім'ями або особами, які опинилися у складних життєвих обставинах, зокрема поліпшення соціального супроводу сімей, які виховують дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування;

забезпечення спільного проживання і виховання братів і сестер при влаштуванні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на виховання в сім'ї та заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

посилення кадрового забезпечення служб у справах дітей та створення умов для їх ефективної роботи;

забезпечення житлом багатодітних сімей;

3) активізувати роботу з упровадження інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах;

4) затвердити у шестимісячний строк регіональні програми на 2013-2015 роки із забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа;

5) сприяти діяльності громадських організацій у здійсненні ними незалежного громадського контролю за додержанням прав дітей у навчальних

закладах, спеціальних установах для дітей і закладах соціального захисту, в яких перебувають діти.

6. Державному комітету телебачення і радіомовлення України:

1) забезпечити створення та розповсюдження теле-, радіопрограм, спрямованих на популяризацію здорового способу життя, запобігання жорстокості та насильству в сім'ї, дитячому середовищі, сексуальній експлуатації дітей, а також на формування навичок безпечного користування комп'ютерними технологіями та мережею Інтернет;

2) забезпечити разом із Міністерством соціальної політики України широке висвітлення в засобах масової інформації питань соціального та правового захисту дітей, пропагування позитивного досвіду щодо сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, проведення інформаційної кампанії про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені, влаштовані в сім'ї громадян України;

3) ужити разом із Міністерством юстиції України, Міністерством внутрішніх справ України заходів щодо запровадження циклу телерадіопрограм із роз'яснення завдань кримінальної юстиції стосовно неповнолітніх, інформування про права дітей та їх законних представників під час здійснення дізнання, досудового слідства, правосуддя, а також перебування в установах виконання покарань.

Президент України
м. Київ,
16 грудня 2011 року
№ 1163/2011

В.ЯНУКОВИЧ

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року

З метою вдосконалення правових та організаційних засад розвитку освіти в Україні **постановляю**:

1. Схвалити [Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року](#) (додається).

2. Кабінету Міністрів України розробити та затвердити у місячний строк план заходів з реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

3. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ
25 червня 2013 року
№ 344/2013

В.ЯНУКОВИЧ

СХВАЛЕНО

Указом Президента України

від 25 червня 2013 року № 344/2013

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року

I. Загальні положення

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (далі - Національна стратегія) на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти.

Розроблення Національної стратегії зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір.

Національна стратегія конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених [Національною доктриною розвитку освіти](#).

II. Сучасний стан розвитку освіти

Аналіз сучасного стану національної системи освіти

В Україні забезпечено правове регулювання питань функціонування системи освіти, всіх її рівнів і підсистем, діяльності навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм навчання.

Останніми роками вдосконалено законодавство України стосовно дошкільної і загальної середньої освіти, зокрема, запроваджено обов'язковість дошкільної освіти для дітей старшого дошкільного віку, встановлено 11-річний термін навчання для здобуття повної загальної середньої освіти, затверджено нові державні стандарти дошкільної та загальної середньої освіти, [Положення про освітній округ](#), [Положення про загальноосвітній навчальний заклад](#), [Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах](#), [Положення про дистанційне навчання](#), [Концепцію літературної освіти](#), [Концепцію розвитку інклюзивної освіти](#) тощо.

З метою прискорення процесу реформування системи освіти на виконання [Програми економічних реформ на 2010 - 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»](#) затверджено надзвичайно важливі для розвитку освіти державні цільові програми, зокрема [Державну цільову соціальну програму розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року](#), [Державну цільову соціальну програму розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року](#), [Державну цільову програму розвитку професійно-технічної освіти на 2011 - 2015 роки](#), [Державну цільову соціальну програму підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року](#), [Державну цільову програму впровадження у](#)

навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року.

Триває виконання Державної цільової соціальної програми «Шкільний автобус», а також державних програм, спрямованих на роботу з обдарованою молоддю, інформатизацію та комп'ютеризацію загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, забезпечення таких закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних та технологічних дисциплін, упровадження інформаційних і комунікаційних технологій в освіті та науці тощо.

За останні роки здійснено низку заходів щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, щодо реформування освіти, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності. Модернізовано зміст та вдосконалено організацію всіх ланок освіти, створено нові навчальні підручники, започатковано організацію інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, запроваджується профільне навчання в старшій школі, вдосконалюється зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, триває забезпечення загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів сучасними навчальними комп'ютерними комплексами, підключення їх до мережі Інтернет, у вищій освіті впроваджуються принципи Болонського процесу, кредитно-модульна система навчання.

Оновлено систему мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння державною мовою, можливість опановувати рідну та іноземні мови. Вивчення іноземних мов стало обов'язковим з першого класу.

У непростих демографічних і соціально-економічних умовах здійснюється модернізація мережі навчальних закладів з метою більш ефективного використання їх матеріально-технічних, кадрових, фінансових, управлінських ресурсів для забезпечення доступності та якості освіти.

З цією метою ведеться пошук альтернативних моделей організації навчання, зокрема створення в сільських районах освітніх округів, яких нині функціонує майже 2 тисячі.

Припинено процес закриття дошкільних навчальних закладів, відновлюється та значно розширюється їх мережа відповідно до потреб населення.

Відбулися значні позитивні зрушення в бібліотечно-інформаційному забезпеченні педагогічної освіти і науки, зокрема, створено веб-портали та сайти у провідних бібліотеках, формуються повноцінний галузевий інформаційний ресурс, електронні каталоги, повнотекстові бази, електронні бібліотеки.

Свідченням позитивних якісних змін у забезпеченні розвитку національної освіти став Форум міністрів освіти європейських країн «Школа XXI століття: Київські ініціативи», на якому проголошено сім напрямів євроінтеграції дошкільної та середньої освіти і проекти практичних дій за кожним із них («Дошкільна освіта», «Спільна історія без розділових ліній», «Толерантність»,

«Через мову до взаєморозуміння», «ІКТ-освіта без кордонів», «Від шкіл-партнерів до партнерів-країн», «Новій освіті Європи - новий європейський учитель»).

Водночас нинішній рівень освіти в Україні не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави і підвищення добробуту громадян. Залишається низькою престижність освіти і науки в суспільстві.

Не повністю задовольняє потреби населення мережа дошкільних і позашкільних навчальних закладів, стан їх навчально-матеріальної бази тощо.

Потребують якісного поліпшення освіта дорослих, діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти, структурних підрозділів вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюються перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Актуальними є реалізація в освітніх програмах ідеї посилення ролі сім'ї у вихованні дітей, розширення можливості впливу родин учнів на навчально-виховний процес.

Залишається незадовільним стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти, низьким - рівень оплати праці працівників освіти і науки.

Ключовим завданням освіти у XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє.

Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян.

Основні проблеми, виклики та ризики

Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів XXI століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі.

Серед зазначених проблем актуальними є:

недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;

обмеженість доступу до якісної освіти окремих категорій населення (діти, які проживають у сільській місцевості, діти з особливими освітніми потребами, обдарована учнівська молодь, діти мігрантів);

відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді;

зниження суспільної моралі, духовності, культури поведінки частини учнівської та студентської молоді;

недостатня орієнтованість структури і змісту професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики;

невідпрацьованість ефективної системи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, їх професійного супроводження;
недостатній розвиток мережі дошкільних навчальних закладів;
недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості освіти;

повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;

недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників, невисокий рівень заробітної плати таких працівників;

низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів;
слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування освіти;

наявність у системі освіти фактів неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нецільового використання приміщень навчальних закладів;

відсутність системи мотивацій і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності;

недостатній розвиток громадського самоврядування навчальних закладів, недосконалість механізмів залучення до управління освітою та її оновлення інституцій громадянського суспільства, громадськості.

Труднощі періоду реформування, процеси певної соціально-економічної нестабільності, екологічні проблеми спричиняють низку ризиків, які можуть ускладнити реалізацію цілей і завдань Національної стратегії. Серед них:

нестабільність економіки, обмежений обсяг ресурсів для забезпечення системного виконання всіх завдань і заходів, передбачених Національною стратегією;

розшарування суспільства за матеріальним становищем сімей;
негативний вплив складної демографічної ситуації;
несприйняття частиною суспільства нових реформ;
неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності;
недостатня підготовленість органів управління освітою до комплексного розв'язання нових завдань, до забезпечення скоординованості діяльності всіх служб та інституцій.

III. Мета, стратегічні напрями та основні завдання Національної стратегії

Мета Національної стратегії

Метою Національної стратегії є:

підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки;

забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя.

Стратегічні напрями розвитку освіти

Стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить стійкий рух та розвиток України в першій чверті ХХІ століття, інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір.

Стратегічними напрямками державної політики у сфері освіти повинні стати:

реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься принцип пріоритетності людини;

оновлення згідно з вимогами часу нормативної бази системи освіти;

модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу;

створення та забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, створення навчальних закладів різних типів і форм власності;

побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді;

забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя;

формування безпечного освітнього середовища, екологізації освіти;

розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі;

інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки;

забезпечення проведення національного моніторингу системи освіти;

підвищення соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників;

створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.

Основні завдання Національної стратегії

Модернізація і розвиток освіти повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі. Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямовано на забезпечення економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства, даліше навчання і розвиток особистості. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства.

Зусилля органів управління освітою, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави повинні бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, виконанні перспективних завдань, серед яких:

оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку;

забезпечення економічних і соціальних гарантій для реалізації конституційного права на освіту кожним громадянином України незалежно від місця проживання і форми здобуття освіти;

перебудова навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення та найбільш повне розкриття потенціалу (здібностей) у дітей, з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей;

забезпечення розвитку та функціонування української мови як державної, задоволення мовно-освітніх потреб національних меншин, створення умов для вивчення іноземних мов;

побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності;

забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводження навчально-виховного процесу;

посилення мовної, інформаційної, екологічної, економічної, правової підготовки учнів та студентів;

створення безпечного освітнього середовища;

забезпечення функціонування ефективної системи інклюзивної освіти;

удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів системи освіти, підвищення їх управлінської культури;

підвищення відповідальності сім'ї за освіту і виховання дітей;

забезпечення економічних та соціальних гарантій педагогічним, науково-педагогічним, бібліотечним та іншим працівникам системи освіти, підвищення їх соціального статусу, престижу педагогічної професії, створення умов для професійного вдосконалення і творчості;

створення сучасної матеріально-технічної бази для функціонування системи освіти;

забезпечення створення умов для розвитку індустрії сучасних засобів навчання (навчально-методичних, електронних, технічних, інформаційно-комунікаційних тощо);

розвиток взаємодії органів управління освітою та органів громадського самоврядування навчальних закладів, забезпечення об'єктивного оцінювання якості освіти;

розроблення ефективного механізму фінансово-економічного забезпечення освіти, належної оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Для здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти необхідно забезпечити:

у дошкільній освіті:

відновлення роботи закритих у попередні роки дошкільних навчальних закладів, розширення їх мережі до повного задоволення потреб населення;

стовідсоткове охоплення обов'язковою дошкільною освітою дітей старшого дошкільного віку через урізноманітнення форм її здобуття;

створення оптимальних організаційно-педагогічних, санітарно-гігієнічних, навчально-методичних і матеріально-технічних умов для функціонування дошкільних навчальних закладів;

удосконалення мережі навчально-виховних комплексів типу «дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад», відкриття груп та дошкільних закладів різних типів і форм власності, формування груп з короткотривалим перебуванням дітей тощо;

оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти та програм розвитку дитини;

у загальній середній освіті:

обов'язкове здобуття всіма дітьми і молоддю повної загальної середньої освіти в обсягах, визначених державними стандартами загальної середньої освіти;

здійснення оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням демографічних, економічних, соціальних перспектив розвитку регіонів, потреб громадян та суспільства;

урізноманітнення моделей організації освіти, зокрема для дітей, які проживають у сільській місцевості, створення умов для розвитку мережі загальноосвітніх навчальних закладів, заснованих на приватній формі власності;

оновлення змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу на засадах особистісної орієнтації, компетентнісного підходу;

підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій;

створення умов для диференціації навчання, посилення професійної орієнтації та допрофільної підготовки, забезпечення профільного навчання, індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів і здібностей;

в освіті дітей з особливими освітніми потребами:

розроблення методики раннього виявлення та проведення діагностики дітей з особливими освітніми потребами;

удосконалення мережі спеціальних навчальних закладів, створення нових моделей та форм організації освіти для осіб з особливими освітніми потребами;

відкриття дошкільних груп компенсуючого типу для дітей з особливими освітніми потребами, які проживають у сільській місцевості;

розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання в дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах дітей та молоді, що потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку;

пріоритетне фінансування, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, що надають освітні послуги дітям і молоді з особливими освітніми потребами, забезпечення архітектурної, транспортної та інформаційної доступності таких закладів для цієї категорії осіб;

у позашкільній освіті:

збереження та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів для забезпечення рівного доступу дітей та молоді з урахуванням їх особистісних потреб до навчання, виховання, розвитку та соціалізації засобами позашкільної освіти (створення умов для охоплення різними формами позашкільної освіти не менше 70 відсотків дітей відповідного віку);

належне навчально-методичне, матеріально-технічне забезпечення позашкільних навчальних закладів;

підвищення соціального статусу педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів;

удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів для позашкільної освіти;

державну підтримку програмно-методичного забезпечення системи позашкільної освіти шляхом внесення відповідних змін до нормативно-правових актів;

використання виховного потенціалу системи позашкільної освіти як основи гармонійного розвитку особистості;

розвиток та підтримку системи роботи з обдарованою і талановитою молоддю;

урізноманітнення напрямів позашкільної освіти, вдосконалення її організаційних форм, методів і засобів навчально-виховного процесу;

у професійно-технічній освіті:

розроблення та впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з професій широких кваліфікацій; оновлення та затвердження оптимального переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників (скорочення їх кількості на основі інтеграції);

оптимізацію мережі професійно-технічних навчальних закладів різних типів, професійних спрямувань та форм власності з урахуванням демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку праці; розширення їх автономії, створення навчально-виробничих комплексів;

удосконалення механізму формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів відповідно до реальних потреб економіки, регіональних ринків праці, запитів суспільства;

удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів професійно-технічної освіти на базі вищих навчальних закладів і профільних професійно-технічних навчальних закладів;

у вищій освіті:

приведення мережі вищих навчальних закладів і системи управління вищою освітою у відповідність із потребами розвитку національної економіки та запитів ринку праці;

створення дослідницьких університетів, розширення автономії вищих навчальних закладів;

перегляд та затвердження нового переліку професій педагогічних і науково-педагогічних працівників;

розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій;

розширення взаємодії вищих навчальних закладів з установами Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України щодо розвитку наукових досліджень у сфері вищої освіти;

залучення роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, зокрема, до участі у розробленні стандартів вищої освіти, організації проходження практики студентами, вирішенні питань надання першого робочого місця випускникам;

дальше вдосконалення процедур і технологій зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступити до вищих навчальних закладів, як передумови забезпечення рівного доступу до здобуття вищої освіти;

переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів;

у післядипломній освіті:

удосконалення нормативно-правового забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти; розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів;

реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти;

забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів відповідно до потреб реформування системи освіти, викликів сучасного суспільного розвитку.

IV. Основні напрями реалізації Національної стратегії

Оновлення законодавства України у сфері освіти

Формування нормативно-правової бази у сфері освіти має спрямовуватися на визначення правових, організаційних, фінансових засад інноваційного розвитку системи національної освіти в контексті глобалізаційних тенденцій і викликів часу.

Насамперед актуальним є питання щодо розроблення та прийняття Закону України «Про післядипломну освіту», нових редакцій Законів України [«Про освіту»](#), [«Про вищу освіту»](#), [«Про професійно-технічну освіту»](#).

Оновлення нормативно-правової бази вимагає розроблення та прийняття в установленому порядку актів стосовно:

удосконалення структури національної системи освіти відповідно до міжнародної стандартної класифікації;

удосконалення системи оплати праці педагогічних, науково-педагогічних працівників та інших категорій працівників навчальних закладів з метою забезпечення державних гарантій, визначених статтею 57 [Закону України «Про освіту»](#);

забезпечення підтримки дошкільної та загальної середньої освіти в сільській місцевості, зокрема шляхом розвитку альтернативних моделей організації здобуття освіти;

урегулювання питання щодо підготовки молодших спеціалістів у вищих професійних училищах та коледжах;

підвищення заробітної плати та забезпечення соціальних гарантій педагогічним працівникам позашкільних навчальних закладів на рівні педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів;

визначення механізму надання пільгових кредитів на будівництво та придбання житла педагогічним і науково-педагогічним працівникам;

урегулювання питань організації здобуття загальної середньої та позашкільної освіти за дистанційною формою навчання;

атестації керівників навчальних закладів;

удосконалення бібліотечно-інформаційного забезпечення учасників навчально-виховного процесу;

вирішення основних питань забезпечення життєдіяльності навчальних закладів, зокрема щодо їх матеріально-технічного та інформаційно-комунікаційного забезпечення, правового захисту освітніх інновацій як об'єктів інтелектуальної власності, забезпечення педагогічних працівників у сільській місцевості безоплатним житлом з опаленням і освітленням, підвезення їх до місця роботи.

Необхідним є також розроблення:

методики науково обґрунтованого прогнозування ринку праці з урахуванням розвитку галузей економіки;

нових державних санітарних норм і правил утримання навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу;

нових нормативних вимог щодо проектування та будівництва приміщень дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів;

затвердження переліку кваліфікаційних характеристик педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів.

Удосконалення структури системи освіти

Розбудова сучасної структури системи освіти повинна забезпечити створення оптимальних умов для функціонування і розвитку освіти та всіх її підсистем, реалізації різноманітних освітніх моделей, існування навчальних закладів різних типів і форм власності, що забезпечують громадянам надання якісних освітніх послуг.

Удосконалення структури системи освіти передбачає:

розроблення наукових підходів до ефективної оптимізації мережі навчальних закладів усіх освітніх підсистем;

удосконалення мережі дошкільних навчальних закладів різних форм власності для задоволення потреб громадян у здобутті обов'язкової дошкільної освіти дітьми, які досягли п'ятирічного віку;

урізноманітнення моделей організації освіти, зокрема для дітей, які проживають у сільській місцевості, шляхом створення освітніх округів, регіональних центрів дистанційного навчання, філій базових шкіл, дошкільних навчальних закладів сімейного типу;

створення умов для здобуття вихователями дошкільних навчальних закладів вищої фахової освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче бакалавра;

диференціацію та оптимізацію мережі професійно-технічних, вищих навчальних закладів і закладів післядипломної освіти в контексті потреб розвитку національної економіки та запитів роботодавців;

системне реформування структури вищої освіти шляхом упровадження таких рівнів: освітньо-кваліфікаційні - молодший спеціаліст, бакалавр, магістр; освітньо-науковий - доктор філософії; науковий - доктор наук;

удосконалення організаційно-правових засад функціонування підготовчих відділень вищих навчальних закладів;

запровадження у професійно-технічних навчальних закладах дворівневої підготовки: перший рівень - кваліфікований робітник, другий рівень - молодший спеціаліст (майстер, технік);

реформування системи післядипломної освіти відповідно до запитів економіки, потреб педагогічних і науково-педагогічних кадрів; закріплення за обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти статусу вищого навчального закладу III - IV рівнів акредитації;

розвиток мережі позашкільних навчальних закладів, у тому числі в сільській місцевості.

Модернізація змісту освіти

Зміст освіти відіграє провідну роль у розбудові національної системи освіти, забезпеченні її інноваційного розвитку, приведенні у відповідність з європейськими та світовими стандартами. Модернізація змісту освіти передбачає:

впровадження оновленого Базового компонента дошкільної освіти, нових державних стандартів загальної середньої, професійно-технічної, вищої та

післядипломної освіти на основі Національної рамки кваліфікацій та компетентісно орієнтованого підходу в освіті, необхідності підготовки фахівців для сталого розвитку з новим екологічним мисленням; узгодження освітньо-кваліфікаційних характеристик та навчальних програм із професійними кваліфікаційними вимогами;

модернізацію навчальних планів, програм та підручників відповідно до оновлених державних стандартів освіти; розроблення інтегрованих навчальних планів професійно-технічних навчальних закладів третього атестаційного рівня, вищих навчальних закладів I - II та III - IV рівнів акредитації;

забезпечення оптимального співвідношення інваріантної і варіативної частин, суспільно-гуманітарної, природничо-математичної, технологічної і здоров'язбережуваної складових змісту загальної середньої освіти;

забезпечення в загальноосвітніх навчальних закладах більш раннього вивчення основ інформатики;

розвантаження навчальних планів і програм за рахунок диференціації та інтеграції їх змісту, розширення міжпредметних зв'язків, скорочення кількості обов'язкових предметів і профілів у старшій школі, вилучення другорядного і надмірно ускладненого матеріалу;

розроблення на основі компетентісного підходу базового змісту позашкільної освіти та нових навчальних програм за напрямками позашкільної освіти;

розроблення на основі проведення моніторингу ринку праці Державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах;

оновлення змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників для професійно-технічних навчальних закладів і професійних коледжів;

розширення практики підготовки педагогічних працівників за інтегрованими програмами (у тому числі за поєднаними спеціальностями на рівні магістра);

визначення професій, спеціальностей та кваліфікацій з підготовки фахівців для сфери інформаційно-комунікаційних технологій.

Забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді

Система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі.

Пріоритетом державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності.

Виконання зазначених завдань передбачає:

переорієнтацію пріоритетів освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу, педагогічної ідеології в цілому, тобто на європейські гуманістичні цінності та виміри;

забезпечення відповідності змісту і якості виховання актуальним проблемам та перспективам розвитку особистості, суспільства, держави;

взаємодію сім'ї, навчальних закладів та установ освіти, органів управління освітою, дитячих і молодіжних громадських організацій, представників бізнесу, широких верств суспільства у вихованні і соціалізації дітей та молоді;

розроблення цілісної системи виявлення та психолого-педагогічного супроводження обдарованої молоді, забезпечення створення умов для її розвитку, соціалізації та дальшого професійного зростання;

розроблення програми превентивного виховання дітей та молоді в системі освіти; формування ефективної і дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності;

розроблення інваріантних моделей змісту виховання в навчальних закладах з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання;

посилення впливу літератури та мистецтва на виховання і розвиток дітей та молоді;

створення для молоді телевізійних навчально-пізнавальних передач з науково-технічного, еколого-натуралістичного, естетичного, туристично-краєзнавчого та інших напрямів позашкільної освіти;

впровадження програм підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства;

формування здорового способу життя як складової виховання, збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації;

збільшення рухового режиму учнів шкільного віку за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в позаурочний час;

удосконалення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в навчальних закладах (розширення кількості спортивних гуртків, секцій і клубів з обов'язковим кадровим, фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням їх діяльності);

оновлення методології фізичного виховання дітей та молоді з безпосереднім валеологічним супроводженням усього процесу навчання і виховання дітей з різними фізичними та освітніми можливостями;

посилення взаємодії органів управління освітою і навчальних закладів із засобами масової інформації у справі виховання та розвитку молодого покоління, недопущення шкідливого інформаційно-психологічного впливу на дітей;

створення системи психолого-педагогічної і медико-соціальної підтримки та реабілітації сім'ї;

розроблення критеріїв оцінювання якості та результативності виховної діяльності навчальних закладів.

Інформатизація освіти

Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Заходи, спрямовані на забезпечення інформатизації освіти, задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу, передбачають:

формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти, застосування в навчально-виховному процесі та бібліотечній справі поряд із традиційними засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб;

створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу, спрямованої на здійснення її основних функцій (забезпечення навчання, соціалізація, внутрішній контроль за виконанням освітніх стандартів тощо);

повне забезпечення дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів навчальними комп'ютерними комплексами, а також опорних навчальних закладів освітніх округів мультимедійним обладнанням;

оновлення застарілого парку комп'ютерної техніки;

створення електронних підручників та енциклопедій навчального призначення;

поступове забезпечення спеціальних навчальних закладів (груп, класів) корекційними комп'ютерними програмами;

розвиток мережі електронних бібліотек на всіх рівнях освіти;

створення системи дистанційного навчання, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні;

забезпечення навчально-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також доступу навчальних закладів до світових інформаційних ресурсів;

створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління навчальними закладами, інформаційно-технологічного забезпечення проведення моніторингу освіти.

Посилення кадрового потенціалу системи освіти

Сучасний розвиток суспільства вимагає вдосконалення системи педагогічної та післядипломної освіти педагогічних і науково-педагогічних

працівників відповідно до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейське і світове освітнє співтовариство.

Основними завданнями педагогічної освіти є:

забезпечення кваліфікованими педагогічними і науково-педагогічними кадрами дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, науково-методичних установ і закладів післядипломної педагогічної освіти;

забезпечення навчальних закладів усіх типів і форм власності практичними психологами та соціальними педагогами;

приведення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, науково-методичної, інформаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників у відповідність із вимогами інформаційного суспільства та змінами, що відбуваються у соціально-економічній, духовній і гуманітарній сферах;

модернізація навчальної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, що здійснюють підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників, на основі інтеграції традиційних педагогічних та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчання, а також створення нового покоління підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів;

запровадження двоциклової підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра та забезпечення мобільності вітчизняних педагогів і викладачів з вищою освітою на європейському просторі;

оптимізація мережі вищих навчальних закладів та закладів післядипломної педагогічної освіти, удосконалення їх діяльності на основі запровадження компетентнісно та особистісно орієнтованих підходів до організації процесу неперервної освіти педагогів;

розширення практики підготовки педагогічних працівників для роботи в дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах за поєднаними спеціальностями або спеціальністю і спеціалізацією;

забезпечення підготовки педагогічних працівників за спеціальністю «Професійна освіта» (за профілем) для системи професійно-технічної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра з присвоєнням кваліфікацій майстра виробничого навчання, викладача практичного навчання за відповідною галуззю виробництва або сферою обслуговування, інженера-педагога та викладача дисциплін професійно-теоретичної підготовки у відповідній галузі виробництва або сфері обслуговування.

Формування контингенту студентів педагогічних спеціальностей здійснюватиметься на основі:

визначення об'єктивної прогнозованої потреби дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів у педагогічних кадрах на регіональному та державному рівнях;

педагогічної професійної орієнтації учнівської молоді з метою забезпечення її особистісної готовності до педагогічної діяльності, урізноманітнення форм довузівської підготовки.

Вирішенню питання працевлаштування випускників-педагогів та їх закріплення на педагогічній роботі сприятиме продовження практики виплати адресної грошової допомоги випускникам вищих навчальних закладів, які здобули освіту за напрямами і спеціальностями педагогічного профілю та уклали угоду про роботу в загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах.

Широкого розповсюдження повинен набути порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів на умовах тристоронньої угоди «випускник - вищий навчальний заклад - роботодавець».

Важливими складовими державної кадрової політики мають стати:

забезпечення учасникам навчально-виховного процесу соціальних гарантій, визначених законодавством;

стимулювання високоякісної педагогічної праці на підставі об'єктивної її оцінки згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик;

поліпшення житлових умов педагогічних працівників;

створення умов для повноцінного відновлення працездатності педагогічних працівників.

Підтримка наукової та інноваційної діяльності

Сучасна філософія освіти, оновлена стратегія її реформування вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого та послідовного запровадження передових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності у сфері освіти. Розвиток системи освіти в зазначеному напрямі ґрунтується на:

рекомендаціях Нової стратегічної програми європейського співробітництва в галузі освіти і навчання «Освіта і навчання 2020», спрямованої на розбудову інформаційно зорієнтованих європейських суспільств та перетворення навчання протягом життя на реальність;

забезпеченні пріоритетності розвитку науки та науково-технічного потенціалу вищих навчальних закладів шляхом виділення коштів із державного бюджету на перспективні наукові проекти і скорочення кількості розпорядників бюджетних коштів у сфері науки;

створенні ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводження модернізації національної освіти, прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку системи освіти з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження; формуванні відкритої інформаційно-аналітичної бази новацій у всіх підсистемах освіти;

осучасненні тематики основних напрямів наукових досліджень у вищих навчальних закладах та наукових установах освітньої галузі, у системі післядипломної педагогічної освіти, виконанні та відборі на конкурсних засадах

проектів комплексних наукових досліджень і розробок, що здійснюються за кошти державного бюджету та залучених інвестицій;

проведенні практико-орієнтованих психолого-педагогічних досліджень з актуальних проблем розвитку освіти, застосуванні нових концептуально-методологічних підходів до розроблення державних стандартів освіти;

розробленні інваріантної складової навчання з кожного предмета на основі компетентнісного підходу до навчання та норм психофізичного розвитку дитини, а також відповідних педагогічних технологій;

вивченні потреб та забезпеченні розвитку обдарованих дітей, розробленні індивідуальних методик організації їх навчання та соціалізації, проектуванні особистісно-розвивального середовища обдарованих дітей і молоді;

розробленні ефективних моделей інтеграції в суспільство дітей і молоді з особливими освітніми потребами шляхом сучасного науково-методичного забезпечення змісту корекційної та інклюзивної освіти;

створенні нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення системи освіти, що враховує оцінювання якості і результативності навчальної та виховної діяльності навчальних закладів, системи консультування і наукових експертиз;

створенні системи мотивацій, стимулювання та заохочення інноваційної діяльності у сфері освіти, розробленні нових концептуальних моделей удосконалення окремих підсистем освіти;

розробленні системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності в системі освіти.

Модернізація системи управління освітою

Управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами.

Необхідно створити гнучку, цілеспрямовану, ефективну систему державно-громадського управління освітою, що забезпечуватиме інтенсивний розвиток та якість освіти, спрямованість її на задоволення потреб держави, запитів особистості.

Зазначене передбачає:

оптимізацію органів управління освітою, децентралізацію управління у цій сфері; перерозподіл функцій і повноважень між центральними та місцевими органами управління освітою;

професіональний підхід під час здійснення добору та призначення керівників навчальних закладів, органів управління освітою;

розроблення системи заходів (науково-методичних, фінансово-економічних тощо) стосовно впровадження ідеї автономії навчальних закладів, розширення їх прав і можливостей щодо фінансової самостійності;

подолання бюрократизації в системі управління освітою, удосконалення порядку перевірок та звітності навчальних закладів;

професійну підготовку компетентних менеджерів системи освіти, формування управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно, у тому числі в кризових ситуаціях, приймати управлінські рішення в будь-яких сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси;

запровадження нових ефективних форм підвищення кваліфікації керівників освіти;

розвиток автоматизованих систем управління освітою.

Розроблення та підтримка програм у сфері освіти

Розроблення та виконання державних, галузевих, регіональних програм, комплексних планів дій за підтримки органів виконавчої влади, суспільства та громадськості має стати дієвим інструментом реалізації мети та пріоритетних завдань Національної стратегії.

Для реалізації цієї мети передбачено:

визначення вимог щодо обґрунтуванням необхідності фінансування та ресурсного забезпечення державних, галузевих, регіональних програм у сфері освіти, контроль за їх реалізацією;

забезпечення виконання завдань та заходів державних цільових соціальних програм у сфері освіти, зокрема:

- [Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року;](#)

- [Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року;](#)

- [Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року;](#)

- [Державної цільової соціальної програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011 - 2015 роки;](#)

- [Державної цільової соціальної програми «Шкільний автобус»;](#)

- [Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року.](#)

V. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти повинно створити передумови для надання громадянам якісної освіти відповідно до сучасних запитів кожної особистості і потреб інноваційного розвитку держави.

Досягнення цієї мети передбачає:

перехід у фінансуванні навчальних закладів від принципу утримання навчальних закладів до принципу формування їх бюджетів, виходячи з чисельності контингенту;

оптимальне та цільове використання переваг ринкової економіки і сучасних технологій для досягнення інноваційного розвитку освіти та виконання

її основних функцій; багатоканальне фінансування освіти через запровадження системи субсидій, грантів, кредитів, їх поєднання та диференціації в розрізі категорій отримувачів цих коштів (їх соціальне становище, стан здоров'я, згода на відпрацювання після закінчення навчання тощо);

формування сучасної системи нормування та оплати праці у сфері освіти; удосконалення системи виплати та розмірів стипендій з урахуванням соціального статусу та особливих досягнень у навчанні учня (студента);

здійснення безоплатного стовідсоткового забезпечення підручниками учнів загальноосвітніх навчальних закладів, у першу чергу з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей із малозабезпечених сімей;

перегляд підходів до визначення плати за харчування дітей у державних та комунальних дошкільних навчальних закладах шляхом установлення безоплатного забезпечення харчуванням дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей із малозабезпечених сімей;

розроблення та запровадження системи стимулювання якісної педагогічної праці на підставі об'єктивної її оцінки з урахуванням вимог кваліфікаційних характеристик педагогічних і науково-педагогічних працівників;

урегулювання питання щодо оплати праці педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів, запровадження кваліфікаційних категорій для посад керівників гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи;

розроблення, виготовлення та постачання навчальним закладам сучасного обладнання, засобів навчання, підручників та навчальних посібників, програмно-методичних матеріалів для здійснення навчально-виховного процесу в обсягах, передбачених державними стандартами освіти;

спрощення процедури проведення тендерів на закупівлю освітніх і наукових послуг;

збільшення обсягу асигнувань на науково-дослідну та експериментальну діяльність у галузі освіти, доведення обсягів фінансування досліджень і розробок у вищих навчальних закладах до рівня не менш як 10 відсотків загальних асигнувань на їх утримання; підвищення соціального статусу наукових та науково-педагогічних працівників;

створення мережі наукових, проектних, навчально-методичних та освітньо-експериментальних установ, навчальних закладів і виробничих підприємств, діяльність яких спрямована на проведення наукових досліджень, проектно-конструкторських і методичних розробок, виготовлення, модернізацію та експериментальну перевірку нових, оновлених і модернізованих навчальних засобів та обладнання, їх доставку, впровадження, технічне обслуговування та надання методичної допомоги щодо їх використання у навчально-виховному процесі;

комплектування фондів бібліотек навчальних закладів вітчизняною та зарубіжною літературою, електронними базами даних;

упорядкування функціонування санаторіїв-профілакторіїв навчальних закладів та установ системи освіти, організації культурно-розвиваючої діяльності учасників навчально-виховного процесу;

забезпечення будівництва та реконструкції приміщень навчальних закладів, проведення своєчасного їх ремонту, забезпечення матеріально-технічних і санітарно-гігієнічних умов для організації навчально-виховного процесу.

VI. Міжнародне партнерство

Міжнародне співробітництво у сфері освіти покликано забезпечити інтеграцію національної системи освіти в міжнародний освітній простір, що передбачає:

укладення з іншими державами і реалізацію міжурядових та міжвідомчих угод про співробітництво в галузі освіти і науки;

організацію освітніх і наукових обмінів, стажування та навчання за кордоном учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників;

розширення участі навчальних закладів, педагогів, науковців, учнів та студентів у різних проектах і програмах міжнародних організацій та співтовариств (програми Темпус, Еразмус Мундус, Жан Моне тощо);

вивчення досвіду зарубіжних партнерів стосовно модернізації системи освіти, зокрема вивчення системи професійного зростання в рамках концепції навчання протягом життя щодо запровадження міжнародних шкіл, дискусійних майданчиків тощо;

проведення спільних наукових досліджень з актуальних проблем розвитку освіти та галузей економіки;

проведення міжнародних наукових конференцій, семінарів, симпозіумів тощо;

навчання іноземців та осіб без громадянства у вищих і професійно-технічних навчальних закладах України;

задоволення освітньо-культурних потреб української діаспори;

створення для учнів міжнародної он-лайн школи, де розміщуватимуться веб-ресурси з національної історії та історії Європи, започаткування міжнародних олімпіад з історії;

підтримку співробітництва міжнародних таборів для дітей та юнацтва, проведення спільних конкурсів, фестивалів, форумів тощо;

створення міжнародних волонтерських груп з метою відновлення пам'яток культури;

створення віртуальних програм для вчителів іноземних мов та вчителів фізики, математики, хімії тощо, що спонукатиме до вивчення та використання кількох мов;

розширення мережі європейських шкіл здоров'я.

VII. Національний моніторинг та оцінка системи освіти

Ефективність реалізації управління у сфері освіти значною мірою залежить від того, наскільки система моніторингу та оцінки якості освіти відповідає цілям і завданням державної політики у цій сфері та наскільки управлінські рішення,

що приймаються, адекватні результатам і рекомендаціям моніторингових досліджень.

Перспективними напрямками забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти в Україні повинні стати:

удосконалення системи зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти, здійснення оплати праці працівників, залучених до проведення зовнішнього незалежного оцінювання;

розроблення моделі проведення моніторингових досліджень для різних рівнів управління освітою;

розроблення системи показників якості освіти на національному рівні, які відображають умови, процеси та освітні результати;

проведення моніторингу якості ресурсного забезпечення, освітніх процесів і результатів;

участь у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти (TIMSS, PISA, PIRLS тощо);

модернізація та оновлення системи освітньої статистики;

забезпечення населення, органів управління, навчальних закладів достовірною інформацією стосовно умов і результативності функціонування системи освіти на різних її рівнях;

оприлюднення результатів проведення моніторингу системи освіти, зокрема засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

VIII. Очікувані результати реалізації Національної стратегії

Реалізація Національної стратегії надасть змогу забезпечити:

створення системи освіти нового покоління, що забезпечуватиме випереджувальний загальноцивілізаційний розвиток людини, її інтелекту;

поліпшення ефективності навчання випускників усіх рівнів системи освіти, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної освіти за рахунок забезпечення фундаментальності та практичної спрямованості навчальних програм;

створення збалансованого законодавства України про освіту, що регулюватиме та забезпечуватиме ефективність реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти в Україні, результативне функціонування всіх її підсистем;

створення позитивних зразків та поширення досвіду успішного реформування освіти, забезпечення необхідних науково-методичних, організаційних і матеріально-технічних умов;

підготовку та виховання педагогічних кадрів, здатних працювати на засадах інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, власного творчого безперервного професійного зростання;

визначеність та унормування змісту всіх підсистем освіти, що забезпечуватимуть усталену систему знань і компетентностей, потужну професійно кваліфіковану кадрову базу для економічного зростання держави, конкурентоспроможність вітчизняних працівників на зовнішньому ринку праці;

створення:

- соціально сприятливих умов для здобуття освіти всіма категоріями населення України;
- дієвої системи ресурсного забезпечення освіти;
- ефективної системи забезпечення розвитку дитини - представника покоління інформаційної епохи, формування соціально і фізично зрілої творчої особистості, громадянина України;
- економічно сприятливих умов та соціальних гарантій педагогічним і науково-педагогічним працівникам, підвищення їх соціального статусу;
- оптимальних умов для професійного вдосконалення та творчості з метою забезпечення якісної освіти;
- широку підтримку освітніх реформ суспільством;
- підвищення якості вітчизняної освіти, її інноваційний розвиток відповідно до світових стандартів, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства та особистості.

**Глава Адміністрації
Президента України**

С.ЛЬОВОЧКІН

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді

З метою забезпечення системної взаємодії державних органів з громадськістю у питаннях, пов'язаних із національно-патріотичним вихованням дітей та молоді на прикладах героїчної боротьби Українського народу за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, відстоювання демократичного вибору України, консолідації дій державних органів, громадських об'єднань патріотичного спрямування щодо проведення відповідної роботи у дитячому та молодіжному середовищі, відповідно до [пункту 28](#) частини першої статті 106 Конституції України **постановляю**:

1. Утворити Робочу групу з розроблення Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (далі - Робоча група).
Призначити співголовами Робочої групи ПАВЛЕНКА Ростислава Миколайовича - Заступника Глави Адміністрації Президента України та ТАРАНОВА Андрія Івановича - Заступника Глави Адміністрації Президента України.

Співголовам Робочої групи внести у двотижневий строк узгоджені пропозиції щодо персонального складу Робочої групи, передбачивши включення в установленому порядку до її складу представників центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, наукових установ, громадських об'єднань, незалежних експертів, фахівців.

Робочій групі розробити та подати до 1 жовтня 2015 року проекти Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки та плану дій щодо її реалізації.

2. Кабінету Міністрів України:

1) передбачати під час розроблення проектів законів про Державний бюджет України на відповідний рік кошти, необхідні для фінансування програм і заходів із національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

2) забезпечити розробку за участю громадських об'єднань та затвердити у місячний строк план заходів із відзначення у 2015 році Дня захисника України, звернувши особливу увагу на заходи з національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

3) ужити за участю Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України заходів щодо осучаснення роботи навчальних закладів, музеїв, бібліотек, клубів, інших закладів культури з національно-патріотичного виховання, активного залучення ними дітей та молоді до вивчення історії та культури України, подвигів борців за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, її демократичний вибір.

3. Кабінету Міністрів України, обласним, Київській міській державним адміністраціям:

1) забезпечити подання до 1 серпня 2015 року Робочій групі пропозицій щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

2) всебічно сприяти проведенню Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура").

4. Обласним, Київській міській державним адміністраціям ужити невідкладних заходів щодо налагодження співпраці з громадськими об'єднаннями патріотичного спрямування, волонтерами, учасниками антитерористичної операції у проведенні заходів з національно-патріотичного виховання дітей та молоді, зокрема під час проведення літньої оздоровчої кампанії 2015 року.

5. Міністерству оборони України разом із заінтересованими центральними органами виконавчої влади, за участю Товариства сприяння обороні України розробити у тримісячний строк спільний план невідкладних заходів, спрямованих на налагодження взаємодії у питаннях національно-патріотичного виховання допризовної молоді та популяризації військової служби.

6. Міністерству інформаційної політики України, Державному комітету телебачення і радіомовлення України разом із Українським інститутом національної пам'яті забезпечити:

організацію у телевізійних та радіопрограмах, друкованих засобах масової інформації постійно діючих рубрик із популяризації української історії, мови та культури, досвіду роботи з національно-патріотичного виховання;

створення та розміщення соціальної реклами, спрямованої на національно-патріотичне виховання дітей та молоді;

виготовлення та розповсюдження інформаційно-просвітницької продукції (навчально-методичних посібників, буклетів тощо) про героїчну боротьбу Українського народу за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України.

7. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ
12 червня 2015 року
№ 334/2015

П.ПОРОШЕНКО

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки

З метою виховання громадянина-патріота України, утвердження любові до Батьківщини, духовності, моральності, шанобливого ставлення до національних надбань Українського народу, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу та незалежність України як з історичного минулого, так і захисників, які сьогодні відстоюють суверенітет та територіальну цілісність держави у боротьбі із зовнішньою агресією, а також визначення ефективних механізмів системної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у питаннях національно-патріотичного виховання **постановляю**:

1. Затвердити [Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки](#) (додається).

2. Кабінету Міністрів України:

1) розробити за участю представників державних органів, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, провідних вітчизняних учених та затвердити:

у двомісячний строк - план дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки;

до 31 грудня 2015 року - державну цільову програму з національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки;

2) забезпечувати щороку підготовку та оприлюднення до 14 жовтня звіту про виконання у поточному році плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки;

3) опрацювати питання стосовно визначення центрального органу виконавчої влади з виконання функцій щодо координації заходів, здійснюваних органами виконавчої влади з національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

3. Обласним, Київській міській державним адміністраціям активізувати на відповідній території роботу з національно-патріотичного виховання дітей та

молоді, створивши для цього, зокрема, координаційні центри як допоміжні органи та залучивши до їх діяльності представників громадськості.

4. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ
13 жовтня 2015 року
№ 580/2015

П.ПОРОШЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 13 жовтня 2015 року № 580/2015

СТРАТЕГІЯ
національно-патріотичного виховання
дітей та молоді на 2016 - 2020 роки

1. Загальні положення

В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України.

Актуальність національно-патріотичного виховання громадян, особливо дітей та молоді, зумовлюється процесом консолідації та розвитку українського суспільства, сучасними викликами, що стоять перед Україною і вимагають дальшого вдосконалення системи національно-патріотичного виховання, оптимізації державної політики у зазначеній сфері.

Національно-патріотичне виховання має набути характеру системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, інститутів громадянського суспільства, громадян з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі.

В основу системи національно-патріотичного виховання має бути покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму у дітей та молоді.

Основними складовими національно-патріотичного виховання мають стати громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне виховання.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, успадкованих, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху в Україні. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013 - 2014 роках, учасників антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях.

У національно-патріотичному вихованні дітей та молоді важливо використати і виховний потенціал, пов'язаний із героїзмом українців, які боролися в арміях держав - учасників Антигітлерівської коаліції та в рухах опору нацистській Німеччині та її союзникам під час Другої світової війни 1939 - 1945 років, учасників міжнародних операцій з підтримки миру і безпеки.

Також одним із важливих чинників національно-патріотичного виховання має бути шанобливе ставлення до пам'яті про жертв комуністичного та інших тоталітарних режимів в Україні, зокрема жертв Голодомору, політичних репресій і депортацій.

Водночас важливою складовою національно-патріотичного виховання має стати поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту.

Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки (далі - Стратегія) розроблена відповідно до положень [Конституції України](#), законів України [«Про освіту»](#), [«Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті»](#), [«Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного \(нацистського\) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»](#), [«Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939 - 1945 років»](#), Постанови Верховної Ради України від 12 травня 2015 року [№ 373-VIII](#) «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» та інших нормативно-правових актів, а також на основі аналізу стану і проблем національно-патріотичного виховання в Україні за часів її незалежності.

2. Стан і проблеми національно-патріотичного виховання дітей та молоді

Досвід державної політики впродовж усіх років незалежності України засвідчив, що національно-патріотичному вихованню дітей та молоді не приділялось достатньої уваги.

У зв'язку з цим актуалізувалася низка таких проблем:

відсутність ефективного механізму формування та реалізації державної політики у сфері національно-патріотичного виховання;

брак комунікацій з громадянським суспільством з питань національно-патріотичного виховання;

недостатні зусилля держави у сфері політики консолідації суспільства, формування активної громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості громадян України, особливо дітей і молоді;

брак духовності і моральності у суспільстві;

наявність істотних відмінностей у системах цінностей, світоглядних орієнтирах груп суспільства, населення певних територій держави, окремих громадян;

наявність імперсько-тоталітарних рудиментів у суспільній свідомості та зумовлених нищенням української духовно-культурної спадщини та історичної пам'яті розбіжностей в уявленнях про історичне минуле, зокрема про тоталітарну добу, голодомори і політичні репресії;

незавершеність процесу формування національного мовно-культурного простору, стійкості його ціннісної основи до зовнішнього втручання;

відсутність єдиної державної інформаційно-просвітницької політики щодо питань організації та висвітлення заходів із національно-патріотичного виховання;

перетворення інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю, продукування ціннісної дезорієнтації;

недостатня нормативно-правова урегульованість сфери національно-патріотичного виховання;

недостатній рівень гармонізації законодавства й управлінських практик у сфері формування громадянської позиції з законодавством та кращими практиками держав Європейського Союзу та інших розвинутих держав;

відсутність єдиних методичного та термінологічного підходів до процесу національно-патріотичного виховання;

відсутність єдиних стандартів щодо процесів, суб'єктів, їх компетенції та повноважень, якості діяльності у сфері національно-патріотичного виховання;

недостатність кваліфікованого кадрового потенціалу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, у навчальних закладах для організації та здійснення заходів із національно-патріотичного виховання, нерозвиненість низової ланки в системі координації виховних процесів у цьому напрямі;

низький рівень матеріально-технічного забезпечення та розвитку інфраструктури у сфері національно-патріотичного виховання.

Відтак, існує нагальна потреба вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, надання цьому вкрай важливому для держави процесу системності.

3. Мета Стратегії

Метою Стратегії є визначення пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання дітей та молоді, розвитку відповідних

інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання на основі:

формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей Українського народу;

усвідомлення досягнень Українського народу, його інтелектуальних і духовних надбань;

розвитку діяльнісної відданості у розбудові України, формування у дітей і молоді активної громадянської, державницької позиції та почуття власної гідності;

скоординованої роботи та взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання, їх ефективної співпраці з громадськістю;

формування широкої громадської підтримки процесів національно-патріотичного виховання, розширення ролі та можливостей громадських об'єднань, підвищення ролі сім'ї, активної участі волонтерів, активістів;

забезпечення системних змін, досягнення високої якості, ефективності, цілеспрямованого та прогнозованого розвитку у сфері національно-патріотичного виховання;

сприяння консолідації українського суспільства навколо ідей спільного майбутнього, захисту територіальної цілісності України, реформ і державотворення.

4. Основні напрями досягнення мети Стратегії

Досягнення мети Стратегії здійснюватиметься за такими основними напрямками:

удосконалення нормативно-правової бази стосовно національно-патріотичного виховання дітей і молоді;

підвищення ролі української мови як національної цінності;

забезпечення належної організації науково-дослідної та методичної роботи у сфері національно-патріотичного виховання;

вивчення сучасних виховних систем, технологій і методик у сфері національно-патріотичного виховання, узагальнення та поширення найкращого досвіду у цій сфері;

впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування як основи формування особистості та підґрунтя для національно-патріотичного виховання;

формування єдиних стандартів діяльності у сфері національно-патріотичного виховання та інструментів їх впровадження;

підвищення професійної компетентності фахівців у сфері національно-патріотичного виховання, налагодження конструктивної взаємодії між суб'єктами національно-патріотичного виховання;

забезпечення умов і підтримки з боку держави для ефективної діяльності інститутів громадянського суспільства у сфері національно-патріотичного виховання;

забезпечення оптимальної скоординованої діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання;

організація та координація інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання;

здійснення заходів, спрямованих на підвищення престижу військової служби;

упорядкування та вдосконалення системи допризовної військової підготовки, підготовки з військово-облікових спеціальностей;

профілактика негативних проявів поведінки, злочинності, наркоманії, алкоголізму серед дітей та молоді шляхом залучення дітей і молоді до участі у заходах із національно-патріотичного виховання;

розвиток міжнародної співпраці з державами Європейського Союзу та іншими розвинутими державами, які успішно впроваджують заходи у сфері національно-патріотичного виховання;

створення системи ефективного моніторингу у сфері національно-патріотичного виховання.

5. Цільові групи Стратегії

Цільовими групами Стратегії є молоді громадяни, які визначають свої життєві перспективи та потребують насамперед світоглядної опори, що не суперечить їхньому практичному досвіду, але розкриває нові можливості, а також діти з огляду на актуальність для них прикладів для наслідування, способів поведінки, що дають їм визнання в колективі однолітків і серед дорослих.

6. Сфери національно-патріотичного виховання

Національно-патріотичне виховання має охоплювати насамперед такі сфери:

освіта;

наука;

культура та мистецтво;

профорієнтація на військові спеціальності;

історія, вшанування пам'ятних дат та історичних постатей;

краєзнавство;

туризм;

охорона довкілля;

фізкультура, спорт, популяризація здорового способу життя;

цивільна оборона;

оборона України.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді має здійснюватися згідно з розробленими відповідними центральними органами виконавчої влади

концепціями, заходами у відповідних сферах національно-патріотичного виховання, із залученням провідних вчених, незалежних експертів, із урахуванням міжнародного досвіду.

7. Стандарти у сфері національно-патріотичного виховання

У сфері національно-патріотичного виховання дітей та молоді мають бути розроблені уповноваженим центральним органом виконавчої влади за участю вчених, незалежних експертів, з урахуванням кращого міжнародного досвіду успішних демократичних держав та впроваджені єдині стандарти, зокрема щодо засобів і способів, форм і методів національно-патріотичного виховання, оцінки досягнень відповідних суб'єктів у цій сфері та їх компетентності.

8. Шляхи та механізми реалізації Стратегії

Для об'єднання зусиль органів державної влади, органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання існує потреба у впровадженні єдиної державної політики, адекватних механізмів для консолідації і координації відповідної роботи в економічній, політичній, соціальній, культурній та інших сферах.

Ефективна реалізація Стратегії потребує:

чіткої координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади у сфері національно-патріотичного виховання;

здійснення заходів з активізації національно-патріотичного виховання дітей та молоді на всіх рівнях такої діяльності у тісній взаємодії між державою та інститутами громадянського суспільства на принципах взаємозацікавленого співробітництва;

підвищення рівня організації, покращення функціонування як окремих елементів системи національно-патріотичного виховання, так і всієї системи в цілому;

створення механізму підтримки об'єднань, центрів, клубів, діяльність яких пов'язана з національно-патріотичним вихованням дітей та молоді;

розроблення системи заохочення громадських об'єднань та активістів за плідну діяльність у сфері національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

Для цього має бути розроблено дієвий механізм формування і реалізації державної політики, зокрема опрацьовано питання щодо визначення центрального органу виконавчої влади, на який буде покладено здійснення такої координації, проведення ґрунтовного дослідження сучасного стану національно-патріотичного виховання дітей та молоді, організацію його поточного моніторингу.

Активізація роботи з національно-патріотичного виховання дітей та молоді на місцевому рівні потребує створення місцевими державними адміністраціями координаційних рад з питань національно-патріотичного виховання як дорадчих органів при місцевих державних адміністраціях із залученням до складу таких рад фахівців з питань освіти, молодіжної політики, фізичної культури та спорту, культури та мистецтва, запобігання надзвичайним

ситуаціям, представників Товариства сприяння обороні України, а також інститутів громадянського суспільства відповідного спрямування.

9. Підвищення кваліфікації та професійної компетентності фахівців у сфері національно-патріотичного виховання

Важливим кроком реалізації Стратегії є кадрове забезпечення процесу національно-патріотичного виховання дітей та молоді. У зв'язку з цим на початковому етапі розбудови системи національно-патріотичного виховання зусилля державних органів і неурядових організацій мають бути зосереджені на організації підготовки фахівців із національно-патріотичного виховання дітей та молоді, підвищенні кваліфікації фахівців, які працюють у цій сфері, оволодінні ними знаннями, уміннями і навичками, розробленні для цього відповідних навчальних програм, що забезпечить ефективне впровадження змісту національно-патріотичного виховання, визначеного Стратегією.

Удосконалення професійної компетентності фахівців із національно-патріотичного виховання має відбуватися за допомогою сучасних інтерактивних форм і методів роботи.

10. Удосконалення нормативно-правової бази з національно-патріотичного виховання дітей і молоді

Дальше вдосконалення нормативно-правової бази з питань національно-патріотичного виховання має відбуватися комплексно та у стислий період часу шляхом підготовки нових та внесення змін до чинних нормативно-правових актів щодо:

закріплення в установленому порядку завдань та повноважень центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання;

створення єдиної нормативно-правової основи національно-патріотичного виховання в системі освіти;

визначення механізму взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у сфері національно-патріотичного виховання.

11. Реалізація, моніторинг за впровадженням Стратегії

Реалізація Стратегії забезпечуватиметься спільними зусиллями органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Для здійснення моніторингу реалізації Стратегії залучатимуться в установленому порядку представники інститутів громадянського суспільства, вчені, фахівці.

Оцінка ефективності реалізації Стратегії ґрунтуватиметься на результатах виконання відповідного плану дій.

Індикаторами ефективності реалізації заходів із національно-патріотичного виховання дітей та молоді мають стати, зокрема:

збільшення відвідуваності дітьми та молоддю закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України;

підвищення рівня знань у дітей і молоді про видатних особистостей українського державотворення, визначних вітчизняних учених, педагогів, спортсменів, провідних діячів культури і мистецтва, а також духовних провідників Українського народу;

збільшення передплати та обсягів розповсюдження україномовних дитячих і молодіжних друкованих видань;

збільшення кількості глядачів на переглядах творів кіномистецтва, що розкривають героїчне минуле та сьогодення Українського народу;

розширення сфери застосування української мови дітьми та молоддю;

збільшення кількості дітей і молоді, які пишаються своїм українським походженням, громадянством;

збільшення кількості дітей і молоді, які подорожують в інші регіони України та до держав Європейського Союзу;

збільшення чисельності членів громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на національно-патріотичне виховання дітей та молоді;

збільшення кількості проведених зустрічей дітей і молоді з ветеранами війни, борцями за незалежність України у ХХ столітті, учасниками антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях;

збільшення чисельності молоді, готової до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України;

збільшення кількості заходів із вшанування героїв боротьби Українського народу за незалежність і територіальну цілісність України.

**Глава Адміністрації
Президента України**

Б.ЛОЖКІН

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація"

З метою створення сприятливих умов для зміцнення здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності, забезпечення реалізації права особи на оздоровчу рухову активність **постановляю**:

1. Схвалити [Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація"](#) (додається).

2. Кабінету Міністрів України забезпечувати розроблення із залученням представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, провідних вітчизняних вчених і міжнародних експертів та затвердження щороку до 1 липня плану заходів на наступний рік щодо реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація", підготовку та оприлюднення щороку до 15 лютого звіту про виконання такого плану заходів за попередній рік, а також передбачати під час розроблення проектів законів про Державний бюджет України на відповідний рік кошти, необхідні для фінансування виконання планів заходів.

3. Обласним, Київській міській державним адміністраціям за участю органів місцевого самоврядування щороку:

забезпечувати розроблення та затвердження в місячний строк після затвердження Кабінетом Міністрів України плану заходів щодо реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація" регіональних планів заходів на наступний рік з реалізації зазначеної Національної стратегії, підготовку та оприлюднення до 15 січня звіту про виконання відповідних регіональних планів заходів за попередній рік;

здійснювати на відповідній території належну роботу із забезпечення оздоровчої рухової активності;

передбачати у відповідних місцевих бюджетах кошти на виконання регіональних планів заходів з реалізації Національної стратегії з оздоровчої

рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація" та забезпечувати їх належне фінансування.

4. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ
9 лютого 2016 року
№ 42/2016

П.ПОРОШЕНКО

СХВАЛЕНО
Указом Президента України
від 9 лютого 2016 року № 42/2016

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ
з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація"

I. Загальні положення

Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація" (далі - Національна стратегія) на основі результатів аналізу світового досвіду та сучасного стану розвитку вітчизняної системи оздоровчої рухової активності визначає мету та основні завдання, спрямовані на створення умов для підвищення рівня залучення населення до оздоровчої рухової активності, що сприятиме розв'язанню гуманітарних і соціально-економічних проблем для особи, суспільства та держави.

Розроблення Національної стратегії базується на рекомендаціях Всесвітньої організації охорони здоров'я, Ради Європи, Європейського Союзу, нормах національного законодавства, відповідно до яких держава покликана забезпечити формування та реалізацію багатовекторної, комплексної політики заохочення громадян до оздоровчої рухової активності, що сприятиме зменшенню ризику виникнення неінфекційних захворювань - основної причини високих показників передчасної смертності в Україні.

Національна стратегія передбачає подальший розвиток і оптимізацію системи ідей та поглядів, визначених Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту.

II. Аналіз світового досвіду та сучасного стану вітчизняної системи оздоровчої рухової активності

Починаючи з другої половини ХХ століття, посилюється роль оздоровчої рухової активності, що зумовлено такими факторами:

необхідність впровадження ефективних механізмів профілактики хронічних неінфекційних захворювань, що стали основною причиною передчасної смертності людей;

посилення негативного впливу на здоров'я людини внаслідок зменшення обсягу та інтенсивності рухової активності через впровадження автоматизованого виробництва, збільшення частки розумової праці у структурі трудової діяльності, а також через підвищення комфортності транспортних засобів, удосконалення побутової техніки, розвиток сфери комунальних послуг тощо;

низький рівень залучення осіб до спеціально організованої рухової активності (спортом до другої половини ХХ століття здебільшого займалися лише юнаки та молоді чоловіки, а жінки, інваліди, пенсіонери, соціально незахищені громадяни були позбавлені такої можливості, що суперечило загальним тенденціям розвитку цивілізації та не відповідало основним положенням [Загальної декларації прав людини](#));

наявністю результатів наукових досліджень, які обґрунтовують ефективність використання рухової активності для підвищення функціональних та фізичних показників і профілактики низки захворювань у людей.

За останні 40 - 60 років у Фінляндії, Японії, Канаді, Австралії та інших високорозвинутих країнах завдяки державній політиці, спрямованій на створення умов для широкого впровадження у повсякденне життя різних форм рухової активності в органічному поєднанні з раціональним харчуванням, боротьбою проти шкідливих звичок та покращенням екологічного середовища, смертність людей молодого та середнього віку скоротилась у кілька разів, середня тривалість життя збільшилася на 15-20 років, різко зросла життєздатність населення, що безумовно забезпечило значне економічне зростання у зазначених країнах.

Протягом останніх п'яти років у деяких державах - членах Європейського Союзу, США, Канаді, Австралії, Японії було прийнято національні стратегії та рекомендації з упровадження оздоровчої рухової активності різних груп населення.

Водночас в Україні до ХХІ століття не спостерігався значний прогрес в питаннях залучення населення до оздоровчої рухової активності. За офіційною статистикою, кількість так званих фізкультурників традиційно завищувалася для демонстрації переваг панівної ідеології та турботи про "будівників комунізму". Удаване зростання кількості залучених до спортивних занять громадян ніколи не відповідало рівню здоров'я населення.

У 1990-х роках недостатній рівень організованої рухової активності населення був спричинений анахронічною методологією вітчизняної системи фізичного виховання різних груп населення; недоліками нормативно-правового

та організаційно-управлінського характеру; обмеженістю ресурсного забезпечення (фінансового, матеріально-технічного, кадрового, науково-методичного та інформаційно-пропагандистського); відсутністю персональної відповідальності керівників усіх рівнів за створення умов для формування здоров'я населення шляхом залучення його до здорового способу життя.

Результати всеукраїнського опитування свідчать, що на початку ХХІ століття достатній рівень оздоровчої рухової активності (не менше 4 - 5 занять на тиждень тривалістю одного заняття не менше 30 хвилин) мали лише 3% населення віком від 16 до 74 років, середній рівень (2 - 3 заняття на тиждень) - 6%, низький рівень (1 - 2 заняття на тиждень) - 33% населення. Для більшої частини дорослого населення характерною є гіпокінезія. Серед дітей зростає популярність малорухомого способу проведення дозвілля.

Недосконалість системи охорони здоров'я, низький рівень усвідомлення цінності здоров'я як власного капіталу, перебування переважної більшості населення в умовах соціально-економічної нестабільності призвели до створення несприятливих для ведення здорового способу життя умов.

Загальновідомо, що ведення населенням здорового способу життя для збереження та зміцнення здоров'я є у п'ять разів ефективнішим, ніж лікувально-діагностичні процедури. За інформацією Всесвітньої організації охорони здоров'я, співвідношення витрат і прибутків від виконання програм здорового способу життя становить 1 до 8.

Численними науковими дослідженнями доведено, що рухова активність значною мірою сприяє дотриманню людиною здорового способу життя, а також в окремих випадках зменшенню негативного впливу на організм людини шкідливих звичок, підвищенню стресостійкості та відволікає від асоціальної поведінки. Рухова активність є генеруючим та стимулюючим чинником у системі здорового способу життя, має важливе значення для вдосконалення фізичного розвитку і підготовленості особи, профілактики надмірної маси тіла та ожиріння, а також сприяє зменшенню ризику виникнення серцево-судинних захворювань, діабету, остеопорозу, окремих онкологічних захворювань та депресії. Оздоровча рухова активність сприяє також розвитку економіки і суспільства загалом. За інформацією Всесвітньої організації охорони здоров'я, відсутність належної рухової активності призводить до економічних збитків у розмірі 150 - 300 євро на одну особу за рік.

Останнім часом в Україні спостерігається позитивна тенденція до зростання кількості осіб, які використовують різні види та форми оздоровчої рухової активності. Враховуючи викладене, на сьогодні актуальним є схвалення Національної стратегії, у якій узагальнено існуючі прогресивні тенденції та передовий світовий досвід.

III. Мета та основні завдання Національної стратегії

Метою Національної стратегії є формування у суспільстві умов до оздоровчої рухової активності та здорового способу життя для формування здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності в державі.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких основних завдань:

забезпечення координації дій усіх заінтересованих суб'єктів, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування шляхом утворення Координаційної ради на чолі з Віце-прем'єр-міністром України та відповідних рад при місцевих державних адміністраціях;

розроблення та затвердження рекомендацій з оздоровчої рухової активності як документа, що міститиме конкретні вказівки стосовно обсягів, інтенсивності, форм і видів рухової активності для зміцнення здоров'я осіб різної статі та віку: від народження до 5 років; від 6 до 11 років; від 12 до 18 років; від 19 до 64 років; 65 років і старших;

розроблення комплексу показників для оцінки рівня фізичного здоров'я різних груп населення;

сприяння створенню всеукраїнського фонду розвитку рухової активності та здорового способу життя "Активна Україна - здорова нація" з метою залучення позабюджетних коштів для розвитку матеріально-технічної бази масового спорту та заохочення осіб, які мають достатній рівень оздоровчої рухової активності, ведуть здоровий спосіб життя і характеризуються низьким ризиком неінфекційних захворювань, належним чином дбають про збереження здоров'я своїх дітей;

формування інфраструктури сучасних і привабливих спортивних споруд за місцем проживання, у місцях масового відпочинку громадян, на базі загальноосвітніх навчальних закладів, що мають бути легко доступні для різних верств населення, насамперед малозабезпечених;

формування ціннісного ставлення юнацтва та молоді до власного здоров'я, покращення фізичного розвитку та фізичної підготовленості з урахуванням вимог майбутньої професійної діяльності;

упорядкування мережі центрів фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" та удосконалення нормативно-правової бази діяльності таких центрів;

збільшення кількості загальнодоступних спортивних заходів для активного сімейного відпочинку в місцях масового відпочинку громадян; облаштування безпечних маршрутів для пішохідного, велосипедного, водного туризму; створення мережі літніх шкіл плавання на відкритих водоймах;

удосконалення законодавства щодо підтримки та стимулювання суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, діяльність яких спрямована на заохочення людей до оздоровчої рухової активності;

залучення інститутів громадянського суспільства, у тому числі молодіжних та дитячих громадських організацій, до проведення заходів з підвищення оздоровчої рухової активності населення;

модернізація в навчальних закладах системи фізичного виховання, яке має бути органічно поєднано з іншими компонентами здорового способу життя; посилення відповідальності керівників навчальних закладів за забезпечення, розвиток і модернізацію фізичного виховання та належний рівень рухової

активності; забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням дітей у загальноосвітніх навчальних закладах;

врегулювання питання щодо віднесення до педагогічного навантаження вчителів фізичної культури та відповідних науково-педагогічних працівників навчальних закладів функцій з надання ними учням та студентам консультацій з питань здорового способу життя;

сприяння впровадженню всеукраїнськими спортивними федераціями в навчальний процес та позакласну роботу з фізичного виховання у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах популярних серед дітей та молоді видів спорту (розроблення методичних рекомендацій, покращення матеріально-технічного забезпечення тощо);

впровадження рухової активності для первинної профілактики хронічних неінфекційних захворювань та фізичної реабілітації; запровадження практики призначення лікарями, у тому числі сімейними, рухової активності як дієвого засобу зниження ризику неінфекційних захворювань; надання консультацій з питань використання оздоровчої рухової активності; удосконалення в цій частині підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників;

удосконалення міського планування в частині створення місць для активного відпочинку (зокрема, парків для рухової активності та спорту на свіжому повітрі) та використання їзди на велосипеді як безпечного засобу пересування і ходьби; облаштування безпечних велосипедних та пішохідних доріжок; внесення необхідних змін до відповідних будівельних норм і стандартів;

розроблення проектів повторного використання для будівництва комунальних спортивних комплексів, плавальних басейнів; організація виробництва модульних спортивних споруд із застосуванням сучасних технологій для задоволення потреб населення в оздоровчій руховій активності та забезпечення їх будівництва за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством;

створення роботодавцями, профспілками, громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості (зокрема фізкультурно-спортивними товариствами) на робочих місцях сприятливих умов для оздоровчої рухової активності;

запровадження системи оцінки якості послуг з оздоровчої рухової активності, що надаються відповідними суб'єктами господарської діяльності;

обґрунтуванням комплексу показників для оцінки рівня фізичного здоров'я різних верств населення та порядку їх оцінки;

впровадження у засобах масової інформації, насамперед на телебаченні, соціальної реклами стосовно переваг оздоровчої рухової активності для зниження ризику неінфекційних захворювань, а також пізнавальних програм для осіб різного віку з питань використання рухової активності в процесі життєдіяльності та подолання стану суспільної байдужості до особистого здоров'я та здоров'я нації;

запровадження системи моніторингу основних показників рухової активності різних вікових та соціальних верств населення, стимулюючих та стримуючих чинників.

IV. Очікувані результати

Реалізація Національної стратегії дасть змогу забезпечити:

скоординовану діяльність суб'єктів різних секторів соціально-економічної сфери державної політики, що сприятиме зміні поведінки громадян на користь використання оздоровчої рухової активності та ведення здорового способу життя і формування здоров'я;

створення необхідних інформаційних, фінансових, матеріально-технічних умов для стимулювання громадян до впровадження оздоровчої рухової активності в різних сферах життєдіяльності;

збільшення щороку на 1% кількості громадян, які мають достатній рівень оздоровчої рухової активності, ведуть здоровий спосіб життя та характеризуються низьким ризиком розвитку неінфекційних захворювань, насамперед серцево-судинних.

V. Нормативно-правове, організаційне та фінансове забезпечення реалізації Національної стратегії

Нормативно-правове та організаційне забезпечення реалізації Національної стратегії здійснюватиметься шляхом розроблення та прийняття в установленому порядку відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів, планів та заходів, спрямованих на реалізацію положень Стратегії, проведення моніторингу стану їх виконання.

Фінансове забезпечення реалізації Національної стратегії здійснюватиметься за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших не заборонених законодавством джерел.

**Глава Адміністрації
Президента України**

Б.ЛОЖКІН

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа

З метою забезпечення додержання прав і законних інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа **постановляю:**

1. Кабінету Міністрів України:

1) розробити та внести в установленому порядку у шестимісячний строк на розгляд Верховної Ради України законопроекти, спрямовані на врегулювання питань щодо:

запобігання жорстокому поводженню з дітьми, виникненню безпосередньої загрози їхньому життю або здоров'ю та подолання цих явищ;

надання особам із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які мають інвалідність, можливості проживати та виховуватися у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу до досягнення такими особами 23-річного віку;

запровадження грошової компенсації дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, особам із їх числа за належні їм для отримання жилі приміщення, а також відповідної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату такої компенсації;

спрощення процедури надання земельних ділянок державної і комунальної власності для будівництва малих групових будинків, будинків підтриманого проживання, житла для дитячих будинків сімейного типу;

2) вирішити в установленому порядку питання щодо:

підвищення розміру державної соціальної допомоги на дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в сім'ях громадян;

запровадження програм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, сертифікації діяльності таких працівників;

3) передбачати щороку у проектах закону України про Державний бюджет України на відповідний рік видатки для будівництва/ремонту малих групових будинків, будинків підтриманого проживання, житла для дитячих будинків

сімейного типу, будівництва/придбання соціального житла для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа, а також виготовлення відповідної проектно-кошторисної документації;

4) опрацювати питання щодо розроблення типових проектів та вимог для будівництва малих групових будинків, будинків підтриманого проживання, дитячих будинків сімейного типу для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа, у тому числі з урахуванням потреб осіб з інвалідністю.

2. Обласним, Київській міській державним адміністраціям:

1) за участю органів місцевого самоврядування відповідно до компетенції вживати в установленому порядку ефективних заходів щодо:

а) своєчасного виявлення та обліку дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, надання таким дітям статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштування таких дітей, насамперед до сімейних форм виховання;

б) створення відповідно до реальних потреб патронатних сімей для здійснення тимчасового догляду, виховання та реабілітації дітей, які через складні життєві обставини тимчасово не можуть проживати разом із батьками чи іншими законними представниками;

в) поширення практики наставництва стосовно дітей, які проживають у закладах для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, інших закладах для дітей, з метою надання індивідуальної підтримки та допомоги таким дітям, насамперед у підготовці їх до самостійного життя;

г) будівництва/ремонту малих групових будинків, будинків підтриманого проживання, житла для дитячих будинків сімейного типу, будівництва/придбання соціального житла для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа, насамперед дітей з інвалідністю (з урахуванням кількості дітей, які проживають у закладах для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, інших закладах для дітей, та потреб осіб з інвалідністю).

3. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України
м. Київ
12 січня 2018 року
№ 5/2018

П.ПОРОШЕНКО

ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 1 серпня 1992 р. N 442 Київ

Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці

*{ Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }*

Відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення" ([1788-12](#))
Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Затвердити Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці (додається).

2. Установити, що відповідно до статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення" ([1788-12](#)) пенсії за віком на пільгових умовах за списками виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. N 461 ([461-2016-п](#)) (Офіційний вісник України, 2016 р., N 60, ст. 2044), а також пенсії, що можуть встановлюватися підприємствами й організаціями за рахунок власних коштів працівникам інших виробництв, професій та посад залежно від умов праці, призначаються за результатами атестації робочих місць. { Абзац перший пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

Результати атестації використовуються підприємствами й організаціями також для здійснення пільг і компенсацій, передбачених чинним законодавством.

3. Керівникам підприємств та організацій незалежно від форм власності й господарювання провести атестацію робочих місць, визначити за її результатами

перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад з пільговим пенсійним забезпеченням та ознайомити з ним трудящих.

4. Міністерству праці разом з Міністерством охорони здоров'я розробити у місячний строк методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці.

Надати Міністерству соціальної політики право давати роз'яснення щодо порядку проведення атестації робочих місць, а Міністерству охорони здоров'я здійснювати методичне керівництво проведенням гігієнічної оцінки умов праці.
{ Абзац другий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

Прем'єр-міністр України

В. ФОКІН

Міністр Кабінету Міністрів України

В. ПЕХОТА

Інд.28

ЗАТВЕРДЖЕНИЙ
постановою Кабінету Міністрів України
від 1 серпня 1992 р. N 442

ПОРЯДОК
проведення атестації робочих місць за
умовами праці

{ У тексті Порядку слова "Державної експертизи умов праці" і "Мінпраці" замінено відповідно словами "Держпраці" і "Мінсоцполітики" згідно з Постановою КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

1. Атестація робочих місць за умовами праці (надалі - атестація) проводиться на підприємствах і організаціях незалежно від форм власності й господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працюючих, а також на їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому.

2. Основна мета атестації полягає у регулюванні відносин між роботодавцем і працівниками у галузі реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

{ Пункт 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

3. Атестація проводиться згідно з цим Порядком та методичними рекомендаціями щодо проведення атестації робочих місць за умовами праці, що затверджуються Мінсоцполітики і МОЗ.

{ Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

4. Атестація проводиться атестаційною комісією, склад і повноваження якої визначаються наказом по підприємству, організації, в строки, передбачені колективним договором, але не рідше ніж один раз на п'ять років. До складу комісії включається уповноважений представник виборного органу первинної профспілкової організації, а в разі відсутності профспілкової організації - уповноважена найманими працівниками особа. { Абзац перший пункту 4 в редакції Постанови КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника підприємства, організації.

Позачергово атестація проводиться у разі докорінної зміни умов і характеру праці з ініціативи роботодавця, профспілкового комітету, трудового колективу або його виборного органу, органів Держпраці. { Абзац третій пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

5. До проведення атестації можуть залучатися проектні та науково-дослідні організації, технічні інспекції праці профспілок, територіальні органи Держпраці.

{ Пункт 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 741 ([741-2016-п](#)) від 05.10.2016 }

6. Атестація робочих місць передбачає:

установлення факторів і причин виникнення несприятливих умов праці;

санітарно-гігієнічне дослідження факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;

комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці на відповідальність їхніх характеристик стандартам безпеки праці, будівельним та санітарним нормам і правилам;

установлення ступеня шкідливості й небезпечності праці та її характеру за гігієнічною класифікацією;

обґрунтування віднесення робочого місця до категорії із шкідливими (особливо шкідливими), важкими (особливо важкими) умовами праці;

визначення (підтвердження) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення за роботу у несприятливих умовах;

складання переліку робочих місць, виробництв, професій та посад з пільговим пенсійним забезпеченням працівників;

аналіз реалізації технічних і організаційних заходів, спрямованих на оптимізацію рівня гігієни, характеру і безпеки праці.

7. Гігієнічні дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу проводяться лабораторіями, атестованими Держпраці і МОЗ в порядку, визначеному Мінсоцполітики разом з МОЗ.

Оцінка умов праці під час атестації робочих місць проводиться з метою встановлення класів (ступенів) шкідливих умов праці відповідно до Державних санітарних норм та правил "Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу" ([z0472-14](#)), затверджених МОЗ.

{ Пункт 7 в редакції Постанови КМ N 741 ([741-2016-n](#)) від 05.10.2016 }

8. Відомості про результати атестації робочих місць заносяться до карти умов праці, форма якої затверджується Мінсоцполітики разом з МОЗ.

9. Перелік робочих місць, виробництв, професій і посад з пільговим пенсійним забезпеченням працівників після погодження з профспілковим комітетом затверджується наказом по підприємству, організації і зберігається протягом 50 років.

Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії та посади яких внесено до переліку.

10. Результати атестації використовуються для розроблення заходів щодо покращення умов праці і оздоровлення працівників та під час визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах, пільг і компенсацій за рахунок підприємств, установ та організацій, обґрунтування пропозицій про внесення змін до списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.

Пропозиції щодо внесення змін до списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, готуються Держпраці на підставі обґрунтованих та погоджених із МОЗ клопотань заінтересованих міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, узгоджених із всеукраїнськими галузевими профспілками та об'єднаннями роботодавців, і подаються Мінсоцполітики до Кабінету Міністрів України.

{ Пункт 10 в редакції Постанови КМ N 741 ([741-2016-n](#)) від 05.10.2016 }

11. Контроль за якістю проведення атестації робочих місць за умовами праці, правильністю застосування списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах ([461-2016-п](#)), Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці ([1290-97-п](#)), Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня ([163-2001-п](#)), Переліків робіт із особливо шкідливими і особливо важкими та шкідливими і важкими умовами праці, на яких встановлюється підвищена оплата праці, та інших нормативно-правових актів, відповідно до яких надаються пільги та компенсації працівникам за роботу із шкідливими умовами праці, покладається на Держпраці.

{ Пункт 11 в редакції Постанови КМ N 741 ([741-2016-n](#)) від 05.10.2016 }

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 3 листопада 1993 р. N 896 Київ

Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття")

(*Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
N 576 ([576-96-п](#)) від 29.05.96*)

На виконання Постанови Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про освіту" ([1144-12](#)) та з метою забезпечення розвитку освіти як пріоритетного засобу розбудови Української держави Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Затвердити схвалену I з'їздом педагогічних працівників України Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") та заходи щодо її реалізації.

2. Центральним і місцевим органам державної виконавчої влади забезпечити реалізацію Державної національної програми "Освіта" ("Україна XXI століття").

3. Покласти на Міністерство освіти організаційно-координаційне забезпечення реалізації Програми, підготовку разом із заінтересованими міністерствами і відомствами нормативних документів функціонування системи освіти.

4. Міністерству економіки, Міністерству фінансів передбачати виділення у 1993 - 2005 роках фінансових ресурсів на реалізацію вказаної Програми в міру підготовки конкретних заходів щодо її виконання та з урахуванням соціально-економічних і фінансових умов країни. (Пункт 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 576 ([576-96-п](#)) від 29.05.96)

5. Міністерствам і відомствам, у підпорядкуванні яких є навчальні заклади, місцевим державним адміністраціям розробити протягом 1994 року галузеві та регіональні програми практичної реалізації Державної національної програми "Освіта" ("Україна XXI століття"), створити необхідні умови та постійно здійснювати організаційну роботу щодо їх виконання.

6. Взяти до відома, що Академія педагогічних наук спільно з Академією наук, галузевими академіями, творчими спілками і об'єднаннями педагогічних працівників до січня 1994 року розроблять план наукових досліджень відповідно до заходів, передбачених Програмою, та організують його виконання.

7. Укртелерадіокомпанії, засобам масової інформації широко висвітлювати зміст і хід реалізації Програми, її загальнонаціональне значення.

8. Державному комітетові у справах видавництв, поліграфії та книгорозповсюдження забезпечити своєчасне видання навчальної, науково-методичної продукції, передбаченої Програмою.

9. Контроль за виконанням Державної національної програми "Освіта" ("Україна ХХІ століття") покласти на Віце-прем'єр-міністра України з гуманітарної політики Жулинського М. Г.

Президент України

Л. КРАВЧУК

Інд.28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 3 листопада 1993 р. N 896

**Державна національна програма "Освіта"
("Україна ХХІ століття")**

З перетворенням України на самостійну державу освіта стала власною справою українського народу. Розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні.

Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі - все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається.

Існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; у спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації всіх ланок освітньої системи.

Звідси - необхідність у виробленні в Україні цілісної Програми для забезпечення випереджального розвитку цієї галузі в цілому.

Головна мета Програми - визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу ХХІ століття, створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів,

забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Стратегічні завдання реформування освіти в Українській державі:

відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави, формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини, відтворення й трансляції культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків;

виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад; подолання монопольного становища держави в освітній сфері через створення на рівноправній основі недержавних навчально-виховних закладів; глибокої демократизації традиційних навчально-виховних закладів; формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти.

Пріоритетні напрями реформування освіти:

розбудова національної системи освіти з урахуванням кардинальних змін в усіх сферах суспільного життя України;

забезпечення моральної, інтелектуальної та психологічної готовності всіх громадян до здобуття освіти;

досягнення якісно нового рівня у вивченні базових навчальних предметів: української та іноземних мов, історії, літератури, математики та природничих наук;

створення умов для задоволення освітніх та професійних потреб і надання можливостей кожному громадянину України постійно вдосконалювати свою освіту, підвищувати професійний рівень, оволодівати новими спеціальностями;

забезпечення у кожному навчально-виховному закладі відповідних умов для навчання і виховання фізично та психічно здорової особи; запобігання пияцтву, наркоманії, насильству, що негативно впливають на здоров'я людей.

Основні шляхи реформування освіти:

створення у суспільстві атмосфери загальнодержавного, всенародного сприяння розвитку освіти, неухильної турботи про примноження інтелектуального та духовного потенціалу нації, активізація зусиль усього суспільства для виведення освіти на рівень досягнень сучасної цивілізації, залучення до розвитку освіти всіх державних, громадських, приватних інституцій, сім'ї, кожного громадянина;

подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей та національного нігілізму, відірваності освіти від національних джерел;

забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досягнень;

відхід від засад авторитарної педагогіки, що утвердилися у тоталітарній державі і спричинили нівелювання природних задатків і можливостей, інтересів усіх учасників освітнього процесу;

підготовка нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професіонального та загальнокультурного рівня;

формування нових економічних основ системи освіти, створення належної матеріально-технічної бази;

реорганізація існуючих та створення навчально-виховних закладів нового покоління, регіональних центрів та експериментальних майданчиків для відпрацювання та відбору ефективних педагогічних інновацій та освітніх модулів;

радикальна перебудова управління сферою освіти шляхом її демократизації, децентралізації, створення регіональних систем управління навчально-виховними закладами;

органічна інтеграція освіти і науки, активне використання наукового потенціалу вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ, новітніх теоретичних розроблень та здобутків педагогів-новаторів, громадських творчих об'єднань у навчально-виховному процесі;

створення нової правової та нормативної бази освіти.

Принципи реалізації Програми:

пріоритетність освіти, що означає випереджальний характер її розвитку, нове ставлення суспільства до освіти, до знань та інтелекту, кардинально нові підходи до інвестиційної політики в освітній сфері;

демократизація освіти, що передбачає децентралізацію та регіоналізацію управління системою освіти з дотриманням найбільш визначальних принципів освітньої політики Української держави, надання автономії навчально-виховним закладам у вирішенні основних питань їхньої діяльності, подолання монополії держави на освіту, перехід до державно-громадської системи управління освітою, у якій особистість, суспільство й держава стануть рівноправними суб'єктами, утворення системи партнерства учнів, студентів і педагогів;

гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи;

гуманітаризація освіти, що покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення;

національна спрямованість освіти, що полягає у невіддільності освіти від національного ґрунту, її органічному поєднанні з національною історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу, визнанні освіти важливим інструментом національного розвитку і гармонізації національних відносин;

відкритість системи освіти, що пов'язана з її орієнтованістю на цілісний неподільний світ, його глобальні проблеми, усвідомленням пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими і класовими, інтеграцією у світові освітні структури;

безперервність освіти, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчанні та вихованні; перетворення набуття освіти у процес, що триває упродовж всього життя людини;

нероздільність навчання і виховання, що полягає в їх органічному поєднанні, підпорядкуванні змісту навчання і виховання формуванню цілісної та всебічно розвиненої особистості;

багатоукладність та варіантність освіти, що передбачає створення можливостей для широкого вибору форм освіти, навчально-виховних закладів, засобів навчання і виховання, які відповідали б освітнім запитам особистості; запровадження варіантного компоненту змісту освіти, диференціацію та індивідуалізацію навчально-виховного процесу, створення мережі недержавних навчально-виховних закладів.

ЗМІСТ ОСВІТИ

Оновлення змісту освіти є визначальною складовою реформування освіти в Україні і передбачає приведення його у відповідність з сучасними потребами особи і суспільства.

Стратегічні завдання реформування змісту освіти:

вироблення державних стандартів і відповідне формування системи й обсягу знань, умінь, навичок творчої діяльності, інших якостей особистості на різних освітніх та кваліфікаційних рівнях;

відбір і структурування навчально-виховного матеріалу на засадах диференціації та інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для одержання освіти відповідно до індивідуальних потреб та здібностей;

органічне поєднання у змісті освіти його загальноосвітньої та фахової складових відповідно до освітніх рівнів та особливостей регіонів України;

вивчення української мови в усіх навчально-виховних закладах, утвердження її як основної мови функціонування загальноосвітньої, професійної та вищої школи;

орієнтація на інтегральні курси, пошук нових підходів до структурування знань як засобу цілісного розуміння та пізнання світу;

оптимальне поєднання гуманітарної і природничо-математичної складових освіти, теоретичних і практичних компонентів, класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки, органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями;

створення передумов для розвитку здібностей молоді, формування готовності і здатності до самоосвіти, широке застосування нових педагогічних, інформаційних технологій;

сприяння фізичному, психічному здоров'ю молоді, врахування потреб індивідуальної корекційно-компенсаційної спрямованості навчання і виховання дітей з вадами психофізичного розвитку.

Шляхи реформування змісту загальноосвітньої підготовки:

1. Гуманітарна освіта:

формування гуманітарного мислення, опанування рідною, державною та іноземними мовами;

прилучення до літератури, музики, образотворчого мистецтва, надбань народної творчості, здобутків української і світової культури;

осмислення історичних фактів, подій і явищ, різноманітності шляхів людського розвитку;

формування світоглядної, правової, моральної, політичної, художньо-естетичної, економічної, екологічної культури;

утвердження пріоритетів здорового способу життя людини;

відображення у змісті історичної освіти закономірностей історичного розвитку, широке вивчення україно- (народо-) знавства, етнічної історії та етногенези українців, інших народів України;

забезпечення естетичного розвитку особистості, оволодіння цінностями й знаннями в галузях мистецтв;

формування етичних цінностей, починаючи з ранньої родинної освіти.

2. Природничо-математична освіта:

поєднання основ класичних фундаментальних дисциплін і сучасного розуміння закономірностей будови світу;

обов'язкове вивчення природничо-математичних дисциплін в усіх типах загальноосвітніх навчально-виховних закладів на всіх ступенях освіти;

посилення гуманістичного спрямування змісту природничо-математичної підготовки.

3. Трудова підготовка:

вироблення елементарних трудових навичок у період дошкільної освіти;

розширення трудового досвіду дітей, формування в них навичок самообслуговування;

формування техніко-технологічних та економічних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для залучення учнів до продуктивної праці та оволодіння певною професією;

розширення політехнічного світогляду учнів і розвиток їхніх творчих здібностей на основі взаємозв'язку трудового навчання з основами наук;

активне ознайомлення з масовими професіями, виховання потреби у праці та оволодіння певною професією;

ознайомлення учнів з основами ринкової економіки, різними формами господарської діяльності;

використання досвіду народної педагогіки, залучення школярів до вивчення народних ремесел, створення умов для органічного включення їх у трудову діяльність.

Шляхи реформування змісту фахової підготовки:

приведення його у відповідність з рівнем розвитку духовної і матеріальної культури, науки, техніки, змінами, що відбуваються в суспільному житті, економічних відносинах, організації праці тощо;

запровадження поліваріантності освітніх програм, поглиблення їх практичної спрямованості, широке використання новітніх педагогічних,

інформаційних технологій та впровадження модульної побудови навчального матеріалу;

забезпечення випереджального зростання кваліфікації робітника та спеціаліста, безперервності і наступності у здобутті кваліфікаційних рівнів;

поєднання споріднених професій та спеціальностей для забезпечення мобільності фахівців на ринку праці.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Національне виховання в Українській державі має бути спрямоване на формування у молоді і дітей світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової духовної культури.

Національне виховання є органічним компонентом освіти і охоплює всі складові системи освіти.

В основу національного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь.

Головна мета національного виховання - набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Пріоритетні напрями реформування виховання:

формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;

забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;

формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою;

прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну;

виховання духовної культури особистості; створення умов для вільного вибору нею своєї світоглядної позиції;

утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей;

формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря;

забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, охорони та зміцнення їх здоров'я;

виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки;

формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю;

забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості особистості;

формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою;

розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов їх самореалізації;

формування у дітей і молоді уміння міжособистісного спілкування та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин.

Основні шляхи реформування виховання:

реформування змісту виховання, наповнення його культурно-історичними надбаннями українського народу;

впровадження нових підходів, виховних систем, форм і методів виховання, які відповідали б потребам розвитку особистості, сприяли розкриттю її талантів, духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей;

розроблення теоретико-методологічних аспектів національної системи виховання з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду;

об'єднання зусиль державних і громадських інституцій у вихованні молоді, сприяння діяльності дитячих та юнацьких організацій;

розвиток різноманітних дитячих і молодіжних об'єднань за інтересами, позашкільних освітньо-виховних закладів (будинків школярів, станцій юних техніків, натуралістів, мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, музичних і художніх студій, малих академій народних мистецтв тощо);

організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу і забезпечення педагогічного всеобучу батьків;

активний обмін надбаннями духовної культури між усіма народами, які населяють Україну, а також з українською діаспорою;

широке використання в навчально-виховному процесі високохудожніх творів літератури та мистецтва;

докорінні зміни в підготовці і перепідготовці педагогічних кадрів для національного виховання.

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Дошкільне виховання є вихідною ланкою в системі безперервної освіти, становлення і розвитку особистості. Воно здійснюється в родині, дитячих дошкільних виховних закладах у тісній взаємодії з сім'єю і має на меті забезпечення фізичного та психічного здоров'я дітей, їх повноцінного розвитку, готовності до школи, набуття життєвого досвіду.

Дошкільне виховання спрямовується на практичне оволодіння рідною мовою в сім'ї та дошкільному виховному закладі, забезпечення пізнавальної активності, творчих і художніх здібностей в ігровій та інших видах дитячої діяльності; виховання культури спілкування, поваги й любові до батьків, родини, батьківщини; започаткування основ трудового виховання, екологічної культури, моральної орієнтації в національних і загальнолюдських цінностях.

Дошкільне виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, національної культури, сучасних досягнень науки, надбань світового педагогічного досвіду. Воно органічно поєднує родинне і суспільне виховання.

Родинне виховання

На етапі раннього родинного виховання батьки, як перші педагоги, покликані створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості, забезпечити дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувані активне, зацікавлене ставлення до навколишнього світу.

Сім'я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей.

Суспільне виховання

Суспільне виховання покликане продовжувати повноцінний і всебічний розвиток дитини на засадах національної культури і духовності з урахуванням різноманітності національного складу та регіональних умов України. Воно доповнює родинне виховання і здійснюється у дошкільних виховних закладах.

Для забезпечення готовності дітей до подальшого навчання, виявлення і розвитку обдарованих дітей, а також тих, що потребують корекції здоров'я, має бути створено необхідну мережу дошкільних виховних закладів різних типів і профілів, а саме:

загальні з профільними групами художньо-естетичного, фізкультурно-оздоровчого напрямів, гуманітарні з вивченням іноземних мов тощо;
компенсуючі та комбіновані.

Можуть створюватись групи короткотривалого перебування, прогулянкові, оздоровчі тощо.

Стратегічні завдання реформування дошкільного виховання:

створення належних соціально-економічних і морально-психологічних умов для повноцінного життя дитини, оптимального її розвитку й виховання, зміцнення здоров'я;

піднесення пріоритету суспільного дошкільного виховання та подальший розвиток мережі дошкільних виховних закладів з метою позитивних зрушень у демографічній ситуації;

оновлення змісту, форм і методів дошкільного виховання відповідно до вікових особливостей дітей дошкільного віку.

Пріоритетні напрями реформування дошкільного виховання:

розвиток у дитини духовності як домінуючого начала у структурі особистості;

своєчасне виявлення ранньої обдарованості, забезпечення умов для розвитку талановитих дітей;

дослідження динаміки стану здоров'я та психічного розвитку дошкільників;

інтеграція родинного та суспільного дошкільного виховання;

удосконалення навчально-виховного процесу в дошкільних виховних закладах з урахуванням особистісних якостей, стану здоров'я, природних задатків дитини.

Основні шляхи реформування дошкільного виховання:

комплексне вивчення проблем родинного і суспільного виховання в сучасних соціальних умовах;

встановлення вікових нормативів фізичного, психічного та духовного розвитку дітей;

створення організаційно-методичної служби сім'ї, її психолого-педагогічне забезпечення з урахуванням необхідності відродження родинних традицій, сучасної культурно-побутової сфери;

створення оптимальних науково-методичних, організаційно-педагогічних, санітарно-гігієнічних, матеріально-технічних, естетичних умов функціонування дошкільних виховних закладів різних типів і профілів;

розроблення державних та авторських програм дошкільного виховання, вироблення критеріїв їх експертизи та оцінки на основі психофізичних, соціально-психологічних, педагогічних, гігієнічних вимог;

створення мережі дошкільних виховних закладів нового покоління;

оновлення змісту, форм і методів виховання і розвитку дітей дошкільного віку.

ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Загальна середня освіта має забезпечувати продовження всебічного розвитку дитини як цілісної особистості, її здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору.

Рівні загальної середньої освіти: початкова, основна, повна.

Початкова освіта забезпечує загальний розвиток дитини, вміння впевнено читати, писати, знати основи арифметики, первинні навички користування книжкою та іншими джерелами інформації, формування загальних уявлень про навколишній світ, засвоєння норм загальнолюдської моралі та особистісного спілкування, основ гігієни, вироблення перших трудових навичок.

Основна середня освіта забезпечує досконале оволодіння українською та рідною мовами, засвоєння знань з базових дисциплін, можливість здобуття наступних рівнів освіти, мотиваційну готовність переходу до трудової діяльності або набуття кваліфікації через різні форми професійної підготовки, формування високих громадянських якостей та світоглядних позицій.

Повна середня освіта забезпечує поглиблене оволодіння знаннями з базових дисциплін та за вибором, орієнтацію на професійну спеціалізацію, формування цілісних уявлень про природу, людину, суспільство, громадянської позиції особистості, можливість здобуття освіти вищого рівня.

Загальна середня освіта здобувається у триступеневій системі загальноосвітніх навчально-виховних закладів: початковій школі (I ступінь), основній школі (II ступінь), старшій школі (III ступінь.)

Серед загальноосвітніх навчально-виховних закладів вагоме місце відводиться: школам нового типу (гімназіям, ліцеям, спеціальним закладам для обдарованих дітей, школам (класам) з поглибленим вивченням окремих предметів, навчально-виховним комплексам, недільним, приватним школам тощо), загальноосвітнім школам-інтернатам, що зорієнтовані на спеціалізовану поглиблену підготовку з технічного, гуманітарного, спортивного, художньо-естетичного та інших напрямів, на відкриття при цих школах окремих класів для обдарованих дітей.

Стратегічні завдання реформування загальної середньої освіти:

реформування загальної середньої освіти на національних засадах з урахуванням регіональних особливостей і передового світового досвіду, досягнення соціально необхідного рівня загальноосвітньої підготовки в обсязі державного компонента освіти;

органічне поєднання навчання і виховання з метою забезпечення розумового, морального, художньо-естетичного, правового, патріотичного, екологічного, трудового та фізичного розвитку дитини, формування здорового способу життя;

удосконалення та розвиток мережі загальноосвітніх закладів різних спрямувань, форм власності, забезпечення їх законодавчо-правового захисту;

створення оптимальних організаційно-педагогічних, науково-методичних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних умов функціонування загальноосвітніх навчально-виховних закладів.

Пріоритетні напрями реформування загальної середньої освіти:

реформування змісту загальної середньої освіти, встановлення раціонального співвідношення між його гуманітарними та природничо-математичними складовими, відповідне науково-педагогічне, методичне та інформаційне забезпечення; широке впровадження досягнень науки і культури, нових технологій навчання;

запровадження системи варіантного навчання і виховання відповідно до особистісних потреб і здібностей учнів;

вироблення та запровадження нових організаційно-педагогічних принципів діяльності навчально-виховних закладів;

розвиток системи загальноосвітніх навчальних закладів нового покоління;

розбудова сільської школи як важливої умови соціально-культурного розвитку села та збереження традицій українського народу;

розвиток загальноосвітніх навчально-виховних закладів, у яких навчаються діти національних меншин і приведення їх мережі у відповідність з національним складом регіонів України;

вдосконалення освіти дітей з вадами психофізичного розвитку у системі закладів суспільного виховання, забезпечення їх повноцінної життєдіяльності, соціального захисту, умов для максимальної психологічної та соціально-трудової реабілітації.

Основні шляхи реформування загальної середньої освіти:

визначення державних стандартів усіх рівнів загальної середньої освіти;

визначення змісту загальноосвітньої підготовки і відповідних базових дисциплін, впровадження інтегрального і варіантного принципів навчання;

реформування структури загальноосвітніх навчально-виховних закладів відповідно до рівнів освіти та потреб регіонів; кооперація загальноосвітніх навчально-виховних закладів із вищими навчальними закладами;

розвиток мережі загальноосвітніх навчально-виховних закладів заснованих на різних формах власності;

формування мережі навчально-виховних закладів з дво-трирічними термінами навчання загальноосвітнього профільного (спеціалізованого) та професійного спрямування;

наукове та методичне забезпечення загальної середньої освіти, підготовки і впровадження нових навчальних планів і програм, підручників, посібників тощо;

проведення науково-дослідної та експериментальної роботи щодо впровадження педагогічних інновацій, інформатизація загальної середньої освіти;

впровадження у загальноосвітніх навчально-виховних закладах психологічної та соціально-педагогічної служб;

пріоритетне фінансування, кадрове та матеріально-технічне забезпечення сільської школи;

розширення можливостей здобуття загальної середньої освіти для тих, хто працює, через систему шкіл, класів, груп з очною, заочною, вечірньою формами навчання або екстерном;

розроблення науково обґрунтованих методик оцінки якості діяльності навчально-виховних закладів в цілому та кожного педагогічного працівника окремо;

державна атестація та акредитація загальноосвітніх навчально-виховних закладів усіх типів незалежно від форм власності.

ПОЗАШКІЛЬНЕ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Позашкільне навчання і виховання спрямоване на забезпечення потреб особистості у творчій самореалізації, здобуття дітьми та юнацтвом додаткових знань, умінь, навичок за інтересами, інтелектуальний і духовний розвиток, підготовку їх до активної професійної і громадської діяльності. Воно здійснюється позашкільними навчально-виховними закладами, навчальними закладами у позаурочний час, творчими, молодіжними об'єднаннями за місцем проживання, на підприємствах, у різних організаціях і установах.

Стратегічні завдання та напрями реформування позашкільного навчання і виховання:

створення умов для здобуття додаткової освіти дітьми і молоддю шляхом їх участі у науковому, технічному, художньому, декоративно-прикладному, еколого-натуралістичному, туристсько-краєзнавчому, фізкультурно-оздоровчому, військово-патріотичному та інших видах діяльності;

організація змістовного дозвілля дітей і молоді;

використання кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду позашкільної роботи з дітьми і молоддю, сприяння впровадженню якісно нових форм, методів і засобів навчання і виховання;

створення системи пошуку, розвитку, підтримки юних талантів і обдаровань для формування творчої та наукової еліти у різних галузях суспільного життя; стимулювання творчого самовдосконалення дітей та учнівської молоді;

задоволення потреб дітей і молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів і здібностей.

Шляхи реформування позашкільного навчання і виховання:

якісне оновлення змісту, принципів, форм, методів та напрямів діяльності позашкільних навчально-виховних закладів, організації позашкільної та позанавчальної роботи з дітьми й молоддю;

оптимізація мережі комплексних і профільних позашкільних навчально-виховних закладів незалежно від форм власності;

залучення до навчально-виховної роботи в позашкільних навчально-виховних закладах, у творчих учнівських, молодіжних об'єднаннях за місцем проживання, на підприємствах, у різних організаціях та установах висококваліфікованих працівників і талановитих народних умільців;

створення системи підготовки та перепідготовки працівників позашкільних навчально-виховних закладів, організаторів позашкільної та позанавчальної роботи з дітьми і молоддю;

науково-методичне забезпечення діяльності позашкільних навчально-виховних закладів;

підвищення ролі суспільних інституцій, батьків, громадськості у розвитку позашкільного навчання і виховання, забезпечення його престижу та державної підтримки.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Професійна освіта спрямована на забезпечення професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня, створення соціально активного, морально і фізично здорового національного виробничого потенціалу, який має посідати важливе місце у технологічному оновленні виробництва, впровадженні у практику досягнень науки і техніки.

Стратегічні завдання реформування професійної освіти:

створення умов для здобуття громадянами робітничих професій відповідно до покликань, інтересів, здібностей, фізичного стану; підвищення їх виробничої кваліфікації і перепідготовки на рівні науково-технічних досягнень;

забезпечення загальнодержавних і регіональних потреб у кваліфікованих кадрах, конкурентоспроможних в умовах ринкових відносин;

введення професійної освіти в Україні на рівень досягнень розвинутих країн світу.

Основні напрями реформування професійної освіти:

визначення перспективних загальнодержавних і регіональних потреб підготовки робітників за професіями і рівнями кваліфікації для всіх галузей господарства;

оптимізація мережі професійних навчально-виховних закладів відповідно до загальнодержавних, галузевих та регіональних потреб;

створення нових типів професійних навчально-виховних закладів, навчально-виробничих комплексів різних форм власності з різнорівневою професійною підготовкою робітників;

вдосконалення професійного навчання робітників на виробництві;

запровадження ефективної системи професійної інформації та орієнтації, професійного відбору молоді для здобуття робітничих професій;

визначення науково обґрунтованої номенклатури робітничих професій і спеціальностей відповідно до нових соціально-економічних і культурно-освітніх потреб;

оновлення змісту професійної освіти визначення державних вимог щодо її якості й обсягу на рівні досягнень науки, техніки, технологій та світового досвіду;

інтеграція професійної освіти України у систему підготовки робітничих кадрів зарубіжних країн;

забезпечення нострифікації диплома професійної освіти.

Шляхи реформування професійної освіти:

розроблення та впровадження науково обґрунтованої методики визначення загальнодержавних, регіональних потреб у працівниках сфери виробництва і послуг за професіями, рівнями кваліфікації та потреб у навчальних закладах для їх підготовки;

проведення атестації та акредитації професійних навчально-виховних закладів, удосконалення їх мережі, спеціалізація та перепрофілювання існуючих, відкриття нових на базі різних форм власності відповідно до потреб громадян, держави, виробництва і сфери послуг;

розроблення організаційно-педагогічних та науково-методичних вимог до нових типів професійних навчально-виховних закладів;

розроблення відповідних кваліфікаційних характеристик і професіограм для різних груп професій на рівні досягнень науково-технічного прогресу;

розширення підготовки робітників з числа молоді з вадами фізичного та розумового розвитку;

розроблення і видання навчальних планів, програм, нового покоління національних підручників, навчальних і методичних посібників, дидактичних матеріалів для професійного навчання робітників відповідно до оновленого державного переліку професій і спеціальностей та державних вимог щодо якості й обсягу професійної освіти;

вдосконалення навчально-виховного процесу в закладах професійної освіти на основі впровадження нових педагогічних технологій, інформатизації, посилення органічної єдності навчання з продуктивною працею учнів у реальних умовах виробництва;

здійснення дослідно-експериментальної роботи з питань впровадження педагогічних інновацій, нових методик виробничого навчання; створення на базі окремих професійних навчально-виховних закладів експериментальних майданчиків;

демократизація та гуманізація навчально-виховного процесу, створення умов для опанування учнями надбанями національної та загальнонародської культури, виховання у них високих моральних і громадських якостей; впровадження інновацій, варіантних форм навчання;

організація професійного навчання громадян України у передових країнах світу, розширення підготовки та перепідготовки робітників з числа іноземних громадян у вітчизняних професійних навчально-виховних закладах;

створення матеріально-технічної бази професійних навчально-виховних закладів, яка відповідає б науково обґрунтованим потребам навчально-виховного і навчально-виробничого процесів та соціально-побутового забезпечення учнів і педагогічних працівників;

створення системи економічної мотивації професійного навчання громадян та заохочення участі підприємств, організацій, установ у розвитку професійної освіти, надання їм податкових пільг та економічних стимулів;

вдосконалення системи управління професійною освітою на державному, регіональному та місцевому рівнях, створення науково-дослідного інституту професійної освіти, методичних та інформаційних служб.

ВИЩА ОСВІТА

Вища освіта спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи і рівень науково-технічного, економічного та соціально-культурного прогресу, на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Вона має стати могутнім фактором розвитку духовної культури українського народу, відтворення продуктивних сил України.

Стратегічні завдання реформування вищої освіти:

перехід до гнучкої, динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, яка дасть змогу задовольняти потреби і можливості особистості у здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівнів за бажаним напрямом відповідно до її здібностей;

формування мережі вищих навчальних закладів, яка за освітніми та кваліфікаційними рівнями, типами навчальних закладів, формами і термінами навчання, джерелами фінансування задовольняла б інтереси особи та потреби кожного регіону і держави в цілому;

підвищення освітнього і культурного рівня суспільства;

піднесення вищої освіти України на рівень досягнень розвинутих країн світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство.

Пріоритетні напрями реформування вищої освіти:

прогнозування потреб держави, регіонів, галузей економіки та культури у спеціалістах з різними рівнями кваліфікації;

створення державної системи добору і навчання талановитої молоді, розроблення і запровадження механізмів її державної підтримки;

оптимізація мережі вищих навчальних закладів та їх структури, проведення організаційно-структурних змін у системі вищої освіти, спрямованих на розвиток навчальних закладів різних типів, підвищення ролі і значущості університетської освіти у реалізації стратегічних цілей освіти;

створення умов для розширення можливостей громадян здобувати вищу освіту певного рівня за бажаним напрямом;

розроблення нових моделей різних рівнів вищої освіти; визначення її державного компонента; широке інтегрування в міжнародну систему освіти;

оновлення змісту вищої освіти, запровадження ефективних педагогічних технологій; створення нової системи методичного та інформаційного забезпечення вищої школи; входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації;

демократизація, гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу, органічне поєднання в ньому національного та загальнолюдського начал;

організація навчання як безперервної науково-виробничої діяльності з найповнішим використанням наукового потенціалу вищої школи;

ефективне використання кадрового потенціалу вищої школи у навчально-виховному процесі та науковій роботі, залучення до педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах талановитих учених академічних та галузевих науково-дослідних інститутів, провідних фахівців різних галузей виробництва і культури.

Основні шляхи реформування вищої освіти:

розроблення та впровадження науково-обґрунтованої методики визначення перспективної потреби держави у фахівцях з різним рівнем кваліфікації, визначення обсягів їх підготовки у вищих навчальних закладах;

аналіз демографічних даних і прогнозування чисельності випускників загальноосвітніх шкіл до 2005 року за регіонами;

розроблення та впровадження аналітичних, статистичних, імітаційних, ситуаційних моделей прогнозування обсягів підготовки фахівців з урахуванням розвитку галузей господарства та особливостей регіонів України;

поєднання можливостей державної і недержавної системи вищої освіти для підготовки фахівців різних спеціальностей з урахуванням запитів окремих регіонів;

удосконалення системи комплектування контингенту студентів вищих навчальних закладів;

визначення напрямів базової вищої освіти та відповідних спеціальностей за кваліфікаційними рівнями, розроблення кваліфікаційних характеристик фахівців з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду та за участю замовників;

оптимізація мережі вищих навчальних закладів на основі наукового аналізу схеми їх розміщення;

визначення місця і змісту університетської освіти, перетворення університетів у провідні національні освітні, наукові, культурні і методичні центри;

створення навчально-наукових комплексів (університет, інститут, коледж, технікум, професійне училище тощо), міжнародних університетів у їхньому складі; регіональних і галузевих університетів;

створення в Україні спільних з іншими державами вищих навчальних закладів; розширення практики обміну педагогічними працівниками з провідними зарубіжними вищими навчальними закладами; використання вищих навчальних закладів інших країн для здобуття вищої освіти громадянами України;

організація комплексних наукових досліджень з проблем вищої освіти;

забезпечення міжнародного визнання дипломів вищих навчальних закладів України;

розроблення системи діагностики якості освіти та системи тестів для визначення відповідності рівня освіти державним стандартам;

акредитація вищих навчальних закладів усіх рівнів та форм власності.

ВІЙСЬКОВА ОСВІТА: ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ

Військова освіта є складовою частиною загальнодержавної системи освіти. Вона має забезпечувати відтворення інтелектуального потенціалу військової галузі та сприяти зміцненню обороноздатності держави відповідно до Конституції та законів України.

Військова освіта має включати: початкову військову освіту; професійну військову освіту призовників у професійних навчально-виховних закладах та навчальних організаціях Товариства сприяння обороні України, а також військовослужбовців строкової служби у військових навчальних підрозділах; вищу освіту (неповну, базову, повну) у вищих військових навчальних закладах та у підрозділах військової підготовки цивільних вищих навчальних закладів; післядипломну військову освіту на факультетах (курсах) підвищення кваліфікації, в ад'юнктурі, докторантурі, в Академії Збройних Сил України.

Стратегічні завдання реформування військової освіти:

забезпечення державних потреб у висококваліфікованих, відданих справі захисту Батьківщини військових фахівцях, всебічно та якісно підготовлених до служби в Збройних Силах України призовниках;

створення сучасної цілісної, науково обґрунтованої системи військової освіти України для ефективної підготовки військових фахівців;

використання потенціалу військових навчальних закладів для підготовки фахівців із цивільних спеціальностей;

інтеграція діяльності військових науково-дослідних підрозділів і військових навчальних закладів.

Основні напрями реформування військової освіти:

визначення потреб Збройних Сил України відповідно до військової доктрини держави у військових фахівцях за професіями і кваліфікаційними рівнями, обсягів їх підготовки;

оновлення змісту військової освіти згідно з досягненнями психолого-педагогічної і військової науки, сучасних технологій навчання та досвіду бойової підготовки військ і сил флоту;

створення оптимальної мережі військових навчальних закладів та підрозділів військової підготовки у ряді цивільних вищих навчальних закладів відповідно до потреб держави у військових фахівцях;

удосконалення організації, форм і методів військово-патріотичного виховання військових фахівців та допризовників;

інтеграція військової і цивільної освіти, співробітництво з військовими освітніми та науковими структурами зарубіжних країн;

впровадження багатоступеневої підготовки і безперервного навчання військових фахівців всіх рівнів кваліфікації;

створення сприятливих умов для розвитку науки у вищих військових навчальних закладах та підготовки науково-педагогічних кадрів.

Шляхи реформування військової освіти:

визначення перспективних потреб Збройних Сил України у військових фахівцях з урахуванням воєнної доктрини і можливих змін військово-політичної ситуації;

визначення переліку військово-облікових спеціальностей відповідно до потреб Збройних Сил України;

проведення реформування військових навчальних закладів і підрозділів військової підготовки студентів цивільних вищих навчальних закладів;

проведення акредитації військових навчальних закладів;

забезпечення нострифікації дипломів військових фахівців у цивільних галузях виробництва, науки і культури;

наукове, правове і організаційно-методичне забезпечення системи військової освіти;

удосконалення управління військовою освітою з урахуванням державних вимог до освітньої, наукової діяльності та специфіки військового відомства;

запровадження у системі військової освіти загальноприйнятої практики добору, розстановки і призначення науково-педагогічних працівників усіх рівнів на конкурсній та контрактній основі, створення системи соціального захисту і правових гарантій їх діяльності;

створення єдиної системи інформаційного забезпечення військової освіти, її інтегрування у відповідну державну систему.

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА

(післядипломна підготовка, аспірантура, докторантура, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів)

Післядипломна освіта (післядипломна підготовка, аспірантура, докторантура, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів) покликана

забезпечувати поглиблення професійних знань, умінь за спеціальністю, здобуття нової кваліфікації, наукового ступеня або одержання нового фаху на основі наявного освітнього рівня і досвіду практичної роботи.

Післядипломна освіта має задовольняти інтереси громадян у постійному підвищенні професійного рівня відповідно до кон'юнктури ринку праці, виступати засобом соціального захисту; забезпечувати потреби суспільства і держави у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях.

Стратегічні завдання реформування післядипломної освіти:

створення умов для постійного підвищення освітнього і кваліфікаційного рівнів, оновлення професійних та загальноосвітніх знань громадян, збагачення духовного та інтелектуального потенціалу суспільства;

оптимізація мережі навчальних закладів підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів;

створення національної системи підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації, надання вищій школі провідної ролі у післядипломній освіті спеціалістів.

Напрями реформування післядипломної освіти:

вдосконалення структури післядипломної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних працівників, спеціалістів, педагогічних кадрів, військовослужбовців, кваліфікованих робітників;

приведення мережі закладів післядипломної освіти у відповідність з потребами окремих регіонів і галузей господарства та перспектив соціально-економічного та культурного розвитку України;

реформування змісту післядипломної освіти, забезпечення його національної спрямованості відповідно до економічних, політичних, соціально-культурних умов розбудови Української держави, досягнень науково-технічного прогресу;

вдосконалення мережі спеціалізованих вчених рад для захисту докторських і кандидатських дисертацій, визначення нової номенклатури спеціальностей наукових і науково-педагогічних працівників; створення вітчизняної структури органів атестації наукових і науково-педагогічних кадрів;

запровадження гнучкої системи перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з нових напрямів розвитку науки, техніки і технологій, передових методів господарювання й управління;

забезпечення тісної взаємодії системи післядипломної освіти з державними службами зайнятості, Комітетом соціального захисту військовослужбовців при Кабінеті Міністрів України у вирішенні питань перекваліфікації військовослужбовців, працівників, що вивільняються, та незайнятого населення;

організація співпраці з громадськими, кооперативними та іншими навчальними закладами, що мають аналогічні функції, надання їм допомоги у питаннях забезпечення якості освіти на рівні державних вимог.

Шляхи реформування післядипломної освіти:

розроблення науково обґрунтованої методики визначення загальнодержавних та регіональних потреб у наукових та науково-педагогічних працівниках, суспільних і особистісних потреб у підвищенні кваліфікації та перепідготовці у закладах післядипломної освіти;

проведення акредитації закладів післядипломної освіти, спеціалізація та перепрофілювання існуючих, створення нових закладів післядипломної освіти при вищих навчальних закладах відповідно до інтересів громадян та потреб держави;

розширення практики направлення на стажування аспірантів, спеціалістів України у провідні зарубіжні навчальні заклади для вдосконалення їхньої наукової та фахової підготовки, ефективного включення в міжнародні науково-технічні та культурно-освітні програми;

оптимізація термінів та періодичності навчання в системі післядипломної освіти, оновлення її змісту, підготовка і видання навчальних програм, підручників, методичних посібників;

створення умов для відкриття у кожному вищому навчальному закладі IV рівня акредитації аспірантури і докторантури з пріоритетних напрямів і спеціальностей, що визначають суспільний прогрес;

використання можливостей навчальних закладів, заснованих на недержавній формі власності, для перепідготовки спеціалістів в галузі бізнесу, маркетингу, менеджменту, соціології, психології тощо;

створення умов для перекваліфікації вивільнюваних працівників, військовослужбовців та незайнятого населення.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ

Педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти. В зв'язку з цим головна увага має бути зосереджена на підготовці нового покоління педагогічних працівників, підвищенні загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу педагога до рівня, що відповідає його ролі у суспільстві.

Пріоритетні напрями кадрової політики:

задоволення потреб освітньої сфери у педагогічних та науково-педагогічних працівниках;

створення умов для ефективної професійної діяльності педагогічних працівників, забезпечення їх високого соціального статусу в суспільстві.

Основні шляхи роботи з педагогічними кадрами:

створення системи педагогічної освіти, що задовольняла б потреби суспільства у педагогах різних спеціальностей і кваліфікаційних рівнів, здатних виконувати основну соціальну функцію - формування цілісної, всебічно розвинутої особистості, відданої інтересам Української держави;

глибоке реформування змісту, форм, методів підготовки педагогічних працівників усіх ланок освітньої галузі;

залучення кращих інтелектуальних та духовних сил суспільства в освітню сферу;

піднесення престижу педагогічної праці, створення педагогічним працівникам соціально-економічних умов, адекватних їх місцю і ролі в суспільстві;

забезпечення безперервної освіти педагогічних працівників, підвищення їх професіоналізму, освітнього і загальнокультурного рівня;

істотне вдосконалення наукового, методичного, інформаційного, видавничо-поліграфічного забезпечення педагогічної діяльності;

створення умов для професійної свободи, творчого пошуку, ініціативи педагогів, прискорення суспільної апробації, відбору і селекції педагогічних новацій;

розроблення та впровадження нової системи оцінки (атестації) рівня професійної діяльності педагогічних працівників.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Розбудова національної системи освіти в умовах становлення демократичного суспільства і ринкових відносин потребує створення надійної системи соціального захисту учасників навчально-виховного процесу.

Стратегічні завдання соціального захисту учасників навчально-виховного процесу:

створення економічних, правових, організаційних умов і гарантій для здобуття освіти;

забезпечення в освітній галузі основних прав людини на працю, освіту, оздоровлення, відпочинок;

забезпечення гарантій одержання освіти на рівні, не нижчому державних стандартів.

Пріоритетні напрями реалізації стратегічних завдань соціального захисту учасників навчально-виховного процесу:

створення системи соціального захисту учасників навчально-виховного процесу в нових соціально-політичних і економічних умовах;

вдосконалення системи юридичних гарантій щодо діяльності учасників навчально-виховного процесу та відносин між ними;

забезпечення життєвого рівня учасників навчально-виховного процесу відповідно до їх професійних, соціально-культурних та фізіологічних потреб;

створення системи заохочення щодо підвищення рівня освіти, професійної підготовки, інтелектуального та духовного розвитку учасників навчально-виховного процесу.

Основні шляхи вдосконалення соціального захисту учасників навчально-виховного процесу:

комплексне вивчення проблем соціального захисту учасників навчально-виховного процесу для створення належних умов праці, побуту, відпочинку, медичного обслуговування;

створення нормативно-правової бази освітньо-трудової діяльності суб'єктів освіти;

розроблення та впровадження системи оплати педагогічної і наукової діяльності залежно від її обсягу і якості, з урахуванням досвіду оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників у розвинутих країнах світу;

вироблення механізму соціального захисту дітей, учнів, студентів та аспірантів, пільгового кредитування, додаткового фінансування для здобуття ними освіти;

розроблення системи правового та соціально-економічного захисту науковців з урахуванням необхідності ліквідації зрівнялівки в оцінці їх праці;

здійснення матеріально-технічного забезпечення державних вимог щодо змісту й обсягу освіти як важливого чинника її якості;

запровадження ранньої медико-психолого-педагогічної діагностики розвитку дітей, створення умов для їх соціальної підтримки, адаптації і реабілітації;

матеріальна підтримка дітей-сиріт, дітей-інвалідів, а також малозабезпечених сімей, в яких є неповнолітні діти;

створення сприятливих економічних і правових умов для участі громадськості у соціальній підтримці учасників навчально-виховного процесу.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Наука є органічною частиною освіти, базовим елементом і рушійною силою її розвитку. Наукова діяльність навчальних закладів має забезпечувати відповідність змісту освіти сучасним досягненням у галузі науки, техніки і культури; теоретико-концептуальні, психолого-педагогічні, науково-методичні засади навчально-виховного процесу; проведення комплексних фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень становлення високоосвіченої особистості; відтворення і розвиток інтелектуального потенціалу суспільства; науково-технічний та соціально-економічний поступ держави.

Стратегічні завдання реформування наукової діяльності у системі освіти:

розвиток фундаментальних, пошукових та прикладних досліджень з пріоритетних напрямів науки в тісному зв'язку з підготовкою фахівців, наукових і науково-педагогічних національних кадрів;

надання динамічного розвитку гуманітарним, соціально-економічним, природничим і технічним наукам для забезпечення високої якості загальної та фахової підготовки, удосконалення системи навчання і виховання;

найповніше використання наукового потенціалу системи освіти для забезпечення науково-технічного прогресу, розвитку науки, культури, розроблення наукоємних технологій, вироблення науково-інтелектуальної та конкурентоспроможної науково-технічної продукції.

Пріоритетні напрями реформування наукової діяльності у системі освіти: інтеграція академічної, вузівської та галузевої науки;

спрямування педагогічної науки на вироблення стратегії розвитку освіти, перспектив відродження і розбудови національної школи, нових педагогічних технологій;

докорінна зміна системи організації, фінансування, управління та стимулювання наукової діяльності, створення нової законодавчої та нормативної бази для забезпечення ефективного функціонування і розвитку науки в навчальних закладах;

створення реальних умов для найефективнішого використання наукового потенціалу освітньої галузі, свободи творчості вчених;

започаткування нової системи конкурсного відбору наукових програм і проектів, посилення вимогливості та об'єктивності в оцінці результатів досліджень та атестації вчених.

Основні шляхи реформування наукової діяльності у системі освіти:

організація та проведення у всіх вищих навчальних закладах наукової діяльності як одного з визначальних показників їх акредитації та атестації, національного і міжнародного визнання;

створення в системі освіти органічно пов'язаної з нею нової гнучкої структури науково-дослідної діяльності академічного типу, яка забезпечувала б:

1) створення та координацію діяльності наукових центрів, інститутів, науково-виробничих підприємств та інших підрозділів зі статусом юридичної особи при вищих навчальних закладах, на факультетах, кафедрах відповідно до їх потреб і можливостей;

2) об'єднання зусиль учених, наукових установ, навчально-виховних закладів, координацію їхньої діяльності, захист інтересів та авторських прав;

3) визначення стратегії та орієнтирів розвитку науки, творчо-пізнавальних напрямів наукової роботи, створення для них належних організаційно-фінансових умов;

4) розроблення статусу наукових шкіл та запровадження цільової підтримки їх розвитку;

створення інтегральної наскрізної системи виявлення та залучення молоді до наукової діяльності на всіх етапах навчання та вдосконалення фахового рівня з метою збереження та нарощування національного наукового потенціалу;

розроблення та запровадження нової системи атестації педагогів вищих навчальних закладів, яка передбачала б неможливість їхньої позитивної атестації без належного науково-творчого доробку;

розроблення та впровадження державної антимонопольної системи конкурсного відбору і фінансування програм, проектів з фундаментальної та прикладної науки;

забезпечення бюджетного фінансування наукових досліджень в освітній галузі на рівні, який сприяв би найбільш повній і ефективній реалізації її потенціалу з широким використанням субсидій, банківського кредиту, коштів позагалузевих замовників та спонсорів, у тому числі зарубіжних;

забезпечення рівних умов фінансування наукових досліджень у академічній, галузевій та вузівській науці;

запровадження системи грантів у поєднанні з іншими допоміжними формами фінансування наукових програм;
створення та подальший розвиток системи інноваційних фондів із залученням позабюджетних коштів та кредитів;
створення механізмів економічного стимулювання і пільгового оподаткування науково-дослідної роботи.

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Управління освітою має бути спрямованим на організацію та забезпечення оптимальних умов функціонування галузі освіти, створення системного механізму її саморегуляції на загальнонаціональному, регіональному, місцевому рівнях та у навчально-виховних закладах і наукових установах освіти.

Визначальним у реформуванні управління освітою має стати забезпечення тісного співробітництва органів державного управління освітою всіх рівнів, навчально-виховних закладів, наукових установ, громадського самоврядування та їх відповідальності у межах повноважень; створення цілісної системи управління освітою в Україні, якій були б властиві; гнучкість, демократизм, динамізм, мобільність, здатність до самоорганізації.

Управління освітою має забезпечити:

додержання законодавства у галузі освіти; створення рівних умов для громадян у здобутті освіти; дотримання державних вимог щодо змісту, рівня й обсягу освіти; стимулювання творчого пошуку педагогів і науковців; автономність у діяльності навчально-виховних закладів та наукових установ; можливість індивідуального загальнокультурного і професійного становлення суб'єктів навчання;

ефективну діяльність системи освіти в умовах державотворення формування ринкових відносин, ринку інтелектуальних ресурсів і освітніх послуг.

Стратегічні завдання реформування управління освітою:

перехід від державного до державно-громадського управління; чітке розмежування функцій між центральними регіональними і місцевими органами управління; забезпечення самоврядування навчально-виховних закладів і наукових установ; утвердження в сфері освіти гармонійного поєднання прав особи, суспільства і держави;

автономізація функціонування регіональних і місцевих органів управління освітою.

Основні шляхи реформування управління освітою:

раціональне поєднання діяльності центральних, регіональних та місцевих органів управління освітою з впровадженням подвійного підпорядкування;

створення єдиної інформаційно-комп'ютерної системи управління освітою;

визначення повноважень в системі управління освітою центральних і місцевих органів, органів громадського самоврядування;

створення системи державно-громадської оцінки діяльності навчально-виховних закладів, якості загальноосвітньої та фахової підготовки спеціалістів через систему акредитації та атестації тощо;

розвиток і вдосконалення всіх напрямів діяльності навчально-виховних закладів і наукових установ, стимулювання через економічні і правові важелі їх самовдосконалення, конкурентоздатності, саморозвитку, автономності в управлінні;

наукове обґрунтування нової системи управління освітою; відпрацювання інноваційних моделей управління галуззю та важливих управлінських рішень, проведення експериментів на регіональному та місцевому рівнях.

ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення освітньої галузі повинне ґрунтуватися на пріоритетності витрат на розвиток освіти з державного та місцевих бюджетів, використанні залучених коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій та батьків, громадян, міжнародних освітніх фондів, програм і благодійних організацій, коштів, одержаних за надання додаткових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходів від виробничої та комерційної діяльності, кредитів і банківських позичок тощо.

Стратегічні завдання і напрями реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення освіти:

перехід до ефективної моделі фінансування освіти, адекватної ринковій економіці, розвиток нової соціально-економічної структури освітньої сфери;

стимулювання переходу на нові педагогічні технології та ефективну систему управління освітою, скорочення непродуктивних витрат, істотне збільшення видатків на розвиток наукових досліджень, зокрема з проблем освіти та педагогіки; підготовку і випуск підручників, посібників та іншої навчально-методичної літератури;

забезпечення навчально-виховних закладів необхідними приміщеннями для проведення навчально-виховного та навчально-виробничого процесів, спортивно-оздоровчої роботи, реабілітації дітей з вадами розвитку, а також необхідним навчальним обладнанням відповідно до науково обґрунтованих нормативів;

поступове збільшення у загальних витратах на освіту коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій, різних фондів, благодійних організацій тощо.

Основні шляхи реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення освіти:

збереження за державою пріоритету у фінансуванні системи освіти та підвищення ролі регіонів у фінансуванні освітніх потреб;

звільнення навчально-виховних закладів від податків на прибуток і додану вартість;

створення при Міністерстві освіти централізованих фондів для реалізації загальнодержавних освітніх програм;

розширення прав місцевих органів державної влади та органів громадського самоврядування навчально-виховних закладів у визначенні шляхів зміцнення навчально-матеріальної бази, вдосконаленні механізмів їх фінансово-господарської діяльності;

запровадження додаткового фінансування навчально-виховних закладів для обдарованих дітей, що мають відповідну ліцензію, з спеціального фонду Міністерства освіти;

заохочення навчально-виховних закладів, які за наслідками акредитації і атестації визнані такими, що мають позитивний досвід у розробленні і впровадженні нових прогресивних технологій навчання і виховання учнів та студентів, домагаються високих кінцевих результатів;

розроблення державних нормативів на проектування, будівництво та реконструкцію всіх типів навчально-виховних закладів та наукових установ з урахуванням перспективних норм загальної площі;

упорядкування системи оплати праці та стипендіального забезпечення відповідно до конкретних результатів діяльності і якості роботи (навчання); запровадження поряд з конкурсною контрактної форми прийому на роботу;

поступове забезпечення учнів підручниками через торговельну мережу за кошти батьків;

створення в системі освіти нових банків, фондів, акціонерних товариств тощо;

заснування державного фонду сприяння громадянам у здобутті освіти в зарубіжних країнах;

залучення іноземних інвестицій для розвитку інфраструктури навчально-виховних закладів (будівництво міжнародних освітніх закладів, центрів підготовки спеціалістів);

забезпечення будівництва нових комплексів навчально-виховних закладів з необхідними приміщеннями для проведення навчально-виховного процесу, спортивно-оздоровчої роботи і побуту, реабілітації дітей з вадами розвитку;

проведення капітального ремонту, реконструкції будівель діючих навчально-виховних закладів, приведення їх площі, технічного стану, оснащення у відповідність з нормативними вимогами;

домагання створення у загальноосвітніх школах, професійних і вищих навчальних закладах належних матеріально-технічних і санітарно-гігієнічних умов для навчання в одну зміну;

доукомплектування меблями і обладнанням навчально-виховних закладів, повне оснащення їх новими навчально-наочними посібниками відповідно до потреб;

зміцнення баз матеріально-технічного постачання та магазинів навчально-наочного приладдя;

забезпечення потреб дітей у дошкільних навчальних закладах, учнів і студентів - у гуртожитках, їдальнях, оздоровчо-спортивних таборах та

санаторіях-профілакторіях; дітей-сиріт, хворих дітей та дітей з вадами фізичного і розумового розвитку - у дитячих оздоровчих таборах, санаторіях.

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ

Міжнародні зв'язки у галузі освіти спрямовані на забезпечення інтеграції України у світовий освітньо-науковий простір з метою прилучення до досягнень зарубіжної освіти, науки, технологій, культури, залучення іноземних інвестицій для розвитку вітчизняної освіти і науки, взаємної підготовки і перепідготовки фахівців.

Стратегічні завдання міжнародного співробітництва у галузі освіти:

забезпечення процесу інтеграції України у світовий науковий, освітній та культурний простори, гуманізація міжнародних відносин, утвердження етичних норм міждержавного спілкування, діалогу націй і культур;

забезпечення широкої участі вітчизняної освітньої системи у світовому науковому та педагогічному житті, в міжнародних культурно-освітніх і наукових контактах.

Пріоритетні напрями зміцнення та розвитку міжнародних зв'язків у галузі освіти:

створення системи прямих зв'язків у галузі освіти й науки з іншими країнами, їх державними та позадержавними освітніми і науковими структурами; впровадження спеціалізованих наукових та молодіжних обмінів;

розширення співробітництва з ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями з питань освіти, науки й культури;

удосконалення системи співпраці з українською діаспорою, надання їй допомоги, ефективне використання можливостей західної діаспори, координація зусиль у сфері національно-духовного відродження, освіти, науки та культури;

вдосконалення системи підготовки та перепідготовки фахівців для зарубіжних країн.

Основні шляхи розвитку міжнародного співробітництва у галузі освіти:

створення та впровадження довготермінової програми міжнародного співробітництва в галузі освіти, що передбачала б можливість навчання громадян України за кордоном, широкий обмін учнями, вчителями, студентами, курсантами, слухачами, аспірантами, докторантами та науковими працівниками;

вироблення ефективних механізмів входження до освітніх й наукових програм ЮНЕСКО, інших міжнародних організацій, фондів тощо; участь у міжнародних конкурсах на отримання наукових грантів;

впровадження контрактної системи обміну педагогічними і науковими працівниками;

забезпечення правового та економічного захисту фахівців, які від'їжджають у закордонні відрядження;

переведення підготовки та перепідготовки фахівців для зарубіжних країн на контрактну, валютну та компенсаційну основи;

організація курсів, шкіл, семінарів, олімпіад тощо для іноземних громадян на комерційних засадах у різних галузях науки, техніки та культури;

вдосконалення нормативно-правової бази, яка забезпечувала б центральним, регіональним і місцевим органам управління освітою, навчально-виховним закладам і науково-дослідним установам можливість самостійного визначення форм і методів міжнародного співробітництва; його фінансове забезпечення, включаючи валютне;

впровадження у галузі освіти системи інформаційного забезпечення міжнародного співробітництва, створення банку даних та інформаційної мережі між навчальними закладами України і зарубіжними країнами;

створення із зарубіжними країнами спільних центрів освіти, а також підприємств, фірм та тимчасових науково-дослідних колективів, технопарків і консультаційних центрів;

укладання міжнародних угод щодо нострифікації дипломів, атестатів та інших документів про освіту і кваліфікацію спеціалістів та робітників.

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 3 листопада 1993 р. N 896

ЗАХОДИ

**щодо реалізації Державної національної програми
"Освіта" ("Україна XXI століття")**

ЗМІСТ ОСВІТИ

Розробити концепції гуманітарної, природничо-математичної, трудової, фахової підготовки.

Міносвіти, Академія наук,
Академія педагогічних наук,
заінтересовані міністерства і
відомства.
1993-1994 роки.

Визначити державні вимоги щодо змісту, рівня й обсягу дошкільної, загальноосвітньої, професійної, вищої та післядипломної освіти.

Міносвіти, Академія наук,
Академія педагогічних наук,
заінтересовані міністерства і
відомства.
1993-1997 роки.

Підготувати нове покоління підручників та посібників для всіх навчально-виховних закладів на варіантній основі.

Міносвіти, Академія наук,
Академія педагогічних наук,
галузеві академії,
Держкомвидав, заінтересовані

міністерства і відомства,
творчі спілки.
1993-2005 роки.

Розробити типові навчальні плани для всіх рівнів освіти, програми та методичне забезпечення до всіх предметів.

Міносвіти, Академія
педагогічних наук,
Держкомвидав, інші
міністерства і відомства, які
мають у своєму підпорядкуванні
навчальні заклади.
1993-1998 роки.

Створити інтегративні навчально-розвиткові програми і навчально-методичні посібники з проблем позакласної і позашкільної виховної роботи.

Міносвіти, Мінкультури,
Мінмолодьспорт, Академія
педагогічних наук,
Держкомвидав.
1993-1996 роки.

Розробити кваліфікаційні характеристики спеціалістів та кваліфікованих робітників.

Мінпраці, Міносвіти разом із
заінтересованими
міністерствами і відомствами.
1994-1997 роки.

Створити систему державних тестів, нормативів та практичних завдань для контролю якості підготовки на всіх рівнях навчання.

Міносвіти, Академія
педагогічних наук,
міністерства і відомства, які
мають у своєму підпорядкуванні
навчальні заклади.
1993-1996 роки.

Розробити навчальні плани і програми підготовки фахівців для органів внутрішніх справ, військових фахівців з інтегрованим змістом спеціальної і цивільної освіти та кваліфікаційні характеристики спеціалістів.

Міноборони, МВС,
Держкомкордон, Служба безпеки,
Міносвіти.
1993-1995 роки.

СТРУКТУРА СИСТЕМИ ОСВІТИ
(дошкільне виховання, загальна середня освіта,
позашкільне навчання, виховання, професійна,
вища та післядипломна освіта)

Організувати розроблення галузевих та регіональних програм практичної реалізації Державної національної програми "Освіта".

Міносвіти, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, Рада Міністрів Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації.

Провести реорганізацію мережі навчально-виховних закладів з урахуванням національного складу населення, державних вимог до рівня й обсягу загальноосвітньої та фахової підготовки.

Міносвіти, Мінекономіки, Мінфін, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, Рада Міністрів Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації.
1993-2000 роки.

Створити мережу навчально-наукових комплексів, центрів професійної орієнтації та експериментальних майданчиків для апробації нових педагогічних технологій навчання, виховання і розвитку.

Міносвіти, Мінпраці, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, Рада Міністрів Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації.
1993-2000 роки.

Створити мережу психолого-педагогічних і соціальних центрів для надання допомоги дітям, сім'ям і закладам освіти; забезпечити підготовку практичних психологів.

Міносвіти, Мінекономіки,
Мінфін, МОЗ, Мінмолодьспорт,
Рада Міністрів Республіки
Крим, обласні, Київська і
Севастопольська міські
державні адміністрації.
1993-2000 роки.

Розробити та реалізувати план створення лабораторій та кафедр позашкільного навчання і виховання на базі науково-дослідних установ Академії педагогічних наук та педагогічних інститутів.

Міносвіти, Мінфін, Академія
педагогічних наук.
1996 рік.

Розробити і реалізувати план створення регіональних університетських навчально-наукових комплексів.

Міносвіти, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
заклади, Рада Міністрів
Республіки Крим, обласні,
Київська і Севастопольська
міські державні адміністрації.
1993-2000 роки.

Удосконалити систему післядипломної освіти та привести у відповідність до неї мережу закладів (підрозділів) післядипломної освіти (підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів, аспірантури, докторантури, післядипломної підготовки).

Міносвіти, Мінпраці,
міністерства і відомства, які
мають у своєму підпорядкуванні
навчальні заклади, Рада
Міністрів Республіки Крим,
обласні, Київська і
Севастопольська міські
державні адміністрації.
1994-1996 роки.

Оптимізувати мережу технопарків та регіональних технополісів, наукових дослідно-конструкторських і дослідно-виробничих підрозділів на базі вищих навчальних закладів.

Міносвіти, ДКНТ.
1993-2000 роки.

Відкрити науково-дослідний інститут професійної освіти.
Академія педагогічних наук,
Міносвіти, Мінпраці, Мінфін.
1995 рік.

Створити інформаційний банк авторських програм, практичного досвіду творчих педагогів, даних про стан освіти в Україні та за кордоном, патентне бюро захисту інтелектуальної власності.

Міносвіти, Академія наук,
Академія педагогічних наук,
Держпатент.
1995 рік.

Створити науково-дослідні центри і галузеву індустрію для проектування та апробації навчально-методичних комплексів, дидактичних матеріалів, лабораторного обладнання і технічних засобів для навчально-виховної роботи.

Міносвіти, Мінекономіки,
Мінфін, Академія наук,
Академія педагогічних наук.
1993-1995 роки.

Розробити програму підготовки і випуску навчальної та методичної літератури, створити науково-видавничий центр навчальної книги та спеціалізоване видавництво "Навчальна книга".

Міносвіти, Держкомвидав,
Мінекономіки, Мінфін, Академія
наук, галузеві академії наук.
1995 рік.

Заснувати фахові, науково-методичні журнали: "Фізика і математика в школі", "Природничі науки в школі", "Історія і сучасність", "Трудова підготовка у школі", "Проблеми екологічної освіти у школі", "Дефектологія", "Педагогічна освіта в Україні", "Військова освіта", "Професійна освіта"; науково-популярні журнали для молоді: "Наука і знання", "Юний фізик", "Юний математик", "Юний технік-конструктор", "Фотон", "Інформатика для юних", періодичний студентський науково-популярний журнал.

Міносвіти, Держкомвидав,
Мінфін, Мінкультури, ДКНТ,
Академія наук, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
заклади.
1994-1998 роки.

Організувати науково-популярні, навчально-виховні радіо- і телепередачі для дітей, юнацтва та батьків з проблем освіти та виховання.

Укртелерадіокомпанія,
Міносвіти.
1993-2005 роки.

Розробити науково обґрунтовані методики визначення перспективних потреб держави у фахівцях з різним рівнем кваліфікації та обсягів їх підготовки у професійних та вищих навчальних закладах.

Міносвіти, Мінпраці,
Мінекономіки, Академія наук,
галузеві академії наук,
міністерства і відомства, які
мають у своєму підпорядкуванні
навчальні заклади.
1993-1995 роки.

Визначити напрями підготовки фахівців, перелік спеціальностей та професій різних кваліфікаційних рівнів відповідно до них з урахуванням ступеневої підготовки та потреб виробництва, сфери послуг, оборони.

Міносвіти, Мінпраці,
Міноборони, інші міністерства
і відомства.
1994 рік.

Розробити підпрограми: "Сім'я і діти", "Інформатизація освіти", "Національне виховання", "Екологічна освіта", "Реабілітація дітей з вадами розвитку", "Пошук навчання і виховання обдарованої молоді", "Педагог", "Сільська школа", "Соціально-гуманітарна підготовка учнів та студентів", "Практична психологія в освіті".

Міносвіти, Академія наук,
Академія педагогічних наук,
заінтересовані міністерства і
відомства.
1993-1997 роки.

Розробити та видати україномовні фахові термінологічні словники.

Академія наук, галузеві
академії наук, ДКНТ,
Міносвіти, Держкомвидав,
Держстандарт.
1994-1997 роки.

Розробити програму інтеграції військових і цивільних навчальних закладів для спільної підготовки фахівців.

Міносвіти, Міноборони,
міністерства і відомства, які
мають у своєму підпорядкуванні
навчальні заклади.
1994 рік.

Забезпечити широке висвітлення змісту та ходу реалізації програми
"Освіта" у засобах масової інформації.

Укртелерадіокомпанія,
Держкомвидав, Міносвіти, разом
з іншими органами управління
освітою.
1993-2005 роки.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРАЦІВНИКИ

Оптимізувати мережу навчальних закладів, що готують педагогічних та
інженерно-педагогічних працівників, відповідно до потреб освітньої галузі.

Міносвіти, Мінекономіки.
1994-1996 роки.

Розробити концепцію педагогічної освіти і на її основі реформувати
підготовку педагогічних кадрів, удосконалити відбір молоді на педагогічні
спеціальності.

Академія педагогічних наук,
Міносвіти.
1995 рік.

Виробити стандарти педагогічної освіти, систему оцінки професійної
компетентності педагогічних працівників.

Міносвіти, Академія
педагогічних наук.
1993-1996 роки.

Розробити теоретико-методологічні та організаційно-педагогічні засади
безпервної післядипломної освіти педагогів.

Академія педагогічних наук,
Міносвіти.
1993-1995 роки.

Включити у плани підготовки фахівців з вищою освітою основи сучасної
психолого-педагогічної діяльності у колективі.

Міносвіти, Академія
педагогічних наук.

1994 рік.

Впровадити Державну систему атестації наукових та науково-педагогічних працівників.

Міносвіти, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.

1993-1994 роки.

Розробити систему заохочення творчої молоді до педагогічної діяльності.

Міносвіти, Мінмолодьспорт, Мінпраці, Мінфін.

1993-1995 роки.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Розробити комплекс заходів з реалізації законодавства про права дитини.

Міносвіти, Мінсоцзахист, Мін'юст, МОЗ, Мінекономіки, Мінфін, Академія педагогічних наук.

1994 рік.

Вдосконалити систему матеріальної, психолого-педагогічної допомоги сім'ям, в яких є неповнолітні діти і, передусім, діти-інваліди.

Мінсоцзахист, МОЗ, Мінмолодьспорт, Міносвіти, Мінфін, профспілкові об'єднання.

1994 рік.

Розробити систему соціального захисту і державних гарантій педагогічним працівникам, зокрема працівникам сільських навчально-виховних закладів, створити сприятливі умови для ефективної педагогічної діяльності, участі в управлінні навчальними закладами.

Мінсоцзахист, Мінпраці, Міносвіти, Мінекономіки, Мінфін, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, Рада Міністрів Республіки Крим, обласні,

Київська і Севастопольська
міські державні адміністрації,
профспілкові об'єднання.
1994-1995 роки.

Внести пропозиції про встановлення державних нагород і відзнак за плідну педагогічну діяльність.

Міносвіти, заінтересовані
міністерства і відомства,
профспілкові об'єднання.
1994 рік.

Оптимізувати мережу закладів соціальної реабілітації учнів і студентів,
підтримки молодих педагогів.

Міносвіти, Мінсоцзахист,
Мінмолодьспорт, МОЗ, Рада
Міністрів Республіки Крим,
обласні, Київська і
Севастопольська міські
державні адміністрації.
1993-1996 роки.

Розробити санітарно-гігієнічні, медико-фізіологічні вимоги до організації
навчально-виховного процесу у навчально-виховних закладах відповідно до
екологічного стану окремих регіонів України.

МОЗ, Міносвіти, Мінчорнобиль,
Академія наук, галузеві
академії наук, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
заклади.
1994 рік.

Забезпечити постачання навчальних закладів екологічно чистими
продуктами.

Рада Міністрів Республіки
Крим, обласні, Київська і
Севастопольська міські
державні адміністрації,
Укоопспілка, Мінсільгосппрод,
Держхарчопром,
Держкомрибгосппром, МОЗ,
Міносвіти, міністерства і
відомства, які мають у своєму

підпорядкуванні навчальні
заклади.
1994-1996 роки.

Створити систему своєчасного виявлення, соціальної підтримки та надання умов для розвитку і навчання обдарованих дітей і студентської молоді, а також залучення талановитої молоді до науки на всіх етапах навчання від школи до інституту.

Міносвіти, Мінмолодьспорт,
Академія наук, Академія
педагогічних наук, Рада
Міністрів Республіки Крим,
обласні, Київська і
Севастопольська міські
державні адміністрації.
1994 рік.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Розробити концепцію та здійснити перехід на нову систему організації й управління науковою діяльністю у навчальних закладах.

Міносвіти, Академія наук,
ДКНТ, Академія педагогічних
наук.
1994 рік.

Розробити програму пріоритетних наукових та науково-технічних досліджень в установах і закладах системи освіти.

Міносвіти, ДКНТ, Академія
наук, Академія педагогічних
наук, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
заклади.
1994 рік.

Здійснити відбір та забезпечити авторське супроводження започаткованих у закладах і установах системи освіти України новітніх наукоємних технологій, що мають стратегічне значення для розбудови вітчизняної економіки, науки і культури.

Міносвіти, ДКНТ, Академія
наук, галузеві академії.
1993-2000 роки.

Розробити ефективну систему конкурсного відбору проектів з розділів науки, що визначають суспільний прогрес.

Міносвіти, ДКНТ, Академія наук, галузеві та громадські академії, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.
1994 рік.

Розробити концепції:
сім'ї і родинного виховання;
позашкільної освіти;
національного виховання;
реабілітації дітей з вадами розвитку;
навчальних закладів нових типів;
інформатизації освіти;
гуманітарної підготовки учнів та студентів;
післядипломної освіти;
екологічної освіти.

Міносвіти, Мінмолодьспорт, МОЗ, Мінсоцзахист, Академія наук, Академія педагогічних наук, інші заінтересовані міністерства і відомства.
1993-1995 роки.

Розробити архітектурні, художні, гігієнічні, педагогічні, психологічні вимоги до проектування, будівництва та оформлення приміщень навчально-виховних закладів з урахуванням сучасних вимог.

Мінбудархітектури, Академія наук, Міносвіти, МОЗ.
1993-1995 роки.

Провести наукові дослідження з проблем:
методологічних та методичних основ навчання і виховання;
актуальних проблем управління освітою;
реформування структури і системи освіти.

Академія педагогічних наук, Міносвіти, інші заінтересовані міністерства і відомства.
1993-1995 роки.

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Оптимізувати систему управління освітою на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

Міносвіти, Академія педагогічних наук, Рада Міністрів Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації.
1995 рік.

Виробити механізм державної оцінки діяльності навчальних закладів, якості підготовки фахівців через систему атестації та акредитації.

Міносвіти, Академія педагогічних наук, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.
1994 рік.

Створити систему акредитації на державному, регіональному та місцевому рівнях із залученням провідних педагогів та науковців.

Міносвіти, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, Академія наук, Академія педагогічних наук, Рада Міністрів Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації.
1994 рік.

Розробити та впровадити в галузі освіти порядок добору, призначення та підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти.

Міносвіти, Академія педагогічних наук, Рада Міністрів Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації.
1993-1994 роки.

Створити інформаційну систему управління освітою на державному та регіональному рівнях.

Міносвіти, Мінстат, Мінфін,
Академія наук, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
заклади, Рада Міністрів
Республіки Крим, обласні,
Київська і Севастопольська
міські державні адміністрації.
1994-1997 роки.

Провести атестацію та акредитацію навчальних закладів усіх типів та форм власності.

Міносвіти, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
заклади.
1993-1998 роки.

Запровадити Державний реєстр навчальних закладів і наукових установ освіти.

Міносвіти, Мінстат, Рада
Міністрів Республіки Крим,
обласні, Київська і
Севастопольська міські
державні адміністрації.
1995 рік.

ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ

Розробити методикау визначення нормативів видатків з бюджету на утримання навчально-виховних закладів і установ освіти.

Міносвіти, Мінфін,
Мінекономіки.
1995 рік.

Розробити систему відомчої статистичної звітності.

Міносвіти, Мінстат,
Мінбудархітектури.
1994 рік.

Розробити державні норми експлуатації та капітального ремонту будинків, споруд, обладнання установ освіти.

Мінбудархітектури, Міносвіти,
Мінекономіки.
1994 рік.

Розробити державні норми на проектування, будівництво та реконструкцію всіх типів закладів та установ освіти (виходячи з перспективних норм загальної площі).

Мінбудархітектури, Міносвіти,
Мінекономіки.
1994 рік.

Розробити нові типові проекти навчально-виховних закладів, а також нових типів закладів освіти.

Мінбудархітектури, Міносвіти,
Мінекономіки, Академія
педагогічних наук.
1994-2000 роки.

Забезпечити навчально-виховні заклади необхідними приміщеннями для здійснення навчально-виховного процесу, а також в основному потреби учнів професійних та студентів вищих навчальних закладів місцями у гуртожитках, їдальнях, оздоровчо-спортивних таборах та санаторіях-профілакторіях; домагатися створення умов для проведення занять у загальноосвітніх школах в одну зміну.

Міносвіти, Мінбудархітектури,
Мінекономіки, Рада Міністрів
Республіки Крим, обласні,
Київська і Севастопольська
міські державні адміністрації.
1993-2005 роки.

Розробити програму будівництва та реорганізації існуючих будинків відпочинку, санаторіїв-профілакторіїв, дитячих оздоровчих таборів, пансіонатів для оздоровлення дітей всіх вікових груп, особливо з екологічно забруднених зон, учнів, студентів та аспірантів, працівників навчальних закладів і наукових установ системи освіти, членів їх сімей, матерів з дітьми, ветеранів праці; створення регіональних баз відпочинку.

Міносвіти, Мінекономіки, МОЗ,
Мінчорнобиль, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
зклади, Рада Міністрів

Республіки Крим, обласні,
Київська і Севастопольська
міські державні адміністрації,
профспілкові об'єднання.
1995 рік.

Створити мережу санаторіїв-профілакторіїв в обласних центрах України для оздоровлення педагогічних працівників, що проходять курсову перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Профспілкові об'єднання, Рада
Міністрів Республіки Крим,
обласні, Київська і
Севастопольська міські
державні адміністрації.
1993 рік.

У комплексах вищих навчальних закладів, що будуються, передбачати спорудження житла для викладачів, а також інших об'єктів соціального призначення.

Міносвіти, Мінфін,
Мінекономіки.
1993-2005 роки.

Здійснити інвентаризацію матеріально-технічної бази навчальних закладів і наукових установ та провести реконструкцію та капітальний ремонт будівель, які цього потребують.

Міносвіти, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
заклади, Рада Міністрів
Республіки Крим, обласні,
Київська і Севастопольська
міські державні адміністрації,
Мінекономіки, Мінфін.
1994-2005 роки.

Створити у системі Міністерства освіти індустріально-будівельну базу.

Міносвіти, Мінекономіки,
Мінфін, Мінбудархітектури.
1994-2005 роки.

Включати до державного замовлення в межах передбачених бюджетних коштів виробництво та постачання централізовано розподілених матеріально-

технічних ресурсів для навчальних закладів за замовленнями Міністерства, а також міністерств і відомств, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.

Мінекономіки, Держкомресурсів,
Міносвіти, міністерства і
відомства, які мають у своєму
підпорядкуванні навчальні
зклади.
1994-2005 роки.

Виділяти професійним навчальним закладам сільськогосподарського профілю земельні ділянки для ведення навчально-виробничої діяльності.

Місцеві Ради народних
депутатів
1994-2005 роки.

Розробити нормативи грошового утримання військовослужбовців системи військової освіти.

Міноборони, Мінфін.
1994 рік.

Здійснити будівництво приміщення для національного центру естетичного виховання.

Міносвіти, Мінбудархітектури.
1994-1998 роки.

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ

Розробити і здійснити довготермінову програму міжнародного співробітництва в галузі освіти на основі укладання міжнародних двосторонніх угод та протоколів між міністерствами освіти.

Міносвіти, МЗС, Академія
педагогічних наук.
1994-1998 роки.

Забезпечити входження системи освіти України в освітні програми ЮНЕСКО, інші міжнародні та національні освітні організації, фонди тощо для розширення можливостей навчання за кордоном.

Міносвіти, МЗС, МЗЕЗ, Мінфін,
Академія наук, Академія
педагогічних наук.
1994-2000 роки.

Створити в Україні міжнародні навчальні заклади і центри освіти; розробити систему прямих зв'язків із зарубіжними країнами в галузі освіти.

Міносвіти, МЗС, МЗЕЗ, Академія наук, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.
1994-2000 роки.

Укласти угоди із зарубіжними міністерствами освіти про нострифікацію документів про освіту, наукові ступені, вчені звання.

Міносвіти, ВАК, МЗС.
1993-1995 роки.

Створити із зарубіжними партнерами спільні підприємства, фірми, тимчасові науково-дослідні колективи, консультаційні центри в галузі освіти і пріоритетних напрямів науки і техніки.

Міносвіти, Академія наук, МЗС,
Фонд державного майна.
1993-2005 роки.

Запровадити систему підготовки і перепідготовки фахівців для зарубіжних країн на компенсаційній основі.

Міносвіти, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.
1994 рік.

Сприяти укладанню угод та контрактів із заінтересованими країнами про проведення на комерційній основі на базі університетів та педагогічних інститутів курсів української мови, літніх шкіл, семінарів, олімпіад з різних галузей науки і техніки.

Міносвіти, МЗС, Академія наук, міністерства і відомства, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.
1994-2005 роки.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 4 листопада 1993 р. N 909

Київ

Про перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років

{ Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

N 1436 ([1436-2002-n](#)) від 26.09.2002

N 1567 ([1567-2004-n](#)) від 17.11.2004

N 1181 ([1181-2012-n](#)) від 17.12.2012

N 529 ([529-2015-n](#)) від 29.07.2015

N 1031 ([1031-2015-n](#)) від 09.12.2015

N 79 ([79-2016-n](#)) від 20.01.2016

N 192 ([192-2016-n](#)) від 02.03.2016

N 265 ([265-2016-n](#)) від 06.04.2016

N 954 ([954-2016-n](#)) від 14.12.2016 }

Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

Затвердити Перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, що додається.

Пенсії за вислугу років працівникам освіти, охорони здоров'я і соціального захисту призначаються після досягнення 55 років за наявності спеціального стажу роботи станом на 1 квітня 2015 р. не менше 25 років і після цієї дати: { Абзац другий постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 265 ([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

з 1 квітня 2015 р. по 31 березня 2016 р. - не менше 25 років 6 місяців; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2016 р. по 31 березня 2017 р. - не менше 26 років; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2017 р. по 31 березня 2018 р. - не менше 26 років 6 місяців; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2018 р. по 31 березня 2019 р. - не менше 27 років; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2019 р. по 31 березня 2020 р. - не менше 27 років 6 місяців; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2020 р. по 31 березня 2021 р. - не менше 28 років; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2021 р. по 31 березня 2022 р. - не менше 28 років 6 місяців; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2022 р. по 31 березня 2023 р. - не менше 29 років; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2023 р. по 31 березня 2024 р. - не менше 29 років 6 місяців; { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

з 1 квітня 2024 р. або після цієї дати - не менше 30 років. { Абзац постановляючої частини в редакції Постанови КМ N 529 ([529-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

До досягнення віку, встановленого абзацом другим постановляючої частини, право на пенсію за вислугу років мають працівники освіти, охорони здоров'я та соціального захисту: { Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265 ([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

які в період до 1 січня 2016 р. мали вислугу років на відповідних посадах не менше від тривалості, передбаченої абзацами другим і третім постановляючої частини; { Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265 ([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

1971 року народження і старші за наявності вислуги років на цих посадах, передбаченої абзацами третім - дванадцятим постановляючої частини, та після досягнення ними такого віку: { Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265 ([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

50 років - які народилися з 1 січня 1966 р. по 30 червня 1966 р.; { Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265 ([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

50 років 6 місяців - які народилися з 1 липня 1966 р. по 31 грудня 1966 р.; { Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265 ([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

51 рік - які народилися з 1 січня 1967 р. по 30 червня 1967 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

51 рік 6 місяців - які народилися з 1 липня 1967 р. по 31 грудня 1967 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

52 роки - які народилися з 1 січня 1968 р. по 30 червня 1968 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

52 роки 6 місяців - які народилися з 1 липня 1968 р. по 31 грудня 1968 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

53 роки - які народилися з 1 січня 1969 р. по 30 червня 1969 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

53 роки 6 місяців - які народилися з 1 липня 1969 р. по 31 грудня 1969 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

54 роки - які народилися з 1 січня 1970 р. по 30 червня 1970 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

54 роки 6 місяців - які народилися з 1 липня 1970 р. по 31 грудня 1970 р.;
{ Постановляючу частину доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265
([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

55 років - які народилися з 1 січня 1971 року. { Постановляючу частину
доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 265 ([265-2016-п](#)) від 06.04.2016 }

**Виконуючий обов'язки
Прем'єр-міністра України Ю.**

ЗВЯГІЛЬСЬКИЙ

Міністр Кабінету Міністрів України

І. ДОЦЕНКО

Інд.28

ЗАТВЕРДЖЕНИЙ

постановою Кабінету Міністрів України
від 4 листопада 1993 р. N 909

ПЕРЕЛІК

закладів і установ освіти, охорони здоров'я
та соціального захисту і посад, робота на
яких дає право на пенсію за вислугу років

Найменування закладів і установ	Найменування посад
1. Освіта	
Загальноосвітні навчальні заклади, військові загальноосвітні навчальні заклади, музичні і художні школи	учителі, логопеди, вчителі-логопеди, вчителі-дефектологи, викладачі, сурдопедагоги, тифлопедагоги, вихователі, завідуючі та інструктори слухових кабінетів, директори, завідуючі, їх заступники з навчально-виховної (навчальної, виховної), навчально-виробничої частини або роботи з виробничого навчання, завідуючі навчальною і навчально-виховною частиною, завідувачі філіями, їх заступники з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи, соціальні педагоги (організатори позакласної та позашкільної виховної роботи з дітьми), практичні психологи, педагоги-організатори, майстри виробничого навчання, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Міжшкільні навчально-виробничі комбінати	директори, заступники директорів з навчально-виховної (навчальної, виховної навчально-виробничої) роботи, вчителі, майстри виробничого навчання, практичні психологи, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Дитячі будинки, дитячі трудові та виховно-трудова колонії, дитячі приймальні пункти і приймальники-розподільники для неповнолітніх, логопедичні	директори, завідуючі, їх заступники з навчально-виховної частини або роботи, вчителі, вихователі, сурдопедагоги, тифлопедагоги, вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, майстри виробничого навчання, практичні психологи, соціальні

пункти і стаціонари, школи-клініки	педагоги, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, професійно-технічні навчальні заклади	директори, їх заступники з навчально-виховної (навчальної, виховної, навчально-виробничої) роботи, старші майстри виробничого навчання, майстри виробничого навчання, викладачі, педагоги професійного навчання, практичні психологи, соціальні педагоги, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Дошкільні навчальні заклади всіх типів	директори (завідуючі), вихователі-методисти, вихователі, асистенти вихователів дошкільних навчальних закладів в інклюзивних групах, музичні керівники, вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, практичні психологи
Позашкільні навчальні заклади	директори, їх заступники з навчально-виховної, навчальної, виховної роботи, завідувачі відділами (лабораторіями, кабінетами), художні керівники, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Бібліотеки	завідуючі, бібліотекарі
Дитячі клініки, поліклініки, лікарні, санаторії, диспансери, будинки дитини, дитячі відділення в лікарнях, санаторіях, диспансерах і установах для виконання покарань	учителі, вихователі, логопеди, сурдопедагоги, тифлопедагоги"
2. Охорона здоров'я	
Лікарняні заклади, лікувально-профілактичні заклади особливого типу, лікувально-трудова профілакторії, амбулаторно-поліклінічні заклади, заклади швидкої та невідкладної медичної допомоги, заклади переливання крові,	лікарі та середній медичний персонал (незалежно від найменування посад)

заклади охорони материнства і дитинства, санаторно-курортні заклади, установи з проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань Держсанепідслужби, Держпраці, Держпродспоживслужби та територіальні органи Держсанепідслужби, Держпраці, Держпродспоживслужби (щодо працівників, які не є державними службовцями), санітарно-епідеміологічні заклади, діагностичні центри	
Аптеки, аптечні кіоски, аптечні магазини, контрольно-аналітичні лабораторії	провізори, фармацевти (незалежно від найменування посад), лаборанти
Медико-соціальні експертні комісії, бюро судово-медичної експертизи	лікарі та середній медичний персонал (незалежно від найменування посад)
3. Соціальний захист	
Інтернатні заклади для інвалідів, дітей-інвалідів і престарілих	медичні працівники (незалежно від найменування посад), педагоги, вчителі, логопеди, інструктори ЛФК та з праці
Медичні відділи протезних підприємств	медичні працівники (незалежно від найменування посад)

Примітки: 1. Вчителі й інші працівники освіти заочних навчальних закладів, зазначених у цьому переліку, відносяться до числа осіб, що мають право на одержання пенсії за вислугу років.

- 1-1. Лікарі та середній медичний персонал (незалежно від найменування посад), які працюють у навчальних закладах і установах, перелічених у розділі "1. Освіта", відносяться до числа осіб, що мають право на пенсію за вислугу років.
2. Робота за спеціальністю в закладах, установах і на посадах, передбачених цим переліком, дає право на пенсію незалежно від форми власності або відомчої належності закладів і установ.
3. Робота за спеціальністю в закладах, установах і на посадах до 1 січня 1992 р., яка давала право на пенсію за вислугу років

відповідно до раніше діючого законодавства, в тому числі на посаді старшої піонервожатої зараховується до стажу для призначення пенсії за вислугу років.

4. При призначенні пенсії за вислугу років зазначеним у цьому переліку особам допускається підсумовування стажу за періоди їх роботи у закладах і установах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

{ Перелік із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 1436 ([1436-2002-n](#)) від 26.09.2002, N 1567 ([1567-2004-n](#)) від 17.11.2004, N 1181 ([1181-2012-n](#)) від 17.12.2012, N 1031 ([1031-2015-n](#)) від 09.12.2015, N 79 ([79-2016-n](#)) від 20.01.2016, N 192 ([192-2016-n](#)) від 02.03.2016, N 954 ([954-2016-n](#)) від 14.12.2016 }

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 14 квітня 1997 р. № 346

Київ

Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 907 від 21.08.97](#)

[№ 1237 від 05.08.98](#)

[№ 289 від 28.03.2001](#)

[№ 40 від 14.01.2004](#)

[№ 1567 від 17.11.2004](#)

[№ 1148 від 30.11.2005](#)

[№ 203 від 22.02.2006](#)

[№ 739 від 16.05.2007](#)

[№ 872 від 26.06.2007](#)

[№ 35 від 25.01.2012](#)

[№ 635 від 18.07.2012](#)

[№ 538 від 07.08.2013](#)

[№ 531 від 29.07.2015](#)

[№ 79 від 20.01.2016](#)}

Відповідно до [частини шостої](#) статті 6 Закону України "Про відпустки" Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити [Порядок надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних \(педагогічних\) частин \(підрозділів\) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам](#) (додається).

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 289 від 28.03.2001}

2. Міністерству соціальної політики разом з Міністерством освіти і науки та Міністерством охорони здоров'я давати роз'яснення щодо застосування цієї постанови.

{Пункт 2 в редакції Постанов КМ № 289 від 28.03.2001, № 35 від 25.01.2012; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013}

**Прем'єр-міністр
України**

П.ЛАЗАРЕНКО

Інд. 26

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 14 квітня 1997 р. № 346

ПОРЯДОК

надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам

{Назва Порядку із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 289 від 28.03.2001}

1. Право на щорічну основну відпустку мають керівні працівники навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічні, науково-педагогічні працівники та наукові працівники, які перебувають у трудових відносинах з установами, організаціями, підприємствами (далі - установи) незалежно від форм власності та їх галузевої належності.

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 289 від 28.03.2001}

2. Право керівних, педагогічних, науково-педагогічних (крім тих, що працюють у навчальних закладах та навчальних (педагогічних) частинах (підрозділах) інших установах і закладах) та наукових працівників на щорічну основну відпустку повної тривалості у перший рік роботи настає після закінчення шести місяців безперервної роботи в установі.

{Абзац перший пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 289 від 28.03.2001}

За другий та наступні роки роботи відпустка надається згідно з графіками, які затверджуються власником установи або уповноваженим ним органом за

погодженням з профспілковим чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом.

Керівним, педагогічним, науковим і науково-педагогічним працівникам навчальних закладів та навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів щорічна основна відпустка повної тривалості, визначеної в [додатку](#) до цього Порядку, у перший та наступні роки надається у період літніх канікул незалежно від часу прийняття їх на роботу. Графік надання відпусток педагогічним працівникам складається з урахуванням можливості проведення регулярних консультацій для учнів, складання іспитів якими перенесено на осінь.

{Абзац третій пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № [289 від 28.03.2001](#)}

Керівним, педагогічним, науковим і науково-педагогічним працівникам навчальних закладів та навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів у разі необхідності санаторно-курортного лікування щорічна основна відпустка або її частина може надаватися протягом навчального року, якщо це передбачено колективним договором.

{Абзац четвертий пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № [289 від 28.03.2001](#)}

Особам, які працюють в установі на умовах неповного робочого часу, у тому числі особам, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, надається щорічна основна відпустка повної тривалості.

3. Керівникам установ щорічна основна відпустка надається за погодженням з вищестоящим органом управління.

4. Перенесення щорічної основної відпустки, поділ її на частини та відкликання з відпустки провадиться відповідно до умов, передбачених статтями 11 та 12 [Закону України](#) "Про відпустки". Педагогічним і науково-педагогічним працівникам невикористана частина щорічної основної відпустки, за умови її поділу, повинна бути надана, як правило, в період літніх канікул, а в окремих випадках, передбачених колективним договором, - в інший канікулярний період.

5. За бажанням керівних працівників навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічних, науково-педагогічних працівників та наукових працівників частина щорічної основної відпустки, якщо вона надається за 1996-1997 і наступні робочі роки, замінюється грошовою компенсацією за можливості забезпечення їх у відповідний період роботою. При цьому тривалість наданої працівникові щорічної основної відпустки не повинна бути менша ніж 24 календарних дні.

{Пункт 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № [289 від 28.03.2001](#)}

6. У разі звільнення керівних працівників навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічних, науково-педагогічних працівників та наукових працівників їм

виплачується грошова компенсація за всі не використані ними дні щорічної основної відпустки.

{Абзац перший пункту б із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 289 від 28.03.2001}

У разі звільнення керівних, педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників навчальних закладів та навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, які до звільнення пропрацювали не менш як 10 місяців, грошова компенсація виплачується за не використані ними дні щорічної основної відпустки з розрахунку повної її тривалості, а особам, які до звільнення пропрацювали менш як 10 місяців, - пропорційно до відпрацьованого ними часу (з розрахунку тривалості щорічної основної відпустки за кожний відпрацьований місяць 5,6; 4,2 і 2,8 календарних дня за тривалості щорічної основної відпустки відповідно 56, 42 і 28 календарних днів).

{Абзац другий пункту б із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 289 від 28.03.2001}

Додаток
до Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам

ТРИВАЛІСТЬ

щорічної основної відпустки керівних працівників навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічних, науково-педагогічних працівників та наукових працівників

Посада	Тривалість щорічної основної відпустки, календарних днів
--------	--

I. Дошкільні навчальні заклади

1. Дитячі ясла-садки, дитячі садки (у тому числі інтернатного типу), дитячі ясла

Завідувач, вихователь-методист, вихователь, інструктор з фізкультури, музичний керівник, практичний психолог, соціальний педагог	42
Вчитель-дефектолог, учитель-логопед	56
Вихователь, який працює в інклюзивній групі	56
Асистент вихователя дошкільного навчального закладу	56

2. Дитячі будинки, дошкільні заклади компенсуючого типу для дітей, які потребують корекції фізичного і психічного розвитку

Директор	56
Завідувач ¹	56
Заступник директора з навчально-виховної (виховної) роботи	56
Вихователь ²	56
Старший вихователь	56
Вихователь-методист ¹	56
Вчителі (всіх спеціальностей)	56
Інструктор з праці	56
Інструктор слухового кабінету	56
Інструктор з фізкультури ¹	56
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи ¹	56
Музичний керівник ¹	56
Практичний психолог ¹	56
Соціальний педагог ¹	56

¹ Щорічна основна відпустка зазначеної тривалості надається відповідній категорії працівників дошкільних закладів загального типу, якщо вони обслуговують групи, в яких не менш як 50 відсотків дітей, які потребують

корекції фізичного і психічного розвитку, або якщо в цих закладах укомплектовано не менш як 50 відсотків таких груп.

² Щорічна основна відпустка зазначеної тривалості надається вихователям, які працюють повний робочий день з групами дітей, які потребують корекції фізичного і психічного розвитку, у дошкільних закладах, зазначених у пункті 1 цього розділу.

II. Позашкільні навчальні заклади

Директор ³	42
Заступник директора з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи ³	42
Акомпаніатор ³	42
Вихователь ³	42
Екскурсовод ³	42
Завідувач відділу, лабораторії, кабінету ³	42
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи ³	42
Концертмейстер ³	42
Культурний організатор ³	42
Методист ³	42
Педагог-організатор ³	42
Практичний психолог ³	42
Соціальний педагог ³	42
Старший вожатий ³	42
Художній керівник ³	42

⁻³ Щорічна основна відпустка зазначеної тривалості надається працівникам, на яких поширюються умови оплати праці працівників навчальних закладів та установ освіти.

III. Середні навчальні заклади, навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації

Директор ⁴	56
Завідувач філією	56
Заступник завідувача філією з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи	56
Заступник директора з навчально-виховної (навчальної, виховної), навчально-виробничої роботи ⁴	56
Акомпаніатор	28
Вихователь (крім вихователів інтернатів при школах) ⁴	56
Вихователь інтернату при школі	42
Вчителі (всіх спеціальностей) ⁴	56
Інструктор слухового кабінету	56
Інструктор з праці	56
Інструктор з фізкультури середніх навчальних закладів	28
Інструктор з фізкультури в навчальних закладах для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації	56
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи в середніх навчальних закладах	42
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи в навчальних закладах для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації	56
Майстер виробничого навчання	42
Педагог-організатор	56
Перекладач-дактилолог	42
Помічник директора з режиму	30
Практичний психолог ⁴	56

Соціальний педагог ⁴	56
Старший вожатий ⁴	56
Старший вихователь ⁴	56
Старший черговий з режиму	30
Черговий з режиму	30
Асистент вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням	56

⁻⁴ Щорічна основна відпустка зазначеної тривалості надається також відповідним категоріям працівників, викладачам і концертмейстерам середніх спеціальних художніх і музичних шкіл, шкіл естетичного виховання дітей.

IV. Вищі навчальні заклади, заклади післядипломної освіти, професійно-технічні навчальні заклади

Ректор, директор, завідувач, директор (завідувач) філіалу, проректор (заступник директора), вчений секретар, декан факультету, завідувач: відділення, аспірантури (інтернатури, ординатури), докторантури, виробничої практики, що не виконують педагогічної роботи в цьому вищому навчальному закладі, закладі післядипломної освіти	28
Директор, директор (завідувач) філіалу, заступник директора, що не виконують педагогічної роботи в цьому професійно-технічному навчальному закладі	42
Ректор, директор, завідувач, директор (завідувач) філіалу; проректор (заступник директора), діяльність якого безпосередньо пов'язана з навчально-виховним або науковим процесом; вчений секретар, декан факультету, завідувач: відділення, аспірантури (інтернатури, ординатури), докторантури, виробничої практики, що одночасно виконують в цьому вищому навчальному закладі, закладі післядипломної освіти, професійно-технічному навчальному закладі педагогічну роботу обсягом не менш як 1/3 відповідної річної норми	56

Завідувач відділення, майстерні, що одночасно виконують у цьому професійно-технічному навчальному закладі педагогічну роботу	42
Акомпаніатор	28
Викладач	56
Педагог професійного навчання	56
Вихователь	28
Вихователь, який працює у професійно-технічному навчальному закладі	42
Завідувач (начальник) навчально-методичного (навчального) кабінету, відділу, лабораторії	42
Завідувач (начальник) навчально-виробничої (навчальної) майстерні	42
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи	42
Керівник фізичного виховання	56
Концертмейстер	56
Майстер виробничого навчання	42
Методист	42
Науково-педагогічний працівник	56
Перекладач-дактилолог	42
Практичний психолог	56
Соціальний педагог	56
Старший майстер	28
Старший майстер, який працює у професійно-технічному навчальному закладі	42
V. Навчально-методичні (методичні) кабінети (центри)	
Директор, завідувач, начальник	42

Завідувач лабораторії (кабінету)	42
Заступник директора (завідувача, начальника), діяльність якого безпосередньо пов'язана з організацією навчальної (наукової, методичної) роботи	42
Методист	42

VI. Інші навчальні заклади

Завідувач логопедичного пункту	42
Завідувач психолого-медико-педагогічної консультації	56
Консультант психолого-медико-педагогічної консультації	56
Завідувач інтернату при школі	28
Методист із складання кінопрограм фільмотеки	28
Завідувач фільмотеки, заочного відділення школи, навчально-консультаційного пункту	28

VII. Інші заклади та установи

1. Психіатричні (психоневрологічні), туберкульозні (протитуберкульозні) дитячі лікувально-профілактичні та санаторно-курортні заклади, відділення, палати, кабінети

Вихователь	56
Вихователь-методист	56
Вчителі (всіх спеціальностей)	56
Завідувач навчальної (педагогічної) частини	56
Інструктор з праці	56
Музичний керівник	56
Логопед	56

2. Лікувально-профілактичні та санаторно-курортні заклади, будинки дитини, відділення, палати, кабінети для дітей з розладами мови та слуху, з ураженням центральної нервової системи та розумово відсталих дітей

Вихователь	56
Вихователь-методист	56
Вчителі (всіх спеціальностей)	56
Завідувач навчальної (педагогічної) частини	56
Інструктор з праці	56
Музичний керівник	56
Логопед	56

3. Наркологічні, лепрозні (протилепрозні) дитячі лікувально-профілактичні та санаторно-курортні заклади, відділення, палати, кабінети

Вчителі (всіх спеціальностей)	56
Інструктор з праці	56
Логопед	56

4. Інші дитячі лікувально-профілактичні та санаторно-курортні заклади, будинки дитини, відділення, палати, кабінети

Вихователь	42
Вихователь-методист	42
Вчителі (всіх спеціальностей)	56
Інструктор з праці	28
Музичний керівник	42
Логопед	56

5. Притулки для дітей

Завідувач	56
Вихователь-методист	56
Вихователь	56

Практичний психолог 56

6. Центри (відділення, відділи, кабінети) професійної, медичної, фізичної та соціальної реабілітації інвалідів; ранньої реабілітації дітей-інвалідів

Заступник директора з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи, що одночасно виконує педагогічну роботу обсягом не менш 1/3 відповідної річної норми 56

Завідувач навчальної (педагогічної) частини 56

Вчителі (всіх спеціальностей) 56

Викладачі (всіх спеціальностей) 56

Асистент вчителя-реабілітолога 56

Педагог-організатор 42

Педагог професійного навчання 56

Педагог соціальний 56

Майстер виробничого навчання 42

Вихователь 56

Вихователь-методист 56

Методист 42

Практичний психолог 56

Логопед 56

Культурорганізатор 42

Керівник музичний 56

Керівник гуртка 42

Інструктор з праці 56

Інструктор з фізкультури 56

7. Центри соціально-психологічної реабілітації дітей

директор 56

вихователь-методист	56
вихователь	56
практичний психолог	56
музичний керівник	56

VIII. Науково-дослідні та інші наукові установи і організації.
 Науково-дослідні та наукові підрозділи установ, організацій,
 підприємств

Керівник, заступник керівника з наукової роботи, вчений секретар, керівник структурного наукового підрозділу, які займаються самостійно або у різноманітних організаційних формах науково-дослідною та іншою науковою діяльністю, науковий (головний, провідний, старший) співробітник Національної академії наук, Національної академії аграрних наук, Національної академії медичних наук, Національної академії педагогічних наук, Національної академії правових наук, Національної академії мистецтв:

що мають науковий ступінь:

доктора наук	56
--------------	----

кандидата наук	42
----------------	----

не мають наукового ступеня	28
----------------------------	----

Інші наукові працівники незалежно від наявності наукового ступеня	28
---	----

Керівник, заступник керівника з наукової роботи, вчений секретар, керівник структурного наукового підрозділу, які займаються самостійно або у різноманітних організаційних формах науково-дослідною та іншою науковою діяльністю, науковий співробітник, інші наукові працівники галузевих науково-дослідних та інших галузевих наукових установ і організацій, а також науково-дослідних та наукових підрозділів установ, організацій, підприємств

	28
--	----

{Додаток із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 907 від 21.08.97](#), [№ 1237 від 05.08.98](#); в редакції Постанови КМ [№ 289 від 28.03.2001](#); із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 40 від 14.01.2004](#), [№ 1567 від 17.11.2004](#), [№ 1148 від 30.11.2005](#), [№ 203 від 22.02.2006](#), [№ 739 від 16.05.2007](#), [№ 872 від 26.06.2007](#), [№ 635 від 18.07.2012](#), [№ 538 від 07.08.2013](#), [№ 531 від 29.07.2015](#), [№ 79 від 20.01.2016](#)}

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

П О С Т А Н О В А

від 19 січня 1998 р. N 45

Київ

Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток

Відповідно до статті 16 Закону України "Про відпустки" ([504/96-ВР](#))
Кабінет Міністрів України п о с т а н о в л я є:

Затвердити умови, тривалість, порядок надання та оплати творчих відпусток, що додаються.

Прем'єр-міністр України

В.ПУСТОВОЙТЕНКО

Інд. 31

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 19 січня 1998 р. N 45

**Умови, тривалість, порядок надання
та оплати творчих відпусток**

1. Творчі відпустки надаються працівникам підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності за основним місцем їх роботи для закінчення дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук, для написання підручника, а також монографії, довідника тощо (далі - наукова праця).

2. Творча відпустка для закінчення дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук тривалістю до трьох місяців та на здобуття наукового ступеня доктора наук - до шести місяців надається працівнику, який успішно поєднує основну діяльність із науковою роботою. Ця творча відпустка надається на підставі заяви працівника та рекомендації наукової (науково-технічної) ради центрального органу виконавчої влади або вченої ради вищого навчального закладу III-IV рівня акредитації чи науково-дослідного інституту відповідного профілю (далі - вчена рада) про доцільність надання творчої відпустки.

Для отримання рекомендації про доцільність надання творчої відпустки здобувач наукового ступеня повинен зробити наукову доповідь на засіданні кафедри, відділу або лабораторії, де проводиться наукова робота. За результатами доповіді кафедра, відділ, лабораторія подають вченій раді мотивований висновок з обґрунтуванням тривалості творчої відпустки.

Творча відпустка не надається для закінчення дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук особам, які закінчили відповідно аспірантуру чи докторантуру, а також здобувачу одного й того ж наукового ступеня повторно.

3. Творча відпустка для написання підручника чи наукової праці тривалістю до трьох місяців надається працівнику, який успішно поєднує основну діяльність із творчою роботою. Ця творча відпустка надається на підставі заяви працівника та довідки видавництва про включення підручника чи наукової праці до плану випуску видань на поточний рік.

Якщо підручник чи наукова праця створюється авторським колективом, творча відпустка надається одному з його членів за письмовою заявою, підписаною всіма членами авторського колективу.

4. Творчі відпустки надаються працівникам поряд з іншими відпустками, передбаченими законодавством, і оформлюються наказом власника або уповноваженого ним органу підприємства, установи, організації.

5. На час творчих відпусток за працівниками зберігається місце роботи (посада) та заробітна плата. Порядок обчислення середньої заробітної плати визначається згідно із законодавством.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 14 червня 2000 р. N 963 Київ

Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників

{ Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

N 432 ([432-2001-n](#)) від 06.05.2001

N 40 ([40-2004-n](#)) від 14.01.2004

N 1567 ([1567-2004-n](#)) від 17.11.2004

N 1148 ([1148-2005-n](#)) від 30.11.2005

N 203 ([203-2006-n](#)) від 22.02.2006

N 94 ([94-2007-n](#)) від 31.01.2007 }

{ Про підвищення посадових окладів додатково див.

Постанову КМ N 643 ([643-2007-n](#)) від 20.04.2007 }

{ Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

N 872 ([872-2007-n](#)) від 26.06.2007

N 635 ([635-2012-n](#)) від 18.07.2012

N 531 ([531-2015-n](#)) від 29.07.2015

N 79 ([79-2016-n](#)) від 20.01.2016

N 313 ([313-2016-n](#)) від 20.04.2016 }

Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

Затвердити перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, що додається.

Прем'єр-міністр України

В.ЮЩЕНКО

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 14 червня 2000 р. N 963

ПЕРЕЛІК
посад педагогічних та науково-педагогічних
працівників

{ У тексті переліку слово "завідуючий" замінено словом "завідувач" згідно з Постановою КМ N 40 ([40-2004-п](#)) від 14.01.2004 }

Посади педагогічних працівників

Директор, завідувач, завідувач філією, заступник завідувача філією з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи, начальник вищого навчального закладу I та II рівня акредитації, професійно-технічного навчального закладу, загальноосвітнього навчального закладу, навчального закладу для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації, дошкільного навчального закладу, позашкільного навчального закладу (на якого поширюються умови оплати праці працівників установ і закладів освіти), навчально-методичної, методичної, науково-методичної установи, навчального закладу післядипломної освіти, приймальника-розподільника для дітей органу Національної поліції, притулку для дітей, центру соціально-психологічної реабілітації дітей, психолого-медико-педагогічної консультації, навчально-виробничого (міжшкільного) комбінату (центру), школи-дитячого садка, інших навчально-виховних комплексів (об'єднань); їх заступники з навчальної, виховної, навчально-виховної, методичної, виробничої, навчально-методичної, навчально-виробничої роботи; заступники директора з навчально-виховної, навчальної, виховної роботи центрів професійної, медичної, фізичної та соціальної реабілітації інвалідів; ранньої реабілітації дітей-інвалідів. { Абзац перший розділу із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 40 ([40-2004-п](#)) від 14.01.2004, N 1148 ([1148-2005-п](#)) від 30.11.2005, N 203 ([203-2006-п](#)) від 22.02.2006, N 872 ([872-2007-п](#)) від 26.06.2007, N 79 ([79-2016-п](#)) від 20.01.2016, N 313 ([313-2016-п](#)) від 20.04.2016 }

Завідувач: логопедичного пункту, інтернату при школі, заочного відділення школи, фільмотеки, навчально-консультаційного пункту, відділення навчального закладу, навчально-методичного кабінету (лабораторії); завідувач, керівник виробничої (навчальної) практики, фізичного виховання, навчально-виробничої (навчальної) майстерні, відділу (лабораторії, кабінету, частини) з основного напрямку діяльності, його заступник; завідувач навчальної (педагогічної) частини закладів охорони здоров'я та соціального забезпечення. { Абзац другий розділу в редакції Постанови КМ N 40 ([40-2004-п](#)) від 14.01.2004 }

Вчителі, викладачі всіх спеціальностей, асистент вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим

навчанням, асистент вчителя-реабілітолога, старший викладач вищого навчального закладу I і II рівня акредитації, майстер виробничого навчання, педагог професійного навчання, старший вихователь, вихователь, асистент вихователя дошкільного навчального закладу, соціальний педагог по роботі з дітьми-інвалідами, логопед закладу охорони здоров'я та соціального забезпечення, методист, педагог-організатор, практичний психолог, соціальний педагог, керівник гуртка, секції, студії, інших форм гурткової роботи; концертмейстер, художній керівник, культорганізатор, акомпаніатор, екскурсовод, інструктор з туризму закладів освіти; старший вожатий, вожатий, вихователь-методист, музичний керівник, інструктор з фізкультури, інструктор з праці, інструктор слухового кабінету, консультант психолого-медико-педагогічної консультації, старший керівник та керівник туристських груп (походу, екскурсії, експедиції) у позашкільних закладах; старший майстер у професійно-технічному навчальному закладі, перекладач-дактилолог; помічник директора з режиму, старший черговий з режиму, черговий з режиму у закладах освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації. { Абзац третій розділу "Посади педагогічних працівників" із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 432 ([432-2001-п](#)) від 06.05.2001, N 40 ([40-2004-п](#)) від 14.01.2004, N 1567 ([1567-2004-п](#)) від 17.11.2004, N 635 ([635-2012-п](#)) від 18.07.2012, N 531 ([531-2015-п](#)) від 29.07.2015 }

Посади науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації

Керівник (ректор, президент тощо), заступник керівника (перший проректор, проректор, перший віце-президент, віце-президент), діяльність якого безпосередньо пов'язана з навчально-виховним або науковим процесом, керівник філіалу, заступники керівника філіалу (діяльність яких безпосередньо пов'язана з навчально-виховним або науковим процесом), керівник вищого навчального закладу післядипломної освіти, що акредитований за III або IV рівнем, його заступники (діяльність яких безпосередньо пов'язана з навчально-виховним або науковим процесом), завідувач кафедрою - професор, професор, доцент, старший викладач, викладач, асистент, викладач-стажист, провідний концертмейстер, концертмейстер, декан, заступник декана, керівник навчально-наукового інституту у складі вищого навчального закладу IV рівня акредитації, його заступники (діяльність яких безпосередньо пов'язана з навчально-виховним або науковим процесом), вчений секретар, завідувач: докторантурою, аспірантурою, ординатурою, інтернатурою, підготовчим відділенням. { Розділ із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 40 ([40-2004-п](#)) від 14.01.2004, N 94 ([94-2007-п](#)) від 31.01.2007 }

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 4 серпня 2000 р. N 1222 Київ

Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування

*{ Назва Постанови із змінами, внесеними згідно з
Постановою КМ N 368 ([368-2009-п](#)) від 14.04.2009 }*

*{ Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
N 368 ([368-2009-п](#)) від 14.04.2009 }*

*{ Додатково див. Указ Президента
N 287/2009 ([287/2009](#)) від 30.04.2009 }*

*{ Додатково див. Рішення Конституційного Суду
N 28-рп/2009 ([v028p710-09](#)) від 28.10.2009 }*

*{ Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
N 245 ([245-2010-п](#)) від 17.02.2010 }*

Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

*{ Вступна частина із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 368
([368-2009-п](#)) від 14.04.2009 }*

Затвердити Порядок отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами

освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування, що додається.

{ Постановляюча частина із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 368 ([368-2009-п](#)) від 14.04.2009 }

Прем'єр-міністр України

В.ЮЩЕНКО

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 4 серпня 2000 р. N 1222

ПОРЯДОК

отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування

{ Назва Порядку із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 368 ([368-2009-п](#)) від 14.04.2009 }

1. Цей Порядок визначає вимоги до отримання, використання та обліку благодійних (добровільних) внесків і пожертв (далі - благодійні внески) від юридичних та фізичних осіб - резидентів і нерезидентів (далі - благодійники) безпосередньо бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання (далі - набувачі).

{ Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 368 ([368-2009-п](#)) від 14.04.2009 }

2. Благодійні внески можуть надаватися благодійниками набувачам у грошовій формі для потреб їх фінансування за напрямами видатків, визначеними благодійником, а також як товари, роботи, послуги. Якщо благодійником конкретні цілі використання коштів не визначено, шляхи спрямування благодійного внеску визначаються керівником установи, закладу - набувачів відповідно до першочергових потреб, пов'язаних виключно з основною діяльністю установи, закладу.

Частина коштів, отриманих як благодійні (добровільні) внески і пожертви від юридичних та фізичних осіб, може спрямовуватися на виплату заробітної плати працівників установ і закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання відповідно до кошторисів зазначених установ і закладів з дотриманням вимог Закону України "Про благодійництво та благодійні організації" ([531/97-ВР](#)) у разі, коли такий

напрям видатків визначений благодійником. { Абзац другий пункту 2 в редакції Постанови КМ N 368 ([368-2009-п](#)) від 14.04.2009 - дію зміни зупинено згідно з Указом Президента N 287/2009 ([287/2009](#)) від 30.04.2009; зміну визнано неконституційною, на підставі Рішення Конституційного Суду N 28-рп/2009 ([v028p710-09](#)) від 28.10.2009; абзац другий пункту 2 в редакції Постанови КМ N 245 ([245-2010-п](#)) від 17.02.2010 }

3. Благодійні внески не можуть замінити плату за надання установами і закладами платних послуг за переліками, визначеними в установленому порядку.

4. Благодійні внески у грошовій формі зараховуються на рахунок "Суми за дорученням". Облік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, ведеться згідно з Порядком, визначеним постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. N 1295 ([1295-98-п](#)) "Про затвердження Порядку розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді наданих послуг або виконаних робіт" (Офіційний вісник України, 1998 р, N 33, ст. 1238, N 46, ст. 1688).

Після надходження благодійного внеску набувач вносить зміни до спеціального фонду кошторису за напрямами видатків, що визначаються відповідно до пункту 2 Порядку, визначеного постановою Кабінету Міністрів України від 9 січня 2000 р. N 17 ([17-2000-п](#)) "Про Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги щодо виконання кошторисів доходів і видатків бюджетних установ та організацій" (Офіційний вісник України, 2000 р., N 2, ст. 40).

5. Бухгалтерський облік благодійних внесків ведеться відповідно до Порядку бухгалтерського обліку та звітності в бюджетних установах гуманітарної допомоги, затвердженому наказом Головного управління Державного казначейства від 10 грудня 1999 р. N 113 ([z0012-00](#)).

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА
від 27 вересня 2000 р. № 1465
Київ

Про затвердження Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів і переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 726 від 25.05.2006](#)

[№ 859 від 26.06.2007](#)

[№ 924 від 10.10.2012](#)

[№ 313 від 20.04.2016](#)

[№ 10 від 11.01.2018](#)}

Відповідно до статті 9 [Закону України "Про психіатричну допомогу"](#) Кабінет Міністрів України постановляє:

Затвердити [Порядок проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів і перелік медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності \(робіт, професій, служби\), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих](#) (додаються).

Прем'єр-міністр
України
Інд. 28

В.ЮЩЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 27 вересня 2000 р. № 1465

ПОРЯДОК

проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів

1. Метою проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів є встановлення придатності особи до виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби) з особливими вимогами до стану її психічного здоров'я.

2. Обов'язковий попередній психіатричний огляд проводиться перед початком діяльності (влаштуванням на роботу), а обов'язковий періодичний - у процесі діяльності. Періодичність проведення цих психіатричних оглядів визначається переліком медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих (далі - перелік).

3. Обов'язкові попередній та періодичний психіатричні огляди проводяться лікарем-психіатром у державних та комунальних психіатричних закладах, закладах охорони здоров'я, що мають у своєму складі спеціалізовані психоневрологічні центри, відділення, кабінети (далі - психоневрологічні заклади), за місцем постійного проживання громадянина. Працівники МВС, Національної поліції, СБУ, Міноборони, співробітники Служби зовнішньої розвідки та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та особи рядового і начальницького складу Держспецзв'язку проходять обов'язкові попередній та періодичний психіатричні огляди у відповідних відомчих лікувально-профілактичних закладах.

{Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 726 від 25.05.2006](#), [№ 859 від 26.06.2007](#), [№ 313 від 20.04.2016](#)}

4. Обов'язкові попередній та періодичний психіатричні огляди проводяться за програмою, яка передбачає обов'язкове та у разі потреби додаткове обстеження. Обсяги обов'язкового обстеження встановлюються МОЗ.

5. Під час проведення обов'язкових попереднього та періодичного психіатричних оглядів враховуються відомості про звернення особи у психоневрологічні заклади за психіатричною допомогою.

6. У разі виявлення в особи ознак психічного захворювання (розладу), зазначеного у переліку, яке є протипоказанням для виконання окремих видів діяльності, або якщо вона страждала на тяжкий психічний розлад в минулому (не менш як 5 років тому), а також у разі незгоди особи з результатами психіатричного огляду вона повинна пройти додаткове психіатричне обстеження амбулаторне або в умовах стаціонару. Рішення про наявність психіатричних

протипоказань для виконання окремих видів діяльності після додаткового психіатричного обстеження приймається лікарсько-консультативною комісією.

7. Після проведення обов'язкових попереднього або періодичного психіатричних оглядів, а у разі потреби додаткового психіатричного обстеження особі видається [довідка про проходження обов'язкових попереднього або періодичного психіатричних оглядів](#) (зразок додається), в якій зазначається наявність чи відсутність у неї психіатричних протипоказань для виконання окремих видів діяльності. Термін дії довідки встановлюється відповідно до періодичності психіатричних оглядів.

8. Наявність чи відсутність в особі наркологічних протипоказань для виконання окремих видів діяльності встановлюється відповідно до [Порядку про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд громадян](#), встановленого Кабінетом Міністрів України.

9. [Інструкція про проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів](#) і форми відповідної медичної звітності розробляються і затверджуються МОЗ.

Зразок _____

(найменування установи)

ДОВІДКА
про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду

Прізвище _____

Ім'я _____

По батькові _____

Рік народження _____

Адреса _____

Дата проходження огляду _____

Результати огляду:

а) психіатричних протипоказань для виконання _____

_____

(вид професійних обов'язків)

б) психіатричних протипоказань для провадження _____

_____

(вид діяльності)

Результати обстеження, проведеного лікарсько-консультативною комісією

_____

Довідка дійсна до _____

Лікар-психіатр _____

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

МП лікаря

МП установи

" ____ " _____ р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 27 вересня 2000 р. № 1465

(у редакції [постанови Кабінету Міністрів
України від 10 жовтня 2012 р. № 924](#))

ПЕРЕЛІК

медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить цю діяльність, або оточуючих

Загальними медичними психіатричними протипоказаннями для зазначених у цьому переліку видів діяльності, що можуть становити безпосередню небезпеку для особи, яка провадить таку діяльність, або оточуючих є хронічні та затяжні психічні розлади (захворювання), що супроводжуються затьмаренням свідомості, порушенням сприйняття, мислення, волі, емоцій, інтелекту чи пам'яті, який позбавляє або істотно обмежує здатність особи адекватно усвідомлювати оточуючу дійсність, свій психічний стан і поведінку. Додаткові медичні психіатричні протипоказання наведено у графі “Додаткові медичні психіатричні протипоказання” цього переліку.

Категорія працівників та види діяльності	Періодичність проведення оглядів	Додаткові медичні психіатричні протипоказання
1. Працівники, зайняті на підземних та відкритих гірничих роботах	один раз на п'ять років	епілепсія та інші психічні розлади, які супроводжуються нападами із затьмаренням свідомості
2. Працівники, які працюють на гідрометеорологічних станціях, спорудах зв'язку, розташованих у гірських районах або в особливих природних та географічних умовах	-“-	-“-
3. Працівники експлуатаційних підрозділів газовидобувних,	-“-	-“-

газотранспортних та спеціалізованих підприємствах газового господарства

4. Працівники, які для виконання своїх професійних завдань і обов'язків повинні мати дозвіл на право придбання, зберігання, носіння, перевезення і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів один раз на три роки усі форми психічних розладів (у тому числі на стадії ремісії)

5. Працівники пожежної охорони, рятувальних, гірничорятувальних, газорятувальних служб, служб запобігання виникненню відкритих газових і нафтових фонтанів; екстреної медичної допомоги та спеціалізованих медичних бригад один раз на рік усі форми психічних розладів (у тому числі на стадії ремісії)

6. Працівники, зайняті на підприємствах атомної енергетики та атомної промисловості один раз на два роки -"-

7. Працівники, зайняті на роботах підвищеної небезпеки один раз на п'ять років епілепсія та інші психічні розлади, які супроводжуються нападами із затьмаренням свідомості

8. Водії транспортних засобів, у тому числі:

категорії A1, A, B1, B, BE, C1, C, C1E, CE	один раз на два роки	-“-
категорії D1, D, D1E, DE, T	-“-	усі форми психічних розладів (у тому числі на стадії ремісії)
9. Працівники залізничного транспорту та метрополітену	-“-	-“-
10. Працівники плавскладу суден	один раз на два роки	епілепсія та інші психічні розлади, які супроводжуються нападами із затьмаренням свідомості
11. Авіаційний персонал, який підлягає медичній сертифікації в лікарсько-льотних сертифікаційних комісіях закладів цивільної авіації	один раз на рік	усі форми психічних розладів (у тому числі на стадії ремісії)
12. Інші види професійної діяльності:		
працівники підприємств харчової промисловості, громадського харчування і торгівлі, молочних кухонь, які мають контакт з харчовими продуктами в процесі їх виробництва, зберігання і реалізації	один раз на п'ять років	епілепсія та інші психічні розлади, які супроводжуються нападами із затьмаренням свідомості
медичні працівники закладів охорони здоров'я, які здійснюють безпосереднє обслуговування хворих	-“-	-“-

працівники навчальних закладів всіх типів та форм власності	-“-	-“-
працівники дитячих оздоровчих закладів, у тому числі сезонних	-“-	-“-
працівники будинків дитини, дитячих будинків	-“-	-“-
працівники лікувально-профілактичних закладів, санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів, будинків інтернатів, які безпосередньо пов'язані з організацією харчування	-“-	-“-

- Примітки:
1. Працівники, які провадять види діяльності, зазначені у графі “Категорія працівників та види діяльності” цього переліку, перед влаштуванням на роботу проходять обов’язковий попередній психіатричний огляд.
  2. Обов’язкові попередні та періодичні психіатричні огляди працівників, зазначених у пунктах 1-7, 9-12 цього переліку, проводяться за списками виробництв, робіт, професій і посад, що затверджуються відповідними міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади за погодженням з уповноваженими представниками всеукраїнських профспілок, їх об’єднань та всеукраїнських об’єднань організацій роботодавців.
  3. Особи, які вступають на службу до Збройних Сил, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, інших утворених відповідно до законів військових формувань, у тому числі ті, що призиваються на строкову військову службу, на службу в Державну службу спеціального зв’язку та захисту інформації, органи, ДПС, митні органи, вступають (приймаються) на службу (роботу) в органи, заклади, установи МВС, Національної поліції, до системи органів дипломатичної служби України та вступають до навчальних закладів зазначених державних органів, проходять психіатричний огляд за наказами Міноборони, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, інших органів військового управління, інших утворених відповідно до законів військових формувань, Адміністрації Державної служби

спеціального зв'язку та захисту інформації, МВС, ДПС, Держмитслужби, МЗС.

4. Інваліди всіх категорій для визначення медичних психіатричних протипоказань для керування транспортними засобами проходять огляд у медико-соціальних експертних комісіях.

{Перелік в редакції Постанови КМ [№ 924 від 10.10.2012](#); із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 313 від 20.04.2016](#), [№ 10 від 11.01.2018](#)}

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА **від 14 березня 2001 р. N 243** **Київ**

Про Програму "Українська родина"

З метою забезпечення сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї як основи суспільства, поліпшення становища сім'ї та демографічної ситуації в країні Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Схвалити Програму "Українська родина", що додається.

2. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям розробити у місячний термін на основі Програми "Українська родина" регіональні програми і щороку до 1 лютого подавати Державному комітетові молодіжної політики, спорту і туризму матеріали про стан їх виконання.

Державному комітетові молодіжної політики, спорту і туризму щороку до 1 березня інформувати Кабінет Міністрів України про стан виконання Програми "Українська родина".

3. Координацію робіт з виконання Програми "Українська родина" покласти на Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму.

4. Міністерству фінансів, головним розпорядникам коштів державного бюджету забезпечити фінансування витрат на реалізацію Програми "Українська родина" в межах асигнувань, передбачених на ці цілі.

Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям вживати заходів для виділення в установленому порядку з республіканського та місцевих бюджетів коштів на реалізацію зазначеної Програми.

Прем'єр-міністр України

В.ЮЩЕНКО

Інд. 28

СХВАЛЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 14 березня 2001 р. N 243

ПРОГРАМА "Українська родина"

У житті кожного суспільства родина є важливим соціальним інститутом, в основу якого покладена система шлюбних і родинних, господарських і правових, моральних і психологічних зв'язків між людьми. Негативні процеси, пов'язані з трансформацією українського суспільства (спад виробництва, зменшення та затримка виплати заробітної плати, зростання безробіття, скорочення асигнувань на програми соціального захисту), ускладнюють становище сім'ї, негативно позначаються на основних її функціях - економічній, репродуктивній та виховній. Це призводить до того, що дедалі більше сімей обирають бездітність або відкладають народження дітей чи обмежуються народженням однієї дитини, зменшується кількість зареєстрованих шлюбів, високим залишається показник розлучень.

Сьогодні демографічна ситуація в Україні визначається як кризова. Її наслідком є депопуляція населення, розміри якої за останні роки неухильно зростають. Погіршується здоров'я дорослих і дітей, скорочується середня тривалість життя, зменшується народжуваність, підвищується рівень материнської і дитячої смертності. Сім'я не в змозі реалізувати належною мірою свої можливості життєзабезпечення та виховання дітей, їх оздоровлення і лікування, набуття освіти і спеціальності, духовного і культурного розвитку. Знижується відповідальність батьків за долю дітей, їх матеріальне і духовне благополуччя, зазнає негативної трансформації виховна функція сім'ї. Зростає дитяча бездоглядність, злочинність, проституція та соціальне сирітство.

Додержання прав людини, партнерство між жінками і чоловіками в усіх сферах життєдіяльності є основою становлення і розвитку демократичного суспільства, його цінностей та зростання добробуту і благополуччя кожної родини. Йдеться про формування сім'ї нового типу, традиційно міцної, економічно спроможної, зміцнення іміджу, стану і статусу сім'ї. Державна політика щодо сприяння та розвитку сім'ї відповідно до Концепції державної сімейної політики, Декларації про загальні засади державної політики стосовно сім'ї та жінок спрямовується на реалізацію цілісної системи правових, економічних, медичних, соціальних, культурологічних, освітніх, інформаційно-пропагандистських та організаційних заходів.

Програма розроблена з метою поліпшення становища сім'ї, демографічної та соціальної ситуації в країні, підвищення рівня духовних, моральних цінностей і авторитету української родини, створення сприятливих умов для її всебічного розвитку як основи суспільства і держави та розрахована на 2001 - 2005 роки.

Основними завданнями Програми є:

формування у свідомості людей розуміння важливості ролі сім'ї у житті суспільства, вихованні нового покоління, забезпеченні суспільної стабільності та прогресу;

реалізація заходів, спрямованих на сприяння функціонуванню української родини;

створення сприятливих умов для повноцінного морально-психологічного, соціального, культурного і духовного розвитку сім'ї, гармонізації взаємовідносин поколінь;

формування нових засад соціального і правового захисту сімей з дітьми, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів;

сприяння формуванню в підлітків та молоді розуміння пріоритету виховання дітей у сім'ї та гуманних взаємин між членами кожної родини та в суспільстві;

недопущення бродяжництва, безпритульності, насильства, наркоманії, алкоголізму, проституції та розповсюдження порнографічних видань;

проведення наукових і соціальних досліджень з проблем ефективної життєдіяльності родини, виявлення загальних закономірностей і особливостей її функціонування і розвитку;

підготовка спеціалістів, які безпосередньо працюють з підлітками, молоддю, батьками, сім'ями;

співпраця центральних і місцевих органів виконавчої влади, міжнародних структур, громадських, релігійних та інших організацій у сфері забезпечення економічної, соціальної, духовної, культурно-освітньої діяльності української родини.

Під час реалізації цієї Програми будуть розроблені інші цільові програми, спрямовані на розвиток підростаючого покоління, соціальну реабілітацію дітей-сиріт, які виховуються у школах-інтернатах, прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, на залучення дітей і молоді до фізичної культури і спорту, на організацію спільного літнього відпочинку і оздоровлення дітей і батьків, підтримку родинного бізнесу, фермерства, інших форм господарської діяльності родини, забезпечення сприятливих умов для випуску дитячої літератури та літератури, преси, теле-, радіопередач, які б сприяли духовному розвитку всієї родини.

Основні заходи Програми:

Подавати Кабінетові Міністрів України доповідь про становище сімей та стан реалізації державної сімейної політики в Україні (за підсумками року).

Держкоммолодьспорттуризм, МОН, МОЗ,
Мінпраці, Мін'юст, Мінфін,
Мінекономіки, Держкомстат, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські
держадміністрації.

Щороку у вересні.

Подати Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо розроблення законопроектів, інших нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення реалізації основних напрямів Концепції державної сімейної політики, зміцнення ролі сім'ї в житті суспільства і підвищення її духовних і моральних цінностей.

**Держкоммолодьспорттуризм, МОН,
Мінпраці, Мінкультури, МОЗ, Мін'юст,
Мінфін, Держкомстат.
2001 рік.**

Підготувати і подати Кабінетові Міністрів України проекти відповідних актів законодавства про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво у сфері міжнародного усиновлення (Гаага, 1993 рік).

**МОН, МЗС, Мін'юст.
2001 рік.**

Здійснити експертну оцінку ефективності проведення в деяких регіонах України експерименту щодо утворення прийомних сімей для виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (постанови Кабінету Міністрів України від 2 березня 1998 р. N 241 ([241-98-п](#)) і від 15 вересня 1999 р. N 1713 ([1713-99-п](#)), та подати Кабінетові Міністрів України обґрунтований висновок і пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази з цих питань.

**Держкоммолодьспорттуризм, МОН, МОЗ,
Мін'юст, Мінпраці, Мінфін,
Мінекономіки, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим,
Запорізька, Львівська, Одеська,
Харківська обласні, Київська міська
держадміністрації.
Вересень 2001 року.**

Підготувати і подати Кабінетові Міністрів України проекти нормативних актів щодо розвитку та вдосконалення діяльності дитячих будинків сімейного типу.

**Держкоммолодьспорттуризм, МОН, МОЗ,
Мін'юст, Мінфін, Мінпраці, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські
держадміністрації.
Травень 2001 року.**

Зміцнювати і розширювати мережу дитячих закладів культури, спортивних секцій, позашкільних виховних і клубних закладів для розвитку індивідуальної та колективної творчості дітей з метою забезпечення дітям і сім'ям доступу до національних духовних та історичних цінностей, досягнень світової культури, не допускати скорочення і ліквідації таких закладів.

**Мінкультури,
Держкоммолодьспорттуризм, МОН, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські
держадміністрації.
Постійно.**

Запроваджувати нові форми виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що здобули визнання у вітчизняній та світовій практиці, сприяти розширенню мережі дитячих будинків сімейного типу та утворенню прийомних сімей, надавати їм всебічну допомогу у вихованні та створенні належних умов для самореалізації дітей.

**Держкоммолодьспорттуризм, МОН, МОЗ,
Мін'юст, Рада міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська
та Севастопольська міські
держадміністрації.
Постійно.**

Проаналізувати досвід роботи із сім'ями в різних регіонах, узагальнити і поширювати найбільш ефективні та прогресивні її форми серед населення, насамперед серед дітей і підлітків, шляхом відродження національних свят та обрядів, пропаганди кращих духовних надбань Українського народу, підтримки та розвитку традицій, спрямованих на зміцнення української родини, виховання любові до рідної землі, формування демократичного світогляду, самосвідомості та національної гідності громадян України.

**Держкоммолодьспорттуризм, МОН,
Мінкультури, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
держадміністрації.
Починаючи з 2001 року.**

Провести наукові дослідження історії розвитку, проблем сучасної української родини та соціологічні, психологічні, педагогічні, демографічні дослідження "Молода сім'я в сучасній Україні", "Виховання дітей в родині".

Держкоммолодьспорттуризм,

Національна академія наук, Академія педагогічних наук.
2001 - 2002 роки.

Доопрацювати і перевидати програму родинно-національного виховання та навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків "Сім'я і діти" з метою дієвого залучення сім'ї до процесів державотворення, підвищення її громадсько-політичної активності.

МОН, Академія педагогічних наук.
2001 рік.

Розробити для соціальних працівників методичку роботи з молодими парами, які бажають одружитися, навчальний план, програми, курс лекцій з питань підготовки молоді до сімейного життя.

Держкоммолодьспорттуризм, МОЗ, Академія педагогічних наук, Національна академія наук.
2001 - 2002 роки.

Вживати заходів для включення до навчальних програм загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I - IV рівнів акредитації теми з питань державної сімейної політики, родинознавства, демографії, ролі сім'ї у процесах державотворення.

МОН, МОЗ, Національна академія наук, Академія педагогічних наук.
Починаючи з 2001 року.

Підготувати і видати на основі наукових досліджень посібники з питань організації родинного виховання для педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей.

Держкоммолодьспорттуризм, МОН, МОЗ, Мінпраці, Національна академія наук, Академія педагогічних наук.
2001 - 2005 роки.

З метою підвищення педагогічної культури батьків підготувати і видати "Енциклопедію родинно-сімейного виховання", "Правову енциклопедію батьків".

МОН, Національна академія наук, Академія педагогічних наук.
2002 - 2004 роки.

Розробляти і видавати брошури, буклети, листівки для учнів, студентів, молодих сімей з питань планування сім'ї, прав і обов'язків подружжя, відповідальності батьків за виховання дітей, популяризації традицій української родини і моральних цінностей сім'ї.

Держкоммолодьспорттуризм, МОЗ.
2001 - 2005 роки.

Розробити і запровадити соціальні паспорти щодо кількості і складу сімей, жінок, молоді та неповнолітніх в регіоні з метою їх соціальної підтримки та залучення до вирішення питань соціально-економічного, політичного та культурного життя суспільства.

**Держкоммолодьспорттуризм,
Держкомстат, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
держадміністрації.**
2002 рік.

Відроджувати та активізувати діяльність сімейних клубів за місцем проживання з метою утвердження історичних та національних традицій української родини, проведення тренінгів-практикумів удосконалення володіння українською мовою, організації сімейного відпочинку, започаткувати при центрах сім'ї "Родинний дім" освітні програми духовного розвитку дітей, молоді та їх батьків.

**Держкоммолодьспорттуризм, МОН,
Мінкультури, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
державні адміністрації.**
Постійно.

Організувати роботу з відродження шефства підприємств та організацій усіх форм власності над інтернатними закладами для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів, дитячими будинками сімейного типу, прийомними сім'ями.

**Рада міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські
держадміністрації.**
Постійно.

Сприяти сім'ям у вихованні дітей та їх всебічному розвитку шляхом формування у дітей високогуманних уявлень про сім'ю, її історію і традиції та

поширенню в регіонах соціальних програм, спрямованих на утвердження здорового способу життя кожного члена родини.

**Держкоммолодьспорттуризм,
Мінкультури, МОН, Держкомінформ,
Академія педагогічних наук, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські
держадміністрації.
Постійно.**

Проводити раз на чотири роки Всеукраїнський фестиваль сімейної творчості "Родинні скарби України" з метою відродження, відтворення, збереження народних родинних традицій.

**Мінкультури,
Держкоммолодьспорттуризм, МОН, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські
держадміністрації.
Починаючи з 2001 року.**

Організовувати щороку в регіонах огляди-конкурси "Молода сім'я року", спортивні змагання "Тато, мама, я - спортивна сім'я", Всеукраїнську естафету "Україна - сім'я єдина", метою яких є відродження народних родинних традицій, привернення уваги центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості до проблем посилення соціально-економічних, правових та організаційних гарантій інтелектуального і духовного розвитку сім'ї.

**Держкоммолодьспорттуризм,
Мінкультури, МОН, Мінпраці,
Держкомінформ, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
держадміністрації.
Починаючи з 2001 року.**

Започаткувати на телебаченні, радіо та в пресі постійно діючі рубрики з найбільш актуальних питань дитячої, молодіжної, сімейної тематики, популяризації історичних традицій української родини, духовних та моральних цінностей сім'ї та цикли програм сім'я і закон, соціально-правовий захист сімей з дітьми, дитячий будинок сімейного типу і прийомна сім'я як нові форми виховання дітей-сиріт, правові гарантії дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

**Держкомінформ,
Держкоммолодьспорттуризм, Рада
міністрів Автономної Республіки
Крим, обласні, Київська та
Севастопольська міські
держадміністрації.
Починаючи з 2001 року.**

Підготувати Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо розширення міжнародних зв'язків з питань сім'ї, родинного та суспільного виховання дітей і молоді.

**Держкоммолодьспорттуризм, МЗС,
Мінкультури, МОН.
2002 рік.**

Подати Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо укладення міжнародних договорів про гарантії прав громадян у галузі соціального забезпечення.

**Мінпраці, МЗС, Мін'юст,
Держкоммолодьспорттуризм.
2001 - 2002 роки.**

Забезпечувати широке висвітлення реалізації Програми "Українська родина" у засобах масової інформації.

**Держкоммолодьспорттуризм, МОЗ, МОН,
Держкомінформ, Рада міністрів
Автономної Республіки Крим, обласні,
Київська та Севастопольська міські
держадміністрації.
Постійно.**

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 22 березня 2001 р. N 270 Київ

Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру

*{ Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ
N 1356 ([1356-2007-n](#)) від 21.11.2007
N 885 ([885-2009-n](#)) від 19.08.2009
N 1400 ([1400-2011-n](#)) від 26.12.2011
N 868 ([868-2012-n](#)) від 19.09.2012
N 76 ([76-2016-n](#)) від 11.02.2016 }*

З метою реалізації державної політики в сфері безпечної життєдіяльності населення та поліпшення організації роботи з профілактики травматизму не виробничого характеру Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Затвердити Порядок розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру, що додається.

2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 5 травня 1997 р. N 421 ([421-97-п](#)) "Про затвердження Положення про розслідування та облік нещасних випадків не виробничого характеру" (Офіційний вісник України, 1997 р., число 19, с. 69).

Прем'єр-міністр України

В.ЮЩЕНКО

Інд. 33

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 22 березня 2001 р. N 270

ПОРЯДОК
розслідування та обліку нещасних
випадків невиробничого характеру

Загальні питання

1. Цей Порядок визначає механізм розслідування та ведення обліку нещасних випадків невиробничого характеру, які сталися з громадянами України, іноземцями та особами без громадянства на території України.

2. Під нещасними випадками невиробничого характеру слід розуміти не пов'язані з виконанням трудових обов'язків травми, у тому числі отримані внаслідок заподіяних тілесних ушкоджень іншою особою, отруєння, самогубства, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою, травми, отримані внаслідок стихійного лиха, контакту з тваринами тощо (далі - нещасні випадки), які призвели до ушкодження здоров'я або смерті потерпілих.

{ Пункт 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

3. Розслідуванню згідно з цим Порядком підлягають нещасні випадки, що сталися під час:

1) прямування на роботу чи з роботи пішки, на громадському, власному або іншому транспортному засобі, що не належить підприємству, установі або організації (далі - організації) і не використовувався в інтересах цієї організації;

2) переміщення повітряним, залізничним, морським, внутрішнім водним, автомобільним транспортом, в електротранспорті, метрополітені, на канатній дорозі, фунікулері та на інших видах транспортних засобів;

3) виконання громадських обов'язків (рятування людей, захист власності, правопорядку тощо, якщо це не входить до службових обов'язків);

4) виконання донорських функцій;

5) участі в громадських акціях (мітингах, демонстраціях, агітаційно-пропагандистській діяльності тощо);

6) участі у культурно-масових заходах, спортивних змаганнях;

7) проведення культурних, спортивних та оздоровчих заходів, не пов'язаних з навчально-виховним процесом у навчальних закладах;

8) використання газу у побуті;

9) вчинення протиправних дій проти особи, її майна;

10) користування або контакту із зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами;

11) виконання робіт у домашньому господарстві, використання побутової техніки;

12) стихійного лиха;

13) перебування в громадських місцях, на об'єктах торгівлі та побутового обслуговування, у закладах лікувально-оздоровчого, культурно-освітнього та спортивно-розважального призначення, в інших організаціях, а також у рекреаційних зонах. { Підпункт 13 пункту 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

14) контакту з тваринами (у тому числі птахами, плазунами, комахами тощо) та рослинами (у тому числі грибами, водоростями тощо), що призвело до ушкодження здоров'я або смерті потерпілих; { Пункт 3 доповнено підпунктом 14 згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

15) споживання (використання) нехарчової продукції. { Пункт 3 доповнено підпунктом 14 згідно з Постановою КМ N 1400 ([1400-2011-п](#)) від 26.12.2011 }

4. Факт ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку встановлює і засвідчує лікувально-профілактичний заклад.

Документом, який підтверджує ушкодження здоров'я особи, є листок непрацездатності чи довідка лікувально-профілактичного закладу.

5. Нещасні випадки розслідуються незалежно від того, чи був потерпілий у стані психічного розладу, алкогольного або наркотичного сп'яніння.

{ Пункт 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

Повідомлення про нещасні випадки

6. Лікувально-профілактичні заклади, до яких звернулися або були доставлені потерпілі внаслідок нещасних випадків, протягом доби надсилають письмове повідомлення за встановленою формою (додаток 1):

про кожний нещасний випадок - до районної держадміністрації (виконавчого органу міської, районної у місті ради); { Абзац другий пункту 6 в редакції Постанови КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

про кожний нещасний випадок, що стався внаслідок споживання (користування) нехарчової продукції - до органу державного ринкового нагляду у відповідній сфері відповідальності; { Пункт 6 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ N 1400 ([1400-2011-п](#)) від 26.12.2011 }

про нещасний випадок із смертельним наслідком, пов'язаний із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, а також нещасний випадок, що стався внаслідок контакту із зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами або під час дорожньо-транспортної пригоди, - прокурору та органу досудового розслідування. { Абзац четвертий пункту 6 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 868 ([868-2012-п](#)) від 19.09.2012 }

{ Абзац п'ятий пункту 6 виключено на підставі Постанови КМ N 868 ([868-2012-п](#)) від 19.09.2012 }

Лікувально-профілактичні заклади, до яких звернулися або були доставлені потерпілі, ведуть реєстрацію нещасних випадків в окремому журналі за встановленою формою (додаток 2).

Розслідування нещасних випадків

7. Розслідування нещасних випадків проводиться з метою визначення їх обставин та причин. На підставі результатів розслідування розробляються заходи щодо запобігання подібним випадкам, а також щодо вирішення питань соціального захисту потерпілих.

Технічне розслідування - встановлення технічних і організаційних причин виникнення аварії та розроблення заходів щодо запобігання таким аваріям. { Пункт 7 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 1356 ([1356-2007-п](#)) від 21.11.2007 }

У процесі розслідування беруться до уваги листок непрацездатності чи довідка лікувально-профілактичного закладу, а також пояснення потерпілого та свідчення очевидців, а у разі потреби - керівника органу (організації), на території чи об'єкті якого стався нещасний випадок. { Абзац третій пункту 7 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

8. Розслідування нещасних випадків із смертельним наслідком, групових нещасних випадків у разі смерті хоча б одного з потерпілих, нещасних випадків, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, а також нещасних випадків, які сталися внаслідок контакту із зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами або дорожньо-транспортної пригоди, проводиться органом досудового розслідування.

{ Пункт 8 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009, N 868 ([868-2012-п](#)) від 19.09.2012 }

9. Районна держадміністрація (виконавчий орган міської, районної у місті ради) протягом доби з часу надходження від лікувально-профілактичного закладу повідомлення про нещасний випадок (за винятком нещасних випадків із смертельним наслідком) приймає рішення щодо утворення комісії з розслідування нещасного випадку у складі не менш як трьох осіб. { Абзац перший пункту 9 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

До роботи комісії з розслідування нещасного випадку можуть залучатися представники районної держадміністрації (виконавчого органу міської, районної у місті ради), Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, організації, де працюють або навчаються потерпілі, організації, на території чи об'єкті якої стався нещасний випадок, а також представники органів охорони здоров'я, освіти, захисту прав споживачів, експерти страхової компанії (якщо потерпілий був застрахований). { Абзац другий пункту 9 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

До розслідування нещасних випадків, які сталися під час прямуювання на роботу чи з роботи, залучаються представники відповідного профспілкового органу або уповноважені трудового колективу, якщо потерпілий не є членом профспілки.

10. У разі звернення потерпілого або особи, яка представляє його інтереси (якщо не надходило повідомлення від лікувально-профілактичного закладу про нещасний випадок), районна держадміністрація (виконавчий орган міської, районної у місті ради) приймає рішення щодо необхідності проведення розслідування і визначення організації, яка повинна проводити розслідування, та направляє її керівнику копію рішення.

Керівник організації протягом доби з часу надходження рішення про уповноваження її на проведення розслідування призначає комісію у складі не менше трьох осіб.

10-1. Технічне розслідування причин виникнення аварії, пов'язаної з використанням газу в побуті, проводиться Держпраці в установленому порядку за участю експертно-технічних центрів, які забезпечують науково-технічну підтримку державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.

{ Порядок доповнено пунктом 10-1 згідно з Постановою КМ N 1356 ([1356-2007-n](#)) від 21.11.2007; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 76 ([76-2016-n](#)) від 11.02.2016 }

11. Нещасні випадки (за винятком групових), які сталися з працюючими особами, розслідуються комісією, утвореною організацією, де працює потерпілий, у складі голови комісії - посадова особа, яку визначає керівник організації, і членів комісії - керівника відповідного структурного підрозділу, представника профспівкової організації, членом якої є потерпілий, або уповноваженого трудового колективу, якщо потерпілий не є членом профспівки.

Рішення щодо розслідування нещасного випадку приймається керівником організації на підставі звернення потерпілого або особи, яка представляє його інтереси, листка непрацездатності або довідки лікувально-профілактичного закладу. { Абзац другий пункту 11 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

У разі відмови організації провести розслідування нещасного випадку потерпілий або особа, яка представляє його інтереси, може звернутися до районної держадміністрації (виконавчого органу міської, районної у місті ради), яка вирішує питання щодо проведення цього розслідування.

12. Розслідування нещасного випадку проводиться протягом 10 календарних днів після утворення комісії. У разі потреби цей термін може бути продовжений керівником органу (організації), який призначив розслідування.

За результатами розслідування нещасного випадку або технічного розслідування причин виникнення аварії, пов'язаної з використанням газу в побуті, складається акт за формою НТ (невиробничий травматизм) згідно з додатком 3, який затверджується керівником органу (організації), що проводив розслідування. { Абзац другий пункту 12 в редакції Постанови КМ N 1356 ([1356-2007-п](#)) від 21.11.2007 }

Член комісії, незгодний із змістом складеного акта, письмово викладає свою окрему думку, яка додається до акта, складеного за формою НТ. { Пункт 12 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

Необхідна кількість примірників акта визначається в кожному окремому випадку.

Акт за формою НТ надсилається:

потерпілому або особі, яка представляє його інтереси;

районній держадміністрації (виконавчому органу міської, районної у місті ради, на території якої стався нещасний випадок); { Абзац сьомий пункту 12 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

організації, де працює або навчається потерпілий;

організації, яка відповідальна за безпечний стан території чи об'єкта, де стався нещасний випадок.

Копія акта надсилається прокурору, органу досудового розслідування та іншим організаціям на їх запит. { Абзац десятий пункту 12 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 868 ([868-2012-п](#)) від 19.09.2012 }

Під час розслідування групових нещасних випадків акт за формою НТ складається на кожного потерпілого окремо.

Для складання акта за формою НТ використовуються класифікатори подій, що призвели до нещасного випадку (додаток 4), причин нещасного випадку (додаток 5), місця подій (додаток 6).

Акти за формою НТ, які складаються за результатами розслідування нещасних випадків з працюючими особами, зберігаються в організації разом з матеріалами розслідування протягом 45 років. Акти за формою НТ та матеріали розслідування нещасних випадків з непрацюючими особами зберігаються протягом трьох років у архіві районної держадміністрації (виконавчих органів міських, районних у містах рад).

13. Реєстрація нещасних випадків, за результатами розслідування яких складаються акти за формою НТ, проводиться районними держадміністраціями (виконавчими органами міських, районних у містах рад) та організаціями, які проводили розслідування, у журналі за встановленою формою (додаток 7).

14. Організація, яка відповідальна за безпечну життєдіяльність населення на території чи об'єкті, де стався нещасний випадок, здійснює запропоновані комісією, що проводила розслідування, заходи щодо усунення причин подібних випадків. Про здійснення зазначених заходів керівник організації у письмовій формі повідомляє районну держадміністрацію (виконавчий орган міської, районної у місті ради) у термін, зазначений в акті за формою НТ.

Облік і аналіз нещасних випадків

15. Облік нещасних випадків та аналіз причин їх виникнення проводять районні держадміністрації (виконавчі органи міських, районних у містах рад) на підставі звітів про нещасні випадки за встановленою формою (додаток 8), які щомісяця до 10 числа наступного періоду надсилаються лікувально-профілактичними закладами. { Абзац перший пункту 15 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

Узагальнений звіт про нещасні випадки районні держадміністрації (виконавчі органи міських, районних у містах рад) надсилають до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій щокварталу до 15 числа місяця, що настає за звітним періодом, а також за рік - до 31 січня наступного за звітним року.

16. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації проводять аналіз одержаних звітів, узагальнюють їх та подають МНС відповідно до 25 числа наступного за звітним кварталом місяця та до 10 лютого наступного за звітним року.

{ Пункт 16 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

Додаток 1
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру

Зразок

ПОВІДОМЛЕННЯ
про нещасний випадок невинробничого характеру
" ____ " _____ 200 _ р.

Лікувально-профілактичний заклад, куди звернувся або доставлений потерпілий

Повідомлення надіслано _____

(найменування районної держадміністрації або

виконавчого органу міської, районної у місті ради, органу

досудового розслідування, органу прокуратури, органу державного

ринкового нагляду)

Прізвище, ім'я та по батькові потерпілого _____

Дата народження _____

Рід занять _____

Адреса потерпілого _____

(Автономна Республіка Крим, область, район,

населений пункт, вулиця, будинок, квартира)

Місце, де стався нещасний випадок, та обставини, за яких стався нещасний випадок _____

Дата і час травмування _____
(число, місяць, рік, година)

Дата і час звернення до лікувально-профілактичного закладу _____
(число, місяць, рік, година)

Діагноз _____

Вид травми згідно з кодами міжнародної класифікації хвороб (МКХ-10) _____

Подія, що призвела до нещасного випадку _____

Висновок про наявність алкогольного чи наркотичного сп'яніння _____

_____
(посада медичного працівника)

_____
(підпис)

_____
(ініціали та прізвище)

{ Додаток 1 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 885 ([885-2009-n](#)) від 19.08.2009, N 1400 ([1400-2011-n](#)) від 26.12.2011, N 868 ([868-2012-n](#)) від 19.09.2012 }

Додаток 2
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру

Зразок

ЖУРНАЛ
реєстрації нещасних випадків
невиробничого характеру

(найменування лікувально-профілактичного закладу)

№ з/п	Прізвище, ім'я та по батькові потерпілого, рік народження	Професія, (посада) або рід занять	Адреса потерпілого	Місце, де стався нещасний випадок	Дата і час травмування	Дата і час звернення до лікувально-профілактичного закладу	Подія, що призвела до нещасного випадку	Діагноз	Вид травми згідно з кодами міжнародної класифікації хвороб (МКХ-10)	Висновок про наявність алкогольного чи наркотичного сп'яніння
-------	---	-----------------------------------	--------------------	-----------------------------------	------------------------	--	---	---------	---	---

Зразок

Додаток 3
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру

Форма НТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

_____

(посада, ініціали та прізвище)

_____

(підпис)

" ____ " _____ 200 _ р.

МП

АКТ N___
про нещасний випадок невикробничого характеру

1. _____
(прізвище, ім'я та по батькові потерпілого)

2. Дата народження _____
(число, місяць, рік)

3. Стаття _____

4. Рід занять: працюючий, непрацюючий, дитина дошкільного віку, учень,
студент _____

5. Дата і час нещасного випадку _____

число	місяць	рік

ГОДИН	ХВИЛИН

6. Адреса потерпілого:

Автономна Республіка Крим, область _____

район _____

населений пункт _____

вулиця, будинок, квартира _____

7. Місце, де стався нещасний випадок _____

8. Стислий виклад обставин нещасного випадку _____

9. Подія, що призвела до нещасного випадку _____

10. Причини нещасного випадку _____

11. Наслідки нещасного випадку _____

(смертельний, не смертельний)

12. Перебування потерпілого в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, тверезий _____

13. Заходи, які необхідно здійснити для усунення причин травмування:

№ з/п	Зміст заходу	Виконавець - посада, місце роботи, ініціали та прізвище	Термін виконання
-------	--------------	---	------------------

14. Висновок комісії

_____ (зміст порушення нормативно-правових актів із зазначенням винних

_____ осіб)

15. Назва організації, яка проводила розслідування _____

Голова комісії

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

Члени комісії

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

" ____ " _____ 200__ р.

ПОЯСНЕННЯ

до заповнення акта за формою НТ про нещасний випадок невиробничого характеру

Акт складається з текстової і кодової частин, які заповнюються відповідно до загальноприйнятих (установлених) термінів, міжгалузевих і спеціально розроблених класифікаторів.

Коди слід вносити до прямокутників, які розташовані з правого боку аркуша.

Кодифікуванню підлягають акти за формою НТ, які складені у разі нещасного випадку із смертельним наслідком.

Пункт 2. Зазначається число, місяць і рік народження, а у прямокутнику - вік потерпілого (кількість повних років) на час настання нещасного випадку.

Наприклад:

45 років і 5 місяців - | 45 |

Пункт 3. Стать: 310 - чоловіча, 320 - жіноча.

Пункт 4. Рід занять: 410 - працюючий, 420 - непрацюючий, 430 - дитина дошкільного віку, 440 - учень, 450 - студент.

Наприклад:

Працюючий - | 410 |

Пункт 5. У першому рядку число та місяць зазначаються за їх порядковими номерами, а рік - двома останніми цифрами.

Наприклад:

1 грудня 2000 р. - |0 |1 |1 |2 |0 |0 |

У другому рядку зазначається час, коли стався нещасний випадок.

Наприклад:

12 год. 20 хв. - |1 |2 |2 |0 |

Пункт 6. Заповнюється відповідно до Класифікатора об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ).

Пункт 7. Заповнюється відповідно до Класифікатора місця подій, зазначеного у додатку 6.

Пункт 9. Заповнюється відповідно до Класифікатора подій, що призвели до нещасного випадку, зазначеного у додатку 4.

Пункт 10. Заповнюється відповідно до Класифікатора причин нещасного випадку, зазначеного у додатку 5. У прямокутнику зазначається основна причина нещасного випадку.

Пункт 11. У разі смерті потерпілого зазначається - |0 |

Пункт 12. Перебування потерпілого в стані алкогольного сп'яніння - 121, наркотичного - 122, тверезий - 123.

Запис робиться на підставі висновку, що складається лікарем, який проводив огляд потерпілого.

Пункт 15. Заповнюється відповідно до загального міжгалузевого класифікатора "Система позначення органів державного управління" (СПОДУ) або загального міжгалузевого класифікатора "Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України" (ЄДРПОУ).

Додаток 4
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру
(в редакції постанови
Кабінету Міністрів України
від 19 серпня 2009 р. N 885
([885-2009-П](#))

КЛАСИФІКАТОР
нещасних випадків невинробничого характеру

Код згідно з Міжнародною статистичною класифікацією хвороб і споріднених проблем охорони здоров'я десятого перегляду	Найменування
V01-V99	Транспортні нещасні випадки
W00-W19	Падіння
W20-W49	Випадкова дія неживих механічних сил
W50-W64	Вплив живих механічних сил
W65-W74	Випадкове утоплення та занурення у воду
W75-W84	Інші нещасні випадки із загрозою диханню
W85-W99	Нещасні випадки, спричинені електричним струмом, випромінюванням, температурою або тиском
X00-X09	Нещасні випадки, спричинені дією диму, вогню та полум'я
X10-X19	Нещасні випадки, спричинені жаром та гарячими речовинами (предметами)
X20-X29	Отруєння, спричинені отруйними тваринами та рослинами
X30-X39	Нещасні випадки, пов'язані з дією природних факторів

X40-X49	Випадкові отруєння та дія отруйних речовин
X45	Випадкове отруєння та дія алкоголю
X50-X57	Вплив перенапруження, подорожування та нестатків
X58-X59	Нещасні випадки внаслідок дії інших та неуточнених факторів
X60-X84	Навмисне самоушкодження
X85-Y09	Напад з метою вбивства чи нанесення ушкодження
Y10-Y34	Ушкодження з невизначеними намірами
Y35-Y36	Дії, передбачені законом та військовими операціями
Y40-Y84	Ускладнення внаслідок терапевтичного та хірургічного втручання
Y85-Y89	Віддалені наслідки зовнішніх причин захворюваності та смертності

{ Додаток 4 в редакції Постанови КМ N 885 ([885-2009-н](#)) від 19.08.2009 }

Додаток 5
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру

КЛАСИФІКАТОР причин нещасного випадку

Код	
100	Конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність, у тому числі:
101	побутової техніки та приладів
102	транспортних засобів
110	Незадовільний технічний стан, у тому числі:
111	транспортних засобів

- 112 побутової техніки та побутових приладів
- 113 споруд, будинків, конструкцій
- 114 доріг, проїздів, проходів тощо
- 120 Відсутність або недоліки документації з експлуатації чи користування побутовими приладами, устаткуванням, предметами, речовинами тощо
- 130 Порушення або недотримання норм і правил безпеки, у тому числі:
  - 131 правил дорожнього руху
  - 132 правил пожежної безпеки
  - 133 вимог безпеки під час експлуатації будівель, споруд, технічних засобів, устаткування, побутових приладів
- 140 Порушення або недотримання санітарно-гігієнічних норм і вимог, особистої гігієни, у тому числі:
  - 141 реалізація неякісних, небезпечних та фальсифікованих товарів
  - 142 споживання неякісних харчових продуктів, напоїв, грибів
- 150 Відсутність систем сигналізації, оповіщення, вентиляції, захисних пристроїв, огорожень
- 160 Недостатня інформованість населення
- 170 Особиста необережність
- 180 Незадовільний психофізіологічний стан, перебування в стані алкогольного, наркотичного сп'яніння, токсикологічного отруєння
- 190 Протиправні дії інших осіб
- 200 Інші

{ Додаток 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 885 ([885-2009-n](#)) від 19.08.2009 }

Додаток 6
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру

КЛАСИФІКАТОР
місця подій

Код	
10	Навчально-виховний заклад (дитячий садок, школа, інтернат, коледж, інститут тощо)
11	Адміністративний будинок тощо
12	Лікувально-профілактичний заклад або донорський пункт
13	Видовищний або спортивний заклад (кінотеатр, театр, стадіон, плавальний басейн, зоопарк тощо)
14	Місце організованого відпочинку (санаторій, профілакторій, будинок та база відпочинку, атракціон, парк, організований пляж, спортивний та оздоровчий табір, туристична база та база відпочинку тощо)
15	Місце для занять спортом (стадіон, спортивний зал, футбольне поле, ковзанка, кінно-спортивна база, спортивний майданчик тощо)
16	Торговельний об'єкт (ринок, магазин) або об'єкт громадського харчування (ресторан, кафе, їдальня тощо)
17	Місце неорганізованого відпочинку та туризму (ліс, річка, неорганізований пляж, гори, печери тощо)
18	Місце проживання (квартира, житловий будинок, дача, домашні та господарські приміщення тощо)
19	Спеціальне місце перебування (гуртожиток, лікарня, госпіталь, дитячий будинок, будинок для престарілих, притулок тощо)
20	Дача, садова та присадибна ділянки, город, гараж
21	Дорога, вулиця, тротуар, стежка, сходи
22	Транспортні засоби (автобус, трамвай, метрополітен тощо)
23	Ліфт будинку
24	Інші місця

Додаток 7
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру

Зразок

ЖУРНАЛ
реєстрації нещасних випадків невинробничого характеру

(найменування організації)

№ з/П	Прізвище, ім'я та по батькові потерпілого, рік народження	Професія, (посада) або рід занять	Адреса потерпілого	Місце, де стався нещасний випадок	Дата і час травмування	Дата і час звернення до лікувально-профілактичного закладу	Дата складання акта за формою НТ	Подія, що призвела до нешасного випадку	Причини травмування	Діагноз	Дата видачі акта за формою НТ та підпис особи, яка його отримала
----------	--	--------------------------------------	--------------------	--------------------------------------	------------------------	--	-------------------------------------	--	---------------------	---------	--

Додаток 8
до Порядку розслідування
та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру
(в редакції постанови
Кабінету Міністрів України
від 19 серпня 2009 р. N 885
([885-2009-п](#))

ЗВІТ
про нещасні випадки невикробничого характеру
за _____ 200 _ р.

(найменування лікувально-профілактичного закладу,

місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування)

Код	Найменування	Усього нещасних випадків	Потерпілих		Групових нещасних випадків			З дітьми віком до 14 років		
			усього	у тому числі із смертельним	усього	усього потерпілих	у тому числі із смертельним наслідком	усього	усього потерпілих	у тому числі із смертельним наслідком
V01-V99	Транспортні нещасні випадки									
W00-W19	Падіння									
W20-W49	Випадкова дія неживих механічних сил									
W50-W64	Вплив живих механічних сил									
W65-W74	Випадкове утоплення та занурення у воду									

W75-W84	Інші нещасні випадки із загрозою диханню										
W85-W99	Нещасні випадки, спричинені електричним струмом, випромінюванням, температурою або тиском										
X00-X09	Нещасні випадки, спричинені дією диму, вогню та полум'я										
X10-X19	Нещасні випадки, спричинені жаром та гарячими речовинами (предметами)										
X20-X29	Отруєння, спричинені отруйними тваринами та рослинами										
X30-X39	Нещасні випадки, пов'язані з дією природних факторів										
X40-X49	Випадкові отруєння та дія отруйних речовин										
X45	Випадкове отруєння та дія алкоголю										
X50-X57	Вплив перенапруження, подорожування та нестатків										
X58-X59	Нещасні випадки внаслідок дії інших та не уточнених факторів										
X60-X84	Навмисне самоушкодження										
X85-Y09	Напад з метою вбивства чи нанесення ушкодження										
Y10-Y34	Ушкодження з невизначеними намірами										
Y35-Y36	Дії, передбачені законом та військовими операціями										
Y40-Y84	Ускладнення внаслідок терапевтичного та хірургічного втручання										
Y85-Y89	Віддалені наслідки зовнішніх причин захворюваності та смертності										

{ Додаток 8 в редакції Постанови КМ N 885 ([885-2009-п](#)) від 19.08.2009 }

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 6 травня 2001 р. N 433 Київ

Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад

*{ Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ
N 616 ([616-2005-n](#)) від 21.07.2005
N 993 ([993-2008-n](#)) від 05.11.2008
N 769 ([769-2010-n](#)) від 27.08.2010 }*

Відповідно до статей 12 і 13 Закону України "Про позашкільну освіту"
([1841-14](#)) Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Затвердити такі, що додаються:
перелік типів позашкільних навчальних закладів;
Положення про позашкільний навчальний заклад.
2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 26 січня 1994 р. N 45 ([45-94-п](#)) "Про затвердження Положення про позашкільний навчально-виховний заклад" (ЗП України, 1994 р., N 5, ст. 128).

Прем'єр-міністр України

В.ЮЩЕНКО

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 6 травня 2001 р. N 433

ПЕРЕЛІК

типів позашкільних навчальних закладів

1. Дитячо-юнацькі спортивні школи: комплексні дитячо-юнацькі спортивні школи, дитячо-юнацькі спортивні школи з видів спорту, дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів, спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів паралімпійського та дефлімпійського резерву.

{ Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 616 ([616-2005-n](#)) від 21.07.2005; в редакції Постанови КМ N 993 ([993-2008-n](#)) від 05.11.2008 }

2. Клуби: військово-патріотичного виховання, дитячо-юнацькі (моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів, пожежників, автолюбителів, краєзнавців, туристів, етнографів, фольклористів, фізичної підготовки та інших напрямів).

3. Мала академія мистецтв (народних ремесел).

4. Мала академія наук учнівської молоді.

5. Оздоровчі заклади для дітей та молоді: дитячо-юнацькі табори (містечка, комплекси): оздоровчі, заміські, профільні, праці та відпочинку, санаторного типу, з денним перебуванням; туристські бази.

6. Початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання: музичні, художні, хореографічні, театральні, хорові, мистецтв та інші).

7. Центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання.

8. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів.

9. Центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станція юних техніків.

10. Центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станція юних туристів.

11. Центри: військово-патріотичного та інших напрямів позашкільної освіти.

12. Дитяча бібліотека, дитяча флотилія моряків і річковиків, дитячий парк, дитячий стадіон, дитячо-юнацька картинна галерея, дитячо-юнацька студія (хорова, театральна, музична, фольклорна тощо), кімната школяра, курси, студії, школи мистецтв, освітньо-культурні центри національних меншин.

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 6 травня 2001 р. N 433

ПОЛОЖЕННЯ **про позашкільний навчальний заклад**

Загальна частина

1. Позашкільний навчальний заклад здійснює навчання і виховання громадян у позаурочний та позанавчальний час.

2. Позашкільний навчальний заклад у своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами МОН, іншого центрального органу виконавчої влади, до сфери управління якого він належить, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також цим Положенням і своїм статутом.

3. Мова навчання і виховання у позашкільному навчальному закладі визначається Конституцією України і відповідним законом України.

4. Це Положення поширюється на всі позашкільні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типу та форми власності, крім дитячо-юнацьких спортивних шкіл. На його основі можуть розроблятися положення про конкретні типи позашкільних навчальних закладів, що затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади.

{ Пункт 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 993 ([993-2008-п](#)) від 05.11.2008 }

Організаційно-правові засади діяльності **позашкільного навчального закладу**

5. Позашкільний навчальний заклад є юридичною особою і діє на підставі статуту, затвердженого засновником (власником).

У статуті зазначається повна назва закладу, його адреса, засновник (власник), підпорядкованість, мета і основні завдання діяльності, характеристика методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу, визначаються права, обов'язки та відповідальність учасників цього процесу, а також порядок управління закладом та організації його фінансово-господарської діяльності, використання майна, внесення змін і доповнень до статуту тощо.

6. Позашкільний навчальний заклад може входити до складу навчально-виховних комплексів, навчально-виховних об'єднань з дошкільними, загальноосвітніми та іншими навчальними закладами.

7. Позашкільний навчальний заклад проводить навчально-виховну, інформаційно-методичну, організаційно-масову, навчально-тренувальну та спортивну роботу.

8. Позашкільний навчальний заклад працює за річним планом роботи, погодженим із засновником (власником).

9. Навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються центральними органами виконавчої влади, а також за навчальними планами і програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

10. Навчальні програми можуть бути однопрофільними, комплексними і такими, що передбачають індивідуальне навчання учнів та навчання у групах або об'єднаннях. Залежно від специфіки діяльності позашкільного навчального закладу навчання проводиться від одного місяця до кількох років.

11. Експериментальні навчальні плани складаються позашкільним навчальним закладом з урахуванням типового навчального плану.

12. Індивідуальне навчання у позашкільному навчальному закладі проводиться відповідно до порядку, затвердженого МОН.

13. Середня наповнюваність гуртків, груп, секцій, відділень, відділів, студій та інших творчих об'єднань (далі - гуртків, груп та інших творчих об'єднань) у позашкільному навчальному закладі становить, як правило, 10 - 15 вихованців, учнів і слухачів.

Гурток - це об'єднання вихованців, учнів і слухачів відповідно до їх нахилів, здібностей, інтересів до конкретного виду діяльності з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я. { Пункт 13 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Група - це складова гуртка, відділу, відділення або іншого творчого об'єднання одного профілю. { Пункт 13 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Секція - це об'єднання вихованців, учнів і слухачів для проведення дослідницької, пошукової та експериментальної роботи з різних проблем науки, техніки, мистецтва, а також за спортивно-технічним, туристсько-краєзнавчим або іншим напрямом діяльності. { Пункт 13 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Студія - це об'єднання вихованців, учнів і слухачів з різних видів або жанрів мистецтва: музичного, вокально-хорового, театрального, хореографічного, фольклорного, фольклорно-етнографічного, акторського, образотворчого, декоративно-ужиткового, кіно-, відео-, фотоаматорського, літературно-творчого, композиторського. { Пункт 13 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Порядок наповнюваності груп у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (школах естетичного виховання) визначається типовими навчальними планами, затвердженими МКТ. { Абзац шостий пункту 13 в редакції Постанови КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань установлюється директором позашкільного навчального закладу залежно від профілю, навчальних планів, програм та можливостей організації навчально-виховного, тренувального процесу, рівня майстерності вихованців, учнів і слухачів і становить не більш як 25 вихованців, учнів і слухачів.

14. Прийом до позашкільного навчального закладу може здійснюватися протягом навчального року (в міру закінчення комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань) за бажанням вихованців, учнів, слухачів і за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються позашкільним навчальним закладом.

Прийом вихованців, учнів і слухачів до позашкільного навчального закладу для одержання професійної, спеціальної освіти здійснюється на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють.

Для зарахування учнів до спортивних, спортивно-технічних, туристських, хореографічних об'єднань, початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів потрібна довідка медичного закладу про відсутність у них протипоказань для занять у зазначених навчальних закладах.

Умови прийому вихованців, учнів і слухачів до позашкільного навчального закладу можуть визначатися також положенням про відповідний тип позашкільного навчального закладу.

До позашкільного навчального закладу зараховуються вихованці, учні і слухачі, як правило, віком від 5 до 18 років. Положеннями про окремі типи позашкільних навчальних закладів або статутом позашкільного навчального закладу може передбачатися також інший вік.

15. Навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі здійснюється диференційовано (відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я) з використанням різних організаційних форм роботи: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, концерт, змагання, навчально-тренувальні заняття, репетиція, похід, екскурсія, експедиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, на природі, а також з використанням інших форм, передбачених статутом позашкільного навчального закладу.

16. Навчальний рік у позашкільному навчальному закладі починається 1 вересня.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання позашкільного навчального закладу.

Тривалість навчального року в різних типах позашкільних навчальних закладів установлюється МОН або іншим центральним органом виконавчої влади, до сфери управління якого належить позашкільний навчальний заклад, за погодженням з МОН.

У канікулярні, вихідні та святкові дні позашкільний навчальний заклад може працювати за окремим планом, затвердженим керівником цього закладу.

Позашкільний навчальний заклад створює безпечні умови навчання, виховання та праці.

17. У зонах екологічного лиха місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування може встановлюватися особливий режим роботи позашкільного навчального закладу, який погоджується з органами державної санітарно-епідеміологічної служби.

18. Тривалість одного заняття (уроку) в позашкільному навчальному закладі визначається навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців, учнів і слухачів:

віком від 5 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;

старшого віку - 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями (уроками) є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи позашкільного навчального закладу.

19. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання позашкільного навчального закладу класифікуються за трьома рівнями:

початковий рівень - творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців, учнів і слухачів, виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;

основний рівень - творчі об'єднання, які розвивають інтереси вихованців, учнів і слухачів, дають їм знання, практичні уміння та навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

вищий рівень - творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців, учнів і слухачів.

Інші рівні, крім зазначених, можуть установлюватися положенням про відповідний тип позашкільного навчального закладу.

Відповідно до рівня класифікації визначаються мета і перспективи діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, їх чисельний склад, обирається програма.

20. Позашкільний навчальний заклад, який має висококваліфіковані кадри, належні матеріально-технічні умови, може організовувати проведення на своїй навчально-виховній базі виробничої та педагогічної практики учнів і студентів загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів.

Для подальшого розвитку інтересів і нахилів вихованців, учнів і слухачів, підтримки їх професійних навичок позашкільний навчальний заклад за умови дотримання правил охорони праці й техніки безпеки організовує виконання замовлень підприємств, установ та організацій на виготовлення продукції (виконання робіт).

Під час навчання у позашкільному навчальному закладі учневі, який склав кваліфікаційні іспити, в установленому порядку видається свідоцтво (посвідчення) про присвоєння кваліфікації, розряду, класу, категорії за професією.

21. Позашкільний навчальний заклад може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх,

професійно-технічних навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, вищих навчальних закладів, наукових установ, на базі спортивних будівель і стадіонів відповідно до укладених угод із зазначеними закладами та установами.

22. Позашкільний навчальний заклад проводить інформаційно-методичну роботу, спрямовану на удосконалення програм, змісту, форм і методів діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань.

У позашкільному навчальному закладі можуть функціонувати методичні об'єднання, відділи, відділення, що охоплюють учасників навчально-виховного процесу та спеціалістів певного професійного спрямування. { Абзац другий пункту 22 в редакції Постанови КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Методичні об'єднання створюються у позашкільному навчальному закладі для координації науково-методичної, організаційної та практичної діяльності закладу з питань здобуття вихованцями, учнями, слухачами позашкільної освіти за різними напрямками. { Пункт 22 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Відділи створюються у позашкільному навчальному закладі за наявності груп одного або кількох споріднених напрямів. { Пункт 22 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Відділення створюються у позашкільному навчальному закладі за видами гуртків, секцій та інших творчих об'єднань або за напрямками позашкільної освіти. { Пункт 22 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

З метою вдосконалення системи навчання та виховання у позашкільному навчальному закладі можуть створюватися методичні ради, комісії, до складу яких входять педагогічні працівники цього закладу та інші учасники навчально-виховного процесу.

Позашкільний навчальний заклад може створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямками позашкільної роботи. Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

Згідно з рішенням засновника (власника) на підставі відповідних угод позашкільний навчальний заклад може надавати інформаційно-методичну допомогу педагогічним колективам, навчальним закладам регіону, молодіжним, дитячим, громадським організаціям.

23. Позашкільний навчальний заклад з метою визначення рівня практичної підготовки вихованців, учнів і слухачів проводить організаційно-масову роботу у формі конференції, концерту, змагання, походу, екскурсії, експедиції, навчально-тренувального збору та в інших формах, передбачених статутом позашкільного навчального закладу.

24. Випускникам позашкільних навчальних закладів, які в установленому порядку склали кваліфікаційні іспити, видаються відповідні документи про позашкільну освіту в порядку, встановленому МОН. Зразки документів про позашкільну освіту затверджуються Кабінетом Міністрів України. Виготовлення

документів про позашкільну освіту для державних і комунальних позашкільних навчальних закладів здійснюється відповідно за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів. Виготовлення документів про позашкільну освіту для приватних позашкільних навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів засновників (власників).

{ Пункт 24 в редакції Постанови КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Учасники навчально-виховного процесу

25. Учасниками навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі є:

вихованці, учні і слухачі;

директор, заступники директора позашкільного навчального закладу;

педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, залучені до навчально-виховного процесу;

батьки або особи, які їх замінюють;

представники підприємств, установ та організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

26. Вихованці, учні і слухачі позашкільного навчального закладу мають гарантоване державою право на:

здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів;

добровільний вибір позашкільного навчального закладу та виду діяльності;

навчання у декількох гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях в одному позашкільному навчальному закладі;

безпечні та нешкідливі умови навчання та праці;

користування навчально-виробничою, науковою, матеріально-технічною, культурно-спортивною, корекційно-відновною та оздоровчою базою позашкільного навчального закладу;

участь у різних видах навчальної та науково-практичної роботи, у конференціях, олімпіадах, спортивних змаганнях, виставках, конкурсах та інших масових заходах;

представлення в органах громадського самоврядування позашкільного навчального закладу;

вільне вираження поглядів, переконань;

захист від будь-яких форм експлуатації, психічного і фізичного насильства, від дій педагогічних та інших працівників, які порушують їх права, принижують честь і гідність.

27. Вихованці, учні і слухачі позашкільного навчального закладу зобов'язані:

оволодівати знаннями, вміннями, практичними навичками; підвищувати загальний культурний рівень;

дотримуватися морально-етичних норм;

брати посильну участь у різних видах трудової діяльності;

бережливо ставитися до державного, громадського і особистого майна;

дотримуватися вимог статуту, правил внутрішнього розпорядку позашкільного навчального закладу.

28. Педагогічні працівники, а також тренери - викладачі позашкільного навчального закладу мають право на:

внесення керівництву позашкільного навчального закладу та органам управління освітою пропозицій щодо поліпшення навчально-виховного процесу, подання на розгляд керівництву позашкільного навчального закладу та педагогічної ради пропозицій про моральне та матеріальне заохочення вихованців, учнів і слухачів, застосування стягнень до тих, хто порушує правила внутрішнього трудового розпорядку, що діють у навчальному закладі;

вибір форм підвищення педагогічної кваліфікації;

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування позашкільного навчального закладу, в заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи;

проведення в установленому порядку дослідно-експериментальної, пошукової роботи;

вибір педагогічно обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з вихованцями, учнями і слухачами;

захист професійної честі, гідності відповідно до законодавства;

соціальне та матеріальне заохочення за досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на них завдань;

об'єднання у професійні спілки, участь в інших об'єднаннях громадян, діяльність яких не заборонена законодавством.

29. Педагогічні працівники, а також тренери-викладачі позашкільного навчального закладу зобов'язані:

виконувати навчальні плани та програми;

надавати знання, формувати вміння і навички з різних напрямів позашкільної освіти диференційовано, відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів;

сприяти розвиткові інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей вихованців, учнів і слухачів відповідно до їх задатків та запитів, а також збереженню здоров'я;

визначати мету та конкретні завдання позашкільної освіти вихованців, учнів і слухачів, вибирати адекватні засоби їх реалізації;

здійснювати педагогічний контроль за дотриманням вихованцями, учнями і слухачами морально-етичних норм поведінки, правил внутрішнього трудового розпорядку позашкільного навчального закладу, вимог інших документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;

дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність вихованця, учня і слухача, захищати його від будь-яких форм фізичного, психічного насильства; виховувати своєю діяльністю повагу до принципів загальнолюдської моралі;

берегти здоров'я вихованців, учнів і слухачів, захищати їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

виховувати повагу до батьків, жінки, старших за віком, до народних традицій та звичаїв, духовних і культурних надбань народу України;

постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну і політичну культуру;

вести документацію, пов'язану з виконанням посадових обов'язків (журнали, плани роботи тощо);

виховувати особистим прикладом і настановами повагу до державної символіки, принципів загальнолюдської моралі;

дотримуватися вимог статуту позашкільного навчального закладу, виконувати правила внутрішнього розпорядку та посадові обов'язки;

брати участь у роботі педагогічної ради позашкільного навчального закладу;

виконувати накази і розпорядження керівника позашкільного навчального закладу, органів державного управління, до сфери управління яких належить заклад.

30. Викладачі, керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань позашкільного навчального закладу працюють відповідно до розкладу занять, затвердженого його керівником.

31. Обсяг педагогічного навантаження у позашкільному навчальному закладі визначається керівником закладу згідно із законодавством і затверджується для державних і комунальних позашкільних навчальних закладів відповідним органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, до сфери управління якого належить цей заклад, для приватних позашкільних навчальних закладів - засновником (власником).

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року можливий у разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачається навчальним планом, у разі вибуття або зарахування вихованців, учнів, слухачів позашкільного навчального закладу, початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу (школи естетичного виховання) протягом навчального року або за письмовою згодою педагогічного працівника, а також тренера-викладача з додержанням законодавства про працю. { Абзац другий пункту 31 в редакції Постанови КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

Перерозподіл педагогічного навантаження в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (школах естетичного виховання) у зв'язку з вибуттям або зарахуванням учнів протягом навчального року здійснюється керівником позашкільного навчального закладу. { Пункт 31 доповнено абзацом з Постановою КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

32. Не допускається відволікання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

33. Педагогічні працівники позашкільного навчального закладу підлягають атестації, як правило, один раз на п'ять років відповідно до порядку, встановленого МОН.

34. Батьки вихованців, учнів і слухачів та особи, які їх замінюють, мають право:

обирати і бути обраними до батьківських комітетів та органів громадського самоврядування позашкільного навчального закладу;

звертатися до органів управління освітою, керівника позашкільного навчального закладу та органів громадського самоврядування цього закладу з питань навчання та виховання дітей;

приймати рішення про участь дитини в інноваційній діяльності позашкільного навчального закладу;

брати участь у заходах, спрямованих на поліпшення організації навчально-виховного процесу та зміцнення матеріально-технічної бази позашкільного навчального закладу;

захищати законні інтереси вихованців, учнів і слухачів в органах громадського самоврядування позашкільного навчального закладу та у відповідних державних, судових органах.

Управління позашкільним навчальним закладом

35. Керівництво позашкільним навчальним закладом здійснює його директор, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів освіти в порядку, встановленому МОН.

36. Керівник, заступники керівника, педагогічні та інші працівники позашкільного навчального закладу призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства.

37. Керівник позашкільного навчального закладу:

здійснює керівництво колективом, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює належні умови для підвищення фахового рівня працівників;

організовує навчально-виховний процес;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців, учнів і слухачів;

створює належні умови для здобуття вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог щодо охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами навчального закладу;

організовує виконання кошторису доходів і видатків навчального закладу, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, в установленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам навчального закладу відповідно до законодавства;

представляє навчальний заклад в усіх підприємствах, установах та організаціях і відповідає перед засновником (власником) за результати діяльності закладу;

дає дозвіл на участь діячів науки, культури, членів творчих спілок, працівників культурно-освітніх закладів, підприємств, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує право вихованців, учнів і слухачів на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарні стягнення до працівників навчального закладу;

затверджує посадові обов'язки працівників зазначеного закладу.

38. Керівник позашкільного навчального закладу є головою педагогічної ради - постійно діючого колегіального органу управління позашкільним навчальним закладом.

39. Педагогічна рада позашкільного навчального закладу:

розглядає плани, підсумки і актуальні питання навчальної, тренувальної, виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи закладу, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності навчального закладу, утворення нових гуртків, груп та інших творчих об'єднань;

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, впровадження у навчально-виховний процес досягнень науки і передового педагогічного досвіду;

створює у разі потреби експертні та консультаційні комісії за напрямками роботи;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників тощо.

40. Робота педагогічної ради проводиться відповідно до потреб позашкільного навчального закладу. Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два на рік.

41. Органом громадського самоврядування позашкільного навчального закладу є загальні збори (конференція) колективу цього закладу.

У період між загальними зборами (конференціями) діє рада позашкільного навчального закладу, діяльність якої регулюється статутом цього закладу.

У позашкільному навчальному закладі за рішенням загальних зборів (конференції) або ради позашкільного навчального закладу можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети, а також комісії, асоціації тощо.

Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база позашкільного навчального закладу

42. Фінансово-господарська діяльність позашкільного навчального закладу провадиться відповідно до законодавства та статуту позашкільного навчального закладу.

43. Фінансування державних і комунальних позашкільних навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватних позашкільних навчальних закладів - за рахунок коштів засновників (власників).

Фінансування державних і комунальних позашкільних навчальних закладів може здійснюватися також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством,

44. Додатковими джерелами формування коштів позашкільного навчального закладу є:

кошти, отримані за надання платних послуг відповідно до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України, та у порядку, встановленому МОН, за погодженням з Мінфіном та Мінекономіки;

кошти гуманітарної допомоги;

добровільні грошові внески, матеріальні цінності підприємств, установ, організацій та окремих громадян;

кредити банків;

інші надходження.

Кошти, отримані позашкільним навчальним закладом з додаткових джерел фінансування, використовуються для провадження діяльності, передбаченої його статутом.

45. Позашкільний навчальний заклад у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами господарської та іншої діяльності відповідно до його статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких він розташований;

розвивати власну матеріальну базу, мережу спортивно-оздоровчих, профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту позашкільного навчального закладу.

Матеріально-технічна база позашкільного навчального закладу включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в його користуванні.

Для проведення навчально-виховної, навчально-тренувальної та спортивної роботи позашкільним навчальним закладам надаються в користування (оренду) спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування (оренду) визначається відповідними місцевими органами

виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства. { Абзац восьмий пункту 45 в редакції Постанови КМ N 769 ([769-2010-п](#)) від 27.08.2010 }

46. Майно державного і комунального позашкільного навчального закладу може вилучатися засновником (власником) лише за умови подальшого використання цього майна та коштів, отриманих від його реалізації, на розвиток позашкільної освіти в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі ліквідації приватного позашкільного навчального закладу майно та кошти відповідно до законодавства та засновницьких документів позашкільного навчального закладу використовуються за рішенням засновника (власника).

47. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності у позашкільному навчальному закладі здійснюється у порядку, визначеному нормативно-правовими актами.

Діяльність позашкільного навчального закладу у рамках міжнародного співробітництва

48. Позашкільний навчальний заклад за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

Позашкільний навчальний заклад має право укладати угоди про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у встановленому законодавством порядку.

Державний контроль за діяльністю позашкільного навчального закладу

49. Державний контроль за діяльністю позашкільного навчального закладу здійснюють МОН, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, до сфери управління яких належать позашкільні навчальні заклади, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи.

50. Основною формою державного контролю за діяльністю позашкільних навчальних закладів є державна атестація позашкільного навчального закладу, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років у порядку, встановленому МОН.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 17 серпня 2002 р. № 1133

Київ

Про затвердження переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 1301 від 20.08.2003](#)

[№ 1378 від 28.08.2003](#)

[№ 157 від 11.02.2004](#)

[№ 108 від 07.02.2006](#)

[№ 593 від 27.04.2006](#)

[№ 1045 від 15.08.2007](#)

[№ 854 від 12.08.2009](#)

[№ 88 від 03.02.2010](#)

[№ 25 від 19.01.2011](#)

[№ 861 від 10.08.2011](#)

[№ 1317 від 21.12.2011](#)

[№ 801 від 15.08.2012](#)

[№ 538 від 07.08.2013](#)

[№ 396 від 03.09.2014](#)

[№ 421 від 10.09.2014](#)

[№ 687 від 26.11.2014](#)

[№ 342 від 25.05.2016](#)

[№ 215 від 28.03.2018](#)}

Відповідно до підпунктів "г" і "д" пункту 7 статті 87 [Бюджетного кодексу України](#) Кабінет Міністрів України **постановляє:**

Затвердити перелік позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що

забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету (додається).

Прем'єр-міністр України

А.КІНАХ

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 17 серпня 2002 р. № 1133

ПЕРЕЛІК

позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету

{У тексті Переліку слова "Держкомсім'ямолодь" та "Держкомспорт" замінено словом "Мінсім'ямолодьспорт" згідно з Постановою КМ [№ 1045 від 15.08.2007](#)}

{У тексті Переліку слово "МОН" замінено словом "МОНмолодьспорт" згідно з Постановою КМ [№ 861 від 10.08.2011](#)}

{У тексті Переліку слова "МОНмолодьспорт" і "Головдержслужба" замінено відповідно словами "МОН" і "Нацдержслужба" згідно з Постановою КМ [№ 538 від 07.08.2013](#)}

1. Позашкільні навчальні заклади

МОН

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (м. Київ)

Український державний центр позашкільної освіти (м. Київ)

Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (м. Київ)

Мінкультури

Дитяча хореографічна школа при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю імені Павла Вірського (м. Київ)

ДКА

Національний центр аерокосмічної освіти молоді (м. Дніпропетровськ)

МОН і Національна академія наук

Національний центр "Мала академія наук України" (м. Київ)

{Розділ 1 переліку із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 1301 від 20.08.2003](#), [№ 157 від 11.02.2004](#), [№ 88 від 03.02.2010](#), [№ 25 від 19.01.2011](#), [№ 861 від 10.08.2011](#), [№ 1317 від 21.12.2011](#), [№ 342 від 25.05.2016](#)}

2. Заходи з позашкільної роботи з дітьми

МОН

Всеукраїнські змагання, зльоти, конкурси, фестивалі, спартакиади, екскурсійні заходи з туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, науково-технічного напрямів позашкільної освіти

Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук

Мінсоцполітики

Заходи з оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої уваги і підтримки, у державному підприємстві “Український дитячий центр “Молода гвардія” (м. Одеса)

Заходи з оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої уваги і підтримки, у державному підприємстві “Міжнародний дитячий центр “Артек” (м. Київ)

{Розділ 2 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 1045 від 15.08.2007](#), [№ 861 від 10.08.2011](#), [№ 342 від 25.05.2016](#)}

3. Заклади у галузі освіти

МОН

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Вінницькій області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Волинській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Донецькій області

Навчально-методичний кабінет професійно-технічної освіти у Житомирській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Закарпатській області

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Навчально-методичний кабінет професійно-технічної освіти в Івано-Франківській області

Навчально-методичний кабінет професійно-технічної освіти у Київській області

Навчально-методичний кабінет професійно-технічної освіти у Кіровоградській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Луганській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Львівській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Миколаївській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Одеській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Полтавській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Рівненській області

Навчально-методичний центр естетичного виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів у Рівненській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Тернопільській області

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Харківській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Херсонській області

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Черкаській області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Чернівецькій області

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Чернігівській області

Навчально-методичний кабінет професійно-технічної освіти у м. Києві

Інститут модернізації змісту освіти

Інститут освітньої аналітики

Український центр оцінювання якості освіти

Вінницький регіональний центр оцінювання якості освіти

Дніпропетровський регіональний центр оцінювання якості освіти

Донецький регіональний центр оцінювання якості освіти

Івано-Франківський регіональний центр оцінювання якості освіти

Київський регіональний центр оцінювання якості освіти

Львівський регіональний центр оцінювання якості освіти

Одеський регіональний центр оцінювання якості освіти

Херсонський регіональний центр оцінювання якості освіти

Харківський регіональний центр оцінювання якості освіти

Державна освітня установа “Навчально-методичний центр з питань якості освіти”

Державна установа “Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів “Агроосвіта”

МОЗ

Центральний методичний кабінет з підготовки молодших спеціалістів (м. Київ)

Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти (м. Київ)

Мінкультури

Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти (м. Київ)

Студія по підготовці акторських кадрів при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю імені Павла Вірського (м. Київ)

Студія по підготовці акторських кадрів при Національному академічному українському народному хорі імені Г.Г. Верьовки (м. Київ)

Студія по підготовці акторських кадрів при Національній заслуженій капелі бандуристів імені Г. Майбороди (м. Київ)

Національна академія наук

Міжнародна школа україністики (м. Київ)

Мінмолодьспорт

Республіканський науково-методичний кабінет (м. Київ)

{Розділ 3 переліку із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 1301 від 20.08.2003](#), [№ 1378 від 28.08.2003](#), [№ 157 від 11.02.2004](#), [№ 108 від 07.02.2006](#), [№ 593 від 27.04.2006](#), [№ 1045 від 15.08.2007](#), [№ 861 від 10.08.2011](#), [№ 801 від 15.08.2012](#), [№ 396 від 03.09.2014](#), [№ 421 від 10.09.2014](#), [№ 687 від 26.11.2014](#), [№ 342 від 25.05.2016](#), [№ 215 від 28.03.2018](#)}

4. Заходи у галузі освіти

Виконання національних, державних, міжгалузевих програм та здійснення комплексних заходів у галузі освіти за рахунок державного бюджету згідно з відповідними законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України

МОН

Забезпечення студентів вищих навчальних закладів, учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів і вихованців дошкільних навчальних закладів підручниками і посібниками

Виготовлення випускних документів про освіту

Забезпечення пільгового проїзду залізничним транспортом учнів професійно-технічних та студентів вищих навчальних закладів

Проведення міжнародних, всеукраїнських, регіональних конкурсів фахової майстерності серед учнів професійно-технічних навчальних закладів з робітничих професій

Проведення всеукраїнських і регіональних конкурсів методичної роботи науково- та навчально-методичних установ системи професійно-технічної освіти

Проведення всеукраїнських учнівських олімпіад, турнірів, конкурсів, відбірково-тренувальних зборів команд для участі у міжнародних учнівських інтелектуальних змаганнях в Україні, міжнародних інтелектуальних учнівських змаганнях

Проведення всеукраїнських тематичних конкурсів студентських наукових робіт

Проведення Всеукраїнського конкурсу серед педагогічних працівників "Учитель року"

Проведення всеукраїнських науково-практичних конференцій, науково-практичних семінарів, шкіл передового практичного досвіду

Забезпечення надання пільгових довгострокових кредитів на здобуття освіти

Забезпечення проведення навчально-виробничої практики студентами і курсантами на суднах в Одеській національній морській академії, Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова, Київській державній академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного та Херсонському державному морському інституті

Забезпечення проведення навчально-виробничої практики курсантами Державної льотної академії (м. Кіровоград) та Кременчуцького льотної коледжу Національного авіаційного університету

Здійснення комплексних заходів із всебічного розвитку української мови

Державна атестація наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації

Мінкультури

Забезпечення учнів та студентів навчальних закладів у галузі культури і мистецтв підручниками і посібниками

МОЗ

Забезпечення студентів медичних (фармацевтичних) вищих навчальних закладів підручниками і посібниками

{Розділ 4 Переліку доповнено підрозділом згідно з Постановою КМ [№ 854 від 12.08.2009](#); із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 861 від 10.08.2011](#), [№ 342 від 25.05.2016](#)}

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 29 серпня 2003 р. № 1380 Київ

Про ліцензування освітніх послуг

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 329 від 15.03.2006](#)

[№ 1019 від 08.08.2007](#)

[№ 926 від 31.08.2011](#)

[№ 801 від 15.08.2012](#)

[№ 538 від 07.08.2013](#)

[№ 446 від 27.05.2014](#)}

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити такі, що додаються:

Порядок ліцензування освітніх послуг;

{Порядок втратив чинність на підставі Постанови КМ [№ 1019 від 08.08.2007](#)}

[Положення про Акредитаційну комісію.](#)

{Абзац третій пункту 1 в редакції Постанови КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

2. Установити, що плата за видачу ліцензії на надання освітніх послуг (далі - ліцензія) справляється в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для послуг у сфері дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти та двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян - послуг у сфері вищої та професійно-технічної освіти, а за переоформлення ліцензії, а також за видачу копії та дубліката ліцензії - в розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Плата за видачу та переоформлення ліцензії, а також за видачу копії та дубліката ліцензії вноситься суб'єктом освітньої діяльності на рахунки територіального органу Державного казначейства № 3510 в установах Національного банку та № 2510 в установах комерційних банків (код бюджетної класифікації за доходами 1406200, символ звітності банку 069).

3. Міністерству освіти і науки затвердити у тримісячний строк:
ліцензійні умови надання освітніх послуг;
порядок здійснення контролю за дотриманням ліцензійних умов надання освітніх послуг;

положення про експертну комісію та порядок проведення ліцензійної експертизи.

4. Визнати такими, що втратили чинність, [Положення про ліцензування навчальних закладів та Положення про Державну акредитаційну комісію](#), затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 12 лютого 1996 р. № 200 "Про ліцензування, атестацію та акредитацію закладів освіти" (ЗП України, 1996 р., № 7, ст. 216; Офіційний вісник України, 1997 р., число 35, ст. 86).

5. Ця постанова набирає чинності з 1 вересня 2003 року.

**Прем'єр-міністр
України**

В.ЯНУКОВИЧ

Інд. 28

{Порядок ліцензування освітніх послуг втратив чинність на підставі Постанови КМ [№ 1019 від 08.08.2007](#)}

ЗАТВЕРДЖЕНО

**постановою Кабінету Міністрів України
від 29 серпня 2003 р. № 1380**

ПОЛОЖЕННЯ

про Акредитаційну комісію

{Назва Положення в редакції Постанови КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

{У тексті Положення слова "МОН" і "ДАК" замінено відповідно словами "МОНмолодьспорт" і "Акредитаційна комісія" у відповідному відмінку згідно з Постановою КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

{У тексті Положення слово "МОНмолодьспорт" в усіх відмінках замінено словом "МОН" згідно з Постановою КМ [№ 538 від 07.08.2013](#)}

1. Акредитаційна комісія є постійно діючим колегіальним органом, який забезпечує додержання вимог до ліцензування, атестації та акредитації вищих, професійно-технічних навчальних закладів і закладів післядипломної освіти, підприємств, установ та організацій (далі - навчальні заклади) за напрямками (спеціальностями) та професіями підготовки і перепідготовки фахівців післядипломної освіти.

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

2. Акредитаційна комісія у своїй діяльності керується [Конституцією України](#) та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, цим Положенням, а також нормативно-правовими актами МОН.

3. Основними завданнями Акредитаційної комісії є:

формування і забезпечення разом з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у підпорядкуванні навчальні заклади, додержання ними вимог до вищої та професійно-технічної освіти;

участь в організації ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів, професій та напрямів (спеціальностей) підготовки фахівців;

розгляд і прийняття рішень з питань ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів відповідно до законодавства;

подання МОН пропозицій щодо внесення змін до актів законодавства з питань ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів;

{Абзац шостий пункту 3 виключено на підставі Постанови КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

{Абзац сьомий пункту 3 виключено на підставі Постанови КМ [№ 926 від 31.08.2011](#)}

участь у розробленні нормативів матеріально-технічного, навчально-методичного, інформаційного та кадрового забезпечення навчальних закладів, внесення МОН пропозицій щодо їх зміни.

4. Акредитаційна комісія відповідно до покладених на неї завдань:

розглядає висновки МОН, регіональних експертних рад, експертних комісій МОН, міжгалузевої експертної ради з вищої освіти, експертної ради з ліцензування та атестації професійно-технічних навчальних закладів за результатами проведення ліцензійної, атестаційної або акредитаційної експертизи, приймає рішення про можливість надання ліцензій, свідоцтв про атестацію, сертифікатів про акредитацію;

{Абзац другий пункту 4 в редакції Постанови КМ [№ 446 від 27.05.2014](#)}

готує у межах своєї компетенції пропозиції до нормативно-правових актів з питань ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів;

бере участь у формуванні та організації роботи регіональних експертних рад;

бере участь в організації взаємодії та співробітництва з відповідними органами ліцензування, атестації, акредитації інших країн;

{Абзац п'ятий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 926 від 31.08.2011](#)}

готує пропозиції щодо включення відомостей про вищі навчальні заклади з визначенням ліцензованого обсягу за напрямками підготовки до Єдиної державної електронної бази з питань освіти та виключення таких відомостей із зазначеної бази.

{Пункт 4 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ [№ 329 від 15.03.2006](#); в редакції Постанови КМ [№ 926 від 31.08.2011](#)}

5. Акредитаційна комісія має право:

залучати спеціалістів наукових і науково-дослідних установ, органів управління освітою, вищих, професійно-технічних навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), представників Спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні, громадських об'єднань, студентських та благодійних організацій до розгляду питань, що належать до її компетенції, а також до проведення консультацій та експертизи під час ліцензування, атестації, акредитації;

{Абзац другий пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 926 від 31.08.2011](#), [№ 446 від 27.05.2014](#)}

{Абзац третій пункту 5 виключено на підставі Постанови КМ [№ 446 від 27.05.2014](#)}

отримувати в установленому порядку звітність про роботу регіональних експертних рад;

{Абзац четвертий пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

проводити міжвідомчі наради з питань ліцензування, акредитації та атестації навчальних закладів;

{Абзац п'ятий пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 926 від 31.08.2011](#)}

розглядати питання та вносити МОН пропозиції про анулювання ліцензій у разі порушення навчальним закладом ліцензійних умов надання освітніх послуг.

{Абзац шостий пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

6. Акредитаційну комісію очолює голова. Головою Комісії за посадою є Міністр освіти і науки.

{Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 801 від 15.08.2012](#), [№ 538 від 07.08.2013](#), [№ 446 від 27.05.2014](#)}

7. До складу Акредитаційної комісії входять представники МОН, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади (за погодженням з їх керівниками), організацій роботодавців, громадських об'єднань, студентських та благодійних організацій, вищих навчальних закладів незалежно від форми власності.

{Абзац перший пункту 7 в редакції Постанов КМ [№ 801 від 15.08.2012](#), [№ 446 від 27.05.2014](#)}

Персональний склад Акредитаційної комісії затверджує Кабінет Міністрів України.

8. Голова Комісії несе персональну відповідальність за виконання покладених на Акредитаційну комісію завдань, визначає обов'язки заступників голови, відповідального секретаря, членів Комісії.

9. Організація роботи Акредитаційної комісії забезпечується Державною освітньою установою “Навчально-методичний центр з питань якості освіти”

(далі - Центр) шляхом надання послуг організаційного характеру, пов'язаних з проведенням ліцензування, атестації та акредитації.

{Пункт 9 в редакції Постанови КМ № 801 від 15.08.2012}

10. Склад регіональних експертних рад з питань ліцензування та атестації навчальних закладів за поданням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій затверджує Акредитаційна комісія.

Типове положення про регіональну експертну раду з питань ліцензування та атестації навчальних закладів затверджує МОН. Положення про регіональну експертну раду з питань ліцензування та атестації навчальних закладів затверджує відповідно Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації.

11. Організацію роботи регіональних експертних рад з питань ліцензування та атестації навчальних закладів забезпечують органи управління освітою відповідно Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій.

12. Для попереднього розгляду матеріалів з ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів при Акредитаційній комісії утворюються міжгалузева експертна рада з вищої освіти, експертна рада з ліцензування та атестації професійно-технічних навчальних закладів (далі - експертні ради).

{Абзац перший пункту 12 в редакції Постанови КМ № 446 від 27.05.2014}

Міжгалузева експертна рада з вищої освіти здійснює попередній розгляд матеріалів з ліцензування та акредитації у сфері вищої освіти у разі наявності негативних висновків експертних комісій МОН, проведення повторної експертизи, надходження звернень щодо недостовірності поданої навчальним закладом інформації, відмови у видачі ліцензії, повторного проведення акредитації у разі відмови в ній. Експертна рада з ліцензування та атестації професійно-технічних навчальних закладів здійснює попередній розгляд матеріалів з ліцензування та атестації у сфері професійно-технічної освіти у разі наявності негативних висновків експертних комісій, негативного рішення регіональної експертної ради, проведення повторної експертизи, відмови Акредитаційною комісією у видачі такої ліцензії протягом року або надходження звернень щодо недостовірності поданої навчальним закладом інформації.

{Абзац другий пункту 12 в редакції Постанови КМ № 446 від 27.05.2014}

Експертні ради несуть відповідальність за обґрунтованість прийнятих ними рішень і зобов'язані забезпечувати високий рівень проведення ліцензійної, атестаційної та акредитаційної експертизи.

Акредитаційна комісія створює належні умови для розгляду експертними радами ліцензійних, атестаційних та акредитаційних справ навчальних закладів.

Голови та персональний склад експертних рад призначаються рішенням Акредитаційної комісії за поданням МОН.

{Абзац п'ятий пункту 12 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 801 від 15.08.2012; в редакції Постанови КМ № 446 від 27.05.2014}

Порядок створення і діяльності експертних рад визначається положеннями, що затверджуються Акредитаційною комісією.

13. Засідання Акредитаційної комісії та її експертних рад проводяться в міру потреби, але не менше ніж раз на два місяці протягом навчального року.

{Пункт 13 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 801 від 15.08.2012](#), [№ 446 від 27.05.2014](#)}

14. Засідання Акредитаційної комісії вважається правоможним, якщо в ньому взяла участь не менше ніж половина її складу.

Рішення приймається відкритим голосуванням і вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість присутніх на засіданні членів Акредитаційної комісії.

15. Рішення Акредитаційної комісії оформлюються протоколами та затверджуються наказами МОН.

{Пункт 15 в редакції Постанови КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

16. Кошти, отримані Центром як плата за послуги організаційного характеру, пов'язані з проведенням ліцензування, атестації та акредитації, зараховуються до спеціального фонду державного бюджету як власні надходження бюджетної установи з урахуванням вимог [Бюджетного кодексу України](#) на рахунок Центру, відкритий в територіальному органі Казначейства, і спрямовуються на оплату Центром витрат, необхідних для забезпечення проведення ліцензування, атестації та акредитації, зокрема оплату праці його працівників, роботи експертів експертних рад при Акредитаційній комісії, оплату комунальних послуг та енергоносіїв, витратних матеріалів, оргтехніки, канцелярських витрат, банківських послуг, послуг зв'язку, здійснення поточного та капітального ремонту, придбання обладнання. Перелік витрат, необхідних для забезпечення проведення ліцензування, атестації та акредитації, затверджується МОН за погодженням з Антимонопольним комітетом.

За результатами діяльності Центру за 11 місяців поточного бюджетного періоду МОН подає до 10 грудня Мінфіну інформацію про обсяг коштів, отриманих від навчальних закладів за надання послуг організаційного характеру для оплати витрат, необхідних для забезпечення проведення ліцензування, атестації та акредитації, та фактичний обсяг коштів, які повинні спрямовуватися на здійснення Центром зазначених витрат до кінця поточного бюджетного періоду, а також у разі потреби - пропозиції щодо перерахування в дохід державного бюджету різниці між обсягом отриманих та використаних коштів.

Зазначена різниця перераховується Центром у дохід державного бюджету не пізніше ніж за 10 днів до завершення поточного бюджетного періоду, що підтверджується територіальним органом Казначейства.

{Пункт 16 в редакції Постанови КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

{Пункт 17 виключено на підставі Постанови КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

{Пункт 18 виключено на підставі Постанови КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 20 серпня 2003 р. N 1301

Київ

Про вдосконалення системи організації роботи з виховання дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах

З метою вдосконалення системи організації роботи з виховання дітей та молоді, розвитку їх здібностей та обдарувань, прищеплення знань у різних галузях освіти, культури і мистецтва Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Прийняти пропозицію Міністерства освіти і науки про утворення позашкільного навчального закладу - Малої академії наук учнівської молоді на базі Національного центру естетичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді, що ліквідується.

2. Міністерству освіти і науки затвердити у двомісячний строк за погодженням з Міністерством фінансів Статут Малої академії наук учнівської молоді.

3. У переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. N 1133 ([1133-2002-п](#)) ("Офіційний вісник України", 2002 р., N 34, ст. 1573):

1) підрозділ "МОН" розділу 1 "Позашкільні навчальні заклади" доповнити словами "Мала академія наук учнівської молоді (м. Київ)";

2) з підрозділу "МОН" розділу 3 "Заклади у галузі освіти" слова "Центр естетичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді (м. Київ)" виключити.

4. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 13 травня 1993 р. N 344 ([344-93-п](#)) "Про створення у м. Києві Національного центру естетичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді" (ЗП України, 1993 р., N 10, ст. 213).

Прем'єр-міністр України
Інд. 28

В.ЯНУКОВИЧ

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 7 лютого 2006 р. N 108

Київ

Про утворення Інституту інноваційних технологій і змісту освіти

Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Прийняти пропозицію Міністерства освіти і науки щодо утворення на базі Інституту навчальної літератури, Науково-методичного центру середньої освіти, Науково-методичного центру професійно-технічної освіти, Науково-методичного центру вищої освіти, Науково-методичного центру організації, розробки та виробництва засобів навчання Міністерства освіти і науки, що ліквідується, державної наукової установи - Інституту інноваційних технологій і змісту освіти із штатною чисельністю до 170 посад науково-педагогічних працівників та віднесенням його до сфери управління Міністерства освіти і науки.

Утворення Інституту здійснити у межах бюджетних асигнувань, передбачених Міністерству освіти і науки у Державному бюджеті України на 2006 рік ([3235-15](#)) на методичне забезпечення діяльності навчальних закладів.

Міністерству освіти і науки затвердити у місячний строк статут і структуру Інституту та здійснити інші організаційні заходи щодо його матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

2. У підрозділі "МОН" розділу 3 "Заклади у галузі освіти" переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. N 1133 ([1133-2002-п](#)) (Офіційний вісник України, 2002 р., N 34, ст. 1573; 2003 р., N 36, ст. 1945), слова "Інститут навчальної літератури (м. Київ)" замінити словами "Інститут інноваційних технологій і змісту освіти".

3. Визнати таким, що втратив чинність, пункт 6 постанови Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2003 р. № 1378 ([1378-2003-п](#)) "Про вдосконалення роботи із забезпечення учнів і студентів навчальних закладів підручниками та посібниками" (Офіційний вісник України, 2003 р., № 36, ст. 1945).

Прем'єр-міністр України

Ю.ЄХАНУРОВ

Інд. 28

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 3 липня 2006 р. N 899

Київ

Про затвердження Типового положення про молодіжний трудовий загін

{ Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 542 ([542-2014-n](#)) від 16.10.2014 }

Відповідно до статті 7 Закону України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" ([2998-12](#)) Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

Затвердити Типове положення про молодіжний трудовий загін, що додається.

Прем'єр-міністр України

Ю.ЄХАНУРОВ

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 3 липня 2006 р. N 899

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про молодіжний трудовий загін

1. Молодіжний трудовий загін (далі - загін) - це тимчасове формування, утворене з метою забезпечення вторинної зайнятості молоді у вільний від навчання час.

Основними періодами діяльності загону є:

підготовчий - з дня утворення загону до дня виїзду на місце виконання робіт;

робочий - з дня виїзду на місце виконання робіт до дня їх завершення;

підсумковий - з дня завершення робіт до дня ліквідації загону.

Загін утворюється засновником без права юридичної особи для виконання сільськогосподарських, будівельних, реставраційних та інших робіт (далі - роботи).

Загін може мати найменування, емблему, прапор, знаки розрізнення.

Члени загону можуть забезпечуватися форменим одягом.

2. Засновником загону (далі - засновник) може виступати орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, молодіжна громадська організація, загальноосвітній, професійно-технічний і вищий навчальний заклад, молодіжний центр праці.

Засновник видає розпорядчий документ (наказ) про утворення загону і строк виконання ним робіт, затвердження його складу, призначення командира загону, а також спрямовує, координує і контролює діяльність загону та надає допомогу в її організації.

Про утворення загону засновник інформує відповідні структурні підрозділи з реалізації державної молодіжної політики місцевого органу виконавчої влади.

3. Замовником робіт, які виконує загін, може бути юридична або фізична особа (далі - замовник).

4. Взаємовідносини засновника, замовника і членів загону визначаються договором, укладеним відповідно до вимог цивільного законодавства, в якому передбачаються:

види, умови, обсяги, строки виконання робіт; порядок нарахування та виплати заробітної плати членам загону;

види і форми матеріально-технічного забезпечення діяльності загону (будівельні матеріали, машини та механізми, інструменти, транспортні засоби тощо);

умови проходження у разі потреби професійного навчання членів загону;

зобов'язання щодо забезпечення організації охорони праці, умов проживання, харчування та відпочинку, медико-санітарного обслуговування членів загону;

права, обов'язки і відповідальність сторін.

У договорі можуть передбачатися інші умови, що не суперечать законодавству.

Типова форма договору затверджується Мінмолодьспортом за погодженням з Мінсоцполітики. { Абзац восьмий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 542 ([542-2014-п](#)) від 16.10.2014 }

Взаємовідносини замовника і членів загону визначаються договором, укладеним відповідно до вимог трудового законодавства, з урахуванням норм застосування праці осіб молодше ніж 18 років.

5. Членами загону можуть бути учні загальноосвітніх шкіл і професійно-технічних навчальних закладів, студенти та курсанти вищих навчальних закладів, які не мають медичних протипоказань до виконання передбачених договором робіт.

6. Особа, яка бажає вступити до загону, подає засновнику такі документи: письмову заяву;

медичну довідку про стан здоров'я, щеплення, відсутність інфекційних хвороб, епідемічне оточення, результати флюорографії, а також відсутність медичних протипоказань до виконання передбачених договором робіт;

письмову згоду одного з батьків або особи, що його замінює (для неповнолітніх).

7. У підготовчий період члени загону проходять інструктаж з охорони праці, профілактики травматизму (пожежної безпеки, поведження на воді, правил дорожнього руху тощо), запобігання нещасним випадкам, дотримання санітарно-гігієнічних правил, надання невідкладної долікарської допомоги.

8. Кількість членів загону не може перевищувати 60 осіб. У разі потреби у загоні утворюються виробничі бригади, про що зазначається у договорі.

9. Для керівництва діяльністю загону та вирішення його внутрішніх питань командир загону формує штаб, до складу якого крім нього входять заступник командира, бригадир, медичний працівник, особа, відповідальна за дотримання законодавства про охорону праці.

Взаємовідносини командира, членів штабу загону і замовника визначаються договором, зазначеним в абзаці першому пункту 4 цього Положення.

10. Командир загону:

здійснює оперативне керівництво діяльністю загону;

забезпечує дотримання умов договору;

несе відповідальність за виконання загоном робіт, дотримання законодавства з охорони праці, трудової дисципліни, санітарних норм і збереження інвентарю;

звітує перед засновником про виконані загоном роботи.

11. Заступник командира загону:

здійснює контроль за дотриманням трудової дисципліни в загоні;

забезпечує створення належних побутових умов для членів загону;

організовує дозвілля членів загону;

виконує обов'язки командира у разі його відсутності.

12. Бригадир:

розподіляє роботу між членами бригади;

безпосередньо керує виконанням робіт;

контролює стан трудової дисципліни та дотримання правил техніки безпеки;

подає на розгляд штабу загону пропозиції щодо поліпшення його діяльності.

13. Особа, відповідальна за дотримання законодавства про охорону праці:

бере участь у розробленні та здійсненні заходів з профілактики нещасних випадків, травматизму;

здійснює контроль за дотриманням законодавства про охорону праці;

забезпечує своєчасне проведення інструктажу з охорони праці;

зупиняє виконання робіт у разі виникнення загрози життю та здоров'ю членів загону;

інформує командира та штаб загону про стан охорони праці на об'єкті та про порушення правил техніки безпеки;

невідкладно інформує бригадира, командира або заступника командира та замовника у разі настання нещасного випадку у місці проживання членів загону та на об'єкті;

подає на розгляд штабу загону пропозиції щодо застосування заходів до членів загону, які порушують законодавство про охорону праці, трудову дисципліну, правила техніки безпеки та не виконують зобов'язання, передбачені договором.

14. Медичний працівник:

забезпечує надання першої невідкладної медичної допомоги;

здійснює контроль за дотриманням санітарних норм і протиепідемічного режиму в місці проживання членів загону та на об'єкті, організацією харчування і водопостачання, якістю продуктів харчування і готових страв;

виконує інші обов'язки, передбачені договором.

15. Члени штабу загону:

несуть відповідальність за життя і здоров'я членів загону в межах покладених на них обов'язків та відповідно до законодавства;

обговорюють на засіданні штабу факти порушення членами загону трудової дисципліни, правил техніки безпеки, визначають ступінь відповідальності, вид стягнення (усна догана, утримання коштів) та ініціюють виключення із складу загону;

вживають заходів для морального заохочення членів загону.

16. Члени загону зобов'язані дотримуватися трудової дисципліни і техніки безпеки, виконувати рішення штабу та вказівки командира загону.

17. Члени загону мають право:

своєчасно отримувати інформацію з питань діяльності загону;

подавати заяви, скарги та пропозиції щодо поліпшення діяльності загону;

добровільно виходити із складу загону (з поданням засновнику письмової заяви).

18. Після завершення робіт, передбачених договором, командир звітує про їх результати перед засновником, який інформує відповідні структурні підрозділи з реалізації державної молодіжної політики місцевого органу виконавчої влади про виконані загonom роботи.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 5 листопада 2008 р. № 993 Київ

Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу

*{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ
[№ 549 від 24.07.2013](#)
[№ 601 від 19.08.2015](#)
[№ 248 від 30.03.2016](#)
[№ 943 від 30.11.2016](#)
[№ 568 від 11.07.2018](#)}*

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити [Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу](#), що додається.
2. Внести до [переліку типів позашкільних навчальних закладів та до Положення про позашкільний навчальний заклад](#), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 433 (Офіційний вісник України, 2001 р., № 20, ст. 847; 2005 р., № 30, ст. 1800), зміни, що додаються.
3. Міністерству у справах сім'ї, молоді та спорту розробити і затвердити до 1 лютого 2009 р. в установленому порядку нормативно-правові акти, що регламентують діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Прем'єр-міністр
України

Ю.ТИМОШЕНКО

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 5 листопада 2008 р. № 993

ПОЛОЖЕННЯ про дитячо-юнацьку спортивну школу

{У тексті Положення слово “Мінсім’ямолодьспорт” у всіх відмінках замінено словом “Мінмолодьспорт” у відповідному відмінку згідно з Постановою КМ [№ 549 від 24.07.2013](#)}

{У тексті Положення слово “інвалідів” замінено словами “осіб з інвалідністю” згідно з Постановою КМ [№ 568 від 11.07.2018](#)}

Загальна частина

1. Дитячо-юнацька спортивна школа (далі - спортивна школа) є позашкільним навчальним закладом спортивного профілю - закладом фізичної культури і спорту, який забезпечує розвиток здібностей вихованців в обраному виді спорту, визнаному в Україні, створює необхідні умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортсменів для резервного спорту.

{Пункт 1 в редакції Постанови КМ [№ 549 від 24.07.2013](#)}

2. Спортивна школа у своїй діяльності керується [Конституцією](#) та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Мінмолодьспорту, МОН, інших центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, цим Положенням і власним статутом.

3. Дія цього Положення поширюється на такі типи спортивних шкіл, як комплексні дитячо-юнацькі спортивні школи, дитячо-юнацькі спортивні школи з видів спорту, дитячо-юнацькі спортивні школи для осіб з інвалідністю, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи олімпійського резерву, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи для осіб з інвалідністю паралімпійського та дефлімпійського резерву незалежно від їх підпорядкування та форми власності.

{Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 549 від 24.07.2013](#)}

Організаційно-правові засади діяльності спортивних шкіл

4. Мінмолодьспорт здійснює в установленому порядку організаційно-методичне забезпечення діяльності спортивних шкіл незалежно від підпорядкування, типу і форми власності.

{Пункт 4 в редакції Постанови КМ № 549 від 24.07.2013}

5. Спортивні школи можуть бути державної, комунальної або приватної форми власності.

6. Засновником спортивних шкіл можуть бути:

центральні та місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування;

фізкультурно-спортивні товариства, інші громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості;

підприємства, установи, організації та їх об'єднання, крім державних та комунальних;

громадяни України.

7. Спортивна школа є юридичною особою і діє на підставі статуту, що розробляється на основі цього Положення та затверджується засновником (власником).

8. Спортивна школа у своїй структурі має відділення з певних видів спорту, інші підрозділи, що передбачені її статутом та відповідають меті діяльності спортивної школи. Відкриття (закриття) відділень з певних видів спорту здійснюється за рішенням засновника (власника) спортивної школи, погодженим із структурним підрозділом з фізичної культури і спорту місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування.

{Абзац перший пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

Спортивна школа у місті повинна мати у штатному розписі не менше ніж вісім ставок тренера-викладача, з них не менше чотирьох штатних одиниць; у сільській місцевості - не менше ніж чотири ставки, з них не менше двох штатних одиниць (спортивна школа для осіб з інвалідністю - відповідно чотири і три), а також власну або орендовану матеріально-технічну базу, науково-методичне і медичне забезпечення, необхідні кошти, зокрема фонд оплати праці. У комплексних дитячо-юнацьких спортивних школах діють відділення не менш як з двох видів спорту.

{Абзац другий пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

8⁻¹. За рішенням засновника (власника) у дитячо-юнацьких спортивних школах можуть відкриватися відділення для дітей з інвалідністю для занять видами спорту осіб з інвалідністю, визнаних в Україні.

{Положення доповнено пунктом 8⁻¹ згідно з Постановою КМ № 943 від 30.11.2016}

9. Відділення з певного виду спорту спортивної школи може включати такі групи:

початкової підготовки, в яких здійснюється навчально-тренувальний процес на початковому етапі підготовки для виявлення здібностей вихованців з урахуванням специфіки обраного виду спорту, забезпечення мотивації щодо продовження занять, опанування основ техніки і тактики обраного виду спорту,

всесторонньої загальної та фізичної підготовки, формування морально-етичної і волевої поведінки;

базової підготовки, в яких продовжується підготовка вихованців, що завершили навчання у групах початкової підготовки, та/або здійснюється додатковий набір до груп за встановленими контрольними нормативами на етапах попередньої базової підготовки протягом першого - третього років навчання та спеціалізованої базової підготовки протягом четвертого - п'ятого років навчання для виявлення майбутньої спеціалізації обраного виду спорту із застосуванням способів, що дають змогу підвищувати функціональний потенціал спортсменів для поступового виконання тренувальних та змагальних навантажень;

спеціалізованої підготовки, в яких продовжується навчально-тренувальний процес на етапі спеціалізованої базової підготовки перспективних вихованців, які пройшли спортивну підготовку в групах базової підготовки з метою розвитку спеціальних фізичних якостей та підвищення фізичної працездатності за рахунок поступового збільшення обсягу тренувальних навантажень, для поповнення складу збірних команд для участі у змаганнях відповідного рівня;

підготовки до вищої спортивної майстерності, в яких здійснюється удосконалення індивідуальної техніки та тактики в обраному виді спорту на етапі підготовки до вищих досягнень, збільшення обсягу навчально-тренувальної роботи та змагальної практики для максимальної реалізації індивідуальних можливостей на всеукраїнських та міжнародних спортивних змаганнях.

У дитячо-юнацьких спортивних школах для осіб з інвалідністю, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних школах для осіб з інвалідністю паралімпійського та дефлімпійського резерву також можуть передбачатися групи фізкультурно-реабілітаційної підготовки, в яких здійснюватимуться реабілітація та поліпшення фізичного стану вихованців різних нозологій.

{Абзац шостий пункту 9 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 943 від 30.11.2016}

{Пункт 9 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

{Пункт 10 виключено на підставі Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

11. Спортивним школам у порядку, встановленому Мінмолодьспортом, надається:

вища категорія - Мінмолодьспортом за поданням Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурних підрозділів з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій;

{Абзац другий пункту 11 в редакції Постанови КМ № 549 від 24.07.2013}

перша категорія - Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурними підрозділами з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій за поданням структурних підрозділів з фізичної культури та спорту районних

держадміністрацій або органів місцевого самоврядування для міст обласного значення;

{Абзац третій пункту 11 в редакції Постанови КМ № 549 від 24.07.2013}

друга категорія - структурними підрозділами з фізичної культури та спорту районних держадміністрацій або органів місцевого самоврядування для міст обласного значення за поданням засновника (власника) спортивної школи або уповноваженим ним органом чи структурними підрозділами з фізичної культури та спорту Київської та Севастопольської міських держадміністрацій за поданням засновника (власника) спортивної школи або уповноваженого ним органу.

{Абзац четвертий пункту 11 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

Категорія надається спортивній школі на підставі заяви засновника (власника) або уповноваженого ним органу та з урахуванням вимог, визначених у додатку, строком на чотири роки. Після закінчення строку категорія підтверджується або змінюється. Спортивна школа, яка не одержала вищу, першу або другу категорію, вважається такою, що не має категорії. Орган, який надав спортивній школі вищу, першу або другу категорію, має право перевірити дотримання вимог, визначених у додатку до цього Положення. За підсумками перевірки спортивна школа може бути позбавлена наданої категорії.

{Абзац п'ятий пункту 11 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

Надання відповідної категорії спортивній школі підтверджується свідоцтвом, форма якого затверджується Мінмолодьспортом.

12. Спеціалізованою дитячо-юнацькою спортивною школою олімпійського резерву може бути лише спортивна школа, яка має вищу категорію з олімпійських видів спорту.

Спортивна школа набуває такого статусу за рішенням Мінмолодьспорту.

{Пункт 12 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

Відділення з певного виду спорту відкривається у спеціалізованій дитячо-юнацькій спортивній школі олімпійського резерву за погодженням з Мінмолодьспортом за умови його відповідності вимогам, визначеним у додатку до цього Положення. У спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних школах олімпійського резерву не допускається відкриття відділень з неолімпійських видів спорту.

{Пункт 12 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

{Пункт 12 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

13. Спеціалізованою дитячо-юнацькою спортивною школою для осіб з інвалідністю паралімпійського та дефлімпійського резерву може бути за погодженням з Національним комітетом спорту інвалідів України лише спортивна школа, яка має вищу категорію.

{Пункт 13 в редакції Постанови КМ № 568 від 11.07.2018}

14. Утворення, реорганізація та ліквідація спортивної школи здійснюється в установленому порядку.

Організація діяльності спортивної школи

15. Навчально-тренувальна та спортивна робота спортивної школи проводиться за навчальними програмами з видів спорту, що затверджуються Мінмолодьспортом.

Основними формами навчально-тренувальної роботи є групові навчально-тренувальні заняття, тренування за індивідуальними планами, виховні заходи, медико-відновні заходи, навчально-тренувальні збори, практика суддівства спортивних змагань.

Основною формою спортивної роботи є участь вихованців у спортивних змаганнях різного рівня.

16. Навчальний рік у спортивній школі починається з 1 вересня.

Річний навчальний план для кожної групи розраховується на 52 тижні. У межах зазначеного плану передбачається проведення протягом шести тижнів навчально-тренувальних занять в умовах спортивно-оздоровчого табору та/або за індивідуальними планами вихованців на період їх активного відпочинку.

{Абзац другий пункту 16 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 549 від 24.07.2013](#)}

17. Тривалість навчальної години в спортивній школі становить 45 хвилин.

Тривалість одного навчально-тренувального заняття не може перевищувати:

у групах початкової та фізкультурно-реабілітаційної підготовки - двох навчальних годин;

у групах базової підготовки першого - третього років навчання - трьох навчальних годин;

у групах базової підготовки четвертого - п'ятого років навчання, спеціалізованої підготовки та підготовки до вищої спортивної майстерності - чотирьох навчальних годин.

Допускається проведення в один день двох занять в одній групі залежно від встановленого для групи тижневого навантаження та проведення занять з групами на громадських засадах. Сумарна тривалість занять в один день не може перевищувати шести навчальних годин.

{Пункт 17 в редакції Постанови КМ [№ 248 від 30.03.2016](#)}

18. Режим щоденної роботи спортивної школи визначається розкладом занять, що затверджується на навчальний рік директором спортивної школи, правилами внутрішнього трудового розпорядку та колективним договором між адміністрацією спортивної школи та профспілковим комітетом, а у разі відсутності профспілкового комітету - представниками трудового колективу, що обрані та уповноважені ним.

У період канікул у загальноосвітніх навчальних закладах спортивна школа працює за окремим планом, затвердженим її директором.

Адміністрація спортивної школи створює для вихованців, тренерів-викладачів та інших працівників безпечні умови для навчально-тренувальної, спортивної та іншої роботи.

19. Норми наповнюваності груп відділень з видів спорту і тижневий режим навчально-тренувальної роботи спортивних шкіл установлюються Мінмолодьспортом.

{Абзац перший пункту 19 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

Наповненість груп початкової підготовки та груп базової підготовки у канікулярний період корегується директором спортивної школи і повинна становити не менше 50 відсотків норми наповнюваності.

{Пункт 19 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

20. Проект плану комплектування відділень з видів спорту на наступний навчальний рік подає директор спортивної школи засновникові (власникові) або уповноваженому ним органу до 25 серпня поточного року для затвердження.

{Абзац перший пункту 20 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

Списки вихованців груп відділень з видів спорту затверджуються директором спортивної школи до 1 вересня, а для груп початкової підготовки - до 1 жовтня поточного року. Протягом навчального року у зазначені списки у разі потреби можуть вноситися в установленому порядку зміни.

{Абзац другий пункту 20 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

Списки вихованців груп спеціалізованої підготовки і груп підготовки до вищої спортивної майстерності погоджуються відповідно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим і структурними підрозділами з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій.

{Абзац третій пункту 20 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 549 від 24.07.2013, № 248 від 30.03.2016}

21. До спортивної школи приймаються всі особи, що бажають займатися фізичною культурою і спортом, які виконали нормативи з загальнофізичної та/або фізичної підготовки, встановлені навчальними програмами з видів спорту, та не мають медичних протипоказань.

{Абзац перший пункту 21 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

Зарахування до спортивної школи здійснюється на підставі заяви батьків або осіб, що їх замінюють, та/або дитини, яка досягла 16-річного віку, медичної довідки про стан здоров'я та відсутність медичних протипоказань для занять спортом з медичного закладу.

{Абзац другий пункту 21 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

Мінімальний вік дитини, що підлягає зарахуванню до спортивної школи, залежить від специфіки виду спорту та визначається Мінмолодьспортом за погодженням з МОЗ.

Переведення вихованців спортивної школи відповідно з групи початкової підготовки до групи базової підготовки, групи спеціалізованої підготовки та групи підготовки до вищої спортивної майстерності здійснюється після виконання ними встановлених вимог, зазначених у навчальних програмах з видів спорту.

{Абзац четвертий пункту 21 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

Вихованці, які досягли 18 років, залишаються у спортивній школі у групах базової підготовки четвертого і п'ятого року навчання, групах спеціалізованої підготовки та групах підготовки до вищої спортивної майстерності за наявності позитивної динаміки показників підготовленості та високих спортивних результатів за погодженням з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурними підрозділами з фізичної культури та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій. Вихованці можуть перебувати у спортивній школі до 23 років включно. У разі досягнення вихованцями граничного віку під час навчального року вони мають право продовжити навчання до закінчення поточного навчального року.

{Абзац п'ятий пункту 21 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 549 від 24.07.2013, № 248 від 30.03.2016}

22. Вихованці спортивної школи, які направлені для підвищення рівня спортивної майстерності до спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю, шкіл вищої спортивної майстерності, центрів олімпійської підготовки і команд з ігрових видів спорту, які беруть участь у чемпіонатах України серед команд вищих ліг, не включаються до кількісного складу груп спортивної школи, але можуть брати участь у спортивних змаганнях у складі команд спортивної школи протягом двох років з часу їх направлення за рахунок коштів такої спортивної школи виходячи з її фінансових можливостей. За тренером-викладачем спортивної школи зберігаються протягом двох років з часу направлення зазначених вихованців раніше встановлені надбавки (доплати) за їх підготовку.

Для доукомплектування відповідних груп підготовки, з яких вихованці направлені для подальшого підвищення рівня спортивної майстерності, до таких груп можуть зараховуватися вихованці з нижчим рівнем підготовки, які виконують обсяг навантажень, передбачений навчальними програмами з видів спорту для відповідного етапу підготовки, з дотриманням при цьому тижневого режиму навчально-тренувальної роботи та вимог до наповненості груп.

{Пункт 22 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

{Пункт 22 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

23. У разі потреби у загальноосвітніх навчальних закладах (для вихованців з інвалідністю у спеціальних школах-інтернатах) можуть відкриватися спеціалізовані класи з видів спорту з продовженим днем навчання для проведення додаткової навчально-тренувальної та спортивної роботи за умови забезпечення вихованців харчуванням і додержання норм санітарно-гігієнічного законодавства на підставі відповідної угоди, укладеної між спортивною школою та навчальним закладом.

{Абзац перший пункту 23 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 568 від 11.07.2018}

Спеціалізовані класи відкриваються в установленому порядку до початку навчального року.

В угоді зазначаються обов'язки сторін щодо фінансового забезпечення, комплектації класу, раціонального поєднання навчання із заняттями відповідним видом спорту, організацією медичного контролю, проведення медико-відновних заходів, харчування вихованців тощо.

Директор спортивної школи за погодженням з педагогічною радою загальноосвітнього навчального закладу (спеціальної школи-інтернату) та батьками учнів або особами, що їх замінюють, може вносити пропозиції щодо зміни в установленому порядку строку закінчення навчального року, початку та закінчення півріччя, складення іспитів з урахуванням результатів виконання учнями спеціалізованого класу навчальної програми з виду спорту.

24. Для забезпечення безперервності навчально-тренувального процесу та активного відпочинку вихованців організовуються спортивно-оздоровчі табори на власній або орендованій базі у канікулярний період. Під керівництвом одного тренера-викладача може займатися 15-20 вихованців у денних спортивно-оздоровчих таборах та 10 вихованців - у цілодобових.

25. Спортивна школа виходячи із своїх фінансових можливостей має право проводити відповідно до вимог законодавства навчально-тренувальні збори для підготовки команд, спортсменів до місцевих, обласних, всеукраїнських, міжнародних змагань та організувати спортивно-оздоровчі табори із забезпеченням вихованців харчуванням, фармакологічними медико-відновлювальними засобами, вітамінами, білково-глюкозними препаратами, спортивною екіпіровкою та інвентарем, необхідними транспортними засобами і пально-мастильними матеріалами до них для супроводження і забезпечення безпеки вихованців під час навчально-тренувального процесу відповідно до порядку та норм, затверджених Мінмолодьспортом, та інших нормативних актів.

{Абзац перший пункту 25 в редакції Постанови КМ № 549 від 24.07.2013}

Тривалість навчально-тренувальних зборів становить у групах базової підготовки не більше 100 днів, у групах спеціалізованої підготовки - не більше 150 днів на рік.

{Абзац другий пункту 25 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

Для вихованців, які входять до складу національних збірних команд України з видів спорту відповідних вікових груп, затвердженого наказом Мінмолодьспорту, та груп підготовки до вищої спортивної майстерності і

спеціалізованої підготовки, можуть проводитися постійно діючі навчально-тренувальні збори строком до 24 днів на місяць, але не більше 250 днів на рік.

{Абзац третій пункту 25 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013; в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

Спортивна школа відповідно до затвердженого календарного плану може проводити внутрішкільні і відкриті першості, матчеві зустрічі, турніри та інші змагання.

26. Організація медичного супроводження підготовки вихованців спортивної школи здійснюється відповідно до спільних нормативних документів Мінмолодьспорту і МОЗ.

Лікар або середній медичний працівник спортивної школи забезпечує здійснення медичного контролю за проведенням навчально-тренувальної та спортивної роботи, а також у разі потреби надає першу медичну допомогу вихованцям.

{Абзац другий пункту 26 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

З метою запобігання погіршенню здоров'я вихованців спортивної школи лікар або середній медичний працівник здійснює:

контроль за проходженням вихованцями диспансерного обстеження (не менше двох разів на рік);

{Абзац четвертий пункту 26 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

додатковий медичний огляд перед участю у змаганнях, після захворювання або травми;

контроль за використанням вихованцями медико-відновлювальних та заборонених до вживання засобів;

відсторонення вихованців від занять за станом здоров'я; контроль за додержанням строків поновлення занять після захворювання або травми;

контроль за додержанням санітарно-гігієнічних норм у місцях проведення навчально-тренувальних занять та змагань, а також під час їх проведення;

облік та аналіз нещасних випадків і травм учнів під час занять.

27. Робота медичних працівників спортивної школи повинна бути організована відповідно до вимог законодавства.

Учасники навчально-тренувальної та спортивної роботи

28. Учасниками навчально-тренувальної та спортивної роботи в спортивній школі є:

вихованці;

тренери-викладачі, медичні працівники та інші фахівці;

батьки або особи, що їх замінюють;

директор та його заступники.

29. Вихованці спортивної школи мають право на:

здобуття позашкільної освіти спортивного профілю, одержання [свідоцтва](#) про закінчення спортивної школи та оригіналу [особистої картки](#) спортсмена, форми яких затверджуються Мінмолодьспортом та МОН;

{Абзац другий пункту 29 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 248 від 30.03.2016](#)}

добровільний вибір виду спорту;

проходження підготовки відповідно до навчальних програм з видів спорту під керівництвом тренера-викладача;

безпечні та нешкідливі умови для навчання;

користування матеріально-технічною, спортивною базою та за наявності - оздоровчою базою спортивної школи;

одержання в установленому порядку спортивного інвентарю індивідуального користування виходячи з фінансових можливостей спортивної школи;

{Абзац сьомий пункту 29 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 549 від 24.07.2013](#)}

забезпечення в установленому порядку виходячи з фінансових можливостей спортивної школи спортивним одягом та спортивним взуттям, а також харчуванням, організація проживання під час навчально-тренувальних зборів і спортивних змагань, проїзду до місця проведення таких зборів і змагань. Порядок забезпечення вихованців спортивної школи харчуванням, спортивним одягом та спортивним взуттям під час навчально-тренувальних зборів і спортивних змагань визначається Мінмолодьспортом за погодженням з Мінфіном;

{Абзац восьмий пункту 29 в редакції Постанови КМ [№ 549 від 24.07.2013](#)}

медичне обслуговування та фармакологічне забезпечення відповідно до законодавства виходячи з фінансових можливостей спортивної школи;

{Абзац дев'ятий пункту 29 в редакції Постанови КМ [№ 549 від 24.07.2013](#)}

одержання нагород, цінних подарунків, призів, премій, грамот, дипломів та на інші види заохочення за досягнуті спортивні успіхи;

представлення в органах громадського самоврядування спортивної школи;

захист від будь-яких форм експлуатації, психічного і фізичного насильства, від дій працівників школи, які порушують їх права, принижують честь і гідність.

30. Вихованці спортивної школи зобов'язані:

поєднувати заняття в спортивній школі з навчанням у загальноосвітньому навчальному закладі та інших навчальних закладах;

{Абзац другий пункту 30 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 248 від 30.03.2016](#)}

виконувати навчальні програми з метою досягнення запланованих спортивних результатів;

підвищувати свою спортивну майстерність та загальний культурний рівень;

додержуватися здорового способу життя, норм морально-етичної поведінки, встановленого спортивного режиму та правил особистої гігієни;

брати участь у змаганнях та навчально-тренувальних зборах, передбачених індивідуальними і календарними планами;

додержуватися вимог медичного контролю та проходити двічі на рік диспансерне обстеження, починаючи з навчання у групах базової підготовки;

{Абзац сьомий пункту 30 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

виконувати положення антидопінгового законодавства;

берегти державне, громадське і особисте майно;

додержуватися вимог статуту, правил поведінки вихованця спортивної школи.

31. Тренером-викладачем спортивної школи може бути особа, що має високі моральні якості, вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем "бакалавр" чи "магістр".

{Пункт 31 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 601 від 19.08.2015, № 248 від 30.03.2016}

32. Тренери-викладачі та інші фахівці, залучені до роботи у спортивній школі, мають право на:

внесення керівництву спортивної школи та органам виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту пропозицій щодо поліпшення навчально-тренувального та виховного процесу, подання на розгляд керівництву спортивної школи і тренерської ради пропозицій щодо заохочення вихованців, застосування стягнень до осіб, які порушують правила (інструкції) внутрішнього трудового розпорядку спортивної школи та посадові інструкції;

{Абзац другий пункту 32 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування спортивної школи, у заходах, пов'язаних з організацією спортивної роботи;

підвищення кваліфікації за рахунок коштів спортивної школи та інших джерел;

вибір науково та методично обґрунтованих форм, методів і засобів навчально-тренувальної та спортивної роботи;

захист професійної честі та гідності відповідно до законодавства;

моральне і матеріальне заохочення за досягнення значних результатів у виконанні покладених на них завдань;

забезпечення в установленому порядку спортивною формою і спортивним взуттям виходячи з фінансових можливостей спортивної школи, індивідуальним інвентарем для проведення навчально-тренувальної та спортивної роботи;

{Абзац восьмий пункту 32 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

безпечні та нешкідливі для здоров'я умови.

33. Тренери-викладачі та інші фахівці, які залучені до навчально-тренувальної та спортивної роботи у спортивній школі, зобов'язані:

{Абзац перший пункту 33 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

користуватися в роботі навчальними програмами з видів спорту;

{Абзац другий пункту 33 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

навчати вихованців, формувати у них вміння і навички з різних напрямів навчально-тренувальної та спортивної роботи диференційовано з урахуванням індивідуальних можливостей, інтересів, схильностей вихованців;

сприяти розвитку фізичних якостей відповідно до задатків та запитів вихованців, а також збереженню здоров'я;

здійснювати контроль за додержанням вихованцями норм морально-етичної поведінки, дотримуватися вимог документів, що регламентують організацію навчально-тренувальної роботи;

{Абзац п'ятий пункту 33 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

додержуватись етики, поважати гідність вихованців, захищати їх від будь-яких форм фізичного, психічного насильства;

здійснювати контроль та нести відповідальність за додержанням норм антидопінгового законодавства;

берегти здоров'я вихованців, пропагувати здоровий спосіб життя, не допускати до навчально-тренувальної та спортивної роботи вихованців, які не пройшли медичне обстеження в установленому порядку;

постійно підвищувати свій професійний рівень знань, загальну культуру;

вести документацію з питань виконання посадових обов'язків (журнали, плани роботи тощо);

сприяти особистим прикладом і настановами вихованню поваги до державної символіки, принципів загальнолюдської моралі;

проходити щороку в установленому порядку медичне обстеження;

додержуватись вимог статуту спортивної школи, виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку та посадові обов'язки, накази і розпорядження керівництва спортивної школи;

брати участь у роботі тренерської ради спортивної школи;

додержуватись норм санітарно-гігієнічного та антидопінгового законодавства під час проведення навчально-тренувальних занять і спортивної роботи.

34. Тренери-викладачі працюють відповідно до розкладу занять, затвердженого директором спортивної школи.

35. Обсяг навантаження тренерів-викладачів визначається згідно з тарифікаційним списком, який затверджується в установленому порядку.

{Абзац перший пункту 35 в редакції Постанови КМ № 549 від 24.07.2013}

Оплата праці тренерів-викладачів здійснюється відповідно до умов, затверджених в установленому порядку Мінмолодьспортом за погодженням з Мінфіном.

36. Перерозподіл або зміна навантаження тренера-викладача протягом навчального року здійснюється директором спортивної школи у разі виникнення обґрунтованої потреби з додержанням вимог законодавства про працю.

37. Тренери-викладачі можуть утворювати бригади з окремого виду спорту. Склад бригади та регламент її роботи затверджує директор спортивної школи на підставі відповідного рішення тренерської ради спортивної школи.

{Пункт 37 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

38. Тренери-викладачі спортивної школи організовують і здійснюють навчально-тренувальну та спортивну роботу, несуть відповідальність перед директором за її результати та підлягають атестуванню один раз на чотири роки в порядку, визначеному Мінмолодьспортом.

{Пункт 38 в редакції Постанови КМ № 549 від 24.07.2013}

39. Батьки вихованців або особи, що їх замінюють, мають право:

обирати і бути обраними до батьківських комітетів та органів громадського самоврядування спортивної школи;

звертатися до органів управління фізичною культурою і спортом, директора і органів громадського самоврядування спортивної школи з питань її роботи;

брати участь у заходах, спрямованих на поліпшення організації навчально-тренувального процесу та зміцнення матеріально-технічної бази спортивної школи;

захищати законні права та інтереси дітей в органах місцевого самоврядування та у відповідних державних і судових органах.

Керівництво спортивною школою

40. Безпосереднє керівництво спортивною школою здійснює директор, який призначається на посаду (звільняється з посади) засновником (власником) або уповноваженим ним органом відповідно до законодавства.

{Абзац перший пункту 40 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

На посаду директора спортивної школи призначається особа, яка є громадянином України, має вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем “магістр”, стаж роботи за фахом не менш як три роки.

{Абзац другий пункту 40 в редакції Постанови КМ № 601 від 19.08.2015; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

Директор спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи для осіб з інвалідністю паралімпійського та дефлімпійського резерву призначається за погодженням з Національним комітетом спорту інвалідів України та Українським центром з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю “Інваспорт”.

{Абзац третій пункту 40 в редакції Постанови КМ № 568 від 11.07.2018}

41. Директор спортивної школи:

здійснює загальне керівництво спортивною школою, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, забезпечує створення належних умов для підвищення фахового рівня працівників;

забезпечує та контролює проведення навчально-тренувальної та спортивної роботи, несе відповідальність перед засновником (власником) за її результати;

в установленому порядку розробляє структуру, штатний розпис спортивної школи та подає на затвердження керівнику відповідної установи (організації) вищого рівня, контролює додержання виконавської та фінансової дисципліни;

{Абзац четвертий пункту 41 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

забезпечує додержання вимог охорони здоров'я, антидопінгового законодавства, праці і господарської діяльності, санітарно-гігієнічних, протипожежних норм і норм техніки безпеки та несе за це відповідальність;

представляє спортивну школу на підприємствах, в установах, організаціях та органах влади;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами спортивної школи, укладає угоди, відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

видає у межах своїх повноважень накази та розпорядження і контролює їх виконання; затверджує посадові інструкції працівників;

приймає на роботу і звільняє з роботи тренерів-викладачів та інших фахівців відповідно до законодавства;

установлює в межах затвердженого фонду заробітної плати надбавки і розглядає питання щодо надання доплат, премій і матеріальної допомоги тренерам-викладачам та іншим фахівцям спортивної школи, вживає інших заходів заохочення, а також дисциплінарного впливу;

{Абзац десятий пункту 41 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

несе відповідальність за виконання покладених на спортивну школу завдань, за результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження будівель та іншого майна, переданого в користування і володіння спортивної школи.

42. Заступник директора спортивної школи з навчально-тренувальної роботи повинен мати вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем “магістр”, стаж роботи за фахом не менш як три роки.

{Пункт 42 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 549 від 24.07.2013, № 601 від 19.08.2015; в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

43. Заступник директора спортивної школи з навчально-тренувальної роботи:

несе відповідальність за організацію та здійснює контроль за проведенням навчально-тренувальних занять;

контролює проведення відбору вихованців, комплектацію навчальних груп, виконання вихованцями встановлених вимог для переведення їх з однієї групи підготовки до іншої;

організовує роботу інструкторів-методистів;
здійснює контроль за виконанням вихованцями індивідуальних планів підготовки;
готує пропозиції щодо тарифікації тренерів-викладачів;
координує роботу з науково-методичного та медичного забезпечення;
несе відповідальність за додержанням санітарно-гігієнічних вимог, антидопінгового законодавства, правил техніки безпеки під час проведення навчально-тренувальної та спортивної роботи;
організовує роботу з узагальнення досвіду роботи тренерів-викладачів.

44. Заступник директора спортивної школи з адміністративно-господарської роботи повинен мати вищу освіту за ступенем “молодший бакалавр”, “бакалавр” чи “магістр” та досвід адміністративно-господарської роботи.

{Абзац перший пункту 44 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 601 від 19.08.2015}

Посада заступника директора спортивної школи з адміністративно-господарської роботи передбачається за наявності власної матеріально-технічної бази.

{Пункт 44 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

45. Заступник директора спортивної школи з адміністративно-господарської роботи:

несе відповідальність за додержанням матеріально-технічних умов для проведення навчально-тренувальної роботи, збереження майна та інвентарю, експлуатацію будинків, приміщень спортивної школи, утримання їх у належному стані;

забезпечує ефективну експлуатацію спортивної бази, організацію профілактичного нагляду за її станом та проведення поточного ремонту спортивних споруд, обладнання, інвентарю, утримання і використання транспортних засобів.

46. У спортивній школі вищої категорії передбачається не менше трьох посад інструкторів-методистів, першої категорії - двох, другої категорії - однієї. У новоутвореній спортивній школі, якій протягом перших трьох років не надана категорія, може передбачатися одна посада інструктора-методиста.

{Абзац перший пункту 46 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

На посаду інструктора-методиста призначається фахівець, який має вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем “бакалавр” чи “магістр”.

{Абзац другий пункту 46 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 601 від 19.08.2015, № 248 від 30.03.2016}

47. Інструктор-методист спортивної школи:

здійснює методичне забезпечення та координацію роботи тренерів-викладачів спортивної школи з відбору вихованців, організацію навчально-

тренувальної роботи, контроль за комплектуванням груп, результатами навчально-тренувальної роботи, контролює проходження підвищення кваліфікації тренерами-викладачами, проведення відкритих навчально-тренувальних занять;

{Абзац другий пункту 47 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

веде статистичний облік та проводить аналіз результатів роботи спортивної школи, відділень, груп, бере участь у підготовці статистичного звіту про роботу спортивної школи, а також відповідає за ведення документації з питань проведення методичної роботи;

{Абзац третій пункту 47 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

здійснює контроль за проведенням навчально-тренувальних занять, виконанням індивідуальних планів та відповідає за складення і додержання розкладу занять.

{Абзац четвертий пункту 47 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

48. У спортивній школі вищої та першої категорії може бути введена посада старшого інструктора-методиста у разі, коли під його керівництвом працює не менше двох інструкторів-методистів.

На посаду старшого інструктора-методиста призначається фахівець, який має вищу освіту за спеціальністю фізична культура і спорт та ступенем "бакалавр" чи "магістр".

{Абзац другий пункту 48 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 549 від 24.07.2013, № 601 від 19.08.2015, № 248 від 30.03.2016}

Старший інструктор-методист очолює роботу інструкторів-методистів, веде контроль за їх діяльністю та виконує функції, які передбачені для інструкторів-методистів.

49. У спортивній школі може бути введена для кожного відділення та/або окремо для різних за статтю вихованців з виду спорту посада старшого тренера-викладача у разі, коли під його керівництвом працює не менше двох штатних тренерів-викладачів. При цьому два тренери, які працюють як сумісники, вважаються одним штатним тренером-викладачем.

{Абзац перший пункту 49 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 248 від 30.03.2016}

Старший тренер-викладач виконує обов'язки, визначені для тренерів-викладачів, і здійснює контроль за діяльністю тренерів-викладачів з видів спорту, несе відповідальність за організацію навчально-тренувального процесу, комплектування та проведення тренерських рад відділень, організацію заходів з підвищення кваліфікації тренерів-викладачів і за результати виступу спортсменів на змаганнях та здійснює контроль і несе відповідальність за додержання норм антидопінгового законодавства.

50. З метою забезпечення розвитку та удосконалення навчально-тренувальної та спортивної роботи, професійної діяльності працівників у спортивній школі утворюється тренерська рада, яку очолює її директор.

Тренерська рада спортивної школи:

вивчає плани, результати та актуальні питання навчально-тренувальної та спортивної роботи у школі, розглядає питання організації роботи відділень, комплектування груп, додержання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці тощо;

{Абзац третій пункту 50 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності спортивної школи;

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації кадрів, упровадження під час навчально-тренувальних занять досягнень науки і кращого досвіду роботи;

розробляє рекомендації з питань удосконалення навчально-тренувальної та спортивної роботи;

вносить керівництву спортивної школи пропозиції щодо налагодження міжнародних спортивних зв'язків;

захищає права працівників на виявлення ініціативи, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання та скасовує такі, що не придатні для використання під час проведення навчально-тренувальної та спортивної роботи;

розглядає інші питання, пов'язані з діяльністю спортивної школи.

Засідання тренерської ради спортивної школи проводяться у разі потреби, але не рідше одного разу на два місяці.

51. Органом громадського самоврядування спортивної школи є загальні збори колективу, в яких можуть брати участь наукові та інші працівники, які залучаються до навчально-тренувальної та спортивної роботи, і представники батьківського комітету. Загальні збори колективу спортивної школи скликаються не рідше одного разу на рік.

52. У період між загальними зборами може діяти рада спортивної школи, діяльність якої регулюється її статутом.

Рада спортивної школи розглядає питання щодо перспективного розвитку спортивної школи, надає допомогу керівництву в їх вирішенні, здійснює громадський контроль за діяльністю керівництва.

53. У спортивній школі за рішенням її загальних зборів можуть утворюватись і діяти піклувальна рада та батьківський комітет.

Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база спортивної школи

54. Фінансово-господарська діяльність спортивної школи провадиться відповідно до законодавства та статуту.

55. Фінансування спортивної школи здійснюється за рахунок коштів власника (засновника) та/або відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством.

{Пункт 55 в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016}

56. Спортивна школа у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

модернізувати власну матеріально-технічну базу, базу спортивно-оздоровчих таборів;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту, у тому числі спеціалізованим транспортом для супроводження і забезпечення безпеки вихованців під час здійснення навчально-тренувальної та спортивної роботи, або орендувати такий транспорт на договірних засадах;

{Абзац четвертий пункту 56 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких розташована спортивна школа;

надавати в установленому порядку платні послуги;

{Пункт 56 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013}

виконувати інші функції, що не суперечать законодавству і статуту спортивної школи.

57. Матеріально-технічна база спортивної школи включає адміністративні приміщення та спортивні бази (басейни, ігрові поля, спортивні зали, споруди тощо), оздоровчо-спортивні табори, підсобні приміщення, обладнання, засоби зв'язку, оргтехніку, транспортні засоби, зокрема спеціалізовані для навчально-тренувальної та спортивної роботи, майданчики, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в її користуванні.

58. Для проведення навчально-тренувальної та спортивної роботи спортивним школам за відсутності власної спортивної бази можуть надаватися в користування безоплатно або на пільгових умовах спортивні об'єкти (спортивні споруди), культурні, оздоровчі та інші заклади за умови додержання санітарно-гігієнічних норм і непогіршення стану таких закладів. Порядок надання зазначених об'єктів (споруд) у користування визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

59. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в спортивній школі здійснюється у порядку, визначеному нормативно-правовими актами.

Діяльність спортивної школи у рамках міжнародного співробітництва

60. Спортивна школа за наявності належної матеріально-технічної бази, власних фінансових коштів має право підтримувати міжнародні спортивні контакти із спортивними організаціями інших країн, брати участь у міжнародних заходах, проводити обмін спортивними делегаціями з метою вивчення міжнародного досвіду роботи.

61. Спортивна школа має право укладати угоди про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з органами управління освітою, фізичною культурою і спортом, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн в установленому законодавством порядку.

За наявності відповідних умов спортивна школа може здійснювати прийом іноземних делегацій.

Документація спортивної школи, порядок обліку та звітності

62. Перелік документів, які повинна мати спортивна школа, порядок обліку та звітності затверджуються Мінмолодьспортом.

**ВИМОГИ,
яким повинна відповідати дитячо-юнацька спортивна школа для
одержання відповідної категорії**

Найменування показника	Категорія спортивної школи		
	вища	перша	друга
1. Наявність у дитячо-юнацькій спортивній школі (далі - спортивна школа) протягом останніх трьох навчальних років всіх груп навчання згідно з формою 5-ФК (у відсотках у кожному виді спорту)	95-100	85-90	70
2. Кількість вихованців спортивної школи, які щороку за останні три роки зараховувалися до складу національних збірних команд України з видів спорту (основний, кандидати, резерв), та/або кількість вихованців, які направлені для підвищення рівня спортивної майстерності до спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю, шкіл вищої спортивної майстерності, центрів олімпійської підготовки, команд з ігрових видів спорту, які беруть участь у чемпіонатах України серед команд вищої (прем'єр-, супер-) ліги (у відсотках загальної кількості вихованців у кожному виді спорту, крім вихованців груп початкової підготовки та груп базової підготовки першого - другого років навчання)	3	до 3	
3. Кількість вихованців спортивної школи, які займаються ігровими видами спорту та за останні три роки взяли участь у чемпіонатах України (дитячо-юнацька або дитяча ліга) різних вікових груп, а також чемпіонатах України серед команд вищої (прем'єр-, супер-) та першої ліги (у відсотках загальної кількості вихованців спортивної школи, які займаються ігровими видами спорту, крім вихованців груп початкової підготовки та груп базової підготовки першого - другого років навчання)	5	до 5	

4. Кількість груп підготовки до вищої спортивної майстерності в кожному виді спорту	1		
5. Кількість груп спеціалізованої підготовки в кожному виді спорту	2	1-2	
6. Кількість вихованців спортивної школи, яких підготовлено щороку за останні три роки в кожному виді спорту (у відсотках загальної кількості вихованців спортивної школи у кожному виді спорту, крім вихованців груп початкової підготовки та груп базової підготовки першого - другого років навчання):			
І розряду, кандидатів у майстри спорту України	4	2	
майстрів спорту України, майстрів спорту України міжнародного класу, крім вихованців, які займаються ігровими видами спорту (в разі їх підготовки)	2	1	
7. Кількість вихованців, яким щороку за останні три роки присвоєно юнацькі, III і II розряди (у відсотках загальної кількості вихованців спортивної школи у кожному виді спорту, крім вихованців груп спеціалізованої підготовки та підготовки до вищої спортивної майстерності), за наявності копій наказів про зарахування вихованців до складу груп:			
у спортивній школі	35-40	30-35	20-25
у спортивній школі для осіб з інвалідністю, крім спортсменів з видів спорту осіб з інвалідністю з вадами розумового та фізичного розвитку	25-30	25-30	15-20
8. Кількість штатних тренерів-викладачів вищої та першої (в ігрових видах спорту - другої) категорії, які працюють у спортивній школі, щороку за останні три роки (у відсотках загальної кількості штатних тренерів-викладачів спортивної школи у кожному виді спорту)	35-40	30-25	20
9. Кількість спеціалізованих класів у загальноосвітніх навчальних закладах (спеціальних школах-інтернатах)	1-2	1	

10. Наявність власних спортивних споруд або забезпеченість орендованими (у відсотках необхідного обсягу забезпечення в кожному виді спорту)	75-100	50-70	45
11. Наявність медичного кабінету	1	1	1
12. Тривалість навчально-тренувальних зборів, проведених щороку протягом трьох навчальних років у кожному виді спорту (кількість днів)	100	60-100	20-60
13. Кількість змін тривалістю до 14 днів у спортивно-оздоровчому таборі з 20 відсотками вихованців спортивної школи у кожному виді спорту (щороку за останні три роки)	2	1	1

Примітка. Вища категорія надається спортивній школі за умови додержання нею не менш як 10 зазначених вимог, перша - 9, друга - 8 (обов'язковими для виконання є вимоги, зазначені у пунктах 1-8 цього додатка).

{Додаток із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 549 від 24.07.2013; в редакції Постанови КМ № 248 від 30.03.2016; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 568 від 11.07.2018}

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 5 листопада 2008 р. № 993

ЗМІНИ,

що вносяться до переліку типів позашкільних навчальних закладів та до Положення про позашкільний навчальний заклад

1. Пункт 1 переліку типів позашкільних навчальних закладів викласти у такій редакції:

"1. Дитячо-юнацькі спортивні школи: комплексні дитячо-юнацькі спортивні школи, дитячо-юнацькі спортивні школи з видів спорту, дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів, спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів паралімпійського та дефлімпійського резерву."

2. Доповнити перше речення пункту 4 Положення про позашкільний навчальний заклад після слів "форми власності" словами ", крім дитячо-юнацьких спортивних шкіл".

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 28 квітня 2009 р. N 422 Київ

Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку

Відповідно до статті 13 Закону України "Про оздоровлення та відпочинок дітей" ([375-17](#)) Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

Затвердити Типове положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, що додається.

Прем'єр-міністр України

Ю.ТИМОШЕНКО

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 28 квітня 2009 р. N 422

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку

Загальна частина

1. Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку (далі - дитячий заклад) - постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку.

Дія цього Положення поширюється на дитячі заклади незалежно від підпорядкування та форми власності.

2. Дитячий заклад у своїй діяльності керується Конституцією ([254к/96-ВР](#)) і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, цим Положенням і власним статутом (положенням).

Організаційно-правові засади діяльності дитячого закладу

3. Дитячі заклади можуть функціонувати як юридичні особи або не мати статусу юридичної особи і перебувати у складі підприємств, установ та організацій як їх філії чи структурні підрозділи.

4. Дитячий заклад діє на підставі статуту (положення), розробленого відповідно до цього Положення, що затверджується засновником (власником).

5. У дитячому закладі період оздоровчої зміни становить не менш як 21 день, протягом якого дитина отримує послуги з оздоровлення та відпочинку, а період відпочинкової зміни становить не менш як 14 днів.

6. Дитячий заклад приймає на оздоровлення та відпочинок дітей віком від 7 до 18 років, які перебувають у зазначених закладах самостійно. Також можуть бути організовані спеціальні зміни оздоровлення та відпочинку для дітей віком від 4 до 6 років, які перебувають із батьками або іншими законними представниками. Приймання дітей до дитячого закладу здійснюється з урахуванням віку та стану здоров'я дитини.

7. За своєю організаційно-правовою формою дитячий заклад може бути державної, комунальної або приватної форми власності. Дитячий заклад може утворюватися центральними, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, професійними спілками, фондами, підприємствами, установами, організаціями, громадянами та їх об'єднаннями з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх потреб і за наявності необхідної матеріально-технічної та науково-методичної бази, кадрового забезпечення відповідно до законодавства.

8. Засновник (власник) дитячого закладу забезпечує його функціонування, комплектування інвентарем, технічним та іншим обладнанням відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

Порядок прийому дітей до дитячого закладу

9. До дитячого закладу діти можуть прибувати з батьками або іншими законними представниками чи у складі груп з особами, які їх супроводжують.

10. Приймання дітей до закладу здійснюється на підставі путівки та за наявності медичної довідки встановленого зразка, затвердженого МОЗ.

11. Путівка до дитячого закладу - це документ, який засвідчує право дитини на отримання послуг з оздоровлення та відпочинку, умови перебування в такому закладі і визначає вартість та перелік послуг з оздоровлення та відпочинку для однієї дитини в конкретному закладі.

12. З урахуванням віку та інтересів дітей у дитячому закладі можуть створюватися групи (загони), наповнюваність яких визначається типовими

штатними нормативами та державними санітарними правилами і нормами улаштування, утримання і організації режиму діяльності дитячих закладів.

13. Оздоровчо-виховний процес та процес відпочинку у дитячому закладі здійснюється з урахуванням індивідуальних можливостей, інтересів і здібностей дітей, їх віку, психофізичних особливостей та стану здоров'я.

14. Відрахування дитини з дитячого закладу здійснюється за бажанням батьків або інших законних представників чи на підставі медичного висновку про стан здоров'я дитини, що унеможлиблює її перебування в дитячому закладі.

Негайне відрахування дитини із дитячого закладу та відправлення до місця постійного проживання здійснюється за рахунок батьків або інших законних представників на підставі рішення педагогічної ради дитячого закладу у разі неодноразового та/або грубого порушення вимог внутрішнього розпорядку дитячого закладу.

Організація оздоровчо-виховного процесу та процесу відпочинку, харчування та медичного обслуговування у дитячому закладі

15. Працівники дитячого закладу відповідно до своїх функціональних повноважень несуть відповідальність за збереження життя та здоров'я дітей, які перебувають в ньому.

16. Надання дітям та працівникам дитячого закладу медичної допомоги на дошпитальному етапі та лікування здійснюється медичними працівниками такого закладу.

Надання дітям та працівникам дитячого закладу невідкладної медичної допомоги, зокрема стаціонарної, здійснюється територіальним лікувально-профілактичним закладом, закріпленим за дитячим закладом.

17. Споруди, будівлі та інші приміщення дитячого закладу повинні відповідати санітарно-гігієнічним нормам та вимогам пожежної безпеки.

У кожному приміщенні на видному місці розміщується план евакуації у разі пожежі чи стихійного лиха, затверджений директором дитячого закладу.

18. Дитячий заклад забезпечує збалансоване харчування дітей, необхідне для їх нормального росту і розвитку, із дотриманням вимог щодо якості та безпеки продукції, визначених нормативними документами.

19. Дитячий заклад може організовувати роботу гуртків, груп та інших творчих об'єднань за межами закладу у місцях, призначених для перебування дітей (спортивні бази, стадіони тощо).

20. У дитячому закладі створюються безпечні умови перебування дитини, забезпечується охорона її життя і здоров'я, особистого майна, надання медичної допомоги, страхування від нещасного випадку, виконання освітніх програм, організація змістовного дозвілля тощо.

Управління та кадрове забезпечення дитячого закладу

21. Дитячий заклад очолює директор, якого призначає на посаду і звільняє з посади засновник (власник) відповідно до законодавства.

22. Директор здійснює безпосереднє керівництво та контроль за діяльністю дитячого закладу.

23. Директор дитячого закладу:

затверджує календарний план роботи, режим дня з урахуванням типу закладу та правила внутрішнього розпорядку для дітей та працівників дитячого закладу;

організовує інструктаж працівників дитячого закладу з техніки безпеки, профілактики травматизму, запобігання нещасним випадкам з дітьми, дотримання санітарно-гігієнічних норм і правил, а також надання першої невідкладної допомоги;

забезпечує дотримання санітарно-гігієнічних, протипожежних норм і правил техніки безпеки;

здійснює контроль за оздоровчо-виховним процесом та процесом відпочинку, забезпечує створення належних умов для оздоровлення та відпочинку дітей;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами дитячого закладу, укладає договори, відкриває рахунки в банках або органах Державного казначейства;

представляє інтереси дитячого закладу на підприємствах, в установах та організаціях;

звітує перед засновником (власником) про результати діяльності дитячого закладу;

видає в межах своїх повноважень накази та розпорядження, організовує і контролює їх виконання;

забезпечує раціональний підбір і розстановку кадрів, затверджує посадові інструкції працівників дитячого закладу та штатний розпис за погодженням із засновником (власником);

вживає заходів заохочення та дисциплінарного впливу до працівників дитячого закладу;

несе відповідальність за виконання покладених на дитячий заклад завдань та за результатами фінансово-господарської діяльності дитячого закладу.

24. У дитячому закладі утворюється педагогічна рада, яку очолює директор дитячого закладу.

25. Педагогічна рада дитячого закладу розробляє календарний план роботи, розглядає питання щодо поліпшення роботи дитячого закладу, аналізує роботу членів педагогічного колективу, підбиває підсумки оздоровчих, відпочинкових змін, приймає рішення про відрахування дітей із дитячого закладу за порушення вимог внутрішнього розпорядку.

26. Робота педагогічної ради проводиться відповідно до потреб дитячого закладу. Засідання педагогічної ради проводяться у разі потреби, але не рідше ніж один раз на зміну.

27. На посади педагогічних працівників приймаються особи, які мають педагогічну освіту.

28. Лікарі та медичні працівники, які направляються на роботу в дитячі заклади, повинні мати відповідну кваліфікацію, підготовку та стаж практичної роботи не менш як три роки.

29. Для роботи в дитячих закладах в літній період та під час канікул можуть залучатися студенти педагогічних, медичних та інших навчальних закладів.

30. Під час оформлення на роботу працівники дитячого закладу проходять інструктаж з техніки безпеки, профілактики травматизму, запобігання нещасним випадкам з дітьми.

31. З кожним працівником дитячого закладу укладається трудовий договір згідно із законодавством.

Умови і розмір оплати праці працівників дитячих закладів державної та комунальної форми власності визначаються законодавством.

Умови і розмір оплати праці працівників приватних дитячих закладів встановлюються засновником (власником) згідно із законодавством.

Засновники (власники) мають право встановлювати розмір оплати праці працівників дитячого закладу відповідно до галузевих тарифних ставок.

Учасники процесу оздоровлення та відпочинку в дитячому закладі

32. До учасників процесу оздоровлення та відпочинку дітей належать діти, їх батьки або інші законні представники, працівники дитячого закладу, представники підприємств, установ та організацій - засновників (власників) дитячого закладу, представники професійних спілок та інших об'єднань громадян.

33. Працівники дитячого закладу мають право на:

внесення пропозицій щодо поліпшення оздоровчо-виховного процесу та процесу відпочинку;

вибір форм підвищення кваліфікації, необхідної для продовження трудової діяльності у такому закладі;

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування дитячого закладу, у заходах, пов'язаних з організацією оздоровчо-виховного процесу та процесу відпочинку;

вибір педагогічно-обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з дітьми;

соціальне та матеріальне заохочення за сумлінне виконання покладених обов'язків;

об'єднання у професійні спілки, участь у громадських організаціях, діяльність яких не заборонена законодавством.

34. Працівники дитячого закладу зобов'язані:

педагогічні та медичні - перед початком роботи пройти спеціальну підготовку в порядку, встановленому Міністерством молоді спорту;

під час прийняття на роботу подати документ про проходження обов'язкового медичного огляду, який дає право працювати з дітьми та медичну книжку встановленого зразка;

дотримуватися вимог статуту (положення) дитячого закладу, виконувати правила внутрішнього розпорядку та посадові обов'язки;

берегти життя та здоров'я дітей, захищати їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

виконувати накази і розпорядження директора дитячого закладу.

35. Діти під час перебування у дитячому закладі мають право:

на захист прав і свобод, визначених Конвенцією ООН про права дитини ([995_021](#)), на охорону життя, здоров'я і власного майна, повагу до їх гідності, вільне висловлювання власних поглядів і переконань;

на кваліфіковану медичну допомогу в разі захворювання або травмування; самостійно обирати види діяльності, дозвілля, участь в освітніх, оздоровчих програмах та програмах відпочинку дитячих закладів;

здобувати у передбачених законодавством випадках освіти згідно з державними стандартами освіти;

отримувати зазначені в путівці послуги з оздоровлення та відпочинку, зокрема платні;

на раціональне харчування;

брати участь в управлінні дитячим закладом;

звертатися до адміністрації дитячого закладу для отримання інформації стосовно побуту, харчування, медичної допомоги, змісту освітніх, оздоровчих програм та програм відпочинку;

у разі виникнення конфліктної ситуації вимагати вжиття дієвих заходів, зокрема заміни вихователя.

Діти під час перебування у дитячому закладі зобов'язані виконувати правила внутрішнього розпорядку такого закладу.

36. Батьки або інші законні представники дітей мають право:

ознайомитися із статутом (положенням) дитячого закладу, правилами перебування дитини у закладі, змістом освітніх, оздоровчих, медичних програм або програм відпочинку, в яких братиме участь дитина;

захищати права та законні інтереси дитини;

звертатися до адміністрації дитячого закладу, його засновника (власника), органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, утворених ними комісій, інших органів з питання поліпшення роботи дитячого закладу.

37. Батьки або інші законні представники дітей зобов'язані:

забезпечити дитину на час перебування у дитячому закладі необхідним одягом, взуттям, засобами гігієни;

провести з дитиною превентивну роботу із запобігання шкідливим звичкам;

забезпечити проходження дитиною медичного обстеження;

подавати інформацію працівникам дитячого закладу, особам, які супроводжують дітей, про індивідуальні особливості дитини;

відвідувати дитину в дитячому закладі та у строк, визначений у путівці, забрати її з дитячого закладу;

відшкодувати заподіяні дитячому закладу збитки внаслідок недисциплінованої поведінки дитини;

у разі прийняття рішення педагогічною радою дитячого закладу про дострокове відправлення дитини до місця постійного проживання за порушення вимог внутрішнього розпорядку дитячого закладу та у разі неможливості батьків або інших законних представників забрати дитину з дитячого закладу відшкодувати витрати, понесені таким закладом, на супроводження дитини до місця постійного проживання.

38. У дитячому закладі може бути утворений орган громадського самоврядування, до складу якого входять засновник (власник), адміністрація дитячого закладу, батьки та діти.

39. У дитячому закладі можуть функціонувати методичні об'єднання, до складу яких входять учасники оздоровчо-виховного процесу та процесу відпочинку та спеціалісти певного професійного напрямку.

Фінансово-господарська діяльність

та матеріально-технічна база дитячого закладу

40. Фінансово-господарська діяльність дитячого закладу провадиться відповідно до його статуту (положення) та законодавства.

41. Фінансування дитячих закладів державної та комунальної форми власності здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів та інших джерел, приватних - за рахунок коштів засновників (власників) та інших джерел.

42. Дитячий заклад у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, які надійшли на його рахунок;

користуватися земельною ділянкою, на якій він розташований, розвивати та утримувати матеріально-технічну базу, володіти, користуватися і розпоряджатися майном виключно в інтересах дітей відповідно до законодавства та статуту (положення);

надавати платні послуги після отримання в установленому порядку відповідних ліцензій.

43. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в дитячих закладах здійснюється в установленому законодавством порядку.

44. Порядок підготовки дитячого закладу до нового оздоровчого та відпочинкового періоду затверджується Мінсім'ямолодьспортом.

Державний контроль за діяльністю дитячих закладів

45. Державний контроль за діяльністю дитячих закладів у межах повноважень, передбачених законом, здійснюють:

Мінсім'ямолодьспорт;

міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать дитячі заклади;

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, до сфери управління яких належать дитячі заклади.

Міжнародне співробітництво дитячого закладу

46. Дитячий заклад за наявності відповідної матеріально-технічної та методичної бази може брати участь у міжнародних заходах щодо оздоровлення та відпочинку дітей.

47. Дитячий заклад за згодою засновника (власника) може укласти договори з іноземними юридичними і фізичними особами стосовно надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям іноземних держав.

48. Кошти, що надходять від надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям іноземних держав, використовуються дитячими закладами згідно із законодавством.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 27 серпня 2010 р. № 796

Київ

Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
[№ 939 від 12.10.2010](#)}

{Додатково див. Постанову Окружного адміністративного суду міста
Києва [№ 2а-14787/10/2670 від 17.03.2011](#)}

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ
[№ 575 від 01.06.2011](#)
[№ 801 від 15.08.2012](#)
[№ 1056 від 07.11.2012](#)
[№ 305 від 20.05.2015](#)
[№ 301 від 26.04.2017](#)}

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності, що додається.

Установити, що послуги, передбачені пунктами 5, 13-15, 17 розділу 1, пунктами 1-3 розділу 4, абзацами другим і третім пункту 3 та пунктом 4 розділу 7 зазначеного переліку, надаються на безоплатній основі дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам з їх числа.

{Абзац другий пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 939 від 12.10.2010](#)}

2. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України згідно з переліком, що додається.

3. Міністерству освіти і науки:

{Абзац перший пункту 3 в редакції Постанов КМ [№ 1056 від 07.11.2012](#), [№ 305 від 20.05.2015](#)}

разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади внести в установленому порядку пропозиції щодо приведення актів Кабінету Міністрів України у відповідність з цією постановою;
надавати роз'яснення щодо застосування цієї постанови.

**Прем'єр-міністр
України**

М.АЗАРОВ

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 27 серпня 2010 р. № 796

ПЕРЕЛІК

**платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими
установами та закладами системи освіти, що належать до державної та
комунальної форми власності**

1. У сфері освітньої діяльності:

1) підготовка понад державне замовлення в межах ліцензійного обсягу відповідно до договорів, укладених з фізичними та юридичними особами, студентів та курсантів невійськових вищих навчальних закладів цивільної авіації, морського та річкового флоту (далі - студенти, курсанти), аспірантів і докторантів;

{Підпункт 1 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}

2) навчання студентів, курсантів для здобуття другої вищої освіти, крім випадків, коли право на безоплатне здобуття другої вищої освіти надано законодавством;

2¹) викладання здобувачам вищої освіти однієї чи кількох дисциплін (предметів) англійською та/або іншими іноземними мовами поряд з викладанням відповідно до навчального плану зазначеної дисципліни (предмету) державною мовою, крім випадків, коли таке викладання передбачене навчальними планами;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 2¹ згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}

3) підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів, навчання для здобуття громадянами післядипломної освіти понад державне замовлення в межах ліцензійного обсягу;

{Підпункт 3 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

3¹) проведення спеціальних курсів, семінарів, тренінгів, стажування, підвищення професійної компетентності в іншій формі, що не потребує отримання відповідної ліцензії;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 3-¹ згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

3²) підтвердження кваліфікації, отриманої за результатами неформального професійного навчання;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 3-² згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

3³) сертифікація авіаційного персоналу відповідно до отриманих ліцензій;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 3-³ згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

4) підготовка кваліфікованих робітників понад державне замовлення в межах ліцензійного обсягу, крім випадків, коли здобуття освітнього рівня кваліфікованого робітника передбачено навчальним планом підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем вищої освіти;

5) підготовка до вступу до вищих навчальних закладів та до зовнішнього незалежного оцінювання;

5¹) проведення Українським центром оцінювання якості освіти та його регіональними підрозділами:

пробного зовнішнього незалежного оцінювання;

зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання на певному освітньому рівні, крім випадків, коли право на безоплатне проходження зовнішнього незалежного оцінювання передбачено законодавством;

{Розділ 1 доповнено пунктом 5-¹ згідно з Постановою КМ № 575 від 01.06.2011; в редакції Постанови КМ № 305 від 20.05.2015}

5²) проведення вищими навчальними закладами, які відповідно до ліцензії здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти в галузі знань “Публічне управління та адміністрування”, атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 5-² згідно з Постановою КМ № 301 від 26.04.2017}

5³) видача вищими навчальними закладами, які відповідно до ліцензії здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти в галузі знань “Публічне управління та адміністрування”, за результатами атестації посвідчення щодо вільного володіння державною мовою (крім випадків видачі посвідчення особі, яка має один із визначених документів, що підтверджують вільне володіння державною мовою);

{Пункт 1 доповнено підпунктом 5-³ згідно з Постановою КМ № 301 від 26.04.2017}

5⁴) видача вищими навчальними закладами, які відповідно до ліцензії здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти в галузі знань “Публічне

управління та адміністрування”, дубліката посвідчення щодо вільного володіння державною мовою;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 5-⁴ згідно з Постановою КМ № 301 від 26.04.2017}

{Пункт 6 розділу 1 виключено на підставі Постанови КМ № 939 від 12.10.2010}

{Пункт 7 розділу 1 виключено на підставі Постанови КМ № 939 від 12.10.2010}

{Пункт 8 розділу 1 виключено на підставі Постанови КМ № 939 від 12.10.2010}

9) підготовка та перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів за замовленням центрів зайнятості;

10) навчання студентів, курсантів, аспірантів, докторантів з числа іноземців, осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні; осіб, яким надано статус біженця в Україні; осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту; осіб, яким надано статус закордонного українця і які перебувають в Україні на законних підставах; стажування іноземців та осіб без громадянства, крім випадків, коли право на безоплатне здобуття ними вищої освіти передбачено законодавством;

{Підпункт 10 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 305 від 20.05.2015}

11) прийом кандидатських іспитів, видання та розповсюдження авторефератів, дисертацій, стенографування під час захисту дисертацій, організація, підготовка до захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук) та його проведення для осіб, які навчаються (навчалися) відповідно до договорів, укладених з фізичними або юридичними особами, у тому числі для осіб, які не навчаються (не навчалися) у відповідному навчальному закладі або науковій установі (крім оплати часу проведення засідання членам спеціалізованої вченої ради та оплати часу участі в таких засіданнях офіційних опонентів);

{Підпункт 11 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012, № 305 від 20.05.2015}

12) здійснення наукового супроводження осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно, та стажування таких осіб;

{Підпункт 12 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1056 від 07.11.2012}

13) проведення лекцій, консультацій, тренінгів, практикумів, занять іншої форми з питань науки, техніки, права, культури, мистецтва, фізичної культури, спорту, туризму, краєзнавства тощо, підготовки кадрів для дитячого та молодіжного туризму;

{Підпункт 13 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 305 від 20.05.2015}

14) проведення понад обсяги, встановлені навчальними планами, з видачею або без видачі відповідних документів про освіту тренінгів, курсів, занять у гуртках, факультативів, семінарів, практикумів;

{Підпункт 14 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 939 від 12.10.2010; в редакції Постанови КМ № 305 від 20.05.2015}

15) організація, проведення у позанавчальний час (у тому числі канікули, святкові та вихідні дні) заходів за освітнім, науковим, технічним, художнім, туристичним, екологічним, спортивним, оздоровчим та гуманітарним напрямками, крім тих, що фінансуються за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;

{Підпункт 16 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

17) забезпечення обмундируванням студентів, курсантів та працівників вищих навчальних закладів, статутами яких передбачено носіння форменого одягу;

18) забезпечення харчуванням дітей у державних і комунальних дошкільних навчальних закладах з частковою оплатою відповідно до законодавства;

19) утримання вихованців у інтернатних навчальних закладах, загальноосвітніх школах та професійно-технічних училищах соціальної реабілітації з частковою оплатою відповідно до законодавства;

{Підпункт 20 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

21) складення бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек, бібліотек підприємств, установ та організацій, підготовка фактографічних, аналітичних і бібліографічних довідок;

{Підпункт 21 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

21¹) надання доступу до бібліотечних фондів для осіб, які не працюють і не навчаються у відповідному закладі (установі);

{Пункт 1 доповнено підпунктом 21⁻¹ згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

{Пункт 22 розділу 1 виключено на підставі Постанови КМ № 939 від 12.10.2010}

{Пункт 23 розділу 1 виключено на підставі Постанови КМ № 939 від 12.10.2010}

24) видання та реалізація навчальної літератури, методичних, науково-методичних, наукових, науково-технічних видань, друкованих засобів масової інформації (газети, часописи, альманахи тощо);

{Підпункт 24 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1056 від 07.11.2012, № 305 від 20.05.2015}

24¹) розроблення, впровадження та супроводження електронних навчальних матеріалів, курсів дистанційного навчання;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 24⁻¹ згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

25) надання послуг організаційного характеру, пов'язаних з проведенням ліцензування, атестації та акредитації.

{Розділ 1 доповнено пунктом 25 згідно з Постановою КМ [№ 801 від 15.08.2012](#)}

2. У сфері наукової та науково-технічної діяльності:

- 1) проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектно-конструкторських, технологічних, пошукових та проектно-пошукових робіт;
- 2) проведення робіт з діагностики, стандартизації і сертифікації технологічних процесів, обладнання та матеріалів, метрологічного забезпечення, технічного захисту інформації;
- 3) проведення досліджень щодо розвитку окремих галузей економіки;
{Підпункт 3 пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}
- 4) проведення наукової, науково-технічної, інших видів експертиз в установленому законодавством порядку;
- 5) проектування, розроблення та виготовлення експериментальних зразків і дослідних партій матеріалів, речовин, приладів, обладнання;
- 6) випробування обладнання, конструкцій, виробів, речовин, матеріалів;
- 7) проведення консультацій з питань наукових досліджень (у тому числі дисертаційних), їх організації та наукового обслуговування;
{Підпункт 7 пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}
- 7¹) проведення курсів, консультацій, семінарів, практикумів, тренінгів, стажування;
{Пункт 2 доповнено підпунктом 7¹ згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}
- 8) інформаційно-аналітичне забезпечення наукової діяльності;
{Підпункт 9 пункту 2 виключено на підставі Постанови КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}
- 10) забезпечення доступу до локальних і корпоративних комп'ютерних мереж, Інтернету, автоматизованих баз даних та пошукових систем через сегменти локальних і корпоративних мереж;
- 11) впровадження, виробництво і реалізація дослідної, промислової, наукової, науково-технічної, інноваційної продукції, техніки, обладнання, приладів та устаткування, що виготовлені за власними технологіями;
- 12) здійснення операцій, пов'язаних із трансфером (передачею) технологій, що розроблені за рахунок коштів державного бюджету;
- 13) проведення лабораторних аналізів і досліджень зразків, діагностика інфекційних захворювань;
- 14) забезпечення діяльності технологічних та наукових парків;
- 15) забезпечення розроблення державних стандартів і технічних умов на виробництво продукції, проведення її сертифікаційних випробувань;
- 16) розроблення науково-технічної документації;
- 17) надання дозволів (видача ліцензій) на використання об'єктів права інтелектуальної власності;

18) проектування, розроблення, налаштування, впровадження, тестування, реалізація, модифікація, технічна підтримка та супроводження програмного забезпечення (зокрема, системного, прикладного, баз даних);

{Підпункт 18 пункту 2 в редакції Постанови КМ № 305 від 20.05.2015}

19) організація та проведення наукових заходів (з'їздів, семінарів, конференцій тощо), якщо це не передбачено навчальними планами з підготовки кадрів і не належить до діяльності, яка фінансується за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;

20) розроблення комп'ютерних програм (систем) для забезпечення і організації процесів створення, редагування, поповнення і керування вмістом веб-сайтів.

{Пункт 2 доповнено підпунктом 20 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

3. У сфері міжнародного співробітництва:

1) надання допомоги студентам, курсантам з числа іноземців в отриманні віз;

2) надання організаційних, протокольних-інформаційних, консультаційних послуг, послуг з перекладу, крім випадків, коли такі послуги надаються особі, яка працює або навчається у навчальному закладі (установі) і направлена таким навчальним закладом (установою) на навчання, стажування або роботу за кордон за бюджетні кошти;

{Підпункт 2 пункту 3 в редакції Постанов КМ № 1056 від 07.11.2012, № 305 від 20.05.2015}

{Підпункт 3 пункту 3 виключено на підставі Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

{Пункт 4 розділу 3 виключено на підставі Постанови КМ № 939 від 12.10.2010}

{Підпункт 5 пункту 3 виключено на підставі Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

{Підпункт 6 пункту 3 виключено на підставі Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

7) надання послуг загальноосвітнього навчального закладу I-III ступеня "Міжнародна українська школа", а саме:

навчання осіб, які тимчасово або постійно проживають за кордоном і які не є громадянами України;

проведення за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, семестрового та річного оцінювання, державної підсумкової атестації учнів на території країн їх перебування.

{Абзац четвертий підпункту 7 пункту 3 виключено на підставі Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

4. У сфері охорони здоров'я, відпочинку, дозвілля, оздоровлення, туризму, фізичної культури та спорту:

1) забезпечення проживання, відпочинку та оздоровлення у дитячо-юнацьких, спортивно-оздоровчих таборах, дитячих туристичних базах, санаторіях-профілакторіях, пансіонатах, на базах туризму та відпочинку, у тому числі перевезення;

{Підпункт 1 пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}

2) проведення групових та індивідуальних занять з фізичної культури та спорту з використанням відповідної матеріально-технічної бази навчальних закладів, якщо це не передбачено навчальними планами та не належить до діяльності, що фінансується за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;

3) надання у тимчасове користування спортивного інвентарю та обладнання, речей особистого користування, предметів для відпочинку, якщо це не передбачено навчальними планами та не належить до діяльності, що фінансується за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;

{Підпункт 3 пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}

4) організація, проведення спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів (у тому числі міжнародних) з використанням відповідної матеріально-технічної бази навчальних закладів, якщо це не передбачено навчальними планами та не належить до діяльності, що фінансується за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;

5) обслуговування екскурсійних груп і окремих відвідувачів на територіях та в приміщеннях навчальних закладів, установ;

{Підпункт 5 пункту 4 в редакції Постанови КМ [№ 1056 від 07.11.2012](#); із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}

б) організація, проведення концертно-видовищних заходів.

5. У сфері побутових послуг:

1) будівництво, ремонт та облаштування житла, господарсько-побутових споруд та приміщень;

2) ремонт, технічне обслуговування, діагностика, налагодження, переобладнання побутової, комп'ютерної, телекомунікаційної, периферійної, копіювальної, офісної техніки, технічних засобів навчання, приладів, устаткування та багатофункціонального обладнання, фото-, теле-, відео-, аудіообладнання; виготовлення, реалізація та ремонт металовиробів;

{Підпункт 2 пункту 5 в редакції Постанови КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}

3) виготовлення, реалізація та ремонт меблів, побутових столярних виробів, садово-городнього інвентарю;

4) надання послуг, пов'язаних з проведенням фото-, кіно-, відеозйомки, аудіозапису, а також виробництвом, обробкою, монтажем кіно-, відео-, теле- та аудіопродукції;

{Підпункт 4 пункту 5 в редакції Постанови КМ № 305 від 20.05.2015}

5) виготовлення, реалізація та ремонт взуття, швейних і галантерейних виробів, товарів широкого вжитку, власної сувенірної продукції;

{Підпункт 5 пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

6) надання банно-пральних послуг, послуг хімчистки;

7) надання у тимчасове користування предметів культурно-побутового призначення, садово-городнього інвентарю, аудіо- і відеотехніки, театральних та сценічних костюмів, театального реквізиту, інструментів та обладнання, аудіо- і відеозаписів, експозиційного обладнання, відеокомплексів, відеомонтажних студій, фотопавільйонів, звуколабораторій, відеопереглядових аудиторій, інших площ, інвентарю та обладнання, якщо це не передбачено навчальним планом та не належить до діяльності, що фінансується за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;

8) надання перукарських послуг;

9) облаштування трав'яних газонів, елементів ландшафтного дизайну, догляд за ними;

{Пункт 5 доповнено підпунктом 9 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

10) створення лісових насаджень, ділянок зеленого будівництва, висаджування саджанців деревних та чагарникових порід, догляд за ними.

{Пункт 5 доповнено підпунктом 10 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

{Пункт 6 виключено на підставі Постанови КМ № 1056 від 07.11.2012}

7. У сфері житлово-комунальних послуг:

1) надання спеціально облаштованих* будинків і приміщень, що перебувають на балансі навчальних закладів, для тимчасового проживання;

2) надання під час канікул вільних спеціально облаштованих* приміщень гуртожитків для тимчасового проживання;

3) надання спеціально облаштованих* приміщень гуртожитків навчальних закладів для проживання:

осіб, які навчаються або працюють у відповідному навчальному закладі;

абітурієнтів відповідного навчального закладу під час вступних іспитів;

осіб, які направлені у відрядження до таких навчальних закладів;

осіб, які навчаються в інших навчальних закладах і проживають у гуртожитках навчального закладу згідно з рішенням його керівника;

{Підпункт 3 пункту 7 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1056 від 07.11.2012}

працівників інших навчальних закладів, установ та організацій;

{Підпункт 3 пункту 7 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 1056 від 07.11.2012}

4) надання громадянам, які користуються послугами, зазначеними у підпунктах 1-3 цього пункту, комунальних послуг, послуг з експлуатації та господарського обслуговування будинків і приміщень;

5) заміна сантехнічних виробів, газового, електротехнічного та іншого обладнання:

у разі пошкодження або знищення з вини користувачів;

на вимогу громадян, які користуються послугами, зазначеними у підпунктах 1-3 цього пункту, у встановленні:

- поліпшеного обладнання;

- нового обладнання до закінчення строку експлуатації встановленого обладнання, визначеного технічними нормативами;

6) надання комунальних послуг користувачам приміщень та будівель, що не перебувають на балансі навчальних закладів;

7) надання на вимогу осіб, які проживають у спеціально облаштованих* будинках і приміщеннях, що перебувають на балансі навчальних закладів, послуг з облаштування та утримання будинків і приміщень, крім тих, що визначені підпунктом 5 цього пункту.

{Підпункт 7 пункту 7 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1056 від 07.11.2012}

* Спеціально облаштовані будинки і приміщення - будинки і приміщення, що перебувають у належному технічному та санітарно-гігієнічному стані і в яких створено належні умови для проживання та відпочинку.

8. Інші послуги:

1) вирощування, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції; збір, переробка та реалізація лікарських рослин;

2) надання в оренду будівель, споруд, окремих тимчасово вільних приміщень і площ, іншого рухомого та нерухомого майна або обладнання, що тимчасово не використовується у освітній, навчально-виховній, навчально-виробничій, науковій діяльності, у разі, коли це не погіршує соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у навчальному закладі;

{Підпункт 2 пункту 8 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

3) експлуатаційне та господарське обслуговування приміщень, площ, майна та обладнання, зазначених у підпункті 2 цього пункту;

4) надання поліграфічних та рекламних послуг, реалізація власної друкованої продукції, у тому числі інформаційної, рекламної та бланкової (крім видання та реалізації навчальної літератури, методичних, науково-методичних, наукових, науково-технічних видань, друкованих засобів масової інформації (газет, часописів, альманахів тощо), видання та розміщення на веб-сайтах

банерів та іншої рекламної продукції в електронній формі; розроблення поліграфічного дизайну;

{Підпункт 4 пункту 8 в редакції Постанови КМ № 305 від 20.05.2015}

4¹) друкування, копіювання, сканування, ламінування, запис інформації на носії;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 4-¹ згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

5) виробництво та реалізація продукції громадського харчування, організація її споживання;

6) забезпечення оформлення атестатів доцента, професора, старшого наукового співробітника, свідоцтв про закінчення аспірантури, докторантури, інших документів про освіту та вчені звання, їх дублікатів в установленому законодавством порядку;

6¹) забезпечення оформлення посвідчення про складання кандидатських іспитів випускниками минулих років;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 6-¹ згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

7) забезпечення оформлення студентських та учнівських квитків, залікових книжок осіб, які навчаються відповідно до договорів, укладених з фізичними та юридичним особами; їх дублікатів для всіх категорій осіб, що навчаються у відповідному навчальному закладі;

8) забезпечення оформлення документів про освіту державного зразка в установленому законодавством порядку;

9) здійснення в межах повноважень медичної практики, надання ветеринарних послуг, проведення діагностичної медичної та ветеринарної експертизи;

10) здійснення палітурних, брошурувальних робіт;

11) надання послуг банківським установам шляхом розміщення на депозитних рахунках тимчасово вільних власних надходжень вищих та професійно-технічних навчальних закладів в установленому законодавством порядку;

12) здійснення заходів, пов'язаних із провадженням виставково-ярмаркової діяльності згідно із законодавством;

13) здійснення доступу до Інтернету, локальних і корпоративних комп'ютерних мереж, автоматизованих баз даних та пошукових систем, користування електронною поштою для осіб, які не працюють і не навчаються у відповідному закладі (установі);

{Пункт 13 розділу 8 в редакції Постанови КМ № 939 від 12.10.2010}

14) виготовлення та реалізація продукції навчально-виробничих майстерень, підсобних господарств, інших навчально-виробничих, виробничих, дослідницьких підрозділів, що виготовлена у позанавчальний час та не за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів, які забезпечують провадження освітньої діяльності;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 14 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

15) виготовлення та реалізація продукції, виготовленої в результаті практичного навчання осіб, які навчаються (зокрема, розсади, саджанців, сіянців, насіння, лісоматеріалів, предметів декоративно-прикладного мистецтва, фото-, кіно-, аудіо-, відеопродукції, товарів широкого вжитку);

{Пункт 8 доповнено підпунктом 15 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

16) надання навчально-виробничими, виробничими, дослідницькими підрозділами послуг, що відповідають профілю підготовки кадрів, зокрема проведення лісосічних робіт, робіт з ремонту, відновлення, технічного обслуговування транспортних засобів і технологічного обладнання, з облаштування трав'яних газонів, елементів ландшафтного дизайну, догляду за ними, із створення лісових насаджень, ділянок зеленого будівництва, висаджування саджанців деревних та чагарникових порід, догляду за ними; з обробки землі, збирання врожаю, допоміжних та післяурожайних робіт, проведення сільськогосподарських та промислових робіт з використанням автомобілів, тракторів, інших механізмів;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 16 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

17) надання у короткострокове (на строк до одного тижня) користування фізичним, юридичним особам площ та/або окремих приміщень, що тимчасово не використовуються в освітній, навчально-виховній, навчально-виробничій, науковій діяльності для проведення освітніх, наукових, спортивних, урочистих, культурних та інших заходів (крім заходів, що проводяться з релігійною метою, або заходів політичних партій), а також іншого рухомого та нерухомого майна або обладнання у разі, коли це не погіршує умов навчання або соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у відповідному навчальному закладі (установі);

{Пункт 8 доповнено підпунктом 17 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

18) надання у короткострокове (на строк до одного місяця) користування відповідно до законодавства місць для базування, зберігання транспортних засобів, зокрема пристаней, причалів, аеродромів, місць для стоянки автомобілів у разі, коли це не погіршує умов навчання або соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у відповідному навчальному закладі (установі);

{Пункт 8 доповнено підпунктом 18 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

19) перевезення вантажів спеціальними транспортними засобами, включаючи морські, річкові та повітряні судна, а також окремих пасажирів або організованих груп населення;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 19 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

20) виконання вантажно-розвантажувальних робіт;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 20 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

21) забезпечення аеропортового обслуговування повітряних суден, зокрема забезпечення авіаційної безпеки, обслуговування повітряного руху, надання в користування повітряного простору в зоні відповідальності, забезпечення аеронавігаційною інформацією, метеорологічне, медичне, пошукове, аварійно-рятувальне забезпечення польотів;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 21 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

22) надання метеорологічної інформації на замовлення фізичних та юридичних осіб;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 22 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

23) виконання авіаційних робіт в межах території України і за кордоном в установленому законодавством порядку;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 23 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

24) надання у тимчасове користування площ для зберігання обладнання, майна, паливно-мастильних матеріалів, інших цінностей, що належать іншим юридичним або фізичним особам;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 24 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

25) проведення лабораторних аналізів паливно-мастильних матеріалів у встановленому законодавством порядку;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 25 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

26) проведення випробувань електричного обладнання та електропроводки, перевірка приладів обліку води та енергоресурсів, інших технічних приладів, обладнання та систем у встановленому законодавством порядку; проведення робіт з контролю якості води, аналізу стічних вод та опадів;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 26 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

27) проведення робіт з проектування, розроблення, монтажу, діагностики, ремонту, налагодження та технічного обслуговування систем відеоспостереження, внутрішньої сигналізації, структурованих кабельних систем, телефонних мереж, системи єдиного часу та дзвінків у встановленому законодавством порядку;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 27 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

28) розроблення, впровадження та обслуговування проєктів мультимедійних аудиторій, конференц-залів, Інтернет-кафе;

{Пункт 8 доповнено підпунктом 28 згідно з Постановою КМ № 305 від 20.05.2015}

29) надання послуг з редагування, перекладу наукової, довідкової, технічної, навчальної, навчально-методичної, художньої літератури, комп'ютерного набору, верстання текстів.

{Пункт 8 доповнено підпунктом 29 згідно з Постановою КМ [№ 305 від 20.05.2015](#)}

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 27 серпня 2010 р. № 796

ПЕРЕЛІК

постанов Кабінету Міністрів України, що втратили чинність

1. [Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 р. № 38](#) "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами" (Офіційний вісник України, 1997 р., число 4, с. 30).

2. [Постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 1997 р. № 1264](#) "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 р. № 38 "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами" (Офіційний вісник України, 1997 р., число 47, с. 20).

3. [Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1999 р. № 547](#) "Про внесення змін і доповнень до переліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 р. № 38" (Офіційний вісник України, 1999 р., № 14, ст. 573).

4. [Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1564](#) "Про внесення змін до переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами" (Офіційний вісник України, 2004 р., № 46, ст. 3049).

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 27 серпня 2010 р. № 777

Київ

Про затвердження Положення про освітній округ

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 79 від 20.01.2016](#)

[№ 574 від 31.08.2016](#)

[№ 289 від 19.04.2017](#)}

Відповідно до [статті 9](#) Закону України "Про загальну середню освіту" Кабінет Міністрів України **постановляє:**

Затвердити [Положення про освітній округ](#), що додається.

Прем'єр-міністр
України

М.АЗАРОВ

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 27 серпня 2010 р. № 777

(в редакції постанови Кабінету Міністрів
України [від 20 січня 2016 р. № 79](#))

ПОЛОЖЕННЯ про освітній округ

{У тексті Положення слова "округ (опорний заклад, його філії)" у всіх відмінках і формах числа замінено словами "округ, опорний заклад та його філії" у відповідному відмінку і числі згідно з Постановою КМ [№ 574 від 31.08.2016](#)}

1. Це Положення визначає правовий статус, порядок утворення та основні засади діяльності освітнього округу (далі - округ).

Округ - об'єднання навчальних закладів, закладів культури, фізичної культури і спорту (далі - суб'єкти округу). До складу округу можуть входити навчальні заклади незалежно від типу та форми власності, у тому числі загальноосвітні навчальні заклади, що є опорними (далі - опорні заклади), та міжшкільні навчально-виробничі комбінати. До діяльності округу можуть залучатися також інші юридичні особи, їх відокремлені підрозділи.

{Абзац другий пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 574 від 31.08.2016](#)}

Округ не є юридичною особою і діє на підставі рішення про його утворення.

{Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ [№ 574 від 31.08.2016](#)}

2. Засновниками (співзасновниками) освітнього округу, опорного закладу та його філій можуть бути представницькі органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районні ради (далі - засновники).

Опорний заклад є юридичною особою, має рахунки в органах Казначейства, самостійний баланс, штамп, печатку і у своєму складі філії та (або) здійснює з урахуванням потреб осіб з інвалідністю (у тому числі тих, що пересуваються на кріслах колісних) організоване підвезення учнів (вихованців) (не менше ніж з трьох селищ, сіл, в яких ліквідовано загальноосвітні навчальні заклади або припинено (зупинено) їх діяльність) і педагогічних працівників (у разі потреби) до опорного закладу і до місця проживання. Кількість учнів (вихованців) опорного закладу (без врахування учнів (вихованців) філій), як правило, становить не менше 200 осіб.

{Абзац другий пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 574 від 31.08.2016](#), [№ 289 від 19.04.2017](#)}

Філія не є юридичною особою і діє на підставі положення, затвердженого в установленому порядку. Філія виконує функції початкової школи, а також за рішенням засновника - функції основної школи, дошкільного підрозділу навчально-виховного комплексу.

{Абзац третій пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 289 від 19.04.2017}

Написання найменування опорного закладу, його філій здійснюється відповідно до встановлених вимог. Найменування філії повинне вказувати на приналежність до опорного закладу, у складі якого вона створена.

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 574 від 31.08.2016}

3. Округ, опорний заклад та його філії у своїй діяльності керується [Конституцією України](#), Законами України [“Про освіту”](#), [“Про загальну середню освіту”](#), [“Про місцеве самоврядування в Україні”](#), іншими законодавчими актами, постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами МОН, інших центральних органів виконавчої влади, цим Положенням, рішеннями засновника та власними установчими документами.

4. Округ, опорний заклад та його філія утворюється з метою:

створення єдиного освітнього простору;

забезпечення рівного доступу осіб, у тому числі з особливими освітніми потребами, до якісної освіти;

{Абзац третій пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 574 від 31.08.2016}

створення умов для здобуття особами загальної середньої освіти, впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання, поглибленого вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особи, а також допрофесійного навчання незалежно від місця їх проживання;

раціонального і ефективного використання наявних ресурсів суб'єктів округу, їх модернізації.

Головними завданнями округу, опорного закладу та його філій є концентрація та ефективне використання наявних ресурсів, їх спрямування на задоволення освітніх потреб учнів (вихованців), створення єдиної системи виховної роботи.

5. Засновники для прийняття рішення про створення освітнього округу, опорного закладу та його філій:

проводять аналіз мережі підпорядкованих навчальних закладів, закладів культури, фізичної культури і спорту з урахуванням їх кадрового потенціалу та рівня матеріально-технічного забезпечення;

вивчають стан впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання у навчальних закладах, що входять до складу округу, та якість надання зазначених освітніх послуг;

прогнозують витрати на зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, придбання шкільних автобусів з метою організації підвезення учнів (вихованців) і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та до місця проживання, введення у разі потреби додаткових посад педагогічних

працівників, створення безбар'єрного середовища для осіб з особливими освітніми потребами;

{Абзац четвертий пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 574 від 31.08.2016}

організують проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед громадськості щодо утворення округу, опорних закладів та їх філій.

6. Засновник визначає опорні заклади серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів на конкурсній основі відповідно до затверджених ним умов.

Під час проведення конкурсу обов'язково враховуються:

освітні потреби учнів (вихованців) у забезпеченні певних напрямів спеціалізації;

здатність забезпечити на належному рівні організацію допрофільної підготовки і профільного навчання;

рівень забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами;

наявність належної матеріально-технічної бази (належним чином обладнаних спортивних об'єктів, кабінетів фізики, хімії, біології, географії та інших, лабораторій, навчальних майстерень, комп'ютерного і мультимедійного обладнання, швидкісного доступу до Інтернету);

укомплектування бібліотечного фонду підручниками, науково-методичною, художньою та довідковою літературою;

зручність та наявність автомобільних доріг з твердим покриттям для забезпечення безпечного підвезення учнів (вихованців) і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та місця проживання.

7. Засновник приймає рішення (співзасновники укладають договір про спільну діяльність або засновницький договір) про утворення округу, опорного закладу та його філії у порядку, визначеному законодавством, в якому зазначаються:

перелік суб'єктів округу, опорних закладів та їх філій;

права, обов'язки, порядок взаємодії суб'єктів округу, опорних закладів та їх філій;

особливості організації навчально-виховного процесу в суб'єктах округу, опорних закладах та їх філіях;

організація підвезення учнів (вихованців) і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та до місця проживання відповідно до розкладу уроків суб'єктів округу, опорного закладу та його філій;

харчування учнів (вихованців) суб'єктів округу, опорного закладу та його філій;

питання забезпечення належною матеріально-технічною базою суб'єктів округу, опорного закладу та його філій;

інші питання діяльності округу, опорного закладу та його філій.

8. Опорний заклад, його філії діють на підставі установчих документів (статуту опорного закладу, положення про філію), що розробляються відповідно до [Цивільного](#) та [Господарського](#) кодексів України, Законів України [“Про](#)

[освіту](#)”, [“Про загальну середню освіту”](#)”, [Положення про загальноосвітній навчальний заклад](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778 (Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2291), цього Положення, інших нормативно-правових актів і затверджуються засновником опорного закладу.

9. Засновник створює, змінює тип, ліквідує та реорганізовує опорний заклад, його філії (у тому числі шляхом реорганізації підпорядкованих навчальних закладів) відповідно до вимог законодавства.

10. Зарахування (переведення) учнів (вихованців) до опорного закладу та його філій здійснюється відповідно до законодавства та оформлюється наказом керівника опорного закладу.

Випускникам опорного закладу II і III ступеня та його філій, що виконують функції основної школи, відповідний документ про освіту видається опорним закладом.

{Пункт 10 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 574 від 31.08.2016}

11. Опорний заклад та його філії обирають форми, засоби і методи навчання та виховання відповідно до Законів України [“Про освіту”](#), [“Про загальну середню освіту”](#)”, інших актів законодавства та своїх установчих документів з урахуванням специфіки власної освітньої діяльності, профілю (спеціалізації) та інших особливостей організації навчально-виховного процесу. Дистанційне, вечірнє (заочне), індивідуальне навчання та навчання екстерном організуються у порядку, визначеному МОН.

Філії, розташовані у селах і селищах, з дотриманням педагогічних та санітарно-гігієнічних вимог та за погодженням з директором опорного закладу можуть створювати у своєму складі з’єднані класи (класи-комплекти) початкової школи. [Положення про з’єднаний клас \(клас-комплект\) початкової школи у філії опорного закладу](#) затверджує МОН.

12. Навчальні (робочі та індивідуальні) плани опорного закладу та його філій розробляються керівництвом опорного закладу на основі типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених МОН, з урахуванням особливостей контингенту учнів, їх потреб у здобутті загальної середньої освіти, наявного освітнього рівня та затверджуються в установленому порядку.

Обсяг педагогічного навантаження педагогічних працівників опорного закладу, які забезпечують навчально-виховний процес у опорному закладі та його філіях, визначається директором опорного закладу відповідно до законодавства і затверджується засновником або уповноваженим ним органом управління освітою.

13. Структура навчального року (тривалість навчальних занять, поділ на чверті, семестри (триместри) та режим роботи опорного закладу встановлюються його директором у межах часу, передбаченого робочим навчальним планом.

Розклад уроків опорного закладу, його філій складається відповідно до навчального плану з дотриманням педагогічних, санітарно-гігієнічних та режимних вимог і затверджується директором опорного закладу.

14. Керівництво опорним закладом здійснюють директор та його заступники. Директор опорного закладу здійснює повноваження, визначені [Положенням про загальноосвітній навчальний заклад](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778, іншими актами законодавства, статутом опорного закладу.

Керівництво філією опорного закладу здійснює завідувач філією та його заступники відповідно до законодавства, статуту опорного закладу та положення про філію.

15. Матеріально-технічна база опорного закладу, його філій включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, інші матеріальні цінності, вартість яких відображено у балансі опорного закладу. Опорний заклад, його філія можуть мати у своєму складі інтернат з частковим або повним утриманням учнів (вихованців) за рахунок засновника.

Опорний заклад повинен бути забезпечений належним чином обладнаними спортивними об'єктами, кабінетами фізики, хімії, біології, географії та іншими, лабораторіями, навчальними майстернями, комп'ютерним і мультимедійним обладнанням, швидкісним доступом до Інтернету.

16. Опорний заклад, його філія мають штатний розпис, що розробляється і затверджується засновником на підставі Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів, що затверджені МОН.

Фінансування опорного закладу, його філії здійснюється його засновником або уповноваженим ним органом відповідно до законодавства. Порядок ведення бухгалтерського обліку та діловодства визначається законодавством.

17. Державний нагляд (контроль) за діяльністю суб'єктів округу, опорного закладу, його філії здійснюється у порядку, визначеному законодавством.

{Положення в редакції Постанови КМ [№ 79 від 20.01.2016](#)}

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 23 березня 2011 р. N 373 Київ

Про встановлення надбавки педагогічним працівникам закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування

{ Назва Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

{ Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 88 ([88-2014-п](#)) від 25.03.2014 N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 }

З метою підвищення престижності праці педагогічних працівників Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

1. Установити надбавку в граничному розмірі 30 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати), але не менше 5 відсотків, педагогічним працівникам закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування. { Абзац перший пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 88 ([88-2014-п](#)) від 25.03.2014; в редакції Постанови КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

Розмір надбавки встановлюється керівником закладу (установи) у межах фонду оплати праці. { Пункт 1 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ N 88 ([88-2014-п](#)) від 25.03.2014 }

Надбавка встановлюється на весь обсяг навчального навантаження, що виконується працівником.

Право на встановлення надбавки в розмірі до 30 відсотків з 1 січня 2018 р. мають керівники закладів загальної середньої освіти, їх заступники, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників, вчителі та викладачі закладів професійної (професійно-технічної) і вищої освіти, які викладають предмети згідно з відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти. { Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

З 1 січня 2018 р. надбавка в розмірі не менше 20 відсотків встановлюється: { Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

керівникам шкіл, в яких апробують державний стандарт початкової освіти відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. N 988 (988-2016-р) (Офіційний вісник України, 2017 р., N 1, ст. 22), їх заступникам, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників, вчителям таких шкіл; { Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

керівникам шкіл, в яких навчання хоча б в одному з початкових класів здійснюватиметься за державним стандартом початкової освіти в рамках реалізації зазначеної Концепції, їх заступникам, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників, вчителям таких класів зазначених шкіл; { Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

вчителям української мови і літератури шкіл з навчання мовами національних меншин. { Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

Іншим педагогічним працівникам надбавка в розмірі до 30 відсотків може бути встановлена з 1 вересня 2018 року. { Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ N 23 ([23-2018-п](#)) від 11.01.2018 - застосовується з 1 січня 2018 року }

2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2009 р. N 1130 ([1130-2009-п](#)) "Про встановлення надбавки вчителям, вихователям загальноосвітніх навчальних закладів, викладачам і майстрам виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації державної та комунальної форми власності, керівникам та заступникам керівників зазначених закладів, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників" (Офіційний вісник України, 2009 р., N 82, ст. 2778).

3. Ця постанова набирає чинності з 1 вересня 2011 року.

Прем'єр-міністр України

М.АЗАРОВ

Інд. 70

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 23 листопада 2011 р. № 1392

Київ

Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
[№ 538 від 07.08.2013](#)}

Відповідно до статті 31 [Закону України “Про загальну середню освіту”](#) Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити [Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти](#), що додається.

Установити, що зазначений [Державний стандарт](#) впроваджується в частині базової загальної середньої освіти з 1 вересня 2013 р., а в частині повної загальної середньої освіти - з 1 вересня 2018 року.

2. Визнати такими, що втратили чинність з 1 вересня 2018 р., [постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24 “Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти”](#) (Офіційний вісник України, 2004 р., № 2, ст. 49) та [від 27 серпня 2010 р. № 776 “Про внесення зміни до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24”](#) (Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2289), крім положень щодо базової загальної середньої освіти, які втрачають чинність з 1 вересня 2013 року.

Прем'єр-міністр
України

М.АЗАРОВ

Інд. 70

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 23 листопада 2011 р. № 1392

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ

базової і повної загальної середньої освіти

{У тексті Державного стандарту слово “МОНмолодьспорт” в усіх відмінках замінено словом “МОН” згідно з Постановою КМ [№ 538 від 07.08.2013](#)}

І. Загальна частина

Цей Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (далі - Державний стандарт) спрямований на виконання завдань загальноосвітніх навчальних закладів II і III ступеня (далі - загальноосвітні заклади) і визначає вимоги до освіченості учнів основної і старшої школи.

У цьому Державному стандарті поняття вживаються у такому значенні:

1) громадянська компетентність - здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;

2) діяльнісний підхід - спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти;

3) загальнокультурна компетентність - здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;

4) здоров'язбережувальна компетентність - здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей;

5) інформаційно-комунікаційна компетентність - здатність учня використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань;

6) ключова компетентність - спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;

7) ключова компетенція - певний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати у сфері діяльності людини;

8) компетентнісний підхід - спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності;

9) компетентність - набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці;

10) компетенція - суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини;

11) комунікативна компетентність - здатність особистості застосовувати у конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, що оточують її та перебувають на відстані, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями;

12) міжпредметна естетична компетентність - здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;

13) міжпредметна компетентність - здатність учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей;

14) навчальна програма - нормативний документ, що конкретизує для кожного класу визначені цим Державним стандартом результати навчання відповідно до освітньої галузі або її складової, деталізує навчальний зміст, у результаті засвоєння якого такі результати досягаються, а також містить рекомендації щодо виявлення та оцінювання результатів навчання;

15) особистісно зорієнтований підхід - спрямованість навчально-виховного процесу на взаємодію і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності у спілкуванні та партнерства у навчанні;

16) предметна (галузева) компетентність - набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань;

17) предметна компетенція - сукупність знань, умінь та характерних рис у межах змісту конкретного предмета, необхідних для виконання учнями певних дій з метою розв'язання навчальних проблем, задач, ситуацій;

18) предметна мистецька компетентність - здатність до розуміння і творчого самовираження у сфері музичного, образотворчого та інших видів мистецтва, що формується під час сприймання творів таких видів мистецтва і їх практичного опанування;

19) проектно-технологічна компетентність - здатність учнів застосовувати знання, уміння та особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності;

20) соціальна компетентність - здатність особистості продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, зміст якої є інтегративним, відбувається у результаті застосування під час вивчення всіх предметів навчального плану діяльнісного підходу. Навчальними програмами обов'язково передбачається внесок кожного навчального предмета у формування зазначеної компетентності.

Цей Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, що реалізовані в

освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти.

При цьому особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів.

Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей.

До ключових компетентностей належить вміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності, а до предметних (галузевих) - комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна компетентності.

Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища.

У цьому Державному стандарті враховано можливості навчального середовища, сприятливого для задоволення фізичних, соціокультурних і пізнавальних потреб учнів.

Цей Державний стандарт складається із:

загальної характеристики складових змісту освіти;

[Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступеня](#) згідно з додатком 1 (далі - Базовий навчальний план);

[державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів](#) згідно з додатком 2.

Цей Державний стандарт розроблений на основі [Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462](#) (Офіційний вісник України, 2011 р., № 33, ст. 1378), із спрямуванням освітніх галузей на розвиток сформованих і формування нових предметних (галузевих) компетентностей.

Предметні (галузеві) компетентності стосуються змісту конкретної освітньої галузі чи предмета, і для їх опису використовуються такі ключові поняття: “знає і розуміє”, “уміє і застосовує”, “виявляє ставлення і оцінює” тощо.

Цей Державний стандарт включає такі освітні галузі, як “Мови і літератури”, “Суспільствознавство”, “Мистецтво”, “Математика”, “Природознавство”, “Технології”, “Здоров'я і фізична культура”, зміст яких послідовно взаємозв'язаний із змістом відповідних освітніх галузей Державного стандарту початкової загальної освіти.

Зміст освітніх галузей, їх складові, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів відповідають завданням основної і старшої школи у їх послідовному взаємозв'язку. Зміст кожної освітньої галузі

структурується та реалізується за навчальними предметами і курсами, програми яких затверджує МОН.

Визначальним для системи вітчизняної загальної середньої освіти є українознавче спрямування всіх освітніх галузей.

Протягом навчання в основній школі учні здобувають базову загальну середню освіту, що разом із початковою є основою загальноосвітньої підготовки, формує в них готовність до вибору професії і реалізації шляхів подальшої освіти. Зміст освіти в основній школі для всіх учнів єдиний.

Варіативність методик організації навчання, а також наявність в учнів можливості обирати курси за вибором залежно від власних пізнавальних здібностей дають змогу застосовувати особистісно зорієнтований, компетентнісний і діяльнісний підходи.

У старшій школі, де навчання є профільним, обов'язковий для вивчення зміст освітніх галузей реалізується шляхом вивчення окремих предметів, курсів за вибором загальноосвітніх закладів відповідно до загальної кількості годин, передбачених для кожної галузі, або шляхом застосування модульної технології.

Інваріантна складова [Базового навчального плану](#) формується на державному рівні і є обов'язковою для реалізації в усіх навчальних закладах, що дають повну загальну середню освіту.

Освітня потреба старшокласників у профільному навчанні задовольняється шляхом створення мережі загальноосвітніх закладів різного типу, яка складається з однопрофільних і багатопрофільних ліцеїв, гімназій, загальноосвітніх шкіл, що мають змогу повністю реалізувати профільність навчання, а також професійно-технічних навчальних закладів, коледжів. Крім того, освітня потреба учнів старшої школи у профільному навчанні може задовольнятися в межах освітніх округів.

Зміст освіти і вимоги до його засвоєння у старшій школі диференціюються за базовим і профільним рівнями. Базовий рівень визначається обов'язковими вимогами до загальноосвітньої підготовки учнів згідно з цим Державним стандартом, а профільний - навчальними програмами, затвердженими МОН.

У старшій школі співвідношення навчальних годин для вивчення обов'язкових предметів і предметів, самостійно обраних учнями для профільного навчання, становить орієнтовно 50 на 50 відсотків.

Варіативна складова [Базового навчального плану](#) формується загальноосвітнім закладом з урахуванням особливостей регіону та індивідуальних освітніх запитів учнів.

На основі цього Державного стандарту МОН організовує розроблення і проводить апробацію навчальних програм, які затверджуються в установленому порядку.

Навчальна програма розробляється з урахуванням науково обґрунтованих вимог, що є спільними для всіх навчальних предметів.

Варіативні навчальні програми розробляються з урахуванням потреб різних регіонів і науково-методичних пріоритетів учителя.

На основі Базового навчального плану, який визначає загальні засади організації навчально-виховного процесу у загальноосвітніх закладах, МОН розробляє типові навчальні плани, в яких зміст освітніх галузей реалізується шляхом вивчення навчальних предметів і курсів інваріантної складової. Загальноосвітні заклади на основі типових навчальних планів складають щорічну роботу навчальні плани, в яких конкретизується варіативна складова загальної середньої освіти з урахуванням особливостей організації навчального процесу.

Бюджетне фінансування загальноосвітнього закладу здійснюється з урахуванням установленої Базовим навчальним планом сумарної кількості годин інваріантної та варіативної складових і можливості у процесі вивчення окремих предметів поділу класу на групи.

II. Освітня галузь "Мови і літератури"

Метою освітньої галузі "Мови і літератури" є розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої і читацької культури, комунікативної та літературної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій.

Освітня галузь складається з мовного і літературного компонентів. До мовного компонента належать українська мова, мови національних меншин (мова навчання і мова вивчення), іноземні мови, а до літературного - українська література, світова література і літератури національних меншин. Кожен із компонентів містить кілька наскрізних змістових ліній.

Наскрізними змістовими лініями мовного компонента є мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Мовленнєва лінія забезпечує формування мовленнєвої компетентності шляхом формування та удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі), а також готовності розв'язувати проблеми особистісного і суспільного характеру.

Мовна лінія передбачає формування мовної компетентності шляхом засвоєння системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів.

Соціокультурна лінія сприяє формуванню соціокультурної компетентності шляхом засвоєння культурних і духовних цінностей, норм, що регулюють соціально-комунікативні відносини між статями, поколіннями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвитку учнів.

Діяльнісна (стратегічна) лінія сприяє формуванню діяльнісної компетентності шляхом формування навчальних умінь і навичок, опанування стратегіями, що визначають мовленнєву діяльність, соціально-комунікативну поведінку учнів, спрямовані на виконання навчальних завдань і розв'язання життєвих проблем.

Стратегічно важлива для мовного компонента комунікативна компетентність, яка є невід'ємною складовою структури змісту освіти, передбачає оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності, основами

культури усного і писемного мовлення, базовими вміннями і навичками використання мови в різних сферах і ситуаціях.

Для мовного компонента важливими є також такі предметні компетентності, як мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна (стратегічна).

Вивчення мов сприяє збагаченню активного словникового запасу учнів, пізнанню та усвідомленню особливостей життєвого досвіду народів, мови яких вивчаються, важливості оволодіння мовами та задоволенню потреби в користуванні ними як засобом спілкування в різних сферах життєдіяльності, розвиває мовні, інтелектуальні та пізнавальні здібності, формує гуманістичний світогляд, моральні переконання та естетичні смаки, сприяє засвоєнню національних і загальнолюдських цінностей, використанню інформаційних і комунікаційних технологій, виховує в учнів потребу в удосконаленні власної мовленнєвої культури протягом усього життя.

Володіння українською мовою сприяє консолідації громадян у розбудові та зміцненні держави, забезпечує доступ до джерел української духовності, дає змогу випускникам загальноосвітніх закладів у повному обсязі реалізувати в різних галузях чи сферах життєдіяльності можливості, життєві потреби, плани, пов'язані з подальшим здобуттям освіти, опануванням спеціальністю.

Сучасна система навчання іноземних мов дає можливість застосовувати комунікативно-діяльнісний підхід оволодіння мовами як важливим засобом міжкультурного спілкування, усвідомлення учнями особливостей культури народів, мови яких вивчаються, власної національної культури.

Складовими літературного компонента є емоційно-ціннісна, літературознавча, загальнокультурна і компаративна лінії.

Емоційно-ціннісна лінія забезпечує розкриття гуманістичного потенціалу та естетичної цінності творів української, світової літератури, а також літератур національних меншин, формування світогляду учнів, їх національної свідомості, моралі та громадянської позиції.

Літературознавча лінія передбачає вивчення літературних творів у єдності змісту і форми, оволодіння учнями основними літературознавчими поняттями, застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації художніх творів, розгляд літературних творів, явищ і фактів у контексті літературного процесу, виявлення специфіки літературних напрямів, течій, шкіл у розвитку української літератури, світової літератури і літератур національних меншин, розкриття жанрово-стильових особливостей художніх творів, ознайомлення учнів з основними принципами художнього перекладу.

Культурологічна лінія передбачає усвідомлення творів художньої літератури як важливої складової мистецтва, ознайомлення учнів з основними цінностями світової художньої культури, розкриття особливостей творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті, висвітлення зв'язків літератури з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей, розширення ерудиції учнів, виховання їх загальної культури, поваги до

національних і світових традицій, толерантного ставлення до представників різних культур, віросповідань, рас і національностей.

Компаративна лінія забезпечує порівняння літературних творів, їх компонентів (тем, мотивів, образів, поетичних засобів та іншого), явищ і фактів, що належать до різних літератур, встановлення зв'язків між українською, світовою літературою і літературами національних меншин, розгляд традиційних тем, сюжетів, мотивів, образів у різних літературах, зіставлення оригінальних творів і україномовних перекладів літературних творів, вираження особливостей української культури та літератури на основі світової, демонстрацію лексичного багатства і невичерпних стилістичних можливостей української мови.

Зміст літературної освіти з урахуванням вікових особливостей учнів визначає художні твори, літературні явища і факти, розкриває їх ідейно-естетичну своєрідність та значущість в історії української і світової культури, встановлює зв'язки між різними національними літературами, літературою і фольклором, літературою і міфологією, літературою і філософією, літературою та іншими видами мистецтва, передбачає обсяг загальних теоретичних понять, необхідних для розуміння літератури як мистецтва слова, формування вмінь аналізувати та інтерпретувати художні твори в різних аспектах.

Засвоєння учнями літературного компонента сприяє їх залученню до надбань вітчизняного і світового письменства, розвитку стійкої мотивації до читання, потреби у зверненні до художньої літератури протягом життя, збагаченню духовно-емоційного досвіду, формуванню загальної культури, підвищенню рівня володіння українською, іноземними мовами та мовами національних меншин.

Вивчення української літератури сприяє вихованню любові до народу, його мови, звичаїв, національних традицій, культури, розумінню світової та національної історії, проблем сьогодення, розвитку інтелектуальних, духовних та естетичних цінностей.

Вивчення літератур національних меншин сприяє усвідомленню учнями розмаїття культурного багатства нашої держави, а світової літератури - залученню учнів до загальнолюдських цінностей, вихованню толерантного ставлення до різних народів, народностей, рас і культур.

Основна школа

Зміст мовного і літературного компонентів в основній школі спрямований на досягнення належного рівня сформованості в учнів вміння користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності, читати та усвідомлювати прочитане, на розвиток інтересу до художньої літератури і системного читання, розкриття за допомогою засобів мови і літератури національних і загальнолюдських цінностей, формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів, виховання в учнів любові, поваги до традицій українського народу, толерантного ставлення до культурних традицій інших народів.

Завданнями освітньої галузі в основній школі є:

формування стійкої мотивації до вивчення української мови і літератури, іноземних мов, мов і літератур національних меншин, світової літератури, любові до української мови і культури, а також поваги до інших мов і культур;

ознайомлення з мовною системою і формування на її основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних, правописних умінь і навичок;

вироблення вмій і навичок в усіх видах мовленнєвої (аудіювання, читання, говоріння, письмо) та читацької діяльності, різних сферах спілкування (особистісна, публічна, освітня);

формування комунікативної і літературної компетентностей;

ознайомлення із здобутками художньої оригінальної та перекладної літератури;

формування знань про специфіку художньої літератури як виду мистецтва, розвиток умінь і навичок учнів сприймати, аналізувати та інтерпретувати літературний твір у літературному та культурному контексті, взаємозв'язку з іншими видами мистецтва;

формування мовленнєвої і читацької культури, творчих здібностей, культури ведення діалогу, розвиток критичного мислення та естетичних смаків учня;

формування гуманістичного світогляду, духовного світу учня, його моралі, загальної культури, особистісних рис громадянина України, який усвідомлює свою належність до світової спільноти.

Старша школа

Навчання мови і літератури у старшій школі полягає у розвитку здобутих в основній школі вмій і навичок в усіх видах мовленнєвої та читацької діяльності, розвитку комунікативної компетентності з іноземних мов, заохоченні учнів до розширення кола читання, осмислення духовної цінності та поетики художніх творів, поглибленні культурно-пізнавальних інтересів учнів, усвідомленні ними ролі мови і літератури в сучасному світі, формуванні рис успішного мовця і творчого читача з високим рівнем загальної культури, активною громадянською позицією, національною свідомістю, вихованні в учнів поваги до культурних традицій різних народів.

Завданнями освітньої галузі в старшій школі є:

подальший розвиток мотивації до вивчення мови і літератури, засвоєння через мову і літературу історії, культури народу, моральних та естетичних цінностей, формування духовного світу учнів, їх світоглядних переконань, громадянських якостей, утвердження за допомогою засобів мови і літератури національних і загальнолюдських цінностей;

розвиток умінь вільно спілкуватися в різних ситуаціях, формулювати та відстоювати власну думку, вести дискусію, оцінювати життєві явища, моральні, суспільні, історичні та інші проблеми сучасності, висловлювати щодо них власне ставлення, досягати взаєморозуміння та взаємодії з іншими людьми;

удосконалення базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних, правописних умінь і навичок, узагальнення та поглиблення знань учнів про мову як суспільне явище і про літературу - як мистецтво слова;

вироблення вмінь орієнтуватися у різноманітній інформації українською та іншими мовами, у світі класичної і масової літератури, користуватися сучасними інформаційними комунікаціями (Інтернетом, системою дистанційного навчання тощо), провадити пошуково-дослідницьку діяльність (знаходити, сприймати, аналізувати, оцінювати, систематизувати, зіставляти різноманітні факти та відомості), застосовувати на практиці здобуті у процесі вивчення мови і літератури знання, набуті вміння та навички;

удосконалення під час провадження дослідницької діяльності навичок самостійної навчальної діяльності, саморозвитку, самоконтролю, розвиток художньо-образного мислення, інтелектуальних і творчих здібностей учнів, їх емоційно-духовної сфери, естетичних смаків і загальної культури.

III. Освітня галузь "Суспільствознавство"

Метою освітньої галузі "Суспільствознавство", що складається з історичного та суспільствознавчого компонентів, є забезпечення розвитку учня як особистості, що керується гуманістичними нормами і цінностями, усвідомлює себе громадянином України та успішно самореалізується в сучасному українському суспільстві.

Завданнями освітньої галузі є:

забезпечення реалізації можливостей розвитку учня як вільної особистості, здатної за допомогою набутих ключових та галузевих компетентностей ефективно самореалізовуватися в сучасному багатоманітному глобалізованому світі та брати участь у житті демократичної, соціальної, правової держави і громадянського суспільства, вчитися протягом усього життя;

розвиток інтелекту дитини, її критичного та творчого мислення, визначення нею власної ідентичності як особистості, громадянина, члена родини, етнічної, релігійної, регіональної та локальної спільноти;

формування в учнів почуття власної гідності, поваги до прав людини, гуманістичних традицій та загальнолюдських цінностей, здатності формувати власну етичну позицію та дотримуватися правил соціально відповідальної поведінки.

Зміст освітньої галузі реалізується шляхом вивчення окремих навчальних предметів (історії, права, економіки тощо), що відображають основи відповідних наук, інтегрованих курсів (громадянської освіти, суспільствознавства тощо).

Історичний компонент

Метою навчання історії в загальноосвітній школі є формування в учнів ідентичності та почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу.

Історичний компонент забезпечує:

розвиток інтересу учнів до історії як сфери знань і навчального предмета, власних освітніх запитів учнів і вміння їх задовольняти;

отримання та засвоєння системних знань про головні події, явища та тенденції в історії України та світу;

ознайомлення учнів з духовними і культурними надбаннями та цінностями, історико-культурними традиціями українського народу і цивілізації в цілому;

визначення, відбір і використання у процесі пошуку інформації про минуле різних видів історичних джерел, у тому числі текстових, візуальних та усних, артефактів, об'єктів навколишнього історичного середовища (музеїв, архівів, пам'яток культури та архітектури), а також інформаційно-комп'ютерних технологій;

вміння представляти обґрунтовані та структуровані знання з історії, власне розуміння історії з використанням відповідного понятійного апарату та виважено розглядати контраверсійні і суперечливі теми.

Зміст історичного компонента структуровано з урахуваннями специфіки історичного знання та хронологічних етапів розвитку людства за такими наскрізними змістовими лініями: людина - людина, людина - суспільство, людина - влада, людина - світ уявлень та ідей, людина - простір, людина - природа, людина - світ речей. Зазначені змістові лінії подаються за групами у складових змісту освітньої галузі і в державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів із застосуванням проблемно-тематичного підходу, що поєднаний з оглядовим, тематичним та поглибленим вивченням і синхронним викладанням взаємопов'язаних курсів історії України та всесвітньої історії.

Суспільствознавчий компонент

Метою навчання суспільствознавства є створення умов для розвитку особистості компетентного, активного, відповідального громадянина України, члена європейської і світової спільноти, що здатний сприймати та ефективно відповідати на сучасні індивідуальні та суспільні виклики і загрози.

Завданнями суспільствознавчої освіти є:

розвиток інтересу до суспільствознавства;

формування в учнів цілісної системи вмінь і навичок дослідження суспільних проблем, пропонування способів їх розв'язання, проведення аналізу та оцінювання суспільних явищ, процесів і тенденцій у державі та світі;

здійснення самостійного пошуку у різних видах джерел інформації про життя суспільства і людини в ньому;

формування активної громадянської позиції, загальнолюдських моральних якостей, правової та економічної культури, мотивації до соціальної активності.

Основними змістовими лініями суспільствознавчого компонента є людина в суспільно-політичній сфері, людина в соціальній сфері, людина у правовій сфері, людина в економічній сфері, людина в культурно-духовній сфері.

IV. Освітня галузь “Мистецтво”

Основною метою освітньої галузі “Мистецтво” є формування в учнів у процесі сприймання, інтерпретації, оцінювання ними творів мистецтва та провадження практичної діяльності системи ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей як цілісної єдиної основи світогляду, а також здатності до художньо-творчої самореалізації і культурного самовираження.

Завданнями освітньої галузями є:

оволодіння системою вмінь і навичок у галузі мистецтва, формування світогляду, креативних і комунікативних якостей;

формування вмінь і навичок аналізувати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, виявляти їх національну своєрідність;

збагачення духовного світу учнів у результаті вивчення творів мистецтва;

формування ціннісного ставлення до дійсності і творів мистецтва, розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів;

виховання здатності до художньої самореалізації, культурного самовираження, задоволення потреби в мистецькій самоосвіті.

Зміст освітньої галузі передбачає цілісний художньо-естетичний розвиток особистості учня шляхом опанування різних видів мистецтва і координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів полікультурного і поліхудожнього образу світу.

Змістовими лініями освітньої галузі є музична, образотворча, культурологічна.

В основній школі зміст освітньої галузі спрямований на розширення у процесі опанування творів мистецтва і художньо-практичної діяльності набутих у початковій школі ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей.

У старшій школі зміст освітньої галузі “Мистецтво” спрямований на формування художнього мислення та світогляду учнів, поглиблення їх ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей шляхом узагальнення знань, умінь і навичок, набутих в основній школі.

V. Освітня галузь “Математика”

Основною метою освітньої галузі “Математика” є формування в учнів математичної компетентності на рівні, достатньому для забезпечення життєдіяльності в сучасному світі, успішного оволодіння знаннями з інших освітніх галузей у процесі шкільного навчання, забезпечення інтелектуального розвитку учнів, розвитку їх уваги, пам’яті, логіки, культури мислення та інтуїції.

Завданнями освітньої галузі є:

розкриття ролі та можливостей математики у пізнанні та описанні реальних процесів і явищ дійсності, забезпечення усвідомлення математики як універсальної мови природничих наук та органічної складової загальної людської культури;

розвиток логічного, критичного і творчого мислення учнів, здатності чітко та аргументовано формулювати і висловлювати свої судження;

забезпечення оволодіння учнями математичною мовою, розуміння ними математичної символіки, математичних формул і моделей як таких, що дають змогу описувати загальні властивості об'єктів, процесів та явищ;

формування здатності логічно обґрунтовувати та доводити математичні твердження, застосовувати математичні методи у процесі розв'язування навчальних і практичних задач, використовувати математичні знання і вміння під час вивчення інших навчальних предметів;

розвиток умінь працювати з підручником, опрацьовувати математичні тексти, шукати і використовувати додаткову навчальну інформацію, критично оцінювати здобуту інформацію та її джерела, виокремлювати головне, аналізувати, робити висновки, використовувати отриману інформацію в особистому житті;

формування здатності оцінювати правильність і раціональність розв'язання математичних задач, обґрунтовувати твердження, розпізнавати логічно некоректні міркування, приймати рішення в умовах неповної, надлишкової, точної та ймовірнісної інформації.

Основна школа

Завданнями освітньої галузі, що визначають зміст математичної освіти в основній школі, є:

розширення знань про число (від вивчених у початковій школі натуральних чисел до дійсних), формування культури усних, письмових, інструментальних, точних і наближених обчислень;

формування системи функціональних понять, умінь використовувати функції та їх графіки для характеристики залежностей між величинами явищ і процесів;

забезпечення оволодіння учнями мовою алгебри, вміннями здійснювати перетворення алгебричних виразів, розв'язувати рівняння, нерівності та їх системи, моделювати за допомогою рівнянь реальні ситуації, пояснювати здобуті результати;

формування уявлень про математичну статистику і теорію ймовірності як окремі науки, про особливості організації статистичних досліджень, наочне подання статистичних даних, визначення числових характеристик статистичного ряду, понять випадкової події та її ймовірності;

забезпечення оволодіння учнями мовою геометрії, розвиток просторового уявлення, умінь виконувати геометричні побудови;

формування знань про геометричні фігури на площині, їх властивості, а також умінь застосовувати вивчене у процесі розв'язування геометричних задач;

ознайомлення із способами і методами математичних доведень, формування умінь використовувати їх у процесі навчання;

формування знань про основні геометричні величини (довжина, площа, об'єм, міра кута), способи їх знаходження серед плоских і просторових фігур,

формування умінь застосовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях.

Старша школа

Завданнями освітньої галузі, що визначають зміст математичної освіти у старшій школі, є:

розширення компетентностей учнів щодо тотожних перетворень виразів (степеневих, логарифмічних, ірраціональних, тригонометричних), розв'язування відповідних рівнянь і нерівностей;

завершення формування поняття числової функції у результаті вивчення степеневих, показникових, тригонометричних класів функцій, формування вмінь їх досліджувати і використовувати для опису і вивчення явищ і процесів;

ознайомлення з ідеями і методами диференціального та інтегрального обчислення, формування елементарних умінь їх практичного застосування;

формування практичної компетентності щодо розпізнавання випадкових подій, обчислення їх ймовірності, застосування базових статистико-ймовірнісних моделей під час розв'язування навчальних і практичних задач та опрацювання експериментальних даних у процесі вивчення предметів природничого циклу;

формування системи знань про просторові фігури та їх основні властивості, способи обчислення площ їх поверхонь і об'ємів, а також умінь застосовувати здобуті знання під час розв'язування навчальних і практичних задач;

формування уявлення про аксіоматичну побудову математичних теорій.

Зазначені завдання виконуються у процесі опанування навчального змісту освітньої галузі “Математика”, в якому виокремлюються такі змістові лінії: числа, вирази, рівняння і нерівності, функції, елементи комбінаторики, теорії ймовірності та математичної статистики, геометричні фігури і геометричні величини.

VI. Освітня галузь “Природознавство”

Метою освітньої галузі “Природознавство” є формування в учнів природничо-наукової компетентності як базової та відповідних предметних компетентностей як обов'язкової складової загальної культури особистості і розвитку її творчого потенціалу.

Завданнями освітньої галузі є:

забезпечення оволодіння учнями термінологічним апаратом природничих наук, засвоєння предметних знань та усвідомлення суті основних законів і закономірностей, що дають змогу зрозуміти перебіг природних явищ і процесів;

забезпечення усвідомлення учнями фундаментальних ідей і принципів природничих наук;

набуття досвіду практичної та експериментальної діяльності, здатності застосовувати знання у процесі пізнання світу;

формування ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, а також ідей сталого розвитку.

Загальними змістовими лініями освітньої галузі є:

закони і закономірності природи;

методи наукового пізнання, специфічні для кожної з природничих наук;

екологічні основи ставлення до природокористування;

екологічна етика;

значення природничо-наукових знань у житті людини та їх роль у суспільному розвитку;

рівні та форми організації живої і неживої природи, які структурно представлені в таких компонентах освітньої галузі, як загально-природничий, астрономічний, біологічний, географічний, фізичний, хімічний, екологічний.

Загальноприродничий компонент забезпечує формування в учнів основи цілісного уявлення про природу і місце людини в ній, пропедевтичну підготовку учнів до вивчення окремих навчальних предметів, що сприяє розвитку ціннісних орієнтацій учнів у різних сферах життєдіяльності та їх адекватній поведінці в навколишньому природному середовищі.

Астрономічний компонент зорієнтований на забезпечення засвоєння учнями наукових фактів, понять і законів астрономії, методів її дослідження, усвідомлення знань про будову Сонячної системи, створення і розвиток Всесвіту, формування наукового світогляду.

Біологічний компонент забезпечує засвоєння учнями знань про закономірності функціонування живих систем, їх розвиток і взаємодію, взаємозв'язок із неживою природою, оволодіння основними методами пізнання живої природи, розуміння біологічної картини світу, цінності таких категорій, як знання, життя, природа, здоров'я, формування свідомого ставлення до екологічних проблем, усвідомлення біосферної етики, застосування знань з біології у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності, оцінювання їх ролі для суспільного розвитку, перспектив розвитку біології як науки та її значення у забезпеченні існування біосфери.

Географічний компонент спрямований на засвоєння учнями знань про природну і соціальну складову географічної оболонки Землі, формування в учнів комплексного, просторового, соціально орієнтованого знання про планету Земля у результаті застосування краєзнавчого, регіонального і планетарного підходів та усвідомлення цілісного географічного образу своєї країни.

Фізичний компонент забезпечує усвідомлення учнями основ фізичної науки, засвоєння ними основних фізичних понять і законів, наукового світогляду і стилю мислення, розвиток здатності пояснювати природні явища і процеси та застосовувати здобуті знання під час розв'язання фізичних задач, удосконалення досвіду провадження експериментальної діяльності, формування ставлення до фізичної картини світу, оцінювання ролі знань фізики в житті людини і суспільному розвитку.

Хімічний компонент забезпечує засвоєння учнями знань про речовини та їх перетворення, хімічні закони і методи дослідження, навички безпечного

поводження з речовинами, формує ставлення до екологічних проблем і розуміння хімічної картини світу, вміння оцінювати роль хімії у виробництві та житті людини.

Екологічний компонент спрямований на формування в учнів екологічної свідомості та дотримання правил екологічно безпечної поведінки в навколишньому природному середовищі.

VII. Освітня галузь “Технології”

Метою освітньої галузі “Технології” є формування і розвиток проектно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їх соціалізації у суспільстві.

Освітня галузь складається з інформаційно-комунікаційного та технологічного компонентів.

Зміст предметів освітньої галузі має чітко виражену прикладну спрямованість і реалізується переважно шляхом застосування практичних методів і форм організації занять.

Інформаційно-комунікаційний компонент

Реалізація інформаційно-комунікаційного компонента спрямована на формування предметної інформаційно-комунікаційної компетентності та ключових компетентностей.

Завданнями навчання інформатики в основній школі є формування в учнів навичок і вмінь проводити основні операції з інформаційними об’єктами, зокрема:

- здійснювати пошук необхідної інформації з використанням пошукових і експертних систем, зокрема Інтернету;

- створювати інформаційні об’єкти, фіксувати, записувати, спостерігати за ними і вимірювати їх, зокрема, в рамках реалізації індивідуальних і колективних проектів;

- висувати і перевіряти нескладні гіпотези навчально-пізнавального характеру, створювати, вивчати та використовувати інформаційні об’єкти;

- використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій для обміну інформацією, спілкування;

- планувати, організовувати індивідуальну і колективну діяльність в інформаційному середовищі.

У галузі теоретичної інформатики учні:

- вивчають, аналізують інформаційні процеси, що відбуваються у живій природі, суспільстві та техніці;

- одержують уявлення про основи управління, прийняття рішень, основні принципи роботи засобів інформаційних технологій;

- ознайомлюються з інформаційним моделюванням;

- розвивають алгоритмічне мислення як засіб планування, організації діяльності.

У галузі соціальної інформатики учні:

одержують уявлення про роль інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку сучасної цивілізації, інформаційній інфраструктурі суспільства, про основні види засобів масової інформації та взаємодію людини з такими засобами;

засвоюють юридичні та морально-етичні норми роботи з інформаційними даними і програмними продуктами;

отримують уявлення про інформаційну безпеку суспільства та особистості.

Завданнями навчання інформатики у старшій школі є формування в учнів здатності:

виявляти та аналізувати інформаційні процеси в технічних, біологічних і соціальних системах;

будувати і використовувати інформаційні моделі, а також засоби опису та моделювання явищ і процесів.

Технологічний компонент

Основною умовою реалізації технологічного компонента є технологічна та інформаційна діяльність, що провадиться від появи творчого задуму до реалізації його в готовому продукті.

Завданнями навчання технологій є:

формування цілісного уявлення про розвиток матеріального виробництва, роль техніки, проектування і технологій у розвитку суспільства;

ознайомлення учнів із виробничим середовищем, традиційними, сучасними і перспективними технологіями обробки матеріалів, декоративно-ужитковим мистецтвом;

формування здатності розвивати надбання рідної культури з використанням засобів декоративно-ужиткового мистецтва;

набуття учнями досвіду провадження технологічної діяльності, партнерської взаємодії і ціннісних ставлень до трудових традицій;

розвиток технологічних умінь і навичок учнів;

усвідомлення учнями значущості ролі технологій як практичного втілення наукових знань;

реалізація здібностей та інтересів учнів у сфері технологічної діяльності;

створення умов для самореалізації, розвитку підприємливості та професійного самовизначення кожного учня;

оволодіння вмінням оцінювати власні результати предметно-перетворювальної діяльності та рівня сформованості ключових і предметних компетентностей.

VIII. Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”

Основною метою освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура” є розвиток здоров’язбережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров’я та дбайливого ставлення до нього, розвитку фізичної культури особистості та готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій та захисту Вітчизни.

Завданнями освітньої галузі є:

поглиблення в учнів знань про власне здоров'я, фізичний розвиток, необхідність ведення здорового способу життя, безпечну поведінку, фізичну культуру особистості, взаємозв'язок організму людини з навколишнім природним середовищем;

формування в учнів знання про здоров'я і безпеку, здоровий і безпечний спосіб життя, фізичну культуру;

підвищення рівня рухової активності;

удосконалення життєво необхідних умінь та навичок, вміння використовувати їх у навчальній та повсякденній діяльності;

створення мотивації учнів щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я, занять фізичною культурою, вдосконалення фізичної, соціальної, психічної і духовної складових здоров'я;

усвідомлення учнями цінності життя і здоров'я, значущості здорового і безпечного способу життя та фізичної культури;

збагачення власного досвіду учнів щодо збереження здоров'я;

розширення функціональних можливостей організму учня шляхом цілеспрямованого розвитку природних здібностей, основних фізичних якостей;

підготовка молоді до забезпечення власної безпеки та безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу, до служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях.

Здоров'язбережувальна компетентність як:

ключова формується на міжпредметному рівні шляхом оволодіння предметними компетенціями з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів основної школи;

предметна - у результаті засвоєння змісту предметів освітньої галузі і оволодіння учнями відповідними компетенціями.

Загальними змістовими лініями освітньої галузі "Здоров'я і фізична культура" є здоров'я, фізична культура, безпека життєдіяльності, захист Вітчизни і цивільна оборона.

БАЗОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступеня

Найменування освітньої галузі	Загальна кількість годин								
	II ступінь (5 - 9 класи)			III ступінь (10 - 11 класи)			Разом II і III ступені (5 - 11 класи)		
	на тиждень	на рік	відсотків	на тиждень	на рік	відсотків	на тиждень	на рік	відсотків
Інваріантна складова									
1. Мови і літератури	45	1575	27	12	420	15,8	57	1995	23,4
2. Суспільствознавство	10	350	6	6	210	7,9	16	560	6,5
3. Мистецтво*	8	280	4,7				8	280	3,3
4. Математика	20	700	12	6	210	7,9	26	910	10,7
5. Природознавство	30	1050	18	6	210	7,9	36	1260	14,8
6. Технології*	14	490	8,3				14	490	5,7
7. Здоров'я і фізична культура**	20	700	12	6	210	7,9	26	910	10,7
Разом	147	5145	88	36	1260	47,4	183	6405	75
Варіативна складова									
1. Цикл профільних предметів***				24	840	31,6	24	840	10,2
2. Цикл вибірково-обов'язкових предметів				6	210	7,9	6	210	2,5
3. Додаткові години на впровадження поглибленого вивчення окремих предметів, допрофільного та профільного навчання, на курси за вибором, факультативи, індивідуальні заняття	20	700	12	10	350	13,1	30	1050	12,3
Разом	20	700	12	40	1400	52,6	60	2100	25
Гранично допустиме навчальне навантаження	157	5495		66	2310		223	7805	
Усього (загальне навчальне навантаження)	167	5845	100	76	2660	100	243	8505	100

* Освітні галузі “Технології” та “Мистецтво” у старшій школі належать до вибірково-обов'язкових предметів.

** Години, передбачені для фізичної культури освітньої галузі “Здоров'я і фізична культура”, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

*** Цикл профільних предметів складається із профільних предметів

(наприклад, фізики та математики у класі фізико-математичного профілю); профілюючих предметів (наприклад, екології у класі біолого-хімічного профілю чи географії у класі економічного профілю), курсів профільного навчання (наприклад, країнознавства у класі профілю іноземної філології).

Додаток 2
до Державного стандарту

ДЕРЖАВНІ ВИМОГИ
до рівня загальноосвітньої підготовки учнів

Зміст освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>I. Освітня галузь “Мови і літератури”</p> <p>Основна школа</p> <p>Мовний компонент</p> <p>Українська мова. Мови національних меншин (мови навчання і мови вивчення)</p> <p><i>Мовленнєва лінія</i></p>	
<p>Мовлення як засіб спілкування, пізнання і впливу.</p> <p>Ситуація і сфери спілкування. Форми мовлення.</p> <p>Види мовленнєвої діяльності. Культура спілкування.</p> <p>Стилі, типи і жанри мовлення</p>	<p>вміння розрізняти усне і писемне мовлення, розмовляти правильно і комунікативно доцільно, орієнтуватися в мовленнєвій ситуації, сферах спілкування, осмислювати, планувати і реалізувати задум, висловлювати, удосконалювати його, володіти всіма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), різними типами, стилями і жанрами мовлення з урахуванням ситуації спілкування, дотримуватися культури мовлення, правил спілкування і мовленнєвого етикету</p>
<p><i>Аудіювання</i></p>	
<p>Сприймання на слух, розуміння текстів, що належать до різних стилів, типів і жанрів мовлення</p>	<p>сприймати текст на слух, запам’ятовувати його зміст, виявляти розуміння тексту і підтексту прослуханого, визначати тему та основну думку твору, оцінювати почуте,</p>

	аналізувати особливості мовної форми, користуватися різними видами слухання
<i>Говоріння</i>	
Переказування (докладне, стисло, вибіркове), діалогічні та монологічні висловлювання різних типів і стилів мовлення	переказувати (докладно, стисло, вибірково) вивчені, прослухані або прочитані твори, створювати діалогічні та монологічні тексти з урахуванням ситуації спілкування та комунікативного завдання, бути здатним висловлювати власну думку, аналізувати різні погляди на предмет обговорення, дотримуватися мовних, етичних норм та норм етикету, вміти удосконалювати власне мовлення
<i>Читання</i>	
Формування, розвиток техніки читання вголос і мовчки, розуміння самостійно прочитаних текстів, які належать до різних типів, стилів і жанрів мовлення	читати вголос і мовчки за визначеними програмою нормативами, розуміти, запам'ятовувати, різнобічно аналізувати зміст і форму прочитаного твору, вміти висловлювати власну думку про прочитане, самостійно працювати з текстом, користуватися різними видами читання
<i>Письмо</i>	
Побудова письмових текстів (монолог, діалог, полілог) різних типів, стилів і жанрів мовлення	письмово переказувати (докладно, стисло, вибірково), самостійно створювати письмові тексти, висловлювати в них власну думку про певну подію, ситуацію, прочитаний твір, дотримуватися вимог до мовлення, удосконалювати написане
<i>Мовна лінія</i>	
<i>Фонетика. Орфоенія. Графіка</i>	
Звукова система мови. Складоподіл. Наголос. Сильна і слабка позиції звуків у слові та	розрізняти звуки мови і букви, дотримуватися орфоепічних норм у

позначення їх на письмі. Алфавіт. Звукове значення букв. Орфоепічні норми. Орфоепічний словник	власному мовленні, вільно користуватися алфавітом, орфоепічним словником
<i>Лексикологія і фразеологія</i>	
Лексичне значення слів і фразеологізмів. Однозначні та багатозначні, стилістично та емоційно нейтральні і стилістично та емоційно забарвлені слова. Пряме і переносне значення слова. Групи слів за значенням. Синоніми і антоніми, омоніми, пароніми. Групи слів за походженням, сферою використання. Фразеологізми, їх різновиди	визначати істотні ознаки лексикологічних понять і фразеологізмів, пряме і переносне значення слова, стилістично та емоційно нейтральні і стилістично та емоційно забарвлені слова, групи слів за значенням, походженням, сферою використання, використовувати слова і фразеологізми, тлумачити лексичне значення загальноживаних слів і фразеологізмів, добирати до них синоніми, антоніми, омоніми і пароніми
Етимологія слова. Навчальні словники різних видів	пояснювати етимологію окремих слів, користуватися словниками
<i>Будова слова. Словотвір</i>	
Будова слова і значення морфем. Способи творення слів. Морфемний і словотвірний словники	пояснювати значення слова шляхом проведення аналізу його будови, розрізняти словозміну і словотвір, правильно і комунікативно доцільно використовувати слова з урахуванням значення їх морфем, користуватися морфемним і словотвірним словниками
<i>Морфологія</i>	
Лексичне та граматичне значення слова. Частини мови. Граматичні характеристики частин мови. Роль частин мови у реченні. Довідники з морфології	розрізняти частини мови, визначати роль морфологічних засобів у побудові висловлювань, правильно і стилістично доцільно використовувати форми слів, що належать до різних частин мови, користуватися довідковою літературою
<i>Синтаксис</i>	

Синтаксичні одиниці, їх види, будова, способи вираження. Синтаксичні засоби, їх роль у побудові висловлювань. Способи передачі мовлення: пряма і непряма мова. Складне синтаксичне ціле. Довідники із синтаксису та пунктуації	пояснювати семантику, будову словосполучень, речень різних видів, визначати і будувати синтаксичні одиниці, висловлювати той самий зміст за допомогою різних синтаксичних засобів, будувати тематично цілісний, структурований зв'язний текст, користуватися довідниками
<i>Стилістика</i>	
Стилі. Стилістичні можливості мовних одиниць, їх функціонування у мовленні	комунікативно доцільно використовувати стилістичні можливості вивчених мовних одиниць в усному і писемному мовленні
<i>Орфографія</i>	
Написання разом, окремо, через дефіс. Правила переносу слів. Орфографічні правила, списки слів для запам'ятовування. Орфографічний словник	правильно писати слова відповідно до вивчених орфографічних правил і словникові слова, перевіряти написане, користуватися орфографічним словником
<i>Пунктуація</i>	
Розділові знаки, їх функції. Розділові знаки у простому і складному реченнях. Розділові знаки у прямій мові, діалозі. Довідники з пунктуації	визначати смислові та синтаксичні відношення у реченні для обґрунтування вибору розділових знаків, пунктуаційно правильно оформляти речення різних видів, діалог
<i>Соціокультурна лінія</i>	
Особливості національної культури, звичаї, традиції, свята, визначні діячі, суспільно-політичні події, державна символіка. Матеріальна і духовна культура рідного народу, Найвідоміші фольклорні твори як відображення народного досвіду, особливостей	визначати особливості національної культури, використовувати ці знання і знання, здобуті під час вивчення інших предметів, у власному мовленні, пояснювати значення слів, найуживаніших усталених висловів, сприймати зміст найвизначніших творів, використовувати їх у своєму мовленні, дотримуватися правил мовленнєвої поведінки відповідно

національного характеру, їх етнокультурний колорит	до загальнолюдських норм і специфіки національної культури
<i>Діяльнісна лінія</i>	
Основні загальнонавчальні, творчі вміння як предмет практичного засвоєння учнів. Основні комунікативні стратегії, стратегії співпраці	застосовувати основні загальнонавчальні, творчі вміння, використовувати їх у різних життєвих і навчальних ситуаціях, користуватися основними комунікативними стратегіями
Іноземні мови <i>Мовленнєва лінія</i>	
Сфери спілкування	
<i>Особистісна</i> Тематичні блоки: Я, моя родина, друзі, відпочинок, дозвілля, відвідання магазину, покупки, природа і погода, охорона навколишнього природного середовища <i>Публічна</i> Тематичні блоки: Охорона здоров'я, улюблений письменник, улюблена книга, кіно і театр, телебачення, музика, молодіжна культура, наука, технічний прогрес, життя суспільства, подорож і екскурсії, пам'ятки культури, спорт, країна, мова якої вивчається	<i>аудіювання</i> розуміти зміст нескладних висловлювань, що стосуються особистісної, публічної, освітньої сфери спілкування, а також нескладних текстів пізнавального та країнознавчого характеру, повний зміст висловлювання вчителя і учнів, що стосуються особистісної, публічної, освітньої сфери, нескладні тексти, виділяти головну думку, використовуючи лінгвістичну та контекстуальну здогадку, прості пояснення, наприклад, щодо використання різних видів транспорту, пересування в незнайомому місті, основний зміст повідомлень, оголошень, репортажів, здобувати інформацію з радіо- та телепередач на побутову тематику
<i>Освітня</i>	<i>читання</i>

<p>Тематичні Робота і плани на майбутнє</p> <p>блоки: професія,</p>	<p>розуміти зміст нескладних автентичних текстів різних жанрів і стилів, що співвідносяться з особистісною, публічною, освітньою сферами спілкування, користуватися словником та іншою довідковою літературою, розуміти основний зміст газетних, журнальних текстів, текстів науково-популярного і публіцистичного стилів, виділяти основну думку, уміти переглянути значний за обсягом текст (серію текстів) для пошуку необхідної інформації, здобувати інформацію з оголошень, проспектів, меню, розкладів, брошур, коротких офіційних документів</p>
	<p><i>говоріння</i></p> <p>монологічне мовлення</p> <p>створювати зв'язне повідомлення, використовуючи в разі потреби лексичні або зображувальні опори, готувати повідомлення щодо певної ситуації в межах визначених сфер спілкування, передавати основний зміст прочитаного, побаченого або почутого, висловлюючи своє ставлення, давати оцінку особам, вчинкам, подіям, явищам, про які йдеться</p>
	<p>діалогічне мовлення</p> <p>встановлювати і підтримувати спілкування із співрозмовником у межах визначеної тематики і сфери спілкування, ініціювати і завершувати спілкування, використовуючи для цього відповідні зразки мовленнєвого етикету, прийнятого в країні, мова якої вивчається, ініціювати і підтримувати спілкування, доводити співрозмовникові власну точку зору, обґрунтовуючи її</p>
	<p><i>письмо</i></p>

	робити нотатки, складати план, заповнювати анкету, опитувальний лист, уміти написати лист, повідомлення, автобіографію, писати твори в межах визначених сфер спілкування, висловлюючи власне ставлення до проблем, які порушуються
<i>Мовна лінія</i>	
Активна і пасивна лексика. Фразеологічні ідіоми. Усталені вислови. Граматична система мови. Категорії, класи і структури нормативної граматики мови, яка вивчається. Багатозначність слів, їх зв'язок з контекстом. Граматична семантика. Система транскрипційних знаків	знати достатню кількість мовних одиниць для забезпечення комунікативних потреб (намірів) у межах визначених сфер і тематики спілкування, складати речення, необхідні для використання у найбільш типових ситуаціях спілкування, знати основні правила орфографії та пунктуації, уміти продукувати письмове повідомлення з дотриманням мовних правил
<i>Соціокультурна лінія</i>	
Відомості, що стосуються: найтипівіших особливостей культури, звичаїв, традицій, свят, діячів літератури, мистецтва і науки, суспільно-політичних реалій та державної символіки, реалій побуту, культурних пам'яток, музеїв, театрів країни, мова якої вивчається	уміти виконувати комунікативні функції, застосовуючи мовленнєві зразки відповідно до лінгвокраїнознавчих і соціокультурних вимог, прийнятих у країні, мова якої вивчається, знати і застосовувати основні правила етикету країни, мова якої вивчається, усвідомлювати і толерантно ставитися до традицій, звичаїв, цінностей та ідеалів, характерних для народу, мова якого вивчається
<i>Діяльнісна (стратегічна) лінія</i>	
Стратегії комунікативної поведінки, що забезпечують ефективну мовленнєву взаємодію	сприймати новий досвід, нову мову, нових людей, нові способи поведінки і життєдіяльності, виявляти готовність адекватно діяти в цих умовах, уміти організувати свою діяльність відповідно до наявних умов навчання, самостійно визначати і застосовувати ефективні стратегії оволодіння іноземною мовою,

	критично оцінювати власний навчальний досвід і навчальні досягнення та визначати шляхи їх удосконалення, уміти застосовувати нові знання в різноманітних ситуаціях спілкування
Літературний компонент Українська література. Світова література. Літератури національних меншин <i>Ціннісна лінія</i>	
Популярні твори для дітей та юнацтва (твори морального змісту, про національні події, характери і традиції, пригодницькі, детективні, фантастичні, казкові твори) Художні твори різних родів і жанрів, які репрезентують ключові історико-літературні епохи	читати виразно, сприймати емоційно, осмислювати творчо художній текст, визначати головну думку прочитаного, авторську позицію, виявляти актуальні проблеми і деякі художні особливості творів, висловлювати власне ставлення до відображених у художньому творі подій, образів, тем, ідей з урахуванням моральних цінностей і соціальних норм, знати основні етапи літературного процесу, авторів, назви їх творів, окремі факти біографії і творчості митців, їх внесок у розвиток національної і світової культури, уміти виконувати (усно і письмово) творчі роботи різних жанрів
<i>Літературознавча лінія</i>	
Літературний твір як система. Засоби художньої виразності у творі. Поняття про літературний процес. Джерела знань про літературу.	розуміти взаємозв'язок компонентів літературного твору, форми і змісту, знати визначення основних теоретико-літературознавчих понять і застосовувати їх під час інтерпретації та аналізу творів (окремих фрагментів і компонентів тексту), розрізняти напрями та течії, роди і жанри (їх суттєві ознаки), визначати жанрово-родову приналежність творів, провадити пошуково-дослідницьку діяльність у галузі літератури (збирання відомостей про письменників, систематизація фактів, проведення аналізу окремих літературних явищ, підготовка повідомлення тощо), користування літературознавчими

	словниками, енциклопедіями та іншими видами джерел
<i>Культурологічна лінія</i>	
Література як мистецтво слова. Національне і загальнолюдське в літературному творі. Література в контексті культури	встановлювати специфіку літературного твору в системі інших видів мистецтва, виокремлювати в художніх творах специфічні особливості національної культури, визначати загальнолюдські цінності, втілені в художніх творах, знати характерні риси основних етапів літератури в контексті культури, виявляти зв'язки літератури з філософією, фольклором, міфологією, видами мистецтва (генетичні, типологічні, контактні), аналізувати та інтерпретувати твір у культурологічному контексті, виявляти повагу до самотності художньої культури різних народів, сформований рівень особистої культури, розвиненості духовної та естетичної сфери
<i>Компаративна лінія</i>	
Спільне і відмінне в різних літературах (українській, світовій, національних меншин), у творах різних жанрів (казка фольклорна і літературна, оповідання, новела, повість, роман, поема, трагедія, комедія, драма). Вплив міфології і фольклору на літературу. Поняття про традиційне (вічне) в літературі	вміти зіставляти образи, сюжети, теми, мотиви, що належать до різних національних літератур, визначати і порівнювати типологічні ознаки (жанрові та стильові) художніх творів, виявляти специфіку окремих відображених міфологічних і фольклорних, а також традиційних (вічних) тем, сюжетів, образів, мотивів у літературному творі (спадщині письменника)

Рецепція України у світовій літературі та культурі	розкривати особливості художнього зображення теми (образу) України у творах різних митців
Священні книги людства як пам'ятки культури	встановлювати специфіку втілення окремих тем, ідей, сюжетів, образів, мотивів священних книг людства в літературі та інших видах мистецтва
Оригінал і переклад. Основні принципи художнього перекладу	оцінювати художню вартість творів, своєрідність художніх перекладів, у тому числі шляхом зіставлення їх з оригіналами
<p>Старша школа</p> <p>Мовний компонент</p> <p>Українська мова. Мови національних меншин (мова навчання і мова вивчення)</p> <p><i>Мовленнєва лінія</i></p>	
Культура мовлення. Стилі мови і мовлення. Стилістичне розшарування мовних засобів. Основні комунікативні ознаки мовлення. Публічне і ділове мовлення	виділяти ознаки та особливості правильного і комунікативно доцільного мовлення, його стилів, жанрів, їх відмінності, розрізняти стилістичні варіанти мовних засобів у текстах різних стилів і жанрів мовлення, володіти життєво необхідними мовленнєвими жанрами, готувати публічні виступи і виголошувати їх, брати участь у підготовці та веденні діалогу і полілогу з урахуванням відповідних вимог до культури спілкування і зразкового мовлення
<i>Мовна лінія</i>	
Узагальнення, систематизація і поглиблення найважливіших відомостей з мови	класифікувати, систематизувати і узагальнювати вивчені поняття, правильно ставити розділові знаки у простому і складному реченнях відповідно до вивчених правил, доречно використовувати знання і виконувати вимоги до усного і писемного мовлення,
Текст, його будова. Норми літературної мови. Фонетика. Орфоепія. Лексикологія і	

<p>фразеологія. Морфологічна будова слова</p> <p>Частини мови. Слово, словосполучення, речення. Члени речення. Просте і складне речення</p> <p>Система розділових знаків Написання слів з найуживанішими орфограмами, пунктограмами. Види мовних помилок і шляхи запобігання їм</p>	<p>використовувати граматичні форми відповідно до вивчених правил, знаходити мовні помилки і виправляти їх, здійснювати самоконтроль за результатами навчальних досягнень</p>
<p><i>Соціокультурна лінія</i></p>	
<p>Найважливіші світоглядні, етичні, естетичні та інші поняття, ідеї, відомості, пов'язані з національною і світовою культурою</p> <p>Відображення у мові особливостей картини світу, способу життя, мислення і культури, що характерні для певного народу</p>	<p>визначати найважливіші світоглядні, етичні та інші поняття, відомості, ідеї, відображені в мові, загальнолюдські моральні цінності, їх вияв у національних традиціях</p> <p>вміти узгоджувати власну мовленнєву і життєтворчу діяльність із засвоєними етичними, естетичними та іншими цінностями, ураховувати в мовленні особливості світогляду, культури певного народу</p>
<p><i>Діяльнісна (стратегічна) лінія</i></p>	
<p>Загальнонавчальні, творчі вміння як предмет практичного засвоєння. Комунікативні стратегії, стратегії співпраці</p>	<p>застосовувати загальнонавчальні, творчі вміння у різних життєвих і навчальних ситуаціях спілкування, користуватися комунікативними стратегіями, стратегіями співпраці</p>
<p>Іноземні мови</p> <p><i>Мовленнєва лінія</i></p>	
<p><i>Сфери спілкування</i></p> <p><i>Особистісна</i></p> <p>Тематичні блоки: Я, моя родина і друзі, дозвілля,</p>	<p><i>аудіювання</i></p> <p>розуміти висловлювання в межах запропонованих тем, а також автентичні, зокрема професійно орієнтовані, тексти, висловлювання вчителя і учнів, основний</p>

<p>харчування, покупки, природа і погода, проблема забруднення навколишнього природного середовища</p>	<p>зміст пізнавальних радіо- і телепередач, зміст дискусії, що відбувається в класі або подається у звукозапису</p>
<p><i>Публічна</i></p>	<p><i>читання</i></p>
<p>Тематичні блоки: Охорона здоров'я, літературні жанри, вітчизняні та зарубіжні письменники, кіно, театр, телебачення, образотворче мистецтво, музика, молодіжний рух в Україні та світі, наука і технічний прогрес, сучасні засоби комунікації та технології, життя суспільства, подорож, спорт, країна, мова якої вивчається</p>	<p>розуміти тематичні автентичні, зокрема професійно орієнтовані, тексти різних жанрів і стилів (художні, науково-популярні, публіцистичні тощо), використовувати адекватні стратегії визначення невідомих мовних одиниць, аналізувати окремі уривки з тексту, визначати найбільш значущу інформацію, систематизувати і коментувати її</p>
<p><i>Освітня</i></p>	<p><i>говоріння</i></p>
<p>Тематичні блоки: Шкільне життя, вибір професії</p>	<p>монологічне мовлення</p> <p>без попередньої підготовки висловлювати відповідно до запропонованих сфер і тематики спілкування, відтворювати зміст прочитаного, побаченого або почутого, висловлюючи та обґрунтовуючи власне ставлення до осіб, подій, явищ, про які йдеться, брати участь у дискусіях, логічно та аргументовано висловлюватися з обговорюваних проблем, доводити власну точку зору і власне ставлення до них, складати план, тези для побудови мовленнєвих висловлювань</p>
	<p>діалогічне мовлення</p>
	<p>спілкуватися з носіями мови у межах визначеної тематики, використовувати відповідні мовні одиниці, у тому числі типові зразки мовленнєвого етикету, прийнятого в країні, мова якої вивчається, у разі потреби доречно користуватися компенсаторними засобами</p>
	<p><i>письмо</i></p>
	<p>уміти створювати письмові мовленнєві висловлювання різних типів і жанрів у</p>

	межах запропонованих сфер і тем, а також на основі почутого, побаченого, прочитаного і з власного життєвого досвіду, доречно використовуючи відповідні мовні засоби, висловлюючи власне ставлення та обґрунтовуючи власну думку про предмет спілкування
<i>Мовна лінія</i>	
Активна і пасивна лексика, фразеологія, ідіоми, усталені вислови. Граматична система мови. Категорії, класи і структури нормативної граматики мови. Багатозначність слів, їх зв'язок з контекстом. Граматична семантика. Система транскрипційних знаків	знати достатню кількість мовних одиниць для комунікації у межах визначених сфер і тематики спілкування, а також основні правила орфографії та пунктуації, уміти продукувати письмове повідомлення з дотриманням мовних правил
<i>Соціокультурна лінія</i>	
Система світоглядних, культурознавчих, естетичних, етичних, історичних відомостей, відображених у мові, що вивчається. Відомості, що належать до культурних цінностей власного та інших народів, морально-етичних норм, особливостей вербальної та невербальної поведінки, що сприяють формуванню умінь міжкультурного спілкування у формі діалогу культур	відобразити за допомогою мовних засобів бачення світу, способу життя та мислення, особливості культури певного народу, усвідомлювати їх відображення у мові, уміти спілкуватися з урахуванням таких особливостей з представниками різних культур, знати типові правила поведінки і дотримуватися їх під час спілкування
<i>Діяльнісна (стратегічна) лінія</i>	
Стратегії комунікативної поведінки, що забезпечують ефективну мовленнєву взаємодію	сприймати новий досвід, запам'ятовувати, аналізувати, узагальнювати його та відповідно діяти у навчальних і життєвих ситуаціях
Літературний компонент	

Українська література. Світова література. Літератури національних меншин	
<i>Ціннісна лінія</i>	
Знакові твори різних жанрів. Роль художньої літератури в сучасному світі. Література як діалог	виявляти актуальність змісту, естетичну цінність творів, художні відкриття письменників, визначати ключові концепти людського буття в художній літературі, значення твору для суспільства, розв'язання моральних проблем особистості, аргументувати власну оцінку прочитаного вміти вести літературну дискусію (щодо твору, спадщини митців, тенденцій літератури), готувати публічні виступи, презентації, реферати щодо різних аспектів літератури
<i>Літературознавча лінія</i>	
Поетика літературного твору, її складові, взаємозв'язок між ними	визначати поетичні особливості художнього твору, в тому числі жанрові, стильові, мовні та інші знати і застосовувати теоретико-літературознавчі поняття у процесі проведення різних видів аналізу, інтерпретації оригінальних і перекладних творів
Тенденції літературного процесу	розуміти закономірності перебігу літературного процесу, їх відображення в художніх творах, взаємодію різних напрямів і течій, родів і жанрів
Сучасні бібліотеки, електронні ресурси	користуватися різними видами ресурсів з питань художньої літератури (словники, довідники, монографії, літературно-критичні статті, наукові статті, Інтернет тощо)
<i>Культурологічна лінія</i>	
Специфіка сучасної культури і літератури	орієнтуватися у світі художньої літератури і культури, виявляти сучасні тенденції в національній і світовій культурі і

	літературі, знати сучасних авторів та їх актуальні твори
Масова і класична література. Джерела і фактори розвитку літератури	розрізняти класичну і масову літературу, їх особливості і функції визначати фольклорну і міфологічну основу художніх творів, їх зв'язок із розвитком філософської думки, релігії, національно-культурними особливостями народів (регіонів, країн)
Літературні місця України	знати пам'ятні місця України, пов'язані з життям і творчістю видатних митців України і світу
<i>Компаративна лінія</i>	
Традиції і новаторство в літературі	знати специфіку втілення традиційних тем, образів, сюжетів і мотивів у художніх творах різних часів і народів
Літературні зв'язки (контактні, генетичні, типологічні, інтертекстуальні)	встановлювати спільні закономірності розвитку різних літератур, видів мистецтва зіставляти художні твори в різних аспектах (проблемно-тематичному, сюжетному, образному та інших), розкривати специфіку втілення актуальних тем у різних національних літературах, виявляти національні образи світу і характери в літературі, схожість і відмінність авторської позиції митців
Види художнього перекладу та їх специфіка	визначати особливості різних видів художнього перекладу, зіставляти їх з текстом оригіналу
II. Освітня галузь “Суспільствознавство”	
Основна школа	
Історичний компонент	
Людина і суспільство в минулому. Історія як процес, наука і жива	знати і розуміти, що таке історія, як відбувається відлік часу в історії, як

<p>пам'ять про життя людей. Джерела знань про минуле. Час і простір в історії. Люди в історії. Історія родини, краю, України</p>	<p>історики довідуються про минуле, уміти і застосовувати набуті знання та вміння для того, щоб визначати тривалість і послідовність історичних подій, співвідносити рік із століттям, розрізняти умовні позначки і знаходити місця історичних подій на карті, знаходити у підручнику та адаптованому тексті документа відповіді на запитання і скласти розповідь про подію або постать за запропонованим учителем алгоритмом, зіставляти окремі події з історії родини з історією рідного краю та України, виявляти ставлення до історії, окремих подій та вчинків історичних діячів, оцінювати роль громадян, музеїв та історичної науки у збереженні минулого</p>
<p>Стародавній світ: людина у стародавню добу. Давні суспільства у світі та на території України. Становлення, розвиток та особливості цивілізацій і держав Стародавнього Сходу та античної цивілізації. Антична спадщина і європейська цивілізація</p>	<p>знати основні події з історії стародавнього світу, особливості способу життя і досягнення людей стародавнього світу, уміти здійснювати відлік років в історії, співвідносити рік - століття - тисячоліття, читати легенду історичної карти, локалізувати у просторі історичні події, характеризувати вплив географічного положення на розвиток країни, регіону, господарське, духовне, повсякденне життя суспільств Стародавнього світу, самостійно засвоювати інформацію з підручника та адаптованого історичного документа, застосовувати засвоєні поняття та уміння для самостійного пошуку інформації з різних джерел і підготовки коротких повідомлень, виявляти ставлення до історичних постатей доби, оцінювати внесок давніх цивілізацій у світову історію та культуру</p>
<p>Середні віки: людина в Середньовіччі. Людина і природа у Середньовіччі.</p>	<p>знати і розуміти періодизацію історії Середньовіччя, причини, сутність, риси та наслідки основних історичних подій, явищ і процесів вітчизняної, європейської та</p>

<p>Велике переселення народів. Витоки українського народу. Становлення і розвиток середньовічних цивілізацій і держав. Великі імперії Середньовіччя. Київська та Галицько-Волинська держави та їх сусіди. Українські землі під політичним та культурним впливом інших держав. Кримське ханство</p>	<p>світової історії в епоху Середньовіччя, уміти співвідносити події, процеси, явища з відповідними періодами історії Середньовіччя, використовувати легенду історичної карти для локалізації та пояснення подій, явищ розвитку окремих країн, регіонів, характеризувати досягнення і взаємовплив культур середньовічної доби, міграції та культурний взаємообмін між народами і цивілізаціями, повсякденне життя і світосприйняття людей Середньовіччя, порівнювати середньовічні держави і суспільства, діяльність історичних осіб, використовувати адаптовані історичні джерела для самостійного пошуку відповідної історичної інформації і представлення її у вигляді тексту, таблиці, схеми, застосовувати засвоєні поняття та уміння у навчальних та життєвих ситуаціях, для самостійного пошуку інформації з декількох джерел і підготовки усних повідомлень і презентацій, виявляти ставлення до історичних постатей доби, оцінювати внесок середньовічних суспільств у світову духовну спадщину та роль діалогу культур</p>
<p>Ранній новий час: людина у ранньомодерну добу. Розширення європейської цивілізації на Схід і Захід. Зустріч цивілізацій. Українське пограниччя. Козацтво. Особливості розвитку українських земель у складі інших держав. Розвиток капіталістичних відносин та зміни в суспільстві. Становлення абсолютизму. Перші революції нового часу. Національно-визвольна війна українського народу. Гетьманщина</p>	<p>знати і розуміти особливості різних цивілізацій, взаємовплив і конфлікти між ними, різницю між фактом та інтерпретацією, можливість співіснування різних думок щодо однієї історичної події на події з різних перспектив, характерні риси, причини, передумови та наслідки Відродження, Просвітництва, Реформації, Контрреформації, великих географічних відкриттів і колоніальної експансії європейців, соціально-економічних, політичних, культурно-духовних явищ і процесів ранньомодерної доби, початок становлення сучасних міжнародних відносин</p>

<p>Нові ідеї та якісні зміни у духовно-культурному, соціально-політичному та повсякденному житті суспільства</p>	<p>уміти співвідносити події, явища і процеси історії Європи і України, здобувати інформацію, що міститься на історичній карті, та співвідносити її з іншими джерелами, проводити первинний аналіз запропонованих учителем історичних джерел, аналізувати і порівнювати історичні явища за зразком з використанням інформації з різних джерел, застосовувати засвоєні знання і вміння у навчальній та життєвій ситуаціях, для самостійного пошуку інформації з різних джерел та підготовки в усній і письмовій формі повідомлень і презентацій, виявляти ставлення до змін у житті і світогляді людей та діяльності історичних діячів, оцінювати значення, наслідки та впливи колоніальної експансії, первинного нагромадження капіталу, боротьби на релігійному ґрунті, формування абсолютизму та національних держав, головних ідейних течій епохи</p>
<p>Новий час: людина в період формування індустріального суспільства. Промислова революція. Індустріалізація і монополії. Міграції. Зміни в житті і світогляді людей. Індустріальна та традиційні цивілізації. Завершення формування колоніальних імперій та початок боротьби за переділ світу. Імперіалізм. Українське національне відродження. Поліетнічність українських земель. Революції кінця XVIII-XIX століть. Влада і суспільство. Особливості економічної та соціально-політичної ситуації в українських землях у складі двох імперій</p>	<p>знати і розуміти сутність подій, явищ і процесів нової доби, особливості соціально-економічних і політичних процесів у різних країнах та регіонах, міжнародних відносин періоду, риси і особливості процесу формування модерних націй та роль освіти у цьому процесі, суть основних ідейних течій епохи, їх роль у житті суспільства, уміти синхронізувати події, явища і процеси європейської історії та історії України, характеризувати повсякденне життя та духовний світ людини нового часу, розвиток науки і освіти, самостійно здобувати інформацію з історичної карти та використовувати її, порівнювати та аналізувати історичні явища і процеси, пояснювати причини та відмінності у темпах модернізаційних процесів у різних регіонах, самостійно працювати з підручником та за вказівкою вчителя з</p>

	<p>додатковими джерелами інформації або нескладними добірками історичних джерел, застосовувати засвоєні знання і вміння у навчальній та життєвій ситуаціях, для самостійного пошуку та аналізу інформації з різних джерел і підготовки реферату з використанням двох чи більше джерел, виявляти ставлення до змін у житті та світогляді людей, діяльності ключових ідейно-політичних сил та історичних діячів епохи, оцінювати значення, наслідки та вплив таких історичних процесів, як модернізація, формування сучасних націй, революція, формування державних і політичних структур сучасного типу, головні ідейно-політичні течії епохи</p>
<p>Суспільствознавчий компонент</p>	
<p>Людина у правових відносинах. Держава і право. Правовідносини. Правопорушення. Юридична відповідальність. Взаємозв'язок людини і держави. Конституційні права і свободи та обов'язки людини і громадянина. Людина - суб'єкт цивільних, сімейних, трудових, адміністративних, кримінальних та інших правовідносин</p>	<p>знати і розуміти ознаки та сутність держави, права, правопорушень, юридичної відповідальності, основні положення цивільного, сімейного, трудового, адміністративного, кримінального законодавства щодо неповнолітніх осіб, уміти пояснювати, аналізувати та розв'язувати правові ситуації з використанням правових знань та положень нормативно-правових актів, застосовувати засвоєні поняття і вміння під час розв'язування простих життєвих ситуацій та регулювати власну поведінку відповідно до норм права в різних видах правовідносин, виявляти ставлення до власної поведінки і поведінки інших людей з точки зору норм права, оцінювати роль права в житті людини, значення Конституції України та законодавства, прав, свобод і обов'язків людини і громадянина</p>
<p>Людина в культурно-духовній сфері суспільного життя</p>	<p>знати і розуміти основні моральні норми та цінності, єдність біологічного і соціального в людині</p>

<p>Людина як біосоціальна істота та найвища цінність. Вільний розвиток людини. Соціальні норми. Цінності в житті людини і суспільства</p>	<p>уміти пояснювати, аналізувати та розв'язувати життєві проблеми з урахуванням моральних цінностей та соціальних норм, застосовувати засвоєні поняття і вміння під час розв'язування життєвих ситуацій та вибору моделей власної поведінки і взаємовідносин з іншими людьми, виявляти ставлення до поведінки людей з урахуванням соціальних норм і цінностей, оцінювати чесноти людей, власні вчинки та вчинки інших людей з погляду їх суспільної значущості</p>
<p>Старша школа Історичний компонент</p>	
<p>Новітній час: людина в індустріальну та постіндустріальну добу. Перша світова війна. Епоха революцій. Українська революція. Формування модерної політичної української нації. Утворення СРСР і місце в ньому України.</p> <p>Комунізм, фашизм, націонал-соціалізм. Демократія і диктатура. Авторитаризм і тоталітаризм.</p> <p>Криза 1929-1933 років. Модернізація на українських землях у 1920-1930-х роках. Голодомор. Друга світова війна. Велика Вітчизняна війна. Голокост. Україна у війні. Деколонізація. Нова система міжнародних відносин. Холодна війна. НТР.</p> <p>Українське радянське суспільство в другій половині ХХ століття. Криза та крах комунізму. Здобуття незалежності України.</p> <p>Інтеграційні процеси. Глобалізація</p>	<p>знати і розуміти сутність історії як процесу, науки та живої пам'яті, можливість співіснування різних думок щодо однієї історичної події світової та української історії, місце України в сучасному світі, характерні риси, особливості, значення та наслідки подій, явищ і процесів в історії доби, уміти використовувати історичні події для пояснення явищ і процесів, самостійно здобувати з різних джерел інформацію з історії, аналізувати та співвідносити її, відрізняти факти від інтерпретації, оцінювати походження джерел, їх достовірність, висловлювати аргументовані судження про історичні явища та процеси, характеризувати зміну ролі жінки в суспільстві, застосовувати набуті знання та вміння для обґрунтованого пояснення минулого в різній формі з використанням відповідного понятійного апарату та історичних джерел, виявляти ставлення до змін у житті та світогляді людей, що відбуваються під впливом соціально-економічних і політичних процесів, діяльності ідейно-політичних сил та історичних діячів епохи, оцінювати українську історію в контексті</p>

	світової та європейської історії, різні інтерпретації української та світової історії, значення, наслідки та впливи різних історичних явищ та процесів, місце України в історичних процесах XX-XXI століття
Суспільствознавчий компонент	
Людина в суспільно-політичній сфері	
Типи суспільств. Політика. Політична система і влада в Україні. Демократія. Громадянське суспільство	знати і розуміти сутність і структуру суспільства, політичної системи і влади, ознаки та особливості полікультурного та громадянського суспільства, форми участі громадян у житті суспільства і держави, вміти характеризувати політичну систему України, механізми функціонування політичної системи та влади в Україні, виклики і загрози XXI століття, пояснювати сутність і ознаки демократії, громадянського суспільства, участі та лідерства, сталого розвитку, аналізувати та інтерпретувати інформацію засобів масової інформації та інших джерел, застосовувати засвоєні поняття та уміння в процесі власної участі у житті громади, держави, суспільства, колективному прийнятті суспільних рішень та розв'язанні соціальних проблем, виявляти ставлення до глобальних проблем і викликів сучасного світу та шляхів їх розв'язання, політичних процесів в Україні, оцінювати політичні системи і режими, роль політичної еліти, діяльність місцевого самоврядування, атрибути громадянського суспільства, роль засобів масової інформації
Людина в соціальній сфері	

<p>Соціальні інститути суспільства. Етика сімейних відносин. Міжнаціональні відносини. Глобалізація. Інформаційне суспільство.</p>	<p>знати і розуміти соціальну структуру сучасного суспільства, ознаки соціальної стабільності і безпеки, різні типи комунікацій, проблеми сучасного соціального розвитку суспільства, уміти розв'язувати нескладні конфліктні ситуації за допомогою відповідних стратегій, виявляти стереотипи та прояви дискримінації, зокрема в міжетнічних і міжконфесійних відносинах, прояви конкурентної та солідарної комунікації, застосовувати засвоєні поняття і вміння у процесі власного спілкування і співпраці у групі, колективі, взаємодії із соціальними інститутами сучасного суспільства, висловлювати ставлення до дискримінації та інших проявів соціальної небезпеки, оцінювати роль і значення сім'ї для особистості та суспільства, роль стереотипів у житті людини, співпрацю як перспективу розвитку соціуму</p>
<p>Людина у правовій сфері</p>	
<p>Держава. Право. Правовідносини. Права, свободи, обов'язки, законні інтереси людини. Правопорушення та юридична відповідальність. Галузі права України</p>	<p>знати і розуміти поняття, пов'язані із правовою сферою суспільного життя та окремими галузями права України, ознаки і склад правопорушення, ознаки, принципи, підстави, цілі юридичної відповідальності, основи організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні, уміти характеризувати правові явища і процеси, соціальне призначення держави та права, склад правовідносин, види правопорушень та юридичної відповідальності, застосовувати норми різних галузей права України під час проведення аналізу життєвих ситуацій, їх розв'язання та вибору моделей поведінки відповідно до норм права, власних суб'єктивних прав і законних інтересів, виявляти ставлення до ролі держави та права у житті суспільства і людини, права</p>

	<p>як мистецтва добра і справедливості, реалізації, охорони, захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, оцінювати сучасний стан побудови в Україні демократичної, правової та соціальної держави, життєві ситуації з позицій галузевого законодавства, правопорушення за ступенем їх суспільної небезпеки</p>
Людина в економічній сфері	
<p>Економіка. Економічне життя суспільства. Людина в системі економічних відносин. Економічні потреби, умови і ресурси. Економічна діяльність суспільства. Домашнє господарство.</p> <p>Економіка та економічна система України. Місце України у світовому господарстві. Праця. Професія. Ринок праці. Підприємництво</p> <p>Якість і рівень життя. Бюджет. Податки. Фінанси. Фінансова безпека громадянина і держави</p> <p>Світова економіка. Глобалізація</p>	<p>знати і розуміти сутність і структуру економіки та економічних відносин, економічної системи України, функціонування ринку праці, бюджетної, фінансової, податкової системи, сутність підприємництва, уміти аналізувати економічні відносини, використовуючи при цьому історичний підхід, критичне мислення та елементи логіки, добирати джерела економічної інформації та працювати з економічними даними, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між економічними подіями на міжнародній арені та в Україні, аналізувати та враховувати фінансові ризики, застосовувати набуті знання і вміння під час планування домашнього господарства та бюджету родини, формування власних професійних цілей та вибору шляхів їх досягнення, виявляти ставлення до власних економічних потреб та шляхів їх задоволення, оцінювати особливості сучасного ринку праці в Україні, наявні економічні ресурси, можливість розроблення та реалізації особистих економічних проектів, розуміти об'єктивні причини глобалізації</p>
Людина в культурно-духовній сфері	

<p>Індивід, індивідуальність, особистість. Духовний світ людини. Цінності та якості людини та громадянина демократичного суспільства. Гуманізм.</p>	<p>знати і розуміти цінності і духовний світ сучасної людини, необхідність принципів і норм моралі, способи та інструменти пізнання світу і самореалізації людини, уміти визначати життєві цілі та орієнтири,</p>
<p>Культура суспільства і людини</p>	<p>пріоритети, планувати власне життя і самореалізацію, складати власні плани самоосвіти, застосовувати набуті знання і вміння під час визначення варіантів самореалізації та поведінки відповідно до норм і цінностей суспільства, виявляти ставлення до ролі науки і освіти в житті людини і суспільства, ролі релігії в житті суспільства, оцінювати значення свободи совісті, різні підходи до світобачення та світосприйняття</p>
<p>III. Освітня галузь “Мистецтво”</p> <p>Основна школа</p> <p><i>Музична змістова лінія</i></p>	
<p>Особистісне художньо-естетичне сприймання музики українських і зарубіжних композиторів у широкому діапазоні її видів, жанрів і форм (хорової, симфонічної, вокальної, інструментальної тощо). Аналіз та інтерпретація інтонаційно-образного змісту музичних творів. Зв’язок музики з іншими видами мистецтва. Особливості музичної мови. Практичне засвоєння основних музичних понять і термінів. Розвиток дитячого голосу, виконання народних і професійних (класичних та сучасних) пісень. Вивчення українського фольклору (автентичного та стилізованого).</p>	<p>знати основні риси творчості відомих композиторів минулого і сучасності, характерні ознаки народної музичної творчості, виявляти власне естетичне ставлення до неї, оцінювати та інтерпретувати зміст музичних творів, розуміти значення музики в житті людини та суспільства, уміти аналізувати музичні твори, простежувати та усвідомлювати розвиток музичного образу, застосовуючи відповідну термінологію, вокально-хорові навички під час виразного виконання народних і професійних пісень, елементарні навички гри на музичних інструментах та імпровізації у процесі творчого самовираження, виявляти естетичне ставлення до музичного мистецтва, виражати власні оцінні судження у процесі комунікації</p>

<p>Елементи гри на музичних інструментах: народних, сучасних (електронних). Імпровізація (вокальна, інструментальна)</p>	
<p><i>Образотворча змістова лінія</i></p>	
<p>Особистісне художньо-естетичне сприймання творів українського та зарубіжного образотворчого мистецтва в його видовій, жанровій та стильовій різноманітності. Особливості мови образотворчого мистецтва (графіки, живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури, дизайну). Явища синтезу мистецтв. Аналіз та інтерпретація творів візуальних мистецтв, визначення взаємозв'язків з іншими видами мистецтва. Практичне засвоєння основних понять і термінів. Особливості створення художнього образу, цілісність змісту і форми мистецького твору. Виконання композицій за допомогою різноманітних видів мистецької техніки із застосуванням відповідних художніх матеріалів</p>	<p>знати основні виражальні засоби графіки, живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури, дизайну, розуміти жанрові і стильові особливості візуальних мистецтв, синтезу мистецтв, значення візуальних мистецтв у житті людини та суспільства, уміти аналізувати та інтерпретувати візуальні твори різних жанрів і стилів, застосовуючи відповідну термінологію, застосовувати набуті знання і вміння у процесі створення художніх образів на площині та в об'ємі з використанням різних художніх технік і матеріалів, виражаючи власні почуття, емоції, думки, ставлення, виявляти естетичне ставлення до творів візуальних мистецтв у єдності змісту і форми, виражати власні оцінні судження у процесі комунікації</p>
<p><i>Культурологічна змістова лінія</i></p>	
<p>Мистецтво - провідна складова художньої культури</p>	
<p>Різнманітність видів мистецтва та їх жанрові, національні та регіональні особливості. Роль мистецтва в культурному розвитку суспільства і особистості. Жанрова палітра музичного мистецтва та його значення в культурному</p>	<p>знати видатні твори мистецтва різних видів і жанрів, основні види, жанри і форми музичного мистецтва, видові та жанрові особливості візуальних мистецтв, жанри театру як синтетичного виду мистецтва, особливості театрального мистецтва, основні жанри кінематографа, художні</p>

<p>розвитку людини і суспільства. Видові та жанрові особливості візуальних мистецтв, їх значення в культурному розвитку людини і суспільства. Театр як синтетичний вид мистецтва, його жанри та значення в культурному розвитку людини і суспільства. Види театру. Екранні мистецтва та їх роль у житті людини і суспільства. Основні жанри, художні засоби кінематографа. Синтез мистецтв у кіно. Телебачення як засіб масової комунікації. Художні напрями та стилі. Сутність художньої культури як духовного явища. Художня культура і середовище. Художня культура рідного краю. Поліхудожній образ світу. Аналіз, інтерпретація та оцінювання творів мистецтва. Практичне засвоєння основних понять і термінів художньої культури</p>	<p>напрями та стилі, розуміти мистецтво як провідну складову художньої культури та соціальне явище, значення музичного мистецтва, візуальних та екранних мистецтв у культурному розвитку людини і суспільства, сутність художньої культури, її роль у суспільстві та духовному житті людини, уміти аналізувати та інтерпретувати твори мистецтва у процесі комунікації, виражати ціннісне ставлення до них, використовувати світовий інформаційний простір з метою художньої самореалізації, застосовувати набутий естетичний досвід у власній художньо-творчій діяльності та у процесі культурного самовираження</p>
<p>Старша школа</p> <p><i>Культурологічна змістова лінія</i></p>	
<p>Особливості розвитку художніх стилів і напрямів українського мистецтва. Спадщина видатних українських митців. Багатогранність української мистецької спадщини як складової світової культури. Особливості розвитку світового мистецтва, його видові та стильові особливості. Світова художня культура та її роль у розвитку людства. Спадщина видатних митців світу. Цілісність та національно-історична своєрідність культур різних країн світу. Художня культура і середовище. Полікультурний образ світу.</p>	<p>знати творчу спадщину відомих представників українського та світового мистецтва, особливості розвитку українського мистецтва та мистецтва різних країн світу, його видові та стильові ознаки, розуміти сутність культури, її роль у суспільстві та духовному житті людини, сутність полікультурного діалогу в сучасному житті, особливості та роль засобів масової інформації в сучасному суспільстві, уміти оцінювати, порівнювати і знаходити спільне та відмінне у творчих здобутках митців різних країн, виражати ціннісне ставлення до творів мистецтва у процесі їх аналізу та інтерпретації, застосовуючи відповідну термінологію, виявляти естетичне ставлення до</p>

<p>Медіа-культура та її особливості. Культура і суспільство, значення мистецтва в духовному розвитку особистості. Мистецтво як посередник між культурами світу. Аналіз, інтерпретація та оцінювання творів мистецтва. Практичне засвоєння основних понять і термінів художньої культури</p>	<p>класичного і сучасного мистецтва, застосовувати отримані знання і набутий естетичний досвід у власній художньо-творчій діяльності та процесі культурного самовираження</p>
<p>IV. Освітня галузь “Математика” Основна школа</p>	
<p><i>Числа</i></p>	
<p>Натуральні, цілі, раціональні, дійсні числа. Звичайні дроби. Десяткові дроби. Арифметичні дії над числами. Наближені обчислення. Відсотки. Відсоткові розрахунки. Пропорції</p>	<p>знати і розуміти, що таке натуральне, ціле, раціональне, дійсне число та числові множини, можливість подання раціональних чисел звичайними дробами, а дійсних - нескінченними десятковими дробами, уміти порівнювати числа, округлювати їх, виконувати арифметичні дії над раціональними числами та над їх наближеними значеннями, зображати числа точками на координатній прямій, проводити відсоткові розрахунки, застосовувати властивості пропорції, числа для знаходження та опису кількісних характеристик реальних процесів та явищ</p>
<p><i>Вирази</i></p>	
<p>Числові вирази і вирази із змінними. Степінь з натуральним і цілим показниками. Арифметичний квадратний корінь. Одночлен. Многочлен. Дії над многочленами. Дробові вирази та дії над ними. Перетворення виразів</p>	<p>знати і розуміти, що таке числовий вираз і вираз із змінними, одночлен, многочлен та дробові вирази, означення степеня з натуральним і цілим показниками, означення арифметичного квадратного кореня, властивості степеня та квадратного кореня, уміти записувати число у стандартному вигляді, знаходити значення числового виразу і виразу із змінними при заданих значеннях змінних, перетворювати цілі і дробові вирази та нескладні вирази з</p>

	квадратними коренями, застосовувати вивчені властивості дій над виразами під час розв'язування задач
<i>Рівняння і нерівності</i>	
Рівняння і нерівності з однією змінною: лінійні, квадратні. Рівняння з двома змінними. Системи двох рівнянь з двома змінними. Системи лінійних нерівностей з однією змінною. Застосування рівнянь та їх систем під час розв'язування задач	знати і розуміти, що таке рівняння, нерівність та їх розв'язання, означення і властивості лінійних та квадратних рівнянь і нерівностей, уміти розв'язувати лінійні та квадратні рівняння і нерівності, деякі типи систем двох рівнянь з двома змінними, складати рівняння і системи рівнянь за умовою текстової задачі, формуючи у такій спосіб математичні моделі реальних процесів, інтерпретувати графічне розв'язання рівнянь, нерівностей та їх систем, застосовувати відповідні рівняння і нерівності та їх системи для аналітичного опису відношень між реальними величинами, зокрема геометричними та фізичними
<i>Функції</i>	
Функція. Лінійна функція. Обернена пропорційність. Квадратична функції. Числові послідовності	знати і розуміти, що таке координатна пряма і координатна площа, означення функціональної залежності між змінними, способи завдання функції, означення та властивості лінійної, квадратичної функцій, функції оберненої пропорційності, функції числової послідовності, арифметичної та геометричної прогресій, уміти визначати координати точки на площині, будувати точки за заданими їх координатами, будувати та аналізувати графіки функцій, зокрема лінійної, квадратичної функцій, функції оберненої пропорційності, розв'язувати задачі із застосуванням формул загального члена та суми перших членів прогресії, застосовувати функціональні залежності для створення

	математичних моделей реальних процесів та явищ
<i>Елементи комбінаторики, теорії ймовірності та статистики</i>	
Множини. Комбінаторні правила суми та добутку. Ймовірність випадкової події. Способи подання даних та їх обробки	<p>знати і розуміти, що таке множина, елемент множини, комбінаторна задача, комбінаторні правила суми та добутку, випадкова подія, ймовірність випадкової події, що таке статистичне дослідження та його складові,</p> <p>уміти розв'язувати найпростіші комбінаторні задачі шляхом розгляду можливих варіантів,</p> <p>застосовувати комбінаторні правила суми та добутку під час розв'язування найпростіших комбінаторних задач, обчислювати частоту випадкової події та оцінювати її ймовірність, обчислювати ймовірність випадкової події в досліді з рівноможливими результатами,</p> <p>подавати та аналізувати дані у вигляді таблиць, графіків, діаграм різних типів, робити висновки, аналізуючи дані у простих статистичних дослідженнях, застосовувати оцінку ймовірності випадкової події для характеристики випадкового явища, ймовірнісні властивості навколишніх явищ для прийняття рішень</p>
Геометричні фігури	
Найпростіші геометричні фігури на площині та їх властивості. Трикутники, багатокутники, коло і	знати і розуміти означення геометричних фігур на площині, наведених у змісті освіти, рівності та подібності

<p>круг. Рівність і подібність геометричних фігур. Побудова циркулем і лінійкою. Геометричні перетворення на площині. Координати і вектори на площині. Геометричні фігури у просторі (площина, куб, прямокутний паралелепіпед, призма, піраміда, куля і сфера, циліндр і конус)</p>	<p>геометричних фігур, їх властивості, зміст таких понять, як геометричні перетворення, координати і вектори на площині та їх основні властивості, уміти розпізнавати і зображувати геометричні фігури на площині, їх елементи та взаємне розміщення фігур, класифікувати за певними ознаками геометричні фігури на площині, виконувати основні побудови на площині циркулем і лінійкою, обґрунтовувати певні властивості геометричних фігур, виконувати основні операції над векторами, розпізнавати геометричні фігури у просторі та їх елементи, співвідносити геометричні фігури у просторі з об'єктами навколишньої дійсності, застосовувати вивчені означення, властивості і методи до розв'язування найпростіших задач, зокрема прикладного змісту</p>
<p>Геометричні величини</p>	
<p>Довжина відрізка, кола. Міра кута. Площа і об'єм</p>	<p>знати і розуміти, що таке довжина відрізка, кола, міра кута, площа та об'єм геометричної фігури, формули для обчислення довжини, площі та об'єму певних геометричних фігур, уміти вимірювати лінійні і кутові величини за допомогою інструментів, обчислювати лінійні і кутові величини, зокрема, використовуючи координати і вектори, обчислювати площі і об'єми геометричних фігур з використанням відповідних формул, розв'язувати трикутники, застосовувати відповідні формули та алгоритми до розв'язування простіших задач прикладного змісту</p>
<p>Старша школа</p>	
<p><i>Вирази</i></p>	

<p>Узагальнення поняття степеня Синус, косинус, тангенс, котангенс кута та числа. Логарифм. Степеневі, тригонометричні, іраціональні, показникові, логарифмічні вирази та їх перетворення</p>	<p>знати і розуміти означення синуса, косинуса, тангенса та котангенса, тригонометричні формули, що таке корінь n-го степеня, степінь з раціональним і дійсним показниками та їх властивості, означення логарифма та його властивості, уміти знаходити значення виразів, наведених у змісті освіти, за значенням змінних, які входять до них, перетворювати тригонометричні вирази, вирази із степенями і коренями, логарифмічні вирази, застосовувати відповідні формули та алгоритми під час розв'язування задач</p>
<p><i>Рівняння і нерівності</i></p>	
<p>Іраціональні, тригонометричні, показникові, логарифмічні рівняння. Показникові і логарифмічні нерівності</p>	<p>знати і розуміти, що таке іраціональні, тригонометричні рівняння та показникові, логарифмічні рівняння і нерівності, основні методи їх розв'язування, уміти розв'язувати нескладні іраціональні, тригонометричні рівняння та показникові, логарифмічні рівняння і нерівності, застосовувати відповідні рівняння і нерівності для аналітичного опису відношень між реальними, зокрема геометричними та фізичними, величинами</p>
<p><i>Функції</i></p>	
<p>Властивості функцій. Степенева, тригонометричні, показникова та логарифмічна функції. Похідна. Інтеграл</p>	<p>знати і розуміти означення характерних властивостей функцій (зростання, спадання, парність тощо), означення та властивості степеневої, тригонометричної, показникової та логарифмічної функцій, зміст поняття неперервної функції, диференційованої функції, означення та властивості похідної та первісної, уміти будувати та аналізувати графіки функцій, зокрема степеневої, тригонометричної, показникової та логарифмічної функцій,</p>

	знаходити похідні та первісні деяких функцій, застосовувати похідну для встановлення властивостей функцій та побудови їх графіків, первісну та інтеграл - для обчислення площ і геометричних фігур
<i>Елементи комбінаторики, теорії ймовірності та статистики</i>	
Класичне визначення ймовірності випадкової події. Комбінаторний підхід до обчислення ймовірностей випадкових подій. Генеральна сукупність та вибірка Мода, медіана, середнє значення	знати і розуміти, що таке перестановки, розміщення, комбінації (без повторень), класичне визначення поняття ймовірності, що таке генеральна сукупність та вибірка, означення середнього значення, моди та медіани вибірки, уміти обчислювати в найпростіших випадках кількість перестановок, розміщень, комбінацій, обчислювати ймовірності випадкових подій, використовуючи класичне визначення та комбінаторні правила і формули, обчислювати середнє значення, моду і медіану вибірки та інтерпретувати одержані результати, застосовувати ймовірнісні характеристики навколишніх явищ для прийняття рішень
<i>Геометричні фігури</i>	
Аксиоми стереометрії. Взаємне розміщення прямих і площин у просторі. Многогранники і тіла обертання, їх види та властивості Геометричні перетворення у просторі. Координати і вектори у просторі	знати і розуміти аксиоми стереометрії та висновки з них, визначення понять многогранника (призми, піраміди), тіла обертання (кулі, сфери, циліндра, конуса), властивості зазначених геометричних фігур, визначення понять геометричних перетворень, координат і векторів у просторі та їх основні властивості, уміти розрізняти означувані та неозначувані поняття, аксиоми і теореми, класифікувати за певними ознаками взаємне розміщення прямих, прямих і площин, площин у просторі, просторові тіла, зображувати просторові геометричні фігури та їх елементи, застосовувати вивчені означення, властивості та методи

	стереометрії під час розв'язування найпростіших задач, зокрема прикладного змісту, для дослідження властивостей реальних об'єктів
<i>Геометричні величини</i>	
Відстані у просторі. Міри кутів між прямими і площинами. Площі поверхонь і об'єми тіл	знати і розуміти, що таке відстань (від точки до прямої, від точки до площини, між мимобіжними прямими, від прямої до паралельної їй площини, між паралельними площинами), міра кута (між прямими, між прямою і площиною, між площинами), площа поверхні та об'єм геометричного тіла, формули для обчислення площ поверхонь та об'ємів многогранників і тіл обертання, уміти обчислювати відстані та міри кутів, зокрема використовуючи координати і вектори у просторі, розв'язувати найпростіші задачі на вимірювання і обчислення площ поверхонь і об'ємів тіл, застосовувати вивчені означення, властивості і формули до розв'язування найпростіших задач прикладного змісту, суть яких полягає в обчисленні площ поверхонь і об'ємів тіл
V. Освітня галузь “Природознавство”	
Основна школа	
Загальноприродничий компонент	
Об'єкти і явища природи. Природні і штучні системи	знати різноманітність об'єктів і явищ у природі, властивості тіл, речовин, природних і штучних систем, розуміти взаємозв'язки між об'єктами і явищами природи, уміти порівнювати об'єкти природи за кількома ознаками, розпізнавати, описувати явища природи, пояснювати причини та повторюваність явищ природи, застосовувати набуті знання у практичній діяльності та повсякденному житті,

	виявляти бережливе ставлення до об'єктів живої і неживої природи, оцінювати значення природних і штучних систем у природі та житті людини
Методи пізнання природи. Природознавство - комплекс наук про природу	знати прилади і пристрої, що використовуються у процесі вивчення об'єктів і явищ природи, науки, які вивчають природу, методи пізнання природи (спостереження, дослідження, експеримент), уміти проводити прості досліди з метою вивчення об'єктів і явищ природи, користуватися найпростішими вимірвальними приладами і дотримуватися правил безпеки виконання дослідів, застосовувати набуті вміння у процесі пізнання природи, під час виконання навчальних і практично зорієнтованих завдань, виявляти ставлення та оцінювати роль природничого знання у різних галузях людської діяльності
Земля - планета Сонячної системи. Умови життя на Землі	знати про Всесвіт і Сонячну систему як його складову, головні умови життя на Землі, розуміти зв'язок між небесними і земними явищами природи, значення факторів середовища для живих організмів, уміти пояснювати будову і рухи Землі, вплив факторів середовища на живі організми
Людина і природа. Природне середовище і життя людини. Охорона і збереження природи	знати компоненти середовища існування людини, природу рідного краю, екологічно небезпечні фактори для здоров'я людини, екологічні проблеми людства, розуміти значення природних умов для життя і діяльності людини, призначення Червоної книги і природоохоронних територій, уміти пояснювати наслідки впливу діяльності людини на природу, застосовувати знання для забезпечення безпеки життя і охорони навколишнього природного середовища, висловлювати

	судження щодо необхідності охорони природи і раціонального використання природних ресурсів, виявляти ставлення і брати особисту посильну участь у збереженні природи
Біологічний компонент	
Біологія - наука про пізнання живої природи. Методи наукового пізнання живої природи. Загальні властивості живих систем	знати історію розвитку біологічних знань, загальні властивості живих систем, методи пізнання живої природи, уміти користуватися приладами під час проведення біологічних досліджень, дотримуватися правил безпеки під час проведення дослідів, спостерігати, описувати, порівнювати біологічні об'єкти та процеси, проводити самопостереження, користуватися різними джерелами біологічної інформації, застосовувати біологічні знання, інформацію і методи дослідження для виконання практичних завдань у повсякденному житті, оцінювати досягнення біологічної науки та її вплив на розвиток суспільства і поліпшення умов життя, збереження здоров'я людини і всього живого на Землі, виявляти власне ставлення до ролі біологічних знань у формуванні сучасної природничо-наукової картини світу
Клітина - елементарна одиниця живої природи	знати хімічний склад, загальний план будови і процеси життєдіяльності клітин організмів різних царств живої природи, розуміти, що клітина є елементарною структурною і функціональною одиницею живої природи, уміти порівнювати будову і функції клітин різних організмів, виготовляти прості мікропрепарати клітин, вивчати та описувати їх будову з використанням метода мікроскопії, застосовувати знання про клітину для пояснення процесів життєдіяльності об'єктів живої природи,

	висловлювати судження про єдність живої природи на основі знань про клітину
<p>Організм. Особливості будови, функціонування та розвитку організмів різних царств. Біосоціальна природа людини. Людина та її здоров'я</p>	<p>знати будову, функціонування, розвиток і поведінку організмів, принципи роботи регуляторних систем, життєві цикли організмів, біологічні основи розмноження, вирощування рослин і тварин, зв'язок організмів різних царств та екологічних груп із середовищем існування, розуміти, що будь-який організм є цілісною біологічною системою, а також розуміти біосоціальну природу людини, уміти пояснювати процеси життєдіяльності та основні властивості живих систем, виявляти взаємозалежність організмів та їх пристосованість до умов середовища, доглядати за рослинами і тваринами, застосовувати знання і вміння під час надання першої долікарської допомоги, вести здоровий спосіб життя, виявляти ставлення до об'єктів живої природи, власного здоров'я і здоров'я інших людей як найвищої цінності</p>
<p>Надорганізмові системи. Біосфера і людина. Збереження і охорона різноманіття живої природи</p>	<p>знати надорганізмові системи (популяція, екосистема, біосфера), основні типи взаємозв'язків між організмами, між організмами та середовищем існування, екологічні фактори, природоохоронні території та заходи, розуміти, що збереження біосфери є умовою сталого розвитку суспільства та життя на Землі, уміти виявляти біотичні та абіотичні зв'язки, антропічні впливи у природі, прогнозувати наслідки господарської діяльності людини на екосистему і стан здоров'я людей, проектувати відновлення екосистеми, висловлювати судження щодо значення стабільності навколишнього природного середовища для розвитку екосистеми і біосфери, оцінювати стан навколишнього</p>

	природного середовища в Україні і своїй місцевості
Систематика та еволюція організмів	знати основи класифікації, характерні ознаки організмів основних таксонів, їх ускладнення у процесі еволюції, сучасну систему органічного світу і систематичне положення людини в ній, уміти порівнювати організми різних таксонів, застосовувати знання для побудови класифікації, аналізувати інформацію про походження життя на Землі та походження людини, оцінювати значення різноманітності живих організмів у природі та господарській діяльності людини, роль біологічних знань у формуванні сучасної природничо-наукової картини світу
Географічний компонент	
Географія - система наук про природу, населення і господарство. Методи географії. Місце і роль географії у розв'язанні сучасних практичних завдань людства і глобальних викликів	знати складові географічної науки, історичні етапи пізнання Землі, методи дослідження, джерела географічної інформації, розуміти місце географії в системі наук, її роль у формуванні наукової картини світу, уміти користуватися різними джерелами географічної інформації, аналізувати і порівнювати географічну інформацію, користуватися різними за змістом і призначенням картами, вести спостереження за природними і суспільними процесами і явищами, виявляти і пояснювати взаємозв'язки між природою і людиною, застосовувати географічні знання, інформацію і методи

	дослідження для виконання практичних завдань у повсякденному житті, висловлювати судження щодо ролі географії в розв'язанні проблем сталого розвитку природи і суспільства, оцінювати роль географічних знань у дослідженні природи і суспільства
<p>Географічний простір. Географічна оболонка та її складові: літосфера, атмосфера, гідросфера, біосфера. Роль і місце людини в географічному просторі</p>	<p>знати складові географічної оболонки, їх основні властивості, суть географічних понять, що характеризують оболонку Землі, розуміти цілісність і неоднорідність географічної оболонки, закономірності формування і поширення рельєфу, погоди і клімату, гідрологічних об'єктів, ґрунту, рослинності і тваринного світу, походження і динаміку основних природних і суспільних процесів, що відбуваються в географічній оболонці, уміти пояснювати причини і наслідки основних рухів Землі, виявляти відмінності між оболонками, аналізувати і пояснювати наслідки їх взаємодії, визначати особливості розміщення компонентів географічної оболонки в географічному просторі, розрізняти способи їх зображення на географічній карті, використовувати наочний, графічний матеріал, будови географічної оболонки та її складових, застосовувати знання про геосфери у повсякденному житті для пояснення різноманітних процесів і явищ, які виникають на земній поверхні і впливають на життєдіяльність людини, висловлювати судження про можливі напрями сучасного етапу розвитку географічної оболонки, оцінювати вплив людини на географічну оболонку та його наслідки, рівень безпеки середовища для життя і діяльності людини</p>
<p>Регіональні географічні системи Материків і океани як планетарні природні комплекси.</p>	<p>знати географічні особливості материків і океанів, регіонів і країн світу, України, своєї місцевості, суть географічних понять,</p>

<p>Регіони і країни світу, їх природні і соціально-економічні особливості, міжнародні зв'язки. Україна в світі: природні умови і ресурси</p>	<p>що характеризують природу, населення і господарство регіональних географічних систем різного рівня, розуміти характер прояву загальних географічних закономірностей на конкретній території, географічну цілісність і неоднорідність Землі як планети людей, стратегію сталого розвитку в Україні і світі, уміти пояснювати причини різноманітності природи материків, океанів, регіонів, країн і території України, характеризувати населення і його господарську діяльність у різних природних умовах, порівнювати географічні системи різного рівня, встановлювати місцезнаходження на карті географічних об'єктів: материків, океанів, регіонів, країн світу і України, застосовувати знання про материки, океани, регіони і країни світу для пояснення сучасних природних, соціальних, економічних глобальних процесів, висловлювати судження щодо місця України в світі і впливу світових процесів на розвиток України, оцінювати вплив природних та соціально-економічних факторів на розвиток конкретної території, значення та наслідки міжнародних зв'язків</p>
<p>Географічні аспекти взаємодії людини і природи. Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Географія природних ресурсів. Природокористування та його наслідки. Географія глобальних проблем людства і шляхи їх розв'язання</p>	<p>знати принципи взаємодії суспільства і природи, класифікацію природних ресурсів, переваги та наслідки їх використання, методи збереження, розуміти закономірності поширення природних ресурсів, суть і причини виникнення глобальних проблем людства, уміти пояснювати проблеми і перспективи використання природних ресурсів, аналізувати географію природних ресурсів і глобальних проблем, територіальні відмінності у розв'язанні сучасних викликів людства, дотримуватися правил поведінки у навколишньому природному середовищі, заходів безпеки,</p>

	<p>яких вживають у разі виникнення стихійного лиха і техногенних катастроф, застосовувати знання про взаємодію людини і природи для реалізації практичної мети адаптації до умов проживання на певній території, висловлювати судження щодо шляхів раціонального природокористування та розв'язання сучасних екологічних проблем, оцінювати значення сталого розвитку для людства</p>
<p>Фізичний компонент</p>	
<p>Фізика як природнича наука. Методи наукового пізнання</p>	<p>знати історію розвитку фізичних знань, імена відомих учених-фізиків, фізичні характеристики стану природного середовища, сферу застосування фізичних законів, розуміти органічну єдність людини та природи, цілісність фізичної картини світу, етапи пізнавальної діяльності у фізичних дослідженнях, параметри безпечної життєдіяльності людини, уміти застосовувати здобуті знання для пояснення фізичних явищ і процесів, практичного використання фізичних явищ і законів у технічних пристроях, на виробництві, у різних сферах життєдіяльності людини, використовувати експериментальні і теоретичні методи наукового пізнання під час проведення досліджень фізичних явищ і процесів, розв'язувати фізичні задачі, виявляти ставлення до ролі фізичних знань у житті людини, суспільному розвитку, техніці, розвитку сучасних технологій, оцінювати межі застосування фізичних законів і теорій</p>
<p>Речовина і поле. Будова речовини і структурні рівні фізичного світу. Гравітаційне поле. Електромагнітне поле. Світло</p>	<p>знати про дві форми існування матерії, основні поняття і фізичні величини для опису явищ і процесів макро- і мікросвіту, основні характеристики гравітаційного та</p>

	<p>електромагнітного полів, розуміти атомно-молекулярну будову речовини, механізм перетворення атомних ядер, особливості гравітаційного, електричного та магнітного полів, поширення світла в різних середовищах, уміти застосовувати здобуті знання для пояснення агрегатних станів речовини, властивостей речовини та поля,</p> <p>виявляти ставлення до раціонального використання природних ресурсів і енергії, оцінювати прояв гравітаційного та електромагнітного полів, їх вплив на навколишнє природне середовище і організм людини</p>
<p>Рух і взаємодії. Фундаментальні взаємодії. Фізична суть механічних, теплових, електромагнітних, оптичних, ядерних явищ</p>	<p>знати фізичну суть механічних, теплових, електричних, магнітних, світлових, ядерних явищ і процесів та фізичні величини, що їх характеризують, розуміти прояв і наслідки фундаментальних взаємодій, основні закони і закономірності, що характеризують механічний рух і взаємодію, тепловий рух, взаємодію електрично заряджених тіл, електричний струм у різних середовищах, електромагнітні явища, фізичні основи і принципи дії машин та механізмів, засобів зв'язку, побутових приладів, уміти застосовувати здобуті знання для пояснення фізичних явищ і процесів у навколишньому природному середовищі, розв'язувати фізичні задачі, досліджувати фізичні явища і процеси, виявляти ставлення до ролі фізики в розвитку інших природничих наук, техніки і технологій, застосування досягнень фізики для раціонального природокористування та запобігання їх шкідливого впливу на навколишнє природне середовище і організм людини</p>
<p>Хімічний компонент</p>	

<p>Хімічний елемент. Атом. Елементи-органогени. Періодичний закон і періодична система хімічних елементів</p>	<p>знати будову атома, відмінності елементного складу органічних і неорганічних речовин, назви і символи хімічних елементів, структуру періодичної системи, а також про існування стабільних та радіоактивних нуклідів, уміти визначати значення валентності та ступеня окиснення елементів у сполуках, складати хімічні формули за значеннями валентності та ступеня окиснення, пояснювати фізичну суть періодичного закону, характеризувати хімічні елементи за будовою атома та положенням у періодичній системі,</p> <p>застосовувати періодичний закон для передбачення властивостей речовин, висловлювати судження про необхідність дотримання радіаційної безпеки, оцінювати наукове значення періодичного закону</p>
<p>Речовина. Прості та складні речовини. Основні класи неорганічних речовин. Найважливіші органічні сполуки. Дисперсні системи. Розчини. Електролітична дисоціація</p>	<p>знати йонний, ковалентний, водневий і металічний хімічні зв'язки, назви, склад, властивості та способи добування основних класів неорганічних сполук та найважливіших органічних сполук, види дисперсних систем, розчинів, розуміти зміст хімічних формул речовин, природу хімічних зв'язків, механізми їх утворення, суть процесів розчинення і дисоціації сполук у водних розчинах, уміти розрізняти речовини та матеріали, прості та складні речовини, органічні та неорганічні речовини, метали та неметали, фізичні та хімічні властивості речовин, дисперсні системи, пояснювати властивості речовин на основі їх складу і будови, складати відповідні рівняння хімічних реакцій, робити розрахунки за хімічними формулами, обчислювати кількість речовини, масову частку розчиненої речовини, висловлювати судження про згубну дію алкоголю на організм людини,</p>

	оцінювати значення розчинів та дисперсних систем у природі, роль неорганічних і органічних речовин у житті людини, їх вплив на навколишнє природне середовище
Хімічна реакція. Типи хімічних реакцій. Рівняння хімічних реакцій	знати ознаки та умови перебігу хімічних реакцій, розуміти суть закону збереження маси речовини, зміст рівнянь хімічних реакцій, уміти розрізняти фізичні та хімічні явища, хімічні реакції різних типів, застосовувати закон збереження маси речовин для складання рівнянь хімічних реакцій, проведення розрахунків за хімічними рівняннями, висловлювати судження про роль хімічних процесів у природі та побуті
Методи наукового пізнання в хімії. Правила безпеки під час роботи з речовинами	знати правила безпечного поводження з речовинами, розуміти роль хімічного експерименту як джерела знань, уміти виконувати прості хімічні досліди, виготовляти розчини, безпечно поводитися з речовинами у побуті, описувати спостереження під час хімічних дослідів, робити висновки, розв'язувати експериментальні задачі, оцінювати роль хімічних знань у пізнанні природи
Хімія в житті суспільства. Хімічні сполуки і навколишнє природне середовище	знати основні галузі застосування речовин у побуті та промисловості, їх вплив на навколишнє природне середовище, уміти висловлювати судження про вплив різних речовин на здоров'я людини та навколишнє природне середовище
Старша школа Загальноприродничий компонент	

<p>Методи наукового пізнання природи. Основи загальної методології наукових досліджень</p>	<p>знати і розуміти історію та сучасний стан природничо-наукового пізнання, загальну методологію наукових досліджень, уміти проводити дослідження з метою вивчення об'єктів і явищ природи, використовувати методи пізнання природи, користуватися різними джерелами природничо-наукової інформації, аналізувати природничо-наукову інформацію, застосовувати основні природничо-наукові знання для пояснення явищ природи, виявляти ставлення до способів пізнання природи, принципів і методів наукової діяльності, оцінювати моральні та ціннісні аспекти природничих досліджень, проблеми сучасного природознавства</p>
<p>Природничо-наукова картина світу. Фундаментальні ідеї природничих наук. Основні концепції сучасного природознавства</p>	<p>знати фундаментальні теорії, поняття і моделі, що відображають структуру, властивості та розвиток природи, розуміти роль природничо-наукового світорозуміння в розвитку людства, уміти пояснювати суть основних концепцій, теорій, законів і закономірностей, що визначають сучасну природничо-наукову картину світу, виявляти ставлення до сучасної природничо-наукової картини світу, оцінювати перспективи та обмеження відносин у системі “природа - людина - наука - суспільство - виробництво”</p>
<p>Значення природничо-наукових знань у житті людини і розвитку суспільства</p>	<p>знати і розуміти актуальні питання сучасного природознавства, основні сфери застосування природничо-наукових знань, уміти пояснювати екологічні засади різних галузей господарства, світоглядне, теоретичне і практичне значення досягнень природничих наук, застосовувати здобуті знання у повсякденному житті для вирішення питань сталого розвитку і збереження здоров'я людини,</p>

	виявляти ставлення до природничої освіти як елемента культури кожної людини, оцінювати роль природознавства у розвитку цивілізації
Астрономічний компонент	
Будова і розвиток Всесвіту. Галактики. Сонце і зорі, галактика “Молочний Шлях”	знати і розуміти основні характеристики небесних тіл і Всесвіту як цілого, уміти застосовувати астрономічні закономірності та закони для спостереження, визначення характеристик і відстаней до небесних тіл, оцінювати значення вивчення Всесвіту для природничих наук і практичної діяльності людини
Рух небесних світил. Рух Сонячної системи в Галактиці. Рух планет Сонячної системи	знати і розуміти прояви та наслідки обертання небесної сфери, основні поняття і параметри, що характеризують небесні тіла, розміщення і рух у космічному просторі, уміти застосовувати знання про рух небесних світил для визначення їх положення на зоряному небі, виявляти ставлення та оцінювати зв'язок небесних і земних явищ природи, практику використання небесних світил та законів їх руху для орієнтування у просторі та часі, а також для потреб космонавтики
Методи і засоби астрономічних досліджень	знати і розуміти методи і засоби досліджень небесних тіл, уміти застосовувати здобуті знання для спостереження за небесними світилами, виявляти ставлення та оцінювати астрономію як всехвильову науку
Астрономія в житті людини	знати і розуміти причини зародження та головні віхи розвитку астрономії, вплив астрономії на культуру і техніку, її місце в природничо-науковій картині світу, уміти застосовувати астрономічні знання в повсякденному житті, виявляти ставлення

	та оцінювати практичне значення астрономії в розв'язанні глобальних проблем людства, ненауковість астрології, значення астрономії для формування світогляду людини, астрономічні знання як фактор культури, астрономія як передовий рубіж природознавства
Біологічний компонент	
Біологія - наука про пізнання живої природи. Методи наукового пізнання живої природи	знати про моніторинг, принципи використання експериментального та статистичного методів і моделювання у вивченні об'єктів живої природи, розуміти значення моральних і соціальних аспектів біологічних досліджень, уміти проводити біологічні спостереження і прості експерименти, оформляти їх результати, аналізувати здобуті дані, представляти результати дослідження у словесній, табличній і графічній формі, прогнозувати тенденції розвитку біологічних досліджень та їх значення для розвитку суспільства і збереження життя на Землі, оцінювати практичне значення наукових досягнень різних біологічних галузей у житті людини, суспільства у формуванні наукового світогляду, моральні і соціальні аспекти біологічних досліджень, виявляти ставлення до результатів біологічних досліджень, їх впливу на здоров'я людини і розвиток біологічних систем
Клітина. Особливості хімічного складу живих систем. Основні біохімічні процеси. Сучасна клітинна теорія. Неклітинні форми життя	знати хімічний склад клітини, найважливіші біохімічні процеси у клітинах різних організмів, основні положення сучасної клітинної теорії, методи цитологічних досліджень, про віруси, клітинний цикл еукаріотичних клітин, особливості мітозу і мейозу, причини виникнення хвороб людини, розуміти біологічне значення органічних і неорганічних речовин в існуванні живих

	<p>систем, асиміляції і дисиміляції, фотосинтезу, уміти характеризувати значення різних форм життя у природі, порівнювати будову клітин прокариотів і еукаріотів, встановлювати зв'язок між будовою органел та їх функціями, пояснювати взаємозв'язок клітин як основи цілісності організму, досліджувати мікроскопічну будову клітин та застосовувати знання і вміння для запобігання вірусним і бактеріальним хворобам рослин, тварин і людини, оцінювати значення клітинної теорії для пояснення єдності живої природи, біохімічних і цитологічних знань для проведення діагностики і лікування різних захворювань людини</p>
<p>Організм як відкрита саморегульована система. Загальні властивості організмів. Основні закономірності спадковості і мінливості. Розмноження та онтогенез. Біотехнології</p>	<p>знати та розуміти механізми підтримання гомеостазу організму, основні властивості організмів, обміну речовин, енергії, інформації, закономірності спадковості, мінливості, роль генотипу і середовища існування у формуванні фенотипу, форми розмноження, закономірності онтогенезу, регенерації, основні методи генетичних, селекційних, біо- і нанобіотехнологічних досліджень, особливості загальних властивостей живих систем, уміти характеризувати організм як цілісну структурну і функціональну систему, пояснювати біологічне значення спадковості та мінливості, розв'язувати елементарні типові задачі з генетики і застосовувати біологічні знання для оцінки можливих наслідків застосування сучасних біотехнологій, оцінювати значення відкриття генетичних законів Г. Менделя і Т. Моргана, досягнень сучасної генетики, селекції, біотехнології для розв'язання енергетичних проблем і забезпечення людей продуктами харчування, діагностики спадкових хвороб, небезпечність впливу факторів середовища</p>

	і власної поведінки на особисте здоров'я і здоров'я прийдешніх поколінь, виявляти ставлення до результатів генетичних і біотехнологічних досліджень
Надорганізові системи: рівні організації надорганізових систем. Людина і біосфера	знати характеристику надорганізових систем, взаємодії екологічних факторів, роль організмів у колообігу речовин та енергії у біосфері, процесів саморегуляції в екосистемі, основні природоохоронні заходи щодо збереження живої природи, розуміти значення моніторингових досліджень стану екосистеми, збереження біосфери для екологічно безпечного розвитку, уміти прогнозувати вплив господарської діяльності людини на екосистему, моделювати взаємозв'язки у природних і штучних екосистемах, застосовувати екологічні знання у повсякденному житті, охороні природи, оцінювати значення охорони живої природи, виявляти ставлення до збереження екологічної стабільності та біологічного різноманіття
Систематика та еволюція організмів	знати про розвиток природи у зв'язку з геологічною історією Землі, походження людини, принципи біологічної класифікації організмів, характеристики виду, сучасну систему органічного світу, гіпотези походження життя на Землі, основні етапи історичного розвитку органічного світу, сучасні еволюційні погляди, уміти пояснювати причини біологічного різноманіття та вплив на нього діяльності людини, наслідки його скорочення, застосовувати еволюційні знання для обґрунтування єдності органічного світу, оцінювати значення еволюційних знань для формування наукового світогляду, виявляти ставлення до перспектив розвитку сучасної біології та

	розуміти її значення, що полягає у забезпеченні існування біосфери та суспільства
Географічний компонент	
Географія - система наук про природу, населення і господарство. Місце і роль географії у системі природничих і суспільних наук	знати структуру географії, сукупність методів географічних досліджень, сучасні джерела географічної інформації, розуміти місце і роль географії в різних сферах суспільства, прикладну спрямованість географічних досліджень на сучасному етапі, уміти користуватися різними джерелами географічної інформації, аналізувати і порівнювати географічну інформацію, використовувати паперові та комп'ютерні карти для здобування географічної інформації та проведення її аналізу, складати моделі географічних об'єктів і явищ, застосовувати географічні знання, сучасні методи дослідження, геоінформаційні технології для виконання наукових і практичних завдань, висловлювати судження щодо ролі географії у виборі майбутньої професійної діяльності, оцінювати роль географічних знань у дослідженні природи і суспільства
Географічний простір. Загальні закономірності розвитку суспільства. Просторова організація життя і діяльності людей. Політичні, соціальні, економічні системи	знати особливості населення світу і світового господарства, суть географічних понять, що характеризують політичні, соціальні та економічні системи, розуміти походження і динаміку основних суспільних процесів, що відбуваються у географічному середовищі, уміти пояснювати причини і наслідки змін, що відбуваються в політичних та економічних системах Землі, виявляти загальні географічні закономірності суспільного характеру, аналізувати і пояснювати наслідки взаємодії між різними суспільними системами, визначати фактори та особливості розміщення

	<p>об'єктів географічного середовища (населення, господарства), складати їх комплексну характеристику, застосовувати знання про політичні, соціальні, економічні системи у повсякденному житті для пояснення процесів і явищ, які впливають на життєдіяльність людини, висловлювати судження про можливі напрями сучасного етапу розвитку населення і світового господарства, оцінювати просторову організацію суспільства на сучасному етапі, рівень безпеки навколишнього природного середовища для життя і діяльності людини</p>
<p>Регіональні географічні системи. Регіони і країни світу, їх природні і соціально-економічні особливості, міжнародні зв'язки. Україна в світі, господарство, територіальні відмінності, зовнішні економічні зв'язки</p>	<p>знати закономірності формування і розвитку регіонів і країн світу на сучасному етапі, суть географічних понять, що характеризують природу, населення і господарство регіональних географічних систем різного рівня, розуміти політичні, соціальні, економічні геокультурні закономірності розвитку конкретної території, уміти пояснювати регіоналізацію суспільних процесів, виявляти фактори формування, розвитку і розміщення населення, господарства, культури, характеризувати і порівнювати населення і сферу його діяльності в різних регіонах та країнах світу, встановлювати місцезнаходження географічних об'єктів, регіонів, країн світу на карті, застосовувати знання про диференціацію та інтеграцію країн світу для пояснення сучасних політичних, соціальних, економічних глобальних процесів, висловлювати судження щодо місця регіонів, країн у світі, оцінювати вплив міжнародних зв'язків на формування сучасної геополітичної картини світу</p>
<p>Географічні аспекти взаємодії людини і природи.</p>	<p>знати принципи і суть понять про взаємодію суспільства і природи,</p>

<p>Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Географія природних ресурсів. Природокористування та його наслідки</p>	<p>класифікацію природних ресурсів, наслідки природокористування, основні проблеми світу політичного, економічного, соціального характеру, глобальні проекти, прогнози, гіпотези, розуміти причини і наслідки глобальних викликів людства, моделі сталого розвитку, уміти аналізувати географію природних ресурсів, наслідки глобалізації, механізм забезпечення сталого розвитку, виявляти тенденції, проблеми і перспективи використання природних ресурсів на сучасному етапі, складати географічні проекти щодо можливих сценаріїв розвитку взаємовідносин між людиною і природою у майбутньому, застосовувати знання про взаємодію людини і природи для складання географічних проектів та проведення експертизи, висловлювати судження щодо шляхів розв'язання проблем у світі сучасних природних, екологічних, соціально-економічних і політичних викликів, оцінювати значення стратегії сталого розвитку для людства</p>
<p>Фізичний компонент</p>	
<p>Фізика як фундаментальна наука. Методи пізнання. Роль фізичних знань у житті суспільства, розвитку техніки і технологій, розв'язанні екологічних проблем. Нанофізика і нанотехнології</p>	<p>знати і розуміти фундаментальний характер загальних закономірностей природи, цілісність природничо-наукової картини світу і місце в ній сучасної фізичної картини світу, історію становлення основних фізичних ідей, законів, теорій, роль фізичного знання в різних галузях діяльності людини та створенні безпечних умов її життєдіяльності, загальну структуру наукового пізнання, фундаментальні дослідження, основоположні гіпотези, основні фізичні моделі і принципи сучасної фізики, уміти застосовувати експериментальні та теоретичні методи пізнання фізичних явищ</p>

	<p>і процесів, набуті знання у різних сферах життєдіяльності людини та приймати екологічно виважені рішення, виявляти ставлення та оцінювати динаміку, історичний характер розвитку сучасної фізичної картини світу, гармонійну взаємодію людини з навколишнім природним середовищем, роль фізичного знання в різних галузях людської діяльності та екологічні наслідки її впливу на навколишнє природне середовище</p>
<p>Речовина і поле. Фізичні властивості речовини та поля. Кванти. Елементарні частинки. Корпускулярно-хвильовий дуалізм</p>	<p>знати і розуміти основи фізичних теорій (класична механіка, електродинаміка, молекулярна фізика, термодинаміка, оптика, атомна і ядерна фізика), що вивчають властивості речовин і поля, уміти застосовувати наукові методи пізнання, основні поняття, моделі і закони фізики для пояснення властивостей речовини і поля, фізичні знання про речовину і поле у різних сферах життєдіяльності людини, приймати екологічно виважені рішення, виявляти ставлення та оцінювати прояв фундаментальних взаємодій на різних рівнях фізичного світу та вплив електромагнітного поля на навколишнє природне середовище і організм людини, раціональність використання природних ресурсів та енергії</p>
<p>Рух і взаємодії. Фундаментальні взаємодії. Фізична суть фізичних явищ і процесів різної природи</p>	<p>знати і розуміти основні фізичні теорії, що характеризують рух та взаємодію, їх вплив на наукову картину світу, природу фундаментальних взаємодій, фізичну суть явищ природи, фізичні основи техніки, виробництва, сучасних технологій, уміти застосовувати методи наукового пізнання, фізичні поняття, моделі, величини, рівняння та закони механіки, молекулярної фізики, термодинаміки, електродинаміки, квантової фізики, знання про рух і взаємодію у різних сферах життєдіяльності людини під час опису</p>

	фізичних явищ і процесів, приймати екологічно виважені рішення, оцінювати зв'язок явищ природи, об'єктивність наукового знання, системотвірну роль фізики для розвитку інших природничих наук, техніки і технологій, виявляти ставлення до раціонального використання природних ресурсів та енергії, впливу на забруднення навколишнього природного середовища машин і механізмів, можливих причин та наслідків екологічних катастроф
Хімічний компонент	
Хімічні елементи у природі. Колообіг елементів. Металічні та неметалічні елементи	знати поширення хімічних елементів у природі, будову атомів металічних і неметалічних елементів, особливості будови атома Карбону, колообіг найважливіших елементів, уміти складати загальну характеристику елемента за будовою атома та прогнозувати властивості утворюваних ним простих речовин і сполук, висловлювати судження про біологічну роль найважливіших елементів, оцінювати значення процесів колообігу хімічних елементів у природі
Речовина. Неорганічні сполуки металічних і неметалічних елементів. Органічні сполуки. Рівні організації речовини	знати назви, склад, будову, основні властивості, способи добування, застосування найважливіших сполук металічних і неметалічних елементів, основних класів органічних сполук, найпоширеніших полімерів, розуміти генетичні зв'язки між речовинами, причини багатоманітності речовин, рівні організації речовини, уміти характеризувати властивості неорганічних та органічних речовин, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між складом, будовою і властивостями речовин, складати відповідні рівняння хімічних реакцій, висловлювати судження про згубну дію алкоголю, наркотичних речовин, тютюнокуріння на здоров'я,

	оцінювати значення синтетичних органічних речовин
Хімічна реакція. Класифікація хімічних реакцій	знати різні ознаки класифікації та особливості перебігу хімічних реакцій, основні типи реакцій за участю неорганічних і органічних речовин, хімічні перетворення під дією електричного струму, уміти класифікувати хімічні реакції, проводити розрахунки за хімічними рівняннями, оцінювати значення хімічних і фізичних методів переробки природної сировини
Методи наукового пізнання в хімії	розуміти суть основних наукових категорій та форм наукового пізнання дійсності, уміти самостійно виконувати хімічні досліди, розв'язувати експериментальні задачі, висловлювати судження про роль експерименту і теоретичних знань у вивченні речовин, оцінювати внесок вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток хімічної науки, проблеми сучасної хімії
Хімія в житті суспільства. Роль хімії у розв'язанні глобальних проблем людства	знати застосування речовин і матеріалів на їх основі у різних галузях, розуміти суть нано- і біотехнологій, значення хімії в житті людини та виробництві, її роль у розв'язанні сировинної, енергетичної, продовольчої, екологічної проблеми, уміти запобігати шкідливому впливу хімічних сполук у повсякденному житті, висловлювати судження про роль хімічних знань у виробництві та їх внесок у загальну культуру людини, оцінювати біологічну

	роль та екологічний вплив хімічних елементів та їх сполук
<p>VI. Освітня галузь “Технології”</p> <p>Основна школа</p> <p>Інформаційно-комунікаційний компонент</p>	
<p>Інформатика як наука. Інформаційні технології. Інформація та інформаційні процеси. Системи, процеси у системах</p>	<p>знати об’єкт, предмет, методи інформатики та інформаційних технологій, сутність процесу керування, зворотного зв’язку, розуміти поняття інформації, системи, повідомлення, даних, інформаційних об’єктів різних видів, аналізувати інформаційні процеси у живій природі, суспільстві, техніці, уміти оцінювати кількісні характеристики інформаційних об’єктів і процесів, застосовувати відповідну термінологію для опису об’єктів і процесів</p>
<p>Комп’ютер як універсальний пристрій для опрацювання даних, програмно керований автомат. Програмне забезпечення та його види. Інформаційні системи, обчислювальне середовище</p>	<p>знати склад і характеристики комп’ютера, функції його основних складових, склад і функції програмного забезпечення, мати уявлення про процес взаємодії користувача з комп’ютером, розуміти цілі застосування і способи функціонування засобів захисту даних, поняття шкідливих програм, уміти використовувати графічний інтерфейс користувача для управління комп’ютерною системою, використовувати сучасні зовнішні пристрої комп’ютера, здійснювати захист даних від шкідливих програм, архівувати та розархівувати дані, використовувати програмне забезпечення для виконання завдань та вивчення основ наук</p>

<p>Комп'ютерні мережі, розподілені обчислення</p>	<p>знати структуру і складові комп'ютерних мереж, призначення різних систем розподілених обчислень, розуміти можливість пошкодження даних в інформаційних процесах, поняття швидкості передавання даних, важливість процесу захисту даних, процес сприйняття, запам'ятовування, перетворення, передавання повідомлень та даних живими істотами, людиною, уміти розпізнавати джерело і приймач повідомлення, процес кодування та декодування, користуватися сервісами локальних і глобальної комп'ютерної мережі, застосовувати комп'ютерні мережі для виконання навчальних і прикладних завдань, оцінювати кількісні характеристики інформаційних об'єктів і застосовувати їх для визначення можливості і швидкості передавання інформації певним каналом зв'язку</p>
<p>Базові інформаційні технології. Створення і опрацювання документів. Створення і опрацювання графічних об'єктів. Створення і опрацювання мультимедійних об'єктів. Комплексні інформаційні об'єкти</p>	<p>знати правила створення електронних документів, їх структуру, відмінності між растровим і векторним поданням графіки, розуміти призначення і основні функції програмних засобів базових інформаційних технологій, уміти створювати структурований текст за допомогою клавіатури з використанням базових засобів текстового процесора, проводити перевірку правопису, використовувати електронні словники, перекладачі, включати до тексту графічні та інші інформаційні об'єкти, створювати навчальні публікації та презентації, графічні зображення, вести ділове листування, виконувати колективну роботу над документом, записувати і опрацьовувати звукові та відеозображення, розуміти призначення комп'ютерних і некомп'ютерних енциклопедій, довідників, інших інформаційних джерел,</p>

	пошукових машин, засобів створення інформаційних об'єктів (у тому числі мультимедійних), оцінювати ефективність і зручність використання програмних засобів різного призначення
Представлення даних і знань в інформаційному середовищі	уміти створювати записи в базах даних і вводити дані, здійснювати у базах даних пошук даних, що відповідають певним умовам, використовувати засоби інформаційного середовища для подання знань
Моделювання та алгоритмізація. Об'єкти, їх властивості, класифікація об'єктів. Моделювання реальних об'єктів і процесів. Перетворення даних за формалізованими правилами. Алгоритми. Поняття програми і програмного коду	знати поняття алгоритму, етапи процесу описання алгоритмів, у тому числі за допомогою програмних засобів, способи описання алгоритмів, призначення базових алгоритмічних структур, програмного коду, розуміти поняття формалізації задачі, поняття комп'ютерного моделювання, процес перетворення даних за формальними правилами, призначення комп'ютерної програми і пояснювати етапи її виконання на комп'ютері, уміти визначати властивості об'єктів та значення таких властивостей, здійснювати класифікацію і розпізнавати об'єкти, виконувати формалізоване описання об'єкта, здійснювати виокремлення підзадач в описанні задачі, уміти скласти алгоритми для різних виконавців
Опрацювання числових даних. Електронні таблиці як засіб моделювання об'єктів і процесів	знати основні способи опрацювання даних та їх призначення, розуміти призначення електронних таблиць як засобу моделювання, уміти вводити дані, зокрема формули, до електронної таблиці, опрацьовувати дані та їх масиви, застосовувати числові дані і формули як засоби описання об'єктів, прогнозувати перебіг процесів у різних напрямках знань
Інформаційно-комунікаційні технології в суспільстві.	знати етапи розвитку інформаційних технологій як суспільно значущого явища,

<p>Норми етики і права у процесі роботи з даними, повідомленнями</p>	<p>розуміти призначення та галузі застосування інформаційних технологій: зв'язок, моделювання, проектування, керування, аналіз даних, освіта, мистецтво та розваги, призначення особистої інформації, сутність та важливість інформаційної безпеки для людини і суспільства в цілому, знати та дотримуватися норм етики і права під час роботи з даними та повідомленнями в інформаційному середовищі</p>
<p>Технологічний компонент</p> <p><i>Проектування</i></p>	
<p>Проектні технології як засіб інтелектуальної діяльності людини у сфері матеріального виробництва. Проектування предметів навколишнього природного середовища. Етнодизайн. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у проектній діяльності</p>	<p>провадити дослідно-пошукову діяльність у процесі проектування, визначати завдання проекту відповідно до обраної проблеми, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології під час проектування, розуміти і виконувати елементи художнього конструювання за графічним зображенням або власним задумом, обирати та застосовувати методи художнього і технічного проектування, читати і розуміти графічні зображення, необхідні для виконання завдань проекту, визначати і здійснювати відбір інструментів і матеріалів, що необхідні для реалізації проекту, презентувати та оцінювати результати продуктивної творчої діяльності за визначеними критеріями</p>
<p><i>Технології і техніка</i></p>	
<p>Науково-технічний прогрес і технології. Перетворювальна діяльність людини як засіб реалізації інтелектуального продукту. Традиційні і сучасні технології, засоби, предмети праці</p>	<p>виявляти ціннісне ставлення до взаємозв'язку науково-технічного прогресу і технологій, визначати послідовність технологічних операцій з обробки матеріалів у процесі виготовлення виробу, дотримуватися технологічних вимог під час роботи ручними та електрифікованими інструментами,</p>

	застосовувати безпечні та доцільні прийоми під час роботи інструментом, використання обладнання і пристосувань, дотримуватися правил безпеки під час технологічної діяльності, аналізувати виготовлений технічний об'єкт та повною мірою використовувати особистий досвід, знання і вміння у процесі роботи
<i>Технічна та художня творчість</i>	
Технічна та художня творчість у продуктивній творчій діяльності людини. Творчість у трудових традиціях українського народу	характеризувати основні етапи створення технічних пристроїв та особливості технічного і художнього проектування, визначати і використовувати на практиці елементи художньої та технічної творчості у традиційних видах трудової діяльності та відповідних зразках виробів, які традиційно використовуються у побуті
Найбільш поширені ремесла та види декоративно-ужиткового мистецтва	виявляти і переносити елементи художньої та технічної творчості на власні вироби у вигляді конструктивних елементів, мати уявлення про зміст та особливості найбільш поширених народних ремесел, промислів та видів декоративно-ужиткового мистецтва свого регіону
<i>Професійна орієнтація</i>	
Сфери людської діяльності та види праці. Професійна діяльність людини в умовах ринку праці. Вимоги професії до людини	збирати та аналізувати інформацію про професію, будувати індивідуальну освітню траєкторію, оцінювати значення морально-етичних норм у професійній діяльності, визначати власні індивідуальні особливості та співвідносити їх з вимогами різних професій
Старша школа Інформаційно-комунікаційний компонент	

<p>Інформаційні технології як галузь продуктивної діяльності людини, основні професії галузі</p>	<p>знати мету, завдання, види і об'єкти перетворювальної діяльності основних інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій, розуміти значення основних понять інформатики та інформаційних технологій, закономірності функціонування основних засобів інформаційних технологій, опрацьовувати повідомлення і дані, оцінювати важливість і суспільну значущість професій, пов'язаних з інформаційними технологіями</p>
<p>Моделі і моделювання</p>	<p>уміти застосовувати комп'ютерне моделювання для описання об'єктів і явищ у різних предметно орієнтованих програмних середовищах, комп'ютерно орієнтовані засоби планування, виконання і прогнозування результатів навчально-пізнавальної і практично зорієнтованої діяльності, вміти використовувати різні комп'ютерні програми, оцінювати ефективність застосування різних засобів моделювання до реальних об'єктів і процесів</p>
<p>Системи керування базами даних</p>	<p>знати основні типи програмних середовищ, призначених для зберігання і опрацювання даних, структуру даних, уміти виокремлювати та формалізувати інформацію, подану в текстових повідомленнях, таблицях на діаграмах, графіках, аналізувати масиви числових даних шляхом проведення відповідних статистичних процедур з використанням електронних таблиць або інших предметно орієнтованих середовищ, використовувати ймовірнісні підходи до описання і трактування явищ повсякденного життя під час прийняття рішень та провадження проектної діяльності</p>

<p>Технології опрацювання мультимедійних даних, засоби та об'єкти діяльності</p>	<p>знати і розуміти відмінності між різними способами описання і представлення мультимедійних даних, уміти розробляти і створювати електронні документи різних видів, у тому числі гіпертекстові, гіпермедійні, зокрема для презентації проектної діяльності, виявляти ставлення до різних форм і засобів представлення мультимедійних даних з технічного та естетичного погляду</p>
<p>Сервіси інформаційно-комунікаційних мереж, їх призначення і застосування</p>	<p>оцінювати можливості використання певного засобу (сервісу, послуг) інформаційної комунікації для провадження відповідного виду діяльності</p>
<p>Технологічний компонент</p> <p><i>Проектування</i></p>	
<p>Теоретичні основи проектування у сфері матеріального виробництва. Технології і методи творчого та критичного мислення у проектній діяльності. Раціоналізаторство і винахідництво як рушійна сила розвитку виробництва. Загальні відомості про дизайн як провідний засіб формотворення предметного середовища. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у проектній діяльності</p>	<p>характеризувати вплив проектної діяльності на розвиток різних сфер людської діяльності (технологічної, освітньої, мистецької, економічної, політичної тощо), розуміти і використовувати у роботі над проектом методи творчого пошуку ідей (мозковий штурм, морфологічний аналіз, алгоритм розв'язку винахідницьких задач), виявляти протиріччя між характеристиками об'єкта або процесу проектування та вимогами до його вдосконалення чи створення, проводити художньо-конструкторський аналіз об'єкта проектування та пояснювати, розробляти і реалізовувати творчий проект з використанням інформаційно-комунікаційних технологій</p>
<p><i>Технічна та художня творчість</i></p>	
<p>Технічна творчість. Художня творчість. Декоративно-ужиткове мистецтво</p>	<p>володіти характерними для регіону основними техніками і технологіями створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, створювати вироби</p>

	від творчого задуму до його практичної реалізації з використанням традиційних і сучасних прийомів обробки природних матеріалів, синтезувати естетичні та функціональні вимоги як провідний спосіб творення у декоративно-ужитковому мистецтві під час проектування та виготовлення виробу
<i>Професійна орієнтація</i>	
Професійна особистості. Морально-етичні професійної діяльності. Індивідуальна освітня траєкторія	придатність норми
	аналізувати власні здібності та вимоги майбутньої професії, специфіку її предмета, знарядь і умов праці, вплив новітніх об'єктів техніки і технологій на ринок праці, розуміти значення морально-етичних норм успішної професійної кар'єри, оцінювати власні можливості професійної освіти та працевлаштування, виявляти активне ставлення до обраної професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії
VII. Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”	
Основи здоров’я	
Основна школа	
Здоров’я людини	знати складові здоров’я, їх ознаки і показники, фактори здоров’я, складові здорового способу життя, види і фактори безпеки і небезпеки, принципи та умови безпечної життєдіяльності, розуміти сутність здоров’я, вплив природних і соціальних факторів, фізичної активності на здоров’я, вплив факторів ризику на рівень безпеки, значення здоров’я для життя людини, важливість вибору життєвих цінностей, усвідомлювати вікові індивідуальні зміни в організмі, здоров’я як єдине ціле, взаємозалежність складових здоров’я, взаємозв’язок організму людини з навколишнім природним середовищем, необхідність вибору здорового способу

	життя, залежність безпечної життєдіяльності від власної поведінки, уміти виявляти та оцінювати ознаки здоров'я у різних життєвих ситуаціях, виявляти та оцінювати небезпеки, убезпечувати своє життя від ризику, дотримуватися правил здорового способу життя та безпечної для здоров'я поведінки в конкретних ситуаціях
Фізична складова здоров'я	знати основні фактори і правила збереження та зміцнення фізичної складової здоров'я, елементи оздоровчих систем, ознаки фізіологічної зрілості, усвідомлювати значення активного відпочинку, необхідність застосування рекомендованих способів оздоровлення, уміти добирати такі способи оздоровлення, виконувати правила рухової активності, харчування, гігієнічного догляду за тілом, праці та відпочинку для підлітків, юнаків та дівчат, застосовувати основні методи профілактики захворювань і методи моніторингу фізичної складової здоров'я
Соціальна складова здоров'я	знати ознаки соціальної зрілості, основні фактори, що впливають на репродуктивне здоров'я, основи законодавства щодо безпеки і здоров'я людини, основні види небезпеки, правила безпеки у щоденному житті, правила дорожнього руху, безпечної поведінки у сучасному суспільстві, володіти інформацією про служби захисту населення, розуміти значення сім'ї для формування і збереження здоров'я, вплив поведінки в юнацькому віці на репродуктивне здоров'я, ступінь впливу відповідальної поведінки щодо ВІЛ-інфікування, туберкульозу та інфекцій, що передаються статевим шляхом, усвідомлювати значення формування відповідальних стосунків для здоров'я, необхідність усунення ризиків для життя і здоров'я, уміти визначати власний рівень

	<p>соціального розвитку, користуватися своїми правами, протистояти негативному впливу соціальних факторів шляхом формування корисних звичок, протистояння впливу негативних для здоров'я і небезпечних для життя соціальних факторів, дотримуватися відповідальної поведінки щодо ВІЛ-інфікування, туберкульозу, інфекцій, що передаються статевим шляхом, та інших хвороб, розпізнавати різні види небезпечних ситуацій та повідомляти про них служби захисту населення - встановлювати взаємозв'язок між природними, соціальними і техногенними факторами і здоров'ям, безпечно поводитися у навколишньому природному середовищі, моделювати і вирішувати відповідні життєві ситуації, застосовувати набуті корисні звички, правила спілкування та безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях і видах діяльності, вміти надавати першу допомогу хворим та потерпілим</p>
<p>Психічна та духовна складові здоров'я</p>	<p>знати ознаки психічної і духовної складових здоров'я, фактори, що впливають на психологічне благополуччя, фактори, що впливають на духовний розвиток підлітків, юнаків і дівчат, естетичні і моральні засади здоров'я та умови формування особистості, розуміти важливість взаємозв'язку і взаємозумовленості психічної і духовної складових власного здоров'я, необхідність розвитку особистісних якостей, застосовувати правила, настанови, поради щодо самопізнання, самовизначення і самовиховання, способи саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, самоідентифікації, розвитку пам'яті та уваги, оцінювати емоції, почуття, моральні якості власні та інших людей як умови, що</p>

	сприяють збереженню життя і зміцненню здоров'я у різних життєвих ситуаціях
Фізична культура	
Теоретико-методичні знання	знати про фізичний розвиток та фізичну підготовленість, форми занять рекреаційної, фізкультурно-оздоровчої та спортивної спрямованості, історію розвитку та становлення Олімпійського руху, відродження Олімпійських ігор, загальну характеристику здорового способу життя, про вплив фізичних вправ і спорту на стан фізичного розвитку, засоби розвитку та методи здійснення контролю за фізичним станом, ознаки перевтоми та засоби її запобігання, знати та дотримуватися правил рухливих та спортивних ігор, основ самоконтролю під час самостійних, позакласних занять, правил безпеки під час проведення різноманітних форм навчальної, спортивно-масової та оздоровчої роботи, уміти надавати першу допомогу у разі отримання травм та ушкоджень, усвідомлювати значення занять фізичними вправами та спортом для підтримання розумової працездатності
Загальна фізична підготовка	виконувати стройові та організуючі вправи, різновиди ходьби та бігу, стрибки, загальнорозвивальні вправи, вправи для формування постави та запобігання плоскостопості, вправи для розвитку швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості, швидкісних і силових якостей
Рухова діяльність. Види спорту	знати історію виникнення та становлення обраного виду спорту, його різновиди, загальну характеристику інвентарю, основи техніко-тактичної підготовки, основи організації і проведення змагань, особливості психологічної підготовки в обраному виді спорту, знати та

	дотримуватися правил організації змагань і суддівства, страхування і техніки безпеки, контролю та самоконтролю під час занять обраним видом спорту, виконувати технічні елементи з обраного виду спорту на рівні рухового вміння та відповідних навичок, спеціальні та підготовчі фізичні вправи, володіти основними тактико-технічними діями в обраному виді спорту
<p>Старша школа</p> <p>Основи здоров'я</p>	
<p>Здоров'я людини.</p> <p>Безпека життєдіяльності</p>	<p>знати показники рівня власного здоров'я і рівня здоров'я суспільства, фактори здорового способу життя, основи законодавства з питань безпеки життєдіяльності, органи державного нагляду і служби захисту населення, умови забезпечення особистої безпеки та безпеки інших людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій, розуміти зв'язок загальнолюдських цінностей і здоров'я, значення сприятливих для здоров'я життєвих навичок, усвідомлювати значення турботи про здоров'я протягом усього життя, уміти оцінювати ризики в життєвих ситуаціях, повідомляти про них службу захисту населення, адекватно діяти у надзвичайних ситуаціях, надавати першу допомогу постраждалим від нещасних випадків, застосовувати набуті знання для забезпечення особистої безпеки і безпеки інших людей, дотримуватися правил здорового способу життя та безпечної для здоров'я поведінки, виявляти позитивне ставлення до здорового способу життя</p>
<p>Фізична складова здоров'я</p>	<p>знати методи розвитку фізичної складової здоров'я, основні оздоровчі системи, усвідомлювати значення активного відпочинку, уміти здійснювати моніторинг фізичної складової здоров'я, застосовувати правила здорового способу життя щодо</p>

	рухової активності, харчування, індивідуального гігієнічного догляду, профілактики захворювань
Соціальна складова здоров'я	знати основні положення законодавства у сфері захисту здоров'я населення, фактори міцної родини, фактори впливу на репродуктивне здоров'я молоді, розуміти значення родини для задоволення базових потреб, можливі наслідки своєї поведінки для власного здоров'я та особистої безпеки, здоров'я і безпеки сім'ї та суспільства, уміти убезпечувати себе від впливу негативних для здоров'я і небезпечних для життя соціальних факторів, у тому числі щодо соціально небезпечних хвороб (туберкульоз, ВІЛ/СНІД, інфекції що передаються статевим шляхом), застосовувати набуті корисні звички, правила спілкування, безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях та видах діяльності, виявляти негативне ставлення до проявів насилля і дискримінації, критичне ставлення до реклами та фільмів, які пропагують насилля і ризиковану статеву поведінку, толерантне ставлення до людей з особливими фізичними потребами та людей, які живуть з ВІЛ-інфекцією
Психічна та духовна складові здоров'я	знати фактори, що впливають на психологічне благополуччя і духовний розвиток юнаків і дівчат, ціннісні засади власного здоров'я, здоров'я сім'ї та суспільства, фізичні та психологічні способи керування стресом, розуміти і оцінювати умови психологічного та морального характеру, що сприяють збереженню життя і зміцненню власного здоров'я та здоров'я членів сім'ї, застосовувати методи самопізнання, самовизначення і самовиховання, способи саморегуляції, самоорганізації,

	самоконтролю, самоідентифікації, розвитку пам'яті та уваги
Фізична культура	
Теоретико-методичні знання	знати особливості фізичного розвитку і функціонування стану організму в старшому шкільному віці, методику розвитку фізичних якостей, вправи профілактично-відновлювальної спрямованості, застосовувати методики визначення фізичної підготовленості, уміння, навички та фізичні якості, необхідні для успішної самореалізації у майбутній професії, усвідомлювати вплив занять фізичними вправами на гармонійний розвиток особистості, стан фізичного здоров'я майбутньої матері
Загальна фізична підготовка	виконувати стройові та організуючі вправи, різні види ходьби та бігу, стрибки, загальнорозвивальні вправи, вправи для запобігання та корекції порушень постави та плоскостопості, вправи для розвитку швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості та швидкісно-силових якостей
Рухова діяльність. Види спорту	знати історію обраного виду спорту, організацію техніко-тактичних дій у процесі гри, особливості змагальної діяльності в обраному виді спорту, знати та дотримуватися правил організації змагань і суддівства, страхування та техніки безпеки, контролю та самоконтролю під час занять обраним видом спорту, виконувати технічні елементи з обраного виду спорту на рівні рухової навички та вміння вищого порядку, спеціальні фізичні вправи, володіти тактико-технічними діями в обраному виді спорту
Захист Вітчизни	

<p>Основи загальної військової підготовки. Прикладна фізична підготовка</p>	<p>знати про структуру, перспективи розвитку Збройних Сил, основи законодавства про військову службу, важливі історичні етапи розвитку українського війська, напрями інтеграції України в європейський та міжнародний простір, основні вимоги міжнародного гуманітарного права, правила поведінки під час військових дій, надзвичайних ситуацій, порядок підготовки зброї до виконання вогневих завдань, основи та правила стрільби, знати і розуміти основи загальновійськового бою, обов'язки солдата в бою, уміти діяти і реагувати на події відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, виконувати стройові прийоми і рухи, орієнтуватися на місцевості, вести спостереження і оглядати місцевість, складати схему орієнтирів, володіти первинними навичками у подоланні перешкод, русі по пересіченій місцевості в пішому порядку та під час самозахисту в рукопашному бою, прийомами і способами ведення вогню із стрілецької зброї</p>
<p>Основи медичної підготовки</p>	<p>знати порядок огляду та надання першої медичної допомоги при пораненнях і ушкодженнях, засоби індивідуального медичного оснащення, уміти надавати першу медичну допомогу при пораненнях і ушкодженнях</p>
<p>Основи цивільного захисту</p>	<p>знати фактори ураження ядерної (нейтронної), хімічної, біологічної зброї, запалювальних і сильнодіючих отруйних речовин та засоби індивідуального захисту від них, вимоги безпеки під час дій на зараженій місцевості, уміти користуватися засобами індивідуального захисту, використовувати захисні властивості місцевості</p>

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 23 листопада 2011 р. № 1341

Київ

Про затвердження Національної рамки кваліфікацій

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити [Національну рамку кваліфікацій](#) згідно з додатком.

2. Рекомендувати центральним органам виконавчої влади, установам та організаціям, що беруть участь у реалізації державної політики у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудових відносин, об'єднанням роботодавців, професійним спілкам, іншим заінтересованим соціальним партнерам використовувати Національну рамку кваліфікацій у практичній діяльності.

3. Міжвідомчій робочій групі з питань розроблення та впровадження Національної рамки кваліфікацій:

підготувати проекти нормативно-правових актів для впровадження Національної рамки кваліфікацій у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудових відносин;

розробити план заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій.

Прем'єр-міністр
України

М. АЗАРОВ

Інд.70

Додаток
до постанови Кабінету Міністрів України
від 23 листопада 2011 р. № 1341

НАЦІОНАЛЬНА РАМКА КВАЛІФІКАЦІЙ

Загальна частина

1. Національна рамка кваліфікацій - системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів.

Національна рамка кваліфікацій призначена для використання органами виконавчої влади, установами та організаціями, що реалізують державну політику у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудова відносин, навчальними закладами, роботодавцями, іншими юридичними і фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

2. Національна рамка кваліфікацій впроваджується з метою:

введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців;

забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин;

сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні;

налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці.

3. Для цілей Національної рамки кваліфікацій терміни вживаються у такому значенні:

автономність і відповідальність - здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності;

знання - осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

інтегральна компетентність - узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;

кваліфікація - офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами;

кваліфікаційний рівень - структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня;

компетентність/компетентності - здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;

комунікація - взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

результати навчання - компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання;

уміння - здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів).

Опис кваліфікаційних рівнів

Рівень	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
0	Здатність адекватно діяти у відомих простих ситуаціях під безпосереднім контролем. Готовність до систематичного навчання			
	Елементарні загальні знання про себе та довкілля	виконання елементарних завдань у відомих однотипних ситуаціях	ситуативна взаємодія в обмеженому колі осіб за допомогою інших	виконання завдань під безпосереднім контролем
	Розуміння найпростіших причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків		реагування на прості усні повідомлення	
1	Здатність виконувати прості завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання. Виконання завдань під безпосереднім керівництвом. Готовність до навчання на наступному рівні			
	Елементарні фактологічні знання	виконання простих завдань за визначеними правилами та інструкціями у типових ситуаціях з використанням простих інструментів	інтеграція до соціальних груп	виконання завдань під безпосереднім керівництвом

	Розуміння найпростіших понять про себе і довкілля, основ безпечної поведінки		реагування на прості письмові та усні повідомлення	обмежена індивідуальна відповідальність формулювання елементарних суджень
2	Здатність виконувати типові нескладні завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання. Виконання завдань під керівництвом з елементами самостійності			
	Базові фактологічні знання, набуті у процесі навчання та/або трудової діяльності	виконання типових нескладних завдань за визначеними правилами та інструкціями у різних типових ситуаціях з використанням інструментів	взаємодія в колективі для виконання завдань	виконання завдань під керівництвом з елементами самостійності
	Розуміння основних (загальних) процесів у навчанні та/або трудовій діяльності	оцінювання результатів виконання завдань відповідно до установлених критеріїв, застосування аргументації	продукування деталізованих усних і письмових повідомлень	індивідуальна відповідальність за результати виконання завдань у навчанні та/або трудовій діяльності
3	Здатність виконувати виробничі або навчальні завдання середньої складності за визначеними алгоритмами за встановленими нормами часу і якості			
	Загальні систематизовані знання у сфері освіти та/або професійної діяльності	виконання типових завдань у різних ситуаціях шляхом вибору і застосування основних методів, інструментів, матеріалів та інформації	здатність до ефективної роботи в команді. Сприйняття критики, порад і вказівок	самостійне виконання завдань під мінімальним керівництвом
	Розуміння основних (загальних) принципів, процесів і понять у навчанні та/або	оцінювання результатів виконання завдань відповідно до критеріїв, які в основному заздалегідь обумовлені	продукування деталізованих усних і письмових повідомлень, зокрема у професійній діяльності	відповідальність за результати виконання завдань у навчанні та/або професійній діяльності

	професійній діяльності			
4	Здатність самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, зокрема в нестандартних ситуаціях			
	Спеціалізовані фактологічні та теоретичні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності	виконання складних спеціалізованих завдань, що передбачає прийняття рішень, у ситуаціях, що змінюються, зокрема в нестандартних ситуаціях	здійснення наставництва, передавання досвіду	самостійність у навчанні та/або професійній діяльності
	Розуміння принципів, методів, процесів у навчанні та/або професійній діяльності	планування власної роботи та в обмеженому контексті організація, контроль, оцінювання та коригування роботи інших	продукування складних деталізованих усних і письмових повідомлень, зокрема у професійній діяльності	відповідальність за результати навчання та/або професійної діяльності обмежена відповідальність за навчання та результати роботи інших
5	Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується певною невизначеністю умов			
	Широкі спеціалізовані фактологічні та теоретичні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності, розуміння (усвідомлення) рівня цих знань	розв'язання типових спеціалізованих задач широкого спектра, що передбачає ідентифікацію та використання інформації для прийняття рішень	взаємодія, співробітництво з широким колом осіб (колеги, керівники, клієнти) для провадження професійної або навчальної діяльності	здійснення обмежених управлінських функцій та прийняття рішень у звичних умовах з елементами непередбачуваності
		планування, зокрема розподіл ресурсів, аналіз, контроль та оцінювання власної		покращення результатів власної навчальної та/або професійної діяльності

		роботи та роботи інших осіб		і результатів діяльності інших здатність до подальшого навчання з деяким рівнем автономності
6	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов			
	Концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень	розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності	управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах
	Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності		здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію	відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності
7	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог			
	Спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на	розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої	зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх	прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування

	рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи	інформації та суперечливих вимог	обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються	
	Критичне осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей	провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності	використання іноземних мов у професійній діяльності	відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним
8	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики			
	Найбільш передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідної та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей	критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей	спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності	ініціювання інноваційних комплексних проєктів, лідерство та повна автономність під час їх реалізації
		розроблення та реалізація проєктів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити		соціальна відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися

		нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем		протягом життя, відповідальність за навчання інших
9	Здатність визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій			
	Нові концептуальні та методологічні знання в певній та суміжних галузях науково-дослідної та/або професійної діяльності, які набуті на основі особистого комплексного дослідження та є основою для відкриття нових напрямів і проведення подальших досліджень	критичний аналіз комплексних проблем, синтез нових складних ідей, зокрема у міждисциплінарних сферах розроблення та реалізація комплексних проектів, як правило, у рамках власної дослідницької школи, які дають змогу глибоко переосмислювати наявне і забезпечувати вагомий приріст нового системного знання та/або модернізації професійної практики, та розв'язання складних соціально значущих проблем з використанням дослідницько-інноваційних методів	лідерство, вільне компетентне спілкування в діалоговому режимі з широким колом фахівців, зокрема найвищої кваліфікації, та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності	ініціювання оригінальних дослідницько-інноваційних комплексних проектів, спрямованих на розв'язання складних соціально значущих проблем, лідерство та автономність під час їх реалізації глибоке усвідомлення та відповідальність за наукове обґрунтування стратегічних рішень, достовірність прогнозування розвитку суспільства безперервний саморозвиток і самовдосконалення, відповідальність за розвиток інших, зокрема в межах власної дослідницької школи

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 8 жовтня 2012 р. № 911

Київ

Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною інспекцією навчальних закладів

{Назва Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 519 від 08.10.2014](#)}

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ [№ 519 від 08.10.2014](#) [№ 1103 від 18.12.2017](#)}

Відповідно до статті 5 [Закону України “Про основні засади державного нагляду \(контролю\) у сфері господарської діяльності”](#) Кабінет Міністрів України постановляє:

Затвердити [критерії](#), за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною інспекцією навчальних закладів, згідно з додатком.

{Постановляюча частина із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 519 від 08.10.2014](#)}

Прем'єр-міністр
України

М.АЗАРОВ

Інд. 70

КРИТЕРІЇ,

за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною інспекцією навчальних закладів

{Назва додатка із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 519 від 08.10.2014](#)}

1. Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг навчальними закладами, підприємствами, установами та організаціями, які надають послуги у системі позашкільної освіти на підставі ліцензій, виданих у встановленому законодавством порядку, та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю), встановлюються з метою виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання, що надають освітні послуги у системі позашкільної освіти (далі - суб'єкти господарювання).

{Пункт 1 в редакції Постанови КМ [№ 519 від 08.10.2014](#)}

2. Критеріями, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти, є:

строк провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти;

результат державної атестації позашкільного навчального закладу;

наявність фактів порушення вимог законодавства, яке регулює питання щодо провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти;

виконання планових показників діяльності.

3. Відповідно до встановлених критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти, суб'єкти господарювання незалежно від підпорядкування і форми власності відносяться до одного з трьох ступенів ризику - високого, середнього та незначного.

4. До суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику відносяться суб'єкти:

строк провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти яких становить менш як три роки;

які за результатами проведеної атестації визнані неатестованими;

у яких під час здійснення попереднього заходу державного нагляду (контролю) виявлено факти порушення вимог законодавства, яке регулює

питання щодо провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти;

які не виконують планові показники діяльності, що містяться в щорічних планах суб'єктів господарювання.

5. До суб'єктів господарювання із середнім ступенем ризику відносяться суб'єкти:

строк провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти яких становить від трьох до 10 років;

які за результатами поведеної атестації визнані атестованими умовно;

які виконують планові показники діяльності, що містяться в щорічних планах суб'єктів господарювання, з порушенням строків, передбачених такими планами.

6. До суб'єктів господарювання з незначним ступенем ризику відносяться суб'єкти, що не віднесені до суб'єктів господарювання з високим та середнім ступенем ризику.

7. Планові заходи державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів господарювання здійснюються з такою періодичністю:

з високим ступенем ризику - не частіше ніж один раз на два роки;

{Абзац другий пункту 7 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 1103 від 18.12.2017](#)}

із середнім ступенем ризику - не частіше ніж один раз на три роки;

з незначним ступенем ризику - не частіше ніж один раз на п'ять років.

8. У разі коли за результатами планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) (за наявності) протягом останніх шести років для суб'єктів господарювання, які віднесені до середнього ступеня ризику, та протягом останніх десяти років для суб'єктів господарювання, які віднесені до незначного ступеня ризику, у суб'єкта господарювання не виявлено порушень вимог законодавства щодо надання освітніх послуг у системі позашкільної освіти, наступний плановий захід державного нагляду (контролю) щодо такого суб'єкта господарювання здійснюється не раніше ніж через період часу, встановлений для відповідного ступеня ризику, збільшений в 1,5 раза.

Якщо з дня прийняття такого рішення за результатами позапланових перевірок виявлено порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства у відповідній сфері, наступний плановий захід державного нагляду (контролю) щодо такого суб'єкта господарювання здійснюється у наступному плановому періоді.

{Додаток доповнено пунктом 8 згідно з Постановою КМ [№ 519 від 08.10.2014](#); в редакції Постанови КМ [№ 1103 від 18.12.2017](#)}

9. У разі коли суб'єкт господарювання може бути віднесений одночасно до двох або більше ступенів ризику, такий суб'єкт відноситься до більш високого ступеня ризику з тих, до яких він може бути віднесений.

{Додаток доповнено пунктом 9 згідно з Постановою КМ [№ 519 від 08.10.2014](#)}

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 26 листопада 2014 р. № 687

Київ

Про утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 533 від 08.07.2015](#)

[№ 589 від 12.08.2015](#)

[№ 284 від 11.04.2018](#)}

{У тексті Постанови слова “бюджетних установ” замінено словами “державних наукових установ” згідно з Постановою КМ [№ 589 від 12.08.2015](#)}

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Прийняти пропозицію Міністерства освіти і науки щодо утворення державних наукових установ - Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики на базі державної наукової установи “Інститут інноваційних технологій і змісту освіти”, що реорганізується шляхом поділу, з віднесенням їх до сфери управління Міністерства освіти і науки.

2. Реорганізацію державної наукової установи “Інститут інноваційних технологій і змісту освіти” здійснити у межах бюджетних асигнувань, передбачених Міністерству освіти і науки у [Державному бюджеті України на 2014 рік](#) на відповідні цілі.

Взяти до відома, що утворення відповідно до пункту 1 цієї постанови державних наукових установ здійснюється в межах затвердженої в установленому порядку штатної чисельності працівників, визначеної для державної наукової установи “Інститут інноваційних технологій і змісту освіти”.

3. Внести до актів Кабінету Міністрів України зміни, що додаються.

4. Міністерству освіти і науки затвердити у місячний строк статuti і структуру утворених відповідно до пункту 1 цієї постанови державних наукових установ та здійснити організаційні заходи щодо їх матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

Прем'єр-міністр України

А.ЯЦЕНЮК

Інд. 28

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 26 листопада 2014 р. № 687

ЗМІНИ,

що вносяться до актів Кабінету Міністрів України

1. У [додатку](#) до постанови Кабінету Міністрів України від 2 серпня 1996 р. № 897 “Про Державну міжвідомчу комісію у справах увічнення пам’яті учасників антитерористичної операції, жертв війни та політичних репресій” (ЗП України, 1996 р., № 16, ст. 426; Офіційний вісник України, 2012 р., № 23, ст. 883; 2013 р., № 76, ст. 2830; 2014 р., № 66, ст. 1841) позицію “Завідуючий відділом соціально-гуманітарної освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти” замінити позицією “Заступник директора Інституту модернізації змісту освіти”.

2. У [підрозділі “МОН”](#) розділу 3 “Заклади у галузі освіти” переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1133 (Офіційний вісник України, 2002 р., № 34, ст. 1573; 2004 р., № 6, ст. 329; 2006 р., № 6, ст. 300, № 18, ст. 1338; 2012 р., № 65, ст. 2662; 2013 р., № 63, ст. 2283; 2014 р., № 72, ст. 2022, № 74, ст. 2089), позицію “Інститут інноваційних технологій і змісту освіти” замінити такими позиціями:

“Інститут модернізації змісту освіти
Інститут освітньої аналітики”.

3. У [додатку](#) до розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 р. № 293 “Про утворення Міжвідомчої комісії з питань сприяння розвитку вітчизняного книговидавництва та книгорозповсюдження” - із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 20 травня 2013 р. № 381 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 41, ст. 1478) і від 16 травня 2014 р. № 143 (Офіційний вісник України, 2014 р., № 43, ст. 1129), позицію “Директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН (за згодою)” замінити позицією “Директор Інституту модернізації змісту освіти (за згодою)”.

{Пункт 4 втратив чинність на підставі Постанови КМ [№ 284 від 11.04.2018](#)}

5. У [Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на придбання шкільних автобусів для перевезення дітей, що проживають у сільській місцевості](#), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2010 р. № 366 (Офіційний вісник України, 2010 р., № 39, ст. 1306, № 98, ст. 3493; 2011 р., № 20, ст. 851, № 88, ст. 3207; 2012 р., № 10, ст. 375; 2013 р., № 11, ст. 415):

1) в [абзаці першому](#) пункту 2 слова “МОНмолодьспорт” та “Інститут інноваційних технологій і змісту освіти” замінити відповідно словами “МОН” та “Інститут модернізації змісту освіти”;

2) у [пункті 8](#) слово “МОНмолодьспорту” замінити словом “МОН”.

{Пункт 6 втратив чинність на підставі Постанови КМ [№ 589 від 12.08.2015](#)}

{Пункт 7 втратив чинність на підставі Постанови КМ [№ 533 від 08.07.2015](#)}

8. У [пункті 2](#) Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для проведення всеукраїнських та міжнародних олімпіад у сфері освіти, всеукраїнського конкурсу “Учитель року”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2013 р. № 95 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 12, ст. 454, № 63, ст. 2283; 2014 р., № 59, ст. 1599), слова “Інститут інноваційних технологій і змісту освіти” замінити словами “Інститут модернізації змісту освіти”.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 30 грудня 2015 р. № 1187

Київ

Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності

{Назва Постанови із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Відповідно до [пункту 6 частини першої статті 7, частини другої статті 9](#) Закону України “Про ліцензування видів господарської діяльності” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити [Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності](#), що додаються.

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

2. Установити, що:

{Абзац другий пункту 2 виключено на підставі Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста за програмами вищої освіти здійснюється відповідно до вимог щодо підготовки здобувачів ступеня молодшого бакалавра, а фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста - вимог щодо підготовки здобувачів ступеня магістра;

закладам освіти, які мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти, за їх заявою може бути переоформлена ліцензія із встановленням збільшеного ліцензованого обсягу з урахуванням строків навчання за умови дотримання вимог Ліцензійних умов, затверджених пунктом 1 цієї постанови, без подачі додаткових матеріалів;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

кадрові вимоги щодо забезпечення провадження освітньої діяльності для закладів вищої освіти, що мають ліцензію на освітню діяльність, набирають чинності з 1 вересня 2018 року. До зазначеного строку кадрове забезпечення освітньої діяльності здійснюється відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187, в редакції від 30 грудня 2015 р.;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

вимоги до керівника проектної групи щодо наявності в нього не менше однієї статті у періодичному виданні, яке включене до однієї з наукометричних баз, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection, вводяться в дію через три роки після набрання чинності цією постановою;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

кадрові вимоги щодо кількості членів групи забезпечення, яка є достатньою, якщо на одного її члена припадає не більше 30 здобувачів вищої освіти всіх рівнів, курсів та форм навчання з відповідної спеціальності, набирають чинності з 1 вересня 2019 р.;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

заклади освіти, що здійснюють підготовку іноземців та осіб без громадянства і мають намір у подальшому припинити здійснення такої підготовки, завершують освітню діяльність з підготовки іноземців та осіб без громадянства до завершення циклу підготовки;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

вимоги щодо володіння англійською мовою на рівні B2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти або кваліфікаційні документи (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), пов'язані з використанням зазначеної мови одним із членів проектної групи під час провадження підготовки іноземців та осіб без громадянства, вводяться в дію з 1 січня 2020 р.;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

заклади освіти, що здійснюють підготовку іноземців та осіб без громадянства і мають намір продовжувати здійснювати таку підготовку, повинні до 31 грудня 2019 р. пройти процедуру ліцензування в установленому законодавством порядку та відповідно до вимог Ліцензійних умов, затверджених пунктом 1 цієї постанови;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

вимоги щодо доступності до навчальних приміщень для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення вводяться в дію під час провадження освітньої діяльності через три роки після набрання чинності цією постановою

для закладів освіти, які вже мають ліцензію на провадження освітньої діяльності. Звіт про стан підготовки до виконання Ліцензійних умов, затверджених пунктом 1 цієї постанови, щодо доступності до навчальних приміщень для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення подається до органу ліцензування через шість місяців після набрання чинності цією постановою;

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

підставами для надання закладам дошкільної та загальної середньої освіти майнових прав на нерухоме майно на умовах, передбачених для закладів освіти, є зареєстровані в установленому порядку установчі документи, в яких метою діяльності таких закладів зазначено провадження освітньої діяльності.

{Пункт 2 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 347 від 10.05.2018}

3. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів України згідно з [переліком](#), що додається.

Прем'єр-міністр України

А.ЯЦЕНЮК

Інд. 73

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 30 грудня 2015 р. № 1187

(в редакції постанови Кабінету Міністрів
України [від 10 травня 2018 р. № 347](#))

ЛІЦЕНЗІЙНІ УМОВИ провадження освітньої діяльності

Загальні положення

1. Ці Ліцензійні умови розроблені відповідно до Законів України [“Про освіту”](#), [“Про вищу освіту”](#), [“Про професійно-технічну освіту”](#), [“Про загальну середню освіту”](#), [“Про дошкільну освіту”](#) та [“Про ліцензування видів господарської діяльності”](#).

2. У цих Ліцензійних умовах терміни вживаються в такому значенні:

1) група забезпечення спеціальності - група педагогічних, науково-педагогічних та/або наукових працівників, для яких заклад освіти є основним місцем роботи і які відповідають за виконання освітніх програм за спеціальністю на певних рівнях вищої та фахової передвищої освіти, післядипломної освіти для осіб з вищою освітою та осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, особисто беруть участь в освітньому процесі і відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним цими Ліцензійними умовами;

2) до закладів освіти належить:

заклад вищої освіти;

наукова установа, що здійснює навчання здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) та/або третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) рівні вищої освіти;

заклад післядипломної освіти;

заклад фахової передвищої освіти;

заклад професійної (професійно-технічної) освіти;

заклад загальної середньої освіти;

заклад дошкільної освіти;

3) дуальне навчання - система організації освітнього процесу, в якій суттєва частина процесу здійснюється на робочих місцях з оплатою праці особи, яка навчається;

4) кваліфікація відповідно до спеціальності - кваліфікація особи, підтверджена документом про освіту чи науковий ступінь із відповідної спеціальності або підтверджена науковою, науково-педагогічною, педагогічною чи іншою професійною діяльністю за відповідною спеціальністю за не менш як сімома видами чи результатами, переліченими в пункті 30 цих Ліцензійних умов;

5) ліцензований обсяг у сфері вищої або післядипломної освіти для осіб з вищою освітою - визначена ліцензією максимальна кількість осіб, яким заклад освіти може одночасно забезпечити здобуття вищої освіти за відповідною спеціальністю певного рівня вищої освіти або за відповідною спеціальністю (програмою, галуззю знань) у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою;

6) ліцензований обсяг у сфері повної загальної середньої освіти - визначена ліцензією максимальна кількість осіб, яким заклад загальної середньої освіти або структурний підрозділ закладу освіти може одночасно забезпечити здобуття освіти на певному рівні повної загальної середньої освіти;

7) ліцензований обсяг у сфері професійної (професійно-технічної освіти) - визначена ліцензією максимальна кількість осіб, яким заклад освіти може одночасно забезпечити здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за певною професією на кожному курсі навчання або групою споріднених професій, віднесених до одного класу (підкласу, групи) класифікаційного угруповання Національного класифікатора професій [ДК 003:2010](#) (у разі ліцензування освітньої діяльності, що провадиться на виробництві), або післядипломної освіти;

8) ліцензований обсяг у сфері фахової передвищої освіти - визначена ліцензією максимальна кількість осіб, яким заклад освіти може одночасно забезпечити здобуття фахової передвищої освіти за відповідною спеціальністю на рівні фахової передвищої освіти або післядипломної освіти;

9) місце провадження освітньої діяльності - об'єкт (приміщення, будівля, земельна ділянка та/або територія, та/або їх сукупність), що розташований за певною адресою, у межах якої (якої) провадиться освітня діяльність за відповідною спеціальністю (професією) чи групою споріднених професій, віднесених до одного класу (підкласу, групи) класифікаційного угруповання Національного класифікатора професій [ДК 003:2010](#) на певному рівні (рівнях)

вищої, фахової передвищої або професійної (професійно-технічної) освіти (крім місць проведення практичної підготовки, у тому числі при дуальному навчанні) та у сфері післядипломної освіти, повний цикл освітнього процесу на певному рівні (рівнях) повної загальної середньої освіти, діяльність на рівні дошкільної освіти;

10) освітня діяльність у сфері вищої освіти - діяльність закладів вищої освіти і наукових установ, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої освіти за відповідними спеціальностями на певних рівнях вищої освіти (початковому рівні (короткий цикл) вищої освіти, першому (бакалаврському) рівні, другому (магістерському) рівні, третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) рівні); закладів вищої освіти іноземних держав або їх структурних підрозділів (філій), що утворюються і функціонують на території України, незалежно від виду такої діяльності;

11) освітня діяльність у сфері дошкільної освіти - діяльність закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності, фізичної особи - підприємця або структурного підрозділу юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність за рівнем дошкільної освіти, спрямована на організацію забезпечення та реалізацію освітнього процесу;

12) освітня діяльність у сфері післядипломної освіти - діяльність закладів вищої, фахової передвищої, післядипломної, професійної (професійно-технічної) освіти, що провадиться на певних рівнях вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти та включає спеціалізацію, перепідготовку, підвищення кваліфікації, стажування, інтернатуру, лікарську резидентуру; ліцензуванню підлягає освітня діяльність у сфері післядипломної освіти, обов'язковість якої передбачена законами;

13) освітня діяльність у сфері повної загальної середньої освіти - діяльність закладів загальної середньої освіти незалежно від типу і форми власності або структурного підрозділу іншого закладу освіти, спрямована на організацію забезпечення та реалізацію освітнього процесу за рівнями повної загальної середньої освіти (початкової освіти, базової середньої освіти, профільної середньої освіти);

14) освітня діяльність у сфері професійної (професійно-технічної) освіти - діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від типу і форми власності, що провадиться з метою підготовки (у тому числі первинної професійної підготовки та професійно-технічного навчання) здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, перепідготовки та/або підвищення їх кваліфікації за професіями, які включені до Національного класифікатора професій [ДК 003:2010](#), на рівнях професійної (професійно-технічної) освіти (першому (початковому) рівні, другому (базовому) рівні, третьому (вищому) рівні); закладів професійної (професійно-технічної) освіти іноземних держав або їх структурних підрозділів (філій), що утворюються і функціонують на території України, незалежно від виду такої діяльності;

15) освітня діяльність у сфері фахової передвищої освіти - діяльність закладів фахової передвищої освіти, що провадиться з метою підготовки здобувачів фахової передвищої освіти за відповідними спеціальностями на рівні фахової передвищої освіти; закладів фахової передвищої освіти іноземних держав або їх структурних підрозділів (філій), що утворюються і функціонують на території України, незалежно від виду такої діяльності;

16) проектна група - визначена наказом керівника закладу освіти група педагогічних, науково-педагогічних та/або наукових працівників, які відповідальні за започаткування освітньої діяльності за спеціальністю на певному рівні вищої освіти, фахової передвищої освіти та у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою і відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним цими Ліцензійними умовами.

Інші терміни вживаються у значенні, визначеному Законами України [“Про освіту”](#), [“Про вищу освіту”](#), [“Про професійно-технічну освіту”](#), [“Про загальну середню освіту”](#), [“Про дошкільну освіту”](#), [“Про ліцензування видів господарської діяльності”](#).

3. Під час ліцензування встановлюється спроможність закладу освіти провадити освітню діяльність відповідно до встановлених цими Ліцензійними умовами вимог:

у сфері вищої освіти - на певному рівні вищої освіти за відповідною спеціальністю;

у сфері післядипломної освіти - за відповідною спеціальністю в межах галузі знань, програмою, галуззю знань, професією, групою споріднених професій, віднесених до одного класу (підкласу, групи) класифікаційного угруповання;

у сфері фахової передвищої освіти - за відповідною спеціальністю на рівні фахової передвищої освіти;

у сфері професійної (професійно-технічної) освіти - за окремими професіями або групою споріднених професій, віднесених до одного класу (підкласу, групи) класифікаційного угруповання Національного класифікатора професій [ДК 003:2010](#), на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти;

у сфері повної загальної середньої освіти - за рівнями повної загальної середньої освіти;

у сфері дошкільної освіти - за рівнем дошкільної освіти.

4. За результатами фінансово-господарської діяльності закладу освіти основним видом економічної діяльності повинна бути освітня діяльність. Для наукових установ та закладів вищої і післядипломної освіти для осіб з вищою освітою основним видом діяльності може бути діяльність у сфері наукових досліджень та розробок. Зазначена норма не поширюється на підприємство, підрозділ якого здійснює професійно-технічне навчання кваліфікованих робітників.

5. Вимоги цих Ліцензійних умов стосуються кожного місця провадження освітньої діяльності.

6. У сфері повної загальної середньої освіти ліцензуванню підлягає освітня діяльність у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, в яких прийом вступників на основі базової середньої освіти передбачає наступне здобуття профільної середньої освіти та отримання відповідного документа про повну загальну середню освіту.

У сфері повної загальної середньої освіти ліцензуванню підлягає освітня діяльність у закладах освіти, які здійснюють підготовку за рівнем фахової передвищої освіти, в яких прийом вступників на основі базової середньої освіти передбачає наступне здобуття повної загальної середньої освіти та отримання відповідного документа про повну загальну середню освіту.

7. Ліцензіат провадить освітню діяльність у сферах вищої освіти, післядипломної освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти, повної загальної середньої освіти в межах ліцензованого обсягу.

Перевищення ліцензованого обсягу допускається у разі продовження навчання осіб, що робили перерву у навчанні з визначених законодавством причин, а також у випадках, передбачених законодавством, або за рішенням суду.

8. Ліцензуванню не підлягає провадження освітньої діяльності закладами вищої освіти відповідно до програм академічної мобільності, що не передбачають видачу окремих документів про освіту державного зразка.

9. Започаткування провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти закладом освіти за новою спеціальністю, іншим рівнем вищої освіти, з метою підготовки іноземців та осіб без громадянства за спеціальністю та збільшення ліцензованого обсягу є розширенням провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти і підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Започаткування провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти відокремленим структурним підрозділом (філією) закладу освіти за новою спеціальністю, іншим рівнем вищої освіти, з метою підготовки іноземців та осіб без громадянства за спеціальністю та збільшення ліцензованого обсягу є розширенням провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти і підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Припинення провадження частини освітньої діяльності за певною спеціальністю, певним рівнем, у певному місці провадження освітньої діяльності (відокремленому структурному підрозділі (філії), з підготовки іноземців та осіб без громадянства за спеціальністю та зменшення ліцензованого обсягу є звуженням провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти. Рішення про звуження провадження освітньої діяльності приймається органом ліцензування на підставі заяви закладу освіти без подання інших документів.

10. Започаткування провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти закладом освіти за новою спеціальністю, з метою підготовки іноземців та осіб без громадянства за спеціальністю та збільшення ліцензованого обсягу є розширенням провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти і підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Започаткування провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти відокремленим структурним підрозділом (філією) закладу освіти за новою спеціальністю, з метою підготовки іноземців та осіб без громадянства за спеціальністю та збільшення ліцензованого обсягу є розширенням провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти і підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Припинення провадження частини освітньої діяльності за певною спеціальністю, у певному місці провадження освітньої діяльності (відокремленому структурному підрозділі (філії)), з підготовки іноземців та осіб без громадянства та зменшення ліцензованого обсягу є звуженням провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти. Рішення про звуження провадження освітньої діяльності приймається органом ліцензування на підставі заяви закладу освіти без подання інших документів.

11. Започаткування провадження освітньої діяльності закладом професійної (професійно-технічної) освіти за новою професією, видом підготовки, класом (підкласом, групою) класифікаційних угруповань професій, іншим рівнем професійної (професійно-технічної) освіти, з метою підготовки іноземців та осіб без громадянства та збільшення ліцензованого обсягу є розширенням провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної освіти) і підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Започаткування провадження освітньої діяльності закладом професійної (професійно-технічної) освіти за первинною професійною підготовкою із споріднених і близьких за технологічними процесами і засобами навчання професій, які можуть виконуватися за умови, що одна із таких професій є базовою, а інші суміжними, підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Започаткування провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти відокремленим структурним підрозділом (філією) закладу професійної (професійно-технічної) освіти за новою професією, видом підготовки, класом (підкласом, групою) класифікаційних угруповань професій, іншим рівнем професійної (професійно-технічної) освіти, з метою підготовки іноземців та осіб без громадянства та збільшення ліцензованого обсягу також є розширенням провадження освітньої діяльності закладу освіти у сфері професійної (професійно-технічної) освіти і підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Припинення провадження частини освітньої діяльності за певною професією, видом підготовки, класом (підкласом, групою) класифікаційних угруповань професій, іншим рівнем професійної (професійно-технічної) освіти у певному місці провадження освітньої діяльності (відокремленому структурному підрозділі (філії)), з підготовки іноземців та осіб без громадянства та зменшення ліцензованого обсягу є звуженням провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Рішення про звуження провадження освітньої діяльності приймається органом ліцензування на підставі заяви закладу професійної (професійно-технічної) освіти без подання інших документів.

12. Започаткування провадження освітньої діяльності закладом загальної середньої освіти за іншим рівнем повної загальної середньої освіти, збільшення ліцензованого обсягу є розширенням провадження освітньої діяльності у сфері повної загальної середньої освіти і підлягає ліцензуванню в установленому порядку.

Припинення провадження частини освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти та зменшення ліцензованого обсягу є звуженням провадження освітньої діяльності у сфері повної загальної середньої освіти. Рішення про звуження провадження освітньої діяльності приймається органом ліцензування на підставі заяви закладу загальної середньої освіти без подання інших документів.

13. У разі розширення провадження освітньої діяльності у сферах вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної), повної загальної середньої освіти подається відповідна заява разом з відомостями, які підтверджують дотримання закладом умов провадження освітньої діяльності за всіма освітніми програмами відповідної спеціальності (професії), іншим рівнем (рівнями) повної загальної середньої освіти.

14. Заклад вищої, післядипломної, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти має право на започаткування та провадження освітньої діяльності для іноземців та осіб без громадянства за умови дотримання додаткових вимог, передбачених цими Ліцензійними умовами.

15. У разі підготовки іноземців та осіб без громадянства заклади вищої, післядипломної, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти повинні мати:

структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах;

житлові приміщення, придатні для проживання іноземців та осіб без громадянства.

16. Започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері післядипломної освіти здійснюється відповідно до вимог щодо започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до рівнів вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, за винятком вимог до кадрового забезпечення щодо започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою і осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста. До складу проектних груп і груп забезпечення у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою і осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста можуть бути залучені провідні фахівці галузі, а також працівники органів виконавчої влади.

17. Органу ліцензування забороняється вимагати додаткові документи, які не зазначені у цих Ліцензійних умовах. Здобувач ліцензії (ліцензіат) не подає

передбачені цими Ліцензійними умовами документи, якщо вони зберігаються у відкритих державних реєстрах.

18. Ліцензіат забезпечує зберігання документів, копії яких подавалися до органу ліцензування на отримання ліцензії.

У разі анулювання ліцензії або звуження провадження освітньої діяльності з певної спеціальності за певним рівнем вищої освіти, за спеціальністю (спеціалізацією, професією), програмою, галуззю знань у сфері післядипломної освіти, за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти, з певної професії, виду підготовки, класу (підкласу, групи) класифікаційних угруповань професій на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти, за певним рівнем повної загальної середньої освіти, у певному місці її провадження зазначені документи зберігаються відповідно до встановленого для них строку зберігання, але не менше десяти років.

19. Ліцензіат забезпечує зберігання документів, які підтверджують достовірність даних, що зазначалися здобувачем ліцензії у документах, які подавалися органу ліцензування.

20. Ліцензіат забезпечує зберігання документів, що підтверджують здійснення оплати за видачу ліцензії. Документи зберігаються відповідно до встановленого для них строку зберігання, але не менше десяти років.

21. Ліцензіат забезпечує повідомлення органу ліцензування про зміну даних, зазначених у документах, що додавалися до заяви, протягом місяця з дня настання таких змін.

22. Ліцензіат забезпечує провадження освітньої діяльності виключно в місцях її провадження, зазначених у документах, поданих до органу ліцензування.

23. Ліцензіат, що провадить освітню діяльність у сфері вищої, післядипломної освіти, фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, повної загальної середньої освіти, повідомляє органу ліцензування про планове припинення провадження освітньої діяльності протягом п'яти робочих днів з моменту прийняття відповідного рішення, а також про заходи, що вживатимуться ним для забезпечення продовження навчання здобувачів освіти в інших закладах освіти.

Ліцензіат, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, повідомляє органу ліцензування про планове припинення провадження освітньої діяльності протягом п'яти робочих днів з моменту прийняття відповідного рішення, а також про заходи, що вживатимуться ним для переведення вихованців до інших закладів дошкільної освіти або надання вихованцям можливості продовжити здобуття дошкільної освіти у фізичної особи - підприємця або у структурному підрозділі юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти відповідно до законодавства.

24. Ліцензіат розробляє та протягом місяця з моменту початку провадження освітньої діяльності подає органу ліцензування порядок дій у разі позапланового припинення провадження ним освітньої діяльності загалом або за

певними місцями її провадження (у зв'язку з неможливістю використання матеріально-технічної бази, виникненням форс-мажорних обставин тощо) та порядок відновлення провадження такої діяльності.

25. Ліцензіат забезпечує присутність керівника закладу освіти або його заступника, або іншої уповноваженої посадової особи закладу освіти під час проведення органом ліцензування перевірки додержання ліцензіатом вимог цих Ліцензійних умов.

26. Відповідальність за достовірність поданої інформації несе здобувач ліцензії (ліцензіат).

Започаткування та провадження освітньої діяльності

у сфері вищої освіти та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

Кадрові вимоги щодо забезпечення започаткування освітньої діяльності у сфері вищої освіти та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

27. Проектна група повинна складатися з науково-педагогічних або наукових працівників, які працюють у закладі освіти за основним місцем роботи та мають кваліфікацію відповідно до спеціальності і не входять (входили) до жодної проектної групи такого або іншого закладу вищої освіти в поточному семестрі (крім проектної групи з цієї ж спеціальності в даному навчальному закладі).

Керівником проектної групи призначається один з її членів, який має науковий ступінь і стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менш як десять років для освітньо-наукового ступеня доктора філософії і ступеня магістра та п'ять років для освітніх ступенів бакалавра і молодшого бакалавра (до 6 вересня 2019 р. для початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти - з урахуванням стажу педагогічної роботи). Керівник проектної групи не може в поточному навчальному році одночасно керувати іншими проектними групами, за винятком керівництва проектними групами за різними рівнями вищої освіти в межах однієї спеціальності в даному закладі вищої освіти.

Залежно від рівня освіти до складу проектної групи спеціальності встановлюються додаткові вимоги:

для освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра у складі повинні бути не менш як три особи, з яких хоча б одна особа має науковий ступінь та/або вчене звання;

для освітнього ступеня бакалавра у складі повинні бути не менш як три особи, які мають науковий ступінь та/або вчене звання;

для освітнього ступеня магістра у складі повинні бути не менш як три особи, які мають науковий ступінь та вчене звання, з них один доктор наук та/або професор;

для освітньо-наукового ступеня доктора філософії/доктора мистецтва у складі повинні бути не менш як три особи, які мають науковий ступінь та вчене звання, з них не менше двох докторів наук та/або професорів.

Для отримання ліцензії з правом навчання іноземців та осіб без громадянства один із членів проектної групи повинен володіти англійською

мовою на рівні B2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти або кваліфікаційними документами (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), що пов'язані з використанням зазначеної мови.

Кадрові вимоги щодо забезпечення провадження освітньої діяльності у сфері вищої та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

28. Науково-педагогічні та наукові працівники, які здійснюють освітній процес, повинні мати стаж науково-педагогічної діяльності понад два роки та рівень наукової та професійної активності, який засвідчується виконанням не менше чотирьох видів та результатів з перелічених у пункті 30 цих Ліцензійних умов.

Для другого (магістерського) рівня вищої освіти кадровий склад закладу освіти повинен включати з розрахунку на кожні десять здобувачів освітнього ступеня магістра одного викладача, який має кваліфікацію відповідно до спеціальності, науковий ступінь або вчене звання.

Для третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого) рівня (доктор філософії/доктор мистецтва) кадровий склад закладу освіти повинен включати з розрахунку на кожних два здобувачі освітнього ступеня доктора філософії/доктора мистецтва одного викладача, який має науковий ступінь та/або вчене звання, а також кваліфікацію відповідно до спеціальності, підтверджену науковою, науково-педагогічною, педагогічною чи іншою професійною діяльністю за відповідною спеціальністю за не менш як сімома видами чи результатами, переліченими у пункті 30 цих Ліцензійних умов.

29. Група забезпечення спеціальності у кожному підрозділі закладу освіти, де здійснюється підготовка за спеціальністю, повинна складатися з науково-педагогічних або наукових працівників, які працюють у закладі освіти за основним місцем роботи та мають кваліфікацію відповідно до спеціальності і які не входять (входили) до жодної групи забезпечення такого або іншого закладу вищої освіти в поточному семестрі.

При цьому склад групи забезпечення повинен відповідати таким вимогам:

частка тих, хто має науковий ступінь та/або вчене звання, встановлюється для найвищого рівня, за яким фактично провадиться освітня діяльність, і становить не менше 20 відсотків загальної кількості членів групи забезпечення для рівня молодшого бакалавра (до 1 вересня 2019 р. з урахуванням педагогічних працівників, які мають вищу категорію), 50 відсотків - бакалавра, 60 відсотків - магістра, доктора філософії;

частка тих, хто має науковий ступінь доктора наук та/або вчене звання професора, встановлюється для найвищого рівня, за яким фактично провадиться освітня діяльність і становить не менше 10 відсотків загальної кількості членів групи забезпечення для рівня бакалавра, 20 відсотків - магістра, 30 відсотків - доктора філософії/доктора мистецтва.

Під час розрахунку показників для [спеціальностей галузей знань](#) 01 “Освіта/Педагогіка”, 02 “Культура і мистецтво”, спеціальності 191 “Архітектура та містобудування”, звання “народний артист”, “народний художник”, “народний архітектор”, “народний вчитель”, “заслужений діяч мистецтв”,

“заслужений тренер України” прирівнюються до вченого звання професора, звання “заслужений артист”, “заслужений художник”, “заслужений архітектор”, “заслужений вчитель”, “заслужений працівник культури”, “заслужений майстер спорту України”, “заслужений працівник освіти”, “заслужений майстер народної творчості України” - вченого звання доцента.

Кількість членів групи забезпечення є достатньою, якщо на одного її члена припадає не більше 30 здобувачів вищої освіти всіх рівнів, курсів та форм навчання з відповідної спеціальності (для дистанційної форми навчання не більше 60 здобувачів).

30. Види і результати професійної діяльності особи за спеціальністю, яка застосовується до визнання кваліфікації, відповідної спеціальності:

1) наявність за останні п'ять років наукових публікацій у періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз, рекомендованих МОН, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection;

2) наявність не менше п'яти наукових публікацій у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України;

3) наявність виданого підручника чи навчального посібника або монографії;

4) наукове керівництво (консультування) здобувача, який одержав документ про присудження наукового ступеня;

5) участь у міжнародних наукових проектах, залучення до міжнародної експертизи, наявність звання “суддя міжнародної категорії”;

6) проведення навчальних занять із спеціальних дисциплін іноземною мовою в обсязі не менше 50 аудиторних годин на навчальний рік;

7) робота у складі експертних рад з питань проведення експертизи дисертацій МОН або галузевих експертних рад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, або Акредитаційної комісії, або їх експертних рад, або міжгалузевої експертної ради з вищої освіти Акредитаційної комісії, або трьох експертних комісій МОН/зазначеного Агентства, або Науково-методичної ради/науково-методичних комісій (підкомісій) з вищої освіти МОН;

8) виконання функцій наукового керівника або відповідального виконавця наукової теми (проекту), або головного редактора/члена редакційної колегії наукового видання, включеного до переліку наукових фахових видань України, або іноземного рецензованого наукового видання;

9) керівництво школярем, який зайняв призове місце III-IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів, II-III етапу Всеукраїнських конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів - членів Національного центру “Мала академія наук України”; участь у журі олімпіад чи конкурсів “Мала академія наук України”;

10) організаційна робота у закладах освіти на посадах керівника (заступника керівника) закладу освіти/інституту/факультету/відділення (наукової установи)/ філії/кафедри або іншого відповідального за підготовку здобувачів вищої освіти підрозділу/відділу (наукової установи)/навчально-методичного управління (відділу)/лабораторії/іншого навчально-наукового

(інноваційного) структурного підрозділу/вченого секретаря закладу освіти (факультету, інституту)/відповідального секретаря приймальної комісії та його заступника;

11) участь в атестації наукових працівників як офіційного опонента або члена постійної спеціалізованої вченої ради (не менше трьох разових спеціалізованих вчених рад);

12) наявність не менше п'яти авторських свідоцтв та/або патентів загальною кількістю два досягнення;

13) наявність виданих навчально-методичних посібників/посібників для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання, конспектів лекцій/практикумів/методичних вказівок/рекомендацій загальною кількістю три найменування;

14) керівництво студентом, який зайняв призове місце на I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або робота у складі організаційного комітету/журі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або керівництво постійно діючим студентським науковим гуртком/проблемною групою; керівництво студентом, який став призером або лауреатом Міжнародних мистецьких конкурсів, фестивалів та проектів, робота у складі організаційного комітету або у складі журі міжнародних мистецьких конкурсів, інших культурно-мистецьких проектів; керівництво студентом, який брав участь в Олімпійських, Паралімпійських іграх, Всесвітній та Всеукраїнській Універсіаді, чемпіонаті світу, Європи, Європейських іграх, етапах Кубка світу та Європи, чемпіонаті України; виконання обов'язків тренера, помічника тренера національної збірної команди України з видів спорту; виконання обов'язків головного секретаря, головного судді, судді міжнародних та всеукраїнських змагань; керівництво спортивною делегацією; робота у складі організаційного комітету, суддівського корпусу;

15) наявність науково-популярних та/або консультаційних (дорадчих) та/або дискусійних публікацій з наукової або професійної тематики загальною кількістю не менше п'яти публікацій;

16) участь у професійних об'єднаннях за спеціальністю;

17) досвід практичної роботи за спеціальністю не менше п'яти років;

18) наукове консультування установ, підприємств, організацій протягом не менше двох років.

Під час визначення рівня наукової та професійної активності науково-педагогічного (наукового) працівника можуть зараховуватися здобутки за попередніми місцями роботи, п'ятирічний строк може продовжуватися на час перерви в роботі з об'єктивних причин (соціальна відпустка, призов/мобілізація на військову службу чи військова служба за контрактом, тривала хвороба тощо). Для підтвердження кваліфікації науково-педагогічного працівника закладів вищої освіти, в яких здійснюється підготовка фахівців за мистецькими [спеціальностями галузі знань 02 “Культура і мистецтво”](#), замість наукових публікацій можуть зараховуватися такі здобутки: літературні твори,

переклади літературних творів, твори живопису, декоративного мистецтва, архітектури, архітектурні проекти, скульптурні, графічні, фотографічні твори, твори дизайну, музичні твори, аудіо- та відео твори, передачі (програми) організації мовлення, медіатвори, сценічні постановки, концертні програми (сольні та ансамблеві) кінотвори, анімаційні твори, аранжування творів, рекламні твори.

31. Наявність трудових договорів (контрактів) з усіма науково-педагогічними (науковими) працівниками та наказів про прийняття їх на роботу. Трудові договори (контракти) можуть бути відсутні лише для працівників, які прийняті на роботу до конкурсного заміщення вакантних посад у встановленому законодавством порядку або на умовах строкового договору без проведення конкурсу в разі заміщення посад працівників, які підвищують кваліфікацію або проходять стажування з відривом від виробництва, або перебувають у соціальній відпустці.

32. Заклад вищої освіти, який подав заяву про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності) у сфері вищої освіти, зобов'язаний забезпечити кадровий склад науково-педагогічних працівників відповідно до вимог, передбачених цими Ліцензійними умовами.

Технологічні вимоги щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері вищої та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

33. Площа навчальних приміщень для проведення освітнього процесу повинна становити не менше ніж 2,4 кв. метра на одного здобувача освіти з урахуванням не більше трьох змін навчання, але не менше 2000 кв. метрів для закладу освіти. У разі розширення провадження освітньої діяльності враховуються ліцензовані обсяги дійсних ліцензій.

Заклад освіти повинен забезпечити доступність навчальних приміщень для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, зокрема безперешкодний доступ до будівлі, навчальних класів (груп) та іншої інфраструктури відповідно до державних будівельних норм, правил і стандартів, що повинно бути документально підтверджено фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат, або відповідною установою, уповноваженою на проведення зазначених обстежень.

34. Забезпеченість комп'ютерними робочими місцями, лабораторіями, полігонами, обладнанням, устаткуванням, що необхідні для виконання освітніх програм, обґрунтовується окремим документом з наданням розкладу їх використання та розрахунків достатності. При цьому враховується комп'ютерна техніка із строком експлуатації не більше восьми років.

Забезпеченість навчальних аудиторій мультимедійним обладнанням повинна становити не менше ніж 30 відсотків.

35. Здобувачі вищої освіти, які цього потребують, повинні бути забезпечені гуртожитком.

36. Інформаційне забезпечення передбачає наявність:

вітчизняних та закордонних фахових періодичних видань відповідного або спорідненого спеціальності профілю у бібліотеці закладу освіти (у тому числі в електронному вигляді) залежно від найвищого рівня, за яким фактично провадиться освітня діяльність і становить не менше двох різних найменувань для кожної спеціальності (предметної спеціальності, сфери забезпечення і виду діяльності, виду) для ступеня молодшого бакалавра, чотирьох - бакалавра, п'яти - магістра, шести - доктора філософії/доктора мистецтва;

доступу до баз даних періодичних наукових видань англійською мовою відповідного або спорідненого профілю (допускається спільне користування базами кількома закладами освіти);

офіційного веб-сайта закладу освіти, на якому розміщена основна інформація про його діяльність (структура, ліцензії та сертифікати про акредитацію, освітня/освітньо-наукова/ видавнича/атестаційна (наукових працівників) діяльність, зразки документів про освіту, умови для доступності осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до приміщень, навчальні та наукові структурні підрозділи та їх склад, перелік навчальних дисциплін, правила прийому, контактна інформація);

сторінки на офіційному веб-сайті закладу освіти англійською мовою, на якому розміщена основна інформація про діяльність (структура, ліцензії та сертифікати про акредитацію, освітні/освітньо-наукові програми, зразки документів про освіту), правила прийому іноземців та осіб без громадянства, умови навчання та проживання іноземців та осіб без громадянства, контактна інформація (у разі започаткування або провадження підготовки іноземців та осіб без громадянства).

37. Соціально-побутова інфраструктура передбачає наявність:

бібліотеки, у тому числі читальної зали;

медичного пункту, пунктів харчування, актової чи концертної зали, спортивної зали, стадіону та/або спортивних майданчиків (крім закладів вищої освіти та наукових установ, які здійснюють підготовку лише докторів філософії/докторів мистецтва).

38. Навчально-методичне забезпечення передбачає наявність:

усіх затверджених в установленому порядку освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових, освітньо-творчих) програм, навчальних планів, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

робочих програм з усіх навчальних дисциплін навчальних планів, які включають: програму навчальної дисципліни, заплановані результати навчання, порядок оцінювання результатів навчання, рекомендовану літературу (основну, допоміжну), інформаційні ресурси в Інтернеті;

програм з усіх видів практичної підготовки до кожної освітньої програми; методичних матеріалів для проведення підсумкової атестації здобувачів вищої освіти;

навчальних планів з обов'язковим вивченням української мови як окремої навчальної дисципліни "Українська мова як іноземна" у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у закладах вищої, післядипломної, фахової

передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від мови навчання.

Організаційні вимоги щодо провадження освітньої діяльності у сфері вищої та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

39. Здобувач ліцензії повинен відповідати вимогам щодо започаткування освітньої діяльності у сфері вищої освіти.

Ліцензіат повинен дотримуватися вимог щодо провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти під час її провадження.

40. За наявності в закладі освіти відокремленого структурного підрозділу (філії), в якому здійснюється повний цикл навчання за певною спеціальністю за певним рівнем (рівнями) вищої освіти, до нього застосовуються вимоги щодо підготовки фахівців за відповідним рівнем вищої освіти.

41. У разі запровадження дистанційної форми навчання ліцензіат повинен додатково дотримуватися вимог науково-методичного, кадрового і системотехнічного забезпечення дистанційної форми навчання, а також забезпечити створення і функціонування системи управління дистанційною формою навчання та веб-ресурсами навчальних дисциплін (програм).

42. Кількість здобувачів вищої освіти на певній спеціальності та рівні вищої освіти повинна становити не менше 50 відсотків відповідного ліцензованого обсягу. Допускається зменшення такого показника на період до шести місяців упродовж навчального року.

43. Здобувач ліцензії забезпечує подання в електронному вигляді відомостей про кадрове та матеріально-технічне забезпечення закладу освіти, його відокремленого структурного підрозділу, які передбачені цими Ліцензійними умовами, до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Ліцензіат забезпечує актуальність відомостей про кадрове та матеріально-технічне забезпечення. Відомості про кадрове забезпечення подаються кожного навчального року до 1 травня, а про матеріально-технічне забезпечення - до 31 грудня або протягом трьох місяців після їх зміни. Заклад освіти має право у разі потреби оновлювати відомості протягом року.

На вимогу МОН ліцензіат повинен подати склад групи забезпечення спеціальності (спеціальностей) кожного підрозділу, де здійснюється підготовка за спеціальністю, із зазначенням прізвища, імені та по батькові кожного члена групи, його наукового ступеня та вченого звання або інших підстав внесення особи до складу групи забезпечення.

44. Відповідальність за достовірність даних, внесених до Єдиної державної електронної бази з питань освіти, несе ліцензіат.

45. Вищі військові заклади освіти (зклади вищої освіти із специфічними умовами навчання) не подають відомості про кадрове, матеріально-технічне забезпечення до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Перелік документів, що підтверджують відповідність закладу освіти вимогам щодо започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

46. Здобувач ліцензії (ліцензіат) подає до МОН заяву про отримання ліцензії (про розширення провадження освітньої діяльності) ([додаток 1](#)). До заяви додаються такі документи:

1) копії установчих документів юридичної особи (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності);

2) копії рішень про утворення відокремлених структурних підрозділів та положення про них (під час подання заяви про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності/розширення провадження освітньої діяльності для таких підрозділів) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу);

3) копії документів, що підтверджують майнові права на основні засоби для здійснення навчального процесу на строк не менший необхідного для завершення одного повного циклу освітньої діяльності;

4) копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату);

5) концепція освітньої діяльності за відповідною спеціальністю на заявленому рівні вищої освіти/за спеціальністю (програмою, галуззю знань) у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою, яка включає, зокрема:

код та найменування спеціальності;

рівень вищої освіти;

орієнтовний перелік спеціалізацій та освітніх програм;

загальний обсяг у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи та строк навчання;

професійні стандарти, на дотримання яких планується спрямувати навчання (в разі наявності);

перелік основних компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач вищої/післядипломної освіти;

орієнтовний перелік професійних кваліфікацій, які планується надавати;

вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання;

порядок оцінювання результатів навчання;

6) відомості про проектну групу освітньої діяльності у сфері вищої/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою ([додаток 2](#)) або про якісний склад групи забезпечення освітніх програм спеціальності у сфері вищої/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою - під час подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу ([додаток 3](#));

7) відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою ([додаток 4](#));

8) відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу) ([додаток 5](#));

9) текстовий опис у довільній формі щодо використання інформаційних ресурсів, навчального обладнання лабораторій, майстерень, спортивних залів, стадіонів, інших об'єктів з розрахунками, які підтверджують спроможність закладу освіти провадити освітню діяльність у заявлених обсягах з урахуванням освітньої діяльності за раніше отриманими ліцензіями з відповідними ліцензованими обсягами;

10) копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації членів проектної групи або керівника групи забезпечення заявленій спеціальності;

11) копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти (для документів про освіту, виданих навчальними закладами інших країн, додатково подаються копії документів про визнання їх в Україні);

12) копію відповідного рішення президії Національної академії наук, національних галузевих академій наук для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності науковими установами, що їм підпорядковуються;

13) документ про декларування виконання вимог Ліцензійних умов (у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу);

14) копія положення про структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах (у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у сфері вищої та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою);

15) опис документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності, у двох примірниках ([додаток 6](#)).

47. У разі коли здобувач ліцензії (ліцензіат) є закладом освіти іноземної держави або структурним підрозділом (філією) такого закладу освіти, додатково подаються такі документи:

1) копії документів, що підтверджують правові підстави утворення та функціонування на території України закладу освіти іноземної держави чи його структурного підрозділу (міжнародного договору, дозволу МОН, дозволу (згоди) уповноваженого органу держави місцезнаходження закладу освіти на утворення та діяльність такого закладу чи його структурного підрозділу на території України, якщо це передбачено законодавством відповідної держави);

2) копії документів, що підтверджують визнання закладу освіти в системі освіти іноземної держави та/або акредитацію (визнання) освітніх програм, за якими передбачається провадження освітньої діяльності (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), та переклад таких документів українською мовою, засвідчений нотаріально;

3) опис документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності, у двох примірниках ([додаток 6](#)).

48. Документи формуються у справу, пронумеровуються та підписуються керівником закладу освіти або уповноваженою на це особою.

**Започаткування та провадження освітньої діяльності
у сфері фахової передвищої освіти та післядипломної освіти для осіб
з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста**

Кадрові вимоги щодо забезпечення започаткування освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти та післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста

49. У складі проектної групи спеціальності повинно бути не менше трьох педагогічних працівників, які працюють у закладі освіти за основним місцем роботи, мають кваліфікацію відповідно до спеціальності та вищу педагогічну категорію. Відповідність спеціальності визначається згідно з документами про вищу освіту або про науковий ступінь, або наявність у не більш як половини складу проектної групи досвіду практичної роботи за відповідною спеціальністю не менше п'яти років, у тому числі педагогічної чи науково-педагогічної діяльності. Керівником проектної групи призначається один з її членів, який має стаж педагогічної роботи не менш як п'ять років.

Для отримання ліцензії з правом навчання іноземців та осіб без громадянства один із членів проектної групи повинен володіти англійською мовою на рівні B2 за Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти або мати кваліфікаційні документи (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), що пов'язані з використанням зазначеної мови.

Кадрові вимоги щодо забезпечення провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти та післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста

50. Проведення усіх видів навчальних занять, здійснення керівництва курсовими, дипломними роботами (проектами) здійснюють педагогічні працівники відповідної спеціальності, причому не менше 25 відсотків лекцій проводяться педагогічними працівниками, які мають вищу педагогічну категорію. Відповідність спеціальності педагогічного працівника дисципліні визначається згідно з документами про вищу освіту або про науковий ступінь, або досвідом практичної роботи за відповідною спеціальністю не менше п'яти років, або підвищенням кваліфікації тривалістю не менше 72 аудиторних годин.

51. Наявність трудових договорів (контрактів) з усіма педагогічними працівниками та/або наказів про прийняття їх на роботу.

52. Заклад освіти, який подав заяву про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності) за спеціальністю на рівні фахової передвищої освіти та післядипломної освіти, зобов'язаний забезпечити кадровий склад педагогічних працівників відповідно до передбачених цими Ліцензійними умовами вимог.

Технологічні вимоги щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнем фахової передвищої освіти та післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста

53. Площа навчальних приміщень для проведення освітнього процесу повинна становити не менше ніж 2,4 кв. метра на одного здобувача освіти з урахуванням не більше трьох змін навчання, але не менше 2000 кв. метрів для закладу освіти. У разі розширення провадження освітньої діяльності враховуються ліцензовані обсяги дійсних ліцензій.

Заклад освіти повинен забезпечити доступність навчальних приміщень для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, зокрема безперешкодний доступ до будівлі, навчальних класів (груп) та іншої інфраструктури відповідно до державних будівельних норм, правил і стандартів, що повинно бути документально підтверджено фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат, або відповідною установою, уповноваженою на проведення зазначених обстежень.

54. Забезпеченість комп'ютерними робочими місцями, лабораторіями, полігонами, обладнанням, устаткуванням, що необхідні для виконання освітніх програм, обґрунтовується окремим документом з наданням розкладу їх використання та розрахунків достатності. При цьому враховується комп'ютерна техніка із строком експлуатації не більше восьми років.

Забезпеченість навчальних аудиторій мультимедійним обладнанням повинна становити не менше 10 відсотків.

55. Здобувачі освіти, які цього потребують, повинні бути забезпечені гуртожитком.

56. Інформаційне забезпечення передбачає наявність:

фахових періодичних видань відповідного або спорідненого профілю у бібліотеці закладу освіти (у тому числі в електронному вигляді) - не менше двох різних найменувань для кожної спеціальності;

офіційного веб-сайта закладу освіти, на якому розміщена основна інформація про його діяльність (структура, ліцензії та сертифікати про акредитацію, освітня діяльність, зразки документів про освіту, умови для доступності осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до приміщень, навчальні структурні підрозділи та їх склад, перелік навчальних дисциплін, правила прийому, контактна інформація);

сторінки на офіційному веб-сайті закладу освіти англійською мовою, на якому розміщена основна інформація про діяльність (структура, ліцензії та сертифікати про акредитацію, освітні програми, зразки документів про освіту), правила прийому іноземців та осіб без громадянства, умови навчання та проживання іноземців та осіб без громадянства, контактна інформація (у разі започаткування або провадження підготовки іноземців та осіб без громадянства).

57. Соціально-побутова інфраструктура передбачає наявність бібліотеки, у тому числі читальної зали, медичного пункту, пунктів харчування, актові чи концертної зали, спортивної зали, стадіону та/або спортивних майданчиків.

58. Навчально-методичне забезпечення передбачає наявність:

усіх затверджених в установленому порядку освітніх програм, навчальних планів, за якими здійснюється підготовка здобувачів освіти;

робочих програм з усіх навчальних дисциплін навчальних планів, які включають: програму навчальної дисципліни, заплановані результати навчання, порядок оцінювання результатів навчання, рекомендовану літературу, інформаційні ресурси в Інтернеті;

програм з усіх видів практичної підготовки до кожної освітньої програми; методичних матеріалів для проведення підсумкової атестації здобувачів.

Організаційні вимоги щодо провадження освітньої діяльності за рівнем фахової передвищої освіти та післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста

59. Здобувач ліцензії повинен відповідати вимогам щодо започаткування освітньої діяльності за рівнем фахової передвищої освіти.

Ліцензіат повинен дотримуватися вимог щодо провадження освітньої діяльності за рівнем фахової передвищої освіти під час її провадження.

60. За наявності в закладі освіти відокремленого структурного підрозділу (філії), в якому здійснюється повний цикл навчання за певною спеціальністю на певному рівні у сфері фахової передвищої освіти, до нього застосовуються вимоги щодо підготовки фахівців за рівнем фахової передвищої освіти.

61. У разі запровадження дистанційної форми навчання заклад фахової передвищої освіти повинен додатково дотримуватися вимог до навчально-методичного, кадрового і системотехнічного забезпечення дистанційної форми навчання, а також забезпечити створення і функціонування системи управління дистанційною формою навчання та веб-ресурсами навчальних дисциплін (програм).

62. Кількість здобувачів за рівнем фахової передвищої освіти на певній спеціальності повинна становити не менше 50 відсотків відповідного ліцензованого обсягу.

63. Здобувач ліцензії забезпечує подання в електронному вигляді відомостей про кадрове та матеріально-технічне забезпечення закладу фахової передвищої освіти, його відокремленого структурного підрозділу до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Ліцензіат забезпечує актуальність відомостей про кадрове та матеріально-технічне забезпечення. Відомості про кадрове забезпечення подаються кожного навчального року до 1 травня, а про матеріально-технічне забезпечення - до 31 грудня або протягом трьох місяців після їх зміни. Заклад освіти має право у разі потреби оновлювати відомості протягом року.

Відповідальність за достовірність даних, внесених до Єдиної державної електронної бази з питань освіти, несе ліцензіат.

На вимогу МОН ліцензіат повинен подати список науково-педагогічних та педагогічних працівників, які забезпечують відповідний освітній процес, із зазначенням прізвища, імені та по батькові, освіти, наукового ступеня та вченого звання.

Перелік документів, що підтверджують відповідність закладу фахової передвищої освіти вимогам щодо започаткування та провадження освітньої

діяльності у сфері фахової передвищої освіти та післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста

64. Здобувач ліцензії (ліцензіат) подає до МОН заяву про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності) ([додаток 7](#)). До заяви додаються такі документи:

1) копії установчих документів юридичної особи (крім випадків подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу);

2) копії рішень про утворення відокремлених структурних підрозділів та положення про них (під час подання заяви про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності/розширення провадження освітньої діяльності для таких підрозділів) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу);

3) копії документів, що підтверджують майнові права на основні засоби для здійснення навчального процесу на строк не менший необхідного для завершення одного повного циклу освітньої діяльності;

4) копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату);

5) концепція освітньої діяльності за відповідною спеціальністю, яка включає, зокрема:

код та найменування спеціальності;

освітньо-кваліфікаційний рівень;

орієнтовний перелік спеціалізацій та освітніх програм;

професійні стандарти, на дотримання яких планується спрямувати навчання (в разі наявності);

перелік основних компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач;

орієнтовний перелік професійних кваліфікацій, які планується надавати;

вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання;

порядок оцінювання результатів навчання;

б) відомості про проектну групу освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти (пункт 1 [додатка 8](#)) або про якісний склад групи забезпечення освітніх програм спеціальності у сфері фахової передвищої освіти для розширення провадження освітньої діяльності в разі збільшення ліцензованого обсягу (пункт 2 [додатка 8](#));

7) відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти ([додаток 9](#));

8) відомості про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти ([додаток 10](#));

9) відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти (крім розширення провадження освітньої діяльності в разі збільшення ліцензованого обсягу) ([додаток 11](#));

10) текстовий опис у довільній формі щодо використання інформаційних ресурсів, навчального обладнання лабораторій, майстерень, спортивних залів, стадіонів, інших об'єктів з розрахунками, які підтверджують спроможність закладу фахової передвищої освіти провадити освітню діяльність у заявлених обсягах з урахуванням освітньої діяльності за всіма раніше отриманими ліцензіями з відповідними ліцензованими обсягами;

11) копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації членів проектної групи або керівника групи забезпечення заявленої спеціальності;

12) копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти; викладачів, які здійснюють освітній процес за спеціальністю (документів про вищу освіту, науковий ступінь, вчене звання, документи, які підтверджують досвід роботи) у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу (для документів про освіту, виданих закладами освіти інших країн, додатково подаються копії документів про визнання їх в Україні);

13) документ про декларування виконання вимог Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу);

14) копія положення про структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах (у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у сфері фахової передвищої та післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста);

15) опис документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності, у двох примірниках ([додаток 12](#)).

65. У разі коли здобувач ліцензії (ліцензіат) є закладом освіти іноземної держави, структурний підрозділ (філія) якого утворюється і функціонує на території України, додатково подаються такі документи:

1) копії документів, що засвідчують правові підстави утворення та функціонування на території України закладу освіти іноземної держави чи його структурного підрозділу (міжнародного договору, дозволу МОН, дозволу (згоди) уповноваженого органу держави місцезнаходження закладу освіти на утворення та діяльність такого закладу чи його структурного підрозділу на території України, якщо це передбачено законодавством відповідної держави);

2) копії документів, що засвідчують визнання закладу освіти в системі освіти іноземної держави та/або акредитацію (визнання) освітніх програм, за якими передбачається провадження освітньої діяльності (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), та переклад таких документів українською мовою, засвідчений нотаріально.

66. Документи формуються у справу, пронумеровуються та підписуються керівником закладу освіти або уповноваженою на це особою.

Започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою

Кадрові вимоги щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнями професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою

67. Кадрові вимоги щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти наведено у [додатку 14](#).

Технологічні вимоги щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнями професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою

68. Технологічні вимоги щодо матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти наведено у [додатку 15](#).

69. Заклад освіти повинен забезпечити доступність навчальних приміщень для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, зокрема безперешкодний доступ до будівлі, навчальних аудиторій та об'єктів інфраструктури відповідно до державних будівельних норм, правил і стандартів, що повинно бути документально підтверджено фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат, або відповідною установою, уповноваженою на проведення зазначених обстежень.

Організаційні вимоги щодо провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою

70. Здобувач ліцензії повинен відповідати вимогам щодо провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

Ліцензіат повинен дотримуватися вимог щодо провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти протягом усього періоду навчання.

За наявності дозволу засновника або уповноваженого органу управління освітою за місцезнаходженням закладу освіти ліцензіат, який провадить освітню діяльність у сфері професійної (професійно-технічної) освіти за первинною професійною підготовкою з окремих професій, може впроваджувати освітню діяльність таким чином, щоб одна із професій була базовою, а інші - суміжними, якщо вони є спорідненими і близькими за технологічними процесами і засобами навчання та можуть виконуватися одночасно. При цьому такий ліцензіат повинен не перевищувати строк навчання та ліцензований обсяг.

71. За наявності в закладі освіти відокремленого структурного підрозділу (філії), в якому здійснюється повний цикл навчання за певною професією чи класом (підкласом, групою) класифікаційних угруповань професій, спеціальністю, до нього застосовуються вимоги, встановлені цими Ліцензійними умовами для підготовки фахівців з відповідної професії чи споріднених професій

за певним класом (підкласом, групою) класифікаційних угруповань професій спеціальності за певним рівнем професійної (професійно-технічної) освіти.

На вимогу МОН ліцензіат повинен подати список педагогічних працівників, які забезпечують відповідний освітній процес, із зазначенням прізвища, імені та по батькові, освіти та кваліфікаційної категорії.

72. Здобувач ліцензії забезпечує подання в електронному вигляді відомостей про кадрове та матеріально-технічне забезпечення закладу професійної (професійно-технічної) освіти, його відокремленого структурного підрозділу до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Ліцензіат забезпечує актуальність відомостей про кадрове та матеріально-технічне забезпечення. Відомості про кадрове забезпечення подаються кожного навчального року до 1 травня, а про матеріально-технічне забезпечення - до 31 грудня або протягом трьох місяців після їх зміни. Заклад освіти має право у разі потреби оновлювати відомості протягом року.

Відповідальність за достовірність даних, внесених до Єдиної державної електронної бази з питань освіти, несе ліцензіат.

Перелік документів, що підтверджують відповідність закладу освіти вимогам щодо започаткування та провадження освітньої діяльності за певним рівнем професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою

73. Здобувач ліцензії (ліцензіат) разом із заявою про отримання ліцензії (розширення провадження освітньої діяльності) ([додаток 13](#)) подає такі документи:

1) копії установчих документів юридичної особи (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності);

2) копію положення про підрозділ підприємства або закладу освіти, до повноважень якого належить професійне (професійно-технічне) навчання кваліфікованих робітників, у разі ліцензування професійно-технічного навчання, підвищення кваліфікації та/або перепідготовки, у тому числі на виробництві (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності);

3) копію положення про відокремлений структурний підрозділ (у разі наявності у здобувача ліцензії (ліцензіата) відокремлених структурних підрозділів, що провадитимуть освітню діяльність) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності);

4) копії документів, що підтверджують право власності, оперативного управління чи користування основними засобами для здійснення навчально-виховного процесу на строк, необхідний для завершення повного циклу освітньої діяльності;

5) копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату);

6) копію затвердженої в установленому порядку освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти або кваліфікаційної характеристики професії або професійного стандарту, копії

затверджених в установленому порядку навчальних планів з пояснювальною запискою до них, розроблених на основі державних стандартів професійно-технічної освіти (за наявності), або типових навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників;

7) відомості про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем професійної (професійно-технічної) освіти ([додаток 16](#));

8) відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти ([додаток 17](#));

9) відомості про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем професійної (професійно-технічної) освіти (крім розширення провадження освітньої діяльності в разі збільшення ліцензованого обсягу) ([додаток 18](#));

10) відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем професійної (професійно-технічної) освіти (крім розширення провадження освітньої діяльності в разі збільшення ліцензованого обсягу) ([додаток 19](#));

11) копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти (документів про вищу освіту, науковий ступінь, вчене звання), для документів про освіту, виданих навчальними закладами інших країн, додатково подається копія документа про визнання їх в Україні (крім розширення провадження освітньої діяльності в разі збільшення ліцензованого обсягу);

12) документ про декларування виконання вимог цих Ліцензійних умов (у разі подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу);

13) копія положення про структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах (у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою);

14) опис документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти або розширення провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, у двох примірниках ([додаток 20](#)).

74. Якщо здобувач ліцензії (ліцензіат) є закладом професійної (професійно-технічної) освіти іноземної держави, структурний підрозділ (філія) якого утворюється та функціонує на території України, додатково подаються такі документи:

1) копії документів, що підтверджують правові засади утворення та функціонування на території України закладу професійної (професійно-технічної) освіти іноземної держави чи його структурного підрозділу (міжнародного договору, дозволу МОН, дозволу (згоди) уповноваженого органу

управління освітою (забезпечення якості освіти) держави місцезнаходження закладу освіти на утворення та діяльність такого закладу освіти чи його структурного підрозділу на території України, якщо це передбачено законодавством відповідної держави);

2) копії документів, що підтверджують визнання закладу професійної (професійно-технічної) освіти в системі освіти іноземної держави та/або акредитацію (визнання) освітніх програм, за якими передбачається провадження освітньої діяльності (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), та переклад зазначених документів українською мовою, засвідчений нотаріально;

3) копії погоджених з МОН освітньої/професійної програми та навчального плану українською мовою, за якими провадитиметься освітня діяльність;

4) опис документів, необхідних для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти або розширення провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти закладом освіти іноземної держави, структурний підрозділ (філія) якого утворюється і функціонує на території України, у двох примірниках ([додаток 21](#)).

75. Документи формуються у справу, пронумеровуються та підписуються керівником закладу освіти або уповноваженою на це особою.

Започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері повної загальної середньої освіти

Кадрові вимоги щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти

76. Заклад освіти або його структурний підрозділ повинен бути забезпечений працівниками у кількості не меншій, ніж визначено Типовими штатними нормативами закладів загальної середньої освіти, що затверджені в установленому порядку, та вчителями, які безпосередньо задіяні у проведенні навчальних занять (уроків), - відповідно до затвердженої освітньої програми.

Допускається наявність вакантних посад не більш як 5 відсотків загальної чисельності педагогічних працівників згідно із штатним розписом.

77. Наявність вищої освіти (ступеня не нижче магістра) у керівника закладу загальної середньої освіти підтверджується відповідним документом про освіту.

Вища педагогічна освіта за отриманою спеціальністю чи освітня та (або) професійна кваліфікація вчителів, які безпосередньо задіяні у проведенні навчальних занять, повинна відповідати навчальним предметам (дисциплінам), що ними викладаються. Відповідність вищої педагогічної освіти за отриманою спеціальністю чи освітньої та (або) професійної кваліфікації підтверджується відповідними документами про освіту.

До провадження педагогічної діяльності на посадах педагогічних працівників у закладах загальної середньої освіти можуть залучатися також

наукові та науково-педагогічні працівники, які мають наукові ступені за відповідними спеціальностями.

Педагогічні працівники, які мають документи про вищу освіту, видані іноземними закладами вищої освіти, допускаються до провадження педагогічної діяльності нарівні з особами, які отримали вищу освіту в Україні, після визнання ступенів вищої освіти, здобутих в іноземних закладах освіти.

Технологічні вимоги щодо забезпечення започаткування освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти

78. Здобувач ліцензії відповідно до кадрових, технологічних, організаційних вимог щодо забезпечення провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти, визначеними цими Ліцензійними умовами, письмово (у довільній формі) надає зобов'язання щодо:

матеріально-технічного, кадрового, навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти, необхідного для досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених відповідним державним стандартом загальної середньої освіти (навчальними (освітніми) програмами іноземних держав, - у разі провадження освітньої діяльності за програмами іноземних держав) і забезпечення безпеки життєдіяльності здобувачів освіти та охорони праці;

забезпечення безперешкодного доступу до будівель, приміщень закладу освіти для дітей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (із зазначенням строків виконання).

Кадрові вимоги щодо забезпечення провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти

79. Кожен працівник закладу освіти або його структурного підрозділу відповідно до законодавства повинен пройти обов'язковий профілактичний медичний огляд, що відображається в його особистій медичній книжці.

Технологічні вимоги щодо забезпечення провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти

80. До матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності за певними рівнями повної загальної середньої освіти встановлюються такі технологічні вимоги:

1) заклад освіти або його структурний підрозділ для здійснення освітньої діяльності на певному рівні повинен бути забезпечений приміщеннями, спортивним майданчиком для проведення у достатній кількості занять з фізичної культури, їдальнею;

2) майно закладу освіти або його структурного підрозділу повинно бути закріплене за ним відповідно до вимог законодавства (право власності, оперативне управління, господарське відання, найм (оренда), позичка);

3) заклад освіти або його структурний підрозділ повинен мати документи, які засвідчують право власності чи користування майном для провадження освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, що ліцензується;

4) заклад освіти або його структурний підрозділ повинен забезпечити доступність навчальних приміщень для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, зокрема безперешкодний доступ до будівель, навчальних класів (груп) та іншої інфраструктури відповідно до державних будівельних норм, правил і стандартів, що повинно бути документально підтверджено фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат, або відповідною установою, уповноваженою на проведення зазначених обстежень.

81. До навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти встановлюються такі технологічні вимоги:

1) заклад освіти або його структурний підрозділ повинен мати затверджену освітню програму;

2) заклад освіти або його структурний підрозділ повинен мати на кожного учня по одному примірнику підручника з навчальних предметів освітньої програми або забезпечити постійний доступ до їх електронних версій.

82. До інформаційного забезпечення освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти встановлюється вимога щодо наявності бібліотечного фонду закладу освіти або його структурного підрозділу, який повинен складатися з:

1) художньої літератури у достатній кількості для забезпечення виконання навчальних (освітніх) програм з предметів української, зарубіжної літератури, літератури корінних народів та національних меншин відповідно до навчального плану;

2) довідкової літератури:

словників перекладних - по одному примірнику на п'ять учнів (з кожної іноземної мови згідно з навчальним планом);

тлумачних, орфографічних словників, словників іншомовних слів (українською мовою) - по п'ять примірників кожного виду словника.

Організаційні вимоги щодо провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти

83. Ліцензіат повинен відповідати вимогам цих Ліцензійних умов щодо провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти.

Ліцензіат повинен дотримуватися вимог цих Ліцензійних умов щодо провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти протягом усього періоду її здійснення.

Перелік документів, необхідних для започаткування провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти

84. Здобувач ліцензії разом із заявою про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності ([додаток 22](#)) подає:

1) копії установчих документів юридичної особи (статут) або копію положення про структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність;

2) копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату);

3) письмове зобов'язання щодо матеріально-технічного, кадрового, навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти, необхідного для досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених відповідним державним стандартом повної загальної середньої освіти (навчальними (освітніми) програмами іноземних держав - у разі провадження освітньої діяльності за програмами іноземних держав) і забезпечення безпеки життєдіяльності здобувачів освіти та охорони праці;

4) письмове зобов'язання щодо забезпечення безперешкодного доступу до будівель, приміщень закладу загальної середньої освіти для дітей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення із зазначенням строків виконання;

5) копію документа, що засвідчує рівень освіти і кваліфікації керівника закладу загальної середньої освіти (документа про вищу освіту, а для документа про освіту, виданого навчальним закладом іншої країни, додатково подається копія документа про визнання його в Україні);

6) опис документів, що подаються для одержання ліцензії на започаткування освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, або розширення провадження освітньої діяльності у сфері повної загальної середньої освіти за відповідним рівнем, у двох примірниках ([додаток 26](#)).

85. У разі коли здобувач ліцензії (ліцензіат) планує провадити освітню діяльність за освітніми програмами (стандартами) іншої країни, то додатково подаються копії документів про визнання закладу освіти у системі освіти іноземної держави та/або освітньої/навчальної програми, за якою передбачається провадження освітньої діяльності в Україні, уповноваженим органом управління освітою (забезпечення якості освіти) держави походження відповідної освітньої/навчальної програми (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), а також переклад таких документів українською мовою, засвідчений нотаріально.

86. Документи формуються у справу, пронумеровуються та підписуються керівником закладу загальної середньої освіти або уповноваженою на це особою.

Перелік документів, необхідних для розширення провадження освітньої діяльності за рівнями повної загальної середньої освіти

87. Ліцензіат разом із заявою про розширення провадження освітньої діяльності ([додаток 22](#)) подає:

1) копії установчих документів юридичної особи (статут) або копію положення про структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність (крім розширення провадження в разі збільшення ліцензованого обсягу);

2) копії документів, що підтверджують право власності чи користування майном для провадження освітньої діяльності;

3) копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату);

4) відомості про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, необхідного для виконання вимог державного стандарту повної загальної середньої освіти відповідного рівня ([додаток 23](#));

5) відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, необхідного для виконання вимог державного стандарту повної загальної середньої освіти відповідного рівня ([додаток 24](#));

6) відомості про навчально-методичне та інформаційне забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, необхідне для виконання вимог державного стандарту освіти відповідного рівня (крім розширення провадження в разі збільшення ліцензованого обсягу) ([додаток 25](#));

7) копію документа, що засвідчує рівень освіти і кваліфікації керівника закладу загальної середньої освіти, зокрема копію документа про вищу освіту, а для документа про освіту, виданого навчальним закладом іншої країни, додатково подається копія документа про визнання його в Україні;

8) опис документів, що подаються на розширення провадження освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти (збільшення ліцензованого обсягу), у двох примірниках ([додаток 27](#)).

88. У разі коли здобувач ліцензії (ліцензіат) провадить освітню діяльність відповідно до законодавства інших країн, то додатково подаються копії документів про визнання закладу загальної середньої освіти в системі освіти іноземної держави та/або освітньої/навчальної програми, за якою передбачається провадження освітньої діяльності в Україні, уповноваженим органом управління освітою (забезпечення якості освіти) держави походження відповідної освітньої/навчальної програми (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), а також переклад зазначених документів українською мовою, засвідчений нотаріально.

89. Документи формуються у справу, пронумеровуються та підписуються керівником закладу загальної середньої освіти або уповноваженою на це особою.

Започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти

Кадрові вимоги щодо започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти

90. Заклад дошкільної освіти, фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти повинен бути забезпечений педагогічними працівниками, необхідними для реалізації освітнього процесу та виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти.

91. Кожен працівник закладу дошкільної освіти, фізичної особи - підприємця або структурного підрозділу юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, відповідно до законодавства повинні пройти обов'язковий профілактичний медичний огляд, що відображається в його особистій медичній книжці.

92. Для фізичної особи - підприємця, який самостійно надає освітні послуги за рівнем дошкільної освіти, - наявність відповідної фахової освіти і медичної довідки встановленого зразка.

Технологічні вимоги щодо започаткування та провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти

93. Заклад дошкільної освіти, фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, повинен мати матеріально-технічну базу, що забезпечує виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти.

94. Матеріально-технічне забезпечення закладу дошкільної освіти, фізичної особи - підприємця або структурного підрозділу юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, повинне відповідати вимогам нормативно-правових актів у сфері дошкільної освіти щодо безпеки життєдіяльності дітей та охорони праці.

95. Заклад дошкільної освіти, фізична особа - підприємець або структурний підрозділ юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, повинен забезпечити безперешкодний доступ до будівель, групових приміщень, якщо планується провадження освітньої діяльності для дітей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Ознаками безперешкодного доступу до будівель, групових приміщень, закладів дошкільної освіти та безпеки пересування для маломобільних груп населення є:

безпроблемне пересування на візку по території закладу (рекомендована висота бордюрів пішохідних шляхів на ділянці становить 2,5-4 сантиметри);

доступний заїзд до приміщень: відсутність порогів, наявність пандусів (за наявності технічних можливостей, які не перешкоджають пересуванню інших дітей);

наявність означення місцезнаходження (піктограми).

Інформація про умови доступності приміщення для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення розміщується у місці, доступному для візуального сприйняття дорослим, що супроводжує дитину.

Для закладів дошкільної освіти, введених в експлуатацію після набрання чинності цих Ліцензійних умов, доступність до будівель, групових приміщень закладів дошкільної освіти повинна відповідати державним будівельним нормам.

Організаційні вимоги щодо провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти

96. Здобувач ліцензії повинен відповідати вимогам щодо провадження освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти. Ліцензіат повинен дотримуватися вимог цих Ліцензійних умов під час провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти.

Перелік документів, необхідних для започаткування провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти

97. Здобувач ліцензії разом із заявою про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності ([додаток 28](#)) подає:

1) копії установчих документів юридичної особи (статут) або копію положення про структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права або фізичну особу - підприємця, основним видом діяльності яких є освітня діяльність;

2) письмове зобов'язання щодо матеріально-технічного, кадрового та навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності закладу дошкільної освіти, фізичної особі - підприємця або структурного підрозділу юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, у тому числі у частині забезпечення безпеки життєдіяльності дітей та охорони праці;

3) копії документів, що засвідчують рівень освіти та кваліфікації керівника закладу дошкільної освіти (структурного підрозділу юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти);

4) опис документів, що подаються закладом дошкільної освіти, фізичною особою - підприємцем або структурним підрозділом юридичної особи публічного чи приватного права, що провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти, у двох примірниках ([додаток 29](#)).

98. Фізична особа - підприємець додатково подає:

1) копії сторінок паспорта, на яких зазначені прізвище, ім'я по батькові, серія, номер паспорта, коли і ким виданий, місце проживання;

2) копії документів, що засвідчують рівень освіти та кваліфікації;

3) копію довідки про реєстраційний номер облікової картки платника податків або копію відповідної сторінки паспорта (для фізичних осіб, які через релігійні переконання відмовилися від прийняття такого номера та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті);

4) медичну довідку встановленого зразка.

99. Документи формуються у справу, пронумеровуються та підписуються керівником закладу дошкільної освіти, фізичною особою - підприємцем, яка провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, або керівником юридичної особи публічного чи приватного права, структурний підрозділ якої провадить освітню діяльність у сфері дошкільної освіти, або уповноваженою на це особою.

{Ліцензійні умови в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 1
до Ліцензійних умов

ЗАЯВА

про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності) у сфері вищої/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

{Додаток 1 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ

про проектну групу освітньої діяльності у сфері вищої/ післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

1. Якісний склад проектної групи, яка утворена у складі відповідального за підготовку здобувачів вищої освіти підрозділу _____ або кафедри _____ із спеціальності _____ /післядипломної освіти для осіб з вищою освітою підрозділу _____ або кафедри _____ із спеціальності у галузі _____

Прізвище, ім'я, по батькові керівника та членів проектної групи	Найменування посади, місце роботи	Найменування закладу, який закінчив викладач, рік закінчення, спеціальність, кваліфікація згідно з документом про вищу освіту*	Науковий ступінь, шифр і найменування наукової спеціальності, тема дисертації, вчене звання, за якою кафедрою (спеціальністю) присвоєно	Стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи	Інформація про наукову діяльність (основні публікації за напрямом, науково-дослідній роботі, участь у конференціях і семінарах, робота з аспірантами та докторантами, керівництво науковою	Відомості про підвищення кваліфікації викладача (найменування закладу, вид документа, тема, дата видачі)	Примітки**

					роботою студентів)		
Особи, які працюють за основним місцем роботи (в тому числі за суміщенням)							
Особи, які працюють за сумісництвом							

* Додатково зазначається наявність сертифіката відповідно до Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти на рівні не нижче B2 з англійської мови або наявність кваліфікаційних документів (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), що пов'язані з використанням зазначеної мови у разі провадження освітньої діяльності з підготовки іноземців та осіб без громадянства.

** Зазначаються додаткові показники, що визначають кваліфікацію працівника, відповідно до спеціальності.

{Додаток 2 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ

про якісний склад групи забезпечення освітніх програм спеціальності у сфері вищої/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою (для розширення провадження освітньої діяльності в разі збільшення ліцензованого обсягу)

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Найменування посади	Найменування закладу, який закінчив викладач, рік закінчення, спеціальність, кваліфікація згідно з документом про вищу освіту*	Науковий ступінь, шифр і найменування наукової спеціальності, тема дисертації, вчене звання, за якою кафедрою (спеціальністю) присвоєно, або категорія, педагогічне звання	Найменування навчальних дисциплін, які закріплені за викладачем, та кількість лекційних годин з кожної навчальної дисципліни	Відомості про підвищення кваліфікації викладача (найменування закладу, вид документа, тема, дата видачі)	Примітки**
Особи, які працюють за основним місцем роботи (у тому числі за суміщенням)						
Особи, які працюють за сумісництвом						

* Додатково зазначається наявність сертифіката відповідно до Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти на рівні не нижче B2 з англійської мови або наявність кваліфікаційних документів (диплом про вищу освіту, науковий ступінь), що пов'язані з використанням зазначеної мови у разі провадження освітньої діяльності з підготовки іноземців та осіб без громадянства.

** Зазначаються показники, що визначають кваліфікацію працівника відповідно до спеціальності.

{Додаток 3 в редакції Постанови КМ № 347 від 10.05.2018}

ВІДОМОСТІ
про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності у сфері
вищої/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою

1. Інформація про загальну площу приміщень, що використовуються у навчальному процесі

Адреса приміщення	Повне найменування власника майна	Площа, кв. метрів			Найменування та реквізити документа про право власності або оперативного управління, або користування	Документ про право користування (договір оренди)		
		загальна	призначена для використання під час навчання за спеціальністю, що ліцензується	призначена для використання за іншими спеціальностями відповідно до отриманої ліцензії		строк дії договору оренди (з _____ по _____)	наявність державної реєстрації	наявність нотаріального посвідчення
2. Забезпечення приміщеннями навчального призначення та іншими приміщеннями								
Найменування приміщення				Площа приміщень, кв. метрів				
				усього	у тому числі			
		власних	орендованих		зданих в оренду			

1. Навчальні приміщення, усього у тому числі:

приміщення для занять студентів, курсантів, слухачів (лекційні, аудиторні приміщення, кабінети, лабораторії тощо)

комп'ютерні лабораторії

спортивні зали

2. Приміщення для науково-педагогічних (педагогічних) працівників

3. Службові приміщення
4. Бібліотека, у тому числі читальні зали
5. Гуртожитки
6. Їдальні, буфети
7. Профілакторії, бази відпочинку
8. Медичні пункти
9. Інші

3. Обладнання лабораторій та спеціалізованих кабінетів

Найменування лабораторії, спеціалізованого кабінету, їх площа, кв. метрів	Найменування навчальної дисципліни	Найменування обладнання, устаткування, їх кількість*	Опис обладнання, устаткування
---	------------------------------------	--	-------------------------------

4. Обладнання, устаткування та програмне забезпечення спеціалізованих комп'ютерних лабораторій, які забезпечують виконання навчального плану за спеціальністю _____

Найменування комп'ютерної лабораторії, її площа, кв. метрів	Навчальна дисципліна **	Кількість персональних комп'ютерів із строком використання не більше восьми років	Найменування пакетів прикладних програм (у тому числі ліцензованих)	Наявність каналів доступу до Інтернету (так/ні)
---	-------------------------	---	---	---

* В описовому форматі додатково надається обґрунтування достатності обладнання для провадження освітньої діяльності за спеціальністю, що ліцензується, для заявленого ліцензованого обсягу, в тому числі ліцензованого обсягу закладу освіти за іншими спеціальностями, за якими в навчальному процесі таке обладнання використовується.

** Підготовка курсової, дипломної роботи вважається окремою навчальною дисципліною та включається до відповідного переліку.

5. Інформація про соціальну інфраструктуру

Найменування об'єкта соціальної інфраструктури (показника, нормативу)	Кількість	Площа, кв. метрів
1. Гуртожитки для студентів		
2. Житлова площа на одного студента у гуртожитку		
3. Їдальні та буфети		
4. Кількість студентів на одне місце в їдальнях і буфетах		
5. Актові зали		
6. Спортивні зали		
7. Плавальні басейни		
8. Інші спортивні споруди:		
стадіони		
спортивні майданчики		
корти		
тощо		
9. Студентський палац (клуб)		
10. Інші		

{Додаток 4 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ
про інформаційне забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої/післядипломної освіти
для осіб з вищою освітою

1. Інформація про наявність бібліотеки

Найменування бібліотеки	Площа, кв. метрів	Обсяг фондів навчальної, наукової літератури, примірників	Площа читального залу, кв. метрів, кількість місць	Примітка*
-------------------------	-------------------	---	--	-----------

2. Забезпечення підручниками, навчальними посібниками, довідковою та іншою навчальною літературою

Найменування навчальної дисципліни	Автор (прізвище, ім'я та по батькові) підручника, навчального посібника тощо	Найменування підручника, навчального посібника тощо	Найменування видавництва, рік видання	Кількість примірників**
------------------------------------	--	---	---------------------------------------	-------------------------

3. Перелік фахових періодичних видань

Найменування фахового періодичного видання	Рік надходження
--	-----------------

* Зазначається інформація про наявність електронної бібліотеки.

** Для книг в електронній формі не зазначається.

{Додаток 5 в редакції Постанови КМ № 347 від 10.05.2018}

ОПИС

документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності у сфері вищої/післядипломної освіти для осіб з вищою освітою; одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти/післядипломної освіти або розширення провадження освітньої діяльності у сфері вищої/післядипломної освіти закладом освіти іноземної держави, структурний підрозділ (філія) якого створюється і функціонує на території України

Найменування закладу освіти _____
 Найменування відокремленого структурного підрозділу (у разі наявності у здобувача ліцензії (ліцензіата) відокремлених структурних підрозділів, що провадитимуть освітню діяльність) _____

Код та найменування спеціальності _____

Найменування документа	Відмітка про наявність документа для		
одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)	розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу		одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти/післядипломної освіти або розширення провадження освітньої діяльності у сфері вищої/післядипломної освіти закладом освіти іноземної держави, структурний підрозділ (філія) якого створюється і функціонує на території України

-
1. Заява про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності або про розширення провадження освітньої діяльності
  2. Копії установчих документів закладу освіти - юридичної особи (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності)
  3. Копії рішень про утворення відокремлених структурних підрозділів та положення про них (під час подання заяви про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності /розширення провадження освітньої діяльності для таких підрозділів) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
  4. Копії документів, що підтверджують майнові права на основні засоби для здійснення навчального процесу на строк, не менший необхідного для завершення повного циклу освітньої діяльності
  5. Копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату)

6. Концепція освітньої діяльності за відповідною спеціальністю на заявленому рівні вищої освіти/за спеціальністю (програмою, галуззю знань) у сфері післядипломної освіти для осіб з вищою освітою
7. Відомості про проектну групу
8. Відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності
9. Відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності
10. Документ про декларування виконання вимог Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
11. Копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації членів проектної групи заявленої спеціальності
12. Текстовий опис використання інформаційних ресурсів, навчального обладнання лабораторій, майстерень, спортивних залів, стадіонів, інших об'єктів з розрахунками, які підтверджують спроможність закладу освіти провадити освітню діяльність у заявлених обсягах з урахуванням

освітньої діяльності за всіма раніше отриманими ліцензіями з відповідними ліцензованими обсягами

13. Копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти (для документів про освіту, виданих навчальними закладами інших країн, додатково подаються копії документів про визнання їх в Україні)

14. Копія рішення президії Національної академії наук, національних галузевих академій наук для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності (для наукових установ, що їм підпорядковуються)

15. Відомості про якісний склад групи забезпечення освітніх програм спеціальності

(у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)

16. Копії документів, що підтверджують визнання закладу освіти в системі освіти іноземної держави та/або акредитацію (визнання) освітніх програм, за якими передбачається провадження освітньої діяльності (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), та

переклад таких документів українською мовою, засвідчений нотаріально

17. Копії документів, що підтверджують правові засади утворення та функціонування на території України закладу освіти іноземної держави чи його структурного підрозділу (міжнародного договору, дозволу МОН, дозволу (згоди) уповноваженого органу держави, місцезнаходження закладу освіти на створення та діяльність такого закладу освіти чи його структурного підрозділу на території України, якщо це передбачено законодавством відповідної держави)

18. Копія положення про структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах (у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у сфері вищої та післядипломної освіти для осіб з вищою освітою)

{Додаток 6 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 7
до Ліцензійних умов

ЗАЯВА

про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності) за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста
{Додаток 7 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 8
до Ліцензійних умов

ВІДОМОСТІ

про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста
{Додаток 8 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 9
до Ліцензійних умов

ВІДОМОСТІ

про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста
{Додаток 9 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ

про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста

1. Навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін та виробничого навчання

Найменування навчальної дисципліни та виду професійнопрактичної підготовки	Інформація про наявність (“+”, “-” або немає потреби)						
	конспекту або розширеного плану лекцій	плану практичних занять	плану семінарських занять	завдань для лабораторних робіт	питань, задач, завдань або кейсів для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь	комплексної контрольної роботи після атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь	навчальних матеріалів

2. Забезпечення програмами і базами для проходження практики

Найменування виду практичної підготовки згідно з навчальним планом	Семестр (тиждень), в якому (з якого) в якому передбачена практика	Тривалість практики, тижнів	Інформація про наявність програм практики (“+” або “-”)	Найменування бази для проходження практики	Інформація про наявність угод про проходження практики (номер, дата, строк дії)
--	---	-----------------------------	---	--	---

{Додаток 10 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ
про інформаційне забезпечення освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста

1. Інформація про наявність бібліотеки

Найменування бібліотеки	Площа, кв. метрів	Обсяг фондів навчальної, наукової літератури, примірників	Площа читального залу, кв. метрів, кількість місць	Примітка*
-------------------------	-------------------	---	--	-----------

2. Забезпечення підручниками, навчальними посібниками, довідковою та іншою навчальною літературою

Найменування навчальної дисципліни	Автор (прізвище, ім'я та по батькові) підручника, навчального посібника тощо	Найменування підручника, навчального посібника тощо	Найменування видавництва, рік видання	Кількість примірників**
------------------------------------	--	---	---------------------------------------	-------------------------

3. Перелік фахових періодичних видань

Найменування фахового періодичного видання	Рік надходження
--	-----------------

* Зазначається інформація про наявність електронної бібліотеки.

** Для книг в електронній формі не зазначається.

{Додаток 11 в редакції Постанови КМ № 347 від 10.05.2018}

ОПИС

документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої світи/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста; одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста або розширення провадження освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста закладом освіти іноземної держави, структурний підрозділ (філія) якого створюється і функціонує на території України

Найменування закладу освіти _____
 Найменування відокремленого структурного підрозділу (у разі наявності у здобувача ліцензії (ліцензіата) відокремлених структурних підрозділів, що провадитимуть освітню діяльність) _____

Код та найменування спеціальності _____

Найменування документа	Відмітка про наявність документа для		
	одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності (крім випадку подання заяви про розширення провадження	розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу	одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти/післядипломної освіти або розширення провадження освітньої діяльності за спеціальністю у сфері фахової передвищої освіти/післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста закладом освіти іноземної держави,

	освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)		структурний підрозділ (філія) якого створюється і функціонує на території України
1. Заява про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності або про розширення провадження освітньої діяльності			
2. Копії установчих документів закладу освіти - юридичної особи (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності)			
3. Копії рішень про утворення відокремлених структурних підрозділів та положення про них (під час подання заяви про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності/розширення провадження освітньої діяльності для таких підрозділів) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)			
4. Копії документів, що підтверджують майнові права на основні засоби для здійснення навчального процесу на строк, не менший необхідного для завершення повного циклу освітньої діяльності			
5. Копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за			

попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату)

6. Концепція освітньої діяльності за відповідною спеціальністю

7. Відомості про членів проектної групи

8. Відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності

9. Відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності

10. Документ про декларування виконання вимог Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)

11. Копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації членів проектної групи заявленій спеціальності

12. Копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти; викладачів, які здійснюють освітній процес за спеціальністю (документів про вищу освіту, науковий ступінь, вчене звання, документи, які підтверджують досвід роботи) у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення

ліцензованого обсягу (для документів про освіту, виданих закладами освіти інших країн, додатково подаються копії документів про визнання їх в Україні)

13. Відомості про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності

14. Відомості про якісний склад групи забезпечення освітніх програм спеціальності (у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)

15. Текстовий опис використання інформаційних ресурсів, навчального обладнання лабораторій, майстерень, спортивних залів, стадіонів, інших об'єктів з розрахунками, які підтверджують спроможність закладу освіти провадити освітню діяльність у заявлених обсягах з урахуванням освітньої діяльності за всіма раніше отриманими ліцензіями з відповідними ліцензованими обсягами

16. Копії документів, що підтверджують визнання закладу освіти в системі освіти іноземної держави та/або акредитацію (визнання) освітніх програм, за якими передбачається провадження освітньої діяльності (якщо це передбачено

законодавством відповідної держави), та переклад таких документів українською мовою, засвідчений нотаріально

17. Копії документів, що підтверджують правові засади утворення та функціонування на території України закладу освіти іноземної держави чи його структурного підрозділу (міжнародного договору, дозволу МОН, дозволу (згоди) уповноваженого органу держави місцезнаходження закладу освіти на створення та діяльність такого закладу освіти чи його структурного підрозділу на території України, якщо це передбачено законодавством відповідної держави)

18. Копія положення про структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах (у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у сфері фахової передвищої та післядипломної освіти для осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста)

{Додаток 12 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ЗАЯВА

про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності) у сфері професійної (професійно-технічної) освіти

{Додаток 13 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

КАДРОВІ ВИМОГИ

щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)	Фактичне значення
1. Забезпечення викладачами усіх навчальних дисциплін навчального плану, відсотків	100	
2. Відповідність фахової освіти педагогічних працівників, відсотків	100	
3. Забезпечення викладачами, які мають вищу і першу кваліфікаційну категорію, відсотків	25	
4. Забезпечення майстрами (інструкторами) виробничого навчання, відсотків	100	

5. Забезпечення майстрами (інструкторами) виробничого навчання з відповідною фаховою освітою, відсотків	100
6. Наявність у майстрів виробничого навчання відповідної кваліфікації, відсотків	100

Примітки:

1. У пункті 1 забезпечення викладачами визначається залежно від фахової освіти викладача, яка дає можливість викладати навчальні предмети (дисципліни), що є спорідненими за змістом, та з урахуванням наявного педагогічного навантаження.
2. У пункті 2 відповідність фахової освіти педагогічного працівника визначається його спеціальністю згідно з документом про вищу освіту або досвідом практичної роботи за відповідним фахом, що становить не менш як п'ять років, або проходженням відповідної психолого-педагогічної підготовки.
3. У разі ліцензування освітньої діяльності за професією з первинної професійної підготовки вперше пункт 3 не заповнюється, але заповнюється у разі провадження освітньої діяльності закладом освіти більше 10 років за відповідною професією.
4. У разі ліцензування професії вперше пункт 6 не заповнюється, але заповнюється у разі провадження освітньої діяльності закладом освіти.

{Додаток 14 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ТЕХНОЛОГІЧНІ ВИМОГИ
щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності на певному рівні професійної
(професійно-технічної) освіти

1. Технологічні вимоги щодо матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)	Фактичне значення
1. Забезпечення майстернями, кабінетами, лабораторіями, полігонами, обладнанням, устаткуванням, необхідними для виконання робочих навчальних (освітніх) програм, відсотків	100	
2. Наявність соціально-побутової інфраструктури:		
1) бібліотеки, у тому числі читального залу	+	
2) спортивного залу	+	
3) стадіону або спортивного майданчика	+	
4) медичного пункту	+	
5) пунктів харчування	+	
3. Забезпечення гуртожитком, мінімальний відсоток потреби	70	
4. Забезпечення комп'ютерними робочими місцями, лабораторіями, обладнанням, устаткуванням, необхідним для виконання навчальних планів	+	

Примітка.

Підпункти 1-3, 5 пункту 2 та пункт 3 не застосовуються під час провадження освітньої діяльності закладом професійної (професійно-технічної) освіти на виробництві.

2. Технологічні вимоги щодо навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)	Фактичне значення
1. Наявність освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника закладу освіти або кваліфікаційної характеристики професії, або професійного стандарту	+	
2. Наявність програми професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки	+	
3. Наявність навчального плану, затвердженого в установленому порядку	+	
4. Наявність навчально-методичного забезпечення для кожної навчальної дисципліни навчального плану та професійно-практичної підготовки, відсотків:		
поурочно-тематичні плани	100	
перелік навчально-виробничих робіт з професії на семестр чи курс навчання	100	
плани виробничого навчання навчальних груп на місяць	100	
плани занять (уроків)	100	
наявність планів семінарських, практичних занять, завдань для лабораторних робіт	100	
наявність методичних вказівок для тематичного та вихідного контролю	100	
5. Наявність робочої програми з кожної навчальної дисципліни навчального плану	+	
6. Наявність комплексу навчально-методичного забезпечення з кожної навчальної дисципліни навчального плану	+	
7. Забезпечення програмами усіх видів практик, відсотків	100	
8. Наявність робочих програм практик	+	
9. Наявність методичних рекомендацій щодо виконання дипломних робіт (проектів), кваліфікаційної державної атестації	+	

10. Наявність дидактичного забезпечення самостійної роботи учнів згідно з навчальним планом	+
11. Забезпечення навчальними матеріалами з кожної навчальної дисципліни навчального плану, відсотків	100
12. Наявність критеріїв оцінювання знань і вмінь учнів, слухачів	+

Примітки:

- У пункті 5 складовими частинами робочої програми навчальної дисципліни є опис навчальної дисципліни, заплановані результати навчання, програма, структура (тематичний план) навчальної дисципліни, теми семінарських (практичних, лабораторних) занять, завдання для самостійної роботи, індивідуальні завдання, методи здійснення контролю, схема нарахування балів, рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті.
- У пункті 6 складовими частини комплексу навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни є навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи, питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь, комплексної контрольної роботи, після проведення атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни.
- У пункті 11 забезпечення навчальними матеріалами вважається за наявності підручників, навчальних посібників, конспектів лекцій, хрестоматій згідно з переліком рекомендованої літератури з розрахунку один примірник на п'ять осіб фактичного контингенту учнів та заявленого додаткового ліцензованого обсягу у разі подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності або їх наявність в електронній формі (у локальному чи віддаленому доступі) для необмеженої кількості користувачів з дотриманням вимог законодавства про інтелектуальну власність. Для вибіркового навчальних дисциплін дозволяється використання навчальних матеріалів лише в електронній формі.

3. Технологічні вимоги щодо інформаційного забезпечення освітньої діяльності на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

Найменування показника (нормативу)	Значення показника (нормативу)
1. Забезпеченість учнів підручниками, навчальними посібниками та електронними виданнями, відсотків	100

2. Наявність бібліотеки	+
3. Наявність власного читального залу	+
4. Наявність офіційного веб-сайта закладу освіти, на якому розміщена основна інформація про його діяльність (структура, ліцензії та свідоцтва про атестацію, освітня діяльність, зразки документів про освіту, умови для доступності осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до приміщень, структурні підрозділи та їх склад, перелік навчальних дисциплін, правила прийому, контактна інформація)	+

Примітки:

1. У пункті 1 рівнем забезпечення вважається наявність підручників, навчальних посібників, електронних видань з розрахунку не менш як один примірник на п'ять осіб. Для вибіркових навчальних дисциплін допускається використання навчальних матеріалів лише в електронній формі.
2. Пункти 2 і 3 не застосовуються під час провадження освітньої діяльності закладом професійної (професійно-технічної) освіти на виробництві.

{Додаток 15 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 16
до Ліцензійних умов

ВІДОМОСТІ

про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

{Додаток 16 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 17
до Ліцензійних умов

ВІДОМОСТІ

**про кількісні та якісні показники
матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності
на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти**

1. Інформація про загальну площу приміщень, що використовуються під час освітнього процесу

Адреса приміщення	Найменування власника майна	Площа, кв. метрів	Найменування та реквізити документа про право власності або оперативного управління або користування	Документ про право користування (договір оренди)		
				строк дії договору оренди (з ___ по ___)	наявність державної реєстрації	наявність нотаріального посвідчення

2. Забезпечення приміщеннями навчального, навчально-виробничого призначення, іншими приміщеннями та майданчиками за відповідною професією певного рівня

Найменування приміщень навчального, навчально-виробничого призначення, інших приміщень, майданчиків відповідно до нормативів матеріально-технічного забезпечення	Кількість приміщень, одиниць	
	необхідна	фактична

1. Кабінети (класи, аудиторії)
2. Майстерні
3. Лабораторії
4. Полігон, кв. метрів
5. Автодром (майданчик), кв. метрів
6. Трактородром, гектарів
7. Навчальне господарство, гектарів
8. Стадіон
9. Інші

3. Обладнання навчальних, навчально-виробничих приміщень та майданчиків за відповідною професією певного рівня

Найменування навчальних, навчально-виробничих приміщень та майданчиків	Найменування дисциплін*	Площа приміщень, кв. метрів		Площа на одного учня, слухача, кв. метрів	Забезпечення обладнанням**		
		власних	орендованих		найменування обладнання	необхідна кількість, одиниць	фактична кількість, одиниць

4. Загальна інформація про наявність матеріально-технічної бази для провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на виробництві (у разі ліцензування професійно-технічного (курсового) навчання на виробництві)

Найменування приміщень (навчальних об'єктів)	Кількість, одиниць	Площа, кв. метрів	
		загальна	на одного слухача

1. Кабінети
2. Класи, аудиторії
3. Майстерні
4. Лабораторії
5. Полігони
6. Тренажерні центри
7. Навчально-виробничі ділянки

8. Інші

* Зазначаються навчальні дисципліни загально-професійної, професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.

** В описовій формі додатково подаються обґрунтування достатньої кількості обладнання для провадження освітньої діяльності за професією, що ліцензується, для заявленого ліцензованого обсягу, в тому числі ліцензованого обсягу закладу освіти за іншими професіями, за якими в навчальному процесі таке обладнання використовується.

{Додаток 17 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ

про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

1. Навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін та виробничого навчання на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

Найменування навчальної дисципліни та виду професійно-практичної підготовки згідно з навчальним планом	Інформація про наявність (“+”, “-” або немає потреби)				
	навчальних планів	поурочно-тематичних планів	переліку навчально-виробничих робіт	навчально-методичного забезпечення вихідного контролю знань	завдання для проведення лабораторно-практичних робіт

2. Забезпечення планами семінарських та практичних занять

Найменування навчальної дисципліни згідно з навчальним планом	Інформація про наявність (“+”, “-” або немає потреби)	
	планів семінарських занять	планів практичних занять

3. Забезпечення програмами і базами для проходження практики

Найменування виду практики згідно з навчальним планом	Семестр (тиждень), в якому передбачена практика	Тривалість практики, тижнів	Інформація про наявність програм практики (“+” або “-”)	Найменування бази для проходження практики	Інформація про наявність угод про проходження практики (номер, дата, строк дії)
---	---	-----------------------------	---	--	---

{Додаток 18 в редакції Постанови КМ № 347 від 10.05.2018}

ВІДОМОСТІ

про інформаційне забезпечення освітньої діяльності на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти

1. Відомості про наявність бібліотеки*

Найменування виду інформаційного забезпечення	Наявність (так/ні)	Площа, кв. метрів	Обсяг фонду (найменувань/ примірників)
1. Бібліотека			
2. Електронна бібліотека			
3. Інтернет			
4. Періодичні видання			
5. Інші			

2. Забезпечення підручниками, навчальними посібниками, довідковою та іншою навчальною літературою

Найменування навчальної дисципліни	Автор (прізвище, ім'я та по батькові) підручника, навчального посібника тощо	Найменування підручника, навчального посібника тощо	Найменування видавництва, рік видання	Кількість примірників**
------------------------------------	--	---	---------------------------------------	-------------------------

3. Перелік фахових періодичних видань***

Найменування фахового періодичного видання	Рік надходження
--	-----------------

* Відомості зазначаються тільки у разі ліцензування освітньої діяльності з первинної професійної підготовки.

** Для книг в електронній формі не зазначається.

*** Відомості зазначаються тільки у разі ліцензування освітньої діяльності з первинної професійної підготовки.

{Додаток 19 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ОПИС

документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти або розширення провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти

Повне найменування закладу у сфері професійної (професійно-технічної) освіти _____

Повне найменування відокремленого структурного підрозділу (у разі наявності у здобувача ліцензії (ліцензіата) відокремлених структурних підрозділів, що провадитимуть освітню діяльність) _____

Код та найменування професії (групи професій) або класифікаційного угруповання _____

Найменування документа	Відмітка про наявність документа
1. Заява про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності 2. Копії установчих документів закладу освіти - юридичної особи (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності) 3. Копії положень про підрозділ підприємства або закладу освіти, до повноважень якого належать функції з професійно-технічного навчання кваліфікованих робітників у разі ліцензування освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, у тому числі на виробництві (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності) 4. Копії положень про відокремлений підрозділ (під час подання заяви про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності у відокремленому структурному підрозділі) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності) 5. Копії документів, що підтверджують право власності, оперативного управління чи користування основними засобами для здійснення навчально-виховного процесу на строк, необхідний для завершення повного циклу освітньої діяльності	

6. Копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату)
7. Копія затверджених в установленому порядку освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника закладу освіти або кваліфікаційної характеристики професії або професійного стандарту, копії навчальних планів з пояснювальною запискою до них, розроблених на основі державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти (за наявності) або типових навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників
8. Відомості про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності
9. Відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності
10. Відомості про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
11. Відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
12. Копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти (документів про вищу освіту, науковий ступінь, вчене звання), для документів про освіту, виданих навчальними закладами інших країн, - додатково подається копія документа про визнання їх в Україні (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
13. Документ про декларування виконання вимог Ліцензійних умов (у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
14. Копія положення про структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах (у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою)

{Додаток 20 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ОПИС

документів, що подаються для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти або розширення провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти закладом освіти іноземної держави, структурний підрозділ (філія) якого створюється і функціонує на території України

Найменування закладу у сфері професійної (професійно-технічної) освіти _____

Найменування відокремленого структурного підрозділу (у разі наявності у здобувача ліцензії (ліцензіата) відокремлених структурних підрозділів, що провадитимуть освітню діяльність) _____

Код, найменування професії (групи професій) або класифікаційного угруповання _____ та _____ рівня професійної (професійно-технічної) освіти

Найменування документа	Відмітка про наявність документа
1. Заява про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності	
2. Копії установчих документів закладу освіти - юридичної особи (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності)	
3. Копії положень про підрозділ підприємства або закладу освіти, до повноважень якого належать функції з професійно-технічного навчання кваліфікованих робітників у разі ліцензування освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, у тому числі на виробництві (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності)	
4. Копія положення про відокремлений структурний підрозділ (під час подання заяви про отримання ліцензії для таких підрозділів) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності)	

5. Копії документів, що підтверджують право власності, оперативного управління чи користування основними засобами для здійснення навчально-виховного процесу на строк, необхідний для завершення повного циклу освітньої діяльності
6. Копія затверджених в установленому порядку освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника закладу освіти або кваліфікаційної характеристики професії або професійного стандарту, копії навчальних планів з пояснювальною запискою до них, розроблених на основі державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти (за наявності), або типових навчальних планів підготовки кваліфікованих робітників
7. Відомості про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності
8. Відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності
9. Відомості про навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
10. Відомості про інформаційне забезпечення освітньої діяльності (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
11. Копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти (документів про вищу освіту, науковий ступінь, вчене звання) (крім випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
12. Копії погоджених з МОН освітньої/професійної програми, за якою провадитиметься освітня діяльність, та навчального плану українською мовою
13. Документ про декларування виконання вимог Ліцензійних умов (у випадку подання заяви про розширення провадження освітньої діяльності у разі збільшення ліцензованого обсягу)
14. Копії документів, що засвідчують визнання закладу професійної (професійно-технічної) освіти в системі освіти іноземної держави та/або акредитацію (визнання) освітніх програм, за якими передбачається провадження освітньої діяльності (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), та переклад таких документів українською мовою, засвідчений нотаріально
15. Копії документів, що підтверджують правові засади утворення та функціонування на території України закладу освіти іноземної держави чи його структурного підрозділу (міжнародного договору, дозволу МОН, дозволу (згоди) уповноваженого органу держави місцезнаходження закладу освіти на

утворення та діяльність такого закладу освіти чи його структурного підрозділу на території України, якщо це передбачено законодавством відповідної держави)

16. Копія положення про структурний підрозділ з роботи з іноземцями та особами без громадянства, до функцій якого, зокрема, належить оформлення запрошень на навчання та забезпечення перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні на законних підставах (у разі підготовки іноземців та осіб без громадянства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та післядипломної освіти для осіб з професійною (професійно-технічною) освітою)

{Додаток 21 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 22
до Ліцензійних умов

ЗАЯВА

про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності (розширення провадження освітньої діяльності) за рівнем повної загальної середньої освіти

{Додаток 22 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ

про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, необхідного для виконання вимог державного стандарту повної загальної середньої освіти відповідного рівня

1. Загальна інформація про кадрове забезпечення освітньої діяльності за певним освітнім рівнем повної загальної середньої освіти

Педагогічні працівники	Необхідна кількість, осіб	Фактична кількість, осіб	Відсоток потреби
------------------------	---------------------------	--------------------------	------------------

Педагогічні працівники, усього у тому числі ті, що мають відповідну освіту працюють у закладі освіти за сумісництвом

2. Інформація про якісний склад педагогічних працівників

Найменування навчальної дисципліни	Прізвище, ім'я та по батькові викладача	Повне найменування посади	Повне найменування закладу, який закінчив (рік закінчення, спеціальність, кваліфікація згідно з документом про вищу освіту)	Кваліфікаційна категорія, педагогічне звання (рік встановлення, підтвердження)	Педагогічний стаж (повних років)	Підвищення кваліфікації за фахом (найменування закладу або іншої юридичної особи, що має право на підвищення кваліфікації, номер, вид	Примітки
------------------------------------	---	---------------------------	---	--	----------------------------------	---	----------

						документа, дата видачі)	
--	--	--	--	--	--	----------------------------	--

Особи, які працюють за основним місцем роботи

Особи, які працюють за сумісництвом

{Додаток 23 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ВІДОМОСТІ

про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, необхідного для виконання вимог державного стандарту повної загальної середньої освіти відповідного рівня

1. Інформація про загальну площу приміщень, що використовується під час освітнього процесу

Адреса приміщення	Найменування власника майна	Площа, кв. метрів	Найменування та реквізити документа про право власності або користування	Документ про право користування		
				строк дії договору оренди (з _____ по _____)	наявність державної реєстрації	наявність нотаріального посвідчення

2. Забезпечення приміщеннями навчального призначення, іншими приміщеннями, спортивними майданчиками

Найменування приміщень навчального призначення, інших приміщень, спортивних майданчиків (відповідно до нормативів матеріально-технічного забезпечення)	Кількість приміщень, одиниць		Площа з розрахунку на одного учня, кв. метрів		Відомості про приміщення (власні/в оперативному управлінні/у господарському віданні/наймі/ оренді тощо)
	необхідна	фактична	необхідна	фактична	

3. Обладнання навчальних приміщень та майданчиків

Найменування навчальних приміщень та майданчиків	Найменування навчального обладнання	Необхідна кількість, одиниць	Фактична кількість, одиниць	Відсоток потреби
--	-------------------------------------	------------------------------	-----------------------------	------------------

{Додаток 24 в редакції Постанови КМ № 347 від 10.05.2018}

ВІДОМОСТІ

про навчально-методичне та інформаційне забезпечення освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти, необхідного для виконання державного стандарту освіти відповідного рівня

1. Відомості про навчально-методичне (програмне) забезпечення

Найменування навчальних (освітніх) програм навчальних дисциплін	Наявність (так/ні)	Ким затверджено	Рік затвердження
---	--------------------	-----------------	------------------

2. Відомості про інформаційне забезпечення

Найменування виду інформаційного забезпечення	Наявність (так/ні)	Площа, кв. метрів	Кількість місць	Обсяг бібліотечного фонду
---	--------------------	-------------------	-----------------	---------------------------

1. Бібліотека
2. Книгосховище
3. Зал для видачі літератури
4. Читальний зал
5. Електронна бібліотека
6. Інтернет
7. Інше

3. Забезпечення підручниками та навчальними посібниками, рекомендованими МОН

Клас	Найменування навчальної дисципліни	Автор (прізвище, ім'я та по батькові) підручника, навчального посібника	Найменування підручника, навчального посібника	Найменування видавництва, рік видання	Кількість примірників	
					необхідна	фактична

{Додаток 25 в редакції Постанови КМ № 347 від 10.05.2018}

ОПИС

документів, що подаються для одержання ліцензії на започаткування освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти або розширення провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти за відповідним рівнем (крім випадку подання заяви про збільшення ліцензованого обсягу)

Повне найменування закладу освіти _____

Рівень освітньої діяльності _____

Найменування документа	Відмітка про наявність документа
1. Заява про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності або розширення провадження освітньої діяльності	
2. Копії установчих документів юридичної особи (статут) або копія положення про структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність	
3. Копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату)	
4. Письмове зобов'язання щодо кадрового, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти, необхідного для досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених відповідним державним стандартом загальної середньої освіти (навчальних (освітніх) програм іноземних держав - у разі провадження освітньої діяльності за програмами іноземних держав) та забезпечення безпеки життєдіяльності здобувачів освіти та охорони праці	
5. Письмове зобов'язання щодо забезпечення безперешкодного доступу до будівель, приміщень закладу загальної середньої освіти для дітей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення із зазначенням строків	

6. Копія документа, що засвідчує рівень освіти і кваліфікації керівника закладу загальної середньої освіти (документа про вищу освіту, для документа про освіту, виданого навчальним закладом іншої країни, додатково подається копія документа про визнання його в Україні)

7. Копії документів про визнання закладу загальної середньої освіти в системі освіти іноземної держави та/або освітньої/навчальної програми, за якою передбачається провадження освітньої діяльності в Україні, уповноваженим органом управління освітою (забезпечення якості освіти) держави походження відповідної освітньої/навчальної програми (якщо це передбачено законодавством відповідної держави) з перекладом таких документів українською мовою, засвідченим нотаріально (у разі ліцензування освітньої діяльності відповідно до законодавства інших країн)

{Додаток 26 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ОПИС

документів, що подаються для розширення провадження освітньої діяльності за певним рівнем повної загальної середньої освіти (у разі збільшення ліцензованого обсягу)

Повне найменування закладу освіти _____

Рівень освітньої діяльності _____

Найменування документа	Відмітка про наявність документа
1. Заява про розширення провадження освітньої діяльності (у разі збільшення ліцензованого обсягу)	
2. Копії документів, що підтверджують право власності чи користування майном для провадження освітньої діяльності	
3. Копія статистичного звіту про фінансові результати здобувача (ліцензіата) за попередній рік (у разі обов'язкового його подання до органів Держстату)	
4. Відомості про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення освітньої діяльності, необхідного для виконання вимог державного стандарту повної загальної середньої освіти відповідного рівня	
5. Відомості про кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності за певним освітнім рівнем повної загальної середньої освіти, необхідні для виконання вимог державного стандарту повної загальної середньої освіти відповідного рівня	
6. Відомості про навчально-методичне та інформаційне забезпечення освітньої діяльності за певним освітнім рівнем повної загальної середньої освіти, необхідне для виконання вимог державного стандарту повної загальної середньої освіти відповідного рівня	
7. Копія документа, що засвідчує рівень освіти і кваліфікації керівника закладу освіти (документа про вищу освіту) (для документа про освіту, виданого навчальним закладом іншої країни, додатково подається копія документа про визнання його в Україні)	
8. Копії документів про визнання закладу загальної середньої освіти в системі освіти іноземної держави та/або освітньої/навчальної програми, за якою передбачається провадження освітньої	

діяльності в Україні, уповноваженим органом управління освітою (забезпечення якості освіти) держави походження відповідної освітньої/навчальної програми (якщо це передбачено законодавством відповідної держави) з перекладом таких документів українською мовою, засвідченим нотаріально (у разі ліцензування освітньої діяльності відповідно до законодавства інших країн)

{Додаток 27 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

Додаток 28
до Ліцензійних умов

ЗАЯВА

про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти

{Додаток 28 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ОПИС

**документів, що подаються закладом дошкільної освіти
(фізичною особою - підприємцем, структурним підрозділом
юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність)
для одержання ліцензії на провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти**

Найменування закладу освіти (фізичної особи - підприємця, структурного підрозділу юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність) _____

Найменування документа	Відмітка про наявність документа
1. Заява про отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності за рівнем дошкільної освіти	
2. Копії установчих документів закладу освіти - юридичної особи (статуту) або копія положення про фізичну особу - підприємця, структурний підрозділ юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність	
3. Письмове зобов'язання щодо кадрового, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності закладу освіти (фізичної особи - підприємця, структурного підрозділу юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності яких є освітня діяльність), у тому числі щодо безпеки життєдіяльності дітей та охорони праці	
4. Копії документів, що засвідчують рівень освіти і кваліфікації керівника закладу дошкільної освіти (структурного підрозділу юридичної особи приватного чи публічного права, основним видом діяльності якого є освітня діяльність)	
5. Копії 1-3 і 11 сторінок паспорта (для фізичної особи - підприємця)	
6. Копії документів, що засвідчують рівень освіти та кваліфікації фізичної особи - підприємця	
7. Копія довідки про реєстраційний номер облікової картки платника податків або копія відповідної сторінки паспорта (для фізичних осіб, які через релігійні переконання відмовилися від	

прийняття такого номера та повідомили про це відповідному органу державної податкової служби і мають відмітку у паспорті) (для фізичної особи - підприємця)

8. Медична довідка встановленого законодавством зразка (для фізичної особи - підприємця)

{Додаток 29 в редакції Постанови КМ [№ 347 від 10.05.2018](#)}

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 30 грудня 2015 р. № 1187

ПЕРЕЛІК

постанов Кабінету Міністрів України, що втратили чинність

1. [Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. № 1019](#) “Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг” (Офіційний вісник України, 2007 р., № 60, ст. 2379).
2. [Пункт 21](#) змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України з питань державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи - підприємця, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2011 р. № 849 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 61, ст. 2435).
3. [Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2011 р. № 865](#) “Про внесення змін до Порядку ліцензування діяльності з надання освітніх послуг” (Офіційний вісник України, 2011 р., № 62, ст. 2469).
4. [Пункт 2](#) змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 978 і від 8 серпня 2007 р. № 1019, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1124 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 85, ст. 3111).
5. [Пункт 4](#) змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 801 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 65, ст. 2662).
6. [Пункт 2](#) змін, що вносяться до Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах та Порядку ліцензування діяльності з надання освітніх послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2013 р. № 692 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 75, ст. 2771).
7. [Пункт 2](#) змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 2014 р. № 28 (Офіційний вісник України, 2014 р., № 10, ст. 331).
8. [Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 р. № 233](#) “Про внесення змін до Порядку ліцензування діяльності з надання освітніх послуг” (Офіційний вісник України, 2014 р., № 55, ст. 1504).

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 22 липня 2015 р. № 524

Київ

Про утворення Міжвідомчої комісії з питань національно-патріотичного виховання

{Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ
[№ 1188-р від 18.11.2015](#)
Постановою КМ
[№ 313 від 20.04.2016](#)
Розпорядженням КМ
[№ 715-р від 05.10.2016](#)}

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Утворити [Міжвідомчу комісію з питань національно-патріотичного виховання](#) у складі згідно з додатком.
2. Затвердити [Положення про Міжвідомчу комісію з питань національно-патріотичного виховання](#), що додається.

Прем'єр-міністр України

А.ЯЦЕНЮК

Інд. 73

Додаток
до постанови Кабінету Міністрів України
від 22 липня 2015 р. № 524

СКЛАД

Міжвідомчої комісії з питань національно-патріотичного виховання

Віце-прем'єр-міністр України, голова Комісії
Міністр молоді та спорту, заступник голови Комісії
Заступник Міністра молоді та спорту, секретар Комісії
Заступник Міністра фінансів - керівник апарату
Заступник Міністра культури - керівник апарату
Заступник Міністра охорони здоров'я - керівник апарату
Заступник Міністра соціальної політики
Заступник Міністра внутрішніх справ - керівник апарату
Заступник Міністра інформаційної політики
Заступник Міністра оборони з питань європейської інтеграції
Заступник Міністра освіти і науки
Заступник Міністра з питань тимчасово окупованих територій та
внутрішньо переміщених осіб
Заступник Голови Національної поліції - керівник патрульної поліції
Заступник Голови Держприкордонслужби
Заступник Голови ДСНС
Заступник Голови СБУ (за згодою)
Заступник Глави Адміністрації Президента України (за згодою)
Перший заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони
України (за згодою)
Заступник Голови Українського інституту національної пам'яті (за згодою)
Заступник командувача Національної гвардії по роботі з особовим складом
Народні депутати України (за згодою)
Керівники структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади,
до повноважень яких належить питання національно-патріотичного виховання
Представники підприємств, установ, організацій (за згодою)
Голова Ради козацьких отаманів України, голова громадської організації
“Молодіжний клуб Джура” (за згодою)
Голова громадської організації “Ресурсний центр патріотичного виховання
“Звитяга” (за згодою)
Голова Секретаріату Всеукраїнської молодіжної громадської організації
“Молодіжний Націоналістичний Конгрес” (за згодою)
Член Всеукраїнської громадської організації “Спілка Української Молоді
в Україні” (за згодою)
Голова Всеукраїнської громадської організації “Молодий Народний Рух”
(за згодою)

{Склад в редакції Розпорядження КМ № 1188-р від 18.11.2015; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 313 від 20.04.2016; в редакції Розпорядження КМ № 715-р від 05.10.2016}

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 22 липня 2015 р. № 524

ПОЛОЖЕННЯ

про Міжвідомчу комісію з питань національно-патріотичного виховання

1. Міжвідомча комісія з питань національно-патріотичного виховання (далі - Комісія) є тимчасовим дорадчим органом Кабінету Міністрів України, який утворено для відродження та впровадження національно-патріотичного виховання.

2. Комісія у своїй діяльності керується [Конституцією](#) і законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції і законів України, актами Кабінету Міністрів України та цим Положенням.

3. Основними завданнями Комісії є:

1) сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади з питань національно-патріотичного виховання;

2) визначення шляхів, механізмів та способів вирішення питань відродження та впровадження національно-патріотичного виховання, підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади із зазначених питань;

3) удосконалення нормативно-правової бази з питань національно-патріотичного виховання.

4. Комісія відповідно до покладених на неї завдань:

1) проводить аналіз стану справ та причин виникнення проблем у процесі відродження та впровадження національно-патріотичного виховання;

2) вивчає результати діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій з питань відродження та впровадження національно-патріотичного виховання;

3) проводить моніторинг стану виконання органами виконавчої влади покладених на них завдань з питань відродження та впровадження національно-патріотичного виховання;

4) бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань національно-патріотичного виховання;

5) подає Кабінетові Міністрів України розроблені за результатами своєї роботи рекомендації та пропозиції з питань відродження та впровадження національно-патріотичного виховання.

5. Комісія має право:

1) отримувати в установленому порядку від центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій інформацію, необхідну для виконання покладених на неї завдань;

2) залучати до участі у своїй роботі представників центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), а також незалежних експертів (за згодою);

3) утворювати у разі потреби для виконання покладених на неї завдань постійні або тимчасові робочі групи;

4) організовувати проведення конференцій, семінарів, нарад та інших заходів.

6. Комісія під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями.

7. Посадовий склад Комісії затверджує Кабінет Міністрів України.

8. Голова Комісії затверджує її персональний склад. Члени Комісії беруть участь у її роботі на громадських засадах.

9. Організаційною формою роботи Комісії є засідання, що проводяться в міру потреби. Засідання Комісії проводить голова Комісії або за дорученням голови його заступник.

Пропозиції щодо розгляду питань на засіданні Комісії вносять голова та члени Комісії.

Підготовку матеріалів для розгляду на засіданнях Комісії забезпечує її секретар.

Засідання Комісії вважається правоможним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її складу.

10. На своїх засіданнях Комісія розробляє пропозиції та рекомендації з питань, що належать до її компетенції.

Пропозиції та рекомендації, розроблені Комісією, вважаються схваленими у разі, коли за них проголосували більш як половина її членів, присутніх на засіданні.

У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос головуючого на засіданні.

Пропозиції та рекомендації, схвалені Комісією, оформляються протоколом, який підписується головуючим на засіданні та секретарем Комісії і надсилається членам Комісії та Кабінетові Міністрів України.

Член Комісії, який не підтримує пропозиції (рекомендації), може викласти у письмовій формі свою окрему думку, що додається до протоколу засідання.

11. Пропозиції та рекомендації Комісії можуть бути реалізовані шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України рішення, проект якого вносить орган виконавчої влади відповідно до своїх повноважень.

12. Організаційне забезпечення роботи Комісії здійснює Мінмолодьспорт.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 18 лютого 2016 р. № 148

Київ

Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ
[№ 159 від 10.03.2017](#)
[№ 176 від 14.03.2018](#)}

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити [Державну цільову соціальну програму “Молодь України” на 2016-2020 роки](#)(далі - Програма), що додається.
2. Міністерству фінансів передбачати під час складання проекту Державного бюджету України на відповідний рік кошти для виконання завдань та заходів Програми виходячи з можливостей державного бюджету.
3. Міністерствам, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади подавати щороку до 1 лютого Міністерству молоді та спорту інформацію про стан виконання Програми для її узагальнення та подання до 1 березня Кабінетові Міністрів України та Міністерству економічного розвитку і торгівлі.
4. Внести до постанов Кабінету Міністрів України зміни, що додаються.

Прем'єр-міністр України

А.ЯЦЕНЮК

Інд. 73

ЗАТВЕРДЖЕНО

**постановою Кабінету Міністрів України
від 18 лютого 2016 р. № 148**

ДЕРЖАВНА ЦІЛЬОВА СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА “Молодь України” на 2016-2020 роки

Мета програми

Метою Програми є створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості.

Шляхи і способи розв’язання проблеми

Реалізація попередніх програм дала певні позитивні результати. Напрацьовано нові механізми підтримки молоді, що знайшли своє відображення у дорожній карті реформування молодіжної сфери. Проте існує ще багато проблем, пов’язаних з достатньо низьким рівнем економічної та громадської активності молоді. Так, за результатами соціологічного дослідження у 2015 році попри існування достатньої кількості молодіжних громадських організацій тільки 2 відсотки молоді є членами таких організацій та 6 відсотків молоді відвідують організовані ними заходи.

Залишається доволі низькою участь молоді у суспільно-політичному житті держави і формуванні політики з питань, що впливають на її життя, розвиток та вирішення нагальних проблем. Тільки 5 відсотків молодих людей брали участь в обговоренні законопроектів на державному або місцевому рівні.

Досягнення мети Програми може бути забезпечено за кількома варіантами.

Перший варіант реалізації Програми полягає у застосуванні традиційного механізму організації роботи з молоддю - на основі діючої управлінської вертикалі: центральні органи виконавчої влади - структурні підрозділи з питань молоді та спорту місцевих держадміністрацій - молодь. Проте така модель, як правило, майже цілком орієнтована на розв’язання проблем за рахунок бюджетних коштів, нівелює управлінську роль молодіжних громадських об’єднань, обмежує активність органів місцевого самоврядування.

Другий, оптимальний варіант реалізації Програми дасть змогу досягнути мету, оскільки забезпечить:

спільну та скоординовану діяльність органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства: молодіжними та дитячими громадськими організаціями; організаціями, установами та закладами, що працюють з молоддю і волонтерами, за безпосередньою участю молоді;

підтримку соціально значущих проектів інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних та дитячих громадських організацій;

посилення роботи з розвитку міжнародного молодіжного співробітництва, сприяння інтеграції молоді у світову та європейську молодіжну спільноту;

застосування кращих досягнень світової та європейської практики формування та реалізації політики у молодіжній сфері.

Такий варіант реалізації Програми ґрунтується на системі загальноєвропейських принципів: відкритості, рівності можливостей, реалістичності Програми, дієвому та відповідальному підході, а також безпосередньому залученні молоді до її виконання.

Це сприятиме:

посиленню ролі молоді у суспільно-політичному житті держави та становленню її як одного із ключових суб'єктів державної політики у молодіжній сфері;

дієвій співпраці із залученням громадянського суспільства;

органічному поєднанню в ціннісних орієнтаціях молоді громадянської позиції та патріотизму;

фінансуванню заходів з виконання Програми за рахунок державного, місцевого бюджетів, надходжень від донорських та благодійних фондів;

створенню умов для розширення соціальних гарантій молоді;

підвищенню рівня доступу молоді до якісної освіти та створенню умов для її зайнятості.

З метою раціонального використання ресурсів Програма передбачає концентрацію зусиль на таких пріоритетних завданнях:

формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання - шляхом здійснення заходів, спрямованих на відродження національно-патріотичного виховання, утвердження громадянської свідомості і активної життєвої позиції молоді;

здоровий спосіб життя молоді - шляхом здійснення заходів, спрямованих на популяризацію та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді;

розвиток неформальної освіти - шляхом здійснення заходів, спрямованих на набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти, зокрема шляхом участі у волонтерській діяльності;

зайнятість молоді - шляхом створення умов та здійснення заходів, спрямованих на працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді);

житло для молоді - шляхом створення умов для забезпечення молоді житлом;

партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб - шляхом здійснення заходів, спрямованих на соціальне становлення та підтримку молоді з числа внутрішньо переміщених осіб.

Процес реалізації Програми передбачає здійснення комплексу експертно-аналітичних, організаційних, впроваджувальних і підсумкових оціночних заходів із застосуванням гендерного підходу.

Координацію міжвідомчої співпраці щодо реалізації державної політики у молодіжній сфері здійснюватиме Мінмолодьспорт.

Прогнозні обсяги та джерела фінансування Програми наведені у [додатку 1](#).

Завдання і заходи

Завдання і заходи з виконання Програми, спрямовані на розв'язання проблем та досягнення мети Програми, наведені у [додатку 2](#).

Очікувані результати, ефективність Програми

Виконання Програми дасть змогу:

збільшити щороку на 10 відсотків кількість молоді, залученої до програм та заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання та підвищення рівня громадянської свідомості молоді;

збільшити щороку на 4 відсотки чисельність молоді, залученої до популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я;

створити цілісну систему неформальної освіти молоді;

збільшити щороку на 50 осіб підготовку працівників, які працюють з молоддю, із залученням державних службовців молодіжної сфери і представників молодіжних громадських організацій та забезпечити видачу зазначеним працівникам відповідних сертифікатів;

забезпечити розвиток молодіжного підприємництва шляхом удосконалення існуючої нормативно-правової бази та систематизації преференцій для молодих підприємців, формування підприємницьких навичок молоді;

забезпечити надання підтримки молоді у працевлаштуванні та сприяти створенню для неї нових робочих місць;

підвищити рівень самоорганізації і самоврядування інститутів громадянського суспільства та їх осередків;

забезпечити залучення молоді до волонтерства як форми суспільно значущої діяльності вторинної зайнятості;

знижити рівень правопорушень серед молоді до 2020 року на 20 відсотків, активізувавши правову освіту та участь молоді у суспільно значущій громадській діяльності;

забезпечити ефективне виконання державних і регіональних програм з метою забезпечення молоді житлом, насамперед осіб з особливими потребами, молодих сімей, що мають у своєму складі учасників бойових дій, інвалідів війни, а також молодих сімей, один із членів якої загинув (пропав безвісти) або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час захисту Батьківщини;

забезпечити інтеграцію української молоді в європейські та світові молодіжні структури;

збільшити щороку на 5 відсотків чисельність молоді, що бере участь у реалізації проектів ЄС та інших іноземних держав, зокрема програми "Erasmus +".

Оцінка стану виконання Програми проводиться Мінмолодьспортом разом з науковими установами.

У разі потреби здійснюватимуться перегляд запланованої діяльності, пошук та впровадження більш ефективних способів розв'язання проблеми.

Очікувані результати виконання Програми наведено у [додатку 3](#).

Обсяги та джерела фінансування

Видатки на виконання Програми здійснюватимуться за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 501284,68 тис. гривень, у тому числі 210142,1 тис. гривень - за рахунок коштів державного бюджету, 277882,58 тис. гривень - місцевих бюджетів, 13260 тис. гривень - за рахунок інших джерел.

Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми, визначається щороку з урахуванням можливостей державного та місцевих бюджетів під час формування їх показників.

ПАСПОРТ

Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки

1. [Концепція Програми](#) схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 1018 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 80, ст. 2683).

2. Програма затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148.

3. Державний замовник - Мінмолодьспорт.

4. Керівник Програми - Міністр молоді та спорту.

5. Виконавці заходів Програми - Мінмолодьспорт, МОН, МВС, Міноборони, Мінекономрозвитку, Мінсоцполітики, Мінкультури, Мінрегіон, ДСНС, Національна академія наук, Національна академія педагогічних наук, Національна академія медичних наук, обласні та Київська міська держадміністрації.

6. Строк виконання Програми - 2016-2020 роки.

7. Прогнозні обсяги та джерела фінансування

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, тис. гривень	У тому числі за роками				
		2016	2017	2018	2019	2020
Державний бюджет	215142,1	10346,2	43109,3	53056,6	52362,9	56267,1
Місцеві бюджети	277882,58	47363,92	49201,22	54642,58	60186,85	664881,01
Інші джерела	13260	1750	2510	2750	3000	3250
Усього	506284,68	59460,12	94820,52	110449,18	115549,75	126005,11

{Додаток 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 176 від 14.03.2018](#)}

Додаток 2
до Програми
(у редакції постанови Кабінету
Міністрів України
[від 10 березня 2017 р. № 159](#))

ЗАВДАННЯ І ЗАХОДИ

з виконання Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки

{Додаток 2 в редакції Постанови КМ [№ 159 від 10.03.2017](#); із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 176 від 14.03.2018](#)}

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ
виконання Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки

Найменування завдання	Найменування показників виконання завдання	Одиниця виміру	Значення показників					
			усього	у тому числі за роками				
				2016	2017	2018	2019	2020
1. Формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання молоді	кількість молоді, залученої до заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання та підвищення рівня громадянської свідомості молоді	відсотків	50,27	3,91	11,08	11,43	11,77	12,08
	чисельність молоді, залученої до здійснення заходів, спрямованих на творчий і духовний розвиток, інтелектуальне самовдосконалення молоді	відсотків	5,84	0,95	1,12	1,18	1,26	1,33
	чисельність молоді, яка взяла участь у молодіжних програмах та заходах,	осіб	16972886	1973518	3424800	3639402	3862224	4072942

	спрямованих на розв'язання актуальних проблем молоді, у тому числі:								
	жінок	осіб	8486443	986759	1712400	1819701	1931112	2036471	
	чоловіків	осіб	8486443	986759	1712400	1819701	1931112	2036471	
2. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді	кількість молоді, залученої до популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я	відсотків	20,45	3,55	3,93	4,13	4,34	4,5	
3. Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)	чисельність працівників, що працюють з молоддю, із числа державних службовців молодіжної сфери і представників молодіжних громадських організацій, що пройшли навчальну програму "Молодіжний працівник"	осіб	143706	19406	23281	28331	35512	37176	
	кількість діючих установ, що працюють з молоддю	штук	18	18	18	18	18	18	

	кількість досліджень/опитувань про становище молоді в Україні	одиниць	10	2	2	2	2	2
4. Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді)	чисельність молоді, залученої до здійснення заходів, спрямованих на забезпечення її зайнятості та самозайнятості	відсотків	15,8	0,9	2,99	3,48	3,97	4,46
5. Створення умов для забезпечення молоді житлом	чисельність молоді, що взяла участь у заходах, спрямованих на проведення аналізу законодавства та вдосконалення існуючих державних і регіональних програм з метою забезпечення молоді житлом	осіб	45726	8634	9064	9210	9317	9501
6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо тимчасово окупованій	кількість молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб з числа	відсотків	2,28	0,37	0,41	0,46	0,49	0,55

території України, та внутрішньо переміщених осіб	переселенців, що взяли участь у молодіжних заходах							
7. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям	чисельність молоді, залученої до виконання програм молодіжних і дитячих громадських організацій	відсотків	30,94	4,64	5,88	6,34	6,81	7,27
8. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва	чисельність молоді, що бере участь у реалізації міжнародних молодіжних проектів	осіб	200648	33045	37149	40245	43730	46479

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 18 лютого 2016 р. № 148

ЗМІНИ,

що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України

1. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 29 червня 2011 р. № 778 “Деякі питання надання молодіжним та дитячим громадським організаціям державної підтримки для виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок та сім’ї” (Офіційний вісник України, 2011 р., № 56, ст. 2241) викласти у такій редакції:

“Додаток
до постанови Кабінету Міністрів України
від 29 червня 2011 р. № 778
(у редакції постанови Кабінету Міністрів
України
від 18 лютого 2016 р. № 148)

ПЕРЕЛІК

**загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок та сім’ї,
для виконання яких молодіжним та дитячим громадським організаціям
надається державна підтримка**

1. Загальнодержавна програма “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року, затверджена Законом України від 5 березня 2009 р. № 1065-VI.

2. Заходи, передбачені Державною цільовою соціальною програмою “Молодь України” на 2016-2020 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148.”.

2. У Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів державної політики з питань молоді та державної підтримки молодіжних та дитячих громадських організацій, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2012 р. № 116 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 15, ст. 542; 2014 р., № 70, ст. 1964; 2015 р., № 69, ст. 2266):

1) пункти 3 і 4 викласти у такій редакції:

“3. З метою забезпечення реалізації державної політики у молодіжній сфері бюджетні кошти спрямовуються на:

1) виплату грантів Президента України для обдарованої молоді та Премії Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України;

2) виконання Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148, зокрема:

здійснення всеукраїнських та міжнародних заходів, виконання яких покладено на Мінмолодьспорт;

надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям (далі - громадські організації) для виконання загальнодержавних програм і здійснення заходів щодо дітей, молоді, жінок та сім'ї;

обміни молоддю відповідно до [Угоди між Урядом України та Урядом Литовської Республіки про Раду обмінів молоддю України та Литви](#), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1016 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 100, ст. 3439), і [Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1017 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 100, ст. 3440);

3) здійснення заходів з національно-патріотичного виховання відповідно до [плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2016 рік](#), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1400.

4. Програми і заходи щодо реалізації державної політики з питань молоді (далі - програми і заходи) та обміни молоддю виконуються і здійснюються розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів у порядку, встановленому Мінмолодьспортом, згідно з календарними планами, затвердженими Міністерством.”;

2) у [пункті 5](#):

абзац другий викласти у такій редакції:

“Розподіл бюджетних коштів, передбачених для надання фінансової підтримки громадським організаціям на виконання загальнодержавних програм і здійснення заходів щодо дітей, молоді, жінок та сім'ї згідно з [переліком загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї, для виконання яких молодіжним та дитячим громадським організаціям надається державна підтримка](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 2011 р. № 778 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 56, ст. 2241), здійснюється між такими організаціями за результатами конкурсу, що організовується Мінмолодьспортом відповідно до [Порядку проведення конкурсу з визначення програм \(проектів, заходів\), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання \(реалізації\) яких надається фінансова підтримка](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1049 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 79, ст. 2917).”;

доповнити пункт абзацом такого змісту:

“Розподіл бюджетних коштів, передбачених для обмінів молоддю, здійснюється Мінмолодьспортом за результатами конкурсу, що організовується в порядку, встановленому Мінмолодьспортом, або інших умов, передбачених рекомендаціями Ради обмінів молоддю України та Литви, Українсько-Польської Ради обміну молоддю на виконання [Угоди](#) та [Договору](#), зазначених в абзаці другому підпункту 2 пункту 3 цього Порядку.”.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 1 березня 2017 р. № 115

Київ

Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
[№ 244 від 04.04.2018](#)}

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити [Державну цільову соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року](#) (далі - Програма), що додається.
2. Міністерствам і місцевим органам виконавчої влади забезпечити виконання Програми в межах коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах на відповідний бюджетний період, а також за рахунок інших джерел.
3. Міністерствам, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади подавати щороку до 1 лютого Міністерству молоді та спорту інформацію про стан виконання Програми для її узагальнення та подання до 1 березня Кабінетові Міністрів України та Міністерству економічного розвитку і торгівлі.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 73

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 1 березня 2017 р. № 115

ДЕРЖАВНА ЦІЛЬОВА СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА
розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

Мета Програми

Метою Програми є визначення провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактору здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Розвиток фізичної культури і спорту може бути забезпечений за такими варіантами.

Перший варіант передбачає збереження традиційної системи розвитку фізичної культури і спорту, відсутність системного підходу щодо розв'язання нагальних проблем організації дозвілля населення і підготовки національних збірних команд, що не дасть позитивного результату і сприятиме загостренню кризової ситуації в Україні.

Другий варіант, що передбачає здійснення організаційно-практичних заходів щодо створення автономної системи управління сферою фізичної культури і спорту, в якій відсутня координуюча функція з боку держави, а керівництво здійснюється органами, відповідальними за забезпечення розвитку олімпійського руху, із залученням фінансових ресурсів приватного сектору, сприятиме зменшенню фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів для забезпечення розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Третій, оптимальний варіант передбачає поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність з європейськими вимогами і стандартами шляхом визначення як основи європейської моделі реформування відносин між органами державної влади та громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності Мінмолодьспорту, автономності спортивних федерацій, визначення принципів пріоритетності видів спорту, вдосконалення національного антидопінгового законодавства, що сприятиме створенню умов для заняття фізичною культурою і спортом.

Прогнозні обсяги та джерела фінансування Програми наведені в [додатку 1](#).

Завдання і заходи

Завдання і заходи з виконання Програми наведені в [додатку 2](#).

Очікувані результати, ефективність Програми

Виконання Програми дасть можливість:

підвищувати щороку рівень охоплення населення руховою активністю на 1-2 відсотки;

створити умови для соціальної адаптації та реабілітації інвалідів і осіб з обмеженими фізичними можливостями;

підвищити рівень готовності молоді до служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах з метою захисту суверенітету та незалежності держави;

підвищити рівень заінтересованості дітей та молоді до соціальних, профілактичних акцій, спрямованих на мотивацію свідомого ставлення до власного здоров'я;

підвищити рівень поінформованості та обізнаності різних груп населення щодо формування здорового способу життя і профілактики негативних явищ серед дітей та молоді;

забезпечити надання якісних фізкультурно-спортивних послуг спортивними клубами та фізкультурно-оздоровчими закладами, які функціонують відповідно до встановлених стандартів;

залучити до 13 відсотків дітей та молоді віком від 6 до 18 років до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах, створити умови для розвитку резервного спорту та ефективного поповнення складу національних збірних команд;

забезпечити збереження провідних позицій українських спортсменів у міжнародних змаганнях різного рівня для піднесення авторитету держави у світовому спортивному співтоваристві;

забезпечити збереження та створення розгалуженої мережі сучасних спортивних споруд (спортивні зали, плавальні басейни, спортивні майданчики тощо), які відповідають національним та міжнародним стандартам, зокрема із залученням коштів інвесторів;

забезпечити підвищення рівня професійних знань, фахового рівня та вміння працювати в нових соціально-економічних умовах, а також здійснення контролю за станом здоров'я, профілактикою травматизму, захворювань та якістю наданих медичних послуг.

Очікувані результати виконання Програми наведені в [додатку 3](#).

Обсяги та джерела фінансування

Видатки на виконання Програми здійснюються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 25210505,4 тис. гривень, у тому числі 8692054,9 тис. - за рахунок коштів державного бюджету,

13651515,3 тис. - місцевих бюджетів, 2867035,3 тис. гривень - за рахунок інших джерел.

{Абзац другий розділу із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 244 від 04.04.2018}

Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми, визначається щороку з урахуванням можливостей державного та місцевих бюджетів під час формування їх показників.

Додаток 1
до Програми

ПАСПОРТ

Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

1. Концепція Програми схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1320 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 102, ст. 3529).

2. Програма затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 115.

3. Державний замовник - Мінмолодьспорт.

4. Керівник Програми - Міністр молоді та спорту.

5. Виконавці заходів Програми - Мінмолодьспорт, МОН, МВС, Міноборони, обласні та Київська міська держадміністрації, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості (за згодою).

6. Строк виконання - 2017-2020 роки.

7. Прогнозні обсяги та джерела фінансування

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, тис. гривень	У тому числі за роками			
		2017	2018	2019	2020
Державний бюджет	8692054,9	2182625	2004450,3	1995992,7	2508986,9
Місцевий бюджет	13651515,3	2983585,1	3277919,4	3565381,6	3824629,2
Інші джерела	2867035,3	533276,3	743852	694236,7	895670,2
Усього	25210605,4	5699486,4	6026 221,7	6255611	7229286,3

{Додаток 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 244 від 04.04.2018}

Додаток 2
до Програми

ЗАВДАННЯ І ЗАХОДИ

**з виконання Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної
культури і спорту на період до 2020 року**

{Додаток 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 244 від 04.04.2018](#)}

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ
виконання Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

Найменування завдання	Найменування показників виконання завдання	Одиниця виміру	Значення показника				
			усього	2017	2018	2019	2020
1. Внесення змін до законодавства в частині реформування відносин між органами державної влади і громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості відповідно до європейських стандартів	кількість розроблених нормативно-правових актів, спрямованих на створення умов для занять фізичною культурою і спортом	одиниць	20	5	5	5	5
2. Створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення для зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей кожного	кількість заходів	-"-	35004	8270	8539	8810	9385
	кількість фізкультурно-спортивних товариств	-"-	59	59	59	59	59
	кількість проведених заходів, у яких беруть участь ветерани	-"-	5278	1206	1266	1368	1438
	кількість проведених заходів, у яких беруть участь особи з інвалідністю	-"-	4581	1028	1125	1182	1246

кількість всеукраїнських спартакіад, спортивних змагань	-“-	24	6	6	6	6
кількість регіональних спартакіад, спортивних змагань	-“-	4675	1116	1153	1187	1219
кількість центрів (клубів)	одиниць	203	37	43	57	66
кількість заходів	-“-	2562	606	631	651	674
кількість спортивних споруд, облаштованих засобами безперешкодного доступу до них осіб з інвалідністю та ветеранів спорту	-“-	383	278	310	344	383
кількість інструкторів з фізичної культури на підприємствах, в установах, організаціях	осіб	527	127	140	147	113
чисельність населення залученого до щорічного оцінювання	відсотків	13	9	10	11	13

3. Створення умов для підвищення ефективності фізичної підготовки у Збройних Силах, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів, та правоохоронних органах	кількість учасників фізкультурно-спортивних заходів	осіб	164789	38613	39335	42138	44703
	кількість заходів	одиниць	1330	309	324	340	357
4. Популяризація здорового способу життя та подолання суспільної байдужості до здоров'я населення	кількість виданих підручників, посібників, навчальних програм	-“-	537	132	132	135	138
	кількість інформаційних матеріалів	-“-	502	106	117	133	146
	кількість осіб, які взяли участь у фізкультурно-оздоровчих заходах	осіб	3985	935	975	1015	1060
	кількість телевізійних та радіотрансляцій щодо висвітлення позитивного впливу здорового способу життя на здоров'я людини	одиниць	10114	2461	2524	2551	2578
5. Забезпечення функціонування та удосконалення мережі	кількість спортивних клубів	-“-	2104	1975	2018	2062	2104
	кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл	-“-	1298	1292	1293	1297	1298

закладів фізичної культури і спорту	кількість спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю	-“-	16	16	16	16	16
	кількість шкіл вищої спортивної майстерності	-“-	34	34	34	34	34
	кількість центрів олімпійської підготовки	-“-	18	16	17	17	18
	кількість центрів студентського спорту вищих навчальних закладів	-“-	25	5	12	19	25
	кількість фізкультурно-оздоровчих закладів	-“-	2425	2425	2425	2425	2425
	кількість центрів фізичного здоров'я населення	-“-	279	207	226	264	279
	кількість центрів фізичної культури і спорту інвалідів	-“-	53	43	50	51	53
6. Забезпечення відбору осіб, які мають високий рівень підготовленості та здатні під час проведення спортивних заходів витримувати значні фізичні та	кількість вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл, яких залучено до участі у змаганнях	осіб	1673219	371786	544306	376116	381011

психологічні навантаження, для подальшого залучення їх до резервного спорту	кількість учнів та студентів, яких залучено до участі у змаганнях	-“-	1806675	430772	454238	457722	463943
	кількість учнів та студентів	-“-	248000	56000	60000	64000	68000
	кількість учасників Всеукраїнської спартакіади “Повір у себе” серед дітей з інвалідністю	-“-	20124	4742	4864	5160	5358
	кількість вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які беруть участь у спеціалізованих змаганнях під час відпочинку в дитячих закладах	-“-	157667	21545	22590	23840	89692
	кількість осіб, включених до штатних спортивних команд резервного спорту	-“-	1818	436	448	461	473
7. Підтримка та розвиток олімпійського, неолімпійського, паролімпійського та деолімпійського руху	кількість штатних одиниць команди національних збірних команд з олімпійських та неолімпійських видів спорту	одиниць	1700	1700	1700	1700	1700

кількість штатних одиниць команди національних збірних команд з видів спорту інвалідів	-“-	599	599	599	599	599
кількість учасників	осіб	742825	154493	197996	227946	162390
-“-	-“-	531681	131757	130988	133863	135073
-“-	-“-	102127	22299	24295	26542	28991
-“-	-“-	222863	54590	55414	56131	56728
-“-	-“-	21060	5460	5265	5070	5265
-“-	-“-	19851	4880	4931	4990	5050
-“-	-“-	3391	816	769	39	1767
кількість осіб, які отримали грошові винагороди	-“-	19694	4826	4776	4855	5237
кількість телевізійних та радіотрансляцій	одиниць	2933	707	739	741	746
кількість спортсменів та тренерів, які отримали допомогу для вирішення соціально-побутових питань	осіб	289	58	64	70	97

	кількість спортсменів збірних команд	-“-	12128	12128	12128	12128	12128
	кількість заходів	одиниць	828	192	202	211	223
	-“-	-“-	388	90	93	100	105
	-“-	-“-	44	11	11	11	11
	кількість установ	-“-	1	1	1	1	1
	кількість укладених угод (договорів)	-“-	40	10	10	10	10
8. Розбудова спортивної інфраструктури, у тому числі шляхом будівництва та модернізації спортивних споруд із залученням коштів інвесторів	кількість закладів	одиниць	741	170	179	187	205
	кількість облаштованих багатофункціональних спортивних майданчиків із синтетичним покриттям та тренажерним обладнанням	-“-	1144	259	276	292	317
	кількість нових плавальних басейнів	-“-	7	1	3	1	2
9. Надання якісних фізкультурно-спортивних послуг	кількість фахівців, які пройшли перепідготовку, підвищення кваліфікації, атестацію	осіб	4599	1110	1154	1155	1180

кількість проведених конференцій, конгресів, семінарів, навчань	одиниць	120	26	30	31	33
кількість проведених методичних досліджень	-“-	12	3	3	3	3
кількість придбаного обладнання	-“-	38	27	6	3	2
кількість узятих допінг-проб	-“-	1314	1314	1314	1314	1314

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 6 грудня 2017 р. № 947 Київ

Про утворення Державної служби якості освіти України

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Утворити Державну службу якості освіти України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки, реорганізувавши Державну інспекцію навчальних закладів України шляхом перетворення.

2. Внести до [схеми спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України](#), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” (Офіційний вісник України, 2014 р., № 74, ст. 2105), такі зміни:

1) [абзац тридцять шостий](#) розділу II викласти в такій редакції:

“Державна служба якості освіти України”;

2) [абзац другий](#) пункту 10 розділу III викласти в такій редакції:

“Державна служба якості освіти України”.

3. Міністерству освіти і науки подати Кабінетові Міністрів України у двомісячний строк:

проект Положення про Державну службу якості освіти України та пропозиції щодо внесення до актів законодавства змін, що впливають з цієї постанови;

пропозиції щодо розміщення Державної служби якості освіти України.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 40

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 14 березня 2018 р. № 168 Київ

Деякі питання Державної служби якості освіти України

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити [Положення про Державну службу якості освіти України](#), що додається.
2. Внести до постанов Кабінету Міністрів України зміни, що додаються.
3. Визнати такими, що втратили чинність:
[постанову Кабінету Міністрів України від 3 травня 2012 р. № 353](#) “Про затвердження Порядку державного інспектування навчальних закладів” (Офіційний вісник України, 2012 р., № 34, ст. 1265);
[постанову Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 538](#) “Про затвердження Положення про Державну інспекцію навчальних закладів України” (Офіційний вісник України, 2014 р., № 85, ст. 2395).

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 73

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 14 березня 2018 р. № 168

ПОЛОЖЕННЯ

про Державну службу якості освіти України

1. Державна служба якості освіти України (далі - Служба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки та який реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства.

2. Служба у своїй діяльності керується [Конституцією](#) і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

3. Основними завданнями Служби є:

1) реалізація державної політики у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства, у межах повноважень, передбачених законом;

2) внесення на розгляд Міністра освіти і науки пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері освіти з питань, що належать до компетенції Служби.

4. Служба відповідно до покладених завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх на розгляд Міністра освіти і науки;

2) проводить інституційний аудит закладів освіти;

3) надає рекомендації закладам освіти (крім закладів вищої освіти) щодо організації та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

4) затверджує за результатами експертизи освітні програми дошкільної та загальної середньої освіти (крім типових і тих, що розроблені на основі типових);

5) проводить моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти у порядку, визначеному законодавством;

6) акредитує громадські фахові об'єднання та інших юридичних осіб, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів освіти (крім закладів вищої освіти), веде їх реєстр;

7) здійснює у межах повноважень, передбачених законом, державний нагляд (контроль) за діяльністю закладів освіти щодо дотримання ними вимог законодавства про освіту та видає обов'язкові до виконання ними розпорядження щодо усунення виявлених порушень у визначені строки;

8) здійснює за дорученням МОН контроль за дотриманням вимог щодо організації зовнішнього незалежного оцінювання;

9) вивчає роботу органів місцевого самоврядування з реалізації ними освітньої політики в частині забезпечення якості освіти на відповідній території згідно із законом;

10) бере участь в розробленні державних стандартів загальної середньої освіти;

11) здійснює контроль за веденням обліку дітей шкільного віку в частині здійснення структурними підрозділами місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування повноважень, визначених законом;

12) бере участь у сертифікації педагогічних працівників відповідно до закону;

13) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління;

14) здійснює розгляд звернень громадян з питань, що належать до її компетенції;

15) здійснює міжнародне співробітництво з питань, що належать до її компетенції;

16) здійснює інші повноваження, передбачені законом.

5. Служба з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контролю за їх реалізацією в апараті Служби та її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

2) організовує планово-фінансову роботу в апараті Служби, її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

3) забезпечує ефективне і цільове використання бюджетних коштів;

4) організовує ведення діловодства та архівне зберігання документів відповідно до встановлених правил;

5) забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави.

6. Служба для виконання покладених на неї завдань має право:

1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками);

2) одержувати безоплатно від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також від громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на Службу завдань;

3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до її компетенції;

4) одержувати під час здійснення заходів державного нагляду (контролю), інституційного аудиту пояснення, довідки, матеріали, документи та відомості з питань, що виникають під час державного нагляду (контролю), інституційного аудиту у випадках та порядку, визначених законом;

5) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами.

7. Служба здійснює повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи.

8. Служба під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками і організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами і організаціями.

9. Служба в межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання [Конституції](#) та законів України, актів Президента України, постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів МОН видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

10. Службу очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за пропозицією Комісії з питань вищого корпусу державної служби.

Комісія з питань вищого корпусу державної служби вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо кандидатури для призначення на посаду Голови Служби за результатами конкурсу відповідно до законодавства про державну службу.

11. Голова Служби:

1) очолює Службу, здійснює керівництво її діяльністю, представляє Службу у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами та організаціями в Україні та за її межами;

2) у межах повноважень організовує та контролює виконання в апараті Служби та її територіальних органах [Конституції](#) та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів міністерств;

3) вносить на розгляд Міністра освіти і науки пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сфері освіти з питань, що належать до компетенції Служби, зокрема розроблені Службою проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів МОН, а також позицію щодо проектів, розробниками яких є інші міністерства;

4) подає Міністрові освіти і науки для затвердження плани роботи Служби;

5) забезпечує виконання Службою наказів МОН та доручень Міністра освіти і науки з питань, що належать до сфери діяльності Служби;

б) звітує перед Міністром освіти і науки про виконання планів роботи Служби та покладених на неї завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Служби, її територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

7) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

8) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату Служби;

9) призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців апарату Служби (якщо інше не передбачено законом);

10) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників Служби;

11) вносить Міністрові освіти і науки пропозиції щодо утворення в межах граничної чисельності державних службовців та працівників Служби і коштів, передбачених на її утримання, а також щодо ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України територіальних органів Служби, які є юридичними особами публічного права;

12) призначає в установленому порядку на посаду, звільняє з посади керівників територіальних органів Служби;

13) призначає в установленому порядку на посаду, звільняє з посади заступників керівників територіальних органів Служби;

14) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи, організації, затверджує їх положення (статути), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників, здійснює в межах своїх повноважень інші функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління;

15) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів Служби;

16) забезпечує реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті Служби;

17) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців, працівників апарату Служби, керівників територіальних органів Служби, присвоює їм ранги державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

18) в установленому порядку вносить подання щодо представлення державних службовців та працівників апарату Служби, її територіальних органів до відзначення державними нагородами України;

19) залучає державних службовців та працівників територіальних органів Служби, а за домовленістю з керівниками – державних службовців та працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, підприємств, установ і організацій до розгляду питань, що належать до компетенції Служби;

20) утворює комісії, робочі та експертні групи;

21) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

22) підписує накази Служби;

23) у межах повноважень дає обов'язкові для виконання державними службовцями і працівниками апарату Служби та її територіальних органів доручення;

24) приймає в установленому порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є Служба;

25) здійснює інші повноваження, визначені законом.

12. Голова Служби має двох заступників, у тому числі одного першого, які призначаються на посаду Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій Комісії з питань вищого корпусу державної служби за результатами конкурсу відповідно до законодавства про державну службу.

Заступники Голови Служби звільняються з посади Кабінетом Міністрів України на підставі пропозицій Комісії з питань вищого корпусу державної служби відповідно до законодавства про державну службу.

13. Для підготовки рекомендацій щодо виконання завдань у Службі може утворюватись колегія як консультативно-дорадчий орган.

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу Служби.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності в Службі можуть утворюватись інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджуються Головою Служби.

14. Гранична чисельність державних службовців та працівників Служби затверджується Кабінетом Міністрів України.

Структура апарату Служби затверджується її Головою за погодженням з Міністром освіти і науки.

Штатний розпис та кошторис апарату Служби затверджуються її Головою за погодженням з Мінфіном.

15. Служба є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 14 березня 2018 р. № 168

ЗМІНИ,

що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України

1. У [додатку 1](#) до постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2011 р. № 1399 “Про встановлення ліміту легкових автомобілів, що обслуговують органи виконавчої влади” (Офіційний вісник України, 2012 р., № 7, ст. 246; 2014 р., № 28, ст. 793):

позицію

“ДІНЗ 1”.

замінити такою позицією:

“Державна служба якості освіти 1”.

2. У [додатку 1](#) до постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 р. № 85 “Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів” (Офіційний вісник України, 2014 р., № 29, ст. 814; 2015 р., № 86, ст. 2882):

позицію

“ДІНЗ 40 39”

замінити такою позицією:

“Державна служба 126 113”.

якості освіти

3. В [абзаці третьому](#) пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 818 “Деякі питання проведення атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою” (Офіційний вісник України, 2017 р., № 88, ст. 2700) слова “Державну інспекцію навчальних закладів” замінити словами “Державну службу якості освіти”.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 28 лютого 2018 р. № 127

Київ

Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері освітньої діяльності, що підлягає ліцензуванню, та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством освіти і науки, обласними, Київською міською державними адміністраціями

Відповідно до [статті 5](#) Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” Кабінет Міністрів України постановляє:

Затвердити [критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері освітньої діяльності, що підлягає ліцензуванню, та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду \(контролю\) Міністерством освіти і науки, обласними, Київською міською державними адміністраціями](#), згідно з додатком.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 73

КРИТЕРІЇ,

за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері освітньої діяльності, що підлягає ліцензуванню, та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством освіти і науки, обласними, Київською міською державними адміністраціями

1. Критеріями, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері освітньої діяльності, що підлягає ліцензуванню, є:

строк провадження ліцензіатом освітньої діяльності;
дотримання ліцензіатом вимог ліцензійних умов провадження освітньої діяльності.

2. Відповідно до встановлених критеріїв ліцензіати незалежно від форми власності належать до одного з трьох ступенів ризику - високого, середнього або незначного.

3. До ліцензіатів із високим ступенем ризику належать ліцензіати, які: провадять господарську діяльність у сфері освітньої діяльності менше чотирьох років;

протягом останніх трьох років, що передують плановому, допустили порушення вимог ліцензійних умов провадження освітньої діяльності.

4. До ліцензіатів із середнім ступенем ризику належать ліцензіати, які: провадять господарську діяльність у сфері освітньої діяльності від чотирьох до десяти років;

протягом останніх п'яти років, що передують плановому, допустили порушення вимог ліцензійних умов провадження освітньої діяльності.

5. До ліцензіатів із незначним ступенем ризику належать ліцензіати, що не належать до ліцензіатів з високим та середнім ступенем ризику.

6. Планові заходи державного нагляду (контролю) за діяльністю ліцензіата здійснюються з такою періодичністю:

з високим ступенем ризику - не частіше одного разу на два роки;

із середнім ступенем ризику - не частіше одного разу на три роки;

з незначним ступенем ризику - не частіше одного разу на п'ять років.

7. У разі коли протягом останніх трьох років, але не менш як за результатами двох останніх заходів державного нагляду (контролю) не виявлено фактів порушення ліцензіатом вимог ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, наступний плановий захід державного нагляду (контролю) щодо такого суб'єкта здійснюється не раніше ніж через період часу, встановлений для відповідного ступеня ризику, збільшений у 1,5 раза.

8. У разі коли ліцензіат може бути віднесений одночасно до двох або більше ступенів ризику, такий ліцензіат належить до більш високого ступеня ризику з тих, до яких він може бути віднесений.

РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 31 грудня 2004 р. N 992-р

Київ

Про схвалення Концепції Державної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища

1. Схвалити Концепцію Державної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища (додається).

2. Мінприроди, МНС, МОЗ, Мінагрополітики, Держкомприродресурсів, Держводгоспу, Держжитлокомунгоспу, Держкомлісгоспу, Держкомзему подати в шестимісячний строк Кабінетові Міністрів України проект Державної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища.

Прем'єр-міністр України

В.ЯНУКОВИЧ

Інд. 33

СХВАЛЕНО

розпорядженням Кабінету
Міністрів України

від 31 грудня 2004 р. N 992-р

КОНЦЕПЦІЯ

Державної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища

1. Проблема, для розв'язання якої розробляється Програма Екологічна ситуація в Україні залишається вкрай складною, навантаження на навколишнє природне середовище зростає. Забруднення і виснаження

природних ресурсів продовжує загрожувати здоров'ю населення, екологічній безпеці та економічній стабільності держави.

Недостатньо уваги приділяється охороні земельних ресурсів, скорочуються площі зелених насаджень у населених пунктах, не здійснюються належні заходи щодо забезпечення науково обґрунтованого відтворення і невиснажливого використання тваринного світу, нераціонально використовуються водні ресурси, триває їх забруднення та виснаження. Стан атмосферного повітря в більшості міст за окремими показниками не відповідає встановленим нормативам. Залишається нерозв'язаною проблема збирання, оброблення, знешкодження та видалення відходів.

Така екологічна ситуація зумовлена рядом факторів, у тому числі незадовільним функціонуванням державної системи моніторингу довкілля (далі - система моніторингу), створеної для збирання та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень з питань запобігання негативним змінам навколишнього природного середовища та дотримання вимог екологічної безпеки.

Основними завданнями системи моніторингу є:

проведення систематичних спостережень, збирання та збереження даних про стан навколишнього природного середовища;

створення та ведення банків даних і забезпечення інформаційного обміну;

аналіз інформації, оцінка стану навколишнього природного середовища і впливу на нього факторів забруднення, прогнозування змін та інформаційно-аналітична підтримка прийняття рішень з питань охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки;

удосконалення нормативного, методичного та технічного забезпечення збирання, збереження, оброблення та аналізу даних;

забезпечення достовірності інформації, що надається органам державної влади та органам місцевого самоврядування, громадським і міжнародним організаціям.

Передбачається функціонування системи моніторингу на загальнодержавному, регіональному та локальному рівні (відповідно у межах країни, адміністративних одиниць та їх окремих територій).

Проведення моніторингу покладено на дев'ятьох суб'єктів системи моніторингу: Мінприроди, МНС, МОЗ, Мінагрополітики, Держкомприродресурсів, Держкомлісгосп, Держводгосп, Держкомзем і Держжитлокомунгосп.

Координацію діяльності суб'єктів системи моніторингу здійснює міжвідомча комісія, склад якої затверджується Кабінетом Міністрів України.

Забезпечення функціонування єдиної системи моніторингу є достатньо складним завданням, яке потребує вирішення цілого ряду як організаційних, так і технічних питань.

Відповідно до функціональних завдань (отримання і збереження первинних даних; оброблення, аналіз і подання інформації; оцінка, контроль та

планування заходів щодо поліпшення стану окремих компонентів довкілля) на рівні окремих суб'єктів системи моніторингу створено власну структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази.

При цьому забезпечується проведення спостережень за станом окремих компонентів довкілля, впливом на нього відповідних джерел забруднення та природних процесів і явищ.

Неоптимальне функціонування системи моніторингу на сьогодні зумовлюється низьким рівнем уніфікації нормативно-методичної бази, технічного забезпечення та взаємодії її суб'єктів, а також недостатнім обсягом фінансування робіт.

Основними недоліками, що зумовлюють низьку ефективність функціонування системи моніторингу, є:

відсутність єдиної мережі спостережень;

застаріле технічне і методичне забезпечення спостережень;

відсутність сучасного технічного оснащення центрів системи моніторингу в більшості регіонів;

неузгодженість окремих елементів інформаційних технологій, що використовуються суб'єктами системи моніторингу;

неповна відповідність нормативно-технічного та нормативно-правового забезпечення системи моніторингу сучасним вимогам.

2. Визначення мети Програми

Програма спрямована на поліпшення стану навколишнього природного середовища, підтримання екологічної рівноваги на території України, забезпечення конституційного права людини на безпечне довкілля шляхом підвищення ефективності функціонування системи моніторингу.

3. Визначення і порівняльний аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми та обґрунтування оптимального варіанта

Аналіз можливих шляхів розв'язання проблеми дає підстави для висновку, що здійснити це можна насамперед на основі створення нової мережі спостережень без використання існуючої, що потребує занадто великого обсягу коштів для фінансування, або з її використанням.

Концепцією передбачається максимальне використання існуючого потенціалу без залучення значних капіталовкладень протягом найближчих років шляхом поетапного удосконалення організаційного, правового, методичного і технічного забезпечення системи моніторингу з урахуванням сучасних інформаційних потреб та рекомендацій Європейської економічної комісії ООН.

4. Шляхи та засоби розв'язання проблеми

Програмою передбачається проведення заходів, спрямованих на поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом підвищення ефективності використання та зміцнення існуючого потенціалу служб спостережень суб'єктів системи моніторингу на основі задіяння нормативно-правових, економічних, фінансових, науково-експертних, інформаційно-освітніх

та інших засобів, а також шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій, застосування засобів вимірювальної техніки, уніфікованих методик вимірювання, оптимізації показників спостережень і створення на їх основі єдиної мережі спостережень.

Об'єкти системи моніторингу

Об'єктами системи моніторингу є атмосферне повітря, води, біологічне різноманіття, ліси, землі, поводження з відходами, фізичні фактори впливу, геологічне середовище.

Моніторинг стану атмосферного повітря проводиться у межах населених пунктів і територій природно-заповідного фонду та рекреаційних територій щодо:

атмосферних опадів;

джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

інших джерел забруднення атмосферного повітря, де проводяться спостереження;

транскордонного перенесення забруднюючих речовин з атмосферним повітрям.

Моніторинг стану вод проводиться щодо:

поверхневих вод суші, у тому числі природних та штучних водойм, водотоків та інших об'єктів поверхневих вод;

підземних вод, у тому числі питних, мінеральних, промислових, термальних та їх родовищ;

ґрунтових вод;

морських вод, у тому числі перехідних, прибережних, внутрішніх, територіального моря та виключної (морської) економічної зони України;

джерел забруднення поверхневих вод суші, морських і підземних вод, у тому числі дренажних (з меліоративних систем);

донних відкладів як джерела вторинного забруднення поверхневих вод;

джерел та систем постачання питної води;

транскордонного перенесення забруднюючих речовин з поверхневими водами;

використання водних ресурсів.

Моніторинг показників біологічного різноманіття проводиться щодо:

наземних і водних екосистем;

територій природно-заповідного фонду;

рослинного покриву;

сільськогосподарських рослин;

зелених насаджень у містах і селищах міського типу;

сільськогосподарських тварин;

об'єктів тваринного світу;

інших біологічних утворень.

Моніторинг стану лісів проводиться щодо:

лісової рослинності;

лісової фауни, у тому числі мисливської;

лісових ґрунтів;

земельних ділянок, не вкритих лісовою рослинністю, але наданих для потреб лісового господарства.

Моніторинг стану земель проводиться щодо:

забруднення земель різного призначення, у тому числі зрошуваних та осушених, земель територій природно-заповідного фонду, рекреаційного призначення і територій населених пунктів;

забруднення земель сільськогосподарського призначення;

негативних процесів, пов'язаних із зміною родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення;

зміни ландшафтів, зумовленої сельовими потоками, землетрусами, карстовими, кріогенними та іншими явищами, а також процесами, пов'язаними з утворенням ярів та активізацією зсувів;

стану берегових ліній річок, морів, озер, заток, водосховищ, лиманів, гідротехнічних споруд;

небезпечного підвищення рівня ґрунтових вод (підтоплення) на території населених пунктів.

Моніторинг у сфері поводження з відходами проводиться щодо:

місць та об'єктів збирання, зберігання, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;

впливу на навколишнє природне середовище місць та об'єктів знешкодження, розміщення та захоронення відходів;

транскордонного обігу відходів.

Моніторинг фізичних факторів впливу проводиться щодо:

акустичного впливу на довкілля;

іонізуючого випромінювання, у тому числі радіаційного;

неіонізуючого випромінювання, у тому числі електромагнітного.

Моніторингу підлягають території населених пунктів та ті, що призначені для забудови, а також санітарно-захисні зони і зони обмеженої забудови навколо джерел фізичного впливу на навколишнє природне середовище.

Моніторинг стану геологічного середовища проводиться щодо:

екзогенних та ендегенних геодинамічних процесів, у тому числі визначення їх просторових і видових характеристик, активності проявів;

геохімічних показників, у тому числі визначення вмісту та поширення природних і техногенних хімічних елементів та сполук;

геофізичних полів, у тому числі фонових та аномальних;

підземних вод, у тому числі оцінки ресурсів, їх гідрогеологічних та гідрохімічних показників і властивостей.

Удосконалення системи моніторингу

Удосконалення системи моніторингу має на меті якнайповніше задоволення інформаційних потреб суспільства.

Передбачається, що робота проводитиметься у рамках державної, регіональних і галузевих програм моніторингу довкілля.

У разі потреби можуть розроблятися спеціальні програми для отримання інформації, пов'язаної з надзвичайними ситуаціями природного та техногенного характеру, транскордонним моніторингом тощо.

З метою забезпечення збирання, збереження, оброблення та аналізу даних і підготовки необхідної інформації передбачається створити центри на загальнодержавному і регіональному рівні, а також на рівні суб'єктів системи моніторингу, які здійснюватимуть розроблення програм та координацію їх виконання.

З метою забезпечення інтеграції інформаційних ресурсів та взаємодії суб'єктів системи моніторингу необхідно створити єдину автоматизовану підсистему збирання, оброблення, аналізу і зберігання даних.

Для збереження даних моніторингу та подальшої роботи з ними створюватимуться розподілені бази даних і комплексні банки інформаційних ресурсів.

5. Механізм виконання Програми

Організаційне забезпечення виконання Програми покладається у межах повноважень на Мінприроди, інші суб'єкти системи моніторингу та місцеві органи виконавчої влади.

Програма фінансується з державного бюджету, а також з інших джерел.

Орієнтовний обсяг фінансування за рахунок коштів державного бюджету становить близько 200 млн. гривень.

Виконання Програми розраховане на 2006-2010 роки.

Контроль за виконанням Програми здійснює Кабінет Міністрів України.

6. Очікувані результати виконання Програми

Виконання Програми сприятиме:

належному забезпеченню органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських і міжнародних організацій обґрунтованою, об'єктивною і достовірною інформацією про стан навколишнього природного середовища;

поліпшенню управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпеченню раціонального природокористування;

оптимізації фінансових витрат на забезпечення функціонування системи моніторингу за рахунок підвищення ефективності використання наявних можливостей;

оперативному реагуванню місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на виникнення або загрозу виникнення надзвичайних ситуацій та належному контролю за їх розвитком і ліквідацією наслідків;

поліпшенню координації дій суб'єктів системи моніторингу під час планування, організації та проведення спостережень і спільних заходів.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 17 жовтня 2007 р. N 880-р

Київ

Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року

1. Схвалити Концепцію національної екологічної політики України на період до 2020 року, що додається.

2. Мінприроди розробити у тримісячний строк та подати Кабінетові Міністрів України проект Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року.

Прем'єр-міністр України

В.ЯНУКОВИЧ

Інд. 33

СХВАЛЕНО
розпорядженням Кабінету
Міністрів України
від 17 жовтня 2007 р. N 880-р

КОНЦЕПЦІЯ національної екологічної політики України на період до 2020 року

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Концепція

Антропогенне та техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу та продовжує зростати.

Тривалість життя в Україні становить у середньому близько 66 років (у Швеції - 80, у Польщі - 74 роки). Значною мірою це зумовлено антропогенним навантаженням на навколишнє природне середовище, зокрема його

забрудненням підприємствами головним чином гірничо-видобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетичного сектору.

В Україні найвищий в Європі рівень розораності земель, споживання водних ресурсів, вирубування лісів. Близько 15 відсотків території України з населенням понад 10 млн. перебуває у критичному екологічному стані.

Щільність викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря останнім часом становить понад 130 кілограмів на кожного мешканця України, що в кілька разів перевищує зазначений показник у розвинутих країнах світу.

Значна частина водних об'єктів втратила природну чистоту, порушена їх здатність до самоочищення. У ряді областей обсяг скидання забруднених вод у річки перевищує обсяг природного стоку. Водні об'єкти забруднені сполуками важких металів, азоту, сульфатами, нафтопродуктами і фенолами. Витрати свіжої води на одиницю випущеної продукції в Україні перевищують аналогічні показники у Франції в 2,5 раза, Німеччині та Великобританії - у 4,3 раза.

На сьогоднішній день у державі накопичено понад 35 млрд. тонн відходів, 17 відсотків її території зазнає підтоплення та понад 18 відсотків вражено інтенсивною ерозією.

Актуальність розроблення оновленої національної екологічної політики

Відсутність ефективної системи управління в сфері охорони навколишнього природного середовища та більш повільне, ніж очікувалося, проведення структурних реформ і модернізації технологічних процесів в умовах зростання національної економіки призводить до збільшення рівня забруднення та зумовлює підтримку старих, неефективних підходів до використання енергетичних і природних ресурсів.

На сьогодні єдиним нормативно-правовим актом, що визначає екологічну політику і стратегію держави, є постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. N 188/98-ВР ([188/98-ВР](#)) "Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки". Багато положень цього документа не втратило своєї актуальності, однак у цілому він уже не відповідає вимогам сьогодення, оскільки за період, який минув з 1998 року, відбулися значні події на міжнародному рівні, які визначили подальший розвиток екологічних стратегій, а в Україні суттєві зрушення в напрямі посилення економічної діяльності. Зазначене зумовило необхідність розроблення проекту нового стратегічного документа на довгострокову перспективу - Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року, яка враховує процеси глобалізації економіки, розвиток ринкових відносин та рішення Київської конференції міністрів навколишнього природного середовища "Довкілля для Європи" (2003 р.), Всесвітнього саміту зі сталого розвитку в м. Йоганнесбурзі (2002 р.), перспективи вступу України до СОТ, положення ряду міжнародних зобов'язань України в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Національна екологічна політика базується на принципах:

рівності трьох складових розвитку держави (економічної, екологічної, соціальної), що зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку, врахування екологічних наслідків під час прийняття економічних рішень;

екологічної відповідальності, який потребує запровадження відповідальності за будь-які порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

запобігання, який передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах державної екологічної експертизи, а також проведення державного моніторингу навколишнього природного середовища;

інтеграції питань охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів (екологічних цілей) в секторальну політику на тому ж рівні, що й економічні та соціальні цілі;

"забруднювач та користувач платять повну ціну", який передбачає запровадження для забруднювача стимулів щодо зниження рівня негативного впливу на навколишнє природне середовище та повної відповідальності користувача за стан наданих йому у користування природних ресурсів, а також зменшення впливу його діяльності (бездіяльності) на стан цього середовища;

міжсекторального партнерства та залучення до реалізації політики усіх заінтересованих сторін, який наголошує, що лише шляхом спільного розв'язання нагальних проблем можливо забезпечити успішну реалізацію екологічної політики.

Мета, основні цілі і завдання національної екологічної політики

Мета реалізації національної екологічної політики полягає в стабілізації і поліпшенні екологічного стану території держави шляхом утвердження національної екологічної політики як інтегрованого фактора соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування.

Основними цілями національної екологічної політики є:

досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;

підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища;

поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки;

удосконалення системи інтегрованого екологічного управління шляхом включення екологічної складової до програм розвитку секторів економіки;

удосконалення регіональної екологічної політики, зменшення негативного впливу процесів урбанізації на навколишнє природне середовище;

припинення втрат біо- та ландшафтного різноманіття, формування екомережі, розвиток заповідної справи;

забезпечення екологічно збалансованого використання природних ресурсів.

Основними завданнями національної екологічної політики є такі:

1) досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, що передбачає:

проведення оцінки та послідовне зниження екологічних ризиків для здоров'я людини;

упровадження системи екологічного маркування товарів і продуктів харчування;

приведення якості питної води у відповідність з європейськими стандартами;

2) підвищення громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища, що здійснюватиметься шляхом:

формування інформаційного простору з питань збереження навколишнього природного середовища, проведення екологічної політики та забезпечення сталого розвитку;

створення державної системи інформування населення про стан навколишнього природного середовища та заходи щодо його поліпшення, а також відповідної бази геоінформаційних даних;

залучення громадськості до участі у розв'язанні екологічних проблем, проведення постійних консультацій з громадськістю стосовно рішень, спрямованих на поліпшення навколишнього природного середовища та активне формування у населення громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища;

започаткування на національних каналах радіо і телебачення регулярних програм з питань охорони навколишнього природного середовища, екологічно збалансованого розвитку, реалізації екологічної політики;

створення мережі інформаційних центрів відповідно до вимог Організації Конвенції ([994_015](#)) та підтримки їх діяльності;

сприяння впровадженню системи безперервної екологічної освіти та освіти в інтересах екологічно збалансованого розвитку для всіх вікових та професійних категорій населення;

розроблення інформаційної системи підтримки прийняття управлінських рішень, що стосуються стану навколишнього природного середовища та розв'язання нагальних проблем у цій сфері;

3) підвищення якості повітря та запобігання змінам клімату, що здійснюватиметься шляхом:

технічного переоснащення виробничого комплексу на основі впровадження інноваційних проектів, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів;

оптимізації структури енергетичного сектору економіки на основі використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів вуглецю, у тому числі нарощування обсягів використання відновлюваних і нетрадиційних джерел енергії;

реалізації проектів спільного впровадження з дотриманням вимог Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату ([995_801](#)),

розроблення та впровадження системи торгівлі національним надлишком квот на викиди парникових газів;

4) підвищення якості поверхневих і підземних вод, що здійснюватиметься шляхом:

підвищення якості води на засадах басейнового та інтегрованого управління водними ресурсами та задоволення потреб населення у високоякісній питній воді;

значного підвищення ефективності виконання комплексних програм з впровадження нових технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві та на транспорті;

підвищення ефективності технологій очищення виробничих стічних вод та утилізації їх осадів, зменшення скидів у водойми висококонцентрованих стічних вод через систему централізованої каналізації;

зниження рівня забруднення водних ресурсів унаслідок використання мінеральних добрив, синтетичних миючих засобів, нафтопродуктів та хімічних засобів захисту рослин;

подолання кризового стану системи водопровідно-каналізаційного господарства та підвищення ефективності комунальних очисних споруд;

забезпечення своєчасного проведення відповідних заходів під час аварій на об'єктах водної інфраструктури та перебоїв з водопостачанням;

удосконалення контролю та спостереження за цілісністю розподільної мережі, зменшення втрат води у таких мережах;

5) забезпечення екологічної безпеки, усунення збільшення навантаження на навколишнє природне середовище, зумовленого економічним зростанням, що здійснюватиметься шляхом:

переходу на інтегровані дозволи, що видаються за принципом "єдиного вікна", та удосконалення порядку видачі дозволів на викиди і скиди забруднюючих речовин, розміщення відходів;

удосконалення системи управління відходами з урахуванням міжнародних стандартів та нормативів;

забезпечення стимулювання виробників до застосування екологічно безпечних ресурсо- та енергозберігаючих технологій, підвищення ролі еколого-економічних інструментів та більш ефективного впровадження принципу "забруднювач та користувач платять повну ціну";

дотримання вимог екологічної безпеки під час закриття або зміни форми власності промислових підприємств і об'єктів та під час передачі військових об'єктів у господарське користування. З цією метою забезпечуватиметься проведення екологічного аудиту та державної екологічної експертизи ситуацій, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також на території діючих об'єктів і комплексів;

зменшення обсягів викидів і скидів шкідливих речовин, мінімізації утворення відходів та комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів, у тому числі за рахунок стимулювання виробників до більш інтенсивного впровадження системи надання сервісних послуг замість реалізації готової продукції;

забезпечення екологічно безпечного зберігання та видалення небезпечних відходів, максимально можливої утилізації відходів за рахунок прямого повторного чи альтернативного використання їх ресурсно-цінної складової та безпечного видалення відходів, що не підлягають утилізації;

стимулювання виробників до запровадження системи екологічного менеджменту з метою зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище;

забезпечення повного знешкодження (видалення) непридатних та заборонених хімічних засобів захисту рослин, що накопичилися на території України, у тому числі за рахунок проведення тендерних процедур щодо залучення іноземних компаній для знешкодження зазначених засобів чи вивезення їх за межі держави;

б) удосконалення системи інтегрованого екологічного управління шляхом введення екологічної складової до програм розвитку секторів економіки.

Екологізація промисловості передбачає:

розроблення методології визначення ступеня екологічного ризику для навколишнього природного середовища, обумовленого виробничою діяльністю екологічно небезпечних об'єктів;

упровадження новітніх наукових досягнень, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів;

удосконалення еколого-економічного механізму з метою стимулювання впровадження екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем, широке застосування екологічного аудиту та сертифікації виробництва;

налагодження ефективного екологічного контролю з метою управління техногенним навантаженням, раціональним використанням природних ресурсів і розміщенням продуктивних сил;

упровадження екологічно ефективних методів організації виробництва, принципів корпоративної соціальної відповідальності, більш чистого виробництва з метою зменшення обсягів викидів і скидів, мінімізації утворення відходів та комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів, у тому числі вторинних;

удосконалення системи обліку відходів та статистичної звітності щодо утворення, накопичення та утилізації відходів;

розвиток державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

Екологізація транспорту передбачає:

розвиток екологічно безпечних видів транспорту;

упровадження інноваційних проектів, спрямованих на зменшення рівня шумового забруднення;

оптимізацію дорожнього руху на території великих міст, подальший розвиток громадського електротранспорту;

підтримку використання автотранспортних засобів, що відповідають європейським стандартам;

підвищення вимог до забезпечення екологічної безпеки та надійності трубопровідного транспорту;

гармонізацію планів розвитку транспортної структури з вимогами, принципами та пріоритетами розвитку екомережі, невиснажливого використання, відтворення та збереження біо- та ландшафтного різноманіття; стимулювання використання альтернативних видів палива.

Екологізація енергетики передбачає:

підвищення енергоефективності виробництва;

розвиток альтернативної енергетики;

мінімізацію негативного впливу атомної енергетики на довкілля;

упровадження в енергетиці сучасних технологій та інноваційних проектів, що забезпечать зменшення викидів забруднюючих речовин, зниження рівня шумового та електромагнітного забруднення, збільшення обсягів теплової та електричної енергії, яка виробляється когенераційними установками;

7) удосконалення регіональної екологічної політики, зменшення негативного впливу процесів урбанізації на навколишнє природне середовище, що передбачає:

розв'язання нагальних екологічних проблем у промислово розвинутих регіонах;

проведення класифікації регіонів за рівнями техногенно-екологічних навантажень, створення банків геоінформаційних даних та карт техногенно-екологічних навантажень;

оптимізацію процесів, швидкого розширення території міст;

удосконалення планування територіальної структури міст, зменшення концентрації і навантаження промислових об'єктів на обмеженій території;

припинення руйнування навколишнього природного середовища великих міст, скорочення площі зелених насаджень міст і зелених зон, зниження рівня забруднення водойм, шумового та електромагнітного забруднення;

підвищення ефективності функціонування системи водозабезпечення та водовідведення, модернізацію та реконструкцію очисних споруд населених пунктів, будівництво очисних споруд за новітніми технологіями;

упровадження інструменту стратегічної екологічної оцінки регіональних планів і програм;

8) припинення втрат біо- та ландшафтного різноманіття, формування екомережі, розвиток заповідної справи, що передбачає:

збереження біорізноманіття, подальший розвиток системи його невиснажливого використання і відтворення;

зниження рівня забруднення Азовського і Чорного морів, відновлення морських екосистем, охорону і збереження морського біо- та ландшафтного різноманіття;

збереження у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин і тварин, біотичних угруповань та типів природних середовищ;

створення і підтримку цілісної та репрезентативної в межах природних зон України системи територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

створення спеціальних центрів (розсадників, розплідників тощо) із збереження та відтворення у навколишньому природному середовищі видів рослинного та тваринного світу, занесених до Червоної книги України;

вирішення питання щодо ефективного залучення державних установ, провідних наукових установ, бізнесу та громадськості до впровадження положень Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат ([998_164](#)) і регіональних інструментів;

створення та впровадження диференційованої системи науково-обґрунтованої вартісної оцінки об'єктів біорізноманіття із застосуванням екосистемного підходу;

розроблення схеми функціонального зонування прибережної смуги морів та визначення територій, придатних для різних видів господарської та природоохоронної діяльності, формування екомережі;

припинення катастрофічного зменшення запасів водних живих ресурсів унаслідок їх надмірної експлуатації та погіршення стану навколишнього природного середовища;

створення державної геоінформаційної системи об'єктів екомережі.

Завдання національної екологічної політики, спрямовані на екологічно збалансоване використання природних ресурсів, такі:

1) охорона водних ресурсів, екологізація водного господарства, що передбачає:

перехід до сталого використання водних ресурсів шляхом запровадження інтегрованого управління водними ресурсами;

упровадження системного підходу до менеджменту прісноводних ресурсів і відповідних басейнів річок, які базуються на принципі басейнового та інтегрованого управління;

зміцнення органів басейнового управління, в тому числі міждержавних і регіональних;

підвищення ефективності водокористування шляхом запровадження економічних стимулів на басейновому рівні та повного відшкодування витрат;

розроблення ефективних стратегій для басейнового управління водними ресурсами з метою запобігання негативним наслідкам повеней та посухи;

зменшення обсягів використання води для потреб виробництва і житлово-комунального господарства;

урахування нагальних потреб муніципальних водних систем (зокрема, підключених до них промислових джерел) у програмах управління водними ресурсами в річкових басейнах;

збільшення обсягу збирання та очищення зворотних вод;

упровадження системи відшкодування повної вартості послуг з водопостачання і раціонального використання водних ресурсів (менеджмент попиту) з урахуванням стимулювання до вжиття заходів водозаощадження;

2) охорона земельних ресурсів, екологізація сільського господарства, що передбачає:

запровадження інтегрованого підходу до управління земельними ресурсами, підвищення його координованості та ефективності;

забезпечення широкого впровадження новітніх екологічно збалансованих технологій землекористування;

удосконалення державної системи моніторингу земель, ведення земельного кадастру та землеустрою;

створення умов для максимально можливого забезпечення неперервності ділянок, стан яких наближається до природного;

формування збалансованого співвідношення між окремими видами угідь та забезпечення екологічної безпеки і рівноваги територій у регіонах;

розширення площі лісів, полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень відповідно до науково обґрунтованих показників, що розроблятимуться з урахуванням регіональних та місцевих особливостей;

збільшення частки сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) відповідно до науково обґрунтованих показників, що розроблятимуться з урахуванням регіональних та місцевих особливостей;

розроблення технологій з відновлення виведених з ріллі деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь;

наближення до європейських стандартів з питань відведення земель під розміщення об'єктів промислового виробництва, будівництва, транспорту, зв'язку тощо;

сприяння розробленню та широкому впровадженню нових біологічних засобів захисту рослин у сільськогосподарському виробництві;

забезпечення екологічно допустимого сільськогосподарського навантаження на ґрунтовий покрив;

забезпечення широкого впровадження новітніх екологічно збалансованих технологій ведення сільського господарства;

3) невиснажливе використання тваринних та рослинних ресурсів, екологізація лісового господарства, що передбачає:

запровадження класифікації функцій та напрямів використання екосистем, забезпечення проведення їх повної еколого-економічної оцінки як основи для визначення можливості та екологічно допустимих обсягів використання сировинної складової екосистеми;

запровадження механізму заборони використання ресурсу до визначення його кількісних та якісних показників (заповідання, консервація ресурсу тощо);

запровадження принципу гнучкого управління використанням природних ресурсів, у тому числі постійного моніторингу кількісних та якісних показників таких ресурсів під час їх використання;

передбачення можливості коригування процесу використання природних ресурсів з урахуванням результатів моніторингу, включаючи їх видову зміну та припинення виснажливого використання;

проведення оцінки впливу природних і антропогенних факторів на динаміку ресурсних видів рослин та розроблення прогнозу змін фіторесурсів;

установлення обґрунтованої ціни біоресурсів з урахуванням їх несировинної цінності, розміру плати за спеціальне використання та вдосконалення дозвільно-ліцензійної діяльності у цій сфері;

відновлення чисельності рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин і рослин;

упровадження в систему ведення лісового господарства та комплексного використання лісових ресурсів екосистемного підходу;

запровадження системи повної відповідальності постійного користувача за стан наданих у користування лісів;

забезпечення відтворення корінних лісових і природних рослинних угруповань з використанням технологій, що сприяють збереженню біорізноманіття;

розроблення та затвердження критеріїв та індикаторів збалансованого розвитку лісового господарства, впровадження сертифікації лісів у лісовому господарстві;

забезпечення розширеного відтворення лісів і збільшення лісистості країни;

сприяння реалізації державної політики щодо запровадження сталого управління лісовим господарством і підвищення ефективності функціонування лісового господарства;

забезпечення підтримки лісового господарства шляхом поєднання заходів державного регулювання та впровадження ринкового механізму;

упровадження економіко-правового механізму для стимулювання розширеного відтворення лісових ресурсів;

4) екологічно стале надкористування, що передбачає:

створення умов для ефективного, екологічно збалансованого розвитку надкористування на основі впровадження нових технологій, комплексного використання ресурсів надр, рекультивації територій;

видачу спеціальних дозволів на користування надрами з метою їх геологічного вивчення та видобування корисних копалин за умови забезпечення повноти розробки родовищ корисних копалин;

удосконалення законодавчого врегулювання порядку використання відвалів видобутку і відходів збагачення та переробки мінеральної сировини як техногенних родовищ корисних копалин.

Інструменти національної екологічної політики

Необхідність переорієнтації зусиль з формування політики на її практичне проведення, удосконалення і наближення законодавства України про охорону навколишнього природного середовища до європейського, зміцнення інституціонального потенціалу природоохоронної діяльності та створення ефективних інструментів екологічної політики передбачають, зокрема:

1) розвиток національної системи управління навколишнім природним середовищем шляхом:

визначення солідарної відповідальності держави і суспільства за стан навколишнього природного середовища;

стимулювання виробників до зміни моделі ресурсоємного виробництва, впровадження стандартів системи управління навколишнім природним середовищем;

підвищення ролі еколого-економічних інструментів для регулювання охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів;

2) укріплення інституціональної спроможності системи управління навколишнім природним середовищем шляхом:

удосконалення системи державного контролю, зокрема формування єдиної системи контролю за дотриманням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, виключення дублювання функцій контролю різними уповноваженими органами виконавчої влади;

посилення відповідальності забруднювачів, зокрема підвищення нормативів діючої системи збору за забруднення навколишнього природного середовища до рівня, що стимулює суб'єктів господарювання скорочувати обсяги забруднення; підвищення фінансової відповідальності порушників законодавства, розширення бази оподаткування, розроблення нових правил проведення оцінки збитку на основі фактичних витрат на відновлювальні заходи;

реформування системи видачі дозволів, зокрема перехід до видачі комплексних дозволів для забруднювачів за принципом "єдиного вікна", спрощення процедури для малих і середніх підприємств, розроблення системи технологічних нормативів на викиди, скиди, розміщення відходів;

3) розвиток законодавства про охорону навколишнього природного середовища здійснюватиметься шляхом:

гармонізації національного екологічного законодавства про охорону навколишнього природного середовища з європейським та нормами міжнародного права;

розроблення проекту Екологічного кодексу України, забезпечення прийняття та дотримання його основних вимог;

4) удосконалення економічного та фінансового механізмів реалізації національної екологічної політики, визначення джерел фінансування шляхом:

визначення пріоритетності фактора бюджетного та податкового регулювання. Це зумовлює необхідність збільшення в дохідній частині бюджету частки природно-ресурсних платежів, розвиток системи регуляторів, спрямованих на стимулювання суб'єктів господарювання до виробництва екологічно безпечних видів продукції та надання послуг у цій сфері;

удосконалення та встановлення більш жорсткого контролю за здійсненням платежів за понаднормативне забруднення навколишнього природного середовища;

підвищення стимулюючої функції збору за забруднення навколишнього природного середовища з метою стимулювання суб'єктів господарювання до впровадження екологічно безпечних технологій. При цьому необхідно також забезпечити можливість щорічного перегляду нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища з метою підвищення до рівня компенсації реальної заподіяної шкоди;

удосконалення діючого економічного механізму природокористування і природоохоронної діяльності та формування стабільних джерел фінансування природоохоронних заходів в умовах переходу до ринкових відносин як головної

складової системи екологічного управління. При цьому стимулювання заходів з охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу держави забезпечуватиметься за рахунок створення відповідних економічних умов (інвестиційних, податкових, кредитних тощо);

здійснення видатків на охорону навколишнього природного середовища в обсязі, не меншому ніж надходження коштів до державного та місцевих бюджетів від збору за спеціальне використання природних ресурсів, за забруднення навколишнього природного середовища, штрафних санкцій та відшкодування заподіяних збитків внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. При цьому головним джерелом видатків на охорону навколишнього природного середовища повинні бути кошти підприємств-забруднювачів, що зумовлює необхідність створення фінансового механізму залучення приватного капіталу в природоохоронну діяльність (наприклад, лізинг).

Важливим джерелом фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища є фонди охорони навколишнього природного середовища, порядок використання коштів яких потребує реформування.

Для розв'язання регіональних екологічних проблем важливо залучати також кошти місцевих бюджетів.

Незадіяним повною мірою джерелом коштів на потреби охорони навколишнього природного середовища є міжнародна технічна допомога та впровадження так званих гнучких механізмів Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату ([995_801](#));

5) наукове забезпечення національної екологічної політики, що спрямовуватиметься на:

- здійснення переходу України на принципи сталого розвитку;
- раціональне використання природно-ресурсного потенціалу держави;
- поліпшення стану поверхневих і підземних вод, оздоровлення басейнів річок Дніпра, Дністра, Сіверського Дінця, очищення стічних вод;
- поліпшення стану атмосферного повітря;
- поліпшення стану поводження з відходами, зокрема впровадження систем рециклінгу;

- розвиток чистих виробництв;
- організацію і проведення державної екологічної експертизи та екологічного аудиту;

- збереження біо- і ландшафтного різноманіття та розвиток заповідної справи;

- моделювання та прогнозування можливої зміни клімату з метою пом'якшення її наслідків;

- проведення стратегічної екологічної оцінки, оцінки ризиків та реабілітації територій;

б) розвиток міжнародного співробітництва, що спрямовуватиметься на:

- безумовне виконання міжнародних зобов'язань відповідно до міжнародних договорів;

більш послідовне врахування рекомендацій всесвітніх самітів зі сталого розвитку в містах Ріо-де-Жанейро та Йоганнесбурзі;

активізацію співробітництва з питань запобігання транскордонному забрудненню навколишнього природного середовища;

запобігання глобальній зміні клімату;

активізацію участі українських представників у роботі міжнародних організацій, діяльність яких пов'язана з контролем за антропогенним навантаженням на навколишнє природне середовище;

7) інші інструменти:

підвищення продуктивності ресурсів шляхом упровадження екологічно ефективного виробництва та екосистемного підходу, стимулювання суб'єктів господарювання до впровадження ресурсозберігаючих та енергоефективних технологій, більш широкого застосування еколого-економічних інструментів, екологічного управління, аудиту та сертифікації;

запровадження проведення стратегічної екологічної оцінки планів і програм різних секторів економіки та регіональних планів і програм, урахування висновків екологічної оцінки при підготовці заявок на видачу дозволів на використання природних ресурсів;

оцінка екологічних ризиків шляхом аналізу та прогнозування екологічних ризиків з метою забезпечення принципу запобігання забрудненню навколишнього природного середовища;

оптимізація стандартів якості навколишнього природного середовища шляхом встановлення реалістичних стандартів на основі концепції управління ризиками і визнаних міжнародних норм;

зміцнення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища шляхом посилення координації діяльності суб'єктів моніторингу та управління даними в рамках функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища як основи для прийняття управлінських рішень;

поступовий перехід до нової системи природно-ресурсних платежів, що базуватиметься на принципах рентного доходу, поширення таких принципів на всі види природних ресурсів;

формування корпоративної соціальної відповідальності бізнесу шляхом встановлення довгострокових зобов'язань суб'єктів господарювання сприяти економічному розвитку з одночасним підвищенням якості життя працівників, їх родин та суспільства у цілому, включаючи стан навколишнього природного середовища.

Механізм реалізації національної екологічної політики

На основі цієї Концепції передбачається розроблення проекту Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року (далі - Стратегія), в якій буде викладено цілі, головні пріоритети, напрями та завдання національної екологічної політики.

Передбачається також, що Стратегія буде супроводжуватися розробленням проектів національних планів дій з охорони навколишнього природного середовища, розрахованих на період 4-5 років.

Механізм виконання і контролю за реалізацією Стратегії

Критерії вибору пріоритетів заходів, спрямованих на реалізацію Стратегії, такі:

екологічна та економічна ефективність - досягнення запланованих природоохоронних цілей із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального природоохоронного ефекту;

співфінансування природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів з різних джерел - відображує заінтересованість замовника та наявність економічних вигід поряд з екологічними.

Фінансування заходів, спрямованих на реалізацію Стратегії, здійснюватиметься за рахунок та в межах коштів державного і місцевих бюджетів, передбачених на зазначену мету, а також інших джерел.

Індикатори ефективності національної екологічної політики:

покращення стану здоров'я населення за рахунок зменшення впливу негативних екологічних факторів;

співвідношення між рівнями фактичного забруднення навколишнього природного середовища або виснаження природних ресурсів і гранично допустимого забруднення або виснаження, яке базується на науково обґрунтованих оцінках і характеризується як критичне навантаження на навколишнє природне середовище;

співвідношення витрат на здійснення природоохоронних заходів до отриманого екологічного ефекту;

скорочення витрат природних ресурсів та енергії на одиницю продукції;

стан участі громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень.

Механізм моніторингу, оцінки та удосконалення дій з реалізації національної екологічної політики

Для проведення моніторингу реалізації національної екологічної політики проект Стратегії передбачатиме встановлення цільових показників для ключових завдань реалізації Стратегії до 2020 року. Для оцінки ефективності реалізації Стратегії передбачається щороку протягом першого півріччя, наступного за звітним, проводити оцінку досягнутого прогресу, аналіз ефективності здійснених заходів та розробляти у разі необхідності рекомендації щодо удосконалення запланованих дій.

Очікувані результати

Реалізація Стратегії дасть можливість:

стабілізувати та поліпшити стан навколишнього природного середовища до рівня, безпечного для життєдіяльності населення;

усунути прямий зв'язок між економічним зростанням та погіршенням стану навколишнього природного середовища;

упровадити систему екологічно збалансованого використання природних ресурсів;

створити розгалужену екомережу та припинити втрати біорізноманіття;

упровадити дієву систему інформування населення з питань охорони та збереження навколишнього природного середовища, екологічної політики та сталого розвитку.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ від 14 грудня 2016 р. № 988-р Київ

Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року

1. Схвалити Концепцію реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року, що додається.

2. Міністерству освіти і науки разом із заінтересованими центральними органами виконавчої влади розробити та подати у місячний строк Кабінетові Міністрів України план заходів з реалізації Концепції, схваленої цим розпорядженням.

Прем'єр-міністр України

В. ГРОЙСМАН

Інд. 73

СХВАЛЕНО
розпорядженням Кабінету
Міністрів України
від 14 грудня 2016 р. № 988-р

КОНЦЕПЦІЯ
реалізації державної політики у сфері реформування
загальної середньої освіти “Нова українська школа”
на період до 2029 року
Проблема, яка потребує розв’язання

Проблемою, яка потребує розв’язання, є суттєве погіршення якості загальної середньої освіти протягом 1992—2016 років, що є наслідком ряду таких факторів:

зменшення обсягів фінансування;
зниження рівня оплати праці вчителя;
незадовільне матеріально-технічне забезпечення шкіл;
бюрократизація системи управління освітою;
застарілі зміст освіти та методики викладання.

Проявами проблеми є:

збільшення частки молоді, яка здобуває освіту за кордоном;
тенденція до зниження показників України у міжнародних дослідженнях конкурентоспроможності та інноваційної привабливості, які впливають на економічний розвиток України.

Загальна середня освіта в Україні має такі основні ознаки:

наявність суттєвого сегмента високоякісної освіти, насамперед математичної та природничої (елітарна освіта);
домінування в системі освіти шкіл з невисокою якістю освітніх послуг;
суттєві територіальні відмінності в якості загальної середньої освіти (між сільськими та міськими школами, між окремими регіонами);
тенденція до погіршення якості освіти в цілому у державі;
недостатня мотивація до освіти значної частини молоді.

Отже, проведення докорінної реформи загальної середньої освіти сприятиме подоланню негативних тенденцій, забезпеченню соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності держави.

Досвід країн Східної Європи (Польщі, Чехії) свідчить про суттєвий вплив освітніх реформ на розвиток економіки та конкурентоспроможність освіти на міжнародному рівні.

Мета Концепції

Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за такими напрямками:

ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;

запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків;

підвищення мотивації вчителя шляхом підвищення рівня його оплати праці, надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання;

запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня);
удосконалення процесу виховання;

створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;

децентралізація та ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи;

справедливий розподіл публічних коштів, що сприятиме рівному доступу усіх дітей до якісної освіти;

створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків;

створення необхідних умов для навчання учнів безпосередньо за місцем їх проживання, зокрема у сільській місцевості, або забезпечення регулярного підвезення до шкіл.

Згідно з реформою загальної середньої освіти випускник нової української школи — це:

цілісна всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення;

патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини;

інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя.

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Розв'язання проблеми передбачається здійснити шляхом проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу, зокрема змісту загальної середньої освіти, педагогіки загальної середньої освіти, системи управління загальною середньою освітою, структури загальної середньої освіти, системи державного фінансування загальної середньої освіти, нормативно-правового забезпечення загальної середньої освіти.

Реформування змісту загальної середньої освіти передбачає розроблення принципово нових державних стандартів загальної середньої освіти, які повинні ґрунтуватися на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання, враховувати вікові особливості психофізичного розвитку учнів,

передбачати здобуття ними умінь і навичок, необхідних для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності.

Зазначені стандарти повинні також ґрунтуватися на Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу “Про основні компетентності для навчання протягом усього життя”.

Ключовими компетентностями є спілкування державною і рідною в разі відмінності мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя.

Реформування педагогіки загальної середньої освіти передбачає перехід до педагогіки партнерства між учнем, вчителем і батьками, що потребує ґрунтовної підготовки вчителів за новими методиками і технологіями навчання, зокрема інформаційно-комунікативними технологіями.

З метою створення умов для інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами необхідно розробити індивідуальні програми їх розвитку, що включатимуть корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід і засоби для навчання таких дітей.

У рамках реформування системи управління загальною середньою освітою школа матиме право розробляти і впроваджувати власні освітні програми відповідно до державного стандарту загальної середньої освіти, змінювати статус бюджетної установи на статус неприбуткової організації із збереженням податкових пільг і отриманням фінансової автономії.

Для досягнення мети Концепції необхідно забезпечити стимулювання вчителя до особистого і професійного зростання та надання йому академічної свободи, а також матеріальне стимулювання, зокрема шляхом підвищення розрядів у Єдиній тарифній сітці.

Реформування структури загальної середньої освіти передбачає перехід до 12-річної середньої школи із трирічною профільною школою академічного або професійного спрямування. Профільна школа академічного спрямування сприятиме забезпеченню поглибленого вивчення окремих шкільних предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб учнів і продовженню їх навчання у вищих навчальних закладах, а професійного спрямування — здобуттю першої професії та можливості вступу до вищих навчальних закладів.

У рамках реформування системи державного фінансування загальної середньої освіти передбачається:

створення системи прозорого розподілу публічних коштів у новій українській школі (школи будуть зобов’язані оприлюднювати дані про всі кошти, які надходять з бюджету та інших джерел);

покриття видатків на забезпечення педагогічної складової частини навчального процесу за рахунок освітньої субвенції;

удосконалення формули розрахунку освітньої субвенції з метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти в різних регіонах і населених пунктах;

створення необхідних умов для навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку безпосередньо за місцем їх проживання, зокрема у сільській місцевості;

створення умов для розширення державно-громадського партнерства на засадах співфінансування і спільного управління школами;

запровадження принципу “гроші ходять за дитиною”, зокрема для підтримки дітей з особливими освітніми потребами, які можуть разом з іншими дітьми здобувати освіту у пристосованих для цього школах;

запровадження рівного доступу до бюджетного фінансування шкіл незалежно від форми власності.

Строки реалізації Концепції

Реалізація Концепції здійснюється протягом 2017—2029 років трьома етапами.

На першому етапі (2017—2018 роки) передбачається:

прийняти новий Закон України “Про освіту”;

розробити план дій з реформування системи загальної середньої освіти;

розробити, затвердити та запровадити (2018 рік) новий державний стандарт початкової освіти з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;

доопрацювати навчальні плани і програми з метою розвантаження та запровадження компетентнісного та антидискримінаційного підходу в початковій школі;

утворити 200—250 опорних шкіл базового рівня у сільській місцевості;

підвищити кваліфікацію вчителів початкової школи;

підвищити заробітну плату вчителів шляхом збільшення ставок (окладів) у Єдиній тарифній сітці на два розряди;

запровадити навчання авторів підручників та підготовку експертів з метою підготовки підручників нового покоління;

створити національну електронну платформу для розміщення електронних курсів та підручників, розробити електронні підручники, курси дистанційного навчання за навчальними програмами, систему дистанційного навчання для підвищення кваліфікації вчителів;

спростити систему документообігу, оптимізувати звітність, запровадити електронні форми документів;

розробити новий Закон України “Про загальну середню освіту”;

створити систему освітньої статистики і аналітики;

взяти участь у міжнародному дослідженні якості середньої освіти PISA-2018;

розпочати роботу з формування системи забезпечення якості освіти;

забезпечити різноманітність форм здобуття початкової освіти.

На другому етапі (2019—2022 роки) передбачається:

розробити, затвердити (2019 рік) та запровадити (2022 рік) новий державний стандарт базової середньої освіти з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;

створити нову систему підвищення кваліфікації вчителів і керівників шкіл;

провести інвентаризацію шкіл та закладів професійної освіти для створення мережі профільних шкіл;

забезпечити якісне вивчення іноземних мов у профільній школі відповідно до Стратегії сталого розвитку “Україна-2020”;

сформувати мережу опорних шкіл базового рівня;

розробити професійні стандарти педагогічної діяльності вчителя;

створити мережу установ незалежної сертифікації вчителів;

створити регіональні органи з питань забезпечення якості освіти;

створити систему внутрішнього забезпечення якості освіти у школах (2022 рік);

створити систему незалежного оцінювання результатів навчання за курс базової середньої освіти.

На третьому етапі (2023—2029 роки) передбачається:

розробити, затвердити (2023 рік) та запровадити (2027—2029 роки) новий державний стандарт профільної освіти з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості, що сприятиме створенню передумов для скорочення тривалості (навантаження) бакалаврських програм вищої освіти в середньому на 45 кредитів;

сформувати мережу профільних шкіл (2025 рік);

створити систему незалежного оцінювання випускників профільної школи професійного спрямування.

Очікувані результати

Реалізація Концепції сприятиме:

поліпшенню якості загальної середньої освіти в цілому;

подоланню територіальних відмінностей у якості загальної середньої освіти;

забезпеченню престижності професійної освіти;

поліпшенню якості вищої освіти за рахунок якісної підготовки у школах і кращого конкурсного відбору абітурієнтів.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів

Реалізація Концепції здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 1 березня 2017 р. № 115 Київ

Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 244 від 04.04.2018](#)}

Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити [Державну цільову соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року](#) (далі - Програма), що додається.
2. Міністерствам і місцевим органам виконавчої влади забезпечити виконання Програми в межах коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах на відповідний бюджетний період, а також за рахунок інших джерел.
3. Міністерствам, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади подавати щороку до 1 лютого Міністерству молоді та спорту інформацію про стан виконання Програми для її узагальнення та подання до 1 березня Кабінетові Міністрів України та Міністерству економічного розвитку і торгівлі.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 73

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів
України
від 1 березня 2017 р. № 115

ДЕРЖАВНА ЦІЛЬОВА СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА
розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

Мета Програми

Метою Програми є визначення провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактору здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Розвиток фізичної культури і спорту може бути забезпечений за такими варіантами.

Перший варіант передбачає збереження традиційної системи розвитку фізичної культури і спорту, відсутність системного підходу щодо розв'язання нагальних проблем організації дозвілля населення і підготовки національних збірних команд, що не дасть позитивного результату і сприятиме загостренню кризової ситуації в Україні.

Другий варіант, що передбачає здійснення організаційно-практичних заходів щодо створення автономної системи управління сферою фізичної культури і спорту, в якій відсутня координуюча функція з боку держави, а керівництво здійснюється органами, відповідальними за забезпечення розвитку олімпійського руху, із залученням фінансових ресурсів приватного сектору, сприятиме зменшенню фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів для забезпечення розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Третій, оптимальний варіант передбачає поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність з європейськими вимогами і стандартами шляхом визначення як основи європейської моделі реформування відносин між органами державної влади та громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності Мінмолодьспорту, автономності спортивних федерацій, визначення принципів пріоритетності видів спорту, вдосконалення національного антидопінгового законодавства, що сприятиме створенню умов для заняття фізичною культурою і спортом.

Прогнозні обсяги та джерела фінансування Програми наведені в [додатку 1](#).

Завдання і заходи

Завдання і заходи з виконання Програми наведені в [додатку 2](#).

Очікувані результати, ефективність Програми

Виконання Програми дасть можливість:

підвищувати щороку рівень охоплення населення руховою активністю на 1-2 відсотки;

створити умови для соціальної адаптації та реабілітації інвалідів і осіб з обмеженими фізичними можливостями;

підвищити рівень готовності молоді до служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах з метою захисту суверенітету та незалежності держави;

підвищити рівень заінтересованості дітей та молоді до соціальних, профілактичних акцій, спрямованих на мотивацію свідомого ставлення до власного здоров'я;

підвищити рівень поінформованості та обізнаності різних груп населення щодо формування здорового способу життя і профілактики негативних явищ серед дітей та молоді;

забезпечити надання якісних фізкультурно-спортивних послуг спортивними клубами та фізкультурно-оздоровчими закладами, які функціонують відповідно до встановлених стандартів;

залучити до 13 відсотків дітей та молоді віком від 6 до 18 років до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах, створити умови для розвитку резервного спорту та ефективного поповнення складу національних збірних команд;

забезпечити збереження провідних позицій українських спортсменів у міжнародних змаганнях різного рівня для піднесення авторитету держави у світовому спортивному співтоваристві;

забезпечити збереження та створення розгалуженої мережі сучасних спортивних споруд (спортивні зали, плавальні басейни, спортивні майданчики тощо), які відповідають національним та міжнародним стандартам, зокрема із залученням коштів інвесторів;

забезпечити підвищення рівня професійних знань, фахового рівня та вміння працювати в нових соціально-економічних умовах, а також здійснення контролю за станом здоров'я, профілактикою травматизму, захворювань та якістю наданих медичних послуг.

Очікувані результати виконання Програми наведені в [додатку 3](#).

Обсяги та джерела фінансування

Видатки на виконання Програми здійснюються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 25210505,4 тис. гривень, у тому числі 8692054,9 тис. - за рахунок коштів державного бюджету,

13651515,3 тис. - місцевих бюджетів, 2867035,3 тис. гривень - за рахунок інших джерел.

{Абзац другий розділу із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 244 від 04.04.2018}

Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми, визначається щороку з урахуванням можливостей державного та місцевих бюджетів під час формування їх показників.

Додаток 1
до Програми

ПАСПОРТ

Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

1. [Концепція Програми](#) схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1320 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 102, ст. 3529).

2. Програма затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 115.

3. Державний замовник - Мінмолодьспорт.

4. Керівник Програми - Міністр молоді та спорту.

5. Виконавці заходів Програми - Мінмолодьспорт, МОН, МВС, Міноборони, обласні та Київська міська держадміністрації, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості (за згодою).

6. Строк виконання - 2017-2020 роки.

7. Прогнозні обсяги та джерела фінансування

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, тис. гривень	У тому числі за роками			
		2017	2018	2019	2020
Державний бюджет	8692054,9	2182625	2004450,3	1995992,7	2508986,9
Місцевий бюджет	13651515,3	2983585,1	3277919,4	3565381,6	3824629,2
Інші джерела	2867035,3	533276,3	743852	694236,7	895670,2
Усього	25210605,4	5699486,4	6026221,7	6255611	7229286,3

{Додаток 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 244 від 04.04.2018}

Додаток 2
до Програми

ЗАВДАННЯ І ЗАХОДИ

з виконання Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

{Додаток 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 244 від 04.04.2018}

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

виконання Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року

Найменування завдання	Найменування показників виконання завдання	Одиниця виміру	Значення показника				
			усього	2017	2018	2019	2020
1. Внесення змін до законодавства в частині реформування відносин між органами державної влади і громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості відповідно до європейських стандартів	кількість розроблених нормативно-правових актів, спрямованих на створення умов для занять фізичною культурою і спортом	одиниць	20	5	5	5	5
2. Створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення для зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей кожного	кількість заходів	-"-	35004	8270	8539	8810	9385
	кількість фізкультурно-спортивних товариств	-"-	59	59	59	59	59
	кількість проведених заходів, у яких беруть участь ветерани	-"-	5278	1206	1266	1368	1438
	кількість проведених заходів, у яких беруть участь особи з інвалідністю	-"-	4581	1028	1125	1182	1246
	кількість всеукраїнських спартакіад, спортивних змагань	-"-	24	6	6	6	6

	кількість регіональних спартакіад, спортивних змагань	-“-	4675	1116	1153	1187	1219
	кількість центрів (клубів)	одиниць	203	37	43	57	66
	кількість заходів	-“-	2562	606	631	651	674
	кількість спортивних споруд, облаштованих засобами безперешкодного доступу до них осіб з інвалідністю та ветеранів спорту	-“-	383	278	310	344	383
	кількість інструкторів з фізичної культури на підприємствах, в установах, організаціях	осіб	527	127	140	147	113
	чисельність населення залученого до щорічного оцінювання	відсотків	13	9	10	11	13
3. Створення умов для підвищення ефективності фізичної підготовки у Збройних Силах, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів, та правоохоронних органах	кількість учасників фізкультурно-спортивних заходів	осіб	164789	38613	39335	42138	44703
	кількість заходів	одиниць	1330	309	324	340	357
4. Популяризація здорового способу життя та подолання	кількість виданих підручників, посібників, навчальних програм	-“-	537	132	132	135	138

суспільної байдужості до здоров'я населення	кількість інформаційних матеріалів	-“-	502	106	117	133	146
	кількість осіб, які взяли участь у фізкультурно-оздоровчих заходах	осіб	3985	935	975	1015	1060
	кількість телевізійних та радіотрансляцій щодо висвітлення позитивного впливу здорового способу життя на здоров'я людини	одиниць	10114	2461	2524	2551	2578
5. Забезпечення функціонування та удосконалення мережі закладів фізичної культури і спорту	кількість спортивних клубів	-“-	2104	1975	2018	2062	2104
	кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл	-“-	1298	1292	1293	1297	1298
	кількість спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю	-“-	16	16	16	16	16
	кількість шкіл вищої спортивної майстерності	-“-	34	34	34	34	34
	кількість центрів олімпійської підготовки	-“-	18	16	17	17	18
	кількість центрів студентського спорту вищих навчальних закладів	-“-	25	5	12	19	25
	кількість фізкультурно-оздоровчих закладів	-“-	2425	2425	2425	2425	2425
	кількість центрів фізичного здоров'я населення	-“-	279	207	226	264	279
	кількість центрів фізичної культури і спорту інвалідів	-“-	53	43	50	51	53

6. Забезпечення відбору осіб, які мають високий рівень підготовленості та здатні під час проведення спортивних заходів витримувати значні фізичні та психологічні навантаження, для подальшого залучення їх до резервного спорту	кількість вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл, яких залучено до участі у змаганнях	осіб	1673219	371786	544306	376116	381011
	кількість учнів та студентів, яких залучено до участі у змаганнях	-“-	1806675	430772	454238	457722	463943
	кількість учнів та студентів	-“-	248000	56000	60000	64000	68000
	кількість учасників	-“-	20124	4742	4864	5160	5358
	Всеукраїнської спартакіади “Повір у себе” серед дітей з інвалідністю						
	кількість вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які беруть участь у спеціалізованих змаганнях під час відпочинку в дитячих закладах	-“-	157667	21545	22590	23840	89692
	кількість осіб, включених до штатних спортивних команд резервного спорту	-“-	1818	436	448	461	473
7. Підтримка та розвиток олімпійського, неолімпійського, паролімпійського та деолімпійського руху	кількість штатних одиниць команди національних збірних команд з олімпійських та неолімпійських видів спорту	одиниць	1700	1700	1700	1700	1700

кількість штатних одиниць команди національних збірних команд з видів спорту інвалідів	-“-	599	599	599	599	599
кількість учасників	осіб	742825	154493	197996	227946	162390
-“-	-“-	531681	131757	130988	133863	135073
-“-	-“-	102127	22299	24295	26542	28991
-“-	-“-	222863	54590	55414	56131	56728
-“-	-“-	21060	5460	5265	5070	5265
-“-	-“-	19851	4880	4931	4990	5050
-“-	-“-	3391	816	769	39	1767
кількість осіб, які отримали грошові винагороди	-“-	19694	4826	4776	4855	5237
кількість телевізійних та радіотрансляцій	одиниць	2933	707	739	741	746
кількість спортсменів та тренерів, які отримали допомогу для вирішення соціально-побутових питань	осіб	289	58	64	70	97
кількість спортсменів збірних команд	-“-	12128	12128	12128	12128	12128
кількість заходів	одиниць	828	192	202	211	223
-“-	-“-	388	90	93	100	105
-“-	-“-	44	11	11	11	11
кількість установ	-“-	1	1	1	1	1
кількість укладених угод (договорів)	-“-	40	10	10	10	10
кількість закладів	одиниць	741	170	179	187	205

8. Розбудова спортивної інфраструктури, у тому числі шляхом будівництва та модернізації спортивних споруд із залученням коштів інвесторів	кількість облаштованих багатофункціональних спортивних майданчиків із синтетичним покриттям та тренажерним обладнанням	-“-	1144	259	276	292	317
	кількість нових плавальних басейнів	-“-	7	1	3	1	2
9. Надання якісних фізкультурно-спортивних послуг	кількість фахівців, які пройшли перепідготовку, підвищення кваліфікації, атестацію	осіб	4599	1110	1154	1155	1180
	кількість проведених конференцій, конгресів, семінарів, навчань	одиниць	120	26	30	31	33
	кількість проведених методичних досліджень	-“-	12	3	3	3	3
	кількість придбаного обладнання	-“-	38	27	6	3	2
	кількість узятих допінг-проб	-“-	1314	1314	1314	1314	1314

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ від 5 квітня 2017 р. № 230-р Київ

Про схвалення Концепції Державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року

1. Схвалити [Концепцію Державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року](#), що додається.

Визначити Міністерство соціальної політики державним замовником Програми.

2. Міністерству соціальної політики разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади розробити та подати у шестимісячний строк після затвердження Концепції, схваленої цим розпорядженням, Кабінетові Міністрів України проект Державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 73

СХВАЛЕНО
розпорядженням Кабінету
Міністрів України
від 5 квітня 2017 р. № 230-р

КОНЦЕПЦІЯ

Державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року

Визначення проблеми, на розв’язання якої спрямована Програма

Основним міжнародним документом, який визначає стандартні вимоги щодо забезпечення прав дитини, є [Конвенція ООН про права дитини](#), яка має обов’язкову силу для держав, що її ратифікували. Процес входження України в Європейський Союз передбачає імплементацію європейських стандартів і підходів до забезпечення прав дітей, основні напрями яких визначено Стратегією Ради Європи з прав дитини (2016-2021).

Із 2009 року в Україні в межах виконання [Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року](#) досягнуто вагомих результатів у сфері забезпечення прав дітей. У більшості регіонів держави зменшились показники малюкової та перинатальної смертності, захворюваності дітей першого року життя, у тому числі передачі ВІЛ-інфекції від матері до новонародженої дитини; подальшого розвитку набула система перинатальної допомоги та медико-соціальної реабілітації дітей з інвалідністю; вдосконалено нормативно-правову базу з питань упровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, що дало змогу збільшити кількість класів з інклюзивним навчанням; забезпечено пріоритетність сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (влаштування дітей зазначеної категорії до сімейних форм становить 90,5 відсотка); активізовано процес усиновлення (усиновлення українських дітей громадянами України в 4 рази перевищує усиновлення їх іноземцями); проводиться реформування системи інтернатних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; активізовано співпрацю з громадськими організаціями, спрямовану на соціальне становлення та розвиток дітей.

Разом з тим існуюча в Україні система захисту прав та інтересів дитини є недосконалою та не повною мірою відповідає вимогам часу.

Неефективна міжгалузева координація в комплексному розв’язанні проблем, пов’язаних із забезпеченням прав дітей, гальмує модернізацію існуючої системи. Актуальними, особливо в умовах децентралізації влади, залишаються питання збереження та вдосконалення механізму взаємодії з відповідними службами на місцях. Через відсутність затверджених стандартів благополуччя та безпеки дитини складно провести якісне оцінювання забезпечення прав дітей, передбачених [Конвенцією ООН про права дитини](#).

Існуюча система захисту прав та інтересів дитини в Україні базується на підході до дитини як до об’єкта впливу, без урахування того, що дитина повинна

бути суб'єктом відносин. Незважаючи на наявність законодавчих норм щодо врахування думки дитини, відсутній механізм забезпечення найкращих інтересів дитини в процесі планування державної політики.

Показники смертності та захворюваності дітей зростають. Причинами такого явища є зниження рівня матеріального та соціального забезпечення населення, передусім сімей з дітьми, зниження рівня та якості освіти молодих батьків, недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я, зниження показників охоплення щепленнями, у тому числі через брак або відсутність вакцин та анатоксинів, недотримання санітарного законодавства під час організації харчування у навчальних закладах.

Спостерігається поширення шкідливих звичок у підлітковому віці: вживання наркотиків, алкоголю, психотропних речовин. За даними опитувань, 76 відсотків підлітків мають досвід вживання слабоалкогольних напоїв, 15 відсотків - почали вживати алкоголь в 11 років.

Відсутністю доступу до якісної освіти, насамперед у сільській місцевості, обмеженістю інклюзивного середовища у навчальних закладах, незадоволенням потреби в дошкільній освіті (охоплення дітей п'ятирічного віку дошкільною освітою становить 70,6 відсотка) порушується право дитини на освіту.

Унеможливорює належний культурний і духовний розвиток дітей зменшення кількості позашкільних навчальних закладів, що надають безкоштовні послуги, та збільшення кількості платних гуртків і секцій, які є цікавими та корисними для дітей, але їх відвідування дітьми потребує значних витрат із сімейних бюджетів.

Залишаються актуальними проблеми дітей з інвалідністю, зокрема щодо облаштування для них безбар'єрного простору у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, забезпечення повноцінного життя, інтеграції у суспільство та соціальної адаптації, забезпечення медичною допомогою, у тому числі пільговим забезпеченням медикаментами і медичними виробами, комплексною медико-соціальною реабілітацією та паліативною допомогою.

Життєво необхідним для дитини є забезпечення права на виховання у сім'ї. Складна соціально-економічна ситуація в державі впливає на зменшення рівня народжуваності, через недостатній рівень підготовленості до сімейного життя ігноруються сімейні цінності, зростає кількість дітей, народжених матерями, які не перебувають у шлюбі, батьки виховують дітей, не враховуючи їх індивідуальних і вікових особливостей.

Збільшенням кількості малозабезпечених сімей і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, обумовлюється втрата дітьми батьківського піклування, що призводить до зростання дитячої бездоглядності та безпритульності.

В Україні не сформовано ефективну модель надання соціальних послуг сім'ям з дітьми у територіальних громадах. Недостатньою чисельністю фахівців із соціальної роботи зумовлюється низький рівень охоплення сімей соціальними послугами, в тому числі превентивними, надання яких дає змогу зменшити наслідки соціального неблагополуччя.

Останнім часом зберігається тенденція до збільшення показників соціального сирітства з причин несвідомого та безвідповідального ставлення батьків до виконання батьківських обов'язків, повноцінного виховання та розвитку дітей, вживання батьками наркотичних засобів та алкоголю, скоєння злочинів.

Залишається високим рівень жорстокого поводження з дітьми, зокрема сексуального насильства та експлуатації, не розв'язані проблеми кадрового забезпечення відповідних структур спеціалістами, здатними надавати фахову допомогу дітям, які постраждали від насильства.

Збройний конфлікт в Україні негативно вплинув на життя дітей у населених пунктах, на території яких здійснювалася антитерористична операція. Більшість з них потребує медичної, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції.

Державна соціальна програма “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року (далі - Програма), що розробляється з метою удосконалення державної політики стосовно забезпечення та захисту прав дітей в Україні, повинна бути логічним продовженням [Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року](#), враховувати міжнародний досвід у сфері захисту прав дитини і сприяти формуванню оновленої моделі роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування на всіх рівнях у напрямі забезпечення найкращих інтересів дітей.

Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом

Об'єктивними причинами виникнення проблем у системі захисту прав та інтересів дитини є негативні тенденції соціально-економічного розвитку України попередніх років, ускладнені військовою агресією з боку Російської Федерації проти України.

Не відповідають потребам часу рівень координації і співпраці державних органів з громадянським суспільством у питаннях забезпечення прав дітей.

Низький рівень інформування суспільства з питань забезпечення та захисту прав дітей і популяризації положень [Конвенції ООН про права дитини](#) також перешкоджає модернізації моделі забезпечення прав дітей в державі.

Причинами зростання рівня соціального сирітства та влаштування до інтернатних закладів дітей, у яких є батьки, не обмежені у правах та обов'язках щодо їх утримання та виховання, є також проблеми з підвезенням учнів до шкіл. Відсутність соціальних та реабілітаційних послуг у громадах не сприяє розвитку інклюзивного навчання у сільській місцевості, що призводить до відриву від сім'ї.

Недостатній рівень добробуту сімей з дітьми та можливості батьків самостійно їх утримувати не сприяє забезпеченню належного виховання і розвитку дитини в сім'ї.

Тенденція до зменшення кількості усиновлених дітей (у 2009 році усиновлено 3802 дитини, у 2016 році - 1884 дитини) зумовлена тим, що більшість громадян України зорієнтована на усиновлення здорових дітей молодшого віку, а більшість дітей, які очікують на усиновлення, - це діти від 10 років і діти з великих родинних груп.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування в більшості територіальних громад не забезпечують створення сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку дитини, виховання її в сім'ї, захисту її прав.

Перед органами виконавчої влади стоять нагальні завдання з виконання комплексних заходів щодо створення умов для повноцінного життя та соціально-психологічної реабілітації дітей, які постраждали від збройного конфлікту.

Таким чином, на сьогодні багато питань щодо удосконалення існуючої системи захисту прав та інтересів дитини вимагають злагодженого та системного вирішення, координації дій органів державної влади і громадянського суспільства з метою формування державної політики, орієнтованої на задоволення потреб кожної дитини. Захист прав дітей і сімейно орієнтована державна політика повинні залишатися одним з основних пріоритетів держави.

Мета Програми

Метою Програми є забезпечення продовження послідовної імплементації положень [Конвенції ООН про права дитини](#), розбудови ефективної системи захисту прав та інтересів дитини на рівні територіальної громади в умовах децентралізації, створення дружнього до дітей середовища відповідно до міжнародних стандартів та пріоритетів Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021).

Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів

Існує кілька варіантів розв'язання проблеми:

перший - використання традиційного механізму організації роботи на основі управлінської вертикалі: центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх структурні підрозділи, відповідальні за роботу з дітьми, та діти. Зазначений варіант зосереджений в основному на соціально вразливих категоріях дітей і не забезпечує захисту прав усіх дітей у державі. Модель є застарілою, функціонує практично повністю за рахунок бюджетних коштів, які є обмеженими, та не сприяє громадській ініціативі, не відповідає вимогам сьогодення;

другий (оптимальний) - реформування існуючої системи захисту прав та інтересів дитини шляхом запровадження партнерських відносин у сфері захисту прав дітей між органами державної влади, органами місцевого самоврядування,

в яких державою формуються основні пріоритети та гарантується забезпечення прав кожної дитини, та громадянським суспільством. Такий варіант передбачає: реформування та розвиток системи соціальних, медичних та освітніх послуг в Україні; формування нових взаємовідносин і зв'язків між різними уповноваженими суб'єктами забезпечення прав дітей та громадянським суспільством; запровадження та реалізацію нових механізмів та інструментів з метою послідовного впровадження положень [Конвенції ООН про права дитини](#) та врахування пріоритетів оновленої Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021) у формуванні та задоволенні потреб сімей з дітьми.

Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми

Забезпечення раціонального використання ресурсів Програми передбачено шляхом концентрації зусиль на таких пріоритетах:

створення сприятливих умов для життя та розвитку дитини, а саме:

- розроблення та затвердження мінімальних стандартів благополуччя та безпеки дитини;
  - забезпечення дитини якісною медичною допомогою від народження, у тому числі запровадження програм профілактики захворювань;
  - удосконалення превентивних заходів, спрямованих на формування здорового способу життя підростаючого покоління;
  - створення ефективного, доступного та доброзичливого освітнього середовища, спрямованого на розвиток дитини, її талантів, розумових і фізичних здібностей; забезпечення доступу до якісної освіти, насамперед у сільській місцевості;
  - забезпечення духовного, морального і культурного розвитку дитини;
  - інтеграція дітей, які утримуються в інтернатних закладах, у соціальний простір територіальної громади;
- забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, а саме:
- удосконалення системи захисту прав та інтересів дитини з інвалідністю, інтегрування їх в соціум; впровадження інтегрованих послуг для дітей зазначеної категорії в територіальній громаді;
  - зміцнення системи захисту прав та інтересів дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;
  - забезпечення прав дітей-іноземців, дітей-біженців, дітей із національних меншин та дітей, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту;
  - врахування індивідуальних потреб дівчат і хлопців під час здійснення заходів, спрямованих на забезпечення їх прав;
  - створення умов для всебічного розвитку дітей із сільської місцевості;
- зміцнення інституту сім'ї та формування відповідального батьківства, а саме:
- підвищення рівня добробуту українських сімей, зокрема за рахунок зростання доходів від трудової діяльності;
  - підвищення адресності соціальної підтримки малозабезпечених сімей з дітьми;

- запровадження в територіальних громадах широкого спектра превентивних послуг з метою забезпечення рівного доступу до соціальних послуг за потребою;

- забезпечення догляду та виховання дітей, у тому числі дітей з інвалідністю, в сім'ях або в умовах, максимально наближених до сімейних, реформування та реорганізація інтернатних закладів;

- посилення роботи з профілактики бездоглядності та безпритульності дітей;

- запровадження раннього виявлення, своєчасної та ефективної медичної та соціальної допомоги сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- удосконалення соціально-педагогічної роботи з формування відповідального батьківства, сімейних цінностей у підлітків, підготовка молоді до сімейного життя;

- захист дітей від насильства, а саме:

- формування політики громадської нетерпимості до всіх форм насильства над дітьми в суспільстві;

- створення системи ефективної профілактики та протидії домашньому насильству над дітьми;

- удосконалення заходів протидії найгіршим формам дитячої праці, проституції та порнографії. Захист дітей від експлуатації, сексуального насильства та торгівлі людьми;

- активізація інформаційно-просвітницької роботи щодо неприпустимості усіх форм насильства над дітьми;

- створення системи правосуддя, дружнього до дитини, а саме:

- упровадження дієвих форм і методів профілактики вчинення правопорушень дітьми;

- удосконалення системи захисту прав та інтересів дітей, які вчинили правопорушення;

- розвиток системи правосуддя, дружнього до дитини. Впровадження ювенальної юстиції;

- врахування найкращих інтересів та думки дитини під час прийняття рішень, а саме:

- вдосконалення механізму врахування думки дитини під час вирішення питань, що стосуються її життя;

- забезпечення ефективної взаємодії між громадськими організаціями та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підтримка дитячих ініціатив;

- залучення громадянського суспільства до вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням найкращих інтересів дитини;

- забезпечення захисту прав та інтересів дитини в умовах воєнних дій чи збройного конфлікту, а саме:

- недопущення участі дітей у воєнних діях чи збройному конфлікті;

- забезпечення захисту прав дітей, які перебувають у зоні воєнних дій чи збройного конфлікту;

- впровадження комплексних заходів щодо створення умов для повноцінного життя та соціально-психологічної реабілітації дітей, які постраждали від воєнних дій чи збройного конфлікту;

створення безпечного інформаційного простору для дітей, а саме:

- забезпечення захисту персональних даних дитини та іншої конфіденційної інформації про неї, забезпечення безпеки дітей в інформаційному просторі;

- формування політики запобігання проявам радикалізму, расизму, ксенофобії та іншим формам екстремізму у дітей в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій;

- внесення до освітніх програм для дітей віком від 7 до 14 років та програм підвищення кваліфікації вчителів питань безпеки дітей в інформаційному просторі;

- впровадження системи соціально-педагогічної роботи з батьками з питань безпеки дітей в інформаційному просторі.

Строк виконання Програми - з 2017 по 2021 рік. На зазначений період передбачається:

визначення пріоритетів, основних завдань і принципів реалізації державної політики у сфері захисту прав дитини;

розроблення та затвердження стандартів благополуччя та безпеки дитини;

розроблення показників (індикаторів) національного та регіонального рівня щодо забезпечення захисту прав та інтересів дитини;

модернізація системи захисту прав та інтересів дитини;

удосконалення та гармонізація національного законодавства у сфері прав дитини відповідно до міжнародних зобов'язань;

визначення ролі територіальної громади в умовах децентралізації влади щодо забезпечення прав і врахування інтересів дитини;

забезпечення захисту прав та інтересів дитини в умовах воєнних дій чи збройного конфлікту;

розроблення стратегії формування безпечного інформаційного простору для дітей.

Завдання, передбачені Програмою, стосуються сфер охорони здоров'я, освіти, безпеки життя, духовного та культурного розвитку дітей, їх участі в житті суспільства та прийняття рішень щодо їх життя.

Очікувані результати виконання Програми, визначення її ефективності

Виконання Програми дасть змогу:

удосконалити державну систему захисту прав та інтересів дитини, у тому числі дітей з інвалідністю, інтегрування дітей з інвалідністю в соціум;

поліпшити становище сімей з дітьми, мінімізувати ризики неналежного виховання дітей в сім'ях та вилучення з них дітей;

створити дружнє до дітей середовище в суспільстві відповідно до міжнародних зобов'язань;

забезпечити доступність дітей до всіх видів якісної медичної допомоги починаючи з народження;

забезпечити не менш як на 95 відсотків імунізацію дітей першого року життя;

забезпечити розвиток ефективного, доступного та доброзичливого освітнього середовища, спрямованого на розвиток дитини, її талентів, розумових і фізичних здібностей;

реалізувати право кожної дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, на виховання в сім'ї;

оптимізувати систему захисту прав та інтересів дітей, які постраждали від жорстокого поводження, зокрема експлуатації та сексуального насильства, забезпечивши 100-відсоткове охоплення таких дітей необхідною допомогою;

модернізувати систему захисту прав та інтересів дітей, які вчинили правопорушення, шляхом удосконалення превентивних заходів, зменшуючи рівень рецидивної злочинності щороку на 2 відсотки;

забезпечити раннє виявлення соціальних проблем, запобігання порушенням прав дитини шляхом удосконалення системи соціальних послуг у територіальних громадах;

запровадити дієвий механізм врахування думки дитини під час вирішення питань, що стосуються її життя, збільшивши кількість дітей, охоплених різними формами громадської діяльності, до 30 відсотків.

Програма передбачає здійснення моніторингу результативності та оцінювання ефективності заходів, що проводитимуться в її межах.

Виконавцями Програми є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські та інші недержавні організації, міжнародні фонди.

Оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів необхідних для виконання Програми

Фінансування Програми передбачається за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Обсяг видатків на виконання Програми визначатиметься щороку під час складання проектів державного та місцевих бюджетів на відповідний рік з урахуванням їх реальних можливостей.

Обсяг матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виконання Програми, визначатиметься під час розроблення відповідних завдань і заходів.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ від 13 грудня 2017 р. № 903-р Київ

Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”

1. Затвердити [план заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”](#), що додається.

2. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, обласним, Київській міській держадміністраціям:

забезпечити виконання затвердженого цим розпорядженням плану заходів;
подавати щокварталу до 10 числа наступного місяця Міністерству освіти і науки інформацію про стан виконання зазначеного плану заходів для її узагальнення та подання до 25 числа наступного місяця Кабінетові Міністрів України.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 73

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету
Міністрів України
від 13 грудня 2017 р. № 903-р

ПЛАН
заходів на 2017-2029 роки із запровадження
Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної
середньої освіти “Нова українська школа”

1. Розробити та внести в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекти державних стандартів загальної середньої освіти, зокрема:

1) Державного стандарту початкової освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
I квартал 2018 р.;

2) Державного стандарту базової середньої освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
II квартал 2019 р.;

3) Державного стандарту профільної середньої освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
II квартал 2020 року.

2. Розробити типові освітні програми відповідно до нових державних стандартів, зокрема:

1) типові освітні програми початкової освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
II квартал 2018 р.;

2) типові освітні програми базової середньої освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
III квартал 2019 р.;

3) типові освітні програми профільної середньої освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
Грудень 2020 року.

3. Розробити, апробувати та запровадити навчальні програми на основі нового Державного стандарту початкової освіти:

1) навчальні матеріали до нових навчальних програм Державного стандарту початкової освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

І квартал 2018 р.;

2) навчальні програми і матеріали в експериментальних школах: 1 клас - з 1 вересня 2017 р. по 25 травня 2018 р.; 2 клас - з 1 вересня 2018 р. по 25 травня 2019 р.; 3 клас - з 1 вересня 2019 р. по 25 травня 2020 р.; 4 клас - з 1 вересня 2020 р. по 25 травня 2021 року.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2017-2021 років;

3) освітні програми за новим Державним стандартом початкової освіти: 1 клас з 1 вересня 2018 р.; 2 клас з 1 вересня 2019 р.; 3 клас з 1 вересня 2020 р.; 4 клас з 1 вересня 2021 року.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2018-2021 років.

4. Підготувати нові підручники та інші навчальні матеріали, а також забезпечити:

1) друк та апробування навчальних матеріалів у початкових класах експериментальних шкіл.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою), Київська міська, обласні держадміністрації.

Протягом 2018-2022 років;

2) навчання укладачів програм, авторів підручників і посібників, підготовку експертів з урахуванням питань доступності для дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2018-2020 років;

3) підготовку та видання підручників (враховуючи етап апробації): для 1, 5, 10 класів у III кварталі 2018 р.; для 2, 6, 11 класів у III кварталі 2019 р.; для 3 та 7 класів у III кварталі 2020 року.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2018-2020 років.

5. Удосконалити навички вчителів початкової школи шляхом:

1) підготовки тренерів, які допомагатимуть вчителям застосовувати в роботі принципи Нової української школи.

МОН.

Протягом 2017-2021 років;

2) підвищення кваліфікації вчителів початкової школи, заступників директорів та директорів експериментальних шкіл, які апробують проект нового Державного стандарту початкової освіти та навчальні матеріали для початкової школи.

МОН.

Протягом 2017-2021 років;

3) підвищення кваліфікації вчителів початкової школи щодо впровадження нового Державного стандарту початкової освіти.

МОН.

Протягом 2017-2018 років.

6. Впровадити концептуальні засади нової системи підготовки та професійного розвитку педагогічних працівників шляхом:

1) розроблення та затвердження Концепції педагогічної освіти та професійного розвитку педагогічних працівників.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

II квартал 2018 р.;

2) розроблення та затвердження стандартів вищої освіти для педагогічних спеціальностей.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

IV квартал 2018 р.;

3) розроблення та запровадження обов'язкового курсу для всіх педагогічних працівників щодо особливостей роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в рамках інклюзивного навчання.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

III квартал 2018 року.

7. Розробити:

1) професійні стандарти педагогічної діяльності вчителя початкової школи.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

I квартал 2018 р.;

2) професійні стандарти педагогічної діяльності керівника школи.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

ІІІ квартал 2018 р.;

3) професійні стандарти педагогічної діяльності вчителя-предметника закладу загальної середньої освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

ІІІ квартал 2019 року.

8. Забезпечити професійний розвиток вчителя і керівника школи шляхом:

1) розроблення нової процедури атестації вчителя та керівника школи.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

ІІІ квартал 2018 р.;

2) схвалення процедури визнання різних форм професійного розвитку у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

ІІІ квартал 2019 р.;

3) зміни фінансування системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що забезпечить свободу вибору місця і форм професійного розвитку.

Мінфін, Мінсоцполітики, МОН.

ІІІ квартал 2020 року.

9. Сформувати мережу профільних шкіл за результатами:

1) інвентаризації наявних профільних шкіл та закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Київська міська, обласні держадміністрації.

ІІІ квартал 2019 р.;

2) інвентаризації наявної мережі загальноосвітніх шкіл-інтернатів (крім закладів загальної середньої освіти для дітей з порушенням інтелектуального розвитку) та їх реформування з метою створення на їх базі гімназій і ліцеїв.

Київська міська, обласні держадміністрації.

Протягом 2019-2020 років.

10. Забезпечити:

1) створення перспективної мапи мережі академічних ліцеїв.

МОН, Київська міська, обласні держадміністрації, ради об'єднаних територіальних громад (за згодою).

ІІІ квартал 2019 р.;

2) створення мережі профільних закладів загальної середньої освіти.

МОН, Київська міська, обласні держадміністрації, ради об'єднаних територіальних громад (за згодою).

Протягом 2020-2023 років.

11. Сформувати мережу опорних шкіл та забезпечити:

1) розроблення мапи мережі опорних шкіл з урахуванням перспективних планів створення об'єднаних територіальних громад.

Обласні держадміністрації, ради об'єднаних територіальних громад (за згодою).

ІІ квартал 2025 р.;

2) проведення навчальних семінарів для керівників шкіл та розроблення методичних матеріалів для роботи в умовах децентралізації.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою), Київська міська, обласні держадміністрації.

Протягом 2018-2019 років;

3) розбудову мережі опорних шкіл (орієнтовно 100 шкіл щороку).

Обласні держадміністрації, ради об'єднаних територіальних громад (за згодою).

Протягом 2017-2020 років.

12. Забезпечити різноманітність форм здобуття освіти шляхом:

1) розроблення необхідних нормативно-правових актів з метою забезпечення реалізації [Закону України](#) “Про освіту” щодо різноманітності форм здобуття початкової освіти.

МОН.

Протягом 2017-2018 років;

2) підготовки методичних матеріалів та навчання вчителів щодо особливостей організації нових форм початкової освіти.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2017-2018 років.

13. Розвинути управлінський потенціал об'єднаних територіальних громад у сфері освіти шляхом:

1) підготовки навчально-методичних матеріалів та проведення серії семінарів для керівників виконавчих органів у сфері освіти рад об'єднаних територіальних громад.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою), обласні держадміністрації.
Протягом 2018 року;

2) формування бази даних найкращих практик з управління у сфері освіти рад об'єднаних територіальних громад.

МОН, обласні держадміністрації (за згодою).
IV квартал 2018 року.

14. Забезпечити ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи, шляхом:

1) розвитку інституційної спроможності закладів загальної середньої освіти розробляти і розвивати власні освітні програми відповідно до державного стандарту повної середньої освіти (академічна автономія).

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою), Київська міська, обласні держадміністрації.
Протягом 2018-2019 років;

2) надання можливості закладам загальної середньої освіти змінювати статус бюджетної установи на статус неприбуткової організації із збереженням податкових пільг і отримання фінансової автономії.

МОН, Мінфін, Київська міська, обласні держадміністрації.
Протягом 2018-2019 років;

3) переходу до механізму призначення керівників школи за результатами відкритого конкурсу відповідно до вимог професійного стандарту педагогічної діяльності.

МОН, Київська міська, обласні держадміністрації.
III квартал 2019 р.;

4) забезпечення функціонування механізму громадського нагляду за діяльністю закладу загальної середньої освіти (наглядова або піклувальна рада).

МОН, Київська міська, обласні держадміністрації.

IV квартал 2018 року.

15. Зменшити бюрократичне навантаження на школу шляхом:

1) розроблення оновленої Типової інструкції з діловодства для загальної середньої освіти.

МОН.
III квартал 2018 р.;

2) проведення експерименту з дебюрократизації освіти у Львівській, Харківській областях та м. Києві.

МОН, Київська міська, Львівська і Харківська обласні держадміністрації.
IV квартал 2018 р.;

3) спрощення системи документообігу, оптимізації звітності, запровадження електронних форм документів.

МОН, Київська міська, обласні держадміністрації.
IV квартал 2018 р.;

4) створення системи освітньої статистики і аналітики.

МОН.
IV квартал 2018 року.

16. Створити систему моніторингу якості середньої освіти, зокрема:

1) розробити та апробувати інструментарій моніторингового дослідження стану сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
II квартал 2018 р.;

2) провести перший цикл моніторингового дослідження стану сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.
II квартал 2018 р.;

3) розпочати проведення моніторингових досліджень якості базової середньої освіти.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2020 року;

4) провести другий цикл моніторингового дослідження стану сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.

Протягом 2022 року;

5) забезпечити проведення моніторингових досліджень якості профільної середньої освіти.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.

Протягом 2022 року;

6) провести третій цикл моніторингового дослідження стану сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.

Протягом 2022 року.

17. Долучитися до міжнародних моніторингових досліджень якості освіти та забезпечити:

1) участь у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2018.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

II квартал 2018 р.;

2) підготовку національного звіту за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

IV квартал 2019 року.

18. Удосконалити систему незалежного оцінювання результатів навчання за курс базової та профільної середньої освіти шляхом:

1) розроблення засобів професійної орієнтації базової та профільної школи.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

III квартал 2018 р.;

2) розроблення процедур та інструментів для оцінювання і підтвердження результатів навчання учнів закладів загальної середньої освіти поза школою.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2020 року;

3) створення системи незалежного оцінювання результатів навчання за курс базової середньої освіти.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.

Протягом 2023 року;

4) створення системи незалежного оцінювання випускників профільної середньої освіти.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.

Протягом 2026 року.

19. Підвищити соціальний статус вчителя, а саме:

1) сформуванню політику та розробити механізм підвищення соціального статусу вчителя на основі системи добровільної сертифікації.

МОН, Мінсоцполітики,
Мінекономрозвитку.

IV квартал 2018 р.;

2) реалізувати політику та впровадити механізм підвищення соціального статусу вчителя на основі системи добровільної сертифікації.

МОН, Мінсоцполітики,
Мінекономрозвитку.

Протягом 2019-2020 років.

20. Забезпечити принцип свободи вибору в освіті, зокрема:

1) забезпечити доступ дітей з особливими освітніми потребами до освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти всіх форм власності через механізм надання субвенцій з державного бюджету.

МОН.

Постійно;

2) розробити та затвердити наказом МОН Концепцію розвитку приватної освіти в Україні.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.

IV квартал 2018 року.

21. Забезпечити прозорий розподіл публічних коштів шляхом:

1) удосконалення формули розрахунку освітньої субвенції для рівного доступу до якісної освіти в різних регіонах і населених пунктах.

МОН, Мінфін, Мінекономрозвитку.
Протягом 2018 року;

2) переходу до механізму обов'язкового оприлюднення закладами загальної середньої освіти даних про всі кошти, які надходять з бюджету та інших джерел.

Київська міська, обласні
держадміністрації.
Грудень 2017 року.

22. Розробити національну електронну платформу “Нова українська школа”, зокрема:

1) розробити і забезпечити запуск експериментальної версії національної електронної платформи “Нова українська школа”.

МОН.
ІІІ квартал 2018 р.;

2) розробити і розмістити на національній електронній платформі інноваційні навчальні матеріали для апробації: для початкової школи протягом 2018-2022 років; для базової школи протягом 2022-2027 років.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
Протягом 2018-2027 років;

3) розробити та запровадити дистанційні курси для підвищення кваліфікації вчителів для початкової школи протягом ІІ кварталу 2018 р.; для базової школи протягом ІІІ кварталу 2020 року.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).
Протягом 2018-2027 років;

4) розробити і розмістити на національній електронній платформі дистанційні курси для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання.

МОН, Український центр оцінювання якості освіти.
Протягом 2018 року;

5) розробити і розмістити на національній електронній платформі дистанційні курси для 9, 10, 11 класів з української мови і літератури, історії та географії України, правознавства (у тому числі для учнів з особливими освітніми потребами та тих, які проживають на тимчасово окупованих територіях).

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

III квартал 2018 р.;

б) забезпечити перехід до повноцінного функціонування національної електронної платформи.

МОН.

IV квартал 2018 р.;

7) розробити інноваційні навчальні матеріали для профільної школи та забезпечити наповнення ними національної електронної платформи.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2019-2022 років;

8) розробити та забезпечити реалізацію дистанційних курсів для підвищення кваліфікації вчителів старшої профільної школи.

МОН, Національна академія педагогічних наук (за згодою).

Протягом 2022 року.

23. Створити нове освітнє середовище шляхом:

1) розроблення методичних рекомендацій щодо організації освітнього середовища у шкільних приміщеннях.

МОН.

II квартал 2018 р.;

2) розроблення стандартів щодо створення освітнього середовища для дітей з особливими потребами, подолання архітектурних бар'єрів.

МОН, Київська міська, обласні держадміністрації.

Протягом 2018 року;

3) облаштування шкіл меблями, обладнанням і дидактичними матеріалами, необхідними для впровадження компетентнісного навчання.

Київська міська, обласні держадміністрації.

Протягом 2018-2020 років.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ від 18 серпня 2017 р. № 550-р Київ

Про затвердження плану заходів на 2017-2018 роки у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932- 1933 років в Україні

1. Затвердити [план заходів на 2017-2018 роки у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні](#), що додається.

2. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, обласним та Київській міській державним адміністраціям:

1) забезпечити виконання плану заходів, затвердженого цим розпорядженням, за рахунок та в межах видатків державного та місцевих бюджетів, а також за рахунок інших джерел фінансування;

2) подавати щокварталу до 5 числа місяця, що настає за звітним періодом, Українському інституту національної пам'яті інформацію про стан виконання плану заходів для її узагальнення та подання до 25 числа місяця, що настає за звітним періодом, Кабінетові Міністрів України.

Прем'єр-міністр України

В.ГРОЙСМАН

Інд. 73

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету
Міністрів України
від 18 серпня 2017 р. № 550-р

ПЛАН
заходів на 2017-2018 роки у зв'язку з 85-ми роковинами
Голодомору 1932-1933 років в Україні

1. У День пам'яті жертв голодоморів:

забезпечувати проведення жалобних заходів у м. Києві на території Національного музею "Меморіал жертв Голодомору", а також в інших населених пунктах України за участю представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадськості, духовенства, іноземних гостей.

Український інститут національної пам'яті, Мінкультури, МЗС, обласні та Київська міська держадміністрації.

Щороку, четверта субота листопада;

приспускати на території України та в її закордонних дипломатичних представництвах Державний Прапор України, обмежувати проведення розважальних заходів.

Центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська держадміністрації.

Щороку, четверта субота листопада;

рекомендувати телерадіокомпаніям вносити відповідні зміни до програм телебачення і радіомовлення.

Держкомтелерадіо, обласні та Київська міська держадміністрації.

Щороку, четверта субота листопада.

2. Організувати та провести у м. Києві Міжнародний форум, присвячений 85-м роковинам Голодомору 1932-1933 років в Україні.

Український інститут національної пам'яті, Мінкультури, МОН, МЗС, Київська міська держадміністрація.

Листопад 2018 року.

3. Забезпечити проведення тематичних наукових, науково-практичних конференцій, засідань за круглим столом, присвячених Голодомору 1932-1933 років в Україні, масовим штучним голодам 1921-1923 років та 1946-1947 років в Україні.

МОН, Український інститут національної пам'яті, Мінкультури, Національна академія наук (за згодою).
Протягом 2017-2018 років.

4. Забезпечити подальше дослідження проблем Голодомору 1932-1933 років в Україні, масових штучних голодів 1921-1923 років та 1946-1947 років в Україні та їх наслідків, продовжити пошукову роботу із встановлення осіб, які у 1932-1933 роках рятували людей від голоду.

МОН, Український інститут національної пам'яті, Мінкультури, Національна академія наук (за згодою).
Протягом 2017-2018 років.

5. Продовжити роботу над Національною книгою пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні.

Український інститут національної пам'яті, Мінкультури, МОН, Національна академія наук (за згодою).
Протягом 2017-2018 років.

6. Забезпечити публікацію наукових праць, збірок документів і матеріалів, енциклопедичних, довідкових, науково-популярних та інших видань, пов'язаних з темою Голодомору 1932-1933 років в Україні.

МОН, Український інститут національної пам'яті, Мінкультури, Національна академія наук (за згодою).
Протягом 2017-2018 років.

7. Забезпечити проведення заходів щодо інформування суспільства про події, пов'язані з Голодомором 1932-1933 років в Україні.

МП, Держкомтелерадіо, Український інститут національної пам'яті, обласні та Київська міська держадміністрації.
Протягом 2017-2018 років.

8. Забезпечити створення та експонування тематичних виставок архівних документів, фотоматеріалів, творів мистецтва та літератури, сприяти формуванню та оновленню відповідних експозицій, зокрема у краєзнавчих музеях.

Укрдержархів, Український інститут національної пам'яті, Мінкультури, обласні та Київська міська держадміністрації.

Протягом 2017-2018 років.

9. Забезпечити організацію у навчальних закладах та закладах культури інформаційних, навчально-виховних, культурно-мистецьких, інших заходів у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років, спрямованих на поширення інформації про вчинені комуністичним тоталітарним режимом Голодомор 1932-1933 років в Україні, масові штучні голоди 1921-1923 років та 1946-1947 років в Україні, вшанування пам'яті їх жертв, а також сприяння вивченню історії України, вихованню у громадян, насамперед учнівської та студентської молоді, патріотизму та толерантності.

МОН, Мінкультури, Мінмолодьспорт, Український інститут національної пам'яті, Укрдержархів, обласні та Київська міська держадміністрації.

Протягом 2017-2018 років.

10. Забезпечити проведення серед учнівської та студентської молоді, митців і молодих вчених Всеукраїнського конкурсу науково-пошукових робіт "Голодомор 1932-1933 років. Україна пам'ятає", а також конкурсів на створення кращого твору літератури, твору образотворчого мистецтва, музичного твору для вшанування пам'яті жертв геноциду Українського народу.

МОН, Мінкультури, Мінмолодьспорт, Український інститут національної пам'яті, обласні та Київська міська держадміністрації, Національна академія наук (за згодою).

Протягом 2017-2018 років.

11. Забезпечити створення Національним музеєм "Меморіал жертв Голодомору" геоінформаційної системи місць, пов'язаних з трагічними подіями Голодомору 1932-1933 років в Україні.

Мінкультури, Український інститут національної пам'яті, Національна академія наук (за згодою).

Протягом 2017-2018 років.

12. Забезпечити в установленому порядку вирішення питань щодо розвитку Національного музею "Меморіал жертв Голодомору".

Мінкультури, Київська міська держадміністрація, Український інститут національної пам'яті.

Протягом 2017-2018 років.

13. Забезпечити спорудження у м. Києві пам'ятника визначному досліднику Голодомору 1932-1933 років в Україні Джеймсу Мейсу.

Київська міська держадміністрація,
Мінкультури, Український інститут
національної пам'яті.
Протягом 2017-2018 років.

14. Забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів щодо визнання світовою спільнотою - іноземними державами та міжнародними організаціями Голодомору 1932-1933 років в Україні - геноцидом Українського народу, а саме:

підготувати тематичну виставку про злочин Голодомору та передати її МЗС для подальшого представлення у приміщеннях парламентів та урядових установ іноземних держав, міжнародних організацій.

Український інститут національної
пам'яті, Мінкультури, Укрдержархів,
Держкомтелерадіо.
Протягом 2017-2018 років;

організувати тематичні виставки у приміщеннях парламентів та урядових установ іноземних держав, міжнародних організацій, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з метою поширення інформації про злочин геноциду, вчинений тоталітарним комуністичним режимом у 1932-1933 роках проти Українського народу.

МЗС, Мінкультури, Український
інститут національної пам'яті, МІП,
Держкомтелерадіо, Укрдержархів.
Протягом 2017-2018 років;

підготувати тематичні інформаційні матеріали (брошури, буклети) про злочин Голодомору (англійською, французькою, німецькою, іспанською мовами).

Український інститут національної
пам'яті, Мінкультури, Укрдержархів,
Держкомтелерадіо.
Протягом 2017-2018 років;

підготувати та передати МЗС тематичні документальні та/або художні фільми про трагедію Голодомору (дубльовані/або з субтитрами англійською мовою), призначені для некомерційного показу за кордоном.

Держкіно, Мінкультури,
Держкомтелерадіо.
Протягом 2017-2018 років;

забезпечити проведення закордонними дипломатичними установами України заходів у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні, а також залучення до участі в офіційних заходах, які проводитимуться в Україні, представників дипломатичного корпусу іноземних держав, акредитованого в Україні.

МЗС, Український інститут національної пам'яті.
Протягом 2017-2018 років.

15. Сприяти представникам української громадськості за кордоном та організаціям закордонних українців в проведенні заходів у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні.

МЗС, Мінкультури, Український інститут національної пам'яті, Держкомтелерадіо.
Протягом 2017-2018 років.

16. Розробити, затвердити та забезпечити виконання регіональних планів заходів у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні.

Обласні та Київська міська держадміністрації.
Протягом 2017-2018 років.

17. Вжити заходів до належного впорядкування місць поховань, пам'ятників, пам'ятних знаків жертвам Голодомору 1932-1933 років в Україні.

Обласні та Київська міська держадміністрації.
Протягом 2017-2018 років.

18. Забезпечити виготовлення та випуск конверта з оригінальною маркою, присвяченого 85-м роковинам Голодомору 1932-1933 років в Україні, та проведення його спецпогашення.

ПАТ "Укрпошта" (за згодою).
Протягом 2018 року.

19. Сприяти реалізації ініціатив громадськості, спрямованих на збереження та відновлення національної пам'яті Українського народу, єднання суспільства, проведення пошукових робіт, встановлення місць поховань жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні, масових штучних голодів 1921-1923 років та 1946-1947 років в Україні, вшанування їх пам'яті, проведення відповідної науково-дослідної та інформаційної діяльності.

Центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська держадміністрації.

Протягом 2017-2018 років.

20. Сприяти висвітленню засобами масової інформації заходів у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні та показу тематичних фільмів, теле- і радіопередач.

Держкомтелерадіо, МПП, Український інститут національної пам'яті, обласні та Київська міська держадміністрації, ПАТ "НСТУ" (за згодою).
Протягом 2017-2018 років.

21. Забезпечити публічну безпеку та порядок, безпеку дорожнього руху під час проведення офіційних та інших жалобних заходів у зв'язку з 85-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні.

Національна поліція.
Протягом 2017-2018 років.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

Н А К А З

№ 430 від 30.11.93
м. Київ

vd931130 vn430

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
3 грудня 1993 р.
за № 177

Про затвердження Положення про міжшкільний навчально-виробничий комбінат

На виконання ст.28 Закону України "Про освіту" ([1060-12](#)), Державної національної програми "Освіта" (Україна XXI століття) ([896-93-п](#)) та у відповідності з Положенням про Міністерство освіти України ([384-92-п](#)), зважаючи на нагальну потребу у нормативно-правовому регулюванні роботи міжшкільних навчально-виробничих комбінатів.

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Положення про міжшкільний навчально-виробничий комбінат, що додається.
2. Текст Положення опублікувати в інформаційному збірнику Міністерства освіти України.
3. Вважати таким, що не застосовується, Положення про міжшкільний навчально-виробничий комбінат трудового навчання і професійної орієнтації учнів, затверджене наказом Міністерства освіти СРСР від 11 травня 1985 р. № 80.
4. Міністру освіти Республіки Крим, начальникам управлінь освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, керівникам міжшкільних навчально-виробничих комбінатів організувати роботу комбінатів відповідно до вимог Положення, затвердженого Міністерством освіти України.
5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра О.Г. Мороза.

Міністр

П. М. Таланчук

ПОЛОЖЕННЯ

про міжшкільний навчально-виробничий комбінат

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Міжшкільний навчально-виробничий комбінат (надалі - комбінат) - навчально-виховний комплекс, який задовольняє потреби громадян, держави і суспільства у поглибленні базової трудової підготовки школярів 8-11 (10-11) класів, здійснює професійне консультування учнівської молоді, організовує їх добровільну продуктивну працю та забезпечує реалізацію потреб особистості в отриманні професії і кваліфікації відповідно до її інтересів, здібностей, наявних умов.

2. Комбінати створюються відповідно до соціально-економічних, освітніх потреб у них і при наявності необхідної матеріально-технічної, методичної бази, педагогічних кадрів.

Комбінат є центром трудової підготовки учнів загальноосвітніх шкіл і може охоплювати різними формами навчання, трудової діяльності не тільки школярів, а й незайняту частину молоді.

3. Засновником комбінату можуть бути підприємства, установи і організації незалежно від форм власності і господарювання, а також фізичні особи. Засновник здійснює фінансування витрат на утримання комбінату, його матеріально-технічне забезпечення, надає необхідні будівлі, інженерні комунікації, обладнання, організовує будівництво і ремонт приміщень, їх господарське обслуговування, харчування учнів.

4. Комбінат здійснює свою діяльність відповідно до Закону України "Про освіту", Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад, інших актів законодавства України з питань освіти цього Положення та власного статуту.

5. У статуті комбінату зазначаються: мета і завдання діяльності комбінату; органи управління ним, порядок їх формування та повноваження; основні характеристики навчально-виховної, виробничої діяльності комбінату; порядок, підстави приймання, випуску і відрахування учнів, форми поточного і підсумкового контролю їх успішності; порядок комплектації працівників комбінату; права, обов'язки і відповідальність учасників навчально-виховного, виробничого процесу; питання фінансово-господарської та підприємницької діяльності; умови реорганізації або ліквідації комбінату тощо.

Статут комбінату затверджується його радою і реєструється місцевим органом державної виконавчої влади. Комбінат визнається юридичною особою з моменту реєстрації його статуту.

6. Комбінат має печатку зі своїм найменуванням, самостійний баланс, рахунки в установах банків.

7. Комбінат може мати свої базові підприємства (організації), відносини з якими регулюються на основі договорів.

8. Комбінат має право: визначати контингент і форми трудової підготовки учнів; створювати структурні підрозділи, організувати курси, гуртки, клуби, секції, студії тощо; формувати штатний розпис, виробляти товари народного

споживання, вирощувати сільськогосподарську продукцію, проводити ремонтно-будівельні та інші види робіт; надавати платні послуги населенню; встановлювати форми заробітної плати і матеріального заохочення в межах власного кошторису; застосовувати гнучкий режим праці.

9. Навчально-методичне та кадрове забезпечення, організація підвищення кваліфікації педагогічних працівників, їх перепідготовки здійснюється комбінатом самостійно або за його замовленням структурним підрозділом місцевого органу державної виконавчої влади.

10. Медичне обслуговування учнів забезпечується місцевими органами державної виконавчої влади і здійснюється відповідними закладами Міністерства охорони здоров'я України, відомчими медичними закладами.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ У КОМБІНАТІ

11. Організація трудової підготовки учнів у комбінаті здійснюється на основі навчального плану, який складається комбінатом на основі базових навчальних планів, розроблених Міністерством освіти. Навчальний план комбінату затверджує його рада.

12. Направлення учнів шкіл до комбінату та їх зарахування провадиться на підставі заяви учнів та письмової згоди батьків учнів з урахуванням профвідбору, який здійснюється профорієнтаційною службою комбінату та психологічними службами шкіл.

13. Школи, які направляють учнів у комбінат для трудової підготовки, передають комбінату педагогічне навантаження з трудового навчання, курсів за вибором, факультативів, гуртків, у обсязі якого забезпечується якісне оволодіння учнями обраним напрямком діяльності.

14. Мережу і наповнюваність навчальних груп визначає комбінат на основі встановлених Кабінетом Міністрів України нормативів фінансування здобуття загальної середньої освіти. При цьому враховуються потреби місцевого населення, можливості матеріальної бази, санітарно-гігієнічні вимоги.

15. Навчання учнів може здійснюватися в кабінетах, навчально-виробничих майстернях, лабораторіях комбінату та, на основі відповідних договорів, у виробничих майстернях інших навчальних закладів Міносвіти України, навчальних господарствах, цехах підприємств, на будівельних майданчиках, полях, фермах тощо.

16. Виробнича практика учнів може проводитися на підприємствах, в установах, організаціях, для яких здійснюється підготовка кадрів.

17. У позанавчальний час комбінат може організовувати роботу учнів з технічної творчості, сільськогосподарського дослідництва, раціоналізаторства, підприємництва.

18. Профорієнтація, професійне навчання незайнятої молоді здійснюється комбінатом спільно з місцевими центрами зайнятості, а також за договорами з підприємствами.

19. Випускникам, які закінчили повний курс навчання, надається право складати екзамен на присвоєння кваліфікації, розряду з видачею відповідного документа, встановленого Кабінетом Міністрів України зразка.

ІІІ. КОМБІНАТ І ЗАГАЛЬНООСВІТНІ ШКОЛИ

20. Комбінат здійснює координацію профорієнтаційної і методичної роботи з трудового виховання і навчання в загальноосвітніх школах, є центром трудової підготовки старшокласників у районі, надає школам допомогу в організації трудової підготовки учнів, здійснює відбір учнів шкіл до комбінату.

21. Школи беруть участь у комплектуванні навчальних груп, здійснюють систематичний контроль за відвідуванням учнями занять в комбінаті, їх успішністю, поведінкою. Педагогічні колективи шкіл і комбінату забезпечують наступність у профорієнтаційній роботі, навчально-виховному процесі. Школи і комбінат узгоджують спільну роботу, розклад занять, навчальне навантаження.

ІV. УЧАСНИКИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО, ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ. УПРАВЛІННЯ КОМБІНАТОМ

22. Учасниками навчально-виховного, виробничого процесу у комбінаті є: учні;

педагогічні працівники;

інженерно-технічні працівники та навчально-допоміжний персонал;

батьки (особи, які їх замінюють);

представники підприємств, установ, кооперативних, громадських організацій, фондів, асоціацій, які беруть участь у роботі комбінату.

23. Статус учасників навчально-виховного процесу, їхні права й обов'язки визначено Законом України про освіту.

24. Управління комбінатом в системі освіти здійснюється її засновником та відповідним структурним підрозділом місцевого органу державної виконавчої влади.

25. Безпосереднє управління комбінатом здійснює його директор та органи громадського самоврядування.

26. Вищим органом громадського самоврядування в комбінаті є загальні збори (конференція) колективу.

Делегати конференції з правом вирішального голосу обираються від таких категорій:

працівників комбінату - зборами трудового колективу;

учнів комбінату - зборами навчальних груп;

батьків, представників шкіл, громадськості - батьківськими зборами навчальних груп.

Кожна категорія обирає однакову кількість делегатів. Конкретна кількість і термін повноважень делегатів визначаються статутом комбінату.

Загальні збори (конференція) правомочні, якщо в їхній роботі бере участь не менше половини делегатів кожної з трьох категорій. Рішення приймається простою більшістю голосів присутніх делегатів.

Загальні збори (конференція) скликаються не менше одного разу на рік. Право скликати збори (конференцію) мають голова ради комбінату, учасники зборів (делегати конференції), якщо за це висловилося не менше третини їх загальної кількості, директор комбінату, засновник.

Загальні збори (конференція):

обирають раду комбінату, її голову, встановлюють термін їх повноважень; заслуховують звіт директора і голови ради комбінату про їхню роботу, дають їй оцінку відкритим або таємним голосуванням;

розглядають найважливіші питання діяльності комбінату;

приймають рішення про стимулювання праці директора, голови ради комбінату; у разі, коли директор не справляється зі своїми обов'язками, порушують клопотання перед відповідним структурним підрозділом місцевого органу державної виконавчої влади про його невідповідність посаді.

27. У період між загальними зборами (конференцією) вищим органом громадського самоврядування є рада комбінату. В окремих випадках функції ради можуть виконувати загальні збори.

До ради комбінату обираються пропорційно представники від працівників комбінату, учнів, батьків і громадськості загальними зборами (конференцією) відкритим або таємним голосуванням.

Рада комбінату скликається її головою, засновником, а також членами ради, якщо за це висловилось не менше третини її складу, директором комбінату.

Засідання ради є правомочним, якщо у ньому бере участь не менше двох третин її членів.

Рішення ради приймаються простою більшістю голосів присутніх на засіданні її членів.

28. Рада комбінату:

організовує виконання рішень загальних зборів (конференції);

затверджує план та режим роботи комбінату;

підтримує ініціативи щодо вдосконалення трудової підготовки учнів;

контролює витрачання бюджетних асигнувань, визначає напрямки витрачання коштів;

погоджує умови оренди приміщень, споруд і обладнання, створення малих підприємств, кооперативів тощо.

Статутом комбінату можуть установлюватися й інші повноваження його ради, що не суперечать чинному законодавству.

29. У комбінаті створюється педагогічна рада - дорадчий колегіальний орган, що об'єднує всіх педагогічних працівників комбінату.

Головою педагогічної ради є директор комбінату.

30. Педагогічна рада:

розглядає основні питання навчально-виховної та виробничої діяльності комбінату;

здійснює вибір варіантів навчальних програм та підручників;

організовує підвищення кваліфікації педагогічних працівників, впровадження досягнень науки, передового педагогічного досвіду тощо.

31. При педагогічній раді можуть створюватись різноманітні профільні об'єднання, секції, педагогічні консиліуми та робочі групи.

32. Керівництво комбінатом здійснює його директор, який призначається і звільняється засновником або уповноваженим ним органом з дотриманням чинного законодавства.

33. Директор комбінату:

забезпечує реалізацію державної освітньої політики, діє від імені комбінату;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами комбінату, затверджує після погодження з радою комбінату кошторис та організовує його виконання, укладає угоди, відкриває рахунки в установах банків і є розпорядником кредитів;

видає в межах своєї компетенції накази та розпорядження, обов'язкові для всіх учасників навчально-виховного, виробничого процесу;

затверджує мережу класів;

організовує трудову підготовку учнів, здійснює контроль за її ходом і результатами, відповідає за якість і ефективність роботи педагогічного колективу, дотримання вимог охорони дитинства і праці;

за погодженням з радою комбінату призначає і звільняє своїх заступників, педагогічних працівників;

за погодженням із профспілковим комітетом затверджує правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові обов'язки працівників комбінату;

створює умови для творчого зростання педагогічних працівників, пошуку, застосування ними ефективних форм і методів навчання та виховання;

несе відповідальність за свою діяльність перед учнями, батьками, педагогічними працівниками та загальними зборами (конференцією), засновником, місцевими органами державної виконавчої влади.

34. Заступник директора з навчально-виховної роботи:

відповідає за організацію навчально-виховного процесу, виконання навчальних програм, якість трудової підготовки учнів;

здійснює контроль за ефективністю навчально-виховного процесу, надає методичну допомогу вчителям, майстрам виробничого навчання;

забезпечує зв'язок і наступність між навчально-виховною роботою шкіл і комбінату.

35. Заступник директора з навчально-виробничої роботи:

організовує контроль за проведенням роботи з охорони праці, забезпеченням практичної трудової підготовки учнів;

відповідає за виробництво і реалізацію продукції комбінату.

36. Методист з профорієнтаційної роботи:

організовує роботу профорієнтаційної служби комбінату;

надає методичну допомогу з профорієнтації вчителям, майстрам виробничого навчання;

проводить роботу по забезпеченню професійного самовизначення учнів, упередженню помилок у виборі професії;

координує роботу психологічних служб з профорієнтації, профорієнтаційну роботу комбінату, шкіл, базових підприємств.

37. Вчителі комбінату здійснюють навчання і виховання учнів,

забезпечують належний рівень їх трудової підготовки, охорону праці дітей, проводять профорієнтаційну, позакласну роботу, беруть участь у підготовці обладнання для проведення навчально-виховного процесу.

38. Майстри виробничого навчання відповідають за якість практичної трудової підготовки учнів, створення умов для їх навчально-виробничої діяльності, виконання учнями вимог охорони праці на робочих місцях.

В навчальне навантаження майстра входять години та проведення практичних занять, виробничої практики учнів. В межах робочого часу майстер виконує навчальне навантаження, готує до занять матеріально-технічну базу навчально-виробничого процесу у закріпленій за ним майстерні (цеху, лабораторії тощо), бере участь у проведенні гурткової, профорієнтаційної, виховної роботи.

V. МАЙНО КОМБІНАТУ

39. Майно комбінату становлять основні фонди (приміщення, обладнання тощо), а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі комбінату.

40. Майно комбінату належить йому на праві власності, повного господарського відання або оперативного управління відповідно до чинного законодавства, рішення про заснування, статуту комбінату та укладених ним угод.

41. Вилучення основних фондів, оборотних коштів та іншого майна комбінату може проводитися лише у випадках, передбачених чинним законодавством. Збитки, завдані комбінату внаслідок порушення його майнових прав іншими юридичними та фізичними особами, відшкодовуються відповідно до чинного законодавства.

42. Комбінат відповідно до чинного законодавства користується землею, іншими природними ресурсами і несе відповідальність за дотримання вимог та норм їх охорони.

VI. ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

43. Фінансово-господарська діяльність комбінату здійснюється на основі його кошторису.

Джерелами формування кошторису комбінату є:

кошти місцевого (державного) бюджету, що надходять у розмірі, передбаченому нормативами фінансування загальної середньої освіти для забезпечення вивчення предметів в обсязі державних стандартів освіти;

прибутки від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень (дільниць);

плата за надання додаткових освітніх послуг;

кошти, одержані за підготовку кадрів, відповідно до укладених договорів;

прибутки від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;

добровільні грошові внески і матеріальні цінності, передані підприємствами, установами, організаціями, а також окремими громадянами;

кредити і позички банків;

валютні надходження;

інші прибутки.

44. Кошти комбінату зберігаються на його рахунках в установах банків і знаходяться у повному розпорядженні комбінату.

45. Порядок ведення бухгалтерського обліку в комбінаті визначається Положенням про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. N 250.

45. Звітність комбінату визначається вимогами державної статистики.

47. Діловодство комбінату організовується відповідно до встановленого Міністерством освіти порядку.

VII. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ

Комбінат має право укласти угоди про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями, окремими громадянами як на території України, так і за її межами.

Комбінат за наявності матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право налагоджувати прямі міжнародні зв'язки на основі самостійно укладених угод про обмін педагогічними працівниками та учнями, створювати у встановленому порядку спільні асоційовані заклади і навчальні центри, проводити спільні заходи (конференції, конкурси тощо), а також вступати до міжнародних організацій відповідно до чинного законодавства.

VIII. КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ КОМБІНАТУ

49. Контроль за дотриманням комбінатом державних стандартів освіти здійснюється відповідними структурними підрозділами місцевих органів державної виконавчої влади.

50. Основною формою контролю за діяльністю комбінату є атестація, яка проводиться, як правило, один раз на п'ять років у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

51. Зміст, форми, періодичність контролю, не пов'язаного з навчально-виховним процесом, встановлюються засновником комбінату відповідно до чинного законодавства.

IX. РЕОРГАНІЗАЦІЯ АБО ЛІКВІДАЦІЯ КОМБІНАТУ

52. Рішення про реорганізацію або ліквідацію комбінату приймає засновник.

53. Реорганізація або ліквідація комбінату здійснюється згідно з чинним законодавством.

54. Якщо комбінат реорганізується чи ліквідується, учням, які навчалися в ньому, повинна бути забезпечена можливість продовження навчання за обраним профілем, а працівникам, які звільняються або переводяться на інше місце роботи, гарантовано дотримання їхніх прав та інтересів відповідно до законодавства про працю України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

Н А К А З

№ 455 від 20.12.93
м. Київ

vd931220 vn455

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
2 червня 1994 р.
за № 121/330

Про Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників навчально-виховних закладів системи Міністерства освіти України

*(Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки
№ 73 ([з0242-00](#)) від 10.04.2000)*

З метою систематизації роботи, поліпшення ефективності праці та зміцнення дисципліни працівників закладів освіти

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Типові правила внутрішнього розпорядку для працівників державних навчально-виховних закладів (додаються).

2. Керівникам державних навчально-виховних закладів на основі Типових правил розробити правила внутрішнього розпорядку закладу освіти, які затвердити трудовим колективом за поданням власника або уповноваженого ним органу і профспілкового комітету.

3. Вважати такими, що не застосовуються:

3.1. Наказ Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти колишнього СРСР від 20.07.73 № 600 "Про затвердження типових правил внутрішнього розпорядку вищих навчальних закладів".

3.2. Наказ Міністерства освіти колишнього СРСР від 13.05.85 № 88 "Про правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників дитячих дошкільних закладів системи Міністерства освіти СРСР".

3.3. Наказ Міністра освіти колишнього СРСР від 23.12.85 № 223 "Про правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників загальноосвітніх шкіл системи Міністерства освіти СРСР".

Міністр

П.М. Галанчук

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом Міністра освіти
України від 20 грудня
1993 р. N 455

ТИПОВІ ПРАВИЛА
внутрішнього розпорядку для працівників державних
навчально-виховних закладів України¹

I. Загальні положення

1. Відповідно до Конституції України громадяни України мають право на працю, тобто на одержання гарантованої роботи з оплатою праці відповідно до її кількості та якості і не нижче встановленого державою мінімального розміру, включаючи право на вибір професії, роду занять і роботи відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти та з урахуванням суспільних потреб.

В навчальному закладі трудова дисципліна ґрунтується на свідомому виконанні працівниками своїх трудових обов'язків і є необхідною умовою організації ефективної праці і навчального процесу.

Трудова дисципліна забезпечується методами переконання та заохочення до сумлінної праці. До порушників дисципліни застосовуються заходи дисциплінарного та громадського впливу.

2. Ці правила поширюються на державні навчально-виховні заклади України всіх рівнів: дошкільні виховні заклади; середні загальноосвітні навчально-виховні заклади; професійні навчально-виховні заклади; навчальні заклади підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів; позашкільні навчально-виховні заклади.

3. Метою цих Правил є визначення обов'язків педагогічних та інших працівників закладів освіти, передбачених нормами, які встановлюють внутрішній розпорядок в навчальних закладах. Зазначені норми закріплені в Типових правилах внутрішнього розпорядку, у відповідності з якими трудові колективи закладів освіти затверджують за поданням власника або уповноваженого ним органу і профспілкового комітету свої правила внутрішнього розпорядку.

4. Усі питання, пов'язані із застосуванням правил внутрішнього розпорядку, розв'язує керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень, а у випадках, передбачених діючим законодавством і правилами внутрішнього розпорядку, спільно або за погодженням з профспілковим комітетом.

II. Порядок прийняття і звільнення працівників

5. Громадяни України вільно обирають види діяльності, не заборонені законодавством, а також професію, місце роботи відповідно до своїх здібностей.

---

¹ - Далі - Правила.

Працівники закладів та установ освіти приймаються на роботу за трудовими договорами, контрактами або на конкурсній основі відповідно до чинного законодавства.

6. При прийнятті на роботу власник або уповноважений ним орган (керівник) зобов'язаний зажадати від особи, що працевлаштовується:

подання трудової книжки, оформленої у встановленому порядку, пред'явлення паспорта, диплома або іншого документа про освіту чи професійну підготовку. Військовослужбовці, звільнені із Збройних Сил України, Служби безпеки України, Прикордонних військ України, Цивільної оборони України, Управління охорони вищих посадових осіб України, інших військових формувань, створених відповідно до законодавства України, та військовослужбовці, звільнені із Збройних Сил колишнього Союзу РСР і Збройних Сил держав учасниць СНД, пред'являють військовий квиток;

Особи, які влаштовуються на роботу, що вимагає спеціальних знань, зобов'язані подати відповідні документи про освіту чи професійну підготовку (диплом, атестат, посвідчення), копії яких завіряються керівником закладу освіти і залишаються в особовій справі працівника.

Особи, які приймаються на роботу в дитячі заклади освіти, зобов'язані подати медичний висновок про відсутність протипоказань для роботи в дитячій установі.

При укладанні трудового договору забороняється вимагати від осіб, які поступають на роботу, відомості про їх партійну та національну приналежність, походження та документи, подання яких не передбачено законодавством.

(Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 73 ([з0242-00](#)) від 10.04.2000)

7. Посади педагогічних працівників заміщуються відповідно до вимог Закону України про освіту, Положення про порядок наймання та звільнення педагогічних працівників закладів освіти, що є у загальнодержавній власності, затвердженого наказом Міносвіти України від 5 серпня 1993 року N 293 ([з0104-93](#)).

8. Працівники закладу та установ освіти можуть працювати за сумісництвом відповідно до чинного законодавства.

9. Прийняття на роботу оформляється наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу (в тому числі призначених органами державного управління освітою), який оголошується працівнику під розписку.

10. На осіб, які працювали понад п'ять днів, ведуться трудові книжки.

На тих хто працює за сумісництвом, трудові книжки ведуться за основним місцем роботи. На осіб, які працюють на умовах погодинної оплати, трудова книжка ведеться за умови, якщо ця робота є основною.

Запис у трудову книжку відомостей про роботу за сумісництвом проводиться за бажанням працівника власником або уповноваженим ним органом за місцем основної роботи.

Ведення трудових книжок необхідно здійснювати згідно з Інструкцією про порядок ведення трудових книжок на підприємствах, в установах і організаціях,

затвердженої спільним наказом Мінпраці, Мінюсту і Міністерства соціального захисту населення України від 29 липня 1993 року N 58 ([z0110-93](#)).

Трудові книжки працівників зберігаються як документи суворої звітності в закладах і установах освіти.

Відповідальність за організацію ведення обліку, зберігання і видачу трудових книжок покладається на керівника закладу освіти.

11. Приймаючи працівника або переводячи його в установленому порядку на іншу роботу, власник або уповноважений ним орган (керівник) зобов'язаний:²

а) роз'яснити працівникові його права і обов'язки та істотні умови праці, наявність на робочому місці, де він буде працювати, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, та можливі наслідки їх впливу на здоров'я, його права на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до чинного законодавства і колективного договору;

б) ознайомити працівника з правилами внутрішнього розпорядку та колективним договором;

в) визначити працівникові робоче місце, забезпечити його необхідними для роботи засобами;

г) проінструктувати працівника з техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці та протипожежної охорони.

12. Припинення трудового договору може мати місце лише на підставах, передбачених чинним законодавством, та умовами, передбаченими в контракті.

13. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу допускається у випадках, передбачених чинним законодавством та умовами контракту.

Звільнення педагогічних працівників у зв'язку із скороченням обсягу роботи може мати місце тільки в кінці навчального року.

Звільнення педагогічних працівників за результатами атестації, а також у випадках ліквідації закладу освіти, скорочення кількості або штату працівників здійснюється у відповідності з чинним законодавством.

14. Припинення трудового договору оформляється наказом керівника закладу освіти.

15. Власник або уповноважений ним орган (керівник) зобов'язаний в день звільнення видати працівникові належно оформлену трудову книжку і провести з ним розрахунок у відповідності з чинним законодавством. Записи про причини звільнення у трудовій книжці повинні проводитись у відповідності з формулюванням чинного законодавства із посиланням на відповідний пункт, статтю закону. Днем звільнення вважається останній день роботи.

III. Основні правила та обов'язки працівників

16. Педагогічні працівники мають право на:

- захист професійної честі, гідності;
- вільний вибір форм, методів, засобів навчання, виявлення педагогічної ініціативи;

---

² - Ознайомлення доцільно проводити в письмовій формі.

- індивідуальну педагогічну діяльність;
- участь у громадському самоврядуванні;
- користування подовженою оплачуваною відпусткою;
- пільгове забезпечення житлом у порядку, встановленому законодавством;
- одержання натуральної оплати у сільській місцевості на рівні працівників сільського господарства;
- підвищення кваліфікації, перепідготовку, вільний вибір змісту, програм, форм навчання, організацій та установ, які здійснюють підвищення кваліфікації і перепідготовку.

17. Працівники закладу освіти зобов'язані:

- а) працювати сумлінно, виконувати навчальний режим, вимоги статуту закладу освіти і правила внутрішнього розпорядку, дотримуватись дисципліни праці;
- б) виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями;
- в) берегти обладнання, інвентар, матеріали, навчальні посібники тощо, виховувати у дітей дошкільного віку, учнів та студентів бережливе ставлення до майна навчально-виховного закладу.

Працівники дошкільних і середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів в установлені строки повинні проходити медичний огляд у відповідності з чинним законодавством.

18. Педагогічні та наукові працівники навчально-виховних закладів повинні:

- а) забезпечувати умови для засвоєння вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, клінічними ординаторами, аспірантами, докторантами навчальних програм на рівні обов'язкових державних вимог, сприяти розвитку здібностей дітей, учнів, студентів;
- б) настановленням та особистим прикладом утверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, відданості, патріотизму, гуманізму, доброти, стриманості, працелюбства, інших добродійностей;
- в) виховувати повагу до батьків, жінки, культурно-національних, духовних, історичних цінностей України, країни походження, державного і соціального устрою, цивілізації, відмінних від власних, дбайливе ставлення до навколишнього середовища;
- г) готувати до свідомого життя в душі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами;
- д) додержувати педагогічної етики, моралі, поважати гідність дитини, учня, студента;
- е) захищати дітей, молодь від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, іншим шкідливим звичкам;
- ж) постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність і загальну культуру.

19. Коло обов'язків (робіт), що їх виконує кожний працівник за своєю спеціальністю, кваліфікацією чи посадою, визначається посадовими інструкціями і положенням, затвердженими в установленому порядку кваліфікаційними довідниками посад службовців і тарифно-кваліфікаційними довідниками робіт і професій робітників, положеннями і правилами внутрішнього розпорядку відповідного закладу освіти та умовами контракту, де ці обов'язки конкретизуються.

IV. Основні обов'язки власника або уповноваженого ним органу

20. Власник або уповноважений ним орган (керівник) закладу освіти зобов'язаний:

а) забезпечити необхідні організаційні та економічні умови для проведення навчально-виховного процесу на рівні державних стандартів якості освіти, для ефективної роботи педагогічних та інших працівників закладу освіти відповідно до їхньої спеціальності чи кваліфікації;

б) визначити педагогічним працівникам робочі місця, своєчасно доводити до відома розклад занять, забезпечувати їх необхідними засобами роботи;

в) удосконалювати навчально-виховний процес, впроваджувати в практику кращий досвід роботи, пропозиції педагогічних та інших працівників, спрямовані на поліпшення роботи закладу освіти;

г) організувати підготовку необхідної кількості науково-педагогічних, інженерно-педагогічних та педагогічних кадрів, їх атестацію, правове і професійне навчання як у своєму навчальному закладі, так і відповідно до угод в інших навчальних закладах;

д) укладати і розривати угоди, контракти з керівниками підрозділів, педагогічними та науковими працівниками відповідно до чинного законодавства, Закону України "Про освіту" ([1060-12](#)) та Положення про порядок наймання і звільнення педагогічних працівників закладу освіти, що є у загальнодержавній власності, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 5 серпня 1993 року N 293 ([z0104-93](#));

е) доводити до відома педагогічних працівників у кінці навчального року (до надання відпустки) педагогічне навантаження в наступному навчальному році;

є) видавати заробітну плату педагогічним та іншим працівникам у встановлені строки. Надавати відпустки всім працівникам закладу освіти відповідно до графіка відпусток;

ж) забезпечити умови техніки безпеки, виробничої санітарії, належне технічне обладнання всіх робочих місць, створювати здорові та безпечні умови праці, необхідні для виконання працівниками трудових обов'язків;

з) дотримуватись чинного законодавства, активно використовувати засоби щодо вдосконалення управління, зміцнення довірливої та трудової дисципліни;

и) додержуватись умов колективного договору, чуйно ставитись до повсякденних потреб працівників закладу освіти, студентів, аспірантів, учнів і слухачів, забезпечувати надання їм установлених пільг і привілеїв;

і) організувати харчування дітей дошкільного віку, учнів, студентів, аспірантів і працівників закладу освіти;

ї) своєчасно подавати центральним органам державної виконавчої влади встановлену статистичну і бухгалтерську звітність, а також інші необхідні відомості про роботу і стан навчально-виховного закладу;

к) забезпечувати належне утримання приміщення, опалення, освітлення, вентиляції, обладнання, створювати належні умови для зберігання верхнього одягу працівників закладу освіти, вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, докторантів.

V. Робочий час і його використання

21. Для працівників устанавлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями. При п'ятиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього розпорядку або графіками змінності, які затверджує керівник закладу освіти за погодженням з профспілковим комітетом закладу з додержання тривалості робочого тижня.

В тих закладах освіти, де за умовами роботи запровадження п'ятиденного робочого тижня є недоцільним, встановлюється шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем.

П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється власником або уповноваженим ним органом спільно з профспілковим комітетом з урахуванням специфіки роботи, думки трудового колективу і за погодженням місцевими органами виконавчої влади.

В межах робочого дня педагогічні працівники закладу освіти повинні нести всі види навчально-методичної та науково-дослідницької роботи відповідно до посади, навчального плану і плану науково-дослідної роботи.

Час початку і закінчення роботи і обідньої перерви встановлюється для працівників Правилами внутрішнього розпорядку конкретного закладу освіти. Для окремих працівників умовами контракту може бути передбачений інший режим роботи.

За погодженням з профспілковим комітетом деяким структурним підрозділам і окремим групам працівників може встановлюватись час початку і закінчення роботи .

22. При відсутності педагога або іншого працівника закладу освіти керівник зобов'язаний терміново вжити заходів щодо його заміни іншим педагогом чи працівником.

23. Надурочна робота та робота у вихідні та святкові дні не допускається.

Залучення окремих працівників до роботи в устанавлені для них вихідні дні допускається у виняткових випадках, передбачених законодавством, за письмовим наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу (керівника) закладу освіти дозволу профспілкового комітету. Робота у вихідний день може компенсуватися за погодженням сторін наданням іншого дня відпочинку або у грошовій формі у подвійному розмірі.

Працівникам безперервно діючих закладів освіти і де за умовами роботи не може бути додержана встановлена для даної категорії працівників щоденна або тижнева тривалість робочого часу, допускається за погодженням з профспілковим комітетом закладу запровадження підсумкового обліку робочого часу з тим, щоб тривалість робочого часу за обліковий період не перевищувала нормального числа робочих годин.

Працівники цієї категорії залучаються до роботи в загально-встановлені вихідні та святкові дні. Цей час включається в місячну норму робочого часу. Вихідні дні передбачаються для них графіком роботи. Робота в святкові дні оплачується в цьому випадку в розмірі одинарної годинної або денної ставки понад місячний оклад (ставку). На бажання працівника, який працює в святковий день, йому може бути наданий інший день відпочинку.

24. Керівник закладу освіти залучає педагогічних працівників до чергування в закладі. Графік чергування і його тривалість затверджує керівник закладу за погодженням з педагогічним колективом і профспілковим комітетом.

Забороняється залучати до чергування у вихідні і святкові дні вагітних жінок і матерів, які мають дітей віком до 3-х років. Жінки, які мають дітей-інвалідів або дітей віком від трьох до чотирнадцяти років, не можуть залучатись до чергування у вихідні і святкові дні без їх згоди.

25. Під час канікул, що не збігаються з черговою відпусткою, керівник закладу освіти залучає педагогічних працівників до педагогічної та організаційної роботи в межах часу, що не перевищує їх навчального навантаження до початку канікул.

26. Робота органів самоврядування закладу освіти регламентується Положеннями про відповідні заклади освіти, затвердженими Кабінетом Міністрів України, та Статутом.

27. Графік надання щорічних відпусток погоджується з профспілковим комітетом і складається на кожний календарний рік.

Надання відпустки керівнику закладу освіти оформляється наказом відповідного органу державного управління освітою, а іншим працівникам - наказом навчально-виховного закладу. Поділ відпустки на частини допускається на прохання працівника за умови, щоб основна її частина була не менше шести днів для дорослих і дванадцяти днів для осіб, молодше вісімнадцяти років. Перенесення відпустки на інший строк допускається в порядку, встановленому чинним законодавством.

Забороняється ненадання щорічної відпустки протягом двох років підряд, а також ненадання відпустки працівникам, молодше вісімнадцяти років, а також працівникам, які мають право на додаткову відпустку у зв'язку з шкідливими умовами праці.

28. Педагогічним працівникам забороняється:

- а) змінювати на свій розсуд розклад занять і графіки роботи;
- б) продовжувати або скорочувати тривалість занять і перерв між ними;
- в) передоручати виконання трудових обов'язків.

29. Забороняється в робочий час:

а) відволікати педагогічних працівників від їх безпосередніх обов'язків для участі в різних господарських роботах, заходах, не пов'язаних з навчальним процесом;

б) відволікання працівників закладу освіти від виконання професійних обов'язків, а також учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, докторантів за рахунок навчального часу на роботу і здійснення заходів, не пов'язаних з процесом навчання, забороняється, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством.

VI. Заохочення за успіхи в роботі

30. За зразкове виконання своїх обов'язків, тривалу і бездоганну роботу, новаторство в праці і за інші досягнення в роботі можуть застосовуватись заохочення, передбачені Правилами внутрішнього розпорядку закладу освіти.

31. За досягнення високих результатів у навчанні й вихованні педагогічні працівники представляються до нагородження державними нагородами, присвоєння почесних звань, відзначення державними преміями, знаками, грамотами, іншими видами морального і матеріального заохочення.

32. Працівникам, які успішно і сумлінно виконують свої трудові обов'язки, надаються в першу чергу переваги і соціальні пільги в межах своїх повноважень і за рахунок власних коштів закладів освіти. Таким працівникам надається також перевага при просуванні по роботі.

Заохочення оголошується в наказі (розпорядженні), доводяться до відома всього колективу закладу освіти і заносяться до трудової книжки працівника.

VII. Стягнення за порушення трудової дисципліни

33. За порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано один з таких заходів стягнення:

- а) догана;
- б) звільнення.

Звільнення як дисциплінарне стягнення може бути застосоване відповідно до п.п. 3, 4, 7, 8 ст.40, ст.41 Кодексу законів про працю України ([322-08](#)).

34. Дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому не дано право прийняття на роботу (обрання, затвердження, призначення на посаду) даного працівника.

35. Працівники, обрані до складу профспілкових органів і не звільнені від виробничої діяльності, не можуть бути піддані дисциплінарному стягненню без попередньої згоди органу, членами якого вони є; керівники профспілкових органів у підрозділах закладу освіти - без попередньої згоди відповідного профспілкового органу в закладі освіти; профорганізатори - органу відповідного профспілкового об'єднання.

До застосування дисциплінарного стягнення власник або уповноважений ним орган повинен зажадати від порушника трудової дисципліни письмові пояснення. У випадку відмови працівника дати письмові пояснення складається відповідний акт.

Дисциплінарні стягнення застосовуються власником або уповноваженим ним органом безпосередньо після виявлення провини, але не пізніше одного місяця від дня її виявлення, не рахуючи часу хвороби працівника або перебування його у відпустці.

Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення проступку.

36. За кожне порушення трудової дисципліни накладається тільки одне дисциплінарне стягнення.

37. Дисциплінарне стягнення оголошується в наказі (розпорядженні) і повідомляється працівникові під розписку.

38. Якщо протягом року з дня накладення дисциплінарного стягнення працівника не буде піддано новому дисциплінарному стягненню, то він вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення.

Якщо працівник не допустив нового порушення дисципліни і до того ж проявив себе як сумлінний працівник, то стягнення може бути знято до закінчення одного року. Протягом строку дії дисциплінарного стягнення заходи заохочення до працівника не застосовуються.

Власник або уповноважений ним орган має право замість накладання дисциплінарного стягнення передати питання про порушення трудової дисципліни на розгляд трудового колективу або його органу.

***

Правила внутрішнього розпорядку вивішуються в закладах освіти на видному місці.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО У СПРАВАХ МОЛОДІ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

Н А К А З

N 159/30/1526 від 02.06.95
м. Київ

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
3 липня 1995 р.
за N 198/734

**Про затвердження Положення про професійну орієнтацію
молоді, яка навчається**

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року N 467-р ([467-94-р](#)) і заходів, передбачених Концепцією державної системи професійної орієнтації населення, та з метою нормативного регулювання і забезпечення соціальної допомоги молоді, яка навчається, у свідомому професійному самовизначенні

Н А К А З У Є М О:

1. Затвердити Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається (додається).
2. Вважати таким, що не застосовується на території України п.1.1 Положення про шкільний навчально-методичний кабінет професійної орієнтації учнів середньої загальноосвітньої школи, затверджений наказом Міносвіти СРСР від 10 листопада 1983 року N 134.
3. Текст Положення опублікувати в Інформаційному збірнику Міністерства освіти України після державної реєстрації в Міністерстві юстиції України.

Заступник Міністра
освіти України

В.О.Зайчук

Заступник Міністра
праці України

А.П.Сорокін

Заступник Міністра
у справах молоді і спорту України

С.А.Ясинський

Затверджено
наказом Міністерства освіти України,
Міністерства праці України і
Міністерства у справах молоді і
спорту України
від 2 червня 1995 року N 159/30/1526

Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається

I. Загальні положення

1. Професійна орієнтація - це комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні.

Основою професійного самовизначення особи є самопізнання та об'єктивна самооцінка індивідуальних особливостей, співставлення своїх професійно важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для набуття конкретних професій, та кон'юнктурою ринку праці.

2. Професійна орієнтація включає такі елементи: професійна інформація, професійна консультація, професійний добір, професійний відбір та професійна адаптація.

Професійна інформація забезпечує ознайомлення із змістом і перспективами розвитку професій, формами та умовами оволодіння ними, станом та потребами ринку праці в кадрах, вимогами, необхідними для набуття конкретних професій, можливостями професійно-кваліфікаційного становлення.

Професійна консультація ґрунтується на науково організованій системі взаємодії психолога-профконсультанта та особи, що потребує допомоги у виборі або зміні професії чи виду діяльності на основі вивчення її індивідуально-психологічних характеристик, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я, особливостей життєвої ситуації та з урахуванням потреб ринку праці.

Професійний добір - система профдіагностичного обстеження особи, спрямована на визначення конкретної професії, найбільше придатної для оволодіння нею конкретною особою.

Професійний відбір проводиться з метою визначення ступеню придатності особи до окремих видів професійної діяльності згідно з нормативними вимогами.

Професійна адаптація покликана сприяти входженню особи у трудову діяльність, практичній перевірці правильності професійного вибору, успішному професійному становленню працівника.

II. Завдання і функції професійної орієнтації молоді, яка навчається

3. Основними завданнями профорієнтації є:

ознайомлення учнів і вихованців з професіями та правилами вибору професії, що рекомендовані Міносвіти України;

виховання в молоді спрямування на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення;

формування вміння співставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний план оволодіння професією;

забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

4. Професійна орієнтація має забезпечувати реалізацію соціально-економічної, медико-фізіологічної, психолого-педагогічної функцій.

Соціально-економічна функція полягає у підготовці конкурентоспроможного працівника, здатного професійно самовдосконалюватися та вести активний пошук виду трудової діяльності або змінювати професію, місце роботи.

Медико-фізіологічна функція забезпечує реалізацію вимог до здоров'я і окремих фізіологічних якостей, необхідних для виконання професійної діяльності, визначення відхилень у стані здоров'я, корекцію професійних планів з урахуванням стану здоров'я, фізичних можливостей особистості.

Психолого-педагогічна функція полягає у виявленні і формуванні інтересів, нахилів, здібностей особистості, допомозі в пошуку свого покликання, засвоєнні системи знань, що дозволяють вибрати і здійснити професійну діяльність, визначенні шляхів і способів ефективного управління професійним самовизначенням.

III. Зміст і організація роботи закладів освіти з професійної орієнтації молоді, яка навчається

5. Професійна орієнтація здійснюється всіма закладами освіти на всіх ступенях навчання. Профорієнтаційна робота умовно поділяється на два періоди: допрофесійний і професійний.

6. Допрофесійний період включає початковий (пропедевтичний), пізнавально-пошуковий і базовий (визначальний) етапи.

7. Початковий (пропедевтичний) етап передбачає ознайомлення дітей у процесі навчальної, позакласної та позашкільної роботи з найпоширенішими професіями, виховання позитивного ставлення до різних видів трудової і професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості; формування початкових загальнодоступних умінь і навичок, здатності до взаємодії з іншими особами в процесі діяльності.

Результат - сформоване у молодших школярів ставлення до себе, суспільства і професійної діяльності.

8. Пізнавально-пошуковий етап охоплює 5-7 класи середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів і передбачає: формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні та оволодінні професійною діяльністю; систематичне ознайомлення з професіями у навчально-виховному процесі; формування умінь самооцінки, самоаналізу з метою усвідомлення власної

професійної спрямованості; консультування щодо вибору профілю подальшої освіти, форм трудової підготовки.

Результат - вибір напрямку (профілю) навчання, продовження освіти у 8-9 класах.

9. Базовий (визначальний) етап - 8-9 (8-11) класи передбачає: вивчення наукових основ вибору професії; класифікаційних ознак професії, вимог професій до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії; оволодіння методиками самопізнання, самооцінки, розвитку індивідуальних професійно важливих якостей, формування уміння співставляти вимоги, необхідні для набуття конкретної професії з власними можливостями та кон'юнктурою ринку праці; створення умов для випробування своїх здібностей у різних видах трудової діяльності; консультування відносно вибору професії та навчального закладу, проведення професійного добору для випускників загальноосвітніх навчально-виховних закладів.

Системоутворюючим у забезпеченні знань, необхідних для професійного самовизначення учнів, є курс "Вибір професії", який вивчається у 9-х класах загальноосвітніх шкіл. Викладання цього курсу, проведення профдіагностичних обстежень особистості та індивідуальних професійних консультацій, координація профорієнтаційної роботи з учнями покладається на практичних психологів закладів освіти.

Результат - сформованість особистісно значимого смислу вибору професії, певної професійної спрямованості (професійних намірів, планів оволодіння професією, професійної перспективи), професійне самовизначення учнів, готовність до зміни професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії, інші види діяльності, відповідно до індивідуальних особливостей учнів, та результатів профвідбору.

10. Етап професійного навчання передбачає: оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками; адаптацію до професійного навчально-виховного закладу і нового соціального статусу; формування професійної мобільності, готовності до продовження професійної освіти і самоудосконалення, розвиток професійних інтересів і професійно важливих якостей; уточнення подальшої професійної перспективи.

Результат - конкурентоспроможний на ринку праці кваліфікований робітник, спеціаліст, готовий до активної професійної діяльності і переорієнтації на певну професію.

11. Адаптаційний етап - професійна діяльність. Передбачає: створення умов для професійного зростання, повноцінної самореалізації особистості в професійній діяльності; адаптацію до трудового колективу, професії і нового соціального статусу.

З метою адаптації молоді до професійної діяльності проводиться виробнича та переддипломна практика по можливості в тому трудовому колективі, де в майбутньому передбачається працевлаштування.

Результат - повноцінна реалізація особистістю потенційних можливостей в професійній діяльності.

12. На загальнодержавному рівні координацію організаційних питань професійної орієнтації молоді, яка навчається, здійснюють Міністерство освіти України і Міністерство праці України. Для координації профорієнтаційної роботи на місцях рішенням місцевих органів державної виконавчої влади може бути утворена територіальна міжгалузєва рада з професійної орієнтації і професійного навчання незайнятого населення.

13. Науково-методичне забезпечення профорієнтаційної роботи в закладах освіти покладається на Міністерство освіти України та Академію педагогічних наук України, а з питань профдобору і профвідбору - на Міністерство праці України.

14. До штату Міністерства освіти України, управлінь і відділів освіти на місцях, центрів практичної психології системи освіти вводяться працівники, які забезпечують організацію профорієнтаційної роботи з молоддю, яка навчається.

15. Відповідальність за організацію проведення профорієнтаційної роботи в закладах освіти покладається на їх керівників.

У навчально-виховних закладах професійну орієнтацію молоді, яка навчається, здійснюють практичні психологи, вчителі-предметники, класні керівники, викладачі, майстри виробничого навчання, вихователі, керівники гуртків, бібліотекарі, методисти, медичні працівники тощо.

У штатний розклад середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, професійних навчальних закладів вводяться посади практичних психологів-профконсультантів або методистів з профорієнтації.

Фінансування роботи практичних психологів здійснюється за рахунок бюджетних коштів.

16. Для проведення профорієнтаційної роботи в закладах освіти використовуються навчально-методичний кабінет професійної орієнтації, кабінет інформатики, майстерні, бібліотека, медичний кабінет тощо.

17. Професійну орієнтацію молоді, яка навчається, вивчення ефективності працевлаштування випускників доцільно здійснювати навчальними закладами спільно з батьками учнів, підприємствами, установами і організаціями, центрами (відділами) профорієнтації територіальних центрів зайнятості.

18. Медичні аспекти профорієнтації молоді, з різними видами патології, вирішуються, як правило, за участю лікарів районних (міських) медичних закладів і спеціалістів центрів (відділів) зайнятості Міністерства праці України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 127 від 03.05.99
м. Київ

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 грудня 1999 р.
за № 922/4215

Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України

*{ Із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки
№ 439 ([з0570-01](#)) від 07.06.2001
№ 616 ([з0687-09](#)) від 02.07.2009 }*

На виконання статей 21, 22 Закону України "Про освіту" ([1060-12](#)), з метою організації діяльності психологічної служби та соціально-педагогічного патронажу у системі освіти

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про психологічну службу системи освіти України (додається).
2. Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, управлінням освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій - забезпечувати управління діяльністю обласних, районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи (постійно).
3. Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи (Цушко І.І.) - здійснювати науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти, забезпечувати дотримання державних вимог до змісту її діяльності, форм і методів роботи практичних психологів і соціальних педагогів (постійно).
4. Вважати Положення про психологічну службу в системі освіти України, затверджене наказом Міністерства освіти України від 01.07.93 № 230 ([з0101-93](#)) і зареєстроване в Міністерстві юстиції України 26.07.93 за № 101, таким, що втратило чинність.
5. Контроль за виконанням даного наказу покласти на Першого заступника міністра Андрущенка В.П.

Міністр

В.О. Зайчук

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
України
03.05.1999 N 127
(у редакції наказу Міністерства
освіти і науки України
від 02.07.2009 N 616
([z0687-09](#))

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 грудня 1999 р.
за N 922/4215

ПОЛОЖЕННЯ **про психологічну службу системи освіти України**

I. Загальні положення

1.1. Психологічна служба в системі освіти - це сукупність закладів, установ, підрозділів і посад, що складають єдину систему, основу якої становлять фахівці у сфері практичної психології і соціальної педагогіки: практичні психологи, соціальні педагоги, методисти, директори (завідувачі) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби.

Основною метою діяльності психологічної служби є психологічне забезпечення та підвищення ефективності педагогічного процесу, захист психічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників: вихованців, учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Соціально-педагогічний патронаж спрямований на надання соціально-педагогічної допомоги соціально незахищеним категоріям вихованців, учнів і студентів з метою подолання ними життєвих труднощів та підвищення їхнього соціального статусу.

1.2. Психологічна служба забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку вихованців, учнів і студентів, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створення умов для саморозвитку та самовиховання, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів.

1.3. Психологічна служба у своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про професійно-технічну освіту" ([103/98-ВР](#)), "Про вищу освіту" ([2984-14](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), "Про дошкільну освіту" ([2628-14](#)), іншими нормативно-правовими актами та цим Положенням.

1.4. Діяльність психологічної служби в системі освіти України забезпечується практичними психологами, соціальними педагогами,

методистами та директорами (завідувачами) навчально-методичних кабінетів (центрів). За своїм статусом працівники психологічної служби належать до педагогічних працівників і відповідно до чинного законодавства користуються всіма правами і гарантіями, передбаченими для них.

1.5. Психологічна служба співпрацює з органами охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення, сім'ї, молоді та спорту, внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади, а також громадськими організаціями.

1.6. Це Положення визначає основні завдання, зміст діяльності, структуру, управління і фінансування психологічної служби системи освіти України в цілому.

1.7. Посади практичних психологів і соціальних педагогів уводяться в штатні розписи навчальних закладів і установ освіти за умови наявності спеціалістів з фаховою освітою в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат відповідно до нормативів чисельності практичних психологів і соціальних педагогів, згідно з додатком.

II. Основні завдання психологічної служби

2.1. Основні завдання психологічної служби системи освіти України полягають у:

сприянні повноцінному розвитку особистості вихованців, учнів, студентів на кожному віковому етапі, створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку;

забезпеченні індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення;

профілактиці і корекції відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку вихованців, учнів, студентів.

2.2. Основними видами діяльності психологічної служби є:

діагностика - психологічне обстеження вихованців, учнів, студентів, їхніх груп та колективів, моніторинг змісту і умов індивідуального розвитку вихованців, учнів, студентів, визначення причин, що ускладнюють їх розвиток та навчання;

корекція - здійснення психолого-медико-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та інтелектуальному розвитку і поведінці, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи;

реабілітація - надання психолого-педагогічної допомоги вихованцям, учням, студентам, які перебувають у кризовій ситуації (постраждали від соціальних, техногенних, природних катастроф, перенесли тяжкі хвороби, стреси, переселення, зазнали насильства тощо), з метою адаптації до умов навчання і життєдіяльності;

профілактика - своєчасне попередження відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі;

прогностика - розробка і застосування моделей поведінки групи та особистості у різних умовах, проектування змісту і напрямів індивідуального розвитку вихованців, учнів, студентів і складання на цій основі життєвих планів, визначення тенденцій розвитку груп та міжгрупових відносин.

2.3. Психологічна служба системи освіти України функціонує на трьох рівнях:

науковому, на якому вивчає закономірності психічного розвитку і формування особистості вихованця, учня, студента з метою розробки методів і методик професійного застосування психологічних знань;

прикладному, на якому здійснює соціально-психологічне забезпечення процесу навчання і виховання, включаючи розробку навчальних програм, підручників, професійну підготовку і підвищення кваліфікації фахівців;

практичному, на якому забезпечує безпосередню роботу практичних психологів, соціальних педагогів у навчальних закладах.

2.4. Діяльність психологічної служби включає такі основні напрями:

консультативно-методична допомога всім учасникам навчально-виховного процесу з питань навчання, виховання і розвитку вихованців, учнів, студентів, допомога органам державного управління у плануванні освітньої діяльності;

просвітницько-пропагандистська робота з підвищення психологічної культури в навчальних закладах та у сім'ї;

превентивне виховання (через засоби масової інформації, під час навчальної діяльності в рамках навчальних програм або як окремого предмета), метою якого є формування у вихованців, учнів, студентів орієнтації на здоровий спосіб життя та захист психічного здоров'я; профілактика алкоголізму, наркоманії, ВІЛ-інфекції і злочинності.

III. Структура та управління психологічною службою

3.1. Психологічна служба в системі освіти України складається з таких основних ланок:

Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи;

Навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських, районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти або методистів районних (міських) методичних кабінетів управлінь (відділів) освіти з психологічної служби;

підрозділів психологічної служби у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації;

практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів усіх типів.

3.2. Науково-методичне керівництво психологічною службою системи освіти здійснює Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, який діє на підставі статуту.

3.3. Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти створюються місцевими органами виконавчої влади, підпорядковуються засновнику з усіх питань діяльності, а у частині науково-методичного забезпечення - Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи.

Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти можуть створюватися як структурні підрозділи закладів післядипломної педагогічної освіти або при Міністерстві освіти і науки Автономної Республіки Крим, Головному управлінню освіти і науки Київської міської державної адміністрації, управліннях освіти і науки обласних та Севастопольської міських державних адміністрацій, або як юридичні особи.

Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти створюються, реорганізуються або ліквідуються за погодженням з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи.

3.4. Районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти створюються місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування.

Районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти можуть функціонувати як структурні підрозділи районних (міських) методичних кабінетів (центрів) або як юридичні особи.

За неможливості створення районного (міського) навчально-методичного кабінету (центру) психологічної служби системи освіти до штатного розпису районного (міського) методичного кабінету (центру) вводиться посада методиста з психологічної служби.

Районний (міський) навчально-методичний кабінет (центр) психологічної служби системи освіти підпорядковується засновнику з усіх питань діяльності, а в частині науково-методичного забезпечення діяльності психологічної служби - навчально-методичному кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласним, Київському і Севастопольському міським навчально-методичним кабінетам (центрам) психологічної служби системи освіти.

3.5. Атестація працівників психологічної служби - практичних психологів, соціальних педагогів, методистів з психологічної служби, директорів (завідувачів) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти здійснюється відповідно до чинного законодавства.

3.6. Структура та штатний розпис навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських, районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти визначаються

місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування відповідно до встановлених нормативів.

3.7. Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські, районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти здійснюють свою діяльність відповідно до статуту (якщо вони є юридичними особами) або положення (якщо вони є структурними підрозділами).

3.8. Призначення на посаду та звільнення з посади директора (завідувача) навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти здійснюються засновником за погодженням з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи.

Призначення на посаду та звільнення з посади директора (завідувача) районного (міського) навчально-методичного кабінету (центру) психологічної служби системи освіти, методиста з психологічної служби районного (міського) методичного кабінету здійснюються засновником за погодженням з навчально-методичним кабінетом (центром) в Автономній Республіці Крим, обласним, Київським, Севастопольським міським навчально-методичним кабінетом (центром) психологічної служби системи освіти.

Призначення на посаду та звільнення з посади практичного психолога і соціального педагога закладу освіти здійснюються за погодженням з районним (міським) навчально-методичним кабінетом (центром) психологічної служби системи освіти або з методистом з психологічної служби районного (міського) методичного кабінету.

3.9. Структура та штатний розпис психологічної служби вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації визначаються вищим навчальним закладом та фінансуються за рахунок власних коштів цього навчального закладу.

Психологічна служба вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації підпорядковується керівнику або одному з його заступників, а у частині науково-методичного забезпечення - Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи.

IV. Зміст діяльності психологічної служби

4.1. Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи є головною організацією психологічної служби системи освіти України, який здійснює організаційні, координаційні та науково-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної педагогіки.

До повноважень Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи належать:

науково-методичне забезпечення психологічної служби системи освіти України;

здійснення психометричного нагляду, забезпечення діяльності психометричної комісії, організація соціально-психологічної експертизи методів, методик, новацій у галузі освіти;

розробка методичних вимог до змісту діяльності психологічної служби, координація науково-прикладних досліджень та методичних розробок;

координація та науково-методичне керівництво діяльністю навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських, районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти або методистів районних (міських) методичних кабінетів управлінь (відділів) освіти з психологічної служби.

4.2. Навчально-методичні кабінети (центри), методисти є основними організаційно-методичними ланками психологічної служби системи освіти, які здійснюють організаційні, координувальні та навчально-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної педагогіки.

Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські, районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти, методисти районних (міських) методичних кабінетів управлінь (відділів) освіти з психологічної служби:

забезпечують діяльність психологічної служби освіти регіону;

надають методичну, інформаційну підтримку практичним психологам, соціальним педагогам;

беруть участь в організації підвищення кваліфікації спеціалістів психологічної служби, їх атестації та професійного зростання, кадровому забезпеченні психологічної служби;

організують діяльність методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів;

координують науково-дослідні, практичні дослідження за пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби;

беруть участь в оцінці, прогнозуванні та формуванні освітньої політики в регіоні;

впроваджують досягнення психологічної науки та передового досвіду.

Навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти, методисти організують діяльність "Телефонів довіри", кабінетів корекції кризових станів, психологічних (сімейних) консультацій, профільних консультаційних пунктів, реабілітаційних центрів залежно від соціально-психологічних потреб регіону.

4.3. Практичний психолог навчального закладу:

бере участь у здійсненні освітньої, виховної роботи, спрямованої на забезпечення всебічного індивідуального розвитку вихованців, учнів, студентів, збереження їх повноцінного психічного здоров'я;

проводить психолого-педагогічну діагностику готовності вихованця, учня, студента до навчання та сприяє їх адаптації до нових умов навчально-виховного

процесу, допомагає у виборі навчального закладу згідно з рівнем психічного розвитку;

розробляє та впроваджує розвивальні, корекційні програми навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальних, гендерних, вікових особливостей вихованців, учнів, студентів;

сприяє вибору учнями і студентами професій з урахуванням їх ціннісних орієнтацій, здібностей, життєвих планів і можливостей, готує учнів до свідомого життя; здійснює превентивне виховання, профілактику злочинності, алкоголізму і наркоманії, інших залежностей і шкідливих звичок серед підлітків;

проводить психологічну діагностику і психолого-педагогічну корекцію девіантної поведінки вихованців, учнів, студентів;

формує психологічну культуру вихованців, учнів, студентів, педагогів, батьків або осіб, які їх замінюють, консультує з питань психології, її практичного використання в організації навчально-виховного процесу.

4.4. Соціальний педагог навчального закладу:

вивчає та оцінює особливості діяльності і розвитку вихованців, учнів і студентів, мікроколективу (класу чи групи), шкільного, студентського колективу в цілому, молодіжних та дитячих громадських організацій; досліджує спрямованість впливу мікросередовища, особливостей сім'ї та сімейного виховання, позитивного виховного потенціалу соціального середовища та джерела негативного впливу на вихованців, учнів і студентів;

прогнозує на основі спостережень та досліджень посилення негативних чи позитивних сторін соціальної ситуації, що впливає на розвиток особистості вихованця, учня, студента чи групи; прогнозує результати навчально-виховного процесу з урахуванням найважливіших факторів становлення особистості;

дає рекомендації вихованцям, учням, студентам, батькам або особам, які їх замінюють, вчителям, викладачам та іншим особам з питань соціальної педагогіки; надає необхідну консультативну соціально-педагогічну допомогу дитячим і молодіжним громадським організаціям, вихованцям, учням, студентам, які потребують піклування чи перебувають у складних життєвих обставинах;

сприяє захисту прав вихованців, учнів і студентів, представляє їхні інтереси у службі у справах дітей, у правоохоронних та судових органах;

бере участь у формуванні навичок дотримання норм та правил поведінки, ведення здорового способу життя, сприяє попередженню негативних явищ серед вихованців, учнів, студентів;

надає соціальні послуги, спрямовані на задоволення соціальних потреб вихованців, учнів і студентів; здійснює соціально-педагогічний супровід навчально-виховного процесу, соціально-педагогічний патронаж соціально незахищених категорій вихованців, учнів і студентів; сприяє соціальному і професійному визначенню особистості, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію молоді.

4.5. Працівник психологічної служби повинен:

керуватися етичним кодексом психолога;

дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність вихованців, учнів, студентів, захищати їх від будь-яких форм фізичного або психічного насильства; будувати свою діяльність на основі доброзичливості, довіри у тісному співробітництві з усіма учасниками педагогічного процесу;

пропагувати здоровий спосіб життя, підвищувати рівень психологічних знань педагогічних працівників і батьків або осіб, які їх замінюють;

зберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих в процесі діагностики або корекційної роботи, якщо це може завдати шкоди вихованцеві, учню, студенту чи їх оточенню;

постійно підвищувати свій професійний рівень;

знати програмно-методичні матеріали і документи щодо обсягу, рівня знань, розвитку вихованців, учнів, студентів, вимоги державних стандартів до забезпечення навчально-виховного процесу, основні напрями і перспективи розвитку освіти, психолого-педагогічної науки.

4.6. Тривалість робочого тижня практичного психолога та соціального педагога визначається чинним законодавством з урахуванням типу навчального закладу.

V. Фінансування діяльності психологічної служби

5.1. Фінансування діяльності психологічної служби системи освіти та оплата праці практичних психологів і соціальних педагогів, працівників кабінетів (центрів), методистів здійснюється згідно з чинним законодавством.

5.2. Фінансування діяльності психологічної служби вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації (у тому числі оплати праці її працівників) здійснюється за рахунок власних коштів вищого навчального закладу.

5.3. Працівникам психологічної служби системи освіти надаються окремі приміщення (кабінети) для проведення діагностичної, навчальної, тренінгової, консультативної, розвивальної і корекційної роботи.

{ Положення в редакції Наказу Міністерства освіти і науки N 616 ([з0687-09](#)) від 02.07.2009 }

**Директор
Українського НМЦ практичної
психології і соціальної роботи**

І.І. Цушко

Додаток
до Положення
про психологічну службу
системи освіти України

НОРМАТИВИ **чисельності практичних психологів і соціальних педагогів**

Нормативи чисельності практичних психологів **дошкільних навчальних закладів**

Місто		Село (селище)	
чисельність груп	максимальний норматив чисельності	чисельність груп	максимальний норматив чисельності
до 7	0,5	до 4	0,5
7 і більше	0,75	4 і більше	0,75
9 і більше	1,0	6 і більше	1,0

Посади практичних психологів дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу та комбінованого типу, у яких є 2 і більше груп компенсуючого типу, дошкільних навчальних закладів (дитячих будинків) інтернатного типу, дошкільних навчальних закладів (центрів розвитку дитини) вводяться з розрахунку не більше однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету (для державних і комунальних дошкільних навчальних закладів).

Нормативи чисельності практичних психологів **загальноосвітніх навчальних закладів**

Місто		Село (селище)	
чисельність груп	максимальний норматив чисельності	чисельність груп	максимальний норматив чисельності
до 499	0,5	до 99	0,25
500 і більше	0,75	100 і більше	0,5
700	1,0	200 і більше	0,75
		300	1,0

Посади практичних психологів спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів), гімназій, ліцеїв, колегіумів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів, спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), загальноосвітніх санаторних шкіл (шкіл-інтернатів), шкіл соціальної реабілітації, вечірніх (змінних) шкіл, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, позашкільних навчально-виховних закладів, професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації вводяться з розрахунку не більше

однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету (для державних і комунальних навчальних закладів).

Посади соціальних педагогів дошкільних навчальних закладів (дитячих будинків) інтернатного типу та центрів розвитку дитини вводяться з розрахунку не більше однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету (для державних і комунальних дошкільних навчальних закладів).

Нормативи чисельності соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів

Місто		Село (селище)	
чисельність груп	максимальний норматив чисельності	чисельність груп	максимальний норматив чисельності
до 499	0,5	до 99	0,25
500 і більше	0,75	100 і більше	0,5
700	1,0	200 і більше	0,75
		300	1,0

Посади соціальних педагогів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), у тому числі навчально-реабілітаційних центрів, загальноосвітніх санаторних шкіл (шкіл-інтернатів), шкіл соціальної реабілітації, вечірніх (змінних) шкіл, професійно-технічних навчальних закладів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації вводяться з розрахунку не більше однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідних бюджетів (для державних і комунальних навчальних закладів).

У випадках, коли посади, перелічені в зазначених нормативах, не можуть забезпечити належне функціонування навчального закладу, за рахунок можливостей місцевого бюджету та інших джерел, передбачених чинним законодавством, можуть бути введені додаткові посади практичних психологів і соціальних педагогів.

Якщо посади практичних психологів та соціальних педагогів малокомплектних навчальних закладів передбачені у штатних розписах районних навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти, а не в навчальних закладах, то їхня чисельність розраховується за формулою:

Загальна чисельність учнів малокомплектних навчальних закладів

$$\text{-----} = X$$

100 учнів

де X - кількість ставок.

{ Додаток в редакції Наказу Міністерства освіти і науки N 616
([з0687-09](#)) від 02.07.2009 }

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 439 від 7 вересня 2000 року
м. Київ

Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України

На виконання законів України "Про освіту", "Про загальну середню освіту" та рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 17.08.2000 р., з метою виховання в учнівської та студентської молоді поваги до державних символів України, формування національної свідомості та патріотизму, почуття належності до рідної землі та свого народу, політичної та правової культури

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Рекомендації щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України (додаються).
2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, керівникам навчальних закладів забезпечити дотримання Рекомендацій в навчально-виховному процесі у загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах.
3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Міністра Огнев'юка В. О., Степка М. Ф.

Міністр

В. Г. Кремень

Рекомендації щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України

Виховання любові і пошани до державної символіки, ритуалів суверенної України посідає одне з чільних місць у системі громадянського, зокрема патріотичного, виховання учнів.

Державна символіка покликана формувати громадянську гідність, патріотичні почуття і впевненість молоді у майбутньому своєї держави.

У навчальних закладах переважної більшості демократичних країн світу повагу до державних символів введено у ранг пріоритетних елементів громадянського виховання.

Визначення та опис державних символів України подано у ст. 20 Конституції України.

Національні символи - це свідчення високого духу народу, його історичних прагнень, унікальності, своєрідний генетичний код нації. Вони покликані послужити надійною основою формування громадянських рис особистості, її патріотизму, національної свідомості, активної життєвої позиції.

Метою використання державних символів у навчально-виховному процесі є формування почуття свідомого громадянина України, здатного захищати її незалежність, готового взяти на себе відповідальність за добробут і безпеку своєї родини, народу.

У навчальних закладах необхідно проводити роз'яснення ідейної суті державних символів і правил їх використання, ритуалів, традицій, виховувати почуття поваги до них, формувати стійкі навички свідомого дотримання почестей та правил поведінки щодо державних символів в повсякденному житті, під час урочистих і офіційних заходів.

Державна символіка встановлюється у загальнодоступному, естетично оформленому місці.

Прапор - одна з офіційних емблем держави, яка символізує її суверенітет. Державний Прапор України являє собою синьо-жовте прямокутне полотнище з двох рівних за шириною, горизонтально розташованих смуг: верхньої синього кольору, нижньої - жовтого кольору, із співвідношенням ширини Прапора до його довжини 2:3.

Обабіч Прапора розміщується малий Державний Герб України та текст Державного Гімну України. У куточку державної символіки доцільно розмістити також текст статті 20 Конституції України.

Державна символіка в обов'язковому порядку застосовується при проведенні урочистих заходів (свято першого дзвоника, врученні атестатів, свідоцтв, дипломів тощо), державних і національних свят, при виконанні відповідних розпоряджень органів влади.

У всьому світі склалися певні правила використання Державного Прапора, на основні з яких ми звертаємо увагу:

1. Державний Прапор ні перед ким не опускається вниз. Не можна ним салютувати. Не можна схилити його перед будь-якою особою чи предметом.

2. Державний Прапор при вивішуванні серед інших прапорів має займати перше, найпочесніше місце. Він вивішується або вище за всі інші, або у фронті інших прапорів займає правий геральдичний бік.

3. На зібраннях у приміщенні Державний Прапор розміщується на естакаді (подіумі) з правого боку від промовця; якщо Прапор виставляється з боку аудиторії, то займає правий бік фронтом до естради.

4. В процесіях Державний Прапор треба нести попереду всіх інших прапорів або вправо від них.

5. Не можна виставляти ушкодженого Прапора.

6. При вивішуванні Державний Прапор не повинен торкатися землі, підлоги.

7. На Державному Прапорі не можна розміщувати предмети, емблеми, прикраси тощо.

8. Державний Прапор ніколи і ніде не можна використовувати як прикрасу чи декорацію. З цією метою можна використовувати барви Державного Прапора, і то лише у випадку державних чи національних свят, при державних урочистостях тощо.

9. Зображення Державного Прапора не можна використовувати на рекламах, оголошеннях, заставках.

10. Державний Прапор (стяг), спущений на півдревка (півщогля), означає жалобу.

Церемоніал внесення Державного Прапора України з місця його постійного зберігання здійснюється групою прапороносців. Прапороносці проходять інструктаж щодо правил поведінки під час церемоніалу. Бажано, щоб члени групи прапороносців були одягнені у відповідну форму. В навчальному закладі може бути кілька груп прапороносців.

Внесення і винос Державного Прапора повинні відбуватися за певними правилами. Якщо Державний Прапор вносять на деревку, його несе прапороносець в супроводі двох асистентів. В разі внесення полотнища, його несуть чотири прапороносці широкою стороною вперед, тримаючи за кути так, щоб верхня частина (синє полотнище) була злегка піднята. Чіткість, злагодженість, краса цієї церемонії мають глибокий емоційний вплив на виховання учнівської та студентської молоді як громадян своєї держави. Внесення і винос Державного Прапора відбувається під звуки маршу.

На території навчального закладу може бути обладнаний спеціальний майданчик, на якому встановлюється щогла, визначається місце шикування. Майданчик, на якому розміщена щогла, має бути завжди акуратно прибраний і впорядкований. Для підняття Державного Прапора призначається група прапороносців. Державний Прапор піднімається на щоглі в супроводі Державного Гімну України. При цьому всі присутні стоять струнко з рівняння на Прапор.

У дні жалоби Державний Прапор України зі скорботною стрічкою чорного кольору приспускається (нахиляється).

19 лютого 1992 року Верховна Рада України Постановою "Про Державний Герб України" затвердила тризуб як малий Державний Герб України, вважаючи його головним елементом великого Державного Герба України. Тризуб - Державний Герб - офіційна емблема держави, зображується на грошових знаках, печатках, деяких офіційних документах, на офіційній вивісці навчального закладу.

15 січня 1992 року Президія Верховної Ради України Указом "Про Державний Гімн України" затвердила музичну редакцію Державного Гімну України, автором якої є Вербицький М. М.

Мелодії Державного Гімну звучать під час державних і урочистих заходів та свят.

Міністерство освіти і науки України звертає увагу керівників установ і закладів освіти на необхідність спрямування виховної роботи на формування поваги та любові до своєї Батьківщини, шани до державної символіки України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

07.11.2000 № 522

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 грудня 2000 р.
за № 946/5167

Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту [№ 1352 від 30.11.2012](#) Наказами Міністерства освіти і науки [№ 380 від 31.03.2015](#) [№ 994 від 11.07.2017](#)}

Відповідно до п.3 [Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 07.06.2000 № 773/2000, з метою встановлення порядку здійснення інноваційної освітньої діяльності

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити [Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності](#)(додається).

2. Структурним підрозділам Міністерства освіти і науки України, Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, Головному управлінню освіти і науки Київської міської державної адміністрації, управлінням освіти і науки обласних, Севастопольської міської державних адміністрацій, ректорам, директорам вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти забезпечити організацію інноваційної освітньої діяльності, у тому числі розпочатої на підставі Положення про експериментальний педагогічний майданчик, відповідно до норм цього Положення.

3. Наказ Міністерства освіти України від 25.11.99 № 399 "Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" скасувати як такий, що не пройшов державної реєстрації у Міністерстві юстиції України.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
07.11.2000 № 522
(у редакції наказу Міністерства
освіти і науки України
11.07.2017 [№ 994](#))

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 грудня 2000 р.
за № 946/5167

ПОЛОЖЕННЯ **про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності у системі освіти.

2. Інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок.

3. Інноваційним освітнім продуктом є результат науково-дослідної розробки, що відповідає вимогам [Закону України](#) «Про інноваційну діяльність».

4. Освітніми інноваціями є новостворені (застосовані) або вдосконалені освітні, навчальні, виховні, психолого-педагогічні та управлінські технології, методи, моделі, продукція, освітні, а також технічні рішення у галузі освіти, що істотно підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності.

5. Об'єктами інноваційної освітньої діяльності є: нові емпіричні та/або теоретичні знання, навчальний та виховний процеси, освітні (педагогічні), дидактичні, виховні, управлінські системи, моделі, методи, інноваційні освітні програми і проекти, інші інтелектуальні продукти, засоби навчання та обладнання, організаційні та адміністративні рішення, а також рішення іншого характеру, що істотно поліпшують якість освіти, результативність та ефективність освітньої діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників, навчальних закладів.

6. Суб'єктами інноваційної освітньої діяльності є фізичні та юридичні особи: педагогічні, науково-педагогічні працівники навчальних закладів, наукові працівники, працівники органів управління освітою, навчальні заклади, наукові установи, підприємства, установи та організації, що надають освітні послуги.

7. Інноваційна освітня діяльність здійснюється на всеукраїнському рівні, рівні окремої адміністративно-територіальної одиниці (далі - регіон), а також на рівні навчального закладу. Рівень інноваційної освітньої діяльності визначається

її змістом та масштабністю змін, що будуть внесені у систему освіти внаслідок удосконалення педагогічної діяльності, використання запропонованої освітньої інновації.

8. Інноваційна освітня діяльність на всеукраїнському рівні здійснюється у системі освіти України і передбачає розроблення та використання в установленому законодавством порядку:

освітніх, навчальних, виховних, управлінських систем;

базового компонента дошкільної освіти, інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, загальнодержавного компонента змісту професійно-технічної освіти, змісту позашкільної освіти,

нормативної частини змісту вищої (зокрема післядипломної педагогічної) освіти;

експериментальних навчальних програм, підручників, посібників, розроблених у процесі експерименту і спрямованих на поліпшення результатів освітньої діяльності;

освітніх технологій, форм, методів і засобів навчання, виховання та управління освітою;

науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення навчально-виховного процесу у навчальних закладах;

систем, технологій, форм і методів підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних працівників;

форм і засобів співпраці між органами управління освітою, адміністрацією навчальних закладів, педагогічними працівниками, учнями та батьками, технологій взаємодії з інститутами громадянського суспільства, врахування та формування громадської думки щодо перетворень у галузі освіти.

9. Інноваційна освітня діяльність на регіональному рівні здійснюється в системі освіти окремого регіону і передбачає розроблення та використання:

варіативної складової змісту дошкільної, загальної середньої освіти, регіонального компонента змісту професійно-технічної освіти, змісту позашкільної освіти;

освітніх технологій, форм, методів і засобів навчання, виховання та управління освітою;

науково-методичного, матеріально-технічного та фінансового забезпечення навчально-виховного процесу.

10. Інноваційна освітня діяльність на рівні навчального закладу здійснюється у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах (зокрема у закладах післядипломної педагогічної освіти) і передбачає використання освітніх інновацій, перевірених у ході експериментів всеукраїнського та регіонального рівнів, а також розроблення, експериментальну перевірку варіативної частини змісту вищої (зокрема післядипломної педагогічної) освіти.

11. Умовами здійснення інноваційної освітньої діяльності є:

дотримання законодавства України, вимог державних стандартів освіти;

наявність відповідного ресурсного забезпечення та ефективно його використання;

збереження життя і здоров'я суб'єктів інноваційної освітньої діяльності;

погодження учасників навчально-виховного процесу, органів управління освітою на здійснення інноваційної освітньої діяльності.

II. Розроблення освітніх інновацій

1. Розроблення освітніх інновацій включає:

опис та обґрунтування запропонованих ідей та підходів, чітко і повне розкриття їх змісту, очікуваних результатів;

перевірку їх ефективності шляхом проведення експерименту або реалізації інноваційного освітнього (науково-педагогічного, науково-психологічного, психолого-педагогічного) проекту.

2. Експериментом є комплексний метод дослідження, який забезпечує об'єктивну і доказову перевірку висунутої на початку дослідження гіпотези і дає змогу з'ясувати необхідні умови реалізації пропонованої інновації.

Інноваційним освітнім проектом (далі - Проект) є процедура і комплекс усіх необхідних заходів щодо створення і реалізації інноваційного освітнього продукту.

3. З ініціативою щодо проведення експерименту виступає суб'єкт інноваційної діяльності, що має намір запропонувати нові освітні ідеї, педагогічні та управлінські технології, удосконалити освітню діяльність.

4. Ініціатива реалізується шляхом організації та проведення у навчальних закладах експерименту (або реалізації Проекту) всеукраїнського, регіонального рівнів та в окремому вищому навчальному закладі (зокрема закладі післядипломної педагогічної освіти).

5. Рішення про організацію та проведення експерименту (або реалізацію Проекту) всеукраїнського рівня приймає Міністерство освіти і науки України (далі - МОН) на підставі клопотання Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментів (управлінь) освіти і науки обласних державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - органи управління освітою), заявки на проведення експерименту (або реалізацію Проекту), програми експерименту (або реалізації Проекту), які розробляє науковий керівник, та висновку відповідної комісії Науково-методичної ради МОН (далі - відповідна комісія Науково-методичної ради).

Рішення про організацію та проведення експерименту (або реалізацію Проекту) всеукраїнського рівня, що здійснюється на основі науково-дослідних робіт, які виконуються в установах Національної академії педагогічних наук України (далі - НАПН) за кошти державного бюджету, приймає МОН на підставі відповідного подання Президії НАПН, заявки, програми експерименту (або реалізації Проекту), клопотання органів управління освітою про проведення експерименту (або реалізацію Проекту) на базі навчальних закладів.

6. Рішення про організацію та проведення експерименту (або реалізацію Проекту) регіонального рівня приймають органи управління освітою на підставі клопотання відділів (управлінь) освіти районних та міських державних адміністрацій, об'єднаних територіальних громад, заявки на проведення експерименту (або реалізацію Проекту), програми експерименту (або реалізації Проекту), які розробляє науковий керівник, та висновку експертної комісії, утвореної органом управління освітою.

7. МОН видає наказ про проведення експерименту (або реалізацію Проекту) всеукраїнського рівня; орган управління освітою видає наказ про проведення експерименту (або реалізацію Проекту) регіонального рівня.

8. Заявка на проведення експерименту (або реалізацію Проекту) включає: опис основних ідей, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, теоретико-методологічну основу, базу дослідження (перелік базових навчальних закладів), методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення експерименту; визначення етапів та строків його проведення, очікуваних результатів; інформацію про наукового керівника (місце роботи, посада, кваліфікаційна категорія, науковий ступінь, вчене звання, контактний телефон); опис організаційного, науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення експерименту.

Програма експерименту (або реалізації Проекту) містить заходи, спрямовані на реалізацію завдань, які визначені у заявці, строки їх виконання та очікувані результати.

9. Про виконання програми кожного етапу експерименту (або реалізації Проекту) науковий керівник готує звіт.

Проміжний звіт включає опис виконання завдань у відповідні строки та підкріплюється розробленими учасниками експерименту програмами, посібниками, методичними розробками, іншими практичними матеріалами, які розкривають сутність виконаної роботи.

У разі потреби вносяться зміни до програми, розширення бази проведення, припинення експерименту відповідного рівня.

10. Експертиза виконання програми кожного етапу експерименту (або реалізації Проекту) всеукраїнського рівня здійснюється відповідною комісією Науково-методичної ради, відділенням НАПН (у разі якщо експеримент проводиться установами НАПН); регіонального рівня - експертною комісією відповідного органу управління освітою.

За умови позитивного експертного висновку комісія надає пропозиції, що мають рекомендаційний характер і принципово не впливають на перебіг експерименту. Окремі рішення комісії Науково-методичної ради, постанови Президії НАПН, що стосуються внесення змін до змістової частини програми експерименту (або реалізації Проекту), розширення бази його проведення, затверджуються наказом МОН.

У разі невиконання програми експерименту (реалізації Проекту) всеукраїнського рівня, потреби його припинення МОН приймає рішення щодо його припинення і видає відповідний наказ.

Відповідні рішення щодо експерименту регіонального рівня приймає орган управління освітою.

11. Для проведення експертизи підсумків експерименту (або реалізації Проекту) науковий керівник готує звіт про його завершення. Звіт про завершення експерименту (реалізацію Проекту) всеукраїнського рівня подається до МОН, регіонального рівня - до відповідного органу управління освітою.

12. На підставі висновків відповідних комісій Науково-методичної ради, відділення НАПН (у разі якщо експеримент проводиться установами НАПН) експертних комісій щодо результатів експерименту (або реалізації Проекту) всеукраїнського рівня МОН видає наказ про його завершення, знімає з навчального закладу статус базового навчального закладу-учасника експерименту, визначає умови поширення освітньої інновації.

За результатами експертизи щодо завершення експерименту (Проекту) регіонального рівня відповідні рішення приймає орган управління освітою, що видав наказ про його проведення.

13. Результати проведення експерименту (або реалізації Проекту) оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, сторінках педагогічної преси, міжнародних виставках.

III. Використання освітніх інновацій

1. На підставі висновків відповідної комісії Науково-методичної ради МОН приймає рішення про запровадження освітніх інновацій у систему освіти України на всеукраїнському рівні. На регіональному рівні рішення ухвалює відповідний орган управління освітою.

Експериментальним навчальним програмам, підручникам та посібникам, що апробуються в процесі інноваційної діяльності, за рішенням відповідної комісії Науково-методичної ради надається схвалення до використання у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладах на період проведення експерименту відповідно до [Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 17 червня 2008 року № 537, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10 липня 2008 року за № 628/15319.

2. Використанням освітніх інновацій у системі освіти є:
забезпечення доступу до них суб'єктам інноваційної освітньої діяльності;
зберігання інформації про освітні інновації;
створення банків освітніх інновацій;
поширення інформації про освітні інновації;
підготовка суб'єктів інноваційної освітньої діяльності до використання освітніх інновацій.

3. Інформація про освітні інновації, їх розробку зберігається у спеціальних банках освітніх інновацій.

4. Банки освітніх інновацій створюються в державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти», органах управління освітою, які забезпечують вільний доступ до освітніх інновацій, розроблених та рекомендованих до використання в Україні.

5. Освітні інновації використовуються суб'єктами інноваційної освітньої діяльності згідно з рекомендаціями МОН.

IV. Фінансування інноваційної освітньої діяльності

1. Фінансування інноваційної освітньої діяльності здійснюється відповідними органами управління освітою, іншими юридичними та фізичними особами.

2. Фінансування інноваційної освітньої діяльності може здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством України.

{Положення в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту [№ 1352 від 30.11.2012](#), Наказу Міністерства освіти і науки [№ 994 від 11.07.2017](#)}

**Завідувач сектору
педагогічного досвіду та
інновацій Науково-
методичного центру
середньої освіти Міністерства
освіти і науки України**

В.І. Довбищенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 45 від 05.02.2001
м. Київ

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 лютого 2001 р.
за № 146/5337

Про затвердження Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу

Відповідно до пункту 65 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 964 ([964-2000-п](#)),

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу (додається).

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу до відома місцевих органів управління освітою та керівників навчальних закладів системи загальної середньої освіти усіх типів та форм власності.

3. Цей наказ та Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу надрукувати в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України".

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
05.02.2001 N 45

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 лютого 2001 р.
за N 146/5337

ПОЛОЖЕННЯ

про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу

1. Загальні положення

1.1. Відповідно до пункту 65 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року N 964 ([964-2000-п](#)), у навчальних закладах усіх типів та форм власності за рішенням загальних зборів (конференції) може створюватись піклувальна рада.

1.2. Піклувальна рада - це орган самоврядування, який формується з представників органів виконавчої влади, підприємств, установ, навчальних закладів, організацій, окремих громадян з метою залучення громадськості до вирішення проблем освіти, забезпечення сприятливих умов ефективної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

1.3. У своїй діяльності піклувальна рада керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)) та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність навчальних закладів системи загальної середньої освіти, цим Положенням.

1.4. Загальноосвітній навчальний заклад на основі цього Положення розробляє Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу відповідно до свого типу.

2. Мета, завдання і принципи діяльності піклувальної ради

2.1. Метою діяльності піклувальної ради є забезпечення доступності загальної середньої освіти для всіх громадян, задоволення освітніх потреб особи, залучення широкої громадськості до вирішення проблем навчання і виховання.

2.2. Основними завданнями піклувальної ради є:

співпраця з органами виконавчої влади, організаціями, підприємствами, установами, навчальними закладами, окремими громадянами, спрямована на поліпшення умов навчання і виховання учнів (вихованців) у загальноосвітньому навчальному закладі;

сприяння зміцненню навчально-виробничої, наукової, матеріально-технічної, культурно-спортивної, корекційно-відновної та лікувально-оздоровчої бази загальноосвітнього навчального закладу;

сприяння організації та проведенню заходів, спрямованих на охорону життя та здоров'я учасників навчально-виховного процесу;

організація дозвілля (конкурси, вечори, спортивні змагання тощо) та оздоровлення учнів (вихованців), педагогічних працівників;

сприяння створенню та раціональному використанню фонду загальнообов'язкового навчання;

сприяння виконанню чинного законодавства щодо обов'язковості повної загальної середньої освіти;

запобігання дитячій бездоглядності, сприяння працевлаштуванню випускників загальноосвітнього навчального закладу;

стимулювання творчої праці педагогічних працівників та учнів (вихованців);

всебічне зміцнення зв'язків між родинами учнів (вихованців) та загальноосвітнім навчальним закладом;

сприяння соціально-правовому захисту учасників навчально-виховного процесу.

2.3. Піклувальна рада діє на засадах:

пріоритету прав людини, поєднання інтересів особи, суспільства; самоврядування;

колегіальності ухвалення рішень;

добровільності і рівноправності членства;

законності, гласності.

3. Створення піклувальної ради та організація її діяльності

3.1. Піклувальна рада створюється за рішенням загальних зборів (конференції) або ради загальноосвітнього навчального закладу.

3.2. Піклувальна рада формується у складі 7-15 осіб з представників місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій, навчальних закладів, окремих громадян, у тому числі іноземних.

3.3. Піклувальна рада може створювати комісії, ініціативні групи, до складу яких входять представники громадськості, педагогічного колективу, батьки або особи, які їх замінюють, представники учнівського самоврядування.

3.4. Члени піклувальної ради обираються на загальних зборах (конференції) загальноосвітнього навчального закладу шляхом голосування простою більшістю голосів.

3.5. Члени піклувальної ради працюють на громадських засадах.

3.6. У випадках, коли хтось із членів піклувальної ради вибуває, на загальних зборах (конференції) на його місце обирається інша особа.

3.7. Очолює піклувальну раду голова, який обирається шляхом голосування на її засіданні з числа членів піклувальної ради.

З числа членів піклувальної ради також обираються заступник та секретар.

3.8. Голова піклувальної ради:

скликає і координує роботу піклувальної ради;

готує і проводить засідання, затверджує рішення піклувальної ради;

визначає функції заступника, секретаря та інших членів;

представляє піклувальну раду в установах, підприємствах та організаціях з питань, віднесених до її повноважень.

Голова піклувальної ради має право делегувати свої повноваження членам піклувальної ради.

3.9. Робота піклувальної ради планується довільно. Кількість засідань визначається їх доцільністю, але, як правило, не менше ніж чотири рази на рік. Засідання можуть проводитись також на вимогу третини і більше її членів.

Засідання піклувальної ради є правомочним, якщо на ньому присутні не менше двох третин її членів.

Рішення піклувальної ради приймається простою більшістю голосів.

3.10. Піклувальна рада інформує про свою діяльність у доступній формі на зборах, у засобах масової інформації, через спеціальні стенди тощо.

3.11. Рішення піклувальної ради в 7-денний термін доводяться до відома колективу загальноосвітнього навчального закладу, батьків, громадськості. Їх виконання організовується членами піклувальної ради.

3.12. Не допускається втручання членів піклувальної ради в навчально-виховний процес (відвідування уроків тощо) без згоди керівника загальноосвітнього навчального закладу.

4. Права піклувальної ради

Піклувальна рада має право:

вносити на розгляд органів виконавчої влади, керівника загальноосвітнього навчального закладу, загальних зборів (конференції) пропозиції щодо зміцнення матеріально-технічної, навчально-виробничої, наукової, культурно-спортивної, корекційно-відновної та лікувально-оздоровчої бази загальноосвітнього навчального закладу;

сприяти залученню додаткових джерел фінансування загальноосвітнього навчального закладу;

вживати заходи до зміцнення матеріально-технічної і навчально-методичної бази загальноосвітнього навчального закладу;

сприяти стимулюванню творчої праці педагогічних працівників, учнів (вихованців);

брати участь у розгляді звернень громадян з питань, що стосуються роботи загальноосвітнього навчального закладу, з метою сприяння їх вирішенню у встановленому порядку.

Заступник начальника департаменту
розвитку дошкільної, загальної середньої
та позашкільної освіти

П.Б.Полянський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

№ 510 від 12.07.2001
м. Київ

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
6 вересня 2001 р.
за № 788/5979

Про затвердження Порядку видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту

*{ Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки
№ 161 ([з0275-03](#)) від 24.03.2003
№ 746 ([з0829-09](#)) від 12.08.2009 }*

Відповідно до частини третьої статті 18 Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#))

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Порядок видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту (додається).

2. Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій :

2.1 Довести до відома керівників позашкільних навчальних закладів Порядок видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту.

2.2. Вжити заходів щодо фінансового забезпечення витрат, пов'язаних з виготовленням свідоцтв для підпорядкованих позашкільних навчальних закладів за рахунок коштів місцевих бюджетів.

2.3. Установити контроль за збереженням, обліком і видачею свідоцтв про позашкільну освіту.

3. Директорам Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (Вербицький В.В.), Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (в.о. директора Омельченко Д.Г.), Українського державного центру науково-технічної творчості учнівської молоді (Ткачук В.В.):

забезпечити виготовлення свідоцтв про позашкільну освіту згідно з встановленим зразком відповідно до потреб державних позашкільних навчальних закладів.

4. Запровадити Порядок видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту з 2002/2003 навчального року.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

**Начальник департаменту
адміністративної роботи
і контролю**

А.В. Домашенко

Затверджено
Наказ Міністерства освіти і
науки України
12.07.2001 р. N 510

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
6 вересня 2001 р.
за N 788/5979

**Порядок
видачі випускникам позашкільних навчальних закладів
свідоцтв про позашкільну освіту**

1. Свідоцтва про позашкільну освіту видаються випускникам позашкільних навчальних закладів незалежно від підпорядкування, типів і форм власності (далі - позашкільні навчальні заклади), які здобули відповідні знання, навички та вміння, передбачені навчальними планами з певного напрямку позашкільної освіти, склали в установленому порядку кваліфікаційні іспити, на підставі рішення педагогічної ради закладу за зразком, (додаток 1). (Абзац перший пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 161 ([z0275-03](#)) від 24.03.2003)

Випускникам (вихованці, учні і слухачі) позашкільних навчальних закладів, які склали кваліфікаційні іспити з двох і більше напрямів позашкільної освіти (одночасно чи в різний час), на підставі рішення педагогічної ради закладу також видаються свідоцтва про позашкільну освіту.

Разом зі свідоцтвом про позашкільну освіту видається додаток до нього (додаток 2). (Пункт 1 доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 161 ([z0275-03](#)) від 24.03.2003)

2. Свідоцтва про позашкільну освіту видаються випускникам позашкільних навчальних закладів безкоштовно.

3. Виготовлення свідоцтва про позашкільну освіту для випускників державних і комунальних позашкільних навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

Виготовлення свідоцтва про позашкільну освіту для випускників приватних позашкільних навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів засновників (власників).

4. Бланки свідоцтв про позашкільну освіту виготовляються друкарським способом на замовлення засновників (власників) позашкільного навчального закладу.

5. Бланки свідоцтв про позашкільну освіту виготовляються підприємством згідно з укладеною угодою, передаються довірчій особі замовника (позашкільного навчального закладу) і зберігаються в нього до дати вручення їх випускникам.

Видача їх реєструється у книзі обліку виданих свідоцтв.

До книги обліку заносяться такі дані:

порядковий реєстраційний номер, який складається з двох чисел, записаних через дріб, - порядковий номер та рік видачі свідоцтва про позашкільну освіту;

прізвище, ім'я, по батькові випускника позашкільного навчального закладу, якому видано свідоцтво про позашкільну освіту;

номер свідоцтва про позашкільну освіту відповідає порядковому реєстраційному номеру;

назва гуртка, секції, відділення, відділу та інших творчих об'єднань, навчальної програми;

дата видачі свідоцтва про позашкільну освіту із зазначенням дати та номера рішення педагогічної ради;

підпис випускника, який отримав свідоцтво про позашкільну освіту, або батьків чи осіб, які їх замінюють, якщо вихованці, учні і слухачі не досягли 18 років;

підпис керівника позашкільного навчального закладу, яка видала свідоцтво про позашкільну освіту.

6. Персональна відповідальність за збереження, облік і видачу свідоцтв про позашкільну освіту покладається на керівника позашкільного навчального закладу.

7. Зіпсовані бланки свідоцтв про позашкільну освіту повертаються засновнику (власнику).

Списання зіпсованих документів відбувається із складанням відповідного акта.

8. У разі втрати свідоцтва про позашкільну освіту випускник позашкільного навчального закладу може одержати його дублікат після подання відповідної заяви про видачу дубліката та сплати коштів за його виготовлення.

Відомості про видачу дубліката заносяться до книги обліку виданих свідоцтв про позашкільну освіту із зазначенням слова "Дублікат".

При видачі дублікату свідоцтва про позашкільну освіту у правому верхньому куті робиться помітка "Дублікат".

**Начальник головного управління
нормативного забезпечення та
взаємодії з регіонами**

Я.П. Корнієнко

**Начальник департаменту
адміністративної роботи і контролю**

А.В. Домашенко

Додаток 1
до Порядку видачі випускникам
позашкільних навчальних закладів
свідоцтв про позашкільну освіту

УКРАЇНА

Зразок

СВІДОЦТВО N _____

_____

(прізвище,

_____

ім'я, по батькові)

навчався (лась)

з "____" _____ 20__ року

до "____" _____ 20__ року

в _____

(повна назва позашкільного

_____

навчального закладу)

в _____

(назва гуртка, секції, відділення,

_____

відділу та іншого творчого об'єднання)

СВІДОЦТВО
про позашкільну освіту

Оволодів (ла) програмою

_____

(назва програми)

і склав (ла) кваліфікаційний іспит.

Директор   Підпис   П.І.Б.

М.П.

"____" _____ 20__ року

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки N 746 ([з0829-09](#)) від 12.08.2009 }

Начальник департаменту
адміністративної роботи і контролю

А.В. Домашенко

Додаток 2
до Порядку видачі
випускникам позашкільних
навчальних закладів свідоцтв
про позашкільну освіту

Зразок

ДОДАТОК ДО СВІДОЦТВА
про позашкільну освіту

N _____
(без свідоцтва недійсний)

_____ (прізвище,

_____ ім'я, по батькові)

навчався (лась)

з " ____ " _____ 20__ року

до " ____ " _____ 20__ року

в _____
(повна назва позашкільного

_____ навчального закладу)

в _____
(назва гуртка, секції, відділення,

_____ відділу та іншого творчого об'єднання)

Склав(ла) кваліфікаційні іспити та
одержав(ла) такі оцінки
з фахових дисциплін
і навчальних курсів

назва

бал

назва	бал
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Директор Підпис П.І.Б.

М.П.

" ____ " _____ 20__ року

Начальник головного управління
нормативного забезпечення та
взаємодії з регіонами

Я.П. Корнієнко

{ Порядок доповнено Додатком 2 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 161 ([з0275-03](#)) від 24.03.2003; в редакції Наказу Міністерства освіти і науки N 746 ([з0829-09](#)) від 12.08.2009 }

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

31.08.2001 № 616

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
28 грудня 2001 р.
за № 1093/6284

Про затвердження Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально- виховного процесу в навчальних закладах

{Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки
[№ 773 від 05.07.2004](#) [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

На виконання Законів України "[Про освіту](#)", "[Про охорону праці](#)" та
розпорядження Міністерства освіти України від 24.06.99 № 62

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити [Положення про порядок розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах](#) (далі -
Положення), що додається.

2. Надрукувати це Положення в Інформаційному збірнику Міністерства
освіти і науки України.

3. Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і
науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних
адміністрацій, ректорам (директорам) вищих навчальних закладів забезпечити
вивчення Положення в навчальних закладах і установах освіти.

4. Уважати таким, що втратило чинність, [Положення про організацію
охорони праці та порядок розслідування нещасних випадків у навчально-
виховних закладах](#) (розділ II), затверджене наказом Міністерства освіти України
від 30.11.93 № 429, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 03.12.93 за №
178.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра
Богомолова А.Г.

Міністр

В.Г. Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
31.08.2001 № 616
(у редакції наказу
Міністерства освіти
і науки України
[07.10.2013 № 1365](#))

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
28 грудня 2001 р.
за № 1093/6284

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах

I. Загальні положення

1. Це Положення встановлює єдиний порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, клінічними ординаторами, аспірантами, докторантами (далі – учасники навчально-виховного процесу) під час навчально-виховного процесу, у тому числі під час трудового та професійного навчання в навчальних закладах на території України, і поширюється на дошкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, позашкільні, вищі навчальні заклади, заклади післядипломної освіти незалежно від форм власності й підпорядкування.

2. Нещасні випадки, що сталися з працівниками, які працюють на умовах трудового договору (контракту) або фактично допущені до роботи у навчальних закладах, підлягають розслідуванню і обліку відповідно до [Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1232 (далі - Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві).

3. У цьому Положенні терміни вживаються в таких значеннях:

нещасний випадок - обмежена в часі подія, раптовий вплив небезпечного фактора чи середовища, що сталися під час навчально-виховного процесу, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть учасника навчально-виховного процесу;

травма - порушення анатомічної функції тканин або органів людини, спричинене зовнішньою дією або впливом зовнішнього фактора.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України [«Про освіту»](#), [«Про охорону праці»](#), [Порядку розслідування нещасних випадків на виробництві](#) та інших нормативно-правових актах з цих питань.

4. Розслідуванню підлягають нещасні випадки, що трапилися з учасниками навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу і призвели до тимчасового (більш як на один робочий (навчальний) день залежно від типу та організації роботи навчального закладу) або стійкого погіршення стану здоров'я чи їх смерті, а саме: травми через нанесення тілесних ушкоджень різного походження, у тому числі нанесених іншою особою, предметами, отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та інші ушкодження, отримані внаслідок аварій, пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани, інші надзвичайні події), контакту з представниками тваринного та рослинного світу.

5. Розслідуванню підлягають нещасні випадки, що сталися:

під час проведення навчальних занять (лекцій, уроків, практичних, лабораторних занять, інших занять та в перервах між ними) відповідно до навчальних, виробничих і наукових планів та розкладу занять;

під час прямування на заняття з одного корпусу навчального закладу до іншого пішки чи на транспорті, якщо це визначено навчальними, виробничими і науковими планами та розкладом занять;

під час проведення позакласних, позашкільних та інших заходів у вихідні, святкові та канікулярні дні, якщо ці заходи здійснюються під безпосереднім керівництвом працівника навчального закладу (викладача, вчителя, вихователя, класного керівника, майстра виробничого навчання тощо) або іншої особи, яка призначена наказом керівника навчального закладу за його згодою;

під час занять з трудового і професійного навчання, проведення професійних, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, виробничої та навчальної практики, які проводяться відповідно до навчальних планів у навчальних закладах або на ділянках (територіях), що їм належать;

під час роботи у шкільних лісництвах, на навчально-дослідних ділянках навчального закладу;

під час роботи у трудових студентських загонах, учнівських об'єднаннях (таборах праці і відпочинку);

під час проведення спортивних змагань, тренувань, оздоровчих заходів, екскурсій, походів, експедицій, організованих навчальним закладом у встановленому порядку;

під час перевезень учасників навчально-виховного процесу до місця проведення навчання, інших заходів і назад у разі організованого прямування їх на запланований захід на транспорті або пішки;

унаслідок вживання алкоголю, наркотичних або інших психотропних речовин, а також унаслідок їх дії (асфіксія, інсульт, зупинка серця тощо) за наявності медичного висновку, якщо нещасні випадки сталися під час проведення занять, інших заходів та робіт, зазначених в абзацах другого - дев'ятому цього пункту.

6. Погіршення стану здоров'я або втрату працездатності внаслідок нещасного випадку встановлює та засвідчує лікувально-профілактичний заклад.

Лікувально-профілактичний заклад, куди доставлено потерпілого внаслідок нещасного випадку, що стався під час навчально-виховного процесу,

на письмовий запит керівника навчального закладу надає медичний висновок про стан потерпілого та характер ушкоджень.

7. Нещасні випадки розслідуються незалежно від того, чи був потерпілий у стані психічного розладу, алкогольного або наркотичного сп'яніння.

8. Нещасні випадки, що сталися з учасниками навчально-виховного процесу у випадках, не зазначених у пункті 5 цього розділу, розслідуються і беруться на облік згідно з [Порядком розслідування та обліку нещасних випадків невикробничого характеру](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 року № 270 (зі змінами) (далі - Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невикробничого характеру).

9. Нещасні випадки, що трапилися з учасниками навчально-виховного процесу, які мешкають у гуртожитках навчальних закладів, і пов'язані з порушенням правил перебування у гуртожитках, затверджених в установленому порядку, розслідуються і беруться на облік відповідно до [Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невикробничого характеру](#).

10. Контроль за правильним і своєчасним розслідуванням і обліком нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу, а також виконанням заходів щодо усунення причин, що викликали нещасний випадок, здійснює відповідний орган управління освітою, засновник (власник), якому підпорядкований навчальний заклад.

11. Громадський контроль здійснюють професійні спілки через своїх представників у навчальному закладі, а також уповноважені трудового колективу навчального закладу з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

II. Розслідування нещасних випадків

1. Про кожний нещасний випадок, що трапився під час навчально-виховного процесу за обставин, що визначені в пункті 5 розділу I цього Положення, потерпілий або свідок нещасного випадку повинен повідомити безпосереднього керівника (учителя, вихователя, викладача, іншу особу, яка була присутня під час проведення заходів навчально-виховного процесу в навчальному закладі чи за його межами), який зобов'язаний:

терміново організувати надання першої медичної допомоги потерпілому, у разі необхідності - його доставку до лікувально-профілактичного закладу;

зберегти обстановку на місці в тому стані, в якому вона була на момент події (якщо це не загрожує життю і здоров'ю тих, хто там перебуває, і не призведе до більш тяжких наслідків);

повідомити про те, що сталося, керівника навчального закладу та особу, на яку покладено відповідальність за охорону праці, безпеку життєдіяльності в навчальному закладі.

Якщо нещасний випадок трапився під час походів, екскурсій або інших заходів поза територією району (міста), де розташовано навчальний заклад, особа, відповідальна за проведення заходу, негайно повідомляє також орган управління освітою за місцем події.

2. Керівник навчального закладу, одержавши повідомлення про нещасний випадок, зобов'язаний негайно:

ужити заходів щодо усунення причин, що викликали нещасний випадок;
повідомити батьків потерпілого (особу, яка представляє його інтереси);
направити письмовий запит до лікувально-профілактичного закладу для отримання медичного висновку про характер і тяжкість ушкодження потерпілого;

протягом доби утворити наказом комісію з розслідування нещасного випадку у складі не менше ніж три особи та організувати розслідування нещасного випадку.

Про нещасний випадок, що стався з учасником навчально-виховного процесу через нанесення тілесних ушкоджень внаслідок бійок, скоєння правопорушень під час навчально-виховного процесу, керівник навчального закладу також інформує правоохоронні органи.

3. До складу комісії з розслідування нещасних випадків включаються:

заступник керівника навчального закладу, на якого покладено відповідальність за охорону праці, безпеку життєдіяльності навчального закладу (голова комісії) і який пройшов навчання і перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності відповідно до [Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року № 304, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 липня 2006 року за № 806/12680;

керівник служби охорони праці навчального закладу або особа, на яку наказом керівника покладено ці обов'язки;

член комітету профспівкової організації або уповноважений трудового колективу навчального закладу з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

Якщо чисельність працівників навчального закладу менша ніж 20 осіб (дошкільний навчальний заклад, позашкільний навчальний заклад тощо), комісію з розслідування нещасного випадку утворює орган управління освітою, засновник (власник), якому підпорядкований навчальний заклад.

До складу комісії не включається працівник навчального закладу, який безпосередньо відповідає за стан охорони праці, безпеки життєдіяльності у структурному підрозділі навчального закладу (лабораторія, кабінет, майстерня тощо), де стався нещасний випадок.

4. Потерпілий, його батьки, особи, які представляють інтереси потерпілого, мають право брати участь у роботі комісії, надавати свої пояснення та пропозиції, додавати до матеріалів розслідування документи, що пояснюють причини та обставини нещасного випадку, викладати в письмовій чи усній формі свою особисту думку щодо нещасного випадку та отримувати від комісії інформацію про хід проведення розслідування.

5. Потерпілий, його батьки або особи, які представляють інтереси потерпілого, можуть звернутися до керівника навчального закладу з письмовою заявою про нерозголошення інформації про наслідки нещасного випадку, якщо така інформація може завдати моральної шкоди потерпілому.

6. Комісія з розслідування нещасного випадку зобов'язана протягом трьох робочих днів з дати її утворення провести розслідування нещасного випадку. У разі необхідності проведення експертиз, лабораторних досліджень, випробувань, надання інших документів для встановлення обставин та причин нещасного випадку строк розслідування може бути продовжено за погодженням з органом управління освітою вищого рівня, але не більше ніж на місяць. Рішення про таке продовження приймає комісія з розслідування нещасного випадку, наказ про продовження строку розслідування видає керівник навчального закладу, який затвердив склад комісії.

7. Під час проведення розслідування нещасного випадку комісія повинна: з'ясувати обставини і причини нещасного випадку;

отримати пояснення у потерпілого;

виявити і опитати свідків та осіб, які допустили порушення нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки життєдіяльності;

розробити заходи щодо усунення причин нещасного випадку, визначити відповідальних за це осіб;

скласти акт про нещасний випадок за формою Н-Н (далі - акт Н-Н) згідно з [додатком 1](#) до цього Положення у п'яти примірниках, який затверджується керівником навчального закладу.

До акта Н-Н додаються пояснення свідків, потерпілого та інші документи щодо обставин нещасного випадку, наявності шкідливих і небезпечних факторів та медичний висновок про стан здоров'я потерпілого в результаті нещасного випадку.

8. Акт Н-Н підписують голова та всі члени комісії з розслідування нещасного випадку. У разі незгоди зі змістом зазначеного акта член комісії письмово викладає свою думку, яка додається до акта і є його невід'ємною частиною, про що робиться запис в акті Н-Н.

9. Керівник навчального закладу відповідає за правильне і своєчасне розслідування та облік нещасних випадків, складання акта Н-Н, розроблення і виконання заходів щодо усунення причин нещасного випадку.

10. Керівник навчального закладу протягом одного робочого дня після одержання матеріалів, підготовлених комісією з розслідування за підсумками її роботи, повинен розглянути і затвердити акт Н-Н.

Примірники затвердженого акта Н-Н протягом трьох робочих днів надсилаються керівником навчального закладу:

потерпілому, батькам або особі, яка представляє інтереси потерпілого;

керівнику структурного підрозділу навчального закладу, де стався нещасний випадок;

начальнику служби охорони праці навчального закладу або особі, на яку покладено ці обов'язки (відповідальному);

органу управління освітою за місцезнаходженням навчального закладу, засновнику (власнику) навчального закладу;

архіву навчального закладу.

11. У випадках відмови керівника навчального закладу від утворення комісії з розслідування нещасного випадку і складання акта Н-Н, а також у разі

незгоди потерпілого, його батьків або особи, яка представляє інтереси потерпілого, зі змістом або висновками акта Н-Н питання щодо розслідування нещасного випадку розглядають орган управління освітою вищого рівня, засновник (власник) навчального закладу у строк не більше десяти робочих днів з дня подання до них письмової заяви потерпілого, його батьків або особи, яка представляє інтереси потерпілого.

12. Один примірник акта Н-Н разом з матеріалами розслідування зберігається в архіві навчального закладу, органу управління освітою протягом 60 років.

13. Нещасний випадок, про який потерпілий не повідомив керівника навчального закладу протягом робочого (навчального) дня, коли трапився нещасний випадок, або наслідки якого проявилися не відразу і засвідчені лікувально-профілактичним закладом, розслідується протягом календарного місяця з дня одержання письмової заяви потерпілого (його батьків або особи, яка представляє інтереси потерпілого) згідно з цим Положенням. У цьому разі питання про складання акта Н-Н вирішується комісією з розслідування навчального закладу, яка утворюється наказом керівника навчального закладу, після всебічної перевірки заяви про нещасний випадок з урахуванням усіх обставин, медичного висновку про характер травми, можливої причини її походження, свідчень учасників та інших доказів. Одержання медичного висновку покладається на керівника навчального закладу.

14. Якщо погіршення стану здоров'я потерпілого сталося внаслідок загального захворювання, хвороби, що підтверджено відповідним медичним висновком лікувально-профілактичного закладу за місцем проживання потерпілого, нещасний випадок розслідується за первинним діагнозом, при цьому наслідок погіршення стану здоров'я не враховується.

15. Нещасні випадки, що сталися з учасниками навчально-виховного процесу навчальних закладів під час проходження ними виробничого навчання, практики або виконання робіт на підприємстві під керівництвом його посадових осіб, розслідуються і беруться на облік підприємством згідно з [Порядком розслідування нещасних випадків на виробництві](#). У розслідуванні бере участь представник навчального закладу.

16. Нещасні випадки, що сталися на підприємстві з учасниками навчально-виховного процесу навчальних закладів, які проходять виробниче навчання, практику або виконують роботу під керівництвом учителя, викладача, майстра виробничого навчання навчального закладу на дільниці, виділеній підприємством для цієї мети, розслідуються органом управління освітою за місцезнаходженням навчального закладу або керівником навчального закладу спільно з представником підприємства, оформляються актом про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, за формою Н-1, наведеною в додатку 4 до [Порядку розслідування нещасних випадків на виробництві](#), беруться на облік органом управління освітою, навчальним закладом та підприємством. Один примірник затвердженого акта про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, за формою Н-1 надсилається керівнику навчального закладу за

місцем навчання потерпілого, другий - до органу управління освітою, засновнику (власнику), якому підпорядкований навчальний заклад.

17. Нещасний випадок, що стався під час проведення походів, екскурсій, експедицій з навчальною метою поза територією району (міста), де розташовано навчальний заклад, розслідується комісією органу управління освітою, на території якого стався нещасний випадок. У разі неможливості прибути для участі у розслідуванні представника навчального закладу, з учасником навчально-виховного процесу якого стався нещасний випадок, до складу комісії включається представник такого самого за типом навчального закладу. Матеріали розслідування, у тому числі акти Н-Н, надсилаються до органу управління освітою за місцезнаходженням навчального закладу та керівнику навчального закладу.

18. Після закінчення лікування або у разі смерті потерпілого від нещасного випадку відповідно до довідки лікувально-профілактичної закладу керівник навчального закладу складає та надсилає в десятиденний строк до органу управління освітою та всім особам і організаціям, зазначеним у пункті 10 цього розділу, яким надсилалися акти Н-Н, повідомлення про наслідки нещасного випадку згідно з [додатком 2](#) до цього Положення.

19. Усі нещасні випадки, оформлені актами Н-Н, беруться на облік і реєструються навчальним закладом, органом управління освітою у журналі реєстрації нещасних випадків, що сталися з учасниками навчально-виховного процесу, згідно з [додатком 3](#) до цього Положення.

20. Нещасні випадки, що трапилися з учасниками навчально-виховного процесу і не спричинили втрату здоров'я, наслідком яких є мікротравми, засвідчуються і реєструються медичним працівником навчального закладу в окремому журналі реєстрації мікротравм, що сталися з учасниками навчально-виховного процесу, згідно з [додатком 4](#) до цього Положення. Такі нещасні випадки не беруться на облік навчальним закладом.

У разі настання через деякий час у постраждалого від мікротравм ушкодження здоров'я розслідування нещасного випадку проводиться відповідно до [пункту 13](#) цього розділу.

21. У разі самогубства учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу проводиться розслідування, складається акт Н-Н і такий нещасний випадок береться на облік.

22. Нещасні випадки, що сталися з учасниками навчально-виховного процесу в транспортних засобах (автомобільному, залізничному, міському електротранспорті тощо) за обставин, зазначених в [абзаці восьмому пункту 5 розділу I](#) цього Положення, розслідуються відповідно до цього Положення з урахуванням матеріалів розслідування, що проводять уповноважені на це органи у встановленому порядку. Для отримання результатів розслідування уповноважених органів керівник навчального закладу надсилає до них письмовий запит.

III. Спеціальне розслідування нещасних випадків

1. Спеціальному розслідуванню підлягають нещасні випадки:

групі, що трапилися одночасно з двома і більше потерпілими, незалежно від тяжкості тілесних ушкоджень;

що спричинили тяжкі наслідки (у тому числі інвалідність потерпілого);

із смертельним наслідком; випадки смерті учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу.

2. Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок, що спричинив тяжкі наслідки, нещасний випадок із смертельним наслідком та у випадку смерті учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу керівник навчального закладу зобов'язаний негайно повідомити:

батьків потерпілого або особу, яка представляє його інтереси;

лікувально-профілактичний заклад за місцем, де стався нещасний випадок (у разі виявлення отруєнь - відповідний територіальний орган державної санітарно-епідеміологічної служби);

орган управління освітою, інший центральний орган виконавчої влади, засновника (власника), якому підпорядкований навчальний заклад;

органи прокуратури та внутрішніх справ за місцем, де стався нещасний випадок.

Повідомлення про нещасний випадок (груповий / із смертельним наслідком) згідно з [додатком 5](#) до цього Положення надсилається за допомогою засобів оперативного зв'язку (телефон, телеграф, факс тощо).

3. Про кожний груповий нещасний випадок, нещасний випадок, що спричинив тяжкі наслідки, нещасний випадок із смертельним наслідком та випадок смерті учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу орган управління освітою за місцезнаходженням навчального закладу протягом доби повідомляє МОН України, надсилає матеріали спеціального розслідування в триденний строк після закінчення розслідування.

Такі самі повідомлення надсилаються, якщо смерть потерпілого настала внаслідок нещасного випадку через деякий час, під час тимчасового звільнення від занять у навчальному закладі. У таких випадках спеціальне розслідування здійснюється з використанням матеріалів раніше проведеного розслідування нещасного випадку, у тому числі акта Н-Н.

4. Спеціальне розслідування нещасного випадку, під час якого загинуло від 1 до 4 осіб або травмовано до 10 осіб, у випадку смерті учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу проводиться комісією зі спеціального розслідування, яка створюється наказом керівника органу управління освітою за місцезнаходженням навчального закладу, за участю представника МОН України.

5. Спеціальне розслідування нещасного випадку з особливо тяжкими наслідками, під час якого загинуло 5 і більше осіб або травмовано більше 10 осіб, проводиться комісією зі спеціального розслідування, призначеною наказом МОН України.

6. До складу комісії зі спеціального розслідування групового нещасного випадку, нещасного випадку зі смертельним наслідком або випадку смерті учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу входять:

голова - керівник (заступник керівника) органу управління освітою за місцезнаходженням навчального закладу;

члени:

керівник (заступник керівника) навчального закладу;

керівник служби охорони праці навчального закладу або особа, на яку наказом керівника покладено ці обов'язки;

член комітету профспілкової організації або уповноважений трудового колективу навчального закладу з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

представник МОН України (крім випадків смерті учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу).

Залежно від конкретних умов (кількості загиблих, причин і можливих наслідків нещасного випадку тощо) до складу комісії можуть бути включені представники правоохоронних органів, органів державного нагляду за охороною праці, пожежного нагляду, органів охорони здоров'я, спеціалісти відповідного штабу цивільної оборони та реагування на надзвичайні ситуації, інших органів (за згодою).

Комісія зі спеціального розслідування зобов'язана:

з'ясувати обставини і причини нещасних випадків, отримати пояснення у потерпілого (потерпілих);

виявити і опитати свідків та осіб, які допустили порушення нормативно-правових актів з охорони праці та безпеки життєдіяльності;

розробити заходи щодо усунення причин нещасного випадку, визначити відповідальних за це осіб.

7. Члени комісії зі спеціального розслідування повинні зустрітися з потерпілими або членами їх сімей, розглянути і вирішити на місці соціальні питання або внести пропозиції про їх вирішення відповідним органам, а також дати роз'яснення потерпілим (сім'ям) щодо їх прав відповідно до законодавства України.

8. Комісія зі спеціального розслідування протягом 10 робочих днів з дня її утворення розслідує нещасний випадок і складає акт спеціального розслідування групового нещасного випадку (нещасного випадку із смертельним наслідком) (далі - акт спеціального розслідування) згідно з [додатком 6](#) до цього Положення, оформляє інші необхідні документи і матеріали, перелік яких наведено в пункті 12 цього розділу. За потреби встановлений строк розслідування може бути продовжений органом управління освітою, який утворив комісію зі спеціального розслідування, але не більш як на 30 календарних днів.

9. Акт спеціального розслідування затверджується органом управління освітою, який призначив комісію зі спеціального розслідування нещасного випадку.

10. Копії актів спеціального розслідування і акта Н-Н (на кожного потерпілого окремо) та наказ керівника навчального закладу за результатами розслідування нещасного випадку надсилаються до органу управління освітою, який зобов'язаний надіслати по одному примірнику до МОН України, іншого

центрального органу виконавчої влади, якому підпорядкований навчальний заклад, засновнику (власнику) навчального закладу.

11. За результатами спеціального розслідування не складаються акти за формою Н-Н і не беруться на облік випадки смерті учасників навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу від загального захворювання, хвороби за наявності медичного висновку лікувально-профілактичного закладу за місцезнаходженням навчального закладу.

12. До матеріалів спеціального розслідування належать:

копія наказу про утворення комісії із спеціального розслідування;

акт спеціального розслідування;

копія акта Н-Н на кожного потерпілого окремо;

плани, схеми і фотознімки місця події;

протоколи опитувань, пояснення свідків нещасного випадку та інших причетних осіб, а також посадових осіб, відповідальних за дотримання вимог норм і правил з охорони праці;

витяг з журналу реєстрації інструктажів з охорони праці, безпеки життєдіяльності з потерпілим, у тому числі копія сторінки журналу обліку навчальних занять про реєстрацію інструктажу з безпеки життєдіяльності з потерпілим;

витяг з журналу реєстрації інструктажів з охорони праці, безпеки життєдіяльності з педагогічними працівниками, якщо потерпілий - вихованець дошкільного навчального закладу;

копії документів про проходження навчання і перевірки знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності безпосередніх керівників (учителів, вихователів, викладачів, майстрів трудового навчання тощо) під час навчально-виховного процесу;

медичний висновок про характер і тяжкість ушкоджень, що заподіяні потерпілому, або причини його смерті;

висновок експертної комісії (якщо така була створена) про причини нещасного випадку, результати лабораторних та інших досліджень, експериментів, аналізів тощо.

13. На вимогу комісії зі спеціального розслідування керівник навчального закладу зобов'язаний:

запросити для участі в розслідуванні нещасного випадку спеціалістів-експертів, які можуть утворювати експертну комісію;

організувати фотознімки пошкодженого об'єкта, місця нещасного випадку та надати інші необхідні документи;

організувати проведення лабораторних досліджень, випробувань та інших робіт;

надати транспортні засоби та засоби зв'язку, необхідні для роботи комісії з розслідування нещасного випадку;

забезпечити друкування, розмноження у необхідній кількості матеріалів спеціального розслідування.

14. Експертна комісія утворюється за рішенням комісії зі спеціального розслідування, у якому визначаються питання, які вимагають експертного

висновку. Письмовий висновок експертної комісії надсилається до голови комісії зі спеціального розслідування.

15. Навчальний заклад, де стався нещасний випадок, компенсує витрати, пов'язані з діяльністю комісії зі спеціального розслідування та залученням до її роботи спеціалістів. Відшкодування витрат на відрядження працівників, які є членами комісії або залучені до її роботи, навчальний заклад здійснює відповідно до законодавства.

16. Орган управління освітою, який утворив комісію зі спеціального розслідування, протягом п'яти робочих днів після закінчення спеціального розслідування направляє матеріали до органів прокуратури за місцем настання групового нещасного випадку або випадку із смертельним наслідком.

17. Керівник навчального закладу, органу управління освітою за місцезнаходженням навчального закладу зобов'язаний протягом п'яти робочих днів розглянути матеріали спеціального розслідування нещасного випадку і видати наказ про вжиття запропонованих комісією зі спеціального розслідування заходів щодо запобігання подібним випадкам, а також розглянути пропозиції комісії зі спеціального розслідування щодо притягнення осіб, які допустили порушення нормативно-правових актів про охорону праці, вимог безпеки проведення навчально-виховного процесу, до відповідальності згідно із законодавством України.

Про виконання зазначених заходів керівник навчального закладу письмово повідомляє орган управління освітою за місцезнаходженням.

18. МОН України після одержання матеріалів спеціального розслідування розглядає обставини і причини групового нещасного випадку (нешасного випадку із смертельним наслідком) і за результатами розгляду вживає відповідних заходів щодо запобігання нещасним випадкам.

IV. Звітність про нещасні випадки

1. Навчальний заклад на підставі актів Н-Н подає адміністративні дані - звіт про травматизм під час навчально-виховного процесу в навчальному закладі за підсумками року за формою НВ ([додаток 7](#)) органу управління освітою за місцезнаходженням. Органи управління освітою на місцях складають зведений звіт про травматизм під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах за формою НВ згідно з [додатком 8](#) до цього Положення, який надсилають органам управління освітою вищого рівня.

2. Керівник навчального закладу відповідає за достовірність зазначених у звіті відомостей згідно із законодавством України.

3. Якщо у звітному періоді настала смерть потерпілого внаслідок нещасного випадку, що стався минулого року, і у звіті за минулий період цей випадок зарахований до загальної кількості потерпілих, у звітному періоді цей нещасний випадок зараховується тільки до потерпілих із смертельним наслідком.

4. Навчальний заклад, органи управління освітою за місцезнаходженням навчальних закладів, МОН України заслуховують на засіданнях педагогічних рад, колегій, на нарадах стан травматизму серед учасників навчально-виховного

процесу, проводять аналіз причин нещасних випадків, що трапились, розробляють заходи щодо їх запобігання.

5. Контроль за правильним і своєчасним розслідуванням та обліком нещасних випадків, що трапились з учасниками навчально-виховного процесу під час навчально-виховного процесу, а також за виконанням заходів щодо усунення причин нещасних випадків здійснюють МОН України, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органи управління освітою за місцезнаходженням навчальних закладів.

6. МОН України здійснює оперативний облік загальної кількості потерпілих, у тому числі в групових нещасних випадках та нещасних випадках із смертельним наслідком.

{Положення в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

**Начальник департаменту
економіки та соціального
розвитку Міністерства освіти і
науки України**

П.М. Куліков

Додаток 1
до Положення про порядок
розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-
виховного процесу в навчальних
зкладах (пункт 7 розділу II)

АКТ

**про нещасний випадок що стався з учасником навчально-виховного процесу (вихованцем, учнем, студентом, курсантом, слухачем, стажистом, клінічним ординатором, аспірантом, докторантом навчального закладу)
(Форма Н-Н)**

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

Додаток 2
до Положення про порядок
розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-
виховного процесу в навчальних
закладах (пункт 18 розділу II)

ПОВІДОМЛЕННЯ

про наслідки нещасного випадку

{Додаток 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

Додаток 3
до Положення про порядок
розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-
виховного процесу в навчальних
закладах (пункт 19 розділу II)

ЖУРНАЛ

реєстрації нещасних випадків, що сталися

у _____
(найменування навчального закладу, органу управління освітою)
з учасниками навчально-виховного процесу

№ з/п	Дата, час події	Прізвище, ім'я, по батькові потерпілого, рік народження	Клас (група)	Місце події (аудиторія, клас, кабінет, підприємство, місце проведення заходу тощо)	Обставини і причини нещасного випадку	Дата складання, номер акта Н-Н	Діагноз та наслідки нещасного випадку	Підпис потерпілого (особи, що представляє його інтереси) в отриманні акта Н-Н
1	2	3	4	5	6	7	8	9

{Додаток 3 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

Додаток 4
до Положення про порядок
розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-
виховного процесу в навчальних
зкладах (пункт 20 розділу II)

ЖУРНАЛ
реєстрації мікротравм, що сталися

у _____
(найменування навчального закладу)
з учасниками навчально-виховного процесу

№ з/п	Дата, час нещасного випадку	Прізвище, ім'я, по батькові потерпілого, рік народження	Клас, група, курс	Короткі обставини і причини нещасного випадку	Посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, що внесла запис
1	2	3	4	5	6

{Додаток 4 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

Додаток 5
до Положення про порядок
розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-
виховного процесу в навчальних
зкладах (пункт 2 розділу III)

ПОВІДОМЛЕННЯ
про нещасний випадок (груповий / із смертельним наслідком)

{Додаток 5 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

Додаток 6
до Положення про порядок
розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-
виховного процесу в навчальних
зкладах (пункт 8 розділу III)

АКТ

**спеціального розслідування групового нещасного випадку (нещасного
випадку із смертельним наслідком)**

*{Додаток 6 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1365 від
07.10.2013}*

Додаток 7
до Положення про порядок
розслідування нещасних випадків,
що сталися під час навчально-
виховного процесу в навчальних
зкладах (пункт 1 розділу IV)

ЗВІТ

**про травматизм під час навчально-виховного процесу
в навчальному закладі
за 20_____ рік**

Подають	Строк подання
Навчальні заклади: дошкільні, загальноосвітні, позашкільні - органу управління освітою за місцезнаходженням незалежно від форми власності та підпорядкування; професійно-технічні, вищі - органу управління освітою за підпорядкуванням	не пізніше 01 лютого

Форма НВ
(річна)

Респондент:

Найменування _____

Місцезнаходження _____

(поштовий індекс, область, Автономна Республіка Крим, район, населений пункт, вулиця,
провулок тощо, № будинку, корпусу, № квартири, офіса)

Форма власності _____

Підпорядкування _____

Розділ 1. Відомості про нещасні випадки

Учасники навчально-виховного процесу	№ рядка	Кількість учасників навчально-виховного процесу - усього, осіб	Кількість нещасних випадків, оформлених актами Н-Н		
			усього	групових	із смертельним наслідком
А	Б	1	2	3	4
Вихованці	01				
Учні	02				
Студенти	03				
Слухачі	04				
Стажисти	05				
Клінічні ординатори	06				
Аспіранти	07				
Докторанти	08				

Розділ 2. Кількість потерпілих від нещасних випадків за видами діяльності навчального закладу

Вид діяльності під час навчально-виховного процесу	№ рядка	Кількість потерпілих, осіб	
		усього	у тому числі від нещасних випадків із смертельним наслідком
А	Б	1	2
Усього,	01		
у тому числі під час:			
навчальних занять (уроків, лекцій, лабораторних, практичних робіт тощо);	01.1		
занять з фізкультури, рухливих ігор;	01.2		
виробничої практики;	01.3		
уроків професійного і трудового навчання (професійної орієнтації);	01.4		
перебування (праці) у літніх студентських таборах, трудових об'єднаннях тощо;	01.5		
сільгоспробіт;	01.6		
спортивних занять (змагань, тренувань, загартувань тощо);	01.7		
екскурсій, походів, експедицій, прогулянок;	01.8		

перерв; інших видів діяльності (роботи із самообслуговування, прибирання території тощо)	01.9 01.10		
---	---------------	--	--

(місце підпису керівника (власника) та/або осіб,
відповідальних за заповнення форми звітності)

(П.І.Б.)

Телефон: _____ факс: _____ електронна пошта: _____

Порядок

заповнення форми НВ «Звіт про травматизм під час навчально-виховного процесу в навчальному закладі»

Заповнення розділу 1. Відомості про нещасні випадки

1. У графі 1 за рядками 01 - 08 зазначається загальна кількість вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, клінічних ординаторів, докторантів навчального закладу на початок навчального року окремо за кожною категорією тих, хто навчається (залежно від типу навчального закладу).

2. У графі 2 за рядками 01 - 08 на підставі актів за формою Н-Н наводиться інформація про кількість нещасних випадків, що сталися з конкретною категорією тих, хто навчається, протягом календарного року.

3. У графі 3 за рядками 01 - 08 зазначається кількість групових нещасних випадків, у графі 4 - кількість нещасних випадків із смертельним наслідком.

Заповнення розділу 2. Кількість потерпілих від нещасних випадків за видами діяльності навчального закладу

1. У графі 1 за рядками 01 - 01.10 наводиться інформація про загальну кількість потерпілих від нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу за відповідним видом діяльності навчального закладу.

2. У графі 2 за рядками 01 - 01.10 зазначається кількість потерпілих осіб від нещасних випадків із смертельним наслідком.

3. У звіті заповнюються всі показники, за відсутності будь-якого з них ставиться риска. Виправлення помилок підтверджується підписом керівника навчального закладу.

{Додаток 7 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

Додаток 8
до Положення про порядок
розслідування
нещасних випадків, що сталися
під час навчально-виховного процесу
в навчальних закладах
(пункт 1 розділу IV)

ЗВЕДЕНИЙ ЗВІТ
про травматизм під час навчально-виховного процесу
в навчальних закладах
за 20_____ рік

Подають	Строки подання	Форма НВ (зведена) (річна)
Відділи (управління) освіти районних державних адміністрацій та міських виконкомів - Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;	не пізніше 10 лютого	
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій - Міністерству освіти і науки України	не пізніше 20 лютого	

Респондент:

Найменування _____

Місцезнаходження _____

(поштовий індекс, область, Автономна Республіка Крим, район, населений пункт, вулиця, провулок тощо, № будинку, корпусу, № квартири, офіса)

Розділ 1. Відомості про нещасні випадки

Учасники навчально-виховного процесу	№ рядка	Кількість учасників навчально-виховного процесу - усього, осіб	Кількість нещасних випадків, оформлених актами Н-Н		
			усього	групових	із смертельним наслідком
А	Б	1	2	3	4
Вихованці	01				
Учні	02				
Студенти	03				
Слухачі	04				
Стажисти	05				
Клінічні	06				
ординатори	07				
Аспіранти	08				
Докторанти					

Розділ 2. Кількість потерпілих осіб від нещасних випадків за видами діяльності навчальних закладів під час навчально-виховного процесу

Вид діяльності під час навчально-виховного процесу	№ рядка	Кількість потерпілих за формою НВ		У тому числі у														
				вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації		вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації		загальноосвітніх навчальних закладах		професійно-технічних навчальних закладах		позашкільних навчальних закладах		дошкільних навчальних закладах		закладах післядипломної освіти		
		усього	у тому числі від нещасних випадків із смертельним наслідком	усього потерпілих	із смертельним наслідком	усього потерпілих	із смертельним наслідком	усього потерпілих	із смертельним наслідком	усього потерпілих	із смертельним наслідком	усього потерпілих	із смертельним наслідком	усього потерпілих	із смертельним наслідком	усього потерпілих	із смертельним наслідком	
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Усього,	01																	
у тому числі під час навчальних занять (уроків, лекцій, лабораторних, практичних робіт тощо);	01.1																	
занять із фізкультури, рухливих ігор;	01.2																	

виробничої практики;	01.3																		
уроків професійного і трудового навчання (професійної орієнтації);	01.4																		
перебування (праці) у літніх студентських таборах, трудових об'єднаннях тощо;	01.5																		
сільгоспробіт;	01.6																		
спортивних занять (змагань, тренувань, загартувань тощо);	01.7																		
екскурсій, походів, експедицій, прогулянок;	01.8																		
перерв;	01.9																		
інших видів діяльності (роботи із самообслуговування, прибирання території тощо)	01.10																		

Кількість навчальних закладів, за якими складено звіт (02) _____

_____ (П.І.Б.)
 (місце підпису керівника (власника) та/або осіб,
 відповідальних за заповнення форм звітності)
 Телефон: _____ факс: _____ електронна пошта: _____

**Порядок
заповнення форми НВ (зведена) «Зведений звіт про травматизм під час
навчально-виховного процесу в навчальних закладах»**

Заповнення розділу 1. Відомості про нещасні випадки

1. У графі 1 за рядками 01 - 08 зазначається кількість вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, клінічних ординаторів, докторантів навчальних закладів, за якими надається звіт, на початок навчального року окремо за кожною категорією тих, хто навчається.

2. У графі 2 за рядками 01 - 08 на підставі актів за формою Н-Н заповнюється загальна кількість нещасних випадків, що сталися з конкретною категорією тих, хто навчається, протягом календарного року.

3. У графі 3 за рядками 01 - 08 зазначається кількість групових нещасних випадків, у графі 4 - кількість нещасних випадків із смертельним наслідком.

Заповнення розділу 2. Кількість потерпілих від нещасних випадків за видами діяльності навчальних закладів під час навчально-виховного процесу

1. У графі 1 за рядком 01 на підставі актів за формою Н-Н зазначається загальна кількість потерпілих осіб від нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу.

2. У графі 2 за рядком 01 надається інформація про потерпілих осіб від нещасних випадків із смертельним наслідком.

3. У графах 3-16 за рядками 01.1 - 01.10 на підставі актів за формою Н-Н зазначається кількість потерпілих осіб від нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу за відповідними видами діяльності навчальних закладів різних типів.

4. У рядку 02 зазначається загальна кількість навчальних закладів, за якими складено звіт.

5. У звіті заповнюються всі показники, за відсутності будь-якого з них ставиться риска. виправлення помилок підтверджується підписом керівника органу управління освітою.

{Додаток 8 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1365 від 07.10.2013](#)}

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

від 19 жовтня 2001 року N 691

Про затвердження Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук від 15 серпня 2001 р. N 592/33 про забезпечення розвитку психологічної служби в системі освіти України та з метою забезпечення належних умов праці практичним психологам (соціальним педагогам) навчальних закладів

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів (додається).

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій зобов'язати керівників дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти виділити окремі приміщення для психологічних кабінетів і забезпечити їх відповідним обладнанням та устаткуванням.

3. Контроль за виконанням даного наказу покласти на заступника Державного секретаря Науменка Г. Г.

Державний секретар

В. О. Зайчук

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом Міністерства освіти і науки України
від 19 жовтня 2001 р. N 691

**Положення про психологічний кабінет
дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів
системи загальної середньої освіти**

1. Загальні положення

1.1. Психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти (далі - навчальних закладів) - це спеціально обладнане приміщення для здійснення професійної діяльності практичного психолога (соціального педагога).

1.2. В кабінеті забезпечується своєчасне і систематичне вивчення психофізичного, соціального розвитку дітей та учнів, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей. Кабінет діє з метою виявлення і створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку і саморозвитку дітей та учнів, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів.

1.3. Робота в психологічному кабінеті здійснюється відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05.99 р. N 127 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.12.99 р. за N 922/4215), із змінами і доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2001 р. N 439 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 09.07.2001 р. за N 570/5761), у тісному взаємозв'язку з іншими навчальними кабінетами, з використанням технічних засобів, методичного, довідкового та роздаткового матеріалу.

1.4. Навчальний заклад забезпечує організаційні, фінансові та матеріальні умови, необхідні для функціонування психологічного кабінету. Приміщення, обладнання, майно кабінету утримується навчальним закладом на безстроковому користуванні та оперативному управлінні.

1.5. У психологічному кабінеті можуть надаватися користувачам додаткові платні послуги згідно з законодавством України.

1.6. Дане Положення є обов'язковим для навчальних закладів незалежно від форм власності і визначає загальні вимоги до розташування, обладнання, оформлення психологічного кабінету та ведення документації.

1.7. Діяльність у психологічному кабінеті регламентується законами України, іншими законодавчими актами, нормативно-правовими документами психологічної служби системи освіти України, затвердженими в установленому порядку навчальними програмами і планами, а також цим Положенням.

2. Призначення психологічного кабінету та вимоги до його оформлення

Психологічний кабінет повинен мати два приміщення: робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) та навчальний психологічний кабінет.

2.1. Робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) призначений для проведення індивідуальної психодіагностичної, корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи; індивідуальної консультативної роботи з учнями (дітьми), педагогічними працівниками, батьками, а також для підготовки до занять, тренінгів, виступів; обробки результатів психологічних обстежень та оформлення висновків і рекомендацій.

Робочий кабінет розташовується в зручному для відвідувачів місці. На вхідних дверях закріплюється табличка "Практичний психолог" ("Соціальний педагог"), на видному місці - графік роботи, затверджений керівником навчального закладу.

Під робочий кабінет відводиться кімната площею не менше 12 кв. м.

2.2. Навчальний психологічний кабінет призначений для проведення занять з дітьми та учнями (навчальні курси, факультативні заняття, психологічні гуртки, практикуми, тренінги); групової діагностичної, розвивальної та психокорекційної роботи з учнями (дітьми), психологічної просвіти педагогічних працівників, батьків; систематичного підвищення рівня психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу.

Навчальний психологічний кабінет розташовується поруч з робочим кабінетом практичного психолога (соціального педагога). На вхідних дверях закріплюється табличка з назвою: "Навчальний психологічний кабінет".

2.3. Оформлення психологічного кабінету повинно відповідати рекомендованим санітарно-гігієнічним, технічним нормам (освітленості, температури, вологості, швидкості руху повітря) та естетичним вимогам.

Психологічний кабінет розташовується в приміщеннях з достатнім природним та штучним освітленням, звуковою ізоляцією, необхідною кількістю розеток. Кімнати повинні забезпечувати психотерапевтичний ефект. Підвищенню комфортності сприяють кімнатні рослини, акваріуми, зображення природи тощо.

Для кращого розсіювання та відбиття світла рекомендується стелю фарбувати у білий колір.

Якщо вікна у приміщенні виходять на сонячний бік, то стіни краще оформляти у прохолодні тони: блакитний, зеленуватий, салатний. Для приміщень з вікнами, орієнтованими на північ, північний захід, північний схід більше підходять кольори теплої гами: жовтуватий, світло-рожевий, пісковий.

Підлога, незалежно від матеріалу, з якого вона зроблена, повинна мати темніший колір, ніж стіни.

Приміщення слід оформляти з урахуванням вимог сучасного дизайну. При оформленні психологічного кабінету рекомендується створення кольоро-світлової композиції з урахуванням психофізіологічного ефекту кольорів.

3. Матеріально-технічне оснащення

3.1. Робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) рекомендується укомплектувати:

меблями: письмовий та журнальний стіл, стільці, 2 - 3 крісла, шафи секційні для зберігання книг, навчально-методичних матеріалів, довідково-інформаційної документації, архіву тощо;

сейфом для зберігання обліково-статистичної документації та документації для службового використання, аудіо-відео касет, дискет тощо;

килимами для підлоги та пилососом для їх чищення;

оргтехнікою: комп'ютером, принтером, ліцензованим програмним забезпеченням, сканером, ксероксом, телевізором, диктофоном, аудіо-відеотехнікою з достатньою кількістю касет, діагностичними засобами, проекційною апаратурою та пристроями для її використання (екран, зашторювання, пульт дистанційного управління та ін.), кольорово-освітлювальною системою, освіжувачем та іонізатором повітря, засобами зв'язку тощо;

канцелярськими приладдями: папером (білим та кольоровим) форматом А4, блокнотом А3, фліп-чартом, маркерами, фломастерами, матеріалами для творчих занять (клей, пластилін, фарби, іграшки, ляльки та ін.) тощо.

3.2. Обладнання навчального психологічного кабінету. Робочі місця учнів (дітей) і практичного психолога (соціального педагога) обладнуються відповідно до вимог наукової організації праці, ергономіки, з дотриманням правил техніки безпеки. Вони обладнуються з урахуванням специфіки діяльності кабінету;

психодіагностична робота, викладання навчальних курсів, психологічна просвіта учасників навчально-виховного процесу. Робочі місця учнів (дітей) - столи, які зручно переміщувати по кабінету. З шаф найбільш зручними є секції, що мають пересувні полицьки і напівполицьки;

психологічні тренінги, практикуми, розвантаження, психотерапія. Приміщення устатковується 10 - 15 м'якими кріслами з високими підголовниками і вмонтованими в них гніздами для підключення індивідуальних навушників, килимом для підлоги, природно-декоративними елементами (рослини, акваріуми, фонтани) тощо.

Навчальний психологічний кабінет багатoproфільного використання може обладнуватись і іншим устаткуванням, виходячи із специфіки діяльності та функціонального призначення.

3.3. Психологічний кабінет оснащується комплектами підручників по класам (групам), навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, затверджених навчальних програм, фахових періодичних видань (журнали "Практична психологія та соціальна робота", "Журнал для батьків", "Обдарована дитина" та ін.), тестових методик, бланків, допоміжних матеріалів.

3.4. Облік товарно-матеріальних цінностей психологічного кабінету навчальних закладів здійснюється в установленому порядку.

4. Матеріали та документація кабінету

Матеріали та документація психологічного кабінету розділяється за категоріями:

1. Нормативно-правова.
2. Навчально-методична.
3. Довідково-інформаційна.
4. Обліково-статистична.
5. Для службового використання.

4.1. До нормативно-правових документів належать: закони України, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, накази, розпорядження, Положення Міністерства освіти і науки України, управлінь (відділів) освіти і науки місцевих державних адміністрацій щодо діяльності психологічної служби системи освіти України.

4.2. До навчально-методичних матеріалів належать: підручники, навчально-методичні посібники, збірники методичних рекомендацій, навчальні програми (плани), фахові періодичні видання тощо.

4.3. До довідково-інформаційних матеріалів належать: матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, нарад, тематичні проспекти (буклети), доповіді, виступи на педрадах, навчально-тематичні плани роботи з учнями (дітьми), педагогічними працівниками, батьками тощо.

4.4. До обліково-статистичних документів належать: облік товарно-матеріальних цінностей психологічного кабінету, плани роботи практичного психолога (соціального педагога) на рік (місяць), форми статистичної звітності встановленого зразка тощо.

4.5. До матеріалів для службового використання належать: індивідуальні картки психолого-педагогічного діагностування, журнали індивідуальних консультацій, протоколи корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи, матеріали психолого-педагогічних консилиумів, тексти (ключі) тестових методик, опитувальники, анкети, бланки відповідей тощо.

Доступ до обліково-статистичних документів та документів для службового використання регулюється завідуючим психологічним кабінетом відповідно до положень Етичного кодексу психолога (за винятком офіційних звернень правоохоронних і судових органів).

Крім того, в психологічному кабінеті має бути наступна інформація:

список телефонів (адреси) місцевих спеціалізованих центрів, служб, консультацій медико-психологічного профілю;

телефони (адреси) районного (міського), обласного центрів практичної психології і соціальної роботи (методистів-психологів).

5. Завідування психологічним кабінетом

5.1. Завідування психологічним кабінетом покладається керівником навчального закладу на практичного психолога (соціального педагога).

5.2. Завідуючий кабінетом несе відповідальність за зміст роботи психологічного кабінету, планування діяльності та ведення документації, зберігання та правильне використання обладнання та інших матеріальних цінностей.

5.3. До обов'язків завідуючого психологічним кабінетом входить: систематичне поповнення та удосконалення навчально-матеріальної бази кабінету, забезпечення роботи технічних засобів, дотримання правил санітарії та гігієни, протипожежної безпеки і поводження з електричними приладами.

5.4. За завідування психологічним кабінетом здійснюється доплата згідно з законодавством України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

№ 292 від 10.05.2002
м. Київ

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 травня 2002 р.
за № 463/6751

Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцію юних натуралістів

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року № 433 ([433-2001-п](#)) "Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад" і з метою підвищення якості навчально-виховного процесу та рівня організації роботи позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку з надання знань, формування умінь і навичок за інтересами, забезпечення потреби особистості у творчій самореалізації

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Положення про центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцію юних натуралістів, що додається.

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій:

2.1. Довести Положення про центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцію юних натуралістів до відома керівників позашкільних навчальних закладів системи освіти.

2.2. Сприяти створенню умов для здобуття вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти з еколого-натуралістичного напрямку з урахуванням специфіки центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів.

2.3. Вжити заходів щодо припинення скорочення мережі позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку та сприяти створенню умов для їх розвитку.

3. Національному еколого-натуралістичному центру учнівської молоді (Вербицький В.В.) здійснювати інформаційно-методичне забезпечення обласних, міських, районних центрів, будинків, клубів еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцій юних натуралістів.

4. Скасувати наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2001 N 822 "Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів".

Міністр

В.Г. Кремень

Затверджено
Наказ Міністерства
освіти і науки України
10.05.2002 N 292

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29.05.2002 р.
за N 463/6751

**Положення
про центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної
творчості учнівської молоді, станцію юних натуралістів**

1. Загальна частина

1.1. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів - позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є еколого-натуралістичний, що передбачає оволодіння вихованцями (учнями, слухачами) знаннями про навколишнє середовище, формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем.

Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів здійснюють навчання і виховання учнів, вихованців, слухачів у позаурочний та позанавчальний час.

1.2. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів у своїй діяльності керуються Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), іншими законодавчими актами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами МОН, інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебуває позашкільний навчальний заклад, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування,

Положенням про позашкільний навчальний заклад, цим положенням і власним статутом.

1.3. Головними завданнями центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів є:

реалізація державної політики у галузі позашкільної освіти;

створення умов для надання поглиблених знань з основ природничих, аграрних та лісогосподарських наук, професійного самовизначення та самореалізації учнівської молоді;

залучення вихованців (учнів, слухачів) до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів, формування знань, навичок у галузях сільського господарства: квітництво, лісівництво, садівництво, грибівництво, бджільництво тощо;

створення умов для оволодіння вихованцями (учнями, слухачами) знаннями про навколишнє середовище та формування екологічної культури особистості, набуття навичок і досвіду розв'язання екологічних проблем;

залучення вихованців (учнів, слухачів) до науково-дослідної, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в галузі сільськогосподарських наук;

створення умов для самореалізації і розвитку природних нахилів та інтересів, індивідуальних здібностей вихованців (учнів, слухачів);

задоволення потреб вихованців (учнів, слухачів) у професійному самовизначенні;

пошук, розвиток і підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців (учнів, слухачів);

формування у вихованців (учнів, слухачів) свідомого і відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки;

здійснення інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи;

просвітницька діяльність.

1.4. Координацію науково-методичної, організаційно-масової та навчально-виховної діяльності центрів, будинків, клубів еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцій юних натуралістів здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН.

1.5. Мова навчання і виховання у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості, на станції юних натуралістів визначається Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) і Законом України "Про мови в Українській РСР" ([8312-11](#)).

2. Організаційно-правові засади діяльності центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів

2.1. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів створюються засновником (власником).

Статус державного мають центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів, засновані на державній формі власності.

Статус комунального мають центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів, засновані на комунальній формі власності.

Статус приватного мають центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів, засновані на приватній формі власності.

2.2. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів є профільними закладами.

Профільний центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів спрямовують свою діяльність на залучення вихованців (учнів, слухачів) до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів, формування знань, навичок в галузях сільського господарства: квітництво, лісництво, садівництво, грибівництво, бджільництво тощо.

2.3. Державний та комунальний центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів створюються відповідно центральними, місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх потреб за умови наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

Державний та комунальний центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів здійснюють свою діяльність після реєстрації статуту.

Створення, реорганізація та ліквідація центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів здійснюються відповідно до Положення про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.94 N 228 ([228-94-п](#)).

2.4. Засновниками центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів можуть бути:

центральні та місцеві органи виконавчої влади;

органи місцевого самоврядування;

підприємства, установи, організації України та їх об'єднання незалежно від форм власності та підпорядкування та громадяни.

2.5. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів діють на підставі власного статуту, затвердженого засновником (власником).

У статуті зазначаються повна назва центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів, адреса, засновник, підпорядкованість; мета і головні завдання діяльності; основні

характеристики методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу; права, обов'язки та відповідальність учасників, а також визначаються порядок управління закладом й організації фінансово-господарської діяльності, використання майна, внесення змін та доповнень до статуту тощо.

Статут приватного центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів погоджується з відповідним органом виконавчої влади, затверджується засновником (власником) та реєструється у порядку, установленому законодавством України.

Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів набувають прав юридичної особи з дня реєстрації його статуту.

2.6. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів можуть створювати структурно відокремлені підрозділи (філії), що знаходяться поза межами розташування основного позашкільного навчального закладу і виконують таку саму освітню діяльність, як основний позашкільний навчальний заклад у цілому або за окремими його напрямками.

Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів можуть входити до складу навчально-виробничих комбінатів, професійно-технічних та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, а також навчально-виховних об'єднань з дошкільними, загальноосвітніми та іншими позашкільними навчальними закладами для формування екологічної культури особистості.

3. Організація позашкільної освіти в центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів

3.1. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів проводять навчально-виховну, організаційно-методичну та організаційно-масову роботу.

3.2. Структура та штати центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів розробляються його керівником у межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до встановлених нормативів і затверджуються органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває заклад.

Структурними підрозділами закладу можуть бути відділи, лабораторії, оздоровчий табір, бібліотека, навчально-виробничі та творчі майстерні, навчально-дослідні земельні ділянки, теплично-парниковий комплекс, зимовий сад, тваринницькі ферми та інші підрозділи. Заклад може також створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямом еколого-натуралістичної роботи.

Структурні підрозділи закладу діють на основі відповідних положень, що розробляються закладом і затверджуються його керівником.

3.3. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів створюють належні умови для вибору вихованцями (учнями, слухачами) видів діяльності відповідно до їх інтересів та вимог батьків та осіб, що їх замінюють; вживають заходів для залучення вихованців (учнів, слухачів), які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації; забезпечують їх соціальний захист.

3.4. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів працюють за річним планом роботи, погодженим засновником (власником), реалізують напрями своєї діяльності з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку регіону, інтересів вихованців (учнів, слухачів), потреб сім'ї, запитів інших навчальних закладів, молодіжних і дитячих громадських організацій.

3.5. Навчально-виховний процес у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів, підпорядкованих МОН, здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються МОН, а також за навчальними планами і програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

3.6. Навчальні програми є профільними, що передбачають індивідуальне навчання учнів та навчання у гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях. Залежно від специфіки діяльності центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів, відповідного рівня творчого об'єднання учнів навчання може вестися за програмами від одного місяця до кількох років.

3.7. Індивідуальне навчання у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів організовується відповідно до порядку, затвердженого МОН.

3.8. Експериментальні навчальні плани складаються центром, будинком, клубом еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцією юних натуралістів з урахуванням типових навчальних планів.

Запровадження експериментальних навчальних планів, освітніх програм, педагогічних інновацій і технологій здійснюється в установленому порядку.

3.9. Середня наповнюваність груп та інших організаційних форм у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів становить, як правило, 10 - 15 вихованців (учнів, слухачів).

Наповнюваність груп устанавлюється директором центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів залежно від профілю та можливостей організації навчально-виховного процесу, але не більше 25 вихованців (учнів, слухачів).

3.10. Приймання до центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів здійснюється протягом року (у міру закінчення комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань) за бажанням вихованців (учнів, слухачів) і за згодою батьків або осіб,

які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються позашкільним навчальним закладом.

Приймання вихованців (учнів, слухачів) до позашкільного навчального закладу для одержання позашкільної освіти здійснюється на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють.

До центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів зараховуються вихованці (учні, слухачі) віком від 5 до 25 років. Статутом може передбачатись й інший вік.

3.11. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів проводять навчально-виховну, організаційно-методичну та організаційно-масову роботу диференційовано (відповідно до віку, індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, стану здоров'я) з використанням різноманітних організаційних форм роботи: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, читання, вікторина, екскурсія, експедиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських підприємствах, а також з використанням інших форм, передбачених статутом закладу.

3.12. Навчальний рік у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів незалежно від форм власності починається з 1 вересня.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання закладу.

Тривалість навчального року у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів встановлюється МОН або іншим центральним органом виконавчої влади, до сфери управління якого належить заклад, за погодженням з МОН.

3.13. Режим щоденної роботи встановлює центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів, враховуючи рекомендації центральних та місцевих органів виконавчої влади, у сфері управління яких вони перебувають.

У канікулярні, святкові та неробочі дні центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів працюють за окремим планом.

Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів забезпечують безпечні умови навчання, виховання та праці.

3.14. Тривалість занять у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів визначається навчальним планом і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців (учнів, слухачів):

віком від 5 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;
інших - 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями (уроками) є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються робочим режимом щоденної роботи закладу.

3.15. Гуртки, секції та інші творчі об'єднання центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів класифікуються за трьома рівнями:

початковий рівень - творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців (учнів, слухачів), виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до еколого-натуралістичної діяльності;

основний рівень - творчі об'єднання, які розвивають інтереси вихованців (учнів, слухачів), дають їм знання, практичні уміння і навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

вищий рівень - творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців (учнів, слухачів).

Відповідно до рівня класифікації визначається мета і перспективи діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, їх чисельний склад, обирається програма.

3.16. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів, які мають висококваліфіковані кадри, відповідні матеріально-технічні умови, можуть організовувати проведення на своїй навчально-виховній базі виробничої та педагогічної практики учнів, студентів загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів.

Для подальшого розвитку інтересів і нахилів учнів, підтримки їх професійних навичок центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів за умови дотримання правил охорони праці й техніки безпеки організовують виконання замовлень підприємств, установ, організацій на виготовлення сільськогосподарської, лісогосподарської, квітково-декоративної продукції, виробу декоративно-прикладного мистецтва. При цьому характер і зміст робіт повинні сприяти формуванню й удосконаленню знань і умінь, передбачених навчальними програмами.

У випадках, передбачених законодавством України, центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів мають право надання платних послуг з певних видів діяльності після отримання у встановленому порядку відповідних ліцензій. Платні послуги не можуть надаватись державним або комунальним центром, будинком, клубом еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцією юних натуралістів замість або в межах освітньої діяльності, визначеної навчальними планами і програмами.

Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів можуть надавати платні послуги за еколого-натуралістичним напрямом діяльності.

3.17. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів можуть організувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, наукових установ відповідно до укладених угод із зазначеними закладами та установами.

3.18. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів можуть проводити роботу спільно з науково-дослідними, творчими організаціями, вищими навчальними закладами, створювати лабораторії для творчої, експериментальної, науководослідної роботи з метою розвитку і підтримки стійких інтересів учнів, їх обдаровань і самовизначення щодо майбутньої професії.

3.19. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів проводять координаційно-методичну роботу, спрямовану на удосконалення програм, змісту, форм і методів діяльності гуртків, секцій, студій, клубів та інших творчих об'єднань, підвищення майстерності педагогічних працівників за напрямками роботи.

У центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів можуть функціонувати методичні об'єднання за напрямками діяльності гуртків, секцій, студій, клубів та інших творчих об'єднань, що охоплюють педагогічних працівників певного професійного спрямування.

З метою удосконалення системи навчання і виховання у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів можуть створюватись методичні ради, комісії, до складу яких входять педагогічні працівники цього закладу та інші учасники навчально-виховного процесу. Діяльність методичних рад, комісій здійснюється відповідно до рекомендацій МОН.

3.20. Згідно з рішенням засновника (власника), на підставі відповідних угод центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів можуть надавати організаційно-методичну допомогу педагогічним колективам, навчальним закладам регіону, молодіжним, дитячим, громадським організаціям.

3.21. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів можуть створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямками позашкільної роботи. Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

3.22. За результатами навчання центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів видають своїм випускникам відповідні документи згідно з Порядком видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту, затвердженим наказом МОН від 12.07.2001 N 510 ([z0788-01](#)) і зареєстрованим у Мін'юсті 06.09.2001 за N 788/5979.

4. Учасники навчально-виховного процесу

4.1. Учасниками навчально-виховного процесу в центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів є:

вихованці, учні, слухачі, студенти незалежно від місця проживання;

директор, заступники директора закладу;

педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, які залучені до навчально-виховного процесу;

батьки або особи, які їх замінюють;

представники підприємств, установ, організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

4.2. Вихованці (учні, слухачі) центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів мають гарантоване державою право на:

здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдаровань, уподобань та інтересів;

добровільний вибір виду діяльності;

навчання у декількох гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

безпечні та нешкідливі умови навчання та праці;

користування навчально-виробничою, науковою, матеріально-технічною, культурно-спортивною, корекційно-відновною базою центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

участь у різних видах навчальної, науково-практичної роботи, у конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах та інших масових заходах;

представлення в органах громадського самоврядування центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

вільне вираження поглядів, переконань;

захист від будь-яких форм експлуатації, психічного і фізичного насильства, від дій педагогічних та інших працівників, які порушують їх права, принижують честь і гідність.

4.3. Вихованці (учні, слухачі) центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів зобов'язані:

оволодіти знаннями, вміннями, практичними навичками;

підвищувати загальний культурний рівень;

дотримуватись моральних і етичних норм;

брати посильну участь у різних видах трудової діяльності;

бережно ставитись до державного, громадського і особистого майна;

дотримуватись вимог статуту, правил внутрішнього трудового розпорядку центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів.

4.4. Педагогічні працівники центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів мають право на:

внесення керівництву центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів та органам управління освітою пропозицій щодо поліпшення навчально-виховного процесу, подання на розгляд керівництву закладу та педагогічної ради пропозицій про моральне та матеріальне заохочення вихованців, учнів і слухачів, застосування стягнень до тих, хто порушує правила внутрішнього трудового розпорядку, що діють у закладі;

вибір форм підвищення педагогічної кваліфікації;

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів, у заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи;

проведення в установленому порядку дослідно-експериментальної, пошукової роботи;

вияв соціально-педагогічної ініціативи, вибір педагогічно обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з вихованцями, учнями і слухачами;

захист професійної честі, гідності відповідно до законодавства;

соціальне та матеріальне заохочення за досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на них завдань;

об'єднання у професійні спілки, участь в інших об'єднаннях громадян, діяльність яких не заборонена законодавством.

4.5. Педагогічні працівники центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів зобов'язані:

виконувати навчальні плани та програми;

надавати знання, формувати вміння і навички з різних напрямів позашкільної освіти диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців (учнів, слухачів);

сприяти розвитку інтелектуальних і творчих здібностей дітей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів вихованців (учнів, слухачів), а також збереженню здоров'я;

визначати мету та конкретні завдання навчання, виховання і розвитку вихованців (учнів, слухачів), вибрати адекватні засоби їх реалізації;

здійснювати педагогічний контроль за дотриманням вихованцями (учнями, слухачами) моральних, етичних норм поведінки і правил внутрішнього трудового розпорядку центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів, вимог інших документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;

дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність вихованця (учня, слухача), захищати його від будь-яких форм фізичного, психічного насильства; своєю діяльністю стверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі;

берегти здоров'я вихованців (учнів, слухачів), їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

виховувати повагу до батьків, жінки, старших за віком, народних традицій та звичаїв, духовних та культурних надбань народу України;

постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну і політичну культуру;

вести документацію, пов'язану з виконанням посадових обов'язків (журнали, плани роботи тощо);

виховувати особистим прикладом і настановами повагу до державної символіки, принципів загальнолюдської моралі;

дотримуватись вимог статуту закладу, виконувати правила внутрішнього розпорядку та посадові обов'язки;

брати участь у роботі педагогічної ради закладу;

виконувати накази і розпорядження керівника закладу.

4.6. Викладачі, керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань закладу працюють відповідно до розкладу занять, затвердженого його керівником.

4.7. Обсяг педагогічного навантаження центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів визначається керівником закладу згідно із законодавством і затверджується для державних і комунальних закладів відповідним органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, до сфери управління якого належить цей заклад, для приватних - засновником (власником).

Перерозподіл або зміна педагогічного навантаження протягом навчального року здійснюється керівником закладу у разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачаються робочим навчальним планом, а також за письмовою згодою педагогічного працівника з дотриманням законодавства про працю.

4.8. Не допускається відвертати педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

4.9. Педагогічні працівники закладу підлягають атестації, як правило, один раз у п'ять років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затвердженого наказом Міністерства освіти від 20.08.93 N 310 ([z0176-93](#)) і зареєстрованого у Міністерстві 02.12.93 за N 176, із змінами і доповненнями, унесеними наказом Міністерства освіти від 01.12.98 N 419 ([z0792-98](#)), зареєстрованим у Міністерстві 15.12.98 за N 792/3232.

4.10. Батьки вихованців (учнів, слухачів) та особи, які їх замінюють, мають право:

обирати і бути обраними до батьківських комітетів та органів громадського самоврядування закладу;

звертатися до органів управління освітою, керівника центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних

натуралістів і органів громадського самоврядування з питань навчання, виховання дітей;

приймати рішення про участь дитини в інноваційній діяльності центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

брати участь у заходах, спрямованих на поліпшення організації навчально-виховного процесу та зміцнення матеріально-технічної бази центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

захищати законні інтереси своїх дітей в органах громадського самоврядування закладу та у відповідних державних, судових органах.

5. Управління центром, будинком, клубом еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцією юних натуралістів

5.1. Керівництво центром, будинком, клубом еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцією юних натуралістів здійснює його директор, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів освіти в порядку, установленому МОН.

5.2. Керівник, заступники керівника, педагогічні та інші працівники закладу призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до чинного законодавства.

5.3. Керівник центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів:

здійснює керівництво педагогічним колективом, визначає структуру закладу, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює необхідні умови для підвищення фахового рівня працівників;

організовує навчально-виховний процес;

підтримує ініціативи щодо вдосконалення системи навчання та виховання, заохочення творчих пошуків, дослідно-експериментальної роботи педагогічних працівників;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців (учнів, слухачів);

створює необхідні умови для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами закладу;

організує виконання кошторису доходів і видатків закладу, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, в установленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам закладу відповідно до законодавства;

представляє заклад у всіх підприємствах, установах та організаціях і відповідає перед засновником за результати діяльності закладу;

дає дозвіл на участь діячів науки, культури, членів творчих спілок, працівників культурно-просвітницьких закладів, підприємств, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує права вихованців (учнів, слухачів) на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарного стягнення до працівників центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

затверджує посадові обов'язки працівників центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

щороку звітує на конференції колективу закладу про діяльність адміністрації;

несе відповідальність за виконання покладених на заклад завдань, результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження майна, переданого у користування та володіння закладу.

5.4. Керівник центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів є головою педагогічної ради - постійно діючого колегіального органу управління центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів.

5.5. Педагогічна рада центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів:

розглядає плани, підсумки і актуальні питання навчальної, виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи закладу, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності закладу;

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, впровадження у навчально-виховний процес досягнень науки і передового педагогічного досвіду;

створює у разі потреби експертні та консультативні комісії за напрямками роботи;

розробляє рекомендації з питань організації навчально-виховного процесу, налагодження міжнародних освітніх та наукових зв'язків;

захищає права педагогічних працівників на педагогічну ініціативу, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання та скасовує такі, що не придатні для використання в навчальному процесі;

розробляє рекомендації щодо основних напрямів навчально-виховної роботи, схвалює навчальні плани і програми, а також міжнародні освітні програми;

призначає вихованцям (учням, слухачам) персональні та іменні стипендії, гранти;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників тощо.

Робота педагогічної ради проводиться відповідно до потреб центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів. Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два рази на рік.

5.6. У центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів діє методична рада, до складу якої входять педагогічні працівники закладу та інші учасники навчально-виховного процесу. Методична рада є дорадчим органом.

Методична рада:

координує науково-методичну, організаційну та практичну діяльність закладу з питань екологічної освіти та виховання, дослідницької роботи в галузі біології, сільського та лісового господарства;

заслуховує повідомлення з питань удосконалення навчально-виховної, організаційно-методичної, науково-дослідної роботи;

вивчає, узагальнює та поширює перспективний педагогічний досвід;

дає експертні оцінки щодо якості навчально-методичної літератури з позашкільної освіти;

обговорює проекти нових навчальних програм, аналізує пропозиції щодо удосконалення діючих;

поширює інновації у системі позашкільної освіти;

приймає рішення про доцільність участі у науково-практичній конференції, симпозіумі тощо.

5.7. Органом громадського самоврядування центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів є загальні збори (конференція) колективу цього закладу.

Засідання загальних зборів (конференції) проводиться не рідше ніж один раз на рік. Рішення зборів (конференції) вважаються правомочними, якщо в роботі бере участь понад 50% її членів.

У період між загальними зборами (конференціями) діє рада центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів, діяльність якої регулюється статутом цього закладу.

5.8. Рада закладу розглядає питання перспектив розвитку центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів, надає допомогу керівництву в реалізації цих планів, здійснює громадський контроль за діяльністю керівництва.

5.9. Загальні збори (конференція) колективу центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів проводяться за участю директора, заступників директора, керівників підрозділів,

що входять до складу закладу, наукових та інших педагогічних працівників, які залучаються до навчально-виховного процесу закладу, а також представників учнівського самоврядування, батьківського комітету.

5.10. У центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів за рішенням загальних зборів (конференції) або ради закладу можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети.

6. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів

6.1. Фінансово-господарська діяльність центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів провадиться відповідно до законодавства та статуту закладу.

6.2. Фінансування державного і комунального центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватних закладів - за рахунок коштів засновників (власників).

6.3. Фінансування центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів може здійснюватись також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

6.4. Додатковими джерелами формування коштів центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів є:

кошти, одержані за надання платних послуг відповідно до Переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами, затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 20.01.97 N 38 ([38-97-п](#)), та Порядку надання платних послуг державними навчальними закладами, затвердженого спільним наказом Міносвіти, Мінфіну і Мінекономіки від 27.10.97 N 383/239/131 ([z0596-97](#)) і зареєстрованого у Мін'юсті 12.12.97 за N 596/2400;

кошти гуманітарної допомоги;

добровільні грошові внески, матеріальні цінності підприємств, установ, організацій та окремих громадян;

кредити банків;

інші надходження.

Кошти, отримані центром, будинком, клубом еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станцією юних натуралістів з додаткових джерел фінансування, використовуються для провадження діяльності, передбаченої статутом.

6.5. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів у процесі провадження фінансово-господарської діяльності мають право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких вони розташовані;

розвивати власну матеріальну базу, житлові приміщення, мережу спортивно-оздоровчих, профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту закладу.

Матеріально-технічна база центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в їх користуванні.

Для проведення навчально-виховної роботи центрам, будинкам, клубам еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станціям юних натуралістів надаються в користування спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

6.6. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності у центрі, будинку, клубі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, на станції юних натуралістів здійснюється у порядку, визначеному нормативно-правовими актами.

7. Діяльність центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів у рамках міжнародного співробітництва

7.1. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів мають право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів мають право укладати угоди про співробітництво, установлювати прямі відносини з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у встановленому законодавством порядку.

7.2. Держава створює умови для міжнародного співробітництва центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів шляхом бюджетного фінансування, надання пільг зі сплати податків та зборів (обов'язкових платежів), пов'язаних із закупівлею та ввезенням

на митну територію України навчального та виробничого обладнання, приладдя та матеріалів, для здійснення освітньої діяльності.

8. Державний контроль за діяльністю центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів

8.1. Державний контроль за діяльністю центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів здійснюють МОН, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, до сфери управління яких належать заклади, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи.

8.2. Основною формою державного контролю за діяльністю центру, будинку, клубу еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів є державна атестація закладу, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років відповідно до Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів, затвердженим наказом МОН від 24.07.2001 N 553 ([z0678-01](#)) і зареєстрованим 08.08.2001 за N 678/5869.

Заступник начальника головного управління нормативного забезпечення та взаємодії з регіонами Є.Р.Чернишова

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 456 від 09.08.2002

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 серпня 2002 р.
за № 715/7003

Про затвердження Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

На виконання Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)) та з метою підвищення якості проведення навчальних і практичних занять з предметів природничого циклу, здобуття поглиблених знань, формування практичних умінь і навичок учнів (вихованців) загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, що додається.

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів до відома керівників навчальних закладів.

3. Контроль за виконанням наказу покласти на департамент розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти (Романенко В.П.).

Т.в.о. Міністра

А.М. Гуржій

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
09.08.2002 N 456

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 серпня 2002 р.
за N 715/7003

ПОЛОЖЕННЯ
про куточок живої природи загальноосвітніх і
позашкільних навчальних закладів

1. Загальна частина

1.1. Куточок живої природи є складовою частиною кабінету (відділу, лабораторії, класу) біології загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (далі - навчальні заклади).

1.2. Куточок живої природи створюється для проведення навчальних, практичних занять, передбачених навчальними програмами з предметів природничого циклу, з метою здобуття поглиблених знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення, спостереження та догляду за рослинами і тваринами, організації позакласної дослідницької та природоохоронної роботи учнів (вихованців).

2. Вимоги до функціонування куточка живої природи

2.1. Площа куточка живої природи, місце розташування, кількісний і видовий склад рослин і тварин визначаються відповідно до кількості учнів (вихованців) у навчальному закладі та з урахуванням місцевих умов.

2.2. У куточку живої природи утримуються найбільш характерні представники рослинного світу (водорості, вищі рослини) і тваринного світу (риби, земноводні, плавуни, ссавці) відповідно до навчальних програм з предметів природничого циклу.

Для утримання рослин може створюватись теплиця, парничок, флораріум (вологий, сухий), для тварин - тераріум, акватераріум, акваріум.

Куточок живої природи забезпечується необхідним обладнанням та інвентарем.

2.3. Куточок живої природи може мати:
експозиційну частину (відділки);
навчально-дослідну частину (відділки);
відділок лабораторно-селекційної роботи;
підсобні приміщення.

2.4. В експозиційній частині куточка живої природи можуть розміщуватися декоративні акваріуми, акватераріуми, віваріуми та флораріуми (експозиції можуть бути комплексними чи тематичними).

Кількісний та видовий склад в експозиційній частині визначається керівником куточка живої природи з урахуванням місцевих умов і наявності експозиційних майданчиків.

2.5. Навчально-дослідна частина куточка живої природи включає об'єкти, кількісний і видовий склад яких передбачено навчальними програмами з природознавства, біології та екології, окремих факультативних курсів.

2.6. Відділок лабораторно-селекційної роботи створюється з метою вивчення, спостереження, догляду та розмноження представників рослинного і тваринного світу куточка живої природи за наявності умов для утримання, розмноження та вирощування, збереження рослин і тварин, а також наявності необхідної кількості місць для роботи учнів (вихованців).

2.7. У підсобному приміщенні куточка живої природи зберігається обладнання, інвентар і прилади для догляду за рослинами і тваринами, комплекти робочого одягу та аптечка першої допомоги. У підсобному приміщенні встановлюється протипожежний інвентар.

2.8. У куточку живої природи забороняється утримувати отруйні рослини і тварин, рослини і тварин, продукти життєдіяльності яких є алергенами, хворих тварин і тварин місцевої фауни (особливо ссавців), які можуть бути носіями небезпечних для людини хвороб.

3. Організація і зміст роботи

3.1. Куточок живої природи створюється за рішенням керівника навчального закладу з урахуванням його матеріально-технічного забезпечення.

3.2. Навчально-виховна і навчально-дослідницька робота в куточку живої природи здійснюється за окремим планом, який розробляється з урахуванням навчальних програм з природознавства, біології та екології і відповідно до навчальних планів і програм гуртків, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу.

3.3. План роботи куточка живої природи включає:

планування і розміщення експозиційних площ, формування видового і кількісного складу представників рослинного і тваринного світу;

графік і план роботи класів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу в куточку живої природи;

календарні строки і порядок виконання учнями (вихованцями) досліджень і спостережень за визначеною тематикою.

3.4. Основними напрямками діяльності учнів (вихованців) у куточку живої природи є проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком рослин і тварин і різноманітних дослідів.

Діяльність учнів (вихованців) здійснюється під керівництвом учителя, керівника гуртка, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу.

Для роботи в куточку живої природи залучаються учні (вихованці) 2 - 11 класів навчального закладу шляхом формування ланок. Кількість учнів (вихованців) у ланці становить від 2 до 5 осіб.

Догляд за тваринами і рослинами здійснюється учнями (вихованцями) за графіком відповідно до вимог утримання рослин і тварин.

3.5. Керівником куточка живої природи є завідувач, який призначається директором навчального закладу із числа вчителів біології, педагогічних працівників, керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань.

3.6. Завідувач куточка живої природи за його власним бажанням може бути звільнений від обов'язків класного керівника, керівника гуртка, групи та іншого творчого об'єднання навчального закладу.

3.7. Завідувач куточка живої природи:

відповідає за стан та умови утримання, зберігання рослин і тварин, організацію навчально-виховної роботи з учнями в куточку живої природи;

підбиває разом з класними керівниками, керівниками гуртків, груп та інших творчих об'єднань підсумки навчально-виховної роботи з учнями (вихованцями) на базі куточка живої природи;

організує виставки та тематичні, комплексні експозиції для демонстрації результатів роботи класів або гуртків, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу;

координує роботу вчителів початкової школи, вчителів біології, екології та керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань еколого-натуралістичного профілю з організації та проведення спостережень і дослідницької роботи учнів (вихованців) у куточку живої природи;

визначає кращі експонати;

спільно з вчителями початкової школи, вчителями біології, екології та керівниками гуртків, груп та інших творчих об'єднань еколого-натуралістичного профілю підводить підсумки дослідницької роботи учнів (вихованців);

надає допомогу вчителям початкової школи, вчителям біології, екології та керівникам гуртків, груп та інших творчих об'єднань еколого-натуралістичного профілю при виготовленні наочних посібників та іншого матеріалу;

проводить інструктаж учителів, керівників гуртків та інших творчих об'єднань навчального закладу щодо організації навчально-виховної роботи учнів (вихованців);

відповідає за виконання правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог;

складає план навчально-дослідницької роботи учнів на початку поточного навчального року;

звітується перед педагогічною радою навчального закладу про здійснену навчально-виховну і дослідницьку роботу в куточку живої природи;

спільно з учителями, керівниками гуртків, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу визначає кращі роботи, експонати чи об'єкти за результатами навчально-дослідницької роботи учнів;

подає пропозиції керівнику навчального закладу, педагогічній раді щодо удосконалення діяльності куточка живої природи, використання коштів, матеріально-технічного забезпечення та реалізації отриманої продукції.

3.8. Учителі та керівники гуртків навчального закладу, що проводять заняття на базі куточка живої природи, під час навчально-дослідницької роботи чи догляду за рослинами, тваринами куточка живої природи:

забезпечують дотримання учнями (вихованцями) правил техніки безпеки і санітарно-гігієнічних вимог;

відповідають за збереження обладнання, інвентарю та об'єктів рослинного і тваринного світу, що утримуються в куточку живої природи;

організують раціональний режим праці і відпочинку учнів.

4. Охорона праці учнів

4.1. Згідно з правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу з учнями (вихованцями), які залучаються до проведення дослідницької роботи та догляду за рослинами і тваринами куточка живої природи, проводяться заняття, які організує спеціаліст (вчитель біології, керівник гуртка, групи та іншого творчого об'єднання еколого-натуралістичного напрямку).

4.2. Навчально-дослідницьку роботу та догляд за рослинами і тваринами учні здійснюють лише в денний час, при цьому забороняється робота учнів з отрутохімікатами та хворими тваринами.

4.3. Керівники гуртків та вчителі, які здійснюють керівництво роботою в куточку живої природи, несуть повну відповідальність за дотримання трудового законодавства, правил, норм, інструкцій з техніки безпеки, виробничої санітарії та пожежної безпеки.

**Заступник начальника
головного управління нормативного
забезпечення та взаємодії з регіонами**

Є.Р.Чернишова

Додаток 1
Матеріально-технічне забезпечення
куточка живої природи

Назва приладдя та обладнання	Кількість	
	Початкова школа	Основна і старша школа
1	2	3
1. Флораріуми		2
2. Тераріуми:		
- для плазунів		1
- для земноводних	1	1
3. Акваріуми:	1	1 - 3
- декоративний (100 - 200 л)	1	1 - 3
- видовий (цихліди, соми, живородні 100 - 200 л)	1	1 - 3
- для розмноження (15 - 30 л)	2	3
- для підростання молоді (15 - 100 л)	2	8 - 10
4. Віварії:		
- клітки для утримання ссавців	2	5 - 6
- клітки для утримання птахів	2	5 - 10
5. Обладнання:		
- мікрокомпресори	2	5 - 10
- фільтрувальні пристрої	2	5 - 6
- терморегулятори	7	20
- термокабелі для підігріву тераріумів	4	15 - 20
- рефлектори для денного підігріву тераріумів	1	3 - 9
- обладнання для догляду за акваріумами і тераріумами	1 - 2 у залежності від місцевих умов	3 - 9 у залежності від місцевих умов
- освітлювальні прилади	10	30

СПИСОК
рослин, рекомендованих для вирощування в
куточку живої природи

1. Родина Акантові Белопероне	Acanthaceae	Beloperone
2. Родина Амарилісові Амариліс Гемантус Гіпераструм Клівія	Amaryllidaceae	Amaryllis Haemanthus Hippeastrum Clivia
3. Родина Ароїдні Аглаонема Алоказія Антуриум Діфенбахія Монстера Спатіфілліум Філодендрон	Araceae	Aglaonema Alocasia Anthurium Difffenbachia Monstera Spathiphyllum Philodendron
4. Родина Аспарагусові Аспарагус	Asparagaceae	Asparagus
5. Родина Балзамінові Бальзамін	Balsaminaceae	Impatiens
6. Родина Бегонієві Бегонія	Begoniaceae	Begonia
7. Родина Бромелієві Ананас Більбергія Ехмея	Bromeliaceae	Ananas Billbergia Aechmea
8. Родина Вересові Азалія індійська, або рододендрон індійський	Ericaceae	Azalea indica Rhododendron indicum
9. Родина Геснерієві Аіменес Сенполія, або узамбарська фіалка Синінгія, або глоксинія	Gesneriaceae	Achimenes Saintpaulia Sinningia
10. Родина Губоцвіті Плектрантус	Lamiaceae	Plectranthus
11. Родина Діоскорейні Діоскорейя	Dioscoreaceae	Dioscorea
12. Родина Кропивові Пеліонія	Urticaceae	Pellionia
13. Родина Лаврові	Lauraceae	

Лавр благородний		Laurus obilis
14. Родина Лілійні Аспідістра Глоріоза Хлорофітум	Liliaceae	Aspidistra Gloriosa Chlorophytum
15. Родина Марантові Калатея Маранта	Marantaceae	Calathea Maranta
16. Родина Миртові Акка, або фейхоа Евкаліпт Мирт	Myrtaceae	Acca Eucalyptus Myrtus
17. Родина Молочайні Молочай блискучий	Euphorbiaceae	Euphorbia milii
18. Родина Пальмові Фінік канарський, або фінікова пальма	Palmae	Phoenix canariensis
19. Родина Адіантові Адіантум	Adiantaceae	Adiantum
20. Родина Аспленієві Аспленіум бульбоносний	Aspleniaceae	Asplenium bulbiferum
21. Родина Давалієві Нефролепіс	Davalliaceae	Nephrolepis
22. Родина Первоцвіті Цикламен	Primulaceae	Cyclamen
23. Родина Перцеві Пеперомія	Piperaceae	Peperomia
24. Родина Ранникові Кальцеоларія	Scrophulariaceae	Calceolaria
25. Родина Рутові Цитрус	Rutaceae	Citrus
26. Родина Шовковицеві Фікус пружний Інжир	Moraceae	Ficus elastica Ficus carica
27. Родина Агавові Агава	Agavaceae	Agave
28. Родина Айстрові Хрестовник	Asteraceae	Senecio
29. Родина Асфоделові Алое Гавортія Гастерія	Asphodelaceae	Aloe Haworthia Gasteria
30. Родина Драценові Сансев'єра	Dracaenaceae	Sansevieria

31. Родина Кактусові Епіфіллум (філокактус) Ехінопсис Мамілярія Опунція Зігокактус	Cactaceae	Epiphyllum Echinopsis Mamillaria Opuntia Zygocactus
32. Родина Ластівневі Стапелія Хойя	Asclepiadaceae	Stapelia Hoya
33. Родина Товстянкові Каланхое Ехеверія Очиток Товстянка Бріофіллум	Crassulaceae	Kalanchoe Echeveria Sedum Crassula Bryophyllum
34. Родина Мальвові Гібіскус (троянда китайська)	Malvaceae	Hibiscus rosasinensis
35. Родина Геранієві Пеларгонія зональна	Geraniaceae	Pelargonium
36. Родина Аралієві Плющ звичайний	Araliaceae	Hedera helix
37. Родина Осокові Циперус	Cyperaceae	Cyperus

СПИСОК

тварин, рекомендованих для утримання в куточку живої природи

Комахи:	
Палочник індійський Палочник в'єтнамський Цвіркун хатній Цвіркун польовий Шовкопряд тутовий Шовкопряд дубовий Богомол звичайний	Carausius morosus Extradentatum Gryllus domesticus Gryllus campestris Bombyx mori Antherala pernyi Mantis religiosa
Земноводні:	
Квакша звичайна Квакша японська Квакша блакитна (австралійська) Квакша гігантська (австралійська) Жаба шпорцева Тритон гребінчастий Тритон звичайний Тритон гольчастий Аксолотль	Hyla arborea Hyla japonica Litoria caerulea Litoria infrafrenata Xenopus laevis Triturus cristatus Triturus vulgaris Pleurodeles waltli Ambystoma tigrinum
Плазуни:	
Ящірка прудка Ящірка зелена Еублефар плямистий Вуж звичайний Вуж водяний Черепаша болотяна Черепаша червоноуха Черепаша степова	Lacerta agilis Lacerta viridis Eublepharis macularius Natrix natrix Natrix tessellata Emys orbicularis Pseudoemys scripta Testudo horsfieldi
Птахи:	
Нерозлучник рожевощокий Нерозлучник масковий Папуга хвилястий Папуга німфовий (карелла) Канарка Рисовка Амадина зеброва Амадина японська	Agapornis roseicollis Agapornis personata Melopsittacus undulatus Nymphicus hollandicus Serinus canaria Munia oryzivora Taeniopygia guttata Lonchura striata var domestica
Ссавці:	
Свинка морська Хом'ячок сирійський або золотистий Хом'ячок джунгарський Піщанка монгольська Піщанка велика Дегу	Cavia parcellus Mesocricetus auratus Phodopus sungarus Meriones unguiculatus Rhombomys opimus Octodon degu

СПИСОК
рослин і тварин, рекомендованих для утримання в
шкільному акваріумі

Холодноводний акваріум	
1. Риби	
- карась - пічкур - колючка дев'ятиголка - в'юн - верховодка	Carassius carassius Gobio gobio Pungitius pungitius Misgurnus fossilis Leucaspis delineatus
2. Молюски	
- катушка - фіза	Planorbis sp Physa fontinalis
3. Рослини	
- ряска мала - вольфія - елодея канадська - роголижник темно-зелений - латаття біле - глечики жовті - водяний мох	Lemna minor Wolfia arrhiza Elodea canadensis Ceratophyllum demersum Nymphaea alba Nuphar luteum Fontinalis antipyretica
Тепловодний акваріум	
1. Риби	
- гупі - пецилія - меченосець - скалярія - риба-папуга - півник - макропод - гурами блакитний - сомик крапчастий - вуалехвіст - кардинал	Poecilia reticulata Xiphophorus maculatus Xiphophorus helleri Pterophyllum scalare Pelvicachromis pulcher Betta splendens Macropodus opercularis Trichogaster trichopterus sumatranus Corydoras paleatus Carassius auratus auratus Tanichthys albonubes
2. Молюски	
- ампулярія - меланія - катушка червона	Ampullaria sp Melanoides tuberculata Planorbis corneus var rubra
3. Рослини	

- мох яванський	<i>Vesicularia dubyana</i>
- річчія плавуча	<i>Riccia fluitans</i>
- папороть крилоподібний	<i>Microsorium pteropus</i>
- валіснерія спіральна	<i>Vallisneria spiralis</i>
- кабомба водяна	<i>Cobomba aquatica</i>
- людвігія повзуча	<i>Ludwigia repens</i>
- номафіла пряма	<i>Nomaphila stricta</i>
- гігрофіла багатонасінна	<i>Hygrophila polysperma</i>
- перистолисник різнолисний	<i>Myriophyllum heterophyllum</i>
- ротала індійська	<i>Rotala indica</i>
- ехінодорус амазонський	<i>Echinodorus amazonicus</i>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

09.08.2002 № 457

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 серпня 2002 р.
за № 713/7001

Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль дитячої та юнацької творчості "Чисті роси"

{Заголовок в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 540 від 19.05.2015](#)}

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 540 від 19.05.2015](#)}

Відповідно до [Положення про Міністерство освіти і науки України](#), що затверджене Указом Президента України від 7 червня 2000 року № 773/2000, та з метою відродження кращих традицій національної музично-хорової школи, розвитку аматорського українського дитячо-юнацького хорового виконавства

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про Всеукраїнський фестиваль дитячої та юнацької творчості «Чисті роси», що додається.

{Пункт 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 540 від 19.05.2015](#)}

2. Головному управлінню нормативного забезпечення та взаємодії з регіонами (Корнієнко Я.П.):

2.1. Здійснити організаційно-методичне забезпечення проведення протягом 2002/2003 і 2003/2004 навчальних років I Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості "Чисті роси" і I Всеукраїнського фестивалю хорового мистецтва "Співає юність України".

2.2. Провести у травні 2004 року завершальний етап I Всеукраїнського фестивалю дитячого хорового мистецтва "Співає юність України", у жовтні 2004 року - завершальний етап I Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості "Чисті роси".

3. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій:

3.1. Довести Положення про Всеукраїнський фестиваль дитячої та юнацької творчості "Чисті роси" і [Положення про Всеукраїнський фестиваль хорового мистецтва "Співає юність України"](#) до відома керівників загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів.

3.2. Здійснити організаційні заходи щодо проведення 1-го та 2-го етапів I Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості "Чисті роси" і I Всеукраїнського фестивалю хорового мистецтва "Співає юність України".

3.3. Забезпечити участь у завершальному етапі I Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості "Чисті роси" і I Всеукраїнського фестивалю хорового мистецтва "Співає юність України" переможців 2-го етапу.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Державного секретаря Науменка Г.Г.

Т. в. о. Міністра

А.М. Гуржій

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України

09.08.2002 № 457

(у редакції наказу Міністерства
освіти і науки України

[19.05.2015 № 540](#))

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України

29 серпня 2002 р.

за № 713/7001

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський фестиваль дитячої та юнацької творчості "Чисті роси"

I. Загальні положення

1. Всеукраїнський фестиваль дитячої та юнацької творчості «Чисті роси» (далі - Фестиваль) проводиться з метою виявлення та підтримки талановитих і обдарованих дітей та молоді у різних видах та жанрах мистецтва (театральний, цирковий, хореографічний, фольклорний, етнографічний, вокальний, хоровий, декоративно-ужитковий, образотворчий, інструментальної музики, кіно-, відеотворчості, телебачення, фотографії та комп'ютерної графіки, графіки, скульптури, архітектури, літературної та композиторської творчості, художні ремесла, тележурналістика та інші) та сприяння подальшому розвитку їх

обдарувань, залучення до активної участі у мистецькому житті країни та формування творчої еліти України.

2. Завданнями Фестивалю є:

патріотичне виховання дітей та молоді засобами українського мистецтва; виявлення і підтримка кращих дитячих та молодіжних творчих колективів, окремих виконавців;

пропагування, примноження та популяризація надбань національної культури українського народу, художніх засобів і можливостей мистецтва серед дітей та молоді;

удосконалення системи науково-методичного та організаційного керівництва процесом художньої творчості, залучення митців, професійних виконавських колективів до творчої співпраці з юними аматорами, надання їм фахової допомоги;

підвищення професійного та педагогічного рівня керівників дитячих і молодіжних творчих колективів;

узагальнення та поширення кращого досвіду роботи з дитячими та молодіжними творчими колективами та виконавцями, пошук нових форм і методів роботи з ними.

3. Загальне керівництво підготовкою та проведенням Фестивалю здійснює Міністерство освіти і науки України та Український державний центр позашкільної освіти.

4. Для організації та проведення Фестивалю створюється центральний організаційний комітет, до складу якого входять представники Українського державного центру позашкільної освіти, митці та фахівці у різних видах та жанрах мистецтва (за згодою). Центральний організаційний комітет устанавлює порядок відбору претендентів, умови та порядок проведення завершального етапу Фестивалю.

5. Склад центрального оргкомітету та журі затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

II. Порядок і строки проведення

1. Фестиваль проводиться поетапно протягом трьох років:

1-й етап - районний, районний в містах Києві та Севастополі, міський - проводиться протягом першого року;

2-й етап - в Автономній Республіці Крим, обласний, Київський та Севастопольський міські - проводиться протягом другого року;

3-й етап - Всеукраїнський, завершальний - проводиться протягом третього року.

Строк проведення завершального етапу та подання заявок на участь, умови фінансування визначаються Міністерством освіти і науки України.

2. Для проведення 1-го та 2-го етапів утворюються відповідні оргкомітети Фестивалю. Організація Фестивалю покладається на оргкомітет, який призначає: робочу групу щодо технічного та фінансового забезпечення проведення Фестивалю;

журі, яке оцінює художній рівень за номінаціями, визначає переможців та присуджує нагороди.

3. Оргкомітети спільно з журі розробляють умови та порядок проведення 1-го і 2-го етапів Фестивалю.

Склад районного (міського) оргкомітету Фестивалю і журі затверджується районним (міським) структурним підрозділом з питань освіти і науки за поданням районного (міського) методичного кабінету.

Склад оргкомітету і журі Фестивалю в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі затверджується відповідним органом управління освітою.

4. До участі в журі запрошуються професійні митці з усіх видів та жанрів мистецтва, що включені до конкурсних номінацій.

III. Учасники Фестивалю

1. До участі у Фестивалі запрошуються учні (вихованці) загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів.

Фестиваль проводиться за трьома віковими категоріями:

перша - 6 - 10 років;

друга - 11 - 14 років;

третья - 15 - 18 років.

2. Програма Фестивалю може включати конкурси з номінацій: художнє виконавство, хореографічне мистецтво, циркове мистецтво, літературна творчість, фото-, кіно-, відеотворчість, образотворче, декоративно-ужиткове мистецтво та художні ремесла, театральне мистецтво.

3. Програма завершального етапу Фестивалю передбачає:

урочисте відкриття і закриття Фестивалю;

конкурсні виступи за номінаціями;

нагородження лауреатів Фестивалю та заключний гала-концерт;

виставки творів образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва та художніх ремесел;

проведення творчих лабораторій, майстер-класів за участю учасників Фестивалю та майстрів мистецтв, мистецтвознавців за відповідними номінаціями;

прес-конференцію з проблем розвитку дитячо-юнацької художньої творчості;

творчі зустрічі з діячами мистецтв і культури;

екскурсійну програму для учасників Фестивалю.

У рамках Фестивалю щорічно можуть проводитись заходи (фестивалі, конкурси тощо) з різних видів та жанрів мистецтва, умови участі в яких визначаються Міністерством освіти і науки України.

IV. Умови участі у конкурсних програмах Фестивалю

1. Номінація «Художнє виконавство»

До участі запрошуються колективи або окремі виконавці всіх видів вокального, інструментального, вокально-інструментального та хорового мистецтва.

Учасники представляють твори відповідно до стильових і жанрових особливостей творчих колективів чи солістів.

Тривалість виступів учасників - не більше чотирьох хвилин.

Фольклорні та етнографічні колективи презентують мистецтво окремого регіону, зберігають особливості народного одягу, діалект, виконавську манеру, інструментарій тощо.

Композитори представляють на розгляд журі не більше трьох творів у власному виконанні або в записі на електронному носії інформації із якісним звучанням.

Представлені твори можуть бути оформлені у друкованих примірниках.

Виступ фольклорних, етнографічних колективів та композиторів оцінюється журі за такими критеріями: творча індивідуальність, узгодженість тексту твору з мелодикою, реалізація художнього задуму, емоційність виконання, сценічна культура.

Інструменталісти (солісти, творчі колективи) представляють програму, що підкреслює виконавську специфіку і самобутність колективу.

Виступи інструменталістів (солістів, творчих колективів) оцінюються журі за такими критеріями: відповідність інтонаційним, стильовим, жанровим ознакам музичного твору, культура і виразність виконання, володіння комплексом навичок інструментальної гри, відчуття та розкриття характеру і змісту твору, сценічна культура.

Вокалісти (солісти, творчі колективи) виконують твори української та світової класики, сучасних авторів та інші твори. Вокалісти повинні виступати без використання фонограми («живий» звук) або можуть використовувати для супроводу фонограму типу «мінус».

Виступи колективів оцінюються журі за такими критеріями: чистота інтонування, майстерне володіння навичками вокального мистецтва, якість супроводу, підбір репертуару відповідно до вікових та виконавських можливостей, емоційність виступу, культура виконавської майстерності, сценічна культура та естетика зовнішнього вигляду.

2. Номінація «Хореографічне мистецтво»

До участі запрошуються хореографічні колективи та окремі виконавці (класичного, народного, сучасного, бального та іншого танцю) всіх видів та жанрів хореографічного мистецтва.

Колективи та окремі виконавці класичного танцю представляють хореографічні постановки, номери класичної спадщини тощо.

Колективи народного танцю, солісти представляють танцювальний фольклор, сюжетні танці, стилізовані, академічні, певних регіонів тощо.

Колективи бального танцю, солісти представляють танцювальні номери на основі жанрів бальних танців (європейські, латиноамериканські, історико-побутові та інші).

Колективи та окремі виконавці сучасної хореографії представляють танцювальні номери, створені на основі будь-яких хореографічних напрямів, у тому числі спортивного.

Тривалість хореографічної постановки - не більше чотирьох хвилин.

Виступи оцінюються журі за такими критеріями: оригінальність постановки номера, дотримання жанрової танцювальної лексики, доцільність використання окремих технічних елементів в хореографічній постановці,

виконавська та авторська майстерність, відповідність постановки віку виконавців, естетика та гармонія костюмів і реквізиту, майстерність використання предметів, артистизм виконання, якість музичного супроводу.

3. Номінація «Циркове мистецтво»

До участі запрошуються циркові колективи або окремі виконавці всіх видів та жанрів циркового мистецтва.

Колективи та окремі виконавці циркового мистецтва представляють номери та постановки всіх видів та жанрів циркового мистецтва.

Тривалість циркового номера - не більше чотирьох хвилин.

Циркові номери повинні демонструватись з дотриманням правил техніки безпеки.

Виступи учасників оцінюються за такими критеріями: рівень технічної та виконавської майстерності, творчий підхід до вибору конкурсного матеріалу, артистизм виконавців, сценічна культура та оригінальність номера, естетика та гармонія костюмів і реквізиту, відповідність репертуару віковим виконавським можливостям учасників, дотримання техніки безпеки.

4. Номінація «Літературна творчість»

До участі запрошуються виконавці всіх жанрів та видів літературної творчості.

Учасники-автори подають твори (проза, поезія тощо), виконані українською або іншою мовою у різних жанрах (оповідання, есе, вірші, байки, гуморески тощо), у двох примірниках та з рецензією провідного фахівця відповідного жанру мистецтва. У випадку, якщо текст написаний не українською мовою, обов'язково додається переклад.

Тривалість виступу - не більше чотирьох хвилин.

Виступи оцінюються журі за такими критеріями: власна творча неповторність, повнота розкриття теми твору та художніх образів, оригінальність образно-художнього мислення, творча фантазія, досконалість мови.

Учасники-читці виступають з літературними творами або їх уривками з різних жанрів літератури.

Тривалість виступу - не більше чотирьох хвилин.

Виступи оцінюються журі за такими критеріями: володіння основами художнього читання, дикція, розкриття головної думки і художніх образів твору, володіння увагою глядача, культура поведінки на сцені, естетика сценічного одягу та реквізиту.

5. Номінація «Фото-, кіно-, відеотворчість»

До участі запрошуються виконавці та колективи всіх видів та жанрів фото-, кіно-, відеотворчості.

Учасники-автори представляють роботи, виконані українською або іншою мовами у довільній формі, представлені на електронних носіях інформації у двох примірниках з рецензією провідного фахівця відповідного жанру мистецтва.

У випадку, якщо робота виконана не українською мовою, обов'язково додається переклад.

Тривалість презентації роботи - не більше чотирьох хвилин.

Учасники у фотоконкурсі представляють не більше п'яти робіт.

Роботи оцінюються журі за такими критеріями: власна творча неповторність, повнота розкриття теми твору, художніх образів, оригінальність образно-художнього мислення, творча фантазія, досконалість мови, застосування сучасних технологій.

6. Номінація «Образотворче, декоративно-ужиткове мистецтво та художні ремесла»

До участі запрошуються виконавці всіх видів та жанрів образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва та художніх ремесел.

Учасники-автори представляють вироби всіх видів та жанрів образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва та художніх ремесел.

Кількість виробів кожного з жанрів мистецтва або ремесла - три - п'ять виробів.

Журі оцінюють подані роботи за такими критеріями: художній рівень та індивідуальність виконання, відповідність народним традиціям, композиційна досконалість роботи, жанрові різновиди, відображення місцевого колориту, різноманіття індивідуальних творчих прийомів, якість оформлення робіт.

7. Номінація «Театральне мистецтво»

До участі запрошуються виконавці та колективи всіх жанрів та видів театального мистецтва.

Учасники представляють фрагмент твору тривалістю не більше десяти хвилин.

Виступи колективів оцінюються журі за такими критеріями: художній рівень репертуару, режисерський задум і засоби його втілення, рівень виконавської майстерності, якість сценографії (декорації, світло, костюми, грим тощо), музичне та шумове оформлення, використання технічних засобів в умовах стаціонарної вистави, відповідність костюмів і реквізиту змісту твору, дикція, культура поведінки на сцені.

V. Визначення і нагородження переможців

Підсумки Фестивалю підводяться на кожному етапі.

Колективи, виконавці, які стали переможцями 2-го етапу, запрошуються для участі у заключному гала-концерті.

Учасники нагороджуються відповідними дипломами.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

{Положення в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 540 від 19.05.2015](#)}

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

14.08.2002 № 461

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 листопада 2002 р.
за № 936/7224

Про затвердження Положення про почесні звання "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив" системи Міністерства освіти і науки України

{Заголовок із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

На виконання Закону України "Про позашкільну освіту" та Указу Президента України від 8 лютого 2001 року № 78/2001 "Про Програму роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 роки" і з метою пошуку, підтримки обдарованої і талановитої учнівської, студентської молоді та творчих колективів

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про почесні звання "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив" системи Міністерства освіти і науки України, що додається.

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам структурних підрозділів з питань освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести Положення до відома керівників навчальних закладів.

{Пункт 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

3. Департаменту розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти (Романенко В.П.) внести пропозиції щодо складу експертної комісії з присвоєння та підтвердження почесних звань "Народний художній колектив" та "Зразковий художній колектив" і вживати заходів щодо забезпечення її роботи.

4. Департаменту економіки та соціального розвитку (Куліков П.М.) забезпечити виготовлення у 2003 році дипломів про присвоєння звання "Народний художній колектив" та дипломів про присвоєння звання "Зразковий художній колектив".

5. Скасувати наказ Міністерства освіти України від 20.04.1994 № 109 "Про затвердження Положення про "Народний художній колектив" та "Зразковий художній колектив" закладів системи Міністерства освіти України і зразків відповідних дипломів".

6. Наказ "Про затвердження Положення про почесні звання "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив" системи Міністерства освіти і науки України" опублікувати в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України".

{Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

7. Контроль за виконанням наказу покласти на начальника департаменту розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти Романенка В.П.

Міністр

В.Г.Кремень

ПОГОДЖЕНО:

Міністерство культури і мистецтв
України
Перший заступник державного
секретаря

В.Г.Романчишин

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
14.08.2002 № 461

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 листопада 2002 р.
за № 936/7224

ПОЛОЖЕННЯ
про почесні звання "Народний художній колектив"
і "Зразковий художній колектив"
системи Міністерства освіти і науки України

{Заголовок із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 1122 від 01.10.2014](#)}

{У тексті Положення слова "управління освіти і науки" в усіх відмінках замінено словами "структурні підрозділи з питань освіти і науки" у відповідних відмінках згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 1122 від 01.10.2014](#)}

1. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок присвоєння, підтвердження, позбавлення почесних звань «Народний художній колектив» і «Зразковий художній колектив» гурткам, групам та іншим творчим об'єднанням (далі - творчі колективи), що постійно діють у загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України і працюють у різних жанрах та видах мистецтва.

Присвоєння, підтвердження почесних звань є однією з форм визнання системної роботи творчого колективу, рівня його фахової майстерності; якісним показником результативності роботи педагогічних кадрів, їх підтримки, стимулювання до творчої діяльності; заохочення колективів та керівників за високу результативність творчої і просвітницької діяльності, пропагування і примноження надбань національної культури українського народу.

{Пункт 1.1 глави 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1122 від 01.10.2014](#)}

1.2. Почесне звання «Народний художній колектив» присвоюється (підтверджується) творчим колективам, що мають почесне звання «Зразковий художній колектив» та плідно працюють понад 10 років, за високий художній рівень виконавської майстерності, вагомий внесок у справу поширення та примноження надбань національної культури, значні досягнення на всеукраїнських та міжнародних мистецьких заходах.

{Пункт 1.2 глави 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1122 від 01.10.2014](#)}

1.3. Почесне звання «Зразковий художній колектив» присвоюється (підтверджується) творчим колективам, які працюють не менше п'яти років, за

високий художній рівень виконавської майстерності, активну участь у справі поширення надбань національної культури, значні досягнення на міському, регіональному та всеукраїнському рівнях.

{Пункт 1.3 глави 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

1.4. Присвоєння почесних звань "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив" здійснюється експертною комісією, склад якої затверджується наказом МОН.

1.5. При вирішенні питання про присвоєння почесних звань береться до уваги:

художнє спрямування творчого колективу;

рівень виконавської майстерності;

художній рівень репертуару;

основи професійного навчання, естетичного виховання та розвитку творчих здібностей учасників колективу (наявність навчальних програм і навчальних планів, добір відповідного репертуару);

пропаганда цього виду творчості: регулярність виступів (показів) перед глядачем, участь у концертах, конкурсах, оглядах, фестивалях, виставках та інших творчих заходах різного рівня;

значні досягнення в галузі пропаганди українського класичного, народного та сучасного мистецтва у своєму регіоні та державі, а також високі показники у міжнародних мистецьких заходах (для присвоєння почесного звання "Народний художній колектив").

1.6. Методичне та фахове керівництво щодо присвоєння почесних звань творчим колективам здійснює експертна комісія МОН, до складу якої входять кваліфіковані фахівці з усіх видів мистецтва, культурологи, працівники МОН, Українського державного центру позашкільної освіти.

{Пункт 1.6 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

2. Умови та порядок присвоєння і підтвердження почесних звань

2.1. Почесні звання присвоюються постійно діючим учнівським і студентським творчим колективам загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, що досягли високого рівня майстерності, у яких ведуться системна художньо-естетична виховна робота, творча та просвітницька діяльність серед учнівської та студентської молоді.

{Пункт 2.1 глави 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

2.2. Для організації роботи щодо здобуття творчими колективами почесних звань органи управління освітою (Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи з питань освіти і науки обласних, міських, районних державних адміністрацій) створюють оглядові комісії або журі з присвоєння та підтвердження почесних звань творчим колективам з числа працівників органів управління освітою, фахівців у галузі культури та мистецтва, за участю творчих спілок, об'єднань, представників інших громадських організацій (за їх згодою).

{Абзац перший пункту 2.2 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

Оглядова комісія органів управління освітою:

затверджує графік проведення оглядів творчих колективів та контролює їх виконання;

проводить прослуховування (перегляд) творчих колективів, визначає рівень їх фахової майстерності;

здійснює аналіз стану навчально-виховної роботи, творчої, культурно-освітньої діяльності творчих колективів, участі їх у різноманітних мистецьких заходах на рівні свого населеного пункту, району, області.

Міські, районні органи управління освітою готують матеріали щодо присвоєння та підтвердження почесних звань і подають їх на розгляд оглядової комісії Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи з питань освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Оглядова комісія Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи з питань освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій подає матеріали щодо присвоєння та підтвердження почесних звань на розгляд експертній комісії МОН.

2.3. Для творчих колективів, які претендують на присвоєння (підтвердження) почесного звання «Народний художній колектив», концертна програма повинна складатися з номерів у виконанні вихованців початкового, основного та вищого рівнів навчання, а для присвоєння (підтвердження) почесного звання «Зразковий художній колектив» - з номерів у виконанні вихованців початкового і основного рівнів навчання.

На розгляд оглядових комісій або журі управлінь освітою творчі колективи, які працюють у цирковому та хореографічному видах мистецтв, представляють концертну програму (вистава, шоу-програма тощо). Під час виступу кількість сольних номерів не повинна перевищувати 20 відсотків від загальної кількості номерів програми.

Вокальні, хорові, фольклорні та етнографічні творчі колективи та колективи інструментальної музики повинні виступати без використання фонограми («живий» звук) або можуть використовувати для супроводу фонограму типу «мінус». При підтвердженні почесних звань репертуар колективу (колекція) повинен(на) бути новим (новою) не менше ніж на 50 відсотків від загальної кількості номерів.

Творчі колективи театрального мистецтва готують вистави або їх фрагменти, тривалість яких не перевищує 60 хвилин.

Творчі колективи літературної творчості представляють авторські матеріали та збірки друкованих творів (не менше п'яти збірок).

Творчі колективи художньої фотографії та комп'ютерної графіки, декоративно-ужиткового, образотворчого мистецтв демонструють розгорнуту виставку робіт, надають на електронних носіях матеріали про звітну виставку з фотографіями представлених експонатів. Кількість експонатів фотовиставки

повинна бути не менше 100 робіт, виставки образотворчих робіт та декоративно-ужиткового мистецтва - не менше 40 робіт.

Кіномистецькі гуртки та творчі колективи дитячого телебачення представляють не менше двох короткометражних фільмів, загальна тривалість яких не менше 30 хвилин.

{Пункт 2.3 глави 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

2.4. Для присвоєння (підтвердження) почесних звань «Народний художній колектив» і «Зразковий художній колектив» оглядові комісії або журі органів управління освітою готують і подають до експертної комісії Міністерства освіти і науки України такі матеріали:

клопотання щодо присвоєння (підтвердження) почесних звань;

протокол засідання оглядової комісії з рекомендацією;

характеристику творчого колективу;

характеристику керівника (керівників) творчого колективу;

репертуар або перелік виконаних робіт творчого колективу за останні п'ять років;

навчальну програму, за якою працює творчий колектив;

копії документів, що підтверджують творчі досягнення колективу (дипломи, грамоти, подяки тощо) за останні п'ять років;

друковану продукцію, що висвітлює діяльність творчого колективу (за наявності);

програму звітного концерту, вистави, шоу-програми із зазначенням прізвищ та імен режисера, автора (вокальне, музичне, театральне, хореографічне, циркове мистецтво), перелік творчих робіт, виставок (образотворче, декоративно-ужиткове мистецтво, фото-, кіно-, відеотворчість), збірки авторських творів (літературна творчість);

якісний відеозапис творчого звіту колективу у форматі DVD (цифровий відеодиск).

{Пункт 2.4 глави 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

2.5. Творчий колектив, удостоєний звання "Народний художній колектив" або "Зразковий художній колектив", підтверджує його один раз на п'ять років.

2.6. Експертна комісія МОН розглядає матеріали оглядових комісій Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, структурних підрозділів з питань освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, визначає фаховий рівень творчих колективів і приймає рішення щодо присвоєння, підтвердження звань "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив".

2.7. Творчий колектив позбавляється почесного звання «Народний художній колектив», «Зразковий художній колектив» у випадку невідповідності вимогам, передбаченим у пункті 1.5 глави 1 цього Положення.

{Пункт 2.7 глави 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

2.8. Матеріали оглядових комісій Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, структурних підрозділів з питань освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, що подаються на розгляд експертної комісії МОН, повинні бути надруковані державною мовою.

2.9. Матеріали оглядових комісій Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, структурних підрозділів з питань освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій про присвоєння, підтвердження почесних звань подаються двічі на рік (червень, грудень) на розгляд експертної комісії МОН з 01 січня до 20 квітня та з 01 вересня до 20 листопада поточного року.

Рішення експертної комісії затверджуються наказом МОН.

{Пункт 2.9 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1122 від 01.10.2014}

2.10. Творчим колективам, удостоєним звань "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив", вручаються дипломи встановлених зразків ([додатки 1, 2](#)).

3. Керівництво та фінансове забезпечення творчих колективів, що мають почесні звання

3.1. Керівництво творчим колективом здійснює художній керівник, який призначається керівником навчального закладу в установленому порядку.

3.2. Керівник навчального закладу для творчого колективу, що має звання "Народний художній колектив" або "Зразковий художній колектив":

створює належні умови для організації його діяльності та здійснення навчально-виховного процесу (приміщення, інструментарій, сценічний одяг, технічні засоби тощо, кадрове, методичне забезпечення);

встановлює надбавки, доплати, премії відповідно до законодавства України.

3.3. Керівник навчального закладу організовує навчально-виховний процес у творчому колективі диференційовано відповідно до плану роботи закладу з використанням різних організаційних форм роботи, а також шляхом виступів перед громадськістю свого населеного пункту, регіону та висвітлення в засобах масової інформації.

3.4. Фінансове забезпечення діяльності творчого колективу, його матеріально-технічне оснащення та оплата праці керівника творчого колективу, що має почесне звання, здійснюється в установленому порядку.

4. Заохочення художніх колективів, що мають почесні звання

4.1. Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи з питань освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій за особливі успіхи у вихованні дітей, учнів та молоді засобами мистецтва подають пропозиції щодо нагородження керівників навчальних закладів, творчі колективи яких мають почесні звання, та

педагогічних працівників, що залучені до навчально-виховного процесу відповідного творчого колективу, в установленому порядку.

4.2. Експертна комісія МОН може рекомендувати до вступу на відповідні факультети вищих навчальних закладів учасників творчого колективу, обдарованих і талановитих вихованців, які досягли значних успіхів у творчій діяльності.

**Начальник
головного управління
нормативного забезпечення
та взаємодії з регіонами**

Я.П.Корнієнко

Додаток 1
до пункту 2.10
Положення про почесні звання
"Народний художній колектив"
і "Зразковий художній колектив"
системи Міністерства освіти
і науки України
(пункт 2.10 глави 2)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ

За високу результативність творчої і просвітницької діяльності, відродження та активну пропаганду надбань національної культури присвоїти почесне звання «Народний художній колектив» системи Міністерства освіти і науки України

(найменування творчого колективу)

(найменування закладу, у якому працює творчий колектив)

(найменування посади)

М.П.

(підпис)

(прізвище і ініціали)

“ ___ ” _____ 20__ р.

**Директор департаменту
управління справами**

Н.М. Запольська

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1122 від 01.10.2014](#)}

Додаток 2
до пункту 2.10
Положення про почесні звання
"Народний художній колектив"
і "Зразковий художній колектив"
системи Міністерства освіти
і науки України
(пункт 2.10 глави 2)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ

За високу результативність творчої і просвітницької діяльності, відродження та активну пропаганду надбань національної культури присвоїти почесне звання «Зразковий художній колектив» системи Міністерства освіти і науки України

(найменування творчого колективу)

(найменування закладу, у якому працює творчий колектив)

_____	_____	_____
(найменування посади)	(підпис)	(прізвище і ініціали)
М.П.		
“ ” 20 р.		

Директор департаменту
управління справами

Н.М. Запольська

{Додаток 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1122 від 01.10.2014](#)}

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

19.12.2002 N 730

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
8 січня 2003 р.
за N 10/7331

Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцію юних туристів

Відповідно до пункту 4 Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)), і з метою підвищення якості навчально-виховного процесу та рівня організації роботи позашкільних навчальних закладів туристсько-краєзнавчого напрямку **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Положення про центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцію юних туристів (далі - Положення), що додається.

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій:

2.1. Довести наказ до відома керівників місцевих органів управління освітою та керівників позашкільних навчальних закладів усіх типів і форм власності.

2.2. Зобов'язати керівників відповідних позашкільних навчальних закладів до 1 вересня 2003 року внести зміни і доповнення до статутів згідно з цим Положенням.

2.3. Вжити заходів щодо збереження і розвитку мережі позашкільних навчальних закладів туристсько-краєзнавчого напрямку, недопущення їх перепрофілювання, реорганізації та ліквідації.

2.4. Сприяти створенню умов для здобуття вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти з туристсько-краєзнавчого напрямку з урахуванням специфіки центру, будинку, клубу, бюро туризму, краєзнавства,

спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станції юних туристів.

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.) здійснювати інформаційно-методичне забезпечення діяльності Кримського республіканського, обласних, міських, районних центрів, будинків, клубів, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станцій юних туристів, забезпечувати проведення всеукраїнських і міжнародних очно-заочних масових туристсько-краєзнавчих заходів з учнівською молоддю.

4. Цей наказ надрукувати в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України".

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Державного секретаря Науменка Г.Г.

Міністр

В.Г.Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
19.12.2002 N 730

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
8 січня 2003 р.
за N 10/7331

ПОЛОЖЕННЯ
про центр, будинок, клуб, бюро туризму,
краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді,
туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді,
станцію юних туристів

1. Загальна частина

1.1. Центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станція юних туристів (далі - центр туризму учнівської молоді) - профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є туристсько-краєзнавчий, що передбачає залучення вихованців (учнів, слухачів) до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками зі спортивного туризму та краєзнавства, організацію змістовного дозвілля.

Центр туризму учнівської молоді здійснює навчання і виховання вихованців (учнів, слухачів) у позаурочний та позанавчальний час.

1.2. Головними завданнями центру туризму учнівської молоді є:
реалізація державної політики в галузі освіти засобами туризму, краєзнавства, спорту й екскурсій;
надання методичної допомоги навчальним закладам з питань упровадження форм і методів туристсько-краєзнавчої роботи з учнівською молоддю в практику навчально-виховної діяльності;
створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб дітей та підлітків у позашкільній освіті, організації їх оздоровлення, дозвілля і відпочинку;
виявлення, розвиток і підтримка юних талантів і обдаровань, стимулювання творчого самовдосконалення дітей та юнацтва, розвиток краєзнавчо-дослідницької діяльності учнів;
формування у дітей та юнацтва національної самосвідомості, активної громадянської позиції, прагнення до здорового способу життя;
задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів і здібностей;
просвітницька діяльність.

1.3. Центр туризму учнівської молоді у своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами МОН, інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебуває позашкільний навчальний заклад, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, Положенням про позашкільний навчальний заклад ([433-2001-п](#)), цим Положенням і власним статутом, іншими законодавчими і нормативно-правовими документами, що регулюють діяльність навчальних закладів.

1.4. Координацію навчально-методичної, організаційно-масової і навчально-виховної діяльності обласних, районних, міських центрів туризму учнівської молоді та проведення всеукраїнських очно-заочних масових заходів здійснює Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді МОН.

1.5. Мова навчання і виховання у центрі туризму учнівської молоді визначається Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) і Законом України "Про мови в Українській РСР" ([8312-11](#)).

2. Організаційно-правові засади діяльності центрів туризму учнівської молоді

2.1. Центри туризму учнівської молоді створюються засновником (власником) і за своїми організаційно-правовими формами можуть бути державної, комунальної або приватної форми власності.

Статус державного має центр туризму учнівської молоді, заснований на державній формі власності.

Статус комунального має центр туризму учнівської молоді, заснований на комунальній формі власності.

Статус приватного має центр туризму учнівської молоді, заснований на приватній формі власності.

2.2. Створення, реорганізація та ліквідація центру туризму учнівської молоді здійснюються відповідно до чинного законодавства.

Державний та комунальний центри туризму учнівської молоді створюються відповідно центральними, місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх потреб за умови наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

Центр туризму учнівської молоді приватної форми власності створюється за рішенням засновника (власника) за наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

2.3. Засновниками центру туризму учнівської молоді можуть бути:
центральні та місцеві органи виконавчої влади;
органи місцевого самоврядування;
підприємства, установи, організації України та їх об'єднання незалежно від форм власності та підпорядкування;
громадяни України.

2.4. Центр туризму учнівської молоді діє на підставі власного статуту.

У статуті зазначаються повна назва закладу, його адреса, засновник, підпорядкованість; мета і головні завдання діяльності; основні характеристики методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу; права, обов'язки та відповідальність його учасників, а також визначаються порядок управління закладом і організації його фінансово-господарської діяльності, використання майна, унесення змін та доповнень до статуту тощо.

Статут державного та комунального центрів туризму учнівської молоді затверджується засновником та реєструється у порядку, установленому законодавством України.

Статут центру туризму учнівської молоді приватної форми власності погоджується з відповідним органом виконавчої влади, затверджується засновником (власником) та реєструється у порядку, установленому законодавством України.

Державний та комунальний центри туризму учнівської молоді здійснюють свою діяльність після реєстрації статуту, приватний - після реєстрації статуту та за наявності ліцензії, виданої у порядку, установленому законодавством України.

Центри туризму учнівської молоді незалежно від підпорядкування та форм власності набувають прав юридичної особи з дня реєстрації статуту.

2.5. Центр туризму учнівської молоді може створювати філії - структурно відокремлені підрозділи, що перебувають поза межами розташування основного позашкільного навчального закладу і виконують таку саму освітню діяльність,

як і основний позашкільний навчальний заклад у цілому або за окремими його напрямками.

3. Організація позашкільної освіти в центрі туризму учнівської молоді

3.1. Центр туризму учнівської молоді працює за річним планом роботи, затвердженим директором і погодженим із засновником (власником).

3.2. Структура та штати центру туризму учнівської молоді розробляються його керівником у межах затверджених видатків на оплату праці і затверджуються органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває заклад.

Структурними підрозділами закладу можуть бути відділи, кабінети, лабораторії, постійно діючі та тимчасові оздоровчі та профільні туристські табори, туристська база, бібліотека, творчі майстерні, пункти прокату туристського спорядження та інші підрозділи.

3.3. Центр туризму учнівської молоді здійснює навчально-виховну, організаційно-масову та інформаційно-методичну роботу, спрямовану на подальший розвиток туристсько-краєзнавчої, екскурсійної та оздоровчої роботи з учнівською молоддю.

3.4. Центр туризму учнівської молоді організовує і проводить навчально-виховну роботу з вихованцями (учнями, слухачами) протягом навчального року в одновікових та різновікових групах за інтересами.

3.5. У центрі туризму учнівської молоді можуть діяти гуртки, групи та інші творчі об'єднання за видами туризму та спорту (пішохідний, лижний, водний, велосипедний, гірський, спелеологічний, спортивне орієнтування, туристське багатоборство тощо) і напрямками краєзнавства (історичне, географічне, літературне, археологічне, геологічне, екологічне, фольклор та етнографія тощо).

У центрі туризму учнівської молоді можуть організовуватись гуртки, групи та інші творчі об'єднання з підготовки юних екскурсіводів, юних суддів змагань, юних топографів, юних геодезистів, юних гідрологів тощо.

3.6. До центру туризму учнівської молоді зараховуються вихованці (учні, слухачі) віком від 5 до 21 року. Статутом може визначатись і інший вік. Заклад уживає заходів до залучення вихованців (учнів, слухачів), які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації.

Приймання вихованців (учнів, слухачів) до центру туризму учнівської молоді здійснюється протягом навчального року (в міру закінчення комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань) за їх бажанням та на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються закладом.

Для зарахування вихованців (учнів, слухачів) до туристсько-краєзнавчих об'єднань потрібна довідка медичного закладу про відсутність у них протипоказань для занять у центрі туризму учнівської молоді.

3.7. Середня наповнюваність гуртків, груп та інших творчих об'єднань центру туризму учнівської молоді становить, як правило, 10-15 вихованців (учнів, слухачів).

Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань устанавлюється директором центру туризму учнівської молоді залежно від профілю, навчальних планів і програм, можливостей організації навчально-виховного, тренувального процесу, рівня майстерності вихованців (учнів, слухачів) і становить не більше як 25 чоловік.

3.8. Навчальний рік у центрі туризму учнівської молоді незалежно від форм власності починається 1 вересня. Тривалість навчального року встановлюється МОН або іншим центральним органом виконавчої влади, до сфери управління якого належить заклад, за погодженням з МОН.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання закладу.

3.9. Навчально-виховний процес у центрі туризму учнівської молоді здійснюється диференційовано, відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців (учнів, слухачів) та з урахуванням їх вікових особливостей.

Кожен вихованець (учень, слухач) має право займатися у кількох творчих об'єднаннях, змінювати їх протягом року.

У період канікул центр туризму учнівської молоді організовує поза розкладом і за окремим планом різноманітну масову роботу з вихованцями (учнями, слухачами), надаючи їм усі наявні можливості для повноцінного оздоровлення, дозвілля і відпочинку, з повним або змінним складом вихованців (учнів, слухачів) на туристсько-оздоровчих базах, у таборах, походах, експедиціях, змаганнях, табірних та навчально-тренувальних зборах тощо.

3.10. Під час навчання у центрі туризму учнівської молоді вихованцю (учню, слухачу), який склав кваліфікаційні іспити або виконав відповідні нормативи, в установленому порядку видається свідоцтво (посвідчення) про присвоєння звання, розряду, категорії.

За результатами навчання центр туризму учнівської молоді видає своїм випускникам відповідні документи згідно з Порядком видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту, затвердженим наказом МОН від 12.07.2001 N 510 ([z0788-01](#)) і зареєстрованим у Мін'юсті 06.09.2001 за N 788/5979.

3.11. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання центру туризму учнівської молоді класифікуються за трьома рівнями:

1 - початковий. Це об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців (учнів, слухачів), виявлення їх здібностей та обдаровань, прищеплення інтересу до певних видів і напрямів туристсько-краєзнавчої діяльності;

2 - основний. Це об'єднання, які розвивають стійкі інтереси вихованців (учнів, слухачів), дають знання, практичні вміння і навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

3 - вищий. Це об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих учнів, юних спортсменів-розрядників з туризму, кандидатів та дійсних членів Малої академії наук України.

Відповідно до рівня класифікації визначаються мета і перспективи діяльності творчого об'єднання, їх чисельний склад, обирається програма.

3.12. Зміст і річна кількість годин роботи відповідного гуртка, групи та іншого творчого об'єднання визначаються навчальними планами і програмами. Керівник гуртка, групи та іншого творчого об'єднання самостійно обирає обґрунтовані форми, засоби і методи роботи з урахуванням рівня загальноосвітньої, фізичної і спеціальної туристської підготовки учнів, їх туристсько-краєзнавчого досвіду.

Навчально-виховний процес у центрі туризму учнівської молоді, підпорядкованого МОН, здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються МОН, та орієнтовними навчальними програмами туристсько-краєзнавчих об'єднань учнівської молоді, рекомендованими МОН, а також за навчальними планами і програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

Експериментальні навчальні плани складаються центром туризму учнівської молоді з урахуванням типових навчальних планів. Запровадження експериментальних навчальних планів, освітніх програм, педагогічних інновацій і технологій здійснюється в установленому порядку.

Навчальні програми можуть бути однопрофільними, комплексними і такими, що передбачають індивідуальне навчання учнів (вихованців, слухачів) та навчання у гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях. Залежно від специфіки діяльності гуртка, групи та іншого творчого об'єднання навчання може вестися за програмами від одного місяця до кількох років.

Індивідуальне навчання у центрі туризму учнівської молоді організовується відповідно до порядку, затвердженого МОН.

3.13. Тривалість одного заняття визначається навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку, допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для учнів:

віком від 5 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;

старшого віку - 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи закладу.

Початок і закінчення занять, заходів визначаються адміністрацією центру туризму учнівської молоді відповідно до режиму роботи закладу згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням допустимого навантаження учнів.

3.14. Центр туризму учнівської молоді може організовувати роботу своїх творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, наукових установ, за місцем проживання дітей та юнацтва, на базі спортивних будівель і стадіонів відповідно до укладених угод із зазначеними закладами та установами.

3.15. З метою розвитку і підтримки стійких інтересів вихованців (учнів, слухачів), їх обдаровань і самовизначення щодо майбутньої професії центр туризму учнівської молоді може проводити роботу спільно з науково-дослідними установами, творчими організаціями, вищими навчальними закладами, створювати лабораторії для творчої, експериментальної, науково-дослідної роботи тощо.

3.16. У випадках, передбачених законодавством України, центр туризму учнівської молоді має право надавати платні освітні послуги понад обсяги, визначені навчальними планами і програмами.

3.17. З метою виявлення рівня вмій, знань і навичок вихованців (учнів, слухачів) центр туризму учнівської молоді організовує і проводить організаційно-масову роботу з використанням різних організаційних форм роботи: туристські і краєзнавчі змагання, зльоти, олімпіади, конкурси, огляди, конференції, виставки, експедиції, навчально-тренувальні та оздоровчі табірні збори, походи, екскурсії, змагання з орієнтування та інші форми роботи, передбачені статутом закладу.

Центр туризму учнівської молоді може залучати до участі в організаційно-масових заходах позашкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади, зацікавлені заклади й організації.

3.18. Інформаційно-методична робота центру туризму учнівської молоді спрямована на вдосконалення програм, змісту, форм і методів діяльності творчих об'єднань з питань туристсько-краєзнавчої і екскурсійної роботи, підготовку методичних рекомендацій за видами туризму і напрямками краєзнавства, посібників, довідників, туристсько-краєзнавчих маршрутів тощо, на пропаганду дитячо-юнацького туризму і краєзнавства.

Центр туризму учнівської молоді надає інформаційно-методичну та практичну допомогу педагогічним колективам загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, іншим організаціям та установам, молодіжним об'єднанням в організації позашкільної освіти.

Центр туризму учнівської молоді може створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації кадрів навчальних закладів, інших установ та організацій за напрямками позашкільної роботи. Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

Центр туризму учнівської молоді може готувати громадські кадри спортивного туризму та суддів туристських змагань.

Центр туризму учнівської молоді, який має висококваліфіковані кадри, відповідні матеріально-технічні умови, може організовувати проведення на своїй

навчально-виховній базі педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів згідно з укладеними договорами.

3.19. Режим роботи встановлює центр туризму учнівської молоді, урахувавши рекомендації центральних та місцевих органів виконавчої влади, у сфері управління яких він перебуває, на підставі правил внутрішнього трудового розпорядку та колективного договору працівників закладу.

Центр туризму учнівської молоді забезпечує безпечні умови навчання, виховання та праці.

4. Учасники навчально-виховного процесу центру туризму учнівської молоді

4.1. Учасниками навчально-виховного процесу в центрі туризму учнівської молоді є:

вихованці, учні, слухачі;

директор, заступники директора закладу;

педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, які залучені до навчально-виховного процесу;

батьки або особи, які їх замінюють;

представники підприємств, установ, організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

4.2. Вихованці (учні, слухачі) центру туризму учнівської молоді мають гарантоване державою право на:

здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів;

добровільний вибір виду діяльності;

безпечні та нешкідливі умови навчання та праці;

користування туристським спорядженням та інвентарем, навчально-виховною, науковою, матеріально-технічною, культурно-спортивною, корекційно-відновною, оздоровчою базою центру туризму учнівської молоді;

участь у різних видах туристсько-краєзнавчої, навчально-виховної, науково-практичної та науково-дослідницької роботи, у змаганнях, зльотах, навчально-тренувальних зборах, експедиціях, оглядах, конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах та інших масових заходах;

представництво в органах громадського самоврядування центру туризму учнівської молоді;

вільний вияв поглядів, переконань;

захист від будь-яких форм експлуатації, психічного і фізичного насильства, від дій педагогічних та інших працівників, які порушують їх права, принижують честь і гідність.

4.3. Вихованці (учні, слухачі) центру туризму учнівської молоді зобов'язані:

оволодівати знаннями, уміннями, практичними навичками;

підвищувати загальний культурний рівень;

дотримуватись моральних і етичних норм;

брати посильну участь у різних видах трудової діяльності;
бережливо ставитись до державного і громадського майна.

4.4. Педагогічні працівники центру туризму учнівської молоді мають право на:

унесення керівництву закладу та органам управління освітою пропозицій щодо поліпшення навчально-виховного процесу, подання на розгляд керівництву закладу та педагогічної ради пропозицій про моральне та матеріальне заохочення вихованців (учнів, слухачів);

підвищення кваліфікації, перепідготовку, вільний вибір змісту, програм, форм навчання, закладів освіти, установ та організацій, що здійснюють підвищення кваліфікації і перепідготовку;

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування закладу, у заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи;

проведення в установленому порядку наукової, дослідно-експериментальної, пошукової роботи;

прояв соціально-педагогічної ініціативи, вибір педагогічно обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з вихованцями (учнями, слухачами);

захист професійної честі, гідності відповідно до законодавства;

соціальне та матеріальне заохочення за досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на них завдань;

об'єднання у професійні спілки, участь в інших об'єднаннях громадян, діяльність яких не заборонена законодавством.

4.5. Педагогічні працівники центру туризму учнівської молоді зобов'язані: виконувати навчальні плани та програми;

давати знання, формувати вміння і навички з різних напрямів туристсько-краєзнавчої роботи диференційовано до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців (учнів, слухачів);

сприяти розвитку інтелектуальних і творчих здібностей дітей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів вихованців (учнів, слухачів);

визначати мету та конкретні завдання навчання, виховання і розвитку вихованців (учнів, слухачів), обирати адекватні засоби їх реалізації;

здійснювати контроль за дотриманням вихованцями (учнями, слухачами) моральних, етичних норм поведінки, вимог документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;

дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність вихованців (учнів, слухачів), захищати їх від будь-яких форм фізичного, психічного насильства;

берегти здоров'я вихованців (учнів, слухачів), їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

виховувати повагу до батьків, жінки, старших за віком, народних традицій та звичаїв, духовних та культурних надбань народу України;

постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну і політичну культуру;

вести документацію, пов'язану з виконанням посадових обов'язків (журнали, плани роботи тощо);

виховувати особистим прикладом і настановами повагу до державної символіки, принципів загальнолюдської моралі;

дотримуватись вимог статуту закладу, виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку та посадові обов'язки;

брати участь у роботі педагогічної ради закладу;

виконувати накази і розпорядження керівника закладу.

4.6. Керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань центру туризму учнівської молоді працюють відповідно до режиму роботи закладу та розкладу занять, затвердженого директором.

4.7. Обсяг педагогічного навантаження керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань центру туризму учнівської молоді визначається директором згідно із законодавством і затверджується для державних і комунальних закладів відповідним органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, до сфери управління якого належить цей заклад, для приватних - засновником (власником).

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року здійснюється директором центру туризму учнівської молоді в разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачаються робочим навчальним планом, а також за письмовою згодою керівника гуртка, групи та іншого творчого об'єднання з дотриманням законодавства про працю.

4.8. Не допускається відволікання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

Покладання на педагогічних працівників центру туризму учнівської молоді контрольних, інспекторських та інших, не властивих їм, функцій, забороняється.

4.9. Педагогічні працівники закладу підлягають атестації, як правило, один раз у п'ять років відповідно до чинного законодавства.

4.10. Батьки вихованців (учнів, слухачів) та особи, які їх замінюють, мають право:

обирати і бути обраними до батьківських комітетів та органів громадського самоврядування закладу;

звертатися до органів управління освітою, керівника центру туризму учнівської молоді і органів громадського самоврядування з питань навчання, виховання дітей;

приймати рішення про участь дитини в інноваційній діяльності центру туризму учнівської молоді;

брати участь у заходах, спрямованих на поліпшення організації навчально-виховного процесу та зміцнення матеріально-технічної бази центру туризму учнівської молоді;

захищати законні інтереси своїх дітей в органах громадського самоврядування закладу та у відповідних державних, судових органах.

5. Управління центром туризму учнівської молоді

5.1. Керівництво центром туризму учнівської молоді здійснює його директор, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів освіти в порядку, установленому МОН.

5.2. Директор, заступники директора, педагогічні та інші працівники закладу призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до чинного законодавства.

5.3. Директор центру туризму учнівської молоді:

здійснює керівництво колективом, визначає структуру закладу, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює належні умови для підвищення фахового рівня працівників;

організовує навчально-виховний процес;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців (учнів і слухачів);

створює необхідні умови для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами закладу;

організовує виконання кошторису доходів і видатків закладу, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, у встановленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам закладу відповідно до законодавства;

представляє заклад у всіх підприємствах, установах та організаціях і відповідає перед засновником за результати діяльності закладу;

дає дозвіл на участь діячів науки, культури, членів творчих спілок, працівників культурно-просвітницьких закладів, підприємств, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує додержання прав вихованців (учнів, слухачів) на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своїх повноважень накази та розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками і вихованцями (учнями, слухачами), і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарного стягнення до працівників закладу;

затверджує посадові обов'язки працівників закладу;

щороку звітує на загальних зборах (конференції) колективу закладу про діяльність адміністрації;

несе відповідальність за виконання покладених на заклад завдань, результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження майна, переданого в користування та володіння закладу.

5.4. З метою розвитку та вдосконалення навчально-виховного процесу, професійної діяльності педагогічних працівників у центрі туризму учнівської молоді створюється педагогічна рада - постійно діючий колегіальний орган управління закладу.

Головою педагогічної ради є директор.

Педагогічна рада центру туризму учнівської молоді:

розглядає план роботи закладу, підсумки і актуальні питання навчально-виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи закладу, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності закладу;

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, упровадження у навчально-виховний процес досягнень науки і передового педагогічного досвіду;

розробляє рекомендації з питань організації навчально-виховного процесу, налагодження міжнародних освітніх та наукових зв'язків;

захищає права педагогічних працівників на педагогічну ініціативу, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання та скасовує такі, що не придатні для використання в навчальному процесі;

призначає учням, вихованцям і слухачам персональні та іменні стипендії, гранти;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників;

розглядає інші питання професійної діяльності педагогічних працівників та навчально-виховного процесу закладу.

Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два рази на рік.

5.5. У центрі туризму учнівської молоді може діяти методична рада, до складу якої входять педагогічні працівники закладу та інші учасники навчально-виховного процесу. Методична рада є дорадчим органом.

Методична рада:

координує науково-методичну, організаційну та практичну діяльність закладу з різних напрямів туристсько-краєзнавчої роботи;

заслуховує повідомлення та пропозиції з питань удосконалення навчально-виховної, організаційно-методичної, науково-дослідної роботи;

вивчає, узагальнює та поширює педагогічний досвід;

дає експертні оцінки щодо якості навчально-методичної літератури з питань туристсько-краєзнавчої роботи серед учнівської молоді;

обговорює проекти нових навчальних програм, аналізує пропозиції щодо вдосконалення діючих;

поширює інновації у системі позашкільної освіти тощо.

5.6. Для вдосконалення форм і методів туристсько-краєзнавчої і екскурсійної роботи, підвищення рівня безпеки масових заходів, розвитку творчих ініціатив педагогічного колективу за рішенням педагогічної ради в

центрі туризму учнівської молоді можуть створюватись методичні об'єднання за напрямками діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, експертні та консультаційні комісії за напрямками роботи (маршрутно-кваліфікаційна, атестаційна та інші).

5.7. Органом громадського самоврядування центру туризму учнівської молоді є загальні збори (конференція) колективу цього закладу, які скликаються не рідше ніж один раз на рік. Повноваження зборів (конференції) визначаються чинним законодавством.

Загальні збори (конференція) колективу центру туризму учнівської молоді проводяться за участю директора, заступників директора, керівників підрозділів, що входять до складу закладу, наукових та інших педагогічних працівників, які залучаються до навчально-виховного процесу закладу, а також представників учнівського самоврядування, батьківського комітету.

5.8. У період між загальними зборами (конференціями) може діяти рада центру туризму учнівської молоді, діяльність якої регулюється статутом цього закладу.

Рада центру туризму учнівської молоді розглядає питання перспектив розвитку закладу, надає допомогу керівництву в реалізації цих планів, здійснює громадський контроль за діяльністю керівництва.

5.9. У центрі туризму учнівської молоді за рішенням загальних зборів (конференції) або ради закладу можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети.

6. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база центру туризму учнівської молоді

6.1. Фінансово-господарська діяльність центру туризму учнівської молоді здійснюється відповідно до законодавства та статуту закладу.

6.2. Фінансування державного і комунального центру туризму учнівської молоді здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватних закладів - за рахунок коштів засновників (власників).

6.3. Фінансування центру туризму учнівської молоді може здійснюватись також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

6.4. Додатковими джерелами формування коштів центру туризму учнівської молоді є:

кошти, одержані від надання платних послуг відповідно до чинного законодавства;

кошти гуманітарної допомоги;

добровільні грошові внески, матеріальні цінності підприємств, установ, організацій та окремих громадян;

кредити банків;

інші надходження.

Кошти, отримані центром туризму учнівської молоді з додаткових джерел фінансування, використовуються для провадження діяльності, передбаченої статутом.

6.5. Центр туризму учнівської молоді у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких він розташований;

розвивати власну матеріальну базу, мережу спортивно-оздоровчих, профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту закладу.

6.6. Матеріально-технічна база центру туризму учнівської молоді включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в їх користуванні.

6.7. Для проведення навчально-виховної роботи центру туризму учнівської молоді надаються в користування спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

6.8. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в центрі туризму учнівської молоді здійснюється у порядку, визначеному нормативно-правовими актами.

7. Діяльність центру туризму учнівської молоді у рамках міжнародного співробітництва

7.1. Центр туризму учнівської молоді за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

Центр туризму учнівської молоді має право укладати угоди про співробітництво, установлювати прямі відносини з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у порядку, установленому чинним законодавством.

8. Державний контроль за діяльністю центру туризму учнівської молоді

8.1. Державний контроль за діяльністю центру туризму учнівської молоді здійснюють МОН, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, до сфери управління яких належать заклади, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи.

8.2. Основною формою державного контролю за діяльністю центру туризму учнівської молоді є державна атестація закладу, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років відповідно до Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів, затвердженого наказом МОН від 24.07.2001 N 553 ([z0678-01](#)) і зареєстрованого в Мін'юсті 08.08.2001 за N 678/5869.

**Начальник головного управління
нормативного забезпечення
та взаємодії з регіонами**

Я.П.Корнієнко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

16.04.2003 N 238

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
8 травня 2003 р.
за N 356/7677

Про затвердження Положення про центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станцію юних техніків

Відповідно до пункту 4 Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)), і з метою підвищення якості навчально-виховного процесу та рівня організації роботи позашкільних навчальних закладів науково-технічного напрямку **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Положення про центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станцію юних техніків (далі - Положення), що додається.

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Довести наказ до відома керівників місцевих органів управління освітою та керівників позашкільних навчальних закладів системи освіти.

2.2. Зобов'язати керівників відповідних позашкільних навчальних закладів до 1 вересня 2003 року внести зміни і доповнення до статутів згідно з цим Положенням.

2.3. Вжити заходів щодо збереження і розвитку мережі позашкільних навчальних закладів науково-технічного напрямку, недопущення їх перепрофілювання, реорганізації та ліквідації.

2.4. Сприяти створенню умов для здобуття вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти з науково-технічного напрямку та обчислювальної техніки і програмування з урахуванням специфіки центру, будинку, клубу науково-технічної творчості учнівської молоді, станції юних техніків.

3. Українському державному центру науково-технічної творчості учнівської молоді (Ткачук В.В.) здійснювати інформаційно-методичне

забезпечення діяльності Кримського республіканського науково-дослідницького центру, обласних, міських, районних центрів, будинків, клубів науково-технічної творчості учнівської молоді, станцій юних техніків, забезпечувати проведення всеукраїнських і міжнародних очно-заочних оздоровчих і масових заходів з учнівською молоддю з науково-технічного напрямку.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на начальника департаменту розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти Романенка В.П.

Міністр

В.Г.Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і
науки України
16.04.2002 N 238

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
8 травня 2003 р.
за N 356/7677

ПОЛОЖЕННЯ
про центр, будинок, клуб науково-технічної
творчості учнівської молоді,
станцію юних техніків

1. Загальна частина

1.1. Центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станція юних техніків (далі - центр науково-технічної творчості учнівської молоді) - профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямком діяльності якого є науково-технічний, що передбачає залучення вихованців (учнів, слухачів) до активної діяльності з набуття техніко-технологічних умінь та навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи та оволодіння практичними вміннями та навичками з технічних видів спорту, організацію змістовного дозвілля.

Центр науково-технічної творчості учнівської молоді може також залучати вихованців (учнів, слухачів) до здобуття позашкільної освіти з інших напрямів.

Центр науково-технічної творчості учнівської молоді здійснює навчання і виховання вихованців (учнів, слухачів) у позаурочний та позанавчальний час.

1.2. Головними завданнями центру науково-технічної творчості учнівської молоді є:

реалізація державної політики у сфері позашкільної освіти;

формування у дітей та юнацтва національної самосвідомості, активної громадянської позиції, прагнення до здорового способу життя;

виявлення, розвиток і підтримка юних талантів і обдарувань, стимулювання творчого самовдосконалення дітей та юнацтва, розвиток науково-технічної та дослідно-експериментальної діяльності вихованців (учнів, слухачів);

надання навчальним закладам системи загальної середньої освіти методичної допомоги з питань упровадження форм і методів навчання і виховання у навчально-виховний процес;

створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб дітей та підлітків у позашкільній освіті, організації їх оздоровлення, дозвілля і відпочинку;

задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів і здібностей;

просвітницька діяльність.

1.3. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді у своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебуває позашкільний навчальний заклад, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, Положенням про позашкільний навчальний заклад ([433-2001-п](#)), цим Положенням і власним статутом, іншими законодавчими і нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність навчальних закладів.

1.4. Координацію навчально-виховної, інформаційно-методичної та організаційно-масової діяльності обласних, районних, міських центрів науково-технічної творчості учнівської молоді та проведення всеукраїнських очно-заочних масових заходів здійснює Український державний центр науково-технічної творчості учнівської молоді МОН.

1.5. Мова навчання і виховання у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді визначається Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) та Законом України "Про мови в Українській РСР" ([8312-11](#)).

2. Організаційно-правові засади діяльності центрів науково-технічної творчості учнівської молоді

2.1. Центри науково-технічної творчості учнівської молоді створюються засновником (власником).

Статус державного має центр науково-технічної творчості учнівської молоді, заснований на державній формі власності.

Статус комунального має центр науково-технічної творчості учнівської молоді, заснований на комунальній формі власності.

Статус приватного має центр науково-технічної творчості учнівської молоді, заснований на приватній формі власності.

2.2. Створення, реорганізація та ліквідація центру науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюються відповідно до законодавства.

Державний та комунальний центри науково-технічної творчості учнівської молоді створюються відповідно центральними, місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх потреб за умови наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

Центр науково-технічної творчості учнівської молоді приватної форми власності створюється за рішенням засновника (власника) за наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

2.3. Засновниками центру науково-технічної творчості учнівської молоді можуть бути:

центральні та місцеві органи виконавчої влади;

органи місцевого самоврядування;

підприємства, установи, організації України та їх об'єднання незалежно від форм власності та підпорядкування;

громадяни України.

2.4. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді є юридичною особою і діє на підставі статуту, затвердженого засновником (власником).

У статуті зазначаються повна назва закладу, його адреса, засновник (власник), підпорядкованість; мета і головні завдання діяльності; основні характеристики методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу; визначаються права, обов'язки та відповідальність учасників цього процесу, а також порядок управління закладом та організації його фінансово-господарської діяльності, використання майна, внесення змін та доповнень до статуту тощо.

2.5. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді може створювати філії - структурно відокремлені підрозділи, що перебувають поза межами розташування основного позашкільного навчального закладу і виконують таку саму освітню діяльність, як і основний позашкільний навчальний заклад у цілому або за окремими його напрямками.

3. Організація позашкільної освіти в центрі науково-технічної творчості учнівської молоді

3.1. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді проводить навчально-виховну, інформаційно-методичну, організаційно-масову та навчально-тренувальну роботу.

3.2. Структура та штати центру науково-технічної творчості учнівської молоді розробляються його керівником у межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до встановлених нормативів і затверджуються органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває заклад.

Структурними підрозділами закладу можуть бути відділи, кабінети, лабораторії, постійно діючі та тимчасові виставки, оздоровчі та профільні табори, спортивно-туристські бази, бібліотеки, спеціалізовані та творчі

майстерні, цехи, бокси, басейни, стадіони, полігони, майданчики початкового водіння автомобілем, автодроми, картодроми, корти, гаражі та інші підрозділи.

3.3. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді працює за річним планом роботи, погодженим засновником (власником).

3.4. Навчально-виховний процес у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються центральними органами виконавчої влади, а також за навчальними планами і програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

3.5. Навчальні програми можуть бути профільними, комплексними і такими, що передбачають індивідуальне навчання вихованців (учнів, слухачів) у гуртках, групах або інших творчих об'єднаннях. Залежно від специфіки діяльності центру науково-технічної творчості учнівської молоді, відповідного рівня гуртка, групи або іншого творчого об'єднання навчання проводиться від одного місяця до кількох років.

3.6. Індивідуальне навчання у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді організовується відповідно до порядку, затвердженого МОН.

3.7. Експериментальні навчальні плани складаються центром науково-технічної творчості учнівської молоді з урахуванням типових навчальних планів. Запровадження експериментальних навчальних планів, освітніх програм, педагогічних інновацій і технологій здійснюється в установленому порядку.

3.8. Середня наповнюваність гуртків, груп та інших творчих об'єднань у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді становить, як правило, 10-15 вихованців (учнів, слухачів).

Наповнюваність груп встановлюється директором центру учнівської молоді залежно від їх профілю, навчальних планів і програм та можливостей організації навчально-виховного і тренувального процесів, рівня майстерності вихованців (учнів, слухачів) і становить не більше як 25 вихованців (учнів, слухачів).

3.9. Приймання вихованців (учнів, слухачів) до центру науково-технічної творчості учнівської молоді може здійснюватися протягом навчального року (в міру закінчення комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань) за їх бажанням і за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються закладом.

Для зарахування вихованців (учнів, слухачів) до окремих спортивно-технічних об'єднань (юних картингістів, юних автомобілістів тощо) потрібна довідка медичного закладу про відсутність у них протипоказань для занять у даному об'єднанні.

До центру науково-технічної творчості учнівської молоді зараховуються вихованці (учні, слухачі) віком від 5 до 18 років. Статутом може визначатись і інший вік.

Заклад вживає заходів до залучення вихованців (учнів, слухачів), які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації.

3.10. Навчально-виховний процес у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюється диференційовано (відповідно до віку, індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, стану здоров'я) з використанням різних організаційних форм роботи: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, змагання, зльоти, олімпіади, конкурси, огляди, виставки, експедиції, навчально-тренувальні та оздоровчі збори, походи, екскурсії, практична робота в лабораторіях, майстернях, а також з використанням інших форм, передбачених статутом закладу.

Центр науково-технічної творчості учнівської молоді може залучати до участі в організаційно-масових заходах позашкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади, інші заклади та організації.

3.11. Навчальний рік у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді незалежно від форм власності починається 1 вересня. Тривалість навчального року встановлюється МОН.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання закладу.

3.12. Режим щоденної роботи встановлює центр науково-технічної творчості учнівської молоді з урахуванням рекомендацій центральних і місцевих органів виконавчої влади, у сфері управління яких він перебуває, а також правил внутрішнього трудового розпорядку та колективного договору працівників закладу між адміністрацією та профспілковим комітетом.

У канікулярні, святкові та неробочі дні центр науково-технічної творчості учнівської молоді працює за окремим планом, затвердженим керівником цього закладу.

У період канікул центр науково-технічної творчості учнівської молоді організовує поза розкладом різноманітну масову роботу з вихованцями (учнями, слухачами), надаючи їм усі наявні можливості для повноцінного оздоровлення, дозвілля і відпочинку на спортивно-оздоровчих базах, у таборах, оздоровчо-екскурсійних поїздках, експедиціях, конкурсах, змаганнях, навчально-тренувальних зборах тощо.

3.13. Тривалість одного заняття (уроку) у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді визначається навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку, допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців (учнів, слухачів):

віком від 5 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;

старшого віку - 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями (уроками) є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи закладу.

Початок і закінчення занять, заходів визначаються керівником центру науково-технічної творчості учнівської молоді відповідно до режиму роботи

закладу та правил внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням допустимого навантаження вихованців (учнів, слухачів).

3.14. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання центру науково-технічної творчості учнівської молоді класифікуються за трьома рівнями:

1 - початковий. Це творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців (учнів, слухачів), виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до певних видів і напрямів науково-технічної діяльності;

2 - основний. Це творчі об'єднання, які розвивають стійкі інтереси вихованців (учнів, слухачів), дають знання, практичні вміння і навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

3 - вищий. Це творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих учнів, які проводять дослідницьку, пошукову та експериментальну роботу, кандидатів, дійсних членів Малої академії наук України, юних спортсменів-розрядників.

Відповідно до рівня класифікації визначаються мета і перспективи діяльності творчого об'єднання, його чисельний склад, обирається програма.

3.15. У центрі науково-технічної творчості учнівської молоді можуть діяти гуртки, групи та інші творчі об'єднання за всіма видами дослідно-експериментальної роботи, науково-технічної творчості та спорту, можуть організовуватись гуртки, групи та інші творчі об'єднання з підготовки юних інструкторів, юних суддів зі спортивно-технічних видів спорту тощо.

У центрі науково-технічної творчості учнівської молоді можуть створюватися наукові відділення Малої академії наук України.

3.16. У центрі науково-технічної творчості учнівської молоді в межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до встановлених нормативів можуть створюватися такі відділи:

відділ початкового технічного моделювання. Об'єднує гуртки, групи початкового технічного моделювання за участю вихованців віком від 5 до 10 років;

спортивно-технічний відділ. Об'єднує гуртки, групи за видами авіамоделного, судномодельного та мотоспорту, спортивної радіопеленгації, ракетомодельювання, юних картингістів тощо;

відділ науково-технічної творчості. Об'єднує гуртки, групи історико-технічного стендового моделювання, радіоконструювання, кіно-, фото-, відеотехніки, юних радіооператорів, юних астрономів тощо;

відділ обчислювальної техніки і програмування. Об'єднує гуртки, групи з вивчення основ інформатики і програмування, користувачів персонального комп'ютера, юних операторів ЕОМ, Web-дизайну та інших напрямків, пов'язаних з використанням сучасних комп'ютерних технологій;

відділ винахідництва і раціоналізаторства. Об'єднує гуртки, групи з основ технічної творчості, загальнотехнічного моделювання з елементами інженерного конструювання, юних винахідників і раціоналізаторів, юних конструкторів, юних інженерів тощо;

навчально-виробничий відділ. Об'єднує гуртки, групи профорієнтаційної та професійної підготовки (водіїв автомобіля, мотоцикла, операторів комп'ютерного набору, автослюсарів, столярів та інших професій відповідно до напрямків профорієнтаційної роботи й отриманих у встановленому порядку ліцензій на право здійснення професійної підготовки і перепідготовки робітничих кадрів);

відділ декоративно-ужиткового мистецтва та естетики. Об'єднує гуртки, групи з художньої обробки деревини, різьблення, інкрустації соломкою, декоративного кування, плетіння з верби та лози, народних ремесел, гончарства, писанкарства, технічної естетики, паперової пластики, орігамі тощо.

У центрах науково-технічної творчості учнівської молоді можуть створюватись відділи організаційно-масової та інструктивно-методичної роботи, а також відділи за іншими напрямками діяльності.

3.17. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, наукових установ, на базі спортивних будівель і стадіонів, відповідно до укладених угод із зазначеними закладами та установами.

3.18. З метою розвитку і підтримки стійких інтересів вихованців (учнів, слухачів), їх обдарувань і самовизначення щодо майбутньої професії центр науково-технічної творчості учнівської молоді може проводити роботу спільно з науково-дослідними установами, творчими організаціями, вищими навчальними закладами, створювати лабораторії для творчої, експериментальної, науково-дослідної роботи тощо.

3.19. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді може здійснювати професійну підготовку і перепідготовку робітничих кадрів, укладати угоди про здійснення такої діяльності з регіональними центрами зайнятості відповідно до законодавства.

3.20. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді, який має висококваліфіковані кадри, відповідні матеріально-технічні умови, може організовувати проведення на своїй навчально-виховній базі виробничої та педагогічної практики учнів і студентів загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів.

Для подальшого розвитку інтересів і нахилів вихованців (учнів, слухачів), підтримки їх професійних навичок центр науково-технічної творчості учнівської молоді за умови дотримання правил охорони праці й техніки безпеки організовує виконання замовлень підприємств, установ, організацій на виготовлення продукції, виробів декоративно-ужиткового мистецтва. При цьому характер і зміст робіт повинні сприяти формуванню й удосконаленню знань і умінь, передбачених навчальними програмами.

У випадках, передбачених законодавством України, центр науково-технічної творчості учнівської молоді має право надання платних послуг з певних видів діяльності після отримання у встановленому порядку відповідних

ліцензій. Платні послуги не можуть надаватись державним або комунальним центром науково-технічної творчості учнівської молоді замість або в межах освітньої діяльності, визначеної навчальними планами і програмами.

3.21. Кримський республіканський навчально-дослідний центр учнівської молоді, обласні центри науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюють координацію навчально-виховної та організаційно-масової роботи районних, міських центрів науково-технічної творчості учнівської молоді, Київський та Севастопольський міські центри науково-технічної творчості учнівської молоді - районних у містах центрів науково-технічної творчості учнівської молоді.

Центр науково-технічної творчості учнівської молоді проводить інформаційно-методичну роботу, спрямовану на удосконалення програм, змісту, форм і методів діяльності гуртків, секцій, студій, клубів та інших творчих об'єднань, підвищення майстерності педагогічних працівників за напрямками роботи.

У центрі науково-технічної творчості учнівської молоді можуть функціонувати методичні об'єднання за напрямками діяльності гуртків, секцій, студій, клубів та інших творчих об'єднань, що охоплюють педагогічних працівників певного професійного спрямування.

З метою удосконалення системи навчання і виховання у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді можуть створюватись методичні ради, комісії, до складу яких входять педагогічні працівники цього закладу та інші учасники навчально-виховного процесу. Діяльність методичних рад, комісій здійснюється відповідно до рекомендацій МОН.

3.22. Згідно з рішенням засновника (власника), на підставі відповідних угод центр науково-технічної творчості учнівської молоді може надавати організаційно-методичну допомогу педагогічним колективам, навчальним закладам регіону, молодіжним, дитячим, громадським організаціям.

3.23. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді з метою визначення рівня практичної підготовки вихованців (учнів, слухачів) проводить організаційно-масову роботу у формі конференцій, змагань, екскурсій, навчально-тренувального збору та в інших формах, передбачених статутом центру.

3.24. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді може створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямками позашкільної роботи. Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

Центр науково-технічної творчості учнівської молоді може готувати громадські кадри спортивно-технічного напрямку та суддів спортивно-технічних видів спорту.

3.25. Під час навчання у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді вихованцю (учню, слухачу), який склав кваліфікаційні іспити або виконав відповідні нормативи, в установленому порядку видається свідоцтво

(посвідчення) про присвоєння кваліфікації, розряду, класу, категорії за професією.

За результатами навчання центр науково-технічної творчості учнівської молоді видає своїм випускникам документи згідно з Порядком видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту, затвердженим наказом МОН від 12.07.2001 N 510 ([z0788-01](#)) і зареєстрованим у Мін'юсті 06.09.2001 за N 788/5979.

4. Учасники навчально-виховного процесу центру науково-технічної творчості учнівської молоді

4.1. Учасниками навчально-виховного процесу в центрі науково-технічної творчості учнівської молоді є:

вихованці (учні, слухачі);

директор, заступники директора закладу;

педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, які залучені до навчально-виховного процесу;

батьки або особи, які їх замінюють;

представники підприємств, установ та організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

4.2. Вихованці (учні, слухачі) центру науково-технічної творчості учнівської молоді мають гарантоване державою право на:

здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів;

добровільний вибір виду діяльності, зміну її протягом року;

навчання у декількох гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях центру науково-технічної творчості учнівської молоді;

безпечні та нешкідливі умови навчання та праці;

користування навчально-виробничою, науковою, матеріально-технічною, культурно-спортивною, корекційно-відновною та оздоровчою базою центру науково-технічної творчості учнівської молоді;

участь у різних видах навчальної, науково-практичної та науково-дослідної роботи, у конференціях, олімпіадах, виставках, конкурсах, оглядах, експедиціях, змаганнях, зльотах, навчально-тренувальних зборах та інших масових заходах;

представництво в органах громадського самоврядування центру учнівської молоді;

вільний вияв поглядів, переконань;

захист від будь-яких форм експлуатації, психічного і фізичного насильства, від дій педагогічних та інших працівників, які порушують їх права, принижують честь і гідність.

4.3. Вихованці (учні, слухачі) центру науково-технічної творчості учнівської молоді зобов'язані:

оволодівати знаннями, уміннями, практичними навичками;

підвищувати загальний культурний рівень;

дотримуватись морально-етичних норм;
брати посильну участь у різних видах трудової діяльності;
бережливо ставитись до державного, громадського і особистого майна;
дотримуватись вимог статуту, правил внутрішнього трудового розпорядку центру науково-технічної творчості учнівської молоді.

4.4. Педагогічні працівники центру науково-технічної творчості учнівської молоді мають право на:

внесення керівництву центру науково-технічної творчості учнівської молоді та органам управління освітою пропозицій щодо поліпшення навчально-виховного процесу, подання на розгляд керівництву закладу та педагогічної ради пропозицій про моральне та матеріальне заохочення вихованців (учнів, слухачів), застосування стягнень до тих, хто порушує правила внутрішнього трудового розпорядку, що діють у навчальному закладі;

вибір форм підвищення педагогічної кваліфікації;

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування центру науково-технічної творчості учнівської молоді, у заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи;

проведення в установленому порядку науково-дослідної, експериментальної та пошукової роботи;

прояв соціально-педагогічної ініціативи, вибір педагогічно обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з вихованцями (учнями, слухачами);

захист професійної честі, гідності відповідно до законодавства;

соціальне та матеріальне заохочення за досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на них завдань;

об'єднання у професійні спілки, участь в інших об'єднаннях громадян, діяльність яких не заборонена законодавством.

4.5. Педагогічні працівники центру науково-технічної творчості учнівської молоді зобов'язані:

виконувати навчальні плани та програми;

надавати знання, формувати вміння і навички з різних напрямів позашкільної освіти диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців (учнів, слухачів);

сприяти розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів вихованців (учнів, слухачів), а також збереженню здоров'я;

визначати мету та конкретні завдання навчання, виховання і розвитку вихованців (учнів, слухачів), вибирати адекватні засоби їх реалізації;

здійснювати педагогічний контроль за дотриманням вихованцями (учнями, слухачами) моральних, етичних норм поведінки, вимог інших документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;

дотримуватись педагогічної етики, поважати гідність вихованців (учнів, слухачів), захищати їх від будь-яких форм фізичного, психічного насильства;

берегти здоров'я вихованців (учнів, слухачів), їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

виховувати повагу до батьків, жінки, старших за віком, народних традицій та звичаїв, духовних та культурних надбань українського народу;

постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну і політичну культуру;

вести документацію, пов'язану з виконанням посадових обов'язків (журнали, плани роботи тощо);

виховувати особистим прикладом і настановами повагу до державної символіки, принципів загальнолюдської моралі;

дотримуватись вимог статуту закладу, виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку та посадові обов'язки;

брати участь у роботі педагогічної ради закладу;

виконувати накази і розпорядження керівника закладу.

4.6. Керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань центру науково-технічної творчості учнівської молоді працюють відповідно до режиму роботи закладу та розкладу занять, затвердженого його керівником.

4.7. Педагогічне навантаження керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань центру науково-технічної творчості учнівської молоді включає 18 навчальних годин протягом навчального тижня, що становить тарифну ставку, а також інші види педагогічної діяльності в такому співвідношенні до тарифної ставки:

завідування майстернями - 10-20 відсотків;

завідування навчальними кабінетами, лабораторіями - 10-15 відсотків;

завідування паспортизованими музеями - 15-20 відсотків.

Розміри та порядок доплат за інші види педагогічної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України.

Обсяг педагогічного навантаження у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді визначається керівником закладу згідно із законодавством і затверджується для державного і комунального закладу відповідним органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, до сфери управління якого належить цей заклад, для приватного - засновником (власником).

Перерозподіл або зміна педагогічного навантаження протягом навчального року здійснюється директором центру науково-технічної творчості учнівської молоді в разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачаються робочим навчальним планом, а також за письмовою згодою педагогічного працівника з дотриманням законодавства про працю.

4.8. Не допускається відволікання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

Покладання на педагогічних працівників центру науково-технічної творчості учнівської молоді контрольних, інспекторських та інших, не властивих їм, функцій забороняється.

4.9. Педагогічні працівники закладу підлягають атестації, як правило, один раз у п'ять років відповідно до порядку, встановленого МОН.

4.10. Батьки вихованців (учнів, слухачів) та особи, які їх замінюють, мають право:

обирати і бути обраними до батьківських комітетів та органів громадського самоврядування закладу;

звертатися до органів управління освітою, керівника центру науково-технічної творчості учнівської молоді і органів громадського самоврядування з питань навчання, виховання дітей;

приймати рішення про участь дитини в інноваційній діяльності центру науково-технічної творчості учнівської молоді;

брати участь у заходах, спрямованих на поліпшення організації навчально-виховного процесу та зміцнення матеріально-технічної бази центру науково-технічної творчості учнівської молоді;

захищати законні інтереси своїх дітей в органах громадського самоврядування закладу та у відповідних державних, судових органах.

5. Управління центром науково-технічної творчості учнівської молоді

5.1. Керівництво центром науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюється директором, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів освіти в порядку, установленому МОН.

5.2. Керівник, заступники керівника, педагогічні та інші працівники закладу призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства.

5.3. Керівник центру науково-технічної творчості учнівської молоді:

здійснює керівництво педагогічним колективом, визначає структуру закладу, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює належні умови для підвищення фахового рівня працівників;

організовує навчально-виховний процес;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців (учнів і слухачів);

створює необхідні умови для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами закладу;

організовує виконання кошторису доходів і видатків закладу, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, в установленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам закладу відповідно до законодавства;

представляє заклад у всіх підприємствах, установах та організаціях і відповідає перед засновником (власником) за результати діяльності закладу;

дає дозвіл на участь діячів науки, культури, членів творчих спілок, працівників культурно-освітніх закладів, підприємств, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує додержання прав вихованців (учнів, слухачів) на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарного стягнення до працівників закладу;

затверджує посадові обов'язки працівників закладу;

несе відповідальність за виконання покладених на заклад завдань, результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження майна, переданого в користування та володіння закладу.

5.4. З метою розвитку та вдосконалення навчально-виховного процесу, професійної діяльності педагогічних працівників у центрі науково-технічної творчості учнівської молоді створюється педагогічна рада - постійно діючий колегіальний орган управління закладу.

Головою педагогічної ради є директор.

Педагогічна рада центру науково-технічної творчості учнівської молоді:

розглядає плани, підсумки й актуальні питання навчально-виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи закладу, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності закладу;

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, упровадження у навчально-виховний процес досягнень науки і кращого педагогічного досвіду;

розробляє рекомендації з питань організації навчально-виховного процесу, налагодження міжнародних освітніх та наукових зв'язків;

захищає права педагогічних працівників на педагогічну ініціативу, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання та скасовує такі, що не придатні для використання в навчальному процесі;

розглядає інші питання професійної діяльності педагогічних працівників та навчально-виховного процесу закладу;

призначає вихованцям (учням, слухачам) персональні та іменні стипендії, гранти за умови наявності відповідних коштів;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників.

Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два рази на рік.

5.5. У центрі науково-технічної творчості учнівської молоді може діяти методична рада, до складу якої входять педагогічні працівники закладу та інші учасники навчально-виховного процесу. Методична рада є дорадчим органом.

Методична рада:

координує науково-методичну, організаційну та практичну діяльність закладу з питань здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти з різних напрямків науково-технічної творчості;

заслуховує повідомлення та пропозиції з питань удосконалення навчально-виховної, організаційно-методичної, науково-дослідної роботи;

вивчає, узагальнює та поширює кращий педагогічний досвід;

дає експертні оцінки щодо якості навчально-методичної літератури з позашкільної освіти, зокрема, з науково-технічного напрямку;

обговорює проекти нових навчальних програм, аналізує пропозиції щодо вдосконалення діючих;

поширює інновації у системі позашкільної освіти тощо.

5.6. Органом громадського самоврядування центру науково-технічної творчості учнівської молоді є загальні збори (конференція) колективу цього закладу, які скликаються не рідше ніж один раз на рік.

Загальні збори (конференція) колективу центру науково-технічної творчості учнівської молоді проводяться за участю директора, заступників директора, керівників підрозділів, що входять до складу закладу, наукових та інших педагогічних працівників, які залучаються до навчально-виховного процесу закладу, а також представників учнівського самоврядування, батьківського комітету.

5.7. У період між загальними зборами (конференціями) може діяти рада центру науково-технічної творчості учнівської молоді, діяльність якої регулюється статутом цього закладу.

Рада закладу розглядає питання перспективного розвитку центру науково-технічної творчості учнівської молоді, надає допомогу керівництву в реалізації цих планів, здійснює громадський контроль за діяльністю керівництва.

5.8. У центрі науково-технічної творчості учнівської молоді за рішенням загальних зборів (конференції) або ради закладу можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети.

6. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база центру науково-технічної творчості учнівської молоді

6.1. Фінансово-господарська діяльність центру науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюється відповідно до законодавства та статуту закладу.

6.2. Фінансування державного і комунального центру науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватних закладів - за рахунок коштів засновників (власників).

6.3. Фінансування центру науково-технічної творчості учнівської молоді може здійснюватись також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

6.4. Додатковими джерелами формування коштів центру науково-технічної творчості учнівської молоді є:

кошти, одержані від надання платних послуг відповідно до чинного законодавства;

кошти гуманітарної допомоги;

добровільні грошові внески, матеріальні цінності підприємств, установ, організацій та окремих громадян;

кредити банків;

інші надходження.

Кошти, отримані центром науково-технічної творчості учнівської молоді з додаткових джерел фінансування, використовуються для провадження діяльності, передбаченої статутом.

6.5. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких він розташований;

розвивати власну матеріальну базу, мережу спортивно-оздоровчих, профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту закладу.

6.6. Матеріально-технічна база центру науково-технічної творчості учнівської молоді включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в його користуванні.

6.7. Для проведення навчально-виховної роботи центру науково-технічної творчості учнівської молоді надаються в користування спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

6.8. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в центрі науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюється у порядку, визначеному нормативно-правовими актами.

7. Діяльність центру науково-технічної творчості учнівської молоді у рамках міжнародного співробітництва

7.1. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

7.2. Центр науково-технічної творчості учнівської молоді має право укладати угоди про співробітництво, установлювати прямі відносини з органами

управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у порядку, установленому законодавством.

8. Державний контроль за діяльністю центру науково-технічної творчості учнівської молоді

8.1. Державний контроль за діяльністю центрів науково-технічної творчості учнівської молоді здійснюють МОН, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, до сфери управління яких належать заклади, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи.

8.2. Основною формою державного контролю за діяльністю центру науково-технічної творчості учнівської молоді є державна атестація закладу, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років відповідно до Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.07.2001 N 553 ([z0678-01](#)) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції 08.08.2001 за N 678/5869.

**Начальник департаменту
розвитку загальної середньої,
дошкільної та позашкільної освіти**

В.П.Романенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

25.04.2003 N 264/23

Про організацію науково-методичного забезпечення позашкільних навчальних закладів системи освіти

На виконання статті 3 Указу Президента України від 9 жовтня 2001 року № 941/2001 «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні» та з метою реалізації державної політики в галузі позашкільної освіти

НАКАЗУЄМО:

1. Академії педагогічних наук України:

1.1. Здійснювати організацію, координацію та проведення наукових досліджень в галузі позашкільної освіти, починаючи з 2003 року.

1.2. Спільно з Міністерством освіти і науки України здійснити аналіз сучасного стану позашкільної освіти, на його основі розробити відповідні пропозиції та рекомендації.

1.3. Розробляти і впроваджувати у навчально-виховний процес позашкільних навчальних закладів сучасні педагогічні й психологічні технології.

2. Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.), Національному еколого-натуралістичному центру учнівської молоді (Вербицький В.В.), Українському державному центру науково-технічної творчості учнівської молоді (Ткачук В.В.), Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матюшенко О.К.) спільно з Академією педагогічних наук України:

2.1. Здійснювати науково-методичне забезпечення позашкільної освіти.

2.2. Уживати заходів щодо організаційно-методичного забезпечення позашкільних навчальних закладів з еколого-натуралістичного, науково-технічного та туристсько-краєзнавчого напрямів позашкільної освіти.

3. Державним позашкільним навчальним закладам в областях: за переліком, що додається, надавати професійно-технічним навчальним закладам

організаційно-методичну допомогу в здобутті учнями (слухачами) позашкільної освіти.

4. Ректорам вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти вжити заходів щодо вдосконалення системи підготовки та перепідготовки педагогічних працівників для позашкільних навчальних закладів.

5. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

5.1. Уживати заходів щодо забезпечення інформаційно-методичної діяльності Кримських республіканських, обласних, Київських і Севастопольських міських позашкільних навчальних закладів, як координаційних центрів навчально-виховної та організаційно-масової роботи районних, міських позашкільних навчальних закладів.

5.2. Сприяти створенню центрів з науково-методичного забезпечення позашкільної освіти.

5.3. Забезпечувати перепідготовку педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів, зокрема керівників гуртків.

6. Скасувати наказ Міністерства освіти і науки України від 07.11.2002 №640 «Про затвердження Положення про центр з наукового супроводу позашкільної освіти і виховання».

7. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника державного секретаря Степка М.Ф.

Міністр

В.Г. Кремень

**Перший Віце-Президент
Академії педагогічних наук України**

В.М.Мадзігон

Заступник державного секретаря

М.Ф. Степко

**Начальник департаменту
адміністративної роботи
і контролю**

А.В. Домашенко

**Начальник департаменту
розвитку загальної середньої,
дошкільної та позашкільної освіти**

В.П. Романенко

**Начальник департаменту
вищої освіти**

Я.Я. Болюбаш

**Начальник департаменту
розвитку професійно-технічної освіти**

В.В. Томашенко

Начальник юридичного відділу

А.М. Свириденко

Додаток до пункту 3
наказу Міністерства освіти і науки України
Академії педагогічних наук України
від 25.04.2003 р. № 264/23

**Перелік
державних позашкільних навчальних закладів в областях**

1. Білоцерківський будинок художньої творчості (Нестерук Т.В.)
2. Вінницький державний центр естетичного виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів (Мазур Л.К.)
3. Волинський державний центр естетичного виховання учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів (Уманець Н.Г.)
4. Донецький державний палац молоді "Юність" (Цавкаєв В.Х.)
5. Єнакієвський державний авіаційно-технічний спортивний клуб (м. Єнакієво Донецької області, (Пашнєв А.Є.))
6. Житомирський державний будинок художньої та технічної творчості (Жигадло С.)
7. Івано-Франківський державний центр естетичного виховання (Кузбит М.В.)
8. Київський державний будинок художньої та технічної творчості (Герб О.О.)
9. Кіровоградський державний будинок художньої та технічної творчості (Кумпан В.О.)
10. Луганський державний будинок художньої та технічної творчості (Севрюк С.В.)
11. Львівський державний будинок техніки (Вахула Р.С.)
12. Львівський державний палац естетичного виховання учнівської молоді (Рудницький В.В.)
13. Миколаївський державний будинок художньої творчості (Ворощук М.В.)
14. Харківський державний будинок художньої та технічної творчості (Рямшина Т.В.)
15. Херсонський державний будинок художньої творчості (Бондаренко М.А.)
16. Хмельницький державний центр естетичного виховання учнівської молоді (Черкасова В.О.)
17. Черкаський державний будинок художньої та технічної творчості (Науменко С.І.)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

21.07.2003 N 486

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
7 жовтня 2003 р.
за N 903/8224

Про Систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів

На виконання Національної доктрини розвитку освіти України в ХХІ столітті ([347/2002](#)) та Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації" ([963a/98](#)) **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити Систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів, Регламент проведення спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів у навчальних закладах ([z0904-03](#)), Регламент участі навчальних закладів у районних (міських), Кримських республіканських, обласних, міських (Києва і Севастополя) та Всеукраїнських змаганнях ([z0905-03](#)), що додаються.

2. Запровадити, починаючи з 2003/2004 навчального року, у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладах проведення обов'язкових фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів.

3. Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (Операйло С.І.) забезпечити проведення спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів у навчальних закладах України згідно з календарем спортивно-масових заходів Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України.

4. Даний наказ опублікувати в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України".

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Державного секретаря Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
21.07.2003 N 486

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
7 жовтня 2003 р.
за N 903/8224

СИСТЕМА
організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної
роботи дошкільних, загальноосвітніх,
професійно-технічних та позашкільних
навчальних закладів

1. Система організації шкільної та позашкільної фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів спрямована на реалізацію основних напрямів Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 N 347 ([347/2002](#)), та Цільової комплексної програми "Фізичне виховання - здоров'я нації" ([963a/98](#)), затвердженої Указом Президента України від 01.09.1998 N 963 ([963/98](#)), і впроваджується у зазначених навчальних закладах, незалежно від підпорядкування та форми власності, з метою:

- виховання відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення як до вищої індивідуальної і суспільної цінності;
- формування у дітей та учнівської молоді навичок здорового способу життя;
- оптимізації режиму навчально-виховного процесу;
- збільшення рухової активності дітей та учнівської молоді;
- активізації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи всіх ланок системи освіти.

2. Система організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи включає:

- фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи в навчальних закладах;
- участь навчальних закладів у районних (міських), Кримських республіканських, обласних, Київських і Севастопольських міських та Всеукраїнських змаганнях.

2.1. Обов'язкові фізкультурно-оздоровчі заходи:

- урок (заняття) з фізичної культури (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади);

- ранкова гімнастика (дошкільні навчальні заклади, школи-інтернати);
- фізкультурні хвилинки, фізкультурні паузи під час навчального процесу (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади);
- "години фізичної культури" в групах подовженого дня (загальноосвітні навчальні заклади);
- заняття з дітьми, віднесеними за станом здоров'я до спеціальної медичної групи (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади);
- заняття з плавання (навчальні заклади, що мають відповідні умови);
- "дні здоров'я і фізичної культури" (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади).

2.2. Спортивно-масові заходи:

- змагання "Перші кроки" (дошкільні навчальні заклади);
- Всеукраїнські спортивні ігри школярів "Старти надій" (загальноосвітні навчальні заклади);
- Всеукраїнські змагання за комплексними тестами оцінки стану фізичної підготовленості "Зміна" (загальноосвітні навчальні заклади);
- Всеукраїнські змагання з футболу на призи клубу "Шкіряний м'яч" (загальноосвітні навчальні заклади);
- Всеукраїнська спартакіада для дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків (школи-інтернати);
- спортивні змагання з видів спорту навчальної програми (загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади);
- товариські зустрічі з видів навчальної програми.

2.3. Спортивні заходи:

- навчально-тренувальні заняття (позашкільні навчальні заклади);
- навчально-тренувальні збори (позашкільні навчальні заклади);
- Всеукраїнська спартакіада школярів (загальноосвітні та позашкільні навчальні заклади);
- Всеукраїнська спартакіада учнів професійно-технічних навчальних закладів (професійно-технічні та позашкільні навчальні заклади);
- Всеукраїнські змагання "Повір у себе" (школи-інтернати для дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку);
- змагання з видів спорту районного (міського), обласного, республіканського, міжнародного рівня (позашкільні навчальні заклади).

3. До участі в змаганнях залучаються діти дошкільних, учні загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, які за станом здоров'я віднесені до основної медичної групи.

Змагання в навчальних закладах проводяться між групами в дошкільних навчальних закладах (ДНЗ), класами в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ) та групами в професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ).

Усі внутрішні змагання є частиною загального плану роботи навчального закладу і проводяться у відповідності до календарного плану спортивно-масових заходів, затвердженого директором.

4. Основою системи організації внутрішкільних змагань є Всеукраїнські змагання з комплексних тестів оцінки стану фізичної підготовленості "Зміна" та Всеукраїнські спортивні ігри школярів "Старти надій".

Крім вищезазначених, плануються внутрішні змагання у відповідності до Регламенту проведення спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів у навчальних закладах виходячи з умов і традицій навчального закладу.

Змагання мають проводитись організовано, в обстановці урочистості, за участю педагогічного колективу, батьків та громадськості. При цьому особливу увагу необхідно приділити питанням безпеки та уникнення травматизму дітей. Лікарський контроль здійснюється медичними працівниками навчального закладу.

5. Районні (міські) змагання проводяться щороку районними (міськими) управліннями освіти і науки згідно з затвердженим та погодженим з відповідними місцевими органами виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту календарним планом. Медичне обслуговування змагань здійснюється лікувально-фізкультурними диспансерами або Центрами здоров'я.

Обов'язковою для кожного навчального закладу є участь у районних (міських) Всеукраїнських змаганнях з комплексних тестів оцінки стану фізичної підготовленості "Зміна" та Всеукраїнських спортивних іграх школярів "Старти надій", змаганнях на призи клубу "Шкіряний м'яч".

Крім того, районні (міські) змагання можуть проводитись з інших розділів шкільної програми "Основи здоров'я і фізична культура" (1-11-й кл.), в якій беруть участь команди школярів за бажанням даного навчального закладу, але у відповідності до Регламенту участі навчальних закладів в районних (міських), Кримських республіканських, обласних, міських (Києва і Севастополя) та Всеукраїнських змаганнях.

6. Положення про районні (міські) змагання затверджуються районними (міськими) управліннями освіти і науки районних (міських) держадміністрацій після погодження з відповідними місцевими органами виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту.

7. Положення про Кримські республіканські, обласні, Київські та Севастопольські міські змагання затверджуються Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, відповідними управліннями з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України.

8. Всеукраїнські змагання регламентуються єдиним Календарем спортивно-масових заходів Комітету з фізичного виховання та спорту, затвердженим Міністерством освіти і науки України і який є складовою частиною єдиного Календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів України та основою для складання місцевих, районних та обласних календарів. Положення про республіканські змагання затверджується Комітетом з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України і також є основою для розробки відповідних положень на місцях. Календар

спортивно-масових заходів Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України погоджується з Державним комітетом України з питань фізичної культури і спорту.

9. До участі в змаганнях допускаються учні, які мають дозвіл лікаря на участь у змаганнях.

10. Спортивно-масові заходи, які проводяться за участю дітей та учнівської молоді установами і організаціями, що не належать до галузі освіти, мають бути узгоджені з управліннями освіти і науки держадміністрацій та проводитись у позаурочний час.

11. Положення про змагання доводяться до відома організацій, які беруть у них участь, не пізніше ніж за два місяці до початку змагань.

12. Міністерство освіти і науки України, як виняток, за поданням Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України звільняє від навчання учнів-спортсменів для їх участі в навчально-тренувальних зборах та Всеукраїнських та міжнародних змаганнях.

13. Навчальні заклади, управління освіти і науки та охорони здоров'я держадміністрацій, Центри здоров'я, лікувально-фізкультурні диспансери, Кримське республіканське, обласні, Київське і Севастопольське міські управління з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України повинні всебічно сприяти участі дітей та учнівської молоді в спортивно-масових заходах у позаурочний та канікулярний час, залучати до організації і проведення цих заходів педагогічні колективи навчальних закладів, позашкільні спортивні установи, спеціалістів ДЮСШ та спортивних товариств, видатних спортсменів, медичних працівників.

14. Усі організації, які проводять змагання серед дітей та учнівської молоді, повинні суворо додержуватись вищезазначених вимог.

Голова Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України С.І.Операйло

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'І ТА МОЛОДІ**

Н А К А З

29.08.2003 N 585/529/875

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
9 вересня 2003 р.
за N 779/8100

**Про затвердження Положення про Всеукраїнський
конкурс учнівської творчості**

На виконання статті 3 Указу Президента України від 22.03.2002 N 284
([284/2002](#)) "Про Всеукраїнський конкурс учнівської творчості"
Н А К А З У Є М О:

1. Затвердити Положення про Всеукраїнський конкурс учнівської творчості (додається).

2. Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, Міністерству культури Автономної Республіки Крим, Республіканському комітету у справах сім'ї та молоді Ради міністрів Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управлінням культури обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управлінням у справах сім'ї та молоді обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити організацію та проведення Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості відповідно до затвердженого Положення.

3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки України Огнев'юка В.О., Першого заступника Міністра культури і мистецтв України Андріанова В.М. та Першого заступника Голови Державного комітету України у справах сім'ї та молоді Драпушка Р.Г.

Міністр освіти і науки України

В.Г. Кремень

Міністр культури і мистецтв України

Ю.П. Богуцький

**Голова
Державного комітету України
у справах сім'ї та молоді**

В.І. Довженко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України,
Міністерства культури
і мистецтв України,
Державного комітету України
у справах сім'ї та молоді
29.08.2003 N 585/529/875

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
9 вересня 2003 р.
за N 779/8100

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський конкурс учнівської творчості

1. Загальні положення

Всеукраїнський конкурс учнівської творчості (далі - Конкурс) проводиться згідно з Указом Президента України від 22.03.2002 N 284 ([284/2002](#)) під гаслом "Об'єднаймося ж, брати мої!" та присвячується Шевченківським дням.

2. Мета конкурсу

2.1. Метою Конкурсу є популяризація творчої спадщини Т.Г. Шевченка, утвердження його духовних заповідей як важливого чинника консолідації суспільства, активізація виховної та патріотичної роботи серед учнівської молоді, збереження і розвиток інтелектуального потенціалу України, державна підтримка талановитої молоді та творчої праці вчителів, викладачів, керівників студій тощо.

2.2. Тема Конкурсу: "Ідея соборності України: творчість Тараса Шевченка; народ, суспільство, держава, родина. Минуле, сучасне і майбутнє".

3. Організація та проведення конкурсу

3.1. Організаторами Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості є Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури і мистецтв України, Державний комітет України у справах сім'ї та молоді. До участі в організації та проведенні Конкурсу залучаються представники творчих спілок, громадських та освітянських організацій.

3.2. Для проведення 1, 2, 3-го етапів Конкурсу на місцях утворюються організаційні комітети та журі Конкурсу.

3.3. Склад оргкомітету та журі загальноосвітнього, професійно-технічного і позашкільного навчального закладу затверджується їх керівниками; районного (міського) оргкомітету Конкурсу та журі - спільним рішенням відповідних районних (міських) відділів (управлінь) освіти та культури.

3.4. Організаційний комітет та журі Конкурсу Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя затверджуються спільним рішенням Міністерства освіти Автономної республіки Крим, Міністерства культури Автономної Республіки Крим, Республіканського комітету у справах сім'ї та молоді Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів управлінь освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, управлінь культури обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, управлінь у справах сім'ї та молоді обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій.

3.5. Склад Всеукраїнського журі Конкурсу затверджується спільним наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури і мистецтв України, Державного комітету України у справах сім'ї та молоді.

3.6. У Конкурсі можуть брати участь учні 5-11(12)-х класів загальноосвітніх та учні професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів.

3.7. Конкурс проводиться у чотирьох номінаціях: "Література", "Історія України і державотворення", "Образотворче мистецтво", "Декоративно-прикладне мистецтво" з 1 листопада поточного року до 25 лютого наступного року в чотири етапи:

1-й етап - з 1 до 30 листопада - у загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладах, за результатами якого визначаються по одному переможцю в кожній номінації;

2-й етап - з 1 до 31 грудня - у районних центрах і містах обласного підпорядкування, за результатами якого визначаються по три переможці в кожній номінації;

3-й етап - з 10 до 31 січня - в Автономній Республіці Крим, обласних центрах, містах Києві та Севастополі, за результатами якого визначаються по п'ять переможців у кожній номінації;

4-й (підсумковий) етап - з 10 до 25 лютого - у столиці України місті Києві. Всеукраїнське журі Конкурсу підбиває підсумки та визначає по 27 переможців у кожній номінації (серед учнів випускних класів (курсів) визначається не більше 6 переможців).

3.8. На Конкурс можуть подаватися різноманітні за жанрами літературні твори; дослідження з історії України та її державотворення; твори образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, формат (розмір) і техніка виконання яких довільні. Роботи учасників конкурсу не рецензуються і не повертаються.

3.9. Протягом п'яти років роботи учасників Конкурсу зберігаються:

- з номінацій "Література", "Історія України і державотворення" - у Науково-методичному центрі середньої освіти Міністерства освіти і науки України;

- з номінацій "Образотворче мистецтво", "Декоративно-прикладне мистецтво" - у Державному методичному центрі навчальних закладів культури і мистецтв України.

4. Нагородження переможців конкурсу

4.1. Переможці 1, 2 та 3 етапів Конкурсу нагороджуються дипломами та подарунками.

4.2. Переможці 4-го етапу Конкурсу нагороджуються дипломами "Переможець Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості" та цінними подарунками.

4.3. Учні випускних класів (курсів), які стали переможцями в номінаціях "Література" та "Історія України і державотворення", при вступі до державних, комунальних та інших форм власності вищих навчальних закладів користуються пільгами, передбаченими для переможців 4-го етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін ("Українська мова та література", "Історія України").

4.4. Учителі (викладачі, керівники студій тощо), які підготували переможців 4-го етапу Конкурсу, нагороджуються цінними подарунками та можуть відзначатися галузевими нагородами в установленому порядку.

4.5. Урочиста церемонія нагородження переможців 4-го етапу Конкурсу та вчителів (викладачів, керівників студій тощо), які їх підготували, відбувається за участю представників регіонів на Тарасовій горі в Шевченківському національному заповіднику (м. Канів Черкаської області).

4.6. Нагороди та подарунки переможцям 4-го етапу Конкурсу та вчителям (викладачам, керівникам студій тощо), які їх підготували, вручаються головою Організаційного комітету та головою Всеукраїнського журі Конкурсу.

4.7. Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури і мистецтв України, Державний комітет України у справах сім'ї та молоді сприяють організації виставок та публікації творчих робіт переможців 4-го етапу Конкурсу.

4.8. Роботи переможців 3-го етапу Конкурсу приймаються на розгляд Всеукраїнського журі щорічно до 10 лютого.

4.9. Роботи з поміткою "Всеукраїнський конкурс учнівської творчості" надсилаються за адресами:

- з номінацій "Література", "Історія України і державотворення" - Науково-методичний центр середньої освіти Міністерства освіти і науки України, вул. Сагайдачного, 37, м. Київ, 04070;

- з номінацій "Образотворче мистецтво", "Декоративно-прикладне мистецтво" - Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, вул. Архітектора Городецького, 1/3, м. Київ, 01032.

4.10. У супровідних документах необхідно чітко вказати назву роботи, прізвище, ім'я та по батькові учасника, дату народження, повну домашню адресу, назву навчального закладу, клас (курс), а також прізвище, ім'я, по батькові вчителя, викладача, керівника студії, який його підготував до участі в Конкурсі.

Директор департаменту
загальної середньої та
дошкільної освіти

П.Б. Полянський

Начальник відділу
навчальних закладів
Міністерства культури і мистецтв

Ю.Л. Афанасьєв

Заступник Голови
Державного комітету України
у справах сім'ї та молоді

З.П. Кияниця

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

11.05.2004 N 379

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 травня 2004 р.
за N 665/9264

Про затвердження Положення про Всеукраїнську координаційно-методичну раду з питань розвитку дитячо- юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій

На виконання Національної доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 N 347 ([347/2002](#)), відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого Указом Президента України від 07.06.2000 N 773 ([773/2000](#)), та з метою подальшого розвитку, підтримки дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій як перспективного напрямку позашкільної освіти **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Положення про Всеукраїнську координаційно-методичну раду з питань розвитку дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій, що додається.

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій довести Положення про Всеукраїнську координаційно-методичну раду з питань розвитку дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій до відома керівників навчальних закладів і сприяти її роботі .

3. Контроль за виконанням даного наказу покласти на заступника Міністра Десятова Т.М.

Міністр

В.Г. Кремень

ПОГОДЖЕНО:

**Перший віце-президент Федерації
спортивного туризму України**

Ю.В. Штангей

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
11.05.2004 N 379

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 травня 2004 р.
за N 665/9264

ПОЛОЖЕННЯ
про Всеукраїнську координаційно-методичну
раду з питань розвитку дитячо-юнацького туризму,
краєзнавства й екскурсій

1. Загальні положення

1.1. Всеукраїнська координаційно-методична рада з питань розвитку дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій (далі - рада) створюється з метою реалізації державної політики в галузі освіти засобами туризму, краєзнавства й екскурсій, організації науково-методичного, програмного та інформаційного забезпечення навчальних закладів з туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти, узагальнення та поширення кращого педагогічного досвіду та впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес навчальних закладів.

1.2. Рада створюється Міністерством освіти і науки України при Українському державному центрі туризму і краєзнавства учнівської молоді за участю Всеукраїнської спілки краєзнавців і Федерації спортивного туризму України.

До складу ради входять провідні вчені наукових установ Національної академії наук України, Академії педагогічних наук України, працівники зацікавлених центральних органів виконавчої влади, директори профільних позашкільних навчальних закладів, члени громадських організацій.

1.3. У своїй діяльності рада керується чинним законодавством.

2. Основні завдання ради та зміст роботи

2.1. Основними завданнями ради є:

сприяння реалізації Державної програми розвитку туризму на 2002 - 2010 роки ([583-2002-п](#)) та Програми розвитку краєзнавства до 2010 року ([789-2002-п](#));

розробка стратегії і програми розвитку дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій в Україні;

визначення пріоритетних шляхів розвитку дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій;

забезпечення розробки теоретичних і методологічних засад виховання дітей та підлітків засобами туризму, краєзнавчих досліджень й екскурсійної діяльності;

науково-методична координація туристсько-краєзнавчої й екскурсійної роботи навчальних закладів;

нормативно-правове забезпечення розвитку дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій;

поширення інноваційного досвіду та здобутків педагогічної науки у сфері дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсійної роботи.

2.2. Рада має право:

подавати Міністерству освіти і науки України пропозиції щодо внесення змін до актів законодавства з питань позашкільної освіти;

вносити пропозиції щодо вдосконалення туристсько-краєзнавчої діяльності серед учнівської та студентської молоді на засідання колегії Міністерства освіти і науки України, до Національної академії наук України, Академії педагогічних наук України, Державної туристичної адміністрації України, Федерації спортивного туризму України, Національної федерації спортивного орієнтування України, інших установ, організацій, закладів тощо;

залучати фахівців органів управління освітою і наукою, навчальних закладів, закладів післядипломної освіти, громадських організацій, підприємств, установ, організацій (за їх згодою) до розгляду питань, що належать до її компетенції;

запрошувати на засідання керівників навчальних закладів та їх підрозділів, працівників органів влади, підприємств, установ, організацій (за їх згодою);

брати участь у туристичних виставках, ярмарках послуг у сфері відпочинку та оздоровлення дітей та юнацтва, рекламних кампаніях тощо.

2.3. Рада сприяє:

формуванню системи роботи з регіональними туристичними установами, вищими навчальними закладами, науковими установами, громадськими організаціями;

запровадженню у навчальних закладах усіх рівнів акредитації та інститутах післядипломної педагогічної освіти курсу "туризм і краєзнавство" та наукової спеціальності "теорія та методика професійної освіти (туризм)"; підготовці громадських туристських кадрів, проведенню семінарів-практикумів, нарад педагогічних працівників навчальних закладів з питань туристсько-краєзнавчої роботи тощо;

проведенню всеукраїнських туристсько-краєзнавчих змагань, зльотів, експедицій, конференцій, конкурсів, акцій, оглядів, операцій серед учнівської і студентської молоді та педагогічних колективів тощо;

міжнародному співробітництву з навчальними закладами, організаціями, фондами, окремими громадянами зарубіжних країн з питань дитячо-юнацького туризму, краєзнавства й екскурсій.

2.4. Рада вивчає, узагальнює і поширює досвід роботи навчальних закладів з питань туристсько-краєзнавчої й екскурсійної діяльності дітей та молоді, а

також уживає заходів щодо збереження і розширення мережі туристсько-краєзнавчих гуртків та центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді, станцій юних туристів України, недопущення їх перепрофілювання, перепідпорядкування, злиття, закриття.

2.5. З метою підготовки навчальних посібників, підручників, програм рада ініціює проведення всеукраїнських конкурсів на кращу науково-методичну розробку з туристсько-краєзнавчого напрямку діяльності відповідно до Положення про Всеукраїнський конкурс на кращу науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2003 N 674 ([z0100-04](#)) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.01.2004 за N 100/8699.

2.6. Рада може здійснювати інші види діяльності, не заборонені чинним законодавством.

3. Організація роботи ради

3.1. Раду очолює голова.

3.2. До складу ради входять: голова, заступники голови та її члени.

Персональний склад ради затверджується наказом Міністерства освіти і науки України. До складу ради можуть уноситись зміни.

3.3. Рада працює за річним планом роботи, що розглядається на засіданнях і затверджується головою ради.

3.4. Кількість засідань ради визначається їх доцільністю, але не рідше ніж два рази на рік.

Засідання ради проводяться під керівництвом голови або заступників голови.

Рішення приймаються простою більшістю голосів присутніх членів ради і мають рекомендаційний характер.

3.5. Організація роботи ради забезпечується Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України.

3.6. Секретаріат як виконавчий орган ради готує засідання, розповсюджує необхідні матеріали, інформацію, веде діловодство та здійснює контроль за виконанням ухвалених рішень.

3.7. Рада може створювати тимчасові робочі комісії, творчі групи, секції для розробки і реалізації цільових програм.

Заступник директора
департаменту професійно-
технічної освіти

В.М.Савченко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

Київ

21 липня 2004 р. № 605

Про затвердження Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді

На виконання п.9 спільного наказу Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України від 23.07.03 № 491/236 “Про підсумки проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю у 2002-2003 навчальному році “ була створена робоча група з розробки проекту Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді (розпорядження МОН від 17.11.03р. № 168-р).

Проект Концепції публікувався у газеті “Шкільний світ”. Робочою групою проведено “Круглі столи” за участю науково-педагогічних працівників Донецької, Житомирської, Одеської, Тернопільської областей та м. Києва .

Рішенням Вченої ради Інституту проблем виховання Академії педагогічних наук України, відповідно до результатів наукової експертизи, рекомендовано затвердити Концепцію (витяг із протоколу № 3 від 24 березня 2004 року додається).

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Концепцію формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді “(додається).

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій на серпневих конференціях педагогічних працівників у серпні 2004 року провести обговорення та розробити заходи щодо впровадження Концепції в діяльність навчальних закладів.

3. Керівникам навчальних закладів системи освіти України запроваджувати науково-методологічні засади Концепції під час організації навчально-виховного процесу .

4. Академії педагогічних наук України (Мадзігон В.М.), директорам Науково-методичного центру середньої освіти (Завалевській Ю.І.), Науково-методичного центру професійно-технічної освіти (Паржницький В.В.), Науково-методичного центру вищої освіти (Левківській К.М.) до 01.12.2004 року розробити плани науково-методичного забезпечення впровадження Концепції на 2005-2010 роки.

5. Щорічно до 1 січня, починаючи з 2005 року, інформувати міністерство про стан впровадження Концепції.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Міністра Огнев'юка В.О., Десятова Т.М., Степка М.Ф.

Міністр

В.Г. Кремень

Затверджена наказом
Міністерства освіти і науки України
від 21 липня 2004 р. № 605

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

I. Стан здоров'я дітей та молоді в Україні

Конституція України визнає життя і здоров'я людини найвищими соціальними цінностями. Згідно з Основним Законом, держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність і зобов'язана ефективно вирішувати завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить соціально-економічний розвиток країни і суспільства в цілому.

1991 року в Україні набула чинності Конвенція ООН про права дитини. Виконання її умов, а також положень Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей вимагає від Української держави, всього суспільства цілеспрямованих дій щодо створення сприятливих умов для життя дітей та молоді, оскільки стан фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я підростаючого покоління є інтегральним показником суспільного розвитку, дієвим чинником впливу на економічний, культурний, оборонний потенціал країни.

З метою поліпшення здоров'я населення в Україні здійснено відповідні практичні кроки: прийнято ряд законів і підзаконних актів щодо запобігання поширенню інфекційних хвороб, порядку правового регулювання питань, пов'язаних із поширенням СНІДу; організовано Центр планування сім'ї при Інституті педіатрії, акушерства і гінекології АМН України, 45 обласних, міських центрів планування сім'ї, що забезпечують доступність медичних послуг,

спрямованих на збереження репродуктивного здоров'я, в першу чергу, дітей та молоді. Особливою увагою оточено потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи; розвивається мережа соціальних служб для молоді, збільшується обсяг та різноманітність соціальних послуг для них, створюються нові типи спеціалізованих соціальних служб: консультативні пункти, кризові стаціонари, школи батьківської підтримки тощо.

Незважаючи на це, серед молоді продовжують поширюватися такі шкідливі явища як наркоманія, зловживання алкоголем, куріння, що відбуваються на фоні надмірного психоемоційного навантаження, безладних статевих стосунків, раціонального харчування, гіподинамії та інших складових нездорового способу життя.

Так, за даними Міністерства охорони здоров'я України в останні десять років зареєстровано підвищення рівня захворюваності й поширення серед молоді хвороб крові та кровотворних органів, новоутворення, сечостатевої та кістково-м'язової систем та кровообігу; почастишали ускладнення вагітності, пологів і післяпологового періоду, вроджені вади розвитку. Залишається високим рівень захворювань, що передаються статевим шляхом.

Соціально небезпечною проблемою став СНІД (ВІЛ-інфекція): за темпами розвитку цієї епідемії Україна посідає одне з перших місць у світі. Переважна більшість ВІЛ-інфікованих наркоманів (70%) - особи віком від 15 до 30 років; спостерігається зростання ВІЛ-інфекції серед наркоманів-підлітків і дітей.

В Україні відзначається щорічне погіршення психічного здоров'я підлітків, в першу чергу внаслідок вживання алкогольних напоїв, наркотичних та інших психотропних речовин.

Низький рівень здоров'я молодих людей, що призиваються на службу до Збройних Сил України, є свідченням негативних тенденцій у ставленні молоді до власного здоров'я: придатними до військової служби визнається 74-76% юнаків, а кількість тих, хто отримує відстрочку за станом здоров'я, постійно збільшується.

Окрім того, низький стан здоров'я молоді спричиняється падінням моральних устоїв, значним соціальним розшаруванням населення, складною криміногенною ситуацією, комерціалізацією статевих стосунків, раннім початком статевого життя, на що також негативно впливає змістовно-інформаційний простір, який обирають молоді люди у своїй дозвілєвій сфері.

Школа, трудові колективи, сім'я - найефективніші інституції формування здорового способу життя та культури здоров'я - недостатньо використовують свої можливості через брак досвіду та недостатньо відповідних, виховних технологій.

II. Методологічні засади, підходи, принципи, критерії формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді

Методологічною основою формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді є гуманістична модель освіти, сутність якої

полягає у створенні сприятливої ситуації для їх готовності до сприйняття й адекватного реагування на виховні дії шкільного та соціального середовища.

Рівень цієї готовності характеризується здатністю дітей та молоді перетворювати зовнішні вимоги на внутрішні спонуки, мотиви поведінки з пробудженням їх самосвідомості і відповідальності за власну культуру.

Методологічним підґрунтям Концепції є діяльнісний і системний підходи до формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Діяльнісний підхід вимагає культивування дієвої позиції особистості з метою власного становлення й розвитку, морального і духовного самовдосконалення.

Системний підхід передбачає цілісність у практичній діяльності, що спрямована на комплексну реалізацію здорового способу життя.

Базовими принципами формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді виступають:

- **принцип науковості і доступності знань**, адаптація відповідних наукових знань для усіх ланок освіти з врахуванням особливостей різних вікових категорій; взаємозв'язок науки про здоров'я з практичним досвідом;

- **принцип системності і наскрізності** означає, що процес формування здоров'я людини, природних та соціальних умов його збереження і зміцнення організується як системний педагогічний процес, у логічному зв'язку всіх його етапів; спрямовується на гармонійний і різнобічний розвиток особистості;

- **принцип неперервності та практичної цілеспрямованості** передбачає наступність у реалізації напрямів та етапів цієї роботи на різних освітніх рівнях; охоплює всі сфери життєдіяльності дітей та учнівської молоді; здійснюється у різних соціальних інститутах, у навчальній та позанавчальній діяльності;

- **принцип інтегративності** передбачає синтез теоретичних, емпіричних і практичних знань у цілісній картині про здоров'я та здоровий спосіб життя;

- **принцип відкритості** передбачає систематичне поповнення, оновлення, вдосконалення знань про здоровий спосіб життя;

- **принцип плюралізму** уможливорює варіативність авторських проектів, планів і програм на основі інваріантного рівня знань для різних, відносно самостійних типів навчальних закладів із врахуванням потреб, інтересів і нахилів усіх суб'єктів навчально-виховного процесу (учнів, студентів, вихователів, вчителів, викладачів, батьків);

- **принцип превентивності** означає, що виховні впливи держави, всіх виховних інститутів, на основі врахування інтересів особистості та суспільства, спрямовуються на профілактику негативних проявів поведінки дітей та учнівської молоді, на допомогу та їх захист, вироблення імунітету до негативних впливів соціального оточення. При цьому забезпечуватиметься система заходів економічного, правового, психолого-педагогічного, соціально-медичного, інформаційно-освітнього характеру, спрямованих на формування позитивних соціальних настанов, запобігання вживанню наркотичних речовин, різних проявів деструктивної поведінки, відвернення суїцидів та формування навичок безпечних статевих стосунків;

- **принцип гуманізму** передбачає орієнтацію на підростаючу особистість як вищу цінність, врахування її вікових та індивідуальних особливостей, задоволення фундаментальних потреб вихованця (у розумінні, пізнанні, прийнятті, справедливому ставленні до неї); вироблення індивідуальної програми її розвитку; стимулювання розвитку в особистості свідомого ставлення до своєї поведінки, діяльності, життєвих виборів;

- **принцип цілеспрямованості**, який характеризує тенденцію дітей та молоді, що спрямована на досягнення основної мети – підвищення ефективності функціонування власного організму і свідомого позитивного ставлення до нього.

Критеріями формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді можна вважати:

- **на рівні фізичного здоров'я**: прагнення до фізичної досконалості, ставлення до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності, фізична розвиненість, загальна фізична працездатність, загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування;

- **на рівні психічного здоров'я (психологічного комфорту)**: відповідність пізнавальної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції, адекватна самооцінка, відсутність акцентуацій характеру та шкідливих поведінкових звичок;

- **на рівні духовного здоров'я**: узгодженість загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей, наявність позитивного ідеалу, працелюбність, відчуття прекрасного у житті, в природі, у мистецтві;

- **на рівні соціального здоров'я (соціального благополуччя)**: сформована громадянська відповідальність за наслідки нездорового способу життя, позитивно спрямована комунікативність, доброзичливість у ставленні до людини, здатність до самоактуалізації, саморегуляції, самовиховання.

III. Суб'єкти спільної діяльності та цільові групи з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді

Суб'єктами спільної діяльності з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя є:

- управління (відділи) освіти і науки, охорони здоров'я обласних (міських, районних, районних у місті) державних адміністрацій;
- органи місцевого самоврядування та самоорганізації населення, батьківська громада;
- науково-дослідні інститути АПН України та АМН України, навчальні заклади різних типів та рівнів акредитації, відповідні медичні установи, обласні інститути післядипломної педагогічної освіти; дитячі та молодіжні громадські організації, благодійні фонди, соціальні служби для молоді;

➤ засоби масової інформації.

Основним завданням суб'єктів спільної діяльності з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя є консолідація зусиль щодо здійснення державної політики у сфері охорони здоров'я, спрямованої на забезпечення прав громадян на якісну і доступну медико-санітарну допомогу та створення умов для формування здорового способу життя.

В основу виконання цього завдання покладено міжгалузевий комплексний підхід у діяльності держави, всіх її інституцій до збереження та зміцнення здоров'я кожного громадянина, незалежно від віку.

В рамках Концепції доцільно виділяти такі цільові групи: діти дошкільного віку; учні загальноосвітніх та вихованці позашкільних навчальних закладів; учнівська та студентська молодь; вихователі дошкільних навчальних закладів; вчителі, класні керівники, вихователі груп продовженого дня та шкіл-інтернатів, шкільні психологи, соціальні педагоги; викладачі вищих навчальних закладів усіх типів та рівнів акредитації, куратори, соціальні психологи; батьківська громадськість.

IV. Мета, стратегії та завдання Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді

Метою Концепції є створення умов для зміцнення фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я, психологічного комфорту та соціального благополуччя дітей і молоді шляхом визнання пріоритету здорового способу життя як основного чинника збереження та зміцнення здоров'я, утвердження свідомого ставлення та громадянської відповідальності за власне здоров'я.

Стратегії Концепції:

- надання пріоритетності проблемі формування здорового способу життя дітей і молоді в усіх ланках суспільної освіти;
- гуманізація та демократизація відносин учасників навчально-виховного процесу, забезпечення у навчальних закладах сприятливого психологічного мікроклімату та відповідного інформаційно-предметного середовища;
- розширення Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю, впровадження їх досвіду в практику роботи дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів;
- залучення учнівської та студентської молоді до активної участі у просвітницькій та волонтерській роботі з пропаганди здорового способу життя в середовищі однолітків;
- підтримка, розвиток національних та родинно-сімейних традицій здорового способу життя та виховання здорової дитини; широке залучення батьків до цього процесу;
- послідовне формування культури здоров'я педагогів як необхідної умови розвитку позитивної мотивації в учнів та студентів на здоровий спосіб життя.

Концепція спрямована на виконання таких завдань:

- створення у навчальних закладах усіх типів та рівнів акредитації цілісної системи формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя;

- розробка і впровадження в практику роботи навчальних закладів сучасного моніторингу діагностики і корекції стану здоров'я дітей і молоді;
- впровадження у навчально-виховний процес особистісно зорієнтованої моделі формування в учнів і студентів навичок здорового способу життя, вміння приймати оптимальні рішення щодо збереження і зміцнення власного здоров'я у різних життєвих ситуаціях, в тому числі, екстремальних;
- удосконалення форм і методів формування здорового способу життя;
  - формування в учнів та студентів негативного ставлення до шкідливих поведінкових звичок, посилення ефективності механізмів подолання залежності від них;
  - забезпечення якісної підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів, здатних формувати у дітей та молоді позитивну мотивацію на здоровий спосіб життя;
- визначення пріоритету у педагогічній роботі з батьками і громадськістю формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

V. Зміст, форми і методи формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді. Організоване навчання та самоосвіта

Формування здорового способу життя є за своєю сутністю системоутворювальним проектом, який спрямований на діагностику, корекцію функціонального, психофізіологічного та духовно-морального стану людини.

Системність полягає у взаємопогоджених знаннях, уміннях та навичках, сформованих у дітей та молоді, які забезпечують необхідний рівень їх працездатності, моралі та духовності. Для цього необхідно знати основні положення фізіології, психології людини, соціології та інших суміжних дисциплін, які в сукупності дозволяють реалізувати необхідні здоров'язберігаючі, здоров'язміцнюючі, здоров'яформуючі технології щодо свідомого ставлення до власного здоров'я і проявлятися у відповідних позитивних вчинках і діях.

Вказане свідчить про доцільність формування таких знань про:

- **фізичне здоров'я**: організм людини як біологічна система; органи і системи життєзабезпечення, їх функції і здоровий стан; фізіологічна діяльність, біохімічні процеси і здоров'я; гігієна тіла; гігієнічні нормативи; рух і здоров'я; генетичне здоров'я; репродуктивне здоров'я; статеве виховання; профілактика хвороб, що передаються статевим шляхом і СНІДу; культура харчування; фізична гармонія тіла;
- **психічне здоров'я (психологічний комфорт)**: індивід, особистість, індивідуальність; психіка людини; індивідуально-типологічні особливості людини; емоції, почуття, воля, свідомість; сфера пізнання; самосвідомість, самооцінка, саморегуляція, самоактуалізація, самовиховання; основні психічні процеси, їх вплив на здоров'я; мотивація поведінки і ціннісні орієнтації; психологія спілкування; стрес, психотравма; девіантна

поведінка; попередження шкідливих звичок; психологічна самопомога; резерви психічних можливостей людини; вплив засобів масової інформації та мистецтва на психічне здоров'я людини;

- **духовне здоров'я:** здоров'я в системі загальнолюдських цінностей; духовність людини як основа здоров'я; закони діалектики про життя та смерть; ноосфера; релігія про здоров'я, духовні вчення про здоров'я; ідеал здорової людини; духовні цінності і засоби розвитку духовності; здоров'я в системі життєвих цінностей народу; традиції культури здоров'я українського народу; національні особливості формування здоров'я; календарні народні свята і здоров'я;

- **соціальне здоров'я (соціальне благополуччя):** людина як елемент соціуму; наслідки антропоцентричного ставлення до навколишнього середовища; соціальні співтовариства; етика родинних зв'язків; соціальні потреби та інтереси; мотивація поведінки; соціальне забезпечення життєво важливих потреб; соціальна адаптація; ергономічні аспекти формування здоров'я; асоціальна поведінка; популяційне здоров'я; здоров'я нації; держава, право і здоров'я, права і обов'язки громадянина у ставленні до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; шкідливий вплив наркотичних речовин на здоров'я; попередження соматичних і інфекційних захворювань, хвороб, що передаються статевим шляхом і СНІДу; здоровий спосіб життя; культура здоров'я.

Ефективність процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя залежить від відповідної спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації.

Серед форм і методів процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До них також належать соціальне проектування, метод відкритої трибуни, ситуаційно-рольова гра, соціально-психологічний тренінг, інтелектуальний аукціон, метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, гра-драматизація тощо.

Доцільно використовувати й традиційні методи: бесіда, диспут, лекція, семінар, роз'яснення, переконання, позитивний і негативний приклади, методи вироблення звичок, методи вправ, контролю і самоконтролю, створення громадської думки тощо.

Застосування цих методів сприяє утворенню у дітей, учнівської та студентської молоді адекватної моральної самооцінки, дає можливість організувати дієву роботу з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, перебудувати і змінити асоціальні форми у поведінці дітей та молоді на соціально значущі; підтримати, посилити позитивні моральні спонуки, активізувати їх прояви чи загальмувати негативні мотиви, знизити їх силу, утримати учня від прояву деструктивної мотивації на здоровий спосіб життя.

З нетрадиційних для педагогіки методів ефективно діють методи “педагогічної психотерапії”, а саме: саморегуляції, педагогічного аутотренінгу, рефлексотерапії. Ці методи створюють певну єдність і доповнюють один одного.

Організоване навчання здійснюється у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах, у закладах післядипломної педагогічної освіти за умови вирішення таких основних завдань:

1) участь у реалізації державних стандартів початкової, середньої, вищої освіти та відповідного комплексу нормативних, навчально-методичних, інших документів, які регламентують та унормовують організацію навчально-виховного процесу під керівництвом педагогів;

2) організація навчання дітей, учнівської та студентської молоді з використанням традиційних та інноваційних форм і методів;

3) самостійна робота учнів та студентів, окрім засвоєння обов’язкового програмного навчального матеріалу, повинна супроводжуватися переглядом відеопродукції у спеціальних кабінетах або поєднуватися з переглядом телепрограм на центральному, обласному телебаченні за тематикою щодо ведення здорового способу життя.

Самоосвіта базується на необхідності громадян формувати, зберігати та зміцнювати власне здоров’я з використанням навчально-методичної і технічної бази, що забезпечує самостійне навчання. Самоосвіта можлива за таких умов:

1) наявність освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки дітей та молоді до ведення здорового способу життя з конкретними методичними рекомендаціями та коментарями;

2) наявність доступної наукової та навчально-методичної літератури з даної проблеми у бібліотеках, книжкових магазинах, електронних підручниках, в Internet, електронних засобах масової інформації;

3) розгалужена мережа консультативних пунктів з надання практичної допомоги в оволодінні знаннями, уміннями та навичками з формування, збереження та зміцнення власного здоров’я під керівництвом педагогів, методистів та психологів.

Самоосвіта дітей та молоді з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя здійснюватися також за участю державних, комерційних телевізійних і радіопрограм.

VI. Управління та функції навчально-виховної діяльності з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді

Управління здійснюється на основі нормативно-правової бази та за умови науково-методичного забезпечення на рівні:

1) органів державного управління, установ, відомств, де створюються відповідні управління (відділи, сектори) виховної роботи, на які покладається управління процесом виховання та контроль за діяльністю підвідомчих структур у частині виконання діючого законодавства України, відповідних Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України;

2) органів освіти та охорони здоров'я у співпраці з органами місцевого самоврядування та самоорганізації населення на всіх рівнях управління; навчальних закладів різних типів та рівнів акредитації.

Системний аналіз процесів управління формуванням позитивної мотивації на здоровий спосіб життя проводиться з метою забезпечення подальшого розв'язання проблем зменшення кризових явищ у підлітковому та молодіжному середовищі і вирішення соціально-економічних проблем розвитку країни, зростання її соціально-економічного, політичного, та морального потенціалу.

Ефективність координації (оперативного управління) процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя зростатиме за умови узгоджених дій державних органів управління, органів місцевого самоврядування та самоорганізації населення, громадських організацій із залученням дитячих та молодіжних організацій, батьківської громадськості.

VII. Система підготовки кадрів до здійснення процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя

Основним завданням підготовки педагогічних кадрів до здійснення процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя є забезпечення неперервності у формуванні культури здоров'я особистості як невід'ємної складової її професійної компетентності та адаптації до гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу.

Система підготовки кадрів включає кілька рівнів відповідно до структури ступеневої освіти в Україні.

З цією метою здійснюється відповідна спеціалізація з валеології у поєднанні з підготовкою за суміжними спеціальностями (дошкільне виховання, початкове навчання, біологія, фізична культура, психологія, основи медичних знань, соціальна педагогіка, дефектологія).

Умовою для підготовки педагогічних кадрів є введення Міністерством освіти і науки України професії “валеолог” до Класифікатора професій ДК 003-95 (зміни та доповнення №4).

Класифікатором професій передбачена підготовка вчителів за освітньо-кваліфікаційними рівнями: “бакалавр”, “спеціаліст”, “магістр”.

У навчальних планах педагогічних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які готують асистента валеолога, передбачено курси “Основи валеології” (обсяг - один кредит) та “Методика викладання навчального курсу для початкової школи “Основи здоров'я” (один кредит), які повинні сформувати індивідуальну валеологічну культуру майбутнього педагога, забезпечити його підготовку до проведення системної навчально-виховної роботи.

Система підготовки студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем “спеціаліст” включає вивчення курсів: “Вікова фізіологія з основами гігієни дітей”, “Основи педагогічної валеології”, “Теорія і методика викладання валеології” і педагогічну практику (загальний обсяг часу - не менше 5 кредитів). Перелік спецкурсів формується з урахуванням основної спеціальності студента.

У кінці вивчення курсу (курсів) з питань формування здорового способу життя студенти складають іспит (залік).

Підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” передбачає вивчення курсу “Теорія, методологія, методика формування здорового способу життя”, спецкурсів відповідно до основних аспектів валеології.

Післядипломна перепідготовка і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з формування здорового способу життя відбувається на базі педагогічних вищих навчальних закладів, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, які мають ліцензію на такий вид діяльності.

У планах навчальних курсів підвищення кваліфікації забезпечується диференційований підхід до слухачів:

а) керівні кадри освіти вивчають обов’язковий курс “Вступ до валеології” (обсягом до 18 годин);

б) для вихователів дошкільних навчальних закладів, вчителів початкових класів та класних керівників загальноосвітніх навчальних закладів з метою ознайомлення з валеологічними технологіями, окрім обов’язкового курсу “Вступ до валеології”, пропонується спецкурс “Основи педагогічної валеології”;

в) викладачі природничого профілю, фізкультури, психології розширюють одержані у вищих навчальних закладах знання при вивченні курсів “Валеофілософія”, “Педагогічна валеологія”, “Методика викладання валеології”, спецкурсів з інноваційних методик формування здорового способу життя (ознайомлення з діяльністю закладів Національної мережі шкіл сприяння здоров’ю).

У міжкурсовий період педагогічні кадри, відповідно до планів Міністерства освіти і науки України, обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, міських (районних) відділів освіти, залучаються до участі у постійно діючих методичних семінарах, семінарах-тренінгах, інформаційно-методичних нарадах, школах педагогічної майстерності, роботі “круглих столів”, науково-практичних конференціях тощо.

Підготовка кадрів щодо реалізації Концепції передбачає:

- теоретичну підготовку (введення обов’язкового навчального спецкурсу для всіх категорій педагогічних кадрів “Педагогіка здорового способу життя”, який забезпечує засвоєння інноваційних педагогічних систем, технологій виховання і навчання та системи управління цим процесом);

- засвоєння вимог освітньо-кваліфікаційних характеристик та положень, які впливають з них, для побудови змісту, вибору форм та методів навчання, способів та критеріїв оцінки досягнення цілей навчання;

- розробку стандартів якості підготовки і технології об’єктивного визначення ступеню відповідальності кожного фахівця, який отримав відповідну професійну освіту;

- розробку принципово нової циклічної моделі виховання та навчання, нових навчально-методичних матеріалів для проведення занять та практичного засвоєння нової тренінгової методики;

- збір, узагальнення та системний аналіз світових та національних досягнень у навчанні здорового способу життя та оперативну корекцію змісту навчання, навчальних та виховних технологій, способів активізації пізнавальної діяльності учнів та роботи педагога.

VIII. Шляхи, умови та очікувані результати реалізації Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді

Нормативно-правове забезпечення реалізації Концепції регулюється відповідними нормативними актами: Законами України, Указами Президента України, постановами Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, відповідними наказами Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України, рішеннями органів місцевого самоврядування.

Розробка і впровадження навчальних програм з валеології та формування здорового способу життя у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних, вищих навчальних закладах незалежно від форм власності і відомчого підпорядкування; забезпечення реалізації цих програм за допомогою високоякісних підручників, посібників, технічних засобів навчання й наочного дидактичного матеріалу, а також варіативних програм, орієнтованих на інтеграцію широкого кола питань щодо профілактики ВІЛ/СНІДу, сексуальної поведінки, репродуктивного здоров'я, вживання наркотиків тощо; комплексних моделей формування здорового способу життя для різних типів навчальних закладів.

Системне проведення моніторингу стану здоров'я дітей, молоді, педагогічних працівників із залученням сучасних технологій.

Організація та науково-методичне забезпечення діяльності регіональних центрів та експериментальних навчальних закладів всеукраїнського та регіонального рівнів для відпрацювання основних положень Концепції.

Створення серед освітньої громадськості атмосфери сприяння розвитку Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю, активізація зусиль науковців з метою здійснення теоретико-методологічного забезпечення процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді на рівні сучасних досягнень науки і практики (розробка і викладання відповідних навчальних курсів, проектування моделей Шкіл сприяння здоров'ю тощо).

Активне використання засобів масової інформації та інших джерел для пропаганди та розповсюдження вітчизняних та зарубіжних новітніх теоретичних розробок, здобутків вчителів-новаторів та вчителів-експериментаторів; забезпечення впровадження сучасних інформаційно-освітніх програм та соціальної реклами з урахуванням особливостей цільових груп.

Поширення культурно-мистецьких та фізкультурно-оздоровчих акцій для дітей та молоді, спрямованих на формування здорового способу життя, культуру здоров'я.

Забезпечення якісної ступеневої підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для здійснення завдань, окреслених Концепцією.

Створення фахового науково-методичного видання (газета, журнал).

Формування економічних основ забезпечення здорового способу життя, створення належної матеріально-технічної бази у навчальних закладах різних типів та рівнів акредитації.

Концепція реалізується в умовах погодження та раціонального використання фінансових, технологічних, матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів держави і спрямовується на формування фізично, психічно інформаційних, соціально, морально здорової особистості з високим рівнем громадянської відповідальності, здатної вирішувати масштабні завдання, які забезпечать поступ нації, готової до самостійного вибору власного місця в житті; високоерудованої і культурної особистості, яка має гуманістичний світогляд та гуманістичні якості, поважає батьків, інших людей, які її оточують, із сформованою культурою спілкування; веде здоровий спосіб життя, прагне до самовдосконалення; толерантна, доброчесна, милосердна, доброзичлива.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

11.08.2004 N 651

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
20 серпня 2004 р.
за N 1036/9635

Про затвердження Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах

*{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки
N 1123 ([з1322-08](#)) від 10.12.2008 }*

Відповідно до статті 18 Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)) та з метою розвитку та підтримки здібних, обдарованих і талановитих вихованців (учнів і слухачів) **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, що додається.
2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій довести Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах до відома керівників позашкільних навчальних закладів системи освіти.

Міністр

В.Г. Кремень

ПОГОДЖЕНО

Голова Державного комітету України
з питань фізичної культури і спорту

М.П.Костенко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
11.08.2004 N 651
(у редакції наказу
Міністерства освіти
і науки України
від 10.12.2008 N 1123
([z1322-08](#))

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
20 серпня 2004 р.
за N 1036/9635

ПОЛОЖЕННЯ
про порядок організації індивідуальної
та групової роботи в позашкільних навчальних
закладах

I. Загальні положення

1.1. Індивідуальна та групова робота в позашкільних навчальних закладах (далі - індивідуальна та групова робота) є однією з форм організації позашкільної освіти і проводиться з метою розвитку та підтримки обдарованих і талановитих вихованців (учнів і слухачів), здобуття ними практичних навичок та оволодіння знаннями в сфері науки, культури, мистецтва, фізичної культури та спорту для задоволення їх потреб у професійному самовизначенні і творчій самореалізації.

До індивідуальної та групової роботи можуть також залучатися вихованці (учні і слухачі) з обмеженими можливостями з метою соціальної адаптації в суспільстві, залучення їх до активної творчої діяльності.

Індивідуальна робота організовується з вихованцем (учнем і слухачем) відповідно до можливостей, інтересів, нахилів, здібностей з урахуванням його бажань, віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я.

Групова робота організовується у разі здійснення навчання з вихованцями (учнями і слухачами) за відповідними програмами або окремими предметами.

1.2. Індивідуальна та групова робота організовується за напрямками позашкільної освіти відповідно до типових навчальних планів і типових навчальних програм для гуртків, клубів, секцій, відділень, відділів, студій та інших творчих об'єднань, що затверджуються центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади, а також згідно з навчальними планами і навчальними програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

1.3. До індивідуальної та групової роботи залучаються вихованці (учні й слухачі), які потребують професійної допомоги для поглиблення знань

відповідно до їх творчих здібностей і обдарованості та вдосконалення набутих навичок, умінь, підготовки сольних номерів, партій, підвищення спортивної майстерності.

1.4. Індивідуальна та групова робота в позашкільних навчальних закладах здійснюється працівниками з вищою педагогічною або іншою фаховою освітою.

II. Організація індивідуальної та групової роботи

2.1. Індивідуальна та групова робота організовується в позашкільному навчальному закладі для вихованців (учнів і слухачів) цього закладу і проводиться з використанням різних організаційних форм проведення навчально-виховного процесу: заняття, урок, індивідуальне заняття, групове заняття, фізкультурно-оздоровчі та навчально-тренувальні заняття, репетиція, практична робота в лабораторіях, майстернях, теплицях, на науково-дослідних земельних ділянках, сільськогосподарських та промислових підприємствах, на природі, а також з використанням інших форм, передбачених статутом позашкільного навчального закладу.

Групові заняття можуть організовуватися також у формі:

об'єднання груп для проведення репетицій оркестрових, вокальних, хореографічних, хорових, театральних, циркових, інших колективів, постановки спектаклів, шоу-програм, концертів;

екскурсій, експедицій;

спортивних, туристських змагань, змагань із спортивно-технічних і прикладних видів спорту;

походів, конкурсів, акцій, зльотів, виставок.

Індивідуальні заняття можуть організовуватися також у формі:

навчання гри на музичних інструментах, постановки голосу (або вокалу), читання нот з листа;

індивідуальної трюкової, хореографічної, конкурсної підготовки; консультацій для слухачів, кандидатів у члени та дійсних членів Малої академії наук України з науково-дослідницької, експериментальної, пошукової, конструкторської та винахідницької роботи, краєзнавців-дослідників;

пошукової роботи в архівах, бібліотеках, музейних сховищах;

проведення дослідів, лабораторних досліджень, спостережень, обробки та узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп'ютерної обробки спостережень;

підготовки до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування, у спортивних, туристських змаганнях, змаганнях із спортивно-технічних і прикладних видів спорту.

2.2. Індивідуальна та групова робота може проводитись у приміщеннях позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, вищих навчальних закладів, наукових установ, на базі спортивних будівель, дитячо-підліткових і спортивних клубів, стадіонів відповідно до укладених договорів із зазначеними закладами та установами.

2.3. Підставою для організації індивідуальної та групової роботи є:

наявність відповідних годин у типових навчальних планах і типових навчальних програмах для гуртків, клубів, секцій, відділень, відділів, студій та інших творчих об'єднань, що затверджені центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади, а також у навчальних планах і навчальних програмах, що затверджені відповідними місцевими органами виконавчої влади; розклад занять (уроків).

У позашкільних навчальних закладах сфери освіти та фізичної культури і спорту організація індивідуальної та групової роботи здійснюється за навчальними програмами з видів спорту, затвердженими центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту, річними планами навчально-тренувальних занять навчальних груп, планами навчально-тренувальних занять, індивідуальними планами підготовки спортсменів груп спортивного вдосконалення і вищої спортивної майстерності, затвердженими керівником закладу.

2.4. Чисельний склад груп, у яких передбачається індивідуальне навчання, становить від 1 до 5 вихованців (учнів і слухачів).

Чисельний склад груп у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах системи Міністерства культури і туризму України визначається типовими навчальними планами, затвердженими Міністерством культури і туризму України.

Чисельний склад груп у закладах фізичної культури і спорту незалежно від підпорядкування, типів і форм власності визначається відповідно до навчальних програм з видів спорту, затверджених центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту.

2.5. Зміст проведеної індивідуальної та групової роботи обліковується в журналі проведення гурткової роботи.

Керівник позашкільного навчального закладу та його заступники з навчальної, навчально-виховної роботи систематично здійснюють контроль за веденням журналів і забезпечують їх зберігання.

2.6. Педагогічні працівники та тренери-викладачі позашкільних навчальних закладів, які здійснюють індивідуальну та групову роботу, самостійно обирають форми і методи навчання і виховання з урахуванням вимог Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 N 433 ([433-2001-п](#)), і положення про відповідний тип позашкільного навчального закладу.

Оплата їх праці здійснюється відповідно до чинного законодавства.

{ *Положення в редакції Наказу Міністерства освіти і науки N 1123 ([з1322-08](#)) від 10.12.2008* }

Директор департаменту
професійно-технічної освіти

В.В.Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

02.12.2004 N 903

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 січня 2005 р.
за N 44/10324

Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах

{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 578 ([з0811-11](#)) від 14.06.2011 }

З метою запровадження системи контролю за використанням комп'ютерних програм в навчальних закладах України, забезпечення виконання покладених на ці заклади освітянських завдань, забезпечення умов формування інформаційно-освітнього і культурного середовища, дотримання навчальними закладами вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також на виконання завдань, передбачених Концепцією легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2002 N 247-р ([247-2002-р](#)), **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Правила використання комп'ютерних програм у навчальних закладах (далі - Правила), що додаються.

2. Державному департаменту інтелектуальної власності (Паладій М.В.) довести зазначені в пункті 1 Правила до відома керівників структурних підрозділів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм органів управління освітою, навчальних закладів незалежно від форм власності.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра Гуржія А.М.

Міністр

В.Г. Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
02.12.2004 N 903

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 січня 2005 р.
за N 44/10324

ПРАВИЛА **використання комп'ютерних програм** **у навчальних закладах**

Ці Правила визначають процедуру використання комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами навчальними закладами України з метою створення в цих закладах системи контролю за використанням комп'ютерних програм, забезпечення виконання покладених на навчальні заклади освітянських завдань, забезпечення умов формування інформаційно-освітнього і культурного середовища, дотримання навчальними закладами вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності.

1. Загальні положення

1.1. У цих Правилах терміни вживаються у такому значенні:

комп'ютерна програма - набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах);

ліцензія (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності) - це письмове повноваження на використання комп'ютерної програми в певній обмеженій сфері, надане особою, яка має виключне право дозволяти використання комп'ютерної програми. Ліцензія на використання комп'ютерної програми може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону;

ліцензійний договір - договір, у якому одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання комп'ютерної програми (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог чинного законодавства;

договір про створення за замовленням і використання комп'ютерної програми - договір, у якому одна сторона (програміст) зобов'язується створити комп'ютерну програму відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленій строк;

договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на комп'ютерну програму - договір, у якому одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або в повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах;

ліцензійна комп'ютерна програма - це комп'ютерна програма, яка вводиться в обіг, розповсюджується і використовується в обсягах, формах і способами, прямо зазначеними в ліцензії;

неліцензійна комп'ютерна програма - це комп'ютерна програма, яка використовується у будь-якій формі і будь-яким способом без відповідного письмового дозволу особи, якій належать майнові права інтелектуальної власності на цю програму;

комп'ютерна програма вільного користування - це комп'ютерна програма, що розповсюджується на умовах ліцензії, що надає користувачеві дозвіл на: використання програми з будь-якою метою; доступ до програмного коду; будь-які дослідження механізмів функціонування програми; використання механізмів (принципів) функціонування будь-яких довільних частин коду програми для створення інших програм та (або) адаптації до потреб користувача; відтворення програми і розповсюдження копій програми будь-яким способом та в будь-якій формі; зміну і вільне розповсюдження як оригінальної програми, так і зміненої, за тими самими умовами, під які підпадає і оригінальна програма;

комп'ютерна програма навчального призначення - це комп'ютерна програма, яка є засобом навчання, що зберігається на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюється на електронному обладнанні;

примірник комп'ютерної програми - це копія комп'ютерної програми, яка виконана в будь-якій матеріальній формі;

контрольна марка - це спеціальний знак, що засвідчує дотримання авторських і (або) суміжних прав і дає право на розповсюдження примірників комп'ютерних програм, баз даних. Контрольна марка є самоклеїним знаком одноразового використання, зовнішній бік якого має спеціальний голографічний захист.

1.2. Комп'ютерна програма є об'єктом авторського права й охороняється як літературний твір у відповідності до чинного законодавства. З моменту створення комп'ютерної програми її автору належать особисті немайнові права. Майнові права на комп'ютерну програму належать її авторіві, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Будь-яка особа, яка бажає використовувати комп'ютерну програму, повинна отримати дозвіл на використання цієї програми.

1.3. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності може здійснюватись на підставі одного з таких документів: ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійного договору; договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; іншого договору щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Договір щодо розпоряджання майновими правами

інтелектуальної власності має бути укладеним у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності такий договір є недійсним.

1.4. Використання твору без дозволу автора є порушенням авторського права. Порушення авторського права, у тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством. Незабезпечення дотримання законодавства може бути підставою для притягнення керівника навчального закладу до відповідальності.

1.5. Особи, що працюють або вчаться в навчальному закладі, зобов'язані дотримуватися законодавства з питань правової охорони комп'ютерних програм та використовувати комп'ютерні програми в обсязі, формі, способом, визначеними в ліцензії або в ліцензійному договорі, або в іншому договорі щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

2. Відповідальні особи та їх обов'язки

2.1. Відповідальним за дотримання вимог законодавства під час використання комп'ютерних програм у навчальному закладі є керівник цього закладу.

Керівник навчального закладу може призначити вповноважену ним особу (осіб), відповідальну за інформаційно-технічне забезпечення навчального закладу.

Керівник навчального закладу або вповноважена ним особа забезпечують дотримання положень цих Правил при використанні комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами.

2.2. При використанні комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами навчальні заклади зобов'язані:

- дотримуватися вимог, що передбачені нормативними актами МОН України, які регламентують склад, кількість та основні технічні характеристики комп'ютерної техніки для облаштування і використання кабінетів інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних закладах;

- придбавати і використовувати в навчальному процесі комп'ютерні програми і комп'ютерну техніку з попередньо встановленими комп'ютерними програмами, що мають відповідний гриф та/або Свідоцтво про визнання відповідності педагогічним вимогам МОН України;

- придбавати і використовувати комп'ютерні програми навчального призначення, що мають відповідний гриф та/або Свідоцтво про визнання відповідності педагогічним вимогам МОН України.

2.3. Керівник навчального закладу та/або вповноважена ним особа:

- визначає потреби в придбанні нової комп'ютерної техніки і комп'ютерних програм;

- забезпечує ведення обліку комп'ютерної техніки і комп'ютерних програм, що придбаваються та використовуються;

- організовує роботу із створення архівів примірників комп'ютерних програм і збереження супровідної документації до них, зокрема ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на ці комп'ютерні програми;
- забезпечує проведення інвентаризації комп'ютерних програм, що використовуються навчальним закладом;
- контролює встановлення комп'ютерних програм та їх використання користувачами комп'ютерної техніки, перевіряє наявність ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на ці комп'ютерні програми;
- з метою запобігання неправомірному використанню комп'ютерних програм проводить легалізацію комп'ютерних програм, тобто забезпечує приведення використання наявних комп'ютерних програм у відповідність до вимог законодавства про авторське право шляхом заміни неліцензійних примірників комп'ютерних програм на ліцензійні;
- організовує проведення щоквартальних перевірок правомірності використання комп'ютерних програм;
- організовує проведення інструктажу, навчання співробітників навчального закладу правилам поведінки з комп'ютерною технікою і комп'ютерними програмами та дотримання авторських прав на комп'ютерні програми.

3. Придбання комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами

3.1. При придбанні комп'ютерних програм за рахунок державних коштів, за рахунок коштів юридичних/фізичних осіб чи при отриманні комп'ютерних програм на безоплатній основі навчальні заклади зобов'язані:

- придбавати виключно ліцензійні примірники комп'ютерних програм або примірники програм вільного користування, які мають бути забезпечені документацією, що підтверджує правомірність їх використання згідно з ліцензією або ліцензійним договором, або іншим договором щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності чи належність до комп'ютерних програм вільного використання;
- отримувати від постачальника документальне підтвердження правомірності використання комп'ютерних програм, зокрема ліцензію або ліцензійний договір, або інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності чи належності до комп'ютерних програм вільного використання. Примірники комп'ютерних програм, що реалізуються на дисках для лазерних систем зчитування (CD-дисках), обов'язково мають бути марковані контрольними марками;
- придбавати примірники комп'ютерних програм, що за своїми технічними характеристиками відповідають конфігурації комп'ютерної техніки, на якій вони будуть використовуватися (у разі закупівлі комп'ютерних програм окремо від комп'ютерної техніки);

- за інших однакових об'єктивних технічних і якісних характеристик віддавати перевагу україномовним версіям комп'ютерних програм.

3.2. При придбанні комп'ютерної техніки з попередньо встановленими на жорсткі диски комп'ютерними програмами за рахунок державних коштів, за рахунок коштів юридичних/фізичних осіб чи при отриманні комп'ютерної техніки з попередньо встановленими на жорсткі диски комп'ютерними програмами на безоплатній основі навчальні заклади зобов'язані дотримуватись вимог щодо правомірного використання комп'ютерних програм, зазначених у пункті 3.1 Правил.

4. Облік комп'ютерних програм

4.1. Для здійснення контролю за наявністю, збереженням та обігом комп'ютерних програм на кожен комп'ютер навчального закладу в тижневий строк після введення його в експлуатацію оформлюється картка обліку комп'ютерної техніки із зазначенням установлених комп'ютерних програм, яка зберігається у закладі протягом усього строку експлуатації комп'ютера.

Картка обліку ведеться в електронній та/або паперовій формах і повинна містити такі відомості:

- інформацію про користувача (ів), за яким (и) закріплено комп'ютерну техніку;
- технічні параметри комп'ютерної техніки, що експлуатується;
- назву, вид, версію кожної встановленої програми, дату її придбання та встановлення, найменування виробника чи розповсюджувача примірників цієї програми, реквізити ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

4.2. Закріплення комп'ютерної техніки в навчальному закладі за користувачем повинно бути документально оформлене. У разі зміни користувача, за яким закріплена комп'ютерна техніка, до картки обліку вноситься відповідний запис.

4.3. Установлення комп'ютерних програм, їх переустановлення чи видалення здійснюється лише за погодженням з керівником навчального закладу або особою, яка відповідає за інформаційно-технічне забезпечення навчального закладу.

4.4. Бухгалтерський облік комп'ютерних програм здійснюється відповідно до положень Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ, затвердженої наказом Державного казначейства України від 17.07.2000 N 64 ([z0459-00](#)), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 31.07.2000 за N 459/4680, та Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 "нематеріальні активи", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.10.99 N 242 ([z0750-99](#)), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 02.11.99 за N 750/4043.

5. Проведення інвентаризації комп'ютерних програм

5.1. Навчальні заклади щорічно проводять планову інвентаризацію комп'ютерних програм, що використовуються, визначають вимоги до комп'ютерних програм, які мають застосовуватись для задоволення потреб цих закладів, та визначають необхідну кількість комп'ютерних програм для задоволення таких потреб. При цьому комп'ютерні програми, які не підлягають легалізації через моральну застарілість, невідповідність вимогам державної системи сертифікації УкрСЕПРО для комп'ютерних програм, що використовуються у навчальному процесі, тощо повинні бути виведені із експлуатації.

5.2. У процесі інвентаризації перевіряються: наявні в навчальному закладі комп'ютерні програми; документація, що підтверджує правомірність використання комп'ютерних програм, та інші питання, які можуть бути включені до програми інвентаризації.

5.3. Результати інвентаризації оформлюються актами інвентаризації комп'ютерних програм і зберігаються у навчальному закладі протягом 3 років.

6. Контроль за використанням комп'ютерних програм

6.1. Керівник навчального закладу та/або уповноважена ним особа організовує проведення планових і позапланових (раптових) перевірок використання комп'ютерних програм з метою виявлення випадків невідповідності їх використання положенням чинного законодавства і цих Правил та виявлення фактів використання неліцензійних примірників комп'ютерних програм.

При виявленні фактів використання неліцензійних примірників комп'ютерних програм з'ясовуються причини й умови, які привели до встановлення цих програм, та вживаються заходи щодо припинення використання неліцензійних комп'ютерних програм.

6.2. Перевірки дотримання навчальними закладами положень цих Правил мають право здійснювати центральні і місцеві органи управління освітою, Державна інспекція навчальних закладів та Державна служба інтелектуальної власності України.

{ Пункт 6.2 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 578 ([з0811-11](#)) від 14.06.2011 }

Заступник голови
Державного департаменту
інтелектуальної власності

В.С. Дмитришин

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

08.11.2004 N 855

Про заборону тютюнокуріння в навчальних закладах і установах Міністерства освіти і науки України і затвердження заходів щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді

Високий рівень вживання тютюну в Україні є соціально-демографічною проблемою, яка стосується як усього населення загалом, так і дітей, учнівської та студентської молоді особливо.

Поширеність куріння серед цієї категорії зростає, незважаючи на інформаційно-освітні заходи профілактики. До досягнення повноліття 82% юнаків та 72% дівчат мають досвід паління цигарок протягом життя. До активних курців належать серед хлопців: 11% у віці до 13-15 років, 20% у віці 15-16 і 35% у віці 16-17 років, серед дівчат відповідні показники: 5, 6 і 19%.

На виконання [ст. 56](#) Закону України "Про освіту" (1060-12) та з метою надання підліткам об'єктивних сучасних знань щодо вироблення відповідального ставлення до власного здоров'я та усвідомлення його ціннісної значущості, викорінення легковажного ставлення відносно куріння, а також формування навичок здорового способу життя **НАКАЗУЮ:**

1. Заборонити тютюнокуріння у приміщеннях і на територіях навчальних закладів та установ Міністерства освіти і науки України.

2. Затвердити заходи міністерства щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді (додаються).

3. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

3.1. До 1 грудня 2004 року видати відповідні накази стосовно заборони тютюнокуріння в навчальних закладах і установах та затвердити заходи щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді та забезпечити контроль за їх виконанням.

3.2. Про вжиті заходи подати інформацію до 15 грудня 2004 року Міністерству освіти і науки України та щорічно, починаючи з 2005 року, до 1 червня інформувати міністерство про проведену роботу за звітний період.

4. Директорам департаментів загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П.Б.), вищої освіти (Болюбаш Я.Я.), Науково-методичних центрів загальної середньої (Завалевський Ю.І.), професійно-технічної освіти (Паржницький В.В.), вищої освіти (Левківський К.М.), Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи (Панок В.Г.) забезпечити виконання заходів та щорічно, починаючи з 2005 року, до 1 червня інформувати департамент професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) про проведену роботу.

5. Наказ опублікувати в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України" та розмістити на веб-сторінці Міністерства освіти і науки України.

6. Визнати такими, що втратили чинність накази Міністерства освіти і науки України від [12.02.01 N 57](#) "Про заборону тютюнопаління в навчальних закладах та установах Міністерства освіти і науки України" та від [10.09.03 N 612](#) "Про формування здорового способу життя і заборону тютюнопаління в навчальних закладах та установах освіти Міністерства освіти і науки України".

7. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників міністра В.О.Огнев'юка, Т.М.Десятова та М.Ф.Степка.

Міністр

В.Г. Кремень

Додаток
до наказу Міністерства освіти і науки
України
08.11.2004 N 855

ЗАХОДИ

щодо проведення антинікотинової інформаційно-освітньої та профілактичної роботи серед дітей, учнівської та студентської молоді в навчальних закладах та установах Міністерства освіти і науки України

№ п/п	Назва заходів	Дата проведення	Відповідальні за проведення
1	Забезпечити розроблення та впровадження окремих тем щодо профілактики тютюнокуріння до навчальних програм, факультативів у вищих педагогічних навчальних закладах та закладах	2004-2005 рр. Постійно	Науково-методичний центр вищої освіти Департамент вищої освіти

	післядипломної педагогічної освіти		
2	Розробити та забезпечити функціонування спеціальних рубрик з проблем тютюнокуріння в періодичних педагогічних засобах масової інформації	2004-2005 рр. Постійно	Видавництво "Педагогічна преса"
3	Сприяти впровадженню інформаційно-освітніх програм, психологічних тренінгів, зокрема, "Як стати вільним і улюбленим" (за проектом "Діалог"). В антинікотиновій профілактичній роботі використовувати методику "рівний - рівному"	2004-2005 рр. Постійно	Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
4	Розробити навчальну програму курсу за вибором для школярів основної школи з профілактики тютюнокуріння "Твоє життя - твій вибір"	2005 рік	Науково-методичний центр середньої освіти, департамент загальної середньої та дошкільної освіти
5	Розробити та впровадити систему морального та матеріального стимулювання педагогічних та науково-педагогічних працівників, які не курять цигарки, займаються інформаційно-освітньою діяльністю щодо формування навичок здорового способу життя серед дітей, учнівської та студентської молоді	2004-2005 рр. Постійно	Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
6	Провести аналіз інформаційно-освітніх програм, посібників з проблем запобігання та подолання тютюнокуріння, методик профілактичної антитютюнової роботи з учнями, студентами та дітьми дошкільних закладів щодо їх	До 01.06.2005 р.	Науково-методичні центри середньої освіти, професійно-технічної освіти, вищої освіти, Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної

	тематичної спрямованості, змісту, актуальності, всебічної повноти висвітлення проблем запобігання та подолання тютюнокуріння, оцінити їх ефективність, створити банк даних з наступним впровадженням кращих із них у навчально-виховний процес навчальних закладів		роботи, Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
7	Забезпечити проведення конкурсів серед дітей, учнівської та студентської молоді, педагогічних та науково-педагогічних працівників на кращий зразок інформаційно-просвітницького матеріалу антитютюнового спрямування та пропагування переваг здорового способу життя(листівки, плакати, літературні твори, методичні матеріали тощо)	Постійно	Науково-методичні центри середньої освіти, професійно-технічної освіти, вищої освіти, Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
8	Розширювати мережу шкіл сприяння здоров'ю	Постійно	Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
9	Забезпечити проведення Всеукраїнського уроку здоров'я 7 квітня у Всесвітній день здоров'я (лист МОН від 17.02.04 N 1/9-74) та 31 травня в рамках Всесвітнього дня без тютюну акцій щодо припинення куріння серед дітей, учнівської та студентської молоді,	Постійно	Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій

	педагогічних та науково-педагогічних працівників		
10	Забезпечити регулярне проведення батьківських зборів із залученням медичних працівників з питань просвіти та вироблення спільних дій щодо зменшення тютюнокуріння серед дітей, учнівської та студентської молоді	Листопад – грудень 2004 року Щорічно	Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
11	Спільно із медичними працівниками виявити всіх учнів, які курять цигарки і запровадити їх облік. Забезпечити індивідуальну профілактичну роботу з цією категорією дітей щодо позбавлення їх від шкідливої звички, налагодити дієву взаємодію "школа - сім'я" щодо профілактики тютюнокуріння	До 1 січня 2005 року Постійно	Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій
12	Сприяти залученню неурядових громадських організацій, працівників охорони здоров'я, соціальних служб для молоді до участі в освітніх та пропагандистських заходах за міжнародними проектами, програмами	Постійно	Департаменти загальної середньої та дошкільної освіти, вищої освіти, професійно-технічної освіти, Науково-методичні центри середньої освіти, професійно-технічної освіти, вищої освіти, Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, Міністерство освіти і науки АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАКАЗ

25.02.2004 N 151/11

Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 15.09.99 р. N 1697 (1697-99-п) "Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства" (п.п.35, 36) та постанови Президії Академії педагогічних наук України від 19.01.2000 р. N 1-7/1-3 "Про хід виконання заходів АПН України щодо науково-методичного забезпечення художньо-естетичного та морального виховання дітей і молоді" **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Концепцію художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексну програму художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах.

2. Міністерству освіти Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій:

2.1. Довести зміст і завдання Концепції та Комплексної програми до відома ректорів (директорів) обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, керівників загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.

2.2. Забезпечити реалізацію Комплексної програми у навчально-виховному процесі загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.

3. Опублікувати Концепцію та Комплексну програму в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України".

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Міністра Огнев'юка В.О., Десятова Т.М. та віце-президента Академії педагогічних наук України Савченко О.Я.

**Міністр освіти і науки України
Перший заступник президента
АПН України**

В.Г. Кремень

В.М. Мадзігон

КОНЦЕПЦІЯ

художньо-естетичного виховання учнів

у загальноосвітніх навчальних закладах

1. Загальні положення

Концепція розроблена відповідно до Законів України "Про загальну середню освіту" (651-14), "Про позашкільну освіту" (1841-14), вона ґрунтується на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти (12- річна школа) і спрямована на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти (347/2002) в Україні.

Глобалізація як провідна ознака сучасності та соціокультурні процеси в Україні, що формуються на ґрунті багатовікових вітчизняних традицій і в загальному контексті європейської та світової інтеграції з орієнтацією на загальнолюдські фундаментальні демократичні цінності громадянського суспільства зумовлюють необхідність переосмислення концептуальних засад художньо-естетичного виховання школярів. Нові тенденції розвитку культури інформаційного суспільства, пов'язані з глобальним поширенням мас-медіа, не можуть не впливати на систему освіти та виховання, яка в усі часи гнучко реагувала на соціокультурні умови і потреби. Естетичне ставлення школярів до світу, до різних видів мистецтва формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення, дисципліни художньо-естетичного циклу - музичне та образотворче мистецтво - посідають занадто скромне місце в загальноосвітніх навчальних закладах. Тому шкільна освіта у відриві від усієї системи позаурочної та позашкільної виховної роботи об'єктивно не може реалізувати необхідний комплекс культуротворчих функцій, притаманних мистецтву.

Сьогодні набуває все більшого визнання розуміння того, що реальність світу створюється багатьма голосами культур із власними дискурсами. Для нового імовірнісного стилю мислення характерне прийняття культурної різноманітності, "консенсусної або соціальної раціональності", яка виникає в результаті обговорення різноманітних ідей, альтернативних суджень, варіативних перспектив. Мистецька спадщина, акумулюючи емоційно-естетичний досвід поколінь, втілює і передає ціннісне ставлення до світу крізь призму етнонаціональної специфіки, тому вона є ефективним засобом виховання моральності, патріотичних почуттів, громадянської позиції. Цінності мистецтва важливі також з огляду на сучасне існування дітей і молоді в полікультурному просторі. Завдяки універсальності художньо-образної мови вони передають зрозумілу для різних народів смислову інформацію, дають змогу особистості вступати в невербальний діалог з різними культурами минулого і сучасності, розуміти інших і розширювати таким чином свій власний духовний світ, його унікальність і самобутність.

Отже, сучасні загальноосвітні школи та позашкільні навчальні заклади мають стати осередками виховання справжньої духовності, плекання творчої

особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою.

2. Мета і завдання

Мистецтво має унікальні можливості впливу на людину, тому художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а, насамперед, як універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів.

Мета художньо-естетичного виховання полягає в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні.

Загальна мета конкретизується в основних завданнях, що інтегрують навчальні, виховні й розвиваючі аспекти:

збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування культури почуттів, розвиток загальних та художніх здібностей, художньо-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості;

виховання в учнів естетичного ставлення до дійсності та мистецтва, світоглядних уявлень і ціннісних художніх орієнтацій, розуміння учнями зв'язків мистецтва з природним і предметним середовищем, життєдіяльністю людини, зокрема сучасною технікою, засобами масової інформації;

виховання здатності сприймати та інтерпретувати художні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки та оцінки;

розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями та навичками в практичній діяльності, формування художньої компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та власними духовно-світоглядними позиціями;

формування системи знань та уявлень про сутність, види та жанри мистецтва, особливості художньо-образної мови мистецтв – музичного, візуального, хореографічного, театрального, екранного;

виховання художніх інтересів, смаків, морально-естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні відповідно до індивідуальних можливостей та вікових етапів розвитку, формування навичок художньої самоосвіти та самовиховання.

3. Функції, принципи

Коли наприкінці ХХ ст. стабільні філософські орієнтири було втрачено, вектор пошуків методології загальної мистецької освіти та художньо-

естетичного виховання був спрямований у площину новостворених галузей науки: синергетики, герменевтики, феноменології, аксіології, акмеології, кожна з яких висвічує нові грані художніх цінностей і виховні можливості їх впливу на людину. Активізувалися культурологічний та антропологічний аспекти методологічної рефлексії, адже художня освіта на всіх етапах життя людини виступає умовою її розвитку як суб'єкта культури, складовою культурного відтворення. Мистецтво дає змогу особистості засвоїти унікальну культуру людства і створювати свій власний духовний світ.

Узагальнюючи теоретичні здобутки, що віддзеркалюють філософську множинність поглядів щодо функціонування мистецтва в соціумі, можна перерахувати такі основні функції: естетична, інформативно-пізнавальна, світоглядно-виховна, духовно-творча, аксіологічна, евристична, соціально-орієнтаційна, комунікативна, регулятивна, сугестивна, гедоністична, релаксаційно-терапевтична, компенсаторна. На відміну від традиційного домінування в освітньо-виховній системі інформативно-пізнавальної функції доцільно виділити і посилити в педагогічній практиці духовно-творчу функцію, яка тісно пов'язана з світоглядно-виховною.

Принципи художньо-естетичного виховання:

1) органічне поєднання універсального (загальнолюдського, полікультурного), національного (державного) і регіонального (етнолокального, краєзнавчого) компонентів освіти та виховання з безумовним пріоритетом їх національної спрямованості, що забезпечує формування в учнів патріотичних почуттів, громадянської свідомості;

2) синергетичний підхід, що зумовлює націленість освітньо-виховної системи на художньо-естетичний саморозвиток особистості шляхом поєднання освіти із самоосвітою, виховання із самовихованням, на їх безперервність і відкритість до змін;

3) природовідповідність (врахування вікових особливостей та індивідуальних здібностей учнів) та культуровідповідність (розгляд системи художньо-естетичної освіти та виховання школярів як соціокультурного феномену, забезпечення культурної спадкоємності поколінь);

4) гуманітаризація і гуманізація (повага до інтересів і потреб особистості, "олюднення" знань, побудова навчально-виховного процесу на основі педагогіки співробітництва, толерантності взаємин і спілкування);

5) цілісність, що передбачає багатофакторну взаємодію відображених у змісті освіти та виховання основних компонентів соціального досвіду - художньо-естетичних знань, світоглядних уявлень, емоційно-ціннісного ставлення, художніх умінь, творчості;

6) поліхудожність, інтегральність, діалогічність (відображення в змісті художньо-естетичної освіти та виховання об'єктивно існуючих зв'язків між видами мистецтв, діалогу культур);

7) варіативність на основі індивідуалізації, широкої диференціації та допрофесійної спеціалізації;

8) взаємозв'язок художньо-естетичного виховання з соціокультурним середовищем (координація шкільної та позашкільної роботи, узгодження освітніх і дозвіллевих заходів, гармонізація суспільних, професійно-педагогічних і сімейно-родинних виховних впливів).

4. Система художньо-естетичного виховання та її структурні компоненти

Цілісна педагогічна система художньо-естетичної освіти та виховання включає такі складові:

змістовно-цільова - цілі (у соціальному й особистісному вимірах), принципи і завдання, зміст навчання і виховання;

функціонально-процесуальна (педагогічні засоби, форми, методи і прийоми, способи взаємодії, педагогічні технології);

результативно-оцінна (критерії оцінювання проміжних і кінцевих результатів навчання, інтегральні показники художньо-естетичної вихованості, гуманістична експертиза педагогічної системи загалом).

Система художньо-естетичної освіти та виховання включає структурні компоненти:

1. Базовий освітньо-виховний компонент, що передбачає навчання, виховання й розвиток учнів під час вивчення предметів та курсів освітньої галузі "Мистецтво - Естетична культура" і складається з двох частин:

а) інваріантної частини, представленої предметами і курсами базового навчального плану державного освітнього стандарту, які мають опановуватися всіма учнями, незалежно від типу навчального закладу і профілю навчання (предмети "Музичне мистецтво", "Образотворче мистецтво" або інтегрований курс "Мистецтво", курс "Художня культура", "Естетика").

б) варіативної частини, що складається з елективних предметів і курсів, які вводяться до робочих навчальних планів конкретного навчального закладу відповідно до можливостей і потреб педагогічного колективу, учнів, батьків ("Хореографія", "Основи театру і кіно", "Українське декоративно-ужиткове мистецтво", "Дизайн", "Комп'ютерна графіка" тощо).

2. Позаурочний компонент художньо-естетичного виховання, що передбачає організацію колективних і групових форм діяльності учнів поза межами класу і школи, але під керівництвом або за участю вчителів (заняття в гуртках художньо-естетичного профілю, шкільних об'єднаннях за інтересами, художньо-творчих колективах, клубах; організація екскурсій до музеїв, фольклорних експедицій; відвідування театральних вистав, концертів, художніх майстерень тощо);

3. Позашкільний освітньо-виховний компонент, що охоплює різні типи позашкільних навчальних закладів усіх форм власності - державних і громадських (спеціальні музичні та художні школи, мистецькі заклади, студії, будинки й палаци дитячої та юнацької творчості тощо).

4. Компонент художньо-естетичної самоосвіти та самовиховання, початковий досвід яких набувається в школі завдяки створенню відповідних

організаційно-педагогічних умов, різних форм індивідуальної роботи вчителя з учнями, методів педагогічного стимулювання художньо-естетичного саморозвитку учнів, а також за допомогою залучення батьків до естетико-виховного процесу, сприяння сімейно-родинному аматорству.

5. Навчальна діяльність - фундамент естетико-виховної системи школи

Основою виховного впливу мистецтва на особистість школяра є навчальна діяльність, адже саме у перебігу систематичного викладання предметів художньо-естетичного циклу вчитель має змогу цілеспрямовано і систематично виявляти могутній виховний потенціал художніх цінностей, впливаючи на всіх без винятку учнів молодшого, середнього і старшого шкільного віку.

Через кардинально новий механізм - державний освітній стандарт - визначається оптимальний, науково обґрунтований обсяг змісту освіти та виховання, необхідний для соціалізації особистості. Невід'ємний компонент загальної середньої освіти становить освітня галузь "Мистецтво - Естетична культура" як чинник духовно-творчого розвитку учнів, гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу. Державний освітній стандарт забезпечує можливість безперервної художньо-естетичної освіти, що дає змогу учням продовжувати її на різних ступенях навчання і складає основу для подальшої самоосвіти та самовиховання.

У початковій школі в галузі "Мистецтво" виділено змістові лінії, що охоплюють основні види мистецтв - музичне, візуальне (образотворче), хореографічне, театральне, екранне. Домінуючими змістовими лініями залишаються музичне та візуальне мистецтва, у зміст яких інтегруються елементи інших змістових ліній. Завдяки варіативності освіти реалізується можливість викладання або окремих предметів ("Музика", "Образотворче мистецтво"), або інтегрованого курсу ("Мистецтво").

В основній школі виділяються музична, візуальна (образотворча), мистецько-синтетична (хореографічне, театральне та екранні мистецтва) і культурологічна змістові лінії. Доцільно розглядати зміст загальної мистецької освіти як органічну частину культури, будувати інтегровані курси з урахуванням культурологічного підходу. Аналогічно до початкової ланки освіти в основній школі галузь може бути представлена або окремими предметами ("Музика", "Образотворче мистецтво"), або інтегрованим курсом ("Мистецтво"). Завершується мистецька освіта в основній школі узагальнюючим курсом "Художня культура", який є водночас пропедевтичним для вивчення української та зарубіжної художньої культури у старшій школі. З огляду на можливості залучення годин варіативної частини Базового навчального плану доцільно починати вивчення курсу художньої культури з 5-го - 6-го класу – паралельно й синхронно з основними мистецькими предметами.

Концептуальні засади формування змісту мистецької освіти в старшій школі зумовлені загальною інтегральною педагогічною стратегією, профільною диференціацією змісту освіти, компаративним підходом до опанування цінностей вітчизняної та зарубіжної художньої культури як складових єдиної

духовної спадщини людства. Курс "Художня культура" вводиться як базовий у класах усіх профілів (у художньо-естетичних - вивчається поглиблено). Курс "Естетика" має узагальнююче значення щодо всієї мистецької освіти в школі, тому він впроваджується після вивчення мистецтва та художньої культури (в 12 кл.) у класах філологічного, суспільно-гуманітарного і художньо-естетичного профілів (в останньому - поглиблено). За рахунок варіативної частини доцільно введення різних спецкурсів, які враховують сучасні тенденції розвитку інформаційного суспільства, зокрема "Медіа культура", "Комп'ютерний дизайн" тощо.

За таких умов освітня галузь "Мистецтво - Естетична культура" матиме цілісний, неперервний, наскрізний характер, охоплюючи всі роки навчання в загальноосвітній школі, всі види мистецтва, функціонуючи в системі гнучких взаємозв'язків між усіма предметами і курсами.

6. Діалогова стратегія педагогічної взаємодії – основа навчально-виховного процесу

Культурологічний підхід до інтерпретації твору мистецтва передбачає проникнення в природу знаків і символів крізь так звані мовні коди. Мова мистецтва відрізняється від інших тим, що вона звернена до особистісного саморозуміння і самоорієнтації. Розуміння мистецтва - це творчий процес співпереживання та інтерпретації, що носить активно діалогічний характер. Саме "діалог культур" дає змогу особистості не тільки прилучитися до вітчизняних і загальнолюдських цінностей, а й самовизначитися у світі культури, включитися у її творення і водночас вдосконалювати себе як суб'єкта культури.

У шкільній практиці абсолютизуються раціонально-логічні форми навчання мистецтва, споріднені з тими, які характерні для негуманітарного знання, і недооцінюються інтуїтивні, емоційно-образні шляхи осягнення істини, які належать до сфери духовних здібностей і потреб людини. Мистецтво має стати відкритою образною моделлю входження в світ і не лише завдяки його пізнанню, але й індивідуальному емоційному "переживанню" і "проживанню".

Щоб зняти існуючі бар'єри у спілкуванні учнів "з приводу мистецтва", поряд із оновленням змісту художньо-естетичної освіти та виховання, необхідно змінити педагогічні технології з авторитарно-інформативних на суб'єкт-суб'єктні (діалогічні), інтерактивні (рефлексивні), спрямовані на підвищення духовно-енергетичного потенціалу навчально-виховного процесу (виникнення катарсису, емпатії тощо).

Пріоритетною має стати діалогова стратегія педагогічної взаємодії, забарвлена позитивними емоційно-естетичними переживаннями, захопленням художньою діяльністю, емпатійними почуттями, з домінуванням відчуття успіху, насолоди від мінімальної самотійної участі на шляху до пізнання мистецтва. Під терміном "діалог" мається на увазі не просто розмова, бесіда, а, насамперед, ланцюжок взаємозалежних вербальних і невербальних спілкувань між педагогом і учнями на основі партнерських стосунків, обміну особистісними духовними цінностями. Комунікативна функція мистецтва виявляється в різних

видах спілкування: діалог з митцем, діалог культур, діалог особистісних смислів в системі "учень - учень" або "вчитель - учні", внутрішній діалог (інтеріоризована дискусія).

З огляду на пріоритет особистісно-розвивальної освіти замість традиційного "аналізу" творів мистецтва необхідно ввести в науково-педагогічний обіг і шкільну практику поняття "інтерпретація" творів мистецтва, адже принципового значення набуває пошук учнями в мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному світу, художньо-естетичному досвіду. Тому актуальності набуває проблема розвитку в учнів, особливо старшого шкільного віку, навичок самостійної інтерпретації творів різного художнього рівня критичного мислення.

Таким чином, методична система виховання мистецтвом та викладання дисциплін художньо-естетичного циклу в загальноосвітній школі має спрямовуватися на розвиток таких якостей учнів як ініціативність, активність, самостійність, креативність, критичність, забезпечувати умови для самореалізації та безперервного самовдосконалення і самовиховання, нейтралізувати зовнішні антихудожні впливи мікро- і макросередовища. В організації практичної художньої діяльності молодших школярів мають домінувати ігрові методики, підлітків - проблемно-пошукові методи, старшокласників - дослідницький, спрямовані на здійснення самостійних художньо-творчих проєктів.

7. Роль соціокультурного середовища

Однією з умов ефективного впровадження цілісної системи художньо-естетичної освіти та виховання учнів є створення естетичного середовища в навчальному закладі, відкритого до активної взаємодії з навколишнім соціокультурним середовищем.

Важливим завданням сучасної школи стає створення інноваційної педагогічної інфраструктури, що охоплюватиме:

естетику предметного середовища, в якому школярі зможуть реалізувати свої художньо-творчі здібності (естетика шкільного доккілля - картинні галереї, мистецькі світлиці, художні майстерні; сучасний дизайн шкільних інтер'єрів тощо);

естетику соціально-педагогічного середовища (естетика шкільного спілкування і життєтворчості, краса міжособистісних відносин, панування педагогічного оптимізму і віри, що кожна дитина в душі митець).

Школа із специфічним соціально-культурним середовищем у нових суспільно-економічних умовах має бути відкритою до контактів із закладами культури і мистецтв (музеями, філармоніями, театрами тощо), до взаємодії з професійними та самодіяльними мистецькими колективами і відомими митцями, більш того - вона повинна стати ініціатором таких контактів. Саме художньо-естетичні аспекти шкільного життя мають змогу нейтралізувати зовнішні антиестетичні впливи макросередовища, засобів масової інформації, виконувати арттерапевтичну і превентивну функції щодо девіантної поведінки учнів.

Педагогічні колективи загальноосвітніх навчальних закладів не повинні займати позицію нейтралітету в організації культурного відпочинку, змістовного й цікавого дозвілля дітей, підлітків і юнацтва. Вони мають налагоджувати систематичну взаємодію з культурно-освітніми закладами та представниками культури для прилучення учнів до художніх цінностей з максимальним урахуванням індивідуальних здібностей, задоволенням інтересів і потреб учнів.

Оновлення потребують і зв'язки школи з сімейно-родинним оточенням учнів; особливого значення набуває їх гармонізація в сфері художньо-естетичного виховання. Залучення батьків до творчої співпраці сприятиме збереженню народних традицій і звичаїв, забезпеченню духовної спадкоємності поколінь.

8. Умови реалізації Концепції

Вирішальною умовою реалізації Концепції є комплексне розв'язання питань щодо її забезпечення у таких напрямках:

1) нормативне забезпечення (нагальна необхідність розробки закону "Про художньо-естетичну освіту та виховання");

2) наукове та організаційно-методичне забезпечення (створення навчально-методичного забезпечення - програм, підручників, методичних посібників, довідкових енциклопедичних видань, словників з мистецтва для учнів і вчителів);

3) кадрове забезпечення (модернізація вищої та післядипломної педагогічної освіти з урахуванням потреб поліхудожнього виховання школярів, започаткування галузевого підходу до підготовки і перепідготовки вчителів художньо-естетичного профілю;

4) матеріально-технічне забезпечення, адже хронічний дефіцит сучасного технічного обладнання саме для мистецької галузі (аудіовізуальної апаратури, якісних касетних фонохрестоматій і комплектів слайдів, відеоматеріалів, CD тощо) в умовах інформаційно-техногенного суспільства вкрай негативно позначається на результатах художньо-естетичного виховання учнів, тому що невпинно збільшується дистанція між тим, що існує в культурно-інформаційному просторі, і тим, що використовується в школі та позашкільних навчальних закладах.

Система художньо-естетичної освіти та виховання має відкритий характер, широкий простір для вдосконалення, відродження кращих національних культурних традицій і впровадження найсучасніших інноваційних ідей. Головне, щоб нагальну потребу в кардинальних мінах у цій царині відчули й усвідомили не тільки представники вузького кола фахівців - науковців і педагогів-практиків, а й усі члени суспільства, причетні до виховання дітей і молоді - майбутнього України.

Автор Концепції - Масол Л.М. (Інститут проблем виховання АПН України)

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА
художньо-естетичного виховання учнів
у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах

Розділ I. Художньо-естетичне виховання учнів у навчальній діяльності

1.1. Огляд зарубіжних тенденцій

У різних країнах світу існують певні відмінності у підходах до визначення освітньо-виховного статусу мистецьких дисциплін, їх короткий огляд і порівняння дають змогу виділити оригінальні риси національних систем і загальні тенденції.

У Німеччині згідно з навчальним планом початкової школи на предмет "Художнє виховання, музика, праця" виділяється сукупно 3 год. на тиждень у 1-му класі та по 4 год. на тиждень у 2-4-х класах.

Середня освіта здобувається в таких типах навчальних закладів: основна школа, реальна школа і гімназія. Навчальним планом основної школи передбачено вивчення предметів "Музика" та "Художнє виховання" у 5-6-х класах по 2 год. на тиждень, в решті інших - предмет "Музика" залишається обов'язковим (1 год. на тиждень), а "Художнє виховання" входить до складу обов'язково-вибіркових предметів (2 год. на тиждень). У реальній школі музика викладається в усіх класах (1 год. на тиждень), а "Художнє виховання і праця" (2-3 год. на тиждень), починаючи з 8-го класу включена до групи предметів "за вибором". У гімназіях дисципліни художньо-естетичного циклу посідають значне місце, їх обсяг залежить від профілю закладу - гуманітарного, естетичного, математичного тощо.

У Франції загальна мистецька освіта охоплює цикл предметів: пластичні мистецтва, музику, танець, театр, кіно.

В елементарній (початковій) школі, яка зберігає наступність з материнською школою, навчальним планом передбачено на цикл предметів "фізкультура, музична освіта, мистецтво" від 6 до 8 навчальних годин. Програми передбачають єдність основних видів діяльності - сприймання, пізнання та оцінювання творів мистецтва національної та інших культур і художньо-творчого самовираження.

У коледжі, починаючи з 6 класу, протягом чотирьох років учні пізнають мистецтво різних епох і регіонів світу, поступово засвоюють мистецтвознавчі поняття, набувають різноманітних практичних художніх вмінь.

У ліцеї протягом трьох років учні можуть продовжувати вивчення того чи іншого виду мистецтва як елективний чи факультативний предмет залежно від профільності навчання.

Французькій школі притаманне партнерство з різними соціальними інституціями, митцями у справі мистецької освіти; значну активність виявляє місцева влада в справі організації у навчальних закладах (з окремою оплатою вчителів) занять з музики, танцю, образотворчого мистецтва, які вивчаються поглиблено у багатьох навчальних закладах).

Аналіз навчальних планів Великобританії показує, що мистецтву приділяється належна увага. Предмети "Мистецтво" і "Музика" у граматичних школах викладаються у перші три роки навчання по 2 год. на тиждень. З четвертого - п'ятого років навчання 50% часу відводиться на предмети за вибором. Застосовується блочний принцип, який передбачає вибір по 4 години з кожного блоку (до них входять "Музика", "Образотворче мистецтво", "Дизайн", "Драма").

У 4-5-х класах вивчається "Музика" - 3 години, "Історія мистецтв" - 2 години, а з 6-го класу - по-різному на природничо-науковому та класичному відділеннях (по 2 та 7 годин відповідно).

На відміну від середньої школи Великобританії у початковій, як правило, діють комплексні програми, оцінюються міждисциплінарні знання й навички учнів; педагогічні колективи шкіл самі вирішують, як викладати предмети національного навчального плану - у вигляді окремих предметів чи у вигляді інтегрованих курсів, програмних модулів.

У Бельгії у початковій школі (1 - 6 класи) цикл мистецьких предметів (artistic education) викладається одним учителем. Ця єдина освітня сфера складається з чотирьох компонентів: "музика - малювання - танець - драма". Учитель може на власний розсуд, але за бажанням дітей і з урахуванням їхніх інтересів, потреб і здібностей створювати підгрупи для опанування окремих видів художньої діяльності. Кількість годин на весь художній цикл та його окремі компоненти визначається педагогічним колективом школи.

В основній школі (7 - 11 класи) мистецька освіта є обов'язковою лише перші два роки навчання, тобто у 7-му і 8-му класах: "Музика" (1 год.) та "Образотворче мистецтво" (1 год.). З наступного 9-го класу ці дисципліни належать до вибіркових. Певні відмінності існують між державними (муніципальними) та різними недержавними школами (католицькими, вальдорфськими тощо).

У США не існує загальнонаціонального навчального плану (curriculum), виділяються лише базові предмети для обов'язкового вивчення у всіх штатах; до них належать співи та мистецтво. Поряд із обов'язковими пропонується велика кількість предметів за вибором (інколи до 100). Окрім офіційних - державних - ефективно діють громадські механізми визначення освітніх стратегій. У школах різного типу спостерігаються надзвичайно великі відмінності в обсязі, змісті та технологіях художнього виховання.

В англійських країнах поширення набули різноманітні інтегровані курси з естетичним компонентом. Естетизація педагогічного процесу в школах англійських країн - США, Канаді, Великій Британії - здійснюється за технологією створення естетичного поля і передбачає чотири основні шляхи реалізації програми "Виховання мистецтвом":

1) - розробка інтегративного курсу (об'єднання образотворчого, музичного, хореографічного, драматичного мистецтв), на викладання якого відводиться шоста частина щоденного навантаження; застосовується "групове викладання", тобто співробітництво викладачів мистецтвознавчого циклу;

2) - доповнення змісту кожної навчальної дисципліни естетичним компонентом ("естетика мовлення", "естетика математики", "естетика природознавства" тощо) і водночас диференційоване вивчення предметів мистецтвознавчого циклу;

3) - періодичне проведення тематичних занять-блоків, де окремі мистецтвознавчі та загальноосвітні дисципліни інтегруються навколо спільних для них понять;

4) - викладання мистецтва як базової основи загальної освіти ("Образотворче мистецтво і математика", "Музика і фізика", "Хореографія і література" тощо).

У молодших класах багатьох шкіл на предмети естетичного циклу виділяється 7 год. на тиждень, також 80% часу впродовж дня відведено на художні заняття, де мистецтво виступає методологією навчання.

У скандинавських країнах - Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії - розповсюдження набуло варіативне навчання: школи мають значну свободу вибору при складанні навчальних планів і програм з різних предметів, які обирають педагогічні колективи та адміністрація навчальних закладів. Наприклад, музика викладається впродовж 9-10-ти років як обов'язковий предмет по 1-2 години щотижня у молодших і середніх класах та по 1 годині в старших класах (окрім середніх шкіл Норвегії). Водночас заклади, які мають відповідні умови, організовують різноманітні заняття з мистецтва (гра на музичних інструментах, хоровий спів, оркестр, естрадні ансамблі, ритміка тощо). У Швеції у початковій школі практикується інтегроване навчання, у середній - викладається предмет "Мистецтво" (по 3 - 4 години на тиждень), який охоплює широке коло художніх явищ. Різноманітні творчі контакти існують між загальною та спеціальною мистецькою освітою.

В Угорщині протягом останніх років функцію основоположного документа для розробки різних програм з мистецтва виконує державний освітній стандарт. Згідно з цим документом предмети мистецтва - музичного, візуального, хореографічного, театрального, екранного - охоплюють 16 % загального обсягу навчання в загальноосвітній початковій школі та близько 10% в старшій (для порівняння: в Україні в початковій школі мистецькі дисципліни складають близько 7%, в основній - 5%, в старшій - були завжди відсутні).

Музика і співи викладаються в угорських загальноосвітніх школах з 1-го по 10-й клас. Велика роль приділяється охопленню всіх дітей хоровими заняттями. У старших класах гімназій вивчається історія музики.

У Польщі реформування загальної середньої освіти відбувається в напрямку інтеграції мистецьких дисциплін (практичне впровадження проекту реформи почалося з 2001 року). У 1-3-х класах уроки музики проводяться спільно з уроками польської мови (вивчення фольклору), фізичної культури (танцювальна діяльність), природознавства (вивчення пісень певної пори року). В основній введено інтегрований курс "Мистецтво" (музика та образотворче мистецтво). У 4-6-х класах основної школи заняття згрупповуються в блоки і предмет "Мистецтво" входить до групи гуманітарних дисциплін, вчителі яких

широко застосовують міжпредметні зв'язки. У трирічній гімназії також складається курс "Мистецтво", учні опановують польську культуру минулого і сучасності.

У Росії згідно з останнім варіантом концепції освітньої галузі "Мистецтво" у 12-річній школі передбачено введення після вивчення музики та образотворчого мистецтва в початковій та основній школі інтегрованого курсу "Світова художня культура". Створено програми поліхудожнього розвитку учнів молодших і середніх класів (переважно на основі одного з видів мистецтва). Більшість інтегрованих курсів для початкової, основної та старшої школи побудовані в межах традиційної схеми - "література – музика - живопис".

Згідно з освітньою реформою в Латвії мистецька загальна освіта набула досить вагомого значення як фактор розвитку емоційної сфери та художньо-творчого самовираження особистості. Предмети "Музика" (спів, гра на інструментах, сприймання музики), "Візуальне мистецтво" (малювання, ліплення) і "Література" (з елементами театру) складають єдиний цикл, який викладається протягом усіх 9-ти років навчання в початковій та основній школі. На музику та візуальне мистецтво виділено сукупно 4 години на тиждень (по дві години на кожний предмет).

В Японії, де в державних школах діють єдині програми і де завжди приділялася значна увага естетичним чинникам освіти, кількість навчального часу на художньо-естетичний компонент (разом з літературним) доходить до 50%. Музика вивчається тричі на тиждень у 1-му класі, двічі - у 2-8-х класах, один раз на тиждень у 9-му класі. Майже всі школи створюють хоріві колективи. Існує своєрідна практика організації великих зведених оркестрів юних скрипалів. Опанування образотворчого мистецтва ґрунтується на поєднанні національних традицій з вивченням світової художньої спадщини.

Таким чином, навіть побіжний компаративний аналіз змісту художньо-естетичної освіти і виховання в різних країнах дає підстави для висновків щодо провідних світових тенденцій у цій галузі, до яких, на нашу думку, належать: підвищення ролі та статусу мистецтва у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів; вивчення різних видів мистецтв (поліхудожня освіта і виховання), орієнтація на створення інтегративних курсів, особливо у молодших класах школи; охоплення художньо-естетичним вихованням усіх ланок школи з пріоритетним значенням початкової художньої освіти; поширення міждисциплінарних зв'язків у межах не тільки художньо-естетичного та спорідненого гуманітарного циклів, а й з іншими - так би мовити віддаленими предметами; використання мистецтва і як засобу розвитку спеціальних художніх здібностей та мислення, і як універсального способу стимулювання творчого потенціалу особистості.

1.2. Виховання школярів у процесі опанування мистецьких предметів

Впродовж тривалої історичної еволюції українська школа накопичила значний досвід виховання дітей та юнацтва засобами мистецтва. У педагогічних пошуках сьогодення вчені та вчителі-практики можуть спиратися на традиції

українського шкільництва попередніх епох. Ретроспективний аналіз кращих досягнень школи минулого, доробку багатьох поколінь талановитих попередників свідчить, що витoki художньо-естетичного виховання сягають шкіл Київської Русі, де запроваджувався обов'язковий хорovий спів; основоположні принципи та національні особливості педагогіки мистецтва почали формуватися в братських і козацьких школах, колегіумах XVI-XVIII ст., що спричинило розквіт української хорovої культури, появу мистецьких шедеврів українського бароко, виникнення оригінального явища "шкільної драми" тощо. У гімназіях та ліцеях XIX ст. гуманітарно-естетичний напрямok виховання збагачувався новими формами занять учнів, поширення набули музично-літературні вечори, інструментальне, зокрема й оркестрове музикування, театральна діяльність тощо. Оригінальним, національно своєрідним навчально-виховним системам видатних представників української педагогіки Г.Сковороди, С.Русової, В.Сухомлинського та ін. характерні кордоцентричні ідеї, домінування емоційно-образних, зокрема художньо-естетичних чинників становлення особистості, єдність інтелектуального, морального та естетичного розвитку учнів. Естетико-виховні традиції української національної школи на сучасному етапі її реформування стають важливими орієнтирами розвитку. Згідно з державними освітніми стандартами початкової та загальної середньої освіти в Україні предмети освітньої галузі "Мистецтво" - "Естетична культура" мають охоплювати всі роки навчання на засадах цілісності, наступності і неперервності:

I. Музичне (1-8 кл.) та образотворче (1-7 кл.) мистецтво або інтегрований курс мистецтво (1-8 кл.)

II. Художня культура (9-11 кл.)

III. Естетика (12 кл.)

Під час проектування стандарту інноваційні зміни в загальній мистецькій освіті спрямовувалися не лише на її екстенсивний розвиток (збільшення годин, уведення нових курсів), а також на інтенсивний - поліхудожній і полікультурний розвиток. Усі змістові лінії державного освітнього стандарту (музична, візуальна, мистецько-синтетична, культурологічна) включають універсальні компоненти: гностичний, аксіологічний, праксеологічний, креативний, комунікативний), пріоритетність яких зумовлюється віковими етапами навчання. Посилюється світоглядно-виховна і культуротворча спрямованість загальної мистецької освіти.

Образотворче мистецтво

Предмет "Образотворче мистецтво" має на меті виховання в учнів цілісного сприймання дійсності за художньо-естетичними законами, розвитку зорової культури і творчої уяви, а також оволодіння різноманітними засобами створення художніх образів. У предметі "Образотворче мистецтво" взаємопов'язані три провідні компоненти - образне бачення світу, мистецтвознавчі знання та відповідні способи образотворчої діяльності.

До основних виховних завдань предмета належать:

ознайомлення учнів з образотворчим мистецтвом як явищем духовної культури;

розвиток художнього сприймання, здатності отримувати естетичну насолоду від творів образотворчого мистецтва, краси навколишнього світу;

формування у школярів відчуття і розуміння художніх засобів виразності - колориту, форми, простору, композиції, а також засвоєння художніх технік та мистецької термінології;

виховання в учнів потреби у самовиявленні, відтворенні художніх образів у власних роботах з використанням різних художніх технік та матеріалів;

виховання творчої активності, художнього мислення і здібностей з урахуванням вікових особливостей учнів;

формування в учнів морально-етичних якостей, працездатності та наполегливості.

У загальноосвітній школі предметна сфера образотворчого мистецтва охоплює:

живопис (пейзаж, портрет, натюрморт, жанрова картина);

графіку (книжкова, силуетна, анімаційна, плакатна);

скульптуру (опукла, рельєфна, декоративна, анімалістична, портретна);

декоративно-ужиткове мистецтво (писанкарство, витинанки, кераміка, народні іграшки, розпис, народне малярство);

частково якості та риси образотворчого мистецтва містять в собі такі специфічні види людської діяльності як архітектура та дизайн.

Минуле ХХ сторіччя доповнило сферу образотворчих мистецтв новими факторами художньої творчості: художньою фотографією та комп'ютерною графікою, які, загалом, можна розглядати в контексті такого виду образотворчого мистецтва, як графіка та у перспективі включати до змісту предмету.

Усі види образотворчого мистецтва розраховані на зорове сприйняття їх людиною, тому інколи їх називають зоровими або візуальними. Напрями художньо-естетичного виховання за допомогою "Образотворчого мистецтва" впливають із специфіки та характерних особливостей самого візуального мистецтва.

Виховання здатності отримувати естетичну насолоду як під час власної художньої творчості, так і під час ознайомлення з творами мистецтва, повинно набути особливого значення в комплексі завдань художньо-естетичного виховання. Картину робить твором не те, що зображено на ній, а те, як воно зображено, які барви та інші зображальні засоби використав художник, як він їх поєднав між собою, чи досягнуто гармонії та цілісності. Тому слід відходити від ставлення до твору образотворчого мистецтва лише як до засобу передачі певної інформації (сюжету, розповіді), від орієнтації переважно на раціоналістичне сприймання, яка досі переважає в навчальних закладах.

Виховний потенціал образотворчого мистецтва реалізується через такі компоненти змісту предмета, як сприймання, опанування елементів художньо-образної мови образотворчого мистецтва, художньо-творча діяльність учнів.

Сприймання творів образотворчого мистецтва відбувається під час специфічного процесу споглядання. Він проходить стадії розвитку від первинного одномоментного враження-сприйняття до все глибшого занурення глядачем у власні переживання в контакті з художнім твором. Виховання здатності до самозаглиблення, погляду на світ через призму власної індивідуальності необхідне для повноцінного сприйняття мистецтва.

Твори образотворчого мистецтва зовнішньо нерухомі. Водночас художні образи можуть бути напрочуд динамічними, оскільки образотворчому мистецтву притаманні як зображальні, так і виражальні функції, які взаємозалежні та взаємозумовлені.

Образотворче мистецтво є специфічною формою пізнання навколишнього світу. У процесі художньої діяльності, потяг до якої закладено в глибинах людської психіки, формується художній світогляд. Діапазон його виявлення досить широкий: він охоплює художні традиції, стилі, напрями, жанри, творчі манери окремих митців та індивідуальні художні смаки. Формування та розвиток світогляду є одним з головних завдань художньо-естетичного виховання, яке здійснюється на заняттях із образотворчого мистецтва в процесі ознайомлення учнів з творчістю видатних митців, вивчення української та світової художньої спадщини, оволодіння мистецтвознавчими поняттями, також під час практичної художньої діяльності.

Опанування елементами художньої мови образотворчого мистецтва. Образотворче мистецтво має власні специфічні засоби художньої мови, які відрізняють його від інших видів художньої діяльності людини - музики, хореографії, театральної гри тощо, більшість із цих засобів спільні для всіх видів образотворчого мистецтва (включно з архітектурою та декоративно-ужитковим мистецтвом). Первинними серед них є лінія, форма, колір. З їх комбінацій утворюється композиція - глобальне мистецьке явище, що охоплює такі поняття, як пропорції, співвідношення частин та цілого, ритм. В основі творів образотворчого мистецтва знаходиться рисунок - лінійна фіксація художнього задуму. Усім видам образотворчого мистецтва властиві такі поняття як пластика, фактура, світлотінь, об'ємність та площинність. Могутній засіб емоційного впливу на людину - колір та пов'язане з ним поняття колориту - становить прерогативу та суть живопису. Без буяння різноманітних насичених кольорів неможливо уявити твори декоративно-ужиткового мистецтва: килими, вишивки, писанки тощо.

Скульптура, як і архітектура, є засобом просторово-художнього формування навколишнього середовища людини. У школі знайомство з мистецтвом скульптури починається з оволодіння навичками ліплення, які виховують почуття пластичності, вчать об'ємно-просторовому сприйманню дійсності. Крім цього стимулюють діяльність головного мозку, позитивно впливають на розвиток інтелектуальної сфери і людської особистості.

Різноманітна і своєрідна образотворча мова графіки. Саме з оволодіння первинними графічними навичками - лінії, рисунку - починається вивчення основ образотворчого мистецтва в початковій школі. Саме для графіки властиве

використання ефекту контрасту чорного та білого кольорів, штриха, розчерку, плями, а також фону паперу (чи іншого матеріалу - основи) як повноправних художніх засобів). У багатьох творах графічного мистецтва використовується своєрідний ефект певної незавершеності зображення, що надає великі можливості для розвитку фантазії, уяви, асоціативного мислення.

Архітектура справедливо вважається "матір'ю" образотворчих мистецтв. Вона є створеним людиною середовищем власного перебування. Саме в архітектурному просторі можливе здійснення синтезу мистецтв, тобто ідейно-художньої цілісності різних видів мистецтва (переважно архітектури, скульптури та живопису). Для архітектури особливо важливі такі художні засоби як пластичність, монументальність, симетрія та асиметрія, контраст, масштаб. Розповіді про архітектуру на уроках розширюють загальний світогляд учнів, поглиблюють їх знання про художні стилі різних епох та країн, розвивають почуття поваги до людської праці, інтерес до пам'яток культури, розуміння єдності природи та плодів діяльності людини.

Поєднання художності та утилітарності, а також архітектонічність (художнє вираження структури, конструкції) споріднюють архітектуру з декоративно-ужитковим мистецтвом. Це найбільш древній вид художньої творчості. Він органічно пов'язаний з трудовою діяльністю людей, з народними традиціями, обрядами, фольклором, спрямований на естетично-художнє формування побуту. Декоративно-ужитковому мистецтву притаманна різноманітність форм, технологічних засобів та сфер застосування. Головним художнім засобом його є орнамент - візерунок, побудований на ритмічному повторенні різноманітних елементів - геометричних, рослинних, зооморфних, антропоморфних. Ритм, барвистість, органічне взаємопоєднання декору та форми предмета - типові риси творів декоративно-ужиткового мистецтва.

Практична художньо-творча діяльність. Художньо-творча діяльність, зокрема в галузі декоративно-ужиткового мистецтва, особливо близька дітям молодшого та середнього шкільного віку завдяки своїй різноманітності, доступності, близькості до домашнього середовища, поєднанню красивого й корисного. Вона сприяє вихованню естетичного ставлення до побуту, праці, інших сфер людської життєдіяльності, викликає потребу в естетично-художньому наповненні навколишнього середовища, почуття власного етнічного коріння, єдності з народом та любов до нього, бажання продовжувати народні традиції дає розуміння глибини цих традицій, єдності матеріальної та духовної культури, пробуджує інтерес до історії, етнографії, фольклору.

Розуміння значення форми, відчуття її відповідності (чи невідповідності) змісту, ідеї твору мистецтва є важливим напрямом художньо-естетичного виховання. Виховання відчуття взаємозв'язку форми та змісту відбувається у процесі виконання на уроках творчих завдань, побудованих за наступною схемою: формування задуму (ідеї твору) - пошук варіантів його втілення (різними засобами) – вибір учнем найбільш вдалого, на його погляд, рішення – колективне обговорення результатів творчих пошуків, обмін думками, ідеями, враженнями.

Інтегративні можливості предмета. Багато елементів художньої мови образотворчого мистецтва властиві іншим видам художньої діяльності: музиці, хореографії, театру, кінематографу. Це композиція, пластика, ритм, зображальність, співвідношення частин та цілого, контрастність, гармонійність чи дисонанс тощо. Така взаємна спорідненість мистецтв забезпечує можливість здійснення інтегрованого підходу до викладання мистецьких дисциплін у школі.

Можна відшукати багато паралелей та "точок перетину" між різними видами мистецтва та життєдіяльності людини. Важливо, щоб їх пошуки та використання стали співтворчістю вчителя та учнів, формували особистісно-індивідуальне ставлення до художньої діяльності, виховували розуміння багатогранності життя, полікультурності світового простору.

Музичне мистецтво

Музичне мистецтво є важливим засобом виховання, який сприяє розвитку особистості школяра, осягненню духовних цінностей людства.

Завдання художньо-естетичного виховання школярів у процесі навчальної діяльності засобами музичного мистецтва:

ознайомлення з музичною культурою України, народів світу;

формування гуманістичних загальнолюдських цінностей, характерних для сучасного громадянина світу;

формування пізнавального інтересу учнів до музичного мистецтва, потреби у сприйманні творів ціннісного ставлення до них;

розвиток творчих здібностей учнів, художньо-образного асоціативного мислення, уяви, фантазії, імпровізації та інтерпретації, виховання здатності до художньо-творчої реалізації та самореалізації особистості;

оздоровлення організму, формування навичок краси і виразності співу, музично-ритмічних рухів;

формування моральних норм, позитивних рис характеру, виховання рис колективізму і вмінь спілкування з людьми.

Кожний "вид музичної діяльності має свої специфічні особливості, завдяки яким впливає на розвиток дітей. Наводимо орієнтовний зміст художньо-естетичного виховання учнів у процесі навчання музики, що допускає різні варіанти практичної реалізації, відкриває можливості для роботи вчителів за різними програмами, зокрема й інтегративного спрямування.

Сприймання творів мистецтва. Визначення настрою, характеру музики. Розрізнення динаміки та темпу музики. Сприймання творів української та зарубіжної музики, народної, класичної та сучасної; розпізнавання різних інструментальних і вокальних жанрів, відчуття форми творів, динаміки розвитку музичних образів. Розрізнення за тембром інструментів.

Практична (виконавська) діяльність.

Спів. Точне інтонування звуків мелодій. Оволодіння вокально-хоровими навичками (звукоутворення, дикція, дихання), навичками співу в ансамблі.

Виконання вокальних вправ, народних та дитячих пісень з інструментальним супроводом та без нього.

Гра на музичних інструментах. Елементарний інструментальний супровід пісень на дитячих (трикутник, металофон тощо) та народних (сопілка, бубон та ін.) інструментах.

Музично-ритмічна діяльність. Відтворення ритму музичних фраз, характеру музики та її виразних особливостей в рухах.

Оволодіння мовою мистецтва. Розуміння основних музичних понять: музичний звук і його властивості (висота, тривалість, динаміка); засоби музичної виразності (мелодія, ритм, темп, лад, гармонія); музичні форми (куплетна, 2-, 3-частинна, рондо, варіації), жанри вокальної (пісня, романс, кантата), інструментальної (симфонія, концерт, соната) та театральної музики (опера, балет, оперета, мюзикл) тощо.

Художня творчість. Ритмічна, вокальна, інструментальна імпровізація. Участь у колективних музичних іграх, інсценізаціях народних обрядів, виконанні фрагментів дитячих опер-казок.

Ритміка і хореографія

Мистецтво хореографії має значні можливості у вихованні школярів, особливо молодшого шкільного віку, оскільки танець, а також пов'язані з ним ігри, вправи з рухами, співом тощо розвивають розумові й фізичні здібності дітей, їхні почуття й творчу фантазію. У системі естетичного виховання воно недооцінюється, тому предмет "Хореографія" не набув статусу базової дисципліни інваріантної частини навчального плану в загальноосвітній школі і викладається за рахунок варіативної частини - як предмет за вибором. Елементи ритміки та хореографії застосовуються на уроках фізичного виховання, музичного мистецтва, у позаурочній діяльності учнів.

Завдяки участі в музичних іграх, танцях учні мають чудову можливість доторкнутися до джерел українського народного мистецтва, а також традицій народів світу. Танцювальний етнографічний матеріал, що є зразком норм поведінки, музичної та хореографічної культури українського народу, сприяє розвитку національної свідомості, патріотичних почуттів. Різноманітні ігри, лічилки, казки, пісні, що залучають дітей до фольклору, - це доступна й цікава форма навчання і виховання.

Складнощі екологічного і економічного характеру в нашій країні вплинули на загальний стан здоров'я школярів, що зумовило низький рівень їхнього фізичного розвитку. Рухова діяльність є необхідною, оскільки рухи всіляко зміцнюють організм.

Процес хореографічного виховання добре впливає на подолання труднощів у стосунках між хлопчиками і дівчатками. Сумісне виконання танців, зокрема парних, участь у масових іграх і забавах вчить доброзичливому та уважному ставленню один до одного, формує риси гуманності, людяності. Емоційно забарвлена музика, різноманітність видів танців зацікавлюють і приваблюють учнів шкільного віку. Практичне оволодіння хореографічними

навичками сприяє розвитку творчої активності, фантазії та уяви, здібності до імпровізації.

Таким чином, виховні можливості хореографічного мистецтва визначають його вплив на основні сфери розвитку особистості - світоглядної, морально-етичної, інтелектуальної, емоційно-почуттєвої, комунікативної та ін.

Навчально-виховними завданнями художньо-естетичного виховання школярів засобами хореографії у навчальній діяльності є:

ознайомлення з елементами культури (історичними, географічними фактами, середовищем, звичаями, традиціями) народів України, світу;

формування гуманістичних загальнолюдських цінностей, характерних для сучасного громадянина світу;

формування пізнавального інтересу до мистецтва, зокрема музичного і хореографічного, виховання потреби у сприйманні й інтерпретації музичних творів і хореографічних вистав;

оздоровлення організму, корекція фізичних вад і психологічних відхилень, розвиток фізичних якостей - сили, рухливості, вимогливості, легкості, спритності та ін., формування краси і виразності рухів та танців;

розвиток творчих здібностей учнів, мотивації, художньо-образного асоціативного мислення, уяви, фантазії, формування досвіду активної художньо-естетичної діяльності, стимулювання проявів імпровізації;

виховання рис колективізму, культури, спілкування, усвідомлення своєї індивідуальності; формування позитивних рис характеру - наполегливості, вимогливості, терпіння, поваги, доброзичливості тощо; формування основ позитивного ставлення до людей протилежної статі, вмінь спілкування з ними.

За традиційного підходу хореографія розглядалася у системі освіти як заняття з ритмічно-рухової підготовки, оволодіння танцями. У сучасних умовах хореографія має розглядатися з позицій культурологічного підходу, що дає змогу накреслити напрями роботи у цій галузі.

По-перше, враховуючи синтетичність хореографічного мистецтва, необхідно намітити зони перетину хореографії з іншими предметами, зокрема й художньо-естетичного циклу. Такий напрям зовнішньої інтеграції дає змогу через хореографічне мистецтво долучатися до різних галузей знань - художньо-естетичних, гуманітарних, технічних тощо і, навпаки, у процесі вивчення цих предметів краще усвідомлювати особливість хореографічного мистецтва.

По-друге, специфічність і різноманіття видів і жанрів хореографії дає можливість учням здійснювати внутрішню інтеграцію через діалог танцювальних мов різних народів, жанрів хореографічного мистецтва.

Реалізація виховних завдань відбувається через зміст художньо-естетичного виховання засобами хореографії, який включає такі складові:

Ритміка. Пропедевтична хореографічна підготовка (вправи). Танці (народні, бальні, сучасні). Художньо-творча діяльність (імпровізація, ігри, інсценізації тощо).

1.3. Виховний потенціал інтегрованих курсів

Реалізація цілісного підходу до художньо-естетичної освіти та виховання в умовах особистісно-розвивальної парадигми передбачає поряд із застосуванням традиційного монопредметного викладання окремих видів мистецтва пошук шляхів внутрішньої галузевої інтеграції в межах циклу художньо-естетичних дисциплін, а також прогнозування міжгалузевих зв'язків у шкільній освіті загалом.

Узагальнення традицій вітчизняного шкільництва є підстави для теоретичного обґрунтування змісту поліхудожнього виховання.

Поліхудожнє виховання може здійснюватися засобами окремих мистецьких предметів, які вивчаються лінійно (послідовно по класах) або паралельно. На відміну від монопредметного викладання мистецтва інтегровані курси мають додаткові резерви для духовно-світоглядної та емоційно-естетичної наповненості завдяки інтегративним технологіям, які здатні кількісно збільшувати та якісно збагачувати діапазон порівнянь, аналогій, стимулювати виникнення явища синестезії, більш широких художньо-естетичних узагальнень.

Види інтеграції можна умовно поділити на три групи:

духовно-світоглядний, що здійснюється на основі спільного для всіх видів мистецтв тематизму, пов'язаного з відображенням у мистецтві різних аспектів життя; естетико-мистецтвознавчий, що забезпечується введенням споріднених для різних видів мистецтв понять і категорій - естетичних, художньо-мовних, жанрових тощо;

комплексний, що передбачає одночасне поєднання декількох видів інтеграції.

Інтеграція реалізується через систему творчих завдань, що передбачають активізацію міжсенсорних образних асоціацій учнів як у процесі сприймання, так і у перебігу художньо-творчої діяльності. З-поміж них, наприклад, можуть бути такі: передати характер руху мелодії лініями, добрати відповідну музичним образам-настроєм твору кольорову гаму в живописних композиціях;

створити музичні образи (інтонації, ритми, "звукові плями"), які б характеризували героїв казки чи оповідання або малюнки, що передають ідеї або настрої віршів; проілюструвати фрагменти літературних або музичних творів, намалювати ескізи декорацій та костюмів до театральної вистави тощо.

Мистецтво

Основою проектування змісту інтегрованого курсу "Мистецтво" є положення щодо провідної ролі світоглядно-виховних орієнтацій у загальній мистецькій освіті. Мета вивчення мистецтва у загальноосвітній школі дещо відрізняється від мети навчання у спеціалізованих мистецьких закладах і полягає у вихованні у дітей щонайперше світоглядних уявлень, художньо-образного мислення. Засвоєння учнями елементів мови мистецтв, форм, жанрів, стилів, а також опанування ними суто технічних параметрів художньої діяльності є необхідним засобом, інструментом духовного осягнення змісту мистецьких цінностей, але не самоціль.

Духовно-світоглядна спорідненість тем і образів різних видів мистецтв - вербальних, візуальних, звуко-інтонаційних, синтетичних, які різними мовними засобами відбивають універсалізм світосприймання людини, зумовлюють логіку об'єднання матеріалу в блоки в межах навчального року, семестру тощо.

Поліцентрична інтеграція передбачає виділення не однієї, а кількох рівноцінних змістових ліній, наприклад, "Музика" (1 год.) та "Образотворче мистецтво" (1 год.), які органічно поєднуються в тематичний цикл на основі загальної духовно-світоглядної орієнтації. У двокомпонентну модель інтегруються елементи синтетичних мистецтв (хореографія, театр, кіно).

Якщо у початковій поліхудожній освіті з домінантою синкретичних форм творчості у процесі усвідомлення своєрідності і водночас спорідненості художніх мов різних видів мистецтв збагачується індивідуальний естетичний досвід, закладається фундамент художнього мислення учнів, то у середніх класах відбувається поглиблене пізнання специфіки мистецтв на матеріалі широкого спектру художніх зразків різних епох, стилів, жанрів, форм, технік. Опанування мистецтва в основній школі доцільно здійснювати за часо-просторовими культурологічними контурами.

Виховний потенціал інтегрованого курсу "Мистецтво" реалізується, насамперед, через художньо-тематичний зміст, високохудожні твори українського і зарубіжного мистецтва, використання яких у навчальному процесі сприяє вирішенню завдань морально-естетичного, національно-патріотичного, громадянського виховання.

Художня культура

На завершальному етапі художньої освіти в школі культурологічний аспект опанування мистецтв стає провідним. Базовий курс "Художня культура", що, згідно з освітнім стандартом, вводиться у загальноосвітніх навчальних закладах, починаючи з 9-го класу і продовжується у всіх, без винятку, профілях старшої школи (10-11 кл.), набуває значення узагальнюючого щодо вивчення циклу мистецтв у середній школі.

Конструювання різних моделей організації змісту курсів з художньої культури можливе на засадах синтезу словесної, музичної, візуальної та інших видів художньої творчості. Основою традиційної побудови часто стає тріада "слово - звук - колір" як специфічна форма буття різних типів культури, які послідовно проходять через історично зумовлені "архетипи". Сучасне збагачення пізнавальних і виховних можливостей мистецької освіти передбачає введення обов'язкового компонента кіномистецтва.

Структурування матеріалу можливе на історико-хронологічній (художньо-стильовій) основі, з поділом на дві частини – українську і зарубіжну культуру або без такого поділу; циклічно (культура різних цивілізацій), за "принцип культурних регіонів". Компаративний підхід ("Україна - Європа", "Україна - світ") уможливує посилення виховного потенціалу курсу художньої культури завдяки впровадженню полікультурної складової й одночасного збереження національних пріоритетів, наріжною ідеєю стає акцент не на тому, що роз'єднує,

а на тому, що об'єднує різні культури в глобалізованому світі, це зумовлює органіку етнонаціональної серцевини й полікультурного контексту: через ціннісний вплив мистецтва ефективніше відбувається і національно-культурна ідентифікація особи, і діалог культур.

Естетика

Курс "Естетика", який викладатиметься у 12-х класах гуманітарно-естетичних профілів, можна вважати своєрідною художньо-світоглядною кодою шкільної мистецької освіти. Мета курсу - узагальнення знань та уявлень учнів, які вони здобули, вивчаючи мистецтво і художню культуру в школі, залучення їх до пізнання естетичних закономірностей дійсності та мистецтва в контексті філософського дискурсу, зокрема через усвідомлення структурних компонентів естетичної свідомості ("естетичне чуття", "смак", "ідеал"), основних естетичних категорій ("прекрасне", "піднесене", "трагічне", "комічне", "потворне" тощо). Естетичні поняття мають тісно взаємодіяти з елементами знань із філософії, культурології, етики, мистецтвознавства. Водночас саме цей навчальний предмет сприятиме розумінню випускниками загальноосвітніх шкіл ролі людських почуттів у сприйманні будь-яких предметів і явищ навколишнього світу. "Естетика" сприятиме формуванню емоційної та пізнавальної сфер, національного менталітету і вітального досвіду особистості.

Провідною проблематикою курсу "Естетика" мають стати не тільки і не стільки історико-теоретичні знання, скільки розуміння значення естетичних аспектів життєтворчості, включення кожного з учнів у процес естетизації середовища і гармонізації буття. Спектр проблем "живої естетики" має охоплювати естетичні аспекти природи, виробництва, духовного і фізичного світу людини, взаємин і спілкування, а також побуту, спорту, дозвілля, різноманітних видів трудової і творчої діяльності. Отже, опанування старшокласниками естетичних знань сприятиме підвищенню культуротворчого потенціалу шкільної освіти.

1.4. Міжгалузеві зв'язки

Необхідно підкреслити важливе методологічне положення, яке виникає у зв'язку з розширенням дисциплінарного поля освітньої галузі "Мистецтво - Естетична культура": ефективність художньо-естетичної освіти та виховання залежатиме не тільки від якості викладання кожного окремого предмета циклу, а, насамперед, від взаємозв'язку та взаємоузгодженості між усіма предметами й курсами, які входять до інваріантної та варіативної частин. Обґрунтування предметно-інтегративної моделі шкільної мистецької освіти, яка реалізується через державні освітні стандарти і комплекс предметних навчальних програм, передбачає здійснення гнучких зв'язків не тільки між предметами та курсами в межах галузі, а й широких міжгалузевих зв'язків, що дає змогу наблизити зміст художньо-естетичного виховання до реального статусу культури в сучасному інформативному суспільстві епохи глобалізації. Процес художньо-естетичного виховання не може обмежуватися лише вивченням дисциплін освітньої галузі

"Мистецтво - Естетична культура", він поширюється і на інші види навчальної діяльності школярів. Мистецтво має можливості перетину з усіма освітніми галузями: "Мови і літератури", "Суспільствознавство", "Математика", "Природознавство", "Технології", "Здоров'я і фізична культура".

Усі види мистецтва тісно пов'язані з літературою (пісенний фольклор, театральні постановки та екранізації української та зарубіжної літературної класики), історією (епічні музично-словесні жанри, живописні та скульптурні портрети видатних людей минулого та сучасності; пам'ятники та архітектурні споруди минулих епох), народознавством (фольклор, декоративно-ужиткове мистецтво). Доцільно розширювати сферу художньо-естетичного виховання на уроках природознавства (аніمالістичний та пейзажний жанри живопису, пасторальна музика), математики (краса і гармонія геометричних форм), фізики (акустичні закономірності звуків у музичному мистецтві, природа кольору і світла в образотворчому мистецтві) тощо.

Інтегративна спрямованість програми художньо-естетичного виховання учнів у навчальній діяльності має на меті формування цілісного художнього образу світу як невід'ємної частини загальної картини світу. Водночас не можна абсолютизувати будь-яку модель інтеграції знань і взагалі перебільшувати її значущість, адже організація знань - справа не тільки систематизованих курсів і цілеспрямованих педагогічних зусиль загалом, а й справа особистості учня, якому вчитель допомагає "подолати хаос у собі". Виховна сила мистецтва полягає в тому, що воно не тільки дає можливість засвоєння унікальних надбань людства, цінностей багатьох, а, щонайперше, сприяє створенню власного духовного світу.

Розділ II. Художньо-естетичне виховання учнів у позаурочній діяльності

2.1. Загальні положення

Метою художньо-естетичного виховання учнів у позаурочній діяльності є засвоєння цінностей, формування ціннісного ставлення до світу, здатності сприймати й примножувати художні цінності у сфері дозвілля. Щоб формувати духовну культуру учнів, недостатньо забезпечення умов для опанування системою знань і вмінь, включення в художню діяльність, необхідно виховувати ціннісне ставлення до мистецтва через власний емоційно забарвлений досвід. Змістом цього досвіду виступає:

сукупність потреб соціокультурного характеру, спрямованих на соціально значущі об'єкти та види діяльності;

здатність до відчуття широкої палітри емоцій, до морально-естетичних переживань, до вияву емоцій різної інтенсивності у відповідності з суспільною системою цінностей та ідеалів.

Сказане передбачає істотні зміни в традиційній практиці позаурочної виховної роботи. Її нерегламентований, неформальний характер потребує і неформальних методів впливу, пошуку й об'єднання в систему формуючих ситуацій, в яких активною ланкою виступає спільна творчість педагога і

школяра. Ні виховний вплив, ні окремих педагогічний захід, а педагогічна взаємодія в комунікативному полі мистецтва. Адже, для формування цінностей особистості є лише один шлях - духовне спілкування людей. і сила мистецтва виявляється в тому, що воно входить у сферу спілкування людей, доповнюючи в ній реальне спілкування індивідумів.

Специфіка художньо-естетичного виховання у позаурочний час дозволяє виділити його провідні функції і розглянути їх у двох площинах: з боку соціальних та особистісних потреб. Найважливішою з погляду реалізації соціальних потреб є функція естетичної соціалізації - забезпечення безперервного розвитку учнів, залучення їх до активного процесу оволодіння художніми цінностями.

Перетинаючись із попередньою, функції, детерміновані потребами й інтересами особистості, мають низку специфічних особливостей, що дозволяє їх виділити в самостійну групу.

Рекреаційна функція - забезпечення доречного, емоційного привабливого дозвілля, спілкування учнів. Різноманітність і насиченість видів діяльності, а отже, й ролей, виконують стосовно школяра роль стимулятора його самодіяльності, самовираження, самовиховання.

Компенсаторна функція - надолуження прогалин у художній освіті, забезпечення творчого зростання й активності особистості. Водночас вона поєднує естетичне виховання з моральним і світоглядним розвитком особистості, з формуванням її потенційної готовності до створення художніх цінностей.

До цієї функції дуже щільно примикає релаксаційна функція, що робить акцент на розвагах, відповідно до можливостей художньо-естетичної діяльності учнів.

Надзвичайно важлива в особистісному відношенні ціннісно-орієнтаційна функція, яка допомагає шукати і знаходити життєві орієнтири, естетичні ідеали, що мають силу наочного прикладу і зразка вдосконалення та змін у власному розумінні образу світу.

Регулятивна функція - переведення цінностей і норм художньої культури в план поведінки особистості та регуляція навчальної та дозвілєвої сфер життєдіяльності.

Художньо-естетичне виховання учнів у позаурочний час здійснюється за загальними принципами, які лежать в основі педагогіки дозвілля:

особистісно-орієнтований підхід, що виходить із самоцінності особистості, її духовності та суверенності, передбачає, що його реалізація має ґрунтуватися на діалогічній основі, що визначає суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників виховного процесу, їх самоактуалізацію і самоорієнтацію;

принцип дієвості, активності і самостійності школярів передбачає розвиток самостійності мислення, критичності щодо потоку художньої інформації, творчості у позаурочній діяльності;

принцип соціокультурної адекватності, багатоманітності і варіативності спрямовує на створення варіативних програм художньо-естетичного виховання

у позаурочний час для різних типів шкіл з урахуванням локальної специфіки та можливостей;

принцип безперервності і послідовності передбачає, що процес прилучення до мистецтва і розвитку естетичної свідомості, естетичного ставлення до нього здійснюватиметься (з орієнтацією на вікові особливості, рівень розвитку, потреби та інтереси учнів) поступово, поетапно збагачуючи здатність художньо-естетичного сприйняття явищ різних мистецтв, потребу творчого самовираження й особистої участі в естетичному перетворенні навколишнього життя.

2.2. Створення художньо-естетичного середовища

Художньо-естетичне середовище ми розглядаємо як діяльнісну основу та стійку сукупність наявних, культурних цінностей; воно, з одного боку, вбирає в себе предметну сферу, певним чином організовані предметні результати художньо-творчої діяльності, а з другого, - форми відносин людей із реаліями культури, естетичного оточення.

Школа в сучасних умовах повинна виконувати місію педагогізації художньо-естетичного середовища, а саме:

вивчати та враховувати соціокультурні потреби учнівської молоді, різні типи її ставлення до мистецтва, художні інтереси, а також можливості інститутів сфери дозвілля;

визначати конкретні виховні програми, організовувати діяльність школярів у сфері мистецтва;

об'єднувати зусилля педагогів, працівників концертних організацій, театрів, кінотеатрів, музеїв, народних майстрів, батьків для реалізації накреслених цілей;

встановлювати контакти безпосередньо з тими людьми, які залучаються до розв'язання виховних проблем;

здійснювати самоаналіз і самооцінку власної діяльності, своїх можливостей у досягненні поставлених цілей, пов'язаних із задоволенням художньо-естетичних потреб та інтересів.

Якість художньо-естетичного середовища дає змогу посилити виразність культурної комунікації за рахунок локальних мистецьких реалій, орієнтуючи учнів це на механічне запам'ятовування інформації, а на активне творче засвоєння мистецтва рідного краю.

У зв'язку з цим, активізація позаурочної виховної практики пов'язується з повноцінним використанням краєзнавчого підходу, розширенням і збагаченням виховного простору в мікросоціумі.

Пам'ятки народного мистецтва зазвичай використовуються лише з наочно-ілюстративною метою, а не як тип художньої творчості, що об'єднує у собі матеріальне виробництво і духовну культуру. Ознайомлення з матеріальною спадщиною минулого дозволяє учням глибше зрозуміти духовний, естетичний світ тих, хто жив і творив до нас, конкретно уявити спосіб життя, думки людей, систему цінностей попередніх епох.

2.3. Зміст художньо-естетичного виховання

Зміст художньо-естетичного виховання школярів у позаурочний час має спрямовуватися на узгодження системи цінностей суспільства, комплексу функцій мистецтва у формуванні духовного світу особистості з можливостями їх сприймання кожним індивідом у процесі інтерпретації. Організаційна регламентованість позаурочних виховних заходів у сфері мистецтва та залежність учнів від неї суперечить зростаючим устремлінням школярів, особливо підліткового та юнацького віку до художньої самореалізації, вільної атмосфери спілкування під час дозвіллевої діяльності.

Школа має забезпечити умови вибору різноманітних видів художньо-естетичної діяльності учнів, перетворення дозвілля у фактор особистісного творчого розвитку за допомогою духовного потенціалу різних видів мистецтв, використання активних форм різного характеру, спрямованих на самовираження та самоствердження засобами музики, образотворчого мистецтва, театру, хореографії, кіно тощо.

Кожен вид художньої діяльності - сприймання та інтерпретація, художньо-практична, соціокультурна діяльність - відрізняються за характером впливу на школярів.

Організація діяльності учнів зі сприймання та інтерпретації мистецтва передбачає:

орієнтацію на розширення предметного поля народного та професійного мистецтва, в яке включається особистість, на виявлення, розкриття, поглиблення її художніх інтересів і потреб, розвиток здібностей і нахилів, ненав'язливий характер педагогічних впливів;

домінування можливостей, що розвивають не тільки пасивне сприйняття мистецтва, а й дослідницький пошук, творчу ініціативу, самостійність, критичність;

гуманістичну і комунікативну спрямованість педагогічних дій, що висувають на перший план морально-естетичні, емоційні аспекти виховання школярів, формування навичок спілкування з творами мистецтва.

Реалізація цього підходу включає такі завдання:

сприяти розвитку художніх інтересів та потреб учнів;

стимулювати не просто емоційні реакції дітей, а й естетичні почуття;

розширювати уявлення дітей про види і жанри мистецтва (музичного, театрального, образотворчого), про напрями народного мистецтва (народна архітектура, різьблення по дереву, художня обробка металу, кістки, шкіри, декоративний розпис тощо), витоки берегової символіки (вишивка, ткацтво, гончарство, писанкарство тощо);

розвивати усвідомлене естетичне сприйняття, здатність осмислювати художні засоби мистецтва;

розвивати вміння виражати власні художні враження, використовуючи асоціативно-образні порівняння та давати самостійну, естетичну оцінку творам мистецтва різних епох і стилів;

залучати учнів до інтерпретації художніх творів, створювати проблемно-пошукові ситуації, що вимагають розв'язання творчих (колективних, групових, індивідуальних) завдань.

Художньо-практична діяльність пов'язана з реалізацією цільової установки виховання - пробудження творчого начала в кожному учневі, формування художньо-творчих здібностей.

До найважливіших факторів, що визначають здатність до творчості, належать уява і фантазія; функції стимулятора цього процесу виконують емоції. Перехід від репродуктивної художньої діяльності, в якій, безумовно, присутні елементи творчості, до самостійної творчості може здійснюватися лише за умови досить високого розвитку захопленості мистецтвом, насолоди художніми цінностями.

Тому необхідно перенести акценти з набуття школярами певної суми технологічних умінь і навичок на стимулювання їхньої творчої активності. Це веде до оновлення форм і методів виховання, до зміни педагогічних технологій, які мають бути спрямовані на самонавчання, художньо-творче самовираження школярів.

Завданнями організації художньо-практичної діяльності є:

стимулювання самостійного вибору школярами напрямів і форм, які найбільш відповідають їх потребам у художньо-творчому самовизначенні;

включення до художньої діяльності всіх учнів, з урахуванням динаміки змін їхніх інтересів і потреб, індивідуальних здібностей кожного;

забезпечення відповідності педагогічних умов вимогам розвитку художньо-творчої активності учнів.

Комунікативна функція мистецтва дає змогу вписати його в динаміку культури, програмуючи процеси соціалізації особистості. Тому сенс соціокультурної діяльності полягає не просто в залученні учнів до діяльності з виявлення, збирання, зберігання і поширення художніх цінностей, а в тому, щоб викликати в них ініціативу, творчість, екологічне ставлення до художньої спадщини, осмислення своєї відповідальності перед майбутнім за збереження художніх цінностей минулого і сьогодення.

Доцільно змінити виховну, соціокультурну практику з демонстраційно-концертної спрямованості на сферу спілкування, відновлення напівзабутих чи майже втрачених творів української культури, зокрема народних звичаїв, обрядів, уведення їх в ужиток.

Розширення меж соціокультурної діяльності школярів передбачає вирішення таких завдань:

формування вдумливого, відповідного ставлення школярів до проблем виявлення, оцінки і збереження художніх цінностей, що відбивають сукупний досвід людської діяльності;

роз'яснення сутності та гуманістичного змісту народних традицій, синтезу із сучасністю;

об'єднання представників різних поколінь (учнів, батьків) в організації художньо-естетичної діяльності, залучення родоходів, родинних зв'язків та стосунків до орбіти діалогу з мистецтвом;

активізацію енергетики поведінкового самовираження школярів у художній сфері.

2.4. Методи організації позаурочної діяльності школярів у сфері мистецтва

Організація виховання як творчого процесу передбачає ставлення вихователя до учня як до особистості. Тому провідним методом художньо-естетичного виховання у позаурочний час виступає метод творчого діалогу, коли вчитель і учень спільно шукають і знаходять відповіді на питання, що дає можливість послідовної самореалізації особистісних сил.

Методи художньо-естетичного виховання, умовно можна об'єднати в три групи.

Перша група включає методи стимулювання і збагачення сприймання та інтерпретації творів мистецтва.

Застосування методів цієї групи викликає у школярів прагнення до опанування цінностями мистецтва, сприяє формуванню естетичної свідомості, світосприймання, що ґрунтується на свідомій рефлексії.

Емоційне стимулювання художнього сприймання учнів, зміцнення і розвиток їх здібностей передбачає введення різноманітних прийомів, передусім інтригування, ігрових ситуацій, де акцент робиться не на раціональні способи трансляції художньої інформації, а на процеси її емоційного переживання. Реалізація ігрових прийомів у виховному процесі здійснюється з урахуванням вікових особливостей школярів.

В ігровій діяльності розвивається здатність учнів співвідносити художні предмети та явища з навколишнім світом, продуктивно конструювати їх за допомогою уяви, випробовувати себе в різних ролях.

Другу групу методів виховання складають методи сприяння творчості в художньо-практичній діяльності, які здійснюються опосередковано за допомогою прийомів емоційного впливу. Головним їх змістом є спрямованість на створення сприятливих, позитивних емоційно-психічних станів учнів у процесі художньої діяльності, створення атмосфери творчого пошуку, емоційної активності і захопленості. До числа прийомів належать: ігрові імпровізації, обговорення у формі бесіди чи дискусії, самохарактеристики та взаємні характеристики, критика і самокритика, переключення уваги школяра на різноманітні завдання тощо.

Третя група об'єднує методи, спрямовані на стимулювання і регулювання соціокультурної діяльності.

Один із механізмів становлення особистості - ідентифікація із значущою особистістю. Оточивши школярів "золотим фондом" людських життів, відображених у художніх образах, педагог тим самим допомагає їм у засвоєнні кращого досвіду людства, накреслюючи естетичні та моральні орієнтири на

їхньому шляху, мистецтво вчить розрізняти добро і зло, красу і потворність, надає яскраві приклади - моделі поведінки у світі.

Для виконання цих завдань педагог використовує методи обговорення й дискусії, аналізу конкретних соціально значущих ситуацій. За допомогою цих методів активізуються соціокультурні зусилля школярів, стимулюється їх самоорганізація, соціальна активність, ініціативність та свідомість у ставленні до різних явищ культури. Школярі повинні розмірковувати, об'єктивно оцінювати художні явища, знаходити в них позитивні або негативні сторони, співвідносити із своїми морально-естетичними позиціями; це вчить відчувати переходи від "позиції поза мною" до "моєї позиції" і до "позиції, яку я змінюю відповідно до обставин".

2.5. Особливості виховання учнів засобами різних видів мистецтва

У позаурочний час створюються сприятливі умови для реалізації творчого потенціалу школярів у різноманітних формах: художніх гуртках і студіях, виконавських колективах (хори; музичні, танцювальні, фольклорні ансамблі), самодіяльних театрах, тимчасових об'єднаннях школярів, у процесі підготовки та відвідування концертів, театрів, музеїв, виставок, вернісажів, зустрічей із митцями, під час переглядів телепередач, підготовки та проведення різноманітних мистецьких заходів, шкільних свят з використання музики, театралізації, кіно та відео, декоративного оформлення тощо, а також у формі клубів, які спрямовані на інтегрування різних напрямів мистецького життя, згуртування вихованців різного віку.

Одним із провідних завдань художньо-естетичного виховання є розвиток творчих, насамперед художньо-творчих здібностей учнів. Як відомо, явище художніх здібностей є комплексним і включає здібності образотворчі, рухопластичні, театральні, музичні; водночас, розвиток одного з різновидів сприяє розкриттю решти й комплексу загалом. Тому важливим є безпосереднє або опосередковане залучення учасників будь-якого виду художньої діяльності до інших видів мистецтва, принаймні, на рівні сприйняття, що забезпечує розширення загального мистецького кругозору, сприяє поліхудожньому розвитку особистості.

Виховний вплив мистецтва, коригування його дії на особистість також слід враховувати й використовувати в інших напрямках виховної роботи, наприклад, в організації різноманітних спортивних свят, інтелектуально-пізнавальних змагань, оскільки саме мистецтво, значення якого характеризується гармонією в людині фізичного та духовного начал, єдністю емоційного та раціонального аспектів, може стати допоміжним дійовим каналом впливу на духовність особистості.

Образотворче мистецтво

Умови позаурочної діяльності значно розширюють межі пізнання образотворчого мистецтва завдяки екскурсіям, під час яких відбувається ознайомлення з пам'ятками архітектури, садово-паркового мистецтва,

відвідуванню майстерень живописців, скульпторів, народних майстрів і безпосередньому спостереженню за творчим процесом, оптимальному використанню можливостей канікулярного періоду для подорожей, експедицій тощо.

Образотворча діяльність у позаурочний час спрямовується на опанування різновидами декоративно-ужиткового мистецтва - кераміки, писанкарства, витинанок, народної іграшки, розпису, лозоплетіння, різьблення тощо. У місцях, де збережено традиції народних промислів, учні мають переймати ці традиції старших поколінь, пов'язані з побутом, звичаями, навколишнім середовищем конкретної місцевості; у тій місцевості, де традиції майже втрачені, має відбуватися активне ознайомлення школярів із найпоширенішими видами українського народного мистецтва та його етнолокальних різновидів. Залучення до декоративно-ужиткового мистецтва має спиратися на зв'язок із сучасними вимогами до його ролі в організації предметного простору - домашнього побуту, одягу, прикрас, інтер'єру школи.

Не менш важливим є опанування основ дизайнерської творчості, яка за своєю специфікою поєднує утилітарну та художню функції, розповсюджується на оточуюче середовище, побут, предметний світ. В процесі дизайнерської творчості у школярів виховується художньо-образне сприйняття дійсності, творчий підхід до оформлення предметного оточення, оригінальність художнього мислення, конструкторські здібності, формується чуття пропорцій, єдності красивого й корисного.

На заняттях живопису досягається органічне поєднання сприйняття й власної практичної діяльності, удосконалюється вміння втілювати в конкретному матеріалі свої життєві враження, розвивається чуття кольору, ритму, форми, об'єму, вміння осмислювати оточуючий світ через художній твір.

Завдяки сучасним комп'ютерним технологіям учні мають можливість опанувати основи комп'ютерної графіки, використовувати у власній художній творчості різні художні матеріали на основі їх досконалого імітування комп'ютером. В організації діяльності слід звернути увагу на органічне поєднання "віртуальної" та "реальної" творчості.

Музичне мистецтво

Виховні можливості музичного мистецтва завжди були пов'язані з тим важливим місцем, яке займає музика в системі мистецтв, а музична творчість - у контексті людської діяльності загалом завдяки унікальній здатності музики виражати, перетворювати, моделювати людські емоції та почуття у всій їх багатобарвності та різноманітності. Це стосується усіх стильових і жанрових напрямів - музики академічної, фольклору, естради. Особливості змісту художньо-естетичного виховання засобами музики у позаурочний час на сучасному етапі визначаються високою насиченістю "інтонаційного словника" звукового оточення школяра розважальною музикою, яка звучить не тільки в концертних залах, але й складає постійно впливаючий на особистість звуковий фон її життя. Інтенсивно зростає вага стихійного входження підростаючого

покоління в художньо-естетичне середовище, особливо у сфері дозвілля, яке в музичному мистецтві все більше орієнтується на "ринок" і "комерціалізацію". Академічне мистецтво з втіленими у музичних шедеврах глибокими ідеями, соціально-значущим змістом має високий виховний потенціал, але звужену сферу застосування. Поряд із цим у популярній музиці також створюються зразки високого художнього рівня, які здатні привернути увагу дітей і молоді.

Завдання нейтралізації стихійних впливів музичної інформації можливо вирішити, передусім, на підґрунті активнішого залучення до класичного й народного музичного мистецтва.

У молодшому шкільному віці та, певною мірою, для молодших підлітків важливим є своєчасне залучення вихованців до кращих зразків популярної музики, при якому не протиставляється, а підкреслюється спорідненість "легких" і "серйозних" жанрів, завдяки чому відбувається розширення музичного кругозору, поступово формуються ті музичні потреби, які складатимуть у наступні вікові періоди основу для формування оціночної позиції, вміння орієнтуватися у звуковому потоці.

Музичне виховання в підлітковому та юнацькому віці, коли спостерігається пік занурення учнів у розважальну музику, спрямовується на формування оцінково-вибіркового ставлення. Ефективним є шлях коригування вибору музики для ознайомлення, для дискусій, для дозвілля, коректного введення творів високого художнього рівня водночас із популярними жанрами, використання на різних етапах спілкування з мистецтвом ігрових форм діяльності, популярних у молодіжному середовищі: "прес-клубів", "брейрінгів", "бліц-турнірів" тощо.

До традиційних виконавських форм залучення школярів до музичного мистецтва належать - хор, ансамбль, гурток любителів музики. Участь школярів у музично-виконавській творчості сприяє розвиткові музичних здібностей, активізує мистецьке спілкування й самовираження. Робота виконавського колективу завжди повинна мати результатом концертні виступи, які розвивають інтерес до музичної творчості як у виконавців, так і слухачів, виховують такі особистісні риси, як організованість, відповідальність, охайність, культуру поведінки на сцені і в побуті, вміння усвідомлювати власні емоції й контролювати їх вияв.

Дійовою формою залучення школярів до музичного мистецтва у позаурочній діяльності є дитяча філармонія, участь у якій можуть брати школярі, які навчаються в музичних школах, студіях, батьки, вчителі, які володіють грою на інструментах, співом, професійні музиканти.

Театральне мистецтво

Актуальність театального мистецтва в системі засобів художньо-естетичного виховання зростає в зв'язку із загостренням проблем виховання цілісної особистості, оскільки театр є вираженням комплексного художнього погляду на оточуючий світ. Театр виконує інтегруючу функцію для решти

напрямів художньо-естетичного виховання, а також для пізнання історії, літератури тощо.

Включення школярів у театральну діяльність є неоцінним з огляду на громадянське становлення особистості, ефективним шляхом морально-етичного виховання: театральна творчість сприяє формуванню спостережливості та уважного ставлення до оточуючого світу, людей, здатності до співчуття і співпереживання, готовності до співдії.

Відповідно до жанрово-видової диференціації театального мистецтва, школа звертається до його різновидів - драматичного, музичного, лялькового театрів. На всіх вікових етапах основними складовими виховного процесу засобами театру є:

розв'язання загальновиховних завдань, пов'язаних із формуванням емоційної культури, емпатії, пізнання й усвідомлення реальних життєвих явищ, збагачення естетичного досвіду;

поліхудожній розвиток особистості, який відбувається завдяки залученню до різних видів мистецтва - компонентів театального синтезу;

розвиток сенсорної сфери, здібностей, специфічних для кожного виду театально-сценічної творчості (техніки мовлення, дикції, пластики тіла, голосу тощо).

Провідною формою театальної діяльності є самодіяльний театральний колектив. Незалежно від виду театально-сценічної творчості (драматичний гурток, "дитяча опера", театр "пластичної драми", хореографічний, ляльковий тощо), зміст діяльності визначається необхідністю опанування його учасниками таких компонентів, як творча гра, театральна імпровізація, акторська майстерність, сценічний рух, танець, сценічне мовлення, ритміка, музика, основи гриму, технічне конструювання.

Специфіка кожного виду театально-сценічної творчості зумовлює особливості його використання у виховному процесі, а саме:

драматична творчість вимагає володіння інтонаційно-смісловую виразністю мовлення, її виразністю міміки, жестикуляції, пластичною виразністю тіла;

у постановці "дитячої опери" важливим є удосконалення вокальної майстерності виконавців, їхній музичний розвиток;

у балеті підвищуються вимоги до фізичного апарату танцівника поряд із розвитком його музичних здібностей, акторської майстерності;

у ляльковому театрі розвивається особливе відчуття сценічного простору, координація рухів, гнучкість, ритмічність тощо.

Значну користь приносить сценічне втілення програмних творів, які вивчаються і на уроках літератури, музики, художньої культури, влаштування святкових вечорів у формі театралізованих вистав у школі та поза нею.

Хореографія, яка в театальному мистецтві складає основу балетної вистави, в позаурочній практиці розглядається як самостійний вид мистецької діяльності. Хореографічна діяльність сприяє формуванню просторових уявлень, розвитку музичних і образотворчих здібностей (через створення костюмів,

гриму, атрибутів танцю), загальному фізичному розвитку вихованців, виточуючи красу рухів, пластичність тіла, правильність постави, гармонійність жестів, культури поведінки загалом.

У хореографії запрограмована багата структура соціальної діяльності. Танець, що є видом мистецтва, у практиці позаурочної діяльності доцільно розглядати і як специфічний засіб спілкування, і як засіб формування загальної та естетичної культури, і як спосіб згуртування вихованців у спільноту на ґрунті інтересу до танцювального мистецтва.

Однією з розповсюджених форм проведення дозвілля, особливо серед підлітків та старшокласників, є дискотека, використання можливостей якої може стати засобом нейтралізації негативних впливів на особистість. Враховуючи місце, яке займає розважальна музика у запитках сучасних школярів, а також їхні потреби в реалізації рухової активності та спілкуванні, основним завданням дискотеки слід визначити виховання культури дозвілля, яка крім вибіркового ставлення до мистецтва, сформованих музичних смаків, широкого мистецького кругозору вбирає в себе і пластичну культуру рухів, культуру поведінки, культуру спілкування тощо. Тому організатори дискотеки при розробці її сценаріїв мають звертати увагу на зміст музичної, рухової, пластичної складових.

Кіномистецтво

Актуальність сучасного кінематографа пов'язана з його особливим статусом у системі естетичного виховання. Стрімкий розвиток відео і телебачення (сьогодні вони виконують функцію основних кіноносіїв) дещо "потіснив" інші класичні види мистецтва в плані "глядацької потреби". Активне використання засобів кіномистецтва сьогодні є об'єктивною вимогою і пов'язане з тією роллю, яку відіграють аудіовізуальні засоби у дозвіллі молоді. Кіноекран впливає на розширення меж пізнання світу, історії людських стосунків, на виховання моральних орієнтирів, створення цілісної картини світу.

Під впливом кіномистецтва в особистості розвивається зорово-слухове сприйняття, здатність динамічного сприймання зображеної на екрані художньої інформації, тоді як "монтажні" особливості кіно сприяють розвиткові асоціативного мислення.

Наочність подій, які розгортаються перед школярем-глядачем у часі й просторі і є максимально наближеними до "справжнього життя", можливість спостерігати вчинки героїв, ідентифікуючи себе з ними, - все це активно формує емоційну сферу особистості, її ціннісно-вибіркове ставлення до життя.

Місце, яке посідає кіно (відео, телебачення) у сфері дозвілля сучасного школяра, вимагає посилення педагогічного керування й спрямування виховного процесу.

Жанровий діапазон фільмів, до яких мають залучатися школярі, досить великий. Відбір матеріалу для переглядів повинен здійснюватися на засадах його високих художніх якостей, спрямування інтересу школярів на пізнання творів національного та зарубіжного мистецтва, ознайомлення з новими фільмами, що

вийшли на екран, а також з обов'язковим урахуванням індивідуальних запитів школярів.

Залучення кінематографа до виховного процесу вимагає врахування такого специфічного моменту як гіпертрофія "хвилі жахів і насильства" на сучасному екрані, що стимулює розвиток жорстокості та агресивних нахилів. Особливо показовою у зв'язку з цим є ситуація в підлітково-молодіжному середовищі.

Зрозуміло, що зміна соціокультурної ситуації зумовила відповідні трансформації на психологічному рівні, і школярам початку XXI ст. важко зрозуміти проблеми, якими переймалися їхні однолітки у попередні десятиріччя. Водночас далеко не всі кінокартини минулого мають бути викреслені із сучасної фільмографії.

Виховання молодших школярів має ґрунтуватися на казковому матеріалі. Метафоричність казкової кінематографічної оповіді (емоційна сфера) стимулюватиме роботу дитячої фантазії, яку сьогодні ставить під загрозу гіпертрофія раціонально-технологічного начала. Завдання кіноосвіти полягає в тому, щоб, апелюючи до казкових образів, у доступній і зрозумілій формі ознайомити дітей із смисложиттєвими категоріями "добро" - "зло" і показати специфічні особливості вітчизняної та зарубіжної моделей їхньої інтерпретації. Така орієнтація сприятиме емоційному збагаченню учнів і надасть можливість спрямувати їх на здійснення порівняльного аналізу образів позитивних героїв.

Виховання підлітків ускладнюється через розширення жанрового спектра. Відповідно до вікових особливостей слід активно залучати пригодницькі кінострічки та кінофантастику, які містять у собі значні можливості стосовно виховної роботи за умов її правильної організації. У процесі виховання до розширеної межі розуміння життєвої проблематики й до опанованої на першому рівні антиномії "добро" - "зло" додаються "об'єктивні" та "суб'єктивні" категорії моральної свідомості: "щастя", "обов'язок", "відповідальність", "справедливість" тощо.

Використання в процесі кіновиховання підлітків та юнацтва такого найуразливішого й найдискусійнішого кіножанру, як фільм жахів і його модифікації - фільм-катастрофа або трилер, зумовлюється зростанням інтересу молоді до нього, що неможливо ігнорувати. Але використання даного жанру має спиратися на створення проблемних ситуацій його сприймання, організацію дискусій із розглядом особливостей виражальних засобів.

Виховання засобами мистецтва кіно у позаурочній діяльності може здійснюватись через організацію переглядів фільмів, зустрічей із діячами кіно, обговорення теле- та радіопередач про діячів кіномистецтва, створення дискусійних клубів, рецензування та обмін інформацією в шкільній пресі, заснування пунктів "прокату" відеокасет у навчальних закладах, ознайомлення з історією українського та зарубіжного кінематографу, творчістю видатних митців, засвоєння основних кінематографічних понять, усвідомлення художніх прийомів, структурних елементів кіно, жанрів, його місця у системі мистецтв і особливостей створення художнього образу; знайомство з роллю і специфікою роботи режисера, сценариста, оператора, художника, композитора тощо, роботу

секції кінознавців, яка ознайомить школярів не тільки із здобутками світової кінокласики, але й кінопошуками їхніх однолітків.

Ефективною формою виховання може стати студія кіноаматорів, де учасники на практиці осягають особливості виражальних засобів кіно, мови кіномистецтва, його законів, створюючи сценарії фільмів, опановуючи закони операторського мистецтва. Діяльність учнів може спрямовуватися на створення фільмів про шкільне життя (історія навчального закладу, видатні люди, події року та інше). Бажано, щоб такі творчі роботи переглядалися всіма школярами, вчителями, батьками.

Розділ III. Художньо-естетичне виховання учнів у системі позашкільної освіти

Відповідно до вимог Закону України "Про позашкільну освіту" (1841-14) система художньо-естетичного виховання у позашкільних закладах розглядається як елемент безперервної художньо-естетичної освіти - процес гармонійного розвитку особистості, духовного збагачення, розкриття її творчого потенціалу, зростання сутнісних сил і здібностей. Вона тісно пов'язана зі шкільною освітою і передбачає створення простору багатоманітних видів художньо-естетичної діяльності, що забезпечують становлення індивідуальності учня як суб'єкта власного розвитку. Щоб стати активним фактором розвитку особистості, позашкільна художньо-естетична освіта має стати частиною освітнього процесу, в якому відбувається соціалізація індивіда, його входження в культуру.

Художньо-естетичний напрям позашкільної освіти включає такі установи (державні, громадські, приватні):

профільні заклади (художні та музичні школи, школи мистецтв);

комплексні заклади (центри, палаци та будинки творчості школярів, у яких функціонують мистецькі гуртки, студії, майстерні, театри, музеї тощо);

мистецькі утворення (товариства та об'єднання, клуби, окремі творчі колективи).

У нових умовах установи позашкільної освіти повинні розглядатися не тільки і не стільки як заклади, що адаптують учнів до ринкових відносин (оволодіння сучасними мистецькими технологіями), але, передусім, як центри духовного збагачення учнів у сфері художньої культури, що сприяють формуванню особистості в її національній визначеності, у своєрідності морально-естетичної свідомості та світовідчуття.

Діяльність позашкільних навчальних закладів художньо-естетичного напрямку має бути єдиною у площині забезпечення духовно-творчої орієнтації, надання можливостей кожному учневі розкрити свої здібності, обдарування, своє громадське призначення. Проте вона не повинна бути одноманітною, адже наявність різних типів позашкільних навчальних закладів дає змогу кожному педагогічному колективу мати своє оригінальне творче кредо, а кожному керівнику - свій власний педагогічний почерк.

Функції позашкільного художньо-естетичного виховання передбачають власне сходження особистості до цінностей світової культури. Відповідно до цього, і самі функції мають стати індивідуалізованими, динамічними, здатними стрімко змінювати ставлення індивіда до світу. Для реалізації соціокультурних потреб найважливішою є функція соціалізації, що забезпечує безперервний художньо-естетичний розвиток учнів, залучення їх до активного процесу оволодіння гуманістичними цінностями культури в усьому багатстві їх проявів, активного відновлення індивідом соціокультурного досвіду у його власній життєвій практиці засобами культури, культуротворчості. Культуротворче начало - це не лише здатність до засвоєння матеріальних і духовних цінностей або до їх створення учнями, але, передусім, здатність перебувати у пошуку нових культурологічних вимірів власного та соціокультурного життя.

До функцій, що детерміновані потребами й інтересами особистості, належать: рекреаційна, орієнтаційна, регулятивна, комунікативна, компенсаторна, релаксаційна. Особливо важливо встановити відповідні пропорції між різноманітними, вільно обраними можливостями в пізнавальній, творчо-практичній, соціокультурній діяльності і розвагами учнів. Між тим, як свідчить практика, останнім часом розважальні форми починають витісняти всі інші, що звужує естетико-виховні можливості позашкільних навчальних закладів. При гіперболізації репродуктивно-розважальних форм слід поступово переводити їх у художньо-творчі види діяльності за рахунок підвищення активності, ініціативи, зацікавленості школярів.

Метою художньо-естетичного виховання учнів у позашкільних закладах є забезпечення умов і створення відповідного середовища шляхом розширення предметного поля культури для естетичного розвитку і художньо-творчої самореалізації особистості з домінантою індивідуальних інтересів і вільного самовизначення.

Основні завдання художньо-естетичного виховання у позашкільних навчальних закладах:

- опанування та інтеріоризація національних культурних традицій, що має перетворитися на духовне джерело сучасного та майбутнього розвитку особистості, її адаптація до життя у суспільстві;

- забезпечення необхідних умов для особистісного розвитку школярів на основі актуалізації гуманістичних традицій світової культури, врахування художніх інтересів і потреб, виховання естетичної свідомості - ідеалів, смаків, суджень, оцінок;

- розвиток творчого потенціалу та самостійного мислення учнів, розширення свободи вибору форм художньої самореалізації, які відповідають здібностям і професіональним орієнтаціям особистості;

- організація змістовного дозвілля, формування комунікативної культури як механізму людської взаємодії.

Основні завдання вирішуються на кількох рівнях, а саме:

- рівень розважальності обмежується організацією та естетизацією вільного часу учнів, їхнього спілкування за допомогою мистецтва (варіанти наповнення

змісту дозвілля різноманітні – мистецькі ігри, музичні та театралізовані розваги, дискотеки, кіношоу, інші нестандартні форми спілкування, які виконують функції відпочинку);

рівень елементарної художньо-естетичної грамотності, що передбачає засвоєння найпростіших способів художньо-естетичної діяльності у певному виді мистецтва (музичного, хореографічного, візуального, театрального) та зумовлює необхідність пріоритетного виховання емоційно-естетичної культури, допитливості, пізнавальних інтересів, навичок спілкування;

рівень функціональної художньо-естетичної грамотності, який спрямований на розвиток у школярів здатності до професійного вирішення художніх завдань у різноманітних сферах мистецької діяльності, націлює на диференційований підхід до кожного учня та допомогу в особистісному художньо-творчому самовизначенні;

рівень художньої компетентності, що включає загальнокультурний і професійний компоненти: загальнокультурний передбачає розвиток здібностей, здатності критично оцінювати власні здобутки та можливості у галузі художньої культури, а професійний - досягнення компетентності в певному виді мистецтва та розвиток художньої творчої обдарованості учня, який стає суб'єктом діяльності.

Отже, педагог має спрямовувати навчально-виховний процес не стільки на розвиток вузько професійних навичок у галузі мистецтва, скільки на формування всебічної художньо-творчої активності та емоційно-естетичного досвіду учнів на основі інтересу до певного виду мистецтва, а оцінювати результати виховання "за кроками" особистісного розвитку, а не суто художніми критеріями виконаної діяльності.

Національні пріоритети виховання

Оскільки самосвідомість особистості виражається, зокрема, в її самоідентифікації, в тому числі - національній, то важливою складовою людської духовності виступає національна самосвідомість, яка включає культурно-історичну пам'ять як образ минулого, сучасного і майбутнього. Сучасні процеси глобалізації та зумовлене ними розмивання національних меж не повинні призвести до нівелювання культурних відмінностей. Навпаки, лише усвідомлення своєї національної культурної унікальності може стати найважливішою передумовою асиміляції універсальних цінностей та інтегрування у світову культуру. Кожний народ має свій "індивідуальний код цінностей", і якщо діти недостатньо оволодівають духовними цінностями свого народу, а засвоюють переважно загальнолюдські, то це призводить до кризових процесів у розвитку особистості. Звернення до духовних засад національної культури формує національно-культурні координати не лише естетичного, а й морального простору.

Якщо з минулого в сучасне переносять культурно-історичний досвід у буквальному вигляді, здійснюється спроба припасувати його до нових умов, то така спроба, як правило, є невдалою. Головне полягає в тому, щоб виявити, чим

наповнене минуле, якою мірою воно відбиває духовний стан суспільства. Пам'ятки гуманістичної культури, естетичний досвід, система народних традицій, знань, умінь - це наш невичерпний потенціал у справі виховання підростаючих поколінь. Національна культура втілює глибоку духовність, національну психологію, світогляд, світовідчуття. Тому через усі її засоби (народну та професійну творчість, мистецькі зразки, національні традиції, звичаї, обряди) проходить ідея гармонії людини з навколишнім світом, любові до Батьківщини.

Освітньо-виховна практика позашкільних навчальних закладів протягом тривалого часу була позбавлена можливості спиратися на прогресивні національні традиції та народно-культурну спадщину.

Однак протягом останнього десятиріччя, коли значно підвищився інтерес до етнокультурних цінностей, ці протиріччя поступово згладжувалися, вплив народної культури на позашкільні навчальні заклади ставав дедалі гнучкішим, наповнився новим змістом. Саме у цей час набули масового поширення малі академії народних мистецтв, гуртки та клуби, що сприяють оволодінню навичками декоративно-ужиткової творчості - вишивки, плетіння, гончарства, різьбярства, писанкарства тощо. Активізувалася діяльність, яка прилучає школярів до дослідницької роботи - участі у пошукових загонах, фольклорних експедиціях, створенні краєзнавчих, етнографічних музеїв, розширилась мережа гуртків музичної, театральної-хореографічної творчості.

Національну культуру часто розуміють вузько, однобічно, обмежуючи її фольклорними зразками - піснями, танцями тощо, але культура народу - це весь устрій його життя, певна система цінностей, світоглядних орієнтирів, взаємовідносин. Ці духовні засади потрібно опановувати в сучасній позашкільній практиці. У роботі позашкільних навчальних закладів доцільно відмовлятися від надмірного і часто удаваного пафосу, щоб учні дістали можливість відкрити нові форми культурного діалогу. Сьогодні в учнів потрібно формувати цілісну художню картину світу, відчуття причетності до національної культури через пряму співучасть у мистецькому житті.

Одним із найважливіших аспектів позашкільного художньо-естетичного виховання особистості є пробудження, формування сталого інтересу до гуманістичних цінностей культури різних народів світу, що необхідно з огляду на сучасне існування дітей і молоді в полікультурному просторі. Таким чином, у вихованні реалізується ідея єдності національного та загальнолюдського в культурній спадщині.

Застосування інноваційних виховних технологій та використання соціокультурного середовища

Особливістю культуротворчої діяльності учнів у позашкільних навчальних закладах є те, що вона спрямована на співтворчість педагогів та учнів з метою естетизації навколишньої дійсності та пошуку нових моделей індивідуального розвитку. Відповідно можна визначити основні напрями позашкільної освіти в цій сфері:

розвиток культури творчого мислення;
розвиток культури спілкування і соціокультурних відносин;
розвиток культури перетворення середовища;
розвиток культури самоорганізації життя.

Технології організаційно-педагогічної діяльності можуть бути представлені як послідовність процедур: аналіз стану локальної позашкільної навчально-виховної діяльності - виявлення і прогнозування освітніх запитів створення проекту оновлення діяльності конкретного позашкільного навчального закладу - визначення цілей, цінностей, норм, принципів, завдань, напрямів, освітніх програм діяльності, адекватних потребам учнів та позашкільного навчального закладу загалом, а також культурно-виховним можливостям конкретного середовища, - створення організаційно-діяльної структури, що забезпечує розв'язання цих завдань, - відбір засобів, методів, шляхів організаційно-педагогічної діяльності - розробка і реалізація системи організаційних заходів - оцінка діяльності.

Серед низки педагогічних засобів у позашкільну систему освіти доцільно запроваджувати такі інноваційні технології, як:

технологія розв'язання творчих завдань, технологія організації колективних творчих справ, технологія проектної діяльності, технологія дослідження, сугестивна технологія, технологія саморозвитку.

Завдяки розширенню діапазону форм і методів діяльності учням надається можливість не лише для репродуктивної, але й для самостійної продуктивної творчості, спрямованої на самовираження. Для цього необхідно створити відповідний мікроклімат, застосовувати різні форми проблемних емоційно-образних ситуацій на основі спілкування, організації самостійного пошуку школярами справ, які найбільшою мірою відповідають їх художнім потребам; врахування динаміки змін їхніх інтересів і запитів, індивідуальних здібностей кожного. Плануючи навчальні заняття, педагог має вибрати найдоцільніші, а саме: заняття-гра, заняття-змагання, заняття-міркування, заняття-свято, заняття-зустріч, заняття-вернісаж, заняття-екскурсія, заняття-презентація тощо.

Доцільно змінити художньо-виховну практику з демонстраційної, концертно-показної спрямованості на стратегії культуротворчості. Культурна спадщина у цьому відношенні і виконує роль середовища, в якому через прилучення до вічних цінностей культури формується людина. Зберігаючи спадщину, ми тим самим зберігаємо культурну пам'ять і саме середовище, в якому тільки і може зникнути ситуація спілкування, діалогу сучасної культури та культури минулого.

Педагогіка співробітництва передбачає, що у неформальному спілкуванні учнів та педагогів позашкільних навчальних закладів має домінувати діалог, що ґрунтується на вірі в позитивний потенціал кожного учня. Він пов'язаний із перетворенням керівної позиції педагога та підлеглої позиції учня та зміною функцій учасників: педагог не інформує, а актуалізує, стимулює прагнення школяра до пізнання, творчого розвитку, створює умови для саморуку, діалогічність взаємин спрямована на розвиток культури спілкування від

найпростіших систем: "учень - учень", "учень - учитель", "учень - колектив", з поступовим переходом до більш складних систем - "людина - мистецтво", "людина - культура". Різні форми спілкування (бесіда, колективний пошук, діалог, полілог) сприяють ефективному розвитку мовленнєвої діяльності, зокрема різними художніми мовами - мистецтвом слова, звукоінтонації, рухопластики тощо.

Діалог як провідна форма спілкування містить у собі величезне комунікативне багатство: бесіду і суперечку, конкуренцію і співробітництво, ствердження і заперечення, що особливо важливо у процесі опанування неоднозначних феноменів сучасного мистецтва. Атмосфера неформального спілкування, психологічного комфорту, вільного виявлення себе - найсприятливіша для розвитку творчих здібностей кожного.

Принцип діалогічності є вихідною базою принципу емоційної насиченості, адже навички спілкування (з людьми та творами мистецтва) створюють основу для виникнення середовища, збагаченого ціннісними взаєминами. Емоції і почуття належать до найважливіших факторів, що визначають здатність до творчості, тому що саме вони виконують функцію стимулятора художньо-творчого процесу. Висока емоційна насиченість мистецьких занять - ігор, змагань, конкурсів - дає змогу учням відчувати себе художником, актором, музикантом, співаком, що надає їм естетичної насолоди. Шлях активізації творчої діяльності школярів неможливий без урахування механізмів підсвідомості: інтуїції, уяви, фантазії, асоціативних зв'язків, емпатії та ідентифікації.

У сучасних умовах розвитку інформативного простору зростає роль новітніх інформаційних технологій, зокрема комп'ютерного дизайну та анімації, електронної музики (гра на синтезаторах), медіакультури (преса, звукозапис, радіо, кіно, телебачення, відео, Інтернет). Тому педагогам необхідно розширювати спектр технічних можливостей закладів позашкільної освіти та виховання з урахуванням сучасних тенденцій.

Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у навчальній, позаурочній та позашкільній діяльності є орієнтовною, вона націлює освітян на створення на цій основі регіональних, локальних та авторських програм і проєктів, які враховуватимуть етнокультурні особливості, реальні можливості педагогічних колективів, учнівсько-батьківські запити.

Автори розробки - співробітники Інституту проблем виховання АПН України Масол Л.М. (наук. керівник), Ганнусенко Н.І., Комаровська О.А., Ничкало С.А., Оніщенко О.І., Рагозіна В.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ У СПРАВАХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА МІГРАЦІЇ

Н А К А З

06.10.2004 N 778/49

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
21 жовтня 2004 р.
за N 1352/9951

Про затвердження Типового положення про культурно-освітній центр національних меншин України

Відповідно до статей 1 і 12 Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), статті 4 Закону України "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), статті 6 Закону України "Про національні меншини в Україні" ([2494-12](#)), постанови Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)) "Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад" та з метою якнайповнішого задоволення потреб національних меншин в Україні в галузі навчання, виховання, загальнокультурної підготовки **Н А К А З У Є М О**:

1. Затвердити Типове положення про культурно-освітній центр національних меншин України (додається).

2. Визнати таким, що втратило чинність, Тимчасове положення про недільну школу національних меншин в Україні, затверджене Міністерством освіти України від 04.11.92.

3. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Республіканському комітету у справах національностей та міграції Автономної Республіки Крим, управлінням (відділам) у справах національностей та міграції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити дотримання вимог цього Положення та довести цей наказ і Типове положення про культурно-освітній центр національних меншин України до відома місцевих органів управління освітою, керівників загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів та громадських організацій національних меншин України.

4. Цей наказ і Типове положення про культурно-освітній центр національних меншин опублікувати в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України" та "Віснику Держкомнацміграції".

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки України Огнев'юка В.О. та першого заступника Голови Державного комітету України у справах національностей та міграції Вороніна В.М.

6. Наказ набирає чинності через десять днів після його реєстрації у Міністерстві юстиції України.

Міністр освіти і науки України

В.Г. Кремень

**Голова Державного комітету України
у справах національностей та міграції**

Г.Г. Москаль

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України,
Державного комітету України
у справах національностей
та міграції
06.10.2004 N 778/49

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
21 жовтня 2004 р.
за N 1352/9951

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про культурно-освітній центр національних меншин України

Загальна частина

1. Культурно-освітній центр національних меншин України (далі - Центр) - позашкільний навчальний заклад, що сприяє задоволенню культурно-освітніх потреб національних меншин України.

2. Центр у своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), законами України, нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, Державного комітету України у справах національностей та міграції, іншими законодавчими актами, актами органів управління освітою, прийнятими в межах їх повноважень, Положенням про позашкільний навчальний заклад,

затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)), а також цим Положенням і власним статутом.

3. Основними завданнями Центру є:

- виховання громадянина України;
- вивчення рідної мови, літератури, історії, географії, народознавства, писемної творчості;
- ознайомлення з культурною спадщиною, національними традиціями, звичаями, культурою та побутом свого народу;
- виховання патріотизму і любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей націй і народів.

Організаційно-правові засади діяльності Центру

4. Засновниками Центру можуть бути:

- місцеві органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування;
- підприємства, установи, організації України та їх об'єднання незалежно від форми власності та підпорядкування;
- національно-культурні товариства, інші громадські організації національних меншин;
- громадяни України.

5. Центри комунальної форми власності створюються місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх, освітньо-мовних потреб населення за наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

6. Рішення про створення Центру приватної форми власності приймається власником за наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

7. Центр може відкриватися при громадських об'єднаннях національних меншин, позашкільних, загальноосвітніх, дошкільних, професійно-технічних навчальних закладах різних типів і форм власності за наявності двох і більше різновікових класів, входити до складу навчально-виховних комплексів, навчально-виховних об'єднань з дошкільними, загальноосвітніми та іншими навчальними закладами.

8. Центр може бути юридичною особою і діяти на підставі статуту, що затверджується засновником (власником) та реєструється відповідним місцевим органом виконавчої влади або місцевого самоврядування, мати самостійний баланс, рахунки в установах банку, печатку, штамп та бланк установленого зразка.

Центри комунальної форми власності, які не є юридичною особою, користуються кутовим штампом, печаткою, матеріально-технічною базою

загальноосвітнього чи позашкільного навчального закладу, при яких вони створені.

9. Ліквідація та реорганізація Центру здійснюються відповідно до законодавства.

Організація навчально-виховного процесу

10. Навчально-виховний процес у Центрі здійснюється за навчальними планами та програмами на засадах педагогічно обґрунтованого вибору засобів і методів навчання та виховання учнів.

11. Навчальний план розробляється керівником Центру, навчальні програми - педагогічними (науковими) працівниками і затверджуються Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

12. Зміст освіти в Центрі може мати такі компоненти:

- рідна мова та література як невід'ємні складові національної культури;
- історія рідного краю;
- історія держави та права;
- основи національної культури.

Відповідно до законодавства навчально-виховний процес у Центрі має світський характер.

13. Режим роботи, структура навчального року встановлюються Центром з дотриманням Державних санітарних правил і норм. Канікули визначаються з урахуванням національних свят і традицій.

14. Заняття в Центрі проводяться, як правило, два рази на тиждень або відповідно до потреб і запитів учнів, слухачів. Тривалість одного заняття з урахуванням віку учнів (слухачів) - до 45 хвилин.

15. Зарахування вихованців, учнів і слухачів проводиться без обмеження їх віку на добровільних засадах згідно з особистою заявою (для неповнолітніх - заявою батьків або осіб, які їх замінюють).

16. Наповнюваність класів (груп) у Центрі встановлюється засновником, але не повинна перевищувати 20 учнів (слухачів).

17. Центр може надавати додаткові освітні послуги відповідно до законодавства України та порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

18. Система оцінювання навчальних досягнень учнів устанавлюється Центром самостійно за погодженням із засновником.

19. Випускникам Центрів видаються відповідні документи, передбачені для позашкільних навчальних закладів.

Управління Центром

20. Керівництво Центром здійснює його директор, який призначається: у комунальних закладах - відповідним місцевим органом управління освітою, у приватних - засновником. Обов'язки з керівництва Центром можуть бути покладені з відповідною оплатою на керівника загальноосвітнього,

позашкільного або дошкільного навчального закладу, при якому цей Центр створений.

21. Заступники директора, педагогічні та інші працівники призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства України про працю, Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)).

22. Колегіальним органом управління Центру є педагогічна рада, яку очолює директор закладу.

23. Органами громадського самоврядування є загальні збори працівників і учнів (слухачів) та рада, що діє в період між зборами. При Центрі можуть створюватись учнівський комітет, методичні об'єднання тощо.

24. Методичну допомогу та контроль за діяльністю Центру здійснюють засновник, відповідні органи управління освітою.

25. Основною формою державного контролю за діяльністю Центру, який є юридичною особою, є його атестація, що проводиться не рідше одного разу на 10 років у порядку, установленому Міністерством освіти і науки України.

Фінансово-господарська діяльність

26. Фінансово-господарська діяльність Центру проводиться відповідно до Законів України "Про бюджетну систему України" ([512-12](#)), "Про власність" ([697-12](#)), "Про місцеве самоврядування в Україні" ([280/97-ВР](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)) та інших нормативно-правових актів, статуту Центру.

27. Фінансування Центрів комунальної форми власності здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватної власності - засновників (власників), а також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством. Обсяги фінансування видів діяльності за рахунок бюджету встановлюються місцевими органами управління освітою.

28. Витрата коштів на утримання Центру здійснюється за кошторисом, затвердженим засновником, і використовується для провадження діяльності, передбаченої його статутом.

29. Штатний розпис Центру затверджується його засновником.

30. Оплата праці керівників, педагогічних та інших працівників Центру здійснюється за угодою (контрактом) відповідно до законодавства.

31. Центри користуються пільгами, установленими законодавством для закладів системи освіти.

32. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в Центрі здійснюється у порядку, визначеному законодавством.

Міжнародне співробітництво Центру

33. Центр має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

34. Центр має право укладати угоди про співробітництво, установлювати прямі зв'язки з органами управління освітою, навчальними закладами,

науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у встановленому законодавством порядку.

Перший заступник директора
департаменту загальної середньої
та дошкільної освіти

Я.П. Корнієнко

Начальник управління
у справах національностей

Т.І. Пилипенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

04.07.2005 N 396

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 липня 2005 р.
за N 754/11034

Про визначення порядку присвоєння педагогічних звань педагогічним працівникам

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 N 632 ([632-2003-п](#)) "Про реалізацію статті 54 Закону України "Про освіту" ([1060-12](#)) та статті 48 Закону України "Про вищу освіту" ([2984-14](#))

НАКАЗУЮ:

1. Установити, що присвоєння педагогічного звання "старший вихователь" здійснюється у порядку, передбаченому для присвоєння педагогічного звання "старший учитель", визначеному пунктом 5.5 Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 20.08.93 N 310 ([z0176-93](#)) та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02.12.93 за N 176 (із змінами) (далі - Типове положення); присвоєння педагогічних звань "педагог-організатор-методист", "керівник гуртка - методист" (без вимог до кваліфікаційної категорії), "практичний психолог-методист" - у порядку, передбаченому для присвоєння педагогічних звань "учитель-методист", "викладач-методист", визначеному пунктом 5.6 Типового положення.

Додатковою умовою для присвоєння педагогічного звання "керівник гуртка-методист", крім порядку, зазначеного в пункті 5.6 Типового положення про атестацію педагогічних працівників України ([z0176-93](#)), є наявність у керівника гуртка вищої педагогічної або іншої фахової освіти відповідно до статті 21 Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)) (крім народних умільців, робота яких відповідає критеріям, установленим чинним законодавством України).

2. Фінансування витрат, спрямованих на присвоєння педагогічних звань "педагог-організатор-методист", "керівник гуртка - методист", "практичний психолог-методист", "старший вихователь", здійснюється у межах коштів,

передбачених кошторисом доходів і видатків навчальних закладів на оплату праці педагогічних працівників.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступників Міністра Богомолова А.Г. та Огнев'юка В.О.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

ПОГОДЖЕНО:

Міністерство економіки України

Виконуючий обов'язки

С.А. Романюк

Міністерство фінансів України

Заступник Міністра

В.М. Матвійчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

09.02.2006 N 90

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
24 лютого 2006 р.
за N 172/12046

Про затвердження Положення про малу академію наук учнівської молоді

Відповідно до пункту 4 Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)), і з метою підвищення якості навчально-виховного процесу та рівня організації роботи позашкільних навчальних закладів з дослідницько-експериментального напрямку **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Положення про малу академію наук учнівської молоді (далі - Положення), що додається.
2. Скасувати наказ Міністерства освіти України від 11 лютого 1994 року N 35 "Про затвердження Положення про Малу академію наук і наукові товариства учнів України" та адміністративно-господарському департаменту (Ханюк В.А.) зробити у встановленому порядку відмітку про його скасування.
3. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади:
  - 3.1. Довести наказ до відома керівників позашкільних навчальних закладів.
  - 3.2. Зобов'язати керівників відповідних позашкільних навчальних закладів унести зміни і доповнення до статутів згідно з цим Положенням.
  - 3.3. Ужити заходів щодо збереження і розвитку мережі позашкільних навчальних закладів дослідницько-експериментального напрямку, недопущення їх перепрофілювання, реорганізації та ліквідації.
  - 3.4. Сприяти створенню умов для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти з дослідницько-експериментального напрямку з урахуванням специфіки діяльності малої академії наук учнівської молоді.
4. Малій академії наук учнівської молоді Міністерства освіти і науки України (Лісовий О.В.) здійснювати інформаційно-методичне забезпечення

діяльності малих академій наук учнівської молоді в Автономній Республіці Крим, областях, містах, забезпечувати проведення всеукраїнських і міжнародних очно-заочних оздоровчих і масових заходів з учнівською молоддю з дослідницько-експериментального напрямку.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України
09.02.2006 N 90

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
24 лютого 2006 р.
за N 172/12046

ПОЛОЖЕННЯ

про малу академію наук учнівської молоді

1. Загальна частина

1.1. Мала академія наук учнівської молоді - профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є дослідницько-експериментальний, що передбачає залучення вихованців (учнів, слухачів) до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва, а також виявлення, розвиток і підтримку обдарованої молоді, створення умов для її творчої реалізації та розширення наукового світогляду, організацію змістовного дозвілля.

1.2. Головними завданнями малої академії наук учнівської молоді є:
реалізація державної політики у сфері позашкільної освіти;
виявлення, розвиток і підтримка обдарованої молоді, стимулювання її творчого потенціалу, розвиток наукової та дослідницько-експериментальної діяльності вихованців (учнів, слухачів);

створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб учнівської молоді в позашкільній освіті, організації її оздоровлення, дозвілля і відпочинку;

задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів і здібностей;

формування у вихованців (учнів, слухачів) національної самосвідомості, активної громадянської позиції, мотивація здорового способу життя;

надання загальноосвітнім навчальним закладам методичної допомоги з питань роботи з обдарованою молоддю;

просвітницька діяльність.

1.3. Мала академія наук учнівської молоді у своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 N 433 ([433-2001-п](#)), цим Положенням і власним статутом.

1.4. Мала академія наук учнівської молоді Міністерства освіти і науки України здійснює координацію діяльності малої академії наук учнівської молоді Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських малих академій наук учнівської молоді.

Мала академія наук учнівської молоді Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські малі академії наук учнівської молоді здійснюють координацію діяльності районних, міських малих академій наук учнівської молоді.

У разі відсутності обласної, Київської та Севастопольської міських малих академій наук учнівської молоді відповідні органи управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій визначають навчальний заклад (або іншу установу), на який покладається відповідальність за координацію діяльності районних, міських навчальних закладів з дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти.

1.5. Мова навчання і виховання у малій академії наук учнівської молоді визначається Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) і відповідним законом України.

1.6. Дія цього Положення поширюється на малі академії наук учнівської молоді, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України.

2. Організаційно-правові засади діяльності малої академії наук учнівської молоді

2.1. Створення, реорганізація та ліквідація малої академії наук учнівської молоді здійснюються відповідно до законодавства.

2.2. Мала академія наук учнівської молоді є юридичною особою і діє на підставі статуту, затвердженого засновником.

У статуті зазначаються повна назва закладу, його адреса, засновник, підпорядкованість; мета і головні завдання діяльності; основні характеристики методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу; визначаються права, обов'язки та відповідальність учасників цього процесу, а також порядок управління закладом та організації його фінансово-господарської діяльності, використання майна, унесення змін та доповнень до статуту тощо.

2.3. Мала академія наук учнівської молоді може створювати філії - структурно відокремлені підрозділи, що перебувають поза межами розташування основного позашкільного навчального закладу і виконують таку саму освітню діяльність, як і основний позашкільний навчальний заклад у цілому або за окремими його напрямками.

3. Організація позашкільної освіти в малій академії наук учнівської молоді

3.1. Мала академія наук учнівської молоді проводить навчально-виховну, інформаційно-методичну, організаційно-масову та навчально-тренувальну роботу.

3.2. Структура та штати малої академії наук учнівської молоді розробляються її керівником у межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до встановлених нормативів і затверджуються органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває заклад.

Структурними підрозділами малої академії наук учнівської молоді можуть бути відділи, кабінети, центри, лабораторії, постійно діючі та тимчасові виставки, оздоровчі та профільні табори, бібліотеки, спеціалізовані та творчі майстерні, гаражі та інші підрозділи, що передбачені статутом закладу.

3.3. Мала академія наук учнівської молоді працює за річним планом роботи, погодженим засновником.

3.4. Навчально-виховний процес у малій академії наук учнівської молоді здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються Міністерством освіти і науки України. На основі типових навчальних планів і програм розробляються інші навчальні плани і програми, що затверджуються відповідними місцевими органами виконавчої влади.

3.5. Навчальні програми можуть бути однопрофільними, комплексними і такими, що передбачають індивідуальне навчання вихованців (учнів, слухачів) у гуртках, групах та творчих об'єднаннях.

3.6. Середня наповнюваність гуртків, груп та творчих об'єднань у малій академії наук учнівської молоді становить, як правило, 10-15 вихованців (учнів, слухачів).

Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань устанавлюється директором малої академії наук учнівської молоді залежно від профілю, навчальних планів і програм та можливостей організації навчально-виховного, тренувального процесів, рівня майстерності вихованців (учнів, слухачів) і становить не більше як 25 вихованців (учнів, слухачів).

3.7. Індивідуальне навчання у малій академії наук учнівської молоді організовується відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 N 651 ([z1036-04](#)) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.08.2004 за N 1036/9635.

3.8. Зарахування учнів до малої академії наук учнівської молоді може здійснюватися протягом навчального року (у міру закінчення комплектування

гуртків, секцій, груп та інших творчих об'єднань) за їх бажанням і за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються закладом.

До малої академії наук учнівської молоді зараховуються учні віком, як правило, від 14 років. Статутом може визначатись і інший вік.

3.9. Навчально-виховний процес у малій академії наук учнівської молоді здійснюється диференційовано (відповідно до віку, індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, стану здоров'я) з використанням різних організаційних форм роботи: гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, змагання, зльоти, олімпіади, конкурси, огляди, виставки, оздоровчі збори, екскурсії, практична робота в лабораторіях, майстернях, а також з використанням інших форм, передбачених статутом закладу.

Мала академія наук учнівської молоді може залучати до участі в організаційно-масових заходах позашкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади, інші заклади та організації.

3.10. Навчальний рік у малій академії наук учнівської молоді незалежно від форм власності починається 1 вересня. Тривалість навчального року встановлюється Міністерством освіти і науки України.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання закладу.

3.11. У канікулярні, святкові та неробочі дні мала академія наук учнівської молоді працює за окремим планом, затвердженим директором цього закладу.

У період канікул мала академія наук учнівської молоді організовує поза розкладом різноманітну масову роботу з вихованцями (учнями, слухачами), надаючи їм усі наявні можливості для повноцінного оздоровлення, дозвілля і відпочинку на спортивно-оздоровчих базах, у таборах, оздоровчо-екскурсійних поїздках, конкурсах, змаганнях, навчально-тренувальних зборах тощо.

3.12. Тривалість одного заняття (уроку) у малій академії наук учнівської молоді визначається навчальними планами і становить 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями (уроками) є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи закладу.

Початок і закінчення занять, заходів визначаються директором малої академії наук учнівської молоді відповідно до режиму роботи закладу та правил внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням допустимого навантаження вихованців (учнів, слухачів).

3.13. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання малої академії наук учнівської молоді класифікуються за трьома рівнями:

1 - початковий. Це творчі об'єднання, де вихованці (учні, слухачі) отримують загальні знання з основ наук, набувають навички з пошукової, дослідницької, експериментальної роботи, беруть участь у написанні творчих рефератів, визначають тему своєї пошукової, експериментально-дослідницької роботи;

2 - основний. Це творчі об'єднання, де вихованці (учні, слухачі) отримують знання, практичні уміння і навички для самостійного оволодіння науковими і технічними знаннями понад обсяги навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів; розвивають свої інтереси та нахили до наукових досліджень, творчої роботи за певною тематикою; поглиблюють знання з базових дисциплін; задовольняють потреби в професійній орієнтації; беруть активну участь у практичних, наукових експедиціях, олімпіадах, виставках, конкурсах, зустрічах з науковими працівниками, винахідниками, діячами літератури та мистецтва; захищають творчі наукові роботи;

3 - вищий. Це творчі об'єднання за інтересами для вихованців (учнів, слухачів), які проводять дослідницьку, пошукову та експериментальну роботу з різних проблем науки, техніки, мистецтва; беруть участь у наукових експедиціях, всеукраїнських та міжнародних наукових програмах та проектах, у масових наукових заходах (конкурсах, турнірах, конференціях), опубліковують свої роботи у різних друкованих органах.

Відповідно до рівня класифікації визначаються мета і перспективи діяльності творчого об'єднання, його чисельний склад, обирається навчальна програма.

3.14. У малій академії наук учнівської молоді в межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до встановлених нормативів можуть створюватися такі відділи:

науково-технічний відділ. Об'єднує гуртки, групи, секції цільових розробок на замовлення наукових установ та промислових підприємств, електроніки та приладобудування, промислового технологічного обладнання та технологій, транспортних систем, засобів та обладнання, інформаційних та телекомунікаційних систем, сільськогосподарської техніки, обладнання та технологій тощо;

фізико-математичний відділ. Об'єднує гуртки, групи, секції математики, економіки, астрономії, фізики тощо;

хіміко-біологічний відділ. Об'єднує гуртки, групи, секції біології, психології, хімії, сільського господарства, лісового господарства, медицини, екології тощо;

відділ обчислювальної техніки і програмування. Об'єднує гуртки, групи, секції комп'ютерних навчальних програм; комп'ютерних мереж, баз та банків даних; системного програмування та заходів інформаційної безпеки; комп'ютерних програм для автоматизації наукових досліджень та розрахунків; мультимедійних систем, комп'ютерної графіки, ігрових програм тощо;

історико-географічний відділ. Об'єднує гуртки, групи, секції історії України, археології, історичного краєзнавства, етнології, географії, геології, права тощо;

відділ мистецтвознавства та філології. Об'єднує гуртки, групи, секції української літератури, зарубіжної літератури, фольклористики, української мови, мистецтвознавства, іноземних мов тощо.

У малій академії наук учнівської молоді можуть створюватись відділи організаційно-масової, інструктивно-методичної, редакційно-видавничої роботи, а також відділи за іншими напрямками діяльності.

3.15. Мала академія наук учнівської молоді може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, наукових установ, відповідно до укладених угод із зазначеними закладами та установами.

3.16. З метою розвитку і підтримки стійких інтересів вихованців (учнів, слухачів), їх обдарувань і самовизначення щодо майбутньої професії мала академія наук учнівської молоді може проводити роботу спільно з науково-дослідними установами, творчими організаціями, вищими навчальними закладами, створювати лабораторії для творчої, експериментальної, науково-дослідної роботи тощо.

3.17. Для подальшого розвитку інтересів і нахилів вихованців (учнів, слухачів), підтримки їх професійних навичок мала академія наук учнівської молоді за умови дотримання правил охорони праці й техніки безпеки організовує виконання замовлень підприємств, установ, організацій на виготовлення продукції, виконання робіт. При цьому характер і зміст робіт повинні сприяти формуванню й удосконаленню знань і умінь, передбачених навчальними програмами.

У випадках, передбачених законодавством України, мала академія наук учнівської молоді має право надання платних послуг з певних видів діяльності після отримання у встановленому порядку відповідних ліцензій.

Платні послуги не можуть надаватись державною або комунальною малою академією наук учнівської молоді замість або в межах освітньої діяльності, визначеної навчальними планами і програмами.

3.18. Мала академія наук учнівської молоді проводить інформаційно-методичну роботу, спрямовану на вдосконалення програм, змісту, форм і методів діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, підвищення майстерності педагогічних працівників за напрямками роботи.

У малій академії наук учнівської молоді можуть функціонувати методичні об'єднання за напрямками діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, що охоплюють педагогічних працівників певного професійного спрямування.

З метою удосконалення системи навчання і виховання у малій академії наук учнівської молоді можуть створюватись методичні ради, комісії, до складу яких включаються педагогічні працівники цього закладу та інші учасники навчально-виховного процесу.

3.19. Згідно з рішенням засновника, на підставі відповідних угод мала академія наук учнівської молоді може надавати інформаційно-методичну допомогу педагогічним колективам, навчальним закладам регіону, молодіжним, дитячим, громадським організаціям.

3.20. Мала академія наук учнівської молоді може створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямками позашкільної роботи.

Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

3.21. За результатами навчання мала академія наук учнівської молоді видає своїм випускникам документ про позашкільну освіту, зразок якого затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. Учасники навчально-виховного процесу малої академії наук учнівської молоді

4.1. Учасниками навчально-виховного процесу в малій академії наук учнівської молоді є:

вихованці (учні, слухачі);
директор, заступники директора закладу;
педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, які залучені до навчально-виховного процесу;
батьки або особи, які їх замінюють;
представники підприємств, установ та організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

4.2. Вихованці (учні, слухачі) малої академії наук учнівської молоді можуть бути: слухачами, кандидатами в члени або дійсними членами малої академії наук учнівської молоді.

Слухачами малої академії наук учнівської молоді можуть бути учні загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів різних типів, студенти вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які проводять дослідницьку, пошукову та експериментальну роботу з різних проблем науки, техніки, мистецтва.

Кандидатами в члени малої академії наук учнівської молоді можуть стати учні, які навчаються в гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях основного рівня.

Дійсними членами малої академії наук учнівської молоді можуть стати кандидати у члени малої академії наук учнівської молоді, які навчаються в гуртках, групах або інших творчих об'єднаннях вищого рівня.

4.3. Права та обов'язки вихованців (учнів, слухачів), педагогічних працівників малої академії наук учнівської молоді та батьків або осіб, які їх замінюють, визначаються Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)) та Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 N 433 ([433-2001-п](#)).

4.4. Керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань малої академії наук учнівської молоді працюють відповідно до режиму роботи закладу та розкладу занять, затвердженого його директором.

4.5. Норма годин на одну тарифну ставку керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань малої академії наук учнівської молоді становить 18 навчальних годин на тиждень. Оплата роботи здійснюється відповідно до обсягу педагогічного навантаження.

Обсяг педагогічного навантаження у малій академії наук учнівської молоді визначається керівником закладу згідно із законодавством і затверджується відповідним органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, до сфери управління якого належить цей заклад.

Розміри та порядок доплат за інші види педагогічної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України.

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року можливий у разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачаються навчальним планом, у разі вибуття або зарахування вихованців (учнів, слухачів) малої академії наук учнівської молоді протягом навчального року або за письмовою згодою педагогічного працівника з додержанням законодавства України про працю.

4.6. Не допускається відвертання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

Покладання на педагогічних працівників малої академії наук учнівської молоді контрольних, інспекторських та інших, не властивих їм, функцій забороняється.

4.7. Педагогічні працівники закладу підлягають атестації, як правило, один раз у п'ять років відповідно до порядку, встановленого Міністерством освіти і науки України.

5. Управління малою академією наук учнівської молоді

5.1. Керівництво малою академією наук учнівської молоді здійснюється директором, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів у порядку, установленому Міністерством освіти і науки України.

5.2. Директор, заступники директора, педагогічні та інші працівники закладу призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства.

5.3. Директор малої академії наук учнівської молоді:

здійснює керівництво педагогічним колективом, визначає структуру закладу, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює належні умови для підвищення фахового рівня працівників;

організовує навчально-виховний процес;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців (учнів, слухачів);

створює необхідні умови для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами закладу;

організовує виконання кошторису доходів і видатків закладу, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, у встановленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам закладу відповідно до законодавства;

представляє заклад у всіх підприємствах, установах та організаціях і відповідає перед засновником (власником) за результати діяльності закладу;

дає дозвіл на участь діячів науки, культури, членів творчих спілок, працівників культурно-освітніх закладів, підприємств, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує додержання прав вихованців (учнів, слухачів) на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарного стягнення до працівників закладу;

затверджує посадові обов'язки працівників закладу;

несе відповідальність за виконання покладених на заклад завдань, результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження майна, переданого в користування та володіння закладу.

5.4. З метою розвитку та вдосконалення навчально-виховного процесу, професійної діяльності педагогічних працівників у малій академії наук учнівської молоді створюється педагогічна рада - постійно діючий колегіальний орган управління закладу.

Головою педагогічної ради є директор.

Педагогічна рада малої академії наук учнівської молоді:

розглядає плани, підсумки й актуальні питання навчально-виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи закладу, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності закладу;

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, упровадження у навчально-виховний процес досягнень науки і кращого педагогічного досвіду;

розробляє рекомендації з питань організації навчально-виховного процесу, налагодження міжнародних освітніх та наукових зв'язків;

захищає права педагогічних працівників на педагогічну ініціативу, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання та скасовує такі, що не придатні для використання в навчальному процесі;

розглядає інші питання професійної діяльності педагогічних працівників та навчально-виховного процесу закладу;

порушує клопотання про призначення вихованцям (учням, слухачам) персональних та іменних стипендій, грантів за умови наявності відповідних коштів;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників.

Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два рази на рік.

5.5. У малій академії наук учнівської молоді може діяти методична рада, до складу якої входять педагогічні працівники закладу.

Методична рада є дорадчим органом.

Методична рада:

координує науково-методичну, організаційну та практичну діяльність закладу з питань здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти з різних напрямків науково-дослідницької діяльності;

заслуховує повідомлення та пропозиції з питань удосконалення навчально-виховної, організаційно-методичної, дослідницької, пошукової та експериментальної роботи з різних проблем науки, техніки, мистецтва;

вивчає, узагальнює та поширює кращий педагогічний досвід;

обговорює проекти нових навчальних програм, аналізує пропозиції щодо вдосконалення діючих;

поширює інновації у системі позашкільної освіти тощо.

5.6. Органом громадського самоврядування малої академії наук учнівської молоді є загальні збори (конференція) колективу цього закладу, які скликаються не рідше ніж один раз на рік.

Загальні збори (конференція) колективу малої академії наук учнівської молоді проводяться за участю директора, заступників директора, керівників підрозділів, що входять до складу закладу, наукових, педагогічних та інших працівників, які залучаються до навчально-виховного процесу закладу, а також представників учнівського самоврядування, батьківського комітету.

5.7. У період між загальними зборами (конференціями) може діяти рада малої академії наук учнівської молоді, діяльність якої регулюється статутом цього закладу.

Рада закладу розглядає питання перспективного розвитку малої академії наук учнівської молоді, надає допомогу керівництву в реалізації цих планів, здійснює громадський контроль за діяльністю керівництва.

5.8. У малій академії наук учнівської молоді за рішенням загальних зборів (конференції) або ради закладу можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети тощо.

5.9. При малій академії наук учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, малій академії наук учнівської молоді Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських малих академіях наук учнівської молоді можуть створюватись президії.

До складу президії можуть бути включені керівники Міністерства освіти і науки України, учені Національної академії наук України, Академії педагогічних наук України, керівники позашкільних навчальних закладів, представники малих академії наук учнівської молоді, державні та громадські діячі.

Очолює президію президент, який обирається на засіданні президії строком на 5 років.

Повноваження членів президії здійснюються на громадських засадах.

5.10. Президія:

визначає стратегічні напрями розвитку науково-дослідної, експериментальної, пошукової роботи;

сприяє залученню до роботи професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, наукових співробітників науково-дослідних інститутів Національної академії наук України, Академії педагогічних наук України, науково-педагогічних і педагогічних працівників навчальних закладів;

координує дослідницьку, пошукову та експериментальну роботу вихованців (учнів, слухачів) малої академії наук учнівської молоді;

виступає ініціатором проведення конференцій, форумів, семінарів тощо, у тому числі і міжнародних;

сприяє участі вихованців (учнів, слухачів) малої академії наук учнівської молоді в міжнародних програмах, проектах;

затверджує розподіл обов'язків між членами президії.

5.11. Склад Президії малої академії наук учнівської молоді Міністерства освіти і науки України формується Національною академією наук України та Академією педагогічних наук України і затверджується Міністерством освіти і науки України строком на 5 років у кількості 15 осіб.

Склад територіальних президій узгоджується з Президією малої академії наук учнівської молоді Міністерства освіти і науки України.

7. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база

8. малої академії наук учнівської молоді

6.1. Фінансово-господарська діяльність малої академії наук учнівської молоді здійснюється відповідно до законодавства і статуту закладу.

Фінансування малої академії наук учнівської молоді може здійснюватись також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

6.2. Мала академія наук учнівської молоді у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких вона розташована;

розвивати власну матеріальну базу, мережу спортивно-оздоровчих, профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту закладу.

6.3. Матеріально-технічна база малої академії наук учнівської молоді включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в її користуванні.

6.4. Для проведення навчально-виховної роботи малої академії наук учнівської молоді надаються в користування спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

6.5. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в малій академії наук учнівської молоді здійснюється у порядку, визначеному нормативно-правовими актами.

7. Діяльність малої академії наук учнівської молоді у рамках міжнародного співробітництва

7.1. Мала академія наук учнівської молоді за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проєктів, брати участь у міжнародних заходах.

7.2. Мала академія наук учнівської молоді має право укладати угоди про співробітництво, установлювати прямі відносини з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у порядку, установленому законодавством.

8. Державний контроль за діяльністю малої академії наук учнівської молоді

8.1. Державний контроль за діяльністю малих академій наук учнівської молоді здійснюють Міністерство освіти і науки України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, до сфери управління яких належать заклади, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи.

8.2. Основною формою державного контролю за діяльністю малої академії наук учнівської молоді є державна атестація закладу, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років відповідно до Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.07.2001 N 553 ([z0678-01](#)) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції 08.08.2001 за N 678/5869.

Начальник відділу
позашкільної освіти, виховної роботи
та захисту прав дітей

Р.А. Рудковська

**МІНІСТЕРСТВО НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ**

НАКАЗ

27.09.2012 № 1223/1057

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 жовтня 2012 р.
за № 1761/22073

**Про затвердження Положення про Всеукраїнський
фестиваль дружин юних пожежних**

Відповідно до підпункту 62 пункту 4 [Положення про Міністерство надзвичайних ситуацій України](#), затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 402, та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 410, з метою формування в учнів загальноосвітніх навчальних закладів навичок поведінки в надзвичайних ситуаціях **НАКАЗУЄМО**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський фестиваль дружин юних пожежних](#), що додається.
2. Відділу зв'язків із засобами масової інформації та роботи з громадськістю Міністерства надзвичайних ситуацій України (Єршова Ю.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра надзвичайних ситуацій України Квашука В.П., заступника Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

**Виконуючий обов'язки
Міністра надзвичайних
ситуацій України**

В. Бут

**Міністр освіти і науки,
молоді та спорту України**

Д. Табачник

ПОГОДЖЕНО

Голова Державної інспекції
техногенної безпеки

Е. Улинець

Голова Добровільного
пожежного товариства України

О. Донський

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства
надзвичайних ситуацій України,
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
27.09.2012 № 1223/1057

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 жовтня 2012 р.
за № 1761/22073

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський фестиваль дружин юних пожежних

І. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського фестивалю дружин юних пожежних (далі - Фестиваль).

1.2. Фестиваль проводиться щороку серед дружин юних пожежних з метою навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів правилам безпечної поведінки, формування в учнівській молоді поваги до професії рятувальника, залучення її до вивчення історії пожежно-рятувальної справи та популяризації серед дітей і молоді здорового способу життя.

1.3. Завдання Фестивалю:

залучення учнів загальноосвітніх навчальних закладів до вивчення правил безпеки життєдіяльності та їх пропаганди серед однолітків і населення;

формування у дітей та молоді навичок збереження навколишнього середовища;

розкриття творчих здібностей та організація змістовного дозвілля учнівської молоді;

виховання у молодого покоління громадянських і патріотичних почуттів.

1.4. Фестиваль проводиться на добровільних засадах.

1.5. Інформація про проведення Фестивалю розміщується на офіційних сайтах Міністерства надзвичайних ситуацій України (МНС України) та Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (МОНмолодьспорт України), а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.6. Під час проведення Фестивалю обробка персональних даних учасників здійснюється відповідно до вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

1.7. Організаторами Фестивалю є МНС України та МОНмолодьспорт України.

1.8. Співорганізаторами Фестивалю є Державна інспекція техногенної безпеки України (Держтехногенбезпеки України), інші центральні органи виконавчої влади, громадські організації (за згодою).

II. Повноваження організаторів і співорганізаторів Фестивалю.

2.1. МНС України:

забезпечує організацію, підготовку та проведення Фестивалю;
формує та затверджує спільно з МОНмолодьспортом України склад організаційного комітету за поданням організаторів і співорганізаторів Фестивалю.

2.2. МОНмолодьспорт України:

спільно з іншими заінтересованими органами та установами забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення Фестивалю;
сприяє участі дружин у Фестивалі.

2.3. Держтехногенбезпеки України:

надає методичну допомогу загальноосвітнім навчальним закладам з підготовки дружин;

здійснює інформаційно-роз'яснювальну роботу з дітьми шкільного віку у загальноосвітніх навчальних закладах щодо правил пожежної та техногенної безпеки.

III. Порядок і строки проведення Фестивалю

3.1. Фестиваль проводиться у три етапи:

I етап: районний (міський) - у квітні;

II етап: обласний - у травні - червні;

III етап: Всеукраїнський (фінальний) - у вересні.

3.2. Строки, місце, умови проведення I та II етапів Фестивалю, кількісний склад дружин визначаються структурними підрозділами освіти, молоді та спорту районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій спільно з відповідними територіальними управліннями МНС України.

3.3. Строки, місце проведення III етапу Фестивалю визначаються та затверджуються спільним наказом МНС України та МОНмолодьспорту України і доводяться до відома Держтехногенбезпеки України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних

адміністрацій, інших центральних органів виконавчої влади, громадських організацій не пізніше ніж за один місяць до його початку.

IV. Організаційний комітет Фестивалю

4.1. Для організації та проведення III етапу Фестивалю створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується спільним наказом МНС України та МОНмолодьспорту України.

4.2. До складу організаційного комітету входять представники МНС України, МОНмолодьспорту України, Держтехногенбезпеки України, центральних органів виконавчої влади, громадських організацій (за згодою).

4.3. Очолює організаційний комітет голова, який визначає і розподіляє повноваження членів організаційного комітету, координує роботу з організації та проведення Фестивалю.

4.4. Організаційний комітет:

здійснює організаційну роботу щодо проведення Фестивалю;
забезпечує порядок проведення Фестивалю.

4.5. Секретар організаційного комітету:

веде документацію щодо проведення та підбиття підсумків Фестивалю;
забезпечує висвітлення результатів Фестивалю в засобах масової інформації.

V. Учасники Фестивалю

5.1. У Фестивалі беруть участь дружини.

До складу дружини входять шість осіб з числа учнів загальноосвітніх навчальних закладів віком до сімнадцяти років включно.

5.2. Заміна учасників здійснюється за рішенням голови організаційного комітету Фестивалю.

5.3. До місця проведення Фестивалю дружини прибувають організовано в супроводі керівника, який призначається з числа педагогічних працівників.

Керівник відповідає за оформлення документів щодо участі дружини у Фестивалі.

5.4. Учасники Фестивалю мають право ознайомлюватися з результатами оцінювання та отримувати пояснення щодо його критеріїв та об'єктивності оцінювання.

5.5. У II етапі Фестивалю беруть участь дружини, які стали переможцями I етапу.

У III етапі Фестивалю беруть участь дружини, які стали переможцями II етапу.

5.6. Для участі в III етапі Фестивалю до організаційного комітету подаються такі документи:

[заявка на участь у III етапі Фестивалю](#) за формою згідно з додатком;

копія наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та

Севастопольської міських державних адміністрацій щодо участі дружини у Фестивалі;

медичні довідки членів дружини ([форма № 079-/о «Медична довідка на учня, який від'їжджає в оздоровчий табір»](#), затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я від [27 грудня 1999 року № 302](#) «Про затвердження форми облікової статистичної документації, що використовується в поліклініках (амбулаторіях)»);

учнівські квитки членів дружини.

5.7. Учасники Фестивалю повинні дотримуватись вимог цього Положення, програми Фестивалю.

VI. Журі Фестивалю

6.1. Журі III етапу Фестивалю формується з метою забезпечення об'єктивного оцінювання виступів дружин та визначення переможців і призерів.

6.2. Журі III етапу Фестивалю формується з працівників МНС України, МОНмолодьспорту України, Держтехногенбезпеки України, інших центральних органів виконавчої влади, громадських організацій (за згодою).

6.3. Кількість членів журі III етапу Фестивалю становить шість осіб: голова журі, члени журі (чотири особи), секретар журі.

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Фестивалю.

6.4. Склад журі III етапу Фестивалю затверджується наказом МНС України за погодженням з МОНмолодьспортом України.

6.5. Журі очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Фестивалю, затверджує список переможців і призерів Фестивалю.

6.6. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання під час проведення Фестивалю;

ведуть оцінювальні протоколи;

визначають переможців та призерів Фестивалю.

6.7. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів та матеріалів Фестивалю.

VII. Умови проведення Фестивалю

7.1. У програмі Фестивалю проводяться такі конкурси:

«Візитка»;

«Домашнє завдання»;

«Безпечна прогулянка»;

«Плакат соціальної реклами».

7.2. Конкурс «Візитка» передбачає представлення дружини протягом трьох хвилин у формі візитної картки.

7.2.1. Мета представлення - ознайомлення учасників Фестивалю з членами дружини, її діяльністю протягом року щодо навчання однолітків правилам поведіння під час виникнення надзвичайних ситуацій та запобігання їм.

«Візитка» представляється без використання додаткових сценічних декорацій на фоні єдиної для всіх дружин сценічної ширми, що встановлюється організаторами Фестивалю.

Кількість членів дружини, які беруть участь у конкурсі «Візитка», не обмежується.

7.2.2. Конкурс «Візитка» оцінюється за такими критеріями:

відповідність жанру - до 10 балів;

розкриття теми - до 10 балів;

виконавська майстерність - до 10 балів;

оригінальність сценарію - до 10 балів.

Для визначення результатів конкурсу «Візитка» підраховується сума балів, виставлених дружинам шістьма членами журі.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Візитка», - 240 балів.

7.3. Конкурс «Домашнє завдання» передбачає представлення тематичного виступу дружини в довільній формі.

7.3.1. Тема «Домашнього завдання» визначається організаційним комітетом та повідомляється не пізніше ніж за чотири місяці до початку фінального етапу Фестивалю.

Тривалість виступу - до 10 хвилин. «Домашнє завдання» представляється державною мовою.

При музичному супроводі дозволяється використовувати тільки фонограму типу «Мінус».

Тема виступу дружини повинна порушувати актуальні питання забезпечення пожежної та техногенної безпеки населення, нести рекомендації щодо дій у різних надзвичайних ситуаціях, пропагувати здоровий спосіб життя, нести агітаційне навантаження щодо необхідності дотримання правил безпеки життєдіяльності.

7.3.2. Конкурс «Домашнє завдання» оцінюється за такими критеріями:

відповідність жанру - до 10 балів;

розкриття теми - до 10 балів;

виконавська майстерність - до 10 балів;

оригінальність сценарію - до 10 балів;

взаємозв'язок з аудиторією - до 10 балів.

Для визначення результатів конкурсу «Домашнє завдання» підраховується сума балів, виставлених дружинам шістьма членами журі.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Домашнє завдання», - 300 балів.

7.4. Конкурс «Безпечна прогулянка» складається із семи етапів:

«Переправа»;

«Гриби, ягоди»;

«Рятувальна мотузка»;

«Рятування потопаючого»;

«Орієнтування на місцевості»;

«Медичний»;
«Влучний ствольщик».

На початку конкурсу кожна дружина отримує маршрутний бланк із завданнями, де вказано порядок проходження етапів «Безпечної прогулянки». Дружини стартують згідно з результатами жеребкування, яке проводиться напередодні проведення конкурсу. На кожному етапі конкурсу суддя виставляє в маршрутному листі час проходження етапу та штрафні бали. Переможцем вважається та дружина, яка на проходження конкурсу витратила найменше часу.

7.4.1. На етапі «Переправа» змагаються три члени дружини.

Обладнання етапу: наведена переправа завдовжки до 40 м; мотузка, закріплена на опорах (відстань від опори на вихідному березі до обмежувальної лінії - не менше 1,5 метра); верхня суддівська мотузка та страховка; обмежувальні і контрольні лінії; три системи.

Завдання етапу: подолати переправу.

Етап вважається подоланим, коли три члени дружини вишикувалися на іншому боці переправи за обмежувальною лінією.

Перемагає дружина, яка витратила на виконання завдання найменше часу. При використанні незамуфтованого карабіну або за відсутність страховки нараховується штрафний час у 30 секунд.

7.4.2. На етапі «Гриби, ягоди» змагається один член дружини.

Завдання етапу: правильно визначити за фотокартками різні види грибів або ягід, вказати, їстівні вони чи отруйні.

Перемагає дружина, яка витратила на вирішення завдання найменше часу.

За кожну помилку нараховується штрафний час у 30 секунд.

7.4.3. На етапі «Рятувальна мотузка» змагається один член дружини.

Обладнання етапу: 5 мотузок та 10 карток з назвами вузлів, розташованих на столі.

Завдання етапу: з 10 карток з назвами вузлів обрати 5 та зав'язати вузли, зазначені в обраних картках.

Етап вважається подоланим, коли зав'язані всі 5 вузлів.

Перемагає дружина, яка витратила на виконання завдання найменше часу.

За кожен не зав'язаний або неправильно зав'язаний вузол нараховується штрафний час у 30 секунд.

7.4.4. На етапі «Рятування потопаючого» змагається один член дружини.

Обладнання етапу: мотузка типу «кінець Александрова».

Завдання етапу: учасник має кинути мотузку типу «кінець Александрова» уявному потопаючому з відстані 10 метрів у контрольну зону радіусом 1 метр.

Завдання вважається виконаним, якщо усі поплавки мотузки типу «кінця Александрова» потрапили в контрольну зону.

Перемагає дружина, яка витратила на виконання завдання найменше часу.

7.4.5. На етапі «Орієнтування на місцевості» змагаються два члени дружини.

Обладнання етапу: рідинний компас, карта, п'ять контрольних пунктів, картки із завданням.

Завдання етапу: на лінії старту необхідно витягнути картку із завданням, де вказано напрями руху та відстані до контрольних пунктів. Кожний контрольний пункт позначено цифрою.

Перемагає дружина, яка правильно виконала всі завдання та витратила на їх виконання найменше часу.

7.4.6. На етапі «Медичний» змагається один член дружини.

Завдання етапу: правильно вирішити 10 теоретичних питань та виконати 1 практичне завдання, складені відповідно до шкільних курсів «Основи здоров'я», «Основи безпеки життєдіяльності».

Перемагає дружина, яка витратила на вирішення завдань найменше часу.

7.4.7. На етапі «Влучний ствольщик» змагаються три члени дружини.

Обладнання етапу: пожежний автомобіль з обладнанням. Розгорнуті магістральна ($n = 1$, $d - 77$ мм) та робоча рукавна ($n = 1$, $d - 51$ мм) лінії зі стволом СПРК-336Т (Protekt) з'єднані та знаходяться під тиском, ствол перекритий. Магістральна лінія приєднана до напірного патрубку пожежного автомобіля. Мішені встановлено на відстані 50 метрів від лінії старту. Вправа виконується у касці.

Завдання етапу: за сигналом стартового пістолета стартує перший учасник, долає відстань у 40 метрів від старту до місцезнаходження ствола, бере ствол СПРК-336Т (Protekt), збиває струменем води мішень (баскетбольний м'яч, встановлений на підставці заввишки 2 метри), після чого перекидає подачу води та повертається на старт, передаючи естафету наступному учаснику. Кожен учасник може влучити тільки в свою мішень. Конкурс вважається виконаним, коли м'ячі збито з підставок водяними струменями. Відлік часу припиняється після перетину останнім учасником лінії фінішу.

Перемагає дружина, яка виконала завдання за найменший час.

7.4.8. Переможець конкурсу «Безпечна прогулянка» визначається за найменшим сумарним часом, витраченим на виконання завдань семи етапів.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Безпечна прогулянка», - 240 балів.

За найменший сумарний час дружина отримує 240 балів. За другий сумарний час дружина отримує 230 балів, за третій - 220 балів тощо.

7.5. У конкурсі «Плакат соціальної реклами» кожна дружина під час жеребкування отримує завдання з темою для розроблення та створення плаката соціальної реклами з питань безпеки життєдіяльності.

7.5.1. Організатори забезпечують дружини необхідним обладнанням. Упродовж проведення Фестивалю дружина створює плакат на задану тематику.

7.5.2. Конкурс «Плакат соціальної реклами» оцінюється за такими критеріями:

відповідність темі - до 10 балів;

художня майстерність, оригінальність задуму - до 10 балів;

відповідність жанру плаката - до 10 балів.

Для визначення результатів конкурсу «Плакат соціальної реклами» підраховується сума балів, виставлених дружинам шістьма членами журі.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Плакат соціальної реклами», - 180 балів.

7.6. Загальна сума балів, яку може отримати дружина за виконання завдань усіх конкурсів, - 960 балів.

VIII. Визначення і нагородження переможців і призерів Фестивалю, фінансування Фестивалю

8.1. Переможець та призери Фестивалю визначаються журі за загальною кількістю набраних дружинами балів.

Переможцем Фестивалю є дружина, яка набрала найбільшу кількість балів.

Призерами Фестивалю є дружини, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

У разі рівної кількості балів переможцем Фестивалю є дружина, яка набрала більше балів за конкурс «Домашнє завдання».

8.2. Переможець та призери Фестивалю, їх керівники нагороджуються спеціальними дипломами Фестивалю та заохочувальними призами.

8.3. Витрати на організацію та проведення Фестивалю здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Начальник Відділу зв'язків
із засобами масової інформації
та роботи з громадськістю
МНС України
Директор департаменту
професійно-технічної освіти
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України**

Ю.В. Єршова

В.В. Супрун

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський фестиваль
дружин юних пожежних

ЗАЯВКА
на участь у III етапі Всеукраїнського фестивалю дружин юних пожежних

(найменування органу управління освітою)

направляє дружину юних пожежних для участі у Фестивалі у складі:

№ з/п	Прізвище, ім'я члена дружини	Дата народження (число, місяць, рік)	Клас, школа	Місце проживання	Дозвіл лікаря
1					
2					
3					
4					
5					
6					

Керівник дружини:

(прізвище, ім'я, по батькові)

(місце роботи, посада)

Контактний телефон керівника:

(посада керівника органу управління освітою)

(підпис)

(П.І.Б.)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

06.10.2006 року N 688

Про проведення Всеукраїнського конкурсу юних дослідників та винахідників "Едісони – ХХІ століття"

З метою пошуку та підтримки талановитих школярів, удосконалення роботи з обдарованою молоддю та підтримуючи ініціативу Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти **наказую:**

1. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Кудін А. В.), обласним інститутам післядипломної педагогічної освіти здійснити необхідні заходи для залучення учнів 5 - 8 класів загальноосвітніх навчальних закладів України до участі у Всеукраїнському конкурсі юних дослідників та винахідників "Едісони - ХХІ століття".

2. Затвердити Правила проведення Всеукраїнського конкурсу юних дослідників та винахідників "Едісони - ХХІ століття", (додаються).

3. Визначити базовим закладом з організації проведення Всеукраїнського конкурсу юних дослідників та винахідників "Едісони - ХХІ століття" Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

4. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести цей наказ до відома педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів і сприяти їм в організації та проведенні конкурсу.

5. З метою фінансової підтримки конкурсу дозволити залучення добровільних внесків учасників конкурсу на рахунок Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Тесленка В. В.

Міністр

С. М. Ніколаєнко

Додаток
до наказу Міністерства
освіти і науки України
від 6 жовтня 2006 р. N 688

**ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ
Всеукраїнського конкурсу юних дослідників та винахідників
"Едісони - XXI століття"**

Правила проведення Всеукраїнського конкурсу юних дослідників та винахідників "Едісони - XXI століття" (далі за текстом - конкурс) розроблено у відповідності до загальних принципів та норм Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності, затвердженого Міністерством освіти України 18.08.98 р. за N 305.

1. Мета конкурсу: виявлення учнів, які мають задатки та схильність до дослідницької та винахідницької діяльності. Сприяння розвитку цих задатків у відповідні здібності. Підготовка учнів до участі у Всеукраїнських турнірах юних винахідників та раціоналізаторів.

2. Учасники конкурсу: учні 5 - 8 класів загальноосвітніх навчальних закладів. За погодженням з оргкомітетом допускається участь учнів 3 - 4 класів.

3. Організація та проведення конкурсу.

Конкурс проводиться на базі Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Конкурс оголошується щороку восени. Підведення підсумків та оголошення переможців здійснюється до закінчення навчального року.

Для організації та проведення конкурсу створюються організаційний комітет (ОК) та журі.

На ОК покладаються такі функції:

- а) розробка правил проведення конкурсу;
- б) визначення термінів проведення конкурсу;
- в) розробка завдань конкурсу;
- г) організація роботи координаторів конкурсу.

Внесення змін до Правил проведення конкурсу після його оголошення не допускається.

До роботи в складі журі залучаються науковці, вчителі та фахівці, які мають досвід дослідницької та винахідницької діяльності і вміють працювати з дітьми.

На місцях робота щодо проведення конкурсу покладається на зареєстрованих в ОК координаторів.

4. Зміст завдань конкурсу.

Завдання конкурсу складаються із дослідницьких та винахідницьких задач. При необхідності постановка кожної задачі супроводжується відповідними поясненнями та коментарями.

Завдання конкурсу надсилаються зареєстрованим в ОК координаторам, розміщуються в Інтернеті на сайті конкурсу та публікуються в пресі.

5. Порядок проведення конкурсу.

Для участі в змаганнях учасники реєструються у координатора конкурсу.

Заявки приймаються на групу учнів від 10 осіб.

Заявку на участь у конкурсі (додаток) координатор до 10 грудня надсилає на адресу ОК конкурсу: Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, вул. Слобідська, 83, м. Чернігів, 14021 з поміткою "Конкурс юних дослідників та винахідників "Едісони - ХХІ століття".

На цю ж адресу у визначені ОК терміни надсилаються виконані учасниками конкурсу завдання.

6. Підведення підсумків конкурсу.

При підведенні підсумків визначаються переможці в особистій першості.

Оцінювання результатів виконання завдань здійснюється за загальною кількістю балів, яку набрав учасник конкурсу. Із врахуванням характеру завдань окремо можуть відзначатись розв'язання окремих задач.

Усі учасники конкурсу отримують сертифікати. Переможці конкурсу можуть бути нагороджені призами.

Кращі роботи учасників конкурсу публікуються на його сайті та у відповідному збірнику, який видається до початку наступного конкурсу.

7. Джерела фінансування. Джерелом фінансування проведення конкурсу та нагородження його переможців є благодійні внески учасників або спонсорів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

13.11.2006 N 768

Про проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

На виконання [пункту 3](#) наказу Міністерства освіти і науки України від 04.09.2006 N 640 "Про внесення змін до [положень](#) щодо музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України" та з метою впорядкування, систематизації мережі музеїв, створення банку даних музеїв, підвищення їх ролі як осередків освіти у вихованні учнівської і студентської молоді наказую:

1. Провести з 1 січня до 25 грудня 2007 року огляд музеїв при навчальних закладах, які перебувають в сфері управління Міністерства освіти і науки України.

2. Затвердити Положення про проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають в сфері управління Міністерства освіти і науки України, що додається.

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.) спільно з департаментами загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П.Б.), професійно-технічної освіти (Десятов Т.М.), вищої освіти (Болюбаш Я.Я.) здійснити організаційні заходи для проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають в сфері управління Міністерства освіти і науки України.

4. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, ректорам вищих навчальних закладів:

4.1. Організувати роботу з проведення зазначеного огляду, залучити до нього загальноосвітні, позашкільні, професійно-технічні та вищі навчальні заклади.

4.2. Надати методичну та фахову допомогу навчальним закладам з організації та проведення огляду музеїв відповідно до діючих відомчих документів та цього Положення.

5. Ректорам вищих навчальних закладів, директорам професійно-технічних навчальних закладів:

5.1. Провести відповідні організаційні заходи для участі підпорядкованих їм музеїв в огляді.

5.2. Сприяти роботі комісії з проведення огляду музеїв в регіоні.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на Першого заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

Затверджено
Наказ Міністерства освіти
і науки України
13.11.2006 N 768

**Положення
про проведення огляду музеїв при навчальних закладах,
які перебувають в сфері управління
Міністерства освіти і науки України**

Загальні положення

Огляд музеїв при навчальних закладах, які перебувають в сфері управління Міністерства освіти і науки України (надалі - огляд) з урахуванням вимог Закону України "Про музеї та музейну справу" ([249/95-ВР](#)) та [Положення](#) про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України, [Порядку](#) обліку музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 04.09.2006 N 640.

Мета та завдання огляду

Огляд проводиться з метою удосконалення діяльності музеїв при навчальних закладах, які перебувають в сфері управління Міністерства освіти і науки України (надалі - музеї), впорядкування та систематизації мережі музеїв, створення банку даних музеїв, підвищення їх ролі як осередків освіти у вихованні учнівської і студентської молоді, подальшого стимулювання діяльності та розширення мережі музеїв.

Головними завданнями огляду є:

- удосконалення профільної структури музеїв при навчальних закладах;
- вивчення діяльності музеїв навчальних закладів з охорони пам'яток історії, культури та природи, участі їх у формуванні та раціональному використанні Музейного фонду України;
- аналіз краєзнавчо-пошуковою роботи музеїв, їх участь у навчальному процесі та вихованні юних громадян України;

- зміцнення зв'язків музеїв при навчальних закладах з державними музеями, архівами, товариствами охорони пам'яток історії і культури, творчими спілками;

- визначення кращих музеїв та заохочення їх діяльності; сприяння відкриттю нових музеїв, світлиць, оновленню діючих експозицій тощо.

Термін проведення

В Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі огляд проводиться з 1 січня до 1 грудня 2007 року.

Міністерством освіти і науки України, Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді - до 25 грудня 2007 року.

Керівництво оглядом

Загальне керівництво оглядом здійснює Міністерство освіти і науки України. Безпосередня відповідальність за проведення зазначеного заходу та підведення підсумків покладається на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

В Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі керують оглядом Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

На місцях огляд проводять відділи освіти районних (міських) держадміністрацій шляхом створення комісій, до складу яких включаються представники відділів освіти, районних (міських) методичних кабінетів, центрів туризму і краєзнавства, інших навчальних закладів. До участі в роботі комісій можуть залучатись фахівці державних музеїв, архівів, громадських організацій (за згодою).

Учасники огляду

Огляду підлягають музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах, які перебувають в сфері управління Міністерства освіти і науки України, що на час проведення огляду перебували на обліку, зареєстровані та перереєстровані до 1 грудня 2007 року.

Порядок проведення огляду

Районні (міські) комісії вивчають роботу музеїв, роблять висновки про їх відповідність чи невідповідність статусу музею при навчальному закладі, а також званню "Зразковий музей" для тих музеїв, що таке звання мали або претендують на його присвоєння.

Зазначені комісії подають матеріали до районних (міських) відділів освіти для підготовки наказів про підсумки огляду.

Підсумкові матеріали з районів (міст) направляються до Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольського міських держадміністрацій для узагальнення.

Документація та терміни її подання

За підсумками огляду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі відповідні органи управління освітою (чи уповноважений ними навчальний заклад) надсилають на адресу Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (01135, м. Київ-135, а/с 19С) такі документи:

- підсумкові накази Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій з додатками:

а) додаток 1 - список усіх музеїв, що перебувають на обліку станом на 01.12.2007 р., в якому вказати назву музею, дату його реєстрації (перереєстрації), повну назву навчального закладу, де він розташований;

б) додаток 2 - список музеїв, що підтвердили звання "Зразковий музей", у якому вказати назву музею, повну назву навчального закладу, де він розташований, дату присвоєння звання "Зразковий музей", наявність диплому;

в) додаток 3 - інформацію про підсумки огляду за [формою](#) додатку 3 до наказу Міністерства освіти і науки України від 04.09.2006 р. N 640;

г) додаток 4 - перелік музеїв, що зареєстровані в грудні 2004 року, 2005-2006 роках та до 1 грудня 2007 року. Один примірник уніфікованого паспорту на кожен музей, зареєстрований у вищезазначений період;

д) додаток 5 - список музеїв, які припинили своє існування після грудня 2004 року, в якому вказати назву музею, назву навчального закладу, причини припинення існування;

е) додаток 6 - вказати райони (міста), які не взяли участі в огляді, реєстрації, перереєстрації музеїв та причини неподання інформації;

є) додаток 7 - приклади найбільш цікавого досвіду роботи музеїв;

- подання на присвоєння звання "Зразковий музей" на музеї, які відповідають вимогам [Положення](#) про звання "Зразковий музей" (наказ Міністерства освіти і науки України від 04.09.2006 N 640) до якого додаються матеріали зазначені у пункті 2.3. Положення.

Вищевказані документи подаються не пізніше 10 грудня 2007 року за поштовим штемпелем.

Матеріали подаються в друкованому вигляді та на електронних носіях. Усі матеріали подаються державною мовою.

Підведення підсумків

Підсумкові накази та аналітична інформація за результатами огляду готуються Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді до 25 січня 2008 року.

Фінансування

Витрати на проведення огляду музеїв на місцях, виготовлення відповідної документації проводяться за рахунок місцевих бюджетів, інших залучених коштів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

18.04.2006 № 304

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
07 липня 2006 р.
за № 806/12680

Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України

{Назва Наказу із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

{Із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту [№ 378 від 26.03.2013](#) [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

На виконання Законів України "[Про освіту](#)", "[Про охорону праці](#)"
НАКАЗУЮ:

1. Затвердити [Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України \(далі - Положення\)](#), що додається.

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

2. Надрукувати це Положення в Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України.

3. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, ректорам (директорам) вищих навчальних закладів, керівникам підприємств, організацій, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, запровадити в дію це Положення.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Огонь Ц.Г.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

ПОГОДЖЕНО:

Заступник голови ЦК Профспілки
працівників освіти і науки України

Є.Д. Нікітюк

Заступник директора Фонду соціального
страхування від нещасних випадків на
виробництві та професійних захворювань
України

О.О. Постоюк

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
18.04.2006 № 304
(у редакції наказу
Міністерства освіти
і науки України
[22.11.2017 № 1514](#))

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
07 липня 2006 р.
за № 806/12680

ПОЛОЖЕННЯ

**про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони
праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих
Міністерству освіти і науки України**

I. Загальні положення

1. Це Положення встановлює порядок навчання та перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності працівників закладів освіти, установ, організацій та підприємств, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України (далі - установи та заклади освіти), а також навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності (охорона здоров'я, пожежна, радіаційна безпека, безпека дорожнього руху, цивільний захист, попередження побутового травматизму тощо) учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів закладів освіти (далі - здобувачі освіти).

2. Це Положення розроблене з урахуванням [Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці](#), затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною

праці від 26 січня 2005 року № 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року за № 231/10511 (із змінами) (далі - Типове положення).

3. Вимоги цього Положення є обов'язковими для виконання учасниками освітнього процесу, іншими працівниками установ та закладів освіти та спрямовані на реалізацію системи безперервного навчання з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності здобувачів освіти, працівників з метою забезпечення належних, безпечних і здорових умов навчання та праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням.

4. В установах та закладах освіти один раз на 3 роки складаються плани-графіки проведення навчання та перевірки знань працівників з питань охорони праці, які затверджуються наказом.

5. Контроль за дотриманням вимог цього Положення здійснюють органи управління освітою за підпорядкуванням, органи державного нагляду за охороною праці, представники галузевої профспілки.

II. Навчання з питань охорони праці здобувачів освіти

1. Навчання здобувачів освіти з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти проводиться відповідно до вимог законодавства у сфері охорони праці, цивільного захисту та освіти.

Професійна (професійно-технічна) і вища освіта в частині навчання з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності надається згідно із стандартами освіти, що визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей і загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти.

2. У закладах загальної середньої освіти проводиться навчання з питань безпеки життєдіяльності відповідно до вимог законодавства у сфері освіти.

3. Навчання учнів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти за професіями, пов'язаними з роботами підвищеної небезпеки, проводиться з урахуванням вимог [Положення про порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з роботами із шкідливими та важкими умовами праці, а також з роботами підвищеної небезпеки](#), затвердженого наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 30 грудня 1994 року № 130, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 січня 1995 року за № 14/550 (у редакції наказу Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15 грудня 2003 року № 244).

4. У закладах загальної середньої освіти під час трудового і професійного навчання здійснюється навчання з питань охорони праці у вигляді інструктажів з охорони праці. Крім цього, у закладах освіти, що надають загальну середню освіту, проводиться навчання з питань безпеки життєдіяльності.

5. Навчання здобувачів освіти з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності проводиться як традиційними методами, так і з використанням сучасних форм організації навчання - модульного, дистанційного, екстернатного

тощо, а також з використанням технічних засобів навчання -аудіовізуальних, комп'ютерних.

6. Під час трудового і професійного навчання на підприємствах, в установах, організаціях на здобувачів освіти поширюється законодавство про охорону праці.

III. Організація навчання і перевірки знань працівників з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в установах та закладах освіти

1. Під час прийняття на роботу і в процесі роботи посадові особи та інші працівники установ та закладів освіти проходять інструктаж, навчання та перевірку знань з питань охорони праці, надання домедичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також правил поведінки в разі виникнення аварій та надзвичайних ситуацій відповідно до [Типового положення](#).

2. В установах та закладах освіти навчання працівників з питань охорони праці проводиться у вигляді складової частини навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності, при цьому кількість годин і тематика навчання з питань охорони праці має відповідати [Типовому положенню](#). Навчанню і перевірці знань підлягають усі без винятку працівники установ та закладів освіти з урахуванням умов праці та їх діяльності (педагогічної, громадської тощо).

Посадові особи установ та закладів освіти, діяльність яких пов'язана з організацією безпечного ведення робіт, під час прийняття на роботу та періодично (один раз на три роки) проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності за участю профспілок.

3. Керівники установ та закладів освіти, керівники та спеціалісти служб охорони праці або особи, які є відповідальними за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності, інші працівники установ та закладів освіти, які є членами відповідної постійно діючої комісії з перевірки знань в установах та закладах освіти, один раз на три роки проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.

4. Перевірка знань посадових осіб та інших працівників установ та закладів освіти з питань цивільного захисту, охорони праці, безпеки життєдіяльності здійснюється відповідно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці, пожежної, радіаційної безпеки тощо, додержання яких входить до їхніх функціональних обов'язків.

5. Особи, які суміщають професії, проходять інструктаж, навчання і перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності з основних професій і з професій за сумісництвом.

6. Державний секретар, перший заступник та заступники Міністра освіти і науки, які є відповідальними за організацію роботи з охорони праці, керівник служби охорони праці Міністерства освіти і науки України, керівники та викладачі кафедр охорони праці закладів вищої освіти проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці у Головному навчально-методичному центрі Держпраці та навчальних центрах, які належать до сфери управління

Міністерства освіти і науки України і надали територіальному органу Держпраці декларацію відповідності їх матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки (далі - навчальні центри).

Перевірку знань з питань охорони праці цієї категорії посадових осіб проводить комісія, створена за наказом Держпраці.

7. Заступник Міністра освіти і науки Автономної Республіки Крим, який є відповідальним за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності, керівники, їх заступники, спеціалісти з охорони праці органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, керівники, їх заступники, спеціалісти з охорони праці установ та закладів освіти, члени комісій з перевірки знань з питань охорони праці цих установ та закладів освіти проходять навчання з охорони праці, безпеки життєдіяльності згідно з наказом Міністерства освіти і науки України.

8. Навчання з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності працівників, зазначених у пункті 7 цього розділу, проводиться відповідно до [Типового положення](#) та згідно з навчальним планом і програмою навчання працівників установ та закладів освіти з безпеки життєдіяльності.

Програма навчання керівників, заступників - 36 годин, спеціалістів з охорони праці та викладачів кафедр охорони праці - 72 години.

9. Керівники, заступники керівників районних (міських) органів управління освітою, закладів професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладів освіти, а також спеціалісти, викладачі з охорони праці, безпеки життєдіяльності проходять навчання у закладах післядипломної педагогічної освіти.

10. Навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності керівників закладів дошкільної, позашкільної та середньої освіти, їх заступників, відповідальних за охорону праці, педагогічних та інших працівників, які викладають питання безпечного ведення робіт або проводять інструктажі з охорони праці, безпеки життєдіяльності, а також працівників місцевих органів управління освітою проводиться на базі методичних підрозділів відповідних органів управління освітою або в закладах освіти та навчальних центрах, визначених місцевими органами управління освітою.

11. Усі інші посадові особи та працівники установ та закладів освіти проходять навчання і перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності безпосередньо в установах та закладах освіти, їх структурних підрозділах за місцем роботи обсягом не менше 20 годин.

12. Перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності посадових осіб та інших працівників установ та закладів освіти проводять комісії, створені за відповідними наказами:

Міністерства освіти і науки України - посадових осіб, зазначених у пункті 7 цього розділу;

обласних органів управління освітою - посадових осіб, зазначених у пункті 9 цього розділу;

місцевих органів управління освітою - посадових осіб та інших працівників, зазначених у пункті 10 цього розділу;

установ та закладів освіти - посадових осіб та інших працівників, зазначених у пункті 11 цього розділу.

13. Перевірка знань посадових осіб та інших працівників з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в установах та закладах освіти здійснюється комісією, склад якої затверджується наказом цих установ чи закладів освіти. Головою комісії призначається керівник або його заступник, до службових обов'язків якого входить організація роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності. У разі потреби створення комісій в окремих структурних підрозділах їх очолюють керівники відповідних підрозділів чи їх заступники.

До складу комісії установи та закладу освіти входять спеціалісти служби охорони праці, представники юридичної, виробничої, технічної служб, представник профспілки, уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці. До складу комісії установи та закладу освіти залучаються викладачі охорони праці, безпеки життєдіяльності закладу освіти, які проводили навчання (за їх згодою).

Комісія вважається правочинною, якщо до її складу входять не менше трьох осіб.

14. Усі члени комісії мають пройти навчання та перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності у порядку, установленому [Типовим положенням](#) та цим Положенням.

15. Перелік питань для перевірки знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності працівників складається членами комісії з урахуванням місцевих умов та затверджується керівником установи чи закладу освіти.

16. Формою перевірки знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності працівників є тестування, залік або іспит. Тестування проводиться комісією за допомогою технічних засобів (автоекзаменатори, модульні тести тощо), залік або іспит - за екзаменаційними білетами у вигляді усного або письмового опитування, а також творчої роботи.

17. Результати перевірки знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності працівників заносяться до протоколу засідання комісії з перевірки знань працівників з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності (додаток 1).

18. Особам, які під час перевірки знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності виявили задовільні результати, видається посвідчення про перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності (додаток 2). При цьому в протоколі та посвідченні в стислій формі зазначається перелік основних нормативно-правових актів з охорони праці, питань безпеки життєдіяльності, виконання конкретних видів робіт, в обсязі яких працівник пройшов перевірку знань. Видача посвідчень про перевірку знань працівникам, які проходили навчання в установі та закладі освіти, є обов'язковою лише для працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки.

19. У разі незадовільних результатів перевірки знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності працівники протягом одного місяця проходять повторну перевірку знань.

20. Не допускаються до роботи працівники, які не пройшли навчання і перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

21. Організаційне забезпечення роботи комісії з перевірки знань (організація проведення перевірки знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності, оформлення, облік і зберігання протоколів перевірки знань, оформлення і облік посвідчень про перевірку знань тощо) покладається на установу та заклад освіти, де проводилось це навчання. Термін зберігання протоколів перевірки знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності - не менше 5 років.

22. Позачергове навчання і перевірка знань працівників з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності проводяться під час переведення їх на іншу роботу або призначення на іншу посаду, що потребує додаткових знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

IV. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці

1. Працівники установ та закладів освіти, безпосередньо зайняті на роботах, зазначених у [Переліку робіт з підвищеною небезпекою](#), затвердженому наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року [№ 15](#), зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року за № 232/10512, та [Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України, Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 23 вересня 1994 року № 263/121, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 січня 1995 року за № 18/554, проходять щороку спеціальне навчання і перевірку знань відповідно до [Типового положення](#).

2. Порядок проведення спеціального навчання з питань охорони праці визначається [Типовим положенням](#).

3. Спеціальне навчання працівників установ та закладів освіти з питань охорони праці проводиться як безпосередньо за місцем роботи, так і в навчальному центрі.

У разі здійснення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації в установах та закладах освіти спеціальне навчання є складовою зазначеної професійної підготовки.

4. Спеціальне навчання з питань охорони праці проводиться в установі чи закладі освіти за навчальними планами і програмами, які розробляються з урахуванням конкретних видів робіт, виробничих умов, функціональних обов'язків працівників і затверджуються наказом (розпорядженням) керівника.

5. Стажування, дублювання і допуск до роботи працівників установ та закладів освіти, які виконують роботи підвищеної небезпеки, проводяться відповідно до [Типового положення](#).

6. Перевірка знань з питань охорони праці після проведення спеціального навчання проводиться:

комісією, що створюється за наказом керівника установи чи закладу освіти, якщо навчання проводилось в установі чи закладі освіти;

комісією відповідного територіального органу Держпраці за участю відповідних профспілок, якщо навчання проводилось у навчальному центрі.

До складу комісії з перевірки знань з охорони праці залучають осіб, які пройшли навчання та перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці та мають посвідчення.

V. Організація проведення інструктажів з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності

1. Посадові особи та інші працівники установ та закладів освіти під час прийняття на роботу та періодично мають проходити інструктажі з питань охорони праці, навчання щодо надання домедичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, правил поведінки та дій під час виникнення аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих, навчання з питань цивільного захисту, у тому числі правилам техногенної та пожежної безпеки.

2. Порядок проведення інструктажів з охорони праці з працівниками в установах та закладах освіти здійснюється відповідно до [Типового положення](#):

1) вступний інструктаж з охорони праці проводиться з працівниками, які: приймаються на постійну або тимчасову роботу незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади;

прибули до установи чи закладу освіти і беруть безпосередню участь в освітньому та виробничому процесах або виконують інші роботи для цієї установи чи закладу освіти.

Вступний інструктаж проводиться спеціалістом служби охорони праці або іншою особою відповідно до наказу (розпорядження) керівника, на яку покладається цей обов'язок і яка в установленому цим Положенням порядку пройшла навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

Вступний інструктаж проводиться в кабінеті охорони праці або у спеціально обладнаному приміщенні за програмою, розробленою службою охорони праці. Програма та тривалість інструктажу затверджуються керівником установи чи закладу освіти.

Запис про проведення вступного інструктажу робиться в журналі реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці для працівників (додаток 3), який зберігається службою охорони праці або працівником, що відповідає за проведення вступного інструктажу, а також у наказі про прийняття працівника на роботу;

2) первинний інструктаж з охорони праці проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з працівником:

новоприйнятим (постійно чи тимчасово) до установи чи закладу освіти;

який переводиться з одного структурного підрозділу установи чи закладу освіти до іншого;

який виконуватиме нову для нього роботу;
відрядженим іншою установою чи закладом освіти, який бере безпосередню участь в освітньому або виробничому процесах.

Первинний інструктаж на робочому місці проводиться індивідуально або з групою осіб одного фаху за чинними в установі чи закладі освіти інструкціями з охорони праці відповідно до виконуваних робіт;

3) повторний інструктаж з охорони праці проводиться на робочому місці індивідуально з окремим працівником, групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом питань первинного інструктажу.

Повторний інструктаж проводиться на роботах з підвищеною небезпекою - 1 раз на 3 місяці, для решти робіт - 1 раз на 6 місяців;

4) позаплановий інструктаж проводиться на робочому місці або в кабінеті охорони праці у разі:

введення в дію нових або внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів з охорони праці;

зміни технологічного процесу, заміни або модернізації устаткування, приладів та інструментів, вихідної сировини, матеріалів та інших факторів, що впливають на стан охорони праці;

порушень працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо;

перерви в роботі виконавця більше ніж на 30 календарних днів - для робіт з підвищеною небезпекою, для решти робіт - понад 60 днів.

Позаплановий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або групою працівників одного фаху. Обсяг і зміст позапланового інструктажу визначаються в кожному окремому випадку залежно від причин і обставин, що спричинили потребу його проведення;

5) цільовий інструктаж з охорони праці проводиться у разі:

ліквідації аварії або стихійного лиха;

проведення робіт, на які відповідно до законодавства з питань охорони праці оформлюються наряд-допуск, наказ або розпорядження.

Цільовий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або групою працівників. Обсяг і зміст цільового інструктажу визначаються залежно від виду робіт, що виконуватимуться.

3. Інструктажі з охорони праці зі здобувачами освіти під час трудового і професійного навчання на виробництві проводяться відповідно до цього Положення, а саме:

1) вступний інструктаж з охорони праці:

до початку трудового або професійного навчання на виробництві;

у разі екскурсії на підприємство.

Вступний інструктаж з охорони праці зі здобувачами освіти перед початком трудового і професійного навчання проводять керівники робіт, майстри виробничого навчання та інші особи, на яких наказом керівника закладу освіти покладено обов'язки керівництва таким навчанням, та безпосередні

керівники робіт на виробництві (начальники структурних підрозділів, дільниць, майстри, фізичні особи, які використовують найману працю).

Реєстрація вступного інструктажу з охорони праці проводиться у журналі реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці для працівників;

2) первинний інструктаж:

перед початком навчання в кожному кабінеті, майстерні закладу освіти;

перед виконанням кожного навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів тощо.

Первинний інструктаж з охорони праці зі здобувачами освіти проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці (дільниця підприємства, організації), де проводиться трудове та професійне навчання;

3) позаплановий інструктаж:

у разі порушень здобувачами освіти вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що можуть призвести або призвели до травм, надзвичайних ситуацій тощо;

4) повторний інструктаж:

на робочому місці, де здійснюється трудове та професійне навчання, у строки, визначені нормативно-правовими актами з охорони праці, які діють у галузі, або роботодавцем з урахуванням конкретних умов праці, але не рідше:

для робіт з підвищеною небезпекою - 1 разу на 3 місяці;

для решти робіт - 1 разу на 6 місяців;

5) цільовий інструктаж:

у разі їх участі у ліквідації аварії або стихійного лиха;

під час проведення робіт, на які відповідно до законодавства оформлюються наряд-допуск, наказ або розпорядження.

4. Інструктажі з охорони праці зі здобувачами освіти під час трудового і професійного навчання на виробництві проводяться відповідно до [Типового положення](#).

5. Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі з охорони праці з працівниками та здобувачами освіти, які проходять виробниче навчання та виробничу практику на підприємствах, в організаціях, проводить безпосередній керівник робіт (начальник структурного підрозділу, майстер) або фізична особа, яка використовує найману працю.

6. Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі з охорони праці завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці особою, яка проводила інструктаж.

При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового інструктажів протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань.

7. Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів з охорони праці працівників, здобувачів освіти на виробництві та їх допуск до роботи особа, яка проводила інструктаж, уносить запис до журналу

реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці (додаток 4). Сторінки журналу реєстрації інструктажів мають бути пронумеровані і прошнуровані.

У разі виконання робіт, що потребують оформлення наряду-допуску, цільовий інструктаж проводиться відповідно до [Типового положення](#).

8. Перелік професій та посад працівників, які звільняються від повторного інструктажу, затверджується керівником установи чи закладу освіти.

9. Тематика та порядок проведення інструктажів з питань охорони праці для здобувачів освіти під час трудового і професійного навчання в закладах освіти та на виробництві визначаються нормативно-правовими актами у сфері освіти і охорони праці з урахуванням специфіки навчання в цих закладах.

10. Крім проведення інструктажів з охорони праці, під час трудового і професійного навчання із здобувачами освіти, працівниками закладів освіти у процесі навчання проводяться інструктажі з безпеки життєдіяльності, які містять питання безпеки праці, охорони здоров'я, пожежної, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, попередження побутового травматизму, дій у випадку надзвичайних ситуацій тощо.

11. Порядок проведення, тематика та організація проведення інструктажів з безпеки життєдіяльності здобувачів освіти, працівників визначаються [розділом 8](#) Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160.

12. Перед початком навчальних занять один раз на рік, а також під час зарахування або оформлення до закладу освіти здобувачів освіти проводиться вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності службами охорони праці або особами, на яких покладено ці обов'язки наказом керівника закладу освіти. За умови чисельності учасників освітнього процесу в закладах понад 200 осіб вищезазначеними службами проводиться навчання з вихователями, класоводами, класними керівниками, майстрами, кураторами груп тощо, які в свою чергу інструктують здобувачів освіти перед початком навчального року.

Запис про вступний інструктаж робиться на окремій сторінці реєстрації вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності для здобувачів освіти у журналі обліку навчальних занять (додаток 5).

13. Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться на початку навчального року перед початком занять у кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо, перед початком канікул, а також перед початком заходів за межами закладу освіти.

Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводять викладачі, учителі, класоводи, куратори груп, вихователі, класні керівники, майстри виробничого навчання, тренери, керівники гуртків тощо. Інструктаж проводиться зі здобувачами освіти, а також з батьками, які беруть участь у позанавчальних заходах.

Запис про проведення первинного інструктажу з безпеки життєдіяльності робиться в окремому журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів з безпеки життєдіяльності здобувачів освіти (додаток б), який зберігається в кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, цеху, спортзалі тощо.

Здобувачі освіти, які інструктуються, ставлять підпис в журналі, починаючи з 9 класу.

Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності також проводиться перед виконанням кожного завдання, пов'язаного з використанням різних матеріалів, інструментів, приладів, на початку уроку, заняття, лабораторної, практичної роботи тощо.

Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності, який проводиться перед початком кожного практичного заняття (практичної, лабораторної роботи тощо), реєструється в журналі обліку навчальних занять, виробничого навчання на сторінці предмета в розділі про запис змісту уроку, заняття.

14. Позаплановий інструктаж з безпеки життєдіяльності зі здобувачами освіти проводиться у разі порушення ними вимог нормативно-правових актів з охорони праці під час освітнього процесу, що може призвести чи призвело до травм, надзвичайних ситуацій тощо, зміни умов виконання навчальних завдань (лабораторних робіт, виробничої практики, професійної підготовки тощо), а також у разі нещасних випадків, що сталися під час освітнього процесу та за межами закладу освіти.

15. Цільовий інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться зі здобувачами освіти в разі організації позанавчальних заходів (олімпіади, турніри з предметів, екскурсії, туристичні походи, спортивні змагання тощо), під час проведення громадських, позанавчальних робіт (прибирання територій, приміщень, науково-дослідна робота на навчально-дослідній ділянці тощо).

{Положення в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1514 від [22.11.2017](#)}

**Завідувач сектору
мобілізаційної роботи,
цивільного захисту
та безпеки життєдіяльності**

А.А. Цимбал

Додаток 1
до Положення про порядок
проведення навчання
і перевірки знань з питань
охорони праці та безпеки
життєдіяльності в закладах,
установах, організаціях,
підприємствах, що належать
до сфери управління
Міністерства освіти і науки України
(пункт 17 розділу III)

ПРОТОКОЛ

**засідання комісії з перевірки знань працівників з питань охорони праці,
безпеки життєдіяльності**

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

Додаток 2
до Положення про порядок
проведення навчання
і перевірки знань з питань
охорони праці та безпеки
життєдіяльності в закладах,
установах, організаціях,
підприємствах, що належать
до сфери управління
Міністерства освіти і науки України
(пункт 18 розділу III)

ПОСВІДЧЕННЯ

про перевірку знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності

{Додаток 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

Додаток 3
до Положення про порядок проведення
навчання і перевірки знань з питань
охорони праці та безпеки
життєдіяльності в закладах, установах,
організаціях, підприємствах, що
належать до сфери управління
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 1 пункту 2 розділу V)

Титульний аркуш журналу

(підприємство, установа, організація, заклад освіти)

ЖУРНАЛ

реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці для працівників

Розпочато «__» _____ 20__ року

Закінчено «__» _____ 20__ року

№ з/п	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Професія, посада особи, яку інструктують, її вік	Назва виробничого підрозділу (група, клас, гурток), до якого приймається особа, яку інструктують	Прізвище, ініціали, посада особи, яка інструктує	Підписи	
						особи, яку інструктують	особи, яка інструктує
1	2	3	4	5	6	7	8

{Додаток 3 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

Додаток 4
до Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України (пункт 7 розділу V)

Титульний аркуш журналу

(підприємство, установа, організація, заклад освіти)

ЖУРНАЛ
реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці

(цех, дільниця, бригада, служба, лабораторія, майстерня тощо)

Розпочато «__» _____ 20__ року

Закінчено «__» _____ 20__ року

Формат А4 (210x297)

№ з/п	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Професія, посада особи, яку інструктують	Вид інструктажу (первинний, повторний, позаплановий, цільовий), назва та номер інструкції	Причина проведення позапланового або цільового інструктажу	Прізвище, ініціали особи, яка інструктує та перевіряє знання	Підписи	
							особи, яку інструктують	особи, яка інструктує
1	2	3	4	5	6	7	8	9

{Додаток 4 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

Додаток 5
до Положення про порядок
проведення навчання
і перевірки знань з питань
охорони праці та безпеки
життєдіяльності в закладах,
установах, організаціях,
підприємствах, що належать
до сфери управління
Міністерства освіти і науки України
(пункт 12 розділу V)

Форма сторінки журналу обліку навчальних занять

РЕЄСТРАЦІЯ

вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності для здобувачів освіти у журналі обліку навчальних занять

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка проводила інструктаж	Підписи	
				особи, яку інструктують	особи, яка інструктує
1	2	3	4	5	6

*Учні ставлять підпис у журналі інструктажу, починаючи з 9 класу.

{Додаток 5 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

Додаток 6
до Положення про порядок проведення
навчання і перевірки знань з питань
охорони праці та безпеки
життєдіяльності в закладах, установах,
організаціях, підприємствах, що
належать до сфери управління
Міністерства освіти і науки України
(пункт 13 розділу V)

(найменування закладу освіти)

Розпочато «__» _____ 20__ року

Закінчено «__» _____ 20__ року

ЖУРНАЛ

реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів з безпеки життєдіяльності здобувачів освіти

(кабінет, лабораторія, цех, майстерня, спортзал тощо)

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Клас, група	Назва інструктажу, назва інструкції	Прізвище, ім'я, по батькові, посада особи, яка проводила інструктаж	Підписи	
						особи, яка проводила інструктаж	особи*, яку інструктують
1	2	3	4	5	6	7	8

*Учні ставлять підпис у журналі інструктажу, починаючи з 9 класу

{Додаток 6 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 1514 від 22.11.2017](#)}

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

06.04.2007 N 286

Про поліпшення туристсько-краєзнавчої роботи у навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

Протягом останніх років органи управління освітою на місцях, навчальні заклади активізували роботу щодо виховання підростаючого покоління, пропагування здорового способу життя, розвитку учнівського та студентського самоврядування, залучення батьківської громадськості до виконання основних функцій закладу.

Однак, у своїй діяльності навчальні заклади нерідко стикаються з нагальними проблемами, з вирішенням яких пов'язаний подальший їх розвиток. Тривале перебування в такому стані впливає на рівень виховної роботи. Таке положення ускладнюється також тим, що преса та телебачення наповнені програмами, зміст яких суперечить цінностям цивілізованого суспільства, пропагують насилля та аморальність. Як результат - в суспільстві поширюються соціальні проблеми, падає інтерес до національної історії та культури.

З урахуванням зазначеного на часі посилення роботи навчальних закладів щодо виховання учнівської та студентської молоді на традиціях і звичаях українського народу, вивченні його історичної та культурної спадщини, формуванні у них високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, поваги до державних символів України.

Враховуючи викладене та на виконання пункту 6 Плану першочергових заходів щодо подальшого розвитку позашкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.03.2006 N 236, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Перелік](#) комплексних навчально-тематичних екскурсій з учнівською та студентською молоддю "Моя країна - Україна" та визначних краєзнавчих, географічних, етнографічних та історичних об'єктів і туристсько-краєзнавчих екскурсійних маршрутів, що додаються.

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, ректорам вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, директорам професійно-технічних навчальних закладів, Малої академії наук учнівської молоді (Лісовий О.В.), Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (Вербицький В.В.), Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.):

2.1. Довести до відома керівників навчальних закладів Перелік комплексних навчально-тематичних екскурсій з учнівською та студентською молоддю "Моя країна - Україна" та визначних краєзнавчих, географічних, етнографічних та історичних об'єктів і туристсько-краєзнавчих екскурсійних маршрутів для використання в навчально-виховному процесі.

2.2. Вжити заходів щодо створення системи відвідування організованими групами учнівської та студентської молоді визначних краєзнавчих, географічних, етнографічних та історичних об'єктів і використання в навчально-виховному процесі комплексних навчально-тематичних екскурсій "Моя країна - Україна".

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.) спільно з Кримським республіканським, обласними, Київським та Севастопольським міськими центрами туризму і краєзнавства учнівської молоді:

3.1. Продовжувати роботу щодо подальшого змістовного наповнення визначних краєзнавчих, географічних, етнографічних та історичних об'єктів, зазначених у [Переліку](#).

3.2. Здійснювати пошуково-дослідницьку роботу з розробки нових туристсько-краєзнавчих екскурсійних маршрутів.

4. Опублікувати даний наказ в "Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України" та розмістити на сайті міністерства.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на Першого заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

29.05.2007 N 425

Про проведення Всеукраїнського конкурсу науково-пошукових робіт школярів, студентів, учителів та педагогічних працівників "Голодомор 1932-1933 рр. Україна пам'ятає"

На виконання Указу Президента України від [28 березня 2007 року N 250/2007](#) "Про заходи у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні" та доручення Президента України Віктора Ющенка від 15.11.2006 року N 1-1/1218 **НАКАЗУЮ:**

1. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (О.В. Єресько), департаменту вищої освіти (Я.Я. Болюбаш), відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Р.А. Рудковська) Міністерства освіти і науки України провести серед школярів, студентів та педагогічних працівників Всеукраїнський конкурс науково-пошукових робіт "Голодомор 1932-1933 рр. Україна пам'ятає", щорічну Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської та студентської молоді "Колосок пам'яті".

2. Затвердити Положення про Всеукраїнський конкурс науково-пошукових робіт "Голодомор 1932-1933 рр. Україна пам'ятає" та щорічну Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської та студентської молоді "Колосок пам'яті".

3. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій забезпечити проведення конкурсу та акції.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки В.В. Тесленка.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'Ї,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
У СПРАВАХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ**

Н А К А З

02.07.2007 N 559/2367/58

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
20 липня 2007 р.
за N 845/14112

**Про затвердження Положення про
Міжнародний конкурс – фестиваль дитячої
творчості "Усі ми діти твої, Україно!"**

*{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства
освіти і науки, молоді та спорту
N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }*

На виконання Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.2006 N 1034 ([1034-2006-п](#)), з метою державної підтримки обдарованої молоді, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнівської молоді України і молоді українського походження зарубіжних країн
Н А К А З У Є М О:

1. Затвердити Положення про Міжнародний конкурс-фестиваль дитячої творчості "Усі ми діти твої, Україно!", що додається.
2. Фінал першого Міжнародного конкурсу-фестивалю дитячої творчості "Усі ми діти твої, Україно!" провести з 17 липня до 6 серпня 2007 року в Українському дитячому центрі "Молода гвардія" (м. Одеса).
3. Контроль за виконанням наказу покласти на першого заступника Міністра освіти і науки України Жебровського Б.М., заступника Міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту Пекарева І.М., першого заступника

Голови Державного комітету України у справах національностей та релігій
Вороніна В.М.

Міністр освіти і науки України

С.М. Ніколаєнко

**Міністр України у справах сім'ї,
молоді та спорту**

В.П. Корж

**Голова Державного комітету
України у справах національностей
та релігій**

Г.Д. Попов

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ МОН,
Мінсім'ямолодьспорту,
Держкомнацрелігій
02.07.2007 N 559/2367/58

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
20 липня 2007 р.
за N 845/14112

ПОЛОЖЕННЯ
про міжнародний конкурс-фестиваль
дітячої творчості
"Усі ми діти твої, Україно!"

1. Загальні положення

1.1. "Усі ми діти твої, Україно!" - міжнародний конкурс-фестиваль дітячої творчості за участю закордонних українців (далі - конкурс-фестиваль), який проводиться один раз на рік як спільний захід Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства культури України.

{ Пункт 1.1 глави 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }

1.2. Засновником конкурсу-фестивалю є Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Співорганізаторами конкурсу-фестивалю є: Міністерство соціальної політики України, Міністерство культури України, Державне підприємство "Український дитячий центр "Молода гвардія". *{ Пункт 1.2 глави 1 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }*

1.3. Цим Положенням визначаються мета, завдання, порядок підготовки та проведення конкурсу-фестивалю, а також засади його фінансового та інформаційного забезпечення.

2. Мета та завдання конкурсу-фестивалю

2.1. Метою конкурсу-фестивалю є державна підтримка обдарованих дітей та юнацтва, у тому числі тих, хто має інвалідність, розвиток інтелектуальних та творчих здібностей української молоді та представників національних меншин України, учнівської молоді з числа закордонних українців, виховання у молодого покоління любові до Вітчизни, толерантності, шанобливого ставлення до культурних надбань українців і представників інших національностей.

{ Пункт 2.1 глави 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }

2.2. Завдання конкурсу-фестивалю:

- виявлення і підтримка творчих та інтелектуальних здібностей у дітей та юнацтва;

- сприяння розвитку та реалізації творчих ініціатив молодих митців;

- популяризація народної творчості, кращих зразків українського фольклору та фольклору національних меншин України;

- сприяння розвитку української мови і культури та мови і культури національних меншин України, виховання поваги, шанобливого ставлення до української мови та мов національних меншин;

- сприяння обміну досвідом між представниками творчої молоді;

- забезпечення засад взаємодії та співпраці між державними органами виконавчої влади, громадськими організаціями, установами та навчальними закладами у сфері реалізації молодіжних творчих проєктів;

- надання можливості дітям та юнацтву, які мають інвалідність, використовувати свій творчий та інтелектуальний потенціал. *{ Пункт 2.2 глави 2 доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }*

3. Робочі органи конкурсу-фестивалю

3.1. Підготовка та проведення конкурсу-фестивалю забезпечується виконавчою дирекцією конкурсу-фестивалю (далі - Виконавча дирекція).

3.2. Персональний склад Виконавчої дирекції затверджується спільним наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства культури України.

{ Пункт 3.2 глави 3 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }

3.3. Виконавча дирекція конкурсу-фестивалю:

- визначає загальну творчу концепцію конкурсу-фестивалю;

- здійснює підготовку, організацію та проведення конкурсу-фестивалю;

- формує склад учасників фіналу конкурсу-фестивалю;

- формує і затверджує персональний склад журі конкурсу-фестивалю;

- розробляє положення про нагороди, спеціальні премії та почесні відзнаки конкурсу-фестивалю;
- розробляє програму фіналу конкурсу-фестивалю, організовує роботу творчих майстерень, виставок дитячої та юнацької творчості, влаштовує зустрічі з митцями, ученими, відомими громадськими діячами тощо;
- готує проект символіки та атрибутики конкурсу-фестивалю та може проводити конкурси на кращу розробку символіки та атрибутики конкурсу-фестивалю.

4. Порядок і умови проведення конкурсу-фестивалю

4.1. Дата і місце проведення.

Конкурс-фестиваль проводиться щороку в січні-травні. Фінал конкурсу-фестивалю проводиться в липні-серпні в Українському дитячому центрі "Молода гвардія" під час відповідної тематичної зміни.

4.2. Конкурс проводиться у номінаціях:

- вокальне мистецтво (народний, академічний, естрадний спів);
- фольклорне мистецтво;
- гра на народних інструментах;
- хореографія (народний танець, український народний танець та ін.);
- декоративно-прикладне мистецтво;
- образотворче мистецтво;
- фотомистецтво (експозиція на тему "Мальовнича Україна");
- конкурс відеофільмів ("Моя родина і Україна");
- комп'ютерний дизайн (створити імідж "Моя Україна").

4.3. До участі у конкурсі-фестивалі запрошуються талановиті та обдаровані діти, у тому числі ті, які мають інвалідність, та діти - представники закордонних українців віком від 9 до 16 років включно.

{ Пункт 4.3 глави 4 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }

4.4. Учасниками можуть бути як окремі виконавці, так і творчі дитячі колективи, які є переможцями республіканських (Автономна Республіка Крим), обласних, міських (міст Києва і Севастополя), всеукраїнських та міжнародних мистецьких фестивалів, конкурсів та виставок, переможці Міжнародного конкурсу з української мови імені П. Яцика (далі - учасники).

4.5. Учасники подають необхідні матеріали не пізніше 10 травня для участі у відбірковому турі в номінаціях:

- вокальне мистецтво: відео-, аудіокасети або CD із записом не менше 3 пісень (народний, естрадний, академічний спів).

Виступи оцінюються журі за критеріями: чистота інтонування, відповідність репертуару вокально-технічним і віковим особливостям виконавців, володіння навичками вокального мистецтва, якість супроводу, емоційність виступу, культура виконавської майстерності, сценічна культура, естетика зовнішнього вигляду, реалізація художнього задуму на основі

усвідомлення музичної форми твору; тривалість виступу для солістів до 10 хвилин, ансамблів - до 25 хвилин;

- фольклорне мистецтво: відеокасети із записом не менше 2 народних обрядів (особливості народного одягу, діалекту); гра на народних інструментах: відео-, аудіокасети або CD із записом не менше 3 музичних творів.

Виступи оцінюються журі за критеріями: творча індивідуальність, узгодженість тексту твору з мелодикою, емоційність виконання, сценічна культура, тривалість виступу до 20 хвилин;

- хореографія: відеокасети із записом не менше 3 народних танців (композицій) у відповідних сценічних костюмах.

Виступи оцінюються журі за критеріями: оригінальність постановки номера, дотримання танцювальної лексики, виконавська та авторська майстерність, музичний і танцювальний матеріал, естетика костюмів і реквізиту, загальне артистичне враження, якість музичного оформлення; тривалість виступу до 20 хвилин;

- образотворче і декоративно-прикладне мистецтво: відеокасети або кольорові фотоматеріали з описом не менше 5 робіт.

Подані роботи оцінюються журі за критеріями: художній рівень та індивідуальність виконання, відповідність народним традиціям, композиційна досконалість роботи, її жанрові різновиди, відображення місцевого колориту, багатство індивідуальних творчих прийомів, якість оформлення робіт;

- фотомистецтво: фотоматеріали з описом не менше 5 робіт для експозиції на тему "Мальовнича Україна".

Подані роботи оцінюються журі за критеріями: власна творча неповторність, композиційна досконалість роботи, повнота розкриття теми, оригінальність образно-художнього мислення, творча фантазія;

- конкурс відеофільмів "Моя родина і Україна".

Подані роботи оцінюються журі за критеріями: власна творча неповторність, повнота розкриття теми твору та художніх образів, оригінальність образно-художнього мислення, творча фантазія, досконалість мови, тривалість відеофільму до 10 хвилин;

- комп'ютерний дизайн (позитивний імідж України).

Подані роботи оцінюються журі за критеріями: дизайн графічної редакції, нестандартне мультимедійне рішення, колористика та композиція.

4.6. Відбір учасників фіналу конкурсу-фестивалю проводиться у травні групою фахівців, сформованою Виконавчою дирекцією, на основі відео-, аудіо-, фотоматеріалів, надісланих учасниками на адресу Виконавчої дирекції поточного року. Адреса Виконавчої дирекції щороку повідомляється додатково.

4.7. Переможці відбіркового туру з числа української молоді стають учасниками фіналу конкурсу-фестивалю і отримують путівки до державного підприємства "Український дитячий центр "Молода гвардія" на відповідну тематичну зміну.

Учасників конкурсу-фестивалю можуть супроводжувати керівники творчих колективів. Діти, які мають інвалідність та не можуть перебувати у

закладі оздоровлення самостійно і потребують індивідуального догляду, супроводжуються відповідними фахівцями (сурдоперекладачами, психологами, медичними працівниками, помічниками тощо).

{ Пункт 4.7 глави 4 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([з1020-12](#)) від 05.06.2012 }

4.8. У фіналі конкурсу-фестивалю також беруть участь переможці відбіркового туру з числа представників громадських організацій національних меншин України і закордонних українців на запрошення Виконавчої дирекції.

4.9. Умови проведення фіналу конкурсу-фестивалю:

4.9.1. Конкурс у номінації вокального мистецтва.

Кожен виконавець у номінації вокального мистецтва (народний, естрадний, академічний спів) виконує по 2 номери. Тривалість виступу до 10 хвилин. Один з номерів обов'язково виконується українською мовою.

Обов'язкова наявність якісних фонограм "- 1", "+ 1", записаних у форматі CD, MD.

4.9.2. Конкурс у номінації фольклорного мистецтва.

Конкурсанти виконують по 2 номери народного обряду. Один з номерів - український. Загальний час виконання до 25 хвилин.

4.9.3. Конкурс у номінації гри на народному інструменті.

Учасники виконують по три музичні твори на народних інструментах. Тривалість виконання до 10 хвилин.

4.9.4. Конкурс у номінації хореографічного мистецтва.

Учасники виконують 3-5 номерів. Один з номерів - український народний танець. Тривалість виступу до 30 хвилин. Обов'язкова наявність якісних фонограм, записаних у форматі CD, MD.

4.9.5. Конкурс у номінації декоративно-прикладного мистецтва.

На конкурс подаються вишивки, килими, писанки, предмети декоративного розпису, вироби з лози, соломи, глини, металу та скла, фольклорні ляльки тощо (не менше трьох з кожного напрямку).

4.9.6. Конкурс у номінації образотворчого мистецтва.

Учасники подають на конкурс не менше трьох робіт одного або різних видів жанру (живопис, графіка, скульптура).

4.9.7. Конкурс у номінації фотомистецтва.

Учасники подають на конкурс не менше п'яти робіт на тему "Мій рідний край". Розмір роботи не менше 20 x 30 см.

4.9.8. Конкурс у номінації відеофільму.

Учасники подають на конкурс одну роботу на тему "Моя родина і Україна". Тривалість відеофільму до 25 хвилин, записаний у форматі avi або DVD.

4.9.9. Конкурс у номінації комп'ютерного дизайну.

Учасники подають на конкурс дві роботи створеного комп'ютерного іміджу "Моя Україна". Роботи виконані і записані у форматі JPEG.

4.10. Підбиття підсумків. Нагородження.

4.10.1. Виступи та конкурсні роботи учасників фіналу конкурсу-фестивалю оцінює професійне журі, до складу якого входять видатні діячі культури та мистецтва.

4.10.2. При підбитті підсумків фіналу конкурсу-фестивалю журі керується критеріями, визначеними у пункті 4.5 цього Положення.

4.10.3. Переможці фіналу Міжнародного конкурсу-фестивалю нагороджуються дипломами лауреатів із врученням призів та подарунків. Усі учасники фіналу конкурсу-фестивалю нагороджуються пам'ятними дипломами.

5. Фінансове та інформаційне забезпечення конкурсу-фестивалю

5.1. Джерелами фінансування конкурсу-фестивалю можуть бути бюджетні, спонсорські, благодійні та інші кошти, не заборонені законодавством

5.2. У випадку необхідності залучення керівників творчих колективів, супроводжуваних для дітей, які мають інвалідність, фінансування видатків на такі цілі здійснюється за рахунок організацій, що відряджають працівників, або інших коштів, не заборонених законодавством.

5.3. Міністерство соціальної політики України передбачає відповідну квоту путівок до державного підприємства "Український дитячий центр "Молода гвардія" для учасників конкурсу-фестивалю із числа дітей та юнацтва України відповідно до рішення Виконавчої дирекції та Положення про порядок направлення дітей для оздоровлення та відпочинку до державного підприємства "Український дитячий центр "Молода гвардія" за рахунок бюджетних коштів, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 20 березня 2012 року N 153 ([z0553-12](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 квітня 2012 року за N 553/20866.

5.4. Фінансова діяльність щодо організації та проведення конкурсу-фестивалю здійснюється згідно з законодавством України.». { Глава 5 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 658/333/582 ([z1020-12](#)) від 05.06.2012 }

Директор департаменту
міжнародного співробітництва
та європейської інтеграції
Міністерства освіти і науки України

О.С. Сухоликий

Заступник Міністра України
у справах сім'ї, молоді та спорту

І.М. Пекарєв

Директор Департаменту
у справах національностей
та інформаційного забезпечення
Державного комітету України
у справах національностей та релігій

Т.І. Пилипенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

13.08.2007 N 730

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 серпня 2007 р.
за N 990/14257

Про затвердження Правил безпеки під час занять у навчальних і навчально-виробничих майстернях навчальних закладів системи загальної середньої освіти

Відповідно до Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)), Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 N 563 ([z0969-01](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.11.2001 за N 969/6160 (зі змінами), **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити Правила безпеки під час занять у навчальних і навчально-виробничих майстернях навчальних закладів системи загальної середньої освіти (далі - Правила), що додаються.

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій запровадити в дію та забезпечити систематичний контроль за дотриманням вимог цих Правил.

3. Надрукувати ці Правила в Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на першого заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

ПОГОДЖЕНО:

**Перший заступник Міністра,
Головний державний
санітарний лікар України**

С.П. Бережнов

**Заступник Голови
Профспілки працівників
освіти і науки України**

Г.Ф. Труханов

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
13.08.2007 N 730

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 серпня 2007 р.
за N 990/14257

ПРАВИЛА
безпеки під час занять у навчальних
і навчально-виробничих майстернях навчальних закладів
системи загальної середньої освіти

1. Загальні положення

1.1. Ці Правила встановлюють вимоги безпеки і виробничої санітарії під час занять у навчальних і навчально-виробничих майстернях, дільницях і полігонах, автодромах, трактородромах, навчальних господарствах та інших навчально-виробничих підрозділах (далі - майстерні) навчальних закладів системи загальної середньої освіти і поширюються на загальноосвітні, позашкільні та інші навчальні заклади системи загальної середньої освіти (далі - навчальні заклади), незалежно від форм власності та відомчого підпорядкування, у яких учні послідовно набувають первинні трудові уміння і навички виконання робіт під час трудового і виробничого навчання, допрофесійної та професійної підготовки (далі - трудове навчання).

Ці Правила є обов'язковими для виконання учасниками навчально-виховного процесу: учнями, вихованцями; викладачами, учителями, майстрами виробничого навчання, інструкторами виробничого навчання (далі - особи, які проводять трудове навчання); керівниками навчальних закладів.

1.2. Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 N 563 ([z0969-01](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.11.2001 за N 969/6160 (зі змінами) (далі - Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах), уведення в експлуатацію майстерень навчального закладу під час його приймання до нового навчального року проводить комісія, створена за наказом відповідного органу управління освітою, до якої входять представники обласного, районного (міського) відділу освіти (залежно від підпорядкування), відповідної профспілкової організації галузі, керівник навчального закладу, а під час уведення в дію новоутворених або переобладнаних майстерень - також і представники відповідних органів державного нагляду (охорони праці, пожежної безпеки, санітарно-епідеміологічного нагляду тощо).

1.3. Трудове навчання в майстернях навчальних закладів проводиться відповідно до чинних навчальних програм, затверджених Міністерством освіти і науки України.

1.4. Неповнолітні не допускаються до виконання робіт, що визначаються Переліком важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.94 N 46 ([z0176-94](#)), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28.07.94 за N 176/385.

1.5. Відповідно до Граничних норм підймання і переміщення важких речей неповнолітніми, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22.03.96 N 59 ([z0183-96](#)), зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 16.04.96 за N 183/1208, перенесення важких речей неповнолітніми становить:

- під час короткочасної роботи:

для дівчат 14 років - 2,5 кг, 15 років - 6 кг, 16 років - 7 кг, 17 років - 8 кг;

для юнаків 14 років - 5 кг, 15 років - 12 кг, 16 років - 14 кг, 17 років - 16 кг;

- під час тривалої роботи:

для дівчат 15 років - 4,2 кг, 16 років - 5,6 кг, 17 років - 6,3 кг;

для юнаків 15 років - 8,4 кг, 16 років - 11,2 кг, 17 років - 12,6 кг.

Робота учнів з вантажами не повинна становити більш 1/3 робочого часу.

До тривалої роботи з підймання та переміщення важких речей учні віком до 15 років не допускаються.

1.6. На учнів поширюються всі норми і правила, установлені для неповнолітніх Кодексом законів про працю України ([322-08](#)), Законом України "Про охорону праці" ([2694-12](#)), чинним законодавством України у сфері охорони здоров'я.

1.7. Під час робіт в майстернях з технічного обслуговування та експлуатації автотранспортних засобів слід користуватися Правилами з охорони праці для навчальних закладів, у яких проводяться профільне навчання і професійна підготовка учнів з автосправи, затвердженими наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 12.11.2002 N 574 ([z0967-02](#)), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 13.12.2002 за N 967/7255.

1.8. Вимоги безпеки під час проведення робіт в майстернях сільськогосподарського профілю визначаються Правилами безпеки під час трудового навчання й літніх практичних робіт учнів X-XI класів загальноосвітніх навчальних закладів у сільськогосподарському виробництві, затвердженими наказом Комітету по нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 16.11.98 N 219 ([z0793-98](#)), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 15.12.98 за N 793/3233.

1.9. Розслідування нещасних випадків з учнями, що сталися під час проведення занять в майстернях, проводиться у відповідності з Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 31.08.2001 N 616 ([z1093-01](#)), зареєстрованим у

Міністерстві юстиції України 28.12.2001 за N 1093/6284 (зі змінами) (далі - Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах).

1.10. Ці Правила можуть використовуватися під час проведення навчання в майстернях професійно-технічних навчальних закладів.

1.11. Систематичний контроль за дотриманням вимог цих Правил покладається на керівників навчальних закладів, місцевих органів управління освітою.

2. Вимоги безпеки праці в навчальних майстернях

2.1. Загальні вимоги

2.1.1. Майстерні навчального закладу використовуються під час проведення занять з трудового навчання і поділяються на:

навчальні майстерні для трудового навчання молодших школярів віком 6-10 років (1-4 класи);

навчально-виробничі майстерні, у яких здійснюється трудове, допрофільне навчання і допрофесійна підготовка учнів 5-9 класів;

навчально-виробничі майстерні загальноосвітніх, позашкільних та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти для трудового і виробничого навчання та профільної, допрофесійної і професійної підготовки учнів 10-12 класів.

2.1.2. Приміщення майстерень навчальних закладів, розміщення в них обладнання і механізмів повинні відповідати вимогам:

ДБН В.2.2-3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів";

Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу, затвердженим постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 N 63 ([v0063588-01](#)) (далі - ДСанПіН 5.5.2.008-01);

Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів, затверджених наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 09.01.98 N 4 ([z0093-98](#)), зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 10.02.98 за N 93/2533 (далі - Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів).

2.1.3. Приміщення для трудового навчання необхідно ізолювати від основних навчальних приміщень і розміщувати на першому поверсі в окремих блоках, відсіках будівлі або в окремих будівлях з гардеробом і туалетом в них.

2.1.4. Не дозволяється організація майстерень у підвальних і напівпідвальних приміщеннях.

2.1.5. Відповідно до ДСанПіН 5.5.2-008-01 ([v0063588-01](#)) майстерні повинні бути розраховані на 13-15 робочих місць, обладнаних верстатами, станками та іншим обладнанням.

2.1.6. Усі роботи, що проводяться в майстернях навчального закладу, повинні бути організовані таким чином, щоб повністю унеможливити утворення

вибухонебезпечних концентрацій газо-, паро- і пилоповітряних сумішей в об'ємі всього приміщення та в окремих робочих зонах.

2.1.7. Температура поверхні обладнання і технологічних трубопроводів, до яких існує можливість доторкання учнів під час проведення навчання, не повинна перевищувати 45 град. С. За умови перевищення такої температури слід поверхні обладнання та трубопроводи закривати теплоізоляцією або розміщувати в недоступних місцях (на висоті, поза робочою зоною тощо).

2.1.8. Елементи обладнання і апаратури майстерні, які можуть бути джерелом небезпеки, мають бути позначені сигнальними кольорами, а в небезпечних зонах приміщення майстерні встановлені знаки безпеки за ГОСТ 12.4.026-76 "ССБТ. Цвета сигнальные и знаки безопасности".

2.1.9. У зв'язку з особливостями педагогічного процесу і великою фізичною активністю учнів під час роботи площа робочого місця на одного учня має бути збільшена на 25-40% порівняно з нормою площі робочого місця дорослого робітника.

Так, для навчання за професією токаря площа на одного учня повинна становити 6 кв. м, фрезерувальник і шліфувальник - 9-12 кв. м, електрозварник - 7,5 кв. м, для слюсарів-інструментальників, складальників, ремонтників та інших - 4 кв. м.

2.1.10. Вимоги безпеки праці під час роботи з електрифікованим інструментом визначаються Правилами безпечної експлуатації електроустановок споживачів.

2.1.11. Розміщення та обладнання інструментальних кімнат і складів повинні бути найбільш зручними для обслуговування навчально-виробничого процесу і транспортування інструмента, пристроїв, матеріалів і готової продукції.

2.1.12. Учні забезпечуються обладнанням та інструментами відповідно до Переліку допоміжних засобів навчання та шкільного обладнання, рекомендованого Міністерством освіти і науки України (додаток 1).

Нестандартне саморобне обладнання, яке не зазначене у цьому Переліку, має відповідати вимогам безпеки праці, а саме:

- принцип дії, конструктивні схеми, елементи конструкції повинні забезпечувати електро- і пожежну безпеку,
- у разі необхідності мати захисні огорожі,
- застосовувати засоби захисту в конструкції,
- монтаж і експлуатація, ремонт обладнання повинні забезпечувати безпеку праці.

2.1.13. Склад для зберігання довгомірних пиломатеріалів і металів, фанери та інших матеріалів треба розміщувати поряд з приміщенням, де виконуються роботи з деревиною, у торцевій частині будівлі з одним виходом безпосередньо назовні та другим - у майстерню, що прилягає.

2.1.14. Проїзди й проходи всередині майстерні повинні мати чітко визначені габарити, окреслені білими лініями або показані знаками, що їх замінюють. Не дозволяється захаращувати проходи, сходи й коридори.

2.1.15. Гардеробні для зберігання верхнього одягу мають бути влаштовані окремо від гардеробних для зберігання домашнього одягу та спецодягу.

2.1.16. Підлога у приміщеннях майстерень (дерев'яна, з лінолеуму тощо) має бути теплою, гладенькою, неслизькою, зручною для очищення, а також задовольняти експлуатаційні вимоги до приміщення.

2.1.17. Усі матеріали, які використовуються при будівництві, реконструкції та оздобленні приміщень майстерень, настилу підлоги, повинні мати позитивний висновок державної санітарно-гігієнічної експертизи.

2.1.18. У приміщеннях, де виконується робота з кислотами і лугами, а також з іншими агресивними речовинами (солями, нафтопродуктами тощо), підлога має бути стійкою проти хімічної дії і не допускати адсорбції зазначених речовин.

2.1.19. Стіни мають бути покритими фарбами світлих тонів жовтого, блакитного, бежевого, зеленого кольорів; стелі, двері, віконні рами - білі. При цьому використовуються фарби, що створюють матову поверхню.

2.1.20. У майстернях мають бути встановлені умивальники з гарячим водопостачанням та індивідуальними змішувачами, щітками, милом і рушником або пристроями, що їх замінюють.

2.1.21. Майстерні, обладнані поза територією навчального закладу, необхідно забезпечувати доброякісною питною водою відповідно до ДСанПіН 5.5.2.008-01 ([v0063588-01](#)). Температура питної води повинна бути не нижчою як 8 град. С і не вищою як 20 град. С. Обов'язкова установка питних фонтанчиків або закритих баків з насадками. Воду в баках треба міняти щоденно. Біля питних баків необхідний пристрій для стікання води.

2.1.22. У майстерні слід мати аптечку (додаток 2), а також інструкцію з надання першої (долікарської) допомоги, де вказати адресу і телефон найближчої лікувально-профілактичної установи, що може надати медичну допомогу. Ця інструкція розробляється завідувачем майстерні відповідно до Правил надання першої (долікарської) допомоги (додаток 3). Учні мають бути обізнані з Правилами надання першої (долікарської) допомоги.

2.2. Вимоги до освітлення, опалення і вентиляції

2.2.1. Відповідно до ДСанПіН 5.5.2.008-01 ([v0063588-01](#)) температура повітря в майстернях з обробки металу та деревини має бути 16-18 град. С, інших майстернях - 17-20 град. С, відносна вологість повітря - 40-60%.

2.2.2. Природне й штучне освітлення приміщень майстерень має задовольняти вимоги, передбачені вимогами СНиП II-4-79 "Естественное и искусственное освещение" та ДБН В.2.5-28-2006 "Природне і штучне освітлення".

2.2.3. Направленість основного світлового потоку в навчальних приміщеннях повинна бути з лівого боку від учня, а на робочих місцях у навчально-виробничих приміщеннях - відповідно до технологічних вимог.

2.2.4. Найменша освітленість горизонтальних поверхонь на рівні 0,8 м від підлоги в приміщеннях повинна бути:

у майстерні з обробки металу і деревини:

при люмінесцентних лампах - 300 лк, при лампах розжарювання - 150 лк;
у швейній майстерні:

при люмінесцентних лампах - не менш як 400 лк, при лампах розжарювання - 200 лк;

у проходах майстерень - відповідно не менш як 100 і 50 лк (на підлозі).

2.2.5. Над світловими отворами в майстернях з південною, західною і південно-західною орієнтацією вікон потрібні сонцезахисні пристрої (жалюзі, козирки).

2.2.6. Шибки у вікнах треба очищати від пилу й бруду не рідше як два рази на рік, а в приміщеннях із значним виділенням диму, пилу, кіптяви - у міру їх забруднення, але не менш як чотири рази на рік.

2.2.7. Штучне освітлення допускається загальне або комбіноване (загальне плюс місцеве). Застосовувати тільки місцеве освітлення не дозволяється.

2.2.8. Світильники місцевого освітлення (з будь-якими лампами) для приміщень майстерень повинні мати відбивачі, які виготовлені з матеріалу, що не просвічується, із захисним кутом, не меншим як 30 град.

2.2.9. У приміщеннях майстерень, коридорах улаштовують аварійне освітлення, що має створювати освітленість не меншу, як 0,3 лк на підлозі вздовж лінії основних проходів і на сходах.

2.2.10. Електрична частина освітлювальних установок повинна відповідати вимогам правил улаштування електроустановок, що затверджуються в установленому чинним законодавством порядку.

2.2.11. Приміщення майстерень мають бути обладнані опаленням та вентиляцією.

2.2.12. Опалення повинне забезпечувати рівномірну температуру, можливість регулювання ступеня нагріву приміщення і незалежного вмикання і вимикання опалювальних секцій.

2.2.13. Ворота і входні двері в капітальних стінах повинні бути утеплені. Біля воріт і дверей, через які відбувається транспортування матеріалів і виробів, мають бути опалювані тамбури.

Двері повинні мати пристрої для примусового закривання (пружини, пневматичні затвори і т. д.). У воротах для проходу людей повинні бути хвіртки.

2.2.14. У приміщеннях майстерень улаштовують змішану вентиляцію (природну й механічну), яка забезпечує повітрообмін, температуру й стан повітряного середовища, передбачені нормами ДСанПіН 5.5.2.008-01 ([v0063588-01](#)).

2.2.15. Граничнодопустима концентрація шкідливих речовин в повітрі робочої зони майстерні не повинна перевищувати значень, указаних в ГОСТ 12.1.005-88 "ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны".

2.2.16. Незалежно від наявності вентиляційних пристроїв у віконних отворах мають бути фрамуги, що відчиняються, або інші пристрої для провітрювання: для відчинення і регулювання фрамуг вікон слід мати зручні пристрої, якими керують з підлоги.

2.2.17. У майстернях з обробки металу і деревини вентиляція повинна забезпечувати повітрообмін 20 куб. м/год. на одну особу. Виробничі процеси, що супроводжуються виділенням пилу, обладнують пристроями для його уловлювання і видалення.

2.2.18. Місцеві відсмоктувачі повинні забезпечувати повітрообмін 250 куб. м/год. Повітрообмін місцевої витяжки від клеєварки повинен становити 350 куб. м/год.

2.2.19. Вентиляційні пристрої повинні бути завжди справними і перебувати під постійним наглядом осіб, які відповідають за роботу вентиляції.

Вентиляційні установки повинні проходити планово-запобіжний ремонт, періодичне технічне і санітарно-гігієнічне випробування. Результати випробувань заносять до спеціального журналу.

2.3. Вимоги з безпеки праці до обладнання

2.3.1. Усе обладнання майстерень має бути справним і надійно закріпленним.

2.3.2. Обладнання й механізми повинні мати всі необхідні надійно закріплені обмежувачі.

2.3.3. Розміщення обладнання (верстатів, машин, механізмів, верстаків тощо) має відповідати навчально-виробничому процесу, нормам розстановки обладнання й умовам його роботи, а також забезпечувати безпечні умови навчання та праці учнів.

2.3.4. Складування матеріалів і деталей треба виконувати на спеціальних місцях так, щоб вони не захаращували проходів і не заважали вільному обслуговуванню. Висота складування матеріалів, заготовок не повинна бути більшою 1 м. При складуванні потрібно забезпечувати стійкість складених предметів і запобігати падінню заготовок, деталей або матеріалів. Для цього застосовують спеціальні пристрої, стояки, прокладки, підкладки, підпори тощо.

2.3.5. Обладнання майстерень (установка для фарбування розпиленням, апарат точкового зварювання тощо), робочі місця для лиття металів і термообробки треба встановлювати в окремому приміщенні з обов'язковим влаштуванням місцевих витяжних відсмоктувачів. Фарбувати розпиленням необхідно тільки у витяжній шафі.

2.3.6. Передачі (пасові, канатні, ланцюгові, фрикційні, зубчасті тощо) повинні бути забезпечені надійними і зручними в експлуатації запобіжними захисними засобами і бути пофарбованими в сигнальні кольори відповідно до ГОСТ 12.4.026-76 "ССБТ. Цвета сигнальные и знаки безопасности".

2.3.7. Передачі, розміщені всередині обладнання і агрегатів, повинні бути закритими з усіх боків. Доступ до них має здійснюватися тільки за допомогою пристроїв, що відчиняються (кришка, дверці тощо).

2.3.8. Подавальні валики й інші подібні пристрої повинні бути забезпечені пристосуваннями, що запобігають захопленню одягу і пальців працівника.

2.3.9. Устаткування, пристрої та інструменти протягом усього періоду експлуатації повинні відповідати вимогам безпеки ГОСТ 12.2.003-91 "ССБТ. Оборудование производственное. Общие требования безопасности".

Обладнання і механізми майстерень повинні мати тільки індивідуальні приводи. Передавання руху до обладнання трансмісіями в майстернях не дозволяється.

2.3.10. Оброблювані, рухомі або обертові деталі, вироби, що виступають за габарити обладнання, повинні бути огорожені і мати стійкі підтримувальні пристрої.

2.3.11. Усе верстатне обладнання, призначене для обробки крихких металів, повинно мати захисні пристрої. Під час обробки матеріалів з утворенням зливної стружки верстати повинні бути обладнані стружколамами. Фрезерні верстати для захисту від стружки повинні мати надійні щитки й ширми. Стругальні верстати мають забезпечуватися стружкозбирачами.

2.3.12. Обладнання треба фарбувати світлими тонами одного кольору. Місця, що підлягають захисту, фарбують червоним кольором, який різко виділяється після зняття захисного засобу.

2.3.13. Справність і стан обладнання та його захисних засобів повинні перевірятися до початку роботи майстром, інструктором виробничого навчання або вчителем, викладачем.

2.3.14. Пуск і зупинка обладнання і механізмів повинні бути цілком безпечними, а пускові пристрої - зручними для користування.

2.3.15. Пускові пристрої мають забезпечувати швидкість і плавність вмикання з робочого місця і повинні бути позбавлені можливості самовільно вмикатися. Наявність кількох місць пуску не дозволяється.

2.3.16. Поблизу робочого місця вчителя, викладача, майстра, інструктора виробничого навчання має бути рубильник (кнопка "Стоп") вимикання всього обладнання майстерні.

2.3.17. Розміщення органів керування (рукояток, маховичків, кнопок) повинно бути зручним, безпечним для користування.

2.3.18. Кнопки вмикання будь-якого обладнання мають бути заглиблені на 3-5 мм, а кнопки вимикання повинні виступати над панеллю не менш як на 3 мм і мати добре видимий напис "Стоп". Колір кнопок вимикання - червоний.

2.3.19. Пусковий педальний пристрій, якщо він є, повинен мати захисний засіб, що запобігає випадковому вмиканню (від падіння предмета на педаль, несподіваного натискання тощо).

2.3.20. Прибирати стружки, обрізки, пил і бруд з обладнання слід тільки за допомогою крючків, щіток тощо після того, як вимкнено обладнання. Без використання зазначених пристроїв прибирати не дозволяється.

Застосовувати стиснене повітря для здування ошукрок і стружок не дозволяється.

2.3.21. Змащувати частини обладнання треба ретельно і систематично згідно з відповідною інструкцією. Система змащування забезпечується пристроями, що запобігають розбризкуванню і розливанню мастил (щітками, збирачами, листами, піддонами), і повинна бути безпечною в обслуговуванні.

2.3.22. Ремонтувати обладнання під час його роботи забороняється.

2.3.23. Перед ремонтом обладнання треба його вимкнути з електромережі і привести до такого стану, при якому жодна його частина або вузол не могли б самостійно рухатися. Приводні паси треба зняти з шківів, під пускові педалі потрібно підставити підкладки (колодки).

Біля пускових пристроїв і рубильників, що підводять струм, вивішують попереджувальні плакати, де зазначають, що обладнання ремонтується і пуск його заборонений.

Знімні частини розміщують на заздалегідь підготовлених місцях, міцно і стійко укладають з використанням підкладок, круглі деталі - із застосуванням підпор.

Для виконання ремонтних робіт між знятими деталями і біля обладнання, що ремонтується, залишають вільні проходи і робочі площі.

2.3.24. Перед пуском обладнання після ремонту або налагодження всі захисні засоби, а також пристрої слід поставити на місце, міцно й правильно закріпити. Працівників, які є поблизу, повідомляють про початок роботи на відремонтованому обладнанні.

3. Вимоги електробезпеки

3.1. Електрообладнання у навчальних приміщеннях повинно відповідати вимогам Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів.

3.2. Електрична частина освітлювальних установок (напруга, виконання і захист освітлювальних мереж, заземлення тощо) повинна відповідати вимогам правил улаштування електроустановок, що затверджуються в установленому чинним законодавством порядку.

3.3. Електропостачання робочих місць учнів здійснюється від розподільного щита, встановленого біля робочого місця вчителя, викладача, майстра, інструктора виробничого навчання.

3.4. На лабораторних столах слід встановлювати розетки з підводкою електроенергії напругою 12 В для виконання лабораторних робіт.

3.5. До початку навчання особа, яка проводить це навчання, повинна навчити учнів правилам електробезпеки і тільки після засвоєння їх учнями може допускати їх до роботи.

3.6. У разі виявлення несправності електрообладнання слід негайно припинити роботу і повідомити особу, яка проводить навчання.

3.7. Усі роботи з електрообладнанням, умикання і вимикання електроустановок, заміна електроламп, уставка запобіжників тощо має виконувати особа з відповідним допуском з електробезпеки.

4. Вимоги безпеки під час навчання учнів у навчальних і навчально-виробничих майстернях

4.1. Робоче місце учня повинно бути організоване так, щоб запобігти будь-якому нещасному випадку.

4.2. Робоче місце, за необхідності проведення робіт сидячи, обладнують сидіннями (приставними, висувними або відкидними), якими учні можуть користуватися для відпочинку і виконання окремих операцій основної роботи.

4.3. Робочі місця повинні бути обладнані спеціальними пристроями: тумбочками, висувними ящиками, шафами, інструментальними полицями або стелажами для зберігання інструмента, захисних окулярів, креслень тощо; заготовки, інструмент тощо, які зберігаються на стелажах, не повинні виступати за межі робочої площини стелажа.

4.4. Інструмент слід зберігати в спеціальних інструментальних ящиках, шафах, столиках біля обладнання, а в тих випадках, де це передбачено конструкцією машини, - всередині її.

4.5. Початкові роботи необхідно виконувати під наглядом майстра, інструктора виробничого навчання або вчителя, викладача.

4.6. Усі пристрої (кондуктори, ділильні головки тощо), що застосовуються на обладнанні, повинні бути справними, зручними, безпечними в експлуатації.

4.7. Для безпечного підймання агрегатів і механізмів за допомогою підймальних механізмів необхідно користуватися спеціальними захватами, які надійно їх утримують.

4.8. Особи, які проводять навчання, мають право користуватися підймально-транспортними механізмами для знімання і транспортування деталей і механізмів, якщо вони пройшли відповідне навчання та мають посвідчення. Залучати до цієї справи учнів забороняється.

4.9. Навчальні монтажні роботи, що проводяться з використанням м'яких припоїв, не дозволяється виконувати з використанням сплавів, що містять свинець.

4.10. Учні під час трудового навчання, а також учителі, викладачі, майстри, інструктори виробничого навчання повинні забезпечуватися справним спецодягом, спецвзуттям, запобіжними пристроями відповідно до діючих для певного виду виробництва норм.

4.11. Учні, учителі, викладачі, майстри виробничого навчання під час трудового навчання повинні забезпечуватися спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту відповідно до типових норм, що затверджуються в установленому чинним законодавством порядку.

Розміри спецодягу повинні відповідати зросту учнів.

4.12. У випадку, коли роботу на металевих поверхнях треба виконувати в лежачому, сидячому положенні або на колінах, учням треба видати для обов'язкового користування під час роботи спеціальні мати або наколінники з матеріалу низької теплопровідності.

4.13. Інструмент і пристрої в лабораторіях необхідно розміщувати безпосередньо на робочому місці в тій кількості, яка необхідна для виконання даного виду робіт.

4.14. У разі пересувного робочого місця інструмент треба розміщувати в спеціальному ящику або інструментальній сумці.

5. Вимоги пожежної безпеки

5.1. Для всіх приміщень майстерень вимоги пожежної безпеки визначаються Правилами пожежної безпеки для закладів, установ і організацій

системи освіти України, затвердженими наказом Міністерства освіти України і Головного управління Державної пожежної охорони Міністерства внутрішніх справ України від 30.09.98 N 348/70 ([z0800-98](#)), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 17.12.98 за N 800/3240 (зі змінами) (далі - Правила пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України).

5.2. Усі навчальні та навчально-виробничі майстерні повинні бути повністю забезпечені протипожежним інвентарем, вогнегасниками, ящиками з піском (не менш ніж по одному ящику в майстерні), сигналами та іншим обладнанням у відповідності до Правил пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України ([z0800-98](#)).

5.3. Легкозаймисті і вогненебезпечні матеріали (бензин, гас, лак, фарбу, мастило тощо) зберігають у спеціальних приміщеннях, місцях і пристроях згідно з Правилами пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України ([z0800-98](#)). Запас цих матеріалів на робочому місці не повинен перевищувати потреби в них робочого дня; при цьому залишати зазначені матеріали після роботи не дозволяється.

6. Обов'язки посадових осіб щодо забезпечення охорони праці під час занять у майстернях навчального закладу

6.1. Керівництво і відповідальність за організацію охорони праці під час проведення навчання в майстернях навчального закладу покладається на його керівника відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах ([z0969-01](#)).

6.2. Керівник навчального закладу, у якому проводиться навчання в майстернях:

створює здорові і безпечні умови для проведення занять;

наказом призначає відповідальних осіб, які зобов'язані контролювати створення безпечних умов навчання та праці, стежити за виконанням учнями цих Правил та відповідних інструкцій з охорони праці на робочому місці в майстернях;

організовує роботу щодо розроблення та затверджує інструкції з охорони праці (безпеки життєдіяльності) для учнів під час навчання в майстернях;

організовує роботу щодо забезпечення учнів справними обладнанням та пристроями;

організовує проведення технічного обслуговування та ремонту обладнання в майстернях;

організовує один раз на три роки навчання учителів, викладачів, майстрів, інструкторів виробничого навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності з наступною перевіркою знань відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету з нагляду за охороною праці України від 26.01.2005 N 15 ([z0231-05](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за N 231/10511, та Положення про організацію охорони праці

учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах ([z0969-01](#));

відповідно до Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах ([z1093-01](#)), проводить розслідування нещасних випадків.

6.3. Учителі, викладачі, майстри, інструктори виробничого навчання:

навчають учнів безпечного поводження з наявним у майстерні обладнанням, а також безпечних методів виконання робіт;

забезпечують дотримання вимог безпечного проведення навчально-виховного процесу;

несуть відповідальність за збереження обладнання майстерні, справність засобів пожежогасіння;

стежать за своєчасним проведенням технічного обслуговування та ремонту обладнання майстерні;

здійснюють навчання та інструктаж учнів з охорони праці, безпеки життєдіяльності відповідно до Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18.04.2006 N 304 ([z0806-06](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07.07.2006 за N 806/12680;

здійснюють першу допомогу у разі нещасних випадків, що сталися з учнями в майстерні.

Реєстрація інструктажів з охорони праці проводиться:

вступний - у журналі обліку навчальних (навчально-виробничих) занять на окремій сторінці за формою, що надається у додатку 4;

первинний на робочому місці в кожній майстерні, де проводиться трудове або професійне навчання, - у спеціальному журналі (додаток 5);

первинний перед виконанням навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів тощо, - у журналі обліку навчальних (навчально-виробничих) занять на сторінці про запис теми уроку, навчального заняття тощо.

6.4. Навчання учнів проводиться відповідно до інструкцій з охорони праці, які розроблюють учителі, викладачі, майстри, інструктори виробничого навчання навчальних закладів згідно з Положенням про розробку інструкцій з охорони праці, затвердженим наказом Комітету по нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 29.01.98 N 9 ([z0226-98](#)), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 07.04.98 за N 226/2666.

Директор
Інституту інноваційних технологій
і змісту освіти Міністерства освіти і
науки України

А.В. Кудін

Додаток 1
до підпункту 2.1.12 Правил
безпеки під час занять
у навчальних
і навчально-виробничих
майстернях навчальних
закладів системи загальної
середньої освіти

ПЕРЕЛІК

**допоміжних засобів навчання та шкільного обладнання,
рекомендованого Міністерством освіти і науки України**

Обробка металів ОБЛАДНАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ

Верстати

Верстат горизонтально-фрезерний з пристосуванням для вертикального фрезерування
Верстат свердлильний настільний
Верстат токарно-гвинторізний
Верстат електрозаточний
Верстаки
Верстак комбінований*
Верстак слюсарний з лещатами (довжина губок до 120 мм)

ПРИЛАДДЯ

Пристрої

Приладдя універсальне для згинання листового металу і дроту
Плита розмічувальна 200x200x65 мм
Рихтувальна плита або наковальня
Прес для штампування
Піч муфельна
Електродріль з перфоратором (потужністю 750 Вт)
Ножиці електричні (потужністю 750 Вт)
Шліфувальна машинка кутова (потужністю 750 Вт)
Круг шліфувальний до шліфмашинки
Круг відрізний до шліфмашинки
Електрофарбопульт (потужністю 60-100 Вт.)
Пістолет заклепковий
Заклепки для заклепкового пістолета
Патрон свердлильний (для свердел 2-10 мм.)

* Обладнання, яке необхідно придбати для комбінованої майстерні замість слюсарних та деревообробних верстаків.

ІНСТРУМЕНТИ

Металообробні

Лещата ручні

Лещата машинні (ширина губок 80 мм) з ручним приводом

Плашка (набір М3-М12)

Плашкотримач

Вороток

Мітчик (набір М3-М12)

Зубило слюсарне, ширина леза 10 мм

Зубило слюсарне, ширина леза 20 мм

Киянка для робіт із жерстю

Кернер

Кусачки

Молоток слюсарний, 150 г

Молоток слюсарний, 300 г

Молоток слюсарний, 600 г

Свердло спіральне (від 2 до 12 мм)

Свердло спіральне з твердосплавною напайкою (від 2 до 12 мм)

Фреза (набір з 6 фрез)

Різець токарний (набір з 10 різців)

Щітка кордова для чищення напилків, 270x60 мм

Надфілі (набір)

Напилок плоский, насічка 3, довжиною 250 мм

Напилок плоский, насічка 2, довжиною 400 мм

Напилок круглого перерізу, насічка 1

Напилок тригранний, насічка 3

Напилок квадратного перерізу, насічка 3

Напилок напівкруглий 200-500 мм

Ножиці ручні для різання жерсті

Ножиці по металу важільні шкільні

Рамка ножівочна

Полотно ножівочне

Пензлик для фарбування

Інструменти для виконання чеканки

Інструменти для гравірування

ЕЛЕКТРОМОНТАЖНІ РОБОТИ

Прилади та пристосування

Універсальний вимірювальний пристрій для вимірювання сили струму, напруги, опору

Індикатор

Електричний лічильник

Випрямлячі з вихідною напругою 12 В, 24 В, 36 В

Плитка електрична лабораторна
Стіл для паяння
Електропаяльник (із набором матеріалів) потужністю 75 Вт

ІНСТРУМЕНТИ

Круглогубці
Пінцет
Пристосування для зняття ізоляції
Ніж монтажний
Викрутки
Бокоріз

Обробка деревини ОБЛАДНАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ

Верстати
Верстат токарний для обробки деревини
Верстат електрозаточний
Верстат настільний свердлильний (діаметр свердла до 18 мм)
Верстат настільний фуговально-пилний

Верстаки
Верстак столярний одномісний

ПРИЛАДДЯ Пристрої

Персональний комп'ютер учителя
Мультимедійна дошка
Коловорот
Стусло
Стусло універсальне
Зшивач (для скріпок шириною 6 мм)
Скріпки шириною 6 мм
Інструмент для розведення зубів пилок
Струбцина
Дриль ручна з патроном до 10 мм
Електродріль (потужністю не менше 500 Вт)
Прилад для визначення механічних властивостей матеріалів
Пилка електрична дискова (потужністю 1400 Вт)
Лобзик електричний (потужністю не менше 750 Вт)
Пилка для електролобзика (5 пилок)
Рубанок електричний (потужністю не менше 750 Вт)
Електрофрезер (потужністю не менше 800 Вт)
Фрези до електрофрезера (5 фрез)
Електрошліфувальна машинка стрічкова

Шліфувальна стрічка для електрошліфувальної машинки
Електрошабер (потужністю 180 Вт)
Стамески для електрошабера (13, 14, 15 мм)
Електрофарбопульт (потужністю 60-100 Вт)
Дельташліфмашинка (потужністю не менше 240 Вт)
Шліфаркуші до дельташліфмашинки (комплект)
Вібраційна шліфувальна машинка (потужністю 500 Вт)
Шліфаркуші до віброшліфмашинки (комплект)
Ножівка електрична (потужністю 750 Вт)
Пилки для ножівки електричної (5 пилок)
Електровипалювач
Подовжувач електричного кабелю (6 м, 10 м)

Директор Інституту інноваційних
технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки України

А.В.Кудін

Додаток 2
до підпункту 2.1.22 Правил
безпеки під час занять
у навчальних
і навчально-виробничих
майстернях навчальних
закладів системи загальної
середньої освіти

ПЕРЕЛІК ОРІЄНТОВНИЙ
медикаментів, перев'язувальних засобів і приладь
для аптечки майстерні навчального закладу

1. Бинт стерильний і нестерильний - по 1 шт.
2. Серветки стерильні - 1 уп.
3. Вата гігроскопічна (у банці з притертою пробкою) - 50 г.
4. Спирт етиловий - 30-50 мл.
5. Мазь від опіків (з анестезіном тощо) - 1 уп.
6. Перманганат калію - 15-20 г.
7. Йодна настоянка - 1 фл.
8. Розчин борної кислоти 5%-ний спиртовий - 1 фл.
9. Розчин оцтової кислоти 2%-ний - 100-150 мл.
10. Розчин аміаку 10%-ний - 1 фл.
11. Валідол - 1 уп.
12. Вазелін борний - 1 уп.
13. Розчин пероксиду водню 3%-ний - 50 мл.
14. Активоване вугілля в таблетках - 4 уп.
15. Сульфацил натрію 30%-ний у тубиках по 1,5 мл - 5 шт.
16. Сода питна - 1 пачка.
17. Ножиці медичні - 1 шт.
18. Пінцет - 1 шт.
19. Клей БФ-6 (або лейкопластир) - 25 мл.
20. Джгут - 1 шт.

Комплектування аптечки й складання інструкції з надання першої (долікарської) допомоги роблять за погодженням з персоналом медпункту навчального закладу.

Відповідальність за наявність медикаментів, перев'язувальних засобів, а також за належний стан аптечки покладається на завідувача майстернею.

Контроль за станом аптечки здійснює персонал медпункту.

Директор Інституту інноваційних
технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки України

А.В.Кудін

Додаток 3
до підпункту 2.1.22 Правил
безпеки під час занять
у навчальних
і навчально-виробничих
майстернях навчальних
закладів системи загальної
середньої освіти

ПРАВИЛА

надання першої (долікарської) допомоги

Під час проведення занять в навчальних і навчально-виробничих майстернях можливі травми, пошкодження. У всіх випадках травм або пошкоджень необхідно звернутися до лікувальної установи. Надання першої (долікарської) допомоги потерпілому дозволить полегшити стан і зменшити термін післятравмового періоду реабілітації.

Удари, розтяги

Унаслідок удару об твердий предмет або падіння можуть пошкодитись м'які тканини, розтягнутися зв'язки. Це проявляється у вигляді припухлості, синця у місці удару. Щоб надати першу допомогу, треба створити спокій пошкодженій ділянці й покласти на неї 3-4 рази холод (щоразу на 1 годину з інтервалами 15-20 хвилин).

У разі удару носа, що супроводжується кровотечею, не дозволяється ськатися. Голову слід нахилити вперед, затиснувши крила носа пальцями на 10-15 хв.

За умови удару голови треба забезпечити спокій. Під час транспортування постраждалого слід покласти на спину, підклавши під голову подушку або м'яку тканину. Не можна дозволяти учневі з такою травмою самотійно йти в лікарню.

Переломи, вивихи

Основними ознаками перелому є різкий біль, що посилюється при спробі рухатися, припухлість, що поступово збільшується у місці пошкодження, деформація. Діагноз перелому може встановити тільки лікар.

У разі вивиху відбувається зміщення з'єднаних кісток.

Якщо є підозра на вивих, перелом, підвивих, розтягнення зв'язок, не можна пробувати вправляти, тягти за пошкоджене місце. Необхідно створити максимальний спокій, нерухомість пошкодженої частини тіла за допомогою транспортної шини - твердого матеріалу, обгорнутого в м'яку тканину. Шину треба прибинтувати так, щоб вона захоплювала суглоби нижче і вище від місця пошкодження. У разі перелому кісток гомілки укладають дві шини із зовнішнього і внутрішнього боків ноги від стопи до верхньої третини стегна.

У разі перелому стегна одну шину розміщують уздовж зовнішнього боку від пахової западини пошкодженого боку до стопи, а другу - уздовж внутрішнього боку від паху до стопи. Шини туго прибинтовують до ноги бинтами або рушниками в 3-4 місцях. Стопу фіксують тугою пов'язкою.

У разі перелому руки, ключиці або вивиху кісток у плечовому або ліктьовому суглобі руку притискують до тулуба, закріплюють пов'язкою.

Поранення

Під час надання першої допомоги у разі поранення необхідно зупинити кровотечу, накласти стерильну пов'язку і доставити потерпілого до лікаря.

Той, хто надає допомогу при пораненні, повинен з милом помити руки, а якщо це неможливо - намазати пальці йодною настоянкою. Доторкуватися до рани навіть вимитими руками не дозволяється. Не дозволяється обмивати рану водою.

При незначних порізах рану обробляють йодною настоянкою і накладають марлеву пов'язку, яка захищає організм від мікробів і сприяє швидкому зсіданню крові.

При пораненні склом або іншим предметом рану промивають великою кількістю дистильованої води або тампоном, змоченим етиловим спиртом або розчином пероксиду водню; виймають осколки скла і знову промивають рану спиртом або розчином пероксиду водню. Якщо рана забруднена, бруд видаляється тільки навкруги, але ні в якому разі не з глибинних шарів рани. Шкіру навколо рани обробляють йодною настоянкою або розчином брильянтової зелені, перев'язують і звертаються в медпункт.

У разі кровотечі у вигляді крапель або рівної струмینی під тиском судину, яка кровоточить, потрібно притиснути до кістки вище від місця поранення, а якщо це кровотеча на руці або нозі, то після цього максимально зігнути кінцівку в суглобі та забинтувати його в такому положенні. Потім накладають джгут на 5-10 см вище від рани, під джгут необхідно підкласти тканину або марлеву пов'язку, а також записку про час його накладання. Джгут не можна залишати на кінцівці довше ніж 1,5 год.

Директор Інституту інноваційних
технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки України

А.В. Кудін

Додаток 4
до пункту 6.3 Правил
безпеки під час занять
у навчальних
і навчально-виробничих
майстернях навчальних
закладів системи загальної
середньої освіти

РЕЄСТРАЦІЯ
вступного інструктажу з охорони праці
для учнів, вихованців під час трудового і професійного
навчання в журналі обліку навчальних
(навчально-виробничих) занять

N з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка проводила інструктаж	Підпис	
				особи, яка проводила інструктаж	особи*, яку інструктують
1	2	3	4	5	6

* Учні розписуються у журналі інструктажу, починаючи з 9-го класу.

Директор Інституту інноваційних
технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки України

А.В.Кудін

Додаток 5
до пункту 6.3 Правил безпеки під час занять у навчальних і навчально-виробничих майстернях навчальних закладів системи загальної середньої освіти

Титульний аркуш журналу

(навчальний заклад)

ЖУРНАЛ
реєстрації інструктажів учнів, вихованців
з охорони праці на робочому місці

(майстерня, навчальна дільниця тощо)

Розпочато _____ 20__ р.

Закінчено _____ 20__ р.

Формат А4 (210 x 297)

№ з/п	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ініціали особи, яку інструктують	Клас, група тощо	Вид інструктажу, (первинний, позаплановий, цільовий) назва та номер інструкції	Причини проведення позапланового або цільового інструктажу	Прізвище, ініціали, особи, яка інструктує та перевіряє знання	Підписи	
							особи*, яку інструктують*	особи, яка інструктує
1	2	3	4	5	6	7	8	9

* Учні розписуються у журналі інструктажу, починаючи з 9-го класу.

Директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки України А.В.Кудін

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

03.03.2007 N 177

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
23 березня 2007 р.
за N 266/13533

Про затвердження Положення про Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій "Екософт"

Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2006 N 1757 ([1757-2006-п](#)), і з метою підвищення якості навчально-виховного процесу та підтримки обдарованої молоді в галузі розробки програмного забезпечення, технічного устаткування та прикладних рішень для обчислювальних систем **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Положення про Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій "Екософт", що додається.

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Довести наказ до відома керівників навчальних закладів.

2.2. Здійснити організаційні заходи щодо проведення 1-го відбіркового етапу Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій "Екософт".

2.3. Сприяти участі переможців 1-го відбіркового етапу в 2-му завершальному етапі Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій "Екософт".

3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Рудковська Р.А.) спільно з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді (Вербицький В.В.) здійснити організаційні заходи щодо щорічного проведення 2-го завершального етапу Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій "Екософт".

4. Контроль за виконанням наказу покласти на першого заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
03.03.2007 N 177

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
23 березня 2007 р.
за N 266/13533

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський чемпіонат** **з інформаційних технологій "Екософт"**

1. Загальні положення

1.1. Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій "Екософт" (далі - чемпіонат) - щорічне відкрите індивідуально-командне змагання учнів загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, студентів та аспірантів вищих навчальних закладів, а також молодих професійних розробників складових обчислювальних систем.

1.2. Завданням чемпіонату є:

виявлення та підтримка обдарованої молоді в галузі розробки програмного забезпечення, технічного устаткування та прикладних рішень для обчислювальних систем;

вивчення пріоритетних напрямів у розробці програмних засобів, попиту на них та пропозицій;

демонстрація технічних інноваційних рішень у галузі інформаційних технологій, розповсюдження авторського програмного продукту, конструкторських ідей тощо;

забезпечення всебічної адресної підтримки розробника складових обчислювальних систем.

1.3. Чемпіонат проводиться Міністерством освіти і науки України за підтримки провідних компаній, що розробляють апаратні засоби і програмне забезпечення, а також юридичних і фізичних осіб, які виступають спонсорами та партнерами.

Партнери чемпіонату (технічні та інформаційні) отримують статус генеральних координаторів і користуються максимальним сприянням з боку організаторів заходу, у тому числі для здійснення реклами власних продуктів.

Безпосереднє керівництво чемпіонатом здійснює Національний

еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України.

1.4. Офіційні реквізити чемпіонату:

емблема: "Екософт" - графічне зображення кулеподібної істоти жовтого кольору, з блакитним капелюшком - дашком назад, у кросівках і чорних окулярах, яка тримає розкрити квітку, з комп'ютером на квітколожі;

девіз: "Наука, природа, технології" - три відокремлених слова, розміщених уздовж вигнутих стрілок із зображенням колажів природничої та технічної тематики;

вимпел: прапор синьо-жовтого кольору зі словами "ЕКОСОФТ" і "ECOSOFT" зеленого кольору, розташованими по колу, між якими розміщене графічне зображення земної кулі;

знак: білий круг діаметром 3 і 5 см зі словами "ЕКОСОФТ" і "ECOSOFT" зеленого кольору, розташованими по колу, між якими розміщене графічне зображення земної кулі; по периметру круга - слова червоною фарбою "Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій".

2. Порядок і терміни проведення

2.1. Чемпіонат проводиться у два етапи:

1-й етап - регіональний, відбірковий - в Автономній Республіці Крим, обласний, Київський та Севастопольський міський - протягом жовтня - грудня поточного року;

2-й етап - всеукраїнський, завершальний - лютий - березень наступного року. Проводиться в м. Києві на базі Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Фінансування 1-го відбіркового етапу чемпіонату здійснюється за рахунок організаторів, організацій, що відряджають учасників, а також додаткових джерел фінансування, меценатів, спонсорів, різних організацій, підприємств.

Порядок проведення 2-го завершального етапу та умови його фінансування повідомляються додатково листом Міністерства освіти і науки України.

2.2. Для проведення 1-го етапу чемпіонату органами управління освіти і науки, підпорядкованих Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям, створюються відповідні оргкомітети.

Оргкомітет 1-го етапу:

здійснює координацію підготовки та проведення 1-го етапу чемпіонату;

затверджує програму його проведення;

визначає для проведення базові навчальні заклади;

затверджує склад суддів (арбітрів, членів журі);

створює призовий фонд для переможців;

забезпечує висвітлення чемпіонату в регіональних засобах масової інформації;

залучає до участі в організації та проведенні чемпіонату місцеві (районні, міські, обласні) установи та громадські організації.

Оргкомітети 1-го етапу чемпіонату до 1 лютого подають центральному оргкомітету заявку за формою, що додається (додаток 1), та підсумкові протоколи "Про результати проведення 1-го етапу Всеукраїнського чемпіонату з

інформаційних технологій "Екософт" із зазначенням прізвища, ім'я, по батькові переможців, назви навчального закладу, теми розробки, категорії програмних або апаратних засобів, номінації, у якій розробники визнані призерами, за адресою: 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України (з позначкою "Екософт"), а також електронною поштою:

e-mail: komendantov@globeukraine.ln.ua.

2.3. З метою здійснення загального керівництва заходом та проведення 2-го етапу чемпіонату створюється центральний оргкомітет.

Склад центрального оргкомітету чемпіонату затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

Центральний оргкомітет:

визначає термін і місце проведення завершального етапу;

установлює порядок відбору претендентів, кількісний і персональний склад учасників, а також квоту для окремих розробників або авторських груп;

здійснює координацію підготовки та проведення завершального етапу чемпіонату;

забезпечує робоче місце учасника необхідними для демонстрації авторського програмного продукту, конструкторських ідей тощо апаратними засобами та програмами;

здійснює режисуру та сценарну розробку, проводить репетиції тощо;

визначає журі;

створює призовий фонд для учасників чемпіонату;

забезпечує висвітлення чемпіонату в засобах масової інформації та вирішення питання використання авторських розробок згідно з чинним законодавством.

Центральний оргкомітет залишає за собою право внесення змін до програми 2-го етапу чемпіонату в залежності від категорії учасників та їх творчого рівня.

3. Учасники чемпіонату та документація

3.1. Учасниками чемпіонату можуть бути учні загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, студенти вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, аспіранти вищих навчальних закладів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, дипломовані розробники віком від 12 років до 35 років.

3.2. Навчальні заклади направляють заявки до оргкомітету 1-го етапу чемпіонату.

Порядок відбору претендентів, кількісний і персональний склад учасників, а також квота для окремих розробників або авторських груп визначається оргкомітетом.

3.3. У зв'язку з відкритою формою заходу до оргкомітетів претенденти можуть подавати заявки самостійно. У подібних випадках участь у чемпіонаті обов'язково підтверджується офіційним запрошенням.

3.4. Під час реєстрації учасники подають такі документи:

картку для участі в чемпіонаті за формою, що додається (додаток 2), на кожному авторську розробку окремо;

анкету учасника чемпіонату за формою, що додається (додаток 3);

опис авторської розробки (в електронному вигляді);

тези в електронному вигляді обсягом до 2 сторінок тексту формату А4;

рецензію або відгук на розробку;

копію свідоцтва про реєстрацію авторського права на розробку (за його наявності);

інформацію щодо співавторів;

копію наказу навчального закладу або органу управління освітою щодо участі в чемпіонаті.

Учасник чемпіонату подає особисто паспорт (для учасників до 16 років - учнівський квиток). Керівники делегацій заповнюють анкети за формою, що додається (додаток 4).

4. Програма чемпіонату

4.1. Під час захисту конкурсанти повинні викласти ідею та основні характеристики авторської розробки, відповісти на питання, поставлені журі. Тривалість захисту до 12 хвилин. Кожному учаснику надається час для попередньої підготовки до захисту.

4.2. Демонстрація розробок проводиться публічно з використанням презентаційних матеріалів. На захисті можуть бути присутні учасники заходу, керівники делегацій, спонсори, гості.

5. Вимоги до подання розробок

5.1. Програмні та апаратні засоби повинні бути авторськими, функціонально завершеними, не залежними від систем програмування, а також придатними до застосування в освітянській, науковій або інших галузях практичної діяльності.

Програмні засоби можуть бути: ігрові, навчальні, прикладні, системні, інструментальні, анімаційні та спеціального призначення, а також Web-розробки.

Апаратні засоби можуть бути представлені як функціональні пристрої, моделі, макети або опис.

5.2. Тематика авторських розробок не обмежується.

До участі в змаганні допускаються програмні продукти, створені різними мовами програмування, які функціонують у середовищі MS-DOS, Windows або Linux.

Інноваційні рішення в галузі інформаційних технологій можуть бути представлені у вигляді будь-яких конструкторських пристроїв (апаратних засобів), компонентів обчислювальних систем.

5.3. За погодженням з оргкомітетом учасники можуть установлювати спеціальні програми супроводу та підключати додаткові пристрої.

5.4. Копії розробок та відомості про розробників заносяться до інформаційного банку чемпіонату за їх згодою.

6. Суддівство чемпіонату

До роботи в складі суддівства запрошуються фахівці в галузі інформаційних технологій, представники органів управління освітою, науково-педагогічні працівники вищих і вчителі загальноосвітніх навчальних закладів, за згодою наукові працівники профільних інститутів Національної академії наук України й Академії педагогічних наук України, представники громадських організацій та об'єднань.

7. Визначення переможців

7.1. Переможцями чемпіонату можуть бути як окремі учасники, так і творчі колективи, за категоріями:

учні загальноосвітніх навчальних закладів;

учні професійно-технічних і студенти вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації;

студенти вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації;

аспіранти вищих навчальних закладів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, дипломовані розробники.

7.2. Розробки оцінюються за критеріями:

функціональна завершеність;

професійний рівень;

технологічна надійність;

практична ефективність;

ергономічність інтерфейсу (ступінь пристосованості розробки до людини, який визначає енергетичні затрати в процесі роботи);

суспільна корисність;

творча оригінальність;

рівень презентації.

7.3. Переможці визначаються з номінацій:

"неординарна творча розробка";

"стильність оформлення та якісний інтерфейс";

"високий професійний рівень продукту";

"максимальна функціональність продукту";

"висока суспільно-корисна спрямованість";

"краща розробка теми з екологічного спрямування";

"юна надія" (для учасників віком до 15 років);

"приз спонсорських симпатій".

7.4. Переможці 2-го етапу чемпіонату нагороджуються дипломами Міністерства освіти і науки України та призами. Учасники 2-го етапу, які не посіли призових місць, отримують почесні грамоти від організаторів чемпіонату.

7.5. Переможці 2-го етапу можуть бути рекомендовані для участі в міжнародних змаганнях.

8. Статус авторських розробок

8.1. З метою пропагування кращих розробок на час проведення 2-го етапу чемпіонату запрошуються виробники та користувачі, які працюють у галузі апаратного і програмного забезпечення.

8.2. Розробникам надається можливість отримати кваліфіковану консультацію фахівців стосовно захисту авторського права на власний винахід.

8.3. Питання авторського права та розповсюдження окремих програмних продуктів і технічних рішень розв'язуються автором розробки самостійно.

Начальник відділу позашкільної освіти,
виховної роботи та захисту прав дитини

Р.А.Рудковська

Додаток 1
до пункту 2.2 Положення
про Всеукраїнський чемпіонат
з інформаційних технологій
"Екософт"

ЗАЯВКА
на участь у 2-му етапі Всеукраїнського чемпіонату
з інформаційних технологій "Екософт"
(подається окремо на кожного учасника)

Прізвище, ім'я, по батькові (повністю)

Число, місяць, рік народження _____

Назва навчального закладу (повна назва і адреса)

Факультет, курс, клас _____

Результати участі в розробці програми (повна або часткова участь)

Прізвище, ім'я, по батькові викладача (наукового керівника)

Назва розробки _____

Апаратно-програмне середовище для демонстрації

Категорія програмних (апаратних) засобів _____

Рішенням оргкомітету (ради навчального закладу, установи)

(прізвище, ініціали учасника)

рекомендується до участі в 2-му етапі Всеукраїнського чемпіонату з
інформаційних технологій "Екософт".

Адреса для зв'язку з конкурсантом (поштова, E-mail, URL)

Голова оргкомітету (ради)

навчального закладу (установи) _____

(підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Дата заповнення: " _____ " _____ 20 ____ р.

Начальник відділу позашкільної освіти,
виховної роботи та захисту прав дитини

Р.А.Рудковська

Додаток 2
до пункту 3.4 Положення
про Всеукраїнський чемпіонат
з інформаційних технологій
"Екософт"

КАРТКА
на участь у Всеукраїнському чемпіонаті
з інформаційних технологій "Екософт"
(подається для кожної розробки окремо)

Назва розробки _____
_____
_____

Прізвище, ім'я авторів (розбірливо)

Навчальний заклад _____
_____
_____

Наукові керівники проекту _____
_____
_____

Резюме про розробку _____
_____
_____

Потреба в технічних пристроях _____
_____
_____

Мета створення розробки й очікуваний результат _____
_____
_____

(використання з навчальною метою, упровадження в галузь
господарства, отриманий економічний ефект)

Начальник відділу позашкільної освіти,
виховної роботи та захисту прав дитини

Р.А.Рудковська

АНКЕТА
учасника Всеукраїнського чемпіонату
з інформаційних технологій "Екософт"
(заповнюється кожним учасником окремо)

Прізвище, ім'я, по батькові учасника (розбірливо)

Дата, рік народження

				X				X					
--	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Навчальний заклад _____

факультет _____

клас, курс _____

аспірантура _____

науковий ступінь, вчене звання _____

Місце проживання

--	--	--	--	--	--

_____

Контактний телефон

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

E-mail

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

_____

URL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Сфера інформаційних розробок _____

У яких заходах були учасником _____

Начальник відділу позашкільної освіти,
виховної роботи та захисту прав дитини

Р.А.Рудковська

Додаток 4
до пункту 3.4 Положення
про Всеукраїнський чемпіонат
з інформаційних технологій
"Екософт"

АНКЕТА
керівника делегації Всеукраїнського чемпіонату
з інформаційних технологій "Екософт"

Прізвище, ім'я, по батькові керівника (розбірливо)

Навчальний заклад _____

науковий ступінь _____

вчене звання _____

Місце проживання

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

_____

_____

_____

Контактний телефон

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

E-mail

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

URL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Сфера інтересів для співробітництва _____

_____

_____

Начальник відділу позашкільної освіти,
виховної роботи та захисту прав дитини

Р.А. Рудковська

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

25.03.2008 N 245

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
15 квітня 2008 р.
за N 312/15003

Про проведення Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України "Нащадки козацької слави"

Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2006 N 1757 ([1757-2006-п](#)), постанови Кабінету Міністрів України від 15.11.2006 N 1594 ([1594-2006-п](#)) "Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки" та з метою формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності і зміцнення здоров'я школярів, виховання учнівської молоді на традиціях українського народу **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Положення про проведення Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України "Нащадки козацької слави" (далі - Положення), що додається.

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій; Кримському республіканському, обласним, Київському і Севастопольському міським управлінням з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України у двотижневий термін довести Положення до відома керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (Гамов В.Г.):

3.1. Створити Всеукраїнський організаційний комітет з проведення фестивалю "Нащадки козацької слави".

3.2. Здійснювати координацію діяльності навчальних закладів та установ освіти, пов'язаної з проведенням фестивалю.

3.3. Забезпечити проведення фінального туру фестивалю відповідно до Положення.

4. Департаменту економіки та фінансування (Куліков П.М.) передбачити витрати на організацію та проведення фінального туру фестивалю.

5. Організаційним комітетам усіх рівнів висвітлювати проведення зазначеного фестивалю в засобах масової інформації.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки України П.Б.Полянського.

Міністр

І.О.Вакарчук

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України
25.03.2008 N 245

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
15 квітня 2008 р.
за N 312/15003

ПОЛОЖЕННЯ
про проведення Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного фестивалю
школярів України "Нащадки козацької слави"

1. Мета і завдання

1.1. Щорічний Всеукраїнський фізкультурно-патріотичний фестиваль школярів України "Нащадки козацької слави" (далі - Фестиваль) має на меті формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності і зміцнення здоров'я учнівської молоді, поліпшення національно-патріотичного виховання школярів 6-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

1.2. Основними завданнями Фестивалю є:

формування всебічно розвинутої особистості, виховання в неї почуттів відповідальності та високої духовності;

підвищення рівня фізичної підготовленості та збільшення рухової активності школярів;

формування стійких мотивацій до самостійних занять фізичною культурою і спортом;

відродження національних традицій та культурної спадщини українського народу.

2. Організація і проведення Фестивалю

2.1. Фестиваль проводиться у три тури:

I тур - районний (міський) - жовтень;

II тур - обласний, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя - квітень;

III тур - Всеукраїнський - травень.

2.2. Загальне керівництво і контроль за проведенням Фестивалю здійснюється Комітетом з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (далі - КФВС МОН України).

Організація і проведення I туру Фестивалю покладається на відділи освіти районних державних адміністрацій (виконавчих комітетів міських рад).

Безпосереднє проведення здійснюють відповідні оргкомітети та суддівські колегії.

Організація і проведення II туру Фестивалю покладається на Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій спільно з Кримським республіканським, обласними, Київським та Севастопольським міськими управліннями з фізичного виховання та спорту КФВС МОН України. Безпосереднє проведення II туру Фестивалю здійснюють відповідні оргкомітети та суддівські колегії.

Безпосереднє проведення III туру Фестивалю покладається на Всеукраїнський оргкомітет, склад якого затверджується наказом Міністерства освіти і науки України, та головну суддівську колегію, склад якої затверджується наказом КФВС МОН України.

До складу оргкомітетів усіх рівнів входять представники органів управління освітою, управлінь з фізичного виховання та спорту КФВС МОН України, інститутів післядипломної педагогічної освіти, за згодою - регіональних центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді та громадських організацій, які виявлять бажання надати організаційну, фінансову чи іншу допомогу в проведенні Фестивалю.

3. Учасники Фестивалю

3.1. За результатами комплексних (орієнтовних та обов'язкових) тестів стану фізичної підготовленості, які складають учні відповідно до програми загальноосвітніх навчальних закладів, учитель фізичної культури формує команду навчального закладу. До складу команди входять учні 6-11 класів (на їх бажання), які за станом здоров'я віднесені до основної медичної групи.

3.2. У I турі бере участь збірна команда загальноосвітнього навчального закладу в складі 12 чоловік:

6 клас - 1 хлопець + 1 дівчина;

7 клас - 1 хлопець + 1 дівчина;

8 клас - 1 хлопець + 1 дівчина;

9 клас - 1 хлопець + 1 дівчина;

10 клас - 1 хлопець + 1 дівчина;

11 клас - 1 хлопець + 1 дівчина.

Збірну команду загальноосвітнього навчального закладу супроводжують учитель фізичної культури та представник навчального закладу.

У II турі бере участь команда-переможець I туру.

У III турі бере участь команда-переможець II туру.

3.3. Вік учасників кожного класу може різнитися в межах двох років (наприклад, 1994-1995).

Якщо в навчальному закладі відсутні класи (у зв'язку з переходом на 12-річний термін навчання), то їх дозволяється замінити учнями, молодшими за віком.

У разі невідповідності даних учасника змагань до даних, зазначених у його картці учасника Фестивалю (додаток 1), команда підлягає дискваліфікації.

4. Порядок і термін подачі заявок

4.1. На I тур загальноосвітній навчальний заклад подає до районного (міського) оргкомітету заявку та картки учасників Фестивалю або учнівський квиток.

За результатами I туру подаються заявка та підсумковий протокол проведення I туру Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України "Нащадки козацької слави" (додаток 2) оргкомітету II туру.

4.2. За результатами II туру Кримське республіканське, обласні, Київське та Севастопольське міські управління з фізичного виховання та спорту КФВС МОН України направляють до КФВС МОН України (управління навчально-спортивної роботи та фізичного виховання серед дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та ДЮСШ) підсумковий протокол проведення II туру Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України "Нащадки козацької слави" (додаток 3) та підтвердження на участь команди в III турі.

4.3. Представники команд на III тур подають до мандатної комісії такі документи:

картку учасника Фестивалю або учнівський квиток;

копію свідоцтва про народження учасника Фестивалю;

підсумковий протокол проведення II туру Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України "Нащадки козацької слави";

заявку на участь у III турі Всеукраїнського фізкультурно-патріотичного фестивалю школярів України "Нащадки козацької слави" у двох примірниках (додаток 4).

5. Програма Фестивалю

5.1. Програма Фестивалю складається з таких видів:

"Човниковий" біг 4 x 9 м (хлопці, дівчата);

стрибок у довжину з місця (хлопці, дівчата);

стрибки через скакалку протягом 30 сек. (дівчата);

перетягування каната (хлопці);

естафета;

конкурс знавців історії українського козацтва: "Тільки тим історія належить, Хто за неї бореться й живе...";

презентація команди: "Не хилися, червона калино, - маєш білий цвіт. Не журися, славна Україно, маєш добрий рід...";

5.2. Умови виконання окремих видів змагань визначаються Всеукраїнським оргкомітетом та головною суддівською колегією.

5.3. Проведення змагань I туру можливе за підгрупами з наступним проведенням фінальної частини.

6. Визначення та нагородження переможців Фестивалю

6.1. Команда - переможець у змаганнях з "човникового" бігу та зі стрибків у довжину з місця визначається за сумою десяти (5 - хлопців, 5 - дівчат) кращих результатів з дванадцяти.

Переможець у стрибках через скакалку визначається за сумою п'яти кращих результатів із шести учасниць.

Перетягування каната проводиться за олімпійською системою. Місця між командами, які програли, розподіляються за кращим часом спарингу.

Переможець в естафеті визначається за найменшим часом.

Конкурс знавців історії українського козацтва оцінюється по одному балу за кожен правильну відповідь на тридцять запитань. Переможець визначається за найбільшою сумою балів.

Презентація команди оцінюється за 10-бальною шкалою. Переможець визначається за сумою балів п'яти членів журі.

Загальнокомандне місце визначається за найменшою сумою місць, набраних командою в усіх видах програми. Якщо сума місць у двох або більше команд однакова, перевага надається команді, яка має більше 1, 2, 3 і далі місць. У разі рівності й цього показника перевага надається тій команді, яка має більше 1, 2, 3 і далі місць в особистому заліку.

6.2. Переможці та призери I туру нагороджуються дипломами відділу освіти районних державних адміністрацій (міських виконавчих комітетів).

Переможці та призери II туру нагороджуються дипломами Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Команди, які посіли 1, 2, 3 місця в загальному заліку III туру, нагороджуються кубками та дипломами КФВС МОН України.

Учасники та команди, які посіли 1, 2, 3 місця в загальному заліку III туру, нагороджуються медалями та дипломами КФВС МОН України.

Учасники команд, які посіли 1, 2, 3 місця в окремих видах змагань, нагороджуються медалями і дипломами КФВС МОН України.

Усі учасники III туру нагороджуються нагрудними значками, вимпелами КФВС МОН України.

7. Фінансові витрати

7.1. Витрати, пов'язані з організацією і проведенням I та II турів Фестивалю, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Витрати на проведення III туру Фестивалю здійснюються за рахунок місцевих бюджетів та КФВС МОН України, а саме:

оплата проїзду учасників та представників команд до місця проведення Фестивалю та в зворотному напрямку, добові - за рахунок сторони, що відряджає;

проживання та харчування учасників Фестивалю, проживання та харчування представників команд - за рахунок сторони, що відряджає;

проїзд, добові, проживання та харчування суддів і членів Всеукраїнського оргкомітету - за рахунок КФВС МОН України;

організація і проведення змагань, придбання кубків, медалей, дипломів для нагородження команд, нагрудних значків, вимпелів, плакатів, друкування інформаційних матеріалів - за рахунок КФВС МОН України.

7.2. Під час проведення I-III турів Фестивалю можливе залучення спонсорських коштів.

Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти

О.В.Єресько

Додаток 1
до Положення про проведення
Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного
фестивалю школярів України
"Нащадки козацької слави"

КАРТКА
учасника Фестивалю

Фото 4 x 6 см	(прізвище, ім'я та по батькові)
	Область _____ Загальноосвітній навчальний заклад _____ Клас _____ Керівник _____
	(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

Заступник директора
адміністративно-господарського
департаменту

Г.М.Гребницький

Додаток 2
до Положення про проведення
Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного
фестивалю школярів України
"Нащадки козацької слави"

ПІДСУМКОВИЙ ПРОТОКОЛ
проведення I туру Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного фестивалю
школярів України "Нащадки козацької слави"

Район (місто)	
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів у районі (місті)	
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, що взяли участь у I турі	
Переможець I туру (найменування загальноосвітнього навчального закладу)	

Посадова особа відділу освіти
районної державної адміністрації
(виконавчий комітет міської ради)

_____ (підпис, ініціали, прізвище)

Заступник директора
адміністративно-господарського
департаменту

Г.М. Гребницький

Додаток 3
до Положення про проведення
Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного
фестивалю школярів України
"Нащадки козацької слави"

**ПІДСУМКОВИЙ ПРОТОКОЛ
проведення II туру Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного фестивалю
школярів України "Нащадки козацької слави"**

Область (Автономна Республіка Крим, міста Київ, Севастополь)	
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів в області (Автономній Республіці Крим, містах Києві, Севастополі)	
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, що взяли участь у II турі	
Переможець II туру (найменування загальноосвітнього навчального закладу)	

Начальник обласного (Кримського республіканського, Київського та Севастопольського міського) управління з фізичного виховання та спорту КФВС МОН України

_____
(підпис, ініціали, прізвище)

Заступник директора
адміністративно-господарського
департаменту

Г.М. Гребницький

Додаток 4
до Положення про проведення
Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного
фестивалю школярів України
"Нащадки козацької слави"

ЗАЯВКА
на участь у III турі Всеукраїнського
фізкультурно-патріотичного фестивалю
школярів країни "Нащадки козацької слави"

від команди _____

_____ (повне найменування загальноосвітнього навчального закладу)

_____ (місцезнаходження: поштовий індекс, номер телефону, місто (село), район)

область _____

№ з/п	П.І.Б.	Рік народження	Клас	Висновок лікаря	Підпис і печатка лікаря

Усього допущено до змагань: _____

Директор загальноосвітнього
навчального закладу _____
(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

Начальник управління освіти і науки
обласної (міської) державної
адміністрації _____
(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

Начальник обласного (міського)
управління з фізичного виховання
та спорту КФВС МОН України _____
(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

Посадова особа медичного закладу _____
(підпис, ініціали, прізвище)

М.П.

Заступник директора адміністративно-
Господарського департаменту

Г.М. Гребницький

РІШЕННЯ КОЛЕГІЇ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

27 листопада 2008 р.

Протокол № 14/3-3

Про стан і перспективи розвитку позашкільної освіти

Заслухавши й обговоривши доповідну записку "Про стан і перспективи розвитку позашкільної освіти", підготовлену відділом позашкільної освіти, виховання та захисту прав дитини, колегія зазначає, що Міністерством освіти і науки України, органами управління освітою на місцях, керівниками позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації проводиться значна робота щодо створення сприятливих умов для здобуття позашкільної освіти значною кількістю дітей, задоволення їх освітньо-культурних потреб і запитів у професійному самовизначенні та творчій самореалізації.

Позашкільні навчальні заклади, в яких в основному і здобувається позашкільна освіта, спрямовують свою діяльність на формування у дітей та молоді патріотизму, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу, любові до України безпосередньо через навчально-виховний процес у гуртках художньо-естетичного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого та інших напрямів творчості.

Стрижнем позаурочної та позашкільної роботи навчальних закладів є Рух за збереження і примноження звичаїв, традицій і обрядів українського народу "Моя земля - земля моїх батьків", Всеукраїнська туристсько-краєзнавча експедиція "Краса і біль України", "Мальовнича Україна", "Скривджена земля", "З попелу забуття", "Свята спадщина". З метою збереження пам'яті про національну трагедію та активізації досліджень Голодомору в 2007 році започатковано Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської та студентської молоді "Колосок Пам'яті".

Уживаються заходи щодо збереження мережі позашкільних навчальних закладів, зміцнення і модернізації матеріально-технічної бази, удосконалення програмного і методичного забезпечення, створюються необхідні умови для здобуття позашкільної освіти, її доступності для дітей, особливо з сільської місцевості.

Разом з тим подальший розвиток позашкільної освіти, організація і здійснення навчально-виховної роботи в позашкільних навчальних закладах ускладнюється:

недостатнім фінансуванням. Невиконання планів надходжень до відповідних бюджетів, особливо у сільській місцевості, створює значні труднощі фінансового забезпечення діяльності позашкільних навчальних закладів, стримує процеси відновлення їх мережі, оновлення матеріально-технічної бази, збільшення контингенту учнів, охоплених позашкільною освітою;

проблемами у науково-методичному та кадровому забезпеченні системи позашкільної освіти;

недостатнім рівнем соціального захисту учасників навчально-виховного процесу.

В умовах гострого дефіциту ціннісних орієнтацій потребує поліпшення виховна робота з учнівською та студентською молоддю на ґрунті формування патріотичної свідомості, готовності її до виконання громадянських і конституційних обов'язків. На часі заміна стандартних виховних заходів для дітей та молоді на цілеспрямоване і професійне управління виховним процесом, посилення національно-патріотичного виховання.

Невирішеним є питання координації діяльності центрів патріотичного виховання, дитячо-юнацьких клубів моряків, десантників, авіаторів та проведення масових заходів з учнівською молоддю з військово-патріотичного напрямку.

Діяльність керівників позашкільних навчальних закладів ускладнюється недостатнім рівнем їх економічної та правової підготовки.

Враховуючи зазначене, колегія ухвалює:

1. Доповідну записку "Про стан і перспективи розвитку позашкільної освіти" взяти до відома.

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Невідкладно вжити заходів щодо припинення скорочення мережі позашкільних навчальних закладів, недопущення їх перепрофілювання, реорганізації, ліквідації, фактів вилучення земельних ділянок.

2.2. Забезпечити зміцнення та модернізацію матеріально-технічної бази позашкільних навчальних закладів. З метою реалізації дистанційних освітніх проектів забезпечити позашкільні навчальні заклади комп'ютерним та іншим необхідним технічним обладнанням, здійснити їх підключення до мережі Інтернет.

2.3. Посилити контроль за наданням позашкільними навчальними закладами якісної освіти, збереження Кримських республіканських, обласних, Київської та Севастопольської міських профільних і комплексних позашкільних навчальних закладів як координаційних центрів навчально-виховної, інформаційно-методичної діяльності та організаційно-масової роботи районних, міських позашкільних навчальних закладів.

2.4. Ужити заходів щодо відкриття в палацах (центрах, будинках) дитячої та юнацької творчості до 1 вересня 2009 року відділів науково-технічної творчості учнівської молоді.

2.5. Активізувати впровадження типових навчальних планів і програм для гуртків, груп та інших творчих об'єднань позашкільних навчальних закладів.

2.6. До 30 квітня 2009 року розробити перспективні плани кадрового забезпечення позашкільних навчальних закладів.

Внести в навчальні плани закладів системи післядипломної педагогічної освіти питання роботи з обдарованою молоддю, методики її виявлення та розвитку.

2.7. Підготувати для подання в установленому порядку пропозиції щодо нагородження відомчими та державними нагородами з нагоди 90-річчя позашкільної освіти працівників сфери позашкільної освіти, які досягли визначних успіхів у вихованні, навчанні, професійній, науковій підготовці учнів.

3. Рекомендувати управлінням освіти і науки Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Луганської, Рівненської, Тернопільської, Херсонської та Черкаської обласних державних адміністрацій до 10 березня 2009 року покласти координацію діяльності позашкільних навчальних закладів з художньо-естетичного напрямку на позашкільний навчальний заклад обласного підпорядкування.

4. Керівникам позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації:

4.1 Поліпшити співпрацю щодо професійної орієнтації учнівської молоді шляхом залучення їх до дослідницько-експериментальної діяльності та створення умов для їх допрофільної підготовки і профільного навчання.

4.2. Розширити мережу гуртків, секцій, клубів та інших творчих об'єднань з метою створення додаткових можливостей для духовного, інтелектуального і фізичного розвитку учнівської та студентської молоді.

5. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини:

5.1. До 22 грудня 2008 року підготувати звернення до Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій щодо фінансового забезпечення позашкільних навчальних закладів та розроблення системи грантових програм, конкурсів у сфері позашкільної освіти.

5.2. Розробити нормативно-правові акти з питань розвитку позашкільної освіти:

5.2.1. До 2 березня 2009 року - Інструкцію з діловодства у позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України.

5.2.2. До 30 квітня 2009 року - Положення про центр військово-патріотичного напрямку, клуб військово-патріотичного виховання, юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів.

5.2.3. До 1 липня 2009 року - Положення про центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання.

5.3. У 2009 році спільно з Інститутом інноваційних технологій та змісту освіти (Завалевський Ю.І.), Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді (Вербицький В.В.), [Малою академією наук](#) учнівської молоді (Лісовий О.В.), Українським державним центром позашкільної освіти (Ткачук В.В.), Українським державним центром туризму і краєзнавства (Матющенко

О.К.) провести Всеукраїнський конкурс навчальних програм для гуртків, груп та інших творчих об'єднань з урахуванням експертної оцінки програмно-методичного забезпечення позашкільної освіти.

6. Департаменту економіки та фінансування (Куліков П.М.):

6.1. Щорічно передбачати в Державному бюджеті України видатки на проведення 3-го етапу Всеукраїнського конкурсу науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України, а також на проведення всеукраїнських масових заходів з учнівською та студентською молоддю.

6.2. Вивчити питання та подати на розгляд Міністру відповідні пропозиції щодо надання постійного приміщення Малій академії наук учнівської молоді та реконструкції приміщень навчального корпусу Українського державного центру позашкільної освіти або його добудови.

6.3. Виділити додаткові штатні одиниці для позашкільного навчального закладу Малої академії наук учнівської молоді у зв'язку із розширенням функцій щодо здійснення координації науково-технічного відділення дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти та з метою забезпечення діяльності Вищої школи МАН.

7. Інституту інноваційних технологій та змісту освіти (Завалевський Ю.І.), Національному еколого-натуралістичному центру учнівської молоді (Вербицький В.В.), Малій академії наук учнівської молоді (Лісовий О.В.), Українському державному центру позашкільної освіти (Ткачук В.В.), Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.):

7.1. До 1 березня 2009 року провести експертну оцінку програмно-методичного забезпечення позашкільної освіти на відповідність сучасним вимогам.

7.2. До 2010 року забезпечити підготовку та видання навчальних програм для гуртків, груп та інших творчих об'єднань за напрямками позашкільної освіти.

8. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Матющенко О.К.):

8.1. До 30 січня 2009 року створити в межах фонду заробітної плати структурний підрозділ з питань національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

8.2. До 30 грудня 2008 року з метою удосконалення діяльності музеїв, впорядкування та систематизації їх мережі, підвищення їх ролі як осередків освіти у вихованні учнівської і студентської молоді створити реєстр музеїв при навчальних закладах системи МОН з подальшим розміщенням його на сайті міністерства.

8.3. До 1 лютого 2009 року вивчити питання щодо встановлення доплат керівникам паспортизованих музеїв вищих навчальних закладів і внести відповідні пропозиції.

8.4. До 1 березня 2009 року започаткувати інформаційну базу клубів, об'єднань туристсько-краєзнавчого і військово-патріотичного напрямів, що функціонують у вищих навчальних закладах.

9. Українському державному центру позашкільної освіти (Ткачук В.В.) до 1 березня 2009 року з метою удосконалення діяльності творчих колективів, що діють у навчальних закладах системи МОН і працюють у різних видах або жанрах мистецтва, впорядкування та систематизації їх мережі, створити картотеку творчих колективів, що діють у навчальних закладах системи МОН, яким присвоєно почесні звання "Народний художній колектив" і "Зразковий художній колектив", з подальшим розміщенням її на сайті міністерства.

10. Комітету з фізичного виховання та спорту (Гамов В.Г.) до 30 грудня 2008 року підготувати звернення до Верховної Ради України щодо внесення змін до Закону України "Про фізкультуру і спорт", прийнятого в першому читанні (постанова Верховної Ради України від 23.09.2008 №584-VI), стосовно включення до Закону України "Про позашкільну освіту" дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву та дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

11. Ректорам вищих педагогічних навчальних закладів:

11.1. Передбачити вивчення питань позашкільної освіти у навчальних дисциплінах з педагогіки, психології та методик викладання шкільних предметів, а також при виконанні курсових і дипломних робіт.

11.2. Поліпшити співпрацю з позашкільними навчальними закладами щодо змісту підготовки педагогічних кадрів для системи позашкільної освіти, організації практики студентів та їх залучення до роботи з учнями у позанавчальний час.

12. Контроль за виконанням рішення колегії покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Голова колегії,
Міністр

І.О.Вакарчук

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

05.11.2009 N 1010

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 грудня 2009 р.
за N 1152/17168

Про затвердження Положення про центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання

Відповідно до пункту 4 Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)) (із змінами), з метою підвищення якості навчально-виховного процесу та рівня організації роботи позашкільних навчальних закладів з художньо-естетичного напрямку **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Положення про центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання, що додається.

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади:

2.1. Довести цей наказ до відома керівників позашкільних навчальних закладів.

2.2. Зобов'язати керівників відповідних позашкільних навчальних закладів унести зміни і доповнення до статутів згідно з цим Положенням.

2.3. Ужити заходів щодо збереження і розвитку мережі позашкільних навчальних закладів, недопущення їх перепрофілювання, реорганізації та ліквідації.

2.4. Сприяти створенню умов для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти з художньо-естетичної творчості з урахуванням специфіки діяльності таких закладів.

3. Українському державному центру позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України (Ткачук В.В.) здійснювати інформаційно-методичне

забезпечення діяльності Кримського республіканського, обласних, Київського та Севастопольського міських центрів, палаців, будинків, клубів художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання, забезпечувати проведення всеукраїнських і міжнародних масових заходів з художньо-естетичного напрямку.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Т.в.о. Міністра

П.Б. Полянський

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти

і науки України

05.11.2009 N 1010

Зареєстровано в Міністерстві

юстиції України

1 грудня 2009 р.

за N 1152/17168

ПОЛОЖЕННЯ

про центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання

I. Загальні положення

1.1. Центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання (далі - центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді) - профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є художньо-естетичний, що передбачає залучення вихованців (учнів, слухачів) до активної діяльності з вивчення вітчизняної і світової культури та мистецтва, оволодіння практичними вміннями та навичками у різних видах мистецтв, організацію змістовного дозвілля.

1.2. Головними завданнями центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді є:

реалізація державної політики в сфері позашкільної освіти засобами культури та мистецтва;

надання методичної допомоги навчальним закладам системи загальної середньої освіти з питань упровадження форм і методів художньо-естетичної роботи з учнівською молоддю в практику навчально-виховної діяльності;

створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб дітей та підлітків у позашкільній освіті, організація їх оздоровлення, дозвілля і відпочинку;

виявлення, розвиток і підтримка юних талантів і обдарувань, стимулювання творчого самовдосконалення дітей та юнацтва, розвиток дослідницької діяльності вихованців (учнів, слухачів) у різних видах мистецтва;

формування у дітей та юнацтва національної самосвідомості, активної громадянської позиції, прагнення до здорового способу життя;

задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до особистих інтересів і здібностей;

просвітницька діяльність.

1.3. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді в своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, рішеннями місцевих органів виконавчої влади, Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 N 433 ([433-2001-п](#)) (із змінами), цим Положенням і власним статутом.

1.4. Український державний центр позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України здійснює координацію діяльності Кримського республіканського, обласних, Київського та Севастопольського міських центрів художньо-естетичної творчості учнівської молоді.

Республіканський центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді Автономної Республіки Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські центри художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюють координацію діяльності районних, міських центрів художньо-естетичної творчості учнівської молоді.

Відповідні органи управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій визначають навчальний заклад, на який покладається координація діяльності районних, міських навчальних закладів з художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти.

Український державний центр позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України є провідним закладом серед центрів художньо-естетичної творчості, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України.

1.5 Мова навчання і виховання в центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді визначається Конституцією України і відповідним законом України.

II. Організаційно-правові засади діяльності центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді

2.1. Створення, реорганізація та ліквідація центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюються відповідно до законодавства.

2.2. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді є юридичною особою і діє на підставі статуту, затвердженого засновником.

У статуті зазначаються повне найменування закладу, його місцезнаходження, засновник, підпорядкованість; мета і головні завдання діяльності; основні характеристики методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу; визначаються права, обов'язки та відповідальність учасників цього процесу, а також порядок управління закладом та організації його фінансово-господарської діяльності, використання майна, унесення змін та доповнень до статуту тощо.

2.3. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді може створювати філії - структурно відокремлені підрозділи, що перебувають поза межами розташування основного позашкільного навчального закладу і виконують таку саму освітню діяльність, як і основний позашкільний навчальний заклад у цілому або за окремими його напрямками.

III. Організація позашкільної освіти в центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді

3.1. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді проводить навчально-виховну, інформаційно-методичну, організаційно-масову, навчально-репетиційну та концертно-просвітницьку роботу.

3.2. Структура та штат центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді розробляються його керівником у межах видатків на оплату праці та затверджуються органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває заклад.

Структурними підрозділами закладу можуть бути відділи, кабінети, постійно діючі та тимчасові виставки, оздоровчі табори, бібліотеки, спеціалізовані та творчі майстерні та інші підрозділи.

3.3. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді працює за річним планом роботи, погодженим засновником.

3.4. Навчально-виховний процес у центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються Міністерством освіти і науки України, а також за планами і програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

На основі типових навчальних планів і навчальних планів, що затверджуються відповідним місцевим органом виконавчої влади, розробляється робочий навчальний план центру на навчальний рік з урахуванням мережі гуртків груп інших творчих об'єднань, що діють у центрі, та кількості груп у них, років навчання, тижневого навантаження педагогічних працівників, структури навчального року.

3.5. Навчальні програми можуть бути однопрофільними, комплексними і такими, що передбачають індивідуальне навчання вихованців (учнів, слухачів) у гуртках, групах або інших творчих об'єднаннях.

3.6. Індивідуальне та групове навчання у центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді проводиться відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 N 651 ([z1036-04](#)) (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 N 1123) ([z1322-08](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.08.2004 за N 1036/9635 (із змінами).

3.7. Експериментальні навчальні плани складаються центром художньо-естетичної творчості учнівської молоді з урахуванням типового навчального плану. Запровадження експериментальних навчальних планів, освітніх програм, педагогічних інновацій здійснюється в установленому порядку.

3.8. Середня наповнюваність гуртків, груп та інших творчих об'єднань у центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді становить, як правило, [10-15](#) вихованців (учнів, слухачів). Наповнюваність груп встановлюється директором центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді залежно від їх профілю, навчальних планів і програм та можливостей організації навчально-виховного і творчого процесів, рівня майстерності вихованців (учнів, слухачів) і становить не більше ніж 25 вихованців (учнів, слухачів).

3.9. Зарахування учнів до центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді може здійснюватися протягом навчального року (у міру закінчення комплектування гуртків, секцій, груп та інших творчих об'єднань) за їх бажанням і на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються центром.

Для зарахування вихованців (учнів, слухачів) до окремих гуртків, об'єднань (хореографічні, циркове мистецтво тощо) потрібна довідка медичного закладу про відсутність у них протипоказань для занять у такому гуртку, об'єднанні.

До центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді зараховуються вихованці (учні, слухачі) віком від 5 до 18 років. Статутом може визначатись і інший вік.

Центр вживає заходів до залучення вихованців (учнів, слухачів) які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації.

3.10. Навчально-виховний процес у центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюється диференційовано (відповідно до віку, індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, стану здоров'я) з використанням різних організаційних форм роботи: заняття, гурткова робота, клубна робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, конкурси, огляди, виставка, експедиція репетиційні та оздоровчі збори, екскурсії, а також з використанням інших форм, передбачених статутом центру.

Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді може залучати до участі в організаційно-масових заходах позашкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади, інші заклади та організації.

3.11. Навчальний рік у центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді незалежно від форми власності починається 1 вересня. Тривалість навчального року не може бути меншою ніж 190 робочих днів.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання центру.

3.12. У канікулярні, вихідні та святкові дні центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді працює за окремим планом, затвердженим керівником цього центру.

У період канікул центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді проводить організаційно-масову роботу з вихованцями (учнями, слухачами), залучаючи їх до участі в змаганнях, конкурсах, зльотах, походах, а також до інших форм змістовного відпочинку: оздоровчо-екскурсійних поїздках, експедиціях, навчально-репетиційних зборах тощо.

3.13. Тривалість одного заняття (уроку) в центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді визначається навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку, допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців (учнів, слухачів):

віком від 5 до 6 років - 30 хвилин;

віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;

старшого віку - 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями (уроками) є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді.

Початок і закінчення занять, заходів визначаються керівником відповідно до режиму роботи центру та правил внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням допустимого навантаження на вихованців (учнів, слухачів).

3.14. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді класифікуються за трьома рівнями:

1 - початковий. Це гуртки, творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців (учнів, слухачів), виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до певних видів і напрямів творчої діяльності;

2 - основний. Це творчі гуртки, об'єднання, які розвивають стійкі інтереси вихованців (учнів, слухачів), дають знання, практичні вміння і навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

3 - вищий. Це гуртки, творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців (учнів, слухачів), які успішно беруть участь у концертній діяльності, конкурсах, фестивалях, виставках.

Відповідно до рівня класифікації визначаються мета і перспективи діяльності гуртка, групи та іншого творчого об'єднання його чисельний склад, обирається програма.

3.15. У центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді в межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до встановлених нормативів можуть створюватися такі відділи:

театральний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання театального мистецтва;

цирковий - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання циркового мистецтва;

хореографічний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання хореографічного мистецтва;

фольклорний та етнографічний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання фольклору та етнографії;

вокальний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання жанрів вокального співу;

хоровий - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання жанрів хорового співу;

інструментальної музики - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання жанрів інструментальної музики;

декоративно-ужитковий - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання, що займаються відродженням народних промислів та ремесел;

кіномистецтва - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання кіно-, відеотворчості;

дитячого телебачення - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання дитячого телебачення;

художньої фотографії та комп'ютерної графіки - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання жанрів фотографії та комп'ютерної графіки;

образотворчого мистецтва - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання образотворчого мистецтва, графіки, скульптури, архітектури тощо;

літературної творчості - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання літературної творчості.

3.16. У центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді можуть створюватись відділи організаційно-масової та методичної роботи, а також відділи за іншими напрямками діяльності, що передбачені статутом.

3.17. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, організацій, наукових установ, на базі спортивних будівель і стадіонів відповідно до укладених угод із зазначеними закладами та установами.

3.18. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді може створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямками позашкільної роботи.

Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

3.19. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді, який має висококваліфіковані кадри, відповідні матеріально-технічні умови, може організовувати проведення на своїй базі педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів.

3.20. Для подальшого розвитку інтересів і нахилів вихованців (учнів, слухачів), підтримки їх професійних навичок центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді за умови дотримання правил охорони праці й техніки безпеки організовує виконання замовлень підприємств, установ, організацій на виготовлення продукції, виконання робіт. При цьому характер і зміст робіт повинні сприяти формуванню й удосконаленню знань і умінь, передбачених навчальними програмами.

У випадках, передбачених законодавством України, центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді має право надавати платні послуги з певних видів діяльності після отримання у встановленому порядку відповідних ліцензій.

Платні послуги не можуть надаватись державним або комунальним центром художньо-естетичної творчості учнівської молоді замість або в межах освітньої діяльності, визначеної навчальними планами і програмами.

3.21. Згідно з рішенням засновника, на підставі відповідних угод центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді може надавати організаційно-методичну допомогу педагогічним колективам, навчальним закладам регіону, молодіжним, дитячим, громадським організаціям.

3.22. За результатами навчання центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді видає своїм випускникам документ про позашкільну освіту.

IV. Учасники навчально-виховного процесу центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді

4.1. Учасниками навчально-виховного процесу в центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді є:

вихованці (учні, слухачі);

директор, заступники директора центру;

педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, які залучені до навчально-виховного процесу;

батьки або особи, які їх замінюють;

представники підприємств, установ та організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

4.2. Права та обов'язки вихованців (учнів, слухачів), педагогічних працівників центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді та батьків або осіб, які їх замінюють, визначаються Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)) та Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 N 433 ([433-2001-п](#)) (із змінами).

Вихованці (учні, слухачі) центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді мають також право на навчання у декількох гуртках, групах та

інших творчих об'єднаннях центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді та участь у виставках, конкурсах, оглядах, експедиціях, навчально-тренувальних зборах та інших масових заходах.

4.3. Керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді працюють відповідно до режиму роботи та розкладу занять, затвердженого його директором.

4.4. Норма годин на одну тарифну ставку керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді становить 18 навчальних годин на тиждень. Оплата роботи здійснюється відповідно до обсягу педагогічного навантаження.

Обсяг педагогічного навантаження у центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді визначається керівником центру згідно із законодавством і затверджується для державного і комунального центру відповідним органом виконавчої влади.

Розміри та порядок доплат за інші види педагогічної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України.

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року можливий у разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачається навчальним планом, у разі вибуття або зарахування вихованців, учнів, слухачів позашкільного навчального центру протягом навчального року або за письмовою згодою педагогічного працівника, а також тренера-викладача з додержанням вимог законодавства України про працю.

4.5. Не допускається відволікання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

4.6. Педагогічні працівники центру підлягають атестації, як правило, один раз на п'ять років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 20.08.93 N 310 ([z0176-93](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01.12.93 за N 176 (із змінами).

V. Управління центром художньо-естетичної творчості учнівської молоді

5.1. Керівництво центром художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюється директором, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менше ніж три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів у порядку, установленому Міністерством освіти і науки України.

5.2. Директор, заступники директора, педагогічні та інші працівники центру призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства.

5.3. Керівник центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді: здійснює керівництво педагогічним колективом, визначає структуру центру, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює належні умови для підвищення фахового рівня працівників; організовує навчально-виховний процес;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців (учнів і слухачів);

створює належні умови для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами центру;

організовує виконання кошторису доходів і видатків центру, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, в установленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам центру відповідно до законодавства;

представляє центр на всіх підприємствах, в установах та організаціях і відповідає перед засновником за результати діяльності центру;

дає дозвіл на участь діячів культури, членів творчих спілок, працівників культурно-освітніх закладів, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує додержання прав вихованців (учнів, слухачів) на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарні стягнення до працівників центру;

затверджує посадові обов'язки працівників центру;

несе відповідальність за виконання покладених на центр завдань результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження майна, переданого в користування центру.

5.4. З метою розвитку та вдосконалення навчально-виховного процесу, професійної діяльності педагогічних працівників у центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді створюється педагогічна рада - постійно діючий колегіальний орган управління центру.

Головою педагогічної ради є керівник центру.

Педагогічна рада центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді:

розглядає плани, підсумки й актуальні питання навчально-виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи центру, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності центру;

розробляє рекомендації з питань організації навчально-виховного процесу, налагодження міжнародних освітніх та творчих зв'язків;

захищає права педагогічних працівників на педагогічну ініціативу, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання;

розглядає інші питання професійної діяльності педагогічних працівників та навчально-виховного процесу центру;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників.

Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два рази на рік.

5.5. У центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді може діяти методична рада, до складу якої входять педагогічні працівники центру та інші учасники навчально-виховного процесу.

Методична рада є дорадчим органом.

Методична рада:

координує науково-методичну, організаційну та практичну діяльність центру з питань здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти з різних напрямів художньо-естетичної творчості;

заслуховує повідомлення та пропозиції з питань удосконалення навчально-виховної, організаційно-методичної роботи;

вивчає, узагальнює та поширює кращий педагогічний досвід;

обговорює проекти нових навчальних програм, аналізує пропозиції щодо вдосконалення діючих;

поширює інновації у системі позашкільної освіти тощо.

У центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді можуть функціонувати методичні об'єднання за напрямами діяльності гуртків, секцій, студій, клубів та інших творчих об'єднань, що охоплюють педагогічних працівників певного професійного спрямування.

5.6. Органом громадського самоврядування центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді є загальні збори (конференція) колективу цього центру, які скликаються не рідше ніж один раз на рік.

Загальні збори (конференція) колективу центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді проводяться за участю директора, заступників директора, керівників підрозділів, що входять до складу центру, наукових, педагогічних та інших працівників, які залучаються до навчально-виховного процесу центру, а також представників учнівського самоврядування, батьківського комітету.

5.7. У період між загальними зборами (конференціями) може діяти рада центру, діяльність якої регулюється статутом цього центру.

У центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді за рішенням загальних зборів (конференції) або ради центру можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети.

VI. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді

6.1. Фінансово-господарська діяльність центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюється відповідно до законодавства і статуту центру.

Фінансування центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді може здійснюватись також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

6.2. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді в процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких він розташований;

розвивати власну матеріальну базу, мережу спортивно-оздоровчих профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту центру.

6.3. Матеріально-технічна база центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в його користуванні.

6.4. Для проведення навчально-виховної роботи центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді надаються в користування спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

6.5. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в центрі художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюється в порядку, визначеному законодавством.

VII. Діяльність центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді в рамках міжнародного співробітництва

7.1. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

7.2. Центр художньо-естетичної творчості учнівської молоді має право укладати угоди про співробітництво, установлювати прями відносини з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у порядку, установленому законодавством.

VIII. Державний контроль за діяльністю

центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді

8.1. Державний контроль за діяльністю центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді здійснюють Міністерство освіти і науки України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, до сфери управління яких належать центри.

8.2. Основною формою державного контролю за діяльністю центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді є державна атестація центру, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років відповідно до Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.07.2001 N 553 ([z0678-01](#)) (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 16.08.2004 N 658) ([z1071-04](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08.08.2001 за N 678/5869 (із змінами).

Заступник директора
департаменту професійно-
технічної освіти

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

06.11.2009 N 1022

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 грудня 2009 р.
за N 1153/17169

Про затвердження Положення про дитячо-юнацький клуб юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів

Відповідно до пункту 4 Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року N 433 ([433-2001-п](#)) (із змінами), з метою підвищення якості навчально-виховного процесу та рівня організації роботи позашкільних навчальних закладів з військово-патріотичного спрямування **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Положення про дитячо-юнацький клуб юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів, що додається.

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади:

2.1. Довести цей наказ до відома керівників позашкільних навчальних закладів.

2.2. Зобов'язати керівників відповідних позашкільних навчальних закладів унести зміни і доповнення до статутів згідно з цим Положенням.

2.3. Ужити заходів щодо збереження і розвитку мережі позашкільних навчальних закладів, недопущення їх перепрофілювання, реорганізації та ліквідації.

2.4. Сприяти створенню умов для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти з військово-патріотичного напрямку з урахуванням специфіки діяльності таких закладів.

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України (Матющенко О.К.) здійснювати

інформаційно-методичне забезпечення діяльності позашкільних навчальних закладів військово-патріотичного виховання та забезпечувати проведення всеукраїнських і міжнародних масових військово-патріотичних заходів з учнівською молоддю.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Т.в.о. Міністра

П.Б. Полянський

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
06.11.2009 N 1022

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 грудня 2009 р.
за N 1153/17169

ПОЛОЖЕННЯ
про дитячо-юнацький клуб юних моряків,
річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів,
десантників, прикордонників, радистів

I. Загальні положення

1.1. Дитячо-юнацький клуб юних моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів (далі - позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання) - профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є патріотичний, який забезпечує формування в учнівської молоді високої патріотичної свідомості, національної гідності, виховання патріотичних почуттів і громадянської відповідальності, готовності до виконання громадського обов'язку щодо захисту національних інтересів України.

1.2. Головними завданнями позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання є:

реалізація державної політики в сфері позашкільної освіти, створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб дітей та підлітків у позашкільній освіті;

формування у вихованців (учнів, слухачів) патріотизму, поваги до Конституції України ([254к/96-ВР](#)), державних символів України, прав і свобод громадян, почуття власної гідності, відповідальності за власні дії свідомого ставлення до обов'язків людини і громадянина;

виховання у дітей та молоді морально-психологічних якостей: мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості, наполегливості, дисциплінованості та ініціативності на основі кращих традицій українських військових формувань;

виявлення, розвиток і підтримка юних талантів і обдаровань, стимулювання творчого самовдосконалення дітей та юнацтва;

ознайомлення вихованців (учнів, слухачів) з основами законодавства та знань щодо захисту Вітчизни, з основами Військово-морської справи, цивільної оборони і медико-санітарної підготовки, надання першої допомоги;

задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів і здібностей; вивчення історії українських військових формувань;

виховання у вихованців (учнів, слухачів) свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих, формування здорового способу життя;
удосконалення фізичного розвитку молоді, підготовки до військової служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях України;
організація змістовного дозвілля молоді;
просвітницька діяльність.

1.3. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання в своїй діяльності керується Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, рішеннями місцевих органів виконавчої влади, Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 N 433 ([433-2001-п](#)) (із змінами), цим Положенням і власним статутом.

1.4. Координацію навчально-методичної, організаційно-масової і навчально-виховної діяльності позашкільних навчальних закладів військово-патріотичного виховання, очно-заочних масових військово-патріотичних заходів з учнівською молоддю здійснює Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України.

1.5. Мова навчання і виховання у позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання визначається Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) і відповідним законом України.

II. Організаційно-правові засади діяльності

позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання

2.1. Створення, реорганізація та ліквідація позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання здійснюються відповідно до законодавства.

2.2. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання є юридичною особою і діє на підставі статуту, затвердженого засновником.

У статуті зазначаються повне найменування закладу, його місцезнаходження, засновник, підпорядкованість; мета і головні завдання діяльності; основні характеристики методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу; визначаються права, обов'язки та відповідальність учасників цього процесу, а також порядок управління закладом та організації його фінансово-господарської діяльності, використання майна, унесення змін та доповнень до статуту тощо.

2.3. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання може створювати філії - структурно відокремлені підрозділи, що перебувають поза межами розташування основного позашкільного навчального закладу і виконують таку саму освітню діяльність, як і основний позашкільний навчальний заклад у цілому або за окремими його напрямками.

III. Організація позашкільної освіти в позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання

3.1. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання проводить навчально-виховну, інформаційно-методичну, організаційно-масову та навчально-тренувальну роботу.

3.2. Структура та штати позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання розробляються її керівником у межах видатків на оплату праці та затверджуються органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває заклад.

Структурними підрозділами позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання можуть бути відділи, кабінети, центри, лабораторії, постійно діючі та тимчасові оздоровчі та профільні табори, бібліотеки, спеціалізовані та творчі майстерні, гаражі та інші підрозділи, що передбачені статутом закладу.

3.3. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання працює за річним планом роботи, погодженим засновником.

3.4. Навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються Міністерством освіти і науки України, а також за планами і програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

На основі типових навчальних планів і навчальних програм, що затверджуються відповідним місцевим органом виконавчої влади, розробляється робочий навчальний план закладу на навчальний рік з урахуванням мережі гуртків груп інших творчих об'єднань, що діють у закладі, та кількості груп у них, років навчання, тижневого навантаження педагогічних працівників, структури навчального року.

Експериментальні навчальні плани складаються закладом з урахуванням типового навчального плану. Запровадження експериментальних навчальних планів, освітніх програм, педагогічних інновацій здійснюється в установленому порядку.

3.5. Навчальні програми можуть бути однопрофільними, комплексними і такими, що передбачають індивідуальне навчання вихованців (учнів, слухачів) у гуртках, групах та творчих об'єднаннях.

3.6. Середня наповнюваність гуртків, груп та творчих об'єднань у позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання становить, як правило, 10-15 вихованців (учнів, слухачів).

Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань устанавлюється керівником закладу залежно від профілю, навчальних планів і програм та можливостей організації навчально-виховного, тренувального процесів, рівня майстерності вихованців (учнів, слухачів) і становить не більше ніж 25 вихованців (учнів, слухачів).

3.7. Індивідуальне та групове навчання у позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання проводиться відповідно до

Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 N 651 ([z1036-04](#)) (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 N 1123) ([z1322-08](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.08.2004 за N 1036/9635 (із змінами).

3.8. Зарахування учнів до позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання може здійснюватися протягом навчального року (у міру закінчення комплектування гуртків, секцій груп та інших творчих об'єднань) за їх бажанням і на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють, на безконкурсній основі.

Для зарахування вихованців (учнів, слухачів) до окремих гуртків, об'єднань потрібна довідка медичного закладу про відсутність у них протипоказань для занять у даному гуртку, об'єднанні.

До позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання зараховуються учні віком, як правило, від 10 років. Статутом може визначатись і інший вік.

3.9. Навчально-виховний процес у позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання здійснюється диференційовано (відповідно до віку, індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, стану здоров'я) з використанням різних організаційних форм роботи: гурткова робота, клубна робота урок, лекція, індивідуальні заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, змагання, зльоти, олімпіади, конкурси, огляди, виставки, оздоровчі збори, екскурсії, а також з використанням інших форм, передбачених статутом закладу.

Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання може здійснювати підготовку вихованців до стажування, практики в навчальних лабораторіях, на кораблях Військо-Морських Сил Збройних Сил України, морських частинах прикордонних військ і судах річкового флоту.

3.10. При організації навчально-виховного процесу позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання співпрацює з військовими частинами, іншими військовими формуваннями, а також залучає до участі в заходах позашкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади, інші заклади та організації.

3.11. Навчальний рік починається 1 вересня. Тривалість навчального року не може бути меншою ніж 190 робочих днів.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання закладу. Протягом навчального року за наявності вільних місць може проводитись додатковий набір.

У клубах юних моряків і річковиків можуть формуватись екіпажі. Їх кількість затверджується керівником закладу. Мережа екіпажів та кількість в них учнів формуються на підставі нормативів, санітарно-гігієнічних умов, забезпечення вимог безпеки при здійсненні навчально-виховного процесу. Поділ

груп на підгрупи здійснюється за рішенням педагогічної ради з урахуванням умов роботи закладу.

3.12. У канікулярні, вихідні та святкові дні позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання працює за окремим планом, затвердженим керівником цього закладу.

У період канікул заклад проводить організаційно-масову роботу з вихованцями (учнями, слухачами), залучаючи їх до участі в змаганнях, конкурсах, зльотах, походах, а також до інших форм змістовного відпочинку: оздоровчо-екскурсійних поїздках, експедиціях, навчально-тренувальних зборах тощо.

3.13. Тривалість одного заняття (уроку) у позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання визначається навчальними планами і становить 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями (уроками) є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи закладу.

Початок і закінчення занять, заходів визначаються керівником закладу відповідно до режиму роботи закладу та правил внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням допустимого навантаження на вихованців (учнів, слухачів).

3.14. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання класифікуються за трьома рівнями:

1 - початковий. Це об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців (учнів, слухачів), виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до певних видів і напрямів діяльності закладу;

2 - основний. Це об'єднання, які розвивають інтереси вихованців (учнів, слухачів), дають знання, практичні вміння і навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

3 - вищий. Це об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих учнів, юних спортсменів-розрядників.

Відповідно до рівня класифікації визначаються мета і перспективи діяльності гуртка, групи та іншого творчого об'єднання їх чисельний склад, обирається програма.

3.15. У позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання в межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до встановлених нормативів можуть створюватися такі відділи:

спортивно-технічний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання авіаційного, парашутного, планерного, аерокосмічного та інших напрямів;

спортивний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання з морського багатоборства, плавання, бігу, стрільби, парусної греблі тощо;

військово-патріотичний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання юних моряків, юних річковиків, юних десантників, юних авіаторів, юних космонавтів, юних парашутистів, юних прикордонників тощо;

науково-технічний - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання юних радистів, юних механіків, юних електриків, юних мотористів, юних сигнальників тощо;

краєзнавчий - об'єднує гуртки, групи та інші творчі об'єднання юних краєзнавців, юних істориків, козачат тощо.

3.16. У позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання можуть створюватись відділи організаційно-масової та методичної роботи, а також відділи за іншими напрямками діяльності, що передбачені статутом.

3.17. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, організацій, наукових установ, на базі спортивних будівель і стадіонів відповідно до укладених угод із зазначеними закладами та установами.

3.18. Для подальшого розвитку інтересів і нахилів вихованців (учнів, слухачів), підтримки їх професійних навичок позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання за умови дотримання правил охорони праці й техніки безпеки організовує виконання замовлень підприємств, установ, організацій на виготовлення продукції (виконання робіт). При цьому характер і зміст робіт повинні сприяти формуванню й удосконаленню знань і умінь, передбачених навчальними програмами.

У випадках, передбачених законодавством України, позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання має право надавати платні послуги з певних видів діяльності після отримання у встановленому порядку відповідних ліцензій.

Платні послуги не можуть надаватись державним або комунальним позашкільним навчальним закладом військово-патріотичного виховання замість або в межах освітньої діяльності, визначеної навчальними планами і програмами.

3.19. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання може створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямками позашкільної роботи.

Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

3.20. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання, який має висококваліфіковані кадри, відповідні матеріально-технічні умови, може організовувати проведення на своїй базі педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів згідно з укладеними договорами.

3.21. Згідно з рішенням засновника, на підставі відповідних угод позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання може надавати організаційно-методичну допомогу педагогічним колективам, навчальним закладам регіону, молодіжним, дитячим, громадським організаціям.

3.22. За результатами навчання позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання видає своїм випускникам документ про позашкільну освіту.

IV. Учасники навчально-виховного процесу

4.1. Учасниками навчально-виховного процесу позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання є:

вихованці, учні, слухачі;

директор, заступники директора закладу;

педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, які залучені до навчально-виховного процесу;

батьки або особи, які їх замінюють;

представники підприємств, установ, організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

4.2. Права та обов'язки вихованців (учнів, слухачів), педагогічних працівників позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання та батьків або осіб, які їх замінюють, визначаються Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законами України "Про освіту" ([1060-12](#)), "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)) та Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 N 433 ([433-2001-п](#)) (із змінами).

4.3. Керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання працюють відповідно до режиму роботи закладу та розкладу занять, затвердженого директором.

4.4. Норма годин на одну тарифну ставку керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання становить 18 навчальних годин на тиждень. Оплата роботи здійснюється відповідно до обсягу педагогічного навантаження.

Обсяг педагогічного навантаження визначається керівником закладу згідно із законодавством і затверджується для державного і комунального закладу відповідним органом виконавчої влади.

Розміри та порядок доплат за інші види педагогічної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України.

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року можливий у разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачається навчальним планом, у разі вибуття або зарахування вихованців, учнів, слухачів позашкільного навчального закладу протягом навчального року або за письмовою згодою педагогічного працівника, а також тренера-викладача з додержанням законодавства України про працю.

4.5. Не допускається відволікання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

4.6. Педагогічні працівники закладу підлягають атестації, як правило, один раз на п'ять років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від

20.08.93 N 310 ([z0176-93](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01.12.93 за N 176 (із змінами).

V. Управління позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання

5.1. Керівництво позашкільним навчальним закладом військово-патріотичного виховання здійснюється директором, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менше ніж три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів у порядку, установленому Міністерством освіти і науки України.

5.2. Директор, заступники директора, педагогічні та інші працівники закладу призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства.

5.3. Директор позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання:

здійснює керівництво педагогічним колективом, визначає структуру закладу, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює належні умови для підвищення фахового рівня працівників;

організовує навчально-виховний процес;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців (учнів і слухачів);

створює необхідні умови для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами закладу;

організовує виконання кошторису доходів і видатків закладу, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, в установленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам закладу відповідно до законодавства;

представляє заклад на всіх підприємствах, в установах та організаціях і відповідає перед засновником за результати діяльності закладу;

дає дозвіл на участь працівників культурно-освітніх закладів, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує додержання прав вихованців (учнів, слухачів) на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарні стягнення до працівників закладу;

затверджує посадові обов'язки працівників закладу;

несе відповідальність за виконання покладених на заклад завдань, результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження майна, переданого в користування закладу.

5.4. З метою розвитку та вдосконалення навчально-виховного процесу, професійної діяльності педагогічних працівників у позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання створюється педагогічна рада - постійно діючий колегіальний орган управління закладу.

Головою педагогічної ради є керівник закладу.

Педагогічна рада закладу:

розглядає плани, підсумки й актуальні питання навчально-виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи закладу, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності закладу;

розробляє рекомендації з питань організації навчально-виховного процесу, налагодження міжнародних освітніх та творчих зв'язків;

захищає права педагогічних працівників на педагогічну ініціативу, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання;

розглядає інші питання професійної діяльності педагогічних працівників та навчально-виховного процесу закладу;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників.

Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два рази на рік.

5.5. У позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання може діяти методична рада, до складу якої входять педагогічні працівники закладу та інші учасники навчально-виховного процесу.

Методична рада є дорадчим органом.

Методична рада:

координує науково-методичну, організаційну та практичну діяльність закладу з питань здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти за напрямками діяльності закладу;

заслуховує повідомлення та пропозиції з питань удосконалення навчально-виховної, організаційно-методичної роботи;

вивчає, узагальнює та поширює кращий педагогічний досвід;

дає експертні оцінки щодо якості навчально-методичної літератури з позашкільної освіти;

обговорює проекти нових навчальних програм, аналізує пропозиції щодо вдосконалення діючих;

поширює інновації у системі позашкільної освіти тощо.

У закладі можуть функціонувати методичні об'єднання за напрямками діяльності гуртків, секцій, студій, клубів та інших творчих об'єднань, що охоплюють педагогічних працівників певного професійного виховання.

5.6. Для вдосконалення форм і методів роботи, підвищення рівня безпеки масових заходів, розвитку творчих ініціатив педагогічного колективу за рішенням педагогічної ради в позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання можуть створюватись методичні об'єднання за напрямами діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, експертні та консультаційні комісії за напрямами роботи.

5.7. Органом громадського самоврядування позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання є загальні збори (конференція) колективу цього закладу, які скликаються не рідше ніж один раз на рік. Повноваження зборів (конференції) визначаються чинним законодавством.

Загальні збори (конференція) колективу закладу проводяться за участю директора, заступників директора, керівників підрозділів, що входять до складу закладу, наукових та інших педагогічних працівників, які залучаються до навчально-виховного процесу закладу, а також представників учнівського самоврядування, батьківського комітету.

5.8. У період між загальними зборами (конференціями) може діяти рада закладу, діяльність якої регулюється статутом цього закладу.

5.9. У позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного виховання за рішенням загальних зборів (конференції) або ради закладу можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети.

VI. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання

6.1. Фінансово-господарська діяльність позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання здійснюється відповідно до законодавства і статуту закладу.

Фінансування закладу може здійснюватись також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

6.2. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання в процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких він розташований;

розвивати власну матеріальну базу, мережу спортивно-оздоровчих профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту закладу.

6.3. Матеріально-технічна база позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в його користуванні.

6.4. Для проведення навчально-виховної роботи позашкільному навчальному закладу військово-патріотичного виховання надаються в користування спортивні об'єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

6.5. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності в позашкільному навчальному закладі військово-патріотичного напрямку здійснюється у порядку, визначеному законодавством.

VII. Діяльність позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання в рамках міжнародного співробітництва

7.1. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

7.2. Позашкільний навчальний заклад військово-патріотичного виховання має право укладати угоди про співробітництво, установлювати прямі відносини з органами управління освітою, навчальними закладами, науковими установами, підприємствами, організаціями, громадськими об'єднаннями інших країн у порядку, установленому законодавством.

VIII. Державний контроль за діяльністю позашкільного навчального закладу військово-патріотичного виховання

8.1. Державний контроль за діяльністю позашкільних навчальних закладів військово-патріотичного виховання здійснюють Міністерство освіти і науки України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації, до сфери управління яких належать заклади.

8.2. Основною формою державного контролю за діяльністю позашкільних навчальних закладів військово-патріотичного виховання є державна атестація закладу, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років відповідно до Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.07.2001 N 553 ([z0678-01](#)) (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 16.08.2004 N 658) ([z1071-04](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції 08.08.2001 за N 678/5869 (із змінами).

**Т.в.о. Директора департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В.Супрун

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'Ї,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ**

Н А К А З

24.11.2009 N 1061/4128

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 грудня 2009 р.
за N 1228/17244

**Про проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-
конкурсу "Молодь обирає здоров'я"**

Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2006 N 1757 ([1757-2006-п](#)) (із змінами), та Положення про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2006 N 1573 ([1573-2006-п](#)) (із змінами), з метою утвердження та пропаганди здорового способу життя, запобігання негативним проявам серед дітей і молоді, виявлення та підтримки талановитих підлітків
Н А К А З У Є М О:

1. Затвердити Положення про проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу "Молодь обирає здоров'я", що додається.

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Міністерству у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим, структурним підрозділам у справах сім'ї, молоді та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Забезпечити організацію і проведення щорічних місцевих (обласних, міських, районних), республіканського (в Автономній Республіці Крим) фестивалів-конкурсів "Молодь обирає здоров'я".

2.2. Довести до відома керівників відповідних структурних підрозділів органів виконавчої влади, вищих навчальних закладів, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів, інших установ,

підприємств, організацій Положення, затверджене пунктом 1 цього наказу та забезпечити організацію його виконання.

2.3. Забезпечити участь команд - переможниць регіональних етапів фестивалю у фіналі щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу "Молодь обирає здоров'я".

3. Українському державному центру позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України (Ткачук В.В.), Департаменту сприяння соціальному становленню та розвитку молоді Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту (Захаренко К.В.) вжити заходів щодо належного рівня організації та проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу "Молодь обирає здоров'я".

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступників Міністра освіти і науки України, Міністра у справах сім'ї, молоді та спорту відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр освіти і науки України

І.О. Вакарчук

**Міністр України
у справах сім'ї, молоді та спорту**

Ю.О. Павленко

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України,
Міністерства України
у справах сім'ї, молоді та спорту
24.11.2009 N 1061/4128

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 грудня 2009 р.
за N 1228/17244

ПОЛОЖЕННЯ про проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу "Молодь обирає здоров'я"

I. Загальні положення

1.1. Всеукраїнський фестиваль-конкурс "Молодь обирає здоров'я" (далі - фестиваль) проводиться щорічно з метою популяризації та пропаганди серед молоді здорового способу життя, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі, виявлення та підтримки талановитої молоді.

1.2. Завдання фестивалю:

активізація молодіжного руху за здоровий спосіб життя;
набуття та засвоєння дітьми і молоддю нових знань про здоровий спосіб життя;

підвищення рівня інформованості молоді з питань профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, наркоманії, захворювань на ВІЛ/СНІД, інфекцій, що передаються статевим шляхом, тощо;

популяризація технологій навчання щодо формування здорового способу життя;

виявлення, обмін і розповсюдження кращого досвіду із запобігання негативним проявам серед дітей і молоді засобами мистецтва, використовуючи їх вокальні, хореографічні, художньо-спортивні здібності;

упровадження нових форм організації змістовного дозвілля дітей і молоді.

1.3. Фестиваль проводиться Міністерством освіти і науки України, Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту за участю Українського державного центру позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України та інших центральних органів виконавчої влади, громадських організацій (за їх згодою).

1.4. Повноваження організаторів

1.4.1. Міністерство освіти і науки України:

забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення фестивалю;
формує та затверджує склад журі фестивалю;

сприяє забезпеченню участі у фестивалі команд загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів;

залучає до участі в підготовці та проведенні фестивалю Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

1.4.2. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту:

забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення фестивалю;
погоджує склад журі фестивалю;

сприяє залученню до участі у фестивалі молодіжних та дитячих громадських організацій;

залучає до участі в підготовці та проведенні фестивалю Міністерство у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи у справах сім'ї, молоді та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

1.4.3. Український державний центр позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України:

забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення фінального етапу фестивалю;

здійснює безпосереднє керівництво підготовкою та проведенням фінального етапу фестивалю;

визначає кількість конкурсних завдань та умови проведення конкурс-вікторини у рамках фінального етапу фестивалю;

розробляє сценарій проведення фінального етапу фестивалю;

організовує репетиції та виступи команд - учасників фінального етапу фестивалю;

забезпечує роботу журі фестивалю;

проводить семінари та тренінги для організаторів та учасників фестивалю;

забезпечує висвітлення проходження фестивалю в засобах масової інформації України.

1.5. Загальне керівництво підготовкою та проведенням фестивалю здійснює організаційний комітет, склад якого формується за поданням організаторів фестивалю.

1.5.1. Організаційний комітет:

визначає дату та місце проведення фінального етапу фестивалю;

погоджує склад журі фестивалю;

здійснює нагородження дипломами переможців і кращих учасників фестивалю.

1.5.2. Засідання організаційного комітету відбуваються не менше одного разу на півроку.

1.5.3. Організаційний комітет приймає рішення за принципом більшості голосів. У разі рівного розподілу голосів перевага надається голосу представника Міністерства освіти і науки України.

1.5.4. Забезпечення діяльності організаційного комітету здійснює Український державний центр позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України.

II. Учасники, порядок, умови та строки проведення фестивалю

2.1. Учасниками фестивалю можуть бути учні загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів і студенти вищих навчальних закладів, а також члени молодіжних і дитячих громадських організацій.

2.2. Фестиваль проводиться щорічно та поетапно:

1-й етап - у районах, містах (крім вищих навчальних закладів) - січень - березень поточного року;

2-й етап (регіональний) - в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі - квітень - червень поточного року;

3-й етап - фінальний етап фестивалю - вересень поточного року.

2.3. До участі у фінальному етапі фестивалю допускається команда - переможець 2-го етапу фестивалю у складі 9 осіб (7 учасників і 2 керівники).

2.4. Для участі у фінальному етапі фестивалю щорічно до 25 червня надаються до Українського державного центру позашкільної освіти Міністерства освіти і науки України такі документи:

заявка на участь у фінальному етапі фестивалю, в якій зазначаються назва регіону (області), назва команди, список учасників команди, дата їх народження, прізвища, імена, по батькові керівників команди, місця їх роботи та номери телефонів;

звіт про проведення регіональних етапів фестивалю.

2.5. Порядок, умови і строки проведення 1-го і 2-го етапів фестивалю визначаються Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, Міністерством у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим та управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, структурними підрозділами у справах сім'ї, молоді та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення.

2.6. Програмою фінального етапу фестивалю передбачаються:
урочисте відкриття фестивалю за участю організаторів;
тренінг щодо формування здорового способу життя дітей і молоді;
конкурс літературно-музично-спортивних міні-композицій;
конкурс плакатів;
конкурс фотографій, художніх робіт;
конкурс-вікторина;
підведення підсумків, нагородження переможців і кращих команд;
гала-концерт команд - призерів фестивалю.

2.7. Тренінг проводиться з метою створення умов для усвідомлення дітьми та молоддю переваг здорового способу життя, стимулювання їх до самостійного й усвідомленого вибору життєвої позиції, надання учасникам знань та формування практичних навичок з організації просвітницької роботи серед підлітків щодо здорового способу життя.

2.8. Конкурс літературно-музично-спортивних міні-композицій

2.8.1. Для участі у конкурсі допускається команда з 7 осіб (учнів, студентів).

2.8.2. Команда представляє літературно-музичну, художньо-спортивну міні-композицію, спрямовану на популяризацію переваг здорового способу життя, формування у молоді безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих, відображення духовних цінностей і традицій народу в поєднанні з сучасними тенденціями розвитку культури та мистецтв.

У виступі команди можуть зобразити наслідки паління, вживання наркотичних речовин, неправильного харчування, порушення фізіологічного режиму без демонстрації процесу куріння, уживання наркотичних речовин, стану сп'яніння та використання сигарет, спиртного, шприців тощо.

2.8.3. Виступи повинні бути позитивно зорієнтованими, з використанням різних видів мистецтва, демонструвати власні досягнення молоді у формуванні здорового способу життя. Наслідки негативних звичок можуть відображатися у трагічній, гумористичній, образній, художньо-спортивній та інших формах.

2.8.4. Літературно-музично-спортивна міні-композиція оцінюється за 30-бальною шкалою. Ураховується розкриття теми (7 балів), оформлення й оригінальність виступу (5 балів), рівень виконавчої майстерності, режисури (5 балів), дотепність, почуття гумору (5 балів), вокальні, хореографічні, спортивні здібності (5 балів), дотримання тривалості виступу (3 бали).

2.9. Конкурс плакатів

2.9.1. Допускається застосування довільної техніки виконання щодо висвітлення питань здорового способу життя та залучення дітей і молоді до занять фізичної культурою та спортом.

2.9.2. Команда представляє три плакати, які оцінюються за 20-бальною шкалою, зокрема: розкриття тематики (10 балів); художня майстерність (5 балів); оригінальність (5 балів).

2.10. Конкурс фотографій

2.10.1. Команда подає на конкурс три роботи, направлені на пропагування здорового способу життя. Фотографії виконуються у форматі А4 або А3 та оформляються у рамці під склом.

2.10.2. Фотографії підписуються із зазначенням прізвища, імені, по батькові виконавця (виконавців), місця навчання та місця проживання.

2.11. Конкурс-вікторина проводиться з метою перевірки отриманих учасниками знань з основ збереження та зміцнення власного здоров'я і здоров'я оточуючих, принципів формування здорового способу життя серед дітей і молоді, їх інформованості про раціональне харчування, правильний фізіологічний режим і захворювання на ВІЛ/СНІД, інфекції, які передаються статевим шляхом.

III. Визначення результатів і нагородження переможців

3.1. Підсумки фестивалю проводяться на кожному етапі. Переможці 2-го етапу фестивалю направляються спільно Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, Міністерством у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, структурними підрозділами у справах сім'ї, молоді та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій для участі у фінальному етапі.

3.2. Визначення результатів фестивалю здійснює журі, персональний склад якого формується та затверджується Міністерством освіти і науки України за погодженням з організаційним комітетом та Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту.

3.3. Рішення журі за результатами кожного конкурсу оформляється протоколом.

3.4. За результатами виступів команд з літературно-музичними міні-композиціями журі визначає переможців (призерів) фестивалю за максимальною сумою набраних балів.

3.5. Окремо підводяться підсумки конкурсів плакатів, фотографій, конкурсу-вікторини, де визначаються кращі роботи за максимальною сумою набраних балів.

3.6. Переможці фестивалю нагороджуються відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства освіти і науки України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

3.7. Організатори можуть нагороджувати учасників фестивалю спеціальними призами.

IV. Фінансування

4.1. Проведення 1-го та 2-го етапів фестивалю здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством.

4.2. Проведення 3-го етапу фестивалю здійснюється за рахунок асигнувань, передбачених Міністерству освіти і науки України, Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту у Державному бюджеті України на відповідний рік, та інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством.

**Т.в.о. Директора департаменту
професійно-технічної освіти
Міністерства освіти і науки України**

В.В.Супрун

**Директор департаменту сприяння
соціальному становленню та розвитку молоді
Міністерства України у справах сім'ї,
молоді та спорту**

К.В.Захаренко

**МІНІСТЕРСТВО УКРАЇНИ У СПРАВАХ СІМ'Ї,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Н А К А З

12.05.2009 N 1576/22/392

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
7 серпня 2009 р.
за N 743/16759

**Про затвердження положень про чемпіонати та фестивалі
Клубу веселих та найкмітливіших**

На виконання статей 5 та 11 Закону України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" ([2998-12](#)), постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 N 41 ([41-2009-п](#)) "Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2009-2015 роки" та з метою створення умов для творчого, інтелектуального і духовного розвитку дітей та молоді, організації їх змістовного дозвілля **Н А К А З У Є М О**:

1. Затвердити Положення про Чемпіонат КВН України, що додається.
2. Затвердити Положення про Всеукраїнський фестиваль дитячих та юнацьких команд КВН ([z0744-09](#)), що додається.
3. Затвердити Типове положення про місцевий (обласний, міський, районний) та республіканський (в Автономній Республіці Крим) чемпіонати КВН ([z0745-09](#)), що додається.
4. Затвердити Типове положення про місцевий (обласний, міський, районний) та республіканський (в Автономній Республіці Крим) фестивалі дитячих та юнацьких команд КВН ([z0746-09](#)), що додається.
5. Міністерству у справах сім'ї, молоді та гендерної політики Автономної Республіки Крим, Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, Міністерству культури Автономної Республіки Крим, структурним підрозділам у справах сім'ї, молоді та спорту, освіти і науки, культури і туризму обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

5.1. Довести до відома керівників відповідних структурних підрозділів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, інших установ, підприємств, організацій положення, затверджені пунктом 1 цього наказу, та забезпечити організацію їх виконання.

5.2. Забезпечити щорічне проведення місцевих (обласних, міських, районних), республіканського (в Автономній Республіці Крим) чемпіонатів КВН і фестивалів дитячих та юнацьких команд КВН відповідно до Типового положення про місцевий (обласний, міський, районний) та республіканський (в Автономній Республіці Крим) чемпіонати ([z0745-09](#)) і Типового положення про місцевий (обласний, міський, районний) та республіканський (в Автономній Республіці Крим) фестивалі дитячих та юнацьких команд КВН ([z0746-09](#)).

5.3. Забезпечити участь переможців та кращих команд місцевих (обласних, міських, районних) та республіканського (в Автономній Республіці Крим) чемпіонатів та фестивалів відповідно у Чемпіонаті КВН України та Всеукраїнському фестивалі дитячих та юнацьких команд КВН.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Міністра у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністра культури і туризму, Міністра освіти і науки України відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

7. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр України
у справах сім'ї, молоді та спорту

Ю.О. Павленко

Міністр культури
і туризму України

В.В. Вовкун

Міністр освіти
і науки України

І.О.Вакарчук

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства України
у справах сім'ї, молоді та спорту,
Міністерства культури
і туризму України,
Міністерства освіти
і науки України
12.05.2009 N 1576/22/392

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
7 серпня 2009 р.
за N 743/16759

ПОЛОЖЕННЯ про Чемпіонат КВН України

I. Загальні положення

1.1. Визначення основних термінів.

У цьому Положенні наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

КВН (Клуб веселих та найкмітливіших) - естрадна інтелектуально-гумористична гра двох або більше команд за попередньо підготовленими та імпровізаційними конкурсами на задану тему з метою визначення переможця; об'єднання на добровільних засадах команд та їх учасників з метою задоволення спільних інтересів щодо участі в естрадних інтелектуально-гумористичних іграх з однойменною назвою та організації і проведення таких ігор;

команда КВН - організована група учасників гри КВН, яка представляє вищий навчальний заклад, підприємство, установу, організацію, населений пункт або є збірною;

чемпіонат КВН - змагання команд КВН у формі гри з однойменною назвою із задалегідь визначеними конкурсами за встановленим порядком та правилами з метою визначення переможця;

Чемпіонат КВН України (далі - Чемпіонат) - змагання команд КВН України на загальнодержавному рівні, яке проводиться щороку відповідно до цього Положення.

1.2. Чемпіонат проводиться з метою консолідації зусиль зацікавлених центральних органів виконавчої влади та громадських організацій у розвитку молодіжного руху КВН в Україні щодо створення умов для творчого, інтелектуального і духовного розвитку дітей та молоді, виявлення талановитих, обдарованих, творчих особистостей, патріотичного, морального та естетичного виховання дітей та молоді, організації їх змістовного дозвілля.

1.3. Головні завдання Чемпіонату:

пошук, розвиток і підтримка талановитої, обдарованої молоді;

виховання у дітей та молоді патріотизму, любові до України;
формування особистості молодої людини, її соціальної зрілості;
пропаганда та популяризація кращих зразків вітчизняного гумору та сатири;

створення умов для задоволення потреб молоді в професійному самовизначенні і творчій самореалізації;

організація змістовного дозвілля дітей та молоді, створення сприятливих умов для реалізації її творчого потенціалу;

пропаганда, популяризація та консолідація молодіжного руху КВН в Україні;

визначення кращих команд КВН України.

1.4. Організатори Чемпіонату:

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту;

Міністерство освіти і науки України;

Міністерство культури і туризму України;

Всеукраїнська молодіжна громадська організація "Асоціація "КВН України" (далі - Асоціація "КВН України").

До участі в організації та проведенні Чемпіонату організатори можуть залучати інші державні органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, які надають організаційну, фінансову або матеріальну допомогу для його проведення.

1.5. Повноваження організаторів:

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту:

забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення Чемпіонату;

надає фінансову підтримку у проведенні Чемпіонату;

затверджує кошторис витрат на проведення Чемпіонату;

залучає до участі в підготовці та проведенні Чемпіонату Міністерство у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи у справах сім'ї, молоді та спорту обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Міністерство освіти і науки України:

забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення Чемпіонату;

сприяє забезпеченню участі в Чемпіонаті команд КВН вищих навчальних закладів;

залучає до участі в підготовці та проведенні Чемпіонату Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Міністерство культури і туризму України:

забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення Чемпіонату;

залучає до участі в підготовці та проведенні Чемпіонату Міністерство культури Автономної Республіки Крим, управління культури і туризму обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;

сприяє в наданні приміщень для проведення ігор Чемпіонату;

сприяє організації змістовного відпочинку учасників Чемпіонату, проведенню екскурсій, відвіданням музеїв, виставок, історичних та культурних пам'яток тощо.

Асоціація "КВН України":

здійснює оперативне керівництво підготовкою та проведенням Чемпіонату;

здійснює координацію діяльності команд КВН Чемпіонату;

визначає тематику, кількість конкурсних завдань, умови і часовий регламент виступів команд;

забезпечує редагування, режисуру, репетиції та сценарну розробку ігор та виступів команд Чемпіонату;

забезпечує роботу компетентного журі ігор Чемпіонату;

проводить семінари та тренінги для організаторів та учасників Чемпіонату;

залучає кошти спонсорів для проведення Чемпіонату;

залучає до участі в підготовці та проведенні Чемпіонату місцеві осередки;

забезпечує висвітлення Чемпіонату в засобах масової інформації України.

1.6. Загальне керівництво підготовкою та проведенням Чемпіонату здійснює Центральний оргкомітет, до складу якого входять по одному уповноваженому організаторами представнику.

Центральний оргкомітет:

розглядає кошторис Чемпіонату та рекомендує його до затвердження Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту;

визначає склад команд КВН Чемпіонату;

визначає місце проведення ігор Чемпіонату;

погоджує порядок проведення місцевих чемпіонатів;

погоджує склад компетентного журі Чемпіонату;

визначає та нагороджує дипломами переможців та кращих учасників Чемпіонату.

1.7. Засідання Центрального оргкомітету відбуваються за ініціативи одного з організаторів, але не менше одного разу на півроку.

Центральний оргкомітет приймає рішення за принципом більшості голосів. У разі рівного розподілу голосів перевага надається голосу представника Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

1.8. Мова проведення Чемпіонату визначається згідно з Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) та Законом Української РСР "Про мови в Українській РСР" ([8312-11](#)).

II. Учасники, порядок, умови і строки проведення

2.1. До участі в Чемпіонаті запрошуються команди КВН вищих навчальних закладів, підприємств, установ, організацій, збірні команди за умови подання заявки відповідно до місцевого та Центрального оргкомітетів за формою, наведеною у додатку до цього Положення.

2.2. Чемпіонат проводиться на двох рівнях:

місцевий рівень - районні, міські, обласні та республіканський (в Автономній Республіці Крим) чемпіонати КВН (далі - регіональні чемпіонати);
всеукраїнський рівень - Чемпіонат КВН України.

2.3. Порядок, умови і строки проведення чемпіонатів регіонального рівня визначаються відповідними Положеннями про місцеві (обласні, міські, районні) та республіканський (в Автономній Республіці Крим) чемпіонати, які розробляються відповідно до Типового положення про місцевий (обласний, міський, районний) та республіканський (в Автономній Республіці Крим) чемпіонати КВН ([z0745-09](#)), затвердженого наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України від 12.05.2009 N 1576/22/392.

2.4. Організаторами регіональних чемпіонатів є Міністерство у справах молоді, сім'ї та гендерної політики Автономної Республіки Крим, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, Міністерство культури Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи у справах сім'ї, молоді та спорту, управління освіти і науки, управління культури і туризму обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, місцеві осередки Асоціації "КВН України".

2.5. Строки проведення Чемпіонату:

відбірний тур "Всеукраїнський фестиваль КВН" - жовтень;

1-й тур - грудень;

2-й тур - лютий;

3-й тур - травень;

фінальний тур - вересень.

2.6. Дати та місце проведення турів Чемпіонату визначає Центральний оргкомітет.

2.7. До участі у відбірному турі Чемпіонату запрошуються команди, які стали переможцями регіональних чемпіонатів і рекомендовані місцевими оргкомітетами.

2.8. До участі в іграх 1-3-го турів Чемпіонату запрошуються команди, які успішно виступили у відбірному турі. Їх кількість визначає Центральний оргкомітет і направляє їм офіційні листи-запрошення.

2.9. Ігри 1-3-го турів проводяться за рейтинговою системою. Рейтинг команд визначається як сума оцінок за кожну гру.

2.10. У фінальному турі проводиться одна гра за участю чотирьох команд, які здобули найвищий рейтинг за результатами ігор трьох попередніх турів. Переможець гри стає чемпіоном КВН України, інші - відповідно призерами.

2.11. Ігри Чемпіонату можуть включати такі конкурси:

Привітання - гумористичне естрадне дійство, яке передбачає демонстрацію командами логічно пов'язаних між собою жартів, мініатюр, пісенних пародій тощо на задану тему.

Розминка - конкурс, у якому команди за тридцять секунд повинні придумати смішні відповіді на запитання, які ставлять інші команди, журі, ведучий та/або глядачі.

Імпровізаційний конкурс передбачає підготовку та виконання (демонстрацію) командами завдання, яке їм пропонується за певний час перед грою або під час гри. Завдання може бути літературним, музичним (пісенним, танцювальним), пантомімою тощо.

Відеоконкурс передбачає створення командами власного короткометражного відеосюжету або озвучення змонтованого відеоряду на задану тему та його демонстрацію під час гри.

Капітанський конкурс - це змагання капітанів команд КВН, які, перебуваючи одночасно на сцені під час гри, по черзі виконують завдання на задану тему, а потім дають відповіді на запитання, які ставлять один одному щодо змісту завдання.

Музичний конкурс є демонстрацією командами сюжетно пов'язаних пісенних та танцювальних пародій, конферансу, жартів, мініатюр тощо на задану музичну тематику.

Домашнє завдання - гумористична міні-вистава, виконана учасниками команд, в основу якої покладено сюжет на задану тему.

2.12. Тематику, кількість конкурсних завдань, умови і часовий регламент виступу команд у кожній грі визначає Асоціація "КВН України" та доводить цю інформацію до їх відома не менше ніж за 30 днів до початку туру.

2.13. Команди, які за результатами відбірного туру не потрапили до подальшої участі у Чемпіонаті, але показали належний творчий рівень, залучаються до участі в іграх Студентської ліги КВН України та розіграшу Кубка КВН України, які проводяться у рамках Чемпіонату.

2.14. Центральний оргкомітет має право вносити зміни у порядок та умови проведення Чемпіонату.

III. Визначення результатів і нагородження переможців

3.1. Визначення результатів ігор Чемпіонату здійснює компетентне журі (суддівська рада) в кількості п'яти осіб, персональний склад якого формується Асоціацією "КВН України" за погодженням з Центральним оргкомітетом. Персональний склад журі залишається незмінним протягом туру.

3.2. Оцінювання виступів команди за кожен конкурс журі здійснює за 10-бальною системою з подальшим виведенням середнього бала. Сума середніх балів за всі конкурси є оцінкою виступу команди у грі. Переможцем гри стає команда, яка отримала найвищу оцінку. Така система оцінювання залишається постійною протягом усього Чемпіонату.

3.3. Журі оцінює виступи команд за кожен конкурс комплексною оцінкою за такими критеріями: розкриття теми, художній рівень виконання, оригінальність постановки, авторська та виконавська майстерність, артистизм виконання та гумор, якість музичного оформлення, логіка мови, дикція, сценічна культура.

3.4. Рішення журі за результатами кожної гри оформляється протоколом.

3.5. За результатами ігор Чемпіонату визначаються команди, які стали переможцями та призерами, і нагороджуються дипломами та заохочувальними призами.

3.6. За рішенням Центрального оргкомітету кращі учасники Чемпіонату нагороджуються дипломами та заохочувальними призами.

IV. Фінансування

4.1. Чемпіонат проводиться за кошти організаторів, спонсорів та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

4.2. Витрати на організацію та проведення Чемпіонату здійснюються відповідно до кошторису, затвердженого Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту.

4.3. Статті та розміри витрат на участь команди в кожному турі визначаються Центральним оргкомітетом і доводяться до відома команд КВН офіційним листом не менше ніж за 30 днів до початку його проведення.

Заступник директора департаменту
сприяння соціальному становленню
та розвитку молоді - начальник
відділу сприяння соціальній адаптації,
забезпечення зайнятості та підтримки
підприємницьких ініціатив молоді

Т.В.Іваненко

ЗАЯВКА

команди _____

(повна назва)

про участь у Чемпіонаті КВН України 20__ року

Інформація про команду:

1. Місто (село, селище), область _____

2. Навчальний заклад (підприємство, установа, організація) _____

3. Список учасників команди:

N з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження	Місце проживання	Місце навчання, роботи
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				

4. Керівник команди _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (місце навчання, роботи, посада)

моб. тел. _____ службовий тел. _____ e-mail _____

Заявка завіряється керівником організації, яка направляє команду для участі в Чемпіонаті КВН України 20__ року.

_____ (посада)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

М.П.

_____ 20__ року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

06.10.2010 N 930

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 грудня 2010 р.
за N 1255/18550

Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників

*{ Додатково див. Постанову Окружного адміністративного суду міста Києва
N 2а-5467/11/2670 ([v5467805-11](#)) від 25.07.2011 }*

*{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту
N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011
Наказом Міністерства освіти і науки
N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }*

Відповідно до частини четвертої статті 54 Закону України "Про освіту" ([1060-12](#)), частини першої статті 32 Закону України "Про дошкільну освіту" ([2628-14](#)), частини першої статті 27 Закону України "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), статті 25 Закону України "Про позашкільну освіту" ([1841-14](#)), частини четвертої статті 45 Закону України "Про професійно-технічну освіту" ([103/98-ВР](#)), частини четвертої статті 48 Закону України "Про вищу освіту" ([2984-14](#)) та з метою стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Типове положення про атестацію педагогічних працівників, що додається.

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити дотримання вимог цього Типового положення про атестацію педагогічних працівників.

3. Визнати такими, що втратили чинність, накази Міністерства освіти України від 20.08.93 N 310 ([z0176-93](#)) "Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників України", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 02.12.93 за N 176, та від 01.12.98 N 419 ([z0792-98](#)) "Про внесення змін і доповнень до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15.12.98 за N 792/3232.

4. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В.) забезпечити державну реєстрацію цього наказу в Міністерстві юстиції України в установленому законодавством порядку.

5. Опублікувати Типове положення про атестацію педагогічних працівників в Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України та розмістити його на офіційному веб-сайті Міністерства.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра Жебровського Б.М.

7. Наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Міністра фінансів України

А.І. Мярковський

Міністр економіки України

В.П. Цушко

Міністр праці та соціальної політики України

В.Надрага

Міністр культури і туризму України

М.А. Кулиняк

Міністр охорони здоров'я України

З.М. Митник

Заступник Міністра України
з питань надзвичайних ситуацій та
у справах захисту населення від наслідків
Чорнобильської катастрофи

В. Романченко

Міністр транспорту та зв'язку України

К.О. Єфименко

Міністр внутрішніх справ України

А.В. Могильов

Міністр оборони України

М.Б. Єжель

Т.в.о. Міністра регіонального розвитку
та будівництва України

М.П. Сорока

Заступник Міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту	А.В. Домашенко
Голова Державного комітету лісового господарства України	М.Х. Шершун
Голова Державного комітету статистики України	О.Г. Осауленко
Генеральний директор Федерації роботодавців України	Р.В. Іллічов
Віце-президент Спілки орендарів і підприємців України	Б.В. Ільченко
В.о. президента Спілки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України	В. Биковець
В.о. президента Всеукраїнської асоціації роботодавців	В. Биковець

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
06.10.2010 N 930

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 грудня 2010 р.
за N 1255/18550

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про атестацію педагогічних працівників

I. Загальні положення

1.1. Це Типове положення визначає порядок атестації керівників, їх заступників (далі - керівні кадри), інших педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, навчально-методичних (науково-методичних) установ і закладів післядипломної освіти, спеціальних установ для дітей, а також педагогічних працівників закладів охорони здоров'я, культури, соціального захисту, інших закладів та установ у штаті яких є педагогічні працівники (далі - навчальні та

інші заклади). { Пункт 1.1 розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011; Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

1.2. Атестація педагогічних працівників - це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

1.3. Метою атестації є стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

1.4. Основними принципами атестації є відкритість та колегіальність, гуманне та доброзичливе ставлення до педагогічного працівника, повнота, об'єктивність та системність оцінювання його педагогічної діяльності.

1.5. Атестація педагогічних працівників навчальних та інших закладів є обов'язковою.

1.6. Призначенню на посади керівників загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів має передувати їх атестація.

{ Розділ I доповнено новим пунктом 1.6 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

1.7. Атестація може бути черговою або позачерговою. Чергова атестація здійснюється один раз на п'ять років.

1.8. Умовою чергової атестації педагогічних працівників є обов'язкове проходження не рідше одного разу на п'ять років підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів.

Ця вимога не розповсюджується на педагогічних працівників, які працюють перші п'ять років після закінчення вищого навчального закладу.

{ Абзац третій пункту 1.7 розділу I виключено на підставі Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

1.9. Позачергова атестація проводиться за заявою працівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії (тарифного розряду) або за поданням керівника, педагогічної ради навчального закладу чи відповідного органу управління освітою з метою присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі зниження ним рівня професійної діяльності.

Позачергова атестація з метою підвищення кваліфікаційної категорії може проводитися не раніш як через два роки після присвоєння попередньої. { Абзац другого пункту розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

Позачергова атестація керівних кадрів проводиться за поданням керівника відповідного органу управління освітою при неналежному виконанні посадових обов'язків. { Пункт 1.9 розділу I доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

{ Пункт 1.9 розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

1.10. Центральні органи виконавчої влади, у підпорядкуванні яких є навчальні та інші заклади, на підставі цього Типового положення за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти можуть розробляти свої положення про атестацію педагогічних працівників, в яких визначаються умови та порядок присвоєння кваліфікаційних категорій, педагогічних звань з урахуванням особливостей і специфіки їх роботи.

{ Пункт розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

II. Порядок створення та повноваження атестаційних комісій

2.1. Для організації та проведення атестації педагогічних працівників у навчальних та інших закладах, органах управління освітою щороку до 20 вересня створюються атестаційні комісії I, II і III рівнів.

2.2. Атестаційні комісії I рівня створюються у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, навчально-методичних (науково-методичних) установах, закладах післядипломної педагогічної освіти, спеціальних установах для дітей, а також закладах охорони здоров'я, культури, соціального захисту та інших закладах і установах, у штаті яких є педагогічні працівники.

2.3. Атестаційні комісії II рівня створюються у відділах освіти районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, інших підрозділах місцевих органів виконавчої влади та виконавчих органів рад, у підпорядкуванні яких перебувають навчальні та інші заклади.

2.4. Атестаційні комісії III рівня створюються в Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органах управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших відповідних структурних підрозділах місцевих органів виконавчої влади.

{ Пункт 2.4 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

2.5. Центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковано навчальні та інші заклади, створюють атестаційні комісії у відповідних міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади або делегують свої повноваження атестаційним комісіям III рівня.

{ Пункт 2.5 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

2.6. Атестаційні комісії усіх рівнів створюються у складі: голови, заступника голови, секретаря, членів атестаційної комісії. Головою атестаційної комісії є керівник (заступник керівника) навчального закладу або відповідного органу управління освітою. Про створення атестаційної комісії та затвердження її складу видається наказ.

Кількість членів атестаційної комісії не може бути меншою п'яти осіб.
{ Абзац другий пункту 2.6 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

2.7. Атестаційні комісії усіх рівнів формуються з педагогічних працівників навчальних та інших закладів, працівників відповідних органів управління освітою, представників відповідних профспілкових органів, методичних та психологічних служб. До складу атестаційних комісій також можуть входити представники наукових та інших установ, організацій об'єднань громадян (за згодою).

{ Пункт 2.7 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

2.8. Атестаційні комісії усіх рівнів створюються на один рік до формування нового складу атестаційної комісії. Персональний склад атестаційних комісій протягом року може змінюватися.

2.9. Педагогічні працівники, які входять до складу атестаційної комісії, атестуються на загальних підставах та не беруть участі у голосуванні щодо себе.

2.10. Якщо кількість педагогічних працівників навчального та іншого закладу становить менш як 15 осіб, їх атестація проводиться атестаційними комісіями I рівня, визначеними відповідним органом управління освітою, або атестаційними комісіями II рівня.

2.11. Атестація педагогічних працівників притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, центрів медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я, соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок) здійснюється атестаційними комісіями II рівня за місцезнаходженням цих установ.

2.12. Атестаційні комісії I рівня мають право:

1) атестувати педагогічних працівників на відповідність займаній посаді;
2) присвоювати кваліфікаційні категорії "спеціаліст", "спеціаліст другої категорії", "спеціаліст першої категорії" (атестувати на відповідність раніше присвоєним кваліфікаційним категоріям);

3) порушувати клопотання перед атестаційними комісіями II, III рівнів (якщо навчальні та інші заклади перебувають в управлінні Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади), атестаційними комісіями центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, про присвоєння педагогічним працівникам кваліфікаційної категорії "спеціаліст вищої категорії" (про відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії "спеціаліст вищої категорії") та про присвоєння педагогічних звань (про відповідність раніше присвоєним педагогічним званням).

{ Підпункт 3 пункту 2.12 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від

20.12.2011; Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

2.13. Атестаційні комісії II рівня мають право:

1) атестувати на відповідність займаній посаді керівних кадрів навчальних та інших закладів, методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів), працівників районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти (далі - працівники районних (міських) кабінетів (центрів)), завідувачів та консультантів районних психолого-медико-педагогічних консультацій, педагогічних працівників навчальних закладів і установ, у яких не створено атестаційні комісії та осіб, які призначаються на посади керівників загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів; { Підпункт 1 пункту 2.13 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

2) присвоювати кваліфікаційні категорії "спеціаліст", "спеціаліст другої категорії", "спеціаліст першої категорії" (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям) працівникам районних (міських) кабінетів (центрів);

3) присвоювати кваліфікаційні категорії, педагогічні звання (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям) педагогічним працівникам навчальних закладів і установ у яких не створено атестаційні комісії;

4) присвоювати кваліфікаційну категорію "спеціаліст вищої категорії" (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії "спеціаліст вищої категорії"), присвоювати педагогічні звання за клопотанням атестаційних комісій I рівня;

5) порушувати клопотання перед атестаційними комісіями III рівня про присвоєння педагогічним працівникам районних (міських) кабінетів (центрів) кваліфікаційної категорії "спеціаліст вищої категорії" та педагогічного звання "практичний психолог-методист" (для практичних психологів цих кабінетів (центрів)) або про відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії, педагогічному званню;

розглядати апеляції на рішення атестаційних комісій I рівня. { Підпункт 5 пункту 2.13 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

2.14. Атестаційні комісії III рівня мають право:

1) атестувати на відповідність займаній посаді керівні кадри навчальних та інших закладів, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади, завідувачів та консультантів республіканської (Автономна Республіка Крим), обласних, Київської та Севастопольської міських психолого-медико-педагогічних консультацій; { Підпункт 1 пункту 2.14 розділу II в редакції Наказу Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

2) атестувати осіб, які призначаються на посади керівників загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади; { Пункт 2.14 розділу II доповнено новим підпунктом 2 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3) атестувати на відповідність займаній посаді педагогічних працівників навчально-методичних (науково-методичних) центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти, професійно-технічної освіти, навчальних закладів культури і мистецтв Автономної Республіки Крим та відповідних обласних, Київського та Севастопольського міських навчально-методичних (науково-методичних) центрів (кабінетів), присвоювати їм кваліфікаційні категорії (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям), педагогічне звання "практичний психолог-методист" (атестувати на відповідність раніше присвоєному педагогічному званню "практичний психолог-методист"); { Підпункт пункту 2.14 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4) присвоювати кваліфікаційну категорію "спеціаліст вищої категорії" педагогічним працівникам районних (міських) кабінетів (центрів) (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії "спеціаліст вищої категорії"), присвоювати практичним психологам педагогічне звання "практичний психолог-методист" (атестувати на відповідність раніше присвоєному педагогічному званню "практичний психолог-методист") за поданням атестаційних комісій II рівня;

{ Підпункт пункту 2.14 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

5) присвоювати кваліфікаційну категорію "спеціаліст вищої категорії" (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії "спеціаліст вищої категорії"), присвоювати педагогічні звання (атестувати на відповідність раніше присвоєним педагогічним званням) педагогічним працівникам навчальних закладів, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органів управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади за клопотанням атестаційних комісій цих закладів; { Підпункт 5 пункту 2.14 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011; Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

б) розглядати апеляції на рішення атестаційних комісій I та II рівнів.

2.15. Для об'єктивного оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників атестаційні комісії всіх рівнів можуть створювати експертні групи.

III. Організація та строки проведення атестації

3.1. Щороку до 10 жовтня керівники навчальних та інших закладів, працівники яких атестуються, подають до відповідних атестаційних комісій списки педагогічних працівників, які підлягають черговій атестації, із зазначенням строків проходження підвищення кваліфікації. У цей самий строк до атестаційних комісій подаються заяви педагогічних працівників про позачергову атестацію, про перенесення строку атестації, подання керівника або педагогічної ради закладу про присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі зниження ним рівня професійної діяльності. { Абзац перший пункту 3.1 розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

Працівники, включені до списків осіб, які підлягають черговій атестації, мають право подавати до атестаційної комісії заяви про присвоєння більш високої кваліфікаційної категорії (тарифного розряду). { Пункт 3.1 розділу III доповнено абзацом другим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

Списки керівних кадрів навчальних та інших закладів, які атестуються, складають і подають до атестаційних комісій керівники відповідних органів управління освітою. { Пункт 3.1 розділу III доповнено абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.2. До 20 жовтня атестаційна комісія затверджує списки педагогічних працівників, які атестуються, графік роботи атестаційної комісії, приймає рішення щодо перенесення строку чергової атестації.

Рішення про перенесення атестації може прийматися атестаційними комісіями і в інші строки. { Пункт 3.2 розділу III доповнено абзацом другим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

Працівники, що атестуються, ознайомлюються з графіком проведення атестації під підпис.

3.3. Атестаційна комісія відповідно до затвердженого графіка роботи до 15 березня вивчає педагогічну діяльність осіб, які атестуються, шляхом відвідування уроків (навчальних занять), позаурочних (позанавчальних) заходів, вивчення рівня навчальних досягнень учнів, студентів, курсантів, слухачів, вихованців (далі - учні) з предмета (дисципліни), що викладає педагогічний працівник, ознайомлення з навчальною документацією щодо виконання педагогічним працівником своїх посадових обов'язків, його участі у роботі методичних об'єднань, фахових конкурсах та інших заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи, тощо.

{ Пункт 3.3 розділу III в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

3.4. У процесі вивчення професійної діяльності керівних кадрів навчальних та інших закладів атестаційна комісія з'ясовує:

виконання програми розвитку навчального закладу та результати інноваційної діяльності;

стан організації навчальної та виховної роботи, додержання вимог державних освітніх стандартів;

результати державної атестації навчального закладу;

результати перевірок, проведених Державною інспекцією навчальних закладів, місцевими органами управління освітою та іншими органами державного нагляду (контролю);

додержання вимог щодо забезпечення безпечних та нешкідливих умов навчання учнів;

підсумки моніторингу роботи з педагогічним колективом та іншими працівниками навчального закладу;

ефективність взаємодії з громадськими організаціями та органами шкільного самоврядування;

додержання педагогічної етики, моралі;

звіти керівника про свою роботу на загальних зборах (конференціях) колективу навчального закладу;

аналіз розгляду звернень громадян.

{ Розділ III доповнено новим пунктом 3.4 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.5. Керівник навчального та іншого закладу до 1 березня подає до атестаційної комісії характеристику діяльності педагогічного працівника у міжатестаційний період.

Характеристику на керівника навчального та іншого закладу подає до атестаційної комісії керівник відповідного органу управління освітою. Характеристика на керівника районного (міського) методичного кабінету (центру) подається до атестаційної комісії керівником відповідного органу управління освітою за погодженням із закладом післядипломної педагогічної освіти. *{ Пункт 3.5 розділу III доповнено новим абзацом другим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }*

Характеристика повинна містити оцінку виконання педагогічним працівником посадових обов'язків, відомості про його професійну підготовку, творчі та організаторські здібності, ініціативність, компетентність, організованість, морально-психологічні якості, дані про участь у роботі методичних об'єднань, інформацію про виконання рекомендацій, наданих попередньою атестаційною комісією, тощо.

Характеристика керівних кадрів додатково має містити відомості про ставлення до підлеглих, здатність організувати педагогічний колектив для досягнення певних завдань, вміння приймати відповідальні рішення. *{ Пункт 3.5 розділу III доповнено новим абзацом четвертим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }*

Педагогічний працівник не пізніше як за десять днів до проведення атестації ознайомлюється з характеристикою під підпис.

3.6. На особу, яка претендує на зайняття посади керівника загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу, керівник відповідного органу управління освітою направляє до атестаційної комісії подання про атестацію цього працівника з метою призначення на посаду.

{ Розділ III доповнено новим пунктом 3.6 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.7. При атестації особи, яка претендує на зайняття посади керівника загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу, атестаційною комісією враховуються рівень її професійної освіти, стаж роботи на педагогічних, науково-педагогічних та керівних посадах у сфері освіти, володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, професійні знання та навички, набуті до призначення на посаду.

{ Розділ III доповнено новим пунктом 3.7 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.8. Атестація педагогічних працівників здійснюється атестаційними комісіями у такі строки: комісіями I рівня - до 1 квітня, II рівня - до 10 квітня, III рівня - до 25 квітня.

Засідання атестаційної комісії з метою атестації особи, яка претендує на зайняття посади керівника загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу, проводиться у разі необхідності. { Пункт 3.8 розділу III доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.9. Під час атестації керівних кадрів навчальних та інших закладів атестаційна комісія з'ясовує якість виконання ними посадових обов'язків.

{ Розділ III доповнено новим пунктом 3.9 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.10. Засідання атестаційної комісії проводиться у присутності працівника, який атестується. Під час засідання атестаційної комісії педагогічний працівник має право давати усні та письмові пояснення, подавати додаткові матеріали щодо своєї професійної діяльності.

За рішенням атестаційної комісії атестація може бути проведена за відсутності працівника, якщо він не з'явився на засідання атестаційної комісії з об'єктивних причин (службове відрадження, територіальна віддаленість, тривала хвороба та інші причини, що перешкоджають присутності на засіданні) і дав на це письмову згоду, за винятком випадків атестації працівників, стосовно яких порушено питання про невідповідність займаній посаді. { Пункт розділу III доповнено абзацом другим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

У разі неявки педагогічного працівника, який атестується, на засідання атестаційної комісії без поважних причин комісія після з'ясування причин неявки може провести атестацію за його відсутності. { Пункт розділу III доповнено

абзацом третім згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

3.11. Засідання атестаційної комісії оформлюється протоколом, який підписується всіма присутніми на засіданні членами атестаційної комісії.

Члени атестаційної комісії можуть у письмовій формі викласти окрему думку щодо рішення атестаційної комісії, яка додається до протоколу. { Абзац другого пункту розділу III в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

3.12. Засідання атестаційної комісії є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як 2/3 її членів. Рішення атестаційної комісії приймаються простою більшістю голосів присутніх на засіданні членів атестаційної комісії. У разі однакової кількості голосів "за" і "проти" приймається рішення на користь працівника, який атестується.

{ Пункт розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

3.13. За результатами атестації атестаційні комісії приймають такі рішення:

1) педагогічний працівник відповідає займаній посаді;

2) присвоїти педагогічному працівнику кваліфікаційну категорію ("спеціаліст", "спеціаліст другої категорії", "спеціаліст першої категорії", "спеціаліст вищої категорії");

3) педагогічний працівник відповідає (не відповідає) раніше присвоєній кваліфікаційній категорії ("спеціаліст", "спеціаліст другої категорії", "спеціаліст першої категорії", "спеціаліст вищої категорії");

{ Підпункт 3 пункту розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4) присвоїти педагогічному працівнику педагогічне звання ("викладач-методист", "учитель-методист", "вихователь-методист", "педагог-організатор-методист", "практичний психолог-методист", "керівник гуртка - методист", "старший викладач", "старший учитель" "старший вихователь", "майстер виробничого навчання I категорії", "майстер виробничого навчання II категорії");

5) порушити клопотання перед атестаційною комісією II, III рівнів або атестаційною комісією центрального органу виконавчої влади (залежно від підпорядкування навчального та іншого закладу, в якому створено атестаційну комісію I рівня) про присвоєння педагогічному працівнику кваліфікаційної категорії "спеціаліст вищої категорії" та/або педагогічного звання або про відповідність працівника раніше присвоєній кваліфікаційній категорії "спеціаліст вищої категорії", та/або відповідність працівника раніше присвоєному педагогічному званню;

{ Підпункт 5 пункту розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

б) педагогічний працівник відповідає (не відповідає) раніше присвоєному педагогічному званню;

{ Підпункт б пункту розділу III в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

7) педагогічний працівник відповідає займаній посаді за умови виконання ним заходів, визначених атестаційною комісією;

8) педагогічний працівник не відповідає займаній посаді.

3.14. За результатами атестації керівних кадрів навчальних та інших закладів, а також осіб, які претендують на зайняття посади керівників загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, атестаційні комісії ухвалюють такі рішення:

керівник (заступник керівника) відповідає займаній посаді;

керівник (заступник керівника) відповідає займаній посаді за умови виконання ним заходів, визначених атестаційною комісією;

керівник (заступник керівника) не відповідає займаній посаді;

рекомендувати для призначення на посаду керівника;

рекомендувати для зарахування до кадрового резерву.

{ Розділ III доповнено новим пунктом 3.14 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.15. Рішення атестаційної комісії повідомляється педагогічному працівнику одразу після її засідання під підпис.

На кожного педагогічного працівника, який атестується, оформлюється атестаційний лист у двох примірниках за формою згідно з додатком, один з яких зберігається в особовій справі педагогічного працівника, а другий не пізніше трьох днів після атестації видається йому під підпис.

3.16. Педагогічний працівник визнається таким, що відповідає займаній посаді, якщо:

1) має освіту, що відповідає вимогам, визначеним нормативно-правовими актами у галузі освіти;

{ Підпункт 1 пункту розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

2) виконує посадові обов'язки у повному обсязі;

3) пройшов підвищення кваліфікації.

3.17. У разі виявлення окремих недоліків у роботі педагогічного працівника, які не вплинули на якість навчально-виховного процесу, атестаційна комісія може прийняти рішення про відповідність працівника займаній посаді за умови виконання ним заходів, визначених атестаційною комісією.

3.18. Особи, прийняті на посади педагогічних працівників після закінчення вищих навчальних закладів, атестуються не раніш як після двох років роботи на займаній посаді.

3.19. На час перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (якщо дитина потребує домашнього догляду - до досягнення дитиною шестирічного віку) за

педагогічними працівниками зберігаються кваліфікаційні категорії (тарифні розряди), педагогічні звання. Час перебування у таких відпустках не враховується при визначенні строку чергової атестації.

3.20. Атестація педагогічного працівника, який підлягає черговій атестації, може бути перенесена на один рік у випадку тривалої тимчасової непрацездатності або при переході працівника у рік проведення чергової атестації на роботу до іншого навчального закладу та з інших поважних причин. За такими працівниками до наступної чергової атестації зберігаються встановлені попередньою атестацією кваліфікаційні категорії (тарифні розряди), педагогічні звання.

3.21. Чергова атестація педагогічних працівників, які поєднують роботу з навчанням у вищих навчальних закладах за напрямом (спеціальністю) педагогічного профілю, за їх згодою може бути відстрочена до закінчення навчання. Присвоєні їм попередньою атестацією кваліфікаційні категорії (тарифні розряди) та педагогічні звання зберігаються до чергової атестації.

3.22. За працівниками, які перервали роботу на педагогічній посаді (незалежно від тривалості перерви у роботі), зберігаються присвоєні за результатами останньої атестації кваліфікаційні категорії та педагогічні звання.

Атестація таких працівників здійснюється не пізніше ніж через два роки після прийняття їх на роботу.

{ Пункт розділу III в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

3.23. Педагогічні працівники, які працюють у навчальних закладах за сумісництвом або на умовах строкового трудового договору, атестуються на загальних підставах.

При суміщенні працівниками педагогічних посад в одному навчальному закладі їх атестація здійснюється з кожної із займаних посад. { Пункт розділу III доповнено абзацом другим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

Атестація педагогічних працівників, які за основним місцем роботи та у навчальних закладах, де вони працюють за сумісництвом, обіймають однакові посади, здійснюється за основним місцем роботи. { Пункт 3.23 розділу III доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([z1417-13](#)) від 08.08.2013 }

3.24. Педагогічним працівникам іноземних держав, яких прийнято на роботу до навчальних та інших закладів, за наявності відповідних міжнародних договорів між Україною та іноземними державами, з яких вони прибули, атестаційні комісії приймають рішення про присвоєння кваліфікаційної категорії, яка відповідає категорії, встановленій їм за попереднім місцем роботи.

3.25. Вчителі та викладачі, які мають педагогічне навантаження з кількох предметів, атестуються з того предмета, який викладають за спеціальністю. У цьому випадку присвоєна кваліфікаційна категорія поширюється на все педагогічне навантаження. Необхідною умовою при цьому є підвищення кваліфікації з предметів інваріантної складової змісту загальної середньої освіти.

{ Пункт розділу III в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

3.26. Особи з повною вищою педагогічною освітою або іншою повною вищою освітою, прийняті на посади педагогічних працівників за спеціальностями, фахівці з яких не готувалися вищими навчальними закладами або підготовлені у недостатній кількості, за умови проходження ними підвищення кваліфікації, атестуються як такі, що мають відповідну освіту.

3.27. За педагогічними працівниками, які переходять на роботу з одного навчального закладу до іншого, а також на інші педагогічні посади у цьому самому закладі, зберігаються присвоєні кваліфікаційні категорії (тарифні розряди) та педагогічні звання до наступної атестації.

За педагогічними працівниками, які переходять на посади методистів, вихователів-методистів, зберігаються присвоєні попередньою атестацією кваліфікаційні категорії. Атестація таких працівників здійснюється не пізніше ніж через два роки після переходу на посаду методиста або вихователя-методиста.

При переході педагогічного працівника з методичної установи на педагогічні посади до навчального закладу за ним зберігається присвоєна раніше кваліфікаційна категорія до наступної атестації. *{ Пункт розділу III в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }*

3.28. Педагогічні працівники, яким у міжатестаційний період присуджено наукові ступені або присвоєно вчені звання, атестуються без попереднього проходження підвищення кваліфікації, якщо їх діяльність за профілем збігається з присудженим науковим ступенем або присвоєним вченим званням.

{ Пункт розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

3.29. Контроль за додержанням порядку проведення атестації педагогічних працівників здійснюється керівниками навчальних та інших закладів, органів управління освітою, де створено атестаційні комісії.

3.30. Кваліфікаційна категорія та педагогічне звання, присвоєні педагогічному працівнику за результатами атестації, можуть змінюватися лише за рішенням атестаційної комісії.

{ Розділ III доповнено новим пунктом 3.30 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки N 1135 ([з1417-13](#)) від 08.08.2013 }

IV. Умови та порядок присвоєння кваліфікаційних категорій

4.1. Атестація на відповідність займаній посаді з присвоєнням кваліфікаційних категорій проводиться щодо вчителів та викладачів усіх спеціальностей, а також щодо вчителів-дефектологів, методистів, вихователів, вихователів-методистів, соціальних педагогів, практичних психологів, логопедів, вчителів-логопедів, завідувачів логопедичними пунктами, педагогів-організаторів, концертмейстерів, художніх керівників, музичних керівників, інструкторів з фізкультури, праці та слухових кабінетів, які мають вищу

педагогічну або іншу вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра (далі - повна вища освіта), зокрема:

вчителі - повну вищу педагогічну освіту з предметів, які викладають;

вчителі початкових класів - повну вищу педагогічну освіту за спеціальністю початкова освіта, початкове навчання або які мають дві освіти, одна з яких - вища педагогічна за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста (до введення в дію Закону України "Про освіту" ([1060-12](#)) (у редакції Закону України від 23.03.96 N 100/96-ВР) ([100/96-ВР](#)) - середня спеціальна освіта) (далі - неповна вища освіта) або вищу педагогічну з цієї самої спеціальності за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (далі - базова вища освіта) та повну вищу педагогічну освіту за іншим фахом;

вчителі-дефектологи (логопеди, сурдопедагоги, тифлопедагоги, олігофренопедагоги) - повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності дефектологія (логопедія, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка) або корекційна освіта (за нозологіями);

викладачі професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації - повну вищу педагогічну освіту або іншу повну вищу освіту та пройшли спеціальну педагогічну підготовку;

соціальні педагоги - повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності соціальна педагогіка;

педагоги-організатори - повну вищу педагогічну освіту незалежно від спеціальності;

методисти методичних кабінетів (центрів), інститутів післядипломної освіти, професійно-технічних, позашкільних та вищих навчальних закладів (I-II рівнів акредитації - повну вищу педагогічну або іншу фахову освіту з напряму методичної роботи; { Абзац восьмий пункту 4.1 розділу IV в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

практичні психологи - повну вищу освіту зі спеціальності практична психологія, психологія;

завідувачі логопедичними пунктами, логопеди - повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності корекційна освіта;

вихователі груп продовженого дня загальноосвітніх навчальних закладів, вихователі шкіл-інтернатів та професійно-технічних навчальних закладів - повну вищу педагогічну освіту;

вихователі-методисти, вихователі дошкільних навчальних закладів - повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності дошкільна освіта, дошкільне виховання або які мають дві освіти, одна з яких - неповна вища педагогічна або базова педагогічна з цієї самої спеціальності, а друга - повна вища педагогічна освіта за іншим фахом;

викладачі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання), концертмейстери - повну вищу фахову освіту або які мають дві освіти, одна з яких - неповна вища фахова або базова фахова освіта, а друга - повна вища педагогічна освіта відповідного спрямування;

художні керівники - повну вищу фахову освіту або які мають дві освіти, одна з яких - неповна вища або базова освіта з цієї самої спеціальності, а друга - повна вища педагогічна освіта за іншим фахом;

музичні керівники дошкільних навчальних закладів - повну вищу музично-педагогічну освіту або які мають дві освіти, одна з яких - неповна вища або базова музична освіта, а друга - повна вища педагогічна освіта за іншим фахом;

інструктори з фізкультури - повну вищу фахову педагогічну освіту (для дошкільних навчальних закладів - повну вищу фахову педагогічну освіту або які мають повну вищу педагогічну освіту за спеціальністю дошкільна освіта);
{ Абзац шістнадцятий пункту 4.1 розділу IV в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

інструктори слухових кабінетів навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом - повну вищу педагогічну освіту за спеціальністю дефектологія (сурдопедагогіка) або корекційна освіта (за нозологіями);

інструктори з праці - повну вищу фахову педагогічну освіту.

4.2. За результатами атестації педагогічним працівникам присвоюються кваліфікаційні категорії: "спеціаліст", "спеціаліст другої категорії", "спеціаліст першої категорії", "спеціаліст вищої категорії".

4.3. Кваліфікаційна категорія "спеціаліст" присвоюється педагогічним працівникам з повною вищою освітою, діяльність яких характеризується: здатністю забезпечувати засвоєння учнями навчальних програм; знанням основ педагогіки, психології, дитячої та вікової фізіології; знанням теоретичних основ та сучасних досягнень науки з предмета, який вони викладають; використанням інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів у навчально-виховному процесі; вмінням вирішувати педагогічні проблеми; вмінням установлювати контакт з учнями (вихованцями), батьками, колегами по роботі; додержанням педагогічної етики, моралі.

Випускникам вищих навчальних закладів, які отримали повну вищу освіту, при прийомі на роботу встановлюється кваліфікаційна категорія "спеціаліст".
{ Пункт 4.3 розділу IV доповнено абзацом другим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

{ Пункт 4.3 розділу IV із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4.4. Кваліфікаційна категорія "спеціаліст другої категорії" присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією "спеціаліст", та які постійно вдосконалюють свій професійний рівень; використовують диференційований та індивідуальний підхід до учнів; володіють сучасними освітніми технологіями, методичними прийомами, педагогічними засобами, різними формами позаурочної (позанавчальної) роботи та їх якісним застосуванням; застосовують інноваційні технології у навчально-виховному процесі; знають основні нормативно-правові акти у галузі освіти; користуються авторитетом серед колег, учнів та їх батьків.

{ Пункт 4.4 розділу IV із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4.5. Кваліфікаційна категорія "спеціаліст першої категорії" присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією "спеціаліст другої категорії", та які використовують методи компетентнісно-орієнтованого підходу до організації навчального процесу; володіють технологіями творчої педагогічної діяльності з урахуванням особливостей навчального матеріалу і здібностей учнів; впроваджують передовий педагогічний досвід; формують навички самостійно здобувати знання й застосовувати їх на практиці; уміють лаконічно, образно і виразно подати матеріал; вміють аргументувати свою позицію та володіють ораторським мистецтвом.

{ Пункт 4.5 розділу IV із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4.6. Кваліфікаційна категорія "спеціаліст вищої категорії" присвоюється працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією "спеціаліст першої категорії", та які володіють інноваційними освітніми методиками й технологіями, активно їх використовують та поширюють у професійному середовищі; володіють широким спектром стратегій навчання; вміють продукувати оригінальні, інноваційні ідеї; застосовують нестандартні форми проведення уроку (навчальних занять); активно впроваджують форми та методи організації навчально-виховного процесу, що забезпечують максимальну самостійність навчання учнів; вносять пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в навчальному закладі. *{ Пункт 4.6 розділу IV із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }*

4.7. Присвоєння кваліфікаційних категорій за результатами атестації здійснюється послідовно.

Педагогічні працівники, які в міжатастаційний період підготували переможців III етапу всеукраїнських або міжнародних учнівських та студентських олімпіад з базових навчальних предметів; переможців III етапу всеукраїнських або міжнародних спортивних змагань; переможців всеукраїнських конкурсів фахової майстерності серед учнів професійно-технічних навчальних закладів, переможців всеукраїнського конкурсу - захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук, а також педагогічні працівники, які стали переможцями або лауреатами конкурсів фахової майстерності, що проводяться центральними органами виконавчої влади, мають наукові ступені, вчені або почесні звання, якщо їх діяльність за профілем збігається з наявним науковим ступенем, ученим (почесним) званням, атестуються без додержання послідовності в присвоєнні кваліфікаційних категорій та строку проведення позачергової атестації.

4.8. Педагогічні працівники, які не мають повної вищої освіти й працюють на посадах педагогічних працівників, після отримання відповідної повної вищої освіти атестуються на присвоєння кваліфікаційної категорії "спеціаліст другої категорії" за наявності стажу роботи на педагогічній посаді не менше двох років; "спеціаліст першої категорії" - не менше п'яти років; "спеціаліст вищої категорії" - не менше восьми років.

За педагогічними працівниками, які отримали другу повну вищу педагогічну освіту й перейшли на посаду за отриманою спеціальністю, зберігаються присвоєні попередньою атестацією кваліфікаційні категорії. Атестація таких працівників здійснюється не пізніше ніж через два роки після переходу на іншу посаду. { Пункт 4.8 розділу IV доповнено абзацом другим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4.9. Спеціалісти, які перейшли на посади педагогічних працівників до професійно-технічних та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації з виробництва або сфери послуг, а також науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, які перейшли на педагогічні посади, атестуються на присвоєння кваліфікаційної категорії "спеціаліст другої категорії" за наявності не менше двох років стажу роботи на виробництві, у сфері послуг або стажу науково-педагогічної діяльності; "спеціаліст першої категорії" - не менше п'яти років; "спеціаліст вищої категорії" - не менше восьми років.

{ Пункт 4.9 розділу IV в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4.10. Педагогічні працівники з повною вищою педагогічною або іншою повною вищою освітою, які до набрання чинності Законами України "Про дошкільну освіту" ([2628-14](#)), "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), "Про професійно-технічну освіту" ([103/98-ВР](#)) "Про вищу освіту" ([2984-14](#)) працювали й продовжують працювати у навчальних та інших закладах не за фахом, атестуються на відповідність займаній посаді з присвоєнням кваліфікаційних категорій та педагогічних звань як такі, що мають відповідну освіту.

{ Пункт 4.10 розділу IV із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

4.11. Педагогічним працівникам, які не мають повної вищої освіти, а також керівникам гуртків, секцій, студій, інших форм гурткової роботи, працівникам, які працюють на посадах майстра виробничого навчання; культорганізатора; акомпаніатора; екскурсовода; інструктора з туризму; помічника директора з режиму, старшого чергового з режиму, чергового з режиму у загальноосвітніх школах та професійних училищах соціальної реабілітації; асистента вчителя-реабілітолога; консультанта психолого-медико-педагогічної консультації, незалежно від рівня здобутої ними освіти за результатами атестації встановлюються тарифні розряди.

При встановленні тарифного розряду враховуються освітній рівень працівника, професійна компетентність, педагогічний досвід, результативність та якість роботи, інші дані, які характеризують його професійну діяльність.

V. Умови та порядок присвоєння педагогічних звань

5.1. За результатами атестації педагогічним працівникам, які досягли високих показників у роботі, присвоюються педагогічні звання: "викладач-методист", "учитель-методист", "вихователь-методист", "педагог-організатор-методист", "практичний психолог-методист", "керівник гуртка - методист", "старший викладач", "старший учитель", "старший вихователь", "майстер виробничого навчання I категорії", "майстер виробничого навчання II категорії".

5.2. Педагогічні звання "викладач-методист", "учитель-методист", "вихователь-методист", "практичний психолог-методист", "педагог-організатор-методист", "керівник гуртка-методист" можуть присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційну категорію "спеціаліст вищої категорії" (для педагогічного звання "керівник гуртка - методист" - найвищий тарифний розряд та повну вищу освіту), здійснюють науково-методичну і науково-дослідну діяльність, мають власні методичні розробки, які пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами або професійними об'єднаннями викладачів професійно-технічних та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, закладів післядипломної освіти. { Абзац перший пункту 5.2 розділу V із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

Педагогічне звання "вихователь-методист" може присвоюватися музичним керівникам та інструкторам з фізкультури дошкільних навчальних закладів.

5.3. Педагогічні звання "старший викладач", "старший учитель", "старший вихователь" можуть присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційні категорії "спеціаліст вищої категорії" або "спеціаліст першої категорії" та досягли високого професіоналізму в роботі, систематично використовують передовий педагогічний досвід, беруть активну участь у його поширенні, надають практичну допомогу іншим педагогічним працівникам.

5.4. Педагогічним працівникам, які мають базову або неповну вищу педагогічну освіту, можуть присвоюватися педагогічні звання "вихователь-методист" (для музичних керівників, інструкторів з фізкультури та вихователів дошкільних навчальних закладів), "старший учитель", "старший вихователь", якщо стаж їх педагогічної діяльності становить не менш як 8 років та якщо вони мають найвищий тарифний розряд.

{ Пункт 5.4 розділу V із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([z0014-12](#)) від 20.12.2011 }

5.5. Педагогічне звання "майстер виробничого навчання I категорії" може присвоюватися майстрам виробничого навчання, які на високому професійному рівні володіють методикою практичного навчання, ефективно застосовують її у роботі та мають стаж роботи на займаній посаді не менш як 8 років і яким встановлено найвищий тарифний розряд.

5.6. Педагогічне звання "майстер виробничого навчання II категорії" може присвоюватися майстрам виробничого навчання, які добре володіють методами і прийомами виробничого навчання, майстерно застосовують їх у роботі та мають стаж роботи на займаній посаді не менш як 5 років і яким встановлено найвищий тарифний розряд.

{ Пункт 5.7 розділу V виключено на підставі Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

VI. Рішення атестаційних комісій та порядок їх оскарження

6.1. У разі прийняття атестаційною комісією позитивного рішення керівник закладу або органу управління освітою протягом п'яти днів після засідання атестаційної комісії видає відповідний наказ про присвоєння кваліфікаційних категорій (встановлення тарифних розрядів), педагогічних звань.

Наказ у триденний строк доводиться до відома педагогічного працівника під підпис та подається в бухгалтерію для нарахування заробітної плати (з дня прийняття відповідного рішення атестаційною комісією).

6.2. У разі прийняття атестаційною комісією рішення про відповідність працівника займаній посаді за умови виконання певних заходів, спрямованих на усунення виявлених недоліків, атестаційна комісія у встановлений нею строк, але не більше одного року, проводить повторну атестацію з метою перевірки їх виконання та приймає рішення про відповідність або невідповідність працівника займаній посаді.

{ Пункт 6.2 розділу VI із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 1473 ([з0014-12](#)) від 20.12.2011 }

6.3. У разі прийняття атестаційною комісією рішення про невідповідність педагогічного працівника займаній посаді керівником навчального чи іншого закладу або органу управління освітою може бути прийнято рішення про розірвання трудового договору з додержанням вимог законодавства про працю.

Розірвання трудового договору за таких підстав допускається у разі, якщо неможливо перевести працівника за його згодою на іншу роботу, яка відповідає його кваліфікації, у тому самому закладі (установі).

Наказ про звільнення або переведення працівника за його згодою на іншу роботу за результатами атестації може бути видано лише після розгляду його апеляцій (у разі їх подання) атестаційними комісіями вищого рівня з дотриманням законодавства про працю.

6.4. Педагогічні працівники у десятиденний строк з дня вручення атестаційного листа мають право подати апеляцію на рішення атестаційної комісії до атестаційної комісії вищого рівня.

6.5. Апеляція на рішення атестаційної комісії I рівня подається до атестаційної комісії II рівня. Апеляція на рішення атестаційних комісій I та II рівнів може бути подана до атестаційної комісії III рівня.

6.6. Рішення атестаційних комісій можуть бути оскаржені до суду.

6.7. Апеляція подається у письмовій формі безпосередньо до атестаційної комісії вищого рівня або направляється рекомендованим листом.

В апеляції на рішення атестаційної комісії має бути зазначено: найменування атестаційної комісії, до якої подається апеляція; прізвище, ім'я, по батькові та посада (місце роботи) особи, яка подає апеляцію, її місце проживання; у чому полягає необґрунтованість рішення атестаційної комісії, що оскаржується; перелік документів та інших матеріалів, що додаються; дата подання апеляції. Апеляція підписується особою, яка її подає.

До апеляції додається копія атестаційного листа.

6.8. Атестаційні комісії, до яких подаються апеляції, розглядають їх у двотижневий строк та приймають такі рішення:

1) про відповідність працівника займаній посаді та скасування рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

2) присвоїти відповідну кваліфікаційну категорію та скасувати рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

3) присвоїти відповідне педагогічне звання та скасувати рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

4) залишити рішення атестаційної комісії без змін, а апеляцію без задоволення.

6.9. Апеляції на рішення атестаційних комісій розглядаються за участю осіб, які їх подали, крім випадків, коли вони у письмовій формі відмовилися від особистої участі у розгляді апеляцій або не з'явилися на її засідання.

6.10. Питання атестації педагогічних працівників, не врегульовані цим Типовим положенням, вирішуються атестаційними комісіями III рівня відповідно до чинного законодавства України.

Директор департаменту
загальної середньої та
дошкільної освіти

О.В. Єресько

Додаток
до Типового положення
про атестацію педагогічних
працівників

АТЕСТАЦІЙНИЙ ЛИСТ

I. Загальні дані

Педагогічний працівник, що атестується, _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Дата народження _____

_____ (число, місяць, рік)

Посада, яку займає педагогічний працівник, стаж роботи на займаній посаді на час атестації _____

Загальний стаж педагогічної діяльності (роботи за спеціальністю) _____

Освіта (освітньо-кваліфікаційний рівень, найменування навчального закладу, рік його закінчення, спеціальність) _____

Науковий ступінь (вчене звання) _____

Підвищення кваліфікації протягом останніх 5 років (з якої спеціальності, номер та дата видачі документа, що підтверджує підвищення кваліфікації) _____

Дата та результати проведення попередньої атестації _____

Характеристика діяльності педагогічного працівника у міжатестаційний період _____

II. Результати атестації педагогічного працівника

Рішення атестаційної комісії: _____

(1) відповідає займаній посаді; 2) відповідає займаній посаді за

_____ умови виконання певних заходів; 3) не відповідає займаній посаді)

За результатами атестації:

присвоїти кваліфікаційну категорію _____

_____ ("спеціаліст", "спеціаліст другої категорії",

"спеціаліст першої категорії", "спеціаліст вищої категорії")

порушити клопотання перед атестаційною комісією вищого рівня

_____ (про присвоєння кваліфікаційної категорії "спеціаліст вищої категорії"; про присвоєння педагогічного звання)

Результати голосування: кількість голосів: за _____,
проти _____, утримались _____.

Рекомендації атестаційної комісії (зазначення заходів за умови виконання яких працівник вважається таким, що відповідає займаній посаді)

Голова атестаційної комісії _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Дата атестації _____
(число, місяць, рік)

З рішенням атестаційної комісії ознайомлений _____
(підпис працівника, який атестується)

М.П.

III. Результати атестації атестаційною комісією II (III) рівня*

Рішення атестаційної комісії _____

_____ (присвоїти кваліфікаційну категорію "спеціаліст вищої категорії", педагогічне звання)

Результати голосування: кількість голосів: за _____,
проти _____, утримались _____.

Голова атестаційної комісії _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Дата атестації _____
(число, місяць, рік)

З рішенням атестаційної комісії ознайомлений _____
(підпис працівника, який атестується)

М.П.

IV. Результати розгляду апеляцій на рішення
атестаційних комісій I та II рівнів**

Результати голосування: кількість голосів: за _____,
проти _____, утримались _____.

Голова атестаційної комісії _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Дата атестації _____
(число, місяць, рік)

З рішенням атестаційної комісії ознайомлений _____
(підпис працівника, який атестується)

М.П.

---

* Заповнюється у разі присвоєння кваліфікаційної категорії "спеціаліст вищої категорії" та педагогічних звань.

** Заповнюється у разі подання апеляції.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ**

Н А К А З

23.07.2010 N 736/902/758

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 листопада 2010 р.
за N 1196/18491

**Про затвердження порядків надання платних послуг
державними та комунальними навчальними закладами**

Відповідно до статті 61 Закону України "Про освіту" ([1060-12](#)), статей 64 та 65 Закону України "Про вищу освіту" ([2984-14](#)), постанови Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 N 903 ([903-2009-п](#)) "Про удосконалення механізму регулювання плати за послуги у сфері освіти" **Н А К А З У Є М О**:

1. Затвердити:

1.1. Порядок надання платних освітніх послуг державними та комунальними навчальними закладами, що додається.

1.2. Порядок надання інших платних послуг державними та комунальними навчальними закладами, що додається.

2. Міністерству освіти і науки України забезпечити:

2.1. Подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.

2.2. Розміщення наказу на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України.

3. Установити, що дія цього наказу поширюється на платні освітні та інші послуги, що надаються навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форм власності.

4. Визнати таким, що втратив чинність, Порядок надання платних послуг державними навчальними закладами, затверджений наказом Міністерства освіти

України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України від 27.10.97 N 383/239/131 ([z0596-97](#)), зареєстрований у міністерстві юстиції України 12.12.97 за N 596/2400.

5. Керівникам навчальних закладів встановити перелік платних освітніх та інших послуг, що надаються навчальним закладом, із зазначенням часу, місця, способу та порядку надання кожної з послуг, розрахунку їх вартості та особи, відповідальної за їх надання.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступників Міністрів відповідно до розподілу обов'язків.

7. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр освіти і науки України

Д. Табачник

Міністр економіки України

В. Цушко

В.о. Міністра фінансів України

В. Копилов

ПОГОДЖЕНО:

Перший заступник Керівника
Спільного представницького
органу профспілок

В.М. Ткачов

Голова Антимонопольного
комітету України

О. Костусєв

Президент Спільки орендарів
і підприємців України

Віктор Хмільовський

В.о. президента Спільки
підприємців малих, середніх і
приватизованих підприємств України

В.Биковець

В.о. Голови Державного
комітету України з питань
регуляторної політики та підприємництва

Г. Яцишина

В.о. президента Всеукраїнської
асоціації роботодавців

В.Биковець

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти

і науки України,

Міністерства економіки України,

Міністерства фінансів України

23.07.2010 N 736/902/758

Зареєстровано в Міністерстві

юстиції України

30 листопада 2010 р.

за N 1196/18491

ПОРЯДОК

надання платних освітніх послуг

державними та комунальними навчальними закладами

І. Загальні положення

1.1. Дія цього Порядку поширюється на навчальні заклади, що належать до державної і комунальної форм власності, у частині надання послуг відповідно до розділу 1 Переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 N 796 ([796-2010-п](#)) (із змінами) (далі - Перелік).

1.2. При наданні платних освітніх послуг застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють надання послуг у сфері освітньої діяльності.

1.3. У цьому Порядку наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

замовник - фізична чи юридична особа, яка на підставі договору (контракту, заяви) з навчальним закладом замовляє навчальному закладу платну освітню послугу для себе або іншої особи, беручи на себе фінансові зобов'язання щодо її оплати;

індекс інфляції - визначений у встановленому законодавством порядку офіційний індекс інфляції за попередній календарний рік;

навчальні заклади - дошкільні, позашкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади, заклади післядипломної освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки, методичні установи, інші установи та заклади системи освіти. До навчальних закладів у цьому Порядку віднесено також навчальні заклади - структурні підрозділи навчальних закладів, що діють згідно із затвердженими положеннями, мають окремо визначений в установленому порядку ліцензований обсяг і безпосередньо надають платні освітні послуги;

особи, які навчаються, - діти дошкільного віку, вихованці, учні дошкільних навчальних закладів; вихованці, учні, слухачі позашкільних навчальних закладів; учні, вихованці загальноосвітніх навчальних закладів; учні, слухачі

професійно-технічних навчальних закладів; студенти, курсанти навчальних закладів цивільної авіації, морського та річкового флоту, Севастопольського інституту атомного машинобудування, екстерни, асистенти - стажисти, інтерни, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, здобувачі, слухачі вищих навчальних закладів; інші громадяни, яким навчальними закладами надаються платні освітні послуги;

послуга - термін вживається у значенні, визначеному Законом України "Про захист прав споживачів" ([1023-12](#)).

1.4. Навчальний заклад зобов'язаний:

безкоштовно надати замовнику повну, доступну та достовірну інформацію щодо порядку та умов надання конкретної платної освітньої послуги, її вартості, порядку та строку оплати;

оприлюднити:

визначену у встановленому цим Порядком вартість платної освітньої послуги, що надається для здобуття освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем, підвищення кваліфікації або для здобуття наукового ступеня, - не пізніше ніж за один місяць до дати прийому заяв від осіб, що бажають її отримати;

вартість інших платних освітніх послуг - не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку їх надання.

1.5. Платні освітні послуги можуть надаватись тими самими структурними підрозділами, що здійснюють навчання громадян за державним замовленням.

1.6. Платні освітні послуги надаються на підставі письмової заяви - для фізичної особи; договору (контракту) - для фізичної або юридичної особи.

На підставі договору (контракту) надаються платні освітні послуги відповідно до пунктів 1-4, 9-11 розділу 1 Переліку ([796-2010-п](#)).

Інші платні освітні послуги надаються на підставі письмової заяви, що складається замовником у довільній формі.

При порушенні замовником умов договору (контракту, заяви) кошти, отримані навчальним закладом, залишаються згідно з умовами договору (контракту, заяви) у розпорядженні навчального закладу для виконання його статутних завдань згідно з чинним законодавством.

1.7. Кошти, отримані навчальним закладом від надання платних освітніх послуг, зараховуються на відповідні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства України, та використовуються згідно із затвердженим кошторисом навчального закладу з урахуванням вимог законодавства.

У разі якщо у ліцензії вищого навчального закладу, крім його ліцензованих обсягів, окремо зазначені також ліцензовані обсяги його структурних підрозділів - навчальних закладів такого самого або нижчого рівня акредитації, відповідні рахунки відкриваються окремо для навчального закладу та окремо для кожного з його структурних підрозділів, що має визначений ліцензований обсяг.

1.8. Матеріальні цінності, майно навчального закладу, придбане або створене за рахунок коштів, отриманих від платних освітніх послуг, належить навчальному закладу на правах, визначених чинним законодавством, та використовується ним для виконання своїх функціональних повноважень.

II. Встановлення вартості платних освітніх послуг

2.1. Встановлення вартості платної освітньої послуги здійснюється на базі економічно обґрунтованих витрат, пов'язаних з її наданням.

Калькуляційною одиницею при цьому є вартість отримання відповідної платної освітньої послуги однією фізичною особою за весь період її надання у повному обсязі.

У разі якщо строк надання платної освітньої послуги перевищує один календарний рік, а відповідно до чинних нормативно-правових актів замовник має право здійснювати оплату послуги частинами, у відповідному договорі (контракті) зазначаються всі поетапні суми та строки сплати.

Відповідно до цього Порядку навчальний заклад може диференціювати розмір плати за надання платної освітньої послуги виходячи з ліцензованого обсягу, співвідношення попиту та пропозиції за конкретними напрямками (спеціальностями) навчання на державному (регіональному) ринку освітніх послуг.

У разі встановлення навчальним закладом диференційованих розмірів навчальний заклад зобов'язаний дотримуватись такого розрахунку:

$$\sum_{n} S K \times B = \sum_{n} S K \times P,$$

де: S - знак суми;

K - контингент, який планується зарахувати на навчання для отримання конкретної освітньої послуги у плановому періоді, тобто кількість осіб, що подадуть заяви до навчального закладу (укладуть договори, контракти з навчальним закладом) для отримання освітніх послуг різних видів, визначених у пункті 1.6 розділу I;

B - калькуляційна одиниця кожної платної освітньої послуги, визначена відповідно до цього Порядку, тобто вартість надання конкретної освітньої послуги за весь період її надання у повному обсязі одній фізичній особі, яка буде зарахована на навчання у плановому періоді;

P - кошти, що сплачує замовник за надання навчальним закладом конкретної платної освітньої послуги одній фізичній особі за весь період її надання у повному обсязі, яка зазначена в договорі (контракті, заяві), платіжному дорученні, іншому аналогічному документі;

n - номенклатура (перелік) всіх видів платних освітніх послуг, що надає навчальний заклад у плановому періоді.

2.2. Складовими вартості витрат є:

витрати на оплату праці працівників;

нарахування на оплату праці відповідно до законодавства;

безпосередні витрати та оплата послуг інших організацій;

капітальні витрати;

індексація заробітної плати, інші витрати відповідно до чинного законодавства.

2.3. До витрат на оплату праці працівників, які залучені до надання платної освітньої послуги, враховуються розміри посадових окладів, ставок заробітної плати (у тому числі погодинної оплати), підвищення, доплати, надбавки та інші виплати обов'язкового характеру, визначені відповідними нормативно-правовими актами.

При формуванні витрат на оплату праці працівників, що залучені до надання платної освітньої послуги, також можуть враховуватись виплати, що носять заохочувальний характер, у порядку, встановленому законодавством та колективними договорами.

У витратах на оплату праці враховується оплата праці працівників, які не перебувають у штаті навчального закладу, але залучені до надання платних освітніх послуг.

Оплата праці таких працівників здійснюється на підставі трудових договорів та договорів цивільно-правового характеру за тими самими умовами та розмірами оплати праці, за якими здійснюється оплата праці відповідних штатних працівників.

У разі залучення до надання платної освітньої послуги визнаних, видатних вітчизняних та іноземних фахівців для проведення одного або декількох навчальних занять, лекцій, майстер-класів тощо оплата їхньої праці здійснюється на підставі окремо укладених договорів цивільно-правового характеру.

Кількість працівників відповідної кваліфікації, залучених до надання платних освітніх послуг, з відповідними розмірами посадових окладів (тарифних ставок, ставок заробітної плати), а також кількість годин їх роботи визначаються виходячи з необхідності врахування всього обсягу виконуваних робіт відповідно до затверджених норм навантаження або часу, необхідного для виконання тих чи інших видів робіт.

За відсутності затверджених норм зазначені показники визначаються розрахунково.

Кількість ставок працівників викладацького складу, що залучаються до надання платних освітніх послуг, визначається відповідно до чинних нормативно-правових актів на основі навчальних планів, затверджених для кожного напрямку, спеціальності, дисципліни (предмета) з урахуванням поділу груп на підгрупи при вивченні окремих дисциплін (предметів) або при виконанні окремих видів навчальних занять, затверджених норм часу на виконання тих чи інших видів навчальної роботи (у тому числі при індивідуальній формі навчання), за винятком годин, відведених для самостійної роботи, та з урахуванням встановленого співвідношення викладач - студент у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації.

Кількість ставок (штатних одиниць) інших працівників, які враховуються при обчисленні вартості платних освітніх послуг, визначається виходячи з необхідності врахування всіх функцій і видів робіт, які безпосередньо пов'язані з організацією надання платних освітніх послуг замовникам. Для цього використовуються затверджені у встановленому порядку штатні нормативи,

встановлені для навчальних закладів різних типів, або штатні розписи навчальних закладів, затверджені у встановленому порядку.

Кількість ставок (штатних одиниць) працівників, для яких немає затверджених у встановленому порядку штатних нормативів або які виконують функції із забезпечення діяльності навчального закладу в цілому (автотранспортні підрозділи, планові та бухгалтерські служби тощо), визначається виходячи із затвердженого у встановленому порядку штатного розпису навчального закладу з урахуванням необхідності забезпечення виконання навчальним закладом статутних завдань у повному обсязі.

2.4. Нарахування на оплату праці, в тому числі: збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, на обов'язкове соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності тощо, здійснюються у розмірах, передбачених чинним законодавством.

2.5. До безпосередніх витрат та оплати послуг інших організацій при визначенні вартості платних освітніх послуг належать матеріальні витрати, що використовуються на надання освітніх послуг, у тому числі на придбання сировини, матеріалів, інвентарю, інструментів, запасних частин, медикаментів, витратних матеріалів до комп'ютерної та оргтехніки, канцелярських товарів, бланкової та навчальної документації, що використовується при наданні платних освітніх послуг, паливно-мастильних матеріалів, хімікатів, білизни, спецодягу, обмундирування та фурнітури до нього, спортивного одягу, комунальних послуг та енергоносіїв, захисних пристроїв, харчування у випадках, передбачених статутами (положеннями) навчальних закладів або законодавством; проведення поточного ремонту, технічного огляду і технічного обслуговування основних фондів, що використовуються для надання платних освітніх послуг, службові відрядження та стажування, пов'язані з наданням платних освітніх послуг, оплата послуг зв'язку, засобів сигналізації, ліцензій для надання платних освітніх послуг.

Вартість сировини і матеріалів, що використовуються під час навчальних занять, розраховується відповідно до затверджених в установленому порядку навчальних планів з кожного напрямку, спеціальності, дисципліни (предмета), виду навчальних занять та форми організації навчання, а паливно-мастильних матеріалів, крім того, виходячи з технічних характеристик транспортних засобів та тривалості їх роботи при наданні відповідної платної освітньої послуги.

Витрати на оплату послуг сторонніх організацій, що залучаються навчальними закладами для надання платних освітніх послуг, включають оплату виконання обов'язкових робіт, які не можуть бути виконані працівниками навчальних закладів і які повинні бути здійснені кваліфікованими фахівцями сторонніх організацій (у тому числі суб'єктами господарювання), придбання та тиражування методичних матеріалів, передплату періодичних видань.

Це, зокрема, оплата всіх банківських послуг (у тому числі за готівкове обслуговування), оплата за ветеринарні послуги, охорону, встановлення

пожежної та охоронної сигналізації, юридичні та інформаційні послуги, що забезпечують виконання навчальним закладом його статутних завдань, оренду, встановлення лічильників і спеціального обладнання, їх перевірку та гарантійне (післягарантійне) обслуговування, поточний ремонт, що здійснюється залученими юридичними особами, установами та подальше супроводження програмного забезпечення, послуг зв'язку (у тому числі мобільного), за послуги Інтернет-провайдерів.

Крім витрат, наведених у пункті 2.5 цього розділу, включаються відрахування, які обчислюються від загального розміру витрат на оплату праці і які не включаються до нарахувань на оплату праці (зокрема відрахування профспілковим організаціям), плата за отримання ліцензій та акредитації, дозволів, отримання яких є необхідною умовою для надання того чи іншого виду платних освітніх послуг, витрати на обов'язковий медичний огляд працівників, заходи з охорони праці та безпеки, охорони навколишнього природного середовища, страхування транспортних засобів, що використовуються при наданні платних освітніх послуг.

Вартість безпосередніх витрат та оплата послуг інших організацій вираховуються прямим розрахунком на основі: встановлених чинними нормативно-правовими актами ставок орендної плати або витрат на оренду приміщень інших підприємств, що використовуються у навчальному процесі, вартість оренди яких встановлена згідно з укладеними договорами оренди, строку надання тієї чи іншої платної освітньої послуги, площ, що використовуються для її надання; інших видатків, що необхідні для надання замовлених платних освітніх послуг, норм витрат та тарифів відповідно до затверджених в установленому порядку нормативів, порядку розрахунку за комунальні послуги та спожиті енергоносії (за опалювальний сезон або рівномірно протягом року).

У тих випадках, коли прямий розрахунок вартості безпосередніх витрат, оплати послуг інших організацій здійснити неможливо, їх вартість визначається виходячи з фактичних витрат на одиницю наданої аналогічної платної освітньої послуги, що склались у цьому навчальному закладі за минулий звітний період, з урахуванням індексу інфляції.

2.6. До капітальних витрат на придбання (створення) основних засобів включаються витрати на забезпечення надання навчальним закладам платних освітніх послуг, а саме:

придбання або створення основних засобів, зокрема навчального, лабораторного, спортивного, виробничого обладнання, приладів, механізмів, споруд, меблів, комп'ютерної та оргтехніки, придбання навчальної літератури, оновлення бібліотечних фондів;

капітальне будівництво, придбання, ремонт, реконструкцію та реставрацію приміщень, будівель, споруд, транспортних засобів, що використовуються у навчальному процесі (у тому числі придбання будівельних матеріалів, виготовлення проектно-кошторисної документації);

придбання програмного забезпечення (у тому числі з передачею прав на користування), авторських та суміжних прав.

Капітальні витрати враховуються у розмірі до 10 відсотків в межах вартості платної освітньої послуги, встановленої відповідно до цього Порядку, з урахуванням положень абзаців п'ятого та шостого пункту 2.1 цього розділу.

Директор Департаменту
економіки та фінансування МОН

С.В. Даниленко

Заступник начальника
Держцінінспекції Мінекономіки

Л.П. Єфімова

Заступник Директора Департаменту
фінансів освіти, науки та культури Мінфіну

В.А. Воробйов

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України,
Міністерства економіки України,
Міністерства фінансів України
23.07.2010 N 736/902/758

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 листопада 2010 р.
за N 1196/18491

ПОРЯДОК
надання інших платних послуг
державними та комунальними навчальними закладами

I. Загальні положення

1.1. Дія цього Порядку поширюється на навчальні заклади, що належать до державної і комунальної форм власності, у частині надання платних послуг, відповідно до розділів 2-8 Переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 N 796 ([796-2010-п](#)) (із змінами) (далі - Перелік).

1.2. При наданні платних послуг, що не належать безпосередньо до сфери освітньої діяльності, застосовуються нормативно-правові акти, які регулюють надання послуг у відповідній сфері діяльності.

1.3. У цьому Порядку наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

замовник - фізична чи юридична особа, яка на підставі договору (контракту, заяви) з навчальним закладом замовляє навчальному закладу платну послугу для себе або іншої особи, беручи на себе фінансові зобов'язання щодо її оплати;

індекс інфляції - визначений у встановленому законодавством порядку офіційний індекс інфляції за попередній календарний рік;

навчальні заклади - дошкільні, позашкільні, загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади, заклади післядипломної освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки, методичні установи, інші установи та заклади системи освіти. До навчальних закладів у цьому Порядку віднесено також навчальні заклади - структурні підрозділи навчальних закладів, що діють згідно із затвердженими положеннями та безпосередньо надають платні послуги замовникам;

послуга - термін вживається у значенні, визначеному Законом України "Про захист прав споживачів" ([1023-12](#)).

1.4. Навчальний заклад зобов'язаний безкоштовно надати замовнику повну, доступну та достовірну інформацію щодо порядку та умов надання конкретної платної послуги, її вартості, порядку та строку оплати.

1.5. Для надання платних послуг можуть визначатися структурні підрозділи навчальних закладів з відображенням зазначених функцій у положенні, що затверджується керівником цього навчального закладу.

1.6. Платні послуги, визначені цим Порядком, надаються на підставі:

письмової заяви - для фізичної особи, що складається в довільній формі;

договору (контракту) - для фізичної або юридичної особи;

за фактом оплати надання платної послуги у порядку, визначеному законодавством.

У разі якщо відповідно до чинних нормативно-правових актів замовник має право здійснювати оплату послуги частинами, у відповідному договорі (контракті) зазначаються всі поетапні суми та строки сплати.

Кошти, отримані навчальним закладом за порушення замовником договірних зобов'язань, залишаються згідно з умовами договору (контракту, заяви) у розпорядженні навчального закладу та використовуються для виконання його статутних завдань.

1.7. Кошти, отримані навчальним закладом від надання платних послуг, зараховуються на відповідні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства України, та використовуються згідно із затвердженим кошторисом навчального закладу з урахуванням вимог законодавства.

У разі якщо у ліцензії вищого навчального закладу, крім його ліцензованих обсягів, окремо зазначені також ліцензовані обсяги його структурних підрозділів

- навчальних закладів такого самого або нижчого рівня акредитації, відповідні рахунки відкриваються окремо для навчального закладу та окремо для кожного з його структурних підрозділів, що має визначений ліцензований обсяг.

II. Встановлення вартості платних послуг

2.1. Встановлення вартості платної послуги здійснюється на базі економічно обґрунтованих витрат, пов'язаних з її наданням.

Розмір плати за надання конкретної послуги визначається на підставі її вартості, що розраховується на весь строк її надання та у повному обсязі.

Навчальний заклад самостійно визначає калькуляційну одиницю за кожною платною послугою, щодо якої здійснюється розрахунок вартості.

2.2. Складовими витрат є:

витрати на оплату праці працівників;

нарахування на оплату праці відповідно до законодавства;

безпосередні витрати та оплата послуг інших організацій;

капітальні витрати;

індексація заробітної плати, інші витрати відповідно до чинного законодавства.

2.3. До витрат на оплату праці працівників, які залучені до надання платної послуги, враховуються розміри посадових окладів, ставок заробітної плати (у тому числі погодинної оплати), підвищення, доплати, надбавки та інші виплати обов'язкового характеру, визначені відповідними нормативно-правовими актами.

При формуванні витрат на оплату праці працівників, що залучені до надання платної послуги, можуть враховуватись виплати, що носять заохочувальний характер, матеріальна допомога у порядку, встановленому законодавством та колективними договорами.

У витратах на оплату праці працівників, які залучені до надання платної послуги, враховується оплата праці працівників, які не перебувають у штаті навчального закладу, але залучені до її надання.

Оплата праці таких працівників здійснюється на підставі трудових договорів та договорів цивільно-правового характеру за тими самими розмірами та умовами оплати праці, за якими здійснюється оплата праці відповідних штатних працівників.

Кількість ставок (штатних одиниць) працівників, які залучаються до надання платної послуги, визначається виходячи з необхідності врахування всіх функцій і видів робіт, які безпосередньо пов'язані з організацією надання кожної конкретної платної послуги замовникам. Для цього можуть використовуватись затверджені у встановленому порядку штатні нормативи, встановлені для установ та закладів різних типів, що функціонують у відповідній сфері діяльності (громадське харчування, побутове обслуговування, туризм, будівництво, транспорт тощо), або штатні розписи навчальних закладів, затверджені вищестоящою установою у встановленому порядку.

2.4. Нарухування на оплату праці, у тому числі: збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, на обов'язкове соціальне страхування у зв'язку з

тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, встановлюються у розмірах, передбачених законодавством.

2.5. До безпосередніх витрат та оплати послуг інших організацій належать матеріальні витрати, що використовуються при наданні платних послуг замовникам, у тому числі на придбання сировини, матеріалів, інвентарю, інструментів, запасних частин, медикаментів, витратних матеріалів до комп'ютерної та оргтехніки, канцелярських товарів, бланкової та іншої документації, що використовується при наданні платної послуги, паливно-мастильних матеріалів, хімікатів, білизни, спецодягу, обмундирування та фурнітури до нього, спортивного одягу, комунальних послуг та енергоносіїв, захисних пристроїв, харчування у випадках, передбачених законодавством; проведення поточного ремонту, технічного огляду і технічного обслуговування основних фондів, що використовуються для надання послуг; службові відрядження, пов'язані з наданням платних послуг, оплата послуг зв'язку, засобів сигналізації, ліцензій для надання платних послуг.

Витрати на оплату послуг інших організацій, що залучаються навчальними закладами для надання замовникам послуг на належному рівні, включають оплату виконання обов'язкових робіт, які не можуть бути виконані працівниками навчальних закладів і які повинні бути здійснені професійними фахівцями інших організацій (у тому числі суб'єктами господарювання).

Це, зокрема, оплата всіх банківських послуг (у тому числі за готівкове обслуговування), ветеринарних послуг, за послуги охорони, встановлення пожежної та охоронної сигналізації, за юридичні та інформаційні послуги, оренду, встановлення лічильників і спеціального обладнання та їх перевірка, гарантійне та післягарантійне обслуговування, поточний ремонт, що здійснюється залученими юридичними особами, установами та подальше супроводження програмного забезпечення, послуг зв'язку (у тому числі мобільного), за послуги Інтернет-провайдерів.

Крім витрат, перелічених у пункті 2.5 цього розділу, включаються відрахування, які обчислюються від загального розміру витрат на оплату праці і які не включаються до нарахувань на оплату праці (зокрема відрахування профспілковим організаціям), плата за отримання ліцензій, дозволів, отримання яких є необхідною умовою для надання замовникам того чи іншого виду платних послуг, витрати на обов'язковий медичний огляд працівників, заходи з охорони праці та безпеки, охорони навколишнього природного середовища, страхування транспортних засобів, що використовуються при наданні платних послуг.

Вартість безпосередніх витрат та оплати послуг інших організацій вираховуються прямим розрахунком на основі встановлених чинними нормативно-правовими актами ставок орендної плати, строку надання тієї чи іншої платної послуги, площ, що використовуються для її надання; інших видатків, що необхідні для надання замовлених послуг, норм витрат та тарифів відповідно до затверджених в установленому порядку нормативів, порядку

розрахунку за комунальні послуги та спожиті енергоносії (за опалювальний сезон або рівномірно протягом року).

У тих випадках, коли прямий розрахунок вартості безпосередніх витрат оплати послуг інших організацій здійснити неможливо, їх вартість визначається виходячи з фактичних витрат на одиницю наданої аналогічної послуги, що склались у навчальному закладі за минулий звітний період, та індексу інфляції.

2.6. До капітальних витрат на придбання (створення) основних засобів включаються витрати на: придбання або створення основних засобів, зокрема лабораторного, спортивного, виробничого обладнання, обладнання для закладів культури, громадського харчування, гуртожитків, готелів, пралень, хімчисток; випуск навчальної літератури; придбання приладів, механізмів, споруд, меблів, комп'ютерної та оргтехніки, оновлення бібліотечних фондів; капітальне будівництво, придбання, ремонт, реконструкцію та реставрацію приміщень, будівель, споруд, транспортних засобів (у тому числі придбання будівельних матеріалів, виготовлення проектно-кошторисної документації); придбання програмного забезпечення (у тому числі з передачею прав на користування), авторських та суміжних прав.

Капітальні витрати враховуються у розмірі до 10 відсотків у межах вартості платної послуги, встановленої відповідно до цього Порядку.

Директор Департаменту
економіки та фінансування МОН

С.В. Даниленко

Заступник начальника
Держцінінспекції Мінекономіки

Л.П. Єфімова

Заступник Директора Департаменту
фінансів освіти, науки та культури Мінфіну

В.А. Воробйов

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Н А К А З

20.06.2011 N 596

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 липня 2011 р.
за N 857/19595

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Парк педагогічної майстерності"

Відповідно до підпункту 35 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, затвердженого Указом Президента України від 08.04.2011 N 410 ([410/2011](#)), з метою підтримки творчої педагогічної діяльності працівників загальноосвітніх навчальних закладів і популяризації педагогічних здобутків у створенні системи виховної роботи **Н А К А З У Ю**:

1. Затвердити Положення про Всеукраїнський конкурс "Парк педагогічної майстерності", що додається.

2. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести до відома керівників органів управління освітою, загальноосвітніх навчальних закладів Положення про Всеукраїнський конкурс "Парк педагогічної майстерності".

3. Інституту інноваційних технологій та змісту освіти (Удод О.А.) забезпечити:

організацію та проведення конкурсу;

подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України у встановленому порядку.

4. Розмістити цей наказ на офіційному веб-сайті Міністерства www.mon.gov.ua.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

ПОГОДЖЕНО:

Голова Національної
спілки журналістів

Д.В. Табачник

І. Лубченко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
20.06.2011 N 596

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 липня 2011 р.
за N 857/19595

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський конкурс** **"Парк педагогічної майстерності"**

I. Загальні положення

1.1. Всеукраїнський конкурс "Парк педагогічної майстерності" (далі - конкурс) проводиться Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (далі - Міністерство), Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - Інститут).

1.2. Конкурс проводиться за темою "Система виховання як засіб формування конкурентоспроможної особистості з високим рівнем життєвих компетенцій" та з метою підтримки творчої педагогічної діяльності працівників загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та форм власності (далі - заклади) і поширення педагогічних здобутків у створенні системи виховання.

1.3. Основними завданнями конкурсу є:

виявлення та підтримка талановитих педагогічних працівників закладів;
поширення кращого досвіду роботи щодо створення системи виховання в закладах;

створення інформаційного банку даних кращого педагогічного досвіду роботи педагогічних колективів;

привернення уваги органів виконавчої влади, науковців, громадськості до питань виховання молодого покоління.

II. Учасники конкурсу

2.1. Учасниками конкурсу є заклади (далі - учасники).

2.2. Учасники мають право після завершення кожного етапу ознайомитись з експертною оцінкою журі.

III. Вимоги до проектів

3.1. Для участі в конкурсі учасники подають творчі роботи у вигляді проектів (далі - проекти), що представляють собою інноваційний підхід до побудови системного виховного процесу, запровадження інноваційних виховних технологій і результативності педагогічної діяльності в закладі.

3.2. До номінації "Галерея інноваційного пошуку" подаються проекти у вигляді опису системи методичної роботи щодо реалізації єдиної виховної мети, організації змістовного дозвілля дітей та учнівської молоді, учнівського самоврядування з впровадженням інноваційних виховних технологій педагогічних колективів, вчителів, класних керівників, заступників директора з навчально-виховної, виховної роботи, керівників гуртків, секцій, педагогів-організаторів.

3.3. До номінації "Майстерня професійного самовдосконалення" подаються проекти у вигляді методичних розробок із самоосвіти педагогів, психологів, соціальних педагогів, педагогів-організаторів у впровадженні новітніх технологій, форм та методів виховання.

3.4. До номінації "Галерея дозвілля" подаються проекти у вигляді програм факультативів, спецкурсів, гуртків, секцій та інше, а також методичних та практичних матеріалів з реалізації їх завдань.

3.5. Матеріали подаються в письмовому (формат - А4, інтервал - 1,5, кегель - 14) та електронному вигляді (в текстовому редакторі Word) з визначенням номінації на титульній сторінці.

3.6. У разі потреби подають фото-, відеоматеріали.

На 5-й етап конкурсу подають проекти у вигляді опису системи виховної роботи директори закладу.

IV. Умови, строки проведення конкурсу

4.1. Конкурс проводиться протягом 2011-2015 років за номінаціями:

"Галерея інноваційного пошуку";

"Майстерня професійного самовдосконалення";

"Галерея дозвілля".

Умовами конкурсу передбачається участь педагогічних працівників закладу, батьків та осіб, які їх замінюють.

4.2. Конкурс проводиться поетапно:

1-й етап - 2011 рік за участю психологів, вчителів, які викладають предмети освітніх галузей: мова та література, суспільствознавство, і заступників директора з навчально-виховної роботи, які координують їх діяльність;

2-й етап - 2012 рік за участю соціальних педагогів, вчителів, які викладають предмети освітніх галузей: математика, природознавство, і заступників директора з навчально-виховної роботи, які координують їх діяльність;

3-й етап - 2013 рік за участю вчителів, які викладають предмети освітніх галузей: естетична культура, здоров'я і фізична культура, технології, класних керівників та заступників директора з виховної роботи;

4-й етап - 2014 рік за участю керівників гуртків, секцій, педагогів-організаторів, батьків або осіб, що їх замінюють;

5-й етап - 2015 рік за участю директорів закладів.

Для участі в конкурсі учасниками подається заявка за формою згідно з додатком.

Кожний етап конкурсу проходить у два тури: перший - у вересні - листопаді, другий - грудні - січні.

4.2.1. У вересні - листопаді 1-го - 4-го етапів конкурсу розглядаються надіслані проекти та визначаються переможці для участі у другому турі в кількості п'яти осіб за кожною номінацією.

4.2.2. У грудні - січні 1-го - 4-го етапів переможці першого туру презентують свої проекти, за результатами яких визначаються переможці з кожної номінації.

4.3. На 5-му етапі:

4.3.1. У вересні - листопаді розглядаються надіслані проекти і визначаються шість переможців за результатами участі в попередніх етапах конкурсу.

4.3.2. У грудні - січні відбувається захист проектів із залученням учасників усіх попередніх етапів та інших представників закладу.

4.4. Після завершення другого туру на всіх етапах конкурсу проводиться педагогічний фестиваль з представленням кращих закладів України, які показали високий професійний рівень.

4.5. Критерії експертної оцінки проектів оприлюднюються разом з повідомленням про проведення конкурсу.

V. Журі конкурсу

5.1. Для проведення конкурсу щорічно формується журі, склад якого затверджується наказом Міністерства.

5.2. До складу журі включаються представники Міністерства, Інституту, Національної академії педагогічних наук України (за згодою), наукових установ (за згодою), вищих навчальних закладів (за згодою), Спілки журналістів України (за згодою), а також керівники загальноосвітніх навчальних закладів, вчителі-методисти, які мають досвід практичної та науково-педагогічної діяльності (за згодою).

5.3. Журі очолює голова, який має секретарів за номінаціями.

5.4. Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі.

5.5. Секретарі:

забезпечують ведення документації (протоколу засідань журі, заповнення дипломів переможців);

забезпечують дотримання порядку подання проектів, своєчасне заповнення бланків відомостей експертної оцінки;

систематизують матеріали відповідно до номінацій та за окремими закладами;

забезпечують збереження проектів, поданих на конкурс.

5.6. Журі:

визначає критерії експертної оцінки проектів;
здійснює експертизу проектів, поданих на конкурс;
заповнює бланки відомостей експертної оцінки;
визначає переможців;
забезпечує об'єктивність експертної оцінки проектів.

VI. Нагородження переможців

6.1. Переможці конкурсу отримують дипломи за окремими номінаціями.

6.2. Результати кожного етапу конкурсу узагальнюються Міністерством та оприлюднюються у друкованих виданнях.

VII. Фінансування

Фінансові витрати на нагородження переможців здійснюються за рахунок коштів засновників конкурсу в межах відповідних асигнувань, а також інших коштів, не заборонених законодавством.

Директор департаменту
загальної середньої та
дошкільної освіти

О.В.Єресько

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський конкурс
"Парк педагогічної
майстерності"

ЗАЯВКА
загальноосвітнього навчального закладу
на участь у Всеукраїнському конкурсі
"Парк педагогічної майстерності"

Повне найменування закладу: _____

Форма власності: _____

Директор: _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Місцезнаходження закладу: _____

Контактні телефони: _____

E-mail адреса: _____

Web-сторінка школи: _____

Кількість учнів: _____

Кількість класів: _____

Кількість учителів: _____

Рішення педагогічної ради щодо участі закладу в конкурсі:

(протокол від _____ N ____)

Пріоритетні напрями системи виховання в закладі:

Додаткова інформація про заклад:

Директор _____

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Н А К А З

22.09.2011 N 1099

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 листопада 2011 р.
за N 1318/20056

Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності

*{ Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства
освіти і науки, молоді та спорту
N 29 ([з0152-12](#)) від 16.01.2012
N 360 ([з0568-12](#)) від 26.03.2012 }*

Відповідно до статті 2 Закону України "Про загальну середню освіту" ([651-14](#)), Постанови Верховної Ради України від 09.01.2007 N 536-V ([536-16](#)) "Про стан і перспективи розвитку загальної середньої освіти в Україні", Указу Президента України від 20.03.2008 N 244 ([244/2008](#)) "Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні", з метою створення належних умов для виявлення та підтримки обдарованої молоді, розвитку її інтересів, схильностей та обдаровань, науково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності, що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти України від 18.08.98 N 305 ([з0598-98](#)) "Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін, турніри, конкурси-

захисти науково-дослідницьких робіт та конкурси фахової майстерності", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 24.09.98 за N 598/3038.

3. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Удод О.А.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства
освіти і науки,
молоді та спорту України
22.09.2011 N 1099

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 листопада 2011 р.
за N 1318/20056

ПОЛОЖЕННЯ
про Всеукраїнські учнівські олімпіади,
турніри, конкурси з навчальних предметів,
конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт,
олімпіади зі спеціальних дисциплін
та конкурси фахової майстерності

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнських інтелектуальних та професійних змагань, їх організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі в змаганнях і визначення переможців.

1.2. Всеукраїнські учнівські олімпіади проводяться щороку серед учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів з таких навчальних предметів:

- українська мова і література;
- російська мова і література;
- іноземні мови (англійська, німецька, французька, іспанська);
- правознавство;
- історія;
- економіка;

математика;
біологія;
географія;
астрономія;
фізика;
хімія;
екологія;
інформатика;
інформаційні технології;
трудове навчання;
педагогіка і психологія.

Всеукраїнські конкурси фахової майстерності, олімпіади зі спеціальних дисциплін проводяться щороку серед учнів випускних груп професійно-технічних навчальних закладів і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів.

Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України учнів проводиться щороку за науковими відділеннями:

філології і мистецтвознавства;

історії; { Абзац двадцять другий пункту 1.2 розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

науки про Землю; { Пункт 1.2 розділу I доповнено новим абзацом згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

економіки;

математики;

хімії і біології;

екології і аграрних наук;

філософії і суспільствознавства;

фізики і астрономії;

комп'ютерних наук;

технічних наук.

Всеукраїнські турніри юних біологів, винахідників та раціоналізаторів (навчальний предмет - фізика), географів, економістів, журналістів (навчальні предмети - українська мова і література), інформатиків, істориків, математиків, правознавців, фізиків, хіміків проводяться щороку серед учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів.

За потреби можуть проводитись олімпіади, турніри, конкурси (державного рівня) з інших навчальних предметів, спеціальних дисциплін, наукових відділень, конкурсу-захисту, а також спеціальні комплексні олімпіади, в тому числі й для учнів початкової школи. Правила (умови) проведення зазначених заходів затверджуються наказом МОНмолодьспорту України. { Абзац тридцять

третьої пункту 1.2 розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій можуть проводитись олімпіади з мов і літератур національних меншин, що проживають в Україні, інші олімпіади, турніри, конкурси.

За бажанням учасник має право на загальних засадах брати участь у змаганнях серед учнів старших (порівняно з класом (курсом) фактичного навчання) класів (курсів) у межах визначених вікових груп кожного навчального предмета (крім учасників 11-го класу).

Студенти вищих навчальних закладів будь-якого рівня акредитації не мають права змагатись в учнівських олімпіадах, турнірах, конкурсах з навчальних предметів на будь-яких етапах. { Абзац тридцять шостий пункту 1.2 розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

1.3. Основними завданнями учнівських олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності є:

стимулювання творчого самовдосконалення дітей, учнівської молоді;

виявлення, розвиток обдарованих учнів, надання їм допомоги у виборі професії, залучення їх до навчання у вищих навчальних закладах;

реалізація здібностей талановитих учнів;

формування творчого покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя;

підвищення інтересу до поглибленого вивчення навчальних, спеціальних та фахових дисциплін, формування у колах учнівської молоді навичок дослідницької роботи;

популяризація досягнень науки, техніки та новітніх технологій;

підбиття підсумків роботи факультативів, гуртків, секцій, учнівських наукових товариств;

активізація всіх форм позакласної та позашкільної роботи з учнями;

підвищення рівня викладання навчальних, спеціальних та фахових дисциплін, фахової підготовки учнів;

залучення професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, працівників наукових установ до активної роботи з обдарованою учнівською молоддю;

формування команд для участі в міжнародних олімпіадах, конкурсах, турнірах.

1.4. Керівником Всеукраїнських учнівських олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності (далі - олімпіади, турніри, конкурси) є МОНмолодьспорт України.

1.5. Організатором та координатором Всеукраїнських учнівських олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, конкурсів фахової майстерності, олімпіад зі спеціальних дисциплін є Інститут інноваційних технологій і змісту освіти (далі - Інститут), на який покладається організаційно-методичне забезпечення проведення відповідних змагань.

Організатором та координатором Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України є Національний центр "Мала академія наук України" (далі - НЦ МАН).

Організаційно-методичне забезпечення конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України НЦ МАН здійснює разом з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді та Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

1.6. МОНмолодьспорт України забезпечує контроль за дотриманням вимог цього Положення при проведенні всіх етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад, турнірів і конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт.

1.7. Для організації та проведення олімпіад, турнірів і конкурсів МОНмолодьспортом України створюються організаційні комітети, призначаються координатори, експерти-консультанти, а для перевірки виконання завдань та оцінювання результатів - журі.

1.8. Для складання завдань олімпіад, турнірів і конкурсів голови журі та координатори відповідних змагань формують предметно-методичні комісії, до яких входять фахівці відповідної галузі у складі не більше п'яти осіб. Члени предметно-методичної комісії забезпечують науковий рівень змісту завдань та їх нерозголошеність до моменту оприлюднення. Надання підготовлених завдань будь-якій особі, яка не є членом предметно-методичної комісії, категорично забороняється.

На всіх етапах олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності завдання готуються окремо для кожного класу (курсу), а конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт - для кожного класу (курсу) відповідної секції наукового відділення. { Абзац другий пункту 1.8 розділу I в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

1.9. Для консультацій щодо розв'язання спірних питань у роботі журі (правильність перевірки, об'єктивність оцінювання робіт, визначення переможців олімпіад, турнірів, конкурсів) наказом МОНмолодьспорту України призначаються експерти-консультанти.

1.10. Переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності визначають в особистій першості.

Переможців Всеукраїнських турнірів визначають за результатами командної першості. Якщо змагання відповідного етапу турніру проходили в особистій першості, переможці визначаються відповідно до правил (умов) проведення турніру.

Переможців Всеукраїнських учнівських конкурсів з навчальних предметів визначають в особистій або командній першості відповідно до правил (умов) їх проведення.

1.11. Всеукраїнські учнівські олімпіади з навчальних предметів всіх етапів, турніри, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності є очною формою змагань.

Етапи Всеукраїнських учнівських конкурсів з навчальних дисциплін і конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт можуть бути очною або заочною формою змагань відповідно до умов їх проведення.

1.12. Учасники олімпіад, турнірів і конкурсів отримують завдання та дають на них відповідь державною мовою (крім олімпіад з іноземних і російської мов).

За рішенням журі учасники можуть отримувати завдання та давати відповіді мовою вивчення навчального предмета.

II. Проведення олімпіад, турнірів, конкурсів

2.1. Всеукраїнські учнівські олімпіади з навчальних предметів проводяться в чотири етапи:

I (перший) етап - шкільні (міжшкільні, училищні) на базі загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів;

II (другий) етап - районні (міські);

III (третій) етап - обласні (в Автономній Республіці Крим - республіканська, у містах Києві та Севастополі - міські);

IV (четвертий) етап - на державному рівні.

Проведення олімпіад I, II, III етапів з різних предметів одночасно забороняється.

Олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності проводяться у три етапи:

I (перший) етап - училищні на базі професійно-технічних навчальних закладів і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів (районні (міські) - не проводяться);

II (другий) етап - обласні (в Автономній Республіці Крим - республіканські, у містах Києві та Севастополі - міські);

III (третій) етап - на державному рівні.

Конкурс-захист науково-дослідницьких робіт проводяться в три етапи:

I (перший) етап - районні (міські);

II (другий) етап - обласні (в Автономній Республіці Крим - республіканські, у містах Києві та Севастополі - міські);

III (третій) етап - на державному рівні.

Турніри, як правило, проводяться у два етапи:

I (перший) етап - між командами загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів на районному та (або) обласному рівнях;

II (другий) етап - фінальний - на державному рівні.

Конкурси з навчальних предметів проводяться у кілька етапів відповідно до їх правил (умов), які затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

Фінальний етап конкурсів проводиться на державному рівні.

Порядок проведення фінальних етапів олімпіад, конкурсів, турнірів, їх організаційне, методичне забезпечення визначає Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення розробляють правила (умови) проведення I, II, III етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, I, II етапів конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, I, II етапів олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, якими визначаються кількісний склад, місце та інші питання проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, конкурсів з фахової майстерності з урахуванням місцевих можливостей. { Абзац двадцять перший пункту 2.1 розділу II в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

Кожна олімпіада проводиться у межах одного міста (селища міського типу, селища, села).

2.2. I етап: шкільні (міжшкільні, училищні) олімпіади з навчальних та училищні - зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності, міжшкільний (міжучилищний) етап турнірів.

2.2.1. I етап олімпіад з навчальних предметів проводиться у жовтні, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності - у лютому, турнірів - у вересні-листопаді поточного року.

2.2.2. Порядок проведення, персональний склад оргкомітетів та журі, експерти-консультанти I етапу олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами керівника навчального закладу.

2.2.3. Завдання I етапу для учасників олімпіад і конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності готують предметно-методичні комісії, склад яких затверджується наказом керівника навчального закладу.

Турніри проводяться за завданнями оргкомітетів, які надсилаються до загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів до 15 серпня поточного року.

2.2.4. Звіти про проведення олімпіад з навчальних предметів та заявки на участь команд у наступному етапі оргкомітети I етапу надсилають до районних (міських) оргкомітетів до 1 листопада поточного року.

Звіти про проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та заявки на участь команд в наступному етапі оргкомітети І етапу надсилають оргкомітетам обласних (в Автономній Республіці Крим - республіканським, у містах Києві та Севастополі - міським) олімпіад і конкурсів до 1 березня поточного року.

Оргкомітети фінальних етапів турнірів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у І етапі та надсилають учасникам запрошення для участі у фінальному етапі турніру.

Звіти про проведення І етапу конкурсів з навчальних предметів та заявки на участь у ІІ етапі надсилаються до відповідних оргкомітетів у строки, визначені правилами (умовами), затвердженими наказами МОЇмолодьспорту України.

2.3. ІІ етап: районні (міські) олімпіади, конкурси з навчальних предметів;
І етап: районні (міські) конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт.

2.3.1. ІІ етап олімпіад з навчальних предметів та І етап конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт проводяться щороку в листопаді - грудні.

Завдання ІІ етапу олімпіад з навчальних предметів готуються обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти, І етап конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт - предметно-методичними комісіями, склад яких формується згідно з вимогами пункту 1.8 розділу І цього Положення та затверджується районними (міськими) управліннями (відділами) освіти.

Кількість турів олімпіад, конкурсів-захистів, їхня тривалість та форми проведення визначаються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій разом з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад, конкурсів з навчальних предметів та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт.

{ Підпункт 2.3.1 пункту 2.3 розділу ІІ в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([з0568-12](#)) від 26.03.2012 }

2.3.2. Персональний склад оргкомітетів і журі, в тому числі голови, їх заступники, секретар, експерти-консультанти олімпіад, конкурсів з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами відділу освіти районної (міської) державної адміністрації.

2.3.3. Звіти про проведення ІІ етапу олімпіад з навчальних предметів та заявки на участь у ІІІ етапі оргкомітети цих олімпіад надсилають відповідним обласним (в Автономній Республіці Крим - республіканському, в містах Києві та Севастополі - міським) оргкомітетам до 30 грудня поточного року, а про проведення І етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт та заявки на участь у ІІ етапі конкурсу-захисту - до 30 січня наступного року.

{ Підпункт 2.3.3 пункту 2.3 розділу ІІ із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([з0568-12](#)) від 26.03.2012 }

2.3.4. II етап конкурсів з навчальних предметів проводиться, якщо це передбачено відповідними правилами (умовами), затвердженими наказами МОНмолодьспорту України.

Оргкомітети III етапу конкурсів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у II етапі й надсилають запрошення для подальшої участі в змаганнях у визначені цими правилами (умовами) строки.

2.4. III етап: обласні олімпіади з навчальних предметів;

II етап: обласні олімпіади зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності, конкурс-захист науково-дослідницьких робіт (в Автономній Республіці Крим - республіканські, у містах Києві та Севастополі - міські).

2.4.1. Персональний склад оргкомітетів і журі, в тому числі голови і його заступники, секретар, експерти-консультанти III етапу олімпіад з навчальних предметів, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.4.2. III етап олімпіад з навчальних предметів, II етап конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт проводяться у січні - лютому; II етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності - у березні за графіками, які встановлює щорічно МОНмолодьспорт України.

2.4.3. III етап конкурсів з навчальних предметів проводиться, якщо це передбачено відповідними правилами (умовами) у строки, визначені МОНмолодьспортом України.

Оргкомітети IV етапу конкурсів з навчальних предметів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у III етапі й надсилають запрошення для подальшої участі у фінальному етапі змагань.

2.4.4. Умови проведення олімпіад з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт визначаються і затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. В умовах визначається кількісний склад, пропорційність представленості навчально-виховних закладів в олімпіадах і конкурсах, місце та інші питання їх проведення з урахуванням місцевих можливостей.

2.4.5. Олімпіади з навчальних предметів та спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності проводяться за завданнями (рекомендаціями) МОНмолодьспорту України та, у разі потреби за безпосередньої участі його представника, який стежить за дотриманням вимог цього Положення.

Олімпіади з фізики, хімії, біології, математики, інформатики, інформаційних технологій, трудового навчання проводяться у два - три тури. Кількість турів інших змагань, їх тривалість та форми проведення визначає МОНмолодьспорту України разом з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад.

Якщо МОНмолодьспортом України надано рекомендації щодо підготовки олімпіадних завдань, то для складання завдань створюються предметно-методичні комісії, склад яких затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Змагання проводяться за завданнями предметно-методичних комісій обласних (в Автономній Республіці Крим - республіканського, у містах Києві, Севастополі - міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти, складеними з урахуванням цих рекомендацій.

Завдання II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України складаються предметно-методичними комісіями, склад яких затверджується Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.4.6. Звіти про проведення III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів (додаток 1), заявки на участь команди у IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади (додаток 2) оргкомітети надсилають до Інституту та оргкомітетам Всеукраїнських учнівських олімпіад (за місцем проведення) до 5 березня поточного року.

Звіти про проведення II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України, заявки на участь команд у III етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт надсилаються до оргкомітету в строки, визначені умовами його проведення, затвердженими наказом МОНмолодьспорту України. { Абзац підпункту 2.4.6 пункту 2.4 розділу II в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

Заявки на участь у III етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади зі спеціальної дисципліни, конкурсу фахової майстерності за професією (додаток 3) оргкомітети надсилають до Інституту у строки згідно з умовами олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності.

III етап конкурсів з навчальних предметів проводиться, якщо це передбачено відповідними правилами (умовами), затвердженими наказами МОНмолодьспорту України.

Оргкомітети IV етапу конкурсів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у III етапі й надсилають запрошення для подальшої участі в змаганнях у визначені цими правилами (умовами) строки.

2.4.7. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій проводять відбірково-тренувальні збори переможців III етапу олімпіад з навчальних предметів та II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів для формування відповідно складу команд на IV етап олімпіад з навчальних предметів, III етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту

науково-дослідницьких робіт, затверджують кількісний склад учасників, визначають тривалість та порядок проведення зборів.

Персональний склад учасників зборів визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій за результатами (набраними балами), досягнутими зазначеними переможцями у відповідних змаганнях. Остаточний склад команд, що братимуть участь у наступному етапі змагань, формується з урахуванням результатів учасників відбірково-тренувальних зборів.

Кількісний склад команд, що братимуть участь у IV етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, розраховується відповідно до рейтингів, які визначаються розділом IX цього Положення та затверджуються наказом МОНмолодьспорту України щорічно.

2.5. IV етап: Всеукраїнські олімпіади з навчальних предметів, фінальні етапи турнірів, конкурсів на державному рівні.

III етап: Всеукраїнські олімпіади зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності; Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт на державному рівні.

2.5.1. Персональний склад оргкомітетів, журі та експерти-консультанти олімпіад, конкурсів, турнірів затверджуються наказами МОНмолодьспорту України.

2.5.2. Олімпіади з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності проводяться в два-три тури. Кількість турів (теоретичний, практичний, експериментальний), форми (письмові роботи, співбесіди тощо) та час їх проведення визначає МОНмолодьспорту України спільно з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад і конкурсів.

2.5.3. Програма роботи кожної секції конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт передбачає три тури:

I - конкурс науково-дослідницьких робіт;

II - виконання контрольних завдань з навчальних предметів;

III - захист науково-дослідницьких робіт.

2.5.4. Фінальні етапи турнірів включають проведення:

відбіркового конкурсу, на якому у формі наукових диспутів обговорюються результати розв'язання завдань першого етапу турнірів, у яких безпосередню участь беруть учні, студенти, викладачі, учені;

чвертьфінальних і півфінальних конкурсів;

фіналу як заходу підбиття підсумків.

2.5.5. Заклади освіти, на базі яких проводяться олімпіади, конкурси або турніри, готують приміщення і територію, ділянки на підприємствах, матеріально-технічну базу, технічну і технологічну документацію, створюють безпечні умови для виконання олімпіадних і конкурсних завдань, виділяють за потреби для членів журі і оргкомітету спецодяг і захисні засоби.

Обладнання (механізми, машини, агрегати), інструменти, реактиви тощо для проведення олімпіад, турнірів, конкурсів повинні бути однотипними або

однакової продуктивності (потужності, вантажопідйомності, швидкості та ін.) та за можливості новими і найбільш поширеними, попередньо випробуваними і відрегульованими.

2.5.6. Завдання для проведення олімпіад, турнірів, конкурсів готують предметно-методичні комісії, які очолює голова журі.

Завдання для проведення змагань складаються з авторських задач і вправ (тестів).

За умови, що з відповідного навчального предмета (дисципліни, фаху) проводиться міжнародна олімпіада, конкурс або турнір завдання останнього етапу відповідної олімпіади, конкурсу, турніру готуються з урахуванням програми міжнародних змагань.

2.5.7. Вимоги до написання і оформлення науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України додаються до умов проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, які щорічно затверджуються МОНмолодьспортом України.

2.5.8. Конкурси фахової майстерності передбачають виконання їхніми учасниками теоретичних і практичних завдань, зміст яких має відповідати вимогам навчальних програм, державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах і робіт за розрядом, класом, категорією не нижчих випускних, з яких здійснюється підготовка кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах та міжшкільних навчально-виробничих комбінатах. Теоретичні знання учасників перевіряються шляхом письмового опитування.

2.6. Практичні та експериментальні завдання для олімпіад, турнірів, конкурсів складаються так, щоб забезпечити рівні можливості виконання їх всіма учасниками і сприяти повному виявленню кожним із них досягнутого рівня знань, вмінь та фахової майстерності.

2.7. При виконанні завдань забороняється користуватися довідниками, словниками, таблицями, картами, обчислювальними засобами, електронним обладнанням, засобами комунікації (Інтернет, мобільні телефони тощо), крім засобів, що офіційно дозволені оргкомітетом та журі та затверджені протоколом.

На практичних турах олімпіад дозволяється користуватися лише обладнанням, програмним забезпеченням, друкованими матеріалами, що надаються оргкомітетом та журі.

При виконанні письмових робіт, які підлягають шифруванню, забороняється використання будь-яких позначок, які сприяли б дешифруванню робіт.

При виконанні практичних завдань на конкурсах фахової майстерності та олімпіаді з трудового навчання можна користуватися власними інструментами і пристроями, за умови якщо це передбачено відповідними правилами (умовами).

2.8. Учні загальноосвітніх навчальних закладів щороку беруть участь у Міжнародних учнівських олімпіадах з навчальних предметів згідно з переліком, визначеним МОНмолодьспортом України.

2.8.1. За результатами IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт та II (фінального) етапу турнірів визначаються кандидати для участі у відповідних Міжнародних олімпіадах, конкурсах і турнірах, якщо такі проводяться.

2.8.2. Для підготовки команд учнів до участі у Міжнародних олімпіадах, конкурсах і турнірах МОНмолодьспорт України може проводити осінні настановчі, зимові навчально-тренувальні збори. До участі в осінніх та зимових зборах запрошуються переможці відповідної олімпіади минулого навчального року.

2.8.3. Для визначення МОНмолодьспортом України остаточного складу команд учнів до участі у Міжнародних олімпіадах, турнірах, конкурсах з навчальних предметів проводяться весняні конкурсні відбірково-тренувальні збори, до участі в яких запрошуються переможці IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад поточного навчального року.

Пропозиції до списку учасників весняних конкурсних відбірково-тренувальних зборів приймаються на спільному засіданні оргкомітету та журі IV етапу відповідної олімпіади з навчального предмета.

Список учасників весняних конкурсних відбірково-тренувальних зборів з формування та підготовки команд учнів до Міжнародних олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

2.8.4. Кількісний склад учасників весняних конкурсних відбірково-тренувальних зборів, які є кандидатами на участь у відповідних міжнародних змаганнях поточного року, не повинен перевищувати подвійної кількості учнів, що входять до складу команди України, згідно з правилами відповідної Міжнародної олімпіади, конкурсу або турніру.

Понад зазначену кількість до числа учасників відбірково-тренувальних зборів, які є кандидатами на участь у відповідних міжнародних змаганнях поточного року, включаються переможці відповідних міжнародних змагань минулого року, якщо вони є учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

2.8.5. Персональний склад команд Міжнародних олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів формується з числа переможців конкурсних відбірково-тренувальних зборів за максимальною кількістю набраних у змаганнях балів.

2.8.6. Персональний склад членів та керівників команд учнів для участі в Міжнародних олімпіадах, конкурсах та турнірах затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

III. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів

3.1. Учні мають право брати участь у кількох предметних олімпіадах, турнірах, конкурсах за умови, що строки їх проведення не збігаються.

До участі в II, III та IV етапах олімпіади допускаються тільки учні, які стали переможцями попереднього етапу відповідних змагань. Кількісний склад учасників кожного етапу визначає оргкомітет цього етапу.

Кількісний склад команд IV етапу олімпіад з навчальних предметів визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій згідно з рейтингом команд, а фінального етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, турнірів і конкурсів - відповідно до правил (умов) їх проведення.

3.2. На всіх етапах олімпіад, конкурсів, турнірів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності учні мають право брати участь в змаганнях за клас (курс) не молодший, ніж клас (курс) їх навчання в загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах у межах визначених вікових груп для кожного навчального предмета. Учасники змагань виступають у складі команд, сформованих відповідно до адміністративно-територіального підпорядкування навчальних закладів.

3.3. У I етапі олімпіад з навчальних предметів і спеціальних дисциплін беруть участь усі учні загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, які бажають; у конкурсах фахової майстерності - всі учні, які бажають і мають відповідний допуск до роботи з механізмами та обладнанням, у I етапі турнірів - команди учнів одного навчального закладу.

Будь-які обмеження права участі учнів в I етапі олімпіад з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, у конкурсах фахової майстерності забороняються.

Перелік предметів, з яких проводиться олімпіада, та класів (курсів), які беруть участь у змаганнях, визначається відповідним оргкомітетом навчального закладу.

3.4. У II етапі олімпіад з навчальних предметів беруть участь:

3.4.1. Учні, що стали переможцями I етапу олімпіад відповідно:

з української мови і літератури	7-11 класів
з російської мови і літератури	9-11 класів
з іноземних мов	8-11 класів
з правознавства	9-11 класів
з історії	8-11 класів
з економіки	9-11 класів
з математики	6-11 класів
з біології	8-11 класів
з географії	8-11 класів
з хімії	7-11 класів
з екології	10-11 класів
з астрономії	10-11 класів
з фізики	7-11 класів
з інформатики	8-11 класів
з інформаційних технологій	8-11 класів
з трудового навчання	8-11 класів
з педагогіки і психології	11 класу.

3.4.2. Учні відповідних курсів професійно-технічних навчальних закладів, що стали переможцями I етапу відповідних олімпіад.

3.4.3. Учні Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка беруть участь у II етапі олімпіад, зазначених у підпункті 3.4.1 пункту 3.4 цього розділу, які проходять у відповідному районі м. Києва, крім олімпіад з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії, що проводяться навчальним закладом самостійно.

3.4.4. У II етапі конкурсу (якщо такий проводиться) беруть участь переможці попереднього етапу змагань.

3.5. У III етапі олімпіад з навчальних предметів беруть участь:

3.5.1. Учні загальноосвітніх навчальних закладів, що стали переможцями II етапу олімпіад і включені до складу команди району (міста) відповідно:

з української мови і літератури	8-11 класів
з російської мови та літератури	9-11 класів
з іноземних мов	9-11 класів
з правознавства	9-11 класів
з історії	8-11 класів
з економіки	9-11 класів
з математики	7-11 класів
з біології	8-11 класів
з географії	8-11 класів
з хімії	8-11 класів
з екології	10-11 класів
з астрономії	10-11 класів
з фізики	8-11 класів
з інформатики	8-11 класів
з інформаційних технологій	9-11 класів
з трудового навчання	9-11 класів
з педагогіки і психології	11 класу.

3.5.2. Учні відповідних курсів професійно-технічних навчальних закладів, що стали переможцями II етапу відповідних олімпіад і включені до складу команди району (міста).

3.5.3. Учні Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка беруть участь у III етапі олімпіад з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії в м. Києві (або області за місцем постійного проживання учнів, якщо олімпіади проходять під час канікул) у складі окремих команд. Роботи учасників (перевірені журі) передаються до ліцею для визначення кандидатів-учасників IV етапу відповідних олімпіад.

3.5.4. Формування команд, визначення кількісного складу учасників, умови проведення II і III етапів олімпіад і конкурсів з кожного предмета або профілю здійснюють відповідно до цього Положення управління (відділи) освіти районних (міських) державних адміністрацій, управління освіти і науки

обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, в Автономній Республіці Крим - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту.

3.5.5. У III етапі конкурсу (якщо такий проводиться) беруть участь переможці попереднього етапу змагань.

3.6. У IV етапі олімпіад з навчальних предметів беруть участь обласні (від Автономної Республіки Крим - республіканська), київська та севастопольська міські команди, сформовані з учнів загальноосвітніх навчальних закладів та I-III курсів професійно-технічних навчальних закладів, а також (в олімпіадах з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії) - команди учнів Українського фізико-математичного лицюю Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

IV етап олімпіад з навчальних предметів проводиться для учнів відповідно:

з української мови і літератури	8-11 класів
з російської мови та літератури	9-11 класів
з іноземних мов	9-11 класів
з правознавства	9-11 класів
з історії	8-11 класів
з економіки	9-11 класів
з математики	8-11 класів
з біології	8-11 класів
з географії	8-11 класів
з хімії	8-11 класів
з екології	10-11 класів
з астрономії	10-11 класів
з фізики	8-11 класів
з інформатики	9-11 класів
з інформаційних технологій	10-11 класів
з трудового навчання	9 та 11 класів
з педагогіки і психології	11 класу.

Кількісний склад кожної команди визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до її рейтингу.

До складу команд включають учнів, які за станом здоров'я можуть бути допущені до участі у змаганнях, брали участь у попередньому III етапі олімпіад і стали переможцями.

3.7. У III етапі олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності беруть участь переможці II етапу цих олімпіад і конкурсів із числа учнів випускних груп професійно-технічних навчальних закладів.

{ Пункт 3.7 розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([з0568-12](#)) від 26.03.2012 }

3.8. Кількісний склад учасників III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів та їхнє представництво у

командах від Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя визначаються відповідними правилами (умовами) їх проведення, які затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

3.9. У IV етапі олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів беруть участь за погодженням з МОНмолодьспортом України переможці Інтернет-олімпіад, інших олімпіад та конкурсів (державного рівня).

Переможці зазначених олімпіад і конкурсів включаються понад рейтингову кількість, визначену згідно з пунктом 9.9 розділу IX цього Положення, до складу команд Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя або Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка відповідно до місцезнаходження їхнього навчального закладу.

3.10. У I етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт беруть участь учні загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів і вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації з числа учнів - членів Малої академії наук України. У II і III етапах конкурсу-захисту беруть участь переможці відповідно I і II етапів.

Перелік наукових відділень і секцій, з яких проводяться I і II етапи конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, визначається оргкомітетами відповідного етапу. Перелік наукових відділень і секцій, з яких проводиться III етап конкурсу-захисту, визначається умовами проведення, затвердженими наказом МОНмолодьспорту України.

{ Розділ III доповнено новим пунктом 3.10 згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([з0568-12](#)) від 26.03.2012 }

3.11. Будь-які винятки щодо участі учнів у Всеукраїнських учнівських олімпіадах з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, турнірах, конкурсів-захисті науково-дослідницьких робіт та конкурсах фахової майстерності, не передбачені цим Положенням, заборонені.

3.12. До місця проведення олімпіад, турнірів і конкурсів учні прибувають організовано у супроводі керівника команди, маючи при собі паспорт або свідоцтво про народження, учнівський квиток, копію реєстраційного номера облікової картки платника податків - фізичної особи або серії паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті) (за наявності), медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими та посвідчення про допуск до роботи на відповідних машинах та обладнанні.

3.13. Керівник команди призначається з числа вчителів, майстрів виробничого навчання, викладачів навчальних закладів, які брали участь у підготовці учнів до олімпіад, турнірів і конкурсів, в їх проведенні і не є членами журі або оргкомітету відповідного етапу змагань.

3.14. Команду чисельністю понад 5 осіб супроводжує двоє дорослих, які є керівниками команди.

3.15. Керівники команди забезпечують безпеку життя і здоров'я членів команди.

3.16. На олімпіади зі спеціальних дисциплін і конкурси фахової майстерності прибувають представники професійно-технічних навчальних закладів та міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, кількість яких визначається із розрахунку один майстер чи викладач від кожного навчального закладу, що скерував учня на олімпіаду або конкурс. Представник може бути призначений керівником відповідної команди.

3.17. Керівники команд, представники навчальних закладів повинні забезпечити своєчасне оформлення документів, передбачених у пункті 3.11 цього розділу, прибуття учнів на олімпіаду, турнір або конкурс і повернення їх до навчальних закладів.

3.18. Керівники команд після прибуття до місця проведення відповідного етапу олімпіади, турніру, конкурсу подають до оргкомітетів копії звітів і заявок, оригінали яких були попередньо надіслані до Інституту та оргкомітетів за місцем проведення змагань, на право участі учнів у них.

До заявки на олімпіади з інформатики, інформаційних технологій включаються відомості про програмне та апаратне забезпечення, мову програмування для кожного учня, які узгоджуються з оргкомітетами відповідних олімпіад.

3.19. За відсутності звіту про проведення попереднього етапу та заявки про участь команди у відповідному етапі олімпіад, турнірів або конкурсів, неправильного їх оформлення або порушення строку їх подання питання про допуск команди до змагань вирішується оргкомітетом на його засіданні та фіксується в протоколі.

3.20. У разі заміни з поважних причин деяких учасників олімпіад керівник команди після прибуття до місця проведення змагань подає до оргкомітету оригінал нової заявки із зазначенням причини заміни учнів.

3.21. Забороняється втручання батьків учасників (або осіб, що їх замінюють) та інших осіб в перебіг змагань, проживання та харчування разом з учасниками змагань, участь у перевірці робіт та апеляцій.

Оргкомітетом можуть бути створені відповідні особливі умови для участі в змаганнях дитини з особливими потребами. Особа, яка супроводжує цю дитину, має обов'язково надати медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

3.22. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів до початку змагань мають бути ознайомлені з порядком і правилами (умовами) їх проведення, обладнанням, інструментами, матеріалами, характером і обсягом виконуваних робіт, видами і формами морального і матеріального заохочення тощо.

3.23. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів повинні дотримуватись вимог їх проведення, норм і правил безпеки життєдіяльності, виконувати рішення оргкомітету і журі, проявляти бережливість у використанні обладнання, приладів, інструментів тощо.

3.24. Порядок проведення конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт та склад їх учасників визначаються правилами (умовами) проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України, які затверджуються МОНмолодьспортом України.

IV. Апеляція

4.1. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів усіх етапів мають право ознайомитись з відповідями (розв'язками) завдань, запропонованими журі, та з попередніми результатами перевірки робіт учасників до підбиття остаточних підсумків.

4.2. У разі виникнення питань учасники мають право після завершення всіх турів відповідного етапу змагань подавати заяву у письмовій формі апеляційній комісії з приводу правильності та об'єктивності оцінювання виконаних ними завдань і одержати письмову відповідь (за вимогою учня) до підбиття остаточних підсумків відповідних змагань.

Строки подання апеляції визначаються оргкомітетом, про що повідомляється учасникам перед початком змагань.

У заяві учень повинен зазначити причину апеляції.

4.3. Для проведення апеляції оргкомітетом олімпіад, турнірів, конкурсів створюється апеляційна комісія. Рішення апеляційної комісії фіксується у протоколі засідання цієї комісії та надається для ознайомлення заявнику.

V. Нагородження учасників олімпіад, турнірів, конкурсів

5.1. Переможцями відповідного етапу олімпіад, турнірів, конкурсів вважаються учні, нагороджені дипломами I, II та III ступенів.

5.2. Прізвища, імена переможців та учасників змагань записуються в дипломах у називному відмінку.

5.3. Переможці I і II етапів олімпіад, I етапу турнірів, I етапу конкурсів (II та III етапів, якщо такі проводяться) визначаються на спільному засіданні відповідних оргкомітетів та журі.

5.4. Переможці III етапу олімпіад з навчальних предметів, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт нагороджуються дипломами I, II, III ступенів окремо за класами (курсами) або за відповідними спеціалізаціями у кількості, яка не перевищує 50% числа учасників змагань відповідного класу (курсу) з орієнтовним розподілом кількості дипломів у співвідношенні 1:2:3.

Переможцем не може бути учасник, який за сумарним результатом виступів на всіх обов'язкових турах відповідного етапу олімпіади набрав менше ніж третину від максимально можливої сумарної (за всіма обов'язковими турами) кількості балів. Решті учасників вручаються дипломи учасника.

Результати проведення III етапу олімпіад з навчальних предметів, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт затверджуються відповідними наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим,

управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Кращі роботи учасників олімпіад і конкурсів можуть бути відзначені спеціальними дипломами або призами.

5.5. Окремо, згідно із зазначеними в пункті 5.4 цього розділу вимогами, Головним управлінням освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) нагороджуються члени команд Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що стали переможцями III етапу олімпіад з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії в м. Києві. При визначенні кількості переможців III етапу зазначених олімпіад в м. Києві (згідно з пунктом 5.4 цього розділу) кількість переможців від Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка не враховується.

5.6. Переможці IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт нагороджуються дипломами I, II, III ступенів окремо за класами (курсами), секціями наукового відділення або за профілями у кількості, що не перевищує 50% загальної кількості учасників змагань відповідного класу (курсу), з орієнтовним розподілом їх у співвідношенні 1:2:3. { Абзац перший пункту 5.6 розділу V в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

Переможцем не може бути учасник, який за сумарним результатом виступів на всіх обов'язкових турах відповідного етапу олімпіади набрав менше ніж третину від максимально можливої сумарної (за всіма обов'язковими турами) кількості балів. Решта учасників нагороджується дипломами учасника.

Переможці III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності нагороджуються дипломами I, II, III ступенів. Решта учасників нагороджується дипломами учасника. Переможцями є учасники, які за сумарним результатом турів набрали найбільшу кількість балів.

5.7. Кількість переможців IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів, нагороджених дипломами I ступеня, не повинна перевищувати однієї шостої, а нагороджених дипломами II ступеня - однієї третини від кількості переможців відповідних змагань окремо за класами (курсами), секціями наукового відділення. Решта осіб з числа переможців нагороджуються дипломами III ступеня. { Абзац перший пункту 5.7 розділу V із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 360 ([z0568-12](#)) від 26.03.2012 }

Команди - переможці фінального етапу турнірів нагороджуються дипломами I, II, III ступенів у кількості, що не перевищує 50% загальної кількості команд-учасників змагань, з орієнтовним розподілом їх у співвідношенні 1:2:3.

5.8. Дипломи переможців та учасників IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів підписуються головами оргкомітетів та журі і завіряються відповідно до місця

проведення змагань гербовою печаткою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

У разі втрати диплом не поновлюється і дублікат не видається.

Дипломи III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності підписує Міністр освіти і науки, молоді та спорту України.

5.9. Результати проведення IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів, конкурсів з навчальних предметів затверджуються наказами МОНмолодьспорту України.

5.10. Учасники олімпіад, конкурсів і турнірів можуть бути нагороджені спеціальними призами відповідних оргкомітетів, журі, благодійних фондів, спонсорів тощо.

VI. Оргкомітет олімпіад, турнірів, конкурсів

6.1. Оргкомітет змагань створюється із числа керівників наукових установ та організацій, що проводять олімпіади, турніри, конкурси працівників методичних установ, представників місцевих органів державної влади, громадських організацій, товариств, благодійних фондів тощо.

При проведенні конкурсів, пов'язаних з роботою на об'єктах, що підлягають державному нагляду уповноваженими органами, до складу оргкомітетів включаються представники цих органів.

6.2. Очолює оргкомітет голова, який має заступників і секретаря. Голова оргкомітету здійснює розподіл доручень між його членами та керує роботою з організації проведення відповідної олімпіади, конкурсу або турніру.

6.3. При проведенні IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності і конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт та фінального етапу турнірів до складу оргкомітету входить координатор (представник МОНмолодьспорту України чи Інституту), який забезпечує координування та узгодження дій оргкомітету і відповідного журі під час підготовки та проведення заходів, відповідно до вимог цього Положення.

6.4. IV етап олімпіад з навчальних предметів, III етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності проводиться в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі за графіком, складеним на 5 років та затвердженим наказом МОНмолодьспорту України.

Головами оргкомітетів призначаються відповідно Міністр освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, начальники управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

6.5. Оргкомітети:

6.5.1. Проводять організаційну роботу з підготовки і проведення олімпіад, турнірів, конкурсів.

6.5.2. Забезпечують порядок проведення олімпіад, турнірів, конкурсів.

6.5.3. Розподіляють робочі місця між учасниками конкурсів фахової майстерності відповідно до результатів жеребкування.

6.5.4. Розробляють правила проведення турнірів й умови проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності.

6.5.5. Створюють комісію, яка проводить реєстрацію учасників олімпіад, конкурсів і турнірів, перевіряють відповідність складів команд до переліку осіб, поданих у заявках, наявність і правильність оформлення документів, передбачених пунктом 3.11 розділу III цього Положення, приймає рішення про допуск учнів до участі у конкурсі фахової майстерності, визначає жеребкуванням стартові номери його учасників.

6.5.6. Створюють робочі групи для проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності.

6.5.7. Готують документацію для проведення олімпіад, конкурсів, турнірів (програми, посвідчення учасників, бланки протоколів, звіти тощо).

6.5.8. Формують склад учасників олімпіад, конкурсів, турнірів із числа переможців попереднього етапу за результатами їх виступів на змаганнях або за результатами відбірково-тренувальних зборів.

6.5.9. На спільному із журі засіданні приймають рішення щодо визначення переможців змагань та нагородження переможців і учасників олімпіад, турнірів, конкурсів, визначають персональний склад учасників відбірково-тренувальних зборів та остаточний склад команд для участі у наступному етапі змагань, готують документацію про результати виступу команд.

6.5.10. Складають спільно з журі рішення про проведення олімпіад, турнірів, конкурсів. Рішення за підсумками проведення олімпіад, конкурсів, турнірів підписується головами оргкомітету, журі та секретарем оргкомітету олімпіади, конкурсу, турніру і завіряється відповідно до місця проведення змагань, печаткою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, які забезпечують їх проведення.

У рішенні про проведення олімпіад, турнірів, конкурсів обов'язково вказуються:

прізвище та ім'я (в називному відмінку) переможців і учасників змагань, найменування навчального закладу та клас (курс) навчання;

прізвище, ім'я кандидатів до складу команди для участі в наступному етапі змагань (в тому числі - до участі у відбірково-тренувальних зборах та (або) до збірної команди на відповідні Міжнародні олімпіади, конкурси, турніри, якщо такі проводяться);

короткий аналіз (в тому числі аналіз завдань по класах), висновки щодо результатів та рівня проведення олімпіади, турніру, конкурсу.

6.5.11. Сприяють висвітленню результатів олімпіад, турнірів і конкурсів у засобах масової інформації.

6.6. Секретар оргкомітету олімпіади, турніру, конкурсу забезпечує ведення необхідної документації.

6.6.1. Документація фінальних етапів олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та роботи учасників зберігаються протягом року в Інституті.

Документація фінальних етапів конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України зберігається протягом року в НЦ МАН.

6.6.2. Документація і роботи учасників I етапу олімпіад зберігаються у загальноосвітніх навчальних закладах, II етапу - у відділах освіти районних (міських) державних адміністрацій, III етапу - в інститутах післядипломної педагогічної освіти упродовж року з дня закінчення олімпіади.

VII. Журі олімпіад, турнірів, конкурсів

7.1. Журі формується з фахівців відповідного профілю з числа наукових працівників академічних установ та вищих навчальних закладів, викладачів, учителів, методистів тощо. Його очолює голова, який має одного або кількох заступників; решта - члени журі, доручення між якими розподіляє голова, а за його відсутності - заступник.

7.1.1. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості учасників, які беруть участь у відповідній олімпіаді, турнірі, конкурсі.

7.1.2. До складу журі III і IV етапів олімпіад, фінальних етапів турнірів, конкурсів з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів та фінальних етапів турнірів не можуть входити близькі особи учасників відповідних змагань.

7.1.3. До складу журі IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів та фінальних етапів турнірів не може входити більше ніж 20% від загального числа членів журі відповідних змагань, працівників однієї установи або навчального закладу.

7.2. Голова журі:

7.2.1. Бере участь у формуванні складу журі.

7.2.2. Забезпечує об'єктивність перевірки та оцінювання робіт учасників змагань.

7.2.3. Надає науково-методичну допомогу членам журі під час перевірки робіт учасників змагань.

7.2.4. формує та очолює предметно-методичну комісію зі складання завдань для олімпіад, турнірів, конкурсів.

7.3. Журі:

7.3.1. Перевіряє та оцінює учнівські роботи.

7.3.2. Після завершення змагань проводить консультації для учасників олімпіад, турнірів, конкурсів і керівників команд щодо виконання запропонованих завдань.

7.3.3. Аналізує рівень підготовки учасників змагань, готує подання про нагородження переможців, складає відповідний аналітичний звіт.

7.3.4. Надає до оргкомітету відповідного етапу олімпіад, турнірів, конкурсів аналітичні звіти про результати проведення відповідного етапу змагань.

7.3.5. Рекомендує кандидатів до складу команд для участі у наступному етапі змагань.

7.3.6. Рекомендує персональний склад учасників відбірково-тренувальних зборів команд з підготовки команд України до відповідних Міжнародних олімпіад, турнірів, конкурсів.

7.4. Експерт-консультант олімпіади, турніру, конкурсу:

7.4.1. Надає науково-методичну допомогу членам журі під час перевірки робіт учасників змагань.

7.4.2. Бере участь у роботі апеляційної комісії.

7.4.3. Бере участь у засіданні журі або спільному засіданні журі та оргкомітету, де має право дорадчого голосу.

7.4.4. Бере участь у складанні аналітичних і науково-методичних документів за результатами проведеної олімпіади, турніру, конкурсу.

VIII. Робочі групи олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності

8.1. Робочі групи створюються із числа інженерно-педагогічних працівників, професійно-технічних навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, працівників підприємств і організацій, на базі яких проводиться олімпіада або конкурс.

8.2. Кількість робочих груп та їхній склад визначаються оргкомітетом олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності залежно від конкретних умов проведення олімпіади або конкурсу. Очолює робочу групу керівник.

8.3. Керівником робочої групи призначається старший майстер професійно-технічних навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, до обов'язків якого входить організація проведення інструктажу учасників олімпіади або конкурсу з техніки безпеки з оформленням відповідного протоколу.

8.4. Робочі групи:

8.4.1. Забезпечують справність обладнання, машин, механізмів, агрегатів, режим їх експлуатації, перевіряють наявність на робочих місцях учасників необхідних інструментів, приладів, матеріалів, що використовуються в процесі проведення олімпіади або конкурсу.

8.4.2. Стежать за дотриманням учасниками конкурсів правил техніки безпеки.

8.4.3. Беруть участь за потреби в технологічному процесі, контролюють процес виконання учасниками олімпіад або конкурсу робіт, готують необхідні матеріали на розгляд журі.

IX. Порядок визначення кількісного складу команд

9.1. Кількісний склад команд, що беруть участь у I, II, III етапах олімпіад та відповідних етапах турнірів, конкурсів з навчальних предметів та конкурсах фахової майстерності, визначається відповідними оргкомітетами.

9.2. Кількісний склад команд для участі в IV етапі олімпіад з навчальних предметів визначається відповідно до рейтингу команд.

Кількісний склад команд або окремих учасників фінальних етапів турнірів, конкурсів визначається правилами (умовами) їх проведення.

9.3. Командам - учасницям IV етапу олімпіад з навчальних предметів надається право включення до їх складу понад рейтингову кількість одного учасника додатково за кожний диплом I ступеня, отриманий членом відповідної команди у IV етапі олімпіади попереднього року.

9.4. Дія пункту 9.3 цього розділу не поширюється на команди, які мали переможців, нагороджених дипломом I ступеня в позаминулому році, навіть якщо попереднього року відповідні олімпіади не проводились.

9.5. Рейтинг команд у Всеукраїнських учнівських олімпіадах з навчальних предметів державного рівня визначається МОНмолодьспортом України за результатами їх виступів протягом двох останніх років.

9.6. За кожний диплом, отриманий членом команди, нараховується така кількість балів:

диплом I ступеня - 5 балів;

диплом II ступеня - 3 бали;

диплом III ступеня - 1 бал.

9.7. Щорічний рейтинг команди визначається як частка від ділення загальної кількості балів (ЗКБ), набраних R (де i - i

індекс, що відповідає року, за який визначається рейтинг) усіма переможцями, які є членами даної команди, до загальної кількості членів команди (N), які фактично брали участь у змаганнях, тобто:

$$R = \frac{\text{ЗКБ}}{N}$$

У разі включення відповідно до пункту 3.9 розділу III цього Положення, за погодженням з МОНмолодьспортом України, додаткових членів до складу команди, їхні результати враховуються при обчисленні рейтингу команди.

9.8. Загальний рейтинг команди R визначається як сума рейтингів за останні два роки, тобто:

$$R = R_2 + R_1$$

За рейтингом складається список команд, починаючи з команди, яка має найвищий рейтинг.

9.9. На наступний рік формування команд IV етапу олімпіад з навчальних предметів з урахуванням кількості класів, що беруть в них участь, здійснюється таким чином:

9.9.1. З української мови та літератури, історії, математики, фізики, хімії, біології, географії беруть участь учні 8-11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 11-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II, III місця - із 9-ти осіб;
- IV-VI місця - із 8-ми осіб;
- VII-X місця - із 7-ми осіб;
- XI-XV місця - із 6-ти осіб.

Решта команд формується у складі не більше 4-х учнів.

9.9.2. З іноземних мов (англійська, німецька, французька, іспанська), правознавства, інформатики, економіки, російської мови і літератури беруть участь учні 9-11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 9-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II, III місця - із 7-ми осіб;
- IV-VI місця - із 6-ти осіб;
- VII-X місця - із 5-ти осіб;
- XI-XV місця - із 4-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 3-х учнів.

9.9.3. З трудового навчання беруть участь учні 9 та 11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 6-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II-IV місця - із 5-ти осіб;
- V-IX місця - із 4-х осіб;
- X-XV місця - із 3-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 2-х учнів.

За однакового рейтингу команди у списку розташовуються в алфавітному порядку, а кількісний склад цих команд визначається як округлене до цілого числа середнє арифметичне між представництвом, що відповідає їх фактичному місцю у списку команд.

9.9.4. З екології, астрономії, інформаційних технологій беруть участь учні 10-11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня; команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 6-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II-IV місця - із 5-ти осіб;
- V-IX місця - із 4-х осіб;
- X-XV місця - із 3-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 2-х учнів.

9.9.5. З педагогіки і психології беруть участь учні 11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 5-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

II-IV місця - із 5-ти осіб;

V-IX місця - із 4-х осіб;

X-XV місця - із 3-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 1-го учня.

9.9.6. Якщо певна олімпіада не проводилась протягом двох останніх років, то склад усіх команд, що братимуть участь в цьогорічній олімпіаді, формується у кількості, що відповідає кількісному складу команди, яка розташована на XVI місці в рейтинговому списку, складеному для відповідної олімпіади.

Якщо олімпіада проводилась в один з двох попередніх років, то рейтинг команд визначається за результатами виступу учнів цього року.

9.9.7. До складу команд, що посіли I-VI місця (в олімпіаді з трудового навчання, астрономії, інформаційних технологій та екології I-IX місця), обов'язково включається по 2 учні, а решти команд - по одному учню із класу (курсу).

X. Контроль та громадське спостереження за проведенням олімпіад, турнірів, конкурсів

10.1. Контроль за проведенням олімпіад, турнірів, конкурсів здійснює МОНмолодьспорту України в установленому чинним законодавством порядку.

10.2. Громадське спостереження за проведенням олімпіад, турнірів конкурсів можуть здійснювати представники учнівського самоврядування, навчальних закладів, засобів масової інформації.

10.3. Суб'єкти громадського спостереження повинні дотримуватися вимог чинного законодавства.

10.4. Суб'єкти громадського спостереження можуть звертатися з пропозиціями, питаннями до апеляційної комісії та отримувати відповідь в установленому чинним законодавством порядку.

XI. Фінансування олімпіад, турнірів, конкурсів

11.1. Проведення олімпіад, конкурсів, турнірів фінансується за рахунок державного та місцевих бюджетів.

11.2. Витрати на проведення шкільних (училищних), районних (міських), обласних (в Автономній Республіці Крим - республіканських, у містах Києві та Севастополі - міських) етапів олімпіад, турнірів і конкурсів, проживання, харчування, проведення культурно-масових заходів, оплату роботи членів журі та оргкомітетів, експертів-консультантів, заохочення учасників несуть відповідні управління освіти і науки, установи і навчальні заклади, які їх проводять.

Витрати на проїзд (в обидва кінці) учасників змагань, харчування в дорозі, відрядження осіб, що супроводжують учасників, проведення відбірково-тренувальних зборів кандидатів до складу команд на наступний етап олімпіад, турнірів і конкурсів несуть відповідні управління освіти, установи і навчальні заклади, які направляють команду або окремих учасників на олімпіаду, турнір чи конкурс.

{ Пункт 11.2 розділу XI в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 29 ([з0152-12](#)) від 16.01.2012 }

11.3. Фінансування проведення фінальних етапів олімпіад, конкурсів, турнірів, конкурсних відбірково-тренувальних зборів кандидатів до складу команд учнів України для участі у Міжнародних учнівських олімпіадах, турнірах, конкурсах з навчальних предметів здійснюється МОНмолодьспортом України, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій в межах асигнувань, передбачених місцевими та Державним бюджетами.

11.4. Витрати на проїзд, харчування в дорозі учасників фінальних етапів олімпіад, турнірів, конкурсів та відрядження осіб, що супроводжують, покладаються на відповідні управління освіти і науки, установи або окремі навчальні заклади, які відряджають команду або окремих учасників.

11.5. Харчування учасників I-III етапів олімпіад з навчальних предметів, I-II етапів олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт проводиться за нормами, передбаченими для вихованців шкіл-інтернатів; IV етапу олімпіад з навчальних дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінальних етапів турнірів і конкурсів - за нормами для вихованців училищ фізичної культури.

11.6. Оплата відряджень членів оргкомітетів, журі, експертів-консультантів та координаторів Всеукраїнських олімпіад, турнірів, конкурсів здійснюється за рахунок установ, у яких вони працюють.

11.7. Для проведення олімпіад, турнірів, конкурсів дозволяється залучення коштів фізичних осіб, підприємств, установ, організацій, фондів та інших добровільних внесків тощо.

11.8. До роботи зі складання завдань для олімпіад, конкурсів і турнірів усіх етапів та до участі в роботі оргкомітету і журі можуть залучатися працівники різних навчальних закладів, установ та організацій на договірних підставах з оплатою праці відповідно до чинного законодавства.

**Директор департаменту
загальної середньої та
дошкільної освіти**

О.В.Єресько

Додаток 1

до Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності

ЗВІТ
про проведення III етапу
Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів
у ____ / ____ навчальному році

з _____
(назва олімпіади) (Автономної Республіки Крим, області, міста)

1. Відомості про учасників олімпіад:

Кількість навчальних закладів, учні яких брали участь у I етапі олімпіади			Класи	Кількість учасників олімпіад за етапами									Кількість переможців III етапу за ступенями дипломів			
				I			II			III			I	II	III	
міських	сільських (селищних)	спеціалізованих (*)		міських	сільських (селищних)	спеціалізованих (*)	міських	сільських (селищних)	спеціалізованих (*)	міських	сільських (селищних)	спеціалізованих (*)				
			7													
			8													
			9													
			10													
			11													
			Разом													

2. Коротко подаються відомості про організацію і проведення олімпіад, виконання учасниками завдань, участь учителів і працівників закладів освіти, вносяться пропозиції щодо поліпшення роботи олімпіади.

М.П.   Начальник управління освіти і науки
                          Голова оргкомітету олімпіади
                          Голова журі олімпіади

" ___ " _____ 20__ року.

(*) Заклади освіти для розвитку здібностей обдарованих і талановитих дітей.

Додаток 2

до Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності

ЗАЯВКА

на участь команди _____

(Автономної Республіки Крим, області, міста)

у IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади

з _____ у 20__ році

За рішенням оргкомітету і журі III етапу Всеукраїнської олімпіади на IV етап Всеукраїнської олімпіади направляються такі учні - переможці III етапу олімпіади:

N з/п	Прізвище, ім'я та по батькові учня	Число, місяць (словами), рік народження	Найменування навчального закладу	Клас (курс) навчання	Клас (курс), за який буде виконувати завдання на олімпіаді	Місце, зайняте на III етапі олімпіади	Прізвище, ім'я та по батькові працівника, який підготував учня	Додаткова інформація (комп'ютерна мова програмування тощо)

Керівником команди призначено _____

(прізвище, ім'я та по батькові, посада)

Начальник управління освіти і науки

М.П. Голова оргкомітету олімпіади

Голова журі олімпіади

" ____ " _____ 20__ року

Додаток 3

до Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності

ЗАЯВКА

на участь у III етапі

Всеукраїнської учнівської олімпіади зі спеціальної

дисципліни _____, конкурсу фахової майстерності
за професією _____ у 20__ році

_____ (Автономної Республіки Крим, області, міста)

За рішенням оргкомітету II етапу олімпіади з _____, конкурсу фахової майстерності на III етап Всеукраїнської олімпіади, конкурсу направляються:

N з/п	Прізвище, ім'я та по батькові учня	Число, місяць (словами), рік народження	Найменування навчального закладу	Курс навчання	Місце, зайняте на II етапі конкурсу (олімпіади)	Прізвище, ім'я, по батькові майстра виробничого навчання, який підготував учня	Прізвище, ім'я, по батькові майстра виробничого навчання, який супроводжує учня

Начальник управління освіти і науки
М.П. Голова оргкомітету олімпіади
Голова журі олімпіади
" ____ " _____ 20__ року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

16.08.2012 № 920

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
5 вересня 2012 р.
за № 1502/21814

Про затвердження Положення про навчально- реабілітаційний центр

Відповідно до [Закону України “Про загальну середню освіту”](#), розділу IV [Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”](#), затвердженого Указом Президента України від 12 березня 2012 року № 187, **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про навчально-реабілітаційний центр](#), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти України від 28 серпня 1997 року № 325 “Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний Центр”](#), зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21 січня 1998 року за № 34/2474.

3. Директору департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В.) забезпечити реєстрацію цього наказу в Мін’юсті.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

5. Наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Міністра

фінансів України

Перший заступник Міністра

соціальної політики України

В.о. Міністра

охорони здоров'я України

Д.В. Табачник

С.О. Рибак

В.І. Надрага

Р.О. Моїсеєнко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки,
молоді та спорту України
16.08.2012 № 920

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
5 вересня 2012 р.
за № 1502/21814

ПОЛОЖЕННЯ про навчально-реабілітаційний центр

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає організаційні засади діяльності навчально-реабілітаційного центру незалежно від форми власності та підпорядкування.

1.2. Навчально-реабілітаційний центр (далі - Центр) - це загальноосвітній навчальний заклад, метою діяльності якого є реалізація права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами розвитку, їх інтеграція в суспільство шляхом здійснення комплексних реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, здобуття освіти відповідного рівня, розвиток та корекцію порушень.

1.3. Діти із складними вадами розвитку - це діти з вадами слуху, зору, тяжкими системними мовленнєвими порушеннями, тяжкими порушеннями опорно-рухового апарату у поєднанні з розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку, сліпоглухі, діти, які себе не обслуговують і відповідно до індивідуальної програми реабілітації дитини-інваліда потребують індивідуального догляду та супроводу, але вони можуть перебувати у дитячому колективі згідно з рекомендованим лікарями режимом.

1.4. Головними завданнями Центру є:

забезпечення права дітей із складними вадами розвитку на здобуття відповідного рівня дошкільної та загальної середньої освіти відповідно до їх можливостей, здібностей з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку;

забезпечення ранньої соціалізації та підготовки таких дітей до здобуття відповідного рівня дошкільної та загальної середньої освіти шляхом спеціально організованого навчально-виховного процесу в комплексі з психолого-педагогічною, медичною, фізичною, соціальною реабілітацією;

формування громадянської позиції, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності за свої дії;

забезпечення системного кваліфікованого психолого-медико-педагогічного супроводу дітей з урахуванням стану їх здоров'я, особливостей психофізичного розвитку;

надання реабілітаційних послуг згідно з індивідуальною програмою реабілітації дитини-інваліда;

надання психолого-педагогічної допомоги батькам (особам, які їх замінюють), які виховують дітей-інвалідів, з метою залучення їх та дітей до навчально-виховного та реабілітаційного процесу.

1.5. Особливості умов виховання, навчання, утримання дітей в Центрі визначаються:

гнучкою системою навчальної, виховної та корекційно-реабілітаційної роботи;

створенням спеціальних умов для корекційної спрямованості навчання, виховання та подолання порушень фізичного та психічного розвитку, формування мовлення та інших психічних процесів, поліпшення стану здоров'я з урахуванням характеру порушення розвитку;

здійсненням індивідуального та диференційованого підходу у навчанні та реабілітації дітей із складними вадами розвитку відповідно до особливостей навчально-пізнавальної діяльності з урахуванням характеру порушення розвитку.

1.6. У своїй діяльності Центр керується [Конституцією України](#), Законами України [“Про освіту”](#), [“Про загальну середню освіту”](#), [“Про дошкільну освіту”](#), [“Про охорону дитинства”](#), [“Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”](#), [“Про реабілітацію інвалідів в Україні”](#), [Положенням про дошкільний навчальний заклад](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 року № 305, [Положенням про загальноосвітній навчальний заклад](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 778, [Положенням про спеціальну загальноосвітню школу \(школу-інтернат\) для дітей, які потребують корекції фізичного та \(або\) розумового розвитку](#), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 15 вересня 2008 року № 852, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22 грудня 2008 року за № 1219/15910, цим Положенням та власним статутом.

1.7. Центр діє на підставі статуту, який розробляється відповідно до Типового статуту, затвердженого МОНмолодьспортом України, та цього Положення.

1.8. Статут Центру комунальної форми власності затверджується відповідним органом управління освітою, статут Центру приватної форми власності затверджується його власником та погоджується з відповідним органом управління освітою.

1.9. Створення, реорганізація та ліквідація Центру здійснюються відповідно до [Закону України «Про загальну середню освіту»](#).

1.10. Центр є юридичною особою з дня його реєстрації, має рахунки в органах Державної казначейської служби України (для закладів комунальної форми власності) і банках (для закладів приватної форми власності), самостійний баланс, штамп, печатку встановленого зразка, бланки зі своїм найменуванням.

1.11. Центр розміщується на території із спеціально побудованими або пристосованими приміщеннями, що забезпечують безперешкодне середовище для дітей з обмеженими фізичними можливостями, відповідають техніці безпеки та санітарно-гігієнічним вимогам щодо утримання спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів).

Центр повинен мати навчальні кабінети, обладнані відповідними засобами навчання; лікувально-фізіотерапевтичний кабінет, медико-санітарну частину, кімнату психологічного розвантаження, бібліотеку, читальний та актовий зали, їдальню, харчоблок, житлові приміщення для учнів (вихованців).

Розміщення Центру на базі діючого дошкільного або загальноосвітнього навчального закладу повинно передбачати його розташування у окремих приміщеннях з окремим входом, що відповідають санітарно-гігієнічним вимогам для здійснення навчально-виховного процесу.

Центр має бути забезпечений спортивним інвентарем та обладнанням, засобами навчання та іншим навчальним приладдям, іграшками та іграми, матеріалами для розвитку індивідуальних творчих здібностей учнів (вихованців), гурткової, секційної роботи, виробами медичного призначення, технічним та іншим реабілітаційним обладнанням.

Забезпечення підручниками та навчальними посібниками учнів (вихованців) Центрів здійснюється в установленому порядку.

1.12. Діти-інваліди з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату забезпечуються засобами індивідуальної корекції на час перебування в Центрі.

1.13. Джерелами фінансування закладу є:

кошти місцевих бюджетів (для закладів комунальної форми власності);
кошти засновників через рахунки в установах банків (для закладів приватної форми власності);

кошти, отримані за надання платних послуг;

благодійні внески юридичних та фізичних осіб;

інші джерела, не заборонені законодавством.

II. Структура Центру

2.1. З урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей створюються такі Центри:

для дітей, які мають вади слуху у поєднанні із затримкою психічного розвитку або розумовою відсталістю;

для дітей, які мають вади зору у поєднанні із важкими системними мовленнєвими порушеннями, затримкою психічного розвитку чи розумовою відсталістю та сліпоглухих;

для дітей, які мають вади опорно-рухового апарату у поєднанні із важкими системними мовленнєвими порушеннями, затримкою психічного розвитку або розумовою відсталістю;

для дітей з важкими порушеннями мовлення у поєднанні з розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку;

для розумово відсталих дітей у поєднанні з тяжкими порушеннями мовлення.

За наявності відповідної матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення та наявності дітей можуть створюватися багатопрофільні Центри.

2.2. Структурними підрозділами Центру є:

дошкільне відділення, у складі якого функціонують спеціальні групи денного та цілодобового (п'ятиденного) перебування для дітей віком від 2 до 6 (7) років;

спеціальна загальноосвітня школа (школа-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку I-III ступенів (далі - спеціальна школа (школа-інтернат), де передбачається денне або цілодобове перебування учнів.

У складі спеціальної школи (школи-інтернату) Центру можуть функціонувати класи для дітей з будь-якою інвалідизуючою патологією, за наявності відповідної навчально-матеріальної бази та кадрового забезпечення.

За заявами батьків діти з тяжкими порушеннями розвитку можуть лише навчатися у спеціальних школах (школах-інтернатах) без проживання в них;

реабілітаційне відділення включає медичну реабілітацію, психолого-педагогічну, фізичну, соціально-побутову реабілітацію для надання реабілітаційних послуг згідно з індивідуальною програмою реабілітації дитини-інваліда, яка проживає в сім'ї, за станом здоров'я може відвідувати дошкільний чи загальноосвітній навчальний заклад або навчається за індивідуальною формою навчання.

Діяльність реабілітаційного відділення Центру спрямована на профілактику та реабілітацію основної патології та супутніх захворювань дитячого організму.

Реабілітація в Центрі носить комплексний характер і забезпечується психолого-педагогічними, соціально-побутовими, медичними (лікувально-відновлювальними, лікувально-профілактичними, реабілітаційними), фізичними заходами.

Реабілітаційні послуги дітям з вадами розвитку, які навчаються в Центрі, надаються безкоштовно.

Центр може надавати реабілітаційні послуги дітям з вадами розвитку, які навчаються в інклюзивних класах (групах) дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів та консультативні послуги батькам дітей з вадами розвитку (за заявою батьків).

Центр може надавати платні послуги на договірній основі відповідно до законодавства.

Діти, які отримують у Центрі лише реабілітаційні послуги, реєструються в окремому журналі.

2.3. Додаткові освітні послуги, які не визначені [Базовим компонентом дошкільної освіти](#), навчальним планом та програмами для загальноосвітніх навчальних закладів, надаються відповідно до [постанови Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 796](#) "Про затвердження переліку платних

послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності” за згодою та за рахунок батьків або осіб, які їх замінюють, у межах граничнодопустимого навантаження дитини.

2.4. Строки навчання у спеціальній загальноосвітній школі (школі-інтернаті) Центру встановлюються відповідно до [постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 року № 585](#) “Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку”.

2.5. Учні (вихованці) дошкільного відділення, спеціальної школи (школи-інтернату) з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на повному державному утриманні та користуються пільгами, встановленими законодавством для цієї категорії дітей.

2.6. Харчування дітей дошкільного віку здійснюється відповідно до [Закону України “Про дитяче харчування”](#), [Закону України “Про дошкільну освіту”](#) та [постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2002 року № 1243](#) “Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів”.

Харчування учнів у спеціальній школі (школі-інтернаті) здійснюється відповідно до [постанови Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2004 року № 1591](#) «Про затвердження норм харчування у навчальних та оздоровчих закладах» та [Порядку організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров’я України та Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2005 року № 242/329, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 червня 2005 року за № 661/10941.

2.7. Структурні підрозділи Центру функціонують на підставі положень про структурний підрозділ, які розробляються з урахуванням вимог [Положення про спеціальну загальноосвітню школу \(школу-інтернат\) для дітей, які потребують корекції фізичного та \(або\) розумового розвитку](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 15 вересня 2008 року № 852, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22 грудня 2008 року за № 1219/15910, [Положення про дошкільний навчальний заклад](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 року № 305, цього Положення, власного статуту та затверджуються директором Центру.

III. Порядок комплектування Центру

3.1. Класи та групи Центру незалежно від форми власності комплектуються учнями (вихованцями) відповідно до його структури згідно з нормативами наповнюваності.

Класи та групи Центру комплектуються учнями та вихованцями з однорідними вадами розвитку, що зумовлюють типологічні особливості навчально-пізнавальної діяльності.

3.2. Направлення дітей здійснюється Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - органом управління освітою) на підставі висновку психолого-медико-педагогічної консультації (далі - ПМПК) відповідно до медичних показань і протипоказань та заяви батьків або осіб, які їх замінюють.

У випадках, коли висновок може бути сформульований лише після тривалого вивчення дитини, ПМПК рекомендує навчання з випробувальним строком на один навчальний рік у відповідному навчальному закладі, а за потреби - поглиблене медичне вивчення дитини.

Після закінчення випробувального строку навчання ПМПК здійснює повторне психолого-педагогічне вивчення дитини для уточнення рішення щодо організації її навчання та корекційно-розвиткової роботи.

3.3. Прийом дітей до Центру та формування нових груп у дошкільному відділенні та класів у спеціальній школі (школі-інтернаті), переведення в інший клас або вікову групу проводяться до початку навчального року.

У разі необхідності учні (вихованці) можуть зараховуватися або переводитися до іншого класу та групи протягом навчального року на підставі висновку ПМПК.

3.4. При зарахуванні дітей до спеціальної загальноосвітньої школи (школи-інтернату) Центру допускається перевищення віку дітей, устанавленого для загальноосвітніх навчальних закладів.

3.5. Зарахування учнів (вихованців) до Центру проводиться наказом директора на підставі таких документів:

заяви батьків або осіб, які їх замінюють;

направлення відповідного органу управління освітою;

копії свідоцтва про народження дитини;

висновку ПМПК;

висновок територіального лікувально-профілактичного закладу чи тубдиспансеру;

особової справи (витягу з особової справи) та документа про наявний рівень освіти (крім дітей, які зараховуються до підготовчого, першого класів);

індивідуальної програми реабілітації для дитини-інваліда;

довідок про стан здоров'я дитини: [медичної карти дитини \(ф. № 026/о\)](#);

витягу з [“Історії розвитку дитини” \(ф. № 112/о\)](#) з даними про результати аналізів (загальний аналіз крові та сечі, мазок із зіву на дифтерію, аналіз калу на дезгрупу, яйця глистів, зскрібок на ентеробіоз); копії [“Карти профілактичних щеплень” \(ф. № 063/о\)](#); довідки дільничого лікаря про епідеміологічне оточення, що дитина не перебувала в контакті з хворими на інфекційні хвороби або бактеріоносіями; медичної довідки про стан здоров'я дитини з висновком лікаря, що дитина може відвідувати навчальний заклад.

Усі діти з недорозвиненням мовлення повинні мати висновок сурдолога.

3.6. Для зарахування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, окрім зазначених, подаються документи, передбачені [пунктом 37](#)

Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866.

3.7. Документи, необхідні для зарахування дитини до Центру, подаються особисто батьками або особами, які їх замінюють.

3.8. Протягом року проводяться засідання ПМПК (не рідше ніж двічі на рік) з психолого-педагогічного вивчення дітей з метою визначення труднощів їхньої навчально-пізнавальної діяльності, надання обґрунтованих психолого-педагогічних рекомендацій щодо змісту, форм, методів навчання та особливостей корекційно-розвиткової роботи відповідно до потенційних можливостей психофізичного розвитку, для дитини з інвалідністю - з урахуванням індивідуальної програми реабілітації.

За висновком ПМПК у разі поліпшення стану здоров'я, досягнення успіхів у навчанні учні (вихованці) Центру переводяться до іншого типу навчального закладу. Питання про подальше влаштування дитини вирішують батьки або особи, які їх замінюють, спільно з відповідним органом управління освітою.

3.9. За учнем (вихованцем) зберігається місце в Центрі комунальної форми власності у разі його хвороби, карантину, санаторного лікування, на час відпустки батьків або осіб, які їх замінюють, а також у літній оздоровчий період (75 днів).

Загальна тривалість канікул у школі (школі-інтернаті) протягом навчального року не повинна становити менш як 30 календарних днів.

3.10. Загальними протипоказаннями для зарахування дитини до Центру є:

- епілепсія з частими епілептичними нападами;
- стійкий денний і нічний енурез і енкопрез унаслідок органічного ураження центральної нервової системи;
- судомні напади, шизофренія з наявністю продуктивної симптоматики, тяжкі порушення поведінки, небезпечні для дитини та її оточення;
- тяжка глибока розумова відсталість, органічна деменція різного походження з вираженою дезадаптацією;
- психічні захворювання, тяжкі нервово-психічні порушення;
- психопатія і психопатоподібні стани різного характеру;
- інфекційні захворювання до закінчення строку ізоляції;
- бацилоносійство (стосовно дифтерії та кишкових інфекцій);
- всі контагіозні та паразитарні хвороби очей і шкіри;
- туберкульоз.

IV. Організація навчально-виховного процесу

4.1. Навчально-виховний процес у Центрі незалежно від його підпорядкування та форми власності здійснюється у порядку, встановленому Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 778, Положенням про дошкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 року №

305, [Положенням про спеціальну загальноосвітню школу \(школу-інтернат\) для дітей, які потребують корекції фізичного та \(або\) розумового розвитку](#), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 15 вересня 2008 року № 852, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22 грудня 2008 року за № 1219/15910.

4.2. Діяльність Центру здійснюється відповідно до робочого навчального плану, затвердженого власником (для комунального - відповідним органом управління освітою, приватного - за погодженням з органом управління освітою).

4.3. Центр працює з постійним та змінним контингентами вихованців:

постійний контингент - це учні спеціальної школи (школи-інтернату) та вихованці дошкільних груп дошкільного відділення;

змінний контингент - це вихованці раннього, дошкільного та шкільного віку реабілітаційного відділення, які отримують психолого-педагогічну, медико-реабілітаційну, консультативну та соціально-реабілітаційну допомогу в Центрі або в умовах сім'ї.

4.4. Структура навчального року (тривалість навчальних занять, поділ на чверті, семестри та режим роботи) встановлюються закладом у межах часу, передбаченого робочим навчальним планом, за погодженням з відповідним органом управління освітою.

У зонах екологічного лиха та епідемій місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування може встановлюватися особливий режим роботи закладів, який погоджується з органами державної санітарно-епідеміологічної служби.

4.5. Навчально-виховний процес у спеціальній школі (школі-інтернаті) Центру незалежно від її підпорядкування, виду і форми власності здійснюється відповідно до [наказу Міністерства освіти і науки України від 26 серпня 2008 року № 778](#) «Про затвердження Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (II ступінь) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку».

4.6. Зміст шкільної освіти визначається навчальними програмами для дітей із складними вадами розвитку, що мають відповідний гриф МОНмолодьспорту України.

У випадках, якщо діти не засвоюють навчальну програму, вони можуть навчатися за адаптованими або індивідуальними програмами та планом. Індивідуальні навчальні програми та план розробляються вчителем на основі навчальних програм, що мають гриф МОНмолодьспорту України, та робочого навчального плану закладу, погоджуються з батьками (особами, які їх замінюють), розглядаються педагогічною радою і затверджуються керівником.

4.7. Зміст дошкільної освіти визначається [Базовим компонентом дошкільної освіти](#) і здійснюється за адаптованими програмами для дошкільних навчальних закладів, у тому числі спеціальних.

4.8. Освітньо-реабілітаційний процес дітей дошкільного віку будується на основі методик ранньої соціальної реабілітації через педагогічно обґрунтований

зміст, форми і методи навчання, що забезпечують дітям засвоєння необхідних знань, умінь та навичок, сприяють підготовці їх до навчання в школі.

4.9. Навчальний процес у Центрі базується з врахуванням вимог лікувально-корекційної роботи. У процесі навчання і виховання враховуються індивідуальні особливості розвитку дітей, гігієнічні, медичні та спеціальні корекційні та психолого-педагогічні рекомендації.

4.10. Дітям зі зниженою працездатністю за рекомендаціями лікарів може встановлюватися індивідуальний розклад навчальних занять.

4.11. Мова навчання й виховання в Центрі визначається відповідно до [Конституції України](#) та законодавства України про мови.

4.12. Випускники спеціальної загальноосвітньої школи (школи-інтернату), які закінчили школу II ступеня (крім тих, які навчалися у школі (школі-інтернаті) для розумово відсталих дітей), одержують свідоцтво про базову загальну середню освіту державного зразка, що дає право на вступ до професійно-технічного навчального закладу, вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації. На бажання випускники можуть продовжувати здобувати повну загальну середню освіту в спеціальній загальноосвітній школі III ступеня.

Випускники, які закінчили спеціальну школу (школу-інтернат) III ступеня, одержують атестат про повну загальну середню освіту, що дає їм право на вступ до професійно-технічних та вищих навчальних закладів.

Випускники, які закінчили спеціальну школу (школу-інтернат) для розумово відсталих дітей, отримують свідоцтво про закінчення спеціальної загальноосвітньої школи, що дає право на вступ до професійно-технічного навчального закладу з урахуванням рекомендацій лікарів.

4.13. Центр приватної форми власності має право видавати випускникам спеціальної загальноосвітньої школи (школи-інтернату) документи державного зразка про відповідний рівень освіти за умови наявності ліцензії та проходження атестації у порядку, встановленому законодавством.

4.14. Учасниками навчально-виховного процесу є учні (вихованці), керівники, педагогічні, медичні та інші працівники Центру, батьки або особи, які їх замінюють.

4.15. Педагогічними працівниками Центру можуть бути особи, які мають відповідну вищу педагогічну освіту, високі моральні якості, фізичний і психічний стан яких дозволяє виконувати покладені на них обов'язки.

4.16. Педагогічні працівники Центру підлягають атестації, яка є обов'язковою і здійснюється відповідно до [Типового положення про атестацію педагогічних працівників](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2010 року № 930, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 року за № 1255/18550.

V. Особливості організації реабілітаційного процесу

5.1. Реабілітаційний процес включає медичну, фізичну, психолого-педагогічну, соціально-побутову реабілітацію згідно з індивідуальною

програмою реабілітації дитини-інваліда, яка відвідує (перебуває, навчається) Центр.

5.2. Діяльність реабілітаційного відділення Центру спрямована на реабілітацію основної патології та супутніх захворювань дитячого організму.

Реабілітація в Центрі носить комплексний характер і забезпечується психолого-педагогічними, соціально-побутовими, медичними (лікувально-профілактичними), фізичними заходами.

Система реабілітації у Центрі здійснюється шляхом використання технічних та інших засобів реабілітації, виробів медичного призначення.

5.3. Навчально-реабілітаційний процес у групах реабілітаційного спрямування здійснюється за програмами і методиками, розробленими в установленому порядку. У таких групах проводиться корекційно-розвиткова та реабілітаційна робота за напрямками: предметно-практична діяльність, розвиток слухового, зорового, дотикового сприймання, формування звуковимови та розвиток мовлення, логоритміка, просторове орієнтування, лікувальна фізкультура, ритміка, соціально-побутова та комунікативна діяльність.

5.4. Комплексна реабілітація в Центрі проводиться за методиками медико-соціальної реабілітації, рекомендованими МОЗ відповідно до індивідуальної програми реабілітації дитини-інваліда.

5.5. Медична реабілітація у Центрі передбачає лікувально-профілактичні заходи. Медична корекція основної вади розвитку передбачає специфічну медикаментозну фізіокліматотерапію, застосування відповідного обладнання (оптичного, звукопідсилювального, ортопедичного).

Фізична реабілітація передбачає фізкультурно-реабілітаційні заходи засобами використання спеціального корекційного обладнання, спеціальну лікувальну фізкультуру.

5.6. Лікувально-профілактична робота передбачає профілактику соматичних захворювань, створення умов для психічного розвитку, працездатності, контроль за фізичним розвитком дітей та підготовкою їх до навчання. З цією метою медичними працівниками застосовується загальнозміцнююча терапія, надається консультативна допомога педагогічним працівникам у дозуванні шкільних навантажень.

5.7. Лікувально-профілактична робота для дітей, які мають вади слуху у поєднанні із затримкою психічного розвитку або розумовою відсталістю, спрямована на корекцію основної вади - збереження та розвиток залишкового слуху. Особлива увага приділяється контролю за розвитком слухової функції з аудіометричним та аудіологічним обстеженням, здійснення корекційно-розвиткової роботи відповідно до психологічних особливостей дітей.

Медична реабілітація передбачає також терапію загальних нервово-психічних відхилень із застосуванням медикаментозного лікування та немедикаментозних заходів лікування загальної недостатності нервової системи та психічного стану дітей.

5.8. Лікувально-профілактична робота для дітей, які мають вади зору у поєднанні з важкими системними мовленнєвими порушеннями, затримкою

психічного розвитку чи розумовою відсталістю, сліпоглухих ведеться за такими напрямками: терапія загальних нервово-психічних відхилень; медична корекція основного дефекту; профілактика соматичних захворювань.

Також передбачаються консервативне, плеоптичне і плепто-ортоптичне лікування; підбір оптичних засобів корекції, спеціальна лікувальна фізкультура; профілактика наслідків основного дефекту:

специфічна медикаментозна терапія, спрямована на запобігання декомпенсації стану хворого організму;

визначення зорових можливостей вихованців, особливостей сприймання наочно-дидактичного матеріалу;

дозування зорових та фізичних навантажень;

розробка комплексу вправ зорової гімнастики.

Медична корекція основного дефекту передбачає застосування під час занять відповідної оптичної апаратури.

5.9. Лікувально-профілактична робота для дітей, які мають вади опорно-рухового апарату у поєднанні з тяжкими системними мовленнєвими порушеннями, затримкою психічного розвитку або розумовою відсталістю, спрямована на поліпшення рухових, психічних, комунікативних і мовних функцій, підвищення можливості до самообслуговування і соціальної адаптації.

Крім зазначених заходів, проводиться корекційно-логопедична робота, спрямована на формування у дітей мовленнєвої компетентності як основи соціалізації (тренування дихання, зміцнення голосових і дихальних м'язів); масаж, лікувальна фізкультура, фізіобальнеокліматотерапія тощо.

5.10. Лікувально-профілактична робота для розумово відсталих дітей у поєднанні з тяжкими порушеннями мовлення спрямована на розвиток когнітивних функцій, психіки, мовлення, формування життєвих компетентностей, соціальну адаптацію дітей зазначеної категорії.

Застосовуються сучасні методики сенсорної стимуляції, біхевіоральної терапії, що використовуються на етапі раннього втручання, у системі соціально-педагогічних заходів для дітей раннього віку, які відстають у психічному розвитку; різноманітні форми втручання (контактування з дитиною, формування та вироблення комунікативних навичок, робота з експресивною мовою, напрацювання вміння наслідувати інших, навчання грі іграшками відповідно до призначення, трансформація навичок використання допомоги в самостійну діяльність тощо).

5.11. Медичне обслуговування учнів (вихованців) здійснюється штатним або спеціально закріпленим за Центром медичним персоналом відповідних закладів охорони здоров'я, які організують проведення лікувально-профілактичних заходів, здійснюють контроль та державний нагляд за якістю харчування дітей, фізичним навантаженням навчальних занять і відпочинку, комплексом заходів із фізичного виховання дітей, виконанням санітарно-гігієнічного режиму в Центрі.

5.12. Медичні працівники Центру підлягають атестації, яка є обов'язковою і здійснюється відповідно до положень про атестацію медичних працівників.

5.13. Заклади охорони здоров'я разом з органами управління освітою щороку забезпечують безоплатний медичний огляд вихованців Центру, моніторинг стану здоров'я, проведення лікувально-профілактичних заходів незалежно від форми власності. Діти з хронічними захворюваннями перебувають під постійним диспансерним наглядом відповідних закладів охорони здоров'я.

5.14. Психолого-педагогічна реабілітація у Центрі забезпечує дітям із складними вадами розвитку психолого-педагогічну корекцію, діагностику, психологічну та педагогічну корекцію емоційно-вольової сфери та розумового розвитку.

Педагогічна та соціально-побутова реабілітація передбачає запровадження комплексу заходів (у тому числі відповідних форм, методів, змісту навчання), що створюють передумови для оволодіння дітьми із складними вадами розвитку системою знань, умінь і навичок, застосування яких сприятиме подальшому розвитку особистості: підвищення освітнього, кваліфікаційного рівня, здатність до самостійної трудової діяльності, організації побуту, адекватного планування самостійного життя.

Психологічна реабілітація спрямована на корекцію та розвиток психічних функцій, особистості в цілому, створення оптимальних умов для подальшого становлення кожної дитини як особистості в процесі засвоєння цінностей та пристосування до вимог та критеріїв суспільства.

5.15. З урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей у Центрі здійснюється особистісно орієнтована професійна реабілітація (професійна орієнтація, допрофесійна підготовка, професійна підготовка (за наявності ліцензії)).

VI. Управління Центром

6.1. Керівництво Центром здійснює його директор.

Керівником Центру може бути громадянин України, який має відповідну вищу педагогічну (корекційну, дефектологічну) освіту на рівні спеціаліста або магістра, стаж педагогічної роботи не менш як три роки, успішно пройшов атестацію керівних кадрів навчальних закладів відповідно до [Типового положення про атестацію педагогічних працівників](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2010 року № 930, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 14 жовтня 2010 року за № 1255/18550.

6.2. Керівник Центру комунальної форми власності і його заступники призначаються на посади та звільняються з посад відповідним органом управління освітою згідно із законодавством.

6.3. Керівник Центру приватної форми власності та його заступники призначаються засновником (власником) за погодженням з відповідним органом управління освітою.

6.4. Керівник закладу:

організовує, координує діяльність педагогічних і медичних працівників з метою забезпечення єдності навчально-виховної та корекційно-розвиткової

роботи; медичної реабілітації, відповідає за її якість, сприяє забезпеченню учнів (вихованців) засобами індивідуальної корекції;

забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює необхідні умови для підвищення фахового і кваліфікаційного рівня працівників;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок учнів (вихованців);

відповідає за дотримання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, [Базового компонента дошкільної освіти](#);

створює необхідні умови для участі учнів у позакласній та позашкільній роботі, проведення виховної роботи;

забезпечує дотримання вимог щодо охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, вимог техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном закладу та його коштами;

підтримує ініціативи щодо вдосконалення системи навчання та виховання, заохочення творчих пошуків, дослідно-експериментальної роботи педагогів;

сприяє залученню діячів науки, культури, членів творчих спілок, працівників підприємств, установ та організацій до навчально-виховного процесу;

забезпечує реалізацію права учнів на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

контролює організацію харчування і медичного обслуговування учнів;

видає у межах своєї компетенції накази та розпорядження і контролює їх виконання;

щороку звітує про свою роботу на загальних зборах (конференціях) колективу.

6.5. Колегіальним постійно діючим органом управління Центром є педагогічна рада, до складу якої входять педагогічні та медичні працівники, головою педагогічної ради є директор Центру.

Кількість засідань педагогічної ради визначається за потреби, але не менше чотирьох засідань на рік. Рішення педагогічної ради приймається більшістю голосів і є обов'язковим для виконання всіма медичними та педагогічними працівниками.

6.6. Педагогічна рада розглядає питання:

удосконалення педагогічного, навчально-виховного процесу;

організації і здійснення навчально-виховного та лікувально-реабілітаційного процесів;

переведення учнів (вихованців) школи, дошкільного відділення до наступного класу або групи та їх випуску;

приймає рішення про структуру навчального року та тривалість канікул за погодженням з органом управління освітою;

приймає рішення про видачу документа про освіту державного зразка;

визначає строки проходження реабілітації дитиною-інвалідом відповідно до її індивідуальної програми реабілітації;

сприяє розвитку творчої ініціативи працівників школи, впровадженню досягнень науки, передового досвіду;

вносить пропозиції щодо порядку морального та матеріального заохочення педагогічних, медичних та інших працівників школи, учнів, батьків, представників громадськості;

розглядає інші питання, пов'язані з діяльністю Центру.

6.7. Органом громадського самоврядування є загальні збори колективу (конференції) Центру, що скликаються не рідше одного разу на рік.

Порядок скликання, повноваження, чисельний та якісний склад загальних зборів колективу (конференцій) встановлюються статутом Центру і колективним договором.

6.8. Центр підпорядкований та підзвітний засновникові (власнику) чи уповноваженому ним органу.

Звітність про діяльність Центру здійснюється відповідно до законодавства.

VII. Контроль за діяльністю Центру

7.1. Державний контроль за діяльністю центрів усіх типів і форм власності здійснюють МОНмолодьспорт України, Державна інспекція навчальних закладів, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

7.2. Основною формою державного контролю за діяльністю Центрів є державна атестація, яка проводиться не рідше одного разу на десять років відповідно до [Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24 липня 2001 року № 553, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 8 серпня 2001 року за № 678/5869.

7.3. У період між атестаціями проводяться перевірки з питань, пов'язаних з навчально-виховною, корекційно-розвитковою, лікувально-реабілітаційною, фінансово-економічною діяльністю. Зміст, види та періодичність цих перевірок визначаються засновником (власником) і проводяться не частіше ніж 2 рази на рік.

**Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти**

О.В. Єресько

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

13.06.2012 № 687

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
3 липня 2012 р.
за № 1094/21406

Про затвердження Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру „Сокіл” („Джура”)

*{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки
[№ 276 від 31.03.2014](#)}*

На виконання доручення Президента України від 6 травня 2011 року № 1-1/860 щодо активізації роботи по відродженню і розвитку історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва, відповідно до пункту 2 [наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27 жовтня 2009 року № 3754/981/538/49](#) „Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді” **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру „Сокіл” \(„Джура”\)](#) (далі - гра „Джура”), що додається.

2. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Забезпечити організацію і проведення I та II етапів гри „Джура”.

2.2. Сприяти формуванню Кримського республіканського, обласних, Київського та Севастопольського міських штабів гри „Джура”.

3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.), Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Савченко Н.В.):

3.1. Здійснювати організаційно-методичне забезпечення гри „Джура”.

3.2. Забезпечити проведення III (Всеукраїнського) етапу гри „Джура”.

4. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

5. Скасувати [наказ Міністерства освіти і науки України від 25 грудня 2003 року № 855](#) „Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку військово-спортивну патріотичну гру „Сокіл” („Джура”) Українського козацтва”.

6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

7. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України

13.06.2012 № 687

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
3 липня 2012 р.
за № 1094/21406

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру „Сокіл” („Джура”)

{У тексті Положення слова «МОНмолодьспорт України» у всіх відмінках замінено словами «МОН України» згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 276 від 31.03.2014](#)}

І. Загальні положення

1.1. Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра „Сокіл” („Джура”) (далі - гра „Джура”) є системною формою позакласної роботи з військово-патріотичного та морально-етичного виховання учнівської молоді, важливим засобом формування патріотичної свідомості, спортивно-оздоровчої роботи.

1.2. Метою гри „Джура” є виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадянської позиції, здорового способу життя духовно багатой та фізично розвиненої особистості.

1.3. Основні завдання гри „Джура”:

виховання дітей та молоді у дусі відданості Батьківщині та українському народу через відродження національних і загальнолюдських духовних та моральних цінностей;

набуття учнями знань, умінь і навичок, необхідних захиснику Вітчизни;

формування у молоді високих морально-психологічних якостей: добротності, мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості,

наполегливості, дисциплінованості та ініціативності на основі відновлених народних традицій;

оволодіння учнями основами народної культурної спадщини (пісні, думи, розпис та опорядження житла і сакральних споруд, звичаї, традиції, ритуали і свята);

впровадження військово-прикладних видів спорту, єдиноборств, верхової їзди на конях, бойових танців, видів спортивної боротьби, народних ігор та забав з метою гартування духу й тіла;

вивчення народного способу господарювання на землі;

оволодіння навичками приготування страв народної кухні;

пропагування та популяризація здорового способу життя;

зміцнення міжрегіональних зв'язків та дружби дітей та юнацтва;

організація змістовного дозвілля;

формування та закріплення основ самоврядування в учнівських колективах.

II. Учасники гри „Джура”

2.1. Учасниками гри „Джура” є учнівська молодь загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів (далі - навчальні заклади), об'єднана на добровільних засадах у рої, сотні, курені тощо. До складу зазначених утворень входять хлопці та дівчата віком від 7 до 18 років.

2.2. Прийом до складу учасників гри „Джура” здійснюється за народним звичаєм на загальному зібранні та за згодою батьків після проходження виховного просвітницького курсу підготовки, де відбувається знайомство з заповідями, правами та обов'язками учасника гри, набуття необхідних знань з історії України, літературно-пісенної творчості, про народних героїв тощо.

2.3. Учасники гри „Джура” поділяються на козачат (молодші школярі віком 7-10 років), джур козацьких (школярі середніх класів віком 11-15 років), молодих козаків (школярі старших класів віком 16-18 років). У грі „Джура” можуть брати участь особи старші 18 років у статусі „Козак-наставник”, які залучаються до виховної роботи з молоддю.

2.4. Основою організації гри „Джура” є козацьке самоврядування: добровільне об'єднання учасників для виконання завдань гри у рій (клас, гурток тощо), сотню (паралель класів), курінь (навчальний заклад). За потреби можуть створюватися ширші об'єднання: районне (полк), обласне (паланка), всеукраїнське (кіш).

III. Керівництво грою „Джура”

3.1. Загальне керівництво грою „Джура” здійснює Міністерство освіти і науки України (далі - МОН України).

{Пункт 3.1 розділу III із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 276 від 31.03.2014](#)}

3.2. Безпосередня організація та проведення гри „Джура” покладаються на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі - Центр).

Для проведення I (районного, міського), II (Кримського республіканського, обласних, Київського та Севастопольського міських) етапів гри «Джура» створюються штаби.

Для проведення III (Всеукраїнського) етапу гри „Джура” створюється головний штаб, склад якого затверджується наказом МОН України.

3.3. До складу головного штабу входять працівники МОН України, Центру, Міністерства оборони України (за згодою) та представники громадських організацій (за згодою).

3.4. Очолює головний штаб керівник.

Керівник головного штабу:

розподіляє повноваження членів головного штабу;

керує підготовкою і проведенням гри „Джура”.

3.5. Члени головного штабу:

здійснюють організаційну роботу з проведення гри „Джура”;

забезпечують порядок проведення гри „Джура”.

3.6. З метою забезпечення об’єктивної оцінки результатів змагань (конкурсів, вікторин) створюється суддівська колегія, склад якої затверджується наказом Центру.

3.7. До складу суддівської колегії входять досвідчені педагоги, науково-педагогічні працівники навчальних закладів, вчені наукових установ та представники громадських організацій (за згодою).

3.8. Очолює суддівську колегію головний суддя.

Головний суддя:

керує роботою суддів;

проводить засідання суддівської колегії;

бере участь у визначенні переможців;

затверджує список переможців.

3.9. Організацією та проведенням гри „Джура” в регіонах керують Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, відділи (управління) освіти районних та міських державних адміністрацій.

3.10. У навчальних закладах грою „Джура” керує педагог, призначений наказом керівника навчального закладу, за його згодою.

При навчальному закладі створюється консультативна Козацька рада з проведення гри „Джура” у складі учнів, педагогів, батьків, представників органів місцевого самоврядування, громадських організацій (за згодою).

IV. Порядок і строки проведення гри „Джура”

4.1. Гра „Джура” проводиться у три етапи.

4.2. I (районний, міський), II (Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські), III (Всеукраїнський) етапи проводяться щороку, починаючи з 2015 року.

{Пункт 4.2 розділу IV в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 276 від 31.03.2014}

4.3. Заходи в рамках гри „Джура” проводяться протягом року відповідно до річного плану роботи навчального закладу.

V. Організаційні засади та зміст етапів гри „Джура”

5.1. До програми I, II та III етапів гри „Джура” включаються такі види змагань (конкурсів, вікторин):

конкурс „Візитка рою”;

брейн-ринг (за зразком гри „Що? Де? Коли?”);

вікторини з історії України, зокрема з історії Збройних Сил України та історії козацтва;

конкурси на кращу пісню, рукописну газету, кінофільм чи відеофільм про гру „Джура” та заходи в рамках гри;

змагання на туристській смузї перешкод, спортивного та туристського орієнтування;

конкурс технічної творчості;

огляд якості (рівня) початкової військової підготовки;

стройовий впоряд - особиста підготовка та дії в складі рою;

військово-тактична підготовка у формі теренової гри на місцевості з використанням елементів страйкболу;

фізична підготовка - крос, плавання, метання гранати, лазіння по канату або жердині, згинання і розгинання рук в упорі, опорний стрибок через «коня» тощо;

медична підготовка - надання долікарської допомоги;

цивільна оборона - виконання нормативів щодо роботи зі спеціальними приладами та користування індивідуальними засобами захисту, гасіння умовної пожежі та рятувальні роботи;

комбіновані військово-спортивні та туристські естафети.

5.2. Напрями роботи в роях:

навчання і фізичне загартування членів рою під час занять у гуртках, творчих об'єднаннях у навчальних закладах, за місцем проживання, в оздоровчих закладах;

щорічні огляди військово-спортивної підготовки, патріотичного та духовного виховання козачат, джур козацьких і молодих козаків шляхом проведення змагань, зльотів, конкурсів за окремими умовами;

туристські спортивні походи (пішохідні, кінні, лижні, велосипедні, водні), історико-краєзнавчі експедиції;

виконання добродійних завдань під гаслом „Добре діло” на засадах козацького лицарства;

участь в екологічних акціях та акціях милосердя, культурно-просвітницьких заходах;

ведення колективного щоденника „Добрі справи”;

навчання за розпорядком дня „День козака”;

навчання та тренування в гуртках і секціях традиційних народних єдиноборств, козацьких бойових мистецтв, військового впорядку, туристської підготовки, розучування народних обрядів;

вивчення народної культури, педагогіки та моралі; співпраця з дитячими й молодіжними організаціями України та зарубіжжя.

5.3. На всіх етапах гри „Джура” обов’язковим є конкурс на кращий звіт про добродійні справи під гаслом „Добре діло”, що виконувались відповідно до ідейних принципів козацького лицарства.

5.4. Педагог-вихователь рою та козак-наставник, що призначаються керівником навчального закладу за їх згодою, відповідно до плану навчально-виховних заходів проводять заняття і тренування з козачатами, джурами козацькими і молодими козаками. В основі змісту занять лежать духовний розвиток та фізичне загартування, що реалізується у формі конкурсів, оглядів, естафет, змагань, вікторин тощо.

5.5. У рамках етапів гри „Джура” проводяться конференції, „круглі столи”, диспути, зустрічі з ветеранами Збройних Сил України, представниками козацьких громадських організацій, краєзнавцями тощо.

5.6. Заходи у рамках гри „Джура”, а також I, II та III етапи проводяться за умовами, що розробляються організаторами зазначених етапів згідно з цим Положенням.

VI. Документація та строки її подання

6.1. Для участі у III етапі гри „Джура” керівники команд у день заїзду на місце проведення заходу подають до головного штабу такі документи:

наказ про відрядження команди на участь у III етапі гри „Джура”;

затверджений список команди, у якому зазначаються: № з/п, прізвища та імена учнів, рік народження, навчальний заклад, місце проживання (до списку включаються також керівники команд);

заявку на участь у III етапі гри „Джура”, у якій зазначаються: № з/п, прізвища та імена учнів, рік народження;

копії паспортів керівників та учнів від 16 років та свідоцтв про народження учнів до 16 років, завірені керівником навчального закладу, учнівські квитки;

медичні книжки керівників команд;

медичні довідки для учнів встановленого зразка.

6.2. Обробка персональних даних здійснюється відповідно до законодавства про захист персональних даних.

VII. Підбиття підсумків та нагородження переможців

7.1. Підсумки I, II та III етапів гри „Джура” підбиваються у кожному виді змагань (конкурсів, вікторин) (далі - змагання) окремо. Переможці визначаються за найбільшою сумою балів, набраних під час цих змагань.

Переможці у комплексному заліку I, II та III етапів гри „Джура” визначаються за найменшою сумою місць, зайнятих в усіх залікових видах змагань.

7.2. Переможці I, II та III етапів нагороджуються грамотами, дипломами, призами, оздоровчими та екскурсійними поїздками організаторів гри „Джура”.

VIII. Фінансування гри „Джура”

8.1. Фінансування проведення I та II етапів гри „Джура” в районах (містах), в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, проїзд та харчування учасників гри „Джура”, проведення тренувальних зборів, відрядження осіб, що супроводжують учнів, та суддів, нагородження переможців здійснюються за рахунок асигнувань, передбачених у відповідних бюджетах на відповідний рік Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством.

8.2. Витрати на організацію та проведення III етапу гри „Джура” здійснюються в межах відповідних асигнувань, передбачених Державним бюджетом України на відповідний рік, а також коштів, не заборонених законодавством.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

23.04.2012 № 491

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
15 травня 2012 р.
за № 754/21067

Про Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання в навчальних закладах системи освіти України

Відповідно до пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, та з метою підвищення якості навчально-виховного процесу, стимулювання педагогічних колективів до творчої роботи з фізичного виховання, популяризації здорового способу життя серед дітей та учнівської молоді **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання в навчальних закладах системи освіти України](#), що додається.
2. Скасувати [наказ Міністерства освіти і науки України від 15 лютого 2006 року № 102 «Про Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання в навчальних закладах України»](#).
3. Комітету з фізичного виховання та спорту (Гамов В.Г.) забезпечити державну реєстрацію цього наказу в Міністерстві юстиції України у встановленому законодавством порядку.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра Є.М.Суліму.
5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
23.04.2012 № 491

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
15 травня 2012 р.
за № 754/21067

ПОЛОЖЕННЯ
про Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання
в навчальних закладах системи освіти України

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського огляду-конкурсу на кращий стан фізичного виховання в навчальних закладах України.

1.2. Всеукраїнський огляд-конкурс на кращий стан фізичного виховання в навчальних закладах України (далі - конкурс) проводиться Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (далі - Міністерство), Комітетом з фізичного виховання та спорту (далі - Комітет), Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - Інститут).

1.3. Конкурс проводиться з метою вивчення, узагальнення та розповсюдження кращого досвіду роботи з фізичного виховання, активізації діяльності керівництва навчальних закладів, відділів освіти, управлінь освіти і науки щодо покращення роботи з фізичного виховання.

1.4. Основними завданнями конкурсу є:

виявлення стану організації роботи та підвищення якості результативності навчального процесу з фізичного виховання у навчальних закладах системи освіти України в цьому напрямі освітньої діяльності;

вдосконалення навчально-матеріальної бази та навчально-методичного забезпечення навчального закладу;

визначення кращих навчальних закладів - дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл (далі - навчальні заклади), поширення позитивного й успішного досвіду роботи, стимулювання педагогічних колективів до творчої роботи, впровадження інноваційних форм та методів організації процесу фізичного виховання;

сприяння активізації фізкультурно-масової роботи в усіх ланках фізичного виховання;

підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу, запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;

визначення ефективності діяльності керівництва навчальних закладів, відділів освіти, управлінь освіти і науки щодо їх фінансового та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу з фізичного виховання та спорту;

поширення та впровадження кращого педагогічного досвіду роботи з фізичного виховання в навчальних закладах.

II. Учасники конкурсу

2.1. Учасниками конкурсу є навчальні заклади державної, комунальної і приватної форм власності.

2.2. Учасники мають право після завершення кожного етапу ознайомитись з експертною оцінкою журі та одержати пояснення щодо критеріїв та об'єктивності оцінки надісланих матеріалів конкурсу та письмову відповідь у випадку виникнення спірних питань після завершення огляду-конкурсу.

III. Умови, строки проведення конкурсу

3.1. Конкурс проводиться один раз у чотири роки за номінаціями:

кращі позашкільні навчальні заклади (дитячо-юнацькі спортивні школи та спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву);

кращі дошкільні навчальні заклади (сільські, міські, компенсуючого типу);

кращі загальноосвітні навчальні заклади (міські, дві категорії: 1 категорія - кількість учнів більше 700 та 2 категорія - кількість учнів до 700, сільські, школи-інтернати для дітей сиріт, спеціальні школи-інтернати, навчально-виховні комплекси);

кращі професійно-технічні навчальні заклади, загальноосвітні школи-інтернати.

3.2. Члени журі в районах, містах, областях обирають кращу роботу та надсилають її до участі в наступному етапі.

3.3. Конкурс проводиться поетапно протягом навчального року:

I етап - вересень - грудень: районний (міський) - навчальний заклад до 30 грудня поточного року надсилає в районний (міський) оргкомітет заявку з відповідними матеріалами (додаються) для участі в другому етапі конкурсу. Оргкомітет і журі визначають переможців і до 1 лютого кожного наступного року відповідно до номінацій оргкомітет надсилає матеріали до оргкомітету Автономної Республіки Крим, обласних, Київського та Севастопольського міських оргкомітетів;

II етап - лютий - квітень: регіональний - Автономна Республіка Крим, обласні, Київський та Севастопольський міські оргкомітети і журі визначають переможців і надсилають матеріали до Всеукраїнського оргкомітету;

III етап - травень - червень: Всеукраїнський - за участю навчальних закладів - переможців другого етапу.

3.4. Всеукраїнський етап конкурсу проводиться в місті Києві у травні - червні кожного року відповідно до номінацій Комітетом. Всеукраїнський оргкомітет і журі розглядають подані матеріали та до 1 серпня кожного року відповідно до номінацій приймають остаточне рішення про переможців і призерів огляду-конкурсу, яке затверджується наказом Міністерства.

IV. Журі конкурсу

4.1. Для проведення конкурсу формується склад журі в кожній номінації в районах (містах), регіонах згідно з етапами, який затверджується наказом відповідного органу управління освіти. Склад журі III Всеукраїнського (заключного) етапу затверджується наказом Міністерства за поданням Комітету, кількість членів журі не повинна бути менше шести осіб.

4.2. До складу журі включаються представники Комітету, Міністерства, Інституту, наукових установ та організацій (за згодою), а також керівники навчальних закладів, вчителі-методисти, які мають досвід практичної та наукової діяльності (за згодою).

4.3. До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників конкурсу.

4.4. Журі районного (міського), регіонального етапів подають до Всеукраїнського журі конкурсні матеріали навчальних закладів за кожною номінацією, які стали переможцями відповідного етапу.

4.5. Журі конкурсу:

забезпечує збереження матеріалів, поданих на конкурс;

забезпечує перевірку і об'єктивність оцінювання конкурсних матеріалів;

визначає переможців та призерів;

визначає дійсність наданих матеріалів учасниками конкурсу.

4.6. Журі очолює голова. Головою журі Всеукраїнського етапу призначається директор департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства.

4.7. Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців;

готує за рішенням журі пропозиції організаційному комітету щодо порушення клопотання про відзначення переможців та лауреатів конкурсу відомчими відзнаками.

V. Організаційний комітет конкурсу

5.1. Для організації та проведення III Всеукраїнського (заключного) етапу створюється організаційний комітет, склад якого затверджується наказом Міністерства за поданням Комітету.

5.2. Організаційний комітет за поданням журі розглядає і затверджує результати проведення фінального етапу конкурсу.

5.3. Кількість членів організаційного комітету не повинна бути менше 4 осіб.

5.4. До складу організаційного комітету включаються працівники Міністерства, Комітету, Інституту.

5.5. Організаційний комітет очолює голова.

5.6. Головою організаційного комітету призначається заступник Голови Комітету.

5.7. Голова організаційного комітету:

організовує роботу членів організаційного комітету;

проводить засідання організаційного комітету;

розглядає і затверджує результати фінального етапу конкурсу;

готує подання для нагородження переможців та призерів конкурсу.

5.8. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення конкурсу;

оформлюють документацію щодо проведення конкурсу та підбиття підсумків;

вносять пропозиції щодо нагородження переможців та лауреатів конкурсу;

забезпечують порядок проведення конкурсу;

сприяють висвітленню результатів конкурсу в засобах масової інформації.

VI. Вимоги щодо учасників конкурсу та критерії їх оцінювання

6.1. Оцінювання матеріалів, наданих на огляд-конкурс, проводиться за найбільшою кількістю набраних балів:

відвідування 3 навчальних годин фізичного виховання на тиждень;

кошти, витрачені на фізичне виховання та спорт;

наявність спортивних споруд, пристосованих приміщень для занять фізичною культурою і спортом;

наявність комп'ютерної бази даних з фізичного виховання;

медичне обслуговування;

робота з навчання плаванню;

наявність спортивних класів;

секційна та гурткова робота;

присвоєння спортивних звань та розрядів;

методична робота;

фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота;

організація роботи з батьками;

оздоровлення дітей;

туристична робота;

участь у змаганнях;

пропагандистська та агітаційна робота.

6.2. Навчальний заклад, який бере участь у I етапі конкурсу, подає на розгляд журі такі документи:

[заявку](#) на участь у конкурсі за формою, наведеною в додатку 1;

[подання](#) на участь відділу освіти районної (міської) державної адміністрації за формою, наведеною в додатку 2;

[зведений протокол](#) за формою, наведеною в додатку 3;

[інформаційний лист навчального закладу](#) за формою, наведеною в додатку 4;

фотоілюстрації, відеоматеріали (фрагментарний показ фізкультурно-оздоровчої роботи, яка проводиться в навчальному закладі). Інформація надається у форматах CD або DVD тривалістю не більше 15 хвилин.

VII. Нагородження переможців

7.1. Навчальні заклади, які посіли I, II і III місця у Всеукраїнському огляді-конкурсі (відповідно до типу закладу номінації), нагороджуються почесними грамотами та кубками Комітету.

7.2. Результати Всеукраїнського етапу конкурсу узагальнюються Міністерством. Видається наказ про підсумки огляду-конкурсу.

7.3. Матеріали, надіслані на конкурс, зберігаються до наступного конкурсу в Комітеті.

7.4. Публікації матеріалів, надісланих на конкурс, здійснюються за письмовою згодою його учасників.

VIII. Фінансові умови

Витрати на організацію проведення та нагородження переможців і призерів конкурсу здійснюються в межах відповідних асигнувань, а також коштів, не заборонених законодавством.

IX. Контроль та громадське спостереження

9.1. Контроль за проведенням конкурсу здійснює Міністерство в установленому законодавством порядку.

9.2. Громадське спостереження за проведенням конкурсу можуть здійснювати представники учнівського самоврядування, засобів масової інформації.

В.о. голови Комітету
з фізичного виховання
та спорту

В.Г. Гамов

Додаток 1
до Положення про Всеукраїнський
огляд-конкурс на кращий стан
фізичного виховання в навчальних
закладах системи освіти України

ЗАЯВКА

Прошу допустити

(найменування навчального закладу)
до участі у Всеукраїнському огляді-конкурсі на кращий стан фізичного
виховання в навчальних закладах України.

Директор навчального закладу _____/_____/

(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

М.П.

“ ___ ” _____ 20__ р.

В.о. голови Комітету
з фізичного виховання
та спорту

В. Г. Гамов

Додаток 2
до Положення про Всеукраїнський
огляд-конкурс на кращий стан
фізичного виховання в навчальних
закладах системи освіти України

ПОДАННЯ

В.о. голови Комітету
з фізичного виховання
та спорту

В. Г. Гамов

Додаток 3
до Положення про Всеукраїнський
огляд-конкурс на кращий стан
фізичного виховання в навчальних
закладах системи освіти України

**ЗВЕДЕНИЙ ПРОТОКОЛ
Всеукраїнського огляду-конкурсу на кращий стан фізичного виховання в
навчальних закладах України**

_____ (району, міста, області)

№ з/п	Навчальний заклад	Загальна сума балів	Місце
-------	-------------------	---------------------	-------

Голова журі _____.

Примітка. Зведений протокол заповнюється окремо для дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, шкіл-інтернатів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву).

В.о. голови Комітету з фізичного виховання та спорту	В. Г. Гамов
--	-------------

Додаток 4
до Положення про Всеукраїнський
огляд-конкурс на кращий стан
фізичного виховання в навчальних
закладах системи освіти України

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
навчального закладу

1. Кількість класів загальноосвітніх навчальних закладів (груп дошкільних навчальних закладів) _____.

2. Кількість учнів (дітей) усього в закладі _____ (по класах-групах).

3. Кількість груп професійно-технічних навчальних закладів (I, II, III курси та кількість груп на базі повної середньої освіти) _____.

4. Кількість учнів, дітей, що відвідують навчальні заняття з фізичного виховання та спорту (у відсотковому відношенні до загальної кількості контингенту денної форми навчання): всього _____ (оцінюється з розрахунку: 1 відсоток - 5 балів).

5. Кількість учнів, дітей, що відвідують 3 навчальні години фізичного виховання на тиждень упродовж навчального року (у відсотковому відношенні до загального контингенту денної форми навчання): всього _____ (оцінюється з розрахунку: 1 відсоток - 5 балів).

6. Кошти, витрачені на фізичне виховання та спорт у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, дитячо-юнацьких спортивних школах та спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Усього	Витрачено коштів на фізичне виховання				всього балів
	ремонт спортивних споруд		придбання		
	капітальний	поточний	спортивний інвентар	спортивна форма	

Кошти, витрачені на фізичне виховання на 1 дитину, учня (у тому числі на капітальний, поточний ремонти спортивних споруд, придбання спортивного інвентарю, спортивної форми, заробітну платню тренерів), оцінюються з розрахунку: 1 грн. - 10 балів (сума коштів, поділена на загальну кількість дітей).

7. Спортивна база дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву:

Наявність спортивних споруд	Кількість	Загальна площа, кв.м	Орендованих	Всього балів
Наявність пристосованих приміщень для занять фізичною культурою і спортом				
Наявність майданчиків				
Наявність спортивних залів				
Наявність басейнів				

Наявність спортивних споруд, пристосованих приміщень для занять фізичною культурою і спортом, майданчиків, басейнів оцінюється з розрахунку: 1 кв.м - 4 бали.

8. Навчально-методична робота в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, дитячо-юнацьких спортивних школах та спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Наявність комп'ютерної бази даних фізичної підготовленості вихованців	Впровадження нових педагогічних технологій, інноваційних підходів (коротка характеристика)	Наявність авторських програм, якими керується педагогічний колектив по організації фізичного виховання	Всього балів

Наявність комп'ютерної бази даних фізичної підготовленості вихованців; впровадження нових педагогічних технологій, інноваційних підходів (коротка характеристика); наявність авторських програм, якими керується педагогічний колектив щодо організації фізичного виховання в навчальних закладах, оцінюються з розрахунку: 2 бали за кожний розділ.

9. Медичне обслуговування в закладі:

Наявність медичного кабінету	Наявність лікаря	Наявність медичної сестри	Оснащення медичного кабінету (фізіотерапевтичним обладнанням)	Наявність фахівця з лікувальної гімнастики	Паспорт (листок) здоров'я	Книга медичного обстеження	Всього балів
------------------------------	------------------	---------------------------	---	--	---------------------------	----------------------------	--------------

Наявність медичного кабінету, лікаря та медичної сестри, фізіотерапевтичного обладнання, фахівця з лікувальної гімнастики, журналів відвідування уроків фізичного виховання, моніторингу стану здоров'я учнів.

Ведення медичної документації (дошкільні, загальноосвітні, професійно-технічні та позашкільні навчальні заклади, дитячо-юнацькі спортивні школи та

спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву) оцінюється з розрахунку: 1 бал за кожен розділ таблиці.

10. Робота з навчання плаванню (за наявності басейну) або організоване відвідування інших басейнів:

Кількість дітей всього	Кількість дітей, які не вміють плавати	Відсоток	Кількість дітей, які навчені плаванню за звітний період	Відсоток	Всього балів
------------------------	--	----------	---	----------	--------------

Кількість дітей, які навчилися плавати за звітний період (за підсумками попереднього навчального року), з розрахунку: 1 дитина - 5 балів.

11. Наявність спортивних класів:

Кількість спортивних класів	Кількість дітей	Види спорту, що культивуються в навчальному закладі	Всього балів
-----------------------------	-----------------	---	--------------

Наявність спортивних класів у загальноосвітніх навчальних закладах, кількість дітей, види спорту, що культивуються, оцінюються з розрахунку: 10 балів за кожний клас.

12. Секційна та гурткова робота в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах:

Кількість учнів, дітей всього	Кількість секцій (види спорту)	Кількість дітей, учнів, що займаються в секції	Фах викладача, вчителя, тренера	Кількість спортивних гуртків (види спорту)	Кількість дітей, учнів, що займаються в гуртках	Фах викладача, вчителя, тренера	Всього балів
-------------------------------	--------------------------------	--	---------------------------------	--	---	---------------------------------	--------------

Секційна та гурткова робота в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, кількість спортивних секцій, види спорту, кількість дітей, що займаються, фах викладача, вчителя, тренера (окрім спортивних груп тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл); кількість спортивних гуртків та види, кількість дітей, учнів, що займаються, оцінюються з розрахунку: 1 бал за кожен розділ таблиці.

13. Присвоєння спортивних звань та розрядів протягом навчального року в дитячо-юнацьких спортивних школах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Наповнюваність відділень	Кількість вихованців (до 18 років), яким присвоєні спортивні розряди:					Всього балів
	юнацький розряд	I розряд	кандидат у майстри спорту України	Майстер спорту України	Майстер спорту України міжнародного класу	
Майстер спорту України міжнародного класу					60 балів	
Майстер спорту України					30 балів	
Кандидат у майстри спорту					20 балів	

I розряд	10 балів
Юнацький розряд	5 балів

14. Заохочувальні бали за участь (за кожного учня):

Чемпіонати Світу	120 балів
Чемпіонати Європи	100 балів
Першість Світу	60 балів
Першість Європи	30 балів
Кубок Світу	20 балів

15. Кількість учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, які входять до складу збірних команд з видів спорту, що визнані в Україні:

Член збірної України	30 балів
Кандидат збірної України	20 балів
Резерв збірної України	10 балів

16. Методична робота в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, дитячо-юнацьких спортивних школах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Тематика методичних заходів	Кількість	У навчальному закладі	Міські	Районні	Обласні	Всеукраїнські	Всього балів
Засідань (об'єднань)							
Семінарів							
Конференцій							

Методична робота: тематика та кількість методичних заходів, засідань, об'єднань, семінарів, конференцій у навчальному закладі, у районі, місті, у Всеукраїнських конкурсах оцінюється: кількість заходів - 0,5 бала, у навчальному закладі - 1 бал, у районі - 2 бали, міських - 2,5 бала, Всеукраїнських конкурсах - 3 бали.

17. Організація фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Кількість дітей, учнів, що займаються	Кількість видів спорту, які культивуються		Кількість тренерів, які працюють у закладі, з них		Всього балів
	види спорту	кількість	штатних	позаштатних	

Організація фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву, кількість дітей, що займаються; кількість видів,

які культивуються, оцінюються: 1 вид - 10 балів; кількість тренерів, які працюють у закладі, з них штатних та позаштатних, оцінюється: 1 штатний тренер - 50 балів.

18. Фізкультурно-масова та фізкультурно-оздоровча робота в закладі:

Кількість дітей всього у закладі	Участь у змаганнях (заходах) в межах закладу		Кількість дітей, які взяли участь у заходах	Участь у змаганнях за межами закладу		Кількість дітей, що взяли участь	Всього балів
	назва заходів, змагань	кількість		назва заходів, змагань	кількість		

Фізкультурно-масова та фізкультурно-оздоровча робота у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах:

участь у заходах та змаганнях у межах навчального закладу та кількість дітей, які взяли участь у заходах (змаганнях), оцінюються: один захід (змагання) - 1 бал; участь у заходах, змаганнях за межами закладу (районні) оцінюється: один захід (змагання) - 2 бали, міські: один захід (змагання) - 3 бали, Всеукраїнські конкурси та кількість дітей, що взяли участь, оцінюються: один захід (змагання) - 3 бали.

19. Організація фізкультурно-масової роботи з батьками в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, дитячо-юнацьких спортивних школах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Спортивно-масові заходи із залученням батьків (назва)	Кількість за рік	Всього балів
---	------------------	--------------

Залучення батьків до фізкультурно-масової роботи в закладі (перелік та назва заходів), кількість за рік оцінюється з розрахунку: 1 захід - 2 бали.

20. Робота з оздоровлення дітей в навчальних закладах (дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах):

Всього учнів (дітей)	Кількість груп оздоровчої спрямованості	Кількість учнів, дітей, що займаються	Наявність спеціального обладнання	Кількість учнів, дітей віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи	Кількість учнів дітей, що відвідують спеціальні заняття	Наявність		Всього балів
						фахівця	спеціальних приміщень	

Робота з дітьми, які віднесені за станом здоров'я до оздоровчих та спеціальних медичних груп, оцінюється з розрахунку: кількість груп оздоровчої спрямованості - 5 балів, наявність спеціального обладнання для занять - 10 балів, наявність спеціального приміщення для занять спеціальних груп у закладі - 10 балів, наявність фахівця - 10 балів.

21. Туристична робота в навчальних закладах (дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних):

Всього учнів, дітей у закладі	Туристичні заходи (назва)	Проведено за рік	Кількість учасників	Всього балів
-------------------------------	---------------------------	------------------	---------------------	--------------

Проведення туристичної роботи в навчальному закладі. Кількість проведених туристичних заходів у закладі оцінюється з розрахунку: 1 захід - 5 балів, кількість учасників, які брали участь у заході, оцінюється з розрахунку: 1 учасник - 1 бал.

22. Участь у змаганнях різного рівня протягом останніх трьох років у дитячо-юнацьких спортивних школах та спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Місця	Чемпіонати, гімназиadi			Європейські юнацькі олімпійські фестивалі	Всеукраїнські спортивні ігри, Всеукраїнські відомчі змагання
	обласні	України	світу		

Участь у змаганнях різного рівня протягом останніх трьох років дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву:

перші місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 15 балів, України - 30 балів, світу - 120 балів, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 60 балів, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 25 балів;

другі місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 12 балів, України - 26 балів, світу - 104 бали, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 52 бали, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 22 бали;

треті місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 10 балів, України - 22 бали, світу - 88 балів, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 44 бали, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 19 балів;

четверті місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 8 балів, України - 18 балів, світу - 72 бали, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 36 балів, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 16 балів;

п'яті місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 6 балів, України - 16 балів, світу - 64 бали, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 32 бали, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 14 балів;

шості місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 4 бали, України - 14 балів, світу - 56 балів, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 28 балів, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 12 балів;

сьомі місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 2 бали, України - 12 балів, світу - 48 балів, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 24 бали, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 10 балів;

восьмі місця - чемпіонати, універсиadi: обласні - 1 бал, України - 10 балів, світу - 40 балів, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 20 балів, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 8 балів;

дев'ять місця - чемпіонати, універсиади: обласні - 0 балів, України - 8 балів, світу - 32 бали, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 16 балів, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 6 балів;

десять місця - чемпіонати, універсиади: обласні - 0 балів, України - 6 балів, світу - 24 бали, Європейський юнацький олімпійський фестиваль - 12 балів, Всеукраїнські спортивні ігри серед школярів - 4 бали.

23. Пропагандистська та агітаційна робота в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, дитячо-юнацьких спортивних школах та спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву:

Фотостенди	Кількість	Заходи із залученням видатних спортсменів		Наявність музею (кабінету) фізкультурно-спортивної тематики	Фото- та відеоматеріали	Всього балів
		назва заходу	кількість			

Пропагандистська та агітаційна робота, наявність інструктивних, інформаційних матеріалів (описово), фотостендів у навчальному закладі оцінюються з розрахунку: 2 бали за 1 фотостенд, заходи із залученням видатних спортсменів з розрахунку: 1 захід - 3 бали; наявність музею на фізкультурно-спортивну тематику оцінюється в 10 балів; наявність відео- матеріалів щодо спортивно-масової роботи в закладі оцінюється з розрахунку: пакет відеоматеріалів, відповідно до проведених заходів за рік, - 20 балів.

Інформація для дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву відповідно до пунктів: 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 22, 23 додатку 4.

Надана інформація не повинна перевищувати 20 аркушів (А4), шрифт друку - 14, відеоматеріал (фрагментарний показ) диску не більше 15 хвилин.

**В.о. голови Комітету
з фізичного виховання
та спорту**

В.Г. Гамов

**МІНІСТЕРСТВО НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

НАКАЗ

27.09.2012 № 1223/1057

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 жовтня 2012 р.
за № 1761/22073

**Про затвердження Положення про Всеукраїнський
фестиваль дружин юних пожежних**

Відповідно до підпункту 62 пункту 4 [Положення про Міністерство надзвичайних ситуацій України](#), затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 402, та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 410, з метою формування в учнів загальноосвітніх навчальних закладів навичок поведінки в надзвичайних ситуаціях **НАКАЗУЄМО:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський фестиваль дружин юних пожежних](#), що додається.
2. Відділу зв'язків із засобами масової інформації та роботи з громадськістю Міністерства надзвичайних ситуацій України (Єршова Ю.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра надзвичайних ситуацій України Квашука В.П., заступника Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

**Виконуючий обов'язки
Міністра надзвичайних
ситуацій України**

В. Бут

**Міністр освіти і науки,
молоді та спорту України**
ПОГОДЖЕНО

Д. Табачник

Голова Державної інспекції
техногенної безпеки

Е. Улинець

Голова Добровільного
пожежного товариства України

О. Донський

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
надзвичайних ситуацій
України,
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
27.09.2012 № 1223/1057

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 жовтня 2012 р.
за № 1761/22073

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський фестиваль дружин юних пожежних

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського фестивалю дружин юних пожежних (далі - Фестиваль).

1.2. Фестиваль проводиться щороку серед дружин юних пожежних з метою навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів правилам безпечної поведінки, формування в учнівській молоді поваги до професії рятувальника, залучення її до вивчення історії пожежно-рятувальної справи та популяризації серед дітей і молоді здорового способу життя.

1.3. Завдання Фестивалю:

залучення учнів загальноосвітніх навчальних закладів до вивчення правил безпеки життєдіяльності та їх пропаганди серед однолітків і населення;

формування у дітей та молоді навичок збереження навколишнього середовища;

розкриття творчих здібностей та організація змістовного дозвілля учнівської молоді;

виховання у молодого покоління громадянських і патріотичних почуттів.

1.4. Фестиваль проводиться на добровільних засадах.

1.5. Інформація про проведення Фестивалю розміщується на офіційних сайтах Міністерства надзвичайних ситуацій України (МНС України) та Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (МОНмолодьспорт України), а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.6. Під час проведення Фестивалю обробка персональних даних учасників здійснюється відповідно до вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

1.7. Організаторами Фестивалю є МНС України та МОНмолодьспорт України.

1.8. Співорганізаторами Фестивалю є Державна інспекція техногенної безпеки України (Держтехногенбезпеки України), інші центральні органи виконавчої влади, громадські організації (за згодою).

II. Повноваження організаторів і співорганізаторів Фестивалю.

2.1. МНС України:

забезпечує організацію, підготовку та проведення Фестивалю;

формує та затверджує спільно з МОНмолодьспортом України склад організаційного комітету за поданням організаторів і співорганізаторів Фестивалю.

2.2. МОНмолодьспорт України:

спільно з іншими заінтересованими органами та установами забезпечує організаційну підтримку підготовки та проведення Фестивалю;

сприяє участі дружин у Фестивалі.

2.3. Держтехногенбезпеки України:

надає методичну допомогу загальноосвітнім навчальним закладам з підготовки дружин;

здійснює інформаційно-роз'яснювальну роботу з дітьми шкільного віку у загальноосвітніх навчальних закладах щодо правил пожежної та техногенної безпеки.

III. Порядок і строки проведення Фестивалю

3.1. Фестиваль проводиться у три етапи:

I етап: районний (міський) - у квітні;

II етап: обласний - у травні - червні;

III етап: Всеукраїнський (фінальний) - у вересні.

3.2. Строки, місце, умови проведення I та II етапів Фестивалю, кількісний склад дружин визначаються структурними підрозділами освіти, молоді та спорту районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій спільно з відповідними територіальними управліннями МНС України.

3.3. Строки, місце проведення III етапу Фестивалю визначаються та затверджуються спільним наказом МНС України та МОНмолодьспорту України і доводяться до відома Держтехногенбезпеки України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших центральних органів виконавчої влади, громадських організацій не пізніше ніж за один місяць до його початку.

IV. Організаційний комітет Фестивалю

4.1. Для організації та проведення III етапу Фестивалю створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується спільним наказом МНС України та МОНмолодьспорту України.

4.2. До складу організаційного комітету входять представники МНС України, МОНмолодьспорту України, Держтехногенбезпеки України, центральних органів виконавчої влади, громадських організацій (за згодою).

4.3. Очолює організаційний комітет голова, який визначає і розподіляє повноваження членів організаційного комітету, координує роботу з організації та проведення Фестивалю.

4.4. Організаційний комітет:

здійснює організаційну роботу щодо проведення Фестивалю;

забезпечує порядок проведення Фестивалю.

4.5. Секретар організаційного комітету:

веде документацію щодо проведення та підбиття підсумків Фестивалю;

забезпечує висвітлення результатів Фестивалю в засобах масової інформації.

V. Учасники Фестивалю

5.1. У Фестивалі беруть участь дружини.

До складу дружини входять шість осіб з числа учнів загальноосвітніх навчальних закладів віком до сімнадцяти років включно.

5.2. Заміна учасників здійснюється за рішенням голови організаційного комітету Фестивалю.

5.3. До місця проведення Фестивалю дружини прибувають організовано в супроводі керівника, який призначається з числа педагогічних працівників.

Керівник відповідає за оформлення документів щодо участі дружини у Фестивалі.

5.4. Учасники Фестивалю мають право ознайомлюватися з результатами оцінювання та отримувати пояснення щодо його критеріїв та об'єктивності оцінювання.

5.5. У II етапі Фестивалю беруть участь дружини, які стали переможцями I етапу.

У III етапі Фестивалю беруть участь дружини, які стали переможцями II етапу.

5.6. Для участі в III етапі Фестивалю до організаційного комітету подаються такі документи:

[заявка на участь у III етапі Фестивалю](#) за формою згідно з додатком;

копія наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій щодо участі дружини у Фестивалі;

медичні довідки членів дружини ([форма № 079-/о «Медична довідка на учня, який від'їжджає в оздоровчий табір»](#), затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я від [27 грудня 1999 року № 302](#) «Про затвердження форми облікової статистичної документації, що використовується в поліклініках (амбулаторіях)»);

учнівські квитки членів дружини.

5.7. Учасники Фестивалю повинні дотримуватись вимог цього Положення, програми Фестивалю.

VI. Журі Фестивалю

6.1. Журі III етапу Фестивалю формується з метою забезпечення об'єктивного оцінювання виступів дружин та визначення переможців і призерів.

6.2. Журі III етапу Фестивалю формується з працівників МНС України, МОНмолодьспорту України, Держтехногенбезпеки України, інших центральних органів виконавчої влади, громадських організацій (за згодою).

6.3. Кількість членів журі III етапу Фестивалю становить шість осіб: голова журі, члени журі (чотири особи), секретар журі.

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Фестивалю.

6.4. Склад журі III етапу Фестивалю затверджується наказом МНС України за погодженням з МОНмолодьспортом України.

6.5. Журі очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Фестивалю, затверджує список переможців і призерів Фестивалю.

6.6. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання під час проведення Фестивалю;

ведуть оцінювальні протоколи;

визначають переможців та призерів Фестивалю.

6.7. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів та матеріалів Фестивалю.

VII. Умови проведення Фестивалю

7.1. У програмі Фестивалю проводяться такі конкурси:

«Візитка»;

«Домашнє завдання»;

«Безпечна прогулянка»;

«Плакат соціальної реклами».

7.2. Конкурс «Візитка» передбачає представлення дружини протягом трьох хвилин у формі візитної картки.

7.2.1. Мета представлення - ознайомлення учасників Фестивалю з членами дружини, її діяльністю протягом року щодо навчання однолітків правилам поведіння під час виникнення надзвичайних ситуацій та запобігання їм. «Візитка» представляється без використання додаткових сценічних декорацій на фоні єдиної для всіх дружин сценічної ширми, що встановлюється організаторами Фестивалю.

Кількість членів дружини, які беруть участь у конкурсі «Візитка», не обмежується.

7.2.2. Конкурс «Візитка» оцінюється за такими критеріями:

відповідність жанру - до 10 балів;

розкриття теми - до 10 балів;

виконавська майстерність - до 10 балів;

оригінальність сценарію - до 10 балів.

Для визначення результатів конкурсу «Візитка» підраховується сума балів, виставлених дружинам шістьма членами журі.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Візитка», - 240 балів.

7.3. Конкурс «Домашнє завдання» передбачає представлення тематичного виступу дружини в довільній формі.

7.3.1. Тема «Домашнього завдання» визначається організаційним комітетом та повідомляється не пізніше ніж за чотири місяці до початку фінального етапу Фестивалю.

Тривалість виступу - до 10 хвилин. «Домашнє завдання» представляється державною мовою.

При музичному супроводі дозволяється використовувати тільки фонограму типу «Мінус».

Тема виступу дружини повинна порушувати актуальні питання забезпечення пожежної та техногенної безпеки населення, нести рекомендації щодо дій у різних надзвичайних ситуаціях, пропагувати здоровий спосіб життя, нести агітаційне навантаження щодо необхідності дотримання правил безпеки життєдіяльності.

7.3.2. Конкурс «Домашнє завдання» оцінюється за такими критеріями:

відповідність жанру - до 10 балів;

розкриття теми - до 10 балів;

виконавська майстерність - до 10 балів;

оригінальність сценарію - до 10 балів;

взаємозв'язок з аудиторією - до 10 балів.

Для визначення результатів конкурсу «Домашнє завдання» підраховується сума балів, виставлених дружинам шістьма членами журі.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Домашнє завдання», - 300 балів.

7.4. Конкурс «Безпечна прогулянка» складається із семи етапів:

«Переправа»;
«Гриби, ягоди»;
«Рятувальна мотузка»;
«Рятування потопаючого»;
«Орієнтування на місцевості»;
«Медичний»;
«Влучний ствольщик».

На початку конкурсу кожна дружина отримує маршрутний бланк із завданнями, де вказано порядок проходження етапів «Безпечної прогулянки». Дружини стартують згідно з результатами жеребкування, яке проводиться напередодні проведення конкурсу. На кожному етапі конкурсу суддя виставляє в маршрутному листі час проходження етапу та штрафні бали. Переможцем вважається та дружина, яка на проходження конкурсу витратила найменше часу.

7.4.1. На етапі «Переправа» змагаються три члени дружини.

Обладнання етапу: наведена переправа завдовжки до 40 м; мотузка, закріплена на опорах (відстань від опори на вихідному березі до обмежувальної лінії - не менше 1,5 метра); верхня суддівська мотузка та страховка; обмежувальні і контрольні лінії; три системи.

Завдання етапу: подолати переправу.

Етап вважається подоланим, коли три члени дружини вишикувалися на іншому боці переправи за обмежувальною лінією.

Перемагає дружина, яка витратила на виконання завдання найменше часу. При використанні незамуфтованого карабіну або за відсутність страховки нараховується штрафний час у 30 секунд.

7.4.2. На етапі «Гриби, ягоди» змагається один член дружини.

Завдання етапу: правильно визначити за фотокартками різні види грибів або ягід, вказати, їстівні вони чи отруйні.

Перемагає дружина, яка витратила на вирішення завдання найменше часу.

За кожну помилку нараховується штрафний час у 30 секунд.

7.4.3. На етапі «Рятувальна мотузка» змагається один член дружини.

Обладнання етапу: 5 мотузок та 10 карток з назвами вузлів, розташованих на столі.

Завдання етапу: з 10 карток з назвами вузлів обрати 5 та зав'язати вузли, зазначені в обраних картках.

Етап вважається подоланим, коли зав'язані всі 5 вузлів.

Перемагає дружина, яка витратила на виконання завдання найменше часу.

За кожен не зав'язаний або неправильно зав'язаний вузол нараховується штрафний час у 30 секунд.

7.4.4. На етапі «Рятування потопаючого» змагається один член дружини.

Обладнання етапу: мотузка типу «кінець Александрова».

Завдання етапу: учасник має кинути мотузку типу «кінець Александрова» уявному потопаючому з відстані 10 метрів у контрольну зону радіусом 1 метр.

Завдання вважається виконаним, якщо усі поплавки мотузки типу «кінця Александрова» потрапили в контрольну зону.

Перемагає дружина, яка витратила на виконання завдання найменше часу.

7.4.5. На етапі «Орієнтування на місцевості» змагаються два члени дружини.

Обладнання етапу: рідинний компас, карта, п'ять контрольних пунктів, картки із завданням.

Завдання етапу: на лінії старту необхідно витягнути картку із завданням, де вказано напрями руху та відстані до контрольних пунктів. Кожний контрольний пункт позначено цифрою.

Перемагає дружина, яка правильно виконала всі завдання та витратила на їх виконання найменше часу.

7.4.6. На етапі «Медичний» змагається один член дружини.

Завдання етапу: правильно вирішити 10 теоретичних питань та виконати 1 практичне завдання, складені відповідно до шкільних курсів «Основи здоров'я», «Основи безпеки життєдіяльності».

Перемагає дружина, яка витратила на вирішення завдань найменше часу.

7.4.7. На етапі «Влучний ствольщик» змагаються три члени дружини.

Обладнання етапу: пожежний автомобіль з обладнанням. Розгорнуті магістральна ($n = 1$, $d = 77$ мм) та робоча рукавна ($n = 1$, $d = 51$ мм) лінії зі стволом СПРК-336Т (Protekt) з'єднані та знаходяться під тиском, ствол перекритий. Магістральна лінія приєднана до напірного патрубку пожежного автомобіля. Мішені встановлено на відстані 50 метрів від лінії старту. Вправа виконується у касці.

Завдання етапу: за сигналом стартового пістолета стартує перший учасник, долає відстань у 40 метрів від старту до місцезнаходження ствола, бере ствол СПРК-336Т (Protekt), збиває струменем води мішень (баскетбольний м'яч, встановлений на підставці заввишки 2 метри), після чого перекриває подачу води та повертається на старт, передаючи естафету наступному учаснику. Кожен учасник може влучити тільки в свою мішень. Конкурс вважається виконаним, коли м'ячі збито з підставок водяними струменями. Відлік часу припиняється після перетину останнім учасником лінії фінішу.

Перемагає дружина, яка виконала завдання за найменший час.

7.4.8. Переможець конкурсу «Безпечна прогулянка» визначається за найменшим сумарним часом, витраченим на виконання завдань семи етапів.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Безпечна прогулянка», - 240 балів.

За найменший сумарний час дружина отримує 240 балів. За другий сумарний час дружина отримує 230 балів, за третій - 220 балів тощо.

7.5. У конкурсі «Плакат соціальної реклами» кожна дружина під час жеребкування отримує завдання з темою для розроблення та створення плаката соціальної реклами з питань безпеки життєдіяльності.

7.5.1. Організатори забезпечують дружини необхідним обладнанням. Упродовж проведення Фестивалю дружина створює плакат на задану тематику.

7.5.2. Конкурс «Плакат соціальної реклами» оцінюється за такими критеріями:

відповідність темі - до 10 балів;
художня майстерність, оригінальність задуму - до 10 балів;
відповідність жанру плаката - до 10 балів.

Для визначення результатів конкурсу «Плакат соціальної реклами» підраховується сума балів, виставлених дружинам шістьма членами журі.

Максимальна сума балів, яку може отримати дружина за конкурс «Плакат соціальної реклами», - 180 балів.

7.6. Загальна сума балів, яку може отримати дружина за виконання завдань усіх конкурсів, - 960 балів.

VIII. Визначення і нагородження переможців і призерів Фестивалю, фінансування Фестивалю

8.1. Переможець та призери Фестивалю визначаються журі за загальною кількістю набраних дружинами балів.

Переможцем Фестивалю є дружина, яка набрала найбільшу кількість балів.

Призерами Фестивалю є дружини, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

У разі рівної кількості балів переможцем Фестивалю є дружина, яка набрала більше балів за конкурс «Домашнє завдання».

8.2. Переможець та призери Фестивалю, їх керівники нагороджуються спеціальними дипломами Фестивалю та заохочувальними призами.

8.3. Витрати на організацію та проведення Фестивалю здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Начальник Відділу зв'язків
із засобами масової інформації
та роботи з громадськістю
МНС України**

Ю.В. Єршова

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський фестиваль
дружин юних пожежних

ЗАЯВКА
на участь у III етапі Всеукраїнського фестивалю дружин юних пожежних

(найменування органу управління освітою)

направляє дружину юних пожежних для участі у Фестивалі у складі:

№ з/п	Прізвище, ім'я члена дружини	Дата народження (число, місяць, рік)	Клас, школа	Місце проживання	Дозвіл лікаря
1					
2					
3					
4					
5					
6					

Керівник дружини:

(прізвище, ім'я, по батькові)

(місце роботи, посада)

Контактний телефон керівника:

(посада керівника органу управління освітою)

(підпис)

(П.І.Б.)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

30.05.2012 № 642

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 червня 2012 р.
за № 992/21304

Про затвердження Положення про Чемпіонати України з видів спортивного туризму

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки
[№ 1020 від 07.10.2015](#)}

Відповідно до статті 4 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#), підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою формування здорового способу життя та пропаганди спортивного туризму серед дітей, підвищення рівня туристської майстерності учасників Чемпіонатів та безпеки проведення туристських подорожей **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Чемпіонати України з видів спортивного туризму](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

**Тимчасово виконуючий
обов'язки Міністра**

Є.М. Суліма

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту України
30.05.2012 № 642

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 червня 2012 р.
за № 992/21304

ПОЛОЖЕННЯ про Чемпіонати України з видів спортивного туризму

{У тексті Положення слово "юніори" у всіх відмінках замінено словом "юнаки" у відповідних відмінках згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 1020 від 07.10.2015](#)}

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Чемпіонатів України серед юнаків з видів спортивного туризму (далі - Чемпіонати), їх організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі в Чемпіонатах і визначення переможців.

1.2. Основними завданнями Чемпіонатів є:

організація змістовного активного відпочинку дітей;

популяризація здорового способу життя та пропаганди спортивного туризму серед дітей;

підвищення рівня туристської майстерності учасників Чемпіонатів та безпеки проведення туристських подорожей;

зміцнення дружніх зв'язків юних туристів України, виховання у них почуття любові до рідної землі, свого народу;

визначення найсильніших спортсменів та туристських спортивних команд.

1.3. Безпосередня організація та проведення Чемпіонатів покладаються на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді та позашкільний навчальний заклад, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи в регіоні, де проводиться відповідний Чемпіонат.

1.4. Чемпіонати України серед юнаків зі спортивного туризму проводяться:

з пішохідного туризму - щорічно;

з велосипедного та гірського туризму - в непарні роки;

з лижного та водного туризму - в парні роки.

Місце та строки проведення Чемпіонатів визначаються в плані міжнародних та Всеукраїнських заходів з учнівською та студентською молоддю, які затверджуються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

1.5. Чемпіонати проводяться в три етапи:

I (перший) етап - районний (міський);

II (другий) етап - обласний (в Автономній Республіці Крим - республіканський, у містах Києві та Севастополі - міські);

III (третій) етап - Всеукраїнський.

1.6. Порядок проведення III етапу Чемпіонатів визначає Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді відповідно до цього Положення.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення розробляють правила (умови) проведення I, II етапів Чемпіонатів, якими визначається кількісний склад, місце та інші питання проведення Чемпіонатів з урахуванням місцевих можливостей.

II. Учасники Чемпіонатів

2.1. До участі у Чемпіонатах допускаються учасники, які мають необхідну спортивну кваліфікацію.

Вік учасників, які беруть участь в III етапі Чемпіонату, щороку визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2.2. До участі в III етапі кожного Чемпіонату від Автономної Республіки Крим, областей України, міст Києва та Севастополя, Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді допускається по одній команді. Виходячи з рівня розвитку окремих видів туризму та фінансово-організаційних можливостей, можуть бути допущені додаткові команди регіонів та/або окремих навчальних закладів.

2.3. Склад команд для участі в III етапі кожного Чемпіонату визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді для кожного окремого Чемпіонату, виходячи з правил (умов) проведення Чемпіонату та фінансово-організаційних можливостей.

2.4. Вік учасників та склад команд для участі в I та II етапах Чемпіонату визначаються наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.5. Представники та тренери команди забезпечують безпеку життя і здоров'я членів команди.

III. Програма Чемпіонатів

3.1. Програма III етапу кожного Чемпіонату (перелік дистанцій, їх клас) визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

3.2. Програми I та II етапів Чемпіонату визначаються наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських

державних адміністрацій з урахуванням програми III етапу та місцевих можливостей.

IV. Документація та строки її подання

4.1. Після прибуття на місце проведення III етапу Чемпіонату подаються: іменна заявка команди;

паспорти учасників, яким на час відкриття Чемпіонату виповнилося 16 років (для осіб молодших 16 років - свідоцтво про народження або проїзний документ дитини для виїзду за кордон);

для учасників, які за віком не мають паспортів або проїзних документів дитини для виїзду за кордон, - учнівські квитки за поточний навчальний рік (в разі проведення Чемпіонату під час літніх канікул - за попередній навчальний рік) або студентські квитки;

посвідчення про присвоєння спортивного розряду (звання);

медичні довідки про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

4.2. Перелік документів, які подаються для участі в I та II етапах Чемпіонатів, визначається організаторами відповідних змагань.

V. Підведення підсумків та нагородження

5.1. Результат у загальнокомандному заліку III етапу кожного Чемпіонату визначається за найменшою сумою місць, що посіла команда в окремих видах програми.

5.2. Порядок підведення підсумків в окремих видах програми III етапу Чемпіонатів визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

5.3. Команди, що посіли 1 - 3 місця в загальнокомандному заліку та в окремих видах програми III етапу Чемпіонатів, нагороджуються кубками та дипломами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

5.4. Учасники команд, що посіли 1 - 3 місця в окремих видах програми та в загальнокомандному заліку III етапу Чемпіонатів та учасники, які посіли 1 - 3 місця в особистому заліку (якщо такий передбачений програмою III етапу Чемпіонату) окремо серед юнаків та серед дівчат, нагороджуються дипломами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді та медалями.

5.5. Тренери команд, що посіли 1 - 3 місця у загальнокомандному заліку та в окремих видах програми III етапу Чемпіонатів, нагороджуються дипломами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та медалями.

5.6. Порядок нагородження переможців I та II етапів Чемпіонатів визначається організаторами відповідних Чемпіонатів.

VI. Порядок прийому команд та фінансування

6.1. Порядок прийому команд, вимоги до них та особливості фінансування III етапу Чемпіонатів визначаються щорічно Українським державним центром

туризму і краєзнавства учнівської молоді за погодженням з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України в межах бюджетних коштів, призначених Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

6.2. Витрати на організацію та проведення Чемпіонатів здійснюються в межах відповідних асигнувань, а також коштів, не заборонених законодавством.

Директор департаменту
професійно-технічної освіти

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 947 від 23 серпня 2012 року

Про затвердження Примірної інструкції з ведення ділової документації в позашкільних навчальних закладах

На виконання пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1242 "Про затвердження Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади" та з метою встановлення єдиних вимог до ведення ділової документації в позашкільних навчальних закладах системи освіти **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Примірну інструкцію з ведення ділової документації в позашкільних навчальних закладах](#), що додається.

2. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити впровадження цієї інструкції в практику роботи позашкільних навчальних закладів, неухильне дотримання її вимог.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
23 серпня 2012 року № 947

**ПРИМІРНА ІНСТРУКЦІЯ
з ведення ділової документації
в позашкільних навчальних закладах**

I. Загальні положення

1.1. Примірна інструкція з ведення ділової документації в позашкільних навчальних закладах (далі – Інструкція) розроблена відповідно до вимог законів України “Про освіту” та “Про позашкільну освіту”, постанови Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1242 “Про затвердження Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади”, наказу Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 20 липня 1998 року № 41 “Про затвердження Переліку типових документів” (із змінами).

1.2. Інструкція встановлює перелік обов’язкової організаційно-розпорядчої документації для керівників та інших працівників позашкільних навчальних закладів, правила документування діяльності закладів системи освіти (крім дитячо-юнацьких спортивних шкіл).

1.3. Дотримання правил і рекомендацій щодо порядку здійснення ділових процесів, встановлених цією Інструкцією, є обов’язковими для всіх керівників і педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів. Педагогічні працівники, прийняті на роботу, повинні бути ознайомлені з вимогами Інструкції та виконувати їх.

1.4. Організація діловодства в позашкільних навчальних закладах та їх структурних підрозділах покладається на спеціально призначених для цього осіб.

1.5. Відповідальність за організацію діловодства в позашкільних навчальних закладах несуть їх керівники.

Керівники позашкільних навчальних закладів відповідають за зміст, якість підготовки та оформлення документів на належному рівні. За організацію діловодства та зберігання документів у структурних підрозділах позашкільних навчальних закладів відповідають керівники цих підрозділів.

1.6. Контроль за виконанням вимог цієї Інструкції здійснюють органи управління освітою, у сфері яких перебувають позашкільні навчальні заклади.

II. Документування діяльності позашкільних навчальних закладів

2.1. Документування управлінської інформації полягає у створенні документів, у яких фіксується з дотриманням установлених правил інформація про управлінські дії.

2.2. Підставою для створення документів є необхідність засвідчення

наявності та змісту управлінських дій, переведення, зберігання і використання інформації протягом певного часу або постійно.

2.3. Документи складаються державною мовою, крім випадків, передбачених Законом України “Про засади державної мовної політики”.

Документи, які надсилаються іноземним адресатам, оформлюються українською мовою або мовою держави-адресата, або однією з мов міжнародного спілкування.

2.4. Документи можуть оформлюватися у відповідних книгах, журналах або на папері форматом А4 (210 x 297 мм) та А5 (146 x 210 мм).

Складання документів на папері довільного формату не дозволяється.

2.5. Організаційно-розпорядчі документи можуть оформлюватися на бланках, що виготовляються згідно з вимогами цієї Інструкції.

Бланки кожного виду виготовляються на основі кутового або поздовжнього розміщення реквізитів. Реквізити заголовка розміщуються центрованим (початок і кінець кожного рядка реквізиту однаково віддалені від меж зони розташування реквізитів) або прапоровим (кожний рядок реквізиту починається від лівої межі зони розташування реквізитів) способом.

Зразок бланка позашкільного навчального закладу на основі кутового розміщення реквізитів наведено у додатку 1.

Зразок бланка позашкільного навчального закладу на основі поздовжнього розміщення реквізитів наведено у додатку 2.

2.6. Для виготовлення бланків використовуються аркуші паперу формату А4 (210 x 297 міліметрів) та А5 (210 x 148 міліметрів).

Дозволено використовувати бланки формату А3 (297 x 420 міліметрів) – для оформлення документів у вигляді таблиць.

Бланки документів повинні мати такі поля (міліметрів):

30 – ліве;

10 – праве;

20 – верхнє та нижнє.

Склад реквізитів бланків: Державний Герб України (порядок використання визначається законом), найменування міністерства, іншого центрального (місцевого) органу виконавчої влади, найменування позашкільного навчального закладу, ідентифікаційний код, індекс підприємства зв'язку, поштова адреса, номер телефону, e-mail (за наявності) номер рахунку в банку, місце для зазначення дати, реєстраційного індексу, посилення на дату та реєстраційний індекс вхідного документа.

Бланки документів повинні виготовлятися друкарським способом на білому папері високої якості фарбами насичених кольорів.

За рішенням керівника позашкільного навчального закладу бланки можуть виготовлятися за допомогою комп'ютерної техніки.

2.7. Окремі внутрішні документи (заяви, пояснювальні, доповідні записки, тощо) оформлюються не на бланках.

2.8. Книги та журнали (крім журналів обліку роботи гуртка, секції, об'єднання, колективу), що ведуться в позашкільних навчальних закладах,

обов'язково поаркушно пронумеровуються, прошнуровуються, підписуються керівником і скріплюються печаткою.

2.9. Ділові папери, які надходять до позашкільних навчальних закладів чи відправляються з них, реєструються в журналі вхідної та вихідної кореспонденції. У вихідній кореспонденції (вихідній документації) виправлення не допускаються. Допущені виправлення в поточній діловій документації застерігаються і скріплюються підписом відповідальної особи та печаткою.

2.10. Вся ділова документація зберігається в спеціально обладнаних шафах чи сейфах і не повинна мати доступу сторонніх осіб.

2.11. Після закінчення терміну зберігання документів, які не підлягають передачі архівним установам, документи списуються комісією позашкільного навчального закладу з проведення експертизи цінності документів, яку призначає керівник навчального закладу (далі – експертна комісія). На списану документацію експертна комісія складає відповідний акт. Списана документація знищується.

2.12. Технології автоматизованого опрацювання задокументованої інформації в позашкільному навчальному закладі повинні відповідати вимогам цієї Інструкції.

III. Загальні вимоги до складення та оформлення документів

3.1. Документ повинен містити обов'язкові для певного його виду реквізити, що розміщуються в установленому порядку, а саме: найменування закладу, назву виду документа (крім листів), дату, реєстраційний індекс документа, заголовок до тексту, текст, підпис.

Під час підготовки та оформлення документів можуть застосовуватись не тільки обов'язкові, а також інші реквізити, якщо це відповідає призначенню документа або способу його опрацювання.

3.2. Оформлення документів, що виготовляються за допомогою друкувальних засобів, здійснюється відповідно до вимог, визначених у додатку 3.

3.3. Окремі внутрішні документи (заяви, пояснювальні та доповідні записки тощо), авторами яких є посадові та інші фізичні особи, дозволяється оформлювати рукописним способом.

3.4. Якщо документи, що складають у позашкільному навчальному закладі, ведуться у формі книги, то такі реквізити, як найменування організації вищого рівня, назва закладу не зазначають.

3.5. На документах, що складають у позашкільному навчальному закладі, найменування організації вищого рівня зазначають скорочено, а в разі відсутності офіційно зареєстрованого скорочення – повністю.

3.6. Найменування позашкільного навчального закладу повинно відповідати найменуванню, зазначеному в статуті. Скорочене найменування позашкільного навчального закладу вживається в разі, коли воно офіційно зафіксовано у статуті. Скорочену назву подають у дужках (або без них) нижче повної, окремим рядком у центрі.

3.7. Довідкові дані про заклад містять: поштову адресу, номери телефонів, факсів, рахунків у банку, адресу електронної пошти тощо. Довідкові дані розміщуються нижче найменування закладу.

Реквізити поштової адреси позашкільного навчального закладу зазначаються в такій послідовності – назва вулиці, номер будинку, назва населеного пункту, району, області, поштовий індекс.

3.8. Назва виду документа (наказ, рішення, доповідна записка тощо) повинна відповідати назвам, передбаченим Державним класифікатором управлінської документації.

3.9. Датою документа є відповідно дата його підписання або затвердження. Дата зазначається арабськими цифрами в один рядок у такій послідовності: число, місяць, рік. Дата оформляється цифровим або словесно-цифровим способом. У разі оформлення дати цифровим способом число і місяць проставляються двома парами цифр, розділеними крапкою; рік – чотирма цифрами, крапка наприкінці не ставиться (наприклад: 02.03.2012).

У текстах документів, що містять посилання на нормативно-правові акти, та документів, що містять відомості фінансового характеру, застосовується словесно-цифровий спосіб зазначення дат з проставлянням нуля в позначенні дня місяця, якщо він містить одну цифру, наприклад: 03 квітня 2012 року. Дозволяється вживати слово “рік” у скороченому варіанті “р.”, наприклад: 03 червня 2012 р.

Якщо документ складено не на бланку, дата зазначається нижче підпису ліворуч. Дата документа проставляється посадовою особою, яка його підписує або затверджує.

Примірний перелік документів, що затверджуються з проставлянням грифа затвердження, наведено у додатку 4.

3.10. Індексція документів полягає у присвоєнні їм умовних позначень – індексів, які надаються документам під час їх реєстрації.

3.11. Адресатами документа можуть бути установи, їх структурні підрозділи, організації, заклади, їх посадові особи та громадяни.

Якщо документ адресовано організації або її структурному підрозділові без зазначення посадової особи, їх найменування наводяться у називному відмінку.

Повна адреса зазначається у разі надсилання документа разовим кореспондентам.

Якщо документ адресовано керівникові установи або його заступникові, найменування установи входить до складу найменування посади адресата, яке наводиться у давальному відмінку.

Якщо документ надсилається посадовій особі, найменування установи та її структурного підрозділу наводять у називному відмінку, а посаду і прізвище адресата – у давальному.

У разі надсилання документа фізичній особі спочатку зазначається у називному відмінку прізвище, ім'я та по батькові (ініціали чи ініціал імені), потім поштова адреса (вулиця, номер будинку і квартири, населений пункт, район,

область, поштовий індекс).

3.12. Заголовок до тексту документа повинен містити короткий виклад змісту документа і бути максимально стислим.

Заголовок відповідає на питання “про що?”, “кого?”, “чого?”. Наприклад наказ (про що?) про надання відпустки; лист (про що?) про організацію наради; протокол (чого?) засідання атестаційної комісії; посадова інструкція (кого?) вихователя.

Без заголовка дозволяється складати короткі документи на бланках формату А5, зокрема супровідні листи, телеграми, телефонограми.

3.13. Текст документа містить інформацію, для зафіксування якої його було створено. Текст документа повинен бути викладений стисло, грамотно, зрозуміло та об'єктивно без повторів та вживання слів і зворотів, які не несуть змістового навантаження, і повинен стосуватися того питання, яке сформульоване в заголовку до тексту.

Текст документа оформлюється у вигляді суцільного зв'язного тексту, анкети чи таблиці або шляхом поєднання цих форм.

Суцільний зв'язний текст документа містить граматично та логічно узгоджену інформацію про управлінські дії. Така форма викладення тексту документа використовується під час складання положень, порядків, правил, розпорядчих документів і листів.

У тексті документа, підготовленого відповідно до документів інших установ або раніше виданих документів, зазначаються їх реквізити у такій послідовності: назва виду документа, найменування установи – автора документа, дата, реєстраційний індекс, заголовок до тексту.

Тексти складних і великих за обсягом документів (доповіді, звіти тощо) поділяються на розділи, підрозділи, пункти, підпункти. Пункти у тексті нумеруються арабськими цифрами з крапкою, а підпункти – арабськими цифрами з дужкою.

3.14. Посадові особи підписують документи в межах своїх повноважень, визначених статутом позашкільного навчального закладу, посадовими інструкціями, наказом про розподіл обов'язків між керівником та його заступниками тощо. У зазначених документах визначається також порядок підписання документів іншими особами у разі відсутності керівника закладу та посадових осіб, які уповноважені їх підписувати.

Підпис складається з найменування посади особи, яка підписує документ, (повного – якщо документ надрукований не на бланку, скороченого – на документі, надрукованому на бланку), особистого підпису, ініціалів (ініціал імені), прізвища.

У разі відсутності посадової особи, яка повинна підписувати документ, його підписує особа, що виконує її обов'язки, або її заступник. У такому разі обов'язково зазначаються фактична посада, ініціали (ініціал імені), прізвище особи, яка підписала документ (виправлення вносять рукописним або машинописним способом, якщо документ неможливо передрукувати). Додавання до найменування посади керівника слів “Виконуючий обов'язки” або

“В. о.” здійснюється у разі заміщення керівника за наказом (розпорядженням).

3.15. Відбитком печатки закладу засвідчують підпис посадової особи на документах з питань фінансово-господарської діяльності. Відбиток печатки ставиться таким чином, щоб він охоплював останні кілька літер найменування посади особи, яка підписала документ.

3.16. Позашкільний навчальний заклад може засвідчувати копії лише тих документів, що створюються в ньому, а також у випадках, передбачених в абзаці другому цього пункту. Копія документа виготовляється і видається тільки з дозволу керівника закладу, його заступників або керівника структурного підрозділу.

У разі підготовки документів для надання судовим органам, під час вирішення питань щодо прийняття громадян на роботу, навчання, засвідчення їх трудових та інших прав у взаємовідносинах із закладом, а також під час формування особових справ працівників позашкільний навчальний заклад може виготовляти копії документів, виданих іншими установами (копії дипломів, свідоцтв про одержання освіти тощо).

Відмітка “Копія” проставляється на лицьовому боці у верхньому правому кутку першого аркуша документа.

Напис про засвідчення документа складають зі слів “Згідно з оригіналом”, найменування посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її ініціалів (ініціалу імені) та прізвища, дати засвідчення копії і проставляється нижче реквізиту документа “Підпис”, наприклад:

Згідно з оригіналом

Завідувач підпис ініціали (ініціал імені), прізвище

Дата

Напис про засвідчення копії скріплюється печаткою.

Копія документа повинна відповідати оригіналу.

IV. Складення деяких видів документів

4.1. Наказ (розпорядження).

4.1.1. Наказ (розпорядження) – документ, який засвідчує рішення організаційно-розпорядчого чи нормативно-правового характеру. За змістом управлінської дії накази видаються з основних питань діяльності позашкільного навчального закладу, адміністративно-господарських або кадрових питань.

4.1.2. Проект наказу (розпорядження) з основної діяльності, адміністративно-господарських питань готується та подається заступником чи керівником структурного підрозділу за дорученням керівника позашкільного навчального закладу чи за власною ініціативою.

4.1.3. Проект наказу (розпорядження) з кадрових питань (про прийняття на роботу, звільнення, надання відпустки, відрядження тощо) готується на підставі доповідної записки заступника керівника позашкільного навчального закладу чи керівника структурного підрозділу, заяви працівника, трудового договору та інших документів.

4.1.4. Наказ (розпорядження) підписується відповідно до пункту 3.14 цієї Інструкції.

4.1.5. Після підписання наказу (розпорядження) зміни до нього вносяться лише шляхом видання нового наказу (розпорядження) про внесення змін.

4.1.6. Наказ (розпорядження) оформляється на бланку позашкільного навчального закладу.

Зміст наказу (розпорядження) коротко викладається в заголовку, який починається з прийменника "Про" та складається за допомогою віддієслівного іменника ("Про затвердження...", "Про створення...") або іменника ("Про підсумки...", "Про заходи...").

4.1.7. Текст наказу (розпорядження) з питань основної діяльності позашкільного навчального закладу та адміністративно-господарських питань складається з двох частин – констатуючої (преамбули) і розпорядчої.

У констатуючій частині зазначаються підстава, обґрунтування або мета видання наказу. Зазначена частина може починатися із слів "На виконання...", "З метою..." тощо. Якщо документ видається на підставі іншого розпорядчого документа, в констатуючій частині зазначаються назва виду цього документа, його автор, дата, номер та заголовок. Крапка в кінці констатуючої частини не ставиться.

Розпорядча частина наказу починається із слова "НАКАЗУЮ", розпорядження може починатися із слова "ЗОБОВ'ЯЗУЮ", яке друкується з нового рядка великими літерами без відступу від лівого поля і лапок, після чого ставиться двокрапка.

Розпорядча частина поділяється на пункти та підпункти, які нумеруються арабськими цифрами. У кожному пункті повинні бути зазначені виконавці, конкретні завдання (доручення) і строки їх виконання. Виконавці можуть бути названі також узагальнено, наприклад: "керівникам методичних об'єднань", "заступникам директора". При цьому, як правило, не застосовується написання неконкретних доручень, які містять слова: "прискорити", "поліпшити", "активізувати", "звернути увагу" тощо.

Якщо наказом (розпорядженням) відміняється попередній розпорядчий документ, у розпорядчій частині зазначається пункт, який повинен починатися із слів: "Визнати таким, що втратив чинність,..."

Зміни, що вносяться до наказу (розпорядження), оформляються окремим наказом (розпорядженням), який повинен мати такий заголовок: "Про внесення змін до наказу (розпорядження)..." із зазначенням дати, номера, заголовка розпорядчого документа, до якого вносяться зміни. Розпорядча частина наказу (розпорядження) починається з такого пункту:

"1. Внести зміни до наказу (розпорядження)..."

Далі окремими підпунктами формулюються зміни до розпорядчого документа, наприклад:

"1) пункт 2 викласти в такій редакції:..."

"2) пункт 3 виключити";

"3) абзац другий пункту 4 доповнити словами..."

Якщо зміни до розпорядчого документа оформляються на окремому аркуші (аркушах), в першому пункті розпорядчої частини наказу

(розпорядження) зазначається:

”1) Внести зміни до... (додаються)“.

4.1.8. Останній пункт розпорядчої частини у разі потреби може містити рішення про покладення на посадову особу функцій з контролю за виконанням наказу (розпорядження).

4.1.9. Наказ (розпорядження) з кадрових питань оформляється у вигляді індивідуального або зведеного. В індивідуальному наказі (розпорядженні) міститься інформація про одного працівника; у зведеному – про кількох, незалежно від того, які управлінські рішення щодо них приймаються (прийняття на роботу, призначення на посаду, переведення на іншу посаду (роботу), звільнення тощо).

4.1.10. Зміст індивідуального наказу (розпорядження) з кадрових питань стисло викладається в заголовку, який починається з прийменника ”Про“ і складається за допомогою віддієслівного іменника, наприклад: ”Про призначення...“, ”Про прийняття...“. У зведених наказах (розпорядженнях) може застосовуватись узагальнений заголовок, наприклад: ”Про кадрові питання“, ”Про особовий склад“.

4.1.11. У тексті наказу (розпорядження) з кадрових питань, як правило, констатуюча частина не зазначається.

4.1.12. Розпорядча частина наказу (розпорядження) починається, як правило, з дієслова у формі інфінітиву: ”Прийняти“, ”Призначити“ ”Перевести“, ”Оголосити“ тощо.

Далі зазначаються прізвище, ім'я, по батькові працівника, на якого поширюється дія наказу та текст наказу. У зведеному наказі (розпорядженні) прізвища осіб у межах пунктів розміщуються за алфавітом.

4.1.13. У наказі (розпорядженні) про призначення або звільнення працівника зазначається повна дата (число, місяць, рік) фактичного виходу працівника на роботу (припинення трудових відносин), розміри його посадового окладу відповідно до штатного розпису, надбавок та доплат.

4.1.14. У зведеному наказі (розпорядженнях) з кадрових питань до розпорядчої частини включається інформація, що розміщується у такій послідовності: прийняття на роботу, переведення, звільнення.

4.1.15. У кожному пункті наказу (розпорядження) з кадрових питань зазначається підстава щодо його видання (заява працівника, контракт, доповідна записка, рішення атестаційної комісії тощо).

4.1.16. Під час ознайомлення з наказом (розпорядженням) згаданими у ньому особами на першому примірнику наказу проставляються їх підписи із зазначенням дати ознайомлення.

4.1.17. Накази (розпорядження) нумеруються у порядку їх видання в межах календарного року; накази (розпорядження) з основної діяльності та з кадрових питань мають окрему порядкову нумерацію.

4.2. Протокол.

4.2.1. Протокол – документ, який фіксує хід ведення засідань, прийняття в позашкільному навчальному закладі рішень комісіями, дорадчими органами,

зборами тощо.

Протокол складається на підставі записів, зроблених безпосередньо під час засідань, поданих текстів та тез доповідей і виступів, довідок, проектів рішень тощо.

4.2.2. Протокол може складатися в повній або стислій формі. У протоколі, складеному в стислій формі, фіксуються лише прийняті рішення, а не хід обговорення питання.

4.2.3. Датою протоколу є дата проведення засідання. Якщо засідання тривало кілька днів, то через тире зазначаються перший і останній день засідання.

4.2.4. Номер протоколу повинен відповідати порядковому номеру засідання. Нумерація протоколів ведеться в межах календарного року окремо за кожною групою протоколів засідання відповідного колегіального органу. У реквізиті "місце засідання" зазначається назва населеного пункту, в якому відбулося засідання.

4.2.5. Заголовок до тексту протоколу повинен відображати вид засідання (нарада, збори, конференція тощо) або колегіальної діяльності (комісія, рада, колегія, робоча група тощо) і включати назву виду документа.

4.2.6. Текст протоколу складається із вступної та основної частин.

4.2.7. У вступній частині протоколу зазначаються прізвища та ініціали голови або головуючого, секретаря, запрошених, а також присутніх осіб.

У списку присутніх зазначаються в алфавітному порядку спочатку прізвища та ініціали присутніх постійних членів колегіального органу без зазначення посад, потім – запрошених осіб із зазначенням посад та у разі потреби найменувань установ. Якщо кількість присутніх перевищує 15 осіб, зазначається їх загальна кількість з посиланням на список, що додається до протоколу.

Вступна частина включає порядок денний – перелік розглянутих на засіданні питань, що розміщені в порядку їх значущості із зазначенням доповідача з кожного питання. Порядок денний подається наприкінці вступної частини.

Слова "Порядок денний" друкуються від межі лівого поля, після них ставиться двокрапка. Кожне питання нумерується арабськими цифрами і друкується з абзацу. Формування питань у порядку денному починається з прийменника "Про".

4.2.8. Основна частина протоколу складається з розділів, які повинні відповідати пунктам порядку денного. Розділи нумеруються арабськими цифрами і будуються за такою схемою:

СЛУХАЛИ – ВИСТУПИЛИ – ВИРШИЛИ (УХВАЛИЛИ, ПОСТАНОВИЛИ).

Зазначені слова друкуються великими літерами без відступу від межі лівого поля. Після цих слів ставиться двокрапка.

4.2.9. Після слова "СЛУХАЛИ" зазначається текст виступу основного доповідача. Прізвище та ініціали кожного доповідача друкуються з нового рядка. Текст виступу викладається у третій особі однини.

4.2.10. Тексти або тези доповіді та виступів, оформлені як окремі документи, до тексту протоколу не включаються. Після відомостей про доповідача ставиться тире і зазначається: "Текст доповіді (виступу) додається до протоколу".

4.2.11. Після слова "ВИСТУПИЛИ" фіксуються виступи тих осіб, які взяли участь в обговоренні доповіді. Виступи оформляються у протоколі із зазначенням посад, прізвищ та ініціалів промовців у називному відмінку, а також з викладенням змісту питання та відповідей на нього. Зміст виступів викладається від третьої особи однини.

4.2.12. Після слова "ВИРІШИЛИ" ("УХВАЛИЛИ", "ПОСТАНОВИЛИ") фіксується прийняте рішення з обговорюваного питання порядку денного. Рішення повинне бути конкретним і включати складові, що відповідають на такі питання: кому, що зробити і в який строк.

Рішення, що містять кілька питань, поділяють на пункти і підпункти, які нумеруються арабськими цифрами. Підпункти нумеруються цифрами з дужкою.

4.2.13. У разі коли на засіданні приймається рішення про затвердження документа, який обговорювався на засіданні, цей документ додається до протоколу і в ньому робиться посилання на номер і дату протоколу. За наявності інших документів, що розглядалися на засіданні та факт обговорення яких було зафіксовано у тексті протоколу, вони нумеруються арабськими цифрами (Додаток 1, Додаток 2). У відповідних пунктах протоколу робиться посилання на ці додатки.

4.2.14. Протокол підписується головуючим на засіданні колегіального органу та секретарем.

4.3. Службовий лист.

4.3.1. Службовий лист складаються з метою обміну інформацією між установами як:

відповіді про виконання завдань, визначених в актах органів державної влади, дорученнях вищих посадових осіб;

відповіді на виконання доручень установ вищого рівня;

відповіді на запити інших установ;

відповіді на звернення громадян;

відповіді на запити на інформацію;

ініціативні листи;

супровідні листи.

4.3.2. Службовий лист оформляється на бланку позашкільного навчального закладу.

4.3.3. Лист має такі реквізити: дата, реєстраційний індекс, посилання на реєстраційний індекс і дату документа, на який дається відповідь, адресат, заголовок до тексту, текст, відмітка про наявність додатків (у разі потреби), підпис, відмітка про виконавця.

Датою листа є дата його підписання, яка повинна збігатися із датою реєстрації вихідної кореспонденції.

4.3.4. Основним реквізитом службового листа є текст, що, як правило,

складається з двох частин. У першій частині зазначається причина, підстава або обґрунтування підготовки листа чи наводяться посилання на документи, що були підставою для його складення.

Друга частина включає висновки, пропозиції, прохання, рішення тощо, які розміщуються з абзацу.

4.3.5. Як правило, у листі порушується одне питання.

Текст листа викладається від першої особи множини з використанням слів: ”просимо повідомити...“, ”роз’яснюємо, що...“.

Службовий лист підписується відповідно до пункту 3.14 цієї Інструкції.

4.4. Акт.

4.4.1. Акт – документ, складений декількома особами та підтверджуючий установлені факти і дії. Акти оформляються за результатом ревізій, при прийомі-передачі справ, прийомі-передачі, списанні майна тощо.

4.4.2. Акт оформляється на стандартному аркуші паперу формату А4 і має такі реквізити: назва документу, гриф затвердження (при необхідності), дата і місце складання, заголовок до тексту, текст, підписи осіб (не менше трьох), які склали акт.

4.4.3. Текст акта складається із вступної та констатуючої частин.

У вступній частині вказуються підстави для складання акта та називаються особи, які склали акт або були присутні при цьому.

У констатуючій частині викладається суть, завдання, характер виконаної роботи, встановлені факти, пропозиції та висновки. Констатуюча частина може оформлятися у вигляді таблиці.

У кінці тексту акта записуються дані про кількість екземплярів акта та їх місце знаходження.

4.4.3. Акт підписується всіма особами, які брали участь у його складанні.

4.4.4. Особа, яка має зауваження до змісту акта, підписує його і викладає свою думку на окремому аркуші, який додається до акта.

4.5. Для оперативного вирішення службових питань дозволяється передача телефонограм. Телефонограми оформляються в одному екземплярі, їх підписує керівник позашкільного навчального закладу.

4.6. Додатки до документів, крім додатків до супровідних листів, складаються з метою доповнення, пояснення окремих питань документа або документа в цілому.

Додатки оформляються, як правило, на стандартних аркушах паперу. На другому і наступних аркушах додатка робиться відмітка: “Продовження додатка”, “Продовження додатка 1”.

У разі наявності кількох додатків на них зазначаються порядкові номери, наприклад: Додаток 1, Додаток 2 тощо. Знак “№” перед цифровим позначенням не ставиться.

У разі коли додатки надсилаються із супровідним листом, відмітка про наявність додатків розміщується після тексту листа перед підписом наприклад:

Додаток: на 5 арк. у 2 прим.

Якщо документ має додатки, повне найменування яких у тексті не

наводиться, то їх необхідно перелічити після тексту із зазначенням кількості аркушів у кожному додатку та кількості їхніх примірників, наприклад:

Додатки: 1. Довідка про педагогічний стаж на 1 арк. в 1 прим.

2. Графік роботи на 1 арк. в 1 прим.

V. Перелік обов'язкової ділової документації

позашкільного навчального закладу

5.1. Статут позашкільного навчального закладу.

5.2. Свідоцтво про державну атестацію позашкільного навчального закладу.

5.3. Матеріали державної атестації позашкільного навчального закладу.

5.4. Акти прийому-передачі позашкільного навчального закладу (при зміні керівництва).

5.5. Контрольно-візитаційна книга.

5.6. Статистична звітність за формою № 1–ПЗ (освіта).

5.7. Номенклатура справ.

5.8. Положення про структурні підрозділи позашкільного навчального закладу (відділи, лабораторії, центри тощо) – за їх наявності.

5.9. Ліцензія на надання освітніх послуг у сфері професійно-технічної освіти – у разі здійснення професійної підготовки і перепідготовки робітничих кадрів.

5.10. Угоди про функціонування гуртків і творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, вищих навчальних закладів, наукових установ, на базі спортивних будівель і стадіонів тощо (за наявності таких відносин).

5.11. План роботи позашкільного навчального закладу на поточний рік.

5.12. Навчальний план.

5.13. Навчальні програми (для гуртків, секцій, об'єднань, колективів).

5.14. Розклад занять.

5.15. Журнал обліку роботи гуртка (секції, об'єднання, колективу).

5.16. Книга обліку та видачі свідоцтв (посвідчень) про позашкільну освіту (за потреби).

5.17. Медичні довідки вихованців (учнів, слухачів) для зарахування до спортивних, спортивно-технічних, туристських, хореографічних об'єднань, початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів – про відсутність у вихованців (учнів, слухачів) протипоказань для занять у зазначених навчальних закладах (відповідно до ст. 14 Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року № 433).

5.18. Книга наказів з основної діяльності.

5.19. Книга наказів з кадрових питань.

5.20. Трудові книжки працівників.

5.21. Особові справи працівників.

- 5.22. Книга обліку трудових книжок працівників.
- 5.23. Штатний розпис працівників.
- 5.24. Правила внутрішнього трудового розпорядку позашкільного навчального закладу, розроблені на основі типових правил внутрішнього розпорядку для працівників державних навчально-виховних закладів України.
- 5.25. Посадові інструкції працівників.
- 5.26. Книга протоколів засідань педагогічної ради.
- 5.27. Книга протоколів засідань загальних зборів (ради, конференції) колективу.
- 5.28. Книга внутрішнього контролю.
- 5.29. Перспективний план проходження підвищення кваліфікації, атестації педагогічних працівників.
- 5.30. Атестаційні матеріали педагогічних працівників.
- 5.31. Санітарні книжки працівників.
- 5.32. Журнали обліку вхідної та вихідної кореспонденції.
- 5.33. Журнал обліку звернень та заяв громадян.
- 5.34. Журнали реєстрації інструктажів з техніки безпеки та охорони праці працівників позашкільного навчального закладу.
- 5.35. Журнали реєстрації інструктажів з техніки безпеки та охорони праці вихованців (учнів, слухачів) під час навчально-виховного процесу.
- 5.36. Журнал реєстрації нещасних випадків з працівниками, вихованцями (учнями, слухачами) позашкільного навчального закладу.
- 5.37. Інвентарно-технічний паспорт позашкільного навчального закладу.
- 5.38. Документи (свідоцтва, акти, договори) на землю, споруди, майно, на право володіння, користування, розпорядження майном.
- 5.39. Акт приймання й передачі будівель, приміщень, земельних ділянок у користування закладу.
- 5.40. Інвентарні журнали обліку основних засобів.
- 5.41. Інвентарна книга бібліотечного фонду – за наявності бібліотеки.
- 5.42. Інвентаризаційні описи, акти.
- 5.43. Кошториси на проведення капітального ремонту – за умови проведення такого.
- 5.44. Документи (договори, угоди, акти) про приймання і здавання будівель, приміщень в оренду – за наявності орендних відносин.
- 5.45. Документація практичного психолога, соціального педагога (згідно з відповідними нормативно-правовими документами).

VI. Реєстрація документів

- 6.1. Документи в позашкільному навчальному закладі реєструються незалежно від способу їх доставки, передачі чи створення.
- 6.2. Реєстрація документів проводиться з метою забезпечення їх обліку, контролю за виконанням і оперативним використанням наявної в документах інформації.
- 6.3. Реєстрація документів полягає у веденні запису облікових даних про

документ за встановленою реєстраційною формою, яким фіксується факт створення, відправлення або одержання документа шляхом проставлення на ньому реєстраційного індексу з подальшим записом у зазначених формах необхідних відомостей про документ.

6.4. Документи, які надходять до закладу, реєструються в журналі реєстрації вхідної кореспонденції, а ті, що відправляються з нього, – у журналі реєстрації документів, створених позашкільним навчальним закладом.

Примірна форма журналу реєстрації вхідної кореспонденції позашкільного навчального закладу наведена в додатку 5.

Примірна форма журналу реєстрації документів, створених позашкільним навчальним закладом, наведена в додатку 6.

6.5. Документи реєструються за групами залежно від назви виду, автора та змісту документів. Наприклад, окремо реєструються:

акти органів державної влади, доручення вищих посадових осіб, запити, звернення, а також кореспонденція, що надійшла до закладу;

накази (розпорядження) з основних питань діяльності позашкільного навчального закладу;

накази з кадрових питань;

акти ревізій фінансово-господарської діяльності;

бухгалтерські документи;

службові листи;

звернення громадян;

запити на інформацію.

6.6. Факсограми (паперові копії документів, передані з використанням засобів факсимільного зв'язку) реєструються окремо від інших документів.

6.7. Документи, що передаються електронною поштою у сканованій формі без електронного цифрового підпису, реєструються за потреби – окремо від інших документів із зазначенням електронної адреси відправника та адресата.

6.8. Під час реєстрації документу надається умовне позначення – реєстраційний індекс.

Для вхідних документів реєстраційний індекс складається з порядкового номера та індексу справи, наприклад: 45/01-10, де 45 – порядковий номер, 01-10 – індекс справи.

У вихідного документа реєстраційний індекс може розміщуватися у зворотній послідовності – індекс справи та порядковий номер, наприклад: 02-15/58, де 02-15 – індекс справи, 58 – порядковий номер.

6.9. У позашкільних навчальних закладах може застосовуватися одна з форм реєстрації документів – журнальна, чи автоматизована (з використанням спеціальних комп'ютерних програм).

6.10. Примірний перелік документів, що не підлягають реєстрації службою діловодства (діловодом) позашкільного навчального закладу, викладений у додатку 7.

VII. Складення номенклатури справ

7.1. Номенклатура справ – це обов’язковий для кожного позашкільного навчального закладу систематизований перелік назв (заголовків) справ, що формуються в його діловодстві, із зазначенням строків зберігання справ.

7.2. Номенклатура справ призначена для встановлення в позашкільному навчальному закладі єдиного порядку формування справ, забезпечення їх обліку, оперативного пошуку документів за їх змістом і видом, визначення строків зберігання справ і є основою для складення описів справ постійного та тривалого (понад 10 років) зберігання, а також для обліку справ тимчасового (до 10 років включно) зберігання.

7.3. Примірна форма номенклатури справ позашкільного навчального закладу наведена у додатку 8.

7.4. Заголовок справи повинен чітко у стислій узагальненій формі відображати склад і зміст документів справи.

Заголовок справи складається з елементів, що розміщуються у такій послідовності: назва виду справи (листування, журнал, книга тощо) чи виду документів у справі (накази, протоколи, акти тощо); автор документів (найменування закладу); кореспондент або адресат (найменування установи, до якої адресовані або від якої надійшли документи); короткий зміст документів справи (питання, з якого формується справа); дата (період), до якої належать документи справи; вказівки на наявність копій документів у справі (у разі потреби).

У заголовках особових та інших справ, що містять документи з одного питання, пов’язані послідовністю ведення процедур діловодства, вживається термін “справа”, наприклад: “Особова справа”.

У заголовках справ, що містять документи з одного питання, не пов’язані послідовністю ведення процедур діловодства, вживається термін “документи”, а після нього в дужках зазначаються основні види документів справи, наприклад: “Документи (плани, анкети, довідки) про проведення огляду стану діловодства та архівної справи у позашкільному навчальному закладі”.

Термін “документи” вживається також у заголовках справ, що містять документи-додатки до будь-якого нормативно-правового акта або розпорядчого документа закладу.

У заголовках справ, що містять планово-звітну документацію, зазначається період (місяць, квартал, півріччя, рік), в якому планується створення документів, або період їх фактичного виконання, наприклад:

1. План основних організаційних заходів закладу на 2012 рік;
2. Звіт про використання бюджетних коштів позашкільного навчального закладу за 2012 рік.

Під час розміщення заголовків справ у номенклатурі враховується важливість документів, включених до справи, їх взаємозв’язок. На початку розміщуються заголовки справ щодо документів, які надійшли від органів вищого рівня, далі – щодо організаційно-розпорядчої документації, планово-звітної документації, листування, обліково-довідкових видів документів. У кожній з цих груп документи також розміщуються з урахуванням важливості та

строків зберігання.

VIII. Формування справ

8.1. Формування справ – це групування виконаних документів у справи відповідно до номенклатури справ.

8.2. Під час формування справ слід дотримуватися таких загальних правил: вміщувати у справи тільки виконані документи відповідно до заголовків справ в номенклатурі; групувати у справи документи, виконані протягом одного календарного року, за винятком перехідних справ (ведуться протягом кількох років), особових справ; вміщувати у справи лише оригінали або в разі їх відсутності засвідчені в установленому порядку копії документів; не допускати включення до справ чорнових, особистих документів, розмножених копій та документів, що підлягають поверненню; окремо групувати у справи документи постійного і тимчасового зберігання; за обсягом справа не повинна перевищувати 250 аркушів (30-40 міліметрів завтовшки).

8.3. Документи групуються у справи в хронологічному та/або логічному порядку.

8.4. Положення, правила, інструкції тощо, затверджені розпорядчими документами, групуються разом із зазначеними документами.

8.5. Накази з питань основної діяльності закладу, з адміністративно-господарських питань, з кадрових питань групуються в різні справи. Накази з кадрових питань (особового складу) групуються відповідно до їх видів та строків зберігання.

Протоколи засідань колегіальних органів позашкільного навчального закладу групуються у справи в хронологічному порядку і за номерами. Документи до засідань зазначених органів систематизуються за датами та номерами протоколів, а в межах групи документів, що стосуються одного протоколу, – за порядком денним засідання.

8.6. Доручення установ вищого рівня та документи, пов'язані з їх виконанням, групуються у справи за напрямками діяльності закладу або за авторами ініціативних документів. Документи у невеликій кількості групуються в одну справу. У справі документи систематизуються за датами доручень.

8.7. Затверджені плани, звіти, кошториси групуються у справи окремо від проектів цих документів.

8.8. Листування групується за змістом і кореспондентською ознакою та систематизується в хронологічному порядку: документ-відповідь розміщується за документом-запитом.

8.9. Методичне керівництво і контроль за формуванням справ у позашкільному навчальному закладі та його структурних підрозділах здійснюється діловодом чи особою, на яку покладається організація діловодства в закладі.

IX. Зберігання документів

9.1. Документи з часу створення (надходження) і до передачі до архіву

закладу зберігаються за місцем їх формування.

Керівник позашкільного навчального закладу та працівники, відповідальні за організацію діловодства, зобов'язані забезпечити зберігання документів і справ.

9.2. Справи повинні зберігатися у вертикальному положенні в шафах, що закриваються. На корінцях обкладинок справ зазначаються індекси справ.

9.3. Видача справ у тимчасове користування працівникам позашкільного навчального закладу здійснюється з усного дозволу його керівника, а іншим установам – з його письмового дозволу. На видану справу складається картка – замітник. У картці зазначаються індекс справи, заголовок справи, дата її видачі, особа, якій справу видано, дата її повернення, підписи осіб, які видали та прийняли справу.

Надання справ у тимчасове користування здійснюється не більш як на один місяць.

9.4. Вилучення документів із справи постійного зберігання забороняється. У виняткових випадках вилучення документів допускається з дозволу керівника позашкільного навчального закладу з обов'язковим залишенням у справі засвідчених належним чином копій.

9.5. Строки зберігання ділової документації позашкільного навчального закладу наведено у додатку 9.

Додаток 1
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 2.5)

**Зразок
оформлення бланка позашкільного навчального закладу
на основі кутового розміщення реквізитів**

**Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України**

**Київський державний будинок
художньої та технічної творчості**

бульв. Тараса Шевченка, 27, м. Київ, 01032

Тел./факс 0 (44) 01032, e-mail: bhtml@ukr.net

Код ЄДРПОУ 03072632

_____ № _____

На № _____ від _____

Додаток 2
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 2.5)

ЗРАЗОК
оформлення бланка позашкільного навчального закладу
на основі поздовжнього розміщення реквізитів

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БУДИНОК ХУДОЖНЬОЇ
ТА ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ (КД БХТТ)

бульв. Тараса Шевченка, 27, м. Київ, 01032, тел/факс: 0 (44) 01032, e-mail bhnt@ukr.net Код
ЄДРПОУ 03072632

_____ № _____

На № _____ від _____

Г

Г

Г

Г

Додаток 3
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 3.2)

ВИМОГИ **до оформлення документів, що виготовляються** **за допомогою друкувальних засобів**

1. Для друкування текстів службових документів використовується гарнітура Times New Roman, шрифт розміром 12-14 друкарських пунктів. Дозволяється використовувати шрифт розміром 8-12 друкарських пунктів для друкування реквізиту “Прізвище виконавця і номер його телефону”, виносок, пояснювальних написів до окремих елементів тексту документа або його реквізитів тощо.

Під час друкування заголовків дозволяється використовувати напівжирний шрифт (прямий або курсив).

2. Текст документів на папері формату А4 (210 х 297 міліметрів) рекомендовано друкувати через 1-1,5 міжрядкового інтервалу, а формату А5 (148 х 210 міліметрів) – через 1 міжрядковий інтервал.

Документи повинні мати такі поля (міліметрів):

30 – ліве;

10 – праве;

20 – верхнє та нижнє.

Реквізити документа (крім тексту), які складаються з кількох рядків, друкуються через 1 міжрядковий інтервал. Складові частини реквізитів “Адресат”, “Гриф затвердження”, “Гриф погодження” відокремлюються один від одного через 1,5 міжрядкового інтервалу.

Реквізити документа відокремлюються один від одного через 1,5-3 міжрядкових інтервали.

3. Назва виду документа друкується великими літерами.

4. Розшифрування підпису в реквізиті “Підпис” друкується на рівні останнього рядка назви посади.

5. Не робиться відступ від межі лівого поля для реквізитів “Дата документа”, “Заголовок до тексту документа”, “Текст” (без абзаців), “Відмітка про наявність додатків”, “Прізвище виконавця і номер його телефону”, найменування посади у реквізитах “Підпис” та “Гриф погодження”, засвідчувального напису “Згідно з оригіналом”, також слів “СЛУХАЛИ”, “ВИСТУПИЛИ”, “ВИРІШИЛИ”, “УХВАЛИЛИ”, “НАКАЗУЮ”.

6. За наявності кількох грифів затвердження і погодження вони розміщуються на одному рівні вертикальними рядками. Перший гриф – від межі лівого поля; другий – через 104 міліметри від межі лівого поля.

7. Під час оформлення документів на двох і більше сторінках друга та наступні сторінки повинні бути пронумеровані. Номери сторінок ставляться посередині верхнього поля аркуша арабськими цифрами без зазначення слова “сторінка” та розділових знаків. Перша сторінка не нумерується.

8. Тексти документів постійного зберігання друкуються на одному боці аркуша. Документи із строком зберігання до 5 років можна друкувати на лицьовому і зворотному боці аркуша.

Додаток 4
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 3.9)

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК
документів, що затверджуються
з проставлянням грифа затвердження

1. Акти (акт прийому-передачі позашкільного навчального закладу; акт приймання й передачі будівель, приміщень, земельних ділянок у користування закладу).
2. Номенклатура справ.
3. Звіти (звіт про основну діяльність; звіт про відрядження тощо).
4. Описи справ.
5. Плани (план роботи позашкільного навчального закладу на поточний рік; навчальний план; план роботи структурного підрозділу позашкільного навчального закладу на поточний рік (за наявності) тощо).
6. Посадові інструкції.
7. Правила внутрішнього трудового розпорядку позашкільного навчального закладу.
8. Розклади занять.
9. Статути (положення) установ (статут позашкільного навчального закладу, положення про структурний підрозділ закладу (за наявності)).
10. Штатні розписи.

Додаток 5
до Примірної інструкції з ведення
обов'язкової ділової документації
в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 6.4)

ПРИМІРНА ФОРМА
журналу реєстрації вхідної кореспонденції позашкільного навчального закладу

№ з/п	Дата надходження	Кореспондент (звідки надійшов)	Вихідний номер (зазначається кореспондентом)	Короткий зміст	Резолюція керівника закладу	Виконавець (хто розглядатиме)	Контроль, відмітка про виконання (зазначається контрольний термін та спосіб виконання)
1	2	3	4	5	6	7	8
1.							
2.							
3.							

Додаток 6
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 6.4)

ЖУРНАЛ
реєстрації документів, створених позашкільним навчальним закладом

Дата та індекс документа	Кореспондент	Короткий зміст	Виконавець
1	2	3	4

Додаток 7
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 6.10)

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК
документів, що не підлягають реєстрації службою діловодства
(діловодом) позашкільного навчального закладу*

1. Графіки, наряди, заявки, рознарядки.
2. Зведення та інформація, надіслані до відома.
3. Навчальні плани, програми (копії).
4. Рекламні повідомлення, плакати, програми нарад, конференцій тощо.
5. Норми витрати матеріалів.
6. Вітальні листи і запрошення.
7. Друковані видання (книги, журнали, бюлетені).
8. Місячні, кварталні, піврічні звіти.
9. Форми статистичної звітності.
10. Договори.

---

* Документи, зазначені у пунктах 1, 3, 7-10, підлягають спеціальному обліку у відповідних структурних підрозділах позашкільних навчальних закладів (бухгалтерській службі, кадровій службі, бібліотеці).

Додаток 8
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 7.3)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Найменування посади керівника закладу

_____
(підпис) (ініціали (ініціал імені), прізвище)
М.П.

НОМЕНКЛАТУРА СПРАВ

№ _____

(найменування позашкільного навчального закладу)
на _____ рік

Індекс справи	Заголовок справи (тому, частини)	Кількість справ (томів, частин)	Строк зберігання справи (тому, частини) і номери статей за переліком	Примітка
1	2	3	4	5

Найменування посади особи,
відповідальної за організацію діловодства _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ 20__ р.

Підсумковий запис про категорії та кількість справ, складених у _____ році
у структурному підрозділі

За строками зберігання	Разом	у тому числі	
		таких, що переходять	з відміткою "ЕПК"
Постійного			
Тривалого (понад 10 років)			
Тимчасового (до 10 років включно)			
Усього			

Підсумкові відомості передано до служби діловодства

Найменування посади особи,
відповідальної за передачу відомостей _____
(підпис) (ініціали прізвище)
_____ 20__ р.

Додаток 9
до Примірної інструкції з
ведення обов'язкової ділової
документації в позашкільних
навчальних закладах
(пункт 9.5)

Строки зберігання ділової документації*

№ з/п	Назва документу	Строк зберігання*	Номер статті за переліком
1	2	3	4
1.	Статут позашкільного навчального закладу	до ліквідації закладу	ст. 32 а
2.	Свідоцтво про державну атестацію позашкільного навчального закладу	постійно	ст. 573
3.	Матеріали державної атестації позашкільного навчального закладу	постійно	ст. 573
4.	Акти прийому-передачі позашкільного навчального закладу (при зміні керівництва)	до ліквідації закладу	ст. 55 а
5.	Книга наказів з основної діяльності	до ліквідації закладу	ст. 16 а
6.	Книга наказів з кадрових питань	75 років	ст. 16 б
7.	Книга протоколів засідань загальних зборів (ради, конференції) колективу	до ліквідації закладу	ст. 1312 а
8.	Книга протоколів засідань педагогічної ради	10 років	ст. 587
9.	Положення про структурні підрозділи закладу (відділи, лабораторії, центри тощо) – за наявності таких	до ліквідації закладу	ст. 33
10.	Ліцензія на надання освітніх послуг у сфері професійно-технічної освіти – у разі здійснення професійної підготовки і перепідготовки робітничих кадрів	доки не мине потреба	ст. 573
11.	Номенклатура справ	3 роки	ст. 1159
12.	Журнали обліку вхідної та вихідної кореспонденції	3 роки	ст. 100 б
13.	Журнал обліку звернень та заяв громадян	5 років	ст. 95
14.	Контрольно-візитаційна книга	3 роки	ст. 25

* Строки зберігання документів визначені відповідно до Переліку типових документів, що утворюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших підприємств, установ та організацій, із зазначенням строків зберігання документів (наказ Держкомархіву від 25.03.2008 № 52).

15.	Угоди про функціонування гуртків і творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, вищих навчальних закладів, наукових установ, на базі спортивних будівель і стадіонів тощо (за наявності таких відносин)	3 роки	ст. 345
16.	План роботи позашкільного навчального закладу на поточний рік	5 років	ст. 153
17.	Навчальний план	до заміни новими, 3 роки	ст. 584 а
18.	Розклад занять	1 рік	ст. 620
19.	Навчальні програми (для гуртків, секцій, об'єднань, колективів)	1 рік	ст. 585
20.	Журнал обліку роботи гуртка (секції, об'єднання, колективу)	5 років	ст. 623
21.	Документація практичного психолога, соціального педагога (згідно з відповідними нормативно-правовими документами)	до заміни новими	ст. 398 а
22.	Книга обліку та видачі свідоцтв (посвідчень) про позашкільну освіту (за потреби)	75 років	ст. 543 а
23.	Статистична звітність за формою № 1–ПЗ (освіта)	до ліквідації закладу	ст. 298 б
24.	Особові справи працівників	постійно	ст. 513
25.	Штатний розпис працівників	75 років	ст. 525
26.	Правила внутрішнього трудового розпорядку позашкільного навчального закладу, розроблені на основі типових правил внутрішнього розпорядку для працівників державних навчально-виховних закладів України	до заміни новими	ст. 18 б
27.	Посадові інструкції працівників	постійно	ст. 49 а
28.	Перспективний план проходження підвищення кваліфікації, атестації педагогічних працівників	1 рік	ст. 656
29.	Атестаційні матеріали педагогічних працівників	5 років	ст. 654
30.	Трудові книжки працівників	не менше 50 років	ст. 539

31.	Книга обліку трудових книжок працівників	50 років	ст. 541 а
32.	Санітарні книжки працівників	до запитання	ст. 539
33.	Книга внутрішнього контролю (ведеться у довільній формі)	3 роки	ст. 26
34.	Журнали реєстрації інструктажів з техніки безпеки та охорони праці працівників позашкільного навчального закладу	10 років	ст. 473
35.	Журнали реєстрації інструктажів з техніки безпеки та охорони праці вихованців (учнів, слухачів) під час навчально-виховного процесу	10 років	ст. 473
36.	Журнал реєстрації нещасних випадків з працівниками, вихованцями (учнями, слухачами) позашкільного навчального закладу	45 років	ст. 479
37.	Медичні довідки вихованців (учнів, слухачів) для зарахування до спортивних, спортивно-технічних, туристських, хореографічних об'єднань, початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів – про відсутність у вихованців (учнів, слухачів) протипоказань для занять у зазначених навчальних закладах	1 рік	ст. 842
38.	Інвентарно-технічний паспорт позашкільного навчального закладу	10 років	ст. 1731
39.	Документи (свідоцтва, акти, договори) на землю, споруди, майно, на право володіння, користування, розпорядження майном	до ліквідації закладу	ст. 31 д
40.	Акт приймання й передачі будівель, приміщень, земельних ділянок у користування закладу	постійно	ст. 1150
41.	Інвентарні журнали обліку основних засобів	3 роки	ст. 318
42.	Інвентарна книга бібліотечного фонду – за наявності бібліотеки	до ліквідації бібліотеки	ст. 869
43.	Інвентаризаційні описи, акти	3 роки	ст. 1115
44.	Документи (договори, угоди, акти) про приймання і здавання будівель, приміщень в оренду – за наявності орендних відносин	3 роки	ст. 1151
45.	Кошториси на проведення капітального ремонту – за умови проведення такого	5 років	ст. 1378

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

31.10.2012 № 1230

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 листопада 2012 р.
за № 1935/22247

Про затвердження Типових штатних нормативів позашкільних навчальних закладів

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки
[№ 948 від 03.07.2017](#)}

Відповідно до статті 10 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#),
підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та
спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011
року № 410, та з метою впорядкування штатів та штатних нормативів
позашкільних навчальних закладів **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Типові штатні нормативи позашкільних навчальних
закладів](#), що додаються.

2. Керівникам позашкільних навчальних закладів надати право у разі
виробничої необхідності змінювати штати окремих структурних підрозділів або
вводити посади (крім керівних), не передбачені штатними нормативами для
даного закладу, у межах фонду оплати праці, доведеного лімітними довідками на
відповідний період. Заміна посад працівників може здійснюватись лише у межах
однієї категорії (педагогічного, господарсько-обслуговуючого тощо) персоналу.

3. Керівникам позашкільних навчальних закладів привести штатні розписи
закладів у відповідність до цього наказу.

У разі виробничої необхідності за рахунок спеціального фонду можуть
бути введені додаткові посади.

{Пункт 3 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки [№ 948 від
03.07.2017](#)}

4. Департаменту економіки та фінансування (Даниленко С.В.) забезпечити
державну реєстрацію цього наказу в Міністерстві юстиції України в
установленому законодавством порядку.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

6. Цей наказ набирає чинності з 01 січня 2013 року.

Міністр

Д.В. Табачник

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Міністра фінансів України

С.О. Рибак

Заступник Керівника
Спільного представницького органу
профспілок,
заступник Голови Федерації профспілок
України

С.М. Кондрюк

Голова Центрального комітету
Профспілки працівників освіти
і науки України

Г.Ф. Труханов

Заступник Міністра соціальної політики
України -
керівник апарату

В. Коломієць

Перший заступник Голови
Спільного представницького органу
сторони роботодавців на національному рівні

О. Мірошниченко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки,
молоді та спорту України
31.10.2012 № 1230

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 листопада 2012 р.
за № 1935/22247

ТИПОВІ ШТАТНІ НОРМАТИВИ позашкільних навчальних закладів

1. Типові штатні нормативи позашкільних навчальних закладів поширюються на позашкільні навчальні заклади комунальної форми власності, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а саме:

дитячі флотилії моряків і річковиків, дитячі парки, дитячо-юнацькі картинні галереї, студії (хорова, театральна, музична, фольклорна тощо), школи мистецтв;

клуби: військово-патріотичного виховання, дитячо-юнацькі (моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів, пожежників, автолюбителів, краєзнавців, туристів, етнографів, фольклористів, фізичної підготовки та інших напрямів);

центри, палаци, будинки, клуби художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання;

центри, будинки, клуби еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

центри, будинки, клуби науково-технічної творчості учнівської молоді, станції юних техніків;

центри, будинки, клуби, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станції юних туристів;

центри: військово-патріотичного та інших напрямів позашкільної освіти;
оздоровчі заклади для дітей та молоді (крім закладів, що здійснюють свою діяльність відповідно до [Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2009 року № 422): дитячо-юнацькі табори (містечка, комплекси): оздоровчі, замиські, профільні, праці та відпочинку, з денним перебуванням; туристські бази.

Типові штатні нормативи позашкільних навчальних закладів визначають максимальну кількість посад (штатних одиниць).

2. Штатний розпис позашкільного навчального закладу розробляється в межах затвердженого центральними та місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування фонду заробітної плати з дотриманням вимог, передбачених цими Типовими штатними нормативами, з урахуванням типу навчального закладу, контингенту вихованців, учнів, слухачів, кількості груп, режиму роботи закладу, площ і санітарного стану приміщень, будівель і споруд, наявності філій і структурних підрозділів, а також технічних засобів навчання, обладнання та спорядження.

3. Адміністративно-господарський персонал позашкільних навчальних закладів (далі - заклад) (крім оздоровчих закладів для дітей та молоді):

№ з/п	Найменування посади	Нормативна чисельність (максимальна)	Умови введення
3.1	Директор	1	На заклад
3.2	Заступник директора (з навчальної, навчально-виховної, методичної, виховної, навчально-методичної роботи)	0,5	Вводиться за наявності до 300 вихованців, учнів
		1	Вводиться за наявності від 300 до 600 вихованців, учнів
		2	Вводиться за наявності 600 і більше вихованців, учнів
3.3	Завідувач відділу організаційно-масового	1	Вводиться за наявності 300 і більше вихованців, учнів
3.4	Завідувач відділу методичного	1	Вводиться за наявності 300 і більше вихованців, учнів
3.5	Заступник директора з адміністративно-господарчої частини	1	Вводиться за наявності 600 і більше вихованців, учнів. При цьому посада завідуючого господарством не вводиться

3.6	Завідувач господарства	1	Вводиться за наявності до 600 вихованців, учнів
3.7	Завідувач складу	1	Вводиться за наявності 600 і більше вихованців, учнів. При цьому посада комірника не вводиться
3.8	Комірник	1	Вводиться за наявності від 300 до 600 вихованців, учнів
		0,5	Вводиться за наявності до 300 вихованців, учнів
3.9	Головний бухгалтер	1	Вводиться в закладі, де бухгалтерський облік ведеться самостійно
3.10	Бухгалтер	1	Вводиться в закладі, де бухгалтерський облік ведеться самостійно за наявності 600 і більше вихованців, учнів
		0,5	Вводиться за наявності від 300 до 600 вихованців, учнів
3.11	Діловод	0,5	Вводиться за наявності 300 і більше вихованців, учнів
		0,5	Вводиться у відокремленому структурному підрозділі (філії) за наявності 300 і більше вихованців, учнів
3.12	Секретар-друкарка (друкарка)	0,5	На заклад
		0,5	Вводиться у відокремленому структурному підрозділі (філії) за наявності 300 і

			більше учнів	вихованців,
--	--	--	-----------------	-------------

4. Педагогічні та інші працівники закладів:

№ з/п	Найменування посади	Умови введення
4.1	Агроном	Вводиться за наявності навчально-дослідної земельної ділянки площею не менше 2 га
4.2	Акомпаніатор	Вводиться в кількості не більше 75 відсотків ставок від загальної кількості ставок керівників гуртків, секцій, студій, інших форм гурткової роботи художньо-естетичного напрямку (музичного, вокально-хореографічного, циркового, театрального, хореографічного, фольклорного тощо) для музичного супроводу навчальних занять
4.3.	Балетмейстер (хореограф)	Вводиться за наявності хореографічних колективів (народного, класичного, бального, сучасного, спортивного танців тощо) з розрахунку 1 штатна одиниця на колектив з чисельністю вихованців, учнів в кожному не менше 150 осіб
4.4	Бібліотекар	Вводиться з розрахунку: 0,5 штатної одиниці за наявності в закладі 500 вихованців, учнів; 1 штатна одиниця - понад 900 вихованців, учнів
4.5	Бджоляр	Вводиться за наявності не менше 10 бджолосімей, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.6	Водій (возій)	Вводиться за наявності автотранспортних засобів (в тому числі автобуса) з розрахунку 1 штатна одиниця на кожний транспортний засіб, але не більше 5 на заклад. За наявності гужового транспорту вводиться посада возія з розрахунку 1 штатна одиниця на заклад

4.7	Гардеробник	Вводиться за наявності обладнаного гардероба в осінньо-зимовий період на кожні 300 окремих місць
4.8	Двірник	Вводиться відповідно до встановлених законодавством норм площі, що прибирається. Кількість штатних одиниць визначається на основі Міжгалузевих норм чисельності робітників, що обслуговують громадські будівлі (будівлі управлінь, конструкторські і проектні організації) , затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 11 травня 2004 року № 105
4.9.	Диригент	Вводиться за наявності оркестрового колективу з чисельністю не менше 100 вихованців, учнів
4.10	Завідувач бібліотекою	Вводиться за наявності в закладі понад 500 вихованців, учнів
4.11	Завідувач відділу (крім завідувачів відділами, передбаченими у пунктах 3.3 і 3.4)	Вводиться за наявності 30 і більше груп одного або споріднених напрямів. За наявності від 10 до 30 груп обов'язки завідувача відділу покладаються на одного з керівників гуртків (секцій, студій, інших форм гурткової роботи) з відповідною доплатою
4.12	Завідувач лабораторії, кабінету за напрямом	Вводиться у відділі за наявності більше 50 груп вихованців, учнів, слухачів одного або споріднених напрямів
4.13	Заступник директора з навчально-виховної роботи (для забезпечення керівництва структурним підрозділом закладу (філією))	Вводиться на кожний територіально відокремлений структурний підрозділ закладу (філію) з контингентом понад 300 вихованців, учнів, слухачів. За наявності до 300 вихованців, учнів, слухачів включно обов'язки керівника філії покладаються на завідувача відділом філії
4.14	Звукорежисер	Вводиться за наявності технічного оснащення для забезпечення навчального процесу творчих колективів (музичних, вокально-

		хореографічних, циркових, театральних, хореографічних, фольклорних тощо), але не більше однієї одиниці на заклад
4.15	Інженер-електронік	Вводиться для обслуговування комп'ютерної та (чи) оргтехніки з розрахунку 0,5 штатної одиниці - за наявності навчального комп'ютерного комплексу з кількістю комп'ютерів 6 - 10 одиниць, 1 штатна одиниця - за наявності навчального комп'ютерного комплексу з кількістю комп'ютерів більше 10 одиниць
4.16	Керівник художній	Вводиться на кожен творчий колектив (музичний, вокально-хореографічний, цирковий, театральний, хореографічний, фольклорний тощо) з чисельністю вихованців, учнів в кожному не менше 300 осіб
4.17	Конюх	Вводиться для догляду за кіньми за наявності в закладі не менше 5 коней, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.18	Костюмер	Вводиться за наявності творчих колективів (музичних, вокально-хореографічних, циркових, театральних, хореографічних, фольклорних тощо) з чисельністю вихованців, учнів у них не менше 300 осіб, але не більше 2 ставок на заклад
4.19	Культурний організатор	Вводиться з розрахунку не більше 0,5 штатної одиниці на кожні 300 вихованців, учнів
4.20	Лаборант	Вводиться за наявності обладнаних лабораторій з розрахунку 0,5 штатної одиниці на кожну, але не більше 3 штатних одиниць. В закладах, в яких кількість вихованців менше 100, посада лаборанта не вводиться
4.21	Лікар ветеринарної медицини для лікування спортивних коней	Вводиться в закладах спортивного профілю, спеціалізованих з кінного виду спорту з розрахунку 0,5 штатної

		одиниці на кожні 5 коней, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.22	Лікар ветеринарної медицини або фельдшер ветеринарний	Вводиться за наявності зообазис (тваринницької ферми тощо) з кількістю представників тваринного світу (свійські тварини, дика фауна) не менше 50, але не більше 1 ставки на заклад
4.23	Лікар, лікар спортивний	Вводиться в закладах спортивного профілю за наявності команд з командних видів спорту в кількості 0,5 штатної одиниці на кожний вид, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.24	Майстер	Вводиться в центрах, будинках, клубах науково-технічної творчості учнівської молоді, станціях юних техніків за наявності майстерень із діючим верстатним устаткуванням понад 20 одиниць, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.25	Матрос-рятувальник	Вводиться в кількості 1 штатної одиниці за наявності пляжу на період купального сезону
4.26	Машиніст сцени	Вводиться в кількості 0,5 штатної одиниці за наявності обладнання сцени і глядацької зали не менше ніж на 250 місць
4.27	Медична сестра	Вводиться в закладах спортивного профілю не більше 1 штатної одиниці на заклад, якщо медичне обслуговування не здійснюється закладами охорони здоров'я
4.28	Методист	Вводиться в кількості не більше 25 відсотків від загальної кількості ставок керівників гуртків, секцій, студій, інших форм гурткової роботи в закладі
4.29	Механік	Вводиться за наявності транспортних засобів (машини, трактори тощо) понад 20 одиниць, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.30	Освітлювач	Вводиться в кількості 0,5 штатної одиниці за наявності обладнання

		сцени і глядацької зали не менше ніж на 250 місць
4.31	Практичний психолог	Вводиться з розрахунку не більше 1 ставки на заклад
4.32	Прибиральник службових приміщень	Вводиться для прибирання службових приміщень з розрахунку 0,5 штатної одиниці на кожні 250 кв.м площі, що прибирається, але не менше 0,5 штатної одиниці на заклад
4.33	Робітник з комплексного ремонту та обслуговування електроустаткування	Вводиться з розрахунку 0,5 штатної одиниці за наявності 9 навчальних кабінетів, лабораторій, майстерень тощо, 1 штатна одиниця за наявності 10 і більше навчальних кабінетів, лабораторій, майстерень тощо
4.34	Садівник	Вводиться за наявності в закладі навчально-дослідної земельної ділянки площею не менше 1,5 га
4.35	Сторож*	Вводиться у штатні розписи закладів, де немає можливості передати охорону приміщення на пультах позавідомчої охорони. Кількість штатних одиниць визначається на основі Міжгалузевих норм чисельності робітників, що обслуговують громадські будівлі (будівлі управлінь, конструкторські і проектні організації) , затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 11 травня 2004 року № 105
4.36	Технік-оператор з оптичного устаткування	Вводиться за наявності відеоапаратури, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.37	Технік (електрик)	Вводиться за наявності електричних силових ліній, які потребують обслуговування фахівцем, та обслуговування і поточного ремонту приборів електропостачання, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.38	Інженер з охорони праці	Вводиться за нормативами, але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.39	Хормейстер	Вводиться за наявності хороших колективів з загальною чисельністю

		вихованців, учнів в кожному не менше 150 осіб
4.40	Художник-оформлювач	Вводиться за наявності 300 і більше вихованців, учнів для виконання художньо-оформлювальних робіт у закладі (підготовка демонстраційних стендів, ескізів інформаційних заходів і презентацій закладу, виставок творчих робіт вихованців, учнів, проектів благоустрою та озеленення прилеглої території тощо), але не більше 1 штатної одиниці на заклад
4.41	Швейцар	Вводиться з розрахунку 1 штатна одиниця в зміну на кожний навчальний корпус

* Відповідно до [Міжгалузевих норм чисельності робітників, що обслуговують громадські будівлі \(будівлі управлінь, конструкторські і проектні організації\)](#), затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 11 травня 2004 року № 105, загальна чисельність сторожів розраховується за формулою:

$$Ч_{зс} = Ч_{н} \times К_{н},$$

де: $Ч_{н}$ - нормативна чисельність за таблицею, осіб;

$К_{н}$ - коефіцієнт, що враховує невиходи (щорічні відпустки, хвороби тощо).

Прийнято $К_{н} = 1,15$.

Норма чисельності сторожів визначається згідно із таблицею:

№ з/п	Кількість постів, од.	Тривалість охорони об'єкта на добу, год.			
		8	12	16	24
		Чисельність, осіб			
1	1	1,7	2,5	3,4	4,5
2	2	3,4	5,0	6,8	10,0
3	3	5,1	7,5	10,2	15,0

4.42. Кількість штатних одиниць посади керівника гуртка, секції, студії, інших форм гурткової роботи обраховується, виходячи з контингенту вихованців, учнів, слухачів у закладі, наповнюваності груп згідно з законодавством, режиму роботи закладу та норми годин на одну тарифну ставку керівника гуртка, секції, студії, інших форм гурткової роботи 18 навчальних годин на тиждень.

4.43. Кількість штатних одиниць посади тренера-викладача з виду спорту обраховується, виходячи з контингенту вихованців, учнів у закладі, наповнюваності спортивних груп згідно з законодавством, режиму роботи

закладу та норми годин на одну тарифну ставку тренера-викладача 24 навчальних годин на тиждень.

4.44. За наявності зареєстрованого друкованого засобу масової інформації вводиться посада завідувача інформаційно-видавничим відділом за рахунок власних коштів закладу.

4.45. Кількість штатних одиниць посади робітника з комплексного обслуговування й ремонту будівель (слюсар-сантехнік, електромонтер з обслуговування та ремонту електроустаткування, столяр та ін.) визначається відповідно до [Міжгалузевих норм чисельності робітників, що обслуговують громадські будівлі \(будівлі управлінь, конструкторські і проектні організації\)](#), затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 11 травня 2004 року № 105.

У закладах, що мають санітарно-очисні споруди, вводиться посада робітника з комплексного обслуговування й ремонту будівель з розрахунку 1 штатна одиниця в зміну з урахуванням кількості, передбаченої цим пунктом.

Якщо опалення приміщень закладів не передано в систему житлово-комунального господарства, то на опалювальний сезон вводяться посади машиністів (кочегарів) котельні, операторів котельні газової, опалювачів, виходячи з таких умов:

за наявності центрального опалення:

2 штатні одиниці посади машиніста (кочегара) котельні в зміну - в котельнях, що опалюються твердими видами палива з поверхнею нагріву котлів понад 75 кв. м;

1 штатна одиниця посади оператора котельні в зміну - в котельнях з газовим опаленням;

2 штатні одиниці посади оператора котельні в зміну - в котельнях без автоматики безпеки;

за наявності пічного опалення:

0,5 штатної одиниці посади опалювача на кожні 5 печей, але не менше ніж 0,5 штатної одиниці на заклад.

У закладах з централізованим теплопостачанням (ТЕЦ), що мають тепловий пункт або елеватор, додатково вводиться штатна одиниця посади робітника з комплексного обслуговування й ремонту будівель, а за наявності бойлерів та насосів - 1 штатна одиниця в зміну.

Штатні одиниці посади робітника з комплексного обслуговування й ремонту будинків, передбачені цим пунктом, вводяться на опалювальний сезон.

У закладах, у яких протягом всього року забезпечуються гарячою водою душові та басейни, вводяться штатні одиниці машиністів (кочегарів) котельні, операторів котельні та робітників з комплексного обслуговування й ремонту будинків на рік, але не менше однієї штатної одиниці на заклад із загальної кількості штатних одиниць таких посад, передбачених цим пунктом.

5. Типові штатні нормативи суден і плавучих споруд дитячо-юнацьких клубів (моряків, річковиків тощо) (далі - клуб)

№ з/п	Найменування посад	Нормативна чисельність (максимальна)			
		Морське судно	Річкове судно	Маломірне (мале)* судно	
				самохідне	вітрильно-моторне
5.1	Капітан	1	1	1	1
5.2	Перший помічник капітана	1	-	-	-
5.3	Другий помічник капітана	1	1	-	-
5.4	Старший механік	1	-	-	-
5.5	Перший помічник механіка (суднового)	1	-	-	-
5.6	Другий помічник механіка (суднового)	1	-	-	-
5.7	Механік (судновий)	-	1	1	-
5.8	Матрос 1-го класу	3	2	1	-
5.9	Моторист (машиніст)	2	2	1	-
5.10	Матрос	-	-	-	0,5
5.11	Моторист-матрос				0,5

5.12. На дебаркадерах вводяться по одній штатній одиниці шкіпера та матроса.

5.13. На річкових суднах будівельної потужності головних двигунів 80-450 е.к.с. (еквівалент вихідного значення в кінських сил) вводяться три суміщені посади судноводіїв-судномеханіків: капітана - першого помічника механіка (суднового), механіка (суднового) - першого помічника капітана, другого помічника капітана - другого помічника механіка (суднового).

5.14. На морських суднах, що обладнані радіонавігаційними приладами і які виходять у плавання за межі акваторії порту на відстань від нього 20 миль і більше, вводяться штатні одиниці:

радіооператора (суднового);

другого радіооператора - на суднах, що знаходяться в плаванні не більше 8 годин на добу (тривалість відриву від порту базування);

начальника радіостанції - на суднах, що виходять у мале плавання.

При плаванні в обмежених районах, що не виходять за межі 20-ти миль від берега, допускається скорочення радіооператора за умови, що капітан та його помічники мають необхідні сертифікати.

* Маломірне (мале) судно - судно, найбільша довжина корпусу якого 20 метрів і менше, за винятком буксирів, штовхачів, криголамів, суден, які перевозять понад 12 пасажирів, вантажних суден, плавкранів і суден технічного флоту (відповідно до [Інструкції про огляд баз для стоянки маломірних \(малих\) суден](#), затвердженої наказом Міністерства транспорту України від 16 липня.2004 року № 641, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 23 липня 2004 року за № 914/9513 (із змінами)).

5.15. На морських суднах за наявності електромеханічного устаткування вводиться штатна одиниця електромеханіка (суднового).

5.16. На суднах, що обладнані дистанційним керуванням головних двигунів із ходового містка, можуть установлюватися суміщені посади палубного і машинного рядового плавскладу, а на річкових суднах - також і командного плавскладу.

5.17. Штатна чисельність членів екіпажів суден, що працюють у дві зміни (вахти), зменшується на 1/3 у кожній групі спеціалістів, що несуть вахту, у порівнянні зі штатною чисельністю екіпажів суден при цілодобовій роботі. Зменшення числа штатних одиниць мотористів, матросів провадиться за рахунок одиниць, установлених на період 6 місяців.

5.18. Кількість штатних одиниць моториста не може перевищувати однієї одиниці для клубів із числом вихованців до 640 осіб і 2 одиниць - із числом вихованців понад 641 особу.

5.19. У клубах, що не мають навчальних суден, а також у тих, що розташовані в районах незамерзаючих вод, штатні одиниці моториста суден установлюються з розрахунку на рік.

5.20. На суднах, що мають камбуз для готування їжі, установлюється штатна одиниця кухаря (суднового) за такими нормативами:

	Нормативна чисельність (максимальна) залежно від кількості на судні вихованців клубу, екіпажу, педагогічного персоналу				
	до 20 осіб	від 21 до 30 осіб	від 31 до 50 осіб	від 50 до 80 осіб	понад 80 осіб
Кухар (судновий) (кухар 6 розряду)	-	-	-	-	1
Кухар (судновий) (кухар 5 розряду)	1	1,5	2	2,5	3

5.21. Для обслуговування гідротехнічної будівлі, яка знаходиться на балансі закладу, вводиться посада берегового матроса.

5.22. На період навігації вводиться посада лікаря.

5.23. На суднах, обладнаних паровими двигунами, установлюються 3 штатні одиниці машиністів котельної установки, із них 2 - на 6 місяців і 1 - на рік.

5.24. У клубах, що не мають суден, за наявності більше 400 вихованців додатково вводиться 0,5 штатної одиниці методиста.

5.25. У разі коли клуб є структурним підрозділом закладу, кількісний склад екіпажу формується з урахуванням вимог цього розділу.

6. Типові штатні нормативи оздоровчих закладів для дітей та молоді, крім закладів, що здійснюють свою діяльність відповідно до [Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2009 року № 422: дитячо-юнацькі

табори (містечка, комплекси): оздоровчі, заміські, профільні, праці та відпочинку, санаторного типу, з денним перебуванням і туристські бази

№ з/п	Найменування посад	Нормативна чисельність (максимальна) залежно від кількості дітей у змін									
		90 -150	151 -240	241 -330	331 -420	421 -510	511 -600	601 -690	691 -780	781 -870	871 -960
Адміністративно-господарський персонал											
6.1	Директор	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6.2	Заступник директора з виховної роботи	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
6.3	Завідувач господарством	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6.4	Завідувач камери схову	-	0,5	1	1	1	1	1	1	1	1
6.5	Агент з постачання	0,5	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6.6	Бібліотекар	Вводиться з розрахунку 0,5 штатної одиниці за наявності в закладі 500 вихованців, учнів; 1 штатна одиниця - понад 900 вихованців, учнів									
6.7	Бухгалтер	0,5	1	1	1	2	2	2	2	2	2
6.8	Кастелянка	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
6.9	Комірник	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1
Педагогічний персонал											
6.10	Акомпаніатор	Кількість акомпаніаторів установлюється з урахуванням кількості хорових, танцювальних та інших гуртків, що потребують музичного супроводу, а також часу, який витрачається на підготовку і проведення культурно-масових і спортивних заходів									

6.11	Вихователь (вожатий)	Для загону чисельністю 20 - 25 дітей віком від 6 до 10 років, 25 - 30 дітей віком від 10 років та старше кількість вихователів (вожатих) установлюється з розрахунку 2 одиниці на кожен загін. На кожні 2-3 загони встановлюється одна посада підмінного вихователя та одна посада помічника вихователя									
6.12	Старший вихователь (старший вожатий)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6.13	Інструктор з фізкультури	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6.14	Культурорганізатор	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Медичний персонал											
6.15	Лікар	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2
6.16	Сестра медична	0,5	1	1	2	3	3	3	4	4	4
6.17	Сестра медична з дієтичного харчування	0,5	0,5	1	1	1	1	1	1	1	1
Персонал працівників кухні (харчоблоку) (при однозмінному режимі роботи)											
6.18	Шеф-кухар	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
6.19	Кухар	2	2,5	2,5	3	3,5	4	4,5	5	5,5	6
6.20	Підсобний робітник	1	1,5	1,5	2	2,5	3	3,5	4	4,5	5
Обслуговуючий персонал											
6.21	Водій автотранспортних засобів (в тому числі автобуса)	Вводиться за наявності автотранспортних засобів (в тому числі автобуса) з розрахунку 1 штатна одиниця на кожний транспортний засіб, але не більше 5 на заклад									
6.22	Матрос-рятівник	Вводиться на період купального сезону (за наявності пляжу)									
6.23	Машиніст із прання та ремонту спецодягу (білизни)	0,5	1	1	2	2	3	3	3	3,5	3,5

6.24	Оператор хлораторної установки	Вводиться за наявності басейну та хлораторної установки
6.25	Прибиральник службових приміщень	Вводиться для прибирання службових приміщень з розрахунку 0,5 штатної одиниці на кожні 250 кв.м. площі, що прибирається, але не менше 0,5 штатної одиниці на заклад
6.26	Робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків (слюсар-сантехнік, електрик, електромонтер з обслуговування та ремонту електроустановок, столяр та ін.)	Вводиться у закладах, що мають самостійні будівлі. Кількість штатних одиниць визначається відповідно до Міжгалузевих норм чисельності робітників, що обслуговують громадські будівлі (будівлі управлінь, конструкторські і проектні організації) , затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 11 травня 2004 року № 105
6.27	Сторож	Вводиться у штатні розписи закладів, де немає можливості передати охорону приміщення на пульта позавідомчої охорони. Кількість штатних одиниць визначається на основі Міжгалузевих норм чисельності робітників, що обслуговують громадські будівлі (будівлі управлінь, конструкторські і проектні організації) , затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 11 травня 2004 року № 105
6.28	Черговий по гуртожитку	Вводиться з розрахунку 1 штатна одиниця на зміну на кожний корпус

6.29. За наявності в закладі туристичного клубу, містечка або стоянки може встановлюватися додатково одна посада інструктора з туризму (незалежно від видів туризму).

6.30. У штат туристських баз і профільних туристських таборів вводяться посади інструктора з туризму та керівника туристських груп з урахуванням Основних вимог до віку та кількісного складу учасників і керівників туристсько-спортивних походів відповідно до додатка 2 до [Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України](#), затверджених наказом Міністерства освіти України від 06 квітня 1999 року № 96, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 травня 1999 року за №

320/3613 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2006 року № 237).

6.31. Штати закладів, до яких за обсягом та умовами праці не можуть бути застосовані ці Типові штатні нормативи (заклад розраховано до 90 дітей або більше 960 дітей), затверджуються засновником.

**Директор департаменту
економіки та фінансування**

С.В. Даниленко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

11.10.2012 № 1092

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 жовтня 2012 р.
за № 1810/22122

Про затвердження Правил проведення Всеукраїнського учнівського конкурсу юних суспільствознавців "Кришталева сова"

Відповідно до [Закону України «Про освіту»](#), пункту 1.2 розділу I [Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами), з метою популяризації правових, філософських знань серед учнівської молоді, морально-духовного виховання школярів і формування у них демократичних цінностей, привернення уваги учнів до вивчення питань сучасного суспільства, духовно-моральних та правових норм і цінностей, сприяння формуванню людяності, гідності, толерантності та любові до Батьківщини **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Правила проведення Всеукраїнського учнівського конкурсу юних суспільствознавців «Кришталева сова»](#) (далі - конкурс), що додаються.
2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В):
  - 2.1. Визначити базову організацію з проведення конкурсу (за згодою).
  - 2.2. Подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.
3. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій сприяти педагогічним колективам загальноосвітніх навчальних закладів в організації та проведенні конкурсу.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
11.10.2012 № 1092

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 жовтня 2012 р.
за № 1810/22122

ПРАВИЛА
проведення Всеукраїнського учнівського конкурсу юних
суспільствознавців "Кришталева сова"

I. Загальні положення

1.1. Ці Правила визначають порядок організації та щорічного проведення Всеукраїнського учнівського конкурсу юних суспільствознавців «Кришталева сова» (далі - конкурс).

1.2. У конкурсі беруть участь учні 2 - 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів (далі - навчальні заклади).

1.3. Мета конкурсу - популяризація правових, філософських знань серед учнів; активізація та актуалізація вивчення суспільних дисциплін у навчальних закладах; підвищення рівня знань з етики, основ правознавства, філософії, християнської етики, громадянської освіти; розвиток дослідницьких здібностей учнів; патріотичне виховання школярів та формування у них демократичних цінностей.

1.4. Основними завданнями конкурсу є:

поглиблення та структурування знань учнів з основ правознавства, етики, християнської етики, громадянської освіти, філософії, курсу «Людина і світ»; сприяння вихованню в учнів моральних, демократичних цінностей; створення підґрунтя в підготовці до державної підсумкової атестації та зовнішнього незалежного оцінювання;

підвищення рівня викладання основ правознавства, філософії, етики, християнської етики, курсу «Людина і світ»;

створення безперервного зв'язку між галуззю «Суспільствознавство» у початковій та основній школі у навчальних закладах;

розвиток пізнавальних можливостей школярів: уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, аналізу;

сприяння формуванню в учнів духовно-моральних цінностей, вихованню патріотизму, поваги до себе та членів суспільства, людяності, гідності, толерантності;

забезпечення належної підготовки учнів до щорічних інтелектуальних змагань;

інтегрування суспільствознавчих знань учнів через комплексні завдання з курсів «Основи правознавства», «Філософія», «Етика», «Християнська етика», «Людина і світ», «Громадянська освіта»;

залучення професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, працівників наукових установ до активної роботи з обдарованою учнівською молоддю.

II. Організація проведення конкурсу

2.1. Конкурс проводиться щороку Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) спільно з базовою організацією (за згодою), яку визначає МОНмолодьспорт України.

2.2. Для організації проведення конкурсу утворюється організаційний комітет (далі - Оргкомітет).

2.3. На місцях конкурс проводять фахівці-координатори. Дорадчим органом є Координаційна рада, до складу якої входять найактивніші і найдосвідченіші координатори конкурсу в областях, районах (містах), загальноосвітніх навчальних закладах.

2.4. Оргкомітет - постійно діючий орган, який здійснює підготовку, проведення конкурсу та підбиття його підсумків, проводить додаткові заходи щодо удосконалення проведення конкурсу.

Оргкомітет:

визначає дату проведення конкурсу, забезпечує регіональних координаторів інформаційними матеріалами;

готує завдання, здійснює тиражування та розсилання текстів завдань, бланків відповідей, бланків реєстрації учасників та координаторів конкурсу, інструкцій та інших додаткових матеріалів для координаторів, які проводять конкурс;

делегує частину своїх повноважень координаторам;

складає і затверджує кошторис конкурсу;

забезпечує перевірку робіт учасників конкурсу та проводить аналіз результатів перевірки;

готує і розсилає звіти про результати конкурсу координаторам;

визначає порядок нагородження і заохочення переможців та учасників конкурсу;

розробляє бланки дипломів для відзначення учасників конкурсу;

проводить спільні семінари для регіональних координаторів з метою узагальнення підсумків змагань, удосконалення порядку проведення конкурсу;

висвітлює у засобах масової інформації хід проведення, підсумки конкурсу.

2.5. Оргкомітет разом з Координаційною радою можуть вносити пропозиції до МОНмолодьспорту України щодо змін до цих Правил для поліпшення організації та проведення конкурсу, нагородження його учасників.

2.6. Діяльність координаторів може охоплювати один або кілька навчальних закладів регіону (в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі), району (міста), села.

Проведення конкурсу на місцях здійснюється координаторами, які:

поширюють ідеї конкурсу в регіоні, районі (місті), селі, навчальному закладі;

отримують та розповсюджують між учасниками конкурсу інструктивні та інформаційні матеріали, завдання, бланки відповідей та реєстраційні бланки;

допомагають учням, вчителям і батькам у підготовці до участі у конкурсі;

забезпечують самостійність і чесність роботи учнів над виконанням завдань;

надсилають Оргкомітету заявку, де вказують загальну кількість учасників відповідно до їх вікових категорій;

збирають бланки з відповідями, реєстраційні бланки, списки учнів і вчителів навчальних закладів на електронних носіях, надсилають їх Оргкомітету у день виконання завдань або на наступний день;

повідомляють учасників про результати конкурсу, організують відзначення учнів навчальних закладів дипломами, інформаційними збірниками та заохочувальними призами;

подають звіт до Оргкомітету про використання дипломів та інших відзнак.

III. Учасники конкурсу

3.1. У конкурсі мають право брати участь за власним бажанням учні 2-11-х класів навчальних закладів.

3.2. Для участі у конкурсі учень реєструється у вчителя-організатора, який реєструє свою групу учнів у районного (міського) координатора змагань. Координатор надсилає загальну заявку від району до регіонального координатора.

Заявки на участь у конкурсі приймаються на групу учнів навчальних закладів від 10 осіб і більше, до якої можуть входити представники різних вікових категорій.

У разі відсутності районного (міського) координатора вчителі самостійно подають заявки на участь у конкурсі до регіонального координатора.

Регіональний координатор надсилає до Оргкомітету узагальнену заявку від регіону.

IV. Порядок проведення конкурсу

4.1. Конкурс проводиться відповідно до графіка:

№ з/п	Заходи	Строки виконання
1	Повідомлення про конкурс та умови його проведення, розсилання форм заявок на участь у конкурсі	листопад грудень
2	Організація роботи координаторів	грудень
3	Реєстрація Оргкомітетом заявок на участь у конкурсі	до 25 січня
4	Проведення конкурсу	лютий
5	Підбиття підсумків конкурсу та оголошення результатів конкурсу, розсилання дипломів	до 1 травня
6	Підготовка, видання, розсилання збірників тестових завдань, відповідей на них	до 1 вересня
7	Семінар за участю Оргкомітету, Координаційної ради, учасників конкурсу	вересень

4.2. Конкурс проводиться протягом одного дня за єдиними завданнями для кожної вікової категорії. Дата проведення конкурсу визначається Оргкомітетом.

4.3. Оргкомітет надсилає поштою завдання для кожного учасника згідно із заявкою координаторів за 15 днів до початку конкурсу. Кількість бланків відповідей (так само, як і кількість завдань) має відповідати кількості учнів, зазначених у заявці.

4.4. Головна вимога до проведення конкурсу - чесність і самостійність учнів у роботі над завданнями. Учні навчальних закладів повинні сидіти по одному за партою і працювати індивідуально.

Пакет із завданнями та бланками відповідей відкривається у присутності учнів. Кожний учасник отримує індивідуальний аркуш із завданням, який після закінчення конкурсу може залишити собі. Бланк відповідей учень заповнює за відповідним зразком (зразки надсилаються разом із завданнями).

Конкурс триває 75 хвилин - час на виконання завдань без урахування тривалості інструктажу.

4.5. Після закінчення часу, відведеного на проведення конкурсу, вчитель, який проводить конкурс, збирає всі бланки відповідей разом з реєстраційними бланками. Списки на електронних носіях разом з цими бланками вкладає в конверт, скріплює печаткою навчального закладу у присутності учасників конкурсу. Цей конверт не пізніше наступного дня надсилає на адресу Оргкомітету з поміткою «Кришталева сова».

4.6. Координатори, учасники конкурсу, їх батьки та вчителі можуть у письмовій формі висловити свої зауваження, побажання щодо порядку проведення конкурсу, змісту завдань. Зауваження приймаються до 1 травня поточного року.

4.7. Бланки відповідей зберігаються в Оргкомітеті один календарний рік.

V. Зміст і структура завдань

5.1. Конкурсні завдання складаються з тестових і творчих завдань.

5.2. Тестові завдання розробляються окремо для кожного класу відповідно до навчальної програми.

Учаснику пропонуються 30 тестових завдань, які мають 3 рівні складності.

5.3. Творчі завдання можуть оголошуватися Оргкомітетом додатково і виконуються учасниками конкурсу за бажанням.

Умови і строки виконання творчих завдань визначаються і надсилаються Оргкомітетом на місця додатково. Творчі завдання виконуються відповідно до тематики та рекомендацій, наданих Оргкомітетом.

Учасники, які виконують творчі завдання, отримують сертифікати, заохочувальні призи тощо.

VI. Підбиття підсумків конкурсу

6.1. Оцінювання тестових завдань здійснюється відповідно до їх рівня:

кожне із завдань I рівня оцінюється 2 балами;

кожне із завдань II рівня оцінюється 4 балами;

кожне із завдань III (вищого) рівня оцінюється 5 балами.

Учасник може набрати максимум 100 балів.

При оцінюванні відповідей тестових завдань враховується правильне оформлення бланків відповідей.

Критерії оцінювання творчих завдань визначаються Оргкомітетом окремо.

6.2. Результати конкурсу оприлюднюються не пізніше 1 травня поточного року. Результати виконаних робіт, дипломи, інформаційні збірники та інші друковані матеріали з логотипом конкурсу надсилаються Оргкомітетом координаторам.

VII. Нагородження учасників конкурсу та його фінансування

7.1. Учні навчальних закладів, які набрали найбільшу кількість балів (50% від загальної кількості учасників), отримують дипломи переможців. Інші учні отримують дипломи учасників. Зразки дипломів затверджує Оргкомітет.

7.2. Кожний учень, який бере участь у конкурсі, отримує інформаційний збірник «Кришталева сова» або іншу друковану продукцію з логотипом конкурсу.

7.3. Для учнів, які постійно беруть участь у конкурсі та показують високі результати, за рішенням Оргкомітету можуть бути організовані додаткові заохочувальні заходи (літні школи, екскурсії тощо).

7.4. Організація та проведення конкурсу, нагородження його учасників здійснюються за рахунок коштів, не заборонених законодавством.

7.5. Кошторис конкурсу затверджується Оргкомітетом щороку.

**Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти**

О.В. Єресько

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

08.10.2012 № 1078

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
22 жовтня 2012 р.
за № 1766/22078

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс дослідницько-експериментальних робіт із природознавства "Юний дослідник"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#), підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 410, з метою виявлення, розвитку й підтримки обдарованих дітей, залучення їх до дослідницької та експериментальної діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс дослідницько-експериментальних робіт з природознавства «Юний дослідник»](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки, молоді
та спорту України
08.10.2012 № 1078

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
22 жовтня 2012 р.
за № 1766/22078

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський конкурс дослідницько-експериментальних робіт з природознавства «Юний дослідник»

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського конкурсу дослідницько-експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник» (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щорічно з метою залучення учнів загальноосвітніх навчальних закладів віком від 9 до 11 років включно (далі - учні) до науково-дослідницької діяльності в галузі природознавства.

1.3. Завданнями Конкурсу є:

виявлення та підтримка учнів, які мають здібності до науково-дослідницької діяльності в галузі природознавства;

формування в учнів пізнавальних інтересів, первинних екологічних знань;

залучення учнів до природоохоронної діяльності;

створення умов для творчої самореалізації учнів.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

1.6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Порядок і строки проведення Конкурсу. Критерії оцінювання

2.1. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап: відбірковий (заочний);

II етап: фінальний (Всеукраїнський, очний).

2.2. Для участі в I етапі Конкурсу необхідно надіслати [заявку на участь у I етапі Всеукраїнського конкурсу дослідницько-експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник»](#) за формою згідно з додатком та опис дослідницько-експериментальної роботи на поштову адресу: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074, або на електронну адресу: nenc@nenc.gov.ua.

Журі Конкурсу розглядає подані учасниками I етапу описи дослідницько-експериментальних робіт і визначає учасників II етапу.

Список учасників II етапу Конкурсу оприлюднюється на сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Конкурсу.

2.3. Для участі в II етапі Конкурсу необхідно подати такі документи:

медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський квиток;

дослідницько-експериментальну роботу.

2.4. Строки та місце проведення II етапу Конкурсу визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються листом Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Конкурсу.

2.5. Програма II етапу Конкурсу включає:

заочне оцінювання дослідницько-експериментальних робіт;

захист учасниками дослідницько-експериментальних робіт у довільній формі.

2.6. Заочне оцінювання дослідницько-експериментальних робіт проводиться журі Конкурсу не пізніше ніж за десять календарних днів до початку II етапу Конкурсу. Підсумки заочного оцінювання доводяться до учасників Конкурсу перед захистом дослідницько-експериментальних робіт.

2.7. Дослідницько-експериментальні роботи учасників оцінюються за такими критеріями:

актуальність теми роботи - до 8 балів;

науковий підхід до ведення дослідження - до 15 балів;

обґрунтованість отриманих результатів, висновків - до 12 балів;

практичне значення роботи - до 10 балів;

відповідність вимогам щодо оформлення робіт - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати учасник за заочне оцінювання дослідницько-експериментальної роботи, - 50 балів.

2.8. Захист дослідницько-експериментальних робіт проводиться у таких номінаціях:

«Я і природа»;

«Рослини навколо нас»;

«Тваринний світ»;

«Охорона здоров'я»;

«Народознавство та краєзнавство».

Орієнтовна тематика дослідницько-експериментальних робіт визначається організаційним комітетом Конкурсу та повідомляється листом МОНмолодьспорту України Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та розміщуються на сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку проведення I етапу Конкурсу.

Для захисту роботи автору надається до десяти хвилин, для відповіді на запитання - до трьох хвилин.

2.9. Захист дослідницько-експериментальних робіт оцінюється за такими критеріями:

аргументованість вибору теми та методів дослідження - до 8 балів;

вільне володіння матеріалом - до 13 балів;

чіткість, логічність і послідовність викладення матеріалу - до 13 балів;

культура мовлення, вичерпність відповідей - до 10 балів;

оригінальність форми захисту - до 6 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати учасник за захист дослідницько-експериментальної роботи, - 50 балів.

2.10. Загальна максимальна сума балів, яку може отримати учасник за участь у II етапі Конкурсу, - 100 балів.

III. Учасники Конкурсу

3.1. У Конкурсі беруть участь учні, які мають досвід підготовки дослідницько-експериментальних робіт в галузі природознавства (далі - учасники).

3.2. До місця проведення II етапу Конкурсу учасники прибувають у супроводі батьків або осіб, які їх замінюють, які забезпечують безпеку життя і здоров'я дітей та своєчасне оформлення документів щодо участі в Конкурсі.

3.3. Учасники мають право ознайомитися з результатами оцінювання дослідницько-експериментальних робіт та одержати пояснення щодо критеріїв і об'єктивності їх оцінювання.

3.4. Учасники зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, програми Конкурсу, норм поведінки та правил техніки безпеки.

IV. Вимоги до дослідницько-експериментальних робіт та їх описів

4.1. Дослідницько-експериментальна робота повинна бути виконана учасником самостійно під керівництвом наукового керівника - кваліфікованого фахівця в певній галузі науки (наукового, педагогічного або науково-педагогічного працівника навчального закладу).

Для більш повного висвітлення результатів дослідження дослідницько-експериментальна робота може бути ілюстрована фотоматеріалами, малюнками, картами тощо.

Дослідницько-експериментальна робота виконується державною мовою та подається оргкомітету Конкурсу на паперових і електронних носіях.

4.2. В описі дослідницько-експериментальної роботи зазначаються такі дані: прізвище та ім'я автора; найменування навчального закладу; клас; контактний телефон, електронна адреса (за наявності); мета і завдання дослідницько-експериментальної роботи; хід та результати дослідження, висновки.

Опис виконується державною мовою та подається оргкомітету Конкурсу на паперових носіях.

4.3. Дослідницько-експериментальна робота та її опис мають бути надруковані шрифтом Times New Roman текстового редактора Word розміром 14 на одному боці аркуша білого паперу формату А4 з міжрядковим інтервалом 1,5.

Поля: ліве, верхнє і нижнє - не менше 20 мм, праве - не менше 10 мм.

4.4. Обсяг дослідницько-експериментальної роботи - не більше ніж 10 аркушів.

Обсяг опису дослідницько-експериментальної роботи - не більше ніж 2 аркуші.

V. Організаційний комітет Конкурсу

5.1. Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

5.2. До складу організаційного комітету входять представники МОНмолодьспорту України (за згодою), НЕНЦ, загальноосвітніх навчальних закладів (за згодою).

5.3. Організаційний комітет очолює голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

5.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу;

забезпечують порядок проведення Конкурсу.

5.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документи щодо проведення та підведення підсумків Конкурсу;

сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації;

відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення

Конкурсу.

VI. Журі Конкурсу

6.1. Журі Конкурсу формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання дослідницько-експериментальних робіт учасників та визначення переможців і призерів Конкурсу.

Журі створюється для оцінювання дослідницько-експериментальних робіт учасників у кожній номінації.

6.2. Журі Конкурсу формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

До складу журі Конкурсу не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Конкурсу.

6.3. Кількість членів журі в кожній номінації становить не більше 5-6 осіб та не повинна перевищувати третини від кількості учасників Конкурсу.

До складу журі в кожній номінації Конкурсу входять: голова журі, члени та секретар журі.

6.4. Склад журі затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

6.5. Журі в кожній номінації Конкурсу очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу;

затверджує список переможців і призерів Конкурсу.

6.6. Члени журі:

беруть участь в оцінюванні науково-дослідницьких робіт учасників Конкурсу;

заповнюють оцінювальні протоколи;

визначають переможців та призерів Форуму.

6.7. Секретар журі:

призначається з числа працівників НЕНЦ;

забезпечує збереження поданих на Конкурс матеріалів;

забезпечує систематизацію та оформлення документації Конкурсу.

VII. Визначення, нагородження переможців і призерів

7.1. Переможці та призери Конкурсу визначаються журі в кожній номінації окремо за кількістю набраних ними балів.

7.2. Переможцем Конкурсу в кожній номінації є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

7.3. У разі рівної кількості балів переможцем у номінації визначається учасник, який набрав більше балів за захист дослідницько-експериментальної роботи.

7.4. Результати проведення Конкурсу затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

7.5. Переможці Конкурсу нагороджуються дипломами.

Призери Конкурсу нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

7.6. Наукові керівники переможців і призерів Конкурсу нагороджуються грамотами.

7.7. Кращі науково-дослідницькі роботи учасників Конкурсу публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ за згодою автора.

VIII. Умови фінансування Конкурсу

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс дослідницько-
експериментальних
робіт із природознавства «Юний
дослідник»

ЗАЯВКА

**на участь у I етапі Всеукраїнського конкурсу дослідницько-
експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник»**

1. Номінація (необхідне підкреслити): «Я і природа»; «Рослини навколо нас»; «Тваринний світ»; «Охорона здоров'я»; «Народознавство та краєзнавство».

2. Тема роботи: _____
_____

3. Прізвище: _____

4. Ім'я: _____

5. По батькові: в _____

6. Вік: _____ років.

7. Найменування загальноосвітнього навчального закладу: _____
_____

8. Клас: _____

9. Місце проживання: _____

10. Науковий керівник: _____
_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

(місце роботи, посада)

11. Контактний телефон, електронна адреса (за наявності): _____
_____

_____ (посада керівника закладу)
М.П.

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

03.10.2012 № 1068

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 жовтня 2012 р.
за № 1748/22060

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України “Про позашкільну освіту”](#) та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 410, з метою виявлення, розвитку й підтримки обдарованої учнівської та студентської молоді, залучення її до винахідницької та раціоналізаторської діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки, молоді
та спорту України
03.10.2012 № 1068

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 жовтня 2012 р.
за № 1748/22060

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського конкурсу винахідницьких і раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щорічно з метою залучення учнів загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів, а також студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації до винахідницької та раціоналізаторської діяльності.

1.3. Завданнями Конкурсу є:

виявлення та підтримка учнів і студентів, які мають здібності до винахідницької та раціоналізаторської діяльності;

створення умов для оволодіння учнівською молоддю поглибленими знаннями з основ природничих наук, її професійного самовизначення;

пошук нових форм, методів і моделей організації науково-дослідницької діяльності з учнями загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів, а також із студентами вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

1.6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Порядок і строки проведення Конкурсу

2.1. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап: відбірковий (заочний);

II етап: фінальний (Всеукраїнський, очний).

2.2. Для участі в I етапі Конкурсу необхідно надіслати [Заявку на участь у I етапі Всеукраїнського конкурсу винахідницьких і раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку](#) за формою згідно з додатком та тези винахідницького або раціоналізаторського проекту на поштову адресу: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074.

Журі Конкурсу розглядає подані учасниками I етапу тези винахідницьких або раціоналізаторських проектів і визначає учасників II етапу.

Список учасників II етапу Конкурсу оприлюднюється на сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Конкурсу.

2.3. Для участі в II етапі Конкурсу необхідно подати такі документи:

копію наказу відповідного органу управління освітою щодо участі в II етапі Конкурсу;

медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський або студентський квиток;

винахідницький або раціоналізаторський проект.

2.4. Строки та місце проведення II етапу Конкурсу визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Конкурсу.

2.5. Програма II етапу Конкурсу включає стендовий (постерний) захист власного винахідницького або раціоналізаторського проекту в таких номінаціях:

біологія;

ресурси енергозбереження;

екологічно безпечні технології та прикладна екологія;

фізика;

хімія;

медицина та охорона здоров'я;

сільськогосподарське дослідництво та винахідництво;

науки про Землю (географія, геологія);

психологія;

інженерні науки;

комп'ютерні науки та штучний інтелект.

2.6. Учасники Конкурсу мають право представляти винахідницькі або раціоналізаторські проекти в кількох номінаціях за умови представлення різних проектів.

III. Учасники Конкурсу

3.1. У Конкурсі беруть участь учні загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів, студенти вищих начальних закладів I-IV рівнів акредитації, які мають досвід підготовки винахідницьких або раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку (далі - учасники Конкурсу).

3.2. У Конкурсі беруть участь учасники двох вікових категорій:
від 12 до 15 років включно;
від 16 до 23 років включно.

3.3. Учасники беруть участь у Конкурсі індивідуально або у складі команди, до якої входять дві або три особи.

3.4. До місця проведення II етапу Конкурсу учасники прибувають у супроводі керівника, який призначається з числа керівників гуртків, вчителів, викладачів навчальних закладів. Керівник забезпечує безпеку життя і здоров'я учасників Конкурсу та оформлення документів щодо участі в Конкурсі.

3.5. Учасники Конкурсу мають право ознайомитися з результатами оцінювання винахідницьких або раціоналізаторських проектів та одержати пояснення щодо критеріїв і об'єктивності їх оцінювання.

Якщо учасник Конкурсу не згодний із результатами оцінювання винахідницьких або раціоналізаторських проектів, він після оголошення результатів оцінювання подає апеляційну заяву на ім'я голови журі секції до підбиття остаточних підсумків.

В апеляційній заяві вказується причина подання апеляції. Апеляційна заява передається секретареві. Після прийому апеляційної заяви учаснику конкурсу повідомляється про час і місце її розгляду.

Апеляційна заява розглядається головою та членами журі в присутності учасника Конкурсу та секретаря.

3.6. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, програми Конкурсу, правил техніки безпеки.

IV. Вимоги до тез і проектів, критерії оцінювання

4.1. Вимоги до тез:

4.1.1. Об'єм тез до винахідницьких або раціоналізаторських проектів не повинен перевищувати 2 сторінки формату А4 (6000 друкованих символів шрифтом Times New Roman, 12; міжрядковий інтервал - 1,5; формат роботи - MS Word). Малюнки, таблиці та інші графічні зображення, а також світлини оформляються окремим додатком. Тези подаються державною мовою.

4.1.2. У тезах зазначаються такі дані: прізвище та ім'я автора; найменування навчального закладу; клас (курс); контактний телефон, електронна адреса (за наявності); мета і завдання проекту; строки проведення дослідження; методи дослідження та його складові; результати дослідження та їх аналіз (основні графіки, таблиці); висновки (практичне значення, доцільність);

бібліографія (1-2 основні джерела, які використовувались, або посилання на використані веб-сайти).

4.2. Проекти мають бути виконані учасниками Конкурсу самостійно під керівництвом наукового керівника ? фахівця в певній галузі науки (наукового, педагогічного або науково-педагогічного працівника навчального закладу).

4.3. Вимоги до винахідницького проекту:

4.3.1. Винахідницький проект повинен описувати новий пристрій, технологію, речовину, штам мікроорганізмів, культуру клітин рослин і тварин, які раніше не описувалися та не використовувалися. Використання винаходу повинно сприяти покращенню стану природного середовища.

4.3.2. Презентація винахідницького проекту може супроводжуватися демонстрацією експоната винаходу.

4.4. Вимоги до експоната винаходу:

4.4.1. Експонат винаходу повинен бути оформлений у формі діючого механізму, приладу, пристрою чи моделі. Експонат має демонструвати винахід, бути нешкідливим для здоров'я людини, безпечним і таким, що не створює загрози навколишньому середовищу.

4.4.2. Експонат винаходу може бути представлений у вигляді стенду, дослідного зразка, макета, моделі тощо.

4.4.3. Максимальні габарити експоната: площа - до 2 метрів квадратних; висота - до 1 метра.

4.4.4. Тривалість одного сеансу демонстрації експоната не повинна перевищувати 15 хвилин.

4.5. Вимоги до раціоналізаторського проекту:

4.5.1. Раціоналізаторський проект повинен містити технологічне (технічне) або організаційне рішення в будь-якій сфері діяльності людини.

4.5.2. Об'єктом раціоналізаторського проекту може бути матеріальний об'єкт або процес.

4.5.3. Раціоналізаторський проект повинен бути новим, мати практичне значення для юридичної та фізичної особи. Упровадження раціоналізаторського проекту повинно давати позитивний економічний ефект.

4.5.4. Раціоналізаторський проект може бути представлений у вигляді прототипу об'єкта, стану або способів його виготовлення.

4.6. Під час презентації проекту учасник повинен використовувати стенд (постер).

Розміри стенда:

габарити стенда - 120 x 120 см;

розмір центральної частини - 60 x 120 см. На стенді мають бути відображені мета й завдання, матеріали та методи дослідження; короткий зміст експерименту; опис отриманих результатів (таблиці, графіки, фотографії, малюнки тощо); висновки (доцільність, можливість використання).

Усі скорочення (за винятком загальноприйнятих одиниць виміру) використовуються лише після згадування повного терміна. Оформлення заголовка: перший рядок має містити назву проекту великими літерами; другий

рядок - ініціали, прізвище автора (або прізвища авторів); третій рядок - повне найменування навчального закладу; четвертій рядок - вчене звання, ініціали, прізвище наукового керівника. Далі конспективно викладається основний зміст доповіді.

Ілюстративний матеріал має займати не менше половини площі стенда.

Розмір шрифту в тексті - не менше 20 пт.

4.7. Учасники Конкурсу мають право представити журнал дослідження, патент на винахід або заявку на патент, комп'ютерну презентацію роботи.

4.8. Захист винахідницьких і раціоналізаторських проектів оцінюється за такими критеріями:

	Критерії оцінки	Максимальна кількість балів	
		індивідуальний захист	командний захист
1	Актуальність проекту	15	15
2	Творчий підхід та наукова новизна дослідження	20	20
3	Наукова обґрунтованість дослідження	15	8
4	Методологічні підходи до ведення наукового дослідження	10	8
5	Презентаційні навички, чіткість викладення матеріалу	5	5
6	Вміння вести науковий діалог, аргументованість висновків	5	5
7	Придатність проекту для практичного застосування	30	25
8	Робота в команді, взаємодія (для командних робіт)	-	14
Загалом (максимальна кількість балів)		100	100

V. Організаційний комітет Конкурсу

5.1. Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

5.2. До складу організаційного комітету входять представники МОНмолодьспорту України, НЕНЦ, загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів (за згодою).

5.3. Організаційний комітет очолює голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

5.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу;

забезпечують порядок проведення Конкурсу.

5.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документи щодо проведення та підбиття підсумків Конкурсу;

сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації;

відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення Конкурсу.

VI. Журі Конкурсу

6.1. Журі Конкурсу формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання винахідницьких і раціоналізаторських проектів учасників та визначення переможців і призерів Конкурсу.

Журі створюється для оцінювання винахідницьких і раціоналізаторських проектів учасників у кожній номінації.

Журі Конкурсу має право ініціювати об'єднання окремих учасників або команд у творчі колективи для вирішення прикладних задач на основі аналогічних винахідницьких чи раціоналізаторських проектів.

6.2. Журі Конкурсу формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників загальноосвітніх, позашкільних, вищих навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

До складу журі Конкурсу не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Конкурсу.

6.3. Кількість членів журі в кожній номінації становить не більше 5-6 осіб та не повинна перевищувати третини від кількості учасників Конкурсу.

До складу журі в кожній номінації Конкурсу входять: голова журі, члени та секретар журі.

6.4. Склад журі затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

6.5. Журі в кожній номінації Конкурсу очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу;

затверджує список переможців і призерів Конкурсу.

6.6. Члени журі:

беруть участь в оцінюванні винахідницьких та раціоналізаторських проектів учасників Конкурсу;

заповнюють оцінювальні протоколи;
визначають переможців та призерів Конкурсу.

6.7. Секретар журі:

призначається з числа працівників НЕНЦ;
забезпечує збереження поданих на Конкурс матеріалів;
забезпечує систематизацію та оформлення документації Конкурсу.

VII. Визначення, нагородження переможців і призерів, умови фінансування Конкурсу

7.1. Переможці та призери Конкурсу визначаються журі в кожній номінації окремо за кількістю набраних ними балів.

7.2. Переможцем Конкурсу в кожній номінації є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

7.3. У разі рівної кількості балів переможцем у номінації визначається учасник, який набрав більше балів за критерій “Актуальність проекту”.

7.4. Результати проведення Конкурсу затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

7.5. Переможці Конкурсу нагороджуються дипломами.

Призери Конкурсу нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

7.6. Наукові керівники переможців і призерів Конкурсу нагороджуються грамотами.

7.7. Кращі проекти учасників Конкурсу публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ за згодою автора.

7.8. Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс винахідницьких
і раціоналізаторських проектів
еколого-натуралістичного напрямку

ЗАЯВКА

на участь у I етапі Всеукраїнського конкурсу винахідницьких і
раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного напрямку

Прізвище: _____

Ім'я: _____

По батькові: _____

Найменування загальноосвітнього (професійно-технічного, позашкільного,
вищого) навчального закладу: _____

Місцезнаходження загальноосвітнього (професійно-технічного, позашкільного,
вищого) навчального закладу: _____

Вік: _____ років.

Номінація (необхідне підкреслити): біологія; ресурси енергозбереження;
екологічно безпечні технології та прикладна екологія; фізика; хімія; медицина та
охорона здоров'я; сільськогосподарське дослідництво та винахідництво; науки
про Землю (географія, геологія); психологія; інженерні науки; комп'ютерні
науки та штучний інтелект.

Тип проекту (необхідне підкреслити): винахідницький, раціоналізаторський

Назва проекту: _____

Контактний телефон, електронна адреса учасника: _____

Прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника: _____

Посада, місце роботи наукового керівника: _____

Контактний телефон, електронна адреса наукового керівника: _____

_____ (посада керівника закладу)

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

31.08.2012 № 961

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 вересня 2012 р.
за № 1593/21905

Про затвердження Положення про Всеукраїнський юнацький фестиваль "В об'єктиві натураліста"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою формування екологічної культури учнів загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів засобами кіно- та фотомистецтва **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський юнацький фестиваль "В об'єктиві натураліста"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
31.08.2012 № 961

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 вересня 2012 р.
за № 1593/21905

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський юнацький фестиваль «В об'єктиві натураліста»

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського юнацького фестивалю «В об'єктиві натураліста» (далі - Фестиваль).

1.2. Фестиваль проводиться щороку на добровільних засадах і є відкритим для учнів позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів (далі - учні) з метою формування в них екологічної культури засобами кіно- та фотомистецтва.

1.3. Завданнями Фестивалю є:
виховання в учнів любові до рідного краю;
екологічне та естетичне виховання учнів;
пошук нових форм і методів формування в учнів навичок природоохоронної та просвітницької діяльності.

1.4. Організаційно-методичне забезпечення проведення Фестивалю здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

1.5. Інформація про проведення Фестивалю розміщується на сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.6. Під час проведення Фестивалю обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Порядок і строки проведення Фестивалю

2.1. Фестиваль проводиться у два етапи:

I етап - обласний (відбірковий);

II етап - Всеукраїнський (фінальний).

2.2. Строки, місце, умови проведення I етапу Фестивалю визначаються та затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та

Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення з урахуванням місцевих можливостей.

2.3. Строки та місце проведення II етапу Фестивалю визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за три місяці до його початку.

III. Організаційний комітет Фестивалю

3.1. Для організації та проведення II етапу Фестивалю створюється організаційний комітет, склад якого затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

3.2. До складу організаційного комітету входять представники МОНмолодьспорту України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, вищих навчальних закладів, позашкільного навчального закладу, на базі якого проводиться II етап Фестивалю, представники науково-методичних установ, місцевих органів державної влади, громадських організацій (за згодою).

3.3. Очолює організаційний комітет голова.

3.4. Голова організаційного комітету:

визначає і розподіляє повноваження членів організаційного комітету; керує роботою з організації, підготовки та проведення II етапу Фестивалю.

3.5. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення II етапу Фестивалю; забезпечують порядок проведення II етапу Фестивалю.

3.6. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Фестивалю;

сприяє висвітленню результатів Фестивалю в засобах масової інформації.

IV. Журі Фестивалю

4.1. Для підбиття підсумків Фестивалю створюється журі, до складу якого входять педагогічні та науково-педагогічні працівники загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів, фахівці у галузі кіно- та фотомистецтва, представники громадських організацій екологічного спрямування (за згодою).

4.2. Кількість членів журі не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі Фестивалю не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Фестивалю.

4.3. Склад журі Фестивалю затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

4.4. Журі очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Фестивалю, підписує оціночні протоколи.

4.5. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання робіт учасників під час проведення Фестивалю;

заповнюють оціночні протоколи;

визначають переможців та призерів Фестивалю.

4.6. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Фестивалю.

V. Учасники Фестивалю

5.1. У Фестивалі беруть участь учні загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів - автори фото-, слайд- і відеоматеріалів про дослідницьку та природоохоронну діяльність учнівських колективів.

5.2. У II етапі Фестивалю беруть участь команди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, учасники яких стали переможцями I етапу. До складу команди входять 5 осіб: 1 керівник і 4 учні з числа переможців I етапу за кожною номінацією.

5.3. Заміна попередньо заявленого учасника Фестивалю можлива за рішенням голови організаційного комітету.

5.4. До місця проведення Фестивалю команди прибувають організовано в супроводі керівника, який призначається з числа педагогічних працівників загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів. Керівник команди забезпечує безпеку життя і здоров'я членів команди та оформлення документів щодо участі команди у Фестивалі.

5.5. Учасники Фестивалю мають право ознайомитися з результатами оцінювання та отримати пояснення щодо його критеріїв та об'єктивності.

5.6. Для участі у II етапі Фестивалю до організаційного комітету подаються такі документи:

[заявка на участь у II етапі Фестивалю](#) за формою згідно з додатком до цього Положення;

копія наказу відповідного органу освіти щодо участі команди у Фестивалі;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

5.7. Учасники Фестивалю повинні дотримуватись вимог цього Положення, програми Фестивалю, норм і правил безпеки життя.

VI. Програма Фестивалю та вимоги до робіт учасників

6.1. Проведення I та II етапів Фестивалю здійснюється за програмою, яка включає:

навчальні тренінги для учасників Фестивалю;

конкурс робіт учасників у номінаціях «Кращий відеофільм», «Кращий відеоролик (відеокліп)», «Кращий слайд-фільм», «Краща фоторобота» на тему Фестивалю, визначену організаційним комітетом.

6.2. Навчальні тренінги проводять фахівці у галузі кіно- та фотомистецтва, запрошені організаційним комітетом Фестивалю.

6.3. Для участі в конкурсі робіт у номінації «Кращий відеофільм» учасник повинен представити відеофільм на тему Фестивалю, виконаний українською або російською мовою, іншою мовою національних меншин України. Відеофільм повинен бути записаний на диск CD-R, CD-RW або DVD-R, DVD-RW. Програма для запису - Windows Movie Maker, формат AVI, MPEG4.

Якщо робота виконана не українською чи російською мовою, додається переклад.

Тривалість відеофільму - до 15 хвилин.

6.4. Для участі в конкурсі робіт у номінації «Кращий відеоролик (відеокліп)» учасник представляє в довільній формі відеоролик або відеокліп на тему Фестивалю, виконаний українською або російською мовою, іншою мовою національних меншин України. Відеоролик або відеокліп повинен бути записаний на диски CD-R, CD-RW або DVD-R, DVD-RW. Програма для запису - Windows Movie Market, формат - AVI, MPEG4.

Якщо робота виконана не українською чи російською мовами, додається переклад.

Тривалість відеоролика (відеокліпу) - до 7 хвилин.

6.5. Для участі в конкурсі робіт у номінації «Кращий слайд-фільм» учасник представляє слайд-фільм на тему Фестивалю, записаний на диск CD-R або CD-RW. Програма для запису - Power Point 2003.

Кількість слайдів - до 20.

6.6. Для участі в конкурсі робіт у номінації «Краща фоторобота» учасник представляє комплект із 5 односюжетних кольорових або чорно-білих фотографій на тему Фестивалю.

Розмір фотографій - формат А3 (24 x 30 см).

6.7. До конкурсних робіт додається інформація, в якій зазначаються такі дані:

прізвище, ім'я, по батькові автора;

вік автора; клас;

найменування навчального закладу, який представляє автор;

тема роботи;

коротка анотація на роботу;

місце проживання автора;

контактний телефон, електронна адреса автора (за наявності).

6.8. Журі II етапу Фестивалю відбирає найкращі роботи учасників (у кожній номінації - 50%).

Відбір здійснюється за такими критеріями:

відповідність темі Фестивалю, повнота її розкриття - 10 балів;

власна творча неповторність - 20 балів;

актуальність порушеної проблеми - 12 балів;
науковий підхід до вирішення порушеної проблеми - 18 балів;
пізнавальне та виховне значення роботи - 12 балів;
рівень майстерності - 16 балів;
якість виконаної роботи - 12 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати учасник за конкурсну роботу, - 100 балів.

6.9. Конкурсні роботи учасників не рецензуються та не повертаються авторам.

VII. Визначення і нагородження переможців Фестивалю

7.1. Переможці Фестивалю визначаються журі в кожній номінації окремо за загальною кількістю набраних ними балів.

Переможцем у кожній номінації Фестивалю є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

У разі рівної кількості балів переможцем у номінації Фестивалю є учасник, який набрав більше балів за критерій «Власна творча неповторність».

Призерами в номінаціях Фестивалю є учасники, які за кількістю набраних балів посіли друге та третє місце.

7.2. Переможці в номінаціях Фестивалю нагороджуються:

дипломами I ступеня;

безкоштовними путівками до Всеукраїнського профільного табору оздоровлення та відпочинку “Юннат” НЕНЦ;

пам’ятними призами.

7.3. Призери в номінаціях Фестивалю нагороджуються:

дипломами відповідних ступенів;

пам’ятними призами.

7.4. Кращі фотороботи учасників публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ (за згодою автора).

VIII. Фінансові умови

Витрати на організацію та проведення Фестивалю здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
юнацький фестиваль
«В об'єктиві натураліста»

ЗАЯВКА
на участь у II етапі Всеукраїнського юнацького фестивалю
«В об'єктиві натураліста»

Прізвище: _____

Ім'я: _____

По батькові: _____

Найменування загальноосвітнього (професійно-технічного, позашкільного)
навчального закладу: _____

Місцезнаходження загальноосвітнього (професійно-технічного, позашкільного)
навчального закладу: _____

Вік: _____ років; клас _____

Номінація (необхідне підкреслити): кращий відеофільм; кращий відеоролик
(відеокліп);

кращий слайд-фільм; краща фоторобота.

Назва конкурсної роботи: _____

Коротка анотація конкурсної роботи: _____

Контактний телефон, електронна адреса учасника: _____

Прізвище, ім'я, по батькові, посада та місце роботи керівника конкурсної роботи

_____
(посада керівника закладу)

_____
(підпис)

_____
(П.І.Б.)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

31.08.2012 № 960

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 вересня 2012 р.
за № 1592/21904

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Юний селекціонер і генетик"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою підвищення рівня трудового виховання учнівської молоді та ефективності навчальної й науково-дослідної роботи на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс "Юний селекціонер і генетик"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В. В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
31.08.2012 № 960

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 вересня 2012 р.
за № 1592/21904

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський конкурс "Юний селекціонер і генетик"

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського конкурсу "Юний селекціонер і генетик" (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щороку з метою залучення обдарованих учнів до науково-дослідницької роботи в галузях селекції та генетики.

1.3. Завданнями Конкурсу є:

виявлення та підтримка обдарованих учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, які виявили здібності до дослідницько-експериментальної діяльності в галузях селекції та генетики;

створення умов для професійного самовизначення учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

надання учням допомоги у виборі професії;

оновлення змісту, форм і методів роботи з обдарованими учнями;

пошук нових форм, методів і моделей організації науково-дослідницької роботи з учнями загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.4. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОНмолодьспорту України (далі - НЕНЦ).

1.5. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, які підготували науково-дослідницькі роботи в галузях селекції та генетики.

1.6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

II. Порядок і строки проведення Конкурсу

2.1. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап - обласний (відбірковий);

II етап - Всеукраїнський (фінальний).

Всеукраїнський (фінальний) етап проводиться у два тури: заочний та очний.

2.2. Строки та місце проведення I етапу Конкурсу визначаються та затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення з урахуванням місцевих можливостей.

2.3. Строки, місце проведення II етапу Конкурсу визначаються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій листом не пізніше ніж за один місяць до його початку.

III. Організаційний комітет Конкурсу

3.1. Для організації та проведення II етапу Конкурсу створюється організаційний комітет, склад якого затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

3.2. До складу організаційного комітету включаються працівники МОНмолодьспорту України, НЕНЦ, загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів (за згодою).

3.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

3.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу;

забезпечують порядок проведення Конкурсу;

не втручаються в процес оцінювання науково-дослідницьких робіт учасників Конкурсу.

3.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Конкурсу;

сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації;

не втручається в процес оцінювання науково-дослідницьких робіт учасників Конкурсу.

IV. Журі Конкурсу

4.1. Журі Конкурсу формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих та позашкільних навчальних закладів, наукових установ та організацій з метою забезпечення об'єктивності оцінювання науково-дослідницьких робіт учасників Конкурсу та визначення переможців.

4.2. Склад журі Конкурсу затверджується наказом Монмолодьспорту України.

4.3. Кількість членів журі не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі входять голова журі, члени журі (3-5 осіб), секретар журі.

4.4. До складу журі Конкурсу не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Конкурсу.

4.5. Журі очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу;

підписує оціночні протоколи.

4.6. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання під час проведення Конкурсу;

заповнюють оціночні протоколи;

визначають переможців і призерів Конкурсу.

4.7. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Конкурсу.

V. Учасники Конкурсу

5.1. У Конкурсі беруть участь учні загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, які мають досвід дослідницько-експериментальної роботи в галузях селекції та генетики і підготували науково-дослідницькі роботи в зазначених галузях (далі - учасники).

5.2. У заочному турі II етапу Конкурсу беруть участь переможці I етапу.

Для участі у заочному турі II етапу Конкурсу необхідно надіслати до 15 грудня науково-дослідницьку роботу та заявку за формою згідно з [додатком](#) до цього Положення на поштову адресу: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074.

5.3. В очному турі II етапу Конкурсу беруть участь переможці заочного туру II етапу конкурсу.

5.4. До місця проведення очного туру II етапу Конкурсу учасники прибувають організовано в складі груп у супроводі керівника групи, який призначається з числа педагогічних працівників загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Керівник команди забезпечує безпеку життя і здоров'я членів команди та оформлення документів щодо участі команди у Конкурсі.

5.5. Учасниками очного туру II етапу Конкурсу подаються такі документи:
копія наказу відповідного органу освіти щодо участі в Конкурсі;
медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;
учнівський квиток;
науково-дослідницька робота.

Подана на Конкурс науково-дослідницька робота повинна відповідати вимогам до науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, які затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

5.6. Учасники очного туру II етапу Конкурсу зобов'язані дотримуватись програми Конкурсу, норм і правил безпеки життєдіяльності, вимог цього Положення.

VI. Програма Конкурсу та критерії оцінювання

6.1. Організація проведення I етапу та очного туру II етапу Конкурсу здійснюється за програмою у двох секціях: "Селекція" та "Генетика".

6.2. Програма Конкурсу включає:

заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт;

оцінювання навчальних досягнень учасників з біології;

захист науково-дослідницьких робіт.

6.3. Результати заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт оголошуються напередодні захисту науково-дослідницьких робіт. Автор кожної роботи отримує аргументовану рецензію з висновками та рекомендаціями журі. Якщо учасник Конкурсу не згодний із результатами заочного оцінювання, під час захисту роботи йому надається можливість навести відповідні аргументи щодо свого дослідження. За рішенням журі попередня оцінка може бути змінена.

6.4. Оцінювання навчальних досягнень учасників з біології передбачає виконання завдань за трьома рівнями складності.

Кожне завдання може містити декілька питань та представлене у вигляді тестів.

Виконання завдань з біології здійснюється протягом трьох астрономічних годин.

6.5. Якщо учасник Конкурсу не згодний із результатами оцінювання навчальних досягнень з біології, він після оголошення результатів оцінювання навчальних досягнень із біології подає апеляційну заяву на ім'я голови журі секції до підбиття остаточних підсумків.

В апеляційній заяві вказується причина подання апеляції. Апеляційна заява передається секретареві відповідної секції. Після прийому апеляційної заяви учаснику конкурсу повідомляється про час і місце її розгляду.

Апеляційна заява розглядається головою та членами журі секції в присутності учасника Конкурсу та секретаря секції. Присутність інших осіб не допускається.

6.6. Захист науково-дослідницьких робіт проходить окремо в кожній секції. Для захисту роботи автору надається до десяти хвилин, для відповіді на запитання - до трьох хвилин.

Результати захисту науково-дослідницьких робіт оголошуються після виступу всіх учасників відповідної секції та підсумкової наради членів журі. Якщо за результатами захисту роботи в учасника виникають питання, йому надаються аргументовані роз'яснення і рекомендації головою та членами журі секції.

6.7. Бали визначаються та фіксуються в підсумковому протоколі.

6.8. Питання присутності керівників груп чи наукових керівників учасників Конкурсу під час захисту науково-дослідницьких робіт вирішується організаційним комітетом.

6.9. Питання фото-, кіно-, телезйомки під час проведення Конкурсу заздалегідь узгоджується з організаційним комітетом та головою журі секції.

VII. Визначення, нагородження переможців Конкурсу

7.1. Переможці та призери Конкурсу визначаються журі у кожній секції окремо за кількістю набраних ними балів.

7.2. Переможцем Конкурсу в кожній секції є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місця.

7.3. У разі рівної кількості балів переможцем у секції визначається учасник, який набрав більше балів за захист науково-дослідницької роботи.

7.4. Результати проведення Конкурсу затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

7.5. Переможці Конкурсу нагороджуються дипломами I ступеня та безкоштовними путівками до Всеукраїнського профільного табору оздоровлення та відпочинку "Юннат" НЕНЦ.

Призери Конкурсу нагороджуються дипломами відповідного ступеня.

7.6. Наукові керівники переможців і призерів Конкурсу нагороджуються грамотами.

7.7. Кращі проекти учасників Конкурсу публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ за згодою автора.

VIII. Умови фінансування

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс "Юний селекціонер і
генетик"

ЗАЯВКА
на участь у заочному турі II етапу Всеукраїнського конкурсу
"Юний селекціонер і генетик"

1. Секція: "Селекція" / "Генетика" (необхідне підкреслити)
2. Тема роботи: _____
_____
3. Прізвище: _____
4. Ім'я: _____
5. По батькові: _____
6. Рік народження: _____
7. Найменування позашкільного навчального закладу: _____
_____
8. Найменування загальноосвітнього навчального закладу:
_____
9. Клас: _____
10. Науковий керівник: _____
_____
- (прізвище, ім'я, по батькові)
- _____
- (місце роботи, посада)
11. Потреба у технічних засобах:
  1. _____
  2. _____
12. Місце проживання: _____
13. Контактний телефон, електронна пошта: _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

17.08.2012 № 922

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 серпня 2012 р.
за № 1473/21785

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс веб-сайтів позашкільних навчальних закладів

Відповідно до [Указу Президента України від 04 липня 2005 року № 1013](#) «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», [Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року](#), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 785, та з метою формування інформаційного освітнього середовища позашкільних навчальних закладів, поширення досвіду використання інформаційно-комунікаційних технологій **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс веб-сайтів позашкільних навчальних закладів](#), що додається.
2. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Удод О.А.) забезпечити:
  - подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України у встановленому законодавством порядку;
  - організацію і проведення Конкурсу.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
17.08.2012 № 922

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 серпня 2012 р.
за № 1473/21785

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський конкурс веб-сайтів** **позашкільних навчальних закладів**

I. Загальні положення

1.1. Всеукраїнський конкурс веб-сайтів позашкільних навчальних закладів (далі - Конкурс) проводиться Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) спільно з Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти (далі - Інститут).

1.2. Конкурс проводиться з метою поширення педагогічного досвіду з використанням можливостей Інтернету для підвищення ефективності освітнього процесу в позашкільних навчальних закладах.

1.3. Основними завданнями Конкурсу є:
формування інформаційного освітнього середовища позашкільної освіти;
виявлення, поширення та впровадження досвіду використання інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій у роботі позашкільних навчальних закладів;

стимулювання процесу створення веб-сайтів позашкільних навчальних закладів;

сприяння відкритості діяльності позашкільних навчальних закладів та розвитку взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу та громадськістю.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для всіх позашкільних навчальних закладів.

1.5. Учасниками Конкурсу можуть бути позашкільні навчальні заклади (далі - учасники) системи освіти усіх типів і форм власності, які мають власний діючий веб-сайт.

II. Умови, строки проведення Конкурсу

2.1. Конкурс проводиться щороку, починаючи з 2013 року.

2.2. Конкурс проводиться поетапно:

I етап: республіканський (Автономна Республіка Крим), обласний, міський (міст Києва та Севастополя) - в I півріччі, за результатами якого визначаються три переможці;

II етап: всеукраїнський - в II півріччі.

2.3. Строки проведення I та II етапів Конкурсу визначаються щороку наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

2.4. Учасники I етапу Конкурсу, які набрали найбільшу кількість балів, є учасниками II етапу.

2.5. Реєстрація учасників II етапу Конкурсу здійснюється за умови подання ними конкурсних матеріалів не пізніше 15 вересня поточного року на електронну адресу Конкурсу: konkurs@iitzo.gov.ua.

2.6. Конкурсні матеріали включають:

[заявку на участь у Конкурсі](#) за формою згідно з додатком;

опис конкурсного веб-сайту (мета, завдання сайту, його оригінальність та роль у діяльності позашкільного навчального закладу - до 2 аркушів).

III. Організаційний комітет і журі Конкурсу

3.1. Для організації та проведення I та II етапів Конкурсу за місцем їх проведення створюються організаційні комітети, до складу яких входять керівники позашкільних навчальних закладів, працівники органів управління освітою та науково-методичних установ, представники місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, товариств, благодійних фондів тощо (за згодою).

3.2. Персональний склад організаційних комітетів I етапу Конкурсу затверджується наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, обласних, міських (міст Києва та Севастополя) управлінь освіти і науки, а II (всеукраїнського) етапу - наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України за поданням Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

3.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету здійснює розподіл повноважень між його членами і керує роботою з організації проведення Конкурсу.

3.4. До повноважень організаційного комітету входять:

здійснення організаційної роботи щодо проведення Конкурсу;

оформлення документації щодо проведення Конкурсу та підбиття підсумків;

сприяння висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації.

3.5. Персональний склад журі I етапу Конкурсу затверджується наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, обласних, міських (міст Києва та Севастополя) управлінь освіти і науки, а II (всеукраїнського) етапу - наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України за поданням Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

3.6. До складу журі Конкурсу можуть входити педагогічні працівники, які мають значний досвід практичної та наукової діяльності в системі освіти,

володіють умінням експертної оцінки нормативних і методичних матеріалів, фахівці відповідного профілю з числа науково-педагогічних працівників академічних, наукових установ та організацій, представники Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Інституту інноваційних технологій і змісту освіти, переможці Конкурсу у попередні роки.

До складу журі Конкурсу не можуть входити особи, які є учасниками Конкурсу. Кількість членів журі може бути від 5 до 15 осіб.

3.7. Очолює журі Конкурсу голова.

3.8. До повноважень журі входять:

оцінка веб-сайтів, представлених на Конкурс;

забезпечення об'єктивності розгляду та оцінювання, складання оціночних відомостей.

IV. Визначення переможців і лауреатів Конкурсу

4.1. Оцінювання веб-сайтів, представлених на Конкурс, здійснюється за критеріями:

структура веб-сайту (функціональність, системність, зручність інтерфейсу);

зміст веб-сайту (підбір матеріалу, інформативність, оновлення інформації, зрозумілість і чіткість інформації, грамотність, наявність відеоматеріалів, кількість відвідувань, кількість завантажень, можливість проведення атестації, можливість вибору мови);

дизайн веб-сайту (наявність заголовка, чіткість тексту, добір колірної палітри, використання форматування, наявність єдиного стилю оформлення всіх сторінок, відповідність та оптимальність використання графічних елементів змісту сторінки, елементи творчості).

4.2. Результати проведення всіх етапів Конкурсу оформляються протоколами засідання журі, які підписують голова та секретар журі.

4.3. Переможцями Конкурсу є учасники, які набрали найбільшу кількість балів за результатами II етапу. Кількість переможців Конкурсу не перевищує 30% загальної кількості учасників.

4.4. Лауреатами Конкурсу вважаються учасники, які по кількості набраних балів за результатами II етапу увійшли до першої трійки.

4.5. Результати Конкурсу затверджуються наказом МОНмолодьспорту України та оприлюднюються на сайтах МОНмолодьспорту України, Інституту.

4.6. Переможці та лауреати Конкурсу нагороджуються дипломами та заохочувальними призами.

4.7. Фінансові витрати на підготовку і проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених законодавством України.

**В.о. директора Інституту
інноваційних технологій
і змісту освіти**

С.М. Серебрянський

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс веб-сайтів
позашкільних навчальних закладів

ЗАЯВКА
на участь у Всеукраїнському конкурсі веб-сайтів позашкільних
навчальних закладів

1. Номінація.
2. Повне найменування позашкільного навчального закладу, поштова адреса, телефон, факс, E-mail.
3. Прізвище, ім'я, по батькові керівника закладу, контактний телефон.
4. Адреса сайта (домен).
5. Розробник сайта.
6. Прізвище, ім'я, по батькові адміністратора сайта, посада, контактний телефон.
7. Дата створення сайта.
8. Статистика відвідування за останній рік (період) по місяцям.

Керівник закладу

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

14.05.2012 № 572

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 травня 2012 р.
за № 869/21181

Про затвердження Положення про Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді "Дотик природи"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою пошуку та підтримки обдарованої учнівської та студентської молоді **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді "Дотик природи"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
14.05.2012 № 572

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 травня 2012 р.
за № 869/21181

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді** **"Дотик природи"**

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського біологічного форуму учнівської та студентської молоді "Дотик природи" (далі - Форум).

1.2. Форум проводиться щороку серед учнів і студентів, які мають досвід дослідницько-експериментальної роботи у галузях природничих наук, з метою підтримки дослідницько-експериментальної діяльності, розкриття їх наукового потенціалу.

1.3. Завданнями Форуму є:

стимулювання творчого самовдосконалення учнівської та студентської молоді;

виявлення, розвиток обдарованих учнів, надання їм допомоги у виборі професії;

реалізація здібностей талановитих і обдарованих учнів, які мають здібності до дослідницько-експериментальної діяльності в галузі природничих наук;

оновлення змісту, форм і методів роботи з обдарованими учнями та студентами;

підвищення інтересу до поглибленого вивчення природничих дисциплін;

пошук нових форм, методів і моделей організації еколого-просвітницької роботи з учнівською та студентською молоддю.

1.4. Форум проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладів і студентів вищих навчальних закладів, які мають досвід дослідницько-експериментальної роботи у галузях природничих наук.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Форуму здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

1.6. Інформація про проведення Форуму розміщується на сайті Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, а також у

засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Форуму.

1.7. Під час проведення Форуму обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Порядок і строки проведення Форуму

2.1. Форум проводиться у два етапи:

I етап: відбірковий (заочний);

II етап: фінальний (Всеукраїнський, очний).

2.2. Для участі в I етапі Форуму необхідно надіслати заявку за формою згідно з додатком та тези науково-дослідницького проекту до Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Журі Форуму розглядає подані учасниками відбіркового етапу тези науково-дослідницьких проектів та визначає учасників фінального (Всеукраїнського, очного) етапу.

Список учасників, запрошених до участі у фінальному (Всеукраїнському, очному) етапі, оприлюднюється на сайті організатора Форуму не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Форуму.

2.3. Для участі в II етапі Форуму необхідно подати такі документи:

копію наказу відповідного органу освіти щодо участі команди у Форумі;

медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський або студентський квиток;

науково-дослідницький проект.

2.4. Строки та місце проведення II етапу Форуму визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Форуму.

III. Учасники Форуму

3.1. У Форумі беруть участь учні загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладів, а також студенти природничих факультетів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які мають досвід дослідницько-експериментальної роботи у галузях природничих наук.

У II етапі Форуму беруть участь переможці I етапу.

3.2. До місця проведення II етапу Форуму учасники прибувають у супроводі керівника, який призначається з числа керівників гуртків, вчителів, викладачів навчальних закладів. Керівник відповідає за своєчасне оформлення документів.

3.3. Учасники Форуму мають право ознайомитися з результатами оцінювання науково-дослідницьких проектів та одержати пояснення щодо їх критеріїв та об'єктивності.

3.4. Учасники Форуму зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, програми Форуму, правил техніки безпеки.

IV. Організаційний комітет Форуму

4.1. Для організації та проведення Форуму створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

4.2. До складу організаційного комітету входять представники МОНмолодьспорту України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів (за згодою).

4.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення Форуму.

4.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Форуму;

забезпечують порядок проведення Форуму.

4.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документи щодо проведення та підбиття підсумків Форуму;

сприяє висвітленню результатів Форуму в засобах масової інформації;

відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення Форуму.

V. Журі Форуму

5.1. Журі Форуму формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання науково-дослідницьких проектів його учасників та визначення переможців і призерів.

5.2. Журі Форуму формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

5.3. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості учасників Форуму.

До складу журі з кожної номінації Форуму входять: голова журі, члени та секретар журі.

До складу журі не можуть входити близькі особи учасників Форуму.

5.4. Склад журі затверджується наказом Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

5.5. Журі з кожної номінації Форуму очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Форуму;
затверджує список переможців і призерів Форуму.

5.6. Члени журі:

беруть участь в оцінюванні науково-дослідницьких проектів учасників Форуму;

заповнюють оцінювальні протоколи;

визначають переможців та призерів Форуму.

5.7. Секретар журі:

призначається з числа працівників Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді;

забезпечує збереження поданих на Форум матеріалів;

забезпечує систематизацію та оформлення документації Форуму.

VI. Програма Форуму

6.1. Програмою Форуму передбачені:

стендовий захист науково-дослідницьких проектів за номінаціями: біологічні науки (ботаніка, зоологія, мікробіологія, біохімія тощо); екологія та проблеми довкілля, енергозберігаючі технології; науки про Землю (географія, геологія);

науки про людину (анатомія, фізіологія, охорона здоров'я, психологія і поведінка людини); хімія; фізика; астрономія;

навчальні тренінги;

творчі зустрічі з провідними вченими.

6.2. Захист науково-дослідницьких проектів проводиться за допомогою стенду.

Вимоги до стенду: загальний розмір - 120 x 120 см; розмір центральної частини - 60 x 120 см; розмір двох бічних смужок - 30 x 120 см.

6.3. Для демонстрації науково-дослідницького проекту можуть використовуватися демонстраційні моделі або макети, площа яких не повинна перевищувати 1,5 м², висота - до 1 м.

6.4. Для кращого розкриття змісту науково-дослідницького проекту учасник може подати робочий журнал з графіками, діаграмами, ескізами тощо, рекомендації щодо практичного застосування результатів проекту.

6.5. Навчальні тренінги та зустрічі з провідними вченими організовує та проводить Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

VII. Критерії оцінювання тез і захисту науково-дослідницьких проектів

7.1. Подані на Форум тези повинні відповідати таким вимогам:

у заголовку тез наводяться такі дані: назва проекту; прізвище, ім'я, по батькові автора; номер контактного телефону; електронна адреса; найменування навчального закладу; клас; населений пункт; прізвище, ім'я, по батькові, посада (за наявності - науковий ступінь, учене звання) наукового керівника;

об'єм тез не повинен перевищувати трьох сторінок (6000 друкованих символів шрифтом Times New Roman, 14; інтервал - 1,5; формат роботи - MS Word). Малюнки, таблиці, графічні зображення та фото оформляються окремим додатком;

у тезах подається стисла характеристика змісту науково-дослідницького проекту з визначенням основної мети, актуальності та завдань наукового дослідження; зазначаються висновки та отримані результати реалізації проекту; наводиться список використаних джерел;

тези викладаються державною мовою.

7.2. Тези до науково-дослідницьких проектів оцінюються за такими критеріями:

- актуальність теми дослідження;
- наявність елементів наукової новизни;
- обґрунтованість отриманих результатів;
- практичне значення дослідження;
- відповідність вимогам оформлення тез.

7.3. Науково-дослідницькі проекти учасників Форуму повинні відповідати вимогам, встановленим МОНмолодьспорту України.

7.4. Захист науково-дослідницьких проектів оцінюється за такими критеріями:

- відповідність стенду вимогам - до 10 балів;
- аргументованість вибору теми і методів дослідження - до 22 балів;
- ступінь самостійності та особистий внесок автора в проект - до 25 балів;
- чіткість і логічність, послідовність і грамотність викладення матеріалу - до 15 балів;
- вільне володіння матеріалом - до 18 балів;
- кваліфіковане ведення дискусії - до 10 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати учасник за захист науково-дослідницького проекту, - 100 балів.

VIII. Визначення, нагородження переможців Форуму та умови фінансування

8.1. Переможці та призери Форуму визначаються журі у кожній номінації окремо за кількістю набраних ними балів.

Переможцем Форуму з кожної номінації є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Форуму є учасники, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

У разі рівної кількості балів переможцем в номінації Форуму визначається учасник, який набрав більше балів за критерієм «ступінь самостійності та особистий внесок автора в проект».

8.2. Переможці та призери Форуму нагороджуються дипломами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

8.3. Результати проведення Форуму затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

8.4. Кращі проекти публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (за згодою автора).

8.5. Витрати на організацію та проведення Форуму здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
біологічний форум учнівської
та студентської молоді
“Дотик природи”

ЗАЯВКА
на участь у I (II) етапі Всеукраїнського біологічного форуму учнівської та студентської молоді "Дотик природи"

Прізвище: _____

Ім'я: _____

По батькові: _____

Найменування загальноосвітнього (професійно-технічного, вищого) навчального закладу: _____

Місцезнаходження загальноосвітнього навчального закладу:

Клас (курс): _____

Найменування позашкільного навчального закладу:

Номінація (необхідне підкреслити): біологічні науки, екологія та проблеми довкілля, енергозберігаючі технології, науки про Землю, науки про людину, хімія, фізика, астрономія.

Тема науково-дослідницького проекту:

Контактний телефон, електронна адреса: _____

_____ (посада керівника закладу)

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

14.05.2012 № 574

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 травня 2012 р.
за № 868/21180

Про затвердження Положення про Всеукраїнський зліт учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України “Про позашкільну освіту”](#) та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою підвищення рівня трудового виховання учнівської молоді та ефективності навчальної й науково-дослідної роботи на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський зліт учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів](#), що додається.

2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції в установленому законодавством порядку.

3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки,
молоді та спорту України
14.05.2012 № 574

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 травня 2012 р.
за № 868/21180

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський зліт учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

І. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського зльоту учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (далі - Зліт).

1.2. Зліт проводиться щороку з метою підвищення рівня трудового виховання учнівської молоді та ефективності навчальної й науково-дослідної роботи на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках.

1.3. Завданнями Зльоту є:

підготовка членів учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань до практичної та експериментально-дослідницької роботи в галузі сільського господарства;

обмін досвідом роботи щодо організації діяльності виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, популяризація практичних результатів їх роботи;

ознайомлення учнів із сучасними технологіями вирощування сільськогосподарських культур;

підвищення фахового рівня керівників учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.4. Організаційно-методичне забезпечення проведення Зльоту здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

1.5. Зліт проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.6. Інформація про проведення Зльоту розміщується на сайті Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.7. Під час проведення Зльоту обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Порядок і строки проведення Зльоту

2.1. Зліт проводиться у два етапи:

I етап: обласний (відбірковий);

II етап: Всеукраїнський (фінальний).

2.2. Строки, місце, умови проведення I етапу Зльоту, кількісний склад команд визначаються та затверджуються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення з урахуванням місцевих можливостей.

2.3. Строки та місце проведення II етапу Зльоту визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до його початку.

III. Організаційний комітет Зльоту

3.1. Для організації та проведення II Всеукраїнського (фінального) етапу Зльоту створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

3.2. До складу організаційного комітету входять представники МОНмолодьспорту України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, позашкільного навчального закладу, на базі якого проводиться II етап Зльоту, представники науково-методичних установ і місцевих органів виконавчої влади (за згодою).

3.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

визначає і розподіляє повноваження членів організаційного комітету;
керує роботою з організації та проведення Зльоту.

3.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Зльоту;
забезпечують порядок проведення Зльоту.

3.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Зльоту;
сприяє висвітленню результатів Зльоту в засобах масової інформації.

IV. Журі Зльоту

4.1. Журі Зльоту формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання виступів команд та визначення команд-переможців.

4.2. Журі Зльоту формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників позашкільних і вищих навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

4.3. Кількість членів журі не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі Зльоту не можуть входити близькі особи учасників Зльоту.

4.4. Склад журі Зльоту затверджується наказом Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

4.5. Журі очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Зльоту;

затверджує список переможців і призерів Зльоту.

4.6. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання під час проведення Зльоту;

заповнюють оцінювальні протоколи;

визначають переможців та призерів Зльоту.

4.7. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів та матеріалів Зльоту.

V. Учасники Зльоту

5.1. У Зльоті беруть участь команди учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

5.2. До складу команди входять 4 особи: 3 учні віком від 11 до 16 років включно та 1 керівник учнівської виробничої бригади (трудового аграрного об'єднання) загальноосвітнього або позашкільного навчального закладу.

5.3. Заміна учасників Зльоту можлива за рішенням голови оргкомітету.

5.4. До місця проведення Зльоту команди прибувають організовано в супроводі керівника, який призначається з числа керівників учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Керівник команди є відповідальним за оформлення документів щодо участі команди у Зльоті.

5.5. Учасники Зльоту мають право ознайомитися з результатами оцінювання та отримати пояснення щодо його критеріїв та об'єктивності.

5.6. У II етапі Зльоту беруть участь команди, які стали переможцями I етапу.

5.7. Для участі у II етапі Зльоту до організаційного комітету подаються такі документи:

заявка на участь у II етапі Зльоту за [формою](#) згідно з додатком;

копія наказу відповідного органу освіти щодо участі команди у Зльоті;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський квиток.

5.8. Учасники Зльоту повинні дотримуватись вимог цього Положення, програми зльоту, норм і правил поведінки, правил охорони праці.

VI. Програма Зльоту

6.1. Організація проведення I та II етапів Зльоту здійснюється за програмою.

6.2. Програма Зльоту включає:

виставку - презентацію “Щедрість рідної Землі”;

відкритий захист науково-дослідницьких робіт у секціях “Овочівництво”, “Рослинництво”, “Садівництво”;

відкритий творчий звіт учнівських виробничих бригад.

6.2.1. Виставка - презентація “Щедрість рідної Землі”:

презентація “Щедрість рідної Землі” проводиться у довільній формі.

Площа експозиції для кожної команди - до 2 м².

Команди демонструють щоденники дослідної роботи, натуральні зразки сортів сільськогосподарських культур, вирощених учнями, методичні розробки, зразки реалізації сучасних підходів щодо організації роботи учнівських виробничих бригад тощо.

У презентації можуть брати участь усі члени команди.

Презентація досягнень учнівських виробничих бригад оцінюється за такими критеріями:

упровадження інноваційних технологій у практику роботи учнівських бригад - до 14 балів;

упровадження результатів дослідів у практику роботи учнівських бригад - до 14 балів;

профорієнтаційна робота, що проводиться учнівськими бригадами, - до 7 балів;

якість оформлення та оригінальність презентації - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за презентацію досягнень, - 40 балів.

6.2.2. Відкритий захист науково-дослідницьких робіт у секціях “Овочівництво”, “Рослинництво”, “Садівництво”:

для участі в захисті команда подає одну науково-дослідницьку роботу, в якій зазначаються тема та мета дослідження, місце та строки його проведення, схема проведення дослідження, результати дослідження, їх статистична обробка, практичне значення дослідження, висновки.

Матеріали подаються державною мовою на паперових та електронних носіях.

Обсяг науково-дослідницької роботи - не більше 30 друкованих аркушів. Роботи мають бути виконані відповідно до умов, установлених МОНмолодьспорту України.

Результати дослідження можуть бути доповнені додатками (ілюстраціями, фотоматеріалами, малюнками, схемами, картами тощо).

Науково-дослідницьку роботу представляє один член команди.

Захист науково-дослідницької роботи оцінюється за такими критеріями:
новизна та актуальність досліджуваної проблеми - до 7 балів;
чіткість структури дослідження - до 2 балів;
повнота та логіка викладання теоретичної частини дослідження - до 9 балів;
якість і глибина експериментальної частини дослідження - до 10 балів;
відповідність висновків проведеному дослідженню - до 3 балів;
практичне значення дослідження - до 7 балів;
рівень підготовленості до захисту науково-дослідницької роботи - до 2 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за захист науково-дослідницької роботи, - 40 балів.

6.2.3. Відкритий творчий звіт учнівських виробничих бригад:

творчий звіт учнівських виробничих бригад проводиться у довільній формі.

У звіті беруть участь усі члени команди.

Творчий звіт учнівських виробничих бригад оцінюється за такими критеріями:

відповідність тематиці Зльоту - до 10 балів;

виконавська майстерність - до 5 балів;

оригінальність - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за творчий звіт, - 20 балів.

6.3. Максимальна сума балів, яку може набрати команда, - 100 балів.

VII. Визначення і нагородження переможців і призерів Зльоту та його фінансування

7.1. Переможець та призери Зльоту визначаються журі за загальною кількістю набраних ними балів.

Переможцем Зльоту є команда, яка набрала найбільшу кількість балів.

Призерами Зльоту є команди, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

У разі рівної кількості балів переможцем Зльоту є команда, яка набрала більше балів під час презентації досягнень учнівських виробничих бригад.

7.2. Переможець Зльоту нагороджується:

перехідним вимпелом та отримує право проведення наступного Зльоту на базі свого навчального закладу;

безкоштовними путівками до Всеукраїнського профільного табору оздоровлення та відпочинку “Юннат” Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді у м. Києві.

7.3. Учасники Зльоту нагороджуються грамотами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

7.4. Досвід роботи кращих виробничих бригад висвітлюється у науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

7.5. Витрати на організацію та проведення Зльоту здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
зліт
учнівських виробничих бригад,
трудоих аграрних об'єднань
загальноосвітніх і позашкільних
навчальних закладів

ЗАЯВКА

**на участь у Всеукраїнському зльоті учнівських виробничих бригад,
трудоих аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних
закладів**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

14.05.2012 № 573

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 травня 2012 р.
за № 864/21176

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Земля - наш спільний дім"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#), підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою підвищення рівня еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності учнівських колективів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс "Земля - наш спільний дім"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки,
молоді та спорту України
14.05.2012 № 573

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 травня 2012 р.
за № 864/21176

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський конкурс "Земля - наш спільний дім"**

I. Мета та завдання

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського конкурсу "Земля - наш спільний дім" (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щорічно з метою підвищення рівня еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності учнівських колективів екологічної просвіти загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.3. Завданнями Конкурсу є:

виховання в учнів любові до рідного краю;

формування в них екологічної культури;

пошук нових форм, методів і моделей організації еколого-просвітницької роботи з учнями загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

поширення кращого педагогічного досвіду щодо організації агітаційної еколого-просвітницької роботи з учнями загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

створення інформаційного банку даних про інноваційні форми та методи організації еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності учнівських колективів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для колективів екологічної просвіти загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

1.6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.7. У ході проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Порядок і строки проведення Конкурсу

2.1. Конкурс проводиться у три етапи:

I етап: районний (міський);

II етап: обласний;

III етап: фінальний (Всеукраїнський).

2.2. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення розробляють правила (умови) проведення I, II етапів Конкурсу, якими визначаються кількісний склад, місце та інші питання проведення Конкурсу з урахуванням місцевих можливостей.

2.3. Строки та місце проведення III етапу Конкурсу визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до його початку.

III. Організаційний комітет Конкурсу

3.1. Для організації та проведення III етапу Конкурсу створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

3.2. До складу організаційного комітету включаються працівники МОНмолодьспорту України, НЕНЦ, позашкільного навчального закладу, на базі якого проводиться III етап Конкурсу, працівники місцевих науково-методичних установ і місцевих органів виконавчої влади (за згодою).

3.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

визначає і розподіляє повноваження членів організаційного комітету; керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

3.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу; забезпечують порядок проведення Конкурсу.

3.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документи щодо проведення Конкурсу та підведення підсумків; сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації; відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення

Конкурсу.

IV. Журі Конкурсу

4.1. Журі Конкурсу формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових установ та організацій

(за згодою) з метою забезпечення об'єктивності оцінювання виступів колективів та визначення колективів-переможців.

4.2. Кількість членів журі не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Конкурсу.

4.3. Склад журі затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

4.4. Журі очолює голова, який організовує та проводить засідання журі, підписує оціночні протоколи.

4.5. Члени журі:

оцінюють презентації діяльності та конкурсні виступи колективів під час проведення Конкурсу;

заповнюють оціночні протоколи;

визначають переможців та призерів Конкурсу.

4.6. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Конкурсу.

V. Учасники Конкурсу

5.1. У I етапі Конкурсу беруть участь учнівські колективи екологічної просвіти загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

У II етапі Конкурсу беруть участь колективи, які стали переможцями I етапу.

У III етапі Конкурсу беруть участь колективи, які стали переможцями II етапу.

5.2. Для участі у III етапі Конкурсу до організаційного комітету подаються такі документи:

заявка на участь у III етапі Конкурсу за [формою](#) згідно з додатком;

копія наказу відповідного органу освіти щодо участі колективу у Конкурсі;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський квиток.

5.3. До складу колективу входять до 7 осіб: до 6 учнів віком від 11 до 17 років і 1 керівник, який призначається з числа керівників колективів екологічної просвіти загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

5.4. Заміна учасників Конкурсу можлива за рішенням голови організаційного комітету.

5.5. Учасники Конкурсу мають право ознайомитися з результатами оцінювання та одержати пояснення щодо його критеріїв та об'єктивності.

5.6. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватись цього Положення, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.

VI. Програма Конкурсу та критерії оцінювання виступів колективів

6.1. Програмою Конкурсу передбачені:

презентація еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності колективу;

конкурсні виступи колективів.

6.2. Презентація еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності:

6.2.1. Колектив презентує еколого-просвітницьку та природоохоронну діяльність, проведену протягом навчального року, її результативність з використанням плакатів, малюнків, фотографій, відеосюжетів (у довільній формі).

6.2.2. Запис відеоматеріалу повинен бути здійснений на CD- або DVD-дисках із якісним звуком.

6.2.3. Тривалість презентації - до 5 хвилин.

6.2.4. Презентація оцінюється журі за такими критеріями:

цільова аудиторія, на яку спрямована еколого-просвітницька діяльність, кількість проведених заходів (найбільш результативних), наочність - 1-5 балів;

природоохоронна робота колективу - 1-5 балів;

взаємодія з громадськими та природоохоронними організаціями - 1-5 балів;

загальне враження від презентації - 1-5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати колектив за презентацію, - 20 балів.

6.3. Конкурсний виступ:

6.3.1. Конкурсний виступ може поєднувати різні жанри, стилі і напрями мистецтва, демонструвати власні досягнення в просвітницькій та природоохоронній діяльності. Проблеми можуть відображатися у трагічній, гумористичній, образній, художньо-спортивній та інших формах.

6.3.2. Сценарії мають бути оригінальними, авторськими та відображати власний досвід і результати практичної природоохоронної роботи та популяризації руху за збереження навколишнього середовища.

6.3.3. Тривалість виступу - до 20 хвилин.

6.3.4. Виступи колективів оцінюються за такими критеріями:

відповідність тематиці Конкурсу - 1-2 бали;

актуальність та соціальне значення порушеної у виступі екологічної проблеми - 1-2 бали;

відтворення та пропаганда народних традицій щодо гармонізації взаємовідносин з природою - 1-3 бали;

висвітлення різнопланових аспектів екології: виживання (охорона довкілля як середовища життєдіяльності людини); природно-науковий; оздоровчо-рекреаційний; історико-культурний; господарський; етичний; естетичний - 1-5 балів;

виконавська майстерність - 1-5 балів;

естетика костюмів і реквізиту (плакати, малюнки, фотографії, відеоматеріали про природоохоронну і екологічну діяльність колективу тощо), якість музичного та художнього оформлення - 1-5 балів;

рівень режисури - 1-5 балів;

володіння увагою глядача - 1-3 бали.

Максимальна кількість балів, яку може отримати колектив за презентацію, - 30 балів.

6.4. Максимальна сума балів, яку може набрати колектив, - 50 балів.

VII. Визначення, нагородження переможців та умови фінансування

7.1. Переможець та призери Конкурсу визначаються журі за загальною кількістю набраних ними балів.

Переможцем Конкурсу є колектив, який набрав найбільшу кількість балів.

У разі рівної кількості балів переможцем Конкурсу є колектив, який набрав більше балів під час проведення конкурсного виступу.

Призерами Конкурсу є колективи, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

7.2. Переможець Конкурсу нагороджується:

перехідним кубком та отримує право проведення наступного Конкурсу на базі свого навчального закладу;

безкоштовними путівками до Всеукраїнського профільного табору оздоровлення та відпочинку “Юннат” НЕНЦ.

7.3. Колективи - призери III етапу Конкурсу нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

7.4. Досвід роботи кращих колективів висвітлюється в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ.

7.5. Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються в межах відповідних асигнувань Міністерства, а також коштів, не заборонених законодавством.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський конкурс
"Земля - наш спільний дім"

ЗАЯВКА
на участь у Всеукраїнському конкурсі "Земля - наш спільний дім"

1. Область (місто):

2. Найменування навчального закладу:

3. Назва колективу:

4. Тема виступу:

5. Список учасників:

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження	Домашня адреса	Клас чи назва гуртка
1				
2				

6. Прізвище та ім'я капітана колективу:

Прізвище, ім'я, по батькові керівника колективу:

Посада керівника колективу у закладі:

Контактний телефон керівника:

_____

(посада керівника закладу)

_____

(підпис)

_____

(П.І.Б.)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

14.05.2012 № 575

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 травня 2012 р.
за № 859/21171

Про затвердження Положення про Всеукраїнський зліт учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

Відповідно до [Закону України “Про позашкільну освіту”](#), підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою активізації участі учнівської молоді в природоохоронній і дослідно-експериментальній роботі в галузі лісового господарства **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський зліт учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ПОГОДЖЕНО:

В.о. Голови Державного агентства
лісових ресурсів України

Я.І. Макарчук

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
14.05.2012 № 575

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 травня 2012 р.
за № 859/21171

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський зліт учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського зльоту учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (далі - зліт).

1.2. Зліт проводиться щороку з метою активізації участі учнівської молоді в природоохоронній та дослідно-експериментальній роботі в галузі лісового господарства, збереженні біологічного різноманіття лісових екосистем.

1.3. Завданнями зльоту є:

формування екологічної культури особистості;

поліпшення ефективності роботи учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

розвиток партнерських взаємовідносин з вищими навчальними закладами, з лісогосподарськими підприємствами;

поширення кращого педагогічного досвіду щодо організації роботи учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

підвищення фахового рівня керівників учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

популяризація практичних результатів роботи учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.4. Організаційно-методичне забезпечення проведення зльоту здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

1.5. Інформація про проведення зльоту розміщується на сайті Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.6. У ході проведення зльоту обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Порядок і строки проведення зльоту

2.1. Зліт проводиться у два етапи:

I етап: обласний (відбірковий);

II етап: Всеукраїнський (фінальний).

2.2. Строки, місце, умови проведення I етапу зльоту, кількісний склад команд визначаються та затверджуються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення з урахуванням місцевих можливостей.

2.3. Строки та місце проведення II етапу зльоту визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) за погодженням із Державним агентством лісових ресурсів України (далі - Держлісагентство) та повідомляються відповідним органам управлінь освітою не пізніше ніж за один місяць до його початку.

III. Учасники зльоту

3.1. У зльоті беруть участь команди учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

3.2. До складу команди входять 5 осіб: 3 учні віком від 13 до 18 років включно, 1 керівник учнівського лісництва, 1 представник базового лісового господарства.

3.3. Заміна учасників зльоту можлива за рішенням голови оргкомітету.

3.4. До місця проведення зльоту команди прибувають організовано в супроводі керівника учнівського лісництва, який відповідає за життя та здоров'я членів команди, оформлення документів щодо участі команди у зльоті.

3.5. У II етапі зльоту беруть участь команди, які стали переможцями I етапу.

3.6. Для участі у II етапі зльоту до організаційного комітету подаються такі документи:

[заявка на участь у II етапі зльоту за формою](#) згідно з додатком;

копія наказу відповідного органу освіти щодо участі команди у зльоті;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський квиток.

3.7. Учасники зльоту мають право ознайомитися з результатами оцінювання та отримати пояснення щодо його критеріїв та об'єктивності.

3.8. Учасники зльоту повинні дотримуватись вимог цього Положення, програми зльоту, норм і правил поведінки, правил охорони праці.

IV. Організаційний комітет зльоту

4.1. Для організації та проведення II Всеукраїнського (фінального) етапу зльоту створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

4.2. До складу організаційного комітету входять працівники МОНмолодьспорту України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, позашкільного навчального закладу, на базі якого проводиться II етап зльоту, представники лісового господарства, науково-методичних установ і місцевих органів виконавчої влади (за згодою).

4.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

визначає і розподіляє повноваження членів організаційного комітету; керує роботою з організації та проведення зльоту.

4.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення зльоту; забезпечують порядок проведення зльоту.

4.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документи щодо проведення зльоту та підведення підсумків; сприяє висвітленню результатів зльоту в засобах масової інформації; відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення зльоту.

V. Журі зльоту

5.1. Журі зльоту формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових установ та організацій, працівників лісового господарства (за згодою) з метою забезпечення об'єктивності оцінювання виступів команд та визначення команд-переможців.

5.2. Кількість членів журі не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі зльоту не можуть входити особи, що мають родинні або виробничі відносини з учасниками зльоту.

5.3. Склад журі зльоту затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

5.4. Журі очолює голова, який організовує та проводить засідання журі, підписує оціночні протоколи.

5.5. Члени журі:

оцінюють презентації досягнень команд учнівського лісництва та їх науково-дослідницьких робіт під час проведення зльоту;

заповнюють оціночні протоколи;

визначають переможців та призерів зльоту.

5.6. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів зльоту.

VI. Програма зльоту

6.1. Організація проведення I та II етапів зльоту здійснюється за програмою.

6.2. Програма зльоту включає:

виставку-презентацію досягнень учнівських лісництв;

відкритий захист науково-дослідницьких робіт команд у галузі лісового господарства.

6.3. Презентація досягнень учнівського лісництва проводиться в довільній формі. Площа експозиції для кожної команди - до 2 кв.м.

У презентації можуть брати участь усі члени команди.

6.4. Презентація досягнень учнівського лісництва оцінюється за такими критеріями:

упровадження інноваційних технологій у практику вирощування лісових культур - до 18 балів;

упровадження результатів дослідів у практику лісового господарства - до 18 балів;

дієвість профорієнтаційної роботи в учнівських лісових господарствах - до 9 балів;

якість оформлення та оригінальність презентації - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за презентацію, - 50 балів.

6.5. Для участі у відкритому захисті кожна команда подає одну науково-дослідницьку роботу, в якій зазначаються тема і мета дослідження, місце, строки, схема його проведення та результати дослідження, їх статистична обробка, практичне значення дослідження, висновки.

6.6. Матеріали подаються державною мовою на паперових та електронних носіях.

6.7. Обсяг науково-дослідницької роботи - не більше 30 друкованих аркушів формату А4. Роботи мають бути виконані відповідно до вимог, встановлених МОНмолодьспортом України.

6.8. Результати дослідження можуть бути доповнені додатками (ілюстрації, фотоматеріали, малюнки, схеми, карти тощо).

6.9. Науково-дослідницьку роботу представляє один член команди.

6.10. Захист науково-дослідницької роботи оцінюється за такими критеріями:

новизна та актуальність досліджуваної проблеми - до 7 балів;

чіткість структури дослідження - до 2 балів;

повнота та логіка викладення теоретичної частини дослідження - до 10 балів;

якість і глибина експериментальної частини дослідження - до 15 балів;

відповідність висновків проведеному дослідженню - до 3 балів;

практичне значення дослідження - до 8 балів;

рівень підготовленості до захисту науково-дослідницької роботи - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за відкритий захист науково-дослідницької роботи, - 50 балів.

6.11. Максимальна кількість балів, яку може набрати команда, - 100 балів.

VII. Визначення і нагородження переможців та призерів зльоту

7.1. Переможець та призери зльоту визначаються журі за загальною кількістю набраних ними балів.

Переможцем зльоту є команда, яка набрала найбільшу кількість балів.

Призерами зльоту є команди, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

7.2. Переможець зльоту нагороджується перехідним вимпелом та отримує право проведення наступного зльоту на базі свого навчального закладу.

7.3. Учасники зльоту нагороджуються грамотами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, відзнаками органів управління та громадських організацій лісового господарства (за згодою).

7.4. Досвід роботи кращих учнівських лісництв висвітлюється у науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

7.5. Витрати на організацію та проведення зльоту здійснюються в межах відповідних асигнувань, а також коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
зліт учнівських лісництв
загальноосвітніх
і позашкільних навчальних закладів

ЗАЯВКА
на участь у II етапі Всеукраїнського зльоту учнівських лісництв
загальноосвітніх і позашкільних навчальних

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

14.05.2012 № 571

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 травня 2012 р.
за № 849/21161

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України “Про позашкільну освіту”](#), підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою підвищення рівня трудового виховання учнівської молоді та ефективності навчальної й науково-дослідної роботи на шкільних навчально-дослідних земельних ділянках **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
14.05.2012 № 571

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 травня 2012 р.
за № 849/21161

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників

I. Мета та завдання

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського конкурсу юних зоологів і тваринників (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щорічно з метою підтримки дослідницько-експериментальної діяльності учнів, які мають досвід дослідницько-експериментальної роботи в галузях зоології та сільського господарства, та розкриття їх наукового потенціалу.

1.3. Завданнями Конкурсу є:

виявлення і підтримка учнів, у яких є здібності до дослідницько-експериментальної діяльності в галузях зоології (напрями: орнітологія, загальна зоологія) і тваринництва (напрями: кролівництво, промислове птахівництво, бджільництво, тваринництво, голубівництво);

створення умов для оволодіння поглибленими знаннями з основ зоології та тваринництва, професійного самовизначення учнівської молоді;

пошук нових форм, методів і моделей організації еколого-просвітницької роботи з учнями загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, які мають досвід дослідницько-експериментальної роботи в галузях зоології та сільського господарства.

1.5. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на сайті Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

II. Порядок і строки проведення Конкурсу

2.1. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап: відбірковий (заочний);

II етап: фінальний (Всеукраїнський).

Строки, місце, умови проведення I етапу Конкурсу визначаються та затверджуються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення з урахуванням місцевих можливостей.

2.2. Журі Конкурсу розглядає подані на Конкурс тези науково - дослідницьких робіт та визначає учасників фінального (Всеукраїнського) етапу. Список учасників Конкурсу, запрошених до участі у фінальному (Всеукраїнському) етапі, розміщується на сайті організатора не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу.

2.3. Строки та місце проведення II етапу Конкурсу визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до його початку.

III. Керівництво Конкурсу

3.1. Організатором та координатором Конкурсу є Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

3.2. Організаційно-методичне забезпечення Конкурсу здійснює НЕНЦ.

IV. Організаційний комітет Конкурсу

4.1. Для організації та проведення фінального (Всеукраїнського) етапу Конкурсу створюється організаційний комітет Конкурсу. Склад організаційного комітету затверджується наказом НЕНЦ.

4.2. До складу організаційного комітету входять працівники МОНмолодьспорту України, НЕНЦ, загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів (за згодою).

4.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

4.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу;

забезпечують порядок проведення Конкурсу.

4.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення Конкурсу та підведення підсумків;

сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації.

V. Журі Конкурсу

5.1. Журі Конкурсу формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання науково-дослідницьких робіт учасників Конкурсу та визначення призерів.

5.2. Журі Конкурсу формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

5.3. Кількість членів журі з кожного напрямку Конкурсу має становити не менше трьох осіб, але не більше третини від учасників.

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Конкурсу.

5.4. Склад журі затверджується наказом НЕНЦ.

5.5. Журі з кожного напрямку Конкурсу очолює Голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні призерів Конкурсу;

затверджує список призерів Конкурсу.

5.6. Члени журі:

оцінюють науково-дослідницькі роботи учасників Конкурсу;

заповнюють оцінювальні протоколи;

беруть участь у визначенні призерів з різних напрямів Конкурсу.

5.7. Секретар журі:

призначається з числа працівників НЕНЦ;

забезпечує збереження поданих на Конкурс матеріалів;

забезпечує систематизацію та оформлення документації Конкурсу.

VI. Учасники Конкурсу

6.1. У Конкурсі беруть участь учні загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, які мають досвід дослідницько-експериментальної роботи в галузях зоології та сільського господарства.

У II етапі Конкурсу беруть участь переможці I етапу.

6.2. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватися вимог цього Положення, програми Конкурсу, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.

VII. Вимоги щодо участі в Конкурсі

7.1. Для участі в I етапі Конкурсу необхідно подати тези науково-дослідницької роботи до організаційного комітету Конкурсу.

У тезах подається стисла характеристика змісту науково-дослідницької роботи з визначенням основної мети, актуальності та завдань наукового дослідження. Також у них зазначаються висновки та отримані результати проведеної роботи, список використаних джерел. У заголовку тез наводяться такі дані: назва роботи; прізвище, ім'я, по батькові автора; найменування

навчального закладу; клас; населений пункт; номер контактної телефону, електронна адреса; прізвище, ім'я, по батькові, посада (за наявності науковий ступінь, вчене звання) наукового керівника.

Об'єм тез не повинен перевищувати трьох сторінок (6000 друкованих символів шрифтом Times New Roman, 14; інтервал - 1,5; формат роботи - MS Word). Малюнки, таблиці, графічні зображення та фото оформляються окремим додатком. Тези викладаються українською мовою.

7.2. Для участі в II етапі Конкурсу необхідно подати до організаційного комітету Конкурсу такі документи:

заявку на участь у II етапі Конкурсу ([додаток 1](#));

копію наказу відповідного органу освіти щодо участі колективу у Конкурсі;

медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський квиток;

науково-дослідницьку роботу.

Подана на Конкурс науково-дослідницька робота має відповідати вимогам затвердженим МОНмолодьспорту України.

VIII. Критерії оцінювання тез і науково-дослідницьких робіт

8.1. Тези до науково-дослідницьких робіт оцінюються за такими критеріями:

актуальність теми дослідження;

наявність елементів наукової новизни;

обґрунтованість отриманих результатів;

практичне значення дослідження;

відповідність вимогам до оформлення тез.

8.2. Науково-дослідницькі роботи оцінюються за такими критеріями:

аргументованість вибору теми і методів дослідження - до 20 балів;

ступінь самостійності та особистий внесок автора в роботу - до 25 балів;

чіткість і логічність, послідовність і грамотність викладення матеріалу - до 20 балів;

вільне володіння матеріалом - до 20 балів;

кваліфіковане ведення дискусії (вичерпність відповідей і змістовність заданих запитань) - до 15 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати учасник за захист науково-дослідницької роботи, - 100 балів.

IX. Визначення і нагородження призерів Конкурсу та його фінансування

9.1. Призери (I, II, III місця) Конкурсу визначаються з кожного напрямку відповідно до загальної кількості набраних ними балів.

9.2. Призери Конкурсу нагороджуються дипломами відповідних ступенів НЕНЦ.

9.3. Кращі роботи публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ (за згодою автора).

9.4. Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються в межах відповідних асигнувань Міністерства, а також коштів, не заборонених законодавством.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс юних зоологів і тваринників

ЗАЯВКА

на участь у II етапі Всеукраїнського конкурсу юних зоологів і тваринників

Прізвище _____

Ім'я _____

По батькові _____

Найменування загальноосвітнього закладу:

Місцезнаходження загальноосвітнього навчального закладу:

Клас: _____

Найменування позашкільного навчального закладу:

Секція (необхідне підкреслити): кролівництво, промислове птахівництво, орнітологія, голубівництво, бджільництво, тваринництво, загальна зоологія.

Тема науково-дослідницької роботи: _____

Технічні засоби, необхідні для захисту науково-дослідницької роботи: _____

Контактний телефон учасника конкурсу: _____

Електронна адреса учасника конкурсу: _____

_____ (посада керівника закладу)

М.П.

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

13.11.2017 № 1468

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
05 грудня 2017 р.
за № 1471/31339

Про затвердження Положення про Всеукраїнські відкриті заходи із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді

Відповідно до [статті 4](#) Закону України «Про позашкільну освіту», [пункту 8](#) Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, та з метою удосконалення системи проведення заходів із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнські відкриті заходи із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді](#), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 28 травня 2012 року № 635](#) «Про затвердження Положення про Всеукраїнські відкриті змагання із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 червня 2012 року за № 953/21265.

3. Департаменту професійної освіти (Кучинський М.С.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.

4. Управлінню адміністративно-господарського та організаційного забезпечення (Єрко І.А.) в установленому порядку зробити відмітку у справах архіву.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П. К.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
13.11.2017 № 1468

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
05 грудня 2017 р.
за № 1471/31339

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнські відкриті заходи із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді

I. Загальні положення

1. Всеукраїнські відкриті заходи із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді (далі - Всеукраїнські відкриті заходи) проводяться щороку Українським державним центром позашкільної освіти (далі - УДЦПО) з метою розвитку спортивно-технічних видів спорту в Україні як ефективного засобу підвищення ролі науково-технічної творчості у всебічному гармонійному розвитку особистості.

2. Всеукраїнські відкриті заходи проводяться у формі конкурсів, виставок, змагань, фестивалів, кубків, турнірів, чемпіонатів тощо зі спортивно-технічних видів спорту (авіамоделного спорту, автомоделного спорту, ракетомоделного спорту, судномоделного спорту, радіоспорту, спортивної радіопеленгації, картингу, середньовічного бою тощо) та інших напрямів технічної творчості (повітряних зміїв, технічного моделювання, стендового моделювання, радіоконструювання, історичної реконструкції тощо).

3. Основними завданнями Всеукраїнських відкритих заходів є:

популяризація спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед дітей та учнівської молоді (далі - учасники);

підвищення рівня технічної та практичної майстерності учасників;

визначення найсильніших команд України із спортивно-технічних видів спорту та інших напрямів технічної творчості серед учасників для подальшої участі у міжнародних заходах;

підвищення рівня майстерності команд України та отримання досвіду змагань на міжнародному рівні;

формування в учасників високої патріотичної свідомості;

організація оздоровлення, відпочинку та змістовного дозвілля учасників, формування у них навиків здорового способу життя.

4. Інформація (календарний план) про проведення Всеукраїнських відкритих заходів розміщується на веб-сайті УДЦПО.

II. Умови проведення Всеукраїнських відкритих заходів

1. Всеукраїнські відкриті заходи проводяться в чотири етапи:

I етап - на базі закладів системи позашкільної освіти;

II етап - відкриті районні (міські) та в межах об'єднаних територіальних громад;

III етап - відкриті республіканські (в Автономній Республіці Крим), обласні, міські (у містах Києві та Севастополі);

IV фінальний етап - відкриті Всеукраїнські.

2. Персональний склад організаційних комітетів (далі - оргкомітети), головної суддівської колегії або журі I етапу затверджують керівники закладів позашкільної освіти незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності.

3. Персональний склад оргкомітетів, головної суддівської колегії або журі II етапу затверджують районні (міські) органи управління освітою, органи управління освітою об'єднаних територіальних громад або заклади позашкільної освіти, визначені органом управління освітою.

4. Персональний склад оргкомітетів, головної суддівської колегії або журі III етапу затверджують Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації або заклади позашкільної освіти, визначені органом управління освітою.

5. Персональний склад оргкомітету, головної суддівської колегії або журі IV етапу затверджує УДЦПО.

6. Примірні програми проведення I-III етапів Всеукраїнських відкритих заходів розробляє УДЦПО відповідно до цього Положення та затверджує Міністерство освіти і науки України (далі - МОН).

7. Програми проведення I-III етапів Всеукраїнських відкритих заходів розробляють та затверджують відповідні оргкомітети на підставі примірних програм проведення I-III етапів Всеукраїнських відкритих заходів, розроблених УДЦПО, відповідно до цього Положення, і затверджених МОН.

8. Програму проведення IV етапу Всеукраїнського відкритого заходу розробляє УДЦПО, відповідно до цього Положення, та затверджує МОН.

III. Учасники Всеукраїнських відкритих заходів

1. Оргкомітети I-III етапів Всеукраїнських відкритих заходів забезпечують матеріально-технічну базу, технічну і технологічну документацію, створюють безпечні умови для виконання програм Всеукраїнських відкритих заходів.

2. УДЦПО до організації та проведення IV фінальних етапів Всеукраїнських відкритих заходів може залучати заклади позашкільної, загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти, використовувати їх

матеріально-технічну базу, технічну і технологічну документацію цих закладів (за згодою).

УДЦПО забезпечує проживання, харчування, транспортне і культурно-екскурсійне обслуговування учасників Всеукраїнських відкритих заходів відповідно до їх попередніх заявок, зазначених у програмах, за умови наявності фінансування (шляхом досягнення попередніх домовленостей з постачальниками послуг).

3. Для участі у Всеукраїнських відкритих заходах до оргкомітету відповідного етапу подаються попередні заявки, зазначені у програмах їх проведення.

Оригінали заявок та інші документи подають керівники (тренери, тренер-керівники) команд у день приїзду на Всеукраїнський відкритий захід.

4. Команди, які вчасно не подали заявки у встановлені оргкомітетом строки, до участі у Всеукраїнському відкритому заході не допускаються.

5. Учасниками I етапу Всеукраїнського відкритого заходу є учні (вихованці, слухачі) закладів системи позашкільної освіти незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності.

6. Команди для участі у II та III етапах Всеукраїнських відкритих заходів формують заклади позашкільної освіти, відповідальні за проведення I та II етапів Всеукраїнських відкритих заходів, із числа переможців попереднього етапу цього заходу.

Команди для участі у IV етапі Всеукраїнського відкритого заходу формують заклади позашкільної освіти, відповідальні за проведення III етапу Всеукраїнського відкритого заходу, з числа переможців цього етапу заходу.

До участі у Всеукраїнському відкритому заході (за погодженням з відповідними оргкомітетами) на II-IV етапах допускаються учасники чи команди із числа переможців попередніх етапів.

7. Кількість команд від однієї адміністративно-територіальної одиниці, їх чисельний склад, вік учасників визначає оргкомітет IV етапу Всеукраїнського відкритого заходу відповідно до програм проведення, розроблених УДЦПО та затверджених МОН.

8. До складу команди можуть входити керівник, тренери, тренер-керівник команди, судді, члени журі, інші супроводжувальні особи відповідно до примірних програм проведення Всеукраїнських відкритих заходів.

У разі включення до складу команди однієї супроводжувальної особи така особа не може брати участі у нарадах представників команд та оцінюванні (суддівстві) IV етапу Всеукраїнського відкритого заходу.

9. Члени команди можуть мати єдину форму із зображенням назви команди або її символіки.

10. Члени команди беруть участь у Всеукраїнських відкритих заходах протягом календарного року тільки у складі однієї команди.

IV. Програма, місце та строки проведення Всеукраїнських відкритих заходів

1. Програми Всеукраїнських відкритих заходів на всіх етапах передбачають:

командну першість;
особисту першість.

2. Місце, строки проведення, критерії оцінювання виступів команд і учасників I-III етапів Всеукраїнських відкритих заходів визначають оргкомітети відповідних етапів та оприлюднюють не пізніше ніж за один місяць до початку проведення цих етапів.

3. Місце, строки проведення, критерії оцінювання виступів команд і учасників IV етапу Всеукраїнського відкритого заходу визначає оргкомітет цього етапу та разом з умовами проживання, харчування, транспортного обслуговування тощо оприлюднює на веб-сайті УДЦПО не пізніше ніж за один місяць до дати початку проведення цього етапу.

4. Керівник, тренер, тренер-керівник команди або інші супроводжувальні особи забезпечують збереження життя та здоров'я членів команди, дотримання ними вимог програми проведення Всеукраїнських відкритих заходів, правил техніки безпеки.

5. Оргкомітети відповідних етапів Всеукраїнських відкритих заходів, головні судді та старші судді на стартах забезпечують безпечні умови проведення Всеукраїнських відкритих заходів.

V. Документація Всеукраїнських відкритих заходів

1. Для участі в I-IV етапах Всеукраїнських відкритих заходів керівник, тренер, тренер-керівник команди подають до суддівської колегії або журі такі документи:

наказ про відрядження (направлення) команди;

заявка про участь у Всеукраїнському відкритому заході (відповідно до вимог пункту 3 розділу III цього Положення) з відміткою лікаря про допуск учасників, завірена підписом керівника організації, що відряджає;

свідоцтва про народження (документи, що посвідчують особу), або учнівські (студентські) квитки учасників, або інший офіційний документ, який дає змогу визначити вік учасника;

кваліфікаційні книжки спортсменів (за наявності).

2. Керівник, тренер, тренер-керівник команди є відповідальними за наявність у кожного з учасників Всеукраїнських відкритих заходів форми первинної облікової документації [№ 079/о](#) «Медична довідка на дитину, яка від'їжджає в дитячий заклад оздоровлення та відпочинку», затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 травня 2013 року [№ 435](#), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17 червня 2013 року за [№ 990/23522](#).

VI. Оцінювання Всеукраїнських відкритих заходів

1. Виступи учасників (команд) під час проведення Всеукраїнських відкритих заходів оцінює суддівська колегія або журі, персональний склад яких затверджують оргкомітети відповідних етапів згідно з програмами проведення Всеукраїнських відкритих заходів.

2. Допуск до участі у Всеукраїнських відкритих заходах надає суддівська колегія або журі відповідного етапу після перевірки наявності та правильності оформлення необхідних документів згідно з програмами проведення заходу.

3. До складу суддівської колегії або журі можуть входити судді, які є членами команди, згідно з програмами проведення цього заходу.

VII. Оскарження рішень

1. У разі виникнення спірних питань під час проведення Всеукраїнських відкритих заходів остаточне рішення приймає головний суддя або голова журі відповідного етапу.

2. За бажанням учасника Всеукраїнських відкритих заходів рішення головного судді або голови журі оскаржується до апеляційної комісії, що створює оргкомітет на кожному етапі відповідно.

3. До складу апеляційної комісії входять представник оргкомітету, представник суддівської колегії або представник журі, представник тренерського складу.

4. Рішення апеляційної комісії приймаються колегіально, більшістю голосів.

5. Рішення апеляційної комісії оформлюється протоколом та повідомляється скаргнику.

VIII. Визначення та нагородження переможців Всеукраїнських відкритих заходів

1. Результати особистої та командної першості I-III етапів Всеукраїнських відкритих заходів визначаються відповідно до програм їх проведення.

Команди, які посіли I-III місця в командній першості, нагороджуються дипломами (кубками) оргкомітетів.

Учасники, які стали переможцями в особистій першості у видах (класах, категоріях тощо) програми Всеукраїнських відкритих заходів, нагороджуються дипломами оргкомітетів.

Керівники, тренери, тренери-керівники команд, які посіли I-III місця в командній першості, нагороджуються грамотами оргкомітетів.

Оргкомітети можуть відзначити учасників або команди додатковими нагородами (кубки, медалі, цінні подарунки тощо).

2. Результати особистої та командної першості IV фінальних етапів Всеукраїнських відкритих заходів визначаються відповідно до програм проведення.

Команди, які посіли I-III місця в командній першості, нагороджуються дипломами (кубками) УДЦПО.

Керівники, тренери, тренери-керівники команд, які посіли I-III місця в командній першості, нагороджуються грамотами УДЦПО.

Учасники, які стали переможцями в особистій першості за видами (класами, категоріями тощо) програми Всеукраїнських відкритих заходів, нагороджуються дипломами УДЦПО.

IX. Матеріально-технічне забезпечення та фінансування Всеукраїнських відкритих заходів

1. Проведення I-III етапів Всеукраїнських відкритих заходів (у тому числі залучення кваліфікованих працівників закладів освіти для проведення майстер-класів або занять гуртків, організація роботи суддівської колегії, журі, придбання нагородних матеріалів та здійснення інших витрат) здійснюється за рахунок коштів, передбачених для Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у відповідних бюджетах на відповідний рік, та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

2. Проведення IV фінального етапу Всеукраїнських відкритих заходів (у тому числі залучення кваліфікованих працівників закладів освіти для проведення майстер-класів або занять гуртків, організація роботи суддівської колегії, журі, придбання нагородних матеріалів та здійснення інших витрат) здійснюється за рахунок коштів, передбачених МОН у Державному бюджеті України на відповідний рік, та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

**Директор департаменту
професійної освіти**

М.С. Кучинський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

07.05.2012 № 553

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
24 травня 2012 р.
за № 820/21132

Про затвердження Положення про Всеукраїнський фізичний конкурс «Левеня»

Відповідно до підпункту 35 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, та з метою пошуку, підтримки талановитих учнів і популяризації природничих знань **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський фізичний конкурс «Левеня»](#) (далі - Конкурс), що додається.
2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В.), департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.), Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Удод О.А.) сприяти участі учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів у Конкурсі.
3. Визначити базовою організацією з проведення Конкурсу Львівський фізико-математичний лицей-інтернат при Львівському національному університеті імені Івана Франка.
4. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Удод О.А.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
5. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій сприяти педагогічним колективам загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів в організації та проведенні Конкурсу.
6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
7. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки,
молоді та спорту
07.05.2012 № 553

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
24 травня 2012 р.
за № 820/21132

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський фізичний конкурс «Левеня»

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського фізичного конкурсу «Левеня» (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться з метою популяризації та пропедевтики природничо-математичних знань серед учнів, аналізу та запровадження сучасних інноваційних освітніх технологій навчання в Україні.

1.3. Основними завданнями Конкурсу є:

формування в учнів зацікавлення до фізики, астрономії, технічних наук;

розширення та поглиблення знань з фізики та астрономії, підтримка талановитих учнів та ініціативних учителів;

популяризація і поглиблення знань з фізики та астрономії, розвиток мотивації учнів до вивчення фізики, математики та астрономії;

вироблення навичок роботи з науково-популярними виданнями, розвиток читачьких компетентностей, дослідницьких та творчих умінь учнів;

формування цілісного погляду на оточуючий світ, уявлень про наукову картину світу, вироблену сучасним природознавством;

активізація творчої діяльності вчителів;

вироблення методичних рекомендацій щодо вдосконалення навчальних програм та підручників шляхом аналізу статистичних даних результатів Конкурсу.

II. Учасники Конкурсу

2.1. Учасниками Конкурсу є учні (вихованці) 7-11 класів загальноосвітніх та учні професійно-технічних навчальних закладів усіх типів і форм власності (далі - НЗ) України (далі - Учасники Конкурсу).

2.2. Учасники Конкурсу беруть участь у Конкурсі на добровільних засадах.

III. Організація, умови, строки проведення Конкурсу

3.1 Для організації Конкурсу створюється Організаційний комітет, до складу якого входять представники базової організації, МОНмолодьспорту України та громадських організацій (за згодою).

3.2. Організаційний комітет:

визначає правила проведення та план організаційних заходів Конкурсу;
формує базу завдань Конкурсу та у разі необхідності організовує їх експертну оцінку;

розроблює інструктивні матеріали та листи з питань організації Конкурсу;
налагоджує зв'язки з координаторами Конкурсу;

організовує перевірку робіт Учасників Конкурсу, підсумовує та оприлюднює результати Конкурсу;

проводить статистичний аналіз результатів Конкурсу;

опрацьовує зауваження щодо проведення Конкурсу та його завдань;

делегує частину своїх повноважень регіональним координаторам;

налагоджує випуск щорічних інформаційних вісників «Левеня», інформаційних та науково-популярних природничих видань із матеріалами для підготовки до Конкурсу;

збирає Координаційну раду, до складу якої входять найбільш активні регіональні організатори, для обговорення підсумків Конкурсу та пропозицій щодо вдосконалення проведення Конкурсу в Україні.

3.3. Конкурс проводиться щороку навесні (березень - квітень).

Тематику завдань Конкурсу визначає Організаційний комітет відповідно до навчальних програм з фізики та астрономії, затверджених МОНмолодьспортом України.

Для участі у Конкурсі у встановлений Організаційним комітетом строк координатор подає заявку на участь за формою, визначеною Організаційним комітетом.

Не менше ніж за один календарний день до початку Конкурсу Організаційний комітет надсилає координаторам проведення Конкурсу завдання для Учасників Конкурсу та інформаційні матеріали.

Завдання Конкурсу пропонуються Учасникам Конкурсу на вибір українською або російською мовами відповідно до надісланих заявок.

Обов'язковою умовою участі в Конкурсі НЗ є наявність у закладі координатора проведення Конкурсу.

Координатори Конкурсу реєструються Організаційним комітетом. Діяльність координатора може охоплювати декілька НЗ, усі НЗ міста, району, регіону.

Для участі в Конкурсі учні (вихованці) реєструються у координатора НЗ.

У НЗ Конкурс організовує та проводить координатор разом з учителями природничо-математичних предметів.

Заявку на участь у Конкурсі координатор в НЗ передає регіональним (міським, районним, обласним) координаторам, які надсилають її у визначений строк в Організаційний комітет.

IV. Зміст і структура завдань

4.1. Конкурс проводиться за завданнями, визначеними Організаційним комітетом.

Завдання формуються для певного класу навчання Учасників Конкурсу (з 7 по 11 клас).

Учасникам Конкурсу пропонується 30 тестових завдань, що згруповані за трьома рівнями складності. Кожний рівень містить 10 тестових завдань, що оцінюються відповідно до рівня складності у 3 бали, 4 бали та 5 балів.

До кожного завдання додається три - п'ять варіантів відповідей, серед яких є лише одна правильна.

На спеціальному бланку відповідей Учаснику Конкурсу необхідно вказати лише одну правильну відповідь. Якщо вибрано дві й більше відповідей на одне завдання, то відповідь вважається неправильною.

4.2. Оцінювання завдань Конкурсу визначається сумарною кількістю балів, набраних одним Учасником Конкурсу. Максимальна кількість балів, яку може отримати Учасник Конкурсу - 150 балів. За неправильно надану відповідь або її відсутність знімається 25% від кількості балів, визначеної за дане завдання відповідно до рівня складності.

4.3. Організаційний комітет Конкурсу приймає від координаторів пропозиції щодо формування пакету завдань на наступний рік. До формування бази завдань Конкурсу запрошуються вчителі та науковці.

V. Порядок проведення Конкурсу

5.1. Підготовчий етап:

Організаційний комітет надсилає у НЗ матеріали, в яких повідомляються дата проведення Конкурсу, інструкції для координаторів тощо; розміщує інформаційні матеріали на офіційному сайті Конкурсу ([www:levenia.com.ua](http://www.levenia.com.ua));

координатор поширює інформацію про Конкурс, допомагає учням у підготовці до Конкурсу, радить літературу для підготовки до Конкурсу.

5.2. Проведення Конкурсу в НЗ:

Конкурс проводиться протягом одного дня в усіх НЗ, учні (вихованці) яких беруть участь в Конкурсі, за однаковими завданнями для даного класу навчання Учасників Конкурсу;

координатори проведення Конкурсу в НЗ не пізніше ніж за календарний день до проведення Конкурсу отримують завдання в кількості відповідно до надісланої заявки;

координаторам Конкурсу забороняється повністю або частково оприлюднювати завдання до початку проведення Конкурсу. Конверти із завданнями вони відкривають в день проведення Конкурсу в присутності Учасників Конкурсу;

перед початком Конкурсу координатор проводить детальний інструктаж Учасників Конкурсу щодо заповнення бланка відповідей;

кожний Учасник Конкурсу отримує аркуш із завданнями та бланк відповідей, який він заповнює і після завершення Конкурсу повертає координатору;

усі завдання Учасник Конкурсу повинен виконувати самостійно;

Учасникам Конкурсу дозволяється користуватися калькулятором;

Конкурс триває 75 хвилин;

після закінчення роботи над завданнями координатор збирає всі бланки відповідей разом з реєстраційними бланками для Учасників Конкурсу та вчителів, запаковує в конверт, скріплює печаткою НЗ в присутності кількох спостерігачів (Учасників Конкурсу, батьківського комітету) і надсилає до Організаційного комітету з поміткою «Конкурс «Левеня» або передає регіональному координатору для передачі до Організаційного комітету;

Учасники Конкурсу та їхні батьки після завершення перевірки робіт мають право ознайомитися з експертними оцінками своїх робіт, наданими Організаційним комітетом.

5.3. Бланки відповідей Учасників Конкурсу зберігаються Організаційним комітетом 90 календарних днів після оприлюднення результатів, а потім знищуються.

VI. Підбиття підсумків Конкурсу

6.1. Результати Конкурсу оприлюднюються на офіційному веб-сайті МОНмолодьспорту України та на офіційному сайті Конкурсу.

6.2. Підсумкові звіти за результатами Конкурсу подаються до МОНмолодьспорту України. Аналітичні матеріали за підсумками проведення Конкурсу публікуються в засобах масової інформації та надсилаються в інститути післядипломної педагогічної освіти для обговорення на методичних об'єднаннях учителів фізики та астрономії.

6.3. За результатами Конкурсу оприлюднюється рейтинг районних (міських) відділів освіти та НЗ - найкращих популяризаторів фізики та астрономії. Відповідно до рейтингу районних (міських) відділів освіти та НЗ - найкращих популяризаторів фізики та астрономії навчальні заклади та організатори Конкурсу можуть відзначатися грамотами та подяками.

VII. Апеляція та громадський контроль

7.1. Апеляційна комісія уповноважена розглядати апеляції Учасників Конкурсу з приводу порушення процедури проведення Конкурсу та інформувати МОНмолодьспорт України про свою позицію щодо обґрунтованості поданих апеляцій.

7.2. Склад Апеляційної комісії затверджує Організаційний комітет Конкурсу.

7.3. Апеляція подається впродовж строку, визначеного Організаційним комітетом, але не пізніше трьох тижнів після оприлюднення результатів перевірки завдань Учасників Конкурсу.

7.4. Апеляційна комісія розглядає апеляції у строк не більше трьох робочих днів, приймає рішення щодо обґрунтованості поданих апеляцій більшістю голосів та складає протокол, який підписують голова, секретар та члени Апеляційної комісії.

7.5. Висновки Апеляційної комісії, викладені в протоколі, доводяться до відома Учасників Конкурсу, що подавали апеляцію, та надаються до Організаційного комітету протягом двох робочих днів після завершення її роботи для прийняття рішення.

7.6. Координатори Конкурсу можуть залучати до організації Конкурсу та контролю за дотриманням правил його проведення батьків Учасників Конкурсу (за згодою). Пропозиції та зауваження батьків щодо організації та проведення Конкурсу надсилаються до Організаційного комітету.

VIII. Відзначення Учасників Конкурсу та фінансування

8.1. Результати Конкурсу відображають відносний освітній рівень Учасників Конкурсу за певним класом або віковою категорією.

8.2. Кожний Учасник Конкурсу отримує сертифікат Конкурсу, який у разі необхідності може бути завірений дирекцією НЗ, на базі якого проводився Конкурс.

8.3. Сертифікати відзначення Учасників Конкурсу розподіляються за сумарною кількістю набраних балів Учасником Конкурсу таким чином:

сертифікат «ВІДМІННИЙ РЕЗУЛЬТАТ» отримують 12,5% Учасників Конкурсу по кожному класу;

сертифікат «ДОБРИЙ РЕЗУЛЬТАТ» отримують 37,5% Учасників Конкурсу по кожному класу;

сертифікат «УЧАСНИК КОНКУРСУ» отримують всі решта 50% Учасників Конкурсу по кожному класу.

8.4. Результати Конкурсу разом із сертифікатами та інформаційними вісниками «Левеня» розсилаються в НЗ проведення Конкурсу.

8.5. Урочиста церемонія відзначення найкращих Учасників Конкурсу та вчителів, які їх підготували, відбувається на урочистих заходах, що проводяться в НЗ.

8.6. Джерелами фінансування Конкурсу є кошти, не заборонені законодавством України.

**Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти**

О.В. Єресько

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

№ 1/9-604 від 28 серпня 2012 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
управління освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій
Інститути післядипломної педагогічної освіти

Про методичні рекомендації з питань позашкільної освіти

Міністерство надсилає для практичного використання інформаційні матеріали і методичні рекомендації з питань розвитку позашкільної освіти та організації навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах у 2012-2013 навчальному році.

Просимо довести зміст листа до відома керівників та педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів, працівників місцевих органів управління освітою та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, відповідальних за питання позашкільної освіти.

Рекомендації будуть розміщені на офіційних веб-сайтах МОНмолодьспорту (www.mon.gov.ua) та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (www.iitzo.gov.ua).

Додаток: на 8 арк.

Заступник Міністра

Б.М. Жебровський

**Інформаційні матеріали і методичні рекомендації
з питань розвитку позашкільної освіти та організації навчально-виховного
процесу в позашкільних навчальних закладах
в 2012-2013 навчальному році**

Створювати додаткові умови для самовизначення, саморозвитку, самореалізації особистості, формування моральних якостей у дітей та підлітків, соціально-громадського досвіду; сприяння професійній орієнтації, розвитку творчих здібностей - такі завдання сьогодні покладає держава на систему позашкільної освіти.

Провідна роль у реалізації цих завдань традиційно належить позашкільним навчальним закладам.

На сьогодні в системі освіти функціонують 1,5 тис. позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності та 630 дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Позашкільною освітою охоплено понад 1 млн. 544 тис. дітей або майже 40 відсотків школярів.

Для дітей працюють близько 82 тис. гуртків та творчих об'єднань художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного та інших напрямів.

У минулому році на виконання Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року, затвердженої постановою Уряду від 27.08.2010 [№ 785](#), відкрито або відновлено діяльність 24 позашкільних закладів, створено 84 філії позашкільних закладів (переважно у сільській місцевості), у навчальних закладах запрацювали майже 5 тис. нових гуртків. Більше дітей стали відвідувати позашкільні заклади в Житомирській, Кіровоградській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Хмельницькій, Чернівецькій областях. Найбільшого охоплення позашкільною освітою досягнуто у Сумській (понад 60 %) та Кіровоградській (понад 50 %) областях.

Слід відмітити, що сьогодні окрім освітньо-виховної та розвиваючої, позашкільні заклади вдало справляються з іншими важливими функціями, переважно соціального спрямування. Державна позашкільна освіта - це шанс для розвитку дітей із соціально незахищених категорій, яким вкрай необхідна підтримка і захист держави. За даними державної статистики позашкільною освітою охоплено 7,2 тис. дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; 21,4 тис. - дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; 44,4 тис. - дітей з малозабезпечених сімей.

Крім того, позашкільні заклади є і залишаються осередками всієї організаційно-масової роботи з дітьми та молоддю, закладом, що забезпечує їх змістовне дозвілля, організаторами творчих конкурсів, фестивалів, виставок, концертів, змагань тощо, тобто заходів, де діти можуть проявити свої здібності і

таланти. Так, у минулому році позашкільними закладами було проведено 79,3 тис. різноманітних масових заходів, до яких було залучено близько 60 % дітей шкільного віку в Україні. Це дає змогу активно проводити виховну та превентивну роботу з дітьми в частині пропаганди здорового способу життя, профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі. Відомо що існує пряма залежність між рівнем охоплення дітей позашкільною освітою і змістовним дозвіллям та рівнем підліткової злочинності та правопорушень в регіонах.

Знаковою подією для позашкільників у минулому навчальному році стала II Всеукраїнська виставка-звіт дитячої творчості "Країна юних майстрів", організована Міністерством 2 березня у м. Києві. На ній були представлені творчі роботи дітей - лауреатів і переможців міжнародних і всеукраїнських конкурсів, фестивалів з усіх регіонів України. Учасниками виставки стали більш як 400 юних майстрів та близько 200 керівників гуртків з усіх регіонів України. Майстерність юних талантів була високо оцінена Президентом України, який взяв участь у відкритті Виставки.

Починаючи з 2011 року, за видатні досягнення в розробленні та впровадженні сучасних освітніх методик, технологій, кращого педагогічного досвіду в галузі позашкільної освіти, за розроблення і впровадження в систему діяльності позашкільного закладу оригінальної виховної системи з високим результатом виховного впливу на навчання, розвиток та соціалізацію дітей присуджується Державна премія України у галузі освіти. Лауреатом 2011 року в номінації «Дошкільна і позашкільна освіта» став колектив Дніпропетровського дитячо-юнацького центру міжнародного співробітництва. Цього року претендентами на здобуття Державної премії висунуто три роботи з питань позашкільної освіти. Інформацію про кандидатів розміщено на офіційних веб-сайтах МОНмолодьспорту (www.mon.gov.ua) та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (www.iitzo.gov.ua).

Основні напрями діяльності позашкільних закладів у новому навчальному році. Новий 2012-2013 навчальний рік починається в умовах оптимізації виховного простору з урахуванням принципів демократизації, гуманізації та індивідуалізації педагогічного процесу. Завдання з виховання молоді, формування творчої, соціально активної особистості, розвитку інтелектуальних здібностей дітей та підлітків, що були визначені III Всеукраїнським з'їздом працівників освіти, вимагають від педагогів позашкільних навчальних закладів науково, методично обґрунтованих підходів до організації навчання і виховання.

Основними завданнями навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах у 2012-2013 н. р. залишаються: забезпечення безперервності та наступності навчання і виховання; гармонійне поєднання інтересів особистості, суспільства, держави у питаннях творчого та інтелектуального розвитку дітей і молоді; спрямування педагогічних технологій, інноваційних процесів на особистість дитини, на розкриття її здібностей, на задоволення інтересів і потреб у самовизначенні, на орієнтацію підростаючого покоління на здоровий спосіб життя.

З огляду на зазначене, актуальними питаннями цього навчального року є:

- пошук шляхів ефективної реалізації завдань позашкільної освіти, визначених відповідними нормативно-правовими документами;
- впровадження особистісно-орієнтованих технологій у навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу;
- залучення педагогів до творчої діяльності та дослідно-експериментальної роботи;
- модернізація системи науково-методичної роботи на основі інноваційних технологій, удосконалення навчальних програм, змісту, форм та методів навчання і виховання, впровадження інноваційного досвіду в практику роботи позашкільних навчальних закладів.

Програмно-методичне забезпечення. Актуальним питанням сьогодення є якісне та кількісне забезпечення позашкільних навчальних закладів навчальними програмами, методичними посібниками, які розроблено з урахуванням компетентісного та діяльнісного підходів до навчально-виховного процесу, новітніх педагогічних технологій та досягнень науки, змісту Державних стандартів початкової, базової і повної середньої освіти, Базового компоненту дошкільної освіти.

За останні два роки гриф "Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України" надано **збірникам навчальних програм** для гурткової роботи з художньо-естетичного, науково-технічного, дослідницько-експериментального, туристсько-краєзнавчого напрямів позашкільної освіти (розміщені на веб-сайті Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді - www.ukrjuntur.org.ua); **навчальним програмам** "Образотворче мистецтво" (авт. Панченко Н.В., Міщенко В.П.); "Сучасна спортивна хореографія" (авт. Борсук Н.В., Мосякова І.Ю., Окушко Т.К.); "Початковий курс історії хореографічного мистецтва" (авт. Комаровська О.А.); "Основи інформаційних технологій" (авт. Биковський Т.В.); **навчально-методичним посібникам** "Позашкільна педагогіка: теорія, історія, практика" (авт. Сущенко Т.І.); "Основи позашкільної освіти" (авт. Биковська О.В.); "Контроль в системі освіти" (авт. Сущенко Л.О.);

Гриф "Схвалено для використання" - **навчальним програмам** Миколаївського обласного центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді; **навчальній програмі** "Юні дослідники біорізноманіття" (автор Россоха В. В.), **навчально-методичним посібникам**, підготовленим Тернопільським національним університетом імені Володимира Гнатюка, методичному посібнику "У вихорі танцю" (уклад. Коротков А. Є.).

Газетою "Позашкілля" (видавництво "Шкільний світ") у липні 2012 року видано збірник навчальних програм з позашкільної освіти, що мають гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, до якого увійшли: "Навчальна програма з образотворчого мистецтва" (авт. О. Міщенко, Н. Панченко), "Навчальна програма дитячого театру" (авт. А. Купчик, О. Купчик), "Навчальна програма з акробатичного рок-н-ролу" (авт. Л. Філімонова),

"Навчальна програма модельно-хореографічної студії" (авт. К. Ходорівська),
"Навчальна програма гуртка "Зірниця" (авт. Г. Коломоєць).

Детальну інформацію про наявні навчально-методичні видання, що мають гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, можна знайти на веб-сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти у вкладці "Позашкільна освіта" (www.iitzo.gov.ua).

Аналіз існуючого програмного забезпечення позашкільних навчальних закладів показав, що першочергового розроблення потребують навчальні програми туристсько-краєзнавчого, військово-патріотичного, соціального, гуманітарного напрямів. Зміст навчальних програм повинен відповідати сучасним вимогам до освітнього процесу, культурним традиціям країни і регіонів, віковим особливостям учнів, науково-методичним пріоритетам педагога.

У новому навчальному році чинними залишаються навчальні програми, затверджені відповідними місцевими органами виконавчої влади (стаття 16 Закону України "Про позашкільну освіту").

Діяльність методичних служб позашкільних навчальних закладів має бути спрямована на науково-методичний супровід процесів інноваційного розвитку закладу, на створення такого навчально-розвивального середовища, яке формує у педагогів готовність до роботи на основі сучасних педагогічних технологій, до участі у педагогічних експериментах з випереджаючими, прогностичними завданнями.

Наразі Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти проводиться дослідно-експериментальна робота на базі:

- Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району м. Києва за темою: "Виховний простір позашкільного навчального закладу як важливий чинник соціалізації дітей та молоді";
- Вінницького міського Центру художньо-хореографічної освіти "Барвінок" за темою: "Розвиток художньо-творчої особистості засобами взаємодії різних видів мистецтва в умовах нової моделі позашкільного закладу";
- Палацу дитячо-юнацької творчості "Горицвіт" м. Кривого Рогу Дніпропетровської області за темою: "Організаційно-педагогічні умови соціально-реабілітаційної діяльності позашкільного навчального закладу";
- Комунального позашкільного навчального закладу "Центр позашкільної роботи та дитячої творчості "Альтаїр" Красногвардійського району м. Дніпропетровська за темою: "Формування соціального досвіду підлітків в умовах позашкільної діяльності";
- Центру творчості дітей та юнацтва "Шевченківець" м. Києва за темою: "Організаційно-педагогічні засади допрофесійної та професійної освіти в умовах багатопрофільного позашкільного навчального закладу".

З результатами перебігу експериментів можна ознайомитися на веб-сайтах зазначених вище базових навчальних закладів та на сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

Здійснення організаційно-масової роботи. Одним із завдань позашкільних закладів є організація масових заходів з дітьми, під час яких визначається рівень практичної підготовки вихованців, а також забезпечується їх змістовне дозвілля, створюються умови для пошуку та підтримки талановитих та обдарованих. Кількість, місце, терміни проведення всеукраїнських та міжнародних масових заходів регламентується Планом всеукраїнських та міжнародних заходів з дітьми та учнівською молоддю на 2012 рік, затвердженим наказом МОНмолодьспорту від 27.01.2012 № 74. Координаторами кожного планового заходу на всеукраїнському рівні виступають державні центри позашкільної освіти (Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Національний центр "Мала академія наук України", Український державний центр позашкільної освіти, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді) відповідно до профілю діяльності. Відповідно - кожний позашкільний навчальний заклад з урахуванням напрямку своєї діяльності під час планування роботи повинен враховувати участь у всеукраїнських заходах, включених до зазначеного вище Плану. Участь вихованців позашкільних закладів в інших позапланових конкурсах, фестивалях, концертах, виставках тощо, які пропонуються різними громадськими, благодійними організаціями, здійснюється на добровільних засадах.

Крім того, позашкільні заклади в регіонах є координаторами військово-патріотичних ігор для дітей. Так, з березня 2012 року впроваджується Всеукраїнська військово-патріотична спортивна гра **"Зірниця"**. В більшості регіонів України відповідальними за проведення гри визначено обласні центри туризму. На високому організаційному та методичному рівні відбулися обласні етапи Всеукраїнської гри в Хмельницькій, Вінницькій, Волинській, Запорізькій, Полтавській, Київській, Миколаївській областях та у м. Києві. Матеріали Всеукраїнської гри розміщено на Інтернет-порталі Всеукраїнської шкільної освітньої мережі "Щоденник-ua". Проведення III фінального етапу гри планується у кінці вересня 2012 року на базі дитячого оздоровчого комплексу "Південний" (АР Крим, Бахчисарайський р-н, с. Піщане).

Позашкільні навчальні заклади туристсько-краєзнавчого напрямку також координують проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри **"Сокіл" ("Джура")**, фінальний етап якої проходить один раз на три роки. У 2012 році фінал гри проводився з 18 до 24 липня на базі Центрального табору туристського активу учнів України (Закарпатська обл.). У заході взяли участь кращі козацькі рої з 21 області України. Найвищий рівень вправності та звитяги продемонстрували учні загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів Волинської, Миколаївської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Черкаської та Чернігівської областей.

З метою активізації туристсько-краєзнавчої роботи, формування здорового способу життя, розширення кругозору дітей та юнацтва, виховання моральних якостей молодого покоління Міністерство рекомендує запровадити в загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних

зкладах **Дня туризму** та включати його щорічно до планів роботи. Для належної підготовки та проведення зазначеного заходу Міністерством розроблено методичні рекомендації, які доведені до відома керівників навчальних закладів листом МОНмолодьспорту від 06.04.2012 № [1/9-263](#) та розміщено на офіційному веб-сайті Міністерства і Українського центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, на який безпосередньо покладається координація роботи та надання консультаційно-методичної допомоги в організації Дня туризму на всеукраїнському рівні. Координацію та надання організаційної допомоги у проведенні Дня туризму на місцевому рівні покладено на Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські, районі та міські центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, станції юних туристів.

Організація фахових конкурсів. Підвищенню ролі позашкільних навчальних закладів, пропаганді їх роботи та досягнень сприяє участь у фахових конкурсах, виставках, фестивалях.

З метою підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, стимулювання педагогічної творчості, Міністерство щорічно організовує Всеукраїнський конкурс майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів "Джерело творчості". У минулому навчальному році він був присвячений номінації "Директор позашкільного навчального закладу". На розгляд журі надійшло 104 конкурсні роботи з 27 областей України, в яких конкурсанти представляли програми розвитку закладів, власний досвід управлінської діяльності. Журі конкурсу відзначило високий рівень науково-теоретичної та методичної підготовки, чіткість і ефективність роботи, педагогічну майстерність, наявність власної системи роботи з педагогічними кадрами та учнівськими колективами, новизну управлінських рішень учасників конкурсу. Очний тур фінального етапу Конкурсу буде проведено у листопаді 2012 року в м. Києві. Для забезпечення відкритості конкурсу та доступу широкого загалу громадськості конкурсні матеріали розміщено на Інтернет-порталі Всеукраїнської шкільної освітньої мережі "Щоденник-ua".

У жовтні-грудні 2012 року розпочнуться районні, міські етапи зазначеного вище Конкурсу у номінації "Керівник гуртка позашкільного навчального закладу". Конкурс став популярним серед педагогічних працівників. Спільно з газетою "Позашкілля" видавництва "Шкільний світ" планується проведення конкурсу символіки Всеукраїнського конкурсу "Джерело творчості".

На вирішення завдань з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, забезпечення духовного, інтелектуального, фізичного і соціального розвитку дітей та учнівської молоді; впровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій навчання і виховання спрямований Всеукраїнський конкурс-захист сучасної моделі навчального закладу "Школа сприяння здоров'ю". Учасниками конкурсу стали 22 позашкільних навчальних заклади, які представили програми розвитку, їх науково-методичне обґрунтування; напрями психологічного супроводу діяльності закладу; аналіз

результатів діагностики та моніторингу стану здоров'я учасників навчально-виховного процесу.

З метою формування інформаційного освітнього середовища позашкільної освіти; виявлення, поширення та впровадження досвіду використання інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій у роботі позашкільних навчальних закладів, підвищення ефективності освітнього процесу в позашкільних навчальних закладах з використанням можливостей Інтернету у наступному навчальному році передбачається проведення Всеукраїнського конкурсу веб-сайтів позашкільних навчальних закладів.

Інформація про всеукраїнські та міжнародні виставки у сфері освіти у наступному навчальному році:

- з метою узагальнення та поширення досвіду інноваційної діяльності, представлення широкій громадськості, педагогам, фахівцям, науковцям здобутків позашкільних навчальних закладів з упровадження педагогічних, інтерактивних, інформаційних технологій у м. Києві буде проведено Четверту Національну виставку-презентацію "Інноватика в сучасній освіті" (16-18 жовтня 2012), під час якої передбачається проведення конкурсу з номінацій: "Упровадження здоров'язбережувальних інноваційних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти" (наявність власної концептуальної моделі навчального закладу, її науково-практичне обґрунтування; впровадження здоров'язбережувальних технологій, які розкривають змістовне наповнення моделі навчального закладу; науково-методичне та навчально-методичне забезпечення впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес; наявність системи комплексного моніторингу стану здоров'я учнів; діяльність навчального закладу через співпрацю з органами місцевого самоврядування, науковими установами, підприємствами, бізнес-структурами, фондами, навчальними закладами; організація роботи з батьками, громадськими організаціями, участь у Міжнародних, Всеукраїнських, обласних програмах і проектах), "Інклюзивна освіта "Відкрий вікно у світ" (інновації у розробці адекватних моделей конкретних технологій психолого-педагогічного супроводу інклюзивної освіти; створення комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища для навчання дітей з особливими потребами; упровадження дистанційних освітніх технологій при реалізації інклюзивної освіти), "Інновації в упровадженні державно-громадського управління навчальним закладом" (обґрунтування обраної для упровадження моделі організації державно-громадського управління навчальним закладом; інновації в удосконаленні обраної моделі державно-громадського управління; досвід, практика, ефективність державно-громадського управління закладом освіти), "Організаційно-методична діяльність інститутів післядипломної освіти з упровадження інновацій у діяльність навчальних закладів" (www.innovosvita.com.ua);

26-28 лютого 2013 року відбудеться 16-а міжнародна виставка навчальних закладів "Сучасна освіта в Україні - 2012", яка відбудеться (www.osvita.carshe.com);

15-17 листопада 2012 р. відбудеться міжнародна виставка "Освіта та кар'єра", в рамках якої позашкільні навчальні заклади будуть мати можливість продемонструвати свої здобутки у допрофесійній підготовці підлітків та молоді (www.osvita.info.com.ua).

У 2013 році виповнюється 95 років від дня створення департаменту позашкільної освіти при Секретаріаті народної освіти Української Народної Республіки. Першим керівником департаменту дошкільного виховання та позашкільної освіти у 1918-1920 роках була Софія Русова. Вона писала: "Позашкільна освіта ставить собі метою – дати всьому народові в країні гармонійний культурний розвиток, який дасть кожній людині певну свідомість своїх громадянських і людських обов'язків" (Русова С. Позашкільна освіта. Засоби її проведення. – К., 1917.) Саме за ініціативою С. Русової розпочався рух позашкільної та виховної роботи з дітьми та молоддю, розвиток мережі позашкільних закладів різних типів. Пропонуємо, запланувати проведення конференцій, семінарів, круглих столів з відповідної тематики.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

№1/9-105 від 13 лютого 2012 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
управління освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

Щодо збереження мережі позашкільних навчальних закладів

Міністерство стурбоване скороченням мережі позашкільних навчальних закладів після прийняття рішень місцевими органами влади про організацію виконання місцевих бюджетів у 2012 році. У ряді областей з метою економії коштів вдалися до реорганізацій, об'єднання позашкільних закладів, що вказує на тенденцію до їх "прихованої" ліквідації.

Такі дії органів місцевої влади грубо порушують статтю 9 Закону України "Про позашкільну освіту" в частині збереження комунальних позашкільних навчальних закладів без права їх перепрофілювання, злиття, закриття, призводять до зменшення охоплення дітей гуртковою роботою та змістовним дозвіллям, що може стати причиною підвищення рівня дитячої злочинності і правопорушень, зростання бездоглядності. Крім того, внаслідок подібних реорганізацій, як правило, відбувається скорочення робочих місць та втрата кваліфікованих кадрів, передача приміщень закладів освіти для використання не за призначенням.

Поспішність і необґрунтованість рішень місцевих органів влади, які приймаються без урахування демографічної ситуації, освітніх потреб і запитів населення, думки територіальної громади, створюють нездорову соціальну напругу в суспільстві та формують хибну громадську думку щодо недосконалості державної освітньої політики.

Зазначене свідчить також про невиконання місцевими органами влади Указу Президента України від 30 вересня 2010 року [№ 927](#) "Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді", а також завдань та заходів Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року, затвердженої

постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. [№ 785](#), основною метою яких є вдосконалення позашкільної освіти шляхом надання їй належної державної підтримки, зокрема, з боку облдержадміністрацій, - збереження і розширення мережі позашкільних навчальних закладів та створення їх філій.

З урахуванням викладеного, просимо взяти під особистий контроль ситуацію в регіоні стосовно функціонування позашкільних навчальних закладів, вжити вичерпних заходів щодо недопущення їх ліквідації або реорганізації.

Про наміри місцевих органів влади закрити або реорганізувати позашкільні навчальні заклади, а також у разі прийняття ними відповідних рішень просимо терміново інформувати Міністерство.

Заступник Міністра

Б.М. Жебровський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

№ 1/9-382 від 17 травня 2012 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
управління освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

Щодо гігієнічних вимог перевезення залізничним транспортном організованих груп дітей

З метою недопущення порушень вимог до організації перевезень залізничним транспортом організованих груп дітей, що призводить до несвоєчасного виявлення хворих дітей та ускладнює заходи запобігання поширення захворювання серед контактуючих осіб, на прохання Міністерства охорони здоров'я надсилаємо «Гігієнічні вимоги до умов перевезення залізничним транспортом організованих груп дитячих колективів», затверджені Постановою Головного державного санітарного лікаря залізничного транспорту України від 12 квітня 2010 року № 150-ЦСАН для врахування в роботі.

Беручи до уваги, що під час проведення літньої оздоровчої кампанії 2011 року були випадки погіршення санітарно-епідемічної ситуації в Україні, просимо оцінити високий ступінь відповідальності за створення безпечних умов для оздоровлення та відпочинку дітей і довести до відома зазначений документ до всіх осіб, причетних до організації літнього оздоровлення.

Разом з тим, нагадуємо, що у разі виникнення надзвичайних ситуацій стосовно життя та здоров'я дітей під час оздоровчих заходів, необхідно терміново інформувати Міністерство (відділ позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини за т/ф: 044 486-15-35, електронною поштою: a_serednytska@mon.gov.ua).

Додаток на 5 арк.

Заступник Міністра

Б.М. Жебровський

ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ
до умов перевезення залізничним транспортом
організованих дитячих колективів
(до Постанови від 12.04.2010 № 150-ЦСАН)

1. Загальні вимоги

1.1 Дані Гігієнічні вимоги до умов перевезення залізничним транспортом організованих дитячих колективів (далі - Вимоги) розроблені на виконання законів України "Про оздоровлення та відпочинок дітей", "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", з урахуванням Закону України "Про залізничний транспорт", Порядку організації і забезпечення безпеки перевезень організованих груп пасажирів (у т.ч. дітей) з метою безумовного виконання положень, встановлених санітарно-епідеміологічних вимог та забезпечення структурними підрозділами залізниць України в порядку взаємодії з Державною санітарно-епідеміологічною службою на залізничному транспорті України, гарантованого рівня обслуговування організованих груп дітей під час перевезення залізничним транспортом, в тому числі на оздоровлення в табори відпочинку та інші оздоровчі заклади, а також проведення туристичних та екскурсійних подорожей (поїздок) тощо.

1.2. Вимоги скеровані на попередження несприятливої дії на організм дітей шкідливих чинників і умов, пов'язаних з перебуванням на стаціонарних об'єктах зон обслуговування пасажирів (вокзалів, станцій) і на шляху прямування.

1.3. Контроль за виконанням вимог здійснюється закладами та посадовими особами державної санітарно-епідеміологічної служби на залізничному транспорті України.

2. Гігієнічні вимоги до підготовки пасажирських вагонів для перевезень організованих дитячих колективів

2.1. Відповідні служби залізниць:

2.1.1. Здійснюють своєчасну розробку та узгодження розкладів руху пасажирських поїздів, які призначаються для перевезення організованих дитячих колективів, при необхідності організують збільшення схем составів поїздів понад установлені для забезпечення прийнятих заявок на перевезення організованих дитячих колективів.

2.1.2. Здійснюють встановленим порядком призначення спеціальних і додаткових пасажирських поїздів (причіпних вагонів) для перевезення організованих дитячих колективів.

2.1.3. При формуванні составів і причіпних груп вагонів для перевезення організованих дитячих колективів використовувати пасажирські вагони підвищеного комфорту з мінімальними строками служби й технічним станом, що

відповідає санітарно-гігієнічним вимогам, особливу увагу приділяти справності: санвузлів, систем вентиляції, кондиціонування, електроустаткування й водопостачання, забезпеченню якісною питною водою, наявності достатньої кількості миючих та дезінфікуючих засобів, наявності укомплектованих медичних аптечок першої допомоги та аварійної, епідукладки, достатньої кількості з'ємного інвентаря, постільної білизни, постільних принадлежностей; з урахуванням конструктивних особливостей забезпечувати пасажирські вагони ременями безпеки для верхніх полиць.

2.1.4. Постійно діючі комісії у пунктах формування та екіпірування поїздів із залученням представників служб, в тому числі держсанепідслужби на залізничному транспорті України, здійснюють контроль готовності спеціальних пасажирських составів (причпних вагонів) для перевезення організованих дитячих колективів безпосередньо в пунктах формування поїзда із оформленням результатів перевірки актом.

2.1.5. При оформленні проїзних документів для проїзду організованих дитячих колективів телеграфно інформувати відповідні служби залізниць України та заклади державної санітарно-епідеміологічної служби на залізничному транспорті України, залізниці висадки і залізниці формування поїзда (причпних вагонів) щодо організації безпечних умов посадки, проїзду, висадки пасажирів.

2.1.6. Здійснюють ретельний підбір працівників поїзних бригад із числа досвідчених працівників, забезпечують їхнє обов'язкове санітарно-гігієнічне навчання, забезпечують норми обслуговування пасажирських вагонів поїзними бригадами на шляху прямування.

2.1.7. Інструктують поїзні бригади про необхідність інформування керівників організованих груп дітей та їхніх супроводжуючих про фактори ризику й міри щодо їх попередження відповідно до правил поведінки громадян на залізничному транспорті.

2.1.8. Забезпечують оформлення проїзних документів для організованих дитячих колективів за заявками тільки при наявності офіційного підтвердження організаторами поїздки медичного супроводу.

2.1.9. Організують інформування населення і організацій (у т.ч. через засоби масової інформації, шляхом виготовлення і видачі спеціальних пам'яток) про порядок і терміни подачі заявок на перевезення організованих дитячих колективів і формування планів перевезень організованих груп, про профілактичні заходи щодо забезпечення безпеки дітей на вокзалах і в поїздах.

2.2. Організатори колективного відпочинку та оздоровлення дітей:

2.2.1. Формують і затверджують склад групи дітей для перевезення на оздоровлення в табори відпочинку та інші оздоровчі заклади, а також проведення туристичних та екскурсійних подорожей (поїздок) не пізніше, як за два дні до від'їзду.

2.2.2. Кожну групу забезпечують особою, яка її супроводжує. Кількість супроводжуючих осіб повинна відповідати вимогам ст. 28 Закону України "Про оздоровлення та відпочинок дітей". Особа (особи), що супроводжує(ють) дітей,

повинна(і) мати медичну довідку, що вона(и) не була(и) в контактi з інфекційними хворими. На кожну групу додатково призначається один медичний працівник.

2.2.3. Перед відправленням групи дітей для перевезення на оздоровлення в табори відпочинку та інші оздоровчі заклади, а також проведення туристичних та екскурсійних подорожей (поїздок) тощо, особи, які супроводжують дітей під час їхнього перевезення, повинні пройти інструктаж з питань безпеки та гігієнічних вимог та щодо заборони вживання продуктів харчування, придбаних в місцях несанкціонованої торгівлі ("з рук") на перонах, станціях, вокзалах.

2.2.4. Особи, які супроводжують дітей, несуть персональну відповідальність (згідно ст. 28 Закону України "Про оздоровлення та відпочинок дітей") за життя і здоров'я дітей до передачі їх працівникам відповідного дитячого закладу оздоровлення та відпочинку чи батькам або іншим законним представникам.

2.3. Заклади Державної санітарно-епідеміологічної служби на залізничному транспорті України:

2.3.1. В пунктах формування та екіпірування поїздів у складі постійно діючих комісій повинні здійснювати контроль готовності спеціальних пасажирських составів (причіпних вагонів) для перевезення організованих дитячих колективів. Особливу увагу приділяти справності санвузлів, систем вентиляції, кондиціонування, електроустаткування й водопостачання, забезпеченню якісною питною водою, можливості дотримання температурного режиму, якості чайної продукції, напоїв, що видаються в поїзди перед рейсом, та їх відповідність погодженому асортиментному переліку, наявності достатньої кількості миючих та дезінфікуючих засобів, дозволених до використання на залізничному транспорті, інструкцій до їх застосування, наявності укомплектованих медичної та аварійної аптечок, епідкладки, достатній кількості з'ємного інвентаря, постільної білизни належної якості, постільних приналежностей, умовам для зберігання чистої та брудної білизни, відсутності побутових комах та гризунів та ін. із оформленням результатів перевірки актом загальної форми. В разі виявлення порушень, такий вагон або состав не випускається в рейс до усунення всіх виявлених недоліків.

2.3.2. Проводити позапланові інструктажі членів поїзних бригад та супроводжуючих осіб відповідно до гігієнічних вимог, щодо заборони придбання "з рук" в місцях несанкціонованої торгівлі на перонах, станціях, вокзалах продуктів харчування.

2.3.3. В разі виявлення серед призначених в рейс членів поїзних бригад осіб, які не пройшли періодичний медичний огляд та/або гігієнічне навчання, про що свідчать відмітки в особовій медичній книжці встановленого зразка (ф. 1 ОМК) , вони відсторонюються від роботи до усунення порушень.

3. Вимоги до умов перевезення організованих дитячих колективів на шляху прямування:

3.1. Відповідні служби залізниць:

3.1.1. Зобов'язують начальників пасажирських поїздів та бригадирів поїздів підвищеного комфорту, що здійснюють перевезення організованих дитячих колективів, завчасно інформувати телеграфом найближчі пункти технічного обслуговування, а також пункти формування й обороту поїздів у разі необхідності виконання ремонту вагонів, екіпірування їх водою і паливом.

3.1.2. Організують на вокзалах посадкові бригади для забезпечення безпечної посадки і висадки організованих дитячих колективів. Створюють безпечні та комфортні умови для перебування груп дітей на вокзалах та залізничних станціях. В разі необхідності забезпечують можливість надання медичної допомоги в медичних пунктах вокзалів.

3.1.3. На станціях масової посадки-висадки організованих дитячих колективів передбачають необхідне збільшення часу стоянки поїздів з наступним уведенням їх у графік руху поїздів.

3.1.4. Установлюють диспетчерський контроль за проходженням пасажирських поїздів з організованими групами дітей.

3.1.5. Під час проїзду організованих дитячих колективів забезпечують супроводження пасажирських поїздів працівниками міліції.

3.1.6. У разі виявлення хворого або підозрілого на захворювання на шляху прямування члени поїзних бригад забезпечують інформування працівників медичних пунктів та санітарно-контрольних пунктів, найближчих по ходу проходження залізничних станцій і вокзалів, про випадки захворювань і травм у дітей для організації зустрічі поїзда педіатричною медичною бригадою або спеціалізованою бригадою швидкої допомоги. При необхідності відправлення травмованої або захворілої дитини в стаціонарну медичну установу неспеціалізованим автотранспортом забезпечують медичний супровід. У разі виявлення хворого або підозрілого на інфекційне захворювання на шляху прямування, провідник, згідно інструкції, повинен ізолювати хворого, провести дезінфекцію місця, яке він займав, відповідно до схеми оповіщення сповістити співробітників медичних пунктів, вокзалів та санітарно-контрольних пунктів на шляху прямування.

3.1.7. При необхідності забезпечують естафетний медичний супровід (спостереження) захворілих або постраждалих дітей для своєчасного надання їм медичної допомоги.

3.1.8. Для надання у разі необхідності пасажирам у поїзді невідкладної медичної допомоги начальники пасажирських поїздів або бригадири поїздів підвищеного комфорту забезпечують організацію посадки бригади медичних працівників з оформленням акту, засвідченого підписами начальника пасажирського поїзда (бригадира поїзда підвищеного комфорту), керівника, який супроводжує групу дітей і бригади медичних працівників із зазначенням причини посадки медичних працівників, назви залізничних станцій посадки і висадки. Копія зазначеного акту видається бригаді медичних працівників для проїзду у зворотному напрямку до місця розташування медичної установи.

3.2. Організатори колективного відпочинку та оздоровлення дітей:

3.2.1. Забезпечують дотримання членами організованого дитячого колективу вимог безпеки для користування залізничним транспортом на вокзалах, станціях, під час посадки-висадки та на шляху прямування.

3.2.2. Обмежують, по можливості, пересування членів дитячої групи у вагонах, між вагонами, на перонах без крайньої потреби.

3.2.3. Контролюють гігієнічні умови вживання продуктів харчування членами групи, їх безпечність та якість.

3.2.4. Забезпечують негайне інформування провідника в разі виявлення захворілої дитини в складі групи. Надалі виконують розпорядження провідника під час проведення дій, спрямованих на запобігання поширення захворювання на інших пасажирів.

3.2.5. Контролюють дотримання членами групи особистої гігієни.

3.3. Заклади Державної санітарно-епідеміологічної служби на залізничному транспорті України:

3.3.1. Контролюють дотримання санітарно-гігієнічних вимог членами поїзних бригад, передбачених чинними нормативними документами, на шляху прямування.

3.3.2. Здійснюють контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних та протиепідемічних вимог на шляху прямування в межах своєї ділянки з естафетною передачею до кінцевого пункту призначення.

3.3.3. В разі виявлення на шляху прямування хворого або підозрілого на інфекційне захворювання, координують дії членів поїзної бригади при проведенні всіх передбачених інструкцією дій для запобігання поширення захворювання серед пасажирів. Забезпечують проведення заключної дезінфекції місця, де перебував хворий, після його ізоляції в лікувально-профілактичний заклад. Збирають відомості про осіб, що контактували з хворим, в подальшому передають дані відповідно до схеми подання екстрених повідомлень для здійснення контролю стану здоров'я за місцем проживання.

3.3.4. При виявленні порушень чинного санітарного законодавства вживають адміністративно-запобіжні заходи відповідно до вимог та в межах своїх повноважень.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

№ 1/9-530 від 27 липня 2012 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
управління освіти і науки обласних,
Київської і Севастопольської
міських державних адміністрацій
Інституту післядипломної педагогічної освіти

Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи

Становлення громадянського суспільства в Україні можливе лише за умови трансформації етнічної спільноти у суспільно-політичну, об'єднану спільними цінностями і пріоритетами.

Новий 2012-2013 навчальний рік починається в умовах, коли однією з провідних ідей навчально-виховного процесу є оптимізація виховного простору у відродженні національних традицій, забезпечення освітніх потреб національних меншин та народів.

Згідно з Конституцією України (ст. 53) "громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства".

Права громадян України – представників всіх національностей, та гарантії цих прав зафіксовані у Декларації про державний суверенітет України, базовому Законі України "Про національні меншини в Україні", законах "Про мови в Українській РСР", "Про освіту", "Про друковані засоби масової інформації", "Про об'єднання громадян", "Про громадянство" тощо.

Окрім того, законодавча база в освітній галузі щодо прав національних меншин посилюється іншими законами та нормативно-правовими документами: ["Про дошкільну освіту"](#), ["Про загальну середню освіту"](#), ["Про позашкільну освіту"](#), ["Про професійно-технічну освіту"](#), ["Про вищу освіту"](#) тощо.

Перспективи розвитку освіти народів різних національностей залежать, насамперед, від тих умов розвитку їх мови та культури, які існують в тому чи іншому регіоні країни. Українське законодавство і практика регулювання етнонаціональних процесів у всіх сферах діяльності сформовано нашою державою відповідно до міжнародних норм та рекомендацій, викладених у Загальній декларації прав людини, Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин, Європейській хартії регіональних мов або мов меншин, Гаазьких рекомендаціях Верховного Комісара ОБСЄ щодо прав національних меншин на освіту та інших документах.

Так, стаття 2 (1) Декларації ООН з прав осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин, проголошує право національних меншин "користуватися своєю мовою в приватному житті і без будь-якої дискримінації".

У статті 6 Рамкової конвенції про захист національних меншин зафіксовано: держави-учасниці заохочують атмосферу терпимості та міжкультурного діалогу і вживають заходів до поглиблення взаємоповаги, взаєморозуміння та співробітництва між усіма особами, що проживають у межах їх території, незалежно від етнічної, культурної, мовної або релігійної самобутності цих осіб, зокрема в галузях освіти, культури та засобів масової інформації.

Актуальною проблемою сучасної педагогічної практики є полікультурне виховання дітей, що ґрунтується на принципах рівності і недискримінації у всебічному розвитку особистості та на створенні навчальним закладом умов для збереження і розвитку національних мов та культур.

Полікультурність майбутнього громадянина виховується не тільки і не стільки під час навчального процесу. Мова йде про встановлення доброзичливих, позитивних взаємовідносин між учнями різних національностей, відпрацювання навичок поведінки, які базуються на розумінні, терпимості, компромісі, самоповазі та повазі до оточуючих. У вирішенні зазначених завдань важливу роль відіграє позакласна робота.

Створення розгалуженої системи гурткової роботи в загальноосвітніх навчальних закладах сприятиме реалізації пріоритетних завдань в галузі етнонаціональних відносин.

Позакласна робота в умовах полікультурного середовища передбачає організацію та проведення заходів спрямованих на міжкультурне взаєморозуміння: виховні години з використанням методики "занурення в національну культуру", години етнонаціонального спілкування, зустрічі з письменниками, відкриті діалоги, фестивалі національностей, дні національної культури, форум-театри, конкурси читців, творчих робіт, дослідницька діяльність учнів з вивчення традицій, історії, культури – це той невеликий перелік форм роботи, що забезпечать полікультурне виховання особистості з активною громадською позицією.

Виховання толерантності в людських взаємовідносинах, формування культури міжетнічних стосунків – одне із головних завдань, що ставить у своїй

діяльності шкільні бібліотеки. В бібліотеці повинні бути створенні сприятливі умови для міжетнічного спілкування, спілкування рідними мовами, вивчення літератури авторів різних національностей. Виставки художньої літератури, створення літературних куточків "Літературне розмаїття", проведення бібліотечних уроків за темами: "Взаємодія культур", "Джерела толерантності", "Пізнай свою країну", "Обери друга", "День національної літератури", "Добрі сусіди", "Єдність у розмаїтті", "Жива бібліотека" тощо. На уроках можуть звучати вірші, уривки з творів авторів – представників мовного розмаїття регіону.

Ефективною формою ознайомлення з літературою авторів різних національностей може стати організація літературних читань, постійно діючих бібліотечних виставок, в рамках яких проводити дискусійні клуби із запрошенням сучасних письменників, поетів, діячів культури.

Одним із цікавих напрямків у цій роботі може бути створення пересувних літературних стендів. Наприклад при створенні пересувних літературних стендів, враховуючи, що інтегровані курси "Література" (національної меншини та світова) вивчаються паралельно з українською літературою, особливу увагу можна приділити взаємодії різних культур та в доступній для учнів формі розкривати міжлітературні зв'язки, виявляти роль українських письменників і перекладачів у творчості майстрів інших народів та навпаки. Підкреслювати також взаємозв'язки різних літератур, особливо тих народів, які мешкають на теренах України з іншими видами мистецтв, зважаючи, що літературний текст як факт мистецтва відображає ознаки конкретної культурної епохи, її філософські концепції. Знайомство з літературними творами на тлі широкого культурологічного контексту сприятиме осмисленню фундаментальних цінностей загальнолюдської культури.

Питання полікультурного виховання мають обговорюватись на наукових конференціях, ділових зустрічах, семінарах для педагогічних працівників за орієнтованою тематикою: "Виховання полікультурної багатомовної особистості", "Полікультурна освіта і виховання", "Виховання особистості в полікультурному суспільстві", "Полікультурний педагог".

Органічне поєднання національного і загальнолюдського - це необхідна передумова розвитку і збагачення кожної культури. У процесі взаємодії різних культур створюються нові культурні цінності. Подолання міжетнічних, міжконфесійних, міжособистісних суперечностей в державі, в першу чергу, має служити дотриманню прав людини на вільний вибір світоглядних переконань, вміння жити в багатонаціональному суспільстві.

Новий навчальний рік у навчальних закладах України розпочнеться з урочистостей, присвячених Дню знань. Використання розмаїття етнічних культурних надбань регіонів нашої країни: пісні, вірші, танці різних національностей - прикрасить свято та надасть можливість скористатись нагодою ознайомлення з особливостями національного складу України.

Заступник Міністра

Б.М. Жебровський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

27.05.2013 № 591

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 червня 2013 р.
за № 941/23473

Про затвердження Положення про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів

Відповідно до статей 4, 6 і 15 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою формування здорового способу життя та пропаганди спортивного туризму серед дітей, підвищення рівня спортивної майстерності дітей та молоді **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
27.05.2013 № 591

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 червня 2013 р.
за № 941/23473

ПОЛОЖЕННЯ
про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування
серед вихованців позашкільних навчальних закладів

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Чемпіонату України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів (далі - Чемпіонат), його організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі в Чемпіонаті і визначення переможців.

2. Основними завданнями Чемпіонату є:

організація змістовного активного відпочинку дітей;
популяризація здорового способу життя та пропаганда спортивного орієнтування серед дітей;

підвищення рівня спортивної майстерності учасників Чемпіонату;
визначення найсильніших спортсменів та спортивних команд.

3. Чемпіонат проводиться в три етапи:

I (перший) етап - районний (міський);

II (другий) етап - обласний (в Автономній Республіці Крим - республіканський, у містах Києві та Севастополі - міські);

III (третій) етап - всеукраїнський.

4. Безпосередня організація та проведення III етапу Чемпіонату здійснюються Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді та позашкільним навчальним закладом, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводиться Чемпіонат.

5. III етап Чемпіонату проводиться в непарні роки. Місце та строки проведення III етапу Чемпіонату визначаються в плані міжнародних та всеукраїнських заходів з учнівською та студентською молоддю, які затверджуються наказом Міністерства освіти і науки України. Програму проведення III етапу Чемпіонату визначає Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді відповідно до цього Положення.

6. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - органи управління освітою) відповідно

визначають періодичність та строки проведення та відповідно до цього Положення розробляють правила (умови) проведення I, II етапів Чемпіонату, якими визначається кількісний склад, місце та інші питання проведення Чемпіонату з урахуванням місцевих можливостей.

II. Учасники Чемпіонату

1. До участі у Чемпіонаті допускаються учасники, які мають необхідну спортивну кваліфікацію.

Вік учасників, які беруть участь в III етапі Чемпіонату, визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. До участі в III етапі кожного Чемпіонату від Автономної Республіки Крим, областей України, міст Києва та Севастополя, Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді допускається по одній команді.

3. Склад команд для участі в III етапі Чемпіонату визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді для кожного окремого Чемпіонату, виходячи з правил (умов) проведення Чемпіонату та фінансово-організаційних можливостей.

4. Вік учасників та склад команд для участі в I та II етапах Чемпіонату визначаються наказами органів управління освітою.

5. Представники та тренери команд забезпечують безпеку життя і здоров'я членів команд.

III. Програма Чемпіонату

1. Програма III етапу кожного Чемпіонату (перелік дистанцій) визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. Програми I та II етапів Чемпіонату визначаються наказами органів управління освітою з урахуванням програми III етапу та місцевих можливостей.

IV. Документація та строки її подання

1. Після прибуття на місце проведення III етапу Чемпіонату подаються: іменна заявка команди; паспорти учасників, яким на час відкриття Чемпіонату виповнилося 16 років (для осіб молодше 16 років - свідоцтво про народження або проїзний документ дитини);

для учасників, які за віком не мають паспортів або проїзних документів дитини, - учнівські квитки за поточний навчальний рік (у разі проведення Чемпіонату під час літніх канікул - за попередній навчальний рік) або студентські квитки;

посвідчення про присвоєння спортивного розряду (звання) (за наявності); медичні довідки про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

2. Перелік документів, які подаються для участі в I та II етапах Чемпіонату, визначається органами управління освітою.

3. Використання та обробка персональних даних здійснюються відповідно до вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

V. Підведення підсумків та нагородження

1. Порядок підведення підсумків в окремих видах програми III етапу та в загальному заліку Чемпіонату визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. Команди, що посіли 1-е - 3-є місця в загальнокомандному заліку та в окремих видах програми III етапу Чемпіонату, нагороджуються кубками та дипломами Міністерства освіти і науки України.

3. Учасники команд, які посіли 1-е - 3-є місця в окремих видах програми та в загальнокомандному заліку III етапу Чемпіонату, та учасники, які посіли 1-ше - 3-тє місця в особистому заліку (якщо такий передбачений програмою III етапу Чемпіонату) окремо серед юнаків та серед дівчат, нагороджуються дипломами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді та медалями.

4. Тренери команд, що посіли 1-е - 3-є місця у загальнокомандному заліку та в окремих видах програми III етапу Чемпіонату, нагороджуються дипломами Міністерства освіти і науки України.

5. Порядок нагородження переможців I та II етапів Чемпіонату визначається органами управління освіти.

VI. Порядок прийому команд та фінансування

1. Порядок прийому команд, вимоги до них та особливості проведення III етапу Чемпіонату визначаються щороку Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді за погодженням з Міністерством освіти і науки України в межах бюджетних коштів, призначених Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. Витрати на організацію та проведення Чемпіонату здійснюються в межах відповідних асигнувань, а також коштів, не заборонених законодавством.

Директор департаменту

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

28.05.2013 № 615

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 червня 2013 р.
за № 956/23488

Про затвердження Положення про Кубки України з видів спортивного туризму серед юнаків та юніорів

Відповідно до статей 4, 6 і 15 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою формування здорового способу життя та пропаганди спортивного туризму серед дітей, підвищення рівня спортивної майстерності учасників Кубків **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Кубки України з видів спортивного туризму серед юнаків та юніорів](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
28.05.2013 № 615

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 червня 2013 р.
за № 956/23488

ПОЛОЖЕННЯ

про Кубки України з видів спортивного туризму серед юнаків та юніорів

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Кубків України з видів спортивного туризму серед юнаків та юніорів (далі - Кубок), їх організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі в Кубках і визначення переможців.

2. Основними завданнями Кубків є:

організація змістовного активного відпочинку дітей;
популяризація здорового способу життя та пропаганда спортивного туризму серед дітей;

підвищення рівня туристської майстерності учасників Кубків та безпеки проведення туристських подорожей;

зміцнення дружніх зв'язків юних туристів України, виховання в них почуття любові до рідної землі, свого народу;

визначення найсильніших спортсменів та туристських спортивних команд.

3. Безпосередня організація та проведення Кубків здійснюються Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді та позашкільним навчальним закладом, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводяться змагання, що входять до заліку Кубка.

4. Кубки проводяться щороку. Перелік видів спортивного туризму та перелік змагань (етапів Кубка), які враховуються в заліку Кубка, з кожного виду туризму окремо щороку до 10 січня визначає Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

II. Учасники Кубків

1. До участі в Кубках допускаються учасники, які мають необхідну спортивну кваліфікацію.

Вік учасників, які беруть участь у змаганнях Кубка, для кожного виду туризму, з якого проводиться Кубок, щороку визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. До участі в кожному етапі кожного Кубка від Автономної Республіки Крим, областей України, міст Києва та Севастополя, Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді допускається по одній команді. Виходячи з рівня розвитку окремих видів туризму та фінансово-організаційних можливостей, можуть бути допущені додаткові команди регіонів та/або окремих навчальних закладів.

3. Склад команд для участі в кожному етапі кожного Кубка визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді спільно з позашкільним навчальним закладом, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводяться змагання, що входять до заліку Кубка.

4. Персональний склад команди визначається організацією, яка відряджає команду, для кожного етапу Кубка окремо.

5. Представники та тренери команди забезпечують безпеку життя і здоров'я членів команди.

III. Програма Кубків

1. Програма кожного етапу кожного Кубка (перелік дистанцій, їх клас) визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді спільно з відповідним позашкільним навчальним закладом, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводяться змагання, що входять до заліку Кубка. При визначенні переліку дистанцій встановлюється, які з них увійдуть до загального заліку Кубка.

2. Умови проходження дистанцій, орієнтовний перелік технічних етапів, склад команд на окремих дистанціях, перелік необхідного спорядження надсилаються командам після підтвердження їх участі окремо у кожному етапі Кубка.

IV. Документація та строки її подання

1. Попереднє письмове підтвердження про участь в етапах Кубка надсилається на поштову адресу Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (01135, м. Київ-135, а/с 190) до 01 лютого відповідного року.

2. Підтвердження участі команди в етапах Кубка надсилається до позашкільного навчального закладу, який відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводяться змагання, що входять до заліку Кубка, у встановлені строки.

3. Після прибуття на місце проведення кожного етапу Кубка подаються:
іменна заявка команди;
паспорти учасників, яким на час відкриття Кубка виповнилося 16 років (для осіб молодше 16 років - свідоцтво про народження або проїзний документ дитини);

для учасників, які за віком не мають паспортів або проїзних документів дитини, - учнівські квитки за поточний навчальний рік (у разі проведення Кубка під час літніх канікул - за попередній навчальний рік) або студентські квитки; посвідчення про присвоєння спортивного розряду (звання) (за наявності); медичні довідки про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

4. Використання та обробка персональних даних здійснюються відповідно до вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

V. Підбиття підсумків та нагородження

1. Результат у загальнокомандному заліку кожного етапу кожного Кубка визначається за найменшою сумою місць, що посіла команда в окремих видах програми.

2. Порядок підбиття підсумків в окремих видах програми кожного етапу кожного Кубка визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді спільно з позашкільним навчальним закладом, який безпосередньо відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводяться змагання, що входять до заліку Кубка.

3. Команди, що посіли 1-е-3-є місця в загальнокомандному заліку та в окремих видах програми кожного етапу кожного Кубка, нагороджуються кубками та дипломами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

4. Учасники команд, які посіли 1-е-3-є місця в окремих видах програми і в загальнокомандному заліку кожного етапу кожного Кубка, та учасники, які посіли 1-е-3-є місця в особистому заліку (якщо такий передбачений програмою) окремо серед юнаків та серед дівчат, нагороджуються дипломами та медалями Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

5. Тренери команд, що посіли 1-е-3-є місця у загальнокомандному заліку та в окремих видах програми кожного етапу кожного Кубка, нагороджуються дипломами та медалями Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

6. Результат команди на окремій дистанції для загального заліку Кубка визначається за формулою

$$B^k = R^k / R^1 \times \text{Ранг дистанції},$$

де B^k - бали, які отримує команда в залік Кубка;

R^k - абсолютний результат команди, для якої визначається кількість балів до загального заліку Кубка;

R^1 - абсолютний результат команди, яка зайняла 1-е місце;

Ранг дистанції - ранг, визначений відповідно до правил змагань зі спортивного туризму (в балах).

У разі зняття команди з дистанції її результат дорівнює 0.

7. Командний результат у загальному заліку Кубка визначається за сумою результатів команди на окремих дистанціях. Кількість дистанцій, результати

яких враховуються при підбитті підсумків Кубка (залікових дистанцій), визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді, виходячи із загальної кількості дистанцій на етапах Кубка. Кількість залікових дистанцій повинна бути меншою, ніж загальна кількість дистанцій.

8. Команди, що посіли 1-е-3-є місця в загальному командному заліку кожного Кубка, учасники, які посіли 1-е-3-є місця в загальному особистому заліку кожного Кубка (за наявності особистого заліку окремо серед юнаків та дівчат), та їх тренери нагороджуються дипломами Міністерства освіти і науки України.

VI. Порядок прийому команд та фінансування

1. Порядок прийому команд, вимоги до них та особливості проведення етапів Кубків визначаються щороку Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді спільно з відповідним позашкільним навчальним закладом, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводяться змагання, що входять до заліку Кубка.

2. Витрати на організацію та проведення Кубків здійснюються в межах відповідних асигнувань, а також коштів, не заборонених законодавством.

Директор департаменту

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

30.07.2013 № 1047

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 серпня 2013 р.
за № 1427/23959

Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки
[№ 1295 від 31.10.2016](#)}

Відповідно до [Указу Президента України від 30 травня 2012 року № 365](#) "Про відомчі заохочувальні відзнаки" та з метою вдосконалення порядку встановлення і використання відомчих заохочувальних відзнак Міністерства освіти і науки України, визначення їх обґрунтованої кількості **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України](#), що додається.

2. Департаменту роботи з персоналом та керівними кадрами (Некрасса І.А.) забезпечити державну реєстрацію цього наказу в Міністерстві юстиції України.

3. Визнати такими, що втратили чинність:

1) [наказ Міністерства освіти і науки України від 13 липня 2007 року № 605](#) "Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06 серпня 2007 року за № 899/14166.

2) [наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2010 року № 782](#) "Про затвердження Положення про нагородження нагрудним знаком "Гордість і надія України" Міністерства освіти і науки України", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 18 серпня 2010 року за № 700/17995.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

5. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Голови

Комісії державних нагород та геральдики

Д.В. Табачник

Ю. Ладний

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
30.07.2013 № 1047

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
19 серпня 2013 р.
за № 1427/23959

ПОЛОЖЕННЯ про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає перелік установлених Міністерством освіти і науки України (далі - МОН України) відомчих заохочувальних відзнак (далі - відомчі відзнаки), якими нагороджуються працівники апарату міністерства, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери його управління, інші працівники сфери освіти, у тому числі навчальних закладів за кордоном, у яких навчання здійснюється українською мовою, вивчаються українська мова та/або українознавчі предмети, а також вищезазначені особи після виходу на пенсію.

{Пункт 1 розділу I із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 1295 від 31.10.2016](#)}

2. У МОН України встановлені такі відомчі відзнаки:

- 1) Подяка МОН України ([додатки 1, 2](#));
- 2) Грамота МОН України ([додатки 3, 4](#));
- 3) Почесна грамота МОН України ([додатки 5, 6](#));
- 4) нагрудний знак МОН України "Відмінник освіти" ([додатки 7, 8](#));
- 5) нагрудний знак МОН України "Василь Сухомлинський" ([додатки 9, 10](#));
- 6) нагрудний знак МОН України "За наукові та освітні досягнення" ([додатки 11, 12](#)).

3. До нагрудного знака МОН України "Відмінник освіти" (далі - нагрудний знак "Відмінник освіти") нагородженому видається посвідчення до нагрудного знака "Відмінник освіти" ([додатки 13, 14](#)).

4. До нагрудного знака МОН України "Василь Сухомлинський" (далі - нагрудний знак "Василь Сухомлинський") нагородженому видається посвідчення до нагрудного знака "Василь Сухомлинський" ([додатки 15, 16](#)).

5. До нагрудного знака МОН України "За наукові та освітні досягнення" (далі - нагрудний знак "За наукові та освітні досягнення") нагородженому видається посвідчення до нагрудного знака "За наукові та освітні досягнення" ([додатки 17, 18](#)).

6. Нагородження відомчими відзнаками проводиться:

за особисті трудові досягнення у професійній, службовій діяльності, бездоганну працю та особисті заслуги під час виконання службових обов'язків,

пов'язаних з формуванням та забезпеченням реалізації державної політики у сфері освіти і науки, вагомий особистий внесок у розвиток освітньої галузі за підсумками навчального року та високі результати атестації педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників;

з нагоди професійних свят;

з нагоди ювілеїв підприємств, установ, організацій.

{Пункт 7 розділу I виключено на підставі Наказу Міністерства освіти і науки № 1295 від 31.10.2016}

8. Особи, зазначені у пункті 1 цього розділу, не можуть бути повторно нагороджені одним і тим самим нагрудним знаком МОН України.

9. Гранична кількість відомчих відзнак, якими можуть бути нагороджені особи, зазначені в пункті 1 цього розділу, протягом календарного року не може перевищувати:

Подяк - 17 282 одиниць;

Грамот - 14 335 одиниць;

Почесних грамот - 14 235 одиниць;

нагрудного знака "Відмінник освіти" - 7693 одиниць;

нагрудного знака "Василь Сухомлинський" - 2747 одиниць;

нагрудного знака "За наукові та освітні досягнення" - 1000 одиниць.

10. Подяка МОН України є відомчою відзнакою, яка запроваджується для відзначення педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників, державних службовців, працівників підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління МОН України, інших працівників сфери освіти, які зробили вагомий внесок у розвиток сфери освіти і науки, мають стаж роботи у зазначеній сфері не менше одного року та раніше були відзначені місцевими органами виконавчої влади, керівниками вищих навчальних закладів, за ініціативу та наполегливість, сумлінне виконання службових обов'язків та професійні досягнення, пов'язані з реалізацією державної політики у сфері освіти і науки.

11. Грамота МОН України є відомчою відзнакою, яка запроваджується для відзначення педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників, державних службовців, працівників підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління МОН України, інших працівників сфери освіти, які зробили вагомий внесок у розвиток сфери освіти і науки, мають стаж роботи у сфері не менше двох років та раніше заохочувались Подякою МОН України, за високі виробничі та наукові досягнення, плідну наукову, науково-педагогічну та педагогічну діяльність, досягнуті успіхи у справі навчання та виховання підростаючого покоління.

12. Почесною грамотою МОН України відзначаються педагогічні, наукові та науково-педагогічні працівники, державні службовці, працівники підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління МОН України, які зробили вагомий внесок у розвиток сфери освіти і науки, мають стаж роботи у зазначеній сфері не менше трьох років та раніше заохочувались Грамотою МОН України, за зразкове виконання службових обов'язків, високий

професіоналізм, ефективне сприяння формуванню та забезпеченню реалізації державної політики у сфері освіти і науки, успішну координацію діяльністю підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління МОН України.

13. Нагрудним знаком "Відмінник освіти" відзначаються педагогічні, наукові та науково-педагогічні працівники, державні службовці, інші працівники сфери освіти, які зробили вагомий внесок у розвиток сфери освіти і науки, мають стаж роботи у зазначеній сфері освіти не менше п'яти років та вже нагороджені Почесною грамотою МОН України, за значний особистий внесок у розвиток освіти і науки, плідну педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, професійну та наукову підготовку учнівської та студентської молоді, організацію навчальної, виховної, науково-методичної та науково-дослідної роботи, координацію діяльності педагогічних, виробничих колективів, ефективне керівництво закладами та установами освіти, організацію наукового і методичного забезпечення навчальних закладів та установ освіти, впровадження управлінських новацій, підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та наукових кадрів, спеціалістів галузей економіки України.

14. Нагрудним знаком "Василь Сухомлинський" відзначаються педагогічні та науково-педагогічні працівники, державні службовці, інші працівники сфери освіти, які зробили вагомий внесок у розвиток сфери освіти і науки, мають стаж роботи у зазначеній сфері освіти не менше десяти років та вже нагороджені нагрудним знаком "Відмінник освіти", досягли визначних успіхів у виховній, навчальній, навчально-виховній, навчально-виробничій роботі, навчально-методичному забезпеченні загальної середньої та професійно-технічної освіти, розробці програм розвитку загальної середньої та професійно-технічної освіти, організації навчально-методичної та науково-методичної роботи, підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів, розвитку педагогічної освіти, створенні високоякісних підручників і навчальних посібників, впровадженні сучасних методів теорії і практики навчання і виховання, визначенні перспектив та напрямів розвитку загальної середньої та професійно-технічної освіти.

15. Нагрудним знаком "За освітні та наукові досягнення" відзначаються наукові, науково-педагогічні працівники, державні службовці, інші працівники сфери освіти, які зробили вагомий внесок у розвиток зазначеної сфери освіти і науки, мають стаж роботи у сфері освіти не менше десяти років та вже нагороджені нагрудним знаком "Відмінник освіти", за бездоганну працю та особисті заслуги під час виконання службових обов'язків, пов'язаних з формуванням та забезпеченням реалізації державної політики у сфері освіти і науки, досягли визначних успіхів у науковій та науково-педагогічній діяльності, науково-методичному забезпеченні вищої освіти, здійсненні аналітично-прогностичної діяльності, визначенні перспектив та напрямів розвитку вищої освіти, розробці програм розвитку вищої освіти, проведенні моніторингу якості освіти, підготовці кадрів вищої кваліфікації; організації та координації наукової,

науково-методичної та науково-дослідної роботи, підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації наукових та науково-педагогічних кадрів.

II. Порядок представлення до нагородження

1. Висунення кандидатур, які представляються до заохочення відомчими відзнаками, здійснюється відкрито за основним місцем роботи і оформляється поданням про нагородження, що має містити інформацію про підстави для порушення клопотання про нагородження (далі - подання).

2. Подання вносяться на ім'я Міністра освіти і науки України заступниками Міністра освіти і науки України, Міністром освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, керівниками структурних підрозділів апарату МОН України, навчальних закладів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери його управління, структурних підрозділів з питань освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій за основним місцем роботи.

3. Висунення кандидатур Міністра освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, керівників структурних підрозділів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій з питань освіти і науки, які представляються до заохочення відомчими відзнаками, здійснюється відповідно за ініціативи Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій або Колегії Міністерства освіти і науки України. Колегія Міністерства освіти і науки України може вносити на розгляд Міністра пропозиції про заохочення відомчими відзнаками працівників та інших осіб без наявності попередньої відзнаки та дотримання строків стажу роботи на посадах працівників, встановлених пунктами 10-15 цього Положення.

{Пункт 3 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1295 від 31.10.2016}

4. Подання подаються до МОН України не пізніше ніж за два місяці до запланованої дати нагородження.

5. До подання додаються:

нагородний лист для представлення на відзначення відомчими відзнаками (додаток 19), у якому визначаються конкретні заслуги особи, що стали підставою для порушення клопотання, із зазначенням назв нагород та відзнак, якими було відзначено претендента на відомчу відзнаку, дати й номера документа, що підтверджує нагородження. Нагородний лист на кожну особу готується за основним місцем роботи в одному примірнику, оформлюється друкованим текстом на аркушах формату А4 і підписується керівником підприємства, установи, організації та головою ради (зборів) трудового колективу (у разі їх наявності). Підписи затверджуються печаткою підприємства, установи, організації. Усі графи є обов'язковими для заповнення. Нагородні листи складаються в алфавітному порядку згідно з поданням;

копії документів, що засвідчують нагородження відомчими та іншими відзнаками;

копія першої сторінки паспорта, завірена керівником кадрової служби;
копії відповідних сторінок трудової книжки, де внесено дані про заохочення;

довідка про економічну ефективність та результативність показників фінансово-господарської діяльності підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління МОН України, якщо до нагородження представляється його керівник;

згода осіб, які представляються до заохочення відомчими відзнаками, на обробку їх персональних даних.

Усі документи подаються в одному примірнику, а подання та нагородний лист також додаються і на електронних носіях.

6. Нагородні листи та інші документи щодо нагородження, подані з порушенням вимог цього Положення, розгляду не підлягають.

7. За достовірність відомостей, зазначених у поданні та нагородному листі, дотримання порядку щодо форми та строків подання всіх документів відповідає керівник, який вносить пропозицію щодо заохочення відомчими відзнаками та підписує нагородний лист.

8. Рішення про відзначення приймає Міністр освіти і науки України, а у разі його відсутності - особа, що виконує його обов'язки.

9. Відзначення відомчою відзнакою проводиться наказом МОН України.

10. Проект наказу МОН України готується департаментом роботи з персоналом та керівними кадрами МОН України.

III. Порядок вручення відомчих відзнак

1. Відомчі відзнаки вручаються в урочистій обстановці Міністром освіти і науки України або за його дорученням заступниками Міністра освіти і науки України, Міністром освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, керівниками структурних підрозділів з питань освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій та керівниками підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління МОН України.

2. У трудовій книжці та особовій справі нагородженого робиться запис згідно з чинним законодавством.

3. Особам, нагородженим нагрудним знаком, вручається посвідчення.

4. Якщо нагородження проводиться не Міністром освіти і науки України, то під час нагородження складається [протокол вручення відомчих заохочувальних відзнак Міністерства освіти і науки України](#) (додаток 20), який після нагородження протягом семи календарних днів надсилається до Міністерства освіти і науки України.

5. У разі втрати відомчої заохочувальної відзнаки її дублікат не видається.

IV. Порядок носіння нагрудних знаків

Відомчі відзнаки у вигляді нагрудних знаків носяться з правого боку грудей і розміщуються нижче знаків державних нагород України, іноземних

державних нагород. За наявності в особи декількох нагрудних знаків носить не більше трьох таких знаків.

**Директор департаменту
роботи з персоналом
та керівними кадрами**

І.А. Некрасса

Додаток 1
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 1 пункту 2 розділу І)

**ЕСКІЗ
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
Подяки**

Додаток 2
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 1 пункту 2 розділу І)

ОПИС
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України –
Подяки

Подяка Міністерства освіти і науки України (далі - Подяка) має вигляд бланка розміром 210х290 мм. На світло-блакитному фоні Подяки розташована рамка світло-сірого кольору, яка обгорнута темно-синьою стрічкою. У верхній частині Подяки розміщується малий Державний Герб України. Під малим Державним Гербом України розміщено схематичне зображення будівлі Міністерства освіти і науки України. Під зображенням будівлі розміщено текст жовтими літерами - "МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ", під текстом великими жовтими літерами - "ПОДЯКА". В нижньому лівому кутку бланка передбачено місце для внесення відомостей про дату та номер наказу про нагородження.

Додаток 3
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 1 пункту 2 розділу I)

ЕСКІЗ

**відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
Грамоти**

Додаток 4
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 2 пункту 2 розділу I)

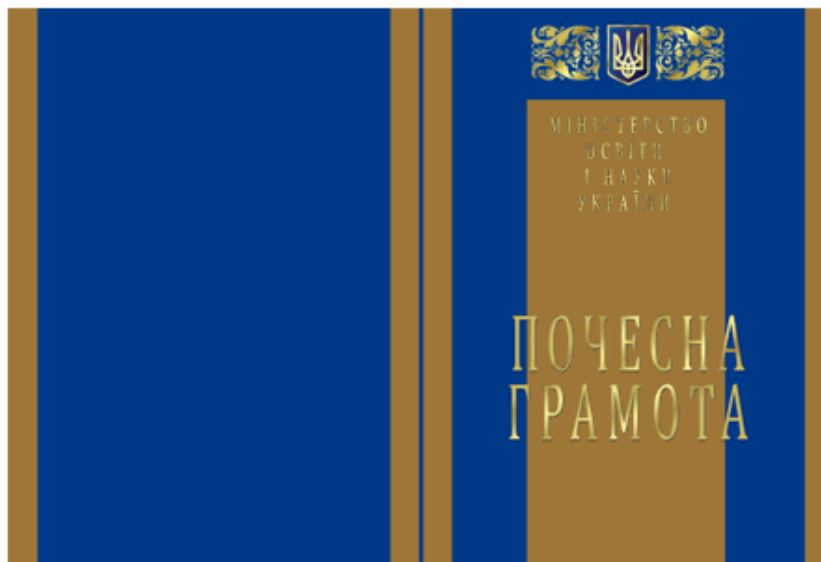
ОПИС

**відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
Грамоти**

Грамота Міністерства освіти і науки України (далі - Грамота) має вигляд бланка розміром 210х290 мм. На світло-блакитному фоні Грамоти розташована рамка світло-сірого кольору, яка обгорнута темно-синьою стрічкою. У верхній частині Грамоти розміщується малий Державний Герб України. Під малим Державним Гербом України розміщено схематичне зображення будівлі Міністерства освіти і науки України. Під зображенням будівлі розміщено текст жовтими літерами - "МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ", під текстом великими жовтими літерами - "ГРАМОТА", нижче чорними літерами - слово "НАГОРОДЖУЄТЬСЯ". У нижньому лівому кутку бланка передбачено місце для внесення відомостей про дату та номер наказу про нагородження.

Додаток 5
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 3 пункту 2 розділу I)

ЕСКІЗ
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
Почесної грамоти

Додаток 6
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 3 пункту 2 розділу І)

ОПИС
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
Почесної грамоти

Почесна грамота Міністерства освіти і науки України має вигляд бланка розміром 200x280 мм. На світло-сірому фоні Почесної грамоти у верхній частині розміщується малий Державний Герб України, з обох боків малого Державного Герба України - стилізоване зображення рослинного візерунка у світло-сірих тонах. Під малим Державним Гербом України розміщено текст жовтими літерами - "МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ", під текстом жовтими великими літерами - "ПОЧЕСНА ГРАМОТА", нижче сірими літерами - слово "НАГОРОДЖУЄТЬСЯ". У нижньому лівому кутку бланка передбачено місце для внесення відомостей про дату та номер наказу про нагородження. З лівої та правої сторін бланка зображено по одній вертикальній стрічці сірого кольору.

Папка до Почесної грамоти Міністерства освіти і науки України (далі - Папка) має вигляд бланка розміром 420x300 мм у розгорнутому вигляді. На лицьовій стороні Папки на темно-синьому фоні - зображення малого Державного Герба України із стилізованим візерунком з обох боків та написом "МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ", яке вміщується на прямокутнику бронзового кольору. Під текстом напис великими літерами - "ПОЧЕСНА ГРАМОТА". Усі написи та візерунки - золотистого кольору. У розгорнутому вигляді на Папці зображено чотири вертикальні стрічки бронзового кольору, дві по центру і по одній по боках. З внутрішнього боку Папка має білий колір. Папка у складеному вигляді має розмір 210x300 мм.

Додаток 7
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 4 пункту 2 розділу I)

ЕСКІЗ
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
нагрудного знака "ВІДМІННИК ОСВІТИ"

Масштаб 1:1

Додаток 8
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 4 пункту 2 розділу I)

ОПИС
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
нагрудного знака "ВІДМІННИК ОСВІТИ"

Відомча заохочувальна відзнака - нагрудний знак "ВІДМІННИК ОСВІТИ" (далі - відзнака) має вигляд ромба, у центрі якого на темно-бордовому фоні розміщується напис у два рядки - "ВІДМІННИК ОСВІТИ". У верхній частині ромба - малий Державний Герб України, у нижній - рельєфне зображення розгорнутої книжки. З усіх боків ромб обрамляють біла та жовта смужки.

На зворотному боці відзнаки - кріплення до одягу.

Усі зображення відзнаки - рельєфні.

Розмір відзнаки - 45x30 мм.

Додаток 9
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 5 пункту 2 розділу I)

ЕСКІЗ
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
нагрудного знака "ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ"

Масштаб 1:1

Додаток 10
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 5 пункту 2 розділу I)

ОПИС
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
нагрудного знака "ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ"

Відомча заохочувальна відзнака - нагрудний знак "ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ" (далі - відзнака) має вигляд овалального медальйона, у центрі якого на білому фоні вміщено рельєфне зображення барельєфа Василя Сухомлинського.

З обох боків медальйон обгортає лавровий вінок. У верхній частині вінка розташований малий Державний Герб України. У нижній частині під зображенням барельєфа - синя стрічка з написом жовтими літерами - "ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ".

На зворотному боці відзнаки - кріплення до одягу.

Усі зображення відзнаки рельєфні.

Розмір відзнаки - 45x37 мм.

Додаток 11
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 6 пункту 2 розділу I)

ЕСКІЗ
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
нагрудного знака "ЗА НАУКОВІ ТА ОСВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ"

Масштаб 1:1

Додаток 12
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(підпункт 6 пункту 2 розділу I)

ОПИС
відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України -
нагрудного знака "ЗА НАУКОВІ ТА ОСВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ"

Відомча заохочувальна відзнака - нагрудний знак "ЗА НАУКОВІ ТА ОСВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ" (далі - відзнака) має вигляд восьмипроменевої зірки жовтого кольору. Між жовтими променями зірки розміщуються стилізовані промені сірого кольору. У центрі зірки розташований медальйон, по колу якого розміщено напис жовтими літерами на синьому фоні - "ЗА НАУКОВІ ТА ОСВІТНІ ДОСЯГНЕННЯ". Між написами "За наукові та освітні" та "досягнення" по колу розміщуються колоски жовтого кольору.

У медальйоні на білому фоні розміщено схематичне зображення мікроскопа, атома, пергаменту, пера та літери "альфа" як символів науки та освіти. У центрі медальйона розміщено малий Державний Герб України.

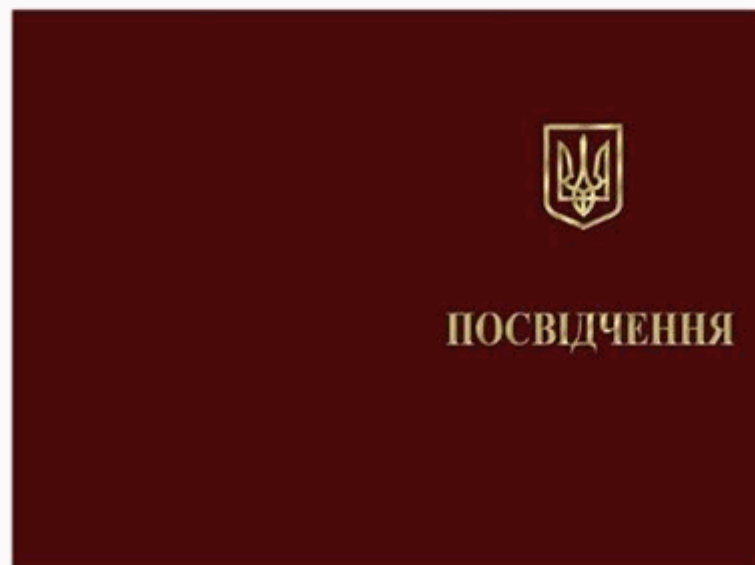
На зворотному боці відзнаки - кріплення до одягу.

Усі зображення відзнаки рельєфні.

Розмір відзнаки - 45x45 мм.

Додаток 13
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 3 розділу I)

ЕСКІЗ
посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "Відмінник освіти"

Додаток 14
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 3 розділу I)

ОПИС
посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "Відмінник освіти"

Посвідчення являє собою прямокутник розміром 75x110 мм, виготовлений із твердого картону в обкладинці темно-бордового кольору, складеного на згин у вигляді книжки.

На обкладинці посвідчення розташовується зображення малого Державного Герба України, під яким зроблено напис великими друкованими літерами жовтого кольору - "ПОСВІДЧЕННЯ". Зображення малого Державного Герба України та напис - золотистого кольору.

У лівій верхній частині внутрішньої площини посвідчення посередині розміщується напис синього кольору у два рядки великими друкованими літерами "Міністерство освіти і науки України".

У центрі лівої частини внутрішньої площини посвідчення розміщено зображення відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "Відмінник освіти".

Нижче під цим зображенням, посередині лівої частини внутрішньої площини посвідчення, в один рядок розміщується напис синього кольору "№ _____".

У правій частині внутрішньої площини посвідчення вгорі вносяться відомості щодо прізвища, ім'я, по батькові нагородженого.

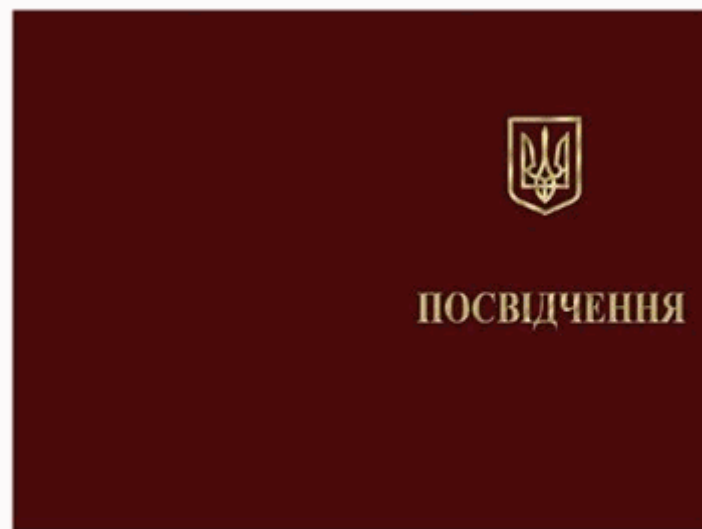
Під цим написом посередині літерами синього кольору в одному рядку виконується напис "НАГОРОДЖЕНО", у другому - "НАГРУДНИМ ЗНАКОМ", у третьому - "Відмінник освіти".

Нижче синім кольором зазначається "Наказ № _____ від "___" _____ 20__ р."

Нижче розміщено напис "Міністр _____" для підпису, під цим написом літери "М.П." - для печатки.

Додаток 15
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 4 розділу I)

ЕСКІЗ
посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "Василь Сухомлинський"

Додаток 16
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 4 розділу I)

ОПИС
посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "Василь Сухомлинський"

Посвідчення являє собою прямокутник розміром 75x110 мм, виготовлений із твердого картону в обкладинці темно-бордового кольору, складеного на згин у вигляді книжки.

На обкладинці посвідчення розташовується зображення малого Державного Герба України, під яким зроблено напис великими друкованими літерами жовтого кольору - "ПОСВІДЧЕННЯ". Зображення малого Державного Герба України та напис - золотистого кольору.

У лівій верхній частині внутрішньої площини посвідчення посередині розміщується напис синього кольору у два рядки великими друкованими літерами "Міністерство освіти і науки України".

У центрі лівої частини внутрішньої площини посвідчення розміщено зображення відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "Василь Сухомлинський".

Нижче під цим зображенням, посередині лівої частини внутрішньої площини посвідчення, в один рядок розміщується напис синього кольору "№ _____".

У правій частині внутрішньої площини посвідчення вгорі вносяться відомості щодо прізвища, ім'я, по батькові нагородженого.

Під цим написом посередині літерами синього кольору в одному рядку виконується напис "НАГОРОДЖЕНО", у другому - "НАГРУДНИМ ЗНАКОМ", у третьому - "Василь Сухомлинський".

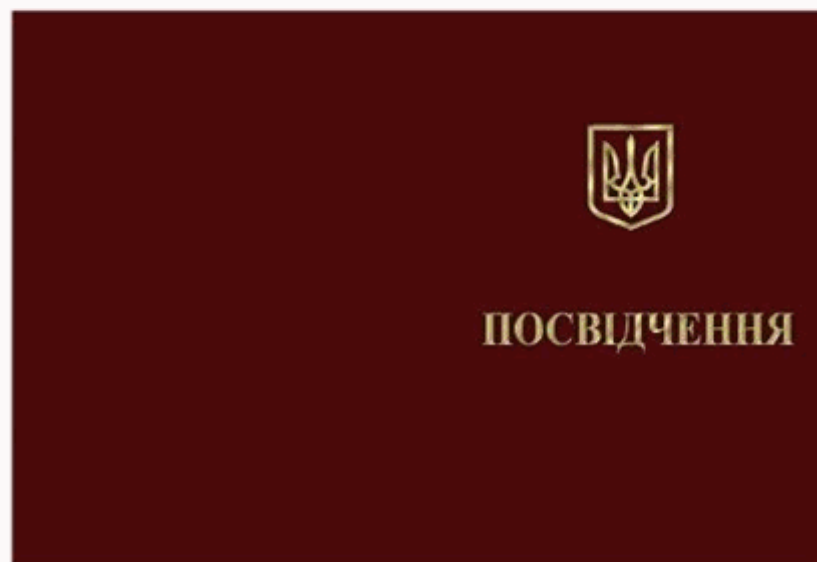
Нижче синім кольором зазначається "Наказ № _____ від " ____ " _____ 20__ р."

Нижче розміщено напис "Міністр _____" для підпису, під цим написом літери "М.П." - для печатки.

Додаток 17
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 5 розділу I)

ЕСКІЗ
посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "За наукові та освітні досягнення"

<p>МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ</p> <p>№ _____</p>	<p>_____ (прізвище) _____ (ім'я) _____ (по батькові)</p> <p>НАГОРОДЖЕНО НАГРУДНИМ ЗНАКОМ «За наукові та освітні досягнення»</p> <p>Наказ № _____ від « _____ » _____ 20__ р.</p> <p>Міністр _____ М.П.</p>
---	---

Додаток 18
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 5 розділу I)

ОПИС
посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "За наукові та освітні досягнення"

Посвідчення являє собою прямокутник розміром 75x110 мм, виготовлений із твердого картону в обкладинці темно-бордового кольору, складеного на згин у вигляді книжки.

На обкладинці посвідчення розташовується зображення малого Державного Герба України, під яким зроблено напис великими друкованими літерами жовтого кольору - "ПОСВІДЧЕННЯ". Зображення малого Державного Герба України та напис - золотистого кольору.

У лівій верхній частині внутрішньої площини посвідчення посередині розміщується напис синього кольору у два рядки великими друкованими літерами "Міністерство освіти і науки України".

У центрі лівої частини внутрішньої площини посвідчення розміщено зображення відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства освіти і науки України - нагрудного знака "За наукові та освітні досягнення".

Нижче під цим зображенням, посередині лівої частини внутрішньої площини посвідчення, в один рядок розміщується напис синього кольору "№ _____".

У правій частині внутрішньої площини посвідчення вгорі вносяться відомості щодо прізвища, ім'я, по батькові нагородженого.

Під цим написом посередині літерами синього кольору в одному рядку виконується напис "НАГОРОДЖЕНО", у другому - "НАГРУДНИМ ЗНАКОМ", у третьому - "За наукові та освітні досягнення".

Нижче синім кольором зазначається "Наказ № _____ від " ____ " _____ 20__ р."

Нижче розміщено напис "Міністр _____" для підпису, під цим написом літери "М.П." - для печатки.

Додаток 19
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 5 розділу II)

НАГОРОДНИЙ ЛИСТ

Додаток 20
до Положення про відомчі
заохочувальні відзнаки
Міністерства освіти і науки України
(пункт 4 розділу III)

ПРОТОКОЛ

**вручення відомчих заохочувальних відзнак Міністерства освіти і науки
України**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

25.02.2013 № 196

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 березня 2013 р.
за № 409/22941

Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль "Україна - сад"

Відповідно до статей 3 і 5 [Закону України "Про загальну середню освіту"](#), статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою формування екологічної та естетичної культури учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський фестиваль "Україна - сад"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки, молоді
та спорту України
25.02.2013 № 196

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 березня 2013 р.
за № 409/22941

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський фестиваль "Україна - сад"

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського фестивалю "Україна - сад" (далі - Фестиваль).

1.2. Фестиваль проводиться щороку з метою відродження садівництва в Україні, підвищення ефективності роботи на шкільних навчально-дослідних ділянках із садівництва, підготовки школярів до активної професійної самореалізації та підвищення рівня трудового виховання учнівської молоді.

1.3. Основними завданнями Фестивалю є:

залучення дітей до активної пізнавальної, трудової та суспільно-корисної роботи;

пошук і підтримка дітей, які виявили здібності до експериментальної та дослідницької роботи в напрямі садівництва;

демонстрація практичних результатів роботи творчих учнівських об'єднань садівничого профілю;

створення умов для творчої самореалізації учнів;

обмін досвідом роботи з організації дослідницької роботи із садівництва;

підвищення фахового рівня педагогічних працівників.

1.4. Фестиваль проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Фестивалю здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

1.6. Інформація про проведення Фестивалю розміщується на офіційному веб-сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.7. Під час проведення Фестивалю обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

II. Учасники Фестивалю

2.1. У Фестивалі беруть участь команди загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

2.2. До складу команди входять 4 особи: 3 учні загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (далі - учасники) та 1 керівник.

2.3. Заміна учасників можлива за рішенням голови оргкомітету після подання керівником команди оновленої заявки з поясненням причин такої заміни.

2.4. У II етапі Фестивалю беруть участь команди, які стали переможцями I етапу.

2.5. Учасники мають право ознайомитися з результатами оцінювання презентацій виставки досягнень творчих учнівських об'єднань садівничого профілю та захисту науково-дослідницьких робіт й одержати пояснення щодо критеріїв і об'єктивності їх оцінювання.

2.6. Учасники зобов'язані дотримуватися вимог цього Положення, програми Фестивалю, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.

III. Порядок і строки проведення Фестивалю

3.1. Фестиваль проводиться у два етапи:

I етап: відбірковий (заочний);

II етап: фінальний (очний).

3.2. Строки, місце проведення I етапу Фестивалю, кількісний склад команд визначаються та затверджуються наказом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевих органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі (далі - орган управління освітою) відповідно до цього Положення з урахуванням місцевих умов.

3.3. Строки та місце проведення II етапу Фестивалю визначаються наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) та повідомляються органам управління освітою не пізніше ніж за один місяць до його початку.

3.4. Для участі у II етапі Фестивалю до організаційного комітету подаються такі документи:

[заявка на участь у Фестивалі](#) за формою згідно з додатком;

копія наказу відповідного органу управління освітою щодо участі команди у Фестивалі;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

науково-дослідницька робота;

учнівський квиток.

3.5. До місця проведення II етапу Фестивалю команди прибувають організовано в супроводі керівника команди. Керівник команди забезпечує безпеку життя і здоров'я дітей, своєчасне оформлення документів щодо участі у

Фестивалі, передбачених пунктом 3.4 цього розділу, а також прибуття учасників на Фестиваль і повернення їх до навчальних закладів.

IV. Програма II етапу Фестивалю

4.1. Організація та проведення II етапу Фестивалю здійснюються за програмою, яка включає:

презентацію виставки досягнень творчих учнівських об'єднань садівничого профілю;

захист науково-дослідницьких робіт у секціях: ягідники, плодовий сад, плодово-ягідний розсадник;

навчальні тренінги;

творчі зустрічі з провідними вченими;

навчально-пізнавальні екскурсії.

4.2. Презентація виставки досягнень творчих учнівських об'єднань садівничого профілю проводиться в довільній формі. Організаційним комітетом кожній команді надається площа для розміщення експозиції - до 2 квадратних метрів.

У презентації можуть брати участь усі члени команди.

4.3. Презентація виставки досягнень творчих учнівських об'єднань садівничого профілю оцінюється за такими критеріями:

упровадження інноваційних технологій у практику вирощування сільськогосподарських культур - до 18 балів;

упровадження результатів дослідів у практику садівництва - до 18 балів;

дієвість профорієнтаційної роботи в творчих учнівських об'єднаннях садівничого профілю - до 9 балів;

якість оформлення та оригінальність презентації - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за презентацію виставки досягнень творчого учнівського об'єднання, - 50 балів.

4.4. Науково-дослідницьку роботу захищає один представник від команди.

4.5. Науково-дослідницька робота виконується та оформлюється відповідно до Основних вимог щодо написання, оформлення та представлення учнівських науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, які розміщуються на офіційному веб-сайті НЕНЦ.

4.6. Порядок виступу учасників Фестивалю під час захисту науково-дослідницьких робіт визначається організаційним комітетом II етапу Фестивалю.

4.7. Захист науково-дослідницької роботи оцінюється за такими критеріями:

новизна та актуальність досліджуваної проблеми - до 10 балів;

чіткість структури дослідження - до 5 балів;

повнота та логіка викладання теоретичної частини дослідження - до 5 балів;

якість і глибина експериментальної частини дослідження - до 15 балів;

відповідність висновків проведеному дослідженню - до 5 балів;

практичне значення дослідження - до 10 балів.

Максимальна кількість балів, яку може набрати учасник за захист науково-дослідницької роботи, - 50 балів.

4.8. Загальна сума балів, яку може отримати команда, - 100 балів.

4.9. Питання присутності керівників команд чи наукових керівників учасників під час захисту науково-дослідницьких робіт вирішується організаційним комітетом.

4.10. Результати захисту науково-дослідницьких робіт оголошуються після виступу всіх учасників відповідної секції та підсумкової наради членів журі. Якщо за результатами захисту роботи в учасника виникають питання, йому надаються аргументовані роз'яснення та рекомендації головою і членами журі секції.

4.11. Подані на Фестиваль науково-дослідницькі роботи не рецензуються та не повертаються.

4.12. Навчальні тренінги, зустрічі з провідними вченими та навчально-пізнавальні екскурсії організовує та проводить НЕНЦ.

4.13. Питання фото-, кіно-, телезйомки під час проведення Фестивалю заздалегідь узгоджується з організаційним комітетом та головою журі секції.

V. Організаційний комітет Фестивалю

5.1. Для організації та проведення Фестивалю створюється організаційний комітет, склад якого затверджується наказом НЕНЦ.

5.2. До складу організаційного комітету входять працівники МОНмолодьспорту України, НЕНЦ, науково-дослідних установ, громадських організацій, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів (за згодою).

5.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення Фестивалю.

5.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Фестивалю;

забезпечують порядок проведення Фестивалю.

5.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення Фестивалю та підведення підсумків;

сприяє висвітленню результатів Фестивалю в засобах масової інформації;

забезпечує зберігання документів та матеріалів щодо проведення Фестивалю.

Документація та роботи учасників Фестивалю зберігаються в НЕНЦ один рік з дня його закінчення.

VI. Журі Фестивалю

6.1. Журі Фестивалю формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання презентацій досягнень творчих учнівських об'єднань і науково-дослідницьких робіт учасників та визначення переможців і призерів Фестивалю.

6.2. Журі Фестивалю формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників позашкільних і вищих навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

6.3. Кількість членів журі в кожній секції Фестивалю має становити не менше трьох осіб, але не більше третини від кількості учасників.

6.4. До складу журі Фестивалю не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Фестивалю.

6.5. Склад журі Фестивалю затверджується наказом НЕНЦ.

6.6. Журі кожної секції Фестивалю очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Фестивалю;

затверджує список переможців і призерів Фестивалю.

6.7. Члени журі:

оцінюють презентації досягнень творчих учнівських об'єднань і науково-дослідницькі роботи учасників;

заповнюють оцінювальні протоколи;

беруть участь у визначенні переможців і призерів у різних секціях Фестивалю.

6.8. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів та матеріалів Фестивалю.

VII. Визначення та нагородження переможців і призерів Фестивалю

7.1. Переможці та призери Фестивалю визначаються журі в індивідуальній та командній першостях у кожній секції окремо за кількістю набраних учасниками (командами) балів.

7.2. Переможцем Фестивалю є учасник (команда), який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Фестивалю є учасники (команди), які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

7.3. У разі рівної кількості балів переможцем Фестивалю в індивідуальній першості є учасник, який набрав більше балів за критерій "Якість і глибина експериментальної частини дослідження".

У разі рівної кількості балів переможцем Фестивалю в командній першості є команда, яка набрала більше балів за презентацію виставки досягнень творчих учнівських об'єднань садівничого профілю.

7.4. Кількість призових місць не може становити більше 50 відсотків від загальної кількості учасників (команд) у секції.

Розподіл призових (перших, других і третіх) місць здійснюється з орієнтовним розподілом їх у співвідношенні 1:2:3.

7.5. Переможці та призери Фестивалю нагороджуються дипломами.

Решті учасників фінального етапу Фестивалю вручаються дипломи учасника.

7.6. Досвід роботи кращих творчих учнівських об'єднань садівничого профілю висвітлюється в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ (за згодою автора).

VIII. Умови фінансування Фестивалю

Витрати на організацію та проведення Фестивалю здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський фестиваль
"Україна - сад"

ЗАЯВКА

на участь у I (II) етапі Всеукраїнського фестивалю "Україна - сад"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

25.02.2013 № 197

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 березня 2013 р.
за № 406/22938

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс з квітникарства та ландшафтного дизайну "Квітуча Україна"

Відповідно до статей 3 і 5 [Закону України "Про загальну середню освіту"](#), статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, з метою формування екологічної та естетичної культури учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс з квітникарства та ландшафтного дизайну "Квітуча Україна"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
25.02.2013 № 197

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 березня 2013 р.
за № 406/22938

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський конкурс з квітникарства та ландшафтного дизайну "Квітуча Україна"

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського конкурсу з квітникарства та ландшафтного дизайну "Квітуча Україна" (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щороку з метою формування екологічної культури особистості, залучення учнівської молоді до роботи з покращення зовнішнього озеленення та ландшафтного дизайну територій навчальних закладів.

1.3. Основними завданнями Конкурсу є:

активізація пізнавальної, творчої діяльності учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

обмін досвідом роботи з організації творчих об'єднань квітникарсько-ландшафтного напрямку;

популяризація досягнень вітчизняного квітникарства та декоративного садівництва, нових прогресивних агротехнічних технологій;

ознайомлення із сучасними тенденціями в галузі ландшафтного дизайну та озеленення, розроблення ландшафтних композицій;

залучення учнів до озеленення територій навчальних закладів.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОНмолодьспорту України (далі - НЕНЦ).

1.6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на офіційному веб-сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

II. Учасники Конкурсу

2.1. У Конкурсі беруть участь команди загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (далі - учасники).

2.2. До складу команди входять 4 особи - учні загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів віком від 13 до 18 років включно.

2.3. Заміна членів команди можлива за рішенням голови організаційного комітету Конкурсу після подання керівником команди нової заявки та пояснення причин такої заміни.

2.4. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватися вимог цього Положення, програми Конкурсу, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.

III. Організаційний комітет Конкурсу

3.1. Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом НЕНЦ.

3.2. До складу організаційного комітету входять голова, секретар та його члени, які є працівниками Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, НЕНЦ, науково-дослідних установ, громадських організацій, науково-педагогічними працівниками вищих навчальних закладів (за згодою).

3.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

3.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу;

забезпечують порядок проведення Конкурсу.

3.5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення Конкурсу та підбиття його підсумків;

сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації;

відповідає за зберігання документів та матеріалів.

IV. Журі Конкурсу

4.1. Журі Конкурсу формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання проектів (ескізів) його учасників, результатів їх упровадження та визначення переможців і призерів Конкурсу.

4.2. Журі формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, наукових установ та організацій, працівників ботанічних садів (за згодою).

4.3. Кількість членів журі не може бути меншою ніж п'ять осіб.

4.4. Склад журі Конкурсу затверджується наказом НЕНЦ, до складу якого не можуть входити особи, що є близькими особами членів команди.

4.5. Журі Конкурсу очолює голова, який організовує та проводить його засідання, підписує протоколи.

4.6. Члени журі:

оцінюють конкурсні проекти (ескізи) та результати практичної реалізації проекту (ескізу);

заповнюють протоколи;

визначають переможців та призерів Конкурсу.

4.7. Секретар журі Конкурсу забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Конкурсу.

V. Порядок і строки проведення Конкурсу

5.1. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап: відбірковий (заочний);

II етап: фінальний (очний).

5.2. Строки проведення Конкурсу визначаються наказом МОНмолодьспорту України та повідомляються органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі (далі - орган управління освітою) не пізніше ніж за один місяць до початку Конкурсу.

5.3. Для участі в Конкурсі керівники загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів надсилають [заявку](#) за формою згідно з додатком до цього Положення та проект (ескіз) озеленення території навчального закладу на поштову адресу: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074.

Журі Конкурсу розглядає подані учасниками I етапу проекти (ескізи) озеленення територій навчальних закладів і визначає переможців I етапу Конкурсу.

5.4. У II етапі Конкурсу беруть участь команди, які стали переможцями I етапу.

5.5. Список учасників II етапу Конкурсу оприлюднюється на офіційному веб-сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку проведення II етапу.

5.6. Для участі в II етапі Конкурсу до організаційного комітету подаються такі документи:

копія наказу відповідного органу управління освітою щодо участі команди в Конкурсі;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський квиток;

проект (ескіз) озеленення території навчального закладу.

5.7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

5.8. До місця проведення II етапу Конкурсу учасники прибувають організовано в супроводі педагогічного працівника, який відповідає за життя і здоров'я дітей, своєчасне оформлення документів щодо участі в Конкурсі,

передбачених [пунктом 5.6](#) цього розділу, а також за прибуття команди на Конкурс та її повернення.

5.9. Організація та проведення II етапу Конкурсу здійснюється за програмою, яка включає:

презентацію проектів (ескізів) озеленення території навчального закладу; практичну реалізацію проекту (ескізу) на ділянках НЕНЦ.

5.10. Презентація проекту (ескізу) озеленення території навчального закладу проводиться в довільній формі.

У презентації можуть брати участь усі члени команди.

5.11. Презентація проекту (ескізу) озеленення території навчального закладу оцінюється журі за такими критеріями:

новизна та оригінальність проекту - до 15 балів;

економічність проекту - до 10 балів;

презентабельність проекту - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за презентацію проекту (ескізу) озеленення території навчального закладу, - 30 балів.

5.12. У практичній реалізації проекту (ескізу) на ділянках НЕНЦ беруть участь усі члени команди.

5.13. Результати практичної реалізації проекту на ділянках НЕНЦ оцінюються журі за такими критеріями:

оригінальність ідеї - до 15 балів;

технологічність - до 12 балів;

рівень виконання агротехнічних прийомів - до 15 балів;

творчі знахідки та оригінальність художнього оформлення - до 12 балів;

композиційна довершеність - до 10 балів;

командна робота - до 6 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за практичну реалізацію проекту (ескізу) на ділянках НЕНЦ, - 70 балів.

5.14. Загальна максимальна кількість балів, яку може отримати команда за участь у Конкурсі, - 100 балів.

VI. Визначення та нагородження переможця та призерів Конкурсу

6.1. Переможець та призери Конкурсу визначаються журі за загальною кількістю набраних ними балів.

6.2. Переможцем Конкурсу є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

6.3. Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів посіли друге та третє місце.

6.4. У разі рівної кількості балів переможцем Конкурсу є учасник, який набрав більшу кількість балів за практичну реалізацію проекту (ескізу) на ділянках НЕНЦ.

6.5. Переможець і призери Конкурсу нагороджуються дипломами НЕНЦ відповідних ступенів.

Решті учасників II етапу Конкурсу вручаються дипломи учасників.

6.6. Досвід роботи кращих учасників Конкурсу висвітлюється в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ.

6.7. Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс з квітництва
та ландшафтного дизайну
"Квітуча Україна"

ЗАЯВКА
на участь у Всеукраїнському конкурсі з квітництва та ландшафтного
дизайну "Квітуча Україна"

_____ (найменування навчального закладу)

№ з/п	Прізвище, ім'я учасника	Дата народження (число, місяць, рік)	Вік учасника	Найменування навчального закладу	Найменування творчого учнівського об'єднання
1					
2					
3					
4					

Керівник команди: _____,
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (найменування посади)

_____ (контактний телефон, електронна адреса)

Найменування проекту (ескізу): _____

Коротка характеристика проекту (ескізу): _____

Додаток: проект (ескіз) озеленення території навчального закладу на ____ арк.

_____ (керівник закладу)
М.П.

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

04.02.2013 № 81

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 лютого 2013 р.
за № 287/22819

Про затвердження Положення про Всеукраїнську краєзнавчу експедицію учнівської молоді "Моя Батьківщина - Україна"

Відповідно до статей 4, 6 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#), підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, та з метою вдосконалення змісту і форм краєзнавчо-дослідницької роботи у навчальних закладах України **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнську краєзнавчу експедицію учнівської молоді «Моя Батьківщина - Україна»](#) (далі - експедиція "Моя Батьківщина - Україна"), що додається.

2. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням, департаментам освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Здійснити заходи щодо впровадження проведення експедиції "Моя Батьківщина - Україна" в роботу навчальних закладів та проведення I і II турів конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт її учасників.

2.2. Забезпечити участь переможців II туру конкурсу у III (Всеукраїнському) турі конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт.

3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.), Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Савченко Н.В.):

3.1. Здійснювати організаційно-методичне забезпечення експедиції "Моя Батьківщина - Україна".

3.2. Забезпечити проведення III (Всеукраїнського) туру конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт учасників експедиції "Моя Батьківщина - Україна".

4. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу в установленому законодавством порядку на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки, молоді
та спорту України
04.02.2013 № 81

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 лютого 2013 р.
за № 287/22819

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнську краєзнавчу експедицію учнівської молоді** **"Моя Батьківщина - Україна"**

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді "Моя Батьківщина - Україна" (далі - експедиція "Моя Батьківщина - Україна").

1.2. Експедиція "Моя Батьківщина - Україна" проводиться з метою вдосконалення змісту, форм та засобів виховної роботи на кращих традиціях українського народу, формування гармонійно розвиненої особистості шляхом залучення дітей та молоді до активної діяльності з вивчення історичної та культурної спадщини, природного різноманіття рідного краю, ознайомлення з об'єктами заповідного фонду України.

1.3. Основними завданнями експедиції "Моя Батьківщина - Україна" є:
виховання в учнівській молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, духовних і культурних цінностей українського народу;

формування в учнівській молоді активної громадянської позиції щодо збереження об'єктів матеріальної культури та природи;

залучення учнівської молоді до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та природного довкілля, географічних, етнографічних, історичних об'єктів, а також до науково - дослідницької роботи;

створення умов для оволодіння учнями практичними навичками пошукової роботи, розширення напрямів краєзнавчих досліджень;

задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх інтересів та здібностей;

просвітницька діяльність.

1.4. За результатами проведення експедиції "Моя Батьківщина - Україна" щороку проводиться конкурс краєзнавчо-дослідницьких робіт:

I тур - у районах, містах (крім професійно-технічних закладів) - жовтень - листопад поточного року;

II (регіональний) тур - в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі - листопад - грудень поточного року;

III (Всеукраїнський) тур - лютий місяць наступного року.

II. Керівництво експедицією "Моя Батьківщина - Україна"

2.1. Загальне керівництво проведенням експедиції "Моя Батьківщина - Україна" здійснює Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

2.2. Організаційно-методичне забезпечення проведення експедиції "Моя Батьківщина - Україна" та проведення III туру конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт у рамках експедиції "Моя Батьківщина - Україна" покладається на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі - Центр).

2.3. В Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі керівництво проведенням експедиції "Моя Батьківщина - Україна" здійснюють Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Організаційно-методичне забезпечення проведення експедиції "Моя Батьківщина - Україна" в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі здійснюють Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, станції юних туристів.

2.4. До проведення експедиції "Моя Батьківщина - Україна" залучаються Національна спілка краєзнавців України, Українське географічне товариство, Рада Організації ветеранів України, Федерація спортивного туризму України, Спілка геологів України, інші заінтересовані установи та організації (за згодою).

III. Учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна"

До участі в експедиції "Моя Батьківщина - Україна" запрошуються вихованці, слухачі, учні позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, а також дитячі громадські об'єднання та організації, клуби

за місцем проживання та окремі їх вихованці відповідного віку (далі - учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна").

Експедиція "Моя Батьківщина - Україна" є відкритою для участі в ній дітей та молоді з інших країн.

IV. Умови участі в експедиції "Моя Батьківщина - Україна"

4.1. Учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна" проводять краєзнавчу, пошукову, науково-дослідницьку роботу, збирають емпіричні дані, фактичний матеріал, статистичну інформацію під час походів, експедицій, роботи в бібліотеках та архівах, а також під час тематичних змін у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Експедиція "Моя Батьківщина - Україна" проводиться за напрямками, зміст яких визначено пунктом 4.3 цього розділу.

4.2. Напрямами експедиції "Моя Батьківщина - Україна" є:

"Духовна спадщина мого народу";

"Козацькому роду нема переводу";

"Із батьківської криниці";

"З попелу забуття";

"Геологічними стежками України";

"Географія рідного краю".

4.3. Зміст напрямів експедиції "Моя Батьківщина - Україна":

4.3.1. "Духовна спадщина мого роду".

За цим напрямом учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна":

досліджують особливості розвитку літератури, образотворчого мистецтва, музики, архітектури, кіномистецтва, культурні традиції, пов'язані з піснями, танцями, усною народною поетичною творчістю, театралізованими діями тощо;

вивчають історію розвитку культури й мистецтва регіону;

здійснюють дослідження духовних джерел українського народу (історія релігії, різноманіття вірувань в Україні, роль релігійних конфесій у державотворчих процесах нашого народу);

вивчають взаємовідносини людини та суспільства, людини та церкви, роль і місце відбудованих, відроджених соборів і монастирів, новозбудованих церков, каплиць у відродженні вікових моральних цінностей українців;

вивчають історико-культурні джерела шляхом дослідження археологічних пам'яток;

проводять зустрічі з діячами культури та мистецтва, конференції, фестивалі, виставки, конкурси, свята, на яких учасники експедиції представляють громаді напрацьоване.

Пошуково-дослідницька робота спрямовується на збір матеріалів про видатних діячів культури та мистецтва регіону (їх творчий шлях, головні здобутки, вплив на розвиток культури регіону та України), а також дослідження долі земляків, які трудовими та ратними подвигами, науковими здобутками прославили рідний край і Україну.

4.3.2. "Козацькому роду нема переводу".

За цим напрямом учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна":

здійснюють дослідження періоду козацької доби (перші козацькі поселення та укріплення, пам'ятні дати в історії козаччини, боротьба з іноземними поневолювачами, утворення козацької республіки, видатні особи цього періоду);

вивчають: побут і традиції козацтва (козаки в повсякденному житті та в походах, їх зброя і військові спорядження, укріплення); відображення козацької доби в народній творчості (пісні, думи, легенди, приказки та прислів'я); історію бойового гопака;

проводять зустрічі з представниками козацьких організацій;

беруть участь у спільних просвітницьких заходах, походах козацькими шляхами.

4.3.3. «Із батьківської криниці».

За цим напрямом учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна":

вивчають родинні традиції і свята, обряди, побутову культуру, народні ремесла, народну творчість, народну медицину, педагогіку, народні ігри та забави;

проводять дослідження щодо виникнення давніх музичних інструментів, історії зеленого будівництва, садово-паркового мистецтва та природокористування.

Робота може бути спрямована на вивчення діалектів рідного краю, створення етнографічних словників, запис легенд, дум тощо, вивчення місцевої літературної спадщини та сучасності, пропагування народної творчості (зокрема фольклорних свят і свят народних обрядів свого краю), створення дитячих, юнацьких і сімейних фольклорних колективів.

4.3.4. "З попелу забуття".

За цим напрямом учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна":

здійснюють дослідження сторінок історії України періоду Великої Вітчизняної війни 1941 - 1945 років, інших знакових подій, пов'язаних з прагненням народу України до волі та незалежності, подій і розповідей очевидців про українців - учасників військових конфліктів ХХ - початку ХХІ століття (зокрема війни в Афганістані);

проводять зустрічі із свідками цих подій, записують їх спогади;

відтворюють маловідомі та невідомі факти історії, місця боїв, імена їх учасників, місцезнаходження поховань людей, які загинули за рідну землю;

вивчають документальні свідчення, впорядковують садиби ветеранів війни та праці, учасників визвольного руху, репресованих, вдів, доглядають могили патріотів України.

Учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна" можуть досліджувати історико-публіцистичну та художньо-літературну спадщину зазначеної тематики, брати участь у створенні книг пам'яті свого села, міста, району.

4.3.5. "Геологічними стежками України".

За цим напрямом учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна":

здійснюють дослідження певної місцевості за темами: природні геологічні пам'ятки регіону; родовища корисних копалин, кар'єрів будівельних матеріалів; нафтові та газові родовища; гірські породи, що використовуються в будівництві та оздобленні пам'ятників; небезпечні геологічні процеси в умовах техногенезу; водні ресурси та їх використання в області, районі, населеному пункті; сучасні геоморфологічні процеси на території області, району, населеного пункту. Допускається й інша тематика для дослідження, обрана самостійно;

збирають колекції мінералів, гірських порід, палеонтологічних решток.

У пошуковій і науково-дослідницькій роботі відображається зв'язок геології з природничими та історичними науками (зокрема геології з географією - ландшафтознавством, кліматологією, гідрологією, гляціологією, океанографією у пізнанні різних геологічних процесів, які відбуваються на поверхні Землі), використання новітніх досягнень і методів фундаментальних наук (математика, фізика, хімія, біологія).

4.3.6. "Географія рідного краю".

За цим напрямом учасники експедиції "Моя Батьківщина - Україна":

вивчають природу рідного краю;

виявляють, обліковують пам'ятки природи;

досліджують природні ресурси, унікальні ландшафти певного регіону України;

досліджують природне середовище з урахуванням антропогенних змін, окреслюючи проблеми раціонального природокористування і охорони природи;

описують територіальні особливості розміщення промислового виробництва, сільського господарства, населення, транспорту тощо.

V. Вимоги до оформлення краєзнавчо-дослідницьких робіт

5.1. Мова виконання краєзнавчо-дослідницьких і науково-дослідницьких робіт визначається [Конституцією України](#), [Законом України "Про засади державної мовної політики"](#).

5.2. Краєзнавчо-дослідницькі роботи подаються в друкованому вигляді та на електронних носіях інформації (документ Microsoft Word, шрифт Times New Roman - 14 pt, інтервал - 1,5 у форматі RTF) обсягом до 20 друкованих сторінок. У додатку до роботи (обсягом до 10 сторінок) можуть бути подані фотографії, малюнки, фотокопії, схеми, картографічний матеріал, вироби тощо розміром не менше ніж 10 x 15 см, а також відеоматеріали.

На титульній сторінці зазначаються назва адміністративно-територіальної одиниці, повне найменування навчального закладу та його підпорядкованість, тема краєзнавчо-дослідницької роботи та рік виконання.

На другій сторінці зазначаються прізвище, ім'я, по батькові автора краєзнавчо-дослідницької роботи або назва колективу (пошукової групи, гуртка, творчого об'єднання); прізвища, імена, по батькові керівника або керівників пошукової групи, наукових консультантів (у разі їх наявності), місця їх роботи та номери телефонів; списки учасників із зазначенням місця їх навчання.

5.3. На конкурс краєзнавчо-дослідницьких робіт можуть бути подані роботи, виконані колективно (пошукова група, гурток, творче об'єднання) або індивідуально.

VI. Підбиття підсумків та нагородження переможців

6.1. З метою забезпечення об'єктивної оцінки результатів конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт у I, II та III турах створюються суддівські колегії. Склад суддівських колегій I туру затверджують відділи (управління) освіти районних та міських органів виконавчої влади; II туру - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій; III туру - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

6.2. До складу суддівської колегії входять досвідчені педагоги, науково-педагогічні працівники, а також вчені наукових установ та представники громадських організацій (за згодою).

6.3. Очолює суддівську колегію головний суддя.

Головний суддя:

керує роботою суддів;

проводить засідання суддівської колегії;

бере участь у визначенні переможців;

затверджує список переможців.

6.4. Краєзнавчо-дослідницькі роботи, що надійшли на I, II та III тури конкурсу, оцінюються методом експертної оцінки.

6.5. За результатами розгляду краєзнавчо-дослідницьких робіт членами суддівських колегій I та II турів конкурсу визначаються переможці та призери конкурсу.

6.6. Для участі у III (Всеукраїнському) турі конкурсу краєзнавчо-дослідницькі роботи переможців II (регіонального) туру конкурсу (по одній роботі з кожного напрямку) подаються щороку до 25 грудня в Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді за адресою: 01135, м. Київ, а/с 190.

6.7. Разом з конкурсними роботами також подаються:

заявка на участь краєзнавчо-дослідницьких робіт переможців II (регіонального) туру у III (Всеукраїнському) турі конкурсу;

копія наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій про підсумки проведення II туру конкурсу;

інформація (у довільній формі до 3-х сторінок) про хід експедиції «Моя Батьківщина - Україна», проведення районних та регіональних краєзнавчих конференцій, інших масових заходів у її рамках з цікавими прикладами роботи навчальних закладів.

6.8. За підсумками I, II та III турів конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт автори та авторські колективи краєзнавчо-дослідницьких робіт -

переможців нагороджуються дипломами, грамотами, призами організаторів експедиції "Моя Батьківщина - Україна". Переможці ІІІ (Всеукраїнського) туру конкурсу можуть бути запрошені до участі в тематичних змінах Центрального табору туристського активу учнів Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Закарпатська область).

6.9. Завершується річна робота учасників експедиції "Моя Батьківщина-Україна" проведенням підсумкових районних, міських, обласних, Кримської республіканської та Всеукраїнської краєзнавчих конференцій, зльотів, виставок, міжрегіональних краєзнавчих фестивалів тощо.

VII. Фінансування

Витрати на організацію та проведення експедиції "Моя Батьківщина - Україна", І, ІІ, ІІІ турів конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт, підсумкових масових заходів та нагородження переможців здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

04.02.2013 № 80

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 лютого 2013 р.
за № 286/22818

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс на кращу Туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування "Мій рідний край"

Відповідно до статей 4, 6 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#), підпункту 14 пункту 4 [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, та з метою залучення учнівської молоді до активних форм краєзнавчо-пошукової роботи, удосконалення змісту і засобів громадянського та патріотичного виховання підростаючого покоління засобами туристсько-краєзнавчої роботи **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування «Мій рідний край»](#) (далі - Конкурс), що додається.

2. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінням, департаментам освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

2.1. Вжити протягом 2013 року організаційних заходів щодо участі навчальних закладів у I турі Конкурсу.

2.2. Забезпечувати участь переможців I туру Конкурсу у II (Всеукраїнському) турі.

3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.), Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Савченко Н.В.):

- 3.1. Здійснювати організаційно–методичне забезпечення Конкурсу.
- 3.2. Забезпечити проведення II (Всеукраїнського) туру Конкурсу.
4. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу в установленому законодавством порядку на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту
України
04.02.2013 № 80

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 лютого 2013 р.
за № 286/22818

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування "Мій рідний край"

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського конкурсу на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування "Мій рідний край" (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щорічно з метою залучення учнівської молоді до активної краєзнавчої та пошуково-дослідницької роботи з вивчення історичного минулого, духовної та культурної спадщини українського народу, природного різноманіття рідного краю тощо.

1.3. Основними завданнями Конкурсу є:
удосконалення форм та засобів туристсько-краєзнавчої роботи;
стимулювання розвитку різних напрямів краєзнавчих досліджень та видів спортивного туризму серед учнівської молоді;
поліпшення змісту туристсько-краєзнавчих подорожей, оволодіння учасниками Конкурсу практичними навичками польових краєзнавчих досліджень;
формування тематичних каталогів експедиційних маршрутів;

активізація експедиційної роботи;

виявлення та розповсюдження кращого досвіду проведення краєзнавчих експедицій з активним способом пересування;

визначення кращих команд учнівської молоді за підсумками Конкурсу.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів I - IV рівнів акредитації.

1.5. Загальне керівництво Конкурсом здійснює Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі - Центр).

1.6. В Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі керівництво Конкурсом здійснюють відповідно Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі здійснюють Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, станції юних туристів.

1.7. До проведення Конкурсу залучаються Національна спілка краєзнавців України, Українське географічне товариство, Федерація спортивного туризму України, Спілка геологів України, інші заінтересовані установи та організації (за згодою).

1.8. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на сайті Центру, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

II. Порядок і строки проведення Конкурсу

2.1. Конкурс проводиться у два тури:

I тур, який проводиться в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі до 30 грудня поточного року;

II тур, який проводиться Центром у місті Києві щороку до 15 березня.

2.2. Для участі в I турі Конкурсу необхідно надіслати звіти про проведені експедиції на адресу Кримського республіканського, обласних, Київського та Севастопольського міських центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді, станцій юних туристів до 01 грудня поточного року.

Журі Конкурсу розглядає подані учасниками I туру звіти про проведені експедиції та визначає переможців та призерів.

2.3. Для участі у II (Всеукраїнському) турі Конкурсу необхідно подати такі документи та матеріали:

[заявку на участь звіту\(ів\) туристсько-краєзнавчої групи](#), завірену печаткою організації (установи), що проводила I тур, за формою згідно з додатком до цього

Положення, яка подається на паперовому та електронному (у форматі RTF) носіях інформації;

звіти про експедиції переможців та призерів I туру Конкурсу;

оригінали маршрутних книжок (маршрутних листів) з відмітками про проходження маршруту.

Зазначені документи надсилаються до 01 лютого на адресу Центру (01135, м. Київ-135, а/с 190) з поміткою "На конкурс "Мій рідний край".

2.4. Звіти, надіслані на II тур Конкурсу, не повертаються і зберігаються в бібліотеці Центру. За умови надання копії звіту оригінал може бути повернуто після закінчення Конкурсу. Маршрутні документи повертаються на вимогу учасників Конкурсу.

2.5. Програма проведення Конкурсу передбачає участь у ньому туристсько-краєзнавчих груп, які взяли участь у краєзнавчих експедиціях з історичного, географічного, екологічного, геологічного, літературного краєзнавства, археології, фольклору, етнографії, народознавства тощо, проведених відповідно до цього Положення, і відповідають вимогам до туристсько-спортивних походів 1 - 3 ступенів та I категорії складності.

Маршрути туристсько-краєзнавчих груп мають бути лінійного або кільцевого характеру, радіальні виходи повинні складати не більше 30% його загальної протяжності.

III. Учасники Конкурсу

3.1. У Конкурсі беруть участь туристсько-краєзнавчі групи учнівської молоді, які з 01 вересня минулого року до 31 серпня поточного року провели з урахуванням вимог [Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України](#), затверджених наказом Міністерства освіти України від 06 квітня 1999 року № 96, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 20 травня 1999 року за № 320/3613 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2006 року № 237), туристсько-краєзнавчі експедиції з активним способом пересування на території будь-якої адміністративно-територіальної одиниці України або на території інших країн та вчасно подали звіти про їх проведення.

3.2. Учасниками II туру Конкурсу є переможці та призери I туру Конкурсу, але не більше трьох учасників від кожної адміністративно-територіальної одиниці.

IV. Журі Конкурсу

4.1. З метою забезпечення об'єктивної оцінки результатів Конкурсу у I та II турах створюються журі.

Склад журі I туру затверджують Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Склад журі II туру затверджує Центр.

4.2. Журі Конкурсу формується з числа педагогів-краєзнавців загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, представників наукових установ та громадських організацій (за згодою).

До складу журі Конкурсу не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Конкурсу.

4.3. Журі Конкурсу очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу;

затверджує список переможців і призерів Конкурсу.

V. Визначення, нагородження переможців і призерів, умови фінансування Конкурсу

5.1. Переможці та призери I та II турів Конкурсу визначаються журі за найбільшою кількістю набраних ними балів:

перше місце не присуджується, якщо звіт не набрав 85% балів;

друге місце не присуджується, якщо звіт не набрав 75% балів;

третє місце не присуджується, якщо звіт не набрав 65% балів.

Загальна кількість переможців та призерів Конкурсу може становити до 30% від загальної кількості поданих звітів.

5.2. Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місця.

5.3. Краєзнавча частина Конкурсу оцінюється методом експертної оцінки.

5.4. У спортивно-туристській частині Конкурсу оцінюється фотозвіт про проходження маршруту засобами певного виду спортивного туризму та методи проходження маршруту, викладені учасниками туристсько-краєзнавчої експедиції у звіті про експедицію.

5.5. Якщо маршрут, пройдений під час краєзнавчої експедиції, не відповідає заявленій складності або відсутнє рішення маршрутно-кваліфікаційної комісії, яка діє відповідно до [Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16 травня 2005 року № 295, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01 червня 2005 року за № 601/10881, про залік здійсненого походу, звіти таких учасників знімаються з Конкурсу.

5.6. Журі II туру Конкурсу має право зняти до 20% балів за порушення техніки безпеки проходження маршруту, виявлені у звітах, поданих на Конкурс.

5.7. На підставі висновків журі I та II турів Конкурсу учасники, звіти яких набрали найбільшу кількість балів, визначену пунктом 5.1 цього розділу, нагороджуються грамотами, дипломами, кубками, призами, екскурсійними поїздками тощо.

5.8. Переможці II туру Конкурсу можуть нагороджуватися туристсько-екскурсійними поїздками або бути запрошеними до участі у тематичних змаганнях до Центрального табору туристського активу учнів Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Закарпатська область).

5.9. Витрати на організацію та проведення експедицій, підведення підсумків та нагородження переможців I та II турів Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу
експедицію учнівської молоді з активним
способом пересування "Мій рідний край"

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник організації
(навчального закладу), що направляє звіт

_____/_____
М.П.

ЗАЯВКА

на участь звіту(ів) туристсько-краєзнавчої групи

(назва адміністративно-територіальної одиниці)

**у II (Всеукраїнському) турі Конкурсу на кращу туристсько-краєзнавчу
експедицію учнівської молоді з активним способом пересування
"Мій рідний край"**

№ з/п	Найменування організації (навчального закладу), що провела(и) експедицію	Тема експедиції	Напрямок краєзнавчих досліджень	Вид туризму та складність маршруту	П.І.Б. та підпис керівника експедиції
1	2	3	4	5	6

**Директор Департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

13.12.2013 № 1763

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 грудня 2013 р.
за № 2237/24769

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Intel-Еко Україна"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою виявлення та підтримки обдарованої учнівської молоді, залучення її до науково-дослідницької діяльності, долучення до вирішення екологічних проблем **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс "Intel-Еко Україна"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
13.12.2013 № 1763

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
30 грудня 2013 р.
за № 2237/24769

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський конкурс "Intel-Еко Україна"**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського конкурсу "Intel-Еко Україна" (далі - Конкурс).

Конкурс є одним із національних турів Міжнародного конкурсу Intel International Science and Engineering Fair (ISEF) - Всесвітнього огляду-конкурсу науково-технічних досягнень учнівської молоді. Конкурс є відбірковим туром для міжнародних конкурсів, а саме для I-SWEEP (Міжнародна Олімпіада Проектів на тему "Стабільний Світ"), міжнародного конкурсу екологічних проектів INESPO, міжнародного конкурсу наукових та мистецьких робіт учнів "Genius", міжнародного фестивалю молодих науковців E(x)plory, міжнародної олімпіади екологічних проектів INEPO EURASIA, в яких бере участь Національний еколого-натуралістичний центр Міністерства освіти і науки України (далі - НЕНЦ).

2. Конкурс проводиться щороку на добровільних засадах і є відкритим для учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів, учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів віком від 15 до 19 років включно.

3. Конкурс проводиться з метою виявлення та підтримки обдарованої учнівської молоді, інтеграції України в міжнародний освітній простір.

4. Завданнями Конкурсу є:

долучення учнівської молоді до вирішення екологічних проблем;

розвиток інженерної думки серед учнівської молоді;

популяризація серед молоді науки як професії;

популяризація наукових досліджень молодих українських учених.

5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює НЕНЦ.

6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на офіційних веб-сайтах Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України) та НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

II. Учасники Конкурсу

1. Участь у Конкурсі беруть учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів, учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів віком від 15 до 19 років включно (далі - учасники).

2. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, програми Конкурсу, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.

III. Порядок і строки проведення Конкурсу

1. Конкурс проводиться у таких номінаціях:

біологія (ботаніка, зоологія, біоінженерія);

хімія, біохімія та хімічна інженерія;

науки про людину (анатомія, фізіологія, охорона здоров'я, психологія і поведінка людини);

науки про Землю (географія, геологія);

екологія (менеджмент екосистем, стан навколишнього середовища, земельні ресурси та лісове господарство, переробка відходів та їх обіг, екологічна інженерія та інші).

2. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап - заочний (жовтень - січень);

II етап - очний (лютий).

3. Для участі в I етапі Конкурсу необхідно зареєструватися в режимі онлайн на офіційному веб-сайті НЕНЦ.

У процесі реєстрації до бланка заявки вносяться особисті дані учасника, дані про наукового керівника та тези науково-дослідницького проекту (далі - проект).

Вимоги до тез розміщуються на офіційному веб-сайті НЕНЦ.

4. Журі Конкурсу розглядає подані учасниками I етапу заявки і тези та визначає учасників II етапу. Тези, які не відповідають вимогам до їх оформлення, журі не розглядає.

Список учасників II етапу Конкурсу оприлюднюється на офіційному веб-сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Конкурсу.

5. Строки та місце проведення II етапу Конкурсу визначаються наказом МОН України та повідомляються листом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Конкурсу.

6. Для участі в II етапі Конкурсу необхідно подати організаційному комітету такі документи:

завірену копію наказу органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевого органу управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі щодо участі в II етапі Конкурсу;

медичну довідку про результати медичного огляду, пройденого у встановленому законодавством порядку;

учнівський квиток.

7. Програма II етапу Конкурсу включає стендовий (постерний) захист учасниками проектів у кожній номінації окремо.

Проекти мають відповідати віковим інтересам і пізнавальним можливостям учасників, свідчити про їх обізнаність щодо сучасного стану галузі дослідження, опанування ними методики проведення експерименту.

Учасники мають право захищати лише один проект.

Учасники не можуть захищати проекти, які були представлені в попередні роки.

8. Підсумки Конкурсу оприлюднюються на офіційних веб-сайтах НЕНЦ і МОН України не пізніше ніж через 10 робочих днів після його завершення.

IV. Організаційний комітет Конкурсу

1. Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом НЕНЦ.

2. До складу організаційного комітету входять представники НЕНЦ, педагогічні та науково-педагогічні працівники загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів (за згодою).

3. Очолює організаційний комітет голова, який визначає та розподіляє повноваження членів організаційного комітету, керує роботою з організації й проведення Конкурсу.

4. Члени організаційного комітету здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу та забезпечують порядок його проведення.

5. Секретар Організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Конкурсу; сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації;

відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення Конкурсу.

V. Журі Конкурсу

1. Журі формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання захистів проектів учасниками Конкурсу та визначення його переможців і призерів.

2. Журі формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

Склад журі Конкурсу затверджується наказом НЕНЦ.

3. Кількість членів журі в кожній номінації не повинна перевищувати третини від кількості учасників Конкурсу.

До складу журі в кожній номінації входять: голова журі, члени та секретар журі.

До складу журі не можуть входити близькі особи учасників Конкурсу.

4. Журі очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу, підписує оціночні протоколи II етапу Конкурсу.

5. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання захистів проектів учасниками;

заповнюють оціночні протоколи II етапу Конкурсу;

визначають переможців та призерів Конкурсу.

6. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Конкурсу.

VI. Вимоги до оформлення постерів і тез. Критерії оцінювання захистів проектів учасниками

1. Під час захисту проектів у кожній номінації окремо учасники мають користуватися стендами (постерами).

Максимальні розміри постера: висота - до 120 сантиметрів, ширина - до 120 сантиметрів.

2. У постері має бути розкрита така інформація:

тема проекту;

актуальність завдання дослідження;

мета проекту;

гіпотеза дослідження;

матеріали дослідження;

методи дослідження;

результати експериментів;

висновки;

можливе практичне застосування результатів дослідження;

подальші плани щодо розвитку дослідження;

використані джерела.

3. Захисти проектів учасниками оцінюються журі за такими критеріями:

науковий апарат дослідження - до 10 балів;

доцільність і коректність використаних методів дослідження - до 15 балів;

володіння методами збирання даних, їх аналізу та інтерпретації, виготовлення та випробування приладу - до 20 балів;

творчий підхід до вирішення проблеми - до 25 балів;

вміння вести науковий діалог - до 20 балів;

вміння вести наукову дискусію, доступність та оригінальність подання інформації - до 10 балів.

Загальна сума балів, яку може отримати учасник за захист проекту, - 100 балів.

VII. Визначення та нагородження переможців і призерів Конкурсу

1. Переможці та призери Конкурсу визначаються журі в кожній номінації окремо за кількістю набраних ними балів.

2. Переможцем Конкурсу в кожній номінації є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів посіли друге та третє місце.

3. Переможці Конкурсу отримують право представляти Україну на Міжнародному конкурсі Intel ISEF (не більше трьох осіб) та інших міжнародних конкурсах, в яких бере участь НЕНЦ, а саме для I-SWEEEP (Міжнародна Олімпіада Проектів на тему "Стабільний Світ"), міжнародного конкурсу екологічних проектів INESPO, міжнародного конкурсу наукових та мистецьких робіт учнів "Genius", міжнародного фестивалю молодих науковців E(x)plory, міжнародної олімпіади екологічних проектів INEPO EURASIA.

4. Переможці та призери Конкурсу нагороджуються дипломами НЕНЦ відповідних ступенів.

5. Проекти переможців публікуються на офіційному веб-сайті НЕНЦ (за згодою авторів).

VIII. Фінансові умови

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

08.11.2013 № 1575

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
28 листопада 2013 р.
за № 2037/24569

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс "Енергія і середовище"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою залучення обдарованої учнівської молоді до науково-дослідницької та практичної діяльності в галузі енергоефективності й раціонального використання ресурсів **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс "Енергія і середовище"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
08.11.2013 № 1575

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
28 листопада 2013 р.
за № 2037/24569

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський конкурс "Енергія і середовище"**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського конкурсу «Енергія і середовище» (далі - Конкурс).

Конкурс є національним туром Міжнародного конкурсу молодіжних проектів з енергоефективності "Енергія і середовище".

2. Конкурс проводиться щороку в рамках міжнародної освітньої програми SPARE (School Project for Application of Resources and Energy - шкільна освітня програма використання ресурсів і енергії) на добровільних засадах і є відкритим для учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів, учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів віком до 17 років включно, а також педагогічних працівників загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів.

3. Конкурс проводиться з метою залучення учнівської молоді до науково-дослідницької та практичної діяльності в галузі енергоефективності та раціонального використання енергоресурсів, залучення педагогічних працівників навчальних закладів до популяризації ефективного використання та збереження енергії.

4. Основними завданнями Конкурсу є:

пошук і підтримка обдарованої учнівської молоді, залучення її до навчально-практичної діяльності з проблем енергоефективності та раціонального використання енергоресурсів;

сприяння професійному самовизначенню учнівської молоді;

задоволення потреб учнівської молоді у творчій самореалізації;

залучення педагогічних працівників до популяризації ефективного використання та збереження енергії.

5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на офіційному веб-сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

II. Учасники Конкурсу

1. До участі в Конкурсі запрошуються: учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів, учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів віком до 17 років включно, які мають досягнення у практичній діяльності в сфері змін клімату, енергозбереження, використання поновлюваних джерел енергії для місцевих потреб, підвищення енергоефективності шкільних будівель; педагогічні працівники загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів, які мають напрацювання з питань роботи з учнями (вихованцями, слухачами) і населенням щодо ефективного використання та збереження енергії (далі - учасники).

2. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення та програми Конкурсу.

III. Порядок і строки проведення Конкурсу

1. Національний тур Конкурсу проводиться у два етапи:

I етап - заочний (вересень - січень);

II етап - очний (лютий).

2. Для участі в Конкурсі учні (вихованці, слухачі) подають журі Конкурсу науково-дослідницький проект, а педагогічні працівники - конспект уроку або дидактичні матеріали з питань енергозбереження та енергоефективності (далі - конкурсна робота).

Вимоги до конкурсних робіт учасників розміщуються на офіційному веб-сайті НЕНЦ.

3. Для участі в I етапі Конкурсу учасники надсилають заповнену [реєстраційну картку учасника Всеукраїнського конкурсу "Енергія і середовище"](#) за формою згідно з додатком до цього Положення і конкурсну роботу на електронних носіях (не більше 5 сторінок формату А 4) на електронну адресу nenc@nenc.gov.ua або eremurusua@ukr.net з поміткою: "Енергія і середовище".

4. Журі Конкурсу розглядає подані учасниками I етапу конкурсні роботи та визначає учасників II етапу.

Список учасників II етапу Конкурсу оприлюднюється на офіційному веб-сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Конкурсу.

5. Для участі в II етапі Конкурсу подаються такі документи:

завірена копія наказу органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевого органу управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі щодо участі в II етапі Конкурсу;

медична довідка про результати медичного огляду, пройденого у встановленому законодавством порядку.

6. Програма II етапу Конкурсу передбачає стендовий (постерний) захист конкурсних робіт в номінаціях, які визначаються організатором.

Перелік номінацій розміщується на офіційному веб-сайті НЕНЦ.

7. Строки та місце проведення II етапу Конкурсу визначаються наказом Міністерства освіти і науки України та повідомляються відповідним листом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевому органу управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Конкурсу.

8. Підсумки Конкурсу оприлюднюються на офіційних веб-сайтах НЕНЦ і МОН України не пізніше ніж через 10 робочих днів після його завершення.

IV. Організаційний комітет Конкурсу

1. Для організації та проведення II етапу Конкурсу створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом НЕНЦ.

2. До складу організаційного комітету входять представники МОН України, НЕНЦ, педагогічні та науково-педагогічні працівники загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних і вищих навчальних закладів, представники громадських організацій (за згодою).

3. Очолює організаційний комітет голова, який визначає та розподіляє повноваження членів організаційного комітету, керує роботою з організації й проведення Конкурсу.

4. Члени організаційного комітету здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу та забезпечують порядок його проведення.

5. Секретар організаційного комітету:
оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Конкурсу;
сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації;
відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення Конкурсу.

V. Журі Конкурсу

1. Журі Конкурсу (далі - журі) формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання конкурсних проектів учасників Конкурсу та визначення його переможців і призерів.

2. Журі формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

Склад журі затверджується наказом НЕНЦ.

3. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості учасників Конкурсу.

До складу журі в кожній номінації входять: голова журі, члени та секретар журі.

До складу журі не можуть входити близькі родичі учасників Конкурсу.

4. Журі очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу, затверджує список переможців і призерів Конкурсу.

5. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання конкурсних робіт учасників під час проведення Конкурсу;

заповнюють протоколи Конкурсу;

визначають переможців та призерів Конкурсу.

6. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Конкурсу.

VI. Критерії оцінювання конкурсних робіт

1. Науково-дослідницькі проекти оцінюються за такими критеріями:

актуальність обраної теми - до 10 балів;

самостійність, особистий вклад учасника в проект - до 20 балів;

рівень складності проекту (із врахуванням віку учасника) - до 15 балів;

доцільність та коректність використаних методів - до 10 балів;

практична ефективність проекту - до 20 балів;

функціональна спроможність і відтворюваність проекту - до 15 балів;

обґрунтованість висновків, їх відповідність темі проекту - до 10 балів.

Загальна сума балів, яку може отримати учасник за науково-дослідницький проект, - 100 балів.

2. Конспекти уроків і дидактичні матеріали оцінюються за такими критеріями:

відповідність сучасним вимогам педагогічної науки - до 25 балів;

орієнтованість на мотивування дітей і дорослих до практичної діяльності, на отримання практичного результату - до 35 балів;

оригінальність, використання інтерактивних методів навчання та виховання - до 25 балів;

відтворюваність - до 15 балів.

Загальна сума балів - 100 балів.

VII. Визначення та нагородження переможців і призерів Конкурсу

1. Переможці та призери Конкурсу визначаються журі в кожній номінації окремо за кількістю набраних ними балів.

2. Переможцем Конкурсу в кожній номінації є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів посіли друге та третє місце.

3. Переможці Конкурсу (не більше двох осіб у кожній номінації) отримують право заочно представляти Україну на Міжнародному конкурсі молодіжних проектів з енергоефективності «Енергія і середовище».

4. Переможці та призери Конкурсу нагороджуються дипломами НЕНЦ відповідних ступенів і дипломами міжнародного освітнього проекту SPARE.

5. Конкурсні роботи переможців публікуються на офіційних веб-сайтах організаторів Конкурсу (за згодою авторів).

VIII. Фінансові умови

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс "Енергія і середовище"
(пункт 3 розділу III)

РЕЄСТРАЦІЙНА КАРТКА
учасника Всеукраїнського конкурсу "Енергія і середовище"

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

16.10.2013 № 1437

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 жовтня 2013 р.
за № 1846/24378

Про затвердження Положення про Міжнародний конкурс з інформатики та комп'ютерної вправності "Бобер"

Відповідно до [підпункту 45 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, та з метою пошуку, підтримки талановитих учнів і популяризації інформаційно-технологічних знань **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Міжнародний конкурс з інформатики та комп'ютерної вправності "Бобер"](#) (далі - Конкурс), що додається.
2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В.), департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.), Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Удод О.А.) сприяти участі учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів у Конкурсі.
3. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
4. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, головним управлінням, управлінням, департаментам освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій сприяти педагогічним колективам загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів в організації та проведенні Конкурсу.
5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
16.10.2013 № 1437

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
31 жовтня 2013 р.
за № 1846/24378

ПОЛОЖЕННЯ **про Міжнародний конкурс з інформатики** **та комп'ютерної вправності "Бобер"**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок проведення Міжнародного конкурсу з інформатики та комп'ютерної вправності "Бобер" (далі - Конкурс).

2. Конкурс проводиться з метою популяризації і поглиблення знань з інформатики, інформаційних та комп'ютерних технологій серед учнів, поширення та впровадження національних освітніх технологій за кордоном, аналізу та запровадження сучасних прогресивних освітніх зарубіжних технологій в Україні.

3. Основними завданнями Конкурсу є:
підвищення рівня комп'ютерної грамотності учнів;
впровадження сучасних інформаційних та комунікаційних технологій в організацію навчального процесу та позакласної роботи;
ознайомлення і зацікавлення сучасними інформаційними технологіями, комп'ютерною технікою та літературою з цих галузей знань;
активізація творчої діяльності вчителів.

II. Учасники Конкурсу

1. У Конкурсі мають право брати участь учні 2-11 класів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів усіх типів і форм власності (далі - Учасники Конкурсу).

2. Учасники Конкурсу беруть участь у Конкурсі на добровільних засадах.

3. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних Учасників Конкурсу здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

III. Організація, умови, строки проведення Конкурсу

1. Організація і проведення Конкурсу забезпечуються Організаційним комітетом (далі - Оргкомітет), визначеним Міністерством освіти і науки України.

Для безпосереднього забезпечення проведення Конкурсу в регіонах Оргкомітетом створюється Координаційна рада Конкурсу, до якої входять

представники Оргкомітету, Міністерства освіти і науки України та/або Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, регіональні координатори Конкурсу (координатор в Автономній Республіці Крим, обласні координатори, міські координатори в містах Києві та Севастополі), представники громадських організацій (за згодою), інші особи, запрошені Оргкомітетом.

До повноважень Оргкомітету належать:

визначення структури завдань, часу, який надається для їх виконання, критеріїв оцінювання тощо;

визначення дати проведення Конкурсу;

організація перевірки робіт Учасників Конкурсу;

оприлюднення результатів Конкурсу і визначення його переможців;

опрацювання зауважень учасників щодо проведення Конкурсу та його завдань;

координація та виготовлення матеріалів Конкурсу (у вигляді видання інформаційних вісників, посібників, науково-популярних видань, статей, відеоматеріалів, компакт-дисків тощо), розміщення таких матеріалів у мережі Інтернет тощо;

підготовка та подання пропозицій до Міжнародного оргкомітету WEBRAS для формування банку завдань Конкурсу;

проведення семінарів та нарад Координаційної ради з метою підбиття підсумків та підготовки до наступного Конкурсу;

проведення для педагогічних працівників та учнів інших наукових, методичних та освітніх заходів, пов'язаних з Конкурсом.

2. Конкурс проводиться щороку в листопаді на добровільних засадах.

Учасники Конкурсу виконують завдання, складені на основі пропозицій країн - учасників Конкурсу, розроблених та затверджених на щорічній Міжнародній конференції спільноти WEBRAS.

Завдання, які пропонуються від України, розробляються та затверджуються на семінарі (наradі) Координаційної ради.

Зміни до завдань, прийнятих Міжнародною конференцією спільноти WEBRAS, вносяться Координаційною радою за попередньою згодою з Міжнародним оргкомітетом WEBRAS.

Перелік завдань для проведення Конкурсу в Україні затверджується Оргкомітетом Конкурсу.

Регіональні координатори (координатор в Автономній Республіці Крим, обласні координатори, міські координатори в містах Києві та Севастополі) реєструються Оргкомітетом Конкурсу.

Для участі в Конкурсі у встановлені Оргкомітетом строки та у визначеній ним формі регіональні координатори подають до Оргкомітету зведені заявки на участь у Конкурсі.

Не менше ніж за день до початку Конкурсу Оргкомітет надсилає координаторам закодований пакет (файл) із завданнями Конкурсу та необхідні інструкційні та інформаційні матеріали.

Пароль до пакета кожен учень отримує не більше ніж за 2 хвилини до початку Конкурсу.

Місцеві координатори Конкурсу за дорученням Оргкомітету реєструються регіональними координаторами. Діяльність місцевого координатора може охоплювати один або декілька навчальних закладів.

Для участі в Конкурсі кожен бажаючий реєструється в місцевого координатора, який виконує організаційні заходи щодо проведення Конкурсу в даному навчальному закладі.

Регіональні координатори організують збір заявок на участь у Конкурсі від місцевих координаторів.

У навчальному закладі Конкурс організує та проводить місцевий координатор разом із вчителями інформатики, іншими педагогічними працівниками (за згодою).

IV. Зміст і структура завдань

1. Учасникам Конкурсу пропонуються завдання двох типів:

тестові завдання з кількома варіантами відповідей, з яких потрібно обрати правильні;

інтерактивні завдання, у яких отримання правильної відповіді передбачає виконання відповідної послідовності операцій на комп'ютері.

2. Кількість завдань та час виконання завдання для кожної вікової групи Учасників Конкурсу визначає Оргкомітет.

3. Оцінювання результатів Конкурсу здійснюється на підставі сумарної кількості балів, набраних Учасником Конкурсу. Кількість балів за кожне завдання та порядок нарахування цих балів визначає Оргкомітет у правилах проведення чергового Конкурсу.

4. Оргкомітет Конкурсу приймає від координаторів, учителів, вчених, методичних працівників, представників громадськості пропозиції щодо формування основного завдання та правил Конкурсу на наступний рік. До формування переліку завдань Конкурсу запрошуються досвідчені вчителі, науковці, інші кваліфіковані фахівці (за згодою). Прізвища, імена, по батькові авторів завдань зазначаються в інформаційних матеріалах.

V. Порядок проведення Конкурсу

1. Підготовчий етап:

Оргкомітет щороку надсилає регіональним координаторам необхідні інформаційно-методичні матеріали для організації Конкурсу (плакати, інструкції, іншу друковану продукцію, електронні матеріали тощо);

регіональні координатори разом з місцевими координаторами розповсюджують інформацію про Конкурс, проводять відповідні семінари, бесіди, консультації для Учасників Конкурсу, учителів, батьків, надають демонстраційні версії матеріалів Конкурсу.

Про початок Конкурсу Оргкомітет повідомляє на офіційному сайті Конкурсу.

2. Конкурс проводиться протягом одного дня для всіх навчальних закладів України, які подали заявки, за однаковими завданнями для даної вікової групи Учасників Конкурсу;

місцеві координатори Конкурсу в навчальному закладі отримують закодовані електронні пакети (файли) із завданнями та паролі до них не пізніше ніж за день до проведення Конкурсу;

місцеві координатори Конкурсу встановлюють закодовані пакети на всіх комп'ютерах, призначених для виконання завдання, за один день до початку Конкурсу і перевіряють їх цілісність;

пароль не оприлюднюється до початку проведення Конкурсу;

Учасники Конкурсу отримують пароль безпосередньо перед початком Конкурсу.

Координатор відповідного рівня забезпечує дотримання правил проведення Конкурсу, встановлених цим Положенням.

Перед початком Конкурсу місцевий координатор проводить детальний інструктаж для Учасників Конкурсу щодо заповнення анкети учасника та роботи з пакетом завдань.

Усі завдання Учасник Конкурсу повинен виконувати самостійно.

Час початку і час завершення роботи над завданнями фіксується автоматично.

Час на відкриття пакета, введення пароля та заповнення анкети не входить до часу, виділеного на виконання завдання Конкурсу.

Кожен Учасник Конкурсу після завершення Конкурсу подає свій автоматично сформований файл відповідей місцевому координатору.

Файли відповідей усіх Учасників Конкурсу та звітні матеріали передаються регіональному координатору в день проведення Конкурсу місцевими координаторами.

Регіональний координатор відповідно до інструкцій, наданих Оргкомітетом, формує електронний пакет, який передається Оргкомітету для перевірки та обробки.

Учасники Конкурсу та їхні батьки (особи, що їх замінюють) після завершення перевірки робіт мають право ознайомитися з експертними оцінками виконаних робіт, здійсненими Оргкомітетом.

VI. Підбиття підсумків Конкурсу

1. Результати Конкурсу затверджуються протокольним рішенням Оргкомітету.

2. Результати Конкурсу оприлюднюються на офіційному сайті Конкурсу не пізніше ніж через вісім тижнів після його проведення. Міністерство освіти і науки України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України також можуть розміщувати підсумкові матеріали Конкурсу на своїх офіційних сайтах.

3. Звіти за результатами Конкурсу подаються до Міністерства освіти і науки України, Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства

освіти і науки України. Аналітичні матеріали за підсумками проведення Конкурсу публікуються в засобах масової інформації, фахових виданнях, надсилаються в інститути післядипломної педагогічної освіти для опрацювання, обговорення та практичного використання.

VII. Апеляція та громадський контроль

1. Оргкомітет Конкурсу у разі наявності апеляційних заяв створює апеляційну комісію, уповноважену розглядати апеляційні заяви Учасників Конкурсу з приводу порушення процедури проведення Конкурсу та інформувати Міністерство освіти і науки України про свої висновки щодо обґрунтованості поданих апеляцій.

2. Апеляційна заява подається Учасником Конкурсу за поштовою адресою, вказаною на офіційному сайті Оргкомітету, не пізніше трьох тижнів після оприлюднення результатів перевірки завдань Учасників Конкурсу.

3. Апеляційна комісія розглядає апеляційні заяви Учасників Конкурсу в строк не більше трьох робочих днів з дати отримання апеляційної заяви, приймає свої рішення більшістю голосів та складає протокол, який підписують голова, секретар та члени апеляційної комісії.

4. Про висновки апеляційної комісії, викладені в протоколі, Учасник Конкурсу, який подавав заяву, повідомляється у триденний строк з дати прийняття рішення. Протоколи передаються до Оргкомітету протягом двох робочих днів після завершення роботи комісії для прийняття та затвердження результатів.

5. Координатори Конкурсу можуть залучати до спостереження за дотриманням правил проведення Конкурсу батьків Учасників Конкурсу (за згодою), представників громадських організацій (за згодою), представників засобів масової інформації (за згодою) (далі - Спостерігачі). Пропозиції та зауваження Спостерігачів щодо організації та проведення Конкурсу координатор надсилає до Оргкомітету.

VIII. Відзначення Учасників Конкурсу

1. Урочиста церемонія нагородження переможців Конкурсу та вчителів, які їх підготували, відбувається, як правило, на урочистих заходах, що проводяться в навчальному закладі.

2. Кожен Учасник Конкурсу отримує сертифікат (сертифікати) Конкурсу та інформаційні матеріали Конкурсу у формі, визначеній Оргкомітетом.

3. Підсумки Конкурсу підбиваються по кожному класу окремо і сертифікати розподіляються за сумарною кількістю набраних балів:

сертифікат «Відмінний результат» отримують 12,5% Учасників Конкурсу;

сертифікат «Добрий результат» отримують 37,5% Учасників Конкурсу;

сертифікат «Учасник конкурсу» отримують всі решта 50 % Учасників Конкурсу.

4. На місцевому рівні (у тому числі на рівні окремого навчального закладу) Учасники Конкурсу можуть відзначатися іншими заохочувальними нагородами

(наприклад, за абсолютний результат, за правильне розв'язання окремих складних задач тощо).

ІХ. Фінансування Конкурсу

Джерелами фінансування Конкурсу є кошти, не заборонені законодавством України.

**Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти**

О.В. Єресько

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ**

НАКАЗ

19.08.2013 № 1218/515

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
9 вересня 2013 р.
за № 1551/24083

**Про затвердження Положення про проведення
Всеукраїнського дитячо-юнацького зльоту
"Дорослішай на здоров'я"**

Відповідно до [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, [підпункту 55 пункту 4 Положення про Міністерство соціальної політики України](#), затвердженого Указом Президента України від 06 квітня 2011 року № 389, та з метою організації змістовного оздоровлення, відпочинку, дозвілля талановитих і обдарованих дітей, які стали переможцями і призерами міжнародних, всеукраїнських, регіональних заходів з різних напрямів дитячої творчості і мистецтва, підвищення рівня організаційно-методичного супроводу тематичних оздоровчих змін у державному підприємстві "Український дитячий центр "Молода гвардія" **НАКАЗУЄМО:**

1. Затвердити [Положення про проведення Всеукраїнського дитячо-юнацького зльоту "Дорослішай на здоров'я"](#) (далі - Зліт), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України (В. Супрун) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.
3. Департаменту гендерної політики та оздоровлення дітей Міністерства соціальної політики України (Г. Жуковська) вжити заходів щодо забезпечення представників загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів України путівками на оздоровлення та відпочинок у державному підприємстві „Український дитячий центр "Молода гвардія" за рахунок загальної кількості путівок, передбачених для Ради міністрів

Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

4. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити участь талановитих і обдарованих дітей у Зльоті.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки України Б. Жебровського та заступника Міністра соціальної політики України Л. Дроздову.

6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр освіти і науки України

Д. Табачник

**Заступник Міністра
соціальної політики України -
керівник апарату**

В. Коломієць

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України,
Міністерства соціальної
політики України
19.08.2013 № 1218/515

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
9 вересня 2013 р.
за № 1551/24083

ПОЛОЖЕННЯ

про проведення Всеукраїнського дитячо-юнацького зльоту "Дорослішай на здоров'я"

I. Загальні положення

1. Всеукраїнський дитячо-юнацький зліт "Дорослішай на здоров'я" (далі - Зліт) - це відкритий захід, що проводиться щороку з метою популяризації здорового способу життя серед учнівської молоді, організації змістовного дозвілля дітей та юнацтва, підвищення інтересу до різних форм просвітницької діяльності щодо здорового способу життя серед однолітків.

2. Зліт проводиться щороку серед учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, вихованців позашкільних навчальних закладів системи освіти віком від 10 до 16 років включно (далі - учні) із числа переможців міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних олімпіад, конкурсів,

фестивалів, змагань, спартакіад, відмінників навчання, лідерів дитячих громадських організацій, дитячих творчих колективів.

3. Основними завданнями Зльоту є:

проведення комплексу спеціальних заходів соціального, виховного, спортивного характеру, що забезпечать організацію дозвілля серед учнів, сприятимуть розвитку їх духовності та соціальної активності;

формування у дітей та підлітків відповідних цінностей і життєво важливих переконань, напрацювання необхідних практичних навичок відповідальної поведінки стосовно свого життя і здоров'я, а також життя і здоров'я оточення; розвиток у дітей та підлітків мотивації до успішної самореалізації, стимулювання соціальної активності;

змістовне дозвілля обдарованої учнівської молоді під час Зльоту;

підвищення престижу позашкільної освіти, привернення уваги широких кіл громадськості до проблеми формування здорового способу життя серед дітей та підлітків у позаурочний час.

4. Організаторами Зльоту є:

Міністерство освіти і науки України;

Міністерство соціальної політики України;

державне підприємство "Український дитячий центр "Молода гвардія" (далі - ДП "УДЦ "Молода гвардія");

Український державний центр позашкільної освіти.

II. Умови та порядок проведення Зльоту

1. Зліт проводиться під час однієї з тематичних оздоровчих змін у ДП "УДЦ "Молода гвардія".

2. Період проведення Зльоту визначається Міністерством соціальної політики України спільно з ДП "УДЦ "Молода гвардія" та погоджується з Міністерством освіти і науки України.

3. Загальне керівництво підготовкою та проведенням Зльоту здійснює Український державний центр позашкільної освіти.

4. В організації Зльоту можуть брати участь представники органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, благодійні фонди, об'єднання громадян та меценати.

5. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органи управління освітою в обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях (далі - орган управління освітою), Український державний центр позашкільної освіти забезпечують підбір та формують склад учасників Зльоту.

6. Міністерство освіти і науки України подає списки учасників Зльоту до Міністерства соціальної політики України не пізніше ніж за один місяць до початку тематичної оздоровчої зміни в ДП "УДЦ "Молода гвардія", під час якої проводиться Зліт.

7. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи з питань сім'ї та дітей обласних, Київської та

Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечують направлення учасників Зльоту відповідно до [Положення про порядок направлення дітей для оздоровлення та відпочинку до державного підприємства "Український дитячий центр "Молода гвардія" за рахунок бюджетних коштів](#), затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 20 березня 2012 року № 153, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 квітня 2012 року за № 553/20866.

III. Організаційний комітет Зльоту

1. Для організації та проведення Зльоту Міністерством освіти і науки України та Міністерством соціальної політики України створюється організаційний комітет.

2. До складу організаційного комітету входять представники ДП "УДЦ "Молода гвардія", Українського державного центру позашкільної освіти та фахівці в галузі виховної роботи, практичної психології (за згодою).

3. Організаційний комітет:

забезпечує якісну підготовку та реалізацію програми Зльоту;

визначає організаційні умови проведення Зльоту;

здійснює організаційну роботу щодо проведення Зльоту;

вносить пропозиції щодо нагородження учасників Зльоту;

сприяє висвітленню результатів Зльоту в засобах масової інформації.

IV. Учасники Зльоту

1. У Зльоті беруть участь діти віком від 10 до 16 років з числа талановитих і обдарованих дітей, зазначених у [пункті 2 розділу I](#) цього Положення.

2. Учасники Зльоту для отримання путівки до ДП "УДЦ "Молода гвардія" подають документи в установленому законодавством порядку.

3. Копії диплома, грамоти або інші документи, що підтверджують відповідні досягнення переможця або призера конкурсу, фестивалю міжнародного, всеукраїнського, регіонального рівнів (1-3-є особисте або командне місце), отримані упродовж останніх трьох років, мають бути завірені печаткою відповідного навчального закладу.

V. Програма Зльоту

У рамках Зльоту проводяться тематичні тренінгові заняття, майстер-класи, конкурси з художньої творчості та інші заходи, що передбачені тематикою зміни.

VI. Фінансове забезпечення проведення Зльоту

1. У випадку необхідності залучення фахівців для проведення тематичних занять, майстер-класів або організації спортивних змагань та конкурсів художньої творчості, які відсутні у штатному розписі ДП "УДЦ "Молода гвардія", фінансування видатків на їх відрядження здійснюється за рахунок організації, що відряджає, або інших коштів, не заборонених законодавством.

2. У випадку необхідності придбання матеріалів, необхідних під час тематичних занять, проведення конкурсів чи спортивних змагань, здійснення інших витрат, видатки на які не передбачені кошторисом ДП "УДЦ "Молода гвардія", фінансування видатків на такі цілі здійснюється за рахунок Українського державного центру позашкільної освіти, або організацій, що відряджають працівників, або інших коштів, не заборонених законодавством.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В. Супрун

**Директор департаменту
гендерної політики
та оздоровлення дітей**

Г. Жуковська

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

05.06.2013 № 684

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
20 червня 2013 р.
за № 1046/23578

Про затвердження Положення про Всеукраїнський зліт юних туристів-краєзнавців

Відповідно до статей 4, 6, 15 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою удосконалення змісту, форм та засобів туристсько-краєзнавчої роботи з дітьми та учнівською молоддю **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський зліт юних туристів-краєзнавців](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
05.06.2013 № 684

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
20 червня 2013 р.
за № 1046/23578

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський зліт юних туристів-краєзнавців**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського зльоту юних туристів-краєзнавців (далі - Зліт), його організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі у Зльоті та визначення переможців.

2. Метою Зльоту є розвиток творчих інтересів дітей, учнів, вихованців та слухачів з різних напрямів краєзнавства, науково-дослідницької і природоохоронної роботи, виховання поваги та бережливого ставлення до історико-культурної спадщини українського народу, природи рідного краю.

3. Основні завдання Зльоту:

організація змістовного активного відпочинку дітей, учнів, вихованців та слухачів;

поглиблення знань дітей, учнів, вихованців та слухачів щодо історичного минулого, духовних надбань народу, природних багатств України;

виявлення та вивчення кращого досвіду туристсько-краєзнавчої та дослідницької роботи, пропаганди та розповсюдження цієї діяльності;

обмін досвідом краєзнавчої роботи;

підвищення рівня краєзнавчої та туристсько-спортивної підготовки юних туристів-краєзнавців;

зміцнення дружніх зв'язків юних туристів-краєзнавців України, виховання у них почуття любові до рідної землі, свого народу;

визначення найсильніших команд юних туристів-краєзнавців.

II. Порядок і строки проведення Зльоту

1. Зліт проводиться у три етапи: I (районний), II (обласний), III (всеукраїнський).

2. III (всеукраїнський) етап Зльоту проводиться в непарні роки. Місце та строки проведення зазначеного етапу Зльоту затверджуються наказом Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України).

3. Періодичність та строки проведення I (районного) етапу Зльоту визначаються наказами місцевих органів управління освітою в районах, II

(обласного) етапу Зльоту - наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевими органами управління освіти в областях, містах Києві та Севастополі (далі - Організатори I (районного) та II (обласного) етапів Зльоту).

4. Заходи у рамках I (районного), II (обласного) та III (всеукраїнського) етапів Зльоту (напрями краєзнавчих досліджень, види змагань, конкурсів, вікторин, програма їх проведення, підбиття підсумків тощо) визначаються умовами, що розробляються організаторами зазначених етапів згідно з цим Положенням.

III. Керівництво Зльотом

1. Загальне керівництво Зльотом здійснює МОН України.

2. Безпосередня організація та проведення III (всеукраїнського) етапу Зльоту покладаються на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Для проведення I (районного), II (обласного) - в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі етапів Зльоту створюються організаційні комітети.

Для проведення III (всеукраїнського) етапу Зльоту створюється організаційний комітет (далі - Оргкомітет), склад якого затверджується наказом МОН України. До складу Оргкомітету входять працівники МОН України, Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, представники інших державних та громадських організацій, наукових установ (за згодою).

3. Очолює Оргкомітет голова.

Голова Оргкомітету:

розподіляє повноваження членів Оргкомітету;

керує підготовкою та проведенням Зльоту.

4. Члени Оргкомітету:

здійснюють організаційну роботу з проведення Зльоту;

забезпечують виконання плану підготовки та програми проведення Зльоту.

5. З метою забезпечення об'єктивної оцінки результатів змагань конкурсів, вікторин (далі - змагання) створюється Головна суддівська колегія (далі - ГСК), склад якої затверджується наказом Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

6. До складу ГСК входять досвідчені педагоги, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, а також вчені наукових установ Національної академії наук України та представники громадських організацій (за згодою).

7. Очолює ГСК головний суддя.

Головний суддя:

керує роботою членів ГСК та суддів;

проводить засідання ГСК;

бере участь у визначенні переможців в окремих видах змагань;

затверджує списки переможців.

IV. Учасники Зльоту

1. Учасниками I (районного), II (обласного) та III (всеукраїнського) етапів Зльоту є учнівська молодь загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих (I, II рівнів акредитації) навчальних закладів віком від 7 до 18 років.

2. Вік учасників та кількісний склад команд для участі у III (всеукраїнському) етапі Зльоту щоразу визначається наказом Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

3. До участі у III (всеукраїнському) етапі Зльоту від навчальних закладів Автономної Республіки Крим, областей України, міст Києва та Севастополя, Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді допускається по одній команді.

4. Вік учасників та склад команд для участі у I (районному) та II (обласному) етапах Зльоту визначається наказами Організаторів I (районного) та II (обласного) етапів Зльоту.

V. Програма Зльоту

1. Програма Зльоту передбачає змагання за різними напрямками краєзнавчих досліджень.

Програма реалізується у змаганнях та виконанні завдань: на туристсько-краєзнавчому експедиційному маршруті; у творчих майстернях; у конкурсній програмі тощо.

2. Перелік напрямів краєзнавчих досліджень, туристсько-спортивних дистанцій, видів орієнтування на місцевості, конкурсів III (всеукраїнського) етапу кожного Зльоту визначається умовами зазначеного етапу, що затверджуються наказом Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

3. Програми змагань та конкурсів I (районного) та II (обласного) етапів Зльоту визначаються та затверджуються відповідно наказами Організаторів I (районного) та II (обласного) етапів Зльоту з урахуванням програми III (всеукраїнського) етапу Зльоту.

VI. Документація та строки її подання

1. Після прибуття на місце проведення III (всеукраїнського) етапу Зльоту команди подають організаторам такі документи:

наказ про відрядження команди на участь у III (всеукраїнському) етапі Зльоту;

іменна заявка команди;

паспорти керівників та учасників, яким на час проведення зльоту виповнилося 16 років (для осіб молодше 16 років - свідоцтво про народження або проїзний документ дитини);

учнівські квитки або довідки з місця навчання з фотографією, завірені печаткою, що перекриває фотографію на одну третину, за поточний навчальний рік (у разі проведення Зльоту під час літніх канікул - за попередній навчальний рік);

медичні довідки для учнів про відсутність інфекційних хвороб та контакту з інфекційними хворими;

особисті медичні книжки керівників команди.

2. Перелік документів, які подаються для участі у I (районному) та II (обласному) етапах Зльоту, визначається Організаторами I (районного) та II (обласного) етапів.

3. Інформація про проведення III (всеукраїнського) етапу Зльоту розміщується на сайті Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за місяць до початку його проведення.

4. Обробка персональних даних здійснюється відповідно до [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

VII. Підбиття підсумків та нагородження переможців

1. Підсумки I (районного), II (обласного) та III (всеукраїнського) етапів Зльоту підбиваються у кожному виді змагань. Порядок підбиття підсумків в окремих видах змагань визначається умовами їх проведення.

Відповідно до умов проведення I (районного), II (обласного) та III (всеукраїнського) етапів можуть визначатися переможці у комплексному заліку.

2. Команди, які на III (всеукраїнському) етапі Зльоту посіли 1, 2, та 3 місця в туристсько-краєзнавчому експедиційному маршруті, у творчих майстернях та конкурсній програмі, нагороджуються грамотами МОН України, кубками та призами; учасники цих команд - грамотами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

3. Команди, які посіли 1, 2, та 3 місця в окремих видах конкурсної програми, нагороджуються грамотами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

4. Учасники, які посіли 1, 2, та 3 місця в роботі творчих майстерень за певним напрямом краєзнавчих досліджень, нагороджуються дипломами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

5. Порядок підбиття підсумків та нагородження переможців I (районного) та II (обласного) етапів Зльоту визначається Організаторами I (районного) та II (обласного) етапів.

VIII. Фінансування Зльоту

1. Фінансування проведення I (районного) та II (обласного) етапів Зльоту в районах, Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, проїзд та харчування учасників Зльоту, проведення тренувальних зборів, відрядження осіб, що супроводжують учасників та суддів, нагородження

переможців, участь команди у III (всеукраїнському) етапі Зльоту здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством.

2. Витрати на організацію та проведення III етапу Зльоту здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

**Директор департаменту
управління справами**

В.В. Супрун

Н.М. Запольська

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

27.05.2013 № 591

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 червня 2013 р.
за № 941/23473

Про затвердження Положення про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів

Відповідно до статей 4, 6 і 15 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою формування здорового способу життя та пропаганди спортивного туризму серед дітей, підвищення рівня спортивної майстерності дітей та молоді **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
27.05.2013 № 591

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 червня 2013 р.
за № 941/23473

ПОЛОЖЕННЯ
про Чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед вихованців
позашкільних навчальних закладів

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Чемпіонату України зі спортивного орієнтування серед вихованців позашкільних навчальних закладів (далі - Чемпіонат), його організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі в Чемпіонаті і визначення переможців.

2. Основними завданнями Чемпіонату є:
організація змістовного активного відпочинку дітей;
популяризація здорового способу життя та пропаганда спортивного орієнтування серед дітей;
підвищення рівня спортивної майстерності учасників Чемпіонату;
визначення найсильніших спортсменів та спортивних команд.

3. Чемпіонат проводиться в три етапи:
I (перший) етап - районний (міський);
II (другий) етап - обласний (в Автономній Республіці Крим - республіканський, у містах Києві та Севастополі - міські);
III (третій) етап - всеукраїнський.

4. Безпосередня організація та проведення III етапу Чемпіонату здійснюються Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді та позашкільним навчальним закладом, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, де проводиться Чемпіонат.

5. III етап Чемпіонату проводиться в непарні роки. Місце та строки проведення III етапу Чемпіонату визначаються в плані міжнародних та всеукраїнських заходів з учнівською та студентською молоддю, які затверджуються наказом Міністерства освіти і науки України. Програму проведення III етапу Чемпіонату визначає Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді відповідно до цього Положення.

6. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - органи управління освітою) відповідно

визначають періодичність та строки проведення та відповідно до цього Положення розробляють правила (умови) проведення I, II етапів Чемпіонату, якими визначається кількісний склад, місце та інші питання проведення Чемпіонату з урахуванням місцевих можливостей.

II. Учасники Чемпіонату

1. До участі у Чемпіонаті допускаються учасники, які мають необхідну спортивну кваліфікацію.

Вік учасників, які беруть участь в III етапі Чемпіонату, визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. До участі в III етапі кожного Чемпіонату від Автономної Республіки Крим, областей України, міст Києва та Севастополя, Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді допускається по одній команді.

3. Склад команд для участі в III етапі Чемпіонату визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді для кожного окремого Чемпіонату, виходячи з правил (умов) проведення Чемпіонату та фінансово-організаційних можливостей.

4. Вік учасників та склад команд для участі в I та II етапах Чемпіонату визначаються наказами органів управління освітою.

5. Представники та тренери команд забезпечують безпеку життя і здоров'я членів команд.

III. Програма Чемпіонату

1. Програма III етапу кожного Чемпіонату (перелік дистанцій) визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. Програми I та II етапів Чемпіонату визначаються наказами органів управління освітою з урахуванням програми III етапу та місцевих можливостей.

IV. Документація та строки її подання

1. Після прибуття на місце проведення III етапу Чемпіонату подаються: іменна заявка команди; паспорти учасників, яким на час відкриття Чемпіонату виповнилося 16 років (для осіб молодше 16 років - свідоцтво про народження або проїзний документ дитини);

для учасників, які за віком не мають паспортів або проїзних документів дитини, - учнівські квитки за поточний навчальний рік (у разі проведення Чемпіонату під час літніх канікул - за попередній навчальний рік) або студентські квитки;

посвідчення про присвоєння спортивного розряду (звання) (за наявності); медичні довідки про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

2. Перелік документів, які подаються для участі в I та II етапах Чемпіонату, визначається органами управління освітою.

3. Використання та обробка персональних даних здійснюються відповідно до вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

V. Підведення підсумків та нагородження

1. Порядок підведення підсумків в окремих видах програми III етапу та в загальному заліку Чемпіонату визначається Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. Команди, що посіли 1-е - 3-є місця в загальнокомандному заліку та в окремих видах програми III етапу Чемпіонату, нагороджуються кубками та дипломами Міністерства освіти і науки України.

3. Учасники команд, які посіли 1-е - 3-є місця в окремих видах програми та в загальнокомандному заліку III етапу Чемпіонату, та учасники, які посіли 1-ше - 3-тє місця в особистому заліку (якщо такий передбачений програмою III етапу Чемпіонату) окремо серед юнаків та серед дівчат, нагороджуються дипломами Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді та медалями.

4. Тренери команд, що посіли 1-е - 3-є місця у загальнокомандному заліку та в окремих видах програми III етапу Чемпіонату, нагороджуються дипломами Міністерства освіти і науки України.

5. Порядок нагородження переможців I та II етапів Чемпіонату визначається органами управління освіти.

VI. Порядок прийому команд та фінансування

1. Порядок прийому команд, вимоги до них та особливості проведення III етапу Чемпіонату визначаються щороку Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді за погодженням з Міністерством освіти і науки України в межах бюджетних коштів, призначених Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

2. Витрати на організацію та проведення Чемпіонату здійснюються в межах відповідних асигнувань, а також коштів, не заборонених законодавством.

Директор департаменту

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

22.05.2013 № 574

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
4 червня 2013 р.
за № 875/23407

Про затвердження Положення про Всеукраїнський Інтернет-турнір із природничих дисциплін

Відповідно до статей 4, 6 і 15 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою виявлення, розвитку й підтримки обдарованих дітей, підвищення інтересу школярів до поглибленого вивчення природничих дисциплін та інформатики **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський Інтернет-турнір із природничих дисциплін](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і
науки України
22.05.2013 № 574

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
4 червня 2013 р.
за № 875/23407

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський Інтернет-турнір із природничих дисциплін

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського Інтернет-турніру з природничих дисциплін (далі - Турнір).

2. Турнір проводиться щороку на добровільних засадах і є відкритим для учнів 7-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів і вихованців позашкільних навчальних закладів відповідного віку.

3. Метою проведення Турніру є виявлення, розвиток і підтримка обдарованих дітей, підвищення інтересу школярів до поглибленого вивчення природничих дисциплін; залучення учнів середнього та старшого шкільного віку до науково-дослідницької діяльності в гуртках і секціях наукових відділень Малої академії наук України (далі - МАНУ).

4. Завданнями Турніру є:

створення інтерактивного освітнього середовища на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для задоволення інтелектуальних потреб обдарованих дітей та молоді;

активізація науково-дослідницької діяльності учнів;

поглиблення знань учнів із природничих наук;

формування пізнавальних інтересів учнів, організація їх самостійної та групової пізнавальної діяльності;

розвиток творчих здібностей, асоціативного та креативного мислення учнів;

формування навичок роботи в команді, створення умов для плідного творчого спілкування обдарованих учнів;

розвиток дистанційної форми навчання в системі МАНУ.

5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Турніру здійснює Національний центр «Мала академія наук України» (далі - НЦ «МАНУ»).

6. Інформація про проведення Турніру розміщується на сайті Турніру www.vpd.inhost.com.ua (далі - сайт Турніру) та на сайті НЦ «МАНУ», а також у засобах масової інформації до 30 вересня, але не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

7. Під час проведення Турніру обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Учасники Турніру

1. Участь у Турнірі беруть команди у складі 6-7 осіб, з яких 5-6 учнів 7-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів і (або) вихованців позашкільних навчальних закладів відповідного віку та 1 керівник команди.

Організовує роботу команди керівник команди - педагогічний працівник загальноосвітнього або позашкільного навчального закладу.

Кількість команд від одного загальноосвітнього чи позашкільного навчального закладу не обмежується.

2. Учасники Турніру мають право ознайомитися з результатами оцінювання, одержати пояснення щодо критеріїв та об'єктивності оцінювання.

3. Учасники Турніру зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.

4. Заміна учасника команди під час проведення фінального туру Турніру можлива за рішенням Голови організаційного комітету (далі - Оргкомітет) після подання керівником команди нової заявки та пояснення причин такої заміни.

5. Для участі у фінальному турі Турніру до Оргкомітету подаються такі документи:

[заявка на участь у фінальному турі Турніру](#) за формою згідно з додатком;
копія наказу відповідного органу управління освітою щодо участі команди у фінальному турі Турніру;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;
учнівський квиток.

III. Порядок проведення Турніру

1. Турнір проводиться у два тури:

I тур - відбірковий (дистанційний);

II тур - фінальний (очний).

2. Відбірковий тур проводиться у два етапи:

1-й етап - кваліфікаційний;

2-й етап - основний.

3. Інформаційні матеріали Турніру розміщуються на сайті Турніру, які містять завдання у формі відеодемонстрацій чи фотодемонстрацій та бланки для відповідей. На сайт Турніру відсилаються відповіді на завдання Турніру.

4. Порядок проведення кваліфікаційного етапу відбіркового туру.

1) Відбірковий тур проводиться на базі сайта Турніру.

2) Під час проведення кваліфікаційного етапу відбіркового туру команди учнів знайомляться із завданнями та дають відповіді на них.

Відповіді на завдання кваліфікаційного етапу відбіркового туру вносяться у бланк для відповідей, який після цього надсилається на сайт Турніру до 31 жовтня включно.

3) Після завершення перевірки завдань членами журі на сайті Турніру розміщуються правильні відповіді на завдання етапу та рейтинги команд на кваліфікаційному етапі, визначені за сумою набраних командами балів.

Для команд, які мають ідентичні за текстом розв'язки завдань, рейтинг не визначається.

5. Порядок проведення основного етапу відбіркового туру.

1) До участі в основному етапі відбіркового туру допускаються команди, які вчасно надіслали свої відповіді на завдання кваліфікаційного етапу та набрали не менше ніж сімдесят п'ять балів.

2) Завдання основного етапу відбіркового туру Турніру оприлюднюються на сайті Турніру в день проведення етапу.

3) Під час виконання завдань допускається використання додаткових джерел інформації (навчальна література, довідники, Інтернет тощо).

4) Бланк з відповідями на завдання основного етапу відбіркового туру надсилається на сайт Турніру до 24.00 години в день оприлюднення завдань.

5) Після завершення перевірки завдань членами журі на сайті Турніру розміщуються правильні відповіді на завдання етапу та рейтинги команд на основному етапі, визначені за сумою набраних командами балів.

За умови набрання кількома командами однакової суми балів вищий рейтинг присуджується команді, яка раніше відправила на сайт Турніру відповіді на завдання туру.

6) Три команди, які набрали найвищі рейтинги, визнаються переможцями відбіркового туру.

6. Порядок проведення фінального туру Турніру.

1) До участі у фінальному турі Турніру допускаються три команди - переможці відбіркового туру.

2) Строки та місце проведення фінального туру Турніру визначаються НЦ «МАНУ» та повідомляються листом Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України) органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до його початку.

3) До місця проведення фінального туру Турніру команди прибувають організовано в супроводі керівника. Керівник забезпечує безпеку життя та здоров'я членів команди, своєчасне оформлення документів щодо участі команди в Турнірі.

4) У рамках фінального туру команди знайомляться із завданнями протягом п'яти хвилин, обговорюють відповіді на завдання, вносять їх до бланка для відповідей та передають бланк членам журі.

Час, відведений на виконання завдань, повідомляється командам перед початком фінального туру.

5) Під час виконання завдань фінального туру Турніру допускається використання додаткових джерел інформації (навчальна література, довідники, Інтернет тощо).

IV. Структура, зміст завдань та їх оцінювання

1. Завдання Турніру складаються з відео- та фотодемонстрацій за п'ятьма напрямками: астрономія, фізика, хімія, біологія, географія - по чотири завдання з кожного напрямку.

Усього команда виконує 20 завдань. Завдання можуть бути представлені у формі відеосюжетів чи фотодемонстрацій експериментів, явищ, об'єктів, комп'ютерних моделей тощо.

2. За кожну правильну відповідь на кожне завдання команда може отримати до п'яти балів.

Максимальна сума балів, яку може отримати команда за виконання усіх завдань на кожному етапі, - сто балів.

V. Організаційний комітет Турніру

1. Для організації та проведення Турніру створюється Оргкомітет, який здійснює підготовку, проведення та підведення підсумків Турніру. Персональний склад Оргкомітету затверджується наказом НЦ «МАНУ».

2. До складу Оргкомітету включаються працівники МОН України (за згодою) та НЦ «МАНУ».

3. Очолює Оргкомітет голова.

Голова Оргкомітету:

визначає та розподіляє повноваження членів Оргкомітету;
керує роботою з організації та проведення Турніру.

4. Члени Оргкомітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Турніру;
здійснюють реєстрацію учасників і керівників команд;
забезпечують порядок проведення Турніру.

5. Секретар Оргкомітету:

оформляє документи щодо проведення Турніру та підведення підсумків;
сприяє висвітленню результатів Турніру в засобах масової інформації;
забезпечує зберігання документів та матеріалів Турніру.

VI. Журі Турніру

1. Журі Турніру формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання відповідей команд та підведення підсумків Турніру.

2. Журі Турніру формується з числа науково-педагогічних і педагогічних працівників вищих і загальноосвітніх навчальних закладів, фахівців у галузі астрономії, біології, географії, фізики, хімії та інформатики (за згодою).

Склад журі затверджується наказом НЦ «МАНУ».

3. Кількість членів журі не повинна перевищувати дев'яти осіб, але не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі Турніру входять: голова журі, члени журі та секретар журі.

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Турніру.

4. Журі Турніру очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Турніру, затверджує список переможців і призерів Турніру.

5. Члени журі:

складають завдання та перевіряють надіслані відповіді;

визначають рейтинги команд - учасниць Турніру;

під час проведення фінального туру проводять аудиторні он-лайн-демонстрації, перевіряють та коментують відповіді;

заповнюють оцінювальні протоколи;

визначають переможця, призерів і лауреатів Турніру.

6. Секретар журі:

призначається з числа працівників НЦ «МАНУ»;

забезпечує збереження поданих на Турнір матеріалів;

бере участь у визначенні переможців Турніру;

забезпечує систематизацію та оформлення документації Турніру.

VII. Визначення та нагородження переможців, призерів і лауреатів Турніру

1. Визначення переможців і призерів Турніру здійснюється шляхом підрахунку балів, які набрала кожна команда під час проведення фінального туру.

Визначення лауреатів Турніру здійснюється шляхом підрахунку балів, які набрала кожна команда під час проведення основного етапу відбіркового туру.

2. Переможцем Турніру є команда, яка набрала найбільшу суму балів під час проведення фінального туру.

Призерами Турніру є команди, які за кількістю набраних у фінальному турі балів зайняли друге та третє місце.

3. Лауреатами Турніру є команди, які набрали сімдесят п'ять і більше балів за виконання завдань основного етапу відбіркового туру.

4. Команда-переможець та команди - призери Турніру нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

5. Команди - лауреати Турніру нагороджуються дипломами лауреатів.

6. Результати проведення Турніру затверджуються наказом МОН України.

7. Витрати на організацію та проведення Турніру здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
Інтернет-турнір із природничих
дисциплін
(пункт 5 розділу II)

ЗАЯВКА
**на участь у фінальному турі Всеукраїнського Інтернет-турніру із
природничих дисциплін**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

17.05.2013 № 545

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 червня 2013 р.
за № 838/23370

Про затвердження Положення про Всеукраїнські експедиційно-польові збори команд юних екологів і натуралістів

Відповідно до статей 3 і 5 [Закону України "Про загальну середню освіту"](#), статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою формування екологічної та естетичної культури учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнські експедиційно-польові збори команд юних екологів і натуралістів](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
17.05.2013 № 545

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 червня 2013 р.
за № 838/23370

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнські експедиційно-польові збори команд юних екологів і натуралістів

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнських експедиційно-польових зборів команд юних екологів і натуралістів (далі - Збори).

1.2. Збори проводяться з метою екологічного виховання дітей та молоді, залучення їх до вирішення екологічних проблем, збереження різноманіття рослинного та тваринного світу.

1.3. Завданнями Зборів є:

формування пізнавальних, морально-естетичних цінностей у дітей та молоді;

пошук нових форм і методів формування в дітей та молоді навичок природоохоронної діяльності;

дослідження територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, проведення заходів з їх охорони;

залучення молоді до науково-дослідницької діяльності на території природно-заповідного фонду України.

1.4. Збори проводяться на добровільних засадах і є відкритими для учнів (вихованців) загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (далі - учасники).

1.5. Збори проводяться щороку окремо за основними профілями еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти (екологія, ботаніка, зоологія, дендрологія, гідробіологія, ґрунтознавство тощо).

1.6. Організаційно-методичне забезпечення проведення Зборів здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

1.7. Інформація про проведення кожного Збору окремо розміщується на офіційному веб-сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.8. Під час проведення Зборів обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

II. Порядок проведення та програма Зборів

2.1. Збори проводяться щороку на територіях та об'єктах природно-заповідних установ України (за згодою).

2.2. Строки, місце, умови проведення, тема, кількісний склад команд кожного Збору окремо визначаються наказами Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України) та повідомляються листом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до їх початку.

2.3. Програми Зборів складаються із теоретичної, практичної та конкурсної частин. Виконання програм Зборів забезпечує НЕНЦ.

2.4. Теоретична частина Зборів включає проведення лекційних занять із учасниками Зборів, творчих зустрічей з провідними вченими, навчальних тренінгів.

2.5. Практична частина Зборів включає проведення польових занять, практикумів, навчальних екскурсій, наукових досліджень на територіях та об'єктах природно-заповідних установ України, ботанічних садів, дендропарків, зоологічних парків (за згодою).

2.6. Конкурсна частина Зборів включає:

захист результатів польових досліджень;

фотовиставку (з оцінюванням поданих фоторобіт).

Захист результатів польових досліджень проводиться у формі усного наукового повідомлення, в якому беруть участь три члени команди.

На фотовиставку кожна команда подає по три авторські фотороботи, які відповідають темі Збору.

III. Учасники Зборів

3.1. У Зборах беруть участь команди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя. До складу команди входять 4-7 осіб: один керівник і 3-6 учасників віком від 13 до 18 років включно.

Команди формують органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцеві органи управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі з числа учасників експедицій, походів, польових практик відповідного профілю еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти.

3.2. Заміна учасника можлива за рішенням голови організаційного комітету після подання керівником команди оновленої заявки з поясненням причин такої заміни.

3.3. До місця проведення Зборів команди прибувають організовано в супроводі керівників команд, які призначаються з числа керівників гуртків, педагогічних працівників навчальних закладів. Керівники забезпечують безпеку життя і здоров'я учасників та оформлення документів щодо участі в Зборах.

3.4. Для участі у Зборі до організаційного комітету подаються такі документи:

[заявка на участь у Всеукраїнському експедиційно-польовому зборі команд юних екологів і натуралістів](#) за формою згідно з додатком;

копія наказу відповідного органу управління освітою щодо участі команди у Зборі;

три авторські фотороботи;

медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

Усі документи оформляються державною мовою.

3.5. Учасники Зборів зобов'язані дотримуватися вимог цього Положення, програм Зборів, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.

IV. Критерії оцінювання результатів польових досліджень і фоторобіт

4.1. Захист результатів польових досліджень оцінюється за такими критеріями:

навички проведення наукових досліджень - до 15 балів;

методологічні підходи до аналізу результатів досліджень - до 15 балів;

чіткість викладення матеріалу, презентаційні навички - до 10 балів;

правильність визначення біологічних об'єктів - до 25 балів;

робота в команді - до 10 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за захист результатів досліджень, - 75 балів.

4.2. Подані на фотовиставку фотороботи оцінюються за такими критеріями:

відповідність темі Збору - до 5 балів;

технічні характеристики - до 5 балів;

композиційна довершеність - до 10 балів;

наявність сюжетної лінії - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за фотороботи, - 25 балів.

4.3. Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за участь у конкурсній частині Збору, - 100 балів.

V. Організаційний комітет Збору

5.1. Для організації та проведення кожного Збору утворюється окремий організаційний комітет. Склад кожного організаційного комітету затверджується окремим наказом НЕНЦ.

5.2. До складу організаційного комітету входять працівники МОН України, НЕНЦ, позашкільного навчального закладу, на базі якого проводиться Збір, представники природно-заповідних установ України (за згодою).

5.3. Очолює організаційний комітет голова.

Голова організаційного комітету:

розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведенні Збору.

5.4. Члени організаційного комітету:
здійснюють організаційну роботу щодо проведення Збору;
забезпечують порядок проведення Збору.

5.5. Секретар організаційного комітету:
оформляє документацію щодо проведення Збору та підведення підсумків;
сприяє висвітленню результатів Збору в засобах масової інформації.

VI. Журі конкурсної частини Зборів

6.1. Журі конкурсної частини Зборів (далі - журі) формується для кожного Збору окремо з метою забезпечення об'єктивності оцінювання науково-дослідницьких проектів, фоторобіт учасників та визначення переможців і призерів.

6.2. Журі формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових установ та організацій, природно-заповідних установ (за згодою).

6.3. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості учасників Збору.

До складу журі входять: голова журі, члени та секретар журі.

До складу журі не можуть входити особи, які є близькими особами учасників Зборів.

6.4. Склад кожного журі затверджується окремим наказом НЕНЦ.

6.5. Журі очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів конкурсної частини Збору;
затверджує список переможців і призерів конкурсної частини Збору.

6.6. Члени журі:

беруть участь в оцінюванні захисту результатів польових досліджень і фоторобіт учасників Збору;

заповнюють оцінювальні протоколи;

визначають переможців та призерів Збору.

6.7. Секретар журі:

призначається з числа працівників позашкільного навчального закладу, на базі якого проводиться Збір;

забезпечує збереження поданих на Збір матеріалів;

забезпечує систематизацію та оформлення документації Збору.

Документація Зборів зберігається в НЕНЦ один рік з дня їх закінчення.

VII. Визначення та нагородження переможців конкурсної частини Зборів

7.1. Переможці та призери конкурсної частини Зборів визначаються журі за загальною кількістю набраних ними балів.

Переможцями конкурсної частини Зборів є команди, які набрали найбільшу кількість балів. Переможцем Збору може стати лише одна команда.

7.2. Призерами конкурсної частини Зборів є команди, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

7.3. У разі рівної кількості балів переможцем конкурсної частини Зборів є команда, яка набрала більше балів за критерій "Правильність визначення біологічних об'єктів" під час захисту результатів польових досліджень.

7.4. Команди, які визначені переможцями та призерами конкурсної частини Зборів, нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

Решті учасникам Зборів вручаються дипломи учасника.

7.5. Члени команд, які брали участь у Зборах, можуть бути відзначені спеціальними призами організаційних комітетів, журі, благодійних фондів, спонсорів тощо.

VIII. Умови фінансування Зборів

Витрати на організацію та проведення Зборів здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнські
експедиційно-польові збори команд
юних екологів і натуралістів

ЗАЯВКА

на участь у Всеукраїнському експедиційно-польовому зборі команд юних
екологів і натуралістів

_____ просить

(найменування навчального закладу)

дати дозвіл на участь команди у складі:

№ з/п	Прізвище, ім'я учасника	Дата народження (число, місяць, рік)	Найменування навчального закладу	Найменування творчого учнівського об'єднання
1				
2				

Керівник

команди: _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (найменування посади)

(контактний телефон, електронна адреса)

Тема командного науково-дослідницького проекту: _____

Перелік фоторобіт, представлених на фотовиставку:

1. _____

2. _____

3. _____

_____ (керівник закладу)

_____ (підпис)

_____ (П. І. Б.)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

17.05.2013 № 547

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 червня 2013 р.
за № 839/23371

Про затвердження Положення про Всеукраїнську науково-технічну виставку-конкурс молодіжних інноваційних проектів "Майбутнє України"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою виявлення, розвитку й підтримки обдарованої учнівської та студентської молоді, залучення її до науково-дослідницької діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнську науково-технічну виставку-конкурс молодіжних інноваційних проектів "Майбутнє України"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
17.05.2013 № 547

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 червня 2013 р.
за № 839/23371

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнську науково-технічну виставку-конкурс молодіжних інноваційних проектів "Майбутнє України"

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнської науково-технічної виставки-конкурсу молодіжних інноваційних проектів "Майбутнє України" (далі - Виставка).

1.2. Виставка проводиться щороку серед учнів (вихованців) 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів та студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації віком від 12 до 18 років включно, які активно займаються науково-дослідницькою діяльністю (далі - учасники).

1.3. Основними завданнями Виставки є:

стимулювання творчого самовдосконалення учнівської та студентської молоді;

виявлення та розвиток обдарованих учнів, вихованців, слухачів і студентів, надання їм допомоги у виборі професії;

створення умов для реалізації здібностей талановитих та обдарованих учнів, вихованців, слухачів і студентів;

оновлення змісту, форм і методів роботи з обдарованими учнями, вихованцями, слухачами та студентами;

пошук нових форм, методів і моделей організації науково-дослідницької діяльності учнів, вихованців, слухачів і студентів.

1.4. Виставка проводиться на добровільних засадах і є відкритою для учасників.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Виставки здійснює Національний центр "Мала академія наук України" (далі - НЦ "МАНУ").

1.6. Інформація про проведення Виставки розміщується на офіційних веб-сайтах Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України) та НЦ "МАНУ", а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Виставки.

1.7. Під час проведення Виставки обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

II. Порядок проведення Виставки

2.1. Виставка проводиться у два етапи:

I етап - відбірковий (заочний);

II етап - фінальний (Всеукраїнський, очний).

2.2. Для участі в I етапі Виставки необхідно протягом двох місяців з початку I етапу подати на електронну адресу територіального відділення Малої академії наук України (далі - МАНУ):

[заявку на участь у I етапі Всеукраїнської науково-технічної виставки-конкурсу молодіжних інноваційних проєктів "Майбутнє України"](#) за формою згідно з додатком 1;

тези інноваційного науково-дослідницького проєкту (далі - проєкт);

фото демонстраційної моделі або макета (за наявності).

Проєкти подаються у таких номінаціях:

електроніка та приладобудування;

матеріалознавство та перспективні технології;

машинобудування;

інформаційно-телекомунікаційні системи та технології;

екологія та ресурсозбереження;

технічна творчість та винахідництво;

робототехніка та робототехнічні системи.

Орієнтовна тематика проєктів у кожній номінації визначається організаційним комітетом Виставки та повідомляється листом МОН України органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі та розміщується на офіційному веб-сайті НЦ "МАНУ" не пізніше ніж за один місяць до початку Виставки.

2.3. Журі I етапу Виставки розглядає подані тези проєктів і визначає переможців I етапу - по одному переможцю в кожній номінації окремо.

Переможці I етапу Виставки запрошуються до участі в II етапі Виставки.

2.4. Організаційні комітети I етапу не пізніше ніж за сорок календарних днів до початку II етапу Виставки подають організаційному комітету II етапу Виставки [заявку на участь у II етапі Всеукраїнської науково-технічної виставки-конкурсу молодіжних інноваційних проєктів "Майбутнє України"](#) за формою згідно з додатком 2 та на кожного переможця I етапу - тези до проєкту і фото демонстраційної моделі або макета (за наявності) - на електронну адресу man@man.gov.ua (з темою повідомлення "Виставка").

Зведений список учасників II етапу Виставки оприлюднюється на офіційному веб-сайті НЦ "МАНУ" не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Виставки.

2.5. Строки та місце проведення II етапу Виставки визначаються МОН України та повідомляються листом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до початку проведення II етапу Виставки.

2.6. Для участі в II етапі Виставки представник територіального відділення МАНУ - керівник делегації Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя - повинен подати такі документи до організаційного комітету II етапу Виставки:

копію наказу відповідного органу управління освітою щодо участі в II етапі Виставки;

медичні довідки про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими (на кожного учасника);

копію учнівського або студентського квитка (на кожного учасника);

проекти (на кожного учасника);

демонстраційні моделі або макети - за наявності (на кожного учасника).

2.7. Програма II етапу Виставки включає:

виставку демонстраційних моделей і макетів;

стендовий (постерний) захист проектів учасників у кожній номінації окремо.

2.8. Учасники Виставки мають право представляти лише по одному проекту.

III. Організаційний комітет Виставки

3.1. Для організації та проведення I й II етапів Виставки за місцем їх проведення наказом НЦ "МАНУ" створюються організаційні комітети, до складу яких можуть входити педагогічні працівники органів управління освітою, позашкільних навчальних закладів, НЦ "МАНУ", територіальних відділень МАНУ, підприємств, установ, організацій (за згодою).

3.2. Персональні склади організаційних комітетів I етапу Виставки затверджуються наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевих органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі.

Персональний склад організаційного комітету II етапу Виставки затверджується наказом НЦ "МАНУ".

3.3. Очолює організаційний комітет Виставки голова.

Голова організаційного комітету:

визначає та розподіляє повноваження членів організаційного комітету;

керує роботою з організації та проведення відповідного етапу Виставки.

3.4. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення відповідного етапу Виставки;

забезпечують порядок проведення відповідного етапу Виставки.

3.5. Секретар організаційного комітету Виставки:

оформляє документи щодо проведення та підбиття підсумків відповідного етапу Виставки;

сприяє висвітленню результатів відповідного етапу Виставки в засобах масової інформації.

IV. Журі Виставки

4.1. Персональні склади журі I етапу Виставки затверджуються наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевих органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі.

Персональний склад журі II етапу Виставки затверджується наказом НЦ "МАНУ".

4.2. Кількість членів журі в кожній номінації становить не більше 5-6 осіб та не повинна перевищувати третини від кількості учасників Виставки.

До складу журі в кожній номінації Виставки входять: голова журі, члени та секретар журі.

До складу журі входять педагогічні та науково-педагогічні працівники навчальних закладів, наукових установ та організацій (за згодою).

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Виставки.

4.3. Журі Виставки очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Виставки, підписує оціночні протоколи відповідного етапу Виставки.

4.4. Члени журі Виставки:

забезпечують об'єктивність оцінювання проектів учасників та їх доповідей під час проведення відповідного етапу Виставки;

заповнюють оціночні протоколи відповідного етапу Виставки;

визначають переможців та призерів відповідного етапу Виставки.

4.5. Секретар журі Виставки забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів відповідного етапу Виставки.

V. Учасники Виставки

5.1. У Виставці беруть участь учні (вихованці) 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів; учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів; вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів і студенти вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації віком від 12 до 18 років включно, які активно займаються науково-дослідницькою діяльністю.

5.2. До участі у Виставці допускаються дослідницькі проекти, виконані у співавторстві. Число співавторів не має перевищувати двох осіб.

5.3. У II етапі Виставки беруть участь переможці I етапу Виставки.

5.4. До місця проведення II етапу Виставки учасники прибувають організовано в супроводі керівника, призначеного з числа педагогічних працівників територіальних відділень МАНУ. Керівник забезпечує безпеку життя та здоров'я учасників Виставки, своєчасне оформлення необхідних документів.

5.5. Учасники Виставки мають право ознайомитися з результатами оцінювання своїх проєктів та одержати пояснення щодо критеріїв та об'єктивності оцінювання.

5.6. Учасники Виставки зобов'язані дотримуватись програми Виставки, цього Положення, норм, правил безпеки життєдіяльності та експлуатації обладнання й приладів.

VI. Вимоги до проєктів та критерії їх оцінювання

6.1. На Виставку подаються проєкти проблемного (пошукового) характеру, які відповідають віковим інтересам і пізнавальним можливостям учасників, свідчать про їх обізнаність щодо сучасного стану галузі дослідження, опанування ними методики експерименту.

6.2. Подані на Виставку проєкти повинні відповідати вимогам до написання, оформлення та представлення науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України.

6.3. До оргкомітету II етапу Виставки проєкт подається на паперових і електронних носіях. До проєкту додаються:

стендова доповідь (постер), виконаний відповідно до [Вимог щодо оформлення стендових доповідей \(постерів\)](#) (додаток 3);

демонстраційна модель або макет (за наявності);

медіапрезентація проєкту.

6.4. Участь у Виставці не можуть брати проєкти, які були представлені в попередні роки.

6.5. Демонстраційні моделі або макети, представлені на Виставці, мають відповідати правилам техніки безпеки.

6.6. Проєкти оцінюються за такими критеріями:

№ з/п	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Актуальність, практичне значення проєкту	25
2	Творчий підхід і самостійність у виконанні	20
3	Системність і повнота в розкритті теми проєкту; аргументованість висновків, їх відповідність отриманим результатам	20
4	Чіткість і логічність викладення матеріалу, презентаційні навички	20
5	Відповідність стендової доповіді (постера) вимогам. Наявність демонстраційної моделі або макета	15
Максимальна сума балів		100

VII. Визначення та нагородження переможців Виставки

7.1. Переможці та призери Виставки визначаються журі в кожній номінації окремо за кількістю набраних ними балів.

7.2. Переможцем Виставки в кожній номінації є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами Виставки є учасники, які за кількістю набраних балів зайняли друге та третє місце.

7.3. У разі рівної кількості балів переможцем (призером) у номінації визначається учасник, який набрав більше балів за критерій "Актуальність, практичне значення проекту".

7.4. Результати проведення Виставки затверджуються наказом МОН України.

7.5. Переможці та призери Виставки нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

7.6. Кращі проекти учасників Виставки публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЦ "МАНУ" за згодою автора.

VIII. Фінансування Виставки

Витрати на організацію та проведення Виставки здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток 1
до Положення про Всеукраїнську
науково-технічну виставку-конкурс
молодіжних інноваційних проектів
"Майбутнє України"

ЗАЯВКА

**на участь у I етапі Всеукраїнської науково-технічної виставки-конкурсу
молодіжних інноваційних проектів "Майбутнє України"**

Тема науково-дослідницького проекту: _____
_____

Номінація: _____

Прізвище: _____

Ім'я: _____

По батькові: _____

Число, місяць, рік народження: _____

Клас (курс): _____

Найменування загальноосвітнього навчального закладу:
_____

Чи представлявся даний проект на інших виставках (конкурсах)?
Якщо так, то на яких саме? _____
_____

Наявність демонстраційної моделі або макета: _____
_____

Місце проживання учасника:
район: _____, населений пункт: _____,
вулиця: _____, будинок № _____, квартира _____,
Контактний телефон: _____, e-mail: _____
Науковий керівник (П.І.Б., посада): _____
_____

контактний телефон: _____, e-mail: _____

_____
(керівник навчального
закладу)

_____
(підпис)

_____
(П.І.Б.)

М.П.

Додаток 2
до Положення про Всеукраїнську
науково-технічну виставку-конкурс
молодіжних інноваційних проектів
"Майбутнє України"

ЗАЯВКА

**на участь у II етапі Всеукраїнської науково-технічної виставки-конкурсу
молодіжних інноваційних проектів "Майбутнє України"**

(найменування територіального відділення Малої академії наук України)
подає перелік учасників у складі:

№ з/п	Прізвище, ім'я учасника	Дата народження (число, місяць, рік)	Найменування навчального закладу. Клас (курс)	Номінація	Тема дослідницької роботи	Науковий керівник (П.І.Б., місце роботи, посада; контактний телефон, e-mail)
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						

Керівник територіального
відділення
Малої академії наук України

_____
(підпис)
М.П.

_____
(П.І.Б.)

Додаток 3
до Положення про Всеукраїнську
науково-технічну виставку-конкурс
молодіжних інноваційних проєктів
"Майбутнє України"

ВИМОГИ
до оформлення стендових доповідей (постерів)

Постер - вертикально розміщений плакат розміром 96x160 см.

Постер повинен містити: заголовок (назву проєкту), інформацію про автора (прізвище, ім'я, по батькові; найменування навчального закладу; клас; населений пункт; прізвище, ім'я, по батькові та посада наукового керівника) і короткий зміст проєкту (мета і завдання проєкту, матеріали та методи його виконання, результати й висновки). Назва проєкту має бути конкретною та чіткою.

Рекомендований розмір заголовка доповіді - не менше 100 пунктів типографських; розмір тексту - не менше 20 пунктів типографських, міжрядковий інтервал - 1,5.

Рисунки мають бути чіткі, з підписами; умовні позначення на них мають бути розшифровані. У тексті мають бути посилання на всі рисунки.

Речення тексту слід робити короткими, конкретними, однозначними. Доцільно використовувати максимум графічного матеріалу та мінімум текстового.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

17.05.2013 № 546

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 червня 2013 р.
за № 842/23374

Про затвердження Положення про Всеукраїнський інтерактивний конкурс "МАН-Юніор Дослідник"

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою виявлення, розвитку й підтримки обдарованої учнівської та студентської молоді, залучення її до науково-дослідницької діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський інтерактивний конкурс "МАН-Юніор Дослідник"](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В. В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
17.05.2013 № 546

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
1 червня 2013 р.
за № 842/23374

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський інтерактивний конкурс "МАН-Юніор Дослідник"

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського інтерактивного конкурсу "МАН-Юніор Дослідник" (далі - Конкурс).

1.2. Конкурс проводиться щороку з метою виявлення та підтримки обдарованої молоді, залучення її до науково-дослідницької діяльності та винахідництва.

1.3. Завданнями Конкурсу є:

залучення учнів (вихованців) 7-10 класів загальноосвітніх навчальних закладів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів (далі - учасники) до поглибленого вивчення фізико-математичних, технічних і природничих дисциплін, а також історії розвитку науки;

активізація пошуково-дослідницької діяльності учасників, залучення їх до гуртків і секцій наукових відділень Малої академії наук України (далі - МАНУ);

стимулювання творчого самовдосконалення учасників;

формування екологічної свідомості учасників.

1.4. Конкурс проводиться на добровільних засадах та є відкритим для учнів (вихованців) 7-10 класів загальноосвітніх навчальних закладів і вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів.

1.5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний центр "Мала академія наук України" (далі - НЦ "МАНУ").

Співорганізаторами Конкурсу можуть бути вищі навчальні заклади, підприємства, установи, організації (за згодою).

1.6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на офіційних веб-сайтах Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України) та НЦ "МАНУ", а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

1.7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

II. Порядок і строки проведення Конкурсу

2.1. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап - заочний;

II етап - захист проекту в онлайн-режимі за допомогою мережі Інтернет або очно на базі визначених організаційним комітетом територіальних відділень МАНУ за погодженням із учасниками та їх керівниками.

2.2. Строки проведення Конкурсу, щорічна тематика та номінації визначаються МОН України та повідомляються листом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до початку Конкурсу.

2.3. Інформаційні матеріали Конкурсу розміщуються на веб-сайтах: www.man.gov.ua та <http://man-junior.org.ua> (далі - сайти Конкурсу), а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Конкурсу.

2.4. Для участі в I етапі Конкурсу необхідно надіслати на електронну адресу junior.konkurs@gmail.com або на компакт-диску на поштову адресу організаційного комітету не пізніше ніж за 2 тижні до їх оприлюднення на сайтах Конкурсу такі документи:

[заявку на участь у I етапі Всеукраїнського інтерактивного конкурсу "МАН-Юніор Дослідник"](#) за формою, що додається;

проект, оформлений у форматі презентації в програмі "Power Point";
тези творчої роботи.

2.5. Презентації та тези творчих робіт розміщуються на сайтах Конкурсу для відкритого рейтингового оцінювання.

У відкритому рейтинговому оцінюванні творчих робіт беруть участь усі керівники учасників, роботи яких представлені на Конкурсі.

Керівники мають право оцінювати всі творчі роботи, окрім тих, які виконували їхні учні.

2.6. Оцінювання проектів здійснюється за такими критеріями:

відповідність темі Конкурсу - до 2 балів;

послідовність, логічність, науковість викладу - до 3 балів;

оригінальність, самостійність виконання, особистий внесок автора - до 4 балів;

грамотність та якість оформлення - до 1 бала.

Максимальна сума балів, яку може отримати учасник від одного експерта в результаті заочного оцінювання проекту, - 10 балів.

Загальна оцінка, яку може отримати учасник за заочне рейтингове оцінювання творчої роботи, визначається автоматично як середнє арифметичне з усіх оцінок, виставлених за творчу роботу.

2.7. До участі в II етапі Конкурсу запрошуються автори творчих робіт, які за підсумками відкритого рейтингового оцінювання отримали не менше ніж 5 балів.

Список учасників II етапу Конкурсу оприлюднюється на сайтах Конкурсу не пізніше ніж через п'ять днів після завершення I етапу.

III. Учасники Конкурсу

3.1. У Конкурсі беруть участь учні (вихованці) 7-10 класів загальноосвітніх навчальних закладів і вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів.

3.2. Учасники мають право ознайомитись з результатами Конкурсу та висловити свої зауваження і побажання щодо його проведення, змісту завдань, результатів Конкурсу.

3.3. Учасники зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, програми Конкурсу, норм поведінки та правил техніки безпеки.

IV. Організаційний комітет Конкурсу

4.1. Для організації та проведення Конкурсу створюється наказом НЦ "МАНУ" організаційний комітет.

4.2. До складу організаційного комітету входять представники МОН України, НЦ "МАНУ", позашкільних і вищих навчальних закладів, представники установ, підприємств, організацій (за згодою).

4.3. Очолює організаційний комітет голова.

4.4. Голова організаційного комітету:

визначає та розподіляє повноваження членів організаційного комітету, здійснює загальне керівництво підготовкою Конкурсу;

керує поточною роботою з організації, підготовки та проведення Конкурсу, здійснює його координацію.

4.5. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу;

забезпечують дотримання порядку проведення Конкурсу.

4.6. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Конкурсу; сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації.

V. Журі Конкурсу

5.1. Журі Конкурсу формується організаційним комітетом Конкурсу з метою забезпечення об'єктивності оцінювання творчих проектів його учасників та визначення переможців і призерів.

5.2. Журі Конкурсу формується з числа наукових і педагогічних працівників загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів, а також студентів, які мають досвід проведення дослідницької роботи та були в школі активними членами МАНУ (за згодою).

5.3. Журі Конкурсу аналізує рівень підготовки учасників, готує подання організаційному комітету про нагородження переможців, складає відповідний звіт.

5.4. До складу журі з кожної номінації Конкурсу входять: голова журі, члени та секретар журі.

5.5. Склад журі затверджується наказом НЦ "МАНУ".

До складу журі не можуть входити близькі особи учасників Конкурсу.

5.6. Журі з кожної номінації Конкурсу очолює голова.

Голова журі:

організовує роботу членів журі;

проводить засідання журі;

бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу;

затверджує список переможців і призерів Конкурсу.

5.7. Члени журі:

беруть участь в оцінюванні творчих робіт (проектів) учасників Конкурсу;

заповнюють оцінювальні протоколи;

визначають переможців та призерів Конкурсу.

5.8. Секретар журі:

забезпечує збереження поданих на Конкурс матеріалів;

забезпечує систематизацію та оформлення документації Конкурсу.

VI. Вимоги до проектів і тез

6.1. Вимоги до проектів:

6.1.1. Учасник Конкурсу готує проект на обрану тему, що відповідає оголошеній заздалегідь організаційним комітетом загальній тематиці. При цьому проекти повинні бути присвячені проблемі або задачі, що є складовими теми Конкурсу. У проектах можна представляти цікаві експерименти, досліди, прилади та пристрої, винаходи, удосконалення технічних систем, методик досліджень та інше.

6.1.2. Проект повинен містити висновки, аналіз проведеної роботи та отримані результати реалізації проекту; список використаних джерел.

6.1.3. Проекти можуть бути виконані та представлені групою учасників конкурсу. З доповіддю на on-line-захисті в цьому разі виступають представники групи (не більше ніж 1-3 учасники).

6.1.4. Проект оформляється у формі презентації в програмі "Power Point". Кількість слайдів у презентації - не більше 15.

6.2. Вимоги до тез:

6.2.1. До презентації додаються тези проекту, де зазначаються:

тема проекту;

прізвище, ім'я та по батькові автора проекту; номер контактного телефону; електронна адреса;

місце проживання;

найменування навчального закладу, клас;

стисла характеристика змісту проекту з визначенням основної мети, актуальності та завдань дослідження;

прізвище, ім'я та по батькові посада (за наявності - науковий ступінь, учене звання) керівника, місце роботи, посада.

6.2.2. Об'єм тез не повинен перевищувати двох сторінок (4000 друкованих символів шрифтом Times New Roman, 14; інтервал - 1,5).

VII. Визначення та нагородження переможців Конкурсу

7.1. Переможці та призери Конкурсу визначаються журі у кожній номінації окремо за кількістю набраних ними балів.

7.2. Переможці II етапу Конкурсу, які отримали найбільшу кількість балів (але не більше 50% від загальної кількості учасників II етапу), нагороджуються дипломами НЦ "МАНУ" I, II, III ступеня.

7.3. Учасники II етапу Конкурсу нагороджуються дипломами учасника.

7.4. Якщо над проектом працювали учасники у складі творчих груп, то дипломами нагороджуються учнівські колективи навчальних закладів, відділень МАНУ.

7.5. Результати проведення Конкурсу затверджуються наказом МОН України.

7.6. Крайні проекти публікуються в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЦ "МАНУ" (за згодою автора).

7.7. Керівники, які підготували переможців та призерів Конкурсу, відзначаються подяками НЦ "МАНУ".

VIII. Умови фінансування Конкурсу

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
інтерактивний конкурс
"МАН-Юніор Дослідник"

ЗАЯВКА
на участь у I етапі Всеукраїнського інтерактивного конкурсу
"МАН-Юніор Дослідник"

(найменування навчального закладу)

просить дати дозвіл на участь команди у складі:

№	Найменування номінації конкурсу	Тема проєкту	Прізвище, ім'я, по батькові учасника	Прізвище, ім'я, по батькові, посада керівника проєкту	Контактний телефон, електронна адреса (за наявності) керівника	Найменування та місцезнаходження навчального закладу. Клас. Найменування територіального відділення МАНУ
1						
2						
3						
4						

_____ (посада керівника закладу)

_____ (підпис)

_____ (П.І.Б.)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛИСТ

від 05.09.2013 р. N 1/12-7216

Державній службі України з питань
регуляторної політики та розвитку
підприємництва

Щодо обов'язкових медичних оглядів педагогічних працівників

На ваш лист від 02.08.2013 N 6973/0/20-13, який надійшов з Генеральної прокуратури України, щодо фінансування проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників загальноосвітніх навчальних закладів в межах компетенції повідомляємо наступне.

Основами законодавства України про охорону здоров'я, Законами України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" та "Про захист населення від інфекційних хвороб", зокрема, встановлено, що з метою охорони здоров'я населення організуються профілактичні медичні огляди ряду категорій громадян, професійна чи інша діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може спричинити поширення інфекційних захворювань, виникнення харчових отруєнь, а також працівників, зайнятих на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці.

Відповідно до пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2001 року N 559 "Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних карток" (із змінами, внесеними згідно із постановами Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 року N 170, від 02.06.2004 року N 720) керівники та їх заступники, педагогічні працівники, медичний персонал, працівники харчоблоків, спеціалісти, що беруть участь у навчально-виховному процесі, технічний персонал навчальних закладів України, крім вищих навчальних закладів III - IV рівнів акредитації, учні та студенти перед проходженням виробничої практики на об'єктах, працівники яких підлягають обов'язковому профілактичному медичному огляду, проходять обов'язковий профілактичний медичний огляд (далі - Постанова N 559).

Зазначеною постановою затверджено також Порядок проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів.

Витрати закладів та установ охорони здоров'я, пов'язані з проведенням обов'язкових медичних оглядів працівників **бюджетних установ та організацій**, покриваються за рахунок коштів, передбачених кошторисом на утримання відповідного закладу та установи охорони здоров'я.

Згідно з пунктами 3 та 4 зазначеного Порядку терміни проведення обов'язкових медичних оглядів та перелік необхідних обстежень, лікарів-спеціалістів, видів клінічних, лабораторних та інших досліджень встановлюються і затверджуються Міністерством охорони здоров'я України.

Так, наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.07.2002 року N 280 "Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 8 серпня 2002 р. за N 639/6927, визначено Перелік необхідних обстежень лікарів-спеціалістів, видів клінічних, лабораторних та інших досліджень, що необхідні для проведення обов'язкових медичних оглядів, періодичність їх проведення, а також Перелік протипоказань для роботи за професіями, визначеними у Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам (далі - Наказ N 280).

Для проведення обов'язкового періодичного медичного огляду працівників навчальних закладів складається за погодженням з відповідним головним державним санітарним лікарем список працівників, які повинні пройти цей огляд. Копія списку передається до закладу або установи охорони здоров'я, де проводитиметься цей огляд.

Враховуючи вищезазначене, проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів (у тому числі і лабораторних досліджень згідно з Наказом N 280) працівників загальноосвітніх навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів, передбачених кошторисом на утримання закладу або установи **охорони здоров'я**, які визначені для проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів таких категорій громадян.

Заступник Міністра- керівник апарату

О. С. Дніпров

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-502 від 18 липня 2013 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
управління (департаменти) освіти і науки
обласних, Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій
Інститути післядипломної педагогічної освіти

Про навчальні програми з позашкільної освіти

З метою унормування діяльності гуртків, секцій та творчих об'єднань системи позашкільної освіти Міністерство освіти і науки України надає роз'яснення щодо затвердження навчальних програм з позашкільної освіти та використання їх у навчальних закладах.

Навчальна програма з позашкільної освіти – це нормативний документ, що визначає мету, завдання, зміст, обсяг, порядок, способи організації навчально-виховної діяльності та вимоги до її результатів.

Відповідно до статті 16 Закону України "[Про позашкільну освіту](#)" навчально-виховний процес у позашкільних навчальних закладах здійснюється за типовими навчальними програмами та іншими навчальними програмами за умови затвердження їх відповідними місцевими органами виконавчої влади.

Типова навчальна програма з позашкільної освіти затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

Також Міністерством освіти і науки України може надаватися відповідний гриф навчальним програмам з позашкільної освіти, які стали переможцями Всеукраїнського конкурсу на кращу науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.10.2003 № 674, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 січня 2004 р. за № 100/8699) та тим, які визначають зміст роботи гуртків, творчих об'єднань, секцій, що не забезпечені типовими програмами. Зазначені навчальні програми повинні пройти науково-методичну експертизу у відповідній комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України згідно з

Порядком надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 17.06.2008 № 537, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10 липня 2008 р. за № 628/15319). Навчальні програми, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, можуть використовуватися у всіх навчальних закладах системи освіти.

За необхідності врахування особливостей навчально-виховного процесу, методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення, рівня підготовленості вихованців відповідного навчального закладу, регіональних особливостей керівник гуртка може внести до такої програми певні зміни, що мають бути затверджені відповідним місцевим органом управління освітою. Внесені зміни не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми та кількість навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

З метою забезпечення діяльності гуртків, творчих об'єднань, секцій, які працюють тільки у межах однієї адміністративно-територіальної одиниці, відповідають потребам конкретного регіону, навчальні програми з позашкільної освіти можуть бути затверджені наказами обласних, районних, міських органів управління освітою згідно з встановленою ними процедурою. Вимоги до змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти визначені в листі Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 № 14.1/10-1685.

Перелік навчальних програм, за якими працюють гуртки, творчі об'єднання, секції у позашкільному навчальному закладі, затверджується педагогічною радою позашкільного навчального закладу на початку нового навчального року.

Для належної організації роботи позашкільних навчальних закладів навчальні програми з позашкільної освіти, які затверджені в установленому порядку, повинні бути розміщені на офіційних сайтах місцевих органів управління освітою та їх методичних структур.

Просимо протягом 2013-2014 навчального року вивчити стан забезпечення навчальних закладів регіону навчальними програмами з позашкільної освіти. У разі необхідності, затвердити навчальні програми згідно з положеннями Закону України ["Про позашкільну освіту"](#) та рекомендаціями цього листа.

Заступник Міністра

Б. М. Жебровський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-262 від 08 квітня 2013 року

Про перелік творчих конкурсів та інтелектуальних змагань

З метою якісної організації та проведення творчих конкурсів та інтелектуальних змагань, їх унормування відповідно до законодавства України, раціонального використання навчального та робочого часу, забезпечення змістовного дозвілля учнівської та студентської молоді Міністерство надсилає для практичного використання та врахування в роботі [перелік творчих конкурсів та інтелектуальних змагань](#), що додається.

Звертаємо увагу, що участь учасників навчально-виховного процесу у творчих конкурсах та інтелектуальних змаганнях здійснюється на добровільній основі.

Крім того нагадуємо, що творчі конкурси або інтелектуальні змагання проводяться згідно з положеннями (порядками) про них, які пройшли державну реєстрацію у Міністерстві юстиції України відповідно до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 731, або проведення яких здійснюється відповідно до нормативно-правових актів Президента України та Кабінету Міністрів України.

Звертаємо увагу, що на виконання статей 8 і 18 Закону України ["Про позашкільну освіту"](#) одним із завдань позашкільних закладів є пошук і підтримка здібних, обдарованих, талановитих дітей та учнівської молоді для організації їх участі у всеукраїнських і міжнародних заходах, забезпечення змістовного дозвілля, організація масових заходів з дітьми, під час яких визначається рівень практичної підготовки вихованців, Міністерством затверджений План всеукраїнських і міжнародних заходів з дітьми та учнівською молоддю на 2013 рік (наказ від 13.12.2012 [№ 1409](#)), який регламентує кількість, місце, терміни проведення всеукраїнських та міжнародних масових заходів, в тому числі творчих конкурсів та інтелектуальних змагань.

Координаторами кожного планового заходу на всеукраїнському рівні виступають державні центри позашкільної освіти (Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Національний центр "Мала академія

наук України", Український державний центр позашкільної освіти, Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді) відповідно до профілю діяльності. Кожний позашкільний навчальний заклад з урахуванням напрямку своєї діяльності під час планування роботи повинен враховувати участь у всеукраїнських заходах, включених до зазначеного вище Плану.

Нагадуємо, що відповідно до статті 51 Закону України ["Про освіту"](#) заборонено відволікання учасників навчально-виховного процесу за рахунок навчального часу на здійснення заходів, не пов'язаних з процесом навчання, крім випадків, передбачених рішенням Кабінету Міністрів України.

Зважаючи на зазначене вище, слід звернути увагу, що при рейтинговому оцінюванні діяльності навчальних закладів (крім позашкільних) до уваги беруться показники проведених творчих конкурсів або інтелектуальних змагань, які запроваджені на підставі нормативно-правових актів Президента України та Кабінету Міністрів України.

Міністр

Д.В. Табачник

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 680 від 04 червня 2013 року

Про організацію діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій

На виконання наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 [№ 623/61](#) "Про внесення змін до Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації" (далі - Положення), з метою забезпечення належних умов та поліпшення змісту роботи психолого-медико-педагогічних консультацій **НАКАЗУЮ:**

1. Міністру освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, директорам департаментів (управлінь) освіти і науки (молоді та спорту) обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

1.1. Забезпечити створення належних умов для функціонування республіканської (Автономна Республіка Крим), обласних, Київської та Севастопольської міських, районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій до 20 серпня 2013 року.

1.2. Розробити перспективні плани розвитку мережі постійно діючих районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій у всіх регіонах на період 2013-2014 років, до 10 вересня 2013 року.

1.3. Укомплектувати склад психолого-медико-педагогічних консультацій спеціалістами відповідно до Положення до 15 серпня 2013 року.

1.4. Скласти перспективні плани проведення атестації та курсів підвищення кваліфікації завідувачів та консультантів психолого-медико-педагогічних консультацій до 1 вересня 2013 року.

1.5. Не допускати суміщення посад завідувачів обласних та районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій з іншими посадами.

1.6. Провести моніторинг діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій та результати розглянути на колегіях до 30 грудня 2013 року.

1.7. Посилити контроль за веденням та збереженням документації психолого-медико-педагогічних консультацій.

1.8. Забезпечити направлення дітей з особливими освітніми потребами до навчальних закладів виключно органами управління освіти і науки обласних, районних (міських) державних адміністрацій з урахування висновків та рекомендацій психолого-педагогічних консультацій.

1.9. Надати інформацію щодо діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О. В.) до 1 жовтня 2013 року.

2. Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи (Панок В.Г.), центральній психолого-медико-педагогічній консультації (Обухівська А.Г.):

2.1. Укомплектувати фаховий склад консультантів центральної психолого-педагогічної консультації за спеціальностями відповідно до штатного розпису строком до 1 вересня 2013 року.

2.2. Постійно здійснювати науково-методичний та організаційний супровід за діяльністю республіканської (Автономна Республіка Крим), обласних, Київської та Севастопольської міських, районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій відповідно до Положення.

2.2. Надавати Міністерству освіти і науки аналітичну інформацію про діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій щороку до 1 серпня.

2.3. Скласти перспективні плани проведення атестації та курсів підвищення кваліфікації завідувачів республіканської (Автономна Республіка Крим) обласних, Київської та Севастопольської міських психолого-медико-педагогічних консультацій до 1 вересня 2013 року.

2.4. Провести атестацію завідувачів республіканської (Автономна Республіка Крим) обласних, Київської та Севастопольської міських психолого-медико-педагогічних консультацій протягом 2013 - 2014 навчального року.

2.5. Розробити методичні рекомендації щодо організації діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій до 1 серпня 2013 року.

2.6. Розробити нове положення про шкільну психолого-медико-педагогічну комісію з урахуванням вимог щодо організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами до 1 січня 2014 року.

3. Республіканській (Автономна Республіка Крим), обласним, Київській та Севастопольській міським психолого-медико-педагогічним консультаціям:

3.1. Здійснювати науково-методичний та організаційний супровід діяльності районних (міських) консультацій та шкільних комісій.

3.2. Надавати інформаційно-аналітичні звіти центральній психолого-медико-педагогічній консультації щорічно до 1 червня.

3.3. Унести зміни і доповнення до статутів психолого-медико-педагогічних консультацій відповідно до Положення.

3.4. Поновити банк даних дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі дітей-інвалідів, у регіонах до 1 жовтня 2013 року.

3.5. Забезпечити взаємодію психолого-медико-педагогічних консультацій з органами охорони здоров'я, соціального захисту населення, службами у справах дітей, громадськими організаціями з питань раннього виявлення, надання освітніх послуг та консультативної допомоги дітям з особливими освітніми потребами та їх батькам, або особам, які їх замінюють.

3.6. Забезпечити системний кваліфікований психолого-медико-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивними класами/групами.

3.7. Постійно здійснювати організаційно-методичну допомогу навчальним закладам з інклюзивним та інтегрованим навчанням в організації навчально-виховного та корекційно-реабілітаційного процесів.

4. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Заступник Міністра

Б.М. Жебровський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

27.08.2013 № 1236

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
16 вересня 2013 р.
за № 1595/24127

Про затвердження Положення про Банк інтелектуальних досягнень дітей та Положення про Експертну раду для визначення найкращих інтелектуальних досягнень дітей

Відповідно до [Закону України «Про освіту»](#) та [Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою державної підтримки та стимулювання до творчої праці інтелектуально обдарованої учнівської молоді, її самореалізації в сучасному суспільстві **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити такі, що додаються:
  - 1) [Положення про Банк інтелектуальних досягнень дітей](#);
  - 2) [Положення про Експертну раду для визначення найкращих інтелектуальних досягнень дітей](#).
2. Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Удод О.А.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
27.08.2013 № 1236

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
16 вересня 2013 р.
за № 1595/24127

ПОЛОЖЕННЯ **про Банк інтелектуальних досягнень дітей**

I. Загальні положення

1. Це Положення, розроблене з метою організаційно-технічного та інформаційно-методичного забезпечення діяльності з підтримки обдарованих дітей в Україні, визначає порядок формування, ведення та функціонування Банку інтелектуальних досягнень дітей (далі - Банк).

2. Банк є електронною картотекою для обліку, накопичення та збереження інформації про досягнення дітей, які запатентували свої винаходи, та є переможцями Міжнародних і фінальних етапів Всеукраїнських олімпіад, конкурсів, турнірів, конкурсів-захистів науково-дослідних робіт учнів - членів Малої академії наук України.

3. Основними завданнями функціонування Банку є накопичення, систематизація та збереження інформації про інтелектуальні досягнення дітей з метою аналізу кількісного та якісного складу інтелектуально обдарованих дітей для здійснення періодичного відбору 100 найкращих інтелектуально обдарованих дітей.

II. Відбір кандидатів для внесення до Банку

До Банку вносяться відомості про інтелектуальні досягнення обдарованих дітей з числа учнів 9-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, які запатентували свій винахід, є переможцями Міжнародних і фінальних етапів Всеукраїнських олімпіад, конкурсів, турнірів, конкурсів-захистів науково-дослідних робіт учнів - членів Малої академії наук України, відповідно до їх особистих результатів в інтелектуальній діяльності згідно з [Переліком інтелектуальних досягнень дітей, відомості про які вносяться до Банку](#), наведених у додатку 1 за напрямками:

- навчальна діяльність;
- науково-дослідницька діяльність;
- науково-технічна діяльність;
- винахідницька діяльність.

III. Учасники формування Банку

1. Накопичення, систематизація та збереження інформації про інтелектуальні досягнення дітей, яка міститься в Банку, здійснює Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України (далі - Інститут).

2. Підготовку та подання відповідної інформації для внесення її до Банку на регіональному рівні здійснюють Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органи управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - органи управління освітою).

Керівники органів управління освітою здійснюють контроль за достовірністю, повнотою та своєчасністю подання відомостей про інтелектуальні досягнення дітей для включення їх до Банку.

IV. Порядок формування Банку

1. Загальноосвітні навчальні заклади впродовж навчального року подають відомості про індивідуальні інтелектуальні досягнення дітей до відділів (управлінь) освітою районних (міських), районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій.

2. Відділи (управління) освіти районних (міських), районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій подають зведені відомості до органів управління освітою.

Органи управління освітою узагальнюють відомості про індивідуальні досягнення обдарованих дітей та подають інформацію для внесення до Банку до 01 липня поточного року до Інституту в електронному та паперовому вигляді за встановленою формою ([додаток 2](#)).

Особисті дані інтелектуально обдарованих дітей, які заносяться до Банку, обробляються з дотриманням вимог законодавства України у сфері захисту персональних даних та обмежуються такою інформацією:

- прізвище, ім'я та по батькові дитини;
- дата народження (число, місяць та рік);
- місце постійного проживання;
- клас навчання;
- навчальний заклад.

3. Накопичення, зберігання, використання та поширення інформації про інтелектуальні досягнення дітей, що внесена до Банку, здійснюються з додержанням вимог законодавства України про захист персональних даних.

V. Фінансове забезпечення функціонування Банку

Фінансування витрат, пов'язаних зі створенням та функціонуванням Банку, здійснюється за рахунок джерел, не заборонених законодавством України.

**Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти**

О.В. Єресько

Додаток 1
до Положення про Банк
інтелектуальних досягнень дітей
(розділ II)

ПЕРЕЛІК
інтелектуальних досягнень дітей, відомості про яких вносяться до Банку
інтелектуальних досягнень дітей

№ з/п	Види інтелектуальної діяльності	Етапи заходів	Інтелектуальні досягнення
1	Патентування винаходу	державний, міжнародний	зареєстрований патент
2	Участь у міжнародній учнівській олімпіаді з навчального предмета	міжнародний	перемога
3	Участь у Всеукраїнській учнівській олімпіаді з навчального предмета	фінальний	перемога
4	Участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідних робіт учнів - членів Малої академії наук України	фінальний	перемога
5	Участь у Всеукраїнських учнівських турнірах та конкурсах	фінальний	перемога
6	Участь у Міжнародних учнівських турнірах та конкурсах	міжнародний	перемога

Додаток 2
до Положення про Банк
інтелектуальних досягнень дітей
(пункт 2 розділу IV)

КАРТКА
обліку відомостей про інтелектуальні досягнення дитини

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Навчальний заклад (найменування, місцезнаходження, телефон)
_____

Клас навчання _____

Дата народження _____

Місце постійного проживання _____

Телефон (за згодою) _____

Відомості про інтелектуальні досягнення дитини

№ з/п	Рік	Назва інтелектуальних заходів, винаходів	Рівень (всеукраїнський, міжнародний)	Результати	Нагорода (диплом, медаль, свідоцтво)

_____
(найменування посади керівника
органу управління освітою)

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ініціали)

_____
(дата заповнення)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
[27.08.2013 № 1236](#)

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
16 вересня 2013 р.
за № 1596/24128

ПОЛОЖЕННЯ **про Експертну раду для визначення найкращих інтелектуальних** **досягнень дітей**

1. Експертна рада для визначення найкращих інтелектуальних досягнень дітей (далі - Експертна рада) - дорадчий орган МОН України, що створюється відповідно до [підпункту 21 пункту 10 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, для здійснення періодичного відбору 100 найкращих інтелектуально обдарованих дітей (далі - відбір).

2. Експертна рада забезпечує єдність вимог, об'єктивність, повноту оцінки інтелектуальних досягнень дітей.

3. Експертна рада у своїй діяльності керується [Конституцією](#), законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України), зокрема цим Положенням та іншими нормативно-правовими актами.

4. Експертна рада формується МОН України з представників Національної академії наук України, національних галузевих академій наук, центральних органів державної влади, які мають у своєму підпорядкуванні наукові установи та організації, відомих фахівців у галузі спеціальних наук, педагогіки і психології, які мають досвід роботи з обдарованими дітьми (за згодою).

5. Експертна рада формується щорічно для проведення чергового відбору за напрямками: фізико-технічні, природничо-математичні, суспільні та гуманітарні науки.

6. Персональний склад Експертної ради затверджується наказом МОН України за поданням Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (далі - Інститут). Експертну раду очолює голова, який має заступника та секретаря.

7. Кількісний склад Експертної ради не повинен перевищувати 15 осіб.

8. Члени Експертної ради беруть участь у її роботі на громадських засадах.

9. Порядок роботи Експертної ради:

1) засідання Експертної ради проводяться щороку у першій половині липня;

2) за поданням Інституту Експертна рада проводить відбір 100 найкращих інтелектуально обдарованих дітей;

3) засідання Експертної ради проводить її голова, за його відсутності - його заступник.

Засідання Експертної ради вважається правомочним, якщо на ньому присутні 2/3 від загальної кількості її членів. Рішення приймається більшістю голосів членів Експертної ради, присутніх на засіданні;

4) протокол засідання Експертної ради, підписаний головою та секретарем, разом із списком 100 дітей передається до МОН України для затвердження та прийняття відповідного рішення.

**Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти**

О.В. Єресько

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-853 від 02 грудня 2013 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
департаменти (управління) освіти і науки
обласних, Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

Про рекомендації щодо удосконалення організації навчально-тематичних екскурсій

Міністерство освіти і науки України направляє для використання в роботі рекомендації щодо удосконалення організації навчально-тематичних екскурсій та екскурсійних поїздок учнів (вихованців) навчальних закладів, підготовлені з урахуванням пропозицій учасників круглого столу, який відбувся у вересні 2013 року в м. Києві.

Додаток: на 3-х арк.

Заступник Міністра

Б.М. Жебровський

**Рекомендації щодо удосконалення
організації навчально-тематичних екскурсій
та екскурсійних поїздок учнів (вихованців) навчальних закладів**

Однією з дієвих форм виховання учнівської молоді, ознайомлення її з історичними, культурними та природними пам'ятками рідної держави є туристсько-краєзнавча робота. Для здійснення цієї роботи навчальними закладами проводяться навчально-тематичні екскурсії та екскурсійні поїздки організованих груп учнів та вихованців навчальних закладів.

Туристсько-краєзнавча діяльність та екскурсійна робота використовуються навчальними закладами як важливі засоби навчально-виховної роботи з учнями, які дають змогу виховувати патріотизм, любов до Батьківщини, бережливе ставлення до природи, повагу до традицій, культури українського та інших народів, які проживають в Україні. Навчальні екскурсії сприяють оволодінню учнями матеріалом з історії, географії, літератури, біології та інших навчальних предметів, здатні суттєво підвищити інтерес учнів до навчального матеріалу, поліпшити його засвоєння.

Мають місце випадки, коли окремі комерційні та інші структури, громадські організації, проводять заходи з учнівською молоддю, в тому числі і в початковий час, не узгоджуючи їх з органами управління освітою, навчальними закладами, ігноруючи накопичений досвід роботи, але використовуючи результати освітньої діяльності, матеріальну та організаційну базу системи освіти. При цьому часом трапляються випадки порушення нормативних документів Міністерства освіти і науки, створюється небезпека для життя та здоров'я учнів, порушення прав дітей, фальсифікуються освітні результати.

Враховуючи практичну значимість туристсько-екскурсійних заходів, особливо комплексних навчально-тематичних екскурсій в розвитку пізнавальних інтересів дітей і забезпеченні успішного засвоєння ними освітніх програм, Міністерство освіти і науки України рекомендує:

- поширити практику проведення одно- та багатоденних навчально-тематичних екскурсій до міст Києва, Львова, Одеси, Харкова, Донецька, Дніпропетровська, Севастополя, Запоріжжя та інших культурних і промислових центрів України, до Національних заповідників, державних заказників, пам'яток культурної та історичної спадщини України;
- при плануванні та організації подорожей (екскурсій) в навчальний час виходити з позицій педагогічної доцільності, чітко визначати їх освітньо-виховні завдання відповідно до віку дітей та змісту навчальних програм з історії, географії, біології тощо;
- при формуванні груп враховувати інтелектуальні, фізичні, психологічні, вікові та статеві особливості учнів;

- при визначенні тематики подорожей (екскурсій) та маршрутів враховувати календар пам'ятних дат, зокрема, наближення 200-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка, 70-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр. тощо;
- використовувати Перелік комплексних навчально-тематичних екскурсій з учнівською та студентською молоддю і Перелік визначних краєзнавчих, географічних, етнографічних та історичних, об'єктів і туристсько-краєзнавчих екскурсійних маршрутів, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 06.04.2007 № 286 ("Інформаційний збірник МОН", 2007 р, №13; сайт Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді в розділі "Україна туристська. Рекомендуємо відвідати");
- суворо дотримуватися вимог Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України 24.03.2006 № 237 та зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 01 червня 2006 р. за № 660/12534 (далі – Правила);
- враховувати, що відповідно до п. 2.1 Правил, адміністрація навчальних закладів несе відповідальність за підготовку, успішне проведення туристських подорожей (екскурсій), їх педагогічну доцільність та результативність;
- якщо група комплектується з учнів одного навчального закладу незалежно від організаційних форм проведення подорожі (екскурсії) - (навчальним закладом самостійно, через туристські фірми тощо), керівник закладу повинен видати наказ про подорож (екскурсію), призначати керівника та його заступника (помічника) відповідно до вимог Правил. При цьому можливе призначення керівником (заступником, помічником керівника) особи, яка не є працівником навчального закладу з покладанням на нього (за його письмовою згодою) відповідальності за збереженням життя та здоров'я учасників подорожі (екскурсії);
- максимально використовувати можливості позашкільних навчальних закладів – центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді, станцій юних туристів, дитячих турбаз цих закладів, які мають в наявності кваліфіковані кадри, матеріальну базу та сучасні методики використання туризму і краєзнавства в навчально-виховному процесі (інформація про центри та їх бази розміщено на сайті Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді в розділі "Україна туристська. Центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, станції юних туристів України. Дитячі туристські бази України";
- організації подорожей (екскурсій) через комерційні структури взаємовідносини між навчальним закладом та організацією-виконавцем у підготовці і проведенні подорожей (екскурсій), особливо закордонних, необхідно будувати на договірній основі. При цьому необхідно передбачати наявність програми подорожі (екскурсії), страхового полісу,

пам'ятки для учнів про поведінку на маршруті, інструкції для супроводжувача на випадок непередбачених ситуацій;

- з метою зменшення фінансових витрат поширити практику організації подорожей (екскурсій) на умовах взаємного обміну, особливо між навчальними закладами різних регіонів України, міськими та сільськими закладами.

Враховуючи зазначене, звертаємо увагу на необхідність активізації і сприяння в організації екскурсій з учнівською та студентською молоддю, як вагомого чинника виховання та просвітництва підростаючого покоління; забезпечення належних умов їх проведення; оновлення тематичних екскурсійних маршрутів та розміщення їх на сайтах органів управління освітою та навчальних закладів з метою популяризації та розвитку екскурсійної справи.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-887 від 18 грудня 2013 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
департаменти (управління) освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

Про методичні рекомендації щодо проведення Всеукраїнського культурологічно-виховного проекту "Десять визначних місць України"

Надсилаємо для практичного використання підготовлені Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти методичні рекомендації щодо проведення культурологічно-виховного проекту "Десять визначних місць України".

Просимо довести їх до відома керівників навчальних закладів та педагогічних працівників.

Рекомендації будуть розміщені на сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти www.iitzo.gov.ua

Додаток на 3 арк.

Заступник Міністра

Б. М. Жебровський

Додаток
до листа Інституту інноваційних
технологій і змісту освіти

**Методичні рекомендації
щодо проведення культурологічно-виховного проекту
"Десять визначних місць України"**

Одним з основних завдань сучасної освіти, визначених Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, є побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення морально-духовного, культурного розвитку дітей та молоді, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу.

Пріоритетним напрямом виховання дітей та молоді є патріотичне виховання, яке передбачає формування та розвиток духовності молоді, соціально значущих цінностей, громадянськості й патріотизму, формування високих моральних цінностей, етнічної та національної самосвідомості, любові до рідної землі, держави, визнання духовної єдності всіх регіонів України.

Основними документами у сфері освітньої політики щодо патріотичного виховання підростаючого покоління є наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України від 21.10.2013 № 1453/716/997 ["Про затвердження Програми патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України"](#), програма ["Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України"](#).

Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти запроваджено культурологічно-виховний проект "Десять визначних місць України".

Метою проекту є популяризація культурного розмаїття, історичної спадщини України; формування історичної пам'яті підростаючого покоління; забезпечення духовної єдності поколінь через активні форми і методи навчання та виховання. Проект передбачає відвідування учнями протягом їх навчання у школі визначних історичних та культурних місць України.

У формуванні історичної пам'яті молодого покоління чи не найважливішу роль відіграє духовна складова. Християнські цінності, моральні та духовні ідеали є незамінними орієнтирами у системі виховання. Величні та всесвітньо відомі архітектурні комплекси Софіївський собор, Києво-Печерська Лавра, Андріївська та Кирилівська церкви, Спасо-Преображенський Мгарський монастир, Свято-Успенська Почаївська Лавра як центри релігійного життя та духовної культури є найкращим матеріальним відображенням зазначених ідеалів. Відвідування християнських святинь сприятиме формуванню високих духовних цінностей у підростаючого покоління.

Середньовічний період історії України для багатьох школярів залишається складним для вивчення, адже він не наповнений славетними подіями та постатями, як період Київської Русі чи козаччини, однак ми маємо цілий ряд надзвичайно цікавих архітектурних споруд, таких як Середньовічна фортеця Чембало (м. Балаклава), Бережанський замок XVI-XVIII, замки Волині, Національний заповідник «Замки Тернопілля», які є свідками «латентного» періоду державності, прикладом абсолютно іншої моделі соціальних відносин. Розуміння особливостей середньовічної історії України допоможе правильно осягнути особливості та значимість кожного періоду у розвитку нашої держави.

Військова доблесть та слава завжди є непохитним приводом гордості за своїх пращурів. Пам'ять про величні події зберігають свідки героїчної історії українського народу Кам'янець-Подільська фортеця, Національний заповідник "Хортиця", фортеця Кодак, меморіальний комплекс "Малахів Курган", меморіальний комплекс "Національний музей історії Великої Вітчизняної війни".

Якісно новий етап українського національного відродження відноситься до XIX ст., коли козацька старшина та вищі прошарки українського суспільства перестали бути виразниками національної ідеї і ця функція перейшла до простого народу. Звичайні люди стали джерелом натхнення тогочасних поетів, письменників, етнографів тощо. Ареною цих процесів стала територія центральної України, де народився та виріс Т. Г. Шевченко, М. В. Гоголь та багато інших відомих українських культурних і національних діячів. У цьому переконуєшся, відвідавши Гоголівські місця, Шевченківський заповідник у Каневі, музей-заповідник І. К. Карпенка-Карого "Хутір Надія", Художньо-меморіальний музей І. Ю. Рєпіна.

Садово-паркове мистецтво як синтез різних мистецтв є яскравим втіленням картини світу. Паркова культура найбільшою мірою відображає взаємозв'язок між природою, людиною, культурою, історією та ціннісне ставлення людини до світу. Розвиток паркової культури в Україні представляють Національний дендрологічний парк "Софіївка", Державний дендрологічний парк "Тростянець", Державний дендрологічний парк «Олександрія» та інші. Саме в таких місцях природа виступає об'єктом наукового пізнання та є відображенням досягнень в області ландшафтної архітектури.

Знайомство з образотворчим мистецтвом, архітектурою різних історичних періодів поглиблює і спрощує розуміння школярами історичних процесів, що відбувались в Україні.

За результатами громадського обговорення культурологічно-виховного проекту визначено перелік десяти визначних місць України:

- ансамбль історичного центру м. Львова (Палац Потоцьких, Високий Замок);
- "Золоте кільце" Полтавщини (Гоголівські місця, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, Спасо-Преображенський Мгарський монастир);

- Меморіальний комплекс пам'яток оборони міста Севастополя 1854-1855 рр., 1941-1944 рр. "Малахів курган";
- Національний дендрологічний парк "Софіївка", м. Умань, Черкаська обл.;
- Національний заповідник "Замки Тернопілля" (Збараський, Тернопільський (Старий), Ягільницький замки, Вишнівецький палацовий комплекс, замок Гольських (м.Чортків);
- Національний заповідник "Софія Київська", Києво-Печерська лавра;
- Національний заповідник "Хортиця", м. Запоріжжя;
- Південний берег Криму (Ханський, Лівадійський, Воронцовський, Масандрівський палаци, Бахчисарайський фонтан, "Ластівчине гніздо");
- Свято-Успенська Почаївська Лавра, Тернопільська обл.;
- Шевченківський національний заповідник у м. Каневі.

Визначні місця є потужним навчальним середовищем, у якому учні встановлюють безпосередній зв'язок з тим, про що дізнались під час навчання. На екскурсіях, вони мають можливість поєднати відомі факти з новою інформацією, поглибити свої знання та емоційне сприйняття історичних і культурних подій України.

Рекомендуємо забезпечити відвідування визначних місць учнями загальноосвітніх навчальних закладів протягом навчання у школі, залучати до проведення екскурсій вихованців гуртків туристсько-краєзнавчого, історичного спрямування.

Формами ознайомлення з визначними місцями можуть бути: організація віртуальних екскурсій; створення презентацій, проєктів; проведення семінарських занять; дослідницько-пошукова робота.

Обласним інститутам післядипломної педагогічної освіти рекомендуємо передбачити в програмах підвищення кваліфікації заступників директорів, педагогів-організаторів, педагогів, які викладають суспільно-гуманітарні дисципліни, питання культурного розмаїття, регіональних особливостей історичної спадщини України в рамках відвідування визначних місць України.

Вважаємо за доцільне запровадити подібні проєкти на місцевому рівні та визначити 10 місць кожного регіону, які мають особливу історичну, культурну, духовну цінність, для відвідування учнями навчальних закладів.

Презентаційні матеріали проведення культурологічно-виховного проєкту "Десяти визначних місць України" розміщено на сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти www.iitzo.gov.ua.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ"**

№ 14.1/10-1685 від 05 червня 2013 року

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
Автономної Республіки Крим,
департаменти (управління) освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської міських
державних адміністрацій
Республіканський (Автономної Республіки Крим),
обласні та Київський і Севастопольський
міські інститути післядипломної педагогічної освіти

**Про методичні рекомендації щодо
змісту та оформлення навчальних
програм з позашкільної освіти**

З метою підвищення рівня якості позашкільної освіти та врахування в роботі Інститут надсилає [методичні рекомендації щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти](#).

Просимо поінформувати працівників районних (міських) управлінь (відділів) освіти і науки, методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти, відповідальних за питання позашкільної освіти, керівників позашкільних навчальних закладів у регіоні.

Додаток: на 15 арк. в 1 прим.

Директор

О. А. Удод

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ"**

№ 14.1/10-2592 від 26 липня 2013 року

Ректорам (директорам) Кримського республіканського,
обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти,
Київського університету імені Б. Грінченка,
Інституту післядипломної освіти
Севастопольського міського гуманітарного університету

**Про співпрацю з Національною
організацією скаутів України**

Процеси державотворення, що відбуваються в незалежній Україні протягом останніх десятиліть, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, формування у підростаючого покоління активної громадянської позиції. Значну роль у формуванні юних громадян України відіграє їх участь у діяльності громадських організацій та об'єднань, які спрямовані на соціалізацію, здобуття необхідного досвіду, самореалізацію, творчий, фізичний та інтелектуальний розвиток дітей і молоді.

За даними Державної служби молоді та спорту станом на 1 січня 2013 року в Україні зареєстровано 18 всеукраїнських дитячих громадських організацій, 186 всеукраїнських молодіжних громадських організацій, 21 всеукраїнська спілка молодіжних громадських організацій та біля 8000 місцевих молодіжних і дитячих громадських організацій.

Одне із провідних місць серед дитячих та молодіжних громадських організацій належить Національній організації скаутів України (НОСУ) та Національній скаутській організації України "Пласт". Діяльність скаутських громадських організацій регламентується законами України від 05.02.1993 № 2998-XII "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", від 01.12.1998 № 281-XIV "Про молодіжні та дитячі громадські організації"; Указом Президента України від 06.10.1999 № 1284 "Про першочергові заходи щодо реалізації державної молодіжної політики та підтримки молодіжних громадських організацій". Такі нормативні документи, як Указ Президента України від 28.03.2008 № 279 "Про заходи щодо сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні", Постанова Верховної Ради України від 01.11.2011 № 3984 "Про відзначення 100-річчя українського

скаутського руху", наказ Міністерства освіти і науки України від 05.05.2008 № 367 "Про сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні" передбачають виконання відповідних заходів щодо підтримки та розвитку скаутського руху.

Досвід розвинених країн світу свідчить про визначну та інноваційну роль Всесвітньої Організації Скаутського Руху (ВОСР) у справі освіти та виховання молоді. Єдиним офіційним представником ВОСР у нашій державі є Всеукраїнська молодіжна громадська організація "Національна Організація Скаутів України" (НОСУ), діяльність якої спрямована на процес гармонійної, всебічної освіти та розвитку особистості.

Основними шляхами використання потенціалу Національної організації скаутів України (НОСУ) у вихованні учнівської молоді може стати проведення акцій за участю скаутів і школярів; залучення фахівців скаутського руху до виховної роботи навчальних закладів; ознайомлення педагогів з методикою виховної роботи скаутських організацій через систему спільних семінарів, конференцій, тренінгів за такими темами: "Освіта протягом життя на основі Скаутського Методу", "Скаутський Метод - ефективна система самоосвіти молоді", "Особливості формування скаутських груп на базі загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів", "Скаутська молодіжна програма", "Система малих груп у скаутському русі", "Взаємодія педагогів, батьків і місцевої громади з питань виховання дітей та молоді".

Рекомендуємо у навчально-виховному процесі загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів використовувати досвід скаутських організацій з виховання дітей та молоді на засадах добра і моралі, здорового способу життя, гармонії з природою та любові до рідного краю, залучати тренерів Національної Організації Скаутів України до організації виховних заходів.

Доцільним буде залучення обласних осередків НОСУ до організації туристських змагань та зльотів, Всеукраїнської військово-патріотичної спортивної гри "Зірниця" та Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура").

Звертаємо увагу, що науково-методичною комісією з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України схвалено для використання навчальну програму "Юні скаути" (автори Власенко С. С., Майдибура А. В.). Програму розміщено на сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти у вкладці "Позашкільна освіта" (www.iitzo.gov.ua), надруковано у збірнику "Позашкілля: навчальні програми" (бібліотека "Шкільний світ", 2013 рік).

Детальну інформацію про діяльність Національної організації скаутів України (НОСУ) можна отримати на офіційному сайті www.ukrscout.org або за телефоном (0-44) 592-50-05.

Директор

О. А. Удод

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

02.10.2014 № 1124

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
27 жовтня 2014 р.
за № 1340/26117

Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько- краєзнавчої роботи

Відповідно до статей 4, 6, 15 [Закону України](#) «Про позашкільну освіту», з метою формування здорового способу життя, пропаганди туризму серед дітей, підвищення рівня спортивної майстерності дітей та молоді, забезпечення безпеки проведення туристських походів та екскурсій **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити такі, що додаються:

- 1) [Інструкцію щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю](#);
- 2) [Інструкцію щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю](#);
- 3) [Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів](#).

2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

3. Визнати такими, що втратили чинність:

- 1) [наказ Міністерства освіти України від 06 квітня 1999 року № 96](#) «Про затвердження Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 травня 1999 року за № 320/3613 (зі змінами);
- 2) [наказ Міністерства освіти і науки України від 16 травня 2005 року № 295](#) «Про затвердження Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 01 червня 2005 року за № 601/10881.

4. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (Загоруйко Ю.А.) зробити відповідну відмітку у справах архіву.
5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
6. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

С.М. Квіт

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Міністра молоді та спорту України –
керівник апарату

І.Є. Гоцул

М.Ю. Бурбак

Міністр інфраструктури України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України
02.10.2014 № 1124

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
27 жовтня 2014 р.
за № 1340/26117

ІНСТРУКЦІЯ

щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція розроблена з метою формування здорового способу життя, розвитку спортивного туризму серед учнівської та студентської молоді, підвищення рівня їх спортивної майстерності, збереження життя і здоров'я учнівської та студентської молоді під час проведення туристських спортивних походів та експедицій з активними способами пересування (далі - походи).

2. Дія цієї Інструкції поширюється на навчальні заклади, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, та органи управління освітою, що організовують та проводять походи з учнівською та студентською молоддю.

3. Навчальні заклади та органи управління освітою під час підготовки та проведення походів з учнівською і студентською молоддю керуються [Конституцією](#) та законами України, іншими нормативно-правовими актами та цією Інструкцією.

4. У цій Інструкції терміни вживаються в таких значеннях:

експедиція з активними способами пересування - похід, основним завданням якого є проведення краєзнавчої роботи щодо вивчення історії рідного краю, довкілля, явищ соціального життя, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів та інших досліджень;

категорійний похід - похід I - VI категорій складності;

категорія (ступінь) складності походу - класифікаційна характеристика спортивної складності походу, що залежить від технічної трудності перешкод, включених до маршруту походу, довжини маршруту та тривалості походу;

категорія (півкатегорія) трудності перешкоди - класифікаційна характеристика складності подолання окремої перешкоди у поході, яка визначається технічними прийомами та спеціальним спорядженням, які необхідні для її безпечного подолання;

комбінований похід - безперервний за часом та маршрутом похід, складовими частинами якого є проходження окремих ділянок маршруту з використанням різних видів спортивного туризму;

локальна перешкода - обмежена в просторі ділянка маршруту походу, для подолання якої необхідно застосування спеціальних технічних прийомів та/або спорядження;

маршрут походу - заздалегідь намічений шлях туристського походу, що характеризується визначеним порядком переміщення туристів по географічних точках;

маршрутні документи туристської групи, що здійснює похід, - маршрутна книжка для походів I - VI категорій складності, маршрутний лист для походів 1 - 3 ступенів складності (далі - ступінь складності) і походів нижче 1 ступеня складності;

міжсезоння - пора року з несприятливими для конкретного виду туризму та/або регіону погодними та/або кліматичними умовами;

некатегорійний похід - похід 1 - 3 ступенів складності або похід нижче 1 ступеня складності, який за протяжністю, тривалістю та/або кількістю і складністю перешкод не відповідає вимогам до походів I - VI категорій складності;

протяжна перешкода - ділянка маршруту походу, що має значну довжину та для подолання якої необхідні загальна фізична та спеціальна туристська підготовка;

туристський досвід - досвід участі в попередніх туристських спортивних походах, подолання перешкод у походах та/або керівництва попередніми походами, подоланням перешкод у походах, підтверджений в установленому порядку;

туристський спортивний похід учнівської та студентської молоді (далі - похід) - подорож, що здійснюється організованою групою учнівської та/або студентської молоді відповідно до цієї Інструкції за заздалегідь розробленим маршрутом з подоланням природних та штучних перешкод різних категорій трудності у визначені строки.

5. Походи поділяються:

за видами спортивного туризму: залежно від основних засобів пересування та характеру перешкод - на автомобільні, велосипедні, вітрильні, водні, гірські, лижні, мотоциклетні, пішохідні, спелеологічні;

за складністю: залежно від кількості та рівня труднощі перешкод, протяжності, тривалості - на походи некатегорійні та категорійні;

залежно від території проведення - на місцеві та дальні.

До місцевих належать походи, що проводяться в межах Автономної Республіки Крим або області, де розташований навчальний заклад або орган управління освітою, який проводить похід. Для навчальних закладів або органів управління освітою, які розташовані в містах Києві та Севастополі, місцевими є походи, які проводяться по території відповідно Київської області та Автономної Республіки Крим. Допускається проведення місцевого походу з виходом на територію суміжних областей, якщо це обумовлено розташуванням навчального закладу, який проводить похід, особливостями місцевості та логічністю побудови маршруту.

Інші походи вважаються дальніми.

6. При проведенні експедиції з активними способами пересування до її підготовки, проведення, складу учасників тощо висуваються вимоги відповідно до складності походу, під час якого вона проводиться.

II. Повноваження керівника навчального закладу, органу управління освітою, який проводить похід

1. Керівник навчального закладу, органу управління освітою самостійно приймає рішення про проведення походу.

2. У разі прийняття рішення про проведення походу керівник навчального закладу зобов'язаний:

1) сприяти успішній роботі з підготовки та проведення походу, контролювати хід його підготовки, видати наказ про проведення походу, у якому:

визначити мету, район, строк проведення, вид та складність (категорію, ступінь) походу;

призначити керівника туристської групи та його заступника (заступників), помічника (помічників);

затвердити склад учасників походу;

визначити у разі потреби порядок дій керівника групи при плановому поділі групи на підгрупи, а також кандидатури керівників підгруп, їхніх заступників (помічників);

обумовити можливість у разі потреби передачі керівництва туристською групою заступнику керівника.

Для будь-яких походів, крім місцевих походів до 1 ступеня складності включно, наказ видається після отримання рекомендацій маршрутно-кваліфікаційної комісії (далі - МКК), що має відповідні повноваження, щодо можливості проведення походу;

2) провести цільовий інструктаж керівника туристської групи та його заступника (заступників) з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності під час походу згідно з вимогами [Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160;

3) видати керівнику туристської групи копію наказу про проведення походу та завірити печаткою навчального закладу маршрутні документи туристської групи;

4) контролювати дотримання туристською групою строків проходження маршруту; у разі порушення туристською групою встановлених контрольних строків проходження маршруту встановити зв'язок з органами управління освітою та відповідною аварійно-рятувальною службою для з'ясування місцезнаходження групи та надання їй за потребою допомоги;

5) після завершення походу:

заслухати інформацію керівника туристської групи про похід;

оформити відповідні документи для присвоєння спортивних розрядів учасникам походу;

ураховати результати діяльності керівника, заступника (заступників) керівника при їх атестації та заохоченні.

III. Вимоги до формування туристських груп та учасників походів

1. Туристські групи для проведення походів формуються з числа вихованців, учнів загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладів і студентів вищих навчальних закладів, які об'єднуються на добровільних засадах за спільними інтересами, мають відповідний туристський досвід і підготовку для участі в запланованому поході.

2. Кількісний склад туристської групи для проведення походу визначається керівником туристської групи спільно з навчальним закладом або органом управління освітою, який проводить похід, з урахуванням [вимог до кількісного складу групи](#), встановлених у додатку 1 до цієї Інструкції.

3. Вік учасників походів має відповідати [загальним вимогам до віку учасників та керівників туристських спортивних походів](#), встановленим у додатку 2 до цієї Інструкції.

4. До участі в категорійних і ступеневих походах можуть бути допущені учасники, вік яких не більше ніж на один рік менший за визначений в основних вимогах до віку учасників походів, у разі отримання ними теоретичної та практичної підготовки протягом не менше одного навчального року у гуртках, секціях туристсько-спортивного напрямку та за наявності медичної довідки.

До участі у велосипедних походах не можуть бути допущені учасники, які не досягли 14 років, мотоциклетних - 16 років, автомобільних - 18 років.

5. До участі в походах не вище III категорії складності можуть бути допущені учасники, вік яких менше за визначений в загальних вимогах до віку

учасників та керівників туристських спортивних походів, викладених у додатку 2 до цієї Інструкції, які беруть участь у поході зі своїми батьками чи особами, які їх замінюють. Кількість таких учасників не може перевищувати 20 відсотків від загальної чисельності туристської групи. У цьому випадку чисельність групи має бути не менше 10 осіб (без врахування осіб, вік яких менше за визначений в загальних вимогах до віку учасників походів), не менше двох третин учасників повинні мати туристський досвід, передбачений [пунктом 6 розділу III](#) цієї Інструкції.

Туристський досвід цим учасникам зараховується лише з віку, зазначеного в загальних вимогах до віку та кількісного складу учасників туристських спортивних походів, установлених у додатку 2 до цієї Інструкції.

6. Учасники походів I категорії складності повинні мати досвід попередньої участі в некатегорійному поході, учасники походів II - VI категорій складності - досвід попередньої участі в поході на одну категорію складності нижче.

7. У походах III - V категорій складності не більше однієї третини учасників можуть становити учасники з досвідом участі в походах на дві категорії складності нижче, у походах II категорії складності - з досвідом участі в походах 3 ступеня складності. При цьому дві третини учасників повинні мати туристський досвід, передбачений у пункті 6 цього розділу.

Учасниками походів II, III категорій складності можуть бути особи, які мають досвід участі в походах на одну категорію складності нижче запланованого в будь-якому виді спортивного туризму.

8. Учасники походів, у яких передбачається проходження локальних перешкод, повинні мати відповідну підготовку та досвід проходження локальних перешкод, складність яких не більше ніж на півкатегорії труднощі (для водного та спелеотуризму - на категорію) нижче максимальної за передбачувану в запланованому поході.

Не більше однієї третини учасників походів не вище IV категорії складності можуть мати досвід проходження локальних перешкод на дві півкатегорії труднощі нижче.

Учасники комбінованих походів, що включають ділянки маршруту з різних видів спортивного туризму, повинні мати відповідний туристський досвід з кожного з видів туризму, ділянки яких включено до маршруту походу.

9. Учасники походів, що проводяться в міжсезоння, повинні мати досвід участі в походах не більше ніж на одну категорію нижче в умовах міжсезоння або участі в походах тієї самої категорії складності у звичайних умовах.

10. У водних походах вище II категорії складності на надувних плавальних засобах та у будь-яких вітрильних походах у кожному екіпажі повинні бути учасники віком старше 18 років (керівник підгрупи) з відповідним туристським досвідом.

У водних походах вище II категорії складності на байдарках при проходженні перешкод, які визначають складність походу, у кожному екіпажі

повинен бути учасник, віком старше 18 років (керівник підгрупи) або має досвід проходження перешкод такої самої складності.

11. Учасники водних походів I - III категорій складності повинні мати відповідний туристський досвід походів у будь-якому класі плавальних засобів, а, починаючи з IV категорії складності, - у тому самому класі плавальних засобів або на байдарці.

12. Учасники зимових походів та походів у міжсезоння повинні мати досвід організації польових ночівель у зимових умовах ("холодних" ночівель).

13. Проходження печер, у яких передбачається застосування апаратів для автономного дихання, дозволяється учасникам віком старше 18 років.

При проходженні під час спелеопоходу вертикальних печер (починаючи з II категорії складності) та горизонтальних печер (починаючи з III категорії складності) у групі повинно бути не менше одного керівника або його заступника на чотирьох учасників.

14. Учасники походів I - VI категорій складності з будь-якого виду туризму, учасники будь-яких водних і вітрильних походів та будь-яких інших походів, які передбачають подолання водних перешкод, повинні вміти плавати.

15. Туристський досвід учасника походу підтверджується [довідкою про залік туристського спортивного походу](#) за формою згідно з додатком 3 до цієї Інструкції. Туристський досвід участі в ступеневих походах може бути підтверджений маршрутними листами, а для походів нижче I ступеня складності - наказами про проведення цих походів.

IV. Вимоги до керівника, заступника керівника туристської групи

1. Керівник туристської групи, його заступник (заступники) відповідають за життя, здоров'я учасників походу відповідно до законодавства, виконання плану походу, зміст оздоровчої, виховної і пізнавальної роботи, дотримання правил пожежної безпеки, охорони природи, пам'яток історії і культури тощо.

2. Керівник, його заступник (заступники) туристської групи призначаються наказом керівника навчального закладу або органу управління освітою, який проводить похід.

3. Вік керівників походів має відповідати вимогам до віку учасників та керівників походів, встановленим у додатку 2 до цієї Інструкції.

4. Заступником керівника походу може бути призначена повнолітня особа.

5. Кількість заступників керівника визначається навчальним закладом або органом управління освітою, який проводить похід.

6. Якщо в поході беруть участь три або більше туристських груп із загальною кількістю не менше 30 учасників (для походів III, IV категорій складності - не менше двох груп із загальною кількістю не менше 20 учасників) і їх маршрути та графіки руху в цілому збігаються, то можливе покладання загального керівництва цими групами на спеціально призначеного старшого керівника. У цьому разі досвід керівництва походом зараховується старшому керівнику і всім керівникам груп.

7. Керівник походу II, III категорій складності повинен мати досвід участі в поході тієї самої категорії складності в будь-якому виді туризму, а також досвід керівництва походом на одну категорію складності нижче у будь-якому виді туризму, керівник походу IV - VI категорій складності - тієї самої категорії складності у тому самому виді туризму, а також досвід керівництва походом на одну категорію складності нижче у тому самому виді туризму.

8. За рішенням МКК до керівництва походом VI категорії складності може бути допущена особа, яка не має досвіду участі в поході VI категорії складності, але має досвід керівництва двома походами V категорії складності.

9. Керівники походів, у яких передбачається проходження класифікованих локальних перешкод, повинні мати відповідну підготовку та досвід проходження двох локальних перешкод тієї самої півкатегорії труднощі (для водного та спелеотуризму - тієї самої категорії труднощі) як найскладніших у запланованому поході та досвід керівництва проходженням локальних перешкод, складність яких не більше ніж на півкатегорії труднощі (для водного та спелеотуризму - на категорію) нижче максимальної за передбачувану в запланованому поході.

10. Керівники походів, що включають елементи (перешкоди) походів більш високого рівня складності, повинні відповідати вимогам до керівників походів тієї категорії складності, елементи (перешкоди) якої включені в даний похід.

11. Досвід заступника керівника в походах I - V категорій складності повинен відповідати вимогам, які висуваються до досвіду учасників. Заступник керівника походу VI категорії складності повинен мати досвід керівництва походом V категорії складності.

12. Керівник та/або його заступник повинні мати знання і навички з надання першої домедичної допомоги.

13. Керівник та заступник (заступники) керівника будь-якого походу повинні вміти плавати, а керівники водних та вітрильних походів та походів з інших видів туризму, в яких заплановано подолання водних перешкод, крім того, повинні вміти здійснювати рятування потопаючого.

14. При проведенні місцевих походів нижче 2 ступеня складності навчальний заклад за згодою керівника туристської групи та за умови забезпечення безпеки учасників замість заступника керівника може призначити помічника (помічників) керівника з числа учнів (для груп учнівської молоді) або студентів (для груп студентської молоді), які мають досвід участі в походах не нижче такого самого рівня складності.

15. У разі проведення походу в міжсезоння керівник повинен мати досвід керівництва походом, що проводився в міжсезоння, не більше ніж на одну категорію (ступінь) складності нижче запланованого або походом такої самої категорії складності, що був здійснений у звичайних умовах, та досвід участі в поході тієї самої категорії (ступеня) складності.

16. У разі проведення комбінованого походу керівник туристської групи повинен мати відповідний туристський досвід для проходження ділянок кожного виду туризму, що включені в маршрут комбінованого походу.

17. Керівники зимових походів та походів у міжсезоння повинні мати досвід організації польових ночівель у зимових умовах ("холодних" ночівель).

18. Якщо під час проведення спелеопоходу передбачається проходження печер із застосуванням апаратів для автономного дихання, керівник повинен мати досвід роботи у сифонах.

19. У разі використання під час походу транспортних засобів керівник повинен мати відповідний досвід керівництва та участі в походах на відповідному транспортному засобі (автомобіль, мотоцикл тощо).

20. Керівник водних походів I - III категорій складності повинен мати відповідний туристський досвід походів на будь-якому з типів суден, а починаючи з IV категорії складності - у тому самому типі суден або на байдарці.

21. Туристський досвід керівника, заступника (заступників) керівника туристської групи підтверджується довідкою про залік туристського спортивного походу згідно з додатком 3 до цієї Інструкції. Туристський досвід участі в походах 1 - 3 ступеня складності може бути підтверджений маршрутними листами, а для походів нижче 1 ступеня складності - наказами про проведення цих походів.

V. Права і обов'язки керівника та заступника (заступників) керівника туристської групи

1. При підготовці туристського походу керівник туристської групи та його заступник (заступники) зобов'язані:

1) забезпечити формування групи з урахуванням запланованого рівня складності походу, туристської кваліфікації учасників, їх фізичної, технічної та спеціальної підготовки, а також їх психологічної сумісності;

2) ознайомити учасників походу з цією Інструкцією, їх правами та обов'язками;

3) провести цільовий інструктаж учасників, помічників керівника з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності під час походу згідно з вимогами [Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160;

4) отримати маршрутні документи та копію наказу про проведення походу;

5) проінформувати учасників походу (для походів учнів та студентів віком до 18 років - також їхніх батьків або осіб, які їх замінюють) щодо умов організації та проведення походу та, за необхідності, про фактори ризику в запланованому поході і про відповідні заходи щодо уникнення небезпеки та запобігання травматизму, провести збори батьків учасників походу;

б) забезпечити під час походу додержання учасниками правил дорожнього руху, правил пожежної безпеки, безпеки життєдіяльності;

7) забезпечити проходження медичного огляду всіма учасниками;

8) розробити план підготовки походу, розподілити між учасниками обов'язки згідно з цим планом;

9) організувати всебічну підготовку учасників походу, тренування, перевірити необхідні знання, уміння та навички, зокрема вміння плавати, надавати домедичну допомогу та використовувати туристське спорядження;

10) разом з учасниками всебічно ознайомитися з районом походу, розробити основний та запасний варіанти маршруту походу, а також аварійні варіанти виходу з маршруту, вивчити їх складні ділянки, способи та засоби їх подолання;

11) підготувати відповідний картографічний матеріал, розробити план та графік походу, визначити контрольні пункти та строки проходження маршруту, ознайомити з цими матеріалами учасників походу;

12) за необхідності отримати консультації щодо маршруту в МКК або інших установах та організаціях;

13) за необхідності погодити з навчальним закладом або органом управління освітою, що проводить похід, та МКК порядок дій при планових поділах туристської групи на підгрупи, а також кандидатури керівників, заступників (помічників) керівників підгруп, туристська кваліфікація яких відповідає вимогам, викладеним у [розділі IV](#) цієї Інструкції;

14) організувати підбір, підготовку та перевірку якісного групового та індивідуального спорядження, у тому числі спорядження для страхівки з урахуванням вимог техніки безпеки та особливостей конкретного походу (району походу, виду спортивного туризму, категорії (ступеня) складності походу, часу проведення походу тощо);

15) скласти кошторис витрат, забезпечити підготовку та підбір продуктів харчування, з'ясувати можливості поповнення запасу продуктів на маршруті;

16) одержати у разі потреби дозвіл на відвідування об'єктів, територій, на яких встановлено особливий режим відвідування;

17) оформити в установленому порядку маршрутні документи;

18) розробити план дослідницької, краєзнавчої, природоохоронної роботи та інших заходів на маршруті, якщо такі заплановано проводити;

19) у разі потреби зміни маршруту, складу туристської групи, строків проведення або інших записів у маршрутних документах до від'їзду туристської групи в похід погодити ці зміни з навчальним закладом, що проводить похід, та МКК, що надала рекомендації щодо можливості проведення походу.

2. Під час проведення походу керівник та його заступник (заступники) зобов'язані:

1) перед виходом на маршрут та за наявності рекомендації МКК повідомити аварійно-рятувальну службу за місцем проведення походу про проведення походу та його маршрут;

2) уживати заходів, спрямованих на забезпечення безпеки учасників походу, забезпечити дотримання учасниками правил техніки безпеки;

3) дотримуватися затвердженого маршруту походу;

4) робити за можливості відмітки в маршрутних документах про проходження маршруту;

5) дотримуватися рекомендацій МКК, зазначених у маршрутній книжці (маршрутному листі), аварійно-рятувальної служби, інших органів з питань, що належать до їх компетенції відповідно до чинного законодавства;

6) повідомляти з використанням засобів зв'язку навчальний заклад або орган управління освітою, що проводить похід, відповідну МКК (за наявності рекомендації в маршрутній книжці (маршрутному листі)), а також відповідну аварійно-рятувальну службу про початок та завершення маршруту, а також, за необхідності, про проходження пунктів, визначених МКК або аварійно-рятувальною службою; про зміну маршруту або складу туристської групи за будь-яких обставин після виїзду в похід; про передачу керівництва туристською групою заступнику відповідно до [підпункту 1 пункту 4](#) цього розділу;

7) не допускати безпідставного поділу групи, від'їзду окремих неповнолітніх членів групи без супроводу одного із заступників керівника (від'їзд одного чи декількох неповнолітніх учасників можливий лише за умови, що в групі два або більше заступників керівника);

8) у разі поділу туристської групи на підгрупи керівник повинен:

призначити керівників підгруп (з числа своїх заступників) та їх помічників, які мають відповідний туристський досвід, з урахуванням вимог, викладених у цій Інструкції, та визначити завдання, яке має виконати підгрупа;

визначити завдання підгруп та порядок їх взаємодії;

визначити контрольні строки для кожної підгрупи;

при аварійній ситуації (раптовому виникненні умов, що загрожують життю та здоров'ю учасників походу) ужити заходів щодо збереження життя і здоров'я учасників виходячи з конкретної аварійної ситуації та реальної наявності сил і засобів для її ліквідації;

9) при виявленні зброї, вибухонебезпечних та незнайомих предметів не торкатися і не зрушувати їх з місця, повідомити про знахідку відповідні місцеві органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування;

10) у разі нещасного випадку:

терміново організувати надання першої домедичної допомоги потерпілому та його доставку (за необхідності) до закладу охорони здоров'я, викликати за необхідності та за можливості за допомогою будь-яких засобів зв'язку аварійно-рятувальну службу та/або службу екстреної медичної допомоги;

повідомити про випадок, що стався, навчальний заклад або орган управління освітою, що проводить похід, відповідну МКК, орган управління освітою за місцем проведення походу та інші відповідні органи;

11) організувати за потреби та за можливості оперативну допомогу іншій туристській групі, місцевому населенню або іншим особам, що перебувають на території проведення походу і потребують допомоги.

3. Після закінчення походу керівник і його заступник (заступники) зобов'язані:

спільно з учасниками в обумовлені строки підготувати та подати до МКК звіт про похід;

після розгляду звіту в МКК та за наявності позитивної рекомендації оформити та видати кожному учаснику довідку про залік туристського спортивного походу встановленого зразка;

сприяти оформленню та поданню до відповідного органу (організації) документів для присвоєння учасникам групи спортивних розрядів, звань тощо.

4. Керівник туристської групи має право:

1) у разі потреби і за наявності в туристській групі не менше двох заступників керівника передати керівництво своєму заступнику за умови, що заступник має необхідний для керівництва походом (частиною походу, яка залишилася) туристський досвід відповідно до [розділу IV](#) цієї Інструкції;

2) урахувуючи фізичний, технічний та моральний стан туристської групи або окремих учасників і свій власний, погодні умови та/або інші обставини, припинити похід і зняти групу з маршруту;

3) урахувуючи фізичний, технічний та моральний стан групи або окремих учасників і свій власний, погодні умови та/або інші обставини, а також у разі потреби надання допомоги потерпілому учаснику групи або іншим особам, що перебувають на території проведення походу і потребують допомоги, змінити запланований маршрут. У разі зміни маршруту у зв'язку з цими обставинами ускладнення маршруту допускається тільки у виняткових випадках і не є підставою для підвищення залікової категорії складності походу.

VI. Права та обов'язки учасника походу

1. Учасник походу зобов'язаний:

брати участь у підготовці походу відповідно до плану підготовки походу, сумлінно виконувати покладені на нього обов'язки;

своєчасно виконувати розпорядження керівника туристської групи та його заступника (заступників), помічників;

у період підготовки до походу пройти медичний огляд і надати керівникові довідку про стан здоров'я та можливість за станом здоров'я брати участь у поході;

своєчасно повідомляти керівника туристської групи або його заступника про погіршення стану здоров'я чи травму;

дотримуватися правил дорожнього руху, правил пожежної безпеки, правил безпеки життєдіяльності;

володіти необхідними навичками страхівки та самострахівки у поході, знати способи запобігання травматизму;

дотримуватися правил використання туристського спорядження;

при виявленні зброї, вибухонебезпечних та незнайомих предметів не торкатися, не зрушувати їх з місця, терміново повідомити про ці предмети керівника туристської групи або його заступника;

не порушувати права та законні інтереси інших осіб;
з повагою ставитись до місцевих жителів, їх звичаїв і традицій;
зберігати довкілля, дбайливо ставитись до об'єктів природи, пам'яток історії, культури.

2. Учасник походу має право:

на особисту безпеку, захист життя, здоров'я;

користуватися туристським спорядженням навчального закладу або органу управління освітою, що проводить похід (за його наявності та в порядку, встановленому навчальним закладом або органом управління освітою);

брати участь у виборі і розробці маршруту;

при погіршенні стану здоров'я чи травмі наполягати на припиненні участі в поході, сходженні з маршруту.

VII. Порядок підготовки та проведення походів

1. Категорія (ступінь) складності походу визначається з урахуванням тривалості походу, довжини маршруту, кількості та трудності перешкод, включених до маршруту походу, та відповідно до основних нормативів туристських походів.

2. Похід має бути безперервним за часом проведення.

При значній технічній складності маршруту за погодженням з МКК його довжина може бути зменшена порівняно з передбаченою нормативами для даної категорії (ступеня) складності походу, але не більше ніж на 25 %.

Не менше 75 % довжини маршруту походу має припадати на його лінійну чи кільцеву частини.

Довжина маршруту походу, як правило, не повинна перевищувати мінімальну довжину маршруту походу наступної категорії (ступеня) складності в даному виді туризму.

3. Якщо комбінований похід складають повноцінні походи з різних видів спортивного туризму, кожен з яких не нижче II категорії складності, загальна складність такого походу може бути визначена МКК на одну категорію складності вище, ніж максимальна складність його складових частин (але не вище V категорії складності).

При цьому досвід участі в поході (керівництва походом) у кожному виді спортивного туризму зараховується відповідно до складності кожної складової частини окремо.

4. Категорійні, дальні ступеневі, а також місцеві ступеневі походи 2, 3 ступенів складності проводяться за умови розгляду маршрутних документів та позитивних рекомендацій МКК, що має відповідні повноваження.

5. При використанні для руху під час походу доріг загального користування, судноплавних водних шляхів, території заповідників, заказників, прикордонної зони тощо учасники та керівники груп зобов'язані дотримуватися встановлених правил порядку руху дорогами, шляхами та перебування на зазначених територіях.

6. Учасники, керівники, заступники керівників будь-яких водних та вітрильних походів під час проходження маршруту повинні перебувати в рятувальних жилетах.

При проведенні водних та вітрильних походів не повинні порушуватися норми вантажопідйомності, пасажиромісткості та спорядження, визначені виробником.

7. При проведенні велосипедних походів усі учасники, керівники, заступники керівників під час руху повинні бути в захисних шоломах.

8. При проведенні спелеопходів під час перебування в печері всі учасники, керівники, заступники керівників повинні бути в захисних шоломах.

9. Поділ туристської групи на підгрупи може здійснюватися:

для проведення розвідки окремих ділянок маршруту, перешкод;

при організації базового табору;

при проведенні на маршруті радіальних виходів з поверненням до початкового пункту виходу, зокрема при проведенні сходження на вершини (перевали), включені в маршрут;

у випадку виникнення аварійної ситуації чи загрози її виникнення, ліквідації наслідків аварійної ситуації;

при наданні оперативної допомоги іншій туристській групі, місцевому населенню або іншим особам, що перебувають на території проведення походу і потребують допомоги;

в інших випадках, передбачених планом походу;

у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

У випадку поділу групи в складі кожної підгрупи, як правило, повинен бути керівник або його заступник, який її очолює.

10. У разі поділу склад кожної з підгруп не може бути меншим ніж 2 особи.

Якщо ділянка, яку має подолати підгрупа, включає перешкоди, керівник підгрупи повинен мати досвід, достатній для керівництва проходженням цих перешкод, відповідно до [пункту 8 розділу IV](#) цієї Інструкції.

11. Тимчасовий поділ туристської групи, що здійснює спелеопхід будь-якої категорії складності, на підгрупи допускається тільки під час перебування в одній печері. У цьому випадку у складі кожної підгрупи повинен бути керівник або його заступник, який її очолює. Кожна підгрупа повинна мати комплект життєзабезпечення, розрахований на забезпечення життєдіяльності підгрупи у випадку виникнення непередбачуваних обставин у печері протягом не менше двох діб.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток 1
до Інструкції щодо організації
та проведення туристських
спортивних
походів з учнівською та
студентською
молоддю
(пункт 2 розділу III)

ВИМОГИ
до кількісного складу групи

Категорія (ступінь) складності походу	Кількість учасників походу (без керівника та заступника (заступників) керівника)				Мінімальна кількість транспортних засобів		
	мінімальна для груп учнівської молоді	максимальна для груп учнівської молоді	мінімальна для груп студентської молоді	максимальна для груп студентської молоді	автомобілів	мотоциклів	плавзасобів
Ододенний похід	6	30	4 (2) ¹	30	1	1	2
Дво-, триденний похід	6	25	4 (2) ¹	25	1	1	2
1 ст. скл.	6	25	-	-	-	-	2
2 ст. скл.	6	20	-	-	-	-	2
3 ст. скл.	6	20	-	-	-	-	2
I к. с.	6	15	4 (2) ¹	15	1	1	2
II к. с.	6	15	4 (2) ¹	15	1	1	2
III к. с.	6	12	4 (2) ¹	12	1	1	2
IV к. с.	6	12	6 (4) ¹	12	2	2	2
V к. с.	6	10	6 (4) ¹	10	2	3	2
VI к. с.	-	-	6	10	-	-	2

¹ У дужках подано мінімальну кількість учасників автмотопоходів.

Додаток 2
до Інструкції щодо організації
та проведення туристських
спортивних походів з учнівською та
студентською молоддю
(пункти 3, 5 розділу III)

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ
до віку учасників та керівників туристських спортивних походів

Категорія (ступінь) складності туристського походу	Мінімальний вік (за роком народження, крім випадків, що спеціально обумовлені)											
	керівник	види спортивного туризму										
		пішохідний	лижний	гірський	водний (на байдарках)	водний (на надувних плавзасобах)	велосипедний	автомобілотуризм (на автомобілях)	автомобілотуризм (на мотоциклах)	спелеотуризм (горизонтальні печери)	спелеотуризм (вертикальні печери)	вітрильний
Одноденний похід	18 ¹	6 ³	10	10	10	10	14 ²	18 ²	16 ²	9 ³	12	9 ³
Дво-, триденний похід	18 ¹	7 ³	10	12	10	10	14 ²	18 ²	16 ²	10	12	9 ³
1 ст. скл.	18 ¹	9 ³	10	-	11	10	14 ²	-	-	12	-	-
2 ст. скл.	18 ¹	10	11	-	12	11	14 ²	-	-	12	-	-
3 ст. скл.	18 ¹	11	12	-	12	12	14 ²	-	-	12	-	-
I к. с.	19	12	14	14	13	13	14 ²	18 ²	16 ²	13	14	13
II к. с.	20	13	15	15	14	14	15	19	17	14	15	14
III к. с.	21	14	16	16	15	15	16	20	18	15	16	15
IV к. с.	22	16	18	17	16	16	17	20	18	18	18	16
V к. с.	23	17	18	18	18	17	18	20	18	18	18	17
VI к. с.	24	18	18	18	18	18	18	-	-	-	-	18

¹ Вік визначається за датою народження.

² Вік визначається за датою народження відповідно до вимог [Правил дорожнього руху](#), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306.

³ У віці до 10 років учні, вихованці можуть брати участь у туристських походах, які не є спортивними, за винятком випадку, передбаченого [пунктом 5 розділу III](#) цієї Інструкції

Додаток 3
до Інструкції щодо організації
та проведення туристських
спортивних
походів з учнівською та
студентською
молоддю
(пункти 15 розділу III)

ДОВІДКА

про залік туристського спортивного походу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

09.09.2014 № 1008

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
25 вересня 2014 р.
за № 1166/25943

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти

Відповідно до [підпункту 48](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки, затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, [пункту 45](#) Плану заходів з реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04 вересня 2013 року № 686-р, з метою підвищення якості та удосконалення змісту позашкільної освіти, забезпечення гуртків, груп, секцій, студій та інших творчих об'єднань позашкільних навчальних закладів якісною навчальною літературою за напрямками позашкільної освіти **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти](#), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти і науки України від 06 жовтня 2003 року № 674](#) «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс на кращу науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 січня 2004 року за № 100/8699.

3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.

4. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (патронажна служба) (Загоруйко Ю.А.) у встановленому порядку зробити відмітку у справах архіву.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України
09.09.2014 № 1008

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
25 вересня 2014 р.
за № 1166/25943

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти (далі - Конкурс), його організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі та підбиття підсумків.

2. Конкурс проводить Міністерство освіти і науки України (далі - МОН України) з метою забезпечення позашкільних навчальних закладів системи освіти навчальною літературою.

3. Основними завданнями Конкурсу є:

підвищення якості та удосконалення змісту позашкільної освіти;

забезпечення гуртків, груп, секцій, студій та інших творчих об'єднань позашкільних навчальних закладів навчальною літературою за напрямками позашкільної освіти;

підтримка творчо працюючих педагогів позашкільних навчальних закладів системи освіти.

4. Конкурс проходить щороку на засадах відкритості, прозорості і гласності.

Форма проведення Конкурсу - заочна.

5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснюють:

державна наукова установа «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» Міністерства освіти і науки України (далі - Інститут);

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді;

Національний центр «Мала академія наук України»;
Український державний центр позашкільної освіти;
Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді
(далі - організатори).

6. До повноважень організаторів Конкурсу належать:
формування пропозицій щодо персонального складу організаційного комітету Конкурсу, експертних комісій та забезпечення належних умов для їх роботи;

зберігання документації, що стосується Конкурсу;

аналіз результатів Конкурсу;

опрацювання зауважень та пропозицій щодо проведення Конкурсу;

підсумовування та оприлюднення результатів Конкурсу.

7. Конкурс проходить у таких категоріях:

навчальні програми за напрямками позашкільної освіти (далі - Навчальні програми);

навчальна література з позашкільної освіти (далі - Навчальна література).

8. Інститут організовує та проводить Конкурс у категорії Навчальні програми з художньо-естетичного, туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, науково-технічного, дослідницько-експериментального, фізкультурно-спортивного, військово-патріотичного, бібліотечно-бібліографічного, соціально-реабілітаційного, оздоровчого та гуманітарного напрямів позашкільної освіти; у категорії Навчальна література - з фізкультурно-спортивного, бібліотечно-бібліографічного, соціально-реабілітаційного, оздоровчого та гуманітарного напрямів позашкільної освіти.

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді організовує та проводить Конкурс у категорії Навчальна література з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти.

Національний центр «Мала академія наук України» організовує та проводить Конкурс у категорії Навчальна література з дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти.

Український державний центр позашкільної освіти організовує та проводить Конкурс у категорії Навчальна література з науково-технічного та художньо-естетичного напрямів позашкільної освіти.

Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді організовує та проводить Конкурс у категорії Навчальна література з туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів позашкільної освіти.

9. У Конкурсі мають право брати участь фізичні та юридичні особи (автори, авторські колективи позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, наукових установ незалежно від фахової освіти, педагогічного стажу та віку (далі - учасники)).

10. Охорона та захист авторських прав щодо поданих на Конкурс матеріалів здійснюються відповідно до законодавства України.

11. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Умови проведення конкурсу

1. Рішення про проведення конкурсу приймається МОН України за поданням організаторів конкурсу.

2. Конкурс проводиться поетапно:

I етап - обласний, міський (у містах Києві та Севастополі), республіканський (в Автономній Республіці Крим) - у січні - червні;

II етап - Всеукраїнський - липні - грудні за участю переможців I етапу Конкурсу.

3. Проведення Конкурсу забезпечують:

на I етапі - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;

на II етапі - організатори.

4. Для участі у I етапі Конкурсу учасники подають до оргкомітету відповідної категорії ([пункт 8](#) цього Порядку) такі документи:

заяву на участь у I етапі Конкурсу, яка містить інформацію про персональні дані учасника Конкурсу (прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, посада, науковий ступінь, контактні телефони, електронна адреса), напрям позашкільної освіти та категорію Конкурсу, назву рукопису з його коротким описом;

один примірник рукопису Навчальних програм та/або Навчальної літератури (далі - рукописи) на паперовому та електронному носіях.

5. Експертні комісії I етапу Конкурсу розглядають подані учасниками рукописи та визначають переможців I етапу Конкурсу, які будуть брати участь у II етапі Конкурсу.

6. Для участі у II етапі Конкурсу відповідні оргкомітети I етапу подають до оргкомітету II етапу такі документи:

[заявку на участь у II етапі Конкурсу](#) за формою згідно з додатком до цього Положення;

висновок експертної комісії I етапу Конкурсу;

один примірник рукопису на паперовому та електронному носіях.

III. Оголошення про Конкурс

1. Публікація оголошення про проведення Конкурсу в друкованих засобах масової інформації та оприлюднення його на офіційних веб-сайтах МОН України та організаторів Конкурсу здійснюються не пізніше ніж за 30 календарних днів до початку Конкурсу.

2. В оголошенні про проведення конкурсу повинні міститися такі відомості:

1) найменування організатора, що оголошує конкурс, із зазначенням місцезнаходження, адреси та номерів телефонів;

- 2) критерії оцінювання та оформлення рукописів;
- 3) строк прийняття документів (30 календарних днів з дня оголошення про проведення конкурсу).

В оголошенні може міститися інша додаткова інформація, що не суперечить законодавству.

IV. Критерії оцінювання та оформлення рукописів

1. Рукописи Навчальних програм і Навчальної літератури повинні відповідати таким критеріям:

науковість змісту, доступність та індивідуальний підхід до навчання вихованців (учнів, слухачів) засобами позашкільної освіти;

відповідність принципам наступності навчального матеріалу програмам для загальноосвітніх навчальних закладів;

прикладна спрямованість навчального матеріалу;

наявність теоретичного матеріалу;

конкретність і доцільність уведення наукових понять, загальноприйнятих термінології та символіки, розкриття наукових положень з урахуванням досягнень сучасної педагогічної науки;

відповідність навчального матеріалу нормам навантаження вихованців (учнів, слухачів) та їх підготовки;

відповідність обсягу навчального матеріалу нормам навантаження вихованців (учнів, слухачів) і кількості навчальних годин;

спрямованість навчального матеріалу на розвиток пізнавальних і творчих здібностей вихованців (учнів, слухачів);

використання комп'ютерної техніки, інших засобів навчання, типового обладнання, ілюстрованого матеріалу тощо;

зв'язок з навчальними програмами загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів і вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

2. Рукописи мають бути виконані державною мовою (для навчання національних меншин - мовою національної меншини з підрядковим перекладом, іноземців - відповідною іноземною мовою з підрядковим перекладом).

Рукописи мають бути виконані комп'ютерним набором, стандартним шрифтом (14 пунктів) через 1,5 інтервалу. На одному боці аркуша А4 має бути 28-30 рядків по 50-60 знаків у кожному.

V. Організаційний комітет Конкурсу

1. Для організації та проведення Конкурсу створюються організаційні комітети I та II етапів Конкурсу.

2. Персональний склад організаційного комітету I етапу Конкурсу, до якого можуть входити педагогічні, наукові та науково-педагогічні працівники позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, органів управління освітою, наукових і науково-методичних установ та

організацій, визначається та затверджується наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Кількість членів організаційного комітету I етапу Конкурсу не може бути менше ніж п'ять осіб.

Персональний склад організаційного комітету II етапу Конкурсу, до якого можуть входити представники МОН України, організаторів, методичних установ, вищих навчальних закладів, Національної академії педагогічних наук України (за згодою), щороку затверджується наказом МОН України за поданням організаторів Конкурсу.

Кількість членів організаційного комітету II етапу Конкурсу не може бути менше ніж сім осіб.

3. До повноважень організаційних комітетів Конкурсу входять:

керівництво етапами Конкурсу;

прийом документів учасників Конкурсу за категоріями та напрямками;

затвердження персонального складу експертних комісій етапів Конкурсу;

забезпечення роботи експертних комісій етапів Конкурсу;

визначення форм заохочення переможців і лауреатів етапів Конкурсу.

4. Організаційний комітет II етапу Конкурсу забезпечує оприлюднення результатів Конкурсу на офіційних веб-сайтах організаторів не пізніше ніж за 30 календарних днів до початку Конкурсу.

5. Рішення зазначеного організаційного комітету Конкурсу щодо переможців і лауреатів Конкурсу оформлюється протоколом, який підписують голова та всі його члени.

VI. Експертні комісії Конкурсу

1. Експертиза рукописів, поданих на Конкурс, здійснюється експертними комісіями Конкурсу, які формуються організаторами відповідно до категорій та напрямів позашкільної освіти, з яких проводиться Конкурс. Для цього подані на Конкурс рукописи оргкомітетом I (II) етапу Конкурсу передаються головам експертних комісій упродовж трьох робочих днів після дати закінчення прийняття документів, яка визначена наказом МОН України.

2. Експертні комісії I етапу Конкурсу формуються з числа педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, наукових, науково-методичних установ та організацій, представників Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

3. Експертні комісії II етапу Конкурсу формуються з числа представників МОН України, організаторів, педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників позашкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, наукових і науково-методичних установ та організацій.

Персональний склад експертних комісій II етапу Конкурсу за поданням організаторів Конкурсу затверджується протокольним рішенням організаційного комітету II етапу Конкурсу.

4. До складу експертних комісій Конкурсу не можуть входити учасники Конкурсу.

У разі подання на Конкурс власного рукопису член експертної комісії має зробити про це заяву і скласти свої повноваження.

5. Кількість членів експертної комісії Конкурсу не може бути менше ніж п'ять осіб.

6. До повноважень експертних комісій Конкурсу входять:
оцінювання рукописів учасників Конкурсу;
оформлення експертних висновків щодо якості рукописів;
визначення учасників II етапу Конкурсу (для I етапу);
визначення переможців та лауреатів Конкурсу (для II етапу).

7. Організація роботи експертної комісії покладається на її голову, який організовує та проводить засідання, відповідає за оформлення документів експертної комісії. Голова експертної комісії обирається з числа членів експертної комісії більшістю голосів.

8. Узагальнення результатів оцінювання рукописів відбувається на загальному засіданні експертної комісії відповідного етапу Конкурсу.

Засідання експертної комісії відповідного етапу Конкурсу вважається правомочним у разі участі в ньому не менше 2/3 її складу.

Остаточне рішення щодо визначення учасників II етапу Конкурсу, переможців та лауреатів Конкурсу приймається більшістю голосів присутніх на засіданні членів експертної комісії відповідного етапу Конкурсу. У разі рівного розподілу голосів ухвальним є голос голови комісії.

9. Рішення експертної комісії відповідного етапу Конкурсу на підставі експертного висновку оформляється протоколом, який підписують голова та всі її члени, та передається до організаційного комітету I (II) етапу Конкурсу у день завершення роботи комісії.

10. Учасникам Конкурсу організаційні комітети I і II етапів Конкурсу електронною поштою надсилають повідомлення про результати їхньої участі в Конкурсі.

11. На підставі протоколів засідань експертних комісій II етапу Конкурсу Організаційний комітет приймає рішення про підсумки Конкурсу, яке затверджується наказом МОН України.

VII. Підбиття підсумків та нагородження переможців Конкурсу

1. Переможці Конкурсу визначаються за кожним напрямом позашкільної освіти та кожною категорією окремо на підставі протоколу експертної комісії II етапу Конкурсу та затверджуються відповідним наказом МОН України за поданням організаторів.

2. Переможцями вважаються учасники Конкурсу, які набрали найбільшу кількість балів за результатами II етапу Конкурсу відповідно до критеріїв їх оцінювання.

Лауреатами Конкурсу вважаються учасники, які набрали найбільшу кількість балів за результатами II етапу Конкурсу та не визнані його переможцями.

3. Переможці та лауреати нагороджуються дипломами організаторів Конкурсу.

4. Результати проведення Конкурсу оприлюднюються на офіційних веб-сайтах МОН України та організаторів Конкурсу не пізніше ніж за 30 календарних днів після його закінчення.

VIII. Фінансування Конкурсу

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс рукописів навчальної
літератури для позашкільних
навчальних закладів
системи освіти
(пункт 6 розділу II)

ЗАЯВКА
на участь у II етапі Всеукраїнського конкурсу рукописів навчальної
літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти

(найменування установи, яка є організатором I етапу Конкурсу)

№ з/п	Учасник Конкурсу	Місце роботи автора рукопису	Посада автора рукопису	Напрямок позашкільної освіти	Категорія	Назва рукопису	Контактний телефон, адреса електронної пошти
-------	------------------	------------------------------	------------------------	------------------------------	-----------	----------------	--

Голова
організаційного
комітету I етапу
Конкурсу

_____

(підпис)

_____

(прізвище, ініціали)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

22.10.2014 № 1195

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
10 листопада 2014 р.
за № 1415/26192

Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

Відповідно до статей 4, 6, 15 [Закону України](#) "Про позашкільну освіту" та [підпункту 9](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою удосконалення змісту, форм та засобів музейної, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити такі, що додаються:

1) [Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України;](#)

2) [Положення про присвоєння звання "Зразковий музей" музеям при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України.](#)

2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

3. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (Загоруйко Ю.А.) зробити відповідну відмітку у справах архіву.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

ПОГОДЖЕНО:

Міністр культури України

С.М. Квіт

Є.М. Нищук

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
22.10.2014 № 1195

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
10 листопада 2014 р.
за № 1415/26192

ПОЛОЖЕННЯ
про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок діяльності та обліку музеїв при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України та не є юридичними особами.

2. Музеї створюються для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою. Музей є важливим засобом навчально-виховної роботи, формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів українського народу.

3. Музеї у своїй діяльності керуються [Конституцією України](#), Законами України [«Про освіту»](#), [«Про дошкільну освіту»](#), [«Про позашкільну освіту»](#), [«Про загальну середню освіту»](#), [«Про професійно-технічну освіту»](#), [«Про музеї та музейну справу»](#), актами Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури України з питань діяльності музеїв, цим Положенням.

4. Музеї, у фондах яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що мають наукову, історичну, культурну, художню тощо цінність, беруться на облік відповідно до [статті 19](#) Закону України «Про музеї та музейну справу».

5. За профілем музеї поділяються на: історичні, природничі, літературні, мистецькі, науково-технічні, комплексні, галузеві тощо.

6. Музеї можуть співпрацювати з іншими навчальними закладами, державними та громадськими організаціями, науковими установами.

7. Музеям, які досягли значних успіхів у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу засобами краєзнавчо-пошукової, дослідницько-експериментальної роботи, в експонуванні та популяризації музейних колекцій і музейних предметів історико-культурної тематики та природи серед учнівської і студентської молоді, інших верств населення, у формуванні та збереженні Музейного фонду України, присвоюється звання «Зразковий музей».

II. Основні завдання музеїв

1. Основними завданнями музеїв є:

залучення молоді до краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи;

формування в молоді соціального досвіду на прикладах історичного минулого України;

вивчення, експонування та популяризація історико-культурних та природних надбань рідного краю засобами навчальної, виховної та просвітницької роботи;

розширення і поглиблення загальноосвітньої та допрофесійної підготовки молоді засобами позакласної, позашкільної роботи;

надання допомоги педагогічним колективам навчальних закладів у впровадженні активних форм роботи з учнями;

залучення дітей, учнів та молоді до формування, збереження та раціонального використання Музейного фонду України;

проведення культурно-просвітницької роботи серед дітей та молоді, інших верств населення.

2. Музеї проводять дослідницьку роботу відповідно до профілю музею; систематично поповнюють свої фонди матеріалами, віднайденими під час проведення краєзнавчих експедицій, туристських походів, екскурсій, використовують інші шляхи комплектування фондів, що не суперечать законодавству; здійснюють облік музейних предметів, забезпечують їх збереження; створюють, поповнюють стаціонарні експозиції та виставки; організовують та беруть участь у районних, міських, обласних, всеукраїнських заходах.

III. Створення та ліквідація музеїв

1. Музеї створюються за ініціативи педагогічних, учнівських колективів та батьківської громадськості. Створення музеїв витікає із зацікавленості учасників навчально-виховного процесу, актуальності та доцільності їх функціонування.

2. Рішення про підготовку концепції створення музею, збір музейних предметів та музейних колекцій, формування експозиції та фондів музею приймається керівником навчального закладу та оформлюється наказом.

3. Наказ про відкриття музею видається керівником навчального закладу за наявності:

тематико-експозиційного плану музею;

фонду музейних предметів, зібраних і зареєстрованих в інвентарній книзі; експозиції відповідного змісту;

окремого приміщення та обладнання, яке забезпечує збереження, вивчення й експонування музейних колекцій та окремих музейних предметів;

архіву музейних предметів;

охорони музею, організованої в рамках охорони навчального закладу;

забезпечення пожежної безпеки в рамках протипожежної охорони навчального закладу;

розкладу роботи музею.

4. Облік музеїв здійснюється шляхом заповнення уніфікованого паспорта музею за формою, наведеною у [додатку 1](#) до Положення про державну реєстрацію, перереєстрацію та облік музеїв, затвердженого наказом Міністерства культури і мистецтв України від 30 квітня 1996 року № 220, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11 липня 1996 року за № 350/1375.

Заповнення уніфікованого паспорта здійснюється відповідно до [додатка 2](#) до Положення про державну реєстрацію, перереєстрацію та облік музеїв, затвердженого наказом Міністерства культури і мистецтв України від 30 квітня 1996 року № 220, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11 липня 1996 року за № 350/1375.

5. Діяльність музею припиняється за рішенням керівника навчального закладу шляхом видання наказу про закриття музею та інформування відділу (управління) освіти районної державної адміністрації (виконавчого комітету районної (міської) ради).

IV. Керівництво музеєм

1. Загальне керівництво діяльністю музею здійснює керівник навчального закладу.

2. Керівник навчального закладу:

вирішує питання розміщення музею та графіка його роботи;

затверджує план роботи музею;

сприяє організації та проведенню навчальних, виховних, методичних та інших заходів на базі музею;

призначає відповідального (завідувача музею, керівника музею, керівника гуртка) за роботу музею з числа педагогічних працівників або керівника музею на громадських засадах (за згодою);

приймає рішення щодо заохочення відповідального за роботу музею та членів Ради музею.

3. Відповідальний за роботу музею (завідувач музею, керівник музею, керівник гуртка):

організовує виконання плану роботи музею;

залучає до співпраці установи, навчальні заклади, державні та громадські організації, підприємства тощо;

контролює ведення документації музею;

відповідає за ведення книги обліку надходжень, інвентарної книги та картотеки музейних предметів;

оформляє акти приймання та передавання музейних предметів;

подає керівнику навчального закладу пропозиції щодо заохочення активістів музейної роботи;

вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю музею, у межах своєї компетенції.

4. Вищим громадським органом музею є Рада музею. Кількісний та персональний склад Ради музею визначається на зборах активу навчального закладу та складається з учнів і педагогічних працівників, представників громадськості (за згодою).

5. Рада музею обирає голову, а також:

готує та подає на затвердження плани роботи;

заслуховує звіти про краєзнавчу, пошукову, фондову та науково-дослідницьку роботу в рамках діяльності музею;

вирішує питання включення до фондів музейних предметів історії, культури, природи, що надійшли в процесі пошукової роботи;

організовує підготовку громадських кадрів: екскурсів, лекторів тощо, а також організовує навчання активу;

формує та удосконалює електронну базу даних музею;

встановлює зв'язки та організовує співпрацю з пошуковими загонами, гуртками, клубами та іншими творчими об'єднаннями як у базовому навчальному закладі, так і за його межами.

6. Голова Ради музею виконує такі функції:

бере участь у розподілі обов'язків між членами ради, у визначенні груп або секторів пошукової, фондової, експозиційної, просвітницької роботи тощо;

відповідає за ведення документації музею (книги обліку проведення екскурсій, навчальних занять, масових заходів, планів роботи груп чи секторів тощо);

вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю музею, у межах своєї компетенції.

7. З метою удосконалення та координації роботи музеїв у районах, містах та областях можуть створюватись методичні об'єднання.

V. Облік і збереження музейного фонду

1. Облік і збереження музейних предметів, що мають наукове, історичне, культурне, художнє значення, проводяться відповідно до [Положення про Музейний фонд України](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 року № 1147 (далі - Положення про Музейний фонд України).

2. Зібраний матеріал складає фонди музею і обліковується в книзі обліку надходжень та інвентарній книзі, які прошиваються, скріплюються печаткою та завіряються підписом керівника навчального закладу.

3. Фонди музею поділяються на основні (музейні колекції, музейні предмети історії, культури та природи) і допоміжні (схеми, діаграми, копії, муляжі тощо).

4. У разі ліквідації навчального закладу, при якому діють музеї, а також у разі ліквідації музеїв їх музейні зібрання та колекції асортиментних кабінетів, окремі предмети музейного значення, придбані за кошти державного та місцевих

бюджетів, передаються до відповідних профільних музеїв у порядку, передбаченому [Положенням про Музейний фонд України](#).

Музейні предмети (у тому числі нагороди з цінних металів), яким загрожує знищення чи псування, можуть бути вилучені з музею відповідно до Положення про Музейний фонд України.

VI. Порядок здійснення обліку музеїв

1. Обліку підлягають музеї за умови, що вони відповідають вимогам [пункту 3](#) розділу III цього Положення.

2. Облік музеїв здійснюється відповідно до [розділу IV](#) Положення про державну реєстрацію, перереєстрацію та облік музеїв, затвердженого наказом Міністерства культури і мистецтв України від 30 квітня 1996 року № 220, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11 липня 1996 року за № 350/1375.

Основними завданнями обліку музеїв є:

упорядкування мережі музеїв;

виявлення в музеях матеріалів, що становлять наукову, історичну, художню тощо цінність, та взяття їх на облік.

3. Облік музеїв за територіальним принципом проводять Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - підрозділи управління освітою).

4. Облік музеїв на місцях проводять комісії, які створюються при відділах (управліннях) освіти районних державних адміністрацій (виконавчих комітетів районних (міських) рад). До складу комісій залучаються працівники освіти, культури, фахівці комунальних та державних музеїв, наукових установ, громадських організацій (за згодою) та представник (представники) підрозділу управління освітою.

5. На підставі позитивного рішення комісії про взяття на облік музею протягом 15-ти робочих днів складається Акт обстеження музею за формою, наведеною в [додатку 1](#) до цього Положення, який разом з копіями наказу керівника навчального закладу про відкриття музею, уніфікованим паспортом у 3-х примірниках та графіком роботи музею подається до підрозділу управління освітою.

У разі відмови у взятті на облік комісія повідомляє навчальний заклад шляхом надсилання листа з обґрунтованими причинами прийняття такого рішення.

Рішення про взяття на облік музею приймається підрозділом управління освітою шляхом видання наказу та внесення відповідного запису в журналі обліку за формою, наведеною в [додатку 2](#) до цього Положення.

6. Музей, який припинив свою діяльність або діяльність якого не відповідає вимогам цього Положення, знімається з обліку підрозділом управління освітою за клопотанням відділів (управлінь) освіти районних

державних адміністрацій (виконавчих комітетів районних (міських) рад) шляхом видання наказу та внесення відповідного запису в журналі обліку.

7. Відділи (управління) освіти районних державних адміністрацій (виконавчих комітетів районних (міських) рад) інформують підрозділ управління освітою про зміни кількості музеїв.

Підрозділ управління освітою подає відповідну інформацію до Міністерства освіти і науки України.

8. Загальний облік музеїв здійснює Міністерство освіти і науки України за поданням підрозділів управління освітою за формою, наведеною в [додатку 3](#) до цього Положення.

VII. Огляд музеїв

1. Огляд музеїв є основною формою упорядкування та систематизації музейної мережі, створення банку даних музеїв, привернення уваги державних та громадських організацій, наукових установ до важливої ролі музеїв у навчанні та вихованні дітей і молоді.

2. Всеукраїнський огляд музеїв проводиться Міністерством освіти і науки України відповідно до умов, що розробляються організаторами згідно з цим Положенням.

3. Всеукраїнські тематичні огляди музеїв проводяться за рішенням Міністерства освіти і науки України.

Кримський республіканський, обласні, районні (міські) тематичні огляди музеїв проводяться за рішенням відповідних органів управління освітою.

4. Тематичні огляди музеїв проводяться відповідно до умов, що розробляються організаторами зазначених оглядів згідно з цим Положенням.

VIII. Господарське утримання і фінансування

1. У своїй роботі музей використовує навчальне обладнання, кабінети та інше майно навчального закладу.

2. Витрати, пов'язані з пошуковою, фондовою та експозиційною роботою, придбанням інвентарю, обладнання, технічних засобів та оформлення музею, здійснюються за рахунок загальних асигнувань органів управління освітою, а також коштів, не заборонених законодавством України.

Директор департаменту

В.В. Супрун

Додаток 1
до Положення про музеї при
дошкільних,
загальноосвітніх, позашкільних
та професійно-технічних навчальних
зкладах, які перебувають у сфері
управління Міністерства освіти
і науки України
(пункт 5 розділу VI)

АКТ
обстеження музею

Додаток 2
до Положення про музеї при
дошкільних, загальноосвітніх,
позашкільних та професійно-
технічних навчальних закладах, які
перебувають у сфері управління
Міністерства освіти і науки України
(пункт 5 розділу VI)

ЖУРНАЛ
обліку музеїв

№№ з/п	Дата	Повне найменування музею	Реєстраційний №	Примітка
-----------	------	--------------------------	-----------------	----------

Примітка: перші дві цифри реєстраційного номера вказують на адміністративну територію:

АР Крим - 01	Миколаївська - 15
Вінницька - 02	Одеська - 16
Волинська - 03	Полтавська - 17
Дніпропетровська - 04	Рівненська - 18
Донецька - 05	Сумська - 19
Житомирська - 06	Тернопільська - 20

Закарпатська - 07	Харківська - 21
Запорізька - 08	Херсонська - 22
Івано-Франківська - 09	Хмельницька - 23
Київська - 10	Черкаська - 24
м. Київ - 11	Чернівецька - 25
Кіровоградська - 12	Чернігівська - 26
Луганська - 13	м. Севастополь - 27
Львівська - 14	

Інші цифри визначають порядковий номер музею. Наприклад, музей Вінницької області має №№ 02-01, 02-02, 02-03.

Журнал має бути прошнурований, пронумерований та завірений печаткою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменту (управління) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Журнал знаходиться у відповідального за облік.

Додаток 3
до Положення про музеї при
дошкільних,
загальноосвітніх, позашкільних
та професійно-технічних навчальних
зкладах, які перебувають у сфері
управління Міністерства освіти
і науки України
(пункт 8 розділу VI)

ФОРМА обліку музеїв

№ з/п	Найменування та профіль музею	Навчальний заклад	Дата взяття на облік	Реєстраційний №

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

10.11.2014 № 1287

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
25 листопада 2014 р.
за № 1495/26272

Про затвердження Положення про наукові товариства учнів

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України](#) «Про позашкільну освіту» та [підпункту 9](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою виявлення, розвитку та підтримки обдарованої учнівської молоді, здібної до науково-дослідницької діяльності, підвищення престижу наукових знань та наукової творчості **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про наукові товариства учнів](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

С. М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
10.11.2014 № 1287

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
25 листопада 2014 р.
за № 1495/26272

ПОЛОЖЕННЯ про наукові товариства учнів

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та діяльності наукових товариств учнів (далі – НТУ).

2. НТУ є формою науково-пошукових об'єднань дітей та молоді дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти.

3. НТУ можуть діяти в загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних навчальних закладах.

За ініціативою місцевих органів управління освітою можуть створюватися районні (міські) НТУ.

4. НТУ у своїй діяльності керуються [Конституцією України](#), законами України [«Про позашкільну освіту»](#), [«Про загальну середню освіту»](#), [«Про професійно-технічну освіту»](#), нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, в тому числі цим Положенням.

НТУ відповідно до завдань, змісту та пріоритетних напрямів діяльності навчального закладу, в якому вони діють, можуть розробляти власні положення (статути).

5. Загальну координацію діяльності НТУ здійснюють малі академії наук учнівської молоді (далі – МАНУМ) або інші навчальні заклади, визначені місцевими органами управління освітою.

6. Діяльність НТУ ґрунтується на принципах добровільності, самоврядування, доступності, законності, гласності.

НТУ вільні у виборі напрямів своєї діяльності.

II. Мета і завдання діяльності НТУ

1. Метою діяльності НТУ є забезпечення інтелектуального, духовного, творчого розвитку учнівської молоді.

2. Основними завданнями НТУ є:

формування науково-освітнього середовища в навчальних закладах за участю учнів (вихованців, слухачів), педагогічних і науково-педагогічних працівників, представників інших заінтересованих організацій та установ;

залучення учнівської молоді до поглибленого вивчення навчальних дисциплін, галузей науки, техніки, культури;

формування мотивації та інтересу до наукової діяльності в учнівському середовищі;

створення умов для організації навчально-дослідницької та науково-пошукової роботи учнів (вихованців, слухачів);

залучення учнівської молоді до активної участі в діяльності секцій, гуртків, інших творчих об'єднань;

оволодіння учнівською молоддю сучасними методиками і формами організації й проведення самостійних наукових досліджень;

формування в учнівській молоді базових дослідницьких компетентностей у процесі науково-дослідницької діяльності;

підвищення серед молоді престижу наукових знань і наукової творчості;

здійснення професійної орієнтації обдарованої учнівської молоді;

створення умов для самоосвіти й саморозвитку учнівської молоді;

розвиток учнівського врядування;

пропаганда та популяризація наукових знань.

III. Члени НТУ

1. Членами НТУ можуть бути учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів, учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів незалежно від підпорядкування та форм власності, які займаються науково-дослідницькою, пошуковою, експериментальною діяльністю під керівництвом педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників (далі – члени НТУ).

2. Члени НТУ мають право:

самостійно обирати напрям наукового дослідження відповідно до своїх інтересів;

здійснювати дослідження в обраній науковій секції (наукових секціях);

працювати в одній або декількох наукових секціях;

отримувати необхідну методичну та організаційну допомогу від наукових керівників;

використовувати для виконання дослідження матеріально-технічну базу навчального закладу, в якому діють НТУ;

публікувати наукові статті про хід та результати досліджень (за рекомендацією ради НТУ);

брати участь у заходах НТУ;

бути представленими до відзначення за активну роботу та досягнуті творчі успіхи;

обирати та бути обраними до ради НТУ або зборів НТУ;

вносити пропозиції щодо вдосконалення роботи НТУ;

добровільно вийти зі складу НТУ.

3. Рішення про набуття та припинення членства в НТУ приймає рада НТУ.

Членство в НТУ може бути припинено за таких умов:

закінчення членом НТУ навчального закладу або вибуття з нього;
подання членом НТУ на ім'я голови ради НТУ особистої заяви про вихід зі складу НТУ;
припинення членом НТУ науково-дослідницької діяльності.

IV. Структура і форми роботи НТУ

1. НТУ створюється, якщо кількість його членів не менше ніж п'ять осіб.
2. Структура НТУ формується залежно від мети, завдань його діяльності, розвитку напрямів науково-дослідницької роботи, запитів членів НТУ, педагогів, батьків, суспільства.
3. До складу НТУ можуть входити наукові секції.
Близькі за напрямами діяльності наукові секції можуть бути об'єднані в наукові відділення.
4. Діяльність НТУ може організовуватися за такими формами:
гуртки та інші творчі об'єднання, які працюють протягом року на базі загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів;
індивідуальна та групова робота членів НТУ під керівництвом педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, спеціалістів тощо;
колективна робота творчих груп, експедиції, табірні збори, літні наукові школи, лекторії тощо;
факультативи та спецкурси;
пересувні навчальні лабораторії;
очно-заочні школи та консультаційні пункти для учнів із сільської місцевості та віддалених районів;
пересувні творчі лабораторії;
дистанційне та віртуальне навчання;
інтелектуальні змагання з різних галузей знань.
5. Гуртки та інші творчі об'єднання НТУ працюють за типовими навчальними планами і програмами для організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх, професійно-технічних і позашкільних навчальних закладах та іншими навчальними планами і програмами.
6. У канікулярний період НТУ може проводити навчальні збори, сесії, до участі в яких можуть залучатися педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, фахівці з різних галузей науки і техніки, виробництва.
7. НТУ періодично проводить навчальні сесії – зібрання членів НТУ з метою обговорення і вирішення актуальних проблем навчання, організації спільних проектів з науковими установами, дослідницькими станціями, вищими навчальними закладами, підприємствами, а також обговорення питань щодо відзначення кращих раціоналізаторських, винахідницьких, пошукових, наукових робіт і проектів, проблемних питань діяльності НТУ.
8. НТУ не рідше одного разу на рік проводить науково-практичні конференції.
На науково-практичній конференції члени НТУ звітують про основні положення та результати проведених наукових досліджень.

9. За рішенням зборів НТУ до роботи НТУ можуть бути залучені експертна комісія, інші консультативно-дорадчі органи.

До складу консультативно-дорадчих органів можуть входити наукові та науково-педагогічні працівники, керівники методичних об'єднань, наукових відділень і наукових секцій (за згодою), а також представники педагогічної та наукової громадськості, які беруть участь у роботі НТУ та сприяють його діяльності.

V. Управління НТУ

1. Вищим керівним органом НТУ є збори НТУ.

2. Збори НТУ проводяться не рідше двох разів на рік. Рішення про проведення зборів НТУ приймає рада НТУ.

Збори НТУ затверджують власне положення (статут) (у разі необхідності), склад ради НТУ, план роботи НТУ на поточний рік, а також підбивають підсумки роботи НТУ та приймають рішення про припинення його діяльності.

3. У період між зборами керівництво НТУ здійснює рада НТУ, діяльність якої регулюється положенням (статутом) (за наявності).

До складу ради НТУ входять голова, заступник голови, секретар, члени НТУ.

Склад ради НТУ обирається один раз на два роки.

Засідання ради НТУ проводяться не менше двох разів на рік.

Рада НТУ:

представляє інтереси членів НТУ перед МАНУМ;

визначає напрями науково-дослідницької, експериментальної, пошукової роботи НТУ;

координує науково-дослідницьку діяльність членів НТУ;

виступає ініціатором проведення конференцій, форумів, семінарів;

приймає рішення щодо створення експертної комісії;

приймає рішення про прийняття до НТУ, припинення членства в ньому.

Керівництво радою НТУ здійснює голова.

Голова ради НТУ здійснює загальне керівництво НТУ, визначає головні напрями розвитку НТУ, затверджує розподіл обов'язків між членами ради.

Секретар відповідає за ведення та збереження документації НТУ.

VI. Просвітницька діяльність

1. НТУ проводить просвітницьку діяльність серед учнів (вихованців, слухачів) навчальних закладів, здійснює популяризацію діяльності НТУ.

2. Просвітницька діяльність НТУ спрямовується на реалізацію завдань з навчання, виховання та розвитку членів НТУ, стимулювання їх інтелектуального й творчого самовдосконалення.

3. НТУ може висвітлювати свою діяльність у засобах масової інформації, на офіційному веб-сайті навчального закладу, в якому воно діє, тощо.

VII. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення НТУ

Витрати на фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності НТУ здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

**МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

НАКАЗ

07.07.2014 № 2213/798

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
28 липня 2014 р.
за № 868/25645

**Про затвердження форм Свідоцтва про
закінчення дитячо-юнацької спортивної
школи та Особистої картки спортсмена**

Відповідно до [пункту 29](#) Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2008 року № 993 (зі змінами), **НАКАЗУЄМО**:

1. Затвердити такі, що додаються:

[форму Свідоцтва про закінчення дитячо-юнацької спортивної школи](#);
[форму Особистої картки спортсмена](#).

2. Взяти до уваги, що дія цього наказу поширюється на такі типи спортивних шкіл, як комплексні дитячо-юнацькі спортивні школи, дитячо-юнацькі спортивні школи з видів спорту, дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи олімпійського резерву, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів паралімпійського та дефлімпійського резерву незалежно від їх підпорядкування та форми власності.

3. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України від 19 червня 2009 року № 2128/540](#) "Про затвердження форми свідоцтва про закінчення дитячо-юнацької спортивної школи та особистої картки спортсмена", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 16 липня 2009 року за № 642/16658.

4. Департаменту олімпійського спорту Міністерства молоді та спорту України забезпечити в установленому порядку державну реєстрацію цього наказу в Міністерстві юстиції України.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра молоді та спорту України та заступника Міністра освіти і науки України відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

**Міністр молоді
та спорту України**

Д.С. Булатов

Міністр освіти і науки України

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства молоді
та спорту України,
Міністерства освіти
і науки України
07.07.2014 № 2213/798

СВІДОЦТВО

про закінчення дитячо-юнацької спортивної школи

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства молоді
та спорту України,
Міністерства освіти
і науки України
07.07.2014 № 2213/798

ОСОБИСТА КАРТКА
спортсмена

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

24.03.2014 № 259

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
11 квітня 2014 р.
за № 407/25184

Про затвердження Правил проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України

Відповідно до частини першої статті 51 [Закону України «Про освіту»](#), [Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056, та з метою духовного, творчого, інтелектуального розвитку дітей і молоді, створення умов для формування інтелектуального потенціалу нації **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Правила проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України](#), що додаються.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Міністр

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
24.03.2014 № 259

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
11 квітня 2014 р.
за № 407/25184

ПРАВИЛА

проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України

I. Загальні положення

1. Ці Правила визначають порядок організації та проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України (далі - Конкурс).

2. Конкурс є щорічним інтелектуальним змаганням, що проводиться серед учнів (вихованців) 9-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

3. Конкурс проводиться з метою духовного, творчого, інтелектуального розвитку учнівської молоді, виховання її в дусі патріотизму та демократичних цінностей, прищеплення навичок науково-пошукової роботи, створення умов для формування інтелектуального потенціалу нації.

4. Основним завданням Конкурсу є виявлення та підтримка інтелектуально та творчо обдарованої молоді, залучення її до науково-дослідницької та експериментальної роботи, формування активної громадянської позиції, виховання наполегливості, вміння формувати та відстоювати власну думку.

5. Засновником Конкурсу є Міністерство освіти і науки України.

6. Організатором та координатором Конкурсу є Національний центр «Мала академія наук України» (далі - НЦ «МАНУ»).

НЦ «МАНУ» здійснює організаційно-методичний супровід та забезпечує проведення фінального етапу Конкурсу у відповідних наукових відділеннях разом з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді та Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Організацію та проведення Конкурсу НЦ «МАНУ» здійснює спільно з Національною академією наук України, галузевими академіями наук, вищими навчальними закладами, науково-дослідницькими установами.

7. Під час проведення усіх етапів Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Учасники Конкурсу

1. Участь у Конкурсі беруть учні (вихованці) 9-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів, студенти вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які активно займаються науково-дослідницькою діяльністю (далі - учасники).

У Конкурсі можуть брати участь учні (вихованці) 7-8 класів загальноосвітніх навчальних закладів за умови виконання ними випробувань із базових дисциплін за програмами для 9 класу.

2. Учасник Конкурсу може брати участь у декількох наукових секціях за умови подання відповідної кількості науково-дослідницьких робіт за напрямками цих секцій.

У разі неспівпадання базових дисциплін у наукових відділеннях і наукових секціях, у яких учасник бере участь, він за рішенням журі повинен написати декілька контрольних робіт.

3. Кількість учасників, які можуть брати участь у I етапі Конкурсу від одного навчального закладу, не обмежується.

У II етапі Конкурсу беруть участь учасники, які посіли перші місця за підсумками I етапу Конкурсу у відповідних наукових секціях.

У III етапі Конкурсу в кожному науковому відділенні беруть участь команди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

4. У разі заміни з поважних причин деяких учасників II та (або) III етапів керівник команди після прибуття до місця проведення відповідного етапу Конкурсу подає до оргкомітету нову заявку із зазначенням причини такої заміни.

5. Кількість членів команди має відповідати кількості наукових секцій. У кожній науковій секції може брати участь лише один представник команди.

6. До місця проведення кожного етапу Конкурсу учасники прибувають організовано в супроводі керівника команди, який призначається наказом відповідного органу управління освітою з числа керівників гуртків, секцій, педагогічних працівників навчальних закладів.

Керівник команди відповідає за збереження життя та здоров'я членів команди.

7. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватись вимог цих Правил, порядку проведення відповідного етапу Конкурсу, правил техніки безпеки.

8. У разі порушення учасником цих Правил організаційний комітет відповідного етапу Конкурсу має право дискваліфікувати такого учасника.

Учасник, щодо якого порушено питання про дискваліфікацію, має право надати свої пояснення в письмовій формі. Рішення про дискваліфікацію учасника приймається на засіданні організаційного комітету відповідного етапу Конкурсу, про що складається протокол. Рішення щодо дискваліфікації вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість членів засідання організаційного комітету. Витяг з протоколу засідання організаційного комітету надається учаснику, щодо якого порушено питання про дискваліфікацію.

Повернення додому такого учасника забезпечує керівник команди.

III. Організаційний комітет Конкурсу

1. Для організації та проведення кожного етапу Конкурсу створюються організаційні комітети.

Організаційний комітет кожного етапу Конкурсу формується з числа керівників навчальних закладів, працівників органів управління освітою, територіальних відділень Малої академії наук України, педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників наукових і методичних установ та організацій, представників засобів масової інформації, громадських і благодійних організацій, органів місцевого самоврядування та державних органів (за згодою).

2. Організаційні комітети I етапу Конкурсу формуються місцевими органами управління освітою за поданням територіальних відділень Малої академії наук України (за наявності таких).

3. Персональні склади організаційних комітетів I етапу Конкурсу затверджуються наказами місцевих органів управління освітою.

4. Організаційні Комітети II етапу Конкурсу створюються органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, органами управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі за поданням територіальних відділень Малої академії наук України (за наявності таких).

Персональні склади організаційних комітетів II етапу Конкурсу затверджуються наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі.

5. Організаційний комітет III етапу Конкурсу формується МОН України за поданням НЦ «МАНУ».

Персональний склад організаційного комітету III етапу Конкурсу затверджується наказом МОН України.

6. До складу кожного організаційного комітету входять: голова, члени організаційного комітету та секретар.

До складу оргкомітету III етапу Конкурсу входить представник МОН України, який координує роботу оргкомітету та журі III етапу Конкурсу.

7. Очолює організаційний комітет голова, який визначає та розподіляє повноваження членів організаційного комітету, керує роботою з організації й проведення відповідного етапу Конкурсу.

8. Члени організаційного комітету здійснюють організаційну роботу щодо проведення відповідного етапу Конкурсу та забезпечують порядок його проведення.

9. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків відповідного етапу Конкурсу;

сприяє висвітленню результатів відповідного етапу Конкурсу в засобах масової інформації;

відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення відповідного етапу Конкурсу.

IV. Журі Конкурсу

1. Журі Конкурсу створюється з метою забезпечення об'єктивності оцінювання науково-дослідницьких робіт, їх захисту учасниками та визначення переможців відповідного етапу Конкурсу.

Журі кожного етапу Конкурсу формується з числа працівників органів управління освітою, територіальних відділень Малої академії наук України, педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників навчальних закладів, наукових і методичних установ та організацій, представників органів державної влади (за згодою) тощо. До складу журі III етапу Конкурсу включаються також наукові працівники Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України (за згодою).

2. До складу журі усіх етапів Конкурсу не можуть входити близькі особи та наукові керівники учасників Конкурсу.

3. Журі створюється для кожної наукової секції, в якій проводиться відповідний етап Конкурсу.

Кількість членів журі не повинна перевищувати третину від кількості учасників у науковій секції, але становити не менше трьох осіб.

4. Журі I етапу Конкурсу створюються місцевими органами управління освітою за поданням територіальних відділень Малої академії наук України (за наявності таких).

Персональні склади журі I етапу Конкурсу затверджуються наказами місцевих органів управління освітою.

5. Журі II етапу Конкурсу створюються органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, органами управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі за поданням територіальних відділень Малої академії наук України (за наявності таких).

Персональні склади журі II етапу Конкурсу затверджуються наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі.

6. Журі III етапу Конкурсу формується МОН України за поданням НЦ «МАНУ».

Персональний склад журі III етапу Конкурсу затверджується наказом МОН України та оприлюднюється у день відкриття III етапу Конкурсу.

7. До складу журі кожного етапу Конкурсу входять голова, члени журі та секретар.

8. Журі очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, забезпечує об'єктивність розгляду апеляцій, бере участь у визначенні переможців відповідного етапу Конкурсу в науковій секції, підписує оціночні протоколи.

9. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання науково-дослідницьких робіт, їх захисту учасниками;

заповнюють оціночні протоколи відповідного етапу Конкурсу в науковій секції;

визначають переможців відповідного етапу Конкурсу в науковій секції.

10. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів відповідного етапу Конкурсу.

Секретар журі не бере участі в оцінюванні науково-дослідницьких робіт, їх захисту учасниками та визначенні переможців Конкурсу.

V. Предметні комісії

1. Предметні комісії створюються з метою складання завдань контрольних робіт із базових дисциплін та перевірки виконання учасниками цих робіт.

Предметні комісії створюються, як правило, для складання завдань контрольних робіт з кожної базової дисципліни. У разі потреби предметні комісії можуть створюватися для окремих наукових секцій.

2. Предметні комісії формуються з числа педагогічних працівників навчальних закладів.

До складу предметних комісій не можуть входити близькі особи та наукові керівники учасників.

3. Предметні комісії I етапу Конкурсу формуються місцевими органами управління освітою за поданням територіальних відділень Малої академії наук України (за наявності таких).

Кількісні та персональні склади предметних комісій I етапу Конкурсу затверджуються наказами відповідних місцевих органів управління освітою.

4. Предметні комісії II етапу Конкурсу формуються органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, органами управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі за поданням територіальних відділень Малої академії наук України (за наявності таких).

Кількісні та персональні склади предметних комісій II етапу Конкурсу затверджуються наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі.

5. Предметні комісії III етапу Конкурсу формуються МОН України за поданням НЦ «МАНУ».

Персональний склад предметних комісій III етапу Конкурсу затверджується наказом МОН України та оприлюднюється в день відкриття III етапу Конкурсу.

6. Предметні комісії мають статус та повноваження журі, на них поширюється дія пунктів 7-10 розділу IV цих Правил.

VI. Строки, місце та умови проведення Конкурсу

1. Конкурс проводиться у три етапи:

I етап - районний (міський);

II етап - республіканський (в Автономній Республіці Крим), обласний, міський (у містах Києві та Севастополі);

III етап - Всеукраїнський (фінальний).

2. У загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних навчальних закладах може проводитися відбірковий тур I етапу Конкурсу у формі конференцій наукових товариств учнів, якщо такі товариства у цих закладах діють.

Порядок організації та проведення конференції наукового товариства учнів визначається наказом керівника навчального закладу або керівним органом наукового товариства.

Підсумки конференції наукового товариства учнів затверджуються наказом керівника навчального закладу. На підставі цього наказу визначається список учнів, які братимуть участь у I етапі Конкурсу.

3. Організацію та керівництво I етапом Конкурсу здійснюють місцеві органи управління освітою.

Організацію та керівництво II етапом Конкурсу здійснюють орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцеві органи управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі.

Координацію I та II етапів Конкурсу забезпечують територіальні відділення Малої академії наук України (за їх наявності).

4. Строки, місце проведення, визначення результатів I етапу Конкурсу, а також інші умови, передбачені цими Правилами, та строки подання робіт визначаються наказами місцевих органів управління освітою.

Строки, місце проведення II етапу Конкурсу, а також інші умови, передбачені цими Правилами, у тому числі строки подання робіт, визначаються наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевих органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі.

5. Переліки наукових відділень, наукових секцій, в яких проводяться I і II етапи Конкурсу, та базових дисциплін затверджуються окремими наказами відповідних органів управління освітою з урахуванням поданих заявок.

III етап Конкурсу проводиться в таких наукових відділеннях:

літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства;

мовознавства;

філософії та суспільствознавства;

історії;

наук про Землю;

технічних наук;

комп'ютерних наук;

математики;

фізики та астрономії;

економіки;

хімії та біології;

екології та аграрних наук.

6. До переліку наукових відділень, в яких проводиться III етап Конкурсу, МОН України може вносити зміни за поданням НЦ «МАНУ» не частіше одного разу на два роки. Зміни до переліку наукових відділень, за якими проводиться Конкурс, затверджуються наказом МОН України.

Перелік наукових секцій, у яких проводиться III етап Конкурсу, та базових дисциплін визначається щороку МОН України за поданням НЦ «МАНУ» та затверджується наказом МОН України.

7. Для участі у I етапі Конкурсу керівники навчальних закладів, у яких навчаються учасники, у встановлені відповідними наказами строки подають до організаційних комітетів I етапу такі документи:

заявки на участь у I етапі Конкурсу за формою згідно з [додатком 1](#);
науково-дослідницькі роботи учасників.

8. Підсумки проведення I етапу Конкурсу затверджуються наказами місцевих органів управління освітою на підставі протоколів журі та оприлюднюються на офіційних веб-сайтах цих органів управління освітою не пізніше ніж через 10 календарних днів після закінчення I етапу.

За результатами I етапу Конкурсу формуються команди для участі в II етапі.

9. Для участі у II етапі Конкурсу організатором I етапу у встановлені відповідними наказами строки учасниками подаються до організаційного комітету II етапу такі документи:

наказ про підсумки проведення I етапу Конкурсу;
заявки на участь у II етапі Конкурсу (додаток 1);
інформація про результативність участі вихованців територіального відділення Малої академії наук України в I етапі Конкурсу ([додаток 2](#));
науково-дослідницькі роботи учасників.

10. Підсумки проведення II етапу Конкурсу затверджуються наказами органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевих органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі на підставі протоколів журі та оприлюднюються на офіційних веб-сайтах цих органів управління освітою не пізніше ніж через 10 календарних днів після закінчення II етапу.

За результатами II етапу Конкурсу формуються команди для участі у III етапі.

11. Строки та місце проведення III етапу Конкурсу, а також перелік необхідної документації та строки її подання визначаються наказом МОН України.

12. Безпосередню організацію та проведення III етапу Конкурсу забезпечує НЦ «МАНУ».

13. Для участі учасників у III етапі Конкурсу організатором II етапу у встановлені наказом МОН України строки подаються до організаційного комітету III етапу такі документи:

копія підсумкового наказу органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевого органу управління освітою в області, містах Києві або Севастополі про результати проведення II етапу Конкурсу;

заявки на участь у III етапі Конкурсу ([додаток 1](#));

інформація про результативність участі вихованців територіального відділення Малої академії наук України в II етапі Конкурсу ([додаток 2](#));

науково-дослідницькі роботи на паперових і електронних носіях;

тези науково-дослідницьких робіт усіх учасників III етапу від територіального відділення Малої академії наук України на одному електронному носії;

паспорти експонатів (розробок) - за їх наявності ([додаток 3](#));

анкети учасників III етапу Конкурсу ([додаток 4](#));

по дві фотографії кожного учасника розміром 3,5 x 4,5 см.

14. Усі науково-дослідницькі роботи повинні бути оформлені згідно з Вимогами щодо написання, оформлення та представлення учнівських науково-дослідницьких робіт ([додатки 5, 6](#)).

15. Результати III етапу Конкурсу затверджуються наказом МОН України та оприлюднюються на офіційних веб-сайтах МОН України, НЦ «МАНУ», Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді не пізніше ніж через 20 календарних днів після його закінчення.

16. Втручання батьків та інших осіб у процедуру проведення Конкурсу, розгляду апеляційних заяв учасників, у роботу організаційного комітету та журі забороняються.

17. Фото-, кіно-, телезйомки під час проведення Конкурсу здійснюються з дотриманням вимог чинного законодавства.

VII. Програма Конкурсу

1. Конкурс проводиться за такими розділами:

заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт;

оцінювання навчальних досягнень із базових дисциплін;

захист науково-дослідницьких робіт.

2. Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт здійснюється членами журі на предмет дотримання учасниками Вимог щодо написання, оформлення та представлення учнівських науково-дослідницьких робіт.

Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт передбачається програмами проведення I, II та III етапів Конкурсу. Форма заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт під час проведення I і II етапів Конкурсу визначається відповідними організаційними комітетами.

Член журі, який здійснює оцінювання науково-дослідницької роботи учасника, заповнює оціночний лист. Оціночний лист підписується членом журі, який проводив заочне оцінювання, та головою журі секції.

Результати заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт учасників вносяться до протоколу, який підписується усіма членами журі, та оголошуються учасникам напередодні захисту науково-дослідницьких робіт.

Автор кожної науково-дослідницької роботи отримує аргументовану рецензію з висновками та рекомендаціями журі.

3. Оцінювання навчальних досягнень із базових дисциплін передбачається програмами проведення I, II та III етапів Конкурсу та здійснюється у формі контрольної роботи.

Оцінювання навчальних досягнень учасників із базових дисциплін передбачає виконання завдань за трьома рівнями складності.

У наукових відділеннях математики, фізики та астрономії, економіки, технічних, комп'ютерних наук, хімії та біології, наук про Землю, екології та аграрних наук учасники виконують 7 завдань:

I рівень - 3 завдання;

II рівень - 2 завдання;

III рівень - 2 завдання.

У наукових відділеннях історії, філософії та суспільствознавства, літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства, мовознавства учасники виконують 9 завдань:

I рівень - 4 завдання;

II рівень - 3 завдання;

III рівень - 2 завдання.

Форма завдань визначається членами предметної комісії.

На виконання завдань із базових дисциплін учасникам відводиться три астрономічних години.

4. Захист науково-дослідницьких робіт здійснюється відповідно до програм проведення I, II, III етапів Конкурсу.

Захист науково-дослідницьких робіт проходить у кожній науковій секції окремо.

Під час захисту проводяться дебати (обговорення проблемних аспектів робіт) у групах за певною тематикою досліджень.

Порядок захисту, дебатів і склад груп визначаються журі за підсумками заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт.

Для захисту роботи учаснику надається до 10 хвилин, для відповіді на запитання - до 3 хвилин.

Після виступу всіх учасників у науковій секції журі проводить оцінювання їхніх виступів. Під час оцінювання виступів учасників забороняється присутність осіб, які не є членами журі.

Результати оцінювання захисту науково-дослідницьких робіт фіксуються у протоколі оцінювання захисту науково-дослідницьких робіт, який підписується усіма членами журі.

Результати оцінювання захисту науково-дослідницьких робіт оголошуються учасникам під час оприлюднення підсумкового протоколу відповідного етапу Конкурсу в науковій секції.

5. На підставі протоколів заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт, оцінювання навчальних досягнень учасників із базових дисциплін та захисту науково-дослідницьких робіт організаційним комітетом складається підсумковий протокол проведення відповідного етапу Конкурсу в кожній секції, який є підставою для встановлення результатів відповідного етапу Конкурсу.

VIII. Умови визначення результатів III етапу Конкурсу

1. Визначення результатів III етапу Конкурсу здійснюється за допомогою факторно-критеріальної моделі визначення результатів Конкурсу, розробленої на основі кваліметричного підходу (оцінювання якісних показників за допомогою кількісних балів).

Зазначена модель оперує такими поняттями:

фактори - основні напрями діяльності; відповідають розділам Конкурсу: «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт», «Оцінювання навчальних досягнень із базової дисципліни» та «Захист науково-дослідницьких робіт» (вагомості факторів наведені у таблиці 1);

вагомість фактора - його частка в загальному показнику;

критерії - складові фактора, сукупність яких характеризує фактор у цілому;

вагомість критерію - показує його пріоритет у складі фактора;

експертний бал - ступінь виконання вимог певного критерію.

Таблиця 1

Вагомості факторів моделі визначення результатів Конкурсу:

№ з/п	Фактор	Наукове відділення			
		математики, фізики та астрономії, економіки, технічних, комп'ютерних наук, хімії та біології, наук про Землю, екології та аграрних наук		історії, філософії та суспільствознавства, літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства, мовознавства	
		вагомість фактора	максимальна сума балів	вагомість фактора	максимальна сума балів
1	Оцінювання навчальних досягнень із базових дисциплін	-	33	-	30
2	Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт	2,0	20	2,5	25
3	Захист науково-дослідницьких робіт	4,7	47	4,5	45
Усього		-	100	-	100

2. Експертний бал виставляється членами журі під час заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт та їх захисту відповідно до такої шкали:

- «критерій відпрацьовано бездоганно» - 10 балів;
- «критерій в цілому відповідає вимогам» - 9 балів;
- «критерій відповідає вимогам із незначним зауваженням» - 8 балів;
- «критерій відповідає вимогам із зауваженнями» - 7 балів;
- «критерій відповідає вимогам наполовину» - 5 балів;
- «критерій мало відповідає вимогам» - 3 бали;
- «критерій не відповідає жодним вимогам» - 0 балів.

3. Значення фактора «Оцінювання навчальних досягнень із базових дисциплін» визначається за сумою балів, набраних учасником за виконання завдань.

У наукових відділеннях математики, фізики та астрономії, економіки, технічних, комп'ютерних наук, хімії та біології, наук про Землю, екології та аграрних наук за виконанні завдання виставляються такі бали:

- I рівень - 3 завдання по 3 бали за кожне (загалом 9 балів);
- II рівень - 2 завдання по 5 балів за кожне (загалом 10 балів);
- III рівень - 2 завдання по 7 балів за кожне (загалом 14 балів).

Максимальна сума балів, яку може набрати учасник за виконання завдань з базової дисципліни у цих наукових відділеннях, - 33 бали.

У наукових відділеннях історії, філософії та суспільствознавства, літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства, мовознавства за виконанні завдання виставляються такі бали:

- I рівень - 4 завдання по 2 бали за кожне (загалом 8 балів);
- II рівень - 3 завдання по 4 бали за кожне (загалом 12 балів);
- III рівень - 2 завдання по 5 балів за кожне (загалом 10 балів).

Максимальна сума балів, яку може набрати учасник за виконання завдань з базової дисципліни у цих наукових відділеннях, - 30 балів.

4. Значення факторів «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт» та «Захист науково-дослідницьких робіт» визначаються шляхом множення суми значень критеріїв на вагомість фактора.

5. Для визначення значення фактора «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт» необхідно:

- визначити значення першого критерію, помноживши бал, виставлений членами журі за цей критерій, на його вагомість;
- визначити значення решти критеріїв таким самим чином;
- знайти суму значень критеріїв;
- визначити значення фактора, помноживши суму значень критеріїв на вагомість цього фактора.

Вагомості критеріїв фактора «Заочне оцінювання науково-дослідницької роботи» наведені у таблицях 2-5.

Таблиця 2

**Вагомості критеріїв
фактора «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт»
для наукових відділень математики, фізики і астрономії, економіки,
технічних, комп'ютерних наук, хімії та біології, наук про Землю, екології
та аграрних наук
(крім наукової секції науково-технічної творчості та винахідництва)**

№ з/п	Критерій	Вагомість критерію
1	Актуальність теми дослідження	0,1
2	Наявність елементів наукової новизни	0,25
3	Обґрунтованість отриманих результатів	0,25
4	Повнота огляду відомих результатів, близьких до теми роботи	0,15
5	Відповідність вимогам щодо оформлення наукових робіт	0,25

Таблиця 3

**Вагомості критеріїв
фактора «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт»
для наукової секції науково-технічної творчості та винахідництва**

№ з/п	Критерій	Вагомість критерію
1	Актуальність, практичне, прикладне значення роботи	0,25
2	Наявність елементів науково-технічної новизни, евристичність роботи	0,2
3	Системність і повнота у розкритті теми; аргументованість висновків, їх відповідність отриманим результатам	0,2
4	Дослідницький характер роботи; доцільність та коректність використаних методів дослідження	0,2
5	Функціональна спроможність винаходу, наявність патенту	0,05
6	Відповідність вимогам щодо оформлення наукових робіт	0,1

Таблиця 4

**Вагомості критеріїв
фактора «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт»
для наукових відділень історії, філософії та суспільствознавства,
мовознавства, літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства
(крім наукової секції літературної творчості)**

№ з/п	Критерій	Вагомість критерію
1	Аргументованість вибору теми дослідження, чіткість постановки проблеми, мети та завдань дослідження	0,1
2	Вміння чітко і зрозуміло викладати свої думки, критично осмислювати використані джерела	0,2
3	Самостійність, оригінальність і доказовість суджень, наявність елементів наукової новизни	0,3
4	Повнота у розкритті теми, глибина аналізу літературних даних	0,2
5	Обґрунтованість поданих висновків, їх відповідність поставленим завданням та меті дослідження	0,1
6	Відповідність вимогам щодо оформлення наукових робіт	0,1

Таблиця 5

**Вагомості критеріїв
фактора «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт» для наукової
секції літературної творчості**

№ з/п	Критерій	Вагомість критерію
1	Повнота розкриття теми та художніх образів	0,4
2	Оригінальність образно-художнього мислення	0,3
3	Власна творча неповторність	0,2
4	Грамотність викладу, культура оформлення	0,1

6. Визначення значення фактора «Оцінювання навчальних досягнень учасників із базових дисциплін» здійснюється шляхом знаходження суми балів, виставлених членами предметної комісії за виконання завдань.

У відділеннях математики, фізики та астрономії, економіки, технічних, комп'ютерних наук, хімії та біології, наук про Землю, екології та аграрних наук учасники виконують 7 завдань.

I рівень - 3 завдання по 3 бали за кожне (загалом 9 балів);

II рівень - 2 завдання по 5 балів за кожне (загалом 10 балів);

III рівень - 2 завдання по 7 балів за кожне (загалом 14 балів).

Максимальна сума балів, яку може набрати учасник за виконання завдань з базової дисципліни, - 33 бали.

У відділеннях історії, філософії та суспільствознавства, літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства, мовознавства учасники виконують 9 завдань:

I рівень - 4 завдання по 2 бали за кожне (загалом 8 балів);

II рівень - 3 завдання по 4 бали за кожне (загалом 12 балів);

III рівень - 2 завдання по 5 балів за кожне (загалом 10 балів).

Максимальна сума балів, яку може набрати учасник за виконання завдань з базової дисципліни, - 30 балів.

7. Визначення значення фактора «Захист науково-дослідницьких робіт» здійснюється за тим самим алгоритмом, що й фактора «Заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт», описаним у пунктах 4 та 5 цього розділу.

Таблиця 6

**Вагомості критеріїв
фактора «Захисту науково-дослідницької роботи» для наукових відділень
математики, фізики і астрономії, економіки, технічних, комп'ютерних
наук, хімії та біології, наук про Землю, екології та аграрних наук**

№ з/п	Критерій	Вагомість критерію
1	Аргументованість вибору теми і методів дослідження	0,1
2	Ступінь самостійності і особистий внесок автора в роботу	0,3
3	Чіткість, логічність, послідовність, грамотність викладення матеріалу	0,2
4	Кваліфіковане ведення дискусії (вичерпність відповідей і змістовність заданих запитань)	0,2
5	Культура мовлення, вільне володіння матеріалом	0,2

**Вагомості критеріїв
фактора «Захист науково-дослідницьких робіт» для наукових відділень
історії, філософії та суспільствознавства, літературознавства,
фольклористики та мистецтвознавства, мовознавства**

№ з/п	Критерій	Вагомість критерію
1	Аргументованість вибору теми дослідження	0,1
2	Критичний аналіз досліджуваної проблеми з виявленням особистого внеску учасника конкурсу в розв'язання порушеної проблеми	0,3
3	Чіткість, логічність, послідовність, грамотність викладення матеріалу	0,2
4	Кваліфіковане ведення дискусії (вичерпність відповідей і змістовність заданих запитань)	0,2
5	Культура мовлення, вільне володіння матеріалом	0,1
6	Наявність і доцільність додаткового матеріалу, що унаочнює основні результати дослідження (мультимедійна презентація, схеми, таблиці, малюнки, роздатковий матеріал тощо)	0,1

8. Результати захисту науково-дослідницьких робіт оголошуються після виступу всіх учасників відповідної наукової секції та підсумкової наради членів журі.

9. Для визначення загальної суми балів, отриманих учасниками в усіх розділах програми Конкурсу, необхідно додати значення всіх трьох факторів. Максимальна сума балів, яку може набрати учасник за участь у всіх розділах програми Конкурсу, становить 100 балів.

10. Переможці I, II та III етапів Конкурсу визначаються в кожній науковій секції окремо за сумою балів, набраних учасниками в усіх розділах програми Конкурсу.

Переможцями Конкурсу є учасники, які в наукових секціях посіли 1, 2 і 3 місця та відзначені дипломами відповідно I, II і III ступенів.

11. Кількість призових (перших, других, третіх) місць та їх орієнтовний розподіл за результатами I та II етапів Конкурсу визначаються організаційними комітетами.

12. Кількість призових (перших, других, третіх) місць за результатами III етапу Конкурсу становить не більше 50 відсотків від загальної кількості учасників у кожній секції окремо з орієнтовним розподілом їх у співвідношенні 1:2:3.

Перше місце визначається, якщо учасник набрав 85 і більше балів.

Друге місце визначається, якщо учасник набрав 80 і більше балів.

Третє місце визначається, якщо учасник набрав 75 і більше балів.

Переможцем не може бути учасник, який за результатами виконання контрольних завдань набрав менше третини максимальної суми балів.

При рівності сум балів декількох учасників місця визначаються з урахуванням підсумків захисту науково-дослідницьких робіт.

13. Переможці II етапу Конкурсу в секціях «Кримськотатарська мова і література» («Кримськотатарська мова» та «Кримськотатарська література») прирівнюються до переможців III етапу Конкурсу та нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

IX. Порядок розгляду спірних питань

1. У разі незгоди учасника з результатами оцінювання навчальних досягнень із базової дисципліни він має право подати апеляційну заяву на ім'я голови журі предметної комісії протягом однієї години після оголошення результатів оцінювання навчальних досягнень із базової дисципліни.

В апеляційній заяві має бути зазначена причина подання апеляції.

Після прийому апеляційної заяви секретар відповідної наукової секції повідомляє учаснику час і місце її розгляду.

Апеляційна заява розглядається головою та членами предметної комісії в присутності учасника та секретаря відповідної наукової секції. Присутність інших осіб на засіданні щодо розгляду апеляційної заяви не допускається.

Засідання веде голова предметної комісії або секретар відповідної секції.

За підсумками засідання предметна комісія може прийняти рішення про зміну результату оцінювання навчальних досягнень із базової дисципліни учасника, або відмовити у задоволенні апеляційної заяви, про що складається відповідний протокол, який підписують усі члени цієї предметної комісії.

У разі відсутності учасника на засіданні предметної комісії апеляційна заява не розглядається, результат оцінювання навчальних досягнень із базової дисципліни цього учасника залишається без змін.

Апеляційні заяви після оприлюднення підсумкового протоколу не приймаються.

2. У разі виникнення питань щодо результатів захисту науково-дослідницьких робіт учасник може звернутися за роз'ясненнями до голови журі відповідної наукової секції не пізніше ніж через 10 хвилин після їх оголошення. У такому разі учаснику головою та членами журі відповідної наукової секції надаються аргументовані роз'яснення та рекомендації.

3. У разі незгоди учасника із загальними результатами Конкурсу він має право подати про це апеляційну заяву в письмовій формі до організаційного комітету відповідного етапу Конкурсу.

Строки подання заяви визначаються організаційним комітетом, про що повідомляється учасникам перед початком відповідного етапу Конкурсу.

З метою вирішення спірних питань щодо загальних результатів Конкурсу організаційним комітетом III етапу створюється експертна комісія.

Експертна комісія формується із представників МОН України, організаційного комітету Конкурсу та голови журі наукового відділення, учасник якого звернувся з відповідною заявою.

Експертна комісія розглядає подані учасниками заяви. За підсумками розгляду експертна комісія може прийняти рішення про зміну загального результату участі заявника у відповідному етапі Конкурсу, про що складається протокол, який підписують усі члени експертної комісії. Копія протоколу засідання експертної комісії надається заявнику для ознайомлення.

4. У разі незгоди учасника з рішенням експертної комісії він може оскаржити його в суді в порядку, передбаченому законодавством.

X. Нагородження переможців Конкурсу

1. Переможці усіх етапів Конкурсу нагороджуються дипломами переможців.

Учасники, які не стали переможцями I, II чи III етапів Конкурсу, нагороджуються дипломами учасників.

2. Дипломи переможців і учасників підписують:

за підсумками I етапу Конкурсу - керівники місцевих органів управління освітою;

за підсумками II етапу Конкурсу - керівники органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, органів управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі;

за підсумками III етапу Конкурсу - Міністр освіти і науки України, Президент Національної академії наук України, Президент НЦ «МАНУ».

3. Результати кожного етапу Конкурсу затверджуються наказом відповідного органу управління освітою.

4. Кращі роботи учасників Конкурсу можуть бути відзначені спеціальними дипломами, відзнаками та призами, а також спеціальними стипендіями установ, закладів, громадських та благодійних організацій тощо.

XI. Фінансування Конкурсу

1. Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

2. Харчування учасників Конкурсу проводиться за нормами, передбаченими для вихованців училищ фізичної культури.

3. За науковими, педагогічними та науково-педагогічними працівниками навчальних закладів і установ, які залучаються до проведення Конкурсу, зберігаються норми відшкодування витрат на службові відрядження, встановлені Кабінетом Міністрів України.

4. До роботи зі складання та перевірки контрольних завдань, тестів і до участі в роботі оргкомітету та журі можуть залучатися наукові, педагогічні та науково-педагогічні працівники навчальних закладів та установ на договірних засадах з оплатою праці відповідно до чинного законодавства України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток 1
до Правил проведення
Всеукраїнського конкурсу-захисту
науково-дослідницьких робіт учнів -
членів Малої академії наук України
(пункти 7, 9, 13 розділу VI)

ЗАТВЕРДЖЕНО

_____ (посада керівника органу управління освітою)

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20 ____ р.

ЗАЯВКА

на участь у I (II, III) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України

Наукова секція: _____

Базова дисципліна: _____

Тема науково-дослідницької роботи: _____

Прізвище: _____

Ім'я: _____

По батькові: _____

Рік народження: _____

Участь в олімпіадах, конкурсах-захистах відповідного рівня (рік, предмет, тема роботи): _____

Найменування територіального відділення Малої академії наук України: _____

Найменування базового позашкільного навчального закладу: _____

Найменування загальноосвітнього (професійно-технічного, вищого) навчального закладу: _____

Клас (курс): _____

Прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника: _____

Потреба в технічних засобах: _____

Мінімальні вимоги до комп'ютера: _____

Місце проживання: _____

Контактний телефон, електронна пошта: _____

Керівник _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

М.П.

Додаток 2
до Правил проведення
Всеукраїнського конкурсу-захисту
науково-дослідницьких робіт
учнів - членів Малої академії
наук України
(пункти 9, 13 розділу VI)

ІНФОРМАЦІЯ
про результативність участі вихованців територіального відділення Малої академії наук України в I (II) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України

Наукове відділення														
Етап конкурсу-захисту I (II)														
Наукова секція	місце проживання						усього		кількість учасників					
	обласні, республіканські центри		міста, районні центри		села, селища міського типу									
	кількість учасників	кількість переможців	кількість учасників	кількість переможців	кількість учасників	кількість переможців	кількість учасників	кількість переможців	9 клас	10 клас	11 клас			
Разом														

Керівник

_____

(підпис)

_____

(прізвище, ініціали)

М.П.

Додаток 3
до Правил проведення
Всеукраїнського конкурсу-захисту
науково-дослідницьких робіт
учнів - членів Малої академії
наук України
(пункт 13 розділу VI)

**ПАСПОРТ
експоната (розробки)**

Назва експоната (розробки): _____

Прізвище, ім'я автора (авторів) експоната (розробки): _____

Найменування навчального закладу: _____

Клас (курс): _____

Місце проживання: _____

Контактний телефон: _____

Назва гуртка: _____

Прізвище, ім'я, по батькові керівника гуртка: _____

Навчальний заклад, на базі якого працює гурток, поштова адреса, контактний телефон:

Примітка: _____

Керівник _____

(підпис)

_____

(прізвище, ініціали)

М.П.

Додаток 4
до Правил проведення
Всеукраїнського конкурсу-захисту
науково-дослідницьких робіт
учнів - членів Малої академії
наук України
(пункт 13 розділу VI)

АНКЕТА

учасника III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України

Додаток 5
до Правил проведення
Всеукраїнського конкурсу-захисту
науково-дослідницьких робіт
учнів - членів Малої академії
наук України
(пункт 14 розділу VI)

ВИМОГИ

**щодо написання, оформлення та представлення
учнівських науково-дослідницьких робіт**

I. Загальні положення

1. На Конкурс подаються науково-дослідницькі роботи (далі - роботи) проблемно-пошукового характеру, які відповідають віковим інтересам та пізнавальним можливостям учасників Конкурсу, свідчать про їх обізнаність із сучасним станом галузі дослідження, опанування ними методики проведення експерименту.

Тематика має відповідати напрямам наукових секцій наукових відділень Малої академії наук України.

2. Робота має ґрунтуватись на певних науковій та експериментальній базах, містити дані особисто проведених дослідів, спостережень чи пошукової роботи; результати їх обробки, аналізу та узагальнення; посилання на відповідні наукові джерела; відображати власну позицію дослідника.

У роботі мають бути чітко визначені: мета, об'єкт і предмет дослідження, завдання, методика дослідження, відмінність та перевага запропонованих підходів і результатів.

Зміст і результати досліджень викладаються стисло, логічно, грамотно та аргументовано, без загальних слів, міркувань, бездоказових тверджень, тавтології.

Назва роботи має бути стислою та відповідати суті наукової проблеми (завдання), що вирішується.

3. До наукової роботи мають бути додані відгуки наукового керівника та рецензія фахівця у відповідній галузі (досвідченого педагогічного, наукового чи науково-педагогічного працівника).

Достовірність наведених у роботі результатів підтверджується у відгуку науковим керівником.

4. Робота оформлюється у двох примірниках: один використовується журі під час її оцінювання, другий - учасником під час захисту. Примірники роботи мають бути ідентичними.

5. До розгляду не приймаються:

роботи, тема та зміст яких не відповідають профілю наукової секції;

роботи, що були представлені в попередні роки та не мають суттєвого доопрацювання;

роботи, які є плагіатом;

роботи без самостійного дослідження, опрацювання джерел і власних висновків з обраної тематики;

роботи без тез, відредагованих та оформлених відповідно до цих вимог.

Автори таких робіт після заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт отримують відповідну рецензію та до подальшої участі в Конкурсі не допускаються.

II. Структура роботи

Робота має бути побудована за певною структурою. Основними складовими структури роботи є такі:

титульний аркуш;

тези;

зміст;

перелік умовних позначень, символів, скорочень, термінів (за необхідності);

вступ;

основна частина;

висновки;

список використаних джерел;

додатки (за необхідності).

III. Вимоги до змісту роботи

1. Титульний аркуш є першою сторінкою роботи, що заповнюється за зразком, поданим у [додатку 6](#).

2. У тезах (текст обсягом до 1 сторінки) подається стисла характеристика змісту роботи з визначенням основної мети, актуальності та завдань наукового дослідження. Також у них зазначаються висновки та отримані результати проведеної роботи.

У заголовку тез наводяться такі дані: назва роботи; прізвище, ім'я, по батькові автора; найменування територіального відділення Малої академії наук України; найменування базового позашкільного навчального закладу; найменування загальноосвітнього (професійно-технічного, вищого) навчального закладу; клас (курс); найменування населеного пункту; прізвище, ім'я, по батькові, посада (за наявності - науковий ступінь, вчене звання) наукового керівника.

3. Зміст подається на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел тощо.

4. Якщо в роботі використано специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік подається у вигляді окремого списку, який розміщується перед вступом.

Перелік має розташовуватись двома стовпчиками: у лівому в алфавітному порядку наводяться умовні позначення, символи, одиниці скорочення або терміни; у правому - їх детальне розшифрування.

Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складається, а їх розшифрування наводиться в тексті при першому згадуванні.

5. У вступі коротко обґрунтовуються актуальність і доцільність обраної теми, підкреслюється сутність досліджуваної проблеми; формулюються мета роботи та зміст поставлених завдань, об'єкт і предмет дослідження; подаються перелік використаних методів дослідження, характеристика роботи (теоретична, прикладна); вказуються нові наукові положення, запропоновані учасником особисто, відмінність отриманих результатів від відомих раніше та ступінь новизни (вперше отримано, удосконалено, набуло подальшого розвитку); повідомляється про наукове використання результатів досліджень або даються рекомендації щодо їх використання, для прикладних робіт повідомляється про прикладну цінність отриманих результатів.

У разі використання в роботі ідей або розробок, що належать співавторам, слід відмітити про цей факт і зазначити конкретний особистий внесок учасника. Також зазначаються відомості про публікацію роботи та апробацію її результатів (за наявності).

Орієнтовний обсяг вступу - 2-3 сторінки.

6. Основна частина роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів.

Кожний розділ розпочинається з нової сторінки. Основному тексту розділу може передувати коротка передмова з описом обраного напрямку дослідження та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюються висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає можливість звільнити основні висновки від другорядних подробиць.

В основній частині роботи наводяться характеристика джерел, використаних для написання роботи, та короткий огляд літератури з даної тематики, окреслюються основні етапи наукової думки за визначеною проблемою, вказуються питання, які залишилися невирішеними; обґрунтовується вибір напряму досліджень, наводяться методика та техніка дослідження; подаються відомості про обсяг дослідження; викладаються, аналізуються та узагальнюються отримані результати, подається їх оцінка.

Зміст основної частини має відповідати темі роботи та повністю її розкривати. Обсяг основної частини не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини.

7. Висновки мають містити стислий виклад результатів вирішення наукової проблеми та поставлених завдань, зроблених у процесі аналізу обраного матеріалу, оцінок та узагальнень. Необхідно підкреслити їх самостійність, новизну, теоретичне та (або) прикладне значення, акцентувавши увагу на кількісних і якісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів та надати рекомендації щодо їх використання.

8. Список використаних джерел - елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел.

Список використаних джерел слід розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний у користуванні та рекомендований під час написання роботи), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Відомості про джерела складаються відповідно до вимог, зазначених у стандартах: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», затверджений [наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 10.11.2006 № 322](#); ДСТУ 4331:2004 «Правила описування архівних документів», затверджені наказом Держспоживстандарту України від 17.08.2004 № 181; ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила», затверджений [наказом Міністерства розвитку від 22.08.2013 № 1010](#); ДСТУ 3008:95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення», затверджений наказом Держстандарту України від 23.02.1995 № 58.

Наприклад:

книга одного автора оформлюється так: Карпенко О.О. Аналітико-синтетична переробка документної інформації : бібліографічний опис [Текст] : навч. посіб. / О.О. Карпенко ; М-во освіти і науки України, Нац. аерокосміч. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т». -Х. : ХАІ, 2009. - 70 с.;

книга двох авторів оформлюється так: Кушнарченко Н.М. Наукова обробка документів [Текст] : підручник / Н.М. Кушнарченко, В.К. Удалова. - 3-тє вид., стер. - К. : Знання, 2006. - 331 с. - (Вища освіта ХХІ століття);

книга трьох авторів оформлюється так: Власова Г.А. Аналітико-синтетична інформація [Текст] : навч. посіб. / Г.В. Власова, В.І. Лутовинова, Л.І. Титова ; М-во культури і туризму України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. - К. : ДАКККіМ, 2006. - 290 с.: іл., табл.;

книга чотирьох авторів оформлюється так: Механізація переробної галузі агропромислового комплексу [Текст] : [підруч. для учнів проф.-тех. навч. закл.] / О.В. Гвоздєв, Ф.Ю. Ялпачик, Ю.П. Рогач, М.М. Сердюк. - К. : Вища освіта, 2006. - 478 [1] с. - (ПТО: Професійно-технічна освіта);

книга п'яти авторів і більше оформлюється так: Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки, 1918-1945 рр. [Текст] : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Баранов З.А., Кипаренко Г.М., Мовчан С.П. [та ін.] ; за ред. М. Швагуляка. - Львів : Афіша, 2005. - 288 с.;

збірник оформлюється так: Цеков Ю.І. Підтекст художнього твору і світовідчуження письменника [Текст] / Ю.І. Цеков // Проблеми сучасного літературознавства. - Одеса, 1998. - С. 149-180;

збірник під заголовком оформлюється так: Антична міфологія : енциклопедія / [сост., ред. и предисл. К. Королева]. - М. : Эксмо ; СПб : Мидгард, 2005. - 768 с. : ил.;

багатотомна книга оформлюється так: Корнієнко М.В. Дорогами правозахисту [Текст] : публікації у ЗМІ : у 3 т. / М.В. Корнієнко ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2008. - Т. 2 : Інтерв'ю. - 586 с.;

дисертація та автореферат дисертації оформлюються так:

Ніколаєнко А.О. Удосконалення нормативної бази для вхідного контролю колісних пар вагонів [Текст] : дис. ... канд. тех. наук : 05.01.12 / Ніколаєнко Андрій Олександрович. - Захищена 15.07.2008 ; затв. 20.11.2008. - Севастополь, 2008. - 151 с. - Бібліогр. : с. 68-115;

Копанєва В.О. Формування фонду мережевих ресурсів у науковій бібліотеці (90-ті роки ХХ ст. - поч. ХХІ ст.) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Копанєва Вікторія Олександрівна ; НБУ ім. В.І. Вернадського. - К., 2008. - 20 с.;

стаття із журналу оформлюється так: Дзюба І.М. Україна перед сфінксом майбутнього [Текст] / І.М. Дзюба // Науковий світ. - 2004. - № 2. - С. 2-6;

рецензія оформлюється так: Мойсеєнко А. Наодинці зі словом [Текст] / А. Мойсеєнко // Дзвін. - 1991. - № 12. - С. 143-146. - Рец. на кн. : Мірошніченко М.К. Око : поезія. - К. : Рад. письменник, 1989. - 138 с.

Якщо в конкретному інформаційному масиві переважають документи одного виду, загальне позначення матеріалу може бути випущеним, напр. : [Текст] - в описах текстових видань.

Картографічні документи оформлюються так: Васильків [Карті]: обличчя міста / Держ. служба геодезії, картографії та кадастру, ДНВП «Картографія» ; ред. Л.П. Біла. - 1 : 15000. - К. : Картографія, 2009. - 1 к.

(1 арк.) : текст, іл., реклама : кольор. ; 48x68 см, склад 24x10 см - (Мандрівник). - На звороті арк. : текст, іл. - Дод. карта : Васильківський район. 1 : 220000.

Електронні джерела оформлюються відповідно до загальних правил опису літературних джерел, при цьому в квадратних дужках після назви зазначається: [Електронний ресурс]. У кінці - Режим доступу: <http://www.psuh.kiev.ua>.

Наприклад: Архіви України [Електронний ресурс] : офіц. веб-портал Держ. арх. служби України / Держ. арх. служба України. - Електрон. дані. - [К.], 2014. - Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/>. - Назва з титул. екрана.

Посилання на сайти, портали, Інтернет-ресурси розміщуються окремо в кінці списку використаних джерел без нумерації під заголовком: «ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ», наприклад: <http://www.botany.kiev.ua>.

9. У додатках містяться допоміжні або додаткові матеріали, необхідні для повноти сприйняття роботи, кращого розуміння отриманих результатів: проміжні математичні доведення, формули та розрахунки, додаткові таблиці, графіки, рисунки, ілюстрації тощо.

IV. Правила оформлення роботи

1. Робота друкується шрифтом Times New Roman текстового редактора Word (або Open Office) розміру 14 на одному боці аркуша білого паперу формату А4 з інтервалом 1,5 (до 30 рядків на сторінці).

Поля: ліве, верхнє і нижнє - не менше 20 мм, праве - не менше 10 мм.

Обсяг роботи складає 15-20 (для гуманітарних напрямів - 20-25) друкованих сторінок. До загального обсягу роботи не входять: тези, додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Текст роботи має бути написаний без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок.

Роботи виконуються державною мовою (у секціях мови та літератури дозволяється виконання робіт російською мовою та мовами національних меншин); до роботи з іноземної мови додається анотація іноземною мовою.

Захист роботи також здійснюється іноземною мовою.

Кожна структурна частина роботи починається з нової сторінки. Заголовки структурних частин друкуються великими літерами симетрично до набору: «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ». Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Заголовки пунктів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в підбір до тексту.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом має дорівнювати 3-4 інтервалам.

2. Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, рисунків, таблиць, формул подається арабськими цифрами без знака «№».

Усі сторінки роботи, враховуючи титульну сторінку, тези та додатки, підлягають суцільній нумерації, номер на титульній сторінці не ставиться, а на

наступних сторінках проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Нумеруються тільки розділи основної частини. Зміст, вступ, висновки не нумеруються.

Номер розділу ставиться після слова «РОЗДІЛ», після номера крапка не ставиться. Заголовок розділу друкується з нового рядка.

Підрозділи нумеруються в межах кожного розділу за правилом: номер розділу, номер підрозділу. У кінці номера підрозділу має стояти крапка, наприклад: «2.4.». Заголовок підрозділу наводиться у тому самому рядку.

Пункти нумеруються в межах кожного підрозділу таким чином: номер розділу, номер підрозділу, номер пункту, наприклад: «2.3.4.». Заголовок пункту наводиться у тому самому рядку, але пункт може й не мати заголовка.

У кінці назв розділів, підрозділів, пунктів крапка не ставиться.

Формули нумеруються в межах розділу. Наприклад, «формула (2.3)» означає «формула 3 розділу 2». Наявність підрозділів на нумерацію формул не впливає. Формули, на які немає посилань, можна не нумерувати. Номер необхідно брати в круглі дужки та розміщувати на правому полі сторінки на рівні нижнього рядка формули, якої він стосується.

Рисунки нумеруються в межах розділу арабськими цифрами (аналогічно до формул та підрозділів) і позначаються словом «Рис.», наприклад «Рис. 1.2».

Таблиці нумеруються послідовно в межах розділу. У правому верхньому куті над заголовком таблиці розміщується напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 2.3».

Додатки оформлюються як безпосереднє продовження роботи на наступних сторінках. Вони розміщуються в порядку посилань у тексті роботи. Кожен із додатків має розміщуватись на окремій сторінці. Додаток повинен мати заголовок, який друкується угорі симетрично відносно тексту. Додатки нумеруються великими українськими літерами та позначаються словом «Додаток», наприклад: «Додаток Б».

3. Під час написання роботи учень має посылатися на наукові джерела, матеріали, ідеї, висновки, результати, які використовуються в роботі. Це дає можливість перевірити наведені відомості. Посилатися слід на останні видання публікацій.

Якщо в роботі використовуються відомості з матеріалів з великою кількістю сторінок, тоді слід точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела.

Посилання в тексті роботи на джерело зазначається порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-7]...».

Якщо в тексті роботи необхідно зробити посилання на конкретні відомості, цитата наводиться в лапках, а посилання береться у квадратні дужки із зазначенням порядкового номера джерела в списку використаних джерел та відповідної сторінки. Наприклад: «... набуття наукового знання передбачає

оперування фактами, які характеризують певне явище, розробку наукової гіпотези (теорії), яка пояснює те чи інше явище і постановку експерименту для доведення висунутої теорії [8, с. 37]».

Текст цитати необхідно точно відтворювати і наводити повністю, щоб не спотворити думки автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. У тексті роботи допускається непряме цитування автора (переказ, виклад думок автора своїми словами), при цьому слід точно викладати думки автора та давати відповідні посилання на джерело.

Посилання на ілюстрації в тексті роботи вказуються порядковим номером ілюстрації, наприклад «рис. 1.2».

Посилання на формули вказуються порядковим номером формули в дужках, наприклад «... у формулі (2.1)».

На всі таблиці роботи мають бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» у тексті пишуть скорочено, наприклад «...у табл. 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад «див. табл. 1.3».

4. Формули в тексті роботи розміщуються після посилання на них. Вони відокремлюються від тексту інтервалами в один рядок зверху і знизу та розміщуються посередині сторінки. Формули, якщо вони громіздкі й складні, розташовуються на окремих рядках. Це стосується і нумерованих формул. Декілька однотипних невеликих формул подаються в одному рядку через кому, а іноді невеликі нескладні формули розміщуються безпосередньо в тексті.

Переноси у формулі допускаються лише на знаках рівності, плюс, мінус, множення і ділення з повторенням знака у наступному рядку.

Символи та коефіцієнти, що наводяться у формулі, описуються безпосередньо під нею в тій послідовності, в якій згадуються у формулі.

Значення кожного символу або числового коефіцієнта подається з нового рядка. Перший рядок починається словом «де» без двокрапки.

Номер формули розміщується на правому боці сторінки на рівні нижнього рядка.

5. Ілюстративний матеріал у роботі використовується з метою більш наочного представлення результатів досліджень та їх обґрунтування. Найчастіше в роботах використовуються такі види ілюстративних матеріалів: креслення, рисунки, таблиці, діаграми, графіки, схеми, фотографії.

Усі ілюстрації зазначаються у тексті роботи.

Назва ілюстрації розміщується відразу після її номера, внизу.

Цифровий матеріал роботи оформлюється у вигляді таблиць. Слово «Таблиця» починається з великої літери, прописується курсивом і розміщується у верхньому правому куті сторінки, а її назва - посередині, симетрично до тексту і наводиться жирним шрифтом.

Приклад побудови таблиці

Таблиця 1.1

Назва таблиці

Шапка

Рядки

Боковик

Графи (колонки)

Заголовки граф мають починатися з великих літер, підзаголовки - з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не менше ніж 8 міліметрів. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблиця розміщується після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без обертання переплетеного блока рукопису або з обертанням за стрілкою годинника.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. У разі перенесення таблиці на інший аркуш слово «Таблиця», її номер і назва не повторюються, далі над іншими частинами праворуч пишуться скорочено слова «Продовж. табл.» і вказується тільки номер таблиці, наприклад: «Продовж. табл. 1.2».

Додаток 6
до Правил проведення
Всеукраїнського конкурсу-захисту
науково-дослідницьких робіт
учнів -членів Малої академії
наук України
(пункт 14 розділу VI)

ЗРАЗОК

оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Донецької облдержадміністрації
Донецьке територіальне відділення МАН України

Відділення: математика

Секція: прикладна математика

НАБЛИЖЕНІ МАТЕМАТИЧНІ ОБЧИСЛЕННЯ В ЗАДАЧАХ РОЗПІЗНАННЯ ОБРАЗІВ

Роботу виконав:
Тітов Дмитро Сергійович,
учень 10 класу Донецької
спеціалізованої загальноосвітньої
фізико-математичної школи
I-III ступенів № 35

Науковий керівник:
Ткаченко Олександр Кирилович,
доцент Донецького
національного університету,
кандидат фізико-математичних наук

Донецьк - 2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

21.03.2014 № 248

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
8 квітня 2014 р.
за № 393/25170

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс з флористики та фітодизайну

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України “Про позашкільну освіту”](#) та [підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 240, з метою виявлення та підтримки обдарованої учнівської молоді, долучення її до вирішення екологічних проблем, підготовки до професійного самовизначення **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс з флористики та фітодизайну](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
21.03.2014 № 248

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
8 квітня 2014 р.
за № 393/25170

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський конкурс з флористики та фітодизайну**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського конкурсу з флористики та фітодизайну (далі - Конкурс).

2. Конкурс проводиться щороку з метою формування в дітей та молоді дбайливого ставлення до природи, підготовки їх до професійного самовизначення.

3. Основними завданнями Конкурсу є:

пошук і підтримка обдарованої учнівської молоді, залучення її до художнього оформлення інтер'єрів навчальних закладів засобами мистецтва флористики, формування відповідних умінь і навичок;

вивчення та поширення кращого досвіду щодо створення художнього образу інтер'єру навчального закладу;

обмін кращим досвідом організації роботи гуртків флористики та фітодизайну в позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладах;

виховання в учнівській молоді екологічної та естетичної культури;

ознайомлення дітей та молоді із сучасними тенденціями розвитку мистецтва флористики, досягненнями вітчизняної та зарубіжної флористики.

4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів (вихованців, слухачів) загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів.

5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на офіційних веб-сайтах Міністерства освіти і науки України та НЕНЦ, у засобах масової інформації.

7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України «Про захист персональних даних»](#).

II. Учасники Конкурсу

1. У Конкурсі беруть участь учасники індивідуально або у складі команди творчих учнівських об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів з напрямку «Флористика та фітодизайн» (далі - учасники).

2. Доскладу команди входять три-п'ять осіб: два-чотири учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів віком від 13 до 18 років включно та один керівник. Керівник команди призначається з числа педагогічних працівників загальноосвітнього чи позашкільного навчального закладу.

3. Заміна учасників Конкурсу можлива за рішенням голови організаційного комітету після подання керівником команди нової заявки та пояснення причин такої заміни.

4. Учасники Конкурсу зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, програми Конкурсу, норм поведінки, правил техніки безпеки.

III. Організаційний комітет Конкурсу

1. Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет. Склад організаційного комітету затверджується наказом НЕНЦ.

2. До складу організаційного комітету входять представники МОН України, НЕНЦ, педагогічні та науково-педагогічні працівники науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів, представники громадських організацій (за згодою).

3. Очолює організаційний комітет голова, який розподіляє повноваження членів організаційного комітету, керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

4. Члени організаційного комітету здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу та забезпечують порядок його проведення.

5. Секретар організаційного комітету:
оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Конкурсу;
сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації;
відповідає за зберігання документів та матеріалів щодо проведення Конкурсу.

IV. Журі Конкурсу

1. Журі Конкурсу (далі - журі) формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання робіт учасників та визначення переможців і призерів Конкурсу.

2. Журі формується з числа педагогічних і науково-педагогічних працівників загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів, установ та організацій (за згодою).

Склад журі затверджується наказом НЕНЦ.

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими родичами учасників.

3. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості учасників, але не бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі входять: голова журі, члени та секретар журі.

4. Журі очолює голова, який організовує та проводить його засідання, бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу, затверджує список переможців і призерів Конкурсу.

5. Члени журі:

забезпечують об'єктивність оцінювання конкурсних проектів учасників під час проведення Конкурсу;

заповнюють протоколи Конкурсу;

визначають переможців і призерів Конкурсу.

6. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Конкурсу.

V. Порядок і строки проведення Конкурсу

1. Конкурс проводиться у два етапи:

I етап - заочний (відбірковий);

II етап - Всеукраїнський (фінальний).

2. Для участі в I етапі Конкурсу учасники надсилають на поштову адресу НЕНЦ або на електронну адресу e-mail: nenc@nenc.gov.ua [заявку щодо участі в Конкурсі](#) (форма додається) та конкурсний проект відповідно до теми, яка визначається організаційним комітетом щороку.

Вимоги до конкурсних проектів розміщуються на офіційному веб-сайті НЕНЦ.

3. Журі Конкурсу розглядає подані учасниками I етапу конкурсні проекти та визначає учасників II етапу.

Список учасників II етапу оприлюднюється на офіційному веб-сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Конкурсу.

4. Строки, місце проведення та тема Конкурсу визначаються наказом МОН України та повідомляються листом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до початку Конкурсу.

5. Для участі в II етапі Конкурсу подаються такі документи:

заявка за формою, що додається, на поштову адресу: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074, або на електронну адресу e-mail: nenc@nenc.gov.ua;

медична довідка про результати медичного огляду, пройденого у встановленому законодавством порядку;

учнівський квиток.

6. До місця проведення Конкурсу учасники прибувають організовано в супроводі керівника, який забезпечує збереження життя та здоров'я учнів, своєчасне оформлення документів щодо участі в Конкурсі, передбачених

пунктом 5 цього розділу, а також прибуття учасників на Конкурс та їх повернення.

7. Програма II етапу Конкурсу передбачає:

реалізацію конкурсних проектів (створення квіткових композицій чи фіто композицій відповідно до теми Конкурсу);

творчий захист конкурсного проекту;

майстер-класи, тренінги, флористичні виставки, зустрічі з провідними фахівцями та майстрами.

8. Для реалізації конкурсного проекту учасники можуть використовувати домашні заготовки, загальна частка яких не повинна перевищувати 50 % від усієї роботи.

Орієнтовний розподіл складових конкурсного проекту:

рослинний матеріал - не менше ніж 70 %;

аксесуари - не більше ніж 30 %.

НЕНЦ не забезпечує учасників необхідними інструментами для реалізації конкурсного проекту.

9. Захист конкурсного проекту проводиться учасниками у довільній формі. Тривалість захисту - до 15 хвилин.

10. Майстер-класи, тренінги, флористичні виставки, зустрічі з провідними фахівцями та майстрами організовує та проводить НЕНЦ.

11. Реалізація конкурсних проектів та їх захист оцінюються за такими критеріями:

відповідність темі Конкурсу - до 10 балів;

техніка виконання - до 20 балів;

оптимальність підбору матеріалу - до 20 балів;

композиційна довершеність - до 15 балів;

оригінальність художнього оформлення - до 20 балів;

творчий захист проекту - до 15 балів.

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники за реалізацію творчого проекту та його захист, - 100 балів.

12. Підсумки Конкурсу оприлюднюються на офіційних веб-сайтах МОН України та НЕНЦ не пізніше ніж через 10 робочих днів після його завершення.

VI. Визначення та нагородження переможців та призерів Конкурсу

1. Переможці та призери Конкурсу визначаються журі за загальною кількістю набраних ними балів.

2. Переможцем Конкурсу є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

3. Призерами Конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів посіли друге та третє місце.

4. Переможець та призери Конкурсу нагороджуються дипломами НЕНЦ відповідних ступенів. Решті учасників Конкурсу вручаються дипломи учасників.

5. Досвід роботи кращих учасників Конкурсу висвітлюється в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ.

VII. Фінансові умови

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
конкурс з флористики та фітодизайну
(пункт 2 розділу V)

ЗАЯВКА
на участь у I (II) етапі Всеукраїнського конкурсу з флористики та
фітодизайну

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-441 від 01 вересня 2014 року

Департаментам (управлінням) освіти і науки
обласних, Київської міської державних адміністрацій
Керівникам позашкільних та
загальноосвітніх навчальних закладів

Про забезпечення прав дітей на позашкільну освіту

Зважаючи на ситуацію, що склалася в окремих регіонах країни, особливої уваги щодо забезпечення прав на позашкільну освіту потребують діти з числа внутрішньо переміщених осіб з районів проведення антитерористичної операції та окупованої території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя.

У зв'язку з цим, просимо керівників органів управління освітою на місцях взяти під особистий контроль питання забезпечення належних умов для охоплення безоплатною позашкільною освітою та змістовним дозвіллям дітей зазначеної вище категорії як в умовах позашкільних закладів, так і під час організації шкільних гуртків, спортивних секцій тощо. Рекомендуємо залучати для цього органи учнівського самоврядування, дитячі та молодіжні громадські організації, волонтерів, у тому числі з числа студентів педагогічних вищих навчальних закладів.

Відповідно до п.16. Положення про позашкільний навчальний заклад, комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється до 15 вересня. З огляду на це просимо забезпечити безперешкодний прийом таких дітей до позашкільних навчальних закладів за місцем їх проживання або тимчасового перебування; спільно з керівниками інших навчальних закладів, службами у справах дітей, кримінальної міліції у справах дітей організувати інформування батьків щодо можливості відвідування тих чи інших гуртків. У разі відсутності фінансових чи організаційних можливостей збільшити в навчальному закладі кількість гуртків, секцій, творчих об'єднань, рекомендуємо використовувати клубну форму роботи та залучати дітей до організаційно-масових заходів, зокрема патріотичного характеру.

Заступник Міністра

Павло Полянський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-151 від 19 березня 2014 року

Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим,
головам обласних, Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

Про збереження системи позашкільної освіти в умовах обмеженого фінансування

Міністерство освіти і науки України стурбоване рішеннями окремих органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади щодо закриття позашкільних навчальних закладів, зменшення годин на гурткову роботу в зв'язку із скороченням видатків місцевих бюджетів.

Така ситуація неприпустима з огляду на чинне законодавство України ([Закон України "Про позашкільну освіту"](#)) і загрожує руйнуванням сформованої системи державної підтримки творчого, інтелектуального та наукового потенціалу України. Поспішність і необґрунтованість рішень щодо скорочення мережі позашкільних закладів може призвести до виникнення негативних соціально-економічних наслідків в регіонах: підвищення рівня дитячої злочинності та правопорушень; розповсюдження явища бездоглядності дітей та підлітків; збільшення проявів асоціальної поведінки дітей в наслідок незайнятості у позанавчальний час; збільшення безробіття серед молодих педагогів.

Крім освітньої, виховної функції, позашкільні заклади виконують важливу соціальну функцію, забезпечуючи проведення змістовного дозвілля дітей у вільний від навчання час.

Враховуючи зазначене, в умовах обмеженого фінансування галузі освіти просимо забезпечити збереження в регіонах діючої мережі позашкільних закладів та годин гурткової роботи.

**З повагою,
Міністр**

С. М. Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

№ 1/9-417 від 19 серпня 2014 року

Департаменти (управління) освіти і науки
обласних, Київської міської державних адміністрацій
Інститути післядипломної педагогічної освіти

Про навчальні програми з позашкільної освіти

З метою удосконалення та дебіюрократизації порядку розроблення і затвердження навчальних програм з позашкільної освіти Міністерство освіти і науки України надає відповідні роз'яснення.

Згідно зі статтею 16 Закону України "[Про позашкільну освіту](#)" та пункту 9 [Положення про позашкільний навчальний заклад](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 травня 2001 р. № 433, навчально-виховний процес у позашкільних навчальних закладах здійснюється за типовими навчальними програмами, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, а також за іншими навчальними програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

Таким чином, Міністерство освіти і науки затверджує навчальні програми, що забезпечують зміст позашкільної освіти за основними напрямками, визначеними Законом України "Про позашкільну освіту". Координацію діяльності з розроблення таких навчальних програм здійснюють Інститут інноваційних технологій і змісту освіти та державні центри позашкільної освіти.

Навчальні програми з позашкільної освіти, що містять етнічні, історичні, соціокультурні, природно-кліматичні особливості певного регіону України; специфіку кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення; враховують психофізіологічні особливості, нахили, інтереси та рівень підготовленості вихованців, учнів, слухачів позашкільного навчального закладу, затверджуються обласними, районними, міськими органами управління освітою. Координацію діяльності з розроблення таких навчальних програм здійснюють обласні інститути післядипломної педагогічної освіти або відповідні методичні структури місцевих органів управління освітою.

Для забезпечення якості позашкільної освіти в гуртках, секціях, студіях та інших творчих об'єднаннях, які працюють в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, просимо користуватися навчальними програмами, розробленими для системи позашкільної освіти, зокрема, й тими, що затверджені місцевими органами виконавчої влади.

Чинні навчальні програми з позашкільної освіти, що мають гриф/схвалення Міністерства освіти і науки України, розміщені на офіційних веб-сайтах Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (<http://iitzo.gov.ua>, <http://zpo.ucoz.ua>) та державних центрів позашкільної освіти (<http://nenc.gov.ua>; <http://man.gov.ua>; <http://ukrjuntur.org.ua>; <http://udcpo.ucoz.ua>).

Навчальні програми, що затверджені місцевими органами виконавчої влади, повинні бути розміщені на офіційних веб-сайтах відповідних органів управління освітою або їх методичних установ.

Заступник Міністра

Павло Полянський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-547 від 22 жовтня 2014 року

Про підтримку позашкільної освіти та збереження мережі позашкільних закладів

З метою забезпечення прав дітей на позашкільну освіту Міністерством освіти і науки України проведено моніторинг та аналіз мережі позашкільних навчальних закладів в регіонах станом на 15 вересня 2014 року.

Згідно з оперативними даними, що надійшли від місцевих органів управління освітою, на початок 2014/2015 навчального року не відкрито жодного нового позашкільного навчального закладу. Натомість в ряді областей з метою економії коштів поширюється практика реорганізації, злиття або об'єднання профільних позашкільних закладів, приєднання їх до загальноосвітніх навчальних закладів тощо. Нерідко такі рішення приймаються органами місцевого самоврядування з порушенням статті 9 [Закону України "Про позашкільну освіту"](#) та без врахування думки громади.

Таким чином, реорганізовані позашкільні заклади в м. Коростені Житомирської області, м. Фастові Київської області, м. Кам'янець-Подільському Хмельницької області, м. Охтирці Сумської області.

В Херсонській області тривалий час Чаплинська районна рада не може вирішити на користь дітей долю Будинку дитячої та юнацької творчості смт. Асканія-Нова, постійно реформуючи його, приєднуючи до різних навчальних закладів.

В Запорізькому районі Запорізької області прийнято рішення про функціонування Центру дитячої та юнацької творчості у вигляді відділу районної комунальної установи, незважаючи на те, що законодавством не передбачений такий тип навчального закладу.

Крім того, виявлено тривожну тенденцію щодо реорганізації дитячо-юнацьких спортивних шкіл в дитячо-юнацькі клуби фізичної підготовки, що звужує права спортивно обдарованих дітей на розвиток здібностей в обраному виді спорту, унеможлиблює досягнення ними високих спортивних результатів, формування резерву національних збірних команд України. Такі приклади існують в Запорізькій та Херсонській областях.

В умовах обмеженого фінансування галузі освіти, враховуючи зростаючий попит населення на позашкільну освіту та необхідність охоплення змістовним дозвіллям дітей, зокрема і тих, які вимушено переселені із зон проведення антитерористичної операції, просимо вжити невідкладних заходів для недопущення скорочення мережі діючих позашкільних навчальних закладів в регіонах та кількості гуртків в них.

Міністр

Сергій Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 1232 від 27 жовтня 2014 року

Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді

На виконання протоколу наради від 18 вересня 2014 року під головуванням Віце-прем'єр-міністра України Сича О. М., пункту 11 рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 22 серпня 2014 року (протокол № 5/1-2), з метою посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [План заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді](#) (далі – План заходів), що додається.

2. Департаментам загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.), професійно-технічної освіти (Супрун В. В.), вищої освіти (Коровайченко Ю. М.) Міністерства освіти і науки України; Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (Удод О. А.); департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій забезпечити відповідно до компетенції виконання завдань Плану заходів.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П. Б.

Міністр

С. М. Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-614 від 27 листопада 2014 року

Департаменти (управління) освіти і науки
обласних, Київської міської державних адміністрацій
Інститути післядипломної педагогічної освіти

Про методичні рекомендації з патріотичного виховання

На виконання пункту 2 Плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 [№ 1232](#), надсилає методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді для використання у навчальних закладах України.

Додаток: на 8 арк.

Заступник Міністра

Павло Полянський

**Методичні рекомендації
з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у
2014/2015 навчальному році**

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання дітей та учнівської молоді.

Події останніх місяців дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких є і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Це є свідченням системної виховної роботи педагогічних колективів навчальних закладів. Тому одним із найважливіших завдань педагогів є продовження роботи з формування у дітей та молоді громадянських якостей, розуміння приналежності до Українського народу. Особливу увагу слід приділити дітям та сім'ям, які переїхали із території військових дій, сприяти їх адаптації у нових умовах та нових колективах, залучати їх до активної діяльності та участі у позаурочних заходах, надавати можливість реалізовувати свій інтелектуальний, творчий, фізичний потенціал на благо України.

Патріотичне виховання має наскрізно пронізувати весь навчально-виховний, органічно поєднувати національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

Патріотичне виховання має охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяти формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України.

Проявом патріотичного духу, свідченням формування Української політичної нації стало масове використання української національної та державної символіки, українського традиційного одягу, жовто-блакитних кольорів. При цьому важливо не підмінити зовнішніми ознаками патріотизму його глибокої ідейної сутності – готовності своєю працею, науковими, творчими й спортивними досягненнями, службою із захисту країни сприяти розвитку української демократичної держави.

Відповідно, всі заходи мають бути наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджувати ідею спільності інтересів та взаємоповаги усіх громадян України, підтримувати прагнення кожної особистості до духовного,

інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави в цілому.

Доцільно добирати і поєднувати різноманітні методи і форми патріотичного виховання, уникати формалізму й одноманітності, насичувати їх патріотичними емоціями та переживаннями, активно використовувати приклади мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, які боронять нашу державу від російської агресії.

Громадянський компонент виховання найвиразніше втілено у змісті навчальних предметів суспільно-гуманітарного циклу. Вивчення української мови, літератури, історії, географії, правознавства спрямовано на формування переконливого почуття патріотизму й громадянської свідомості дітей та учнівської молоді, знань про права і свободи громадян, сутність громадянського суспільства.

Вихованню сучасного громадянина-патріота Української держави, підготовці молоді до виконання ролі активних громадян, формуванню громадянських навичок і цінностей, необхідних для ефективної участі у житті громади, сприяють курси за вибором: "Вчимося бути громадянами" (для учнів 7(8) класу), "Ми – громадяни України" (для учнів 9(10) класу), "Громадянська освіта: основи демократії" (для учнів 11 класу).

Рекомендуємо використати досвід роботи з виховання культури демократії, політичної культури учнів педагогічних колективів навчально-виховних комплексів Черкаської області: "Загальноосвітня школа I-III ступенів № 3 – колегіум" Смілянської міської ради (<http://smila-nvk3.edukit.ck.ua>) та "Загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 – ліцей" Шполянської районної ради (<http://shpol2liceu.ucoz.ru>), на базі яких протягом 2010-2014 років здійснювалась дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня.

У варіативну складову навчальних планів цих закладів було введено факультативи "Громадянознавство"; "Основи демократії", "Вчимося демократії" (<http://democracy.ippro.com.ua>). Педагогами спільно з учнями та батьками було реалізовано проекти "Громадянська взаємодія у віртуальній мережі", "Роль громадянських організацій у становленні демократії в Україні", "Ми – різні, ми – рівні", "Ініціюємо співпрацю з владою", "Вчимося взаємодіяти з владою", "Вчимося захищати свої права і свободи", "Вчимося поліпшувати життя місцевої громади", започатковано Інтернет-клуб "Я – суб'єкт громадянського суспільства".

Пропонуємо надавати перевагу активним формам роботи, що передбачають самостійну або спільну роботу, набуття дітьми та учнівською молоддю соціального досвіду; сприяють формуванню національної свідомості, критичного мислення, ініціативності, творчого підходу до справи, відповідальності за свої дії та вчинки: громадській, волонтерській діяльності, соціальним практикам, пошуковій, дослідницькій та проектній діяльності, дискусійним клубам, діяльності учнівських прес-центрів, флеш-мобам, акціям.

Окремої уваги заслуговує волонтерська діяльність педагогів, учнів, батьків, яка через конкретну, практичну діяльність сприяє встановленню

соціальних зв'язків, опануванню дітьми новими навичками, формуванню у них прагнення до відповідальної патріотичної поведінки, моральних та духовних якостей, світогляду справжнього громадянина України. Зазвичай діяльність волонтерських груп здійснюється в інформаційно-просвітницькому, профілактичному, соціальному, охоронно-захисному напрямах. Реалії сьогодення визначили новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, Національної гвардії, інших військових формувань; допомога родинам, що були вимушені покинути свої домівки у результаті анексії Росією Криму та окупації окремих територій східної України. Рекомендуємо продовжити участь дітей та учнівської молоді у таких всеукраїнських акціях, як "Лист пораненому", "Хвиля доброти", а також у волонтерських акціях, що започатковані за ініціативи громадських організацій та навчальних закладів.

Важливо, щоб учні, незалежно від їх національності та регіону проживання, ідентифікували себе з Україною, прагнули жити в Україні; розуміли необхідність дотримання конституційних та правових норм, володіння державною мовою; сприймали регіональну історію як частину загальної історії України, відчували власну причетність до майбутньої долі рідного краю як невід'ємної складової єдиної країни.

Важливу роль у патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді відіграє педагог, його особистий приклад, його погляди та практичні дії, що мають бути взірцем для наслідування. Якість виховного процесу напряму залежить від рівня підготовленості педагогів до кожного заходу; використання різноманітних методів і форм; знання і вміння врахування вікових й психологічних особливостей дітей; відвертості, емоційності, оптимізму та активної патріотичної позиції вчителя. Патріотичне виховання громадянина має здійснюватися кожним педагогом на кожному уроці та в позаурочний час.

Сім'я – основа виховання громадянина-патріота України

Важлива роль у формуванні патріотизму належить сім'ї. Завданням навчальних закладів є залучення батьків учнів, студентів, вихованців до активної участі у навчально-виховному процесі, організації та проведенні позанавчальних виховних заходів. Батьки мають стати не тільки гостями на заходах, не тільки спостерігачами за здобутками їх дітей, вони мають безпосередньо впливати на формування молодого покоління своїм досвідом та своїм прикладом.

Зусилля педагогів мають бути спрямовані на підтримку ініціативи батьківської громади, взаємодію у розробленні та виконанні рішень щодо патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Особливу увагу слід приділити педагогізації батьків, ознайомленню їх із сучасними психолого-педагогічними знаннями. З цією метою доцільно використовувати активні методи: тренінги, дискусії, дебати, аналіз виховних ситуацій, які сприяють усвідомленню батьками ролі сім'ї у вихованні дітей, формуванні патріотичних почуттів та готовності служити своїми знаннями, працею Україні.

Дитячі та молодіжні громадські організації

Вагому роль у пропагуванні ідеї патріотичного виховання як національного пріоритету України, набутті підростаючою особистістю громадянських якостей, соціального досвіду відіграють дитячі та молодіжні громадські організації.

З-поміж таких організацій досвід здійснення заходів, проектів, програм з патріотичного виховання дітей та учнівської молоді мають: Національна організація скаутів України (НОСУ), Національна скаутська організація ПЛАСТ, Всеукраїнська дитяча скаутська організація "Січ", Асоціація гайдів України, Всеукраїнський дитячий рух "Школа безпеки", ВДС "Екологічна варта", Всеукраїнське патріотичне об'єднання "Майбутнє України" та інші. Окрім цього, до уваги доцільно брати кращий досвід роботи у зазначеному напрямі дитячих об'єднань самоврядування.

Основними способами використання потенціалу дитячих та молодіжних громадських організації у вихованні дітей та учнівської молоді може стати проведення спільних з навчальними закладами акцій, флешмобів, фестивалів, проектів, інших заходів патріотичного спрямування; залучення фахівців дитячого руху до виховної роботи навчальних закладів; ознайомлення педагогів з методикою виховної роботи громадських організацій через систему спільних семінарів, конференцій, тренінгів. Доцільним буде залучення регіональних осередків дитячих і молодіжних громадських організацій до проведення туристських змагань та зльотів, військово-спортивних патріотичних ігор, спортивних змагань тощо.

Звертаємо увагу, що Закон України "Про громадські об'єднання" дає право громадським організаціям пропагувати свою діяльність, звертатись до керівників навчальних закладів з пропозиціями щодо співпраці у питаннях навчання, виховання та розвитку дітей. У свою чергу, педагогічна, учнівська, батьківська громада визначає доцільність та необхідність такої взаємодії, виходячи із своїх можливостей, пріоритетів навчально-виховної роботи.

Військово-патріотичне виховання

Військово-патріотичне виховання дітей та молоді – це процес цілеспрямованого систематичного формування почуття патріотизму, духовної та психологічної готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності держави.

Реалії сьогодення визначили пріоритетні напрями роботи з військово-патріотичного виховання дітей і молоді. Актуальними є Уроки мужності (лист МОН від 13.08.2014 № [1/9-412](#)), зустрічі з учасниками бойових дій на Сході України та волонтерами, відвідання військовослужбовців, які отримали поранення та проходять реабілітацію у медичних закладах, написання листів у рамках Всеукраїнської акції "Лист пораненому", встановлення у навчальних закладах меморіальних дощок (знаків) на вшанування пам'яті загиблих воїнів-героїв.

Рекомендуємо відновити діяльність пошукових загонів з метою вивчення бойового шляху військових частин, що розміщені на території населеного пункту, військовослужбовців, що є випускниками або працівниками навчального закладу.

Пропонуємо у музеях при навчальних закладах створити постійно діючі стенди, що відображають події збройної боротьби Українського народу за територіальну цілісність нашої країни, участь випускників навчальних закладів, односельців в антитерористичній операції. Корисними будуть фотоматеріали, підготовлені Національним військово-історичним музеєм України (для отримання електронних макетів звертатися до заступника директора музею Тинченка Ярослава Юрійовича за тел. (044) 284-62-12, (044) 280-06-00).

Звертаємо увагу, що з метою відновлення, збереження і популяризації у суспільстві здобутків Українського народу у боротьбі за свободу та незалежність; виховання у зростаючого покоління патріотизму, формування національної ідентичності, вшанування подвигу та героїзму захисників української державності, Указом Президента України від 14 жовтня 2014 року № 806 встановлено День захисника України, що відзначатиметься щорічно 14 жовтня.

Рекомендуємо при відзначенні національних свят та пам'ятних дат, зокрема Дня захисника України, Дня Гідності і Свободи, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України тощо, керуватися методичними матеріалами Українського інституту національної пам'яті; організовувати наукові конференції, семінари, круглі столи; проводити військово-спортивні змагання, фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози і поезії, творів образотворчого мистецтва; відвідувати музеї бойової слави; вшановувати сучасних героїв-захисників України та пам'ять загиблих за свободу, єдність та незалежність Українського народу.

У 2015 році Україна разом із світовою спільнотою відзначатиме 70-ту річницю Перемоги над нацистськими окупантами та завершення війни у Європі. До днів Пам'яті та примирення 8-9 травня 2015 року пропонуємо долучитися до акції «Ті, хто боролися за Свободу», ініційованої Українським інститутом національної пам'яті, та організувати перегляд вітчизняних художніх і документальних фільмів, що відображають український вимір Другої світової війни, наприклад: «Між Гітлером і Сталіном. Україна в II Світовій війні», 2002 рік, авт. – Святослав Новицький; «Війна – український рахунок», 2002 рік, авт. – Сергій Буковський; «Війна без переможців» 2003 рік, авт. – Ігор Чижов; «ОУН-УПА: війна на два фронти», 2006 рік, авт. – Андрій Санченко; «УПА. Третя сила», 2007 рік, авт. – Сергій Братішко, Віталій Загоруйко; «УПА. Тактика боротьби», 2007 рік, авт. – Сергій Братішко; «Київ. Місто, що зрадили», 2008 рік, авт. – Андрій Цаплієнко; «1377 спалених заживо», 2009 рік, авт. – Іван Кравчишин; «Чорна піхота», 2010 рік, авт. – Іван Кравчишин; «Рівень секретності «18», 2011 рік, авт. – Іларіон Павлюк; «Служба безпеки ОУН. Зачинені двері», 2011 рік, авт. – Віталій Загоруйко; «Хайтарма», 2013 рік, авт. – Ахтем Сейтаблаєв; «Корюківка. Злочин проти людяності», 2013 рік, авт. –

Сніжана Потапчук; «Хроніка Української повстанської армії 1942-1954», 2014 рік, авт. – Тарас Химич.

Заслугує на увагу художній фільм «Поводир» (2014 рік, авт. – О. Г. Санін), що перегортає трагічні сторінки української історії, показує незламний дух українського народу та його волю до свободи у драматичні часи Голодомору 30-х років минулого століття, індустріалізації, колективізації та знищення інтелігенції.

Нормативно-правова база з питань патріотичного виховання

- Указ Президента України від 13.11.2014 № 872 "Про День Гідності та Свободи";
- Указ Президента України від 13.11.2014 № 871 "Про День Соборності України";
- Указ Президента України від 14.10.2014 № 806 "Про День захисника України";
- Указ Президента України від 24.09.2014 № 744 "Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності";
- Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, затверджена Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212;
- Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді, схвалена Указом Президента України від 25 жовтня 2002 року № 948;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41 "Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2009-2015 роки";
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.09.2009 № 1494 "Про затвердження Плану заходів щодо підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді шляхом проведення на постійній основі тематичних екскурсій з відвідуванням об'єктів культурної спадщини";
- Доручення Кабінету Міністрів України від 05.05.2009 № 22966/1/1-09 та План організації виконання положень Указу Президента України від 27.04.2009 № 272 "Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції «Пам'ятати. Відродити. Зберегти»;
- Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 № [3754/981/538/49](#);
- наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 № [1232](#) "Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді";

- наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 "Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України";
- наказ Міністерства освіти і науки України від 07.09.2000 № 439 "Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України";
- лист Міністерства освіти і науки України від 13.08.2014 № 1/9-412 "Про проведення Уроків мужності";
- лист Міністерства освіти і науки України від 25.07.2014 № 1/9-376 "Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році";
- лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 09.08.2012 № 1/9-557 "Про методичні рекомендації з громадянської освіти та виховання у навчальних закладах у 2012/2013 навчальному році";
- лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 27.07.12 № 1/9-530 "Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи".

Інтернет-ресурси з питань патріотичного виховання

- Інститут проблем виховання НАПН України ipv.org.ua/publications/zbirnik.html
- Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи psuua.com.ua
- Український інститут національної пам'яті memo.gov.ua/publication
- Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка uisr.org.ua
- Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського nuou.org.ua/nauka/naukovi-publikatsii.html
- Рада Європи (посібник «Демократичне управління школою») http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Resources/EDCPACK_EN.asp
- Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (методичний посібник «Роль педагога в посиленні патріотичного виховання») moipro.mk.ua/index.php/vihovna-robota
- Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників (досвід роботи педагогічних працівників Черкащини та методичні брошури з патріотичного виховання дітей та учнівської молоді) <http://library.ippro.com.ua>
- Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді ukrjuntur.org.ua
- Ліга старшокласників Черкащини liga.ed-sp.net
- Пластовий портал plast.org.ua
- Благодійний фонд «Героїка» <http://geroika.org.ua/>
- Всеукраїнська громадська організація «Закінчимо війну» <http://stop-war.org.ua/rekom.php>; http://stop-war.org.ua/view_news14.php?id=61

- Історична правда istpravda.com.ua
- Лікбез likbez.org.ua
- Пам'ятаємо загиблих memorybook.org.ua
- Центр досліджень визвольного руху cdvr.org.ua
- Документальний серіал «Наша Скриня» www.fayloobmennik.net/3781087
Список використаної літератури
- Бака М. М. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді: навч.-метод. посібн. / М. М. Бака, В. П. Корж. – К. : Книга пам'яті України, 2004. – 460 с.
- Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
- Жаровська О. П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233 – 242.
- Жеребцова М. В., Бородін С. Е., Ніколаєв О. С. Скаутинг та краєзнавство – система патріотичного виховання молоді / Збірка статей з історії українського скаутингу. – К. ПП «Стародавній світ», 2013. – 312 с.
- Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи / Ю. І. Завалевський. – Київ, 2003. – 104 с.
- Івженко Ю. В. Молодіжні громадські організації як інститут формування соціальної активності особистості / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 289 – 296.
- Карпач Н. І., Олешак С. П. Особливості розвитку молодіжної участі у волонтерській діяльності / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 351 – 360.
- Окушко Т. К. Методика формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому громадському об'єднанні / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 51 – 60.
- Оржеховська В. М., Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі / Навчальний практико-орієнтований посібник. – Х. : Точка, 2007. – 192 с.
- Сіренко С. М. Удосконалення системи підготовки класних керівників до здійснення виховної діяльності в умовах післядипломної освіти : [Електронний ресурс], режим доступу www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/elits/2011/29

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

від 19.03.2014 № 1/9-151
від _____ на № _____

Голові Ради міністрів Автономної
Республіки Крим, головам обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

Про збереження системи позашкільної освіти в умовах обмеженого фінансування

Міністерство освіти і науки України стурбоване рішеннями окремих органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади щодо закриття позашкільних навчальних закладів, зменшення годин на гурткову роботу в зв'язку із скороченням видатків місцевих бюджетів.

Така ситуація неприпустима з огляду на чинне законодавство України (Закон України «Про позашкільну освіту») і загрожує руйнуванням сформованої системи державної підтримки творчого, інтелектуального та наукового потенціалу України. Поспішність і необґрунтованість рішень щодо скорочення мережі позашкільних закладів може призвести до виникнення негативних соціально-економічних наслідків в регіонах: підвищення рівня дитячої злочинності та правопорушень; розповсюдження явища бездоглядності дітей та підлітків; збільшення проявів асоціальної поведінки дітей в наслідок незайнятості у позанавчальний час; збільшення безробіття серед молодих педагогів.

Крім освітньої, виховної функції, позашкільні заклади виконують важливу соціальну функцію, забезпечуючи проведення змістовного дозвілля дітей у вільний від навчання час.

Враховуючи зазначене, в умовах обмеженого фінансування галузі освіти просимо забезпечити збереження в регіонах діючої мережі позашкільних закладів та годин гурткової роботи.

З повагою,

Міністр

С. М. Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

від 11.11.2014 № 1/9-586

від _____ на № _____

Департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, Інститути післядипломної педагогічної освіти, педагогічні колективи загальноосвітніх навчальних закладів

Щодо здійснення вчителем науково-дослідницької діяльності та пошукової роботи

До Міністерства освіти і науки України надходять звернення педагогічних працівників з приводу надання роз'яснень щодо вимог до здійснення вчителем науково-дослідницької діяльності та пошукової роботи.

Перелік завдань, обов'язків і кваліфікаційних вимог, що висуваються до учителя загальноосвітнього навчального закладу кваліфікаційними характеристиками професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів (затвержені наказом МОН України від 01.06.2013 № 665), не містить завдань щодо здійснення вчителем науково-дослідницької та пошукової діяльності. Залучення педагогічних працівників до участі у видах робіт, не передбачених робочим навчальним планом, навчальними програмами та іншими документами, що регламентують діяльність навчального закладу, здійснюється лише за їх згодою (пункт 83 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 778).

Обов'язкове визначення для педагогічних працівників тематичних завдань пошукової роботи, встановлення вимог під час проходження атестації, щодо подання ними узагальнюючих матеріалів роботи над певною методичною проблемою не відповідає вимогам, визначеним нормативно-правовими актами у галузі освіти, і є неприпустимим з боку методичних служб усіх рівнів чи органів управління освітою.

Формалізм, котрий супроводжує імітацію такої роботи, відволікає вчителів від виконання ними своїх безпосередніх функцій – надавати дітям якісну освіту.

На підставі викладеного вище доручаємо припинити практику покладання на вчителів функцій формального здійснення такої науково-дослідницької та пошукової роботи.

Учитель у своїй повсякденній діяльності в процесі підготовки до навчальних занять, проведення уроків та позакласних заходів фактично й здійснює і науково-дослідницьку, і пошукову роботу з широкого спектру науково-методичних завдань.

Принагідно звертаємо увагу на вимоги наказу МОН України від 27.05.2014 [№ 648](#) "Щодо припинення практики створення та вимагання від дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів документації та звітності, не передбаченої законодавством України".

Доручаємо керуватися цим листом, а також довести його зміст до відома працівників методичних служб, керівників навчальних закладів, педагогічних працівників.

Заступник Міністра

Павло Полянський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

30.01.2015 № 66

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
27 березня 2015 р.
за № 339/26784

Про затвердження Положення про учнівські лісництва

Відповідно до [статей 4, 6, 15 і 18](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою сприяння професійному самовизначенню молоді, здійсненню нею природоохоронної та дослідної діяльності **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про учнівські лісництва](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти України від 01 листопада 1995 року № 307](#) «Про затвердження Положення про навчально-дослідну земельну ділянку загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів і Положення про учнівське лісництво загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 29 травня 1996 року за № 256/1281.
4. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (Загоруйко Ю.А.) зробити відповідну відмітку у справах архіву.
5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

ПОГОДЖЕНО:

Перший заступник Міністра
регіонального розвитку,
будівництва та житлово-комунального
господарства України

С.М. Квіт

В.Є. Кістіон

Заступник Голови Державної служби
гірничого нагляду та промислової безпеки
України
Перший заступник Міністра
аграрної політики
та продовольства України

С. Дунас

Я.В. Краснопольський

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
30.01.2015 № 66

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
27 березня 2015 р.
за № 339/26784

ПОЛОЖЕННЯ
про учнівські лісництва
I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації діяльності учнівських лісництв.

2. Учнівське лісництво - об'єднання учнівської молоді, яке діє в загальноосвітньому або позашкільному навчальному закладі з метою здобуття нею знань, умінь і навичок у галузі лісівництва.

3. Основними завданнями діяльності учнівських лісництв є:
оволодіння учнівською молоддю теорією та практикою ведення лісового господарства;

сприяння професійному самовизначенню молоді;
залучення молоді до ефективного використання та відтворення лісових ресурсів;

екологічне виховання дітей та молоді;
розвиток учнівського самоврядування.

4. Учнівські лісництва у своїй діяльності керуються [Конституцією України](#), Законами України «[Про освіту](#)», «[Про загальну середню освіту](#)», «[Про позашкільну освіту](#)», [Лісовим кодексом України](#), нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, у тому числі цим Положенням.

5. Загальну координацію діяльності учнівських лісництв здійснюють позашкільні навчальні заклади еколого-натуралістичного напрямку або інші навчальні заклади, визначені місцевими органами управління освітою.

6. Учнівське лісництво може діяти на спеціально закріпленій за ним ділянці лісу відповідно до договору, укладеного між загальноосвітнім або позашкільним навчальним закладом (далі - навчальний заклад), з однієї сторони, та державним лісгосподарським підприємством, міжгосподарським лісгоспом, лісопарковим господарством тощо (далі - лісове господарство), з іншої сторони.

7. Учнівські лісництва організовуються в екологічно чистих зонах лісів України.

8. Діяльність учнівських лісництв ґрунтується на принципах добровільності, самоврядування, доступності, законності, гласності.

9. Членами учнівських лісництв можуть бути учні (вихованці) 6 - 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів (далі - учні).

10. Для ефективної роботи в учнівському лісництві учні організовуються в гуртки, клуби, ланки тощо.

11. Діяльність учнів в учнівському лісництві організовується відповідно до плану роботи учнівського лісництва, який погоджується керівником лісового господарства та затверджується керівником навчального закладу ([орієнтовні розділи плану роботи учнівського лісництва](#) додаються).

12. Діяльність учнів в учнівському лісництві організовується з урахуванням їхніх вікових особливостей.

Учні можуть залучатися до виконання таких видів робіт:

садіння і висівання лісу, догляд за лісонасінневими плантаціями;

виявлення та охорона пам'яток природи;

виращування садивного матеріалу, озеленення населених пунктів тощо;

залісення ярів і балок, створення полезахисних лісових смуг та захисних

лісових насаджень на берегах річок і водойм;

виявлення та охорона рідкісних рослин, пам'яток природи;

заготівля лікарської сировини, грибів;

заготівля насіння деревних і чагарникових порід;

розселення й охорона мурашників;

створення екологічних стежок;

проведення фенологічних спостережень;

здійснення науково-дослідницької діяльності.

II. Управління учнівським лісництвом

1. Безпосереднє управління учнівським лісництвом здійснює керівник навчального закладу.

2. Керівник навчального закладу:

визначає структуру учнівського лісництва та зміст його діяльності;

організовує роботу учнівського лісництва;

призначає педагогічного працівника, відповідального за діяльність учнівського лісництва та безпеку учнів (далі - учнівський лісничий), і його помічників (за необхідності);

забезпечує безпечні умови праці учнів, дотримання ними правил безпеки;

створює необхідні умови для виконання плану роботи учнівського лісництва;

забезпечує розвиток матеріально-технічної бази учнівського лісництва.

3. Адміністрація лісового господарства:

підбирає та закріплює за учнівським лісництвом ділянку лісу, за можливості виділяє приміщення, необхідні для його роботи;

призначає фахівця, відповідального за координацію діяльності учнівського лісництва та лісового господарства;

організовує безкоштовне підвезення учнів на ділянку;

може відзначати учнів, які досягли кращих результатів у трудовій та суспільній діяльності.

4. Учнівський лісничий:

організовує діяльність учнів в учнівському лісництві;

розподіляє між учнями роботу в учнівському лісництві, контролює її виконання;

забезпечує виконання плану роботи учнівського лісництва;

забезпечує дотримання учнями встановленого режиму роботи та виробничої дисципліни;

організовує практику учнів в учнівському лісництві;

обліковує працю учнів в учнівському лісництві.

5. Учнівський лісничий та його помічники звітують про роботу учнівського лісництва перед керівником навчального закладу та адміністрацією лісового господарства.

6. До роботи в учнівському лісництві можуть залучатися інші педагогічні працівники навчального закладу, персональний перелік яких визначається його керівником, а також науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, наукові працівники наукових установ, фахівці лісових господарств (за згодою) тощо.

III. Охорона праці учнів

1. Учні допускаються до роботи на ділянці після проведення з ними інструктажу і перевірки знань з охорони праці та техніки безпеки.

2. Інструктажі з охорони праці та техніки безпеки проводяться з учнями відповідно до [пункту 1](#) розділу I Правил охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості, затверджених наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 13 липня 2005 року № 119, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 22 вересня 2005 року за № 1084/11364.

Інструктажі з охорони праці та техніки безпеки організовує працівник лісового господарства, відповідальний за роботу учнівського лісництва.

3. Контроль за дотриманням трудового законодавства, правил, норм, інструкцій з техніки безпеки, виробничої санітарії та пожежної безпеки здійснюють учнівський лісничий та педагогічні працівники, які залучені до роботи з учнями в учнівському лісництві.

4. Забороняється залучати учнів до важких робіт і робіт зі шкідливими або небезпечними умовами праці.

Учні в учнівському лісництві можуть працювати тільки у світлий період доби.

Учні не залучаються до гасіння лісових пожеж, до управління транспортними засобами, до роботи з отрутохімікатами та горючими матеріалами.

Учні не залучаються до робіт, пов'язаних із підніманням їх на висоту.

IV. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення учнівського лісництва

Витрати на фінансування та матеріально-технічне забезпечення учнівського лісництва здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

ОРІЄНТОВНІ РОЗДІЛИ ПЛАНУ роботи учнівського лісництва

I. Теоретична підготовка

1. Екологічне, оздоровче, економічне та естетичне значення лісу.
2. Основи лісознавства та лісовідновлення.
3. Біоценоз лісу, його охорона. Вивчення видового складу фауни та флори лісу.
4. Лісові ґрунти та їх значення.
5. Способи захисту лісу від пожеж, ерозії, шкідників і хвороб.
6. Культура поведінки в природі.
7. Техніка безпеки в лісі.

II. Практична діяльність

1. Тематичні екскурсії до лісу.
2. Чергування на дорогах з метою попередження лісових пожеж і охорони молодих насаджень.
3. Садіння та висівання лісу, догляд за лісовими насадженнями.
4. Озеленення населених пунктів.
5. Виготовлення та розвішування будиночків і годівничок для птахів.
6. Складання карти закріпленої ділянки лісу з нанесенням місць розташування об'єктів лісу, що охороняються (мурашників, гніздування птахів, цінних рослин тощо).
7. Заготівля рослинної сировини.
8. Влаштування екологічних маршрутів.

III. Дослідницька діяльність

1. Організація тематичних групових та індивідуальних досліджень об'єктів та явищ лісового біоценозу, антропогенного впливу на ліс.
2. Екологічний моніторинг.
3. Проведення дослідів за завданнями вчених і фахівців лісового господарства.
4. Проведення науково-практичних конференцій юних лісівників.

IV. Просвітницька діяльність

1. Випуск стінних газет, фотостендів, інформаційних бюлетенів, присвячених охороні лісу.
2. Виступи в засобах масової інформації.
3. Бесіди з учнівськими та батьківськими колективами на теми раціонального використання та охорони лісу.
4. Випуск і поширення листівок екологічного змісту.
5. Організація екскурсій екологічними стежками.
6. Залучення учнів навчальних закладів, громадськості до лісогосподарської та природоохоронної діяльності.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

31.01.2015 № 75

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 лютого 2015 р.
за № 160/26605

Про затвердження Положення про Природничу школу учнівської молоді

Відповідно до статей 4 і 6 [Закону України](#) «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою виявлення та підтримки обдарованої учнівської молоді, залучення її до науково-дослідницької діяльності в галузі природничих наук **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Природничу школу учнівської молоді](#), що додається.

2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

3. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти України від 01 липня 1997 року № 238](#) «Про затвердження Положення про Всеукраїнську біологічну заочну школу учнівської молоді», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 24 вересня 1997 року за № 439/2243.

4. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (патронатній службі) (Загоруйко Ю.А.) зробити відмітку у справах архіву.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
31.01.2015 № 75

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 лютого 2015 р.
за № 160/26605

ПОЛОЖЕННЯ про Природничу школу учнівської молоді

І. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та діяльності Природничої школи учнівської молоді (далі - Школа).

2. Школа є однією з форм організації позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку.

3. Метою діяльності Школи є пошук і підтримка обдарованої та здібної учнівської молоді - учнів, слухачів, вихованців (далі - учні), створення умов для її самоосвіти й саморозвитку.

4. Основними завданнями Школи є:

залучення учнів до поглибленого вивчення природничих наук і науково-дослідницької діяльності;

оволодіння учнями сучасними методиками та формами організації й проведення самостійних досліджень у галузі природничих наук;

здійснення професійної орієнтації обдарованих учнів;

пропаганда та популяризація наукових знань.

5. Безпосереднє керівництво Школою здійснює директор Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

НЕНЦ здійснює координаційно-методичну роботу, спрямовану на організацію Природничих шкіл учнівської молоді на базі регіональних позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку (далі - регіональна школа).

6. Школа у своїй діяльності керується [Конституцією України](#), [Законом України](#) «Про позашкільну освіту», іншими нормативно-правовими актами, наказами Міністерства освіти і науки України та цим Положенням.

7. Мова навчання та виховання у Школі визначається відповідно до [статті 20](#) Закону України «Про засади державної мовної політики».

8. Під час роботи Школи обробка персональних даних учнів здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Права та обов'язки учнів Школи

1. До Школи приймаються учні 9-11 класів загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів.

2. Учні Школи мають право:

на поглиблене вивчення природничих дисциплін;

самостійно обирати напрям наукового дослідження відповідно до своїх здібностей та інтересів;

проводити дослідження в обраному науковому відділенні;

отримувати необхідну методичну та організаційну допомогу від педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ, задіяних до організації роботи Школи;

використовувати для виконання дослідження матеріально-технічну базу НЕНЦ, вищих навчальних закладів і наукових установ, з якими НЕНЦ уклав відповідні договори;

брати участь у різних видах заходів Школи;

вносити пропозиції щодо вдосконалення роботи Школи, а також інші права, визначені Законами України [«Про освіту»](#), [«Про позашкільну освіту»](#) та іншими нормативно-правовими актами у галузі освіти.

3. Учні зобов'язані:

набувати додаткових знань з обраного напрямку наукового дослідження;

оволодівати практичними навичками самостійної дослідницької, пошукової та експериментальної діяльності;

підвищувати загальнокультурний рівень, дотримуватися морально-етичних норм поведінки;

дбайливо ставитися до державного, комунального та приватного майна;

дотримуватися правил внутрішнього розпорядку НЕНЦ, норм техніки безпеки життєдіяльності, а також виконувати інші обов'язки, передбачені Законами України [«Про освіту»](#), [«Про позашкільну освіту»](#) та іншими нормативно-правовими актами в галузі освіти.

4. До Школи на перший рік навчання зараховуються учні, які навчаються в 9-10 класах загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних навчальних закладів.

Зарахування до Школи здійснюється в жовтні поточного року і оформляється наказом директора НЕНЦ або керівника позашкільного навчального закладу, в якому діє регіональна школа.

5. Рішення про відрахування учня зі Школи приймає директор НЕНЦ або керівник позашкільного навчального закладу, в якому діє регіональна школа, за умови подання заяви про відрахування на ім'я директора НЕНЦ або керівника позашкільного навчального закладу, в якому діє регіональна школа.

III. Організація навчально-виховного процесу

1. Навчально-виховний процес у Школі здійснюється відповідно до навчальних планів і навчальних програм, розрахованих на два роки навчання.

Навчальні плани та навчальні програми Школи затверджує директор НЕНЦ.

Навчальні плани та навчальні програми регіональної школи затверджує керівник позашкільного навчального закладу, в якому діє регіональна школа.

2. Діяльність Школи може організовуватися за такими формами:

наукові відділення, наукові секції, навчальні групи;

індивідуальна робота учнів під керівництвом педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ (за згодою), інших спеціалістів тощо;

колективна робота: експедиції, лекторії, практикуми, семінари тощо;

факультативи та спецкурси;

практична робота в лабораторіях;

дистанційне навчання;

заліки, контрольні роботи з базових дисциплін;

захист науково-дослідницьких робіт;

інтелектуальні змагання з різних галузей знань;

навчальні збори, сесії в канікулярний період.

3. Навчання у Школі здійснюється в наукових відділеннях за напрямками:

природничий (із секціями біології, екології, хімії, біоінформатики тощо);

аграрний (із секціями агрономії, садівництва, лісознавства, бджільництва, ветеринарії тощо);

декоративно-прикладний (із секціями народних ремесел, флористики та фітодизайну тощо);

людинознавчий (із секціями психології, соціології, медицини тощо);

наукових стажувань (із секціями ботаніки, зоології, біохімії, гідробіології, молекулярної біології тощо);

іншими - відповідно до завдань діяльності Школи.

4. У складі наукових секцій можуть працювати навчальні групи.

Середня наповнюваність навчальних груп становить, як правило, 10 - 15 учнів.

5. Випускникам Школи, які успішно склали кваліфікаційні іспити, видається документ про позашкільну освіту.

6. За підсумками навчання у Школі під час екзаменаційної сесії проводиться конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів відповідно до вимог Малої академії наук України.

Переможці конкурсу-захисту у складі команди Школи отримують право брати участь у III (фінальному) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України в межах наукових відділень хімії та біології, екології та аграрних наук.

Кількісний склад команди повинен відповідати кількості наукових секцій наукових відділень «Хімія та біологія», «Екологія та аграрні науки» Малої академії наук України. У кожній науковій секції може брати участь тільки один представник команди Школи.

Склад команди Школи затверджується наказом МОН України.

IV. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення Школи

Витрати на фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності Школи здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

30.01.2015 № 68

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
27 березня 2015 р.
за № 337/26782

Про затвердження Положення про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки

Відповідно до [статей 4, 6, 15 і 18](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою сприяння професійному самовизначенню молоді, здійсненню нею науково-дослідницької та природоохоронної діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

С.М. Квіт

ПОГОДЖЕНО:

Перший заступник Міністра
аграрної політики

та продовольства України

Я.В. Краснопольський

Заступник Голови

Державної служби гірничого нагляду

та промислової безпеки України

С. Дунас

Перший заступник Міністра

регіонального розвитку,

будівництва та житлово-комунального

господарства України

В.Є. Кістіон

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
30.01.2015 № 68

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
27 березня 2015 р.
за № 337/26782

ПОЛОЖЕННЯ

про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації діяльності учнівських навчально-дослідних земельних ділянок (далі - ділянка), що створюються у загальноосвітньому та позашкільному навчальному закладі з метою проведення лабораторних і практичних занять з природознавства, біології, трудового навчання, навчальних практик, науково-дослідницької та природоохоронної діяльності учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів, учнів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів (далі - учні).

2. Координаційно-методичний супровід роботи на ділянках здійснюють позашкільні навчальні заклади еколого-натуралістичного напрямку.

3. Забороняється використання ділянки не за цільовим призначенням.

II. Площа та відділи ділянки

1. Площа ділянки встановлюється з урахуванням особливостей діяльності навчального закладу, в якому вона діє, та місцевих умов згідно з таблицею, наведеною у [додатку 1](#) до цього Положення.

2. Ділянка може складатися з таких відділів:

колекційний;
селекційно-генетичний;
квітково-декоративний;
зоолого-тваринницький;
дендрологічний;
плодово-ягідний;
закритого ґрунту;
польових культур;
овочевих культур.

3. Мінімальна кількість відділів становить:

для загальноосвітніх навчальних закладів I ступеня - 4 відділи;

для загальноосвітніх навчальних закладів I-II ступенів, I-III ступенів - 5 відділів;

для обласних еколого-натуралістичних центрів (обласних станцій юних натуралістів) - 6 відділів;

для районних, міських еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів) - 6 відділів.

Площа кожного відділу визначається завідувачем ділянки з урахуванням місцевих умов і кількості учнів, які залучаються до роботи, та погоджується з керівником навчального закладу ([додаток 2](#)).

4. Колекційний відділ призначається для вирощування типових представників основних сільськогосподарських і систематичних груп рослин: технічних, лікарських, овочевих, зернових і кормових культур, інтродукованих рослин.

5. Селекційно-генетичний відділ призначається для проведення дослідів при вивченні відповідних тем курсів загальної біології, генетики та основ селекції.

До складу селекційно-генетичного відділу можуть входити селекційна та генетична ділянки.

Селекційна ділянка складається із розсадників, на яких відображається селекційний процес створення сортів однієї або декількох сільськогосподарських культур.

На генетичній ділянці вирощуються колекції гібридних і мутантних рослин, закладаються досліди з генетики.

6. Складовими квітково-декоративного відділу можуть бути колекційні ділянки однорічних, дворічних і багаторічних квіткових рослин, квітників (бордюри, рабатки, міксбордери, клумби, альпінарії, рокарії), декоративні насадження тощо.

7. Складовими зоолого-тваринницького відділу можуть бути крільчатник, голуб'ятник, пташник, пасіка тощо. У зоолого-тваринницькому відділі утримується така кількість тварин, яка забезпечує проведення навчальної та дослідної роботи із зоології та тваринництва.

Кормова база для тварин забезпечується за рахунок продукції сільськогосподарських культур, що вирощуються у відповідних відділах ділянки.

8. Дендрологічний відділ призначається для створення колекції деревних і кущових рослин, висаджених за систематичним, географічним або господарським принципом, а також для створення художньо-декоративних композицій, садово-паркової архітектури.

Складовими дендрологічного відділу можуть бути розсадники деревних і кущових рослин.

9. Складовими плодово-ягідного відділу можуть бути плодовий сад, ягідник, виноградник та плодово-ягідний розсадник, де вирощують та розмножують кращі районовані й місцеві сорти плодових і ягідних культур, проводиться дослідницька робота з ними.

10. Закритий ґрунт (теплиці, парники тощо) використовується для проведення практичних занять, дослідницької роботи, вирощування овочевих і квітково-декоративних культур, розсади, розмноження плодово-ягідних і деревних рослин.

11. Відділ польових культур і відділ овочевих культур призначаються для вирощування сортів і гібридів основних сільськогосподарських культур певної природно-кліматичної зони та проведення дослідницької роботи. Сівозміни запроваджуються з урахуванням навчальних програм із природознавства, біології, трудового навчання та програм профільних творчих учнівських об'єднань.

12. Ділянка забезпечується підсобними приміщеннями, які використовуються для зберігання сільськогосподарського обладнання, інвентарю та аптечки першої допомоги.

Біля підсобного приміщення влаштовується протипожежний куток.

Добрива та засоби захисту рослин зберігаються відповідно до інструкції виробника у спеціальній тарі з чіткими написами їх назв.

13. Навчальний заклад може мати додаткову земельну ділянку, відведену під багаторічні насадження, або площу для вирощування сільськогосподарських культур.

14. Ділянка забезпечується сільськогосподарським обладнанням та інвентарем відповідно до місцевих умов і вимог агротехнічного обробітку ґрунту.

15. Навколо ділянки повинен бути створений живопліт із декоративних кущів, витких рослин або влаштована штучна огорожа.

Земельна ділянка забезпечується водою для поливу рослин.

16. У районах, які зазнали наслідків від аварії на Чорнобильській АЕС, на ділянку повинен бути завезений ґрунт з екологічно чистих районів.

17. Вирощена на ділянці продукція може бути використана для потреб загальноосвітнього або позашкільного навчального закладу або реалізована відповідно до [пункту 44](#) Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 травня 2001 року № 433, та [пункту 105](#) Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 778. Кошти від реалізації вирощеної продукції перераховуються на спецрахунок навчального закладу та використовуються в установленому законодавством порядку.

III. Зміст і організація діяльності учнів на ділянці

1. Основними напрямками діяльності учнів на ділянці є вирощування рослин і тварин, спостереження за їхнім ростом і розвитком, проведення практичних занять, дослідів згідно з відповідними навчальними програмами.

2. Дослідна та практична робота учнів на ділянці проводиться на основі знань, яких вони набули в процесі вивчення основ наук, з використанням досягнень сучасної науки, досвіду вирощування якісної сільськогосподарської продукції.

3. Для ефективної роботи на ділянці учні організовуються в гуртки, клуби, ланки, групи тощо.

4. Робота учнів на ділянці організовується відповідно до плану, який є складовою річного плану роботи навчального закладу, в якому діє ділянка.

План роботи на ділянці може складатися з таких розділів:

планування території ділянки (розміщення відділів, полів сівозміни, розподіл території ділянки між класами (ланками, гуртками, групами продовженого дня);

організація форм учнівських об'єднань (гуртки, клуби, ланки тощо), які працюють на ділянці;

зміст і організація роботи (перелік рослин, тварин, що вирощуються на ділянці; тематика спостережень та дослідів; список навчальних і наочних посібників, які планується підготувати; календарні строки і порядок виконання учнями робіт, розклад навчальних занять, графік роботи учнів на ділянці, у тому числі в період навчальних практик);

керівництво роботою учнів на ділянці (закріплення вчителів, класних керівників, вихователів груп продовженого дня за відділами ділянки, графік їхньої роботи в період навчальних практик);

матеріальне забезпечення роботи на ділянці (визначення потреб в інвентарі, обладнанні, добривах, посівному та посадковому матеріалах, кормах для тварин тощо).

5. Навчально-виховна і дослідницька робота на закритому ґрунті та тваринницькій фермі здійснюється за окремим планом, який є складовою плану роботи на ділянці.

6. Керівником навчального закладу, в якому діє ділянка, призначається завідувач ділянки.

Завідувач ділянки за його бажанням може бути звільнений від обов'язків класного керівника, керівника творчого учнівського об'єднання.

7. Завідувач ділянки:

відповідає за стан ділянки;

організовує, координує та контролює роботу учнів на ділянці;

організовує, координує та контролює роботу педагогічних працівників на ділянці;

складає на початку навчального року річний план роботи та господарсько-фінансовий кошторис ділянки;

відповідає за неухильне виконання учнями та педагогічними працівниками, залученими до роботи на ділянці, правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог;

веде облік роботи учнів і педагогічних працівників на ділянці;

організовує участь учнів у звітних і презентаційних виставках;

подає пропозиції керівнику навчального закладу, педагогічній раді щодо використання коштів, отриманих від реалізації продукції, вирощеної на навчально-дослідній земельній ділянці, одержаного врожаю з ділянки; про відзначення кращих класів, ланок, гуртків, груп, окремих учнів;

складає річний звіт про навчальну й дослідницьку роботу учнів на ділянці та подає його на розгляд педагогічної ради.

8. Оплата за завідування ділянкою здійснюється відповідно до [статті 22](#) Закону України «Про позашкільну освіту».

9. Підбиття підсумків робіт на ділянці проводять щороку на початку навчального року.

У межах звіту про роботу учнів на ділянці можуть організовуватись виставки, ярмарки, свято врожаю тощо.

10. У разі відсутності в навчальному закладі ділянки учні можуть здійснювати відповідні роботи на ділянках позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку, сільськогосподарських підприємств, дендропарків, ботанічних садів тощо.

IV. Охорона праці учнів на ділянці

1. У процесі роботи учнів на ділянці забезпечується раціональний режим праці й відпочинку та дотримання учнями правил техніки безпеки і санітарно-гігієнічних вимог згідно з [Положенням про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах](#), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160 (далі - Положення про організацію роботи з охорони праці).

2. Учні допускаються до роботи на ділянці лише після проведення з ними інструктажу та перевірки знань з охорони праці. Інструктаж з охорони праці проводиться відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці.

Учні працюють на ділянці лише в денний час та не допускаються до роботи з отрутохімікатами.

V. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності ділянки

Витрати на фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності ділянки здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

Директор департаменту

В.В. Супрун

Додаток 1
до Положення про учнівські
навчально-дослідні земельні ділянки
(пункт 1 розділу II)

ТАБЛИЦЯ
орієнтовних площ учнівських навчально-дослідних земельних ділянок для
різних типів навчальних закладів

№ з/п	Тип навчального закладу	Орієнтовна площа ділянки (тис. м ²)
1	Загальноосвітній навчальний заклад I ступеня	5-15
2	Загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів	5-20
3	Загальноосвітній навчальний заклад II-III і III ступенів, професійно-технічний навчальний заклад	7-20
4	Позашкільний навчальний заклад районного (міського) підпорядкування	10-25
5	Позашкільний навчальний заклад обласного підпорядкування	5-20

Додаток 2
до Положення про учнівські
навчально-дослідні земельні ділянки
(пункт 3 розділу II)

ТАБЛИЦЯ
орієнтовних мінімальних площ об'єктів учнівської навчально-дослідної
земельної ділянки

№ з/п	Назва відділу ділянки	Площа відділу (м ²)			
		загальноосвітні навчальні заклади I та II ступенів	загальноосвітні навчальні заклади I-III та II-III ступенів, професійно-технічні навчальні заклади	позашкільні навчальні заклади районного (міського) підпорядкування	позашкільні навчальні заклади обласного підпорядкування
1	Колекційний	100	150	200	300
2	Селекційно-генетичний	200	200	200	200
3	Квітково-декоративний	250	500	350	500
4	Дендрологічний	500	1000	500	1000
5	Плодово-ягідний	500	700	700	1000
6	Польових культур	300	500	500	700
7	Овочевих культур	200	300	400	500
8	Закритого ґрунту (теплиці, парники)	10	15	20	30
9	Зоолого-тваринницький	20	30	30	50
10	Підсобні приміщення	30	40	50	60

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

27.11.2015 № 1250

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
02 лютого 2016 р.
за № 175/28305

Про затвердження Положення про змагання з туристських спортивних походів серед учнівської та студентської молоді

Відповідно до [статей 4, 6 і 15](#) Закону України “Про позашкільну освіту”, [підпункту 10](#) пункту 1 статті 62 Закону України “Про вищу освіту” та [підпункту 85](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою формування здорового способу життя та пропаганди спортивного туризму серед учнівської та студентської молоді, підвищення рівня туристської майстерності учасників змагань та безпеки проведення туристських походів **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про змагання з туристських спортивних походів серед учнівської та студентської молоді](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра Хобзєя П.К.

Міністр
ПОГОДЖЕНО:
Заступник Міністра
молоді та спорту України

С. Квіт

Я.В. Войтович

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
27.11.2015 № 1250

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
02 лютого 2016 р.
за № 175/28305

ПОЛОЖЕННЯ

про змагання з туристських спортивних походів серед учнівської та студентської молоді

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення змагань серед учнівської та студентської молоді з туристських спортивних походів (далі - змагання), участі в змаганнях і визначення переможців.

2. Основними завданнями змагань є:

організація змістовного активного відпочинку учнівської та студентської молоді;

популяризація здорового способу життя та пропаганда спортивного туризму серед учнівської та студентської молоді;

удосконалення змісту туристських спортивних походів, розширення і поглиблення знань їх учасників з історії, культури, природи України та інших країн;

підвищення рівня туристської майстерності учасників змагань та безпеки проведення туристських походів;

зміцнення дружніх зв'язків юних туристів України, виховання в них почуття любові до рідної землі, свого народу;

військово-патріотичне виховання молоді, підготовка її до захисту Вітчизни, служби в Збройних Силах України;

визначення найсильніших туристських спортивних груп;

виявлення, вивчення та поширення кращого досвіду організації і проведення туристських спортивних походів учнівської та студентської молоді.

3. Організація та проведення змагань покладаються на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі - Центр) та позашкільний навчальний заклад, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

4. Змагання проводяться щороку в два етапи:

I (перший) етап - обласний (в Автономній Республіці Крим - республіканський, у містах Києві та Севастополі - міські);

II (другий) етап - всеукраїнський.

5. Строки проведення I етапу змагань визначає позашкільний навчальний заклад, що відповідає за організацію туристсько-краєзнавчої роботи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі - адміністративно-територіальні одиниці), з урахуванням місцевих можливостей.

Строки проведення II етапу змагань визначає Центр відповідно до цього Положення.

II. Учасники змагань

1. У змаганнях беруть участь групи учнівської та студентської молоді України, які здійснили туристські спортивні походи (далі - походи) відповідно до [Інструкції щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю](#), затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2014 року № 1124, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 27 жовтня 2014 року за № 1340/26117 (далі - Інструкція), протягом навчального року, який передує року, в якому проводяться змагання, та літніх канікул після вказаного навчального року (до 01 вересня за датою початку походу) і своєчасно подали документи, передбачені пунктом 1 розділу III цього Положення, до Центру.

2. Складність походів, які проводяться в рамках змагань з кожного виду туризму, визначається організаціями, що їх проводять.

3. У змаганнях серед учнівської молоді можуть брати участь групи, у яких не менше 2/3 учасників є неповнолітніми особами (без урахування керівника та не більше двох заступників керівника).

4. У змаганнях серед студентської молоді можуть брати участь групи, у яких не менше 2/3 учасників є студентами вищих або учнями професійно-технічних навчальних закладів, які навчаються за денною формою навчання (без урахування керівника).

5. Кількість груп від адміністративно-територіальної одиниці за видами туризму та рівнем складності походів, які за їх звітами допускаються до участі в II етапі змагань, визначається Центром з урахуванням рівня розвитку кожного з видів туризму.

III. Документація та строки її подання

1. Для участі в II етапі змагань до 01 лютого на адресу Центру (01135, м. Київ, а/с 190, вул. Пестеля, 5-7) надсилаються:

заявка на участь у змаганнях зі спортивних туристських походів серед учнівської та студентської молоді за формою, наведеною у [додатку 1](#) до цього Положення;

іменна заявка на участь у змаганнях зі спортивних туристських походів серед учнівської та студентської молоді (в паперовому та електронному вигляді), за формою, наведеною у [додатку 2](#) до цього Положення;

звіти про походи, розглянуті маршрутно-кваліфікаційною комісією, яка давала рекомендацію щодо можливості проведення походу (з відміткою маршрутно-кваліфікаційної комісії про залік походу);

оригінали маршрутних книжок (маршрутних листів);
ксерокопії студентських (учнівських) квитків учасників груп, які беруть участь в змаганнях серед студентської молоді.

2. Звіт про похід надсилається в друкованому вигляді та на електронному носії.

3. Звіти та маршрутні документи, надіслані для участі в II етапі змагань, повертаються командам, що беруть участь у змаганнях, не раніше ніж через 3 місяці після їх завершення (за умови надання копії таких документів).

IV. Підбиття підсумків

1. Переможці та призери змагань визначаються у кожній(ому) категорії (ступені) складності з кожного виду туризму окремо серед груп учнівської та груп студентської молоді.

2. Результат команди визначається як середньоарифметичне значення експертних оцінок не менше ніж двох суддів.

3. Якщо звіт не набирає 95 % вихідних балів, 1 місце не присуджується; якщо звіт не набирає 85 % вихідних балів, 2 місце не присуджується; якщо звіт не набирає 75 % вихідних балів, 3 місце не присуджується.

4. Результати певної адміністративно-територіальної одиниці у загальнокомандному заліку II етапу змагань визначаються окремо серед груп учнівської та груп студентської молоді за сумою балів, отриманих звітами, поданими від адміністративно-територіальної одиниці, з урахуванням коефіцієнтів: звіт про похід 3 ступеня складності - 0,8; I категорії складності - 1; II категорії складності - 1,2; III категорії складності - 1,4; IV та V категорій складності - 1,6.

5. У разі подання на II етап змагань кількох звітів про походи вище I категорії складності з одного виду туризму від адміністративно-територіальної одиниці в загальнокомандному заліку в кожному виді туризму та кожній категорії складності враховується оцінка лише одного з цих звітів, який набрав найбільшу кількість балів.

6. Команда може бути не допущена до участі у змаганнях за порушення строків подання матеріалів, вимог щодо складу групи, а також у разі відсутності документів, передбачених цим Положенням.

V. Нагородження

1. Позашкільні навчальні заклади, які відповідають за організацію туристсько-краєзнавчої роботи в адміністративно-територіальних одиницях та які зайняли 1-3 місця у загальнокомандному заліку II етапу змагань (окремо серед учнівської та студентської молоді), нагороджуються дипломами.

2. Керівники та учасники команд, які зайняли 1-3 місця в II етапі змагань (окремо серед учнівської та студентської молоді) в кожній(ому) категорії (ступені) складності в кожному виді туризму окремо, нагороджуються дипломами.

3. Учасники груп, які стали переможцями та призерами II етапу змагань серед учнівської молоді, можуть брати участь у всеукраїнських заходах з позашкільної роботи туристсько-краєзнавчого профілю.

4. Керівники команд, які неодноразово посідали 1-3 місця в II етапі змагань, можуть бути представлені до відзначення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства освіти і науки України відповідно до вимог [Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 30 липня 2013 року № 1047, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19 серпня 2013 року за № 1427/23959.

VI. Фінансування

Витрати на організацію та проведення змагань здійснюються в межах відповідних асигнувань, а також за рахунок коштів із джерел, не заборонених законодавством.

VII. Безпека проведення змагань

Безпека змагань забезпечується відповідно до [Інструкції](#).

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток 1
до Положення про змагання
з туристських спортивних походів
серед учнівської та студентської молоді
(пункт 1 розділу III)

ЗАЯВКА

на участь у змаганнях зі спортивних туристських походів серед учнівської та студентської молоді

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток 2
до Положення про змагання
з туристських спортивних походів
серед учнівської та студентської молоді
(пункт 1 розділу III)

ІМЕННА ЗАЯВКА

на участь у змаганнях зі спортивних туристських походів серед учнівської та студентської молоді

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

28.09.2015 № 980

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 жовтня 2015 р.
за № 1252/27697

Про затвердження Положення про учнівські навчально-дослідні тваринницькі комплекси

Відповідно до [статей 4, 6 і 15](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою створення умов для проведення учнями загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів лабораторних і практичних занять з природознавства, біології, трудового навчання, навчальних практик, науково-дослідницької та природоохоронної діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про учнівські навчально-дослідні тваринницькі комплекси](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ
Міністерства освіти
і науки України
28.09.2015 № 980

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 жовтня 2015 р.
за № 1252/27697

ПОЛОЖЕННЯ

про учнівські навчально-дослідні тваринницькі комплекси

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації діяльності учнівських навчально-дослідних тваринницьких комплексів (далі - НДТК), що створюються у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах (далі - навчальний заклад) з метою проведення учнями (вихованцями) загальноосвітніх навчальних закладів, вихованцями (учнями, слухачами) позашкільних навчальних закладів (далі - учні) лабораторних і практичних занять з природознавства, біології, трудового навчання, навчальних практик, науково-дослідницької та природоохоронної діяльності.

2. Координаційно-методичний супровід роботи НДТК здійснюють позашкільні навчальні заклади еколого-натуралістичного напрямку.

II. Вимоги до функціонування НДТК

1. Площа, місце розташування, кількісний та видовий склад тварин, галузева спрямованість НДТК визначаються з урахуванням кількості учнів у навчальному закладі, місцевих умов і стану матеріально-технічного забезпечення навчального закладу.

Необхідним обладнанням та інвентарем НДТК забезпечується навчальним закладом, в якому він діє.

2. НДТК може мати:
експозиційну частину;
навчально-дослідну частину;
відділ лабораторно-селекційної роботи;
промислово-виробничий відділ;
підсобні приміщення.

3. В експозиційній частині НДТК можуть розміщуватися екзотичні та племінні тварини і птахи.

Експозиції можуть бути тематичними чи комплексними, їхній кількісний та видовий склад визначається керівником НДТК з урахуванням місцевих умов і наявності експозиційних майданчиків.

4. Навчально-дослідна частина НДТК може складатися з об'єктів, кількісний і видовий склад яких передбачено навчальними програмами, з предметів природничого циклу, відповідних курсів варіативної частини навчального плану навчального закладу.

5. Відділ лабораторно-селекційної роботи створюється з метою вивчення, спостереження, догляду та розмноження представників тваринного світу за наявності умов для утримання, розмноження та вирощування, збереження тварин, а також необхідної кількості місць для роботи учнів.

6. Промислово-виробничий відділ створюється з метою отримання продукції тваринництва, яку використовують на потреби навчального закладу, в якому діє НДТК.

7. У підсобних приміщеннях НДТК зберігаються корми для тварин, обладнання, інвентар, знаряддя для догляду за тваринами, комплекти робочого одягу та аптечка першої допомоги.

У підсобному приміщенні розміщуються засоби пожежної безпеки.

8. Не допускається використовувати НДТК не за цільовим призначенням, а також утримувати в НДТК тварин і птахів, хворих на інфекційні хвороби.

III. Керівництво НДТК

1. Завідувач НДТК призначається на посаду та звільняється з посади керівником навчального закладу, в якому діє НДТК.

2. Завідувач НДТК:

складає річний план роботи НДТК;

веде необхідну документацію: особисті картки тварин НДТК за зразком, наведеним у [додатку 1](#) до цього Положення, журнал обліку та руху тварин НДТК за формою, наведеною у [додатку 2](#) до цього Положення, журнал інструктажу з техніки безпеки;

забезпечує належні умови для проведення роботи учнів в НДТК;

забезпечує виконання річного плану роботи НДТК;

забезпечує дотримання вимог щодо охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки, а також здійснює нагляд за станом і безпечною експлуатацією обладнання, інвентарю;

відповідає за стан та умови утримання тварин, організацію навчально-виховної роботи з учнями відповідно до правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог;

щомісяця проводить інвентаризацію наявних об'єктів тваринного світу;

звітує перед педагогічною радою навчального закладу про здійснену навчально-виховну і дослідницьку роботу в НДТК;

подає пропозиції керівнику навчального закладу, педагогічній раді щодо удосконалення діяльності НДТК, його матеріально-технічного забезпечення та реалізації отриманої продукції.

3. Оплата праці завідувача НДТК здійснюється відповідно до обсягу навантаження згідно з вимогами [статті 22](#) Закону України «Про позашкільну освіту».

IV. Зміст та організація діяльності учнів в НДТК

1. Основними напрямками діяльності учнів в НДТК є:

проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком тварин;
комплексний догляд за тваринами відповідно до вимог утримання тварин;
заготівля кормів;

проведення дослідницької роботи.

2. Дослідницька та практична робота учнів в НДТК проводиться на основі знань, яких вони набули в процесі вивчення основ наук, з використанням досягнень сучасної науки та практичного досвіду.

Діяльність учнів в НДТК здійснюється під керівництвом учителя, керівника гуртка, групи тощо.

3. Робота учнів в НДТК організовується відповідно до плану роботи НДТК, який є складовою річного плану роботи навчального закладу, в якому діє НДТК.

4. Для роботи в НДТК залучаються учні 2 - 11 класів навчального закладу. Кількість учнів (вихованців) у ланці становить до 5 осіб.

5. Організація роботи учнів в НДТК здійснюється згідно з вимогами [Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160 (зі змінами).

6. Учні допускаються до роботи у НДТК лише після проведення з ними відповідних інструктажів та перевірки знань згідно з вимогами [Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці](#) та [Переліку робіт з підвищеною небезпекою](#), затверджених наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року відповідно за № 231/10511, № 232/10512 (зі змінами). [Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року № 304, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 липня 2006 року за № 806/12680 (зі змінами).

7. Згідно з правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу з учнями, які залучаються до проведення дослідницької роботи та догляду за тваринами в НДТК, проводяться заняття, які організовує вчитель біології, керівник гуртка, групи чи іншого творчого об'єднання еколого-натуралістичного напрямку.

8. Учні працюють в НДТК лише в денний час, при цьому не допускається робота учнів з отрутохімікатами та хворими тваринами.

9. Керівники гуртків, груп чи іншого творчого об'єднання еколого-натуралістичного напрямку і вчителі, які здійснюють керівництво роботою в НДТК, забезпечують дотримання вимог законодавства України про працю, про

забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, правил пожежної безпеки тощо.

V. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності НДТК

Витрати на фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності НДТК здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток 1
до Положення
про учнівські навчально-дослідні
тваринницькі комплекси
(пункт 2 розділу III)

ОСОБИСТА КАРТКА

каталогу тварин навчально-дослідного тваринницького комплексу

Додаток 2
до Положення
про учнівські навчально-дослідні
тваринницькі комплекси
(пункт 2 розділу III)

ЖУРНАЛ
обліку та руху тварин навчально-дослідного тваринницького комплексу
(найменування навчального закладу)

Рік 20__ місяць	Вид (порода) тварини	Наявність на початок місяця	Надходження		Вибуття		Наявність на кінець місяця
			народилося	прибуло	загинуло	вибуло	
		дорослі					
		молодняк					
		дорослі					
		молодняк					
		дорослі					
		молодняк					
		дорослі					
		молодняк					
		дорослі					
		молодняк					
		дорослі					
		молодняк					

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

28.09.2015 № 979

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 жовтня 2015 р.
за № 1251/27696

Про затвердження Положення про учнівські теплиці

Відповідно до [статей 4, 6 і 18](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою створення умов для проведення учнями загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів лабораторних і практичних занять з природознавства, біології, трудового навчання, навчальних практик, науково-дослідницької та природоохоронної діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про учнівські теплиці](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ
Міністерства освіти
і науки України
28.09.2015 № 979

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 жовтня 2015 р.
за № 1251/27696

ПОЛОЖЕННЯ про учнівські теплиці

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації діяльності учнівських теплиць (далі - теплиця), що створюються у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах (далі - навчальний заклад) з метою проведення учнями (вихованцями) (далі - учні) цих навчальних закладів лабораторних і практичних занять з природознавства, біології, трудового навчання, навчальних практик, науково-дослідницької та природоохоронної діяльності.

2. Координаційно-методичний супровід роботи в теплицях здійснюють навчальні заклади еколого-натуралістичного напрямку.

II. Типологія теплиць

1. Учнівська теплиця - це культивацийна споруда захищеного ґрунту з покриттям зі світлопрозорого матеріалу та біологічним, сонячним або штучним обігрівом, збудована для вирощування тепличних культур і розсади.

2. У навчально-виховному процесі можуть використовуватися теплиці з різними експлуатаційними та будівельними ознаками: профілями поперечного перерізу, конструктивно-планувальними рішеннями, сезонністю, видами світлопроникного огороження, технологіями вирощування в них рослин тощо.

3. Проектування та влаштування теплиць, а також окремих будівель і споруд допоміжного призначення здійснюється відповідно до чинних державних будівельних норм.

4. Не допускається використання теплиці не за цільовим призначенням.

III. Керівництво теплицею

1. Діяльністю учнів і педагогічних працівників у теплиці керує її завідувач. Завідувач теплиці призначається на посаду та звільняється з посади керівником навчального закладу, в якому діє теплиця.

2. Завідувач теплиці:

складає річний план роботи у теплиці та веде необхідну документацію (каталог рослин, журнал дослідницької роботи, журнал обліку та руху рослин, журнал інструктажу з техніки безпеки);

створює належні умови для проведення занять з учнями, дослідницької, природоохоронної роботи, продуктивної праці учнів, вирощування овочевих і квітково-декоративних рослин, розсади, розмноження плодово-ягідних і декоративних рослин;

забезпечує виконання річного плану роботи, підводить підсумки роботи;

забезпечує дотримання вимог щодо охорони дитинства, санітарно-гігієнічних і протипожежних норм, техніки безпеки, а також здійснює нагляд за станом і безпечною експлуатацією обладнання, інвентарю;

забезпечує безпечне зберігання добрив, біологічних препаратів, засобів захисту рослин і стимуляторів росту відповідно до вимог техніки безпеки;

двічі на рік проводить інвентаризацію наявних об'єктів рослинного світу в теплиці.

3. Оплата праці завідувача теплицею здійснюється відповідно до обсягу навантаження згідно з вимогами [статті 22](#) Закону України «Про позашкільну освіту».

IV. Зміст та організація діяльності учнів у теплиці

1. Основними напрямками діяльності учнів у теплиці є:

вирощування квітково-декоративних і овочевих культур (розсади);

живцювання плодово-ягідних та декоративних рослин;

спостереження за ростом і розвитком рослин;

проведення дослідницької роботи відповідно до навчальних програм з природознавства, біології, трудового навчання, роботи творчих учнівських об'єднань еколого-натуралістичного напрямку.

2. Дослідна та практична робота учнів у теплиці проводиться на основі знань, яких вони набули в процесі вивчення основ наук, з використанням досягнень сучасної науки та досвіду вирощування сільськогосподарських культур.

3. Робота учнів у теплиці організовується відповідно до плану, який є складовою річного плану роботи навчального закладу, в якому діє теплиця.

План роботи у теплиці складається з таких розділів:

планування території теплиці (розміщення відділів, розподіл території ділянки між класами (ланками, гуртками, групами продовженого дня));

зміст і організація роботи (перелік рослин, що вирощуються в теплиці, план вирощування рослин, рекомендованих для куточків живої природи, тематика дослідницьких робіт);

педагогічний супровід діяльності учнів;

матеріальне забезпечення роботи у теплиці (визначення потреб в інвентарі, обладнанні, добривах, посівному та посадковому матеріалах).

4. Організація роботи учнів у теплиці організовується згідно з вимогами [Положення про організацію роботи з охорони праці учасників](#)

[навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160 (із змінами).

5. Учні допускаються до роботи в теплиці лише після проведення з ними відповідних інструктажів та перевірки знань відповідно до вимог [Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці](#) та [Переліку робіт з підвищеною небезпекою](#), затверджених наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року відповідно за № 231/10511, № 232/10512 (із змінами), [Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року № 304, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 липня 2006 року за № 806/12680 (із змінами).

Учні працюють у теплиці лише в денний час та не допускаються до роботи з пестицидами.

6. Мінеральні добрива, біологічні препарати, засоби захисту рослин і стимулятори росту повинні зберігатися в окремому приміщенні, до якого немає вільного доступу. Кожний препарат повинен зберігатися в закритій тарі з етикеткою, на якій зазначається назва препарату.

7. Приготування розчинів мінеральних добрив і підживлення рослин виконують учні 7-12 класів. Вони повинні бути забезпечені спецодягом (халатами, фартухами, гумовими рукавицями), який зберігається в спеціальній шафі теплиці, і відповідним приладдям та інвентарем (терезами, мірним посудом, совками, шпателями, миючими засобами, рушниками тощо).

8. Під час проведення практичних робіт учнями застосування пестицидів в теплицях не допускається. Для боротьби зі шкідниками, хворобами рослин та бур'янами використовують агротехнічні та біологічні методи. Обробку рослин біопрепаратами проводить технічний персонал навчального закладу. Учні не беруть участі в обробці.

9. Перенесення добрив, ящиків з розсадою чи горщиків з квітами учнями здійснюється відповідно до вимог [Граничних норм підймання і переміщення важких речей неповнолітніми](#), затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 березня 1996 року № 59, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 16 квітня 1996 року за № 183/1208.

10. Санітарну обробку об'єктів теплиці, знезараження ґрунту проводять технічні працівники навчального закладу один раз на рік не пізніше як за 30 календарних днів до початку навчального року.

V. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності теплиці

Витрати на фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності теплиці здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

08.04.2015 № 408

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
24 квітня 2015 р.
за № 466/26911

Про затвердження Положення про наукові профільні школи учнівської молоді

Відповідно до [статей 4 і 6](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою залучення учнівської молоді до пошукової, дослідницької та експериментальної діяльності в різних галузях науки, техніки, виробництва, культури, задоволення її потреб у професійному самовизначенні **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про наукові профільні школи учнівської молоді](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

Міністр

С.М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
08.04.2015 № 408

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
24 квітня 2015 р.
за № 466/26911

ПОЛОЖЕННЯ про наукові профільні школи учнівської молоді

І. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та діяльності наукових профільних шкіл учнівської молоді (далі – Школи).

2. Школи є однією з форм організації позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку.

3. Метою діяльності Шкіл є залучення учнівської молоді до пошукової, дослідницької та експериментальної діяльності в різних галузях науки, техніки, виробництва, культури, задоволення її потреб у професійному самовизначенні.

4. Основними завданнями Шкіл є:

створення умов для реалізації творчих та інтелектуальних потреб учнівської молоді;

удосконалення системи виявлення та підтримки інтелектуально обдарованої, здібної до наукової творчості учнівської молоді;

самоосвіта та самовдосконалення учнівської молоді;

підготовка до вступу до вищих навчальних закладів;

формування в учнівської молоді базових дослідницьких компетентностей у процесі експериментальної, навчально-пошукової, науково-дослідницької, дослідницько-конструкторської та винахідницької діяльності;

формування інтелектуальної, високоосвіченої, соціально активної та національно свідомої особистості;

підняття в суспільстві престижу науково-дослідницької діяльності учнівської молоді, авторитету наукових керівників.

5. Школи розпочинають свою діяльність на підставі наказу директора Національного центру «Мала академія наук України» (далі – НЦ «МАНУ»).

Безпосереднє керівництво Школами здійснює їх керівник, який призначається директором НЦ «МАНУ».

6. Школи у своїй діяльності керуються [Конституцією України](#), [Законом України](#) «Про позашкільну освіту», іншими нормативно-правовими актами, наказами Міністерства освіти і науки України та цим Положенням.

7. Мова навчання та виховання у Школах визначається відповідно до [статті 20](#) Закону України «Про засади державної мовної політики».

8. Інформація про розклад проведення Шкіл розміщується на офіційних веб-сайтах Міністерства освіти і науки України та НЦ «МАНУ» не пізніше ніж за один місяць до початку їх проведення.

9. Під час роботи Шкіл обробка персональних даних слухачів здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Слухачі Шкіл

1. Слухачами Шкіл можуть бути учні (вихованці) 9-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів та вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів, які займаються науково-дослідницькою, пошуковою, експериментальною діяльністю (далі – слухачі).

2. Слухачі мають право:

самостійно обирати теми наукових досліджень;

оволодівати практичними навичками самостійної дослідницької, пошукової та експериментальної діяльності;

проводити дослідження в обраному науковому відділенні;

отримувати необхідну методичну та організаційну допомогу від наукових керівників;

брати участь у виконанні науково-дослідницьких робіт відповідно до угод, укладених НЦ «МАНУ» із вищими навчальними закладами та науковими установами;

користуватися матеріально-технічною базою НЦ «МАНУ»;

користуватися матеріально-технічною, науковою, бібліотечною базою вищих навчальних закладів, наукових установ, з якими НЦ «МАНУ» уклав угоди;

брати участь у заходах Шкіл;

вносити пропозиції щодо вдосконалення роботи Шкіл, а також інші права, визначені Законами України [«Про освіту»](#), [«Про позашкільну освіту»](#) та іншими нормативно-правовими актами у галузі освіти.

3. Зарахування слухачів до Шкіл здійснюється щороку з 01 до 15 вересня та оформляється наказом директора НЦ «МАНУ» на підставі заявок, поданих загальноосвітніми та позашкільними навчальними закладами.

4. Для участі слухачів у Школах керівник загальноосвітнього або позашкільного навчального закладу подає не пізніше 01 вересня до НЦ «МАНУ» заявку на участь у кожній Школі окремо ([додаток 1](#)).

До заявки навчального закладу додаються заяви претендентів на зарахування до Шкіл ([додаток 2](#)).

Перелік слухачів, зарахованих до Шкіл, оприлюднюється на офіційному веб-сайті НЦ «МАНУ» не пізніше 15 вересня.

5. Рішення про відрахування слухача зі Школи приймає директор НЦ «МАНУ» у разі подання слухачем особистої заяви про відрахування на ім'я директора НЦ «МАНУ» або припинення слухачем навчальної діяльності в Школі.

III. Організація навчально-виховного процесу в Школах

1. Школи організують свою роботу з урахуванням структури наукових відділень Малої академії наук України та можуть мати такі назви: «Наукова філологічна школа учнівської молоді», «Наукова математична школа учнівської молоді», «Наукова хімічна школа учнівської молоді» тощо.

2. Навчальний процес у Школах здійснюється відповідно до навчальних планів і навчальних програм, розрахованих на один, два або три роки навчання, затверджених відповідно до вимог чинного законодавства.

3. Діяльність Шкіл може організовуватися за такими формами:
індивідуальна та групова робота під керівництвом педагогічних, науково-педагогічних, наукових, працівників, спеціалістів тощо;
дистанційне та віртуальне навчання;
експедиції, лекторії, практикуми, семінари;
індивідуальні та групові консультації (у тому числі в он-лайн режимі);
спецкурси;
наукові конференції;
пересувні навчальні та творчі лабораторії;
інтелектуальні змагання;
навчальні сесії;
самостійна робота;
заліки, тестування, контрольні роботи, творчі звіти тощо.

У канікулярний період Школи можуть проводити навчальні збори, сесії, до участі в яких можуть залучатися педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники.

4. Навчання в Школах здійснюється у групах.

Наповнюваність груп встановлюється наказом НЦ «МАНУ» для кожної Школи окремо з урахуванням її профілю, інтересів, нахилів і здібностей слухачів, їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я та форм роботи, передбачених цим Положенням.

Середня наповнюваність груп становить, як правило, 10-15 слухачів.

5. Випускникам Школи, які успішно склали кваліфікаційні іспити, видається документ про позашкільну освіту.

6. За підсумками навчання у Школах під час екзаменаційної сесії проводиться конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів відповідно до [Правил проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України](#), затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2014 року № 259, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 11 квітня 2014 року за № 407/25184.

Переможці у складі команди Шкіл отримують право брати участь у III етапі конкурсу.

Склад команди Шкіл затверджується наказом МОН України.

IV. Фінансування Шкіл

Витрати на фінансування та матеріально-технічне забезпечення діяльності Шкіл здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В.В. Супрун

Додаток 1
до Положення про наукові
профільні школи учнівської молоді
(пункт 4 розділу II)

ЗАЯВКА

Додаток 2
до Положення про наукові
профільні школи учнівської молоді
(пункт 4 розділу II)

ЗАЯВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-40 від 29 січня 2015 року

Головам обласних державних адміністрацій

Щодо збереження мережі позашкільних навчальних закладів

Міністерство освіти і науки України стурбоване ситуацією, що склалася з фінансуванням позашкільних навчальних закладів у 2015 році. З метою економії коштів місцевою владою приймаються рішення щодо ліквідації, першочергово, позашкільних навчальних закладів, що не відповідає основним засадам державної політики, визначеним у частині другій статті 9 Закону України "[Про позашкільну освіту](#)".

Такі рішення нерідко приймаються без урахування освітніх потреб і соціальних запитів населення, необхідності забезпечення змістовним дозвіллям дітей, які вимушено переселені із зони антитерористичної операції. При цьому місцевими органами влади не розглядаються можливості додаткових джерел фінансування, співпраці з недержавним сектором, бізнесом, структурами, які зацікавлені в підтримці талановитих і обдарованих дітей, не запроваджуються альтернативні форми охоплення дітей позашкільною освітою. Тому рішення про закриття навчальних закладів створюють соціальну напругу в суспільстві, формують відповідну громадську думку щодо освітньої політики.

Сьогодні позашкільні навчальні заклади здійснюють належне патріотичне виховання дітей та молоді, є організаторами масових національно-патріотичних заходів, військово-патріотичних ігор, естафет, змагань, конкурсів, фестивалів тощо. Цей напрям виховної роботи визначений пріоритетним в державній політиці.

З урахуванням викладеного, прошу Вас, взяти під контроль ситуацію стосовно функціонування позашкільних навчальних закладів та не допустити їх безпідставної ліквідації або реорганізації в умовах обмеженого фінансування галузі освіти.

З повагою,
Міністр

Сергій Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-78 від 17 лютого 2015 року

Директорам департаментів (управлінь)
освіти і науки обласних та
Київської міської державних адміністрацій
Керівникам навчальних закладів

Про організацію Всеукраїнської дитячо-юнацької військово- патріотичної гри "Сокіл" ("Джура") в навчальних закладах

З метою удосконалення змісту, форм та засобів патріотичного виховання учнівської молоді направляємо для використання в практичній роботі рекомендації з організації Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри "Сокіл" ("Джура") у загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах України.

Рекомендації щодо організації та проведення I районного (міського) та II обласного етапів гри "Джура" розміщені на офіційному веб-сайті Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді www.ukrjuntur.org.ua.

Додаток: на 18 арк.

Заступник Міністра

П.Б. Полянський

Додаток
до листа Міністерства освіти і
науки України
від 17.02.2015 № 1/9-78

Рекомендації
з організації Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри
«Сокіл» («Джура») у загальноосвітніх, позашкільних та професійно-
технічних навчальних закладах України

Вступ

Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура») (далі – гра («Джура»)) є важливою складовою системи патріотичного виховання, що формується в українському суспільстві.

Рекомендації підготовлені з метою сприяння організації роботи з патріотичного виховання дітей та молоді у загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах на прикладах історичних подій становлення Української державності, героїки визвольних рухів, українського козацтва тощо. Відомо, що за Козацької доби державотворчі процеси на українських землях були найбільш послідовними і дали світові перші зразки демократичного устрою суспільства, а на історичну арену вийшла велика кількість видатних державних діячів, організаторів військової справи, подвижників української духовності, які сповідували кращі принципи європейського лицарства та глибоко шанували українські народні традиції і звичаї.

Саме героїчні подвиги українського народу та видатні особистості і їх діяльність мають стати прикладами для наслідування дітьми, молоддю, усіма громадянами нашої країни.

Організація гри «Джура»

Організація гри «Джура» в навчальних закладах здійснюється на основі Положення про зазначену гру, затвердженого наказом МОНмолодьспорт України від 13.06. 2012 № 687 (zareєстрований Міністерством юстиції України від 03 липня 2012 р. за № 1094/21406), та Умов проведення окремих видів змагань і конкурсів, що розробляються організаторами відповідних етапів (фіналів).

Участь дітей та учнівської молоді у грі є добровільною.

Перед початком організації роботи з проведення зазначеної гри у навчальному закладі необхідно провести інформаційно-роз'яснювальну роботу серед учнів (вихованців), педагогів, батьків щодо місця гри «Джура» в системі патріотичного виховання дітей та молоді, ознайомити всіх можливих учасників гри із змістом і формами окремих видів змагань, конкурсів. Таку інформаційну роботу можна здійснювати на загальних зборах учнівського та педагогічного колективів, а також батьківських зборах.

Рішення про долучення навчального закладу до гри приймається на засіданні педагогічної ради, на підставі якого такий захід вноситься до річного плану роботи закладу. Зазначені збори вирішують також питання участі в грі «Джура» навчального закладу в цілому, або окремих колективів (команд). В залежності від прийнятого рішення учасники гри організовуються в рої (найменша ланка), чоту (клас), сотню (паралель класів: молодші, середні, старші), курінь (навчальний заклад).

До організації та проведення гри «Джура» можуть залучатись педагогічні колективи або окремі педагоги навчального закладу, орган учнівського самоврядування, учні, студенти, а також представники громадських об'єднань, члени клубів за місцем проживання тощо.

Орієнтовний план заходів із впровадження гри «Джура» в навчальному закладі протягом навчального року

Вересень – 14 жовтня:

створення роїв, сотень, куренів. Прийом у козачата молодших школярів. Проведення засідань Рад козацьких роїв з питань щодо переходу до наступного, вищого за віком, ступеня гри «Джура»: козачат – до джур козацьких, джур козацьких – до молодих козаків.

Проведення Великих Рад та виборів козацької старшини в роях, сотнях, куренях, полках.

Заходи з організації учнівського самоврядування.

Організація гуртків козацько–лицарського виховання «Джура», «Козацькі джури» тощо.

День туризму (подолання туристської смуги перешкод за козацькою легендою, інші заходи).

Участь у волонтерських заходах щодо формування навчальної бази навчальної дисципліни «Захист Вітчизни» та фізичного виховання.

Розробка Умов проведення «Дня козака» (періодично - один раз на тиждень, місяць чи квартал) у формі рольової організації самоврядування.

Жовтень:

проведення традиційних для навчального закладу та місцевої громади заходів до Дня захисника України та Покрови Пречистої Богородиці, Покровительки Українського козацтва і Збройних Сил України у формі ігор та забав, таких як «Котигорошко», «Козацьке завзяття», «Козацький гарт»; туристсько-краєзнавчих подорожей, екскурсій, осінніх таборвань тощо.

Листопад і березень:

операція «Зелена хвиля»: проведення заходів (у співпраці з іншими організаціями) щодо озеленення територій навчальних закладів, мікрорайонів, населених пунктів, відновлення та розширення паркових зон тощо.

Операція «Чисте подвір'я, вулиця, село, місто – чиста Українська земля».

Листопад:

операція до дня Збройних Сил України «Дорогою Героїв»: виховні години, конкурси, фестивалі, вікторини, походи місцями боїв, екскурсії у військові частини, поповнення експонатами експозицій музеїв навчальних закладів.

Ватра «Слава Героям» (проводиться у формі патріотичного мистецько-сценічного дійства).

Спортивні ігри та змагання: «Впоряд», «Стрільба» тощо.

Січень – лютий:

зимове таборування: участь у народних святах зимового циклу, розучування народних ігор та забав, героїко-патріотичних пісень, дум; змагання із зимових видів спорту, змагання з ігрових видів спорту в закритих приміщеннях.

Березень:

підготовка та проведення «Дня цивільної оборони».

Операція «Захист»: набуття знань, умінь та навичок з надання першої долікарської допомоги при захворюваннях та травмах; тренування та змагання з цивільної оборони, надання першої долікарської допомоги, транспортування і евакуації потерпілих.

Заходи за програмою «Школа безпеки».

Весняне таборування, походи, конкурси, вікторини, ігри та забави.

Квітень:

операція «Снайпер»: обладнання стрілецьких тирів, місць для стрільби, змагання в стрільбі із пневматичної зброї та спортивних луків.

Операція «Вправний вершник»: основи верхової їзди на конях.

Гра «Відун»: інтелектуальні змагання зі знання історії козаччини, українського війська, сучасних збройних сил України, народних повстанських формувань та їх ролі у боротьбі за незалежність української держави, історії малої Батьківщини по системі «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?»).

Підсумкові заходи гри у навчальних закладах для визначення кращих роїв для участі у I (районному, міському) етапі.

Травень:

виховні заходи під гаслом «Підготовкою до захисту Батьківщини вшануємо подвиги борців за незалежність України». Участь у вахті пам'яті героїв Другої світової війни, героїв Небесної сотні, воїнів - захисників України.

Підготовка роїв-переможців та призерів I (районного, міського) етапу до участі у II (обласному та міському у м. Києві) етапі.

Червень-серпень:

проведення конкурсів, зльотів, змагань, фестивалів, вікторин, походів, експедицій під час літнього таборування. Організація пошуково-краєзнавчих експедицій в рамках Всеукраїнського конкурсу на кращу краєзнавчу експедицію з активним способом пересування «Мій рідний край», туристсько-краєзнавчих експедицій «Моя Батьківщина – Україна», «Історія міст і сіл України», у тому числі і за напрямом «Козацькому роду нема переводу». Участь у регіональних туристсько-краєзнавчих освітянських проектах.

Операція «Дельфін»: участь в обладнанні місць для плавання, навчання плаванню, змагання з плавання та подолання водних перешкод.

Операція «Турбота»: допомога людям похилого віку, інвалідам, вдовам, дітям незахищених соціальних категорій, волонтерська участь у роботі з ліквідації бездоглядності та безпритульності дітей; «Добре діло» – виконання добродійних справ відповідно до ідейних принципів лицарства.

Примірний розподіл функцій адміністративно-педагогічних працівників закладу

Керівник навчального закладу розподіляє обов'язки педагогів з організації гри «Джура», забезпечує необхідні умови для її проведення згідно з нормативними документами з організації гри «Джура» та дотримання норм охорони праці та техніки безпеки.

Заступник директора навчального закладу з навчально-виховної роботи скеровує роботу з дотримання ідейних принципів козацької педагогіки в організації навчально-виховного процесу; вносить у порядок денний педагогічних рад, засідань методичних об'єднань розгляд питань козацької та народної педагогіки, контролює наявність матеріалів національно-патріотичного змісту в навчальних кабінетах, світлицях, музеї навчального закладу (за наявності такого) та їх використання в навчальному процесі. Організовує лекції, навчальні семінари тощо для педагогів, батьків, громадського активу. Залучає працівників Центрів туризму та краєзнавства учнівської молоді, Будинків дитячої творчості, шефів, спонсорів, батьків, громадські організації до проведення заходів у рамках гри «Джура».

Педагог-організатор закладу здійснює організаційні заходи гри «Джура» в позаурочний та канікулярний час; сприяє ефективній роботі з патріотичного виховання в гуртках, творчих об'єднаннях, секціях, клубах тощо; організовує заходи з пропаганди здорового способу життя та козацьких традицій серед дітей та учнівської молоді, педагогів, батьків, громадськості.

Відповідальний за проведення гри «Джура» (призначається наказом керівника навчального закладу за його згодою) за сприяння адміністрації, досвідчених педагогів та представників громадського активу складає план роботи щодо проведення заходів у рамках гри «Джура», пропонує завдання на навчальний рік та перспективу, проводить заняття з учителями-предметниками, класними керівниками, вихователями груп продовженого дня, а також з учнівським активом закладу з підготовки їх до проведення гри; готує проекти

відповідних документів до департаментів, управлінь, відділів освіти; організує проведення операцій та масових заходів у рамках гри, туристські походи, краєзнавчі експедиції, екскурсії, змагання, вікторини, конференції, тематичні вечори; проводить інструктажі з техніки безпеки; веде облік роботи, здійснює безпосереднє керівництво проведенням фіналу гри у навчальному закладі.

Учитель фізичної культури організує фізичну підготовку та контроль фізичного стану учасників гри; забезпечує необхідним спорядженням та інвентарем заходи у рамках гри «Джура», організує змагання, бере участь у підготовці та проведенні фіналу гри у навчальному закладі.

Учитель навчального предмету «Захист Вітчизни» організує стройовий вишкіл, проводить заняття з вогневої підготовки (обладнання тирів та стрільби із різних видів зброї), організує співпрацю з військовими частинами, підрозділами МВС, морського флоту, прикордонних військ тощо, проводить практичні заняття на їх базі; організує та проводить польове таборування, навчає практичним навичкам застосування засобів індивідуального захисту, способів виживання у несприятливих умовах, роботи з топографічними матеріалами, знайомить вихованців з поняттям тактики ведення змагань, слідкує за наявністю в навчальному закладі необхідного спорядження та інвентарю, його поповненням та зберіганням; організує змагання, бере участь у підготовці та проведенні фіналу гри «Джура» у навчальному закладі.

Учитель (відповідно до спеціальності) впроваджує ідейні принципи козацької педагогіки в навчально-виховний процес, викладає предмет з урахуванням національно-патріотичних інтересів держави, є консультантом одного із напрямів роботи з організації та проведення гри «Джура»; бере участь у проведенні заходів, передбачених планом роботи з організації гри у навчальному закладі.

Класний керівник проводить роз'яснювальну, інформаційну, агітаційно-пропагандистську роботу і може (за його згодою) бути виховником чи керівником рою, чоти тощо.

Бібліотекар навчального закладу комплектує у бібліотеці тематичний розділ (література та наочний матеріал) національно-патріотичного спрямування, методичних матеріалів; організує тематичні виставки, зустрічі з письменниками, вченими-краєзнавцями, істориками, спортсменами, працівниками музеїв, активістами національно-патріотичних організацій та об'єднань, ветеранами тощо.

Медичний працівник здійснює медичний контроль за станом здоров'я учасників масових заходів, обслуговує масові заходи; проводить інструктажі відповідальних за санітарно-гігієнічну роботу, навчає надавати першу долікарську допомогу; комплектує медичні аптечки.

Примірний перелік змагань і конкурсів

та рекомендації щодо їх проведення протягом навчального року

Впоряд (5-7 хв.) - змагання з індивідуальних дій та дій у складі рою проводяться за навчально-методичним посібником «Муштровий порядок дитячо-

юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») Українського козацтва» (упорядник – С.П. Рудюк).

Час на виконання обов'язкового завдання - 3 хв., творчого завдання - 4 хв.

Обов'язкове завдання повідомляється рою на початку змагань. Творче завдання готується командою заздалегіть. Участь у зазначеному змаганні бере рій у складі 8 чол. Усі накази подає ройовий.

Обов'язкове завдання – це виконання прийомів у складі рою.

Творче завдання може бути представлене у вигляді монолітного та чіткого показу різноманітних елементів впоряду у складі рою під супровід барабанного бою чи під музику.

Оцінка виставляється від 1 до 4 (незадовільно, задовільно, добре, дуже добре) за такими критеріями:

в обов'язковому та творчому завданнях оцінюється зовнішній вигляд, однострій, організованість та якість виконання впорядових наказів;

виконання маршової патріотичної пісні.

На завершення показу виконується марш рою стройовим кроком з маршовою патріотичною піснею. Бажано використовувати козацьку тематику пісень. Перемагає рій, який в сумі набирає найбільше балів.

Порядок виконання: рій виходить на місце для показу стройових прийомів у колоні по двоє за командою «РІЙ, РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО, ходом– РУШ!».

Після виходу на визначене місце ройовий подає команди:

«РІЙ – СТІЙ, право-(ліво-) РУЧ, СПОЧИНЬ, ЗАПРАВИТИСЬ!».

Вийшовши на середину ладу (строю), ройовий подає команду: «РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО! Рій (проголошує назву), наш девіз (звучить девіз). Рівняння до СЕРЕДИНИ!»; підходить до судді конкурсу та доповідає про готовність рою: «Пане суддя! Рій (назва) до участі в конкурсі "Впоряд" готовий! Ройовий (називає своє прізвище)».

Суддя подає команду: «СПОЧИНЬ!».

Ройовий дублює команду: «СПОЧИНЬ! Рій – РОЗІЙДИСЬ».

Після цього рій виконує прийоми в такій послідовності:

шикування в однолаву;

розмикання і змикання рою;

перешиккування рою з однолави в дволаву та навпаки;

повороти на місці (праворуч, ліворуч, обернись);

крок на місці;

перешиккування в колону по двоє;

проходження урочистим ходом з виконанням військового вітання під час руху;

проходження з виконанням ладової пісні (по завершенні творчого завдання).

Шикування в однолаву

Ройовий підходить до встановленого місця шикування і подає команду для збору: «Рій – ДО МЕНЕ»

(За цією командою джури бігом збираються до ройового).

Ройовий подає команду: «Рій, у лаву – ЗБІРКА».

(Подавши команду, ройовий приймає поставу «струнко» обличчям у бік чолової лінії шикування, рій шикується ліворуч від ройового. З початком шикування ройовий виходить із ладу й стежить за шикуванням рою).

Ройовий подає команду: «РІВНЯЙСЬ».

(За цією командою усі, крім правокрилового, повертають голови праворуч (праве вухо вище від лівого, підборіддя трохи підняте) вирівнюючись. Під час вирівнювання джури можуть трохи пересуватися вперед, назад або в той чи інший бік).

Після закінчення вирівнювання рою подається команда: «СТРУНКО!»

Ройовий завершує виконання прийомів командою: «СПОЧИНЬ!».

(За цією командою всі джури швидко ставлять голову прямо).

Розмикання і змикання рою

Ройовий стає перед ладом і подає команду: «Рій, вліво на два кроки розім-КНИСЬ».

(За командою всі джури, за винятком того, від якого здійснюється розмикання, повертаються в зазначений бік, рівночасно з постановкою ноги повертають голову до чола ладу і йдуть пришивидшеним півкроком, дивлячись через плече на того, хто йде ззаду, і не відриваючись від нього; після зупинки того, хто йде ззаду, кожен робить ще стільки кроків, скільки було зазначено в команді, й повертається праворуч).

Ройовий подає команду: «Рій, вправо зім-КНИСЬ».

(За командою всі джури, за винятком того, до якого призначене змикання, повертаються в бік змикання, після чого пришивидшеним півкроком підходять на встановлений для зімкненого ладу проміжок і в міру підходу самотійно зупиняються та повертаються ліворуч).

Ройовий подає команди: «РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО!»

Ройовий завершує виконання командою: «СПОЧИНЬ!».

Перешиккування рою з однолави в дволаву та навпаки

Ройовий подає команду: «Рій, до двох – ВІДЛІЧИ».

(Відлік починається з правого крила: кожний джура, швидко повертаючи голову до джури, який стоїть ліворуч від нього, називає свій номер і швидко ставить голову просто (прямо), крайній лівого крила голову не повертає).

Ройовий подає команду: «Рій, у дволаву – ШИКУЙСЬ».

(За виконавчою командою другі номери роблять лівою ногою крок назад, не приставляючи правої ноги, крок праворуч, щоб стати ззаду за першими номерами, й приставляють ліву ногу).

Ройовий подає команду: «РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО».

Ройовий подає команду: «Рій, в однолаву – ШИКУЙСЬ».

(За виконавчою командою другі номери роблять лівою ногою крок вліво, не приставляючи правої ноги, крок вперед й приставляють ліву ногу).

Ройовий подає команди: «РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО!»

Ройовий завершує виконання командою: «СПОЧИНЬ!».

Повороти на місці (праворуч, ліворуч, обернись)

Ройовий подає команду: «Рій, право-РУЧ».

(За виконавчою командою всі джури повертаються праворуч).

Ройовий подає команду: «Рій, ліво-РУЧ».

(За виконавчою командою всі джури повертаються ліворуч).

Ройовий подає команду: «Рій, обернись, ЗАПРАВИТИСЬ».

(За виконавчою командою всі джури повертаються через ліве плече на 180 градусів. Під час вирівнювання рою після виконання команди «обернись» у наступній команді вказується на бік рівняння, наприклад: «Вправо (вліво) – РІВНЯЙСЬ»).

Ройовий подає команди: «Вправо (вліво) – РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО!»

Ройовий завершує виконання прийому командою: «СПОЧИНЬ!».

Крок на місці

Ройовий подає команду: «Рій, РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО, на місці ходом-РУШ».

(За виконавчою командою всі джури крокують на місці).

Ройовий подає команду: «Рій – СТІЙ!».

(За виконавчою командою, подається під ліву ногу, всі джури приставляють праву ногу і зупиняють крок на місці).

Ройовий подає команди: «РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО!»

Ройовий завершує виконання прийому командою: «СПОЧИНЬ!».

Перешикування в колону по двоє

Ройовий подає команду: «Рій – РОЗІЙДИСЬ».

Ройовий підходить до встановленого місця шикування і подає команду для збору: «Рій – ДО МЕНЕ»

(За цією командою джури бігом збираються до ройового).

Ройовий подає команду: «Рій, в колону по двоє – ЗБІРКА».

(Подавши команду, ройовий приймає поставу «струнко» обличчям у бік руху рою, рій шикується за ройовим по двоє).

Ройовий з початком шикування повертається до рою і подає команду: «РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО!».

Ройовий розвертається спиною до рою і подає команду: «РІЙ, ходом-РУШ!».

(За виконавчою командою ройовий виводить рій на вихідну позицію для проходження урочистим ходом з виконанням військового вітання під час руху).

Проходження урочистим ходом

з виконанням військового вітання під час руху

(Рій у колоні по двоє знаходиться на вихідній позиції, хорунжий з прапорцем рою стоїть перед роєм в позиції для руху урочистим ходом (мал.3), ройовий стоїть перед хорунжим).

Ройовий повертається до рою і подає команди: «РІЙ, РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО!», розвертається спиною до рою і подає команду: «РІЙ, рівним кроком – ходом РУШ!».

(Рій починає рух у встановленому напрямку).

При наближенні рою до судді ройовий повертає голову вправо (в напрямку до судді) і подає команду: «Рій, вправо – ГЛЯНЬ!».

(За виконавчою командою ройовий прикладає праву руку до головного убору, хорунжий і права колона рою тримає голову прямо, а ліва колона повертає голову праворуч).

Після проходження рою за межі суддів ройовий подає команду:

«Рій – СПО-ЧИНЬ!».

(За виконавчою командою ройовий опускає праву руку, ліва колона рою повертає голову прямо, рій крокує на встановлене місце).

Проходження з виконанням ладової пісні

(Рій у колоні по двоє знаходиться на вихідній позиції, хорунжий з прапорцем рою стоїть перед роєм в позиції для руху урочистим ходом (мал.3), ройовий стоїть перед хорунжим).

Ройовий повертається до рою і подає команди: «РІЙ, РІВНЯЙСЬ, СТРУНКО!», розвертається спиною до рою і подає команду: «РІЙ, з піснею – ходом РУШ!».

(Рій починає співати пісню з початком руху).

Після проходження рою за межі суддів ройовий подає команду:

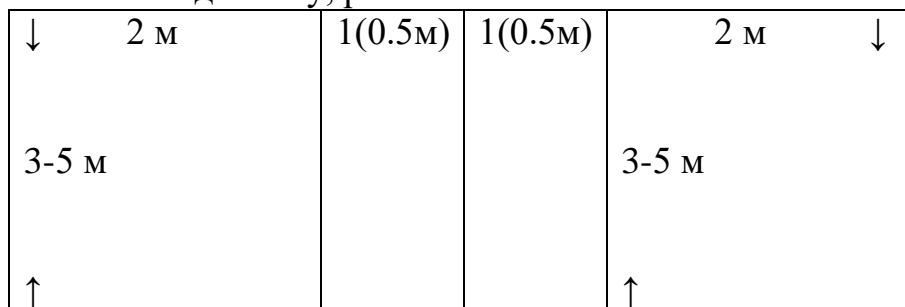
«Рій – СПОЧИНЬ!».

(За виконавчою командою рій припиняє співати пісню і крокує на встановлене місце).

Звитяжні змагання «Лави на лаву» - командне силове змагання, що є традиційною забавою українських козаків.

Змагання «Лави на лаву» не потребує спеціальної попередньої підготовки.

Проводиться на майданчику, розмітка якого показана на схемі:

Майданчик із безпечним (земляним, ґрунтовим, піщаним, штучним) покриттям, без сторонніх небезпечних предметів (дерева, кущі, каміння, стіни, загрози тощо) на відстані не менше 5-ти метрів за межами майданчика.

Судять змагання не менше 4-х бокових суддів та головний суддя, який і подає команди.

Склад рою – 6 осіб.

Керівники і заступники керівників роїв безпосередньої участі у змаганнях не беруть.

Перед початком змагань учасники стають до козацького кола, виголошують гасло рою, психологічно налаштовуються, підбадьорюються.

По команді судді рої сходяться до середньої лінії і розгортаються у лаву.

Кожен рій тактично будує лаву самостійно (однолава, дволава, «трикутник», «коло» тощо) і стає за 1 (0.5) м від середньої лінії. Руки учасників перехресно кладуться на плечі відкритими долонями до власного тіла. Учасники тісно зімкнуті (притиснуті один до одного), повернуті обличчям до суперника.

Суддя проводить інструктаж та вказує на можливі порушення.

За першим сигналом (свистком судді) лава починає певними загрозливими звуками (без слів, наприклад: «у-у-у-у»; «гала-гала-гала»; «гей-гей-гей»; «тупу-тупу-тупу»; «ков-ков-ков-ков» тощо) піднімати «бойовий» дух рою та психологічно тиснути на суперника.

За другим сигналом судді рої починають боротьбу.

Лава на лаву сходяться у ривку.

Учасникам змагань забороняється низько нахилити голову, виставляти лікті, виносити вперед кулаки, наступати на ноги супротивників, повертатись до суперників спиною.

Будь-які удари заборонені. Навіть при намірі нанести удар боротьба припиняється, рою-порушнику робиться зауваження.

Про порушення правил сигналізують судді, боротьба зупиняється, суть порушення роз'яснюється головному судді і рою, головний суддя приймає рішення.

Після трьох зауважень рій дискваліфікується і йому зараховується поразка.

Для перемоги рій повинен витіснити суперника за будь-яку лінію його частини майданчика.

Рою може зараховуватись поразка у разі, якщо учасники зробили заступ двома ногами за середню лінію до сигналу судді, хтось із учасників упав на землю (торкнувся землі коліном чи рукою), якщо розірвана лава.

Для виявлення переможця роюм надається три спроби.

Рій, який отримав перемогу у двох спробах вважається переможцем, третя спроба не проводиться.

Змагання проводяться за олімпійською системою «програв – вибув».

Серед чотирьох кращих роїв визначаються переможець та призери.

Остаточні умови проведення змагань оголошуються не пізніше, ніж за 1 годину до початку змагань.

Для учасників збору буде проведений майстер-клас із цього виду змагань.

Силowe змагання «Перетягування линви» - у змаганнях беруть участь два рої по 8 чоловік у кожному. Додаткові умови можуть бути оголошені за 1 год. до початку змагань (наприклад: склад – 9 чоловік (8 – безпосередньо беруть участь у змаганні, один учасник рою (керівник) – запасний, що може замінювати когось із учасників у другій чи третій спробах при форс-мажорних обставинах (може бути проведена тільки одна заміна).

Линва стандартна. Окружність – 10-12 мм; довжина – не менше 33 м; кінці – обметані.

Учасник змагань називається – пулер.

На лінві позначається середина (центральний маркер) та дві маркувальні стрічки з обох боків на відстані одного метра від центрального маркера для першого пулера команди. Позначки різного кольору.

На майданчику для змагання позначається поперечна центральна лінія (під центральним маркером на лінві). На відстані трьох метрів від центральної з обох боків позначається фінішна лінія.

Кожен рій береться за свою половину лінви. Пулери стоять по обидві сторони лінви через одного (перший – ліворуч від лінви, другий – праворуч і т.д.). Пулери, що стоять ліворуч, закріплюють лінву під правим ліктем, ті, що стоять праворуч – під лівим ліктем, щосили утримуючи лінву двома руками.

Допускається одностороннє розташування пулерів. Лінва в такому випадку повинна розташовуватися з правої сторони пулера і бути між тілом та верхньою частиною передпліччя.

Рій сам визначає тактику розміщення пулерів. Допускається зміна тактичної побудови у різних спробах.

Жодний із пулерів не може робити захват ближче до центру, ніж крайня маркувальна стрічка. Перший до центру пулер має здійснити захват якомога ближче до крайньої маркувальної стрічки.

Не допускається ніяких вузлів або петель на лінві, також не дозволяється чіпляти лінву навколо будь-якої частини тіла. Пересічення лінви через самого пулера вважається петлею.

На старті тяги центральний маркер на лінві має бути поєднано із центральною лінією на поверхні майданчика.

Змагання судять три судді. Два бокові – супроводжують рій в тязі, один – головний.

За командою головного судді (за свистком) рої перетягують лінву на свою сторону.

Кожен пулер під час тяги тримає лінву двома руками простим захватом так, щоб долоні обох рук були направлені вгору. Будь-який інший захват, що може заважати вільному руху лінви, є порушенням. Стопи ніг мають бути попереду колін, пулери мають зберігати таку позицію протягом усього часу тяги.

Взуття може бути шиповане. Бутси – забороняються!

Кінцевий пулер називається «якірним». Лінва має проходити вздовж правої сторони тіла, діагонально через спину та через ліве плече, ззаду наперед. Залишки лінви проходять під передпліччям лівої руки та звисають назад або вбік. Якірний робить такий самий захват обома руками (долонями вгору), руки витягнуті вперед, стопи ніг попереду.

При виявленні порушення суддя зупиняє боротьбу. Суддя робить зауваження при падінні когось із учасників («сидінні») (пулер доторкається землі іншою частиною тіла, крім ніг) та моментальному не поверненні у висхідне положення, гальмуванні тяги («ступор»), не бажанні вести активну боротьбу («тяга без боротьби»), при пропусканні лінви через руки (неконтрольований рух

линви), неодноразовому сидінні та продовження боротьби в тязі («гребля») рою робиться зауваження. Після трьох зауважень рій дискваліфікується і йому зараховується поразка. Забороняється робити будь-які упори на землі (виямки, бортики) для ніг.

Боротьба припиняється за сигналом судді: «Стоп» (може дублюватися свистком).

Рої змагаються у трьох спробах. Між спробами рої міняються майданчиками. Відпочинок між спробами не більше трьох хвилин.

Перемагає у спробі рій, який перетягне середній маркер линви за фінішну лінію на своїй стороні майданчика.

У змаганнях перемагає рій, що виграв дві спроби із трьох. Якщо рій виграв дві спроби підряд, третя спроба не проводиться.

Туристсько–спортивна смуга перешкод - смуга перешкод з використанням козацької легенди.

1. Довжина дистанції до 500 м.
2. Перепад висот до 100 м.
3. Етапи смуги розміщені в коридорі, промаркованому обмежувальною стрічкою.
4. Всі етапи на початку та кінці обладнані контрольними лініями.
5. Старт та фініш суміщені.
6. Стартовий інтервал близько 10 хв., остаточний інтервал буде вказаний за 1 год. до початку старту першого рою.
7. Порядок старту визначається жеребкуванням.
8. Кожен етап буде обладнано згідно схеми та опису дистанції. З порядком та умовами проходження, штрафами рої будуть ознайомлені напередодні (за 12 год. до старту).
9. Склад рою 6 чол., із них не менше 2-х дівчат. 7-й представник рою є «бігунком», несе ройову картку, слідкує за записами суддівської колегії, йому категорично заборонено втручатися в дії рою.
10. Рій прибуває на початок дистанції за 10 хв. до старту.
11. Рій долає етапи за порядком, визначеним СК.
12. Вид заліку – час та штрафи.
13. Штрафи на дистанції ставляться відповідно до заліку, визначеному СК, вони є еквівалентними часу (напр. 1 бал. = 30 сек.)
14. Вище місце займають рої з меншим часовим результатом (час проходження дистанції + часовий еквівалент технічних штрафів). При рівності часових результатів вище місце займає рій з меншим технічним штрафом. Інші варіанти будуть визначені ГСК напередодні.

Можливі перешкоди та етапи:

1. Маятник.
2. Подолання заболоченої місцевості по жердинах.
3. Подолання заболоченої місцевості по купинах.
4. Переправа через річку (яр) по колоді.

5. Підйом – траверс – спуск по схилу.
6. Переправа через річку вбхід.
7. Рух по–пластунські через коридор з обмеженою висотою (підлаз).
8. Рух на фініш гусячим кроком
9. В смугу перешкод можуть бути включені козацькі завдання - «Сюрпризи» (наприклад, стрільба із саморобного лука, визволення полоненого тощо).

Стрільба - виконується стрільба з пневматичної гвинтівки по мішені № 6 або № 8 на дистанції 10 метрів.

Час стрільби – 5 хв.

Кількість учасників – 6.

Кількість позицій для стрільби – 6.

Пострелів – 8 (3–пристрелочні, 5–залікових).

Мішеней – 2 (пристрелочна – П, залікова – З) (мішень може бути одна, яка після пристрелочних пострелів буде відмаркована).

Положення – лежачи з упору.

Гра «Пластун» - комплексна командна гра з військово–спортивними та туристськими елементами та використанням методик гри «Квест».

Теренова гра - тактична гра на місцевості із елементами топографії та орієнтування. Складові елементи залежать від рельєфу, наявності карти місцевості, підготовленості учасників тощо.

Змагання «Рятівник» - змагання з надання першої долікарської допомоги та елементи рятувальних робіт.

Час виконання – буде визначений напередодні (орієнтовно 5 – 8 хвилин).

Кількість учасників – 6 чоловік, із них не менше 2-х дівчат.

Рій витягує картку і одночасно виконує завдання.

Завдання складається із двох частин:

1. Теоретичний тур (можливі завдання):

правила надання першої допомоги при опіках, тепловому та сонячному ударах, відмороженнях, переохолодженні, ураженні електричним струмом, утопленні, тривалому здавленні окремих частин тіла, гострому болі в животі, отруєнні хімічними продуктами, їжею, грибами, ягодами, укусах отруйних змій, комах та павуків.

2. Практичний тур (можливі завдання):

штучна вентиляція легень, непрямий масаж серця, накладання пов'язок на голову, передпліччя, ліктювий, плечовий, колінний, гомілкостопний суглоби, накладання джгута на стегно.

Кожну помилку суддя вказує рою та сигналізує підняттям руки, секретар заносить результати у протокол.

3. Після виконання завдань рій проходить швидкісний етап:

накладання шини з підручного матеріалу (при переломах плеча, передпліччя, стегна, гомілки) та транспотування потерпілого через яр (іншу перешкоду – буде вказана за 1 год. до початку змагань) на ношах, виготовлених із двох жердин та двох брезентових курток (штормовок) або шматка брезенту. Потерпілий визначається роєм, йому заборонено виконувати будь-які дії, що полегшують роботу рою.

Штрафи: заступ обмежувальної лінії – 1 бал, рух поза обмежувальною лінією – 10 балів, падіння – 3 бали, торкання потерпілим рельєфу або поверхні води будь-якою частиною тіла при транспотуванні на ношах – 1 бал, потерпілий надає допомогу команді – 3 бали, невірні дії супроводжуючого (супроводжуючий знаходиться на відстані, що не дозволяє контролювати стан потерпілого – 3 бали).

Один бал прирівнюється до 10 сек. часу.

Витратні матеріали суддівські.

Враховується час виконання завдань, проходження швидкісного етапу та штрафні бали.

Рій, що перевищив ліміт часу, отримує штраф 30 балів.

Гра «Відун» - конкурс на знання історії України, доби козаччини, українських військових формувань різних епох, сучасних збройних сил України по аналогії «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?» та ін.

Ватра «У колі друзів» - представлення творчо-мистецького звіту рою (мистецька композиція).

Конкурс биваків (таборування) - оцінюються обов'язкові атрибути (хоругва, емблема, назва), біля яких повинно бути організоване чергування; також оцінюється побут, чистота, доцільність розміщення, дотримання санітарно-гігієнічних норм, стан спорядження, особистих речей, посуду тощо. Огляди биваку проводяться систематично протягом усіх днів перебування.

Час огляду таборів – відповідно до програми за поточним графіком СК, який попередньо не оприлюднюється.

Роям виставляються штрафні бали за напрямами оцінювання:

чистота табору (до 2-х балів);

постановка табору (до 3-х балів);

дотримання режиму та розпорядку дня (до 10-ти балів);

стан та наявність предметів особистої гігієни (до 5-ти балів);

стан зберігання особистих речей та посуду (до 5-ти балів);

своєчасність видалення сміття у контейнери (до 3-х балів);

фіксація місця перебування учасників таборування (до 5-ти балів).

Переможець визначається за найменшою сумою штрафних балів.

Конкурс звітів про виконання завдань під гаслом «Добре діло»

1.1. Звіт складається у письмовій формі.

Загальний обсяг звіту не повинен перевищувати 15 сторінок, в тому числі текстової частини – 10 сторінок.

Звіт повинен бути друкованим та бажано на електронних носіях (формат RTF, документ Microsoft Word, шрифт Times New Roman – 14 pt інтервал - 1,5), мати формат аркуша А-4 і пронумерованим разом з додатками. Нумерація наскрізна і повна.

2.1. Звіт повинен мати такі структурні елементи:

титульна сторінка;

анотація;

довідкові відомості;

фотографії;

опис доброго діла (сценарій заходу);

додатки, що демонструють суспільну значимість Доброго діла;

підсумки, висновки, рекомендації.

2.2. Текстова частина повинна носити діловий характер. Опис та розповідь про цікаві події та учасників може мати нарисовий характер.

2.3. Титульна сторінка.

На титульній сторінці дається назва регіону, повна назва навчального закладу чи організації, де рій був паспортизований, загальна назва Доброго діла (заходу), місце, термін проведення, прізвище, ім'я, по батькові виховника, його посада, домашня адреса, контактний телефон, E-mail: за формою:

(навчальний заклад, організація, навзва рою)

З В І Т

про Добре діло (проведений захід) _____

Загальна тема: _____

Здійснений (проведений) _____

(місце)

з _____ до _____ року

Виховник _____

(прізвище, ім'я, по батькові, посада)

Адреса виховника, контактний телефон,

E-mail: _____

2.4. Анотація.

В анотації у стислій формі викладається головна суть та ідея доброго діла (проведеного заходу). Обсяг – до 0,5 сторінки.

2.5. Зміст.

У змісті вказуються назви всіх розділів, підрозділів та елементів звіту, номер сторінки, з якої вони починаються.

2.6. Довідкові відомості про:

місце та адресну спрямованість;

час та тривалість; особливі умови проведення;
список рою, де вказати прізвище, ім'я, по батькові, навчальний заклад, клас; назва навчального закладу чи організації, завдання яких виконував рій, короткий зміст завдання.

2.7. Фотографії.

Фотографії у звіті повинні розкривати місце, час, мету даного Доброго діла, проведеного заходу, відображати зміст та конкретну участь кожного.

Фотографії повинні мати підписи об'єктів, містити пояснення, мати нумерацію.

У звіті фотографії розміщуються у хронологічному порядку в місцях, де на них є посилання.

Розмір фотографій від 13x18 см до 21x29,7 см.

2.8. Опис Доброго діла (заходу).

обґрунтування вибору;

матеріали про виконану роботу, бажано у формі нарису, що докладно розкриває тему.

2.9. Додатки.

висвітлення у ЗМІ;

рішення місцевих органів влади, суспільний резонанс.

2.10. Підсумки, висновки, рекомендації.

Розділ повинен відмітити найбільш характерні особливості саме цього Доброго діла (заходу).

Розділ містить короткий підсумок роботи, висновки, рекомендації.

У форму написання звіту про «Добре діло» та умови підбиття підсумків можуть вноситись зміни організаторами цього конкурсу.

Перелік видів змагань і конкурсів, їх детальний опис, умови заліку та підбиття підсумків (результатів) при проведенні підсумкових (фінальних) заходів навчальним закладом визначаються організаторами напередодні, але не пізніше ніж за добу до проведення.

Інформаційно-методичне забезпечення гри «Джура»

Інформаційно-методична та організаційна допомога навчальним закладам з організації та проведення гри «Джура» надається Департаментами (управліннями) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій, центрами туризму і краєзнавства учнівської молоді, станціями юних туристів, відділами туризму комплексних позашкільних навчальних закладів, Інститутами післядипломної педагогічної освіти на місцях.

**Література , джерела та Інтернет-ресурси
нормативно-правової бази впровадження гри («Джура»)
у 2014/2015 навчальному році**

1. Указ Президента України від 20.01.95 р. № 14/95 «Про відродження історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва»
2. Указ Президента України від 07.08.99 № 966/99 «Про День Українського козацтва».
3. Указ Президента України від 25.10.02 № 948/2002 «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді».
4. . Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.09.2014 № 1085 «Про проведення у 2014/2015 навчальному році Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри „Сокіл” („Джура”)».
5. Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру "Сокіл" ("Джура") затверджено Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.08.2012 № 687.
- 6 Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.03.2014 № 276 «Про внесення змін до Положення про Всеукраїнську дитячо–юнацьку військово–патріотичну гру «Сокіл» («Джура») (zareestrovanoго в Міністерстві юстиції України 18 квітня 2014 № 436/25213).
7. Лист МОН від 25.07.2014 № 1/9-376 «Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році».
8. Указ Президента України від 25.06.13 № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року».
9. Рекомендації про проведення I районного (міського) етапу Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)»*.
10. Рекомендації про проведення II (обласного) етапу Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)»**.
11. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства оборони України, Міністерства культури та туризму України, Міністерства освіти і науки від 27.10.2009 № 3754-981-538-49 «Про затвердження Концепції національно – патріотичного виховання молоді».
12. Наказ Міністерства оборони України № 14 від 11 січня 2012 року «Про затвердження Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012 – 2017 роки та Перспективного плану реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012 – 2017 роки».
13. Муштровий впоряд Дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл» («Джура») українського козацтва (навчально-методичний посібник), схвалений Науково-методичною комісією із предмету «Захист Вітчизни» Міністерства освіти і науки України (протокол № 2 від 24.12.2008 року); упорядник – С.П. Рудюк).

14. Навчальна програма гуртка козацько-лицарського виховання «Джура» (автор Бондарчук О.С.) – Лист ІТЗО від 14.06.2012 № 14.1/12-Г-119.

15. Програма гурткової роботи з допризовної підготовки, військово-патріотичного виховання та рятувальної справи «Юний рятувальник-захисник» (автори Ільїна В. М., Коломоєць Г. А.) – Лист ІТЗО від 03.05.2012 № 14.1/12-Г-91.

16. Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура») (методичний посібник) (автори Коломоєць Г.А., Бондарчук О.С., Грива А.М., Ребрина А.А., Тимофєєв В.Я., Бігус М.Б.) – Лист ІТЗО від 19.07.2013 № 14.1/12-Г-356.

17. Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). Організація роботи в школі, в районі (місті) (Методичний посібник), схвалений Науково-методичною комісією із предмету «Захист Вітчизни» Міністерства освіти і науки України (Лист ІТЗО від 19.07. 2013 р. № 14.1/12-Г-356.

18. Сайт Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді - www.ukrjuntur.org.ua; сайт Громадської організації «Молодіжний клуб Джура» - <http://dzhura.org.ua>; [http://dzhura.org.ua/index/normativno pravova baza/-5-0-5](http://dzhura.org.ua/index/normativno_pravova_baza/-5-0-5).

19. **Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті:**

до відзначення дня Перемоги - http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=114390;

до Європейського Дня пам'яті жертв сталінізму і нацизму та 75-річчя пакту Гітлера-Сталіна - <http://www.memory.gov.ua/news/23-serpnya-vidznachatimetsya-evropeiskii-den-pamyati-zhertv-stalinizmu-ta-natsizmu-ta-75-ta-ric>;

до 75-ї річниці початку Другої світової війни (01 вересня) <http://www.memory.gov.ua/news/1-veresnya-vidznachaetsya-75-ta-richnitsya-pochatku-drugoi-svitovoi-viini>;

до відзначення 14 жовтня Дня захисника Вітчизни - <http://www.memory.gov.ua/news/metodichni-materiali-ukrainskogo-institutu-natsionalnoi-pam-yati-shchodo-vidznachennya-14-zhovt>;

до 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України - <http://www.memory.gov.ua/news/metodichni-materiali-ukrainskogo-institutu-natsionalnoi-pam-yati-do-70-i-richnitsi-vignannya-na>.

*, ** Рекомендації щодо організації та проведення I районного (міського) та II обласного етапів гри «Джура» розміщені на сайті Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді: www.ukrjuntur.org.ua.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 768 від 16 липня 2015 року

Про національно-патріотичне виховання в системі освіти

На виконання Указу Президента України "Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді" від 12.06.2015 р. № 334, наказу Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах" від 16.06.2015 р. [№ 641](#), з метою координації діяльності з питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді управлінь освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, підприємств, установ та організацій, що входять до сфери управління Міністерства освіти і науки України, структурних підрозділів МОН та організації взаємодії з іншими органами державної влади, налагодження і розвитку співпраці з громадськими організаціями, діяльність яких скерована на реалізацію Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, керуючись пунктами 6, 11 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630, **НАКАЗУЮ:**

1. Створити як дорадчий орган при Міністерстві освіти і науки України Раду з національно-патріотичного виховання дітей та молоді, у складі згідно з додатком.

2. Департаменту професійно-технічної освіти (відділ позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини) до 20.07.2015 р. розробити та подати на затвердження Положення про Раду з національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, з метою централізації процесу національно-патріотичного виховання в системі освіти, забезпечити утворення Центру національно-патріотичного виховання дітей та молоді, як структурного і підрозділу Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

4. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Савченко Н. В.):

4.1 до 20.07.2015 розробити та подати на розгляд Міністерству освіти і науки України проект положення про Центр національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

4.2 внести відповідні зміни до Статуту Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді та штатного розкладу.

5. Контроль за виконанням наказу залишити за собою.

Міністр

С. М. Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-529 від 04 листопада 2015 року

Департаменти (управління)
освіти і науки обласних та
Київської міської державних
адміністрацій

Щодо уроку безпеки на дорозі

За рішенням Генеральної Асамблеї ООН 2011-2020 роки проголошено Десятиліттям дій по забезпеченню безпеки дорожнього руху в світі, у зв'язку з чим світовим співтовариством розпочато низку заходів, спрямованих на якісне поліпшення ситуації з проблемою дорожньо-транспортної аварійності.

Одним з найбільш дієвих заходів роз'яснювально-агітаційного характеру у цій сфері є проведення щорічних тижнів безпеки дорожнього руху.

З метою проведення комплексної профілактичної роботи щодо запобігання дитячого дорожньо-транспортного травматизму в рамках Всеукраїнського тижня безпеки дорожнього руху, що відбудеться з 09 по 15 листопада 2015 року, рекомендуємо провести за участю регіональних представників Державтоінспекції та Патрульної служби МВС урок "Безпека на дорозі – безпека життя".

Для забезпечення широкої роз'яснювальної роботи щодо пропаганди безпеки дорожнього руху просимо сприяти в інформаційній підтримці проведення заходів із залученням засобів масової інформації.

Заступник Міністра

П. К. Хобзей

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

НАКАЗ

16.12.2015 № 1289/1218

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
04 січня 2016 р.
за № 4/28134

**Про затвердження Положення про Всеукраїнський форум
юних екологів**

Відповідно до [статей 4, 6 і 8](#) Закону України «Про позашкільну освіту», [підпунктів 5 і 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, [підпунктів 2 і 71](#) пункту 4 Положення про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року № 423, та з метою підтримки обдарованих дітей та молоді, формування в них екологічного мислення, розвитку екологічної культури, організації змістовного дозвілля дітей та молоді **НАКАЗУЄМО:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський форум юних екологів](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки України Хобзея П.К. та заступника Міністра соціальної політики України Ярошенка В.С.

Міністр освіти і науки України

С.М. Квіт

**Міністр соціальної політики
України**

П.В. Розенко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України,
Міністерства соціальної
політики
України
16.12.2015 № 1298/1218

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
04 січня 2016 р.
за № 4/28134

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський форум юних екологів**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського форуму юних екологів.

2. Всеукраїнський форум юних екологів (далі - Форум) - відкритий захід, який проводиться щороку з метою підтримки обдарованих дітей та молоді, які займаються природоохоронною та просвітницькою діяльністю в екологічній сфері, організації їх змістовного дозвілля.

3. Основними завданнями Форуму є:

формування у дітей та молоді екологічної культури та екологічного мислення;

формування активної життєвої позиції дітей та молоді шляхом залучення їх до вирішення екологічних проблем;

обмін досвідом щодо проведення природоохоронної діяльності;

пошук нових форм і методів екологічного виховання дітей та молоді;

створення умов для розвитку та самореалізації особистісного потенціалу дітей та молоді;

підвищення престижу позашкільної освіти, привернення уваги широких кіл громадськості до проблем зайнятості дітей у позаурочний час.

4. Під час проведення Форуму обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) “Про захист персональних даних”.

II. Організатори Форуму

Організаторами Форуму є:

Міністерство освіти і науки України;

Міністерство соціальної політики України;

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ);

державне підприємство “Український дитячий центр “Молода гвардія” (далі - ДП “УДЦ “Молода гвардія”).

III. Повноваження організаторів Форуму

1. МОН забезпечує організаційну підтримку Форуму.
2. Мінсоцполітики передбачає квоту путівок для дітей - учасників Форуму для направлення до ДП “УДЦ “Молода гвардія”.
3. ДП “УДЦ “Молода гвардія” забезпечує організацію та проведення Форуму в рамках однієї з тематичних змін та змістовний відпочинок його учасників.
4. НЕНЦ:
  - здійснює безпосереднє керівництво проведенням Форуму;
  - спільно з ДП “УДЦ “Молода гвардія” розробляє програму Форуму та забезпечує якісне її виконання;
  - спільно зі структурними підрозділами обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у галузі освіти забезпечує підбір та формує склад учасників Форуму;
  - подає списки учасників Форуму до Мінсоцполітики не пізніше ніж за один місяць до початку тематичної зміни в ДП “УДЦ “Молода гвардія”, під час якої проводиться Форум;
  - залучає до організації Форуму громадські організації, благодійні фонди, об'єднання громадян та меценатів (за їх згодою) у встановленому законодавством порядку;
  - вносить пропозиції щодо відзначення учасників Форуму;
  - сприяє висвітленню результатів Форуму в засобах масової інформації;
  - подає творчий звіт у довільній формі до Мінсоцполітики протягом 10 робочих днів після проведення Форуму.

IV. Учасники Форуму

У Форумі беруть участь учні (вихованці) загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладів віком від 9 до 16 років включно з числа переможців міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних конкурсів еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти (Всеукраїнського конкурсу “Земля - наш спільний дім”, Всеукраїнського юнацького фестивалю “В об'єктиві натураліста”, Всеукраїнського конкурсу “Енергія і середовище”, Всеукраїнських експедиційно-польових зборів команд юних екологів і натуралістів та інших заходів еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти).

V. Умови, порядок та програма проведення Форуму

1. Форум проводиться щороку в рамках тематичної оздоровчої зміни в ДП “УДЦ “Молода гвардія”.
2. Строки проведення Форуму визначає Мінсоцполітики.
3. Програмою Форуму передбачено проведення таких заходів:

фестиваль колективів екологічної просвіти;
інсценування на екологічну тематику;
Гала-концерт авторської екологічної пісні;
екологічне свято “День Чорного моря”;
природоохоронна естафета;
ігрова програма “Жива екологічна стежка”;
фотовернісаж “Зелені каруселі”;
фестиваль авторських фільмів “Ми юні натуралісти”;
наукова конференція;
тематичні майстер-класи;
розроблення та практична реалізація екологічних проєктів;
робота гуртків еколого-натуралістичного напрямку;
походи та екскурсії;
ярмарок екологічних ідей та інші.

VI. Фінансові умови

Витрати на організацію та проведення Форуму здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством.

**Директор Департаменту
професійно-технічної освіти**

В. Супрун

**Директор Департаменту
оздоровлення
та санаторно-курортного
лікування**

І. Хохленков

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

15.08.2016 № 974

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
08 вересня 2016 р.
за № 1229/29359

Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України

Відповідно до [пункту 16](#) частини першої статті 18 Кодексу цивільного захисту України, [статті 26](#) Закону України «Про освіту» та [пункту 3](#) розділу 1 Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30 грудня 2014 року № 1417, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 05 березня 2015 року за № 252/26697, з метою забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, праці, виховання та пожежної безпеки в навчальних закладах та установах системи освіти України **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України](#), що додаються.
2. Сектору мобілізаційної роботи, цивільного захисту та безпеки життєдіяльності (Цимбал А.А.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України у встановленому порядку.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра - керівника апарату Гребу Р.В.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

ПОГОДЖЕНО:

Голова Державної регуляторної служби України

Голова Спільного представницького органу

об'єднань профспілок

Заступник Міністра охорони здоров'я України

Голова Державної служби України з питань праці

Перший заступник

Міністра соціальної політики України

Л.М. Гриневич

Ксенія ЛЯПІНА

Г.В. ОСОВИЙ

Р. ІЛИК

Р.Т. ЧЕРНЕГА

О. КРЕНТОВСЬКА

Заступник Міністра внутрішніх справ України -
керівник апарату
Голова Державної служби України
з надзвичайних ситуацій

О.В. ТАХТАЙ

М. ЧЕЧОТКІН

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України
15.08.2016 № 974

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
08 вересня 2016 р.
за № 1229/29359

ПРАВИЛА **пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти** **України**

І. Загальні положення

1. Ці Правила розроблені відповідно до [підпункту 16](#) пункту 1 статті 18 Кодексу цивільного захисту України, [статті 26](#) Закону України “Про освіту” та [пункту 3](#) розділу I Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30 грудня 2014 року № 1417, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 05 березня 2015 року за № 252/26697 (далі - Правила пожежної безпеки), і поширюються на:

1) навчальні заклади всіх типів і форм власності, що належать до сфери управління МОН (дошкільні, загальноосвітні, позашкільні, професійно-технічні, вищі, заклади післядипломної освіти);

2) установи системи освіти України, що належать до сфери управління МОН (бібліотеки, навчально-методичні центри, кабінети тощо).

У навчально-виробничих майстернях, центрах підготовки навчальних закладів України діють правила пожежної безпеки відповідної галузі (авіаційні, морські, гірничодобувні вищі та професійно-технічні заклади тощо).

2. Ці Правила встановлюють загальні вимоги з пожежної безпеки до будівель, споруд, прилеглих до них територій, приміщень, іншого нерухомого майна, обладнання, устаткування навчальних закладів та установ системи освіти (далі - заклади та установи) незалежно від типів і форм власності, що належать до сфери управління МОН, і є обов'язковими для виконання вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, аспірантами, докторантами, керівниками, педагогічними, науковими, науково-педагогічними, технічними працівниками, спеціалістами і обслуговувальним персоналом цих закладів та установ (далі - учасники навчально-виховного процесу).

3. Забезпечення пожежної безпеки в організаціях, на підприємствах системи освіти України здійснюється згідно з [Правилами пожежної безпеки](#).

4. Пожежна безпека в закладах та установах забезпечується шляхом проведення організаційних і практичних заходів та використання технічних засобів, спрямованих на запобігання пожежам, забезпечення безпеки учасників навчально-виховного процесу, зниження можливих майнових втрат і зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, створення умов для успішного гасіння пожеж.

5. Забезпечення пожежної безпеки в закладах та установах покладається на їх власників або уповноважені ними органи, керівників (ректори, директори, начальники, завідувачі) (далі - керівники навчальних закладів та установ), керівників структурних підрозділів (факультети, кафедри, лабораторії, навчальні кабінети, цехи, склади, бібліотеки, архіви, майстерні тощо) відповідно до законодавства.

6. У разі передачі в оренду будівель та приміщень закладів та установ у цивільно-правовому договорі визначаються права та обов'язки орендаря і орендодавця щодо забезпечення протипожежного режиму та особи, які є відповідальними за порушення вимог пожежної безпеки в орендованих будівлях і приміщеннях.

7. Застосування аварійно-рятувальної, протипожежної та спеціальної техніки і обладнання для запобігання пожежам та їх гасіння, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій можливе лише за наявності сертифіката відповідності.

II. Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки

1. Керівники закладів та установ з метою забезпечення протипожежного режиму зобов'язані:

визначити обов'язки посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки, призначити відповідальних осіб за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, інженерного обладнання, а також за утримання та експлуатацію засобів протипожежного захисту, що мають бути передбачені у функціональних обов'язках, посадових інструкціях тощо;

забезпечити розробку і затвердити орієнтовний план евакуації учнів та вихованців у разі виникнення пожежі ([додаток 1](#)) та порядок оповіщення учасників навчально-виховного процесу, що встановлюють обов'язки і дії працівників на випадок виникнення пожежі. План евакуації та порядок евакуації повинні переглядатися один раз на три роки;

розробити та затвердити інструкцію, що визначає дії працівників закладу та установи щодо забезпечення безпечної та швидкої евакуації учасників навчально-виховного процесу, за якою не рідше одного разу на півроку (в установах сезонного типу - на початку кожної зміни) проводяться практичні тренування всіх працівників;

при розслідуванні нещасних випадків, що трапилися внаслідок пожежі в закладах та установах, керуватися [Порядком проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на](#)

[виробництві](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1232, та [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах](#), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 31 серпня 2001 року № 616, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 грудня 2001 року за № 1093/6284 (зі змінами);

забезпечити своєчасне виконання заходів пожежної безпеки, запропонованих органами державного нагляду у сфері пожежної безпеки і органами державної виконавчої влади у межах їхньої компетенції.

2. У кожному закладі та установі наказом чи інструкцією встановлюється протипожежний режим, що містить порядок:

утримання шляхів евакуації;

застосування відкритого вогню;

використання побутових електронагрівальних приладів;

проведення тимчасових пожежонебезпечних робіт;

проїзду та стоянки транспортних засобів;

прибирання горючого пилу й відходів, зберігання промасленого спецодягу та ганчір'я, очищення елементів вентиляційних систем від горючих відкладень; відключення від мережі електроживлення обладнання та вентиляційних систем у разі пожежі;

огляду, зачинення приміщень, будівель після закінчення занять і роботи закладів та установ;

проходження посадовими особами навчання та перевірки знань з питань пожежної безпеки, а також проведення з працівниками протипожежних інструктажів та занять з пожежно-технічного мінімуму з призначенням відповідальних за їх проведення;

організації експлуатації і обслуговування наявних засобів протипожежного захисту;

проведення планово-попереджувальних ремонтів та оглядів електроустановок, опалювального, вентиляційного, технологічного, а також навчального обладнання;

скликання у разі виникнення пожежі членів пожежно-рятувального підрозділу добровільної пожежної охорони, посадових осіб, відповідальних за пожежну безпеку, виклику вночі, у вихідні та святкові дні;

дій у разі виникнення пожежі: порядок і спосіб оповіщення учасників навчально-виховного процесу, послідовність їх евакуації, виклику пожежно-рятувальних підрозділів, зупинки технологічного та навчального устаткування, вимкнення електроустановок, ліфтів, застосування засобів пожежогасіння тощо.

При розробленні інструкції дій у разі виникнення (виявлення) пожежі слід керуватися [розділом VIII](#) Правил пожежної безпеки та [розділом VII](#) цих Правил.

3. Відповідно до цих Правил у кожному структурному підрозділі закладу та установи має бути розроблена інструкція щодо заходів пожежної безпеки. Інструкція розроблюється керівником структурного підрозділу, узгоджується з відповідальним за пожежну безпеку закладу та установи, затверджується

керівником і розміщується у кожному приміщенні на видному місці. Інструкція має вивчатися під час проведення протипожежних інструктажів, проходження навчання з пожежно-технічного мінімуму, під час проведення виробничого навчання.

Для об'єктів з цілодобовим перебуванням учасників навчально-виховного процесу (дошкільні заклади, гуртожитки тощо) інструкції повинні передбачати також дії у нічний час.

4. Керівники закладів та установ зобов'язані:

організувати вивчення цих Правил і забезпечити їх виконання;

здійснювати контроль за дотриманням установленого протипожежного режиму всіма учасниками навчально-виховного процесу;

вживати заходів щодо попередження пожежної небезпеки і усунення недоліків, що можуть її спричинити.

Особи, які не пройшли навчання, протипожежного інструктажу і перевірки знань з питань пожежної безпеки, до роботи не допускаються.

5. Усі заклади та установи перед початком навчального року (першої зміни для закладів та установ сезонного типу) мають бути прийняті відповідними комісіями, до складу яких входять представники органів державного нагляду у сфері пожежної безпеки.

6. З метою проведення заходів із запобігання виникненню пожеж та організації їх гасіння керівники закладів та установ (крім дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів) створюють добровільну пожежну охорону відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 року [№ 564](#) "Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони".

7. У загальноосвітніх навчальних закладах (крім закладів для дітей з вадами розумового і фізичного розвитку) можуть створюватися дружини юних рятувальників-пожежних.

8. У закладах та установах з цілодобовим перебуванням учнів/вихованців необхідно встановити чергування обслуговувального персоналу в нічний час без права сну протягом зміни. Приміщення для розміщення чергових має бути забезпечене телефонним зв'язком.

Черговий повинен бути забезпечений фільтрувальними пристроями для саморятунку під час пожежі з розрахунку на максимальну кількість дітей та окремо для обслуговувального персоналу, комплектом ключів від дверей евакуаційних виходів та воріт, автомобільних в'їздів на територію закладу та установи.

У таких закладах та установах черговий зобов'язаний, заступаючи на чергування у вихідні та святкові дні, а також у вечірні і нічні години:

перевірити наявність і стан систем протипожежного захисту (далі - СПЗ);

пересвідчитися, що всі шляхи евакуації (коридори, сходові клітки, тамбури, фойє, холи, вестибюлі) не захаращено, а двері евакуаційних виходів за необхідності можуть бути без перешкод відчинені;

у разі виявлення порушення протипожежного режиму і несправностей, внаслідок яких можливе виникнення пожежі, вжити заходів щодо їх усунення, а в разі потреби повідомити керівника або особу, що його заміщує;

мати списки (журнали обліку) учнів, вихованців та працівників, які залишаються на ніч у закладі та установі, знати місця їх розміщення; постійно мати ручний електричний ліхтар.

9. У будівлях і спорудах, які мають два і більше поверхів, у разі одночасного перебування на поверсі понад 25 осіб мають бути розроблені і розміщені на видних місцях плани (схеми) евакуації на випадок пожежі.

10. Для працівників охорони (сторожі, вахтери тощо) необхідно розробити інструкцію, що визначає їхні обов'язки щодо контролю за дотриманням протипожежного режиму, огляду території і приміщень, порядок дій у разі виявлення пожежі, спрацювання СПЗ, а також визначає, кого з посадових осіб мають викликати в нічний час у випадку виникнення пожежі.

III. Вимоги пожежної безпеки до утримання території, будівель, приміщень та споруд, евакуаційних шляхів і виходів

1. Території закладів та установ слід постійно утримувати в чистоті. Відходи палих матеріалів, опале листя і суху траву необхідно регулярно прибирати і вивозити з території у спеціально відведені місця.

2. Дороги, проїзди та проходи до будівель, споруд, пожежних вододжерел, а також підступи до пожежного інвентарю, обладнання та засобів пожежогасіння мають бути завжди вільними, утримуватися справними, взимку очищатися від снігу.

3. Протипожежні відстані між будівлями, спорудами, відкритими майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування забороняється захаращувати, використовувати для складування матеріалів, устаткування, стоянки автотранспорту, встановлення тимчасових будівель і споруд.

4. Розводити багаття, спалювати сміття, користуватися відкритим вогнем на відстані не менше 30 м від будівель та споруд, викидати незагашене вугілля забороняється. В окремих випадках для приготування їжі на відкритому вогні дозволяється зменшувати відстань до 5 м за наявності спеціально обладнаного вогнища та огороження місця застосування відкритого вогню негорючими конструкціями на максимальну висоту можливого полум'я.

У всіх випадках забороняється залишати без догляду джерела відкритого вогню.

5. Забороняється тютюнопаління у приміщеннях закладів та установ.

6. Усі будівлі, приміщення та споруди закладів та установ повинні постійно утримуватися в чистоті.

7. Для всіх будівель та приміщень виробничого, складського призначення і лабораторій закладів та установ повинна бути визначена категорія щодо вибухопожежної та пожежної небезпеки, написи про такі відомості повинні розміщуватися на вхідних дверях ззовні та усередині приміщення.

8. У кожному приміщенні закладу та установи повинна бути розміщена табличка, на якій указано прізвище відповідального за пожежну безпеку, номер телефону найближчого пожежно-рятувального підрозділу, а також інструкція з пожежної безпеки.

9. Вимоги пожежної безпеки для будинків, приміщень, споруд, евакуаційних шляхів і виходів визначено у [пункті 2](#) розділу III Правил пожежної безпеки.

10. Під час перебування учасників навчально-виховного процесу в будівлях дозволяється двері евакуаційних виходів замикаати лише зсередини за допомогою запорів (засувів, крЮчків тощо), які легко (без ключів) відмикаються.

11. У приміщеннях, де перебувають діти, покриття повинно кріпитися до підлоги (крім дошкільних навчальних закладів) та мати помірну димоутворювальну здатність.

12. Будівлі закладів та установ повинні бути обладнані засобами оповіщення людей про пожежу. Для оповіщення можуть бути використані:

внутрішня телефонна та радіотрансляційна мережі;

спеціально змонтовані мережі мовлення;

дзвінки та інші звукові сигнали.

13. Розміщення акумуляторних у будівлях, де перебувають діти, а також у підвальних і цокольних приміщеннях не дозволяється.

14. У будівлях закладів та установ не дозволяється:

розміщувати людей у мансардних приміщеннях, а також на поверхах (будівлях), не забезпечених двома евакуаційними виходами;

здійснювати перепланування приміщень без урахування будівельних норм і правил;

установлювати ґрати та інші незнімні сонцезахисні, декоративні та архітектурні пристрої на вікнах приміщень, де перебувають учасники навчально-виховного процесу, сходових клітках, у коридорах, холах та вестибюлях. У разі необхідності встановлення на вікнах приміщень ґрат (кабінет інформатики, інші приміщення з обладнанням, що має матеріальну цінність), вони повинні розкриватися, розсуватися або зніматися, під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчиненими;

знімати дверні полотна в отворах, що з'єднують коридори зі сходовими клітками, та двері евакуаційних виходів;

застосовувати з метою опалення нестандартні (саморобні) нагрівальні пристрої;

використовувати електроплитки, кип'ятильники, електрочайники, газові плити тощо для приготування їжі, за винятком спеціально обладнаних приміщень;

захаращувати шляхи евакуації;

установлювати дзеркала та влаштовувати фальшиві двері на шляхах евакуації;

влаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, розсувні, підйомні двері та інші пристрої, що перешкоджають евакуації людей;

здійснювати вогневі, електрогазозварювальні та інші види пожежонебезпечних робіт у будівлях у разі наявності в їх приміщеннях людей;
застосовувати для освітлення свічки, газові лампи і ліхтарі;
здійснювати відігрівання труб системи опалення, водопостачання, каналізації тощо із застосуванням відкритого вогню (з цією метою використовують гарячу воду, пару чи нагрітий пісок);
зберігати на робочих місцях, у шафах та залишати в кишенях спецодягу використані обтиральні матеріали;
залишати без нагляду ввімкнені в мережу електроприлади.

15. Вогневі та зварювальні роботи можуть виконуватися тільки з письмового дозволу керівника закладу та установи з оформленням наряду-допуску. Ці роботи мають проводитися згідно з вимогами правил пожежної безпеки під час проведення зварювальних та інших вогневих робіт і [розділу VII](#) Правил пожежної безпеки.

16. Користуватися прасками в закладах та установах дозволяється лише в спеціально відведених приміщеннях під наглядом працівника закладу та установи.

17. Усі будівлі і приміщення закладів та установ мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння.

18. Після закінчення занять у групах, класах, кабінетах, лабораторіях, аудиторіях, майстернях, інших приміщеннях вихователі, учителі, викладачі, лаборанти, майстри виробничого навчання та інші працівники закладу або установи повинні оглянути приміщення, усунути виявлені недоліки і зачинити приміщення, знеструмивши електромережу.

IV. Загальні вимоги пожежної безпеки до інженерного обладнання

1. Системи опалення, вентиляції та установки кондиціонування повітря повинні відповідати вимогам ДБН В.2.5-67:2013 “Опалення, вентиляція та кондиціонування” (далі - ДБН В.2.5-67:2013).

2. Перед початком опалювального сезону теплові мережі, котли, калориферні установки, печі та інші прилади опалювання, котельні закладів та установ повинні бути ретельно перевірені та відремонтовані. Результати перевірок фіксуються у спеціальному журналі із зазначенням дати, прізвища особи, яка здійснювала перевірку, та її підпису. Несправні опалювальні прилади до експлуатації не допускаються.

3. Опалювальні установки закладів та установ повинні відповідати протипожежним вимогам будівельних норм, державних стандартів і правил інших нормативно-правових актів.

4. Повітронагрівальні і опалювальні прилади закладів та установ повинні розміщуватися так, щоб до них був забезпечений вільний доступ для огляду й очищення.

Очищення димоходів та печей від сажі потрібно проводити перед початком, а також протягом усього опалювального сезону, а саме:

опалювальних печей періодичної дії на твердому та рідкому паливі - не рідше одного разу на три місяці;

печей та осередків вогню безперервної дії - не рідше одного разу на два місяці;

кухонних плит та кип'ятильників - один раз на місяць.

Результати очищення димоходів та печей мають фіксуватися у відповідному журналі.

5. Печі та інші опалювальні прилади закладів та установ повинні мати протипожежні розділки (відступки) від горючих конструкцій, що відповідають вимогам ДБН В.2.5-67:2013.

6. Топлення печей та котлів у закладах та установах повинно проводитися особами, які пройшли протипожежний інструктаж. Режим, час та тривалість топлення печей встановлюються розпорядженням керівника з урахуванням місцевих умов.

7. Топлення печей в будівлях з цілодобовим перебуванням людей (у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах, гуртожитках) має закінчуватися за дві години до сну, а в дошкільному навчальному закладі з денним перебуванням дітей - не пізніше ніж за годину до приходу дітей.

8. Улаштування тимчасових печей у приміщеннях закладів та установ забороняється.

Як виняток, у разі необхідності дозволяється встановлювати тимчасові металеві печі у приміщеннях гуртожитків, інших допоміжних приміщеннях, на будівельних майданчиках за умови виконання інструкцій підприємств-виробників цих приладів та вимог [підпункту 2.12](#) пункту 2 розділу IV Правил пожежної безпеки.

Під час експлуатації пічного опалення не допускається:

залишати печі, які топляться, без догляду або доручати нагляд за ними малолітнім дітям;

користуватися печами, що мають тріщини;

розміщувати паливо та інші горючі матеріали безпосередньо перед топковим отвором;

зберігати незагашені вуглини та попіл у металевому посуді, встановленому на дерев'яній або горючій підставці;

сушити (складати) на печах одяг, дрова, інші горючі предмети та матеріали;

застосовувати для розпалення печей легкозаймисті речовини (далі - ЛЗР) та горючі речовини (далі - ГР), топити вугіллям, коксом і газом печі, не пристосовані для цього;

використовувати для топлення дрова, довжина яких перевищує розміри топливника, здійснювати топлення печей з відкритими дверцятами топливника;

використовувати вентиляційні та газові канали як димоходи;

здійснювати топлення печей під час проведення у приміщеннях масових заходів.

10. У приміщенні котелень закладів та установ не дозволяється:

виконувати роботи, які не пов'язані з експлуатацією котельних установок;
допускати до роботи осіб, які не пройшли навчання з пожежно-технічного мінімуму та не отримали відповідних кваліфікаційних посвідчень;

залишати без нагляду працюючі котли і нагрівники;

експлуатувати установки у разі підтікання рідкого палива або витікання газу із системи паливоподачі;

працювати з несправними або відключеними приладами контролю і регулювання, а також за їхньої відсутності;

розпалювати котельні установки без попереднього їх продування повітрям;

подавати паливо при згаслих форсунках або газових пальниках;

сушити спецодяг, взуття, інші матеріали на котлах та паропроводах.

11. У виробничих, складських та допоміжних приміщеннях закладів та установ опалювальні прилади слід обгороджувати екранами з негорючих матеріалів, які встановлюються на відстані не менше 0,1 м від приладів опалення.

12. У літній період під час сильного вітру здійснювати топлення печей і котельних установок у закладах та установах, які працюють на твердому паливі, не дозволяється.

13. Експлуатація вентиляційних систем здійснюється відповідно до [пункту 2](#) розділу IV Правил пожежної безпеки.

14. Експлуатаційний та протипожежний режим роботи установок (систем) вентиляції повинен визначатися відповідними інструкціями. У цих інструкціях мають бути передбачені заходи пожежної безпеки, строки очищення повітроводів, фільтрів вогнезатримувальних клапанів та іншого обладнання, а також визначений порядок дії обслуговувального персоналу на випадок виникнення пожежі або аварії.

15. У приміщеннях з пожежо- і вибухонебезпечними виробництвами при несправних або відключених гідрофільтрах, сухих фільтрах, пиловідсмоктувальних, пиловловлювальних та інших пристроях систем вентиляції робота навчально-технологічного обладнання не допускається.

16. Експлуатація холодильного обладнання та побутових кондиціонерів здійснюється згідно з [пунктом 2](#) розділу IV Правил пожежної безпеки та вимог інструкції виробника.

17. Експлуатація систем централізованого водовідведення (каналізація) закладів та установ повинна здійснюватися відповідно до вимог [пункту 3](#) розділу IV Правил пожежної безпеки.

18. Розміщення газових опалювальних котлів, іншого газового обладнання, забезпечення безпеки їх експлуатації здійснюється відповідно до [Правил безпеки систем газопостачання](#), затверджених наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 15 травня 2015 року № 285, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 08 червня 2015 року за № 674/27119, та [пункту 4](#) розділу IV Правил пожежної безпеки.

V. Електроустановки

1. Електричні мережі та електрообладнання, що використовуються у закладах та установах, та їх експлуатація повинні відповідати вимогам Правил улаштування електроустановок (далі - ПУЕ) та [Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів](#), затверджених наказом Міністерства палива та енергетики України від 25 липня 2006 року № 258, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2006 року за № 1143/13017 (зі змінами) (далі - ПТЕ), [Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів](#), затверджених наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 09 січня 1998 року № 4, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 10 лютого 1998 року за № 93/2533.

2. Керівники закладів та установ зобов'язані забезпечити своєчасне обслуговування та технічну експлуатацію електрообладнання і електромереж, проведення профілактичних оглядів, планово-попереджувальних ремонтів відповідно до вимог документів, зазначених у [пункті 1](#) розділу V цих Правил, та своєчасно усувати виявлені недоліки.

3. Усі роботи в закладах та установах повинні проводитися на справному електрообладнанні (ізоляція електропроводки, пускачі, штепселі, розетки, вимикачі та інша апаратура, заземлення, занулення тощо).

4. Улаштування та експлуатація тимчасових електромереж у навчальних закладах та установах забороняються. Винятком можуть бути тимчасові електромережі, які живлять ілюмінаційні установки, а також електропроводки в місцях проведення будівельних, тимчасових ремонтно-монтажних і аварійних робіт.

5. Експлуатація електроустановок та освітлювальної електромережі закладів та установ має відповідати вимогам пункту 1 розділу IV Правил пожежної безпеки.

6. Під час експлуатації електроустановок у закладах та установах не дозволяється використовувати електроапаратуру та електроприлади в умовах, що не передбачені заводом-виготовлювачем.

7. У всіх приміщеннях (незалежно від їх призначення), які після закінчення робіт замикаються і не контролюються черговим персоналом, з усіх електроустановок та електроприладів, а також з мереж їх живлення повинна бути відключена напруга (за винятком чергового освітлення, протипожежних та охоронних установок, а також установок, що за вимогами технології працюють цілодобово).

8. Не дозволяється застосування електронагрівальних приладів у пожежонебезпечних зонах складських приміщень, у будівлях архівів, музеїв, бібліотек, гардеробних тощо.

9. Заміри опору ізоляції освітлювальної та силової електромереж проводяться відповідно до [пункту 1](#) розділу IV Правил пожежної безпеки.

10. Захист будівель, споруд та зовнішніх установок від прямого попадання блискавки і вторинних її проявів має виконуватися згідно з вимогами ДСТУ Б

В.2.5-38:2008 “Інженерне обладнання будинків і споруд. Улаштування блискавкозахисту будівель і споруд” (ІЕС 62305:2006, NEQ).

11. Дошкільні навчальні заклади та заклади з цілодобовим перебуванням учнів, студентів мають бути забезпечені автономними електричними ліхтарями на випадок відключення електроживлення. Кількість ліхтарів визначається керівником закладу та установи, але не менше одного ліхтаря на працівника, який чергує у вечірній або нічний час.

12. У разі неможливості відповідними фахівцями проводити технічне обслуговування електроустановок закладу або установи керівник укладає договір на планове технічне обслуговування з відповідною спеціалізованою організацією.

VI. Вимоги до утримання технічних засобів протипожежного захисту

1. Кожний заклад та установа мають бути забезпечені зовнішнім і внутрішнім протипожежним водопостачанням згідно з вимогами будівельних норм (ДБН В.2.5-74:2013 “Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування” та ДБН В.2.5-64:2012 “Внутрішній водопровід та каналізація. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво”).

Утримання джерел зовнішнього протипожежного водопостачання, які перебувають на балансі закладів та установ, та здійснення перевірок їхнього технічного стану здійснюються відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 15 червня 2015 року [№ 696](#) “Про затвердження Інструкції про порядок утримання, обліку та перевірки технічного стану джерел зовнішнього протипожежного водопостачання”, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 липня 2015 року за № 780/27225.

2. Керівники закладів та установ зобов’язані забезпечити технічне обслуговування, справний стан і постійну готовність до використання систем протипожежного водопостачання, які перебувають на їх балансі, відповідно до [пункту 2](#) розділу V Правил пожежної безпеки.

3. Мережа внутрішнього протипожежного водопроводу повинна відповідати вимогам ДБН В.2.5-64:2012 “Внутрішній водопровід та каналізація” та [підпункту 2.2](#) пункту 2 розділу V Правил пожежної безпеки.

4. Внутрішні пожежні кран-комплекти періодично, але не рідше одного разу на шість місяців, мають піддаватися технічному обслуговуванню і перевірятися на працездатність шляхом пуску води, результати перевірок реєструються у спеціальному журналі технічного обслуговування.

5. Кожний пожежний кран-комплект має бути укомплектований пожежним рукавом однакового з ним діаметра та стволом, кнопкою дистанційного запуску пожежних насосів (за їх наявності), а також важелем для полегшення відкривання вентиля. Пожежні кран-комплекти повинні розміщуватись у вбудованих або навісних шафах, які мають отвори для провітрювання і пристосовані для опломбування та візуального огляду їх без розкривання.

На дверцятах шафи пожежного крана мають бути зазначені:

літерний індекс “ПК”;

порядковий номер пожежного крана і номер телефону найближчого пожежно-рятувального підрозділу.

6. Приміщення закладів та установ обладнуються СПЗ відповідно до ДБН В.2.5-56:2014 “Системи протипожежного захисту” та [пункту 1](#) розділу V Правил пожежної безпеки.

7. У період виконання робіт з технічного обслуговування або ремонту, проведення яких пов’язано з відключенням СПЗ, керівник закладу та установи зобов’язаний забезпечити пожежну безпеку приміщень, які захищені установками, і повідомити про це пожежно-рятувальні підрозділи.

8. Усі будівлі закладів та установ мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння: вогнегасниками, ящиками з піском, бочками з водою, покривалами з негорючого теплоізоляційного матеріалу, пожежними відрами, совковими лопатами, іншим пожежним інструментом.

Заклади та установи мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння згідно з [Типовими нормами належності вогнегасників](#), затвердженими наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 02 квітня 2004 року № 151, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 29 квітня 2004 року за № 554/9153 (далі - Типові норми належності вогнегасників).

Вибір типу та визначення необхідної кількості первинних засобів пожежогасіння для закладів та установ здійснюються відповідно до [Типових норм належності вогнегасників](#).

Необхідна кількість первинних засобів пожежогасіння повинна визначатися відповідальним за пожежну безпеку закладу чи установи окремо для кожного поверху та приміщення. Перелік норм первинних засобів пожежогасіння для закладів та установ наведений у [додатку 2](#) до цих Правил. Під час вибору первинних засобів пожежогасіння потрібно враховувати пожежонебезпечні властивості речовин та матеріалів, їх взаємодію з вогнегасними речовинами та площу приміщень закладів та установ.

9. Розміщення та експлуатація вогнегасників повинна відповідати вимогам [Правил експлуатації вогнегасників](#), затверджених наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 02 квітня 2004 року № 152, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 квітня 2004 року за № 555/9154, і ДСТУ 4297-2004 «Технічне обслуговування вогнегасників. Загальні технічні вимоги».

Місця розміщення первинних засобів пожежогасіння мають зазначатися у планах евакуації. Зовнішнє оформлення і вказівні знаки для визначення місць первинних засобів пожежогасіння мають відповідати вимогам ДСТУ ISO 6309:2007 “Протипожежний захист. Знаки безпеки. Форма та колір” (ISO 6309:1987, IDT) та ГОСТ 12.4.026-76 “ССБТ. Цвета сигнальные и знаки безопасности”. Знаки мають бути розміщені на видних місцях на висоті 2 - 2,5 м від рівня підлоги як усередині, так і поза приміщенням (за потреби).

10. Розміщення вогнегасників, пожежних щитів (стендів), інших первинних засобів пожежогасіння здійснюється згідно з [пунктом 3](#) розділу V Правил пожежної безпеки.

Стенди або пожежні щити слід установлювати в приміщеннях на видних та легкодоступних місцях якомога ближче до виходу із приміщення.

11. Вогнегасники повинні встановлюватися у легкодоступних та видних місцях, а також у пожежонебезпечних місцях, де найбільш вірогідна поява осередків пожежі. При цьому необхідно забезпечити їх захист від потрапляння прямих сонячних променів та дії опалювальних і нагрівальних приладів.

12. Вогнегасники, які розміщуються поза приміщенням або в неопалювальних приміщеннях і не призначені для експлуатації при мінусовій температурі, слід знімати на період холодів. У цьому разі на пожежних щитах і стендах має бути інформація про місце розміщення найближчого вогнегасника.

13. На період перезарядки і технічного обслуговування вогнегасників, пов'язаного з їхнім ремонтом, на заміну мають бути встановлені вогнегасники з резервного фонду.

14. Під час експлуатації та технічного обслуговування вогнегасників слід керуватися вимогами, викладеними в паспортах заводів-виготовлювачів, та [Правилами експлуатації вогнегасників](#), затвердженими наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 02 квітня 2004 року № 152, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 29 квітня 2004 року № 555/9154.

15. Контроль за зберіганням, вмістом і постійною готовністю до дії первинних засобів пожежогасіння здійснюється особами, призначеними наказом керівника закладу та установи.

16. Учасники навчально-виховного процесу (крім вихованців дошкільних навчальних закладів та учнів початкових шкіл) повинні знати місця, де розміщені первинні засоби пожежогасіння, і вміти користуватися ними у разі виникнення пожежі чи загоряння.

17. Використання первинних засобів пожежогасіння для господарських та інших потреб, не пов'язаних з гасінням пожеж, не дозволяється.

VII. Порядок дій у разі виникнення пожежі

1. У разі виникнення пожежі дії працівників закладів та установ мають бути спрямовані на створення безпеки людей, в першу чергу дітей, їх евакуацію та рятування.

2. У випадку виникнення пожежі в закладах та установах з цілодобовим перебуванням дітей необхідно керуватися [Порядком спільних дій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій та пожеж в організаціях, установах і закладах з цілодобовим перебуванням людей](#), затвердженим наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31 липня 2012 року № 1061/468/587/865,

zareєстрованим у Міністерстві юстиції України 20 серпня 2012 року за № 1396/21708 (далі - Порядок спільних дій).

3. Працівник закладу та установи, який виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, різке підвищення температури в приміщенні тощо), зобов'язаний:

негайно повідомити про це за телефоном до найближчого пожежно-рятувального підрозділу (при цьому слід чітко назвати місцезнаходження об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище);

здійяти систему оповіщення людей про пожежу; розпочати самому і залучити інших осіб до евакуації людей з будівлі до безпечного місця згідно з планом евакуації;

сповістити про пожежу керівника закладу та установи або особу, що його заміщує;

організувати зустріч пожежно-рятувальних підрозділів, вжити заходів щодо гасіння пожежі наявними в закладі та установі засобами пожежогасіння.

4. Керівник закладу та установи або особа, яка його заміщує, що прибув на місце пожежі, зобов'язаний:

перевірити, чи повідомлено пожежно-рятувальний підрозділ про виникнення пожежі;

здійснювати керівництво евакуацією людей та гасінням пожежі до прибуття пожежно-рятувальних підрозділів. У разі загрози для життя людей негайно організувати їх рятування, використовуючи для цього всі наявні сили і засоби;

організувати перевірку наявності всіх учасників навчально-виховного процесу, евакуйованих з будівлі, за списками і журналами обліку навчальних занять;

виділити для зустрічі пожежно-рятувальних підрозділів особу, яка добре знає розміщення під'їздних шляхів та вододжерел;

перевірити включення в роботу СПЗ;

вилучити з небезпечної зони всіх працівників та інших осіб, не зайнятих евакуацією людей та ліквідацією пожежі;

у разі потреби викликати до місця пожежі медичну та інші служби;

припинити всі роботи, не пов'язані з заходами щодо ліквідації пожежі;

організувати відключення мереж електро- і газопостачання, систем вентиляції та кондиціонування повітря і здійснення інших заходів, що сприяють запобіганню поширенню пожежі;

організувати евакуацію матеріальних цінностей із небезпечної зони, визначити місця їх складування і забезпечити в разі потреби їх охорону;

інформувати керівника пожежно-рятувального підрозділу про наявність людей у будівлі.

5. Під час проведення евакуації та гасіння пожежі необхідно:

з урахуванням обстановки, що склалася, визначити найбезпечніші евакуаційні шляхи і виходи до безпечної зони у найкоротший строк;

ліквідувати умови, які сприяють виникненню паніки. З цією метою працівникам закладів та установ не можна залишати дітей без нагляду з моменту виявлення пожежі та до її ліквідації;

евакуацію людей слід починати з приміщення, у якому виникла пожежа, і суміжних з ним приміщень, яким загрожує небезпека поширення вогню і продуктів горіння. Дітей молодшого віку і хворих слід евакуювати в першу чергу;

у зимовий час на розсуд осіб, які здійснюють евакуацію, діти старших вікових груп можуть заздалегідь одягтися або взяти теплий одяг із собою, а дітей молодшого віку слід виводити або виносити, загорнувши в ковдри або інші теплі речі;

ретельно перевірити всі приміщення, щоб унеможливити перебування у небезпечній зоні дітей;

виставляти пости безпеки на входах у будівлі, щоб унеможливити повернення дітей і працівників до будівлі, де виникла пожежа;

у разі гасіння слід намагатися у першу чергу забезпечити сприятливі умови для безпечної евакуації людей;

з метою запобігання поширенню вогню, диму утримуватися від відчинення вікон і дверей, а також від розбивання скла.

Залишаючи приміщення або будівлі, що постраждали від пожежі, потрібно зачинити за собою всі двері і вікна.

VIII. Вимоги пожежної безпеки до приміщень різного призначення, що належать до системи освіти України

1. Вимоги пожежної безпеки до навчальних та навчально-виробничих приміщень (класи, кабінети, аудиторії, лабораторії, навчально-виробничі майстерні тощо):

1) у будівлях дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів групи та класи дітей молодшого віку слід розміщувати на нижніх поверхах;

2) у навчальних та навчально-виробничих приміщеннях слід розміщувати лише потрібні для забезпечення навчального процесу прилади, моделі, приладдя, посібники, транспаранти тощо (навчально-наочні засоби), які необхідно зберігати у шафах, на стелажах або стаціонарно встановлених стояках;

3) у навчальних та навчально-виробничих приміщеннях зберігаються тільки ті навчально-наочні посібники та навчальне обладнання, проводяться тільки ті досліди та роботи, які передбачені переліками та навчальними програмами;

4) після закінчення занять усі пожежо-, вибухонебезпечні речовини та матеріали повинні бути вилучені з класів, кабінетів, майстерень у спеціально виділені та обладнані приміщення;

5) усі учасники навчально-виховного процесу зобов'язані знати пожежонебезпечні властивості застосовуваних хімічних реактивів і речовин, засоби їх гасіння та дотримуватися заходів безпеки під час роботи з ними;

б) у навчальних і наукових лабораторіях, навчально-виробничих майстернях, де застосовуються ЛЗР та ГР, газу, необхідно дотримуватися вимог [Правил безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах \(лабораторіях\) фізики та хімії загальноосвітніх навчальних закладів](#), затверджених наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 16 липня 2012 року № 992, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 03 серпня 2012 року за № 1332/21644, та [Правил охорони праці під час роботи в хімічних лабораторіях](#), затверджених наказом Міністерства надзвичайних ситуацій від 11 вересня 2012 року № 1192, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 25 вересня 2012 року за № 1648/21960;

7) усі роботи, пов'язані із застосуванням ЛЗР та ГР, а також з виділенням токсичних або пожежо-, вибухонебезпечних газів і парів, слід виконувати відповідно до [підпункту 1.7](#) пункту 1 розділу VI Правил пожежної безпеки;

8) у приміщеннях лабораторій та навчально-виробничих майстерень не дозволяється:

залишати без нагляду робоче місце, запалені пальники та інші нагрівальні прилади;

зберігати будь-які речовини, пожежонебезпечні властивості яких не досліджені;

вилити відпрацьовані легкозаймисті та горючі рідини в каналізацію;

застосовувати відкритий вогонь, проводити зварювальні роботи відповідно до навчальних планів і програм дозволяється у спеціалізованих майстернях з дотриманням вимог пожежної безпеки відповідно до [пункту 1](#) розділу VII Правил пожежної безпеки;

9) обтиральний матеріал для робіт у навчально-виробничих майстернях навчальних закладів слід зберігати в спеціальних металевих ящиках. Використаний обтиральний матеріал, стружки слід прибирати після занять наприкінці кожного дня.

2. Вимоги пожежної безпеки до адміністративних приміщень:

1) забезпечення пожежної безпеки в адміністративних приміщеннях здійснюється відповідно до [розділу III](#) цих Правил;

2) усі двері евакуаційних та інших виходів повинні завжди утримуватися у справному стані, відчинятися у напрямку виходу людей із приміщення (будівлі);

3) користуватися електронагрівачами в адміністративних приміщеннях не дозволяється;

4) кошики та ящики для паперу слід регулярно спорожнювати, а сміття виносити за межі будівлі в спеціально відведені місця.

3. Вимоги пожежної безпеки до обчислювальних центрів, комп'ютерних класів:

1) забезпечення пожежної безпеки для обчислювальних центрів, комп'ютерних класів здійснюється відповідно до вимог [Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин](#), затверджених наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого

нагляду від 26 березня 2010 року № 65, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 19 квітня 2010 року за № 293/17588 (НПАОП 0.00-1.28-10);

2) усі приміщення обчислювальних центрів, комп'ютерних класів мають бути обладнані СПЗ;

3) електроживлення електронно-обчислювальних машин повинно мати автоматичне блокування відключення електроенергії на випадок зупинки системи охолодження та кондиціонування;

4) система вентиляції обчислювальних центрів, комп'ютерних класів повинна бути обладнана блокувальним пристроєм, який забезпечує її відключення на випадок пожежі.

4. Вимоги пожежної безпеки до конференц-залів, лекторіїв, актових залів та інших приміщень для проведення культурно-масових заходів:

1) відповідальними за забезпечення пожежної безпеки під час проведення культурно-масових заходів (вечорів, спектаклів, концертів, кіносеансів, новорічних ялинок тощо) є керівники закладів та установ;

2) приміщення, в яких проводяться масові заходи, повинні мати не менше двох евакуаційних виходів, які необхідно постійно утримувати в справному стані;

3) перед початком культурно-масових заходів керівник установи та закладу наказом призначає відповідальних осіб за пожежну безпеку, які повинні ретельно перевірити всі приміщення, евакуаційні шляхи і виходи на відповідність їх вимогам пожежної безпеки, а також переконатися у наявності і справному стані СПЗ. Усі виявлені недоліки мають бути усунені до початку культурно-масового заходу;

4) під час проведення культурно-масового заходу з дітьми мають бути черговий викладач, класні керівники або вихователі. Ці посадові особи повинні бути проінструктовані про заходи пожежної безпеки і порядок евакуації дітей у разі виникнення пожежі та зобов'язані забезпечити дотримання вимог пожежної безпеки під час проведення культурно-масового заходу;

5) організація та умови проведення культурно-масових заходів мають відповідати вимогам [пункту 2](#) розділу VI Правил пожежної безпеки;

6) розміщення крісел у залах для глядачів здійснюється відповідно до вимог ДБН В.2.2-16-2005 “Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади”. За місткості залів не більше 200 місць допускається передбачати встановлення крісел, стільців і лав чи їх ланок без кріплення до підлоги, за умови з'єднання їх у рядах між собою;

7) у приміщеннях для культурно-масових заходів килими та килимові покриття повинні кріпитися до підлоги і бути помірно небезпечними щодо токсичності продуктів горіння, мати помірну димоутворювальну здатність;

8) проведення занять, репетицій, спектаклів і концертів, а також демонстрація кінофільмів у культурно-видовищних приміщеннях закладів або установ дозволяється за умови виконання вимог [пункту 2](#) розділу VI Правил пожежної безпеки;

9) під час проведення новорічних вечорів ялинка має встановлюватися на стійкій основі з таким розрахунком, щоб не утруднювався вихід з приміщення; за відсутності в закладі та установі електричного освітлення або його відключення новорічні вистави та інші культурно-масові заходи слід проводити у денний час;

10) дозволяється застосовувати гірлянди та інші прикраси промислового виробництва для ялинки за наявності паспорта або сертифіката відповідності на них;

11) підключення гірлянд до мережі необхідно виконувати тільки за допомогою штепсельних з'єднань;

у разі виявлення несправності в ілюмінації її слід негайно вимкнути і не вмикати до усунення несправностей;

12) під час оформлення ялинки не дозволяється застосовувати для ілюмінації ялинки свічки.

5. Вимоги пожежної безпеки до гуртожитків, готелів та будинків підвищеної поверховості:

1) відповідальними за протипожежний стан гуртожитків, готелів та будинків підвищеної поверховості, які знаходяться на балансі закладів та установ (далі - житлові будівлі) є особи, які визначені наказом керівника навчального закладу та установи;

2) громадяни, які селяться в житлові будівлі, повинні бути ознайомлені з правилами пожежної безпеки;

3) у всіх кімнатах житлових будівель слід розмістити на видних місцях: схематичний план евакуації з кожного поверху із зазначенням номера кімнати, найкоротшого шляху евакуації та пам'ятку щодо дій на випадок виникнення пожежі для мешканців;

пам'ятку щодо дотримання вимог правил пожежної безпеки для тих, хто проживає в кімнаті;

4) у житлових будівлях, де проживають іноземні студенти, пам'ятки щодо правил пожежної безпеки і поведінки людей на випадок виникнення пожежі повинні бути виконані українською та англійською мовами;

5) житлові будівлі з кількістю місць для проживання 50 і більше повинні бути обладнані гучномовними пристроями оповіщення людей про виникнення пожежі і порядок їх евакуації. З цією метою можна використати наявні радіотрансляційні мережі, диспетчерський зв'язок, електричні дзвоники тощо;

6) черговий персонал готелів, гуртожитків з кількістю місць для проживання 50 осіб і більше, а також їх мешканці повинні бути забезпечені індивідуальними засобами захисту органів дихання для організації евакуації в разі виникнення пожежі.

6. Вимоги пожежної безпеки до бібліотек, архівів, музеїв, виставок:

1) приміщення бібліотек, архівів, сховищ, музеїв, виставок тощо (далі - сховища) належать до об'єктів підвищеної пожежонебезпеки. У зв'язку з цим усі працівники повинні бути ознайомлені з правилами пожежної безпеки;

2) забезпечення пожежної безпеки в приміщеннях бібліотек здійснюється відповідно до [пункту 2](#) розділу IV Правил охорони праці для працівників бібліотек, затверджених наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 12 грудня 2012 року № 1398, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 03 січня 2013 року за № 41/22573;

3) сховища слід обладнувати СПЗ, за відсутності у приміщеннях сховищ вікон дозволяється обладнання цих приміщень системою димовидалення;

4) влаштування безшумної підлоги та звукоізоляції із застосуванням синтетичних матеріалів допускається тільки за умови використання нетоксичних матеріалів на негорючій основі та узгодження їх застосування з органами державного нагляду у сфері пожежної безпеки;

5) усі легкозаймисті експонати слід розміщувати у вітринах із непошкодженим склом;

6) стелажі у сховищах повинні виготовлятися із негорючих матеріалів;

стелажі, вітрини та стенди, які виконані із горючих матеріалів, повинні оброблятися вогнезахисною речовиною, якщо це допускається за умови зберігання експонатів;

7) у будівлях сховищ не дозволяється:

тютюнопаління, а також застосування відкритого вогню (факелів, свічок, сірників тощо);

зберігання та використання мікрофільмів на горючій плівці, усі мікрофільми необхідно зберігати в коробках із негорючих матеріалів у металевих шафах;

захарачення проходів між стелажими, зберігання книг поблизу опалювальних приладів;

8) територія сховищ у нічний час повинна бути освітлена;

9) здавати в оренду приміщення сховищ іншим організаціям без дозволу органів державного нагляду у сфері пожежної безпеки не дозволяється;

10) кожне приміщення сховищ повинно мати план евакуації на випадок виникнення пожежі та інструкцію про порядок дій під час пожежі, а у музеях, галереях, виставкових залах на додаток до плану евакуації людей повинен бути опрацьований план евакуації експонатів та інших цінностей на випадок пожежі.

7. Вимоги пожежної безпеки до матеріальних складів та баз загального призначення:

1) у кожному складському приміщенні повинні зберігатися однорідні типи продукції залежно від їх характеру і призначення;

2) на зовнішньому боці входних дверей до складу повинна бути вивішена табличка, на якій вказано прізвище особи, відповідальної за протипожежний стан, категорія приміщення;

3) у приміщенні складу повинна бути інструкція, яка визначає основні вимоги правил пожежної безпеки та дії обслуговувального персоналу складу на випадок пожежі;

4) на матеріальних складах і базах загального призначення необхідно дотримуватися вимог [підпункту 9.1](#) пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки.

8. Вимоги пожежної безпеки до складів та складських приміщень:

1) усі заклади та установи, у яких проводяться роботи з використанням ЛЗР та ГР, горючих газів та хімічних речовин, повинні мати спеціально обладнані склади;

2) на складах ЛЗР та ГР необхідно дотримуватися вимог пожежної безпеки згідно з [підпунктом 9.2](#) пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки;

3) для розливання ЛЗР та ГР повинен бути передбачений ізольований майданчик (приміщення), обладнаний відповідними пристосуваннями для виконання цих робіт;

4) відпускати споживачам ЛЗР та ГР дозволяється лише за допомогою сифона або насоса в спеціальну тару з кришками (пробками), які щільно закриваються. Відпуск ЛЗР та ГР у скляні та поліетиленові посудини не дозволяється.

9. На складах, де зберігаються балони з газами, необхідно дотримуватися вимог [підпункту 9.3](#) пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки.

10. На складах хімічних речовин згідно з [підпунктом 9.4](#) пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки:

має бути розроблений план розміщення їх із зазначенням найбільш характерних властивостей (“Вогнебезпечні”, “Отруйні”, “Токсичні” тощо);

зберігання хімічних речовин здійснюється в закритих сухих приміщеннях або під навісами в тарі залежно від їх фізико-хімічних, пожежонебезпечних властивостей та кліматичних умов;

усі хімічні речовини слід зберігати відповідно до існуючих для них спеціальних правил;

посудини з рідкими хімічними речовинами дозволяється зберігати лише в плетених кошиках, дерев’яних ящиках тощо.

11. У приміщеннях для деревообробки і складах лісопиломатеріалів згідно з [підпунктом 9.5](#) пункту 9 розділу VI Правил пожежної безпеки:

технологічне обладнання та електрообладнання мають відповідати конструкторській документації, технологічні процеси деревообробки потрібно проводити відповідно до вимог нормативно-правових актів;

слід вивішувати знаки, що забороняють користуватися відкритим вогнем; технологічне обладнання, прилади опалення необхідно очищувати від пилу, стружки та інших забруднень не рідше одного разу за зміну;

для видалення відходів деревообробні верстати повинні обладнуватися місцевими відсмоктувачами. Робота верстатів у разі відключення систем вентиляції і пневмотранспорту не дозволяється.

12. Під час організації роботи щодо проведення вогневих, фарбувальних та будівельно-монтажних робіт необхідно дотримуватися вимог пожежної безпеки відповідно до [розділу VIII](#) Правил пожежної безпеки.

13. Фарбувальні роботи, миття і знежирення деталей потрібно виконувати тільки при роботі припливно-витяжної вентиляції з місцевими відсмоктувачами від фарбувальних камер, шаф, кабін і ванн.

14. Пролиті на підлогу лаки, фарби і розчинники слід негайно прибирати за допомогою стружок, піску тощо. Миття підлоги, стін та обладнання горючими речовинами не дозволяється.

15. Забезпечення пожежної безпеки в приміщеннях для зберігання колісних транспортних засобів здійснюється відповідно до вимог [Правил пожежної безпеки для підприємств і організацій автомобільного транспорту України](#), затверджених наказом Міністерства інфраструктури України від 21 січня 2015 року № 11, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 12 березня 2015 року за № 279/26724.

16. Забезпечення пожежної безпеки підприємств харчування, що належать до навчальних закладів та установ, здійснюється відповідно до [пункту 4](#) розділу VI Правил пожежної безпеки.

ІХ. Навчання з питань пожежної безпеки в навчальних закладах та установах системи освіти України

1. Навчання та перевірка знань з питань пожежної безпеки працівників навчальних закладів та установ проводяться відповідно до [Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 (далі - Порядок здійснення навчання населення), [Порядку затвердження програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, організації та контролю їх виконання](#), затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 вересня 2014 року № 935, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 жовтня 2014 року за № 1204/25981 (далі - Порядок затвердження програм навчання посадових осіб), [Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту](#), затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 вересня 2014 року № 934, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 жовтня 2014 року за № 1200/25977 (далі - Порядок організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань).

У закладах та установах із чисельністю працівників 50 і менше осіб навчання з питань пожежної безпеки може здійснюватися шляхом проведення інструктажів за програмою загальної підготовки працівників, які проводяться посадовими особами з питань цивільного захисту, призначеними в межах штатної чисельності закладу та установи.

2. Навчання з пожежної та техногенної безпеки з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами в закладах проводиться відповідно до [Порядку здійснення навчання населення](#) та законодавства України у сфері освіти.

3. Усі працівники під час прийняття на роботу повинні проходити інструктажі з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у

надзвичайних ситуаціях за місцем роботи відповідно до [Порядку здійснення навчання населення](#).

4. Інструктажі з питань пожежної безпеки проводяться у порядку, визначеному керівником закладу та установи відповідно до вимог нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту.

5. Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, на початку самостійного виконання роботи, повинні пройти спеціальне навчання відповідно до [Порядку здійснення навчання населення](#), [Порядку спільних дій](#), [Порядку затвердження програм навчання посадових осіб](#), [Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань](#).

6. Особи, які суміщують професії (роботи), навчаються або інструктуються як за основною, так і за сумісною професією.

7. Організація своєчасного і якісного проведення навчання, інструктажів та перевірки знань з питань пожежної безпеки в закладі та установі покладається на його керівника, а в структурному підрозділі (кафедра, лабораторія, дільниця, цех тощо) - на керівника відповідного підрозділу.

8. Проходження працівниками навчання, інструктажів та перевірки знань з питань пожежної безпеки визначається наказом керівника закладу та установи.

**Завідувач сектору
мобілізаційної роботи,
цивільного захисту
та безпеки життєдіяльності**

А.А. Цимбал

Додаток 1
до Правил пожежної безпеки
для навчальних закладів та установ
системи освіти України
(пункт 1 розділу II)

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН
евакуації учнів та вихованців у разі виникнення пожежі

Додаток 2
до Правил пожежної безпеки
для навчальних закладів та установ
системи освіти України
(пункт 8 розділу VI)

ПЕРЕЛІК
норм первинних засобів пожежогасіння для закладів та установ
(з урахуванням НАПБ 03.001-2004)

№ з/п	Призначення приміщення	Одиниці виміру	Вогнегасники або засоби гасіння			Примітка
			водопінні із зарядом вогнегасної речовини 9 кг або порошкові - 5 кг	вуглекислотні із зарядом вогнегасної речовини 3,5 кг	покривало з негорючого теплоізоляційного матеріалу або повсті розміром 2 х 2 м	
1	2	3	4	5	6	7
1	Класи, кабінети, аудиторії, лекційні та адміністративні приміщення, спальні приміщення, групові дошкільних навчальних закладів, гуртожитки, готелі	30 погонних метрів довжини коридора, фойє, холу, рекреації	1	1	1	Не менше двох на поверх або його частину, виділену глухими стінами і перегородками
2	Лабораторії хімії, фізики, біології, лаборантські при них, приміщення для трудового навчання (крім майстерень із обробки металів, деревини), кімнати технічного моделювання,	100 м ²	1	1	1	Не менше одного на приміщення

	живопису, юних натуралістів, кіно-, фотолабораторії, бібліотеки, архіви, кімнати для зберігання і чищення зброї, студії					
3	Кабінети інформатики та обчислювальної техніки, радіотехнічні, електромонтажні приміщення, приміщення вентиляційних систем, матеріальні склади	100 м ⁻²	1	1	1	Не менше одного пінного і одного вуглекислотного на приміщення
4	Закриті навчально-спортивні зали, обідні, актові, лекційні та читальні зали, майстерні з обробки металу, дерева, дільниці миття і знежирення	100 м ⁻²	1	1	1	Не менше двох на приміщення
5	Гаражі, відкриті стоянки автомашин, тракторів та іншої техніки (без урахування первинних засобів пожежогасіння, якими обладнано транспортні засоби)	100 м ⁻² або 5 одиниць техніки на відкритій стоянці	1	1	1	Не менше двох на приміщення або стоянку. Додатково обладнуються ящиком з піском і лопатою
6	Котельні на твердому, рідкому і газоподібному паливі	На два котли	1			Ящик з піском і лопатою

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

03.10.2016 № 1184

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 жовтня 2016 р.
за № 1398/29528

Про затвердження Положення про Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Ерудит»

Відповідно до [статті 8](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 7](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою виявлення, розвитку й підтримки обдарованих дітей та молоді, залучення їх до науково-дослідницької діяльності та підтримки зв'язків із школярами-українцями, які проживають і навчаються за кордоном, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Ерудит»](#), що додається.
2. Департаменту професійної освіти (Кучинський М.С.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П.К.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
03.10.2016 № 1184

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
26 жовтня 2016 р.
за № 1398/29528

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс** **«МАН-Юніор Ерудит»**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського відкритого інтерактивного конкурсу «МАН-Юніор Ерудит» (далі – Конкурс).

2. Конкурс проводиться щороку з метою виявлення та підтримки обдарованої молоді, залучення її до науково-дослідницької діяльності, налагодження та підтримки зв'язків зі школярами-українцями, які проживають та навчаються за кордоном.

3. Завданнями Конкурсу є:

інтеграція позашкільної освіти України в європейський освітній простір;
активізація науково-дослідницької діяльності учнівської молоді, залучення їх до гуртків і секцій наукових відділень Малої академії наук України (далі – МАНУ);

залучення до науково-дослідницької діяльності учнівської молоді, яка проживає і навчається у віддалених районах (сільська місцевість, гірські райони тощо), на тимчасово окупованій території;

залучення учнівської молоді до поглибленого вивчення фізико-математичних, технічних і природничих дисциплін, історії розвитку науки та історії людства;

розвиток дистанційної форми навчання в системі МАНУ;

стимулювання творчого самовдосконалення дітей та молоді;

створення умов для творчого спілкування обдарованих дітей та молоді.

4. Конкурс проводиться на добровільних засадах та є відкритим для учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів, учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів.

5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Конкурсу здійснює Національний центр «Мала академія наук України» (далі – НЦ «МАНУ»).

Співорганізаторами Конкурсу можуть бути вищі навчальні заклади, наукові установи, громадські об'єднання (за згодою).

6. Інформація про проведення Конкурсу розміщується на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України, на веб-сайті НЦ «МАНУ» або засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

7. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Організаційний комітет Конкурсу

1. Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет, персональний та кількісний склад якого затверджується наказом МОН.

2. До складу організаційного комітету, затвердженого наказом МОН, входять представники МОН, НЦ «МАНУ», позашкільних і вищих навчальних закладів, установ, громадських об'єднань, інших суб'єктів господарювання (за згодою).

3. Очолює організаційний комітет голова, який визначає і розподіляє повноваження членів організаційного комітету, керує роботою з організації та проведення Конкурсу.

4. Члени організаційного комітету здійснюють організаційну роботу та забезпечують дотримання порядку проведення Конкурсу.

5. Секретар організаційного комітету:

оформляє документацію щодо проведення та підбиття підсумків Конкурсу; сприяє висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації; відповідає за зберігання документів і матеріалів Конкурсу.

III. Учасники Конкурсу

1. У Конкурсі беруть участь учні (вихованці) 5-11 (12) класів загальноосвітніх навчальних закладів, учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів, а також учні, які проживають та навчаються на тимчасово окупованих територіях або за кордоном і володіють українською або російською мовами (далі – учасники) – не менше ніж 10 учасників від одного навчального закладу по кожній з номінацій.

2. Організують роботу учасників координатори з числа педагогічних працівників загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладів.

Реєстрація координаторів здійснюється організаційним комітетом.

3. Учасники мають право ознайомлюватись з результатами Конкурсу, отримувати пояснення щодо їх прийняття, висловлювати свої зауваження та побажання щодо його проведення.

4. Учасники зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, програми Конкурсу та чинного законодавства.

IV. Порядок і строки проведення Конкурсу

1. Строки проведення та щорічна тематика Конкурсу визначаються МОН та повідомляються листом органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Конкурсу.

2. Інформаційні матеріали про Конкурс розміщуються на веб-сайті НЦ «МАНУ» www.man.gov.ua та на веб-сайті <http://man-junior.org.ua> (далі – сайти Конкурсу) або у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку проведення Конкурсу.

3. Для участі у Конкурсі координатор подає організаційному комітету групову заявку на поштову або електронну адресу, зазначену в листі МОН, яка додатково розміщується на веб-сайтах www.man.gov.ua та <http://man-junior.org.ua>. Заявка подається на 10 і більше учасників різних вікових категорій по кожній з номінацій, які навчаються в одному навчальному закладі, за [формою](#), що додається.

4. Організаційний комітет Конкурсу відповідно до поданих заявок надсилає координаторам завдання Конкурсу, бланки для відповідей та інструкції щодо виконання завдань і заповнення бланків для відповідей.

5. Конкурс проводиться в номінаціях «Історик-Юніор», «Технік-Юніор», «Астроном-Юніор», «Еколог-Юніор».

6. Учасникам пропонується виконати 30 тестових завдань – по 10 завдань I, II та III рівнів складності.

Тестові завдання Конкурсу складаються окремо для кожного класу відповідно до навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів. Якщо тестові завдання виходять за межі навчальних програм, про це заздалегідь повідомляється організаційним комітетом на сайтах Конкурсу із зазначенням об'єму та орієнтовної тематики таких завдань.

До тестових завдань включаються:

для номінації «Технік-Юніор» – питання з історії науки і техніки, а також фізики стосовно розвитку науки, техніки і технологій;

для номінації «Еколог-Юніор» – питання з природознавства, хімії, географії, біології та екології;

для номінації «Астроном-Юніор» – питання з природознавства та астрономії;

для номінації «Історик-Юніор» – питання з історії України та всесвітньої історії.

7. На виконання тестових завдань учасникам відводиться 90 хвилин.

Бланки тестових завдань заповнюються відповідно до інструкцій та зразків, які надсилаються оргкомітетом координаторам Конкурсу.

8. Під час проведення Конкурсу координатори роздають учасникам завдання, забезпечують самостійне виконання ними конкурсних завдань, у визначені строки надсилають бланки з відповідями до організаційного комітету.

9. Перевірка та оцінювання тестових завдань здійснюються за допомогою комп'ютерної програми з урахуванням таких критеріїв оцінювання:

- 1) за участь у Конкурсі нараховуються заохочувальних 30 балів;
- 2) за кожну правильну відповідь на завдання:
I рівня складності нараховуються 3 бали;
II рівня складності нараховуються 4 бали;
III рівня складності нараховуються 5 балів;
- 3) за відсутність відповіді бали не нараховуються;
- 4) за дві та більше неправильних відповіді на одне завдання, наближені до правильної відповіді, можуть бути нараховані 25 % балів від максимальної кількості балів за правильну відповідь на це тестове завдання.

Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику, – 150 балів.

10. Результати перевірки тестових завдань оприлюднюються на сайтах Конкурсу не пізніше ніж через два місяці після виконання тестових завдань.

11. Бланки відповідей зберігаються в організаційному комітеті протягом одного року з початку проведення Конкурсу.

V. Визначення та нагородження переможців Конкурсу

1. Переможці Конкурсу визначаються за результатами комп'ютерної перевірки відповідей у кожній номінації окремо.

Переможцем Конкурсу в кожній номінації є учасник, який набрав більше ніж 75 балів.

2. Переможцям Конкурсу організаційний комітет надсилає сертифікати НЦ «МАНУ» відповідних ступенів:

I ступеня – учасникам, які набрали понад 75 % від максимальної кількості балів;

II ступеня – учасникам, які набрали понад 50 % від максимальної кількості балів.

3. Організаційним комітетом можуть бути відзначені учасники та педагогічні колективи навчальних закладів, представники яких показали найкращі результати.

4. Результати Конкурсу затверджуються наказом МОН та оприлюднюються на сайтах Конкурсу, офіційному веб-сайті МОН.

5. Переможці Конкурсу, відзначені сертифікатами I ступеня, можуть долучатися до участі у всеукраїнських і міжнародних заходах, які проводить НЦ «МАНУ».

VI. Умови фінансування Конкурсу

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів із джерел, не заборонених законодавством України.

Директор департаменту

М.С. Кучинський

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
відкритий інтерактивний конкурс
«МАН-Юніор Ерудит»
(пункт 3 розділу IV)

ЗАЯВКА

**на участь у Всеукраїнському відкритому інтерактивному конкурсі
«МАН-Юніор Ерудит»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

21.09.2016 № 1129

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
07 жовтня 2016 р.
за № 1340/29470

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс екскурсоводів музеїв навчальних закладів «Край, в якому я живу»

Відповідно до [статті 7](#) Закону України «Про музеї та музейну справу» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами), з метою виховання у дітей та молоді любові до рідного краю, бережливого ставлення до історії, духовної спадщини українського народу, сприяння збереженню історичної пам'яті, удосконалення змісту, форм і засобів музейної роботи у навчальних закладах **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс екскурсоводів музеїв навчальних закладів «Край, в якому я живу»](#), що додається.
2. Департаменту професійної освіти (Кучинський М.С.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П.К.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
21.09.2016 № 1129

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
07 жовтня 2016 р.
за № 1340/29470

ПОЛОЖЕННЯ
про Всеукраїнський конкурс екскурсів музеїв навчальних закладів
«Край, в якому я живу»

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського конкурсу екскурсів музеїв навчальних закладів «Край, в якому я живу» (далі - конкурс).

2. Конкурс проводиться з метою виховання в учнів любові до рідного краю, бережливого ставлення до історії, духовної спадщини українського народу, природного довкілля; розвитку музейної справи в загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах (далі - навчальні заклади).

3. Основними завданнями конкурсу є:

залучення учнівської молоді до туристсько-краєзнавчої, пошуково-дослідницької та екскурсійної роботи;

поглиблення знань учнів про історико-культурну спадщину народу, про події та історичні постаті, що мали вплив на суспільні, політичні процеси та економічний розвиток краю чи України;

формування наукових основ і практичних навичок дослідження та збереження історико-культурної спадщини, вивчення стану природних об'єктів рідного краю, природоохоронної діяльності тощо;

поглиблення знань щодо методів і форм музейної роботи, засобів популяризації музейних колекцій;

підвищення загальноосвітнього рівня учнів, оволодіння вміннями працювати з першоджерелами, іншими історичними документами, обробляти, аналізувати та представляти інформацію;

використання в навчально-виховному процесі матеріалу, зібраного під час походів, краєзнавчих експедицій та екскурсій; популяризація краєзнавчих знань; підтримка обдарованої молоді та створення умов для її розвитку.

4. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів навчальних закладів.

II. Учасники конкурсу

У конкурсі беруть участь учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів, учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів (далі - учасники), які є екскурсоводами музеїв навчальних закладів.

III. Організатори конкурсу

1. Загальне керівництво конкурсом здійснює Міністерство освіти і науки України, організаційне та методичне забезпечення проведення конкурсу здійснює Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі - УДЦТКУМ).

2. Співорганізаторами конкурсу можуть бути Національний музей історії України у Другій світовій війні, Національний музей історії України, Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара», інші музеї (за згодою).

3. Інформація про проведення конкурсу розміщується на веб-сайті УДЦТКУМ, у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до його початку.

IV. Порядок і строки проведення конкурсу

1. Конкурс проводиться щороку у два тури:

I тур - в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі з 01 листопада до 01 лютого;

II тур - з 15 лютого по 20 березня (протягом 2-4 днів).

Місце проведення II туру конкурсу визначається УДЦТКУМ щороку, про що повідомляються органи управління освітою Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до його початку.

2. У конкурсі можуть брати участь учасники, які представляють музеї таких профілів:

історичні;

військово-історичні;

історії освіти;

історії навчальних закладів;

краєзнавчі;

археологічні;

літературні;

мистецькі;

етнографічні;

технічні;

галузеві;

природничі;

історії населених пунктів;

інших профілів.

Профілі музеїв, які можуть брати участь у конкурсі, визначає УДЦТКУМ щороку та повідомляє про це органи управління освітою Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до його початку.

3. Організацію проведення I туру конкурсу здійснюють органи управління освітою Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до його початку, організаційно-методичне забезпечення проведення конкурсу здійснюють Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, станції юних туристів (далі - організатори I туру конкурсу).

4. Організатори I туру конкурсу на основі цього Положення визначають місце, строки, форми його проведення з урахуванням місцевих умов, критеріїв оцінювання.

5. Для участі в I турі учасникам слід направити на адресу організаторів I туру конкурсу презентації екскурсій на електронних і паперових носіях.

Журі I туру конкурсу розглядає подані учасниками матеріали та визначає переможців і призерів.

6. Умови проведення II туру, місце та строки його проведення визначає УДЦТКУМ на основі цього Положення та повідомляє про них органи управління освітою Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій не пізніше ніж за один місяць до початку конкурсу.

7. Учасниками II туру конкурсу є переможці I туру - по одній особі від Автономної Республіки Крим, кожної області, міст Києва та Севастополя по кожному профілю музеїв.

8. До місця проведення конкурсу учасники прибувають організовано у супроводі керівника, який забезпечує своєчасне оформлення документів щодо участі в конкурсі, передбачених пунктом 9 цього розділу, прибуття учасників на конкурс, збереження їх життя та здоров'я та повернення додому.

9. Для участі у II турі організатори I туру конкурсу подають такі документи та матеріали:

копію наказу щодо підсумків проведення I туру конкурсу;

[заявку на участь у II турі Всеукраїнського конкурсу екскурсиводів музеїв навчальних закладів «Край, в якому я живу»](#) за формою згідно з додатком до цього Положення. Заявка подається на електронному (у форматі RTF) та паперовому носіях;

презентації екскурсій переможців I туру на електронних носіях (у форматі RTF, кожна екскурсія подається на окремому диску) та послайдово - на паперових носіях.

Вимоги до оформлення та змісту конкурсних матеріалів розміщуються на веб-сайті УДЦТКУМ.

Документи та матеріали надсилаються до 15 лютого на адреси УДЦТКУМ: «Укрпоштою» - 01135, м. Київ-135, а/с 190; Новою поштою - м. Київ, вул. П. Пестеля, 7, з поміткою «Конкурс екскурсоводів».

10. Учасники конкурсу презентують екскурсії музеями навчальних закладів у довільній формі.

V. Журі конкурсу

1. З метою забезпечення об'єктивної оцінки результатів конкурсу для кожного його туру створюються журі.

2. Журі конкурсу формуються з числа представників педагогічних і науково-педагогічних працівників, представників методичних установ сфери освіти, а також працівників державних, комунальних музеїв та музеїв, засновниками яких є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи (за згодою).

Персональний склад журі I туру конкурсу затверджується органами управління освітою Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Персональний склад журі II туру конкурсу затверджується УДЦТКУМ.

3. До складу журі конкурсу не можуть входити особи, що є близькими особами учасників конкурсу.

4. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості учасників, але не бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі входять голова, секретар та члени журі.

5. Журі очолює голова, який організовує та проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів конкурсу, затверджує список переможців і призерів конкурсу.

6. Члени журі конкурсу:

забезпечують об'єктивність оцінювання конкурсних проектів учасників конкурсу;

заповнюють протоколи, подають секретареві оцінки виступу кожного учасника в балах;

визначають переможців і призерів.

7. Секретар журі оформляє документи і матеріали, систематизує та зберігає їх.

VI. Визначення переможців та призерів, їх нагородження

1. Підсумки I та II турів конкурсу підводяться окремо для кожного профілю музеїв.

2. Переможці та призери I та II турів конкурсу визначаються журі за кількістю набраних ними балів.

3. Переможцем конкурсу є учасник, який набрав найбільшу кількість балів.

Призерами конкурсу є учасники, які за кількістю набраних балів посіли друге та третє місце.

4. Переможці та призери I та II турів конкурсу на підставі рішення журі нагороджуються дипломами.

Переможці та призери конкурсу за рішенням організаторів можуть бути відзначені грамотами, кубками, призами.

5. Переможці конкурсу можуть бути запрошені УДЦТКУМ до участі у тематичних змінах Центрального табору туристського активу учнів України.

VII. Умови фінансування

Витрати на організацію та проведення конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених законодавством України.

**Директор департаменту
професійної освіти**

М.С. Кучинський

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський конкурс екскурсоводів
музеїв навчальних закладів
«Край, в якому я живу»
(пункт 9 розділу IV)

ЗАЯВКА

**на участь у II турі Всеукраїнського конкурсу екскурсоводів музеїв
навчальних закладів «Край, в якому я живу»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

16.08.2016 № 977

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
07 вересня 2016 р.
за № 1220/29350

Про затвердження Положення про Всеукраїнський фестиваль «Скарбниця народної духовності»

Відповідно до [статті 8](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою створення умов для самореалізації талановитих і обдарованих дітей та молоді, сприяння збереженню історичної пам'яті, популяризації народних традицій **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський фестиваль «Скарбниця народної духовності»](#), що додається.
2. Департаменту професійної освіти (Кучинський М.С.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П.К.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
16.08.2016 № 977

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
07 вересня 2016 р.
за № 1220/29350

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський фестиваль «Скарбниця народної духовності»

І. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського фестивалю «Скарбниця народної духовності» (далі - Фестиваль).

2. Фестиваль проводиться один раз на два роки з метою екологічного виховання дітей та молоді, формування у них шанобливого ставлення до народних традицій.

3. Основними завданнями Фестивалю є:

створення умов для самореалізації талановитих і обдарованих дітей та молоді, залучення їх до активної пізнавальної, пошукової та трудової діяльності; сприяння збереженню історичної пам'яті, популяризація народних традицій як безцінної історичної спадщини;

підтримка соціальної активності учнівської молоді.

4. Фестиваль проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів.

5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Фестивалю здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

6. Інформація про проведення Фестивалю розміщується на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України та веб-сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.

7. Під час проведення Фестивалю захист і обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Учасники Фестивалю

1. У Фестивалі беруть участь команди загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів.

До складу команди входять 6-9 осіб: 5-8 учасників із числа учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів і вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів (далі - учасники) та 1 керівник.

2. Учасники зобов'язані дотримуватися вимог цього Положення, програми Фестивалю.

III. Організаційний комітет Фестивалю

1. Для організації та проведення Фестивалю створюється організаційний комітет, склад якого затверджується наказом НЕНЦ.

2. До складу організаційного комітету входять представники МОН, НЕНЦ та представники науково-дослідних установ, громадських об'єднань, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів (за згодою).

3. Голова та секретар організаційного комітету призначаються наказом НЕНЦ. Голова очолює організаційний комітет та розподіляє повноваження його членів, керує роботою з організації та проведення Фестивалю.

4. Секретар організаційного комітету оформлює документацію щодо проведення Фестивалю та підведення підсумків, забезпечує зберігання документів та матеріалів щодо проведення Фестивалю.

5. Члени організаційного комітету здійснюють організаційну роботу з проведення Фестивалю та забезпечують порядок його проведення.

IV. Журі Фестивалю

1. Журі Фестивалю формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання конкурсних виступів команд та визначення переможців і призерів Фестивалю.

2. Журі формується із числа педагогічних і науково-педагогічних працівників позашкільних і вищих навчальних закладів, наукових установ та громадських об'єднань (за згодою).

Склад журі затверджується наказом НЕНЦ.

3. До складу журі не можуть входити особи, що є близькими родичами учасників.

4. Кількість членів журі не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі входять голова, члени та секретар.

5. Журі очолює голова, який організовує та проводить його засідання, бере участь у визначенні переможців і призерів Фестивалю, затверджує список переможців і призерів Фестивалю.

6. Члени журі забезпечують об'єктивність оцінювання конкурсних виступів колективів, заповнюють протоколи, визначають переможців і призерів Фестивалю.

7. Секретар журі забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів і матеріалів Фестивалю.

V. Порядок і строки проведення Фестивалю

1. Фестиваль проводиться у два етапи:

I етап - відбірковий (заочний);

II етап - фінальний (Всеукраїнський, очний).

2. Строки проведення Фестивалю та його тема визначаються організаційним комітетом та повідомляються листом органам управління освітою не пізніше ніж за два місяці до його початку.

3. Для участі в I етапі Фестивалю протягом двох місяців з дня його початку на поштову адресу: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074, або на електронну адресу: nenc@nenc.gov.ua, подаються такі конкурсні матеріали:

[заявка](#) за формою, що додається;

сценарій регіонального обряду, пов'язаного з природою;

презентація діяльності музею хліба при навчальному закладі (презентація у PowerPoint, альбом, видавнича продукція тощо);

світлина або ксерокопія постера на тему Фестивалю.

Вимоги до конкурсних матеріалів розміщуються на веб-сайті НЕНЦ.

4. Журі Фестивалю розглядає подані учасниками I етапу конкурсні матеріали та визначає учасників II етапу.

Список учасників II етапу Фестивалю оприлюднюється на веб-сайті НЕНЦ не пізніше ніж за один місяць до початку II етапу Фестивалю.

5. Строки та місце проведення II етапу Фестивалю визначаються організаційним комітетом та повідомляються листом органам управління освітою не пізніше ніж за один місяць до його початку.

6. У II етапі Фестивалю беруть участь команди, які стали переможцями I етапу.

7. Для участі в II етапі Фестивалю подаються такі документи:

[заявка](#) за формою, що додається, на поштову адресу: Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074, або на електронну адресу: nenc@nenc.gov.ua;

[медична довідка на дитину, яка від'їжджає в дитячий заклад оздоровлення та відпочинку](#), за формою первинної облікової документації № 079/о, затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 травня 2013 року № 435, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17 червня 2013 року за № 990/23522 (зі змінами), для кожного учасника;

копії учнівських квитків.

8. До місця проведення II етапу Фестивалю учасники прибувають організовано в супроводі керівника, який забезпечує збереження їх життя та здоров'я, своєчасне оформлення документів щодо участі у Фестивалі, передбачених пунктом 7 цього розділу, а також їх перебування на Фестивалі та повернення з Фестивалю.

9. У межах програми II етапу Фестивалю проводяться:

представлення регіональних обрядів, пов'язаних із природою;

виставка-презентація обрядових хлібних виробів регіонів України;

презентація діяльності музеїв хліба при навчальних закладах;

конкурс постерів на тему Фестивалю;

зустрічі з видатними людьми, професії яких пов'язані із хліборобською працею (вченими, працівниками агропромислового комплексу, хлібопекарями, народними майстрами тощо);

тематичні майстер-класи, навчальні тренінги;

креатив-шоу;

навчально-пізнавальні тематичні екскурсії.

10. Представлення регіонального обряду, пов'язаного з природою, може поєднувати різні жанри, стилі та напрями мистецтва.

Тривалість представлення - до 15 хвилин.

У представленні регіонального обряду, пов'язаного із природою, можуть брати участь усі члени команди.

11. Представлення регіонального обряду, пов'язаного з природою, оцінюються за такими критеріями:

автентичність сценарію - до 10 балів;

відтворення та пропаганда народних традицій щодо виховання шанобливого ставлення до природи - до 12 балів;

виконавська майстерність - до 6 балів;

естетика костюмів і реквізиту, якість музичного та художнього оформлення - до 2 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за представлення регіонального обряду, пов'язаного з природою, - 30 балів.

12. Виставка - презентація обрядових хлібних виробів регіонів України проводиться в довільній формі в перший день II етапу Фестивалю. Експонати презентації команди привозять із собою.

Площа для експозиції кожної команди - до 2 м².

У виставці можуть брати участь усі члени команди.

Після згортання виставки експонати повертаються командам - учасникам Фестивалю.

13. Виставка - презентація хлібних виробів регіону України оцінюється за такими критеріями:

розкриття символіки форм та елементів оформлення обрядових хлібних виробів - до 14 балів;

історичний та обрядовий діапазони представлених експонатів - до 12 балів;

креативний підхід до представлення експозиції команди - до 5 балів;

естетичність оформлення експонатів - до 4 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за виставку - презентацію обрядових хлібних виробів регіону України, - 35 балів.

14. Презентація діяльності музею хліба при навчальному закладі проводиться в довільній формі (презентація у PowerPoint, альбом, видавнича продукція тощо).

Презентують діяльність музею 1 або 2 учасники.

15. Презентація діяльності музею хліба при навчальному закладі оцінюється за такими критеріями:

тематика розроблених та проведених екскурсій - до 4 балів;

організація виїзних експозицій - до 4 балів;
масштабність охоплення дітей, молоді та представників інших вікових категорій - до 4 балів;
системність роботи музею хліба (у тому числі пропагандистська та видавнича діяльність) - до 5 балів;
організація науково-пошукової та дослідницької діяльності учнівської молоді на базі музею - до 4 балів;
профорієнтаційна складова в роботі музею - до 4 балів.
Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за презентацію діяльності музею хліба при навчальному закладі, - 25 балів.

16. Участь у конкурсі постерів на тему Фестивалю (голодомори в Україні, бережливе ставлення до хліба, хліборобська праця, профорієнтаційна тематика тощо) бере 1 член команди.

Організатори Фестивалю забезпечують кожного учасника конкурсу постерів аркушем паперу формату А1.

Необхідне обладнання для створення постерів (олівці, фломастери, фарби, пензлі тощо) команди привозять на Фестиваль із собою.

17. Конкурс постерів оцінюється за такими критеріями:

розкриття заданої теми - до 3 балів;

художня майстерність - до 3 балів;

відповідність жанру постера - до 2 балів;

оригінальність роботи - до 2 балів.

Максимальна кількість балів, яку може отримати команда за конкурс постерів, - 10 балів.

18. Максимальна сума балів, яку може набрати команда за підсумками участі у Фестивалі, - 100 балів.

19. Майстер-класи, навчальні тренінги, зустрічі з провідними вченими, навчально-пізнавальні екскурсії тощо організовує та проводить НЕНЦ.

20. Питання фото-, кіно-, телезйомки під час проведення Фестивалю заздалегідь узгоджуються з організаційним комітетом Фестивалю.

21. Організаційний комітет Фестивалю має право використовувати та поширювати аудіо, відео- та фотоматеріали, зроблені під час проведення заходу.

VI. Визначення та нагородження переможців і призерів Фестивалю

1. Переможці та призери Фестивалю визначаються журі за загальними сумами балів, набраних командами.

2. Переможцем Фестивалю є команда, яка набрала найбільшу суму балів.

Призерами Фестивалю є команди, які за кількістю набраних балів посіли друге та третє місце.

3. У разі рівної кількості балів переможцем (призером) Фестивалю визначається команда, яка набрала більшу суму балів за представлення регіонального обряду, пов'язаного із природою, та презентацію діяльності музею хліба при навчальному закладі.

4. Переможець і призери Фестивалю нагороджуються дипломами НЕНЦ відповідних ступенів.

Решта учасників II етапу Фестивалю отримують дипломи учасників.

5. Досвід роботи кращих команд висвітлюється в науково-педагогічних і науково-художніх виданнях для дітей та юнацтва за підтримки НЕНЦ.

VII. Умови фінансування Фестивалю

Витрати на організацію та проведення Фестивалю здійснюються за рахунок коштів із джерел, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійної освіти**

М.С. Кучинський

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський фестиваль
«Скарбниця народної духовності»
(пункти 3, 7 розділу V)

ЗАЯВКА

на участь у Всеукраїнському фестивалі «Скарбниця народної духовності»

**Заступник начальника
відділу документообігу**

Н.І.Журба

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

НАКАЗ

12.05.2016 № 379/496

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
03 червня 2016 р.
за № 810/28940

**Про затвердження Положення про проведення
Всеукраїнського дитячого творчого конкурсу
«Молоде покоління за безпеку дорожнього руху»**

Відповідно до Законів України [«Про Національну поліцію»](#), [«Про дорожній рух»](#), [«Про загальну середню освіту»](#), [Положення про Міністерство внутрішніх справ України](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878, [Положення про Національну поліцію](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, та з метою активізації роботи щодо запобігання дитячому дорожньо-транспортному травматизму, організації змістовного дозвілля дітей **НАКАЗУЄМО:**

1. Затвердити [Положення про проведення Всеукраїнського дитячого творчого конкурсу «Молоде покоління за безпеку дорожнього руху»](#), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 лютого 2013 року № 178/190 «Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнського дитячого творчого конкурсу «Молоде покоління за безпеку дорожнього руху»](#), зареєстрований у Міністерстві юстиції України 04 березня 2013 року за № 350/22882.

3. Департаменту формування політики щодо підконтрольних Міністрові органів влади та моніторингу Міністерства внутрішніх справ України (Боднар В.Є.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Голови Національної поліції України та на заступника Міністра освіти і науки України відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

**Міністр
внутрішніх справ України**

А.Б. Аваков

Міністр освіти і науки України

Л.М. Гриневич

ПОГОДЖЕНО:

Голова Національної поліції України

Х. Деканоїдзе

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства внутрішніх
справ України,
Міністерства освіти
і науки України
12.05.2016 № 379/496

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
03 червня 2016 р.
за № 810/28940

ПОЛОЖЕННЯ
про проведення Всеукраїнського дитячого творчого конкурсу
«Молоде покоління за безпеку дорожнього руху»

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнського дитячого творчого конкурсу «Молоде покоління за безпеку дорожнього руху» (далі - Конкурс).

2. Конкурс проводиться щороку з метою привернення уваги суспільства до проблем безпеки дорожнього руху, формування в дітей безпечних навичок поведінки на вулично-дорожній мережі, виховання свідомого ставлення до неухильного виконання правил дорожнього руху, зміцнення позитивного іміджу Національної поліції України.

3. Завдання Конкурсу:

залучення дітей шкільного віку до вивчення [Правил дорожнього руху](#), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306, і пропагування їх серед населення та однолітків;

закріплення знань з безпечної поведінки на дорозі;

створення умов для творчої самореалізації учнів.

4. Організаторами Конкурсу є:

Національна поліція України;

Міністерство освіти і науки України.

До участі в організації та проведенні Конкурсу організатори Конкурсу можуть залучати інші органи державної влади, благодійні фонди, об'єднання громадян та інші заінтересовані підприємства, установи й організації (за згодою).

II. Умови проведення Конкурсу

1. Конкурс проводиться поетапно:

1-й (міський) етап - на районному, міському рівнях;

2-й (регіональний) етап - в Автономній Республіці Крим, на обласному, Київському та Севастопольському міському рівнях;

3-й (всеукраїнський) етап - фінал.

2. Конкурс проводиться на добровільних засадах і є відкритим для учнів та вихованців дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів, шкіл-інтернатів, дитячих будинків віком від 5 до 17 років включно.

3. Конкурс проводиться за трьома віковими категоріями:

перша категорія - автори робіт віком від 5 до 9 років;

друга категорія - автори робіт віком від 10 до 13 років;

третья категорія - автори робіт віком від 14 до 17 років.

4. Конкурс проводиться за напрямом художньої творчості - малюнок або твори декоративно-прикладного мистецтва (вишивка, мозаїка, аплікація тощо) та фотографія.

5. На Конкурс подаються самостійно підготовлені індивідуальні творчі роботи, що відповідають тематиці Конкурсу. Роботи, надіслані на Конкурс, не рецензуються і не повертаються авторам. Наданням роботи на Конкурс автор підтверджує повну згоду з умовами Конкурсу, а також згоду на публікацію малюнка (конкурсної роботи) без будь-яких претензій щодо авторського права надалі. Роботи використовуються Національною поліцією України, Міністерством освіти і науки України, їхніми уповноваженими територіальними підрозділами для організації акцій, фестивалів, нарад, презентацій, виставок, для транслявання на телебаченні, висвітлення на сайті, для передачі в дитячі будинки, реабілітаційні центри, соціальні заклади, а також для використання в соціальній рекламі та під час проведення профілактичних заходів тощо.

6. Малюнки подаються на Конкурс у довільній графічній, живописній формах, виконані олівцями, фломастерами, олійними, акварельними фарбами чи гуашшю. Розмір роботи не повинен бути більшим за формат А1. Роботи не оформляються рамкою, паспарту, наклейками тощо.

7. Твори декоративно-прикладного мистецтва (вишивка, мозаїка, аплікація тощо) подаються на Конкурс у довільній формі.

8. Фотографії подаються на Конкурс у довільній формі. Розмір роботи не повинен бути більшим за формат А3. Роботи не оформляються рамкою, паспарту, наклейками тощо.

9. На зворотному боці кожної конкурсної роботи (або в додатку до роботи) необхідно зазначити:

назву роботи;

прізвище, ім'я, по батькові та дату народження автора;

місце проживання/перебування автора;

найменування навчального закладу, контактний телефон його керівника.

10. Критерії оцінювання конкурсних робіт:

актуальність та повнота розкриття теми;

авторська позиція;

оригінальність оформлення;

ступінь самостійності автора у виконанні роботи;

якість роботи;

естетичний вигляд роботи.

III. Організація Конкурсу

1. 1-й етап проводиться районними та міськими уповноваженими підрозділами Національної поліції України й місцевими органами управління освітою. Конкурсні роботи для підбиття підсумків надсилаються учасниками до місцевих органів управління освітою.

2. Конкурсні роботи переможців відбіркових районних та міських етапів Конкурсу, які посіли призові місця в трьох вікових групах, із відповідними копіями протоколів журі направляються районними та міськими уповноваженими підрозділами Національної поліції України до головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі для участі у 2-му етапі Конкурсу. Від кожного району та міста має надійти не менше дев'яти творчих робіт.

3. 2-й етап проводиться підрозділами головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі й місцевими органами управління освітою.

4. До 01 травня роботи переможців 2-го етапу, які посіли призові місця за трьома напрямками, направляються для участі в 3-му етапі Конкурсу в Національну поліцію України.

5. 3-й етап (фінальний) - проводиться Національною поліцією України та Міністерством освіти і науки України.

6. Строки і місце проведення 3-го етапу Конкурсу та порядок нагородження визначаються організаторами, про що учасники інформуються додатково.

IV. Організаційний комітет Конкурсу

1. Для організації та проведення Конкурсу створюється організаційний комітет, до складу якого входять представники Національної поліції України, Міністерства освіти і науки України та інших заінтересованих міністерств, центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за згодою).

2. Із числа членів організаційного комітету обираються голова комітету та секретар комітету.

3. До повноважень голови комітету належить координація роботи з підготовки та проведення Конкурсу. Секретар комітету веде документацію.

4. Організаційний комітет:
забезпечує якісну підготовку та проведення Конкурсу;
визначає організаційні умови та порядок проведення Конкурсу;
організовує роботу з проведення Конкурсу;
вносить пропозиції щодо нагородження учасників Конкурсу;
сприяє висвітленню в засобах масової інформації проведення та результатів Конкурсу.

V. Журі Конкурсу

1. Для забезпечення об'єктивності оцінювання робіт учасників та визначення переможців Конкурсу утворюється журі, до складу якого входять мистецтвознавці та представники уповноважених підрозділів Національної поліції України, органів управління освітою, засобів масової інформації, органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій (за згодою).

2. **Обов'язки голови, секретаря та членів журі:**

голова журі - організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Конкурсу, затверджує список переможців і призерів Конкурсу;

секретар журі - забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів та матеріалів Конкурсу;

члени журі - забезпечують об'єктивність оцінювання під час проведення Конкурсу, заповнюють оцінювальні протоколи, визначають переможців Конкурсу.

VI. Визначення та нагородження переможців Конкурсу

1. Переможці Конкурсу визначаються журі в кожній віковій категорії відповідно до критеріїв оцінювання та за відповідним напрямом творчих робіт.

2. Підсумки Конкурсу підбиваються на кожному етапі. Результати засідань журі оформляються відповідними протоколами. Переможці нагороджуються дипломами та призами.

Крім того, журі та організатори Конкурсу можуть установлювати спеціальні нагороди окремим учасникам, які проявили оригінальність та креативний підхід до виконання робіт.

VII. Умови фінансування Конкурсу

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок джерел, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор Департаменту
формування політики
щодо підконтрольних
Міністрові органів влади
та моніторингу Міністерства
внутрішніх справ України**

В.Є. Боднар

**Директор Департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти
Міністерства освіти
і науки України**

Ю.Г. Кононенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

21.04.2016 № 444

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 травня 2016 р.
за № 738/28868

Про затвердження Положення про Всеукраїнську дитячу спілку «Дитячий екологічний парламент»

Відповідно до [статей 4, 6, 9, 15](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [підпункту 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою соціально-громадянського виховання дітей та молоді, формування в них інтересу до поглибленого вивчення природи, науково-дослідної та експериментальної роботи, формування національної свідомості **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнську дитячу спілку «Дитячий екологічний парламент»](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П.К.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ
Міністерства освіти
і науки України
21.04.2016 № 444

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 травня 2016 р.
за № 738/28868

ПОЛОЖЕННЯ **про Всеукраїнську дитячу спілку** **«Дитячий екологічний парламент»**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та діяльності Всеукраїнської дитячої спілки «Дитячий екологічний парламент» (далі - ДЕП).
2. ДЕП є однією з форм організації позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку.
3. Діяльність ДЕП будується на принципах гуманізму, взаємоповаги та спрямовується на розвиток здібностей дітей і молоді.
4. У своїй діяльності ДЕП керується [Конституцією України](#), законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, іншими актами законодавства України, а також цим Положенням.
5. Під час роботи ДЕП обробка персональних даних його членів здійснюється відповідно до [Закону України](#) «Про захист персональних даних».
6. Координацію діяльності ДЕП, у тому числі інформаційне та організаційно-технічне забезпечення діяльності ДЕП, здійснює Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ).

II. Мета та завдання ДЕП

1. Метою діяльності ДЕП є соціально-громадянське виховання підростаючого покоління, формування у нього національної свідомості, інтересу до поглибленого вивчення природи, науково-дослідної та експериментальної роботи.
2. Основними завданнями ДЕП є:
  - формування у дітей та молоді екологічної культури та екологічного мислення;
  - обмін досвідом щодо провадження природоохоронної діяльності;
  - пошук нових форм і методів екологічного виховання дітей та молоді;
  - створення умов для розвитку та самореалізації особистісного потенціалу дітей та молоді;

формування навичок самоврядування та соціальної активності;
координація діяльності дитячих громадських екологічних об'єднань України, регіональних осередків ДЕП (далі - регіональні осередки);
проведення просвітницької роботи серед широких верств населення щодо захисту і збереження довкілля, залучення дітей та учнівської молоді до участі у практичних природоохоронних заходах;
співпраця з дитячими громадськими екологічними організаціями інших держав.

3. Для реалізації мети та основних завдань ДЕП має право:
координувати діяльність регіональних осередків;
організовувати та проводити просвітницьку роботу серед населення з питань захисту та збереження довкілля;
організовувати природоохоронні акції, залучати до їх проведення дітей та учнівську молодь;
розробляти нові форми та методи організації еколого-просвітницької роботи з дітьми та молоддю;
залучати учнівську молодь до розроблення проектів еколого-просвітницького спрямування;
співпрацювати з дитячими громадськими екологічними організаціями інших держав;
поширювати інформацію про свою діяльність;

4. Рішення ДЕП приймаються більшістю голосів його членів, оформлюються протоколом та мають рекомендаційний характер.
Рішення ДЕП доводяться до регіональних осередків у письмовій формі в десятиденний строк з дня їх прийняття.

III. Структура ДЕП

1. Діяльність ДЕП здійснюється на добровільних засадах.
2. До складу ДЕП входять члени регіональних осередків. Чисельність представників від кожної адміністративно-територіальної одиниці визначає НЕНЦ.
3. Членами ДЕП можуть бути учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів, вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів, учні, слухачі професійно-технічних навчальних закладів - представники дитячих громадських екологічних і природоохоронних організацій віком від 10 до 18 років включно, які є членами регіональних осередків, дитячих громадських екологічних організацій.
4. З числа членів ДЕП обираються голова, заступник голови, секретар.
5. Голова, який обирається загальними зборами більшістю голосів, виконує такі функції:
організовує діяльність ДЕП;
збирає та проводить загальні збори;
голоує на загальних зборах;
вносить пропозиції щодо кандидатури на посаду заступника голови.

6. Заступник голови обирається загальними зборами за поданням голови з числа членів ДЕП більшістю голосів.

Заступник голови виконує функції голови за його відсутності та інші функції, спрямовані на реалізацію мети й основних завдань ДЕП.

7. Секретар веде протоколи загальних зборів і робочих засідань, оформляє проекти рішень загальних зборів і робочих засідань, забезпечує збереження документації ДЕП.

IV. Права та обов'язки членів ДЕП

1. Члени ДЕП мають право:

брати участь у загальних зборах ДЕП;

брати участь у підготовці рішень з усіх питань діяльності ДЕП;

висувати кандидатів та бути обраними на керівні посади ДЕП;

отримувати інформацію з різних напрямів діяльності ДЕП;

подавати пропозиції для розгляду їх на загальних зборах і робочих засіданнях;

здійснювати інші повноваження відповідно до цього Положення.

2. Члени ДЕП зобов'язані:

виконувати вимоги цього Положення;

брати участь у загальних зборах, засіданнях комісій та робочих засіданнях ДЕП;

вчасно та якісно виконувати доручення, отримані на загальних зборах, засіданнях комісій та робочих засіданнях ДЕП;

інформувати регіональні осередки про свою діяльність у ДЕП.

3. Склад членів ДЕП змінюється щороку. Кожний представник регіональних осередків може бути обраний до складу ДЕП на необмежений строк або переобраний до складу ДЕП на кожний наступний строк.

V. Порядок роботи ДЕП

1. Робочими органами ДЕП є загальні збори, комісії та тимчасові робочі групи.

2. Вищим органом ДЕП є загальні збори, які скликаються один або два рази на рік у період канікул.

Загальні збори вирішують найважливіші питання діяльності ДЕП, обирають голову, заступника голови та секретаря, затверджують план роботи ДЕП на рік та заслуховують звіти голови про діяльність ДЕП.

Головує на загальних зборах голова ДЕП.

Загальні збори є правомочними, якщо в них бере участь не менше двох третин членів ДЕП. Рішення загальних зборів приймається більшістю голосів присутніх членів ДЕП. У разі рівної кількості голосів вирішальним є голос голови.

Кількість засідань загальних зборів, дати їх проведення та порядок денний визначає НЕНЦ.

Інформація про проведення загальних зборів розміщується на веб-сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку їх проведення.

3. Комісії є постійними робочими органами ДЕП, які створюються на період повноважень ДЕП.

Метою діяльності комісій є вирішення питань діяльності ДЕП у період між загальними зборами, підготовка проектів документів, які мають розглядатися загальними зборами, та створення тимчасових робочих груп.

До складу однієї комісії можуть входити 4-5 членів ДЕП: голова комісії, який керує її роботою, та 3-4 її члени.

Персональний склад кожної комісії затверджується загальними зборами ДЕП.

Голів комісій призначає голова ДЕП.

Кожний член ДЕП може бути членом лише однієї комісії.

Рішення комісій приймаються більшістю голосів присутніх членів відповідних комісій. У разі рівної кількості голосів вирішальним є голос голови комісії.

Засідання комісій проводяться за потреби.

Засідання комісій можуть проводитися в режимі онлайн.

4. Тимчасові робочі групи створюються для вирішення окремих питань діяльності ДЕП.

Голову та персональний склад кожної тимчасової робочої групи визначає голова ДЕП.

Рішення тимчасових робочих груп приймаються більшістю голосів присутніх їх членів. У разі рівної кількості голосів вирішальним є голос голови тимчасової робочої групи.

Засідання тимчасових робочих груп можуть проводитися в режимі онлайн.

5. Відкритим голосуванням строком на один рік делегати обирають прес-центр ДЕП.

6. Прес-центр працює в постійному режимі, його засідання проводяться не менше одного разу на квартал. У разі потреби в його роботі бере участь голова ДЕП.

7. До завдань прес-центру входять:

поширення інформації про діяльність всіх дитячих громадських екологічних об'єднань України;

обробка листів, звернень, запитів та відповідне реагування, розсилка всіх матеріалів ДЕП дитячим громадським екологічним об'єднанням.

8. Організаційно-методичне забезпечення проведення зборів та будь-яких засідань ДЕП здійснює НЕНЦ.

9. Інформація про проведення загальних зборів розміщується на сайті НЕНЦ, а також у засобах масової інформації не пізніше ніж за один місяць до початку їх проведення.

10. Один раз на два роки представники дитячих громадських екологічних об'єднань та регіональних осередків збираються на екологічний форум, на якому

обговорюються найважливіші питання діяльності ДЕП і регіональних осередків, визначаються основні напрями їх діяльності на два роки.

Рішення про скликання форуму, порядок денний приймаються на загальних зборах ДЕП і доводяться до всіх регіональних осередків у письмовій формі у десятиденний строк з дня їх проведення.

VI. Фінансування

Витрати на організацію роботи ДЕП здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійно-технічної освіти**

В. Супрун

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

13.04.2016 № 432

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
22 квітня 2016 р.
за № 615/28745

Про затвердження Положення про Всеукраїнський учнівський конкурс «Зміни до Конституції – нове обличчя місця, де ти живеш!»

Відповідно до Указу Президента України від 25 червня 2013 року [№ 344](#) «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», [підпункту 5](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, та з метою популяризації знань серед учнівської молоді, батьків, вчителів та освітянської спільноти про зміни до Конституції України через інтерактивну комунікацію **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський учнівський конкурс «Зміни до Конституції - нове обличчя місця, де ти живеш!»](#) (далі - Конкурс), що додається.

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю.Г.), державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти» (Вяткіна Н.Б.) сприяти участі учнів загальноосвітніх навчальних закладів у Конкурсі.

3. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту АРК, департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій сприяти педагогічним колективам загальноосвітніх навчальних закладів в організації та проведенні Конкурсу.

4. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю.Г.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П.К.

**Тимчасово виконуюча
обов'язки Міністра**

І.Р. Совсун

ПОГОДЖЕНО:

Перший заступник Міністра
регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства
України

В.А. Негода

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства
освіти і науки України
13.04.2016 № 432

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
22 квітня 2016 р.
за № 615/28745

ПОЛОЖЕННЯ
**про Всеукраїнський учнівський конкурс «Зміни до Конституції - нове
обличчя місця, де ти живеш!»**

І. Загальні положення

1. Це Положення визначає загальний порядок організації та проведення Всеукраїнського учнівського конкурсу «Зміни до Конституції - нове обличчя місця, де ти живеш!» (далі - Конкурс).

2. Метою Конкурсу є популяризація знань серед учнівської молоді, батьків та педагогічних працівників про зміни до [Конституції України](#), зокрема щодо децентралізації, через інтерактивну комунікацію.

3. Конкурс проводиться під патронатом Президента України за участю Національної Ради реформ, Міністерства освіти і науки України та за підтримки Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Ради Європи, Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO).

Організацію та проведення Конкурсу здійснює державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України (далі - Інститут).

4. Учасниками Конкурсу можуть бути команди (класи) учнів 5-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів (далі - учні) системи освіти усіх форм власності.

II. Завдання Конкурсу

Основними завданнями Конкурсу є:

надання учнівській молоді та дорослим з їхнього оточення (вчителі, батьки, інші представники громади) (далі - дорослі) уявлення про зміст та переваги змін до [Конституції України](#), зокрема щодо децентралізації;

залучення учнівської молоді та дорослих до активної діяльності в громаді та виконання спільних проєктів;

створення підґрунтя у підготовці учнівської молоді та дорослих до впровадження змін у соціальний розвиток власної громади, усвідомлення переваг, які отримує кожний громадянин, кожна громада відповідно до змін до Конституції України;

розуміння, що повноваження, фінансові ресурси і контроль - складові, на яких базується ефективна модель місцевого самоврядування.

III. Проведення Конкурсу

1. Конкурс проводиться у два етапи.

I етап - Всеукраїнський відкритий урок «Зміни до Конституції - нове обличчя місця, де ти живеш!» для учнів 5-11-х класів, який проводиться одночасно в усіх загальноосвітніх навчальних закладах системи освіти усіх форм власності.

Вчитель розповідає учням про суть змін до [Конституції України](#) на сучасному етапі розбудови нашої держави. Вчитель разом з учнями моделює ці зміни, які мають відбутися у суспільстві й позитивно вплинути на життя кожного громадянина України. Учасниками уроку можуть бути також батьки, громадські та державні діячі, юристи, журналісти тощо (за їх згодою).

Формат уроку:

вступне слово вчителя про зміни до Конституції України щодо децентралізації;

питання-відповіді про зміни до Конституції України на сучасному етапі;

повідомлення про Конкурс та його завдання.

2. II етап - конкурс творчих робіт, що передбачає виконання учнями окремого класу спільної творчої роботи у формі плану-схеми (плакат формату А1) на тему «Зміни до Конституції - нове обличчя (назва населеного пункту)!» про розвиток своєї місцевості (громади) відповідно до змін у Конституції України та відеопрезентації до нього.

II етап Конкурсу проводиться у три тури:

I тур - шкільний;

II тур - районний (міський);

III тур - онлайн-голосування.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій заявки на участь у відповідному турі II етапу Конкурсу

за формою, наведеною у [додатку](#) до цього Положення, надсилають на електронну адресу: konkurs.ua@gmail.com (додаток).

IV. Вимоги до творчої роботи

1. До створення плану-схеми майбутнього розвитку села, селища, району, міста залучаються учні, їх батьки та вчителі. Зусиллями учнів класу необхідно зобразити (за допомогою аплікації, об'ємних фігур тощо) уявний план-схему свого села, селища, району, міста, вулиці з новими об'єктами інфраструктури, підприємствами, закладами освіти, культури, туризму, соціальної та медичної допомоги, спортивними та іншими об'єктами, що може стати реальністю завдяки новим повноваженням та ресурсам відповідної громади внаслідок децентралізації, зміст якої буде відображено в змінах до [Конституції України](#).

2. До плану-схеми додається відеопрезентація - до 3-х хвилин. Учні представляють свій клас, школу, населений пункт, пояснюють, чому саме такою вони хочуть бачити свою малу Батьківщину, з чого варто почати роботу в громаді тощо.

Творча робота без відеопрезентації не буде подана до голосування.

V. Організаційний комітет і журі Конкурсу

1. Для організації та проведення Конкурсу, підведення його підсумків, нагородження команд-переможців у м. Києві створюється центральний організаційний комітет (далі - Оргкомітет) та Всеукраїнське журі Конкурсу.

2. До складу Оргкомітету та Всеукраїнського журі Конкурсу входять представники Адміністрації Президента України, Національної Ради реформ, Ради Європи, керівники Міністерства освіти і науки України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Інституту, Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO).

До складу Оргкомітету та Всеукраїнського журі Конкурсу не може входити одночасно одна й та сама особа.

3. Персональний склад Оргкомітету та Всеукраїнського журі Конкурсу затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

4. Для організації та проведення I та II турів II етапу Конкурсу за місцем їх проведення створюються організаційні комітети та журі, до складу яких входять керівники загальноосвітніх навчальних закладів, представники органів управління освітою, вчителі, батьки, представники місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності (за їх згодою).

5. Персональний склад організаційних комітетів та журі затверджується:

I туру II етапу Конкурсу - керівниками загальноосвітніх навчальних закладів;

II туру II етапу Конкурсу - наказами районних (міських) управлінь (відділів) освіти.

6. Голови Оргкомітету та організаційних комітетів I та II турів II етапу Конкурсу здійснюють розподіл повноважень між членами цих комітетів і керують роботою з організації та проведення Конкурсу у відповідному турі.

7. До повноважень Оргкомітету та організаційних комітетів I та II турів II етапу Конкурсу належать:

здійснення організаційної роботи щодо проведення Конкурсу;

оформлення документації щодо проведення Конкурсу;

сприяння висвітленню результатів Конкурсу в засобах масової інформації.

За результатами II туру II етапу Оргкомітет Конкурсу організовує та проводить III тур II етапу Конкурсу.

8. Всеукраїнське журі та журі I та II турів II етапу Конкурсу очолюють відповідні голови.

9. До повноважень Всеукраїнського журі та журі I та II турів II етапу Конкурсу належать:

оцінювання представлених творчих робіт та матеріалів у відповідному турі;

забезпечення об'єктивності розгляду надісланих творчих робіт та матеріалів, складання оціночних відомостей у відповідному турі.

Під час проведення III туру II етапу Конкурсу Всеукраїнське журі здійснює оцінювання в онлайн-режимі із врахуванням результатів онлайн-голосування.

VI. Визначення та нагородження переможців Конкурсу

1. Оцінювання матеріалів, представлених на II етап Конкурсу, здійснюється за такими критеріями:

відповідність тематиці Конкурсу;

креативність;

реалістичність цілей;

художнє оформлення;

відеосупровід.

2. Результати всіх турів II етапу Конкурсу оформляються протоколами спільного засідання Оргкомітету та журі, які підписують їх голови та секретар журі, і оголошуються у день проведення відповідного туру.

3. Заявки на участь у II турі II етапу Конкурсу подаються до органів управління освітою наступного дня після проведення I туру. Заявки відповідно підписують керівники загальноосвітніх навчальних закладів.

4. Творчі роботи переможців II туру II етапу Конкурсу беруть участь в інтернет-голосуванні на сайті Конкурсу за адресою: www.decentralization.gov.ua/konkurs, за такою схемою:

фотографії плану-схеми надсилаються на e-mail: konkurs.ua@gmail.com, для розміщення на сайті проекту, а відеопрезентації - в мережі Інтернет, та долучаються у вигляді посилання до електронного листа із фото плану-схеми;

кожне розміщене на сайті проекту зображення плану-схеми бере участь в інтернет-голосуванні, чим більше голосів отримає творча робота, тим більше шансів на перемогу.

5. Переможцем II етапу Конкурсу може стати лише одна команда (клас) від Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, план-схема та відеопрезентація якої за сумарною оцінкою (результати голосування на сайті Конкурсу та оцінка Всеукраїнського журі) набере найбільшу кількість голосів.

6. Результати голосування оприлюднюються на сайті Конкурсу.

7. Нагородження переможців відбудеться у м. Києві.

VII. Фінансування Конкурсу

Фінансові витрати на підготовку та проведення Конкурсу, нагородження команд-переможців здійснюються за рахунок коштів, не заборонених законодавством України.

**Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти**

Ю.Г. Кононенко

Додаток
до Положення про Всеукраїнський
учнівський конкурс
«Зміни до Конституції -
нове обличчя місця, де ти живеш!»
(пункт 2 розділу III)

ЗАЯВКА

**на участь у __ турі II етапу Всеукраїнського учнівського конкурсу
«Зміни до Конституції - нове обличчя місця, де ти живеш!»**

Область	
Район	
Назва населеного пункту	
Найменування навчального закладу	
Клас	
П.І.Б. контактної особи	
Контакти :	
роб. тел.	
e-mail	
моб. тел.	

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

НАКАЗ

22.02.2016 № 139/158

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 березня 2016 р.
за № 387/28517

**Про затвердження Положення про Всеукраїнський
форум учнівських трудових об'єднань**

Відповідно до [статей 4, 6 і 8](#) Закону України «Про позашкільну освіту», [підпунктів 5 і 11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, [підпунктів 2 і 71](#) пункту 4 Положення про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року № 423, та з метою підтримки обдарованих дітей і молоді, які займаються практичною та експериментально-дослідницькою роботою в галузі сільського господарства, організації їх змістовного дозвілля **НАКАЗУЄМО:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський форум учнівських трудових об'єднань](#), що додається.
2. Департаменту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України (Супрун В.В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки України Хобзея П.К. та заступника Міністра соціальної політики України Ярошенка В.С.

Міністр освіти і науки України

С.М. Квіт

**Міністр
соціальної політики України**

П.В. Розенко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ
Міністерства освіти і науки
України,
Міністерства соціальної
політики України
22.02.2016 № 139/158

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 березня 2016 р.
за № 387/28517

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнський форум учнівських трудових об'єднань

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського форуму учнівських трудових об'єднань.

2. Всеукраїнський форум учнівських трудових об'єднань (далі - Форум) - це відкритий захід, який проводиться щорічно з метою підтримки обдарованих дітей і молоді, які займаються практичною та експериментально-дослідницькою роботою, у тому числі в аграрній галузі, організації їх змістовного дозвілля.

3. Основними завданнями Форуму є:

підвищення рівня національно-патріотичного і трудового виховання дітей та учнівської молоді;

формування активної життєвої позиції дітей та молоді шляхом залучення їх до вирішення проблем аграрного виробництва;

відродження кращих традицій дослідництва та натуралістичної роботи сільськогосподарського напрямку;

обмін досвідом щодо організації діяльності учнівських трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів;

пошук нових форм і методів трудового виховання дітей та молоді;

створення умов для розвитку та самореалізації інтелектуального потенціалу дітей та молоді.

4. Під час проведення Форуму обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Організатори Форуму

Організаторами Форуму є:

Міністерство освіти і науки України;

Міністерство соціальної політики України;

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі - НЕНЦ);

державне підприємство «Український дитячий центр «Молода гвардія» (далі - ДП «УДЦ «Молода гвардія»).

III. Повноваження організаторів Форуму

1. МОН забезпечує організаційну підтримку Форуму.

2. Мінсоцполітики передбачає квоту путівок для дітей - учасників Форуму для направлення до ДП «УДЦ «Молода гвардія».

3. ДП «УДЦ «Молода гвардія» забезпечує організацію та проведення Форуму в рамках однієї з тематичних змін та змістовний відпочинок його учасників.

4. НЕНЦ:

здійснює безпосереднє керівництво проведенням Форуму;

спільно з ДП «УДЦ «Молода гвардія» розробляє програму Форуму та забезпечує якісне її виконання;

спільно зі структурними підрозділами обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у галузі освіти забезпечує підбір та формує склад учасників Форуму;

подає списки учасників Форуму до Мінсоцполітики не пізніше ніж за один місяць до початку тематичної зміни в ДП «УДЦ «Молода гвардія», під час якої проводиться Форум;

залучає до організації Форуму громадські організації, благодійні фонди, об'єднання громадян та меценатів (за їх згодою) у встановленому законодавством порядку;

вносить пропозиції щодо відзначення учасників Форуму;

сприяє висвітленню результатів Форуму в засобах масової інформації;

подає творчий звіт у довільній формі до Мінсоцполітики протягом 10 робочих днів після проведення Форуму.

IV. Учасники Форуму

У Форумі беруть участь учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів; вихованці (учні, слухачі) позашкільних навчальних закладів віком від 9 до 16 років включно (далі - учасники) з числа переможців всеукраїнських, обласних, міських, районних етапів конкурсів еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти (Всеукраїнського зльоту учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, Всеукраїнського фестивалю «Україна - сад», Всеукраїнського конкурсу з квітникарства та ландшафтного дизайну «Квітуча Україна», Всеукраїнського конкурсу «Юний селекціонер і генетик», Всеукраїнського конкурсу юних зоологів і тваринників, Всеукраїнського зльоту учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів).

V. Умови, порядок та програма проведення Форуму

1. Форум проводиться щороку в рамках тематичної оздоровчої зміни в ДП «УДЦ «Молода гвардія».
2. Строки проведення Форуму визначає Мінсоцполітики.
3. Програмою Форуму передбачено проведення таких заходів:
  - наукова конференція;
  - профільні майстер-класи;
  - робота гуртків агрономічного напрямку;
  - презентація професійної майстерності;
  - тематичні екскурсії;
  - фестиваль колективів учнівських трудових об'єднань;
  - виставка досягнень юних дослідників;
  - гала-концерт авторської пісні;
  - трудова акція.

VI. Фінансові умови

Витрати на організацію та проведення Форуму здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор Департаменту
професійно-технічної освіти**

В. Супрун

**Директор
Департаменту оздоровлення
та санаторно-курортного
лікування**

І. Хохленков

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ**

№ 2.1/10-254 від 12 лютого 2016 року

Департаменти (управління) освіти і науки
обласних та Київської міської Державних адміністрацій,
Інститути післядипломної педагогічної освіти

**Про використання Методичних матеріалів
"Організація і порядок проведення медичних
оглядів працівників дошкільних і
загальноосвітніх навчальних закладів"**

Надсилаємо для використання в навчально-виховному процесі Методичні матеріали "Організація і порядок проведення медичних оглядів працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів".

Зазначені матеріали будуть розміщені на сайті Інституту модернізації змісту освіти www.imzo.gov.ua.

Додаток: Методичні матеріали на 4 арк.

Директор

Н. Б. Вяткіна

Організація і порядок проведення медичних оглядів працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів

Методичні матеріали

I. Загальні положення

1.1. Ці Методичні рекомендації розроблені відповідно до статті 31 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" з метою надання медичної допомоги керівникам дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів у проведенні медичних оглядів працівників, професійна діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення.

1.2. Згідно зі статтею 26 Закону України "Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення" працівники дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів (далі - навчальні заклади) повинні проходити обов'язкові попередні і періодичні медичні огляди.

1.3. Попередні медичні огляди проводяться до прийняття на роботу з метою визначення стану здоров'я працівника та можливості виконання професійних обов'язків під час трудового процесу.

1.4. Періодичні медичні огляди проводяться з метою визначення можливості працівника продовжувати професійну роботу та своєчасного виявлення ранніх ознак гострих та хронічних захворювань, пов'язаних з роботою - професійних захворювань.

1.5. Позачергові медичні огляди працівників навчальних закладів проводяться на вимогу санітарно-епідеміологічної служби, а також на прохання працівника, якщо він пов'язує погіршення здоров'я з умовами праці.

1.6. Керівники навчальних закладів та їх заступники, педагогічні працівники, медичний персонал, працівники харчоблоків, спеціалісти, що беруть участь у навчально-виховному процесі, технічний персонал навчальних закладів, крім вищих навчальних закладів, учні та студенти перед проходженням виробничої практики на об'єктах, працівники яких підлягають обов'язковому профілактичному медичному огляду, проходять обов'язковий профілактичний медичний огляд відповідно до пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2001 № 559 "Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних карток".

Цією постановою затверджено також Порядок проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів (далі - Порядок).

1.7. Згідно з пунктами 3 та 4 Порядку терміни проведення обов'язкових медичних оглядів та перелік необхідних обстежень, лікарів-спеціалістів, видів

клінічних, лабораторних та інших досліджень встановлюються і затверджуються Міністерством охорони здоров'я України.

1.8. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.07.2002 року № 280 "Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб" визначено Перелік необхідних обстежень лікарів-спеціалістів, видів клінічних, лабораторних та інших досліджень, що необхідні для проведення обов'язкових медичних оглядів, періодичність їх проведення, а також Перелік протипоказань для роботи за професіями, визначеними у Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам. Згідно з цим наказом обов'язковий профілактичний медичний огляд працівників навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів, передбачених кошторисом на утримання закладу або установи охорони здоров'я, які визначені для проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів таких категорій громадян.

II. Організація обов'язкових медичних оглядів

2.1. Керівники навчальних закладів несуть відповідальність за організацію і своєчасність проходження працівниками обов'язкових медичних оглядів і недопуск їх до роботи без наявності медичного висновку.

2.2. Якщо працівник ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, керівник навчального закладу має право в установленому законодавством порядку притягнути його до дисциплінарної відповідальності та відсторонити від роботи без збереження заробітної плати.

2.3. Працівники, які не пройшли в установлений термін медичний огляд, до роботи не допускаються.

2.4. Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи;

2.5. Для проведення обов'язкового медичного огляду керівник навчального закладу:

- призначає відповідальних осіб за організацію медогляду;
- узгоджує план-графік проведення медичних оглядів із закладами охорони здоров'я;
- затверджує план-графік проведення медичних оглядів;
- здійснює контроль за проведенням медоглядів у строки, зазначені у плані-графіку.

2.6. Позачерговий медичний огляд працівників забезпечується за рахунок коштів навчального закладу:

- за заявою працівника, якщо він вважає, що погіршення стану його здоров'я пов'язане з умовами праці;

- за ініціативою керівника навчального закладу, якщо стан здоров'я працівника не дає змоги йому виконувати свої трудові обов'язки.

III. Порядок організації медичних оглядів

3.1. Особа, відповідальна за проведення медичних оглядів навчального закладу, спільно з представником санітарно-епідеміологічної служби та профспілковим комітетом навчального закладу визначають перелік працівників навчального закладу, які підлягають періодичним медичним оглядам, і складають поіменний список, який затверджується керівником навчального закладу.

Один примірник надсилається до лікувально-профілактичного закладу, що буде проводити медичний огляд.

3.2. Працівники, яких приймають на роботу або які змінюють професію чи місце роботи, направляються інспекторами з кадрових питань навчального закладу або відділу освіти за направленням на попередній медичний огляд за відповідною формою.

3.3. Під час підготовки до проведення обов'язкового періодичного медичного огляду працівників навчальних закладів керівник навчального закладу:

1) організовує лабораторні дослідження умов праці з визначенням шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу на конкретних робочих місцях працівників відповідно до гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу з метою визначення категорій працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду, і подає ці дані відповідній санітарно-епідеміологічній службі.

2) під час укладання трудового договору інформує працівника під розпис про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

3.4. На час проходження працівником медогляду за ним зберігається місце роботи (посада) і середня заробітна плата.

3.5. Керівник навчального закладу зобов'язаний:

- виконувати висновки заключного акта медогляду;
- щорічно на початку календарного року інформувати лікувально-профілактичні заклади, які проводили медичний огляд, про виконання вимог заключного акта минулого року;
- забезпечити перепрофілювання та працевлаштування працівників у зв'язку зі змінами стану здоров'я за результатами медичного огляду.

3.6. Працівник навчального закладу зобов'язаний проходити медичні огляди у встановленому порядку і у визначені терміни та виконувати медичні рекомендації за результатами медичного огляду.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-171 від 06 квітня 2016 року

Головам обласних, Київської
міської державних адміністрацій

Щодо необхідності збереження мережі позашкільних навчальних закладів в умовах обмеженого фінансування галузі освіти

Міністерство освіти і науки України стурбоване ситуацією, що склалася у 2016 році з мережею позашкільних навчальних закладів у зв'язку із економією коштів в місцевих бюджетах. В окремих регіонах почастішали випадки прийняття місцевою владою рішень щодо реорганізації, ліквідації або перепідпорядкування позашкільних навчальних закладів, що не відповідає основним засадам державної політики, визначених частиною другою ст. 9. [Закону України "Про позашкільну освіту"](#), та порушує права дітей на позашкільну освіту.

Позашкільні навчальні заклади є складовою системи освіти України, які крім навчально-виховної, здійснюють важливу соціальну функцію, забезпечуючи змістовним дозвіллям дітей, які опинились в складних життєвих обставинах. Так, на сьогодні позашкільні заклади відвідують майже 7 тис. дітей з особливими освітніми потребами; понад 10,5 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; понад 43 тис. дітей з малозабезпечених сімей. Крім того, сьогодні Ці заклади ефективно займаються патріотичним вихованням дітей та молоді, організовуючи національно-патріотичні, військово-патріотичні заходи, благодійні, волонтерські акції тощо.

Мережа позашкільних закладів в Україні лише на 40 відсотків сьогодні задовольняє потреби населення у позашкільній освіті. Попри це, нерідко рішення місцевих органів влади про реорганізацію позашкільних закладів приймаються без врахування освітніх потреб і соціальних запитів громади, аналізу рівня дитячої злочинності та бездоглядності, необхідності підтримки та забезпечення змістовним дозвіллям дітей, які вимушено переселені із зони антитерористичної операції та інших показників. Під час реорганізаційних процесів, як правило, порушуються трудові права педагогічних працівників позашкільних закладів, які і так мають найнижчий тарифний розряд для оплати праці. Часто рішення про

закриття позашкільних закладів або зменшення кількості гуртків викликають обурення батьківської громадськості та створюють соціальну напругу в суспільстві, формують хибну громадську думку щодо освітньої політики.

Міністерство свідоме того, що в умовах складної соціально-економічної ситуації, процесів децентралізації влади, органам місцевої влади складно вишукати в місцевих бюджетах додаткові кошти для забезпечення позашкільних закладів, однак, доцільно розглядати можливість залучення альтернативних, додаткових джерел фінансування, посилити співпрацю з недержавним сектором, бізнесом, установами і організаціями, які готові підтримувати талановитих і обдарованих дітей.

З урахуванням викладеного, прошу Вас взяти під особистий контроль ситуацію стосовно функціонування позашкільних навчальних закладів та не допустити їх безпідставної ліквідації або реорганізації в умовах обмеженого фінансування галузі освіти.

Щиро вдячний за розуміння.

З повагою,
Міністр

Сергій Квіт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-519 від 03.10. 2016

Департаменти (управління) освіти і науки
обласних, Київської міської державних адміністрацій
інститути післядипломної педагогічної освіти

Про використання у 2016/2017 навчальному році навчальних програм з позашкільної освіти

Міністерство освіти і науки України інформує про використання у 2016/2017 навчальному році навчальних програм з позашкільної освіти.

Навчальна програма з позашкільної освіти - це нормативний документ, що визначає мету, завдання, зміст, обсяг, порядок, способи організації навчально-виховної діяльності та вимоги до її результатів.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про позашкільну освіту» навчально-виховний процес у позашкільних навчальних закладах здійснюється за типовими навчальними програмами та іншими навчальними програмами за умови затвердження їх відповідними місцевими органами виконавчої влади.

Типова навчальна програма з позашкільної освіти затверджується наказом Міністерства освіти і науки України.

Також Міністерством освіти і науки України може надаватися відповідний гриф навчальним програмам з позашкільної освіти, які стали переможцями Всеукраїнського конкурсу на кращу науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.10.2003 № 674, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 січня 2004 р. за № 100/8699) та тим, які визначають зміст роботи гуртків, творчих об'єднань, секцій, що не забезпечені типовими програмами.

Зазначені навчальні програми повинні пройти науково-методичну експертизу у відповідній комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України згідно з Порядком надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 17.06.2008 № 537, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10 липня 2008 р. за № 628/1 5319). Навчальні програми, що мають відповідний гриф МОН, можуть використовуватися в усіх навчальних закладах системи освіти.

За необхідності врахування особливостей навчально-виховного процесу, методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення, рівня підготовленості вихованців певного навчального закладу, регіональних особливостей керівник гуртка може внести до такої програми необхідні зміни, що мають бути затверджені відповідним Місцевим органом управління освітою. Внесені зміни не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми та кількість навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

З метою забезпечення діяльності гуртків, творчих об'єднань, секцій, які працюють тільки у межах однієї адміністративно-територіальної одиниці та відповідають потребам конкретного регіону, навчальні програми з позашкільної освіти можуть бути затверджені наказами обласних, районних, міських органів управління освітою згідно із встановленою ними органами процедурою. Вимоги до змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти визначені в листі Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 № 14.1/10-1685.

Чинні програми з позашкільної освіти, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, розміщено на офіційному веб-сайті Інституту модернізації змісту освіти та державних центрів позашкільної освіти: Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (<http://nenc.gov.ua>), Національного центру «Мала академія наук України», Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, Українського державного центру позашкільної освіти.

Навчальні програми, затверджені Місцевими органами виконавчої влади, повинні бути розміщені на офіційних веб-сайтах відповідних органів управління освітою або їх методичних структур.

Акцентуємо увагу, що термін дії грифу Міністерства освіти і науки України навчальній літературі з позашкільної освіти - 5 років з дня офіційного затвердження відповідного рішення.

Координацію діяльності з розроблення навчальних програм за основними напрямками позашкільної освіти здійснюють Інститут модернізації змісту освіти та державні центри позашкільної освіти - за відповідними напрямками позашкільної освіти.

Просимо зміст листа довести до відома всіх заінтересованих осіб.

Заступник Міністра

Павло Хобзей

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

26.12.2017 № 1669

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
23 січня 2018 р.
за № 100/31552

Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти

Відповідно до [абзацу восьмого](#) частини першої статті 53 Закону України «Про освіту», [статей 13, 14, 30](#) Закону України «Про охорону праці», [пункту 8](#) Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами), з метою приведення нормативно-правових актів у відповідність до законодавства України **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти](#), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563](#) «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160 (із змінами).

3. Сектору мобілізаційної роботи, цивільного захисту та безпеки життєдіяльності (Цимбал А.А.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України у встановленому порядку.

4. Управлінню адміністративно-господарського та організаційного забезпечення (Єрко І.А.) зробити відмітку у справах архіву.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на державного секретаря Полянського П.Б.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
26.12.2017 № 1669

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
23 січня 2018 р.
за № 100/31552

ПОЛОЖЕННЯ

про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до [Кодексу цивільного захисту України](#), [Закону України](#) «Про охорону праці» і поширюється на заклади дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), позашкільної, спеціалізованої, фахової передвищої, вищої освіти та заклади післядипломної освіти, установи, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України (далі - заклади освіти).

2. Це Положення визначає єдину систему організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу (учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів та працівників закладів освіти), а також обов'язки керівників та посадових осіб щодо забезпечення безпечних та нешкідливих умов навчання, утримання і праці, запобігання травматизму.

3. Заклади освіти у своїй діяльності керуються нормативно-правовими актами з питань охорони праці, цим Положенням.

4. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах освіти покладається на їх керівників.

5. Навчання та перевірка знань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів (далі - здобувачі освіти) та працівників закладів освіти проводяться відповідно до [Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці](#), затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року за № 231/10511 (із змінами) (далі - Типове положення), та [Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року № 304, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 липня 2006 року за № 806/12680 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 22 листопада 2017 року № 1514) (далі - Положення про навчання).

6. Інструктажі з питань охорони праці із здобувачами освіти та працівниками закладів освіти проводяться відповідно до [Типового положення](#). Інструктажі з питань безпеки життєдіяльності, які містять питання охорони здоров'я, пожежної, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, реагування на надзвичайні ситуації, безпеки побуту тощо, проводяться відповідно до [Положення про навчання](#).

II. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки України

1. Державний секретар МОН здійснює загальне керівництво і є відповідальним за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки України.

2. Міністерство освіти і науки України:

1) забезпечує виконання покладених на нього завдань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності відповідно до [Кодексу цивільного захисту України](#), Законів України [«Про освіту»](#), [«Про охорону праці»](#), нормативно-правових актів, координує і контролює загальний стан роботи з охорони праці в галузі, діяльність закладів освіти щодо забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, утримання і праці;

2) проводить єдину науково-технічну політику з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності, впровадження системи стандартів безпеки праці, направлених на забезпечення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу;

3) створює службу охорони праці Міністерства освіти і науки України відповідно до [Типового положення про службу охорони праці](#), затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15 листопада 2004 року № 255, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01 грудня 2004 року за № 1526/10125 (далі - Типове положення про службу охорони праці). Одночасно може створювати службу безпеки життєдіяльності, яка поєднує роботу служб пожежної, радіаційної безпеки та виконує інші функціональні завдання з питань безпеки життєдіяльності. Ця служба безпосередньо підпорядковується державному секретарю МОН;

4) забезпечує опрацювання, прийняття нових, перегляд і скасування нормативно-правових актів з охорони праці відповідно до цього Положення, видає накази, інструкції з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності, здійснює контроль за їх виконанням;

5) забезпечує функціонування системи управління охороною праці в закладах освіти;

6) передбачає внесення до освітніх програм та підручників питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

7) здійснює контроль за станом охорони праці в закладах освіти;

8) здійснює контроль за наданням установлених пільг особам, що залучаються до виконання робіт підвищеної небезпеки, забезпеченням спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту працівників закладів освіти відповідно до законодавства;

9) забезпечує навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладах освіти;

10) один раз на три роки організовує в установленому порядку навчання і перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності керівників, спеціалістів, працівників галузі, які є членами комісії з перевірки знань у закладах освіти;

11) організовує і проводить колегії, наради, конференції, виставки, громадські огляди з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

12) здійснює постійний зв'язок з іншими органами виконавчої влади та громадськими об'єднаннями щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

13) при настанні під час освітнього процесу нещасних випадків вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах](#), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 31 серпня 2001 року № 616, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2001 року за № 1093/6284 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 07 жовтня 2013 року № 1365) (далі - Положення про порядок розслідування нещасних випадків);

14) укладає угоду з ЦК Профспілки працівників освіти і науки України з включенням розділу щодо поліпшення умов і безпеки праці та навчання;

15) бере участь у міжнародному співробітництві з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

III. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки Автономної республіки Крим, департаментах (управліннях) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управліннях освітою органів місцевого самоврядування

1. Відповідальними за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки Автономної республіки Крим, департаментах (управліннях) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управліннях освітою органів місцевого самоврядування є їх керівники.

2. Міністерство освіти і науки Автономної республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управління освітою органів місцевого самоврядування:

1) здійснюють керівництво і контроль за організацією роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладах освіти, безпосередньо їм підпорядкованих;

2) відповідно до [Типового положення про службу охорони праці](#) створюють службу охорони праці, одночасно можуть створювати службу безпеки життєдіяльності, яка поєднує роботу служб пожежної, радіаційної

безпеки та виконує інші функціональні завдання з питань безпеки життєдіяльності;

3) забезпечують функціонування системи управління охороною праці в закладах освіти;

4) забезпечують виконання нормативно-правових актів з питань охорони праці в закладах освіти та відповідних приписів органів державного нагляду за охороною праці;

5) надають необхідну допомогу щодо створення безпечних умов проведення освітнього процесу в закладах освіти, систематично заслуховують їх керівників про стан роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

6) тимчасово призупиняють або забороняють освітній процес у закладах освіти, а також роботи в небезпечних для життя і здоров'я умовах, призначають повторну перевірку знань працівників з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

7) один раз на три роки здійснюють навчання та перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності керівників закладів освіти, їх заступників, фахівців відділів (управлінь) освіти, педагогічних працівників та інших працівників закладів освіти відповідно до [Типового положення](#) та [Положення про навчання](#);

8) забезпечують заклади освіти нормативно-правовими актами з питань охорони праці;

9) здійснюють контроль за наданням пільг особам, які працюють у шкідливих і небезпечних умовах, забезпечують їх спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з [Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту](#), затвердженим наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 24 березня 2008 року № 53, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 21 травня 2008 року за № 446/15137 (далі - Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям);

10) здійснюють контроль за дотриманням норм і правил з охорони праці в трудових об'єднаннях здобувачів освіти, своєчасним навчанням, проведенням інструктажів і перевіркою знань з питань охорони праці керівників цих об'єднань;

11) забезпечують проведення дозиметричного контролю в закладах освіти шляхом укладання договорів з відповідними службами згідно із законодавством;

12) не дозволяють залучення здобувачів освіти до господарських робіт і виробничої практики без обстеження робочих місць, забороняють проведення робіт, які негативно впливають на здобувачів освіти та працівників закладів освіти і стан довкілля;

13) здійснюють постійний зв'язок з органами виконавчої влади та громадськими об'єднаннями щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

14) перед початком навчального року, а також періодично протягом навчального року оцінюють технічний стан обладнання та устаткування навчальних приміщень закладів освіти;

15) визначають базові (опорні) заклади освіти щодо створення безпечних і нешкідливих умов навчання, утримання і праці;

16) здійснюють контроль за проведенням інструктажів з охорони праці, безпеки життєдіяльності здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

17) здійснюють затвердження посадових інструкцій керівників закладів освіти з обов'язковим блоком питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

18) організовують проведення атестації робочих місць за умовами праці відповідно до [Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 серпня 1992 року № 442 (із змінами);

19) щороку розробляють організаційно-технічні заходи щодо поліпшення стану охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладах освіти;

20) систематично розглядають на колегіях, засіданнях звіти керівників закладів освіти про стан охорони праці, безпеки життєдіяльності;

21) при настанні під час освітнього процесу нещасних випадків вживають заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

IV. Обов'язки посадових осіб та організація роботи з охорони праці і безпеки життєдіяльності в закладах освіти

1. Керівник закладу освіти (ректор, директор, завідувач):

1) є відповідальним за створення безпечних умов освітнього процесу згідно із законодавством про охорону праці, цим Положенням; не дозволяє проведення освітнього процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов;

2) відповідно до [Типового положення про службу охорони праці](#) створює в закладі освіти службу охорони праці, безпеки життєдіяльності, яка безпосередньо підпорядковується йому; призначає відповідальних за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладі освіти та визначає їх функціональні обов'язки, забезпечує функціонування системи управління охороною праці;

3) призначає наказом осіб, відповідальних за стан охорони праці в структурних підрозділах, навчальних кабінетах, лабораторіях, майстернях, спортзалах, тирах (стрільбищах) тощо;

4) затверджує посадові інструкції керівників структурних підрозділів, працівників з обов'язковим блоком питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

5) перед початком навчального року, а також періодично протягом навчального року оцінює технічний стан обладнання та устаткування навчальних приміщень закладів освіти;

б) уживає заходів щодо приведення інженерно-технічних комунікацій, устаткування, обладнання у відповідність до чинних стандартів, правил, норм з охорони праці;

7) укладає колективний договір (угоду), що містить розділ з охорони праці, безпеки життєдіяльності, та забезпечує його виконання;

8) забезпечує виконання вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці, заходів з охорони праці, безпеки життєдіяльності, передбачених колективним(ою) договором (угодою), приписів органів державного нагляду за охороною праці, пропозицій виборного органу первинної профспілкової організації (представника профспілки);

9) на засіданнях педагогічної ради закладу освіти, нарадах керівників структурних підрозділів, осіб, відповідальних за стан охорони праці, безпеку життєдіяльності, організовує звітування з питань профілактики травматизму, виконання заходів розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди), видає накази, розпорядження з цих питань;

10) організовує профілактичну роботу щодо попередження травматизму і зниження захворюваності серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

11) організовує роботу з розробки програми вступного інструктажу та забезпечує проведення всіх видів інструктажів:

з охорони праці - відповідно до [Типового положення](#);

з безпеки життєдіяльності - відповідно до цього Положення;

12) організовує роботу щодо розроблення та періодичного перегляду один раз на 5 років:

інструкцій з охорони праці для працівників відповідно до [Положення про розробку інструкцій з охорони праці](#), затвердженого наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики України від 29 січня 1998 року № 9, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07 квітня 1998 року за № 226/2666 (у редакції наказу Міністерства соціальної політики України від 30 березня 2017 року № 526) (далі - Положення про розробку інструкцій);

інструкцій з безпеки під час проведення навчання для здобувачів освіти відповідно до цього Положення;

13) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

14) контролює забезпечення здобувачів освіти та працівників закладів освіти спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з [Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям](#);

15) здійснює контроль за підготовкою трудових студентських загонів, учнівських об'єднань щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці та відпочинку на місцях їх дислокації;

16) сприяє проведенню дозиметричного контролю відповідно до нормативно-правових актів з обов'язковою реєстрацією в спеціальному журналі;

17) забезпечує навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності здобувачів освіти та працівників закладів освіти відповідно до законодавства і цього Положення;

18) сприяє виконанню організаційно-технічних заходів упровадження системи стандартів безпеки праці, проведенню атестації робочих місць за умовами праці;

19) організовує проведення обов'язкових попередніх та періодичних медичних оглядів працівників закладів освіти відповідно до [Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 року № 246, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 року за № 846/14113 (із змінами), та наказу Міністерства охорони здоров'я України від 23 липня 2002 року [№ 280](#) «Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08 серпня 2002 року за № 639/6927 (із змінами);

20) не дозволяє виконання робіт, які негативно впливають на здобувачів освіти і працівників закладів освіти та стан довкілля;

21) здійснює постійний зв'язок з органами виконавчої влади та громадськими об'єднаннями щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

22) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

2. Заступник керівника (проректор, заступник директора, завідувач):

1) організовує і контролює виконання керівниками структурних підрозділів (факультетів, кафедр, кабінетів, лабораторій тощо) заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу;

2) забезпечує впровадження відповідних вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в освітній процес;

3) контролює проведення улаштування і обладнання навчальних кабінетів, майстерень, лабораторій, спортзалів тощо;

4) здійснює контроль за безпечним використанням навчального обладнання, приладів, хімікатів тощо, що використовуються під час освітнього процесу, відповідно до типових переліків, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України;

5) бере участь у підготовці студентських загонів, учнівських об'єднань щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці та відпочинку в місцях їх дислокації;

6) один раз на три роки організовує навчання і перевірку знань працівників закладу освіти з охорони праці, безпеки життєдіяльності, бере участь у складі комісії з перевірки знань;

7) контролює проведення інструктажів з охорони праці, безпеки життєдіяльності із здобувачами освіти, працівниками в структурних підрозділах;

8) забезпечує роботу щодо розроблення і періодичного перегляду (один раз на 5 років) інструкцій з охорони праці для працівників закладу освіти та інструкцій з безпеки під час проведення навчання для здобувачів освіти, при виконанні практичних, лабораторних робіт у навчальних кабінетах, лабораторіях, майстернях тощо;

9) забезпечує розроблення інструкцій з охорони праці для професій або видів робіт з підвищеною небезпекою, які переглядаються один раз на 3 роки відповідно до [Положення про розробку інструкцій](#);

10) бере участь у розробленні розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

11) затверджує погоджені службою охорони праці, безпеки життєдіяльності добові норми зберігання і витрачання отруйних речовин, легкозаймистих рідин та інших пожежо- і вибухонебезпечних матеріалів;

12) контролює дотримання працівниками закладу освіти посадових інструкцій у частині забезпечення охорони праці, безпеки життєдіяльності;

13) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці.

3. Декан факультету:

1) забезпечує створення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу;

2) забезпечує проведення навчальних занять, виробничої практики студентів, науково-дослідних та інших робіт на кафедрах, у студентських наукових гуртках і наукових товариствах відповідно до вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

3) керує розробленням і періодичним переглядом інструкцій з охорони праці та інструкцій з безпеки під час проведення навчання, узгоджує їх із службою охорони праці, безпеки життєдіяльності та подає на затвердження керівнику закладу освіти;

4) організовує на факультеті проведення інструктажів для здобувачів освіти з питань безпеки життєдіяльності;

5) забезпечує навчання та перевірку знань працівників факультету з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

6) організовує допомогу в підготовці студентських загонів, перевіряє наявність безпечних і нешкідливих умов праці і відпочинку в місцях їх дислокації;

7) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

8) контролює внесення питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності в підручники, навчальні і методичні посібники з дисциплін, що викладаються на кафедрах факультету;

9) забезпечує спільно з представником профспілки систематичний розгляд на засіданнях факультету стану умов праці та навчання у підрозділах,

організовує вивчення, узагальнення і поширення передового досвіду з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

10) бере участь у проведенні міжкафедральних нарад, конференцій з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

11) бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди).

4. Завідувач кафедри:

1) є відповідальним за створення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу на кафедрі;

2) вносить питання з охорони праці, безпеки життєдіяльності в освітні програми, методичні рекомендації до лабораторних робіт, курсових та дипломних робіт і проєктів;

3) організовує розроблення і періодичний перегляд (один раз на 5 років) інструкцій з охорони праці та інструкцій з безпеки під час проведення навчання, узгоджує їх із службою охорони праці закладу освіти та подає на затвердження керівнику;

4) проводить з кожним працівником кафедри інструктаж з охорони праці, оформляє у журналі відповідно до Типового положення.

5) організовує проведення із студентами інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності;

6) забезпечує навчання і перевірку знань з питань охорони праці студентів та працівників, які працюють в умовах підвищеної небезпеки;

7) складає і направляє заявки на спецодяг, спецвзуття та інші засоби індивідуального захисту згідно з [Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям](#);

8) забезпечує своєчасну явку на періодичний медичний огляд працівників відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 23 липня 2002 року [№ 280](#) «Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08 серпня 2002 року за [№ 639/6927](#) (із змінами);

9) здійснює спільно з представником профспілки контроль за станом охорони праці, безпеки життєдіяльності;

10) бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

11) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

5. Завідувач кабінету, лабораторії, майстерні, навчально-виробничої майстерні, старший майстер, майстер виробничого навчання:

1) є відповідальним за безпечний стан робочих місць, обладнання, приладів, інструментів, інвентарю тощо;

2) не допускає до проведення навчальних занять або робіт здобувачів освіти та працівників закладу освіти без передбаченого спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту;

3) вимагає у встановленому порядку забезпечення спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту здобувачів освіти та працівників закладу освіти згідно з [Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям](#);

4) відповідно до цього Положення розробляє і переглядає (один раз на 5 років) інструкції з безпеки під час проведення навчання в кабінетах, лабораторіях, навчально-виробничих майстернях, навчальних господарствах, спортивних залах тощо;

5) дозволяє використання обладнання, встановленого в лабораторіях, кабінетах, навчальних господарствах, цехах, на дільницях, полігонах, що передбачено типовими переліками, затвердженими Міністерством освіти і науки України;

6) контролює дотримання безпечних і нешкідливих умов проведення виробничої практики здобувачів освіти на підприємствах, в установах і організаціях, не дозволяє виконання робіт, не передбачених умовами договору;

7) проводить інструктажі з охорони праці під час навчально-виробничого процесу;

8) проводить інструктажі з безпеки життєдіяльності або контролює їх проведення викладачем, учителем;

9) бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

10) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

6. Викладач, учитель, класовод, куратор групи, класний керівник, вихователь:

1) є відповідальним за збереження життя і здоров'я здобувачів освіти під час освітнього процесу;

2) забезпечує проведення освітнього процесу, що регламентується законодавчими та нормативно-правовими актами з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

3) організовує вивчення здобувачами освіти правил і норм з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

4) проводить інструктажі із здобувачами освіти:

з охорони праці під час проведення трудового навчання і виробничої практики відповідно до [Типового положення](#);

з безпеки життєдіяльності під час проведення навчальних занять, позакласних, позашкільних заходів:

вступний на початку навчального року - з реєстрацією вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності здобувачів освіти в журналі обліку навчальних занять ([додаток 1](#)) на сторінці класного керівника, куратора групи;

первинний, позаплановий, цільовий інструктажі - з реєстрацією в журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів освіти з безпеки життєдіяльності ([додаток 2](#));

первинний інструктаж перед початком заняття (нової теми, лабораторної, практичної роботи тощо) - з реєстрацією в журналах обліку навчальних занять і виробничого навчання на сторінці предмета в рядку про зміст уроку, лекції, практичної роботи тощо;

5) здійснює контроль за виконанням здобувачами освіти правил (інструкцій) з безпеки;

6) проводить профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу;

7) проводить профілактичну роботу серед здобувачів освіти щодо вимог особистої безпеки у побуті (дії у надзвичайних ситуаціях, дорожній рух, участь у масових заходах, перебування в громадських місцях, на об'єктах мережі торгівлі тощо);

8) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

V. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час проведення науково-дослідної діяльності в закладах освіти

1. Заступник керівника (проректор) з наукової роботи:

1) організовує роботу та здійснює контроль за виконанням заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов під час проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських і експедиційних робіт, а також у студентських наукових товариствах, конструкторських бюро відповідно до законодавства про охорону праці, цього Положення;

2) організовує навчання і перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності наукових, науково-педагогічних працівників структурних підрозділів;

3) організовує роботу щодо розроблення і періодичного перегляду інструкцій з охорони праці під час виконання наукових робіт;

затверджує в установленому порядку інструкції з охорони праці, що діють у науково-дослідних і дослідно-конструкторських (у тому числі студентських) підрозділах, контролює їх виконання;

4) організовує забезпечення навчальних експедицій, партій, загонів спорядженням, обладнанням, засобами індивідуального захисту, інструкціями з охорони праці, а також затверджує акти готовності виїзду навчальних експедицій, партій, загонів на науково-дослідні та експедиційні роботи;

5) бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

6) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

7) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

2. Начальник науково-дослідного сектору (заступник начальника науково-дослідної частини):

1) здійснює безпосереднє керівництво і є відповідальним за організацію та дотримання безпечних і нешкідливих умов проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських і експедиційних робіт відповідно до законодавства з охорони праці, цього Положення;

2) організовує проведення науково-дослідних робіт лише за наявності приміщень, приладів, обладнання, устаткування, що відповідають вимогам системи стандартів безпеки праці, правилам і нормам з охорони праці та прийняті до експлуатації;

3) розглядає і подає на затвердження проректору з наукової роботи договори на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи після погодження їх службою охорони праці, безпеки життєдіяльності;

4) бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

5) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

6) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

3. Керівник науково-дослідної роботи (теми):

1) здійснює безпосереднє керівництво і є відповідальним за організацію і забезпечення безпечних і нешкідливих умов проведення науково-дослідної і дослідно-конструкторської роботи відповідно до законодавства з охорони праці, цього Положення;

2) організовує проведення науково-дослідної роботи лише за наявності приміщень, приладів, установок, обладнання, устаткування, що відповідає вимогам стандартів безпеки праці, правилам і нормам з охорони праці;

3) відповідає за безпечну експлуатацію приладів, установок, обладнання, а також захисних, сигнальних і протипожежних пристроїв, контрольно-вимірювальних приладів, посудин, що працюють під тиском, безпечне використання, забезпечення і транспортування вибухових, отруйних, радіоактивних, легкозаймистих та інших шкідливих для життя і здоров'я речовин;

4) проводить первинний (на робочому місці), повторний, позаплановий інструктаж з охорони праці із учасниками освітнього процесу відповідно до [Типового положення](#), допускає до самостійної роботи;

5) розробляє інструкції щодо безпечного використання нових матеріалів, обладнання, проведення відповідних процесів;

6) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

7) бере участь у розробленні розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

8) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

VI. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час позакласної, позашкільної діяльності

1. Заступник керівника закладу освіти з навчально-виховної роботи:

1) уживає необхідних заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов, виконання санітарно-гігієнічних норм і вимог з охорони праці, безпеки життєдіяльності під час проведення позакласних і позашкільних заходів;

2) контролює і надає методичну допомогу керівникам клубів, гуртків, спортивних секцій, походів, екскурсій, трудових об'єднань, громадських робіт тощо з питань створення безпечних і нешкідливих умов праці і відпочинку здобувачів освіти, запобігання травматизму;

3) проводить інструктажі з охорони праці, безпеки життєдіяльності класоводів, класних керівників, учителів та інших осіб, які залучені до організації позакласної, позашкільної роботи;

4) організовує профілактичну роботу серед здобувачів освіти з охорони праці, безпеки життєдіяльності під час освітнього процесу;

5) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

2. Керівник клубу, гуртка, секції, тренер:

1) забезпечує безпечний стан робочих місць, безпечну експлуатацію обладнання, приладів, інструментів, спортивного спорядження (інвентарю) тощо;

2) проводить інструктажі з охорони праці з працівниками та інструктажі з безпеки життєдіяльності із здобувачами освіти;

3) не дозволяє працювати учням, студентам, курсантам без відповідного спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту згідно з [Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям](#);

4) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#);

5) веде профілактичну роботу з охорони праці, безпеки життєдіяльності серед здобувачів освіти.

VII. Організація роботи з охорони праці під час адміністративно-господарської діяльності в закладах освіти

1. Заступник керівника з адміністративно-господарської роботи, завідувач господарства, начальник господарського відділу:

1) здійснює експлуатацію та догляд будівель, споруд і територій відповідно до законодавства з охорони праці;

2) забезпечує дотримання вимог правил охорони праці під час експлуатації виробничого, енергетичного, вентиляційного обладнання, машин, механізмів, парових і водогрійних котлів, посудин, що працюють під тиском;

3) контролює дотримання норм переміщення вантажів, санітарно-гігієнічного стану побутових і допоміжних приміщень, територій відповідно до законодавства з охорони праці;

4) забезпечує навчальні приміщення, лабораторії, кабінети, господарські і культурно-побутові підрозділи закладу освіти обладнанням та інвентарем відповідно до законодавства з охорони праці;

5) забезпечує здобувачів освіти та працівників закладу освіти спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з [Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям](#), організовує періодичні випробування діелектричних засобів захисту, а також облік, зберігання, видачу, прання, сушку, дезінфекцію та ремонт спецодягу;

6) організовує проведення замірів опору ізоляції електроустановок та електропроводки, заземлювальних пристроїв, періодичні випробування і огляди вантажопідійомних машин і механізмів, парових і водогрійних котлів, посудин, що працюють під тиском, аналізи повітря на вміст пилу, газів і парів шкідливих речовин, вимірювання освітленості, шуму і вібрації, радіаційний контроль у приміщеннях закладу освіти відповідно до нормативно-правових актів;

7) організовує зі спеціалізованими організаціями навчання персоналу, що обслуговує котли і водонагрівачі, балони із зрідженими газами, компресори і посудини, електричні установки та інші агрегати і механізми підвищеної небезпеки;

8) організовує зберігання на складах палива, отруйних матеріалів, легкозаймистих і горючих рідин, балонів із зрідженими газами, обладнання, сировини, матеріалів тощо відповідно до правил і норм з охорони праці та [Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України](#), затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 15 серпня 2016 року № 974, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 08 вересня 2016 року за № 1229/29359;

9) відповідно до [Положення про розробку інструкцій](#) розробляє і періодично переглядає інструкції з охорони праці під час виконання конкретних господарських робіт, узгоджує їх із службою охорони праці;

10) проводить інструктажі з охорони праці, забезпечує навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в адміністративно-господарських підрозділах;

11) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

12) бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

13) організовує роботу щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці на автотранспортному підприємстві, автобазі, в гаражі закладу освіти тощо відповідно до вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

14) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

2. Головний інженер, енергетик, механік закладу освіти:

1) здійснює безпосереднє керівництво і є відповідальним за організацію і виконання робіт у підпорядкованих інженерно-технічних службах відповідно до законодавства з охорони праці, цього Положення;

2) забезпечує експлуатацію і утримання будівель, споруд, виробничих приміщень, обладнання, машин, механізмів, електроустановок, електросилових, електроосвітлювальних, опалювальних, газових і каналізаційних мереж, систем вентиляції відповідно до правил і норм з охорони праці;

3) виявляє причини аварій з машинами, механізмами, електроустановками, обладнанням, веде облік та аналіз аварій, розробляє і вживає заходів щодо запобігання аваріям;

4) організовує відповідно до нормативно-правових актів з питань охорони праці:

проведення планово-запобіжних ремонтів;

профілактичні випробування обладнання, машин, механізмів, посудин і апаратів, що працюють під тиском;

заміри опору ізоляції електроустановок, електропроводки, заземлювальних пристроїв;

5) розробляє і впроваджує заходи щодо механізації, автоматизації ручної праці, важких та трудомістких процесів;

6) забезпечує безпечні і нешкідливі умови праці під час монтажних, демонтажних і ремонтних робіт на підконтрольних об'єктах, обладнання робочих місць необхідним допоміжним спорядженням і огорожами, знаками безпеки, оформлення працівникам наряду-допуску на виконання робіт з підвищеною небезпекою;

7) проводить реєстрацію об'єктів закладу освіти, підконтрольних органам державного нагляду, оформляє відповідні документи;

8) розробляє інструкції з охорони праці під час експлуатації машин, механізмів, приладів, виконання конкретних робіт;

9) проводить інструктажі з охорони праці з кожним підпорядкованим йому працівником з реєстрацією в журналі відповідно до [Типового положення](#);

10) бере участь у розробленні окремого розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди) відповідно до його компетенції;

11) сприяє здійсненню громадського контролю за дотриманням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

12) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

3. Керівник виробничої дільниці (цеху), виконавець робіт в закладі освіти:

1) здійснює необхідні заходи з охорони праці, систематичне спостереження за станом і експлуатацією робочих місць;

2) здійснює нагляд за правильним і безпечним використанням обладнання, машин, механізмів, енергетичних установок і транспортних засобів, що працюють під його наглядом;

3) розробляє інструкції з охорони праці під час експлуатації машин, механізмів, приладів, виконання конкретних робіт;

4) здійснює контроль за своєчасною видачею відповідного спецодягу, спецвзуття і засобів індивідуального захисту працівникам;

5) проводить інструктажі з охорони праці та забезпечує своєчасне навчання працівників безпечним навичкам праці відповідно до [Типового положення](#);

6) оформляє допуск працівникам на виконання робіт у підрозділах (дільницях) цеху та документи на припинення робіт машин, механізмів тощо;

7) організовує використання наочних засобів пропаганди охорони праці - інструкцій, пам'яток, плакатів тощо;

8) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

4. Майстер виробничої дільниці (цеху):

1) організовує безпечне проведення робіт;

2) проводить систематичне спостереження за станом виробничого, вентиляційного обладнання, риштувань, захисних пристроїв, кріплень котлованів, траншей тощо;

3) регулярно проводить перевірку чистоти і порядку на робочих місцях, у проходах та на під'їзних коліях, забезпечення достатньої освітленості робочих місць, а також правильного утримання та експлуатації підкранових колій;

4) проводить з працівниками інструктажі з охорони праці на робочому місці в процесі виконання робіт відповідно до [Типового положення](#);

5) здійснює контроль за правильним використанням спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, дотриманням норм перенесення вантажів, забезпеченням робочих місць запобіжними написами і плакатами;

6) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених [Положенням про порядок розслідування нещасних випадків](#).

5. Головний бухгалтер (бухгалтер):

1) здійснює контроль за витратами коштів, що виділяються на виконання заходів розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди), забезпечує виконання заходів, передбачених нормативно-правовими актами з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

2) веде облік коштів, що витрачаються на виконання заходів з охорони праці, готує довідку керівнику закладу освіти про фактичні витрати коштів на виконання цих робіт;

3) організовує передплату періодичних видань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

6. Начальник відділу кадрів (інспектор відділу кадрів):

1) оформляє на роботу осіб, які пройшли вступний інструктаж та інструктаж на робочому місці з охорони праці, а також переведення на іншу роботу за медичною довідкою про проходження попереднього (періодичного) медичного огляду працівника за формою, зазначеною у [додатку 8](#) Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 року № 246, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 року за № 846/14113 (далі - медична довідка);

2) оформляє на роботу осіб після попереднього медичного огляду в закладах охорони здоров'я, а також направляє на періодичний медичний огляд осіб, які залучаються до робіт підвищеної небезпеки, зберігає їх медичні довідки;

3) оформляє направлення працівників закладу освіти, залучених до робіт підвищеної небезпеки, на спеціальне навчання і перевірку знань з охорони праці;

4) оформляє на роботу жінок і осіб віком до вісімнадцяти років з урахуванням законодавчих та нормативно-правових актів про застосування праці неповнолітніх і жінок;

5) контролює наявність посадових інструкцій з блоком питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності.

VIII. Порядок проведення та реєстрації інструктажів з безпеки життєдіяльності

1. Інструктажі з безпеки життєдіяльності проводяться із здобувачами освіти. Інструктажі містять питання охорони здоров'я, пожежної, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, реагування на надзвичайні ситуації, безпеки побуту тощо.

Учні, які інструктуються, розписуються в журналі, починаючи з 9 класу.

2. Перед початком навчальних занять один раз на рік, а також при зарахуванні або оформленні до закладу освіти здобувача освіти проводиться вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності службами охорони праці, безпеки життєдіяльності. За умови чисельності учасників освітнього процесу в закладах понад 200 осіб вищезазначеними службами проводиться навчання з вихователями, класоводами, класними керівниками, майстрами виробничого навчання, кураторами груп тощо, які в свою чергу інструктують здобувачів освіти перед початком навчального року. Програма вступного інструктажу розробляється в закладі освіти на основі орієнтовного переліку питань вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності для здобувачів освіти ([додаток 3](#)). Програма та порядок проведення вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності затверджуються наказом керівника закладу освіти.

3. Запис про вступний інструктаж робиться на окремій сторінці журналу обліку навчальних занять.

4. Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться на початку заняття у кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо, перед початком канікул, а також за межами закладу освіти, де освітній процес пов'язаний з використанням небезпечних або шкідливих для здоров'я факторів. Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводять викладачі, вчителі, класоводи, куратори груп, класні керівники, тренери, керівники гуртків тощо. Цей інструктаж проводиться із здобувачами освіти, а також з батьками, які беруть участь у позанавчальних заходах.

5. Первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності, який проводиться перед початком кожного практичного заняття (практичної, лабораторної роботи тощо), реєструється в журналі обліку навчальних занять, виробничого навчання на сторінці предмета в розділі про запис змісту уроку, заняття.

6. Позаплановий інструктаж з безпеки життєдіяльності із здобувачами освіти проводиться у разі порушення ними вимог нормативно-правових актів з охорони праці, безпеки життєдіяльності, що може призвести чи призвело до травм, аварій, пожеж тощо, зміни умов виконання навчальних завдань (лабораторних робіт, трудового навчання, виробничої практики, професійної підготовки тощо), нещасних випадків.

7. Цільовий інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться із здобувачами освіти у разі організації позанавчальних заходів (олімпіади, турніри з предметів, екскурсії, туристичні походи, спортивні змагання тощо), під час проведення громадських, позанавчальних робіт (прибирання територій, приміщень, проведення науково-дослідних робіт на навчально-дослідній ділянці тощо).

8. Реєстрація первинного, позапланового, цільового інструктажів з безпеки життєдіяльності проводиться в журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів освіти з безпеки життєдіяльності, що зберігається в кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо.

**Завідувач сектору
мобілізаційної роботи,
цивільного захисту та безпеки
життєдіяльності**

А.А. Цимбал

Додаток 1
до Положення про організацію
роботи з охорони праці та безпеки
життєдіяльності учасників освітнього
процесу в установах і закладах освіти
(підпункт 4 пункту 6 розділу IV)

РЕЄСТРАЦІЯ
вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності здобувачів освіти в
журналі обліку навчальних занять

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка проводила інструктаж	Підпис	
				особи, яка проводила інструктаж	особи*, яку інструктували
1	2	3	4	5	6

*Учні розписуються у журналі, починаючи з 9 класу.

Додаток 2
до Положення про організацію
роботи з охорони праці та безпеки
життєдіяльності учасників освітнього
процесу в установах і закладах
освіти
(підпункт 4 пункту 6 розділу IV)

_____ (назва закладу освіти)

Розпочато: _____ 20__ р.

Закінчено: _____ 20__ р.

ЖУРНАЛ
реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів
освіти з безпеки життєдіяльності

_____ (кабінет, лабораторія, цех, майстерня, спортзал тощо)

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Клас група	Назва інструктажу, назва інструкції	Прізвище, ім'я, по батькові, посада особи, яка провела інструктаж	Підпис особи, яка провела інструктаж	Підпис особи*, яку інструктували
1	2	3	4	5	6	7	8

* Учні розписуються у журналі, починаючи з 9 класу.

Додаток 3
до Положення про організацію
роботи з охорони праці та безпеки
життєдіяльності учасників освітнього
процесу в установах і закладах
освіти
(пункт 2 розділу VIII)

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК
питань вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності
для здобувачів освіти

1. Загальні відомості про заклад освіти, його структуру (кабінети, лабораторії, майстерні, спортзали тощо). Види та джерела небезпеки у навчальних приміщеннях, на спортивних майданчиках, навчально-дослідних ділянках тощо.
2. Загальні правила поведінки під час освітнього процесу. Обставини та причини найбільш характерних нещасних випадків, що сталися в закладах освіти.
3. Вимоги пожежної безпеки в закладі освіти. Ознайомлення з Правилами пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України.
4. Радіаційна безпека, дії у разі надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.
5. Цивільний захист, техногенна безпека природного і техногенного характеру.
6. Безпека дорожнього руху. Поведінка на вулиці, ознайомлення з правилами дорожнього руху.
7. Побутовий травматизм, попередження та дії у разі нещасних випадків у побуті.
8. Домедична допомога у разі нещасних випадків, надзвичайних подій тощо.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 1157 від 14 серпня 2017 року

Про затвердження Переліку найбільших позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності системи Міністерства освіти і науки України

Відповідно до [Закону України «Про позашкільну освіту»](#), примітки 2 пункту 10 наказу Міністерства освіти і науки України від 15 квітня 1993 року [№ 102](#) «Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 27 травня 1993 року за № 56, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити Перелік найбільших позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності системи Міністерства освіти і науки України (далі - Перелік), що [додається](#).

2. Директорам департаментів (начальникам управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій довести Перелік до керівників позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності.

3. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29 грудня 2012 року № 1523.

4. Управлінню адміністративно-господарського та організаційного забезпечення (Єрко І. А.) в установленому порядку зробити відмітку у справах архіву.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника міністра Хобзея П. К.

6. Цей наказ набирає чинності з 1 січня 2018 року.

Міністр

Л. М. Гриневич

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

12.07.2017 № 1016

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
03 серпня 2017 р.
за № 954/30822

Про затвердження форм звітності з питань діяльності позашкільних навчальних закладів та інструкцій щодо їх заповнення

Відповідно до [Закону України "Про інформацію"](#), [Положення про Міністерство освіти і науки України](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, та з метою приведення нормативно-правових актів у відповідність до чинного законодавства **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити такі, що додаються:

- 1) [форму звітності № 1-ПЗ \(освіта\) \(річна\)](#) "Звіт позашкільного навчального закладу";
- 2) [Інструкцію щодо заповнення форми звітності № 1-ПЗ \(освіта\) \(річна\)](#) "Звіт позашкільного навчального закладу";
- 3) [форму звітності № 1-ПЗ \(освіта-зведена\) \(річна\)](#) "Зведений звіт позашкільних навчальних закладів";
- 4) [Інструкцію щодо заповнення форми звітності № 1-ПЗ \(освіта-зведена\) \(річна\)](#) "Зведений звіт позашкільних навчальних закладів".

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 03 січня 2013 року № 1](#) "Про затвердження форм звітності з питань діяльності позашкільних навчальних закладів та інструкцій щодо їх заповнення", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 січня 2013 року за № 154/22686.

3. Поширити форми та інструкції, зазначені в:

- підпунктах 1, 2 пункту 1 цього наказу, - на позашкільні навчальні заклади сфери освіти незалежно від форми власності;
- підпунктах 3, 4 пункту 1 цього наказу, - на департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, відділи

(управління) освіти районних державних адміністрацій і виконавчих органів міських рад.

4. Установити, що звіти з питань діяльності позашкільних навчальних закладів, починаючи зі звітів за 2017 рік, подаються за формами, затвердженими цим наказом.

5. Установити, що забезпечення бланками форм та примірниками інструкцій, збір, обробка та контроль за достовірністю зведеної інформації покладаються на департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій.

6. Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій щороку забезпечувати в установлені терміни збір, контроль, обробку звітності та подання зведеної інформації відділу інформаційних та аналітичних систем Інституту освітньої аналітики Міністерства освіти і науки України.

7. Департаменту економіки та фінансування (Даниленко С.В.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

8. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

9. Контроль за виконанням цього наказу покласти на Першого заступника Міністра Ковтунця В.В.

Міністр
ПОГОДЖЕНО:
Голова Державної служби
статистики України

Л.М. Гриневич

І.Є. Вернер

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
12.07.2017 № 1016

ЗВІТ
позашкільного навчального закладу
(форма № 1-ПЗ (освіта) (річна))

Директор департаменту
економіки та фінансування

С.В. Даниленко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки України
12.07.2017 № 1016

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
03 серпня 2017 р.
за № 954/30822

ІНСТРУКЦІЯ
щодо заповнення [форми звітності № 1-ПЗ](#) (освіта) (річна)
"Звіт позашкільного навчального закладу"

I. Загальні положення

1. Звітність за формою № 1-ПЗ (освіта) (річна) "Звіт позашкільного навчального закладу" (далі - звіт) поширюється на позашкільні навчальні заклади сфери освіти (далі - заклад) незалежно від форми власності (крім ДЮСШ).

2. Текстова частина звіту заповнюється українською мовою. Звіт підписується керівником або його заступником.

3. Якщо після відправлення звіту до нього вносилися зміни та доповнення, потрібно терміново повідомити про це адресата.

II. Порядок та строки подання звіту

1. Звіт щороку складається позашкільними навчальними закладами станом на 01 січня та подається органу управління освітою за місцезнаходженням не пізніше 20 січня.

2. Дані про заклади, що розташовані в селищах міського типу, ураховуються по міській місцевості.

III. Порядок складання звіту

1. При визначенні типу закладу слід керуватися нормами законодавства, зокрема [Законом України "Про позашкільну освіту"](#), [Переліком типів позашкільних навчальних закладів та Положенням про позашкільний навчальний заклад](#), затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 06 травня 2001 року № 433, та статутом позашкільного навчального закладу.

2. У найменуванні респондента (того, хто складає звітність) слід вказати повне найменування закладу.

3. В адресній частині бланка необхідно заповнити всі реквізити.

4. Для заповнення коду типу закладу необхідно користуватися таким кодуванням:

01 - центри, будинки, клуби науково-технічної творчості учнівської молоді, станції юних техніків;

02 - центри, будинки, клуби еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів;

03 - центри, будинки, клуби, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станції юних туристів;

04 - центри, палаци, будинки, клуби художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання;

05 - центри військово-патріотичного напрямку;

06 - малі академії наук учнівської молоді (територіальні відділення);

07 - малі академії мистецтв (народних ремесел);

08 - клуби фізичної підготовки;

09 - дитячі флотилії моряків і річковиків;

10 - дитячі стадіони;

11 - дитячі парки;

12 - інші заклади.

5. Дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ) звіт за формою № 1-ПЗ (освіта) (річна) не складають.

Дитячо-юнацькі спортивні школи незалежно від підпорядкування та форми власності складають звіт за [формою № 5-фк](#) "Звіт дитячо-юнацької спортивної школи (спеціалізованої дитячо-юнацької школи олімпійського резерву)", затвердженою наказом Міністерства молоді та спорту України від 07 березня 2017 року № 946, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 27 березня 2017 року за № 400/30268.

IV. Заповнення розділу I "Гуртки, групи та інші творчі об'єднання позашкільного навчального закладу"

1. У розділі I наводяться дані про роботу усіх гуртків, груп та інших творчих об'єднань включно з філіями позашкільного навчального закладу.

2. У рядку 01 наводяться дані про усі гуртки, групи та інші творчі об'єднання, у рядках 02-12 відображаються дані про напрями роботи гуртків, груп та інших творчих об'єднань.

Дані рядка 01 за всіма графами дорівнюють сумі даних рядків 02-12 за всіма графами.

3. У графі 1 наводяться дані про кількість гуртків, груп, інших творчих об'єднань, у графі 2 - дані про кількість усіх вихованців, учнів, слухачів у них, у графі 3 - дані про кількість дівчат. У графі 4 наводяться дані про кількість гуртків, груп, інших творчих об'єднань, які працюють за кошти батьків, у графі 5 - дані про кількість вихованців, учнів, слухачів у них, у графі 3 - дані про кількість дівчат.

4. Якщо один і той самий вихованець, учень, слухач бере участь не в одному, а в декількох гуртках (об'єднаннях), то дані про нього наводяться стільки разів, у скількох гуртках (об'єднаннях) він бере участь.

5. У рядках 13-15 із графи 2 рядка 01 відображаються дані про кількість дітей окремих категорій: дітей з особливими освітніми потребами, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з малозабезпечених сімей.

6. У рядках 16-18 наводяться дані про філії позашкільного навчального закладу.

7. У рядках 21-24 наводяться дані про кількість заходів, проведених позашкільним навчальним закладом, та кількість дітей, залучених до цих заходів. До рядків 21-24 включаються дані лише про ті заходи, фінансування яких здійснювалося у галузі освіти згідно з Бюджетним кодексом України.

V. Заповнення розділу II "Кількість і склад педагогічних працівників позашкільного навчального закладу"

1. У розділі II відображаються дані про фактичну кількість педагогічних працівників закладу. Дані про педагогічних працівників, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами і по догляду за дитиною, до звіту не включаються.

2. У рядках 01-15 наводяться дані про педагогічних працівників, які мають основну роботу в закладі.

3. У рядках 01-06 відображаються дані про педагогічних працівників без урахування керівників закладу і сумісників. У рядках 07, 08 - дані про керівників закладу. У рядку 09 - дані про всіх педагогічних працівників, які мають основну роботу в закладі.

4. У рядках 10-14 наводяться дані про розподіл педагогічних працівників за віковими групами.

Дані рядка 01 за всіма графами дорівнюють сумі даних рядків 02-04 за всіма графами.

Дані рядка 09 за всіма графами дорівнюють сумі даних рядків 01, 07, 08 за всіма графами та сумі даних рядків 10-14 за всіма графами.

5. У графі 1 наводяться дані про загальну кількість працівників, у графі 2 - дані про кількість жінок з них.

6. У графах 3-7 відображаються дані про освітньо-кваліфікаційний рівень працівників, у графах 9-12 - дані про стаж педагогічної роботи.

Дані графи 1 дорівнюють сумі даних граф 3-5, 7 за всіма рядками та сумі даних граф 9-12 за рядками 01-15.

7. До графи 8 включаються дані про всіх педагогічних працівників, які отримують пенсію: за віком, на пільгових умовах, за інвалідністю та у разі втрати годувальника.

8. У графі 14 наводяться дані про кількість зайнятих ставок (з одним десятковим знаком після коми).

VI. Заповнення розділу III

"Віковий склад вихованців, учнів, слухачів за напрямками роботи позашкільного навчального закладу"

1. У рядку 01 наводяться дані про усіх вихованців, учнів, слухачів, у рядках 02-12- про розподіл вихованців, учнів, слухачів за напрямками роботи гуртків, груп та інших творчих об'єднань.

2. Дані рядка 01 повинні дорівнювати сумі даних рядків 02-12 за всіма графами.

Дані рядка 01 графи 1 повинні дорівнювати даним рядка 01 графи 1 розділу I, а дані рядка 13 - даним рядка 01 графи 3 розділу I.

3. У графі 1 наводяться дані про загальну кількість вихованців, учнів, слухачів, у графах 2-14 - про розподіл вихованців, учнів, слухачів за віком.

4. Сума даних граф 2-14 повинна дорівнювати даним графи 1 за всіма рядками.

VII. Заповнення розділу IV

"Матеріально-технічна база позашкільного навчального закладу"

1. До рядка 01 включаються дані про площу всіх приміщень, які належать закладу, крім площі, зайнятої під склади, підвали та площі надвірних будівель. Дані рядка 01 включають також площу, здану в оренду.

2. Дані у рядках 01-04 наводяться у цілих числах.

3. У рядках 05-30 відображаються дані щодо наявності або відсутності у закладі вказаних приміщень та споруд шляхом проставлення "1" (за наявності) або "0" (за відсутності).

4. У рядку 31 містяться дані лише про ті окремі будівлі, у яких здійснюється навчання вихованців, учнів, слухачів у гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях.

5. У рядку 32 відображаються дані лише про ті будівлі, на які є кошторис на капітальний ремонт, у рядку 33 - на які є акт про їх аварійний стан.

**Директор департаменту
економіки та фінансування**

С.В. Даниленко

**МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

НАКАЗ

01.02.2017 № 154/147

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
22 лютого 2017 р.
за № 243/30111

**Про затвердження Положення про проведення
Всеукраїнського дитячого конгресу "Зіркові
канікули у "Світі талантів"**

Відповідно до [підпунктів 2](#) та [71](#) пункту 4 Положення про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року № 423 (зі змінами), [підпунктів 5](#) та [11](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (зі змінами), з метою виявлення і підтримки талановитих та обдарованих дітей **НАКАЗУЄМО:**

1. Затвердити [Положення про проведення Всеукраїнського дитячого конгресу "Зіркові канікули у "Світі талантів"](#), що додається.
2. Департаменту оздоровлення та санаторно-курортного лікування Міністерства соціальної політики України (Хохленков І.О.) забезпечити подання цього наказу в установленому порядку на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра соціальної політики України та заступника Міністра освіти і науки України відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

**Міністр
соціальної політики України**

А. Рева

Міністр освіти і науки України

Л. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства соціальної
політики України,
Міністерства освіти
і науки України
01.02.2017 № 154/147

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
22 лютого 2017 р.
за № 243/30111

ПОЛОЖЕННЯ
про проведення Всеукраїнського дитячого конгресу
"Зіркові канікули у "Світі талантів"

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського дитячого конгресу "Зіркові канікули у "Світі талантів" (далі - Конгрес).

2. Конгрес - відкритий творчий захід, який проводиться щороку з метою виявлення та підтримки обдарованих дітей, забезпечення їх участі у творчих заходах, розвитку їхньої творчих здібностей та оздоровлення.

3. Основними завданнями Конгресу є:

підвищення рівня національно-патріотичного виховання дітей за допомогою засобів мистецтва;

формування активної життєвої позиції;

залучення до відродження національних культурних традицій, українського народного мистецтва;

освоєння народних культурних традицій;

розвиток навичок і здібностей дітей у різних видах та жанрах мистецтва;

виховання художнього смаку;

підвищення виконавської майстерності;

пошук нових форм і методів виховання дітей засобами художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти;

встановлення дружніх контактів між творчими дитячими колективами різних областей України та міста Києва.

II. Організатори Конгресу

Організаторами Конгресу є:

Міністерство соціальної політики України;

Міністерство освіти і науки України;

Український державний центр позашкільної освіти;

державне підприємство "Український дитячий центр "Молода гвардія";

громадські об'єднання (за згодою).

III. Повноваження організаторів Конгресу

1. Для проведення Конгресу створюється організаційний комітет (далі - оргкомітет), до складу якого входять представники організаторів Конгресу.

2. Оргкомітет:

здійснює безпосереднє керівництво, організацію, підготовку та проведення Конгресу;

визначає творчу концепцію, розробляє та забезпечує якісне виконання програми Конгресу;

формує склад учасників фіналу Конгресу;

залучає благодійні фонди, меценатів у встановленому законодавством порядку;

організовує майстер-класи з діячами культури і мистецтва, громадськими та державними діячами, виставки робіт, інтерв'ю, фінал Конгресу;

сприяє висвітленню результатів фіналу Конгресу в засобах масової інформації.

3. Мінсоцполітики передбачає квоту путівок до ДП "УДЦ "Молода гвардія" для дітей - учасників фіналу Конгресу.

4. МОН та УДЦПО забезпечують інформаційну та організаційну підтримку в проведенні Конгресу.

5. ДП "УДЦ "Молода гвардія" забезпечує організацію та проведення фіналу Конгресу під час однієї з тематичних змін і змістовний відпочинок учасників.

IV. Учасники Конгресу

1. У Конгресі беруть участь діти віком від 7 до 17 років включно у трьох вікових категоріях (далі - учасники):

від 7 до 9 років включно;

від 10 до 12 років включно;

від 13 до 17 років включно.

2. Учасниками Конгресу можуть бути як окремі виконавці, так і творчі дитячі колективи з числа переможців міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних конкурсів, фестивалів, заходів.

V. Умови та порядок проведення Конгресу

1. Конгрес проводиться щороку в січні - квітні. Фінал Конгресу проводиться під час однієї з літніх тематичних змін у ДП "УДЦ "Молода гвардія".

2. У рамках Конгресу проводяться конкурси художньо-естетичного напрямку:

"Шоу талантів": вокал, хореографія, акторська майстерність, шоу-пісня;

"Театри мод" (одяг, аксесуари);

"Юний дизайнер" (одяг, аксесуари);

"Спорт" (художня гімнастика, акробатика);

"Світ фантазій" - образотворче мистецтво, скульптура, прикладна творчість, художнє фото;

"Шоу краси" (маленькі та юні міс і містери).

3. Учасники надають необхідні відео- та аудіоматеріали своїх виступів до оргкомітету (e-mail: zhinka3000@ukr.net) не пізніше 15 квітня поточного року для участі у відбірковому турі.

Відповідно до [Закону України](#) "Про авторське право і суміжні права" після визначення учасників фіналу Конгресу всі надані матеріали повертаються учасникам.

4. Відбір учасників фіналу Конгресу проводить журі, сформоване оргкомітетом, до складу якого входять діячі культури та мистецтва, представники громадських об'єднань, засобів масової інформації (за згодою).

5. Програмою проведення фіналу Конгресу передбачено такі заходи:

творчі виступи учасників;

творчі лабораторії, тематичні майстер-класи за участю видатних діячів культури, мистецтвознавців;

фотосесії;

інтерв'ю, робота із ЗМІ;

мистецькі акції;

презентації творчої майстерності;

тематичні екскурсії;

виставки творів образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва, художніх ремесел;

гала-концерт.

VI. Умови проведення фіналу Конгресу

1. Вимоги до конкурсних номерів фіналу Конгресу визначаються оргкомітетом та розміщуються на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики не пізніше 01 травня поточного року.

2. Виступи та конкурсні роботи учасників фіналу Конгресу оцінює журі, до складу якого входять відомі діячі культури та мистецтва, представники засобів масової інформації, дизайнери, представники шоу-бізнесу та модельного бізнесу (за згодою).

3. Журі за 10-бальною шкалою оцінює виступи, враховуючи професіоналізм, артистичність, сценічну культуру тощо. Загальна оцінка виступу (робіт) кожного учасника оформляється протоколом, який подається до організаційного комітету.

4. Переможці фіналу Конгресу в кожній віковій категорії у кожній номінації визначаються членами журі за загальною кількістю балів.

5. Переможці фіналу Конгресу нагороджуються дипломами лауреатів із врученням пам'ятних призів та подарунків. Усі учасники фіналу Конгресу нагороджуються пам'ятними дипломами.

VII. Фінансові умови Конгресу

1. Витрати на організацію та проведення Конгресу проводяться за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

2. Проїзд учасників фіналу Конгресу до ДП "УДЦ "Молода гвардія" та в зворотному напрямку оплачується коштами батьків (осіб, які їх замінюють) або за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

**Директор
Департаменту оздоровлення
та санаторно-курортного
лікування**

І. Хохленков

**Директор Департаменту
професійної освіти**

М. Кучинський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-46 від 02 лютого 2017 року

Головам обласних, Київської міської
державних адміністрацій

Щодо забезпечення прав дітей на позашкільну освіту

Міністерство освіти і науки України занепокоєне ситуацією щодо забезпечення прав дітей на позашкільну освіту в умовах децентралізації. У зв'язку із недостатнім фінансуванням з місцевих бюджетів позашкільної освіти в ряді регіонів почастішали випадки закриття, злиття або об'єднання позашкільних навчальних закладів, що не відповідає основним засадам державної політики, визначеним у частині другій статті 9 Закону України [«Про позашкільну освіту»](#).

У такий спосіб в 2016 році перестали функціонувати ряд позашкільних навчальних закладів у Закарпатській, Львівській, Одеській, Полтавській, Тернопільській, Черкаській, Хмельницькій, Херсонській областях. При цьому найбільш вразливими є діти з малонаселених пунктів та сільської місцевості, які втрачають гарантоване державою право на позашкільну освіту.

На територіях створених об'єднаних територіальних громад (далі - ОТГ) у Вінницькій, Донецькій, Закарпатській, Луганській, Київській, Сумській, Харківській областях немає жодного позашкільного навчального закладу. У таких випадках міністерство рекомендує керівникам місцевих органів влади вирішувати питання забезпечення умов для здобуття позашкільної освіти різними шляхами, зокрема: створювати нові заклади (як це зробили в окремих ОТГ Хмельницької, Волинської, Дніпропетровської, Кіровоградської та Черкаської областей); організовувати роботу гуртків різних напрямів на базі загальноосвітніх навчальних закладів; керуючись Законом України «Про співробітництво територіальних громад», залучати на договірній основі позашкільні заклади, що розташовані на території інших громад (така практика започаткована в Сумській, Волинській та Рівненській областях).

Найбільше позашкільних закладів у своє підпорядкування взяли ОТГ в Тернопільській, Херсонській та Хмельницькій областях, де була проведена відповідна системна робота органами управління освітою.

У Вінницькій, Волинській, Житомирській, Донецькій, Івано-Франківській, Одеській, Луганській областях частина позашкільних закладів, які розташовані на території створених ОТГ, перебувають в невизначеному стані, очікуючи на вирішення громадами питання щодо їх фінансування. У багатьох випадках ОТГ відмовляються їх утримувати.

Оскільки відповідно до статті 32 Закону України «Про місцеве самоврядування» місцевим органам влади делеговані повноваження щодо розвитку всіх видів освіти, просимо Вас взяти під особистий контроль ситуацію стосовно забезпечення права дітей на позашкільну освіту, особливо на територіях новостворених ОТГ.

З повагою,
Міністр

Лілія Гриневич

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

23.11.2017 № 1527

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
15 грудня 2017 р.
за № 1517/31385

Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості»

Відповідно до [статті 21](#) Закону України «Про позашкільну освіту», [підпункту 2](#) пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою підтримки талановитих педагогів, сприяння їх самореалізації та стимулювання подальшої творчої педагогічної діяльності **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості»](#), що додається.
2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства освіти і науки України від 09 червня 2005 року № 350](#) «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів «Джерело творчості», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 23 червня 2005 року за № 679/10959.
3. Відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини (Середницька А.Д.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
4. Управлінню адміністративно-господарського та організаційного забезпечення (Єрко І.А.) у встановленому порядку зробити відмітку у справах архіву.
5. Цей наказ набирає чинності з 01 вересня 2018 року.
6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П.К.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
23.11.2017 № 1527

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
15 грудня 2017 р.
за № 1517/31385

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості»

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського конкурсу «Джерело творчості» (далі - Конкурс), який є конкурсом педагогічної майстерності керівників гуртків, секцій, творчих об'єднань закладів позашкільної освіти системи освіти, його організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі у ньому та підбиття підсумків.

2. Метою проведення Конкурсу є підтримка талановитих педагогів закладів позашкільної освіти, сприяння їх самореалізації та стимулювання подальшої творчої педагогічної діяльності.

3. Основними завданнями Конкурсу є:

пошук нових форм, методів, моделей організації навчально-виховної роботи з вихованцями, учнями і слухачами закладів позашкільної освіти (далі - вихованці);

сприяння творчим педагогічним пошукам, удосконаленню майстерності педагогів закладів позашкільної освіти;

поширення кращого педагогічного досвіду з організації навчально-виховної діяльності з вихованцями;

створення інформаційного банку даних кращих прикладів педагогічного досвіду роботи керівників гуртків, секцій, творчих об'єднань.

4. Засновником Конкурсу є МОН.

5. Організаторами Конкурсу є:

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» (далі - ІМЗО);

Національний центр «Мала академія наук України»;

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді;

Український державний центр позашкільної освіти;

Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.

6. До повноважень організаторів належать:

організаційно-методичне забезпечення Конкурсу;

визначення напрямів позашкільної освіти, за якими проводитиметься Конкурс у поточному навчальному році;

залучення до проведення Конкурсу закладів вищої освіти, наукових установ, громадських, благодійних організацій, органів місцевого самоврядування (за згодою);

формування пропозицій щодо персонального складу організаційного комітету та журі, забезпечення належних умов їх роботи;

зберігання документації;

забезпечення проведення III етапу Конкурсу;

опрацювання зауважень та пропозицій щодо проведення Конкурсу.

7. Конкурс проводиться щороку на засадах добровільності, відкритості, прозорості та гласності.

Форма проведення Конкурсу - заочно-очна.

8. Конкурс проводиться за напрямами позашкільної освіти, визначеними організаторами.

9. Охорона та захист авторських прав щодо поданих на Конкурс документів здійснюються відповідно до законодавства України.

10. Під час проведення Конкурсу обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Учасники Конкурсу

1. У Конкурсі можуть брати участь керівники гуртків, секцій, творчих об'єднань закладів позашкільної освіти системи освіти незалежно від рівня освіти, набутого фаху та віку (далі - учасники).

Кількість учасників від одного закладу позашкільної освіти не обмежується.

2. Учасники зобов'язані дотримуватися вимог цього Положення.

III. Порядок і строки проведення Конкурсу

1. Рішення про проведення Конкурсу приймається МОН за поданням організаторів за визначеними напрямами позашкільної освіти.

2. Конкурс проводиться поетапно:

I етап - районний, міський - у жовтні-грудні;

II етап - республіканський (в Автономній Республіці Крим), обласний, міський у містах Києві та Севастополі - у січні-лютому;

III етап - Всеукраїнський - у березні-червні;

III етап проводиться у два тури:

I тур - заочний (оцінювання описів власного педагогічного досвіду учасників);

II тур - очний у місті Києві, про що організатори повідомляють в оголошенні про проведення Конкурсу.

3. Проведення Конкурсу забезпечують:

на I етапі - органи управління освітою районних державних адміністрацій;

на II етапі - Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;

на III етапі - організатори.

4. Публікація оголошення про проведення Конкурсу в друкованих засобах масової інформації та оприлюднення його на офіційному веб-сайті МОН та веб-сайтах організаторів здійснюється не пізніше ніж за 30 календарних днів до початку Конкурсу.

5. Для участі в Конкурсі учасники подають до організаційного комітету відповідного етапу:

заявку на участь у Всеукраїнському конкурсі «Джерело творчості» за формою згідно з [додатком](#) до цього Положення;

характеристику професійної педагогічної діяльності, завірену відповідним органом управління освітою;

опис власного педагогічного досвіду роботи у вигляді електронного портфоліо.

Опис власного педагогічного досвіду роботи складається з таких обов'язкових розділів:

анотація «Мій педагогічний досвід роботи»;

розроблення організаційно-масового заходу;

розроблення заняття гуртка (творчого об'єднання, секції);

відеозаписи занять гуртка (творчого об'єднання, секції).

Вимоги до змісту та оформлення електронного портфоліо розміщуються на веб-сайтах організаторів не пізніше ніж за 30 календарних днів до початку Конкурсу.

6. До участі в кожному наступному етапі Конкурсу допускаються переможці попереднього етапу за визначеними напрямками позашкільної освіти.

На учасників II та III етапів Конкурсу організаційні комітети I та II етапів подають документи, перелічені в пункті 5 цього розділу.

7. До участі в другому турі III етапу Конкурсу допускаються переможці першого туру, які набрали не менше ніж 90% від максимальної кількості балів відповідно до критеріїв їх оцінювання.

Учасники другого туру III етапу Конкурсу готують такі домашні завдання: самопрезентацію «Моє педагогічне кредо» (у довільній формі);

фрагмент заняття «Запрошуємо до світу творчості» (за визначеними напрямками позашкільної освіти).

IV. Організаційний комітет Конкурсу

1. На кожному етапі Конкурсу за місцем їх проведення створюються організаційні комітети.

2. До повноважень організаційних комітетів Конкурсу входить:

керівництво відповідними етапами Конкурсу;

прийом документів учасників за визначеними напрямками позашкільної освіти;

затвердження персонального складу журі відповідних етапів Конкурсу та забезпечення його роботи на відповідних етапах Конкурсу.

3. Організаційний комітет III етапу Конкурсу:

здійснює координацію підготовки та проведення III етапу Конкурсу;
визначає умови та порядок проведення III етапу Конкурсу і не пізніше ніж за 20 календарних днів до початку першого туру III етапу Конкурсу забезпечує їх оприлюднення на офіційному веб-сайті МОН та веб-сайтах організаторів;
визначає строки та місце проведення другого туру III етапу Конкурсу;
створює та затверджує склад апеляційної комісії, забезпечує її роботу;
забезпечує висвітлення ходу проведення Конкурсу в засобах масової інформації, у тому числі оприлюднення його результатів;
визначає форми заохочення переможців III етапу Конкурсу.

4. Персональний склад організаційних комітетів I та II етапів Конкурсу, до яких входять керівники закладів позашкільної освіти, представники органів управління освітою, органів місцевого самоврядування (за згодою), наукових і науково-методичних установ та організацій, місцевих органів виконавчої влади; представники громадських організацій, благодійних фондів (за їх згодою), щороку визначається та затверджується наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Кількість членів організаційного комітету I (II) етапу Конкурсу повинна бути не менше ніж сім осіб.

5. Персональний склад організаційного комітету III етапу Конкурсу, до якого входять представники МОН, організаторів, наукових і науково-методичних установ та організацій, закладів вищої освіти, Національної академії педагогічних наук України (за згодою), громадських організацій, благодійних фондів (за згодою), та щороку затверджується наказом МОН за поданням організаторів за визначеними напрямками позашкільної освіти.

Кількість членів організаційного комітету III етапу Конкурсу повинна бути не менше ніж дев'ять осіб.

6. До складу організаційного комітету кожного етапу Конкурсу входять голова, секретар та його члени.

7. Очолює організаційний комітет голова, який обирається з числа членів організаційного комітету більшістю голосів.

8. Голова організаційного комітету:

очолює організаційний комітет;
розподіляє повноваження між членами організаційного комітету;
керує роботою з організації проведення Конкурсу;
визначає графік засідань та забезпечує присутність усіх членів організаційного комітету;
проводить засідання;
забезпечує дотримання процедури проведення Конкурсу;
забезпечує роботу журі на всіх етапах Конкурсу;

готує проект наказу про результати Конкурсу та подає його до МОН для затвердження.

9. Секретар організаційного комітету:

приймає документи від учасників Конкурсу;

забезпечує ведення та збереження документації;

бере участь у засіданнях організаційного комітету, веде їх протоколи;

формує банк даних учасників;

надсилає учасникам електронною поштою повідомлення про результати Конкурсу;

сприяє оприлюдненню результатів Конкурсу в засобах масової інформації.

10. Члени організаційного комітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Конкурсу;

беруть участь у засіданнях організаційного комітету;

розглядають документи учасників Конкурсу та приймають рішення щодо них;

надають пропозиції щодо персонального складу журі, а також апеляційної комісії (на III етапі Конкурсу).

11. Організаційний комітет III етапу Конкурсу забезпечує оприлюднення його результатів на офіційному веб-сайті МОН та веб-сайтах організаторів за визначеними напрямками позашкільної освіти не пізніше 30 календарних днів після завершення Конкурсу.

12. Формою роботи організаційного комітету є засідання. Рішення про проведення засідання приймає голова організаційного комітету.

Засідання організаційного комітету вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше двох третин його складу.

Рішення організаційного комітету приймається колегіально на його засіданнях шляхом відкритого голосування простою більшістю голосів його членів, присутніх на засіданні. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови організаційного комітету.

13. Рішення організаційного комітету кожного етапу Конкурсу оформлюється протоколом, який підписують голова, секретар та його члени.

V. Журі Конкурсу

1. Журі Конкурсу формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання конкурсних матеріалів учасників, їх участі в Конкурсі та визначення його переможців.

2. Журі I-III етапів Конкурсу формується окремо за визначеними напрямками позашкільної освіти.

До складу журі не можуть входити учасники Конкурсу, члени організаційних комітетів та апеляційних комісій.

3. До складу журі входять голова, секретар та його члени. Кількість членів журі повинна бути не менше ніж сім осіб.

4. Персональний склад журі I та II етапів Конкурсу затверджується наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки

Крим, департаментів (управлінь) освіти і науки, обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

До складу журі I та II етапів Конкурсу входять керівники закладів позашкільної освіти, представники органів управління освітою, наукових і науково-методичних установ та організацій, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, представники громадських організацій, благодійних фондів (за згодою).

5. Персональний склад журі III етапу Конкурсу, до якого входять представники МОН, організаторів, наукових і науково-методичних установ та організацій, закладів вищої освіти, Національної академії педагогічних наук України (за згодою), громадських організацій, благодійних фондів (за згодою), затверджується рішенням організаційного комітету Конкурсу за поданням організаторів за визначеними напрямками позашкільної освіти.

6. Голова журі обирається з числа його членів більшістю голосів.

Голова журі:

організовує та проводить засідання журі;

розподіляє повноваження між членами журі;

забезпечує дотримання процедури голосування;

бере участь у голосуванні та визначенні переможців;

забезпечує об'єктивність та неупередженість роботи членів журі.

7. Секретар журі:

забезпечує ведення та збереження документації;

бере участь у засіданнях журі, веде їх протоколи;

бере участь у голосуванні та визначенні переможців.

8. Члени журі:

беруть участь у засіданнях журі;

беруть участь у голосуванні та визначенні переможців;

дотримуються порядку проведення засідань.

9. Рішення про визначення переможців Конкурсу приймається більшістю голосів членів журі, присутніх на засіданні. У разі рівного розподілу голосів ухвальним є голос голови журі.

Засідання журі Конкурсу вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше двох третин від його складу.

10. Рішення журі Конкурсу оформляється протоколом, який підписують голова, секретар та всі члени, присутні на засіданні, та оголошується учасникам не пізніше трьох робочих днів після його прийняття.

Протокол передається до організаційного комітету відповідного етапу Конкурсу в день завершення роботи журі.

VI. Критерії оцінювання конкурсних матеріалів учасників Конкурсу

1. Опис власного педагогічного досвіду роботи оцінюється за кожним його розділом окремо.

2. Анотація «Мій педагогічний досвід роботи»:

актуальність - до 5 балів;

інноваційні підходи до організації освітнього процесу - до 10 балів;
системність роботи керівника гуртка, форми та методи здійснення освітнього процесу, його науковість, спрямованість і плановість - до 10 балів;
практична значущість і впровадження досвіду - до 10 балів;
наявність навчально-методичних, наукових розробок (за останніх 5 років) - до 5 балів;

участь у фахових конкурсах, семінарах, конференціях, форумах, змаганнях, фестивалях; результати участі педагога та його вихованців у міжнародних, всеукраїнських, регіональних, місцевих проектах, освітніх програмах, організаційно-масових заходах, що підтверджується грамотами, дипломами, сертифікатами (за останніх 5 років) - до 15 балів;

лаконічність та повнота розкриття - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за анотацію «Мій педагогічний досвід роботи», - 60 балів.

3. Розробка організаційно-масового заходу оцінюється за такими критеріями:

актуальність теми, зв'язок із життям вихованців, закладу, територіальної громади - до 2 балів;

оптимальність обраної форми проведення, врахування вікових особливостей учнів, цілісність елементів заходу, логічність їх побудови - до 8 балів;

розвиток творчих та інтелектуальних здібностей вихованців, розширення їх світогляду, виховний вплив на особистість - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за розробку організаційно-масового заходу, - 15 балів.

4. Розробка заняття гуртка (творчого об'єднання, секції) оцінюється за такими критеріями:

грунтовність та оригінальність розкриття теми - до 2 балів;

формулювання мети, завдання та результатів навчального заняття відповідно до вікових особливостей вихованців - до 2 балів;

структура заняття, визначення послідовності та вибудовування логічного взаємозв'язку залежно від мети - до 2 балів;

організація використання вихованцями різних типів і видів джерел знань - до 5 балів;

оптимальне поєднання фронтальних, групових, індивідуальних форм роботи - до 5 балів;

володіння педагогічними технологіями, що використовуються під час проведення заняття - до 2 балів;

ефективність форм і методів навчання та виховання - до 3 балів;

створення та підтримування високого рівня мотивації та високої інтенсивності діяльності вихованців - до 2 балів;

оптимальність використання дидактичних і технічних засобів навчання - до 2 балів.

Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за розробку заняття гуртка (творчого об'єднання, секції), - 25 балів.

5. Відеозаписи занять гуртка (творчого об'єднання, секції) оцінюється за такими критеріями:

відповідність заявленої теми заняття освітній програмі - до 2 балів;

відповідність завдань визначеній меті заняття - до 2 балів;

реалізація мети та завдань під час заняття - до 2 балів;

чіткість і логічність плану заняття - до 2 балів;

мотивація діяльності вихованців - до 3 балів;

зв'язок із життям, системність, доступність матеріалу заняття - 3 балів;

врахування компетентнісного, діяльнісного та особистісно-зорієнтованого підходів до освітнього процесу, використання наочних, технічних засобів навчання, інформаційно-технічних технологій (за потреби), дидактичних матеріалів - до 4 балів;

врахування вікових особливостей та застосування диференційованого підходу до вихованців - до 3 балів;

доцільність вибору методів, прийомів, організаційних форм роботи на занятті - до 3 балів;

організація самостійної діяльності вихованців - до 2 балів;

відповідність конспекту занять відеозапису - до 3 балів;

підбиття підсумків заняття - до 1 балів.

Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за відеозаписи занять гуртка (творчого об'єднання, секції тощо), - 30 балів.

6. Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за опис власного педагогічного досвіду роботи, - 130 балів.

7. Домашні завдання учасників очного туру III етапу Конкурсу оцінюються окремо.

8. Самопрезентація «Моє педагогічне кредо» оцінюється за такими критеріями:

знання, розуміння сучасних тенденцій розвитку освіти та суспільства - до 5 балів;

новизна (масштабність, ґрунтовність і оригінальність) ідеї - до 5 балів;

змістовність, системність, інноваційність - до 10 балів;

логіка, аргументованість, зваженість, конструктивізм - до 5 балів;

вміння представити своє бачення - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за самопрезентацію «Моє педагогічне кредо», - 30 балів.

9. Фрагмент заняття «Запрошуємо до світу творчості» оцінюється за такими критеріями:

актуальність вибору теми - до 5 балів;

оригінальність змісту та форм проведення заняття - до 10 балів;

методичні доцільність і цінність - до 10 балів;

професійна взаємодія з аудиторією - до 5 балів;

загальна культура, педагогічний такт, ерудиція - до 5 балів;

дотримання регламенту - до 5 балів.

Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за фрагмент заняття «Запрошуємо до світу творчості», - 40 балів.

10. Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за домашні завдання, - 70 балів.

11. Максимальна кількість балів, яка може бути нарахована учаснику за участь у III етапі Конкурсу, - 200 балів.

VII. Підбиття підсумків і нагородження переможців Конкурсу

1. Переможців Конкурсу визначають окремо за кожним із визначених напрямів позашкільної освіти.

2. Переможцями Конкурсу є учасники, які набрали найбільшу кількість балів та посіли I, II та III місця за результатами III етапу за визначеними напрямами позашкільної освіти.

3. У разі рівної кількості балів переможцем Конкурсу є учасник, який набрав більшу суму балів за фрагмент заняття «Запрошуємо до світу творчості».

4. Переможців нагороджують дипломами I, II та III ступенів.

VIII. Апеляційна комісія

1. У разі виникнення спірних питань учасники Конкурсу мають право протягом одного робочого, але не пізніше трьох робочих днів після оголошення рішення журі учасникам III етапу, подати до апеляційної комісії апеляцію в письмовій формі та одержати письмову відповідь.

2. До складу апеляційної комісії входять керівники наукових установ та організацій, працівники методичних установ, педагогічні та науково-педагогічні працівники закладів позашкільної освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти.

До складу апеляційної комісії не можуть входити представники організаторів, члени організаційного комітету та журі.

Кількість членів апеляційної комісії повинна бути не менше ніж сім осіб.

3. Апеляційна комісія розглядає апеляцію в строк не більше трьох робочих днів та більшістю голосів приймає рішення щодо обґрунтованості поданої апеляції та складає протокол, який підписують голова, секретар та члени апеляційної комісії, присутні на її засіданні.

4. Рішення апеляційної комісії оформляється протоколом та доводиться до відома учасника, який подав апеляцію, протягом двох робочих днів після завершення її роботи та надається організаційному комітету III етапу Конкурсу для офіційного оприлюднення.

5. Підсумки проведення Конкурсу оприлюднюються на офіційних веб-сайтах МОН та організаторів не пізніше 30 календарних днів після його завершення.

ІХ. Фінансування Конкурсу

Витрати на організацію та проведення Конкурсу здійснюються за рахунок коштів, не заборонених законодавством.

**Директор департаменту
професійної освіти**

М.С. Кучинський

Додаток
до Положення
про Всеукраїнський конкурс
«Джерело творчості»
(пункт 5 розділу ІІІ)

ЗАЯВКА

на участь у Всеукраїнському конкурсі «Джерело творчості»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

1/9-429 від 04 серпня 2017 року

Департаменти (управління) освіти і науки
(молоді та спорту) обласних та
Київської міської державних адміністрацій
Інститути післядипломної педагогічної освіти

Про використання у 2017/2018 навчальному році навчальних програм з позашкільної освіти

Відповідно до статті 16 [Закону України «Про позашкільну освіту»](#) навчально-виховний процес у позашкільних навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів та форм власності здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

У 2017 році 29 навчальних програм з позашкільної освіти дослідницького, експериментального, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного, художньо-естетичного, науково-технічного напрямів позашкільної освіти отримали гриф Міністерства освіти і науки України «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» та схвалені до використання в позашкільних навчальних закладах (перелік додається).

Навчальні програми з позашкільної освіти, що мають гриф Міністерства освіти і науки України, розміщені на офіційних веб-сайтах Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти (<http://www.imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvitata-Vihovna-robota/navchalni-programi/>) та державних центрів позашкільної освіти: Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (<http://nenc.gov.ua>), Національного центру «Мала академія наук України» (<http://man.gov.ua>), Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (<http://ukrjuntur.org.ua>), Українського державного центру позашкільної освіти (<http://udcro.com.ua>).

[Додаток на 7 акр.](#)

Заступник Міністра

Павло Хобзей

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-495 від 14 вересня 2017 року

Департаменти (управління) освіти і науки
обласних, Київської міської державних адміністрацій,
інститути післядипломної педагогічної освіти,
вищі навчальні заклади

Про проведення VIII Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка

На виконання Указу Президента України від 30 вересня 2010 року [№ 928](#) «Про Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка» у 2017/2018 навчальному році відбудеться VIII Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.

Згідно з Положенням про Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2011 року [№ 571](#), конкурс проводиться для учнів 5-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі ліцеїстів військових ліцеїв, в чотири етапи (з жовтня по березень), для учнів професійно-технічних навчальних закладів, студентів і курсантів вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації усіх форм власності – в три етапи (з листопада по березень).

Проведення Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка має сприяти піднесенню престижу української мови і літератури у молодого покоління, підвищенню рівня загальної мовної культури, вихованню в його учасників почуття гордості за свій народ, любові до рідного краю: вшанування Великого Кобзаря, поета світового рівня – Тараса Григоровича Шевченка.

Урочистості з нагоди початку VIII Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка відбудуться

10 жовтня 2017 року у м. Кропивницькому. Радимо в цей день провести відкриття конкурсу в усіх навчальних закладах України.

Завдання для першого етапу конкурсу готуються навчальними закладами, в яких він проходить, для другого та третього етапу – інститутами післядипломної педагогічної освіти.

Звертаємо увагу, що розробники зобов'язані підготувати завдання для кожної категорії учасників конкурсу за віком і напрямком навчання у вищих навчальних закладах (гуманітарного і негуманітарного) та забезпечити їх конфіденційність до моменту оприлюднення.

Творчі роботи можуть передбачати теми, пов'язані, зокрема, з культурою, мораллю, духовними цінностями українського народу, які сприяють об'єднанню націй, формують почуття патріотизму, оптимізму й віри в щасливе майбуття Української держави, про яку мріяв і писав у своїх творах Шевченко.

Також слід передбачити утворення оргкомітетів, журі та розроблення критеріїв оцінювання творчих робіт. Критерії мають охоплювати специфіку, складність, обсяг творчої роботи, володіння художнім словом, мовно-літературну підготовленість конкурсантів.

Відповідно до Закону України «Про засади державної мовної політики» роботи можна виконувати українською мовою як державною, а також регіональними мовами або мовами національних меншин, представленими в Україні.

Переможці конкурсу за результатами кожного його етапу, крім фінального, визначаються в кількості 30% від загальної кількості учасників відповідного етапу змагань.

Нагадуємо, що заявки на участь у II або III етапах конкурсу професійно-технічні та вищі навчальні заклади подають до регіональних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Рекомендуємо дати проведення кожного етапу конкурсу, крім фінального, визначати самостійно.

Додаткову інформацію щодо проведення конкурсу можна отримати за тел.(044) 248-18-13, відділ роботи з обдарованою молоддю Інституту модернізації змісту освіти.

Заступник міністра

Павло Хобзей

КОНЦЕПЦІЯ

розвитку громадянської освіти в Україні

Концепція є основою для формування планів розвитку громадянської освіти в Україні, містить докази актуальності питання, пояснення того, як автори визначають громадянські компетентності та громадянську освіту, бачення кінцевого результату (розвиненої громадянської освіти) та дорожню карту розвитку громадянської освіти на найближчі роки.

І. Вступ

Виклики, пов'язані з формуванням активного та відповідального громадянина

з високим почуттям власної гідності, стійкою громадянською позицією, готовністю до виконання громадянських обов'язків, потребують комплексного підходу до вирішення поставлених завдань в умовах модернізації вітчизняної системи освіти.

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні базується на необхідності створення сприятливих умов для формування та розвитку громадянських компетентностей людини у всіх сферах та на всіх рівнях освіти. Це дозволить громадянам краще розуміти свою роль в умовах демократії, відповідально ставитися до своїх прав та обов'язків, покращити свою здатність брати активну участь у суспільно-політичних процесах, а також усвідомлено діяти на захист та утвердження демократії.

Нормативно-правові основи громадянської освіти в Україні закладені у Конституції України, Законі України «Про освіту», напрями громадянської освіти – у Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки та Національній стратегії у сфері прав людини. З прийняттям нового Закону України «Про освіту» поняття громадянської освіти отримало нормативне визначення, а відтак необхідними є подальші кроки з її впровадження.

Спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім українським народом права на самовизначення, у Конституції України зазначено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, а людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Відповідно до Конституції держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Також Конституція України визначає інші права, свободи та обов'язки людини та громадянина, яких мають неухильно дотримуватися при впровадженні громадянської освіти.

До основних засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності Закон України «Про освіту» зараховує:

- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення;
- формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля.

Закон України «Про освіту» визначає, що «Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина».

Правовою підставою для формування громадянських компетентностей на рівні середньої освіти є стаття 12 Закону України «Про освіту», яка визначає 12 ключових компетентностей, зокрема, «громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей», що відповідають меті та принципам освіти, і додатково – наскрізні компетентності, в т.ч. критичне мислення.

У Концепції «Нова українська школа» визначено: «Громадянські та соціальні компетентності включають володіння культурою демократії, правову компетентність, усвідомлення рівних прав і можливостей, толерантність, здатність до соціальної комунікації, здорового способу життя».

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 рр. передбачає активізацію діяльності, спрямованої на підвищення громадянської освіти населення щодо можливості захисту своїх прав та вираження інтересів через різні форми демократії участі.

Національна стратегія з прав людини передбачає підвищення рівня обізнаності громадян щодо прав людини.

Хартія Ради Європи з освіти з демократичного громадянства й освіти з прав людини акцентує увагу на цінності демократії та верховенства права. Європейська хартія про участь молоді у місцевому та регіональному житті містить рекомендації для органів влади та місцевого самоврядування щодо залучення молоді до процесу прийняття рішень на місцевому та регіональному рівнях.

Вагомим елементом громадянської освіти має стати формування у громадян відповідального ставлення до інтересів України, захисту її суверенітету та територіальної цілісності, забезпечення безпеки та усвідомлення спільності інтересів людини та держави, розвиток національної ідентичності, що

передбачає закріплення функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя, включаючи повагу та розвиток мов усіх національних меншин та корінних народів, які проживають на території України.

Таким чином, на підставі перелічених правових норм є підстави визначити основними стратегічними напрямками громадянської освіти:

- правову освіту громадян, зокрема в частині знання, розуміння та вміння реалізовувати власні конституційні права та обов'язки;

- посилення здатності брати участь у суспільному житті та використовувати можливості впливу на процеси прийняття рішень на національному, регіональному та локальному рівнях (реалізація права на участь).

Громадянська освіта має охоплювати всі види освіти (формальну, неформальну, інформальну), а також всі рівні освіти і всі вікові групи громадян, включно з освітою дорослих, та бути спрямованою на формування громадянських компетентностей. Громадянська освіта має бути практичною і повинна допомагати тим, хто навчається, у набутті необхідних компетентностей.

Важливим є не лише забезпечення вільних виборів до органів влади, але й постійна широка участь громадян у суспільно-політичних процесах, у веденні державних справ, використання можливостей долучатися до осмислення, обговорення та співучасті у прийнятті рішень, бути поінформованими про діяльність влади, впливати на власне життя і життя громади. Для цього потрібні як інструменти, гарантовані владою, так і компетентності громадян, які дозволяють їм користуватися наданими можливостями участі та прийняття рішень.

II. Ціннісні орієнтири громадянської освіти

Закон України «Про освіту» визначає, що метою освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору».

Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки визначає, що формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалах свободи, соборності та державності.

Виховний процес повинен бути невід'ємною складовою всього освітнього процесу та орієнтуватися на духовні цінності українського народу (національна самосвідомість, ідентичність, самобутність, гідність, соборність, воля), загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, повага до інституту сім'ї, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичні (свобода, демократія, культурне

різноманіття, повага до рідної мови та культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Громадянська освіта також має ґрунтуватися на цінностях активної життєвої позиції, особистої ефективності, істини, правдивості та критичного мислення, взаємоповаги, відкритого спілкування та ефективної співпраці, прав людини та спільного захисту цих прав.

III. Мета і завдання громадянської освіти в Україні

Метою громадянської освіти є формування і розвиток у громадян України громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії, здатності відстоювати свої права, відповідально ставитися до громадянських обов'язків, брати відповідальність за власне життя, життя своєї громади та суспільства.

Завдання громадянської освіти:

1) формувати громадянську (державну), національну та культурну ідентичність; сприяти плеканню української мови, збереженню духовності та моральності українського народу;

2) формувати розуміння і повагу до прав та свобод людини, здатність їх захищати;

3) формувати та розвивати громадянську відповідальність за суспільно-політичні процеси, навички демократичної участі та управління державою;

4) формувати і розвивати критичне мислення та медіаграмотність вчитися їх практичному застосуванню;

5) впроваджувати ідеї інклюзії та соціального включення;

6) формувати активну життєву позицію, здатність поширювати і застосовувати практики громадських ініціатив та волонтерства.

IV. Громадянські компетентності

Громадянські компетентності базуються на перелічених вище ціннісних орієнтирах, принципах верховенства права, і демократії, і надають можливість кожному брати активну участь у житті суспільства, ефективно діяти та відчувати власну приналежність до громади/суспільства/країни/спільноти.

Основні громадянські компетентності:

1) розуміння власної громадянської ідентичності, державної приналежності, національної, етнічної та культурної ідентичностей, повага до інших культур та етносів;

2) здатність плекати українські традиції та духовні цінності, володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками, поділяти європейські цінності, спроможність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства;

3) розуміння значення національної пам'яті, особливості її розвитку, впливу на суспільно-політичні процеси;

4) знання принципів демократії та здатність застосовувати їх у повсякденному житті; розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, вміння відстоювати свої права та права інших;

5) розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти;

6) знання та розуміння державного устрою, принципів і шляхів формування державної політики у всіх сферах суспільного життя на національному, регіональному та місцевому рівнях;

7) знання механізмів участі у суспільному, суспільно-політичному та державному житті та вміння їх застосовувати разом з прийняттям рішень на місцевому, регіональному і національному рівнях; відповідальне ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільно-політичному житті;

8) здатність формувати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;

9) здатність критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;

10) здатність до соціальної комунікації, солідарних дій та вміння співпрацювати, формувати групи задля вирішення проблем спільнот різного рівня, зокрема шляхом волонтерської діяльності.

Громадянські компетентності є інструментом для розширення можливостей розвитку особистості в суспільстві, стимулювання її мотивації, автономії та відповідальності.

V. Принципи реалізації концепції

Концепція реалізується на основі принципів освіти, зазначених в Законі «Про освіту». Специфічні підходи до громадянської освіти – це:

- підхід «навчання через участь»: включення учасників освітнього процесу до діяльності, співуправління та практичного вирішення питань у колективах, громадах і спільнотах;

- наскрізний підхід: громадянська освіта здійснюється широким колом державних та/або недержавних інституцій, які співпрацюють одна з одною; пронизує всі навчальні дисципліни на всіх рівнях освіти – від дошкільної до освіти дорослих і в усіх видах освіти – формальній, неформальній та інформальній;

- поступовий підхід: громадянські компетентності формуються на основі попередньо отриманих компетентностей.

VI. Система громадянської освіти

Система громадянської освіти охоплює всі складники освіти, рівні і ступені освіти, стандарти освіти, заклади освіти та інші суб'єкти освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органи управління у сфері освіти, а також нормативно-правові акти, що регулюють відносини між ними.

Основні змістовні лінії громадянської освіти:

- права людини та громадянина;

- участь в управлінні державними справами;
- використання судової системи для захисту громадянських прав;
- участь громадян та інститутів громадянського суспільства у формуванні та реалізації державної та регіональної політики, вирішенні питань місцевого значення, процесах прийняття рішень на різних рівнях; відповідальне ставлення до своїх обов'язків;
- участь інститутів громадянського суспільства у веденні державних справ;
- національно-патріотичне виховання;
- критичне мислення;
- медіа-освіта;
- волонтерська діяльність.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства та заклади освіти різних форм власності відповідно до основних змістовних ліній громадянської освіти забезпечують досягнення у відповідних видах та рівнях таких результатів:

За видами освіти

1. Формальна освіта:

- відображення змісту громадянської освіти у стандартах освіти;
- створення освітнього середовища на засадах поваги прав людини і демократії, відповідальності за власні та колективні рішення, академічної доброчесності, науковості;
- створення законодавчих підстав та гарантій забезпечення діяльності органів самоврядування у закладах освіти;
- створення та реалізація освітніх програм з громадянської освіти у рамках підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників разом з інститутами громадянського суспільства, які займаються громадянською освітою;
- забезпечення академічного компонента громадянської освіти (навчання, дослідження, методології).

2. Неформальна освіта:

- створення освітніх програм і ресурсів, у тому числі й Інтернет-ресурсів;
- сприяння впровадженню компонентів громадянської освіти в позашкільних та в інших закладах неформальної освіти;
- впровадження програм громадянської освіти у співпраці з установами культури (народні доми, бібліотеки, будинки культури, музеї, концертні зали, школи мистецтв тощо), соціального захисту (центри соціальних служб для дітей, сім'ї і молоді, відділи у справах дітей та інші установи, що працюють з незахищеними верствами населення), установами молоді, спорту та туризму;

Для досягнення цих результатів органи державної влади та органи місцевого самоврядування надають фінансову, матеріальну і нематеріальну

підтримку закладам неформальної освіти та установам, громадським організаціям, які реалізують програми та проекти громадянської освіти, та сприяють поширенню кращого досвіду громадських організацій з громадянської освіти.

3. Інформальна освіта:

- забезпечення умов для громадянської самоосвіти через включення відповідного змісту в громадські простори (сквери, вулиці тощо; інформаційні таблички; експозиції в музеях; наповнення бібліотек і все інше, що дозволяє займатися самоосвітою);
- сприяння забезпеченню громадян доступними ресурсами для власного саморозвитку, включаючи книговидавництво, кінематограф, культурні продукти, туризм, онлайн-платформи та активне інформування про такі ресурси;
- підтримання інформаційних ресурсів, що сприяють розвитку громадянських компетентностей та формуванню критичного мислення, надання інформації через ЗМІ для розвитку громадянських компетентностей.

За складниками освіти

1. Дошкільна освіта:

- навчання основам самоідентифікації, усвідомленню приналежності до спільноти, громади, держави;
- виховання поваги до державної мови та державних символів;
- сприяння гармонійній соціалізації у спільноті, формуванню розуміння різних соціальних ролей;
- формування здатності до спільної колективної діяльності, сприяє набуттю досвіду досягнення спільних цілей.

2. Повна загальна середня освіта, спеціалізована освіта:

- формування активної життєвої та громадянської позиції, здатності брати участь у житті суспільства та управлінні на різних рівнях, зокрема, у волонтерській діяльності;
- надання знань, сприяння формуванню розуміння та усвідомлення беззаперечної цінності прав людини та прав дитини, набуттю здатності застосовувати та захищати свої права;
- сприяння формуванню розуміння цінностей правової держави (правопорядку), поваги до Конституції, державної мови та державних символів, усвідомленню та дотриманню своїх громадянських обов'язків;
- сприяння засвоєнню демократичних норм, цінностей і моделей поведінки як відповідальних громадян;
- створення умов для знайомства та включення у життя громади, участі у врядуванні, формування здатності брати на себе відповідальність;

- сприяння визнанню багатоманітності, взаємній повазі, мирному врегулюванню конфліктів, виробленню консенсусу, сприйняттю чесного компромісу;
- сприяння усвідомленню важливості свободи думки, совісті та висловлювань, формуванню здатності аргументувати свої думки публічно;
- сприяння усвідомленню власного почуття гідності через розпізнання та оцінювання своїх позитивних рис, співставлення себе з іншими членами суспільства, формування здатності результативно працювати в команді на основі розподілу відповідальності та обов'язків в ній;
- сприяння застосуванню проектного підходу до здійснення діяльності, формуванню розуміння необхідності здорової конкуренції.

У середній освіті громадянські компетентності здобуваються під час освітнього процесу, позанавчальної діяльності, зокрема, в органах учнівського самоврядування та у партнерстві з громадськими організаціями (зокрема, перші елементи волонтерської діяльності, здатність брати відповідальність за життя громади і т. ін.).

Позашкільна освіта допомагає реалізовувати елементи громадянської освіти для дошкільної та загальної середньої освіти.

3. Професійна (професійно-технічна) освіта, фахова передвища освіта:

- формування прагнення до досягнення успіхів у професії на благо суспільства та держави;
- формування здатності до комунікації з іншими людьми та досягнення компромісу;
- формування здатності публічно висловлювати і доводити свою точку зору;
- сприяння усвідомленню правил співжиття, вимог законодавства, формування та розвиток здатності брати відповідальність за власне життя та життя інших осіб;
- формування навичок пошуку інформації, використання медіа і комунікації для участі у публічних дискусіях та процесах прийняття рішень.

4. Вища освіта:

- розвивання здатності до самостійного прийняття рішень виходячи з цінностей громадянського суспільства, зокрема, справедливості, рівності та верховенства права;
- налаштування на командну роботу, на пошук компромісів та спільне управління, зокрема у закладах освіти, участь у громадській діяльності, у тому числі, у студентському самоврядуванні;
- розвиток компетентностей спілкування і співпраці;
- розвиток здатності громадян, необхідних для ефективної взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

5. Освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта:

- розвиток навичок демократичного врядування та демократичної участі, застосування механізмів захисту прав людини;
- розвиток відкритості та толерантності до нового, усвідомлення важливості багатоманіття думок;
- сприяння усвідомленню цінності закону та доброчесності, готовності у повному обсязі виконувати громадянські обов'язки, захищати державний устрій;
- формування здатності набувати громадянами нових компетентностей.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники та інші суб'єкти, які ведуть педагогічну діяльність для реалізації громадянської освіти, повинні:

- опиратися на цінності громадянської освіти у повсякденному житті та застосовувати їх у педагогічній практиці;
- володіти громадянськими компетентностями;
- поважати верховенство права;
- настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до держави, державної мови та державних символів, суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства.

Програми, методика, проекти, заходи з громадянської освіти повинні відповідати стандартам освіти.

У професійних стандартах зазначається громадянська компетентність педагогічних і науково-педагогічних працівників.

З метою підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів для здійснення громадянської освіти в системі формальної освіти відповідно до основних змістовних ліній громадянської освіти необхідно забезпечити:

- розробку стандартів відповідності якості підготовки кожного фахівця, який отримав професійну освіту, як суб'єкта громадянського суспільства;
- включення до стандартів вищої освіти та стандартів підготовки педагогічних працівників громадянських компетентностей;
- теоретичну і практичну підготовку та перепідготовку для здійснення громадянської освіти у сфері формальної, неформальної та інформальної освіти;
- розробку нових моделей виховання та навчання, нових навчально-методичних матеріалів для проведення занять та практичного засвоєння нових тренінгових методик з громадянської освіти;
- розробку нових моделей виховання та навчання, нових навчально-методичних матеріалів для проведення занять та практичного засвоєння нових тренінгових методик з громадянської освіти;
- збір, узагальнення та системний аналіз міжнародних і вітчизняних технологій, форм і методів роботи із здобувачами громадянської освіти;

- розробку та використання нових інформаційних ресурсів, підручників і посібників з громадянської освіти, зокрема з інтеграції ресурсів ООН, Ради Європи тощо;
- забезпечення якісної ступеневої підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів для здійснення завдань, які окреслені Концепцією.

VII. Етапи реалізації Концепції

1. Розроблення і затвердження плану заходів з розвитку громадянської освіти в Україні на 2019 – 2024 роки. Підготовка нормативно-правової бази, в т.ч. внесення громадянських компетентностей до стандартів освіти. (2018 р.).

2. Охоплення громадянською освітою системи формальної освіти, позашкільної освіти, післядипломної освіти у випадках, коли така передбачена законодавством. Створення системи правової освіти виборців як елемента освіти дорослих (2019-2022 рр.).

3. Формування мережі освітніх ресурсів для громадянської освіти в системі освіти дорослих (2020-2024 рр.).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 1157 від 14 серпня 2017 року

Про затвердження Переліку найбільших позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності системи Міністерства освіти і науки України

Відповідно до [Закону України «Про позашкільну освіту»](#), примітки 2 пункту 10 наказу Міністерства освіти і науки України від 15 квітня 1993 року [№ 102](#) «Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 27 травня 1993 року за № 56, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити Перелік найбільших позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності системи Міністерства освіти і науки України (далі - Перелік), що [додається](#).

2. Директорам департаментів (начальникам управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій довести Перелік до керівників позашкільних навчальних закладів державної та комунальної форми власності.

3. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29 грудня 2012 року № 1523.

4. Управлінню адміністративно-господарського та організаційного забезпечення (Єрко І. А.) в установленому порядку зробити відмітку у справах архіву.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника міністра Хобзея П. К.

6. Цей наказ набирає чинності з 1 січня 2018 року.

Міністр

Л. М. Гриневич

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-696 від 15 грудня 2017 року

Департаменти (управління) освіти
і науки обласних, Київської міської
державних адміністрацій

Про проведення Всеукраїнської акції «Різдвяна колядка - захисникам України!»

Шановні колеги!

Відповідно до листа Харківського обласного відділення Всеукраїнського Об'єднання ветеранів від 15.11.2017 № 22-17 Міністерство підтримує проведення Всеукраїнської акції «Різдвяна колядка - захисникам України!» та просить організувати проведення Обласних конкурсів шкільної колядки-щедрівки як національно-патріотичних заходів спрямованих на формування у дітей і молоді сучасної національної ідентичності на кращих прикладах мужності та звитяги, на подвигах виявлених учасниками антитерористичної операції як нинішніх захисників України від збройної агресії Російської Федерації, на героїці сучасної боротьби українських військових за незалежність і цілісність держави.

Заходи зазначеної тематики пропонуємо провести в закладах освіти в рамках виховної системи Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»), а також у військових частинах у дні відкритих дверей у формі зустрічей учнів з учасниками АТО.

[Додаток: на 2 арк.](#)

З повагою
заступник міністра

Павло Хобзей

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 704 від 03 липня 2018 року

Про утворення робочої групи з розроблення науково-методичного забезпечення вивчення Голодомору

З метою удосконалення науково-методичного забезпечення вивчення Голодомору 1932 - 1933 років в Україні - геноциду Українського народу **НАКАЗУЮ:**

1. Утворити робочу групу з розроблення науково-методичного забезпечення вивчення Голодомору 1932 - 1933 років в Україні – геноциду Українського народу (далі - робоча група) у складі згідно з [ДОДАТКОМ](#).

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.) здійснити організаційні заходи щодо забезпечення діяльності робочої групи.

3. Робочій групі:

1) до 17 липня 2018 року доопрацювати програму з історії України для 10 класів закладів загальної середньої освіти щодо вивчення Голодомору 1932 - 1933 років в Україні - геноциду Українського народу;

2) до 1 вересня 2018 року створити методичні рекомендації щодо вивчення Голодомору 1932 - 1933 років в Україні - геноциду Українського народу;

3) до 30 червня 2018 року здійснити аналіз рукописів підручників з історії України для 5 та 10 класів щодо висвітлення теми Голодомору 1932-1933 років в Україні - геноциду Українського народу.

4. Департаменту науково-технічного розвитку (Хименко О. А.) активізувати роботу з проблематики Голодомору 1932 - 1933 років в Україні геноциду Українського народу на рівні академічних інституцій та закладів вищої освіти.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника міністра Хобзєя П. К.

Міністр

Л. М. Гриневич

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-407 від 26 червня 2018 року

Обласні, Київська міська
державні адміністрації

Щодо недопущення політичної агітації у закладах освіти

Шановні колеги!

До Міністерства освіти і науки України надходить інформація щодо залучення учнів закладів освіти до участі в акціях і заходах окремих політичних партій та поширення у закладах освіти партійної агітації.

Одним з принципів освіти в Україні є її незалежність від політичних партій, громадських і релігійних організацій.

Відповідно до статті 31 [Закону України «Про освіту»](#) політичні партії (об'єднання) не мають права втручатися в освітню діяльність закладів освіти.

Керівництву закладів освіти, педагогічним, науково-педагогічним і науковим працівникам, органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам забороняється залучати здобувачів освіти до участі в заходах, організованих політичними партіями (об'єднаннями), крім заходів, передбачених освітньою програмою.

Міністерство засуджує розміщення будь-якої партійної агітації у закладах освіти, проведення політичних акцій та залучення до них учасників освітнього процесу.

Просимо вжити дієвих заходів щодо недопущення у закладах освіти політичної агітації, просування політичного брендингу та використання приміщень закладів освіти для розміщення громадських приймалень.

З повагою
Заступник міністра

Павло Хобзей

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

03.05.2018 № 450

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 травня 2018 р.
за № 633/32085

Про затвердження Положення про Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби»

Відповідно до [статті 4](#) Закону України «Про позашкільну освіту» та [пункту 8](#) Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами), з метою громадянського виховання дітей та молоді на засадах історичної правди про боротьбу українського народу за державну незалежність, сприяння збереженню історичної пам'яті, удосконалення змісту, форм і засобів краєзнавчо-дослідницької роботи в закладах освіти **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби»](#), що додається.
2. Департаменту професійної освіти (Кучинський М.С.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Хобзея П.К.

Міністр

Л.М. Гриневич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
03 травня 2018 року № 450

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
29 травня 2018 р.
за № 633/32085

ПОЛОЖЕННЯ

про Всеукраїнську краєзнавчу акцію учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби»

I. Загальні положення

1. Це Положення, розроблене відповідно до Указів Президента України від 22 січня 2016 року [№ 17](#) «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-2017 років» та від 13 жовтня 2015 року [№ 580/15](#) «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», [Рекомендацій парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтири сучасної української молоді»](#), схвалених Постановою Верховної Ради України від 23 лютого 2017 року № 1908-VIII, визначає порядок проведення Всеукраїнської краєзнавчої акції учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби» у 2018-2021 роках (далі - акція «Українська революція: 100 років надії і боротьби»).

2. Метою акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» є громадянське виховання дітей та молоді на засадах історичної правди про боротьбу українського народу за державну незалежність.

3. Основними завданнями акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» є:

вивчення подій, фактів, наслідків та здобутків Української революції;
сприяння науковим, краєзнавчим дослідженням державотворчих процесів;
формування ціннісних орієнтирів і почуття патріотизму у дітей та молоді на прикладах боротьби українського народу за самовизначення, соборність та державність України, успадкованих, зокрема, від Українських січових стрільців, армії Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських таборах, учасників дисидентського руху. Національно-патріотичне виховання може здійснюватися також на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні 2004, 2013-2014 років;

дослідження діяльності політичних, військових, громадських і духовних лідерів у боротьбі за державну незалежність України;

аналіз перемог і поразок як мотивації формулювання уроків і здобутків українського народу у боротьбі за державну незалежність;

сприяння вихованню у дітей та молоді активної громадянської позиції щодо зміцнення державності, почуття української ідентичності та національної самосвідомості;

залучення учнівської молоді до вивчення історії рідного краю;

створення умов для оволодіння учнями практичними навичками пошукової, дослідницької роботи, розширення напрямів краєзнавчих досліджень;

удосконалення змісту та форм виховної роботи в закладах освіти;

просвітницька діяльність закладів освіти.

4. Обробка персональних даних учасників акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» здійснюється з дотриманням вимог [Закону України](#) «Про захист персональних даних».

II. Керівництво акцією

«Українська революція: 100 років надії і боротьби»

1. Загальне керівництво проведенням акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» здійснює Міністерство освіти і науки України.

Організаційне та методичне забезпечення проведення акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» покладається на Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі - організатори акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби»).

2. В Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі керівництво проведенням акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» здійснюють Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Організаційне та методичне забезпечення проведення акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі здійснюють Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, станції юних туристів (далі - організатори акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» у регіонах).

3. Співорганізаторами акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» можуть бути Український інститут національної пам'яті, Інститут історії України Національної академії наук України, Національний музей історії України, Музей Української революції, Національний музей історії України у другій світовій війні, інші заінтересовані установи та організації (за згодою).

III. Учасники акції

«Українська революція: 100 років надії і боротьби»

1. До участі в акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» запрошуються вихованці, слухачі, учні закладів загальної середньої,

позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти, а також дитячі громадські організації, клуби за місцем проживання (далі - учасники акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби»).

2. Акція «Українська революція: 100 років надії і боротьби» є відкритою для участі в ній дітей та молоді інших країн.

3. До участі в акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» як керівники та консультанти краєзнавчо-дослідницьких робіт запрошуються вчителі, викладачі, науково-педагогічні працівники, представники національних спілок та громадських організацій.

IV. Зміст та форми проведення акції

«Українська революція: 100 років надії і боротьби»

1. Учасники акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» проводять краєзнавчу, пошукову, науково-дослідницьку роботу, збирають емпіричні дані, фактичний матеріал, статистичну інформацію, працюють у музеях, бібліотеках та архівах, беруть участь у польових краєзнавчих експедиціях, тематичних змаганнях у закладах оздоровлення та відпочинку тощо.

2. Акція «Українська революція: 100 років надії і боротьби» проводиться за такими тематичними напрямками:

1) «Українська революція - доба національного державотворення»;

2) «Боротьба українців проти більшовицької диктатури та військової агресії Росії»;

3) «Український національний визвольний рух 1930-х років, періоду Другої світової війни та у повоєнні роки»;

4) «Дисидентський рух опору комуністичному тоталітарному режимові»;

5) «Українська державність: від Революції на граніті до Революції Гідності».

3. Учасники акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» досліджують:

1) за напрямом «Українська революція - доба національного державотворення»:

етапи політичного, військового, економічного, культурно-просвітницького тощо розвитку Української революції та формування державницьких інститутів; діяльність Української Центральної Ради (березень 1917 - квітень 1918);

правління гетьмана Павла Скоропадського у контексті 100-річчя гетьманату (квітень-грудень 1918);

період влади Директорії Української Народної Республіки (грудень 1918 - листопад 1921);

факти та події в добу національного піднесення, що відбувалися у селах і містах свого краю;

формування громадянського суспільства, відродження українських традицій в освіті і культурі;

діяльність історичних постатей Української революції, а також долі односельців, земляків - учасників революційних перетворень на місцях, які своїми діями і прагненнями прославили рідний край і Україну;

2) за напрямом «Боротьба українців проти більшовицької диктатури та військової агресії Росії»:

організовані та стихійні форми боротьби українців проти більшовицької диктатури у 1920-ті роки - на початку 1930-х років;

український опір процесам колективізації на селі;

протидію більшовиків процесам українізації у сфері освіти, духовної і матеріальної культури, мовної політики;

3) за напрямом «Український національний визвольний рух 1930-х років, періоду Другої світової війни та у повоєнні роки»:

створення та діяльність Української військової організації;

історію діяльності та боротьби Організації українських націоналістів;

державотворчі зусилля на Закарпатті в добу Карпатської України;

історію подвигів Української повстанської армії: жертвної звитяги українства;

роль українців в організації протестів та повстань у сталінських таборах; життя та діяльність історичних постатей зазначених періодів боротьби, участь членів родини (авторів робіт), їхніх односельців у великому протистоянні українців радянсько-російській імперії;

4) за напрямом «Дисидентський рух опору комуністичному тоталітарному режимові»:

причини виникнення, зміст та форми дисидентського руху в Україні (середина 1960-х - середина 1980-х років);

історію створення Української Гельсінської групи;

долі українських дисидентів та їх родин за радянських часів;

міжнародну підтримку Української Гельсінської групи;

роль української діаспори у захисті поборників прав людини та незалежності України: від Гельсінської групи до Гельсінської спілки;

роль Народного Руху України у державотворчих зусиллях українського народу (кінець 1980-х років).

5) за напрямом «Українська державність: від Революції на граніті до Революції Гідності»:

передумови виникнення молодіжного протестного руху в Україні у 1990 році;

роль та значення Революції на граніті у боротьбі за відновлення державної незалежності України;

причини та наслідки Помаранчевої революції - важливого етапу боротьби за європейський шлях розвитку української держави;

політичні, економічні, соціальні, ідеологічні причини Революції Гідності;

європейський вибір України у контексті стратегії руху до демократії та загальноцивілізаційних напрямів розвитку.

V. Підбиття підсумків та нагородження переможців

1. Щороку краєзнавчо-дослідницька робота учасників акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» завершується проведенням підсумкових районних, міських, обласних, Кримських республіканських краєзнавчих конференцій, краєзнавчих читань, конкурсів краєзнавчо-дослідницьких робіт, виставок, диспутів, вікторин, тематичних брейн-рингів тощо.

2. За результатами проведення акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» у 2018-2020 роках автори краєзнавчо-дослідницьких робіт можуть взяти участь у двох турах конкурсу зазначених робіт:

I (регіональний) тур - в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі - листопад - грудень поточного року;

II (Всеукраїнський) тур - березень наступного року.

3. Для участі в I (регіональному) турі конкурсу вихованці, слухачі, учні закладів позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти, дитячі громадські організації, клуби за місцем проживання направляють на адресу організаторів акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» у регіонах по одній краєзнавчо-дослідницькій роботі відповідно до п'яти тематичних напрямів.

4. Для участі у II (Всеукраїнському) турі конкурсу краєзнавчо-дослідницькі роботи переможців I (регіонального) туру конкурсу (по одній роботі за кожним тематичним напрямом) подаються організаторами акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» у регіонах щороку до 20 лютого до Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді за адресами: 01135, м. Київ, а/с 190; м. Київ, вул. Павла Пестеля, 5-7.

5. Разом з конкурсними роботами також подаються:

заявка на участь робіт - переможців I (регіонального) туру конкурсу у II (Всеукраїнському) турі конкурсу;

копія наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаменту (управління) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій про підсумки проведення I (регіонального) туру конкурсу;

інформація (до 2-х сторінок тексту у довільній формі) про перебіг акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби», проведення районних, міських та регіональних краєзнавчих масових заходів у її рамках з цікавими прикладами краєзнавчої роботи.

6. З метою забезпечення об'єктивної оцінки результатів конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт створюються журі. Персональний склад журі I (регіонального) туру конкурсу та голова журі затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментами (управліннями) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, II (Всеукраїнського) туру - Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

7. До складу журі входять досвідчені педагоги, науково-педагогічні працівники, а також наукові працівники наукових установ, працівники

державних і комунальних музеїв, архівних установ, представники громадських організацій (за згодою).

8. Очолює журі Голова.

Голова журі:

керує роботою членів журі;

проводить засідання журі;

проводить голосування для вирішення організаційних питань;

бере участь у визначенні переможців.

9. Краєзнавчо-дослідницькі роботи, що надійшли на I (регіональний) та II (Всеукраїнський) тури конкурсу, оцінюються методом експертної оцінки відповідно до критеріїв.

10. За результатами розгляду краєзнавчо-дослідницьких робіт членами журі I (регіонального) та II (Всеукраїнського) турів конкурсу визначаються переможці та призери конкурсу: до 50 % від кількості учасників за кожним тематичним напрямом. Переможцем конкурсу є учасник, який набрав найбільшу кількість балів. Призерами конкурсу є учасники, які за кількістю балів посіли друге та третє місце. Підсумки I (регіонального) туру конкурсу затверджуються відповідно наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, II (Всеукраїнського) туру конкурсу - наказом Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

11. Організатори I (регіонального) та II (Всеукраїнського) турів конкурсу відповідно до цього Положення можуть розробляти Умови проведення відповідних турів, у яких визначають час та місце їх проведення, критерії оцінювання краєзнавчо-дослідницьких робіт і доводять їх до учасників акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» не пізніше ніж за місяць до початку відповідного туру.

12. Щороку за підсумками I (регіонального) та II (Всеукраїнського) турів конкурсу автори краєзнавчо-дослідницьких робіт-переможців нагороджуються дипломами, грамотами, призами організаторів акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби» в регіонах та організаторів акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби».

Переможці II (Всеукраїнського) туру конкурсу можуть бути запрошені до участі в тематичних змаганнях Центрального табору туристського активу учнів Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді.

13. Завершується акція «Українська революція: 100 років надії і боротьби» у 2021 році Всеукраїнською краєзнавчою конференцією учнівської молоді «Українська революція: уроки та перспективи».

VI. Вимоги до написання та оформлення краєзнавчо-дослідницьких робіт

1. Краєзнавчо-дослідницька робота має складатися з таких частин:

вступ - визначаються мета та завдання дослідження, форми, засоби та методи краєзнавчих досліджень тощо;

основна частина - містить системний виклад досліджуваного матеріалу, подій, фактів, біографічних, статистичних даних, порівняльний аналіз зібраних даних, аналіз успіхів та поразок українського народу у боротьбі за державну незалежність;

підсумки - окреслюються найбільш характерні особливості подій, фактів, ролі історичних діячів у процесах боротьби за українську державність, узагальнюються фактори, що сприяли або протидіяли намірам і процесам щодо формування та утвердження державницьких зусиль, формулюються конструктивні пропозиції як перспективні щодо намірів і дій на зміцнення української державності у сьогоденні;

списки джерел та використаної літератури.

2. Краєзнавчо-дослідницькі роботи подаються в друкованому вигляді та на електронних носіях інформації (документ Microsoft Word, шрифт Times New Roman - 14 pt, інтервал - 1,5 у форматі RTF) обсягом до 20 друкованих сторінок. У додатку до роботи (обсягом до 10 сторінок) можуть бути подані фотографії, малюнки, фотокопії, схеми, картографічний матеріал тощо розміром не менше ніж 10 x 15 см.

На титульній сторінці зазначаються назва адміністративно-територіальної одиниці, повне найменування закладу освіти, тема краєзнавчо-дослідницької роботи та рік виконання.

На другій сторінці зазначаються прізвище та ім'я автора або список авторів краєзнавчо-дослідницької роботи, назва дитячого колективу (туристсько-краєзнавчого гуртка, творчого об'єднання, пошукової групи - за наявності таких); прізвище, ім'я, по батькові керівника роботи, місце роботи, посада, контактний телефон.

3. Краєзнавчо-дослідницькі роботи виконуються державною мовою. Роботи учасників зарубіжних країн можуть бути виконані англійською мовою.

VII. Фінансування

Витрати на організацію та проведення акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби», підбиття підсумків I (регіонального) та II (Всеукраїнського) турів конкурсу краєзнавчо-дослідницьких робіт здійснюються за рахунок коштів місцевих, державного бюджетів та інших коштів, не заборонених чинним законодавством України.

**Директор департаменту
професійної освіти**

М.С. Кучинський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

№ 1/9-213 від 10 квітня 2018 року

Органам управління освітою обласних,
районних, міських (районних у містах)
державних адміністрацій, Інститутам
післядипломної педагогічної освіти,
навчальним закладам

Щодо відзначення Міжнародного дня сім'ї

Шановні колеги!

Міжнародний день сім'ї встановлений Генеральною Асамблеєю ООН у 1993 р. і відзначається щорічно 15 травня (резолюція A/RES/47/237 від 20.09.1993 р.).

В українському суспільстві за довгі віки сформулювалась система родинних цінностей, серед яких: подружня вірність, піклування батьків про дітей, піклування дітей про батьків і старших у сім'ї, пошана до старших, взаємна любов і повага між батьками, злагода та довір'я між членами сім'ї, відповідальність кожного за інших членів сім'ї, здоровий спосіб життя, гостинність, добросусідство тощо.

З метою забезпечення належного відзначення Міжнародного дня сім'ї рекомендуємо провести в закладах освіти комплексні заходи (уроки, виховні години, фестивалі, конкурси тощо), спрямовані на формування сімейних цінностей; сприяти розвитку у закладах освіти сімейних клубів, центрів сімейної культури, батьківських академій з метою надання соціально-психологічної допомоги у виконанні батьківських обов'язків, підвищення ефективності батьківства; продовжити роботу з впровадження у закладах загальної середньої освіти навчальних програм, присвячених підготовці учнів старших класів до відповідального батьківства і материнства.

Для реалізації зазначеного рекомендуємо налагодити відповідну співпрацю з зацікавленою батьківською спільнотою та громадськістю.

Просимо заходи, що будуть проводитися в навчальних закладах, активно висвітлювати на web-сторінках навчальних закладів та органів управління освітою.

Звітування та зворотного інформування ця робота не потребує.

З повагою,

Заступник міністра

Павло Хобзей

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 366 від 13 квітня 2018 року

Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Я - дослідник» на 2018-2021 роки

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 листопада 2000 р. № 522, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 р. № 946/5167 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2017 р. № 994), враховуючи клопотання Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації від 22.11.2017 № 3114-38/17, Управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації від 27.11.2017 № 02/3627-06, Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації від 22.11.2017 № 01-33/4746, Департаменту освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації від 04.12.2017 № 09-10/6029, Департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації від 29.11.2017 № 01-22/2544, Департаменту освіти і науки Миколаївської обласної державної адміністрації від 24.11.2017 № 5441/13/01-01-12, департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 29.12.2017 № 063-12678 та від 26.02.2018 № 063-1914, Департаменту освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської обласної Державної адміністрації від 24.11.2017 № 1142/01-11/01, Департаменту освіти і науки Запорізької обласної Державної адміністрації від 20.11.2017 № 02.1-14/1405, Управління освіти і науки Житомирської обласної Державної адміністрації від 20.11.2017 № 2879-2/1-17, Департаменту освіти і науки Донецької обласної Державної адміністрації від 07.12.2017 № 01/14-1973, Департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 27.11.2017 № 6364/0/211-17, висновок науково-методичної комісії з інформатизації закладів освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України від 12 лютого 2018 року (протокол № 1), з метою створення педагогічних умов для

впровадження дослідницького методу навчання з використанням ІТ- та STEM-технологій **НАКАЗУЮ:**

1. Розпочати реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою. «Я - дослідник» (далі - Проект) у закладах загальної середньої освіти згідно з переліком, що [додається](#).

2. Затвердити як такі, що додаються:

1) заявку на реалізацію Проекту;

2) програму реалізації Проекту.

3. Науковому керівнику у визначені строки подавати звіти про виконання кожного етапу з реалізації Проекту.

4. Комісії з інформатизації закладів освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України здійснювати експертизу виконання програми кожного етапу реалізації Проекту.

5. Державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти» надавати організаційну та науково-методичну підтримку педагогічним колективам закладів освіти - учасникам реалізації Проекту.

6. Департаментам освіти і науки Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Хмельницької обласних державних адміністрацій; департаменту освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської обласної державної адміністрації; департаменту освіти і науки, молоді та спорту Київської міської державної адміністрації; департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, управлінням освіти і науки Тернопільської, Житомирської, обласних державних адміністрацій сприяти закладам освіти, які беруть участь у реалізації Проекту.

7. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника міністра Хобзея П. К.

Міністр

Л. М. Гриневич

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 283 від 23 березня 2018 року

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи

Відповідно до пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. [№ 630](#), та з метою організації сучасного освітнього простору Нової української школи **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи, що додаються.
2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.) довести Методичні рекомендації до відома обласних, Київської міської державних адміністрацій.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на Заступника міністра Хобзея П. К.

Міністр

Л. М. Гриневич

Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи

Особливістю Нової української школи є, поміж іншого, організація такого освітнього середовища, що сприятиме вільному розвитку творчої особистості дитини. З Цією метою змінюються просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. У Новій українській школі зростає частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивації її до навчання. Освітній простір Нової української школи не обмежується питаннями ергономіки. Організація освітнього простору навчального кабінету потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання, що здійснюється через такі осередки:

- осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями;
- змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки/фліп-чарти/стенди тощо;
- осередок для гри, оснащений настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор;
- осередок художньо-творчої діяльності з полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт;
- куточок живої природи;
- осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям;
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок вчителя, оснащений столом, стільцем, комп'ютером, полицями/ящиками, шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо.

Враховуючи такі особливості освітнього середовища Нової української школи, рекомендуємо використовувати обладнання загального призначення (шкільні меблі), що виготовлене відповідно до чинних в Україні стандартів та відповідає таким вимогам:

Вимога	Рекомендація
<i>ергономічність</i>	<ul style="list-style-type: none"> • наявність у кожному класі комплектів меблів для учнів (парта/стіл + стілець) не менше двох ростових груп (жовте, червоне, зелене маркування)

	<ul style="list-style-type: none"> • наявність підставок для приладдя на стільниці; • заокруглені кути стільниць, спинок та сидінь
безпе́чність	<ul style="list-style-type: none"> • зроблено з матеріалів, що дозволені чинним санітарним законодавством для використання у закладах освіти; • виріб відповідає санітарно-гігієнічним вимогам; • відсутність гострих кутів, сторонніх запахів; • матова поверхня стільниці; • стійкість конструкції; • наявність пристроїв для запобігання пошкодженню та забрудненню підлоги
форма та розміри	<ul style="list-style-type: none"> • стільниця у формі трапеції, трикутника або іншій, що забезпечить швидку трансформацію для групової роботи; • столи і парти мають бути одномісними; • стільниця повинна мати виріз з боку, ближнього до учня; • відповідність розміру ростовій групі; • можливість компактно штабелювати меблі
міцність	<ul style="list-style-type: none"> • гарантійний термін не менше 24 місяців; • вандалостійкість; • стійкість до миючих та дезінфекційних засобів, дозволених для використання
вага	<ul style="list-style-type: none"> • не більше 4 кг для стільця та 10 кг – для стола або парти
колір	<ul style="list-style-type: none"> • неяскраві світлі теплі відтінки жовтого, зеленого, голубого, бежевого кольорів
естетичність	<ul style="list-style-type: none"> • привабливий вигляд • сучасний дизайн; • відповідність стилю загального облаштування приміщення

Освітній простір організовується таким чином, щоб учитель міг спостерігати за діяльністю дітей в усіх осередках, діти мали можливість безпечно переміщуватися і мати місце для зберігання особистих речей.

Директор департаменту загальної
середньої та дошкільної освіти

Ю. Г. Кононенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

№ 1/9-181 від 27 березня 2018 року

Департаменти (управління)
освіти і науки обласних,
Київської міської державних адміністрацій
Заклади загальної середньої освіти
Розробники освітніх програм

Роз'яснення щодо освітніх програм, що не є типовими

Шановні колеги!

Зважаючи на звернення педагогічної та батьківської громадськості щодо освітніх програм, що не є типовими, для використання, починаючи з 1 вересня 2018 року в перших класах початкової школи, роз'яснюємо таке.

Відповідно до статті 33 [Закону України «Про освіту»](#) заклади освіти можуть використовувати типові або інші освітні Програми, розроблені ними, науковими установами чи іншими суб'єктами освітньої діяльності.

Згідно з частиною другою статті 67 [Закону України «Про освіту»](#) та з Положенням про Державну службу якості освіти України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, затвердження освітніх програм загальної середньої освіти (крім типових і тих, що розроблені на основі типових) належить за результатами проведення відповідних експертиз до повноважень Державної служби якості освіти (далі Служба).

З метою проведення експертиз освітніх програм, розроблених не на основі типових, на відповідність їх вимогам Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. [№ 87](#) (далі - Держстандарт), для використання у перших класах їх розробники повинні подати, бажано до 2 квітня 2018 року, до Служби (поштова адреса: 01135, м. Київ, вул. Ісаакяна, 18) такі документи:

1. Лист-клопотання щодо проведення експертизи програми.
2. Освітню програму (текст) за підписом розробників або її завірнену копію.
3. Електронну копію програми у форматі PDF (на електронні адреси: sqeu@ukr.net чи insmonit@ukr.net).
4. Експертні висновки та матеріали впровадження (у разі наявності).

Планується, що висновки щодо відповідності програм вимогам Держстандарту будуть надані Службою до 1 травня 2018 року, і відтак, заклади

освіти, які планують впроваджувати нетипові освітні програми, матимуть можливість належно підготуватися до роботи у новому навчальному році.

У разі затвердження освітньої програми колективи розробників спільно з департаментами (управліннями) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій подають до Служби перелік закладів загальної середньої освіти, в яких буде реалізуватися освітня програма, розроблена не на основі типової. Зазначений перелік закладів освіти складається відповідно до схвалення педагогічної ради закладу загальної середньої освіти та затвердження освітньої програми його керівником (частина третя статті 15 [Закону України «Про загальну середню освіту»](#)).

У зв'язку з тим, що деякі з освітніх програм потребують додаткових видатків на придбання навчальних матеріалів за батьківські кошти, батьки мають бути залучені до вибору таких освітніх програм.

При прийнятті остаточного рішення рекомендуємо широко інформувати батьків та учнів про вибір освітніх програм на веб-сайтах закладу освіти, батьківських зборах, а також за допомогою інших способів інформування.

Звертаємо також увагу, що відповідальність за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території покладена на органи місцевого самоврядування (стаття 66 [Закону України «Про освіту»](#)).

Додаткову інформацію про процедуру затвердження нетипових освітніх програм можна отримати за телефоном (044) 236-50-96.

З повагою
Т. в. о міністра

В. В. Ковтунець

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел. (044) 486 24 42, факс (044) 236-1049, ministry@mon.gov.ua

---

№ 1/9-529 від 05 вересня 2018 року

Департаменти (управління) освіти і науки
обласних, Київської міської державних
адміністрацій
Інститути післядипломної педагогічної
освіти

Про документацію працівників психологічної служби у системі освіти України

На виконання [Закону України «Про освіту»](#), Положення про психологічну службу у системі освіти України (наказ Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2018 року № 509, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 31 липня 2018 року за № 885/32337), відповідно до пункту 2.4 наказу Міністерства освіти і науки України від 08 серпня 2017 року № 1127 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2020 року» надсилаємо для використання в роботі доопрацьовані з урахуванням вимог зазначених вище нормативно-правових актів зразки документації практичних психологів та соціальних педагогів закладів освіти.

Звертаємо увагу, запропоновані зразки документації практичних психологів і соціальних педагогів проходитимуть апробацію протягом 2018-2019 навчального року, за результатами якої буде затверджено професійну документацію працівників психологічної служби у системі освіти.

Електронна версія матеріалів розміщена за посиланням: <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/normatyvno-pravova-baza/>.

Додаток: зразки документації на 19 арк.

Заступник міністра

Павло Хобзей

МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

23.10.2013 № 720

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 листопада 2013 р.
за № 1941/24473

Про затвердження Положення про Центр патріотичного виховання

Відповідно до пункту 4 Положення про позашкільний навчальний заклад та пункту 11 Переліку типів позашкільних навчальних закладів, затверджених [постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року № 433, Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2009-2015 роки](#), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 року № 41, з метою упорядкування діяльності, підвищення якості навчально-виховного процесу та організаційної роботи позашкільних навчальних закладів патріотичного напрямку, які перебувають у підпорядкуванні структурних підрозділів з реалізації державної молодіжної політики місцевих органів виконавчої влади, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про Центр патріотичного виховання](#), що додається.

2. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, структурним підрозділам з реалізації державної молодіжної політики обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади:

1) зобов'язати керівників відповідних позашкільних навчальних закладів внести зміни до статутів згідно з цим Положенням;

2) вжити заходів щодо збереження існуючих і розвитку мережі позашкільних навчальних закладів патріотичного напрямку, недопущення їх перепрофілювання, реорганізації та ліквідації;

3) сприяти створенню умов для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти патріотичного напрямку з урахуванням специфіки регіону.

3. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 17 вересня 2009 року № 3272](#) „Про затвердження Положення про Центр патріотичного виховання”, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 13 жовтня 2009 року за № 954/16970.

4. Департаменту молодіжної політики та комунікацій (Хохич І.М.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра Глуценка С.В.

6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

**Міністр молоді та спорту
України**
ПОГОДЖЕНО:

Р.С. Сафіуллін

Міністр освіти і науки України

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства молоді
та спорту України
23.10.2013 № 720

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
13 листопада 2013 р.
за № 1941/24473

ПОЛОЖЕННЯ про Центр патріотичного виховання

І. Загальні положення

1. Центр патріотичного виховання (далі - Центр) - позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є формування гармонійно розвиненої особистості вихованців (учнів, слухачів); виховання почуття патріотизму, духовності, національної свідомості; забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості; організація оздоровлення та змістовного дозвілля молоді.

Центр здійснює навчання і виховання вихованців (учнів, слухачів) у позаурочний та позанавчальний час.

Центр сприяє формуванню та популяризації загальнолюдських цінностей та здорового способу життя.

2. Центр у своїй діяльності керується [Конституцією України](#) та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами МОН України та Мінмолодьспорту України, рішеннями місцевих органів виконавчої влади, а також цим Положенням і своїм статутом.

3. Мова навчання і виховання у Центрі визначається [Конституцією України](#) і [Законом України "Про засади державної мовної політики"](#).

4. Головними завданнями Центру є:

виховання правової культури у вихованців (учнів, слухачів), поваги до [Конституції України](#) та законів України, державної символіки;

виховання національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу, держави Україна;

створення умов для духовно-морального, громадянського, трудового, екологічного виховання вихованців (учнів, слухачів);

залучення вихованців (учнів, слухачів) до практичної діяльності, спрямованої на формування національної свідомості, патріотизму, активної громадянської позиції, мотивації здорового способу життя;

створення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів і суспільних вимог;

організація змістовного дозвілля вихованців (учнів, слухачів), їх загартування, занять фізичною культурою і спортом;

збереження й зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я вихованців (учнів, слухачів);

сприяння набуттю вихованцями (учнями, слухачами) соціального досвіду, успадкуванню ними духовних надбань українського народу;

пошук та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців (учнів, слухачів);

просвітницька діяльність.

II. Організаційно-правові засади діяльності Центру

1. Створення, реорганізація та ліквідація Центру здійснюються відповідно до законодавства.

2. Центр є юридичною особою і діє на підставі статуту, затвердженого засновником.

Статус державного має Центр, заснований на державній формі власності.

Статус комунального має Центр, заснований на комунальній формі власності.

Державний та комунальний Центри створюються відповідно центральними та місцевими органами виконавчої влади з урахуванням соціально-економічних, національних, культурно-освітніх потреб за умови наявності необхідної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, педагогічних кадрів та дотримання санітарно-гігієнічних норм, правил і стандартів.

3. У статуті зазначаються: повне найменування Центру, його місцезнаходження, засновник, підпорядкованість; мета і основні завдання діяльності; основні характеристики методичної та масової роботи, навчально-виховного процесу; визначаються права, обов'язки та відповідальність учасників цього процесу, а також порядок управління закладом та організації його фінансово-господарської діяльності, використання майна, унесення змін і доповнень до статуту тощо.

4. Центр може входити до складу навчально-виховних комплексів, навчально-виховних об'єднань з дошкільними, загальноосвітніми та іншими навчальними закладами, може створювати філії - структурно відокремлені підрозділи, що знаходяться за межами розташування Центру і виконують таку саму освітню діяльність, як і Центр у цілому, або за окремими напрямками.

III. Організація позашкільної освіти в Центрі

1. Центр проводить навчально-виховну, інформаційно-методичну, організаційно-масову та навчально-тренувальну роботу.

2. Структура та штати Центру розробляються його керівником у межах затверджених видатків на оплату праці відповідно до чинного законодавства і затверджуються структурним підрозділом з реалізації державної молодіжної політики місцевого органу виконавчої влади, у сфері управління якого перебуває Центр.

Структурними підрозділами Центру можуть бути відділи, кабінети, лабораторії, постійно діючі та тимчасові виставки, оздоровчі та профільні табори, спортивно-туристські бази, бібліотеки, спеціалізовані та творчі майстерні та інші підрозділи, що передбачені статутом.

Центр працює за річним планом роботи, погодженим із засновником.

3. Навчально-виховний процес у Центрі здійснюється за типовими навчальними планами і програмами, що затверджуються МОН України, а також за навчальними планами і програмами, затвердженими відповідними місцевими органами виконавчої влади.

4. Навчальні програми можуть бути однопрофільними, комплексними і такими, що передбачають індивідуальне навчання вихованців (учнів, слухачів) та навчання у групах або об'єднаннях. Залежно від специфіки діяльності Центру навчання проводиться від одного місяця до кількох років.

5. Експериментальні навчальні плани складаються Центром з урахуванням типового навчального плану. Запровадження експериментальних навчальних планів, освітніх програм, педагогічних інновацій і технологій здійснюється в установленому законодавством порядку.

6. Індивідуальне та групове навчання у Центрі проводиться відповідно до [Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11 серпня 2004 року № 651, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 серпня 2004 року за № 1036/9635 (у редакції наказу МОН України від 10 грудня 2008 року № 1123).

7. Середня наповнюваність гуртків, груп, секцій, відділень, відділів, студій та інших творчих об'єднань (далі - гуртки, групи та інші творчі об'єднання) у закладі становить, як правило, 7-15 вихованців (учнів, слухачів).

Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань установлюється директором Центру відповідно до навчальних планів, програм та можливостей організації навчально-виховного процесу, рівня майстерності вихованців, учнів і слухачів і становить не більше ніж 30 вихованців, учнів і слухачів.

Прийом до Центру може здійснюватися протягом навчального року (в міру закінчення комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань) за бажанням вихованців (учнів, слухачів) на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють (для дітей віком до 18 років), на безконкурсній основі.

До Центру зараховуються вихованці (учні, слухачі), як правило, віком від 14 до 35 років.

8. Навчально-виховний процес у Центрі здійснюється диференційовано (відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців (учнів, слухачів) з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я, з використанням різних організаційних форм роботи: заняття, гурткова робота, урок, лекція, індивідуальне заняття, конференція, семінар, курси, читання, вікторина, концерт, змагання, навчально-тренувальні заняття,

репетиція, похід, екскурсія, експедиція, практична робота в майстернях, у пленері, а також з використанням інших форм, передбачених статутом закладу.

9. Навчальний рік у Центрі починається 1 вересня.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється у період з 1 до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання Центру.

Тривалість навчального року в Центрі - з 1 вересня по 30 травня.

10. Режим щоденної роботи встановлює Центр, враховуючи рекомендації Мінмолодьспорту України та місцевих органів виконавчої влади, у сфері управління яких він перебуває.

У канікулярні, вихідні та святкові дні Центр може працювати за окремим планом, затвердженим його керівником.

Центр створює безпечні умови навчально-виховної роботи.

11. У зонах екологічного лиха місцевими органами виконавчої влади може встановлюватися особливий режим роботи Центру, який погоджується з органами державної санітарно-епідеміологічної служби.

12. Тривалість одного заняття в Центрі визначається навчальними планами і програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить не менше 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями є робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання і визначаються режимом щоденної роботи Центру.

13. Гуртки, групи та інші творчі об'єднання Центру класифікуються за трьома рівнями:

початковий рівень - творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців (учнів, слухачів), виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;

основний рівень - творчі об'єднання, які розвивають інтереси вихованців (учнів, слухачів), дають їм знання, практичні уміння та навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

вищий рівень - творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців (учнів, слухачів).

Відповідно до рівня класифікації визначаються мета і перспективи діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, їх чисельний склад, обирається програма.

14. Центр, який має висококваліфіковані кадри, належні матеріально-технічні умови, може організовувати проведення на своїй навчально-виховній базі виробничої та педагогічної практики учнів і студентів загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів.

Для подальшого розвитку інтересів і нахилів вихованців (учнів, слухачів), підтримки їх професійних навичок Центр за умови дотримання правил охорони праці й техніки безпеки організовує виконання замовлень підприємств, установ та організацій на виготовлення продукції (виконання робіт). При цьому характер

і зміст робіт повинні сприяти формуванню й удосконаленню знань і умінь, передбачених навчальними програмами.

У випадках, передбачених законодавством, Центр має право надання платних послуг з певних видів діяльності після отримання у встановленому порядку відповідних ліцензій. Платні послуги не можуть надаватись державним або комунальним Центром замість або в межах освітньої діяльності, визначених навчальним планом і програмами.

15. Центр може організовувати роботу своїх гуртків, груп та інших творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, навчально-виробничих комбінатів, підприємств, організацій, вищих навчальних закладів, наукових установ, на базі спортивних будівель і стадіонів, оздоровчих закладів відповідно до укладених з ними договорів.

16. Центр може проводити роботу спільно з творчими організаціями, вищими навчальними закладами з метою розвитку та підтримки стійких інтересів вихованців (учнів, слухачів), їх обдарувань.

17. Центр проводить інформаційно-методичну роботу, спрямовану на удосконалення програм, змісту, форм і методів діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, підвищення майстерності педагогічних працівників за напрямами роботи.

З метою вдосконалення системи навчання та виховання у Центрі можуть створюватися методичні ради, комісії, до складу яких входять педагогічні працівники та інші учасники навчально-виховного процесу.

У Центрі можуть функціонувати методичні об'єднання за напрямами діяльності гуртків, груп та інших творчих об'єднань, що охоплюють педагогічних працівників певного професійного спрямування.

18. Центр може створювати відповідні підрозділи для підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Підвищення кваліфікації може проводитись у формі курсів, семінарів і за іншими організаційними формами.

19. З метою визначення рівня підготовки вихованців (учнів, слухачів) Центр проводить організаційно-масову роботу у формі конференції, концерту, змагання, походу, екскурсії, експедиції, навчально-тренувального збору та в інших формах, передбачених його статутом.

20. За результатами навчання Центр видає випускникам, які в установленому законодавством порядку склали кваліфікаційні іспити, свідоцтво про позашкільну освіту відповідно до [Порядку видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2001 року № 510, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 6 вересня 2001 року за № 788/5979 (із змінами). Виготовлення документів про позашкільну освіту здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

IV. Учасники навчально-виховного процесу

1. Учасниками навчально-виховного процесу в Центрі є:
вихованці (учні, слухачі);

директор, заступники директора Центру;
педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, спеціалісти, залучені до навчально-виховного процесу;
батьки або особи, які їх замінюють;
представники підприємств, установ та організацій, які беруть участь у навчально-виховному процесі.

2. Вихованці (учні, слухачі) Центру мають гарантоване державою право на: здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів;

добровільний вибір виду діяльності;
навчання у декількох гуртках, групах та інших творчих об'єднаннях Центру;

безпечні та нешкідливі умови навчання та праці;
користування навчальною, матеріально-технічною, культурно-спортивною та оздоровчою базою Центру;

участь у різних видах навчальної та науково-практичної роботи, у конференціях, олімпіадах, спортивних змаганнях, виставках, конкурсах та інших масових заходах;

представлення в органах громадського самоврядування Центру;
вільне вираження поглядів, переконань;
захист від будь-яких форм експлуатації, психічного і фізичного насильства, від дій педагогічних та інших працівників, які порушують їх права, принижують честь і гідність.

3. Вихованці (учні, слухачі) Центру зобов'язані: оволодівати знаннями, вміннями, практичними навичками; підвищувати загальний культурний рівень;

дотримуватися морально-етичних норм;

брати посильну участь у різних видах трудової діяльності;

дбайливо ставитися до державного, громадського і особистого майна;

дотримуватися вимог статуту, правил внутрішнього розпорядку Центру.

4. Педагогічні працівники Центру мають право на:

внесення керівництву Центру пропозицій щодо поліпшення навчально-виховного процесу, подання на розгляд керівництву Центру та педагогічній раді пропозицій про моральне та матеріальне заохочення вихованців (учнів, слухачів), застосування стягнень до тих, хто порушує правила внутрішнього трудового розпорядку, що діють у Центрі;

вибір форм підвищення педагогічної кваліфікації;

участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів, інших органів самоврядування Центру, в заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи;

проведення в установленому порядку пошукової роботи;

вибір педагогічно обґрунтованих форм, методів, засобів роботи з вихованцями (учнями, слухачами);

захист професійної честі, гідності відповідно до законодавства;

соціальне та матеріальне заохочення за досягнення вагомих результатів у виконанні покладених на педагогів завдань;

об'єднання у професійні спілки, участь в інших об'єднаннях громадян, діяльність яких не заборонена законодавством.

5. Педагогічні працівники Центру зобов'язані:

виконувати навчальні плани та програми;

надавати знання, формувати вміння і навички у напрямі патріотичного виховання позашкільної освіти диференційовано відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців (учнів, слухачів);

сприяти розвиткові інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей вихованців (учнів, слухачів) відповідно до їх задатків та запитів, а також збереженню здоров'я;

визначати мету та конкретні завдання позашкільної освіти вихованців (учнів, слухачів), вибирати адекватні засоби їх реалізації;

здійснювати педагогічний контроль за дотриманням вихованцями (учнями, слухачами) морально-етичних норм поведінки, правил внутрішнього трудового розпорядку Центру, вимог інших документів, що регламентують організацію навчально-виховного процесу;

дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність вихованця (учня, слухача), захищати його від будь-яких форм фізичного, психічного насильства; виховувати своєю діяльністю повагу до принципів загальнолюдської моралі;

берегти здоров'я вихованців (учнів, слухачів), захищати їх інтереси, пропагувати здоровий спосіб життя;

виховувати повагу до батьків, жінки, старших за віком, до народних традицій та звичаїв, духовних і культурних надбань народу України;

постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну і політичну культуру;

вести документацію, пов'язану з виконанням посадових обов'язків (журнали, плани роботи тощо);

виховувати особистим прикладом і настановами повагу до державної символіки, принципів загальнолюдської моралі;

дотримуватися вимог статуту Центру, виконувати правила внутрішнього розпорядку та посадові обов'язки;

брати участь у роботі педагогічної ради Центру;

виконувати накази і розпорядження керівника Центру.

6. Педагогічні працівники, керівники гуртків, груп та інших творчих об'єднань Центру працюють відповідно до розкладу занять, затвердженого його керівником.

7. Обсяг педагогічного навантаження у Центрі визначається його керівником згідно із законодавством і затверджується відповідним органом виконавчої влади, до сфери управління якого він належить.

Перерозподіл або зміна педагогічного навантаження протягом навчального року може здійснюватися керівником Центру у разі зміни кількості годин за окремими навчальними програмами, що передбачаються робочим

навчальним планом, у разі вибуття або зарахування вихованців, учнів, слухачів, а також за письмовою згодою педагогічного працівника з дотриманням законодавства про працю.

8. Не допускається відволікання педагогічних працівників від виконання професійних обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

9. Педагогічні працівники Центру підлягають атестації, як правило, один раз на п'ять років відповідно до [Типового положення про атестацію педагогічних працівників](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2010 року № 930, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 року за №1255/18550 (із змінами).

10. Батьки вихованців (учнів, слухачів) та особи, які їх замінюють, мають право:

обирати і бути обраними до батьківських комітетів та органів громадського самоврядування Центру;

звертатися до відповідних місцевих органів виконавчої влади, керівника Центру та органів громадського самоврядування цього Центру з питань навчально-виховної роботи серед молоді;

брати участь у заходах, спрямованих на поліпшення організації навчально-виховного процесу та зміцнення матеріально-технічної бази Центру;

захищати законні інтереси дітей в органах громадського самоврядування Центру та у відповідних державних, судових органах.

V. Управління Центром

1. Керівництво Центром здійснює його директор, яким може бути тільки громадянин України, що має вищу педагогічну освіту і стаж педагогічної роботи не менше ніж три роки, успішно пройшов підготовку та атестацію керівних кадрів освіти в порядку, встановленому МОН.

2. Керівник, заступники керівника, педагогічні та інші працівники Центру призначаються на посади і звільняються з посад відповідно до законодавства.

3. Керівник Центру:

здійснює керівництво колективом, забезпечує раціональний добір і розстановку кадрів, створює належні умови для підвищення фахового рівня працівників;

організовує навчально-виховний процес;

підтримує ініціативи щодо вдосконалення системи навчання та виховання, заохочення творчих пошуків педагогічних працівників;

забезпечує контроль за виконанням навчальних планів і програм, якістю знань, умінь та навичок вихованців (учнів, слухачів);

створює належні умови для здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти;

забезпечує дотримання вимог щодо охорони дитинства, санітарно-гігієнічних та протипожежних норм, техніки безпеки;

розпоряджається в установленому порядку майном і коштами навчального Центру;

організовує виконання кошторису доходів і видатків Центру, укладає угоди з юридичними та фізичними особами, в установленому порядку відкриває рахунки в установах банків або органах Державного казначейства;

установлює надбавки, доплати, премії та надає матеріальну допомогу працівникам Центру відповідно до законодавства;

представляє Центр на усіх підприємствах, в установах та організаціях і відповідає перед засновником за результати діяльності закладу;

дає дозвіл на участь діячів науки, культури, членів творчих спілок, працівників культурно-освітніх закладів, підприємств, установ та організацій, інших юридичних або фізичних осіб у навчально-виховному процесі;

забезпечує право вихованців (учнів, слухачів) на захист від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

видає у межах своєї компетенції накази і контролює їх виконання;

застосовує заходи заохочення та дисциплінарні стягнення до працівників Центру;

затверджує посадові обов'язки працівників Центру;

щороку звітує перед колективом Центру про його діяльність;

забезпечує виконання покладених на Центр завдань, результати фінансово-господарської діяльності, стан і збереження майна, переданого у користування фонду.

4. Керівник Центру є головою педагогічної ради - постійно діючого колегіального органу управління закладом.

5. Педагогічна рада Центру:

розглядає плани, підсумки і актуальні питання навчальної, виховної, організаційно-масової та інформаційно-методичної роботи Центру, його структурних підрозділів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а також питання дотримання санітарно-гігієнічних вимог, забезпечення техніки безпеки, охорони праці;

розробляє пропозиції щодо поліпшення діяльності Центру, утворення нових гуртків, груп та інших творчих об'єднань;

створює у разі потреби експертні та консультаційні комісії за напрямками роботи;

захищає права педагогічних працівників на педагогічну ініціативу, вибір форм, методів і засобів навчання, аналізує форми, методи і засоби навчання;

визначає заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, впровадження у навчально-виховний процес досягнень науки і передового педагогічного досвіду;

розробляє рекомендації щодо основних напрямів навчально-виховної роботи, схвалює навчальні плани і програми, а також міжнародні освітні програми;

порушує клопотання про заохочення педагогічних працівників тощо.

Робота педагогічної ради проводиться відповідно до потреб Центру. Кількість засідань педагогічної ради визначається їх доцільністю, але не може бути менше ніж два на рік.

6. У Центрі може діяти методична рада, до складу якої входять педагогічні працівники Центру та інші учасники навчально-виховного процесу.

Методична рада є дорадчим органом.

Методична рада:

координує науково-методичну, організаційну та практичну діяльність Центру з питань здобуття вихованцями (учнями, слухачами) позашкільної освіти з різних напрямів науково-дослідницької та творчої діяльності;

заслуховує повідомлення та пропозиції з питань удосконалення навчально-виховної, організаційно-методичної, науково-дослідної роботи Центру;

вивчає, узагальнює та поширює кращий педагогічний досвід;

дає експертні оцінки щодо якості навчально-методичної літератури з позашкільної освіти, обговорює проекти нових навчальних програм, аналізує пропозиції щодо вдосконалення діючих;

поширює інновації у системі позашкільної освіти тощо.

7. Органом громадського самоврядування Центру є загальні збори (конференція) колективу цього Центру, які скликаються не рідше одного разу на рік.

Загальні збори (конференція) колективу Центру проводяться за участю директора, заступників директора, керівників підрозділів, що входять до складу Центру, наукових та інших педагогічних працівників, які залучаються до навчально-виховного процесу, а також представників учнівського самоврядування, батьківського комітету.

8. У період між загальними зборами (конференціями) діє рада Центру, діяльність якої регулюється статутом Центру.

Рада Центру розглядає питання перспективного розвитку Центру, надає допомогу керівництву в реалізації цих планів, здійснює громадський контроль за діяльністю керівництва.

9. У Центрі за рішенням загальних зборів (конференції) або ради закладу можуть створюватись і діяти піклувальна рада, учнівський та батьківський комітети, а також комісії, асоціації тощо.

VI. Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база Центру

1. Фінансово-господарська діяльність Центру провадиться на основі кошторису витрат, затвердженого засновником, та статуту.

2. Фінансування Центру здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

Фінансування Центру може здійснюватись також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

3. Додатковими джерелами формування коштів Центру є:
кошти, отримані від надання Центром платних освітніх послуг відповідно до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України;
кошти гуманітарної допомоги;

добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій та окремих громадян; інші надходження.

Кошти, отримані Центром з додаткових джерел фінансування, використовуються для провадження діяльності, передбаченої його статутом.

4. Центр у процесі провадження фінансово-господарської діяльності має право:

самостійно розпоряджатися коштами, одержаними від господарської та іншої діяльності відповідно до статуту;

користуватися безоплатно земельними ділянками, на яких він розташований;

розвивати власну матеріальну базу, мережу спортивно-оздоровчих, профільних таборів, туристичних баз;

володіти, користуватися і розпоряджатися майном відповідно до законодавства та статуту;

виконувати інші дії, що не суперечать законодавству та статуту закладу.

5. Матеріально-технічна база Центру включає приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, транспортні засоби, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, що перебуває в його користуванні.

6. Для проведення навчально-виховної роботи Центру надаються в користування спортивні, культурні, оздоровчі об'єкти та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок надання зазначених об'єктів у користування визначається місцевими органами виконавчої влади відповідно до законодавства.

7. Ведення діловодства, бухгалтерського обліку та звітності у Центрі здійснюється у порядку, визначеному відповідними нормативно-правовими актами.

VII. Міжнародне співробітництво

1. Центр за наявності належної матеріально-технічної та соціально-культурної бази, власних фінансових коштів має право проводити міжнародний учнівський та педагогічний обмін у рамках освітніх програм, проектів, брати участь у міжнародних заходах.

2. Центр має право укладати угоди про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з навчальними закладами, науковими установами, громадськими підприємствами та організаціями, об'єднаннями інших країн у встановленому законодавством порядку.

VIII. Державний контроль за діяльністю Центру

1. Державний контроль за діяльністю Центру здійснюють Мінмолодьспорт України, МОН України, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації.

2. Основною формою державного контролю за діяльністю центрів є державна атестація Центру, яка проводиться не рідше ніж один раз на 10 років відповідно до [Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24 липня 2001 року № 553 (у редакції наказу від 16 серпня 2004 року № 658), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 8 серпня 2001 року за № 678/5869 (із змінами).

**Директор департаменту
молодіжної політики
та комунікацій**

І.М. Хохич

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Н А К А З

21.05.2007 N 246

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
23 липня 2007 р.
за N 846/14113

Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій

*{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я
№ 107 ([з0359-12](#)) від 14.02.2012 }*

Відповідно до статті 17 Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)), керуючись Положенням про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженим Указом Президента України від 13.04.2011 № 467 ([467/2011](#)),
Н А К А З У Ю:

{ Преамбула із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 107 ([з0359-12](#)) від 14.02.2012 }

1. Затвердити Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій, що додається.

2. Заступнику директора Департаменту організації та розвитку медичної допомоги населенню Ждановій М.П. та директору Департаменту державного санітарно-епідеміологічного нагляду Пономаренку А.М., Міністру охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальникам головних управлінь та управлінь охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

{ Абзац другий пункту 2 виключено на підставі Наказу Міністерства охорони здоров'я № 107 ([з0359-12](#)) від 14.02.2012 }

- оперативну інформацію про хід виконання наказу та Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій надавати щорічно МОЗ України до 1 березня за встановленою формою.

3. Заступнику директора Департаменту організації та розвитку медичної допомоги населенню Ждановій М.П. та директору Департаменту державного

санітарно-епідеміологічного нагляду Пономаренку А.М., Міністру охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальникам головних управлінь та управлінь охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, керівникам закладів охорони здоров'я, підпорядкованих МОЗ України, та іншим центральним органам виконавчої влади, головному державному санітарному лікарю Автономної Республіки Крим, головним державним санітарним лікарям областей, міст Києва і Севастополя, на водному, залізничному, повітряному транспорті, об'єктів з особливим режимом роботи, директорам науково-дослідних інститутів гігієнічного профілю МОЗ та АМН України, ректорам вищих медичних навчальних закладів та закладів післядипломної освіти МОЗ України:

- узяти до керівництва та виконання затверджений цим наказом Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій;

- забезпечити організацію навчання лікарів сучасним методам проведення медичних оглядів.

4. Департаментам організації та розвитку медичної допомоги населенню (Жданова М.П.) та державного санітарно-епідеміологічного нагляду (Пономаренко А.М.) разом з Інститутом медицини праці Академії медичних наук України, спеціалізованими лікувально-профілактичними закладами, які мають право встановлювати діагноз щодо професійних захворювань, організувати навчання голів комісій з проведення медичних оглядів працівників, а також лікарів-терапевтів з питань сучасних методів проведення медичних оглядів.

5. Департаменту державного санітарно-епідеміологічного нагляду (Пономаренко А.М.) подати в установленому порядку на державну реєстрацію цей наказ до Міністерства юстиції України.

6. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.94 N 45 ([z0136-94](#)) "Про затвердження Положення про порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21.06.94 за N 136/345 (із змінами).

7. Визнати такими, що не застосовуються на території України, додатки 1 і 2 до наказу Міністерства охорони здоров'я СРСР від 29 вересня 1989 року N 555 ([v0555400-89](#)) "О совершенствовании системы медицинских осмотров трудящихся и водителей индивидуальных транспортных средств" (із змінами).

8. Контроль за виконанням наказу покласти на першого заступника Міністра охорони здоров'я України, головного державного санітарного лікаря України Бережнова С.П.

Міністр

Ю.О. Гайдаєв

ПОГОДЖЕНО:

Перший заступник

Міністра вугільної промисловості України

Ю.Є.Зюков

Заступник Міністра з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи	В.П. Бут
Перший заступник Міністра промислової політики України	Д.В. Колесніков
Перший заступник Голови Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду	Г.М. Суслов
Заступник Міністра аграрної політики України	В.К. Моцний
Заступник голови Федерації профспілок України	С.Я. Українець
В.о. заступника Міністра палива та енергетики України	Ю.Я. Іоффе
Директор виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України	Ю.Є. Мельніков
Заступник Міністра праці та соціальної політики України	М.О. Солдатенко
Голова Державного комітету ядерного регулювання України	О.А. Миколайчук

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
охорони здоров'я України
21.05.2007 N 246

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
23 липня 2007 р.
за N 846/14113

ПОРЯДОК

проведення медичних оглядів працівників певних категорій

{ Нумерацію розділів Порядку арабськими цифрами замінено нумерацією римськими цифрами згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 107 ([з0359-12](#)) від 14.02.2012 }

{ У тексті Порядку та додатків до нього слова «лікувально-профілактичні заклади» та «ЛПЗ» у всіх відмінках замінено словами «заклади охорони здоров'я» у відповідних відмінках згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 107 ([з0359-12](#)) від 14.02.2012 }

I. Загальні положення

1.1. Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій (далі - Порядок), розроблений на виконання статті 17 Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)), визначає процедуру проведення попереднього (під час прийняття на роботу) та періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічному обов'язковому медичному огляді осіб віком до 21 року.

1.2. Порядок призначений для: працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, та осіб віком до 21 року підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, виду економічної діяльності та їх філій, інших відокремлених підрозділів; фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які відповідно до законодавства використовують найману працю (далі - роботодавці); осіб, які забезпечують себе роботою самостійно; закладів державної санітарно-епідеміологічної служби; закладів охорони здоров'я, військово-лікарських та відповідних комісій міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які здійснюють медичні огляди працівників, спеціалізованих закладів охорони здоров'я, які мають право встановлювати діагноз щодо професійних захворювань, кафедр та курсів професійних захворювань вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації (далі - закладів охорони здоров'я); робочих органів виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві

та професійних захворювань України (далі - робочі органи виконавчої дирекції Фонду).

1.3. Обов'язкові попередній (під час прийняття на роботу) і періодичні (протягом трудової діяльності) медичні огляди проводяться для працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, та щорічно для осіб віком до 21 року.

1.4. Попередній медичний огляд проводиться під час прийняття на роботу з метою:

- визначення стану здоров'я працівника і реєстрації вихідних об'єктивних показників здоров'я та можливості виконання без погіршення стану здоров'я професійних обов'язків в умовах дії конкретних шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу;

- виявлення професійних захворювань (отруєнь), що виникли раніше при роботі на попередніх виробництвах, та попередження виробничо зумовлених і професійних захворювань (отруєнь).

1.5. Періодичні медичні огляди проводяться з метою:

- своєчасного виявлення ранніх ознак гострих і хронічних професійних захворювань (отруєнь), загальних та виробничо зумовлених захворювань у працівників;

- забезпечення динамічного спостереження за станом здоров'я працівників в умовах дії шкідливих та небезпечних виробничих факторів і трудового процесу;

- вирішення питання щодо можливості працівника продовжувати роботу в умовах дії конкретних шкідливих та небезпечних виробничих факторів і трудового процесу;

- розробки індивідуальних та групових закладів охорони здоров'я та реабілітаційних заходів працівникам, що віднесені за результатами медичного огляду до групи ризику;

- проведення відповідних оздоровчих заходів.

II. Загальні вимоги до проведення попереднього та періодичних медичних оглядів працівників

2.1. Попередній (періодичні) медичний огляд працівників проводиться закладами охорони здоров'я, що віднесені до другої, першої, вищої акредитаційної категорії за результатами державної акредитації відповідно до Порядку державної акредитації закладу охорони здоров'я, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.07.97 № 765 ([765-97-п](#)), а також спеціалізованими закладами охорони здоров'я, які мають право встановлювати остаточний діагноз щодо професійних захворювань, перелік яких затверджено наказом МОЗ України від 25.03.2003 № 133 ([z0283-03](#)), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 10.04.2003 за № 283/7604, вищими медичними навчальними закладами III - IV рівнів акредитації, які мають кафедри та курси професійних захворювань та проводять лабораторні, функціональні та інші

дослідження і надають медико-санітарну допомогу за спеціальностями, що передбачені додатками 4 та 5 до пункту 2.6 цього Порядку.

{ Пункт 2.1 розділу II в редакції Наказу Міністерства охорони здоров'я № 107 ([з0359-12](#)) від 14.02.2012 }

2.2. Заклади державної санітарно-епідеміологічної служби щорічно за заявкою роботодавця (його представника), за участю представника первинної профспілкової організації або уповноваженої працівниками особи визначають категорії працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду та до 1 грудня складають Акт визначення категорій працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду за формою, зазначеною у додатку 1.

2.3. На підставі Акта визначення категорій працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду, роботодавець складає протягом місяця у чотирьох примірниках поіменні списки працівників, які підлягають періодичним медичним оглядам, за формою, зазначеною у додатку 2 на паперовому та електронному носіях, узгоджує їх у санітарно-епідеміологічній станції. Один примірник списку залишається на підприємстві (у відповідальній за організацію медогляду посадовій особі), другий - надсилається до закладів охорони здоров'я, третій - до закладу державної санітарно-епідеміологічної служби, четвертий - до робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

2.4. Для проведення попереднього (періодичних) медичного огляду працівників роботодавець повинен укласти або вчасно поновити договір з закладом охорони здоров'я та надати йому список працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду.

Під час прийняття на роботу в разі переведення на іншу важку роботу, роботу із шкідливими чи небезпечними умовами праці роботодавець повинен видати направлення на обов'язковий попередній медичний огляд працівника (далі - направлення) за формою, зазначеною у додатку 3.

2.5. Роботодавець за рахунок власних коштів забезпечує організацію проведення медичних оглядів, витрати на поглиблене медичне обстеження працівника з підозрою на професійні та виробничо зумовлені захворювання та їх медичну реабілітацію, диспансеризацію працівників груп ризику розвитку професійних захворювань.

2.6. Періодичність проведення медичних оглядів, фах лікарів, які беруть участь у їх проведенні, перелік необхідних лабораторних, функціональних та інших досліджень, медичні протипоказання допуску до виконання робіт, пов'язані із впливом виробничих факторів, визначені в Переліку шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язкові попередній (періодичні) медичний огляд працівників, наведеному в додатку, 4 та Переліку робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичний огляд працівників, наведеному в додатку 5.

2.7. Періодичність проведення медичних оглядів у закладах охорони здоров'я може змінюватися закладом державної санітарно-епідемічної служби,

виходячи з конкретної санітарно-гігієнічної та епідемічної ситуації, але не рідше одного разу на два роки.

2.8. Проведення попереднього (періодичних) медичного огляду здійснюється комісією з проведення медичних оглядів закладів охорони здоров'я (далі - Комісія). Комісію очолює заступник головного лікаря або уповноважена головним лікарем особа, який має підготовку з професійної патології.

Комісія має право доповнювати види та обсяги необхідних обстежень і досліджень з урахуванням специфіки дії виробничих факторів і медичних протипоказань.

До складу Комісії входять обов'язково терапевт, лікарі, які пройшли підготовку з профпатології. При відсутності окремих лікарів до проведення медичних оглядів залучаються на договірній основі спеціалісти з інших закладів охорони здоров'я. Комісія забезпечує проведення необхідних лабораторних, функціональних та інших досліджень.

2.9. На підставі списку працівників, які підлягають періодичним медоглядам, заклад охорони здоров'я складає план-графік їх проведення, погоджує його з роботодавцем і закладом державної санітарно-епідеміологічної служби.

У плані-графіку вказуються строки проведення медоглядів, лабораторні, функціональні та інші дослідження та лікарі, залучені до їх проведення. Медогляд лікарями проводиться тільки за наявності результатів зазначених досліджень.

2.10. Для проходження медичного огляду працівник пред'являє до Комісії паспорт або інший документ, що посвідчує його особу, та Медичну карту амбулаторного хворого, при попередньому медогляді пред'являє направлення, видане роботодавцем за встановленою формою.

2.11. Працівники, для яких є обов'язковим первинний і періодичний профілактичні наркологічні огляди, повинні надати Комісії сертифікат про проходження профілактичного наркологічного огляду відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.11.97 N 1238 ([1238-97-п](#)) "Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення" (із змінами).

2.12. Працівники, для яких є обов'язковими попередній та періодичні психіатричні огляди, повинні надати Комісії, що проводить медичний огляд, довідку про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду відповідно до Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2000 N 1465 ([1465-2000-п](#)) (із змінами).

2.13. Працівники, зайняті на роботах, що потребують професійного добору, повинні надати Комісії, яка проводить медичний огляд, висновок психофізіологічної експертизи.

2.14. Працівники транспортних засобів проходять попередні (періодичні) медичні огляди як працівники, зайняті на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці, з урахуванням специфіки діяльності, шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового

процесу, окрім тих, які підлягають оглядам відповідно до наказу МОЗ та МВС України від 05.06.2000 N 124/345 ([z0435-00](#)) "Про затвердження Положення про медичний огляд кандидатів у водії та водіїв транспортних засобів", зареєстрованого в Мін'юсті 18.07.2000 за N 435/4656.

2.15. Окремі лабораторні, функціональні та інші дослідження, які проводились під час перебування працівника в стаціонарі або в період звернення працівника за медичною допомогою, можуть урахуватись при проведенні медоглядів, але не більше ніж за 3 місяці до проведення медогляду.

При вирішенні питання про придатність до роботи конкретного працівника при попередньому (під час прийняття на роботу) медогляді Комісія керується медичними протипоказаннями, визначеними в Переліку шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язковий попередній (періодичні) медичний огляд працівників, Переліку робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичний огляд працівників, Переліку загальних медичних протипоказань до роботи із шкідливими та небезпечними факторами виробничого середовища і трудового процесу, наведеному в додатку б.

Питання придатності до роботи в кожному окремому випадку вирішується індивідуально з урахуванням особливостей функціонального стану організму (характеру, ступеня прояву патологічного процесу, наявності хронічних захворювань), умов праці та результатів додаткових методів обстеження.

Кожен лікар, який бере участь в обстеженні пацієнта, дає висновок щодо стану здоров'я працівника, підтверджує його особистим підписом та особистою печаткою, бере участь в остаточному обговоренні придатності обстежуваної особи до роботи в обраній професії та в разі необхідності визначає лікувально-оздоровчі заходи.

2.16. Результати попереднього (періодичних) медичного огляду працівників і висновок Комісії про стан здоров'я заносяться до Картки працівника, який підлягає попередньому (періодичним) медичному огляду (далі - Картка працівника) за формою, зазначеною у додатку 7, і до Медичної картки амбулаторного хворого (форма 025/о ([va302282-99](#)), затверджена наказом МОЗ України від 27.12.99 N 302 ([v0302282-99](#)) "Про затвердження форм облікової статистичної документації, що використовується в поліклініках (амбулаторіях)". { Абзац перший підпункту 2.16 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 107 ([z0359-12](#)) від 14.02.2012 }

У Картці працівника зазначаються скарги працівника на стан здоров'я, анамнез, результати медичного огляду, лабораторних, функціональних та інших досліджень, діагноз, висновок про професійну придатність працівника працювати за своєю професією.

Картка працівника містить конфіденційну інформацію, зберігається у закладі охорони здоров'я, що проводить медичний огляд на підставі укладеного договору з роботодавцем протягом трудової діяльності працівника, надається Комісії під час проведення медичних оглядів. { Абзац третій підпункту 2.16

розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 107 ([z0359-12](#)) від 14.02.2012 }

На підставі Картки працівника Комісією видається працівнику медична довідка про проходження попереднього (періодичного) медичного огляду працівника за формою, зазначеною у додатку 8.

У разі зміни місця роботи Картка працівника видається працівнику під підпис для проходження медичного огляду за новим місцем роботи. { Абзац п'ятий підпункту 2.16 розділу II в редакції Наказу Міністерства охорони здоров'я № 107 ([z0359-12](#)) від 14.02.2012 }

Копія Картки працівника зберігається в архіві закладу охорони здоров'я, що проводив медичний огляд на підставі укладеного договору з роботодавцем протягом 15 років після звільнення працівника. { Абзац шостий підпункту 2.16 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 107 ([z0359-12](#)) від 14.02.2012 }

2.17. За результатами періодичних медичних оглядів (протягом місяця після їх закінчення) Комісія оформляє Заключний акт за результатами періодичного медичного огляду працівників (далі - Заключний акт) за формою, зазначеною у додатку 9, який складається у шести примірниках - один примірник залишається в закладі охорони здоров'я, що проводив медогляд, інші надаються роботодавцю, представнику профспілкової організації або вповноваженій працівниками особі, профпатологу, закладу державної санітарно-епідеміологічної служби, робочому органу виконавчої дирекції Фонду.

2.18. У разі необхідності Комісія має право направити працівника з підозрою на захворювання, а також працівника зі стажем роботи більше 10 років на додаткові обстеження, консультації та оздоровчі заходи в спеціалізовані заклади охорони здоров'я, на кафедри та курси професійних захворювань вищих медичних навчальних закладів і закладів післядипломної освіти.

2.19. Якщо при проведенні періодичного медичного огляду виникають підозри щодо наявності в працівника професійного захворювання, заклад охорони здоров'я надсилає запит на складання санітарно-гігієнічної характеристики умов праці працівника при підозрі в нього професійного захворювання (отруєння) до державної санітарно-епідеміологічної служби, що обслуговує територію, де міститься підприємство, у відповідності до Порядку складання та вимог до санітарно-гігієнічних характеристик умов праці, затвердженого наказом МОЗ України від 13.12.2004 N 614 ([z0260-05](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.02.2005 за N 260/10540, а також надсилає його в установленому порядку до профпатолога міста, району, області, які направляють хворого в спеціалізовані заклади охорони здоров'я, які мають право встановлювати діагноз щодо професійних захворювань.

2.20. Термін зберігання Заключного акта 5 років.

2.21. Роботодавець зберігає за працівником на період проходження медогляду місце роботи (посаду) і середній заробіток та за результатами медичного огляду інформує працівника про можливість (неможливість) продовжувати роботу за професією.

2.22. Контроль за організацією проведення попередніх та періодичних медоглядів покладається на заклади державної санепідслужби, за якістю проведення медоглядів - на органи охорони здоров'я та спеціалізовані заклади охорони здоров'я, які мають право встановлювати діагноз щодо професійних захворювань.

2.23. Науково-дослідні установи гігієнічного профілю разом із закладами державної санепідслужби проводять вибірккову експертну оцінку медичних оглядів працівників певних категорій відповідно до визначених наказом МОЗ України та АМН України від 08.05.2002 N 166/32 ([v0166282-02](#)) "Щодо закріплення за науково-дослідними інститутами гігієнічного профілю галузей економіки та адміністративних територій з питань гігієни праці та профпатології" галузей економіки та адміністративних територій з питань гігієни праці та профпатології.

2.24. Оперативна інформація за результатами проведення попереднього (періодичних) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці за формою, зазначеною у додатку 10, надається закладами охорони здоров'я та закладами державної санітарно-епідеміологічної служби до закладів охорони здоров'я вищого рівня за підпорядкуванням - Міністру охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальникам головних управлінь та управлінь охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, керівникам закладів охорони здоров'я, підпорядкованих МОЗ України, а також іншим центральним органам виконавчої влади, головному державному санітарному лікарю Автономної Республіки Крим, головним державним санітарним лікарям областей, міст Києва і Севастополя, на водному, залізничному, повітряному транспорті, об'єктам з особливим режимом роботи, Міністерству оборони України, Міністерству внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Службі безпеки України, Державному департаменту України з питань виконання покарань та профпатологу міста, району, області.

2.25. Питання розслідування, обліку профзахворювань, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю або життю працівника при виконанні ним трудових обов'язків, визначення ступеня втрати працездатності, інвалідності, пенсійного забезпечення у зв'язку з професійними захворюваннями регламентуються чинним законодавством України.

2.26. Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади можуть з метою врахування особливостей галузі розробляти за узгодженням з Міністерством охорони здоров'я України галузеві нормативні акти щодо проведення медичних оглядів працівників конкретних категорій.

2.27. Результати медичного огляду можуть бути оскаржені роботодавцем або громадянином у закладах охорони здоров'я вищого рівня або в судовому порядку.

III. Організація проведення медичних оглядів роботодавцем

Роботодавець:

3.1. Організовує лабораторні дослідження умов праці з визначенням шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу на конкретних робочих місцях працівників відповідно до гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу з метою визначення категорій працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду, і подає ці дані відповідній санітарно-епідеміологічній станції.

3.2. Повинен під час укладання трудового договору поінформувати працівника під підписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи.

3.3. Погоджує план-графік проведення медичних оглядів закладами охорони здоров'я.

3.4. Забезпечує своєчасну та організовану явку працівників на медичні огляди та обстеження.

3.5. Здійснює контроль за проведенням медоглядів у строки, погоджені з закладами охорони здоров'я, призначає відповідальних осіб за організацію медогляду.

3.6. Відсторонює від роботи працівників, які не пройшли в установлений термін медичні огляди, та не допускає до роботи працівників, яким за медичним висновком така робота протипоказана за станом здоров'я.

3.7. Забезпечує проведення відповідних оздоровчих заходів Заключного акта у повному обсязі та усуває причини, що призводять до професійних захворювань (отруєнь).

3.8. Забезпечує за свій рахунок позачерговий медичний огляд працівників:
- за заявою працівника, якщо він вважає, що погіршення стану його здоров'я пов'язане з умовами праці;
- за своєю ініціативою, якщо стан здоров'я працівника не дає змоги йому виконувати свої трудові обов'язки.

3.9. Має право в установленому законодавством порядку притягнути працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності, та відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

3.10. Приймає на роботу неповнолітніх лише після попереднього медичного огляду.

IV. Організація і проведення медоглядів закладами охорони здоров'я та санітарно-епідеміологічними закладами

4.1. Заклади охорони здоров'я:

4.1.1. Укладають договір з роботодавцем про проведення попереднього (періодичних) медичного огляду працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року.

4.1.2. Видає наказ про створення комісії з проведення медоглядів з визначенням часу, місця їх проведення, переліку лікарів, обсягів лабораторних, функціональних та інших досліджень згідно з Переліком шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу та Переліком робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичні огляди працівників

4.1.3. Залучає до проведення медоглядів лікарів, які мають підготовку з профпатології та обізнані з умовами праці працівників, особливостями виробництва та шкідливими факторами виробничого середовища, їх гігієнічною оцінкою й можливою професійною патологією на даній ділянці, у цеху, на виробництві.

4.1.4. Визначає оздоровчі заходи (рекомендації) як щодо кожного працівника, так і професійних груп, до яких входять: динамічне обстеження та лікування, реабілітація, диспансерний нагляд за станом здоров'я працівників груп ризику професійних захворювань, тимчасове переведення за станом здоров'я на іншу роботу, направлення на медико-соціально-експертну комісію (МСЕК), військову-лікарську комісію (ВЛК) тощо.

4.1.5. Приймає рішення про профпридатність працівника, про що робиться запис у Картці працівника.

4.2. Спеціалізовані заклади охорони здоров'я, які мають право встановлювати діагноз щодо професійних захворювань, кафедри та курси професійних захворювань вищих медичних навчальних закладів та закладів післядипломної освіти:

4.2.1. Розробляють:

а) нормативні і методичні документи з науково-організаційних засад проведення медичних оглядів та профдобору, експертизи їх якості та оцінки результатів;

б) критерії визначення категорій працівників, які підлягають медичним оглядам та профдобору;

в) медико-біологічні показники та маркери розвитку професійних захворювань (отруєнь) і критерії віднесення захворювань до виробничо зумовлених;

г) стандарти:

- профілактики, ранньої діагностики та лікування профзахворювань;

- медичної реабілітації працівників з ризиком розвитку профзахворювань та хворих на профзахворювання;

г) методи:

- вивчення віддалених наслідків дії на організм шкідливих чи небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, експертизи якості та оцінки результатів медичних оглядів.

4.2.2. Проводять поглиблене медичне обстеження працівників за направленням головного спеціаліста з професійної патології Автономної Республіки Крим, області, міста для уточнення діагнозу, лікування, медичної реабілітації.

4.2.3. Проводять на підставі укладеного договору з роботодавцем медичні огляди працівників підприємств з оформленням результатів проведених медоглядів у відповідності до визначеного порядку. Про терміни проведення медоглядів і їх результати повідомляють заклади державної санепідслужби.

4.2.4. За результатами медоглядів здійснюють диспансеризацію працівників групи ризику, а також з підозрою на профзахворювання, їх лікування та реабілітацію.

4.2.5. Проводять підвищення кваліфікації фахівців з професійної патології: навчання профпатологів, голів комісій з проведення медоглядів працівників, лікарів-терапевтів та лікарів інших спеціальностей, які проводять медичні огляди з питань сучасних методів проведення медоглядів.

4.3. Заклади державної санітарно-епідеміологічної служби:

4.3.1. Здійснюють контроль за своєчасністю та повнотою проведення медоглядів.

4.3.2. Погоджують списки працівників, які підлягають періодичним медоглядам, та план-графік проведення медогляду закладами охорони здоров'я.

4.3.3. Беруть участь:

а) в ознайомленні лікарів закладів охорони здоров'я щодо особливостей умов праці та можливого впливу шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу на працівників;

б) у складанні Заключного акта працівників за встановленою Порядком формою;

в) у розробці санітарно-протиепідемічних заходів;

г) за результатами медоглядів, на запит закладів охорони здоров'я, складає санітарно-гігієнічну характеристику умов праці або інформаційну довідку про умови праці працівника при підозрі в нього професійного захворювання (отруєння);

г) в експертній оцінці своєчасності, повноти якості проведення медичних оглядів, виконанні оздоровчих заходів Заклучного акта разом з профпатологом.

4.3.4 У межах повноважень вирішують питання про тимчасове призупинення медоглядів або притягнення до адміністративної відповідальності роботодавців і керівників закладів охорони здоров'я згідно з чинним законодавством.

4.3.5 Подають роботодавцю та, у разі потреби, органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, робочому органу виконавчої дирекції Фонду

пропозиції щодо профілактики професійних захворювань (отруєнь), поліпшення умов праці.

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П. Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно- епідеміологічного нагляду

А.М. Пономаренко

АКТ
визначення категорії працівників, які підлягають
попередньому (періодичним) медичному огляду

від " _____ " _____ (найменування підприємства, відомча належність)
200 р.

Лікарем з гігієни праці _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (назва закладу державної санепідслужби)

за участю роботодавця _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

та представника профспілкової організації або уповноваженої працівниками
особи _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

визначено категорії працівників, які підлягають попередньому (періодичним)
медичному огляду в 200 _____ році.

N з/п	Назва цеху (дільниці)	Професія (посада) за ДК 003:2005	Кількість працівників за цією професією (тільки для періодичних медичних оглядів)	Назва шкідливих та небезпечних факторів і N пункту та підпунктів Переліку шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язковий попередній (періодичні) медичний огляд працівників	Назва робіт і N пункту та підпунктів Переліку робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичний огляд працівників	Кількість осіб, які підлягають огляду (тільки для періодичних медичних оглядів)	
						усього	у т. ч. жінок
1	2	3	4	5	6	7	8

Усього							

Лікар з гігієни праці _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

Роботодавець _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

Представник профспілкової
організації
(вповноважена особа) _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П.Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М.Пономаренко

ЗАТВЕРДЖЕНО

Роботодавець

_____

(найменування підприємства)

_____

(підпис) (прізвище, ім'я
та по батькові)

М.П.

Дата _____

(число, місяць, рік)

СПИСОК

працівників, які підлягають періодичним медичним оглядам

_____ у 200__ році

(найменування підприємства)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Підлягає огляду (1)	
										11	12
Табельний N з/п	Цех, дільниця	Прізвище, ім'я, по батькові	Стать (ч/ж)	Дата і рік народження	Професія (посада) за ДК 003:2005	Стаж роботи в даних умовах	Дата останнього огляду	Назва шкідливих та небезпечних факторів і N пункту та підпунктів Переліку шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язковий попередній (періодичні) медичний огляд працівників	Назва робіт і N пункту та підпунктів Переліку робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичний огляд працівників	лікарів	лабораторні, функціональні та інші дослідження (указати, які)

(1) Графи 11 та 12 заповнюються комісією закладів охорони здоров'я, що проводить медичний огляд.

Уповноважена
роботодавцем особа _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Погоджено:
Лікар з гігієни праці _____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

Дата _____
(число, місяць, рік)

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П. Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М. Пономаренко

Додаток 3
до пункту 2.4 Порядку
проведення медичних оглядів
працівників певних категорій

НАПРАВЛЕННЯ
на обов'язковий попередній медичний огляд працівника

Прізвище _____

Ім'я _____

По батькові _____

Рік народження _____

Обрана професія (посада) за ДК 003:2005 _____

Характеристика умов праці:

_____

(назва шкідливих та небезпечних факторів і N пункту
та підпунктів Переліку шкідливих та небезпечних
факторів виробничого середовища і трудового процесу,
при роботі з якими обов'язковий попередній (періодичні)
медичний огляд працівників)

_____

(назва робіт і N пункту та підпунктів Переліку робіт,
для виконання яких є обов'язковим попередній
(періодичні) медичний огляд працівників)

Підпис уповноваженої
роботодавцем особи

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

Дата _____

(число, місяць, рік)

Зворотний бік

ЗАТВЕРДЖЕНО
Заступник головного лікаря
з лікувальної роботи

_____
(підпис)   _____
(прізвище, ім'я
та по батькові)

М.П.

Прізвище _____
Ім'я _____
По батькові _____
Рік народження _____
Працевлаштовується за професією (посадою) _____

Висновок медичної комісії

Придатний (не придатний) до роботи _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

за професією за ДК 003:2005 _____
(перелічити фактори виробничого середовища)
у несприятливих умовах праці.

Лікар-терапевт цехової (територіальної,
лікарняної) дільниці _____
(підпис)   _____
(прізвище та ініціали)

Особиста печатка

Заступник головного лікаря
з лікувальної роботи _____
(підпис)   _____
(прізвище та ініціали)

Печатка закладів охорони здоров'я

Дата " ____ " _____
Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П. Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М. Пономаренко

Додаток 4
до пункту 2.6 Порядку
проведення медичних оглядів
працівників певних категорій

ПЕРЕЛІК
шкідливих та небезпечних факторів виробничого
середовища і трудового процесу, при роботі
з якими обов'язковий попередній (періодичні)
медичний огляд працівників

Загальні положення:

1. У медичних оглядах обов'язкова участь терапевта; фахівці іншого медичного профілю залучаються до складу медичних комісій з урахуванням характеру дії шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу на стан здоров'я працівників.

2. Обов'язково враховуються перелік загальних медичних протипоказань до роботи із шкідливими та небезпечними факторами виробничого середовища і трудового процесу, додаткові протипоказання у відповідності до конкретних виробничих факторів, що приведені в цьому Переліку.

3. Працівникам, які підлягають попередньому (періодичним) медичним оглядам, в обов'язковому порядку проводиться: дослідження крові (Нв, лейкоцити, ШОЕ) та ЕКГ.

4. При попередньому медичному огляді обов'язково проводиться рентгенографія органів грудної клітки у прямій проекції, а при періодичному - флюорографія, за винятком пунктів цього додатка, де вказана обов'язкова рентгенографія органів грудної клітки.

5. При проведенні попереднього (періодичних) медичних оглядів жінок оглядає акушер-гінеколог з проведенням бактеріологічного (на флору) і цитологічного (на атипічні клітини) дослідження. Строки таких оглядів повинні збігатися зі строками періодичних медичних оглядів, але не рідше ніж 1 раз на рік.

6. Речовини, які визначені в переліку значком "А", належать до алергенів, значком "К" - до канцерогенів, значком "П" - до подразнювальних, значком "Ф" - до тих, що володіють фіброгенною дією, значком "Н" - до тих, що мають наркотичний ефект. За необхідності уточнення віднесення конкретної хімічної речовини до класу алергенів та канцерогенів слід керуватися гігієнічними нормативами - Переліком промислових алергенів, затвердженим наказом МОЗ України від 02.03.2007 за N 99 ([z0285-07](#)), зареєстрованим в Мін'юсті 28.03.2007 за N 285/13552, та Переліком речовин, продуктів, виробничих процесів, побутових та природних факторів, канцерогенних для людини, затвердженим наказом МОЗ України від 13.01.2006 за N 7 ([z0100-06](#)), зареєстрованим у Мін'юсті 06.02.2006 за N 100/11974.

№ з/п	Шкідливі та небезпечні фактори виробничого середовища і трудового процесу	Періодичність оглядів у лікувально-профілактичному закладі	Фах лікарів, що беруть участь у медичних оглядах	Лабораторні, функціональні та інші дослідження	Медичні протипоказання (на доповнення до загальних медичних протипоказань)
1	2	3	4	5	6
1. Хімічні речовини та їх сполуки та елементи					
1.1	Неорганічні сполуки азоту (аміак, кислота азотна, азоту оксиди, азоту діоксид (у перерахунку на NO ₂) ін.)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені субатрофічні зміни всіх відділів ВДШ 2. Гіперпластичний ларингіт 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.2	Альдегіди аліфатичні (насичені, ненасичені) і ароматичні (формальдегід ^{АК} , ацетальдегід, акролеїн, бензальдегід, фталевий альдегід та ін.)	1 раз на рік	оториноларинголог невропатолог дерматолог онколог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 3. Алергічні захворювання
1.3	Альдегідів і кетонів галогенопохідні (хлорбензальдегід, фторацетон, хлорацетофенон і ін.)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Хронічні захворювання шкіри 2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 3. Алергічні захворювання

					4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.4	Аміни, аміді органічних кислот, анілін і інші похідні (діметилформамід, діметилацетамід, капролактама ^А та ін.)	1 раз на рік	оториноларинголог невропатолог дерматолог уролог офтальмолог	загальний аналіз крові (за наявності алергенної дії), АЛТ*, АСТ*, білірубін крові*, ФЗД, загальний аналіз сечі	1. Хронічні захворювання нервової системи 2. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 5. Алергічні захворювання 6. Виражена вегетативно-судинна дисфункція з пароксизмальними станами 7. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи 8. Хронічні захворювання сечовидільної системи
1.5	Берилій та його сполуки ^{А,К}	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог офтальмолог (при роботі з розчинними сполуками)	загальний аналіз крові, ФЗД, рентгенографія грудної клітки (див. п. 3.1)	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи 3. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 4. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 5. Гіперпластичний ларингіт (при роботі з розчинними

					сполуками берилію) 6. Хронічні захворювання периферичного відрізка ока
1.6	Бор і його сполуки (бору карбід ^Ф , нітрит ^Ф і ін.)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог	рентгенографія грудної клітки (див. п. 3.1, 3.4)	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи
1.6.1	Бороводні	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД, білірубін крові*, АЛТ*, АСТ*	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи
1.7	Галогени				
1.7.1	Хлор, бром ^А , йод ^А , сполуки з воднем, оксиди	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	ФЗД, загальний аналіз крові	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання ВДШ 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні рецидивні захворювання шкіри

					5. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.7.2	Фтор і його неорганічні сполуки	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог стоматолог офтальмолог невропатолог хірург	ФЗД, рентгенографія трубчастих кісток при стажі більше 5 років, 1 раз на 3 роки зі збереженням усіх рентгенограм в архіві, АЛТ*, білірубін*	1. Хронічний субатрофічний і атрофічний риніт. Гіперпластичний ларингіт. Ерозія слизової оболонки порожнини носа 2. Хронічні захворювання центральної і периферичної нервової системи 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 5. Захворювання порожнини рота 6. Хронічні захворювання переднього відрізка ока; катаракта 7. Хронічні захворювання кістково-м'язової системи з ураженням кісткової структури 8. Хронічний гепатит 9. Виразкова хвороба
1.7.3	Фосгени	1 раз на рік	оториноларинголог	ФЗД	1. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**

1.8	Гідразин і його похідні (фенілгідразин та ін.)	1 раз на рік	дерматолог невропатолог оториноларинголог	загальний аналіз крові білірубін крові, АЛТ* визначення рівня ксантуреново ї кислоти	1. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи * 2. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 3. Вегетативні дисфункції 4. Гіпертрофічні риніти та ларингіти 5. Хронічні захворювання центральної та периферичної нервової системи
1.9	Залізо та його оксиди	1 раз на рік	дерматолог невропатолог ендокринолог онколог	% НТЗ (насичення трансферину залізом), цукор у крові, білірубін крові, АЛТ*, рентгенограм а органів грудної клітки (див. п. 3.5)	1. Порушення вуглеводного обміну 2. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання суглобів 5. Гіпогонадизм
1.10	Кадмій ^К і його сполуки	1 раз на 2 роки	оториноларинголог невропатолог стоматолог*	ФЗД, загальний аналіз крові, аналіз сечі,	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання

				рентгенограм а органів грудної клітки (див. п. 3.4, 3.1), АЛТ*, АСТ*	бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання нирок 5. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи
1.11	Карбоніли металів: нікелю ^{А,К} , кобальту ^А , заліза та ін.	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД, рентгенограм а органів грудної клітки	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи
1.12	Кетони аліфатичні та ароматичні (ацетон, метилетилкетон, ацетофенон та ін.)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог невропатолог	ФЗД, загальний аналіз крові, ГГТФ*	1. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Токсикоманія 3. Наркоманія
1.13	Кислоти органічні (мурашина, оцтова, пропіонова, масляна, валеріанова, капронова, щавлева, адипінова, акрилова, нафтенова і ін.) та їх ангідриди Кислот органічних галогенопохідні	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, активність холінестерази	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання переднього відрізка ока

	(хлороцтова, трихлороцтова, перфтормасляна, трихлорпропіонова та ін.) та їх ангідриди				
1.13.1	Кислота ізофталева ^A терефталева ^A фталевий ангідрид та його похідні	1 раз на рік	як у п. 1.12	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 3. Хронічні захворювання ВДШ, бронхіальна астма 4. Розповсюджені захворювання усіх відділів ВДШ: гіперпластичний ларингіт 5. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.14	Кобальт та його неорганічні сполуки ^A	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, рентгенографія органів грудної клітки (див. п. 3.4, 3.1), ФЗД	1. Хронічні рецидивні, захворювання органів дихання і шкіри 2. Алергічні захворювання 4. Захворювання серцевого м'яза

1.14.1	Ванадій	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, рентгенограф ія грудної клітки (див. п. 3.4, 3.1), ФЗД	1. Хронічні рецидивні, захворювання органів дихання і шкіри 2. Алергічні захворювання 3. Захворювання серцевого м'яза
1.14.2	Молібден, вольфрам, ніобій, тантал і їх сполуки	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, рентгенограф ія органів грудної порожнини, ФЗД	1. Хронічні рецидивні захворювання органів дихання і шкіри 2. Алергічні захворювання
1.15	Органічні сполуки кремнію (сілани) ^A	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Гіперпластичний ларингіт 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Алергічні захворювання** 5. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.16	Марганець і його сполуки	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД, рентгенограф	1. Хронічні захворювання нервової системи 2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ

				ія органів грудної клітини (див. п. 3.1)	3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Алергічні захворювання
1.17	Мідь та її сполуки срібло, золото та їх сполуки ^A	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, АЛТ* та білірубін крові* АСТ*, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 5. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.18	Метали лужні та їх сполуки (натрій, калій, рубідій, цезій та їх гідроксида) Метали лужноземельні (кальцій, стронцій, барій та їх сполуки)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні рецидивні захворювання шкіри
1.18.1	Метали рідкісноземельні ^Ф (лантан, скандій, церій та їх сполуки)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.18.2	Літій та його сполуки	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог	загальний аналіз крові*,	1. Хронічні захворювання центральної нервової системи

			дерматолог офтальмолог	загальний аналіз сечі	2. Захворювання зорового нерва та сітківки 3. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 4. Алергічні захворювання 5. Хронічні рецидивні захворювання шкіри
1.19	Луги їдкі	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 4. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.20	Арсен і його неорганічні ^К та органічні сполуки ^К	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , АЛТ*, білірубін крові*, АСТ*	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання нервової системи 5. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 6. Доброякісні пухлини будь- якої локалізації

					7. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи
1.21	Нікель і його сполуки ^{А, К}	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, рентгенографія грудної клітки (див. п. 3.1) і ФЗД	1. Поширені та ізольовані дистрофічні захворювання ВДШ 2. Гіперпластичний ларингіт 3. Захворювання органів дихання і серцево-судинної системи, що перешкоджають праці в протигазі 4. Алергічні захворювання 5. Доброякісні пухлини будь-якої локалізації (навіть в анамнезі) 6. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.22	Озон	1 раз на рік	оториноларинголог	загальний аналіз крові	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.23	Органічні оксиди, пероксиди та гідрпероксиди (етилену, пропілену тощо)	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові АЛТ*, АСТ*	1. Хронічні захворювання шкіри 2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 3. Алергічні захворювання 4. Доброякісні пухлини будь-

	Пероксиди неорганічні (пергідроль)				якої локалізації 5. Захворювання гепатобіліарної системи
1.24	Олово і його неорганічні сполуки ^Ф	1 раз на 2 роки	невропатолог	ФЗД, рентгенографія органів грудної клітки	1. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.24.1	Олово і його органічні сполуки	1 раз на рік	невропатолог		1. Хронічні захворювання ЦНС
1.25	Платинові метали та їх сполуки ^А (рутений, родій, паладій, осмій, іридій, платина)	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД, загальний аналіз сечі	1. Поширені та ізольовані дистрофічні захворювання ВДШ 2. Алергічні захворювання ВДШ 3. Хронічні рецидивні захворювання бронхолегеневої системи 4. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 5. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.26.	Ртуть та її неорганічні сполуки	1 раз на рік	невропатолог стоматолог дерматолог	визначення ртуті в сечі АЛТ*, АСТ*	1. Хронічні захворювання нервової системи 2. Хвороби зубів і слизової оболонки (хронічний гінгівіт,

					стоматит, пародонтит) 3. Хвороби нирок 4. Хронічні захворювання органів травлення 5. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи 6. Хронічні захворювання шкіри
1.27	Свинець, його неорганічні та органічні сполуки	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог	кількість еритроцитів, ретикулоцитів, еритроцитів з базофільною зернистістю, дельта- АЛК (амінолевуленова кислота) та КП (копропорфірин) у сечі, АЛТ та білірубін крові*	1. Уміст гемоглобіну менш як 130 г/л у чоловіків і 120 г/л у жінок 2. Хронічні захворювання нервової системи 3. Хронічні захворювання печінки та нирок 4. Ретинопатія, звуження поля зору
1.28	Селен, телур та їх сполуки	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог невропатолог	ФЗД, загальний аналіз крові,	1. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 2. Хронічні захворювання

				АЛТ та білірубін крові	гепатобіліарної системи з порушенням функції печінки** 3. Хронічні алергічні захворювання
1.29	Сірка та її сполуки				
1.29.1	Сірка елементарна Оксиди сірки Ангідрид сірчаної та сірчистої кислот Кислота сірчана	1 раз на 2 роки	оториноларинголог офтальмолог дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені субатрофічні захворювання ВДШ 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи* 3. Алергічні захворювання 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.29.2	Сірководень	1 раз на 2 роки	оториноларинголог офтальмолог невропатолог дерматолог*	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 3. Алергічні захворювання 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.29.3	Сірковуглець	1 раз на рік	невропатолог, офтальмолог	загальний аналіз крові, глюкоза крові, □- глутамілтран с-	1. Хронічні захворювання нервової системи 2. Захворювання органів дихання і серцево-судинної системи, що перешкоджають праці в протигазі 3. Хронічні захворювання

				фераза (ГГТФ)	переднього відрізка ока 4. Виражена вегетативно-судинна дисфункція 5. Захворювання ендокринної системи
1.29.4	Тетраметилтиурамдисульфід ^А (тиурам Д)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог невропатолог дерматолог	загальний аналіз крові, АЛТ*, білірубін*	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Гіперпластичний ларингіт 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Алергічні захворювання 5. Хронічні захворювання нервової системи 6. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи**
1.30	Спирти аліфатичні одноатомні та багатоатомні, ароматичні та їх похідні (етилловий, пропіловий, бутиловий, аліловий, бензиловий, етиленгліколь, пропіленгліколь, етилцеллозолъв та ін.)	1 раз на 2 роки	невропатолог	загальний аналіз крові, АЛТ*, білірубін крові, ГГТФ*, АСТ*	1. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 2. Алкоголізм 3. Токсикоманія 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи 5. Хронічні захворювання нервової системи 6. Анемія
1.30.1	Спирт метиловий	1 раз на 2 роки	невропатолог офтальмолог	загальний аналіз крові, дослідження	1. Захворювання зорового нерва та сітківки 2. Хронічні захворювання

				очного дна, ГГТФ*	бронхолегеневої системи** 3. Хронічні захворювання нервової системи 4. Алкоголізм, наркоманія
1.31	Сурма та її сполуки	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Гіперпластичний ларингіт 4. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 5. Хронічні рецидивні захворювання шкіри
1.32	Галій, індій, галій та їх сполуки	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог дерматолог стоматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, аналіз сечі на уміст цих металів*, ФЗД	1. Хронічні захворювання нервової системи 2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 3. Алергічні захворювання 4. Катаракта 5. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 6. Хронічні гінгівіти, стоматити, парадонтоз 7. Захворювання периферичного відрізка ока

1.33	Титан ^Ф , цирконій ^Ф , гафній, германій та їх сполуки	1 раз на рік	оториноларинголог	ФЗД, див. п. 3.1	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.34	Монооксид вуглецю Вуглецю оксид (IV) Вуглецю (II) оксид	1 раз на 2 роки	невропатолог	еритроцити, ретикулоцити, карбоксигемоглобін	1. Виражена вегетативно-судинна дисфункція 2. Хронічні захворювання нервової системи
1.35	Вуглеводні ароматичні: бензол ^К та його похідні (толуол, ксилол, стирол, етилбензол, діетилбензол тощо)	1 раз на рік	невропатолог дерматолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити, тромбоцити, ГГТФ*, білірубін, АЛТ, АСТ	1. На роботу, яка пов'язана з виробництвом бензолу, жінок не допускати 2. Уміст гемоглобіну менше 130 г/л у чоловіків і 120 г/л у жінок; лейкоцитів менше 4,4 x 10 ⁹ г/л, еритроцитів менш 3,5 x 10 ¹² г/л, тромбоцитопенія 3. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи 4. Доброякісні пухлини статевих органів при роботі з бензолом 5. Порушення менструальної функції, яка супроводжується дисфункціональними матковими кровотечами

					<p>6. Хронічні захворювання шкіри (псоріаз, нейродерміт, вітіліго). Доброякісні пухлини шкіри</p> <p>7. Наркоманія</p> <p>8. Токсикоманія</p>
1.35.1	<p>Вуглеводні ароматичні: аміно- і нітросполуки та їх похідні (анілін, м-, п-толуїдин, нітроамінобензоли, нітрохлорбензоли, нітро-, амінофеноли, тринітротолуол, фенілендіаміни^A, хлораніліни, анізидини, ніазон, ксилідини тощо)</p>	1 раз на рік	<p>невропатолог за показаннями: онколог, дерматолог, офтальмолог (для працюючих з нітропохідними толуолу), уролог</p>	<p>загальний аналіз крові, ретикулоцити, тільця Гейнца, білірубін у крові, АЛТ, біомікроскопія (для працюючих з нітропохідними толуолу)</p>	<p>1. Уміст гемоглобіну менше як 130 г/л у чоловіків і 120 г/л у жінок</p> <p>2. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи</p> <p>3. Катаракта (при роботі з нітропохідними толуолу)</p> <p>4. Доброякісні пухлини будь-якої локалізації</p> <p>5. Алергічні захворювання</p>
1.35.1.1	<p>Ізоціанати (толуїлендіізоціанат^A та ін.)</p>	1 раз на рік	<p>невропатолог офтальмолог оториноларинголог, дерматолог</p>	<p>загальний аналіз крові, ФЗД, рентгенографія грудної клітки</p>	<p>1. Хронічні захворювання переднього відрізка ока</p> <p>2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ</p> <p>3. Алергічні захворювання</p> <p>4. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**</p>

1.35.1.2	О-толуїдин ^К , бензидин ^К , □-нафтиламін ^К	1 раз на рік	невропатолог уролог	загальний аналіз крові, загальний аналіз сечі, цистоскопія	1. Захворювання нирок і сечовивідних шляхів 2. Передракові захворювання сечовивідних шляхів
1.35.2	Вуглеводнів ароматичних галогенопохідні (галоген у бензольному кільці ^Н : хлорбензол, хлортолуол, бромбензол та ін.)	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , тромбоцити, Г Г Т Ф, АЛТ*, білірубін*	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання bronхолегеневої системи** 4. Уміст гемоглобіну менше 130 г/л у чоловіків, 120 г/л у жінок, лейкоцитів менше 4,4 x 10 ⁹ г/л, зниження тромбоцитів 5. Токсикоманія 6. Наркоманія 7. Захворювання гепатобіліарної системи
1.35.3	Вуглеводнів ароматичних галогено- похідні (галоген у боковому ланцюзі: бензил хлористий, бензотрихлорид, бензотрифторид, бензиліден хлористий та ін.)	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог офтальмолог дерматолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , тромбоцити, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання bronхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока

1.36	Вуглеводні ароматичні поліциклічні та їх похідні (нафталін, нафтоли, бенз/а/пірен ^К , антрацен, бензантрон ^К , бензантрацен, фенантрен, нафталани хлоровані тощо)	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , тромбоцити	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи* 3. Алергічні захворювання 4. Уміст гемоглобіну менше 130 г/л у чоловіків і 120 г/л у жінок, лейкоцитів менше 4,5 x 10 г/л 5. Передпухлинні захворювання
1.37	Вуглеводні гетероциклічні (фуран ^А , фурфурол ^А , піридин і його сполуки, піразол, піперидін, морфолін, альтакс ^А , каптакс ^А та ін.)	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , тромбоцити, білірубін у крові*, АЛТ*	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 3. Алергічні захворювання 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 4. Уміст гемоглобіну менше як 130 г/л у чоловіків та 120 г/л у жінок, тромбоцитопенія 6. Хронічні захворювання шкіри 7. Гіперпластичний ларингіт 8. Захворювання переднього відрізка ока

1.38	Вуглеводні насичені та ненасичені: аліфатичні, аліциклічні терпени (метан, пропан, парафіни, етилен, пропілен, ацетилен, циклогексан та ін.)	1 раз на 2 роки	невропатолог дерматолог офтальмолог оториноларинголог	загальний аналіз крові	1. Алергічні захворювання органів дихання і шкіри 2. Уміст гемоглобіну менше 130 г/л у чоловіків та 120 г/л у жінок; лейкоцитів менше $4,5 \times 10^9$ л 3. Токсикоманія 4. Наркоманія 5. Захворювання периферичного відрізка ока 6. Хронічні захворювання периферичної нервової системи
1.38.1	Дивініл	1 раз на рік	оториноларинголог невропатолог дерматолог	лейкоцитарна формула, ГГТФ*	1. Алергічні захворювання органів дихання і шкіри 2. Токсикоманія, наркоманія
1.38.2	Камфора ^A , скипідар	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД, АЛТ	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи**
1.38.3	Вуглеводні аліфатичних галогенопохідних насичені (дихлоретан, чотирьоххлористий вуглець, метилена хлорид, хлористий метил, хлороформ,	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог дерматолог уролог	загальний аналіз крові, білірубін крові*, АЛТ*, аналіз сечі ГГТФ*	1. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи* 2. Захворювання органів дихання і серцево-судинної системи, що перешкоджають праці в протигазі 3. Хронічні захворювання

	брометил, перфторизобутилен тощо) та ненасичені (трихлоретилен, хлоропрен)				переднього відрізка ока 4. Хронічні захворювання, у тому числі передпухлинні захворювання шкіри 5. Хронічні захворювання сечовивідних шляхів 6. Наркоманія 7. Токсикоманія 8. Полінейропатії
1.38.3.1	Вінілхлорид ^К	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог дерматолог оториноларинголог хірург	загальний аналіз крові, рентгенографія кісток 1 раз на 3 роки, білірубін крові, АЛТ*, ГГТФ*	1. Хронічні захворювання периферичної нервової системи (при праці з вінілхлоридом) 2. Хвороба Рейно та облітеруючий ендартерит 3. Передракові хвороби 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 5. Алергічні захворювання 6. Наркоманія 7. Токсикоманія
1.38.3.2	Вуглеводні аліфатичних, ациклічних, аміно- і нітросполук та їх похідні метиламін, етиленімін ^А , гексаметилендіамін ^А , циклогексиламін та ін.)	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити	1. Поширені субатрофічні зміни ВДШ 2. Гіперпластичний ларингіт 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання

					шкіри. Передракові захворювання шкіри 5. Алергічні захворювання 6. Уміст гемоглобіну менше 130 г/л у чоловіків та 120 г/л у жінок
1.39	Фенол і його похідні (хлорфенол, крезол тощо)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, білірубін крові*, АЛТ*	1. Хронічні захворювання ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи 5. Хронічні захворювання шкіри
1.40	Фосфор і його сполуки				
1.40.1	Фосфор і його неорганічні сполуки (білий фосфор, фосфін, фосфіди металів, галогеніди фосфору та ін.)	1 раз на рік	стоматолог невропатолог оториноларинголог офтальмолог	загальний аналіз крові, рентгенографія щелеп (при роботі з білим фосфором) 1 раз на 3 роки при стажі більше 5 років,	1. Хвороби порожнини рота 2. Поширені дистрофічні розлади та алергічні захворювання ВДШ 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 5. Хронічні захворювання периферичної нервової системи
	Червоний фосфор	1 раз на 2 роки			

				білірубін крові, АЛТ*, ФЗД	6. Хронічні захворювання кістково-м'язової системи з ураженням кісткової структури 7. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи**
1.40.2	Органічні сполуки фосфору: трикрезилфосфат тощо	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог офтальмолог	за показанням активність холінестерази, АЛТ*, АСТ*	1. Хронічні захворювання периферичної нервової системи
1.41	Хінони та їх похідні (нафтохінони, бензахінони, гідрохінон, антрахінон, пірокатехін)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити, тільця Гейнца, білірубін крові*, АЛТ*	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 5. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 6. Хронічні захворювання сечовивідної системи
1.42	Сполуки хрому (III) ^А , сполуки хрому (IV) ^{АК}	1 раз на рік	оториноларинголог 1 раз на 3 місяці, дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади і захворювання дихальних шляхів 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання

					бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 5. Наявність пухлини будь-якої локалізації, навіть в анамнезі
1.43	Водню ціанід, ціаніди	1 раз на 2 роки	невропатолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Захворювання органів дихання і серцево-судинної системи, що перешкоджають праці в протигазі 2. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 3. Хронічні захворювання ЦНС та вегетативної нервової системи
1.44	Нітроти органічних кислот, ацетонітрил, бензонітрил та ін. Акрилонітрил ^А	1 раз на рік	дерматолог, оториноларинголог офтальмолог, невропатолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 3. Поширені дистрофічні зміни ВДШ 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
1.45	Цинк і його сполуки ^А	1 раз на 2 роки	оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання

					3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
1.46	Ефіри складні (етилацетат, бутилацетат та ін.) ^H	1 раз на 2 роки	оториноларинголог невропатолог офтальмолог дерматолог	загальний аналіз крові, білірубін крові*, АЛТ*, АСТ*, ГГТФ*	1. Поширені дистрофічні розлади та алергічні захворювання ВДШ 2. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи
1.46.1	Ефіри складні акрилової та метакрилової кислот: метилакрилат, метилметакрилат, бутилакрилат	1 раз на рік	оториноларинголог невропатолог дерматолог	загальний аналіз крові, білірубін крові, АЛТ*, ФЗД, ГГТФ*, АСТ*	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання шкіри 5. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 6. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 7. Наркоманія 8. Токсикоманія

1.46.2	Ефіри складні фталевої кислоти: дибутилфталат, диметилтерсифталат тощо.	1 раз на рік	оториноларинголог невропатолог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Хронічні захворювання периферичної нервової системи* 5. Хронічні захворювання переднього відрізка ока (повік, роговиці, кон'юнктиви, слъозовивідних шляхів)
2 Складні хімічні суміші, композиції, хімічні речовини визначеного призначення					
2.1	Барвники і пігменти органічні: (азобарвники ^К бензидинові ^К , фталеціанінові, хлортиазинові, антрахінові, ариліптанові тіоіндигоїдні поліефірні тощо)		невропатолог* дерматолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , аналіз сечі, білірубін, АЛТ, АСТ	1. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 2. Хронічні захворювання гепатобіліарної та сечовивідної системи** 3. Алергічні захворювання
	виробництво	1 раз на рік			
	застосування	1 раз на 2 роки			
2.2	Пестициди				

2.2.1	Хлорорганічні (метоксихлор, гептахлор, хлориндан, дихлор, гексахлорбензол, гексахлорциклогексан, харнес, трофі тощо)	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог офтальмолог дерматолог алерголог	загальний аналіз крові, білірубін крові, АЛТ*, лужна фосфатаза, аналіз сечі, ФЗД, ГГТФ*, АСТ* , аудиограма	1. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 2. Алергічні захворювання, у тому числі шкіри 3. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 4. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 5. Неврит слухового нерва 6. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 7. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 8. Уміст гемоглобіну менше 120 г/л у жінок і 130 г/л у чоловіків 9. Хронічні захворювання нирок**
2.2.2	Фосфороорганічні (метафос, метилетилтіофос, меркаптофос, метилмеркаптофос, карбофос, актелік, рогор, дифос гліфосат, хлорофос, гліфосат гардона, валексон тощо) ^А	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, активність холінестерази , білірубін крові *, АЛТ*, аналіз сечі, ФЗД	ті самі, що й у п. 2.2.1

2.2.3	Ртутьорганічні (гранозан ^А , меркурбензол тощо)	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог* дерматолог стоматолог	загальний аналіз крові, лужна фасфотаза*, загальний аналіз сечі, уміст ртуті в сечі, АЛТ*, АСТ*,	ті самі, що й у п. 2.2.1, окрім п.п. 5, 7, 8
2.2.4	Похідні карбомінових кислот (каратан, авадекс, дихлоральсечовина, метурин, бенлат, фундазол, десмедифам, фенмедифам, карбендозим, фенурон, севін ^А , манеб ^А , дикрезил, ялан, ептам, карбатіон ^А , цинеб ^А тощо)	1 раз на рік	невропатолог дерматолог оториноларинголог офтальмолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , тільця Гейнця, метгемоглобі н, білірубін та АЛТ*, активність холінестерази *, аналіз сечі	ті самі, що й у п. 2.2.1, окрім п. 5
2.2.5	Похідні хлорованих аліфатичних кислот (хлороцтова кислота та ін.)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Хронічні поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Хронічні захворювання bronхолегеневої системи** 3. Алергічні захворювання**

2.2.6	Похідні хлорбензойної кислоти (дикамба)	1 раз на 2 роки	невропатолог, оториноларинголог, офтальмолог, дерматолог, алерголог	загальний аналіз крові, аналіз сечі	ті самі, що й у п. 2.2.1
2.2.7	Похідні хлорфеноксиоцтової кислоти (2,4-Д)	1 раз на рік	невропатолог, оториноларинголог, офтальмолог, дерматолог, алерголог	загальний аналіз крові, аналіз сечі	ті самі, що й у п. 2.2.1
2.2.8	Похідні хлорфеноксимасляної кислоти	1 раз на рік	невропатолог, оториноларинголог, офтальмолог, дерматолог, алерголог	загальний аналіз крові, ретикулоцити	ті самі, що й у п. 2.2.1
2.2.9	Галоїдзаміщені аніліди карбонових кислот	1 раз на рік	невропатолог, оториноларинголог, офтальмолог, дерматолог, алерголог	загальний аналіз крові, ретикулоцити	ті самі, що й у п. 2.2.1.
2.2.10	Похідні сечовини та гуанідину (дихлораль-сечовина, топсин-м)	1 раз на рік	невропатолог, оториноларинголог, офтальмолог, дерматолог,	загальний аналіз крові, аналіз сечі	ті самі, що й у п. 2.2.1. 1. Захворювання щитоподібної залози

			алерголог, ендокринолог*		
2.2.11	Похідні симтриазинів (атразин, прометрин)	1 раз на рік	невропатолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , тромбоцити, аналіз сечі	1. Виражена вегетативно- судинна дисфункція 2. Хронічні органічні і виражені функціональні захворювання ЦНС та вегетативно-нервової системи 3. Захворювання нирок** 4. Тромбоцитопенія
2.2.12	Гетероциклічні сполуки різних груп: зоокумарин, ратиндан, морестан, пірамін, тіазон	1 раз на рік	невропатолог	загальний аналіз крові, ретикулоцити , тромбоцити, аналіз сечі	1. Виражена вегетативно- судинна дисфункція 2. Хронічні органічні і виражені функціональні захворювання ЦНС та вегетативно-нервової системи 3. Захворювання нирок* 4. Тромбоцитопенія
2.3	Синтетичні мийні засоби (сульфанол, алкіламіді, сульфат натрію і ін.) ^А	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Алергічні захворювання органів 2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**

2.4	Синтетичні полімерні матеріали: смоли, лаки, клей, пластмаси, прес-порошки, волокна, мастилоохолоджувальні рідини, герметики, фарби, емалі				
2.4.1	Амінопласти ^{А,Ф} сечовино-формальдегідні (карбомідні) смоли: карбопласти меламіно- формальдегідні смоли	1 раз на 2 роки	дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Алергічні захворювання органів дихання, шкіри і ін. 2. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи*
2.4.2	Поліакрилати: поліметакрилат (оргскло, плексиглас), поліакрилонітрил, поліакриламід тощо (виробництво)	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові, білірубін крові, АЛТ*, ФЗД	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 3. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 4. Поширені дистрофічні зміни ВДШ 5. Гіперпластичний ларингіт 5. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи*
2.4.3	Поліаміди ^А (капрон ^Ф , нейлон тощо), виробництво	1 раз на 2 роки	дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Алергічні захворювання
2.4.4	Полівінілхлорид (ПВК, вінілпласти, перхлорвінілова смола)		невропатолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, білірубін*,	Поширені дистрофічні розлади ВДШ 1. Алергічні захворювання.

	дибутилфталат, хлористий виніл, етилацетат, поліметилметакрилат		дерматолог хірург	АЛТ*, ФЗД	2. Хронічний гіперпластичний ларингіт 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 4. Передракові захворювання, доброякісні пухлини 5. Облітеруючі захворювання артерій, периферичний агіоспазм 6. Хронічні захворювання периферичної нервової системи
	виробництво	1 раз на рік		рентгенографія кисті 1 раз на 3 роки при стажі більш 10 років	
	застосування	1 раз на 2 роки			
2.4.5	Поліолефіни (поліетилени, поліпропілени), гаряча обробка	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог	загальний аналіз крові	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання периферичної нервової системи
2.4.6	Полісилоксани виробництво та переробка	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	загальний аналіз крові	1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Алергічні захворювання
2.4.7	Полістироли виробництво та переробка	1 раз на 2 роки	оториноларинголог* невропатолог дерматолог	загальний аналіз крові, тромбоцити, ФЗД	1. Уміст гемоглобіну менше як 130 г/л у чоловіків і 120 г/л у жінок, лейкоцитів менш як 4,5 х 10 г/л, тромбоцитопенія 2. Алергічні захворювання при роботі з поліефірними смолами

					і лаками, при гарячому пресуванні пластмас
2.4.8	Поліуретани (пінополіуретан) виробництво та переробка монофенилуретан (монофеніл-2,4-толуїлена ізоціанат) 4,4-дифенілметандіізоціанат, поліізоціанат	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог невропатолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи* 2. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 3. Алергічні захворювання
2.4.9	Полієфіри (лавсани та ін.) виробництво та переробка	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог, дерматолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 3. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ
2.4.10	Фенопласти ^A (фенольна смола, 4-(1-метил-1-фенілетил)-фенол три пропеленфенол, бакелітовий лак і ін.) - виробництво та термічна переробка	1 раз на 2 роки	дерматолог оториноларинголог офтальмолог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Гіперпластичний ларингіт 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи* 4. Алергічні захворювання Хронічні захворювання переднього відрізка ока

2.4.11	Фторопласти фторопласт ^Ф -4 (політетрафторетилен, тефлон і ін.) виробництво та термічна переробка	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог невропатолог*	загальний аналіз крові, ФЗД	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 4. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 5. Хронічні, часто рецидивні захворювання шкіри
2.4.12	Фуранові полімери ^А фуран	1 раз на 2 роки	дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поширені дистрофічні розлади ВДШ 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 3. Алергічні захворювання 4. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи** 5. Уміст гемоглобіну менш як 130 г/л у чоловіків та 120 г/л у жінок, тромбоцитопенія 6. Хронічні захворювання шкіри 7. Гіперпластичний ларингіт 8. Захворювання переднього відрізка ока

2.4.13	Епоксидні полімери ^А (епоксидні смоли, компаунди, клеї тощо)		дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД, АЛТ*, АСТ*,	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи
	епіхлоргідрин виробництво	1 раз на рік	невропатолог*		
	застосування	1 раз на 2 роки			
2.4.14	Синтетичні каучуки, латекси, гума (виробництво та застосування)	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог, невропатолог	загальний аналіз крові, ФЗД, АЛТ	1. Алергічні захворювання
2.5	Суміш вуглеводнів нафти: бензин ^Н , гас ^Н , мазути ^К , бітум ^К , асфальти ^К , кам'яновугільні і нафтові смоли і пеки ^К , мінеральні масла (нафтові і сланцеві) неочищені та неповністю очищені ^К	1 раз на рік	невропатолог* дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Гіперпластичний ларингіт 3. Алергічні захворювання 4. Захворювання шкіри, які пов'язані з підвищеною чутливістю до сонячного світла (сонячна екзема, сонячний свербіць тощо) 5. Передракові захворювання шкіри (гіперкератози, дискератози) 6. Жирна себорея, захворювання фолікулярного апарату шкіри

					7. Хронічні захворювання периферичної нервової системи
2.6	Добрива				
2.6.1	Фосфорне добриво (амофос ^Ф нітрофоска) виробництво, використання	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи
2.6.2	Азотне добриво (нітрат амонію - аміачна селітра, нітрати натрію, калію, кальцію) та інші	1 раз на 2 роки	дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, тільки Гейнца, метгемоглобі н, ЕКГ*, ФЗД	1. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 4. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи 5. Хронічні захворювання шлунково-кишкового тракту та гепатобіліарної системи
2.7 Фармакологічні засоби					
2.7.1	Антибіотики ^А Виробництво та професійне використання	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог* невропатолог офтальмолог уролог	загальний аналіз крові, ФЗД	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневого апарату 3. Кандидоз, мікози, дисбактеріоз 4. Хронічні захворювання

					сечовивідних шляхів 5. Ревматизм, системні васкуліти 6. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 7. Піодермії та інші дерматози
2.7.2 Протипухлинні препарати^{А, К}					
	Виробництво	1 раз на 6 міс.	оториноларинголог дерматолог офтальмолог невропатолог	загальний аналіз крові, тромбоцити	Уміст гемоглобіну менш як 130 г/л у чоловіків та 120 г/л у жінок, лейкоцитів менш як $4,5 \times 10^9$ г/л, тромбоцитопенія Алергічні захворювання органів дихання і шкіри Піодермії та інші дерматози Усі види пухлин За захворювання переднього відрізка ока
	Застосування	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог офтальмолог невропатолог	загальний аналіз крові, тромбоцити рентгенографія грудної клітки	Алергічні захворювання Поширені дистрофічні захворювання ВДШ Усі види пухлин

2.7.3	Сульфаніламід ^A	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, тільця Гейнца, аналіз сечі, глюкоза крові*	Алергічні захворювання. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ Хронічні захворювання переднього відрізка ока Уміст гемоглобіну менш як 130 г/л у чоловіків та 120 г/л у жінок, лейкоцитів менш як 4,5 x 10 ⁹ г/л Піодермії та інші дерматози За захворювання нирок Цукровий діабет
2.7.4	Гормони				
	Виробництво	1 раз на 6 міс.	дерматолог офтальмолог ендокринолог*	загальний аналіз крові	1. Алергічні захворювання 2. Ендокринні захворювання 3. Хронічні захворювання переднього відрізка ока
2.7.5	Вітаміни ^A Виробництво та професійне використання	1 раз на рік	оториноларинголог* дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові	1. Алергічні захворювання 2. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 3. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока

2.7.6	Наркотики ^H , психотропні препарати виробництво	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог оториноларинголог дерматолог нарколог	ГГТФ*	<ol style="list-style-type: none"> 1. Хронічні захворювання нервової системи, гіпотонія 2. Алергічні захворювання 3. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 4. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 5. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 6. Токсикоманія 7. Наркоманія 8. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи**
2.7.7	Лікарські препарати, які не ввійшли до п. п. 2.7.1 - 2.7.6 виробництво та професійне використання	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання нервової системи 3. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 4. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 5. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 6. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ
3. Промислові аерозолі переважно фіброгенного та змішаного типу дії					

3.1	Кремнію (IV) оксид кристалічний (кварц, кристобаліт, тридиміт) ^{к, ф} при вмісті в пилу більше 70 %	1 раз на рік	оториноларинголог за показанням: дерматолог фтизіатр онколог	рентгенографія органів грудної порожнини згідно з роз'ясненням; ФЗД	1. Поширені дистрофічні захворювання ВДШ 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи 3. Скривлення носової перегородки, яке перешкоджає носовому диханню 4. Хронічні, часто рецидивні захворювання шкіри 5. Алергічні захворювання при праці з аерозолями, що мають алергенну дію 6. Туберкульоз легень навіть у неактивній фазі (при прийманні на роботу)
3.2	Кремнієвмісні, які містять аерозолі вільного діоксиду кремнію 10 % і більше ^{ф, к} Кремнію діоксид аморфний у вигляді аерозолу конденсації при умісті від 10 до 60 % Кремнію діоксид аморфного із складом вільного діоксиду кремнію 10 % і менше ^ф	1 раз на рік	оториноларинголог фтизіатр*	як у п. 3.1	як у п. 3.1.

3.3	Кремнію карбід (волокнисті кристали) ^{Ф, А} (карборунд)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог фтизіатр	ті самі, що й у п. 3.1	як у п. 3.1.
3.4	Силікати та силікатовмісні:				
3.4.1	Азбест і азбестовмісні (азбесту більше 10 %) ^{Ф, К}	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	як у п. 3.1 зонографія плеври 1 раз на 5 років, після 10 років 1 раз на 2 роки	як у п. 3.1 та гіперпластичний ларингіт
3.4.2	Азбестоскладні (азбесту менше 10 %) (азбестобакеліт азбестогума і ін.) ^{Ф, К}	1 раз на рік	так само, як у п. 3.4.1	як у п. 3.1	ті самі, що й у п. 3.1
3.5 Інші силікатовмісні, у т. ч. ШМВР (штучні мінеральні волокнисті речовини):					
3.5.1	Глина, шамот, боксити, нефелінові сієніти, дістенсилініти, олівін, апатити, слюди, кремнію діоксид кристалічний при умісті у пилу від 10 до 70 %, дуніти, вапняки, барити, інфузорна земля,	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог* фтизіатр*	як у п. 3.1	як у п. 3.1

	туфи, пемзи перліт, форстерит тощо ^Ф				
3.5.2	Цемент ^Ф , хромомангнетит ^Ф	1 раз на рік	оториноларинголог, так як у п. 1.9	як у п. 3.1 як у п. 1.9	як у п. п. 3.1, 1.9 алергічні захворювання шкіри
3.5.3	ШМВР-штучні мінеральні волокнисті речовини: скловолокно, вата мінеральна тощо ^{Ф, А}	1 раз на 2 роки, при стажі більше 15 років 1 раз на рік	як у п. 3.4.1	як у п. 3.1	як у п. 3.5.2
3.5.4	Аерозолі залізорудних і поліметалічних концентратів, металургійних агломератів ^Ф	1 раз на рік	оториноларинголог, дерматолог також як у п. 1.9	як у п. 3.1 та п. 1.9	як у п. 3.1, 1.9
3.5.5	Аерозолі металів (залізо, алюміній) і їх сплавів, які утворились у процесі сухого шліфування (отримання та виробництва) металічних порошків тощо ^Ф	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог, та як у п. 1.9	як у п. 3.1, та у п. 1.9	як у п. п. 3.1, 1.9
3.6	Абразивні та абразивновмісні (електрокорунди, карбід бору, ельбору, карбід	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог	як у п. 3.1	як у п. 3.1

	кремнію тощо), у т. ч. домішки зв'язуючих ^Ф				
3.7	Вуглецевий пил				
3.7.1	Антрацит та інші викопні вугілля ^Ф	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог* фтизіатр*	як у п. 3.1	як у п. 3.1
3.7.2	Вуглецевопородний пил з умістом вільного діоксиду кремнію від 5 до 10 % ^Ф	1 раз на 2 роки	як у п. 3.6	як у п. 3.1	як у п. 3.1
3.7.3	Кокси - кам'яновугільний, пековий, нафтовий, сланцевий ^{Ф, К}	1 раз на рік	як у п. 3.6	як у п. 3.1	як у п. 3.1 7. Гіперпластичний ларингіт
3.7.4	Алмази природні та штучні ^Ф	1 раз на 2 роки	як у п. 3.6.	як у п. 3.1.	як у п. 3.1
3.7.5	Алмаз металізований ^Ф	1 раз на 2 роки	як у п. 3.6	як у п. 3.1	як у п. 3.1
3.7.6	Сажі чорні промислові ^{Ф, К}	1 раз на 2 роки	як у п. 3.6. дерматолог*	як у п. 3.1	як у п. 3.1 7. Гіперпластичний ларингіт
3.7.7	Вуглецеві волокнисті матеріали на основі гідратцелюлозних і	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	як у п. 3.1.	як у п. 3.1, а також урахувати протипоказання для хімічних

	поліакрилонітрильних волокон ^{Ф, К}				речовин, що складають вказані матеріали
3.7.8	Вуглецевовмісні з полімерними скріплювачами, бактеріальним забрудненням і у сполученні з іншими шкідливими хімічними речовинами ^{Ф, А}	1 раз на рік	як у п. 3.7.7.	як у п. 3.1.	як у п. 3.7.7
3.8	Руди поліметалічні, які містять кольорові та рідкісноземельні метали, що містять вільний діоксид кремнію менше 10 % ^{Ф, А, К}	1 раз на рік	оториноларинголог, дерматолог	як у п. 3.1	як у п. 3.1, а також урахувати протипоказання для металів, що входять до складу руд
3.8.1	Підземний видобуток гематиту у сукупності з експозицією до радону	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог	як у п. 3.1	як у п. 3.1 та п. 1.9, а також з урахуванням протипоказань п. 5.1
3.9.	Аерозолі, що утворюються при зварюванні				
3.9.1	Які містять марганець (20 % і більш), нікель, хром, залізо, сполуки фтору, берилій, свинець і ін., у т. ч. у поєднанні з	1 раз на рік	оториноларинголог дерматолог невропатолог та як у п. 1.9	як у п. 3.1 та як у п. 1.9	як у п. п. 3.1, 1.9, а також урахувати протипоказання для шкідливих речовин -

	газовими компонентами (озон, оксид азоту та вуглецю) ^{Ф, А, К}				компонентів зварювального аерозолю
3.9.2	Уміст менш 20 % марганцю оксидів заліза, алюмінію, магнію, титану, міді, цинку, молібдену, ванадію, вольфраму та ін., у т. ч. у поєднанні з газовими компонентами (озон, оксид азоту та вуглецю) ^{Ф, К, А}	1 раз на 2 роки	як у п. 3.9.1 та як у п. 1.9	як у п. 3.1 та як у п. 1.9	як у п. п. 3.1, 1.9, а також урахувати протипоказання для шкідливих речовин - компонентів зварювального аерозолю
3.10	Пил рослинного і тваринного походження (бавовни, льону, коноплі, кенафу, джуту, зерна, тютюну, деревини, торфу, хмелю, борошна, паперу, вовни, пуху, натурального шовку тощо, у т. ч. з бактеріальним забрудненням) ^{Ф, А}	1 раз на 2 роки	оториноларинголог дерматолог офтальмолог	як у п. 3.1. загальний аналіз крові	як у п. 3.1
4	Біологічні фактори				

4.1	Гриби-продуценти, білково-вітамінні концентрати (БВК), кормові дріжджі, комбікорми ^А , виробництво та професійне використання	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД, рентгенографія органів грудної клітки	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 3. Кандидоз та інші мікози
4.2	Ферментні препарати, біостимулятори ^А	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД, рентгенографія грудної клітки	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
4.3	Алергени для діагностики та лікування, препарати крові, імунобіологічні препарати ^А , виробництво та професійне використання	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, ФЗД, рентгенографія органів грудної клітки	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи**
4.4	Інфікований матеріал і матеріал, що заражений паразитами	1 раз на рік	дерматолог оториноларинголог інфекціоніст	загальний аналіз крові, лабораторні дослідження на	1. Алергічні захворювання 2. Хронічні захворювання бронхолегеневої системи** 3. Кандидоз та інші мікози

				гельмінтози, рентгенограф ія органів грудної клітки	
4.5 Збудники інфекційних захворювань					
4.5.1	Бруцельоз, туберкульоз, сибірка, бореліоз, туляремія лептоспіроз, орнітоз, кліщовий енцефаліт, сказ, КУ- лихоманка, сап тощо (виробництво, контроль продукції)	1 раз на рік	інфекціоніст невропатолог* хірург, уролог та інші спеціалісти в залежності від клінічних проявів	загальний аналіз крові, рентгенограф ія органів грудної клітки; специфічні реакції крові при підозрі на профзахворю вання, дослідження крові за реакцією Хеддельсона, при позитивних результатах або при виявленні	1. Загальні протипоказання 2. Особи з позитивною лабораторною діагностикою на бруцельоз 3. Особи віком до 18 років, вагітні та матері, що годують немовлят
	Зооантропоз				

				симптомів з підозрою на бруцельоз, проводити надалі клінічне і повне лабораторне обстеження для виключення підтвердження бруцельозу та інших зоонозів	
4.5.2	Збудник туберкульозу (професійний контакт з туберкульозними хворими та інфікованими біосередовищами)	1 раз на рік	фтизіатр	загальний аналіз крові, рентгенографія органів грудної клітки, специфічні реакції	1. Загальні протипоказання 2. Хворі на туберкульоз будь-якої форми
5. Фізичні фактори					
5.1	Іонізуюче випромінювання Радіоактивні речовини і	1 раз на рік	гематолог, невропатолог офтальмолог	загальний аналіз крові, тромбоцити,	1. Уміст гемоглобіну менше 130 г/л у чоловіків і 120 г/л у жінок

	джерела іонізуючих випромінювань ^К (персонал категорії А)		оториноларинголог дерматолог хірург	ФЗД та рентгенографія органів грудної клітки, УЗД щитоподібної залози при роботі з радіоактивними речовинами та інші за показаннями	<p>2. Лейкоцитів менше $4,5 \times 10^9$ г/л, тромбоцитів менше 180000</p> <p>3. Імунодефіцитні стани</p> <p>4. Облітеруючі захворювання артерій, ангіоспазми периферичних судин</p> <p>5. Передпухлинні захворювання, схильні до переродження та рецидивування; злоякісні пухлини; новоутворення (без індивідуального допуску)</p> <p>6. Доброякісні пухлини та захворювання, які заважають носити спецодяг і здійснювати туалет шкіри</p> <p>7. Хронічні панкреатити, гастроентерити і коліти*</p> <p>8. Променева хвороба II - IV ступеня важкості або наявність стійких наслідків (при променевої хвороби I ступеня важкості, працездатність визначається індивідуально)</p> <p>9. Хронічні гнійні захворювання придаткових пазух носа, хронічні середні отити** (при атрофічних процесах працездатність</p>
--	---	--	---	---	---

					<p>визначається індивідуально)</p> <p>10. Хронічні та грибкові захворювання шкіри</p> <p>11. Гострота зору з корекцією не менш як 0,5 на одному оці та 0,2 на другому. Рефракція скіаскопічно: короткозорість при нормальному очному дні до 10 ОД, далекозорість до 6 ОД, астигматизм не більш 3 ОД</p> <p>12. Катаракта, анофтальм</p> <p>13. Захворювання щитоподібної залози</p>
5.2	Неіонізуюче випромінювання				
5.2.1	Лазерні випромінювання від лазерів III і IV класу небезпеки	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог дерматолог	загальний аналіз крові, тромбоцити, ретикулоцити , ЕКГ	<p>1. Хронічні рецидивні захворювання шкіри</p> <p>2. Катаракта</p> <p>3. Дегенеративно-дистрофічні захворювання сітківки очей</p> <p>4. Хронічні захворювання переднього відрізка ока</p>
5.2.2	Електромагнітні поля частотою 1 КГц - 300 ГГц	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог	загальний аналіз крові, тромбоцити	<p>1. Катаракта</p> <p>2. Дегенеративно-дистрофічні захворювання сітківки очей</p>

	(НЧ, СЧ, ВЧ, ДВЧ, УВЧ, НВЧ, НЗВЧ)				3. Виражена вегетативно-судинна дистонія 4. Функціональні захворювання ЦНС та вегетативної нервової системи
5.2.3	Постійні магнітні поля Електромагнітні поля: - промислової частоти 50 Гц - нижче 50 Гц	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог	загальний аналіз крові, тромбоцити,	1. Катаракта 2. Виражена вегетативно-судинна дистонія
5.2.4	Користувачі персональних електронно-обчислювальних машин (ПЕОМ) з відеотерміналом (ВДТ)	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог оториноларинголог	загальний аналіз крові, Нь, тромбоцити, визначення гостроти зору, характер зору	1. Виражені нейроциркуляторні порушення 2. Передопухлинний стан, схильний до переродження і рецидиву 3. Гострота зору з корекцією не менш як 0,5 на одному оці і 0,2 на другому 4. Аномалії рефракції: міопія 6,0 Д, гіперметропія більше 4,0 Д; астигматизм більше 2,0 Д 5. Глаукома 6. Відсутність бінокулярного зору 7. Виразний ністагм 8. Лагофтальм 9. Хронічні захворювання

					повік, кон'юнктиви, рогівки, слезовивідних шляхів 10. Захворювання зорового нерва, сітківки
5.3	Вібрація				
5.3.1	Локальна вібрація	1 раз на рік	оториноларинголог невропатолог хірург* ортопед*	альгезиметрія, холодова проба, вібраційна чутливість (палестезіометрія); за показаннями: РВГ периферичних судин, ЕНМГ, аудіометрія	1. Облітеруючі захворювання артерій, периферичний ангіодистонічний синдром 2. Виражена вегетативно-судинна дистонія 3. Аномалії жіночих статевих органів 4. Хронічні запальні захворювання матки і придатків* 5. Висока і ускладнена короткозорість (вище 8,0 Д) 6. Не брати на роботу жінок при перевищенні ГДР вібрації за санітарними нормами на 3 дБА і більше 7. Гіпертонічна хвороба на будь-якій стадії 8. Ішемічна хвороба серця в усіх випадках 9. Виражений ентероптоз, грижі, випадіння прямої кишки

					і жіночих статевих органів 10. Поліневрити різної етіології
5.3.2	Загальна вібрація	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог, хірург*, офтальмолог*, ортопед*	Вібраційна чутливість (палестезіометрія); за показаннями: РВГ периферичних судин, РЕГ; аудіометрія, рентгенографія опорно-рухового апарата (хребта)	Як у п. 5.3.1 та церебральні ангіодистонічні розлади Захворювання кістково-м'язової системи
5.4	Виробничий шум		оториноларинголог невропатолог	аудіометрія, дослідження вестибулярного апарата (за показанням)	1. Стійке зниження слуху, навіть на одне вухо, будь-якої етіології 2. Отосклероз та ін. хронічні захворювання слухового апарата з несприятливим прогнозом 3. Порушення функції вестибулярного апарата будь-
	- від 81 до 99 дБА	1 раз на 2 роки			
	- від 100 дБА і вище	1 раз на рік			

					якої етіології, у т. ч. хвороба Мен'єра 4. Гіпертонічна хвороба на будь-якій стадії 5. Виражена вегетативно-судинна дистонія
5.5	Ультразвук (контактна передача)	1 раз на рік	невропатолог офтальмолог хірург	вібраційна чутливість за показанням: РВГ периферичних судин	1. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 2. Облітеруючі захворювання артерій, периферичний ангіоспазм
5.6	Інфразвук	1 раз на 2 роки	оториноларинголог невропатолог	дослідження вестибулярного апарата, аудіометрія	1. Стійке зниження слуху, навіть на одне вухо, будь-якої етіології 2. Отосклероз та ін. хронічні захворювання слухового апарата з несприятливим прогнозом 3. Порушення функції вестибулярного апарата будь-якої етіології, у т. ч. хвороба Мен'єра 4. Гіпертонічна хвороба на будь-якій стадії
5.7	Підвищений атмосферний тиск	1 раз на рік	оториноларинголог невропатолог	рентгенографія органів	1. Виражені вади розвитку опорно-рухового апарата та

	(робота в кесонах, водолазні роботи, робота в барокамерах)		офтальмолог хірург	грудної клітки, дослідження вестибулярного апарата	<p>наслідки травми</p> <p>2. Хронічний отит, атрофічні рубці барабаних перетинок, хронічний євстахіїт</p> <p>3. Хронічні захворювання ВДШ, бронхолегеневого апарата</p> <p>4. Порухення функції вестибулярного апарата, у т. ч. хвороба Мен'єра</p> <p>5. Будь-яке захворювання очей, що веде до стійкого порушення функції зору; гострота зору нижче 0,8 на одне око і нижче 0,5 на друге (без корекції)</p> <p>6. Хронічні захворювання центральної та периферичної нервової системи</p> <p>7. Хвороби серця незалежно від ступеня їх компенсації</p> <p>8. Грижі зі схильністю до защемлення</p> <p>9. Поширене варикозне розширення вен, геморой, облітеруючі захворювання судин</p> <p>10. Гіпертонічна хвороба на будь-якій стадії</p>
--	--	--	-----------------------	--	--

5.8	Знижена температура повітря в приміщенні та робота на відкритих площадках	1 раз на рік	невропатолог хірург оториноларинголог дерматолог	за показанням: термометрія з холодним навантаженням, РВГ периферичних судин	1. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 2. Облітеруючі захворювання периферичних судин (ангіоспазм) 3. Виражене варикозне розширення вен, тромбофлебіт 4. Хронічні запальні захворювання матки і придатків* 5. Хронічний простатит*
5.9	Підвищена температура повітря в приміщенні та на відкритих площадках	1 раз протягом першого року, потім 1 раз на 2 роки	невропатолог дерматолог за показанням: офтальмолог	Загальний аналіз крові, терморезистентність еритроцитів	1. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 2. Виражена вегетативно-судинна дистонія 3. Гіпертонічна хвороба на будь-якій стадії 4. Алергічні захворювання**
5.10	Теплове випромінювання	1 раз протягом першого року, потім 1 раз на 2 роки	невропатолог дерматолог офтальмолог	загальний аналіз крові, терморезистентність еритроцитів	1. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 2. Виражена вегетативно-судинна дистонія 3. Гіпертонічна хвороба на будь-якій стадії 4. Катаракта

6. Фізичне перевантаження та перенапруження окремих органів і систем та інші фактори трудового процесу

6.1.1	Підняття та ручне переміщення вантажу (маса вантажу в кг)	1 раз на рік	невропатолог хірург уролог*	динамометрія , за показанням: електронеуро міографія та РВГ периферични х судин	1. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 2. Облітеруючі захворювання артерій, периферичні ангіоспазми 3. Виражене варикозне розширення вен нижніх кінцівок, тромбофлебіт, трофічні порушення, геморої 4. Виражений ентероптоз, грижі, випадання прямої кишки 5. Аномалії жіночих статевих органів. Опущення (випадання) жіночих статевих органів 6. Хронічні запальні захворювання матки і придатків** 7. Ішемічна хвороба серця 8. Хронічні захворювання внаслідок травм і вади розвитку опорно-рухового апарата незалежно від ступеня декомпенсації
6.1.1.1	Підняття і переміщення вантажу (постійно більш 2-х раз на годину) чоловіки - більше 15 кг - жінки - більше 7 кг	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	
6.1.1.2	Підняття і переміщення вантажу при чергуванні з іншою роботою (до 2 раз на годину) - чоловіки - більше 30 кг - жінки - більше 10 кг	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	

6.1.2 Сумарна маса вантажу (в кг), який переміщується протягом **кожної години** зміни

6.1.2.1	Підняття з робочої поверхні: чоловіки - більше 870 жінки - більше 350	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.1.2.2	Підняття з підлоги: чоловіки - більше 435 жінки - більше 175	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.1.2.3	Періодичне тримання вантажу (деталей, інструменту тощо) вага прикладання зусилля (кг, сек) протягом зміни	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
	1) однією рукою чоловіки - від 36001 - 70000 кгс жінки - від 21601 - 42000 кгс чоловіки - більше 70000 кгс жінки - більше 42000 кгс	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
	2) двома руками чоловіки - від 70001 - 140000 кгс жінки - від 42001 - 84000 кгс	1 раз на 2 роки	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1

6.1.2.3.1	чоловіки - більше 140000 кгс жінки - більше 84000 кгс	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.1.2.3.2	з участю м'язів корпусу і ніг чоловіки - від 100001 - 200000 кгс жінки - від 60001 - 120000 кгс	1 раз на 2 роки	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.1.2.3.3	чоловіки - більше 200000 кгс жінки - більше 120000 кгс	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.1.3	Роботи пов'язані з: - локальними м'язовими напруженнями переважно м'язів кісток і пальців рук (кількість рухів за зміну)		як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
	чоловіки та жінки від 40001 - 60000 більше 60000	1 раз на 2 роки 1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
	- регіональними м'язовими	1 раз на 2 роки	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1

	напруженнями переважно м'язів рук і плечового пояса (кількість рухів за зміну) чоловіки та жінки від 20001 - 30000				
	більше 30000	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.1.4	Роботи, що пов'язані з вимушеними нахилами корпусу (за візуальною оцінкою більше 30° від вертикалі) більше 100 разів за зміну	1 раз на 2 роки	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.1.5	Перебування у вимушеній робочій позі (на колінах, навпочіпки та ін.):				
	до 25 % часу зміни	1 раз на 2 роки	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
	більше 25 % часу зміни	1 раз на рік	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1	як у п. 6.1.1
6.2	Зорово-напружені роботи: прецизійні, роботи з оптичними приладами і	1 раз на рік	офтальмолог	як у п. 6.1.1.	як у п. 6.1.1

	спостереження за екраном				
6.2.1	Прецизійні роботи з об'єктом розрізнення до 0,3 мм	1 раз на рік	офтальмолог	визначення гостроти зору, скіаскопія, рефрактометрія, визначення об'єму акомодатції, тонометрія, визначення кольоровідчуття	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гострота зору з корекцією при попередньому профогляді нижче 1,0; при періодичних медоглядах нижче 0,8 на одному оці та 0,5 на другому оці 2. Аномалії рефракції: при попередньому медогляді - міопія вище 2,0 Д, гіперметропія вище 2,0 Д, астигматизм вище 1,0 Д; при повторних медоглядах: міопія вище 8,0 Д, гіперметропія вище 6,0 Д, астигматизм 3,0 Д 3. Відсутність бінокулярного зору 4. Зниження акомодатції нижче вікових норм 5. Лагофталм 6. Хронічні захворювання переднього відрізка очей (повіки, кон'юнктивіти, роговиці, слезовивідні шляхи) 7. Захворювання зорового нерва, сітківки 8. Глаукома

					9. Епілепсія та синкопальні стани
6.2.2	Зорово-напружені роботи з об'єктом розрізнення від 0,3 до 1 мм	1 раз на рік	офтальмолог	ті самі, що й у п. 6.2.2.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гострота зору з корекцією не нижче як 0,5 Д на одне око та 0,2 Д на друге око 2. Аномалії рефракції: при попередньому медогляді - міопія вище 6,0 Д, гіперметропія вище 4,0 Д, астигматизм вище 2,0 Д; при повторних медоглядах: міопія вище 10,0 Д, гіперметропія вище 6,0 Д, астигматизм 4,0 Д 3. Відсутність бінокулярного зору 4. Зниження акомодації нижче вікових норм 5. Лагофтальм 6. Захворювання зорового нерва, сітківки 7. Хронічні захворювання переднього відрізка ока 8. Глаукома
6.2.3	Зорово-напружені роботи, що пов'язані з безперервним стеженням за екраном	1 раз на рік	офтальмолог невропатолог		<ol style="list-style-type: none"> 1. Гострота зору не менше 0,5 Д на одному оці та 0,2 на другому при попередньому профогляді; не менше 0,4 на

	<p>відеотерміналів (дисплеїв): менше 4 годин (за 8-годинну зміну)</p>			<p>одному оці та 0,2 Д на другому оці при повторних періодичних медоглядах</p> <p>2. Аномалії рефракції: при попередньому медогляді - міопія не більше 8,0 Д, гіперметропія не більше 8,0 Д, астигматизм не більше 3,0 Д; при попередньому медогляді: міопія не більше 8,0 Д, астигматизм не більше 4,0 Д при повторному періодичному медогляді</p> <p>3. Зниження акомодативної спроможності нижче вікових норм</p> <p>4. Порухення кольоровідчуття, якщо колір несе інформаційне навантаження</p> <p>5. Лагофтальм</p> <p>6. Хронічні запальні або алергічні захворювання захисного апарата та оболонок очного яблука</p> <p>7. Захворювання зорового нерва, сітківки</p> <p>8. Наростаючий офтальмотонус</p> <p>9. Глаукома</p>
--	---	--	--	--

					10. Епілепсія та синкопальні стани
	більш 4 годин (за 8-годинну зміну)	1 раз на рік	офтальмолог невропатолог		<p>1. Гострота зору не менш 0,9 Д на одному оці та 0,6 на другому при попередньому медогляді; не менше 0,7 на одному оці та 0,5 Д на другому при повторному періодичному медогляді</p> <p>2. Аномалії рефракції: міопія не більше 5,0 Д, гіперметропія не більш 2,0 Д, астигматизм не більше 1,5 Д при попередньому медогляді; міопія не більше 6,0 Д, гіперметропія не більше 3,0 Д, астигматизм не більше 2,0 Д при повторних періодичних медоглядах</p> <p>3. Зниження акомодації нижче вікових норм</p> <p>4. Порушення кольоровідчуття, якщо колір несе інформаційне навантаження</p> <p>5. Лагофтальм</p> <p>6. Хронічні запальні або алергічні захворювання захисного апарату і оболонок очного яблука</p>

					7. Захворювання зорового нерва, сітківки 8. Наростаючий офтальмотонус 9. Глаукома 10. Епілепсія та сінкопальні стани
6.3	Перенапруга голосового апарата (викладацька, дикторська, вокальна роботи, розмовні види роботи на телефонній станції та ін.)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог	ларингоскопія	1. Хронічні захворювання, що пов'язані з розладами функції голосового апарата (хронічний ларингіт, фарингіт та ін.)

* Проведення цього дослідження обов'язкове при попередньому медичному огляді та за показаннями при періодичному.

** За наявності захворювання питання про професійну придатність вирішується індивідуально з урахуванням його перебігу та стажу роботи.

Директор Департаменту розвитку медичної допомоги

М.П. Жданова

Директор Департаменту державного санітарно-епідеміологічного нагляду

А.М. Пономаренко

Додаток 5
до пункту 2.6. Порядку
проведення медичних оглядів
працівників певних категорій

ПЕРЕЛІК
робіт, для виконання яких є обов'язковим
попередній (періодичні) медичний огляд працівників

Загальні положення

1. У медичних оглядах обов'язкова участь терапевта; фахівці іншого медичного профілю залучаються до складу медичних комісій з урахуванням характеру дії шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу на стан здоров'я працівників.

2. Обов'язково враховується перелік загальних медичних протипоказань до роботи із шкідливими та небезпечними факторами виробничого середовища і трудового процесу і додаткові протипоказання у відповідності до конкретних умов праці, що наведені в цьому Переліку.

3. Працівникам, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду, в обов'язковому порядку проводяться: дослідження крові (НВ, лейкоцити, ШОЕ) та ЕКГ.

4. При попередньому медичному огляді обов'язково проводиться рентгенографія органів грудної клітки у прямій проекції, а при періодичному - флюорографія, за винятком тих пунктів додатка, де вказана обов'язкова рентгенографія грудної клітки.

5. При проведенні попереднього (періодичних) медичного огляду жінок акушер-гінеколог здійснює бактеріологічне (на флору) і цитологічне (на атипічні клітини) дослідження. Строки таких оглядів повинні збігатися зі строками періодичних медичних оглядів, але не рідше ніж 1 раз на рік.

№ з/п	Характер здійснюваної роботи	Періодичність оглядів	Участь лікарів	Лабораторні, функціональні та інші дослідження	Медичні протипоказання в доповнення до загальних медичних протипоказань
1	2	3	4	5	6
1	Робота на висоті***, верхолазні роботи**** і роботи, пов'язані з підйманням на висоту, а також з обслуговування підймальних механізмів	1 раз на 2 роки	невропатолог офтальмолог оториноларинголог хірург	Дослідження вестибулярного апарата, сенсомоторні реакції, увага, пам'ять зорова та слухова, емоційна стійкість та відчуття тривоги, стійкість до впливу стресів, недбалість, орієнтація у просторі, здібність до адаптації, ГГТФ*	1. Грижі, що заважають праці та мають схильність до защемлення 2. Доброякісні пухлини, що перешкоджають виконанню робіт середньої важкості 3. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 4. Облітеруючий ендартеріїт 5. Виражене варикозне розширення вен. Тромбофлебіт, геморой* з кровотечами, трофічні порушення 6. Артеріальна гіпертензія 7. Захворювання опорно-рухового апарата з порушенням функції 8. Стійке зниження слуху будь-якої етіології одно- та двобічне (шепітна мова менше 3 м) 9. Порушення функції
1.1	Робота машиніста крана	1 раз на 2 роки			

					<p>вестибулярного апарата, у тому числі хвороба Мен'єра</p> <p>10. Хвороби органів зору:</p> <p>а) гострота зору без корекції нижче 0,5 на одному оці і нижче 0,2 на другому;</p> <p>б) обмеження поля зору більш ніж 20°;</p> <p>в) дакриоцистити і слезотечі, що не піддаються лікуванню;</p> <p>г) глаукома</p> <p>11. Не придатні за психофізіологічними показниками</p>
1.2	Робота ліфтера (до прийняття на роботу ліфтером звичайних ліфтів протипоказань немає)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог офтальмолог	дослідження вестибулярного апарата	<p>1. Порушення функції вестибулярного апарата, у тому числі хвороба Мен'єра</p> <p>2. Стійке зниження слуху будь-якої етіології (шепітна мова менше 3 м)</p> <p>3. Гострота зору з корекцією нижче 0,5 на одне око і нижче 0,2 на друге або 0,7 при відсутності бінокулярного зору</p>
2	Електротехнічний персонал, що виконує роботи з оперативного	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог офтальмолог	дослідження гостроти зору і полів зору,	1. Стійке зниження слуху будь-якої етіології, одно- або двобічне (шепітна мова менше

	обслуговування і ремонту діючих електроустановок напругою 127 В і вище змінного струму і 110 В постійного струму, а також монтажні та налагоджувальні роботи, дослідження та вимірювання у цих електроустановках			дослідження вестибулярного апарата	3 м) (окрім робіт з ремонту та експлуатації ЕОМ) 2. Гострота зору з корекцією нижче 0,5 на одне око і нижче 0,2 на друге 3. Стійка сльозотеча, яка не піддається лікуванню 4. Обмеження поля зору, більш ніж на 20° 5. Порушення функції вестибулярного апарата, у тому числі хвороба Мен'єра
3	Роботи у лісовій охороні, по валу, сплаву, транспортуванню та первинній обробці лісу	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог хірург офтальмолог	дослідження вестибулярного апарата	1. Виражене варикозне розширення вен. Тромбофлебіт нижніх кінцівок, геморой* з кровотечею 2. Облітеруючий ендартеріт 3. Грижі, що заважають роботі та мають схильність до защемлення 4. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 5. Стійке зниження слуху будь-якої етіології (шепітна мова менше 3 м) 6. Порушення функції вестибулярного апарата, у тому числі хвороба Мен'єра

					7. Гострота зору з корекцією нижче 0,5 на одне око та нижче 0,2 на друге
4	Роботи у нафтовій та газовій промисловості та при морському бурінні	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог хірург офтальмолог дерматолог	загальний аналіз сечі, дослідження вестибулярного апарата, ГГТФ*, білірубін, АЛТ	Для пунктів 4,1; 4,2; 4,3; 4,4: 1. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 2. Облітеруючий ендартеріїт, виражене варикозне розширення вен, тромбофлебіт, геморой*, кровотеча 3. Грижі зі схильністю до защемлення, випадіння прямої кишки 4. Стійке зниження слуху будь-якої етіології (шепітна мова менше 3 м) 5. Порушення функції вестибулярного апарата, у тому числі хвороба Мен'єра 6. Поширені субатрофічні зміни усіх відділів ВДШ 7. Гострота зору з корекцією на одне око нижче 0,5, на друге нижче 0,2 8. Стійка слъзотеча, яка не піддається лікуванню 9. Хронічні захворювання шкіри, що часто загострюються

					10. Хронічні захворювання гепатобіліарної системи, підшлункової залози*
4.1	Усі види підземних робіт	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог хірург офтальмолог дерматолог	загальний аналіз сечі, дослідження вестибулярного апарата, ГГТФ*, білірубін, АЛТ	ті самі, що у п. 4, та гіпертонічна хвороба** на будь-якій стадії
4.2	Робота на гідрометеорологічних станціях, спорудженнях зв'язку	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог хірург офтальмолог дерматолог	загальний аналіз сечі, дослідження вестибулярного апарата, ГГТФ*	ті самі, що у п. 4
4.3	Геологорозвідувальні, топографічні, будівельні та інші роботи (у тому числі вахтово-експедиційним методом, при роботах, що пов'язані з бурінням)	1 раз на 2 роки	невропатолог оториноларинголог хірург офтальмолог дерматолог	загальний аналіз сечі, дослідження вестибулярного апарата, ГГТФ*	ті самі, що у п. 4
4.4	Роботи, що виконуються згідно з організованим набором в районах Крайньої Півночі та прирівнених до них місцевостях	підлягають тільки попередньому медичному огляду	невропатолог оториноларинголог хірург офтальмолог дерматолог	загальний аналіз крові, сечі, ЕКГ, ГГТФ*	ті самі, що у п. 4

5	Роботи, що пов'язані з обслуговуванням ємностей під тиском	1 раз на 3 роки	оториноларинголог офтальмолог дерматолог невропатолог	дослідження гостроти та полів зору, дослідження вестибулярного апарата	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гострота зору з корекцією на одному оці нижче 0,5 і на другому оці нижче 0,2 2. Обмеження полів зору більш ніж на 20° 3. Стійка сльозотеча, яка не піддається лікуванню 4. Стійке зниження слуху будь-якої етіології, одно- і двобічне (шепітна мова менше 3 м) 5. Порушення функції вестибулярного апарата 6. Виражені форми захворювання ВДШ та органів дихання з порушенням функції 7. Хронічні рецидивні захворювання шкіри 8. Захворювання, що перешкоджають роботі у протигазі
6	Машиністи (кочегари), оператори котельних, працівники служби газнагляду	1 раз на 2 роки	оториноларинголог офтальмолог дерматолог	Рентгенографія органів грудної клітки, дослідження вестибулярного апарата	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гострота зору з корекцією на одному оці нижче 0,5 і на другому оці нижче 0,2 2. Обмеження полів зору більше ніж на 20° 3. Стійка сльозотеча, яка не піддається лікуванню 4. Стійке зниження слуху будь-

					<p>якої етіології, одно- і двобічне (шепітна мова менше 3 м)</p> <p>5. Порушення функції вестибулярного апарата</p> <p>6. Виражені форми захворювання ВДШ та органів дихання з порушенням функції</p> <p>7. Хронічні рецидивні захворювання шкіри</p> <p>8. Захворювання, що перешкоджають роботі у протигазі</p>
7	Роботи, що пов'язані з застосуванням вибухових речовин, роботи у вибухово- і пожежонебезпечних виробництвах	1 раз на рік	офтальмолог оториноларинголог невропатолог	дослідження вестибулярного апарата	<p>1. Хронічні захворювання периферичної нервової системи</p> <p>2. Стійке зниження слуху будь-якої етіології, одно- і двобічне (шепітна мова менше 3 м)</p> <p>3. Стійка сльозотеча, яка не піддається лікуванню</p> <p>4. Гострота зору з корекцією на одному оці нижче 0,5 і на другому оці нижче 0,2</p> <p>5. Катаракта</p>

8	Роботи у військовій охороні, службах спецв'язку, апараті інкасації, банківських структурах, інших закладах та службах, яким дозволено носити вогнепальну зброю та її застосовувати	1 раз на рік	невропатолог оториноларинголог офтальмолог хірург дерматолог	дослідження гостроти зору, загальний аналіз сечі, дослідження вестибулярного апарата, ГГТФ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність кінцівки кисті, стопи 2. Захворювання периферичних судин (облітеруючий ендартеріт, варикозне розширення вен тощо) 3. Хронічні захворювання периферичної нервової системи 4. Хронічні захворювання шкіри, у тому числі мікози 5. Гострота зору з корекцією нижче 0,5 на одне око, нижче 0,2 на друге або 0,7 на одне око при відсутності зору на другому 6. Стійке зниження слуху будь-якої етіології (сприйняття шепітної мови менше 3 м)
9.	Газорятувальна служба, добровільні газорятувальні дружини, військові частини і загони з попередження виникнення і ліквідації відкритих газових і нафтових фонтанів, військові гірничі, гірничорятувальні служби	1 раз на рік (позачерговий медичний огляд проводиться після перенесеного тяжкого захворювання,	оториноларинголог невропатолог офтальмолог хірург дерматолог	Рентгенографія органів грудної клітки, загальний аналіз сечі, дослідження вестибулярного апарата, ГГТФ, сенсомоторні реакції, увага, реакція на об'єкт,	<ol style="list-style-type: none"> 1. Глаукома усіх стадій 2. Хронічні захворювання периферичної нервової системи з порушенням функції 3. Виражені форми вегетативно-судинної дистонії 4. Усі захворювання серцево-судинної системи, навіть за наявності компенсації 5. Усі хронічні захворювання

	<p>міністерств та закладів, пожежна охорона</p>	<p>отруєння, травми)</p>		<p>що рухається, швидкість переключення уваги, емоційна стійкість та відчуття тривоги, стійкість до дії стресів, орієнтація у просторі, утомлюваність, здатність приймати рішення в екстремальних умовах</p>	<p>органів дихання навіть без порушення функції 6. Хвороби зубів, порожнини рота, відсутність зубів, що заважає захоплюванню загубника, наявність знімних протезів, альвеолярна піорея, стоматити, періодонтит, анкілози і контрактури щелепи, щелепний артрит 7. Загальний фізичний недорозвиток та недорозвиток опорно-рухового апарата 8. Деформація грудної клітки, що спричиняє порушення дихання та перешкоджає роботі у протигазах 9. Хвороби органів черевної порожнини, що спричиняють порушення їх функції або перешкоджають виконанню фізичної роботи 10. Будь-які захворювання хребта, верхніх та нижніх кінцівок з порушенням їх функції 11. Доброякісні пухлини, що заважають виконанню робіт у протигазах</p>
--	---	------------------------------	--	--	--

					<p>12. Грижі (усі види)</p> <p>13. Облітеруючий ендартеріт</p> <p>14. Варикозне розширення вен (трофічні виразки нижніх кінцівок)*, тромбофлебіти. Геморой з частими кровотечами та випаданням прямої кишки</p> <p>15. Скривлення носової перегородки з порушенням функції носового дихання</p> <p>16. Поширені дистрофічні зміни верхніх дихальних шляхів</p> <p>17. Хронічні захворювання середнього вуха</p> <p>18. Зниження слуху (навіть на одне вухо) будь-якої етіології (сприйняття шепітної мови менше 3 м)</p> <p>19. Порушення функції вестибулярного апарата</p> <p>20. Зниження гостроти зору нижче 0,8 на одне око і нижче 0,5 на друге, корекція не допускається</p> <p>21. Хронічні захворювання слъзовивідних шляхів, повік, органічні дефекти повік, що</p>
--	--	--	--	--	---

					<p>перешкоджають повному їх змиканню, вільному руху очного яблука</p> <p>22. Обмеження полів зору більше ніж на 10°</p> <p>23. Неактивні форми туберкульозу будь-якої локалізації**</p> <p>24. Віддалені наслідки перенесених гострих інфекційних та паразитарних захворювань**</p> <p>25. ВІЛ-інфіковані та хворі на СНІД</p>
10	Аварійно-рятувальні служби (роботи) з ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру	1 раз на рік (позачерговий медичний огляд проводиться після перенесеного тяжкого захворювання, отруєння, травми)	оториноларинголог невропатолог офтальмолог хірург дерматолог	Рентгенографія органів грудної клітки, загальний аналіз сечі, ФЗД, дослідження вестибулярного апарата, ГГТФ, сенсомоторні реакції, увага, реакція на об'єкт, що рухається, швидкість переключення уваги, емоційна	

				стійкість та відчуття тривоги, стійкість до дії стресів, орієнтація в просторі, втомлюваність, здатність приймати рішення в екстремальних умовах	
11	Роботи на механічному обладнанні (токарних, фрезерних та ін. станках, штампувальних пресах тощо)	1 раз на 2 роки	оториноларинголог невропатолог офтальмолог хірург	дослідження вестибулярного апарата, дослідження гостроти зору	1. Гострота зору з корекцією на одному оці нижче 0,5 і на другому оці нижче 0,2 2. Порушення функції вестибулярного апарата 3. Варикозне розширення вен (трофічні виразки нижніх кінцівок)*, тромбофлебіти. 4. Геморой з частими кровотечами та випаданням прямої кишки 5. Епілепсія, сінкопальні стани

* Проведення дослідження обов'язкове при попередньому медичному огляді та за показаннями при періодичному.

** При наявності захворювання питання про професійну придатність вирішується індивідуально з урахуванням їх перебігу та стажу роботи.

*** Роботами на висоті слід уважати всі роботи, які виконуються на висоті 1,5 м від поверхні ґрунту, покриття або робочого настилу, над якими здійснюються роботи з монтажних пристосувань чи безпосередньо з елементів конструкції, обладнання, машин, механізмів при їх установці, експлуатації, монтажу.

**** Верхолазними визнавати усі роботи, коли основним засобом забезпечення робітників від падіння з висоти в усі моменти роботи і пересування є запобіжний пояс.

Директор Департаменту розвитку медичної допомоги

М.П.Жданова

Директор Департаменту державного санітарно-епідеміологічного нагляду

А.М.Пономаренко

ПЕРЕЛІК
загальних медичних протипоказань до роботи
із шкідливими та небезпечними факторами виробничого
середовища і трудового процесу

1. Спадкові аномалії органів із вираженою недостатністю їх функції(4).
2. Органічні захворювання центральної нервової системи зі стійкими вираженими порушеннями функції.
3. Психічні захворювання та подібні їм стани, що підлягають обов'язковому диспансерному нагляду в психоневрологічних диспансерах, епілепсія та інші пароксизмальні розлади свідомості. У разі виражених форм пограничних психічних захворювань питання про придатність до певних робіт вирішується комісією психоневрологічного закладу індивідуально(1).
4. Наркоманії, токсикоманії, хронічний алкоголізм(1).
5. Захворювання ендокринної системи, що супроводжуються значними порушеннями функції (стадія декомпенсації).
6. Злоякісні новоутворення (після проведення лікування питання може бути вирішене індивідуально при відсутності абсолютних протипоказань).
7. Усі злоякісні хвороби системи крові.
8. Гіпертонічна хвороба III стадії та II стадії (кризовий перебіг)(2).
9. Хвороби серця з недостатністю кровообігу(3,2), з стійкими порушеннями ритму.
10. Хронічні захворювання легенів з дихальною і легенево-серцевою недостатністю(3,2).
11. Бронхіальна астма тяжкого перебігу з розладами дихання та кровообігу.
12. Активні форми туберкульозу будь-якої локалізації.
13. Виразкова хвороба шлунку, 12-палої кишки з хронічним рецидивним перебігом та схильністю до ускладнень.
14. Цирози печінки та активні хронічні гепатити.
15. Хронічні хвороби нирок із проявами ниркової недостатності(2).
16. Системні хвороби сполучної тканини.
17. Хвороби периферичної нервової та кістково-м'язової системи зі стійкими розладами функції.
18. Вагітність та період лактації.
19. Звичне невиношування вагітності та аномалії плоду в анамнезі у жінок дітородного періоду.
20. Глаукома декомпенсована.
21. Професійне захворювання є протипоказанням для роботи в умовах із шкідливим та небезпечним фактором виробничого середовища і трудового процесу, вплив якого призвів до його розвитку(2).

22. Не допускається залучення неповнолітніх до праці на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці.

(1) Заключення психіатра, нарколога.

(2) При періодичному медогляді питання про профпридатність вирішується індивідуально.

(3) Ступінь порушення функції органів (систем) установлюється відповідним фахівцем з урахуванням лабораторно-інструментальних методів дослідження.

(4) Глухі від народження чи з дитинства можуть працювати тільки в індивідуально створених умовах.

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П.Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М.Пономаренко

Додаток 7
до пункту 2.16 Порядку
проведення медичних оглядів
працівників певних категорій

КАРТКА
працівника, який підлягає попередньому
(періодичному) медичному огляду

1. Прізвище, ім'я, по батькові _____
2. Стать ч/ж _____
3. Рік народження _____
4. Місце проживання _____
5. Місце роботи (назва підприємства) _____
6. Цех, дільниця _____
7. Професія (посада) за ДК 003:2005 _____
8. Шкідливі та небезпечні виробничні фактори і трудового процесу*

_____ (перелічити всі фактори)

9. Підстава для попереднього (періодичного) медогляду* _____
(указати конкретні пункти додатків 4,5)
10. Підлягає огляду _____ раз _____ на _____
11. Фахівцями (лікарями) _____
12. Лабораторні, функціональні та інші дослідження _____
(перелічити)

Вага _____, зріст _____, АТ _____
Дані огляду спеціалістами комісії закладів охорони здоров'я _____

1.1. Терапевт**

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

_____
(підпис)

_____
(дата, прізвище та ініціали)

1.2. Невропатолог**

_____
_____
_____
_____
_____

(підпис)

1.3. Окуліст**

(дата, прізвище та ініціали)

(підпис)

1.4. ЛОР**

(дата, прізвище та ініціали)

(підпис)

1.5. Хірург**

(дата, прізвище та ініціали)

(підпис)

1.6. Гінеколог**

(дата, прізвище та ініціали)

(підпис)

1.7. Інші фахівці**

(дата, прізвище та ініціали)

(підпис)

2. Лабораторні дослідження

(дата, прізвище та ініціали)

---

3. Рентгенівські обстеження

---

4. Функціональні та інші дослідження

---

5. Діагнози

---

* Згідно з Переліком шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язкові попередні (періодичні) медичні огляди працівників, та Переліком робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичні огляди працівників

Пункти 1-12 заповнюються в ході підготовки до медоглядів медичною сестрою або фельдшером закладів охорони здоров'я згідно із списком працівників, які підлягають медичному огляду.

** Кожний лікар уносить скарги, анамнез, об'єктивний стан, повний діагноз, який завіряється особистою печаткою лікаря

***Працівник власноручним підписом підтверджує наявність або відсутність скарг на стан здоров'я на момент обстеження.

При ризику розвитку алергічних та онкозахворювань обов'язковий спадковий анамнез при попередньому медогляді.

ВИСНОВОК: Придатний для роботи за професією

_____ (назва професії за ДК 003:2005)

Придатний тільки на період _____ за умови

_____ (заповнюється тільки при періодичних медичних оглядах)

Непридатний _____ (назва професії за ДК 003:2005 та причини)

Рекомендації комісії _____

Підписи лікарів

Підпис голови комісії _____ (особистий підпис) _____ (П.І.Б.)

М.П.

Дата заповнення картки
" ____ " _____

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П.Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М.Пономаренко

Додаток 8
до пункту 2.16 Порядку
проведення медичних оглядів
працівників певних категорій

МЕДИЧНА ДОВІДКА
про проходження попереднього (періодичного)
медичного огляду працівника № _____

Видана _____ дійсна до _____
(дата, місяць, рік) (дата, місяць, рік)

Прізвище, ім'я, по батькові _____ вік _____,
(повністю)

що влаштується (працює) за професією _____
(найменування підприємства)

_____ (професія за ДК 003:2005)

Пройшов попередній/періодичний медогляд - відповідно до пунктів Переліку шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язкові попередні (періодичні) медичні огляди працівників, та Переліку робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичні огляди працівників _____

(непотрібне викреслити)

у комісії закладів охорони здоров'я

_____ району
(найменування закладів охорони здоров'я)

Висновок комісії про стан здоров'я _____

Висновок комісії: Придатний для роботи за професією _____

_____ (указати професію за ДК 003:2005)

Придатний тільки на період _____ за умови _____
(заповнюється при періодичних медичних оглядах)

Не придатний для роботи за професією _____

(вказати професію за ДК 003:2005 та причину)

Рекомендації комісії _____

Голова комісії _____

(підпис)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

М.П.

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П.Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М.Пономаренко

Додаток 9
до пункту 2.17 Порядку
проведення медичних оглядів
працівників певних категорій

ЗАКЛЮЧНИЙ АКТ
за результатами періодичного медичного огляду
працівників

_____ (найменування підприємства, цех)

від " _____ " _____ 200 р.

Комісія в складі: голови Комісії _____, (П.І.Б)

лікарів _____, (П.І.Б. і фах)

представників роботодавця _____, (П.І.Б., посада)

представників профкому підприємства (уповноваженої особи)

_____ (П.І.Б.)

за участю лікаря з гігієни праці

_____ (П.І.Б., назва СЕС)

установила:

N з/п	Кількість працівників, які підпадають під дію шкідливих чи небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу	Підлягало огляду за планом (осіб)		Оглянуто (осіб)		Процент виконання	
		усього	жінок	усього	жінок	усього	жінок
1	Усього працівників, з них:						
	- осіб віком до 21 року						
	- осіб пенсійного віку, що працюють						
2	- осіб, стаж роботи яких більше 10 років						
	Підпадають дії шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу:						
2.1	хімічні речовини (указати назви)						
2.2	пил						
2.3	шкідливі речовини біологічного						

2.4	походження (указати назви)						
2.5	шум						
2.6	інфразвук						
2.7	ультразвук						
2.8	вібрація (загальна, локальна)						
2.9	неіонізуючі випромінювання (діапазон)						
2.10	мікроклімат						
2.11	освітлення						
2.12	іонізуюче випромінювання						
2.13	важкість праці напруженість праці						

Кількість не оглянутих _____ у т.ч. жінок _____
(усього) (%) (усього) (%)

Причини

3. При огляді виявлено*:

3.1. Кількість працівників з підозрою на профзахворювання (отруєння) усього _____, з них кількість працівників, яким підтверджено діагноз профзахворювання (отруєння), у тому числі професійний рак _____, з них жінок _____

3.2. Кількість працівників, які вперше одержали інвалідність з профзахворювання, _____

3.3. Кількість працівників, які потребують переведення на іншу роботу внаслідок профзахворювання вперше _____

3.4. Кількість працівників, які підлягають дообстеженню, усього _____, з них жінок _____

3.5. Кількість працівників, у яких уперше виявлені загальні захворювання, усього _____, з них жінок _____

3.6. Кількість працівників, які потребують тимчасового переведення на іншу роботу за станом здоров'я, усього _____, з них жінок _____

3.7. Кількість працівників, які потребують переведення на іншу роботу за станом здоров'я, усього _____, з них жінок _____

3.8. Кількість працівників, яких необхідно направити на МСЕК, усього _____

3.9. Кількість працівників, яким встановлено діагноз профзахворювання (отруєння) за останні 5 років усього _____, з них жінок _____

3.10. Кількість працівників, які підлягають направленню:

3.10.1. На амбулаторне лікування _____

3.10.2. На стаціонарне лікування _____

3.10.3. На санаторно-курортне лікування _____

3.10.4. У спеціалізовані заклади охорони здоров'я _____, у т.ч. у профпатологічні _____

3.11. Кількість працівників, які потребують дієтичного харчування і лікувально-профілактичного харчування, _____

3.12. Кількість працівників, які перебувають на диспансерному нагляді на кінець звітного року, усього _____ за формами патології згідно з МКХ-10.

4. Перевірено результати виконання заходів попереднього заключного акта від _____ року _____

(перелічити)

Невиконані санітарно-протиепідемічні заходи _____

(перелічити)

Причини невиконання _____

(перелічити)

Лікар з гігієни праці _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ (*) У пунктах 3.1-3.12 подаються списки працівників із зазначенням П.І.Б., цеху (дільниці), професії, шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, стажу роботи в умовах їх дії, діагнозу.

5. За результатами медичного огляду комісія пропонує комплекс оздоровчих заходів:

5.1. Роботодавцю.

5.2. Голові профспілкової організації.

5.3. Головному лікарю закладу охорони здоров'я, що проводить диспансерний нагляд за працівниками підприємства.

А також санітарно-протиепідемічних заходів _____

(перелічити всі заходи)

Підписи

Голова комісії

Лікар з гігієни праці

Роботодавець

Голова
профспілкової
організації
або вповноважена
особа

_____
(підпис) (прізвище
та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та
ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та
ініціали)

_____
(підпис) (прізвище
та ініціали)

Із заключним актом ознайомлені та одержали

1. Роботодавець.

2. Представник профспілкової організації або вповноважена особа.

3. Заступник головного лікаря з лікувальної роботи.

4. Районний профпатолог.

5. Заклад державної санепідемслужби.

6. Представник робочого органу виконавчої дирекції Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П. Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М. Пономаренко

Додаток 10
до пункту 2.24 Порядку
проведення медичних оглядів
працівників певних категорій

ОПЕРАТИВНА ІНФОРМАЦІЯ
за результатами проведення періодичних медичних
оглядів працівників, зайнятих на важких роботах,
роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці
за 200__ рік

(найменування закладу охорони здоров'я)

I. Кількість оглянутих працівників, які підлягали періодичному медичному огляду _____

№ з/п	Найменування показника	Підлягало періодичному медичному огляду, осіб	Оглянуто осіб	% виконання
1	2	3	4	5
1	Усього працівників			
	У т. ч. осіб зі стажем роботи понад 10 років			
	У т. ч. осіб до 21 року			
	У т. ч. жінок			
	У т. ч. осіб пенсійного віку			
2	У т. ч. підлягають дії шкідливих факторів			
2.1	Хімічні речовини (у разі потреби розшифрувати) - усього			
	З них жінок			
2.1.2	Пил - усього			
	З них жінок			

2.1.3	Шкідливі речовини біологічного походження (у разі потреби розшифрувати) - усього			
	З них жінок			
2.1.4	Шум - усього			
	З них жінок			
2.1.5	Вібрація - усього			
	З них жінок			
2.1.6	Неіонізуюче випромінювання - усього			
	З них жінок			
2.1.7	Іонізуюче випромінювання - усього			
	З них жінок			
2.1.8	Мікроклімат - усього			
	З них жінок			
2.1.9	Важкість праці - усього			
	З них жінок			
2.1.10	Атмосферний тиск - усього			
2.1.11	Напруженість праці - усього			
	З них жінок			

	<i>Результати періодичних медичних оглядів</i>	Кількість осіб
3	Виявлено осіб з підозрою на професійне захворювання усього _____ у т. ч. професійний рак _____	
3.1	У тому числі жінок	

3.2	Кількість осіб, яким уперше встановлено діагноз профзахворювання _____ у т. ч. професійний рак _____	
4	Кількість осіб, у яких виявлені загальні захворювання усього	
4.1	У тому числі жінок	
5	Кількість осіб, які переведені на іншу роботу	
5.1	Підлягало	
5.2	Переведено	
5.3	Кількість осіб, які переведені на інвалідність у зв'язку з професійним захворюванням	
6	Кількість працівників, які пройшли обстеження та лікування в спеціалізованому профпатологічному ЛПЗ	
7	Узято на диспансерний облік за звітний період	
8	Знаходиться під диспансерним наглядом на кінець звітнього періоду	
9	Кількість осіб, які підлягають лікуванню	
9.1	Стаціонарному	
9.2	Амбулаторному	
10	Кількість осіб, які підлягають оздоровленню	
10.1	У санаторіях	
10.2	Будинках відпочинку	
10.3	Санаторіях-профілакторіях	
10.4	Потребують дієтичного харчування	
11	Кількість оздоровлених осіб (за даними минулого року)	
11.1	У стаціонарах	

11.2	У санаторіях	
11.3	У будинках відпочинку	
11.4	У профілакторіях	
11.5	Одержали дієтичне харчування	

Керівник закладу

Керівник закладу державної
охорони здоров'я
санітарно-епідеміологічної служби

Директор Департаменту
розвитку медичної допомоги

М.П. Жданова

Директор Департаменту
державного санітарно-
епідеміологічного нагляду

А.М. Пономаренко

**МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

**МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
КОМІТЕТ ПО НАГЛЯДУ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ**

НАКАЗ

29.01.1998 № 9

Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 07 квітня 1998 р. за
№ 226/2666

**Про затвердження Положення про розробку
інструкцій з охорони праці**

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 526 від 30.03.2017](#)}

На виконання [Закону України](#) "Про охорону праці", згідно з [пунктом 3.1](#) ДНАОП 0.00-4.14-94 "Положення про опрацювання, прийняття, перегляд та скасування державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці" і з метою забезпечення єдиного системного і комплексного підходу до розробки, затвердження і розповсюдження інструкцій з охорони праці та підвищення ефективності їх застосування на підприємствах, в установах і організаціях (далі - підприємства) **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Положення про розробку інструкцій з охорони праці](#) (додається).

2. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям, виробничим, науково-виробничим та іншим об'єднанням підприємств, які здійснюють функції управління майном, що перебуває у загальнодержавній власності:

2.1. Вжити необхідних підготовчих заходів щодо забезпечення до 31 грудня 1998 року виконання вимог цього Положення базовими організаціями з питань нормотворчої діяльності в сфері охорони праці, науково-дослідними,

проектно-конструкторськими, проектно-технологічними та іншими організаціями-розробниками нормативних актів про охорону праці, а також удосконалення організації розробки, введення в дію та застосування інструкцій з охорони праці на підпорядкованих підприємствах;

2.2. Опрацювати, при необхідності, і подати до Національного НДІ охорони праці пропозиції щодо внесення змін і доповнень до зведеного плану розроблення (перегляду) державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці на 1998 рік і наступні роки стосовно інструкцій з охорони праці, подальше застосування яких виявиться недоцільним у зв'язку з введенням в дію цього Положення.

2.3. Організувати перевірку до 1 червня 1998 року базовими організаціями типових інструкцій з охорони праці на їх відповідність чинному законодавству України про працю та охорону праці, цьому Положенню, іншим нормативним актам, сучасному рівню організації праці і технології виробництва, а також проведення аналізу ефективності їх дії. За результатами проведеної перевірки та аналізу включити до розділу "Відомчі документи" галузевих планів розроблення (перегляду) нормативних актів про охорону праці на 1998 і наступні роки відповідні роботи стосовно типових інструкцій з охорони праці, подальше застосування яких без перегляду і змін виявиться недоцільним.

3. Директору Національного НДІ охорони праці Ткачуку К.Н.:

3.1. Забезпечити координацію роботи базових організацій з питань нормотворчої діяльності в сфері охорони праці, науково-дослідних, проектно-конструкторських, проектно-технологічних та інших організацій-розробників інструкцій з охорони праці, подання їм відповідної методичної допомоги і реєстрацію затверджених інструкцій в порядку, встановленому цим Положенням;

3.2. Провести до 1 червня 1998 року перевірку інструкцій з охорони праці, що належать до державних міжгалузевих нормативних актів про охорону праці, на їх відповідність чинному законодавству України про працю та охорону праці, цьому Положенню, іншим нормативним актам, сучасному рівню організації праці і технології виробництва, а також провести аналіз ефективності дії цих інструкцій з метою визначення доцільності подальшого їх застосування без перегляду і змін;

3.3. Забезпечити узагальнення зазначених у п.2.2 цього наказу пропозицій та результатів перевірки інструкцій, передбачених п.3.2, опрацювання на їх основі відповідних змін і доповнень до зведеного плану розроблення (перегляду) ДНАОП, узгодити їх з галузевими управліннями (відділами) Комітету і подати на затвердження в установленому порядку;

3.4. У тижневий термін після реєстрації в Міністерстві юстиції України цього Положення забезпечити його тиражування і розсилку міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям, об'єднанням підприємств, які здійснюють функції управління майном, що перебуває у загальнодержавній власності, управлінням і відділам,

територіальним управлінням, експертно-технічним і навчальним центрам Комітету.

4. Роботодавцям вжити необхідних заходів щодо забезпечення до 31 грудня 1998 року виконання вимог цього Положення стосовно інструкцій з охорони праці, що діють на підприємстві.

5. Установити, що на період виконання передбачених цим наказом підготовчих заходів щодо впровадження даного Положення:

5.1. Інструкції з охорони праці, прийняті до набрання чинності цим Положенням, які не відповідають його вимогам, діють у частині, що не суперечить цьому Положенню, і підлягають перегляду та затвердженню у терміни, передбачені відповідними зведеним, галузевими планами і наказами роботодавців;

5.2. Інструкції з охорони праці, прийняті до набрання чинності цим Положенням, що не містять положень, які суперечать його вимогам, зберігають чинність і підлягають перегляду в установлені ним терміни;

5.3. Інструкції з охорони праці, що подаються на затвердження після набрання чинності цим Положенням, опрацьовуються згідно з його вимогами.

6. Начальникам управлінь і відділів Комітету, територіальних управлінь та інспекцій, державним інспекторам Держнаглядохоронпраці забезпечити систематичний контроль за виконанням цього наказу і дотриманням вимог цього Положення.

7. Головному редактору журналу "Охорона праці" Яковенку М.Г.:

7.1. Опублікувати Положення про розробку інструкцій з охорони праці після його реєстрації в Міністерстві юстиції України в черговому номері журналу;

7.2. Вжити протягом першого півріччя 1998 року необхідних заходів щодо забезпечення видання та розповсюдження інструкцій з охорони праці та систематичного висвітлення в журналі відомостей про їх затвердження і введення в дію в порядку, встановленому цим Положенням.

8. З введенням у дію цього Положення вважати таким, що втратив чинність на території України ДНАОП 0.00-4.15-85 "Положення про розробку інструкцій з охорони праці", затверджений 5 грудня 1985 року заступником голови Держкомпраці СРСР і секретарем ВЦРПС.

9. Контроль за виконанням цього наказу покласти на Головне управління охорони праці (Лесенко Г.Г.).

Голова Комітету

С.П. Ткачук

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Держнаглядохоронпраці
29.01.1998 № 9 (у редакції наказу
Міністерства соціальної політики
України 30.03.2017 [№ 526](#))**

**Зареєстровано в Міністерстві юстиції
України
07 квітня 1998 р. за № 226/2666**

ПОЛОЖЕННЯ про розробку інструкцій з охорони праці

I. Загальні положення

1. Це Положення встановлює вимоги до змісту, побудови і викладення інструкцій з охорони праці, що діють в межах підприємства, установи, організації (далі - інструкція).

2. Вимоги цього Положення поширюються на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю.

3. Інструкція є актом з охорони праці підприємства, установи, організації незалежно від форм власності та видів їх діяльності (далі - підприємство), що містить обов'язкові для дотримання працівниками вимоги з охорони праці при виконанні ними робіт певного виду або за певною професією на всіх робочих місцях, у виробничих приміщеннях, на території підприємства, будівельних майданчиках або в інших місцях, де за дорученням роботодавця чи уповноваженого ним органу (далі - роботодавець) виконуються ці роботи, трудові чи службові обов'язки.

4. Інструкції розробляються на основі нормативно-правових актів з охорони праці, технологічної документації підприємства з урахуванням конкретних умов виробництва та вимог безпеки, викладених в експлуатаційній та ремонтній документації підприємств - виготовлювачів устаткування, що використовується на цьому підприємстві.

Інструкції затверджуються роботодавцем і є обов'язковими для дотримання працівниками відповідних професій або виконавцями відповідних робіт на цьому підприємстві.

5. Інструкції мають відповідати законодавству про охорону праці.

6. Інструкції повинні містити тільки ті вимоги щодо охорони праці, дотримання яких самими працівниками є обов'язковим. Порушення працівником цих вимог розглядається роботодавцем як порушення нормативно-правових актів з охорони праці та актів з охорони праці, що діють у межах підприємства.

7. Організація вивчення інструкцій працівниками забезпечується роботодавцем згідно з [Типовим положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці](#), затвердженим наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15,

zareєстрованим у Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року за № 231/10511.

8. Роботодавець здійснює постійний контроль за дотриманням працівниками вимог інструкцій.

9. Громадський контроль за дотриманням працівниками вимог інструкцій здійснюють уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, профспілки та їх об'єднання в особі виборних органів і представників.

II. Зміст і побудова інструкцій

1. Кожній інструкції присвоюються назва і скорочене позначення (код, порядковий номер).

У назві інструкції стисло вказується, для якої професії або виду робіт вона призначена (наприклад: „Інструкція з охорони праці для електрозварника”, „Інструкція з охорони праці під час заготівлі кормів”, „Інструкція з охорони праці під час приготування дезінфікувальних розчинів”).

2. В інструкціях зазначаються загальні положення щодо охорони праці, організаційні та технічні вимоги безпеки, які визначаються на основі:

законодавства України про працю та охорону праці, стандартів, правил, інших нормативних та організаційно-методичних документів з охорони праці;

наявних і ймовірних небезпек, які потенційно можуть призвести до травмування, погіршення стану здоров'я чи смерті людини під час трудової діяльності, завдати шкоди майну або навколишньому середовищу;

аналізу документів з охорони праці стосовно відповідного виробництва, професії (виду робіт);

характеристики робіт, що виконуються працівником конкретної професії відповідно до її кваліфікаційної характеристики;

вимог безпеки до технологічного процесу, виробничого устаткування, інструментів і пристроїв, що застосовуються під час виконання відповідних робіт, а також вимог безпеки, що містяться в експлуатаційній та ремонтній документації і в технологічному регламенті;

виявлення небезпечних і шкідливих виробничих факторів, характерних для конкретної професії (конкретного виду робіт) як при нормальному проходженні технологічного процесу, так і при відхиленнях від оптимального режиму, визначення заходів та засобів захисту від них, вивчення конструктивних й експлуатаційних особливостей та ефективності використання цих засобів;

аналізу обставин і причин найбільш ймовірних аварійних ситуацій, нещасних випадків і професійних захворювань, характерних для конкретної професії (конкретного виду робіт);

вивчення успішного досвіду організації безпечної праці та виконання відповідних робіт, визначення найбезпечніших методів і прийомів їх виконання.

3. Вимоги інструкцій викладаються відповідно до послідовності технологічного процесу з урахуванням умов, у яких виконується конкретний вид робіт.

4. Інструкції мають складатися з таких розділів:

1) розділ „Загальні положення”, що містить:

відомості про сферу застосування інструкції;

загальні відомості про об'єкт розробки (визначення робочого місця працівника конкретної професії (конкретного виду робіт) залежно від тривалості його перебування на цьому місці протягом робочої зміни (постійне чи непостійне));

стислу характеристику технологічного процесу та обладнання, що застосовується на цьому робочому місці, цій виробничій дільниці, в цьому цеху;

умови та порядок допуску працівників до самостійної роботи за професією або до виконання певного виду робіт (вимоги щодо віку, стажу роботи, статі, стану здоров'я, проходження медоглядів, професійної освіти та спеціального навчання з питань охорони праці, інструктажів, перевірки знань з питань охорони праці тощо);

правила внутрішнього трудового розпорядку, що стосуються питань охорони праці для конкретного виду робіт або конкретної професії, а також відомості про специфічні особливості організації праці та технологічних процесів і трудові обов'язки працівників цієї професії (виконавців цього виду робіт);

перелік і характеристику основних небезпечних та шкідливих виробничих факторів для цієї професії (цього виду робіт), особливості їх впливу на працівника;

перелік видів спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту, які мають видаватися працівникам конкретної професії (виконавцям конкретного виду робіт) згідно з чинними нормами, із зазначенням вимог до їх використання згідно із законодавством;

санітарні норми і правила особистої гігієни, яких повинен дотримуватись працівник при виконанні роботи;

2) розділ „Вимоги безпеки перед початком роботи”, що містить:

порядок приймання зміни у разі безперервної роботи, в тому числі при порушенні режиму роботи виробничого устаткування або технологічного процесу;

порядок підготовки робочого місця та засобів індивідуального захисту;

порядок перевірки наявності та справності обладнання, інструментів, захисних пристроїв небезпечних зон машин і механізмів, пускових, запобіжних, гальмових та очисних пристроїв, систем блокування та сигналізації, вентиляції та освітлення, знаків безпеки, первинних засобів пожежогасіння, виявлення видимих пошкоджень захисного заземлення тощо;

порядок перевірки наявності та стану вихідних матеріалів (сировини, заготовок, напівфабрикатів);

порядок повідомлення роботодавця про виявлені несправності обладнання, пристроїв, пристосувань, інструментів, засобів захисту тощо;

3) розділ „Вимоги безпеки під час роботи”, що містить:

відомості щодо безпечної організації праці, про прийоми та методи безпечно виконання робіт, правила використання технологічного обладнання, пристроїв та інструментів, а також застереження про можливі небезпечні, неправильні методи та прийоми праці, які заборонено застосовувати;

правила безпечного поводження з вихідними матеріалами (сировиною, заготовками, напівфабрикатами), готовою продукцією, допоміжними матеріалами та відходами виробництва, що становлять небезпеку для працівників;

правила безпечної експлуатації транспортних і вантажопідіймальних засобів, механізмів, тари;

вимоги безпеки під час вантажно-розвантажувальних робіт і транспортування вантажу;

вимоги щодо порядку утримання робочого місця в безпечному стані;

можливі небезпечні відхилення від нормального режиму роботи устаткування і технологічного регламенту та способи їх усунення;

вимоги щодо використання засобів індивідуального та колективного захисту від шкідливих і небезпечних виробничих факторів;

умови та фактори, за яких робота повинна бути припинена (технічні, метеорологічні, санітарно-гігієнічні тощо);

вимоги щодо забезпечення пожежо- та вибухобезпеки;

порядок повідомлення роботодавця про нещасні випадки чи раптові захворювання, факти порушення технологічного процесу, виявлені несправності обладнання, пристроїв, інструментів, засобів захисту та про інші небезпечні і шкідливі виробничі фактори, що загрожують життю і здоров'ю працівників;

4) розділ „Вимоги безпеки після закінчення роботи”, що містить:

порядок безпечного вимикання, зупинення, розбирання, очищення і змащення обладнання, пристроїв, машин, механізмів та апаратури, а при безперервному процесі - порядок передавання їх черговій зміні;

порядок здавання робочого місця;

порядок прибирання відходів виробництва;

санітарні норми та правила особистої гігієни, яких має дотримуватись працівник після закінчення роботи;

порядок повідомлення роботодавця про всі недоліки, виявлені в процесі роботи;

5) розділ „Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях”, що містить:

відомості про ознаки можливих аварійних ситуацій, характерні причини аварій (вибухів, пожеж тощо);

відомості про засоби та дії, спрямовані на запобігання можливим аваріям;

порядок дій, особисті обов'язки та правила поведінки працівника при виникненні аварії згідно з планом її ліквідації, в тому числі у разі її виникнення під час передавання-приймання зміни при безперервній роботі;

порядок повідомлення роботодавця про аварії та ситуації, що можуть до них призвести;

відомості про порядок застосування засобів протиаварійного захисту та сигналізації;

порядок дій з надання домедичної допомоги потерпілим під час аварії.

5. За необхідності інструкції можуть містити й інші розділи.

Для розміщення матеріалів, які доповнюють зміст інструкцій, ілюструють чи конкретизують окремі вимоги, може передбачатись розділ „Додатки”, у якому

може також наводитись перелік нормативно-правових актів та актів підприємства з охорони праці, на підставі яких розроблено інструкцію.

III. Викладення тексту інструкцій

При викладенні тексту інструкції потрібно керуватися такими правилами: текст має бути стислим, зрозумілим, конкретним (без можливості різного тлумачення);

у тексті не повинно бути посилань на нормативно-правові акти, вимоги яких враховуються при розробленні інструкції (за необхідності такі вимоги відтворюються дослівно);

не допускається використання не властивих для нормативних актів слів, словосполучень і зворотів, характерних для розмовної мови, довільних скорочень слів, використання для позначення одного поняття різних термінів, а також іноземних слів чи термінів за наявності рівнозначних слів чи термінів в українській мові; допускається застосування лише загальноприйнятих скорочень та абrevіатур, а також заміна застосованих в інструкції словосполучень скороченням або абrevіатурою за умови повного відтворення цього словосполучення при першому згадуванні в тексті із зазначенням у дужках відповідного скорочення чи абrevіатури;

потрібно уникати викладення вимог у формі заборони, а за необхідності - давати пояснення, чим викликано заборону; не потрібно застосовувати слова „категорично”, „особливо”, „обов'язково”, „суворо” тощо, оскільки всі вимоги інструкції є однаково обов'язковими;

для наочності окремі вимоги можуть ілюструватись малюнками, схемами, кресленнями тощо;

якщо безпека роботи обумовлена певними нормами (величини відстаней, напруги тощо), вони мають бути наведені в інструкції.

IV. Розроблення, затвердження та введення в дію інструкцій

1. Інструкції розробляються, узгоджуються і затверджуються згідно з [Порядком опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві](#), затвердженим наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 21 грудня 1993 року № 132, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 07 лютого 1994 року за № 20/229, та з урахуванням вимог цього Положення.

2. Інструкції розробляються відповідно до переліку інструкцій, який складається службою охорони праці підприємства за участю керівників підрозділів, служб головних спеціалістів (головного технолога, головного механіка, головного енергетика, головного металурга та інших фахівців), служби організації праці та заробітної плати.

Такий перелік, а також зміни чи доповнення до нього в разі зміни назви професії, впровадження нових видів робіт чи професій затверджуються роботодавцем і направляються в усі структурні підрозділи (служби) підприємства.

3. Загальне керівництво розробленням (переглядом) інструкцій покладається на роботодавця.

4. Необхідні інструкції розробляються (переглядаються) безпосередніми керівниками робіт (начальниками виробництва, цеху, дільниці, відділу, лабораторії та інших підрозділів підприємства), які є відповідальними за своєчасне їх виконання.

5. Здійснення систематичного контролю за своєчасним розробленням нових і відповідністю діючих інструкцій вимогам законодавства, їх періодичним переглядом та своєчасним внесенням змін і доповнень до них, надання відповідної методичної допомоги розробникам та організація забезпечення їх текстами нормативно-правових актів з охорони праці, стандартів та інших нормативно-технічних та організаційно-методичних документів з охорони праці покладаються роботодавцем на службу охорони праці підприємства.

6. Для нових виробництв, що вводяться в дію вперше, допускається розроблення тимчасових інструкцій, що мають відповідати вимогам цього Положення. Вимоги тимчасової інструкції повинні забезпечувати безпечно здійснення технологічних процесів (робіт) і безпечну експлуатацію обладнання. Тимчасові інструкції можуть розроблятися як за професіями, так і за видами робіт і вводяться в дію на строк до прийняття зазначених виробництв в експлуатацію.

7. Інструкція набирає чинності з дня її затвердження, якщо інше не передбачено наказом роботодавця.

Інструкція вводиться в дію до впровадження нового технологічного процесу (початку виконання робіт), устаткування чи до початку роботи нового виробництва.

8. Зразки титульної, першої та останньої сторінок інструкції з охорони праці наводяться в [додатках 1, 2, 3](#) до цього Положення.

V. Реєстрація, облік і видача інструкцій на підприємстві

1. Інструкції, які вводяться в дію (переглядаються) на підприємстві, реєструються службою охорони праці в журналі реєстрації інструкцій з охорони праці на підприємстві, форма якого наведена у [додатку 4](#) до цього Положення, у порядку, встановленому роботодавцем.

2. Введені в дію інструкції видаються (тиражуються) у вигляді брошур (для безпосередньої видачі керівникам структурних підрозділів (служб) та працівникам) або односторонніх аркушів чи плакатів (для розміщення на робочих місцях або у виробничих дільницях) (далі - примірники інструкцій).

3. Видача примірників інструкцій керівникам структурних підрозділів (служб) підприємства проводиться службою охорони праці з реєстрацією в журналі обліку видачі інструкцій з охорони праці на підприємстві, форма якого наведена у [додатку 5](#) до цього Положення.

4. Примірники інструкцій видаються працівникам безпосередніми керівниками робіт під час проведення первинного інструктажу в порядку, встановленому роботодавцем, або розміщуються на їх робочих місцях.

5. У кожного керівника структурного підрозділу (служби) підприємства має бути у наявності комплект примірників інструкцій, необхідних для працівників усіх професій і для всіх видів робіт підрозділу (служби), а також перелік цих інструкцій, затверджений роботодавцем.

Повний комплект інструкцій зберігається у паперовому вигляді або на електронних носіях у доступному для працівників місці, визначеному роботодавцем з урахуванням забезпечення простоти та зручності ознайомлення з ними.

6. Примірниками інструкцій роботодавець забезпечує працівників і керівників структурних підрозділів (служб) безкоштовно.

VI. Перегляд інструкцій

1. Перегляд інструкцій проводиться в строки, передбачені нормативно-правовими актами з охорони праці, на основі яких їх розроблено, але не рідше ніж один раз на 5 років, а для робіт з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, - не рідше ніж один раз на 3 роки.

2. Інструкції переглядаються до настання строків, зазначених у пункті 1 цього розділу, у разі:

зміни законодавства України про працю та охорону праці;

набрання чинності новими або переглянутими нормативно-правовими актами з охорони праці;

аварійної ситуації або нещасного випадку, що спричинили необхідність перегляду (зміни) інструкції.

У разі зміни технологічного процесу або умов праці, впровадження нових технологій, нових видів устаткування, машин, механізмів, матеріалів, апаратури, пристроїв, інструментів та видів енергії тощо інструкція переглядається до впровадження зазначених змін.

**Директор
Департаменту заробітної
плати та умов праці**

О. Товстенко

*{Положення в редакції Наказу Міністерства соціальної політики № 526
від 30.03.2017}*

Додаток 1 до Положення про розробку інструкцій з охорони праці (пункт 8 розділу IV)

ІНСТРУКЦІЯ
з охорони праці

**Директор
Департаменту заробітної
плати та умов праці**

О. Товстенко

{Додаток 1 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики [№ 526 від 30.03.2017](#)}

Додаток 2 до Положення про розробку інструкцій з охорони праці (пункт 8 розділу IV)

ІНСТРУКЦІЯ
з охорони праці

**Директор
Департаменту заробітної
плати та умов праці**

О. Товстенко

{Додаток 2 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики [№ 526 від 30.03.2017](#)}

Додаток 3 до Положення про розробку інструкцій з охорони праці (пункт 8 розділу IV)

(Текст інструкції)

**Директор
Департаменту заробітної
плати та умов праці**

О. Товстенко

{Додаток 3 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики [№ 526 від 30.03.2017](#)}

Додаток 4 до Положення про розробку інструкцій з охорони праці (пункт 1 розділу V)

ЖУРНАЛ
реєстрації інструкцій з охорони праці на підприємстві

№ з/П	Дата реєстрації	Назва інструкції	Дата затвердження інструкції і введення її в	Код або номер інструкції	Плановий термін перегляду інструкції	Посада, прізвище, ініціали особи, яка	Підпис особи, яка провела реєстрацію
1	2	3	4	5	6	7	8

Директор
Департаменту заробітної
плати та умов праці

О. Товстенко

{Додаток 4 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики [№ 526 від 30.03.2017](#)}

Додаток 5 до Положення про розробку інструкцій з охорони праці (пункт 3 розділу V)

ЖУРНАЛ
обліку видачі інструкцій з охорони праці на підприємстві

№ з/П	Дата видачі	Код або номер інструкції	Назва інструкції	Підрозділ (служба), якому (якій) видано інструкцію	Кількість виданих примірників	Посада, прізвище, ініціали одержувача	Підпис одержувача інструкції
1	2	3	4	5	6	7	8

Директор
Департаменту заробітної
плати та умов праці

О. Товстенко

{Додаток 5 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики [№ 526 від 30.03.2017](#)}

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Лист

від 10.10.2017 р.
№ 2536/0/101-17/284

Щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці

У Департаменті заробітної плати та умов праці розглянуто ваше звернення і повідомляється.

Згідно з пунктом другим частини першої статті 8 [Закону України «Про відпустки»](#) щорічна додаткова відпустка працівникам з ненормованим робочим днем надається тривалістю до 7 календарних днів згідно із списками посад, робіт та професій, визначених колективним договором, угодою.

Список професій і посад працівників з ненормованим робочим днем з зазначенням конкретної тривалості відпустки у межах її семиденної тривалості, тобто від 1 до 7 днів включно, затверджується на підприємстві як додаток до колективного договору.

Міністерством праці та соціальної політики України розроблено і наказом від 10.10.1997 № 7 (зі змінами від 05.02.1998 № 18) затверджено Рекомендації щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці (далі — Рекомендації).

Згідно з пунктом 2 Рекомендацій ненормований робочий день не рекомендується застосовувати для працівників, зайнятих на роботі з неповним робочим днем.

Пунктом 5 Рекомендацій також визначено, що ненормований робочий день може застосовуватися в першу чергу для осіб, праця яких не піддається точному обліку в часі. При роботі з неповним робочим днем його тривалість чітко визначена (певна кількість годин на день).

На працівників з ненормованим робочим днем поширюється встановлений на підприємстві, в установі, організації режим робочого часу. У зв'язку з цим власник або уповноважений ним орган не має права систематично залучати працівників, які працюють за таким режимом, до роботи понад встановлену тривалість робочого часу (пункт 4 Рекомендацій).

У разі, коли працівник систематично залучається до роботи понад встановлену тривалість робочого часу, перепрацьовані години можна кваліфікувати як надурочні, що підлягатимуть подвійній оплаті праці за статтею 106 [Кодексу законів про працю України](#).

Слід зазначити, що підприємство, установа, організація самостійно в колективному договорі визначає перелік професій і посад, на яких може застосовуватися ненормований робочий день та відповідно встановлює тривалість щорічної додаткової відпустки за ненормований робочий день по кожному виду робіт, професій, посад, враховуючи періодичність виконання робіт понад встановлену тривалість робочого часу, коло обов'язків і обсяг виконаних робіт.

У випадку, якщо у зв'язку із специфікою роботи працівник з неповним робочим днем періодично виконує основну роботу поза межами робочого часу, йому може бути встановлено ненормований робочий день і відповідно щорічну додаткову відпустку на умовах, визначених у колективному договорі.

Чинне законодавство на сьогодні не містить заборони застосування ненормованого робочого дня для працівників, зайнятих на роботі з неповним робочим днем.

Слід зауважити, що Мінсоцполітики України інформує та надає роз'яснення у межах своїх повноважень (підпункт 103 пункту 3 Положення про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 № 423).

Рекомендації Мінсоцполітики не реєструються в Міністерстві юстиції України в установленому порядку, а тому не є нормативно-правовими актами, вони носять рекомендаційно – інформаційний характер.

Директор Департаменту

О. Товстенко

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

23.05.2016 № 409/552/547

Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 07 червня 2016 р. за
№ 818/28948

Про затвердження Положення про проведення Всеукраїнських змагань загонів юних інспекторів руху та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху

Відповідно до Законів України [«Про Національну поліцію»](#), [«Про дорожній рух»](#), [«Про загальну середню освіту»](#), [«Про оздоровлення та відпочинок дітей»](#), [Положення про Міністерство внутрішніх справ України](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878, [Положення про Національну поліцію](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, та з метою активізації роботи щодо запобігання дитячому дорожньо-транспортному травматизму, організації змістовного дозвілля дітей **НАКАЗУЄМО:**

1. Затвердити [Положення про проведення Всеукраїнських змагань загонів юних інспекторів руху та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху](#), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, [наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства соціальної політики України від 12 червня 2015 року № 690/617/604 «Про проведення Всеукраїнських змагань загонів юних інспекторів руху та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху»](#), зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06 серпня 2015 року за № 951/27396.

3. Департаменту формування політики щодо підконтрольних Міністрові органів влади та моніторингу Міністерства внутрішніх справ України (Боднар В.Є.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Голови Національної поліції України, на заступника Міністра освіти і науки України та на заступника Міністра соціальної політики України відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

**Міністр внутрішніх справ
України**

А.Б. Аваков

Міністр освіти і науки України

Л.М. Гриневич

**Міністр соціальної політики
України**

А.О. Рева

ПОГОДЖЕНО:

Голова Національної поліції України

Х. Деканоїдзе

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства внутрішніх справ
України, Міністерства освіти і науки
України, Міністерства соціальної
політики України 23.05.2016
№ 409/552/547

Зареєстровано в Міністерстві юстиції
України 07 червня 2016 р.
за № 818/28948

ПОЛОЖЕННЯ

про проведення Всеукраїнських змагань загонів юних інспекторів руху та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок проведення Всеукраїнських змагань загонів юних інспекторів руху (далі – ЮІР) та гри команд Клубу веселих та найкмітливіших юних інспекторів руху (далі – КВН ЮІР), які щороку проходять серед учнів загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів України, з метою запобігання дитячому дорожньо-транспортному травматизму, організації змістовного дозвілля школярів та неповнолітніх.

2. Завдання ЮІР та КВН ЮІР:
попередження дорожньо-транспортних пригод за участю дітей;
закріплення знань з безпечної поведінки дітей на дорозі;
залучення дітей до участі в пропаганді правил безпечної поведінки на вулицях та дорогах;
розвиток діяльності загонів юних інспекторів руху.

II. Учасники ЮІР та КВН ЮІР

1. До складу загону юних інспекторів руху входять 10 осіб віком від 9 до 16 років включно.
2. До складу команди КВН ЮІР входять 15 осіб віком від 9 до 16 років включно.
3. До участі у ЮІР та КВН ЮІР залучаються діти, які потребують особливої уваги та підтримки.

III. Організатори ЮІР та КВН ЮІР

Організаторами змагань ЮІР та КВН ЮІР є:
Національна поліція України;
Міністерство освіти і науки України;
Міністерство соціальної політики України;
державне підприємство «Український дитячий центр «Молода гвардія»
(далі – ДП «УДЦ «Молода гвардія»);
обласні, Київська міська державні адміністрації.

IV. Програма проведення ЮІР та КВН ЮІР

1. ЮІР проводиться щороку в три тури:
1-й (міський) тур – на районному, міському рівнях;
2-й (регіональний) тур – на обласному рівні;
3-й (всеукраїнський) тур – всеукраїнський фінал.
2. КВН ЮІР проводиться щороку в чотири тури:
1-й (міський) тур – на районному, міському рівнях;
2-й (регіональний) тур – на обласному рівні;
3-й (зональний) тур – змагання переможців обласних рівнів;
4-й (всеукраїнський) тур – всеукраїнський фінал.

V. Проведення міського, регіонального турів ЮІР та міського, регіонального і зонального турів КВН ЮІР

1. Для організації та проведення турів ЮІР та КВН ЮІР створюється організаційний комітет, до складу якого входять представники уповноважених підрозділів Національної поліції України, місцевих органів управління освітою, з питань сім'ї та дітей (далі – оргкомітет).
2. Склад оргкомітету:
голова оргкомітету, який координує роботу з підготовки та проведення турів ЮІР та КВН ЮІР;
секретар оргкомітету, який веде документацію;

члени оргкомітету, які підпорядковані голові оргкомітету.

3. Оргкомітет:

забезпечує якісну підготовку та реалізацію програми турів ЮІР та КВН ЮІР;

визначає організаційні умови проведення турів;

організовує роботу з проведення змагань;

подає пропозиції щодо нагородження учасників;

сприяє висвітленню проведення та результатів турів ЮІР та КВН ЮІР у засобах масової інформації.

4. Тури ЮІР та КВН ЮІР проводяться згідно з умовами, які затверджуються відповідним оргкомітетом і доводяться до учасників не пізніше ніж за 30 днів до початку нового навчального року.

5. З метою забезпечення об'єктивності оцінювання виступів загонів, команд та визначення переможців створюється журі.

6. До складу журі турів ЮІР та КВН ЮІР входять представники уповноважених підрозділів Національної поліції України, місцевих органів управління освітою, з питань сім'ї та дітей, а також заінтересованих підприємств, установ та організацій (за згодою).

7. Склад журі:

голова журі, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів турів ЮІР та КВН ЮІР, затверджує список переможців і призерів;

секретар журі, який забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів та матеріалів турів ЮІР та КВН ЮІР;

члени журі, які забезпечують об'єктивність оцінювання, заповнюють оцінювальні протоколи, визначають переможців та призерів.

8. За кожний конкурс змагань журі виставляє бали. Переможці визначаються за максимальною сумою балів. Загони турів ЮІР та команди КВН ЮІР, які за сумою набраних балів посіли перше, друге і третє місце, нагороджуються дипломами й отримують призи.

Крім того, оргкомітетом та журі можуть установлюватися спеціальні нагороди загонам, командам і окремим учасникам, які виявилися кращими на певному етапі змагань або в конкурсі.

9. До участі в організації турів ЮІР і КВН ЮІР та до складу журі можуть залучатися представники благодійних фондів та інших заінтересованих установ і організацій (за згодою).

VI. Проведення всеукраїнських фіналів ЮІР та КВН ЮІР

1. Всеукраїнські фінали ЮІР та КВН ЮІР проводяться щороку в рамках тематичної оздоровчої зміни в ДП «УДЦ «Молода гвардія».

2. Строки проведення всеукраїнських фіналів ЮІР та КВН ЮІР визначаються Мінсоцполітики та погоджуються з ДП «УДЦ «Молода гвардія».

3. Для організації та проведення всеукраїнських фіналів створюється організаційний комітет, до складу якого входять представники уповноважених підрозділів Національної поліції України, МОН, Мінсоцполітики, ДП «УДЦ

«Молода гвардія» та інших заінтересованих підприємств, установ та організацій (за згодою).

4. Організаційний комітет ЮІР та КВН ЮІР за місяць до початку тематичної зміни в ДП «УДЦ «Молода гвардія» подає Мінсоцполітики списки учасників всеукраїнських фіналів.

5. Склад організаційного комітету:

голова комітету (координує роботу з підготовки та проведення всеукраїнських фіналів);

секретар комітету (веде документацію);

члени організаційного комітету.

6. Організаційний комітет:

забезпечує якісну підготовку та реалізацію програми всеукраїнських фіналів;

визначає організаційні умови їх проведення;

організовує роботу з проведення всеукраїнських фіналів;

подає пропозиції щодо нагородження учасників;

сприяє висвітленню в засобах масової інформації проведення всеукраїнських фіналів та їх результатів.

7. Всеукраїнські фінали проводяться згідно з умовами, які затверджуються організаційним комітетом.

8. З метою забезпечення об'єктивності оцінювання виступів загонів, команд та визначення переможців створюється журі всеукраїнських фіналів.

9. До складу журі всеукраїнських фіналів входять представники відповідних уповноважених підрозділів Національної поліції України, МОН, Мінсоцполітики, ДП «УДЦ «Молода гвардія» та інших заінтересованих підприємств, установ та організацій (за згодою).

10. Склад журі:

голова журі (організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів всеукраїнських фіналів, затверджує список їх переможців і призерів);

секретар журі (забезпечує зберігання, систематизацію, оформлення документів та матеріалів всеукраїнських фіналів);

члени журі (забезпечують об'єктивність оцінювання під час проведення всеукраїнських фіналів, заповнюють оцінювальні протоколи, визначають переможців та призерів).

11. За кожний конкурс змагань журі виставляє бали. Переможці визначаються за максимальною сумою балів. Загони ЮІР та команди КВН ЮІР, які за сумою набраних балів посіли перше, друге та третє місця, нагороджуються дипломами та отримують призи.

Крім того, організаційним комітетом та журі можуть установлюватися спеціальні нагороди загонам, командам і окремим учасникам, які виявилися кращими на певному етапі змагань або в конкурсі.

12. Мінсоцполітики передбачає відповідну квоту путівок для учасників всеукраїнських фіналів ЮІР та КВН ЮІР.

13. Проїзд учасників всеукраїнських фіналів ЮІР та КВН ЮІР до ДП «УДЦ «Молода гвардія» та у зворотному напрямку здійснюється за рахунок коштів батьків (осіб, які їх замінюють) або інших джерел, не заборонених законодавством.

14. Витрати на організацію та проведення всеукраїнських фіналів ЮІР та КВН ЮІР здійснюються за рахунок джерел, не заборонених чинним законодавством України.

15. За підсумками всеукраїнських фіналів ЮІР та КВН ЮІР організаційний комітет готує звіт та інформує уповноважені підрозділи Національної поліції України, МОН, Мінсоцполітики.

**Директор Департаменту
формування політики щодо
підконтрольних Міністрові органів
влади та моніторингу
Міністерства внутрішніх справ України**

В.Є. Боднар

**Директор Департаменту загальної
середньої та дошкільної
освіти Міністерства освіти і науки
України**

Ю.Г. Кононенко

**Директор Департаменту
оздоровлення та санаторно-
курортного лікування
Міністерства соціальної
політики України**

І.О. Хохленков

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ ПО НАГЛЯДУ
ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
ПО НАГЛЯДУ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

НАКАЗ

21.12.1993 № 132

Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 07 лютого 1994 р. за
№ 20/229

**Про Порядок опрацювання і затвердження
роботодавцем нормативних актів з охорони праці,
що діють на підприємстві**

{Назва із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 1259 від 01.11.2016](#)}

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 1259 від 01.11.2016](#)}

На виконання [Закону України](#) "Про охорону праці", постанови Кабінету Міністрів України від 27.01.93 [№ 64](#) "Про заходи щодо виконання Закону України "Про охорону праці" **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Порядок опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві](#) (додається).

{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 1259 від 01.11.2016](#)}

2. Управлінню нормативно-правового забезпечення охорони праці Комітету вжити заходів щодо видання Порядку необхідним тиражем та забезпечення ним заінтересованих міністерств, відомств, підприємств, установ, організацій.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Голови Комітету Ткачука С.П.

Голова Комітету

А.Ф. Дюба

ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ
Державного
комітету України по
нагляду за охороною
праці 21.12.1993 № 132
Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 07 лютого 1994 р. за
№ 20/229

ПОРЯДОК

опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві

{Назва із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 1259 від 01.11.2016](#)}

{У тексті слово „власник” в усіх відмінках замінено словом „роботодавець” у відповідних відмінках, слова „про охорону праці” замінено словами „з охорони праці”, слова „державних міжгалузевих і галузевих нормативних”, „державних нормативних” замінено словом „нормативно-правових” згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 1259 від 01.11.2016](#)}

I. Загальні положення

1.1. Цей нормативний акт підготовлений відповідно до [Закону України](#) "Про охорону праці" і встановлює порядок опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві (далі – нормативні акти з охорони праці).

{Пункт 1.1 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 1259 від 01.11.2016](#)}

1.2. Порядок поширюється на всі підприємства, установи, організації незалежно від форм власності та видів їх діяльності (далі підприємство).

1.3. Нормативні акти з охорони праці, що затверджуються роботодавцем, спрямовані на побудову чіткої системи управління охороною праці та забезпечення в кожному структурному підрозділі і на робочому місці безпечних і нешкідливих умов праці, встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці.

1.4. Нормативні акти з охорони праці, що підлягають затвердженню трудовим колективом (Положення про комісію з питань охорони праці підприємства, Положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці, тощо) опрацьовуються роботодавцем разом з відповідними громадськими організаціями.

{Пункт 1.4 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 1259 від 01.11.2016](#)}

1.5. Нормативні акти з охорони праці повинні відповідати чинному законодавству України, вимогам нормативно-правових актів з охорони праці.

{Пункт 1.5 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

1.6. Порядок фінансування робіт щодо опрацювання та тиражування нормативних актів з охорони праці визначає роботодавець.

Якщо є потреба в опрацюванні єдиного за змістом і формою нормативного акта з охорони праці для потреб групи підприємств, установ, організацій, роботодавці приймають рішення про об'єднання на пайових засадах необхідних на це коштів. Затвердження такого нормативного акта здійснюється кожним роботодавцем окремо.

{Пункт 1.6 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2. Опрацювання, узгодження, затвердження і скасування нормативних актів з охорони праці

{Назва глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.1. Опрацювання нормативних актів з охорони праці здійснюється відповідно до наказу (розпорядження) роботодавця, яким визначаються конкретні строки, виконавці та керівник розробки.

{Абзац перший пункту 2.1 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

Для підготовки найбільш важливих та складних проектів може створюватися комісія чи робоча група.

2.2. До опрацювання проекту нормативного акта з охорони праці залучаються фахівці підрозділів підприємства, до компетенції яких відноситься питання, кваліфіковані спеціалісти у галузі охорони праці та з правових питань, представники профспілки (профспілок) та інших громадських об'єднань, уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці та члени комісії з питань охорони праці підприємства.

{Абзац перший пункту 2.2 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

У разі необхідності роботодавець може на договірній основі залучити до опрацювання проекту нормативного акта спеціалістів сторонніх організацій.

2.3. Посадова особа, яка призначена керівником розробки проекту нормативного акта з охорони праці, готує за участю відповідних спеціалістів пропозиції щодо організації та етапів роботи над проектом, складає план опрацювання такого нормативного акта. План затверджується роботодавцем.

{Пункт 2.3 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.4. Опрацюванню проекту нормативного акта з охорони праці передують підготовча робота (збір необхідних матеріалів, вивчення нормативно-правових актів з охорони праці, типових документів та раніше виданих нормативних актів

підприємства з даного питання, узагальнення зауважень та пропозицій, що надійшли в ході підготовки тощо).

{Пункт 2.4 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.5. Структура, побудова, оформлення та викладення змісту нормативного акта з охорони праці повинні забезпечувати правильне розуміння та застосування акта.

{Пункт 2.5 глави 2 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.6. Роботодавець зобов'язаний врахувати при опрацюванні і затвердженні нормативного акта з охорони праці вимоги законодавства про охорону праці.

{Пункт 2.6 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.7. Якщо при опрацюванні проекту нормативного акта з охорони праці виникає необхідність перегляду, зміни або скасування чинних взаємозв'язаних з ним нормативних актів з охорони праці, то керівник розробки одночасно з опрацюванням проекту забезпечує підготовку обґрунтованої пропозиції щодо перегляду, зміни або скасування чинних нормативних актів з охорони праці.

{Пункт 2.7 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.8. Проект нормативного акта підприємства з охорони праці підлягає узгодженню із службою охорони праці цього підприємства і керівником (фахівцем) з правових питань. У разі необхідності він узгоджується з іншими зацікавленими службами, підрозділами і посадовими особами підприємства, перелік яких визначає служба охорони праці.

На підприємствах з кількістю працюючих до 50 чоловік та в організаціях, де службу охорони праці не створено, проект узгоджується з посадовою особою, на яку згідно з наказом (розпорядженням) роботодавця покладено виконання функцій цієї служби.

{Пункт 2.8 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.9. Затвердження і скасування нормативних актів з охорони праці здійснюється наказом (розпорядженням) роботодавця (за винятком актів, які відносяться до компетенції трудового колективу і підлягають затвердженню на його загальних зборах або конференції).

{Пункт 2.9 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.10. Роботодавець зобов'язаний встановити систематичний контроль за відповідністю нормативних актів з охорони праці вимогам чинного законодавства та забезпечити їх періодичний перегляд, своєчасне внесення змін або опрацювання і затвердження нового нормативного акта з охорони праці у зв'язку із змінами в організації виробництва, впровадженням нової техніки і технології, переглядом нормативно-правових актів з охорони праці тощо.

{Пункт 2.10 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.11. Строк перегляду нормативного акта з охорони праці, що встановлюється роботодавцем, не може перевищувати строку перегляду нормативно-правового акта з охорони праці, на підставі якого він опрацьовується.

{Абзац перший пункту 2.11 глави 2 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

Нормативний акт з охорони праці підлягає достроковому перегляду (або скасуванню), якщо органами державного нагляду за охороною праці виявлено його невідповідність вимогам законодавства про охорону праці.

{Абзац другий пункту 2.11 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.12. Узгодження і затвердження змін до нормативного акта з охорони праці або прийняття нового акта за результатами перегляду чинного здійснюються в порядку, передбаченому пунктами [2.1.-2.6.](#) цього Порядку.

{Пункт 2.12 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

2.13. Реєстрація та облік нормативних актів з охорони праці здійснюються в порядку, який встановлюється роботодавцем, якщо інше не передбачено законодавством.

{Пункт 2.13 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 1259 від 01.11.2016}

**Голова Державного
комітету по нагляду за
охороною праці**

А.Ф. Дюба

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ ПО НАГЛЯДУ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

НАКАЗ

16.03.2004 № 81

Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 17 травня 2004 р. за
№ 620/9219

Про затвердження Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти

{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 252 ([з1290-07](#)) від 06.11.2007 }

Відповідно до Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)),
Н А К А З У Ю:

{ Преамбула із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 252 ([з1290-07](#)) від 06.11.2007 }

1. Затвердити Правила безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти (далі - Правила), що додаються.

2. Начальнику управління організації державного нагляду в агропромисловому комплексі та соціально-культурній сфері Пономаренку В.І. подати на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України ці Правила.

3. Начальникам територіальних управлінь Держнаглядохоронпраці України:

- ужити заходів щодо вивчення вимог Правил державними інспекторами, іншими посадовими особами Держнаглядохоронпраці України;

- забезпечити систематичний контроль за дотриманням вимог цих Правил.

4. Заступнику начальника управління політики охорони праці Нефедченку Л.А. включити Правила до Державного реєстру нормативно-правових актів з питань охорони праці.

5. Директору Головного науково-методичного центру Держнаглядохоронпраці України Баженову О.К. опублікувати ці Правила.

б. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Голови Комітету Семка О.П.

Голова Комітету

С.Сторчак

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Держнаглядохоронпраці
України
16.03.2004 N 81

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 травня 2004 р.
за N 620/9219

ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ
під час навчання в кабінетах інформатики
навчальних закладів системи загальної
середньої освіти

1. Загальні положення

1.1. Ці Правила встановлюють вимоги безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти і поширюються на загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади I та II рівнів акредитації (далі - навчальні заклади) незалежно від форм власності та відомчого підпорядкування, які здійснюють навчання учнів (студентів) на персональних комп'ютерах (далі - ПК) у кабінетах інформатики.

Ці Правила є обов'язковими для виконання учнями, студентами (далі - учні), викладачами, учителями, керівниками навчальних закладів.

1.2. Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом МОН України від 01.08.2001 N 563 ([z0969-01](#)) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції 20.11.2001 за N 969/6160 (зі змінами) (далі - Положення про організацію роботи з охорони праці), введення в експлуатацію кабінету інформатики навчального закладу під час його приймання до нового навчального року проводить комісія, створена за наказом органу виконавчої влади (держадміністрації), до якої входять представники обласного, районного (міського) відділів освіти (залежно від підпорядкування), профспілки галузі, керівник навчального закладу, а під час уведення в дію новоутвореного або переобладнаного кабінету також і представники відповідних органів державного нагляду (охорони праці, пожежної безпеки, санітарно-епідеміологічної служби).

{ Пункт 1.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 252 ([з1290-07](#)) від 06.11.2007 }

1.3. Кабінет інформатики належить навчальному закладу або міжшкільному навчально-виробничому комбінату, який обслуговує декілька навчальних закладів.

1.4. У кабінеті інформатики проводяться:

навчальні заняття з інформатики та інших навчальних предметів з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій;

позакласні (позаурочні) групові та індивідуальні заняття з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій;

розробка учнями програмних засобів за завданнями вчителя (викладача) або керівника навчального закладу.

Усі заняття з інформатики мають проводитися за навчальними програмами, що мають гриф Міністерства освіти і науки України або затверджені регіональними чи місцевими органами управління освітою.

1.5. Програмне забезпечення навчального призначення кабінету інформатики повинно мати гриф Міністерства освіти і науки України та сертифікат відповідності.

1.6. Використання ПК, спеціальних периферійних пристроїв дозволяється за умови сертифікації в Україні згідно з державною системою сертифікації УкрСЕПРО та наявності позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи МОЗ України.

1.7. Монтаж, введення в експлуатацію, технічне обслуговування та гарантійний ремонт комплектів навчальної комп'ютерної техніки кабінету інформатики проводять підприємства, що здійснюють її поставку, ремонт в післягарантійний термін виконують підприємства, які проводять сервісне обслуговування комп'ютерної техніки (сервіс-центри) і мають право на проведення таких робіт, відповідно до угод, що укладають навчальні заклади.

1.8. Роботи з введення в експлуатацію та ремонту устаткування в кабінеті інформатики виконуються на основі гарантійного листа-заявки навчального закладу.

1.9. Окремі операції технічного обслуговування, за домовленістю сторін, допускається проводити завідувачем кабінету або вчителем (викладачем) за дорученням керівника навчального закладу.

1.10. Для всіх приміщень кабінетів інформатики вимоги пожежної безпеки визначаються НАПБ В.01.050-98/920 "Правила пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України", затвердженим спільним наказом Міносвіти України і МВС України від 30.09.98 N 348/70 ([з0800-98](#)), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17.12.98 за N 800/3240 (із змінами) (далі - НАПБ В.01.050-98/920).

1.11. Розслідування нещасних випадків з учнями, що сталися під час проведення навчання в кабінеті інформатики, проводиться у відповідності до Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, затвердженого наказом

МОН України від 31.08.2001 N 616 ([з1093-01](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.12.2001 за N 1093/6284 (зі змінами) (далі - Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах).

{ Пункт 1.11 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 252 ([з1290-07](#)) від 06.11.2007 }

1.12. Систематичний контроль за дотриманням вимог цих Правил покладається на керівників навчальних закладів, органів управління освітою.

2. Вимоги до влаштування кабінетів інформатики

2.1. У цьому нормативно-правовому акті термін вживається в такому значенні:

кабінет інформатики - це навчально-матеріальна база навчального закладу, міжшкільного навчально-виробничого комбінату з комплектом навчальної обчислювальної техніки або навчально-комп'ютерним комплексом (далі - НКК), оргтехнікою, навчально-наочними посібниками, навчальним обладнанням, меблями та пристосуваннями для проведення теоретичних і практичних занять із предметів "Інформатика", "Основи інформатики" та позакласних (позаурочних) занять з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій.

Кабінет інформатики використовується у викладанні інших навчальних предметів, трудового навчання з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій.

2.2. Приміщення кабінету інформатики має відповідати вимогам:

ДСанПіН 5.5.2-008-01 "Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу", затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 N 63 ([v0063588-01](#)) (далі - ДСанПіН 5.5.2-008-01), ДСанПіН 5.5.6-009-98 "Улаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах", затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 30.12.98 N 9 ([v0009588-98](#)) (далі - ДСанПіН 5.5.6-009-98).

2.3. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 N 128 ([з0229-02](#)) "Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах", зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 за N 229/6517, під час проведення практичних робіт з інформатики в навчальних закладах клас ділиться на дві підгрупи, але не менше 8 учнів.

2.4. Приміщення кабінету інформатики повинно мати природне і штучне освітлення з урахуванням вимог ДСанПіН 5.5.6-009-98 ([v0009588-98](#)).

2.5. Захист учнів від впливу іонізуючих та неіонізуючих електромагнітних полів та випромінювання, шуму, вібрації та інших чинників, що виникають у внутрішньому середовищі кабінетів інформатики, слід виконувати відповідно до вимог і нормативів ДСанПіН 5.5.6-009-98 ([v0009588-98](#)).

3. Вимоги до обладнання робочих місць учнів та вчителів (викладачів)

3.1. Організація робочого місця повинна забезпечувати відповідність усіх елементів робочого місця та їх взаємного розташування відповідно до вимог ДСанПіН 5.5.6-009-98 ([v0009588-98](#)).

3.2. Вимоги до конструкції меблів (робочий стіл, стілець (крісло), розташованих на робочих місцях учнів, які навчаються у кабінеті інформатики, визначаються вимогами ДСанПіН 5.5.6-009-98 ([v0009588-98](#)).

3.3. Конструкція робочого столу має забезпечувати можливе розташування навчального обладнання.

3.4. Конструкція робочого стільця (крісла) має забезпечувати підтримання раціональної робочої пози під час виконання основних робочих операцій, створювати умови для зміни пози. Учитель (викладач) повинен відрегулювати висоту та кут нахилу сидіння і спинки відповідно до зросту і віку учня. Сидіння, спинка та підлокітники стільця мають м'яке, неслизьке, повітропроникне покриття.

3.5. Відповідно до ДСанПіН 5.5.6-009-98 ([v0009588-98](#)) екран ПК слід розташовувати на оптимальній відстані від очей учня, але не ближче 0,4 м залежно від розміру екрана монітора.

Для зручності зорового спостереження площина екрана ПК має бути перпендикулярна лінії зору, при цьому має бути передбачена можливість переміщення монітора у вертикальній площині під кутом +- 30 град. (справа наліво).

4. Вимоги електробезпеки під час навчання в кабінетах інформатики

4.1. Під час експлуатації систем електропостачання, електрообладнання та електричного освітлення приміщення кабінету інформатики необхідно дотримуватись вимог "Правил устро́йства електроустано́вок", затверджених наказом Голодерженергонагляду СРСР у 1984 р., "Правил технической эксплуатации электроустановок потребителей", затверджених наказом Голодерженергонагляду СРСР у 1984 р., ДНАОП 0.00-1.21-98 "Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів", затвердженого наказом Комітету по нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 09.01.98 N 4 ([z0093-98](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.02.98 за N 93/2533, НАПБ В.01.050-98/920 ([z0800-98](#)), цих Правил, вимог нормативно-технічної та експлуатаційної документації підприємства-виробника ПК.

4.2. Для підключення переносної електроапаратури застосовують гнучкі проводи в ізоляції.

4.3. Заземлення повинно відповідати вимогам ДНАОП 0.00-1.21-98 "Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів", затвердженого

наказом Комітету по нагляду за охороною праці Міністерства праці і соціальної політики України від 09.01.98 N 4 ([z0093-98](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.02.98 за N 93/2533.

4.4. Штепсельні з'єднання та електророзетки для напруги 12 В та 36 В за своєю конструкцією мають відрізнятися від штепсельних з'єднань для напруги 127 В та 220 В і бути пофарбовані в колір, який візуально відрізняється від кольору штепсельних з'єднань, розрахованих на напругу 127 В та 220 В.

4.5. Не допускається:

використання електрообладнання кабінету інформатики в умовах, що не відповідають вимогам інструкцій підприємств-виробників;

експлуатація кабелів та проводів з пошкодженою або такою, що втратила захисні властивості за час експлуатації, ізоляцією;

розміщення електрообладнання поблизу джерел тепла, у місцях з недостатньою вентиляцією;

залишати працюючий ПК без догляду на тривалий час - більше 30 хв.;

підключення ПК до електромережі та електророзеток, що не мають захисного заземлення.

4.6. Перед початком навчання вчитель (викладач) повинен візуально перевірити непошкодженість захисного заземлення в тих кабінетах інформатики, у яких це заземлення виконано відкритим проводом.

4.7. Слід вимикати кабель живлення електрообладнання з електромережі, якщо воно залишається непрацюючим на тривалий час - добу і більше.

4.8. У разі несправності електрообладнання, його складових частин слід звернутися до працівників сервіс-центрів, не починати повторне вмикання або ремонт самостійно.

5. Організація безпечної роботи в кабінеті інформатики

5.1. Робота з охорони праці в кабінеті інформатики організовується у відповідності до статуту навчального закладу, Положення про організацію роботи з охорони праці ([z0969-01](#)).

5.2. На початку вивчення предметів з інформатики учні закріплюються вчителем (викладачем) за робочими місцями з урахуванням зросту, стану зору та слуху. У випадку навчальної потреби допускається тимчасова зміна розташування учнів у кабінеті інформатики.

5.3. Позакласні заняття з інформатики проводяться в присутності вчителів (викладачів).

5.4. Учителі (викладачі) стежать за виконанням учнями вимог безпеки під час навчання в кабінеті інформатики.

5.5. Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці ([z0969-01](#)) до роботи на ПК допускаються учні, які пройшли первинний інструктаж з охорони праці (безпеки життєдіяльності).

5.6. Відповідно до ДСанПіН 5.5.6-009-98 ([v0009588-98](#)) безперервна робота учнів з екраном відеомонітора не має перевищувати:

для учнів I класу (6 років) - 10 хв. за одну навчальну годину;

для учнів II-V класів - 15 хв. за одну навчальну годину;

для учнів VI-VII класів - 20 хв. за одну навчальну годину;
для учнів VIII-IX класів - 25 хв. за одну навчальну годину;
для учнів X-XII класів та студентів вищих навчальних закладів I та II рівнів акредитації на першій годині занять - 30 хв., на другій годині - 20 хв.

Навчання з інформатики в навчальних закладах системи загальної середньої освіти передбачає 1-2 навчальні години на тиждень залежно від освітнього рівня відповідно до Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

5.7. Навчання на ПК має проводитися з урахуванням можливостей кожного учня в індивідуальному режимі, який визначає вчитель. Початок і закінчення занять з кожною групою учнів фіксується в журналі обліку використання ПК відповідно до віку.

5.8. Загальна тривалість позакласних та факультативних занять з основ інформатики не повинна перевищувати 2 годин на тиждень, а безпосередньої роботи на ПК - не більше 1 години.

5.9. Загальна тривалість під час профільного навчання учнів на ПК не повинна перевищувати 2 годин на день.

5.10. Під час занять на ПК для попередження розвитку перевтомлення необхідно здійснювати комплекс профілактичних заходів (орієнтовний комплекс вправ міститься в додатку), а саме:

після безперервної роботи з екраном монітора згідно з п. 5.6 - протягом 1,5-2 хв. вправи для профілактики зорової втоми;

через 25-30 хв. роботи з використанням комп'ютерів - протягом 5 хв. комплекс вправ для профілактики зорового і статичного втомлення.

6. Обов'язки посадових осіб щодо забезпечення охорони праці під час навчання в кабінеті інформатики

6.1. Керівництво організацією роботи з охорони праці під час проведення навчання в кабінеті інформатики навчального закладу покладається на його керівника відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці ([z0969-01](#)).

6.2. Керівник навчального закладу, в якому проводиться навчання в кабінеті інформатики:

створює здорові і безпечні умови для проведення занять у кабінеті інформатики;

наказом призначає відповідальних осіб, які зобов'язані контролювати створення безпечних умов навчання та праці, стежити за виконанням учнями цих Правил та відповідних інструкцій з охорони праці на робочому місці в кабінеті інформатики;

організовує роботу щодо розроблення та затверджує інструкції з охорони праці для учнів під час навчання в кабінеті інформатики;

організовує роботу щодо забезпечення учнів справними обладнанням та пристроями;

організовує проведення технічного обслуговування та ремонту обладнання кабінету інформатики;

організовує один раз на три роки навчання завідувачів кабінетів інформатики, учителів, викладачів інформатики з питань охорони праці з наступною перевіркою знань відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 N 15 ([z0231-05](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за N 231/10511 (НПАОП 0.00-4.12-05), та Положення про організацію роботи з охорони праці ([z0969-01](#)); { Абзац сьомий пункту 6.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 252 ([z1290-07](#)) від 06.11.2007 }

відповідно до Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, проводить розслідування нещасних випадків, що сталися з учнями під час навчання в кабінеті інформатики. { Абзац восьмий пункту 6.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 252 ([z1290-07](#)) від 06.11.2007 }

6.3. Завідувач кабінету, учителі, викладачі:

навчають учнів безпечного поводження з наявним у кабінеті інформатики обладнанням, а також безпечних методів виконання робіт;

стежать за дотриманням вимог безпечного проведення навчально-виховного процесу;

є відповідальними за збереження обладнання кабінету інформатики, справність засобів пожежогасіння;

щодня проводять реєстрацію в журналі використання ПК кабінету інформатики часу початку та закінчення заняття, вмикання та вимикання електроживлення;

проводять реєстрацію випадків зупинки машин та організацію їх ремонту;

стежать за своєчасним проведенням технічного обслуговування та ремонту обладнання кабінету інформатики;

здійснюють навчання та інструктаж учнів з охорони праці з реєстрацією в журналі обліку навчальних занять та журналі реєстрації інструктажів з охорони праці згідно з Положенням про проведення навчання з питань охорони праці, що розробляється і затверджується керівником навчального закладу відповідно до НПАОП 0.00-4.12-05 "Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 N 15 ([z0231-05](#)), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за N 231/10511. Навчання учнів безпечному поводженню проводиться відповідно до інструкцій з охорони праці, які розроблюють учителі, викладачі навчальних закладів згідно з ДНАОП 0.00-4.15-98 "Положення про розробку інструкцій з охорони праці", затвердженим наказом Комітету по нагляду за охороною праці України Міністерства праці та соціальної політики України від 29.01.98 N 9 ([z0226-98](#)), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 07.04.98 за N 226/2666; { Абзац восьмий пункту 6.3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету

України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 252 ([z1290-07](#)) від 06.11.2007 }

здійснюють першу допомогу у разі нещасних випадків, що сталися з учнями в кабінеті інформатики.

Заступник начальника управління
організації державного нагляду
в агропромисловому комплексі
та соціально-культурній сфері
Держнаглядохоронпраці України

В.С.Ткачов

Додаток
до п. 5.10 розділу 5 Правил

ОРИЄНТОВНИЙ КОМПЛЕКС ВПРАВ для зняття втоми під час навчання в кабінетах інформатики

Комплекс вправ для очей

Вправи виконуються сидячи в зручній позі, хребет прямий, очі відкриті, погляд - прямо, відвернувшись від комп'ютера.

Варіант 1

1. Погляд спрямовувати вліво-вправо, вправо-прямо, вверх-прямо, додолу-прямо без затримки в кожному положенні. Повторити 5 разів і 5 разів у зворотному напрямі.

2. Закрити очі на рахунок "раз-два", відкрити очі і подивитися на кінчик носа на рахунок "три-чотири".

3. Кругові рухи очей: до 5 кругів вліво і вправо.

Варіант 2

1. Швидко кліпати очима протягом 15 с.

2. Заплющити очі. Не відкриваючи очей, начебто подивитися ліворуч на рахунок "раз-чотири", повернутися у вихідне положення. Так само подивитися праворуч на рахунок "п'ять-вісім" і повернутися у вихідне положення. Повторити 5 разів.

3. Спокійно посидіти із закритими очима, розслабившись протягом 5 с.

Комплекс вправ для зняття м'язового напруження

Варіант 1

Вихідне положення - сидячи на стільці.

1. Витягнути і розчепірити пальці так, щоб відчувати напруження. У такому положенні затримати протягом 5 с. Розслабити, а потім зігнути пальці. Повторити вправу 5 разів.

2. Повільно і плавно опустити підборіддя, залишатися у такому положенні 2-3 с і розслабитися.

3. Сидячи на стільці, піднести руки якомога вище, потім плавно опустити їх дотолу, розслабити. Вправу повторити 5 разів.

4. Переплести пальці рук і покласти їх за голову. Звести лопатки, залишатися у такому положенні 5 с, а потім розслабитись. Повторити вправу 5 разів.

Варіант 2

Вихідне положення - сидячи на стільці.

1. Зробити кілька глибоких вдихів і видихів. Потягнутися на стільці, зігнувши руки на потилиці, відхиляючи голову назад і випростовуючи плечі. Повторити 5 разів.

2. Зробити нахили і повороти голови. Повторити 5 разів.

3. Зробити легкий самомасаж обличчя і кисті рук протягом 3-5 с.

Варіант 3

Вихідне положення - стоячи, ноги разом, руки вниз.

1. Прямі руки розвести в боки долонями догори, зробити вдих.

2. Схрестити руки перед грудьми, міцно обхопити себе за плечі, повторити 5 разів.

3. Кругові рухи ліктями вперед протягом 5 с.

4. Те саме назад. Дихати рівномірно.

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ ПО НАГЛЯДУ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

НАКАЗ

15.11.2004 № 255

Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 01 грудня 2004 р. за
№ 1526/10125

Про затвердження Типового положення про службу охорони праці

{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 236 ([з1191-07](#)) від 02.10.2007 Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

Відповідно до Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)) (із змінами)
Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Типове положення про службу охорони праці (далі - Типове положення), що додається.

2. Управлінню нормативно-правового та юридичного забезпечення (Кубієвич М.В.):

подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України;

внести відповідні зміни до Державного реєстру нормативно-правових актів з питань охорони праці;

розмістити цей наказ на веб-сайті Держнаглядохоронпраці України;

спільно з Головним навчально-методичним центром Держнаглядохоронпраці (Баженов О.К.), загальним відділом (Деньгін А.П.) у тижневий термін після реєстрації у Міністерстві юстиції України розробити та забезпечити реалізацію заходів щодо впровадження Типового положення.

3. Загальному відділу (Деньгін А.П.) у тижневий термін після реєстрації у Міністерстві юстиції України довести цей наказ до відома територіальних управлінь, експертно-технічних центрів та Національного науково-дослідного інституту охорони праці.

4. Редакції журналу "Охорона праці" (Яковенко М.Г.) опублікувати цей наказ у черговому номері журналу.

5. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Держнаглядохоронпраці від 03.08.93 N 73 ([з0140-93](#)) "Про Типове положення про службу охорони праці", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 30.09.93 за N 140.

6. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Голови Комітету Семка О.П.

Голова Комітету

С.Сторчак

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Держнаглядохоронпраці
України

15.11.2004 N 255

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України

1 грудня 2004 р.

за N 1526/10125

**ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про службу охорони праці
НПАОП 0.00-4.35-04**

{ У тексті слово "устаткування" замінено словом "устаткування" згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

1. Загальні положення

1.1. Згідно з Законом України "Про охорону праці" ([2694-12](#)) служба охорони праці створюється роботодавцем для організації виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям у процесі трудової діяльності.

{ Пункт 1.1 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

1.2. На основі Типового положення про службу охорони праці (далі - Типове положення) з урахуванням специфіки виробництва та видів діяльності, чисельності працівників, умов праці та інших факторів роботодавець розробляє і затверджує Положення про службу охорони праці відповідного підприємства, визначає структуру служби охорони праці, її чисельність, основні завдання, функції та права її працівників відповідно до законодавства.

{ Абзац другий пункту 1.2 глави 1 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

{ Абзац третій пункту 1.2 глави 1 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

Об'єднання підприємств у разі виконання ними делегованих функцій в галузі охорони праці розробляють і затверджують Положення про службу

охорони праці відповідно до статті 36 Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)) та цього Типового положення.

1.3. Служба охорони праці підпорядковується безпосередньо роботодавцю.

1.4. Служба охорони праці створюється на підприємствах з кількістю працюючих 50 і більше осіб.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 50 осіб функції служби охорони праці можуть виконувати в порядку сумісництва особи, які мають відповідну підготовку. { Абзац другий пункту 1.4 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

На підприємстві з кількістю працюючих менше 20 осіб для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають відповідну підготовку. { Абзац третій пункту 1.4 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

1.5. Назви посад (професій) устанавлюються відповідно до Національного класифікатора України ДК 003:2010 "Класифікатор професій", затвердженого наказом Держспоживстандарту від 28 липня 2010 N 327 ([v0327609-10](#)), а кваліфікаційні вимоги - відповідно до розділу 1 "Професії керівників, професіоналів, фахівців та технічних службовців" Випуск 1 "Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності" Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 N 336 ([v0336203-04](#)).

{ Пункт 1.5 в редакції Наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 236 ([z1191-07](#)) від 02.10.2007; із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

1.6. Навчання та перевірка знань з питань охорони праці працівників служби охорони праці проводяться в устанавленому законодавством порядку під час прийняття на роботу та періодично один раз на три роки.

1.7. Працівники служби охорони праці підприємства в своїй діяльності керуються законодавством України, нормативно-правовими актами з охорони праці, колективним договором та актами з охорони праці, що діють в межах підприємства.

1.8. Ліквідація служби охорони праці допускається тільки в разі ліквідації підприємства чи припинення використання найманої праці фізичною особою.

2. Основні завдання служби охорони праці

2.1. В разі відсутності впровадженої системи якості відповідно до ISO 9001 опрацювання ефективної системи управління охороною праці на підприємстві та сприяння удосконаленню діяльності у цьому напрямку кожного структурного підрозділу і кожного працівника. Забезпечення фахової підтримки рішень роботодавця з цих питань.

2.2. Організація проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози життю або здоров'ю працівників.

2.3. Вивчення та сприяння впровадженню у виробництво досягнень науки і техніки, прогресивних і безпечних технологій, сучасних засобів колективного та індивідуального захисту працівників.

2.4. Контроль за дотриманням працівниками вимог законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці, положень (у разі наявності) галузевої угоди, розділу "Охорона праці" колективного договору та актів з охорони праці, що діють в межах підприємства.

2.5. Інформування та надання роз'яснень працівникам підприємства з питань охорони праці.

3. Функції служби охорони праці

3.1. Розроблення спільно з іншими підрозділами підприємства комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці, планів, програм поліпшення умов праці, запобігання виробничому травматизму, професійним захворюванням, надання організаційно-методичної допомоги у виконанні запланованих заходів.

3.2. Підготовка проектів наказів (розпоряджень) з питань охорони праці і внесення їх на розгляд роботодавцю.

{ Пункт 3.2 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

3.3. Проведення спільно з представниками інших структурних підрозділів і за участю представників професійної спілки підприємства або, за її відсутності, уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці перевірок дотримання працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

3.4. Складання звітності з охорони праці за встановленими формами.

3.5. Проведення з працівниками вступного інструктажу з питань охорони праці.

{ Пункт 3.5 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

3.6. Ведення обліку та проведення аналізу причин виробничого травматизму, професійних захворювань, аварій на виробництві, заподіяної ними шкоди.

{ Пункт 3.6 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

3.7. Забезпечення належного оформлення і зберігання документації з питань охорони праці, а також своєчасної передачі її до архіву для тривалого зберігання згідно з установленим порядком.

3.8. Складання за участю керівників підрозділів підприємства переліків професій, посад і видів робіт, на які повинні бути розроблені інструкції з охорони (безпеки) праці, що діють в межах підприємства, надання методичної допомоги під час їх розроблення.

3.9. Інформування працівників про основні вимоги законів, інших нормативно-правових актів та актів з охорони праці, що діють в межах підприємства.

3.10. Розгляд:

питань про підтвердження наявності небезпечної виробничої ситуації, що стала причиною відмови працівника від виконання дорученої роботи, відповідно до законодавства (у разі необхідності);

листів, заяв, скарг працівників підприємства, що стосуються питань додержання законодавства про охорону праці.

3.11. Організація:

забезпечення підрозділів нормативно-правовими актами з охорони праці та актами з охорони праці, що діють в межах підприємства, посібниками, навчальними матеріалами з цих питань; { Абзац другий пункту 3.11 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

роботи кабінету з охорони праці, підготовки інформаційних стендів, кутків з охорони праці тощо;

нарад, семінарів, конкурсів тощо з питань охорони праці;

пропаганди з питань охорони праці з використанням інформаційних засобів.

3.12. Участь у:

розслідуванні нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві відповідно до Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року N 1232 (1232-2011-п); { Абзац другий пункту 3.12 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

складанні санітарно-гігієнічної характеристики умов праці працівників, які проходять обстеження щодо наявності професійних захворювань (отруєнь); { Абзац третій пункту 3.12 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

проведенні внутрішнього аудиту охорони праці та атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці;

роботі комісій з приймання в експлуатацію закінчених будівництвом, реконструкцією або технічним переозброєнням об'єктів виробничого та соціально-культурного призначення, відремонтованого або модернізованого устаткування в частині дотримання вимог охорони (безпеки) праці;

розробленні положень, інструкцій, розділу "Охорона праці" колективного договору, інших актів з охорони (безпеки) праці, що діють у межах підприємства; { Абзац шостий пункту 3.12 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

складанні переліків професій і посад, згідно з якими працівники повинні проходити обов'язкові попередні і періодичні медичні огляди;

організації навчання з питань охорони праці;

роботі комісії з перевірки знань з питань охорони праці.

3.13. Забезпечення організаційної підтримки (в разі наявності) роботи комісії з питань охорони праці підприємства.

3.14. Контроль за:

виконанням заходів, передбачених програмами, планами щодо поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, колективним договором та заходами, спрямованими на усунення причин нещасних випадків і професійних захворювань та аварій на виробництві; { Абзац другий пункту 3.14 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

проведенням ідентифікації та декларуванням безпеки об'єктів підвищеної небезпеки;

наявністю в структурних підрозділах інструкцій з охорони праці згідно з переліком професій, посад і видів робіт, своєчасним внесенням в них змін; { Абзац четвертий пункту 3.14 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

своєчасним проведенням необхідних випробувань і технічних оглядів устаткування;

станом запобіжних і захисних пристроїв, вентиляційних систем;

своєчасним проведенням навчання з питань охорони праці, всіх видів інструктажу з охорони праці;

забезпеченням працівників відповідно до законодавства спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту, мийними та знешкоджувальними засобами;

організацією зберігання, прання, хімічного чищення, сушіння, знепилювання і ремонту спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту;

санітарно-гігієнічними і санітарно-побутовими умовами працівників згідно з нормативно-правовими актами;

своєчасним і правильним наданням працівникам пільг і компенсацій за важкі та шкідливі умови праці, забезпеченням їх лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними йому харчовими продуктами, газованою солоною водою, наданням оплачуваних перерв санітарно-оздоровчого призначення тощо відповідно до вимог законодавства та колективного договору;

дотриманням у належному безпечному стані території підприємства, внутрішніх доріг та пішохідних доріжок;

організацією робочих місць відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці;

використанням цільових коштів, виділених для виконання комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;

застосуванням праці жінок, інвалідів і осіб, молодших 18 років, відповідно до законодавства;

виконанням приписів посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці та поданням страхового експерта з охорони праці;

проведенням попередніх (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічних обов'язкових медичних оглядів осіб віком до 21 року.

4. Права працівників служби охорони праці

Спеціалісти служби охорони праці мають право:

видавати керівникам структурних підрозділів підприємства обов'язкові для виконання приписи (за формою згідно з додатком) щодо усунення наявних недоліків, одержувати від них необхідні відомості, документацію і пояснення з питань охорони праці. Припис спеціаліста з охорони праці може скасувати лише роботодавець. Припис складається в 2 примірниках, один з яких видається керівникові робіт, об'єкта, цеху, другий залишається та реєструється у службі охорони праці, і зберігається протягом 5 років. Якщо керівник структурного підрозділу підприємства відмовляється від підпису в одержанні припису, спеціаліст з охорони праці надсилає відповідне подання на ім'я особи, якій адміністративно підпорядкований цей структурний підрозділ, або роботодавцю;

зупиняти роботу виробництв, дільниці, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва у разі порушень, які створюють загрозу життю або здоров'ю працівників; { Абзац третій глави 4 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

вимагати відсторонення від роботи осіб, які не пройшли передбачених законодавством медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань і не мають допуску до відповідних робіт або не виконують вимоги нормативно-правових актів з охорони праці;

надсилати роботодавцю подання про притягнення до відповідальності посадових осіб та працівників, які порушують вимоги щодо охорони праці;

за поліпшення стану безпеки праці вносити пропозиції про заохочення працівників за активну працю;

залучати, за погодженням з роботодавцем і керівниками підрозділів підприємства, спеціалістів підприємства для проведення перевірок стану охорони праці.

5. Організація роботи служби охорони праці

5.1. Робота служби охорони праці підприємства повинна здійснюватись відповідно до плану роботи та графіків обстежень, затверджених роботодавцем.

5.2. Робочі місця працівників служби охорони праці мають розміщуватись (як правило) в окремому приміщенні, забезпечуватись належною оргтехнікою, технічними засобами зв'язку і бути зручними для приймання відвідувачів.

5.3. Для проведення навчання, інструктажів, семінарів, лекцій, виставок може створюватись кабінет з охорони праці.

{ Пункт 5.3 глави 5 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики N 148 ([z0236-17](#)) від 31.01.2017 }

5.4. Роботодавець забезпечує стимулювання ефективної роботи працівників служби охорони праці.

5.5. Працівники служби охорони праці не можуть залучатися до виконання функцій і завдань, не передбачених Законом України "Про охорону праці" ([2694-12](#)) і цим Типовим положенням та системою управління охороною праці на підприємстві.

{ Пункт 5.5 глави 5 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики N 148 ([з0236-17](#)) від 31.01.2017 }

5.6. Служба охорони праці взаємодіє з іншими структурними підрозділами, службами, фахівцями підприємства та представниками профспілки, а за її відсутності - з уповноваженими найманими працівниками особами з питань охорони праці.

Заступник начальника управління
нормативно-правового
та юридичного забезпечення

М.Кубієвич

СЛУЖБА ОХОРОНИ ПРАЦІ

(найменування підприємства, установи, організації, якій належить служба охорони праці)

ПРИПИС

N _____ від " _____ " _____ 20__ року

Кому _____
(П.І.Б., посада особи, якій видається припис)

Відповідно до Закону України "Про охорону праці", з метою створення належних безпечних і здорових умов праці пропоную Вам усунути такі порушення та недоліки:

№ з/п	Виявлені порушення (зазначається сутність правопорушення, а також недоліки системи управління)	Нормативно-правовий акт, пункт, абзац, вимоги яких порушено (зазначається конкретно пункт, абзац та найменування порушених нормативно-правових актів з охорони праці)	Запропонований термін усунення порушень (зазначається дата, місяць та рік усунення порушень)	Відмітка про виконання (зазначається дата фактичного виконання заходів, і підписується особою, що видала припис, і особою, що отримала припис)
1	2	3	4	5

Порушення, що вказані в пунктах _____ припису, призвели до створення виробничої ситуації, що загрожує життю (здоров'ю) працюючих.

Керуючись статтею 15 Закону України "Про охорону праці", забороняю з _____ годин " _____ " _____ 20__ року експлуатацію (виконання робіт)

(вказати назву об'єкта, ділянки, цеху, виробництва, машини, механізму, устаткування)

Зупинені роботи можуть бути поновлені з мого письмового дозволу після усунення вказаних порушень.

Про виконання припису із закінченням вказаних в ньому термінів прошу письмово повідомити мене.

Припис видав

_____

(П.І.Б., посада)

_____

(підпис)

Припис одержав

_____

(П.І.Б.)

_____

(підпис)

(В разі відмови від підпису в одержанні припису робиться запис: "Від підпису відмовився" та вказується дата).

Заступник начальника управління
нормативно-правового
та юридичного забезпечення

М.Кубієвич

**ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
З НАГЛЯДУ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ**

НАКАЗ

26.01.2005 № 15

Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 15 лютого 2005 р. за
№ 231/10511

**Про затвердження Типового положення про порядок
проведення навчання і перевірки знань з питань охорони
праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою**

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду [№ 273 від 16.11.2007](#) Наказом Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

Відповідно до вимог [статті 18](#) Закону України "Про охорону праці" з метою встановлення вимог щодо організації навчання і перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та інших працівників **НАКАЗУЮ:**

{Прембула із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду [№ 273 від 16.11.2007](#)}

1. Затвердити такі, що додаються:

[Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці](#) (далі - Типове положення);

[Перелік робіт з підвищеною небезпекою](#) (далі - Перелік).

2. Управлінню нормативно-правового та юридичного забезпечення подати на державну реєстрацію Міністерству юстиції України [Типове положення](#) та [Перелік](#). Після державної реєстрації Типового положення та Переліку розмістити їх на веб-сайті Держгірпромнагляду та внести відповідні зміни до державного реєстру нормативно-правових актів з питань охорони праці.

{Пункт 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду [№ 273 від 16.11.2007](#)}

{Пункт 3 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

3. Державному підприємству "Головний навчально-методичний центр Держпраці" (далі - Головний навчально-методичний центр Держпраці) (Баженов О.К.) забезпечити:

дотримання вимог Типового положення під час організації та проведення навчального процесу у Головному навчально-методичному центрі Держпраці;

вивчення [Типового положення](#) та [Переліку](#) під час чергового навчання та перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб органів Держпраці;

видання і розповсюдження Типового положення та Переліку.

{Пункт із змінами внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007; Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

4. Відділу документального забезпечення та контролю (Деньгін А.П.) у тижневий термін після державної реєстрації Міністерством юстиції України довести наказ до відома центральних і місцевих органів виконавчої влади, територіальних управлінь та експертно-технічних центрів Держгірпромнагляду.

{Пункт із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007}

5. Редакції журналу "Технополіс" (Спірину В.Ф.) опублікувати наказ у черговому номері журналу.

6. Визнати такими, що втратили чинність:

- [наказ Держнаглядохоронпраці від 17.02.99 № 27](#) "Про затвердження Типового положення про навчання з питань охорони праці", зареєстрований Міністерством юстиції України 21.04.99 за № 248/3541;

- [наказ Держнаглядохоронпраці України від 11.10.93 № 94](#) "Про Перелік посад посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню і періодичну перевірку знань з охорони праці", зареєстрований Міністерством юстиції України 20.10.93 за № 154;

- [наказ Держнаглядохоронпраці України від 30.11.93 № 123](#) "Про перелік робіт з підвищеною небезпекою", зареєстрований Міністерством юстиції України 23.12.93 за № 196.

7. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Голови Комітету Семка О.П.

Голова Комітету

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Міністра праці та соціальної політики України

Заступник Міністра з питань надзвичайних ситуацій

С. Сторчак

В.І. Тьоткін

П. Борисов

Перший заступник Міністра внутрішніх справ
України
Заступник Голови Федерації роботодавців
України

С.М. Гусаров

В.В. Піддубний

Головний державний санітарний лікар
України

О.В. Лапушенко

Голова Держкомпідприємництва України

Ю.А. Авксентьев

Заступник Міністра освіти і науки України

А.Г. Богомолов

Голова Держатомрегулювання України

В.В. Грищенко

Заступник Голови Федерації профспілок
України

Г.В. Колосюк

В.о директора Фонду соціального
страхування від нещасних випадків на
виробництві та професійних захворювань
України

О.О. Постоюк

ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ
Державного комітету України
з нагляду за охороною
праці 26.01.2005 № 15

Зареєстровано в
Міністерстві юстиції
України 15 лютого 2005 р. за
№ 231/10511

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про порядок проведення навчання і перевірки знань
з питань охорони праці
(НПАОП 0.00-4.12-05)

{У тексті Правил слова "суб'єктами господарської діяльності" замінено словами "суб'єктами господарювання" у відповідних відмінках згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду [№ 273 від 16.11.2007](#)}

{У тексті слова „спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці” в усіх відмінках замінено словом „Держпраці”, слова „нагляду за” замінено словом „управління” згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

1. Загальні положення

1.1. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (далі - Типове положення) встановлює порядок навчання та перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та інших працівників у процесі трудової діяльності, а також учнів, курсантів, слухачів та студентів навчальних закладів під час трудового і професійного навчання.

1.2. Типове положення спрямоване на реалізацію в Україні системи безперервного навчання з питань охорони праці посадових осіб та інших працівників, надання домедичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварій.

{Пункт 1.2 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

1.3. Вимоги Типового положення є обов'язковими для виконання усіма центральними, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, бюджетними установами та суб'єктами господарювання (далі - підприємства) незалежно від форми власності та видів діяльності.

{Пункт 1.3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду [№ 273 від 16.11.2007](#)}

1.4. У цьому Типовому положенні наведені нижче терміни вживаються у таких значеннях:

галузовий навчальний центр - визначений міністерством або іншим центральним органом виконавчої влади підпорядкований навчальний підрозділ, який проводить навчання посадових осіб та інших працівників підприємств, установ та організацій з питань охорони праці, які перебувають у сфері управління зазначених міністерств, інших центральних органів виконавчої влади;

дублювання - самостійне виконання працівником (дублером) професійних обов'язків на робочому місці під наглядом досвідченого працівника з обов'язковим проходженням протипожежного і протипожежного тренувань;

навчальний заклад - заклад освіти, який надає послуги для одержання освіти і підготовки фахівців різних рівнів кваліфікації;

навчальний центр - суб'єкт господарювання, який проводить навчання з питань охорони праці працівників інших суб'єктів господарювання;

навчання з питань охорони праці - навчання працівників, учнів, курсантів, студентів, слухачів з метою отримання необхідних знань і навичок з питань охорони праці або безпечного ведення робіт;

робота підвищеної небезпеки - робота в умовах впливу шкідливих та небезпечних виробничих чинників або така, де є потреба у професійному доборі, чи пов'язана з обслуговуванням, управлінням, застосуванням технічних засобів праці або технологічних процесів, що характеризуються підвищеним ступенем ризику виникнення аварій, пожеж, загрози життю, заподіяння шкоди здоров'ю, майну, довкіллю;

спеціальне навчання - щорічне вивчення працівниками, які залучаються до виконання робіт підвищеної небезпеки або там, де є потреба в професійному доборі, вимог відповідних нормативно-правових актів з охорони праці;

стажування - набуття особою практичного досвіду виконання виробничих завдань і обов'язків на робочому місці на підприємстві після теоретичної підготовки до початку самостійної роботи під безпосереднім керівництвом досвідченого працівника.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених в [Законі України](#) „Про охорону праці”.

{Главу 1 доповнено новим пунктом 1.4 згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

1.5. Суб'єкт господарювання, який має намір проводити навчання з питань охорони праці працівників інших суб'єктів господарювання, надає територіальному органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах промислової безпеки, охорони праці (далі - Держпраці), декларацію відповідності його матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки.

{Абзац перший пункту 1.5 глави 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

{Абзац другий пункту 1.5 глави 1 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

{Пункт в редакції Наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007}

{Пункт 1.6 глави 1 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

1.6. Координацію і методичний супровід суб'єктів господарювання, які проводять навчання працівників з питань охорони праці, здійснює державне підприємство Головний навчально-методичний центр Держпраці (далі - Головний навчально-методичний центр Держпраці).

{Пункт із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007; Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

{Пункт 1.7 глави 1 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

2. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання працівників на підприємстві

2.1. Вивчення основ охорони праці в навчальних закладах, а саме: предмета "охорона праці" (професійно-технічні навчальні заклади), навчальних дисциплін "основи охорони праці" (вищі навчальні заклади) та "охорона праці в галузі" (вищі навчальні заклади), проводиться за типовими навчальними планами і програмами з цього предмета і навчальних дисциплін, які затверджуються головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки (далі - МОН) за погодженням із Держпраці. Окремі питання (розділи) з охорони праці мають передбачатися у навчальних програмах загальнотехнічних і спеціальних дисциплін.

{Пункт 2.1 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

2.2. Вивчення нормативних дисциплін з охорони праці в усіх вищих навчальних закладах здійснюється відповідно до стандартів вищої освіти, затверджених в установленому законодавством порядку.

{Пункт 2.2 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

2.3. Зміст та обсяг предмета "охорона праці" для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, які залучаються до виконання робіт підвищеної небезпеки, визначаються типовим навчальним планом і типовою навчальною програмою з предмета "охорона праці", що затверджуються МОН та погоджуються Держпраці.

{Абзац перший пункту 2.3 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

При цьому теоретична частина предмета "охорона праці" вивчається обсягом не менше 30 годин, а під час перепідготовки та підвищення кваліфікації - не менше 15 годин. Специфічні питання охорони праці для конкретних професій мають вивчатися в курсах спеціальних та загальнотехнічних дисциплін - з метою поєднання технологічної підготовки з підготовкою з охорони праці, а робочі навчальні програми цих дисциплін повинні включати відповідні питання безпеки праці.

Теоретична частина предмета "охорона праці" під час професійної підготовки працівників для виконання робіт, які не належать до переліку робіт з підвищеною небезпекою, вивчається в обсязі не менше 10 годин, а під час перепідготовки та підвищення кваліфікації - не менше 8 годин.

Обсяг годин предмета "охорона праці" не може зменшуватись під час розробки робочих навчальних планів і програм.

2.4. При підготовці в професійно-технічних навчальних закладах працівників за професіями, пов'язаними з роботами підвищеної небезпеки, навчання проводиться з урахуванням вимог [Положення про порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з роботами із шкідливими та важкими умовами праці, а також з роботами підвищеної небезпеки](#), затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України від 30.12.94 № 130, зареєстрованого в Мін'юсті України 20.01.95 за № 14/550 (у редакції наказу Держнаглядохоронпраці України від 15.12.2003 № 244, зареєстрованого Міністерством юстиції України 30.12.2003 за № 1257/8578).

3. Організація навчання і перевірки знань з питань охорони праці на підприємстві

3.1. Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи, а також учні, курсанти, слухачі та студенти під час трудового і професійного навчання проходять на підприємстві за рахунок роботодавця інструктажі, навчання та перевірку знань з питань охорони праці, надання домедичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також правил поведінки у разі виникнення аварії.

{Пункт 3.1 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

3.2. На підприємствах на основі Типового положення, з урахуванням специфіки виробництва та вимог нормативно-правових актів з охорони праці, розробляються і затверджуються відповідні положення підприємств про навчання з питань охорони праці, а також формуються плани-графіки проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці, які мають бути оприлюднені роботодавцем.

{Пункт 3.2 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

3.3. Організацію навчання та перевірки знань з питань охорони праці працівників, у тому числі під час професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації на підприємстві здійснюють працівники служби кадрів або інші спеціалісти, яким роботодавцем доручена організація цієї роботи.

3.4. Навчання з питань охорони праці в частині організації навчального процесу (матеріально-технічне забезпечення, формування навчальних груп, розробка навчально-тематичних планів і програм, форм навчальної документації та порядок їх ведення тощо) здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства.

{Пункт 3.4 в редакції Наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007}

3.5. Навчання з питань охорони праці може проводитись як традиційними методами, так і з використанням сучасних видів навчання - модульного, дистанційного тощо, а також з використанням технічних засобів навчання: аудіовізуальних, комп'ютерних навчально-контрольних систем, комп'ютерних тренажерів.

{Пункт 3.6 глави 3 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

3.6. Особи, які суміщують професії, проходять навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці як з їхніх основних професій, так і за професіями, що суміщуються.

{Пункт 3.6 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

3.7. Перед перевіркою знань з питань охорони праці на підприємстві для працівників організується навчання: лекції, семінари та консультації.

3.8. Перевірка знань працівників з питань охорони праці проводиться за нормативно-правовими актами з охорони праці, додержання яких входить до їхніх функціональних обов'язків.

3.9. Перевірка знань працівників з питань охорони праці на підприємстві здійснюється комісією з перевірки знань з питань охорони праці (далі - комісія) підприємства, склад якої затверджується наказом (розпорядженням) роботодавця. Головою комісії призначається керівник підприємства або його заступник, до службових обов'язків яких входить організація роботи з охорони праці, а в разі потреби створення комісій в окремих структурних підрозділах їх очолюють керівник відповідного підрозділу чи його заступник.

{Абзац перший пункту 3.9 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

До складу комісії підприємства входять спеціалісти служби охорони праці, представники юридичної, виробничих, технічних служб, представник профспілки або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці. До складу комісії підприємства можуть залучатися страхові експерти з охорони праці відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України (далі - Фонд) та викладачі охорони праці, які проводили навчання.

{Абзац другий пункту 3.9 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

{Абзац третій пункту 3.9 глави 3 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Комісія вважається правочинною, якщо до її складу входять не менше трьох осіб.

3.10. Усі члени комісії у порядку, установленому Типовим положенням, повинні пройти навчання та перевірку знань з питань охорони праці.

3.11. Перелік питань для перевірки знань з охорони праці працівників, з урахуванням специфіки виробництва, складається членами комісії та затверджується роботодавцем.

3.12. Формою перевірки знань з питань охорони праці працівників є тестування, залік або іспит. Тестування проводиться комісією за допомогою технічних засобів (автоекзаменатори, модульні тести тощо), залік або іспит - за екзаменаційними білетами у вигляді усного або письмового опитування.

Тестування, залік або іспит можуть проводитися у формі дистанційної перевірки знань.

Дистанційна перевірка знань здійснюється за умови:

забезпечення візуальної аутентифікації того, хто проходить перевірку знань з питань охорони праці;

особистої присутності членів комісії з перевірки знань з питань охорони праці.

Дистанційна перевірка знань реалізується шляхом передачі відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному режимі.

{Пункт 3.12 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

3.13. Результат перевірки знань з питань охорони праці оформлюється протоколом засідання комісії з перевірки знань з питань охорони праці ([додаток 1](#)).

{Абзац перший пункту 3.13 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Особам, які під час перевірки знань з охорони праці виявили задовільні результати, видається посвідчення про перевірку знань з питань охорони праці ([додаток 2](#)). При цьому в протоколі та посвідченні у стислій формі зазначається перелік основних нормативно-правових актів з охорони праці та з безпечного виконання конкретних видів робіт, в обсязі яких працівник пройшов перевірку знань.

Питання щодо необхідності видачі посвідчень про перевірку знань з питань охорони праці на підприємстві або необхідності працівникам мати їх при собі під час виконання трудових обов'язків вирішується роботодавцем.

{Пункт доповнено абзацом третім згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007; із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

3.14. Працівникам, які проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці на своєму підприємстві, видача посвідчень є обов'язковою лише тим, хто виконує роботи підвищеної небезпеки.

3.15. При незадовільних результатах перевірки знань з питань охорони праці працівники протягом одного місяця повинні пройти повторне навчання і повторну перевірку знань.

3.16. Не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці.

3.17. Організаційне забезпечення роботи комісії (організація проведення перевірки знань з питань охорони праці, оформлення, облік і зберігання протоколів перевірки знань, оформлення і облік посвідчень про перевірку знань з питань охорони праці) покладається на суб'єкт господарювання, яким

проводилось навчання з питань охорони праці. Термін зберігання протоколів перевірки знань з питань охорони праці не менше 5 років.

3.18. Відповідальність за організацію і здійснення інструктажів, навчання та перевірки знань працівників з питань охорони праці покладається на роботодавця.

3.19. Представники профспілок, уповноважені найманими працівниками особи як члени постійно діючих комісій з перевірки знань з питань охорони праці, проходять навчання з питань охорони праці відповідно до Типового положення, а перевірку знань у порядку, визначеному відповідними громадськими організаціями за участю представника Держпраці.

3.20. Страхові експерти з охорони праці Фонду як члени постійно діючих комісій з перевірки знань з питань охорони праці проходять навчання з питань охорони праці відповідно до Типового положення, а перевірку знань у порядку, визначеному правлінням Фонду, за участю представника Держпраці.

{Пункт 3.20 глави 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

4. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці

4.1. Посадові особи та інші працівники, безпосередньо зайняті на роботах, зазначених у [Переліку робіт з підвищеною небезпекою](#), затвердженому наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15 та зареєстрованому в Міністерстві юстиції України від 15.02.2005 № 232/10512, та [Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі](#), затвердженому наказом МОЗ та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.94 № 263/121 і зареєстрованому Міністерством юстиції України 25.01.95 з № 18/554 (далі - роботи підвищеної небезпеки), проходять спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.

{Пункт 4.1 глави 4 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

4.2. Спеціальне навчання з питань охорони праці може проводитись як безпосередньо на підприємстві, так і навчальним центром.

{Абзац перший пункту 4.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007; Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

У разі здійснення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безпосередньо на підприємстві спеціальне навчання з питань охорони праці є складовою зазначеної професійної підготовки.

4.3. Спеціальне навчання з питань охорони праці проводиться роботодавцем на підприємстві за навчальними планами та програмами, які розробляються з урахуванням конкретних видів робіт, виробничих умов, функціональних обов'язків працівників і затверджуються наказом (розпорядженням) роботодавця.

{Пункт 4.3 глави 4 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

4.4. Перевірка знань з питань охорони праці після проведення спеціального навчання здійснюється:

комісією підприємства (якщо навчання проводилось безпосередньо на підприємстві);

комісією відповідного територіального органу Держпраці за участю відповідних профспілок (якщо навчання проводилось у навчальному центрі);

у порядку, визначеному абзацами другим, третім пункту 5.3 глави 5 цього Типового положення (якщо навчання проводилось у галузевому навчальному центрі).

До складу комісії можуть залучатися особи, які пройшли навчання та перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.

У разі неможливості створити комісію з перевірки знань з питань охорони праці на підприємстві, яке входить в об'єднання підприємств, перевірка знань здійснюється комісією іншого підприємства - учасника об'єднання.

{Пункт 4.4 глави 4 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

5. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб

5.1. Перелік посад посадових осіб, які проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці ([додаток 3](#)), під час прийняття на роботу і періодично, один раз на три роки, навчаються згідно з Типовими тематичним планом і програмою навчання з питань охорони праці посадових осіб ([додаток 4](#)).

5.2. Перші заступники та заступники міністрів, керівників інших центральних органів виконавчої влади, перші заступники та заступники міністрів, керівників інших центральних органів виконавчої влади Ради міністрів Автономної Республіки Крим, заступники керівників обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, посадові особи Держпраці; керівники об'єднань підприємств, керівники підприємств (чисельністю понад 1000 працівників), керівники служб охорони праці, члени комісій з перевірки знань з питань охорони праці цих підприємств (крім членів комісій окремих структурних підрозділів), керівники та викладачі кафедр охорони праці вищих навчальних закладів, керівники і штатні викладачі галузевих навчальних центрів проходять навчання у навчальних центрах.

{Абзац перший пункту 5.2 глави 5 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Перевірка знань з питань охорони праці цієї категорії посадових осіб проводиться комісією, створеною наказом Держпраці. Очолює комісію Голова (заступник Голови), до складу комісії входять посадові особи Держпраці та її територіальних органів, а також представники відповідних профспілок.

{Абзац другий пункту 5.2 глави 5 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

До складу комісії можуть також залучатися представники інших органів державного управління охороною праці викладачі охорони праці Головного навчально-методичного центру Держпраці та інші викладачі, які проводили відповідне навчання (за згодою).

{Абзац третій пункту 5.2 глави 5 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

{Пункт 5.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду [№ 273 від 16.11.2007](#)}

5.3. Посадові особи районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, функціональні обов'язки яких пов'язані із забезпеченням охорони праці; спеціалісти науково-дослідних, конструкторських, проектних і технологічних відділів, які займаються проведенням експертизи проектно-конструкторської документації, на яку поширюються вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, а також ті, які виконують розробки з питань охорони праці; керівники підприємств чисельністю менше 1000 працівників, керівники служб охорони праці, члени комісій з перевірки знань з питань охорони праці підприємств (крім членів комісій окремих структурних підрозділів) проходять навчання з питань охорони праці у навчальних центрах або галузевих навчальних центрах.

{Абзац перший пункту 5.3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду [№ 273 від 16.11.2007](#); Наказом Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

Перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб, які пройшли навчання у галузевих навчальних центрах проводиться комісією, створеною наказом вищого органу. Очолює комісію керівник або заступник керівника цього органу, до службових обов'язків якого входить організація роботи з охорони праці, чи керівник служби охорони праці цього органу.

До складу комісії входять представники відповідних профспілок та можуть залучатися представники органів державного управління охороною праці, а також штатні викладачі галузевого навчального центру, де проводилось навчання (за згодою).

{Абзац третій пункту 5.3 глави 5 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

Перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб, які пройшли навчання в навчальних центрах, проводиться комісією відповідного територіального органу Держпраці за участю представників інших органів державного управління охороною праці або комісією, створеною місцевим органом виконавчої влади за участю відповідних профспілок.

{Абзац четвертий пункту 5.3 глави 5 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

{Пункт 5.4 глави 5 виключено на підставі Наказу Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

5.4. Посадові особи, крім зазначених у пп. 5.2 та 5.3, проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці стосовно робіт, що входять до їх функціональних обов'язків, безпосередньо на підприємстві.

5.5. Під час навчання згідно з пунктом 5.1 цієї глави навчання і перевірку знань з питань охорони праці в обсязі виконуваної ними роботи проходять особи,

відповідальні за технічний стан і безпечну експлуатацію машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, та посадові особи, службові обов'язки яких пов'язані з:

- а) керівництвом та контролем за виконанням робіт підвищеної небезпеки;
- б) будівництвом, експлуатацією, реконструкцією, технічним переоснащенням, консервацією та ліквідацією об'єктів підвищеної небезпеки;
- в) розробкою проектів, технологічних регламентів та іншої технічної документації для робіт підвищеної небезпеки;
- г) підготовкою персоналу для обслуговування машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки;
- г) розробкою нормативно-технічних документів з питань виготовлення, монтажу та експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки та об'єктів підвищеної небезпеки.

{Пункт 5.5 глави 5 в редакції Наказу Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

5.6. Позачергове навчання і перевірка знань посадових осіб, а також фахівців з питань охорони праці проводяться при переведенні працівника на іншу роботу або призначенні його на іншу посаду, що потребує додаткових знань з питань охорони праці;

Посадові особи, у тому числі фахівці з питань охорони праці підприємств, де стався нещасний випадок (професійне отруєння) груповий або із смертельним наслідком, повинні протягом місяця пройти позачергове навчання і перевірку знань з питань охорони праці в порядку, встановленому Типовим положенням, якщо комісією з розслідування встановлено факт порушення ними вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Позачергове навчання з метою ознайомлення з новими нормативно-правовими актами з охорони праці може проводитися у формі семінарів.

6. Організація проведення інструктажів з питань охорони праці

6.1. Працівники, під час прийняття на роботу та періодично, повинні проходити на підприємстві інструктажі з питань охорони праці, надання домедичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих.

{Пункт 6.1 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

6.2. За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці (далі - інструктажі) поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

6.3. Вступний інструктаж

Проводиться:

з усіма працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади;

з працівниками інших організацій, які прибули на підприємство і беруть безпосередню участь у виробничому процесі або виконують інші роботи для підприємства;

з учнями та студентами, які прибули на підприємство для проходження трудового або професійного навчання;

з екскурсантами у разі екскурсії на підприємство.

Вступний інструктаж проводиться спеціалістом служби охорони праці або іншим фахівцем відповідно до наказу (розпорядження) роботодавця, який в установленому Типовим положенням порядку пройшов навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

{Абзац сьомий пункту 6.3 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Вступний інструктаж проводиться в кабінеті охорони праці або в приміщенні, що спеціально для цього обладнано, з використанням сучасних технічних засобів навчання, навчальних та наочних посібників за програмою, розробленою службою охорони праці з урахуванням особливостей виробництва. Програма та тривалість інструктажу затверджуються роботодавцем.

{Абзац восьмий пункту 6.3 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Запис про проведення вступного інструктажу для осіб, які приймаються на роботу відповідно до наказу (розпорядження) роботодавця робиться в журналі реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці ([додаток 5](#)), який зберігається службою охорони праці або працівником, що відповідає за проведення вступного інструктажу, а також у наказі про прийняття працівника на роботу.

{Абзац дев'ятий пункту 6.3 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

6.4. Первинний інструктаж проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з працівником:

новоприйнятим (постійно чи тимчасово) на підприємство або до фізичної особи, яка використовує найману працю;

який переводиться з одного структурного підрозділу підприємства до іншого;

який виконуватиме нову для нього роботу;

відрядженим працівником іншого підприємства, який бере безпосередню участь у виробничому процесі на підприємстві.

Проводиться з учнями, курсантами, слухачами та студентами навчальних закладів:

до початку трудового або професійного навчання;

перед виконанням кожного навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів тощо.

Первинний інструктаж на робочому місці проводиться індивідуально або з групою осіб одного фаху за діючими на підприємстві інструкціями з охорони праці відповідно до виконуваних робіт.

6.5. Повторний інструктаж проводиться на робочому місці індивідуально з окремим працівником або групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу.

Повторний інструктаж проводиться в терміни, визначені нормативно правовими актами з охорони праці, які діють у галузі, або роботодавцем (фізичною особою, яка використовує найману працю) з урахуванням конкретних умов праці, але не рідше:

на роботах підвищеної небезпеки - 1 раз на 3 місяці;

{Абзац третій пункту 6.5 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

для решти робіт - 1 раз на 6 місяців.

6.6. Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або в кабінеті охорони праці:

при введенні в дію нових або переглянутих нормативно-правових актів з охорони праці, а також при внесенні змін та доповнень до них;

при зміні технологічного процесу, заміні або модернізації устаткування, приладів та інструментів, вихідної сировини, матеріалів та інших факторів, що впливають на стан охорони праці;

при порушеннях працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо;

при перерві в роботі виконавця робіт більш ніж на 30 календарних днів - для робіт підвищеної небезпеки, а для решти робіт - понад 60 днів.

{Абзац п'ятий пункту 6.6 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Позаплановий інструктаж з учнями, студентами, курсантами, слухачами проводиться під час проведення трудового і професійного навчання при порушеннях ними вимог нормативно - правових актів з охорони праці, що можуть призвести або призвели до травм, аварій, пожеж тощо.

Позаплановий інструктаж може проводитись індивідуально з окремим працівником або з групою працівників одного фаху. Обсяг і зміст позапланового інструктажу визначаються в кожному окремому випадку залежно від причин і обставин, що спричинили потребу його проведення.

6.7. Цільовий інструктаж проводиться з працівниками:

при ліквідації аварії або стихійного лиха;

при проведенні робіт, на які відповідно до законодавства оформлюються наряд-допуск, наказ або розпорядження.

Цільовий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або з групою працівників. Обсяг і зміст цільового інструктажу визначаються залежно від виду робіт, що виконуватимуться.

6.8. Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник структурного підрозділу, майстер) або фізична особа, яка використовує найману працю.

6.9. Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці, особою, яка проводила інструктаж.

При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового

інструктажів протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань.

При незадовільних результатах перевірки знань після цільового інструктажу допуск до виконання робіт не надається. Повторна перевірка знань при цьому не дозволяється.

6.10. Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів та їх допуск до роботи, особа, яка проводила інструктаж, уносить запис до журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці ([додаток 6](#)). Сторінки журналу реєстрації інструктажів повинні бути пронумеровані, прошнуровані і скріплені печаткою (за її наявності).

{Абзац перший пункту 6.10 глави 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

У разі виконання робіт, що потребують оформлення наряду-допуску, цільовий інструктаж реєструється в цьому наряді-допуску, а в журналі реєстрації інструктажів - не обов'язково.

6.11. Перелік професій та посад працівників, які звільняються від повторного інструктажу, затверджується роботодавцем. До цього переліку можуть бути зараховані працівники, участь у виробничому процесі яких не пов'язана з безпосереднім обслуговуванням об'єктів, машин, механізмів, устаткування; застосуванням приладів та інструментів, збереженням або переробкою сировини, матеріалів тощо.

6.12. Тематика та порядок проведення інструктажів з питань охорони праці для учнів, курсантів, слухачів, студентів під час трудового і професійного навчання у навчальних закладах визначаються нормативно-правовими актами в галузі освіти.

7. Стажування, дублювання і допуск працівників до роботи

7.1. Новоприйняті на підприємство працівники після первинного інструктажу на робочому місці до початку самостійної роботи повинні під керівництвом досвідчених, кваліфікованих працівників пройти стажування протягом не менше 2-15 змін або дублювання протягом не менше шести змін.

Стажування або дублювання проводиться, як правило, під час професійної підготовки на право виконання робіт підвищеної небезпеки у випадках, передбачених нормативно-правовими актами з охорони праці.

{Абзац другий пункту 7.1 глави 7 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

7.2. Працівники, функціональні обов'язки яких пов'язані із забезпеченням безаварійної роботи об'єктів підвищеної небезпеки або з виконанням окремих робіт підвищеної небезпеки (теплові та атомні електричні станції, гірничодобувні підприємства, інші подібні об'єкти, порушення технологічних режимів яких являє загрозу для працівників та навколишнього середовища), до початку самостійної роботи повинні проходити дублювання з обов'язковим проходженням у цей період протиаварійних і протипожежних тренувань відповідно до плану ліквідації аварій.

7.3. Допуск до стажування (дублювання) оформлюється наказом (розпорядженням) роботодавця. У наказі (розпорядженні) визначається тривалість стажування (дублювання) та вказується прізвище та ініціали працівника, відповідального за проведення стажування (дублювання).

{Пункт 7.3 глави 7 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

7.4. Перелік посад і професій працівників, які повинні проходити стажування (дублювання), а також тривалість стажування (дублювання) визначаються керівником підприємства відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці. Тривалість стажування (дублювання) залежить від стажу і характеру роботи, а також від кваліфікації працівника.

7.5. Роботодавцю надається право своїм наказом (розпорядженням) звільняти від проходження стажування (дублювання) працівника, який має стаж роботи за відповідною професією не менше 3 років або переводиться з одного підрозділу до іншого, де характер роботи та тип обладнання, на якому він працюватиме, не змінюються.

{Пункт 7.5 глави 7 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

7.6. Стажування (дублювання) проводиться за програмами для конкретної професії, які розробляються на підприємстві відповідно до функціональних обов'язків працівника і затверджуються роботодавцем (керівником структурного підрозділу).

{Пункт 7.6 глави 7 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

7.7. Стажування (дублювання) проводиться на робочих місцях свого або іншого подібного за технологією підприємства. У процесі стажування працівники повинні виконувати роботи, які за складністю, характером, вимогами безпеки відповідають роботам, що передбачаються функціональними обов'язками цих працівників.

7.8. У процесі стажування (дублювання) працівник повинен:

закріпити знання щодо правил безпечної експлуатації технологічного обладнання, технологічних і посадових інструкцій та інструкцій з охорони праці;

оволодіти навичками орієнтування у виробничих ситуаціях у нормальних і аварійних умовах;

засвоїти в конкретних умовах технологічні процеси і обладнання та методи безаварійного керування ними з метою забезпечення вимог безпеки праці.

7.9. Після закінчення стажування (дублювання) та при задовільних результатах перевірки знань з питань охорони праці наказом (розпорядженням) роботодавця (або керівника структурного підрозділу) працівник допускається до самостійної роботи, про що робиться запис у журналі реєстрації інструктажів, у протилежному випадку, якщо працівник не оволодів необхідними виробничими навичками чи отримав незадовільну оцінку з протиаварійних та протипожежних тренувань, то стажування (дублювання) новим наказом (розпорядженням) може бути продовжено на термін не більше двох змін.

{Пункт 7.9 глави 7 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики [№ 140 від 30.01.2017](#)}

Начальник юридичного відділу

І. Калиновська

Додаток 1 до пункту 3.14 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці

ПРОТОКОЛ

засідання комісії з перевірки знань з питань охорони праці

Начальник юридичного відділу

І. Калиновська

Додаток 2 до пункту 3.14 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці

ПОСВІДЧЕННЯ

про перевірку знань з питань охорони праці

Начальник юридичного відділу

І. Калиновська

Додаток 3 до пункту 5.1 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці

ПЕРЕЛІК

посад посадових осіб, які проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці

1. Підприємства, установи й організації, об'єднання підприємств

1.1. Керівники, заступники керівників, головні спеціалісти, керівники основних виробничих та технічних служб підприємств, установ й організацій, об'єднань підприємств незалежно від форм власності та характеру виробничої діяльності, які безпосередньо пов'язані з організацією безпечного ведення робіт.

1.2. Керівники та спеціалісти науково-дослідних, конструкторських, проектних і технологічних відділів, які займаються проведенням експертизи проектно-конструкторської документації, на яку поширюються вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, а також ті, які виконують розробки з питань охорони праці.

1.3. Посадові особи спеціально уповноваженого центрального органу з управління охороною праці та його територіальних органів.

1.4. Керівники і штатні викладачі галузевих навчальних центрів.

1.5. Страхові експерти з охорони праці.

2. Навчальні заклади

2.1. Керівники, заступники керівників навчальних закладів, на яких покладена відповідальність за організацію безпечного ведення робіт, керівники та викладачі кафедр охорони праці.

2.2. Майстри та інструктори виробничого навчання, керівники виробничої практики та інші посадові особи, які викладають питання охорони праці, безпечного ведення робіт або проводять інструктажі з охорони праці з учнями, студентами, курсантами, слухачами.

3. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади

Перші заступники та заступники міністрів, керівників інших центральних органів виконавчої влади, перші заступники та заступники міністрів, керівників інших центральних органів виконавчої влади Ради міністрів Автономної Республіки Крим, функціональні обов'язки яких пов'язані з організацією діяльності підприємств галузі з охорони праці, а також з організацією навчання та перевірки знань з питань охорони праці.

4. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування

Заступники керівників обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, а також органів місцевого самоврядування, функціональні обов'язки яких пов'язані із забезпеченням охорони праці.

5. Керівники, спеціалісти служб охорони праці, члени комісій з перевірки знань з питань охорони праці, особи, відповідальні за технічний стан і безпечну експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки підприємств, установ й організацій, об'єднань підприємств, зазначених у пунктах 1-4 цього додатка.

{Додаток 3 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Начальник юридичного відділу

І. Калиновська

Додаток 4 до пункту 5.1 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці

ТИПОВІ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН І ПРОГРАМА навчання з питань охорони праці посадових осіб

Тематичний план

Тема 1. Законодавство України про охорону праці. Основні положення Закону України "[Про охорону праці](#)", "[Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування](#)" та взаємозв'язок з іншими Законами України. Законодавство України про працю.

Тема 2. Організація роботи з охорони праці.

Тема 3. Вибухонебезпека виробництва і вибухозахист.

Тема 4. Пожежна безпека.

Тема 5. Електробезпека.

Тема 6. Гігієна праці. Медичні огляди. Профілактика професійних отруєнь і захворювань.

Тема 7. Надання домедичної допомоги потерпілим у разі нещасного випадку.

Тема 8. Управління роботами з профілактики та ліквідації наслідків аварій.

Тема 9. Безпека праці в галузі.

Програма

ТЕМА 1. ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

Основні положення [Закону України "Про охорону праці"](#). Поняття охорони праці. Соціально-економічне значення охорони праці. Основні законодавчі акти з охорони праці: Закон України "Про охорону праці", "[Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування](#)", [Кодекс законів про працю України](#) та прийняті відповідно до них нормативно-правові акти, а

також [Закон України](#) "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", [Кодекс цивільного захисту України](#), [Закон України](#) "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку".

Основні принципи державної політики в галузі охорони праці.

Право громадян на охорону праці при укладанні трудового договору та під час роботи на підприємстві. Права працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Управління охороною праці. Обов'язки роботодавця щодо створення умов праці відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці. Обов'язки працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Аудит охорони праці.

Служба охорони праці. [Положення про службу](#), основні завдання, функціональні обов'язки та права. Комісія з питань охорони праці підприємства: порядок створення, обов'язки та права комісії.

Навчання з питань охорони праці. Типове положення, яке встановлює порядок і види навчання та інструктажів, форми перевірки знань з питань охорони праці працівників та посадових осіб. Перелік посад посадових осіб, які до початку виконання своїх обов'язків і періодично один раз на три роки проходять навчання з питань охорони праці. [Перелік робіт з підвищеною небезпекою](#). [Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі](#). Фінансування охорони праці роботодавцем. Інші джерела фінансування охорони праці. [Перелік заходів і засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат](#) юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працюю.

Додержання вимог щодо охорони праці при проектуванні, будівництві (виготовленні) та реконструкції підприємств, об'єктів і засобів виробництва. Попередня експертиза проектної документації, за позитивними результатами якої відкривається фінансування робіт. Дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки. Порядок допуску в експлуатацію придбаних за кордоном технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування тощо. Порядок прийняття в експлуатацію нових і реконструйованих виробничих об'єктів.

Основні вимоги [Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві](#).

Інформація та звітність про стан охорони праці. Добровільні об'єднання громадян з охорони праці.

Стимулювання охорони праці. Заохочення працівників за активну участь у роботі зі створення безпечних та нешкідливих умов праці. Застосування при розрахунках страхових внесків до Фонду соціального страхування України (далі - Фонд) знижок та надбавок для кожного підприємства.

Відшкодування підприємствам, громадянам і державі збитків, завданих порушенням вимог охорони праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці. Опрацювання, прийняття та скасування нормативно-правових актів, тимчасове припинення їх чинності. Акти підприємств з охорони праці. Забезпечення працівників нормативно-правовими актами з охорони праці.

Державне управління охороною праці. Органи державного управління. Компетенція Кабінету Міністрів України в галузі охорони праці. Повноваження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в галузі охорони праці, і, зокрема, Держпраці. Повноваження місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в галузі охорони праці. Повноваження об'єднань підприємств з цих питань.

Організація наукових досліджень з проблем охорони праці. Державний нагляд за охороною праці. Органи державного управління охороною праці та порядок регулювання їх діяльності. Права і відповідальність посадових осіб Держпраці. Соціальний захист цих посадових осіб.

Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці. Повноваження і права профспілок у цій сфері. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці.

Штрафні санкції до юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, до посадових осіб та працівників за порушення вимог щодо охорони праці. Відповідальність за порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, за створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного управління охороною праці і представників професійних спілок.

Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань. Основні положення [Закону України](#) "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування": завдання страхування та сфера дії закону, основні принципи страхування; управління страхуванням. Обов'язки Фонду: відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому ушкодженням його здоров'я, відшкодування моральної шкоди, профілактична діяльність Фонду, направлена на усунення загрози здоров'ю працівників, викликаній умовами праці; фінансування страхування від нещасних випадків.

Страхові тарифи, диференційовані в залежності від класу професійного ризику виробництва, а також від фактичних умов та безпеки праці на виробництві. [Закон України](#) "Про колективні договори". Регулювання питань охорони праці в колективному договорі. Комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам.

Тривалість робочого часу працівників. Скорочена тривалість робочого часу. Заборона роботи в нічний час. Обмеження понаднормованих робіт. Заборона залучення до понаднормованих робіт.

Праця жінок. Роботи, на яких забороняється застосування праці жінок. Обмеження праці жінок на роботах у нічний час. Гарантії при прийнятті на роботу і заборона звільнення вагітних жінок та жінок, які мають дітей.

Праця інвалідів. Порядок навчання, перекваліфікації та працевлаштування інвалідів відповідно до медичних рекомендацій. Умови використання їх праці у нічний час та на понаднормованих роботах.

Праця молоді. Права неповнолітніх у трудових правовідносинах. Вік, з якого допускається прийняття на роботу. Роботи, на яких забороняється застосування праці осіб, молодших за вісімнадцять років. Медичні огляди.

Індивідуальні трудові спори. Органи, що розглядають трудові спори. Терміни звернення до комісії з трудових спорів та порядок прийняття заяв. Порядок і терміни розгляду трудових спорів.

Відповідальність за порушення законодавства про працю.

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

Охорона праці як об'єкт управління. Управління охороною праці. Мета і завдання управління. Структурно-функціональна схема управління охороною праці.

Планування роботи з охорони праці: перспективне, поточне та оперативне.

Організація роботи з охорони праці. Посадові інструкції, установлення обов'язків, прав і відповідальності виробничо-технічних служб, посадових осіб і спеціалістів за виконання функцій і завдань у системі управління охороною праці, а також вимог з охорони праці.

Оперативне керівництво і координація роботи з охорони праці.

Матеріальне та моральне стимулювання роботи з охорони праці.

Контроль за ефективністю функціонування системи управління охороною праці, виконанням працівниками своїх обов'язків, правил, норм та інструкцій з охорони праці, за станом охорони праці на робочих місцях, аудит охорони праці.

Вимоги нормативних актів з охорони праці щодо безпеки виробничих процесів, обладнання, будівель і споруд. Планово-запобіжні ремонти засобів праці. Метрологічне забезпечення охорони праці.

Організація безпечного ведення робіт підвищеної небезпеки або таких, де є потреба у професійному доборі згідно з нормативно-правовими актами з охорони праці.

Прилади контролю безпечних умов праці. Світлова та звукова сигналізація. Запобіжні написи, сигнальне пофарбування. Знаки безпеки.

Засоби колективного та індивідуального захисту працівників. План ліквідації аварій. План евакуації з приміщень у разі аварії.

ТЕМА 3. ВИБУХОНЕБЕЗПЕКА ВИРОБНИЦТВ І ВИБУХОЗАХИСТ

Стан та динаміка аварійності в світовій індустрії. Аналіз характерних значних промислових аварій, пов'язаних з викидами, вибухами та пожежами хімічних речовин. Загальні закономірності залежності масштабів руйнувань і тяжкості наслідків аварій від кількості, фізико-хімічних властивостей і параметрів пальних речовин, що використовуються у технологічній системі.

Основні положення [Закону України](#) "Про об'єкти підвищеної небезпеки". Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки.

Основні положення [Конвенції 174 від 2 червня 1993 року](#) Міжнародної організації праці "Про запобігання значним промисловим аваріям".

Теоретичні основи механізму горіння та вибуху. Ламінарне, дефлаграційне горіння і детонація в різних агрегатних станах: парогазових, дисперсних середовищ, сконденсованих вибухових речовин.

Особливості горіння та вибуху в апаратурі, виробничому приміщенні, неорганізованих газових викидів в незамкнутому просторі. Механізм горіння аерозолів.

Параметри і властивості, що характеризують вибухонебезпеку середовища; фактори, що характеризують небезпеку вибуху, ГОСТ 12.1.010-76 "Взрывобезопасность. Общие требования".

Кількісні показники вибухів, що характеризують масштаби руйнування, тяжкість наслідків. Тротильовий еквівалент; частка участі вибухопожежонебезпечних продуктів у вибуху, приведена маса; енергетичний потенціал вибухонебезпеки, баланс розподілу енергії вибуху.

Основні характеристики вибухонебезпеки хіміко-технологічних процесів; показники рівня руйнування промислових аварій. Установлені визначення: хіміко-технологічна система, технологічний блок, середовище, об'єкт. Значення параметрів: регламентовані, критичні, гранично допустимі; потенційно вибухонебезпечний технологічний об'єкт. Кількісні характеристики гідродинамічних, тепломасообмінних процесів та їх вплив на рівень вибухонебезпеки. Кількісні показники, що складають енергетичний потенціал вибухонебезпеки. Можливі показники вибухів.

Методи стабілізації процесів та оцінка надійності систем. Фізико-хімічні характеристики речовин, що використовуються в технологічній системі, та їх вплив на вибухонебезпеку; оцінка рівня небезпечності процесу; обґрунтованість та надійність способів і засобів контролю допустимої кількості небезпечних речовин; засоби запобігання критичним значенням параметрів.

Оцінка експлуатаційної надійності та безпеки обладнання, трубопроводів, обґрунтування їх вибору. Поняття про строки служби (ресурсу) і безвідмовної роботи обладнання; обґрунтування вибору ущільнень, методів і засобів запобігання перевищенням тиску, ефективних систем аварійного скидання вибухонебезпечних продуктів закритого типу.

Вибір засобів контролю, управління і протиаварійного захисту (ПАЗ). Обґрунтування вибору енергозабезпечення (енергостійкості) систем контролю, управління і ПАЗ з урахуванням характеру технологічного процесу і енергетичного потенціалу об'єкта.

Локалізація та ліквідація аварій, захист персоналу від уражень, будинків і споруд від руйнування. Поблочні моделі виникнення і розвитку аварій; технічні засоби і послідовність аварійного відключення технологічних блоків. Методи і послідовність локалізації та ліквідації аварій при різних схемах їх розвитку.

Методи оцінки інтенсивності впливу ударної хвилі на об'єкти при можливому вибуху. Основні принципи розрахунку зон за рівнями небезпеки та їх класифікація.

Обґрунтованість розміщення вибухонебезпечних технологічних об'єктів на території підприємства. Стійкість будинків і споруд до дії ударної хвилі.

Технічні та організаційні заходи щодо захисту персоналу від дії ударної хвилі та вторинних факторів вибуху.

Основні напрямки в удосконаленні технологічних процесів, розробці сучасного обладнання, засобів контролю, управління і протиаварійного захисту, швидкодійної та регулювальної апаратури. Підвищення якості сировини, матеріалів та обладнання.

Раціональне планування території підприємства. Вибір та використання ефективних і надійних, переважно на базі комп'ютерних систем, засобів контролю, регулювання та протиаварійного захисту.

Запобігання аварійній розгерметизації технологічних систем, займанню аварійних викидів.

Вимоги щодо професійного добору та навчання персоналу для виробництв підвищеної вибухонебезпеки.

ТЕМА 4. ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА

Основні нормативні документи, що регламентують роботу із забезпечення пожежної безпеки об'єктів: [Кодекс цивільного захисту України](#), стандарти, будівельні норми та правила, Правила пожежної безпеки та інше. Обов'язки керівника підприємства та інших посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки об'єкта та окремих ділянок виробництва.

Порядок організації і робота добровільної пожежної охорони. Порядок функціонування добровільної пожежної охорони. Обов'язки членів добровільної пожежної охорони щодо запобігання пожежам та їх гасіння. Пільги та заохочення, встановлені для них.

Порядок створення та роботи пожежно-технічної комісії. Типове положення про пожежно-технічні комісії.

Кримінальна, адміністративна, матеріальна та дисциплінарна відповідальність громадян, посадових та юридичних осіб за порушення вимог пожежної безпеки та виникнення пожежі.

Коротка характеристика виробництва та пожежна небезпека технологічного процесу, сировини, готової продукції, агрегатів, установок тощо.

Основні причини пожеж: порушення технологічних регламентів і несправність виробничого обладнання, іскри електрогазозварювальних робіт і необережне поводження з вогнем, іскри котельних та інших установок, порушення правил користування інструментами і електронагрівальними приладами. Заходи пожежної безпеки, яких необхідно дотримуватись перед початком роботи, під час роботи та по її закінченні з метою запобігання пожежам.

Утримання території підприємства, протипожежні розриви, джерела протипожежного водопостачання, протипожежний режим на об'єкті.

Основні вимоги пожежної безпеки в будівлях і приміщеннях, при експлуатації електрообладнання, опалювальних приладів, систем вентиляції, при проведенні електрогазозварювальних, паяльних та інших вогневих робіт, при фарбуванні, знежирюванні та митті виробів і обладнання.

Вимоги пожежної безпеки в лабораторіях, архівах, складських приміщеннях, гаражах, на складах зберігання хімічних речовин, паливно-мастильних матеріалів, при роботі з пожежовибухонебезпечними матеріалами, у приміщеннях з масовим перебуванням людей (клубах, поліклініках, їдальнях тощо).

Основні вимоги до утримання шляхів евакуації, автоматичних систем пожежогасіння і автоматичної пожежної сигналізації.

Призначення та місцезнаходження на об'єкті засобів пожежогасіння, протипожежного обладнання та інвентарю (вогнегасники, внутрішні пожежні крани, бочки з водою, ящики з піском, стаціонарні установки пожежогасіння). Загальні уявлення про спринклерне і дренчерне обладнання, автоматичну пожежну сигналізацію, вуглекислотні, порошкові, газові та інші установки пожежогасіння.

Порядок утримання на об'єкті засобів пожежогасіння влітку та взимку.

Правила використання вогнегасних засобів, протипожежного інвентарю і обладнання для пожежогасіння.

Засоби зв'язку і сповіщення про пожежу, що наявні на об'єкті, у цеху, місця розташування телефонів, пристроїв для подачі звукових сигналів пожежної тривоги. Правила використання цих засобів у разі виникнення пожежі.

Дії працівників при виявленні в цеху чи на території об'єкта задимлення, загорання або пожежі. Порядок повідомлення про пожежу в пожежну охорону, газорятувальну та інші аварійні служби, організація зустрічі пожежних частин, команд чи добровільних пожежних дружин. Виключення при необхідності технологічного обладнання, комунікацій, електроустановок та вентиляції. Гасіння пожежі наявними на об'єкті засобами пожежогасіння, порядок включення стаціонарних установок, евакуації людей і матеріальних цінностей.

Дії працівників після прибуття пожежних підрозділів (надання допомоги в прокладанні рукавних ліній, участь в евакуації матеріальних цінностей та виконання інших робіт за розпорядженнями керівника гасіння пожежі).

Розслідування та облік пожеж, розробка заходів щодо запобігання пожежам та загибелі людей на них.

Примітка. Навчання за темою 4 проводиться фахівцями, що мають спеціальну (пожежно-технічну) освіту та стаж роботи за фахом не менше 5 років.

ТЕМА 5. ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКА

Статистичні відомості про стан виробничого електротравматизму. Основні причини та шляхи зниження його рівня.

Електричний струм, одиниці вимірювання струму, напруги, потужності, опору, частоти. Постійний та змінний струм, їх шкідлива дія на організм людини. Небезпечні величини електроструму, напруги. Залежність дії електроструму на людину від тривалості дії, умов середовища, метеорологічних факторів, фізичного стану людини. Поняття напруги кроку та дотику. Статична і наведена напруга. Дія електромагнітних полів, засоби захисту від них.

Будова промислових електроустановок та їх елементи: електричні станції, підстанції, розподільчі пристрої, перетворювачі електроенергії; повітряні та

кабельні лінії електропередач понад 1000 В; розподільчі електромережі напругою до 1000 В.

Розподіл електроустановок за класами напруги: 0,4 кВ; 6-10 кВ; 35 кВ; 110-1150 кВ. Особливості будови та сфера застосування.

Охоронні зони електромереж до та понад 1000 В. Допустимі (безпечні) відстані до струмопровідних частин діючого обладнання, що перебувають під напругою. Класифікація виробничих приміщень щодо небезпеки ураження працівників електричним струмом.

Колективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках. Порядок їх використання, зберігання та обліку. Періодичність та види випробувань. Плакати та знаки безпеки, що використовуються в електроустановках.

Заземлення та занулення електроустановок, їх захисна дія; допустимі величини опору, від чого вони залежать.

Заходи безпеки при роботі з електрифікованим інструментом, зварювальними та понижувальними трансформаторами, переносними світильниками тощо.

Вимоги безпечного застосування машин і механізмів у діючих електроустановках. Особливості виробництв з наявністю електротехнологій.

Порядок виконання робіт у діючих електроустановках: організаційні та технічні заходи, наряд-допуск, інструктаж, групи електробезпеки.

Вимоги до персоналу, який виконує роботи в діючих електроустановках.

Особа, відповідальна за стан електрогосподарства, її статус, кваліфікація, група електробезпеки, обов'язки та відповідальність.

ТЕМА 6. ГІГІЄНА ПРАЦІ. МЕДИЧНІ ОГЛЯДИ. ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНИХ ОТРУЄНЬ І ЗАХВОРЮВАНЬ

Поняття гігієни праці та медицини праці. Основні положення законодавчих актів, що стосуються створення безпечних умов праці та збереження здоров'я працюючих. Опрацювання, прийняття та скасування нормативно-правових актів - санітарних норм, правил, гігієнічних нормативів, регламентів тощо.

Шкідливі фактори виробничого середовища і трудового процесу, їх гігієнічна оцінка. Критерії і показники умов праці (Гігієнічна класифікація праці). Компетенція Держпраці щодо контролю за якістю проведення атестації робочих місць за умовами праці, організація та здійснення контролю за параметрами факторів виробничого середовища та трудового процесу.

Заходи щодо поліпшення умов праці та виробничого середовища. Особливості гігієни праці в провідних галузях господарства. Особливості гігієни праці під час використання праці жінок та неповнолітніх. Санітарно-побутове забезпечення працівників.

Медичні огляди осіб, які працюють у важких та шкідливих умовах праці. Професійні захворювання (порядок розслідування, реєстрації та обліку профзахворювань, аналіз профзахворюваності, визначення придатності працівника до роботи). Основні принципи профілактики виникнення профзахворювань.

Примітка. Навчання за темою 6 проводиться лікарем з гігієни праці.

ТЕМА 7. НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ У РАЗІ НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ

Стислі основи анатомії та фізіології людини.

Поняття домедичної допомоги. Основні принципи надання домедичної допомоги і правильність, доцільність дій, швидкість, рішучість, спокій. Домедична допомога при кровотечі. Класифікація кровотечі. Основні види кровотечі, їх ознаки. Домедична допомога при капілярній кровотечі. Домедична допомога при артеріальній та венозній кровотечі. Засоби зупинки кровотечі. Зупинка кровотечі притискуванням пошкодженої судини до підлеглої кістки, максимальним згинанням кінцівки. Зупинка кровотечі за допомогою джгута чи джгута-закрутки.

Способи реанімації, підготовлення потерпілого до реанімації. Штучне дихання способом "з рота в рот" чи "з рота в ніс".

Непрямий (закритий) масаж серця. Домедична допомога при потопленні.

Види електротравм. Безпечні методи звільнення потерпілого від дії електричного струму. Термічна, електрична та біологічна дія електричного струму на організм людини. Правила надання домедичної допомоги потерпілим від ураження електричним струмом.

Домедична допомога при ударах. Струс головного мозку. Удари в області хребта. Синдром здавлювання. Домедична допомога при вивихах і розтягненні зв'язок.

Домедична допомога при отруєнні газами. Симптоми отруєнь. Вплив різних газів на організм людини і його наслідки.

Домедична допомога при пораненнях. Визначення та класифікація ран. Види перев'язувального матеріалу. Типи пов'язок. Правила накладання пов'язок.

Домедична допомога при переломах. Класифікація переломів. Правила накладання шин. Домедична допомога при ушкодженні хребта та кісток тазу.

Опіки, їх класифікація. Домедична допомога при хімічних та термічних опіках, при опіку очей. Домедична допомога при тепловому та сонячному ударах.

Запобіжні заходи щодо інфікування СНІДом під час надання домедичної допомоги потерпілим при нещасних випадках.

_____ Примітка. Навчання за темою 7 проводиться фахівцями з медичною освітою.

ТЕМА 8. УПРАВЛІННЯ РОБОТАМИ З ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ АВАРІЙ

Великі виробничі аварії, їх типи, причини та наслідки. Вплив техногенних чинників на екологічну безпеку та безпеку життя і здоров'я людей. Приклади великих техногенних аварій і катастроф та їх наслідки. Законодавчі та інші нормативні акти світової спільноти та України щодо забезпечення контролю, управління та захисту від основних видів виробничих небезпечних чинників. Класифікація виробничих небезпечних чинників в залежності від властивостей

технологічних процесів та небезпечних речовин (різновиди вибухів, пожеж; вибухи киплячих рідин, що викидають пар, викиди токсичних речовин; порушення цілісності інженерних споруд, будівель тощо).

Закон України "Про об'єкти підвищеної безпеки". Ідентифікація об'єктів підвищеної безпеки (далі-ОПН). Повноваження суб'єкта господарювання, який має ОПН, щодо організації робіт з ідентифікації ОПН. Роль адміністрації та керівників підрозділів підприємства у виявленні небезпечного промислового устаткування, проведенні оцінки небезпечних промислових факторів, розробці планів ліквідації аварій та аварійно-рятувальних заходів, розробці заходів щодо підвищення рівня безпеки виробництва, організації навчання та протиаварійних тренувань персоналу. Формування звітів про стан безпеки праці, проведену протиаварійну роботу та про аварії, що сталися.

Декларування безпеки ОПН - оцінка рівня безпеки об'єктів, установлення імовірності можливих аварій, установлення прийняттого ризику та розробка заходів щодо його зниження. Мета і методика виявлення небезпечних чинників виробничих аварій. Визначення пріоритетів. Прогнозування аварій на виробництві. Методики оцінки можливостей виникнення аварій під час здійснення окремих технологічних процесів. Повноваження місцевих органів виконавчої влади щодо регулювання життєдіяльності ОПН. Роль місцевих органів виконавчої влади при вирішенні питань розміщення небезпечних промислових установок, у наданні допомоги підприємствам, проведенні інспекцій, ліквідації наслідків аварій, забезпеченні безпеки населення. Функціональна структура управління роботами з профілактики та ліквідації наслідків аварій. Взаємодія органів місцевої влади та керівників аварійно-небезпечних виробництв щодо запобігання аваріям та ліквідації їх наслідків. Складання переліку промислових установок - джерел загрози великих виробничих аварій. Узгодження місць розташування виробництв. Проведення інспекцій.

Планування заходів у разі надзвичайних ситуацій на виробництві. Організація аварійних служб та формування планів їх роботи. Управління здійсненням заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Порядок дії систем аварійної сигналізації та зв'язку, призначення персоналу та визначення його обов'язків.

Вибір засобів контролю, управління і протиаварійного захисту (ПАЗ). Обґрунтування вибору енергозабезпечення (енергостійкості) системи контролю, управління і ПАЗ з урахуванням характеру технологічного процесу та енергетичного потенціалу об'єкта. Створення та організація роботи групи експертів на підприємстві. Складання та затвердження контрольних списків виробничих небезпечних чинників. Надання інформації громадськості.

Примітка. Тема 9 тематичного плану і програми розробляється з урахуванням вимог нормативно-правових актів з охорони праці та промислової безпеки для конкретних напрямів економічної діяльності і виробництв.

{Додаток 4 із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 273 від 16.11.2007; Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017}

Начальник юридичного відділу

І. Калиновська

Додаток 5 до пункту 6.3
Типового положення про порядок
проведення навчання і перевірки
знань з питань охорони праці

(підприємство, організація, установа)

ЖУРНАЛ
реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці

Розпочато " ___ " _____ 20__ р.

Закінчено " ___ " _____ 20__ р.

Формат А4 (210 x 297)

№ з/П	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я та по батькові особи, яку інструктують	Професія, посада особи, яку інструктують, її вік	Назва виробничого підрозділу (група, клас, гурток), до якого приймається особа, що інструктується	Прізвище, ініціал и, посада особи, яка інструктує	Підписи	
						особи, яку інструктують	особи, яка
1	2	3	4	5	6	7	8

Начальник юридичного відділу

І. Калиновська

Додаток 6 до пункту 6.10 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці

(підприємство, організація, установа)

ЖУРНАЛ
реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці

(ц

ех, дільниця, бригада, служба, лабораторія, майстерня тощо)

Розпочато "___" _____ 20_ р.

Закінчено "___" _____ 20_ р.

Формат А4 (210 x 297)

№ з/П	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ініціали особи, яку інструктують	Професія, посада особи, яку інструктують	Вид інструктажу (первинний, повторний, позаплановий, цільовий), назва та номер інструкції	Причина проведення позапланового або цільового інструктажу	Прізвище, ініціали особи, яка інструктує та перевіряє знання	Підписи		Стажування (дублювання) на робочому місці		Знання перевірів, допуск до роботи здійснив (підпис, дата)
							особи, яку інструктують	особи, яка інструктує	кількість змін, з ___ до ___ (дати)	стажування (дублювання) пройшов (підпис працівника)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Примітка. Графи 10 та 11 заповнюються тільки для осіб, що проходять стажування (дублювання) на робочому місці.

{Додаток 6 із змінами, внесеними згідно з *Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017*}

Начальник юридичного відділу

І. Калиновська

**ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ З ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ,
ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ГІРНИЧОГО НАГЛЯДУ**

**ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
З ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ, ОХОРОНИ ПРАЦІ
ТА ГІРНИЧОГО НАГЛЯДУ**

Н А К А З

21.03.2007 N 55

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
4 квітня 2007 р.
за N 311/13578

**Про затвердження Типового положення про комісію з
питань охорони праці підприємства**

{ Із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 216 ([з1252-07](#)) від 25.09.2007 }

Відповідно до статті 28 Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)), Положення про Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2006 N 1640 ([1640-2006-п](#)), з метою забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства (далі - Типове положення), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 03.08.93 N 72 ([з0141-93](#)) "Про Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30.09.93 за N 141, із змінами.

3. Управлінню нормативно-правового та юридичного забезпечення (Прохоров В.В.) подати наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України, внести відповідні зміни до Державного реєстру нормативно-правових актів з охорони праці та розмістити Типове положення на веб-сайті Держгірпромнагляду.

4. Редакції журналу "Охорона праці" (Яковенко М.Г.) опублікувати наказ у черговому номері журналу.

5. Відділу персоналу, діловодства та спецроботи (Кравець В.Ю.) у тижневий термін після державної реєстрації у Міністерстві юстиції України довести наказ до відома центральних і місцевих органів виконавчої влади, територіальних управлінь та експертно-технічних центрів Держгірпромнагляду.

6. Начальникам управлінь і відділів Держгірпромнагляду, територіальних управлінь та інспекцій, експертно-технічних центрів, державним інспекторам Держгірпромнагляду забезпечити постійний контроль за дотриманням вимог Типового положення.

7. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Голови Держгірпромнагляду Суслова Г.М.

Голова Державного комітету
України з промислової безпеки,
охорони праці та гірничого нагляду

С.О.Сторчак

ПОГОДЖЕНО:

Голова Державного комітету
України з питань регуляторної
політики та підприємництва

А.Дашкевич

Перший заступник Міністра,
Головний державний
санітарний лікар України

С.П.Бережнов

Заступник Голови
Державного комітету
ядерного регулювання України

С.Г.Божко

Заступник Голови Федерації
профспілок України

С.Я.Українець

Заступник Міністра з питань
надзвичайних ситуацій та у справах
захисту населення від наслідків
Чорнобильської катастрофи

В.О.Романченко

Директор виконавчої дирекції
Фонду соціального страхування
від нещасних випадків на виробництві
та професійних захворювань України

Ю.Є.Мельников

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Державного комітету
України з промислової
безпеки, охорони праці
та гірничого нагляду
21.03.2007 N 55

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
4 квітня 2007 р.
за N 311/13578

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ **про комісію з питань охорони праці підприємства**

1. Загальні положення

1.1. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства (далі - Типове положення) поширюється на підприємства, установи, організації (далі - підприємства) будь-якої форми власності та виду діяльності.

1.2. Типове положення визначає основні завдання, права та організацію діяльності Комісії з питань охорони праці підприємства (далі - Комісія), яка може бути створена за рішенням трудового колективу відповідно до статті 16 Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)).

1.3. Комісія є постійно діючим консультативно-дорадчим органом. Метою створення Комісії на підприємстві є забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

1.4. Рішення про доцільність створення Комісії, її кількісний та персональний склад приймається трудовим колективом на загальних зборах (конференції) за поданням роботодавця і професійної спілки.

На підставі цього Типового положення за участі представників кожної сторони розробляється Положення про комісію з питань охорони праці підприємства, яке затверджується ухвалою загальних зборів (конференції) трудового колективу.

1.5. Комісія формується на засадах рівного представництва осіб від роботодавця (спеціалісти з безпеки, гігієни праці та інших служб підприємства) та професійної спілки, а у разі її відсутності - уповноважених найманими працівниками осіб.

1.6. Комісія у своїй діяльності керується Кодексом законів про працю України ([322-08](#)), Законами України "Про охорону праці" ([2694-12](#)), "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" ([1105-14](#)), нормативно-правовими актами з охорони праці та цим Типовим положенням.

1.7. Комісія діє на принципах взаємної поваги, довіри, рівноправності, відповідальності сторін за виконання ухвалених рішень і досягнутих домовленостей та обов'язкового додержання вимог законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці.

2. Завдання і права Комісії

2.1. Основними завданнями Комісії є:

захист законних прав та інтересів працівників у галузі охорони праці;

підготовка на основі аналізу стану безпеки та умов праці на виробництві рекомендацій роботодавцю та працівникам щодо профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань, практичної реалізації принципів державної політики в галузі охорони праці на підприємстві;

узгодження через двосторонні консультації позицій сторін у вирішенні практичних питань у галузі охорони праці для забезпечення поєднання інтересів роботодавця та трудового колективу, кожного працівника, запобігання конфліктним ситуаціям на підприємстві;

вироблення пропозицій щодо включення до колективного договору найбільш важливих питань з охорони праці, визначення достатніх асигнувань на Комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів і підвищення існуючого рівня охорони праці та ефективний контроль за цільовим витрачанням цих коштів; { Абзац п'ятий пункту 2.1 в редакції Наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 216 ([z1252-07](#)) від 25.09.2007 }

захист прав та інтересів потерпілих працівників під час розгляду питань щодо призначення їм страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; надання додаткових пільг і компенсацій згідно з положеннями колективного договору за рахунок роботодавця. { Пункт 2.1 доповнено абзацом шостим згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 216 ([z1252-07](#)) від 25.09.2007 }

2.2. Комісія має право:

звертатись до роботодавця, трудового колективу, профспілкового комітету або іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу, відповідних служб підприємства з пропозиціями щодо регулювання відносин у сфері охорони праці;

створювати робочі групи з числа членів Комісії для розробки узгоджених рішень з питань охорони праці із залученням спеціалістів різних служб підприємства, фахівців експертних організацій, служб охорони праці органів виконавчої влади, страхових експертів, технічних інспекторів праці профспілок (на договірних засадах між роботодавцем та відповідною організацією);

одержувати від працівників, керівників структурних підрозділів і служб підприємства та профспілкового комітету інформацію та мати доступ до документації, що є необхідною для виконання завдань, передбачених цим Типовим положенням;

здійснювати контроль за дотриманням вимог законодавства з охорони праці безпосередньо на робочих місцях, забезпеченням працівників засобами колективного та індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами, лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, газованою солоною водою та використанням санітарно-побутових приміщень тощо;

ознайомлюватися з будь-якими матеріалами з охорони праці, аналізувати стан умов і безпеки праці на підприємстві, виконання відповідних програм і колективних договорів;

вільного доступу на всі дільниці підприємства і обговорення з працівниками питань охорони праці;

відповідно до Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат, затвердженого постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 27.04.2007 N 24 (z0715-07), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.06.2007 за N 715/13982, приймати рішення про відсоток зменшення розміру одноразової допомоги потерпілому (але не більше ніж на 50%), якщо комісією з розслідування нещасного випадку встановлено, що ушкодження здоров'я працівника настало не тільки з вини роботодавця, а й унаслідок порушення потерпілим нормативно-правових актів з охорони праці. { Пункт 2.2 доповнено абзацом згідно з Наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 216 ([z1252-07](#)) від 25.09.2007 }

3. Організація роботи Комісії

3.1. Комісію очолює голова, який обирається загальними зборами (конференцією) трудового колективу. На засіданні Комісії обирається заступник голови та секретар Комісії.

Не допускається обирати головою Комісії роботодавця.

На посаду секретаря може бути обраний працівник служби охорони праці.

3.2. Члени Комісії виконують свої обов'язки на громадських засадах. У разі залучення до окремих перевірок вони можуть увільнитись від основної роботи на передбачений колективним договором строк із збереженням за ними середнього заробітку.

3.3. Комісія здійснює свою діяльність на основі планів, що розробляються на певний період (квартал, півріччя, рік) і затверджуються головою Комісії.

3.4. Комісія проводить засідання в міру необхідності, але не рідше одного разу на квартал.

3.5. Засідання Комісії вважається правочинним, якщо на ньому присутні не менше половини її членів від кожної сторони. { Абзац перший пункту 3.5 в редакції Наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду N 216 ([z1252-07](#)) від 25.09.2007 }

Якщо під час голосування кількість голосів "за" та "проти" однакова, голова Комісії має право вирішального голосу.

3.6. Рішення Комісії оформлюється протоколом і має рекомендаційний характер.

У випадку незгоди роботодавця з рішенням Комісії він повинен надати протягом 5 днів з дня одержання зазначеного рішення письмове аргументоване пояснення.

3.7. Комісія раз на рік звітує про виконану роботу на загальних зборах (конференції) трудового колективу.

3.8. Загальні збори (конференція) трудового колективу мають право вносити зміни до складу Комісії;

розпустити Комісію у випадку визнання її діяльності незадовільною та провести нові вибори.

Начальник управління
нормативно-правового
та юридичного забезпечення

В.В.Прохоров

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ З ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ, ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ГІРНИЧОГО НАГЛЯДУ

Н А К А З

21.03.2007 N 56

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
6 квітня 2007 р.
за N 316/13583

Про затвердження Типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці

Відповідно до статті 28 Закону України "Про охорону праці" ([2694-12](#)), Положення про Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2006 N 1640 ([1640-2006-п](#)), з метою встановлення єдиних вимог до діяльності уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці (далі - Типове положення), що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 28.12.93 N 135 ([z0018-94](#)) "Про Типове положення про роботу уповноважених трудових колективів з питань охорони праці", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 31.01.94 за N 18/227.

3. Управлінню нормативно-правового та юридичного забезпечення (Прохоров В.В.) подати наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та внести відповідні зміни до Державного реєстру нормативно-правових актів з охорони праці ([v0102516-06](#)), розмістити Типове положення на веб-сайті Держгірпромнагляду.

4. Редакції журналу "Охорона праці" (Яковенко М.Г.) опублікувати наказ у черговому номері журналу.

5. Відділу персоналу, діловодства та спецроботи (Кравець В.Ю.) у тижневий термін після державної реєстрації у Міністерстві юстиції України довести наказ до відома центральних і місцевих органів виконавчої влади, територіальних управлінь та експертно-технічних центрів Держгірпромнагляду.

6. Начальникам управлінь і відділів Держгірпромнагляду, територіальних управлінь та інспекцій, експертно-технічних центрів, державним інспекторам Держгірпромнагляду забезпечити постійний контроль за дотриманням вимог Типового положення.

7. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Голови Держгірпромнагляду Суслєва Г.М.

Голова Державного комітету України
з промислової безпеки, охорони праці
та гірничого нагляду

С.О.Сторчак

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Міністра України
з питань надзвичайних
ситуацій та у справах захисту
населення від наслідків
Чорнобильської катастрофи

В.О.Романченко

Перший заступник Міністра,
Головний державний
санітарний лікар України

С.П.Бережнов

Заступник Голови
Федерації профспілок України

С.Я.Українець

Директор виконавчої дирекції
Фонду соціального страхування
від нещасних випадків
на виробництві та професійних
захворювань України

Ю.Є.Мельников

Заступник Голови Державного
комітету ядерного
регулювання України

С.Г.Божко

Голова Державного комітету
України з питань регуляторної
політики та підприємництва

А.Дашкевич

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Державного комітету
України з промислової
безпеки, охорони праці
та гірничого нагляду
21.03.2007 N 56

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
6 квітня 2007 р.
за N 316/13583

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ
про діяльність уповноважених найманими
працівниками осіб з питань охорони праці

1. Загальні положення

1.1. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці (далі - Типове положення) поширюється на підприємства, установи, організації (далі - підприємства) будь-якої форми власності та виду діяльності.

1.2. Типове положення визначає вимоги до діяльності уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці.

1.3. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці (далі - уповноважені з питань охорони праці) обираються на підприємствах, де немає професійної спілки, для здійснення громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону праці.

1.4. На підприємстві за участю представників роботодавця - власника підприємства або уповноваженого ним органу (далі - роботодавець), трудового колективу на підставі Типового положення з урахуванням специфіки виробництва опрацьовується Положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці, яке затверджується загальними зборами (конференцією) трудового колективу підприємства.

1.5. Уповноважені з питань охорони праці обираються простою більшістю голосів, відкритим голосуванням та на строк визначений загальними зборами (конференцією) трудового колективу підприємства або цеху, зміни, дільниці, бригади, ланки тощо.

Уповноваженим з питань охорони праці не може бути обраний працівник, який згідно з посадовими обов'язками відповідає за забезпечення безпечних та здорових умов праці.

1.6. Чисельність уповноважених з питань охорони праці визначається загальними зборами (конференцією) трудового колективу залежно від конкретних умов виробництва та необхідності забезпечення безперервного громадського контролю за станом безпеки та умов праці в кожному виробничому підрозділі.

1.7. Уповноважені з питань охорони праці в місячний термін після обрання за рахунок роботодавця проходять навчання з охорони праці відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 N 15 ([z0231-05](#)), зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за N 231/10511.

1.8. У своїй діяльності уповноважені з питань охорони праці керуються законодавством України, нормативно-правовими актами з питань охорони праці, статутом (положенням) підприємства та Положенням про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці.

1.9. Уповноважені з питань охорони праці перевіряють на підприємствах дотримання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Для виконання цих обов'язків роботодавці за свій кошт організовує навчання, забезпечує необхідними нормативно-правовими актами, довідковими матеріалами з питань охорони праці та звільняє уповноважених з питань охорони праці від роботи на передбачений колективним договором строк із збереженням за ними середнього заробітку.

1.10. Методичну допомогу в роботі уповноважених з питань охорони праці надає служба охорони праці підприємства.

Уповноважені з питань охорони праці співпрацюють з комісією з питань охорони праці підприємства в разі її створення.

1.11. Уповноважені з питань охорони праці під час виконання своїх функціональних обов'язків співпрацюють з ланковими, бригадирами, майстрами, керівниками відповідних структурних підрозділів, спеціалістами служби охорони праці підприємства, посадовими особами органів державного нагляду за охороною праці, представниками профспілкових організацій.

1.12. Уповноважені з питань охорони праці не рідше одного разу на рік звітують про свою роботу на загальних зборах (конференції) трудового колективу.

2. Функціональні обов'язки уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці

2.1. Уповноважені з питань охорони праці з метою створення безпечних і здорових умов праці на виробництві, оперативного усунення виявлених порушень здійснюють контроль за:

2.1.1. відповідністю нормативно-правових актів з охорони праці:

умов праці на робочих місцях, безпеки технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стану засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівниками, проходів, шляхів евакуації та запасних виходів, а також санітарно-побутових умов;

праці жінок, неповнолітніх та інвалідів;

забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами, організації питного режиму;

проведення навчання, інструктажів та перевірки знань працівників з охорони праці;

проходження працівниками попереднього та періодичних медичних оглядів;

2.1.2. безоплатним забезпеченням працівників нормативно-правовими актами з охорони праці та додержанням працівниками в процесі роботи вимог цих нормативно-правових актів;

2.1.3. своєчасним і правильним розслідуванням, документальним оформленням та обліком нещасних випадків та професійних захворювань;

2.1.4. виконанням наказів, розпоряджень, заходів з охорони праці, у тому числі заходів з усунення причин нещасних випадків, професійних захворювань і аварій, зазначених в актах розслідування;

2.1.5. наявністю і станом наочних засобів пропаганди та інформації з охорони праці на підприємстві.

2.2. Уповноважені з питань охорони праці негайно повідомляють майстра, бригадира чи іншого керівника робіт про будь-який нещасний випадок чи ушкодження здоров'я, які сталися з працівником на виробництві, та надають допомогу потерпілому.

2.3. Уповноважені з питань охорони праці беруть участь у:

2.3.1. опрацюванні відповідного розділу колективного договору (угоди) з питань охорони праці, комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму і професійних захворювань;

2.3.2. розслідуванні нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

2.3.3. розгляді небезпечної для життя чи здоров'я працівника виробничої ситуації, або для оточуючих працівників, виробничого середовища чи довкілля у разі відмови працівника виконувати з цих причин доручену йому роботу;

2.3.4. розгляді, за необхідності, посадовими особами листів, заяв та скарг з питань охорони праці працівників відповідного трудового колективу;

2.3.5. підготовці та проведенні громадських оглядів, конкурсів, рейдів з питань охорони праці.

3. Права уповноважених з питань охорони праці

3.1. Уповноважені з питань охорони праці мають право:

3.1.1. безперешкодно перевіряти на підприємстві стан безпеки і гігієни праці, додержання працівниками нормативних актів з охорони праці на об'єктах підприємства чи виробничого підрозділу, колектив якого його обрав;

3.1.2. вносити роботодавцю обов'язкові для розгляду пропозиції про усунення виявлених порушень нормативно-правових актів з безпеки та гігієни праці, здійснювати контроль за реалізацією цих пропозицій;

3.1.3. звертатися по допомогу до органу державного нагляду в разі, якщо вони вважають заходи роботодавця з охорони праці недостатніми;

3.1.4. вимагати від майстра, бригадира чи іншого керівника виробничого підрозділу припинення роботи на робочому місці в разі виникнення загрози життю або здоров'ю працівників;

3.1.5. вносити пропозиції щодо притягнення до відповідальності працівників, які порушують вимоги нормативно-правових актів з охорони праці;

3.1.6. бути обраними до складу комісії з питань охорони праці підприємства в разі її створення.

4. Гарантії прав та діяльності уповноважених з питань охорони праці

4.1. Будь-які законні інтереси працівників у зв'язку з виконанням ними обов'язків уповноважених з питань охорони праці не можуть бути обмежені. Їхнє звільнення або притягнення до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності здійснюється лише за згодою найманих працівників у порядку, визначеному колективним договором.

4.2. Уповноважений з питань охорони праці може бути відкликаний до закінчення терміну своїх повноважень у разі незадовільного їх виконання тільки за рішенням загальних зборів (конференції) трудового колективу.

Начальник управління
нормативно-правового
та юридичного забезпечення

В.В.Прохоров

ГОЛОВНИЙ ДЕРЖАВНИЙ САНІТАРНИЙ ЛІКАР УКРАЇНИ

ГОЛОВНИЙ ДЕРЖАВНИЙ САНІТАРНИЙ ЛІКАР УКРАЇНИ

ПОГОДЖЕНО

листом Міністерства освіти і науки
України

від 5 червня 2001 р. N 1/12-1459

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Головного державного
санітарного лікаря України

від 14 серпня 2001 р. N 63

Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01

1. Галузь застосування

ДСанПіН поширюються на загальноосвітні навчальні заклади I, I - II, I - III ступенів, спеціалізовані школи I, II, III ступенів, гімназії, ліцеї, колегіуми, що проектуються, будуються, реконструюються та ті, що існують, незалежно від тилу, форми власності і підпорядкування.

Передмова

СанПіН 5.5.2.008-01

1. Державні санітарні правила і норми (ДСанПіН) влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу розроблені:

**Сапуга Ірина Євгеніївна
Цибенко Тамара Олексіївна
Полька Надія Степанівна,**

Головне санітарно-епідеміологічне
управління МОЗ України (м. Київ, вул.
Грушевського, 7)

**Єременко Галина Миколаївна,
Вдовенко Алла Костянтинівна,
Гозак Світлана Вікторівна**

Інститут гігієни та медичної екології
АМН України (м. Київ, вул.
Попудренка, 50)

**Івахно Олександра Петрівна,
Глуценко Алла Григорівна,
Баранова Майя Миколаївна**

Національний медичний університет ім.
О.О.Богомольця (м. Київ, б-р.
Шевченка, 17)

**Кульчицька Валентина
Павлівна, Карповець Петро
Макарович,**

Інститут харчування МОЗ України (м.
Київ, вул. Чигоріна, 18)

**Козярін Іван Петрович,
Сисоєнко Надія Василівна,**

Київська медична академія
післядипломної освіти ім. Л.П.Шупика

Рубашкевич Алла Лукінічна,

Український центр держсанепіднагляду
МОЗ України (м. Київ, вул.
Ярославська, 41)

У розробці також брали участь

Обласні СЕС Львівської (Савченко Галина Іванівна), Тернопільської (Маціпура Надія Степанівна), Луганської (Маркова Надія Олександрівна), Чернігівської (Тарасенко Алла Миколаївна), Донецької (Шелех Галина Петрівна), Херсонської (Бульба Лариса Павлівна) областей, Міністерство освіти і науки України (Заїка Антоніна Михайлівна).

Державні санітарні правила і норми підготовлені відповідно до Законів України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про загальну середню освіту" з урахуванням сучасних наукових розробок і досліджень з регламентації гігієнічних умов і режимів навчання при чинних формах організації навчально-виховного процесу для всіх загальноосвітніх навчальних закладів для дітей і підлітків від 6 до 18 років.

2. Введено в дію вперше.

Вважати такими, що втратили чинність: ДСанПіН 5.5.2.008-98 "Устаткування, утримання середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів та організація навчально-виховного процесу", СанПіН 42-125-42-16-86 "Санітарно-гігієніческие правила и нормы по организации обучения детей шестилетнего возраста".

3. При розробці ДСанПіНу використані матеріали ДСанПіН 5.5.2.008-98 "Устаткування, утримання середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів та організація навчально-виховного процесу", "Санітарные правила по устройству и содержанию общеобразовательных школ" N 1186-а-74, ДБН В.2.2-3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів".

Ці санітарні правила і норми призначені для керівників, учителів, вихователів і медичного персоналу загальноосвітніх навчальних закладів, працівників органів управління освітою і санітарно-епідеміологічної служби.

Посадові особи і громадяни України, які допустили порушення Державних санітарних правил та норм, можуть бути притягнені до дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності у відповідності з чинним законодавством.

ДСанПіН 5.5.2.008-01 - обов'язковий для виконання документ, що регламентує безпечні для здоров'я дітей і підлітків умови навчання та виховання, які сприяють підвищенню їх працездатності протягом навчального дня, тижня, року, поліпшують психофізіологічний розвиток та зміцнюють здоров'я дитини

(підстава ст. 7, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28 Закону України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення").

Нормативні посилання

1. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" від 24.02.94 р. N 4004-XII.
2. Закон України "Про загальну середню освіту" від 13.05.99 р. N 651-XIX.
3. Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 р. N 964.
4. СНиП 11-4-79 "Естественное и искусственное освещение".
5. СНиП 2.04.05-91 "Отопление, вентиляция и кондиционирование".
6. СНиП 2.04.01-85 "Внутренний водопровод и канализация зданий".
7. СНиП 3.05.06-85 "Электротехнические устройства".
8. СанПіН N 42-121-4719-88 "Влаштування, обладнання і утримання гуртожитків для робітників, студентів, учнів середніх учбових закладів і ПТУ".
9. ДСанПіН 5.5.6.009-98 "Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах".
10. СП N 1567-76 "Санітарні правила влаштування і утримання місць занять по фізичній культурі і спорту" від 30.12.76 р.
11. ВСН 59-88 "Электрооборудование жилых и общественных зданий".
12. СН 3077-84 "Санитарные нормы допустимого шума в помещениях жилых и общественных зданий и на территории жилой застройки".
13. Методичні рекомендації МР від 26.04.99 р. N 5.5.6.26-99 "Про використання шкільних меблів".
14. Методичні вказівки з санітарно-мікробіологічного контролю предметів вжитку та обладнання закладів для дітей та підлітків МВК від 24.04.99 р. N 5.10.2.024-99.
15. Санітарно-гігієнічні вимоги від 22.02.85 р. N 3216-85 "Санітарно-гігієнічні вимоги до організації трудового навчання учнів 1-7 класів".
16. Інструктивно-методичні вказівки від 07.07.80 р. N 11/57-6 "Проведення лікарської професійної орієнтації школярів".
17. Методичні рекомендації від 19.09.74 р. N 1179-А "Використання технічних засобів навчання в учбовому процесі".
18. Методичні рекомендації від 27.04.82 р. N 08-14/4 "Комплексна оцінка стану здоров'я дітей і підлітків при масових лікарських оглядах".
19. Методичні рекомендації від 04.06.83 р. N 2819-83 "Організація роботи спеціаліста по гігієні дітей і підлітків сільських і міських СЕС (1 рівня)".
20. Методичні рекомендації від 27.12.84 р. N 11-14/30-7 "Лікарський контроль за навантаженням учнів на уроках фізичної культури в загальноосвітніх школах".
21. Методичні рекомендації від 24.12.86 р. N 08-1412 "Медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням дітей шкільного віку".

22. Методичні рекомендації від 30.04.85 р. N 11-14/13-6 "Визначення функціональної готовності дітей до вступу в школу і організація навчання і режиму продовженого дня в перших класах загальноосвітньої школи".

23. ДСТУ Б В.2.2-6-97 "Будинки і споруди. Методи вимірювання освітленості".

24. ГОСТ 2874-82 "Вода питьевая. Гигиенические требования и контроль за качеством".

25. ГОСТ 12.1.036-81 "Шум. Допустимые уровни в жилых и общественных зданиях".

26. ГОСТ 11015-93 "Столы ученические".

27. ГОСТ 11016-93 "Стулья ученические".

28. ДБН В.2.2-3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів".

29. ДБН 360-92 "Містобудування. Планування та забудова міських та сільських поселень".

30. ДБН В.2.2-9-99 "Громадські будинки та споруди".

31. ДСанПіН "Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарсько-питного водопостачання" від 15.04.1997 р. N 136/1940.

32. Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів від 19.06.1996 р. N 173.

1. Загальні положення

1.1. Державні санітарні правила та норми визначають гігієнічний стандарт для всіх типів загальноосвітніх навчальних закладів (шкіл I, I-II, I-III ступенів, спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв тощо), далі за текстом - шкіл, незалежно від типу, форм власності і підпорядкування.

1.2. Загальноосвітній навчальний заклад функціонує у відповідності з Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 р. N 964, створює необхідні умови для здобуття загальної середньої освіти на рівні Державних стандартів і сприяє вихованню морально і фізично здорового покоління.

1.3. Влаштування, обладнання приміщень шкіл, що будуються, реконструюються, а також діючих, здійснюється у відповідності до вимог ДБН В.2.2-3-97 "Будинки та споруди навчальних закладів".

1.4. Відповідальність за виконання санітарних правил і норм покладається на засновника (власника) та керівника загальноосвітнього навчального закладу.

1.5. Щоденний контроль за виконанням чинних санітарних правил і норм здійснює керівник та медичний персонал загальноосвітнього навчального закладу, а також відповідальна особа, призначена наказом керівника загальноосвітнього закладу.

1.6. Державний санітарно-епідеміологічний нагляд за виконанням чинних санітарних правил та норм здійснюють посадові особи державної санітарно-епідеміологічної служби.

2. Земельна ділянка

2.1. Розміри земельних ділянок шкіл, що будуються, встановлюються відповідно до ДБН 360-92* "Містобудування. Планування та забудова міських і сільських поселень" (Додаток 1).

2.2. Відведення земельної ділянки здійснюється за наявності технічних умов на електропостачання, водопостачання, каналізування, опалення тощо, погоджених з територіальними установами державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України.

2.3. Ділянки під забудову шкіл повинні розташовуватися в зонах населеного пункту з дотриманням санітарних норм щодо відстані від джерел викидів шкідливих речовин, шуму, вібрації, електромагнітних та іонізуючих випромінювань. Не допускається їх розміщення в санітарно-захисних зонах промислових підприємств та інших об'єктів, що є джерелами забруднення довкілля небезпечними факторами. Санітарно-захисні зони слід затверджувати згідно з додатком до Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом МОЗ України від 19.06.96 р. N 173.

Ширина санітарно-захисної зони між межею шкільної ділянки та гаражами повинна бути не меншою 50 м. Розміри санітарно-захисної зони повинні погоджуватися з державною санітарно-епідеміологічною службою.

Відстань від станцій технічного обслуговування (СТО), автозаправних станцій (АЗС) до шкільної ділянки визначається за погодженням з органами Держсанепіднагляду, яка не може бути меншою ніж 50 м (Зміни N 4-8 до ДБН 360-92 "Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень", пп. 7.54, 7.55) та Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів N 173, додаток N 10.

2.4. Будівля загальноосвітнього навчального закладу повинна бути розміщена на відстані 100-170 м від проїжджої частини дороги.

Через територію школи не повинні проходити повітряні лінії електропередачі з напругою в 35 кВ і більше (п. 8.23 Зміни N 4-8 до ДБН 360-92 "Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень").

Радіус обслуговування від місця проживання до загальноосвітнього навчального закладу повинен складати не більше 0,5 км пішохідної доступності.

Дозволяється розміщення шкіл на відстані транспортної доступності: для учнів шкіл I ступеня - 15 хв. (в один бік), для учнів шкіл II і III ступенів - не більше 30 хв. (в один бік).

У сільській місцевості розміщення шкіл передбачає для учнів I ступеня радіус пішохідної доступності не більше 2 км і не більше 15 хв. в один бік - при транспортному забезпеченні учнів.

Підвезення учнів до навчального закладу у сільській місцевості повинно здійснюватись спеціальним транспортом.

Максимальний радіус обслуговування учнів шкіл II-III ступенів не повинен бути більшим 15 км.

Транспортним обслуговуванням забезпечуються учні, які проживають на відстані від школи понад 3 км, з попередньо визначеними зупинками відповідного транспорту.

Відстань від місця проживання до місця збору на зупинці не повинна бути більшою 500 м.

Для учнів, які проживають на відстані більшій за максимально допустимі границі транспортного обслуговування, а також при транспортній недоступності в період негоди, повинен передбачатися пришкільний інтернат із розрахунку 10 відсотків місць від загальної місткості закладу.

2.5. Будівлі загальноосвітніх шкіл розміщуються не ближче ніж за 25 м від червоної лінії. Відстань від межі ділянок шкіл до стін житлових будинків із входами та вікнами встановлюються 10 м і більше, від будинків шкіл до житлових і громадських будинків та споруд - згідно з нормами інсоляції, природного освітлення та шумозахисту.

2.6. По периметру земельної ділянки закладу слід передбачити захисну зелену смугу (дерева, кущі, газон) завширшки не менше 1,5 м, а з боку вулиць не менше 3-х м.

2.7. Огорожа території закладу повинна бути заввишки не менше 1,2 м. При розміщенні шкіл всередині житлових кварталів допускається застосування огорожі між ними з зелених насаджень заввишки не менше 1 м.

2.8. Площа озеленення земельної ділянки повинна складати 45-50 відсотків загальної площі ділянки. Якщо ділянка прилягає безпосередньо до зелених масивів (парків, садів, скверів), а також при розміщенні шкіл у сільській місцевості або за умов їх реконструкції, площі зелених насаджень допускається скорочувати, але не більше ніж на 30 відсотків.

Високорослі дерева належить висаджувати на відстані не меншій ніж 10 м від стін з вікнами навчальних приміщень, а кущі - не меншій ніж 5 м.

Розташування та орієнтація основних функціональних приміщень загальноосвітніх навчальних закладів повинні забезпечувати безперервну тригодинну тривалість інсоляції на день.

Нормативна тригодинна інсоляція повинна бути забезпечена на території спортивної зони та зони відпочинку, у тому числі спортивних та ігрових майданчиках.

Забороняється біля школи висаджувати колючі дерева і кущі (біла акація, глід, шипшина тощо) і рослини з отруйними ягодами ("вовче лико", "бріонія", "сумах отруйний", рицина та інші), вирощувати гриби.

2.10. Земельна ділянка поділяється на такі функціональні зони:

- навчальна;
- навчально-виробнича;
- навчально-дослідна;
- фізкультурно-спортивна;
- відпочинку;
- сільськогосподарська (для шкіл в сільській місцевості);
- житлова.

Розміри зон ділянок шкіл визначаються завданням на проектування, але не менш ніж в додатку N 2 до ДБН В.2.2-3-97.

2.11. Фізкультурно-спортивну зону слід розміщувати поруч з навчальною, але не з боку вікон приміщень для початкових класів.

Майданчики для ігор з м'ячем та метання спортивних снарядів розміщуються на відстані не меншій ніж 25 м, від вікон навчальних та навчально-допоміжних приміщень будинків (при наявності огорожі 3 м заввишки і не менше 15 м завдовжки), майданчики для інших видів фізкультурних занять - на відстані не меншій ніж 10 м.

Спортивні майданчики повинні мати тверде покриття.

Спортивні майданчики доцільно розміщувати по довжині з півночі на південь.

Бігова доріжка влаштовується навколо футбольного поля, доріжка довжиною 100 м входить до складу бігової.

Ями для стрибків у довжину і висоту заповнюються піском, змішаним з тирсою.

При будівництві бігових доріжок і спортивних майданчиків (волейбольних, баскетбольних, гри у ручний м'яч) необхідно використовувати дренаж.

Комбінований майданчик можна асфальтувати (бетонувати), футбольне поле повинно мати трав'яне покриття. З метою попередження травм майданчики повинні мати рівну поверхню.

Забороняється проводити заняття на зволжених майданчиках.

Борти ям для стрибків, крім переднього, оббиваються гумою.

Наливні льодові катки для катання, хокею та швидкісного бігу на ковзанах повинні мати товщину льоду 5-6 см, гладку поверхню без розколин і виямок.

Штучне освітлення катка повинно бути рівномірним на всій льодовій поверхні і повинно становити не менше 100 лк.

Майданчики для учнів 1-4 класів повинні бути обладнані тіншовими навісами, ліанами, гірками для спуску, гойдалками, бетонованою стіною для ігор з м'ячем і малювання, лавками, доріжками з твердим покриттям для катання на роликівих ковзанах та велосипедах, плескальним басейном.

Займатися на спортивних майданчиках дозволяється тільки у спортивному одязі та взутті.

Діти повинні бути ознайомлені з правилами користування спортивним інвентарем і обладнанням.

Фізкультурні майданчики необхідно відгороджувати один від одного зеленими насадженнями.

Ігрові майданчики, розміщені біля будівлі школи, засівають невисокою травою.

2.12. Господарська зона повинна мати окремий в'їзд і розташовуватися поблизу навчально-виробничої зони, приміщень їдальні. У цій зоні розміщуються ремонтні майстерні, склади, гаражі, підсобно-виробничі приміщення, навіси, сміттєзбірники. Сміттєзбірники повинні щільно закриватися кришками і встановлюватися на відстані не менш ніж 25 м від вікон і входу до їдальні на бетонованому або асфальтованому майданчику під навісом.

Проїжджа частина, пішохідний прохід до господарських будівель, майданчики для сміття, а в сільських школах, які не мають каналізації - до надвірних туалетів, повинні бути асфальтованими або бетонованими.

Підходи до будівель школи повинні мати тверде покриття на відстані не менш ніж 100 м.

2.13. У житловій зоні земельної ділянки розміщуються гуртожитки для учнів, допускається розміщення житлових будинків для викладачів та обслуговуючого персоналу. Житлова зона повинна мати окремий вхід з боку вулиць та проїздів, ізолюватись від господарської зони на відстані не менше ніж 100 метрів.

Санітарні розриви між спальними корпусами і межею ділянки житлової зони повинні становити не менше 50 м. Відстань від спальних корпусів до автомагістралей повинна бути не меншою 150 м, до господарської зони - не меншою 100 м.

На території земельної ділянки повинні бути передбачені поливальні установки та питні фонтани.

Для поливу земельна ділянка обладнується водопроводом і оснащується спеціальними кранами.

Територія ділянки повинна бути освітлена у вечірній час при нормі освітленості на землю - 10 лк.

2.14. Майданчики для рухливих ігор та відпочинку повинні розташовуватися біля виходів з приміщень (для максимального використання їх під час перерв) і бути розділені для учнів кожної вікової групи.

Використання внутрішнього двору навчальних закладів для господарських потреб (стоянка автотранспорту, меблів, обладнання, макулатури, металобрухту, будівельних матеріалів тощо) забороняється.

2.15. Навчально-дослідна зона повинна бути не більшою 25 відсотків площі земельної ділянки. У міських школах вона може бути зменшена за рахунок будівництва на ділянці парників, теплиць і оранжерей, органічно пов'язаних з комплексом кабінетів біології та хімії.

2.16. Земельні ділянки сільських шкіл повинні бути розширені за рахунок будівництва парників, теплиць, оранжерей, приміщень для зберігання сільськогосподарської техніки, садово-городнього інвентарю та ін.

3. Основні приміщення

3.1. Будівля школи повинна забезпечувати оптимальні умови для організації навчально-виховного процесу, відпочинку, харчування учнів. Будівлю школи на території земельної ділянки слід розташовувати так, щоб рівень освітлення та інсоляції навчальних приміщень був оптимальним, а взаємозв'язок між ділянкою і будівлею - раціональним.

Блочно-секційна і павільйонна частина навчальних будівель найбільш раціональні для використання. В одній секції слід розміщувати максимум три паралелі класів для дітей одного віку або дві паралелі класів двох суміжних вікових груп (1 і 2, 3 і 4 тощо).

Будівлі загальноосвітніх навчальних закладів повинні мати не більше трьох поверхів.

При розміщенні загальноосвітніх навчальних закладів у попередньо збудованих 4-, 5-поверхових будівлях, четвертий і п'ятий поверхи відводять під кабінети, які мають найменше навчальне навантаження.

Кількість учнів загальноосвітнього навчального закладу не повинна перевищувати його проектну місткість.

3.2. У будівлях загальноосвітніх шкіл передбачаються такі функціональні групи приміщень: класні кімнати, навчальні кабінети, лабораторії з лаборантськими, кабінети трудового навчання та профорієнтації, продовженого дня, фізкультурно-спортивні, приміщення харчоблоку, медичні, актовий зал, бібліотека, адміністративні, допоміжні приміщення - вестибюль, рекреації, гардероби, санітарні вузли з технічними приміщеннями тощо.

При розміщенні школи в пристосованій будівлі набір приміщень, їх площа визначаються за погодженням з територіальною санітарно-епідеміологічною станцією у кожному випадку окремо, виходячи з типу загальноосвітнього навчального закладу, кількості і віку учнів, кількості класів тощо.

3.3. Склад і площі приміщень загальноосвітнього навчального закладу визначаються за розрахунком, виходячи з призначення приміщень, наповнюваності груп при різних видах навчальних занять та показників розрахункової площі на одного учня (Додаток 2).

Допускається добудова додатково до школи блоку плавального басейну за умови, що для цього є відповідна земельна ділянка.

Кількість класів, навчальних приміщень, лабораторій, навчально-спортивних залів слід розраховувати, виходячи із кількості годин занять в одну зміну і їх зайнятості не менш як 75 відсотків навчального часу.

Підлога приміщень загальноосвітніх навчальних закладів повинна бути з деревини або лінолеуму на теплій основі, не мати щілин, підлога туалетних та умивальних кімнат повинна вистилатися керамічною або мозаїчною шліфованою плиткою. Забороняється використовувати цементні, мармурові або інші подібні матеріали для настилу підлоги усіх приміщень.

Стіни навчальних приміщень повинні бути гладкими та такими, щоб їх прибирання було можливе вологим способом.

3.4. Класні кімнати (навчальні приміщення) для учнів I-IV класів слід розміщувати тільки на першому поверсі в окремому блоці, ізольовано від приміщень для учнів інших вікових груп.

Якщо в школі існує кабінетна система навчання, то вона потребує розміщення кабінетів у межах 1-2 поверхів так, щоб перехід в кабінет займав не більше 2 хвилин. Кабінети з предметів, які найчастіше вивчаються у школах, розміщуються для 5-9 класів на першому поверсі, для 10-12 класів на третьому поверсі. Оптимальна кількість кабінетів - 2-4 на один предмет (залежно від місткості школи). Всі інші лабораторії та кабінети розміщуються на другому поверсі.

Навчальні приміщення не повинні бути прохідними.

Навчальні класи і кабінети мають бути ізольованими від приміщень, які є джерелами шуму і запахів (майстерні, спортивні і актові зали, харчоблок тощо).

3.5. Приміщення для трудового навчання повинні бути ізольованими від інших основних приміщень (в окремих блоках, відсіках будівлі або в окремих будівлях з гардеробом і туалетом в них) і розміщеними на першому поверсі. Для трудового навчання і професійної підготовки учнів 10-12 класів додатково передбачаються навчально-виробничі майстерні, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, навчальні цехи промислових і сільськогосподарських підприємств. Із майстерень з обробки дерева, комбінованих майстерень з обробки металу, металу і дерева необхідно передбачити додатковий вихід на вулицю через теплий тамбур або коридор, у який немає виходу із класів, кабінетів і лабораторій.

3.6. Вентиляційні камери, насосні, машинні відділи холодильних установок, теплові та інші приміщення з устаткуванням, яке може бути джерелом шуму і вібрації, не слід розміщувати суміжно, над і під актовими, читальними залами, звукоапаратними, кімнатами лікаря, класами, кабінетами.

3.7. Спортивний зал розміщується на першому поверсі. Його розміри передбачають виконання програм з фізичного виховання і можливості організації позаурочних спортивних занять, актовий зал розміщується на другому поверсі.

Найбільша кількість людей, які одночасно перебувають на поверсі в будівлі школи, визначається наповнюваністю навчальних приміщень, приміщень для трудового навчання, спортивного, актового залів, що розміщуються на цьому ж поверсі (для розрахунку шляхів евакуації).

Використовувати актовий зал як спортивний не рекомендується. Вхід в спортивний зал слід передбачити через роздягальню безпосередньо або через відокремлений коридор. Інвентарна для спортивного інвентаря (обладнання) повинна з'єднуватись із спортивним залом через двері або відкритий отвір розмірами (2 x 2,2 кв. м). Довжина цього приміщення повинна бути не менша 5 м, а підлога на одному рівні з підлогою спортивного залу (без порогу). Із інвентарної або спортивного залу слід передбачити додатковий вихід на земельну ділянку. Висота спортивних залів площею 162 кв. м повинна бути не меншою 6 м. У спортивному залі площею до 288 кв. м допускається одночасне заняття не більше ніж з одним класом.

3.8. Виробничі приміщення харчоблоку проектується із урахуванням розміщення в них технологічного устаткування. Кухонні плити, які працюють на твердому паливі, можна передбачати тільки в сільських школах з наповнюваністю не більше 80 учнів. Кухні в школах повинні бути розраховані на розміщення в них устаткування для приготування їжі із сировини, а також - з напівфабрикатів. Площу обіднього залу (без кімнати для роздачі) слід приймати із розрахунку на одного учня не менше як 0,75 кв. м в школах до 80 місць і 0,65 кв. м - більше 80 місць. Максимальна наповнюваність обідніх залів становить - 350-490 місць, при цьому у школах-інтернатах не допускається більше 2-х посадок учнів, у загальноосвітніх школах - 3-х. Із виробничих приміщень харчоблоків слід передбачити окремий вихід на територію подвір'я.

Харчоблоки допускається розміщувати на цокольних поверхах, заглиблених не нижче 0,5 м від запланованої відмітки тротуару, при забезпеченні

цих приміщень природним освітленням, ефективною штучною вентиляцією і при відмітці підлоги не нижче 1 м найвищого рівня ґрунтових вод.

Обідні зали слід обладнувати столами на 4-6-10 місць і стільцями або табуретами. Відстань (см): між столами і роздачею чи вікном (дверима) для прийому брудного посуду повинна бути 150-200; між рядами столів - 100-150; між столами і стіною - 40-60. Столи повинні мати гігієнічне покриття, що легко миється, стійке до дії гарячої води і дезинфікуючих засобів. Столи щодня миють гарячою водою з кальцинованою содою та милом, а після кожного прийому їжі протирають вологими і чистими ганчірками. Умивальники слід передбачати із розрахунку один на 20 місць, електрорушники - один на 40 місць. Для дітей початкових класів висота столів та стільців повинна відповідати зросту дітей. Меблі для них встановлюються окремо від столових меблів для середніх та старших класів.

Столовий посуд може бути фаянсовий, фарфоровий або із нержавіючої сталі та одноразовий. Не рекомендується використовувати емальований, алюмінієвий посуд і забороняється застосування пластмасового посуду багаторазового використання та поццербленого посуду.

Організація харчування дітей у загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється у відповідності з інструкціями Міністерства охорони здоров'я України, затвердженими згідно з чинним законодавством.

Забороняється використання приміщень харчоблоку, їдалень, роздаткових, буфетів не за призначенням.

Вживання їжі слід проводити в один і той же час відповідно до спеціально складеного графіку. Перед вживанням їжі діти обов'язково миють руки з милом і сушать їх рушниками (паперові, електро).

Медичні працівники школи (при їх відсутності - особи, які затверджено наказом керівника навчального закладу) здійснюють щоденний контроль за якістю продуктів, що надходять до їдальні, умовами їх зберігання, дотримання термінів реалізації і технології виготовлення страв, санітарно-протиепідемічним режимом харчоблоку, фактичним виконанням меню.

У школах із кількістю учнів менше 100, за умови відсутності харчоблоку, допускається організація харчування дітей в окремо відведеному приміщенні за узгодженням із територіальною санітарно-епідеміологічною станцією.

3.9. Приміщення для організації продовженого дня для учнів загальноосвітніх навчальних закладів слід передбачити із розрахунку 20 відсотків від загальної кількості учнів 1-4 класів і 10 відсотків - учнів 5-9 класів.

3.10. Площу приміщень закритого зберігання бібліотечних фондів слід приймати не менше 0,25 кв. м на 1 тис. одиниць збереження. Площа відкритого збереження бібліотечних фондів повинна бути не меншою 4,5 кв. м на одну тис. одиниць збереження.

3.11. Ширина рекреаційних приміщень при однобічному розміщенні навчальних приміщень повинна бути не меншою 2,8 м. Площа рекреаційних приміщень розраховується для кожного поверху і повинна бути не меншою 2,0 кв. м на одного учня. При будівництві або реконструкції загальноосвітнього

навчального закладу слід надавати перевагу рекреаційним приміщенням зального типу.

3.12. Медичний блок слід розміщувати на першому поверсі. Медичний блок складається із таких приміщень: кабінет лікаря завдовжки 7 м (для визначення гостроти слуху та зору учнів), площею не менше 16 кв. м; кабінет зубного лікаря площею не менше 16 кв. м, обладнаний витяжною шафою; процедурний кабінет площею 10 + 8 кв. м; кабінет психофізіологічного розвантаження площею не менше 18 кв. м.

3.13. Гардероб розміщується на перших поверхах блоків навчального закладу з обов'язковим обладнанням секцій для кожного класу.

3.14. У вестибюлях слід проектувати подвійні тамбури з трьома дверима для забезпечення теплоізоляції.

3.15. Для учнів 1-4, 5-7, 8-9 класів слід передбачати самостійні входи в школу при блочній забудові, в інших випадках - не менше 2-х виходів для постійної експлуатації. Висота шкільних приміщень від підлоги до стелі (в чистоті) повинна бути не менше 3 м. Вхід до навчальних приміщень слід передбачати тільки збоку передніх столів або парт.

3.16. Міжповерхові сходи слід проектувати з природним освітленням. Висота приступця повинна бути 15 см, ширина - 30-35 см, кут нахилу сходів не більше 30. Не допускається горизонтальне розміщення елементів огорожі сходів. Висота огорожі сходів повинна бути 1,5 м з поручнем заввишки 0,8 м. В огорожі сходів вертикальні елементи повинні мати просвіт не більше ніж 0,1 м (горизонтальний поділ в огорожі, крім поручня, не допускається). Ширина маршу сходів - 1,8 м.

3.17. Для будівництва шкіл слід використовувати цеглу або матеріали, які дозволені Міністерством охорони здоров'я України.

3.18. У гуртожитку передбачені такі приміщення: спальні кімнати, умивальня, санвузол і душова; кімната особистої гігієни, кімната для прасування, чистки одягу та взуття (із розрахунку не менше ніж 0,1 кв. м на 1 місце), кімната для відпочинку; санвузол для персоналу і санітарна кімната (не менше 4 кв. м), а також господарські майстерні, пральня, кімнати для збереження чистої та брудної білизни, медична кімната (не менше 10 кв. м), приміщення для зберігання одягу дітей (із розрахунку 0,2 кв. м на 1 місце), вітальня для побачення з батьками, кімната старшого вихователя, вихователів, чергового технічного персоналу, комори спортивного і господарського інвентаря, вестибюль з гардеробом.

Наповнюваність спальних кімнат у гуртожитках для учнів шкіл I ступеню - 5-6 місць, для шкіл II-III ступенів - не більше 4 місць. Площа спальних кімнат приймається з розрахунку 6 кв. м на 1 місце.

3.19. Здача в оренду території, будівель, приміщень, обладнання підприємствам, установам, організаціям іншим юридичним та фізичним особам для використання, що не пов'язано з навчально-виховним процесом, не дозволяється.

4. Природне та штучне освітлення.

Організація і вимоги до зорової роботи учнів

4.1. Природне освітлення.

Усі навчальні приміщення загальноосвітніх навчальних закладів повинні мати природне освітлення. Незалежно від розміщення вікон (збоку, зверху) в навчальних приміщеннях світло повинно падати на робочі місця зліва. Оптимальний рівень природного освітлення забезпечується при верхньому і боковому освітленні приміщень. Забороняється облаштовувати навчальні приміщення так, щоб світловий потік був спрямований праворуч, спереду від учнів, крім майстерень з обробки металу, де повинен переважати правосторонній або прямий світлорозподіл. При загальній площі класної кімнати 64 кв. м і більше обов'язково слід передбачити додаткове освітлення через рекреаційні приміщення. Якщо глибина приміщення становить більше 6,0-6,5 м, то необхідне двобічне освітлення. Висота вікна при правосторонньому освітленні повинна бути не меншою 2,2 м при наявності глухої перегородки висотою 0,8 м від підлоги (при висоті приміщення 3,0 м). Допускається використовувати матове скло для освітлення внутрішньої світлонесучої стіни на висоті 0,8-1,0 м від глухої перегородки і далі 1,2-1,4 м віконне скло до стелі (при загальній висоті застосування 2,2 м). Можливе додаткове освітлення світлом через прохідні коридори (нерекреаційні), умивальні, роздягальні при спортивних залах. Штучне освітлення допускається тільки в актовому залі, кіноаудиторії, санітарних вузлах, приміщеннях кладових, охолоджуючих камер при кухні, допоміжних приміщеннях для працівників кухні, радіовузлах, дикторських, інвентарних і душових при спортивному залі. Орієнтація вікон навчальних приміщень повинна відповідати вимогам ДБН В.2.2-3-97. В умовах світлового поясу України (53 град. північної широти) - найбільш високий рівень природного освітлення, і тому максимальну кількість приміщень школи необхідно орієнтувати на цей бік горизонту. Для приміщень продовженого дня рекомендується східна орієнтація, для занять у першу зміну - західна. Забороняється орієнтувати навчальні приміщення на північ (за винятком кабінетів образотворчого мистецтва та креслення, де необхідно рівномірне освітлення).

При стрічковому застосуванні, а також орієнтації на південь-схід, південь-захід, захід обов'язкове облаштування сонцезахисними засобами (штори із тканини з достатніми світлопропускними можливостями - поплін, штапель, підйомно-поворотні жалюзі тощо). При відсутності прямого попадання сонячного променя на робочі місця учнів штори повинні знаходитись в міжвіконних простінках і не закривати вікна. Ламбрікени не повинні сягати нижче верхньої частини віконної рами. Для забезпечення оптимального природного освітлення навчальних приміщень необхідно мити вікна не менше 2-х разів протягом навчального року.

Природне освітлення повинно бути рівномірним і не створювати блиску.

Коефіцієнт природного освітлення (КПО) в навчальних приміщеннях повинен дорівнювати 2,5% на робочих місцях 3-го ряду парт (1 м від внутрішньої стіни). При двобічному освітленні мінімальне значення КПО визначається на другому ряді парт.

Рівномірність освітлення на робочому місці (відношення мінімального рівня освітлення до максимального) повинна складати не більше 0,3.

Достатність і рівномірність освітлення можна оцінити за світловим коефіцієнтом (СК) (відношення загальної площі вікон до площі підлоги). Найбільш раціональна форма вікон - прямокутна, висотою 2-2,5 м, при збереженні висоти підвіконника 0,8 м шириною 1,8-2,0 м, верхній край вікна повинен бути на відстані 0,15-0,3 м від стелі. Ширина простінків між вікнами повинна бути не більшою 0,5 м, висота підвіконня - 0,8 м, СК 1:4-1:5. Для забезпечення оптимального природного освітлення слід передбачити: кут, під яким видно небо з найбільш віддаленого робочого місця від вікна, повинен бути не меншим 5 град.; коефіцієнт затінення менше 3. Забороняється розміщення на підвіконні в навчальних приміщеннях високі кімнатні квіти.

Колір поверхні стелі, стін, меблів повинен бути жовтим, зеленим або бежевим (матових пастельних тонів). Стелю, верхні частини стін, віконні рами та двері слід фарбувати у білий колір, коефіцієнт відбиття якого 0,8; в кабінетах технічних засобів навчання (ТЗН) стіна, яка є фоном до екрану (телевізор, кінопроектор) повинна бути пофарбована в жовтий або бежевий колір з коефіцієнтом відбиття 0,6; класна дошка повинна мати матову поверхню, пофарбовану в темно-зелений, коричневий колір з коефіцієнтом відбиття 0,1-0,2.

Всі полімерні матеріали, які використовуються при будівництві та реконструкції загальноосвітніх навчальних закладів, а також оздоблення приміщень, настил підлоги, повинні мати позитивний висновок державної санітарно-гігієнічної експертизи.

Оптимальне відношення яскравості є для: "зошит-парта" - 4:1, "класна дошка-зошит" - 1:5-1:6,5, "вікно-зошит" - 7:1, "класна дошка-вікно" - 1:12. Допустимими рекомендуються такі співвідношення яскравості для поверхні: "зошит-парта" - 2:1-3:1, "класна дошка-зошит" - 1:3, 1:8-1:10, "вікно-зошит" - 15:1-17:1, "класна дошка-вікно" - 1:5.

4.2. Штучне освітлення.

В Україні із вересня до травня необхідно підвищувати рівень освітлення навчальних приміщень за допомогою штучного освітлення. Для освітлення третього ряду парт слід у навчальних приміщеннях передбачати окреме включення другого від вікон ряду електроламп.

Рівень штучного освітлення і електротехнічне устаткування навчальних приміщень, освітлення території школи повинні відповідати СНІП П-4-79, ДБН В.2.2-3-97 (Додаток 3).

Штучне освітлення приміщень шкіл може бути забезпечено люмінесцентними лампами та лампами розжарювання з відповідною арматурою, яка повинна давати розсіяне світло, бути безпечною та надійною. Рівень штучного освітлення навчальних приміщень шкіл при використанні ламп розжарювання 150 лк і 300 лк при лампах люмінесцентних. В кабінетах креслення, майстернях рівень штучного освітлення повинен бути відповідно 200-400 лк, 300-500 лк. У всіх приміщеннях школи слід передбачати систему загального освітлення.

Люмінесцентні світильники повинні давати розсіяне світло, а для ламп розжарювання - повністю відбите світлорозповсюдження.

При штучному освітленні навчальних приміщень слід надавати перевагу люмінесцентним лампам (ЛТБ та інші), що мають позитивний висновок державної санітарно-гігієнічної експертизи.

Із люмінесцентних світильників для навчальних приміщень можна використовувати серії ЛСО-02 (підвісний світильник розсіяного світла) і ЛПО-23 (стелевий для громадських приміщень). Для освітлення класних дошок слід використовувати люмінесцентні світильники серії ЛПО-12 несиметричного розподілу світла з люмінесцентними лампами 40 Вт і 80 Вт. Рекомендується використовувати, зокрема, штучні випромінювачі з 3500 град. К незалежно від принципу генерування видимої радіації. У класних приміщеннях можуть використовуватися люмінесцентні лампи типу ЛН (люмінесцентні лампи натурального кольору), освітлення ЛБ (білого кольору), ЛХБ (холодно білого кольору), ЛТПЦ (тепло-білого кольору), МОД (2 x 40 Вт), ШПД (2 x 40 Вт).

Для ламп розжарювання найбільш раціональні світильники переважно відбитого світлорозподілу.

У навчальних приміщеннях світильники слід розміщувати в 2 ряди паралельно до лінії вікон на відстані 1,5 м від зовнішньої і внутрішньої стін, 1,2 м - від класної дошки, 1,6 м - від задньої стіни. Відстань між рядами світильників повинна бути 2,5-2,65 м.

Питома потужність люмінесцентного освітлення повинна бути 24-28 Вт/кв. м, при лампах розжарювання - 48 Вт/кв. м.

При освітленні приміщення люмінесцентними лампами повинно бути передбачено додаткове освітлення класної дошки спеціальними лампами із світильниками несиметричного світлорозповсюдження; при освітленні лампами розжарювання - додаткові лампи.

У приміщеннях для трудового навчання встановлюються пилевологозахисні світильники ПВЛ - 2 x 40, ЛСО - 8, ЛВВО - 1. При збільшенні глибини навчальних приміщень необхідно використовувати комбіноване освітлення (штучне і природне). Рівень комбінованого освітлення на робочих місцях повинен складати 600 лк з перевагою природного освітлення. Раціональне співвідношення між світловими потоками від вікна і штучного освітлення повинно бути 2:1.

У навчальних майстернях, крім загального освітлення, слід передбачити місцеве біля верстатів та станків. У майстернях з обробки дерева і металу з метою дотримання правил техніки безпеки, профілактики травм слід передбачати подвійне включення електрообладнання в електромережу.

Оптимальний рівень штучного освітлення спортивного залу складає 400 лк на рівні підлоги. Освітлювальна арматура, вікна та опалювальні прилади у спортивному залі повинні бути закриті металевими сітками.

Світильники миються не рідше 1 разу на три місяці, вікна - 1 раз у півріччя.

5. Повітряно-тепловий режим

5.1. Чистота повітря в приміщеннях загальноосвітніх навчальних закладів забезпечується:

- відповідністю кількості дітей до нормованої наповнюваності;
- регулярністю вологого прибирання приміщень з використанням дезінфікуючих та миючих засобів;
- використанням всіх видів провітрювання (наскрізне, кутове, однобічне).

5.2. Класні кімнати та кабінети провітрюють на перервах, а рекреації - під час уроків. Співвідношення площі фрамуг і кватирок до площі підлоги навчального приміщення повинна бути не менше 1/50. Фрамугами і кватирками слід користуватися протягом всього року.

До початку занять і після їх закінчення необхідно здійснювати наскрізне провітрювання навчальних приміщень. Тривалість наскрізного провітрювання визначається погодними умовами згідно з таблицею 1.

Таблиця 1.

Температура повітря вулиці в градусах Цельсія	Тривалість провітрювання приміщень (хв.)	
	на малих перервах	на великих перервах та між змінами
від +10 до +6	4-10	25-35
від +5 до 0	3-7	20-30
від 0 до -5	2-5	15-25
від -5 до -10	1-3	10-15
нижче -10	1-1,5	5-10

У теплі дні доцільно проводити заняття при відкритих фрамугах та кватирках.

5.4. При проведенні гігієнічної оцінки повітряно-теплого режиму у приміщеннях слід враховувати: площу приміщення на 1 учня, об'єм, коефіцієнт аерації, тривалість провітрювання приміщень, систему вентиляції, режим її роботи і технічне обслуговування, режим прибирання приміщень, заходи щодо запобігання заносу пилу в будівлі школи.

5.5. При лабораторних дослідженнях необхідно: проводити вимірювання температури повітря у приміщеннях (з урахуванням зовнішньої), відносної вологості, швидкості руху повітря, радіаційної температури, концентрації CO₂, CO, формальдегіду та інших хімічних речовин (відповідно до будівельних матеріалів, які використані). Також необхідно визначати вміст пилу і бактеріальне забруднення. Лабораторні дослідження та інструментальні виміри проводити у динаміці учбового дня, а саме - перед першим уроком і в кінці останнього уроку.

У приміщеннях шкіл відносна вологість повітря має бути 40-60%; температура повітря в класах і кабінетах 17-20 град. С, в майстернях по обробці металу і дерева 16-18 град. С, в спортивному залі 15-17 С, в роздягальнях при

спортивному залі 19-23 град. С, в актовому залі 17-20 С, в бібліотеці 16-18 град. С, в медичних кабінетах 21-23 град. С, в рекреаціях 16-18 град. С, в спальних приміщеннях 18-20 град. С; в умивальних 20-23 град. С; у вестибюлі, гардеробі 16-19 град. С; в туалетах 17-21 град. С; в душових не нижче 25 град. С.

Концентрація формальдегіду в приміщеннях шкіл не повинна перевищувати 0,01 мг/куб. м.

Концентрація радону в приміщеннях нових будинків шкіл не повинна перевищувати 100 Бк/куб. м, для існуючих будинків - 200 Бк/куб. м.

5.6. При наявності люфт-клозету необхідно:

- забезпечити достатню тягу через вигріб.

Забороняється улаштування додаткової витяжної вентиляції через вигріб, а також вилити у вигріб воду з умивальників і після прибирання приміщень.

6. Вентиляція та опалення

6.1. Критеріями нормування повітряного обміну приміщень шкільних будівель слід приймати динаміку температури, відносної вологості повітря, рівня його бактеріального забруднення, кількості пилу, концентрацію CO₂, константу зникнення від'ємних іонів.

6.2. У навчальних приміщеннях необхідно організувати широку аерацію та повітряний обмін через системи вентиляційних каналів.

6.3. При проектуванні у шкільній будівлі припливно-витяжної системи від актового залу, спортивних приміщень, майстерень, харчоблоку тощо слід передбачати автоматичне управління системами безпосередньо у приміщеннях, для забезпечення у робочий час розрахункових рівнів температури і відносної вологості повітря.

У позаурочний час в приміщенні повинна підтримуватись температура не нижче 15 град. С.

Температура опалювального приладу у робочий час повинна бути не вищою 40 град. С.

Рециркуляція повітря у системах повітряного опалювання навчальних приміщень не допускається.

Повітрообмін в шкільних їдальнях повинен розраховуватись на поглинання теплонадлишків, які виділяються технологічним обладнанням кухні.

Забороняється застосування в навчальних закладах азбестоцементних повітропроводів.

6.6. Використання парових котлів для опалення шкільних будівель забороняється.

6.7. Опалювальні прилади (радіатори) в навчальних приміщеннях слід закривати легкою дерев'яною або металевою решіткою. Не допускається використання дерев'яно-стружкових та дерев'яно-волокнистих плит. При розміщенні опалювальних приладів у стінах, підлозі температура стін повинні бути 33-38 град. С, підлоги - 18,5-28 град. С, підвіконня - 40-45 град. С, стелі - 29-32 град. С при температурі повітря у приміщенні 21 град. С і вище. Найбільш раціональне розміщення опалювальних приладів у стелі та підлозі.

6.8. Пічне опалення допускається тільки в одноповерхових приміщеннях шкіл з малою кількістю учнів (у сільській місцевості), яке повинно бути обладнане в коридорі.

Забороняється встановлювати залізні печі.

Щоб не забруднювати повітря приміщень окисом вуглецю, пічні труби закриваються не раніше повного згорання палива і не пізніше, як за дві години до приходу учнів.

7. Водопостачання та каналізація

7.1. Всі школи повинні забезпечуватися доброякісною питною водою у відповідності із ДСанПіН "Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарсько-питного водопостачання" N 136/1940 від 15.04.97 р.

7.2. Будівлі шкіл повинні бути обладнані системами господарсько-питного, протипожежного і гарячого водопостачання, каналізацією.

7.3. Водопостачання та каналізація в школах повинні бути централізованими.

У випадках відсутності в населеному пункті централізованої системи водопостачання і каналізації організація водопостачання та відведення стоків має бути погоджена з територіальними санепідстанціями. Для шкіл у місцевості, де відсутня каналізаційна система передбачаються теплі туалети, прохід до яких з будівлі школи здійснюється через подвійний тамбур.

Для 4-го кліматичного району, а також у сільській місцевості допускається організувати туалети вигрібного типу окремо від будівлі закладу. Вигрібна яма та сміттєзбірник не повинні заповнюватись більше ніж на 2/3 його об'єму. Після їх випорожнення необхідно здійснювати їх дезинфекцію зрошуванням 10% розчином хлорного вапна, 5% розчином нейтрального гіпохлориту кальцію.

З метою попередження розмноження мух та знищення їх у фазі розвитку, 1 раз на 5-10 днів вигрібні ями обробляються одним із засобів, запропонованих методичними вказівками по боротьбі з мухами.

7.4. Підведення холодної та гарячої води повинно бути забезпечене у: класні кімнати, кабінети, майстерні, лабораторії, приміщення для продовженого дня, роздягальні при спортивному залі, приміщення для гурткової роботи, харчоблок, до умивальників в туалетах, кабінети для гігієни жінок, кімнату для техперсоналу, вчительську, кабінет директора, медичний блок, кінопроекційну, фотолaboratorію, кабінет військової підготовки, спальні корпуси.

В їдальнях, буфетах та роздаткових кімнатах необхідно передбачити встановлення електрокип'ятильників для нагрівання води (на випадок тимчасового відключення централізованого, гарячого водопостачання).

Температура гарячої води, яка подається у змішувачі, не повинна перевищувати 60 град. С.

До питних фонтанчиків, умивальників у туалетних приміщеннях і зливних бачків повинна підводитися лише холодна вода. Питні фонтанчики слід розміщувати в обідньому залі та на території навчального закладу із розрахунку 1 на 100 учнів.

7.5. У всіх навчальних приміщеннях, учительській, медичних приміщеннях, приміщеннях техперсоналу, обідньому залі встановлюються умивальники. Унітази в туалетних встановлюють для учнів навчальних закладів I ступеню - у відкритих кабінах, для учнів навчальних закладів II-III ступеню - в кабінах з дверима. Кімнати особистої гігієни обладнують унітазом з гнучким шлангом, тумбою. Входи до туалетів та умивальних для учнів не допускається розміщувати зі сходових кліток і безпосередньо проти входів до навчальних приміщень, їдальні, медпункту. На кожному поверсі школи слід передбачити туалет для викладачів з одним унітазом, пісуаром та умивальником. При кожному жіночому туалеті слід передбачати кабінку особистої гігієни жінки із розрахунку 1 гігієнічний душ на 100 жінок, в спальних корпусах шкіл-інтернатів - на кожні 70 дівчат.

Обладнання туалетних і умивальних наступне: для дівчаток кількість санітарних приладів - 1 унітаз на 30 дівчаток, для хлопчиків - 1 унітаз і 1 пісуар на 40 хлопчиків; в умивальних - 1 умивальник на 60 учнів; туалети і умивальні для викладачів - 1 унітаз і 1 умивальник (окремо для чоловіків і жінок), кабінка для особистої гігієни жінки - гігієнічний душ, унітаз, умивальник. При актовому залі слід передбачити два санітарні вузли окремо для чоловіків та жінок, які обладнують унітазом і умивальником. Медичний блок повинен мати свій санітарний вузол (унітаз, умивальник). Туалети і душові (окремо для дівчат та хлопців) при роздягальних спортивних залів обладнують одним унітазом, одним умивальником, двома душовими сітками з установкою відокремлюючої перегородки, ножною ванною, а туалети і душові для персоналу харчоблоку - одним унітазом, одним умивальником, одною душовою сіткою.

У туалетних для дівчаток одна кабінка повинна бути з дверима і замком, інші - з дверима висотою 1 м на відстані від підлоги 0,2 м. Кабіни відгороджують одна від іншої екранами висотою 1,75 м на відстані від підлоги 0,2 м. Розміри кабін (0,8 x 1,0/кв. м). Проміжок між кабінами і протилежною стіною 1,1 м при відсутності пісуарів, а 1,8 м - при їх наявності. Проміжок між кранами умивальників - 0,6 м. Висота установки умивальників над підлогою 0,5 м для учнів перших класів, 0,6 м - для 2-4 класів, 0,7 м - для 5-12 класів.

Відстань між умивальниками і протилежною стіною - не менше 1,1, м між рядами умивальників - 1,6 м. Душові кабінки слід передбачити розміром (0,95 x 0,95) кв. м.

Туалети для 1-4 класів повинні бути обладнані дитячими унітазами.

8. Обладнання основних приміщень

8.1. Обладнання шкільних приміщень повинно відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, сприяти забезпеченню педагогічного процесу та проведенню позакласної навчально-виховної роботи.

8.2. Навчальні класи і кабінети обладнуються меблями згідно з діючими нормативними документами.

Меблі слід добирати відповідно до зросту дітей. Заборонено використання замість стільців, лав і табуретів.

Для учнів не допустима поза, при якій відстань від поверхні парти до очей менша 30 см. Фізіологічною є поза, при якій кут нахилу грудної частини тіла до поперекової дорівнює 145 град.

Для забезпечення учнів меблями, у відповідності з довжиною тіла, необхідно мати б їх розмірів. Різниця між ростовими групами становить - 15 см. У кожному класі (кабінеті) слід передбачати 2-3 розміри меблів з перевагою одного із них. Суттєву перевагу в сучасних умовах мають трансформуючі меблі. Правильне розміщення дітей за шкільними партами (столами) може бути за умови, коли в одному приміщенні навчаються діти з різницею у віці не більше як два роки. Допустима кількість меблів по класах і кабінетах середньої школи представлена в Табл. 2.

Таблиця 2.

Ростова група	Група меблів і колір Маркування	Клас											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
До 115	1 оранжевий	+											
До 130	2 фіолетовий	+	+	+									
130-145	3 жовтий		+	+	+	+	+						
146-160	4 червоний				+	+	+	+	+	+	+	+	+
161-175	5 зелений								+	+	+	+	+
175	6 блакитний										+	+	+

Розміщувати меблі у класній кімнаті прямокутної конфігурації слід так, щоб відстань була:

- між зовнішньою стіною і першим рядом парт 0,6-0,7 м (в будівлях із цегли допускаються 0,5 м);
- між рядами двомісних парт (столів) - не менше 0,6 м;
- між III рядом парт (столів) і внутрішньою стіною або шафами, які стоять біля стіни, не менше 0,7 м;
- між передньою партою (столом) і демонстраційним столом не менше 0,8 м;
- від передньої стіни з класною дошкою до передніх столів не менше 2,4-2,6 м;
- від задніх столів до задньої стіни не менше 0,65 м (якщо задня стіна зовнішня - не менше 1,0 м);
- від задніх столів до шаф, які стоять вздовж заднього краю стіни - не менше 0,8 м;
- від демонстраційного столу до класної дошки - не менше 1,0 м;
- між столом викладача і переднім столом учнів - не менше 0,5 м;
- найбільша відстань останнього місця від класної дошки - 9 м;

- висота нижнього краю дошки над підлогою для учнів першого класу 0,7-0,8 м, 2-4 класів - 0,75-0,8 м, 5-12-0,8-0,9 м.

У класних кімнатах поперечної і квадратної конфігурації, в якій меблі розміщуються у 4 ряди, повинна бути збільшена відстань від дошки до першого ряду парт (не менше 3 м), щоб забезпечити кут розглядання до 35 град. Відстань від першого ряду парт до зовнішньої стіни повинна бути 0,8-1,0 м, між рядами парт, столів - 0,6, від задніх парт до шаф, розміщених біля внутрішньої стіни - 0,9-1,0 м.

Учні з пониженою гостротою зору повинні сидіти за першими партами в першому ряду (від світлонесучої стіни). Школярі з пониженим слухом розміщуються за першими і другими партами крайніх рядів. Учні, які часто хворіють простудними захворюваннями, ревматизмом, ангінами, розміщуються у третьому ряду парт (біля внутрішньої стіни).

Для профілактики порушень постави не менше 2-х разів на рік школярів пересаджують з першого ряду в третій і навпаки, не порушуючи відповідності групи меблів їх зросту та з урахуванням гостроти зору і слуху.

Шкільні меблі розставляються в навчальному приміщенні так, щоб ближче до дошки були менші розміри, далі - більші.

Шкільні меблі повинні бути промаркованими. Маркування наноситься у вигляді лінії завширшки 2 см або кола діаметром 2,5 см на обох боках парти, стола, стільця. Меблі 1 групи позначаються оранжевим, 2 - фіолетовим, 3 - жовтим, 4 - червоним, 5 - зеленим і 6 - блакитним кольорами. Окрім кольорового маркування для контролю групи меблів повинно бути цифрове маркування у вигляді дробу:

2	(група стола, стільця)
<hr/>	
115-130	(довжина тіла дітей),

яка наноситься на внутрішню поверхню кришки стола.

Для визначення учням необхідного розміру меблів у класній кімнаті повинна бути нанесена кольорова мірна вертикальна лінійка. На висоті до 115 см наноситься оранжева лінія, 115-130 см - фіолетова, 130-145 см - жовта, 145-160 см - червона, 160-175 см - зелена, більше 175 см - блакитна.

У класному журналі в листку здоров'я необхідно вказати необхідний розмір меблів для кожного учня. Зразок листка здоров'я надано в Додатку 4.

Колір фарби для фарбування кришки парт - зелена гама і натурального дерева пастельних тонів, фарба повинна бути матовою.

Класні кімнати для молодших школярів необхідно обладнувати партами. Навчальні кабінети для учнів середніх і старших класів повинні забезпечуватись одно-двомісними столами і стільцями, кабінети хімії, фізики, біології - спеціальними лабораторними столами груп 4, 5, 6.

Парти (столи) повинні бути тільки стандартні, погоджені з МОЗ України. Розміри столів і стільців в кожному комплекті меблів повинні співпадати за маркуванням.

Лабораторні столи слід покрити лінолеумом або іншими матеріалами, які миються та дозволені МОЗ України. В біологічній лабораторії столи кріпляться до полу. Для обладнання кабінету креслення використовують спеціальні столи, кут нахилу кришки яких дорівнює 30 град. при виконанні креслення і 60 град. - при малюванні.

8.3. Робочі місця у виробничих майстернях школи повинні забезпечувати правильну робочу позу учнів та відповідати вимогам техніки безпеки.

Виробничі майстерні повинні бути розраховані на 13-15 робочих місць, обладнаних верстатами і станками. У столярних майстернях повинні бути передбачені верстати висотою 75,5; 78,0 і 80,5 см; а для обробки металу - верстати висотою 95 і 87 см від підлоги до губок тисків. Верстати в майстерні з обробки металу обладнуються захисними екранами.

Кожне робоче місце слід забезпечити сидінням на кронштейні або табуретами висотою 40-42 см, з розміром сидіння 35 x 35 см і 40 x 40 см. Для підбору відповідних меблів у майстернях повинні бути підставки (решітки) розміром 55 x 75 см, висотою 5, 10, 15 см по 5 підставок кожного розміру. Раціонально мати універсальну підставку, де регулюється висота.

У столярній майстерні верстати розміщуються або під кутом 45 град. або в три ряди перпендикулярно світлонесучій стіні. Відстань між верстатами в передньо-задньому напрямі повинна бути не менше 0,8 м, між рядами - 1,2 м.

У майстерні по обробці металу раціонально розміщувати верстати так, щоб світло падало на робоче місце спереду або справа. Відстань між рядами - 1,0 м; від внутрішньої стіни до верстатів не менше як 0,8 м. Краще всього розміщувати однойменні верстати в шахматному порядку. Відстань між тисками не менше 1,0 м.

8.4. У майстернях для учнів 10-12 років слід використовувати інструменти розміром N 1, для 13-15-річних учнів - N 2, після 15 років - інструментами для дорослих.

Максимальна маса вантажу для підняття школярами: 11-12 років до 4 кг, 13-14 років - до 5 кг, 15 років: хлопчики - 12 кг, дівчатка - 6,0 кг, 16 років відповідно 14 і 7 кг, 17 років - 16,0 і 8,0 кг.

8.5. Кімнати для відпочинку (сну) для першокласників та ізолятор повинні бути обладнані ліжками з жорстким ложем.

Забороняється обладнання спальних кімнат двоохрусними ліжками.

8.6 Перелік обладнання медичного кабінету наведено у Додатку 5.

9. Організація навчально-виховного процесу

9.1 Навчальний рік у загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності розпочинається 1 вересня і закінчується не пізніше 1 липня наступного року.

Тривалість навчального року для учнів початкової школи не може бути меншою 175 робочих днів, а в загальноосвітніх навчальних закладах II-III ступеня - 190 робочих днів.

Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами тощо) та тривалість навчального тижня визначається загальноосвітнім навчальним закладом відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України.

Протягом навчального року для учнів проводяться канікули: осінні, зимові і весняні загальним обсягом не менше 30 днів.

9.2. Режим роботи загальноосвітнього навчального закладу визначається ним на основі нормативно-правових актів та за погодженням з територіальними установами державної санітарно-епідеміологічної служби.

Допустима сумарна кількість годин (уроків) тижневого навантаження учнів наведено в Таблиці 3.

Таблиця 3.

**Допустима сумарна кількість годин (уроків)
тижневого навантаження учнів**

Класи	Допустима сумарна кількість годин інваріантної і варіативної частин навчального плану (уроків)	
	5-денний навчальний тиждень	6-денний навчальний тиждень
1	2	3
1	20,0	22,5
2	22,0	23,0
3	23,0	24,0
4	23,0	24,0
5	28,0	30,0
6	31,0	32,0
7	32,0	34,0
8	33,0	35,0
9	33,0	36,0
10-12	33,0	36,0

9.3. Введення 5-ти або 6-денного робочого тижня для учнів усіх типів загальноосвітніх навчальних закладів здійснюється при додержанні відповідного гранично допустимого навантаження та за умови роботи закладу не більше ніж у дві зміни.

9.4. Тривалість уроків у загальноосвітніх навчальних закладах становить: у перших класах - 35 хвилин, у других - четвертих - 40 хвилин, у п'ятих - дванадцятих - 45 хвилин. Зміна тривалості уроків допускається за погодженням з відповідним органом управління освітою та установою державної санітарно-епідеміологічної служби.

9.5. Розклад уроків повинен враховувати оптимальне співвідношення навчального навантаження протягом тижня, а також правильне чергування протягом дня і тижня предметів природничо-математичного і гуманітарного циклів з уроками музики, образотворчого мистецтва, трудового навчання та основ здоров'я і фізичної культури.

Для учнів 5-9-х класів спарені уроки допускаються при проведенні лабораторних і контрольних робіт, написанні творів, уроків трудового навчання. У 10-12-х класах допускається проведення спарених уроків з основних і профільних дисциплін (предметів).

9.6. При складанні розкладу уроків необхідно враховувати динаміку розумової працездатності учнів протягом дня та тижня (Додаток 6).

Робочий тиждень передбачає для учнів першого класу протягом навчального року додатковий розвантажувальний день - четвер, у розклад якого не вводяться предмети, що потребують значного розумового напруження (математика, мови).

9.7. Тривалість перерв між уроками для учнів першого класу повинна бути не меншою 15 хвилин, для всіх інших класів - 10 хвилин; великої перерви (після 2-го уроку) - 30 хв. Замість однієї великої перерви можна після 2-го і 3-го уроків влаштовувати 20-хвилинні перерви.

Під час перерв необхідно організовувати перебування учнів на відкритому повітрі і харчування.

9.8. Для профілактики стомлюваності, порушення статури, зору учнів початкових класів на уроках письма, мови, читання, математики тощо необхідно через кожні 15 хвилин уроку проводити фізкультхвилинки та гімнастику для очей. Методику їх проведення наведено у Додатку 7.

9.9. При визначенні доцільності, характеру, змісту та обсягу домашніх завдань слід враховувати індивідуальні особливості учнів та педагогічні вимоги. У 1-му класі домашні завдання не задаються. Обсяг домашніх завдань має бути таким, щоб витрати часу на їх виконання не перевищували у 2-му класі 45 хв.; у 3 класі - 1 години 10 хв.; 4 класі - 1 год. 30 хв.; у 5-6-му класах - 2,5 години; у 7-9 класах - 3 години; у 10-12 класах - 4 години. У 2-4 класах домашні завдання не рекомендується задавати на вихідні і святкові дні.

9.10. Початок занять у загальноосвітніх навчальних закладах повинен бути не раніше 8 години.

При двозмінному режимі навчання початок занять у другу зміну організовується не пізніше 14 години, закінчення - не пізніше 19-20 год.

Учні 1-2 класів, випускних та класів компенсуючого навчання навчаються лише у першу зміну.

Учні 3-5 класів можуть навчатися у першу зміну або у підзміну з початком занять не пізніше 12 години.

Починати заняття як в першу, так і другу зміну слід в один і той самий час протягом навчального року.

Навчання у загальноосвітніх навчальних закладах нового типу організовується в одну (першу) зміну.

9.11. До 1-го класу приймаються діти, як правило, з 6 років. Прийом дітей здійснюється за бажанням (заявою) батьків та медичною довідкою про стан здоров'я дитини встановленого зразка.

Навчання учнів першого класу залежно від місцевих умов може проводитися у загальноосвітньому навчальному закладі, навчально-виховному об'єднанні (комплексі) або на базі дошкільного навчального закладу.

Незалежно від місця організації навчання учнів першого класу встановлюються такі режими перебування дітей:

- на час навчання;
- протягом дня, що передбачає час навчання, перебування в групі продовженого дня.

Питання організації навчання учнів-першокласників вирішується місцевими органами управління освітою та територіальними установами державної санітарно-епідеміологічної служби.

9.12. Наповнюваність класів не повинна перевищувати 30 учнів (з урахуванням площі на одного учня не менше 2,0 кв. м).

9.13. Формування класів у школах з малою кількістю учнів здійснюється відповідно до умов роботи та фінансових можливостей конкретної школи і залежить від кількості учнів та наявності учителів.

У школах з малою кількістю учнів економічно і педагогічно доцільно створювати з'єднані класи (класи-комплекти) у складі двох класів (кількість учнів у з'єднаному класі не повинна перевищувати 25 учнів), а у виняткових випадках - трьох класів у кількості, що не перевищує 15 учнів.

Оптимальним є об'єднання у такому класі учнів 1-х та 3-х класів, 2-х та 3-х класів, 2-х та 4-х класів. При цьому доцільно запроваджувати такий розклад (графік) навчальних занять, який би дозволив частину уроків проводити окремо з кожним класом. Особливо це необхідно для учнів першого класу.

9.14. При використанні у навчальному процесі в загальноосвітніх навчальних закладах аудіовізуальних технічних засобів навчання (ТЗН) встановлюється така тривалість їх застосування (Табл. 4).

**Тривалість безперервного застосування на уроках
різних технічних засобів навчання**

Класи	Тривалість перегляду (хв.)	
	кінофільми	телепередачі
1-2	15-20	15
3-4	15-20	20
5-7	20-25	20-25
8-12	25-30	25-30

Кількість уроків із застосуванням ТЗН протягом тижня не повинна бути більшою 3-4 - для учнів початкової школи, 4-6 - для старшокласників.

9.15. При використанні комп'ютерної техніки на уроках безперервна тривалість занять безпосередньо з відеодисплейним терміналом і проведення профілактичних заходів повинні відповідати вимогам ДСанПіН 5.5.6.008-98 "Улаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах". Після занять з відеодисплейними терміналами необхідно проводити гімнастику для очей, яка виконується учнями на робочому місці (Додаток 8).

9.16. Не допускається протягом уроку трудового навчання використовувати одноманітні прийоми роботи, необхідно чергувати різні за характером види діяльності.

9.17. З метою забезпечення рухового режиму для молодших школярів доцільно у навчально-виховний процес включати заняття з хореографії, спортивні ігри тощо.

9.18. У загальноосвітніх навчальних закладах, де організовано навчання учнів перших класів, повинні бути обладнані приміщення, у тому числі класна та ігрова кімнати, а також кімната для відпочинку як мінімум на паралель класів.

9.19. У групах продовженого дня прогулянка для школярів повинна бути не меншою ніж 1,5 години протягом дня.

Для першокласників, які відвідують групи продовженого дня, необхідно організувати щоденний 1,5-годинний денний відпочинок (сон).

Самопідготовку учнів слід розпочинати із 16 години. Тривалість самопідготовки визначається класом навчання відповідно до пункту 9.9.

Підручники та навчальні посібники учнів першого класу рекомендується зберігати у класі.

Дозволяється використовувати підручники та навчально-дидактичні посібники для учнів 1-12 класів, які мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України та дозвіл Міністерства охорони здоров'я України.

Найкращим поєднанням видів діяльності дітей у групах продовженого дня є рухлива активність на повітрі до початку самопідготовки (прогулянки, рухливі

і спортивні ігри, суспільно корисна праця на пришкольній ділянці тощо), а по завершенні самопідготовки - участь у заходах емоційно-розвиваючого характеру (робота в гуртках, ігри, підготовка і проведення концертів самодіяльності, вікторин тощо).

Учні зараховуються до групи продовженого дня за згодою (заявою) батьків або осіб, які їх замінюють. На підставі заяви батьків (осіб, які їх замінюють) дозволяється відпускати дітей у зручний для батьків час.

9.20. При зниженні температури повітря до мінус 20 град. С при швидкості руху повітря більше 5 м/с і при підвищенні вологості вище 80% для учнів початкових класів та при t град. мінус 24 град. С - для учнів 5-12 класів, а також при надзвичайних ситуаціях органи місцевої виконавчої влади приймають рішення про тимчасове призупинення навчання учнів.

При виникненні інфекційних захворювань навчальні заняття призупиняються органами місцевої виконавчої влади за погодженням з територіальними установами державної санітарно-епідеміологічної служби.

10. Організація харчування

Важливим елементом організації раціонального харчування учнів є правильний розподіл об'єму денного споживання їжі між окремими її прийомами.

Кількість прийомів їжі та її енергетична цінність встановлюється в залежності від віку, стану здоров'я дитини, рівня енерговитрат, типу навчального закладу.

Учні першого класу, які навчаються на базі дошкільного навчального закладу, за бажанням батьків, або осіб, які їх замінюють, отримують харчування відповідно до режиму дня закладу.

У загальноосвітніх навчальних закладах для учнів 1-12 класів повинно бути організовано одноразове харчування (сніданок). За бажанням батьків учням можуть надаватися гарячі обіди.

Для дітей початкових класів в умовах продовженого дня в школах рекомендується триразове харчування (сніданок, обід та підвечірок). При цьому підвечірок складає 10% добової калорійності раціону. Учні 5-9 класів, які відвідують групи продовженого дня, повинні забезпечуватися по місцю навчання дворазовим гарячим харчуванням (сніданок та обід), а при тривалому перебуванні в школі - і підвечірком.

Протягом дня учень повинен дотримуватися такого режиму харчування: при навчанні в першу зміну - сніданок вдома, другий сніданок в школі для учнів 1-5 класів - після другого уроку, для учнів 6-12 класів - після третього уроку.

Для учнів 1-5 класів обід слід організувати о 13-14 годині, а для учнів 6-12 класів - о 14-15 годині.

При харчоблоці повинні бути списки учнів, які знаходяться на диспансерному обліку і потребують дієтичного харчування.

Асортимент продукції у шкільних буфетах погоджується з Головним санепідуправлінням Міністерства охорони здоров'я України (Додаток 9). Включення до цього асортименту нових продуктів та страв проводиться тільки

за умови отримання позитивного гігієнічного висновку МОЗ України. Вся продукція повинна бути забезпечена документами, які гарантують її безпеку та доброякісність.

Для миття столового посуду ручним способом використовується 4-5 ванн (3 - для обробки столових приборів і тарілок, 2 - стаканів). Стакани миються (знежирюються) один раз в окремій ванні. Тарілки, ложки та виделки - знежирюються двічі. Миючий засіб використовується у першій ванні із розрахунку 100% згідно з інструкцією до нього, у другій ванні - 50%.

Полоскання посуду здійснюється у загальній або окремих ваннах, під проточною водою.

Помиті ложки та виделки підлягають обов'язковому прожарюванню у духових шафах.

Під час карантину з приводу кишкових інфекцій посуд карантинних класів миється в окремому промаркованому посуді та знезаражується шляхом кип'ятіння.

Перспективні двотижневі меню для учнів загальноосвітніх навчальних закладів підлягають обов'язковому погодженню з установами державної санітарно-епідеміологічної служби.

При організації харчування учнів слід керуватися вимогами санітарного законодавства, які ставляться до організації раціонального харчування учнів загальноосвітніх навчальних закладів та громадського харчування.

Щоденний контроль за організацією і якістю харчування покладається на засновників (власників), керівників навчальних закладів, медичний персонал; нагляд (не рідше 2 разів протягом навчального року та за епідпоказаннями) - на установи державної санітарно-епідеміологічної служби.

11. Організація медичного обслуговування

11.1. Загальноосвітні навчальні заклади повинні бути укомплектовані кваліфікованими кадрами середніх медичних працівників, лікарів-педіатрів, психологів.

11.2. У випадку відсутності у штатах медичного працівника керівництво загальноосвітнього навчального закладу укладає угоду з районною поліклінікою (дитячою та дорослою) про медичне обслуговування учнів.

1.13. Учні загальноосвітніх навчальних закладів підлягають медичним оглядам. Схема їх проведення наведена у Додатку 10.

11.4. Всі працівники шкіл, в тому числі працівники харчоблоку, повинні проходити обов'язкові медичні огляди у відповідності з діючим законодавством та мати особисті медичні книжки єдиного зразка. Персонал їдалень (роздаткових, буфетів) повинен бути забезпечений санітарним і спеціальним оглядом та необхідними умовами для додержання правил особистої гігієни. До санітарного одягу відносяться халати, фартухи, хустки, ковпаки, до спеціального - халати темного кольору, рукавички гумові, гумове взуття.

Особисті медичні книжки повинні зберігатися у медичного працівника або у особи, яка закріплена наказом керівника (директора) загальноосвітнього навчального закладу як відповідальна за їх зберігання.

11.5. Учням з порушеннями у стані здоров'я необхідно створювати умови для комплексного оздоровлення.

11.6. У випадках виникнення в загальноосвітньому навчальному закладі інфекційних захворювань, а також отруєнь керівник закладу повинен негайно повідомити територіальну установу державної санепідслужби для визначення комплексу санітарно-протиепідемічних заходів. Керівники загальноосвітнього навчального закладу повинні укладати договори з відділами профілактичної дезінфекції щодо проведення дезінфекції, дезінсекції та дератизації.

Персоналу забороняється використовувати дезінфекційні засоби для проведення дезінсекції і дератизації загальноосвітнього навчального закладу. Санітарно-дезінфекційний режим у загальноосвітніх навчальних закладах у період карантину наведено у Додатку 11.

На території загальноосвітнього навчального закладу не повинно бути бездомних тварин.

11.7. Періодичні огляди на педикульоз здійснюються медперсоналом із залученням вчителів згідно з наказом МОЗ України від 28.03.94 р. N 38 "Про організацію та проведення заходів по боротьбі з педикульозом". Всі учні обов'язково оглядаються після канікул та у подальшому - за епідемічними, вибірково.

11.8. Результати поглиблених медичних оглядів та проведення комплексу оздоровчих заходів в умовах загальноосвітнього навчального закладу повинні розглядатись на педагогічних радах двічі на рік.

12. Санітарно-гігієнічна освіта учнів,

формування здорового способу життя, самообслуговування

Одним із основних аспектів формування здорової особистості дитини шкільного віку є гігієнічне навчання і виховання.

Система гігієнічного виховання учнів загальноосвітніх шкіл включає наступні елементи:

- знайомство з основними гігієнічними вимогами та формування гігієнічних навичок відповідно до шкільної програми та в процесі позакласної роботи;

- гігієнічне виховання в сім'ї;

- формування в учнів необхідності розуміння щодо здійснення посилюючих для них заходів по збереженню власного здоров'я;

- контроль гігієнічних знань, навичок, умінь.

У гігієнічному вихованні слід виділити такі основні напрями роботи:

- оздоровче значення рухової активності, фізичної культури та загартовування;

- раціональний режим дня;

- гігієна розумової роботи школярів;

- гігієна трудового навчання;

- громадська і особиста гігієна;

- гігієна харчування;

- попередження інфекційних захворювань та отруєнь;

- профілактика травматизму;
- дотримання правил техніки безпеки;
- статеве виховання;
- запобігання формуванню шкідливих звичок та формування здорового способу життя.

Гігієнічне виховання учнів проводять вчителі, медичний персонал, батьки.

Самообслуговування повинно організовуватися у відповідності з віком, статтю, фізичними особливостями і станом здоров'я дітей, базуючись на гігієнічних вимогах та вимогах до охорони їх здоров'я. Робота із самообслуговування повинна проводитися за участю вчителів, класних керівників і медичних працівників.

Роботу із самообслуговування слід проводити з урахуванням двох напрямів:

- попередження забруднення земельної ділянки і навчально-побутових приміщень;

- очищення земельної ділянки та побутових приміщень від забруднення.

У процесі самообслуговування учні можуть виконувати прибирання класів, кабінетів, лабораторій:

- наприкінці кожного дня (учні 5-12 кл.);

- генеральне прибирання кожного тижня і місяця (учні 9-12 кл.).

Тривалість самообслуговування для учнів 2-4 класів у загальноосвітньому навчальному закладі не повинна перевищувати 1 години на тиждень, а для учнів 5-12 класів - 2 години на тиждень.

Одноразова тривалість роботи із самообслуговування не повинна перевищувати для учнів 2-4 класів 30 хвилин, 5-9 класів - 45 хвилин, 10-12 класів - 1,5 години. Роботу необхідно проводити у спеціальному одязі. Усі види прибирання здійснюються лише вологим методом з наступним провітрюванням приміщень. У навчальному приміщенні необхідно передбачити місце для зберігання прибирального інвентарю, спецодягу та мила. Миття підлоги дозволяється школярам з 10 років при обов'язковому використанні швабри.

Допускається участь учнів (чергові класи) в накриванні обідніх столів (при використанні санітарного одягу). Перебування учнів у виробничих приміщеннях харчоблоку забороняється.

Учні не допускаються до виконання робіт, що небезпечні для їх життя та здоров'я, створюють загрозу зараження інфекційними хворобами:

- робота із значним фізичним навантаженням (допустима вага вантажу п. 8.4);

- робота з електроприладами;

- миття вікон, очищення даху і проїжджих частин вулиць від снігу, льоду;

- очищення освітлювальної апаратури, вентобладнання та витяжних шаф;

- перенесення скла та виробів із нього;

- прибирання санвузлів, умивальних та кімнат гігієни, медичних та допоміжних приміщень, сходів, рекреаційних приміщень, майстерень, спортивних приміщень, актового залу, харчоблоку, роздаткової, буфету, обіднього залу;

- прання постільної білизни;
- винесення та вивезення відходів;
- догляд за дорослими і хворими тваринами, птахами;
- догляд за дітьми, хворими на інфекційні хвороби;
- робота з хімічними речовинами (крім уроків хімії);
- робота у котельнях;
- проведення нічних чергувань.

Учні 2-4 класів можуть брати участь у прибиранні території школи, доглядати за квітами, учні 5-12 класів - у генеральному та щодобовому поточному прибиранні ділянки (підмитати, очищувати від снігу, саджати дерева).

Усі приміщення та обладнання школи підлягають вологому прибиранню, у тому числі: підвіконня, підлога, опалювальні прилади, шафи, столи, парти, класні дошки. Прибирання здійснюють при відкритих вікнах або фрамугах, кватирках, не допускаючи протягів.

Прибирання класів, майстерень, навчальних кабінетів проводиться після закінчення останнього уроку, а спортивних залів - після кожного уроку і після закінчення уроків, занять секцій. Мати в спортивному залі чистять пилососом не рідше одного разу на тиждень, вологе протирання чохлів здійснюють щоденно.

Для очищення взуття від бруду перед входом у школу повинні бути встановлені скребачки, решітки, які необхідно протягом дня декілька разів очищати.

Змінне взуття у школярів є одним із ефективних засобів зниження кількості пилу в приміщеннях школи. У гардеробі слід передбачити спеціальне місце для зберігання взуття.

До спортивного залу допускаються учні тільки в спортивному одязі і взутті.

Для збору сміття необхідно встановити в навчальних приміщеннях корзини для сміття.

Туалетні приміщення прибираються після кожної перерви з використанням дезинфікуючих речовин (1% освітленим розчином хлорного вапна). Надвірні туалети необхідно прибирати перед великою перервою, після неї, після закінчення занять у школі. При цьому дверні ручки слід протирати 2% розчином хлораміну або освітленим розчином хлорного вапна. Дерев'яні частини в середині туалету (підлога) добре зрошують не менше двох разів на день 10-20% хлорновапняним молоком після попереднього прибирання. Двері туалету повинні бути на пружині або блоках і завжди закритими. Дезинфекційні засоби, у тому числі розчини, повинні зберігатися без доступу світла, у недоступних для дітей місцях.

Техперсонал забезпечується спецодягом для прибирання.

Технічний інвентар для прибирання повинен бути промаркованим, закріпленим за кожним навчальним та допоміжним приміщенням і зберігатися окремо у спеціально виділених місцях разом із спецодягом.

Поточне прибирання навчальних майстерень проводить технічний персонал. Учні можуть прибирати пил на своїх робочих місцях за допомогою металевих і волосяних щіток.

Під час літніх канікул здійснюється поточний ремонт приміщень та обладнання загальноосвітнього навчального закладу з наступним генеральним прибиранням, пранням штор, в тому числі затемнюючих штор актових залів та кабінетів. Здійснюється ревізія та ремонт інженерних мереж.

Додаток 1

**Склад і площі зон земельних ділянок
загальноосвітніх шкіл на одну паралель класів (кв. м)**

Зона	Початкова школа	Основна (неповна середня)	Середня (старша)
1	2	3	4
1. Фізкультурно-спортивна.			
В тому числі:	850	5450	5610
- шкільний стадіон	-	4200	4200
- бігова доріжка 250 м сумісно з прямою біговою доріжкою 110 м			
- комбіноване поле для футболу 60 x 28			
- майданчик ручного м'яча з двома секторами для стрибків у висоту та довжину			
- майданчик для спортивної гри			
- волейбольна 162 м			
- баскетбольна 364 м	162	364	526
- майданчик для гімнастики (5-12 класи)	-	200	200
- майданчик для гімнастики (1-4 класи)	200	200	200
- майданчик комбінований для спортивної гри, метання м'яча і стрибків у довжину та висоту.	480	480	480
2. Початкової допризовної підготовки.			
В тому числі:			1000
- навчальне містечко з тактичної підготовки та цивільної оборони			500
- лінія перетину з ділянкою для метання гранат	-	-	500
3. Відпочинку.	400	400	625
В тому числі майданчики:			

- для активної гри учнів перших класів	100	100	100
- для активної гри 2-4 класів	300	300	300
- для активної гри 5-12 класів	-	-	125
- для тихого відпочинку 5-12 класів	-	-	160
4. Навчально-дослідна**.	240	2250	5050
В тому числі:			
- для початкових класів	200	200	400
- для польових та овочевих культур	-	800	1200
- плодовий сад і розсадник квітково-декоративних рослин	40	100	400
- теплиця з зоомайданчиком	-	170	170
- метеорологічний і географічний майданчики	-	50	100
- класи для занять на повітрі (з накриттям)	-	20	30
- зоотваринна ділянка	-	100	100
- відділ колекції рослин	-	70	350
5. Господарська.			

Примітка: ** - Зона організовується, якщо програмою з біології передбачені заняття на земельній ділянці.

Склад і площа приміщень загальноосвітніх шкіл

Назва приміщень	Площа, кв. м на одного учня	Примітка
1	2	3
Приміщення школи		
Для учнів першого класу:		
- класна кімната	2,4*	
- спальна кімната	2,0	
- ігрова кімната	2,0	
- рекреація	1,0	
- туалети	0,2	
- гардероб	0,2	
- класні приміщення для 2-4 класів	2,4	
- приміщення для чергових учнів (при кожному класі)		шафа для одягу 3 кв. м, шафа для технічних засобів
- спальня для учнів з порушеним станом здоров'я	2,0	
- майстерня для трудового навчання молодших школярів (на 25 місць з інвентарною)	3,6	6 кв. м інвентарна
- універсальний зал (для фізкультури, ритміки, хореографії з інвентарною)		144 + - 6
- роздягальні для дівчаток та хлопчиків (по 12-13 місць)		18 x 2
- душові з туалетом		7 x 2 (по 2 душові сітки, 1 унітазу, 1 умивальнику)
- рекреації	2,0	
- гардероб	0,2	
- туалети для дівчаток та хлопчиків	0,2	
- універсальні приміщення для груп продовженого дня (II-III класів)	2,4	

Приміщення для школи II-III ступенів (5-12 класів)		
Навчальні кабінети для предметів загальноосвітнього циклу для 7-12 класів:	*	
- української мови та літератури	2,4	1 кабінет на 5 кл.
- російської мови та літератури	2,2	
- іноземної мови (на 12-13 місць)	2,4	на 50% класів
- історії, суспільствознавства	2,4	1 на 8 класів
- географії	2,4	1 на 15 класів
- математики	2,4	1 на 8 класів
- лаборантські на групи однойменних кабінетів		16 кв. м на 1 групу приміщень
- інформатики і обчислювальної техніки (з лаборантською кімнатою для ремонту техніки)	6,0	На одне робоче місце біля дисплею (лаборантська - 9,0 кв. м)
Лабораторія з природничих наук:		
- фізики та астрономії	2,8	1 на 8 класів
- хімії	2,8	1 на 15 класів
- біології	2,8	1 на 15 класів
- лаборантські хімії, фізики, біології, астрономії	0,75	16 кв. м на кожне приміщення
- туалети для хлопчиків та дівчаток	0,15	
- кабіна особистої гігієни жінки		3 кв. м, і кабіна на 70 дівчаток (11-17 років)
Приміщення для фізкультури, оздоровчої роботи та допризовної підготовки		
Фізкультурно-спортивні зали	12 x 24 9 x 18	В школах I-II ступенів, на 1, 2 паралелі і 2-середніх школах на 2 паралелі; на 3 паралелі
- роздягальні з душовими та туалетами для дівчаток та хлопчиків		(21 + 7) x 2
- кабінет інструкторів (з кабіною для перевдягання)		

- інвентарна		16 кв. м і 33 кв. м
Кабінет допризовної підготовки з препаратурською і кімнатою для зберігання зброї		6 + 6 + 6
Навчальний тир з дистанцією 25 м в тому числі:		
- зона для стрільби		180
- кімната для підготовки		24
- гардероб		9
- кімната інструктора		6
- кімната для зберігання та чищення зброї		6 + 9
- туалет		4
Загальношкільні приміщення для проведення колективних заходів, позаурочних і відпочинку:		частина підлоги горизонтальна з місцями, що можна прийняти
- естрадна на 1, 2 паралелі класів		36
- інвентарна для естрадного інвентаря		12
- артистична-роздягальна		12 x 12
- кіноапаратна		24
- радіовузол, дикторська, кімната для ремонту апаратури		21 x (12 + 9)
- кімната психофізіологічного розвантаження		6 кв. м на 25% викладацького складу
- зал-дискотека з інвентарною		108 + 6
Приміщення для трудового навчання і професійної орієнтації учнів 5-9 класів:		
- майстерня з обробки металу, деревини, з територією для теоретичних занять і креслення		9 кв. м x 2
- гардероб		
- інструментальні кімнати майстрів		18 x 2
- складські приміщення для сировини та виробів		18 x 2

- розпилювальна		18
- майстерні з обробки тканини та кулінарії (з інвентарною, гардеробом)		90 + 54 + 9 + 12
- інвентарна для роботи на ділянці		0
Бібліотека, в тому числі:		267 кв. м на 34 тис. одиниць збереження
- абонемент з каталогом		30
- читальний зал на 30 місць з зоною біля телевізора		100
- фонд відкритого доступу		80 кв. м, 17 тис. книг
- закрите книгосховище підручників		45 кв. м, 17 тис. книг
- робоча кімната		12 кв. м, 1 робоче місце
Кімната для гурткових занять:		
- клас, студія музики і співу (з кладовою для музичних інструментів)		60 кв. м x 6 кв. м
- студія хореографії		використовується універсальний зал
- студія прикладного або образотворчого мистецтва (на 15 місць з допоміжним приміщенням)		54 + 9 + 9
- фотолабораторія, в тому числі:		14 + 6
- кімната фотодруку (на 8 місць) і кімната для збереження фоторозчинників		
- робоча кімната та інвентарна		18 + 6
- майстерня технічного моделювання (на 16 місць) з допоміжним приміщенням		72 + 18
- універсальна кімната для гурткової роботи з інвентарною		36 + 9
- склад туристичного знаряддя		18
- кімната дитячо-юнацьких громадських організацій, учнівського самоуправління, клубних об'єднань		72
Приміщення для обслуговуючого персоналу		

Їдальня (на сировині) на 33% місць від загальної кількості учнів у школі, 10% місць кафетерійних		по 0,85 кв. м на 1 місце
- умивальня		24 кв. м (1 умивальник на 20 місць, висота, устаткування умивальників 0,5; 0,6; 0,7 м, питні фонтанчики 1 на 100 учнів)
- буфетний прилавок і комора буфету		16 + 10
- кухня, в тому числі:		50 кв. м
- гарячий цех		
- холодний цех та нарізання хліба		10 + 4
- м'ясний і рибний цехи		10 + 10
- овочевий цех		14 кв. м
- приміщення для миття столового, буфетного та кухонного посуду		25 + 7
- холодильна камера для зберігання:		
- м'ясних продуктів		4 кв. м
- рибних продуктів		4 кв. м
- молочних продуктів, жирів, гастрономії		4 кв. м
- овочів, овочевих напівфабрикатів		4 кв. м
- харчових відходів (в тому числі неохолоджуюче приміщення)		4 + 4
Окремо для сипучих продуктів та овочів		10 + 10 + 12
- комора для зберігання: сухих продуктів, овочів, напоїв, соків		
- камера зберігання і тарна		12 + 6
- мийка яєць		6 кв. м
- комора для зберігання білизни чистої та брудної		по 5 кв. м
- гардеробна для персоналу з душем і туалетом		9 + 6

Адміністративно-господарські приміщення		
- кабінет директора		32 кв. м
- кабінет завучів		12 кв. м, 2 робочих місця
- кабінет заст. дир. з виховної роботи		-"
- кабінет заст. дир. з господарської роботи		9 кв. м
- методичний кабінет-учительська з роздягальною		8 кв. м на 1 робоче місце; 0,25 кв. м на 1 місце
- кабінет психолога		12 кв. м
- канцелярія		16
- комори для зберігання інвентарю для прибирання приміщень		3 кв. м на кожному поверсі
- кімната слюсаря		6
- господарська майстерня		18
- складські приміщення для меблів, госпінвентаря		36 + 18
- аудиторія для студентів середніх і вищих пед. і мед. закладів з роздягальною		2,5 кв. м на 1 місце
Медичний блок		
- кабінет лікаря з приймальною		18 + 6, одна із сторін не менше 5 м
- процедурна і кабінет для проведення щеплень		10 + 8
- фізіотерапевтичний кабінет		18
- кабінет зубного лікаря		15
- кабінет логопеда		18 кв. м, заняття з групою 6-8 дітей
Туалетні приміщення		по 6 кв. м
- для персоналу (на кожному поверсі окремо для ч. і ж.)		
- кабінети особистої гігієни жінки		3 кв. м при туалетах для жінок
- вестибюль	0,15	на одне місце

гардероб для 5-9 класів	0,2	на одне місце
-------------------------	-----	---------------

Примітка: * - Площі приміщень наведені з розрахунку наповнюваності класу 25 учнями. При наповнюваності класів загальноосвітніх шкіл у кількості 30 учнів дозволяється приймати площу класних приміщень, універсальних навчальних та спеціалізованих кабінетів загальноосвітнього циклу із розрахунку 2,0 кв. м, а лабораторій з природничих наук - 2,4 кв. м на 1 учня.

Додаток 3

Освітлення приміщень загальноосвітніх навчальних закладів

Приміщення	Поверхня Г - горизонтальна В - вертикальна нормування освітлення КПО, висота поверхні над підлогою, м	При боковому освітленні в Україні, КПО, %	Штучне освітлення робочих поверхонь, лк
1	2	3	4
1. Класні кімнати, аудиторії, навчальні кабінети, лабораторії, лаборантські	В - на середині дошки		500
	Г - 0,8 на робочих столах, партах	1,5	300
2. Кабінети технічного креслення і малювання	В - на дошці	-	500
	Г - 0,8 на робочих столах	2	500
3. Майстерні з обробки металу і дерева	Г - 0,8	1,5	300
	Г - 0,8	1	200**
4. Інструментальна, кімната майстра, конструктора			
5. Кабінети обслуговуючих видів праці для дівчаток			
а) з обробки тканини	Г - 0,8	1,5	400
б) кулінарії	Г - 0,8	1	200
6. Спортивні зали	Підлога	1	75
	В - на рівні 2 м від підлоги з обох сторін на	-	50

	подовжній осі приміщення		
7. Інвентарні, господарчі приміщення	Г - 0,8	-	
8. Криті басейни	Г - на поверхні води	1	150
9. Актіві зали, кіноаудиторії	Підлога	-	200
10. Естради актових залів	В - 1,5	-	300
11. Кабінети і кімнати викладачів	Г - 0,8	1	200
	Підлога	1	150

** Для місцевого освітлення слід передбачити штепсельні розетки.

Додаток 4

Лист здоров'я (зразок)

П.І.П.	Довжина тіла (ріст)	Розмір меблів	Група по фізкультурі	Патологічна ураженість (порушення зору; слуху; постави; учні, які часто хворіють)

Додаток 5

Перелік обладнання медичного кабінету школи

1	2	3
1.	Письмовий стіл	1-2 шт.
2.	Стільці	4-6 шт.
3.	Ширма	1 шт.
4.	Кушетка	1 шт.
5.	Шафа канцелярська	1-2 шт.
6.	Шафа аптечна	1 шт.

7.	Медичний столик зі скляною кришкою:	
	а) з набором інструментарію для щеплення;	1 шт.
	б) з засобами для надання невідкладної допомоги;	1 шт.
8.	Холодильник (для вакцин і медикаментів)	1 шт.
9.	Умивальник	1 шт.
10.	Відро з педальною кришкою	1 шт.
11.	Ваги медичні	1 шт.
12.	Ростомір медичний	1 шт.
13.	Спірометр	1 шт.
14.	Динамометр ручний	1 шт.
15.	Лампа настільна для офтальмологічного і отоларингологічного дослідження	1 шт.
16.	Таблиця для визначення гостроти зору, розміщена в апарат Ротма	1 шт.
17.	Тонometr	1 шт.
18.	Фонендоскоп	2 шт.
19.	Бинт маленький	2 шт.
20.	Бинт великий	2 шт.
21.	Джгут резиновий	4-6 шт.
22.	Шприци одноразові з голками	
	2.0	10 шт.
	5.0	10 шт.
	10.0	5 шт.
23.	Пінцет	
24.	Термометр медичний	20-25 шт.
25.	Ножиці	2 шт.
26.	Грілка резинова	1-2 шт.
27.	Міхур для льоду	1-2 шт.
28.	Лоток фігурний	5 шт.
29.	Шпатель металевий	40 шт.
30.	Шини (Крамера, Дитерихса) пластмасові для верхніх кінцівок	10 шт.
31.	Носилки	1 шт.

32.	Кварц тубусний	1 шт.
33.	Окуляри в дитячій оправі (ДР 56-58 мм) з лінзами в 1 дптр.	1 шт.
34.	Поліхроматичні таблиці для дослідження кольорового зору Е.Б.Рабкіна	1 шт.
35.	Плантограф дерев'яний (може бути виготовлений у шкільній майстерні)	1 шт.
36.	Килимок (1 м x 1,5 м)	1 шт.

Додаток 6

Гігієнічні вимоги до розкладу уроків

Сучасними науковими дослідженнями встановлено, що найвища активність розумової діяльності у дітей шкільного віку припадає на інтервал з 10 до 12-ої години. Цей час характеризується найбільшою ефективністю засвоєння матеріалу при найменших психофізичних затратах організму.

Тому в розкладі уроків для молодших школярів предмети, що вимагають значного розумового напруження, повинні проводитися на 2-3 уроках, а для учнів середнього і старшого віку - на 2, 3, 4 уроках.

Неоднакова розумова діяльність учнів і в різні дні навчального тижня: її рівень зростає до середини тижня і залишається низьким на початку (понеділок) і в кінці (п'ятниця) тижня.

Тому розподіл навчального навантаження протягом тижня повинен бути таким, щоб найбільший його обсяг припадав на вівторок, середу. На ці дні в шкільний розклад необхідно виносити предмети, які потребують великого розумового напруження або ті, які не вимагають значного навантаження, але у більшій кількості, ніж в інші дні тижня.

Вивчення нового матеріалу, контрольні роботи найкраще проводити на II-IV уроках дня посеред тижня.

Предмети, які вимагають значних затрат часу для виконання домашніх завдань, не повинні групуватися в один день у розкладі занять.

Необхідно проводити оцінку розкладу уроків. Для цього пропонуємо використовувати методику, розроблену Н.П.Гребняком і В.В.Машиністовим (1993 р.). За цією методикою кожний навчальний предмет має різний бал складності:

Предмет	Ступінь важкості
Геометрія	6
Алгебра	5,5
Іноземна мова	5,4
Хімія	5,3
Фізика	5,2

Біологія	3,6
Укр. мова	3,5
Укр. література	1,7
Історія	1,7

При правильно складеному розкладі уроків найбільша кількість балів за день по сумі усіх предметів повинна припадати на вівторок і (або) середу.

Для учнів молодшого і середнього віку розподіляти навчальне навантаження в тижневому циклі слід таким чином, щоб його найбільша інтенсивність (по сумі балів за день) припадала на вівторок і середу, в той час як четвер був дещо полегшеним днем.

Розклад складено неправильно, коли найбільше число балів за день припадає на перший та останній робочі дні тижня або коли воно однакове у всі робочі дні.

Додаток 7

Примірний комплекс вправ фізкультурних хвилинок (ФХ)

Шкільні заняття, які поєднують у собі психічне, статичне, динамічне навантаження на окремі органи і системи і на весь організм в цілому, потребують проведення на уроках ФХ для зняття локального стомлення і ФХ загального впливу.

ФХ для покращення мозкового кровообігу

1. Вихідне положення (в. п.) - сидячи на стільці, 1-2 - відвести голову назад і плавно нахилити назад, 3-4 - голову нахилити вперед, плечі не піднімати. Повторити 4-6 разів. Темп повільний.

2. В. п. - сидячи, руки на поясі, 1 - поворот голови направо, 2 - в. п., 3 - поворот голови наліво, 4 - в. п. Повторити 6-8 разів. Темп повільний.

3. В. п. - стоячи або сидячи, руки на поясі, 1 - махом ліву руку занести через праве плече, голову повернути наліво, 2 - в. п., 3-4 - теж правою рукою. Повторити 4-6 разів. Темп повільний.

ФХ для зняття стомлення з плечового поясу та рук

1. В. п. - стоячи або сидячи, руки на поясі, 1 - праву руку вперед, ліву вгору, 2 - перемінити положення рук. Повторити 3-4 рази, потім розслаблено опустити вниз і потрясти кистями, голову нахилити вперед. Темп середній.

2. В. п. - стоячи або сидячи, кисті тильним боком на поясі, 1-2 - звести лікті вперед, голову нахилити вперед, 3-4 - лікті назад, прогнутися. Повторити 6-8 разів, потім руки вниз і потрясти розслаблено. Темп повільний.

3. В. п. - сидячи, руки вгору, 1 зжати кисті в кулак, 2 - розжати кисті. Повторити 6-8 разів, потім руки розслаблено опустити вниз і потрясти кистями. Темп середній.

ФХ для зняття стомлення з тулуба

1. В. п. - стійка ноги нарізно, руки за голову, 1 - різко повернути таз направо, 2 - різко повернути таз наліво. Під час поворотів плечовий пояс оставити нерухомим. Повторити 6-8 разів. Темп середній.

2. В. п. - стійка ноги нарізно, руки за голову, 1-3 - кругові рухи тазом в один бік, 4-6 - теж у інший бік, 7-8 - руки вниз і розслаблено потрясти кистями. Повторити 4-6 разів. Темп середній.

3. В. п. - стійка ноги нарізно, 1-2 - нахил вперед, права рука сковзає вздовж ноги вниз, ліва, згинаючись, вздовж тіла вгору, 3-4 - в. п., 5-8 - теж в інший бік. Повторити 6-8 разів. Темп середній.

ФХ загального впливу комплектуються з вправ для різних груп м'язів з урахуванням їх напруження в процесі діяльності.

Комплекс вправ ФХ для молодших школярів на уроках з елементами письма

1. Вправа для покращення мозкового кровообігу. В. п. - сидячи, руки на поясі. 1 - поворот голови направо, 2 - в. п., 3 - поворот голови наліво, 4 - в. п., 5 - плавно нахилити голову назад, 6 - в. п., 7 - голову нахилити вперед. Повторити 4 - 6 разів. Темп повільний.

2. Вправа для зняття стомлення з м'язів кисті. В. п. - сидячи, руки підняти вгору, 1 - стиснути кисті в кулак, 2 - розтиснути кисті. Повторити 6-8 разів, потім руки розслаблено опустити вниз і потрясти кистями. Темп середній.

3. Вправа для зняття стомлення з м'язів тулуба. В. п. - стійка ноги нарізно, руки за голову, 1 - різко повернути таз направо, 2 - різко повернути таз наліво. Під час поворотів плечовий пояс оставити нерухомим. Повторити 4-6 разів. Темп середній.

4. Вправа для мобілізації уваги. В. п. - стоячи, руки вздовж тулуба, 1 - праву руку на пояс, 2 - ліву руку на пояс, 3 - праву руку на плече, 4 - ліву руку на плече, 5 - праву руку вгору, 6 - ліву руку вгору, 7-8 - хлопки руками над головою, 9 - опустити ліву руку на плече, 10 - праву руку на плече, 11 - ліву руку на пояс, 12 - праву руку на пояс, 13-14 - хлопки руками по стегнах. Повторити 4-6 разів. Темп - 1 раз повільний, 2-3 рази - середній, 4-5 - швидкий, 6 - повільний.

Додаток 8

Комплекс вправ гімнастики для очей

Швидко покліпати очима, закрити очі та посидіти спокійно, повільно рахуючи до 5. Повторити 4-5 разів.

Міцно зажмурити очі (рахуючи до 3), відкрити очі та подивитися вдалечінь, рахуючи до 5. Повторити 4-5 разів.

Витягнути праву руку вперед. Стежити очима, не повертаючи голови, за повільними рухами вліво і вправо, вгору і вниз вказівного пальця витягнутої руки. Повторити 4-5 разів.

Подивитися на вказівний палець витягнутої руки на рахунок 1-4, потім перенести погляд вдалечінь на рахунок 1-6. Повторити 4-5 разів.

У середньому темпі проробити 3-4 кругових рухів очима в правий бік, стільки ж само у лівий бік. Розслабивши очні м'язи, подивитися вдалечінь - на рахунок 1-6. Повторити 1-2 рази.

Додаток 9

Асортимент шкільних буфетів

Назва страв та продуктів	Вихід на 1 порцію (г)
Бутерброди:	
Хліб з маслом вершковим	30/10
Хліб з маслом шоколадним	30/10
Хліб з маслом вершковим та повидлом (або без масла)	30/5/20
Хліб з маслом вершковим та медом (або без масла)	40/5/30
Хліб з маслом вершковим та сиром твердим	30/5/15
Хліб з маслом вершковим та яйцем вареним	30/5/20
Хліб з маслом та оселедцем	30/5/20
Хліб з сосискою вареною	30/50
Хліб з ковбасою напівкопченою або копченою	30/20
Хліб з котлетою, шніцелом або біфштексом рубленим, печінкою смаженою, куркою смаженою, язиком відвареним (виготовлені на харчоблоці школи)	40/50
Салати з сирих овочів, варених овочів (капуста, морква, буряк) з олією (за погодженням з територіальною установою державної санепідслужби)	100-150
Овочі, фрукти, цитрусові, тропічні фрукти, ягоди - натуральні порційні	50-200
Соки овочеві, фруктові, плодоягідні, нектари та сокові напої промислового виготовлення	150-200

Напої: чай, кавові напої, цикорій, какао, компоти, киселі. Молоко та кисломолочні напої (промислового виготовлення)	150-200
Борошняні кулінарні вироби з дріжджового та листового тіста печені: ватрушки, пиріжки, булочки	50-75
Кондитерські вироби вироби: печиво, вафлі, мармелад, зефір промислового виготовлення	10-70

З метою профілактики харчових отруєнь та захворювань шлунковокишкового тракту категорично забороняється продаж в шкільних пунктах харчування таких продуктів та страв: кондитерські вироби з кремами, морозиво, яйця та м'ясо водоплаваючої птиці, низькосортні м'ясні вироби (нижче I сорту), студні, зельци, фаршмаки, гриби, молоко-самоквас, сметана та фляжне молоко та сир м'який без термічної обробки, консерви непромислового виготовлення, солодкі газовані напої, нарізні салати з майонезом, оцтом, сметаною.

Додаток 10

**Схема профілактичних оглядів дітей,
які відвідують загальноосвітні навчальні заклади**

Переломні вікові періоди	Скринінг і лабораторні дослідження	Лікарсько-педагогічний етап		Спеціалізований етап
		Педіатр	Педагог, психолог	
1	2	3	4	5
Перед вступом в дошкільний навчальний заклад	Середній медпрацівник лікувально-профілактичного закладу	Огляд з аналізом даних скринінг-тесту і лабораторного дослідження. Розподіл по групам здоров'я	Рекомендації по режиму, адаптації дошкільному навчальному закладі	Невропатолог, окуліст, отоларинголог, хірург-ортопед, стоматолог, логопед (з 3-х років), за показниками - психіатр та інші спеціалісти
За рік до вступу до школи	Середній медпрацівник дошкільного навчального закладу	Огляд з аналізом даних скринінг-тесту і лабораторного дослідження	Визначення функціональної готовності до навчання у школі (за участю педіатра)	Невропатолог, окуліст отоларинголог, хірург-ортопед (за показниками - стоматолог, за

				логопед, психіатр
Перед вступом до школи	Середній медпрацівник дошкільного навчального закладу	Огляд з аналізом даних скринінг-тесту і лабораторного дослідження. Розподіл на медичні групи для занять фізичною культурою	Визначення функціональної готовності до школи (за участю педіатра)	Невропатолог, окуліст отоларинголог, хірург-ортопед, стоматолог, за показниками - логопед, психіатр
Кінець першого року навчання	Середній медпрацівник школи	Рекомендації для оздоровлення під час літніх канікул	Оцінка адаптації до навчання в школі, рекомендації на канікули	Невропатолог, окуліст, отоларинголог, хірург-ортопед, стоматолог, за показниками - логопед, психіатр
Перехід до предметного навчання	Середній медпрацівник школи	Оцінки нервово-психічного і фізичного розвитку, визначення біологічного віку дитини і відповідність паспортному	Оцінка адаптації	Невропатолог, окуліст, отоларинголог, хірург-ортопед, стоматолог за показниками - логопед, психіатр, гінеколог
Пубертатний період (14-15 років)	Середній медпрацівник школи	Лікарсько-професійна консультація, подання відомостей про юнаків допризовного віку до військкоматів	Педагог, психолог. Лікувально-професійна консультація	Невропатолог, окуліст, отоларинголог, хірург-ортопед, стоматолог за показниками - логопед, психіатр, гінеколог
Перед закінченням загально-освітнього закладу (10-	Середній медпрацівник школи	Лікарсько-професійна консультація, подання відомостей про	Педагог, психолог. Лікувально-професійна консультація	Невропатолог, окуліст, отоларинголог, хірург-ортопед, стоматолог за

11(12) кл. - 16-17(18) років)		юнаків допризовного віку до військкоматів		показниками - логопед, психіатр, гінеколог
-------------------------------------	--	--	--	---

Додаток 11

**Санітарно-дезинфекційний режим у загальноосвітніх
навчальних закладах на період карантину**

Найменування об'єкту	Спосіб і режим знезараження*
1	2
1. Приміщення (підлога, стіни, двері, підвіконня та ін.), жорсткі меблі.	Обробку проводять способом протирання ганчіркою, змоченою в одному із дезинфікуючих розчинів: 0,5% розчин хлораміну; 0,5% розчин хлорної вапни або вапни білильної гашеної термостійкої; 0,25% НГК, ДОСГК; 0,2% розчин сульфохлорантину; 3% (по ДВ) розчин перекисі водню з миючим засобом (0,5%); 1% (по ДВ) розчин пераміну; 1% (по ДВ) розчин полісепту; 3% розчин амфолану; 0,5% розчин катаміну АБ.
2. Килими.	Двічі почистити щіткою, змоченою: 0,5% розчином хлораміну; 0,2% розчином сульфохлорантину; 1% розчином пераміну; 0,5% розчином катаміну АБ і протягом карантину прибрати.
3. Посуд, звільнений від залишків їжі та вимитий.	Кип'ятити у воді або у 2% розчині соди 25 хв. - при кишкових інфекціях, 45 хв. - при вірусному гепатиті з моменту закипання.
4. Залишки їжі.	Засипати хлорне вапно (чи вапно білильне термостійке) 200 г/кг - 60 хв. НГК, ДОСГК - 100 г/кг.
5. Санітарно-технічне обладнання (раковини, унітази та ін.).	Унітази та раковини протерти двічі одним із розчинів, вказаних в п. 1 або протерти чистильно-дезинфікуючим засобом: "Белка", "Блеск-2", "Санита", "ПЧД", "Санитарный", "Дезус", "Дезэф" та ін. - у відповідності із рекомендаціями по пристосуванню засобу на етикетці. Використані квачі, прибиральні матеріали занурити у 0,5% розчин НГК чи 1% розчин хлорного вапна - на 30 хв., прополоскати та просушити. Сховати чисті квачі та прибиральні матеріали у спеціально промаркованій тарі у господарчій шафі.

6. Вироби медичного призначення зі скла, металу, гуми, пластмас.	Хімічний метод: занурити чи протерти одним із дезінфікуючих розчинів: 1% розчин хлораміну - 30 хв.; 2,5%(0,5% по ДВ) розчин хлоргексидіну біглюконату - 30 хв.; 3% (по ДВ) розчин перекису водню 30,5% розчином миючого засобу 80 хв. Фізичний метод (окрім виробів з пластмас): кип'ятити у воді чи у 2% розчину соди - 15 хв.; сухе гаряче повітря 120 град. С - 45 хв.
7. Руки персоналу.	Для гігієнічного знезараження руки обробляють на протязі 2 хв. одним із розчинів: 2,5% (0,5%) водним розчином хлоргексидіна біглюконата; 1% розчином йодопірону; 0,3% розчином хлораміну, а потім миють милом.

Примітка: * - Знезараження здійснюється також іншими дезінфікуючими засобами, які дозволені МОЗ України для цих цілей.